26

CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an, „ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 26
SAMBATA 1 Iulie 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Pentru cunoașterea națiunii

de VASILE BĂNCILĂ

Omul a început să cunoască întâiu lumea din afară, on-eul, și apoi să se cunoască pe sine. Iar în cunoașterea e sine a dat atenție, cum era și fatal, cercetării conștiinței ndividuale și numai după aceea cercetării conștiinței co-ective sau comunitare. Ideia de conștiință comunitară ca ealitate pozitivă, esențială, și-a făcut chiar greu curs, deși a a fost simțită vag și cu mari efecte de ordin practic încă in vremea totemismului. Acel „cunoaște-te pe tine însuți" l moralei socratice se referă la individ, la om ca realitate ndividuală, iar nu la realități colective, cu caracter organic. Sufletul" individual era ceva mai ușor de înregistrat decât sufletul" general, comunitar. Ca structură și conduită, oa-enii au debutat printr'un fel de comunitarism difuz, necri-c. Când au început însă să studieze sufletul, n'au făcut-o vâ;nd ca obiect „sufletul" comunitar, ci pe cel strict indi-idual. Inseși religiile s'au ocupat de indivizi, de soarta și e mântuirea lor, cu toate că în Evul mediu exista un „rea-sm metafizic", ce conta cu idei generale.

Această prioritate, în cunoaștere, a sufletului individual, făcut să se întârzie înțelegerea autentică a realităților co-unitare cum ar fi națiunile. Astăzi logica se preocupă însă ult de aceste realități comunitare. Se tinde acum către un omunitarism de altă natură. La început, a fost un comu-itarism structural și vag, căruia i-a urmat o conștiință pre-să dar pe baze individualiste, iar viitorul se îndreaptă oate către un comunitarism de ordin critic. E în această uccesiune o dialectică a istoriei, care nu se putea evita. mportant pentru noi e însă că în acest moment, când se ece dela conștiința individualistă la comunitarismul critic, e implică studiul națiunilor, ele fiind forma cea mai tipică mai respectabilă a existenței comunitare.

Această trecere de la conștiința individualistă la comu-itarism critic lasă însă urme, obișnuințe, cari, atât cât vor ura, vor fi piedici serioase pentru cunoașterea națiunilor. stăzi încă sunt mulți aceia, cari nu pot să înțeleagă cu devărat o realitate de ordin comunitar. Pentru ei națiunea din punct de vedere ontologic, o existență precară, e o umă de indivizi sau o combinație care depinde de jocul tre aceștia. Pentru ei etnicul este o realitate derivată, sin-urele puncte cu existența adânc reală fiind indivizii. Ei ombat viziunea organică în sociologie, fără să ia în con-derare că în afară de organicismul biologic, poate exista unul spiritual mult mai adânc și mai suplu.

Pe măsură însă ce vor trece aceste urme sau obișnu-e individualiste, se va putea cunoaște temeinic națiunea. definitiv, aici cercetătorul trebuie să poată avea o apti-dine dublă: pe deoparte, să aparțină structural, profund, alității etnice, pe de alta, să aibă conștiință critică. Adică aibă ceva din psihologia omului vechiu, care era con-ndat în comunitate, dar să aibă și ceva din psihologia mului din epoca individualistă, când conștiința ajunsese o mare luciditate. E vorba de două aptitudini cari, cu tot aracterul lor de opoziție până la un punct, trebuie să se neească, pentru a duce la cunoașterea acestui mister suve-n care este etnicul.

Presupunând că această condiție se realizează, întreba-a e cari sunt principalele metode, prin cari se poate ajun-e la cunoașterea națiunii? Notăm patru din aceste metode: tuiția sau inspirația, metoda istorică, metoda folclorică și onografismul.

Există o intuiție care se confundă cu ceeace se cheamă bservarea externă. Nu ne-am gândit însă la aceasta, ci la intuiție intelectuală, care se apropie sau uneori se con-ndă cu „inspirația". E un fel de cunoaștere, pe care l-a trebuințat, de exemplu, Blaga atunci când a avut ideia paținului mioritic". Expunând, la pateton, scriitorului Hugo arti, în Elveția, o doină românească, acesta a spus că parcă fi ceva slav, ceva care îi sugerează întinsul stepei. Atunci itorul „Spațiului mioritic" a replicat, printr'o iluminare bită: „nu, e mai degrabă ceva ondulatl" Sâmburele care dus la creiarea uneia din cele mai ademenitoare opere lui Blaga, fusese găsit. E un caz absolut specific de intui-inspirativă. Acest fel de a cunoaște etnicul e întrebuin-t și de Nichifor Crainic, în legătură cu teologia, atunci nd vorbește de teandricul românesc, și în atâtea din pa-nile lui, în cari intuiția poetică fecundează o gândire în ntinuă activitate. In opera lui N. Iorga, în gândirea lui Ră-lescu-Motru mai ales din faza „Ideii Europene", deasemea intuiția în chestiune are un rol dintre cele mai însemnate.

Metoda istorică cercetează etnicul în felul cum s'a ma-festat în timp ceeace am numi, fie și mai mult metaforic, aracterul lui inteligibil", caracterul lui adânc, ultim. Iorga, rvan, mai înainte Hajdeu, Kogălniceanu, Bălcescu, s'au ropiat de sensurile noastre etnice pe calea aprofundării oriei. Trecutul explică atât de mult fenomenele actuale, ât el e ca o metafizică a prezentului. Sociologii și filo-ii culturii cari știu multă și autentică istorie, au un mare antaj asupra acelora cari știu istorie cel mult din trata-e de... sociologie sau din eseurile filozofice. Prezentul e nfuz și ipocrit. Istoria chiar dacă nu e întotdeauna lim-de, dar e mult mai sinceră. Națiunea nu se poate cu-aște fără istorie, cum nu s'ar putea cunoaște un râu ig-rându-se drumul pe care-l face de la izvoare și până la ul de unde-l privești.

Metoda folclorică, la care trebuie să se adauge și cea ografică, cercetează spiritul etnic în realizările lui obiec-e, în datini, artă, poezie, muzică, în tot ce a dat creiația turală a poporului fără știință de carte sau întru cât a iat după o logică, ce nu e aceea a cărții. E o metodă că-a trebuie să i se acorde mai multă atenție decât admit i sociologi. Valoarea folclorului e în faptul că el rezumă esența lui o parte din istorie, el fiind și un fel de preci-at al timpului, și mai e în faptul că folclorul e foarte re-zentativ pentru un neam. Folclorul e anonim și totuș e rte specific, pe când creiația cultă are întotdeauna un ne, dar adesea e lipsită de specificitate. La noi un Ovid nșușianu, un S. Mehedinți au cercetat „sufletul" națiunii bază de folclor sau de etnografie, iar în ultimul timp ca-radul O. Papadima a dat chiar o sinteză de ansamblu, e se reazemă mai ales pe cercetări folclorice și care eaptă încă lumina tiparului.

(Urmare în pag. 7-a)

Camil Ressu: Dorința

Alexandru Obedenaru

de N. DAVIDESCU

Vineri nouă Iunie, curent, a încetat din viață poetul Al. Obedenaru.

Personalitatea lui reprezintă în lumea noastră literară o înfățișare singulară de ins rătăcit de prin alte vremuri și de prin alte locuri printre noi și, înalt, masiv, de imagină romană, cu trăsături regulate, parcă sculptate, avea totdeauna aerul că, în acelaș timp, se interesează de totul și observă totul dar și că necontenit se refugiază din tot și din toate în depărtarea ținuturilor sale de origină, lăuntrice. Privirea îi era sigură și îndepărtată, mersul greoi, de cal normand, și niciodată nu râdea sau nu surâdea.

S'a născut în București în 1865, 13 Iulie și a intrat funcționar la Academia Română în 1894, al cărei pensionar a fost până la urmă. In tot acest timp a rămas de fapt, un retras. A frecventat, totuși, cercurile din jurul lui Al. Macedonski și din jurul lui Mircea Demetriade, unde citea din când în când câte una din poeziile sale, participa la discuțiile literare prelungite regulat până în zorii zilei, pătimașe sau înălțătoare, stropite cu venin pentru adversari și încărcate de bunăvoință pentru prieteni, dătătoare, toate, de încredere, de îndemnuri și de orientări, creatoare prin grija care se punea în cercetarea unui vers, în sculpturalitatea unei rime, în amploarea unei strofe, sau în arhitectonica unui poem.

Alexandru Obedenaru era, în aceste momente, totdeauna grav și, în acelaș timp, prevenitor. Citea din când în când și el din poeziile pe care le publica apoi prin periodicile care erau favorabile acestor cercuri literare, pe vremuri.

Erau de obicei sonete sau poeme scurte, de culoare parnasiană, lucrate cu grije, cu stranii luciri de imagini bogate și rare, închise într'o limbă și într'o versificație sonoră și masivă, fără rafinamente de detalii. Deosebirea dintre poezia parnasiană însă și aceea a lui Obedenaru stă în faptul că, pe când cea dintâi este exterioară, decorativă și impersonală, cea din urmă este mai ales și personală, lăuntrică, directă. Faptul acesta este mai mult decât important și explică, în bună parte, soarta vitregă prin neînțelegere a acestei opere. Obedenaru a putut astfel trece drept un poet livresc, cerebral. Imaginile lui, luate mai toate din mitologie, din istorie, din cultură, în general, rămâneau, pentru cei ce îl citeau și se ocupau cu opera sa ca niște descoperiri mai mult sau mai puțin interesante, mai mult sau mai puțin izbutite de arheolog în căutare de ciudățenii. Obedenaru însă trăia cu ele în sine, și numai prin ele participa și la viața prin care trecea. Grecia veche și Roma, Egiptul, Africa, Asia de odinioară, cu zeitățile lor, cu obiceiurile lor, cu concepțiile lor despre lume, despre om, despre femee, erau tot atâtea lumi în care poezia lui Obedenaru își căuta desăvârșirea nu numai formală, nu numai de artă, ci și, prin această artă, a însuși autorului răsfrânt în ea. Obedenaru, în opera sa, se vrea bun ca un roman, își iubește patria ca un roman depe vremea lui Caton pământul, visează așezarea dragostei într'o reprezentație rațională a lucrurilor socratic, ca și cum s'ar adresa necontenit în sine c'ne știe cărei prezente Diotime, preotese din Mantinea.

Atitudinea sa de poet este aceea a lui Empedocle din Agringete. Concepția sa despre viață pleacă dela cunoaștere și gând rea sa e de geometru în sensul, deosebit de etimologia cuvântului pe care l-a dat cugetarea greacă, de virtuos al rațiunei, al rațiunei care construește din necesități lăuntrice de echilibru și nu din constatare simplă. Poezia lui Obedenaru caută, încearcă, în această lume dela care a moștenit un întreg sistem de procedee empirice, să-și justifice prin resursele inteligenței și ale

(Urmare în pag. ultimă)

Mătrăguna în România

de MIRCEA ELIADE

Dintre toate plantele pe care vrăjitoarele, femeile și fetele din România le caută pentru virtuțile lor magice sau medicinale, niciuna nu închide atâtea elemente „dramatice" în ritualul culegerii ei ca mătrăguna (1). Tehnica dezgropării ei este mai complicată și mai stranie decât a tuturor celorlalte ierburi care joacă un rol de seamă în vrăjitorie sau în medicina populară. Urme de rituri străvechi s'au păstrat, cu oarecare precizie, numai în operațiile misterioase împlinite cu prilejul dezgropării mătrăgunei. De altfel, după cum se va vedea în cartea noastră, **La Mandragore**, unele plante magice și medicinale au împrumutat elemente din ritualul culegirii mătrăgunei.

Virtuțile magice ale mătrăgunei explică, într'un anumit sens, singularizarea acestei plante. Intr'adevăr, rădăcina de mătrăgună poate influența direct centrele vitale ale existenții umane : ea are puterea să mărite fetele, să aducă noroc în dragoste și fecunditate în căsătorie ; poate face să sporească laptele vacilor ; influențează favorabil afacerile, aduce bani în casă și, în general, promovează în orice împrejurare prosperitatea, buna înțelegere, bogăția, etc. Pe de altă parte, proprietățile magice ale mătrăgunei pot fi îndreptate, în chip negativ, asupra unei alte persoane. Bunăoară, împotriva unei fete, ca să nu mai fie „jucată" de către flăcăii satului la horă; împotriva unui dușman, ca să se îmbolnăvească sau chiar să înebunească, etc.

In afară de aceste însușiri vrăjitorești, mătrăguna are și proprietăți medicinale. Dar chiar când e culeasă pentru folos medical, mătrăguna e desgropată cu acelaș straniu ritual.

In comuna Vad, din jud. Maramureș, mătrăguna se aduce din „pădure surdă", adică suficient de depărtată de sat, ca să nu se audă cântatul cocoșului. Femeile și „babele meștere", care caută mătrăguna, pornesc deacasă în zorii zilei, înainte ca să se fi deșteptat cineva din sat, și merg cu grije să nu fie zărite de nimeni. Dacă sunt simțite de vreun câine, sau se aud cumva lătrături, vraja se risipește și operația își pierde eficiența ; mătrăguna culeasă în asemenea împrejurări nu are nicio putere.

Timpul sortit „aducerii" mătrăgunei este dela Paști la Înălțarea Domnului. „Babele meștere" când peacă după mătrăgună își iau mâncare : ouă slujite (la biserică), plăcintă, pască, varză umplută, țuică, vin, etc. Cu o săptămână înainte, mătrăguna e „sorocită"; e căutată și legată cu o panglică roșie, ca să poată fi găsită ușor în dimineața „aducerii". Când ajung în pădure, femeile merg deadreptul la ea ; „nu trebuie să o caute". Apoi o sapă, o scot cu rădăcină și o așează jos, pe pământ. In jurul mătrăgunei, de jur împrejur, se așterne masă cu toate mâncărurile aduse de acasă. Apoi „babele meștere" beau și mănâncă, „se sărută, se drăgostesc". In cele din urmă, încep să vorbească despre cel pentru care se aduce mătrăguna, și despre scopul ei; dacă se culege pentru ca să aibă noroc la afaceri, sau să fie bine văzut în sat (primari, consilieri, etc.), sau să aibă noroc, sau pentru ca vacile să aibă lapte din belșug, etc.

Când se duc două fete ca să culeagă mătrăguna, ele se sărută și se drăgostesc, spunând :

„Mătrăgună, mătrăgună,
Mărită-mă peste-o lună
Că de nu m'ăi mărita
Oiu veni și te-oi ciunta (rupe).

Tot fetele care vor să se mărite, spun :

„Mătrăgună, mătrăgună,
Mărită-mă peste-o lună.
De nu 'n asta 'n cealălaltă
Mărită-mă după-olaltă".

Se mai ia mătrăguna și de „femeile drăgostoase", ca să fie iubite de bărbații lor. Femeile cu o purtare mai puțin cuviincioasă, „femeile lumețe", sapă mătrăguna desbrăcându-se în pielea goală, pentru a aprinde dragostea bărbaților.

In groapa rămasă după scoaterea rădăcinii de mătrăgună se pun câteva bucăți de zahăr, câteva monede și se toarnă vin. Tot în vin se scaldă și mătrăguna. După ce s'a terminat masa și descântecul, se ia rădăcina, se pune 'n sân și se aduce acasă. Nimeni nu trebuie să știe că femeia sau baba aduce mătrăguna, și de aceia acestea vorbesc cu toată lumea „frumos și dulce" și salută pe toți. Dacă cineva știe că ele vin cu măberbințele. Se duce la closet, și aruncă înăuntru pietre și bolovani, și trăgună și dacă, după ce-au trecut pe cărare sau pe drum, se apucă la bătaie, la ceartă, la înjurături, dau cu pietre unul după altul, răstoarnă toate lucrurile, — atunci se întâmplă tocmai invers, decât pentru scopul cu care a fost adusă. Acelaș informator din comuna Vad, povestește : „Mama unei fete aducea odată mătrăgună. Slujnica noastră, după ce-au trecut femeile, mă apucă la bătaie Mă suduie, mă trage de cap, mă blastămă, mă alungă cu bulgări. Eu încep a plânge, că nu știam ce are cu mine. Apoi se duce în cămară, și răstoarnă toate vasele, toate covețile și

(Urmare în pag. ultimă)

Interludiu

Acolo unde lucește încă prima zi a Creiațiunii,
Unde gândurile înainte de a deveni lumină, sunt izvoare.
Unde fluviile se revarsă în nețărmurite tăceri,
Am văzut fața Duumnezeului meu, asemeni spațiului,
Și-am ascultat vocea Sa, asemeni durerii :

— „Inchinați-vă, stăpâni ai pământului,
In izvoare de lacrimi veți păși către mine
Și 'n lucrul mâinilor îmi veți auzi glasul.
Țărmuri sărace v'așteaptă și ceruri scunde vă caută.
Lângă mormânt v'ați născut și veți muri lângă leagăn.
Ce va fi să nu știți și anii mereu să vă înșele.
Ca negura nopții, fericirea vă prindă
Și stinsul orgoliu în veci vă înfioare.
Nădejdea morții vă fie limanu 'nvierii !"

— Munca nu e o libertate a cerului, am zis.
Nu vom avea firmamentul nostru de stele ?
Pătrunși de uimirea zilei vom trezi bolțile
Luminând lucrul nostru nemărginit.
Drumuri vom deschide peste genuni de mormânt.
Și azi se revarsă oceane în cuvântul dintâiu
Și limpezi așteaptă avânturi stelare.
Nedomolite dorinți se apropie de viață
Despicând noaptea cu necunoscutele lor tării.
Când biruințele gândului vor lăuda cerul
Nu vom păși liniștiți peste moarte ?

Spațiul închis în strălucitorul sicriu
Clipea cu'n ochiu de safir puterilor din adânc.

Eu însumi eram un început de tristețe
Peste-o lume ce nu se născuse
Purtând spre un viitor incert plăsmuirile ei florale.

IULIAN VESPER

CRONICA LITERARĂ

Cercetare asupra poeziei noui

III. „Somnul, sângele, pomul"...

de CONSTANTIN FANTANERU

In interpretarea metafizică a artei, d. Lucian Blaga a deschis porţile spre o pajişte de lumină, în care, cu cât pătrundem mai greu, cu atât răsplata e mai rodnică. O lumină spirituală smulsă din revelarea misterului, adică din presimţirea că la un moment dat ne aflăm apropiaţi de mister, pe cât e cu putinţă structurii noastre ontologice. In artă, misterul se lasă a fi convertit prin metaforă şi prin mit. Venind de departe, din adâncurile inconştientului şi creind stilul prin categoriile abisale, metaforele şi miturile revelatoare aduc în spirit plenitudinea luminii euforice din preajma Marelui Anonim. Metafizică a misterului, metafizica d-lui Lucian Blaga se declară deopotrivă o metafizică a inconştientului. In inconştient stau forţele unei cunoaşteri categoriale, mult mai rodnice, poate, decât cunoaşterea categoriilor conştiente. Tot din inconştient ţâşnesc năzuinţele spre acele elemente ale lumii cari par a purta în sine transparentă marea taină a luminii, a echilibrului, a împăcării. Inconştientul însuşi, domeniu ascuns dar atotputernic şi creiator de stil cultural, se aseamănă cu acele elemente despre care ştim că există şi că deţin misterul vieţii, dar care, îndată ce le *vedem*, îşi încetează existenţa. Condiţia lor este să existe, fără a se arăta. Aşa sunt: sângele, rădăcinile pomului, — starea somnului, sevele... In elementele purtătoare tainice de viaţă, sălăşlueşte lumina primordială din preajma Marelui Anonim, ca principiul focului în pietre şi al procreaţiei în ape. Gândind astfel elementele, d. Lucian Blaga le încarcă cu cea mai înaltă *sarcină* mitică şi revelatoare. Cu câtă veneraţie compară stilul cu „sângele" sau cu „rădăcinile pomului": „Fenomenul stilului, răsad de seve grele, îşi are rădăcinile implântate în cuiburi dincolo de lumină. Stilul se înfiinţează, ce-i drept, în legătură cu preocupările conştiente ale omului, dar formele pe care le ia, nu ţin decât prea puţin la ordinea determinaţiilor conştiente. Pom liminar, cu rădăcinile în altă ţară, stilul îşi adună sucurile de acolo, necontrolat şi nevămuit" *(Orizont şi stil)*. Cum vom fi noi însă cât mai mult „sânge" şi cât mai mult „rădăcini"? Sângele tainic creşte în însuşi trupul nostru, iar rădăcinile le are pământul.

Marele fluviu al vieţii curge prin înseşi trupurile omeneşti, iar pământul cu „apele" şi „rădăcinile" ne poartă la sânul lui fără să ne putem despărţi vreodată. Din el am venit şi în el ne vom întoarce. Din altă parte nu poate purcede lumina decât din această închinare pământului, şi tuturor stihiilor lui. Ne stăpânesc tăriile elementare, stihiile. Lor trebue să ne plecăm, fiindcă de alt undeva nu se îndură a veni lumina. Lumina trăieşte în ele şi moare în cenuşa lor. Deaceea lor se cuvine credinţă şi evlavie. Pentru a cuprinde cât mai mult din taina lor, poetul se roagă pentru un trup uriaş — încăpător al marilor elemente:

Daţi-mi un trup
voi, munţilor,
mărilor, —
daţi-mi alt trup să-mi descarc nebunia
în plin !
Pământule larg, fii trunchiul meu,
fii pieptul acestei năprasnice inimi,
prefă-te'n lăcaşul furtunilor cari mă strivesc,
fii amfora eului meu îndărătnic.
(Paşii Profetului)

Iar altă dată, când, în faţa judecăţii divine, pustnicul are de ispăşit păcatul de a-şi fi desfiinţat trupul, el exclamă înspăimântat:

Pământule, dă-mi trupul înapoi,
Pământule tâlhar, dece mi l-ai furat,
dece mi l-ai ascuns în sânul tău de sloi ?
De l-am hulit,
a fost al meu :
dă-mi trupul, trupul înapoi.
(Op. cit.)

Alături de pământ, în trup se aprind făcliile liniştei :

Eu zac în umbra unor maci
fără dorinţi, fără mustrări, fără căinţi,
şi fără îndemnuri, numai trup,
şi numai lut.
(op. cit. pag. 107).

Conştiinţa lirică a tinerilor din cea mai nouă serie de poeţi, cu a căror prezentare ne ocupăm, este stăpânită cotropitor de această semnificaţie metafizică a elementelor. In poetica cea mai recentă, cuvintele nu au un conţinut emoţional sensibil, ci ele sunt utilizate numai ca purtătoare a unei *sarcini* metafizice,— numai pentru funcţia lor mitică. Deaci lipsa lor de coeziune plastică, simplificarea sintactică în beneficiul abstracţiunii, — înlocuirea armoniei interioare cu un retorism intenţional, secarea isvoarelor afectivităţii în avântările sterile către transendenţă. Dar iarăşi trebue să amintim de paradoxul influenţelor.

Epigonilor le scapă totdeauna *ceva* din formula de creaţie a marelui înaintaş. Un mic element, o frântură de „trăire" imponderabilă lipseşte din combinaţia chimică a precipitărilor lirice, şi ceeace oferă recipientul emoţiei pare simplu surogat. Ce a lipsit lui Vlahuţă în soarta lui de epigon? Pentru ce au căzut în erezii arghezienii şi barbienii? Răspunsul se află în legea obscură a *intuiţiei*, forţa sufletească autonomă care aduce în conştiinţă structurile artei.

Tema cea mai răspândită în poezia cu a cărei descripţie ne îndeletnicim, este aceea a „elementarizării", a căutării semnificaţiilor metafizice în elemente: sânge, pomi, ape, vânt, somn, şi în primul rând în „pământ" ca o sinteză a tuturor stihiilor influente asupra destinului uman. Germinaţia e cântarea pământului pe care se întrec s'o asculte poeţii. Seva plantelor, printr'o clară analogie, este căutată şi încărcată cu atribute ca şi sângele hrănitor al vieţii animale. Trecerea analogică de la inconştientul uman dotat misterios cu categoriile revelaţiei mistice, la anorganic şi vegetal se face tot prin funcţia metafizică.

Iraţionalul anorganic şi vegetal desvălue aşa dar un potenţial de lumină, analogic cu organizarea vastă a categoriilor abisale, producătoare de matcă stilistică, din inconştient. S'a vorbit mult despre „misticismul" sau „primitivismul" poeziei d-lui Lucian Blaga. Poetul este mistic în chip aparte totuşi, fiindcă la intuirea trăirilor din iraţionalul vegetal sau „elementar", ajunge pe calea unei lucidităţi dialectice. Trecerea dela „tristeţea metafizică" la lumina convertită, este o operaţie de dialectică a inconştientului, a acelei rezerve a fiinţei în care trebue să avem mare încredere. Cât pentru primitivism, cuvântul are un conţinut teoretic inteligibil. Spontaneitatea experienţelor elementare decurge la d. Lucian Blaga din puritatea intuiţiilor, din originalitatea lor intransmisibilă. Poetul este în căutarea luminilor din început, din prima zi a creaţiei şi a întâiului paradis.

Dar aceasta este o năzuinţă metafizică, şi nu un artificiu psihologic, (primitivismul poeţilor modernişti întorşi din oportunitate la legendar) şi nici o preferinţă experimentală a civilizaţiilor preistorice (o analiză a acestor valori a făcut-o d. *Şerban Cioculescu* în articolul „Despre poezia d-lui Lucian Blaga", în „Revista Fundaţiilor Regale", an. VI, n-rul 2.).

Natura, în preocupările tinerilor poeţi, este departe deci de a avea o funcţie sensibilă de cadru emoţional, ci ea este schematizată în abstract, pentru un randament transcendental. In ea curge fluviul sevei şi al sângelui, ea se leagănă în marele somn al misterului, în care totuşi ştim sigur că se întâmplă ceva, ca în propriul nostru somn, când viaţa nu încetează. In natură sălăşlueşte *Marele Anonim*. Nu-l cunoaştem, el stă înconjurat de mister, dar ştim că există, ca sângele, ca rădăcinile, ca viaţa în somn. A asculta melodia sevei, a sângelui, destăinuirile stării de somn însemnează a primi semne de dincolo, revelatoare semne. Aproape toţi poeţii *ascultă* murmurul sevei. D. *Aurel Marin* o ascultă în ora nopţii propice tainelor:

Doar noaptea câteodată, când visele mănunchiuri,
Pe cărţile umile se prăbuşesc uitate,
Imi aplecam urechea s'aud cum urcă'n trunchiuri,
bogata sevă, — 'n mare şi grea singurătate.
(*Versuri*, pag. 15)

D. *George Constant*, luând analogic „sângele" pentru „sevă", vede cum :

Ulţele doar, strune iubirilor şi durerii,
Flutură imnul crud al sângelui primăverii.
(*Ţara Visului*, pag. 47)

La d. *Traian Chelaru:*

Ingerul lutului, marele deschizător de stihii
. . . . . .
Vede lumina pământului
proaspăt ca 'n ziua deatunci.....
(*Mircea Streinul, Poeţii tineri bucovineni*, pag. 37)

Un îndemn de a surprinde cum creşte porumbul îl dă d. *George Drumur :*

Aplecaţi-vă spre umilinţa porumbului
să-l auziţi în nopţi cum pocneşte
din bălegar şi singurătate, spre temelii
de întuneric şi cu ce chiot creşte.
(*Loc. cit.* pag. 57)

La d. Lucian Blaga întâlnim aceste versuri :

sau poate pe pământ e toamană
şi nişte fructe coapte-mi cad mustoase, grele
pe mormânt,
desprinse dintr'un pom, care a crescut din mine.
(*Paşii profetului*, pag. 42)

La fel şi d. *Mircea Streinul* se mărturiseşte:

.... Vrea robul tău să moară,
Doamne.
Vrea 'n arbori iar să treacă, iar în grâne
să circule, spre lauda ta, şi 'n rouă
să-şi aburească răsuflarea, pâne
să-i fie inima, ca 'n două
să i-o frângi.
(*Poeţii tineri bucovineni*, pag. 124)

D. *Iulian Vesper* ne sfătueşte să iubim ogoarele, ca Iisus:

Pentru înfrăţirea duminicală a oglinzilor cereşti cu faţa întunecată a pământului
Pentru rănile de seară, de noapte şi de zi,
Pentru sărbătorile ţărânii atât de aproape de frunţile şi privirile morţilor.
(*loc cit.* pag. 144)

La d. *Grigore Popa* triumfă lumina:

Am trecut desculţ peste obrazul pământului,
Sărutând florilor creştetul sfânt.
Simţeam suflarea Domnului pe ape şi 'n vânt
Cum clătina roadele coapte ale pomului.
Ghiciam din frunză legile lumilor
Şi voia stihiilor de sus,
Eram în seară iarba luminii din apus
Aşteptând să înflorească vatra luceferilor.
(*Cartea anilor tineri*, pag. 49)

D. *George Fonea* jindueşte:

M'aş vrea ca seva odihnind în în ramuri
Ori sub pământ în bobul de secară.
Ca să nu-mi ştie omeneasca vrere
Neliniştea ostatică din mine

sau în alt loc :

Mi-am lipit obrazul de ţărînă
Ca să simt în carne urma lui
Cum ghiceşti în piatra timpului
Dumnezeul vechi care ne mână.
(*Intoarcere în vreme*, pag. 25 şi 50)

O simţire revelată îl bucură şi pe d. *Emil Giurgiuca:*

In larga pace când mirat auzi
Cum sug altoii somn de-argint din grâu,
Ca pe un drum de flori şi muguri cruzi,
Simţi duhul codrilor umblând pe râu.
Vreau să renasc din purităţi de cremeni,
Din ploaia de miresme să-mi adun
Un suflet proaspăt macului asemeni
Ce se trezeşte 'n zori mai crud, mai bun.
(*Anotimpuri*, pag. 23)

O transfigurare la fel încearcă şi d. *Ernest Bernea*, care îşi potoleşte neliniştea metafizică prin întoarcerea lângă pământ:

In sufletul meu creşte o floare de lumină,
Ca o putere nouă de înţelesuri plină.
Mă reazăm în ţărînă, urechia mi-o aplec,
Prin trupul serii calde tot alte svonuri trec,
Din latura pădurii plutind spre văi se lasă
Un cântec plin de farmec din fluer de mătasă,
Şi mişcătoare valuri ridică bolţi în aer
De-ascult şi văd aevea a vremurilor caer.
(*Gând şi cântec*, pag. 89)

La d. *George Vaida* seva este spiritualizată :

Sub clopotele pure de ceruri vegetale
Ascult străbunii cum se 'nalţă din pământ
Şi braţele înflorite îmi leagă pe umeri.
De parcă sunt un mugur ferit de orice vânt.
(*Calm exterior*, pag. 13)

D. *George A. Petre* aminteşte pânda în vegetal a lui *Pan*, din „Paşii profetului":

Pun la pământ genunchi şi frunte
Ca 'n primitiva rugă,
Şi-aud rodul trezit în grăunte
Cum cere să sugă.

sau

Pândesc lung, cu urechea culcată
Pe piept de pământ.
Rădăcini fug sub scoarţa 'ntunecată
Şi sperie somn de cuvânt.
(*Umbrele şi lespezi*, pag. 20 şi 29)

Iată-l şi pe d. *M. D. Ioanid*, căutând tâlcuri în anorganic:

Dar pe când pe frunte palmele mi-aştern
S'alung din piatră somnul ce-o sufocă,
Străbate 'n pieptul meu fratern
Sens milenar adulmecat în rocă.
(*Meandre*, pag. 93)

D. *Grigore Bugarin* aşteaptă o revelaţie din viaţa paradiziacă a animalelor necuvântătoare:

E sărbătoarea strungii şi a turmelor;
— Ii caut în mit obârşia urmelor.
Im încălzesc tot sufletul ce-l am şi l'am avut
La focul marelui ei început.
(*Ameaz liniştit*)

D. *George Meniuc* se dărue în strădania de a înţelege călătoria materiei:

Tânjesc svâcnind în sângele din alba mână
Culorile soarelui şi aroma din grădină.
Câte plante, încă nerodite, azimă o vor !
Toate minunile lumii o cheamă.
Dă-i-o lor.
(*Interior cosmic*, pag. 51)

Iată o altă circulaţie a materiei la d. Alexandru Baiculescu:

Ştiu bine — apoi : voi fi înlat stejar,
Ori poate un isvor într'o pădure...
Voi sprijini în creştet cerul clar
Şi 'n unda mea seninul larg să murmure...
Şi turma mea poate-o veni într'un târziu
Să-mi soarbă umbra tainică şi lină
Sau hoinărind pe urma 'mi cu sufletul pustiu,
Şi-o căuta măicuţa la umbra mea, hodină.
(*Cale lactee*, pag. 22)

(Va urma).

Un studiu despre d. Mihail Dragomirescu

D. Tudor Vianu a tipărit într'o broşură lecţia de deschidere a cursului de Estetică şi critică literară, ţinută anul acesta la facultatea de litere şi închinată d-lui Mihail Dragomirescu. Sunt în prelegerea d-lui Tudor Vianu toate elementele indicate spre a orienta un studiu cuprinzător asupra operei criticului şi esteticianului român. Punctul de plecare al cercetării îl constitue Titu Maiorescu. Teoreticianul junimist asigurase autonomia estetică a artei, — constată d. Tudor Vianu, iar d. Mihail Dragomirescu a mers mai departe şi a întemeiat critica autonomă, sprijinită numai pe principiile esteticei.

„Iată de ce astăzi, — scrie d. Vianu, — când denumirea de critică literară trece pentru întâia oară pe eticheta unei catedre aparţinând învăţământului superior românesc, se cuvine a recunoaşte în personalitatea d-lui Mihail Dragomirescu, nu numai pe un înaintaş, dar pe un deschizător de drumuri (pag. 6).

Spre a întări cât mai viguros temelia criticei literare autonome, d. Mihail Dragomirescu a aşezat-o pe stâlpii esteticei, iar estetica a sprijinit-o pe filozofie. D-sa se desprinde din şirul memorabil al esteticienilor idealişti, în care se numără, în vremurile moderne, Kant, Schopenhauer şi Hegel. Conform gândirei filozofice idealiste, opera de artă este produsul unei idei. Idea are o funcţie filozofică şi rezultă din întâlnirea sufletului cu natura, după alte forţe decât ale psihologiei empirice sau al presiunei mediului ambiant. Psihologia care dă naştere operei de artă nu este cea obişnuită, comună la artist cu a tuturor indivizilor, — ci o altă psihologie, — care poate fi determinată cu numirea de *intermitentă*, după propunerea d-lui Vianu. Dar psihologia intermitentă se aşează dincolo de viaţa socială şi istorie, şi ea explică opera de artă numai în absolut, adică în domeniul esteticei pure.

Este drept că unele opere se lămuresc prin condiţiile istorice, prin viaţa artistului şi momentul social, dar acestea sunt cele care nu ating tipul perfect al creaţiei artistice, nu sunt *capod'opere*. Obiectul propriu al criticei literare îl formează însă capodoperele. Cu operele ce rezultă mai mult din talent şi virtuozitate se va ocupa în deosebi istoria literară. In sistemul d-lui Mihail Dragomirescu istoria literară cade pe un plan secundar, ca una ce nu poate explica esenţa capodoperei, (apariţie discontinuă), şi care e condiţionată eteronomic, în timp şi în spaţiu. Liberă de contingent, capodopera este un organism, în care se încheagă armonios năzuinţa formativă a spiritului. Organicului operei de artă îi dă d. Dragomirescu denumirea de psihofizic, pentrucă spiritul este cel care ordonează aparenţa sensibilă şi materială, după legile psihologiei intermitente.

Rezumând prezentarea ideilor critice ale d-lui Dragomirescu, d. Tudor Vianu arată cum această concepţie raţionalistă şi analitică a apărut într'o vreme a iraţionalismului şi intuiţionismului, deci foarte neprielnică absolutismului estetic.

Dar intransigenţa criticului dă măreţie doctrinei sale, al cărui triumf va fi într'o altă epocă, de idealism filosofic.

Cronica ideilor

Realitate şi unificare

de MIRCEA MATEESCU

Constatarea ultimă la care am ajuns în cronicele precedente şi care se pare că este totuşi primordială metafizicei, se poate formula astfel: realitatea, aşa cum ne apare, este haotică, variată şi mai cu seamă variabilă la infinit. Schopenhauer, postulând acel principiu al individuaţiunii la baza cunoaşterii, a recunoscut implicit prin aceasta destinul trist şi implacabil, care apasă asupra omului. Pe deoparte, intuind idealul, deci nădăjduind într'o împlinire a *unităţii cosmice* în stare să pună ordine definitivă în sufletul nostru şi să ne dea o fărâmă de certitudine, omul însetoşează după acea unitate mult dorită, încercând s'o realizeze în toate planurile existenţiale: etic, estetic, religios, biofizic. Omul îşi dă seama, cu alte cuvinte, că unitatea lumii trebue reconstituită, că fericirea şi soarta lui depind de gradul în care isbuteşte să se apropie de centrul însuşi al lumii, de Dumnezeu sau de altceva.

Pe de altă parte însă, nu este mai puţin adevărat că, aşa cum este făcută fiinţa umană, posedând deopotrivă, pe lângă tendinţa de *unificare* (aceia care i-ar putea revela certitudinea, absolutul) şi vocaţia tehnică a diversificării realităţii, — cunoaşterea noastră va fi întotdeauna atenuată, mereu relativă, lupta între cele două tendinţe ambivalente ale spiritului omenesc, continuând fără întrerupere.

In plan etic, lupta se duce între bine şi rău, după cum în planul teologic factorii se numiau Dumnezeu şi Demon, în plan metafizic certitudine (absolut, fapt în sine, etc) şi incertitudine (relativul, lumea fenomenală, etc.).

Incercările moderne cu privire la autonomizarea esteticei şi la fundamentarea frumosului ca ştiinţă proprie, se caracterizează deasemenea prin analiza paralelismului metafizic dintre cele două principii, ale oricărei estetice: frumosul şi urîtul, care ar putea să traducă, iarăşi, termenii de mai sus, frumosul fiind condiţionat la rîndu-i, de legea desăvârşitului echilibru formal, cu alte cuvinte, repausând tot pe vocaţia paradisiacă a *unităţii*, în luptă cu aceia demonică, a varietăţii haotice, a lipsei de simetrie.

In sfârşit, în plan juridic, *realitatea* are a fi cunoscută tot în raport cu ideea originară, a *unificării*. Ii revine profesorului Mircea Djuvara meritul încasabil de a fi observat, într'un admirabil esseu cu privire la „Realitate, Adevăr şi Drept", publicat în *„Anuarul Institutului Internaţional de Filozofie a Dreptului"*, corelaţiunea intimă şi genetică dintre Cunoaştere şi Realitate pe deoparte, ideea de adevăr şi aceia de justiţie, pe de alta. Metafizic vorbind, „scopul" dreptului nu pare a fi de cât unul: de a restabili unitatea cunoaşterii (realităţii), în stare să abiliteze în spiritul omului certitudinea.

Cum se dovedeşte însă legătura dintre realitate şi adevăr? Cum putem îndepărta obsesia tristă, moştenită de la Schopenhauer: anume că vocaţia preeminentă a omului, în virtutea acelei *voinţe* pământene *de a fi cât mai variat, de a exista felurit în exterioritate*, este *individuarea*, fărămiţarea haotică a realităţii, iar nu sinteza, unificarea, apropierea de realitate? Trăind sub osânda unui atare blestem metafizic, evident că Schopenhauer nu putea decide, cu privire la posibilitatea de cunoaştere a omului, decât că aceasta este foarte mărginită şi sortită a se relativă la infinit, a se depărtă tot mai mult de centru. De aici şi credinţa că numai prin suferinţă, adică prin negarea violentă a vieţii, ne putem apropia de realitate. Este evidentă apropierea dintre concepţia schopenhaueriană şi *nirvana* vedică, la care de altfel Schopenhauer trimite expres de atâtea ori, mai ales în „Fundamentul moralei". Nu trebue deasemenea uitat, că însuşi Kant se arătase foarte sceptic cu privire la posibilitatea omului de a cunoaşte lucrul în sine *(numen)*, deci de a se reface unitatea lumii. Din acest punct de vedere, cum am arătat într'o cronică precedentă, Schopenhauer este un fidel adept al tezei kantiene.

Intreg efortul metafizicei moderne se caracterizează prin încercarea de a atenua concluziunea negativă a lui Kant din „Estetica Transcendentală" şi de a-i contesta vigoarea implacabilă. Sub o formă sau alta, se tinde către acea nesperată *unificare* a realităţii, în stare să confere omului cunoaşterea certă. Lăsând deoparte autorii de specialitate, ale căror opinii le-am semnalat până acum, tendinţa de unificare se regăseşte deopotrivă şi la baza literaturii actuale la scriitorii cei mai „haotici". (In cărţile unui Aldous Huxley de exemplu, a cărui recentă lucrare *„La fin et les moyens"* nu este de cât un apel continuu la echilibru şi la unitate). Atunci când am discutat cartea de esseuri a lui Huxley, am arătat însă cât de sărace sunt posibilităţile de investigaţie metafizice ale acestui scriitor, altminteri un excelent creiator de beletristică.

*

Revenim la realitatea juridică şi la raportul dintre aceasta şi ideea de adevăr. In ce mod se implică reciproc? Care este fundamentul metafizic al ideei de justiţie? Dar adevărul, pe ce se întemeiază? Şi, prealabilă atâtor întrebări, următoarea: care este modalitatea cunoaşterei acestor idei, deci ce este cunoştinţa, ce este realitatea?

In lucrarea citată, prof. Mircea Djuvara demonstrează astfel *unitatea realităţii juridice:* „Obiectul unui *adevăr* este întotdeauna o *realitate*, iar o realitate, atât cât poate fi cunoscută, este întotdeauna obiectul unui adevăr" (pag. 84. II-e Annuaire).

Această afirmaţiune, pentru a fi înţeleasă, trebue pusă în legătură ideativă cu următoarea: „dacă există o contradicţie (între diferitele specii de realităţi) aceasta înseamnează că unele dintre ele nu sunt adevărate, adică nu sunt realităţi. Trebue deci ca o unificare prin sistematizare, să fie posibilă între toate realităţile posibile". De aci concluzia că „orice cunoştinţă cuprinde virtual în sine toate adevărurile şi toate realităţile posibile". (Ibid. pag. 85).

Va trebui să continuăm a expune întregul concept despre teoria cunoaşterii, pentru a putea ajunge la concluziunea anunţată, cu privire la ideea de *unificare* în raport cu realitatea. Se va vedea cum ideea de Justiţie, ca şi ideea de Bine, ca şi ideea de Frumos, — a ceste esenţe fenomenologice în sensul „valorilor" lui Max Scheler — operează o sinteză şi o reducţie logică neîntreruptă între cunoaştere şi realitate.

Din viața boierilor basarabeni de altădată

de C. GANE

Una din marile lipsuri ale Istoriei noastre naționale, este sărăcia de amănunte ale vieței zilnice de altă dată. Oricum, oamenii aceia din trecut, cu ale căror fapte vitejești ne mândrim, nu au trăit numai ca eroi, dar și ca oameni. Ar fi interesant să știm de pildă despre ȘTEFAN CEL MARE nu numai cum se purta în bătălii, dar și cum își petrecea ziua, în timp de pace, în încăperile Cetății dela Suceava.

Lipsurile acestea le coplectează în deobște Istoria, prin Memorii sau prin Corespondențe. La noi, în vâltoarea unei vieți chinuite, boerii nu au avut răgazul trebuincios pentru a scrie memorii, iar o lipsă de respect pentru trecut, a făcut ca de cele mai multe ori corespondențele să nu fie păstrate în familii.

Cu atât mai prețioase sunt așa dar cele câteva însemnări care, sfidând vremea, au ajuns până la noi, ca de pildă pitorestile Efemeride ale Banului Caradja sau rarele scrisori care se mai află în arhivele unor neamuri boierești din Moldova sau Muntenia.

Voi spune azi câteva cuvinte despre o corespondență basarabeană din preajma Eteriei — revoluția grecească din 1821.

Corespondența e bogată. Sunt peste 200 de scrisori. Faptele politice sunt menționate numai în treacăt și foarte pe scurt.

In schimb toate amănuntele vieții de acum 100—120 de ani se desprind din acele scrisori cu un foarte deosebit pitoresc.

Din nefericire ele sunt trimise dela Petrograd la Chișinău, pe când mult mai interesant ar fi fost dacă ne-ar fi rămas acele expediate dela Chișinău la Petrograd. Oricum, e vorba în ele de viața zilnică a unor boieri greco-molodoveni și ca atare ele prezintă pentru trecutul nostru un deosebit interes.

Un prim pachet — datat 1816 — conține scrisorile Catrinei Krupensky, născută Comnen, către soțul ei Matei. Celelalte pachete conțin scrisorile Mariei Comnen, născută Moruzi, către fata și ginerele ei, Catrina și Matei Krupensky. In aceste din urmă, care încep în 1816 și se sfârșesc în 1826, e deseori vorba de Alexandru Ipsilante, șeful mișcării eteriste, și de prietenul acestuia, Generalul Cantacuzino. Vom vorbi altă dată de această corespondență dintre anii 1821—22; astăzi însă vreau să ne mărginim la micul episod familiar pe care l-a constituit plecarea la Petrograd a lui Matei Krupensky, care, în April 1816, se ducea din Capitala marelui Imperiu al Țarului Alexandru, la Chișinău, spre a-și lua în primire postul de Vice-Guvernator al Basarabiei, ce-i fusese încredințat.

Matei Krupensky, născut în 1776 și mort în 1856, era fiul marelui Vornic IORDACHI KRUPENSKY, și al Mariei Millo, fata lui Iordache Millo și a Elisabetei Rosetti Rosnovanu.

Având moșii întinse în Basarabia, după răpirea acesteia de către Ruși în 1812, el, ca atâți alți boeri Moldoveni, cooptă pentru cetățenia rusească și plecând la Petersburg făcu acolo cunoștința frumoasei Catrina Comnen, fata Generalului Christofor Comnen și a Mariei Moruzi. In vara anului 1815 el o luă în căsătorie, îndată după moartea generalului, întâmplată prin Mai-Iunie al acelui an.

Matei Krupensky avea atunci 40 de ani, iar tânăra lui soție abia vreo 20, ceace nu i-a împiedecat să se iubească ca două rândunele. Dar, iată că în primăvara următoare, și tocmai când era coana Catrina să nască, boierul Matei e numit Vice-Guvernator al Basarabiei. Nevoit să plece îndată la Chișinău spre a-și lua postul în primire, el își lăsă nevasta în grija mamei sale, Maria Comnen, urmând ca îndată după naștere să se întâlnească cu toții împreună în Capitala Basarabiei.

Din ziua aceea, a plecării lui Krupensky din Petrograd, începe corespondența despre care vorbiam.

Prima scrisoare e datată din 6 April 1816 și începe cu vorbele: „Mult adoratul meu prieten" (scrisorile sunt redactate parte pe franțuzește și parte pe rusește). Citim în ea toate amănuntele „zilei celei grozave" când, pentru întâia dată după măritiș, îndrăgostita nevastă a rămas singură în luxosul ei apartament dela St. Petersburg.

Catrina era, dimineața, încă în pat, când servitoarea ei Natalia i-a adus biletul ce-i scrisese soțului ei din primul sat din apropierea Petrogradului. Se înțelege ce bucurie pe capul ei.

Il citește, plânge, râde, se scoală din pat și se duce în odaia de culcare a bărbatului. Găsește pe patul acestuia halatul lui cel cenușiu, începe să-l sărute și se miră singură „cum o bucată de pânză poate să-i aducă atâta fericire". Ia un ceai, se îmbracă, și la 12 fix iese din casă pentru a merge la mătușa ei, Catrina Sturdza, al cărei bărbat, Scarlat, murise cu două zile înainte. Pe copiii acesteia, verii ei, Alecu, Maria și Ruxandra nu-i găsește acasă, căci erau plecați să întovărășească trupul tatălui lor la Nevski. (In treacăt să spun că vara aceasta Ruxandra Sturdza este cea care va fi mai târziu vestita contesă Edling). Catrina Krupensky rămâne apoi toată ziua la mătușa ei, neîntorcându-se acasă decât seara la 9, când se așează la biurou „pentru a scrie bărbatului ei".

„Și iată cum a trecut ziua" scrie ea însăși. „Adio fericirea, viața, mângâierea mea. Te sărut, scumpe prietene, și te strâng la pieptul meu".

Urmează o corespondență zilnică, 7, 8, 9, 10 April și așa mai departe. Era în săptămâna Patimilor, Catrina se duce diminețile la biserică, se spovedește și se împărtășește. Se duce deseori și la Prințul Constantin Ipsilante, fostul Voevod al Munteniei. Fiii acestuia, Alexandru, eteristul, Nicolae și Gavril, vin și ei, aproape zilnic, în casă la coana Catrina. In ziua de 8 Aprilie, ei iau chiar masa la ea, împreună cu tatăl lor, Constantin Vodă. La 9 April, ea se duce cu mamă-sa în oraș să cumpere ouă de Paști. Are la masă pe duhovnicul ei, care a venit cu colanul Sf. Ane, spânzurat de gât. După masă vin din nou, să ia cafeaua cu lapte, Prințul Constantin Ipsilante și fiul său Alexandru. La 11 seara se duc cu toții la mătușa Catrinca Sturdza pentru a o lua la Biserică, la Inviere.

La 9 Aprilie, Paștele! Scrisoarea Catrinei începe cu: „Hristos an estia, scumpul meu prieten! Unde ești tu acuma? In ce sat îndepărtat pe care nu-l cunosc? Ce nesuferit îmi este gândul acesta". Deși a fost seara la Inviere, se mai duce la biserică și în dimineața Paștelui. Masa o ia cu mamă-sa la contesa Bobrinsky. Era foarte elegantă: purta „un capot alb" deosebit de frumos, însă „uricioasa asta de croitoreasă" mi-a cerut grozav de scump pe el. Poți să-ți închipui, dragul meu: mi-a luat 70 de ruble. Și poate crezi că mi-a pus dantelă? Deloc! Doar o panglică albă și un brâu de mătase, iată toată podoaba rochiei.

Croitoreasa aceasta era o franțuzoaică, și Catrina făgăduiește soțului ei că nu-i va călca niciodată în prăvălie.

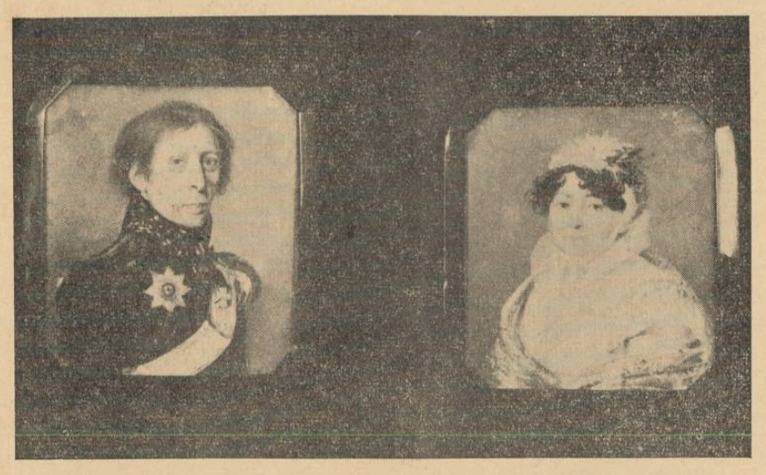

Cristofor Comnen (1745-1815) fiul lui Marco Comneno

Maria Comnen († 1826) fiica lui Alexandru Moruzi și a Eufrosinei Suțu

La 11 Aprilie cucoana noastră ia masa, împreună cu mamă-sa, la prințul Ipsilanti, și întâlnește acolo pe contele Capodistria, vestitul Cancelar al Țarului Alexandru și sprijinitorul Eteriei. Pune cu el un rămășag pentru un fleac de nimic: dacă pierde îi va lua lui Capodistria 10 portocale, iar dacă ea va câștiga, va căpăta dela el un kgr. de castane — „marons glacés".

Dealtfel Capodistria era un prieten de al Krupenștilor.

La 14 Aprilie el ia chiar masa la Catrina, împreună cu baronul Büller, Caliarchi și Alexandru Ipsilanti. — Bătrânul fost Voevod Constantin era și el poftit la masa aceea, dar nu a putut veni, fiindcă îl invitase mai dinainte contele Romazioff. S'a băut atunci în sănătatea lui Matei Krupensky, iar după masă au jucat cu toții „bostonul", care pare-se că era un joc de cărți.

Mă rog și așa mai departe: mese, petreceri, joc de cărți. Să arătăm doar că în afară de rușii de vază pe care îi frecventa coana Catrina, prinții Gagarini de pildă și alții, în afară de grecii acum rusificați, Catacazi, Negri, Moruzi, ea vedea uneori și persoane care ne interesează pe noi deadreptul, ca de pildă pe Manuk-Bey, sau pe ION CUZA, care era în 1816, nu știu dece, în trecere la Petrograd. Ion Cuza, era tatăl Domnului de mai târziu, ALEXANDRU ION CUZA.

Viața aceasta a ținut exact o lună, dela 6 Aprilie la 6 Mai 1816. La 7 Mai a început coana Catrina să se cam simtă obosită și la 8 Mai dădu naștere unui fiu, Gheorghe, bucuria și mândria neamului Krupensky.

„E atât de frumușel" scrie bunică-sa Maria Comnen. „Are gropițe în obraz, ca unchiul său Matinka. Și e bun și liniștit. Mama nu a suferit mult, decât 6 ceasuri, dar nu e cuminte; vrea să mănânce de toate, iar doctorul nu-i dă voe să ia decât supă".

La 12 Mai i se dă voe Catrinei să scrie soțului ei. Dar nici atunci nu e cuminte, căci pe când n'are învoirea să scrie, din pat, decât două rânduri, ea scrie patru. Mamă-sa Maria o ceartă. La 15 Mai se scoală din pat și la 17 Mai se face botezul. Nașii sunt Capodistria și mătușa Catinca Strudza. Dar pe copil îl ține în brațe fata Catincăi, Ruxandra, fiindcă bătrâna Sturdza „n'are mâna fericită și copiii pe care-i botează ea, mor". De altfel plodul e atât de cuminte, încât nici nu țipă când îl bagă popa în apă. După botez, masă mare, cu Capodistria, cu Sturdzeștii cu toți Ipsilanții. Mai e acolo și Elena Ghika.

Dela 1 Iulie încolo încep pregătirile de plecare. Trebuesc bani mulți și Catrina începe a fi îngrijorată să nu li se încurce averea cu toate cheltuielile acestea de călătorii.

La 30 Iunie, împreună cu copilul, cu doica, cu slujnica Natalia și cu alți servitori, Catrina Krupensky părăsește capitala Rusiei, pentru a pleca într'aceea a Basarabiei. Despărțirea de mamă-sa e duioasă, dar tânăra femee e totuși fericită, căci în curând, peste o lună, va fi în brațele adoratului ei soț.

Vom vedea altădată cum a fost traiul lor mai departe, la Chișinău, luxul pe care-l desfășoară acolo domnul vice-guvernator, și cum adoratul Matei „fericirea, viața, mângâierea" Catrinei — după vreo zece ani de căsnicie, a divorțat.

Meditație aeriană cu prilejul unui sbor București-Cernăuți

de PERICLE MARTINESCU

Până acum omul — în dorința-i totdeauna vie de a străbate țărmuri noui și de a-și desfășura mica poemă a vieții în decoruri cât mai diferite — găsise un frumos prilej de evadare pe întinsul nesfârșit al mărilor. Dar mult mai curând decât ar fi prevăzut imaginația celor mai îndrăzneți exploratori, marea a devenit pentru om tot atât de neîncăpătoare ca și vastele întinderi de pământ ce formează continentele. Ochii omului au fost ațintiți de multă vreme asupra căilor aerului. Astăzi au fost cucerite și acestea. Ceva mai mult, au fost depășite și ele. După Vasco de Gama, a venit Lindberg — și după Lindberg a apărut îndrăznețul Picard. Și, de bună seamă, evoluția nu se oprește aici...

Ca simplu cetățean al continentului, am admirat multă vreme marea și oamenii ei. Intr'o bună zi mi s'a părut însă că în natură există ceva care merită aceeași admirație nestrămutată a omului, ca și marea — ființele aeriene. Aceste ființe, dela libelulă până la aviator, sunt înzestrate cu ceva particular, au o structură specială, mai delicată și fragilă, o siluetă aparte, sveltă și nervoasă și un destin admirabil predispus libertății și aventurii. Dacă oamenii mării, de pildă, sunt interesanți tocmai prin complexele lor ascunzișuri sufletești, în cutele cărora sunt depuse enorme cantități de material psihologic, tocmai bun pentru romancierii naturaliști sau realiști din sec. XIX-lea, — oamenii aerului pur creați din lumină și zefir, sunt fulguranți ca niște himere, lipsiți aproape complet de poverile ce-i leagă de pământ și sunt transfigurați de mediul în care-și desfășoară existența — sborul. Romancierii sec. XX ar putea descoperi în ei, eroii ficțiunilor lor, fiindcă aviatorii sunt corespondențele materiale ale spiritualității secolului nostru. Ei sunt oamenii epocii noastre și mai cu seamă vestitorii civilizației de mâine. Iată pentru ce, de câte ori am în față un aviator, am viziunea clară a omului de mâine, stăpân absolut al pământului și al aerului, al mărilor și al norilor, care își va săvârși cucerirea sa cu ajutorul vitezii și singurătății.

Când am primit biletul meu de botez aerian, aveam în față un om al aerului de cea mai perfectă croială a mediului. Inalt, svelt, flexibil, cu gesturi nervoase și sigure, cu fața ușor bronzată de cele mai limpezi vânturi, cu privirile albastre și agere de pasăre a înălțimilor, cu fruntea boltită frumos, fără a sugera nici meditația nici reveria — nașul meu aerian părea creat din moleculele de libertate structurate între ele prin pînze de zefir și era însuflețit de un inefabil delir spiritual așternut pe figura lui în modul cel mai discret. Mi-a dat biletul de călătorie, mi-a 'ntins o mână prelungă și delicată, de blândă himeră, m'a înfășurat cu privirile lui albastre ca azurul și mi-a urat cu o voce entuziastă ca un cântec și strictă ca un sbor:

— Voiaj bun!

O zi și o noapte am trăit ceasuri pline de emoție și nerăbdare. Gândul că voi străbate înălțimile — străbătute, câteodată, numai în vis — și că voi atinge mirajul copilăriei mele sburând cu avionul, această creație semi-legendară, aproape nepământească pentru cei ce n'au călătorit niciodată prin văzduh, mă umplea de o plăcută și adâncă înfrigurare.

In dimineața sortită sborului, automobilul „*L. A. R. E. S*"-ului m'a transportat la aeroportul Băneasa, în fața aero-gării albe și selecte, cu aspect de vamă a văzduhului. De pe ferestrele sălii de așteptare, negăsindu-mi locul de nerăbdare, priveam terenul de aterisaj și decolări, albastrul senin și nesfârșit al cerului, soarele dimineții ce incendia hangarele în care erau ascunse miraculoasele creații de sbor — și fiecare clipă mi se părea imens de lungă, nerăbdător de a gusta mai repede senzația decolării. In sfârșit, svelta siluetă a unui „*LARES*" D. V. K.-618 (semne cabalistice!), își făcu apariția pe pistă, doi piloți cu acelaș prestigiu sobru și elegant de oameni ai aerului, se urcară în carlingă, dădură drumul motoarelor ale căror elice vânturau iarba dimprejur, ne urcăm apoi și noi, câțiva călători, portiera avionului fu închisă bine, definitiv și scara trasă la o parte de personalul care a și început să capete aspect de insecte și intrarăm cu apehensiunea vagă dar prezentă în sufletul fiecăruia că poate pentru totdeauna, în regiunea neantului, desprinzându-ne de lume.

Ca o imensă lăcustă cu aripile desfăcute larg, aparatul s'a întors încet spre răsărit, a alunecat peste iarbă până la capătul terenului neted, s'a sucit apoi încet cu botul spre apus, a stat o clipă pe loc, ca pentru a măsura terenul din față, apoi, luându-și viteză, a început să alerge cu roțile prin iarbă și coada ridicată în aer spre construcțiile aero-gării din față, în care credeam că intră ca un taur înfuriat, făcându-le praf. Deodată însă, ca sub bagheta unui vrăjitor, aero-gara începu să se scufunde, să rămână sub noi, în urma noastră, tot mai depărtată; parcul și clădirile din jurul ei, apoi câmpia, pădurea și orașul întreg au apărut sub privirile noastre mirate ca o hartă fantastică, dând dintr'odată dimensiuni noui spațiului și aspecte neverosimile perspectivelor. Intr'o clipă doar, fără ca nimic să se întâmple, fără să fim cutremurați de cea mai mică senzație, neliniște sau teamă, lumea luase o altă înfățișare. In clipa următoare, avionul aplecându-se într'o parte spre a apuca o direcție nouă, am avut impresia că pământul a devenit vertical și mă așteptam ca orașul cu imensele-i clădiri, atât de mici acum, să se prăbușească în corpore ca niște basoreliefuri învechite; mă așteptam ca lacurile să se răstoarne peste noi, inundându-ne, iar pădurea să ne striveasă sub greutatea vegetației ei întinsă ca un imens perete în dreapta noastră...

Primul moment de spaimă, de năucire, în care organul de receptare a senzațiilor spațiale a fost complet anihilat...

Numaidecât însă, toate și-au reluat poziția inițială, spațiul s'a cuminți și pământul a devenit iarăși orizontal, când avionul s'a întins, în sborul paralel cu pământul.

Dar ce străin apărea acest pământ acum. Nu semăna deloc cu pământul depe care evadasem noi. Nu recunoșteam nimic: nici aeroportul, nici marginea Bucureștilor, nici lacurile pe care ne-am plimbat adeseori cu bărcile. Totul și-a pierdut caracterele reale, părea doar un decor imens, din ce în ce mai imens, pentru o poezie vagă, fără sfârșit. Nu se mai văd oameni, vehicule, ambiții, agitații, totul e înfășurat într'o impresionantă tăcere. Sub noi parcă se întinde un covor scump într'o încăpere pustie. Dar pe un covor, oricât de somptuos ar fi, tot se mai zărește un fir de praf, o gâză mișcându-se. De aici, nu se distinge nimic ce ar putea da un semn despre viața depe pământ. Parcă ar fi trecut un val de aer rău care a amorțit viața și a pustiit lumea de sub noi. Momentul e impresionant.

Insfârșit, cineva zărește o reptilă neagră, târându-se calm, abia mișcându-se pe lângă o bucată de mușchiu verde.

— E un tren, stimată doamnă

— Ah! un tren...

Ingrămădirea aceea de cărămizi și cioburi de sticlă spartă ce strălucește la stânga noastră, e un oraș, Ploești, de nu mă înșel.

— Ploești! Vai, ce mic oraș.

Fâșia de argint care brăzdează decorul în cotituri dese și capricioase e un râu, iar petele de dincolo, înșirate la rând ca niște semințe de pepene pe un eșichier, sunt casele unui sat înstărit de moșneni...

— Vai, ce mică-i lumea! îți vine să exclami.

Lumea e la fel ca întotdeauna însă; nimic nu s'a schimbat, ci doar un avion și-a luat sborul în înălțime pe deasupra ei. Fapt banal și cu totul lipsit de importanță pentru toți locuitorii lumii; dar pentru cei din trupul lui, ce măreț prilej de meditație, ce formidabilă revoluție cosmică... Privit de jos, avionul pare minuscul încât abia îl poți zări pierdut în zare. Privit de sus, pământul pare un accesoriu al avionului nostru cu vastele-i aripi desfăcute în zare. El e măsura universului acum. O aripă de avion cuprinde o provincie întreagă. Admirabilă și magnifică iluzie!

Poezia pământului a dispărut, s'a risipit cu desăvârșire. Poezia crângurilor, poezia lacurilor, a drumurilor cu plopi, a pădurilor majestuoase, poezia vieții patriarhale s'a pierdut cu totul în priveliștea fără limite a perspectivelor aeriene. Deasemeni, poezia, pitorescul și romantismul orașelor și satelor provinciale s'au redus la simple puncte, prozaice și abstracte, colorate în galben sau roșu, ca niște semne făcute să marcheze așezările omenești pe această machetă imensă. Nu se vede decât pământul parcelat cu semănături și arături, cu zăvoaie și lacuri, străbătut de râuri subțiri ca niște fire de borangic, sau îmbrăcat în mușchiul verde și plăpând al pădurilor bătrâne. Piscurile munților, unele necălcate de picior omenesc, și-au pierdut măreția și imperialitatea lor, confundându-se cu spinările pleșuve ale stepelor. Din avion spațiul are o singură dimensiune — lungimea — și viața o singură voluptate — viteza.

Beția cea mare a sborului o cunoaștem însă abia după ce toate acestea au dispărut din fața noastră.

Din față ne întâmpină o cohortă groasă de nori. Pilotul ridică aparatul deasupra lor, evitând contactul cu aburii reci ce vagabondează prin văzduh. De data aceasta orice urmă de materie a dispărut complet; sub noi se întinde un giulgiu imens de o imaculată albeață, ca spuma înghețată a unei mări. Deasupra, în albăstrimea nesfârșită, presimți duhurile veritabile ale Infinitului. Suntem în imperiul celei mai mari singurătăți, nevizitat nici de vânturi, nici de păsări, nici de privirile oamenilor. Dincolo de lume, peste nori, nu există decât o singură vietate, sbârnâind prin soarele ce nu cunoaște umbră, ca o plăsmuire cerească ce nu îndrăznește să se apropie mai mult de pământ. Avionul capătă în această regiune independența unei planete, căci e singurul fragment de materie rătăcit în eter... Umbra lui formează în pătura norilor ce aleangă în sens contrar la câteva zeci de metri mai jos, un reflex impresionant: o circonferință formată din cele șapte culori ale spectrului solar, și o cruce neagră în mijlocul ei, călătorind paralel cu pasărea de metal pe spinarea norilor.

In această singurătate fabuloasă încerc pentru câteva clipe emoția unei vieți noui, surprinzătoare. Imi dau pentru prima dată seama că, născocind aeroplanul, mintea omului a învins pentru totdeauna tirania sentimentelor. In inima văzduhului nu mai e loc de poezie, de meditație și mister. Aici totul e voluptate, o beție

(Urmare în pag. 5-a)

Poem pentru anii mei ciobănești

Doamne, iată anii mei
Fără nici un strop de viață în ei:
Copaci uscați și putregai
Pe marginea drumului spre rai.

Au crescut spre bolți
Inalți și drepți ca luminile,
Dar în pământ le-au putrezit rădăcinile
Și în azur mugurii învolți..

In singurătatea lor
Mai visează seninul ceresc al piscurilor,
Tăria herculeană a cedrilor
Și taina de basm a codrilor.

Doamne, anii, anii mei,
Au rămas singuri, cu tomna și oile
Și cad mereu, mereu peste ei
Singurătatea, urîtul, trăsnetul, și ploile.

GEORGE PUTNEANU

Papini și câmpia toscană

de VLADIMIR DOGARU

Giovanni Papini

Atitudinea pe care o are Papini față de natură este dintre cele mai caracteristice. Ea ajută, cum era și natural, la explicarea marei sale personalități și confirmă încăodată adevărul că firile lirice au iubit totdeauna priveliștile divine. Papini adoră natura într'un grad ce nu cunoaște margini. Insă admirația lui nu se îndreaptă către orișice fel de natură. Una singură îl încântă mai cu osebire, ca să nu zicem exclusiv: ceea din ținutul Toscanei. Inainte de a fi italian, Papini e toscan: „Orice-aș face — mărturisește el — sunt un om născut în Toscana, între toscani, între peisagiile și valorile toscane..." Adevărata patrie a fiecăruia nu e regatul sau republica din care face parte, ci locul unde s'a născut. Italia e prea mare pentru Papini. Pentru temperamentele de felul lui, patria naturală nu poate fi decât mică: satul sau orașul unde ai văzut întâia oară lumina ochilor. Simțindu-se adânc toscan, veneției și napolitanii îi sunt străini lui Papini: „nu mă aflu bine laolaltă cu ei". El adoră și iubește Toscana. Dar nu tot ce este aci îl încântă; ci numai „munții, povârnișurile, apele — orizonturile acestui ținut care începând cu trandafiriile turnuri ale Apuanilor, sfârșește în vasta și singurateca Maremă, întinzându-se între culmile înalte ale Apeninului și răsuflarea verde a Tirenului". Il mai încântă pe Papini „acest cer (al Toscanei) așa de frumos chiar când e urît, această paloare răsucită a măslinilor, aceste lănci negre ale chiparoșilor, aceste ghirlănzi pline ale viților de pe dealuri, aceste văi pustii și pietroase unde înfloresc numai scaetele siniliu și ginestra galbenă".

S'ar părea că avem de a face mai de grabă cu o curioasă nostalgie decât cu o mare admirație a naturii: prea mult ni se vorbește de locurile natale („Un om sfârșit" — cartea din care sunt extrase citatele de mai sus — abundă de astfel de descrieri) și lucrurile prea sunt închise mereu în același cadru. Totuși, numai nostalgic nu e Papini. Natura pe care o iubește el — pe lângă faptul că păstrează în veci fiorul celor dintâi trăiri: e leagănul copilăriei și tinereții sale — mai are și alt miragiu: face să-i renască în suflet un anumit fel de spiritualitate, o anumită viziune despre lume, cu care se simte în deplină armonie. In mijlocul ei, Papini se regăsește pe sine și se pune în contact cu geniul italian. Toscana nu e numai un colț din natură, frumos, și în care el să se fi născut întâmplător. Toscana e patria lui Dante, a lui Michel-Angelo, a lui Leonardo, Carducci și alții. Toscana e leagănul spiritualității italiene și nimeni nu s'a crezut născut cu mai multă misiune ca Papini. El e omul care a voit să schimbe radical lumea — pe care, așa cum e, n'a acceptat-o întru nimic — să indice drumul unei noui culturi, sacrificând pentru aceasta orice. Povestea *Unui om sfârșit* e povestea propriei sale tinereți. Revoluționarismul său spiritual, frate bun cu cel mai feroce negativism, indiferent că mai târziu — odată cu trecerea oficială la catolicism — se va transforma într'o fervență credință, are ceva din misiunea oamenilor mari, meniți să schimbe fața pământului. Credința într'o astfel de misiune provine la Papini din faptul că se știe toscan. Amintirea originii sale, a locurilor de baștină, îl umplu de mândrie creatoare. Toscana e pentru el Italia întreagă. Cei care s'au născut aci, au coborît cu mirul geniului pe frunte, creind opere titanice. Pentru asta iubește Papini Toscana. Ea nu este numai o provincie de rând, cu ape, cu livezi și câmpuri; ci un fel de țară a destinului și geniului italian. Ne lămurește singur, căci iată ce scrie: „înțeleg, când zic Toscana, pe marii toscani (citește și italieni) și geniul lor. Dela părinții etrusci, tolăniți ca de veghe în mormintele lor, liniștiți și spirituali ca niște profeți; dela etruscii care aduseră din răsărit iubirea viitorului și siguranța artei; dela etruscii cari dădură romanilor pilda civilizației și înscriseră în granițele lor pământul care trebuia să fie Italia, cea mai rodnică în oameni mari — până la violența lui Dante, la netezimea lui Machiavel, la măreția înfricoșetoare a lui Michelangelo, la curiozitatea lui Leonardo, la pătrunderea lui Galileu. Veți simți în toți acești oameni vigoarea, un anume simț plebeu al realismului sănătos, sobrietatea, limpiditatea, măreția fără umflătură și îngâmfare, austreritatea fără bigoterie și rigiditate. E un geniu toscan de aici, cu însușirile sale, care se desprinde de toate celelalte geniuri italiene și străine *și cu care mă simt în deplină armonie.*"

In afară de motivele de mai sus, Papini mai iubește câmpia toscană și de altceva: *l-a educat:* Pe lângă cărți și morți, mi-au plăsmuit sufletul pomii și munții. Câmpia m'a educat ca și biblioteca. O anume câmpie: tot ce e poetic, melancolic, întunecat și singuratec în mine l-am avut dela câmpia Toscanei, de la câmpia din jurul Florenței".

Papini e produsul câmpiilor toscane. Tatăl său, om tăcut și cu înclinări intelectuale superioare concetățenilor săi, își ducea fiul afară din oraș. Astfel de plimbări aveau loc mai în fiecare Duminică. Mergeau singuri, după amiază, fără să vorbească. Tatăl era îngândurat și căuta să-și uite de necazuri. Copilul rumegă în sine supărări precoce ori ingenue schițe de idei. Apoi privea natura. Un fior puternic îi străbătea ființa. „Mi se părea că renasc — povestește el mai târziu. Numai acolo, cu vântul în obraz, fără pălărie, fără gând hotărît, simțeam că trăiesc cum aș fi vrut să trăiesc mereu. Când coboram să ne întoarcem în oraș, tristețea îmi strângea inima și tăiosul crepuscul al serii întovărășea nostalgia mea cu sunetele slabe ale clopotelor neascultate". Rare ori s'a analizat cineva mai bine ca Papini. El și-a descurcat personalitatea cu trăsături de maestru. Morții, cărțile și câmpia din jurul Florenței au fost educatorii săi. Școala n'a avut nici o influență în bine. Nu pomenește nimic despre ea. In schimb, când își aduce aminte de al treilea dascăl al său — adică de câmpia toscană — are numai cuvinte de laudă. Stilul devine de o frumusețe rară și destăinuirile pe care le face te pun dintr'odată pe drumul adevăratei înțelegeri: „Eu nu sunt născut pentru grădinile bogate, luxoase, meridionale și tropicale, nu sunt născut pentru florile vii și parfumate, pentru fructele cărnoase, pentru soare. Câmpia pe care o simt, câmpia *mea*, e aceea a Toscanei, aceea unde am învățat să respir și să cuget; câmpia goală, săracă, mohorîtă, tristă, închisă, fără lux, fără bețe de culori, fără mirosuri și festinuri barbare, ci intimă, familiară, potrivită sensibilității delicate, gândirii solitarilor. Câmpie puțin cam monahală și franciscană, puțin cam aspră și puțin cam neagră, unde simți scheletul de piatră sub pojghița de iarbă, și unde mari munți cenușii și pustiiți se ridică deodată, aproape amenințători din văile placide și fructifere. *Câmpie sentimentală a copilăriei mele; câmpie excitantă și morală a tinereții mele, câmpie toscană, slabă și uscată, făcută din piatră tare, flori modeste și țărănești, din chiparoși drepți, din stejărei și tufe fără nici o moină, cu cât mi te înfățișezi tu mai frumoasă decât vestitele câmpii ale sudului, cu palmieri și portocali și smochini de India și pulbere albă și soarele nimicitor de vară!"*

Au mai afirmat și alții influența naturii asupra omului. Puțini însă au ajuns la sinceritatea lui Papini. El nu discută teoretic, nu lansează teorii și nu tinde să întemeeze nici un fel de sistem pedagogic. Papini scrie din trăite. Frământările sufletești din tinerețe conțin adevăruri indiscutabile și pe ele clădește el amestecul acela de poezie și metafizică care te cucerește dela prima pagină. Legăturile cu câmpia toscană sunt așa de profunde, așa de înfipte în suflet, încât fără ele creația artistică ar fi enorm de atenuată. Papini simte permanent nevoia naturii. Multe pagini — dintre cele mai bune desigur — le-a scris la țară, ghemuit într'o odaie „mai mică decât o chilie", la lumina candelii! *Istoria lui Crist*, cum singur mărturisește, a scris-o aproape în întregime în sat; dela ferestrele odăii de lucru, vedea în zare munții, codrii, apele și stelele... Natura e pentru el un permanent stimulent. O nevoe de aprofundare, de regăsire de sine. Adevărata lui locuință nu este la oraș, ci la țară, în sihăstria dela Bulciano. Aci, în pustietatea munților dela isvoarele Toscanei, pe cel mai sălbatec pisc, și-a zidit în piatră o casă în stil țărănesc, în care își petrece cea mai mare parte din timp. De jur împrejur nu sunt decât colibe de păstori... Ziua, soarele sare de pe un vârf pe altul, pierzându-se printre desimea brazilor; noaptea se aprind stele, odată cu focurile de la ciobani, oglindindu-se în isvoarele de sub stânci. Intr'o astfel de natură trăiește și scrie Papini. Acest colț e bogat în amintiri ilustre și întrece prin frumusețe întreaga Toscană. Pe aci a colindat Dante, aci s'a născut Michelangelo, Leonardo, și mai aproape de timpurile noastre, Carducci. Nume sfinte ce-ți umplu sufletul de admirație creatoare. Iată pentru ce iubește Papini câmpia, apele, munții și cerul Toscanei.

Cartea străină

Maurice Maeterlinck: „La grande porte"

Meditațiunile lui Maeterlinck despre problemele vieții și ale morții nu pot să intereseze pe cugetătorul metafizician și nici pe teolog. Există o tehnică a gândirii filosofice ca și una a celei religioase, cu câte un număr de probleme speciale, sistematic înlănțuite dealungul unui itinerar obligator. Atitudinea celui care gândește nesistematic, în afara acestor stricte încadrări ale problemelor metafizice sau religioase nu poate fi altfel calificată decât ca diletantism. Este tocmai aceea pe care o ilustrează preocupările ilustrului poet belgian, în operele publicate de câțiva ani încoace, mai cu seamă în cele mai de pe urmă, adică *Avant le grand silence, Le sablier, L'ombre des ailes* și *Devant Dieu.* Dar atitudinea amatorului în filosofie, cu toată libertatea desăvârșită pe care o presupune, a gândirii nestânjenite de autoritatea vreunei dogme sau tradiții, se pare că nu e totuși atât de mlădioasă și de subtilă pe cât ne-am fi așteptat, ca să-l prevină împotriva unor simple jocuri de cuvinte, de felul acestuia:

„Découvrira-t-on quelque jour pourquoi nous vivons? Est-il possible de l'imaginer? A quoi bon? Vivre c'est être, et être n'a pas raison d'être". (pagina 25).

Sau cel puțin să-l facă să renunțe la publicarea unor platitudini de logică și bun simț, întristător de corecte, cum se poate citi una, la pagina 20:

„Nous n'emporterons pas nos yeux dans notre vie d'outre-tombe, par consequent nous n'y verrons rien de ce que nous voyons aujourd'hui. Ce sera autre chose dont nous n'aurons jamais la moindre idée sur cette terre".

In măsura în care amatorismul poate fi numit—printr'o simplificare a limbagiului — „filosofie", aceea a lui Maurice Maeterlinck este o filosofie practică, a experienței și bunului simț. Ba chiar, e mai degrabă o apologie a bunului simț cugetător și a raționamentului silogistic, așa cum s'a putut vedea din propozițiile citate: după moarte nu vom lua cu noi ochii noștri de-acum, *deci* nu vom mai vedea nimic din ce vedem astăzi, ci va fi cu totul altceva, despre care nu ne putem face nici o idee,— ceea ce-i foarte corect ca raționament și nu poate decât să capete aprobarea bunului simț. Neavând alte resurse decât ale rațiunii, controlată și sprijinită prin adeziunea bunului simț, poziția lui Maeterlinck în problemele cunoașterii nu putea fi decât scepticismul înțelept, foarte „esprit de son age", știindu-se numărul anilor autorului, mai aproape de optzeci decât de șaptezeci.

Iar întrucât argumentarea acestei poziții decurge dintr'un conținut experimental, ceea ce ne va reține interesul va fi aspectul precumpănitor etic și normativ al gândirii maeterlinckiene. Definirea ei se face cu toată claritatea, în termenii următori:

„Heureusement on ne sait pas, on ne veut pas savoir qu'on lutte en vain. Toute notre liberté n'est que dans notre ignorance. Il faut en user comme si l'on savait; comme si l'on pouvait modifier l'immuable. Agissons comme si nous étions libres, nous serons aussi heureux, aussi courageux que si nous ne savions pas que le but est déjà atteint; et par surcroît, nous saurons quelque chose que ne savent point ceux qui se croient libres. Nous aurons un fond plus ferme et une grande certitude qu'ils ne possèdent point, car savoir qu'on ne sait pas est la plus belle certitude. Cela se verra dans nos yeux. Moins qu'eux, nous nous agiterons dans le vide. Nous ne ferons que l'essentiel, pour nous défendre et échapper à notre sort. Les petitesses disparaîtront, care ce qui est essentiel est toujours grand".

„...Să știi că nu știi nimic e cea mai frumoasă certitudine", — în același timp, expresia aforistică a dramei scriitorului, la care putem fi sensibili, cu toată indiscreția publicitară care întovărășește tirajele în zeci de ediții ale unor scrieri de felul acestei „Le grande porte". Drama lui Maeterlinck constă în ariditatea și resemnarea scrisului său, ros de cancerul îndoelii, în proza asta, stoarsă nu numai de nădejdea dar și de amintirea poeziei.

IRVING SCHWERKE: „VIEWS AND INTERWIEWS"
(Studii despre muzică și muzicieni)

Sub denumirea generală de „păreri și convorbiri" d. Irving Schwerke, un critic muzical american care se bucură de o largă audiență peste Atlantic și în Anglia, și-a strâns laolaltă 27 de studii despre muzică și muzicieni, apărute în anii din urmă, în publicațiunile de specialitate engleze și americane.

Materialul acestor „păreri și convorbiri" e foarte variat -- dela „influența franceză asupra începutului vieții muzicale în America" la „gânduri despre muzica modernă" și dela „scurtă apreciere asupra lui Paul Dukas" la „afacerile și arta" — paginile care-l alcătuesc nefiind scrise, desigur, cu intenția de a fi retipărite toate în volum. De unde și caracterul provizoriu al câtorva păreri, al celor mai puține, e drept.

Autorul lor, prezentat în cuvântul introductiv ca un pianist și profesor reputat, a avut privilegiul să se afle în societatea unor compozitori și concertiști celebri, ale căror portrete sunt schițate cu o sigură intuiție a detaliului caracteristic, revelator.

Paginile consacrate lui Paul Dukas, de pildă, sunt cu totul remarcabile și prețioase pentru opiniunile citate, ale autorului „Ucenicului vrăjitor", despre învățământul muzical, despre tinerii compozitori și muzica modernă — opiniuni care ar trebui îndelung meditate și folosite, de toți iubitorii artei sunetelor. Despre excesul de-a teoretiza al compozitorilor moderni și despre sterilitatea lor, observa cu pătrundere Dukas, că „azi, oricine e specialist și sunt prea mulți meșteșugari dar nu destui artiști. Oricine are tehnică, și mulți au chiar belșug de idei. Ceea ce lipsește nu e însă compoziția ci motivul de a compune".

Iluzia fiecărei generații, de a fi dat deslegarea definitivă problemelor care frământă pe înaintași, de-a fi spus ultimul cuvânt, e denunțată de același compozitor, prin următoarele cuvinte: „In studiul istoriei muzicii, nimic nu este mai izbitor decât credința fiecărei epoci,

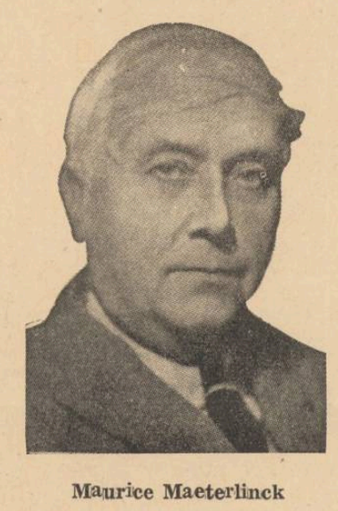

Maurice Maeterlinck

că scopul a fost atins, că nimeni nu poate merge mai departe. Adevărul este că tot ce s'a petrecut înainte de noi avea să pregătească locul pe care ne aflăm acum, și așa trebue să fie mereu".

Punctul de vedere propriu al autorului „părerilor și convorbirilor", ca profesionist al criticei muzicale, e exprimat fără pedanterie, cu o sinceritate comunicativă, și el nu se deosebește de acel bun simț sănătos și nesofisticat al melomanului onest: „oricare ar fi rosturile muzicii, e o presupunere îndreptățită că rațiunea ei de a fi nu este să plictisească sau să obosească pe ascultător". E același punct de vedere pe care-l exprimă Saint-Saëns când observa că „audierea muzicii, care odinioară era cea mai plăcută recreație, tinde să devină cea mai laborioasă ocupațiune".

MIHAI NICULESCU

Cronica muzicală

Producția muzicală a „Academiei regale de muzică și artă dramatică"

de ROMEO ALEXANDRESCU

Este cu mult mai greu decât se crede în general, să se poată prevesti, fără rezerve, un viitor artistic, pe baza unor demonstrații muzicale școlare, unuia sau altuia dintre aspiranții la carierele artei muzicale, care se perindă în scena încercărilor de fine de an.

Elemente care par sortite isbândei artistice se pierd, din împrejurări de tot soiul. Simple schițări de înzestrare sunt urmate alte ori de desvoltări artistice armonioase. Progresul urmează uneori traectorii surprinzător de capricioase.

Evident, când forța unui talent tânăr nu lasă nici o îndoială, concluziile ce se pot trage sunt mult mai lesnicioase și legitime.

Aceste cazuri sunt însă, oriunde, rare. De aceea, numai o strictă analiză a chipului de prezentare și a posibilităților momentane ale participanților la o audiție muzicală școlară, cu simple deducții pentru viitor, notate mai mult ca o indicațiune de cât ca o chezășie și numai acolo unde se justifică logic, sunt ceace se poate aștepta în aprecierile critice adoptate cu justețe acestor manifestări.

Producția muzicală generală, dela „Ateneu", a Academiei regale de muzică și artă dramatică" n'a părăsit prea mult o linie mijlocie în calitatea prezentărilor ei. Ar fi fost poate mai nimerit ca în loc să ascultăm pe unii din elevi în trei sau patru piese, să fi putut lua parte la audiție mai mulți elevi, chiar din alte clase superioare decât din ultimul an. De asemeni, pe cât posibil, este de preferat o înscriere în program a tuturor claselor, chiar cu câte un singur nume la nevoie, ales bineînțeles cât mai reprezentativ. Am regretat astfel absența totală dela producție a claselor d-nei prof. Muza Ciomac și a d-lor Enacovici și Stroescu, clase excelente unde nu putem crede să nu se fi găsit nimic interesant de înfățișat.

Producția a început cu concertul în do major de Haydn, executat la fagot de d. Alexandrescu Dumitru, pe care, începerea punctuală a producției, față de jumătatea de oră de întârziere din anii trecuți, ne-a împiedicat să-l ascultăm, ceace nu s'ar fi întâmplat dacă ora aleasă ar fi fost anunțată drept absolut fixă. Măsura este de luat, de altfel, la toate concertele, pentru a se sfârși cu neregularitatea extrem de supărătoare a începerii lor.

D-ra Erlich Nelly, d-nii Dismacek și Wallfisch în piese pentru trio de Schumann, au păstrat îngrijite condițiuni de execuție (pian, clarinet, violă, clasa d-lui prof. Mihail Andricu).

D-ra Berlescu Annie, pian (clasa d-nei Cionca Pipoș) nu fără conștiinciozitate și muzicalitate și d-na Cioranu-Sarvaș, vioară, (clasa d-lui Adrian Sarvaș) cu joc destul de rotunjit și atenție rostire, d-na Ionescu Eugenia, pian, (clasa d-lui Paul Jelescu) cu remarcablă finețe în claritate și bună linie muzicală, d. Vespasian Cristescu Gheorghe, cu oarecare anevoință, (vioară, clasa d-lui Constantin Nottara), d-ra Coloigian Eliza, pian (clasa d-nei Sylvia Căpățână) cu lăudabilă sârguință dar insuficientă încă în aderența degetelor cu tasta, d. San Marina-Tache, canto (clasa d-lui Romulus Vrăbiescu) cu vădite însușiri de expresivitate, dar cu registrele încă incomplect degajate și d. Lucaci Ion, pian, (clasa d-nei Aurelia Cionca Pipoș) cu unele desvăluiri de temperament și aptitudini concertante, au înșghebat prima parte a programului.

In partea următoare au fost aplaudate silința exemplară a d-rei Strahilevici Ghitea, pian (clasa d-rei Florica Muzicescu) sonoritatea și ținuta tehnică promițătoare a d-lui Kertesz Iosif, vioară (clasa d-lui Adrian Sarvaș) posibilitățile vocale încă nu deplin stabilizate dar cu afirmări favorabile ale d-rei Tâlmăceanu Ana și mai ales simțirea delicată și comunicativă și glasul cu remarcabile frăgezimi ale d-rei Lupancea Gabriella (clasa d-nei L. Vrăbiescu-Vălianu).

Audiența s'a încheiat cu o meritorie, prin disciplină și conștiinciozitate de ansamblu, dar cam lipsită de relief, execuție a quintetului de Franck de către d-ra Șova Maria (pian) și d-nii Miruț, Kertesz, Wallfisch și Garofă.

Pom desfrunzit

In sbor de frunze veștede și ude
De lacrimile norilor, ce crud e
Să vezi ființe ce te-au părăsit
Azi una, mâine alta... De-au murit,
Sau dacă mai trăiesc, îți e tot una,
Destul că lângă tine nu-i niciuna.
Ființele de altădată, foi
Ce fug în vânt și lasă pomii goi,
Ființele cu sufletul ghețar
Pe al uitării ocean polar,
Sau cu pârâul trupului intrat
In matca veche-a morții și secat,
Ființele ce'n jurul tău ușoare
Săltau în adieri moi și pe care
Le scuturară vânturile grele,
Lăsându-te cu dorul după ele,
Pom desfrunzit visând o primăvară
Cu-aceleași frunze verzi de-odinioară...

PETRE VICTOR POSSEA

Orașul învăluit

Priviți! Ceruri de granit, insule de foc
Peste apusul etern cad în marele Nenoroc.
Mare incandescentă — orașul — demonică,
heruvică întruchipare
Strânge în el apropiata destrămare.

Priviți! Slava de-Acum, negurile lui,
Curg printre inimi calumina mormântului.
Drumuri de fier, săli de abis,
Rătăcesc în tristețea avântului nedescris.

Orașul învăluit nu mai e. Doar gând.
Zeul Nopții cutremură timpul flămând:
Dați-i voi, dați-i morților, glas!
Din toate vedeniile numai Eu am rămas.

DIMITRIE STELARU

Au mâncat câinii

poveste inedită de MATEI ALEXANDRESCU

votnescu

un înger

Zi de toamnă cu cer lăsat și burniță.
Pe șosea, dinspre Colanu, venea zorit un convoi
căruțe cu țigani. O șatră în mers.
Cimitirele vesteau marginea de oraș.
Un șuerat prelung scutură tot convoiul ca un bici.
Prima căruță opri și după ea toate ca un singur
p de armonică pe marginea drumului.
Caii pestriți întoarseră capetele înapoi spre că-
țe și înțeleși, fiecare se trase cât mai aproape
codirla din față și începu să cate cu botul lun-
de foame, ca'n iesle.
Opriseră în fața cimitirului catolic.
— Hai fă, dă-te jos, uite colo o groapă. Aruncă-l
acului în ea.
Țiganul vorbea cu capul întors în coviltirul fără
nd, ca 'ntr'o gură de tunel și cu coada biciului a-
ta peste gard mormanul de pământ proaspăt și
lben, alăturea de care groapa se ghicea : tavă de
r scoasă proaspăt din inima pământului.
Cu mișcări de pisică speriată femeia țâșni de sub
gojina coviltirului, se propti cu o mână în șoldul
lului și sări jos într'o clipă, cu copilul la subți-
ră.
Țiganul își scutură pletele, trase căciula după cap
trânti alături de el pe scândura căruții și scăpă
urat, o înjurătură, printre dinți.
Apoi scormoni sub brâu, scoase luleaua și legă-
ra cu tutun, îndesă buruiana cu buricul degetului
l mare, scăpără într'o așchie de iască, aprinse și
cepu să duhnească îngândurat.
Femeia lipăise potecuța, se strecurase pe poarta
mitirului și umbla furișată și îndoită printre cruci
morminte.
Nu văzuse niciodată un cimitir boeresc așa de
roape ca acum.
Crucile albe și negre de marmoră lucioasă ca
glinda lacurilor în care se pieptănase ea când i-a
st vremea, se ridicau mândre, de două ori cât
atul omului.
Căsuțe adevărate, de zid cu ferestre și uși.
Ispitită, țiganca se apropia câte-o clipă sub gea-
urile lor, cu mii de culori ca basmalele noui noute
n târg, își punea mâinile străină sub frunte și is-
odea cu inima ticăindă liniștea cavourilor.
Vedea înăuntru așternuturi de preț, pe jos, scau-
e, măsuțe cu flori proaspete în oale și chipuri de
meni agățate pe pereți.
Dar unde sunt gropile — se întrebă țiganca și
fricoșată trecea mai departe călcând cu fereală
otecile din care apa îi mustea sub tălpi.
In altă parte dete cu ochii peste un fel de pivnițe
scări de fier învârtite în loc și cu chepengul din
brele.
Incercase o fereastră, un ivăr de ușă și peste tot
răspunsese limpede zăvoarele trase, încuetori
ravene de oraș.
Nici asta nu putu pricepe mintea ei.
Și ca sub o licărire de fulger văzu cosciugele
scunse la loc sigur sub pietre și morții din ele puz-
erie, cu degetele doldora de inele, cu cercei în
echi, cu napoleoni și cocoșei sub pernă.
— Așa da, își desnodă ea gândul cu ochi'n
tru.

Umblase năucă încoace și încolo și se trezi cu copilul în brațe, aproape de poarta cimitirului.

Uitase de el. Uitase pentru ce venise aici.

— Bată-mă, să mă bată, se văicărea ea.

Și hotărîtă, se îndreptă de șale și apucă înainte pe o cărare mai lată : aleia capelei.

Deoparte și de alta castanii tineri își împreunau ramurile și frunză cu frunză, venite de peste drum, se cuprindeau ca două mâni prietenoase.

O funie groasă, atârna până jos în drum, ca un pripon.

Sub frunziș târâiala ploii suna dulce ca un cântec al depărtărilor mistuit clipă cu clipă, zi cu zi, sub copitele cailor, sub roțile căruțelor, un cântec, altul chiar decât cântecul coviltirului sub care văzuse ea lumina zilei.

Nisipul uscat și călduț al aleei, o ducea înainte zorită.

La mijlocul drumului se opri.

O clopotniță scundă, așa cum văzuse ea prin sate, sta călare deacurmezișul aleei.

Priponul clopotului atîrna pe jos și lângă el o fetiță bălaie — ca'n vis.

Țiganca făcu ochii mari.

Fetița albă ca laptele, cu părul mătase de porumb, inele, inele, îmbrăcată cu rochiță, desculță ca și ea, căuta să cuprindă cu mânuțele funia clopotului. Vrea să se joace cu el și să-l facă să vorbească, așa cum îl auzea vorbind mereu cu tătucu.

Frânghia — de necuprins — îi ștergea palmele cu usturimi și clopotul, de colo de sus, din cer, răspundea neînțeles ca în somn.

Țiganca își privi cu inima frântă copilul din brațe. Ochii lui negri închiși acum, au privit-o și i-au vorbit până ieri.

Părul lui negru tăciune era mai moale și mai mătăsos până ieri.

Trupul lui uscat ca iarba pe arșiță, era tot așa de plin cum e fața bălaie și nu'ncăpea de neastâmpăr în toată căruța.

Ochii femeii trecură apoi lacomi dincolo de fetița bălaie și iarăși se 'ntoarseră la țâncul ei, care nu mai era.

— Sânt de-o seamă, gândi ea.

Și privirile i se aprinseră ca un foc în care începe să bată vântul și nu-și mai găseau astâmpăr, fugind când la fetița dulce ca zahărul, când la țiganul ei mut și greu ca pământul.

Un gând ca un cuțit îi umblă prin creeri. Ii ține răsuflarea în loc.

Stă gata să se repeadă în visul din față.

— Puica !... Puică, chemă cineva din fundul cimitirului.

— Vin'la maica frumoaso, vin la maica scumpo, se roagă în șoapte țiganca.

Puica râde și-i întinde o mânuță.

Țiganca tremură ca varga de fericire și frică.

— Puica, Puica... se aude mai aproape, chemarea.

— Mă cheamă mămica... explica fetița bălaie țigăncii, cu care mergea de mână voioasă și cuminte. Țiganca îi strânse și mai tare mânuța și o coti cu ea pe o potecuță la dreapta.

— Mergem noi la mămica, suflețelule.

Trebuie să scape cât mai repede de povară : copilul din brațe.

Târăște fetița după ea în neștire. Ii dădea brânci cineva dela spate și clipele i se păreau lungi cât un conac.

Trandafirii după un mormânt i se prinseră de fuste și țiganca zăpăcită nu mai știu în care parte s'o apuce. De cine să se ferească.

O ridică și pe Puica în brațe. Țigănușul în dreapta, fata în stânga.

Fetița blondă nu-l văzuse pe copil până atunci. Legănată, în fuga țigăncii, ea-i pipăi cu un deget piciorușele uscate, pântecul desvelit și sec, ochii închiși.

— Doalme ? întrebă ea țiganca.

— Doarme maică somnul îngerilor ! și ca și cum i se luminase mintea, femeia se opri lângă un mormânt.

Pe o placă de beton joasă, sta de pază cu aripile întredeschise ca și cum atunci ar fi venit din cer, un înger.

Știa să vorbească.

Apa ploilor îi alesese în buclele de piatră o cărare dreaptă.

Țiganca îngenunche pe lespede. Își deslipi dela sân pruncul, îi trase după el cămășuica neagră și gol așa cum îl făcuse, îl așeză, proptit, între brațele îngerului de piatră.

— Ți-l las ție maică, du-l la Dumnezeu !.... și începu să plângă, sărutând în neștire picioarele îngerului și ale țigănușului.

Din șosea se auzi o șuerătură și căruțele începură să miște încet...

Țiganca se ridicase gata să plece cu fetița. Ii rămăsese în mâini cămășuica.

— I-o fi frig săracul — zise ea și desfăcând-o, înveli cât putu mai bine și pe fie-său și genunchii de marmoră ai îngerașului...

— Puica ! Puica ! se auzi la câțiva pași.

— Puica, n'auzi, vin la mama.

Țiganca se și văzu încolțită ca o vulpe. O vulpe pe care nimeni și niciodată nu a stat să o întrebe de ce fură.

Tot în fugă i-e scăparea. Caută șoseaua din ochi și nălucă se repede spre poartă.

Sărea peste morminte și se vedea ajunsă din urmă. Crucile îi ațineau calea și mușuroaiele mormintelor se ridicau sub săritura ei, gata să o răstoarne.

Iarba îi înoda gleznele. Căzu odată. Căzu de două ori. Dacă n'ajunge mai repede la poartă își dă sufletul.

Niște câini începură să latre din senin.

Se isbește în gard năucită. Unde e poarta? S'a rătăcit. Sare gardul ca o veveriță, lasă un petic de fustă într'o țepușă și tristă cum n'a mai fost niciodată în viața ei se prinse istovită de ultima căruță....

A doua zi de dimineață, ploaia se oprise. Soarele scăpat dintr'un nor bătea pieziș în liniștea cimitirului.

Fetița blondă ieși din casă și se luă după tătucu pe potecuțele aburite, pâș... pâș, râzând florilor din răzoare, flori despre care ea nu avea cum să știe că sunt crescute din inimi de oameni.

Puica trecu din nou pe la clopot.

Funia era aninată și nu mai ajungea la ea.

Se uita în sus după clopot cu atâta dragoste, cu atâta prietenie, încât clopotul rău a făcut că nu i-a răspuns.

Il iubea atât de mult Puica. Nu avea nimic mai scump pe lume decât pe tătucu, pe mămica și clopotul acesta la care de câteori privește, i se umple ochii de lacrămi. Atât e de sus și departe. Ii place ei cum sună, de acolo de sub nori, rar și frumos.

E singurul ei prieten în tot cimitirul.

Amărîtă, Puica se depărtă și apucă fără să știe pe drumul pe care mersese și eri, de mână cu țiganca.

Mergea pe cărăruie lin și râdea soarelui fără să-l știe cine e și fără să-l iubească așa cum iubește clopotul.

Ajunse la mormântul cu îngerașul și Puica dete un țipăt care tăie în două cerul morților de aici.

A deschis ochii în brațele lui tătucu...

— A mân..cat.. câi...nii un înger... spuse ea lui tătucu printre sughițurile aspre ale plânsului și spaimei.

Și, tătucu văzuse și el un copil sfârtecat de câini. Câini nărăviți la untdelemnul din candele.

Cămășuța țigănușului sta pe placa rece a cavoului ca un șervet murdar pe un colț de masă. Praznicul câinilor...

Fetița blondă cu părul inele, cu ochii albaștri și râsul în gropițe s'a stins în brațele lui tătucu și mămica până în seară.

Trei zile clopotul n'a tăcut. Se certa și îi spunea văzduhului cât a fost de nedrept cu Puica.

A treia zi s'a oprit. O moviliță proaspătă și o cruce îi râdeau de jos împăcate.

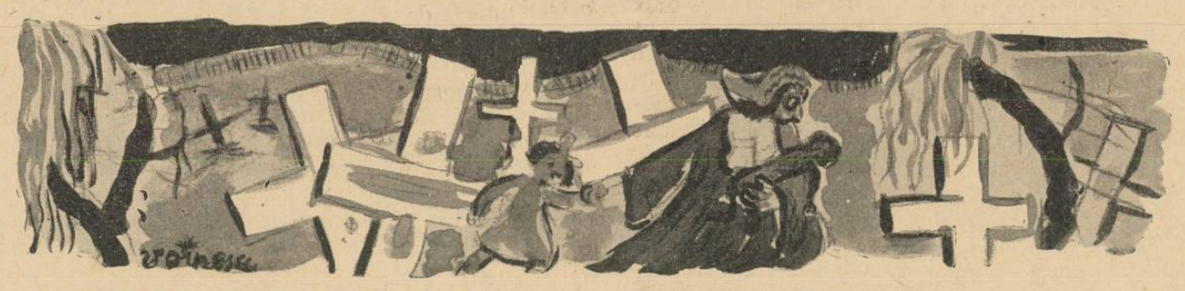

Cântecul greerilor

de I. C. CONSTANTINESCU

Drumul de țară mergea umbrit de
serare, drept în sus, spre pădurea
e brazi a stațiunei.
Braț la braț suiau liniștit prin col-
l moale, de catifea, al șoselii.
Nu vorbeau. N'aveau ce. Dar noap-
a, atmosfera de tuș, de singurătate
n jur, Oltul cu vâjâitul lui de le-
ndă, le pătrundea în duh, îi vrăjea.
Fusese o cunoștință trecătoare, o
umă, un nimic. Nici n'ar fi crezut
ajungă până aici.
Vidom mângâia cu degete speriate
ătasea brațului ei, inelarul cu dia-
ant tăiat în rozetă, reflectând în
tunerec. Ii admira profilul brun de
stilană, mândru, sobru, ochii ei de
ăslină cu străluciri de agat.
Ar fi cuprins-o de mijloc, să-i
mtă încercuit bustul, de al lui, ră-
uflarea caldă alături de buzele lui
- dar n'o făcu ; îi era teamă de ri-
cul. Ar fi căzut, ca toți alții, în
anal și derădere. De aceea se mul-
umi să suie mâna, ca în vis, pe umă-
-i de puf, acolo unde pielea se
otunjește ca un căpșor de nou năs-
ut. Umărul tresări, se c..spă.
— E puțină răcoare, noapte aceasta,
puse ea.
— Da, este, afirmă el în neștire.
Și nu mai spuseră nimic amândoi.
i continuară drumul, cu inimile
emene, sufletele înfrățite.
Ajunseră sus, acolo unde șoseaua
strâmtează și se termină. In stânga
bora o vale. Se opriră.
— Să ședem aici, dacă vrei, zise ea.
ă ne odihnim. Am obosit.
Și trase aer mult în plămâni. Trase
ată noaptea și necunoscutul din jur,
plămâni.
Șezură pe niște pietre vechi de
onstrucție, aruncate acolo de ani,
ărăsite

Ca la un semnal, de undeva, nu știu de unde, greeri sentimentali începură să cânte. Era un concert campestru, de sălbatecă armonie, de abia susurat, ca o invitație mută la o totală scufundare, integrare în natură, în momentul acela faustic, de fericire supraterestră.

Luna, în acea clipă, presără confetii de aur peste capetele lor. Vidom își stăpâni cu greu bătăile inimii. Avea 35 de ani și îi fu rușine de această deșurubare de sine, de această inexplicabilă emoție, nenormală vârstei, existenței sale de auster intelectual.

Cum putuse să se piardă până într'atât ? Râse să-și stăpânească tulburarea, din ce în ce mai crudă, mai apăsătoare.

Ii apucă cu amândouă mâinile, strâns, genunchii. Dar, ca ars, și le retrase. Era grotesc și nedelicat. Ea nu spusese nimic.

Ii simțea umerii vibrând, duhul răscolit de așteptare.

Greerii își continuau, nestingheriți, concertul. Era acuma mai aprins, mai sălbatec. Parcă îi suia la cer, din culcușul lor de sub pietre.

— Nu fac un păcat, dacă te sărut, spuse el ?

— Nu ; sărută-mă.

Și-o sărută. Nu știe cât și cum. Nu-și aduce aminte. Atât știe doar: că din acea clipă, viața i se legase de a ei, cu mii de liane, că uitase tot, dar absolut tot : existența-i de hibernală pustnicie, cu munți de cărți și singurătate, disprețul de lume, necredința într'o dumnezeire extra-mundă și antropomorfă.

Acum apele secate ale vieții normale, pământene, îi reveneau la matcă, înviorate, limpezi ca strălucirea pură a diamantului acesta din degetul ei de incomparabilă și aristocrată frumusețe.

După șase luni de zile, greerii înghețați de iarnă și intemperii, muriseră. Muriseră și jurămintele și săruturile.

Primăvara schimbase multe. Plesnise mugurii pomilor și-ai altor speranțe, altor visuri... Cocorii întârziau să vină. Și poate bine făceau. De acolo, din ținuturi toride, alaiul lor în monom ar fi părut prea constant, prea sincer. Nu s'ar fi integrat mersului variabil, zigzagat, al speței noastre omenești. N'ar fi putut sta coroană deasupra capului ei adorat, care clătinase un „nu" categoric și bărbătesc.

— Imi văd de casă, dragul meu. Gândește-te ce-aș fi însemnat eu după câțiva ani ?

— Dar greerii...? îndrăzni el să-i amintească ?

— Ce copil ! Ai aproape 36 de ani. Cum mai poți crede în asemenea prostii ?

El socoti că ea are dreptate. De aceia o sărută. O sărută ca un dement, cu ochii în lacrimi și duhul descompus.

Ea râse amuzată.

Diamantul tăiat în rozetă strălucea atât de pur și aristocrat, încât el nu băgă de seamă buzele ei strâmbate, la vederea pantofilor lui oarecum tociți și a pantalonilor cu dungă necălcată.

— Totdeauna fumezi țigări de-acestea proaste ?

Etajul al șaptelea al cofetăriei „Radamez" are o terasă largă, foarte ospitalieră. Mese adăpostite sub clopot de umbrèle, gem de lume. Chelneri stilați, de local mare, se strecoară abil, șerpește, printre perechile, grupurile, de bună, selectă, societate.

Vidom s'a așezat și el într'un colț, ferit de priviri. N'a atins prăjitura comandată. De patru ori s'a ridicat de pe scaun și-a măsurat, peste balustrada de beton, distanța până jos în stradă. Trebue să fie cel puțin 30 de metri. Tocmai bine. Își golise acasă toate buzunarele. Rupsese monogramele cu inițialele lui depe fular, literele de metal depe banda de piele din lăuntru a pălăriei. Proprietăresei îi spusese că pleacă în provincie. Ii plătise cu o lună înainte chiria. La redacție lăsase vorbă că e posibil să nu se mai întoarcă multă vreme, deoarece se simte foarte surmenat și slăbit.

Se uită la ceas: șease și jumătate. Trebue să mai aștepte cel puțin o oră, până se face întunerec orb. Și apoi...? Cu capul drept înainte, să sară în gol, în nimic, peste apărătoarea de beton a balustradei.

Șapte și douăzeci.

Își stăpâni bătăile inimei și se ridică. Își închee un nasture al hainei, își potrivi cravata. Râse ! Toate acestea erau inutile. In gând îi tresări o clipă fragmentul unui vals. Dece tocmai acum ? Și la ce bun ?

Șapte douăzeci și cinci.

Aprinse o țigare. Ce plăcută și ce prietenă !

— Haide, Vidom, curaj, ce naiba ! Doar ești bărbat...

Trase scaunul în lături ca să poată trece. In această mișcare, fără să vrea, scutură scrumul de țigare pe fața de masă.

Socoti că e civilizat să-l curețe.

Oh ! era să omoare această biată vietate neagră care umblă pe masă. Retrase palma ca ars.

— Ce gânganie să fie aceasta ?... Dumnezeule, e greer.

Așa dar amintirea își trimesese solii până aici.

— Cântă, iubitule, cântă... Cântă acum, în clipa aceasta...

Se reașeză pe scaun, cu capul în pumni, urmărind mersul calm, neînfricat, al vietății.

— Cântă, se rugă Vidom, năucit. De ce nu cânți ? Vreau să te aud pentru ultima dată. Atât și nimic mai mult. Cântă !... Cântă !...

Așteptă curbat peste masă, fixând gângania cu ochii măriți, ca pe cea mai mare curiozitate a vieții lui.

Greerul tăcea. Își freca încet picioarele de față, antenele mobile, tremurătoare.

— Cântă, pentru Dumnezeu, cântă!

— Cân-tă, scandă el, apoi, imediat, țipând ca'n junglă. Cântă că te sfărâm ! Cântă !

Ridică pumnul, să-l turtească. Se opri încremenit. Gângania nu mai mișca. Și parcă ? — Dumnezeule, ce e asta ? A ros programul lui de cinema uitat aici, acolo într'un colț și stă acum ca o simplă gravură, acolo într'un colț...

Il pipăi. Greer plat, hârtie, desen... Va să zică asta a fost... Desen... Și el ? L'a scos din moarte, din neființă, și l-a făcut să umble, aici, pe această față de masă.

Râse...

— Așa dar ?... Cât e ceasul ?... Opt fără douăzeci ?

Făcu un salut bufon gravurei și încălecă balustrada.

Meditație aeriană

(Urmare din pag. 3-a)

continuă. Un neîntrerupt delir spiritual, o permanentă stare de euforie străbate făptura care a atins culmile acestei lumi abstracte de albeață nesfârșită și de albăstrime insondabilă. Abia aici, deasupra norilor, înțeleg pasiunea sburătorilor și cauza care-i transfigurează atât de frumos, făcând din ei niște ființe fulgurante pe figura cărora rămâne imprimat delirul spiritual al sborului. Abia aici, deasupra norilor, presimt civilizația de mâine, somptuoasă și implacabilă, ca o fatalitate ce va învinge însăși puterea conștiinței. Construind avionul, omul și-a creiat cea mai splendidă eliberare, dar și cel mai îndârjit rival al destinului său. In avion se pare că omul scapă de rigorile destinului, dar formidabila lui libertate îi deschide pofta cuceririlor din ce în ce mai mari, din ce în ce mai strălucitoare și mai riscante. Intr'o zi omul va ajunge la cer și va zări deasupra lui alt cer și va încerca să întreprindă o altă cucerire. Avionul va deveni condeiul celei mai bogate imaginații. In urma lui rămâne scrisă cea mai temerară și mai superbă epopee a gândului omenesc. Deasupra norilor se deschid primele pagini albe așternute în fața fanteziei sale...

Beția noastră, adevărata voluptate a sborului, s'a sfârșit odată cu scufundarea avionului în nori și coborîrea lui spre pământ. Iată, iarăși, decorul variat și multicolor al patriei omenești. Am impresia că mă trezesc dintr'un vis uluitor și constat în jurul meu vechile obiecte cunoscute, viața obicinuită, fiind stăpânit de senzația unei condamnări de a trăi mai departe între aceleași lucruri, dintre care evadasem o clipă.

Pe pista aero-gării din Cernăuți ne întâmpină câteva straturi de flori și trei oameni cu mâinile fixate la tâmple, în salut :

— Bună dimineața !

— Bună dimineața florilor ! Bună dimineața, oameni buni !

In șase sferturi de ceas am străbătut câteva sute de chilometri, dar totul mi se pare că n'a fost decât un scurt dialog cu serafimii.

PERICLE MARTINESCU

Greoiu, ca un hamal copleşit de povară, Coriolan Racotă urcă scara scârţâitoare a birjei de târg moldav. De unde s'o fi strâns atâta plumb în el?...

Cerul mohorît de toamnă stăruia deasupra-i, greu, ca un gigantic ciocan concav de nituit.

Privi peronul, gara: cenuşie, ucigător de sumbră. Părea că o putere demonică a smuls de pe gravuri istorice, sau poate din legendă, chipul lui Ivan cel Groaznic — şi l-a proiectat mărit, ca să cuprindă gara, târgul prăfuit, cerul, sufletul...

Gara... cerul... sufletul... Plumb...

Intr'un timp, totul parcă se oprise în loc: pasagerii coborîţi din tren, torsul birjarului de pe capră, trăsurile, trenurile, gândurile... Au adormit Parcele pe ghemuri...

O tresărire nervoasă îi sgudui trupul: a trecut, probabil, moartea pe-alături...

— Du-mă la un hotel!

Văzându-l singur — şi fără bagaje, birjarul îl iscodi şiret:

— Cu fete ?

Coriolan nu-i răspunse. Drama care-i hărţuia sufletul — şi ritmul sacadat al roţilor pe şine, — o, acel ritm care avea în el ceva din ropotul copitelor în trap, ceva din cântecele de leagăn scandinave, ceva din tam-tamul războinic al negrilor şi din bocetul funebru al tobelor în marş de 'ngropăciune, dar şi ceva din danţul diabolic al toamnei peste ciupercile de tinichea ale mansardelor din anii costelivi ai studenţiei, — îl osteni.

Simţea nevoia să stea orizontal: să se adune.

Legănat de birja bolnavă de reumatism, încerca să reconstituie pelicula de-atâtea ori ruptă a drumului cu trenul: desprinse, vag, silueta neagră a unui taur care făcea mătănii, luând în coarne cerul şi pământul... semnele de exclamare ale plopilor cari tremurau de frică... şi-apoi... apoi... un nouraş sburlit, ca un cocoloş de lână nespălată, fixat la o suliţă de-asupra orizontului, stăruia mereu, obraznic, în ecranul ferestrei de vagon...

Norul prevestitor de furtună: furtuna toamnei ruginite... furtuna sufletului chinuit...

Se trezi culcat pe spate, cu mâinile — pernă — pe perna bălţată a unei camere de hotel, cu ochii aţintiţi spre tavanul care se volatiliza treptat. Incerca să şteargă rugina evenimentelor suprapuse barbar, nebulos, peste suflet şi gând — ca de pe o monedă veche: să poată ceti în el...

Se 'ntorcea cu luni de zile 'n urmă, în răcoarea inviorătoare a atelierului său de sculptor: unelte de lucru, schiţe, machete, studii abandonate pradă colbului şi paianjenilor prin unghere, geamlâcul dreptunghiular de fier, prin care chema soarele şi muza — şi gonea melancoliile, silueta etruscă a glastrei, cu mereu prospetele garoafe roşii, puse de mâna ei...

Mâna ei...

Lelia...

O reveda, pozându-i pentru tors, — stângace, pudică. Lumina care pătrundea prin geometricul geamlâc, se aduna parcă — aureolă — în jurul ei: care era adevăratul soare?... Profilul ei de statuă antică, sânii — două capace de cupă sportivă, părul — fuior de mătase, ochii — două ceruri de April...

Apoi, pasagii şterse, ca 'ntr'un pergament...

Apoi.....

„Maestrul meu drag... Cât de bun eşti, maestre... Sunt mândră că te-am cunoscut, maestre... Te admir, maestre"...

Da, maestrul ei drag...

Cerul îi răsplătea anii deşerţi ai adolescenţei, prin acest heruv răpit din eternitate: a iubit-o cu toată intensitatea unui sentiment integral, vulcanic... O, iubirea aceasta a unui om care şi-a gâtuit adolescenţa cu dumnezeeştile-i naivităţi — şi-acum păşeşte pe drumul prunduit al celui de-al patrulea deceniu, cu sufletul avid de chipul celei care n'a venit: reflexe de iubire părintească neglijată, svâcniri de patimă şi gelozie maură, timidităţi şi stângăcii de-adolescent miop, — acest conglomerat sintetic de spiritualităţi opuse — Goethe, Proust, Destoevschi — îngrămădite anapoda în acelaş lut, — sguduie suflete, doboară morale, creiază capodopere, nimiceşte, naşte, ucide...

Cu câtă veneraţie caldă, rituală, a făurit torsul ei?! Cu câtă teamă îl ferea de ochi străini, de frica profanării?! Ura pe Raphael, pentru madonele-i mercerizate. Ingenunchea adeseori, pios, pe scândura tocită a podiului, ca la altar — şi cu veneraţia primului creştin prigonit, psalmodia spiritual imnuri de slavă ghipsului inert: atunci, parcă, cerul îşi strângea din ce în ce mai mult faldurile mantiei albastre — şi îl învăluia, ocrotitor; îngerul de pază evantaia din aripi duh de sanctificare. Pe undeva, din neguri pâcloase, se deschidea mormântul lui Chopin — şi slobozea celestele ecouri pe care marele minor nu le-a putut fixa pe portative...

Şi a venit furtuna, care l-a smuls din atelier şi l-a aruncat în patul sărac al unui hotel provincial: furtună închisă într'un plic pătat de cercurile tuşului poştal.

... „Sunt atât de fericită, maestre drag, încât nu-mi pot ordona gândurile: aşi vrea să-ţi spun totul de-odată, să te poţi bucura şi dumneata de fericirea mea, — dumneata, scumpul şi bunul meu maestru"...

... „Il iubesc atât de mult, maestre. E frumos, ca o statuă de luptător roman — şi tânăr, tânăr ca un semizeu"..

... „Bucură-te, maestre, de fericirea mea. Vino de binecuvântă unirea noastră"...

Furtuna se deslănţui, necruţătoare.

Oare Lelia nu i-a surprins focul privirilor, tremurul mâinii pe daltă?...

Oare... oare...

Bezna îi cuprinse raţiunea, eliberând fiara ferecată 'n lanţuri.

Tot filmul evenimentelor i se perinda acum în faţa ochilor larg deschişi, în această mizeră cameră de hotel provincial.

Cineva îi fâlfâia în faţă, diabolic, o flamură roşie.

Pe undeva, cu sgomot de munţi prăvăliţi, crăpau catapetesme.

O ciocănitură timidă în uşă, îl desmetici întru-câtva.

Bătea toamna cu degetele-i galbene, în geamul care lăcrăma?

— Intră !

Uşa se deschise încet, discret:

— Domnul mai doreşte ceva?

Surprins, Coriolan privi spre cadrul uşii: vedea, înceţoşat, un chip cu mâinile oprite, armonic, în pervazele vopsite 'n verde, — învăluit, blând, în mantia gălbuie şi tremurătoare a luminii sărace de lampă.

— Nu, nimic, domnişoară. Mulţumesc...

Apoi adăogă, sincer:

— Mă gâtuia singurătatea... Sunt bucuros că ai venit... Ia loc, te rog...

Fata se aşeză, cu o prefăcută modestie.

Coriolan o privi mai atent: destul de tânără şi drăguţă, în halatul acesta intim, de alcov. Sânii îi sburdau ca mieii de primăvară. Gamba goală avea ceva din pântecul etrusc al glastrei din atelier, în care mâna Leliei punea, în fiecare dimineaţă, buchete de garoafe rubinii.

Suprapunea, peste chipul vulgar al fetei de hotel, chipul ideal al Leliei...

— Cum te cheamă, domnişoară?

— Leni, domnule...

Tresări, după prima silabă: atâta identificare?...

Ingână moale, cald:

— Dacă nu veneai dumneata, domnişoară Leni, — aş fi plâns de urît...

Fata surprinse, intuitiv, momentul. Trecu lângă el, pe pat. Ii puse mâinile, profesional, pe frunte, pe obrajii încălziţi. Ii mângâiè claia părului răvăşit...

Coriolan o văzu mai clar: aureola s'a risipit.

Fata se forţa să zâmbească: o schimonosire, un rictus vulgar.

— Să sting lampa? — tatonă ea.

— Ieşi afaaaarrăă!!!...

Urletul aproape dement al omului care strângea sălbatec, convulsiv, gratiile patului de fier, într'o încordare de epileptic, — se izbi, ca o minge, de tavanul văruit al camerei, ricoşă în pereţi, în duşumeaua tocită — şi năvăli pe uşa cu tăblii exagonale, târînd şi umbra îngrozită a femeii...

Cu pumnii încleştaţi, cu faţa vârîtă în osânza puhavă a pernei bălţate, Coriolan plângea, cu svâcniri isterice...

Plângea un om de treizeci şi opt de ani, într'o încăpere de hotel provincial, ferit de ochiul glacial al scepticului implacabil: „Literatură eftină... Livresc"...

Plângea un om de treizeci şi opt de ani, peste cenuşa dragostei târzii — şi undeva, pe câmpul ruginit al plaiului moldav, plângea cu el balaurul de fier, care gonea în noapte...

Cu lacrimi mari, ca boabe de mărgean, plângea cu el, agonic, cerul toamnei, peste îngândurarea târgului cu umbre şi salcâmi...

●

Când deschise ochii, soarele îi zâmbea prin geam, senin — ca un copil îmbăiat. Dormise?... Cât?...

Privi, straniu, interiorul sărac al camerei. Unde se afla?

Treptat, îşi adună gândurile şi le rândui — ca volumele unei biblioteci: simplu, uşor... Cineva, totuşi, îi mângâiase sufletul. Plânsul? Somnul? Soarele?...

Părăsi hotelul, tăcut, sobru, demn, — spre uimirea halucinată a portarului, care se aştepta să 'ntâmpine un svâcnet de ciclon.

Un pomuşor priponit cu rafie de arac, îi dădu bineţe. O javră costelivă îl lătră, de după gratiile unui gard...

— Vă rog, strada Paltinului, — interpelă el pe-un trecător grăbit...

Sgâlţâi de câteva ori clanţa portiţei cochete: broasca plânse metalic.

Trec clipe, care se prefac în ani, în secole, milenii...

— Pe cine căutaţi dumneavoastră?

O umbră sdrenţuită se-apropia, în pas bolnav, de poartă.

— Pe domnişoara Neagoe... Lelia Neagoe...

Umbra se însenină: zâmbi, parcă.

Ii deschidea portiţa, servil.

— Nu, nu sunt sculptor, — minţi Coriolan.

— Nuuuu ?

— Nu! Sunt o rudă a domnişoarei. Vreau s'o văd... Plec acum cu trenul.

— Sunt încă la biserică, la „Vovidenie".... De ce nu rămâneţi şi dumneavoastră la nuntă?... Poftiţi în casă.

— Nu, nu! Mulţumesc... Sunt grăbit... Vreau doar s'o văd... La revedere...

Umbra mai stărui la portiţă, privind cu mirare, peste gard, în urma celui care se depărta, clătinat de vânturile sufletului...

Din când în când, vânturile toamnei îl necăjeau, trăgându-l de pulpanul pardesiului, de borul pălăriei...

Agonia toamnei îi lovia obrazul, cu palma frunzelor ucise.

Cât de greu urci treptele tocite ale bisericii, cu pacostea păcatului în cârcă!...

Paşii lui Coriolan alunecau de piatră... O nouă Golgota.

Privi peste umăr: unde e crucea grea ?

Un demon smuls din beznă îi rânji hâd.

Il întâmpină un val de aer cald, cu miros de tămâie şi irizări de oliu jertfit în candele...

Pătrunse în biserică, strecurat ca un fur. Cineva îi învârtea un glob imens de sticlă, în faţa ochilor larg deschişi, simţea că ameţeşte...

Se ţinu, instinctiv, de piciorul unui trilob, cu tencuiala roasă. Işi reveni puţin.

Se strecură anevoie prin mulţime cuminte, în direcţia stranei, — mătură rând cu privirea tabla de şah a pardoselei. Nu cuteza să privească spre altar.

Se opri flasc, descompus — sac cu nisip. Simţea nevoia unei mişcări. Vârî dârz, mâinile în buzunarele hainei : trezeşte-te, lut!...

Ingrozit, retrase brusc mâna dreaptă ca la atingerea unei reptile. Cine a înfiat gerul, în buzunarul lui ?...

Dar, oare, gerul se poate pipăi? Incercă: mâna aluneca, sfioasă, contur rând forma unui revolver. Cine i l-a pus în buzunar? Cine? Când?...

Se smuci, decisiv — şi ridică fruntea. Privi hotărît spre altarul mut, sub candelabru, — cu gând de moarte.

Mulţimea din biserică se 'nceţoşa. Clădirea se măcina încet, roasă de apel supremei concentrări — şi în faţa mesei de altar, învăluită în duhul de tămâie, — se conturau heruvic mirii, grup statuar de marmoră, în alb şi negru...

Coriolan se cutremură. Atâta dumnezeiască simfonie de forme şi culori îl împărtăşi: murea *omul* din el.

Eliberat, *artistul* privea cu ochii larg deschişi de admiraţie, spre capodopera Eternului: Mărire Ţie, Doamne...

Fugi...

Fugi, ruşinat de gândul ucigaş, care îi profanase spiritul.

Fugi, cu braţul artei — peste ochii sufletului...

— „Quo vadis, omule?"...

Pe undeva, în vre-un coclau de ţinturim, îl jinduiau groparii.

Bumm!... Bumm!... Bumm!...

In tact de marş funebru, Coriolan urca cele trei trepte tremurătoare ale podiului din atelier.

Privi seninul îngheţat al torsului, ghipsul se mişcă, zâmbi parcă...

De ce zâmbeşte ghipsul de pe piedestal ?

— „Lelia, de ce ai râs"?...

Torsul hohoti cu gura toamnei cocoţate în pomi.

Murea *artistul*...

Furtuna clocotea în sufletul bolnav al omului, care 'ntindea spre nemurire albă, mută, — o mână criminală încleştată pe ciocan.

Buh!!!...

Sufletul ghipsului răcni dogit, macabru...

Crima ciocăni — ca grindina — în scândurile podiului: bucăţi din sânul ei... bucăţi din el...

Furtuna ridică zdreanţa *omului* nau fragiat, o târî de guler prin uşi care plângeau — şi o aruncă — otreapă — într'un colţ obscur. Oboseala îi închise ochii, matern...

Din rama-i de azur, Maica Domnului veghea ocrotitoare somnul celui prăvălit. Strângea, parcă, mai cald, la sânu-i plin, lumina ce-o ţinea în braţe...

...Au trecut ceasuri — poate ani...

Cine ciocăneşte iar, cu degetele 'n uşă ?

Ta-ra... Ta-ra...

— Intră!

Trra-trra..

— Intră!

Trra-trra... Trra-trra...

Coriolan sări în picioare. Deschise furios, o uşă. Linişte. Smuci uşa atelierului...

Mătura — cu mâna servitorului — rostogolea pe scândurile sure ale atelierului, bucăţi de ghips: trra-trra... trra-trra...

Se frecă la ochi. Privi, înspăimântat, spre sânul spart al torsului: Cine a înfipt sulita în coasta rece a martirei ?..

— Opreşte, bestie!!! — răcni el.

Se desmeticea.

Rana neagră depe piedestal, plânse sfâşietor:

— „Inchide-mă... Inchide-mă...

Trânti, brutal, în lături, cercevelele geamlâcului: atelierul răsuflă uşurat.

Cuminecat, se-apropia patern de piedestal...

Se întorcea artistul la uneltele sale

Pe undeva, în vre-un coclau de ţinturim, îl suduiau groparii.

BUTINARII

de V. CHINDRIŞ-DÂMBU

— Apoi măi Grigo, gată-te că la noapte om pleca. Om mere p'aici pă la Băşcoi, că ne ducem cu trinu, cum ni-o fost tomala cu Strul.

— D'apoi, ştiu eu ce să zic? Oa să ne lăsăm pă Duminecă-sara ? Ce zici? Că mai am o hoştoroagă de fân de-adus dipă Valea Iezărului. Şi-un car de lemne, cel puţin, ar trebui să aduc. Obsă nu-mi pot lăsa, măi Ste, casa fără nici un băţ de lemn. Li-e frig la coconi.

Astfel se sfătuiau Stefanul Priponului cu Grigore din Prund. Stefan era încredinţat de Strul de Zgaibău să-i strângă vreo 20-25 oameni la lucru de pădure. Să fie toţi, butinari buni şi încercaţi. Dar cât mai iute, că trebue să plece.

Jidanul era îngrijat că nu se vor găsi aşa la repezeală, atâţia oameni. Grija era de prisos. S'ar fi dus întreg satul, numai să aibă unde. Cu lucrul câmpului aproape au gătat şi acum în preajma iernei ce să facă bărbaţii pe-acasă. Să stea degeaba nu puteau. N'aveau haine şi n'aveau mâncare.

Plecarea s'a amânat pe Duminică. S'au adunat aproape toţi la Priponul. El avea casa ceva mai mare şi era aşezată cam la mijlocul satului. Odată cu venirea serii au început şi oamenii a se aduna.

Au avut şi o leacă de horincă. Puţină, nu ca în vremile celea bune. Vre-o şapte inşi au adus fiecare câte o jumătate de litru. Care cum intra punea cotizaţia pe masă şi se ducea să se aşeze pe laviţă. Stidele le puneau, tăcuţi, pe masă, aproape cu gravitate. Stăpânul casei mai avea şi el cumpărate de mai înainte, 2 kilograme.

Aproape toţi erau însuraţi. După ce s'au adunat toţi, au destupat prima sticlă. După primul sau al doilea pahar, a început a se mai desmorţi atmosfera. Care cum bea un pahar de horincă căpăta glas. La început tuşea una. O tusă uşoară, voită. O tusă de prezenţă. Pe urmă fumătorii îşi făceau câte o ţigară şi dialogul începea.

Mai târziu li s'a deslegat vorba de tot. Timidă, vinovată par'că, la început, mai târziu vioaie şi încălzită.

Când a intrat Petru Pipirigului, a fost primit cu icniri şi exclamări. Era aşteptat, căci era şugubăţ şi cânta din fluer. Cânta frumos.

— Ni-l şi pă Pătru! Apoi şi tu vrei să meri cu noi? — Şti tu lucra? — Şti tu purta ţapinul măi? Nu e aşa de uşor fărtate? — Da nu eşti la nuntă, că doară ţi-se însoară vecinul şi prietenul? — Ai adus fluerul?

Toate întrebările cădeau roiu pe capul lui Petru. Stăpânul casei însă a pus rânduială. I-a turnat un pahar şi i-a dat să bea. După ce l-a dat de duşcă s'a şters cu mâneca hainei şi s'a aşezat şi el pe laviţă, lângă ceilalţi.

— S'adecă vrei să zii şi tu la butin?

— D'apoi ce să fac, măi Ioa ?

— Apoi ori că cum, măi Pă, eu să siu ca tine nu mi-aşi lăsa nevasta.

El are doamnă după răgulă, complectă un altul pe lonul Băltagului.

— Ce să lucru. N'am ce să-i dau de mâncare... nici eu n'am ce mânca. Vezi că voiu aveţi pământ şi tot vă duceţi pe lume, da eu că n'am de fel.

— Ce hasnă de pământ dacă nu s'o făcut nimic pă el. Lucru de pomană! Mai bine durmeam asvară decât să ne si imblătit atâta. Eu am arat în patru zile şi n'am avut mălai pă o săptămână.

— D'apoi eu c'am arat în şase şi n'am avut nici de o coleşă ! Nu s'o copt şi pace.

— Roadă gândeşti că ar si fost da nu i-o ajuns vară.

— De nu tăt grăi măi Grigo că nici grăunţul n'o fost încheiat. Era cocianul gol. O fost pre frig.

— Frig o fost nu-i vorbă. O fost rece şi colo în jos, în ţară, cum spunea feciorul lui Gheorghe din Coastă, da păla noi că's numai munţi.

— No, lăsaţi mălaiul şi să mai bem câte-un pahar. Dacă n'o dat Dumnezeu n'o dat. Noi ce putem face. Mai be-l şi p'aiesta măi Pă şi ne zi una din fluer.

— Ei că nu'i de zis, că-i supărat că'i rămâne doamna.

— Lasă să rămână în foc că şi-a aduce alta! Şi noi ar trebui să facem aşa. Să le mai schimbăm. De Pătru nu te îngriji tu, că-şi are el grijă de cap. P'aiasta cum a adus-o. Numai l-am văzut cu doamnă şi gata.

Toţi îl necăjeau cu „doamna" lui. Povestea era simplă ca şi atâtea altele. El, Petru, s'a pripăşit de mic copil în satul Băicani. A venit dinspre Ardeal dar nu s'a dus altul înapoi. Era numai de vreo opt ani. Aci a crescut, a umblat mai mult pela vite. Ingrijea bine de ele. Era slugă, când la unul când la altul.

Mai târziu, după ce a mai crescut, a fost văcarul satului. Vre-o şapte ani a stat în această funcţiune de care el era mândru. Cât avut i s'a dat pe mâna lui, doar !

Când i-a sosit vremea, după socoteala lui, s'a dus de bună voe să-şi vadă de cătănie. Acolo, în Braşov, unde slujea pe Impăratul, a întâlnit-o pe Liza care acum îi este nevastă. El spunea că s'a cununat după lege cu ea. La început i-o spus ei că este feciorul celor mai bogaţi oameni din sat şi au cea mai frumoasă casă. Liza a crezut şi-a venit cu el. Când a intrat în comună i-a arătat el, nu-i vorbă, o casă mare, albă. Era a lor pe vremuri dar a vândut-o tatăl său. Aşa spunea el. Casa de fapt, era a unui fost primpretor în vremea ungurească. Mai târziu a aflat Liza tot adevărul. Sunt atâtea guri rele în sat. I-o fi părut rău că a venit, dar era prea târziu.

Oricum, fată în casă la nişte domni bogaţi, nu-i era rău. Cum o făcut, cum o dres Pătru, treaba lui. Destul că acum avea o nevestică cum rareori vezi. Umbla curată, era albă la obraji şi avea vorbă bună cu oricine. Deşi nu era de mult venită în sat îşi şi făcuse prietene. Oamenii credeau că a doua zi se va duce înapoi. Ea nu s'a dus. Poate îl iubea pe Petru.

Aceasta este povestea lui Petru a Pipirigului. Acum cânta din fluer. Işi cânta jalea. A lui şi a tuturor din casă. Vreo patrucinci s'au luat cu glasul după el, iar ceilalţi mormâiau şi ei ceva, sau ascultau.

Vlad Găvrilă, poreclit Cujbă, sta cu capul ciocan şi-şi canonea mustaţa sură şi afumată între degete. După un timp s'a sculat de pe scaunul cu trei picioare scurte. A oftat una şi s'a îndreptat spre uşă. Oftatul lui era un geamăt jos, zugrumat oarecum şi înfundat. Poate-i gemea sufletul apăsat şi gârbovit de-atâta greu. Ii era ostenit ca şi trupul. Sau poate mai mult. Ori ceva aduceri aminte zvâcneau de sub cenuşa vremilor. Sau fluerul vrăjit a lui Pătru chema crâmpee din tinereţea lui.

El era fecior pe vremuri, nu şagă. Era tare cât un bou. S'a bătut şi cu jandarmii ungureşti. A luat o soba şi le-a trimis-o în cap. Era să-i omoare. Le-a luat şi armele. A căpătat şi el, nu-i vorba, dar oricum era fecior. Când intra el în joc, oricât de mare zbenguială era, odată îngăduia. Inceta. Apoi iar începea după cum spunea el. Dar nu era rău, nici bătăuş. Numai dacă îl scoteai din sărite sau era beat.

Irina lui încă era o femee şi jumătate. Frumoasă, harnică şi bună. Erau de mult toate acestea. Pe urmă tot greu. Muncă multă fără folos. Abia şi-a hrănit casa cu munca palmelor şi a boilor.

Nici acum nu-i este mai uşor. Trebue să meargă, aşa bătrân cum e, la lucru de pădure, că n'aveau nepoţii lui ce mânca. Feciorul, care l-a avut, i-a murit, iar nora, femee, ce să facă. Au rămas cinci copii, toţi mici — „ca ulcelele", cum spunea el.

A eşit afară lăsându-i pe ceilalţi în toiul cântului. S'a uitat în sus să vadă cum e vremea. Era cerul senin şi era rece. Chiar frig. Ceva zgomot, asemănător cu uruitul rotiţelor dela plug, auzea el pe sus, prin aer. De văzut nu vedea nimic.

S'a întors iar în casă. Şi-a luat cu mâna goală un cărbune din vatră şi după ce l-a pus în pipă l-a mai apăsat cu unghia şi s'a îndreptat iar spre locul lui. A mai tuşit odată. Şi-a luat pipa din gură şi-a scuipat flegma jos. El tuşea serios. Iar şi-a pus pipa în gură.

— Măi feciori, ar trebui să o îndemnăm la drum că-i târziu. Să nu pierdem ghezăşu.

— Lasă unchiule, că nu-i aşa de târziu.. mai stăm o leacă ş'apoi merem.

— Ei, ba-i târziu. Cunosc eu după Găinuşă. Ar si bine să pornim. N'om mere singuri, că mai avem soţie. Am auzit nişte grue. Să duc şi ele. Ca şi noi.

— Oare unde să duc unchiule?

— La America, unde să margă. Să duc acolo că-i mai cald. Acolo, zice, că amu se face vară.

— Or si gruele în capul unchiului a lui Găvrilă, că mi-să pare c'o băut mai mult cu un ciocan-două decât trebue.

— Ba nu măi nepoa', n'am băut mai mult, da îş gruele. Ascultă ce-ţi spun eu, ripostă unchesul care auzise ponosul deşi era spus mai încet.

Pătru s'a oprit şi-şi udă fluerul cu apă. S'a uscat şi nu poate arăta toate trilurile dorite de măestru. S'au oprit şi ceilalţi. Incă mai înainte. Flăcăii cari au fost în altă parte de-au petrecut, acum se întorceau.

(Urmare în pag. 7).

Cronica dramatică

TRUL „MUNCA ȘI VOE IA": „OMUL CARE ȘI-A IMBAT NUMELE", comedie oliţistă de Edgar Wallace

eatrul „Muncă și Voe bună", lificat : teatru pentru mun- ri. Totuși, exceptând Națio- l și anexa sa, e singurul tea- intelectual.

cos de sub imperiul cosma- „public la cassă", e sin- l teatru care-și poate per- luxul de a urmări o idee, ealizarea unui ideal de artă, u care chiar dacă nu ești de d, îl accepți, urmărind re- atele pozitive.

eaceia la „Muncă și Voe bu- n'am asistat la nici o că- ; dacă spectacolele n'au excepționale — ca „Volpo- — au fost măcar corecte, cum e de pildă, actualul.

ctualul e o comedie vag po- tă : „Omul fără identitate" dgar Wallace. Scenele de a- rată tensiune sunt rare și resul se situează pe planul rpretării.

ubiectul este, în rezumat, pectarea, continuă, de la ora până la 22,25, a unui sin- personagiu : sir Selby Clive mă rog, o piesă cu sir-i) și care-l realizează cu excelente loace și autentic stil domnul

Marcel Enescu

i mult încă : Selby Clive nu spectat numai din public, ci e pe scenă — de către soția Mistress Anita, recte

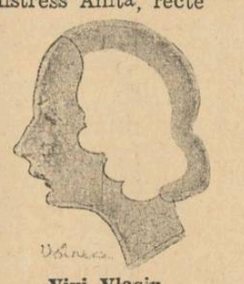

Vivi Vlasiu

e, fiind englezoaică, a fost gată de împrejurare să-și nteze o perucă oxigenată. e la „Iubire stranie", perucile nde au devenit tradiție în trul românesc de teroare). ângă Mistress Anita, îm- nă cu aventura d-sale ex- conjugală domnul

Geo Maican

vestit în Mister Frank O' an, și care, băiat frumos și tept, cam pesculește în apă bure, deoarece nu urmărește eva, decât să pună mâna, n Anita, pe niște terenuri Canada, ale lui Sir Selby. e pare însă că, contrar obi- ceiului stabilit de comediile pariziene, bărbatul legitim, deși încornorat, e mai deștept decât tânăra pereche și a început să bănuiască aventura, ceiace produce culpabililor oarecare panică. In plus, un alt Sir, Ralph Whitecombe, bătrân maniac, iubitor de procese senzaționale și amator de vudkă rusească autentică, — pe care l'a realizat destul de bizar, domnul

Valentin Gustav

povestește Anitei și lui Frank un caz petrecut cu ani în urmă în Canada patria lui Sir Selby : Un oarecare Denis Sanderby, aflând câteva lucruri neplăcute despre soția sa necredincioasă, o ucide împreună cu amantul — dar cu mijloace atât de subtile încât nu poate fi dovedit. Lucrurile se complică și mai mult când Anita găsește într'un sertar secret, un act de schimbare a numelui : Sir Selby Clive, se numea înainte Denis Sanderby!

Dar astea sunt lucruri, care se petrec între 8.30 și 9.00. Ne oprim aici, ca să vă mai lăsăm încă o oră și jumătate de neprevăzut.

Vă anunțăm doar că dacă lucrurile or să vi se pară și mai complicate, aceasta o s'o datorați și d-lui

Aurel Rogalski.

a cărui figură impecabil stilizată de valet, merită dealtfel să fie îndeosebi menționată. (Ca să fim drepți, d. Enescu și Rogalski, sunt singurii **englezi** din toată distribuția).

Iar dacă lucrurile se vor lumina la ora 22,25, atunci de vină e numai domnul

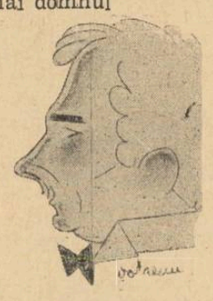

Vasile Bulandra

și ultimele dumisale replici.

Ne-a plăcut punerea în scenă, datorită d-lui **Const. Georgescu.** Spectacolul e însă prea clar, în timp ce ar trebui să pară mult mai nebulos. Sunt însă intenții de eleganță și stil.

Decorul, sobru, al salonului, deasemeni ne-a plăcut.

Iar dacă nu toată lumea e de englezi autentici ,aici nu mai e de vină d. Georgescu. Sunt atât de mari deosebiri temperamentale!

Totuși, d. Valentin Gustav, care e dealtfel un excelent actor să nu se mire că există o mare diferență între Mitică și Sir Ralph, chiar atunci când ambii s'au îmbătat cu vudkă. In orice caz, șarja dumnealui e colorată și plină de haz.

Și dacă e nevoie să punem concluzii, e un spectacol frumos, curat. Nu te urmărește după ce ai plecat din teatru, și n'o să-ți ofere nici o problemă artistică, pentru meditațiile dumitale, cu sau fără oră fixă. Dar îți ajută să petreci o seară agreabilă.

GEORGE VOINESCU

POȘTA REDACȚIEI

D. Năsăud. — O singură poemă nu-i de ajuns ca să putem risca o opinie asupra talentului d-tale. „Omul lunecând pe cruce" singurul gând bun.

Șt. Căldăraru: In răbdare se găsește secretul multor succese în viață și... mai ales în poezie. Deocamdată așteptăm ca talentul vădit pe care-l ai, să se mai rotunjească puțin.

A. Ve.: Schița „Baronul tatei" nu-i lipsită de calități; ba este chiar promițătoare. Tema plină de duioșie, — fără digresiunile puțin cam obositoare și anumite prolixități inerente tuturor începătorilor — poate constitui oricând o agreabilă bucată literară.

Mai încercați, ținând seama de sugestiile noastre.

I. I. Dumitrescu: In *„Grădina răstignirii"* am găsit lucruri acceptabile, uneori expresii fericit alese, însă ortografia este o capodoperă a ceeace nu trebue să fie acel mănunchi de regule cu care ne-am luptat cu toții... în clasele primare.

Ioan Teodoraşcu: versurile din *„Secerătorii"* dovedesc drumul bun pe care sunteți. Persistă încă unele asperități și disonanțe care n'au ce căuta într'o poesie, mai ales când face parte dintr'un volum „care se va tipări *în curând*".

Mai așteptați și între timp încercați o revizuire a manuscrisului. Poete ne veți da dreptate.

S. M. (elev): Redacția „Revistei Clasice" este la d. prof. N. I. Herescu, str. Maria Rosetti nr. 6, București.

GH. M. POPESCU: Versurile primite nu se pot publica.

Din carnetul unui spectator

III

de TRAIAN LALESCU

Acum, când mă gândesc în câte grupuri ar putea fi împărțiți spectatorii noștri cinematografici, chipul prietenului meu, amator de cinematograf dar mai ales de bilete de favoare, își face, din ce în ce mai insistent loc, în mintea mea. Mai mult chiar, parcă și acum. aud soneria energică și repetată care m'a trezit pe la ora 5 a unei după amieze călduroasă ca o mansardă, dintr'un puiu de somn în care mă zvârlise o carte recent apărută și pritocită.

Prietenul meu nici nu s'a gândit că s'ar cuveni să-și ceară scuze pentru chipul brusc în care mă sculase din somn. Nu stă în obiceiul lui așa ceva și nici nu m'am gândit să i-o pretind.

Ceeace apreciez la prietenul meu, este tocmai disprețul lui pentru așa numitele maniere elegante. Nu știe să facă curte la fete — mai alaltăeri l-am surprins pe sălile facultății fluerându-și fata despre care se spune c'o iubește — și, drept să spun, nici nu prea îl văd maimuțărindu-se pentru ca să facă o declarație de dragoste.

Cam acesta e prietenul meu și am fost încântat să-l primesc la mine. Cu gesturile lui largi și pripite mi-a aruncat depe masă, cu mâna stângă, fotografia fetei pe care o iubesc, iar mâna dreaptă a vârît-o în buzunarul stâng al hainei de unde a scos cinci țigări „Camel" și le-a aruncat pe masă, acolo unde, cu o secundă înainte stătea o fotografie: „Na-ți-le". N'am știut cum să-i mulțumesc. Gestul lui îmi făcuse tot atâta plăcere cât îmi producea atunci aroma țigării englezești pe care mă grăbisem s'o aprind. L-am poftit să ia loc, dar el se agita prin odae, parcă ar fi avut să-mi spună ceva.

A lăudat un tablou la care aproape că nici nu s'a uitat, și a gâfâit apoi, s'ar fi putut spune că de căldură, dar eu sunt sigur că de nerăbdare. A mestecat de trei ori cuvintele și pe urmă a pornit la atac:

„Azi mă duc cu **fata mea** la cinema. Așa vrea, așa i-am promis".

De astă dată eram cu totul lămurit asupra scopului vizitei făcute de prietenul meu.

Avea neapărat nevoe de un bilet de favoare. Făcea parte din acea grupă de oameni cărora li se pare că se înjosesc plătind un bilet de cinematograf. Toți acești indivizi odată intrați în posesia unui bilet de favoare, se umflă în pene ca niște curcani de rasă și sunt ceeace ce poate numi **oameni fericiți.**

Cu părere de rău, am fost însă nevoit să-i spun prietenului meu că în momentul acela nu aveam nici un bilet de favoare.

S'a uitat strâmb la mine, parcă ar fi vrut să mă întrebe ce fel de cronicar cinematografic sunt, dacă n'am nici un bilet de favoare. Buza inferioară care i se lăsase ușor în jos îmi arăta că începuse să regrete cele 5 țigări „Camel" pe care mi le dăduse.

Dar cum prietenul meu nu este un om care se descurajează iute, a găsit destul de repede altă soluție: „Mă duc la voi, la redacție. Il cunosc foarte bine pe redactorul vostru. De altfel mi-a mai dat o dată un bilet, când i-am adus un miel".

Am sărit depe scaun, mirat : „Cum ? Un miel pentru un bilet de favoare?"

Dar prietenului meu i se părea lucrul acesta, ceva foarte normal.

— „Da, un miel!" Mi l-a trimes tata dela țară și eu i l-am dat lui. Mi-a dat un bilet la Aro, unde am văzut un film grozav, ăla cu...

Nu l-am mai lăsat să termine, mi-am luat pălăria din cuer și l-am întovărășit la redacție. Bine înțeles, pe drum, prietenul s'a oprit la o tutungerie și a cumpărat 10 țigări „Camel". Am înțeles prin aceasta că mă prețuia cu 5 țigări mai puțin decât pe redactorul prim.

Dar era parcă ceva făcut în acea zi ca prietenul meu să aibă iar ghinion .

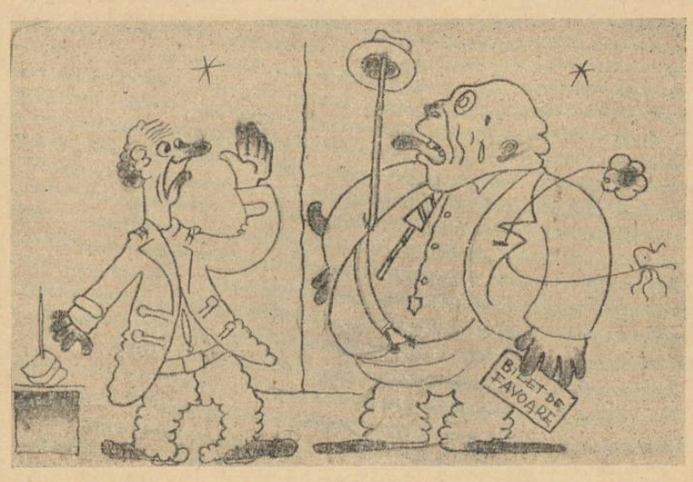

Cunoscutul însă plecase din București și, fiindcă prietenul meu nu fumează, am mai căpătat încă 5 țigări englezești absolut de pomană.

Ne întorceam spre casele noastre și nu mai știam ce să spun prietenului meu ca să-l fac să zâmbească. Deodată ne taie drumul un alt prieten care începe în mijlocul străzii să scoată zgomote curioase și să se bată cu mâna dreaptă pe gură. Era un salut pe care-l învățase dintr'un ultim film american.

M'a întrebat dacă vreau să mă duc la cinema și, fără să aștepte răspunsul mi-a dat un bilet galben pentru cinematograful „Carlton". Il căpătase dela un unchiu care e „mare și tare" la prefectură.

El văzuse filmul, așa că n'avea ce face cu biletul. M'a mai salutat odată în chipul acela curios și a plecat. Scurt și cât se poate de americănesc. Primul meu prieten a avut însă timp să vâre mâna în buzunarul meu și să-i dea trei țigări „Camel" și trei „Luchy Stricke". Mie nu mai mi-a dat decât mâna, profitând în acelaș timp să-mi ia și biletul, și a plecat. Era **un om mulțumit.** Intre timp pe un petec de cer senin, apăruse luna, parcă nelalocul ei printre atâtea blockuri...

Pe prietenul meu, l-am întâlnit după o jumătate de ceas, agățat de brațul unei dudui cu doui centimetri mai înaltă decât el, inutil ca un fulgarin pe vreme cu soare.

L-am întrebat din ochi ce i se întâmplase. M'a lămurit: Biletul de favoare nu era valabil decât până la ora 8 seara. Și trecuse, de mult, de 9. Iar banii cu cari ar fi putut cumpăra două bilete îi dăduse pe țigări englezești.

Era, incontestabil, o zi nefericită pentru prietenul meu.

Cinematografele

SCALA: „Cuib de fericire"

Pentru cei pe cari căldura nu i-a gonit încă la mare sau la munte, sau mai bine spus, pe cari nevoile i-au reținut în București, filmul prezentat de cinematograful Scala, acum la un sfârșit de sezon, a însemnat o mare surpriză, și în acelaș timp, două ore de adevărată desfătare. Numai la noi, în București, oraș al celor încurcate și neraționale lucruri, se poate prezenta la sfârșitul unui sezon în care au abundat filmele proaste și plicticoase, o peliculă de talia acestui „cuib de fericire", care merită mai mult decât niște săli aproximativ goale în acest anotimp în care grădinile de vară sunt preferate sălilor închise de spectacol.

E atâta poezie în întâmplările acelei familii de oameni cumsecade, în cât, chiar după ce ai părăsit cinematograful, te simți mai bun, mai mulțumit.

Costumele „de epocă" explică toate acțiunile eroilor cari, par oarecum nenaturale în aceste timpuri de veșnică frământare.

In fond, tot filmul este o cât se poate de banală poveste, sfârșitul este scontat de toți spectatorii, și totuși, acțiunea este urmărită cu interes, sunt scene la cari se plânge, după cum sunt și scene la cari se râde cu hohote.

Și toate acestea din pricina multului „omenesc" de care este străbătut tot filmul și mai ales din cauza naturaleței cu care joacă toți interpreții. Și dacă Ann Shirley ne-a obișnuit cu roluri minunat jucate și perfect studiate — nu în genul Luisei Rainer la care urmările studiului îndelung al rolului sunt nenumărate schimonosituri / — ne-a mirat în schimb modul mai mult decât mulțumitor în care s'a achitat de rol Rubby Keeler, o actriță pe care ne obișnuiserăm s'o vedem doar dansând.

Dar Americanii, întotdeauna ne fac astfel de surprize plăcute. Minunată este și interpretată, după cum amuzant este un tânc de vre-o 5 ani, un fel de Shirley Temple în pantaloni, dar care pare prea „precoce" pentru vârsta lui. Nu-i prea agreez pe „copiii geniali" de pe ecran. Ii plâng mai mult.

Filmul însă rămâne unul din cele mai bune din acest sezon, lăsându-ți aceeaș impresie pe care ți-o face o carte **bună,** scrisă pentru tineret.

ARO: „Manej"

Un film din viața circului interesează prin pitorescul lumei pe care o prezintă. De astădată conflictul eroilor este abia schițat, acțiunea se petrece pe două planuri, ajungând la un moment dat să ia aspect de film polițist. Scene prea palpitante nu întâlnim în film, cu toate că intervin chiar revolvere și cuțite; în schimb ni se oferă câteva minunate numere de circ.

La un film cu care un cinematograf își închee stagiunea, ne mulțumim cu atâta.

Și mai remarcăm râsul unui clown care reprezintă minunat artificialitatea și mizeria vieței din circ.

TRAIAN LALESCU

Cifra mijlocie a tirajului săptămânal în 1938, conform certificatului eliberat de Subsecretariatul de stat al Propagandei, Dir. Publicității nr. 11215 din Aprilie a. c., socotită numai pentru timpul dela 15 Iunie până la 31 Decembrie 1938, a fost de 6.733 exemplare.

Veniturile și cheltuelile acestei publicațiuni sunt cuprinse în totalul veniturilor și cheltuelilor Soc. Anon. „Universul", al cărei Bilanț și Cont de Profit și Pierdere s'a publicat în ziarul „Universul" nr. 121 de Sâmbătă 6 Mai 1939.

Pentru cunoașterea națiunii

(Urmare din pag. I-a)

In sfârșit, metoda monografică cercetează unități sociale e etnicului ori anume fenomene ale acestuia. Ea a fost pământenită la noi mai ales după războiu ajungând um, sub impulsul d-lui D. Gusti, la o mare extindere. Fără i o metodă logică originală, ci mai mult un mănunchiu de tode, ea are meritul că, bine aplicată, oferă cunoașterea or fapte pozitive. Accentul ei cade pe aspectul documen- , ceeace face ca sinteza să se amâne pentru mult mai târ- . Extinderea pe care a luat-o la noi această metodă, se torește, între altele, tocmai faptului că aplicarea ei a coin- cu nevoia, de care vorbeam, de a se trece dela con- nța pur individualistă la aceea a studierii realităților co- nitare.

La aceste metode se pot adăuga altele : studiul cultu- critice, scrise, al artei „culte", metoda comparativă, etc. icât de mult am căuta însă metode în acest domeniu, tre- e să înțelegem că nu vom găsi niciuna, care să fie sufi- ntă în ea însăși. De aceea cearta între partizanii unora altora dintre aceste metode o socotim justificată numai nă la un punct, iar în fond, o socotim absurdă. O socotim tificată până la un punct, în măsura în care între meto- poate ori trebue să exsite un fel de conștiință de joc : care își joacă rolul cu onestitate, cu talent, umând ca a- vărul să rezulte din funcțiunea tuturora. Oamenii de știință r aplica o metodă sau alta, eventual un grup de metode u altul, după felul aptitudinii fiecăruia, așa cum se în- mplă și în metodele pe cari le întrebuințează psihologii. stul medic devenit psiholog n'o să facă psihologie spiri- alistă, după cum psihologul cu aptitudini de metafizician să se apuce de psihotehnică ! Tot așa, în cazul nostru, să cerem lui Blaga să strângă material documentar, după m n'o să cerem tânărului monografist să se avânte în rii, ci să observe bine și să aibe ordine în fișe. Unde apa- partea de absurditate, e când reprezentanții metodelor ă complect conștiința de joc și pornesc să se suprime re ei. Acest caz de canibalism intelectual se întîmplă ade- a, dar el n'are nimic de a face cu cunoașterea dezintere- tă.

Altceva e mai important : ca cel ce aplică o metodă, să în stare să o aplice bine. Astfel, intuitivul sau omul de spirație trebuie să fie un om de talent și să fi avut un ntact îndelungat cu manifestările neamului asupra căruia pronunță. Cel ce aplică metoda istorică, trebuie să fie om viziune, iar nu un arhivar pe care-l ispitește gândul de a ce generalizări pe baza micilor fapte înumărate de el, după m, pe de altă parte, trebuie să fie un om care să-și uite te- zele lui, căci acestea deformează adevărul chiar când e vorba de talentul unui Guizot. In metoda folclorică, e necesar un respect adânc pentru geniul creator al poporului respectiv și nu un spirit de citadin îmbibat de apusenism, care consideră poporul ca o existență inferioară, când de fapt „poporanul" și „cultul" sunt echivalente, dacă fiecare au fost lăsate să se desvolte în voie. Iar în metoda monografică, se impune darul de a distinge faptul autentic de faptul neautentic, puterea de a cuprinde toate manifestările unei unități sociale și, în cele din urmă, generozitatea față de „adversari", față de cei ce dau interpretări cari nu rezultă din aritmetica faptelor. Căci sinteza nu se poate amâna la infinit ori prea mult și, în definitiv, fiecare epocă are sinteza ei. A strânge documente e foarte util, dar nu ne putem pierde în moloz de fapte sau să confundăm mijlocul cu scopul, pe motiv că sinteza se va face când faptele vor fi adunate complect. Niciodată faptele nu sunt adunate complect, iar sinteza nu rezultă niciodată numai din fapte, ci și din ceea ce adaogă spiritul. Acesta e un adevăr în științele pozitive și e unul mai ales în cele ale spiritului. Afară de faptul că se poate întâmpla ca nu cei ce adună documentele, să le și folosească. Interpretarea de ansamblu sau „teoria" o va da cel chemat pentru aceasta și care va fi un om de mare construcție.

In chipul acesta, se va ajunge în adevăr la „știința națiunii", la acel „cunoaște-te pe tine însuți", care să se aplice comunității naționale și nu numai individului. Nu ne interesează dacă „știința națiunii" e o știință nouă din punct de vedere logic sau o etichetă justificată din punct de vedere practic. Esențialul e că ea poate creia adevăruri și că de aceste adevăruri avem nevoie atât pentru satisfacerea cunoașterii noastre în sine, cât și pentru servirea destinului neamului nostru. Căci atunci când pledăm pentru cunoașterea națiunilor, ne gândim mai ales la nația românească. Să nu uităm că această nație a făcut un salt mare în istorie atunci când și-a cunoscut originile, cu cronicarii și mai ales cu școala ardeleană. Alt salt îl va face când își va cunoaște esența ei de totdeauna sau acea armonie unică de esențe, cari-i formează tainica ei muzică existențială. Desigur, niciodată nu ne vom cunoaște complect căci adâncul nu poate fi cunoscut integral. Ne referim la anume aproximații generoase și critice tot odată. Pentru aceasta, trebuie să înțelegem că nu ne putem mulțumi numai cu documente, cari uneori nici nu sunt măcar autentice, și nici numai cu fantezie, care alteori nici nu e măcar poetică.

VASILE BĂNCILĂ

BUTINARII

(Urmare din pag. 6-a)

Să nu plece ceilalți mai înainte. Să meargă toți deodată. Beutura era pe sfârșite. Trei inși, dintre cei veniți proaspet, se pregăteau să mai aducă, fiecare câte o jumătate.

— Să nu mai aducă nimeni nici un strop, ce să îmbucăm ceva și să pornim, hotărî gazda casei. Pune ceva pă masă, tu Măricu !

— Da nu știu cum om încăpea toți.

—Pune numai în blide, să sie gata, că mă duc și-aduc scândura cea lungă din pod și cât bați două e gata masa.

Ștefan a adus scândura, a pus-o cu un capăt pe masă, cu celălalt pe o capră de tăiat lemne și gata. I-a mai pus și la mijloc o întăritură.

Măricuța, stăpâna casei a pus mâncarea pe masă. Niște cartofi făcuți cu zăr, fasole și lapte. Făcuse și pâine caldă de mălai.

După ce au terminat s'a sculat fiecare.

— No, apoi să ne gătăm de ducă, spunea Ștefan.

— Apoi ne-om porni, că-i hăt departe până la Brezoi.

— 'I departe.

— Măi și când te gândești că noi avem pădurile noastre. Numai să ești din casă și-i numai codru, cât vezi cu ochii.

— Pot si câte păduri. Ce hasnă avem de ele?! Vezi că noi merem pă lume pă la alte păduri.

— No lăsați povestile, c'apoi pă drum om tăt povesti. Să ne luăm sărsamele în spate și gata! Le-aveți tăți la voi ?

— De bună samă că le avem, măi Ste, că fără ele ce putem face. Ele îs armele noastre.

— Numai Pătru ar trebui să-și eie flueru, în loc de țapin.

— D'apoi ce gândești măi Vasi, că eu n'am văzut pădure ?

— Ai văzut da ți frică de e.

— Lăsați-le amu și să pornim.

Și-au luat toți instrumentele. Țapinul pe un umăr și desagii pe celălalt. Și așa, cu toate în spate, dădeau la nevestele lor, cari veniseră între timp acolo, ultimele porunci, ultimele sfaturi.

— Dac'a făta Ruja, vinde zițălul și te mai folosește cât de puțin. Da dacă a si zițea nu o vinde. Om ținea-o ori cu câtă trudă că-i tare bun fel.

— Pă Vasile mai dă-l și anu aiesta la o școlă. Să mai âmble o glasă, că poate i-a prinde bine mai târziu. Și-l pune pă el să-mi scrie câte o carte așa cum știi. Mi-a mai trece de dor de-acasă.

— Lui Mendăl să-i plătești mâzda după banii aceia. Amu păla Sâmedru i termănușul. Patru sute treizeci de lei trebue să-i dăm. Ți i-oi trimete câci oi sosî acolo și-oi căpăta bani. In capul banilor nu da nici un leu. Amu nu putem. Om vedea mai târziu.

— Ai grijă de coconi ca de ochii din cap ! Mai ales de Ion, că-i tare zbrăhuietec.

— Pă la Crăciun să nu ne așteptați că n'om zini. Numai așa dacă nu ne-a âmbla bine. Poate pă la sfintele Paști dacă ne-a ajuta bunul Dumnezeu, ne-om trage câtă casă.

Au dat mâna ca nevestele, și cu copiii cari nu erau culcați. Pe urmă s'au pornit. Douăzeci și cinci de bărbați eșeau în puterea nopții din satul lor.

Ceilalți din sat dormeau. Dormeau un somn greu, de oameni necăjiți și osteniți. In sat orice mișcare era ogoită. Butinarii s'au luat pe drum în jos, pe lângă pârâul satului. Nici el nu dormea. Își mergea calea cântând același cântec. Acum, noaptea, se auzea mai bine. Aci susurea pe șoptite, aci ridica vocea. Avea de furcă cu pietrele cari îi ațineau calea și nu-l lăsau să meargă. Să meargă mereu.

Au eșit din sat. Un cântec a început a se înfiripa.

— Hop ! En tăceți! Nu știu ce să aude pă sus.

— Or si mășini de zburat.

— Taci odată, măi Grigo, s'auzim ce-i.

— Mă-i acealea-s grue !

— V'am spus eu, da n'ați vrut să credeți.

— Ai dreptate unchiule, ele-s.

Cântul era cu jale, cu necaz și cu reproșuri.

Maramureș păduros
Pica-ț'ar pădurea jos
Că n'avem nici un folos.
Ș'ar crește păraele
Și ț'ar mâna lemnele
Să rămâie pietrile.

Mergeau cântând. Cântau și cocorii în cerul nopții. Cocorii se duceau să caute căldură și lumină. Se duceau să caute soare. Soare mult și fierbinte.

Butinarii se duceau după pâine.

V. CHINDRIȘ-DAMBU

Literatură, artă, idei...

In legătură cu critica

Nu de mult, într'o revistă din provincie, — am numit Jurnalul literar *— s'au pus bazele, însfârșit, s'a presupus că se pun bazele, unei critici demne de a purta acest nume.*

Pentrucă, se spunea într'un articol lung și documentat, priceperea de a discrimina valorile cărților ce apar este inexistentă, spiritul critic e inexistent, și încă alte multe inexistențe, din care reeșea un haos cumplit. Acest haos trebuia să fie ordonat. Iar ordonarea lui, pe drept, revenea revistei atât de viguroase care avusese și facultatea de a observa fenomenul și curajul reacțiunei împotriva lui. Pe de altă parte se mai afirma în amintitul articol că se citește deavalma, fără competență și pricepere în alegere prin urmare.

Cu drept cuvânt articolul era cât se poate de promițător, însemna că mai mult sau mai puțin se lua seama la literatura română, care în fond, suferă de multe defecte.

Faptul că acea revistă, cu puțină, foarte puțină modestie, își asuma rolul de îndrumătoare ea singură, nu atrăgea prea mult atenția. Era un fapt insignifiant, ca atâtea alte izbucniri de egocentrism. Și din moment ce nimeni nu avea de gând s'o ia în seamă, rămânea, liberată de orișice micimi, intenția, frumoasă în năzuirea ei, de a formula câteva precepte, și de a încerca lansarea câtorva dintre ele, pe cari oamenii competenți în materie să le întrebuințeze când vor avea ocazia.

Dar numita revistă n'a știut să-și păstreze nici măcar bruma de decență ce-i mai rămăsese. Din simplele enunțări de păreri, cari nu necesită prea multă muncă, fiindcă puteau fi extrase și din activitatea altor oameni de litere ea a încercat să realizeze ceva. S'a apucat de critică.

Multe năzdrăvănii s'au scris acolo, sub această denumire. Să le citām pe toate ar fi ridicol.

Nu de mult, cu ocazia unui studiu asupra lui Macedonski, făcut de autorul „Cărții Nunții" și bineînțeles director al revistei în chestie, d. C. Fântâneru a remarcat tot la această rubrică, inadvertențe nepermise unui critic notoriu.

Am socotit faptul destul de compromițător. Cine a cercetat problema își poate da seama. Așa încât n'am mai luat aminte la revista aceea.

Acum însă suntem datori să luăm apărarea, — dacă poate fi apărare împotriva incorecților, d-lui Ion Biberi, care cu drept cuvânt poate remarca scârbit, — cel puțin să-mi citească romanul înainte de a scrie despre el.

Câtă atenție ar trebui depusă în citirea cărților, credem că nu numai noi o știm. Este elementar, pentru răspunderea pe care un om și-o ia, de a prețui o muncă scumpă și înaltă ca aceia a scrierei unei cărți, de a fi cinstit.

Dar mai poate fi cronică, aceea în care se acuză desnodământul cărții drept: procedeu de film american, pentrucă, Neron *(eroul principal N. R.)* întâlnește într'o zi pe frumoasa Vera Spineanu, femeea nemulțumită de existența ei banală în cadrul orașului de provincie, se îndrăgostește subit de ea și o cere în căsătorie. Vera află însă că purtările lui Neron sunt compromițătoare și răspunde ofensei printr'o palmă dată tot pe neașteptate.

Ce mai este pe neașteptate, ca să îndreptățească pe d. cronicar să spună tot, nu știm, dar neașteptat este pentru oricine care a citit romanul, desnodământul citat mai sus. Mult am vrea să știm unde scrie că Vera Spineanu dă o palmă lui Neron. Acest sfârșit inventat schimbă cu desăvârșire substanța romanului. Când eroina, dimpotrivă, se ceartă cu prietena ei, care din proprie inițiativă și din motive pur personale, îi dă o palmă lui Neron și la moartea acestuia este singura la căpătâiul lui, iar revista de critică obiectivă și competentă spune cu totul altceva și pe baza acestui altceva atacă o carte, suntem îndreptățiți să credem că ori mintea prea îngustă a recenzentului nu a putut pricepe subiectul, ori critica, făcându-se pe baza acestui „altceva", de origine proprie revistei, s'a definit pe sine cu obiectivitate.

Dacă mai luăm în seamă și faptul că nu s'a priceput structura romanului, de a fi static și nu dinamic, de a alcătui o trecere în revistă a unor stări, și nu de a ordona un conflict, pentru care se spune că romanul nu este închegat, că: scriitorul își închide toate drumurile, *că eroii nu pot ajunge* eroi de roman, *uitându-se existența unui astfel de soi de literatură, în care subiectul este inexistent și inutil, romanul fiind o frescă tăiată din viață, și întreruptă când s'a spus destul pentru a caracteriza personagii și nu pentru a-i purta prin întâmplări nenumărate, atunci credem a putea socoti și afirmația finală :* Iată de ce romanul d-lui Ion Biberi, bizuit pe abstracții și golit de ori și ce conținut e o construcție în aer, *ca fiind isvorată tot din cercetarea acelui „altceva", și deci atribuită numai și numai revistei care s'a autodefinit fără voe.*

VICTOR POPESCU

ACADEMIA ROMÂNA

a primit de curând, din partea d-lui arhitect profesor Petre Antonescu, o donație de lei 400.000, în scopul de a institui un premiu anual pentru cea mai frumoasă lucrare de arhitectură ridicată în cursul anului de un arhitect român.

In expunerea de motive care însoțește donația, d. profesor Antonescu precizează contururile acestei arte românești, care trebue să țină seamă în primul rând de tradiția țării noastre, și de a grefa această tradiție pe cerințele construcțiilor moderne.

Având în vedere ritmul în care se transformă arhitectura orașelor noastre, donația amintită are posibilitatea de a aduce un real folos.

DELA MOARTEA LUI EMIL GÂRLEANU

s'au scurs douăzeci și cinci de ani. Printr'un parastas celebrat la Biserica Albă, un grup de rude, admiratori și prieteni, s'au recules întru amintirea lui. Doamna Marilena Gârleanu, soția scriitorului, a fost înconjurată cu admirația ce se cuvine aceluia care a scris „Nucul lui Odobac". Pentru noi, acest scurt popas pe marginea unui mormant, este un gest care merită să fie reținut, mai ales că el devine întru totul semnificativ, când ne gândim că azi, când bubuie tunul, s'a comemorat un scriitor-ostaș, care a avut însă marele dar de a scrie despre durerile celor slabi, oropsiți și mici. Rememorăm într'o singură clipă opera lui Emil Gârleanu și ne oprim înduioșați în fața „Bătranilor", a „Lumii care nu cuvântă" și a atâtor alte cărți pline de suflet și gând. Iată dar, că dincolo de mormânt, numele lui Emil Gârleanu trece în timp, cu fina lui aură. Inaintea crucii dela Bellu, gândul nostru se pleacă smerit.

DOMNUL ARON COTRUȘ

a tipărit în cadrul „Lunei Bucureștilor" un interesant poem intitulat „Eminescu". Poetul Aron Cotruș copleșește în viguroase versuri amintirea aceluia care a scris „Luceafărul". Plină de imagini noui și de sugestii, cartea domnului Aron Cotruș, înscrie o contribuție interesantă la „momentul Eminescu" și în opera autorului lui „Horia". După „Maria Doamna", „Eminescu" întregește în sens liric galeria marilor umbre ale neamului nostru. Domnul Aron Cotruș merită omagiile noastre, pe care le aducem aici.

NU PREA ÎNȚELEGEM

cum se pot tipări în reviste literare, pe prima pagină, la loc de cinste, producții versificate de acest fel :

„Țin capul între mâini; îmi e
[fierbinte.
„Razele reci ale lunii, ce clipește
[cuminte
„Mă potolesc. Sunt negre ale
[mării maluri
„Zbuciumate aleargă spre mine
[naltele valuri
„Ca închegat din valurile spu-
[moase,
„Se ridică Neptun din mare-ilu-
[minat
„Nepăsător la vocea valurilor
[sgomotase
„Le mână de-un tainic dor re-
[chemat".
Etc.

Oare să fie poesie, proza asta prost versificată, banală și goală ? Suntem mirați că într'o revistă de „critică și informație literară", cum e „Jurnalul literar" pot apare asemenea versuri. Dar dacă producția citată e poesie, ne închinăm, așteptând altele de aceeași formă și de acelaș calibru.

OCTAV ȘULUȚIU

criticul, romancierul și eseistul dela Brașov va apare în toamna care vine cu un roman : „Un om caută mântuire". Suntem curioși de a cunoaște ultima realizare a autorului lui „Ambigen" și deaceea am ținut de a noastră datorie de a anunța romanul. Octav Șuluțiu mai are în lucru un masiv volum de critici despre poesie și un altul intitulat „Eroi transilvani". Izolat de cafeneaua Bucureștiului, organic integrat în atmosfera Brașovului, Octav Șuluțiu e unul dintre cei mai fecunzi autori ai tinerei generații. Trudei sale rodnice, admirația noastră vie și totală !

DOMNUL PAUL CONSTANT

subtitlul umorist dela Sibiu a dat în vileag, nu de mult, un volum de povești șugubețe, intitulat „Oameni cu cioc", în paginile căruia am întâlnit același robust și sănătos umor, pe care-l știam din cărțile d-sale anterioare. Trecând uneori la șarje, domnul Paul Constant isbutește totuși să pună înaintea cetitorului fragmente vii de provincială și mahalagească frescă. Dela „In litera legii" și „Măști pentru muzeu", condeiul domnul Paul Constant a urcat mereu, isbutind în cartea de față, pagini de antologie.

ZILELE VIITOARE

va apare o foaie de poesie, ciudat botezată „Prepoem". Domnul T. Mihăilescu o conduce și ne promite că va aduna în paginile ei o frunte luminoasă a liricii tinere românești. Ne interesează realizarea și deaceea așteptăm curioși.

D. TUDOR VIANU

distinsul gânditor și scriitor, a tipărit în editura „Ramuri" un volum de portrete și figuri literare, scrise cu o desăvârșită artă, care-i caracterizează toată opera. Ne grăbim să subliniem apariția acestui volum care constituie un frumos popas pe marginea momentului actual. De îndată ce vom avea timp să răsfoim cartea cu luare-aminte, vom scrie mai pe larg.

D. IANCU BREZEANU

a dat în „Amintiri... Vinurile mele" o carte de rar și mare succes. Vinurile D-sale, pritocite de condeiul lui Gaby Michailescu, alcătuiesc o... podgorie bogată și plină de-un farmec autentic. Atâtea aduceri aminte, scose din lacul vinului și al spiriturilor, constitue un eveniment de care va trebui să se ție seama. Cartea asta e un vin de zile mari. Bucuroși că putem sublinia un popas, recomandăm cartea!

UN VECHIU TOVARĂȘ

întru vise și poem, a tipărit o carte de versuri, pentru care mi se pare că inimile noastre au bătut în brașovene ore, cu aceeași rezonanță. Cu toate că de-atunci au trecut ani, noi am păstrat o neștirbită admirație versului său rar, atât la propriu cât și la figurat. Rândurile noastre vor să fie reproș pentru o rece tăcere deloc justificată. Inima e și azi — cu poetul, peste orice izolări de grup. Poetul semnează: Mircea Pavelescu; aude ?

„FLOAREA REGINEI"

volumul de poeme al lui Teodor Scarlat e o carte de poesie adevărată. Pentrucă noi cunoaștem încă de mult pe autorul cărții de față ca pe un foarte viu și prețuit poet, comentariile noastre vor fi aproape inutile, mai ales că d. Const. Fântâneru, criticul revistei noastre s'a pronunțat cu competință asupra cărții. Dar vom pune pe hârtie un poem plin de muzică și miez, care ne-a reținut cu deosebi luarea aminte; el se numește „Nocturnă":

„Printre ierburi reci,
„licuricii -anină
„boabe de lumină,
„stinselor poteci.
„Impânzește lanul
„foc de lună nouă.
„Tiptil de prin rouă —
„Suie 'n spice anul.
„Svon mărunt de greier
„leagănă fâneața,
„până când la treier
„vine dimineața".

„VRAJITOAREA"

cartea de nuvele a tânăru[lui] nostru amic Theodor Constan[tin] a fost pentru noi o surpriză p[lă]cută. Bănuind în ceeace n[e-a] dat azi Theodor Constantin, scriitorul de mâine, nu se po[ate] să nu-i strângem mâna cu [...]ție. Dela „Stanțe pentru nem[u]rirea altora", Theodor Const[an]tin a parcurs o cale plină de [în]dejdi și victorii.

DESPRE „ARDEALUL CARE DUCE"

am însemnat nu de mult c[â]teva gânduri. Astăzi vrem d[oar] să menționăm pe un foa[rte] prețios cronicar al acelor [ro]mantice vremi: Bănuț, care [a] adunat în câteva volume [...] trecut nu prea îndepărtat [...] drag. Pentru talentul franc [al] domnului Bănuț, precum [și] pentru hărnicia sa atât de gr[ă]toare, fugarele noastre rând[uri] vor să fie un omagiu. „Ach[im] Filărul" și toate aducerile [a]minte, ne-au dus cu gândul [în]tr'un Heidelberg" nu prea [de] altădată.

„FRONT LITERAR"

se numea o revistă care ap[ă]rea la Brașov, înlocuind ac[ea] frumoasă și dârză publica[ție] care erau „Frize"-le. Râvna [lui] V. Spiridonică, poet și gazet[ar] a dat viață timp de trei ani [...] zile „Frontului".

Nu știm încă, dacă revis[ta] și-a încetat definitiv aparit[ia] sau dacă lunga tăcere e num[ai] temporară. Dar în orice ca[z] cuvintele noastre vor să fie [nu] un panegeric, pentrucă acest[e] ne-au displăcut întotdeauna, [ci] un îndemn sincer spre cont[i]nuare. Fiindcă noi cunoaște[m] drumul amar al tuturor publ[i]cațiilor provinciale, îi dori[m] amicului V. Spiridonică să b[i]rue obstacolul care i s'a pus [în] drum și să meargă mai depa[r]te.

Luminile, întotdeauna au pâ[l]păit cu jertfe.

ȘTEFAN BACIU

Mătrăguna în România

(Urmare din pag. I)

zicea că ea nu aruncă pietre ci aruncă pe cutare fată și femeie, ca să nu fie iubită și să fie împinsă (respinsă) de feciori și de oameni... La vreo câteva săptămâni, fata femeii care adusese mătrăguna și fusese văzută (de slujnică) — a fost bătută și scoasă afară dela joc (horă). Mamă-sa se plângea în toate părțile că nu știe de ce fata ei e urîtă de toată lumea și de feciori. Ea nu bănuia că slujnica noastră a știut că aduce mătrăgună și i-a făcut contra". (2).

In Maramureș, fetele se duc la câmp, în tovărășia vreunei vrăjitoare, și după ce mănâncă, dansează aproape goale, în jurul mătrăgunei, zicând :

„Mătrăgună, poamă bună
Mărită-mă peste o lună,
Că de nu m'ai mărita
Da de dulce oi mânca ;
Că de nu mi l-oi aduce (pe soț),
Da eu oi mânca de dulce" (3).

In județul Turda, fetele care vor să fie mai mult jucate de feciori și, deci, să se mărite printre cele dintâi — se duc în miezul nopții, strângându-se în brațe, până ajung la o mătrăgună. Acolo **se desculță** și fac trei mătănii fiecare. De acasă au venit cu un ban de argint fiecare, pe care-l bagă în gură, așa ca să stea și pe dinți și pe limbă. Se pleacă apoi spre mătrăgună **fără să o atingă cu mâinile**, și taie câteva frunze cu dinții pe banul de argint. Se întorc acasă tot îmbrățișate și jucând, luând seama să nu fie zărite de cineva, și să nu le prindă lumina zilei. Dacă păstrează frunza de mătrăgună — fără a o atinge vreodată cu mâna — într'un petec de pânză, și o poartă la ele, fetele vor fi jucate de feciori și nu vor întârzia să se mărite. (4).

Tot în jud. Turda, fetele sau nevestele merg întotdeauna câte două la mătrăgună, în miezul nopții, **despletite și în pielea goală**, strângându-se în brațe și sărutându-se tot drumul. Când ajung la mătrăgună, fetele se așează una peste alta și iau cu mâna o frunză. Apoi se întorc acasă jucând și sărutându-se, și pun frunza de mătrăgună să se usuce, până ce se sfarmă și se poate pulveriza. Dela moară, fetele fură făină **cu mâna întoarsă**, o cern pe **dosul sitei** și amestecând frunză de mătrăgună cu miere de albine, fac un aluat pe care-l lasă să se acrească. Din acest aluat se poate pune fie în rachiu, fie în ceaiu, fie în cafea, sau în plăcintă — și se dă feciorului, ca să se îndrăgostească. (5).

In comuna Tritenii-de-Sus, județul Turda, ritualul culegerii mătrăgunei este diferit. „Patru fete care vor să joace în frunte culeg mătrăgună, o descântă și o îngroapă în mijlocul uliței unde **o joacă în pieile goale.** Pe când o joacă, stau pe lângă ele patru feciori și le păzesc, și zic :

Mătrăgună, Doamnă bună,
Mărită-mă 'n astă lună.
De nu 'n asta, în aialaltă
Numai să nu mai fiu fată.

Mătrăguna o aduc la biserică în postu mare, la Joi Mari, o duc sub șorț, sau sub suman și o pun sub piatra bisericii până ce e slujită, și la Sf. Gheorghe o joacă". (6).

Prezența tinerilor alături de fete, în „ritualul" mătrăgunei, nu se mai întâlnește decât sporadic în folklorul românesc. Formula cea mai obișnuită este să plece două fete sau două neveste, cu o babă sau vrăjitoare. In unele locuri, perechea de femei tinere poate fi înlocuită cu o pereche de flăcăi. Așa se obișnuește în jud. Bacău. O babă pleacă cu două fete sau doi flăcăi în pădure, dis de dimineață, ca răsăritul soarelui să-i surprindă în vecinătatea mătrăgunei. Pleacă cu mâncare și vin. „După ce descoperă planta, vrăjitoarea începe să descânte, iar tinerii mănâncă, beau și-și vorbesc cuvinte de dragoste, strângându-se în brațe și sărutându-se. După ce baba a terminat de descântat, tinerii joacă împrejurul plantei, iar baba o sapă cu multă atențiune, ca să nu-i rupă nici o bucățică din rădăcină". Astfel se procedează când mătrăguna e culeasă „pentru dragoste". Daca se sapă „pentru urît", adică pentru a aduce nenoroc și boală asupra unei persoane, tinerii în loc să se drăgostească și să se sărute, se ceartă, se scuipă și chiar se bat. (7).

---

(1) Speciei *Atropa Belladonna,* care crește în România prin pădurile umbroase dela munte, și înflorește în Iunie-Iulie, românii îi dau următoarele numiri : Cireașa-lupului, Doamna codrului (Transilvania, Brașov), Doamnă Mare, Floarea-Codrului (jud. Gorj), Iarba-codrului (Transilvania), Impărătească, Impărăteasa-buruenilor, etc. Cf. Zaharia Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român* (ed. II, București 1929), p. 171—172.

(2) Archiva de Folklor a Academiei Române, ms. 963, f. 28—32, comuna Vad, jud. Maramureș; cules de Grigor Vasile, învățător; informator, Grigore Muntean (40 ani; 1937).

(3) T. Papahagi, *Graiul și Folklorul Maramureșului* (București, 1925), p. XLIV.

(4) AFAR, ms. 407, f. 23, comuna Bistrița, jud. Turda; informator, Ion Mucea (60 ani 1932) culegător Iuliu Coroiu, învățător.

(5) AFAR, ms. 407, f. 28—29, comuna Bistrița ; informatoare, Elena Plic (30 ani; 1932), culegător Iuliu Coroiu.

(6) AFAR, ms. 383, f. 9—10, comuna Tritenii-de-sus, jud. Turda; informator A. Petrovan (70 ani; 1932).

(7) AFAR, ms. 852, f. 49—50, comuna Tg.-Ocna-Vâlcele, jud. Bacău, informatoare Elena Moisă (72 ani ; 1936), culegător C. Pâslaru, învățător.

MIRCEA ELIADE

Alexandru Obedenaru

(Urmare din pag. I)

sensibilității, normele către care a fost mânat de observație și în reveriile ei abstracte, în mișcările ei impulsive, structuralitatea ei se organizează și se întărește prin rezultatul acestor sforțări desinteresate de orice preocupare practică. Idealul acela grec, apoi, care a fost dragostea abstractă pentru ordinea eternă a lucrurilor, de altă parte, a determinat și a dus în chip implicit la sufletul de larg și organic panteism care străbate fiece strofă a lui Obedenaru. Un ins care a trăit clipă cu clipă acest ideal antic, care s'a conformat lui, și care se simte străin în lumea actuală, firește că ține să caute legăturile lui de neîntrerupt contact cu un trecut organic ajuns să îi fie familiar și să îl găsească într'un concept totalitar de panteism în cadrul căruia totul poate fi cu putință, dincolo de spațiul și dincolo de timpul concepute de noi. O astfel de poezie poate foarte natural să spună că: „peste trudita mea cenușe va plânge chiar și Proserpina" și să culce orice sentiment personal în leagănul aurit al oricăror imagini. In ele se simte tot atât de acasă ca și Grecul deopotrivă de la el în Marea Ionică și până în fundul Asiei lui Alexandru Macedon, sau ca romanul lui August din Galia până în Egipt. Prin aceasta însă poezia lui Obedenaru, parnasiană în formă, este și rămâne poezie personală, lăuntrică, a sa în care fiecare lucru constitue un act intim, o sforțare de cunoaștere și de redare de sine prin mijloace care numai aparent sunt mitologice și care rămân în realitate ale lumei interioare în care poetul s'a creiat pe sine, a suferit, s'a bucurat, în sfârșit a trăit.

A tipărit un volum de „Sonete" cu poezii publicate între anii 1886 și 1916, un poem intitulat „Dacia Noastră" în 1919, și în 1927 două poeme : „Pantheia" și „Himere". Toate aceste lucrări tipărite în foarte puține exemplare, astăzi nu se mai găsesc aproape de loc.

A colaborat la „Literatorul" (1890); „Duminica" (1890), „Telegraful român" (1892), „Liga Literară" (1893, 189[4], 1895); „Revista Poporului" unde a fost câtva timp și director (1892, 1893, 1894, 1895), „Tribuna liberă" (1896); „Literatură și Artă Română" (1901), „Adevărul" cu o seamă de amintiri literare și artistice asupra epocei din tinerețea sa (1924), „Propilee literare" (1926, 1927, 1928) „Universul" și multă vreme, dar foarte intermitent la „Convorbiri Literare".

N. DAVIDESCU

Poezii de Al. Obedenaru

UMBRA DE BITUM

Lângă funestele ruine,
Sub învrăjbiri și uragan,
Tenebrele unui ocean
In zori, s'au deslipit de tine.

Zdrobit sub ziduri bizantine
Cu gândul prins de-un cânt roman,
Nu vream, ca doborît titan,
Nici moarte, nici al vieței bine.

Pe sânul meu tânguitoare,
Zărit-ai zilele-mi de-oroare
Fără Penați și fără drum.

Deșertul, neagră te trimise,
Cernind cu umbra-ți de bitum
Cele din urmă paradise.

SECOLULUI AL XIX

Ai răsărit mărinimos
In generoasele-ți torente,
Lovind în lupte vehemente
Tot despotismul nemilos.

Brutal, ridicol, sângeros,
Cu hărțueli inconștiente,
Cernind superbele momente
Te-ai prăvălit fără folos.

Lăsând pe țărmuri învrăjbire.
Instinctul cinic de răpire,
Ai scos plugarul la mezat

Născuși o tragică paiață
Cu gest teribil, disperat
Un demon răpitor de viață.

FLORALIA

— Secolul al II după Christ —

De brute consulare provincii sunt prădate,
In crunte revoluții Penații au zburat,
Imperiului putred tot sufletul i-am dat,
Năvala marcomană Italia străbate.

Floralia mai lasă pe Roma voluptate,
O, nimfă, smulge-mi gândul prin dansul tău ritmat.
Ai glasul de sirenă pe-ocean îndoliat,
Despici tot ca Panthea vis, nopți, eternitate.

Asvârle după tine vărgatele vestminte,
Sculptură svăpăiată dobori și lut și minte,
Tu pari acum Nemesis, Bellona ori Trivia.

Ne chiamă la masacru și zeii și destinul,
S'au stins pe buze râsuri, pe harpe melodia,
Văd corbi pe-al meu cadavru, în ochii-ți ca veninul.

FAT FRUMOS ȘI DOROBANȚUL

Zarea de safir trimise Făt Frumosul din povești
Plaiurilor l'au dat munții, brâu al țării Românești,
Patria în multe rânduri l'a făcut viteaz s'apară
Vrând a dezrobi tot neamul, închegând întreaga țară.
Radu, Mircea, Dragoș, Petru, Vladislav, Mihnea, Ștefan
Au zdrobit cu lungul paloș pă'n la ultimul dușman.
Zea lui Mihai Viteazu răsărită din Carpați,
Dacia nepieritoare, a pornit viteji soldați
Către Nistru, către Tisa, către Istru, către mare
Și spre țărmul macedonic vor întinde largi hotare
Cum Traian din Alpi aduse până'n Pontul Euxin,
Cu insignele romane întreg sufletul latin.
Horia martir așteaptă, țară, rege, luptători
Peste rănile de-obuze vor sclipi auguste zori.
In războiul libertății resfințiși latina cale
Fiu al Dunării, lăstarul vechei Romi imperiale.
S'a urcat în fortul hunic, cu Valter Mărăcineanu,
La Oituz însă rămase de granit — Peneș Curcanu.
Au dus Milcovul, Siretul undele împurpurate
De cohorte numeroase din turanicele sate.
Și cu Dacia, pe secoli, Dorobanțe te'nsoțești
Doborînd cetatea Plevnei și'nvingând la Mărășești.

AL. OBEDENARU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 24464-939

27

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 27
SAMBATA 8 Iulie 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Charles Maurras

Charles Maurras la Academie

de TOMA VLADESCU

Am citit discursul de recepție al lui Charles Maurras la Academie, dar în fața acestei rare pagini de elocință, de noblețe încă mai mult, sentimentul meu a fost că omul era aproape prezent, că mă găsiam eu însumi în fața lui auzindu-l, ca atunci când l-am văzut întâia oară la „Permanența" Acțiunii franceze din rue Saint André des Arts, sau mai târziu când mi-a fost dat să-l cunosc în patria lui Mistral, la Maillane.

...Minute care rămân, care nu se mai pot sfârși! Dacă aș isbuti să redau acum emoția care mă ține când aceste zile de pline fericiri spirituale îmi revin atâta de vii, și dacă, așa cum spun oamenii cari nu fac mult lux de cuvinte, dacă mi-ar fi într'adevăr posibil să exprim atâta cât simt — probabil că și aici ar putea să apară mai sigură, așa cum este, bogată de raze, figura marelui om pe care vreau să-l evoc...

Pricep încă mai bine cuvântul lui Valéry când, solicitat să colaboreze la un omagiu pentru poetul Musicii intérieure, **a esitat un minut, a esitat spunând că de Maurras nu s'ar putea vorbi** „qu'à la manière d'un sonnet...". **Și eu cum aș începea acuma s'o fac? Cu ce fior!**

Știam desigur despre Charles Maurras, acum 10 sau 12 ani, esențialul — din fericire... In linia spiritului francez îl vedeam prestigios venind să ducă mai departe, dar cu o strălucire particulară, flacăra unor glorioase vieți care s'au chemat Bonald, de Maistre, Taine sau Renan, France, Bourget — aceste „belles, chères ombres" **pe care el acum le zăria par'că, le însufleția din nou subt ilustra cupolă care-l primia...**

. . . . . .

Qu'est le destin qui nous sépare
Et saura-t-il nous réunir?...

Era așa-dar, Maurras, acest om din istorie — dar viu! Predestinat, el, să depositeze atât trecut încărcat de lucru nepieritor — dar bogat el însuș și deopotrivă, de promisiunea certă a aceluiaș spirit ascendent, în magnifica lui durată. Franța, în ce are ea esențial, Franța care creează — gândind, simțind, cântând... Și în acest miracol, Maurras, una din expresiile cele mai dominante și sigure! Impreună cu Maurice Barrès, nu va fi dat el, Maurras desigur, din tot timpul nostru, cele mai pasionante răspunsuri inteligenței și inimii, și într'o epocă atât de febrilă în care totul era negație, nesiguranță, stridență, nu va fi instalat el câteva puncte fixe de gravă lumină, în care să ne putem regăsi? N'a visitat toate extremele, nu s'a plimbat pretutindeni — cu acele avide priviri damnate pe care le spune Psyché! Iată ce mă exalta mai mult, de câte ori mă gândiam, în omul acesta făcut par'că să arate vanitatea din atâtea lumi de fum în care am crezut, — dar care mai ales nu s'ar fi resemnat fără să ne spună siparele sigure, câteva adevăruri „dans une haute evidence", **laborios câștigate, depărtatul secret după care fugise...**

Apoi criticul Acțiunii franceze, **polemistul... Dar poetul mai ales, artistul: pe acesta, mai mult decât tot, ardeam de dor să-l cunosc... Refugiat din simplicitățile extraordinare, stranii și insidioase ale lui Edgar Poë, din Dostoiewski sau Gide, din Ibsen, din Baudelaire tot atâta de mult firește — aceste mari umbre aeriene, apăsătoare sau grele! — se va pricepe mai bine fervoarea cu care priviam, cu jind, această adevărată ramură de măslin a liniștei interioare pe care Charles Maurras știa atât de înalt s'o arate ca un fel de nouă figură a lumii!**

Dar cu toată această severă și luminoasă rigoare care pare să-l definească, oricât mai ales am vrea să-l primim inflexibil și grav —, acest Charles Maurras care, la 70 de ani, își făcea apariția în cenaclurile din cartierul latin „rêvant d'helléniser le monde", — **cu dragostea lui de Mistral, de Mediterană, de tihnitele vieți ale țăranilor și pescarilor în pitorestile** mas provençale, **pe acest Charles Maurras într'adevăr eu îl compuneam mai mult în chipul meu, după chipul acelor rapsozi de cari amintește Platon, cari colindau vechea Hellădă cântând pe Homer și încercând să descifreze înțelepciunea din versurile lui acre...**

★

Și ce-mi spuneam în acest calm Octombrie, când coboram spre rue Saint André des Arts? Ce versuri atât de mult cunoscute mă purtau pe bulevardele sgomotoase —

Cultul mătrăgunei

de MIRCEA ELIADE

I

In Munții Apuseni, mătrăguna se culege „pe dragoste", „ pe măritat", „pe joc", „pe băutură", pe „urît", etc. O culeg două femei mai în vârstă, Marțea și pe nemâncate, pornind disdedimineață, ca să nu întâlnească pe nimeni în drum. Planta trebuie să se afle departe de sat, ca să nu se audă nici cântatul cocoșilor, nici pisicile miunând. Pe drum, femeile nu-și vorbesc. „La culesul ei se duc cu pâine, sare și cu un ban. O caută spunând rugăciunile în gând și găsind-o, în locuri mai ferite, procedează la culesul ei. Culegătoarele trebuie să se desbrace și să facă trei mătănii cu fața spre răsărit. O înconjoară apoi de trei ori, în timp ce-i descântă sau o vrăjesc. Mătrăguna este apoi scoasă cu sapa, și culcată către răsărit. In locul de unde au scos-o, femeile așează pâinea, sarea și banul, cari constituiesc „plata mătrăgunei". Ea trebuie plătită căci altfel pe lângă că nu-i de leac, dar noaptea va striga pe cei care au cules-o să o ducă de unde au adus-o, iar dacă nu o duc, se răzbună. In cele din urmă, femeile așează pământul săpat în locul de unde au scos mătrăguna și apoi fac cele trei mătănii cu fața spre apus. Acestea fiind terminate, femeile se așează spate 'n spate, una cu fața la răsărit iar cealaltă la apus, iar cea care-i cu fața spre apus ridică mătrăguna și o predă celeia cu fața în spre răsărit. Cu aceasta, culegerea ei se termină" (8).

Când se culege „pe dragoste", cele două femei se strâng în brațe, se sărută și își vorbesc cuvinte înflăcărate. Invârtindu-se în jurul ei (urme, probabil, din dansul ritual pe care l-am întâlnit în alte părți din România), femeile descântă:

„Mătrăgună, Doamnă bună,
Nu te iau de bolunzît
Ci te iau pe îndrăgit;
Nu te iau să bolunzăști
Ci te iau să îndrăgești" (9).

Dacă e culeasă pentru măritiș, se cântă descântecul cunoscut pretutindeni în România, cu mici variante:

„Mătrăgună, Doamnă bună,
Mărită-mă 'n astă lună.
De nu 'n asta 'n haialaltă,
Să nu fiu nemăritată.
Că s'a ras coada de beartă,
Degetele de inele
Și grumazii de mărgele" (10)

Când se culege „pe urît" — adică, persoana căreia îi este adresată vraja să nu fie nici îndrăgită, și nici măcar simpatizată de altă lume — culegătoarele se întorc cu fața dela mătrăgună și scărpinându-se la spate, spun:

„Eu te iau,
Pe ce te iau?
Pe urît, nu pe plăcut
Nici pe văzut.
Cine te-o lua
Sau te-o bea,
Numai cu dosu te-o vedea,
Cu fața ba" (11).

Atunci când se culege „pe joc", — adică, persoana căreia îi este adresată mătrăguna, să fie necontenit poftită de flăcăi la horă — cele două culegătoare se învârtesc de trei ori în jurul mătrăgunii, strigând:

„Hop, hop, hop,
Cu mine 'n joc,
Mătrăgună Doamnă bună" (12).

In Moldova, județul Vaslui, mătrăguna — căreia i se mai spune *Doamna mare, Impărăteasa* — slujește îndeosebi pentru făcut dragoste. Fetele și femeile care o întrebuințează, trebuie să se primenească

(Urmare în pag. ultimă)

Perspective critice

de ION BIBERI

Examinând critic condițiile elaborării artistice, a părții de meșteșug scriitoricesc ce intră în închegarea operei literare ca și a conținutului de viață care alcătuește substanța și adâncimea actului artistic, nu ne putem interzice surprinderea în fața operelor masive ale scriitorilor de excepțională fecunditate. Este în această producție susținută și în această periodicitate regulată a elaborării, un element care neagă principial mecanismul integrării psichologice, al sedimentărilor și limpezirilor interioare ce ajung la maturația elaborării artistice și la creația conturată. O producție hipertrofiată cantitativ, presupune gestație lăuntrică neîndestulătoare, diluție, prelucrare grăbită și realizare artistică, în genere, deficientă; ea implică mai ales utilizarea până la istovire a unor formule și scheme formale, care înlocuesc prin comoditatea repetiției lor nevoia permanentei și reînoitei elaborări a mijloacelor literare. Putem, într'adevăr, admite cu greutate că un scriitor care are un ritm de producție de trei sau patru cărți pe an, continuată pe o lungă perioadă de timp, să poată închide între scoarțele cărților astfel scrise, o experiență reînoită de viață și o menținere la un nivel artistic superior. Desigur, calitatea producției unui atare scriitor va fi inegală; alături de realizări puternice, se pot înșirui producții de serie, incontestabil interioare, sau ce e și mai rău, deadreptul mediocre. Dar nu asupra acestui punct avem a insista. Inegalitatea presupune încă un nivel artistic: o carte susținută poate compensa o întreagă serie de volume ratate. Dar ceia ce trebue să ne rețină, este că deprinderea acestei activități incontinente, evoluând către succes de librărie și concesii față de gustul public, mineză însăși resursele de creație ale unui autor. Acesta își reproduce în manifestări în aparență variate, dar în realitate identice, un acelaș fond de viață interioară. Un atare artist, prin repetarea aceloraș motive și prin exploatarea neobosită a aceloraș resurse, va prezenta dealungul operei monotonia reluărilor și reproducerilor în serie. Lipsa răgazului contemplativ, a adâncirii interioare, a reflecției asupra propriei tehnici artistice, dar mai ales a unei primeniri a experienței sale de viață, îl condamnă unei veșnice și obositoare autopastișări. Istoria literară înregistrează astfel opere de mare întindere cantitativă, rămase caduce prin lipsa unui suflu creator inițial, și banalizate prin repetiția câtorva teme fundamentale.

Suntem îndreptățiți să presupunem că destinul acestor opere ratate deopotrivă prin lipsă de primenire interioară a creatorului, și prin lipsă de meșteșug elaborat, ar fi fost altul dacă în loc de a se risipi într'o producție dezordonată și fără autocontrol critic, autorii și-ar fi îngăduit reculegeri și revizuiri, care i-ar fi condus la câteva creații durabile. In acest caz, experiența de viață și autenticitatea de simțire pe care o avem fiecare din noi s'ar fi putut exprima cu relief și putere într'o operă de mare intensitate, în loc să se fi diluat nesubstanțial în zeci de volume insemnificative. In acest sens, cuvântul marelui romancier, căruia îi plăcea să spună că fiecare om este destoinic să scrie un roman puternic, romanul propriei lui vieți, este plin de semnificație.

Exemple din istoria artelor și a vieții literare vin în sprijinul credinței noastre. Cazul lui Eugène Fromentin, atât de des menționat, ni se prezintă în minte, probant. Iată un artist, în același timp pictor și scriitor. In activitatea lui plastică a avut o producție aproape prestigioasă: câteva mii de desemne și numeroase tablouri. Sensibilitate vie, cu ascuțimi și nostalgii, încadrat însă unui meșteșug artistic rămas în lungul anilor egal cu el însuși, incapabil de evoluări și adânciri, pictorul Fromentin este un artist de serie. Calitățile

(Urmare în pag. ultimă)

Cântec pentru Franța

poetului Iovan Ducici

Plecăm, plecăm, ne deslipim de toate
Ne rupem sufletul de tot ce-am strâns aici.
Ca 'n amintiri ne vede depărtarea
Plutind mereu, din ce în ce mai mici.

Ne 'ntind 'nainte țărmurile brațe
Și brațele uscate cad 'napoi...
Oraș după oraș ne ia de mână
Și se 'ntristează și zâmbesc cu noi.

Nu ne oprește însă nici un loc
Ne ducem fără țintă, fără drum.
San Marc, ne bate miezul vieții
Și toate pân' aici au fost de fum.

Plecăm, plecăm și 'n fiecare zi
Ne rugințește 'n suflete speranța.
In urmă e trecutul neguros
Și înainte, ca o ceață, Franța.

VIRGIL CARIANOPOL

ce „musică" într'adevăr pe care am de altfel orgoliul că și astăzi o pot spune pe din afară!

. . . . . .

Psyché, vous êtes ma souffrance
Vous nous mourez au vent d'Ailleurs
Vos yeux sont las de l'apparence
Et vacillants comme des fleurs
Et, Psyché, vous êtes mon rêve...

Chemam de departe țărmul voluptuos și fertil al mării pe care poetul a văzut pentru prima oară ziua —

Le vent d'ouest, au seuil béant
De ta maison sur le rivage,

încercam să cuprind tot acest „destin" în exaltanta figură pe care acum o vedeam!

Eram în fața lui... Conferința începuse de câteva minute, conferința unui student de Acțiune franceză. Maurras asista... Am intrat tiptil în fundul sălii — și îl priviam. N'aș ști aproape nimic din tot ce s'a spus! N'am făcut decât să-l privesc... Capul acesta liberat „des nocturnes horreurs", această frunte înaltă și liberă, cette „tête de lion" **de care vorbește Daudet, și privirile lui mai ales, aceste priviri de flacări pe care le înnecau nu știu ce adânci depărtări marine... Eu le primiam acum, pe toate, ca să nu mai dispară nici până azi, dar le primiam în concertul grav de aceste somptuoase cadențe ale** musicii intérieure **pe care nu încetam să mi le repet — și pe care mi le-am spus în seara asta până târziu, pe bulevardele singure, când numai dimineața m'a întors acasă puțin melancolic, dar entuziast...**

In numărul viitor: **„Amintiri despre Charles Maurras".**

André Lagrange — Au pays de Ronsard (Vendomois)
(Salonul de pictură 1939, Paris)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Cititorii au observat că, în cercetarea noastră asupra poeziei noi, ceea ce am numit influenţa d-lui Lucian Blaga, ne-a slujit abundent la determinarea şi descrierea obiectului. Am urmărit într'adevăr temele din creaţia poetică a d-lui Blaga, precum şi corespondentul lor din gândirea teoretică şi am căutat să arătăm cum ele formează preocupările esenţiale din producţia lirică a tinerilor. Cum se explică acest fenomen? Ni se va răspunde poate că revista „Gândirea", în al cărei curent se încadrează parţial d. Lucian Blaga, a exercitat global o influenţă determinatoare de nouă structură lirică. Nu vom discuta acum o asemenea întâmpinare. Exprimăm în treacăt credinţa noastră că în literatură nu deslănţuesc stări epigonice decât personalităţile excepţionale în a căror formulă creatoare intră totdeauna un element de mister, inanalizabil şi inexplicabil prin compoziţia teoretică a ideologiei de „curent". Incadrarea într'o mişcare, a marei personalităţi, se face întâmplător şi cu aproximare. Aşa ni se pare a fi situaţia d-lui Blaga faţă de „Gândirea", revistă care are indiscutabil prestigiul de a fi impus „tradiţionalismul" ca măsură a culturii româneşti actuale. Insuşi d. Lucian Blaga nu caută în filosofia culturii, o „matcă stilistică" românească, iar poezia lui nu ţâşneşte dintr'o năzuinţă magică, ce o înrudeşte cu folklorul, cu experienţele stihiale? Ceeace ne face însă să nu raportăm producţia lirică nouă la influenţa globală a „Gândirei", ci s'o descriem mai „metodic" prin personalitatea d-lui Blaga, este noima accentelor ei. Ce accente apasă în lirica tânără? Ce intenţionalităţi? Am constatat cum trăirile ei au trecut din spaţiul psihologiei conştiente cauzaliste, în iraţional, în problematic. Consecinţa a fost „tristeţea metafizică", şi apoi „elementarizarea", găsirea magică a tainelor în stihii: sânge, pomi, seve, somn, etc., etc., deci înrădăcinarea în inconştient, în *arhaic*, în primordial. Dar drumurile din inconştient vin şi mai de departe. Ele isvorăsc din copilărie, din vatra mistică a satului, din cenuşa morţilor, din sângele strămoşilor. Şi ele sue şi coboară ca destinul. Accentul ce l-a dat d. Lucian Blaga cuvintelor „copilărie", „sat", „cenuşă", strămoşi", „destin", a îmbogăţit considerabil conţinutul tematic al liricei tinere. Nuanţele lor noui, intenţionalităţile, le îndepărtează de obiectivitatea pastelică sau de emotivitatea evocării, şi le dau o funcţie abstractă de itinerar metafizic. Nu s'a străduit d. Lucian Blaga să legitimeze culturei româneşti vârsta „adoptivă" a copilăriei, şi să-i fixeze cadrul teoretic în spaţiul mitic al satului? N'a rostit discursul la Academie despre satul „nemuritor?" Dacă în gândirea sa filosofică, satul asigură specificitatea culturii autohtone, în poezie el este sufletul veşnic:

Eu cred că veşnicia s'a născut la sat.
Aici orice gând e mai încet
şi inima-ţi svâcneşte mai rar,
ca şi când nu ţi-ar bate în piept
ci adânc în pământ undeva.
Aici se vindecă setea de mântuire
şi dacă ţi-ai sângerat picioarele
te aşezi pe un podmol de lut.
Uite, e seară.
Sufletul satului fâlfâe pe lângă noi:
ca un miros sfios de iarbă tăiată,
ca o cădere de fum din streşini de pae,
ca un joc de iezi pe morminte înalte.

(In marea trecere, *pag. 31*)

Copilăria petrecută în sat, are înţelesuri, primordiale, originale. Evocând copilăria, se jindueşte de fapt o perspectivă metafizică, o metodă de cunoaştere: „Amintirile noastre din copilăria petrecută la sat coincid de sigur cu ale celor mai mulţi dintre cititori. Ne aducem aminte: vedem satul aşezat oarecum înadins în jurul bisericii şi a cimitirului, adică în jurul lui Dumnezeu şi al morţilor. Această împrejurare, care numai târziu de tot ni s'a părut foarte semnificativă, ţinea oarecum isonul întregei vieţi, ce se desfăşura în preajma noastră. Imprejurarea era ca un ton, mai adânc, ce împrumuta totului o nuanţă de necesar mister. Localizam pe Dumnezeu în spaţiul ritual de după iconostas, de unde îl presimţeam iradiind în lume... ...Topografia satului era plină de altfel de locuri mitologice. La fiecare pas perspectivele se adânceau şi se înălţau. ...Astfel satul era situat în centrul existenţii şi se prelungea prin geografia sa nemijlocit în mitologie şi în metafizică. Mitologia şi metafizica alcătuiau pervazul natural şi dela sine înţeles al satului. ...A trăi la sat însemnează a trăi în zaristea cosmică şi în conştiinţa unui destin emanat din veşnicie". *(Geneza metaforei şi sensul culturei).*

In opoziţie cu satul, oraşul favorizează alte atitudini faţă de viaţă şi lume. A pierde însă conţinutul interior al trăirii în sat, însemnează pentru cel ce a avut copilăria aici, sau a venit în atingere cu el, — o devastare a sufletului, întocmai ca destrămarea mitică a întoarcerii din valea „tinereţii fără bătrâneţe şi a vieţii fără de moarte":

După douăzeci de ani, trec iarăşi
[pe-aceleaşi uliţi
unde-am fost prietenul mic al
[ţărânii din sat.
Port acum în mine febra eternităţii,
negru prundiş, eres vinovat.
Nimeni nu mă cunoaşte. Vântul, el
[singur, sau plopul
de aur. Plop înălţat de-un fir nevăzut
[asemenea fusului.
Nedumerit turnul se va uita două ore
[în urma mea
până m'oi pierde din nou subt dunga
[apusului.

(La cumpăna apelor, *pag. 4-5*)

Risipirea vrăjilor care ţineau sufletul înlănţuit magic de cadru, adânceşte la d. Lucian Blaga un gol al desnădejdei metafizice:

Cineva a'nveninat fântânile omului.
Fără să ştiu mi-am muiat şi eu
[mâinile
în apele lor. Şi-acuma strig:
„O, nu mai sunt vrednic
să trăesc printre pomi şi printre
[pietre.
Lucruri mici,
lucruri mari,
lucruri sălbatice, — omoriţi-mă".

(In marea trecere, *pag. 29*)

Cercetare asupra poeziei noui

IV. „Strămoşii — cenuşa, satul — destinul"...

Vom întâlni în producţiile noui pe care le analizăm aceleaşi accente date noţiunilor „sat" şi „copilărie" şi acelaş ton imprimat sentimentului de destrămare metafizică sau de regăsire în întoarcerea abstractă.

D. *Mihail Beniuc* anunţă cu luciditate pierderea sensului mitic al copilăriei în sat:

Nu afară, în mine sunt urmele
[copilărei.
Dar ce folos. Nu mă pot închide în
[trecut
Ca omida în gogoaşa de mătasă.
Viaţa urlă'n mine ca un lup flămând,
Rătăcind prin pustiul codrilor.
Deaceea, poate colindai pământul.
Şi n'am găsit nimic.
Numai graniţe, graniţe peste tot
Şi porţi zăvorîte cu lanţuri şi chingi
[de oţel.
Voi, stând aici pe loc, vă găsirăţi
[rostul.

(Cântece de pierzanie, *pag. 71*)

D. *Emil Giurgiuca* încearcă tălmăcirea zodiilor sub cerul unui sat:

Ai gurile de-argint, străvechi sătuc.
Dorm în pământ prooroci pe piept
[cu frunze de soare.
Iar sufletul ce-a ruginit în galbeni
[îl usuc
Din porţile dospite 'n vânt când
[prinde-a lăcrimare.
Aici mă'nfrupt din mierea zilei ca un
[stup.
Copil îmi da mama zeamă de mac —
[aţipeam.
Din verile tolănite pe răzoare am
Adunat tot grâul să-mi murmure 'n
[trup.

(Anotimpuri, *pag. 27*)

D. *Ernest Bernea* se închină unei alte zări:

In satul cu lumină
Al zărilor de ieri
Cresc pete de rugină,
Curg florile de meri.

Ingenunchiez cu-o floare
In roua dimineţii,
Mă'nchin şi'n altă zare
Incerc tăria vieţii.

(Gând şi cântec, pag. 60)

Iată o exclamaţie sinceră la d. *Teodor Al. Munteanu:*

Copil de-odinioară, strop clar de
[infinit,
Oricui te-aş cerşi dacă aşi afla unde
[eşti!

(Viori de lut, *pag. 26*)

D. *I. O. Suceveanu* deformează chipul satului prin propria-i tristeţe:

Cum ţi-aş putea mângâia tăcerile,
sat trist?
Tu, ce eşti zugrăvit pe copilăria-mi
[mică!
Adună-ţi puterea din urmă şi ridică
Glasul, spre cerul tău de ametist.

(Vibrări, *pag. 21*)

Sentimentul de spaimă a destrămării îl stăpâneşte şi pe d. *George A. Petre:*

Aici am răsărit odată cu iarba nouă,
Cu bobul legănat în humă.
Adăpat, cu prigoriile, cu picături de
[rouă
Şi primenit la cules cu zăbun de
[brumă.
Acum arunc chiot şi nimeni nu
[răspunde
Din pământ, din apă, din stele,
Cine putu prin veac a pătrunde,
Să secere holdele mele?...

(Umbre şi lespezi, *pag. 19*)

La d. *Constantin Salcia* vraja s'a topit ca o corabie:

Şi'n fiecare seară spre apus
Se ridica o pânză 'nsângerată,
Ca o corabie care s'a dus
Şi nu se mai întoarce niciodată.

(Logodna apelor, *pag. 14*)

D. *George Fonea* se roagă fraţilor din sat:

O, prietenii mei din sat, fraţii mei,
Cu mâinile negre, mâini de cărbuni,
Semănaţi în câmpuri grâu şi mei,
Că ţine de cald la străbuni..
Pe-aici e foamete şi oamenii mor
Cu fruntea deschisă spre o taină mai
[mare...

(Intoarcere în vreme, *pag. 62*)

In schimb, d. *Grigore Popa* cheamă prietenii spre a le arăta minunile satului:

Prietene generos ca vântul
[primăverilor
Vino să-ţi deschid porţile câmpului
Şi noaptea privighetorilor.
Vârstele tale poartă rodul
Anilor întorşi spre apus,
Ochii tăi lumina ceasului de sus.
Vreau să-ţi arăt pietrele grăitoare,
[copilăria,
Iarba albastră a dumbrăvii,
Cuiburile mele, visătoria...

(Cartea anilor tineri, *pag. 44*)

●

In cadrul mitologic al satului, se deşteaptă în inconştient înţelesurile deopotrivă de adânci ale vieţii în necontenită trecere, cu rădăcini în duhul strămoşilor, şi fructele în urmaşi. Ca şi pământul, sângele nu-şi pierde rodnicia: el o moşteneşte şi o lasă moştenire. In „părinţi", în „nume", ca şi în „sânge", şi în „somn" viaţa este totalnitară, neturburată de puţinătatea cunoaşterii. Strămoşii, cari au trecut pragul în moarte, nu ştiu oare tot? Nu deţin oare taina? Moartea este marea transformare, ajungerea la esenţe, la pacea cunoaşterii. A trăi în vatra strămoşilor, însemnează o învecinare cu misterul, putinţa cunoaşterii lui cât mai concrete. Strămoşii par a ne spune ceva din taina existenţii, când vrem să-i ascultăm:

Inchis în cercul aceleeaşi vetre
fac schimb de taine cu strămoşii,
norodul spălat de ape subt pietre.
Seara se 'ntâmplă mulcolm s'ascult
în mine cum se tot revarsă
***poveştile sângelui** uitat de mult.*

(Lauda somnului, *pag. 5*)

Legătura cu strămoşii se face mai ales în somn, în starea de vis, când viaţa creşte întreagă:

Dăinue un suflet în adieri,
fără azi,
fără ieri.
Cu svonuri surde prin arbori
se ridică veacuri fierbinţi.
In somn, sângele meu ca un val
se trage din mine,
înapoi în părinţi.

(Op. cit. *pag. 9*)

Tema „strămoşilor" se întâlneşte deasemeni foarte des la poeţii noi, cu accentul deosebit pe amestecul morţilor în rânduirea vieţii concrete, în limpezirea opacităţii existenţiale. La d. *Mihail Beniuc* viaţa se supune morţii care stă deasupra ei:

Aveţi voi sus, pe deal un cimitir.
Nu-i îngrijit prea mult.
Prin gardul de spini
Trec vitele şi pasc neturburate
Printre crucile căzute.
Natura, fără s'o stingheriţi,
Resoarbe în sânul ei morţii,
Ştergându-le amintirea.
Imi place însă că l-aţi pus mai sus
[ca satul.
Doar moartea-i mai presus decât
[viaţa.

(Op. cit. *apg. 72*)

Pe d. *George Meniuc* îl cotropesc umbrele:

...Nu-s ale noastre:
Legendele, vocile, întristările, paşii?
Ale cui sunt stepele albastre?
Mâinile noastre sunt mâini streine,
Sunt mâinile morţilor din câmpie.
Umbre mai vechi sunt umbrele
[noastre
Şi nimic nu-i al nostru, nici o făclie.

(Interior cosmic, *pag. 43*)

Turburat de fantome este şi d. *George Vaida:*

Poate'n sânge a fost tumult
La cei ce au fost înaintea mea;
Şi eu doar ecoul l'ascult
Ca pe un om ce-şi poartă liniştea.

(Calm exterior, *pag. 24*)

Totodată autorul anticipează:

Şi cine ştie, poate în vreo dimineaţă,
Imi voi auzi strănepoţii venind,
Să mă secere şi să mă plămădească
Pâine, în cuptorul lor de pământ.

(op. cit., *pag. 21*)

D. *Alexandru Baiculescu* se vede tot atât de clar, circulând:

Şi-aşa vom dormi când pe noi,
Intinse, vor paşte cirezile
Şi când, după salbe de ploi
Cădea-vor molcum zăpezile.
Şi'n Martie, când ţipă cocoarele
Dar setea de cer ne rămâne
Cu trupuri de oarze şi grâne,
Străpungem cu capul ogoarele...

(Cale lactee, *pag. 42*)

Destinul îşi are deasemeni corespondenţele sale cu inconştientul. Spre a-şi împlini destinul sufletul urcă şi coboară, fără întrerupere. Linia sa ondulată este tot atât de misterioasă ca şi meandrele inconştientului. Clare pentru noi nu rămân decât suferinţele sau bucuriile soartei. In „doină" a văzut d. Lucian Blaga accentuându-se un destin românesc: „se exprimă în ea melancolia, nici prea grea, nici prea uşoară ,a unui suflet care sue şi coboară, pe un plan ondulat indefinit, tot mai departe, iarăşi şi iarăşi, sau dorul unui suflet care vrea să treacă dealul ca obstacol al sorţii, şi care totdeauna va mai avea de trecut încă un deal şi încă un deal, sau duioşia unui suflet, care circulă sub zodiile unui destin ce-şi are suişul şi coborîşul, înălţările şi cufundările de nivel, în ritm repetat, monoton şi fără sfârşit". *(Spaţiul mioritic*, pag. 19). Acelaş lucru îl exprimă d. Lucian Blaga în versuri:

Poteca de-acum coboară ca fumul
din jertfa ce nu s'a primit. De-aici
[luăm iarăşi drumul
spre ţărna şi valea, trădate 'nmiit
pentr'un cer chemător şi necucerit.

(La cumpăna apelor, *pag. 67*)

(Va urma)

NICOLAE VELIMIROVICI: Cugetări despre bine şi rău

Traducere din sârbeşte de B. Pisarov

D. B. Pisarov, harnicul lector de limba sârbă la universitatea din Capitală, ne face acum cunoştinţă, după prezentarea impunătoarei personalităţi a d-lui Iovan Ducici, cu numele unui alt scriitor iugoslav, de astă dată un cugetător ortodox, doctor în teologie şi episcop al Ohridei, P. S. *Nicolae Velimirovici*. Se pare că străinătatea apuseană cunoaşte destul de bine numele acestei strălucite feţe a bisericii sârbe. Episcopul *Nicolae Velimirovici* a propovăduit în Anglia şi în America, mai ales în timpul războiului mondial, când apăra regatul ortodox de la Dunăre, cu armele duhului. Numeroase opere publicate în limba engleză i-au atras din partea universităţilor din Glaskow şi Oxford, decernarea titlului de *doctor honoris causa*.

Lucrarea tălmăcită acum în româneşte, a apărut în 1922, şi, după cum arată titlul, ea cuprinde reflecţii despre „bine şi rău", isvorîte însă dintr'o contemplaţie a vieţii aşezată sub ocrotirea spiritului creştin ortodox. Scrierile Sfinţilor Părinţi ai bisericii, ale primilor părinţi apostolici, formează modelul compunerilor episcopului *Nicolae Velimirovici*. Căldura micilor fragmente, caracterul lor de filozofie morală, tonul de sinceră convingere duhovnicească, le dau spontaneitatea şi originalitatea şi le fac de o actualitate strict modernă. Un exemplu din numeroasele „cugetări". Sub titlul „Adevărul este fiinţă", autorul scrie: „Adevărul nu este nici idee, nici cuvânt, nici o relaţie a obiectelor, nici lege. Adevărul este fiinţă. Adevărul este o putere dătătoare de viaţă; este ceeace dă viaţă la tot şi la toate. Adevărul este ca şi cerul, — deşi nu este aer în care trăiesc toate fiinţele; ca şi lumina, — deşi nu este lumină, — în care strălucesc toate fiinţele, în cer şi pe pământ. Adevărul este fiinţă; este fiinţa care rămâne totdeauna la fel, neschimbătoare".

In prefaţa pe care o scrie cărţii, părintele Gala Galaction spune între altele: „Cartea Vlădicăi Nicolae este departe de a fi o recapitulare pedantă şi rece a mărturisirii creştine. Nu repetând statuările dogmatice isbuteşte autorul să ne odihnească inima şi să ne reasigure în pacea noastră creştină. El face altfel: el ne lasă azi, mâine, poimâine, să privim cu fericire cum înfloresc, în grădina evlaviei, acele flori minunate, pe care numai rădăcina credinţei poate să le ridice spre ceruri şi numai soarele lui Iisus Hristos poate să le dăruiască mireasmă şi coloare. Iar această bogăţie de răzoare, cu trandafirii Crucii şi ai Răstignirii, ai Invierii şi ai Mântuirii noastre, covârşeşte în preţ cea mai sistematică şi mai erudită expunere dogmatică".

Cronica ideilor

Cunoaştere şi existenţă

de MIRCEA MATEESCU

Discuţiile cu privire la teoria cunoaşterii trebuesc prezentate în raport cu obiectul şi cu modalitatea cunoştinţei.

Ideea *unificării realităţii*, la care ne oprisem în cronica precedentă, pare să fie comună tuturor preocupărilor metafizice. Metodele întrebuinţate pentru a se ajunge la acest postulat suprem, diferă însă într'atât, încât fiecare dintre ele au putut forma curente distincte în istoria gândirii. Toate pretind a conduce către acea sinteză a realităţii, în stare să ne confere certitudinea, să ne apropie de absolut, de lucrul în sine.

Pentrucă am pomenit de „lucrul în sine" — este locul să precizăm că distincţiunea dintre *fenomenalismul logic*, al cărui autorizat exponent este Hegel şi celelalte curente din tetoria cunoaşterii, pe care le vom expune în continuare, de aici începe.

Numim *fenomenalism logic* direcţia hegeliană în teoria cunoaşterii pentrucă acest autor, renunţând cu hotărîre la tot ceiace i-a putut apare lui Kant incognoscibil (lucru în sine), a transformat metafizica în logică şi, cum foarte corect observă Heidegger [1]), contestând existenţa oricărei realităţi ascunse, a considerat realitate, deci obiect al cunoştinţei, doar fenomenul accesibil intelectului.

Care este *obiectul* cunoştinţei? In mod general se va răspunde: *realitatea*. Dar, care realitate? Ce este realitatea? Pentru logicianul empirist, realitatea se traduce prin fenomenul cognoscibil. Ceiace nu ne este dat de experienţă şi perceput ca atare prin raţiune, nu există, deci nu poate fi obiect al cunoaşterii. Faimoasa axiomă a filosofiei oficiale o găsim aşadar formulată sintetic: *adaequatio rei et intellectus*.

Afirmaţia că realitatea ne este dată, în mod exclusiv, prin raţiune, însuşită, dela Hegel, de mai toţi autorii idealismului postkantian, se bucură încă de un prestigiu puternic şi, în chiar cronica precedentă, am văzut cât credit îi acordă un emerit profesor român.

Noi socotim însă că nu fără dreptate o asemenea teorie a ridicat numeroase obiecţiuni.

Heidegger, în lucrarea amintită, remarcă din capul locului că Heggel, eliminând lucrul în sine din teoria cunoaşterii şi oprindu-se comod doar asupra fenomenului, care are a fi cercetat, din punctul de vedere metodologic, conform exigenţelor *raţiunii practice*, a încetat, el cel dintâi, a mai face metafizică. Iată rândurile lui Hegel din *„Wissenschaft der Logik"*: „Trebue sesizată logica, drept sistem al Raţiunii pure, ca domeniu al Gândirii pure. Acest domeniu este adevărul, aşa cum este, fără voal, în sine însuşi şi pentru sine. Astfel încât, ne putem exprima zicând că acest conţinut este prezentarea lui Dumnezeu, astfel cum este în eterna Lui esenţă mai înainte de crearea naturii şi a spiritului mărginit... (op. cit. p. 35).

Nici nu se poate o mai totală confuziune a planurilor existenţiale. Hegel crede că ne putem face o ideie despre „esenţa eternă" despre Dumnezeu, cuprinzându-L şi pricepându-L cu raţiunea suficientă. Heidegger are dreptate să scrie că o „uitare crescândă" a luptei metafizice dusă de Kant în „Critica raţiunii pure" — caracterizează idealismul hegelian. Punctul de vedere al „raţiunii practice suficiente" a fost substituit de Hegel „raţiunii pure", logica fenomenală, a circumstanţei accesibilă intelectului, depăşindu-şi domeniul limitat, al lumii finite, fixat de Kant, a pretins a lua locul metafizicei. Şi, pentrucă metoda logică era cu totul improprie obiectului metafizicei (lucrul în sine) Hegel a contestat pur şi simplu existenţa unui asemenea obiect în teoria cunoaşterii, sfătuindu-şi, comod, discipolii, a se interesa de singura realitate posibilă, de unicul obiect al cunoştinţei: lumea *fenomenală*.

Monismul hegelian, cum era de aşteptat, a degenerat curând în materialismul cel mai manifest. Conjugat pe doctrina lui Feuerbach el a fundamentat dialectic marxismul, iar în Franţa, prin invitaţiunea expresă pe care a adresat-o minţilor de a considera realitate doar fenomenul, nu este de mirare că a ocazionat apariţia acelei şcoale pozitiviste de înalt prestigiu sociologic însă fără de nici o legătură cu metafizica ori cu realitatea însăşi. (Aug. Compte, Durkheim, Bouglé).

Insuficienţa raţiunii de a cuprinde realitatea a fost denunţată însă, vehement, chiar de contemporanii lui Hegel, în special de gânditorul danez Kierkegaard, a cărui tristă trăire interioară, dăruită dramatic cetitorilor în *„Traité du Désespoir"*, *„Crainte et Tremblement"*, *„Le concept de l'angoisse"* (traduse în limba franceză, ed. Gallimand şi Aulier) a fost de natură să învedereze „realităţi" pe care logica fenomenală le ignorase voluntar. Dealtfel Kierkegaard l-a tratat întotdeauna pe Hegel ca pe un „profesor de filozofie" tăgăduindu-i violent dreptul de a se considera filosof [2]).

In această foarte fugară discuţie despre cunoaştere nu putem da relaţiuni mai ample asupra operei lui Kierkegaard. Este cert însă că autorul cel mai de frunte al filosofiei existenţiale, Heidegger, nu este străin de tristeţea metafizică a marelui danez [3]).

O constatare rămâne câştigată, de pe urma introducerii punctului de vedere *existenţial*, în teoria cunoaşterii: obiect al cunoştinţei, deci realitate, are a fi considerat nu doar ceiace ne este dat prin raţiune, pentrucă „datele raţionale" nici nu cuprind şi nici epuizează calitativ realitatea întreagă. Dimpotrivă, cunoaştem foarte puţin prin raţiune, revelările radicale ale realităţii fiind străine de orice dialectică. Astfel încât prin obiect al cunoştinţei, realitate, trebue să înţelegem tot ceiace *există* şi aceasta prin raport la acea „ontologie fundamentală", racordată către lucrul în sine, de care vorbeşte Heideger.

Am mai scris despre cărţile lui Heidegger şi vom reveni asupra operei lui, în cadrul constatărilor pe care le vom face într'un studiu mai cuprinzător.

Prin urmare atât din punctul de vedere al *obiectului* cunoştinţei cât şi considerând *metoda* aplicată cunoaşterii, fenomenalismul logic se dovedeşte insuficient.

Realitatea însăşi, rămâne în afara cunoaşterii raţionale. O veritabilă *unificare* a realităţii nu obţinem dela autorii absolutismului... fenomenal, sinteza logică fenomenală neavând nici un contact cu „realitatea însăşi", *existentă*, chiar când este ascunsă. Ideile de Bine, Justiţie, Frumos, Adevăr, întemeiate pe o atare teorie a cunoştinţei, nu pot pretinde o validitate obiectivă tocmai pentrucă „obiectul" însuşi, realitatea originală, era ignorată.

Să cercetăm deci alte metode, o altă direcţie filosofică, care a venit ca o reacţiune împotriva logicei formale şi despre care s'a vorbit foarte mult, nu numai în teoria cunoaşterii: *intuiţionismul bergsonian*.

Jules de Gaultier precizează într'o lucrare destul de veche („La Philosophie officielle et la Philosophie", Alcan, Paris, 1922) că este nevoie să deosebim între sensul foarte original pe care îl acordă Bergson intuiţiei şi intuiţia intelectuală, clasică.

Vom numi această direcţie şcoala *psihologică* şi vom vedea dacă „durata" bergsoniană isbuteşte acea unificare a realităţii, la care nu am putut ajunge prin reducţie logică.

---

1) Kant und das Problem der Methaphysik, trad. fr. pag. 227-228.

2) Chestov: „Kierkegaard et la philosophie existentielle".

3) I. Wahl: „Etudes kierkegaardiens" Paris 1939 şi Kierkegaard et Heidegger.

OSÂNDA

de LAURENȚIU FULGA

Obrajilor mamei le mai cunosc și astăzi coloarea. Părea că dincolo de ei arde veșnic o lumină vie, care se transmitea cu același aur plin tâmplelor și gurii și bărbiei. Mărunțică, subțire, semăna mai de grabă cu un copil îmbătrânit prea din vreme. Se mișca cu gesturi line, fiecare desvelind o puritate curioasă pentru firele argintii din păr. Vorbea arareori, dar și tăcerea ei se asemăna cu o liturghie pe care trebue s'o asculți îngenunchiat, desfăcut de legea pământească. De era furtună, de era ploaie, de înfloreau salcâmii — mama cânta limpede și armonios, umplând odăile cu o mireasmă nevăzută de cuminţenie și tinereţe. Chiar când tata se întorcea obosit, chiar când venea beat sau posomorît — mama cânta. Era pentru bucuriile noastre mărunte, ca și pentru viaţa ceţoasă din noi — o frumuseţe necunoscută sau arbitrară. Pentru toate chinurile, pentru revolta tatii, pentru demonul rău care ne veghea pe furiș din umbră — cântecul venea ca o binecuvântare. Dar cu simțurile mele minore sau mai repede cu instinctul, îmi dam seama că fiecare undă și svon de cântare purcedea lenes dintr'o tristeţe adâncă, tutelară peste mișcările și vorbele ei. Până și zâmbetul aducea între buze o licoare amară.

Ceeace însă vedeam unic la mama, erau mâinile. Neobișnuite, aproape neomenești. Nu finețe comună, nici albeaţă lunară. Aveau ceva din curăţia aburului de tămâie. In fiecare deget, părea că stă ascuns un înger bolnav. Degetele mamei erau triste. Mama suferea, se sbătea. Ochii nu plângeau însă, gura nu se impresiona. Doar mâinile primeau la încheetură reacţiunile simţurilor. Și de se 'nfiora de vreo vedenie, de vroia să-L cheme pe Dumnezeu, de încerca să se mărturisească — gura rămânea mută, ochii imobili — doar mâinile lăcrămau, se închinau, vorbiau neauzite.

Pentru asta îi iubiam cu frenezie mâinile. Credeam că'n căușul lor se află o taină mare, inumană, o cuminicare a tuturor minunilor, că de-acolo pornesc bucuriile, neliniștile, cântecele și odihnele mai ales. Nu mă durea nimic, n'aveam nevoe de nimic, dar de câte ori o găseam singură, mă retrăgeam între căldura și zefirul palmelor ca într'un liman. Stam așa ore întregi fără să cuvânt. De multe ori începea să povestească (senină și cucerită de propria ei transformare), radiind peste creștetul și întreaga mea ființă o aureolă de mucenică. Îi priveam chipul de sus în jos (mi se părea atâta de trandafiriu!), dar aceeași amărăciune ascunsă îi stăpânea fibrele.

Așa am cunoscut-o cu adevărat. Primele impresii despre oameni, primele legături cu lucrurile din jur se făceau sub protecţia ei. Altfel nu puteam să dorm, să vorbesc, nu puteam să umblu. O căutam clipă cu clipă, chemat în urma ei de o forţă ocultă, căreia mă supuneam fără șovăială.

Casa noastră mi s'a părut dela început înăbușitoare. Tata era voinic cât un haiduc, greoi la vorbă, încruntat, mereu ursuz. Nu credea în nimeni, nu făcea cruce, ura oamenii. Muncea pământul ca un rob. Atât iubea: pământul. Noi nu eram nimic pentru dânsul, nu ne preţuia nici sângele, pe care-l purtam ca o osândă sau ca o mântuire din sângele lui. Își făcuse din pământ: o pasiune. Nu cunoștea nici-o lege, refuza orice sfat. Era o contrazicere violentă a cuerniciei mamii. Bea, cașcaval în rachiu ar fi găsit o salvare sau o liniște mai omenească. Îl ocoleam întotdeauna. Mi-era teamă de palmele lui enorme, de mirosul luciferic a pământ plin de rod (încuibat și sub unghii și sub pleoape), mă înfricoșau ochii grei de flăcările alcoolului.

Mai era un frate slăbuţ, cu faţa galbenă. Părea că suferă mult. Închis singur într'o cameră din fund, nu-l văzusem decât odată, intrat acolo din curiozitate. Alături de el nu dobândisem o cunoștinţă nouă, nu deslegasem nici miracolul existenţii lui, mă simţeam străin. Camera era plină de flori și tablouri. O candelă ardea pe o măsuţă în colţul de răsărit. Pe-aici umblau toţi încet, vorbeau pe șoptite. Chiar tata se ascundea, după ce trecea rar prin odaia lui. Nu puteam să-mi explic singurătatea și renunţarea obosită, pretimpurie a acestui bolnav, cenușiu, firav. Vedeam bine că numai pentru el sunt oprite toate mângâierile. Mi se furau până și cântecele și zâmbetele — purtate ca pe-un triumf lângă patul lui, odată cu îndepărtarea mamii.

Era o atmosferă greoaie și critică pentru copilăria mea. Nu știu de ce (după aceea) mă sbătea un gând turbure de înviere sau îngropământ. Mă cuprinsese și mă copleșise o tristeţe îngerească. Aveam certitudinea că port cu mine în adânc o rană subţire, pe care n'o puteam pipăi, pe care n'o puteam vedea, dar care mă măcina ca un cariu. Știam că ea purcede de dincolo de mine, dela **alţii** dinaintea mea. Cu fiecare zi mă'ncredinţam că'n mine se-ascunde un bob de aur sau de otravă, că el a mai fost undeva, în inima sau în carnea vreunui strămoș necunoscut. Cum mai puteam trăi în casa asta?

Atunci am încercat să evadez.

O zi plină de soare abundent. O primăvară care începea atunci. Ca un fur am trecut prin grădiniţă, aplecat pe sub trunchiurile merilor, să nu mă observe, să nu mă cheme nimeni înapoi. Am deschis portiţa cu tremur și frică. Basmele, spuse de doica bătrână și neagră, începeau să prindă viaţă. Pașii oamenilor, ochii, cuvintele lor — toate se deformau, devenind uriașe în înţelegerea mea. Aceasta era prima mea atingere cu viaţa reală, cursivă. Treceam prin lumină ca printr'un rai prea tânăr. Nu cunoscusem altceva înainte. Azi, mă deslegam de anii petrecuţi între pereţi. Stam cu ochii deschiși spre cer. Păsările formau sus o măreţie a înaltului. Le-am privit până s'au stins înspre apus. Pe câmpuri am hoinărit, chiuind, dansând, râzând. Am îmbrăţișat tulpinele florilor, le-am zâmbit lângă obrajii de catifea. Le-am spus și o poveste cu un fiu de împărat. Mă înfrăţiam, mă unificam cu trăirea, cu visele și bucuriile lor. Mergeam tot înainte. Spre nicăiri, spre un punct nedefinit. Spre capătul pământului, acolo unde cerul se 'mpreuna cu frunţile pădurii, mânat de vântul răscoalelor, să descopăr adevăratul meu destin — înaintam tot vesel. Mi-erau prieteni păsările și drumul. Imi plăcea cântecul sălbatec al depărtărilor. Dece să mă mai întorc?

Târziu (nu știu câte ceasuri trecuseră), mi-am dat seama că se petrece ceva nelămurit, ceva totuși grav și înfricoșetor pentru mine. O zi întreagă trăisem sub scutul luminii, cu lumina ca o împărtășanie pe buze. Și de-odată, acum dinspre răsărit, se năzărise un animal întunecos, greoi, adulmecând înspre mine — zările. Inghiţea lumina, porumburile, lanurile de grâu, fântânile. Peste o clipă, peste două va fi aici. Tot mai mult pământul se cufunda sub forţa lui. El era stăpân peste liniștea, peste bucuria mea, peste frăgezimea florilor. Uram această dihanie enormă, care avea să ucidă și păsările și depărtările, care avea să mă prăvale, să mă tortureze. Mă chinuiam fără să știu ce-o să fac. Ţipătul groazei se opri în grumaz, mâinile îmi începură să tremure, ochii căutau o lumină în care să mă refugiez. Nicăeri nici-un liman. Mi-era ciudă pe strămoșul care lăsase în mine amintirea unui blestem, mi-era frică de întoarcerea lângă trupul schilav al fratelui. Și totuși, cu un ultim efort, am început să fug înspre casă. Priveam înapoi. Era tot mai aproape smeul acela. Căci numai smeu putea fi. Incepusem să lăcrămez. Groaza creștea în mine tot mai rea și mai apăsătoare. Treceam pe uliţi alergând, ţipând, dar nedumerit mă gândeam la ceilalţi copii, la ceilalţi oameni. Toţi erau calmi, nepăsători cașicum nu bănuiau ce-o să se întâmple. Panica numai pe mine mă svârcolea.

— Smeul! Ascundeţi-vă că vine smeul!

O bătrână s'a uitat chiorîș la hainele mele prăfuite, a scuipat și s'a închinat.

Obosit, înfricat — numai în braţele mamei mă găseam în siguranţă. Acum era lângă mine. Teama pierise ca prin farmec. Mama va răpune smeul. Dânsa va cânta sau va face un semn magic cu mâinile și smeul va pieri. Ocrotirea ei îmi făcea bine.

— Smeul, mamă!

Mă privise cu ochii blajini. Nici-o cută pe obrazul ei, nici-un surâs, măcar. Mă apropiase mai mult de piept, legănundu-mă, alintându-mi tâmplele.

— Nu, Luca, nu te teme! Nu e smeul. Noaptea! Ea vine întotdeauna, e timpul când oamenii dorm, visează lucruri măestrite.

— Dece e așa urîtă, mamă?

— Nu, Luca, e mai frumoasă decât îţi poţi închipui tu. Acum apar luceferii, îngerii coboară din cer lângă pătucul copiilor, apar stelele...

— Stelele...?

— Da, Luca. Hai să le vedem!

Mă liniștisem. Afară pe verandă, ochii mei porniseră în direcţia degetului mamii. Sus pe boltă, ca un aur risipit cu belșug — cerul părea o comoară minunată. Altădată aș fi ţipat văzând stelele. Dar astăzi, în această dintâi noapte simţită de mine și trecută în seria lucrurilor obișnuite, mă limpeziam, mă treziam din viaţa mea primară. Până atunci, lumina și întunericul erau tot una. Astăzi, lângă prietenia mamii — se desfăceau, însemnând fiecare o nouă realitate. Taina lor se confunda cu basmele. Știam că groaza mea porneşte tot dela sâmburele de aur sau de otravă al strămoșului necunoscut. Dar simţeam cum mă desfac de legătura aspră din trecutul meu amar.

Pe cărarea grădinii, tata venea ca'ntotdeauna împleticindu-se. Duhnea tot a rachiu.

— Ce e băete? Mi-o spus niște femei c'o intrat diavolu 'n tine.

M'am strâns mai mult lângă trupul mic al mamii. I-am privit și ochii. Nu mă mai temeam de focurile lor viclene. Căutam să-l înving, să trec peste depravarea lui, să mă sfinţesc prin lupta aceasta neștiută.

— L-a înfricoșat întunericul! spuse mai mult pentru tăcerea dintre noi, mama.

— Haidade și'nchide ochii odată. N'ăi vrea să mă ucizi, poate?!

Și cuvintele fură urmate de un râs grotesc, animalic. Aveam impresia că nu porneşte dela tata, din beţia minţii, ci tot din noapte, din depărtări, din enigmatica apariţie a beznelor. Nici după plecarea lui, ecoul râsului nu dispăru. Stăruitor, cu colţi răi, el tăia în mine o altă groază. Vroiam lumină, aşteptam dimineaţa, să mă vindec de vedenii și de disperări. Ce moștenisem dela tata? Ce-mi lăsase în vine mama? Sâmburele acela îl sguduie, îl roade și pe fratele bolnav? Aparentul meu calm fusese sdrobit de greaţa pe care mi-o implântase în suflet — râsul tatii.

— Mi-e frică, mamă!

Și mama, parcă simţea ceva din neașteptata întoarcere a crispării. Ne retrăsesem, tot unul lângă altul, împliniţi sub aceeași zodie funebră. Aprinse lampa. Așteptam un miracol. Nu venea de nicăiri. Nici chiar sfinţenia mamii nu adormia în mine simţul primitiv, arhaic al beznelor care mă învăluiau ca niște șerpi. Mai aprinse o lampă. Febra începuse să mă umple, însă, cu tenebrele ei dureroase. Incercam să ațipesc. De departe întunricul mă absorbea ca un balaur, cu o gură groasnică, apocaliptică.

— Stai lângă mine mamă, mi-e frică!

Râsul tatii se învălmășea cu obscurităţile și mă înjunghia. Simţeam lacrima mamii prelingându-se după obrazul ei pe obrazul meu. Ce puteam face să scap de teroarea nopţii? Flăcări mari îmi ardeau tâmplele, gura și sufletul. Vorbeam despre lucruri neștiute, străine de mine. Mă frământam, muşcam dantela pernii.

O clipă, mama eși. Doica intră somnoroasă. N'o vroiam pe ea. Mama trebuia să rămână. Senzaţia de înăbușeală tot mai mare.

— Doică, bate cineva în geam!

Tresărind, dăduse perdeaua laoparte. Intuneric. Incerc să mă ridic, să merg până acolo, să sparg geamurile, să pornesc din nou spre zările de azi dimineaţă. Simt din unghii până la glesne ca un șuvoi cald, aceeași durere, mai aspră, mai atotputernică. Urmă o tăcere simplă, apoi un gol care rămase încremenit în adâncurile mele.

Când m'am trezit, zorile mijeau în spre capătul satului. O bătrână cu chipul răvășit și sbârcit descânta într'un pahar cu apă neîncepută. Mama tot lăcrăma. Doica adormise pe un scaun. Gura vrăjitoarei, cu buze subţiri, cuvânta fraze neînţelese. Am gustat din apă. Cu un tăciune stins, mi-au udat fruntea. Mama mi-a făcut o cruce pe piept. Somnul venea leneș peste mine, aromitor.

Slăbisem mult. In oglinzi de mă uitam, îmi vedeam chipul transparent și încercănat de dungi cenușii. Părea că prin mine, se vede dincolo altă lume. Toate mișcările, toţi ochii erau concentraţi asupra mea. Nici fratelui meu (care se bucura înainte de toate avantagiile alintării, nu i se mai rezervaseră atâtea ore de taină cu mâinile mamii, cu poveștile doicii.

Tata a intrat azi în odaia mea. Stângaciu, aproape tremurând, cu pleoapele și obrajii gălbejiţi, trist s'a apropiat de mine, mi-a prins pumnișorii în palmele lui și m'a întrebat stins, rugător:

— Cine bătea în geam, **atunci?**

— *Cineva!*

I-am răspuns ca hipnotizat. Era stăpân pe voinţa și pe gesturile mele. Credeam că vrea să treacă prin mine să afle un anumit lucru, vroia să-i destăinui o taină pe care eu o știam în sufletul meu, în viaţa mea secundară. El nu putea bănui însă că'n adânc mă arde, mă strânge ca'ntr'un clește, un om ascuns, un demon.

— Cine? stărui aprins, închircit.

— Nu știu tată, nu știu, sau nu pot să-ţi spun, nu mi-e permis.

Și-am căzut pe perini, nemaiștiind nimic, nemairecunoscând pe nimeni.

Intr'o dimineaţă m'au îmbrăcat cu haine de sărbătoare. Nu înţelegeam ce vor face cu mine. Pe tata nu-l mai văzusem din ziua aceea. Acum fugea dânsul. Pe drum toţi se uitau la mine cu alte chipuri. Vorbeau între ei și poate se minunau. De-abia când am ajuns la biserică, am aflat că mama rugase pe bunicul-preot, să facă o slujbă pentru mine. Nu mai fusesem niciodată aici. Înăuntru nu mai era nimeni. O liniște suavă ca de crini plana peste strane și policandre. Pe pereţi erau vărsiţi oameni tineri, bătrâni, schilavi, obosiţi, dar radiind de-o însufleţire inedită. Purtau câte o carte pe braţe sau câte o lance. Și femei erau. Femei care semănau cu mama. Mi se păreau așa de cunoscute, așa de apropiată această lume, aceste înfăţișări. Le mai văzusem undeva? Mai trăisem cu ei?

— Ce sunt aceștia, mamă?

— Sfinţi, Luca! Ei sunt mai presus de noi, stau alături de Dumnezeu.

Ii observam cu curiozitatea unui început de înţelegere mai firească a lucrurilor. Vedeam în ei niște prieteni. Ochii lor erau plini de bunătate. Părea că fiecare are să-mi spună ceva, fiecare vrea să mă mângâe. Ei stăteau acolo imobili, dar pentru mine trăiau, se mișcau, vorbeau.

— Să mergem, mamă!

— Dar ce-o să zică bunicul. Am venit să ne rugăm, Luca!

— Nu mamă, sunt liniștit acum.

Și 'ntr'adevăr, ceva ca un duh, ca un abur a trecut din mine, printre gratii. Era ca un fum cenușiu. Pe ziduri — oamenii aceia — zâmbiseră larg și înălţându-și cu toţii frunţile spre Dumnezeu, rămaseră plini de extaz și măreţie. Eu mă simţeam ușurat de-o povară. Parcă fugise strămoșul din mine.

Mirată, mama totuși, n'a mai zis nimic. S'a oprit lângă icoana Maicii Domnului, îngenunchind. Buzele ei mișcau într'un ritm de psalm sau de cântare. Și eu am îngenunchiat. Și eu am spus ceva. Nu știu ce anume. După semnul mamii am făcut și cruce, am sărutat și picioruşele mici, albe ale unui prunc ce se chema Iisus.

Un imn de slavă, pur, melodiat de gurile oamenilor de pe ziduri, trecea peste icoane, peste trupurile noastre.

Așa ne-a surprins bunicul. Și poate că logodirea mea pământească făcută cu sfinţii el a înţeles-o de departe. Știam că și-a dat seama de asta. Bunicul mi-a mângâiat buclele de păr, m'a privit atent, ca și cum ar fi vrut să vadă dacă duhul cel rău a plecat cu adevărat.

— Vezi sfinţii, Luca?

— Da, bunule!

— De-acum încolo să crezi în ei, să-i iubeşti numai pe ei.

— Da, bunule!

Biserica toată era cuprinsă de lumini. Lumini care purcedeau egale depe feţele celor zugrăviţi, pe pereţi. Pătrundeau în mine (sosite din alt veac, din altă lume), sălășluindu-se acolo ca 'ntr'un golf.

Când am eșit afară, mă descătușam ca de blestem. Viaţa începea cu sfinţii, mama semăna cu sfinţii, bunicul rămăsese înăuntru să vorbească pentru mine cu sfinţii. Am luat atunci mâna mamei și i-am sărutat încheetura.

Mâna ei mirosea curat a liliac și-a tămâie.

AUTOBIOGRAFIE

de GEORGE PETCU

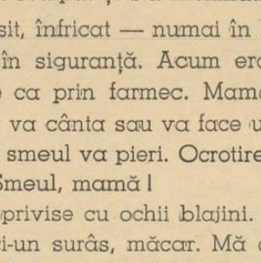

(†) George Petcu

Ca o armonică, fereastra a rămas deschisă spre drum, cu butonierele perdelelor plecate. Oraşul stă închis în el ca o legendă cu iele și vraci. Astăzi plecăm spre ţări netrecute în atlas sau cărţi geografice.

Auzi paşii cari vin spre tine din adânc, din fundul lumii, din toate cele patru puncte cardinale? Apleacă-ţi, vântule, urechea peste pieptul pământului și-o să-mi auzi inima Numai inima! E acolo un svon de torturi și înfrângeri, ca și cum în sângele meu s'ar fi înecat o fată cu geană de melc și frunte de algă crudă.

Alcoolul, care urca în mine necântat în nici o vioară și 'n nici un poem, se chema copilărie. Ursa cea mare rămânea în fiecare seară la geam, veghind ca o doică necununată cu somnul palmelor și-al umerilor din leagănul făcut de bunic. Era câteodată atât de aproape cerul, că porniam cu îngerii hai-hui prin cartierele dela marginea Edenului să jucăm ţintar sau barbut.

Tata purta ţoiul cu rachiu în tureacul cismei ca un haiduc. Mâinile lui miroseau curat a ţărână și-a grâu nesecerat.

Toate calendarele au file albe și file roșii. In fiecare ceasornic, orele dobândesc o viaţă proprie și inedită. Câteodată minutarele se suprapun și'n identitatea lor e o oră fixă. Marea furtună a timpului ne va găsi tot cu tâmplele spre soare-răsare și cu orbitele mobilate de viermi.

Anii mi-au rămas uitaţi undeva pe pântecul Bărăganului, cu smeul și praștia îndreptate spre soare ca un curcubeu.

In cărţile din școala primară am învăţat rugăciuni și poezii, iar peste pozele abecedarului am răsturnat călimara cu cerneală să nu mai văd gherghinele și liliecii plângând. Pe scoarţele caetelor am mâsgălit chipuri de arhangheli, beţi de nemurire. Am cetit despre Gutenberg, despre continentele nevăzute, despre Iisus, despre tristele plecări fără întoarceri.

Și într'o zi m'ai luat de mână, vântule, și m'ai dus spre răsărit. In oraşul acela oamenii mâncau seminţe de floarea soarelui și scuipau printre dinţi. La fiecare fereastră — pisici cu blănile închise încinse de polca samovarelor — se găsea câte-o fată bolnavă de melancolie, pe fiecare stradă câte un măturător care aduna nostalgiile uliţei în roabă.

Anii nu mai au nicio culoare. Păsările, în ţară, au aripile albe și ude. Peste penele subţiri și ovale stau desenate călătorii vaste și colorate. E o oră anume, când oamenii se roagă îngenunchiaţi în templu, iar păstorii adună ceţurile toamnei în tulnice de soc. Mai sunt și astăzi amuguri frumoase ca un obraz de fată minoră, mai sunt și astăzi sicrie călătoare prin ploi înalte și reci.

Am pornit cu toţii spre un liman fără soroc. In urma noastră pădurile ard. Se-aude de-aici ţipătul vieţii. Ne-aşteaptă totuși undeva

(Urmare în pag. 6-a)

Imagine și efect poetic

de TEODOR SCARLAT

Cei cari au încercat — la noi sau aiurea — să precizeze rostul imaginei în poezie, s'au isbit dela început de un obstacol pe cât de evident, pe atât de nebulos: imaginea a capitulat ușor sondajiilor critice, dar odată cu ea, cercetătorul a observat surprins că dispare însăși poezia.

Separând-o de imagine,, de efectul disociativ, poezia rămâne de multe ori o simplă înșiruire de intenții mai mult sau mai puțin realizate.

Cum comentariile în jurul imaginei în poezie au fost pretutindeni inspirate de acel **„automatism psihic"** preconizat de Breton și experimentat de școala suprarealistă, totdeauna criticii au fost lipsiți de obiectivitatea necesară, din cauza avântului ce părea că-l ia o mișcare poetică structural negativistă și categoric anarhică. Astfel, rostul imaginei în poezie a fost nesocotit de critici, care pledau pentru o continuitate a emoției estetice în raport cu ideea călăuzitoare, contrariu suprarealiștilor care vedeau în discontinuitatea cât mai perfectă, a poemului, intervenția posibilităților adormite în inconștient și deci, calea spre adevărata realizare a poeziei noui.

Deși ambele poziții păreau deopotrivă de justificate, prin exemplele uneori la fel de strălucite ce și le opuneau, ca: Hugo-Rimbaud, sau Musset-Lautrèanont, totuș între tradiție și inovație conflictul dăinuia, pentru a complica și mai mult o chestiune devenită **problemă**, numai prin zelul exagerat al teoreticianilor beligeranți. Cert este însă, că ambele tabere au neglijat toamai ceeace intenționau să lichideze într'un fel sau într'altul: dacă imaginea ca scop în sine poate contura o realizare poetică, sau este numai un auxiliar al unui **tot**, considerat ca atare. Acceptarea primului caz ar fi dus la poemul simfonic, o întâlnire, cu alte cuvinte (mai mult sau mai puțin incidentală) a unor motive diverse, în scopul condiționării unei beții senzoriale. In al doilea caz, confundată cu metafora, imaginea devine fatalmente un auxiliar, a cărui prețiositate depinde nu atât de viziunea plastică a poetului, cât de alambicarea până la absurditate, a unei platitudini oarecare. Din acest punct de vedere poezia ermetică a fost și este suspectă de șarlatanie. Presupunând o **cerebralitate** voit sonoră (și uneori sensibilizată) ermetismul deseori a fost privit ca **„o farsă"** — A. Thibaudet — ca și suprarealismul.

Obsedați de **probleme** și expresie, poeții în speță rareori au fost conștienți de efectul cu adevărat „poetic" al creațiilor lor, de unde și feluritele interpretări și confuzii la care s'au dedat acei cari țineau să le dovedească autenticitatea. Greșala pe care o fac poeții, de a nu pune preț pe magia evocativă a cuvântului, a dus la un fel de anarhie socotită distructivă; căci, zornărirea inconștientă a cuvintelor plasate la întâmplare, numai de dragul muzicuței versurilor, poate să încânte urechile profane, dar este departe de a se chema poezie.

Când Paul Valéry milita cândva pentru o arhitectură conștientă a poeziei se gândea, desigur, nu la o anumită technică poetică, ci la conștiinciositatea artistului întru realizarea operei de artă, valabilă în primul rând, pentru înțelegerea propriului potențial de creație.

Incântați de sonorități întâmplătoare, care le dădeau iluzia unor speculații interioriste, când în fond nu aveau deaface decât cu un text voit **poetic**, fără aderențe afective, mulți poeți au sfârșit prin a considera poezia drept o distracție intelectuală; dar pentrucă până la urmă s'au convins că n'o pot realiza, au sacrificat această luxoasă îndeletnicire, teoriilor de estetică. Iată de ce la ora actuală majoritatea poeților sunt și esteți, când bine înțeles nu se mulțumesc să bată zadarnic apa în piuă, scriind poezele zaharisite.

Puțini sunt acei cari ajunși la o înțelegere a poeziei să vadă în aceasta o transcendență, ci nu o finalitate și să-și „spânzure lira 'n cuiu", din proprie inițiativă.

Și acum să ne întoarcem la imaginea în poezie, pentru a vedea întrucât aceasta o servește, ori dimpotrivă. Vom aminti că adeseori efectul poetic naște din simpla îngemănare a unor cuvinte destul de uzuale:

„Au tras cu pușca 'n aer de pe la vii,
pândarii"

(Adrian Maniu)

„E toamnă, metalic s'aud
Gorniștii în fund, la cazarmă"

(Gh. Bacovia)

Dar dacă aceste realizări trăesc prin ele, prin forța lor de sugestie (d. Ion Pillat a isbutit în **„Poeme într'un vers"** să ne dovedească odată mai mult primatul „momentului dat") apoi nu e mai puțin just că efectul poate fi uneori cu mult mai cuprinzător în ceeace privește organicitatea emoției.

Citâm pentru orice altă justificare, o elegantă **suită** poetică din Arghezi:

„In depărtarea noastră, Lio,
Imi sboară gândul ca un corb,
Prin ploaia unei toamne sure,

Se observă din aceste puține citate ce rol covârșitor are cuvântul călăuzit de emoția conștientă. Ne amintim, în legătură cu aceasta, cu cât efect folosește Eminescu banalul „etern", cuvânt ce pare atât de fixat în versul său, încât înlocuirea lui este cu neputință.

Indiferent deci de technica întrebuințată de poet, indiferent de curentele poetice în care l-ar integra temperamentul său, ori judecata critică, un lucru nu trebue uitat: cuvântul nu este numai un vehicul al gândului. De vreme ce are o magie proprie, imaginea nu mai e meșteșug la îndemâna ori cui, ci elaborare artistică. Atenție la cuvinte, deci.

Printre vârfuri

Desprins din basmul lutului și din pravile
Ridic pânzele de sub frunte pe catarg, —
Că drumul sufletului e tot în stavile —
Și plec după taină în larg.

Printre vârfuri, duc sângerând, picioarele
Gândului mai înalt decât soarele,
Că vreau s'ajung la turnul încuiat
Dincolo de porțile ochiului descîntat...

De-ar fi să intru cu luna pe brânci
Dar să fur visul: tâlhar din somn,
Din temnițele azurului: Domn...
Sculptat în nopțile luminii adânci.

SILVIU LAZAR

Cronica muzicală

Producția claselor de cânt

Romulus Vrăbiescu — Livia Vrăbiescu Vatianu

de ROMEO ALEXANDRESCU

Nu pentru prima dată s'a putut constata, din cuprinsul unei producții, că în clasele de cânt Romulus Vrăbiescu și Livia Vrăbiescu-Vatianu, munca elevilor e călăuzită după norme serioase de învățământ vocal.

De mai mulți ani, fiecare din încheierile ciclurilor de cursuri dela „Academia regală de muzică" a fost urmată de câte o producție particulară a claselor Vrăbiescu și Vatianu, de obiceiu separate, anul acesta în aceeaș seară, întotdeauna cu mare număr de elevi atent formați pentru cânt și nu arareori promițători. Cât este totuș de departe dela capătul agonisirilor școlare de cunoștințe artistice, până la isbândirea viselor de carieră lirică! Atât de departe, încât puțini ajung vreodată la capătul drumului ales.

Astăzi, mai greu încă decât oricând, în anumite proporții, ori unde, dar în tot cazul, foarte accentuat, la noi. Nici n'ar putea fi altfel, când avem numai două opere de Stat, în care posibilitățile de acces sunt de zeci de ori mai reduse decât le-ar revendica numărul absolvenților ieșiți pe porțile „Academiei regale de muzică" și a Conservatoarelor din țară. Cariera de concert, este, cel mult, o oarecare completare a activității unui artist. De asemeni postul de radio, unde în genere muzica bună nu poate prima, în loc să se caute formarea gustului public, se urmărește mai curând satisfacerea lui, dar unde chiar de nu s'ar cânta decât muzică serioasă, tot nu s'ar putea îndestula nici pe departe, cu un singur debușeu, cererile de toate categoriile instrumentale și vocale, care se aglomerează în jurul unicului microfon.

De altfel, „radio" nu poate fi considerat nici ca o țintă de eforturi, nici ca o tribună muzicală ce s'ar putea apropia în importanță și valoare cu manifestările muzicale directe, dar ca o modestă variantă la căile normale, ca un mijloc de exteriorizare auxiliar.

Aceasta fiind situația, credem că cel mai bun sfat care ar trebui dat candidaților la profesiuni muzicale practice, ar fi acela care i-ar îndemna să nu se decidă prea lesne, să nu-și creeze iluzii primejdioase, să nu pornească la drum fără a-și verifica fără cruțare forțele și fără a privi în față dificultățile aspre ce-i așteaptă. Pe cântăreți în special, pentru că locurile ce-i așteaptă sunt cu mai mare parcimonie limitate, pentru că arta lor este una din cele mai fragile și mai exigente. Nu este de disprețuit nici actul de prudență care consistă din pregătirea prealabilă sau simultană cu studiile muzicale și a unei alte cariere, pentru a avea un refugiu asigurat, în caz de înfrângere. Dar toate cele scrise ar deveni aproape inutile dacă nu s'ar îndrepta către muzică decât talentele conștiente, adevărate, complete, care sunt întotdeauna rare. De aceea, nici o chibzuire a elevului și strictețe a profesorilor, nu pot fi de prisos. Sunt chiar imperios necesare.

Trecând la audiția cu prilejul comentării căreia am crezut nimerit să arătăm o situație absolut reală și consecințele ce impune, vom sublinia, în producția foarte îngrijită ascultată, contribuția a două elemente de talent: d. Petre Munteanu (clasa d-lui R. Vrăbiescu) și d-ra Gabriella Lupancea (clasa d-nei Livia V. Vațianu).

D. Munteanu unește unui glas de expresivitate cald nuanțată și emisiune de delicată calitate, un simț muzical ales și o reală înțelegere poetică. Execuțiunile d-sale au avut acel aport de interpretare artistică pe care nu-l putem întâlni la orice elev corect și care denotă o natură vădit înzestrată.

D-ra Gabriella Lupancea are o deosebită sensibilitate lirică și glas remarcabil prin prospețime și tendințe spre finețe. D-sa merită să-și poată desvolta interesantele posibilități de cânt dovedite.

D. Ion Mărgineanu, bariton (clasa d-lui R. Vrăbiescu) s'a distins prin temperament ferm și glas de lăudabil accent dramatic.

D. Buciu-Mircea (clasa d-lui R. Vrăbiescu) desemnează calități vocale foarte făgăduitoare.

Expuneri cuprinzătoare de sincer simț artistic și glas cu afirmări în parte pozitive, a susținut și d. San-Marino Tache (clasa d-lui R. Vrăbiescu).

D-rele Gluia Eugenia și Galin Florica cu mențiuni aparte, d-rele Popescu Angela, Nicolau Maria și Neghina Florica și d-nii Dimitriu Teodor, Muncioiu Ion și Puican Ion, au împlinit cu meritorie silință audiția.

D-na Olga Costin și d-ra Pupa Popovici au ținut acompaniamentele cu pricepere și muzicalitate.

Cartea străină

Louis Ferdinand Céline: „Mea culpa"

„Mea culpa" se intitulează cele douăzeci de pagini dela începutul unei cărți care cuprinde în restul ei „Viața și opera lui Semmelweis", medicul ungur ale cărui indicațiuni asupra mijloacelor profilactice de luat împotriva infecției puerperale au fost deplin confirmate de antisepsia modernă.

E greu de crezut că această biografie, scrisă cu o vehemență nestăpânită, și care-l prevestea întreg pe romancierul neuitatului *„Voyage au bout de la nuit"*, nu este altceva decât... teza de doctorat în medicină a autorului, așa cum a fost publicată în 1924.

Mai greu va fi să așezăm *„Mea culpa"* în vreuna din categoriile literare știute, cu toată lipsa de preciziune a marginilor acestora, — imprecizie care îngădue lunecarea lesnicioasă a rubricilor unele către altele.

Scrisul lui Céline are aici violența necruțătoare a unui pamflet și patetismul unei drame — de fapt o monodramă, al cărei personagiu unic e omul în toată goliciunea și mizeria condiției lui, desvăluite cu sinceritatea tulburătoare a unei confesiuni pascaliene.

O viziune pesimistă se desprinde din lectura acestor pagini abrupte asupra destinului omenesc ajuns la răscrucea tragică de unde începe aventura comunistă. Prețul lor nu stă în ineditul laturei informative ci în puterea de pătrundere a intuiției autorului, mai sigură și mai revelatoare decât preciziunea metodică a unei argumentări dar mai ales în neliniștea atât de comunicativă isvorîtă din presimțire unei catastrofe de neînlăturat, a unei boli fără leac.

Consecințele funeste ale aplicării doctrinei comuniste decurg toate — după Céline — dintr'o necunoaștere a psihologiei omenești, nu numai în momentul actual din evoluția omenirii dar și în trecutul ei, idealungul Istoriei.

O mentalitate omogenă, un „spirit comun" începuse să prindă formă în Evul Mediu; dar corupția politică, exaltarea egoismului individual și a spiritului de revanșă, apoi „toate instinctele rele exercitate în cincizeci de veacuri de servitute" au săpat urme adânci în alcătuirea sufletească a omului modern, din care se încearcă a se face un martir.

„A fi marea victimă a Istoriei nu înseamnă să fii numaidecât un înger!...

Ba chiar, dimpotrivă!.. Și totuși, așa e prejudecata, mare, neclintită, dură!.."

Marea impostură a comunismului constă din absurda „pretenție la fericire" pe care o propune omenirii, orientând-o exclusiv asupra înfățișerii materiale a problemei:

„...Programul comunismului? Cu toate tăgăduirile: pe dea'ntregul materialist! Revendicările unei brute pentru folosul brutelor!... Indopare! Priviți mutra lui Marx, îndopat!... Poporul e rege!.. El are tot! Ii lipsește cămașa!..."

S'a speculat cu cinism și cu o rea credință ce nu poate fi tăgăduită, deosebirea artificială—„chestiune de șansă și de moștenire" — între două clase sociale, spre satisfacerea instinctului de a ucide și totdeauna pentru motive facultative.

Adevărata natură a omului? „Omul e omenesc cam așa cum găina sboară. Când un automobil o face să țopăie se ridică până la acoperiș, dar cade numaidecât în noroi să ciugulească băligarul. Așa îi e felul și pofta. Pentru noi, în societate, este exact la fel. Incetăm să mai fim gunoi numai sub amenințarea unei catastrofe. Când totul se liniștește, naturalul reapare. De aceea, o *revoluție trebue judecată după douăzeci de ani"*.

„Mea culpa" se închee cu o anticipare întunecată a sfârșitului civilizației: învrăjbirea va continua pentru motive nenumărate, facultative. „Războaie fără ca nimeni să știe pentru ce!.. Din ce în ce mai formidabile! Care nu vor mai da pace nimănui!.. Pe urma cărora vom crăpa cu toții... Vom ajunge eroi pe loc... Și apoi pulbere! Se va fi liberat pământul... Totul va fi fost în zadar... Pieirea prin Idee..."

JEAN FONTENOY: „L'ÉCOLE DU RENEGAT"

„Penser vite c'est un fête pour l'esprit" — scrià undeva H. Taine. Repeziciunea asociativă și sprinteneala ideilor sunt însușiri remarcabile ale cărții lui Jean Fontenoy, în care dealungul risipei de amintiri mișcătoare — autorul însuși nu se sfiește să se arate îduioașat povestindule — se schițează conturul unei etici și al unei filosofii personale.

Un „renegat" protestează și se revoltă împotriva *Inteligenței* pe care o denunță ca „artă de a înșela", de-a complota împotriva *Fericirii*. E vorba aici de inteligență în înțelesul pe care i l-au dat și l-au folosit în practică educatorii generației autorului, iar nu de inteligența în sine, neutră, obiectivă. Impotriva pretinsei superiorități a acelei inteligențe asupra virtuții — în termenii autorului, a adevărului asupra utilului — se îndreaptă recriminările sale.

Iată acum în ce constă etica personală a lui Jean Fontenoy și în ce măsură se întemeiază pe ea concepția unei etici de o valoare și extensiune socială.

Există o serie de adevăruri, de pildă: „Putregaiul, urâțenia, murdăria", — toate acestea sunt numai adevărate. Adevărate sunt deopotrivă: „sănătatea, grația, curăția"; acestea mai sunt însă și utile. „E util să fii vesel și bun". Atunci, ceea ce propune și caută autorul e paradisul pierdut al unui „climat de sănătate veselă, îngăduitoare".

Concluzie: a face politică nu înseamnă doar a prescrie un sistem de reformă socială care ar face massele mai conștiente ci „a organiza gustul vieții", fără de care aceasta nu înseamnă nimic.

Acel gust sănătos al vieții, de care ne-a desobișnuit practica principiilor francmasoneriei, care proclamând „omul liber", afirmă triumful final „al științei și al conștiinței" împotriva oricărei discipline și a oricăror tradiții: religioase, naționale, etc.

Acel gust natural, pervertit de practica marxismului — pe care autorul îl acuză de „crimă împotriva omului" — parodie a intelectualismului, care a distrus orice gingășie, a ucis sentimentele materne și filiale, duioșia, credințele, ...„a omorît tot ce semăna cu fericirea" — cu fericirea celor simpli, făcută din virtuțile și bucuriile simple, din respectul tradițiilor și al disciplinei, care dădeau „gustul vieții.

MIHAI NICULESCU

Olga Greceanu

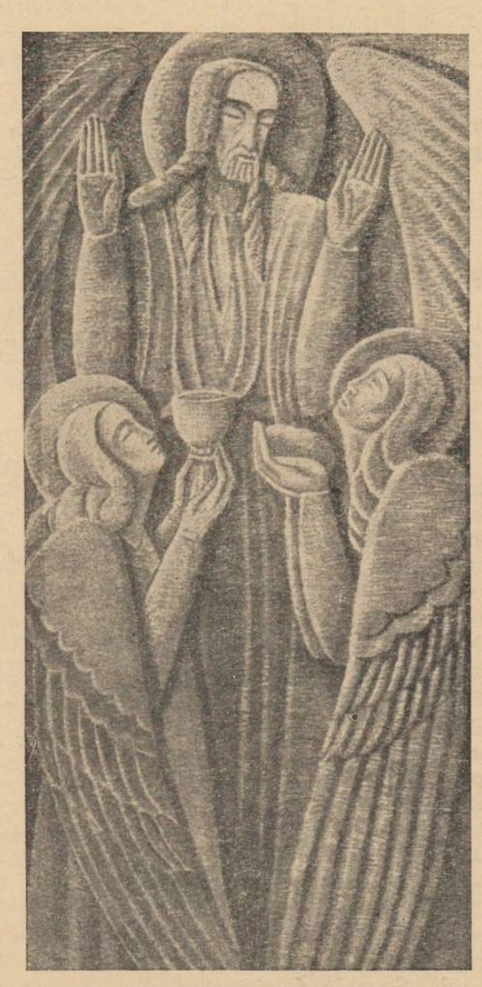

Iisus binecuvântând pâinea și vinul

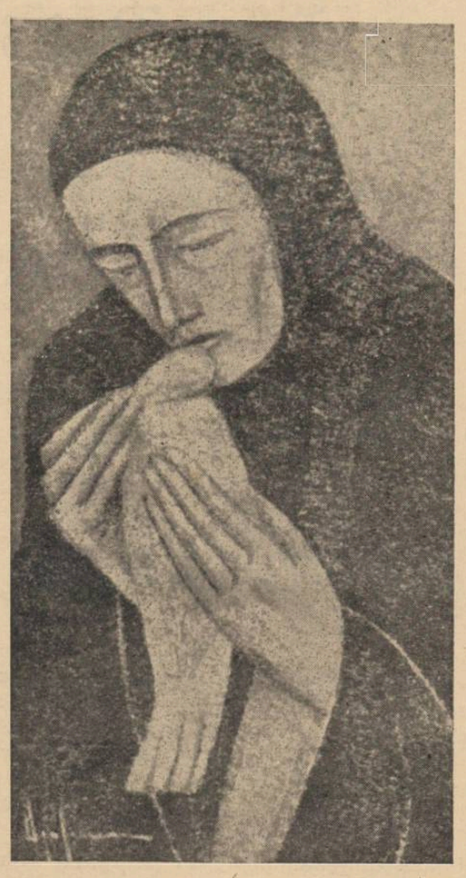

„Amărîtă turturea"

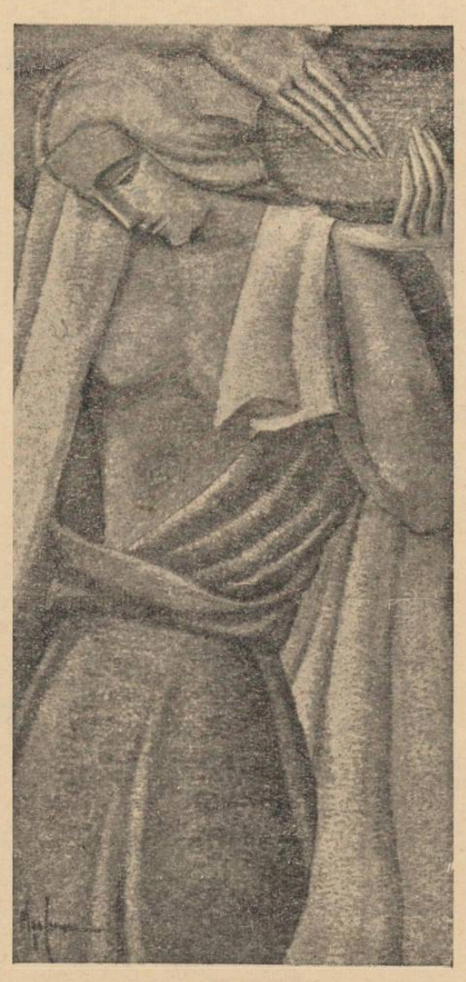

Danaidă

Monumente istorice

Biserica „Râșcanovca“ din Chișinău

de THEODOR RAȘCANU

HEORGHE L. RAȘCANU-jinski, fost mareșal al no-ei în Basarabia (Întemeie-l târgului Râșcani, lângă Bălți)

n vremea de demult, Chi-ul era abia un sat cu câ-a case în jurul bisericii orită de boerul V. Maza-ni pe locul mânăstirii zăreşti. Satul Chișinău-fusese, în vremea de de-lt, al mânăstirii Sfta Vi-i. Dar, cu mult mai îna-e de aceasta, la 1466, Chi-ul aparținea — ne spu-d. Gh. Bezviconi (în re-a sa istorică „Din trecu-nostru“ A. IV Nr. 31—34 rilie-Iulie 1936. pag. 7) — Vlaico, vestitul pârcălab Cetatea Albă, unchiul lui fan cel Mare. In 1576, o nepoată a acestui Vlaico, sutca, vinde moșia Chiși-vornicului Dragoș. In 7 soția lui Dragoș — Sa-ia — vinde Chișinăul vi-rnicului Constandin. A-în 1641 Chișinăul ajun-proprietatea mânăstirilor Vineri și Balica din Iași. turi de satul Chișinăului biserica lui Mazarachi, spinarea aceluiaș deal ce mină valea Bâcului, erau ucanii, al mânăstirii Ga-a, cu cele trei biserici: Sf. hanghel (Soborul), Buna stire și Sf. Ilie. Dincolo de Bâcului, spre Răsărit, ând *vis-à-vis*, erau Visti-icenii și Gheţăuanii. A-te patru sate, așezate de parte și de alta a Bâcului, pau o suprafață liniară 2250 stânjeni [1]). Satele tierniceni și Gheţăuani e-, pe la 1800, ale Stolni-ui Dimitrie Râșcanu [2]). Chișinăul, devenind târg, uprins, cu vremea, în ra-sa, nu numai Buiucanii alături și Gheţăuanii. mfir Arbure în „Basara-“ [3]) ne spune că Vistier-enii și „Râșcanovca“ sunt te suburbii ale Chișinău-dincolo de apa Bâcului și lămurește că pe acele obozii“ s'au stabilit acei uitori din Chișinău refu-ți când au năvălit Tătarii, ecum și unii dintre negus-ii armeni din Căușani cu voirea proprietarului *Râș-*, boerul moldovan Râș-nu. Zamfir Arbure zice: âșcanovca“ în loc de Ghe-ani, deși, sub oblăduirea sească a Basarabiei (1812-19) se spunea, obișnuit, âșcanovca“ numai Visti-nicenilor, unde proprieta-

tea Râșcănească era mai veche decât la Gheţăuani.

Intr'adevăr, proprietatea Râșcănească începe, la Vistierniceni încă la anul 1745 Februarie 3 când jitnicerul Teodor Râșcanu (ginerele lui V. Mazaraki, ctitorul bisericii din Chișinău) cumpără jumătate din Vistierniceni dela Neculai postelnicul, ginerele lui Durac Lozonski [4]). Mai târziu, Vistiernicenii au intrat în întregime în proprietate Râșcănească sub stăpânirea lui Constantin Râșcanu, stolnicul, fiul jitnicerului Teodor [5]). Iar mai târziu, și Gheţăuanii ajung proprietate Râșcănească sub stăpânirea lui Dimitrie Râșcanu, fiul lui Constantin [6]).

Dar deși sub stăpânirea rusească în Basarabia se spunea obișnuit Vistiernicenilor „Râșcanovca“, după numele proprietarului [7]), vedem că Dimitrie Cantemir descriind ținutul Lăpușnei [8]) spune că în acel ținut se află „târgușorul“ *Râșca* pe apa Bâcului. Negreșit, pe apa Bâcului era o moară (râșcă) și în jurul acelei mori a luat naștere târgușorul... Presupunerea noastră este întărită de un document din 1754 Octombrie 15, semnalat de Ghibănescu [9]), și în care se vede că stolnicul Constantin Râșcanu, proprietarul Vistiernicenilor, „poartă proces cu mânăstirea Căpriana pentru iaz și moară [10]).

Dacă „târgușorul Râșca pe apa Bâcului“ pomenit de Dim. Cantemir era aceiaș localitate cu Vistiernicenii Râșcanului, n'am putea spune. Se pare — indiferent că Râșca „târgușorul“ de pe Bâc și cu Vistiernicenii boerului Râșcanu ar fi ori nu localități deosebite — că numele Râșcăi nu vine dela numele boerului (mai probabil ar fi contrarul) ci dela moară (râșcă).

Dar, spre a nu ieși din cadrul strict al preocupării noastre din rândurile aceste, lăsăm pe altădată cercetarea mai amănunțită cu privire la acel târgușor Râșca de pe Bâc pomenit de Cantemir.

*

Dela 3 Februarie 1745, când jitnicerul Teodor Râșcanu, ginerele lui Mazaraki [11]), cumpără Vistiernicenii, moșia și satul ei au rămas în proprietatea neamului Râșcanu până la 1882, adică vreme de 127 de ani. Din stăpânirea lui Teodor Râșcanu, jitnicerul de la 1690, Vistiernicenii au trecut în stăpânirea fiului său Constantin [12]), care i-a întregit, apoi în stăpânirea fiului său Dimitrie și, în fine, în acea a fiului acestuia, Constantin, care a fost ultimul proprietar al Vistiernicenilor.

4) Gh. Ghibănescu, op. cit. pag. XXII (în notă).
5) Ghibănescu, Op. cit. idem.
6) Idem. pag. XX.
7) Cum am spune noi „Râșcăneasca“, ori „Râșcănești“, ori „Râșcani“.
8) „Scrisoarea Moldovei“ (Iași 1851, pag. 20).
9) Op. cit. pag. XXII în notă.
10) Jumătatea cealaltă din Vistierniceni, a lui Daniil Mihnea, monahul, feciorul părcălabului Mihnea, fusese lăsată prin testament Mânăstirii Căpriana, după ce prin judecată fusese scoasă de el din stăpânirea aceleiași mânăstiri. (Ghibănescu. Op. cit. pag. XXII în aceiaș notă).

) Halippa. „Tpygbe“, III. (plan-
) Ghibănescu, „Surete“ vol. X, g. XX. **Idem.** Gh. Bezviconi, în trecutul nostru“. A. IV. Nr. —34. April—Iulie 1936.
) Pag. 252.

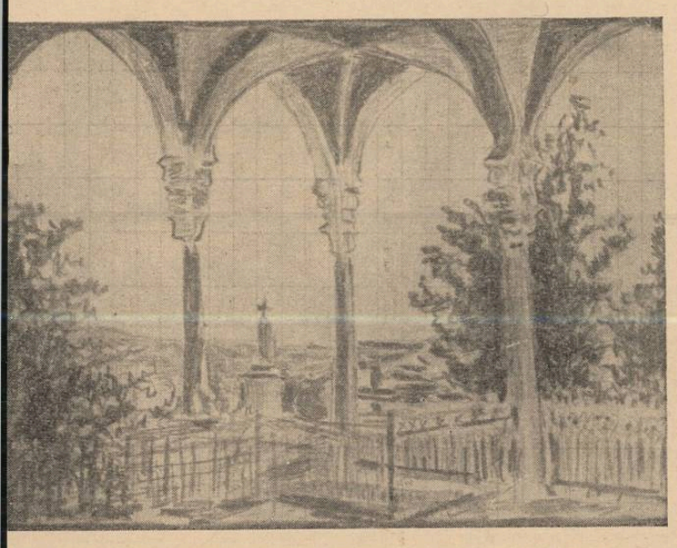

Cimitirul Râșcani din Chișinău (Cavoul Catargi)

Constantin Râșcanu, dela 1700, feciorul jitnicerului Toader Râșcanu, a zidit în satul său Vistiernicenii biserica ce se vede și azi pe delișorul de peste apa Bâcului, în marginea Chișinăului, dominând suburbia Vistierniceni căreia, sub oblăduirea rusească, i se zicea „Râșcanovca“. După cum arată inscripția de pe ea (pe zidul lateral, din dreapta, ce privește spre Chișinău) biserica Râșcanului (Râșcanovca) a fost înălțată la anul 1777, și astăzi este declarată *monument istoric.*

Iată textul inscripției scrisă cu slovă chirilică:

„Această sfântă biserică din temelie s'au zidit cu cheltuiala robului lui Dumnezeu Constantin Râșcanu biv vel spătar, 1777“.

Ea privește, de pe dealul Vistiernicenilor, biserica mai veche, a lui Mazaraki, de pe dealul Chișinăului; aceste două biserici sunt, am putea spune, înrudite. Căci — zice Ghibănescu — „una (Mazaraki) vorbește de socru și bunic, alta (Râșcanovca) de ginere și nepoți“. [13]) Vasile Mazaraki, ctitorul bisericii din Chișinău, era socrul lui Teodor Râșcanu jitnicerul, și bunicul după mamă al lui

Biserica Vistierniceni (Râșcani)

Constantin Râșcanu ctitorul bisericii din Vistierniceni.

De jur împrejur biserica este împresurată de morminte și cavouri pe ale căror pietre stă scrisă, cu slovă chirilică sau latină, o pagină de arhontologie basarabeană. Râșcani, Krupenski, Donici, Russo, Rallii, Catargii, atâtea neamuri de vechi boieri ce au jucat cândva un rol în viața politică și culturală a Moldovei dintre Prut și Nistru, dorm somnul de veci în cimitirul bisericii din Vistierniceni.

Chiar sub zidul bisericii, pe care se citește inscripția ctitorială, lângă intrare, la dreapta, sunt mormintele Râșcănești, patru la număr, îngrădite cu grilaj de fier. Numai patru, adică al fiului și al nepotului ctitorului cu soțiile lor. Tocmai mormântul biv vel spatarului Constantin Râșcanu — ctitorul dela 1777 — nu se află acolo, sub zidul bisericii sale. Unde a murit și unde a fost îngropat Constantin Râșcanu? Nu se știe. In interiorul grilajului negru, de fier, sunt numai trei lespezi funerare cu inscripția în limba rusească :

„Zdies pacoitsia prahu nadvornâi sovietnic Dmitri Râșcanu scanceavșeisia 1831 goda, avgusta“.

(Mormântul lui Dimitrie Râșcanu, fiul ctitorului și care, după răpirea Basarabiei, a fost, dela 1816-1821, cel dintâi mareșal al nobilimii provinciale).

A doua lespede, la picioarele ei, poartă inscripția:

„Zdiesi pocoitsia prahu nadvornâi sovietniță Marii Râșcanova urojenna Sturdza, sconceavșeisia 1832 goda avgusta 28 usla“. [14])

Pe această lespede a Mariei Râșcanu născută Sturza, soția mareșalului Dimitrie Râșcanu, stă scris, tot pe rusește, „aici zace fericirea mea“.

Alături de mormântul mareșalului, în dreapta, se află un monument — un simplu obelisc de marmură neagră — pe care stă scris, cu slove aurite și în bună limbă românească :

„In memoria lui Constantin Dimitrie Râșcanu, fiul lui Dumitru și al Mariei Râșcanu, născut la 15 Februarie 1845, săvârșit din viață la Paris în 7 Decembrie 1882. Regrete eterne. 1900“.

Așadar, nici nepotul de fiu al ctitorului bisericii din Vistierniceni nu este îngropat la biserica strămoșească. Murind la Paris, Constantin D. Râșcanu a fost îngropat acolo, iar pe locul unde trebuia să doarmă de veci alături de părinții săi, i s'a simulat mormântul cu un monument. Inscripția cu slovă latină și în limbă românească pe acest monument ridicat în memoria lui Constantin D. Râșcanu la anul 1900 când Basarabia era gubernie rusească — și în mijlocul tuturor celorlalte inscripții în limba rusă—are o notă de ostentativ naționalism.

La picioarele monumentului de marmoră neagră a lui Constantin D. Râșcanu, doarme, sub lespedea albă cu inscripție rusească, scumpa lui soție, Ecaterina, născută Ermolinski și care a murit la 1841 în vrâstă de 21 de ani.

In numerile din 25 și 26 Octombrie 1912 ale ziarului „Opinia“ din Iași, cercetătorul Ghibănescu, a făcut o descriere amănunțită a bisericii și cimitirului „Râșcanovca“ din Chișinău. Astfel, Ghibănescu mai dă încă două inscripții de morminte Râșcănești în afară de acele patru (suscitate), dinnăuntrul grilajului de fier de lângă peretele cu inscripția ctitorială al bisericii. Și anume:

„Stolniceasa Sofia Egorovna (?) Râșcanu, 1784—1827 Oct. 28“.

și

„Spătăreasa Pulheria Ivanovna Râșcanu, 1813 Iunie 18—1876 Oct. 25“ [15]).

Ghibănescu spune că aceste morminte sunt „în fața bisericii din jos umbrite sub bătrânii copaci“, dar când noi, scriitorul acestor rânduri, am vizitat biserica și cimitirul Visterniceni—Râșcanovca, în Septembrie anul trecut, nu am mai găsit aceste pietre. Intrebând pe cunoscutul genealogist și cercetător al trecutului, d. Gh. Bezviconi, un fiu al Chișinăului și redactorul revistei „Din trecutul nostru“ ce apărea până deunăzi la Chișinău, d-sa ne-a comunicat că aceste morminte într'adevăr azi nu se mai pot identifica, pietrele lor fiind deteriorate.

Și mai este în cimitirul bisericii „Râșcani“ cavoul Doniceștilor, în partea despre miază noapte, cu următoarele inscripțiuni în limba română :

„Maria Donici, 1886, decedată la Paris în 1 Mai 1897“.

„Emanoil Donici 1838—1892“.

„Ecaterina Donici, moartă la 21 Dec. 1878 de 72 ani“.

„Neculai Donici, mort la 29 Martie 1878 de 81 ani“.

„Alexandra Russo, (fiica acestuia) născută la 15 Oct. 1845 și moartă la 2 Oct. 1884“.

Pe piatra ei funerară sunt săpate aceste versuri:

Fatala cruda soartă
Tot ce e drag în lume
Curând din lume piere.
Ferice care lasă
Măcar un dulce nume.

Tot în cavoul Doniceștilor este îngropată și Elisabeta Harting, născută Donici, 1831—1908.

In „Trecutul nostru“ (no. 31—34—1936, pag. 14) d. Bezviconi scrie: „nu departe de biserică se observă două morminte, unul fără lespede, iar altul cu o lespede spartă în două. Vreo trei ani în urmă, puteai încă citi și lespedea stricată a primului mormânt sub care zace spatarul Iordache Râșcanu născut în 1784, fiul stolnicului Matei, și el un copil al pitarului Teodor Râșcanu. Al doilea mormânt aparține soției sale, spătăreasa Pulcheria (1813—1836) fiica pitarului Casian Suruceanu, ziditorul mânăstirii Suruceni“.

Când Gh. Ghibănescu, a vizitat, la 1912, cimitirul Râșcani de la Chișinău și a descifrat inscripțiile funerare de pe morminte, (Vezi „Opinia“ a. 1912. loc. cit.) aceste lespezi „Râșcănești“ nu erau încă deteriorate. Ceea ce este curios însă, este că pe când Ghibănescu spune că pe primul mormânt era inscripția „Stolniceasa Sofia *Egorovna* Râșcanu *1784—1827*“ d-l Bezviconi spune că în acel mormânt „zace spătarul *Iordache* Râșcanu născut la *1784*“.

CONSTANTIN D. RÂȘCANU mort la Paris, la 1882 (Cel din urmă proprietar al Vistiernicerilor)

Să fi descifrat greșit Ghibănescu? Ceeace e mai curios este că „Egorovna“ este „Egor“ (Iordache) și că anul

11) In privința acestui Teodor Râșcanu, Ghibănescu face o gravă eroare genealogică, atribuindu-i o filiațiune fantezistă și nedocumentată înrudindu-l cu „**Râșcanii**“ dela Fălciu cari nu sunt „**Râșcani**“ nici neam de boeri și nici, măcar, din acelaș neam, cum nu este nici boer nici „Răşcanu“, un oarecare doctor **evreu** din Tg. Frumos care se numește „Aurel Răşcanu“.

12) Jitnicerul T. Râșcanu a mai avut, în afară de Constantin, încă doi fii: Ioan și Alexandru, și. o fiică Teodosia, măritată cu Ioniță Cuza.

13) **Op. cit. pag. XVIII.**

14) Maria Râșcanu, soția mareșalului Dim. Râșcanu era fiica logofătului Dimitrie Sturdza. (Vezi și Gh. Bezviconi „Din trecutul nostru“ fascicola nr. 36—39. Sept.-Dec. 1936).
(Idem. nr. 31—34. Aprilie-Iulie. 1936).

15) Născută Surucean, fiica lui Ioan Surucean, măritată cu spat. Iordache Râșcanu, (Bezviconi. Op. cit. a. IV. 28—30. Ian.-Mart. 1936.

Poarta de intrare la biserica Râșcanu din Chișinău. (Colecția Comisiunii Monumentelor Istorice, secția Basarabia)

nașterii „Sofiei“ — *1784* — corespunde cu acela al nașterii lui Iordache Râșcanu, pe care-l dă d. Bezviconi.

Inclinăm a crede că acela care nu greșește este d. Bezviconi și că Ghibănescu a redat greșit inscripția. Apoi, în genealogia Râșcanilor basarabeni nu este nici o *Sofia* „Egorovna“ soția unui Râșcanu; este o singură Sofia, dar e fiica lui *Constantin*, ctitorul bisericii (1777) și ea, prin căsătorie, nu mai era... Râșcanu !

Și inscripțiile acestea, în limbă românească și cu litere latine de pe mormintele Doniceşti vădesc la acest neam de boeri moldoveni dârzenia simțimântului naționalist.

Dar cel mai frumos, mai impunător și grandios chiar, este cavoul Catargiilor, lângă ușa de intrare în biserică, despre nord. Subt acelaș acoperiș cu arcade susținute de coloane subțiri, Catargieștii Basarabiei răposați întru Domnul, dorm aliniați sub lespezile lor funerare, în cripta familială ce seamănă cu terasa unei vile de unde vederea se deschide larg asupra Chișinăului.

Acolo, printre inscripțiile Catargieștilor, este și un Krupenski și polcovnicul Semeon Semeonovici Mazaraki-Deboltzev. Atât acel Krupenski cât și polcovnicul Mazaraki-Deboltzev au intrat în cripta Catargiească fiindcă se înrudeau prin nevestele lor cu Catargieștii.

Inscripțiile lor sunt alături de ale soților:

Maria Egorovna Mazaraki-Deboltzeva
născută Catargi

(decedată — cum spune lespedea — la 3 Ianuarie 1900, la Menton) și

Alexandra Egorovna-Krupenski
născută Catargi

(18 Iulie 1846—7 Sept. 1907)

Tot în cimitirul Râșcani mai sunt îngropați și baronii Stuart, neamuri de-ai Catargieștilor. Apoi, cavoul familiei Ralli și acel al familiei Cohanovski, cu inscripții în limba rusă.

In cimitirul bisericii Râșcanovca — cum spune Ghibănescu („Opinia“ No. 1723 din 26 Oct. 1912) „mormintele se pot clasa în două feluri: morminte izolate, de persoane fără nici o importanță și cavouri mari familiale ale celor mai ilustre familii din Basarabia“. Printre mormintele izolate este al lui Mihai Th. Semigradov 1879—1903, al lui Alex. V. Șeptelici, răposat la 1866 Iunie 20, al unui Iamandi „Colejskii assesor“ 1827. Noembrie 20. Pe o piatră, o inscripție interesantă :

„Aice odihnește robul lui D-zeu postelnicul Măcărescul leat 1788“.

Această piatră — scrie Ghibănescu [17]) — adiverește spusele preotului Gh. Abăgeriu că biserica din Vistierniceni — azi Râșcanovca [18]) — a fost zidită dintru început la 1777 de spatarul Râșcanu de unde și-a luat și numele de *Râșcanovca*“[19]).

O altă piatră cu inscripție moldovenească (săpată abia după trei ani dela răpirea Basarabiei) este acea a lui Ioniță Duca :

„Aici în pământ supt această piatră odihnește robul lui Dumnezeu *Ioniță Duca*, au răposat la anul 1815, Iunie 30“.

Chiar alături de mormintele Râșcănești, lângă zidul bisericii, împrejmuite cu grilaj de fier, sunt lespezile cu slovă rusească ale mormintelor lui Alexandru Petrovici Constantinovici (1832 Aug. 26—1903 Sept. 12) și soției sale Sofia Antonovna Constantinovici (1840 Sept. 13—1896 Aug. 20). Alex. P. Constantinovici a fost guvernator al Basarabiei iar soția sa era moldoveancă. Bătrânul dascăl care, împreună cu tânărul și amabilul fiu al părintelui Aronov, actualul paroh al bisericii, mi-au arătat cimitirul și mi-au dat toate lămuririle, îmi spuse că l-a cunoscut pe guvernator și își amintește de dânsul.

Acum, biserica „Râșcanovca“ se cheamă „a Sfinților Impărați Constantin și Elena“ (căci ctitorind-o, spătarul Constantin Râșcanu i-a pus hramul la ziua numelui său) și este declarată monument istoric. Cu toate acestea, o duce greu căci epitropia ei n'are fonduri suficiente pentru o mai bună întreținere. Și, tânărul Aronov și bătrânul dascăl îmi arată — drept dovadă — zidăria din roșu a unei proectate case parohiale (lângă poarta de intrare) care stă neisprăvită.... Incă un monument istoric care — lăsat și el în părăsire—se irosește!!!..

17) Loc. cit.

18) Ghibănescu scria aceasta la 1912. Azi, Râșcanovca și-a recăpătat numele vechi, Vistierniceni, deși s'ar fi putut respecta amintirea Râșcanilor zicându-i-se „Râșcani“ sau „Râșcăneasca“.

19) Când a fost Ghibănescu la Râșcanovca, parohul bisericii era păr. Abăgeriu iar inscripția ce se vede azi pe biserică, nu era. A fost găsită mai târziu în clopotniță.

Nepământeanul peregrin

In inimă creștea un strigăt clar, nepământesc,
Cum bolțile tăcerii transparente 'ntr'un cristal
Și-atât de caldă floarea unui cântec nefiresc
Se deschidea în fiecare seară triumfal.

Din ce în ce, un dor de sbor înalt, mai deslușit
Triumfător se ridica peste avânturi mici...
O, steaua totdeauna căutată 'n infinit.
O, limpezimea niciodată întâlnită-aici.

Dar pasul către depărtări încrezător porni.
Era atâta bună-dimineață 'n ochii lui
Și-atâta rugăciune de fântâni în zarea gri.
Ca un copil îngenunchia pe lângă cărărui.

Și cum trecerea printre ispite largi privind spre cer
El niciodată capul nu și l-a întors din drum,
Ci totdeauna, zărilor albastre cavaler,
Era simbolul setei de azur râvnit acum.

ION ȘIUGARIU

PAVLICĂ LĂCRĂMILĂ

de Dragomir Petrescu

Cine nu cunoaşte pe Pavlică, funcţionar la o bancă de scont, într'un oraş cu renume industrial. Este firav la trup şi de paloarea cearei la faţă. Dealtfel şi când era copil, tot aşa era: gălbejit şi custură. La părinţi erau un roiu de copii — vreo cincisprezece, unul după altul, ca gama notelor la clavir.

Toţi — purceluşi grăsuni şi cu bujori în obraji, numai Pavlică era costeliv ca o nucă seacă, supt la chip şi cu burta lipită obeală de şira spinării. Şi ce nu le căra bietul tătâne-su: nu le aducea mălaiul cu ciurul, ci cu sacul dela moară şi nu le da păstăi fierte de fasole la masă, ci câte un ciubăr de ghiveci cu carne de mânzată grasă şi o boalcă mare de ciorbă cu toate verdeţurile în ea, acră, făcută cu borş din huşti de tărâţe. Ce folos însă, că toţi mâncau, numai Pavlică, nu. Strâmba din nasu-i lung de gaiţă, bumbuţa gura strânsă pungă să nu intre nici mirosul în ea şi cerea mamă-sii să-i dea brânză lui, să mănânce, că nu-i place acru, gras şi foloştini de zarzavat. Muma îl asculta: îi da un boţ de vacă şi un codruleţ de pâine — coltuc de care ştia că-i place şi — aşa clefetia şi el la masă.

Ceilalţi vârau linguroaele de lemn. vârtos în strachinele de lut cu ciorbă şi hălpăiau zeama, ca groşanii terciul de irimic din găvan. Pavlică mai mult lingea bucata de brânză, decât mânca.

Şi, totuşi, iată că a crescut mare, a făcut şi cătănia, n'a duhnit precum se temeau toţi ai lui. Se vede treaba, că ţesuturile musculare şi cartilagele încheeturilor, s'au uscat clei, sgârciu tare şi aşa a putut să se ţină bine în oştire şi s'o treacă, să iasă la mal.

Cât a fost mic, nu se atingea nimeni de el, nici cât d'un deget, că se aprindea foc şi orăcăia ca o broască, de schimba casa în eleşteu. Tatăl şi cu muma îi ţineau de rău pe toţi, să-l lase în pace, că el nu-i ca ei, e mai bilaleu şi nestrujit în carnea de pe el, otănceşte de grabă. Frăţiorii, fetele, roboteau încolo şi încoace, să ajute prin curte, în casă, goniau după târgueli la prăvălie şi în piaţă, pe când Pavlică îmi sta pietroi pe vatră, lângă mâţă, pirotia în capul oaselor, în timp ce hâţu de cotoi torcea pânza de păianjen peste genele lui închise.

Câte unul din ceilalţi, mai cârtia câte odată:

— „Da! noi alergăm, crăpăm surcele, aducem apă cu cofa şi el doarme, sforăe pe plită!"

— „Lăsaţi-l maică, bine că l-a furat somnul şi pot să-mi văd de treabă, că acuşi se suie soarele chindie, vine tată-tu şi mă găseşte cu mămăliga nepusă pe masă şi cu ulcelele nedate în clocot şi-o să se facă foc şi pară".

Ea era bucuroasă când Pavlică otânja în somn, altfel o ţârâia ploaie în băziială, toată ziua şi îi încurca pe toţi. Atunci nu putea nimeni să-i intre în voie. Numai porunca şi cerea:

— „Vreau pââăne!

— „Na, la maica!

— „Nu-mi place, că nu-i coltuc!

Ea rupea atunci altă halcă de pâine.

— „Nu e moale, nu vreau!

— „Azi n'a copt brutarul pâne, maică.

— „Ce, dacă n'a copt, mie să-mi dai pâne caldă.

— „Aşteaptă, c'o să primeşti calcavuri împărăteşti.

Şi-l lăsa baltă în toanele pârţagului lui.

Apoi să te ţii pârleo, să nu te rupi pânză.

Incepea: „Dă-mi pâne-e-e... mă foame-e-e-"...

Şi-o ţinea aşa din zori până la prânz, când venea tatăl cu jimblă caldă subsuoară, atunci luată din cuptor, încă aburind, când îi rupea coltucul pentru Pavlică — „mă foame", care imediat se oprea din plâns. Şi-i erau ochii eşiţi din orbite de plâns şi roşii rac.

Aşa de mult plângea, că la urmă numai sughiţa, ca o găină bolnavă de ţâvnă. Tatăl, ca să-l liniştească, îl lua în braţe brotăcel şi-l tot dondănia cu vorbe blajine şi cu glume, adieri dulci de cuvinte.

— „Lasă, că o să-ţi aducă tata bigibigi, turtă dulce şi la ceilalţi n'am să le dau. Numai aşa, na, să-şi puie pofta în cuiu!"

Pavlică, făcut covrig pe pieptul tatii, asculta atent ce i se spunea şi plimbând ochii rotogol împrejurul lui, să vadă dacă aud ceilalţi, zâmbia în ochi şi în gropiţele înflorite în obrajii umeziţi de lacrimi.

Tatăl, cu gura mânecii minteanului, îi ştergea năsucul ascuţit cioc şi în jurul ochilor plânşi.

— „Daa! Să 'ndrăsnească numai vr'unul să ceară să-i dau eu lui: Na-na-na, bătaie!

Pavlică, acum râdea de-a-binele, cu hohot de bucurie. Atunci tăcea şi el, era linişte în casă, în colo, ca o cobe-cucuvea, se storcea toată ziulica de plâns. Te miră pentruce. Uneori pentru fiece fleac de nimic. Nici nu mai ştiam cum să umblăm cu el.

De ou să fi fost şi tot nu se spărgea aşa repede.

Şi acum, când e mare, că a trecut atâta vreme şi tot se mai aminteşte câte o poznă pe seama lui de copil.

Se vorbeşte că era în clasa III-a primară, în vacanţă. Inălţase un şoim de smeu turcesc, cu aţă subţire de maşină de cusut. Nu ştiu cum s'a umflat vântul în pânze odată, tam-nesam, că i-a smuls smeul cu aţă cu tot din mână şi l-a dus nene, zece poşti: peste apa Ialomiţei, Prahovei, Buzăului, ş. a. m. d. Pavlică a stat pe loc „de lemn Tănase" şi s'a tot uitat lung după smeuţul lui, cum se ducea uliu pe linsul zărilor, fără să-şi fi luat barim rămas bun dela stăpânu-său. Pavlică fiert, galben ca ceara, cu suspinul oprit pe buze, isbucni odată în plânset leşinat, de parcă ar fi murit cine ştie cine. Şi plângi.... şi plângi.... boceşte... jeleşte, că se 'nvârtea cerul cu soarele, umbrelă împrejurul pământului şi se desgheţau apele în pâraie-şiroaie. N'a fost chip să-l liniştească şi să-l oprească din plâns, nimeni; nici muma cu vocea ei caldă de înger. Numai iată că vine tatăl. In timp ce Pavlică prohodea înainte smeuţul lui, acesta îi face unul nou, îi înădeşte coadă dintr'o otreapă de vase, îi pune gură şi cumpără un mosorel cu aţă dela prăvălie. Cât ai număra cinci, smeul era în nouri, sus. Pavlică, luminat la ochi şi strălucitor de vesel, ca soarele şi curcubeul după ploaie, încetă smiorcăitul plânsului şi luă smeul din mâna lui tătâne-său.

La şcoală copiii îi ziceau „Pavlică Bâzâilă".

Toţi se jucau, alergau în curtea de recreaţie a şcoalei, ca porumbeii şi flutrii în sbor; făceau gălăgie, haraiman mare de bâlciu, numai Pavlică sta înghemuit într'un ungher, bâzâia sau sfornăia ca un ariciu. Nu-i plăcea să lege cu nimeni prietenie, fugea de copii cum căţelul câmpului de lume. In clasă se aşezase în banca cea mai din spate, singur-singurel.

Invăţătorul l-a observat că este o ţigoare sălbatecă şi deaceea îl cam lăsa în apele lui, îi părea bine că se ţine cel puţin de şcoală şi vine — cu chiu, cu vai, regulat.

Intr'o zi îl găseşte ţârcăind pe abecedar bureală de lacrări.

— Ce este Lăcrămescule cu tine? cine te-a bătut şi nu ţi-a dat mai bine?

— De cum a venit în clasă, se fleorcăeşte, domnule, răspunse boambă un copil. Spune că nu-şi găseşte condeiul.

— Ai pierdut condeiul Lăcrămescule, de aceea plângi? Lasă, că-ţi dau copiii condei. Iată! ia-l.

Pavlică ridică ochii peste cap, sus spre învăţător, cu două lumânări stinse la nas de plâns şi troană.

— N'ai batistă să-ţi ştergi coşul nasului?

Pavlică, cu ochii inundaţi în lacrimi — licărind de bucuria condeiului, scoase din surtucul de pe el o coadă lungă de cârpă şi o şterse jur-împrejurul nasului, ca sticla de lampă, de funingine.

Dealtfel, citia bine pe abecedar, cunoştea fiecare buche pe numele ei, o lega cu alte buchii în silabe şi pronunţa apoi întreg cuvântul şi aşa, citia cu uşurinţă. Invăţătorului îi plăcea de el la carte — era bun, ba încă „prea bun" faţă de alţi puştani, cari se uitau în abecedar ca mâţa în calendar; ţârâiau sloavele pe litere „târîş-grăpiş", ca pietrele de moară pe caldarâm.

Pavlică şi la artimetică avea mintea descurcată bine. Tabla înmulţirii o ştia. „Tatăl Nostru" pe degete. Adunări, scăderi, împărţiri, făcea cu uşurinţă, nu se împotmolea ca cei mai mulţi din clasa lui, pe cari abia îi mai scotea învăţătorul din încurcătură cu macaraua. Pe Pavlică, însă, nu. Taman de aceea şi dascălul îi trecea cu vederea toate ţâvnele şi miercănelele lui de copil răzgâiat şi mofturos.

Când s'a dus tătâne-său la şcoală, să vadă cum îi urmează ţâvna, învăţătorul i-a spus numai vorbe bune de el.

— Că este bâzâit, ursuz şi ciuflit, n'are nimic, zise acesta. In locul tuleelor urîte, mărindu-se, cu anii îi vor creşte pene frumoase şi va ajunge băiat de viitor.

Tatăl se linse pe buze de mulţumire, învârti ochii în roua nădejdii, salută pe învăţătorul copilului şi plecă.

De atunci se înfiripă în inima lui de părinte o rază de încredere şi de speranţă pentru clocitul de Pavlică.

Mai avea un obiceiu acest ţârcă: toată ziua sta cu mâinile vârîte în manşonul buzunarelor dela pantaloni. Nu le scotea din nădragi decât când mânca, încolo şi când dormea, era cu ele toartă, la pantalonaşi. Odată, s'a împiedecat de un ciot în poarta şcoalei şi a căzut trunchiu, curmeziş la intrare. Care copil venia, se uita la el lung, bufnia în râs şi-l păşea ca pe nişte moaşte sfinte — făcătoare de minuni, — apoi se opria în curte şi privia crucit ca la un monstru aruncat în poartă.

Se strânseseră în curte roiu, toţi copiii din şcoală, ridicau o hărmălaie asurzitoare de ai fi crezut că s'a întâmplat cine ştie ce lucru mare de basm, cu balauri şi smei.

Când colo era un biet copil, căzut butuc în poarta şcoalei.

Hop şi domnul Costică Condurăţeanu — învăţător, apare cu statura lui frumoasă şi dreaptă, în gura porţii.

Se uită mirat la mototolul acela de omuleţ trântit jos şi la grămada de furnicar a copiilor. Păşi şi el peste pragul de suflet omenesc, se opri pe loc, împinse cu piciorul tăvălugul-ariciu, care se rostogoli buccea de roată, afară în uliţă. Zări şi dascălul că este Pavlică-„Lăcrămescu", cum îi zicea el.

Copiii râdeau, să plesnească de râs.

— Hai! terminaţi! Aşa aţi învăţat, când vedeţi pe cineva că a căzut, voi râdeţi în loc să-l ajutaţi să se ridice. Puneţi mâna şi-l săltaţi în sus!

— Tu eşti „Lăcrămescule"? Ce-ai păţit? Ţi-a dat careva brânci?

Pavlică, cu mânele tot în buzunarele pantalonilor cum căzuse, cu gura şi nasul pudrate de ţărână, ochii plânşi şi cu oblajii mânzăliţi cocă de pământul amestecat cu lacrimile curse, sta ciusdit, cu faţa de clovn micuţ speriat, bătut parcă şi numai ţâvnia înghiţind lacrimile ce-i isvorau din ochişori pe obraji.

— Apoi, Lăcrămescule, nu mai bâzâi de-asurda, ca proasta, scoate mâinile din buzunar şi şterge-ţi mai bine fleanţele după tine de praf!

Pavlică însă, parcă nici nu auzia ce-i spunea învăţătorul. Se scremea înainte, în plâns.

— Ia puneţi mâna, măi, şi scoateţi-i toartele din pantaloni. Scuturaţi-i hainele de pe el şi haideţi în clasă, la lecţii.

Altă dată, era iarnă. Afară ningea plotoace mari de scame de zăpadă. Jos, pământul îngheţase şi prinsese lunecuş. Pavlică, nu ştiu ce treabă căta prin curte, că a alunecat şi s'a dus târlie pe spate, cu mâinile cobiliţe în buzunare — ca de obiceiu, până sub pletele albe ale unui dud bătrân.

La început nimeni din casă — din ai lui, nu i-au observat lipsa. Era la vremea prânzului. Muma trîntise o dură de mămăligă aurie pe bradul mesei, care fumega, înălţând spre podiră aburi cu miros de mălai prăjit. Copiii, adulmecând în sec, o păzeau de jur împrejur cu ochii, ca pisica şoarecele, ori copoiul epurele. Aşteptau numai să pice tătânu şi să se aşeze greceşte pe rogojină, roată la masa scundă — pe trei picioare şi apoi s'o dumice ca pe un pandişpan.

Iată şi tatăl, clanţ pe poartă. Aruncându-şi privirea orizont pe cearceaful de zăpadă, din curte, observă un ţol negru sub dud. Se duce de-a mirare într'acolo, să vadă ce este. Scotoci bine cu ochii lucrul buclucaş: o cuşmuliţă de oaie, o pereche de botfori şi între ele un petec de postav învelia ceva care sufla foale. Pipăi cu mâna lucrul şi-l întoarse cu faţa de jos, în sus. Se cruci tot, când descoperi că era Pavlică. Il ridică în braţe şi-l duse în casă — lemn de îngheţat. Se speriară toţi, când îl văzură. Muma podidi în plâns de mila lui. Se îngrămădi toată ciurda de copii — fraţi şi surori — să-l vadă. Muma îl desbrăcă de ţoalele ferfeniţă-rupte, îl descălţă de ghetele jerpelite şi-i luă oaia jupuită din cap. Il înfăşură într'un plocat gros de lână şi-l aşeză lângă căminul cald. Pavlică, desmorţindu-se la căldură îşi reveni încetul cu încetul, adormi şi acum răsufla regulat. Muma sta sfeşnic de veghe lângă el şi cu ochii stropiţi de roua inimei ei de mamă, îngăima rugi către Maica Precista, se închina şi-i mulţumia că nu i s'a prăpădit pruncul; Cel de sus a scăpat-o de aşa durere mare.

După două ore de somn, Pavlică s'a deşteptat şi s'a ridicat în capul oaselor. Ceilalţi copii se gudurau în jurul lui de bucurie că a înviat. Muma la fel: l-a luat în braţele ei calde, l-a strâns uşor la sân şi-l săruta ca pe o bucăţică dulce de zahăr. Cei mici, fericiţi, cereau mumei să-i lase şi pe ei să-l pupe pe Pavlică, frăţiorul lor.

Şi, întâmplarea, cu vremea — orice lucru omenesc, a trecut în ne tul uitării. Pavlică, tot aşa cu mâ mânere la buzunare, umbla to ziua. Fraţii, muma, tatăl îi aminte mereu, dar el, te-a feri sfântul, mânile tot în buzunare.

Acasă, dealtfel era cuminte. N plăcea să umble puşlama, să hoi rească potaie pe uliţe, prin târg vara prin zăvoae. Avea şi frică copii, se păzea să intre în droaia Rămânea singur acasă, în timp ce c lalţi fraţi sburătăceau ca păsările toate zările oraşului: pe maidane rane, la „şanţuri" afară din oraş, se numea islazul de vite şi prin de şul crângurilor de pe malurile Ia miţei — după cuiburi de păsărele.

Pavlică se retrăgea în odaie, dacă era vară, sta jos pe prispa pr vorului. Scotea din haină mai mu pietricele — mai mari şi mai m de culori diferite sau peticele de joacă. Lua într'o mână o pietricică o petică de cojoacă şi în cealaltă al le repezea una spre alta, iar el m râia ca un căţel: schelălăia, lătra hălălăia, de credeai că este o adev rată încăerare şi tărbăceală de căţ

Pavlică mai iubia mult şi orătăni din bătătură. Bucuria lui cea m mare era când le aducea câte cine dela ţară — neamuri, vreo perec de pui. Apoi îi ţinea numai în oda legaţi cu o coadă de cârpă de pic rul patului. Ii hrănea cu boabe, fi mituri depe la masă şi le punea î tr'o cutie goală de vax, apă. To ziua şi-o petrecea pe lângă pui. Da unu din ei era cocoş şi cânta, lui săria inima în el de bucurie şi stri la mumă-sa: „I-auzi mamă ce frum cântă săracu' şi ce fulgi frumoşi a Uite cum se uită la mine, cum ciugu pe jos şi cum calcă cu răschitoare lui".

Odată, găsi a doua zi dimineaţa, c coşelul mort sub pat. Atât l-a impr sionat, că a început să plângă cu h hot.

— „A murit Costică al meu", rep ta mereu şi plângea. Mama cu ce lalţi copii au dat să-l liniştească „Lasă maică, că o să cumpere ta un alt cocoş din piaţă".

— Da! Dar n'o să fie ca Costic aşa cu penele înflorite, cu bărbii mărgeluţe roşii şi cu creasta — f restrăiaş. Of! Costică al meu s duuuuus.

Plecând în oraş, nu ştiu după c unul din copii a luat cocoşul de u picior şi l-a svârlit peste gard. Pa vlică, la înapoere, întâiu în odaia cocoşul mort a năvălit, să-şi va idolul iubit. Peste tot a căutat: sub pat, pe după cotloanele sob dar Costică nu mai era nicăeri.

— Unde este puişorul meu, mam cine mi l-a furat?

— O ţigancă maică, a intrat în daie şi l-a luat; eu eram în magaz afară şi n'am văzut-o, că o păruia de coade.

Cum a auzit, a început să boceas cocoşelul lui şi s'o blesteme pe ţiga că, să moară şi ea cum i-a murit l cocoşelul.

Şi, de atunci — după ce era stafid apoi se usca în fiecare zi şi mai ră de focul puiului. Nu mânca, nu culca, nu dormia; sta aşa mereu tri şi cu gândul mâhnit, numai la coc Tatăl, dacă a văzut aşa ceva, a cun părat un alt cocoşel din piaţă, apro pe la fel cu cel care a murit. Pavlic cum l-a văzut, l-a luat în bra şi a început să-l desmierde cu mân pe cap, pe coadă, pe bărbuţe, creastă şi de focul celui mort pupa guşuliţa, aripioarele şi picioare şi i-a zis tot Costică. L-a în perechiat cu puiculiţa văduvă şi-i ţ nea pe amândoi tot în odaie cu el. trebuit să-l descânte mumă-sa, tăt nă-su şi ceilalţi, că deaceea mor pu fiindcă îi ţine în casă. Că ei sunt în văţaţi să trăiască afară şi să doarm pe culmi, în coteţ.

Numai aşa au putut să-l facă Pavlică să-i ducă într'o zi, pe sear în coteţ cu celelalte găini. Diminea ţa însă, cum s'a sculat, prima lui gr je a fost să meargă la coteţ, să-i vad ce fac. Şedeau amândoi, singuri unul lângă altul, mai la o parte c celelalte găini, pe o ştangă.

Pavlică s'a băgat în coteţ, i-a prin şi i-a adus iar în casă.

Vecinele, care veneau pe la mum sa şi vedeau acestea, îi spuneau c Pavlică o să fie inimă bună de o în viaţă, fiindcă are milă de animale.

AUTOBIOGRAFIE

(Urmare din pag. 3-a)

o foae de calendar, pe care nu vom mai putea scrie nimic.

Nu ţi e frică, vântule, de ochiul lui Dumnezeu?

Mi-aud copilăria 'n amintire şi tresar. Tot n'a mucegăit. Se scoală tot cu păunii şi-alunecă pe drumurile satului cu ceaţa şi cântecul surorii, înebunită într'o noapte. O spaimă mare ca un naufragiu, îmi rupe inima în două. Cu un suflet mă 'ndemn spre periferia cu îngeri a lui Dumnezeu, cu celălalt aş vrea să mă 'ntorc flăcău în pădure.

Orele sunt umede şi-au miros tare de cadavre uitate în ploae.

Vântule, dece te uiţi atât de trist la mine? Iţi pare rău că plec? O, nu-ţi fie teamă, că nu-i aproape mai nimic. E-adevărat: prin plămânul, vecin cu sahara inimii, agonizează un corb ca un prohod de toamne sinucise. Iar de pe perina, pe care-mi culc alba oboseală a celor douăzeci de crini, luna soră de caritatea îmi adună'n fiecare zori de zi sufletul roşu şi-l aruncă în latrină.

Dar uită te şi tu în oglinzi.

Vântule, ai umerii obrajilor scoşi în afară şi inelatele-ţi degete descărnate.

Ei şi!

Ce-ţi pasă ţie ori ce-mi pasă mie!

Tu tot vei dansa în astă seară, cu o femee despletită, pe maidanul dela marginea oraşului şi la o beţie luciferică vei aduna toţi visătorii de pe stepă. Iar eu, până când lampa va consuma tot gazul ca pe-o inimă, voiu silabisi mereu numai pentru mine, din „Cuvinte potrivite" şi „Poemele luminii".

Nu-ţi fie frică, nu-ţi fac niciun rău.

Ce ochi frumoşi are corbul din plămânul vecin cu sahara inimii.

Dar vezi, eu nu voiu pleca la fel ca ceilalţi de până acum. Nu. Mă voiu risipi ca o briză prin toate ungherele. Voiu fi în ceasul acela o ceaţă, o melodie. Intre cearceafuri, tu, singurul meu prieten, nu vei găsi decât batista cu prea mult sânge neuscat şi plaivasul. Iar pe masă: lavaliera, o ceaşcă de cafea murdară şi-o ţigară neterminată. Şi nu mă voiu transforma în animal sau plantă, ci 'ntr'o carte de bibliotecă sau poate într'o stea.

O, vântule, de ce tremuri!

Tu ai fost întotdeauna bun cu mine.

E o oră anume, când oamenii mor şi vânturile nu mai bat.

O inimă se târăşte ca o broască spre casa unde copilăria a uitat să se sinucidă. Imi sunt ochii plini de neguri şi totuşi îl văd pe Dumnezeu.

Vântule, du-mă înapoi să-mi iau inima, s'o duc pe biletele de papagal ale palmelor — ca pe-o zodie— Maicii Domnului în cer.

GEORGE PETCU

de MARIN COSMESCU

A venit pe lume când oamenii jucau hora nebunească a războiului. Ziua când începea viaţa lui a fost hotărîtă pentru 13 Ianuarie 1917, iar locul, în satul Grindu, din judeţul Ialomiţa. In timpul acela, tatăl său, Alexandru Petcu, murea pe undeva, răpus de schije, apărându-şi ţara.

Copilăria lui, sbucium de viaţă mică în care bătea o inimă mare. Ochii lui s'au deschis pe stepele Bărăganului şi-a învăţat de mic să privească în depărtări, dincolo de zidul albastru al cerului, unde auzea chemarea şăgalnică a fetei morgane.

Educaţia liceului militar dela Mânăstirea Dealului n'a putut să-i îndrepte aspiraţiile către o carieră ostăşească. Firea lui independentă asculta glasul libertăţii, al imensităţii zărilor, al fetei morgane cu care se logodise încă din copilărie.

De aceea el n'a rămas în militărie, ci a pornit pe drumul literelor şi-al gândurilor. In mediul studenţesc se simţea ca 'n elementul său. Putea să-şi dea frâu liber sufletului.

George Petcu nu s'a împotrivit destinului. I-a primit loviturile cu fruntea senină. Cu fiecare sforţare peste puterile lui fizice, îşi simţea sfârşitul mai apropiat. Şi nu se 'ngrozea, cunoscându-şi ereditatea. Pierderile membrilor din familia lui nu-l înspăimântau mai mult decât orice fapt divers. Nu-l preocupa nimic lumesc, ci se încăpăţâna să-şi trăiască primăvara vieţii sale cu închipuirea. Acolo sus, deasupra lumii acesteia stăpânită de demonul materialismului, el putea să întrevadă adevăratul sens al vieţii, cultivând idealul în sufletul său şi întreţinându-se cu iluziile.

Când se cobora printre semenii săi, privia cu desgust sclavismul convenţiilor sociale, ironiza mândria prostească a celor care-l ocoleau şi 'nchidea ochii când goliciunea spirituală a omului i se arăta sub variate aspecte.

George Petcu nu s'a gândit să scrie poezii „pentru toţi orbii pământului". S'a tălmăcit doar pe sine, adolescentul rătăcit pe stepele Bărăganului în căutarea iluziei fata-morgana. Şi a murit înainte de a o găsi.

In poeziile sale („Tălmăciri din mine" şi „Fata-morgana") a spus crezul generaţiei lui, a frământat crezul ei şi pe el s'a uitat, ori s'a înfăţişat ca un închipuit, dar nu dinamic, cerebral, cum era. De aceea viaţa lui a rămas ca o enigmă pentru prietenii şi colegii săi de facultate, în clipa când i-a părăsit.

Ca unul dintre cei mai apropiaţi prieteni ai lui George Petcu, — i-am spus-o şi lui când trăia şi-o afirm şi acum — că ducea o viaţă dublă, secretă, prin una din feţele ei. Dar cum lui nu-i plăcea să se afle cine este, mă ruga adesea să nu vorbesc nimic despre el şi intimitatea lui, colegilor ori prietenilor...

Dar munca lui migăloasă, nervoasă am putea zice, de laborator, din care au izvorît cele două volume de poezii ale sale şi alte creaţii literare pe care le-am găsit ascunse în manuscrise aproape ilizibile, sau preocupările studioase din care se poate vedea necontenita lui foame de a cunoaşte, până în preziua morţii? Sunt capitole din romanul vieţii lui, cari aduc o limpede deslegare enigmaticului, confuzului şi întunecatului George Petcu, pe care l-au cunoscut colegii şi admiratorii săi, capitole despre care nădăjduesc să mă ocup pe larg, în viitor, urmărind prin aceasta recunoaşterea personalităţii literare a lui George Petcu şi aşezarea lui la locul cuvenit, în antologia liricei noastre.

D. Zghibarţev (Bolgrad): Sacale cu boi

D. Zghibarţev: „Micii inchizitori"

Cronica dramatică

ATRUL „MUNCĂ ŞI VOE IĂ" : „STRĂ-STRĂMOŞUL", MEDIE IN 3 ACTE DE CARVENEZIANI, TRAD. DE PROF. ALEX. MARCU

n rândul premierelor cari reprezintă pe scenele ureştene vara aceasta, văzut de curând, la teal de sub direcţia d-lui tor Ion Popa, o comedie ul de hazlie a scriitorului an Carlo Veneziani.

ubiectul acestei piese este s dintr'o închipuire, dinficţiune, pe care autorul face, o închipuire strade care fiecare ne putem

Maria Mohor

seama la câtă curiozitate te da naştere. Fiecare tre noi ne-am pus cel in odată, în faţa ritmuvieţei moderne, întrebace-ar zice strămoşii noşdacă s'ar scula din mornt? Ei bine, din această miză s'a înseilat acţiunea nediei „Stră-strămoşul". ronul de Montespano, prinl nobil al unei familii cu naşi chiar în zilele noastre, stemat la anul 1000 să se zească la viaţă din 300 în de ani, renaşte, printre ocazii, şi în secolul nos-. Iar fiindcă piesa este şi simplu o comedie, lurile nu *sunt luate* prea

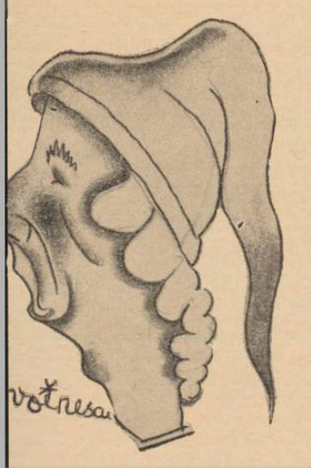

Ion Iliescu

tragic. Apariţia acestui ă-strămoş aduce nenumăe încurcături familiei sale, că unui stră-strănepot. r toate nu sunt decât hide fiindcă lumea îşi dă ma de starea anormală a onului.

ar când, conform blestelui, sărutul unei femei îl arme pentru o nouă pedă de 300 ani, nimeni nu lua seama la acest mic fenen trecător, ce-a fost ul de câteva zile al unui din alt veac, în cadrul dernismului nostru.

Comedia, dacă ne gândim, e cât se poate de reuşită. Situaţiile hilare abundă. In faţa tehnicei moderne, în faţa automobilelor, radiofoniei, telefonului, lămpii electrice, etc., precum şi în faţa raporturilor complect schimbate dintre oameni, baronul de Montespanto se poartă cu o naivitate uimitoare.

In fond, o comedie de situaţii. Ceeace este deplasat, tocmai prin faptul că e comedie de situaţii, sunt tiradele prea retorice, prea emfatice, prea pretenţioase pentru ritmul vioiu de farsă al piesei, pe care baronul le ţine de câte ori are ocazie să se plângă din pricina curiozităţilor moderne.

In ceeace priveşte interpretarea, credem că n'a fost la înălţimea piesei.

Artiştii nu şi-au păstrat seriozitatea dealungul desfăşurării întâmplărilor.

Trebue să precizăm chiar, că piesa, cu toate că este comedie, actorii nu pot să râdă asemeni publicului, de felul jocului lor. Ceeace pentru public este un mijloc de a se înveseli, adesea pentru ei rămâne pur şi simplu ocazie de mirare. Şi atunci, în caz concret, dacă baronul de Montespanto este prilej de râs pentru public totdeauna, în lungul celor trei acte, pentru d-na Maria Mohor, nu este adesea decât mirare, sau spaimă. Or, aceste efecte sunt distruse când încununarea lor o formează vreun surâs abia reţinut!

Cezar Rovinţescu

D-nul Eterlé, care este realmente un element de talent, a interpretat cu inteligenţă rolul domniei-sale.

Din restul ansamblului, nimeni nu s'a distins.

VICTOR POPESCU

Din carnetul unui spectator

IV

de TRAIAN LALESCU

E un lucru de mult ştiut că „nu se discută gusturile". Şi totuşi există în lumea asta mulţi oameni cari nu se pot lămuri dece o carte, o piesă sau un film nu ţi-au plăcut. Oamenii aceştia încearcă să-ţi aducă sute de argumente în speranţa că îţi vor schimba părerea. Aşa, de-o pildă, un cunoscut a încercat timp de un sfert de ceas să mă convingă de miile de calităţi ale unui film care mie nu îmi plăcuse. Şi văzând că eu rămân nepăsător în faţa entuziasmului cu care îmi vorbea despre interpreţi, regisor, decoruri, şi, însfârşit tot ce mai are un film, m'a privit furios şi a găsit necesar să mă întrebe şi pe mine dece nu mi-a plăcut spectacolul. I-am răspuns calm: „Fiindcă stăteam lângă un domn gras".

Nu aş fi crezut niciodată până atunci că pot să existe ochi atât de mari ca aceia pe cari i-a făcut prietenul meu. De obiceiu ochii mari sunt comparaţi cu două cepe. De astădată comparaţia nu ar fi fost potrivită. Doui pepeni erau în momentul acela ochii prietenului. Şi nu două fleacuri de cantalupi pe cari-i ţine negustorul într'o mână; doui pepeni verzi, mari şi bine copţi. După ce ochii au revenit la forma lor normală prietenul meu a constatat că nu mai poate vorbi cu mine, fiindcă sunt neserios. Şi totuşi ţin să-l asigur aici, că am fost cât se poate de serios. Se vede că el n'a stat niciodată lângă un domn gras. Sau dacă a avut ocazia să stea lângă un astfel de domn care mută cât mai spre dreapta acul cântarului a avut nenorocul să nimerească un domn liniştit: unul dintre acei grăsani cari-şi aşează burta pe genunchi, cum şi-ar pune o pălărie sau o carte, şi priveşte calm filmul. Astfel de spectatori graşi sunt însă destul de rari.

De obiceiu omul gras este o persoană mereu sbuciumată. Odată instalat în fotoliu începe să transpire — omul gras transpiră şi când e cald, şi când e frig, şi când umblă, şi când stă jos. Odată cu transpiraţia începe şi sbuciumul. Burta îi cade pe genunchi, se lasă uşor spre dreapta, căutându-şi loc pe genunchii tăi. După ea pornesc umerii, capul, picioarele, toate părţile trupului. Nu mai poţi spune că stai pe un loc, deoarece stai doar pe o jumătate. Remarci apoi că ţi-e foarte cald. Crezi la început că ai găsit un loc chiar de-asupra caloriferului. Îţi dai însă imediat seama că în toiul verii nu se poate face foc. Şi deslegi imediat enigma. Caloriile pe cari le emană domnul gras îţi ţin şi ţie de cald. Nu ştiu dacă aţi observat dar mai toţi domnii graşi sunt şi astmatici. Oftaturile lor ţin isonul lamentărilor de pe ecran.

Deodată te uiţi furios la vecinul tău corpolent. Ţi se pare că s'a întrecut cu gluma. Într'o sală din centru nu se face să flueri. Constaţi însă imediat că te-ai înşelat. Domnul gras nu fluieră intenţionat. Chipul lui e prea senin şi nici nu poate fluiera fără să mişte din buze. Înţelegi că aerul care, pentru ca să iasă din plămânii domnului gras trebue să-şi facă cu greu loc prin kilogramele de osânză, produce acel sgomot ce se poate numi fluerat. Lângă un astfel de domn am stat la filmul care-i plăcuse amicului meu. Nici domnul prea lung şi prea slab nu e un vecin prea comod. Pentru dânsul e o problemă cum să-şi aşeze picioarele. Le întinde în dreapta dar duduia de lângă el îl socoteşte obraznic. Atunci, disperat, le trimite spre stânga, unde te nimereşte pe tine, paşnic spectator, care îndură cu stoicism, oasele intrate ca nişte şurubelniţe în carnea coapsei.

Pe ecran se petrec lucruri comice şi se uită lumea la tine, mirată, de ce nu râzi.

Dar ce lucru mai drăgălaş e pe lumea asta, decât un copil. Pe mine mă cunosc toţi tâncii mahalalei că le dau parale şi bomboane. Şi totuşi, sunt copii pe cari-i urăsc. Ei n'au la urma urmei, nicio vină. Nu-i cunosc şi nici nu mă cunosc. Dar părinţii lor vor să-i distreze şi-i duc la cinema.

Sunt sigur că aţi avut şi dumneavoastră ocazia să staţi în faţa sau în spatele unui copil pe care l-a adus mama la cinema. Şi cel mai liniştit prunc devine în faţa filmului curios: „Mamă, ce-i asta?... Mamă, ce-i aia?" Şi mama trebue să-i dea explicaţii: „Asta-i o casă... Aia-i o doamnă"... La filmul „Grădina lui Allah", la scena în care Charles Boyer o sărută pe Marilene Dietrich, o fetiţă din spatele meu vroia să ştie „ce-i face domnul acela doamnei". Răspunsul a venit imediat: „O sărută, nu vezi?" Dar fetiţa era „şireată": „Bine, bine, dar ţine cam mult".

Mamele sunt apoi obligate să citească cu glas tare cele scrise pe ecran. Spectatorul de lângă ele e supus atunci la adevărate chinuri. Trebue să observe că tânăra mamă graseiază puţin, că zice „ă" în loc de „â", că vorbeşte pe nas şi alte multe încă. Râde în sine când mama sare câte un cuvânt pe care copilul nu trebue să-l audă. Şi la un moment dat îşi dă seama că nu mai înţelege nimic din film. Ştie în schimb că „domnul acela a căzut fiindcă n'a mai putut să stea pe picioare" şi că „Mickey Maus vine îndată, puiule"... Iar când copilul s'a plictisit şi începe să ţipe ca din gură de şarpe, spectatorul de alături e încântat. Ştie că mama o să-şi ia odrasla ca pe un bagaj şi o să părăsească cinematograful.

Să nu credeţi însă că numai copiii vorbesc la cinema. Se întâmplă câteodată să te aşezi lângă un grup de tineri spectatori. Sunt şi fete, şi băieţi. Băieţii, ca să placă fetelor, se simt datori să fie spirituali. Râd cu hohote, când sunt scene triste, plâng când sunt scene vesele, şi mai fac şi comentarii: „Asta parc'ar fi profesorul nostru de fizică!" Fetele se prăpădesc de râs: „Vai tu, ce haz are Jenică". Ceilalţi băeţi, constată cu ciudă: „Al dracului Jenică". Şi tu, biet spectator, trebue să înghiţi neghiobiile lui Jenică. Fiindcă de aia ai dat 70 lei pe un bilet. Ca să te distrezi.

Cinematografele

SCALA : „PARADA VEDETELOR"

Pe cât de încântat am fost după ce-am văzut filmul „Cuibul fericirii", tot atât de plictisit am părăsit sala acelui cinematograf Scala. după prezentarea ultimei premiere: „Parada vedetelor". Acest film cu multă muzică şi dans ar fi fost foarte la locul lui acum 4—5 ani, vârstă pe care, socotind după coafurile vedetelor, o are. In ultimul timp însă s'au făcut atâtea progrese în „filmele-revistă" încât nu ne mai putem mulţumi cu câteva decoruri sărace, cu „un număr de revistă, **cu măşti** de „vedete cunoscute", număr pe care l-am văzut acum vreo doui ani prezentat într'o revistă a lui Tănase, cu un cuplu destul de reuşit de comici fantezişti cari nu pot însă să-l ajungă pe fraţii Ritz. Nimic nou nu aduce filmul acesta pe ecran, chinurile pe care le îndură o vedetă americană fiind prezentate şi în alte filme mult mai reuşite.

Se vorbeşte apoi în film mereu de 13 fete frumoase, actriţe pe cari o casă producătoare vroia, pe semne, să le lanseze, ceeace, cred, a fost şi singurul rost al acestui film. Cu toate că ştiut este că cele mai frumoase fete se pot vedea într'un film american, această „Paradă a vedetelor" face excepţie prezentându-ne 13 fete urâte, de o lipsă de graţie pe care numai la actriţele germane o mai întâlneşti. S'ar putea ca toaletele şi coafurile să le fi dezavantajat. Dar faptul că, cu toată vechimea filmului, distribuţia nu cuprinde niciun nume femenin cunoscut, dovedeşte că cele „13 fete frumoase" au însemnat un „bluff". De altfel şi chipul în care au arătat cum ştiu să joace în acest film nu le putea lansa.

CAPITOL : „DOAMNA DIN MALACCA"

Un film care are la bază un roman de aventuri ca acela al lui Francis de Croisset, nu putea decât să ţină încordată atenţia spectatorului care ia parte cu toată pasiunea la aventurile tinerei englezoaice cu griji mărunte dar idealuri mari. Un scenariu atât de bogat ca al acestui ultim film francez, încăput pe mâna unui regisor de talia lui Marc Allegret nu poate decât să intereseze şi să placă. Marc Allegret a ştiut, prin nici amănunte să redea bine starea sufletească a eroilor, dându-le în acelaş timp actorilor destulă libertate să-şi interpreteze rolul, aşa cum *îl simt* ei, nu cum *îl vede* regizorul.

Am avut astfel ocazia să admirăm o Edwige Feuillère mai frumoasă ca niciodată şi cu destulă personalitate, şi un Pierre Richard Willm mai liber în gesturi, mai puţin terorizat de regisor.

T. L.

Apel către

Foştii luptători din războiul cel mare
Decoraţii de război
Invalizii de război
Foştii voluntari de război

Apărarea ţării este încredinţată armatei şi este o cinste de a face parte din rândurile ei.

In toate ţările din lume elementele de elită ale naţiunilor dau dovadă în mod public de integrarea lor perfectă în spiritul ostăşesc pentrucă numai întărind armata, fiecare naţiune îşi poate mai bine apăra şi păstra bunurile sale.

La noi în ţară, foştii luptători din războiul cel mare, trebue să arate că au rămas bravi şi credincioşi ostaşi ca şi pe frontul de luptă din 1916-1919.

Făuritori de ţară atunci, au datoria ca să lupte pentru ţara lor, — integral pe frontiere şi înăuntru, — dând exemplu tineretului şi dovedindu-i că cei albiţi de vremuri cată a fi în fruntea acelora pe cari naţia se poate bizui în vremuri de restriştе.

In acest scop mulţi camarazi, foşti luptători, s'au adresat insistent asociaţiunei noastre ca să intervenim ca şi ei — eşiţi din cadrele armatei din cauza vârstei, — să fie utilizaţi în cazul unui eventual război şi să fie puşi de pe acum pe tabelele de mobilizare.

Onoraţi de aceste cereri, ne-am adresat Marelui Stat-Major al armatei care prin ordinul No. 20462/22 Mai 1939 ne arată că: „apreciază şi aduce elogiul său patrioticei noastre iniţiative", şi aprobă în principiu utilizarea foştilor luptători eşiţi din cadrele armatei în servicii militare de lucru.

Profund mişcaţi de onoarea ce ni se face, ne-am adresat Ministerului de Interne cu rugămintea de a se aproba apelul nostru către camarazi. Ministerul a aprobat cu ordinul No. 12702 A/1939.

Aşa fiind, facem un apel la toţi camarazii din războiul cel mare, ofiţeri de rezervă, grade inferioare şi soldaţi, cu toţii, fără nicio deosebire să se înscrie pe tablourile ce întocmim, arătându-ne conform ordinului M. S. M., *vârsta ce au, meseria sau profesiunea, iar la ofiţerii de rezervă şi cunoştinţele tehnice ce au.*

Repetăm că putem înscrie pe tablouri numai pe acei camarazi cari nu posedă ordine de chemare în caz de mobilizare.

Noi vom întocmi tablourile pe categorii şi fiecare dintre cei ce vor avea onoarea să fie reţinuţi de Marele Stat Major, vor primi înştiinţare de rolul lor în caz de mobilizare.

Camarazi! Fiţi mândri de onoarea ce vi se face! Fiţi demni de însărcinarea ce vi se dă! Fiţi la înălţimea numelui de foşti luptători din războiul cel mare!

Trăiască REGELE!
Trăiască ROMANIA!
Trăiască ARMATA!

Preşedintele U. N. A. L. — Uniunea naţională a foştilor luptători şi „CASCA DE OŢEL", *Dr. Virgil Serdaru,* avocat.

Vice-preşedinţi: General rez. *Petre Dumitrescu,* inginer *V. Coman,* cpt. rez. *Aurel Ştefănescu.*

NOTA.—Toate cererile din toată ţara se vor trimite direct la U. N. A. L. Uniunea naţională a foştilor luptători, în Bucureşti, strada C. A. Rosetti nr. 40. Camarazii din ţinuturile alipite la patria mumă se pot înscrie dacă au făcut parte din cadrele armatei române sau ale fostelor armate austro-ungare sau ruse sau au fost voluntari de război.

Societăţile de foşti luptători, etc., sunt rugate a invita pe membrii lor să se înscrie pe tablourile ce întocmim sau să ia contact cu noi în vederea întocmirii tablourilor.

POŞTA REDACŢIEI

Românul e născut poet. Lucrul acesta se cunoaşte până la Heliade. De când acesta a mai dat şi celebra „bulă" de încurajare care sună cam aşa: „Scriţi, băieţi, oricât, oricum şi oriunde, numai să scriţi", — toată lumea îşi găseşte o subită vocaţie pentru tot felul de genuri. Nimic nu rămâne neabordat. Este o concepţie care nu dispare, spre mare bucurie a cronicii de haz.

Vom transcrie mai jos, respectând întocmai punctuaţia şi ortografia, următoarea „poesie" primită zilele acestea:

Regele cu-Armata Ţării
Dud lupta neobosiţi,
Şi Regina României
Este mamă la răniţi.
Dar ân luptele grozave
care tot ân cale sfarmă,
Cade şi Ecaterina
Alături de scumpai armă.
Şi cu zâmbetul pe faţă
In a morţii agonie,
A şoptit: Acum sfârşit-am
Pentru Sfânta datorie,
Noi din când în când s'aprindem
Candelă sau lumânare,
Pentru toţi care-au murit
Pentru România mare.

Ilie Păunescu: „Jalbe şi răfueli", — după cum singur d-ta o spui, — o încercare, care nu se poate publica.

Scenele cu copii precoci, la cari replicile scânteietoare abundă, rămân ca o indiscutabilă specialitate a d-lui Ionel Teodoreanu, a cărui Olguţă nu poate fi decât admirată, nicidecum caricaturizată. Influenţa acestui scriitor se oglindeşte limpede în cele două pagini (mari) de manuscris. Mai stărue d-ta şi vei găsi oricând la noi înţelegere şi bunăvoinţă.

C. POSTELNICU

FABULA À REBOURS

Vulpea: — **Dacă te urci sus pe cracă, îţi arăt una bună!..**

LEDA ŞI PUII DE LEBADA

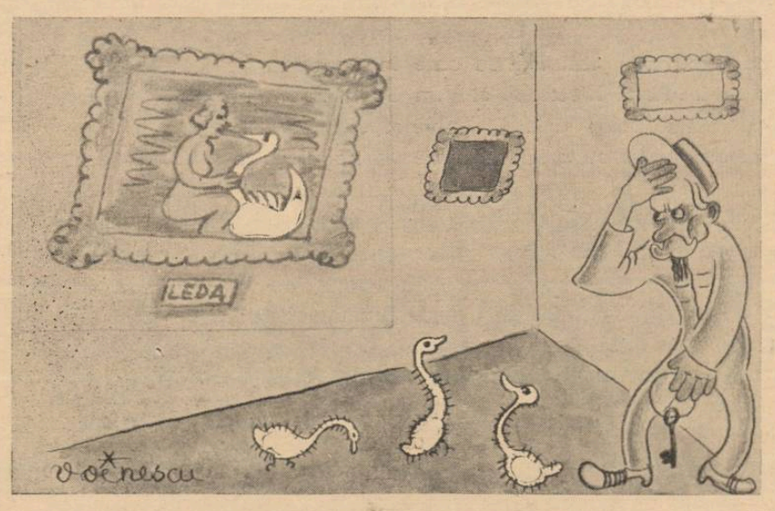

Paznicul muzeului: — **Iar...Nu se mai liniştesc ăştia doi, domnule!**

SUBIECT DE CONVERSAŢIE

— **Mimi e o femee consumată.**

Literatură, artă, idei...

„ORTODOXIE ŞI CULTURA"

este intitulată cartea de esseuri a domnului profesor Nichifor Crainic şi care va apare în această toamnă. Cunoaştem câteva capitole nespus de interesante şi suntem convinşi că apariţia ei va produce numeroase discuţii şi polemici ca, de altfel, toate operele domnului Nichifor Crainic.

POETUL GEORGE GREGORIAN

lucrează pe îndelete la un masiv volum de poezii, care va încorona mult frumoasa domnieisale operă poetică. Făcând parte din acea falangă definitiv integrată în istoria poesiei noastre: Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Adrian Maniu, V. Voiculescu, Ion Pillat, domnul George Gregorian va da la lumina zilei un volum de versuri, care va fi un moment poetic, ce va trebui să fie reţinut. Deocamdată, ne-am luat voie să vestim cortea care va apare mai târziu, după ce va fi definitiv pusă la punct.

IN ULTIMUL NUMAR

al „Vieţii româneşti", vom remarca între alte lucruri ce merită să fie discutate, un foarte just şi documentat articol al d-lui Al. Philippide, despre „Poeţii germani de astăzi". Foarte informat şi tot atât de actual, acest mic studiu, aduce în discuţie una din cele mai vii şi mai arzătoare probleme literare. Subliniind nota de „monotonie" ce străbate tânăra lirică germană, domnul Al. Philippide remarcă: „desfacerea din tonul tradiţional este foarte grea". Ignorând voit precursorii, chiar când ei sunt un Rilke, George, Trakl, poeţii germani de azi merg un drum a-liric şi riscant. Subscriem constatările poetului Al. Phillipide şi, împreună cu Domnia-Sa, aşteptăm rezultatele acestei ciudate experienţe poetice dirijate.

INŢELEPCIUNEA ORIENTALA

a rodit fruct autentic şi pe plaiurile noastre. Domnul Emil Muracadé, tânăr poet sirian stabilit temporar la Bucureşti, a tipărit la Vremea un mic volum intitulat „Pulbere de stele". Interesant şi plin de sugestii, volumaşul lui Emil Muracadé ne-a adus o boare de ţărm însorit şi — dece n'am spune-o — ceva din romantica nostalgie a unui apus de soare. Cartea, în forma ei românească, e îngrijită de d. Gabriel Bălănescu acel fin şi subtil prozator, cuprinzând câteva cuvinte de prezentare de d-nii Ion Pillat şi Radu Gyr. Din frânturile lui Emil Muracadé, vom da câteva mai la vale: „Biblia este un palat de oglinzi, oricum te mişti, îţi găseşti chipul". Sau: „Durerea niciodată nu e copilărie. Ea este grea chiar dacă o simţi în vis". De bună seamă că broşura lui Emil Muracadé va fi o bucurie pentru iubitorii de gând, aşa precum a fost şi pentru noi. Remarcabil e faptul că Muracadé nu se mărgineşte numai la creaţie originală, el a tradus din Eminescu şi Coşbuc în limba îndepărtatei sale ţări, pentru acest gest el merită felicitări!

PROFESORUL CANDID C. MUŞLEA

din Braşov, este unul dintre cei mai harnici cercetători ai cetăţii sale. Am mai însemnat cândva cuvinte de meritată preţuire pentru rara Domniei sale muncă şi ceeace facem azi e sublinierea unui studiu interesant şi nou, apărut în paginile unui săptămânal din Capitală. Dar dela d. Candid C. Muşlea, aşteptăm încă multe şi frumoase surprize, în ceeace priveşte oraşul pe care îl cinsteşte prin condeiul său harnic şi atent.

DIN OSCAR WILDE

neîntrecutul maestru al paradoxului şi tot atât de neîntrecutul scriitor, vom da pentru uzul lectorilor noştri câteva cioburi desprinse din „Portretul lui Dorian Gray", carte pe care o răsfoim, căutând în ea lectura unei adolscenţe poetice. Prietenii noştri vor putea să mediteze cu mult folos pe marginea acestor gânduri. „Să te fi ruinat cu poezia, este o distincţie plină de merit". Mai încolo: „Cetesc cărţi cu mult prea mare plăcere, ca să am poftă să scriu una". Sau: „Tragediile altor oameni au întotdeauna ceva nespus de comun". Alta: „Imi spune lucruri care mă indispun. Imi dă sfaturi bune". Sau în cele din urmă: „Ca să recapeţi tinereţea, e nevoie doar să-ţi repeţi nebuniile". — In cursul lunilor de vară toridă, ne vom permite să mai transcriem aşchii de felul acesta, nu ca să subliniem spiritul unor oameni mari, ci ca să dăm, uneori, prilej de meditaţie celor ce ne vor ceti între un ceas de flirt şi o partidă de volley. Avem convingerea că această metodată este eficace şi plăcută; doctoriile amare servite în cafeaua turcească sunt înghiţite întotdeauna cu un zâmbet!

„ALCIBIADE"

este titlul unei drame istorice în cinci acte în versuri, al cărei autor este d. C. Constantinescu. Este interesant şi remarcabil efortul pe care-l face domniasa de-a reînvia luminoase siluete ale antichităţii. De îndată ce vom fi avut răgazul necesar de a ceti cartea, vom însemna despre ea câteva gânduri. Până atunci, trimitem domnului C. Constantinescu lauda noastră.

LAUREATUL „FUNDAŢIILOR REGALE"

autorul volumului „Finister", poetul Aurel Chirescu, nu-şi desminte talentul în ciuda răuvoitoarelor „critici", pe care unii indivizi i le aruncă în faţă. Domnul Chirescu este un poet adevărat, lucru pe care ni-l întăreşte, din nou, o poezie recentă.

E vorba de „Haiduc de vis", apărută în ultimul număr (Iunie) al revistei „Gândirea". Pentru bucuria iubitorilor de poezie românească, vom lua o strofă în coloanele noastre:

„Şiretele poteri pândesc pe de [lături
„Cu rânjet nemernic să-mi sân- [gere visul
„Dar, dîrz, din frunzarul de pure [lomături,
„Eu svîrl cu luceferi, de-auie [abisul"

Limpezimea „dârză" a strofei de mai sus este, credem, o ilustrare a spuselor noastre. De altfel, paginile volumului său se menţin mai întotdeauna la aceeaşi notă de poezie.

AUREL MARIN

retras în umbra munţilor şi a gândului, lucrează la un nou volum de poezii, care probabil că va fi tipărit la toamnă. Autorul lui „Jodler" al „Versurilor" şi al atâtor alte armonii clare, ne va prezenta, nu ne îndoim, o culegere din cele mai frumoase; câteva poezii apărute în ultima vreme, mărturisesc.

„POEMELE ADOLESCENTULUI"

se numeşte cărţulia de versuri pe care ne-o trimite domnul Mircea Papadopol, redactorul revistei „Festival". Am apreciat întotdeauna râvna şi truda sa pentru scris şi poezie, însă „Poemele adolscentului", sunt doar o palidă promisiune pentru un viitor nedefinit. Din poemele cărţii, am desprins rareori o imagine fericită, care sclipea în poemă, în general însă atmosfera „Poemelor" este de dibuire şi incertitudine. Pentru sârgul poetic al domnului Papadopol vom lua o strofă închegată:

„Uite, a sburat din sufletul meu
„Peste noapte — ca berzele — [cântecul tinereţii.
„Şi'n această dimineaţă cu frunze [de carton
„M'am trezit învins, ursuz, bă- [trân şi singur".

In clipa când toţi stihuitorii îşi vor da seama că arta poetică nu e numai înşirare de imagini şi cuvinte, vom ceti nu numai nenumărate versuri — ci şi poezie!

„AM PLECAT DIN SAT"

confesiunea autobiografică a sculptorului Ion Vlasiu, apărută în tiparniţa rară a domnului Miron Neagu dela Sighişoara, este o carte din cele mai pitoreşti şi mai vii. Satul ardelean trăeşte în aceste pagini, aşa cum nu a trăit de mult, în vreo altă carte. Simplitatea şi sinceritatea rurală a lui Ion Vlasiu, au isbutit în „Am plecat din sat", pagini cutremurător de autentice şi de frumoase. Trecând dincolo de limitele „literaturii", Ion Vlasiu a intrat în viaţa imediată, cu tot talentul său nediformat. Acesta este supremul elogiu ce i-l putem aduce noi, mai ales în epoca aceasta de voită preocupare de „stil", „originalitate" şi alte asemenea plăsmuiri pur livreşti.

UN FIN POET

am numit pe d. Gherghinescu Vania, a isprăvit un volum nou de poeme: „Privighetoarea oarbă". Aşteptăm cu justificată încredere apariţia acestui nou popas liric, mai ales că dela ultimul volum al poetului, au trecut destui ani. Prietenii scrisului d-lui Gherghinescu Vania, vor avea o nouă bucurie în toamna ce vine. Noi am căutat să le-o împărtăşim cu un ceas mai devreme.

CU BUCURIE MULTA

anunţăm ca în lunile viitorului „sezon literar", domnişoara Leanca Dumbrăveni va tipări o culegere de poesii. Noi, care cunoaştem frumosul şi proaspătul har poetic al acestei fete, suntem mulţumiţi că în cele din urmă versul ei va putea fi gustat nu numai de cei doui sau trei prieteni. Timiditate sau teamă, nu a mai rămas nici o justificare, pentrucă în curând cartea va fi în vitrina librăriilor noastre. Pentru talentul Leancăi Dumbrăveni, am pariat.

AŞTEPTĂM DIN CĂLDURI

apariţia toamnei, a acestui anotimp, care sperăm că va fi mai puţin vitreg cu vieţile poeţilor şi mai rodnic în ceeace priveşte volumele bune. Melancolia acestei aşteptări este pentru noi o tristă voluptate, mai ales că întotdeauna ne-am pus speranţele în necunoscutul nostru frate, care ar apare într'o bună zi, cu manuscrisul plin de talent sub braţ şi cu buna credinţă în ochi. Ne-a fost dor întotdeauna de curăţenia inimii, pe care o aflăm atât de rar între semeni. Iată dece toamna lui 1939 va trebui să ne dea ceeace aşteptăm ; căci şi noi ne-am săturat de lichele, de compromisuri, de îngeri căzuţi şi de înfrângeri. In orice caz însă toamna asta va da un aer de nouă atmosferă, printr'un act de curaj şi de sinceritate, pe care trei sau patru tineri îl făuresc, în taină, undeva în umbră. Pentru purul lor curaj, nu ajunge cerneala condeiului nostru.

DOMNII AUTORI ŞI EDITORI

care doresc ca lucrările lor să fie discutate sau anunţate în coloanele acestea, sunt rugaţi să trimită câte-un exemplar, pe tot timpul vacanţei, pe adresa: Ştefan Baciu, Str. Dr. Baiulescu nr. 9, Braşov. Aceasta, fiindcă dorim să menţinem cadrul viu şi informativ al rubricei noastre şi în lunile de vară.

ŞTEFAN BACIU

Concursul cu premii în memoria scriitorului Th. D. Speranti

In numărul 3 din 21 Ianuarie, acest an, al revistei noastre, am anunţat condiţiunile concursului cu premii pe care familia lui Th. Sperantia de acord cu „Universul literar" îl instituise, cu prilejul împlinirii a zece ani dela moartea regretatului scriitor. Intrucât din motive nepreveăzute şi independente de voinţa iniţiatorilor acestui gest de pioasă recunoştinţă pentru memoria unuia din cei mai fermecători prieteni ai copilăriei noastre, a tuturor, concursul nu s'a mai putut ţine în condiţiunile anunţate, le reamintim acum, fixând şi un nou termen pentru depunerea manuscriselor:

Premiile sunt destinate tineretului şi anume elevilor de curs secundar. Ele se vor împărţi în înţelegere cu redacţia „Universului literar" şi anume celor mai bune lucrări tratând despre „Anecdotele lui Th. D. Sperantia (analiză literară).

Premiile sunt în număr de trei:

Cel dintâiu constă din suma de lei trei mii în numerar. Lucrarea premiată va fi publicată în „Universul literar", iar dacă va prezenta o deosebită valoare va putea fi, eventual, extrasă şi în broşură spre o cât mai întinsă răspândire.

Două premii de încurajare, în sumă de câte o mie lei vor fi oferite altor două lucrări merituoase. Textul acestora va fi deasemeni, publicat în revistă, parţial sau în întregime.

Dacă împrejurările ar cere-o, unul din cele două premii de câte o mie de lei va putea fi împărţit spre a se atribui la doi concurenţi de merit egal.

Intinderea textului va fi de cel mult 12 (douăsprezece) pagini (ministeriale) dactilografiate.

Lucrările se vor depune sau trimite prin poştă la redacţia „Universului literar", men nânduse pe plic că sunt de nate „Pentru premiul Th. Sperantia". Concurenţii, n vor pune iscălitura pe luc rea trimisă ci o vor înlocui un „motto", alăturând însă mic plic închis pe faţa că se va scrie acelaş „motto" înăuntrul lui se va indica mele concurentului, adr şcoala la care urmează şi cl

Termenul ultim pentru mirea lucrărilor este la 1 embrie 1939, iar rezulta concursului se va publica la Decembrie 1939.

Comisia care va ceti şi ap cia lucrările va fi alcătuită trei persoane: un preşedinte les dintre cele mai cu v personalităţi ale lumii noas literare şi doi membri: u din partea revistei „Unive literar" şi altul din partea miliei Sperantia.

Cultul mătrăgune

(Urmare din pag. 1)

când umblă cu mătrăguna, măcar să-şi schimbe cămaşa ; deasemenea, trebuie să-i vorbească cuviincios, ca faţă de o iarbă sfântă. Ea se recoltează în luna Aprilie şi Mai, înainte de Rusalii ; căci, se crede, după această dată, virtuţile magice ale plantelor se risipesc. Femeia care o culege trebuie să fie îmbrăcată curat, şi să nu fi avut raporturi maritale. Aceasta, nevăzută de nimeni, tăcând, se duce în pădure, sapă mătrăguna şi în locul ei pune pâine, sau mămăligă, miere sau zahăr, spunând : „Eu îţi dau miere, pâine şi sare, tu dă-mi leacul Sfinţiei tale". Dacă femeia trece, în drum, peste un pârâu, aruncă o fărâmă de pâine sau mămăligă, ca apa să le ia pe acestea, şi să nu „ducă" virtutea magică a plantei.

Culegătoarea potriveşte astfel încât să fie în acea zi lună plină. Firele de rădăcina mătrăgunei sunt strânse câte 5, 7 sau 9 laolaltă, spunându-se numele persoanei pentru care au fost culese. Firele astfel strânse la un loc se numesc „gherbe". Intr'o zi de dulce se iau primele trei „gherbe" şi se pun într'o oală nouă, adăogându-se miere şi zahăr, pâine şi vin, şi rostindu-se cuvintele următoare : „Iţi dau aceste bunătăţi, tu să dai leac şi frumuseţe lui N." In oală se toarnă apoi apă neîncepută, adusă dela 3 izvoare, spunându-se : „Cum izvorăşte apa limpede şi curată, aşa N. spălându-se, să fie luminată şi de toată lumea întrebată" (adică, să fie poftită de flăcăi la joc, să se afle în frunte, etc.). Oala se astupă cu aluat, şi se pune la foc să fiarbă înfundat până seara. Persoana pentru care e sorocită, face atunci atâtea închinăciuni câte „gherbe" au fost puse în oală, bea din fiertură un număr identic de înghiţituri — apoi se duce la marginea unui pârâu, se spală cu zeama din oală pe la încheeturi, iar restul şi-l toarnă pe cap, în aşa fel încât lichidul să se scurgă numai pe corp, şi de acolo să fie luat de apa pârâului. Plecând dela pârâu, nu trebuie să se uite înapoi, căci altminteri piere virtutea magică a buruenii. Alteori, operaţia aceasta se face lângă un pom înflorit, iar buruenile din oală se agaţă printre crengi, rămânând acolo până se usucă şi se prăpădesc dela sine.

Se mai obişnueşte să se poarte rădăcina de mătrăgună în căciulă, sau cusută undeva în haine, şi atunci persoana aceia este întotdeauna cu vază în lume. Când mătrăguna se culege „pe urît", atunci — după cum am văzut că se petrec lucrurile pretutindeni în România — culegătoarele procedează exact invers ; se duc la cules murdare, rostesc cuvinte urîte, făcând mişcări groteşti cu capul, cu mâinile şi ochii, ca să orienteze în mod negativ virtuţile magice ale mătrăgunei. Cine gustă dintr'o mâncare sau un vin în care s'au pus fire de mătrăgună astfel vrăjită, înebuneşte. (13)

In jud. Hotin (Basarabia), mătrăguna e „cinstită" cu sare şi rachiu, înainte de a fi culeasă. Apropiindu-se de ea, se spune: „Bună dimineaţa, Mătrăgună". Ducându-se acasă, fierb planta (nu ni se spune dacă se fierb frunzele sau rădăcinile) şi cu apa aceasta se spală pe faţă, „ca să fie frumoşi şi cinstiţi" (14).

In Ţara Oaşului, de unde d. I. Muşlea a recoltat un bogat material folcloristic, mătrăguna e culeasă de fete tinere însoţite de o babă. Se culege în Vinerea de Rusalii (comuna Cărmăzana). Fetele merg cu palincă, pun un leu la rădăcina mătrăgunei, şi apoi încep să se sărute şi să joace în jurul plantei. După ce desgroapă rădăcina, o pun jos şi joacă iar în jurul ei. In urmă, fetele umplu paharele cu palinca, închină una alteia, ciocnind paharul şi spunându-şi :

Să trăieşti de mă iubeşti,
De nu, să te sodomieşti !

Deasemena, în asemenea împreju se mănâncă plăcinte aduse de-acasă. tele iau mai multe rădăcini de mătrăgu ca să le ajungă pentru tot anul. Când duc la joc, ţin o bucăţică din mătrăgu în batistă, şi sunt jucate necontenit flăcăi. (15).

In altă comună, din aceeaşi regiu Boineşti, fetele se duc câte două cu lincă, pâine, slănină, miere, pască sfinţ la Paşti, ca să culeagă mătrăguna. trebuie să se atingă de buruiană până nu-i „închină" cu palincă, şi nu i se spu „Laude-se Iisus Hristos", şi: „Aşa să cinsteşti, cum te cinstesc eu". Apoi se planta cu palincă. Mătrăguna e sco afară din pământ, iar în locul ei se p pâine, slănină şi pască sfinţită. După ceasta, fetele încep să joace în pielea go pe groapa de unde a fost scoasă măt guna. (16).

La Moişeni, fetele se duc cu baba până la Sânziene şi la Rusalii — cu lincă şi plăcinte, să aducă mătrăguna. dezbracă şi beau palincă şi închină la cealaltă, se drăgostesc, se strâng braţe, joacă, saltă ca la joc".

Fata care poartă mătrăgună, e me jucată de feciori. (17)

In Vinerea de Ispas, în comuna C măzana, tot în ţara Oaşului, fetele se cu o babă la „grădina Milostivelor" adune burueni întocmai cum se duc d mătrăgună. Beau palincă, şi joacă în lea goală până la răsăritul soarelui. burile consacrate cu apă sfinţită sunt a fierte, şi în acest timp li se recită desc tecul „de dans". Iar cu apa aceia îşi pe cap, să le crească părul. (18).

In altă parte (comuna Racşa) fata me singură cu baba în pădure, baba ducă palincă şi plăcinte. Ajungând lângă trăgună, încep să joace amândouă în lea goală. Apoi baba spune cunoscu descântec :

Mătrăgună, doamnă bună,
Mărită-mă peste-o lună, etc. (19)

In Moldova, se mai întâlneşte măt guna şi într'un alt cântec :

„Frunză verde mătrăgună,
pasere ce eşti nebună,
de-mi tot cânţi sara pe lună!" (20)

Tot în Moldova, flăcăii strigă cu nie, în timpul jocului, următoarele v suri, pline de aluzii la fetele rămase măritate şi care încearcă să-şi găsea bărbat cu ajutorul farmecelor mătrăgun

Mătrăgună, poamă bună,
mă mărită 'n iastă lună ;
de nu 'n iasta, în cealaltă,
doar m'oi mărita odată.
Mătrăgună de sub pat,
toată vara te-am udat,
şi tu nu m'ai măritat,
fată mare m'ai lăsat" (21).

(8) Valeriu Butură, **Cultul mătrăgunei în M ţii Apuseni** (Extras din „Grădina mea", an. nr. 10—11, Oct.-Nov. 1936), p. 2. Informaţii cul din comuna Sălcina-de-jos, judeţul Turda.

(9) V. Butură), **ibid.** p. 3.

(10) Butură, **ibidem.**

(11) **Ibidem.**

(12) **Ibid.** p. 2 In general, nu e bine să b vântul când se culege mătrăguna.

(13) **Apărătorul Sănătăţii,** II p. 202, citat de tur Gorovei şi M. Lupescu, **Botanica popor român** (Folticeni, 1915), p. 79—80 (cf. Şezătoa XV, n. 5, August 1914).

(14) AFAR, ms. 187, f. 10, comuna Hodoră jud. Hotin ; informatoare, Iliana Bordeianu ani ; 1931).

(15) Ion Muşlea, **Cercetări folositoare în Ţ Oaşului.** („Anuarul Arhivei de Folklor", vol. Cluj, 1932, p. 117—237), p. 207.

(16) Muşlea, **ibid,** p. 207—208.

(17) Muşlea ibid. p. 208.

(18) **Ibidem,** p. 207. Descântecul „pentru jo la pag. 208.

(19) **Ibid.** p. 208.

(20) A. Gorovei şi M. Lupescu, **Botanica pop rului** român, p. 81.

(21) Gorovei şi Lupescu, **op. cit.** p. 81.

MIRCEA ELIADE

Perspective critice

(Urmare din pag. 1)

lui de inteligenţă şi sensibilitate nu i-au îngăduit o realizare plastică de mare prestigiu; arta lui a fost limitată de rigiditatea unei formule de artă; artistul nu a avut îndestulător elan sufletesc pentru a sparge cadrele unui meşteşug impus şi a-şi elabora singur o nouă formulă artistică ; în acest mod, tributar unei aceleiaş viziuni artistice, el nu s'a putut depăşi sau impune. Dar iată că, părăsind pentru un moment producţia picturală la care lucra conştiincios şi ţintind o producţie cantitativă, Fromentin a început să scrie după îndemnul lui Buloz, după cum ne precizează Giraud într'un studiu recent, un roman, romanul propriei sale vieţi. Acum, datele sunt schimbate. Fromentin lucrează cu greutate, luni întregi, la un text rebel, pe care îl părăseşte un moment pentru a reveni asupra-i mai târziu, reuşind a contura astfel în scris curba unui destin şi tumultul unei vieţi. Forţa de creaţie şi durata pe care posteritatea le refuză unei producţii plastice abundente înjghebată după reţete, o acordă unei lucrări literare trăită cu dramatism şi înfăptuită cu îndelungi străduinţe.

Motivul adânc al acestui fapt, care prezintă de fapt o întinsă generalitate, nu este numai lipsa de timp al „gestaţiei" literare sau rapiditatea execuţiei. Factorul timp nu ni se pare esenţial. el este mai mult un coeficient, decât o mărturie absolută. „Le temps ne fait rien à l'affaire" răspunde de altminteri Alceste, personajul lui Molière, importunului Oronte. Dar factorul timp, mai ales referitor la timpul de maturaţie al operei, este totuşi o condiţionare majoră a elaborării artistice. Intr'adevăr, o operă de artă se judecă nu numai după echilibrul formal şi sugestia puterii ei expresive, dar şi după intensitatea şi autenticitatea ei de viaţă. Numai tălăzuirea interioară, drama de conştiinţă şi substratul emotiv al creatorului pot da unei opere iradiere şi forţă. O lucrare literară sau o operă artistică vor trebui să exprime cu precădere un moment interior de mare intensitate de viaţă. O carte sau o operă plastică trebue să răspundă în genere unei noi etape sufleteşti a creatorului, a unei crize de conştiinţă răscolitoare, pentru a avea intensitatea şi dinamismul interior care să o impună contemplaţiei. Dar cum viaţa umană nu e o permanentă tensiune şi dramă, ci prezintă momente de ritm încropit, monoton, întrerupte în răstimpuri de răscoliri şi drame, vom înţelege că o producţie artistică ce-şi ia izvorul în trăirea imediată a creatorului, în experienţa lui vitală, nu poate fi continuă, ci va coincide sau va urma imediat perioadelor de iluminare sau criză interioară. Orice producţie care nu ascultă de această ritmică vitală, mai frecventă la temperamentele neliniştite şi dinamice, mai rare la contemplativi şi flegmatici, este destinată unei nereuşite artistice iremediabile.

Izvorînd deci din experienţa de viaţă a creatorului, producţia artistică nu va putea prezenta periodicitatea regulată a sezoanelor... literare. Ea va asculta de o dinamică lăuntrică diriguită de legi particulare, care interzic hotărît poligrafismul şi supra-producţia incontinentă.

Cazul marilor creatori, Shakespeare, Dostoiewschi, Balzac, Goethe, nu ne infirmă observaţia. Ne aflăm în faţa unor exemplare de umanitate atât de bogate şi de multilaterale, încât pentru a se exprima integral aceşti autori sparg ritmul şi periodicităţile care comandă elaborarea oamenilor obişnuiţi. Universul lor interior a fost atât de vast, tumultul lor creator atât de irezistibil, încât creaţia lor a fost în acelaş timp spontană şi permanentă, desfăşurându-se impetuos şi încălcând regulele la care sunt supuse spiritele de factură medie. Pentru a reda adecvat lumea de simţire şi gând care îi stăpânea, ei au variat neobosit mijloacele de expresie, au atacat genurile cele mai diferite, dăruindu-se integral şi necondiţionat operei lor literare.

Intr'o poziţie analogă se găsesc artiştii sau gânditorii care creiază în stări de mare exaltare interioară. Un esseist austriac arăta cândva rapiditatea cu care în perioada de exaltare maladivă lucrau Nietzsche şi Van Gogh. Şi într'un caz şi în altul, maturaţia şi execuţia operelor celor doi nefericiţi creatori se făceau cu o iuţeală care va trebui să înmărmurească pe cercetător. Van Gogh, care în câteva ore picta câteva tablouri, trecând dela o viziune la alta, neobosit, şi Nietzsche care în timpul ultimei lui perioade creatoare, toamna anului 1888, a realizat într'o succesie uluitoare un mare număr de lucrări, îmboldit de aceeaş iluminare extatică şi maladivă, sunt exemple de excepţie.

Dar cazurile morbide sau exemplele creatorilor de mare suflu nu pot alcătui modele pentru artiştii obişnuiţi. Nesocotirea legilor şi condiţionărilor lăuntrice ale elaborării artistice, interzic în genere producţia hipertrofiată şi o condamnă la caducitate.

ION BIBERI

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-la P.T. T. Nr. 24464-939

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII"

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an, „ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 28
SAMBATA 15 Iulie 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Ștefan Dimitrescu — Dealuri dobrogene (Balcic)

Perspective romantice

de NICOLAE ROȘU

Et in Arcadia egol..., câți oameni n'au pronunțat cu amărăciune aceste cuvinte, și câte înfrângeri și osteneli zădarnice nu tăinuește această stare sufletească. Poate că vremurile care au trecut vor mai reveni cândva, poate că această searbădă nostalgie nu este atât de crepusculară precum ne-o închipuim, și trecutul, evocat în pronunțarea acestei imagini fumurii, trăește undeva, ascuns în sufletul nostru, și va reînvia odată cu ivirea primei primăveri. Această iluzie este parcă sortită să deslege o întrebare, să spulbere neputința bătrâneții, să idolatrizeze trecutul, zilele de aur și de lumină ale tinereții. Din această pricină, și din multe altele asemenea, nu trebue să învinuim pe romantici că au așezat în capul unghiului piatra de nădejde a stărilor interioare. In fiecare viață care se consumă și se trăește din plin, se arde și se preface în cenușă, a existat cândva o prodigioasă tinerețe, o simfonie paradisiacă, dar coardele s'au rupt una după alta, și muzica a sunat stridentă, fibroasă și rigidă. Nu trebue să pierdem din vedere faptul că romanticii au trăit totuși viața cu o negrăită intensitate, că au debutat orgolioși și utopici, când alții deabea gângureau buchiile. Dar au trăit-o inegal, dezechilibrat, cu bizare apropieri de vârste, cu și mai nenaturale înclinări erotice. Carolina avea 38 ani când s'a îndrăgostit feroce de Schelling care avea numai 24; când Novalis a cunoscut dragostea Sofiei de Kühn, aceasta avea numai 13 ani.

Cu sufletul ulcerat de o hereditate morbidă Jean-Jacques Rousseau avea numai 16 ani când a intrat în grațiile d-nei de Warens. Astfel a trăit Rousseau până la 29 ani, suspendat în acest parazitism sentimental, inspirat, îndrumat, întreținut și răsfățat de perversiunile orgolioase ale d-nei de Warens. Doamna aceasta i-a fost amantă și mamă. Sordidă împerechere. O muză orgiacă, de o amărăciune scandaloasă. Un capitol banal, dintr'un oarecare roman foileton. Când a venit la Paris, în 1744, ca secretar al d-nei Dupin, soarele vieții lui Rousseau a răsărit într'o țărancă din Orleans, Thèrèse Le Vasseur, analfabetă, care răspândea un miros crud de țarină și de ierburi grase, un animal din altă specie amoroasă decât d-na de Warens. Geniul tutelar al acestor femei i-a creat lui Rousseau climatul fără de griji al parazitismului. Amorurile romantice sunt altfel decât cum le-au redat romanțioasele idealizări literare. Când George Sand s'a întâlnit la Venezia cu Alfred de Musset, femeia avea 30 de ani și poetul 23. „Voinică precum un cal", va spune George Sand despre dânsa, în vreme ce Alfred de Musset, pirpiriu și bolnăvicios se va pierde în „largile ei mamele care erau suprasaturate de cerneală", va adăoga Fr. Nietzsche. La Palazo Danieli, evident pe acel Canal Grande al tuturor amorurilor romantice, George Sand va găsi prietenia și dragostea doctorului Pagello, un om robust, liniștit, care-i va îngădui să scrie zece ore pe zi. Ce făcea în această vreme Alfred de Musset? Ii cerea bani și îi făcea scene de gelozie. Iar George Sand, îi schimba ca să împace lucrurile, dând istoriei literare prilej de compătimire. Dar acest imbroglio sentimental nu se sfârșește aici. Alfred de Musset, dacă nu este el însuși autorul unor caricaturi și fotografii pornografice, privind pe fosta lui iubită, este fără îndoială inspiratorul. O răzbunare neputincioasă, care n'a izbutit să întunece gloria eroinei.

Condiția fiziologică a dragostei romantice este perfectul androgin. Copleșiți de o furoare sensuală fără margini, romanticii erau afemeiați, obsedați de un erotism parazitar, dincolo de normalitate. Acest caracter se menține, fără diferențieri esențiale de vârste, cu o pasiune neroniană. Dragostea romantică, niciodată realizată în întregime, rămâne neputincioasa dorință a unei plăceri. Și totuși, dragostea romantică merge până la transfigurarea eului, până la exaltarea vanității, până la pierderea conștiinței, până la moarte. Sentimentalismul este condiția primară a acestei stări sufletești. Să ne gândim numai la chipul în care au murit foarte mulți romantici, și vom căpăta convingerea că acești oameni aveau un foarte pronunțat sentiment al morții. Viața după dânșii nu consta într'o depășire a stărilor sufletești, într'o evoluție neîntreruptă către perfecțiune, ci se concentra exclusiv în exaltarea momentului, în trăirea lui integrală, în supra-valorificarea clipei pe un plan ultrarealist. Momentul romanticilor căpăta astfel virtuțile și intensitatea unei eternități. Romanticii mureau cu o stupidă ușurință pentru o femee, zădărniceau trăirea complectă a vieții, articulau sentimentalismul în absolut, și din această pricină li s'a pus în sarcină cabotinismul și nesinceritatea, o lipsă de măsură și un negativism feroce. Un romantic este un veșnic adolescent, ce se caută necontenit într'o experiență reversibilă.

Din această patentă neînțelegere a vârstelor decurge cinismul spiritului romantic. Când citești confesiunile lui Rousseau, tragi inevitabila concluzie că eul romantic este supra saturat de îngâmfare, de o nepotolită voluptate de a fi altfel decum sunt ceilalți oameni. Planul pedagogic al lui Emile, promovează același dispreț al altora. Transcendența omului, către înălțimile amețitoare din lăuntrul lui, această aspirație către sine, face din caracterul romantic o putere magnetică susceptibilă de a sufoca lumea și de a o reduce la absurditate. Efortul de a ieși din sine și de a se regăsi în alții, lupta de a rămâne în sine, autentic și natural, și a spulbera legătura cu alții, tema aceasta este pusă de toate scrierile romantice. Acest individualism excesiv este o ispită demonică, o dureroasă dezamăgire, căci romanticii vrând să secere realitatea de duhul creației, s'au prăbușit în nestatornicia unui individualism fanatic.

(Urmare în pag. ultimă)

Amintiri despre Charles Maurras

II de TOMA VLADESCU

L-am apropiat astfel pe Charles Maurras, întâia oară, a conferința dela „Permanența" Acțiunii franceze, în aceastră rue Saint André des Arts.

Era „el", așa-dar... Il văzusem ! Nu era atât de puțin... A fost seara aceasta desigur hotărîtoare pentru un studiu pe care trebuia să-l fac, destul de vast, dar și destul de confus, — care a avut totuș frumosul noroc să apară într'o revistă parisiană. Maurras a vrut să-i facă toate onorurile... Dela recensia disproporționată din Action française, până la ultima lui carte, găsită la hotelul meu cu emoție, într'o seară când nu așteptam nimic — găsită mai ales cu un autograf pe care nu știu cum l-aș fi putut merita ! Dar aveam să primesc dela el încă mai mult... Niciun rând scris vreodată, de mine, n'a avut cu siguranță o mai emoționantă răsplată !

Câteva luni mai târziu erau într'adevăr la Maillane, serbările mistraliene organisate de revista Latinité la care colaboram — și pe care le presidează Maurras. Nu-mi sunt oare acestea cele mai frumoase zile pe care mi le unosc? Corurile Arlesienelor pe aceste câmpuri exaltate în soare, în puternicul vânt al mării, pe unde Mireille a alergat suferind, până la înaltul ei triumf dela sfârșit, la picioarele Sfintelor — „epreuve qui définit", „sacrifice qui régénère..." — cum s'ar rezuma atâtea splendori altfel decât în cântece de Mistral, cine ar isbuti să le spună în simple cuvinte !

Maurras, aici, trăește, se răsfață, ca într'un domeniu liber unde, familiare, toate elementele îi răspund... Și aici am avut privilegiul rar să-l cunosc ! Țin minte... Aș vrea să vă spun ! Cafeneaua aceea, Pascaloni, un fel de han mai mult, subt ploaia repede care trebuia să ne placă atât. Jacques Reynaud, admirabilul poet, scumpul meu prieten și director dela Latinité, spunându-i lui Maurras că mă găsesc printre invitați, a trebuit să apară în sfârșit tânărul retras care îndrăsnise totuș un studiu pe teme maurrassiene — dar care e sigur că în ceasul acesta nu se găsea deloc pregătit pentru apropierea intimidantei figuri !

Sever, rigid Charles Maurras ?... Probabil, poate... N'aș fi știut totuș s'o spun cel puțin în dimineața aceea când privirea lui simplă, căzând peste mine, simțeam în ea largi țări de refugiu dincolo de toată tristețea lumii, de tot ce se poate chema desordine și urît ! Un enigmatic spectacol de frumusețe, cu un sens renanian al cuvântului — așa l-am privit din primul minut pe Maurras, așa îl duc până astăzi cu mine ! Il apropii încă, acum, mai mult — caut prezența lui și aproape o simt în acest tulburat minut... Dar cum să exprim acel farmec personal care constitue un imn misterios de clare simetrii și proporții, un triumfal echilibru, — și atitudinea lui mai ales de nu știu ce magnificență și de o gravitate totuș atât de familiară ! Cum îi vorbiam, în mijlocul frunții, unde sunetele isbutesc să-i parvină, cuvintele mele încă neterminate își primiau răspunsuri grăbite, dar de o rigoare care dădea discursului ceva din ordonanța voluptuoasă a perfectelor constelații —, și auziam atunci glasul acela surd, înnăbușit, greu, care deține totuș nu mai puțin secretul celui mai armonios concert de lumini :

O toi que nous appelions Terre-Mère
D'où vient ton vol contraire à mon amour ?
Je suis né, je suis fait pour la lumière,
Accorde-moi d'éterniser le jour.

...Am stat lângă dânsul cincisprezece minute — mai mult ? Imi va fi vorbit de Nietzsche — pe care-l ține la poarta oarecum inaccesibilă a unor elanuri atât de stridente strigate, — dar l-am auzit mai ales comunicându-mi, el, fiorul mistralian în acest armonios imperiu solar unde fluxul mării nu se mai ostenește de spațiu și de eternitate... Maurras, neresemnatele lui priviri, acest cap voluntar care n'ar ști să renunțe, toată atitudinea, totul în el pare o virilă chemare, o energică invitație să consumăm într'un fel aceste soluții care ne fac să trăim, să cuprindem posesiunea lor atâta de certă. „O protestare împotriva morții", scria Massis despre Charles Maurras... Intr'adevăr — dar poate mai mult : o gravă soluție de viață,

(Urmare în pag. 7)

Tinerețe fără bătrânețe
și viață fără de moarte.

Memoriei lui P. Ispirescu

Fătul, în pântecele mamei încuibat
Ceru numai viață — fără moarte.
Plânse neîncetat și, când i se dădu,
Tăcu, se născu și crescu mare foarte.

Pieptul de-al nostru pământesc,
Dar sângele sfânt, vitejesc.
I se legăna pe toartele cerului
Ochiul cu aleau dumnezeiesc.

Calul sbura ca o lăcustă,
Jeratecul ardea în vâna îngustă.

Ajunseră la câmpul numai flori
Și unde era numai primăvară.
Doar pădurea cu fiare dădea fiori.
Sburară iară,
Atinseră cu copita vârf de copaciu:
Urlau dobitoacele, încercau să sară —
Ridicau părul pădurii măciucă.
Se apropiară
De Tinerețe fără Bătrânețe,
Frumoasă fată, albă, de nea.
De dragostea mândrului voinic se topea.
Ea,
Cu multă bucurie opri
Pe dobitoace, le îmblânzi,
Ca puilor de curte
Le dete mâncare,
Apoi le trimese pe fiecare,
Tremurând, la culcare.
Să nu aibă iubitul vreo supărare.

Mult îl drăgosti.
Il lăsă să plece la vânătoare,
In primăvara verde, cu soare și boare.
Pe toate văile să meargă, pe una nu.
Pe el îl durea că nu putea
Și pe acolo visa — și trecu în ea.
Un aleau ca zefirul îl otrăvi cu dor,
Își aminti de viața cu moarte...
Cea fără de moarte pe el îl durea,
Se chinuia, gândind că nu trăia...
Și plânse după cea de altădată,
Așa rea, cum erea.

...Părinții tăi nu mai trăesc de sute de ani...
Ii spuseră gândurile, iar nebune.
Luă calul, trecu pe un drum de tăciune,
Se urcară 'n văsduh într'o clipită.
Pădurile pieriseră, iarba pârjolită,
Erea o țară moartă și ce câmpuri cu oase,
Ereau strigătele foștilor copii și mâini moarte.

Voi să vadă, palatele — altădată luminate —
Dărâmate —
Mergea, mergea
Și, pe măsură ce se ducea
Imbătrânea —
Barbă albă îi atârna,
Cu lacrimi în ochi fostul voinic se legăna,
Dintr'un tron vechiu ieși moartea și o palmă-i dădu,
In oase ca ea se prefăcu.

EMIL GULIAN

Culegerea mătrăgunei

III de MIRCEA ELIADE

In județul Baia, baba merge la mătrăgună cu aceea sau acela pentru care se culege buruiana. Bătrâna ia o lingură de miere de albine, un pahar de vin, o felie de pâine și zahăr. Caută tufa de mătrăgună și o descântă astfel: „Doamnă mătrăgună, eu cu miere te-oi unge, cu vin te-oi stropi, cu zahăr te-oi îndulci și cu pâine te-oi hrăni. (Ungi partea de jos a tulpinei cu miere, spunând asta, o stropești cu vin și pui zahărul și pâinea la rădăcină). Dumneata să-mi dai cinstea fetii d-tale celei mici, nu a celei mari, nici a celei mijlocii, nici a Elenei-Vasilei (numele fetei pentru care se culege mătrăguna). M'am pornit de-acasă, grasă și frumoasă, bună sănătoasă, pe cale, pe cărare. M'am întâlnit cu potca 'n cale și m'a săgetat, prin cap, prin inimă, prin sprincene, prin ochi.... și-am picat jos mai moartă. Maica Domnului m'a auzit plângând și văicărându-mă. Ea a gomonit : Taci Ileană... nu mai plânge, că eu oi veni și cu apă rece te-oi spăla, cu ștergarul te-oi șterge, pe cap, pe gene, pe obraz, pe la inimă, și repede ți-a trece și inima ți-oi astâmpăra".

După ce descântă astfel, bătrâna ia cele 3 fire de mătrăgună găsite mai înainte, le smulge, le face colac și le pune pe capul persoanei pentru care a descântat. Aceasta trebuie să înceapă îndată să chiuie, să joace, etc. Punând mătrăguna în traistă, colac, și ținând-o la sân — se duc acasă, luând seama să nu chiuie cineva după ele. Până ajung acasă, nu trebuie să scuipe, să-și sufle nasul, etc. Mătrăguna se pune pe masă, și în casă trebuie păstrată mare curățenie.

Câteva fire puse în vin sau în rachiu, aduc întotdeauna mușterii cârciumarului. Fetele care o poartă în sân, sunt jucate de flăcăi, și se mărită repede. Dacă pui câteva frunze de mătrăgună în sân, oriunde te-ai duce ești pus în loc de mare cinste. Unii răsădesc mătrăguna în grădină, la loc curat, să n'o spurce nimeni. [22])

In comuna Săpânța, din jud. Maramureș, pot merge să culeagă mătrăguna un băiat și o fată, sau mai mulți, dar cu condiția să nu-i vadă nimeni. După ce duc daruri mătrăgunei, joacă și chiue în jurul ei în pielea goală. Se întorc acasă tot fără ca să-i vadă cineva. Planta se sapă cu rădăcină, luând seama să nu o rupă. Astfel se culege mătrăguna „pentru bine". Când, dimpotrivă, mătrăguna se culege „pentru rău" — trebuie lovită cu bățul apoi târîtă pe jos, sfărâmată și aruncată celui cu care vrea să se certe sau a cărui moarte o dorește, rostindu-i numele și spunând ce rău vrea să-i facă [23]).

Când e culeasă cu scopuri medicinale, mătrăguna este astfel descântată în județul Baia : „Cinstită mătrăgună împărătească. Eu te cinstesc cu pâine și cu sare și cu sfintele mătănii : tu să-mi dai hainele tale. Să mă speli, să mă curățești, să mă limpezești, de dătătură, de zăcătură. Să rămân curată și luminată ca argintul strecurat, ca Maica Domnului ce m'a lăsat" [24]).

In județul Gorj, mătrăguna e culeasă pentru vrăjitorie de două babe care „se desbracă, își despletesc părul și descântă, făcând fel de fel de mișcări din cap, mâini și picioare, și fugind într'o parte, ca un nebun" [25]).

In județul Neamț (comuna Gârcina) în anumite cazuri de boală se poate da suferindului ceaiu de mătrăgună. Acesta înebunește, și dacă după 3 zile nu-și vine în fire, înseamnă că nu se va vindeca niciodată de boala de care suferă [26]).

O bună descriere a culegerii mătrăgunei pentru leac a făcut bănățeanul Simeon Mangiuca, într'unul dintre cele dintâi studii de botanică populară românească. [27]) „La dânsa, în pădure, trebuie să te duci cântând, mâncând și bând, adică bucurându-te, și ajuns acolo, te așezi lângă ea, tot petrecând cu bucurie și nevorbind nimic cu ea, până când socoți că și ea va fi cu voie bună. Apoi, după un timp de petrecere lângă dânsa, salutând-o (dând bună ziua, dimineața ori seara), începi a vorbi cu ea, preamărind-o și împărtășindu-i dorul pentru care ai venit. Cel bolnav de friguri ia cu sine o cămașe nouă de ale sale curat spălată, ia miere într'un pahar neînceput [28]), apă, arniciu, un ban de argint și'un colac curat. Luând acestea toate cu sine, descântătoarea pleacă cu dânsul în pădure de cu seară, ca să ajungă acolo la mătrăgună în amurg, când se desparte ziua de noapte. Acolo la mătrăgună, se așterne cămașa bolnavului sub dânsa, și celelalte lucruri duse împreună cu cămașa se pun deasupra acesteia. Apoi, descântătoarea, făcând cruce și închinându-se dinaintea mătrăgunei până la pământ, începe a descânta astfel [29]) : „Bună seara, mătrăgună, doamnă și mamă bună (ori : mătrăgună mare, doamnă mare), care umbli cu capetele tale pe ceruri, cu rădăcinile pe sub pământuri, iar cu poalele (frunzele) pe vânătări și vânturi, tu, care ești doamna cerurilor și a viforurilor, tu care ești doamna florilor, căci înaintea ta se închină și pe tine te preamăresc toate florile, la tine mă rog și ție mă închin și eu cu coatele goale și genunchii goi, și cu fruntea plecată până la pământ (aci descântătoarea face mătănii, sărutând pământul), ca tu să binevoiești să aduci putere și sănătate, adică să aduci leac pentru bolnavul N. N. etc." [30]).

După aceasta, descântătoarea își face cruce și închinându-se până la pământ dinaintea mătrăgunei, poftindu-i sănătate și luându-și

(Urmare în pag. 7).

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Cercetare asupra poeziei noui

V. Gândirea magică...

In articolele precedente, am întreprins analiza metaforică a cuvintelor „sânge", „pom", „rădăcini", „sevă", „strămoşi", „cenuşă", „copilărie", „sat", „destin (deal şi vale)", şi am constatat cum, din poezia d-lui Lucian Blaga, conţinutul lor intenţional s'a revărsat peste producţia lirică cea mai recentă invadând-o. Urmarea acestei revărsări era o tendinţă nesupraveghiată spre abstractizare, spre schematic, spre „conceptual". Poezia tânără se îndepărtează de *concret*, de *realul* viu, de voinţa sensibilă, conştientă. Ori, tocmai aici se ascunde primejdioasa înşelare a influenţei d-lui Blaga. Pentrucă gândirea poetică a d-lui Lucian Blaga are doar o aparentă structură abstractă, schematizatoare. Ea este o *gândire magică*. Şi a gândi *magic* lumea, însemnează, în primul rând, a o dărui cu o viaţă universală. Intr'un univers magic nu sălăşlueşte moartea, totul este viu. Viaţa este proectată şi bănuită pretutindeni, prin *voinţa* noastră.

Noi voim ca orice formă a existenţialului, seria nesfârşită a elementelor, a stihiilor să aibă *viaţă*, să fie aidoma cu noi, *analogic* făpturei noastre însufleţite. Poezia magică însufleţeşte analogic universul, şi nu lasă nicăeri loc pentru mecanicitatea moartă, pentru o cauzalitate tristă, deşartă. Fiindcă viaţa este legea a tot ce există, iar moartea doar aparenţa, înşelarea, devenirea. Iată pentru ce vocabularul unui poet care aruncă peste lume o viziune magică, va avea o întindere semnificativă mai largă, va închide sensuri speciale despre concret, despre corespondenţele din realul viu şi universal. Vocabularul magic se cere analizat şi interpretat. Prin analiză se va descoperi totdeauna prundişul concret, viu, însufleţit al cuvântului, şi se va stabili o ierarhie a vieţii mult mai întinsă şi mai bogată. Continuând cercetarea noastră asupra poeziei noui, vom cerca această analiză a cuvintelor care, la originea lor au o limpede încărcătură magică, — dar care, întrebuinţate fără a li se atribui funcţia lor analogică, ele zac în poezie, abstracte, descărnate, biete crizalide aruncate de fluturi. Numărul acestor cuvinte este impunător. Bântue în poezia nouă un lexic răsfăţat, cu o poziţie privilegiată în vers, ca florile gingaşe artificializate în glastre. Să desprindem din acest lexic cuvintele cele mai frecvente, fără de care aproape că nu se mai poate scrie astăzi o strofă lirică. Astfel sunt: „tăcere", „minune", „mirare", „stea", „somn", „ape", „poveste", „legendă", „baladă", „întoarcere", „căprioară", „pasăre", „semn", „drum", „ceas", „târziu", „veac", „an", „anotimp", „mare", „aripă", „munte", „şarpe", „fecioară", „boală", „sâni", „moarte", „paşi", „înger", „rană", „cer", „noapte", „trecere", „albastru", „lună", etc. Câteva verbe circulă cu o nuanţă deosebită care le deviază înţelesul plastic: „m'aplec", ..întorc", „ridic mâna", „dă-mi mâna", etc. Am lăsat la o parte cuvintele descrise în articolele trecute ca „mister", „enigmă", „taină", „întrebare", „căutare", „tărîm", „vis", „îndoială", „margine", „oseminte" etc., al căror rol l-am determinat într'o conştiinţă *misterică*. Vom încerca acum să analizăm seria *de mai sus* arătând care este funcţia lor naturală într'o conştiinţă *magică* a lumii şi prin ce proces utilizarea lor în producţia lirică tânără duce la abstractizare. In viziunea magică a existenţii, viaţa este legea universală a realului. Voinţa noastră proectează viaţa pretutindeni: în munţi, în ape, în stele, în pietre, în plante, în pământ, etc. Şi ierarhia acestei vieţi va fi alta decât cea care s'ar părea că derivă normal din logica voinţei. Va fi o ierarhie a pasiunei de viaţă, a unei năzuinţe cosmice, a unei dorinţe de întrecere în nivelurile vitale. Deaci dramatismul unei înţelegeri mitologice, magice a lumii.

Dacă dăruim analogic cu viaţă universul, — acesta la rându-i ne va copleşi cu *viaţa* lui, mai cuprinzătoare decât a noastră şi parcă mai enigmatică. Dar între viaţa noastră şi cea universală nu este întrerupere. „Orice gest al realităţii, orice aspect al ei, clătinarea unei frunze, căderea unei raze, participă la suferinţa şi la bucuria omului. Această lume e în anume sens o prelungire a trupului nostru. Când copacul îşi mişcă o creangă, omul simte această mişcare ca un efort al braţului său. Când suflă un vânt, omul simte această suflare ca o suflare a sa infinit crescută.

Lumina e simţită ca o trezire şi ca o înviere, culorile ca bucurie şi sănătate". *(Lucian Blaga. Despre mituri).*

In toate manifestările ei, viaţa din universul magic, va fi însă „infinit crescută", faţă de a noastră, mai slabă şi în deosebi, mai primejduită de moarte, de supunere la devenire. Ce însemnează măreţia şi perenitatea vieţii stelelor faţă de a noastră, a munţilor, a apelor, a pietrelor, sau măcar a plantelor? Un copac trăeşte mai mult decât omul, vede mai mult, simte mai mult. Pietrele înseşi trăesc mii de ani, iar apele, munţii, stelele par a nu mai avea sfârşit. Natura atât de apropiată de noi prin *viaţă*, ne distanţează totuşi prin dăinuirea ei mai îndelungată în mijlocul tainelor, şi prin tăcerea pe care o păstrează acestor taine. „Tăcerea" pare a fi atributul eternităţii. Tăcerea intră ca parte decisivă în esenţa spiritului veşnic, şi ea este înţeleasă mai adânc în cer, decât pe pământ.

Când omul încearcă să întreacă în vârstă pe semenii săi, să depăşească soarta omenească, el este profet. Profetul trăeşte întâiu în pustiu, spre a se iniţia în „tăcere", în „linişte" înrudită cu eternitatea.

Când se va întoarce în lume, profetul va şti să deosibească mişcarea de tăcere, sgomotul de taină:

Ori unde-aş merge
prin mulţime
încărcat de visuri, care duc spre mare —
dar paşii mei tăcuţi sunt aşa de tăcuţi,
că nu-i aude nimeni împrejur,—
dar paşii mei tăcuţi sunt aşa de tainici,
că se-aud până 'ntr'al şaptelea cer.

(Paşii Profetului, pag. 6).

Tăcerea paşilor se aude în cerul al şaptelea, acela al odihnei lui Dumnezeu şi a omului, acolo unde domneşte pacea esenţelor, ferite de mişcarea şi vuetul creaţiei. „Tăcerea" este calea mistică de apropiere de Dumnezeu, şi printr'o operaţie magică omul atribue universului însufleţit un coeficient de „tăcere" mai mare decât al său, şi deaceea situează elementele mai centrate faţă de *esenţă*. Acest sens dat „tăcerii" este foarte clar în poezia d-lui Lucian Blaga. Tăcerea este gândită ca „extaz", ca modalitate de cunoaştere, ca retragere esenţială în miezul lucrurilor, ca revelaţie metafizică. Faţă de ceeace exprimă „tăcerea", cuvintele se dovedesc a fi cu totul neputincioase şi efectul lor adesea este altul decât al „tăcerii":

Amare foarte sunt toate cuvintele, —
de-aceea — lăsaţi-mă
să umblu mut printre noi,
să vă ies în cale cu ochii închişi.

(In marea trecere, pag. 7)

Enigmele lumii cresc şi devin ucigătoare tocmai datorită mişcării necontenite a lumii create, despicate de liniştea cosmică, şi aruncate în haosul existenţial. Liniştea este ipostaza pe care o cheamă poetul, o jinduieşte din adânc:

Sânge fără răspuns,
o, de-ar fi linişte, cât de bine s'ar auzi
ciuta călcând prin moarte.
Tot mai departe şovăiu pe drum, —
şi ca un ucigaş ce-astupă cu năframa
o gură învinsă,
închid cu pumnul toate isvoarele,
pentru totdeauna să tacă,
să tacă.

Op. cit. pag. 11)

Intr'o lume gândită magic, simbolurile se vor distribui după coeficientul lor de „tăcere", după suma de permanenţă pe care o sugerează, după destoinicia lor pentru nemişcare şi contemplaţie.

Foarte bogată în tălmăciri ar fi literatura mistică, din punctul de vedere al anumitor simboluri. Pentruce bufniţa sau şarpele simbolizează înţelepciunea şi ştiinţa? Poate pentru mişcarea lor cât mai diminuată, cât mai învecinată cu liniştea, cu încremenirea extatică. Nu este şarpele animalul cel mai simplificat în privinţa organelor de mişcare în spaţiu? Fără picioare, fără aripi, mersul lui este alunecuş fără sgomot, calmă trecere ca în vis, totuşi cu o dexteritate care sfidează spaţiul. Şarpele este şi mut, statornicit în contemplaţie. El singur înţelege poetul când acesta jinduieşte liniştea.

Prieten al adâncului,
tovarăş al liniştei
joc peste ape.
. . . . . .
Intrebător fratele mă priveşte,
mirată mă 'ntâmpină sora, —
dar încolăcit la picioarele mele
m'ascultă şi mă pricepe prea bine
şarpele cel cu ochi deapururi deschişi
spre înţelepciunea de dincolo

(Op. cit. pag. 51)

Aşezată în perspectiva acestei interpretări, poezia d-lui Lucian Blaga va primi deplina ei semnificaţie, toate cuvintele vor fi apreciabile apăsate de o *sarcină mitică*. Fiecare dintre ele vor putea fi clar explicate printr'o corespondenţă magică, astfel încât puţine producţii din lirismul românesc modern se vor dovedi tot atât de armonioase, de logice, de fecunde lăuntric. Astfel încât ceeace s'a părut a fi o inflaţie metaforică la poetul „Poemelor luminii", a fost de fapt o bogăţie de analogii, de corespondenţe într'o lume gândită magic. Vom mai da un singur exemplu, spre a se vedea semnificaţia cuvântului „munte", într'o poezie de două strofe:

Intru în munte. O poartă de piatră
încet s'a închis. Gând, vis şi punte mă saltă.
Ce vinete lacuri! Ce vreme înaltă!
Din ferigă vulpea de aur mă latră.
Jivine mai sfinte-mi ling mâinile: stranii,
vrăjite, cu ochii întorşi se strecoară.
Cu zumzet prin somnul cristalelor sboară
albinele morţii, şi anii. Şi anii.

(La cumpăna apelor, pag. 26).

Intr'o ierarhizare a vieţii cosmice, muntele reprezintă o treaptă superioară omului, înaltă treaptă de iniţiere şi revelare metafizică. El este mai aproape de cer, ca un templu, ca un centru sacru. A intra în munte însemnează libertate, mântuire. Aici vremea este „înaltă", iar „albinele morţii" sboară, ca şi ideia de temporalitate, anii. Iniţiatul păşeşte spre eternitate.

Cât de fecunde sunt aceste simboluri, arată d. Mircea Eliade în diversele d-sale studii asupra metodelor magice, întreprinse în cadrul culturilor tradiţionale răsăritene, dar şi în epocile mai apropiate de noi, în evul mediu european sau în nordul romantic. La rândul său, d. Lucian Blaga nu este strein de aceste domenii de experienţe spirituale, ci dimpotrivă, numeroasele sale studii şi sinteze dovedesc că este familiarizat cu ele.

(Va urma)

P. Marinescu: Magda, roman

— Ed. „Grai şi Cuget Dobrogean", Constanţa —

Primind dintr'un orăşel de provincie romanul *Magda*, al d-lui *P. Marinescu*, am înţeles cu uşurinţă pasiunea autorului pentru cartea tipărită, râvna de a fi „scriitor". Lucrarea a fost elaborată timp de mai mulţi ani, iar pe măsură ce părţi din ea se închegau, erau citite într'un cerc local de cultură, la care se adunau primarul, învăţătorul, dirigintele poştal şi negustorii mai de frunte. Aceşti ascultători îşi dădeau cu părerea despre opera d-lui *Marinescu*, şi o discutau în „ansamblul literaturii epice actuale". Treptat treptat, după

P. Marinescu

ierni de străduinţă, romanul s'a rotunjit şi tânărul scriitor s'a pomenit cu un manuscris de câteva sute de pagini, gata de tipar. Dar cine să-l tipărească? Unde se găsea editorul pentru un roman bun iscat în orăşelul de pe malul *Mării*, unde viaţa activă durează trei luni pe an, cât este sezon balnear, iar în restul vremii, tânărul intelectual citeşte sau compune cărţi? Greu să aibă d. *Marinescu* norocul unui editor optimist. Atunci a consultat probabil prietenii din cercul cultural! Au fost cu toţi de părere să publice „Magda", cu bani proprii, fiindcă este cu neputinţă să nu se vândă o carte atât de bună, să nu se scoată cheltuelile, şi pe deasupra să rămâe şi câştig! Dar „bani proprii" însemnau poliţă. Şi tânărul romancier din orăşelul provincial a iscălit polițe, fără întârziere, cât a trebuit pentru 300 pagini de tipar, şi *Magda* a apărut cu o luminoasă copertă şi cu o prefaţă de confratele nostru, d. George Acsinteanu! Nu-s toate acestea impresionante? Nu merită d. *P. Marinescu* sincera noastră stimă pentru frământarea sa în slujba literaturii? Sentimentul nostru merge mai departe şi ne întrebăm cum poate fi răsplătit curajul celui care a împrumutat bani să-şi tipărească opera, cu nădejdea că îşi va scoate neapărat cheltuiala şi nu va rămâne dator? E vorba de credinţa autorului că o carte bună se vinde. Romanul d-lui *Marinescu* este bun, scris cu îndemânare stilistică, prezintă diverse planuri sociale, chipuri vii de oameni şi conflicte pasionale — lectura cucereşte şi place, — aşa încât ar trebui să se răspândească în public cel puţin tot atât cât o carte a d-lui B. Iordan, de pildă. Dar, să nu mai insistăm asupra laturei romantice a debutului d-lui *Marinescu*.

Cum observă şi d. George Acsinteanu, *Magda* este o lucrare vrednică de toată atenţia şi fêlul în care apare, dovedeşte intensificarea activităţii pentru maturizarea romanului românesc modern! In paginile cărţii, pe lângă figura ideală a Magdei, — întâlnim pe aceia a *Minodorei* strașnică descripţie a tipului de femeie energică dar meschină şi respingătoare. Am putea cita fragmente de antologie, cum este cel în care Minodora primeşte vestea morţii soţului şi când ea se gândeşte la carnetul de pensii. Atmosfera vieţii studenţeşti, în preajma războiului, deasemeni bine zugrăvită. Autorul *Magdei* promite a fi un adevărat scriitor realist.

Cronica ideilor

Realitate şi relativitate

de MIRCEA MATEESCU

Insuficienţa raţiunii de a cuprinde cunoaşterea şi existenţa a compromis ideea de absolut, aruncând, implicit, o tristă lumină asupra necesităţii metafizicei. René Guyon s'a grăbit chiar să caracterizeze absolutul drept „expresie a ignoranţei şi neputinţei noastre, traduse printr'un termen mai sonor" [1]) Critica pe care o face acest autor cercetărilor metafizice trebue îndreptată însă nu asupra *metafizicei însăşi*, pentrucă, oricât de vehement ar fi tonul întrebuinţat şi oricât de comode argumentele, Guyon nu poate depăşi eroarea iniţială în care repausează majoritatea pozitiviştilor francezi: aceia de a fi încercat să facă metafizică în sensul şi după chipul *fenomenului*, al lucrului cunoscut. Am mai scris de atâtea ori: câtă vreme se va pretinde o demonstrare „more aritmetico" a absolutului, adică se va aplica „lucrului însuşi" regimul raţionalist, al speculaţiei dialectice, pe care Kant şi oricare alt gânditor raţionalist premergător îl prevăzuse, cu drept cuvânt, doar pentru lumea empirică, pentru circumstanţial, — se vor putea aduce metafizicei toate acuzaţiunile posibile, toate seducătoare, însă toate greşite, pentrucă se întemeiază pe tendinţa grosieră de a se insinua „raţiunii pure" obiectul şi metodele „raţiunii suficiente".

René Guyon se revoltă, ca orice pozitivist, împotriva maximei lui Pascal: „Tu ne chercherais pas, si tu n'avais déjà trouvé" Trage de aici concluzia că întodeauna metafizicienii au recurs la dogmă să „dovedească" existenţa absolutului, nu să o „afirme".

Nu de mult, am încercat să dăm o definiţiune a metafizicei. Prezentând teoriile metafizice despre morală, am mers împreună cu acei autori cari activau epntru o „fundamentare" a binelui, criticând simpla lui postulare categorică, în sensul eticei kantiene. Un asemenea procedeu ne apărea nu numai insuficient, dar esenţial „nemetafizic", o cercetare metafizică pretinzând întotdeauna o *întemeiere* a dogmei teologice, iar nu o constatare, pură şi simplă, a acesteia.

Evident că dacă la atâta s'ar reduce rostul metafizicei, criticile unui Guyon, ca dealtfel ale tuturor autorilor pozitivişti, ar fi îndreptăţite.

Am scris că metafizica se ocupă cu *întemeierea*, cu aflarea fundamentului cunoaşterii, cu cercetarea, pe cât posibilă, a absolutului, **însă nu cu *demonstrarea logică***, a acestuia. Confuzia generală a raţionaliştilor, datând genetic dela Hegel, aici se localizează. Hegel a debutat printr'o monstruozitate metafizică intrinsecă: afirmarea „idealismului absolut", în sensul şi după asemănarea fenomenului, adică a faptului *acestuia*, a lucrului cunoscut. Din punctul de vedere al modalităţii şi al metodei cunoştinţei, pentru a cunoaşte şi stăpâni realitatea imediată, desigur că logica asigură o eficienţă optimă. Dar ce legătură posibilă se poate stabili între logica fenomenală şi absolut? Dece logicienii empirişti, leagă şi condiţionează existenţa absolutului de logică? Când chiar autorii raţionalişti subscriu la insuficienţa raţiunii de a cuprinde cognitiv nu „lucrul în sine" dar **chiar fenomenul, este cel puţin impropriu a** mai utiliza logica în câmpul cercetărilor metafizice. Nu putem pretinde logicei mai mult de cât ceeace aceasta, esenţial, ne poate da. Atunci când un gânditor de talia sf. Toma îi spune secretarului său: *„Non possum quae scripsi mihi palae videntur"* — („nu mai pot continua: tot ceiace am scris îmi apare ca foarte şters") — nu este aici o recunoaştere a inutilităţii cercetării absolutului, aşa cum crede Guyon [2]), însă o foarte cinstită constatare despre chiar neputinţa raţiunii omeneşti de a cunoaşte *elementar* absolutul. Este interesant că acest autor, deşi găseşte atâta sarcasm când face critica metafizicei, îşi dă seama, corect, despre „incomprehensiunile fundamentale ale spiritului uman, mereu victorioase" (p. 298-299), dar mai cu seamă despre insuficienţa genitală a raţiunii de a *creia* realitatea însăşi. Iată rândurile care ar putea servi la susţinerea tezei tocmai contrară aceleia susţinute de Guyon: „Raţiunea, zisă *creiatoare* este ca un pictor căruia i s'au dat, pentru facerea unui tablou, numai culorile roşu şi verde; s'ar putea mulţumi cu aceasta; ar putea însă, într'o zi, să adaoge şi *galbenul*, descoperind că putem obţine culoarea galben prin amestecul roşului cu verdele: *însă niciodată el nu va putea obţine, pentru a utiliza, albastru sau violetul"* (op. cit. pag. 297).

Prin urmare, pe deoparte, pozitiviştii înşişi remarcă imposibilitatea „nativă" a raţiunii de a cunoaşte *întreaga* realitate. Ne referim la realitatea fenomenală, pentrucă, am văzut, aceşti autori contestă existenţa *altei* realităţi. Aceiaşi autori, ne încredinţează însă nu numai despre insuficienţa raţiunii de a cuprinde „cantitativ" realitatea, dar deopotrivă despre deficienţa calitativă a unei asemenea cunoaşteri. Cu alte cuvinte nu numai că nu cunoaştem *tot*, prin raţiune, dar nici nu cunoaştem *corect*. O cunoaştere care ne depărtează de *real*, o incertitudine majoră, în chiar definirea lumii empirice. Guyon vorbeşte despre acele „fiinţe ale raţiunii", fantome abstracte, simple deducţiuni logice, incompatibile şi inconciliabile cu „realitatea", iar *Gaston Rabeau*, într'o lucrare remarcabilă, deşi nu prea citată [3]) aminteşte de critica perpetuă adusă filosofiei tomiste „de a fi o doctrină a *cunoscutului* nu a *cunoaşterei*, de a atribui inteligenţei o putere de abstracţiune care consistă în a degaja esenţe preformate, ignorând viaţa spiritului".

Neputând să cerceteze valabil sectoarele necunoscutului, raţiunea s'a mărginit adeseori să afirme că acesta „ nu există". Despre „existenţa" lui, ne vorbesc însă chiar logicienii.

Insă de pe urma insuficienţii logicei de a cunoaşte **în întregime** şi esenţial realitatea, filosofia modernă „a achiziţionat sensul *relativului*" [4]). O desnădejde generală, provenită din principiul incertitudinii în cunoaştere şi al inadecvării cunoaşterii la obiectul cunoscut, pare să caracterizeze gândirea mai nouă. „Frânele absolutului" au căzut, este vorba nu numai de incertitudinea psihologică dar de una, tot atât de susţinută, la baza legilor materiei biofizice (v. lucrările lui Heisenberg, Planck, etc.) Vom prezenta, în continuare, direcţia *psihologică* în cunoaştere, menţinând de pe acum observaţia de bază: că nu au putut cădea decât „frânele absolutului... fenomenal", că Hegel ne-a învăţat să căutăm absolutul şi idealul în circumstanţial, în lumea empirică, că orice doctrină a cunoaşterii, sprijinită pe „certitudinea" unui atare absolut este dela început şi „elementar" invalidă, deci oricare sentiment de *relativitate a realităţii* [5]) nu poate cutremura decât „absolutul acesta", de care a fost vorba dela Hegel până astăzi, iar nu „absolutul acela" de care n'a mai fost discuţie, dela Kant, şi care a fost „uitat", cum remarcă Heidegger.

Dovada că s'a făcut un abuz nepermis cu noţiunea de absolut şi că ea a fost compromisă în sensuri fenomenale şi în înţelesuri empirice, ne-o sugerează *Jules de Gaultier* în lucrarea sa citată mai înainte. Acest autor caracterizează *intuiţionismul bergsonian* drept o altă şcoală a „absolutismului" în cunoaştere.

După ce am asistat la neputinţa *fenomenalismului logic* de a cunoaşte cu certitudine de astă dată este atribuită şcoalei iraţionalist-vitaliste posibilitatea de a *intui* „realitatea însăşi".

Bergson ne învaţă atât în faimoasa lui teză de doctorat — „Essai sur les données immédiates de la conscience" — cât şi, mai târziu, în „L'Evolution créatrice", „Durée et Simultanéité", „Matière et Mémoire", că realitatea nu ne este „odată prin raţiune", aşa cum susţineau raţionaliştii şi nici nu *poate* fi percepută de inteligenţă, pentrucă fiind într'o continuă şi necesară evoluţie nu *putem* nădăjdui decât la o sesizare intuitivă a experienţei, care „durează" fără întrerupere, în mod necesar.

Gaultier vede în aceste susţineri o altă reeditare a „absolutismului în cunoaştere" de astă dată „more psihologico", criticând cu violenţă „această realitate fantomă, redusă la durata pură, la calitate şi la conţinut, înţeles în afară de spaţiu şi de cantitate" („La Philosophie officielle et la Philosophie" p. 139).

---

1) v. „Essai de psychologie matérialiste", Paris, p. 310.

2) Op. cit. pag. 303.

3) *„Réalité et Relativité"*, Paris, 1927, VII.

4) *Jules Gaultier*, „La Philosophie Officielle", p. 127.

5) Vd. şi René Laforgue, „Relativité de la Réalité", Paris 1937.

Actul de naștere al lui Ion Creangă

— 10 Iunie 1839 —

de GH. UNGUREANU

In arhiva Mitropoliei Iași, am găsit o condică intitulată: **„Con[d]ică partea I [1]) pentru cei născuți în anul 1839 în ținutul Neamțului" [2]).** [î]n această condică — la pagina 22 — este trecut următorul act de [n]aștere (mitrică): **„Mitrică partea I pentru cei născuți în anul 1839 [î]n satul Humulești moșia sfintei monastiri Neamțului din ocolul de**

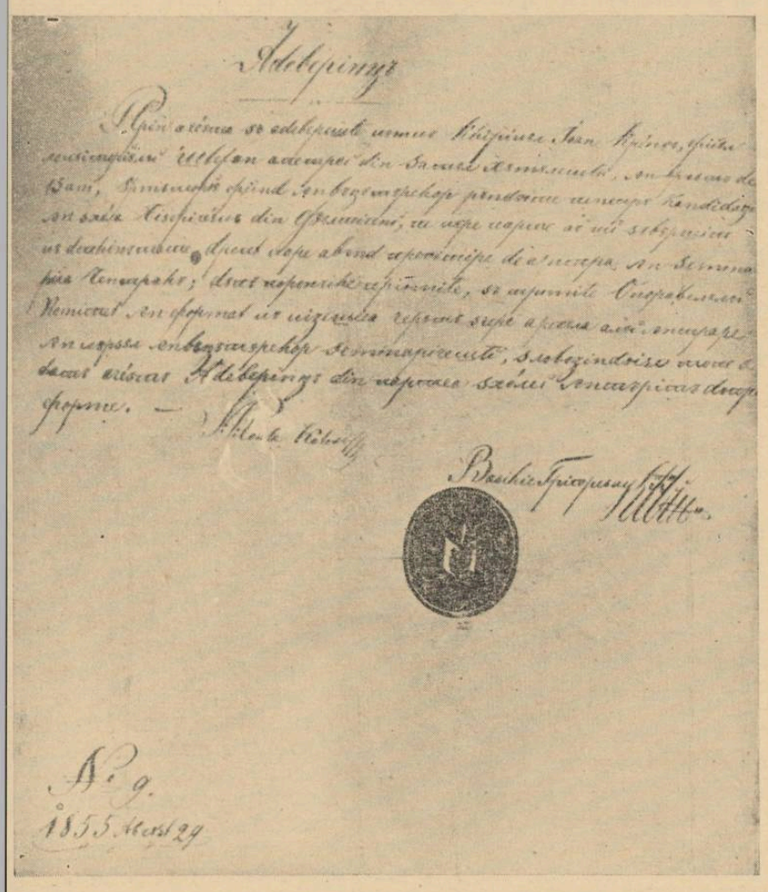

Adeverința din 29 August 1855 dată lui Ion Creangă de către catihetul N. Conta. In ea, Creangă este trecut în vârstă de 15 ani.

[s]us, ținutul Neamțului. Numele născuților, a părinților, a nașului împreună cu vârsta, meseria lor și ziua botezului „luna Iunie No. 3. [l]a zăce a lunii aceștia din pravoslavnicii părinți Ștefan sân [3]) Petre Cebotariul vârsta lui trizăci ani soția sa Smăranda fiica lui David Creangă vârsta ei douăzeci și opt ani s'au născut un fiu care primind sfântul botez la douăzeci a lunii aceștia în biserica cu hramul sfântului erarh Nicolai s'au numit IOAN naș fiindu-i Ioan Cojocariu din satul Humulești" [4]).

După acest act marele nostru povestitor Ion Creangă s'a născut la 10 Iunie 1833 și a fost botezat la 20 Iunie.

Actul este original; este scris într'o condică alcătuită la protopopia Neamțului după datele care erau adunate dela preoții parohiilor, care erau obligați, în conformitate cu prevederile Regulamentului Organic, încă dela 1832, să țină liste de acei născuți, căsătoriți și morți. Acestui act nu i se poate aduce nici o contestație.

Asemenea condici de mitrici (acte de stare civilă) am găsit și din anii 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838 și nu am găsit în ele încă un asemenea act care să dovedească nașterea lui Creangă în anii citați.

Se știe că data de 1 Martie 1837 fixată de istoriografi, ca dată a nașterii lui Creangă, este absolut nesigură și nu are la bază nici un document demn de crezare. Toate datele de naștere — căci sunt mai multe — au fost fixate după mărturiile lui Creangă și diferă unele de altele.

In luna August 1859 Creangă spune în cererea pe care o face ca să i se dea voie să se căsătorească: „având 23 ani" pentru ca peste câteva luni, în acelaș an în Decemvrie, să spună în cererea pentru hirotonie, că are 24 ani trecuți. După aceste date ar ieși născut în anul 1836 sau 1835. Prima dată când arată că este născut în anul 1837 Martie 2, este atunci când s'a înscris în școala preparandala, în Ianuarie 1864. Acum se cerea anul, luna, ziua și nu vârsta cum se cerea mai demult. Cu anul 1864 vine noua organizare a actelor de stare civilă. Primul an la școală a rămas numai cu declarația, însă în 1865 când voia să fie recomandat ministerului ca institutor — deși nu isprăvise școala — îi trebuia un act de naștere. Până în anul 1866 s'au scos acte mitricale dela Mitropolie, cari se eliberau pe bază de mărturii făcute de preoții parohiilor respective și cu peceta parohiei, sau pe mărturia a 5 persoane. Creangă a alergat la al doilea procedeu și însuși el și-a scris „atestația" pe care a dat-o de au iscălit-o 5 prieteni, apoi s'a dus la Mitropolie și și-a scos actul mitrical în care se vede data de 2 Martie 1837. Cercetând aceste mărturii la Mitropolie, am constatat că se îndeplinea numai o formalitate și că prietenii iscăleau chiar fiind mai tineri decât acel care cerea actul și chiar fiind născuți în alt capăt de țară. Un învățător din Muntenia iscălea o „atestație" a altuia, care se născuse în jud. Iași. Deci și această atestație, pe care și-o scoate Creangă în 1865, are la bază tot mărturia însăși a interesatului.

Intr'un fragment de autobiografie, Creangă schimbă ziua, în loc de 2 Martie pune 1; pe o fotografie din 19 Decemvrie 1877 Creangă scrie pe dos: „pozat în etate de 42 ani". După această însemnare s'a afirmat că s'a născut în 1835 deși dacă am socoti bine — fotografia fiind făcută în 1877 Decemvrie, deci anul 1877 consumat — ar ieși 1836; în actul de moarte scrie că a murit în vârstă de 52 de ani din care ar ieși data nașterii și 1837 și 1838; depinde de cum se face socoteala.

Dar documentul găsit nu admite discuția cu argumente; documentul rămâne document până ce se va găsi altul mai puternic.

Iată însă că alte documente vin să confirme și să întărească data arătată de către acel de mai înainte. In arhiva Seminarului Veniamin din Iași, după o migăloasă cercetare — arhiva nefiind aranjată — am găsit un dosar care cuprinde toate actele cu care erau primiți în „Seminarie" clericii veniți de pe la ținuturi. In acest dosar am dat și de actele cu care a fost primit tânărul cleric Ioan Creangă în „Seminaria Centrală a Eșului".

Din școala catihetică dela Fălticeni au fost trimiși la Iași zece tineri „bine pregătiți și cu talente" și cari reușiseră la examenele de sfârșit de an în 1855. Printre acești zece erau și Ioan Creangă, Zaharia Simionescu (Gâtlan), Ștefan Posa [1]) și Constantin Conta fratele mai mic al catihetului N. Conta, profesorul lui Creangă.

Catihetul înștiințează „Seminaria" că trimite pe acei zece tineri și fiecăruia dintre ei le alcătuește câte o adeverință, în care se spune vârsta lor, părinții și cum a urmat școala. Iată și adeverința făcută lui Creangă: [2])

Adeverință

„Prin aceasta să adiverește cum că cliricul IOAN CREANGĂ, fiul locuitorului Ștefan a Petrei din satul Humulești, IN VÂRSTĂ DE 15 ANI, următoriu fiind învățăturilor rânduite pentru candidați în școala bisericească din Fălticeni, pe care parte au și săvârșit cu deplinătate drept care având pregătire de a intra în seminaria centrală; după poroncile primite să trimite onorabelului Comitet informat cu chizășia cerută spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești, slobozindu-i-se tot adată această adiverință din partea sholei întărită dupre forme.

N. Conta catihet **Vasile Grigorescu suplent.**

No. 9—1855 August 29.

Deci la 29 August 1855 când Creangă pleacă la Iași are vârsta de 15 ani; socotind exact, eșa tocmai anul 1839 luna August; întru cât atunci când se face socoteala cu vârsta și nu cu data precisă, desigur totdeauna se întrece puțin.

Totuși catihetul Conta nu putea trimite la Iași pe Creangă care să fi avut o vârstă mai mare, cu o adeverință în care era trecut de 15 ani, întru cât i-ar fi trimis-o înapoi pentru îndreptare. Vom vedea însă alte documente, cari vor arăta că într'adevăr Creangă a fost cel mai tânăr dintre toți.

Cei plecați din Humulești la „Seminarie" terminară „cursul de gios" în anul 1858 în luna Iunie [3]).

Putându-se face preoți și cu atâta învățătură, toți cerură să li se „sloboadă formalnic atestat" de patru clase ca să se poată hirotoni. Toți căpătară afară de acei cari nu aveau „vârsta legiuită". Printre aceștia a fost și Creangă. Ministerul nu elibera „atestat formalnic" decât acelora cari aveau 20 de ani împliniți la terminarea anului școlar, ca să se poată scrie în atestate că este în vârstă de 21 ani. Ori, aici se vede că I. Creangă nu avea în Iunie 1858 — 20 de ani împliniți, întrucât el era născut în 1839 Iunie 10. Degeaba s'a învârtit, s'a sucit, a scris „lăcrămătoare jalobi", nimic nu s'a putut face. Dela Seminar n'a obținut decât o adeverință provizorie „care-i va servi de dovadă la scoaterea formalnicului atestat când va veni în vrâsta legiuită". Abia la 30 Iulie 1859 obține „atestatul formalnic" cu No. 36. La această dată — adică încă dela 10 Iunie — împlinise legiuita vrâstă.

I se făcea lui Creangă această întârziere de un an dacă era născut în 1835, 1836, 1837 sau chiar 1838? Desigur că nu avea nici un motiv. Dacă ar fi fost o greșală, desigur că s'ar fi străduit Creangă să scoată și din gaură de șarpe dovada că este născut înainte de 1839. Dar toate actele îl arătau născut în 1839, Iunie 10, așa că a așteptat un an de zile până a venit în „vrâsta legiuită".

Pe baza documentelor mai sus arătate — și necunoscute până acum — putem afirma cu toată convingerea că Ioan Creangă s'a născut la 10 Iunie 1839.

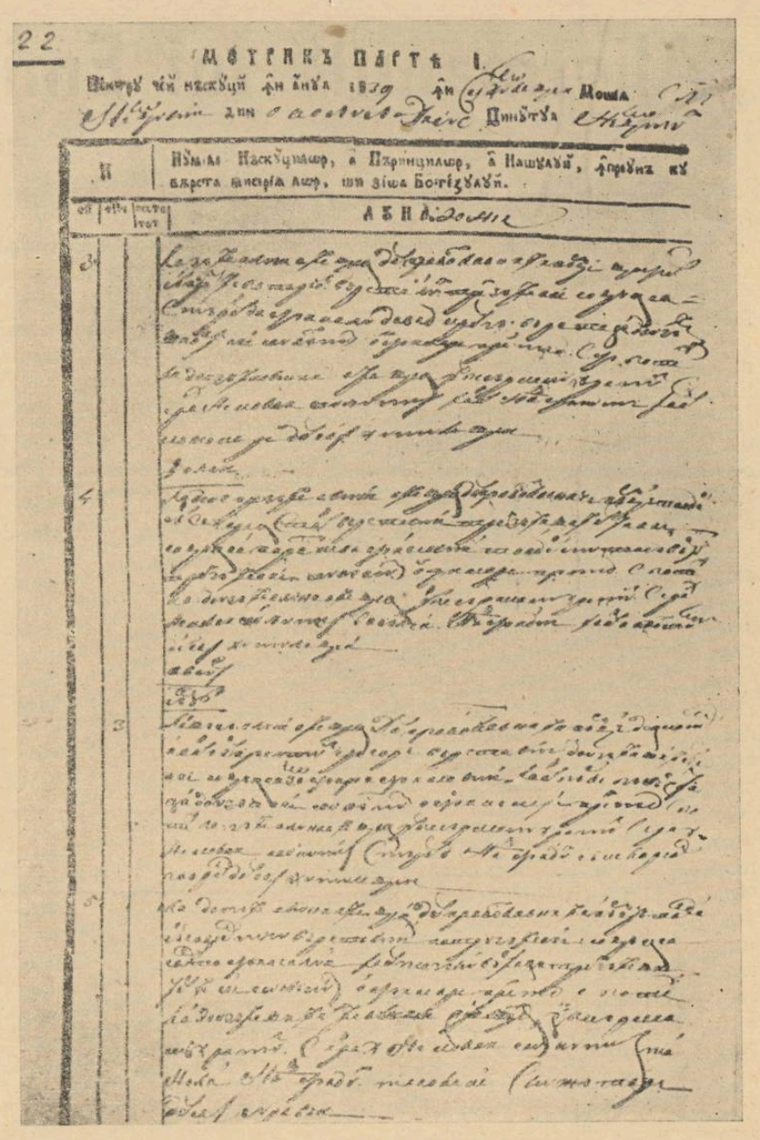

Pagina 22 din condica celor născuți în ținutul Neamț, în anul 1839. Tifra 3, în coloana din stânga, sus, este în dreptul actului lui Creangă, din 10 Iunie 1839; actul al treilea, unde în coloana doua scrie 3, este al Smărăndiței.

1) In 1865 Creangă iscălește o atestație lui Ștefan Posa recunoscând că este născut în 1838 și mai bătrân ca el.

2) Creangă la Fălticeni a intrat în școală la 27 Noembrie 1854 și n'a fost trecut niciodată în catalogul cu numele de Ștefănescu Ioan; acest Ștefănescu era un altul.

3) La Seminar ei au fost primiți în toamna anului 1855 în clasa II, ținându-li-se în seamă pregătirea dela școala catihetică.

1) Partea 2 este pentru căsătoriți iar 3 pentru morți.

2) Condica se găsește astăzi la Arhivele Statului Iași și va fi depusă în tezaurul arhivistic.

3) sân=fiul.

4) Pe aceiaș pagină este trecut și actul de naștere al *Smărăndiței*, fata preotului Ioan din Humulești, pomenită de Creangă în „Amintiri". Actul o arată născută la 6 Septembrie 1839.

Figuri literare din trecut

COSTACHE NEGRUZZI

de AUREL CĂLINESCU

Postelnicul Dinu Negruzzi n'avea cu literatura decât ceace se chiamă o legătură de prietenie. Aceasta era însă deajuns ca să aștearnă peste boeria lui bruma unui prestigiu de om citit și cu oarecare gust între cele cărturărești. Totuși, când ocaziile se iveau, petrecerile luau cu ușurință locul întâiu și 'n cinstea postelnicului intrau pe dată vinurile de Uricani și de Cotnari.

Nevastă-sa Sofia, născută Hermeziu femeie blajină, cu teamă adâncă de cele bisericești și cu respect față de cămin și bărbat, înțelegea că rosturile ei erau să păstreze și în casa Negruzzilor frumoasa tradiție a familiei, care nu-i dădea ce-i dreptul întâietate în cămin, dar o punea cu autoritate în fruntea celor spirituale.

Astfel, între vioiciunea și dragostea pentru literatură a tatălui și între cumințenia și credința mamei, tânărul Constantin, singurul copil al Negruzzilor creștea înmănunchind în sufletul său, într'un chip înzecit, credința unuia și gustul pentru slovă al celuilalt.

Postelnicul Dinu stătu multă vreme la îndoială dacă între cei trei dascăli de grecească ce se găsea pe vremea aceia în Iași, Gavdala, Cuculi ori Kiriac, se afla vreunul atât de priceput și de cum se cade, încât să facă din vlăstarul lui un om cu mintea luminată.

In cele din urmă se hotărî pentru Kiriac. Dar, cum la școala dela Socola ieșise svon că un dascăl de românește e neîntrecut în instruirea fiilor de boeri și cum postelnicul era om cu ambiție, își trecu îndată copilul acolo. Insă, fie metoda cicălitoare a belferului, fie o năzuință inconștientă, îl îndrumă spre alt meșter al limbii românești incomparabil mai mare și mai cu autoritate decât cel dela Socola, spre Petru Maior. Il descoperi, în biblioteca tatălui său și înțelegerea între ei se făcu îndată. In foarte puțin timp limba românească nu mai avu nicio taină pentru el. Dela Maior până la prima carte a ucenicului, drumul era mult mai scurt decât cel dela dascălul Kiriac până la școala dela Socola.

RELAȚII ȘI VELEITĂȚI DE SCRIITOR

Intre timp Ipsilanti ridicase steagul zaverei. Eteria aprinsese țara și boerii noștri aveau mult de suferit de pe urma ei. Dinu Negruzzi părăsește conacul dela Trifeștii-Vechi și, numai cu copilul, de oarece soția avusese nefericirea să și-o piardă de timpuriu, trece în Basarabia unde avea alte câteva moșii.

Acolo Chișinăul, prin numărul mare de exilați ai imperiului precum și prin cei câțiva francezi rămași din timpul campaniei lui Napoleon în Rusia, căpătase oarecum aerul unui oraș civilizat și cosmopolit. Un oarecare Rancovitz, fost ostaș, se ocupa acum cu predarea limbii franceze unor funcționari superiori din oraș și se pare că avea și câțiva elevi. Printre cei mai sârguincioși îl găsim și pe Costache Negruzzi. Progresele pe care le face sunt atât de mari, încât după câteva luni, cu pronunția corectă poate recita scene întregi din „Maria Tudor" a lui Victor Hugo.

O întâmplare fericită făcuse ca în acelaș timp să rătăcească prin Basarabia și marele Alexandru Pușkin. Acesta fusese exilat și colinda acum orașul și împrejurimile, în dorința de a cunoaște locurile și oamenii care-l încântaseră. Negruzzi începu să studieze cu strășnicie limba rusească și căută să-l întâlnească pe Pușkin. Admirația micului Moldovean îl încântă pe poet și între dânșii începu o adevărată prietenie.

Mai târziu, după moartea tragică a lui Pușkin, Negruzzi traduce celebrul cântec al „Șalului negru", ca un omagiu pentru geniul marelui său prieten dela care învățase multe din frumusețile limbii rusești.

Basarabia îl ajută oarecum să devină cosmopolit. Cele două limbi pe care și le însușește îi permit să studieze cu sârguință literatura franceză și rusească. După câțiva ani, când faima lui de scriitor va fi desăvârșită, va traduce din Victor Hugo, „Maria Tudor" și „Angelo". Deasemeni nu-l va uita nici pe Antioch Cantemir pentru a cărui transpunere, în românește va face apel la colaborarea prietenului său Donici.

Astfel înarmat cu ambiție, talent și cunoștințe, mai mult decât suficiente pentru vremea lui, Negruzzi găsește în țară un gen neexploatat în literatură, gen pe care îl cultivă cu autoritate devenind părintele prozei românești și primul maestru al nuvelei.

OM POLITIC

Cu ucenicia literară strălucit încheiată, Negruzzi se întoarce în Moldova unde, în 1826, după moartea părintelui său, intră diac la visterie începându-și astfel și cariera politică de pe urma căreia va avea însă prea puține bucurii.

Mihail Sturza, deși îl aprecia ca om, îl sili să-și vândă moșiile părintești din Basarabia, ca să-l poată despăgubi de o datorie rămasă dela bătrânul Dinu cu care Vodă avusese, încă pe timpul boeriei lui, concesia poștelor. Negruzzi înțelese că nu poate să-și caute dreptate cu Sturza și-și îndreptă toată atenția către vechea proprietate a Trifeștilor unde, la întoarcerea sa din pribegie, găsise totul distrus și conacul transformat în cazarmă turcească.

Dacă nu s'ar fi simțit nevoe de el, ar fi putut rămâne foarte bine la Trifești, petrecându-și timpul cu redactarea „Păcatelor tinereții", învățând italienește și traducând din Tasso „Ierusalimul liberat". Dar fiind ales în adunarea proaspăt reînființată de Regulamentul Organic, trebui să se ție în permanentă legătură cu Domnul și cu dregătorii țării. Asta îi aduse prietenia cu Kogălniceanu și Alecsandri, prietenie de care Sturza se folosi pentru a-i numi pe toți trei directori ai Teatrului Național din Capitala Moldovei.

Fie că Vodă o făcea din capriciu, fie că vroia să folosească priceperea lui Negruzzi și'n felul acesta să arate că uitase neînțelegerea avută cu părintele său, îl numi pe rând, pentru epoci de scurtă durată, ba primar, ba efor al tuturor școlilor din Principat.

Se vede treaba însă că Sturza nu putea suferi liberalismul lui și atunci, oridecâteori avea ocazia, îi făcea șicane amintindu-i că el e atotputernicul și ridicându-l fără judecată din mijlocul vreunui zaiafet, ca să-l ție câteva zile afară de oraș, ori închis la conacul lui din Trifeștii-Vechi.

Era, ce-i dreptul, liberal Costache Negruzzi și unionist. Dar un liberal și unionist „sui generis". El nu vroia sub nici un cuvânt să-și trădeze Domnul căruia îi jurase credință. De aceia, cu toate îndemnurile lui Kogălniceanu, nu luă parte la revoluția dela 48 nici, mai târziu, în Divanul ad-hoc nu se lăsă ales.

Retras la moșie, evitând chinurile de conștiință la care l-ar fi expus activitatea lui revoluționară, el aștepta zorile unor zile mai bune. Venind la domnie Grigore Ghica, acesta îl numi în Divanul domnesc și îl trimise, în calitate de comisar al guvernului, să ia parte la delimitarea frontierei Basarabiei cedată Moldovei prin tratatul dela Paris.

Nu era aceasta ultima sarcină politică pe care o purtă pe umeri fiindcă, după Unire, în cabinetul Panu, Cuza avea să-l numească ministru al visteriei publice, ca unul care se bucura de faima unei cinste exemplare și a unui caracter de neîndoit.

(Urmare în pag. 6-a)

Insemnări

„Aliotmanul" lui Eminescu

de N. BATZARIA

Este vorba despre „Aliotmanul" din scrisoarea III-a:

„Ca întreg Aliotmanul să se 'mpiedece
de-un ciot ?"

Ce înseamnă acest cuvânt? Din cuprinsul poeziei reiese că Eminescu i-a dat înțelesul de „Turcia" sau „puterea turcească". Iată însă care este adevărata lui însemnare.

Mai întâiu, trebue lămurit că e compus din două cuvinte: din cuvântul „al" și cuvântul „otman". Cuvântul „al" („l" se pronunță înmuiat, ca și când ar avea la sfârșit un „i" scurt) este de origină arabă și înseamnă „familie" (soție și copii) și prin extensiune „dinastie".

In limba turcă scrisă, literară, își găsesc întrebuințarea și următoarele două expresiuni: „Al Nebi" și „Al Osman".

„Al Nebi" înseamnă familia proorocului Mahomet („nebi" însemnând „proroc"), cuprinzând pe Mahomet, pe fiică-sa Fatma și pe imamii Hasan și Husein.

„Al Osman", pronunțat de străini și ca „Otman", înseamnă „dinastia lui Osman", adică, familia sultanilor turci-osmanlii. Din împreunarea acestor două cuvinte „Al" și „Otman" a făcut Eminescu pe „Aliotmanul" de care ne ocupăm. Acum, dat fiind că sultanii turci, cu puterea absolută de care dispuneau, reprezentau țara, socotită ca o proprietate a lor, mai ales că ei o cuceriseră, era oarecum în ordinea firească a lucrurilor ca prin persoana lor sau prin dinastia lor, ei să înțeleagă împărăția însăși, ceeace Eminescu a prins foarte bine.

Regret că nu pot răspunde întrebării de unde anume a cunoscut Eminescu expresiunea „Al Osman" sau „Otman", din care a făcut „Aliotmanul" său. Ne mărginim doar a spune că nici în limba turcă această expresiune n'avea o întrebuințare curentă, pentru fosta lor dinastie turcii întrebuințând de obiceiu cu totul alte denumiri și calificative.

Incă o lămurire dată cu scopul de a înlătura o confuziune. „Al", în înțelesul de mai sus este substantiv, așa că nu trebue confundat cu articolul arab „al" (sau „el", „ul"). Așa, de o pildă, se zice „Al Koran", ceeace înseamnă „Koranul" (E greșit să se spună „Alkoranul", deoarece este o tautologie, e același articol propriu spus de două ori). „Al" ca articol îl mai găsim în cuvinte ca: „Alhambra", „Guadalchivir" etc. Numele întreg al vestitei „Alhambra" din Spania era în limba arabă: „Kasr al hamer". Cuvântul „Kasr" înseamnă „fortăreață", iar „al hamer" înseamnă „cea roșie", deoarece era zugrăvită în roșu. Cu timpul însă, spaniolii au suprimat cuvântul „Kasr", iar din „al hamer" au făcut „Alhambra".

Numele fluviului „Guadalchivir" este, de asemenea, arab și vine dela „Acad-el-Kebir", ceeace înseamnă „apa cea mare". De altfel, și în limba română avem cuvântul „Kebir" în forma de „chiabur" și cu înțelesul oarecum schimbat.

Să mi se îngădue să încheiu cu o amintire, la care țin.

In timpul din ajunul intrării României în războiul de întregire, la redacția din strada Academiei a ziarului „Epoca" ziar al cărei director era mult valorosul nostru coleg d. T. Pisani, se strângeau aproape în toate zilele oameni, ca neuitații Nicolae Filipescu, Octavian Goga, Delavrancea etc. Intr'una din zile, întrebându-mă ceva în legătură cu stările de lucruri din Turcia, îmi zise în glumă:

„Efendi Batzaria...

— Delavrancea efendi, i-am răspuns numaidecât, ați făcut o greșală de construcție turcească, „efendi" punându-se după, iar nu înaintea numelui la care se referă.

— Dar tot așa greșit l-am întrebuințat și într'una din poveștile mele, îmi zise el.

— Nu sunteți singurul și sunteți chiar în societate bună, mi-am permis să-i atrag atenția. Și la Caragiale, în povestea „Pastramă trufanda", cuvântul „efendi" este pus înaintea numelui, în loc să fie pus după nume, așa cum cere regula limbei turcești. Intâlnim acolo expresiunea „efendi cadiu", în loc de „cadiu efendi".

De altfel, e un caz destul de curios cu acest cuvânt „efendi". Nu e un cuvânt turcesc, ci este, cam schimbat, cuvântul grecesc „aftendis", care înseamnă „domn, stăpân". Cuvintele „autentic, autentificare" derivă din acest cuvânt.

Laturea curioasă este că în forma de „efendi" cu înțelesul pe care turcii i l-au dat, — înțeles echivalent cu „domnul" ca simplu epitet de politețe — l-au luat și grecii, socotindu-l ca un cuvânt turcesc.

Cronica muzicală

Bilanț al activității muzicale românești peste hotare

de ROMEO ALEXANDRESCU

In așteptarea unei reglementări raționale a schimburilor de artiști cu străinătatea și a organizării metodice și permanente de prezentare externă a valorilor muzicale românești, acțiuni întreprinse astăzi curent de multe state și care conferă cuvântului „propagandă" unul din cele mai frumoase sensuri, câțiva muzicieni români, cu concurs oficial dar mai ales din inițiativă individuală, au susținut frumoase manifestări peste hotare, în decursul stagiunii.

Lipsind însă un serviciu de informare în acest domeniu, nu ne-au sosit decât foarte inegale documentări în privința lor, despre unele, cele mai importante, neștiindu-se mai nimic.

Nu odată, am putut constata, astfel, că nu se cunoaște mai deloc, la noi, activitatea maestrului Enescu, în străinătate.

Anul acesta, ca și în anii trecuți, această activitate a fost uriașe și triumfală. Plecat din țară după încă o memorabilă serie de concerte, maestrul Enescu a dat un concert la Paris cu pianistul Marcel Ciampi și a plecat imediat, pe la sfârșitul lunei Decembrie, în Statele Unite, unde a întreprins un foarte mare turneu, încununat de succese absolut unice, maestrul Enescu fiind și în continentul nou considerat drept personalitatea cea mai covârșitoare a prezentului în muzică.

Maestrul Enescu a dirijat un impresionant număr de organizații simfonice, a prezentat prime audiții, înscriind în programe larg număr de opere capitale din literatura universală sau românească, salutat de publicul și presa americană cu un entuziasm fără seamăn.

Cu influențele și autoritatea acestui prestigiu excepțional, maestrul Enescu a condus apoi concertele simfonice românești dela Expoziția internațională din New-York, obținând pentru ele cele mai mărețe condițiuni de realizare. Gloriosul muzician român s'a întors apoi în Europa, reluându-și obicinuita reședință a lunilor Mai și Iunie, Parisul, unde ține în momentul de față ultimele din cele optsprezece cursuri publice de interpretare violonistică, de la „Institutul instrumental". La acest cursuri de interpretare, maestrul Enescu împarte cu multă dărnicie inițieri de artă către care se îndreaptă muzicieni de cele mai multe ori în plină carieră, dornici de a pătrunde mai adânc în tainele măestriei infinite de tâlmăcire a muzicei.

Risipind comorile unei organizații muzicale geniale și ale unei științe incomparabile, maestrul ține adesea el însuși părțile pianului, uimind fericiții martori ai cursurilor cu belșugul de muzică pe care îl stârnește, cu furtunoase puteri.

Un tânăr concertist român, Dinu Lipatti, fost, nu de mult, elevul la Paris al lui Paul Dukas, al lui Strawinski și al d-relor Nadia Boulanger și Yvonne Lefèbre, este astăzi în apus, unul din muzicienii cei mai admirați ai ultimei generații. Intr'o singură lună, Lipatti a apărut de trei ori în scenele marilor concerte pariziene, în recital sau în simfonic, repurtând succese unanim recunoscute de presă și lumea muzicală. Turnee în Franța, Belgia, Elveția, îi alimentează permanent meritata faimă de pianist și compozitor de mare talent pe care și-a câștigat-o.

Un virtuos român al pianului, foarte apreciat în cercurile muzicale franceze este de asemeni d. George Boskoff, al cărui recital Liszt i-a atras cronici foarte măgulitoare în presa parizianară.

Pentru a rămâne la instrumentiști, vom mai spori cu tot temeiul aceste rânduri, amintind succesul plin și accentuat, ca și înzestrarea și pregătirea pianistei noastre, d-na Silvia Șerbescu, în seria de concerte pe care le-a dat în Italia, pe baza schimburilor inițiate de activul Institut de cultură italiană din București.

De asemeni chipul elogios în care au fost comentate tot în Italia concertele violonistului Alexandru Teodorescu și ale violoncelistului George Cocea.

Dirijorii români care ne-au reprezentat în străinătate, cu multă cinste pentru muzica românească au fost d-nii George Georgescu, strălucit sărbătorit la Budapesta, d. Nonna Ottescu, în Grecia, d. Ionel Perlea în Germania și Theodor Rogalski, în Italia.

Tot în Italia cucerește șirag bogat de succese o mare cântăreață românca. Stella Roman, astăzi primadonă a marilor teatre lirice de stat din Roma și Milano (Reale și Scala). Turneele acestei soprane dramatice, considerate drept una din cele mai bune ale vremei, au impus-o atât în Italia, cât și în Franța și Germania.

Foarte frumoase cuvinte s'au scris și despre manifestările în Italia ale sopranei Antoinette Trandafirescu-Eremie, care a dat concerte și a cântat în quartetul de soliști din simfonia IX dirijată la Siena de marele muzician italian Bernardino Molinari.

Tenorul Emil Marinescu a fost, tot în timpul stagiunei ce s'a sfârșit, călduros elogiat, pentru chipul strălucitor în care a cântat în Italia, în Egipt și în Cehia, iar d-ra Emilia Guțianu-Alessandrescu și-a câștigat vii cuvinte de laudă, cântând la „Radio-Viena".

Nu putem încheia fără a reaminti că trei mari cântăreți români aduc neîncetat renumelui artistic românesc în străinătate, sporiri categorice. Aceștia sunt tenorul Onofrei și sopranele Cebotari și Viorica Ursuleac.

Iată tot atâtea prilejuri de bucurie aleasă pentru toți cei ce simt românește și înfăptuiri care își câștigă cu adevărat drepturi la recunoștința neamului.

Cartea străină

René Benjamin: „Molière"

D. René Benjamin ținea la București, acum câțiva ani, o serie de „causeries" scânteetoare de vervă, captivante printr'o artă a cuvântului rostit, revelatoare. Conferențiarul intră deadreptul în miezul arzător al subiectului, fără o pregătire lentă și meticuloasă a lui, fără preocupare metodică aparentă, cu acea putere de acaparare exclusivă a simpatiei radiind înțelegerea și însuflețind amănuntele, a cărei văpaie comunicativă o regăsim întreagă în paginile consacrate lui Molière.

Pentru artistul retras din ritmul vieții unanime, înăuntrul cercului magic al puterii de obsesie exercitată de propriile lui reprezentări, — nevoia sau gestul de a exprima înseamnă un act de sociabilitate, un act de prezență și de participare la preocupările înconjurătoare, în singura formă îngăduită de destinul său. Mărturia prezenței lui Molière în mijcul societății timpului o atestă propria-i operă, în a cărei lumină revelatoare se desemnează limpede „curba vieții lui".

Insușirea de căpetenie a omului care se singularizează prin actul creației, e acea de a fi distrat, — distrat în raporturile din afară, sociale, dar de o extraordinară putere de atenție, de concentrare înăuntru. Molière e tipul acestui om.

O metamorfoză deplină între om și operă, între cele două planuri: al creației și al vieții, acel schimb neîntrerupt de corespondențe între modurile de existență și moduri de artă nu sunt hărăzite decât artistului stăpânit de „obsesia datoriei lui", absorbit în contemplarea spectacolului feeriei interioare, până la desăvârșita uitare de sine.

Exemplul vieții lui Molière ilustrează admirabila exclamație a lui Balzac: „L'oubli ou la grand secret des créateurs!" Se înțelege atunci de ce existența artiștilor nu cunoaște și nu caută odihna, ci doar neastâmpărul lăuntric, devorant, necruțător.

De aci impresia de egoism, de orgoliu distant, și ostilitatea reciprocă, între artist și mediu: unul nu are timp să explice, celuilalt îi lipsesc elementele necesare înțelegerii. „On ne comprend jamais la morale hautaine d'un homme supérieur: Il n'a plus le droit de s'abandonner tout simplement aux misères et aux joies".

Și această observație profundă, sugestivă, una din acele numeroase „échappées de vue" care în lipsa unor „formule memorabile, bune de repetat", pentru care d. René Benjamin nu își ascunde disprețul, abundă în cartea d-sale: „In cărțile de istorie sunt reunite artele și pacea. E o glumă! Opera marilor artiști e provocatoare, și ea stârnește întotdeauna un început de război civil".

Fără să încercăm o caracterizare sistematică a evocării biografice de care ne ocupăm, vom arăta totuși pentru ce ne simțim îndreptățiți să vorbim de o tratare simfonică a biografiei lui Molière. In lipsa unei scheme de construcție aparentă, se poate recunoaște lesne, pe măsură ce numărul paginilor sporește, desfășurarea unei linii melodice, înglobând un număr de teme, cu variațiunile și desvoltările care sunt comediile repertoriului molieresc. Madeleine Béjart, Cathérine de Brie, Armande, sunt temele călăuzitoare, în jurul cărora se toarce firul de mătase al vieții lui Molière: „...ces trois femmes sont comme trois clartés qui se succèdent sur Molière. Il joue la pièce de son génie, devant le grand mur du Théâtre humain. Chacune passe, l'éclaire, et projette sur le mur une ombre du grand homme".

Ca indicație de metodă, singura fecundă și onestă pe care o poate folosi cercetătorul unei vieți ce nu s'a stins fără urmă în cimitirul istoriei: contactul nemijlocit cu opera, iubirea ei, verificată prin impresia de a te simți mai fericit în tovărășia artistului, decât alături de oamenii obișnuiți. Restul e subiect de biografie romanțată neopunând nici o rezistență fantaziei primului venit.

ANATOLE DE MONZIE: „LES VEUVES ABUSIVES"

Despre câteva dintre cele mai ilustre „văduve abuzive", d. A. de Monzie a publicat anul trecut o carte cuprinzând o serie de monografii, mai precis, de pamflete scrise cu o ironie bicuitoare, cu ferocitate și aproape cu ură.

Există un tip al acestei specii feminine, și exemple de văduve a căror amintire este evocată de verva răsbunătoare a eminentului avocat și scriitor francez.

Tipul văduvei abuzive e profitoarea postumă a gloriei bărbatului, pe care supraviețuitoarea lui tovarășe de viață, o speculează cu o lipsă de decență și cu un cinism care explică și justifică nobila indignare a autorului.

Ce anume îndreptățește atâta mobilizare de talent scăpărător, de vervă și înverșunare, dar și de meticuloasă documentare, în paginile acestei cărți, care face deopotrivă cinste literatului și istoricului? Cititorul e fără întârziere lămurit: prietenia, care implică „o vocație de apărare și prozelitism" și care constă mai ales în „a te amesteca în ceea ce nu te privește, a suferi de ceea ce te atinge, a lua asupra-ți injuriile și loviturile îndreptate împotriva cuiva de care te-ai legat prin prietenie". Și această însușire de a suferi, de a lupta și de a urî pentru altul, care nu se oprește nici la hotarul morții e îndreptată împotriva femeii care — scrie d. A. de Monzie — „batjocorește o amintire a cărei pază și-o asumă amiciția sau admirația mea".

In ordinea cronologică: mai întâi, Thérèse Levasseur, care înainte de a fi trecut săptămâna dela înmormântarea lui Rousseau intră în legătură sau reia legătura cu un rândaș, John Bally, adăogând la turpitudinea acestui gest, „ipocrizia femeii care nu vrea să-și piardă locul de văduvă". Mai târziu, la Plessis-Beleville, —unde admiratorii lui Rousseau împinși de curiozitatea legitimă de a cunoaște pe acea care, timp de 38 ani fusese tovarășa de viață a autorului Confesiunilor, — văduva Rousseau „tête baissée sur un tricot de circonstance, débite souvenirs et sanglots au gré de chaque âme sensible".

Apoi, Maria-Luiza, cea dintâi împărăteasă a Francezilor și „văduva cea mai dedestabilă din istorie", despre a cărei căsătorie cu Napoleon, în 1819, autorul face această grațioasă comparație: „...o gâscă împerechiată cu un vultur, violentată de un vultur, o gâscă nostalgică, visând la plăcerile curții de pasări". Vina cea mare pe care i-o găsește d. A. de Monzie, pe care numai un francez i-o putea imputa, este o neîntreruptă lipsă de gust. Distrată și absentă, femeia aceasta n'a înțeles nimic din legenda napoleoniană, din această incomparabilă legendă la care soarta a făcut-o să participe, — nu s'a simțit câtuși de puțin înfiorată de amintirea Impăratului și a mai putut fi după moartea acestuia, soția unui Neipperg, apoi a unui Bombelles și întâmplător, amanta unui tenor de ocazie, urmărit pentru o condamnare corecțională.

Cuvintele cu care se încheie paginele consacrate acestei femei, atât de mediocră încât nici blestemele n'au atins-o, au toată greutatea unui verdict al tribunalului istoriei: „Văduva distrată a lui Napoleon, Maria-Luiza, printr'o minune de amnezie, nu și-a adus aminte că a fost soția lui".

Urmează denunțarea Carolinei Massin, soția lui Auguste Comte, „imagine și simbol al crimei feminine săvârșită împotriva Spiritului", despre care profetul „religiei umanității" făcea mărturisirea de o zguduitoare amărăciune: „întotdeauna a nădăjduit să mă preschimbe într'o mașină academică de câștigat bani"; vine apoi rândul d-nei Mialaret-Michelet, al Cosimei Wagner, pentru care văduvia devenise unica rațiune de a fi; a contesei Tolstoi „văduvă abuzivă prin anticipație", etc.

MIHAI NICULESCU

Corabia de plumb

Corabia de plumb în roșul unui asfințit
Din portul negru întinse pânzele murdare...
(Ca aripile celor ce-au murit)
Și'n urma ei orașul se topi în mare.
Spre veacul prundurilor, corăbierii,
Rugau sfâșietoarele himere.

O poartă'n valuri se deschise. Mai grea
Corabia se prăbuși în ea !

Un Albatros — un demon ? — din peșterile zărilor
Cu flacăra privirilor învinsă,
Adus de vânturile vestitoare,
Infioră deșertul mărilor.
Un Albatros — o umbră călătoare —
Adus de vânturile vestitoare,
Se coborî vrăjbit pe valuri
In locul unde golul s'a închis !

El auzea prin zidul vânăt șopotind
Afundurile răzvrătitelor împărății
Și stinsele chemări venind, rostogolind,
Ca spectrul miilor de mii...

Ciopli în muntele de apă
Iar vântul împingea de nouri
(Mormântul nu se deschidea).

Corabia de plumb mai mult — prea mult se 'nnegura.

Era în noaptea — aceea funerară...
Strivit un Albatros pe valuri
Cu aripile despicate, adormise,
Și vântul îl ducea spre maluri.

DIMITRIE STELARU

Cântec de singurătate

Sfântă Poezie, lacrimă de înger,
Adunată'n file ca într'o năframă,
Pentruce, cu tine când pornesc, îmi sânger
Pașii? Cine-mi cere pieptul tânăr — vamă?

Uite, spânzur anii de copacul serii
Și în duh îmi sună svon de-argint, stăpân: zur...
Iau în brațe cerul, frate cu năierii,
Și cuprind luceferi, de condeiu să-i spânzur.

M'au mușcat în cale șerpi de îndoială.
Când se va desprinde sfânta din icoană
Preamărită-adesea 'n rugă de cerneală,
Blândă să-mi apese duhul ei pe rană?

Frate care'n cântec tot mai porți opincă,
Hai să bem în slovă zarea, nesătui:
Nimeni nu mă cheamă lângă suflet, fiindcă
Nu m'am umilit în fața nimănui.

LUCIAN DUMITRESCU

Ispășiri

de CAROL ANTON APOSTOLESCU

Paris, bulevardul Edgar Quiet. Așa dar eram din nou acasă, după o călătorie obositoare de două luni și mai bine, petrecute pe coasta Camerunului. Fusesem trimes de guvernul Republicei, la cererea mea și binevoitoarea recomandație a savantului parazitolog Rumpt, să studiez o epidemie ciudată, ivită în împrejurimile Kribi-ului, pe care, după rapoartele confraților locali, le atribuisem unei tripanozome necunoscute. Chestiunea mă pasionase îndeosebi, iar controversa iscată în presa medicală îmi mărise mai mult elanul. Călătoria de mare fusese minunată; nu suferisem cine știe ce de pe urma căldurilor și tropicul îl trecusem, fără măcar să știu când. Barul vaporului era o încăpere cochetă și nostimă, ca oricare din boîte-ele montmartreze și-mi devenise tot atât de familiar, încât îmi petreceam majoritatea timpului acolo, ascultând muzică de jaz, flirtând cu femeile, dansând, ba chiar luând informații despre ținutul în care aveam să merg, sau flecărind cu bărbații, te miri despre ce nu. Dar ce nu făceam în localul acela cosmopolit? Jucam pocker și bacara, ne plictiseam ore întregi la bridge, de câte ori ne captura câte o coniță drăguță și participam la orice nebunii, inventate de căpitan, sau de pasageri, pentru a ne distra cât mai plăcut. In barul acela am învățat să beau zdravăn, și să judec lumea cu o ușurință care, în altă circumstanță, mi-ar fi dat de gândit. Eram acum unul dintre atâția călători de clasa întâia, standardizați de exotismul și durata îndelungă a călătoriei și cred că orice rezervă n'ar fi fost decât inutilă și în dauna mea. Imi amintesc că altădată am făcut ochi mari și m'am amuzat bine pe socoteala șefului meu de clinică, Mercier, care îmi povestea libațiile la care luase parte pe vapor, la întoarcerea dintr'o misiune, în inima Gabonului. Doctorul Mercier era un om foarte cumsecade. Nu pierdea nopțile, nu-i plăceau discursurile sforăitoare, nu admitea discuțiile deșarte și pe deasupra un presupus ulcer duodenal, făcuse din el un abstinent convins, cu care s'ar fi putut lăuda oricare dintre legile cari propovăduiau temperanța. Ce e drept, mirarea mea fusese îndreptățită atunci, dar experiența mă învățase că nimic nu este imposibil pe lume. Moravurile, în ținuturile acelea toride, sunt mai libertine și morala mai îngăduitoare, pentrucă mediul în care trăești te obișnuește să fii astfel, pentrucă climatul acela moleștitor, îți vâră voluptatea adânc în oase. Fără wisky și o vieață cât mai facilă și mai frivolă, aș vrea să știu câți albi ar mai călca locurile acelea blestemate. In ziua debarcării mele la Kribi, după vizitele de rigoare, am cercetat grabnic orașul și impresia pe care mi-a făcut-o, n'a fost dintre cele mai rele. Mai mult, aș putea spune că l-am găsit chiar drăguț, dar cred că părerea aceasta se datora mai mult exotismului și rusticității sale. Erau două străzi principale, Doissenji și Luansa, așa cum sunt la Paris avenue des Champs Elysées și Grand Boulevard, cu clădiri albe, în stil colonial, unde erau concentrate comerțul și alte afaceri în care erau amestecați albii și numaidecât în apropiere începeau colibele caraghioase ale băștinașilor, cu acoperișul de ierburi, în formă de căciulă alungită spre vârf, încât am râs cu o poftă de zile mari când le-am văzut. Și totuși, promiscuitatea aceea avea ceva antrenant și atrăgător pentru mine. Câtva timp în urmă a început calvarul. Călătorind zile întregi, în lectică, prin meleagurile acelea, pe cât de misterioase, pe atât de mlăștinoase și de insalubre presărate, la intervale destul de lungi, cu câte un sătuc sărăcăcios de negri, departe de civilizația care ți-a intrat în suflet și de orice ființă cu care ai fi putut lega o conversație și care ți-ar fi ajutat să mai uiți necazurile, atunci când nu ești deloc obișnuit cu asemenea situații, am început să regret ceea ce lăsasem în urmă și în marasmul în care căzusem, îmi pierdeam o mare parte din timp, socotind zilele care-mi mai rămăseseră de stat prin locurile acelea de pomină. Când mă gândeam la vieața fără de griji de pe vasul care mă adusese acolo unde eram, tristețea mă copleșea și mai chinuitoare, dar niciodată nu mi-a trecut prin minte ideea că aș fi putut părăsi Camerunul, înainte de a duce la capăt însărcinarea ce mi se încredințase. Venisem doar de bună voie și nu țineam să înșel speranțele binevoitoare pe care profesorul Rumpt le pusese în elevul lui preferat. Am trăit clipe care n'aș vrea să mai revie, printre chipurile lucioase și respingătoare ale negrilor, pe care paludismul le buhăise într'un mod groasnic. De fapt, călătoria mea n'avea să se mai prelungească mult. Intr'a douăsprezecea zi dela sosirea în Kribi, poposisem în târgușorul Lonja, pe malul râului N'met, care se găsea cam la jumătatea drumului dintre Kribi și Ebolowa, când m'a sguduit prima criză de malaria. Doza de chinină pe care mi-o injectasem, zile în șir, se arătase neputincioasă în fața boalei; mi-am dat seama că orice rezistență ar fi de prisos și am ordonat oamenilor să mă aducă la Kribi. Când am revenit la Paris, arătam slăbit și puțin deprimat, încât rudele și prietenii m'au sfătuit să amân câtăva vreme cercetarea brumei de însemnări pe care le putusem culege, în scurta mea ședere în Camerun și după care trebuia să înaintez oficialității rapoartele cuvenite, așa că îmi petreceam mare parte din timp în tovărășia lor, sau ascultând la radio o causerie spirituală ori muzicală de jaz. Vacanța mea era pe sfârșite, când se întâmplă incidentul care avea să mă întristeze nespus. Luasem gustarea de dimineață și răsfoiam „Le Temps", când ochii mi s'au oprit stăruitor, — cum să-mi explic, nu știu,—asupra unor informații, pe care paginatorul, dintr'o întâmplare sau dintr'o elementară cerință de simetrie, le orânduise semnificativ, una sub alta, așa cum aș fi procedat eu, care știam totul, în locul lui. Era mai întâi o știre din Toulon, care anunța, lapidar și emoționant, așa cum se obișnuește în armată, moartea celui mai bun prieten, de care mă legau copilăria, anii de studii dela „Louis le Grand" și atâtea alte amintiri. „In zorii zilei a fost executat la Toulon, prin împușcare, locotenentul de marină Marc Aubert, din echipajul contra-torpilorului „Vauquelin", condamnat recent, la moarte, pentru spionaj". Și mai jos, o telegramă, a agenției Havas, transmitea din Roma, celălalt act al dramei: „Tribunalul special, de apărare a statului, a condamnat la degradare și împușcare, pe fostul ofițer în marina austro-ungară, actualmente în marina italiană, Antonio Scarpa, vinovat de spionaj militar. Executarea lui s'a făcut în zorii zilei". Ii cunoscusem și pe unul și pe altul. Pe Marc din copilărie, iar pe baronul Antonio Scarpa, la Toulon, sunt doi ani de atunci, venit cu escadra din Adriatica, să înapoieze vizita vaselor noastre; l-am revăzut în urmă, de nenumărate ori și prietenia noastră se legase tot mai trainic. Colindasem toți trei litoralul italian, dela Triest la Ancona, admirasem pitorescul proprietăților sale din vecinătatea Veronei, sau hoinărisem, ca și cei trei mușchetari, dealungul și dealatul Franței, dornici de aventuri tinerești. Acum aflam că amândoi sunt morți, împușcați pentru spionaj. Dar acesta este sfârșitul și nu se începe niciodată o povestire cu sfârșitul ei.

●

E stupid desigur, ca, în plină noapte, să te trezească din somn sbârnâitul strident al soneriei, totuși nu e mai puțin adevărat că sunt situații, când conștiința și spiritul de umanitate își cer primatul. In calitate de medic, nu mi-aș fi îngăduit niciodată să nu întind mâna de ajutor care mi se cerea. Nu rareori mi s'a întâmplat să fiu chemat în asemenea împrejurări, la căpătâiul celor cari aveau nevoe de cunoștințele mele și să-mi dau seama că ceeace atunci le salvase viața, ar fi fost de prisos câteva ceasuri mai târziu. Dacă pentru un strateg expresia celei mai depline satisfacții este cristalizarea viziunilor sale, pentru medic, suprema răsplată nu cred să fie alta decât mulțumirea pe care o încearcă în clipa când simte că a reușit să salveze viața pe care o avea în mâinile sale. Totuși, nu era vorba de niciun caz urgent. Era o simplă telegramă telefonată, pe care Marc mi-o trimetea din Toulon; mă invita, fără doar și poate, să-mi fac bagajele și să-l întâlnesc a doua zi la Juan-les-Pins, unde aveam să petrecem permisia lui de trei zile, pe care o obținuse înainte de a se îmbarca pentru croaziera din Mediterana orientală, care avea să-l țină o lună și mai bine la bord. Marc era acelaș ușuratec, pe care am avut timp îndeajuns să-l cunosc și rezultatul nu putea fi altfel ca de obicei. I-am trecut totul cu vederea și în seara următoare eram împreună în sala cazinoului din Juan-les-Pins. Galant și curtenitor, ca un erou de operetă, în fracul lui minunat, dansând cu o grație pe care nu puteau să nu i-o recunoască nici cei mai pretențioși, Marc era predestinat să cucerească inimile femeilor cu ușurință. Soarta i-a aruncat atunci, în cale, femeea care, mai târziu, avea să-i umple și să-i ucidă sufletul, cu farmecele și perfidia ei. Purta un nume cu rezonanță rusească, dar fizionomia și accentul păreau mai mult de undeva, din nordul Germaniei. Marc i-a spus, câteva clipe în urmă, pe nume, fără mult înconjur, așa cum mi s'ar fi adresat mie. Vera era o femee tânără dar, mai presus de toate, o femee de o frumusețe cum rar mi-a fost dat să văd. Nu știm niciodată dacă o femee este frumoasă sau nu, totuși nimeni nu s'ar fi hazardat să conteste Verei ceeace era tot atât de evident ca și existența noastră, sau faptul că ne aflam în seara aceea în cazinoul din Juan-les-Pins. Fără să-mi dau seama, m'am surprins admirându-i brațul plin și neted, conturul delicat al pieptului care se ridica și cobora în mișcări ritmice sau spontaneitatea cu care povestea întâmplări banale în fond, dar pe care exuberanța și vioiciunea cuvintelor sale reușeau să le prezinte într'o lumină originală. Vera era o femee sveltă și grațioasă, cu gura roșie și umedă, cu obraz freged, fardat cu măestrie, ca o figurină din porțelan de Saxa, cu ochii albaștri, de un albastru scânteetor, aici blânzi, aici pătrunzători, în apele cărora dragostea se oglindea intensă și fără margini. Trupul mlădios avea unduiri moi și leneșe a căror voluptate străvezie o făcea și mai irezistibilă, iar mersul ei elegant și ușor părea mai curând un sbor legănat de fluture. Conștientă de superioritatea sa asupra celorlalte femei, ținea să nu și-o banalizeze, expunându-și-o ostentativ, lucru care i-ar fi creat oarecari dușmănii. Acceptase o tactică, desigur cea mai bună și care n'avea să dea niciodată greș. Era așadar simplă și spontană, mai modestă decât cea

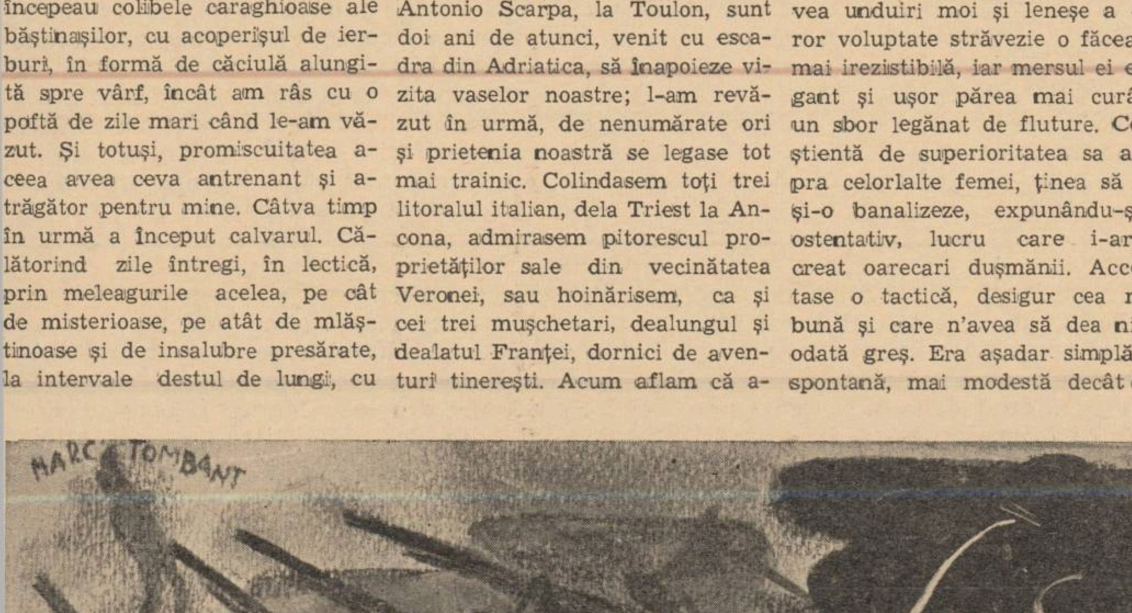

mai modestă cochetă, dar totul nu era în fond decât un rafinament, care prin falsa lui candoare avea s'o facă plăcută chiar celorlalte femei. Natural, această simplitate căreia numai ea îi cunoștea adevăratul sens, nu putea să-i atragă decât simpatii. Vera știa, desigur, că cel care minte falsificând adevărul este un naiv, pe care valurile vieții nu-l țin prea mult deasupra și deaceea nu uita să folosească minciuna stilizată, singura care se adaptează vremii și mentalității noastre. Falsifica adevărul dar prin interpretarea, prin accepția pe care i-o da. Era perfect convinsă că aroganța era arma proștilor și că trebue să surâzi prietenos tuturor, ceeace nu costă nimic, dar în schimb obligă într'o măsură destul de apreciabilă. Scriitorul Francis Carco, căruia Marc i-o prezentase în seara aceea, ținuse să-i mărturisească admirația sa întreagă pentru felul ei de a fi. „O femee frumoasă, de obicei, face mai mult caz de atù-urile ei. Dumneata, care ești într'adevăr frumoasă, mă uimești prin lipsa de importanță, pe care o dai grațiilor dumitale; totuși, trebue să mă crezi că reușești să câștigi mai ușor admirația noastră, decât dacă ai încerca să-ți pulverizezi farmecele, ca celelalte femei".

Toate aceste incidente nu făcuseră altceva decât să-i aprindă și mai mult inima bietului meu prieten, care se îndrăgosti de ea în toată puterea cuvântului. Dacă iubirea ei ar fi fost cinstită, dacă îngerul pe care lumea îl vedea în ea n'ar fi fost un înger căzut, satisfacția mea de a-l vedea pe Marc fericit, ar fi fost nemăsurată. Vera era o femee bizară, care știa să turbure nu numai simțurile dar și inima, o femee a cărei imagine și farmec se insinuiază atât de pătrunzător, încât supraviețuiesc dincolo de orice întâmplare, de orice umilire, care îmbată deopotrivă prin armonia trăsăturilor, de o perfecție rară, cât și prin magia gesturilor pe care în nuanțarea lor, vorbele nu fac altceva decât să le sublinieze și să le acompanieze discret. Prezența ei era o muzică subtilă care ștergea gândurile și-ți dădea altele noi, care știa să incendieze simțurile și să întunece mintea. Pielița ei albă, de-o luminozitate statuară, revărsa un parfum ciudat și moleșitor, care te învăluia și îți pătrundea în suflet. Nu știu cum va fi arătat iubirea dintre Paolo Malatesta și Francesca, Romeo și Julietta, sau Tristan și Iseult, totuși sper că nu mă amăgesc prea mult judecând iubirea lui Marc și a Verei, așa cum începuse să se cristalizeze în seara aceea, ca o reminiscență a acelor afecțiuni pătimașe, ca un ecou întârziat, care încerca să se amplifice și să-și regăsească intensitatea din alte vremuri. Acum, când mă gândesc ce farsă sinistră a fost în fond, mi se umple sufletul de nemărginită amărciune; dar totul este de prisos. Tragedia s'a consumat. Niciodată n'aș putea să uit chipul transfigurat de dragoste al Verei, care radia elanuri ce nu-i aparțineau și a cărui perfidie mă îngrozește oridecâteori amintirea mă poartă în trecut. Parcă îi văd așezați la masa dela piciorul colonadei, din stânga intrării, pe care mâna artistului împletise, insinuant, siluete delicate și evocatoare de șerpi.

— In sănătatea ta, Vera.

— Pentru dragostea noastră, Marc.

Il privea printre gene, alintătoare și blândă, cu ochii aceia fascinanți, în luminile cărora jucau văpăi, ca focurile unor licurici. Când ne-am întors la hotel, primul lui gând a fost pentru Vera. Vera trebuia să se deștepte dimineața între flori; cine nu știe că florile sunt cele mai convingătoare și mai potrivite solii ale sentimentelor noastre; sunt gândurile mute, care se pricep să vorbească uneori mai iscusit decât noi înșine, mai generos și mai liber?

„Cine vrea să fie fericit, să uite necazurile, să nu-și mai amintească de ieri, sau de mâine, să soarbă viața din plin. Mâine este un enorm semn de întrebare; fericirea nu așteaptă. Să ne bucurăm de parfumul florilor, de dans, de vin, de frumusețea femeilor și de tot ce vieața ne poate da", îmi spunea adesea Marc, cu o convigere și un entuziasm pe care niciodată nu am încercat să i le turbur.

Au fost trei zile neuitate; și pe urmă.. despărțirea. Am revenit la Paris, unde ritmul cotidian al îndeletnicirilor mele m'a silit să mă preocup din ce în ce mai puțin de aventura sentimentală a lui Marc. Nu trecuse mai mult de o săptămână și o făcusem uitată când o scrisoare a lui, datată din Bastia, a reactualizat-o. Surprinderea pe care am încercat-o atunci, a fost destul de puternică. Marc părăsise Juan-les-Pins împreună cu Vera. In naivitatea lui, povestea, cu vădită candoare, cât însemnase pentru Vera plecarea lui și cum n'a fost chip să-i stăpânească adânca desnădejde care o cuprinsese până nu i-a îngăduit să-l însoțească la Toulon. Desigur, atenția aceasta l-a măgulit adânc și, în întunericul care începuse să-l orbească, Marc n'a avut putința să-și dea seama de realitate. Imi descria cu o ușurință de necrezut ceeace numea el „nebuniile" Verei, dorința copilărească, pe care a arătat-o să viziteze forturile Faron și St. Antoine cari străjuesc portul în chip de adevărați cerberi, cât și curiozitatea cu care cercetase fiecare piesă de tun. Natural, m'am arătat surprins de amănuntele acestea, cărora el nu le acordase nicio semnificație. Știu că femeile manifestă, prin însăși firea lor, o predispoziție copilărească de a-și vârî nasul în toate, dar curiozitatea Verei avea ceva aparte. M'am întrebat dacă n'ar fi fost mai firesc să o pasioneze unele amănunte în legătură cu viața lui Marc, sau de exemplu vasul pe care avea să se îmbarce. Atitudinea aceasta a ei, plină de mister n'a devenit însă, la mine, o obsesie, căci am reușit s'o uit îndată.

Cu cincisprezece zile înainte de sosirea lui Marc, am văzut-o pe Vera la Tabarin, unde intrasem mai mult atras de noua revistă a lui Sandrini, despre care vorbea toată lumea bună. Era aceiași femee strălucitoare pe care o cunoscusem la Juan-les-Pins; ceea ce m'a surprins însă a fost, fără îndoială, elanul gesturilor și acelaș aer de îndrăgostită pe care i l-am surprins în ochi altădată, când înfierbântase sângele bietului meu prieten, cu mulțimea cochetăriilor și complexitatea sufletului său perfid. M'am întrebat atunci dacă arta cu care își evidenția grațiile nu face parte din bagajul ei profesional, dacă rafinamentul care se revărsa din felinitatea mișcărilor n'ar putea fi o meserie. Dacă în ziua când am cunoscut-o, am încercat să văd în toată năvala aceea de sentimente, altceva decât un simplu joc, la Tabarin, convingerile au început să mi se clatine. O femee care iubește temeinic, își păstrează toată inima numai pentru bărbatul care a știut să-i insufle dragostea, pentru ceilalți, găsește doar amabilități.

In privirea ei jucau, ca și altădată, văpăile bizare care incendiaseră simțurile și inima lui Marc, iar surâsul îi era deschis de aceiași chemare plină de făgăduință, de o voluptate în fața căreia nu ne mai putem controla faptele. Imi dau seama că ori cât aș încerca să redau o icoană vie a farmecelor ei, aș fi neputincios să fixez multe din acele amănunte, cari în întregul lor creiau un nu știu ce în stare să înfrângă orice rezistență. Vera era una din acele minunate creații pe cari natura, în marea-i dărnicie, le-a dăruit cu o desinvoltură și o frumusețe extatică al cărui ecou trezește în noi dorinți neînfrânte, o beție chinuitoare ca sub acțiunea stupefiantelor. Sunt peisajii care deslănțue în noi emoții rare, un elan sălbatec și furibund, pe care nu l-aș compara decât cu o stare de nebunie. Ei bine, Vera era unul din aceste incomparabile tablouri pentru care suferi, una din aceste splendori care stârnesc în noi reacții atât de violente, încât adesea sfârșesc tragic. Am văzut numaidecât că omul care o însoțea, un bărbat brunet, înalt și bine făcut, străin după aparențe, era îndrăgostit de ea; îl trădau gesturile, vorba insinuantă și mai ales patima cu care îi mângâia mâinile. Câteva luni în urmă l-am cunoscut la Toulon, prin Marc. Era baronul Antonio Scarpa, căpitan în marina regală italiană. Când m'am ridicat să plec, am întâlnit întâmplător privirea Verei. A tresărit surprinsă, dar imediat și-a dat seama că nu aceasta era arma ei de luptă și mi-a zâmbit. In urmă, când relațiile ei cu Marc s'au adâncit, m'a rugat, cu o insistență care m'a suprins oarecum, să fac uitată întâlnirea dela Tabarin, care n'ar fi putut să însemneze pentru Marc decât o suferință în plus și mi-a explicat — cu toată opunerea mea — că era o cunoștință veche, care, în trecere prin Paris, o rugase să-l însoțească. Nu-mi mai amintesc ce am crezut atunci, dar timpul avea să-mi arate de câtă cruzime și perfidie era capabilă femeea aceasta. Niciodată însă nu m'am putut reține să nu-i admir naturalețea cu care și-a interpretat rolul în drama care, din nefericire avea să-mi sporească și să-mi confirme bănuelile. Imi amintesc de după amiaza când Marc avea să se înapoieze din croazieră. Vera fusese înștiințată, ca dealtfel și eu, printr'o radiogramă din Malta, de apropiata lui sosire. Acostarea escadrei era prevăzută pentru orele șapte seara. Vera manifesta o bucurie copilărească, la gândul că prietenul nostru avea să sosească, după o absență destul de lungă. In marea ei nerăbdare, am plecat dela hotel împreună, cu mult înainte. Cerul părea liniștit, dar marea începuse să se frământe puțin. Curând însă, spre nord, se grămădiră nori grei, plumburii; nu mult după aceea, văzduhul începu să clocotească și ploaia se porni în valuri dese. Mai erau câteva minute până la acostarea vaselor și mugetul celor două faruri, din rada mare, se lua la întrecere cu vântul, care șuera fioros. Când, însfârșit, escadra lăsă ancora, m'a târît după ea ,prin valurile de apă, care ne biciuiau fața cu furie. A trebuit să rămânem, strânși în mantaua de ploaie, o bună vreme, până ce manevra de acostare a fost terminată și l-am putut întâlni pe Marc. Și apoi revederea... O îmbrățișare pasionată și disperată, încât s'ar fi părut mai mult o despărțire.

După aceea a venit concediul lui Marc. N'am rămas în tovărășia lor decât o zi; îmi dădeam seama că eram un intrus, că prezența mea era pentru dragostea lor aprinsă o stavilă și micile vicleșuguri la care recurgeau pentru a se găsi în singurătate, erau destul de convingătoare pentru mine. Am pretextat o afacere urgentă în Capitală și, cu toate protestele lor care, desigur, în situația aceea, erau convenționale, i-am lăsat să-și trăiască fericirea nestingheriți. M'am întors la Paris, unde mă așteptau lucrările, bolnavii și mai ales doctorul Mercier, care avea neapărată nevoe de ajutorul meu, pentru experimentarea unui preparat mult mai eficace decât chinina, în tratamentul cașexiei hidremice. Am petrecut lunile de vară împărțindu-mi timpul, deopotrivă, în sălile spitalului și în laboratorul doctorului Mercier, gustând satisfacția voluptoasă pe care, mai mult decât orice, ți-o dă creația.

După zile întregi de muncă migăloasă și ostenitoare, reușisem însfârșit să punem la punct o terapie nouă și revoluționară a acestei groaznice cașexii hidremice, pe care însă experiențele de pe teren, de mai târziu, aveau s'o arate mai puțin infailibilă decât o socotisem noi, după indicațiile de laborator.

Nu știu dacă în acest interval de timp am părăsit orașul de trei-patru ori ca să merg la Touquet sau la Toulon, pentru a-l întâlni pe Marc. Intr'una din aceste mici escapade pe care mi le permiteam, l-am cunoscut pe Antonio Scarpa, locotenent de vas pe bordul crucișetorului „La Tempesta", din escadra italiană care vizita porturile noastre din sud. Ceeace m'a surprins atunci a fost, fără îndoială, comedia pe care Vera o juca în fața mea și în care am avut fără să-mi dau seama, rolul unui simplu manechin. Am înțeles îndată că femeea aceasta purta lupta pe două fronturi și că amăgea și pe unul și pe altul cu mângâierile și rafinamentele ei chinuitoare. Nu știu ce m'a reținut să nu povestesc prietenului meu întâmplarea dela Tabarin; poate promisiunea pe care Vera mi-o smulsese, în ziua când l-am întâmpinat pe Marc, pe cheiul dela Toulon, poate bizara fascinație pe care licăririle ochilor ei incomparabili o exercita cu atâta autoritate. Era cert însă că inteligența și rafinamentul ei nu aveau decât un singur și mare scop: să-i păstreze pe amândoi. Am simțit din clipa aceea că Vera era o femee în a cărei putere sta și slăbiciunea ei și că duplicitatea caracterului ei era prevestitoare de furtuni. Insuși rafinamentul acela, care nu mai era un secret pentru nimeni, în aparență atât de spontan, îmi devenise suspect și timpul avea să-mi întărească și să-mi confirme bănuelile. Inteligența gesturilor, și totdeodată precizia lor, la o femee, sunt lucruri oarecum anormale și se întâlnesc tot atât de rar ca pasărea fenix, heterotropia, ascetismul, sau rinocefalia.

Dacă Marc ar fi avut atunci toată puterea lui de pătrundere, și-ar fi dat seama mult mai bine decât oricine, de nebunia și primejdia dragostei care-l prinsese în mrejele ei. Dar Marc nu era omul care să-și pună sufletul pe jumătate în ceeace făcea. De astă dată elanul, care reînviase în el cu mai multă vigoare parcă, nu i-a lăsat răgaz să caute să-și lămurească tot ce era straniu în atitudinea, în cuvintele și în reticențele ei. Iar dacă-i va fi surprins anumite inconsecvențe, care în alte împrejurări l-ar fi îngrijorat și l-ar fi pus în gardă, acum, pasiunea care-l încătușase era atât de puternică, încât îi anihilase orice reacție. Sunt femei lângă care nici spectrul morții nu este îndeajuns de convingător spre a ne sili să renunțăm la nebunii pentru ele. Dar, cu tot sublimul jertfei noastre înțelegerea lor este atât de redusă încât ajungi să te întrebi, cu spaimă, dacă mai are vreun sens să-i spunem jertfă și nu naivitate. Am încercat, în câteva rânduri, să-i atrag atenția lui Marc asupra felului ciudat de a fi al Verei, dar toate străduințele mele au fost zadarnice. De altfel, nici nu mi-am făcut vreo iluzie în acest sens. Indrăgostiții sunt bolnavi pentru cari singura terapie valabilă este homeopatia. Se lecuesc numai prin agenții cari i-au contaminat.

— Tu ești un sălbatec, Torry! îmi spunea el. Tu nu poți pricepe că pentru un om rafinat și obosit, ca mine, de vieață, numai o femee ca Vera mai poate însemna ceva. Pentru mine, dragul meu, iubirea naivă a tinereței nu mai are nici un sens. Iată de ce misterul pe care Vera îl întrețese în dragostea și vieața ei, departe de a-mi da de gândit, mă face să-mi fie sete nebună de dragostea ei, s'o doresc mai mult. Vera este singurul tip de femee care mă interesează. Fără subtilitățile sufletului ei, ai încredere în mine că Vera n'ar însemna nimic în vieața mea, cu toată frumusețea ei de zeiță, sau poate o simplă distracție. Suntem prea buni prieteni, ca să

(Urmare în pag. ultimă)

Itinerar cazon

(Fragment din romanul în manuscris „T. T. R. 1934“)

de DAN BĂLTEANU

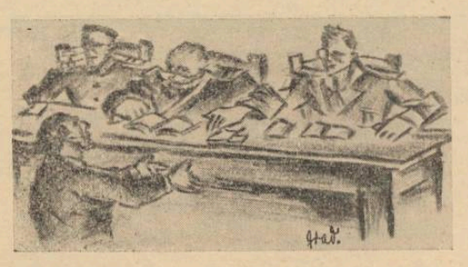

16 Noembrie...

Examen scris.

Bine c'a venit şi asta ! Imi iau un toc cu o peniţă ca vai de ea, fur o călimară uitată de nu ştiu cine pe un pat şi pornesc şi eu după ceilalţi.

Suntem vîrîţi într'o sală de clasă. Şi pînă intră comisia, mă ocup, ca toată lumea, cu descifrarea diferitelor inscripţii săpate în lemnul gris al băncilor, de foştii „elevi“. Şi ele ne sfătuiesc, ne îndeamnă s'o „roim“ dela şcoala pregătitoare de ofiţeri în rezervă.

Insfîrşit, iată-l şi pe Lică Dobrescu, poreclit Mississippi. Mă caută cu privirea. M'a găsit. Imi zîmbeşte şi-apoi încearcă să convingă pe cel din spatele meu ca să-i cedeze locul, căci pentru el e „chestie vitală“. A reuşit ! Cine-ar putea să-i reziste ?

— Mă frati-mio, iote-mă acì, lîngă tronul matale ! Să mă laşi să copiez !...

Şi-mi dă „directive“. Comisia intră. In fruntea ei un general venerabil, cu mustăţi ca de Moş Crăciun. Ne vorbeşte blând. Vocea are ceva din mângâierea lină a catifelei. Un locotenent ne scrie apoi subiectele pe tablă : la istorie : *Ferdinand cel Mare ;* la geografie *Oltenia, căi de comunicaţie.*

Peniţele încep să sgârie. Toată lumea e aplecată pe coalele de hârtie. Atmosfera mi-aduce aminte de facultate, de Florica Dumitrescu, colega mea de totdeauna. O văd parcă mânuind fiţuicile cu o îndemânare rar întâlnită, sau agitându-se când „subiectul“ nu se potrivia cu fiţuicile făcute. Stăteam alături urmărindu-i mişcările agile şi-i admiram, nu arareori, genunchii plini, strânşi în mătasea ciorapului.

Acum, alături de mine stă un necunoscut, care văzând că nu scriu nimic şi bănuind că aş voi să-l *fur,* îşi ascunde teza pe care peniţa lunecă grăbită. Zâmbesc ironic, dar tipul nu se sinchiseşte. E convins că a făcut un mare bine omenirii şi ţării.

Mi se pare că au trecut ani de zile de când am intrat în această lume nouă şi strâmtă. Şi aş fi rămas mult timp străin de tot ce se petrece în jurul meu, depănând cine ştie ce alte amintiri de *dincolo,* dacă nu m'ar fi adus la realitate pumnul lui Mississippi.

— Mă frati-mio ! Ce faci, bre ? Vrei să mă nenorocesti ?

Numai aşa m'am apucat să scriu. Chestiunea s'a complicat însă când a fost vorba să scriu despre Oltenia. Cât despre căile de comunicaţie, nici vorbă ! Insă presiunea din spate a lui Mississippi, era prea concludentă ca să nu fie nevoie să inventez o hartă a Olteniei, pe care am urzit-o după bunul simţ (dacă într'adevăr „bunul simţ“ are ceva comun cu... geografia !) La căile ferate a fost mai uşor : am imaginat pe hartă câte-va puncte luate la bunul plac, le-am unit cu două linii „paralele“, care totuş se mai întâlneau pe ici, pe colo, le-am botezat cum m'am priceput şi-apoi l-am lăsat pe Mississippi s'o „exploateze“.

După ieşirea dela teză, Mississippi s'a lăudat că a făcut o teză pur şi simplu formidabilă.

19 Noembrie

Examen oral !

Suntem introduşi câte opt în serie. Majoritatea, în aşteptarea chemării, răsfoiesc cărţi de istorie şi geografie. Ba unul — e învăţător — recită transfigurat, spre uimirea celorlalţi, nume de domni cu anii respectivi.

Prima serie a ieşit. Aşadar ne vine rândul. Unii se interesează de „nervii“ comisiei, alţii vor să ştie „cum întreabă : greu ?“ Eu nici nu vreau să aud.

Insfârşit suntem chemaţi. Impresie deosebită îmi face chipul aceluiaş general, un moşneag simpatic căzut din cine ştie ce împărăţie de basm. Cu părul şi mustăţile ca de vată. Ochii lui blânzi şi albaştri apar în deplin contrast cu asprimea plină de decoraţii a uniformei. Până-mi vine rândul să răspund, îl examinez cu o totală curiozitate.

— D-voastră, domnule candidat, ce studii aveţi ?

— Sunt în al doilea an al facultăţii de litere şi filosofie din Bucureşti.

— Bun ! Puteţi să-mi spuneţi ceva despre Mircea Cel Bătrân ?

Gura îmi turuie ca o morişcă.

— Mulţumesc, domnule candidat. Dar despre Mihai-Viteazul ?

Aceiaş metodă. Spun, viaţa lui, fac câteva remarce tactice asupra luptei de la Călugăreni, îl fixez în cadrul extern al politicei vremii şi analizând pe scurt cauzele căderii sale, termin prin uciderea de pe câmpul Turdei.

— Foarte bine ! Studiaţi istoria ?

— Nu ! Limba română !

— Bun !! Ia să-mi spuneţi, domnule candidat, cum faceţi ca să veniţi dela Turnu-Severin până aici, la Bacău, cu trenul !

Sigur că mi-a venit în minte celebra hartă a Olteniei. Ezit puţin, luând aerul că gândesc adânc.

— Imi spuneţi oraşele pe unde treceţi şi unde faceţi legăturile ! mă lămureşte blând şi politicos generalul.

Nu ştiu ce-am spus. Reţin numai că generalul mi-a aprobat itinerarul până la Olt. Aici mi-am curmat brusc călătoria.

Cum să găsesc soluţia salvatoare ?

— Iau vaporul până la Dunăre !

— Serios ? Sunteţi sigur că merg vapoare pe Olt ?

— Nu-s vapoare ?! Atunci iau o barcă !...

Comisia a 'nceput să râdă. Şi — firește — am zâmbit şi eu.

— Se pare că voiţi să glumiţi, domnule candidat ! Sau să ironizaţi ! Se poate să spuneţi asemenea nerozii ?! Dv., student !!

— Domnule general, vă rog să credeţi că n'am spus-o cu nicio intenţie rea ! Am încercat însă să nu contrazic amabilitatea dvs. printr'o tăcere stupidă.

— Adesea tăcerea e de aur !

— Ştiu, domnule general, dar câteodată nu-i chiar atât de nobilă !

— Camarade, ai prea multă poftă de vorbă ! mă repede un maior cu o figură bismarck-iană. Domnule general, nu sunteţi de părere că este de-ajuns ?

— Sigur ! Cu dumnealui am sfârşit.

— Căile de comunicaţii nu m'au interesat niciodată, fiindcă n'am avut bani ca să le cutreer. Şi ceeace ne-a dat şcoala...

— Haide tinere, nu te 'ntinde ! Poţi să ieşi fără teorii ! Că pe urmă...

Nu ştiu ce-a mai spus maiorul în urma mea, căci eu am făcut o „stânga 'mpre' “ şi-am ieşit.

Afară întâlnesc pe Ochiosu care măsoară cu paşi rari, aleea din faţa sălii de examinare. E singurul căruia mă mai pot destăinui.

— Ei, ce-ai făcut ?

— Vax !! Ai ştiut vreodată că pe Olt merg vapoare ?

— Ţi-au spus ei asta ?

— Nu ! Le-am spus-o în schimb eu !

— Aşa, ca o şuetă ?

— Deloc ! Le-am spus-o cu toată sinceritatea ! Şi tocmai aici este tragedia. Ei au luat-o drept banc ! Dar trebuia să le spun ceva, căci altfel mi s'a părut că dac'aş tăcea, aş fi stupid !

— Să vezi ce-o să fac eu ! Numai de-aş intra odată !!

— Dacă spui prostii, te-ai ars !!

— Fii pe pace ! Nu le spun nicio prostie. Răspund cuviincios la orice întrebare, dar le spun la urmă că nu pot rămâne la şcoală !

21 Noembrie...

Ni s'au împuţinat simţitor rândurile. Atmosfera companiei e din ce în ce mai mohorîtă. Peste toţi pluteşte deopotrivă de apăsătoare toamna cu ploaia ei rece şi monotonă, ca şi mohorala cenuşie ce se întinde — vâscoasă — pe pereţi.

Cineva povesteşte o „chestie“ dela examen.

— Ne-a dat la geografie „Oltenia, căi de comunicaţie“. Eu ? Botă ! am stat eu câtva timp uitându-mă în dreapta, în stânga, degeaba ! Canci ! Şi-atunci am scos o geografie pe masă. Locotenentul care ne supraveghia m'a văzut, dar s'a făcut că nu mă vede. In carte însă nu exista harta Olteniei. Atunci m'am gândit s'o fac pe naivul. Şi când locotenentul trecu pe lângă mine, mă ridicai. „Domnule locotenent, mă iertaţi, dar cartea asta n'are căile de comunicaţie“. Locotenentul o ia, o răsfoieşte şi foarte serios îmi spune „Mda! Ai dreptate. Să-ţi dau eu una, cu tot ce-ţi trebuie. Şi spre uimirea mea, mi-aduce cartea. I-am mulţumit frumos, s'a uitat lung la mine şi mi-a urat şi succes !...

— O să vezi tu pe dracu' !.. Pune el şeaua pe tine !

Incă nu ştiu dacă voiu rămâne aici. S'a făcut o listă cu toţi aceia cari voesc să plece la regiment. M'am înscris şi eu. Trebuie însă ca fiecare solicitant să aibă „motive serioase !“.

Orele 2. Ochiosu şi cu încă trei inşi îşi fac bagajele. Plecarea lor mă întristează. Ochiosu în special, zâmbind, se căsneşte să facă din raniţă un veritabil camion de mutat.

— Ce faceţi, dom'le „în rezervă“ ? zeflemiseşte el.

— După cum vezi : stau şi privesc împachetarea de panică a răcanilor. Când plecaţi ?

— Păi dracu' ştie ! Poate că la 6 diseară ! Tu ?

— Nu ştiu ! După masă cred că se alege !...

— Ce-aş râde să rămâi aici !

— Nu cobi, bufniţă nefastă, că mă rog să se răstoarne trenul cu tine !

— Ehe ! Fierul rău nu se prăpădeşte !

Şi împachetează grăbit, punându-şi toate lucrurile alandala.

Sunt trist. O tristeţe care doare, care fărâmă. Imi răscolesc amintirile una câte una şi nu găsesc nimic ca să mă adune ca lângă un sân cald şi să-mi încălzească gândurile. Plecarea lui Ochiosu, cu firea lui exuberantă, clocotitoare de viaţă, a adăugat încă o verigă de amar chinuitei mele firi. Şi-apoi climatul ăsta ud al Bacăului, cu lumina asta tristă a zilei, nu-mi prieşte deloc. Dimpotrivă, mă enervează în aşa hal, încât îmi face rău. Poate că şi lipsa de activitate m'a adus în asemenea stare. Nici măcar nu pot citi. Rândurile îmi

fug, gândurile mi se risipesc şi atenţia îmi lunecă.

Stau lungit în pat, pe jumătate amorţit, căutând să mă liberez de orice preocupare. Dar am aţipit... Cât voiu fi rămas aşa, nu ştiu ; m'am simţit sguduit însă târziu de un camarad.

— Scoală-te, că ne-a chemat căpitanul pentru susţinerea motivelor !

Cu gura amară şi ameţit, m'am ridicat. Am şi febră parcă ! Nu mă simt bine deloc.

Cancelaria companiei e plină. Deabia reuşesc să-mi fac loc. Căpitanul, pe care-l văd pentru întâia oară, ne priveşte pe sub ochelari, apoi ne face uitaţi. Un caporal îi dă mereu hârtii la semnat dintr'un dosar apreciabil. Şi-un sfert de oră încheiat tot semnează, în timp ce noi aşteptăm, stând când pe un picior, când pe altul. A terminat.

— Şi-aşa, flăcăilor, vreţi s'o „roiţi“ dela şcoală ! V'a băgat în cap asta toate bazaconiile pe care le-aţi văzut săpate pretutindeni de înaintaşii dvs. Aveţi noroc că domnul comandant al şcolii e un om foarte cumsecade. Eu nu v'aş da drumul, mai ales că toţi sunteţi numai studenţi !! Vă iau învăţătorii şi măslinarii înainte ! Cum puteţi explica dv. asta ?

— Avem greutăţi, d-le căpitan, exa-mene, unii trăim din meditaţii !!...

— La examene vă dăm şi noi drumul ! Cât despre meditaţii, nu prea văd cum o să le ţineţi ? Credeţi că la regimente este mai bine ? O să vă frece mai mult ca noi. Faceţi mare greşeală, dar asta vă priveşte !

— Domnule căpitan, ne leagă interese familiare. Acolo, în oraşul meu unde sunt cunoscut, am să-mi pot menţine meditaţiile şi-am s'o pot ajuta pe maica-mea, în neputinţa de a trăi numai din pensia pe care o primeşte. Aici la şcoală mi-ar trebui şi mie bani. De unde să-i iau ?..

— Ehei, flăcăule, viaţa se trăieşte nu numai cu bani, ci şi cu sacrificii !!..

— Domnule căpitan, credeţi-mă că dacă mă vedeţi ajuns aci, tot prin sacrificii am ajuns. Şi nu mi-e frică de ele. Dar a sosit vremea când şi eu mă socot dator să ajut pe cei ce m'au ajutat. Aş fi putut fi un dispensat de armată, căci mamă-mea e văduvă şi-s singurul copil în stare s'o ajut, dar n'am voit... Tata a murit pe front...

— Ai dreptate ! Dar nu uita, atât d-ta cât şi camarazii d-tale că aţi fost chemaţi aici nu de noi, ci de ţară, că dacă părem a fi altfel decât lumea cealaltă, suntem obligaţi şi noi de anumite legi. Cred că fiecare din dvs. sunteţi formaţi trupeşte şi sufleteşte, ca să vă daţi seama de realitatea lucrurilor. Nu e cazul să vă fac eu acum teorii şi parateorii. Ne-am pierde reciproc timpul ! Nu ? Cumpăniţi deci fiecare, întrebaţi-vă cugetele şi-apoi daţi-mi răspunsul. Renunţ la înşiruirea de motive, dintr'o explicabilă atitudine : câte motive, atâtea pretexte şi tot atâtea minciuni, nu ? Să fim sinceri ! !

Simt că o şovăială mi-a lunecat în suflet. Toţi încearcă aceiaş stare. Eu totuş trebuie să plec. Oraşul acesta cu ploile lui, cu amăgirile lui, cu îmbâcseala lui, mă vor dărâma definitiv.

Printre ceilalţi a început forfota. Fiecare îşi întreabă vecinul ce-are de gând să facă.

— Ei, v'aţi gândit ?

Şi 'ncepe să ne 'ntrebe pe rând. Şase din noi ne-au trădat : rămân la şcoală.

— D-ta ?

— Domnule căpitan, nu pot rămâne! Vă rog să nu mă întrebaţi dece, căci n'aş avea ce să vă spun !

— Crezi d-ta c'ai s'o duci mai bine la Bălţi ?

— Nu cred nimic, d-le căpitan ! Nu alerg după „mai bine“. Ceeace însă simt puternic, e că nu pot rămâne aici ! !

— Dacă nu poţi rămâne, să te duci acolo, camarade. Imi pare rău însă, că despre d-ta aveam referinţe bune.

Când am ieşit din cancelarie cu aprobarea dată, încerc o nouă părere de rău. Aceea că plec ! Mâine după masă, singur, cu tot calabalâcul în spate, voiu ieşi pe poarta cazărmii... Va ploua tot ca şi azi. Nu voiu avea bani mai mulţi decât azi şi va trebui să mă duc la gară pe jos, prin ploaie. Ciudat mai sunt ! Nemulţumit veşnic, nu ştiu ce vreau, ce nădăjduiesc, ce mai pot cere încă vieţii ?! Unde am să ajung ?!..

Nu mai este nici pic de entusiastm în companie. Majoritatea scriu. Scriu acasă, la prieteni, la prietene !! Eu ? N'am de ce să scriu, n'am cui scrie ! Acasă voiu scrie deabia atunci când voiu avea o adresă exactă. Până atunci sunt călător ! Cel puţin dacă mi se va sfârşi acolo călătoria...

Incep să-mi împachetez catrafusele, încet !...

22 Noembrie

Deşteptarea la cinci jumătate. Ofiţerii sunt toţi în păr. Spălare în lavabou, sub supraveghiere. Incolonarea ! Apelul. Când mi-aud numele strigat, răspund fără convingere, de parcă n'aş fi eu. Ofiţerul îmi face semn să ies din front. Smeu mă priveşte cu ochii mari.

— Cum Pleci ?

— Da' ce-o să fac ? N'aveţi destui ?

— Să ştii că faci rău !!...

— Niciodată n'am ştiut să fac bine !

— Păi... Lidia ?!

— Lidia ? Un fapt divers ! Divers ca şi mine, ca şi d-ta !

— Se vede treaba că eşti pe dos, astăzi.

Dă din cap sceptic, în timp ce îl măsor, distant. Camarazii ceilalţi sunt depăşiţi de zelul ofiţerilor, care-au început să-şi ia rolul în serios. Sunt duşi la magazie de unde câte unul vine cu braţele pline de boarfe. E un caraghioslâc să-i vezi cum nici unul nu se pricepe să-şi lege moletierele. Iată-l şi pe Mississippi, râzând cu o gură de tâmp.

— Văzuşi, frate Botene că te-am scăpat ?

— Cum ?

— Cum ? Mai şi 'ntrebi ? Ar trebui să-mi mulţumeşti ! Să faci cinste !

— Eşti nebun, mă ? Pe ce chestie să-ţi fac cinste ?

— Uite-aşa, că merit ! Dacă nu eram eu, rămâneai la şcoală !

— Fugi mă, prostănacule ! Tu şi salvatorul meu ! Vax !!

El râde, cu o gură până la urechi, cu braţele pline de „efecte“ militare.

E o întreagă halima cu băieţii care se admiră reciproc în „haine nemţeşti“. Unii s'au şi apucat să-şi coasă nasturii lipsă. Mississippi, după ce s'a echipat, s'a şi apucat de negustorie : coase nasturii cu 1 leu bucata. Până la prânz toată compania s'a metamorfozat complect. Intre ei fac disonanţă.

Un ofiţer pe care nu l'am mai văzut până acum, se plimbă prin companie, fumând. Priveşte pe fiecare în parte, de sus. Ajuns în dreptul meu, se opreşte întrebător.

— Dar d-ta ce-mi stai ca un fante de pică ? Ce nu mi te îmbraci ? Aştepţi muzică ? Ori ţi se pare urâtă haina militară !

— Nici una, nici alta ! Aştept însă foaia de drum ca să plec !

— Păi du-te şi-aşteaptă pe sală. Aici nu mai ai ce căuta !

— Credeam că mai pot sta cu camarazii mei !

— Dacă ţi-ai fi iubit camarazii, ai fi rămas cu ei ! Haide, fii bun şi ieşi. Chiulangii n'au ce căuta aici !

— Dar n'aveţi nici un drept să mă faceţi chilangiu !

Ofiţerul s'a răsucit, a svârlit ţigarea, m'a privit de jos în sus, s'a apropiat vârându-mi-se până sub nas şi privindu-mă printre gene, mi-a spus restit :

— Să nu fii îndrăsneţ, că pe urmă ne luăm de păr ! Şi imediat să ieşi deaici ! Executarea !

— Mi-a spus d-l sublocotenent Smeu să-l aştept aici !

— Da 'ce-ai d-ta cu el ?

— Nimic ! Mi-a fost coleg de liceu.

Subit, sublocotenentul s'a îmbunat.

— In orice caz, puteai răspunde mai frumos !

Mă pregătesc să ies...

— Unde te duci ?

— Afară ! Nu mi-aţi spus aşa ?

— Poţi să rămâi !!...

— E prea târziu ca să mai pot rămâne !!

Mi-am luat calabalâcul şi-am ieşit.

Peste o jumătate de ceas luam foaia de drum şi singur, prin ploaie şi noroi, petrecut de privirile camarazilor, am ieşit pe poarta cazărmii, sfârşind astfel un prim capitol din viaţa de militar : şcoala pregătitoare de ofiţeri în rezervă. Tentativa de a mă face ofiţer în rezervă o făcusem eu să eşuieze. Şi eram oarecum mulţumit. De n'ar fi ploaia asta măruntă şi ziua asta cu nori groşi şi cu lumină bolnavă, aş fi vesel. Dar ce să-i faci ? Oraşul lui Bacovia nu se desminte nici când nu mai înseamnă un pretext pentru poezie !...

COSTACHE NEGRUZZI

(Urmare din pag. 3-a)

DAR MAI CU SEAMĂ OM DE LITERE

La Costache Negruzzi, gustul pentru literatură nu era produsul unei educaţii stăruitoare, ci rezultatul unei chemări simţite de timpuriu, încă din şcoala grecească a lui Kiriac, crescută în cea românească dela Socola şi desăvârşită la contactul cu Petru Maior.

Deaceia el se afundă în cronici, cercetă literaturile străine şi legă prietenii literare nu ca să facă faţă unei boerii moştenite, care s'ar fi simţit obligată să cocheteze cu cultura, dar să se realizeze el însuşi, ca om de cultură.

Amorezat de Dumas, îşi întitulează prima lui carte „Păcatele tinereţilor“, ca pe una dintre ale acestuia, făcând din ea un almanach în care îşi prezintă toate aspectele talentului său multiplu şi întreg portativul erudiţiei lui istorice, ştiinţifice şi literare îmbrăcate însă atât de frumos în limbă, cizelate atât de minunat în stil, încât nu poţi cunoaşte dacă autorul lor a vrut să te instruiască prin cunoştinţe, sau mai de grabă să te încânte prin arta lui.

In „Păcatele tinereţilor“, Negruzzi construeşte cu amintiri din juneţe, cu fragmente istorice şi cu scrisori către prieteni, o carte în care esseurile despre limbă, filosofie şi proverb stau alături cu povestea în versuri a lui Ştefan cel Mare, cu admirabilul Alexandru Lăpuşneanu, cu legenda lui Sobieski şi cu „Zoe“.

Volumul acesta îi consacră numele de scriitor şi-i atrage prietenia unor oameni cu reputaţie ca Vasile Alecsandri, Bariţ, Heliade Rădulescu şi Donici, cu cari poartă şi o intensă corespondenţă.

Nepreţuind sau neintrând în vederile lui cartea cu subiect unitar, pe care dealtfel o cunoştea dela marii scriitori contimporani, Costache Negruzzi face să apară în aceeaş manieră ca şi primul, al doilea volum unde, pe lângă poezii originale, întâlnim traduceri răzleţe din poemele în proză ale lui Thomas Moor şi versuri din Hugo.

Excepţie au făcut cele două comedioare „vodeviluri : „Cârlanul“ şi „Muza dela Burdujeni“ pe care le-a publicat cu dramele „Maria Tudor“ şi „Angelo“ de Hugo, faţă de care avea o admiraţie deosebită.

Toată opera lui e destul de redusă pentru un om care moare la şaizeci de ani, dar principiul după care lucra ne dovedeşte că era un scriitor în adevăratul înţeles al cuvântului, că era preocupat de frază, de conţinut, de extindere. El spunea adesea: decât o erghelie tătărască mai bine un armăsar arăpesc şi decât o câmpie de măcieşi mai bine un trandafir. Era, cu alte cuvinte, sfatul unui mare literat de astăzi : dacă ai apucat a scrie fără să gândeşti, distruge; dac'ai apucat a gândi fără să scrii, nu te pripi s'o faci, nu e totdeauna necesar.

DELA ROSTURILE LUMEŞTI, LA CELE DUMNEZEEŞTI

La Trifeştii-Vechi se putea trăi simplu şi economic, se putea citi în strană şi îngriji de gospodărie fără riscul de a fi bârfit şi luat peste picior de filfizonii cari începuseră a se întoarce de prin străinătăţi, cu aer dispreţuitor de atotştiutori. Patru ani de zile administrase în cabinetul Kogălniceanu, în mod cu totul gratuit, Eforia spitalelor Spiridoniei din Iaşi. Munca îl obosise. Reformele lui Cuza, deşi le admitea, le găsea pripite. Toate acestea îl făcură să se retragă la conac, unde îşi petrecea orele de după amiază răsfoind colecţiile din „Dacia literară“ şi „Propăşirea“ la care colaborase.

Ingrijându-se îndeaproape de biserica zidită de el, are grijă să treacă în testament dorinţa de a fi înmormântat în curtea ei. Boeria lui trebuia să apună creştineşte şi în linişte. Cei şaizeci de ani îl ajutase să-şi îndeplinească rosturile unei vieţi pe care el n'o trăise prea fericit, însă cu dragoste de cele drepte şi frumoase, împărtăşind-o şi urmaşilor în versurile epitafului săpat în piatra mormântului :

„Eu n'am fost ca alţii; de aceia în suferinţă
Am petrecut şi'n lipsa plăcerilor lumeşti.
Dar cugetul îmi spune că n'oi avea căinţă
C'am fost şi eu unealtă la rele omeneşti“.

AUREL CĂLINESCU

Cronica dramatică

de VICTOR POPESCU

TRUL VOLTA BUZEȘTI : CUI SUNT PANTALONII", DAPTARE DE SERGIU MILORIAN

ıpă toate probabilităţile, ıiera dela Volta Buzeşti ultima din stagiunea de Cele două comedii de es dela Comedia şi Colos ţine afişul, cu siguranţă, lungă vreme, iar farsa a făcut cu ochiul" dela ul Vesel, fără a fi deo- de interesantă, are ule elemente spre a dis- publicul.
eatrul Nataliţa Pavelescu ior.

Marilena Bodescu

ceeace priveşte re- a „Izbânda 1939", neme- a afluenţă de lume, care edeşte în fond lipsa to- de gust şi de pricepere tru genul revistă, la noi ară, înseamnă desigur, ele unei lungi existenţe. omedia prezentată de ul Sergiu Milorian este ecum insignifiantă. O ă foarte comună şi bana- Un soţ infidel, pentru a la vigilenţa soţiei, simu- ă cu regularitate pasiu- vânătoarei, plecând dea- în fiecare săptămână. eînţeles, spre a închega flictul, soţia află de aceste apade, însă tocmai când se

Virginica Romanovski

la un hotel cu amantul pentru prima oară în ase- nea situaţie. Un incident nalează prezenţa legiti- lui bărbat, iar comisarul nis de un personagiu oare- e, în scop de a dovedi a- terul soţiei sale, cu sincere- dorinţă de a divorţa fiind- se urîse cu căsnicia, pune panică şi pe soţul cu vână- rea şi pe amantul neves- sale, din care cauză, fu- d pe ferestre şi coridoare, schimbă pantalonii.

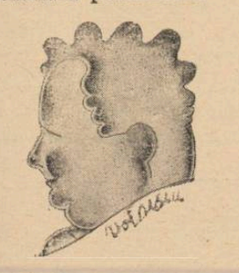

Virgil Vasilescu

Reîntâlnirea a doua zi, des- mă tragedia *in spe*, iar care simţindu-se vinovat lează, astfel că până la rşit lumea se împacă, fe- ită.
În rolul soţului, d-l Vir- Vasilescu dela teatrul din uj, a avut o fină interpre- e. D-sa este desigur sin- rul interpret de valoare ansamblu. Marilena Bo- scu, sub aşteptări, totuşi interesantă. Nu-şi desminte talentul. Catuşa Elvass a conturat rolul cu mult temperament. Bruno, oarecum, nepriceput. N. Gărdescu, ca întotdeauna. E obositor un gen care nu se schimbă nici odată! Mai deosebită Virginica Romanowski, în travesti a adus puţină înviorare. Talentul ei ar fi cerut poate, cu preferinţă, un rol feminin.

Muzica d-lui Fieraru, ritm de bâlciu.

GRĂDINA „IZBINDA": „IZBINDA 1939"

Lume multă şi entusiastă aplaudă frenetic, seară de seară, reprezentarea celor 60 de tablouri din grădina

Nutzi Pantazi

Izbânda. Şi totuşi este o mare greşeală. Probabil că publicul care disprefuieşte înscenările serioase de teatru, este tot pe atât de nepriceput şi în ceeace priveşte un spectacol de pură fantezie.

Virginica Popescu

Revista Izbânda are trei cususuri : interpetarea, muzica şi spiritul. Şi ne putem întreba ce mai mâne atunci dintr'o revistă ?...

Afară de Nutzi Pantazi, plină de temperament, vioaie, artistă desăvârşită, şi d. Nicolaide, cu o vervă remarcabilă, ceilalţi interpreţi inexistenţi. Să nu spunem că disprefuiesc publicul!

Muzica este semnată, printre alţii, şi de d. Ion Vasilescu. Are părţi bune. O serenadă plăcută. Celelalte, mai slabe. Dar ceeace ne permi-

Lulu Nicolau

tem să observăm, este pe deoparte lipsa de instrumentaţie. Se cântă jazz, cu o orchestră obişnuită, în majoritate instrumente de coarde — şi lipsa de tehnică a acestui gen. Toţi cei cari au scris muzica nu cunosc regulele de armonie. Graţie acestei cunoştinţe ar fi putut închega ariile. In starea în care se găsesc, ele sunt hibride, fără coheziune.

Flory Cărbuneanu

Textele d-lui Nicolaide, spirituale. Restul, umplutură în mare parte. Şi revista are succes. Când teatrul Naţional reprezintă anumite piese, să ne mai mirăm?

Amintiri despre Charles Maurras

(Urmare din pag. 1-a)

de ordine, ca o construcţie par'că de forme dantești cu arhitectura aproape revelată a lumii, iată ce aspiră, iată ce isbuteşte să fie toată fiinţa lui în care oroarea desordinei pare să murmure un vers etern de Mistral :

Que tout ce qui est laid se cache.

Amintiri despre Charles Maurras... L-am mai văzut de multe ori — fiindcă, desigur, îl căutam ! Şi chiar în ziua aceea, în ziua lui Mistral, la banchetul dela Saint-Rémy, în timp ce eram silit să pronunţ un foarte palid discurs, el îmi luă din mână foile de pe care citiam — abominabil scrise ! — şi pe care eu resistam să le dau !

Iar când rândul lui a fost să vorbească — acest ultim cuvânt el l-a cedat lui Mistral...

— Je ne peux pas parler de Mistral... parce que je l'aime !

Şi a spus numai invocaţia din Calendal...

Dar cine ar fi ştiut să-l privească bine atunci, să audă glasul acela care tremura de mari depărtări, ar fi putut să simtă probabil cum toate puterile morţii erau par'că miraculos suprimate, cum poetul celebrat din lumea stinsă a morţilor, îşi amesteca totuş răsuflarea cu noi, era acolo atât de present şi viu ! In acest fel l-am cunoscut pe Maurras... Aş mai vrea să vi-l arăt la orele de seară în micul restaurant de lângă Vieux Colombier, cu o mână servindu-se şi cu cealaltă răsfoind un teanc imens de ziare şi cărţi, care acoperă totul... Să-l evoc poate în marile reuniuni de Acţiune franceză, în care mii de adolescenţi îl sărbătoresc ca o apariţie aproape religioasă şi sorb cuvântul lui, cu ardoare !

Ultima visită i-am făcut-o la redacţie, cu puţin înainte de a pleca din Paris. Par'că socotind că nu mă răsplătise în de-ajuns, mi-a trimis deopotrivă prima fasciculă apărută, şi celelalte pe urmă, din această uriaşe sinteză care este Dictionnaire politique et critique. **Pe prima pagină am regăsit generositatea lui excesivă, preţiosul lui autograf... Să-i mulţumesc — n'ar fi fost cu putinţă !**

— Ça vous a fait plaisir? Je suis content..., **şi a îndreptat discuţia spre alt orizont, de mai puţine convenienţe... Mi-a vorbit mai ales de o anumită familie latină, de sensurile ei, pe care aş vrea să spun că Maurras le vede altfel decât un conducător politic de azi !**

Acolo, în vastul birou din rue du Boccador, concentratele lui reflecţii pare că stau de veghe. Norme, principii, măsuri, ai sentimentul că se regăsesc tremurând aproape, de mari aşteptări sfârşite, în misterul surprins şi mirat al concepţiei, când Maurras obţine acele triumfuri ale spiritului care la el se confundă cu toate elementele, — sensibile şi pe care nu le simţim, — cu natura însăşi a lucrurilor.

Mă uit în urmă puţin... Paşii mei au trecut pe acolo ! Urmele lor sunt acoperite demult. Imi ştiu numele pierdut, acum, definitiv — şi uitat... Nu e decât justiţie. Dar îmi este milă puţin de atâţi nerozi cari se pot mira că numele lui Charles Maurras revine totuşi subt condeiul meu atâta de des !

Ceva subsistă, într'adevăr ! Sunt aceste minute de care vorbiam, pe care am încercat să le spun — şi care, iată, n'ar putea să dispară...

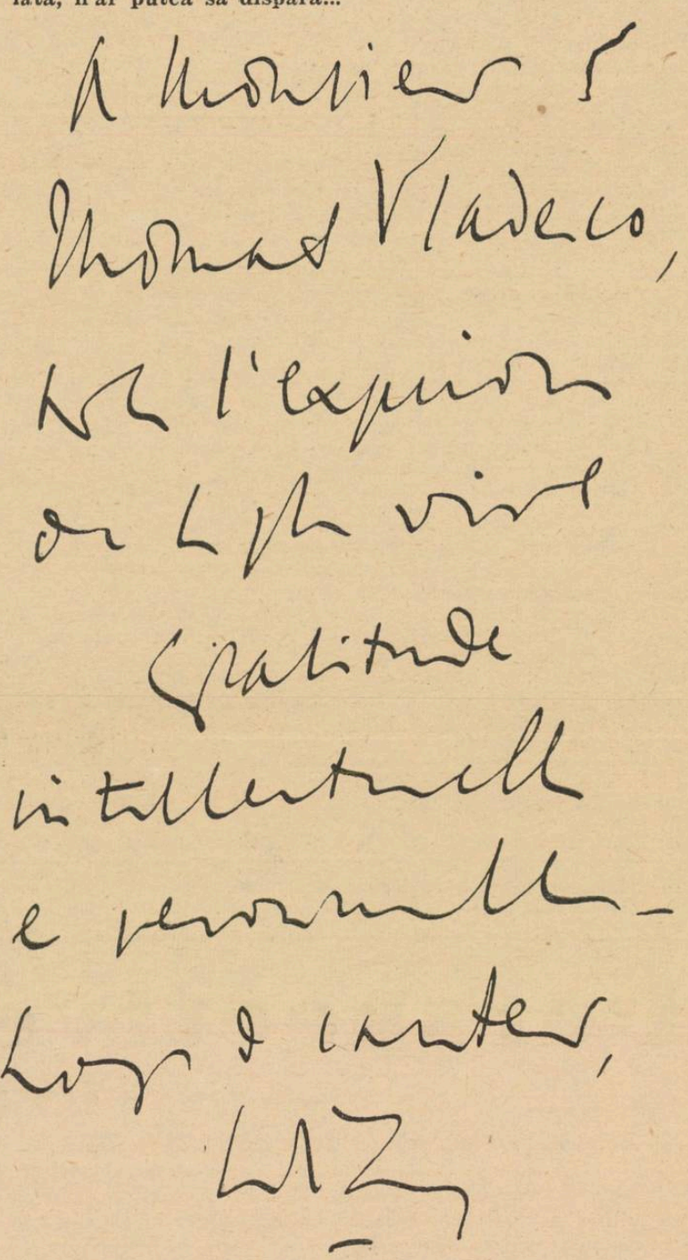

„Domnului Toma Vlădescu, cu expresiunea celei mai vii gratitudini intelectuale şi personale,
Homagiul autorului, — Charles Maurras".

(Dedicaţia cu care Charles Maurras a oferit d-lui Toma Vlădescu volumul *„Casier judiciaire d'Aristide Briand")*.

Simt prezenţa lor, decâteori gravele înclinări ale inimii încearcă cele mai fericite ascensiuni ! Decâteori, mai ales, când atât drum pe care mergem îl simt prea greu şi închis, eu îmi spun ca altădată aceleaşi versuri care respiră, care mă lasă să uit, care consolează şi care repară...

Le vent vif a cueilli la verveine et la menthe
Pour nous envelopper des charités du Sort.
AMI, nous raisonnons de l'humaine tourmente
Comme deux matelots qui reviennent au port.

„Ami"?... **Acest „AMI" — ideal —, de care în aceste reflecţii mă însoţesc, cum s'ar chema altfel pentru mine decât Charles Maurras ?**

TOMA VLADESCU

„Convorbiri literare"

Venerabila revistă „Convorbiri literare", *care în anii din urmă nu mai isbutea să se menţină în pasul noilor preocupări ale scrisului românesc din epoca următoare războiului, tinde să-şi recapete, sub noua conducere a domnului I. E. Torouţiu, odată cu prestigiul neegalat de odinioară, în publicistica noastră, şi rolul de îndrumătoare a sforţărilor de creaţie în literatura originală, a celor mai tineri condeeri, cu deosebire.*

O revistă literară care nu participă activ la frământările contemporaneităţii şi nu oglindeşte în vreun fel, fie chiar critic, contestând după un criteriu strict de valoare, preocupările literaturii celei mai îndrăsneţe şi mai discutabile chiar în năzuinţele ei de căutare a unor posibilităţi de expresie înnoitoare, dar nu ignorându-le, — o astfel de publicaţie este nesemnificativă, zadarnică şi sortită desigur caducităţii.

Sub conducerea d-lui I. E. Torouţiu, „Convorbirile literare" *şi-au deschis paginile făcând dovada unei largi înţelegeri, — tuturor celor cari însufleţiţi de un duh al neastâmpărului şi de îndemnul către* afirmaţia şi expresia personală, au avut sau au ceva de spus în literatură. *Ultimul număr apărut (pe luna Mai 1939) este o admirabilă mărturie că revista* „Convorbiri literare" *se află pe drumul cel bun, pe care urmându-l nu va întârzia să-şi redobândească autoritatea de altădată. Insemnăm numai, din numărul acesta, colaborările pline de prestigiu sau de incontestabil interes literar, al d-lor I. E. Torouţiu, Th. Capidan, G. Murnu, Ion Pillat, Radu Gyr, Alexandru Marcu, Coca Farago, Teodor Al. Munteanu, Teofil Lianu, Ovid Caledoniu, Aurel Chirescu, ş. a.*

Culegerea mătrăgunei

(Urmare din pag. 1-a)

noapte bună dela ea, se retrage la vreo cinci stânjeni de acolo, face foc şi se culcă şi doarme cu bolnavul peste noapte. Dimineaţa, în revărsatul zorilor, se scoală descântătoarea împreună cu bolnavul şi, ducându-se iar la mătrăgună, îi zice : „Bună dimineaţa, mamă mătrăgună, doamnă bună !" şi iar începe să descânte ca şi seara, schimbând însă unele cuvinte, căci în loc de : „du-te umblă, caută şi adu leacul..." zice : „dusu-te-ai, umblat-ai, căutat-ai şi adus-ai leacul şi pusu-l-ai aci în pahar spre a lecui acest pahar", bolnavul gustă apoi din pahar iar descântătoarea îi toarnă toată apa în cap şi unge după aceasta cu mierea pe bolnav, îi leagă arniciul cu banul de argint la gât, îl îmbracă cu cămaşa cea nouă şi apoi pleacă cu el acasă. Inainte de a pleca, mulţumeşte mătrăgunei, îi urează sănătate şi o preamăreşte" [31]).

Mătrăguna [32]) se culege şi pentru vindecarea unor anumite boli precise. In comuna Doftana (Târgul-Ocna), mătrăguna se întrebuinţează contra durerii de picioare, mâini, dureri de şale, friguri, etc. Buruiana e culeasă, însă, cu acelaş ritual ca şi când ar fi culeasă pentru vrajă. Buruenile se fierb într'o oală neîncepută şi înainte de a i se da să bea bolnavului, acesta e legat, căci după ce înghite din acea licoare, înebuneşte. Bolnavul e spălat pe tot corpul cu zeamă de mătrăgună, şi i se dă să bea trei linguriţe din licoare. Aceasta se repetă de 3 ori pe zi, în 3 zile consecutive. In acest timp, nu se dă bolnavului să mănânce ceapă crudă 3 zile, şi nu i se dă să bea rachiu 2 săptămâni şi vin 6 săptămâni. Lapte dulce şi alte mâncăruri dulci nu trebuie să mănânce măcar 4 săptămâni. In tot acest timp, bolnavul trebuie să fie foarte curat ţinut [33]).

In Moldova, cu mătrăgună şi alte burueni se descântă de *lipitură,* iar cu frunze de mătrăgună aprinse se vindecă tusea [34]).

In alte locuri, frunzele de mătrăgună se întrebuinţează drept cataplasme la abcese şi contra hidrofobiei la om şi la vite. Cei care au friguri, se leagă cu ea la cap şi, de multe ori se vindecă. „Atâta e rău că acest medicament cam înebuneşte pe cei ce-l întrebuinţează, dar nu după mult timp această neplăcere dispare" [35]). Mătrăguna se dă ca medicament şi împotriva durerilor de măsele [36]). In Basarabia, frunzele de mătrăgună se folosesc contra bubelor [37]). Este însă foarte probabil că în Basarabia, ca şi în alte provincii româneşti, rolul medicinal al mătrăgunei (*Atropa belladona*) este luat de *mutătoare (Bryonia dioica).* Planta aceasta din urmă este foarte adeseaori folosită în medicina populară basarabeană. Pe valea Nistrului-de-Jos, mătrăguna e bună contra viermilor la vite. Se pun frunze pisate deadreptul pe răni [38]).

(22) AFAR, ms. 799, f. 8—10, comuna Moisa-Boroaia, jud. Baia; informatoare Baba Ciocănoaia (91 ani; 1935).

(23) AFAR, ms. 169, f. 2—3, culeş de Vasile Tămăşaru, învăţător (1931). Informaţia aceasta e destul de suspectă. Nu se precizează numele informatoarei ; se spune că la culesul mătrăgunei pot merge un tânăr cu o tânără, sau mai mulţi, fără să aminteasca „baba"; se afirmă că mătrăguna este lovită cu bâtul, târîtă pe pământ, etc. — amănunt pe care nu-l mai întâlnim nicăieri. Injurăturile, bătaia şi gesturile groteşti, indispensabile unei vrăji „pentru rău" — se schimbă *între culegătoare;* mătrăguna, însă, rămâne tot atât de respectată şi de periculoasă, şi nimeni, după câte ştim, nu îndrăzneşte a se atinge de ea decât cu veneraţie.

24) AFAR, ms. 773, f. 20, comuna Boroaia, jud. Baia; informatoare, Maria Dănilă (1935).

(25) Credinţă din comuna Dobriţa, plasa Vulcan, jud. Gorj, citată de Gorovei şi M. Lupescu, *Botanica poporului român,* p. 78.

(26) *Ibid.* p. 78

(27) *De însemnătatea botanicei romaneşti,* in revista „Familia", an X (Buda-Pesta, 1874) p. 511 sg. Pasajul pe care îl citam a fost deseori reprodus; cf. I. A. Candrea, *Iarba Fiarelor* (Bucureşti, 1928), p. 53—54.

(28) Fără îndoială, e vorba de o „oală neîncepută". Mangiuca „moderniza" descrierea ritualului.

(29) Descântecul a fost admirabil tradus in limba franceză de către d-ra Maria Holban, *Incantations* (Paris-Bucureşti, 1937), p. 98, note.

(30) Forma descântecului este prea literară ca să nu fie suspectă. Mangiuca scria pe timpul când folkloriştii amatori colaborau senini cu „geniul popular". S'ar putea totuşi ca Mangiuca să fi auzit descântecul acesta, sub o formă apropiată, dela cineva care să fi suferit influenţe „culte".

(31) „Familia", vol. X, p. 540—541.

(32) Să nu uităm, însă, că numele acesta este dat de români la mai multe specii botanice.

(33) „Apărătorul Sănătăţii", an. II, p. 201; citat de A. Gorovei şi M. Lupescu, *Botanica poporului român,* p. 78—79.

(34) *Ibid.* p. 81.

(35) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală a poporului român* (Bucureşti, 1903, Analele Academiei Române, Seria II, L. XXV), p. 50.

(36) *Ibidem.*

(37) Alexei A. Arvat, *Plantele medicinale şi medicina populară la Nişcani* („Buletinul Institutului Social Român din Basarabia", I, 1937, Chişinău, p. 69—124), p. 87.

(38) P. V. Ştefănucă, *Cercetări folklorice pe valea Nistrului de jos* („Anuarul Arhivei de Folklor", IV, Bucureşti 1937, p. 31—226) p. 213.

MIRCEA ELIADE

PRIMA INTÂMPLARE CU COARNE

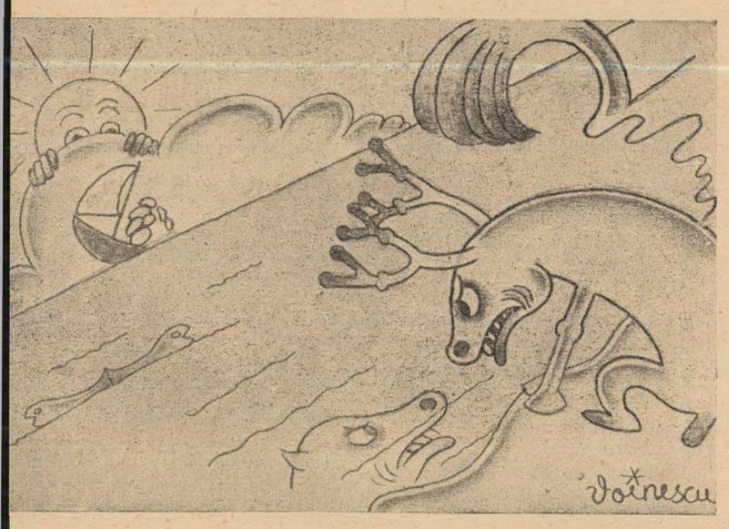

Cerbul (care nu-şi mai vede coarnele) : — Iar mă înşeală !

O CHESTIE DE PERSPECTIVĂ CAVALIERĂ, SAU

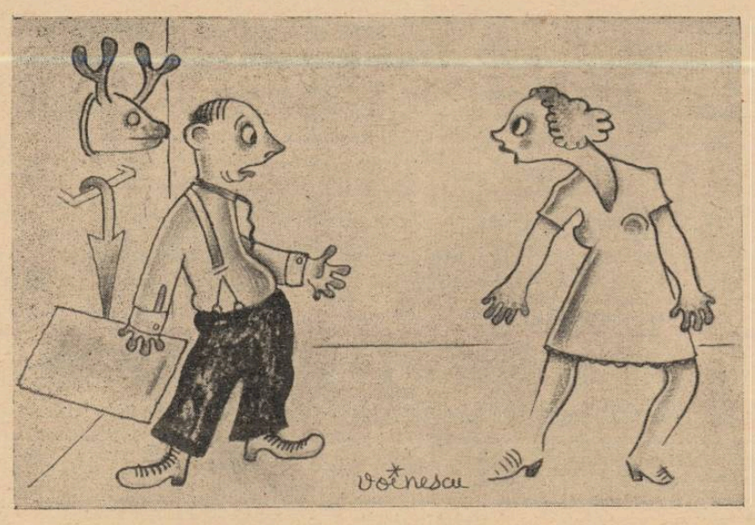

Inspăimântătoarea viziune a unei femei infidele...

DIN VREMEA UNOR ANUMITE CENTURI

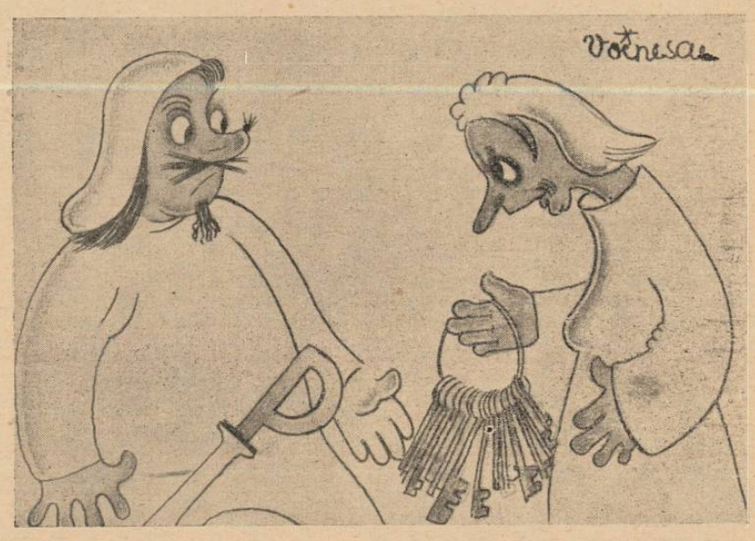

Doamna (care a găsit la Domnul nişte chei) ; — Şi mai susţii că nu mă înşeli ?

Cronica măruntă

„OAMENI DE ISPRAVA"

cartea de ardelene și ante-belice amintiri semnată de d. A. P. Bănuț, a fost un încântător prilej pentru a ne imagina un timp pitoresc iremediabil dus. Cunoscător, ca puțini alții, al sufletului și al vremurilor acelea, d. Bănuț a isbutit să pună înaintea lectorului o frescă din cele mai romantice și mai frumoase. Identificat complet cu viața culturală a Ardealului care a fost, domnul A. P. Bănuț este unul din cronicarii cei mai indicați ai trecutului nostru.

Ii suntem recunoscători pentru figurile „oamenilor de ispravă" pe care le evoacă, mai ales că nume ca: Alexandru Bogdan, Augustin Bunea, Aron Pumnul, Aurel Vlaicu, dr. Ioan Urban Iarnik sau G. Șorban, sunt grăitoare pentru orice inimă care-și ia rădăcina din pământul Ardealului. Stil de povestitor viclu, melancolii de poet și regrete autentic umane, se împletesc armonic și duios. Iată dar de ce îndemnăm pe cetitorii noștri, care cât-de-cât mai iubesc „cele trecute vremi", să se apropie cu sufletul deschis de evocatoarele pagini ale „Oamenilor de ispravă".

PENTRU SBUCIUMATELE VREMI

pe care cu toții le trăim, aducerile aminte ale d-lui Nuși Tulliu, din „Dimândarea" nr. 25—26, sunt un document prețios și actual oarecum. „Spiru Budu", sunt pagini de un sguduitor tragism, nu atât prin „firul povestirii", cât prin halucinantele evocări, prin tragicele sbateri dintr'o Albanie în plin foc. Mai mult ca oricând, astăzi, literatura de acest gen este grăitoare.

MARELE NIETZSCHE

despre care am mai scris în câteva rânduri și despre care toate cuvintele ni se par neîncăpătoare, va face azi obiectul citatelor estivale pe care le-am inaugurat în numărul trecut al revistei noastre. Nu știu încă întrucât spusele lui Wilde au preocupat pe lectorii noștri, dar ne place să credem că destule cetitoare și tot atâți cetitori, la mare sau la munte, au zăbovit măcar o clipă sau două pe marginea acelor frânturi. Intre amor și reflexiune, ni se pare că există relațiuni destul de logice. Tocmai deaceea vom purcede la transcrierea câtorva fragmente din „Jenseits von Gut und Böse". Să ascultăm: „In răzbunare și în amor, femeea e mai barbară decât bărbatul". Sau: „Femeea învață să urască, pe măsură ce se desvață să încânte". Mai la vale: „Unde nu e vorba de amor sau ură, femeea își joacă rolul mediocru". Ori: „Ce se face din dragoste, trece totdeauna dincolo de bine și rău". Sau, în cele din urmă, acest gând: „Din vechi nuvele florentine, despre aceasta din viață: buona femmina e mala femmina vuol bastone. Sacchetti Nov. 68". Bună domnișoară, dacă mă cetești, prin mine Niezsche te invită să te izolezi o clipă!

TRAIAN CHELARIU

poetul talentat și prețuit lucrează atent la câteva cărți de poesie și gând. Așteptăm cu multă bucurie noui slove ale aceluia ce a scris „Aur vechi", „Exod", „Zaruri" și atâtea alte cărți pline de un luminos avânt tânăr. Incă un motiv pentru nerăbdarea cu care pândim toamna.

„REVISTA SCRIITOARELOR"

și scriitorilor români" pe Iulie—August 1938 aduce felurite colaborări strânse de truda poetului Teodor Scardat. Vom remarca o strofă delicată semnată Adelina I Cârdei:

„Își culcă ciprii umbra de taină
și răcoare
„Intretăind aleea de fragede
corole.
„Amurgul, darnic, svârle
pe umeri de cupole
„Hlamida de coraliu țesută'n
fir de soare".

Frumoase și clare armonii. In rest, d-nii I. Petrovici, Ion Molea, I. Massoff și Sabin Velican. Cronica revistei și micile însemnări sunt bine puse la punct. Revista trece, din nou, printr'o epocă mai norocoasă!

REVISTA „PONTICE"

își urmează apariția cu aceeași regularitate și cu un bogat sumar. D. rezident regal N. Ottescu a strâns în jurul d-sale un frumos mănunchi de intelectuali, care animă provincia de pe litoral. In caetul pe Mai, găsim câteva interesante aduceri aminte despre activitatea politică a poetului Ioan Nenițescu, semnate de d. Al. Alecu. D-nii Em. Bucuța, L. S. Belcin, Al. Gherghel și Ion Lolu semnează în restul revistei. Din poemul „Covorul rugii mele" semnată de d. George Gregorian, vom desprinde două strofe de pure esențe lirice:

„Covorul rugii mele pentru cale
„Fășii de suflet Ți-l aștern
Părinte,
„In casa mea de umbră și cuvinte
„Să calci ca pe azururile Tale

„Covorul rugii mele din fășii
„Cu floare și cu ramuri e 'mpletit,
Pe-aroma lui să 'ntârzii aromit
„Și'n casa mea la Tine să Te știi".

„Pontice" isbutește, din clipa apariției, să fie una din cele mai de frunte reviste ale muncitoarei noastre provincii culturale.

DIN INTAIA CARTE

a fratelui nostru care ne-a părăsit atât de timpuriu, George Petcu, transcriem acest miniaturial poem plin de avânt și sevă:

„O primăvară beată
„De chiotul durerii.
„Vuesc bucăți de besnă
„In sângele astral
„Și înfloresc imperii
„Sub mările de alge,
„In despletirea nouă
„De clopot boreal".

Poesia se numește „19 ani" și face parte din „Tălmăciri din mine", apărută în 1936. George Petcu, tu trăești printre noi!

IN ULTIMUL NUMAR (28)

al interesantei reviste „Jurnalul literar", care costă cinci lei, colaborează publiciștii: Viorel Alecu, G. Ivașcu, Leo Cezza, Nestor Ignat, G. D. Loghin și alții. Nostradamus (?!) scrie textual: *Ca să dormi bine, așează-te așa încât să stai cu capul la Nord, altfel spiritele rele vine să-ți turbure somnul".* Se vede treaba că redactorii „Jurnalului" doarme cu capul la Sud!

TANĂRUL AED

Traian Lalescu, autor al „Luminei triste", carte pe care cititoarele au cumpărat-o cu îndârjire, migălește un nou volum de poeme; vestea ne bucură și de-aici o aruncăm celor zece mii de cetitoare-cumpărătoare ale poetului. Titlul nefiind încă definitiv fixat, curiozitatea sexului slab este pusă la o grea încercare. De îndată ce o vom afla, vom da alarma!

PERLE

Intr'o bună revistă, al cărei titlu preferăm să nu-l scriem azi, găsim perle stilistice de felul următor: *„...când l-am văzut la tribuna aulei pe bătrânul octogenar, am avut impresia...."*. Va să zică „bătrânul octogenar" se încadrează perfect în acele „identități revoltător de asemenea" pe care le remarcam tot aici, acum câtva timp. Să nu creadă cetitorii noștri că autorul e unul și același; sunt doi. Bogata lor expresie literară, se complectează de minune.

DOMNII AUTORI ȘI EDITORI

care doresc ca lucrările lor să fie discutate sau anunțate în coloanele acestea, sunt rugați să trimită câte-un exemplar și pe adresa: Ștefan Baciu str. Dr. Baiulescu nr. 9, Brașov, pe tot timpul vacanței. Aceasta, fiindcă dorim să menținem cadrul viu și informativ al rubricei noastre și în lunile de vară.

ȘTEFAN BACIU

Ispășiri

(Urmare din pag. 5-a)

mă tem de egoismul tău și îți mărturisesc, Torry, din toată inima, cum însăși Verei nu i-am mărturisit, că m'aș simți stingher și slab fără ea. Vera a ajuns să însemne pentru mine mai mult decât ți-ai putea închipui tu. Când suntem împreună, grația plină de farmec și toate insinuările ei calde și atât de feminine îmi dau elanuri noi care mă în spăimântă și o poftă de vieață cum nu-mi mai amintesc să fi avut de mult. Uite, acum încep să pricep origina temerei aceleia nelămurite, pe care îmi spunea că i-o insuflă aerul tău iscoditor. Femeile intuesc lucrurile mult mai bine decât noi, bărbații. Dar, Torry, nu trebue să mă înțelegi greșit; Vera nu are nimic cu tine, pentrucă o femee ca ea nu e în stare să urască pe cineva. I-am explicat că se înșală și că prietenia noastră e mai presus de orice îndoială. Să fi văzut ce mină dezolată a avut atunci și cât m'a rugat să nu-ți amintesc niciun cuvânt despre incidentul ăsta, pe care, în nemărginita ei bunătate n'a știut cum să-l mai pună pe socoteala naivității ei.

M'am întrebat dacă insistența mea ar fi avut sens. Indrăgostiții, cași bolnavii mintali, au idei fixe și orice tentativă de a-i scoate din părerile lor, este aventuroasă și copilărească. Din clipa aceea m'am mărginit să observ desfășurarea fenomenului pe care, oricâtă pătrundere aș fi avut, n'aș fi avut curajul să mi-l închipui atât de tragic precum s'a arătat să fie.

●

Multă vreme n'am mai avut nicio veste dela Marc. Dragostea îl făcuse mai puțin sociabil și-l depărtase de mine. Imi spuneam, cu ipocrizie, că prietenia este o vorbă goală, o convenință cași celelalte, în care crezi până ce vieața îți smulge masca sincerității, care nu-i aparținea. Mai târziu, când am analizat situația mai obiectiv, am rămas uimit de ușurința cu care judecasem lucrurile atunci, dar nu știu dacă egoismul meu ar fi putut, în împrejurările acelea, să găsească altă modalitate care să-mi explice, mulțumitor, tăcerea în care se învăluise Marc. Nicio scrisoare, niciun telefon. Eram revoltat deabinelea că mă uitase și că preferase să sacrifice iubirii lui pentru Vera o prietenie de care ne legau amintiri, peste care nu se trece ușor. Cât de depărtate mi se păreau escapadele noastre și ce firav îmi apărea firișorul care ne unea inimile! Gândurile mi se învârteau în cap ca o furtună și dispăreau fără să lămurească nimic. Intr'o seară m'am pomenit, pe neașteptate, cu Marc. Părea obosit și nu-și putea ascunde neliniștea care îl rodea. S'a așezat pe un scaun și a rămas o clipă tăcut, cu ochii închiși, cașicum ar fi vrut să-și amintească ceva. S'ar fi zis că visează; un vis neplăcut și hain, pe care i-l trăda contracția dureroasă a gurii. Surprinderea mea de a-l vedea astfel a fost prea puternică, pentruca să îndrăsnesc să-l turbur cu întrebările mele. A fost un moment de uluială. Il priveam în neștire, în timp ce degetele-i rătăceau pe brațele fotoliului, se crispau nervos, căutau parcă ceva. Se întunecase. Servitorul a adus o sticlă de Bordelais. Ce sete grozavă avea Marc! Parcă-i ardea ceva în suflet. Bea cu nesaț să se răcorească, să nu-și mai aducă aminte.

— Numai tu poți să înțelegi și să mă judeci, Torry! îmi șopti el deodată.

Am presimțit că furtuna se deslănțuise, că se întâmplase ceva semnificativ. Cât se schimbase bietul Marc! Era șovăitor și trist, așa cum nu-l cunoscusem și amărăciunea din vorba lui îmi arăta cât se schimbase de mult. Am încercat să-l liniștesc, să-l răpesc din lumea gândurilor lui chinuitoare. Mă asculta cu docilitate, ca un copil, dar apatia care-l cuprinsese era atât de adâncă, încât mi-am spus că munca mea e zadarnică. Cu un om lipsit de voință poți să isbutești orice, dar rezultatul nu prezintă nicio importanță, e negativ. L-am îndemnat să mi se destăinuiască în voe, ca în fața duhovnicului. A isbucnit spontan, fără să aștepte să insist. „Simt că mă sufoc, Torry, că nu mai sunt capabil de nimic. Toate îmi sunt potrivnice; până și Vera. Uite-te la mine; desigur, nu mă mai recunoști. Nu mai sunt eu.

— Dar bine, Marc, pentru Dumnezeu, ce s'a întâmplat cu tine?

— Da, ai dreptate; s'a întâmplat ceva. Ceva pe care eu însumi nu mi-l pot explica. In orice caz m'a prins bine.

I-am pus mâna pe frunte. Temperatura îi crescuse și respirația îi era neregulată. Mi-a povestit toate suferințele lui. „Tu știi cât o iubesc pe Vera și ce aș fi în stare să fac pentru ea. I-am propus să înlăturăm echivocul dintre noi și să-mi fie soție, dar s'a arătat foarte puțin încântată de perspectiva unei căsătorii. Tu ai putea concepe ca o femee, pe care o iubești și care te iubește, să reacționeze așa cum a făcut Vera, când nu are niciun obstacol în cale? Eu nu mai știu ce să mai cred. Am insistat, am implorat-o, dar m'a refuzat. In cele din urmă, mi-a cerut răgaz să se gândească. De o lună de zile îmi prelungește chinurile cu starea asta de incertitudine. Veșnic același refrem: „Tu crezi, Marc, că pentru dragostea noastră căsătoria ar fi un stimulent mai mult? Mărul Evei a fost mai ispititor și mai dorit, prin însăși faptul că fusese oprit".

Ceeace contribuia la surescitarea și la suferința lui Marc, era în același timp plecarea neașteptată și misterioasă a Verei, în Anglia, cât și refuzul ei net de a o însoți. Era evident că bizareriile acestei femei creiaseră bietului Marc o stare de senzibilizare periculoasă, căreia, îmi dam seama, îi puteau fi fatale orice emoție și neliniște nouă.

Am avut impresia că nu m'a auzit, că era cufundat în lumea lui bizară, care-l făcuse atât de sceptic și de suferind. S'a ridicat brusc și a deschis larg fereastra; era setos să respire aerul rece al nopții, să-și înnece în el mâhnirea fără seamăn care-i copleșea sufletul. L-am privit cu milă, din ce în ce mai mirat. Rezemat de pervaz, cu capul sprijinit în mâini, aveai impresia că contemplă orașul; dar chipul lui semăna cu o mască de gips, căruia artistul nu-i mulase nicio tresărire, niciun simțământ.

O presimțire vagă mă făcea să cred că expresia asta de completă indiferență, de liniște, nu era decât aparentă și că în umbra ei alunecau neostenit, apele adânci ale desnădejdei care-l sfâșiau. Puțin după aceea a isbucnit într'un râs care m'a înfiorat.

— Să ne plimbăm! Da, ai dreptate. Italia, țara artei și a legendelor.

Nu mai știam ce să spun. Am rămas cu ochii în ochii lui. Il vedeam că ezită, că avea să-mi destăinuiască ceva. N'a fost nevoe să-l îndemn; s'a pornit singur, ca o vijelie.

— Ce blestem mă apasă, Torry? De ce sunt eu sortit să ispășesc păcatele altora? Și după o scurtă pauză: „Lasă-mă să mă destăinuiesc ție. Ascultă-mă; poate voi reuși să mă liniștesc, să-mi smulg durerea de moarte care mă sfâșie".

Răsuflarea îi era sacadată și ochii turburi și injectați. Era într'o stare de agitație și de disperare, care m'a înspăimântat și m'a pus pe gânduri. I-am dat să bea un pahar cu apă în care picurasem valeriană și i-am luat mâna. Pulsul părea că se normalizează; efectul valerianei n'a întârziat să se manifeste. Mi-a povestit cu deamănuntul toată odiseia dragostei lui. Am aflat, cu ocazia aceea că, de pe bordul lui „Vauquelin", se furase, în timpul recepției organizate de comandant în cinstea amiralului Garnier, un document secret, care privea rezultatul manevrelor de primăvară, fapt de care ziarele n'au prins de veste și că ancheta care a urmat, îi dăduse emoții groaznice, prin faptul că Vera reținuse atenția oamenilor celui de al doilea birou. La o săptămână în urmă, o nouă supărare venise să se adauge neliniștei de care abia scăpase. Marc primise însărcinarea să predea statului major al marinei, raportul amiralului Lacaze asupra bazelor submarine, într'un eventual conflict în Mediterana. Contrar recomandațiilor primite, telefonase Verei că avea o misiune specială și că va fi nevoit să lipsească de acasă câteva zile. Insistențele Verei, care pretextase o indispoziție subită, îl siliseră să nesocotească ordinul și să-și amâne plecarea cu câteva ore, strictul necesar ca să se îngrijească de medic și să se desfacă din căldura îmbrățișerilor ei. Un sgomot înfundat îl trezise din beție. Cu câtă tristețe și cu câtă spaimă reînăscută revedea viziunea care-i dăduse fiori! Povestea dar uneori, se oprea să mă privească cu un aer iscoditor, ca și cum ar fi vrut să surprindă în ochii mei desconsiderarea și ura pe care le-ar fi meritat, dacă n'ar fi fost la mijloc solidaritatea neștirbită care făcea să ne ardă inimile într'o singură făclie. Bunăvoința cu care-l ascultam i-a dat curaj și credință nouă în mine; și-a reluat firul întrerupt, cu mai mult calm. „Mi s'a părut că visez, prin minte mi-a trecut, fulgerător, imprudența pe care o săvârșisem. In biroul chinezesc unde închisesem hârtiile, totul era cufundat în tăcere. Am răsuflat ușurat, ca și cum spectrul morții ar fi fâlfâit în preajma mea, gata să mă doboare și am deschis sertarul.

— Care va să zică nu se întâmplase nimic? l-am iscodit eu.

O umbră i s'a întins peste ochi și mâinile au încercat să schițeze un gest vag și neputincios, de implorare. Il văzui tresărind, cu fața muncită de teamă și de groază.

— Da, da, așa încerc să cred și eu. Dar așteaptă. E fioros.

Parcă nu mai avea tărie să-mi vorbească, atât îl copleșise oboseala. Cuvintele-i sunau ciudat și se vedea prea bine că făcea sforțări supraomenești, că-și călca pe inimă, mărturisindu-mi întâmplarea aceea ciudată. „O, Doamne, e ceva pe care nu pot să mi-l explic! reluă el sfârșit. Am găsit în sertar, sub servieta cu acte, una din micile amulete aduse de mine din Damasc și pe care Vera le purta la mână. Ce o fi căutat acolo afurisitul acela de cocostârc? E așa de confuz totul, că nu sunt capabil să mai judec. Vera n'a avut niciodată cheia casetei și eu mă simt neputincios să găsesc un alibiu bijuteriei aceleia, al cărei mister mă contrariază și mă buimăcește. Poate ar fi fost mai bine să mărturisesc comandantului toată aventura și să-mi cer pedeapsa. Aș fi suferit, dar suferința m'ar fi liniștit; acum sufăr, dar sunt mai desnădăjduit și mai tulburat ca oricând.

Desigur, fapta lui Marc era gravă și bizareria întâmplării i-ar fi dictat să procedeze altfel, când știa destul de limpede, ce consecințe incalculabile ar fi avut înstrăinarea secretului militar de-a cărui divulgare era legată însăși soarta marinei noastre. După toate indiciile, Marc săvârșise nebunia aceea, numai și numai ca să nu creeze Verei o stare imposibilă. Conștiința mea de cetățean ar fi trebuit poate să-mi dicteze alt procedeu decât acela pe care l-am adoptat atunci. Prietenia care ne lega a biruit însă și taina bietului Marc a devenit astfel și a Am căutat să-l salvez, dar i mea avea să-i aducă, fără dau seama, moartea.

Am plecat amândoi în Părea că uită, că necazurile sbuciumaseră nu-l mai tor Poezia Italiei, vieața nouă p o aprindeau în noi decorul cutul plin de glorie și de dori al Peninsulei, apoi zile nunate, petrecute pe moș Antonio, erau un stimulent deschidea, în sufletul încer lui Marc, un dor necunscut sorbi existența până în adân ei. Ne amestecam printre glumeam cu fetele lor, mu alături de ele la culesul vi ne făceam o plăcere să luăm la distracțiile lor. Ne-am în în Franța cu Antonio. O br contractată la bord, îi câș un concediu marinăresc de luni. Am cutreerat ținuturile Mare la Ocean și am gusta plin toate plăcerile. La Al ne-am despărțit; ne atrăg fiecare o altă chemare. A mergea în Olanda, Marc la lon, iar eu la ocupațiile mel atunci nu i-am mai văzut. C după aceea am plecat în C run.

Poșta sosea zilnic, înaint plecarea mea la spital. O gă desfăcută și așezată pe m unde bunul meu René, ca menajul meu juca laolaltă fecior și de secretar, îmi s gustarea. La o săptămână penibila veste pe care o af din „Le Temps", când amir dramei părea că mai pălise, tâmplare nouă a reactuali aducând-o în adevărata ei nă. Imi puneam tocmai cra când l-am auzit pe René str du-mă. Mi-am spus că sosis sigur scrisoarea dela Olguța care o așteptam cu nerăbdar că omul meu se grăbea să n nunțe, după cum dealtfel î struisem. De data asta mă lam însă. Nu era vorba de scrisoare, ci de un musafir tinal, un ofițer de marină, ținea să-mi vorbească. Mi-a haina, în cea mai mare grab am trecut în încăperea unde așteptat; străinul, un bărbat buț și nu tocmai inalt, mi-a vestit imediat scopul vizitei Se numea Survian, era ofițe marină, ca și Marc și fusese rătorul prietenului meu, în cesul care avea să-i aducă șirea. Rugat de Marc, ținuse s predea personal lucrurile c fuseseră încredințate și cu o aceasta să-mi povestească t dia, așa cum n'o cunoșteam făcea lumină deplină; mi se turau nedumeririle. Marc tră uniforma și patria pentru car rase. Dragostea-i întunecase tea; greșise, și greșelile se plă scump, când e vorba de apăr țării. La început servise Vere conștient, să fotografieze s bazelor submarine din Medit na; mai târziu lucrase, cot la cu ea, la înstrăinarea secret marinei noastre. Mărturiile tanului Survian m'au îngroz au retezat îndoielile cari mai cercau să perziste în sufletul Marc fusese un învins al viț un rob credincios al dragostei Își meritase soarta și nu și-o ritase. Sunt idoli pentru cari crificiul are puțin sens și pe ca interesează mai mult scopul, cât uneltele, pe care le folos Ce naiv a fost Marc și cât a zut în mirajul dragostei lui tru Vera! Imi joacă în minte vintele lui René Guzman: „S animale care-și schimbă culoa după teren. Tot așa se întân și cu unele femei: trecând pe gă dragoste, iau culoarea ei".

Câtva timp în urmă, o scri re a doamnei Scarpa, căreia trimisesem câteva vorbe de bărbătare, avea să tragă cor asupra celuilalt act al dra Erau patru pagini de scris ob unde desnădejdea mamei desc cu o tristețe mai adâncă decât crămile, sfârșitul fiului său. A lași motiv, aceiași melodie. mărise, cu prea multă pasiu fata-morgana dragostei, ca vrăjise și vâjâitul sângelui a să-i vândă sufletul. Și Ve unde o fi în clipa asta? Und departe, căutând să uite ochii rora le-a furat vieața? Savur fructul trudei ei perfide? Păș surâzătoare și grațioasă, sub virile în evantai ale mulțimii încercând să-și distileze, cu a iași naivitate prefăcută, farmec otrăvite? Sau negociind suflet la același preț al voluptății sal

C. A. APOSTOLESCU

Perspective romantice

(Urmare din pag. I)

Romantismul întrunește toate posibilitățile, nu într'o alcătuire sintetică, ci revendicate izolat, în spații deosebite, într'o creațiune născocitoare de mișcare, de salturi îndrăznețe. Și Dumnezeu, și Eros, și Logos, există în romantism, dar niciuna din aceste entități nu constitue esența tipului romantic. Oamenii după Novalis sunt „germeni divini", înzestrați totodată cu o putere creatoare, dar și de substituire. Omul îl realizează necontenit pe Dumnezeu, îi ține locul, într'o funcție creatoare, evolutivă, fără însă a se lăsa pătruns de morala dumnezeiască, de credința religioasă. Romanticul poate fi foarte bine bigot sau ateu, după cum îi cere conștiința lui, și această instabilitate esențială îi este caracteristică. Ideia universalului, realizată în om, întruchipează grandoarea, îndrăzneala fără de margini a unui egocentrism în care se întrunesc dorințele ființei sale fizice și morale. Omul-Dumnezeu nu este spirit ci natură, materie concretă, dominată de instincte, de patimi, de o explozie obscură, de tendințe mesianice. Este vrednic de reținut faptul că romanticii credeau că lumea începe dela dânșii, și că prin afirmarea lor necondiționată se constitue pentru prima oară specia originală a omului. Erau atât de pătrunși romanticii de puterea acestui mesianism, încât se străduiau să demonstreze că prăbușirile cosmice și catastrofele istoriei sunt indispensabile pentruca natura să poată relua pe alt plan furia ei creatoare. Paleontologul Cuvier reconstituise istoria naturală a speciilor bizuindu-se în lămuririle sale pe această teorie catastrofică a vieții.

Dreptul naturii, promovează tocmai această furoare a libertății creatoare, și romanticii se influențau unul dela altul, sau trăiau printr'o predestinare a secolului, în această convingere. Fichte, Feuerbach, Friedrich Schlegel și Schelling publică în acelaș an considerațiunile lor filosofice despre dreptul natural. Deslegat de biologie și de dumnezeire, omul romantic se constitue arbitrul propriei sale condițiuni sociale.

Contractul, prin paritatea absolută a părților, este singura regulă normativă. Pentru acest motiv romanticii adună un material imens de fapte și de idei, de concepte și de imagini și îl folosesc pentru apologia libertății. Niciun alt secol din istoria omenirii nu a trăit mai adânc ideia de libertate ca secolul romantic.

Au făcut romanticii din această idee una esențială a vieții, și firește, au provocat revoluții, au scris proclamații, au sonorizat pe întinderea întregului pământ răsmerița libertății.

In simfonia acestui curcubeu care se întindea dela un capăt la altul al lumii, au răcnit stihiile populare, s'au înfrățit popoarele, s'au șters deosebirile dintre clase și s'au ruinat rangurile. Byron participă la insurecția grecească și își găsește sfârșitul tragic la Missolonghi (1824), Lamartine precizează tehnica revoluției din România, polonezii merg la Paris și semnează proclamațiile revoluției, unii se aleg deputați ai națiunii universale. Și peste capul tuturor se întinde umbra protectoare a împăratului romantic Napoleon I.

A avut romantismul o metafizică de un iscoditor dinamism al ideilor. O dialectică a antitezelor, o furie a contrariilor. Carl Schmitt („Politische Romantik" - 1919) analizând scrierile lui Schlegel și Muler, înfățișează următoarele două serii de antiteze: pozitivă și negativă; viu-organic căruia i se opune mecanic, adevărat sau autentic-aparent și minciNos, permanent-provizoriu, constructiv-destructiv, istoric-arbitrar, puternic-haotic, pacific-partizan și polemic, legitim-revoluționar, creștin-păgân, feudal-absolutist-centralist. Și seria poate continua la alții: realist-idealist, naționalism-cosmopolitism, aristocratic-democratic, etc.

Reținem perpetua oscilație, dialectica contrariilor, afirmări și anulări care se întrunesc într'un temperament explosiv, vulcanic.

Romantismul a vrut să fie tinerețe, îndrăzneață originalitate ,eroism don quichotesc, și a exaltat un atât de mare „patos romantic", încât cele două cuvinte au devenit inseparabile. Romanticii emancipați de femee, s'au ridicat împotriva sentimentalismului, și au ajuns mizogini, mizantropi, hipocondriaci, solitari, crepusculari. Și când toate nostalgiile și rătăcirile tinereții au încheiat ciclul unei vieți, romanticii au ajuns la concluzia că un om care nu poate să mai realizeze încă odată romantismul în trăirea lui, este un om sfârșit.

NICOLAE ROȘU

POȘTA REDACȚIEI

Cosma Ion Moise: De acord cu d-ta: La 16 ani nu se pot creea capodopere și — adăugăm noi, — nici măcar poezii bune.

In loc de critica severă pe care o ceri, puțin cam supărat pe noi, un sfat: Păstrează tot ce-ai scris pân'acum și peste câțiva ani, după ce vei fi recitit proza d-tale versificată de azi, să ne împărtășești impresiile.

B. N. Eugeniu: Poezia primită nu se poate publica. Prea multă durere rimată, Poate înduioșetor dar nu îndeajuns de convingător.

Mady Mihăilescu: Ca „primă încercare", fragmentul de roman trimis spre publicare, este mai mult decât meritoriu. Are unele lipsuri, unele confuziuni care-l fac să nu poată fi publicat. Ne place să credem că nu a fost aleasă tocmai partea cea mai bună din întreg manuscrisul.

Totuș, acest prim insucces nu poate constitui un motiv de alarmare. Am găsit părți bine închegate, care dovedesc suficientă experiență sufletească și un talent în plină desvoltare. Dispărând nebuloasa și dibuielile — care se par căutate, de efect, — credem că nu veți avea decât de câștigat.

A. D. — Bazargic: A versifica este, desigur, uneori o ocupație destul de amuzantă, dătătoare de mici satisfacții personale. Asta în cazul când dorești un divertisment.

Dar nu mai puțin devine și-o pasiune care, dacă nu-i alimentată de acel fluid caracteristic, de acea căldură interioară ce topește și mlădiază linia rigidă a rimei gândite, riști să rămâi mai totdeauna un foarte conștiincios cizelator de versuri corecte bine ritmate, dar... atât.

Cât despre titluri (mă gândesc anume la două dintre ele), supărător de identice cu altele ce se întâlnesc pe copertele unor foi solfegiate în care vorba devine un simplu pretext.

C. POSTELNICU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-la P. T. T. Nr. 24464-

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23.
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 29
SAMBATA 22 Iulie 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALA ASOCIATIA SIBIU

In memoriam

de VICTOR POPESCU

Se împlinește un an, de când trista veste a morții mult iubitei noastre Regine Maria a îndurerat inimile românilor. Au plâns calde lacrimi ochii poporului. S'au îndurerat cei ce o știau întruchipare vie a blândeței, a iubirii de țară, a neînfrântei credințe în victorie, care, alături de magnificul ei soț, a ajutat-o să sprijine suferința neamului, în zilele de cumplită restriște ale războiului.

Privirea Ei duioasă a mângâiat luni dearândul chinurile celor ce pierduseră sânge pe altarul patriei. Fără teamă, ca o sfântă, a străjuit în mijlocul bolnavilor.

Chipul Ei, pe care fiece român îl cunoaște și-l iubește, cu tot ce înseamnă tăria și gloria Marei Românii, să nu fie acum decât un svon din gură în gură spus? Să nu mai fie decât o palidă amintire?

Desigur că nu. Au fost pe lume ființe cari trăesc în memorie, cu tot atâta putere de prezență, ca în vremea pământeștei lor vieți. Regina noastră Maria e, fără îndoială, dintre aceste luminoase întruchipări.

Legendară, prezența ei crește în intensitate, cuprinde inimile noastre care-i plâng sfârșitul, dar în acelaș timp renasc cu mai mare încredere în viață, după exemplul nestrămutat dat de Ea. De Ea, Mama și Regina poporului român. De Ea, luptătoarea dârză, apărătoare neînfricoșată a țarinei și demnității strămoșești, pe care astăzi, din alte lumi, ne îndeamnă ca, la rându-ne să le apărăm cu îndârjire.

Prezența Reginei Maria, în clipele de grea cumpănă, veveghează ca un simbol al hotărîrei neamului, de a apăra ceeace Ea ne-a îndemnat, cu graiul și cu fapta Ei vitează, să dobândim.

Și o iubim cu aceeaș sfântă adorare cum am iubit-o și cum au iubit-o vitejii ce și-au dat viața cu capul pe brațele Ei, sau cari au lăcrimat la durerile rănilor, îmbărbătați de Ea.

A plecat dintre noi. Dar numai trupul Ei nu mai este. A rămas mai departe, pentru veșnicie, pilda Ei și chipul Ei de-o neasemuită frumusețe, perpetuat în amintirea noastră, a tuturor, ca dintr'un basm al vremurilor apuse, păstrat în file îngălbenite de hronici vitejești.

Să-i înălțăm o rugă fierbinte, un prinos pe altarul recunoștinței. Și în parfumul de tămâe, în misterul de sub cupolele tăcutelor biserici, îngenunchiați în fața prea sfintelor icoane, să ne gândim la viața Ei regească, o înălțătoare și prea frumoasă viață, cum rareori este dat să vedem.

Să ne reculegem câteva clipe și să ne gândim la Regina noastră, la Regina Maria.

Regina Maria din an în an

de EMANOIL BUCUȚA

Dacă în zile de amintire, cum este cea de astăzi, Regina Maria se hotărăște să se întoarcă între noi, Ea trebuie să fie la ceasul de acum, când seara se înalță odată cu stelele din Mare, într'un loc pe care știu că-l iubea cu deosebire.

Este la Balcic, deasupra teraselor grădinii Palatului, un plop măreț. Toate cele dimprejur: perdelele de flori albastre, albe și roșii; apa dulce, care aleargă pe jghiaburi și canaluri sau cade străvezie dela un cat la altul; amforele care parcă adună liniștea în ele; casele cu ferestrele largi ca să poată îmbrățișa toată zarea, sunt făcute sau aduse de stăpâna încoronată a acestui colț de lume. Plopul este mai vechiu decât noi toți. Vine din istorie, ca să poată adăposti sub el pe cei care fac istoria. Stă aplecat peste țărm, așa de mult, încât cineva ar putea să se suie, fără să se ție, luându-și vânt, pe tulpina lui! In fiecare clipă își schimbă înfățișarea. La o adiere este verde întreg, pentrucă frunzele stau drepte pe crăci, și numai decât apoi se face argintiu, pentrucă frunzele s'au culcat. Era la fel în 1913, când l-am văzut întâiu, singur lângă un zid, care trebuia poate să apere de valuri și primea ca o pânză jocuri de soare și de umbră. Cafeneaua mică de alături părea un cuib în desișul lui. El aștepta soarta, pe care singur o vedea. Intr'o zi Regina de departe s'a rezemat de coaja lui și s'a hotărît să-și ridice acolo un palat și niște grădini, iar podoaba cea mai frumoasă a acestor grădini și a acestui palat să fie el. Un jeț de piatră cu spătar înalt venețian sau brâncovenesc, i-a fost pus la rădăcină. Ar fi greu să se așeze în el om viu, atât este de alb și de rece. In acel jeț stă Regina Maria, în rochiile ei fâlfâitoare, pe care care vântul nu le mai mișcă, și se uită pe mare. In fiecare an, de când viața Ei nu se mai petrece între noi, vom veni aici ca asttăzi, și ne vom aduce aminte.

Regina Maria a fost o fire isteață și iscoditoare. Palatul din Balcic nu era clădit de mult, atunci când a început să cheme în ei dela București și din țară oameni ca să se consfătuiască. Își dădea seama că, ispitiți tocmai de așezarea Ei, aveau să pornească spre portul cu faima cea nouă tot felul de oaspeți dornici să clădească și să schimbe. Putea să se clădească, dar nu trebuia să se schimbe! Firida aceasta de răsărit trebuia păstrată cu orice preț. Casele turcești să rămână! Ulițele cotite și spânzurate pe maluri să dăinuie! Gurile de cișmele să curgă și mai departe!

Mi-aduc aminte ca acum de una din acele adunări. Regina ședea pe un divan, în feregeaua ei de sultană. Dealungul vetrei candele lucrate ca o dantelă atârnau de lănțuge. Soarele bătea în ele cu lumini albe sau verzi și le aprindea. Parcă slujba începuse. Regina vorbea repede și ochii ei albaștri treceau dela mine la vecinul meu. Era gata să se așeze în fruntea câtorva oameni de gust și de pricepere, și împreună să cerceteze fiecare propunere de schimbare, casă care se ridică, uliță care se taie. Puteau să fie între ei pictori, dar să fie și gospodari. Erau câteva clădiri ridicate peste noapte, potrivite cu oricare alt oraș, dar nu cu Balcicul, și care tot peste noapte ar fi trebuit dărâmate. Ea Însăși avea să mai cumpere locuri în legătură cu cele vechi. Să pue tufișuri și pomi. Să se înconjure de un parc. Să lucreze necontenit cât îi va fi dat să trăiască, în casa Ei dela Mare. Ne ruga să-I fim de ajutor! Să-I apărăm Balcicul! Când plecam, soarele nu mai era în odăi. Candelele se stinseseră. Un câine lățos, negru și cu picioarele scurte, intrase nu se știe cum. Aducea de veste seara.

Altădată era la Cotroceni. La ferestrele dela sălile de sus păzeau nemișcate frunzele copacilor bătrâni. Incepeau să se aurească. Printre ele se vedeau cioburi de albastru de cer și câte un turn de casă înecat pe jumătate. Le credeai fără ființă și lipite numai pe geam, în legături subțiri de plumb, vitraliu adus din alte țări pe vremea lui Șerban Cantacuzino, ctitorul dela 1680. De pe o ușe cu tăblii de stejar, te așteptai să se arate însuși Domnul între boieri cu caftane scumpe și fețe învățate bisericești, ca să vorbească despre Sfânta Scriptură, care trebuia să meargă la tipar. Nepotul, cu degetele subțiri, pe care-l întâlnim și astăzi în frescele din biserici de el înălțate, mișcându-i-se pe

(Urmare în pag. 7-a)

Dă-mi înapoi grădinile

La porțile la care 'ntind un taler,
Mă latră câinii amintirii tale.
Vântul clatină cătinele —
Dă-mi înnapoi grădinile.

Ce 'nnalți plopii mei, plopii serii!
Tu ești fata de-i plac ofițerii.
Ai rămas cu sufletul tău, cu tortelul,
Eu — cu inelul lui Saturn.

Aprilie 'și rupe scrisorile —
Mie, poame n'or să-mi mai dea merii —
Nu meriți ninsorile lunii,
Aceea ce n'ai cunoscut răul și binele —
Dă-mi înnapoi albinele, grădinile.

Singur, singur, numai cu mânile
Mele albe, prelungi —
Dă-mi înnapoi grădinile, fântânile,
Nopțile — lunci.

Toamna și-a tăiat în parc vinele —
Poți tu rănile să-i alini?
Unde, unde, templu-mi restauru-l?
Dă-mi înnapoi tot soarele, tot aurul,
Dă-mi înnapoi minunile — grădinile.

Gravă, privirea-mi căprue
Inghiață ca gerul,
Când luna pe clină își scoate brățara.
Mi-ai fost tu mie țara
Și cerul?

Pacoste, cu buclele răței
Cu ochii, bobocii, cum sunt trandafirii,
Dă-mi înnapoi luminile — grădinile,
Să-mi refac Raiul,
Raiul dragostei dezamăgite.

N. CREVEDIA

Actualități italiene

de ALEXANDRU MARCU

Dintre cele mai neobișnuite descoperiri arheologice făcute în Italia, de curând, ziarele o discută pe aceea a unei cruci de lemn, găsită de un lucrător în peretele de stuc din așa-zisa casă „a Bicentenarului" din Herculanum — și anume: într'o odăiță întunecoasă dela etaj — unde stăteau servitorii —, un culcuș de sclavă, unde se afla numai un dulăpior de lemn, în care s'a găsit un zar. Așa dar, o cruce, un semn creștin în plină lume păgână. Să se fi infiltrat deci noua religie orientală, încă de pe atunci, pe coastele Italiei de Sud?

Iată cel mai vechi exemplu de simbol cruciform pe care-l cunoaște arheologia creștină. Atâta numai că arheologii, ca și filologii, „certant". Și atunci, s'a iscat pe această temă o susținută polemică, al cărei promotor este profesorul academician Amedeo Maiuri, de al cărui nume se leagă cele mai autorizate cercetări la Herculanum și Pompei, în ultima vreme.

Din inițiativa acestui arheolog — conducător al tuturor săpăturilor din regiunea Neapolului — s'a introdus recent o altă inovație menită să pună în valoare frumusețea ruinelor campane: iluminarea Pompeiului. Nu este vorba, se înțelege, despre instalarea de felinare electrice pe stradelele elegantului orășel greco-roman de vilegiatură, ci de alcătuirea unui întreg sistem de reflectoare, menite să-i creeze vizitatorului iluzia perpetuă a lunii pline; iar această perpetuitate va învălui ruinele într'o înfricoșetoare permanență spectrală, corespunzând imobilității de forme în care le-a fixat pe veci moartea de foc.

Greutatea era să se adapteze acest mijloc modern de iluminare cu electricitate, fără a schimba viziunea pompeiană într'o stampă oleografiată de cel mai romantios prost-gust. Pietele publice, străzile, forurile, templele, au fost inundate de o lumină difuză, albăstrie, lunară; în vreme ce casele, în interior, rămân luminate în roșu aprins, spre a da impresia incendiului care le cuprinde, și acesta fixat într'o înfricoșetoare permanență.

Cu prilejul inaugurării solemne a acestui nou Pompei, au avut loc diferite manifestații coreografice, spre a reproduce animat ritmica cunoscutelor picturi pompeiane; în timp ce un concert simfonic și coral — peste cinci sute de executanți — a fost dat în Teatrul Mare, sub cerul liber, executându-se fragmente din Wagner, din Beethoven, din Respighi *(Imnul Romei)* și din Puccini. O soprană a cântat celebra arie a Castei Dive, spre a da întonarea muzicală luminii albastre, verzi-pale, albe, roze, care împresura în tăcerea acelei nopți casele, statuile, frontoanele, grădinile din Pompei. Imensa torță incendiară a Vezuviului nu a participat la iluminație de data aceea; și-a perindat neauzită, fumul roșu, peste sclipirea stelelor albe.

Dacă în Renaștere, arhitectura italiană s'a integrat prin elementul vegetal, desvoltându-se astfel renumita artă a grădinilor, care a consacrat noul tip al vilelor senioriale din împrejurimile unor centre ca Ferrara, Mantova, Roma sau Florența (vilele dela Tivoli, dela Schifanoia, dela Cafaggiolo, Careggi sau Poggio a Cajano), astăzi arhitectura tinde a se întregi prin alt procedeu, care să-i dea relief și varietate: iluminarea. Planurile se dispun altfel pe fațade, prin încrucișarea mănunchiurilor de lumină proectate dintr'un punct invizibil; iar marmorele se patinează mai viu, sub reflexele luminilor diferit nuanțate.

Italia a cunoscut însă și acest procedeu, cu mult înainte de electricitate. Silueta palatelor ei comunale — la Siena, la Perugia, ori la Cremona — s'a iluminat, de când se știe despre ele, bine înțeles în zilele de festivități, cu puncte de flăcări și revărsări de lumină compactă, denotând o adevărată artă și în acest sens, din partea meșterilor anume specializați. Ne putem apoi ușor închipui ce însemnătate a căpătat asemenea preocupare la Roma, fiind vorba de Templul Vatican, atunci când se luminează de Sfântul Petru. Peste jumătate de milion de „padelle" (cum li se spune candelelor care servesc la aceasta) sunt aprinse de „Sanpietrini" (meșterii cari se pricep să escaladeze marea cupolă), pe aceasta, pe Ingerii și Sfinții de pe fronton, de-a-lungul colonadelor fațadei, astfel ca Marea Bazilică să se transfigureze într'un desen arhitectonic punctat cu lumini. Mulțimea adunată în acea

(Urmare în pag. ultimă)

„Mătrăgună, Doamnă bună"

V

de MIRCEA ELIADE

Mătrăguna se mai pune sub pietrele morii, ca să atragă oamenii să macine făină la moara aceia. (39). Cârciumarii o folosesc pentru a-și înmulți mușterii. „Se plătesc atunci două femei care știu s'o culeagă. Acestea iau tot felul de băuturi din cârciumă, apoi pâine, sare, un ban și praf, acesta deasemeni din cârciumă, după ce l-au învârtit de trei ori în jurul unui butoiu, contrar mersului soarelui. Cu toate acestea se înconjoară mătrăguna, închinând și dorindu-le celor ce intră în cârciumă să nu mai iasă cu punga plină de-acolo. Astfel culeasă, ea se pune sub butoiul cu vin sau, puțină din ea, în băutură. Se și crede, despre unele cârciumi, că pentru aceea merge lumea la ele, pentru că-i duce mătrăguna" (40). Aceiași credință în Moldova. Cârciumarii așează mătrăguna descântată pe butoiul de vin sau rachiu, care se sfârșește în 2—3 zile, „căci lumea bea de se înebunește din el" (41).

Credința că cine are mătrăgună îi poate cere orișice și se îmbogățește repede — credință care e frecventă în Europa Centrală — există și în Moldova (jud. Vaslui). „Dacă te duci într'o zi de Duminică acolo, în câmp la dânsa, și-i dai mâncare și băutură — vin cu pâine — și-o iei cu lăutari și cu norod acasă, și dacă pe urmă o ții tot în cinste și te arăți voios, nu te sfădești cu nimeni și nu blăstemi, — că de te scapi cu ceva dintr'acestea, te omoară — apoi, *poți s'o trimeți ori și unde, și să-i ceri orișice, că-ți aduce și-ți dă* (sublinierea e a noastră, N. B.). Dar atât să știi: să nu care cumva să treacă Duminecă fără a nu-i aduce lăutari și români din sat, să facă joc, iar tu să fii tare bucuros, mai ales în ziua asta" (42).

Poporul român cunoaște și alte burueni de leac care trebuiesc culese cu formula mătrăgunei. In Basarabia, toate plantele medicinale și magice care se culeg înaintea Rusaliilor, trebuiesc săpate după ce culegătoarea se apropie de ele și pune puțină pâine lângă tulpină. Atunci se spune:

„Eu vă dau pâine și sare,
Dar voi să-mi dați leac și
[sănătate".

Se cere chiar, în unele locuri, să-ți iei cămașe curată când pleci să culegi burueni. Iarba numită în Basarabia „buruiana lui Barboi" are „chipul diavolului", adică „rădăcina încolăcită în chipul diavolului". Pare-se că această plantă este tot o „mătrăgună", căci e bună de *lipitură* și trebuie săpată cu o tehnică asemănătoare desgropării mătrăgunei. Anume, se sapă Marți seara; cel care o culege, nu trebuie să privească înapoi nici când se duce, nici când se întoarce; trebue să fie îmbrăcat cu cămașă curată și să nu vorbească tot drumul. Punând o bucățică de pâine și o bucățică de pânză la rădăcină, rostește:

(Urmare în pag. ultimă)

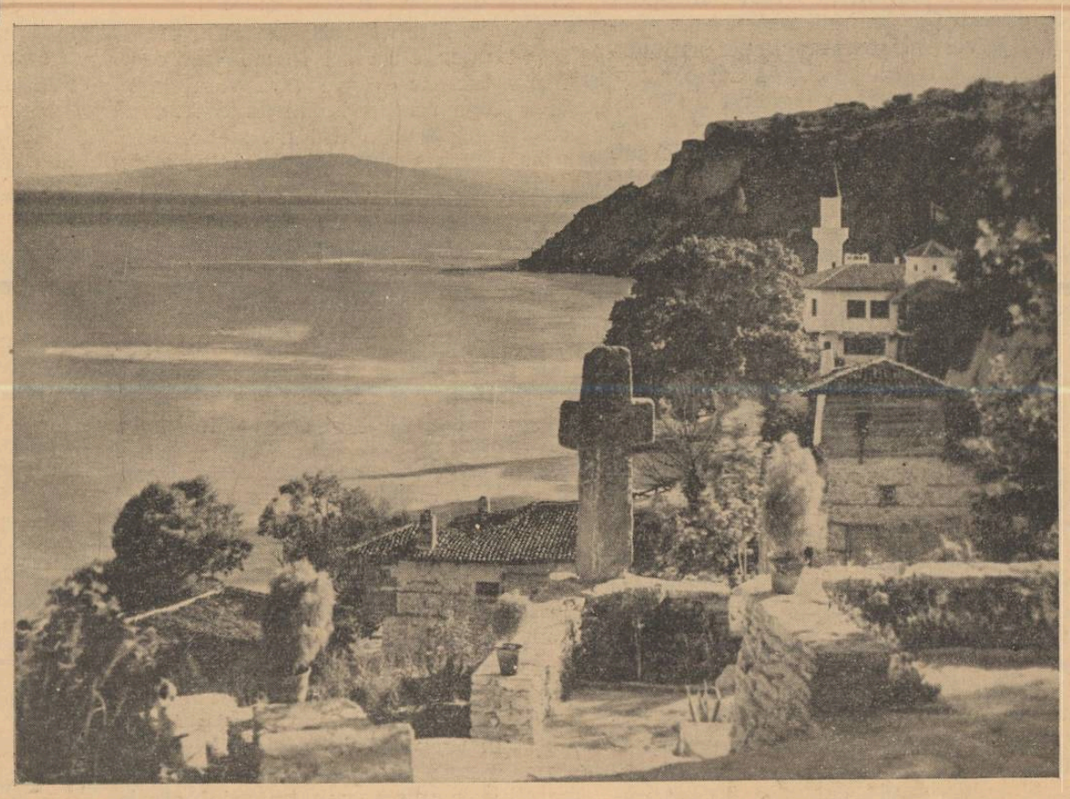

Castelul Reginei Maria, dela Balcic.

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Cercetări asupra poeziei noui

VI. Analogie şi Abstracţiune

Dăruim aşadar cosmosul cu viaţă asemănătoare cu a noastră, deosebită însă numai gradual, după intensitate. Realul universal e viaţă. Fiinţa cosmică ne copleşeşte cu toate că ea există doar prin năzuinţa noastră de unificare a realului, prin voinţa de a însufleţi cosmosul în analogie cu omul, spre a fi asemenea omului. Cosmosul asemenea omului nu încetează totuşi de a fi mai puternic decât omul, tainic şi turburător. Această diferenţă graduală între fiinţa cosmică şi fiinţa umană pare a fi obiectul poeziei. Al acelei poezii iniţiatice care exprimă realul universal, viaţa aflătoare pretutindeni, prin năzuinţa de unificare a omului. Metoda ei intuitivă este analogia, corespondenţa. Termenii analogici nu se suprapun decât ca esenţă, gradual rămâne totdeauna o diferenţă, care, după cum am spus, se pare că formează obiectul poeziei. In poezie se arată cum cosmosul copleşeşte pe om, dar şi cum omul încearcă să înduplece cosmosul, să-l îmblânzească, să-l supue. Câteodată poetul se află în stăpânirea unei desăvârşite metode de îmblânzire, de unificare:

Toate turmele pământului au [aureole sfinte,
peste capetele lor;
astfel mă iubesc de-acum;
unul între mulţi, —
şi mă scutur de mine însumi
ca un câine ce-a ieşit dintr'un râu [blestemat.
Sângele meu vreau să curgă pe [scocurile lumii
să'nvârtă roţile
în mori cereşti.

(Lucian Blaga, In marea trecere, pag. 45).

Alteori nici o metodă nu mai are eficacitate:

Mistuiţi de răni lăuntrice ne [trecem prin veac.
Din când în când ne mai ridicăm spre zăvoaiele raiului [ochii
apoi ne-aplecăm capetele în şi [mai mare tristeţe.
Pentru noi cerul e zăvorît şi [zăvorîte sunt şi cetăţile.
In zadar căprioarele beau apă [din mânile noastre,
în zadar câinii ni se închină,
suntem fără scăpare singuri în [amiaza nopţii.

(Op. cit. pag. 32)

Tot ceea ce săvârşeşte omul, ar trebui să stârnească ecou într'un univers înzestrat de voinţa lui, magic, cu viaţă. Din gesturile omului, umblet, ridicare, privire, înălţare a mânilor, aplecare, întoarcere, din seria complexă a actelor care mărturisesc viaţa, se nasc ritualurile, liturghiile, ceremoniile, acele comportări împlinite spre a indica analogic, *cealaltă* viaţă, mai mare decât a noastră, şi pe care vrem s'o înduplecăm. Mişcarea organizată este proprie fiinţei umane. Printr'o anume simetrie şi un anume ritm dat mişcării, individul se integrează în *celălalt* real, cel universal. In acest scop de integrare, ochii se ridică spre „zăvoaiele raiului", „capetele se apleacă", „căprioarele beau ape din mâinile noastre", „cânii ni se închină", etc., etc. Toată poezia d-lui Lucian Blaga, pe care am caracterizat-o ca obârşind dintr'o gândire magică, este încărcată cu aceste sensuri ritualistice ale cuvintelor. Spălate de sgura vorbirii cotidiane nesemnificative, cuvintele ce slujesc o viziune magică au locul lor într'un ansamblu vast, într'o gândire ce s'ascunde ca rădăcinile copacului în pământ, — dar care este evidentă pentru *iniţiaţi*. Deaceea, o viziune poetică superioară, cu cât solidarizează mai concret universalul viu, prin analogii, cu atât ea realizează şi un proces de abstracţiune, adică de separaţie de contingent, de efemer, de nesemnificativ. *Animus se a corpore abstrahit.* Sufletul se smulge din devenire. El este o abstracţiune, ceea ce rămâne dincolo de trupul efemer, ursit destrămării. In acest sens poezia constitue *altceva* de cât ceea ce pare, cuvintele au altă tălmăcire, altă cheie. In cea mai simplă organizare lirică, unde cuvintele s'ar părea că nu depăşesc sensul banal al graiului practic, ele de fapt se referă la altceva, la o realitate alăturea lor, iniţiatică. Chiar cuvântul direct, care nu este imagine, are de fapt, funcţie metaforică: „Cuvântul „poetic", este în materialitatea sa, desigur *altceva* decât o stare emotivă sau un gând, dar el prezintă tocmai în materialitatea sa şi ceva *analogic* stării emotive sau gândului.

Limbajul poetic este prin urmare prin latura sa materială, ritmică şi sonoră ca atare, ceva „metaforic". Datorită limbajului poetic, o stare sau o trăire, ca mistere deschise, ne apar dintr'odată revelate. Incă odată: limbajul cu adevărat poetic are acest aspect „metaforic", chiar şi atunci când nu utilizează metafore propriu zise. Limba poetică se deosibeşte de proza zilnică tocmai prin acest aspect, mulţumită căruia ea, în calitate de lume sonoră şi ritmică, devine icoana miraculoasă a unor stări sau lucruri, exprimate de altă parte şi conceptual prin ea". *(Lucian Blaga:* Geneza metaforei, pag. 94). Să remarcăm prin urmare funcţia rituală, liturgică a sonorităţii şi ritmului cuvintelor.

Acel *altceva,* pe care poezia îl smulge, îl abstrage realului viu, se captează prin sonoritate, ritm, elemente înrudite cu ritualul magic, de solidarizare cosmică. (Vezi Mircea Eliade: Cosmologie şi Alchimie babiloniană, pag. 50). Dar, ca şi în ritualurile magice, regula trebue păzită cu strictеţe, altminteri realul viu nu se cuprinde şi procesul de *abstracţiune* se degradează. In loc de simboluri obţinem concepte, în loc să comunicăm cu *altceva* printr'un conţinut metaforic, receptăm înţelesuri practice, din limbajul cotidian. Din dubla întrebuinţare — cea metaforică şi cea conceptuală, a limbajului, se naşte primejdia înşelării, a amestecului de funcţii.

Am constatat că abstracţiunea degradată, este imputarea ce se poate ridica global împotriva poeziei tinere, ce s'a desvoltat sub influenţa diversă a lirismului d-lui Blaga. Prin observaţia noastră nu denunţăm o scădere de nivel. Dimpotrivă producţia poetică la care ne referim este de un înalt nivel, prin structura sa *teoretică,* prin năzuinţa de organizare, în genere, a metaficului, iar nu a empiricului psihologic. Dar legile creaţiei sunt ineluctabile. Când nu-şi respectă legile, creaţia nu-şi poate câştiga rangul, la orice nivel ar năzui. Una din aceste legi pare a fi: nu se poate *crea* dintr'un material din care a creat altcineva înainte. Poetul mare crează pentru *întâia oară* un univers al său. Crează ritmurile şi sonorităţile din limbaj, care să cuprindă metaforic un cosmos propriu. Din ritmurile şi sonorităţile unui poet, un altul nu poate crea nimic. Altuia nu serveşte în nici un fel, trebue să ia totul de la *început.* Să descopere alte ritmuri, alte ritualuri, să dea fiinţă altei limbi. In acest sens poetul este creator de limbă. El numeşte *pentru prima dată,* orice, stări sau mişcări, cari se referă analogic la misterul ce râvnim să-l revelăm.

Prin numire *primordială,* poezia fundează lumea, întemeiază o nouă serie existenţială, care trece firesc în concepte, în cuprinsuri de orientare practică. Aşa trebue să înţelegem când se spune că poeţii „îmbogăţesc sufletul omenesc". Starea emotivă din „Doina" lui Eminescu este într'adevăr o îmbogăţire a sufletului românesc. Inainte de Eminescu ea nu exista. El a smuls-o misterului şi ne-a oferit-o prin simboluri. „Doina" lui Eminescu este însă acum şi un dat conceptual, cum un dat este, de pildă, sentimentul „aşteptării", etc. Un alt poet nu mai poate utiliza emotivitatea „Doinei", fiindcă ea aparţine deacum creatului, existenţialului, devenirei. Vorbim despre ea ca despre un concept, fără să mai fie nevoie să-i învăluim realitatea într'un simbol, într'o metaforă.

Pentru clarificare, vom cita din studiul „Hölderlin şi esenţa poeziei", de Martin Heidegger, unde filozoful german gândeşte tocmai condiţia de primordialitate a creaţiei poetice. „Poezia este fundamentare prin cuvânt şi în cuvânt. Ce se fundamentează? Ceeace rămâne. Dar ceeace rămâne poate fi fundamentat? Ceea ce rămâne nu este ceea ce subsistă totdeauna de mai naînte? Nu! Trebue anume ca ceea ce rămâne să fie făcut să rămâe contra fluxului care îl duce; simplitatea trebue smulsă complexităţii, măsura preferată imensităţii... Poetul numeşte zeii şi numeşte toate lucrurile în cea ce ele sunt. Această numire nu consistă pur şi simplu în a da nume unui lucru cunoscut bine de mai nainte, ci poetul exprimând o vorbire esenţială, în această vorbire esenţială se descoperă, prin numire, existenţialul, numit în ceea ce este, şi astfel cunoscut ca existenţial. Poezia este fundamentarea fiinţei prin cuvânt. Ceea ce rămâne nu se crează niciodată din efemer, simplul nu se lasă smuls imediat din complicat, măsura nu se găseşte în imensitate. Nu găsim niciodată întemeierea în lipsa de temelie. Fiinţa nu este niciodată ceea ce *ni se pare* că înfăţişează, că există. Ci fiindcă fiinţa şi esenţa lucrurilor nu pot nicidecum să rezulte din calcul, nici să fie derivate din existentul dat de mai nainte, trebue ca ele să fie create în mod liber, puse şi dăruite. Această liberă dăruire este întemeiere.... In consecinţă, niciodată poezia nu primeşte limbagiul ca o materie de lucru ce îi e dată de mai înainte, ci, dimpotrivă, poezia este cea care începe limbagiul şi îl face cu putinţă. Poezia este limbajul primitiv al unui popor. Trebue deci ca, invers, esenţa limbajului să fie înţeleasă prin esenţa poeziei".

Sub aspectul speculativ al celor citate se formulează precis legea creaţiei de care am pomenit, şi degradarea abstracţiei, care face mediocră o poezie de înalt nivel. Multe elemente din principiile creaţiei, suferă din pricina abaterii de la legea primordialităţii. Metafora, tehnica imaginilor, sonoritatea, ritmul, simetria, au în ele ceva scăzut, uzat, nerevelator. Fiindcă nimic din toate acestea nu se învaţă, nu se moşteneşte. Totul se ia dela început, se descoperă. Ceea ce se moşteneşte de la om la om, sau de la generaţie la generaţie este condiţia ontologică a omului, ca fiinţă ce tinde să reveleze misterul. Moştenim doar nevoia de a creia simboluri, pentru revelarea misterului, — metoda însă trebue să o descoperim fiecare. Deaceea Aristotel spune că metafora deosibeşte un om de altul, şi ridică poesia deasupra istoriei.

(va urma)

IOVAN DUCICI: Cetăţi şi himere

Traducere din sârbeşte de B. Pisarov

Hărnicia d-lui *B. Pisarov,* lector de limba sârbă la facultatea de litere din Capitală, a făcut să se tipărească a treia carte a d-lui *Iovan Ducici,* în tălmăcire românească. Primele două erau „Comoara Impăratului Radovan", eseuri filosofice şi „Legende albastre", poeme în proză. Vom spune despre „Cetăţi şi himere" că înfăţişează o sinteză a celor două, fiindcă îmbină îndemânatic reflecţia filosofică asupra istoriei şi destinului popoarelor, cu descripţia poetică a peisagelor şi aşezărilor.

Genul potrivit acestui amestec este cel epistolar. „Cetăţi şi himere" cuprinde nouă scrisori trimise din: *Alpi, Geneva, Paris, Corfu, Roma, Delphi, Avila, Atena* şi *Ierusalim.* Avantagiul genului epistolar este, — după cum se ştie, — libertatea în construcţie. Ai aerul că scrii la întâmplare despre orice se organizează în spirit ca reflecţie, observaţie sau emoţie. Fără plan stilistic, fără ordine expozitivă, ci compui doar inspirat, plăcut. Intr'o scrisoare strângi de toate, cum îţi vin. Aceasta este impresia şi cam aşa se defineşte genul. Se întâmplă însă ca autorul unor „scrisori", să fie o personalitate de o temeinică organizare, cu o structură intelectuală crescută după coordonate limpezi, şi atunci compoziţia epistolară aparent risipită, va închega de fapt tot un eseu cu un subiect precis. Acesta este cazul d-lui *Iovan Ducici.* Ce poate să fie depildă scrisoarea din *Atena* altceva decât o disertaţie erudită şi subtilă despre cultura atică, despre zeii olimpici, despre tragici şi filosofi? Autorul va da carecterizări de ansamblu: „Cele trei fundamente ale spiritului vechi, au fost Ideea, Frumuseţea şi Tăcerea. Din Idee, spunea un filosof, s'a născut cosmosul şi ea este mai mare şi mai reală decât el. Insă adăugaţi că din Frumuseţe a răsărit religia care este o muzică şi o căutare superioară misticii şi dogmei, iar din Tăcere a ieşit arhitectura, pentrucă triumful ei este în linia dreaptă".

Dar substanţa eseului, clară şi fină, se desprinde în reflecţie când autorul vede oameni şi aşezări, natură şi peisagii, — ce deopotrivă stârnesc dorinţa de a fi zugrăvite. Gândirea filosofică se întreţese cu evocarea poetică. Rândurile de mai sus, sunt precedate de următoarele: „Sunt clipe când, între valea largă ateniană şi oglinda mării în Phaleron, nimic nu arată linia strălucită care le desparte. Pentru moment dispar toate proporţiile şi limitele din spaţiu; dealurile se îndepărtează, iar pădurile se topesc şi se sting; pietrele strălucite de la marginea drumului devin nevăzute. Chiparoşii înalţi şi negri, care seara, în Spania, sunt plini de aur şi sânge, aici pierd culoarea, devin sticloşi şi străvezii şi nu rămâne din ei altceva, decât o siluetă eterică care abia se ţine în văzduh. Aici totul trăieşte din soare, din cauza soarelui, pentru soare". Scrisorile trimise din locuri însemnate prin civilizaţia europeană, — Parisul — Geneva — etc., cuprind mai ales caracterizări tipologice despre oameni şi culturi, — juste şi aprofundate, cari arată, ca şi în „Comoara împăratului Radovan", împodobirea personalităţii d-lui Iovan Ducici.

Cronica ideilor

Materie şi formă în cunoaştere

de MIRCEA MATEESCU

Omul nu a renunţat niciodată la căutarea absolutului. Chiar atunci când s'a revoltat împotriva „dogmei", în epoca de exaltare a „raţiunii regine" din vremea Revoluţiei franceze, apoi mai târziu, prin direcţia pe care a dat-o Hegel teoriei cunoaşterii—a tăgăduit nu însăşi existenţa absolutului — dar posibilitatea revelării lui pe căile scoase de sub controlul raţiunii. Dorinţa de a cunoaşte „realitatea însăşi" a fost însă mereu crescândă, iar setea de absolut caracterizează în deosebi acele epoci în care empirismul, pozitivismul şi raţionalismul, au reacţionat mai cu tărie împotriva esenţei necunoscute.

Pentru că nu a putut cunoaşte cu certitudine, omul a adoptat două atitudini faţă de această exigenţă fundamentală a spiritului său, una mai comodă decât alta: sau a afirmat, pur şi simplu, că *absolutul şi perfectul* (cu derivatele lor esenţial-structurale: Binele, Frumosul, Justiţia, Adevărul) *nu există,* — sau a căutat să se afle între marginile *cunoscutului,* fabricând pe cale de artificiu logic, un „absolut" după chipul şi asemănarea lumii acesteia, posibil cunoaşterii noastre imediate.

In felul acesta, depărtându-se mai mult sau mai puţin de „realitate"—după cum metoda întrebuinţată în cunoaştere era mai adecvată ori mai inadecvată „obiectului" cunoştinţei, am putut asista la afirmarea diverselor curente filosofice, la care ne refeream în cronicele anterioare şi a căror istorie critică o facem în continuare.

Gaston Rabeau rezumă astfel conţinutul unor cercetări foarte valoroase, într'o lucrare despre care vom da în altă parte relaţiuni mai ample: „după ce s'a negat absolutul metafizic, adică substanţa, s'a negat şi absolutul logic: conceptul. Pentru ca apoi să se tăgăduiască absolutul experimental, adică faptul" [1]).

Acest autor analizează în trei capitole fundamentale („Substanţă şi funcţiune", „Concept şi Judecată", „Fapt şi Intuiţie") procesul „transformării" noţiunii de absolut, ajungând să observe că „acelaşi criticism, care anulase, în lumea obiectivă, substanţa, şi în lumea inteligibilă, conceptul, trebuia, fatalmente, să distrugă, în lumea empirică, faptul. Deacum nu va mai exista unitate, nici absolut, nici obiectiv" [2]).

In ceeace priveşte substituirea *substanţei* prin *funcţiunea* ei — lucrările lui *Bertrand Russel* şi *Ernst Cassirer* sunt revelatorii în acest sens. Amândoi se întemeiază pe pluralismul lui *Charles Ranouvier,* gânditorul francez despre care şi James ne spune că „l-a influenţat în timpul anilor şasezeci, şi fără de care nu s'ar fi putut scutura de superstiţia monistă, sub imperiul căreia trăise până atunci" [3]).

Ce susţin autorii pluralişti?

Combătând unitatea substanţei, care formează materia cunoaşterii şi despre care ne vorbiseră Spinoza, Leibnitz şi chiar Kant — Russel se apropie de părerea lui James şi a neorealiştilor americani, afirmând că „substanţa lumii nu este nici mentală nici materială, dar *neutră,* şi din această substanţă neutră este făcută atât lumea mentală cât şi aceia materială" [4]).

Prin urmare nu numai că întreaga realitate nu ne este dată prin raţiune, aşa cum susţineau raţionaliştii hegelieni [5]), dar nu se poate vorbi de o totală adecvare între realităţi şi logică în primul rând pentru că „realitatea", („substanţa",) nu este unitară, nefiind *creiată* de logica raţională.

Renouvier, întemeietorul şcoalei pluraliste, a susţinut cu energie că realul se compune din fenomene discontinue, în timp şi spaţiu, iar pentru *Ernest Cassirer* „datul cognoscibil" se rezolvă în „funcţiuni pure ale cunoaşterii".

Categoriile kantiene nu mai sunt forme fixe ale spiritului, dar motive vii ale gândirii „care îi străbat multiplicitatea formelor particulare şi se realizează prin creaţia şi formarea de categorii mereu nouă"... [6]).

Prin urmare pe deoparte se afirmă dinamica şi multiplicitatea fenomenală a materiei — pe de alta mobilitatea activă a intelectului, această matcă formală care elaborează cunoştinţele noastre despre lume, şi în a cărei stabilitate s'a crezut odată, nădăjduindu-se o cunoaştere certă.

Paralel cu ideea despre unitatea substanţei (materiei) s'a zădărnicit deci şi creditul absolut pe care cei din vechiul trecut îl făcuseră logicei, ca *metodă* a cunoaşterii. Autorii moderni ai idealismului raţionalist se depărtează esenţial de punctul de vedere al fenomenalismului logic, inteligenţii i se refuză posibilitatea de a creia „concepte" unitare şi absolute despre realitate, ea putând cel mult, să elaboreze raţionamente, şi să stabilească „relaţiuni", la infinit, între materie şi cunoaştere.

Wundt, Goblot, Cassirer şi în special Lion Brunschvieg — sunt autorii cari vor să asigure conştiinţei o „libertate spontană" de a creia valorile de justiţie, adevăr, [7]) etc. — pe bază de „judecăţi", ţinând contact strâns cu realitatea însăşi, deci abandonându-se ideea de „concept" (reprezentarea lumii pe potriva logicei cunoscutului, prin simplă deducţie).

Am zice că asistăm la o „spiritualizare" a logicienilor, ceeace adevereşte, odată în plus, cât de necesar şi afund este înscrisă existenţa absolutului în cugetul omenesc. In felul lor, adică fărămiţând realitatea, în loc să o reconstituie (aceasta ar fi şi o imposibilitate pentru metoda logică) — autorii raţionalişti militează, totuşi, pentru achiziţionarea absolutului, cu toate că întrebuinţează o modalitate în cunoaştere, în stare să relativeze orice cunoştinţă.

★

Rabeau distinge un al treilea aspect al relativizării realităţii, adică negarea absolutului experimental. *Faptului* i s'a substituit de către şcoala iraţionalistă a lui Bergson — fluxul intuiţional. Ne referim în deosebi la faptul psihologic — deşi Bergon susţine că între lumea externă şi imaginile conştiinţei noastre nu există vreo deosebire de optică. Toată realitatea se topeşte în materialitatea vie, a memoriei intensificată de „elanul vital" într'o perpetuă evoluţie, într'o „durată" continuă.

Ne reamintim că *Jules de Gaultier* taxa bergsonismul drept o altă reeditare a absolutismului în cunoaştere, de astă dată înlocuindu-se „fantomele raţiunii" cu acelea ale „duratei pure".

Rabeau are însă dreptate când vede în intuiţionism, o altă direcţie a relativismului în cunoaştere.

După cum raţiunea încercase, fără să isbutească, a cuprinde „întreaga realitate" pe cale de concept logic, tot asemenea „intuiţia" duratei nu poate epuiza cunoscutul, cu atât mai puţin cunoaşterea. Dealtfel, trebue menţionat că amândouă aceste şcoale, diametral opuse ca metodă, prezintă totuşi familiaritatea „obiectivă" de a se referi la realitatea fenomenală, deci la faptul cognoscibil, iar nu la *existenţă.*

---

1) „Réalité et Relativité", Paris, 1927, p. 140.

2) Op. cit. pag. 141.

3) Vd. James: „Introduction à la Philosophie", trad. Picard, Paris, 1926, pag. 202, nota 1.

4) B. Russel „Analyse de l'Esprit", Payot, Paris 1926, pag. 8.

5) Sunt frumoase rândurile lui Gaston Rabeau: ...„nu mai credem în acest hegelianism; este clar că prea mult fortuit se găseşte în deducţiunile, trase drept consecinţe necesare, ale principiilor imuabile"... (op. cit. pag. 139-140).

6) Cassirer „Das Erkenntnisproblem in der Philosophie und Wissenschaft der neueren Zeit", pag. 18, t. I. Cf. şi Rabeau, op. cit. pag. 4.

7) L. Brunschvieg: „Les ages de l'intelligence", Alcan, Paris, 1937 şi „La Philosophie de l'esprit", Revue de Cours, pag. 1322, 1932.

Sensul unei Coroane

de CONSTANTIN STELIAN

Polimorfismul sufletesc e ceva cu neputinţă de încadrat într'o formulă.

Psihologii din toate timpurile au mărturisit cu onestitate că sufletul omenesc scapă unei definiţii absolute, în raport direct cu multiplicitatea de manifestare pe care acesta o prezintă.

Poţi aprecia bunăvoinţa şi priceperea cutăruia, prin exerciţiul profesiunii sale; poţi constata dragostea sau răutatea aceluiaşi, prin manifestările sale în diverse împrejurări de bucurie sau de grea cumpănă; nu te poţi pronunţa, însă, asupra structurii sufleteşti a cuiva, asupra adâncimilor intime ale unui eu, *pe care nu le poţi pătrunde decât prin surprindere, în ocazii excepţionale, de sbucium sau luciditate, cum marea trădează vârfurile unor stânci subaquatice, în timpul furtunii sau planetul, configuraţia emisferică, în nopţile cele mai senine, în rara-i trecere la perigeu.*

Homme, nul n'a sondé le fond de tes abîmes! *exclamă Baudelaire.*

Inţelegerea aproapelui o putem realiza prin aşa numita proprietate de transfert a eului. Aceasta, însă, e cu putinţă în cazul semenilor noştri pentru cari identitatea de situaţii este posibilă prin apropierea clasei sociale, neajunsurile materiale sau morale, mai mult sau mai puţin obişnuite. Când raportăm toate aceste consideraţii la sufletul unui rege „proprietatea de transfert" devine cu mult mai neputincioasă, dacă nu chiar complet inoperantă.

Polimorfismul sufletesc fiind acelaş, nu poţi prinde decât anumite faţete, şi pe acestea, de multe ori, imprecise; razele de lumină au un joc nestatornic pe luciul cristalin în care se refractă; trebue să cunoşti, cât de cât, legile după care se formează unghiurile acestui joc. Şi totuşi, cunoaşterea lor nu-ţi dă totul, ea poate forma pentru cel priceput punctul de plecare al intuiţiei.

•...Multe dintre capetele încoronate, în absolutismul lor, au ţinut osebiri tranşante faţă de popor, crezând că astfel se vor impune mai efectiv drept întruchiparea Divinităţii terestre. Lipsa legăturii între conducător şi conduşi, a dus însă la căderea Tronurilor, la sfărâmarea Coroanelor. Numai acolo unde contactul cu realitatea n'a fost ignorat, unde trecerea dela suflet la suflet s'a menţinut într'un raport de consubstanţialitate, acolo durata peste veacuri şi-a consolidat punţile.

Este foarte demn de reţinut faptul cum consideraţii similare celor de mai sus n'au fost comentate de copiii acestui pământ, unde regalitatea s'a remarcat drept „o necesitate şi nu o tradiţie". Cel puţin, contemporaneitatea Ţării Româneşti ne încredinţează de aceasta.

(Urmare în pag. 6-a)

POEME IN PROZĂ

de NELA STROESCU

CÂNTEC FĂRA GLAS

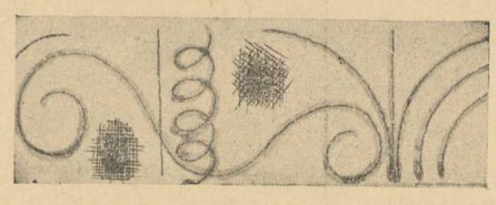

Pentru un ban, nebunul satului, mi-a cântat din vioara lui fără strune, cântec fără glas.

Aplecând adânc fruntea lipsită de gând, pe lemnul tăcut, cu mâna uşoară avântă arcuş — o ramură verde. Şi cântecul prea gingaş ca să fie auzit, s'a înnălţat ca fumul de tămâe.

Gândurile mele mute, voi de ce cădeţi neputincioase?

FRUMUSEŢE UITATĂ

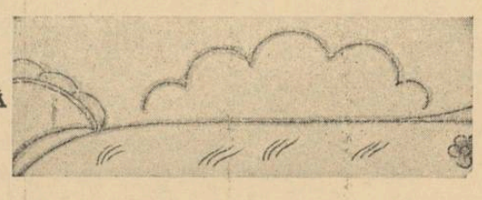

Cărarea e măcinată de vremi, podurile de mesteacăn alb s'au năruit peste isvoarele înguste. Dar blând lăsată pe oblânc, la poalele brazilor cu aromă tare, poiana e frumuseţe dăinuitoare.

Tăcerea o stăpâneşte ca o vraje.

Din iarba pălită de bruma timpurie, brânduşe înalţă flori liliachii. Flacări mici, reci şi nemişcate ca deasupra unei comori — în soare — brânduşele cuminţi, veghiază poiana uitată.

VARVARA-BĂLAŞA

Varvara-Bălaşa, Domnul tău te-a bănuit, te-a judecat şi socotind că înţelege ce e peste putinţă, te-a osândit penttru necredinţă.

Şi gâtul tău de iasomie, menit doar mărgăritarelor să-l sărute, l-a muşcat securea cu buza subţire.

De-atunci, în paharele lungi de argint înflorit, vinul ajunge la buza Domnului tău, coclit...

Soarele îl doare, luna îi seacă inima.

Varvara- Bălaşa, l-ai blestemat, te-ai răsbunat, sau l-ai iubit cu adevărat?

BĂTRÂNA

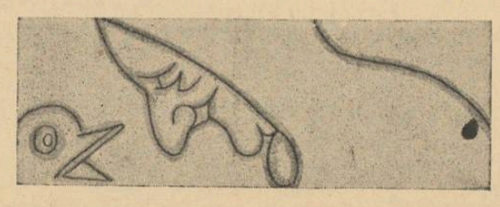

Toţi sunt duşi la munci; ea a rămas acasă cu găinile şi viţelul mic cu picioarele groase.

Cârpind, se mută pe prispă după soare; morfoleşte din gingii şi, poate — gândeşte.

In obrazul de iască, ochii mici şi ceţoşi clipesc des.

O puică albă şi moţată se apropie de ea cu grije. Bătrâna zâmbeşte larg, desvelind gingiile putrede.

Doamne, şi gura asta a fost sărutată cu drag!

PROOROCUL ILIE

In zugrăveala veche, Proorocul are barba sburlită şi mijlocul încins cu tei.

Mâinile care au chemat pe Jehova îi stau pe genunchi — ostenite.

Pustiul — de toate părţile îl cuprinde.

Din asfinţit, rotind, doi corbi mari cu demâncare în ciocuri, îşi ciuntesc sborul pe zidul cojit.

FLĂCĂUL

Deasupra chimirului greu ferecat, flăcăul înalţă trup de trestie.

Vântul îi flutură cămaşa albă, — la pălăria mică sclipeşte fioncul de beteală.

Când trece pe podeţ, tropăe cu ghetele înadins prea mari.

Nu-i lua în seamă mâinile negre şi cojite, priveşte-i doar ochii albaştri.

SALTIMBANCII

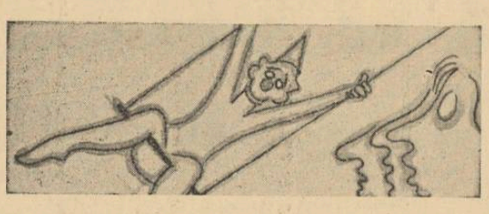

In târgul de negustori cuminţi, biserica gotică cuprinde toată piaţa în umbra ei.

Acolo au poposit odată trei saltimbanci slabi şi o maimuţă cu fes roşu.

Stâlpii trapezelor s'au ridicat iute, până seara a fost însemnat cu var şi cercul în care avea să umble maimuţa pe bicicletă.

Lumea se strânse — jocul începu.

Trupurile subţiri săgetară văzduhul, ca păstrăvii de munte unda.

Dar moartea lovi.

Cum se prăvăleşte câte o pasăre albă, obosită de multă cale peste ape, aşa căzu şi saltimbancul.

. . . . . .

Mulţimea năvăli ca o mare.

Maimuţa scoase ţipete ascuţite.

Pe sub sprincenele ogivelor, biserica privi, — nemişcată.

NOAPTE

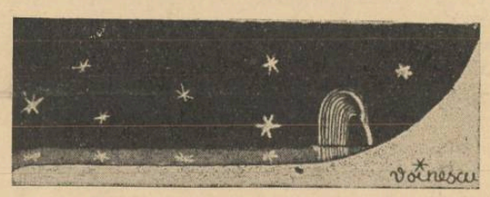

Pe sticla cerului, sunt zugrăvite stele albastre ca ochii de păun.

Din răscruce, neagră, moara necuratului pândeşte.

Printre sălciile cu trunchiuri chinuite, apa iazului e un satâr lepădat, pătat de sângele umbrelor, — iar tu nu vii, să trecem împreună drumul cântând.

Oscar Wilde regăsindu-se

de VLADIMIR DOGARU

Istoria literaturilor înregistrează uneori scriitori, care, deşi de geniu, se lasă atât de mult târîţi de plăcerile vieţii, încât se uită pe sine. Edgar Poe a atins pragul de sus al creaţiei artistice, dăruind lumii opere nemuritoare, dar n'a fost în stare să se desbare de viciul beţiei. A murit sechestrat de borfaşi, la Baltimore, într'o sală de vot, după ce golise pe furiş câteva sticle de alcool. Baudelaire a fost un detracat. Verlaine a trăit în noroiu. Insuş Dostoiewski, a cărui operă trece drept cea mai apropiată de puritatea ortodoxă, a dus o viaţă plină de patimi. Fiecăruia i-a lipsit voinţa de a se lecui de cutare şi cutare păcat. Niciunul n'a amestecat însă viaţa cu arta. Poe a fost un desfrânat; poesia lui abundă totuşi de candoare şi nu are niciun acent senzual. Păcătoşenia lui Baudelaire şi Verlaine nu s'a prelungit şi în operele lor. Romanele lui Dostoiewski sunt în contrast profund cu infernul vieţii sale.

Scriitorii de mai sus, şi alţii de felul lor, cu tot iureşul anormalităţii, au avut numeroase şi puternice momente de regăsire. Poe ar fi fost profund recunoscător celui care i-ar fi sburat creerii, fiindcă, după fiecare exces de alcool, remuşcările îl rodeau amarnic. Se hotăra să se abţie, promitea că nu va mai bea, dar fără succes. Baudelaire şi Verlaine au cunoscut şi ei calvarul mustrărilor, iar Dostoiewski pribegea săptămâni întregi pe străzile Genevei, zdruncinat de pierderile dela masa verde (joc de care nu s'a putut lăsa până la moarte), punându-se astfel în contact direct cu tragedia neantizantă a decăderii. Cine ştie câte planuri de îndreptare nu-şi vor fi făcut, şi cine ştie sub câte forme antipodice nu se va fi manifestat — în operile de mai târziu — acest suspin de renaştere spirituală!

Cazul lui Oscar Wilde e tipic, nu atât prin ce a scris după ispăşirea pedepsei (societatea londoreză l-a condamnat la doi ani închisoare pentru invertire), ci prin ceeace avea de gând să scrie. Noua sa concepţie despre lume a rămas nerealizată artisticeşte, fiindcă, la câtva timp după eliberarea din temniţă, a murit. In formă de scrisoare, Wilde şi-a expus, biciuindu-şi nemilos apucăturile anterioare, crezul său din urmă. E interesant, fiindcă cuprinde convertirea la viaţă a unuia dintre cele mai mari genii.

In istoria succesului, gloriei şi avuţiei, nimeni nu le-a avut atât de mult şi pe câteşitrele, ca Oscar Wilde. Piesele lui se jucau aproape fără întrerupere, la Londra şi Paris, şi geniul său era unanim recunoscut. Băiat de nobil, avea totul la îndemână. Scrierile îi aduseră în curând un venit enorm. Stătea în relaţii cu oamenii, arta şi cultura veacului său şi se părea că zeii îi dăduseră tot. Dar, plictisit de a fi pe înălţimi, Wilde acceptă de voie coborîşul, în căutare de noi senzaţii. Incepu să fie, cu propriile-i cuvinte „un flâneur, un dandy, un om de modă". Se înconjura acum de firi slabe şi de minţi uşoare. Culegea plăcerea de oriunde şi oricum. Ceeace fusese paradoxal în sfera gândirii, ajunse perversitate în sfera pasiunii. Işi neglijă căminul pentru apucături ce nu se pot spune. Işi aruncă noroi peste mărgăritarul sufletului şi sfârşi printr'o ruşine groasnică. Fu judecat, condamnat şi vârît în închisoare. „Trebue să mărturisesc — scrie el — că m'am ruinat singur, şi că nimeni, fie mare sau mic, nu s'ar putea ruina decât prin mâna lui. Sunt gata să recunosc, deşi mulţi nu se vor fi aşteptând în clipa de faţă. Această nemiloasă învinuire o aduc fără milă împotriva mea".

Odată svârlit în temniţă, Wilde începu a se regăsi. Timp de doi ani de zile, după ce-şi termina de spălat duşumelele şi primea dela pasnic aceeaşi şi aceeaşi scârboasă mâncare, îşi nota într'un caiet glasul remuşcărilor, cu o sinceritate uluitoare. Insemnările fură botezate *De Profundis* şi adresate prietenului Robert Ross. Ele aruncă lumină asupra întregei sale firi şi cuprind în plus numeroase destăinuirii literare, relativ la operele din trecut şi la cele din viitor, rămase din nefericire numai sub formă de concept.

N'am pricepe îndeajuns de bine bizara şi totuşi geniala lui personalitate, dacă n'am ţine seama de cele două mari evenimente, ce i-au influenţat deopotrivă de puternic viaţa: înâia răscruce a fost când tatăl l-a dat la Oxford, secunda când Societatea l-a trimis la puşcărie. Universitatea i-a desvăluit un secret: plăcerea. Inchisoarea altul: durerea. Sub impulsul plăcerii a creeat, ce-i drept, opere nemuritoare, dar ca om s'a prăbuşit. Sub imboldul durerii s'a renăscut; ce-avea să scrie în delirul acestei *vita nuova,* bănuim că n'ar fi fost cu nimic mai prejos de cele de până aci. De fapt, ceva din farmecul durerii a dat şi în operele de mai înainte. In „Prinţul Fericit", în „Dorian Gray", în „Salomeea", nu odată a simţit Wilde tremurul desnădejdiei, venit

(Urmare în pag. 6-a)

Valsul de adio

Ca o lozie 'n luncă, mlădie,
Te-apleci toată sub valuri de vânt
Şi cu strania melodie
Te desprinzi şi tu de pământ.

Este prima înfiorare
La contactul cu cerul; şi nu-i,
In astrala orchestrei chemare,
Loc pentru zâmbetul lui.

Ii simţi privirile grele
Şi tremuri sub braţul său, — totuşi
Luneci ca'n umbră de lotuşi,
Sub năluciri de stele.

In trupul tău răscolit
Dureros, ca o rană vie,
Cu degete lungi de-armonie,
Sufletul pare-adormit.

Sub pleoape un dor ţi se frânge
Şi parcă ai vrea să-l alungi:
„Note profunde, prelungi,
Nu-mi mai vibraţi în sânge".

Nimeni nu ştie ce punte
S'a surpat sub rotirile-ţi bete
De ritmuri: simţit-ai pe frunte
Strania morţii pecete.

Evantae învolt foşnitoare —
Rochii lungi alunecă 'n jur.
Dar tu ai, sub pleoape stelare,
Ochi înecaţi în azur.

Porţi în suflet acest zvon de mătasă
Ca pe-un nostalgic suspin.
Lozie lin unduioasă,
Te vei frânge sub negru destin.

VICTOR MĂGURA

Ţie

Fruntea, pe marmura albă mi-o plec.
Deschid înaltele porţi, ca să trec
In lumea formelor pure şi vii,
A eternelor — limpezi — melodii.

De-aicea, daltă măiastră îmi fur,
Să caut în piatră — duh şi azur;
Să simt că te'nalţi din zile şi nopţi —
Deapururi — sub bolta eternelor porţi.

Şi dalta despică tăcerile:
Cresc muguri, s'alintă vrerile.
Vuete, hoarde de linişti şi cânt,
Fug, line — năluci, pe largul pământ.

Dar ce-aud? Ecoul mă chiamă
Să urc munţii cu stânci de aramă.
Să-mi sap în piatră — unicul semn,
Chemare nu mai simt şi nici îndemn!..

(Povară de ani de ce să-ţi adun,
Când anii se duc ca norii de fum?
Nemurirea ta e'n cei care mor
Şi nu-i Nemurire — ci visele lor).

Statuă — poezie — fecioară
Te caut în cerul de seară
Te caut în zarea pământului
Te caut în ropotul vântului.

Te aud cum treci pe albele culmi —
Şi'n clinchet de unde salbele-ţi suni.
Cum noaptea pe valuri—luna o chemi
Şi'n dans de umbre lumina ne-o cerni.

Cu zorile-albastre somnul din râu,
Il plimbi şăgalnic prin lanuri de grâu.
In chiotul vieţii — iarăşi — creşti
Pe drumuri cu soare: împărăteşti.

Statuă — poezie — fecioară
Eşti cerul din mine şi de-afară.
Ultimul cântec — ultimul faur:
Nemuritoare frunză de laur.

ION A. BUCUR

Capela „Stella Maris" din Balcic, în care se află inima Reginei Maria

Mesianismul dostoevskian

de GEORGE SBÂRCEA

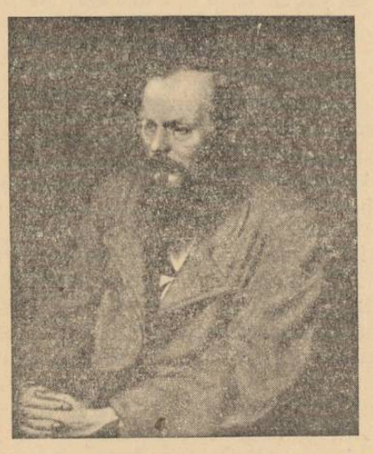

Dostoewski
(După tabloul pictorului Serov)

Care dintre marii scriitori ai literaturii universale s'a identificat cu spiritul poporului său, în măsura în care Dostoewski a făcut-o? Care dintre titanii literaturii slave a tălmăcit cu atâta forță, spiritul paradoxal și confuz, sufletul muncit de chemări multe și prăpăstioase al poporului rus? Intr'adevăr, climatul spiritual al poporului aruncat de împrejurările istorice între două continente distincte, climat bântuit de arșițe grozave și geruri înfricoșetoare — întocmai ca și climatul fizic — a găsit în scrisul fostului ocnaș siberian, cea mai credincioasă și mai expresivă tălmăcire. Dostoevski a înțeles mai bine decât oricare creator rus, că sufletul rusesc nu este imaginea fidelă a pustei neclintite și sfinxiene pe care o locuește, ci că el urmărește mobila arhitectură a unei alte puste: stepa clătinată a mării.

Bucată din ființa Rusiei — după cum bine l-a definit Oswald Spengler, — Dostoevski, în întreaga lui operă, trădează caracteristicile sufletului slav. De o mobilitate perpetuă, desechilibrat și chinuit de acea criză de definire geografico-spirituală, etichetată mai târziu sub denumirea de eurasianism, mistic nativ și ortodox prin practica credinței, toate aceste trăsături se potrivesc scriitorului cași poporului său, deopotrivă.

Acea neliniște metafizică ce se strecoară de-alungul cărților lui, ca un freamăt de ocean nordic bântuit de cumplite vijelii, nu este altceva decât criza de definire a sufletului rus, decât căutarea de adevăr a acestui suflet mistic și primitiv, care abia își trăește copilăria. Oare istoria căruia dintre popoarele continentului a cunoscut extremele prin care țara lui Petru cel Mare a trecut? Care dintre popoarele lumii a fost mai biciuit de setea aflării unui liman statornic, a unui liman potolitor de osteneala drumeției îndelungate? Dostoevski a înțeles, adică mai mult decât atâta, a trăit în toate fibrele ființei sale destinul sufletului rus. Și cine altul decât un rus putea să scrie *„Crimă și pedeapsă"*, *„Frații Karamazov"* ori *„Posedații"*, — să realizeze acel tip unic de scriitor din literatura universală, scriitorul realist-fantastic, cum singur se definise Dostoevski.

Intuiția lui artistică sesizează esențialul manifestărilor vitale și străbate până în miezul vieții: la spirit. Iată de ce greșesc aceia care îl socotesc pe autorul lui Raskolnikov un simplu scriitor psiholog, atunci când el, dincolo de fenomenele psihologice, caută metafizica, spiritul, alfa a întregei vieți sufletești. Disecția literară a lui Dostoevski nu este una psihologică, ci e o disecție metafizică. Și la această căutare, la această descoperire și deșghiocare din fenomenele psihologice, complexe și incoherente, a principiului spiritual, motor al legilor sufletești, se poate rezuma întreaga tematică a scrierilor sale. Viziunea lui genială surprinde aceste elemente esențiale și deaceea personagiile lui nu mai sunt tipuri comune, ci sinteze ale extremelor sufletești, halucinante și firești totuși.

Opera lui Dostoevski a fost tălmăcită și răstălmăcită de mulți cărturari; puțini au reușit însă să-i desvăluie substanța literaturii sale. Dintre acești puțini, d. Nichifor Crainic a fost acela care, judecând prin prisma ideologiei sale ortodoxe, a știut să sesizeze mesianismul dostoevskian. Mesianism care constă din adânca convingere, că singurul dinamism creator de adevărată armonie universală, este iubirea: principiul vieții. Ura e distructivă, iubirea constructivă. Și cum toate suferințele omenirii rezultă din acest spirit distructiv al urii, singură armonia iubirii este leacul neliniștilor noastre metafizice. Fărpturile cărților lui, torturate de patimi și îndoieli, de păcate și înfrângeri, cearcă să-și clădească o lume nouă, fictivă și rațională. Armonia universală de esență paradisiacă se poate însă restabili numai ținând seamă de cele ce spune unul dintre eroii cărților sale: „Esențialul e să-ți iubești aproapele ca pe tine însuți, iată ce este esențial, fără să mai fie nevoie de altceva. Imediat vom ști cum se reclădește Paradisul".

Revolta luciferică, nevoia de cunoaștere, a născut excesivul individualism, a scos din uz legea supremă a iubirii. Toți eroii lui sunt mușcați de colții acestui individualism tragic, care îi scoate din ritmul comun de viață, îi face stigmatizați, oameni fără umbră, fără rădăcini în realitate. Negativiști și distructivi, ei ucid, se spânzură ori sfârșesc demenți. Dar din acest cataclism se desprinde eroarea fundamentală a falsificării sensului real al vieții și mesianismul dostoevskian.

Mesianism care constă în concepția că răul e un vid, o absență totală a binelui, iar binele, principiul lumii, spune d. Nichifor Crainic, scriind despre titanul spiritului rus, — și continuă: „Sensul primar al vieții constă în contactul permanent cu marele *tot*, contact ce se statornicește prin sistemul iubirii". Dar mesianismul dostoevskian se întrevede în cuvintele starețului Zosima:

„Frații mei, să n'aveți teamă de păcat; iubiți pe om chiar în păcat, e imaginea dragostei divine și nu e ceva mai mare pe pământ. Iubiți creatura în totalitatea ei și în elementele ei, fiece frunză, fiece rază, animalele, plantele. Iubind fiece lucru, veți înțelege taina dumnezeiască în lucruri. Omule, nu te ridica mai presus de animale; ele sunt fără prihană, pe când tu, cu măreția ta mânjești pământul prin apariția ta, lăsând în urmă o dâră de putreziciune. Iubiți în deosebi copiii, că ei deasemenea sunt fără prihană, ca îngerii; ei există pentru a mișca inimile noastre, pentru a le purifica, ei sunt pentru noi ca o indicație".

E sâmburele de lumină care străbate cu o forță mesianică întreaga operă a lui Dostoevski.

Cronica muzicală

Compoziția românească in stagiunea trecută

de ROMEO ALEXANDRESCU

Este știut că numai o modestă fracțiune din muzica scrisă în decursul unui an reușește să devină auzită, părăsind temnița întunecată și adesea perpetuă a mapelor. Deși, odată așternută pe portative, o compoziție ia ființă, muzica nu se judecă, obicinuit, decât după ieșirea din cartoane, întocmai ca literatura dramatică a cărei existență publică începe din moment ce este jucată. Cu deosebirea între muzică și titlu că, mult mai mari pot fi surprinderile produse prin reprezentarea unei lucrări dramatice, mult mai neașteptate efectele obținute, de cât ale unei muzici, care își mărturisește cu mult mai precis valoarea, dinainte de a fi executată.

Totuși, ratificarea valorii unei compoziții muzicale rămânând, convențional, tot în funcțiune de audiția ei, înregistrarea ei în repertoriul public mai bine zis, făcându-se după execuția ei, nu vom așterne aci de cât lucrări date la iveală în concerte sau spectacole, deși literatura noastră muzicală s'a îmbogățit cu mult mai multe opere. Se cuvine să ocupe primul loc în cadrul subiectului ce comentăm, compozitorul Dimitrie Cuclin, căruia i s'a decernat recent premiul național pentru muzică. Act de recunoaștere și cinstire oficiale a unei opere componistice reprezentând o activitate și o capacitate de creație definitiv manifestate, premiul național trebue considerat, în cazul d-lui Cuclin în special, o recompensă națională adresată atât unui compozitor, cât și unui cărturar capabil să amplifice domeniul strict muzical, stabilindu-i legăturile și contingentele pe care le prezintă cu alte discipline ale gândirei umane.

Dimitrie Cuclin, este unul din puținii artiști care a înțeles să adâncească știința creației în marile ei probleme de ordin general, stabilindu-și un sistem de gândire pe care o lungă cercetare a psihologiei, a esteticei, a vieței și semnificației formelor muzicale l-a ramificat pătrunzător în înseși celulele generatoare ale artei.

Operele muzicale, teoretice, literare, ale d-lui Cuclin, sunt roadele unei râvne intelectuale neobosite în căutarea adevărurilor vitale ale marilor realizări ale spiritului omenesc. Un catalog muzical în care rubricele simfonice, ale muzicei de cameră, religioase, concertante instrumentale, dramatice, se împart în felurite subsecții, cuprinde un foarte mare număr de lucrări, din care d. Cuclin a dat la iveală numai o mică parte. Un tratat de estetică scris inițial în limba engleză, o traducere a poeziilor lui Mihail Eminescu în limba engleză, poeme literare, trei sute de Sonete, studii, critice, polemice, chestiuni de știință muzicală, constitue un activ neobicinuit de masiv pentru compozitorul și omul de carte Dimitrie Cuclin.

In clipa de față, d-sa este pe cale să le adaoge un concert pentru pian și o versiune definitivă a operei d-sale „Traian". O altă operă a d-lui Cuclin, „Agamemnon", va fi cântată în viitoarea stagiune, la București.

Trecând la obiectul însuș al cronicei de față, amintim concertul simfonic al orchestrei „Radio" dat la Ateneu și condus de autor, în care d. Cuclin a prezentat concertul d-sale pentru vioară și orchestră și simfonia II, ultima d-sale orchestrală terminată. Continuitatea deosebit de mlădioasă a melodismului din concertul pentru vioară, lărgimea generală a liniilor, a proporțiilor, planurile cu orizont deschis al desfășurărilor atât din această lucrare, cât mai ales aflate în simfonia II-a, au putut lămuri concepția componistică și consecvența tehnică pe care și le-a apropiat compozitorul, care în chipul de a cugeta și exprima muzica a înțeles să-și reflecteze cât mai fidel convingerile și personalitatea.

Lucrări care s'au înscris în conținutul însemnător al primelor prezentări muzicale, au aparținut și compozitorilor Paul Constantinescu, Sabin Drăgoiu, Mihail Andricu și Zeno Vancea. Cronica muzicală viitoare le va fi închinată.

Cartea străină

CHARLES MAURRAS: „La dentelle du rempart"

„La dentelle du rempart", — cuvinte care ar sta bine ca frontispiciu unei culegeri de poeme — e titlul unei substanțiale antologii maurrasiene, de pagini civice în proză și versuri, pe care o publică, însoțită de o prefață omagială, editorul Bernard Grasset.

Ideea de a strânge laolaltă pagini de doctrină, de polemică și de vibrantă recunoștință, — pagini care poartă toate semnul pateticei lupte dusă de o jumătate de veac în slujba regalității și a naționalismului francez — pare să nu corespundă îndeajuns intenției care călăuzește alcătuirea unei culegeri de „pagini alese": aceea de a prilejui o plăcere desinteresată. Iar după cum crenelurile întăriturilor unei cetăți, locuri de pândă și de atac, pot fi admirate fără teamă, și pentru grația profilului lor dantelat, tot așa antologia de față are semnificația unui răgaz, a unui armistițiu „între două salturi" când e îngăduită și posibilă contemplarea liniștită a unor armonii și frumuseți gratuite „care pot să emoționeze cu un interes egal pe agresor și pe apărător", — deci cu atât mai mult pe acel care caută doar plăcerea și folosul lecturii pentru ea însăși.

Cititorul care întâia oară ia contact cu gândirea lui Maurras, din aceste pagini civice va fi isbit de două trăsături dominante ale ei: un simț puternic al realității imediate, al realității care se formează și se transformă necontenit, și de precăderea acordată eredității, înțeleasă în funcțiunea ei de continuitate istorică, de memorie și de tradiție vie.

Charles Maurras nu este un căutător de esențe, de abstracțiuni și utopii, — cărora le preferă necontenit plenitudinea concretă a realității istorice, ci el e „omul timpului său" care se uită împrejur și ține seamă de tot ce observă.

Din acest simț al realității, al concretului plastic decurge concepția despre patrie, care în doctrina maurrasiană este elementul statornic, al „pământului pe care au trăit strămoșii", — națiunea fiind elementul dinamic și viu care asigură continuitatea de rasă „identitatea de spirit și sânge".

De patrimoniul comun, care e opera veacurilor trecute și rodul agoniselii strămoșilor, ne folosim cu toții și cu acest prilej, Maurras observă cu o pătrundere admirabilă, că nu există desmoșteniți, că „omul este un moștenitor".

E o concepție a cărei căldură și intimitate cuprinde în aceeaș îmbrățișare, pe toți membrii marei familii naționale.

Instituțiile se transformă, evoluează și pier. Ceeace persistă este „binele public" sau „național", operă a strădaniilor trecute; iar ceea ce-i asigură durata este existența unei memorii colective. Neomenească este uitarea. Memoria popoarelor le asigură mântuirea. „Monarhia nu este nici universală, nici veșnică — scrie Maurras. Veșnică, universală este guvernarea familiilor, hereditatea". Și în alt loc: „Patriotismul nu se mărginește la dragostea de pământul natal. El cuprinde memoria și religia trecutului".

Denunțând primejdia idealurilor de pacificare și dreptate universală, inaplicabile în fapt și în prezent pentru că sunt lipsite de rădăcini în trecut, Maurras caută în tradiția vie a istoriei, „condițiile prime și fundamentale" ale acțiunii lui politice. Se va înțelege atunci preferința acordată legilor istorice și disprețul față de legile abstracte, predilecția pentru „libertățile particulare", oricât ar fi de restrânse, dar practice, accesibile și critica aspră pe care o aduce libertății teoretice, enunțată ca principiu de temelie al doctrinei liberalismului: „Libertatea-principiu stabilește o regulă care confiscă metodic forțele și libertățile particulare; ea se laudă să creeze singură și să constitue libertatea fiecăruia, dar în practică, istoria o dovedește, acest individualism slăbește pe indivizi".

Am încercat să schițăm numai câteva din aspectele esențiale ale gândirii maurrasiene dar bogăția și puterea ei de convingere, logica strânsă a argumentației și vibrația comunicativă a indignării, robustețea și armonia expresiei sunt însușiri ce nu pot fi decât indicate, pe care le relevă cu îmbelșugare lectura acestei antologii.

JACQUES CASTELNAU: „LE MARÉCHAL DE SAXE"

Numele de femei și acelea de câmpuri de bătălie se întâlnesc deopotrivă și tot atât de des în atrăgătoarea biografie a mareșalului de Saxa, semnată de d. J. Castelnau.

Cât privește pe cele dintâi, se pare că mareșalul a avut o deosebită predilecție pentru femeile din tagma artistelor, dintre care vom aminti doar numele celebrei tragediene Adrienne Lecouvreur, care și-a vândut bijuteriile și vesela ca să-l ajute să obțină ipoteticul tron al ducatului Courlandei.

La înfățișarea seducătoare a acestui „enfant de l'amour" bastard al electorului Saxoniei și Aurorei de Koenigsmark se adaugă aureola gloriei militare câștigată pe câmpurile de luptă. La 15 ani se bate ca un erou la asediul Stralsundului, împotriva suedezilor lui Carol XII și un an mai târziu ia comanda unui regiment.

„Fără pată" nu a fost Mauriciu de Saxa, dar a fost desigur „fără teamă", — cel mai neînfricat ostaș al timpului său. A avut vicii care erau ale veacului și virtuți personale și pentru că timpurile erau așa, a putut străbate prin cele dintâi, dar a știut să se mențină datorită celorlalte.

Victoriile pe care le-a câștigat în slujba Franței—împotriva căreia luptase pe vremuri, în armatele aliate ale prințului Eugen și generalului Marlborough — la Bruxelles, Lawfeld, Rancoux și mai cu seamă la Fontenoy, au adus ultimele străluciri de glorie militară monarhiei franceze, ridicând la apogeu prestigiul lui Ludovic XV. A fost răsplătit cu suprema distincțiune ostășească: titlul de „Mareșal de câmp al armatei regelui" pe care numai Turenne îl purtase și la care în zadar râvneau prinții de sânge dela curtea Franței, geloși de ascensiunea virtiginoasă a bastardului.

Frederic II își arătă bucuria de a-l fi avut ca oaspe, câteva zile, scriindu-i lui Voltaire, în felul următor. „L-am văzut pe eroul Franței... pe acest Turenne al veacului lui Ludovic XV. Convorbirile cu el m'au instruit, nu în cunoașterea limbii franceze, ci în arta războiului. Mareșalul acesta ar putea fi profesorul tuturor generalilor din Europa".

La castelul Chambord, unde se retrăsese la sfârșitul lui Noembrie 1748, inactivitatea la care-l silea o viață întreagă de plăceri, îi dă frâu liber gândirii: așa, visează să cucerească Madagascarul, pe care să-l colonizeze cu familii germane; are nevoie însă de prea multe vase ale „Companiei Indiilor", pe care Ludovic XV refuză să i le pună la dispoziție. In lipsa Madagascarului, s'ar mulțumi și cu suveranitatea insuliței Tabago din Antile, a cărei proprietate monarhul francez consimte să i-o cedeze. Se împiedică, în îndeplinirea planului său, de opunerea Angliei și a Olandei. Curând e silit să renunțe și la visurile de stăpânire asupra Corsicei. Atunci îi vine gândul năstrușnic să adune pe evrei sub suveranitatea lui, undeva, prin America de Sud.

Sătul de reverii irealizabile, se reîntoarce la plăcerile lumești, accesibile, care-i scurtează viața. La 30 Noembrie 1750, „mistrețul" neînvins în nici o luptă moare la 55 de ani, doborît în patul de suferință, „ca o biată bătrână" — după vorba răutăcioasă a doamnei de Pompadour.

Corpul i-a fost înmormântat în var nestins — ca și al Adrianei Lecouvreur, — potrivit dorinței proprii „afin qu'il ne reste bientôt rien de moi dans le monde, que ma mémoire parmi mes amis".

MIHAI NICULESCU

Ecou profund

Poate sub crengile stelelor stinse
mai zace departe pe țărmuri. In noi
imensa lumină sfâșiată de ploi,
ce nu mai freamătă pe ape 'ntinse,
ce vânt o stinse...
ce vânt o stinse ?

Ne saltă pe frunte ca o stihie,
ne piere sub lacrimi și'n sterpul gând !
Peste visul nostru plăpând,
ca o aripă de fum cenușie,
lunatec adie...
lunatec adie !.

Din vraja ei prin vămile zărilor
pe arcele norilor cerul ne-aduse.
Albele jocuri de jar apuse,
sub cetini pierdute în spumele mărilor,
rămaseră zărilor...
rămaseră zărilor !

Și'n genele noastre mai stărue încă
doar umbra acelui crepuscul de ceară...
Cenușa lui stranie ca pe-o comoară,
în amintirea noastră adâncă,
mai stărue încă...
mai stărue încă !.

ION TOLESCU-VALENI

Gânduri de vis

Când picură sângele cald, pe podea...
Vreau sgomotul lui să-l aud în ureche.
Să simt cum vibrează, ca fulgii de nea,
Când cad pe clopotnița veche.

Așa mi-amintesc de durere și chin,
Trăind în lumina roșită de sânge.
Duc clipe de ghiață, de timpuri ce vin...
Lumină ce'n picuri se stinge.

In graiul lui cald, de licoare, de vin,
Vrăjit în cuvinte de basm, de descântec,
Să-mi piară lumina în dulcele chin...
S'adorm în zăbrele de cântec!

I. NICHIFORESCU

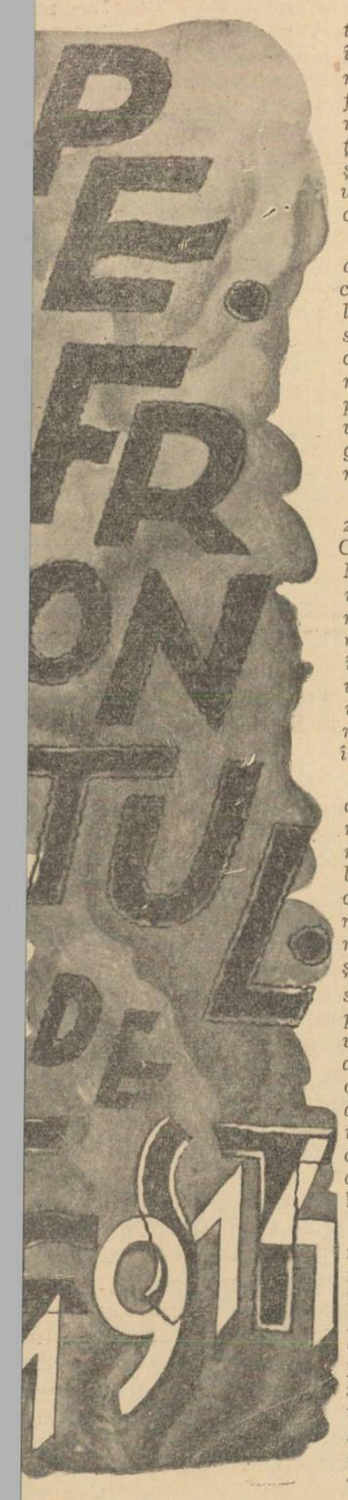

Am reţinut carnetul învechit cu foile îngălbenite, găsit pe masa unui gospodar fruntaş din com. Horodnicul de jos, judeţul Rădăuţi, cu conştiinţa că reprezintă un document de excepţională valoare.

Insemnările de faţă, au cunoscut, după cum mi s'a afirmat, o largă circulaţie prin satele din judeţul Rădăuţilor. Trecând din mână în mână, s'a pierdut astfel, cu anii urma autorului, George Tofan din Bahrineşti.

Scrisă în primele zile de prizonierat în Concirovo, Siberia, Noembrie 1914, povestirea presupune notaţia aproape zilnică a locurilor şi împrejurărilor, de unde caracterul ei veridic, frust, de un realism nemaiîntâlnit în literatura populară.

Acest zguduitor document omenesc, e menit după părerea noastră, să ocupe un loc, apropiat de epica populară prin tonalităţile de stil şi ritm interior, depăşind cu mult, tot ce s'a scris în acest gen, prin materialul de viaţă utilizat şi prin atitudinea de adâncă omenie şi demnitate a autorului ţăran, desvăluind în acelaş timp calităţile primordiale ale întregii ţărănimi bucovinene.

Ceeace impresionează îndeosebi, e timbrul cenuşiu, tânguitor de prea mare suferinţă. O resemnare barbă, o umilinţă profund creştină călăuzeşte pe luptător prin toate încercările şi-l scoate teafăr la liman, în episodul aşa de evocativ de la sfârşit.

Fie ca publicarea acestor întâmplări să fie un magiu pentru toţi plugarii din ţara Fagilor, mulşi dela coasă în acel aprig August 1914 şi isipiţi pe toate fronturile fostei împărăţii austro-ngare ca să moară pentru cauze ce nu li erau unoscute.

Toţi şi-au făcut pe deplin datoria şi mulţi şi-au ăsat osemintele pe pământuri streine. Cum nu i-ar face-o azi, când hotarele neamului îi ocrotesc? E dovada posibilităţilor lor de jertfă, curemurătoare. Documentul lor de sânge şi trudă, are se cere crezut şi respectat.

IULIAN VESPER

In 3 August m'am îmbrăcat în mândur împărătesc în oraşul Rădăuţi şi am şezut în Rădăuţi 9 zile şi în aceste 9 zile am ţinut 24 ore Cantonirungsvache şi în 10 August am jurat la steag. In 11 August am plecat pe jos la Hadic şi în Hadic m'am suit în tren şi am mers la Cernăuţi şi acolo m'am scoborît jos şi am stat 3 zile şi după 3 zile am mărs la hraniţă la Noua Suliţă. Şi era o căldură, că îmbrăcămintea pe noi era, toată spumă, mulţi soldaţi cădia la pământ de căldură şi de greutatia ce era.

Şi mergând noi prin satele Mahala şi Boian, sta norodul cu mic cu mare, tânăr şi bătrân cu vase cu apă şi cu dulceţi şi da la soldaţi ca să-şi răcoriască arsura ce o avea, le era milă la popor când ne vede aşa negri de colb şi de căldură şi de spumele ce curgia depe noi. Şi am mărs până la hraniţa la Noua Suliţă şi am şezut 2 zile şi 2 nopţi în Şiţcagram, şi n'am dormit de fel şi am păzit fort de unde a vini nepretinul, şi n'au vinit, şi după 9 ore de dimineaţă au venit Regimentul 36 Infanterie şi ni-au ablizuit, şi noi am vinit napoi până la Boian, acolo am mas o noapte şi dimineaţa am plecat iarăş la Cernăuţi, acolo am şezut 2 zile şi am făcut gităcă cu Artileria pe toloaca Horecii şi după aceia am mers la Rarancia şi am şezut acolo 6 zile şi am făcut Viniri sară şiţengram, şi Sâmbătă după amiazi ni-am aşezat în şiţengram şi ni-au spus ofiţerii noştri să nu dormim, să fim treji şi am stat toată noaptea şi dimineaţa. Când să mergem la cafe, în loc de cafe ni-am trezit cu şrapnele ce ne trimitea Ruşii din canone.

In loc de cafea s'au deschis un foc aşa de grozav încât nimini nu putea să creadă, numai acela care au fost acolo.

S'au deschis focul Duminică dimineaţă la 4 ore şi a ţinut până la 7 ore seara.

Dar tot în ziua aceasta după amiază am căpătat befeli ca să mergem asupra duşmanului şi am eşit din decung şi am mers prin ploaia cea de plumbi asupra duşmanului.

N'am căutat gard nici apă, nici păpuşoi, nici râpi ce era pe acolo şi am eşit pe o câmpie largă şi ne-am întâlnit cu regimentul 41. Noi ne-am întors înapoi unde a fost ghefectul şi-am început a strânge morţi şi răniţi depe câmpul de luptă.

Şi am dormit acolo şi a doua zi am stat până ce au îngropat morţii. După ce au îngropat morţii am venit iar la Cernăuţi şi am stat trei zile şi Sâmbătă după amiază am avut alarma la Prut şi am făcut decunguri şi am şezut în decunguri până Duminică la 12 ore noaptea şi iar a venit befel de alărmuit ca să mergem de acolo, şi când am intrat în Cernăuţi ne-am îngrozit de poporul ce era prin oraşul Cernăuţiului, şi când am fost prin dreptul monumentului Maria Tereza s'au auzit două bubuituri groznice aşa de tare încât Cernăuţiul s'a cutremurat şi era aşa de grozav şi mare jele ne-a umplut de ţipetele copiilor şi a femeilor.

Bătrâni şi tineri, mici şi mari, în căruţi şi pe jos fugeau şi noi am plecat spre Storojineţ şi aşa era drumul plin de oameni cu trăsuri şi cu vite şi erau plânsuri de noroade, ţipete de copii, răgnete de vite, de gândeai că acum e sfârşitul lumii. Şi era o căldură aşa de mare, încât ardeai de viu.

Şi nu era apă nicăeri decât câte o leacă prin nişte bahne, unde şi unde. Şi care era mai înainte îşi udau gura câte o leacă, care era mai napoi n avea cu ce să-şi răcorească setea. Şi tare au slăbit bieţii soldaţi de greutatea ce o aveau în spate şi de căldura soarelui. Am ajuns în Storojineţ şi am mas acolo o noapte şi a doua zi am pornit mai departe şi nu ştiem unde mergem şi am trecut prin Panca, Comăreşti, Sadova Nouă, Lucavita, Berhomet şi în Berhomet am mas o noapte, am mers prin sat Cereşnic Vejnetz unde este o apă cu numele Ceremoş şi prin Cuturia Chercheniuca Koşov. In oraşul Koşov au eşit popor mult care prive la noi şi noi eram aşa de uzi şi plini de colb şi glod şi ploua aşa ca din cofă, şi dia mândouă părţile drumului sta poporul cu caruţi, cu mese pline de pâine, pome şi tabac feli de feli şi ne da la soldaţi şi noi abia ne tragem de slabi şi uzi şi înglodaţi ce eram, nu ne trebuia nimică. După aceia am venit în satul Urătăp prin Pistin şi în Pistin am mas.

Dimineaţa am mers în Berezinca Nouă, în Berezinca Veche, prin Smerghia, Iablonău, Ciorna Slava, Luchia, Biloslave, Deletin oraş. In Deletin am şezut 5 zile. Am ţinut 24 oră Trenvache lângă fabrica de sare. In ziua a 6-lia am plecat din Deletin şi am mers prin satele Lojova, Stremba, Tisut şi am sosit în târgul Nadvorna şi în târgul acela era ars cu totul şi am mâncat acolo de amiazăzi şi hodină 2 oră. Şi ni-am pornit mai departe şi am mers mai pe nişte dialuri şi văi, câmpii şi păduri, şi când am fost într'un dial mare, şi cum mergeam noi pe drum au început a vini şrapnele din canonele rusului, şi noi în dată am făcut şvarmlinie.

Prin decunguri, prin şanţuri, care cum am putut asupra duşmanului şi am început şi noi a-i da napoi binele ce ni-l da ei şi am şezut până noaptia.

Şi după aceia am mers mai departe aşa cam la 15 chilometri şi după cea au vinit un befeli ca să ne întoarcem în napoi şi ni-am înturnat napoi şi aşa eram de slabi şi de trudiţi şi la picioare avem beşici şi aşa ne durie ca cum am fi călcat pe foc.

Şi am slăbit aşa de tare că nu ne mai videam unii pe alţi de trudă şi de necaz. Ziua şi noaptia am mărs aşa cam la 65 chilometri. Şi numai decât era de mărs.

Şi am stat ca la 2 ore pe câmp şi am mers o liacă mai departe şi am dormit acolo.

Şi a doua zi, până a nu se vedea de zi, am mers mai departe şi am vinit iară la Deletin. Şi am stat 4 zile. Intr'acelia 4 zile am fost pe câmpul oraşului aceluia şi am făcut decunguri şi am şezut o noapte întrânsile şi dimineaţa am mers la feldpatrule pe câmp şi păduri.

Şi la 10 ore ni-am întors iară la Deletin şi cum am ajuns în oraş am avut să mâncăm şi n'au fost când, că au fost iară alarm de mărş mai departe şi când ni-am pornit din oraş, toată aştia au eşit Sâmbătă.

Şi poporul când ni-au văzut că mergem au început a plânge, jidani şi poleci cu mic cu mare, tineri şi bătrâni şi mai pe scurt cu toţi, şi am mers mai departe. Şi ţivili mulţi fugea din oraş şi am mers tot înainte.

Şi am văzut maşini de butuci pe o câmpie şi am mers şi am ajuns într'un orăşel Miculici.

Şi era nişte dialuri cu pietre şi cu stânci şi nişte munţi nalţi că te lua groaza de înălţimea şi de stâncele ce era pe munţii aceia.

Şi prin munţii aceia era numai două drumuri, unul de căruţi şi unul de fier sau de tren.

Şi noi mergem pe jos şi am văzut, trei tuneluri aşa de lungi, unu avea cam la 700 metri, al 2-lia cam la 500 metri şi unu avea cam la 300 metri. Şi am şezut 2 zile în Miculici şi după 2 zile am mers la Gară şi ni-am suit pe tren la 8 ore. Şi am fost în vagon 40 de oameni, şi am mers cu trenul din Miculici până la Budapest.

Şi de acolo ni-am întors în napoi către Cracova.

Au fost zăbava cu trenul 5 zile şi 5 nopţi şi am trecut multe staţii şi care li-am văzut, li-am şi şi scris şi anume:

Bachetenuşca, Mihalovici. Şi am mers toată noaptia până ce am ajuns la staţia Cereşmega, Maramuresseghet, Câmpulung, Sovata, Bustihaza, Zaldobs, Zteclencia, Husta acolo era un festung tare vechi şi sfărmat, prin Racasc, Korlihaza, Fecheteorda, Halmi, Satmarnemeti, un oraş foarte mare. Acolo au fost recruţi din Bucovina, Ghiliaş, Naghimati, Debreţin. Acolo era multe fabrici feli de feli şi era o apă mare şi pe lângă malurile apelor erau plute de buturi şi bârne aşa cam de 10 chilometri. Şi era pe dealuri pomete frumoase şi vie, aşa că ţi-era mai mare dragul a te uita la aşa nişte grădini frumoase, dar noi n'avem parte din ele, numai cu vederia ni era din tren.

Pela staţia Beluş, Puchocoscari, Waglencia şi iară în Galiţia am dat.

Şi era pe dialuri nişte festunguri vechi şi nişte dialuri foarte mari, şi era nişte stânci înalte şi şi era între pădure o cazarmă foarte mare şi am mers pela staţiile Bolachenari, Andruchova, Vodocia, Lenczia, Radsziova, Scavina, Podgorcia, Plasczіova, Cracova şi ni-am scoborât în oraşul Cracova şi am mers întrun cvatir peste un cias au dat o ploaie mare şi am stat în oraşul Cracova 6 zile. Şi era acolo atâtea automobile ca la 1000 de toate feli de feli, şi era trăsuri ca la un iermaroc, şi aşa de frumos mărg prin oraş şi era trangvai foarte multe. Şi prin mijlocul oraşului merge o apă mare şi apa aceia se chiamă Visla şi pe apa aceia umblă vapoare mici, şi oraşul aşa-i de mare că sunt vre-o 38 de biserici şi multe festunguri mari.

Şi după 6 zile am plecat spre hraniţă rusului în ziua Sft. Marie mici şi cum ni-am pornit din oraşul Cracova am mers pe drum şi era garduri de fier şi îngrădit cu drot. Şi pomi pe lângă drumuri erau tăieţi şi era nişte câmpuri foarte largi cât vedeai cu ochi şi am mas într'un sat şi deminiaţa am mers mai departe şi am intrat în Buspolonia şi drumurile rele şi sfărmate şi noi am mărs tot pe câmp şi era un Maierhof acolo şi noi am plecat mai departe şi au eşit polecii cu toţi şi ni-au spus că duşmanul au trecut pe aici, şi noi îndată am făcut şvarmlinie şi am mers aşa în şvarmlinie ca la un 1 chilometru şi am făcut nider aşa cam 2 ore şi după aceia au vinit befeli să ne întoarcem napoi şi ni-am întors aşa 3 chilometri şi am vinit până diasupra unei râpi şi pe sub râpă era drum şi sat şi cum am ajuns au început a înpuşca în noi. şi oamini din satul acela s'au apucat de făcut gropi în pământ să ascundă pâne, straie, copii, şi ei singuri, de groza focului ce era acolo.

Şi aşa vinia plumbi din canonele rusului că te lua groaza cum sfarma case şi ardea şuri şi aşa era un fum şi foc, şi am văzut un băiat aşa ca de 10 ani într'o ogradă şi au vinit un plumb din canoană prin casă şi au venit drept în băiet şi l'au rupt în două.

Şi au împuşcat până în sară. Şi după ce au însărat ni-am dus la un boieri şi am mas întro ogradă acolo.

Şi toată noptia n'am dormit, şi a doua zi am mers mai departe, până în sară, aşa cam pe la 11 ore noaptea şi am mărs pe câmp şi pe nişte câmpuri şi pe nişte drumuri aşa de rele. In ghefechtul acela au murit 4 oameni şi 5 răniţi dela batalionul al triilia.

Şi în ziua Sft. Cruci diminiaţa ni-am sculat şi am mers mai departe şi era o paclă şi o ploaie şi noi eram de flămanzi ca n'am mâncat pâne de trei zile, şi mâncam nişte morcuvi depe camp. Şi de aceia nu erau mulţi şi n'ajungia la popor de mulţi ce eram.

Şi am mers până la o pădure şi ni-am pus jos aşa cât ai face o ţigară, şi pe loc au vinit nişte patruli şi au zis că duşmanul îi aproape şi am căpătat befeli de făcut decunguri bune şi adânci şi foarte iute şi era cam pela 10 oră şi noi aşa le facem de iute ca cum ai gândi şi ni-am aşezat şi au zis, ofiţerii noştri ca să avem de grijă, că are să fie azi ghefecht, şi noi eram foarte flămânzi, şi aşa cam pe la 11 oră s'au început un pocnet de puşti şi de canoane şi de ghevermaşini aşa cum bate grindina vara pe casă.

Dară nu cu noi împuşca, ci erau ghefecht cu alte regemente şi aşa era de departe de noi ca de 6 chilometri.

Şi aşa cam pe la 3 ore după amiazi au vinit cu pită şi după ce-am început a mânca câtio liacă că numai putem de foame şi după ce am mâncat îndată au vinit befeli ca să mergem mai departe de acolo. Of Doamne, câtu-i de mare ziua Sft. Cruci şi ce grozăvie era.

O samă sapa gropi, o samă înpuşca şi era un fum de prav şi case arse şi era o pâclă şi fum şi ploaie.

Şi după 4 ore am eşit din gropi şi am mers mai departe prin nişte păduri şi băchne şi drumuri rele şi glodoase şi nu era pe unde încunjura şi am mers până unde au fost ghefecht şi era într'un grajdi oamini răniţi şi se văita săraci că ţii era mai mare milă şi aşa era de întuneric şi nişte râpe şi glod aşa era de greu de mărs şi aşa eram slabi că nu mai putem grăi unul cu altul. Aşa că dacă ai fi stat aşa cât ai faci o ţigară peloc picai jos de uzi şi de slabi ce eram.

Că am mărs aşa cam la 30 kilometri de departe şi am ajuns întrun sat cam pela 1 oră după amiezul nopţii şi ni-am dus întrun cvatir care pe unde am putut, şi care cum am ajuns aşa ni-am trântit, care cum am putut, că numai putem sta pe picioare de slabi ce eram şi uzi.

Şi a doua zi am plecat mai departe aşa cam la 15 kilometri şi iară am ajuns întrun sat unde au fost iară ghefecht şi era satul acela ars de canone, sparte casele şi bortite de plumbi.

Şi podurile erau arse şi sfărmate pela drumuri şi am stat în satul acela 4 zile şi era vreo 4 vaci şi trii cai sfărmaţi, împuşcaţi de canone şi bieţii oameni plângea de pagubele ce li s'a făcut şi am stat în satul acela 4 zile că nu putem merge mai departe, că erau podurile sfărmate şi arse.

După ce li-au făcut, am mers mai departe, aşa cum la 10 kilometri, iară am ajuns într'un oraş şi era sfărmat şi bortit prin părepii caselor de plumbi şi de şrapnelele canoanelor.

Şi au trecut în ziua aceia toată ziua dragoni, Artileria, Olani, Infanterie şi au trecut nişte canoane aşa de mari şi largi şi groşi ca ave ca 25 cent. Şi am stat în oraşul acela, am stat 3 zile şi am ţinut 24 ore Feldvache. Au fost o ploaie cu omăt şi vânt aşa de rece că gândei că atuncia om fi gata de frig şi de slabi ce eram.

Şi aşa era un câmp de urât că nu era unde să te pui jos. Şi ni-am apucat de făcut decunguri şi era noaptia şi avem de păzit de unde ar veni Duşmanul şi aşa eram de flămânzi că n'am fost mâncat pâine de 2 zile.

Carne era dară nu era sare, că pe acolo au fost ghefecht mare, şi după 24 ore ni-am întors iară la Cvartir şi am mas o noapte şi a doua zi de dimineaţă ni-am pornit mai departe de acolo. Şi am fost multă oaste şi am mărs mai departe şi aşa ploua şi era un glod şi am mers prin nişte bachne şi pe lângă un Maierhof foarte mare şi am ajuns într'un sat şi am mers la un cvartir şi-am mas acolo.

Şi pela 4 ore dimineaţa ni-am pornit şi am dat de un drum bun şi am trecut printr'un oraş, acolo era mulţi jidani şi am mers prin nişte câmpuri urâte şi nişte năsip alb ca rugumătura că intram până la glezne şi aşa era de greu de mers şi aşa ne dure picioarele şi umerele de greutatia ce purtam pe spatele că intrau curelele în umere, şi am ajuns într'un sat şi am mas o noapte şi în noptia acia am avut Cantonirungsvache 2 ore. Şi era o ploaie şi a doua zi ni-am pornit mai departe şi am mers pe nişte drumuri aşa de rele şi glodoase, şi era o mulţime de cai morţi şi cai vii rămaşi pe drumuri că numai putea merge de slabi ce era.

Şi noi eram aşa de slabi că n'am mâncat pâine de 2 zile şi ni-au dat câte o flaişconservă, dară să nu mâncăm. Pâne era destulă la tren dară nu putea vini, pe unde noi mergem că drumurile era foarte rele şi noi mergem pe câmp şi pe în păduri pe unde nu era drumuri, şi am ajuns într'un sat unde au fost gefecht cu patru zile mai nainte şi oamini erau fugiţi din satul acela şi era casele şi gospodăriile arsă şi sfărmate şi era făcute gropi în pământ şi în gropi era ascunse ce mai ave omini prin case. Şi era foarte multe case sfărmate de canoane şi ni-am întâlnit cu nişte oameni şi ni-au spus că mare ghefecht fost acolo şi era mulţi cai împuşcaţi.

Şi am mers aşa cam la 30 chilometri şi am ajuns în oraşul Clementov şi acolo iară au fost gefecht mare cu o zi mai naintea noastră şi când am ajuns noi acolo ni-am îngrozit de pagubele ce era acolo, case sfărmate, pomete era tăiete. Şi pe câmp era morţi încă neîngropaţi şi am mers din noi vo câtiva şi am strâns de pe câmp morţii şi i-am îngropat.

Şi am stat în oraşul Klementov 5 zile şi între Sâmbătă după amiazăzi au vinit befeli ca să mergem mai departe că duşmanul este într'o pădure şi noi cum ni-am pornit batalionul al 3-lia am mers pe o câmpie şi am făcut şvarmlinie prin pădure şi am mers până la 10 ore sara şi am mas acolo într'un sat mic şi diminiaţa cum s'au făcut ziua ni-am pornit mai departe iară prin pădure, şi am eşit într'un sat şi am mers până în sară la 9 ore, şi n'am mâncat de Sâmbătă dela amiazăzi până Luni la 8 ore diminiaţa. Că pe unde am mărs noi cuhnia n'au putut vini în urma noastră. Toată ziua au plouat şi aşa eram de uzi şi plini de glod, că numai putem merge.

După acia ni-am întors iarăş în oraşul Klimentov şi am mas o noapte. Toată noptia au plouat şi a doua zi ni-am pornit mai departe cam la 25 chilometri şi pe drum era aşa de glod şi rău să fierască Dumnezeu şi pe duşmani, şi nişte zile grele şi ploua aşa de tare şi era aşa de mulţi cai lăsaţi pe drumuri de slabi ce era.

Şi am ajuns într'un sat la un boieri bogat, şi ni-am băgat în nişte grajduri vechi şi ploua mai tare întrânsele de cât afară şi ni-am aşezat cum am putut, şi n'am dormit de feli că eram uzi, năcăjiţi ca vai de noi, şi a doua zi am pornit mai departe. Pe câmp era nişte lanuri de sfecle albe şi barabule cât vedei cu ochi şi am mers pe nişte pământ numai năsip alb ca omătu, şi am mărs vo 15 kilometri numai pe năsip. Şi aşa era de greu de mărs căte cufundai în năsip şi avem greu în spate. Şi am vinit printr'o pădure de sosnari şi am mărs cam 6 ore pe'în pădure, şi am eşit la câmpie numai năsip, şi am ajuns într'un orăşel Tarlov şi era ars târgu acela că au fost mare gefecht mainainte cu vreo două săptămâni. Şi nu era pâne, nici sare de cumpărat, nici chiar tabac. Şi aşa era tabacul de scump că da oameni pe un pacioc şi o coroană şi nu era de unde.

Şi am stat în oraşul Tarlov aşa cam 3 ore şi după ce au însărat am mărs mai departe printr'o pădure mare şi pe nişte gârle şi gropi şi şanţuri şi era aşa de greu de mers că era foarte întuneric, şi am ajuns într'un sat şi foarte greu am ajuns, că în ziua acia a făcut mult marş. Şi eram foarte trudit şi satul acela era ars pe jumătate. Şi am stat într'un cvatir acolo, am stat 5 zile şi întracelia 5 zile am făcut gităcă că tot n'am avut odihnă, şi în satul acela nu era sare de feli să fi dat chiar un galben, şi mâncam zupa ne sărată şi aşa au fost slăbit soldaţii că era galbeni ca ciara şi nici tabac nu era de feli.

Şi într'o Joi de dimineaţă am avut un alarm şi am eşit din satul acela şi ni-am dus în alt sat aşa cam la 7 kilometri, şi în margina satului pe o câmpie am făcut decunguri şi ni-am aşezat întrânsâle şi aşa cam pela 3 ore după miazăzi. Şi au început în noi a trânti din canoane şi aşa merge şrapnelele la noi cum asvârli grăunţi de păpuşoi.

Şi am stat până Vineri seară la 9 ore. Şi au venit befeli ca să mergem mai departe şi am mers înainte şi veniau plumbi din canonele duşmanului peste noi şi au ars multe case şi gospodării şi era un răcnit de oamini, de vite, de porci, de gâşte şi câini şi era un fum şi un foc de te lua groaza de mânia lui Dumnezeu ce era pe acolo. Şi am mers dela 9 ore seara până Sâmbătă la 4 ore pe nişte drumuri rele şi şanţuri şi apă şi aşa eram de flămânzi, şi uzi şi trudiţi că nu mai vedeam drumul. Şi avem vocâtiva soldaţi din noi nişte turti de orz şi era nesărate şi nedospite, dară aşa era de buni ca cel mai bun colac dară şi de acela nu era.

Şi am mers pentrun sat şi am vinit pe o câmpie şi era noptia aşa cam la 4 ore dimineaţa şi am ajuns pe unde era Regimentul 36 şi au început a împuşca vro 3 oamini. După acia a strigat Maiorul nostru faieranstelent şi au stătut focul. Şi am mers la locul anumit şi niam făcut şiţengram la un loc cu 36 Regt. Şi Sâmbătă după amiazi cam la 3 ore au vinit aeroplanul rusului pe diasupra noastră, şi niau văzut cătui de mică era trupa noastră, ca numai 6 compani eram de toţi, mai târziu cam pela 10 ore seara au vinit o lumină că lumina ca ziua şi noi toţi eram prin şitengram şi pe toti ni-a văzut rusul.

Duminică diminiaţă cam la 6 ore iară au început focul grozav şi n'avem pâne de feli şi eram foarte flămând şi slabi. Şi au vinit pela 10 ore cuhnariul şi ni-au adus carne, dar ce folos că n'au putut străbate până la noi cu menaja din pricina şrapnelelor şi a maşinghevehrilor rusului că curgea şrapnelele şi plumbi la noi de gândei că plouă foc din ceri şi nu altceva, că unde pica şrapnelele face bucăţi din soldaţi.

Şi după aimazăzi cam pela 3 ore au năvălit sturm peste noi, de gândei că arde toată lumia de răcnite şi ţipete şi atâţa era mulţi ca nisipul mări.

Dar noi am început a împuşca şnelfaier şi i-am întors înapoi. Şi după aceia am mai ţinut noi linia de foc dară ce folos că oamini noştri sau înputinat şi noi am avut numai două canone dară şi acele au fost foarte departe şi nu nimeria bine că le da peste şi omoare trupa noastră, dacă şia celia s'au sfărmat şi era lângă noi o biserică şi când vinia şrapnelele din canoanele noastre au picat în biserica din napoia noastră şi tot dachul la sfărmat.

(Urmare în pag. 7)

Griguță Banu moare trist...

(fragment)

de MUGUR MARDAN

In curtea cu oameni săraci și viață trudită, din marginea târgului, Griguță Banu, „pensionar cheferist", cum îi plăcea să se prezinte, era singurul om împăcat cu sine și cu viața din jurul lui.

Mititel, cărunt, veșnic în cămașe (iarna, cel mult în vestă), Griguță Banu avea ocupații nebănuit de multiple. Mai întâi, dimineața, după ce se spăla pe marginea cerdacului, cu apă din pumni, cu exclamații sgomotoase de satisfacție („Iff... aha... a... a!.), dădea de mâncare celor două „puici", găini de cel puțin 5-6 ani, pe care le alinta cu apelative pitorești și variate dela zi la zi: „Cioc urît! Vin' la tata, creasta lu' moșu! Cot, cot, cot, hai la boabe, fetițelor! Cocheto!" După ce termina cu hrana „copiilor", mânca și el, tacticos, mărunt și atent.

Ce făcea în casă până la ora prânzului, nu știa nimeni. In orice caz ,aerul radios, uneori, sau parcă transfigurat cu care ieșea din odăița lui, îl înconjurau cu un fel de mister.

Altă hrană, „copiilor" și lui, o siestă în cerdac și, după apusul soarelui, un ocol lent al curții, cu opriri lungi la fiecare vecin și cu discuții aprinse despre criză, război, politică, scumpirea zarzavatului și alte atâtea chestiuni tot atât de importante și în care Griguță Banu era, incontestabil, competinte.

Câteodată, în zile frumoase de lucru, mai ales primăvara, pleca la plimbare spre „centru". Își punea o redingotă verzuie, „melon", ghetre „beige", lua la subțioară un baston din tinerețe și ieșea pe poartă, vesel, demn și atent la noroiul și pietrele din drum. La întoarcere avea loc, natural, o dare de seamă amănunțită a impresiilor și noutăților aflate în târg.

Era locatarul cel mai simpatizat de vecini și Dinu stătea adeseori, seara, de vorbă cu el, așezat pe marginea cerdacului, găsind în vorbele simple și calde ale moșneagului cu trecut abia bănuit, o împăcare ciudată a neliniștilor din sufletul său de 18 ani. Îi era drag moșul acesta, cu zâmbetul lui tremurat sub mustăți și cu ochii veșnic întredeschiși, ca privind înapoi, spre trecut. Se obișnuise să-l găsească, în fiecare seară, în cerdac și să-l asculte vorbind, cu gândurile în altă parte, spre dragostea lui tinerească și plină de vise pentru Sanda.

De câteva zile, însă, Griguță Banu era bolnav. Cerdacul lui era tăcut și pustiu, găinile dormeau lângă ușe, cu gușile pline din strachina pusă grijuliu în prag de bătrân și storurile erau trase, ca o cortină anticipată a tragicomediei pe care niciunul din vecinii moșneagului nu o bănuia, și care își juca ultimele acte în camera cu mirosuri bătrâne de mucegai și cadre șterse de vremi și prăfuite de timp.

— Se curăță bietu' domnu' Griguță...

Dinu, venind dela școală într'o seară, auzise șoapta resemnată a unei vecine fără să-i înregistreze sensul. Vorbele îi trecuseră prin inimă simplu, fără rezonanță, banal. Parcă ar fi spus vecina: „Mă duc la piață". Băiatul era, în seara aceea timpurie de Noembrie, într'o stare de somnolență ciudată. Era în el un amestec de pasivitate adormită și de nervi tociți și răsculați. In orele de clasă, simțise în câteva rânduri imboldul să se ridice ostentativ și să plece. Il enerva orice, tot așa cum orice vorbă auzită i-se părea prostească, vulgară sau fără importanță. Simțea nevoia să întrebe, enervat, pe oricine i-ar fi spus vreo vorbă: „Ei, și?"

Deaceea, vorbele vecinei s'au lovit de el ca de un zid capitonat; fără ecou. Nu răspunsese. Abia în casă, culcat pe canapea, își adusese aminte: moare Griguță Banu. Și iar: ei, și? Cum?... Griguță Banu... Și ce-i cu asta? Dece nu a venit Sanda aseară la întâlnire? Dece? Ea nu e bolnavă. Griguță Banu e bolnav. Moare... Sanda! Il aude, oare, Sanda, când o cheamă în gând, tare, ca peste zări? Griguță Banu... Ei, și?

Se ridică înciudat.

— Tată!...

Nu era nimeni în casă. Ieși în cerdac, trecu curtea. Aici stă Griguță Banu.

Deschise încet ușa cu balamale ruginite și păși în camera mică și joasă în care nu mai intrase niciodată până atunci. Griguță Banu întoarse capul.

— Of!...

Dinu ar fi vrut să-i spună ceva. De pildă: „bună ziua" sau „ce mai faci?" Cum să-l întrebe, însă, pe un muribund ce mai face? Trebuia, totuși, să facă ceva, un gest oarecare, să spună un cuvânt. Și peste toate aceste stângăcii din el, întunericul era atât de des și de greu în camera cu pereții plini de fotografii, încât Griguță Banu parcă încetase de pe acum să mai existe.

— Șezi, tinere...

Tăcură amândoi. Bătrânul respira greu, șuerat, undeva, într'un colț al odăii. Dinu amorțise. Ce căuta aici?

— Of!...

Băiatul nici nu băgase de seamă când începuse să vorbească bătrânul.

— ...i-am pierdut. Costică și Lenuța. Amândoi la un sfânt. Ce frumoși și cuminți erau!... Scarlatina... Biata Mița m'a lăsat curând și ea și a plecat după ei. Nu știu, eu, dece am rămas... Aveam patruzeci de ani. Nu m'am mai însurat... Uite, colo, în colț... Vezi?...

Era o fotografie veche, în ramă de catifea roșie, prăfuită. Griguță Banu era tânăr, drept, cu șapcă de „cheferist" în cap, între doi copii blonzi și sfâbuți. In spatele lui, o femee mititică și ștearsă.

Când trăise Griguță Banu din fotografie?

— ...trenuri de lux, accelerate... „Domnu Banu, ești înaintat pe întâi Aprilie"... Pe urmă, am ieșit la pensie... Of!...

Dinu asculta glasul de lângă el așa cum ar fi ascultat vântul, noaptea, cu teama beznelor din care vine și a necunoscutului spre care se duce. Șoapta bătrânului era din ce în ce mai stinsă și Dinu parcă o și vedea pâlpâind ca flacăra unei candele sdrobite sub un întuneric mare și greu. Dece tăcuse Griguță Banu?

— ...găinile mele. Pe urmă, intram în casă și toată ziua făceam ordine în hârtii. Le vezi?..

Pe măsuța din colț erau așezate teanc, vreo cinci dosare mari și prăfuite. In ele, Griguță Banu trecea, zi de zi, conturi imaginare, procese-verbale de contravenție, comenzi și reclamații utopice „celor mari". Era obișnuința de o viață întreagă, să scrie, ceasuri întregi, cu cerneală violetă și formule reverențioase. Registrele și dosarele de pe măsuța din colț erau, pentru bătrânul izolat, o ieșire din cotidian spre trecutul pe care poate că nici el nu-l mai știa cum fusese.

— ...îmbolnăvit. Au venit mulți pe la mine, m'au mângâiat... Degeaba...

Tuturor le-o fi spus muribundul povestea celor doi copii „cu un singur sfânt" și a expresurilor de lux care au trecut fără urmă prin viața lui? Griguță Banu uitase că pe copiii lui îi pierduse, pe rând, oameni mari: pe Costică în războiu și pe Lenuța imediat după pace, în sanatoriu la Bârnova. Ce importanță, însă, putea avea faptul acesta, ca și multe altele, pentru cei din jurul lui?.. Parcă Mița nu fugise, mai de mult, când copiii erau încă mici, cu un controlor?.. Tot moartă era pentru el... Mai bine să-l știe lumea așa. Oricum, tot aceleași vorbe se vor spune după el, dacă se va mai găsi cineva să mai vorbească vreodată de el. Cât o iubise de mult pe Mița!... Cine știe? Poate că a fost mai fericită cu controlorul. Poate... Dece îl doare atât de ascuțit în coșul pieptului? Auzi cum șuieră răsuflarea în piept! Parcă ar fi un tren când intră într'o gară pe culmea dealului... Ce șapcă roșie avea el!... Da. Roșie ca batistele în care tușea Lenuța lui. El i le cumpărase roșii, să nu se mai vadă sângele... Tot așa toamnă era și atunci... S'a întunecat bine afară. Ar trebui să se scoale, să aprindă lampa și să scrie un proces-verbal: „...noi, conductor clasa II-a, am găsit la revizia făcută vagoanelor, una batistă mare, roșie, cu inițiale E. B..." Elena Banu...

— Of!...

Dinu tresări. Stătuse cu ochii închiși, parcă ar fi citit, în minte, o carte cu poze, din copilărie. Dece tace bătrânul de lângă el? A adormit pe nesimțite și răsuflă greu. Bietul Griguță Banu!... Cum o chema pe fata lui? Lenuța?... In fotografia cu ramă de catifea roșie, fetița avea părul spălăcit și ochii șterși. Stă cuminte, cu mâinile în poala rochiței simple și privește atentă înainte. Ce i-o fi spus fotograful? Că iese o păsărică din aparat? Păsărelele din copilăria lui Dinu ieșeau de pretutindeni, din povești și din gura sobei, ca și din dulapul cu saltare grele...

— Of!...

Bătrânul se ridicase în capul oaselor, trudit.

— Așa, tinere, eu am fost Griguță Banu... Cum semeni tu cu Costică!... Tot așa era și el. Nu. Ceva mai mic... Săracu!..

Nu-l mai văzuse, dela plecarea pe front, decât într'o noapte, în vis. Era gol și răstignit pe buza tranșeului, pe o muche de deal. Îi curgea sânge din ochii scoși... Parcă plângea pe batistele Lenuții... Mai bine că a murit, de mic, de scarlatină. Și ea. Așa să știe lumea! Doar el știe, dar n'o să spună nimănui, nimănui, niciodată...

— Nu!..

Deschise ochii. Dinu se ridicase speriat și se aplecase deasupra lui.

— Nu-i nimic, tinere. Lasă... Trece...

Apoi, încet, abia simțit, oftă ușurat. Două lacrimi se prelinseră spre bărbie, prin ridurile obrazului uscat. Tuși. Nu-i ni Trece... El știe bine că o să t toate, toate...

Dece nu mai mișcă Gr Banu?

— Bunicule!...

Vorba îi ieșise lui Dinu fă vrea. Totuși Griguță Banu zâmbi. Tăcea, adormit, cu nile prinse liniștit, ca pentru găciune, pe piept, cu gura deschisă. Nu-și mai asculta sufflarea. Nu mai șuera ca t rile obosite, la deal. Trecu toate trenurile... Se stinseseră minile în gara pustie a lui guță Banu, care plecase de l Dinu, cu un tren de lux din rile vieții lui întregi, spre cu Bârnovei, la Lenuța, sau, p spre cealaltă culme, necunos unde, pe o buză de tranșeu, p gea Costică răstignit de oam

Oscar Wilde regăsindu-se

(Urmare din pag. 3-a)

ca dintr'un afund ademenitor. Abia în închisoare însă avu el viziunea integrală a durerii. Umilința „e cel din urmă lucru rămas în mine, și cel mai bun: ultima descoperire pentru o nouă desvoltare. A venit la timp. N'ar fi putut sosi mai înainte sau mai târziu. De mi-ar fi vorbit cineva de umilință, aș fi respins-o. De mi s'ar fi adus, aș fi refuzat-o. Cum însă am găsit-o, se cade s'o păstrez, fiindcă are într'însa elementele vieții. Din toate lucrurile. ea e cea mai ciudată. Nu o poți căpăta decât lipsindu-te de orișice. Numai după ce ai pierdut tot, știi că o posezi".

Părerile lui se schimbară cu totul. Nu numai viața, dar și arta e condiționată de durere. Ea este cea mai înaltă emoție, deci măsura oricărei opere mari. Ceeace caută artistul, susține reînviatul Wilde, este un fel de existență în care sufletul și trupul sunt una și nedespărțite: în care partea din afară este expresia lăuntrului, în care forma revelează. Mai mult chiar, durerea este singura realitate pură. In dosul bucuriei și râsului, poate fi un temperament aspru, greoi și nesimțitor. Dar în dosul durerii, e totdeauna durere.

Suferința, spre deosebire de plăcere, nu îmbracă mască. „Adevărul în artă — conchide el — nu-i vreo corespondență între ideea esențială și existența întâmplătoare; nu-i asemănarea formei cu umbra, sau a formei oglindite de cristal, cu forma însăși, nu-i ecoul venit dintr'un deal găunus, și nu e nici izvorul argintiu din vale ce arată luna lunii și pe Narcis lui Narcis. Adevărul în artă e unitatea lucrului cu sine însuși: exteriorul ajuns expresia lăuntrului, sufletul întrupat, corpul însuflețit de spirit. Deaceea nu-i adevăr comparabil durerii.

Ea este singura realitate. Alte lucruri pot fi iluzii ale ochiului și gustului, făcute să orbească pe unul și să îndestuleze pe altul, însă din durere s'au zidit lumile și la nașterea unui copil ori a unei stele, e durere". In afară de suferință, Wilde nu mai vede nimic. Prin rușine, prin sărăcie, prin tristețe și desnădejde, prin lacrimi și plânset, spera să se mustre, să-și recapete fericirea. Vroia să-și reaprindă în suflet iubirea, mila. Respectul pentru semen, oricât ar fi de decăzut, exprimat sincer și dezinteresat, i se pare a fi sensul prim al vieții.

Oamenii păcătuesc prin lipsă de iubire, și când afirma aceasta, cugetarea lui se întâlnea cu a lui Dostoiewski. Transportat dela închisoarea Wandsworth la Reading, la 13 Noembrie 1895, Oscar Wilde fu obiectul celei mai mari batjocure. „Dela orele două până la două și jumătate — povestește el — a trebuit să aștept pe peronul dela Claphon Junction, în haină de osândit, și, în cătușe, sub ochii trecătorilor. Am fost luat din spital, fără să mi se fi adus o clipă la cunoștință. Din toate lucrurile închipuite, eram cel mai caraghios. Lumea uitându-se la mine, a râs. Fiece tren mărea cercul privitorilor. Nimic nu le putea întrece hazul.

Asta, negreșit, înainte de a mă ști cine sunt. Indată ce aflară, ei râseră și mai mult. O jumătate de oră am stat acolo, în ploaia cenușie de Noembrie, sub hohotele batjocoritoare ale mulțimii. Timp de un an după asta, am plâns în fiecare zi la aceeași oră". In ziua eliberării, când noul său crez ajunsese spre rotunjire, Wilde simți mai multă părere de rău pentru cei ce au râs, decât pentru el. Era vinovat, dar nu merita dispreț. Să-ți bați joc de un suflet în suferință, e din cale afară de inuman. Omul uită prea repede că ceeace ți s'a întâmplat ție ieri, i se poate întâmpla lui mâine. Depravatul de pe peronul Claphon Junction era infinit superior mulțimii ce-l hulea, nu pentru că se chema Oscar Wilde, ci pentrucă, în adâncul inimii, păstra încă multă puritate. Iisus, printr'un instinct divin, a iubit pe păcătoși, fiindcă păcătoșenia, oricât de paradoxal ar părea, e cel dintâi pas spre îndreptare. Căindu-se, păcătosul înțelege ce-a făcut. Pocăința e mijlocul prin care îți schimbi trecutul. Păcatul și suferința, sunt lucruri ce ascund multă doză de salvare. Ele te purifică, redându-te.

Firește, multora le va fi foarte greu să admită această părere, cu toate că ea se mai întâlnește și la alți scriitori. Ajutat de o intuiție genială și de un profund simț de observație, Dostoiewski a făcut din viața de desfrâu a lui Mitia Karamazof o temă de roman universal, arătând cum, în contrast cu intelectualismul dizolvant, întruchipat în Ivan, regăsirea e posibilă chiar și pentru sufletele trăite în noroi. Wilde amintește de Fiul Risipitor: în clipa când căzu în genunchi și plânse, el făcu din momentele petrecute în curvie și decădere, frumoase și sfinte faze din viața sa.

Afirmând că esența lumii e durerea, ce se găsește și la baza artei, era logic ca pe Iisus să-l considere întâi de to poet. Hristos a iubit lumea, și pr tr'ânsta locul lui este între poeți. Și pini a spus — un sfert de veac mai t ziu — că Iisus e poet. Acesta ple însă dela stilul Evangheliilor (presu ca al Mântuitorului, de vreme ce căr sfinte au fost scrise sub inspirația I hului Sfânt, stil plin de imagini vii, re, alături de fiorul comunicării, fac autorul lor comun un mare și et poet. Wilde nu pleacă dela stil, ci d însuși fundamentul moral al relig creștine. In conformitate cu punc său de vedere, clădit nu pe judec reci, ci pe viziuni poetice, el afirm cum era și de așteptat, că întreaga c cepție a lui Iisus izvorăște deadrep din imaginație și nu poate fi împlin decât numai prin mijlocirea ei. Că falsă sau nu susținerea sa, e un luc de specialitate, din a cărei discu n'am câștiga mult. Ceeace interesea e atitudinea lui. Indiferent ce cre despre origina creștinismului, Osc Wilde admite pe Iisus. Nu cu mintea, cu inima.

Regăsindu-se, după lungi și felur păcate, sentimentul lui nu mai cunoș ște zăgazuri. Caută mila, dela care a teaptă reînvierea: „Nu mi-ar fi nim să dorm vara în iarbă, și iarna să n aciuez sub șură. Numai de-aș av iubire în inimă!"

In penultima zi de închisoare, neș ind că la ieșire va muri, scrise în ca aceste fraze, demne de o antologie pustnicilor:

„Toate procesele sunt procese viață, întocmai cum toate sentințe sunt sentințe de moarte. De trei ori a fost dat în judecată. Intâia oară părăs sala ca să fiu arestat, a doua oară ca fiu dus înapoi la casa de deținere, treia oară ca să trec la închisoare doi ani. Societatea, așa cum e alcătuit nu va avea loc pentru mine; dar Na tura, ale cărei ploi dulci cad deopotriv și pe drept și pe nedrept, va avea cră păturI în stânci, unde să mă pot ascun de, și văi tăinuite în tăcerea cărora s pot plânge neturburat. Impodobi-v noaptea cu stele ca să pot umbla prin tre streini fără să mă poticnesc, și tri mite-va peste urmele mele vântul, c nimeni să nu mă poată urmări de rău curăți-mă-va în ape largi, și cu ierbu amare mă va însănătoși".

VLADIMIR DOGARU

Sensul unei Coroane

(Urmare din pag. 3-a)

Pentru România, relevarea nu a întârziat să se ivească; ea s'a născut tocmai în opera Reginei Maria. Este simptomatic și, totodată, măgulitor, cum tocmai în țara noastră să se ivească o mărturie regească atât de lucidă și sinceră în cugetul și simțămintele pe care le trăește atât de organic ființa conducătoare.

Este mai mult decât surprinzătoare sinceritatea conștiinței în paginile de autoanaliză pe care le întâlnim, în stabilirea de raporturi, în ipotezele și concluziile pentru evidențierea adevărului.

„Se spune că regii nu aud niciodată adevărul, că sunt înconjurați numai de lingușitori. Poate că așa a fost în vremea veche; dar experiența mea personală e că li se spun atâtea „adevăruri", și atât de nemiloase critici se fac despre ei, încât mirarea mea e că nu mor de durere". (Povestea vieții mele, vol. II).

Confesiunea aceasta, cu dubla consecință: a crudului adevăr și a pătrunderii de sine până la emoție, duce la o concluzie axiomatică pentru spoveditor:

„E o menire fără mulțumire aceea de rege, dar e mândră și falnică pentru cei ce știu să-și poarte povara, să rabde singurătatea și să „ierte de șaptezeci de ori șapte"... (Povestea Vieții mele).

Să rabde. *Am subliniat cuvântul, fiindcă la Augusta scriitoare, noțiunea aceasta are cel mai înalt, cel mai veridic înțeles, așa precum nimeni altul, decât Carlyle, n'a definit tăcerea. Fie că e mărturisită sau nu,* răbdarea, *ca un filon substratuar, cuprinde în sine sinceritatea, mila, dragostea de bine și de frumos, înțelegerea suferinței și durerii, triumful adevărului.*

„...Regina Maria nu s'a sfiit să ne arate că, în fața unui crin cu miezul galben ca o fărâmă de lună, ori în fața unui stânjenel cu petale vinete ca cerul de seară, sufletul său știe să îngenuncheze evlavios, ca al oricărui îndrăgostit de armonia culorilor, a liniilor și a sunetelor. Sufletul acesta de o fineță rară a plutit cu pajura măiastră în împărățiile basmelor, s'a coborît cu fluturii pe inima florilor, a cântat în amurguri cu greerii miriștilor, a ciripit în cuiburi cu păsărelele, s'a legănat cu grânele, a susurat cu frunzele, a răsfrânt în limpezimea lui căderea apelor, s'a deschis cu zorile și s'a întristat cu asfințitul, s'a multiplicat cu ecourile și s'a împrăștiat cu parfumurile, ca să se adune în urmă, cu isvoarele, în matca operei de artă". (Nichifor Crainic: *Icoanele Vremii").*

Aceea care este obiectul rândurilor de față, ar putea răspunde: „Vorbele acestea nu sunt toate ale mele, dar cuprind aidoma ceeace simt. Sub orișice lucru sunt lacrimi, și dacă oamenii ar vrea să priceapă că în lume e mult mai mare suferință decât adevărată răutate, ar fi mult mai buni, unii cu alții, mai ajutători, mai răbdători..." (Povestea Vieții mele, *vol. I).*

Intuiția cunoscătoare a premers mai totdeauna celei poetice, ca apoi să se îmbine armonic, până la perfecție, cu cea de pe urmă:

„Inchipuiți-vă ce poate simți cineva, dacă de mic nu cunoaște decât numai bunurile regalității. Case mărețe, grădini splendide, trăsuri frumoase și cai; soldați cari prezintă arma în fața lor, deși nu sunt decât ființe mărunte; orchestre militare ce cântă pentru ele, și fiecare le iubește fiindcă sunt „scumpa mică principesă, copiliță a Ducelui, nepotica marei regine Victoria și a Țarului tuturor Rușilor!"

„Oh! da, așa a fost pe când eram mică! și am trăit în această atmosferă, ce întărea acest sentiment regesc, care circulă odată cu sângele prin vinele mele și pe care, oricare-mi va fi soarta, îl voiu purta cu mine până la mormânt. Dar, neapărat, chiar dela început, tot atâtea încercuiri și îndatoriri stânjeneau acest sentiment. In fața oricui trebuia să te pleci, să fii amabilă și cât mai puțin distrată: „noblesse oblige" ne pătrunsese până în măduva oaselor; eram învățate numai „a da și a lua"; la început mai mult a lua și de ce creșteam, tot mai mare devenea „a da" față de „a lua". (Este sângele regesc o fericire? **)*

Evoluția aceasta sufletească are un tragism eroic, de o măreție pe care muritorii de rând n'o pot decât intui printr'o modalitate sui generis.

Trebue să ne întoarcem la înțelesul pe care i l-am fixat, la început, noțiunii răbdare, pentru ca intuiția de care vorbim să ni se releve. Poate că nicăeri cugetătoarea și poeta nu evidențiază mai cu precizie acel „Dichtung und Wahrheit", pe care îl urmărim, decât în pasagiul de mai jos:

„Una din cele mai mari învățături, pe care regalitatea a deprins-o în cursul veacurilor, este: răbdarea!"

O răbdare mare, fără de sfârșit, atotînțelegătoare și atotiertătoare, care este, sau ar trebui să fie, adevărata bază a existenței regalității și fără de care menirea ei ar fi surpată și stârpită.

Odinioară, contemplând fresca unei familii domnitoare, zugrăvită pe zidurile unei vechi biserici românești, am fost inspirată să scriu aceste versuri, pe care cu toată neînsemnata lor valoare, le citez, numai fiindcă descriu acea atitudine de „măreție", pe care încerc să o explic aici.

Domnitorul este reprezentat în fața soției sale, și amândoi țin pe palmele mâinilor un chip de biserică; în spatele tatălui, un șirag de feciori, iar în spatele mamei, un rând de fete, ce treptat se tot micșorează. Această frescă mi-a inspirat rândurile următoare:

Pe un câmp de aur adumbrit
Țin voevozii pe-a lor mâini
Bisericile; — ei, bătrâni
Ca și povestea ce-au stârnit
In țara unde-au fost stăpâni.

Cu dânșii — doamnele-și petrec
Obida anilor ce trec
Asupra părului bălai,
Și-asupra frunților de crai
Cei cari cu stelele se'ntrec.

Și după-o datină străbună
Și fii și fiice'n rânduri sunt;
Stau zi și noapte 'n priveghere
Păzindu-și pururi dreptul sfânt,
Pe care spița lor îl cere.

Pălind sub strângerea coroanei
Ce grea povară pare a fi.
Pe chipul lor albit apare,
Nu însăși suferința, ci
A slăvii mândra îndurare.

Aceste ultime versuri, îndeosebi, lasă să se înțeleagă că, dacă acea mândră răbdare a măririi care îi susține, ar slăbi, atunci s'ar prăbuși totul; căci această răbdare, deosebindu-i de ceilalți, îi ține fiindcă sunt îngrădiți, limitați în drepturile lor, stânjeniți în libertatea lor, încătușați în datinile, care devin pentru ei o grea sclavie.

Dar tradiția lor este totodată și scutul lor: dacă singuri se leapădă de trecutul lor, ei își pierd și pavăza ce-i apără nu numai împotriva celorlalți, dar și împotriva propriei lor porniri, a dorinței și setei lor de mai mare libertate.

Nu e mult de când regalitatea a fost sădită din cea mai slăvită credință.

Dreptul divin al regalității a încolțit în mine, ași putea zice, din ceasul nașterii. Am crescut în credința că făceam parte dintr'o clasă deosebită, fiecare accepta superioritatea noastră și că-i era dragă acea superioritate ca ceva de care lumea nu s poate lipsi.

Din jurul a două însem nate centre, Windsor și pa latul de iarnă, se trăgeau a ceia din care m'am născut spre care se îndreptau gândurile mele, închipuirea mea concepția mea despre viață și creșterea mea. Acolo am crescut ca o regească făptură, nespus de mică dar convinsă de însemnătatea ființei mele și încredințată că strălucirea noastră, ca și a soarelui, era de o netăgăduită realitate, întemeiată odată pentru totdeauna și fără putința de a fi nimicită".

Se desprind de aici învățăminte pentru conducători și conduși. Este unul din cele mai frumoase exemple de felul cum trebue înțeles sensul unei Coroane.

Și măreția acestor învățăminte, ca și însușirea lor de a se impune, apar cu atât mai categorice și mai înălțătoare, cu cât tot cuprinsul lor nu este rezultatul unei simple formule sau frazări stilistice, ci o trăire autentică, o sudură între gând și experiență, pe care Regina Maria a dovedit-o dealungul existenței Sale, rămânând astfel una dintre cele mai luminoase dar și mai iubite figuri regești din câte s'au perindat pe tronurile europene.

CONSTANTIN STELIAN

*) „Convorbiri Literare" LX, Mai-August.

Insemnări despre teatrele de vară

de VICTOR POPESCU

m scris câteva rânduri, tă cu sfârşitul stagiunei arnă, în care observam ar unele din defectele cum şi din calităţile ei, liniind îndeosebi lipsa de epere a publicului, în tă de lămuririle imper- e ale cronicarilor.

Acum, când putem privi deantregul atmosfera în se desfăşoară reprezen- ile teatrelor de vară, tem îndreptăţiţi din nou facem anumite observaţii nare.

n primul rând o laudă. giunea nu se prezintă a- de slab ca aceea din anul cut. Se joacă două piese rte bune şi una mai sla- Numim Teatrele Come- , Colos şi Vesel. Faţă de piesă acceptabilă la tea- l Volta Buzeşti, de o re- tă inexistentă la Izbânda de un dezastru la grădina talitza Pavelescu.

Proporţia ar fi de peste 50 sută, reprezentaţii bune. foarte mult pentru sta- deplorabilă a teatrului stru. Iar dacă, precum ar normal să aşteptăm, Tea- l Muncă şi Voe Bună a- ce o premieră bine pusă punct, desigur că situaţia fi mai bună.

Dar rolul lui este diferit deaceea ar fi nimerit să -l înglobăm în rândul re- zentaţiilor estivale de rădină", să-l considerăm perior, până nu ne va des- nţi.

Dacă nu toate reprezenta- le îşi pot aroga o faimă ai dosebită, una din cau- este muzica. (Trebue să m că în teatrele de vară, chestra joacă un rol mare).

ă precizăm că nu este vor- de faima în public, care e- stă, ci din punct de vedere tistic, fiindcă asupra unei prezentaţii, chiar din tim- l verei, se pot face astfel sublinieri. Iar nu odată ccesul în public a fost fla- ant în contradicţie cu va- area reală a piesei.

Aşadar, muzica e foarte abă şi însuşi succesul în blic e mediocru. Unde sunt emile acelea când se fre- nau cu pasiune, în locali- ţile balneare şi în Capitala rsă de soare, melodii lan- te cu succes de scenele ucureştene? Acum, lumea cultă muzica şi îi place. E făcut impresionată la u- eche de ea, fiindcă ariile şi rmoniile în general încântă uzul. Dar de aci până la o articipare desăvârşită cu le, este o distanţă.

Curios cum de distanţa a- easta nu-şi dau seama com- ozitorii noştrii.

A fost o vreme când rit- ul de jazz, încă puţin ex- erimentat la noi, a permis ansarea unor arii fără pre- enţii, dar cu succes.

Apoi, evoluţia desăvâr- indu-se, salvarea s'a găsit n adaptarea folklorului ca ursă de inspiraţie. Foarte udabil. Dar a trecut. Şi s'au ăsit orchestranţii noştri din ou în faţa marei dificultăţi: utentica muzică uşoară mo- ernă.

In loc să caute s'o învin- ă cu mijloace proprii, aduc urogate fără valoare.

Muzica rezultată e un fel e compilaţie hibridă, de itmuri străine, de nostalgii româneşti şi de necunoaş- ere a desvoltărilor ce nece- ită.

D-nul S. Fieraru, la Volta Buzeşti, adună ce-a auzit prin tinereţe ca romanţe, le mai şlefuieşte, şi gata. Intr'o piesă cu dinanism cum este „Ai cui sunt pantalonii", se cere o muzică adequată, sau cel puţin interesantă. Nu inexpresivă în nici-un caz. Câte un marş final, cântat de tot ansamblul, nu repară nimic.

D. Elly Roman, probabil din contactul pe care-l are destul de des cu ariile americane, a dat ceva mai deosebit la Colos.

In schimb, tocmai unde se cerea o deosebită îngrijire a orchestrei, la revista Izbânda, ea este deplorabilă. De mirare cum d. Vasilescu, cu autoritatea d-sale nu a rânduit ceva în acel haos.

A doua suferinţă a reprezentanţiilor din această categorie, este calitatea mediocră a spiritului. Sunt comedii, şi nu toate au spirit. Spirit bun, se înţelege.

Uşurinţa cu care se localizează astăzi a eliminat orice urmă de gândire. Se recurge numai şi numai la comedii de situaţii iar actorii fiind aceiaşi, epuizează genul de a reacţiona la situaţii anumite.

E penibil să priveşti veşnic aceiaşi mimică. Cuvintele de spirit, dialogurile vioaie, calambururile reuşite, ironiile fine, au dispărut.

Textele d-lui Nicolaide, la Izbânda sunt remarcabile. Dar e destul oare?

Interpretarea s'a arătat destul de bine pusă la punct. Comedia noastră are dealtfel câteva elemente de valoare: Timică, Silvia Dumitrescu Groner, Fotino, etc.

Un talent s'a relevat în Florica Demion, care la teatrul Vesel are o creaţie interesantă.

Este prin urmare de dorit, în primul rând o mai mare atenţie în cultivarea spiritului, şi un reviriment al muzicei. Abia atunci vom putea spune că stagiunea estivală nu este o trecere de vreme, ci teatru, uşor, dar bine clădit.

Cinematografele

CAPITOL: „CLUBUL TRĂZNIŢILOR"

M'am ocupat destul de des în aceste coloane de „trăzneala" din ultimul timp a filmelor americane. Am ajuns astfel la concluzia că lucrurile aproape de neadmis cari se petrec în filmele americane au totuşi o explicaţie în ritmul precipitat de viaţă dus peste ocean. Fapte cari pe europeni nu pot decât să-i surprindă, în America par foarte normale.

Mă dusesem deci la Capitol oarecum pregătit, hotărît să nu mă surprindă nimic din cele petrecute pe ecran.

Trebue să spun dela început că eroii acestui „Club al trăznitilor" nu sunt oameni prea normali. Sau, mai clar, actele pe cari le îndeplinesc, nu sunt actele unui om normal. Dar dacă analizăm motivul care stă la baza acestor „trăznăi", întâlnim un sentiment propriu oamenilor din toate secolele şi toate ţările: „Dorinţa individului de a parveni în viaţă".

Eroul acestui film, surâzătorul demagog, râvneşte după un fotoliu de senator. Pentru aceasta are nevoe de votul mulţimii.

Să stăm puţin şi să ne gândim la trecutele propagande politice; nu ne rămâne apoi decât să le amplificăm, să le „americanizăm", şi putem avea o imagine a filmului dela Capitol.

Bine înţeles, în America, această ţară a sporturilor, un match de football va hotări alegerea senatorului. Şi mai rămânem cu o impresie după acest film: anume că în universităţile americane nu se face altceva decât se joacă football.

John Barrymore a jonglat, ca un adevărat maestru cu rolul său destul de greu şi atât de deosebit de acelea de prim-amorezi interpretate de el în timpul filmului mut.

Joan Dawis, „femeea care cade", surprinde prin jocul ei cu totul lipsit de feminitate şi este, de departe, cea mai „trăznită" din tot filmul.

Marjorie Weaver, un nume în care puseserăm multe speranţe, dar care în ultimul timp ne-a cam deziluzionat, George Murphy, bun dansator şi cântăreţ, şi Jack Haley, tipul clasic de „găgăuţă", au completat distribuţia acestui film cu trăzniţi şi situaţii cât mai comice.

SCALA: „EVADATUL DIN ALCATRAZ"

După titlu, filmul pare a fi una din acele benzi cu mulţi gangsteri, mulţi morţi şi multe situaţii tragice. Şi într'adevăr, gangsterii nu lipsesc — sunt chiar în număr de 12 — morţi, deasemenea, până la sfârşitul filmului sunt destui. Nu lipsesc nici unele momente dinamice — astfel operaţia făcută pe un vapor după instrucţiile date prin T. F. F., de pe alt vapor, este cât se poate de interesantă şi originală — dar ele, singure, nu ajung pentru a încorda atenţia spectatorului.

Dealtfel un film cu prea multe împuşcături şi tragedii devine obositor. Pentru partea veselă a filmului s'a recurs la doi radiotelegrafişti, veşnici rivali în dragoste, dar, în fond, buni camarazi. Astfel de tipi sunt specialitatea americanilor, fiind foarte greu ca un film în care apar ei, să nu amuze.

Şi totuşi unele scene din filmul dela Scala, nu provoacă râsul pe care ar fi normal să-l deslănţue. De vină sunt interpreţii cari-şi dau toată silinţa fără să reuşească însă prea mult.

Lloyd Nolan nu este un actor prea bun, după cum Gayle Partick nu este decât o femee frumoasă. Apoi un film cu **rivali-camarazi**, fără Victor Mac Laglen, n'are niciun haz. Filmul, acum, în toiul verii, este destul de acceptabil. Iarna, însă, nu putea fi prezentat decât de un cinematograf de mâna II-a.

TRAIAN LALESCU

Regina Maria din an în an

(Urmare din pag. I-a)

gânduri în barba neagră, este şi el printre ei, ascultând. Se pregăteşte să fie Constantin Brâncoveanu. Acum s'au oprit şi-şi fac toţi cruce. Noi, care vedem de aici tot ce s'a întâmplat mai târziu, ne speriem de această cruce. Ei au auzit numai clopotele de vecernie ale bisericii din curte. Mănăstirea este la locul ei şi astăzi, după 250 de ani. Clopotele bat şi astăzi din aceleaşi limbi. Regina Maria intră repede într'o rochie neagră de mătase şi ne întinde mâna. Este în vremea trandafirilor roşii, care umplu vasele. Se opreşte la unul, alege între flori pe una anume, şi şi-o prinde în piept. Regina vrea să fie astăzi scriitoare. Are de judecat nişte cărţi ieşite de curând, de scriitori mai vechi şi mai noui, şi ne-a chemat ca să ne întrebe şi să-şi pună la încercare părerile, pe care şi le-a făcut citindu-i. De cele mai multe ori ne câştigă Ea la părerile Ei, nu pentru alte temeiuri, care ar fi dela sine înţelese, ci pentrucă are un nou fel de vedere. A scăpărat din foi un înţeles care le scăpase celorlalţi. Ea e veselă că trecem încet de partea Ei, convinşi. Pe când vorbeşte, ochii aceia cu albastrul fără asemănare alunecă dela unul la altul, urmărindu-Şi gândurile. Găsise o eroină, care o cutremurase. Sub vestmântul, pasul şi lucrul ei ţărănesc, se arătase femeia de demult a acestor plaiuri. Venea fără grabă din vremurile fără istorie, cu darul acelor vremuri, ca o ţărancă deastăzi cu ulciorul în cap. Regina Maria prezida o şedinţă de comitet literar Femina. Cartea aceia căpăta premiul. Păstrez încă foile de hotărîre pe care Ea îşi punea cea dintâi numele regesc, din litere mari şi drepte, ca să se vadă parcă de departe. Cele mai multe cărţi de acolo au ajuns ale tuturor şi au intrat în literatură.

Regina Maria în rochie neagră de mătase şi cu o floare roşie în piept îmi deştepta în minte o altă întâmplare. Era la Castelul Pelişor în ziua neagră, de Sf. Ilie, din 1927. Regele Ferdinand şedea întins în sala cea mare de jos, a scării. Pe uşa deschisă se vedeau toate florile parcului, pe care le iubise, şi munţii catifelaţi şi depărtaţi. Liniştea înaltă de afară intra şi aici şi-i lua morţii orice spaimă. Regele, cu ploapele lăsate, asculta această linişte. Ea avea poate înţelesuri, de acolo de unde ajunsese, pe care nu le mai avea pentru noi. Scara pleca neagră chiar pe lângă el şi urca la catul de sus şi poate mai departe. Regele rămăsese singur, cu ţara Lui, cele două-trei zile pământeşti câte I se mai îngăduiseră. Nici o podoabă şi nici o purpură cernită nu acopereau pereţii. Numai la mijlocul scării, între cele două caturi, o pictură mare a unei femei în rochie neagră de mătase şi cu un trandafir la piept, stătea de veghe. Parcă Regele Insuşi se învoia să rămână în acea nemişcare numai pentrucă simţea deasupra Lui acea prezenţă. Era o arătătoare şi o tovarăşe de cale. Nu zâmbea, nu era mâhnită: lumina, cu toată frumuseţea şi tinereţea ei. Era viaţa care se aşezase la cap, ca să povestească fără cuvinte, sub aspra poruncă a sorţii, tot ceeace însemnase viaţa care se sfârşise. Ceasornicul, păzit de halebardieri, al Castelului Peleş, bătea ceasurile şi năvălea în sală, înfiorând. Numai Regina Maria, în portretul Ei, care avea rochia neagră puţin brumată, de privire parcă printre gene, stătea la locul Ei, peste pământ şi peste lume, vis de artist înainte să fie vis de umbră, şi îşi priveghea regescul soţ. In anii de după aceia, când am văzut-O încă odată, la fel cu femeia din ramă, am avut un fior. Incepea să fie bolnavă şi să se cunoască, Ea, atât de mândră de puterea şi de vioiciunea Ei. Mi se părea că se coborîse din acea ramă ca să facă anume pregătiri.

Am cutezat să cer odată Reginei Maria, care ştia să se arate atât de binevoitoare, câteva pagini pentru o revistă. Se chema: „Boabe de Grâu" şi se nimerise să-i port eu de grije. Aşteptasem să scot întâiul număr, ca să vadă unde O chemam. Ii plăcuse. Am avut şi a doua îndrăsneală, încă mai mare, să spun regeştei scriitoare, cam la ce mă gândisem să-mi scrie. Şi aşa a ieşit acea mică poemă în proză, câteva pagini de autobiografie şi schiţă de program de viaţă, care se numeşte: „Casele mele de vis", şi deschide într'un fel revista „Boabe de Grâu", dacă ea a apărut în anul întâiu, 1931, numărul 2, iar numărul 1 fusese numai un număr de probă pentru Regina Maria. Multe lucruri frumoase şi strâns legate de viaţa Ei mi-a trimis după aceea pentru revistă, fără să I le mai cer. Niciunul n'a mai putut fi atât de cuprinzător cât cel dintâi. Ascultaţi numai întâile rânduri, şi întreaga femeie şi Regină învie printre noi: „Visul vieţii oricărei femei e să aibă o casă a ei. N'are face cât de mică şi de smerită, numai să fie într'adevăr a ei, cuibul, adăpostul, retragerea.

Incă de copil îmi clădeam în închipuire casa. O vedeam în deosebite feţe, pentrucă de atunci eram o visătoare; icoane mândre îmi umpleau sufletul, dar doream să şi înfăptuiesc. Singure vedeniile nu-mi erau de ajuns, şi voiam să zidesc, să fac, să împlinesc". Şi mai departe: „Aveam o patimă într'adevăr românească pentru o bucată de pământ al meu". Copăcenii, Cotrocenii, Branul, Scroviştea, Pelişorul, Mamaia, se înşiră la rând cu tot ce au însemnat ele pentru marea visătoare. Inceputurile Balcicului nu sunt nicăiri zugrăvite mai cu înduioşare şi mai cu putere. „Şi într'o zi, când Branul ajunsese un vis împlinit, m'am oprit deodată pe o limbă de pământ, lângă Mare, care a trezit în mine un fior cu totul deosebit. Am avut ca o simţire că locul acesta, ori mă aşteptase de totdeauna pe mine, ori că eu trăisem totdeauna în căutarea lui. Nu mi se părea că aşi fi venit aici pentru întâia oară.

Copacul acela bătrân atârna peste marea albastră ca peruzeaua, din vârful unui perete în ruină, sub care curgea un izvor cu apă limpede de munte! Locul îmi era într'un fel aproape. Avea ceva înrudit cu adevărata temelie a fiinţei mele, aici era pace, frumuseţe, mare şi apă proaspătă, iar puternicul copac fremătător se îndoia drept peste ţărm, ca şi când ar fi ascultat cântecul valurilor.

Şedeam jos, la umbra marelui copac, privind la marea scânteietoare de lumină şi ascultând jocul talazurilor împotriva malului. O simţire de desăvârşită, de aproape copleşitoare bună stare puse stăpânire pe mine. Făceam parte din loc şi locul făcea parte din mine".

Astăzi aceste cuvinte fac aproape rău, când inima Reginei se găseşte la doi paşi de locul care-l dădea asemenea gânduri, în paraclisul plin de îngerii lui Demian. Ei ies în fiecare zi la căderea serii, cu aripi foşnitoare, plutesc peste flori şi peste valuri şi se întorc la picioarele Mariei, plini de mireasma lor, pentru Maica Domnului dela Mare, dar puţin şi pentru această Regină a pământului şi marea Ei iubire.

Umblam acum câteva zile pe Valea Bistriţei. Vara urcase mai târziu la munte şi pomii erau albi de floare, pe aceste drumuri de mânăstiri, unde toate îţi vorbesc de odoare şi de odăjdii de fir şi pietre scumpe. Plutele treceau liniştite la vale. La câte o deschidere de zare, Ceahlăul răsărea pe cer cu moţul înalt al Panaghiei şi cu Ocolaşele albe. Pe dreapta se înfunda pe după brazi poteca plutaşilor. Pe aici tăiau, la întorsul pe jos acasă, spre Bicaz şi spre Dorna, plutaşii veniţi dela Galaţi. Pe aici trebuia să se întindă marele lac, dacă închiderea Bistriţei, propusă şi studiată pe loc de ingineri, şi de unde putea să se lumineze întreaga Moldovă, s'ar fi dus la împlinire. Departe, între pomi, e Bicazul şi casa, unde Regele Ferdinand şi Regina Maria şi-au petrecut verile lor îngrijorate din Moldova anilor de refugiu. Pe poiana de peste apă este vorba să se ridice o mânăstire cu hramul Sfintei Maria, de vreme ce palatul visat odată nu mai are nici pentru cine nici de ce să se ridice.

Iată cuvintele de încheiere ale Reginei Maria. Am stat în acea răspântie verde şi înaltă, unde locurile sunt pline de glasuri, dela Domnii întemeietori şi până la scriitorii de ieri şi de astăzi. Creangă, Hogaş, Sadoveanu, şi am ascultat şi glasul Ei:

„Da, toate sunt case micuţe-visuri coborîte în aevea, visuri care s'au cristalizat în fapte. Dar deşi mi-au fost dragi casele micuţe, n'am avut mai puţin vedenia unei mari case albe, aidoma unei vechi mânăstiri româneşti.

I-am dat nume Fata morgana şi ar fi fost ca să fie zidită în Valea Bistriţei. Am văzut-o stând pe o înălţime, albă ca zăpada pe fundalul Ceahlăului. Fusese vorba de un minunat baraj, care ar fi schimbat apele Bistriţei într'un mare lac. Fata Morgana ar fi domnit peste acest lac. Dintr'o latură, culmea pe care urma să stea, s'ar fi scufundat cu poalele ei drept în apă, aşa încât Casa şi-ar fi oglindit faţa albă în lacul aflat departe, dedesupt, pe când la latura dinainte livezi largi în floare, pe prispe întinse, ar fi dus treptat la malul lacului.

Aşa de viu puteam să chem înaintea mea acest palat, cu mândrele-i colonade şi grădini tainice, cu sălile boltite, odăile de marmoră şi podelele de mozaic, cu ferestrele puternice, deschise spre o vedere fantastică de munte şi lac, încât era adevărat ca şi când mi-ar fi stat înainte. Aşezată pe vatra palatului meu de vis, vream să-mi zugrăvesc în învăpăiate cuvinte vedenia mea copiilor, trezind aşa de viu icoana trăitoare în minte, parcă într'adevăr i-aşi fi dus de mână prin fiecare încăpere...

Visuri... Unele s'au împlinit. Dar această vedenie din urmă n'are să rămână decât o Fata Morgana... Şi chiar dacă anii graşi s'ar întoarce, eu n'aşi mai fi aici ca să zidesc palatul cel alb, lângă lacul care e şi el un vis!"

Mă uitam la poiana de sub munte. Un păr în floare rotat stătea la o margine ca un candelabru aprins. Parcă mânăstirea pe care oamenii se gândeau s'o ridice în amintirea Reginei, începuse să se înfiripeze. Bistriţa cânta dedesupt din unde. Pluta care trecea îşi căuta parcă un drum prin vămile văzduhului. Istoria se schimba încet în legendă. Ţara era în bejenie. Regina alerga dela un capăt la altul al moşiei micşorate şi împrejmuite de fulgere, ca să dea încredere. De aici pornea, din acest cot al râului, cu mâinile pline de daruri.

Tot de aici îşi ţese astăzi, după ce a fost luată dintre noi, la basmul unei domniţe venite din Apus, ca să îmbogăţească viaţa acestor vechi pământuri, basm frumos în care trebuie să ni se păstreze. Este ca o foaie de pergament din cărţile lucrate chiar de mâinile Ei, cu crini înalţi şi castele cu turnurile în ceaţă. Iat-O pe unul din pridvoarele lor înalte! Ne zâmbeşte de acolo, cu ochi neasemuit de albaştri. Veghiază asupra noastră şi a poporului, care i-a fost drag...

EMANOIL BUCUŢA

POŞTA REDACŢIEI

Ilarion Mateescu: Din poeziile primite, cuvinte bune pentru „Simfonie rustică". In prima strofă citim cu plăcere versurile :

Şi-au coborît în şesuri turme,
cu bătrânepea munţilor în urme.

In rest, — versuri şi fragmentul de roman, — insistenţă, prea multă chiar asupra unor imagini nu îndeajuns de bine fixate.

Robert Cahuleanu : Bunul simţ pe care-l vădeşti în rândurile trimise, ne scuteşte de orice alte sfaturi: Tinereţea a fost totdeauna generatoare de speranţe. Cât despre viitor şi perfecţiune, îţi stau înainte, aşa cum singur afirmi .

Pan Valeriu: „Aşteptare" îmi aminteşte prin ritm şi rimă, de Coşbuc. Influenţele sunt de neînlăturat şi rămân ca un bun certificat ce se poate da unui sârguincios lector; dar sunt şi nefaste pentru cineva atunci când îi înăbuşe plăpânda mlădiţă a talentului deabia răsărit.

Am intuit precis situaţia, dar...

Vasile Bucur: A versifica e una şi a face poezii e alta. O înşirare de rime, destul de alese uneori, e un joc distractiv, dar nu poezie. Şi-apoi:

„Ca un vapor ce s'a isbit de [stânci
„In apele oceanelor adânci".

ilustrează îndeajuns ceeace am spus mai sus.

Puţină fantezie, şi-ai fi găsit un alt pseudonim mai onorabil decât cel pe care-l vrei neapărat în post-scriptum.

Doina R. : Intr'adevăr, „O seară în internat" este foarte puţin pretenţioasă şi deaceea nu se poate publica .Dacă-i aleasă însă dintre alte încercări mai bune, se poate considera promiţătoare.

Aşteptăm deci „promisiunile".

Dumitru Baciu: Din poeziile primite, se vor publica trei-patru. Mai trimiteţi.

L. D. : In revista noastră este totdeauna loc şi pentru „cineva care a publicat foarte puţin, sau aproape deloc", — cu o singură condiţie: ca ceeace trimite spre publicare, să fie bun.

Bucăţile anterior trimise şi pentru care vi s'a răspuns că se vor publica ,probabil s'au pierdut, spre regretul manifest al dv. şi-al nostru deopotrivă.

Versuri ca :

„Sunt risipit şi vreau să fiu [întreg"

sau

„Fata care seamănă cu un [cântec a plecat
„Lăsând în urmă, parcă, ceva [necântat".

au darul să nu prea încânte urechea...

Aşteptăm ceva mai bun. Mai trimiteţi.

Vasile Dinu: Da, e adevărat: focul sacru al talentului, trebue valorificat .Din păcate, noi nu putem servi drept teren de experienţe al căror rezultat îl avem clar sub ochi.

A. Ve: Indulgenţa superioară pe care d-ta o manifestezi faţă de sugestiile noastre, se poate preta la un răspuns ironic. Dar cum nu intenţionăm să schimbăm caracterul acestei rubrici, ne mulţumim să răspundem : din ce în ce mai bine. „Blestemul strămoşesc" marchează un vădit progres faţă de „Baronul tatei". Mai aşteptăm în speranţa că nu vei desminţi legea progresului, pe care-o vrem stil veac XX.

Mihail Dragodan: Eminescu a scris ceva mai bine decât d-ta. O concurenţă cu el este, deci, deplasată. Ştim, şi el a scris poezii la 16 ani ,dar *quod licet...*

Ştefan Minor Pop : Nimeni până acum nu şi-a epuizat geniul în primele versuri pe care le-a scris. Amenintarea pe care o constituie pentru d-ta d. Crevedia, nu-i chiar atât de gravă.

Cât despre colaborarea noastră, nu poţi conta pe ea. Cred că mai mult ţi-ar dăuna. Şi-apoi, cum ne-am împăca şi cu originalitatea ?...

C. POSTELNICU

PE FRONTUL DE EST, 1914

(Urmare din pag. 5-a)

Nu era destul că trebuia să ţinem linia de foc cu duşmanul, dară şi şrapnelele din canoanele noastre ne da câtio frică, şi avem cu noi şi două maşinighever dară şi acelia sau stricat. Şi noi puşcam numai din puşti fără comandă, că ofiţeri noştri nu-i mai vedem nicăiria, pe împrejurul nostru, şi de era câtiun ofiţer striga pe noi cât putea *faier anştelent, faieranştelent. Boznia und Herţugovina comt,* şi el singur nu ştiau ce să facă de groază ce era.

Dar duşmanul trecea peste apă cu plutele şi năvălia asupra noastră ca năsipul mării de mulţi ce era. Şi în toată partea avea telefoane şi da de ştire la artileriştii lor cum şi unde să îndrepte canoanele spre noi şi s'au întărit trupa lor aşa de tare că trece ca raţele pe apă cu plutele spre noi şi vinia ajutoare din partea lor, şi s'au întărit foarte bine. Dară noi ni-am înputinat din ce tot mai tare.

Şi pe la 6 ore au făcut ei asupra noastră sturm şi ni-au înconjurat şi au dat telefon la canonerii lor ca să bată în aripa dreaptă unde eram mai mulţi, şi era o măcelărie în ceasul acela de oamini, altu striga *vai,* altu *ioi,* alţi răcnia, alţi plângea, de gândei că arde lumia. S'au împuşcat şi s'au tăiat unii pe alţii ca jumătate de ceas apoi au trecut mai mulţi apa şi s'au năvălit ca şerpii şi ca câinii cei turbaţi asupra noastră şi noi n'am avut încotro că eram foarte puţini. Apoi au încetat focul cel grozav, au dat semn la artileriştii lor prin telefon ca să înceteze focul, că ei au biruit.

După aceia ni-au strâns pe toţi, cât am rămas şi ni-au repezit într'o apă şi am trecut apa până la grumaz şi trecând apa mulţi s'au înecat de frică şi de groază ce era. După acia am ajuns la altă apă foarte lată şi grozavă şi ni-au pus pe luntre câte 6 şi ni-au trecut de aceia parte şi era foarte întuneric şi noi eram uzi şi flămânzi şi speriaţi ca vai de noi şi nu ştiem cea fi cu noi şi au trecut până la 12 ore noaptia, până ce s'au răsturnat luntrea cu vre'o 10 oameni, după aceia au oprit şi n'au trecut de feli luntrele de aceia parte şi aceia 10 oameni s'au înecat, numai unu din Sucevita, Nichifor Hrehorciuc, au scăpat dintre cei 10 soldaţi.

Aşa că au rămas jumătate dincolo şi jumătate dincoace, şi cei ce eram trecuţi de cea parte am mas subt o biserică între ziduri şi pe piatră. Toată noaptea tremuram de frig şi clănţăiam din dinţi şi curia apa din hainele noastre de gândei că plouă. După ce s'au făcut ziua au trecut şi ceialanţi ,apoi ni-au numărat pe toţi şi ni-au cercat peste tot locul şi ni-au luat dela noi cuţite, brice şi alte odoare ce mai aveam. Apoi ni-au pornit la drum flămânzi, cum eram noi, că ne ducea, ori la moarte ori la viaţă. Şi am mers la un Maierhof cam pe la 3 ore după amiazăzi şi am stat acolo şi ni-au înpărţit o pâine la 10 oameni aşa parcă o nafură ni-o părut şi iar la drum am pornit, noptia pe gloduri, pe întuneric, prin apă şi am mers toată noptia şi am ajuns într'un târziu iară într'un sat şi am mas la un om şi am dormit acolo într'o şură. Diminiaţa ni-am sculat şi iară la drum, şi am mers toată ziua pe ploaie şi pe glod şi au vinit noptia şi era foarte întuneric şi ploua ca din cofă şi în zor de zi am ajuns la o casarnie foarte mare, într'un orăşel Pavloviţa şi am ajuns acolo şi ni-am ghimuit cum am putut, plini de glod şi de necaz.

Dimineaţa când ni-am sculat, am dat de un magazin de pită dară au năvălit soldaţi, că nu putei răsbate şi nu te lăsa să intri acolo la pită.

Printri gard dai bani pentru pâne şi dacă dai 10 coroane îţi da o pânecică şi restul nicăiria.

Mulţi bani s'au pierdut acolo. Apoi ni-am pornit spre Lublin. Acolo am mas şi ni-au vizitat deamăruntul dimineaţa. Şi seara la 6 ore ni-am pornit spre gară şi ni-am suit pe tren în Lublin şi hai băeţi la Sibiria.

GEORGE TOFAN

Literatură, artă, idei..

PROFIL

Noua lirică ardeleană s'a definit şi s'a realizat în ultimii ani, isbutind să înfăţişeze lectorului atent una din cele mai interesante apariţii poetice. După ivirea, la Brad, a minusculului „Abecedar", această poesie care tăcuse timp de aproape două decenii a prins nou şi viguros glas. După George Coşbuc, Ştefan O. Iosif, Octavian Goga, aproape niciun poet n'a mai dat glas cântului său; lirele zăceau ruginite în praf şi rând pe rând le plesneau coardele. A trebuit să vie nu ştiu ce vânt de viaţă nouă, pentruca muza Erato să fie readusă în lume pe aceste poetice locuri. Un merit de căpetenie revine aici lui Emil Giurgiuca, poet de fine şi suave rezonanţe şi regretatului George Boldea, cari au pornit la un nou drum. Rând pe rând, la mica lor publicaţie au venit alţi aezi, cu proaspete rime şi imagini, cu o poesie care mustea de viaţă şi prospeţime. Mureşul şi Oltul, blondele Târnave şi Someşul s'au unit cu pământul şi tărîile, dând naştere unui avânt creator cum rar am văzut. Au venit astfel: vechiul şi mereu tânărul Teodor Murăşanu, Mihai Beniuc, dârz şi impetuos cântăreţ al marilor dureri şi fapte, elegiacul şi regretatul Ion Moldoveanu, sănătosul şi proaspătul Grigore Popa, social Ion Th. Ilea, suav şi muzical George Popa, fata din ierburi, plină de talent — Yvonne Rossignon, apoi: C. S. Anderco, V. Copilu-Cheatră, Radu Stanca, Petre Pascu, I. Ch. Severeanu, Florica Ciura, Emil Zegreanu şi poate încă unul sau doi, care îmi scapă din goana condeiului. Grupaţi în jurul revistelor „Gând Românesc", „Pagini literare", „Familia", „Lanuri" şi al altora câteva foiţe de durata rozelor, poeţii aceştia s'au impus şi au isbutit să dea un specific ardelean .Câteva condee de critici: Ion Chinezu, Romulus Demetrescu, mai târziu Octav Şuluţiu au cenzurat şi-au îndrumat cu înţelegere şi atenţie toată producţia care — trebue să recunoaştem — lua proporţii din ce în ce mai mari. Am ajuns însă azi la un stadiu de relativă cristalizare a acestei poesii şi tocmai de aceea ne-am îngăduit acest sumar „profil" liric. O antologie la care Emil Giurgiuca migăleşte mereu, şi pe care d. prof. Al. Rosetti a reţinut-o pentru „Fundaţii", va ilustra mai pe larg toate spusele noastre.

Fugară însemnare, catalogul acesta n'are pretenţia unei critici, nici a unei *complete* informaţii. Virtualităţi, promisiuni dătătoare de speranţe vor mai fi existând undeva; descoperind câte un nou poet, bucuria noastră va fi întotdeauna deplină.

UN POET

ale cărui creaţii ne-au produs întotdeauna plăcere este d. Gh. Tuleş, pe care îl urmărim de ani încoace, în paginile, largi cât zarea românească, ale „Gândirii". Domnia sa este prin excelenţă un poet al luminii calme, un pictor în cuvinte — cum prea bine l-a definit profesorul Nichifor Crainic. Cartea sa, pe care *nu* am putut-o răsfoi în tihnă, ne aduce o puternică mărturie a unui talent robust, confirmând aşteptările toate. In numărul pe Mai a. c. al „Convorbirilor Literare", i-am subliniat o poesie intitulată „Apă vie". Calităţi de mult cunoscute, le-am aflat aici cu justificată părere de bine:

Am descătuşat din oarbă vatră
Şipotul ascuns.
Tăncul codrului simţi şi latră
Junghiul svonului ce a pătruns
In urechea lui de piatră.

Broderie pe marginea curatei noastre tradiţii, poesia d-lui Gh. Tuleş este un limpede filon în tânăra lirică de azi.

Pentru inserţiunea calomnioasă a d-lui Gh. Călinescu, din ultimul număr al foii „Jurnal Literar", d-nul Dan Botta s'a adresat parchetului.

„CONVORBIRI LITERARE"

pe luna Mai 1939 a apărut într'un caet masiv de două sute şi ceva de pagini. Credem că e inutil să mai subliniem râvna rodnică a d-lui Torouţiu, a d-lor Teodor Al. Munteanu şi Al. Ionescu, cari priveghează bunul mers al revistei. Colaborări (inegale uneori) ilustrează minunat paginile atât de actuale, ale „Convorbirilor". D. Th. Capidan scrie un nespus de interesant studiu despre „Bilingvismul la români şi modificările de limbă", iar d. Al. Marcu, acest viu scriitor, un portret al lui L. Spallanzoni. In rest: Aron Cotruş, Ion Pillat, I. E. Torouţiu, Radu Gyr, Teodor Al. Munteanu, Gh. Tuleş, Coca Farago, I. Lupaşcu, Aurel Chirescu, Horia Niţulescu etc. Alături de „Revista Fundaţiilor Regale", „Gândirea" şi „Pagini literare", vechea revistă a „Junimii", păşeşte dârz şi interesant în cultura actuală. O cronică mai bogată, recenzii mai numeroase, ar imprima desigur un ritm şi mai viu revistei. Oricum, „Convorbirile" se impun!

„ATHENAEUM"

este publicaţia trimestrială a „învăţământului liceelor militare". Condusă de-un grup serios de militari şi profesori, revista aceasta apare de cinci ani de zile. Imbucurător fenomen al timpurilor, nu prea seinne, pe care le parcurgem, „Athenaeum" este un semn de înaltă ţinută intelectuală, ţinută intelectuală, care demonstrează perfect că între sabie şi spirit poate fi o frumoasă frăţie. In numărul pe care-l avem pe birou (V. 2) semnează: Lt.-col. V. M. Şerbănescu, P. I. Papadopol, Marcel Botez, Mihail Demetrescu, Constantin Stelian, Nicolae Sulică, Ion Mălăcea, Const. Gr. Mihai şi alţii; remarcăm îndeosebi partea critică şi informativă, care este interesantă şi actuală. Partea pur literară o deţine d. Constantin Stelian, poet cunoscut şi vechiu publicist. Aşa cum apare „Athenaeum" este o frumoasă tribună de idei.

LA SATU-MARE

apare de patru ani o revistă, stavilă tuturor duşmăniilor care, trebue să o recunoaştem, sunt frumos învinse. Căci nu e un lucru prea uşor să stai împotriva atâtor vânturi, mai ales azi, când lumile se clatină din încheeturi. Curajul d-lor Const. Gh. Popescu şi Oct. Ruleanu, harnicii conducători ai revistei *„Afirmarea"*, căci despre această publicaţie e vorba, merită felicitările noastre. Grupând în jurul lor nume de poeţi şi prozatori ca d-nii: G. M. Vlădescu, M. Lungeanu, Ion Şiugariu, D. Hinoveanu, C. Pârlea şi mulţi alţii, redactorii „Afirmării" au făcut zid contra tuturor cârtitorilor. Ultimul număr, pe care l-am răsfoit este cel pe lunile Iunie—Iulie 1939 şi este la nivelul celor precedente, fiind decent scris. poate că un anumit aer de „polemică" este deplasat, mai ales în paginile ei, care ar trebui să dovedească o dârză şi sinceră unitate culturală. Oricum se prezintă însă unele amănunte, noi îi dorim „Afirmării" să păşească şi mai departe pe culmile luminoase ale românismului luptător şi creator.

O DEMNA

revistă „pedagogică - literară - culturală" este „Pentru inima copiilor", care apare de mult timp sub privegherea unui harnic grup de dascăli şi profesori: Ion Nisipeanu, Florian Stănică, T. Geantă şi V. Gheţea. „Pentru inima copiilor" este o bună revistă de specialitate, care credem că merită să fie cetită de toţi pedagogii.

ATRAGEM LUAREA AMINTE

a cetitorilor noştri, asupra unei cărţi de informaţie serioasă şi de bogată întindere: „Scânteetoarea viaţă a Iuliei Haşdeu" de C. Manolache. După terminarea lecturii, ne vom îngădui să stăruim în aceste coloane asupra ei. Umbra stranie şi luminoasă a acestei fete minune este frumos evocată de condeiul doct al d-lui Manolache.

„MOARTEA NIMĂNUI"

de Petru Manoliu. e un roman interesant, plin de tragic şi adânc mister uman. Desrădăcinaţii vieţii se întâlnesc pe Marele Tobogan îşi întretaie câteva clipe privirea, pentruca apoi destinul lor să se piardă în umbrele morţii. Petru Manoliu a ştiut să imprime romanului său o notă stranie şi dureroasă şi atât de adânc umană. fapt pentru care însemnăm elogiul nostru. „Moartea Nimănui" este de fapt carea lui NIMENI, acel necunoscut care se sbate pe toate uliţile lumii. Intruparea lui în cuvinte, e un act rar.

NUMAI GANDUL

va străbate timpurile „aere perennius". Iată de ce ni se par sterpe toate urletele şi invidiile omeneşti, toate sbaterile şi frământările astea sterile ale cotidianului. Tovarăş cârtitor şi laş, duşman mişel şi lacom, cât de zadarnice mi se par faptele tale privite din recea şi severa umbră a gândului. Te-am câştigat încercând să mă pierzi şi tocmai de aceea zâmbetul meu. In clipa în care te vei convinge de adevărul acestor afirmaţii, te va cuprinde un gol şi-o teamă de moarte. Mi-e milă de tine, trufaşul şi pieritorul meu semen!

ŞTEFAN BACIU

Cărţi şi reviste primite la redacţi

I. S. Petcu-Cîlnişteanu: Buchetel (versuri), 32 pag. 15 lei. Ed. „Universul".

Al. Ianulescu: Intre ştiinţă şi politică. — Sociale-economice. 72 pag. 60 lei.

N. N. Hêrjeu: Teatrele naţionale privite prin prisma noului ritm cultural. 32 pag. Institutul de arte grafice „A.B.C.", Bucureşti 1939.

Viaţa Basarabiei, revistă lunară, anul VIII, nr. 5 şi 6 pe luna Iunie 1939.

Bugeacul, revistă literară-culturală, anul IV, nr. 5—7 pe Ianuarie-Martie 1939.

Industria electrică românească, darea de seamă a adunării generale din 12 Mai 1939.

Statistica industriei extractive, anul XXIX, 1937.

Misiunea creştină, revistă de cultură spirituală şi socială, anul I nr. 5—6 pe Iunie-Iulie 1939.

N. şi T. Al. Ştirbu: Viaţa economică la Copanca, 45 pag. Chişinău 1939.

Salvamar, darea de seamă pe anul 1938, tip. „Litera" Bucureşti.

Const. Riuleţ: Sensibilitate — versuri — 80 pag. tip. Revista geniului 1938.

Salvamar, Statute, 30 „Marvan".

Septimiu Popa: Caravana Ardealului, — micii apostoli ideii naţionale. Pagini luminoase din trecutul Ardealului românesc, 152 pag. 30 lei, tip. „Cezană" Cluj 1938.

Gheorghe I. Tăzlăuanu: Fata dramă în 5 acte, 120 pag. 80 editura autorului.

M. Staminescu: 18 Iulie 1916 poem naţional în versuri, 32 blouri, 96 pag. 75 lei, edi „Universul".

Lt. Col. N. Cerbulescu: Spiritul românesc, 70 pag. 30 lei „Ramuri" Craiova, 1939.

Mişcarea populaţiei Românie în anul 1938 — Institutul central de statistică, dir. dr. Sabin Manuilă.

Film, revistă cinematografică bilunară, nr. 1 din 24 Mai 19 nr. 2 din 15 Iunie 1939; nr. 3 8 Iulie.

Forme, drept, artă şi ştiinţe ciale, anul I nr. 7—8 pe Iu Iulie 1939.

De strajă, anul II nr. 5, pe 1939.

Alex. Şendrea: Acceler Bucureşti-Bacău, schiţe; 32 10 lei, edit. „Bistriţa" Bacău 1

Convorbiri literare, anul LX nr. 5, pe Mai 1939.

Academia Română, dare seamă pe 1938—1939.

Romana, revista degli Isti di cultura italiana all, Est anul II nr. 11—12 şi anul nr. 4 pe Aprilie 1939.

Suceava, dir. Romulus Cîn anul I, nr. 149, 150, 151, 15 153.

Muncă şi voe bună, revistă turală bilunară nr. 6 şi 7 din Iunie şi 1 Iulie 1939.

Bacăul, săptămânal, anul X nr. 930 de Luni 10 Iulie 193

Ţară nouă, (Cluj), anul I n din 9 Iulie 1939.

„Mătrăgună, Doamnă bună"

(Urmare din pag. 1)

„Eu vă dau pâine şi sare
Iar voi să-mi daţi leac şi sănătate". (43)

O altă buruiană, „înaltă, într'un fir, cu frunzele ca mătasea", se culege deasemenea „la zile scumpe, mari, culegătoarea fiind primenită şi curată". Se pune pâine şi sare şi se spune:

„Eu vă dau pâine şi sare,
Şi tu să fii de folos".

Buruiana aceasta se dă la fete mari, să o pună în apa în care se scaldă; „apă neîncepută dela Nistru". Atunci nimeni nu are ură pe ea. (44). Intocmai după cum fetele care poartă mătrăgună sunt iubite de toată lumea, sunt poftite la joc şi au noroc în dragoste.

Este, de altfel, o regulă generală ca aceea care pleacă să culeagă buruienile, să fie primenită şi curată; altminteri planta nu are nicio eficacitate. (45). Pui pâine şi sare, şi spui:

„Fac cruce şi bat mătănii
Şi pui pâine şi sare,
Să-mi dai leac". (46).

O altă plantă, *buruiana cu cinci degete (Potentila recta L.),* care e un soiu de panaceu universal, fiind bună pentru toate bolile, trebue pusă la fiert în ulcică nouă numai după ce ai aşezat-o întâi la icoane, bătând trei mătănii şi spunând: „Te primim cu pâine şi sare, să ne fii folositoare" (47).

Tot în Basarabia (satul Nişcani) *năvalnicul (Nephroditum filix mas)* (48) e săpat după ce se pune pâine şi sare, şi se fac trei mătănii, spunându-se: „Cum se bate lumea după pâine, aşa să se bată fetele după mire" (49). Altă informatoare (60 ani ,analfabetă) dă următoarea reţetă: „Te duci la *năvalnic,* faci cruce, pui pâine, sare şi zahăr şi baţi nouă mătănii. „Pentru dragoste ai crescut, pentru dragoste te rup. Tu, cinstit împărat *năvalnic,* cum tu ai ştiut a creşte şi ai ştiut a năvăli peste toate ierburile şi ai ştiut a năvăli peste toate florile, aşa să năvălească toată lumea la care te-a cumpărat" (sau îi spui numele). Apoi îl pui în ceară, îl porţi, te speli cu el" (50). Şi în Ţara Oaşului se sapă alte burueni decât mătrăguna punându-se la rădăcină ouă, pască, vin, etc. (51).

Obiceiul de a lăsa în locul plantei pe care o iei anumite daruri, se întâlneşte şi la Romani. Pliniu vorbeşte de *sporici* (Hist. Nat. XXV, 59) de planta asclepion (XXV, 11, de *scânteză (Anagalis arvensis;* XXX, 92).

*

Inainte de a examina, de astădată cu mai puţine amănunte, legendele mătrăgunei în Europa contemporană — să trecem în revistă documentele reproduse sau rezumate în acest capitol.

1) Românii nu cunosc legenda originii mătrăgunii din sământa unui spânzurat nevinovat (Europa nord-germanică); nici nu cunosc ritualul scoaterii mătrăgunei cu ajutorul unui câine negru (Europa-Orient).

2. Mătrăguna este planta erotică prin excelenţă. Ea aduce dragostea, căsătoria şi fertilitatea. In buruiana aceasta se găsesc însă virtuţi magice care promovează — dacă e culeasă în acest sens — avuţia omului. Fiind o sursă a dragostei (fertilităţii) şi a bogăţiei — este în acelaş timp şi o plantă medicinală, salutiferă.

3. Culegerea mătrăgunei are caracterul unui ritual. Sunt obligatorii: puritatea sexuală, curăţenia, tăcerea, etc. Planta se culege cu grijă să nu ştie nimeni de operaţie; de aceia e nevoie de izolare (pădure în care nu se aude cocoşul (52), nici câinii lătrând), de singurătate (să nu întâlneşti pe nimeni pe drum), e nevoie de taină (să nu-ţi cunoască nimeni intenţia). Fetele şi femeile joacă goale în jurul mătrăgunei. Uneori, culegătoarele se descalţă (atenuare a nudităţii magice). Perechile se drăgostesc şi se sărută. Frunza de mătrăgună o iau fetele „una peste alta", mimând deci unirea maritală.

4. Culegerea e controlată de o serie de gesturi şi precauţii magice. Mătrăguna trebuie culeasă când e lună plină. Frunzele nu trebuiesc apucate cu mâna, ci cu dinţii. Făina din care se face aluatul vrăjit, cu frunze de mătrăgună, trebue furat dela moară cu mâna întoarsă.

5. Planta trebue plătită, altminteri n'are eficienţă. I se dau, în schimbul rădăcinii, daruri: sare, pâine, zahăr, vin, etc. Mătrăguna e personificată: „Doamnă Mare", „Impărăteasă", „Doamnă Bună".

6. E foarte primejdioasă. Dacă nu e culeasă după reguli, sau dacă nu e bine îngrijită — virtuţile ei magice se întorc asupra celui care a cules-o. Mătrăguna e ambivalentă: forţele ei extraordinare pot fi îndreptate spre „bine" sau spre „rău"; spre dragoste şi sănătate — sau spre ură şi nebunie.

7. Fie că e culeasă pentru „bine" sau pentru „rău" — mătrăguna e respectată şi temută ca o plantă miraculoasă, deosebită de toate celelalte. In mătrăgună se găsesc adunate forţe extraordinare, care pot potenţa viaţa sau pot aduce moartea. Este, într'un anumit sens, o iarbă „a vieţii şi a morţii".

MIRCEA ELIADE

(39) I. Muşlea, *Cercetări folklorice în Ţara Oaşului,* p 208

(40) V. Butură, *Cultul mătrăgunei în Munţii Apuseni,* p. 3-a extrasului.

(41) „Apărătorul Sănătăţii", II,p. 202; citat de A. Gorovei şi M. Lupescu, *op. cit.* p. 80.

(42) Revista „Ion Creangă", V, p. 270; reprodus de Tudor Pamfile, *Duşmani şi prieteni ai omului* (Bucureşti, 1916), p. 91.

(43) P. V. Ştefănucă, *Cercetări folklorice pe valea Nistrului de jos,* p. 210—211 (nr. 311).

(44) *Ibid.* p. 210 (nr. 309).

(45) A. Arvat, *Plantele medicinale la Nişcani,* p. 75.

(46) *Ibidem.*

(47) *Ibid.* p. 76.

(48) Aceasta este identificarea lui Arvat, *loc. cit.* p. 110. Z. Panţu, *Plantele cunoscute de Români,* p. 192 identifică *năvalnicul* cu *Scolopendrium vulgare,* şi spune (p. 193) că această plantă e purtată de fete în sân pentrucă „are puterea magică de a face să năvălească peţitorii din toate părţile. Cf. şi A. Gorovei şi dr. Lupescu, *Botanica poporului român,* p. 92.

(49) A. Arvat, *op.* cit. p. 91.

(50) *Ibid.* p. 91.

(51) I. Muşlea, op cit. p. 206—207.

(52) Despre uzul formulei „unde cocoşul nu cântă" în descântecele româneşti, cf. V. Bogrea, *O străveche formulă de exorcism în descântecele româneşti* („Dacoromania", IV, 1926, Cluj), p. 886—891.

ACTUALITĂŢI ITALIENE

(Urmare din pag. 1-a)

seară în faţa Sfântului Petru se simte astfel atrasă de cele două braţe gigante ale Porticului berninian, care-o strâng spre-a o conduce pe treptele mormântului-altar, în vreme ce cupola de sus luminează pe tot cerul Romei globul iradiant al credinţei creştine.

Dar reflectoarele electrice şi-au răsfrânt în ultimele zile razele şi în altfel de pietre, mai vetuste mult decât cele aşezate de meşteri ca Michelangelo şi Bramante, pe faţadele Sfântului Petru.

Intr'adevăr, lucrătorii cari sapă la Roma galeria trenului metropolitan menit să lege gara actuală de zona monumentală a Expoziţiei Internaţionale din 1942 (putând transporta până la 25.000 de călători pe oră), au dat zilele acestea peste două statui romane de toată frumuseţea. In acel fund de tunel în construcţie, printre bulgării de pământ şi pietrele sparte, lumina lămpilor electrice a vibrat întâia oară pe conturul acelor statui păgâne — una de Divinitate agrestă masculină, cu braţele încărcate de struguri şi cu barba silvană; cealaltă de divinitate feminină, acoperită pe cap — mai înainte să le lumineze iar, după atâtea secole, razele soarelui pe care l-au mai cunoscut. Descoperirea lor s'a făcut noaptea. Iar coincidenţa face impresia celebrării unui rit, la cinci metri sub pământul Romei, într'o basilică subterană: deshumarea zeilor, din catacomba părăsită în care s'au îngropat singuri, atunci când au văzut ieşind la lumină din celelalte catacombe, cele adevărate, purtătorii de Cruce, spre a se răspândi prin templele, termele, amfiteatrele, basilicele şi grădinile Romei.

Formele permanente de viaţă îşi regăsesc astfel în Italia expresia lor. Cu toate că zonele septentrionale ale Peninsulei nu corespund cu ale Sudului său mediteranian, spectacolul în aer liber, de exemplu, retrăeşte acolo, astăzi, din ce în ce mai popular, de pe treptele Arenei din Verona între ruinele Termelor lui Caracalla; sau dintre boschetele parcului Boboli dela Florenţa, pe fondul de mare al teatrului grec din Siracusa.

Revenirii la vechile forme romane le corespunde din acest punct de vedere şi altceva: importanţa pe care au recăpătat-o, în Italia, manifestaţiile compacte de masse populare, la un spectacol în aer liber mai gustat şi aplaudat ca toate: un discurs al Ducelui, în piaţa publică.

In cadrul unor manifestări colective ca acelea de mai sus şi cu prilejul Expoziţiei Medicee dela Florenţa, despre care am mai vorbit, s'a înscenat acolo, în parcul vilei dela Poggio a Cajano (pe fundal de colină cu chiparoşi adevăraţi şi culise de măslini toscani autentici) o comedie a lui Messer Machiavelli: de data aceasta nu obişnuita *Mandragoră;* ci *Clizia,* de altfel tot atât de „boccaccesca" şi de specific florentină ca şi cea dintâi. O farsă cu accentuat caracter plebeu, prin care se evidenţiază însă aptitudinea de-a observa şi înfăţişa caracterele, din partea autorului celebrului *Principe.*

Prin *Il Maggio musicale* sau, acum, prin manifestaţiile puse la cale de Centrul de Studii Rinascimentale, pe care îl conduce Giovanni Papini, secondat de Ettore Allodoli şi de Enrico Rarfucci, Florenţa tinde să-şi regăsească din ce în ce mai satisfăcător locul de supremaţie în mişcarea culturală şi artistică a Italiei actuale.

Spre a-şi da oricine seama despre ceeace a însemnat operozitatea intelectuală pentru un om al primei Renaşteri florentine, se menţionează aici, că o parte din manuscrisele lui Leonardo da Vinci au fost editate (de cunoscutul studios englez Jean Paul Richter şi de fiica acestuia), în două mari volume de o mie de pagini, însoţite de aproape cincisute de ilustraţii. Toate aceste pagini nu constitue decât „lo zibaldone" al eruditului Leonardo, sau „caetul" său de însemnări, de observaţii şi de experienţe. („Zibaldone-le" lui Leopardi însumează însă opt volume!). Iată o dovadă în plus — când este vorba să se demonstreze caracterul pronunţat intelectualist al Renaşterii — despre ce a însemnat pasionanta străduinţe de fiecare zi a marilor artişti care-au ilustrat cea mai glorioasă carieră din viaţa artelor moderne.

De aceea, una din casele de editură mai active din I lia — Corbaccio dela Milano — lansând recent o no colecţie (intitulată atât de sugestiv „Lucrătorii cu mi tea", sau „Gli Operai dell'Intelligenza"), a ţinut s'o ina gureze cu traducerea în limba italiană a studiului pe ca germanul Hermann Grimm (profesorul de Istoria Arte dela Universitatea din Berlin) l-a consacrat lui Mich angelo. (Se remarcă în felul acesta cea mai nouă şi i portantă lucrare dedicată de Critica modernă, person lităţii marelui artist italian).

Dar pentru că este vorba de studii interpretative ale perei şi personalităţii celebrilor creatori de artă ai Itali nu vom omite de a semnala cu stăruitoare convingere pariţia cărţii pe care Pietro Bargellini o intitulează *Cit di Pittori* şi pe care editorul Attilio Vallecchi Florentin o prezintă în cele mai expresive posibilităţi grafice.

Pietro Bargellini este co-directorul revistei *Il Fronte pizio,* care apare de câţiva ani la Florenţa şi s'a imp drept cea mai reprezentativă publicaţie periodică de c rent literar, fiind cea mai îndreptăţită continuatoare a r vistei *La Voce,* pe care o publica tot la Florenţa, cât 1906 tânărul pe atunci Papini, prietenul şi colaborator de acum al discipolului său Bargellini.

Città di Pittori, adică „Oraşul de pictori" este Floren lui Cimabue bătrânul, a lui Giotto „il capomastro", a l Simone Martini, sau a lui Masaccio „pictorul fără pod be". Cartea lui Bargellini, în stilul ei atât de personal în acuitatea interpretativă de care dă dovadă integra este una din cele mai atrăgătoare şi ingenioase îndrum toare pentru cunoaşterea specificului florentin, pe care oferă unul din cei mai autentici şi admirabili prozato ai Italiei moderne.

* * *

Ziarele din Milano au publicat în ultimul timp o şti senzaţională, deşi a trecut total neobservată, pretutinden a fost terminat, în sfârşit, Domul din Milano, după o ju mătate de mileniu de când s'a pus piatra fundamental

Oricine s'a pierdut prin aglomeraţia de sub Galeri din centrul marei metropole lombarde şi a luat parte l viaţa ei acolo, deodată, ridicând ochii, a întrezărit pri arcuitura unei bolţi de sticlă miracolul unei construct exotice, ca dintr'o lume de basm nordic. Domul din Mi lano, exemplar unic de arhitectură gotică, contrazice li nia Romanicului italic. Intr'o atare arhitectură totul est în afară. Statuete, sculpturi traforate, motive decorativ vegetale, diavoli, îngeri, madone, turnuri, chenare, tot c imaginaţia cea mai romanţioasă a închipuit cu putinţ de sculptat în piatră, se găseşte pe exteriorul unui astfe de monument, a cărui siluetă apare prin aceasta între ruptă, răsfirată, spiritualizată, colosală şi miniaturizată i acelaş timp.

Interiorul în schimb este perfect nud, lipsit de oric podoabă de artă, în afara jocurilor de lumini multicolore ce străbat din vitralii. La Florenţa, cele mai caracteristic biserici ale Renaşterii au fost lăsate fără faţade. (Iată, d exemplu, San Lorenzo, pentru care şi-au dat întâlnire mecenatismul Medici-lor cu arta lui Michelangelo). In schimb, câtă bogăţie de elemente decorative oferă inte rioarele lor, care le şi transformă în adevărate muzee, cu turişti străini în timpul slujbei.

Domul din Milano, la a cărui împodobire exterioară s'a tot lucrat de o jumătate de mileniu (mai precis: din anul 1386) a fost terminat, aşa dar, în zilele noastre, fără a se putea spune totuşi că nu mai presupune nici o grijă. Căci interminabila Catedrală n'are, de exemplu, clopotniţă. După cum se obişnueşte în Occident, aceasta, se ştie, trebue să aibă forma unui turn mai înalt decât templul şi să se ridice într'o parte a lui.

Aşa va fi la Milano. S'a şi aprobat proectul Campanilului nou, care va fi împodobit în acelaş stil gotic floreal, de marmoră albă.

Se menţionează însă că va fi Campanilul cel mai înalt din lume. Prin aceasta supremaţia italică va adăoga un motiv în plus de orgoliu şi îndreptăţită încredere în sine, când este vorba de emulaţia constructivă în orice fel.

ALEXANDRU MARCU

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 24464-939

30

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII BI

UNIVERSUL LITERAR

ROPRIETAR:
C. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
RECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
crisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 30
SAMBATA 29 Iulie 1939

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Arta în artist

I de NICHIFOR CRAINIC

Arta nu există în natură, ci în spiritul omenesc. Ea e o ușire înnăscută a omului de geniu. Artistul se naște cu , iar cine n'o are în sânge, e cu neputință s'o dobândea- prin voință, prin educație sau prin cultură. Apariția ge- ului e o surpriză. Am putea spune: e una din minunile turale ale vieții omenești. Genialitatea nu se poate preve- a; și așa zisa lege a eredității n'o poate lămuri. Genialia- ea nu se moștenește și nu se reproduce în urmași. Ade- a, dimpotrivă, geniul consumă atâta energie spirituală, în- t urmașilor nu li se transmite nici măcar o inteligență mij- ie. Geniul e ireductibil la un factor comun. Pentru cei vechi nu constituia o problemă de deslegat. Enigma lui și-o ex- cau printr'un adaus de putere supranaturală în omul ales, ntr'o inspirație devină. Antichitatea considera pe artiști ofeți ai zeilor.

În fața gândirii moderne, geniul apare descoronat de chiul prestigiu divin. El a devenit problemă de cercetat soluționat. In cel mai rău caz, e considerat ca o anomalie natură patologică, fie fiziologică, fie psihiatrică. In cel ai bun, e socotit ca o lanteță universal omenească, izbucnită mai în cutare sau cutare celebritate printr'un concurs spe- al de împrejurări. Patologia geniului însă nu explică absolut mic. Căci dacă Dostoiewski, de pildă a fost epileptic, nu în- mnează că miile de oameni, cari au nenorocul să fie epi- otici, devin prin acest concurs de împrejurări Dostoiewski. dacă Eminescu a sfârșit în noaptea groasnică a nebuniei, însemnează că nebunii devin poeți de geniu. Afară de easta, nu toți oamenii de geniu sunt clienți ai casei de buni sau ai clinicelor psihiatrice. Ipoteza patologică, dim- trivă, pune într'o lumină mai enigmatică apariția geniu- . Căci dacă la mii și mii de nefericiți aceeași boală se anifestă ca o pustiire subnormală a ceeace este omenesc, omul de geniu ea apare înfrântă de măreția supranorma- a plăsmuirilor artistice. Ipoteza patologică e ilustrată în osebi de nume ca al lui Cesare Lombroso, Max Nordau Sigmund Freud. E în firea negativismului iudaic să în- seaască în mod sadic tot ce e strălucire și noblețe în crea- spiritului omenesc.

Să admitem totuși că genialitatea ar fi un efect al stărilor tologice, cum perla e un produs al stridiei bolnave. In ca- l acesta, ne întâlnim cu cealaltă ipoteză, a universalității niului. Această ipoteză sună în chipul următor: din mo- ent ce producția genială o gustăm cu toții și o demontăm itic în părțile din care e alcătuită, însemnează că toți sun- m deci egali cu geniul. Să admitem deocamdată că așa te. Dar dacă geniul e rezultatul, să zicem, al epilepsiei sau nebuniei, și noi toți suntem la nivelul lui de înțelegere, urmează în mod logic că toți suntem sau epileptici sau buni?

Ipoteza latenței universale a geniului o reprezintă în ip exemplar J. Segond prin cartea Le problème du génie. utorul, un mediocru și asiduu colecționar de anomalii din ografiile celebre, nu observă că normalitatea, pe care o știne, se contrazice flagrant cu anormalitatea, pe care o levă în viața unor oameni de geniu. Asemenea încercări lămurire, pe lângă faptul că nu explică nimic, isbutesc plus să discrediteze știința în numele căreea sunt debitate.

Universalitatea genialității, în contradicție cu explica- patologică, e o idee din ce în ce mai larg acceptată în tetica modernă. Ea pare inspirată de ideologia democra- că a egalizării oamenilor. Latentă în toți, genialitatea n'ar astfel decât un corespondent estetic al dreptului universal a vota. Precum în fața urnii nu există om superior și in- rior, fiindcă toți sunt unități egale ale suveranității popu- re, tot astfel creatorii de artă și amatorii sunt considerați nd „analogi", când „identici" în genialitate. Marele este- ian italian Benedetto Croce e de această părere. Din mo- ent ce amatorul gustă și înțelege opera, el se bucură de ge- u real ca și creatorul ei. Esența artei, după Croce, e intui lirică și această intuiție lirică aflându-se și în omul de niu și în amatorul de artă, constituie astfel o bază co- ună, un principiu egalizator între creatorul de frumos și noscătorul de artă. La întâia vedere, ea se bucură de apa- nța valabilității, dar nu rezistă unei critici oricât de su- are. Dacă admit că e o lege după care capacitatea de în- legere a amatorului este egală cu capacitatea creatoare geniului, ar trebui să admit și inversul acestei legi după re amatorul, în locul geniului, să creeze arta, iar creato- l să devină simplu amator. Am avea în cazul acesta un l de joc de-a geniul, trecut ca o bilă de popice dintr'o mână tr'alta. Dar lăsând gluma laoparte, să observăm că teoria i Benedetto Croce despre identitatea intuiției lirice, se în- meiază pe o regretabilă confuzie.

(Urmare în pag. 7-a).

Van Gogh — Lanul de grâu

Carnet de vacanță (1937)

VALEA RHINULUI

de MIRCEA ELIADE

FRANCEZII LA HEIDELBERG

Intorcându-ne seara acasă pe o stradă principală, întâlnim două studente franceze, braț la braț, cu capul gol, în *shorts*, călcând băiețește și fredonând un cântec vesel. Fac parte, fără îndoială, din grupul de studente și studenți francezi veniți pentru cursurile de vară la Heidelberg. Dar e uluitor să descoperi deodată cât de mult se schimbă strada la trecerea lor. Au, cum se spune pe la noi, un „succes nebun". Nemții aceștia placizi își zâmbesc unul altuia, ca și cum s'ar felicita că au avut norocul să asiste la un asemenea spectacol. In deosebi femeile sunt înduioșate, urmărind cu ochii pasul sprinten, săltăreț, al celor două franțuzoaice cu genunchii goi. Și nu se pot opri să nu exclame — cu admirație maternă, dar și cu o undă de regret —: „Francezi! Parisieni!"...

Asta îmi amintește întâmplările din vara trecută, în Berlinul Olimpiadei. Entuziasmul spontan cu care erau întâmpinați sportivii francezi, admirația totală față de glumele lor, de „manierele" lor, de flanela și bascul lor. Toată lumea își continua drumul cu mai multă însuflețire, după ce manifestase câteva clipe — spornic, teutonic — la trecerea autobuzelor cu sportivi francezi. Fără îndoială că lucrul acesta nu e întâmplător. Germanii, cu tot orgoliul frenetic al rasei lor, suferă de un curios complex de inferioritate față de francezi. Admirația pe care au arătat-o întotdeauna marii creatori germani geniului francez, este împărtășită întru totul de mulțimea de pe stradă. Evident, admirația aceasta se manifestă complex și divers, după împrejurări. „Buni soldați, francezii!", îți spune neamțul de treabă, care a făcut războiul. „Dass war etwas **prima!**", își amintește tânăra pereche care a vizitat Parisul. Iar cel care știe o poezie de Lafontaine, din școală, — ți-o spune. Intr'un anumit sens este un titlu de glorie pentru el; și își dă seama de asta.

Asemenea întâmplări te liniștesc. Iți dai seama că Europa întreagă nu e decât rezultatul geloziei, înfruntării și colaborării — cu sau fără voia lor — a acestor două mari tulpine, germanii și latinii. Pentrucă sentimentul de inferioritate al nemților față de francezi nu are nimic degradant, nu e refularea unei invidii sau a unei spaime — cum sunt complexele de inferioritate ale rasselor colorate în stare de robie sau semi-robie. Este mai de grabă omagiul permanent pe care îl aduc germanicii unor calități pe care nu le mai au, sau pe care nu le-au avut niciodată: grație, degajare, ironie, libertatea de a fi neserios...

NECKARSTEIN

Aproape trei ceasuri cu vaporașul pe Neckar. Indată ce ieșim din Heidelberg, peisagiul începe să se schimbe. Bolta cerului parcă se lărgește, dealurile se depărtează. Dar mai este ceva: sonoritatea tot mai clară a văzduhului de deasupra văiei. Asta îți amintește bucăți de Grieg — pentrucă și muzicanții, cum prea bine s'a spus, își au peisajele lor. Și, poate, ceva mai mult: operile fiecăruia dintre ei păstrează o corespondență absconsă cu ceasurile zilei. De ce oare este întotdeauna dimineață când auzi **Lyrische Stücke** ale lui Grieg?...

Coborîm la debarcader și pornim îndată în pădure, spre castelul ruinat. Urcăm pe o uliță bine pietruită; ultima casă e un șopron la capătul căruia se aude geamătul înăbușit al unui herestrău. Pădurea e deasă de pe acum. Incă zece pași și totul se mistuie; aproape că nu se mai aude nici răsufletul înfundat al herăstrăului. Un sfert de ceas de drum, la întâmplare, urmând cărările după capriciu, și întâlnim o alee „particulară". Pornim spre cealaltă parte a pădurii. Și, deodată, fără să se facă prin nimic presimțite, ruinele castelului. Bălăriile și iedera au crescut viguroase pe grămezile de moloz, printre rumegătura pietrelor. O clipă, am impresia că ruinele acestea sunt cu desăvârșire părăginite. Dar descopăr repede câteva bănci, bine ascunse sub frunziș. O pereche se odihnește cu oarecare solemnitate. Pe un zid, o fată fără vârstă, încruntată de atâta atenție, își pregătește aparatul de fotografiat, apăsându-și-l în piept. Ruinele sunt abandonate vegetației, pentru a nu corupe cu nimic peisajul. Dar și turiștii sunt ținuți în seamă. Băncile sunt măiestru distribuite; de ori unde ai privi, nu descoperi decât una singură, și aceasta bine camuflată. Scriu aceasta fără nici o ironie. Căci, astfel, castelul își păstrează melancolica lui nuditate. Pe ziduri, pe bolovane, pe ruini — nu vezi acum pe nimeni. (Dacă sunt bănci?!). Și înțelegi mai bine melancolia acestor pietre care au încetat să trăiască de câteva sute de ani. Reîntoarcerea construcției la condiția sa primordială: piatra, matricea minerală.

PIETRELE ȘI MOARTEA

Asta îmi amintește un vechiu aforism, pe care niciodată n'am avut curajul să-l mărturisesc. Există un singur fel de „moarte" pentru regnul mineral: deslipirea din matricea telurică, și integrarea într'o construcție născocită de spiritul omului. Pietrele astfel smulse din modul lor firesc de a fi, încep să participe la un nou destin: acela al condiției umane — dramatice, agonice, efemere. Un bloc de piatră desprins din zidul unei cetăți și prăvălit în vale, stă acolo „mort". Nu e locul lui, acolo; nu s'a născut și n'a crescut în acel peisaj. Izbutise să fie însuflețit de o altă viață, spirituală de astă dată, numai atâta timp cât se afla integrat într'o construcție. Amorf în el însuși, blocul de piatră participa atunci la formă. Așezat de mâna omului într'un fel sau altul, devenise transparent și viu — căci în construcție se răsfrânge o întreagă cosmologie.

Condiția aceasta, nobilă dar nefirească, a pietrei este, desigur, efemeră. Indată ce *spune* ceva care nu era implicat în modul ei de a fi — piatra cade sub legea timpului. Și când trupul viu al construcției se sfarmă — pietrele nu se mai pot „întoarce" în formele anterioare (matricea telurică, peisajul). Mor, atunci, și ele de aceiași moarte degradată a celor mai mulți dintre oameni. In fond, ca să-mi duc gândul până la capăt, ceeace face omul, construind, este o *ispitire* a regnului mineral. El vrea să modifice modul de viață și de expresie al minereurilor și pietrelor, și izbutește. O stâncă în peisajul său nativ *spune* ceva — și cu totul altceva spune ea, fracturată sau rotunjită, într'o construcție. De data aceasta participă și ea la expresia ideilor, a normelor. Trăiește mai intens și spune mai precis — dar toate acestea temporal, pentrucă lucrul mâinilor omenești cunoaște moartea. Cred deasemenea că se poate încerca o apropiere în-

(Urmare în pag. 3-a)

Subiectivismul în cercetarea literară

— Istoria literară și critica literară —

I de G. C. NICOLESCU

Un aspect dominant în literatura noastră actuală este cel de criză, bineînțeles în ceea ce privește calitatea, iar nu cantitatea ei. Lucrul a prilejuit articole și anchete, mai atente sau mai superficiale — în orice caz a fost examinat de mulți. Totuși, nu s'a ajuns la niciun rezultat, pentrucă fiecare a căutat totdeauna mai ales direct remediile, fără să-și dea seama că ele nu puteau fi aflate atâta vreme cât cauza nu era precis identificată. Eu însumi, care sunt departe de animatele discuții literare ale zilei, am fost ispitit acum câtăva vreme de această problemă a crizei literare românești.

Articolul scris atunci n'aducea ca noutate decât afirmația, care va fi surprins și supărat pe mulți, că vina acestei crize nu cade asupra publicului, ci asupra scriitorilor. Și încheiam cu speranța că voi putea reveni asupra celui mai important aspect al ei. Voiam să vorbesc despre critică. Și am întârziat să o fac — de ce n'aș mărturisi-o?— și din cauza dorinței de a nu intra pe un teren în care orice discuție devine imediat o polemică. Nu însă excesiva prudență a determinat această rezervă, ci teama de a fi nevoit să citez nume și exemple, din care ar fi reieșit insuficiența și vinovăția criticei în criza noastră literară, teama de a fi bănuit că urmăresc o „intrare în circulație", prin solidarizarea tuturor împotriva mea, ceea ce n'ar fi fost greu de realizat, și, în sfârșit, teama de a da naștere unei discuții în care totul să treacă pe plan personal, iar fondul principal al lucrurilor să rămână în situația de mai înainte.

Intâmplarea face să se fi produs două manifestări teoretice în ce privește istoria literară și critica literară și în legătură cu acestea discuția se poate face fără a-i da un caracter personal. Este vorba de articolul d-lui G. Călinescu: *Tehnica criticei și a istoriei literare*, din volumul *Principii de estetică* (Buc. 1939), și eseul *Problema criticei literare*, din volumul *Pagini de critică literară* (Buc. 1938) al d-lui Vladimir Streinu. Un critic dublat de un istoric literar, de o parte, un critic literar pur, de altă parte, sunt alăturați printr'o concepție înrudită în privința participării elementului subiectiv la judecata literară.

Alăturarea însă provine și din altă cauză. Deși cei mai mulți susțin că istoria literară și critica literară sunt două lucruri deosebite, mie îmi par numai două aspecte deosebite ale aceluiași obiect. In privința raportului dintre critica literară și istoria literară, special sau incidental, s'au scris unele lucruri, dar pretutindeni s'a făcut o adâncă distincție între ele, chiar dacă s'a cerut uneori istoricului literar, alături de erudiție să posede și *gustul* criticului. Cel mai aproape de adevăr mi-a părut însă Thibaudet, care era deopotrivă critic și istoric literar el însuși, când a spus: „Je sais bien que la critique et l'histoire littéraire, cela aussi fait deux rives distinctes; mais le critique qui ignore l'histoire littéraire n'a aucune chance de durer lui-même dans l'histoire littéraire, et l'historien de la littérature qui manque de goût critique tombe à plat dans un morne pédantisme". *(Physiologie de la critique*, Paris, 1930, p. 76—77). Cu alte cuvinte, spre deosebire de cei citați mai înainte, care ridicau pe primul plan pe critic, punând accentul pe necesitatea ca istoricul literar să aibă și *gustul* acestuia, socotesc tocmai că nu poate fi cineva critic și nu poate pune în valoare *gustul* său, dacă îl are, fără să fie istoric literar. La noi, mai ales, pentrucă acțiunea criticei se aplică în special asupra actualității, se crede, în general, că e suficientă lectura operei despre care urmează să se scrie și, eventual, o cultură literară care, oricât de mare, nu poate fi suficientă atâta vreme cât nu este de specialitate. Ca să iau un caz concret, mă opresc asupra recent apărutei ediții a operei lui I. Heliade

(Urmare în pag. 7-a)

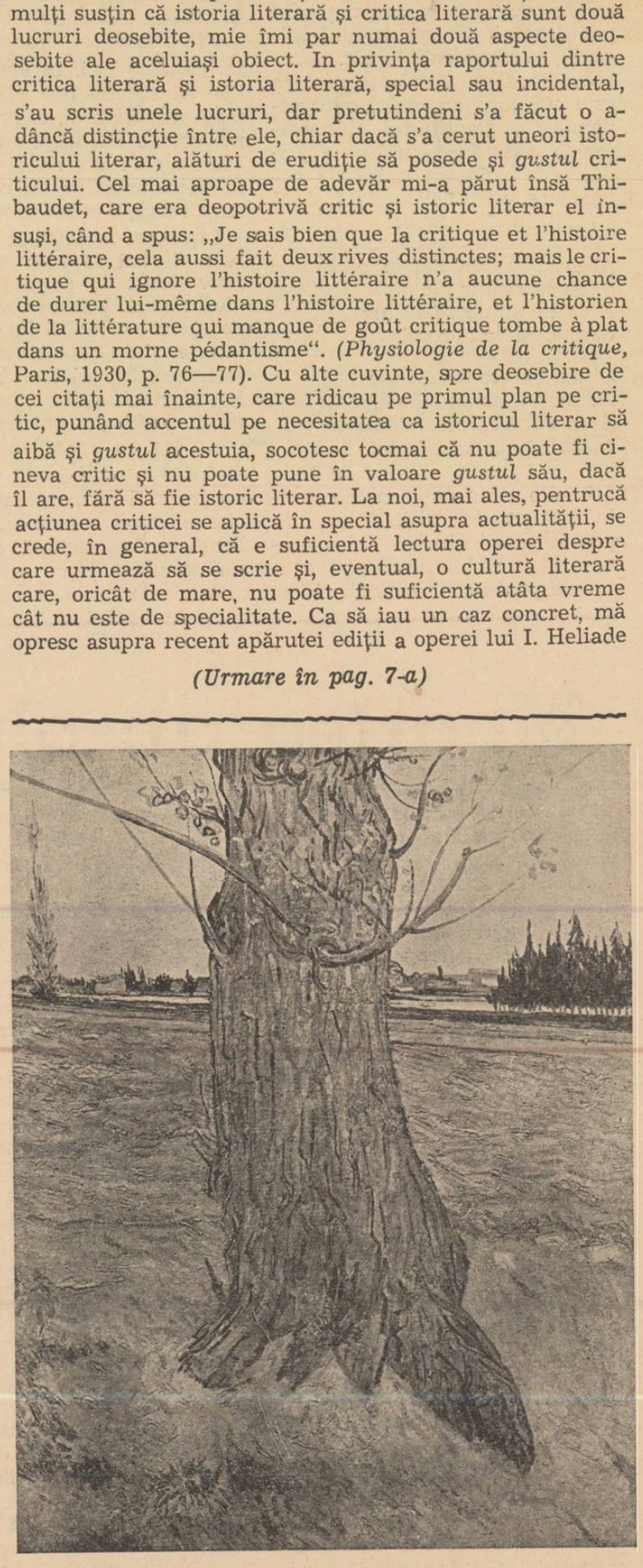

Van Gogh — Copacul

Sluga pădurii

u trebue să 'mparți lumina cu mistreții,
u iepurii în care nu ai tras alice —
e milă — când ceaslovul milelor, ce zice,
u știai ; când râdeau vânătorii, isteții !

um raza 'ntinde masa pe-albastru'nvârtecuș,
n ochiul de isvor, la goange, locul zânei
e joc să-l muți în alte cascade ale clinei,
ă slugă ești pădurii întregi, vătaf de urși !

ă știi să bați în pinteni, voios, când plouă'n munte,
trăsnetul s'asculți cu calmul de bondar
e face'n hanul florilor beție de nectar,
brațul să 'mpletești la cerbi în ramuri crunte.

u, ca să fii poet pădurii, alte semne
u trebuie să ai decât un tibișir,
dacă vrei prea mult, pe lira ta un fir
in chica somnoroasă a unui Strâmbă-Lemne...

SIMION STOLNICU

CRONICA LITERARĂ

Cercetări asupra poeziei noui

METAFORA

de CONSTANTIN FANTANERU

Din definiţia poeziei ca o diferenţă de mărime dintre viaţa universalului viu şi viaţa umană, vom scoate şi definiţia adecuată a metaforei. Metafora este instrumentul prin care încercăm să diminuăm această diferenţă cosmică, instrumentul de care ne slujim să ne apropiem de mister, să-l aproximăm. Crescută din materialul cuvintelor cotidiane, metafora se va deosebi de limbajul abstract-degradat, prin funcţia ei. Funcţia ei este aceeaş cu a poeziei. Căci poezia în sine, este o structură analogică, o „abstracţie". adică o desprindere a realului viu şi universal, din devenire, din nesemnificativ şi moarte. Poezia însăşi, în întregul ei, este tot un instrument, o metaforă, ea comunică *altceva* decât ceeace „psihologic" şi „conceptual" pare că este, ea încearcă să reveleze misterul, să unifice realul, să ne integreze în cosmos. Prinurmare, prin metaforă nu trebue să înţelegem numai anumite *cuvinte* din poem, cele cunoscute cu numele de „figuri", „comparaţii", etc. In totalitatea ei, poezia împlineşte o funcţie metaforică. „In limbajul poetic cuvintele nu sunt numai expresii, ci sunt corpuri, substanţe, cari solicită atenţia şi ca atare. S'ar zice că stările sufleteşti exprimate în poezie, câştigă, datorită acestor virtuţi actualizate ale cuvintelor, potenţa unui mister revelat în chip definitiv. Cuvintele limbajului poetic devin deci revelatorii prin însăşi substanţa lor sonoră şi prin structura lor sensibilă, prin articularea şi ritmul lor. Ele nu exprimă numai ceva prin conţinutul lor conceptual, ci devin revelatorii prin însăşi materia, configuraţia şi structura lor materială. Limba poetică nu întrebuinţează cuvintele numai pentru darul lor expresiv-conceptual, ci şi pentru unele virtuţi latente ale lor, pe care tocmai poetul ştie să le actualizeze.... Limbajul poetic este prin urmare prin latura sa materială, ritmică şi sonoră ca atare, ceva „metaforic". *(Lucian Blaga).*

Conform acestui adevăr despre funcţia metaforică în sine a poeziei, se pot cita nenumărate strofe sau poeme întregi, din poeţii mari, fără a întâlni „figuri", „comparaţii", etc. Simbolul învălue total poezia, ea este un corp analogic, o corespondenţă. Conţinutul ei corespunde *altundeva,* în lumea jinduită de voinţa noastră de cunoaştere metafizică. Iată două strofe din *Eminescu:*

Şi dacă ramuri bat în geam
Şi se cutremur plopii,
E ca în minte să te am
Si'ncet să te apropii;

Şi dacă stele bat în lac
Adâncu-i luminându-l,
E ca durerea mea s'o'mpac
Inseninându-mi gândul.

Nici o comparaţie, nici o „metaforă" propriu zisă. Totuşi, în puţine poezii din literatura universală se stabileşte ca aici, o atât de profundă analogie între om şi cosmos, între suflet şi viaţa universală. Ca în cea mai limpede viziune magică a lumii, „ramurile" apropie iubita, iar „stelele" însenineză gândul. Corespondenţele magice îşi produc influenţa. „Durerea şi iubirea devin aici moduri de înţelegere a lumii, instrumente de cunoaştere". *(Dan Botta).*

Funcţia global metaforică a poeziei este evidentă. Se naşte însă întrebarea: ce rol îndeplinesc atunci metafora propriu zisă, figura, comparaţia? După opinia noastră, funcţia metaforei izolate, risipite ici şi colo, în strofe, este cu mult scăzută faţă de acea globală a poeziei.

Dacă poezia în sine nu are fiinţă metaforică, — figurile din cuprinsul ei nu prezintă nici un folos, nu conving, nu revelează nimic. Poetul trebue să se preocupe de funcţia metaforică în sine a poeziei, iar nu de metaforele izolate. Să-l intereseze întregul, iar nu partea. Oricât de ingenioasă ar fi partea, netopită într'un tot, nu împlineşte nici o menire, n'are „mesaj". Un poet mare nu este creator de imagini, de metafore, — ci un descoperitor de analogie, de fecunde corespondenţe revelatoare de mister. Oricât de *metaforică* ar părea opera lui, oricât de captivante ar fi metaforele semănate în versurile sale, valoarea lirismului său se va afla dincolo de aceste străluciri verbale, — în rădăcinile mistice, creatoare de pârtii între om şi cosmos. Aşa ni se pare a fi opera poetică a d-lui Lucian Blaga, considerată în critică, de mult, ca năpădită de metaforism. De fapt, în această operă lirică, metaforismul izolat stă supus metaforismului de ansamblu, şi nu vom întâmpina nicio „figură", care să nu *plasticizeze* sau să nu *reveleze.* Iar în ansamblul ei, opera am văzut că este produsul unei gândiri magice. Intr'o poezie de viziune magică inflorescenţa metaforismului este, pe de altă parte, cât se poate de naturală, fiindcă se apelează cât mai des la simboluri, la semne, spre a stabili relaţii, a înoda corespondenţe. Metaforismul constitue însă o lume de vrajă pe care poetul trebue s'o stăpânească. El trebue să supue metafora „izolată", funcţiei general metaforice a poeziei. In vers nu trebue să se remarce dibăcia formală a metaforei, ci prezenţa unei esenţe iniţiatice sub simbol. Poezia este un ritual de luare în posesiune, iar nu o îndemânare seacă, o cimilitură.

Inşelarea metaforică ni se pare a fi răul de care suferă mai grav decât de orice poezia tânără de azi. Intr'un veac în care poezia are o înaltă funcţie revalatorie, şi în care metafora este instrumentul ei înaintea ritmului, a rimei, a armoniei, etc., tinerii poeţi au putut crede că metafora, ca procedeu figurativ, este calea decisivă în lirism. Şi au început să construiască metafore, după o manieră generalizată ca o molimă, fără să se mai gândească la structura în sine a poemei, la sensul ei de ansamblu. Metafora izolată a crescut în câmpul lor senzitiv ca ierburile spinoase pe un pământ pietros, ce nu se lasă arat nici semănat. Oricâtă vegetaţie ar avea un astfel de pământ, cine poate spune despre el că este *cultivat?*

Obârşia metaforismului se găseşte la d. *Lucian Blaga,* care a spus: „flori cu sâni de lapte", „snopii de senin ai cerului", „amfora eului", „pieptul *gândurilor*", „sănii grele de tăceri", „poteca sărutărilor de ieri", „gâtul paşilor de cai pe drum", „clipe de tămâie şi de in", „degetele amintirii", etc... In oricare poezie a d-lui Lucian Blaga, metaforele de acest fel sunt topite în întreg, şi analiza ar putea arăta cum fiecare se justifică prin sensul magic al cuvintelor. Ceea ce nu se întâmplă decât rareori la poeţii de ale căror producţii ne-am ocupat. Denunţând procedeul, noi denunţăm o lipsă de profunzime, atragem atenţia asupra conformismului, asupra absenţei unei arte poetice originale. Metafora „tip" constă în alăturarea a două substantive, unul concret şi altul abstract, fie punând unul în genitiv, sau legându-le prin prepoziţia „de" „cu": „pieptul gândurilor", „clipe de tămâe". Vom cita cât mai multe exemple din poeţii noui, spre a arăta cum procedeul le stârpeşte nota personală, îi uniformizează, nu le garantează durata peste timp. Fiindcă „metaforele" par împrumutate unul de la altul sau lucrate în comun, ca într'o devălmăşie lirică. Iată la d. *George A. Petre:* „perne de linişti", „perna cugetului", „piciorul gândului", „pumn de cuget", „ciobote de gând", „Everestul nimicului", „bulgări de tăcere", etc. *(Umbre şi lespezi);* d. *Hara Dumbie Th. Ţugui:* „lăstarele tăcerii", „jgheaburi de lumină", „azima bucuriilor", „mângâiere cu degete de melodie", „foi galbene de soare", „cocorii gândurilor", „mugurii sufletului", „altar de pagini", „palme de lună", „ciob de veşnicie", etc. *(Liane crude);* d. *Aurel Chirescu:* „cucii fluerului", „frunzele zilelor", „imnuri de smalţ", „inima stelei", etc. *(Finister);* d. *Valeriu Olaniuc: „snopii de lumină",* „îngerii inimii", „ramuri de nădejde", „brâu de zile grele", etc. *(Ţărmul luminii);* d. *George Todoran:* „mânzii timpului", „porumbeii gândului", „îngerii îndoelilor", „mări de elegie", „vreascuri de astre", „zodie de lapte"; „cerul pâinei", „cetină de gând", „snop de vers". „buze de-amintire", „frunza anilor", „turma psalmilor", „pumn de primăveri", „laptele jarului", „rândunici în brâu de primăvară", „albăstrele 'n vers de bucurie", „lăstunii liniştilor", „leat de poezie', „turme de ispită", „vârtelniţa trecutului", „pumn de dor", „zarzări de gânduri", „brâu de înserare, etc. *(Rod peste mâine);* d. *Teodor Al. Munteanu:* „creanga visului", „ramurile amurgului", „ciorchini de vis", „holdele amintirii", „liturghia amintirilor", „snop de cer", „iarna baladei", „uşile vremii", „curpeni veşteji de nelinişti", „plosca desnădejdiei", „ceşti de plâns", „zarzări de lumină", etc. *(Viori de lut);* d. *Gh. Antonovici:* „crengi de zâmbet", „cofe cu răcoare", „tălăngi de soare" etc. (Mircea Streinul: Poeţii bucovineni); d. *Ghedeon Coca:* „larg de elegii", „viscol de destine", „lănci de zodii", etc. (op. cit.), d. *George Drumur:* „funde de tăceri", „maluri de lumină", „păunii dimineţilor", „braţe de tăceri", „sălbăticiuni de azur", „dulămi de balade" (op. cit.), d. *Teofil Lianu:* „file de stihii", „crengile amarului", (op. cit.) etc. d. *Vasile I. Posteucă:* „dumbrăvi de gânduri", „mânile cu pânset de caval", „dumineci de singurătate" (op. cit); d. *Iulian Vesper:* „smirna orei albastre", „seara cu palmele 'nflorate", „cercuri de elegii", „lemnul scund al serii", „aleile timpului", „dimineaţa braţelor", „luceafărul gândului", „mărăcinişul lunei", „pelerine de stele", „dimineaţa timpului", „parc de soare", „creangă de senin", „frunzele elegiilor", „crângul de rugăciuni", „genele luminii", „tăceri de albine", etc. (op. cit.), d. *Cristofor Vitencu:* „urechile mării", „scrin de tăceri", „rîtul durerii", etc. (op. cit.), d. *Ernest Bernea:* „nasul durerii", „cănile vremii", „poala tăcerii", „mânile nopţii", „genele serii", „stânca durerii", „pasul tăcerii", „cântec de minune", „azimă de seară", etc. (op. cit.), *(Gând şi Cântec);* d. *George Meniuc:* „arcade limpezi de linişti", „parcul sufletului", „geamul orizontului", „ciocârlia solfegii bea'n azur", (opt. cit.), d. *Ion Şugariu:* „cicoarea poeziei", „codri de cuvinte", „zâmbetul caişilor", „pupilele mulgeau laptele zărilor", „ugerul de sare-al depărtărilor", „pluguri de lumină", „ograda gândului", „viţeii tăinuitelor cuvinte", „oile de gând", „merele avântului", „pruncul gândului", „cerul inimii", „roua gândurilor", „struguri de poezie", „duminica surîsului", „geamuri de poem", „degetele gândului", „roua inimilor", etc. *(Trecere prin alba poartă);* d. *Mihai Beniuc:* „aurul tristeţii", „parcul înserării", „aurul poemii", „ieslea clipei", „pomul zării", „pisica urîtului", „lăcustele anilor", „vârtelniţa trecutului", „cerul amintirii", „cismele ciasului", „caldarâmul vremii", „trupul anotimpului", „vatra inimii", *(Cântece de pierzanie;* d. *Emil Giurgiuca:* „pârâul lunii", „căpătâiul serii", ieslele aurorii", „floarea zilei", „trupul zorilor", „snopul soarelui", „maicile serii", „zambilele amintirii". „dorinţa lunii", etc. *Anotimpuri);* d. *George Fonea:* „plânsul mâinii", „tâmplele tăcerii", „fundă de senin", „obrajii aurorii", „oile iernii", „marchizele tăcerii", etc. *(Intoarcere în vreme);* d. *Grigore Popa:* „foi de lună", „vatra veacului", „obrazul pământului", „flora suferinţei", „cerbii visului", „pâinea din obrazul lui Iisus", etc. *(Cartea anilor tineri);* d. *Vlaicu Bârna:* „dunărea viorii", „pomeţii serii", „vreascuri de nori", „păr de ape", etc. *(Cabane albe);* d. *Constantin Salcia:* „cosciugul nopţii", „vrafuri de ani", „leagăn de tăceri", „talazuri de vis", „făcliile tristeţii", „crengi de vis", etc. *(Logodna apelor)* d. *Vasile Culică:* „canarii gândurilor", „castana inimei", „fluturii lacrimilor", „pletele viselor", „frunzişul anilor" ; „palmele tinereţii", „degetele copilăriei", „pieptul rugăciunilor" „strugurii îmbrăţişărilor", etc *(Ili);* d. *Alexandru Baiculescu* „fluerul tristeţii", „foi de lună plină", „lire mari de cer", „fac ciocârliile gargară cu azur"; etc *(Cale lactee);* d. *Petre Ecovescu* „târgul imaginilor", „porţelanul simbolului", „coasa oricărei impresii", „a ironiei pisică", „cerbi revoltei", „deochiatul vorbelor iarmaroc", „copoiul gândului" „dunărea văzduhului", „castana văzduhului", „negoiul de'ntuneric", „haţegul de vrajă", etc. etc. *(Dajdia umbrelor).*

(Va urma)

RAINER MARIA RILKE:
Povestiri despre bunul Dumnezeu

Trad. cu un studiu despre Rilke, de Nichifor Crainic

Rândurile ce urmează au rostul să anunţe doar apariţia în ed. „Miron Neagu", a cărţii lui *Rainer Maria Rilke,* „Povestiri despre bunul Dumnezeu", tradusă din limba germană şi precedată cu un studiu despre Rilke, de d. *Nichifor Crainic.* Locul nu ne îngăduie o prezentare mai largă, aşa cum tălmăcirea meritată, datorită studiului d-lui *Nichifor Crainic* despre poezia religioasă a lui Rilke. Altădată, când împrejurările ne-or ajuta (scriem acum în luna de concediu, — departe de bibliotecă), vom analiza amplu acest studiu, poate cel mai de seamă din câte s'au scris asupra poetului mistic german. D. Nichifor Crainic numeşte concepţia religioasă a lui Rilke, „panteism evoluţionist". „Panteism", fiindcă Rilke caută pe Dumnezeu nu altundeva decât în lume, în tot ce există, în sufletul omului cât de sărac şi trist, în fiinţa lucrurilor cât de şubrede şi efemere; „evoluţionist", fiindcă Dumnezeu nu se găseşte tot, dintr'odată, ca un adevăr preexistent, ci el se dobândeşte treptat, ca un câştig al dragostei şi al credinţei. La fiinţa lui Dumnezeu se construeşte ca la zidirea unei biserici, a unui dom. Aceşti zidari sunt în deosebi căutătorii de frumuseţe şi adevăr, poeţii şi artiştii. Dumnezeu există, — în viziunea mistică a lui Rilke, — atât cât este descoperit de om, — şi trăieşte atât cât trăieşte cel care l-a găsit în sufletul său.

Moartea omului însemnează şi moartea lui Dumnezeu, dacă nu are cui să-l lase moştenire:

Ce te vei face, Doamne, când eu voiu muri?
Eu sunt ulciorul tău — când mă voiu sparge?
Băutura ta sunt — când mă voiu strica?
Sunt haina şi'ndeletnicirea ta,
cu mine-ţi pierzi tu înţelesul.

După mine, tu nu vei mai avea lăcaş
unde vorbe calde şi prietenoase să te'ntâmpine;
picioarelor tale trudite le vor lipsi
sandalele de catifea, care sunt eu.
Ce te vei face, Doamne? Mie mi-e teamă
(Stundenbuch)

A face pe Dumnezeu principiu imanent în lume, însemnează a-i condiţiona existenţa de strădania omului de a-l găsi şi de dăinuirea omului care l-a descoperit. Această atârnare a lui Dumnezeu de soarta firavă a omului, o numeşte mai departe, d. Nichifor Crainic „mizerie metafizică". Cu totul altceva este mistica ortodoxă, pentru care Dumnezeu este *principiul transcendent al lumii,* Tatăl din care purcede tot ce există şi căruia omul îi este fiu. In creştinismul tradiţional spiritul creator nu se confundă cu creatura, şi credinţa că Dumnezeu se identifică cu lumea este osândită de doctrină! Concepţia lui Rilke se alimentează însă din mistica germană veche, a Evului mediu.

Meister Eckart afirma identitatea dintre eul uman şi Dumnezeu, iar calea spre Dumnezeu nu era decât calea spre adâncul cel mai intim al sufletului. Spre a găsi pe Dumnezeu, ajungea să fie descoperită esenţa pură a eului omenesc. Cu cât mai profund este isvorul misticismului ortodox, care vede pe Dumnezeu ca o măreaţă transcendenţă, vecinică înainte de om şi după om! Desvăluind „mizeria metafizică" a concepţiei religioase a lui Rilke, — d. Nichifor Crainic subliniază în schimb mai viguros strălucirea lirismului poetului german. „Dar o mizerie înfăşurată în mantia înstelată a celei mai fermecătoare poezii ce s'a scris în vremea din urmă. Numai în această carte a Ceaslovului (Stundenbuch, n. r.), sunt ca la trei mii de versuri şi aproape fiecare vers este o imagine nouă, inedită. Ritmul încordat le rostogoleşte unele peste altele într'o Niagară de poezie. La rândul ei, fiecare imagine e un nume nou, pe care poetul i-l dă lui Dumnezeu.

Toate lucrurile din cer şi depe pământ poartă numele lui, iar acest nume cade peste lume ca o ninsoare cosmică în care mii şi milioane de fulgi se contopesc în aceeaş strălucire unică".

Cronica ideilor

„Moartea absolutului"

de MIRCEA MATEESCU

Este sigur că gânditorii veacului trecut au abandonat cercetarea „numenală" a lumii, nu pentrucă evidenţa relativităţii materiei le-ar fi părut categorică, dar pentru a căuta *astfel şi în alt loc, absolutul.* Sentimentul relativităţii şi toate lucrările apărute în acest sens, sunt de dată destul de recentă, relativitatea însăşi este o noţiune modernă, la care s'a ajuns nu prin critica destructivă pe care autorii relativişti ar fi făcut-o „lucrului în sine", absolutului, dar din analiza experimentală a lumii fenomenale. Este uimitor cu câtă uşurinţă s'a putut propaga această confuziune. Aproape nimeni, dela Kant, nu s'a mai ocupat de absolut, Fichte însuşi îi reproşase lui Kant că încurcă teoria cunoaşterii cu această mortăciune de *„numen".* Toată lumea a fost de acord ca să se renunţe la „lucrul în sine", nu însă la absolut, caşicum n'ar fi fost de aceiaşi esenţă. Urmând îndemnul lui Fichte, Hegel şi Schelling au înlocuit, grosier, absolutul numenal prin acela „fenomenal". Această încercare de mistificare a esenţelor, nu dovedeşte însă alt lucru decât dorinţa vie, a omului, de a „trăi absolut", de a şi-l „apropria", aureolându-şi, astfel, artificios, existenţa, dorind să fie, cu orice preţ, demiurgic, asemenea divinităţii. A vrut, adică inidividul să aibă şi să verifice, aici, în existenţa aceasta, a faptelor şi a varietăţii, idealul fix, nepământean, aparţinând *esenţial* lumii „de dincolo". Nu s'ar fi ajuns însă niciodată la asemenea atitudine prometeică, fără de ajutorul raţiunii.

Omul a fost foarte sensibil la rezultatele „ştiinţifice" pe care le-a obţinut, asupra materiei fenomenale, pornind dela raţiune. Dacă a putut pune „ordine" şi stabili o cauzalitate între oarecari evenimente biofizice, concluzia a fost că acest instrument miraculos al cunoştinţei, inteligenţa, poate epuiza cognitiv întreaga realitate.

Şi atunci, dece să mai alergăm după o *altă realitate,* după una pe care nimeni n'a văzut-o vreodată, nimeni n'a cunoscut-o, cei mai „dogmatici" mulţumindu-se să afirme doar că *există?* Intr'o epocă în care ştienţifismul raţionalist a dat atâtea roade concludente pentru stăpânirea realităţii, nu cumva aveau dreptate Fichte, Hegel şi ceilalţi să renunţe, uşuraţi, la „mortăciunea aceia de *numen",* nădăjduind, astfel o cunoaştere *totală* a lumii, pe cale raţională, deci postulând un *alt absolut?*

Să vedem însă care au fost urmările „credinţei" în „absolutul fenomenal". [1])

Tot căutând „eternul" şi „imuabilul" în direcţia concretului pozitiv, până la urmă, raţiunea însăşi a ieşit compromisă. „Idealul se alterează în domeniul faptelor" — scrie undeva Charles Renouvier, gânditorul care a dat totuşi lovituri atât de puternice obsolutului. Din antichitate, dela Platon şi Aristot, trecând prin scolastică, Descartes, Spinoza, Leibniz şi până la Kant, raţiunea a fost un „ideal" de o altă *natură* decât faptele. Raţiunea putea fi considerată ca o fărâmă de divinitate, dăruită omului pentru a putea cunoaşte, şi stăpâni realitatea, deci pentru a-l distinge de materie şi de animale, însă niciodată n'a putut fi confundată cu divinitatea însăşi. Grăuntele de lumină, încredinţat omului pentru a scoate din negură şi din anonimat diversitatea haotică a faptelor, încercând o *unitate a lumii,* prin cunoaştere, nu se poate confunda deci cu *lumina însăşi.* „Aceleia", îi este posterioară şi esenţial inferioară. Genetic şi prin vocaţie, *raţiunea omului* este aşadar *transcendentală,* cum foarte bine a remarcat Kant, nu *transcendentă.* Ea *tinde,* cu alte cuvinte, să se ridice „pe deasupra faptelor" fără să isbutească însă, întotdeauna, *să rămână* astfel, ca o entitate în sine, ca o suprastructură în totul neîntinată de pe urma „comerţului cu realul". [2])

Omul nu isbuteşte însă niciodată a se *transcende?* Am scris, intenţionat, *omul* nu *raţiunea omului,* pentrucă ni se pare că o veritabilă transcendenţă, o apropiere de absolut, de numen, de esenţă [3]), nu începem decât în măsura în care depăşim raţiunea umană, printr'un act de credinţă, deci printr'un *efort ontologic,* metafizic, nu unul logic. Logica ne poate ajuta să cunoaştem circumstanţialul, dar, cum observă cu dreptate un talentat apărător al „raţiunii pure", „la croyance de la raison, dans sa valeur, repose sur un *acte de foi".* [4]) Deci primul ca şi ultimul act este credinţa. Pentru ca să apreciem just şi să înţelegem normal eficienţa raţiunii, este necesar nu să ne încredem, înfatuaţi, în posibilităţile de cunoaştere „absolută" pe care le are logica asupra realităţii pozitive — dar să credem în *originea transcendentă* a raţiunii. Să nu confundăm niciodată aparenţa de divinitate — (pe care *Altcineva* a dat-o intelectului omenesc, înzestrându-l cu aptitudinea şi înclinaţia *transcendentală),* — cu însăşi divinitatea, cu esenţa primară, aievea *transcendentă.*

Această confuziune s'a întâmplat însă — şi stăruie de un veac. Logicism empirist pozitivismul sociologic, psihologicismul vitalist intuiţionist, etc. — celelalte curente fenomenaliste despre care am scris şi pe care le vom prezenta în continuare — prejudiciază problema absolutului nu prin „descoperirile ştiinţifice" pe care le-au introdus în cunoaştere — dar pentrucă, fără să renunţe la metafizică şi la Absolut, logicienii empirişti, tot căutându-l în direcţia rătăcitoare a lumii concrete, nu l-au găsit: şi de aici relativismul, pluralismul, şcoale care nu au putut lovi absolutul (numenal) căci nu de el a fost vorba — dar ne-am convins despre multitudinea variabilă a materiei (fenomenului) — ceiace în plan ştiinţific — tehnica poate să însemneze ceva, dar în plan metafizic nu aduce nimic nou, starea de haos a cosmosului fiind cunoscută, cu multe mii de ani în urmă, filosofiei vedice şi apoi oricărei filosofii. Nu se poate trage deci nici o concluzie cu privire la existenţa sau inexistenţa absolutului, din preocuparea, exclusiv fenomenalistă, a modernilor. Singura „inovaţie" introdusă de autorii empirismului relativist este confundarea intenţionată a fenomentului cu numenul, a absolutului cu temporalul. Cei vechi, au *cunoscut* mai mult sau mai puţin din lumea biofizică fenomenală, au *crezut* mai mult sau mai puţin în existenţa necesară a absolutului, însă niciodată nu le-au confundat. Sunt adecvate rândurile lui *Julien Benda:*... „aici este noutatea: altădată răul bârfea binele, dar lăsându-i intactă difiniţiunea; astăzi însă, îl confiscă, în profitul său"... [5])

Omul a fost, întotdeauna, gelos şi temător de existenţa lui. Mai bine zis, gelos pentrucă a fost temător. O incursiune în preocupările autorilor psihologhişti, ar fi, într'adevăr, fructuoasă, pentru a dovedi exasperarea specifică şi nervozitatea anormală care a cuprins sufletul modern. Simmel, Tillich şi în deosebi Karl Jaspers [6]) vorbesc de „situaţia limită a omului" în raport cu orizontul universal, ca îl atrage, tentacular. O furie nedisimulată, certă şi foarte violentă, stăpâneşte sufletul modernului. Modernul n'a înţeles, asemenea medievalului, necesitatea firească a absolutului, necesitatea firească a anonimatului. Descoperirile ştiinţifice din veacul trecut i-a crescut prea mult orgoliul. Revolta împotriva „absolutului" — care întârzia şi refuza să releve, „cauzal" şi imediat, modernului fizicalist, a condus mai întâi la negarea lui, ap

(Urmare în pag. ultimă)

1) Este insuportabil acest paradox. Principiul necontradicţiunii la care logica se referă în t locul, aici este mai flagrant ignorat decât o unde .Un lucru nu poate să fie şi să nu f esenţial, şi totodată. Temporalul (fenomenul) poate fi absolut.

2) Vd. **Iulien Benda** „La fin de l'Eterne pag. 168.

3) Iulien Benda are următoarea frază, în ca tea sus citată, la pag. 184... „Indiferent dacă es vorba de „Fiinţa" eleaţilor, de „Binele superi existenţei" al lui Platon, de „Gândirea gândir a lui Aristote, de „Sufletul lumii" al Alexandr nilor, de Dumnezeu, fără întindere şi netemp ral al teologiei creştine, de **substanţa** lui De cartes sau Spinoza, de Numenul lui Kant s Ideea universală a lui Hegel, toate metafizici care au influenţat omenirea până astăzi, au î ţeles idealul **printr'o diferenţă de esenţă** „în r port cu realul"... Facem rezerve în ceiace p veşte „metafizica" hegeliană.

4) Benda, op. cit. pag. 176.

5) Op. cit. pag. 109.

6) Vd. Karl Jaspers, „Psychopathologie gén rale, trad. A. Kastler et T. Mendousse, Alca Paris.

POEME IN PROZA

de NELA STROESCU

BAL

Fetele frumoase, cu ochii strălucitori și capetele date pe spate, dansat în brațele cavalerilor sprinteni.

Limpede au sunat râsetele lor, parfumuri scumpe au adiat ro- le în multe cute.

Cele mai frumoase fete, sburând pe vârful pantofilor mici, s'au ârlit aci în dans.

Acum balul s'a sfârșit, — dimineața albește — în sala pustie, aerul îmbâcsit și acru, candelabrele mai ard o lumină galbenă. chetul e mânjit, mucuri de țigări, confetti, serpentine rupte și bom- ne călcate.

Doar o păpușe de cârpă uitată pe un scaun, de o frumoasă gră- , privindu-se în oglinda încețată, zâmbește din buze brodate.

MORMÂNTUL

Hămesiți de aur, au ridicat lespedea grea pe care nu era însem- nimic, nici măcar crucea.

In zarea lumînărilor, oase albe străluciră.

Două schelete alăturate, — căpățânile întorceau privirile seci e perete.

Mâinile de carne râcâiră în sgura măruntaelor, sângerându-și ghiile, dar nu aflară nici măcar banul de trecere. Sufletele îngemă- te nu căutaseră în moarte drum spre altă parte.

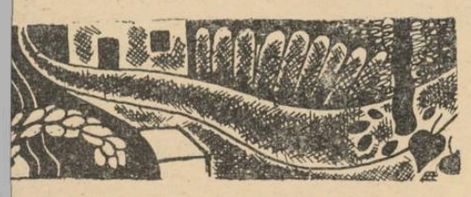

TOAMNĂ

Pe strada albă, frunzele se alungă.

Castane lucioase zac lângă trotuar, o tufănică strivită de un cător, cu violetul pătat, așteaptă măturătorul.

Lângă o poartă jumătate putrezită, spânzură un steag cu vop- aua crăpată și înegrită, pe care un Ion răpănos botează un Cris- s ascuns sub batista albă, înodată cu ban.

O pisică mică, slabă și murdară, se prelinge pe lângă ziduri spre soare.

CALUGARIȚA BATRANA

Călugărița bătrână, sue drumul aspru care cotește spre bordeiul muierii cu basma vânătă și gură știrbă, iscusită în descântări.

Zadarnic târît pe lespezi de piatră și plâns de icoanele mari, în ciuda anilor, dorul-blestem stăruește ?

Bătrână cu port negru și pas șovăitor, unde rugăciunea nu ajută, are putere fiertura spurcată a vrăjilor ?

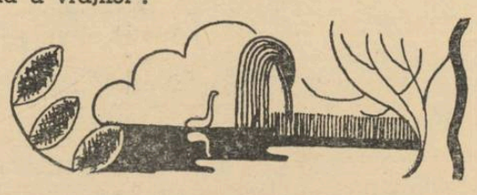

DORINȚĂ

Zugrăvește-mi toamna cu liniște dumnezeiască ; parcul în care a adormit domnița obosită de zare ; pomii de aur incandescent și ja- rul iederelor tremurătoare.

Zugrăvește-mi lacul în care cerul nu mai încape de frunze, și ultimul trandafir palid în lumina blândă.

Zugrăvește-mi toamna asta atât de sfântă, că buzele mele nu cutează să te atingă.

DIMINEAȚĂ ALBASTRĂ

In noaptea cu stele pălite, aș vrea să bat la ușa ta.

Ți-aș cere pâine și un strop de vin, ca pentru supremele împă- cări — în depărtări, un cântec de cocoș ar deslega, inima s'ar sbate ca pitpalacii în site, când se apropie toamna.

. . . . . .

Atunci, dimineața ridicând geana, lumea întreagă ar fi albastră.

VARĂ

Foarte sus, peste capetele noastre, aproape de cerul negru, cren- gile se frământau gemând.

Ne oprirăm pașii. Tăcere. Picături mari, fierbinți ca sângele, prinseră să cadă rare.

Apoi, repezită, ploaia lovi în frunziș cu desperarea cu care bați în vis, la ușa care-ți stăvilește mântuirea.

Sub ploaia caldă, ne-am sărutat cu ochii umezi.

Gravura contemporană

de PAUL MIRACOVICI

Dacă cineva ar încerca să facă un udiu asupra gravurii românești, ar ea în față un câmp foarte restrâns e cercetări. Afară de interesul pur ocumentar al celor vechi, celelalte cercări ,oricât de merituoase ar fi, îmân eforturile mai mult sau mai uțin isbutite ale unor izolați. Acea- tă lipsă de interes a publicului și ai ales a artiștilor, ne apare aproa- e firească în evoluția artei în ulti- ii 50—60 de ani.

Era și greu, în circuitul artei noa- tre, să avem creatori în gravură. a noi, arta europeană a început să ntereseze și să-și facă drum odată u Aman abia. Contemporanii lui u fost ultimii cari au trăit în at- nosfera lui Corot, Courbet. Impre- ionismul bătea la ușa vremii și dată cu el apăreau primele semne le crizei din zilele noastre, când evoia de originalitate a luat la unii mportanța unui scop, a unei religii, a alții aspectele unui cabotinism gomotos. O bună parte din artiștii ontemporani mai continuă și azi, în- r'o formă sau alta impresionismul, lții pendulează în sferele atât de rimejdioase ale abstracției. Exces de ensibilitate la unii, exces de lirism iterar la alții. Toți însă au gonit mul ca element formal de inspi- ație. De aci sărăcia picturii de azi. ei ce moșteneau pe impresioniști, xersau miop „micile lor sensații" e câțiva centimetri pătrați, invo- când pe Cézanne, pictorul care e cu desăvârșire cu neputință de imitat...

Gravura, prin natura însăși a teh- nicei ei, prin necesitatea de a se ex- prima numai prin alb și negru, s'a resimțit cel mai mult de pe urma acestor stări de lucruri. Ea nu putea să flateze „micile sensații" cu ajuto- rul a două mere și o floare, pentru că-i lipsea culoarea, această teribilă scuză a celor ce fug de strânsorile unei discipline. Or, gravura cere o disciplină de meșteșug, și calități de artizan dacă vreți, calități care au fost suporturile solide, coloana ver- tebrală a măestriei marilor pictori de odinioară. Instinctul pe care se bizue cei mai mulți dintre pictorii de azi, nu ajunge. Dela Renoir în- coace nu cred să avem pilda vreunui mare artist care s'a așezat la șevalet fluerând și — în ritmul comod al instinctului să picteze capodopere.

Toți artiștii contemporani se plâng că „s'a pierdut meșteșugul celor vechi" dar ei nu fac aproape nimic pentru a-l recuceri, cei mai mulți vor să-l regăsească... Generației de acum îi revine sarcina atât de grea de a în- văța din nou o limbă pe care înain- tașii noștri, grăbiți, au uitat-o.

Aceste reflecții mi-au venit în minte vizitând o expoziție pe care prea puțini au văzut-o; expoziția a- telierului de gravură a d-lui prof. Iuca. D-sa a reorganizat, a creeat e

(Urmare în pag. 7).

VALEA RHINULUI

(Urmare din pag. I-a)

de MIRCEA ELIADE

tre această ispitire a regnului mineral din partea omului, și ispitirea acestuia de către Lucifer — dar am ajunge prea departe. Un lucru e sigur : orice ispitire schimbă și „înnobilează" modul firesc de a fi... dar cu preț !

FEREGI

Se zărește de aici Neckarul, foarte argintiu, în vale. Putem distinge cu ușurință vaporașul de cursă pentru Heidelberg. Ceva mai în susul fluviului, o dragă se pregătește să-și înceapă lucrul, purtându-și alene cazmaua pe fundul apei.

Ne reîntoarcem în pădure. Și pentrucă e încă prea devreme să coborîm la debarcader, ne așezăm pe marginea cărăruei. Timpul trece încet, fără spasm. Intâlnesc foarte aproape de mine buchete mari de feregi. Sunt poate obsedat de ultimele lecturi folklorice, sau poate numai mi se pare — dar feregile acestea îmi absorb deodată atenția, ca un lucru miraculos, plin de taină. Nu pot uita, acum, că sămânța de feregă — după credințele germanice, mai ales — face pe om nevăzut. O anumită sămânță de feregă, culeasă cum trebuie — într'o anumită noapte, cu un anumit ritual — era deajuns, în legendă, să ajute eroului să se facă nevăzut după voie.

Privesc cu oarecare bănuială buruenile acestea, zâmbind. Am impresia că ascund ceva, că în ele zace nefolosită o *putere* stranie, de care nimeni dintre noi nu mai știe cum să se apropie. Bate încet o unduire de vânt dinspre râu, și frunzele iscusit dantelate tremură. Răspund ele oare îndoielilor mele ?... Iată un viermuș negru răsucindu-se la rădăcină. Stând mult timp cu ochii apropiați de pământ, spațiul începe să se schimbe. O lume întreagă se însuflețește, căpătând adâncime, proporții. Și feregа tremură cu nesfârșită grație, cu tainele ei impenetrabile, bine pecetluite.

...Altădată, steteam multe nopți dearândul aproape de un zid cu iederă. Aflasem atunci străvechea mitologie a acestei plante, și veneam în fiecare noapte s'o iscodesc. Dacă totuși credințele acelea fantastice, îngropate astăzi în tomuri vechi, sunt adevărate ? mă întrebam, șovăind, oarecum în glumă. Văzusem nu de mult un film cu „vampiri", și mă turburase remarca doctorului de acolo : „ăsta e norocul vampirilor, că nimeni nu mai crede în ei !" Oare toate acele *puteri* care au înspăimântat cândva mintea și sufletul omului, și în care nu mai crede aproape nimeni în zilele noastre, nu-și continuă ele magia, neștiute de nimeni, într'o lume hermetic închisă ?...

MAINZ

Dela Heidelberg la Mainz, vreo două ceasuri cu trenul. Coborîm la timp ca să putem prinde vaporul pe Rhin. Trecem prin orașel fără să vedem aproape nimic, în afară de vechea catedrală, neagră, ce ale cărei creste dantelate îți lovește mereu privirile. O promenadă nestarșită, cu tei bine aliniați, pe malul fluviului. Apa nu mai are aici culoarea verde-aurie, cantată în balade. Un pod uriaș, în mijlocul orașului, leagă cele două țărmuri. Vapoare și șlepuri trec molcom fără grabă.

Vaporul nostru, care ne duce la Köln își întârzie plecarea cu câteva minute, caci un altul încarcat cu studenți italieni, se apropie de debarcader. Se zaresc destul de bine, zgomotoșii și neodihniții excursioniști. In clipa când vaporul lor se oprește la țărm, izbucnește *Giovinezza*. Sunt adunați cateva mii de oameni, acolo, să-i primească. Și sute de copii din *Hitlerjugend*, cu capetele lor blonde, ușor arse de soare, se agita. Cineva începe să vorbească. Nu-l auzim. Vaporul nostru se desprinde cu o nebănuită agilitate și, fără să se depărteze prea mult de țărm, se îndreaptă spre podul cel mare. Plutește destul de repede, cu toata mincinoasa odoseala a motorului. Trecem podul principal, și ne întâmpină altul, legând din două părți o insulă enormă, împădurită.

RHEINGAU

In partea aceasta a fluviului întâlnim mereu insule mari, înverzite, cu copaci bătrani oglindindu-și coroanele în apă. Ne aflăm în celebrul Rheingau, și viile se intind aici una lângă alta, mulandu-se întocmai capriciilor terenului, urmărindu-i adâncimile, coturile, îmbucăturile — și apoi înălțandu-se în faiduri pe dealurile line, parcă fericite că pot respecta, măcar uneori, spiritul ordinei germanice. Iată, pe mâna dreaptă, Eltville, cu ruini romantice pe înălțimile din spate. Lângă el, aproape lipit, Erbach; iar în fund, pe munte, Kaumental. Aici, în Rheingau, se fac cele mai bune vinuri de Rhin, ni se spune. Te-apucă pofta să le guști numai privind malurile acestea însorite. Dealtfel, euforia ți-o dă deadreptul numele lor, culoarea lor aurie, palida, sticlirea lor nefirească, paharele cu picior lung în care îți sunt servite. Totul participă aici la un anumit, și foarte discret, delir al culorilor deschise, al nuanțelor blonde. Și grânele care se coc pe maluri, alături de butucii de vie, și soarele liniștit ,deși suntem în miez de vară, promovează aceiași nobilă, fertilă și totuși grațioasă culoare : galbenul.

Mă simt deodată solidarizat cu această regiune a gloriilor blonde, unde până și vinul din pahar sticlește auriu și limpede, asigurindu-te discret că toxinele au fost expurgate întocmai ca și oricare alt rest mineral, opac, nociv. Totul este *european* în această vale a Rhinului crescută sub semnul aurului. Cel puțin de data aceasta am scăpat de obsesia culorilor întunecate, barbare, mineralizate. Imi aduc aminte că am publicat acum vreo zece ani un articol, *Fragment monden*, în care îmi mărturiseam mirarea că moda și gustul european promovează tirania nuanțelor brune și a negrului. Culorile acestea întunecate demonstrează încă odată cât de puternice sunt influențele barbare extra-europene — pentrucă Europa a cântat întotdeauna „la Dame Blanche", pe Donna Bianca și „Blanche fleure". Jazzul, snobismul artei negre, expresionismul, ereziile solare, au promovat ca prototipul frumuseții europene pe omul cu pielea întunecată, opacă, mineralizată. Contemporanii noștri vor să fie „bronzați", să aibă pielea „arămie" sau chiar „tuciurie", fără să-și dea seama că această reîntoarcere la luciul mineralelor nu e deloc glorioasă...

Articolul meu n'a convins pe nimeni, atunci. In fond, nu e deloc de mirare. Pigmentul acela mineral nu e dorit întâmplător de fiecare dintre noi. El răspunde unei solidarizări cu magia metalurgică, de care suferă toată cultura euramericană. Oțelul acela pe care am încercat să-l facem sclavul nostru, a fost mai tare decât noi — și se răzbună.

Omul modern nu mai vrea să fie „oțelit" — el e ispitit și de sclipătul oțelului, pe care și l-a împrumutat, în priviri, în epidermă, în morală...

Dar aici, slavă Domnului, suntem în Rheingau!

ROMANTISM ȘI BICICLETĂ

Dela Rüdesheim se urcă o pereche de englezi care vizitează valea Rhinului în etape. Merg câțiva chilometri în jos, pe această admirabilă șosea care se întinde, netedă și curată, chiar pe malul drept al fluviului — apoi se urcă într'un vaporaș și se coboară la stația următoare, ca să petreacă noaptea într'un „han romantic".

Adevărul este că planul lor are nebănuite surprize. Au venit dela Mainz până aici cu bicicletele unor prieteni germani. Par a cunoaște destul de bine toată regiunea aceasta, deși vorbesc lamentabil nemțește. Dar e ceva emoționant în iubirea lor pentru Rhin, pentru peisajul germanic și pentru romantism. Tanara are în mână un volumaș modest, dintre cele ce se vand în chioșcurile din gări, sau chiar la mica librarie de pe vapor. Un volumaș de legende medievale germanice. In fond, nu e o simplă gluma rautacioasă a continentalilor renumele englezilor ca sunt sentimentali și inaragostiți după „romance". Familia engleza, celebrul lor „camin", e un lucru foarte serios, foarte grav, responsabil. Și inaragostiții care staruesc prin casatorie gasesc in romantism singura lor posibilitate de supraviețuire ; caci transforma etapele, atat ae burgheze, ale casniciei lor in tot atatea prilejuri ae melancolica aducere aminte. Aceasta simpla plimbare pe valea Rhinului, pe care un om singur ar uita-o dupa cativa ani, va deveni, cu cat va trece timpul, un episod legendar.

Nu e deloc întâmplător faptul că cei mai sentimentali și mai „romantici" europeni sunt englezii și germanii, neamuri solid ancorate în morala familiară. Și nu încerc să explic această coincidență prin ceeace se numește „refulare" ; adica, pentruca viața lor familiara este atat de monotona și lipsita de aventura, asemenea oameni iubesc și doresc dragostea absolută, aventura, nunta nevazuta. Judecata aceasta, oricat de inteligentă ar părea, este totuși superficială. Pentrucă, de fapt, puterea omului de a transforma viața și peisagiul, până la transfigurare, este nestarșită. Și este o putere reală, nu o iluzie. Cel care iubește, transforma intr'adevar pe tovarașa dragostei sale într'o Beatrice sau Isolda — și deaici nu este decât un singur pas până la transfigurarea „căminului" banal în cel mai desăvarșit peisaj medieval.

Din acelaș motiv — ancorarea lor în realitatea maritală și civilă — derivă poate iubirea englezilor și a germanilor pentru Evul Mediu; episod pe care, din punct de vedere teologal, ei îl reneagă, în buni protestanți ce sunt. Catolicii, ca și oamenii aventurilor, nu sunt obsedați de farmecul medieval ; în Franța, în Italia, în Spania, Evul Mediu nu e prezent decât în preajma catedralelor — și oamenii „culți" vorbesc foarte puțin de el. *Trecutul* romantic e mult mai activ în viața unor oameni care s'au hotărît nu numai să rămână serioși — dar să și își respecte întru totul destinul.

LORELEI

Toată lumea a ieșit pe coverță ca să admire această stâncă celebră. Trecem foarte aproape de ea. Este într'adevăr magnifică, înaltă, abruptă, aspră — și fluviul curge aici mai repede, iar apele sunt foarte adânci sub mal.

Nu mi-aduc aminte versurile lui Heine, și nici nu încerc să le aflu. Sunt încântat însă auzind pe un specialist în lucrurile rhenane, în spatele meu, afirmând că stânca aceasta — cât e ea de frumoasă — și-a căpătat celebritatea numai în urma poemului lui Heine. Călătorii streini de acum o sută și mai bine de ani, abia dacă o remarcau ; în niciun caz, Lorelei nu avea pe atunci aureola romantică pe care a căpătat-o în urma versurilor lui Heine.

Poezia — ca și cultura în genere — *adaogă* ceva naturii, contribuie nu numai la înfrumusețarea Cosmosului, ci și la „semnificarea" lui (dacă mi se îngăduie o asemenea expresie). Locurile nu ne apar numai *mai frumoase* după ce au fost cântate de un poet mare — ci ne apar, în primul rând, cu sens, cu semnificație. Ele încep să ne vorbească, așa zicând, coherent. Puțină magie poetică la mijloc — și stânca aceasta abruptă, bazaltul ăsta încruntat, se preface îndată într'un tovarăș neodihnit de conversație.

Surprinzi, cu acest prilej, în ce consta mult lăudata solitudine a romanticilor : într'o exilirantă conversație cu peisajele vrăjite ale Naturii.

(continuă)

Heidelberg

Stilul românesc în arhitectură

de ION D. TRAIANESCU
arhitect-profesor

Mişcarea artistică din timpul nostru şi mai ales bunăvoinţa cu care a fost îmbrăţişată arta românească, — deci, şi arhitectura naţională, — au avut darul de a trezi interesul pentru monumentele trecutului nostru şi a se desveli comorile de frumuseţi artistice rămase dela înaintaşi.

Această bogată şi aleasă moştenire, ne-a dat credinţa că păşind pe urmele trecutului, vom ajunge într'o zi, la desăvârşirea unui stil naţional, inspirat din arta veche românească şi adaptat la cerinţele timpurilor de faţă.

Şi mai cu seamă acum, când peste întreg cuprinsul ţării noastre adie un vânt de înviorare, de renaştere morală, economică, socială, este credem momentul cel propice, ca Renaşterea naţională să sufle colbul aşternut de veacuri peste monumentele de artă ale trecutului nostru.

Şi după cum stă scris în istoria popoarelor din trecut, despre epoci înfloritoare, de pe urma cărora au rămas monumente de artă nepieritoare, — epoca lui Pericles la greci, a lui Octavian August la Romani, sau aceea a Renaşterii italiene, tot astfel să năzuim ca azi să se înalţe în tot cuprinsul României, monumente cari să poarte pecetea timpurilor noastre de înflorire şi renaştere naţională, pe cari istoria arhitecturei româneşti să le înregistreze la capitolul de mândrie naţională al stilului din Epoca Regelui Carol II al României.

Graţie străduinţelor de ani şi ani, ale comisiuniii monumentelor istorice, s'au putut strânge la un loc şi clasifica pe epoci, şi pe caractere arhitecturale, în paginile Buletinului acelei comisiuni, cum şi în preţioasele publicaţiuni ale d-lor Nicolae Ghica Budeşti şi Gheorghe Bueş, preţioase cercetări asupra arhitecturii din Ţările româneşti şi Moldova de odinioară, din care răsar pline de lumină şi măreţie cele două epoci clasice de artă românească : Epoca lui Ştefan cel Mare şi Epoca Brâncovenească.

In paginile acestor publicaţiuni, cum şi în cele din recenta lucrare a d-lui arhitect Gr. Ionescu, întitulată „Istoria arhitecturii româneşti", aflăm documente şi concluziuni cari ne îndreptăţesc să credem, că într'adevăr pe pământul românesc, a înflorit şi a rămas de veacuri, o artă pământeană, uitată şi părăsită mai apoi, dar pe care noi, cei de azi, suntem datori s'o cercetăm şi s'o chemăm la o nouă viaţă, potrivit vremurilor şi cerinţelor moderne.

In afară de publicaţiunile mai sus amintite, ne mai stau la îndemână paginile „Analelor arhitecturii" apărute în anii 1891-94 —acum vreo 45 de ani —, sub îngrijirea soc. arhitecţilor români, care, prin articole semnate de arhitecţii I. Socolescu, Gh. Mandrea, Gh. Sterian, N. Gabrielescu, St. Ciocârlan, au arătat starea în care se aflau monumentele nostre istorice, în acea vreme, cum şi felul cum se restaurau câteva din ele, Curtea de Argeş, Sf. Dumitru din Craiova, Mitropolia din Târgovişte, Trei Erarhi şi Sf. Niculae Domnesc din Iaşi, de către arhitectul francez Lecompte de Nouy.

Tot din această pleiadă de arhitecţi români, făcea parte şi arhitectul Ioan Mincu, care prin geniul său şi din marea dragoste şi admiraţie ce avea pentru vechile monumente istorice şi naţionale, a colindat mânăstirile şi satele noastre... **„Am răscolit şi am cercetat, o bisericuţă, o casă veche, şi alte vechituri şi am crezut că se poate face ceva cu ele.... In ochii mei ele erau ca nişte rădăcini sănătoase ale unui arbore rupt de furtună şi-am încercat să pun altoiul meu peste ele. Azi, spre bătrâneţe, văd că altoiul s'a prins, că a dat lăstare, şi cred că ele vor ajunge departe".**

Aşa a grăit el, cu puţin timp înainte de a-şi închide ochii pe vecie, ca o proorocire de ce avea să se aducă la îndeplinire de către elevii săi, generaţia tânără de arhitecţi, crescuţi în spiritul şcoalei naţionale de arhitectură.

In cele ce vor urma, vom cerca să depănăm firul arhitecturii româneşti, cu gândul de a aduce puţină lumină şi îndemn, ca şi arhitectura naţională să poată merge în pas cu progresul de azi al României întregite, înviorată de adierea unei „Renaşteri naţionale" !

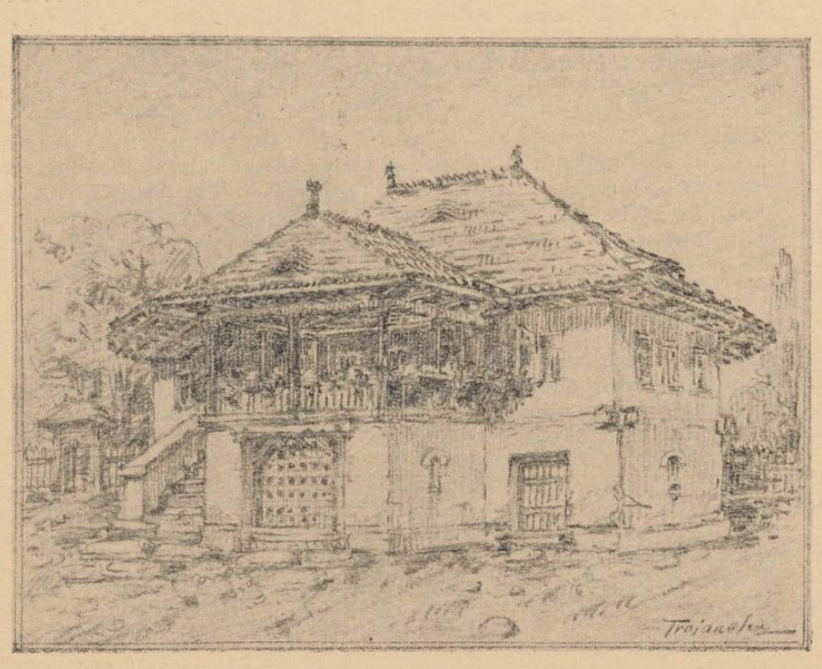

Compoziţia românească în stagiunea trecută

Cronica muzi

de ROMEO ALEXANDRI

Din terţetul de tineri compozitori, în care sunt concentrate aşteptările generale ale celor ce urmăresc evoluţia muzicei româneşti, Dinu Lipatti, Paul Constantinescu, Constantin Silvestri, Paul Constantinescu este acela care a dominat în desfăşurarea muzicală a anului.

Două lucrări impregnate de savoarea şi pulsaţia activă ale unui interesant tânăr talent, au fost ascultate pentru prima dată în răstimpul de care ne ocupăm şi au întrunit, pe drept, nu numai încurajări, dar recunoaşteri, subliniate de presă şi împărtăşite, prin chipul primirii, de public.

Una a fost baletul „Nunta în Carpaţi", partitiune zugrăvită în culori proaspete şi evocatoare, smălţată de pitores popular şi expresie naţională, de un stil caracteristic şi cu viu accent personal.

Altă lucrare a fost „Simfonietta" dirijată de d. Albred Alessandrescu la „Filarmonica".

Adaptarea coreografică direct inspirată din muzica „Nunţii în Carpaţi", întocmită de d-na Floria Capsali la „Opera română" cât şi tălmăcirea clară, pricepătoare, potrivită, dată de d. Alfred Alessandrescu „Simfoniettei", au contribuit de sigur să treacă peste pragul obicinuit al prejudecăţilor şi preferinţelor publicului cele două compoziţii, obţinându-le un succes cu atât mai îmbucurător, cu cât nu priveşte un chip de a compune cu laturi de jertfă sau concesie, gustului lesnicios.

Prin proporţii, tâlc autohton, fantesie de calitate şi îndemânare de elocuţiune, Simfonietta este de sigur una din cele mai isbutite pagini orchestrale compuse de cei din generaţia nouă.

D. Mihail Andricu, a cărui coscută fecunditate compozito scă părea de la o vreme fie n să la lucru, fie rămasă fără public, a prezentat o nouă lu re, „Suita Pitorească", dirijat „Filarmonica" de d. Ionel Pe Meşteşugul contrapunctic, fo fără uscăciune şi cu deosebit tractivitate melodică şi ritmic d. Andricu, abilitatea remarca a instrumentării, întrec în ace lucrare, resursele evidenţiate alte compoziţii ale d-sale, trând acelaş debit curgător, nu ieftin, fără complicaţii inu dar nu pândit de simplism, ad însufleţit de un colorit rustic prospeţitor.

Deşi executată anul trecut l naugurarea marei fresce a isto românilor dela „Ateneul rom „Povestea neamului" de Sa Drăgoiu, trebue considerată a rând pentru prima dată în c cert public în această stagiu când a fost dirijată la Filarmon de d. George Georgescu. Po descriptiv, lucrarea d-lui Drăg trezeşte adesea, din mănunch rile polifoniei, mirezmele împ mutate dintr'o cunoaştere ar nunţită şi vie a folclorului nost Reliefuri sugestive, ilustrări so re care explică aproape tot a de direct cât şi fresca, icoan desfăşurării vieţii neamului, cl deosebit de fericite ca muzică stârnire de imagini, sunt cu vă dar închise în această naraţiu simfonică. Totuşi, judecată în a samblu, lucrarea suferă, în libe tatea desvoltării ei şi în stabilir liniilor mari de acea lipsă de om genitate şi de continuitate pe ca o impune un program, mai al când este urmat într'un chip po te prea strâns.

Un concert simfonic de muzi românească dirijat la Ateneu d. Constantin Silvestri cu concu sul orchestrei „Radio", a preze tat câteva lucrări româneşti, nele în primă audiţie, semnate d-nii Constantin Silvestri, Pa Constantinescu, Scărlătescu-R galsky, o iscusită orchestrare populare „bagatele" şi de Zen Vancea, tânăr compozitor încă n cunoscut la Bucureşti, dar car judecând după dansurile cânta în acest concert, este dotat c vervă companistică, ingeniozita de condei şi simţ al armoniil făcute să pecetluiască bine o in tenţie expresivă, un tablou, o su gestie şi să contribue activ la cre area unei atmosfere de vibraţi proprie.

Principale aspecte ale music româneşti noi în totalitatea un stagiuni, compoziţiile indicate ma sus, au fost, din foarte marele nu măr de lucrări ce de sigur îşi aş teaptă rândul la viaţă, acelea că rora împrejurări prielnice le-a permis să iasă din întuneric. Est de dorit ca posibilităţi cât ma largi să fie de ajutor musicei ro mâneşti în viitor, spre a se cre mişcarea vie, stimulentă şi fecun dă de care are nevoie muzica noa stră spre a răzbate, a se ridica a-şi statornici existenţa şi va loarea.

Cartea străină

HENRI CARRE: „La Marquise de Pompadour"

Deosebit de însuşirile înăscute pe care obişnuit le numim cu un singur cuvânt: vocaţie, arta de a plăcea mai presupune şi un anumit tact, care se dobândeşte printr'o îndelungată şi răbdătoare exercitare a acelor însuşiri. Folosirea lui înlesneşte şi face plăcute raporturile sociale şi, în genere, suportabilă, viaţa în comun.

E un omagiu pe care-l aduce d. Henri Carré — în recenta biografie a marchizei de Pompadour, — amintirii celebrei favorite a Regelui Ludovic al XV-lea, recunoscând acestei burgheze ridicată pe treptele tronului, un tact suprem, care, adăogat farmecului personal, i-a îngăduit să se impună, timp de 19 ani, cu autoritatea şi prestigiul unei regine.

Biografia de care e vorba încearcă să fie o reabilitare a acestei femei, isbutind să înfăţişeze cititorului o imagine edificatoare a marchizei de Pompadour şi o apreciere critică, lipsită de părtinire, în care se face parte deopotrivă mărturiilor celor mai felurite şi firească, contradictorii asupra rolului şi influenţei exercitate de frumoasa marchiză, în societatea timpului său.

Dacă, în ce priveşte ambiţiile-i politice, rolul pe care l-a jucat în conducerea Franţei a fost nefast, deşi o parte din răspunderea greşelilor făptuite, poate cea mai însemnată, se datoreşte lipsei de voinţă a monarhului care îngăduia capriciilor unei femei fără experienţă să dicteze cu autoritatea cuvenită doar unei conduceri chibzuite şi inspirată de raţiunea de stat, trebue totuşi să se recunoască celebrei favorite meritul de a fi fost o protectoare a artelor, prin exemplul şi îndemnurile date.

Severităţii cu care a fost judecată de un Diderot sau de fraţii Goncourt, de pildă, aceştia recunoscând în ea, un rar exemplu de „urâţenie morală", se cuvine să i se opună observaţia lui Voltaire, subliniind ceea ce posteritatea avea să reţină în primul rând din biografia doamnei de Pompadour, în avantajul ei, şi care înfăţişează totodată judecata aproape unanimă a scriitorilor contimporani: „Marchiza gândea aşa cum trebue. In adâncu inimii, era dintre ai noştri. Ea proteja literele atât cât putea; iată sfârşit un vis frumos".

J. KESSEL: „HOLLYWOOD, VILLE MIRAGE"

Flaubert scria undeva, în unul din romanele lui, că idolii trebuesc priviţi de departe, deoarece apropiindu-se prea mult, adoratorul riscă să-i rămână pe mâini poleiala a cărei strălucire îl amăgise. J. Kessel a îndrăsnit să pătrundă în secretele „oraşului amăgire" Hollywood, sanctuar universal al iluziilor, şi cartea pe care o publică — rod al experienţelor adunate dealungul celor două luni, în care timp a participat la ritmul de viaţă şi preocupările locuitorilor „Movielandului", — e de o amărăciune abia îndulcită de optimismul ultimelor pagini.

„Hollywood, ville mirage" nu e propriu zis o descriere, o înşiruire cuminte de amănunte şi observaţii distribuite după o topografie metodică, ci o cascadă de impresiuni turburătoare, a căror desordine chiar sugerează mai bine strania înfăţişare, atmosfera incomparabilă a acestui microcosm înăuntrul căruia nu pătrund ecourile lumii înconjurătoare şi unde sensul obişnuit al valorilor omeneşti se pierde aproape cu desăvârşire.

Hollywod-ul apare un sanatoriu imens, în care ziua domneşte o linişte lugubră ca în oraşele miniere — cu străzi pustii care se întretaie după o geometrie riguroasă şi lipsită de îmbulzeala pitorească a mulţimilor, pentru că toată populaţia oraşului e absorbită de vastele studiouri cinematografice, acele „uzine de amăgiri" care produc câte 900 filme pe an şi unde omul devine o marfă preţuită doar în măsura rentabilităţii ei. Preocuparea financiară absoarbe toate gândurile, macină nervii şi sănătatea celor condamnaţi să trăiască în această „ocnă aurită, factice şi monstruoasă", într'o cadenţă de uzină sub teroarea unor personagii fabuloase: „producer-ii" a căror tiranie amintitoare de aceea a vechilor satrapi orientali nu este egalată decât de o stupiditate de necrezut. Iată o scenă concludentă pentru criteriile „artistice" ale acestor magnaţi atotputernici: „Regisorul filmului „Nimic nou pe frontul de Vest" arată câteva bobine din filmul său încă neterminat, tânărului „producer" de care depindea.

— Scenele tale de tranşee sunt foarte bune, spuse acesta, dar trebue să scoţi şoarecii. Regisorul îl privi uimit, murmurând:

— Dar nu s'au văzut niciodată tranşee fără şoareci.

— Se prea poate răspunse celălalt, totuşi eu nu m'am dus vreodată să le văd şi apoi, soţia mea care e însărcinată, are oroare de aceste animale. Nu aş vrea ca şoarecii d-tale s'o împiedice să vadă filmul".

La nedumerirea lui Kessel, că în atari condiţiuni, Hollywood-ul răspândeşte totuşi în lumea întreagă filmele cele mai frumoase şi mai mişcătoare, i s'a răspuns că acelea sunt „miracole datorite... neatenţiei producer-ului".

Despre felul de viaţă şi înfăţişarea de toate zilele a acelor idoli ai mulţimilor de pretutindeni cari sunt vedetele celebre ale ecranului, mărturia autorului confirmă fără înconjur presimţirile şi temerile îndărătul cărora fiecare dintre noi mai păstrăm poate o urmă de speranţă.

Acela care, lipsindu-i însufleţirea fanaticului nu se apropie înfiorat de emoţie, va fi înspăimântat de prăpastia dintre realitate şi închipuire: „Bărbaţii, desigur, răspund mai bine făgăduelilor ecranului. Unii au chiar trăsăturile, expresia care ilustrează rolurile lor, dar în ce priveşte femeile, nu e nici una care să amintească de sirenele sălilor de spectacol. Una e şaşie, cealalta are aerul unei bone, o a treia arată un obraz veşted şi ochi fără expresie. Alta dă la iveală prostia cea mai crudă şi vulgaritatea cea mai plată, în trăsături tămâiate de universul întreg".

Sunt însă prea puţini acei care îşi păstrează cumpătul şi judecă cu sângele rece şi nepărtinirea lui J. Kessel.

Nesfârşit mai numeroasă e turma adoratorilor fanatici, şi de entuziasmul indiscret al acestora, bieţii actori se tem mai mult decât de ipoteticii gangsteri, apărându-se cum pot, făcându-se întovărăşiţi de gărzi personale ca, de pildă, cutare artistă care a primit ca omagiu bucăţi smulse din propria piele a unui adorator anonim.

Dacă frumuseţea însăşi e înşelătoare în paradisul artificial şi efemer al „movieland-ului" atunci, cel puţin, sumele fabuloase pe care le încasează artiştii, regizorii şi producerii celebri, sunt reale? Nu tocmai, pentrucă nouăzeci la sută din ceea ce câştigă, peste o cifră lesne atinsă, şi repede depăşită, reprezintă impozitul cuvenit statului.

Şi atunci, pe frontul acestui Eldorado al închipuirilor, unde se desăvârşeşte metamorfoza în cifre a tuturor valorilor sensibile şi intelectuale, pot sta scrise următoarele cuvinte rezumative: „Frumuseţe iluzorie, paradis iluzoriu, câştig iluzoriu".

MIHAI NICULESCU

Lucian Blaga

Cu strămoşescul suflet oltoit
Inflor subt o lumină nevăzută.
Din nepătruns făcutu-mi-am lăută,
Isvor din întunerec şi din mit...

Când liniştea de seară mă sărută,
Mă simt trăind din timp neţărmurit ;
Câţi fost-au neam al meu, câţi au murit,
La mine 'n vis şi 'n sânge se strămută...

Din vechi mormânturi creşte spre înnalt
Un pom cu ramuri din cântare nouă,
Un fraged vis de steauă şi de rouă

Venit de pe tărîmul celălalt...
— Copii vorbesc în fraze legănate
Ori vocea ta de-azur, Divinitate ?

GRIGORE BUGARIN

Innoire

Am zâmbit când ciripea noaptea
în pragul dimineţii
şi în auz şoptea
fâlfâirea aripelor tinereţii...

Au pornit zorii să culeagă spicele cerului
în doniţi de lumină ;
norii îşi sprijineau în cârjile munţilor
falduri de hermină.

De ancorele clipelor venale
s'au spânzurat cerceii aurorii...

CONSTANTIN ALMAJANU

Cortegiu de Daimyo

Suflet japonez

(Fragment inedit)

de GH. BĂGULESCU

Primăvara anului 1700 sosise pe furiș în capitala shogunală, odată cu mugurii de prun, mirosul de iarbă verde și apele umflate ale Sumidei.

Pâcla trecuse și aproape în fiecare zi, de pe câmpul de la Yoyogi se zărea conul uriaș al muntelui Fuji, acoperit de zăpadă dela creștet până la brâu.

In cartierul Tepposu, la casa Daimyului Naganori, de câteva zile era o zarvă ca într'un stup de albine, desmorțite de soarele molatec și desmierdător al lui Aprilie.

— Gata lăzile cu *kimonouri* pentru stăpân? — striga Ono Kurobe, administratorul, uitându-se pieziș la șeful copiilor de casă.

— *Ha!* Gata stăpâne, răspundea acesta cu voce rotundă de gong.

— Gata lăzile cu kimonourile stăpânei?

— *Haiii!* răspundea camerista cu voce de clopoțel atins în dungă.

— Gata caii?

— *Hoo!* mârâia șeful grajdului.

— Gata palankinul Domniței?

— *E!*

— *Ashigarii* și samuraii străjii știu fără de greș noul dans al capetelor, ca să-l joace la intrarea în fiecare localitate sau la popasuri?

— *Hee!* arunca răspunsul șeful strajei: gata.

— *Sayo-de gozaimasu* întârea cu voce plângătoare șeful *ashigarilor* ce de pe acum purta sutanele kimonourilor sumese, gata să treacă prin toate șuvoalele de munte.

Și odată cu răspunsul, fiecare din cei întrebați, punea genunchii la pământ, fața palmelor pe podeaua de paie de orez și fruntea deasupra palmelor.

— *Ha!*

— Bine, răspundea Ono. Știți că în fruntea alaiului merg doui sulițași cu două închipuiri de capete în vârful sulițelor, fiindcă n'avem de unde pune capete adevărate.

Cine nu-i gata la semnal, să-și pună mai dinainte capul într'una din sulițe.

Dând să iasă, Ono zări pe tânărul Otaka gătit de drum.

— Dumneata Otaka rămâi aici, în garda casei.

— *Ha!* răspunse acesta, salutând la rându-i.

Dar după ieșirea lui Ono, lui Otaka i se păru că aude vâjâit de cutremur și că se mișcă toată casa.

Un an stătuse el la Yedo ca pe tăciuni. De o săptămână nu mai avea astâmpăr cu gândul la plecare și acum, hop, deodată: Otaka rămâi aici.

— Impotriva dușmanului lupți cu sabia și îi tai sau îți taie capul. Impotriva soartei nu s'a găsit încă altă armă decât răbdarea, gândi tânărul.

Dar pe lângă răbdare se întâmplă să mai vină și norocul. Câteva clipe înaintea plecării, Daimyo Naganori cercetând din ochi înșiruirea de oameni ce așteptau gata în curte, i se păru că lipsește cineva.

— Aha! Otaka, unde-i Otaka?

— Rămâne în garda casei, răspunse Ono Kurobe.

— Merge cu noi, hotărî Daimyo. Nu știi că Otaka este bătrânul castelului și apoi ne trebue cineva pe drumul ăsta lung, care să ne facă poeme și să însemneze cele petrecute în călătorie, să...

— Ha! răspunse cu grabă și bucurie Otaka, lipind capul de lespezile de piatră.

Namu Amida Butsu! înălță el în gând rugăciune către atotputernicul Buddha.

Mare-i grija ta pentru oameni. Ai fost și tu odată tânăr și n'ai uitat.

Bătrânul castelului! Da, așa îl numea, sunt ani de atunci, stăpânul lui de acum. Daimyo Naganori pe când era mic și doritor de joacă, își aduna pe toți copiii de samurai de aceiași vârstă și cu toții plecau să se bată cu dușmanii închipuiți:

— Un grup aleargă la malul mării, ca să împiedice corăbiile clanului *Heike* să debarce.

— Tu băiatul lui Onodera, cu ceata ta, dai fuga pe *Atago-yama* și împiedici samuraii lui Mori ca să ne atace pe la spate.

Erau cuvinte auzite la conferințele lui *Yamaga* savantul.

Mai totdeauna, la astfel de adunări Otaka răsărea la flancul stâng, cu kimonoul sumes la spate, cu părul ridicat în sus ca o perie, cu nasul nețters și cu cinci, șase ani mai mic decât toți ceilalți.

Să tot fi avut cinci ani.

— Și eu ce fac, întreba copilul cu ochii țintă la Naganori.

Din cuvintele ce le spunea, lipseau mai jumătate din consoane, iar din gură dinții din față.

— A! dumneata..., dumneata... bătrânul castelului. Aperi castelul să nu intre în el... ciorile.

Ceilalți plecau în hohote de râs, dar copilul rămânea la datorie umplându-și poala cu pietre și privind cu ochi mari și cu credință în laturile zării.

Intr'o clipă Otaka înarmat cu pensule, cutiuța de tuș prinsă în obiul kimonoului, câteva suluri de hârtie adăpostite în mâneca largă a hainei, se alătură samurailor străjii.

Potrivit obiceiului, toți ai casei s'au adunat la ușă ca să salute plecarea stăpânului.

Unii din bătrânii care rămâneau, dădeau pe șoptite sfaturi celor mai tineri, care își însoțeau Daimyo.

— Aveți grijă mare de stăpân, vremea asta este buclucașă. Când îi cald, când răcoare, acu-i soare, acu plouă.

— Nu uitați trecerea de la *Sakawa*. Apa-i mică dar năbădăioasă, iar barcagiii sunt nătângi.

Cortegiul se abătu din drum și urcă spre templul Sengaku-ji.

Bonzii le ieșiră înainte.

Stăpânul, samuraii și ashigarii, unii după alții își frecară palmele și își plecară frunțile în fața altarului, apoi o luară întins la drum lung de patruzeci de poște.

Odată cu seara ajunseră tocmai la Tatsuka, dincolo de Yokohama, căci îi mâna dorul înapoerii.

Acolo îi așteptau camere scuturate, împodobite cu flori așezate cu măestrie în vase, ceaiu pe măsuțe, *sake* și *sashimi*, rachiu de orez și pește proaspăt.

Deobiceiu, în preajma amiezei Takebayashi da drumul calului către locul hotărît pentru popas, iar până seara totul era cum se cuvine pentru găzduirea unui stăpân ca Naganori.

— Sunt grele bagajele pentru purtători, să avem iertare, iar drumul îi lung, spuse Domnița cu compătimire și voce rugătoare, plecându-se până la pământ în fața soțului.

— Și eu socotesc, răspunse Naganori. Să chem pe Ono, să vedem ce-i de făcut.

— Ono, spuse Daimyo la sosirea acestuia, bagajele sunt cam grele și drumul cam lung.

— *O yurushi kudasare mase*, răspunse Ono — să avem iertare stăpâne — alții duc bagaje mult mai grele și nici un alt onorabil stăpân nu are atâta grijă cu popasul și masa purtătorilor.

— Nu vreau să știu ce-i la alții.

Domnița Aguri dădu din cap în semn de aprobare.

Ono observând gestul se înclină cu respect, apoi îndrăsni să spună:

— Și ce hotărăște stăpânul?

— Să închiriezi patru cai cu samare, așa vom putea ușura pe purtători.

— *Ha!*

— Purtătorii de bagaje să se schimbe între ei la fiecare leghe.

— *Ha, gomen kudasare*, stăpâne, eu zic că doi cai ajung să ușureze pe purtători.

— Nu, spuse Naganori, nici caii nu vreau să fie prea încărcați. Calul ce-i pui duce, că n'are limbă de vorbit.

Otaka, odată ajuns la popas, înainte de orice își pregăti uneltele de scris. Invârti de mai multe ori în aer dreapta în care ținea pensula, pentru ca „să-și facă mâna" și trase cu măestrie titlul în caractere mari:

Jurnal de călătorie.

Apoi cu litere potrivite:

Anul al 13-lea al epocei Genroku, luna a patra ziua a 10-a — adică anul 1700 luna lui Aprilie — însoțind pe stăpânul meu Daimyo Asano Naganori Takumino-Kami și Domnița Aguri, care se reîntorc din Yedo la Ako.

Numele stăpânului și stăpânei întreceau în mărime pe toate celelalte litere și erau scrise cu cele mai frumoase și mai vechi caractere chinezești.

Printre literele scrise Otaka și zărea apele limpezi și tumultoase ale Chigusei, cu Ako și castelul pe dreapta, Shinhama, satul de pescari, înființat de răposatul Naganao, bunicul stăpânului, pe stânga, iar la ieșirea din Shinhama, capul Misaki, stâncos, ascuțit și cotlonit ca o alebardă.

Auzea freamătul șuerat al pinilor aplecați deasupra undelor albastre ale mării Harima, vedea chioșcul Domniței îngrijit de Namiko și de mama ei.

— Namiko!

Când am placat din Yedo,
Multă lume ne-a salutat la ușă...
Namiko, Namiko! Floare de prun.
Eu n'am uitat salutul tău de
[acum un an,
Nici mâneca chimonoului dusă
[încet la ochi.

Singurul urmaș rămăsese Namiko, Namiko — copilul valurilor.

Târziu, când toți au adormit, Otaka a lăsat gândul în voie:

Prin Shinhama trecea el grăbit spre capul Misaki. Mama lui Namiko era soția unui samurai din vremea lui Naganao.

Samuraiul plecase repede „spre isvoarele galbene" după stăpânul răposat. N'avusese timp omul cel puțin să-și înfieze un băiat care să aibă grijă de altarele strămoșilor.

Naganori dăduse văduvei grija chioșcului și femeia trăia retrasă acolo, mulțumită.

Pe Otaka, când era la Ako, îl chema adesea marea de la capul Misaki, iar mai mult de cât marea, de cât pinii și vântul de apus, îl îmbia Namiko.

Acum doi ani plecase într'acolo cu poruncă din partea stăpânului, și întâmplarea făcuse să dea cu ochii de fată.

Fie că Namiko avea un kimono frumos, fie că soarele străbătea în asfințit prin zăbrelele *shogiilor*, odată cu mirosul ierbii tinere și vântul de primăvară, lui Otaka, fetița mică de altă dată nu i se mai păru fir plăpând de bambu, ci ramură de prun înmugurit.

Cele câteva primăveri de când Namiko stătea la capul Misaki, îi înfloriseră obrajii și-i împlinise statura.

De talie mijlocie, cu fața mai mult rotundă și obrajii plini, cu părul sclipind de negru. Ochii îi erau atât de alungiți, încât păreau că îi taie fața în două.

Chiar când privea drept înainte, jumătate din negrul ochilor se ascundea sub geana de sus, dându-i o înfățișare de adâncă gândire: cel mai frumos model viu al zeiței Kwannon din toate templele Japoniei.

Fata venise fuga la chemarea mamei, dar dând cu ochii de Otaka, rămăsese o clipă speriată.

Ingenunche stângaci pe *tatami*, așează mâinile în față, aplecă fruntea pe ele și rosti cu voce de copil: *Gokigen-yo*, cum stați cu cinstita sănătate?

— *Gomen kudasare*, luă vorba bătrâna. Namiko era un copil când am plecat dela castel.

Otaka vru să spună ceva, dar nevenindu-i glasul, plecă încet capul ca să-i răspundă fetei.

Namiko, simțindu-se privită, își lăsă ochii în jos, netezi de câteva ori kimonoul, privi apoi cu luare aminte la mânecile largi și duse încet una din ele la gură.

— *Gomen kudasare* reluă bătrâna. Și dumneata erai atunci când am plecat noi dela castel, un băețandru.

— Așa-i.

— Așa-i, întări femeia.

— Ia vezi ce fac gândacii de mătase, Namiko, spuse bătrâna apoi, pentru a depărta fata.

— *Haii!* Și fata, dupăce mai salută odată pe cel venit, se apropie de ieșire, îngenunche din nou, trase *shogii* într'o parte, salută iarăși, trecu dincolo și iar îngenunche să-i închidă.

Privirea tânărului urmărea prin hârtia *shogiilor* umbra lui Namiko ce dispărea încetul cu încetul.

— Dela moartea bărbatului meu, am rămas singură pe lume, eu și Namiko, dar mărit să fie Buddha, că ne-a făcut parte de un stăpân bun și milostiv. Poate că mai târziu și Namiko să aibă noroc.

Bătrâna rostise cuvintele ca de obiceiu, fără să-și dea seama că de data aceasta avea un tânăr în față.

— Ha! întări Otaka cu obrajii îmbujorați și cu gândul la fată.

Din ziua aceia tânărul a îndrăgit satul Shinhama și capul Misaki, unde adeseaori își făcea de treabă.

Binecuvânta ziua când stăpânul sau stăpâna îl trimeteau cu vreo poruncă și-și lua binecuvântarea înapoi dacă se întâmpla să nu vadă fata.

Dar toate necazurile i-au trecut lui Otaka, în ziua în care bătând la intrare, aceia care a venit să-i deschidă era Namiko.

— Unde e onorabila dumitale mamă, am venit cu o chestie grabnică.

— Culege foi de dud în grădină. Mă duc repede să o chem.

— O clipă, spuse Otaka, încurcat. Se învârti în loc neștiind ce să facă, apoi se așeză pe pragul intrării și dădu să-și scoată sandalele. Fata se aplecă să-l ajute.

— Ascultă Namiko.

— Haii!

— Tu ești singură aici cu mama ta. N'ai dori să ai un... frate mai mare.

— Ha! răspunse fata din obișnuința ce are fiecare japoneză de a nu contrazice o parte bărbătească, apoi duse mâneca kimonoului la fața ce simțea că i se aprinde.

— Uite, Namiko, spuse Otaka prinzând curaj. Acum două zile am fost la Naba, unde am întâlnit un negustor cu fel de fel de lucruri aduse dela Kyoto. Și cum m'a rugat să-i cumpăr ceva, i-am luat și eu acul acesta de păr cu două berze.

Mâna care ținea acul tremura, iar berzele păreau că vor să-și ia sborul.

Daimyo Asano-Naganao

— L-am luat pentru tine *o imoto-san* — surioara mea mai mică — și te rog să-l primești.

— *Gomen kudasare*, răspunse fata cu sfială, să întreb întâi pe mama.

— Nu, te rog, spuse la rându-i tânărul, puțin încurcat. Te rog să-l iei acum și poți să-i spui mamei tale după ce plec eu.

Așa s'a înfiripat dragostea între cei doi tineri, dar scurtă vreme după aceia, Otaka și-a însoțit stăpânul la Yedo. Acum se înapoia cu dorul în suflet și pe scara calului.

De cu dimineață alaiul lui Naganori porni iarăși la drum.

Marea rămânea mereu în stânga, colinele se ridicau din ce în ce mai numeroase pe dreapta, sprijinite în fund pe ferăstrăul munților Hakone.

Pe alocuri, alte coline acopereau vederea mării spre vechea capitală shogunală Kamakura; în alte locuri, pe dreapta, la Hiratsuka și la Chigasaki, colinele își dădeau în lături perdelele de brazi, lăsând să se vadă în fund, conul uriaș al muntelui Fuji cu kimonoul alb de zăpadă, ce se pierdea în nori și pădurile de brazi ce coborau în cascade verzi spre apele oceanului.

Numai la Kozu și Odawara, aproape de poalele munților Hakone, colinele se dădeau la o parte și pe dreapta și pe stânga, făcând din ocean oglindă pentru Fuji.

Cu multă nerăbdare străbătea Naganori lungul drumului Tokaido, trecând câte patru, cinci stații pe zi.

— Câte am trecut Otaka?

— Unsprezece, stăpâne.

— Și câte mai avem?

— Patruzeci și două până la Osaka.

Otaka le ținea seama. Mai mult chiar decât pe stăpâni, îl mâna vântul reîntoarcerii.

Dela Osaka la Himegi mai era cale întinsă de trei zile, iar dela Himegi la Ako de încă alte două, trei.

Unii iubesc munții,
Alții marea.
Eu iubesc locul unde munții
Se oglindesc în mare.
Iubesc răsăritul soarelui
Și sfințitul lunei,
Cântecul greerilor și sborul
[licuricilor.
Iubesc primăvara ce-aduce
[frunza verde
Și toamna cu belșugul de orez,
Dar dacă Buddha mi-ar cere
Să mă hotărăsc pentru una din
[ele,
Ași spune:
Namu Amida Butsu
Iubesc pe Namiko!

La fiecare popas, Otaka scotea sulul de hârtie și însemna cele petrecute, vrâstându-le cu frumusețile peisagiilor sau astâmpărându-și dorul în câteva versuri.

Inainte de a intra în munții Hakone, se pusese ploaia și o ținea într'una.

— Plouă, plouă mereu. Ce-ai scris în jurnal despre vizita noastră la templul Fujisawa, întrebă Naganori la unul din popasuri.

Otaka desfăcu sulul și ceti stăpânului:

De amăreala ploii lungi
Și bonzul a plecat din templu.
Singură ploaia primăverii
Își preumblă pașii în Fujisawa:
Para-para, para-para!

Stau greierașii prin cotloane
Cu arcușul subțioară,
Privind cu grijă la potopul
Ce năpădește Fujisawa:
Rapa-rapa, rapa-rapa!

După un petec de senin,
Sub streașina unei pagode,
Vrăbiuțele țin sfat
De-o săptămână încheiată:
Cirip, cirip! Chii-papa!

Para-para, rapa-rapa!
Cad picăturile de ploaie
Pe fața frunzelor de lotus...

Până și Buddha răbdătorul,
Din jâlțu-i sclipitor de aur,
Se roagă pentru o zi cu soare:
Tenki, o tenki!
Soare, onorabil soare!

A doua zi, către prânz, înmuiat de ploaie, Naganori s'a oprit o oră la Mishima, la o „casă de fluturi", casă de ceaiu.

In loc de ceaiu patronul, știind ce-i trebue unui Daimyo ce vine dela drum lung, a adus pentru toată nația multe bunătăți.

Și Otaka Gengo a scris la plecare în jurnal:

— In casa de ceaiu dela Mishima am mâncat cel mai bun *sashimi* și am băut cel mai aromat *sake*. Binecuvântat să fie cel care a descoperit... ceaiul.

Sub aceste rânduri Otaka semnase pe Akagaki, Hara și Horibe, „băutori de... ceaiu". Numai că numele lui Horibe Yasube se transformase în Horibe Ya-sake.

Naganori a râs cu poftă auzind cele scrise.

Akagaki s'a strâmbat când a auzit cuvântul ceaiu, iar Horibe s'a declarat mulțumit cu noul nume și în semn de mulțumire, a oferit poetului bidonul cu sake din stânga, dăruit de hangiu, ca să nu mai umble, când stă pe loc, la cel din dreapta sau la cel de la șea.

Dar ca în toate vremurile, numai duioșia după veselie și feluremea priveliștilor dau farmec unei călătorii.

Pe malul unui pârâiaș ce alerga din munte spre nesfârșitul oceanului, drumeții au văzut un mormânt, iar alături de el trei păpuși mici de lut ce se ascundeau de ploaie sub un cireș mic înflorit.

Pe o scândură înfiptă la capătul mormântului, era scris numele pârâului: *Sainokavara.*

— Cine a dat oare acest nume pârâului, întrebă Naganori cu duioșie, gândindu-se la tatăl și la bunicul lui, căci *Sainokavara* este numele pârâului peste care trec umbrele morților, când se duc pe lumea ceailaltă, sau când vin să ne vadă la mijlocul lunei Iulie, în fiecare an.

Alaiul se opri câteva clipe.

— Ce-l ține oare, stăpâne, pe acest mort legat de lumea aceasta, de n'a putut trece încă Sainokavara, murmură Otaka.

— Viața-i de lut, răspunse Naganori, privind la cele trei păpuși, floare trecătoare de cireș.

In palanchin Domnița își ștergea lăcrămile, iar fata de casă văzând-o, șușotea de-albinele.

In ziua a cincisprezecea de la plecare, Daimyo Naganori a ajuns la Naba, cel din urmă popas în drumul spre Ako.

Seara s'au culcat toți cu fața spre Miază-zi, adulmecând aerul dinspre mare.

— A ce miroase, fraților, întrebă Otaka cu licăriri în ochi.

— Miros anii copilăriei noastre, fumul hornurilor, nisipul plajei Fericirii și adierea pinilor de pe insula Toriage.

De cu dimineața toți erau în picioare. Caii pofteau stăpânii cu nechezat molcomit, ca să încalece. Purtătorii de lance pieptănaseră nu numai părul lor, dar și pe al închipuirilor de capete, puse în vârfuri de suliță. Purtătorii lăzilor uitaseră greutatea dusă de zeci de leghe și râdeau cu mulțumire. Frânele cailor erau împodobite cu flori de *kanii* — glicină sălbatecă — flori ce prevestesc reîntoarcerea păsărilor călătoare.

Cu ochii închiși, legănat pe spinarea calului, Otaka își refăcea în minte planul vieței de familie, a unei familii ce voia s'o dureze negreșit anul acesta.

Akagaki, de bucurie, deșertase și bidoanele lui și pe ale altor frați, până și unul din ale lui Horibe, iar acum avea poftă de vorbă.

Stăpânul observase că l-a pișcat bruma pe Akagaki, dar acesta o ținea înainte:

— Otaka, hâc, o să ne facă, hâc, la fiecare câte un...

— Hâc, îl întrerupse Horibe.

— Dacă mă întrerupi, o iau de la capăt, se proțăpi Akagaki cu oarecare supărare printre sughițuri.

Otaka o să ne facă, hâc!

— Hâc, îl întrerupse de data aceasta Hara.

— Fiindcă m'ați întrerupt și acum, o iau dela sfârșit: capul Misaki!

— Akagaki, chemă Naganori.

— Ha, răspunse băutorul domnesc, ștergându-și buzele umezite cu dosul palmei, dând pinteni calului și pierindu-i sughițul.

Ce poruncește stăpânul?

— Fiindcă tot drumul n'ai trecut măsura sakeului, ai zece *ryo* dela mine și trei zile de învoire.

— Ha! Să am iertare stăpâne, dar nu merit. Până aseară m'am ținut bine, dar aseară mi-a mirosit a Ako și ce să spun, *gomen-kudasare*, m'am prăfuit. Dar și ceilalți nu sunt mai treji, stăpâne. He! Dacă n'ar ști caii drumul... Așa, s'avem iertare, pe Otaka l-a îmbătat poezia și capul Misaki, pe Horibe, hâc, iertare...

— Bine, răspunse Naganori surâzând, după ce vom ajunge la castel toți samuraii din escortă, toți purtătorii de lăzi și *ashigarii* vor primi partea lor și trei zile libere.

Revenit la locul lui, Akagaki se oțărî la Hara:

— De ce râzi! Dacă nu beam eu, nu mai câștigați nici voi. Nu-i așa Horibe?

Horibe, care privea pe sub căușul palmei, zarea spre Ako, lăsă mâna în jos și dădu din cap în semn de aprobare, murmurând:

Pâinea și sakeul laolaltă,
In bobul de orez
Este mare înțelepciune
[dumnezeiască.

Takebayashi, la semnul stăpânului, înfipse pintenii în coastele calului și dispăru ca o săgeată.

Către amiază porțile castelului stau larg deschise. Samuraii înșirați pe dreapta și pe stânga, își așteptau stăpânul.

Ritmic răsunau în largul văii Chigusa gongurile templelor de pe Atago-yama, Ako și Shinhama, vestind zi de sărbătoare: înapoierea Daimyului Naganori.

Fragmentul pe care-l publicăm este primul capitol din volumul II al romanului *„Suflet japonez"*, care va apare în cursul lunei viitoare, în editura „Universul".

PROGRESUL OMENIRII

de VICTOR SPÂNU

Odată m'am certat cu nevastă-mea. De ne'nțeles sunt femeile astea! D-ta, dragă cititorule, poate nu le găsești deloc stranii, dar dacă cumva, Doamne ferește, ești însurat, cred că mă vei înțelege. M'am cam obișnuit eu, totuși... ciudate mai sunt femeile!

Nici nu pot să-mi dau seama cum de am ajuns să ne certăm. Nu ne-am certat chiar rău de tot, — așa, puțin.

Intr'o seară am rămas acasă amândoi. Ea se înfundă într'un colț al canapelei, iar eu ședeam lângă masă. Dela niște discuții cu totul nevinovate, hop! că ajunsesem să discutăm despre marele

progres al omenirii. Dar, ce știu femeile! Și să nu crezi cumva, dragă cititorule, că nevastă-mea e o proastă, o analfabetă dela mahala, e citită, fată de pension... vezi!

Așa dar, cum spuneam, ajunsesem să discutăm despre marele progres al omenirii.

— Cât a progresat omenirea — zic eu — formidabil, dom'le! E destul să te gândești cum au trăit bieții strămoșii noștrii. Nici casă, nici masă ca lumea! Ori, să trăiești într'o peșteră umedă, întunecoasă; să te hrănești cu carne crudă! Hm! Pe câtă vreme astăzi...

Ea asculta, ori poatecă se făcea că ascultă.

— Dar — continuai — de ce să ne risipim mintea prin trecutul acela nebulos! Să luăm pe bunicii noștri, bunicele noastre! Nici lumină electrică, nici tramvai, nici telefon, nici atâtea altele, de care ne servim noi astăzi. Dar, ce lumină electrică! Nici chibrituri n'aveau! Parcă e așa de mult decând s'au invenat chibirturile? Mi-aduc aminte, îmi povestea o bunică de a mea, pe când era ea fetiță acasă, ca să facă focul în sobă, trebuia să caute jăratec prin vecini, care, cine știe prin ce mijloace au putut obține o scântee, să-și aprindă focul. Pe câtă vreme astăzi, țârc! și ai aprins focul. Ba mai mult, țâc! s'a făcut lumină. Ca la comandă! Progres, dom'le, progres!

— Nu 'nțeleg—începu nevastă-mea.

— Ce nu 'nțelegi? E simplu ca bonjour! (Mă așteptam la o contrazicere din partea ei. Așa sunt femeile, te contrazic în toate).

— Nu asta!—zice.—Nu'nțeleg cum puteau bunicele noastre să poarte rochii așa de lungi. Fi! Rochii lu-ungi, de măturai jumătate din curte cu ele, când treceai pe acolo. Cum de nu se 'ncurcau în ele! Ori turnurele alea, de ți se părea că ești înfundată într'un butoi cu bere! Fi!

— Ei — zic eu, așa, ca să spun ceva, căci, să fiu sincer, nu mă prea pricep în treburile femeiești, — pe atunci așa era moda... Poate ștofele nu erau așa de scumpe cum sunt astăzi... Traiul era mai ușor...

— Da, voi bărbații vă gândiți numai la scumpetea ștofelor purtate de noi! — strigă ea, indignată.

— Dragă, dar asta e o simplă părere de a mea...

Ea mi-a răspuns ceva neplăcut, de care acum nu-mi aduc aminte. Am tăcut. Discuția noastră a luat o întorsătură atât de deochiată, încât trebuia să tac, să evit astfel, nu chiar o scenă, ci așa, o scenetă familiară.

Am stat așa, tăcuți, câtva timp.

— Să luăm tehnica, de pildă — începui peste vreo zece minute, când am socotit că s'au mai potolit spiritele — ce progres formidabil a făcut! Altădată numai în povestirile lui Jules Verne era vorba de sborul omului prin aer, pe niște păsări gigantice de fier. Astăzi, aeroplanele ne stau la dispoziție!

— Hm! făcu nevastă-mea.

— Ce e, dragă? N'am dreptate?

— Ba da! Eu însă mă gândeam la bunicele noastre. Proaste mai erau! Cum se îmbrăcau ele! Fără niciun gust! Nu-și puteau arăta nici calitatea ciorapului, nici linia piciorului! Și ce e mai atrăgător pentru un bărbat? Noi am progresat mult în privința asta!

Se așeză picior peste picior, își potrivi ciorapul, și-l netezi cu palma, se aranjă mai comod pe canapea, luă jurnalul de mode depe masă și începu a-l răsfoi.

Nu i-am răspuns nimic.

— Ce mai încolo 'ncoace— continuai mai târziu — technica a ajuns foarte departe! Mașinării peste mașinării, invenții peste invenții! Unde altădată trebuia bietul om să lucreze din răsputeri; mai mult, acolo unde trebuiau să lucreze zeci, sute de oameni și animale, astăzi nu-i decât o mașinuță! Astăzi, munca omului se rezumă doar la o simplă învârtire a vreunei manivele, încât pare și el o micuță piesă din corpul acelei mașinării. Ia te uită, ce mai blockhausuri se construesc acum! Progres, dom'le!

— Dragă, ce ar fi să ne mutăm și noi într'un blockhaus — zise ea, zâmbitoare, ridicându-și ochii depe jurnalul de mode.

„Iar începe cearta" — parcă mi se înregistra în creer cu niște litere de foc.

— Hm. N'ar fi rău — zic — O să mi se mărească leafa... Mama ta se simte tot mai rău...

— A! Tu, dacă ai putea, ai spânzura-o! Păcătosule, numai la averea ei te gândești!

Se răsuci pe canapea. Chiar începu a da din mâini. Se 'nroși. Cât p'aci era să isbucnească în plâns.

— Vai, dragă, cum poți să spui una ca asta — căutai să mă desvinovățesc. — Nici nu m'am gândit la așa ceva! Mă gândeam și eu... că ne-ar prinde bine ceva parale, așa... încolo... peste câtva timp... Se poate!

Ea își înfundă nasul în jurnalul de mode și n'a mai deschis gura, ceeace m'a cam mirat. Era în toane bune, se vede.

O liniște apăsătoare umplea camera. Eu n'am mai îndrăznit să continui discuția. Luai o carte, mă așezai în colțul opus al canapelei și începui să citesc.

Ea s'a răsucit, s'a răsucit, ca un șarpe, în colțul ei, a mai tușit de câteva ori și s'a liniștit. Incepu a privi pozele și modelele din jurnal. Când îndepărta jurnalul, întinzând mâna, când îl apropia din nou, îl răsucea, se uita de sus în jos, apoi de jos în sus și în sfârșit, cu mâna obosită, îl lăsă încet în poală.

Mă uitai la dânsa. Ea zâmbi. Era într'o stare, în care nici ea nu știa ce vrea. Și s'ar certa și nu s'ar certa. Incepu să râdă. Nu 'nțeleg femeile astea! Fără să vreau, începui să râd și eu.

— Iți place? îmi întinse jurnalul.

Fiind cam miop, trebuia să mă apropii puțin. In jurnal era poza unei femei de o supleță exemplară, într'un splendid costum de sport.

— Mda — zic.

— Vezi ceva nou pe ea?

— N-nu!

— Hm! Tu nu vezi niciodată nimic! Tu nu observi nicio invenție! Habar n'ai de progresul omenirii! Nici nu știi pe ce lume trăiești! Ai vrea să umblu într'o haină din frunze, ca Eva!

— Dragă, un costum de sport, ce vrei să văd — îngânai. (Nici n'am amintit de supletea purtătoarei costumului).

— Uite aici mai bine! — îmi arătă cu degetul fusta costumului.

— O fustă ca toate fustele — zic — cam scurtă, ce-i drept... dar...

— Ce fustă! Nu-i deloc fustă! Pantaloni!

— Cum adică, pantaloni? — o privii bănuitor.

— E fustă-pantaloni!

— Fustă! Pantaloni! Ei, dragă, ori e fustă, ori îs pantaloni!

— Pantaloni-fustă, prostule! Pentru sport. Un adevărat progres. Uite la ce a ajuns moda! Frumos și practic!

— Da, poate... or fi pantaloni...

Mă uitai mai atent la fusta aia... adică... pantalonii... cum să spun, pantalonii ăia fustă... Mm... fustă-pantaloni-fustă. Naiba să-i ia! In definitiv era vorba și de fustă și de pantaloni la un loc. Ciudate mai sunt femeile astea! Cu modele lor, cu tot!

*

Peste câteva zile, într'o după-amiază, când lucram în biroul meu, intră nevastă-mea. Era într'un costum de sport la fel cu acela din jurnalul de mode.

— Dragă, mergem la patinaj? — zângăni cu patinele de pe umăr.

Plictisit de atâta lucru, consimții să mă duc cu dânsa la patinaj. Abia acolo mi-am dat seama cam cum vine aia pantaloni-fustă. La început era fusta ca fusta. In timpul patinatului, fusta se desfăcea în pantaloni! De ne 'nțeles sunt femeile astea! Formidabile, dom'le!

Pentrucă nu știu să patinez, și nici n'aveam patine, mă așezai pe o bancă lângă plasă.

Sfâr! sfâr! sfâr! — patina nevastă-mea. Dar la un moment dat — liop !—se'ntinse.

Ca să mă duc s'o ridic, trebuia să sar peste plasă. Dar, cum să sar, când se uită atâta lume! Din fericire, un tânăr patinator sbură spre nevastă-mea și o ridică. Eram gata să-i strig un „mulțumesc", dar era atâta lume acolo!

Peste câteva minute o văd pe nevastă-mea iar — liop! Acelaș tânăr o ridică. Mai târziu o aud numai — A! a! — gata să cadă și o văd că se agață de... tot de tânărul acela. Asta s'a mai repetat de câteva ori.

„Aha! — gândii — cochetează! Lasă, lasă că am să-ți plătesc eu cu aceeași monedă!"

Și i-am plătit! M'am răzbunat! Cum? Simplu de tot. Cu ajutorul mașinii.

Poate, dragă cititorule, mă vei întreba: „cum cu ajutorul mașinii? Care mașină? Mașină de gătit, de bărbierit, de tuns, de cusut, de călcat, de scris, de cosit, de trerat, de șters praf, de ascuțit creioane? Care mașină, dom'le?

Iți răspund îndată, ai răbdare. Intr'adevăr, ai dreptate să întrebi. Avem astăzi mașinării peste mașinării! Ei bine, să-ți spun. Mașina aia mare, galbenă! A S. T. B.-ului! Aia cu șoferul colo sus, la „cucurigu".

Așa dar m'am răzbunat cu ajutorul mașinii. Și iată cum:

Când trebuie să mă duc undeva cu nevastă-mea, în oraș, într'o vizită, niciodată nu mai iau tramvaiul, numai mașina. Chiar dacă mă costă mai scump! Chiar dacă ocolesc mai mult! Căci, unde ai mai bună ocazie să îmbrățișezi, ori chiar să iai în brațe, vreo duduie ori chiar doamnă, decât în mașină? Tramvaiul nu prea are hopuri!

Te urci în mașină — aglomerație. Imbrânceșți nevasta colo, undeva, într'un colț, pe o bancă, dacă o poți găsi liberă, iar singur te postezi lângă ușă. La vreo stație, când vezi că se urcă vreo duduiță, subțirică colea, o apuci de braț ori de talie chiar (îi ajuți să se urce în mașină, trebuie să fii galanton cu lumea femenină). O mai ții în brațe, parcă i-ai face loc să treacă mai în fund (cu toate că nu-i nic un loc liber acolo). A porni mașina — o mai ții iar. Să nu cadă cumva! La vreun hop, te mai năpustești d-ta peste dânsa și, vrând-nevrând, se produce un fel de îmbrățișare. După un teren atât de fix cum e trotoarul trebuie să te obișnuiești să te ții pe picioare pe podeaua atât de mobilă a mașinii. Apoi, când se oprește mașina la vreo stație, (și șoferii ăștia opresc atât de brusc câteodată!) vezi că duduia se năpustește peste d-ta, te silești s'o ții locului — ești bărbat! Nevasta însă din colțul ei, te străpunge mereu cu ochi de viperă.

M'am răzbunat, nu?

Cum vrei, dragă cititorule, dar trebuie să recunoști, minunat lucru e mașina! Minunată invenție! Adevărat progres! Incearcă să îmbrățișezi vreo duduie necunoscută pe stradă, capeți o palmă, două, ori, și mai rău, te pomenești și cu un proces-verbal. In mașină—și „merci" îți mai spune. Minunată invenție!

Câteodată îmi vine să mă fac taxator, zău!

Se apropie mașina de vreo stație, facultativă să zicem, și vezi acolo o duduiță că stă și așteaptă mașina, îi strigi șoferului, încă dela vreo sută de metri dela stație: „oprește facultativa-a!" și întinzi mâna. Așa și alunecă pe talie! Ajuți duduia să se urce în mașină, iar dânsa „merci" îți zice. Iar mai departe, la o altă stație, vezi că se înfige vreo babă cu un coș de mere să se urce cât mai repede în mașină, o împingi de spate „Un'te bagi, babo, nu vezi că nu-i loc! Gata-a!"

Minunată invenție! Adevărat progres!

Moș Gămălie

de N. PAPADOPOL

Moș Gămălie era un om nu prea înalt, adus de spinare, cu mustața pe oală și gata oricând de ceartă. Când se supăra, era foc și pară. Cuvintele căpătau în gura lui semnificații nemaiauzite și, îmbinate în propoziții scurte, icnite, din care, bine-înțeles, grijania, cocostârcul, lumina, mama și alte alea nu lipseau, căpătau violență de proectil.

De altfel, când era furios nici la obraze nu prea alegea, mai cu seamă dacă cineva și-ar fi permis, arătându-l, să spună: cine-i individul ăsta?

Copilul unei țigănci, cu care își prinsese mintea un român șugubăț și vrednic, Moș Gămălie arăta arămiu, întunecat, fără să fi păstrat ceva din înfățișarea strămoșilor lui din partea mamii. Trăit fie cum, prin burueni și prin curțile oamenilor, își schimbase viața în o mie de feluri. La început pândar la gâște și hoț de colivă, mai târziu hoț de cai cu un an de închisoare și cioclu, își încheiase cariera prin a deveni Moș Gămălie și ceeace numea el: „fonțonar comunal".

Născut din greșală și păcat, desigur că nici Moș Gămălie nu putea să nu greșească și să nu facă păcate.

Nu numai că în copilărie obișnuia să-și vâre mâinile până la coate în coliva morților — fapt care atrăgea asupra lui ocările și blestemele bocitoarelor din mahala, dar mai târziu săvârșise lucruri care, dacă nu-l onorau, îl arătau ca pe un om nu prea lipsit de scrupul.

Furase odată, într'o toamnă, caii unui țăran din Iablănița. Tocmai însă, când se pregătea să o ia razna cu ei, apare și proprietarul care, negăsind demnă fapta lui Moș Gămălie, a sărit pe el. S'a încins o bătae din care —cu ajutorul Necuratului— hoțul a eșit victorios și a șters-o cu cai cu tot. Mai târziu, fiind prins, Moș Gămălie a povestit întâmplarea pe de rost—în felul lui— iar când procurorul l-a întrebat cum a făcut de l-a biruit pe țăran, el i-a răspuns calm, cu un aer de triumf:

— L-am atins la gămălie.

Bineînțeles, de atunci i-a rămas numele de Gămălie, iar când a îmbătrânit, porecla i-a acoperit toată lipsa stării civile, insul devenind pur și simplu Moș Gămălie.

Faptul însă de a fi atentat la averea altuia, nu-l făcuse pe Moș Gămălie antipatic nimănui. Poate unde avea vorba deschisă, fără minciună și ocoliri, și unde se pricepea să facă treburi la care nimeni nu s'ar fi încumetat. Bunăoară, da o mână de ajutor la spălatul morților, omora câte o vită schilodită cine știe cum și tot el pescuia din Dunăre pe cei cari se încumetaseră să o înfrunte fără să cunoască tainele apelor.

Incolo, Moș Gămălie era un om fără cusur. Ba poate, dacă ne-am lua după gura lumii, am putea spune că avea unul: Moș Gămălie bea. Dar nu așa, să-și bea mințile, să cadă prin șanțuri și să se dea la treburi nerușinate în faptul zilei. Nu. Insă destul de mult ca să-i strige dumnealui primarului, în stradă, nu fără motiv: hoțule, cremenalule, avucatule — sau prefectului, cu motiv: huo! la mărcuța!

„Darul beției", în care căzuse Moș Gămălie de vre-o câțiva ani, dacă nu-i făcuse neplăceri — fiindcă nimeni nu găsise cu cale să-și prindă mintea cu el — îi pricinuise oarecari insuccese în cariera lui de liber profesionist. Să vedeți. Tocmai fusese ales deputat State Rădulescu, mare proprietar și om blajin, bun de pus la rană. După ce băuse în cinstea lui două zile—fiindcă-l prețuia foarte — Moș Gămălie se duse târîș-grăpiș la el acasă, ca să-l firitisească de atâta succes și să mai încerce — dacă cumva s'o prinde — să obțină vreo pațacă-două pentru băutură.

— Ce faci Moș Gămălie?

— Bine să trăiți... mulțămim de întrebare, îngâimă Moș Gămălie, bătut în dreapta și în stânga, ca o scamă, de un vânt imaginar. Venii să vă spun... vorba aia... să trăiți și... la mai mare... s'ajungeți sănator... și la mai mare pe urmă...

State Rădulescu, obișnuit cu tot soiul de oameni, zâmbea îngăduitor, dar cucoana lui, scârbită de halul de beție al lui Moș Gămălie, interveni prompt:

Ai face mai bine să te duci acasă să te culci, Moș Gămălie, că ești beat mort! Auzi?

— Eu beat!... se încruntă Moș Gămălie. Vasăzică, în loc să puneți o vorbă bună pe lângă dipotat pen'mine, ziceți că sunt beat!... Bineee! Auziți Dom'lor, cică sunt beat!... Și eu care îmi pusesem în gând să-i duc crucea pân'la cimitir, când o muri... Auziți? Acum s'o ducă naiba că eu n'o mai duc... și Moș Gămălie a plecat furios, trântind poarta în urma lui.

Ajuns în mijlocul străzii Moș Gămălie putuse totuși îngâima:

— Să trăiți don' dipotat... și la mai mare... Pe-a d-voastră să știți c'o duc oricând... și pe vânt și pe ploae... oricând... și-acu, dacă vreți...

Cântecul fetei de român

Atât de greu îmi e să te cuprind în vers!
Mă tem că nu vei încăpea întreagă, ca o floare.
Și poate nici culori destule n'aș găsi în soare
Să-ți zugrăvesc un suflet larg de univers.

De-aș despica pământu'n două cu 'n descântec
Și n'aș găsi atâta aur ori cărbune
Cât în cosița ta unde răsare și apune
O stea ce se topește într'un cântec.

Cu trupul tras printr'un inel de lună nouă
Te mlădii pe cărări ca salcia 'noptată
Iar de te risipești pe câmp cu holda 'nfiorată
Te-adună vântul în boabe răci de rouă.

In ochi-ți de amurg cu raze frânte
Mă regăsesc ca 'n apele fântânilor prea pline.
Tu fată de român, care trăești în mine,
Tu ai născut și poesia și pe român s'o cânte.

I. O. SUCEVEANU

Literatură. artă, idei...

SĂ NE FIE ÎNGĂDUIT

eveni în puține cuvinte, după
n am făgăduit, asupra poesii-
d-lui Eugeniu Speranția, des-
a cărui ultimă carte de ver-
am însemnat, nu de mult,
eva frânturi. Dar tocmai fiind-
domniasa scrie o poesie care
e cea de toate zilele, ci una de
obilă ținută lirică, ne permi-
să revenim. Semnificativ ni
pare faptul că într'o vreme în
e poemul se banalizează în co-
an, căzând de nenumărate ori
nă la clișeu și la ieftin, d. Spe-
ția scrie *hexametrii*, una din
inele forme poetice cu biazon.
esie și idee — deci muzică și
nd — strofele d-lui Speranția
t o pasăre rară în poesia cli-
actuale. Va trebui să spunem
întotdeauna ne apropiem cu
lară și mândră bucurie de
sul acestui poet, care este în
sură egală un gânditor de
rte fine nuanțe; dar pentruca
nu pară gratuite spusele noa-
e, vom cere cetitorului înga-
ința de a-i pune în față un
c fragment din cartea „Pasul
hbrelor și al veciei" apărută în
30:

işice stea este vârf în mii de
triunghiuri, pe boltă;
işice geamăt e-un ton din me-
lodiile lumii,
ice cuvânt e-un grăunte fecund
al atâtor poeme,
işice gest e nodul fatal într'o
mie de drame.

t ce-ți apare în drum, tot ce ză-
rești pretutindeni,
tul te-așteaptă să-asculți secrete
din dragostea firii:

nepovestite povești, închise'n a-
dâncuri mocnite,
nemaivisate comori, din veci fe-
recate'n tăcere, etc.

Nu ne îndoim că aceste minunate armonii vor grăi destul prin ele însile și deaceea ne abținem azi dela orice comentar liric.

D. PROF. IOAN ST. BOTEZ

ne trimite o broșură cu câteva „scrisori inedite ale lui V. Alecsandri", aflate până în prezent în cartoanele bibliotecii din Galați. Interesante documente, scrisorile acestea aduc câteva date noui în opera și'n viața poetului. Răscolind arhive și scuturând colbul, d. Ioan Șt. Botez va isbuti să arunce din ce în ce mai multă lumină asupra unui trecut care nu trebue să ne scape; pentru aceasta, gratitudine.

O REVISTĂ

literară, e vorba de „Prepoem", apare „în dorința de a așeza în istoria literară un semn". Bine!! Remarcăm doar *minunata* tălmăcire a d-lui Mircea Streinul din Georg Trakl: „Psalm", poesia lui Al. Călinescu și un articol (reprodus) din Al. Busuioceanu. Restul, confuz („Destinele liricei tinere românești) până la șaradă. Păcat. Mai ales că așteptam altceva, cu totul altceva. „Prepoem" nu e o surpriză plăcută!

UN FOARTE HARNIC

cercetător al faptului literar este d. G. Ursu, pe care l-am urmărit cu plăcere. O broșură despre „G. Ibrăileanu și Bârladul", care de curând ne-a poposit pe birou, confirmă prețuirea gândului nostru. In paginile documentate și serioase pe care d. G. Ursu ni le trimite, figura adolescentului și, mai apoi tânărului G. Ibrăileanu trăește vie și interesantă. Bogăție și migală de informațiuni, iată cu ce vine d. Ursu în cartea sa. Remarcabil și îmbucurător e faptul că d. G. Ursu este un harnic și dârz adept al acelui fenomen numit „localism creator". *Bârladul*, iată orașul în jurul căruia s'a concentrat băgarea de seamă și truda profesorului G. Ursu; dincolo de zidurile sale, orice iubitor de adevărată cultură va trebui să se bucure de munca d-lui G. Ursu, muncă de laborator, dificilă dar rodnică.

INSORITE RĂVAȘURI

care cad ca o petală pe masa de lucru, din nebănuite colțuri ale țării și ale inimii, iubesc prospețimea voastră care e, întotdeauna, de gen feminin. Timide sau dârze slove, poesii migălite cu trudă, toate trec pe sub ochi cu aceeași caldă atențiune. Incet, încet vom căuta să ne descurcăm cu fiecare în parte. Dar până atunci, corespondenților noștri necunoscuți — toată solicitudinea și bunul gând pe care-l avem în noi. Niciuna și niciunul nu trec pe sub furcile caudine ale ironiei reci, care nu e atât de departe!

LA ARAD

apare cu regularitate, de vreme de doi ani, foaia de literatură și cultură „Innoirea", condusă de Tiberiu Vuia și de bunul Petre Pascu, vechiul nostru camarad și prieten. Revista este o curată și harnică tribună de afirmare a spiritului pur românesc, fapt pentru care redactorii ei merită prețuire. Râvna lui Petre Pascu, a isbutit să strângă în paginile Innoirii un grup de poeți: Gherghinescu Vania, C. Pârlea, Virgil Carianopol, Ion Th. Iliea, și mulți alții care imprimă paginii poetice un ritm de talent curat. Din numărul ultim (19—20) desprindem mai ales un poem al lui Gherghinescu Vania.

DOMNUL GEORGE IONAȘCU

ne roagă să anunțăm că luna viitoare, îi va apare în editura „Mitropolitul Silvestru" din Cernăuți, un volum de poeme intitulat: „Poeme pentru altă viață".

George Ionașcu

Cu toatecă poesiile d-lui Ionașcu vor apare în așa numitul „sezon mort", ne bucură vestea; sau tocmai de aceea!

ANUNȚĂM

o carte de eseuri: „Priviri în actualitate", datorită profesorului sibiian Licu Pop, care lucrează în cadrele interesante le grupării intelectuale „Thesis". După ce vom fi cetit-o, vom stărui ceva mai pe larg asupra ei, convinși fiind că gândul nostru bun va fi întregit și de cuvinte bune. Pe Licu Pop îl știm nu numai dela „Thesis" ci și din „Gândirea", „Pagini literare" și „Ramuri", unde condeiul său ne-a reținut luarea aminte de câteva ori

REVISTA „FAMILIA"

foaia lui Iosif Vulcan, a luat viață de câțiva ani, grație entuziasmului d-lui M. G. Samarineanu. D-sa a întrunit în paginile foarte elegante ale revistei o seamă de poeți și prozatori de frunte, isbutind astfel că dea o revistă care este un interesant magazin de cultură și de informație literară. Octav Șuluțiu care este criticul intransigent al revistei, a adus un important aport de seriozitate și de bun simț plin de talent. Ajutat de-o mână de intelectuali orădeni, dintre care remarcăm pe d. profesor G. Bota, d. M. G. Samarineanu este un important factor de cultură la granița noastră de vest, unde un alt scriitor, George A. Petre, duce o frumoasă și vie luptă prin „Noua Gazetă de Vest".

„ORIZONTURI"

e o revistă interesantă a profesorilor secundari din Galați, care isbutește să ne convingă că orașul acesta nu e un „oraș barbar". Truda și bunul simț cu care sunt alcătuite paginile ei, dovedesc hărnicia și priceperea conducătorilor E. Caraman, Gh. Hagiu, I. Argintescu, I. Șt. Botez, etc. In numărul pe Iulie—August vom remarca articole semnate de: Gh. Hagiu, G. Ursu și poemul d-nei Coca Farago. Vioiciunea care se cere unei cronici, poatecă lipsește uneori revistei, dar acest fapt nu scade prea mult din frumosul ei nivel, pe care îl remarcăm aici cu satisfacție deosebită. „Orizonturi" este o bună publicație culturală, și o nouă cunoștință de acest fel, ne bucură întotdeauna.

BUCOVINA FOARTE PROASPĂTĂ

deci nu aceea a mai de mult afirmaților: Mircea Streinul, Traian Chelariu, Iulian Vesper, E. Ar. Zaharia, etc., ne trimite o minusculă foiță literară condusă de Octav Rusu și botezată: „Orizont". Prospețime și candoare, stângăcii și elan, dau „Orizontului" un aer adolescentin de frondă și țipăt. Atitudinea fiind *în sine* poetică, închidem ochii la toate greșelile de poesie și proză. „Orizont" va trebui să crească, pentruca să putem vorbi mai pe larg de conținutul ei.

DUMITRU OLARIU

poet de talent, editează o revistă: „Litoral". Au apărut două numere în format „prospect de voiaj". Scriu: Anișoara Odeanu, Horia Stamatu, Ioan Micu ș. a. Interesante și sugestive „linoleumuri" semnează sculptorul Cristea Grosu. Din numeroasa recoltă poetică, pentru cetitorii „Universului literar", copiem:

Acum, că niciodată mâna ta
N'a însemnat un fluviu mai
aproape
De mare, cum a obosit pe clape,
Sfârși-vom îndumnezeiți așa?
Ori vom simți pe malurile sfinte
Cum însuși Creatorul revărsat
Va poposi o clipă, înainte
De-a nărui aripa ce ne-a dat.

Poezia are titlul: Melodie; semnată: Dumitru Olariu și ne-a plăcut.

NU TOCMAI DE MULT

o domnișoară „centralistă" a trimis modestei noastre persoane un plic doldora de versuri, cerându-ne „o părere". Domnul Postelnicu, titularul „Poștei redacției" să ne ierte dacă vom scrie, aici, domnișoarei corespondente. Ii vom spune în prim rând că poesia nu e horă de vorbe și că pentru a închega un vers viabil e nevoie de cultură — deci de muncă. Prețuim elanurile versificate — dar numai ca atare. In clipa în care toți poeții vor ști *să sufere* migălind un vers, ei vor fi scris POESIE autentică. Tinerei noastre prietene necunoscute îi dorim să poată ajunge acolo; afle însă, că drumul pe care va trebui să pornească e unul din cele nu de tot facile.

SE VOR IMPLINI

în toamna care vine, patru lungi ani, dela trecerea dincolo a lui Niculae Cantonieru. Nu știm câți își mai amintesc de acest ciudat și plin de talent nuvelist și om, nu știm câți i-au recetit „Intâmplări-le omenești", singura carte a lui, pe care a tipărit-o într'o îngustă maghernița brașoveană, cu sânge și lipsuri. Cartea plină de promisiuni și pagini de sbucium și clocot uman, ar merita să fie retipărită de-un om de inimă, mai ales azi, când atâți improvizați scriitori apar în lumina vitrinelor. Pentru prietenia francă și totală cu care Niculae Cantonieru ne-a cinstit în viață, noi cei câțiva — Aurel Marin, Mihail Chirnoagă și încă unul sau doi — vom purta lângă inimă, întotdeauna, imaginea sa de boem visător. Iar la mormântul din Giurgiu, va trebui să îngenunchiem odată cu toții și să aprindem o candelă; când ne va sta în puteri să facem și mai mult, bunul nostru Niculae Cantonieru poate fi sigur — acolo unde e — că nu va fi un uitat!

PÂNĂ AZI

n'am prea avut ocazia să scriem despre „Pagini literare" dela Turda, dar nu din a noastră vină. Poetul Teodor Murășanu, care se trudește pentru bunul ei mers, ne trimite un bogat caet pe luna Iunie în care scriu: Emil Giurgiuca, Grigore Popa, M. Beniuc, Romulus Demetrescu, Yvonne Rossignon și alții încă. Noi vrem să evidențiem însă lumina pârtiei pe care această revistă merge de șase ani de zile în publicistica noastră, menținându-se mereu la un loc de cinste. D. Murășanu care e sufletul „Paginilor literare", face un gest de curaj tineresc și de minunată ținută sufletească, cu fiece nou caet al revistei. La „Pagini literare" s'au afirmat în special: Mihai Beniuc, V. Beneș, Olga Caba, Grigore Popa, Ion Codrin — nume destul de grăitoare azi; faptul acesta este destul de mult. Promitem să mai scriem despre „Pagini literare", precum și despre toată mișcarea din jurul ei, care ne e mult dragă, nu numai de azi.

ȘTEFAN BACIU

TRIBUNA TINERETULUI

A apărut numărul 30—31 din **„Tribuna tineretului"**, dinamica revistă românească de sub conducerea d-lui Mihail Daneș.

Colaborează la acest număr, printre alții: Aurel Călinescu, V. Oprescu-Spineni, Sergiu Cristian, Al. Raicu, Em. Cobzalău, etc.

Revista se prezintă sub cele mai frumoase auspicii și are sorți să însemne în mișcarea literară de azi un pas înainte.

Subiectivismul în cercetarea literară

(Urmare din pag. 1-a)

tădulescu, făcută de d. D. Popovici. Este o carte apărută
n actualitate, deci intră în obligația criticei de a se opri
supra ei. Dar un critic care nu este și un istoric literar
nu va putea scrie nimic serios asupra ei, pentrucă el nu va
unoaște prima jumătate a secolului al XIX-a, ca să-și
ea seama dacă d. D. Popovici nu greșește ca *fapte*, dacă
nu interpretează, din această cauză, fals și nu va putea
ă-și dea seama nici de valoarea ediției în sine, ca ediție
ritică (se pare, una din cele mai remarcabile și mai con-
știincioase ce avem, cu toate că este una de texte alese),
entrucă nu cunoaște nimic din tehnica edițiilor.

Sigur, dacă un critic ar fi chemat să scrie numai despre romanele sau poeziile ce apar curent, gustul său ar putea fi salvator, dacă ar fi de o calitate excepțională, deși ar fi lacune și atunci în această activitate. Intr'adevăr, cine va putea să studieze serios romanele d-lui Camil Petrescu sau ale lui Anton Holban fără raportarea la Proust, care a intrat în istoria literară? Dar un critic mai are să se pronunțe și asupra lucrărilor curente de critică și istorie literară. Astfel că pregătirea de istoric literar este absolut necesară criticului și, aceasta am vrut să spun și atunci când, un articol mai vechi îl încheeam cu afirmația: „Numai pe fundamentul istoriei literare se va putea face critică literară".

Așa privind lucrurile, se vede de ce, în momentul când doresc să aduc câteva precizări în legătură cu critica noastră literară, nu pot să nu cuprind amândouă aspectele ale unui același fenomen de cercetare. Unul, istoria literară, este domeniul celui care își îndreaptă cercetările sale asupra scriitorilor cel puțin cu o generație din urmă; celălalt, critica, este domeniul istoricului literar care se preocupă de literatura contemporană. De aceea iau ca puncte de plecare articolele citate mai sus, ale celor doi, care, prin reputația de care se bucură și prin vârsta lor (nu sunt nici în epoca primelor afirmări, nu sunt nici din generația celor ce și-au spus un cuvânt definitiv și au fost clasați) devin reprezentativi.

Am ținut să arăt preliminar toate acestea, pentru a învedera că discuția ce urmează nu izvorăște din nicio tendință polemică, ci din dorința de a scoate la lumină, în chip obiectiv, unele din scăderile cercetărilor noastre literare de astăzi. Iar dacă o leg de articolele amintite, o fac numai pentrucă acolo aflu singurele manifestări teoretice ale unor oameni care și-au făcut un renume în meseria ce o practică. Cu atât mai mult a trebuit să o fac, cu cât întotdeauna teoreticienii pot deveni purtători de stindard sau măcar modele de imitat.

Dacă la d-nii G. Călinescu și Vladimir Streinu, talentul poate salva chiar ceea ce este exagerare în subiectivismul cercetărilor lor literare, deși, după cum spunea Lanson, „talentul și geniul sunt mijloace, nu dispense", la alții care îi vor urma pe această cale vom afla numai neajunsurile acestui subiectivism, fără niciunul din avantagiile pe care le pot da o expresie fericită și o cultură deosebită. Subiectivismul îmi pare să fie una din caracteristicile care, sub aparențele cele mai inofensive, câteodată chiar cele mai seducătoare, dăunează mai profund criticei noastre literare actuale, sub toate aspectele ei, și prin asta literaturii întregi. „Eu", „mi se pare", „îmi place", „nu pot suferi" — sunt criteriile actuale cele mai frecvente în judecata literară. Atâta vreme cât ele erau apanajul unor oameni fără autoritate, ele dădeau un aspect dezolant, dar nu constituiau o primejdie. Când însă pagini teoretice vor să le legitimeze și să dea iluzia că sunt nu numai valabile, dar singurele valabile, o discuție se impune.

Nu m'am gândit niciodată că voi putea zdruncina vreun sistem; iar acum nu-mi fac iluzia că voi convinge pe cei doi teoreticiani că n'au dreptate. Este legitim ca domniile lor să rămână la aceste idei și să le apere. Ceea ce doresc să fac, este să arăt celor ce s'ar simți ispitiți să pornească la cercetarea literaturii, mai vechi sau mai noi, după concepțiile d-lor G. Călinescu și Vladimir Streinu, că nu-i pot duce pe drumul cel bun, la rezultate pozitive și că ele, chiar dacă în practica autorilor lor ar da satisfacție, aceasta este o întâmplare care nu se poate generaliza.

G. C. NICOLESCU

ARTA IN ARTIST

(Urmare din pag. I)

De dragul unui principiu unificator, pe care îl crede necesar explicației științifice a artei, esteticianul italian sacrifică geniul creator în favoarea amatorului, trecând peste adevărul psihologic elementar că una e procesul creației artistice, și cu totul alta e procesul prin care amatorul gustă arta. Incontestabil că intuiția joacă rol principal și într'un caz și în celălalt. Dar în realitate, e vorba de două feluri de intuiție deosebite. Amatorul nu poate gusta arta decât în operele săvârșite și existente în mod obiectiv. El ia contact cu ele prin organele fizice ale simțurilor: le vede cu ochii trupului, le aude cu urechile. Intuiția lui e ceeace se numește contemplație sensibilă în cel mai propriu înțeles al cuvântului. Dar tot astfel se petrec lucrurile cu geniul creator? Artistul, în procesul creației, își vede mai întâiu opera prin organele fizice ale simțurilor, ca amatorul? Ar trebui să ne facem că ignorăm procesul creației ca să răspundem afirmativ la întrebare. Lăsând laoparte fazele intermediare și variantele ce-l diferențiază dela creator la creator, procesul acesta constă din două mari momente, fără care opera nu se poate produce. Intâiul moment e viziunea internă a obiectului artistic, iar al doilea moment este expresia externă a viziunii sau executarea ei în materia potrivită, în linii și colori dacă e vorba de pictură, în sunete dacă e vorba de muzică. Viziunea internă și expresia ei în materie sunt condițiile necesare ale operei de artă. Viziunea lipsită de expresie, ar rămâne un lucru despre care noi n'am avea nicio cunoștință estetică, iar expresia în materie fără viziune anterioară, e o imposibilitate. Procesul creației artistice constă deci din două faze cu totul deosebite, dar condiționate succesiv: o fază subiectivă, pe care o cunoaște singur artistul, fiindcă locul unde se produce e spiritul lui, și o fază obiectivă, de sensibilizare a viziunii, de care noi ca amatori putem lua cunoștință. Arta, înnainte de a exista obiectiv, există subiectiv, în artist. Viziunea lui lăuntrică e lucrul principal, e fenomenul originar al artei. Ca să ne facă să înțelegem lucrul acesta, ce nu e greu de înțeles, tratatele de estetică aseamănă pe artist cu o mamă. Faza subictivă a viziunii interne corespunde cu concepția și desvoltarea copilului în sânul matern, iar expresia sau execuția corespunde cu nașterea. Comparația însă o găsim foarte aproximativă, fiindcă mama, în stare binecuvântată, își simte copilul dar nu-l vede, pe când artistul își simte și își vede totdeodată lăuntric opera ce se va naște. In realitate, ea s'a și născut în momentul în care el a văzut-o în spirit.

Acest moment culminant, de bucurie extatică, al revelației interne, când forma viitoarei opere îi strălucește în fantazie cu toată uimitoarea ei noutate, constituie intuiția genială a operei de artă. Nu e greu însă să înțelegem marea diferență dintre acest fel de intuiție și dintre intuiția sensibilă a amatorului. In artist, opera e o anticipație de formă ideală, pe care el o vede sau o intuiește cu ochiul minții, fără ca organele fizice ale simțurilor să intervină în vreun fel. Cu alte cuvinte, contemplația creatorului e de alt ordin decât contemplația amatorului. Intuiția sau contemplația amatorului e de ordin sensibil. Intuiția sau contemplația creatorului e de ordin imaginativ. Inzestrat cu o sensibilitate excesivă, cu o emotivitate profundă și cu puterea excepțională a fantaziei creatoare, care e distincția lui între muritori, geniul are capacitatea originală de a vedea mintal forme noi și neasemănate, de frumusețe, pe care noi, ceilalți, nu suntem în stare să le bănuim. Și chiar dacă am fi în stare să le întrezărim, nu suntem totuși în stare să le coborîm din ordinea imaginativă în ordinea sensibilă, de vreme ce nu suntem dotați cu facultatea artei. Geniul se ridică peste nivelul comun prin îndoita capacitate excepțională a viziunii imaginative și a realizării ei în forme sensibile. El e vizionarul unei noi ordini de existență și făurarul unor miracole de frumusețe, prin care ne ridică la întrezărirea idealităților posibile, văzute de el. După cum am spus, contemplația sensibilă e forma cea mai rudimentară de cunoaștere și se găsește la îndemâna tuturor. Contemplația imaginativă însă, ca dar estetic, ca putere de viziune a fantaziei creatoare, e o însușire a geniului. Căci dacă ar fi o proprietate comună, oricine ar fi în stare să făurească artă. Ce e oare mai comun omenesc decât cuvântul și, cu toate acestea, știind să-l vorbim și să-l scriem, câți dintre noi pot alcătui din cuvinte capodopere poetice?

Prin urmare, intuiția sensibilă e o însușire comună tuturor muritorilor. Intuiția imaginativă, creatoare de frumos, e de alt ordin psihologic și nu e o însușire comună. Benedetto Croce și toți esteticienii, cari caută un factor comun al esteticei, fac o regretabilă confuzie când identifică aceste două feluri de contemplație. Teologia mistică, după cum am arătat, face o distincție foarte limpede între una și cealaltă, și astfel doctrina creștină ne ajută cu luminile ei analogice să despicăm elementele eterogene ale acestei confuzii estetice.

Psihologia mistică e incomparabil mai bogată, mai profundă și mai subtilă decât știința psihologică modernă, care oscilează între metode contradictorii și consideră sufletul, ca să zicem așa, numai epidermic. După cum esteticienii vorbesc ironic despre „misticismul estetic", tot așa psihologii de azi disprețuiesc vechea psihologie speculativă și resping din principiu psihologia mistică, fără să bănuiască măcar imensa comoară de cunoștințe cuprinse în ea. Căci psihologia mistică, întemeindu-se firește pe speculația teologică, e o știință eminamente experimentală, cum se măgulesc învățații de azi s'o numească pe cea modernă. Afară de dogmatică, poate în niciun alt domeniu cugetarea plus observația creștină nu s'au aplicat mai încordat, mai adânc și mai critic decât asupra sufletului surprins în toate mișcările în raport cu lumea, cu sine însuși și cu Dumnezeu. Toată această experiență clasificată cu o rară fineță e o terra incognita pentru învățații grosolanei psihometrii materialiste actuale. Intre ei, Henri Delacroix, de pildă, e o raritate. Fără să fie un credincios, el a studiat cu respectul cuvenit psihologia mistică și în tratatul său mult citat Psychologie de l'art, face adeseori apel la fenomenele vieții spirituale pentru a lumina pe cele estetice, fără să aibă însă curajul de a-și impune o metodă din aceste analogii accidentale. Mistica, deosebind cu gelozie viziunile lăuntrice de halucinațiile maladive, distinge în suflet o dedublare internă a celor cinci simțuri externe sau, mai exact, puterile spirituale corespunzătoare lor. Cultivate în aspra disciplină ascetică, aceste puteri devin capabile de percepții fără ajutorul organelor sensoriale. Misticul poate vedea fără să privească și auzi fără să asculte. E vorba de așa numitele percepții interioare sau sensații suprasensibile, cum le numește Origen, mulțumită cărora se produc viziunile, auditiile și celelalte revelații interioare de caracter extraordinar. Aceste revelații de natură imaginativă, adică conturate în forme, sunt de aproape înrudite psihologic cu revelațiile formale din viziunea creatorului de artă. El își vede opera în regiunea fantaziei creatoare, inundată brusc de lumina inspirației. Ea are forma ce i se va da în momentul execuției, ce trebuie să urmeze. Dar această formă anticipată, de caracter simbolic, nu e văzută în idealitatea ei cu ochiul fizic, ci numai cu simțul spiritual corespunzător. Intr'o explozie de bucurie, care e un moment de totală uitare de sine și de trăire într'o ordine nemărginită, artistul își contemplă opera, ca și misticul viziunea, printr'o percepție interioară, printr'o sensație suprasensibilă. Fenomenul nu e de natură comună și analogia cu ceeace îi corespunde în mistică ni-l arată ca pe un fenomen extraordinar. In mistică, aceste fenomene se numesc „fapte extraordinare". Incăodată deci, modul pur spiritual de percepere a formei artistice revelate ne determină să înlăturăm confuzia unui Bnedetto Croce, să diferențiem și să așezăm pe un plan superior primul proces al creației artistice față de intuiția sensibilă a amatorului, care e modul comun de percepere. Când avem la dispoziție opera realizată în contururi materiale, nu e nevoie de bizara ipoteză a genialității latente și universale, de vreme ce dispunem de simțuri și de sentimentul frumosului, comun tuturor muritorilor. Ceeace e altceva decât geniul.

NICHIFOR CRAINIC

Gravura contemporană

(Urmare din pag. 3-a)

mai corect spus — atelierul de gravură al școalei de Arte Frumoase. Acest atelier a existat și până acum dar de mai bine de 20 de ani, nimeni nu-l mai cerceta.

Profesorului Iuca vom trebui să-i fim recunoscători pentru generațiile de gravori pe care-i pregătește. D-sa face o operă nespus de utilă: aceea de a da o pregătire didactică, la timpul ei, atunci când își îndrăgește meseria, elevului. Entuziasmului profesorului, i-au răspuns cu un elan care-i răscumpără avatarurile începutului un mare număr de tineri, printre cari unii au o accentuată personalitate și mari resurse de meșteșug, ca Frederic Micoș, Ileana Dumitrescu. Niciunul dintre expozanți nu este lipsit de interes dealtfel.

Voi cita câteva nume dintre cari cei aleși vor continua drumul rarilor noștri gravori ca: Steriade, Gabriel Popescu, Horațiu Dimitriu. Din aceste nume, care acum îndreptățesc aproape aceleași speranțe, vremea va cerne pe cei ce vor rămâne; Mag. Smântânescu, Virginia Radu-Slăvescu, W, Sachelarie, D. Ștefănescu, S. Vărara, Iulia Simu, T. Checais, N. Dona, Vlad Diaconescu, Gh. Ionescu, C. Marulis, C. Meșianu, Ecat. Cseh, Mayer, S. Ventura, L. Gromicov, Atanasiu. Meritul acestui început mai mult decât încurajator, e exclusiv al prof. Iuca. Cu mijloace cari ar fi descurajat cea mai tenace bunăvoință, d-sa a înjghebat, contribuind generos cu avutul și mai ales cu timpul său, la regenerarea cultului gravurii, ceeace nu e un mic serviciu adus artei românești.

PAUL MIRACOVICI

Dragoste: uite nisip și apă...

–Reportaj cu strand–

de G. VOINESCU

De geaba ne vei aștepta, cu ochii deschiși înspre miazănoapte,

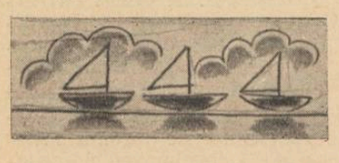

cele trei corăbii

încărcate cu mistere. Nu vor trece niciodată pe aici, fiind că Misterul n'are ce căuta la strand. Aici totul e clar, net, până la detaliu. Și noi, și ele, etalăm aici tot ce ne am străduit să ascundem în oraș.

Toată lumea știe ce este un

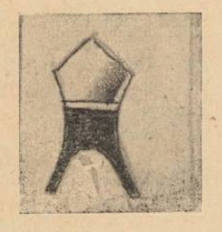

„costum de baie":

O piesă de bumbac (dacă e indiscret) ori de lână (dacă e gustat pe alocuri de molii).

Intr'un costum de baie găsești uneori

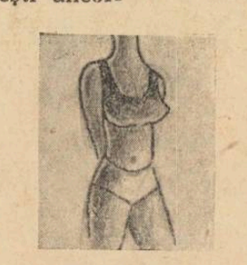

o femeie.

Alteori un bărbat, care se desnează aproape la fel, dar e mai puțin interesant.

La strand, deobiceiu, femeile și bărbații sunt negri, acajou, ori jupuiți. O apariție albă e desgustătoare. Unde e farmecul femeii cu carne albă? De altfel aici toată lumea e neutră și asexuată. Și e natural, omenesc și lesne de înțeles. Cum poate să te ispitească o femeie

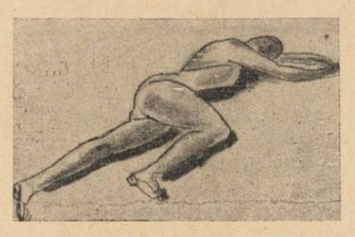

în halul acesta?

Nu fiindcă ar fi cumva disgrațioasă. Dar poate că așa suntem mai aproape de frumusețea pură. Aici, până și

doamna grasă

e mai puțin supărătoare fără rochia, sub care încearcă abil, dar zadarnic, să se disimuleze.

Iar

domnul gras,

cel puțin, nu mai e infernal de transpirat.

Apa e verde și murdară. Cabinele mici și aglomerate. Majoritatea celor care vin aici, o știu. Și totuși vin. Și totuși fac scandal. (Nimic mai amuzant decât enervarea sonoră a unui domn cu glas subțire, sau a unei doamne congestionate).

Dezbrăcat, eliberat, stau la „debarcader" și privesc noul transport de vizitatori. E între ei o domnișoară cu aer între guvernantă și mică funcționară. Imbrăcată stângaci, iar rochia purtată fără grație îi împrumută un aer și mai neînsemnat.

A intrat însă în cabină, și peste cinci minute, a reapărut. Ce schimbare! Acum e aproape frumoasă. Mișcările nestingherite au căpătat o libertate și o grație fermecătoare.

Nu, nu, ar trebui să ne gândim serios la hainele astea pe care le purtăm și care ne răpesc orice urmă de farmec fizic. Dacă am reveni la toga cea plină de grații? Din actuala modă a vestmintelor femeile ar trebui să păstreze doar rochiile lungi de seară, iar bărbații, smockingul.

Aproape săptămânal se încearcă aici, câte doui, trei. Cred că numai nostalgia mării îi trage către fundul meschin al lacului. Dar apa asta, murdară, și eșalonată, nu merită nici un elan.

De aceea, și dragostea e aici banală și minoră.

Am găsit-o în apă. La 1,30 m.

Am lovit-o din greșeală.

— Scuzați, vă rog.

— Nu face nimic. (Zâmbet larg și umed).

I-a căzut cascheta, părul e ud și șuvițele i s'au lipit de gât. Fardul nu se mai păstrează decât în urme vagi. Are însă o sănătate comunicativă, și vocea caldă. La restaurant eu beau rom, și ea...

mănâncă covrigi.

Pe urmă ne întindem cu multe precauțiuni, pe nisip.

Privesc în jur:

Revăd pe doamna grasă în costum albastru, domnișoara unsă pe nas, care doarme lângă mine, fetițele care se balansează...

Inchid ochii: gata, datoria mea de reporter ad-hoc e îndeplinită.

...De ce-om fi stând alături? Nu știu măcar cum o chiamă și peste două ore o să ne despărțim.

Intâlnirea asta, în altă parte, ar fi putut căpăta o altă tonalitate. Dar aici... Incerc, săi spun ceva, dar nu găsesc nimic. Și ea pare că se gândește la altceva. O imit, și-mi trec brațul peste frunte, ca să-mi apăr privirea de flăcările soarelui.

...Escalele noastre dela Malta și Alger au fost scurte. Am trecut fugitiv prin orașe și am plecat cu impresii neprecise. Acum ieșim din radă. Se înserează. Orizontul aleargă, la început mai încet, apoi din ce în ce mai repede. Marea e ca opal imens — iar cerul, balon de săpun în care întâlnesc raze albastre, ze, portocalii. Curând o șul nu mai e de cât un mestec de lumini.

Mă urc pe terasa barul Toată lumea pare că și-a d rendez-vous aici. Dar e c rios. Lumea aceasta, pe ca până acum câteva ore o c noșteam atât de bine — î pare în lumina, din ce în mai violetă, stranie, nou necunoscută. Mă simt si gur, dar totuși fericit, a trem de fericit.

Iată, din mulțime s'a de prins ea. Incerc să-mi re mintesc cine e, să o plas undeva, să o recunosc. I spune ceva. Deodată, înț leg. Sunt pe nisip, și ea n întreabă cu voce caldă, d uniformă, seacă, deprima de banală:

Intrăm în apă?

Intrăm, de ce nu? Da așa e jocul...

A fost așa precum am pr văzut. La ora prânzului n am despărțit, și ne-am reg sit apoi, îmbrăcați, aște tând barcagiul care trebu să ne ducă pe malul cella Acum era cu un domn gra și cu o doamnă cu mustăț Părinții probabil. Și ea! C aer, doamne, de fată alinta tă, în rochița scurtă și îm brăcată în grabă, destul d strâmb.

...Și ghiața s'a împlini din nou, deasupra tuturo flirturilor ratate, și s'a de săvârșit în autobuzul car ne-a sdruncinat prelung, c să ne readucă la realitate, realitate dură și citadină.

DIN CARNETUL UNUI SPECTATOR

V

de TRAIAN LALESCU

Din clipa când a intrat în hallul unui cinematograf și până se instalează confortabil în fotoliul său, spectatorul cinematografic face cunoștință cu trei persoane.

Mai întâiu, după ce a studiat cu amănunțime fotografiile expuse afară, constatând că „Shirley Temple a crescut, că William Powell a îmbătrânit", ș. a. m. d., viitorul spectator trebue să-și scotocească portemonneaul făcând în acelaș timp, în

„Program doriți ?"

cazul unui film de succes, ceea ce se cheamă „coadă la cassă".

E foarte amuzant să privești, ca simplu spectator, o astfel de „coadă la cassă". Furia domnului gras și transpirat, care cumpără 5 bilete la „parterre" în fața tânărului distrat cu ochelari, care încearcă să-i ia locul, nu poate provoca decât râsul.

Dar acelaș domn, nu mai puțin gras și transpirat, cu un gest de prim amorez pe care niciodată nu i l-ai bănui, își cedează locul tinerei dudui foarte vopsită și foarte **sportivă** — prin **sportivă** se înțelege în ultimul timp o persoană care nu trebue neapărat să practice vreun sport dar care în schimb trebue să poarte un costum de sport, care nici practic nu trebue să fie, ci numai scump. Dar cum prin gestul de adevărată căprioară, serviabilul domn a măturat cu respectabilul său abdomen, un număr impresionant de cetățeni piperniciți și nervoși, se iscă o întreagă serie de proteste pe diferite voci, dela sopran la bas.

Cam cu astfel de lucruri se ocupă cetățeanul până în clipa în care ajunge la cassă.

Odată ajuns, își înțepenește picioarele și-și vâră capul în pătratul din care-l privește calm un cap ce se numește **cassieriță**. Își aduce aminte că trebue să se și hotărască asupra locului pe care-l cumpără:

—..Dudue, dă-mi te rog un parterre... Adică, nu. — Un balcon... Ba da!... Un parterre..."

Intre timp mâna casieriței face o amuzantă plimbare dela biletele pentru balcon la cele pentru parterre... Sus... Jos... Sus... Jos...

O mână care ține banii numărați bine, pentru două balcoane, începe să se agite de-asupra capetelor cari fac **coadă**:

— „Hai, domnule, că n'o să stăm un ceas aici"

In sfârșit domnul dela cassă s'a hotărît — a găsit că filmul nu e bun și a plecat la alt cinematograf, — așa că se instalează la cassă alt cetățean. Acesta, sigur de el, cere un bilet la parterre, scoate, surâzător, un fișic de monede de doui lei și începe să numere:

— „Doui... patru... șease... opt"... Intre timp mâna nerăbdătoare se agită din ce în ce mai mult.

Doar „domnișoara dela cassă" trebue să fie calmă.

Domnișoara cassieriță!

V'ați întrebat vreodată de ce răbdare trebue să fie capabil acest cap încadrat de rama ghișeului de bilete?

Cassierița trebue să fie mereu surâzătoare, să nu se mire niciodată de ciudățeniile clienților ei.

Nu vă întrebați niciodată ce vârstă are cassierița cutărui cinematograf. Nu veți putea ghici. Aveți în fața dumnevoastră un cap cu părul vopsit, cu ochelari și fără vârstă.

Dacă ați întâlni-o pe stradă n'ați mai recunoaște-o. Acolo, pe trottoir, e o persoană obișnuită, ca și dumneata, ca și prietena dumitale. Are picioare, umblă... Nu mai e un simplu cap care, pe când o mână ce parcă nu-i a ei, oferă domnului mustăcios un bilet galben, surâde dând o informație:

— „Da, filmul acesta e foarte bun".

Domnul cu mustăți în furculiță se așteptă, poate, să-i spună că filmul e prost și să-i recomande altul prezentat de un cinematograf concurent.

După ce ai mai primit un ghiont dela un domn din spate, dar te-ai convins că ai un bilet în mână, arunci o privire fugară în oglinda atârnată pe unul din pereții hallului. Să nu te miri dacă cravata, acasă impecabilă, acum este cam trasă spre dreapta iar părul ți-e cam sbârlit. Sunt câteva din neplăcerile „coadei" făcute la cassă.

Inainte de a intra în sala cinematografului, trebue să treci înaintea ochilor neincrezători ai controlorului dela intrare. Pentru el, orice spectator este „unul care vrea să-i tragă chiulul". Te privește lung și plictisit. Incepi să te simți prost. Ii zâmbești, îi întinzi, din greșeală, pălăria pe care ai uitat să o lași la garderobă, și deodată îți dai seama că cerberul te disprețuește. Te dă chiar ușor cu mâna la o parte, pentru ca să se încline până la pământ în fața domnului care-i întinde, grăbit, cartonul permanentului:

— „Vă salut, coane".

Și apoi spre tine, plictisit:

— „Dumneata?"

Ești complet zăpăcit.

Știi că ai cumpărat biletul, dar nu-l mai găsești. Il cauți în buzunarul drept al hainei, unde crezi că l-ai pus, dar nu-i acolo. Il cauți în cel stâng, îl cauți în buzunarele pantalonilor... Nu-i... Ce, naiba?... Poate, l-ai pus în portefeuille. Desfaci portefeuilleul, dar nu-i nici acolo.

Intre timp, disprețul controlorului crește. E sigur că ești și dumneata „chiulangiu". Te privește atât de atent, încât nici nu observă că domnul care intrase, întovărășit de cineva, cu un permanent la toate cinematografele pentru două persoane, a părăsit sala, singur. Și-a plasat prietenul la cinema și acum se duce să-l vâre pe altul, tot pe gratis, la alt cinema.

In sfârșit ai găsit biletul. Era tot în buzunarul drept dar nu-l căutaseși bine.

Controlorul ți-l rupe, plictisit — (la unele cinematografe îl păstrează pentru el, dându-ți o contramarcă veche) — și se adresează unui punct din întunerecul sălei de spectacol:

— „Un loc pentru domnul"...

Indată îți dai seama că punctul este un om.

Te orbește deodată, o lumină

Bătaie la cassă

prin care omul încearcă să-și arate prezența, și un glas mieros te întreabă:

— „Doriți un loc mai în fund?"

Dacă tu, dimpotrivă, dorești un loc mai în față, plasatorul e nemulțumit. Până să te ducă în față, e convins că pierde un alt client. Iar, dacă, fiind întovărășit de o fată, ceri două locuri în față, să știi că plasatorul te disprețuește:

— „Prostul!" gândește el, „vine la cinema cu fata, ca să vadă filmul".

Așa ceva, nu concepe domnul plasator.

Când trebue să servească un licean, plasatorul surâde strengărește:

— „Să vă dau un loc lângă o fată drăguță!".

Elevul se umflă în pene. I-a spus: „vă!" Și de unde-o fi știind că-i plac fetele?

Dar înainte de a-ți da locul, plasatorul își amintește că mai are și programe:

— „Luați un program, coane, că e interesant".

După ce i-ai dat bacșișul uită să-ți mai dea programul.

Și dacă i-l ceri, e indignat:

— „Mare cusur mai e și curiozitatea la om. Auzi, program! Parcă trebue să mai și citești ce vezi pe ecran".

Iar dacă ai luat programul și i se pare plasatorului că i-ai dat un bacșiș prea mic, spectatorii de lângă dumneata, trebue să suporte un minut mănunchiul de raze pe care ți-l aruncă semnificativ prin lanternă.

Dacă vede că insistența lui nu are succes, se repede spre fundul sălii să înfasce alt client:

— „Să vă dau un loc în fund, coane?"

POȘTA REDACȚIEI

Eugen Frunză : Versurile de efect... pentru un album. „Solul de foc și rouă" e venit prea curând pe lume. S'așteptăm maturitatea.

A. I. Georgescu: Deși nu avem obiceiul să ne amestecăm în chestiuni intime de-ale colaboratorilor noștri ocazionali, ne permitem — fără a le „onora" însă — să redăm câteva versuri din „Romanța" d-tale :

„In nopțile de Maiu
E atâta de frumos,
E totul ca în raiu
Este Isus Hristos.
Este o simfonie
Ce nu pot să ți-o spuiu,
E totul poezie
Ce nu s'atârnă'n cuiu".

Totuș, sunt de părere s'atârni ceva în cui: lira.

Dan I. Dragnea: Am în față o înflăcărată scrisoare de dragoste care, probabil, din greșală a fost îndrumată redacției noastre. Intr'un stil când reținut — dar vibrând de-o nevăzută pasiune, — când arzător cași canicula cu care ne luptăm în aceste zile neiertătoare de cuptor, așează picioarele iubitei, în fraze măiestrite, dogoara sentimentelor, înșirate mărturisite. *„Scumpă ființă a gândului meu", „din tine fac iluzia realității mele scumpe", „te văd, te simt și te admir, poate că te și iubesc"* etc. sunt câteva fragmente luate la întâmplare din această foarte simpatică și chiar bine scrisă epistolă amoroasă.

Horia Bottea: Celor câteva gânduri despre Céline (sau mai bine spus, astfel voite), comprimate în pilule farmaceutice savante, le păstrăm admirația pentru partea lor intenționlă, pentrucă până la urmă n'am înțeles mai nimic. O prezentare succesivă de clișee vechi, cărora le lipsește legătura necesară, singura dătătoare de iluzia mișcării, dinamismului.

Dar, vorba lui Céline și-a d-tale : qu'on n'en parle plus !

C. POSTELNICU

Cronica ideilor

(Urmare în pag. 2-a)

la laicizarea supranaturalului. De mii de ani, omul a dorit *să fie*, să-și verifice existența, însă mereu i-a fost teamă că *nu va mai fi*, că până la urmă, își va pierde identitatea cosmică. A vrut să fie mai întâi, în *exterioritate*, — orgoliu pe care l-a denunțat Socrate, invitându-ne „să fim noi înșine". Modernul a vrut să *fie însă* și în *eternitate*, progresul cunoașterii fenomenale i-a dat curaj *în acest sens*, deși în mod nefiresc. A dorit să „trăiască absolutul" — cum ar trăi viața aceasta, trecătoare, pământeană. O mare dezordine, un dezechilibru și un haos patetic s'a produs în univers. Neavând nici înțelepciunea omului antic, nici disponibilitățile de trăire teologică ale medievalului, modernul a reacționat nervos împotriva absolutului. Inspăimântat de rostul limitat al vieții sale, predispoziția patologică a veacului l-a îndemnat să reclame odată cu sfârșitul său cert, sfârșitul lumii și „moartea absolutului".

MIRCEA MATEESCU

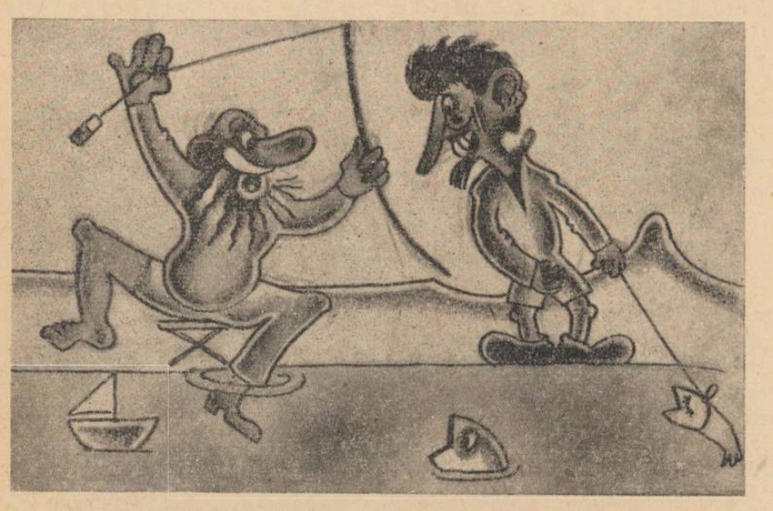

— De ce ai prins de undiță un ruj de buze ?
— Am auzit că pe-aici ar fi niște sirene.

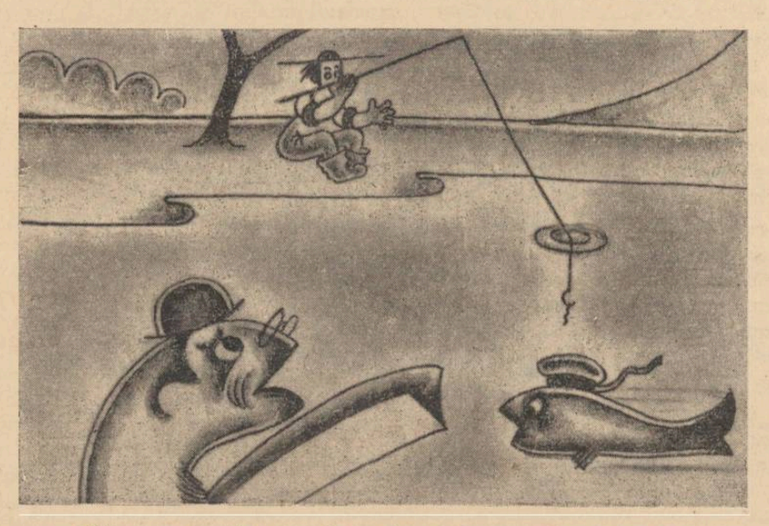

— Tăticule, a venit domnul, cu viermi de care-ți plac matale.

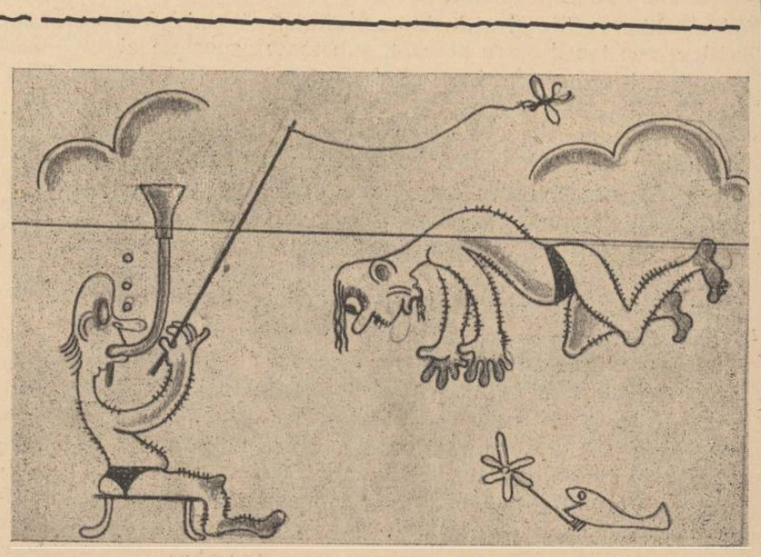

— Ce faci domnule ?
— M'am plictisit de pești, vreau să prind păsări.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU. 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 24464-939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 31
SAMBATA 5 August 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA"

Arta în artist

II de NICHIFOR CRAINIC

Deosebit prin excepționala putere vizionară și prin puterea de a o plasticiza în strălucitoarele forme concrete ale operei, geniul creator ne reamintește oricât de îndepărtat procesul creării lumii. De fapt, dintre toate lucrurile de pe pământ nimic nu pare mai apropiat de această idee. In procesul zidirii lumii distingem două momente deosebite, după modul nostru de înțelegere. Unul e ideea cosmosului existând din eternitate ca arhetip ideal în înțelepciunea divină, iar al doilea e concretizarea acestei idei prin creația lumii în afara esenței divine, în timp și spațiu. Sfântul Grigore de Nazianz, răspunzând curiozității noastre naiv omenești de a ști ce făcea Dumnezeu înnainte de crearea lumii, scrie că Dumnezeu contempla în propria-i înțelepciune paradigmele sau ideile lucrurilor, pe care avea să le zidească. Artistul, precum am văzut, își contemplă deasemenea opera în forma ideală din propria-i fantazie, înnainte de a o concretiza obiectiv în materie. Dumnezeu însă a luat numai din sine ideea lumii, iar materia ei a creat-o din nimic. Artistul nu e Dumnezeu. Forma vizionară, care e arhetipul ideal al operei lui, e combinată din elemente date de experiența vieții naturale, iar materia în care o modelează e luată deasemenea din natură. Numai sensul ce fulgeră din operă are direcția unei alte ordini de existență decât cea vremelnică. Cât despre transpunerea în concret a viziunii, dacă lucrul acesta în creația divină nu implică niciun efort, — căci Dumnezeu gândește în fapte — geniului îi cere o încordare dramatică, o luptă titanică cu materia pentru a o birui, pentru a o „informa", adică pentru a o modela, silind-o să îmbrace luminoasa formă a viziunii. Lupta cu rezistența materiei și truda legată de ea, sunt mărturisite aproape de toți creatorii de frumusețe, care văd marea distanță dintre sublimitatea viziunii și insuficiența mijloacelor de expresie. Din acest punct de vedere ei se aseamănă cu scriitorii mistici, cari se plâng de sărăcia cuvintelor când vor să descrie lumina inefabilă a contemplației supranaturale. Frumusețea operei realizate stă în conformitatea ei cât mai intimă cu viziunea geniului. Din afară cunoaștem măreția acestei viziuni. Artistul terminând-o și contemplându-i conformitatea, ar putea spune, ca Dumnezeu, că e bună foarte. De fapt, aproape niciunul nu e perfect mulțumit de realizare, chiar când pentru noi, amatorii, opera pare desăvârșită în „splendoarea formei peste părțile proporționate ale materiei". Dacă Dumnezeu gândește direct în fapte și faptele răspund perfect formelor esențiale sau arhetipurilor divine, artistul gândește în imagini și numai după aceea intervine mâna măiastră sau tehnica pentru a le da contur sensibil.

Să observăm că abia în momentul când, după ce tehnica și-a îndeplinit munca titanică, artistul își contemplă sensibil opera, numai atunci contemplația noastră se aseamănă cu a lui, fără să fie în mod necesar identică. Căci dacă opera desăvârșită nouă ne procură delectarea sau bucuria estetică, artistul adevărat rămâne mai totdeauna nemulțumit de realizarea ei.

Fie că privim opera lui Dumnezeu, adică frumusețea cosmică, fie că privim opera geniului, contemplația noastră e de aceeași natură sensibilă. Această constatare ne face să ne întoarcem încăodată la ipoteza genialității latente. Contemplând sensibil opera de artă, devenim sau dovedim că suntem, după această ipoteză, congeniali cu artistul. Dar atunci, contemplând în același mod frumusețea cosmică, opera lui Dumnezeu, n'ar urma că suntem deopotrivă cu Dumnezeu, precum pretinde esteticianul că suntem deopotrivă cu geniul? Iată cum această ipoteză nu se ține în picioare, deși trebuie să adăugăm, oarecum în favoarea ei, că între noi și Dumnezeu e o deosebire de natură, iar între noi și geniu nu e această deosebire. Indiferent de această deosebire însă, în fața naturii și artei noi avem același mijloc de a gusta frumusețea: contemplația sensibilă.

Suntem conaturali cu omul de geniu, dar nu suntem congeniali cu ei.

Cum se poate lămuri această diferență dintre noi și el?

Din punct de vedere teologic, arta e un dar natural al lui Dumnezeu. Ca făpturi, deși de aceeași natură omenească, noi suntem înzestrați cu aceeași capacitate.

(Urmare în pag. 7-a)

Șah

Sunt obosită, foarte obosită
De marea sărbătoare care mi-a fost viața.
O, fac în mine miile de oboseli
Ale tuturor oamenilor care au fost regi
Regi sumbri, lenți, atotcunoscători
Intr'o mare tablă de șah cu jocuri nesigure.

Toate înțelepciunile le-am cunoscut, Doamne,
Toate, zadarnice, s'au făcut nevăzute
Mi-a rămas una singură, ultima înțelepciune,
Aceea care dorește liniștea — liniștea lucrurilor nenăscute.

Nimeni nu m'a înfrînt, dar dincolo de lupte
Se 'ntinde oboseala tuturor drumurilor
Spre toate apele, spre toate stelele.
Nimeni nu m'a înfrânt, dar aripile mele sunt atât de largi
Viața le însângeră, ca pe vulturi zăbrelele.

Spune-i morții, Doamne, să-mi dea neagra hermină
Pe care o dăruește tuturor învingătorilor —
Niciodată prinț mai gingaș, cu fața mai senină,
Nu va aluneca apoi, în primăveri, pe drumul norilor.

ANIȘOARA ODEANU

Cum l-am cunoscut pe Emil Gârleanu

de RADU GYR

Comemorarea lui Emil Gârleanu, întâmplată săptămânile trecute în cadrul simplu și cu atâta mai solemn al unei pomeniri religioase, mi-a adus din adânc, din anii copilăriei mele craiovene, imagina primului scriitor pe care mi-a fost dat să-l cunosc.

Eram un copil ciudat; palid, neliniștit, ars, de pe-atunci, de o ciudată febră interioară, deschis spre imaginație și vis. Din jocurile copilăriei, sufletul meu culegea numai pe acelea care-i aprindeau halucinația transpunerii în personagii fantastice, pe tărâmuri ireale. Starea aceasta de visătorie și voluptuos miragiu mi-o pregăteau, mai ales, lecturile pasionante ale mamei mele, din baladele germanice ale unor Bürger, Müller, Uhland, Lenau, Goethe, Schiller, Iulius Sturm, sau din Chamisso și Cervantes.

La aceste lecturi se adăogau spectacolele teatrale îngăduite de tatăl meu, Coco Demetrescu, actor al Teatrului Național din Craiova.

Cu un an înainte de-a intra în școala primară, tatăl meu mi-a făcut marea favoare de a mă lua la deschiderea stagiunii dramatice din toamna lui 1911. Intâiul an al direcției lui Emil Gârleanu. Mama mea — ea însăși mare artistă în muzică și fanatică iubitoare de literatură — mă pregătise, cu câteva zile înainte, ca pentru o mare ceremonie sufletească la care aveam să iau parte.

„Vin scriitorii din București", mi se spusese și lucrul acesta căpătase în mintea mea proporții uriașe. Scriitorii... de ei legam toate basmele, legendele și baladele desprinse din lecturile mamei mele, frânturi din Niebelungii și Erlkönig, din Don Quichotte sau din ciudatele povestiri ale lui Müller.

Scriitorii... am să-i văd, așa dar, și eu pe domnii aceia cari pun umbrele să fugărească, prin păduri, goana călare a taților ce strâng în brațe copii arși de friguri, ori aruncă punți de flacări spre castele blestemate.

Trăesc și azi, surprinzător de intens și de amănunțit, toată amintirea acelei seri de teatru care mi-a obsedat copilăria. Simt și acum, limpede, emoția vecină cu febra, vărsată în sânge, în clipa când am intrat în loje, subt lumina fascinată a sălii de teatru gătită de mare sărbătoare... Cu puțin înainte de ridicarea cortinei, aplauze puternice au însoțit intrarea într'o loje de lângă scenă a unui grup de domni gravi și îmbrăcați în negru.

— Sunt scriitorii, mi-a șoptit mama.

Am rămas cu ochii ațintiți asupra lojei de lângă scenă, neputând să mă dumiresc cum scriitorii sunt oameni „așa ca noi" și cum nu-i văd, cel puțin, îmbrăcați în zale ori în catifea și mătase, ca pe strălucitorii cavaleri din baladele citite!

— Și vezi, adăogă mama, domnul acela slab și frumos, cu fruntea atât de largă și cu mustăți subțiri, este Emil Gârleanu, directorul teatrului „nostru" unde joacă tătucu.

Emil Gârleanu... Numele lui mi-a rămas adânc săpat în inimă și ochii mei l-au urmărit toată seara.

Spectacolul, desfășurat pe scenă, n'a putut să-mi cucerească atenția, concentrată numai asupra lojei „domnilor scriitori".

Mult mai târziu, răsfoind colecția de afișe teatrale a tatălui meu, am văzut că spectacolul acelui început de stagiune — toamna lui 1911 — prezentase publicului craiovean trei piese originale și anume: „Rapsozii" de V. Eftimiu, „Când ochii plâng" de A. de Herz și „Văduvele lui Daniel" de Carmen-Sylva. In același timp, afișul preciza și participarea la deschiderea stagiunii a unui numeros

(Urmare în pagina 7-a)

Valoarea diminutivelor în Miorița

de C. N. NEGOIȚĂ

Regăsisem o lume care nu poate fi pierdută. Mergeam către obârșia poeziei populare, izvorîtă fie din lira necunoscutului cântăreț al geniului popular, fie din strunele legendare ale poeților din Evul-Mediu, învăluiți prin viața și destinul lor, în același anonimat ca și creațiunile obștei.

In Provența, în minunata regiune mediteraneană din sudul Franței, în compunerile lirice ale rătăcitorilor *trouvers*, ajunși până la curțile princiare din Italia, în poezia dialectală din ținuturile italice, în poezia noastră pastorală, urmăream aceleași motive. Urmăream floarea curată a inspirației genuine și aflam astfel, în ritmul nealterat, neșlefuit de strădania poeziei culte de mai târziu, parfumul crud al pădurilor, jocurile de lumină resfrânte de ape și murmurul neîntrerupt al izvoarelor, tot atâtea ecouri care străbat poemele ce par fără sfârșit, ca și oranduirile veșnice ale firii.

Amor de terra lonhdana
per vos totz lo cors mi dol...

Așa cânta un principe al poeziei provențale, Jaufrès Rudels: „Dragoste de țara îndepărtată, — pentru tine inima mi se frânge"... E țara necunoscută, fie că acolo ar trăi iubita despre care numai a auzit, fie că acolo l-ar mâna dorurile vijelioase, ca și sufletul mereu tânăr, mereu în căutarea unui liman al împăcării, al fericirii pe care o bănuește abia.

Dorul neîmplinit, năzuința vagă pentru un pământ necunoscut, pentru o viață nouă, este același ca toate popoarele. Și sub forme diferite, în legende și poezie, el se regăsește tot astfel,

Noi am închis într'o singură noțiune aceste sentimente care în simțirea altor neamuri, deși pare că ar îmbrăca forme variate, încearcă totuși să definească un același sentiment, etern ca și sufletul omenesc, etern ca și aspectele deosebite, dar unice, ale celor înconjurătoare.

Unitatea în varietate nu a fost niciodată mai lămurit surprinsă într'o aceiaș limpede și atotcuprinzătoare noțiune. Dorul, atât de divers în manifestările-i exterioare, ca și în bogăția de sentimente ce închide, este vestmântul domnesc al graiului și simțirii românești: dorul după iubirea pierdută, după o fericire care nu poate sta în loc, după viața de câmp sau de munte, după primăvara care începe a fi bănuită sub soarele care risipește zăpada de pe culmi și chiamă apele voioase ale reînvierii, după turmele ce tresaltă la lumina prevestitoare de înoire în inimi ca și în natură. De aici începe și aici se strâng, ca în sâmburele unei cosmogonii miraculoase, toate feluritele manifestări ale poeziei noastre populare: cântecul și iubirea, înfrățirea necunoscută la alte neamuri, cu codrul, cu viețuitoarele, cu stelele, cu luceferii și cu însăși moartea.

Astfel ajungem la minunatul poem al *Mioriței*, în care printr'un procedeu de o desăvârșită abilitate estetică, întovărășirea cu moartea devine senină, ca în străvechile credințe ale Geților... Omul se cufundă în marea neființă bucuros, ca la prevestirea unei fericite sărbători, într'o nuntă măreață ce nu-și are seamăn pe lume:

Soarele și luna
Mi-au ținut cununa.
Brazi și păltinași
I-am avut nuntași;
Preoți munții mari,
Păsări, lăutari,
Păsările mii,
Și stele făclii!

Această înfrățire cu moartea este deosebită în totul de liniștea anahoretică în pragul celor veșnice, pe care creștinismul a adus-o. Nu mi se pare apropiată decât de seninătatea pe care Sfântul Francisc din Assisi o înfățișează

(Urmare în pag. 5-a)

Din mărturisirile unui resemnat

de AXENTE SEVER POPOVICI

Aș vrea să fiu crezut că nici una din propozițiile acestor mărturisiri nu-mi aparține. Și dacă totuși le trimit acum, într'un plic închis, amicului Fântâneru, o fac numai pentrucă sunt într'o stare de penibilă indelicateță față de tânărul Zenon. Așa e cunoscut, și numai cu acest nume, autorul real al mărturisirilor de față.

Cum l-am cunoscut și unde, s'o mai spun, ar însemna să leg povestirea de un punct din biografia mea spirituală și n'ar fi deloc interesant. Dar totuși, fiindcă niciodată nu putem renunța la ecuația noastră personală, nici chiar atunci când facem calcule de mecanică cerească, să mi se ierte începutul stupid și poate chiar impertinența.

Imi aduc bine aminte. L-am cunoscut pe Zenon într'una din nopțile încă nervoase ale tinereții mele, când luptam să-mi refac existența izbită prea nemilos de vântul unei mistuitoare iubiri și când străbăteam drumul celei mai aspre experiențe umane. N'au trecut prea mulți ani de-atunci și totuși, acum observ, amănuntul în întregimea lui în scapă. Știu atât: că rătăceam singur, că nu mai aveam nici o relație sensibilă sau chiar imaginară cu universul, că nu mai aveam nici o relație propriu zisă cu mine, că eram un confiscat al tulburătoarei blonde și că m'am trezit deodată cu un tânăr în față. Și iarăși amănuntul îmi scapă. Dar reținem totuși esențialul: că tânărul acesta avea aerul celei mai triste existențe. A început direct și fără prea multe forme.

Te salut tinere Jerusalem din Wetzlar, și să-mi fie iertată intervenția și mai ales maniera. Numele meu este Zenon! Am fost în căutarea liniștii mele sufletești și acum vin dintr'o lungă călătorie. Dar ce straniu! am venit fără adresă, și totuși, vezi, orașul acesta, cartierul acesta și casa aceea cu grădină îmi sunt locurile mele scumpe din univers. Aici m'am născut eu, și nu știu cum, dar îmi vine să cred că dacă n'ar fi ele, tot sistemul nostru solar ar fi desorganizat. Sunt câțiva ani de când n'am mai fost aci și de atunci nu știu cât am îmbătrânit. Calendarul e o mare prostie. Timpul nu se poate prinde decât pe locul unde ți-ai început viața. Eu vin aci, din când în când, și niciodată nu pierd din vedere să-mi constat îmbătrânirea. In alte părți nu pot. Și tot aci îmi regăsesc forma mea primă, îmi reiau continuitatea și senzația identificării. Dar scumpul meu, nu-ți știu numele, asta te rog să nu te superi, și nici nu-ți văd pricina durerii. Cer iertare, am spus o mare prostie! Pricina unei dureri n'are nici o importanță. Toate sunt scrise și efortul nostru este inutil. Acțiunea ta n'are loc, căci universul e un sistem închis, ieșit întreg dintr'un principiu unic și care se desvoltă după legile sale proprii. Mai exact: aș putea spune că e un trup imens pătruns de un suflet. Aci stă esențialul. Și din sufletul acesta au eșit, prin degradații succesive, toate ființele pe care le vedem! Dar absolut toate, și oricât de infime ar fi, ele conțin ceva din materia esențială care este sufletul lumii. Iar acesta lucrează în ele după legile lui proprii. Totul vine din el și totul se reîntoarce acolo. Logosul, căci acesta ar fi până la sfârșit spiritul universului, se impune tot mai mult până ce uscă totul și până ce conver-

(Urmare în pag. 6-a)

Ștefan Dimitrescu — Pe prispă (Curte turcească)

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Suntem sub cotropitoarea zodie a metaforei. S'a ruinat tehnica ritmului şi a rimei, a invenţiei metrice şi a armoniei. Dacă însă metrul, rima şi sonoritatea armonioasă erau nişte reguli spre a se putea transmite ca într'un ritual, un trup iniţiatic, nici tehnica metaforei nu decurge din altă concepţie despre obiectul poeziei. Dimpotrivă, metaforismul dominant exaltă, după cât se pare, în chip deosebit, viziunea magică a cosmosului din poezia modernă.

Pentrucă stăruinţa figurativă desvălue raporturile obsedante dintre unele cuvinte şi dă convingerea că alăturarea lor produce efecte deosebite, că deslănţue un farmec, destupă o gură misterioasă a lirismului. Ca şi când poezia nu s'ar pronunţa decât prin unele cuvinte îmbinate în anume fel.

Am arătat în articolul precedent cum stăruesc în special cuvinte ca „linişte", „gând", „snop", „frunză", „creangă"... Cu aceste vocabule se alcătuesc ingenioase combinaţii metaforice, aceleaş însă aproape la toţi poeţii. D-l *Aurel Chirescu* metaforizează: „frunzele zilelor"; la fel şi d. *George Todoran:* „frunza anilor", iar d. *Iulian Vesper* concretizează: „frunzele elegiilor", ca şi d. *Vasile Culică:* „frunzişul anilor". Pe suportul concret al substantivului „creangă" se brodează florării imagiste şi mai diverse: „creanga visului (d. *Teodor Al. Munteanu),* „crengi de zâmbet" (d. *Gh. Antonovici);* „crengile amarului" (d. *Teofil Lianu);* „creangă de senin" (d. *Iulian Vesper);* „crengi de vis" (d. *Constantin Salcia).* Dacă ne-am aventura să stabilim imaginile identice la care duce procedeul metaforic în aspectul său abuziv denunţat de noi, am da peste lucruri amuzante ca „vârtelniţa trecutului", întâlnită la d-nii: *Mihai Beniuc* şi *George Todoran,* în acelaş timp, sau „castana inimei" (d. *Vasile Culică)* şi „castana văzduhului", (d. *Petre Ecovescu).* Renunţăm însă de a arăta cum imaginile unui poet se aseamănă cu ale altuia, fiindu-i uşor cititorului să constate faptul fie din materialul publicat de noi, fie din aplicarea directă a procedeului. Fiindcă discuţia nu este aici propriu zis despre valoarea în sine a metaforei, cât despre un procedeu metaforic abuziv, ajuns la clişeu şi caricatură. Să fim şi mai lămuritori! Am spus că metaforismul este astăzi tehnica dominantă în captarea obiectului poeziei, cum altă dată erau metrul, rima, ritmul, armonia. Excesul rimei şi al ritmului era însă romanţa, versificaţia zornăitoare şi facilă. Metoda metaforică corespunde unei viziuni magice a lumii, se încearcă cuprinderea amplitudinii cosmice prin luxurianţa imagistă. Vegetale şi cristale, animale şi stihii se îmbină şi se adună, se cheamă misterios după raporturi bizare, ca spre a topi în strofe corpul analogic al cosmosului.

Astfel în metaforismul deslănţuit: „gândul" are „picioare" (d. *George A. Petre);* „dimineaţa" are „braţe", „seara" are „palme 'nflorate" (d. *Iulian Vesper);* „noaptea" posedă „mâini", (d. *Ernest Bernea);* „pământul" are „obraz", (d. *Vlaicu Bârna),* etc., etc. Nu se iscă parcă lumii un nou chip de mişcare şi semne, de înţelesuri şi îmbrăţişări, tocmai prin acest transfer omenesc de atribuţii spirituale, către elementele cosmice?

Stihiile sunt înrâurite prin voinţa noastră de a impune viaţa pretutindeni şi la rândul lor noi primim influenţa lor, plecându-ne tăriilor. Astfel se ivesc semnele teoretice şi abstracte ale poeziei de sub dominaţia metaforei. Iar excesul se manifestă în degradarea tehnicei la îndemânare manieristă, în transformarea din „instrument" în „obiect". Metafora în poezie este instrument, iar nu „obiect". Obiectul poeziei se revelează doar, cu ajutorul metaforei; poezia însăşi, în alcătuirea ei lexicală şi materială are o funcţie metaforică. Ea trebue să comunice misterul, care se ascunde dincolo de zidirea ei sonoră, o realitate vie, netemporală. Imaginea este o unealtă pentru unificarea realului, ea evocă *concret* şi *intuitiv,* ci nu constitue un scop în sine. Când imaginea constitue scop în sine, se păcătueşte împotriva obiectului poeziei. Ea încearcă să uzurpe tronul acestuia şi să devie însăşi „obiect". O lege aspră opreşte această insurecţie. Trufia metaforismului abuziv cade în păcatul imitaţiei, al transpunerii din „natură" în „vorbire", fără intermediul gândirei şi al emoţiei organizatoare. Se pătrunde vinovat în tărâmul steril al „conceptualului", al celor „trăite şi osificate" în tiparele cotidiane ale limbajului! Să arătăm mostre din producţiile copleşite de metaforismul uzurpător, extrăgând din poetul cunoscut, d. *George Lesnea:*

Peste păpuriş de soare bate din aripi
[privirea,
Când din candelă apusul varsă'n ape
[untdelemn
Cu urechile ciulite ascultând nemăr-
[ginirea

Cercetări asupra poeziei noui

Obiectul poeziei şi imaginea

Stă pe deal, în două labe, moara —
[iepure de lemn

Liniştea deschide poarta de la hruba
[cu ecouri,
Turmele băură ziua c'a rămas puţin
[din ea
Plopii mătură cu vârful galbenul talaş
[de nouri,
Cu tulpan albastru iese la fereastră
[l'ntâia stea
Scârţâe prelung amurgul din păduri
[suit în care,
Plini de funigei pe boturi, boii
[câmpu-l duc la pas.

(ARGINT, „Cartea Românească", 1939)

Dacă d. *George Lesnea,* a cărei reputaţie presupune o conştiinţă artistică avansată, compune robit atât de evident manierismului, ce va face un debutant dintre cei mai febrili? Iată-l pe d. *Emil Zegreanu,* cu volumaşul „Către ţara ochilor mei", apărut la Cluj, 1939. Firesţe, mai mic în meşteşug, d-sa dovedeşte totuşi iscusinţă îndestulătoare:

Fântâna bea din inima pământului.
Şi vântul tuşeşte prin pădure.
Valea îşi priveşte în palme florile,
Greerii obosiţi de foame adorm pe
[chitară,
Isvorul se ascunde sub valuri şi tace
Şi plopii îşi numără frunza rară.

(op. cit. pag. 14)

. . . . . .

Luna ca un păianjen suge din inima
[fântânii
Arde obrazul macilor, stelele pămân-
[tului,
Coapsa pădurii se sbate în mâinile
[vântului
Şi calea laptelui ţâşneşte din ţarcul
[stânii,
Luceafărul zumzăe ca o albină în
[coşul zării,
Câmpia adoarme ca o fată cuminte
[în poala dealului,
Râul alunecă leneş pe buzele malului
Şi lanuri de grâu ard pe marginea
[cărării.

op. cit. 24)

S'ar părea că am cules versuri la întâmplare din alte pagini, şi le-am alăturat într'adins. Nu! este însăşi compoziţia poetului mozaicală, destrămată, neisbutind să organizese un conţinut metaforic compact, străbătut de inefabilul liric.

Alte exemplificări de rigoare se pot găsi cu uşurinţă în volumele tinerilor de care se ocupă studiul nostru. Sub tirania parazitară a metaforismului se vede cum poezia moare sufocată, sau mai bine nu isbuteşte să se nască. Ea este un surogat deabia, un vag mimetism, o aglomeraţie sintactică, ce nu depăşeşte numărătoarea banală, „conceptuală". Spre a fi cât mai demonstrativi şi spre a dovedi că urmărim să tămăduim poezia de paraziţii metaforici şi să-i deschidem drumul spre obiectul ei de totdeauna, atragem atenţia că metafora în sine, structurată după chipul analizat de noi, a fost totuşi în mare cinste, oricând, la poeţi ca şi la autori de estetici. Aristotel o numeşte metafora „analogică" şi o analizează: „este acelaşi raport" între bătrâneţe şi viaţă ca între seară şi zi; „poetul va spune despre seară, ca Empedocle, că este „bătrâneţea zilei", iar despre bătrâneţe că este „seara vieţii" sau „amurgul vieţii". (Poetica, Bude, 62). Metafora analogică presupune deci gândirea raporturilor, conform acelei exigenţe după care „aparţine gândirei tot ce trebue să fie stabilit prin cuvânt". (Ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι), (op. cit. pag. 57)

Referindu-se la subtilitatea acestor analogii Aristot spune apoi: „ceeace este cu mult mai important, este calitatea metaforei. Metafora este singurul lucru pe care nu-l poţi lua dela altul şi ea este un semn al darului natural; căci a face metafore bune însemnează a vedea bine asemănările". (op. cit. pag. 65) (...πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορικὸν εἶναι. Μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ' ἄλλου ἔστι λαβεῖν εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι· τὸ γὰρ εὖ μεταφέρειν τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστιν).

Iar aceste „raporturi", aceste asemănări, analogii şi corespondenţe, în a căror stabilire trebue să exceleze poetul nu sunt din domeniul imediatului şi a istoricităţii, pentrucă „poezia este mai filozofică şi mai profundă decât istoria".(Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστί),

Poetica lui Aristotel a fost un sistem estetic care a urmat după marile creaţii ale geniului grec. Eschil şi Pindar oferiseră materialul inductiv necesar sistematizării. Ni se va părea, fără îndoială, surprinzătoare constatarea că metafora zilelor noastre s'a răsfăţat şi la străvechiul autor al lui „Prometheu înlănţuit". Parcă după acelaş tipar al zilelor noastre divinul Eschil a scris: „ruşinea cu ochii timizi" (θεμερῶπιν αἰδῶ), sau „persuasiunea cu vorge de miere" (μελιγλώσσοις πειθοῦς) sau „mama vitregă a corăbiilor" (μητρυιὰ νεῶν), sau în sfârşit, decorativ şi modern, zăpada cu aripi albe". (λευκοπτέρῳ δὲ νιφάδι).

Lăsăm lectorului să fixeze structura analogică a acestor metafore, — limpede de altminteri, în substanţa lor afectivă sau reflexivă. Nu mai puţin clară este calitatea analogică a metaforelor şi la Pindar, la care isvorul atrage repede „pădurea înaltă a caselor neclintite" (σταδίων ὑαλάμων ταχέως ὑψίγυιον ἅλσος) un erou este „ochiul armatei" (στρατιᾶς ὀφθαλμόν), Olimpica V, poetul trebue să deschidă „porţile imnului", (πύλας ὕμνων), Olimpica VI, alt erou este „dulce cupă de cântări răsunătoare (γλυκὺς κρατὴρ ἀγαφθέγκτων ἀοιδᾶν), Olimpica VI); şi face să crească „floarea răpitoare a imnurilor". (ἐμῶν δ' ὕμνων ἄεξ' εὐτερπὲς ἄνθος), Trecutul metaforei înalţă culmi fericite şi mai aproape de noi, în evul mediu creştin, când Dante, cunoscând mila, creiază analogii nu numai prin adâncimea gândirii, şi ci prin fluidul cutremurător al îndurării şi suferinţei. Iată-l asemuind sufletele ce trebue să treacă fluviul morţii, în infern:

Come d'autunno si levan le foglie
L'una appresso dell 'altra, infin che
[il ramo
Vede alla terra tutte le sue spoglie;
Similemente il mal seme d'Adamo:
Gittansi di quel lito ad una ad una
Per cenni, come augel per suo
[richiamo
Cosi sen vanno su per l'onda bruna;

(Aşa cum, rânduri-rânduri, cad frunzele spre toamnă, până ce creanga-şi vede podoaba la pământ, tot astfel se întâmplă acolo cu sământa cea rea a lui Adam: la semn, pe rând se aruncă în luntre de pe maluri, ca pasărea când e momită, pe sus, de vânător. Aşa se duc pe apele scăldate'neguri. Trad. Alexandru Marcu, Infernul, cânt. IV).

Dar Shakespeare? Gândirea lui va descoperi, firesţe, armonii de mare profunzime şi de o exactitudine uimitoare. Cum îşi va exprima Ofelia durerea ei la gândul că prinţul este cuprins de nebunie? Tot prin clare şi convingătoare analogii:

Nădejdea, floarea mândră-a ţării
[noastre
Oglinda Curţii, litera frumosului
Şi bucuria ochilor, — pierdută!
Iar eu sărmana, cea mai oropsită
Din fete..., ameţită de aroma
Şi cântecul ătâtor jurăminte,
Să văd acum înţelepciunea-i rară
Cum sună biata, ca un clopot spart,
Cum sună de hodorogit şi-anapoda!...

(Hamlet, act. III, trad. de Dragoş Protopopescu)

Spune „oglinda Curţii", fiindcă lumea de la curte trebuia să *asemuiască* conduita sa cu a prinţului şi să şi-o îndrumeze după ea; mai era Hamlet „litera frumosului", fiindcă frumosul este produs abstract al minţii omeneşti ca şi binele şi adevărul, — el este valoare teoretică, este *literă.* Invăţatul prinţ dădea deci şi o măsură a inteligenţii împodobite prin cultură, prin dialectica valorilor autonome. Iar Ofelia fusese ameţită de „cântecul atâtor jurăminte", pentru că jurămintele sunt legăminte făcute cu puterea vrăjitorească a cuvântului, cu o forţă de „încântare" etc...

Şi mai aproape de noi este Rilke, pe care deasemeni îl stăpâneşte evlavia „asemănărilor":

Und meine Seele ist ein Weib vor dir.
Und ist wie der Naëmi Schnur, wie
[Ruth
Sie geht bei Tag um deiner Garben
[Hauf
wie eine Magd, die tiefe Dienste tut.
Aber am Abend steigt sie in die Flut
und badet sich und kleidet sich sehr
[gut
und Kommt zu dir, wenn alles um
[dich ruht,
und Kommt und deckt zu deinen
[Füssen auf

(Das Stunden—Buch) pag. 58.

A creia metafore însemnează deci a şti să „asemueşti". Dar destoinicia asemănărilor presupune o largă desvoltare a facultăţilor sufleteşti, în care este deopotrivă de viu şi „obiectul" emoţiei, al contemplaţiei interioare sau al gândirei poetice, — ca şi lucrul cu care se poate asemui acest „obiect", adică acea substanţă metaforică în care el se poate revela şi creşte concret. Asemănarea este intuiţie, analogie, corespondenţă. Când Rilka spune: „Şi sufletul meu este o femeie înaintea ta", ne desvălue în analogia „suflet-femee", o profundă intuiţie a unor cuprinsuri pure, primordiale. Nu în zadar se desvoltă apoi metafora într'un cadru biblic, cu snopii şi închinăciunile patriarhale.

Am rezervat ultimul exemplu d-lui *Lucian Blaga,* poetul căutător al asemuirilor magice, deţinătoare ale misterului cosmic:

In chip de rune, de veacuri uitate,
poart'o semnătură făpturile toate.
Slăvitele păsări subt aripi o poartă
în liturgice sboruri prelungi ca viaţa.
In slujba luminii, urnă fără toartă,
luna şi-o ţine ascunsă pe faţa
vrăjită să nu se întoarcă.
. . . . . .
Rune, pretutindeni rune,
cine vă'nseamnă, cine vă pune?
Făpturile toate, ştiute şi neştiute,
poart'o semnătură—cine s'o 'nfrunte?
Crinii muntelui, — subtlunari —
şi-o duc neajunsă pe creştet.
Subt ceruri numele-o poartă pe frunte.

(La cumpăra Apelor, pag. 54)

In loc de orice comentariu, amintim că d. *Lucian Blaga* este filozoful care îşi alimentează gândirea din analogiile inconştientului şi fundează teoria metaforică a culturii pe matca stilistică.

(Va urma)

Cronica ideilor

Despre cunoaşterea psihică

Nervozitatea patetică a omului modern se recunoaşte ca atare nu numai în metafizică, dar şi în psihologie.

Psihologia, ca ştiinţă autonomă, este de dată destul de recentă, însă înflorirea pe care a cunoscut-o, în ultimii cincizeci de ani, a aşezat-o în fruntea disciplinelor filozofice. Noi credem însă că psihologia nu doar că nu poate emite pretenţiuni de supremaţie asupra metafizicei, însă, dimpotrivă, îşi datorează apariţia şi existenţa unei anumite predispoziţii patologice a veacului trecut, unei anumite metafizici bolnave.

In cronica precedentă făceam aluziune la deznădejdea care a cuprins sufletul modernului. Karl Jaspers întrebuinţează într'o lucrare de valoare [1]) termenul de „răutate (egoism) fondiară", de a cuprinde şi de a cunoaşte „totul", indiferent, dacă această curiozitate este sau nu pe măsura vocaţiei lui ontologice. O observaţiune elementară este următoarea: pentrucă „totul" a refuzat să i se releve, omul modern, după ce i-a tăgăduit existenţa, a încercat să-i degradeze cuprinsul transcendent, afirmând a se substitui acestuia. Karl Jaspers crede că această tendinţă anormală a omului de „a fi în lume" ori de a se confunda cu aceasta, identificându-se, grosier, cu însuşi principiul esenţial al cosmosului — este un „fenomen psihopatologic" [2]). Că deci în mod general, nu se poate atribui indivizilor omologarea eului cu noneul, individul „conştient" păstrând, docil, distincţiunea dintre cele două planuri fundamentale.

Este cazul, acum, să arătăm dece psihologia îşi datorează existenţa „revoltei" metafizice din veacul trecut. Refuzul de a se mai ocupa cu cercetarea „lucrului în sine", urmat de preocuparea pentru fenomen, ale cărui origini teoretice le-am amintit în cronicele precedente, s'a concretizat „simptomatic, — şi poate datorită acelui „egoism fonciar" de care vorbeşte Jaspers — într'un îndemn de a cunoaşte *lumea aceasta,* prima şi ultima „realitate". Insă, *cine* să o cunoască? Omul. *Ce* să cunoască? Care este obiectul „valabil" şi concret al cunoştinţei? Realitatea aceasta, pentrucă o alta nu mai există. Indată s'a petrect substituirea factorilor. Omul a fost şi a rămas un „animal metafizic", cum îl calificase Schopenhauer. A renunţat să caute „lucrul în sine" în altă parte, undeva unde avea intrarea oprită, însă nu a putut consimţi la inexisetnţa sa, oriunde. Orgoliul scientifist, a fost operant. Dacă nu este „dincolo", atunci realitatea ascunsă, faptul originar, trebue să fie „aici". Şi *aici* care ar putea să fie? *Cine* este subiectul cunoaşterei? Omul, spiritul omului. După determinarea teoretică a „numenului", omul modern s'a încoronat pe sine, în scaunul transcendenţei. Psiohlogia îşi recunoaşte naşterea în această laică ispravă a „metafizicei" post-kantiene. Ea este ştiinţa care, încercând a lua locul metafizicei, avea să se ocupe cu „noua divinitate" cu studierea fenomenului om, învingătorul de dată recentă al principiilor lumii.. Individul a devenit „lucrul în sine" şi cum metafizica se ocupa cu cercetarea acestuia, o nouă ştiinţă, pe potriva actualei instaurări a ordinei în univers, şi-a făcut apariţia: a fost psihologia. Şi totuşi acestei discipline nu i s'ar putea contesta utilitatea, dacă nu şi-ar afirma domeniul dincolo de marginele firesţi, adică, dincolo de studiul limitat (omul) asupra unui obiect limitat: omul. Pe de altă parte, „păcatele" de care se făcuse vinovat „omul metafizic" al lumii antice şi al evului mediu — au fost moştenite, printr'o curioasă ereditate spirituală, de „omul psihologic" al veacului modern.

Acela cercetând absolutul, i-a împrumutat caracterele şi, în ordine metodologică, a crezut că poate cunoaşte „tot" şi „perfect" fie prin raţiune, fie prin intuiţie. *Acesta,* cercetând lumea fenomenală, a afirmat o cunoaştere tot „absolută". Cauzalitatea lumii biofizice, după ce a falimentat în domeniul ştiinţelor naturale, a fost introdusă, sub o formă sau alta, şi în lumea psihică, adică în studiul sufletului omenesc. După ce am cunoscut diversele „legi absolute" din domeniul ştiinţelor naturale, psihologia, la rându-i, — poate pentru a se putea numi ştiinţă, — a pretins a elabora „legi" cu caracter de periodicitate, de absolut.

Deductivismul logicist şi inductivismul empirist şi-au găsit corespondenţi şi exponenţi fideli în psihologie. Meynert şi în special Wernicke sunt reprezentanţii „Mitologiei cerebrale" în psihologie. Jaspers are dreptate când denunţă această „tendinţă de a găsi motive conştiente şi raţionabile tuturor acţiunilor omeneşti [3])". Psihologia intelectualistă, actualizând într'o măsură eroarea logicienilor raţionalişti ai veacului trecut (Fichte, Hegel, Schelling) încă nu s'a convins că „raporturile raţionale joacă un rol foarte slab în viaţa psihică omenească [4])". Problema inconştientului, introdusă de psihologia mai nouă şi al cărei exponent afirmat este Freud, a deschis sectoare nelimitate pentru studiu. Freud a căzut însă, la rându-i, în „păcatul" autorilor „psihologiei conştiente". Până la urmă a pretins ca şi aceia, să cunoască „tot" şi „absolut" — atribuind un caracter de generalitate fenomenului erotic. Intelectualiştii, — vieţuind sub semnul acelui „absolut" pe care îl tăgăduiseră în metafizica pură, pentru ca să-l afirme *aici* au ajuns să elaboreze „diagnosticuri" cu tendinţă de „legi" — asupra vieţii sufletului, Freud, studiind inconştientul, a încercat să elaboreze criterii absolute pentru cunoaşterea sufletului, generalizând erotismul, ceiace ni se pare foarte riscat.

„Vrem să înţelegem totul şi se merge peste ceiace poate fi înţeles psihologiceşte", observă Jaspers în lucrarea sa [5]). Nu putem face o clasificare *teoretică* a fenomenelor sufleteşti — ci doar una metodologică. Se adevereşte însă, şi în psihologie, acel principiu al comodităţii, pe care Henri Poincaré îl regăsea la baza ştiinţelor naturale. După cum savantul „potriveşte" astăzi realitatea pe care o studiază, alegând acele fenomene care răspund şi corespund legii ştiinţifice pe care urmăreşte a o verifica (deci ignorând volutar realitatea întreagă, *realitatea însăşi)* — tot astfel psihologul intelectualist, este tentat să acorde o valoare absolută „imaginilor spaţiale" în care ne exprimăm atunci când vorbim de fenomenele psihice. Jaspers observă concludent: „Cu cât imaginile sunt mai înţeligibile, cu atât li se acordă o valoare în sine, cu atât ele se impun [6])".

1) Vd. „Psychopathologie générale", trad. A. Kastler et I. Mendousse, Alcan. Cartea a apărut în 1913.
2) Op. cit. pag.
3) Op. cit. pag. 21.
4) Op. cit. p. 21.
5) Pag. 20.
6) Ibid. pag. 21.

MIRCEA MATEESCU

SCENARIO

de CAMIL ARMANU

In odăița lor dela mansardă, Mira și izi se privesc zâmbind, fără să se vadă... n încăpere mai sună încă glasul melodios al Mirei, care-a sfârșit un poem de ilke. Un poem de iubire, suav și tulurător...

Visează amândouă, cu chipurile ilumiate, cu vorbele poemului răvășite prine imagini și gânduri.

Intr'un târziu, Mira întreabă: — Ai cit scrisoarea Luciei? E atât de fericită! ici n'a sfârșit facultatea... O așteaptă zile umoase...

Mira își scutură valurile însorite ale ărului revărsat până peste guleraşul blui. Șoptește, ca 'n vis:

— Coasta dalmată... Apoi, Florența, eneția, Napoli... Capri... Are să-l viziteze neapărat — și pe Axel Munthe!...

— Da, neapărat!... repetă Lizi. Și ochii negri și mari se ascund după pleoape — a să evoce o imagine...

— Of, Doamne... Să fie pe lume atâtea inuni — și să trebuiască să studiezi *reazările poeziei moderne*... sau întrebuinarea lui *â* din *a*, ori *î* din *i*... Pleci, Lizi?

— Da, am oră de laborator... Dela cinci a șase!...

— Da! Firește! Fanerogame și criptoame...

Triticum sativum... sau *Adyanthus caillus veneris*... Altceva n'ai putut să te puci să studiezi?... Jigănii și ierburi?

— Am dovedit aptitudini...

— Iată un argument hotărîtor! — *Ai ovedit aptitudini.* — Nu-ți pui basca azi? — i-a amintit Mira, cuprinzând-o pe Lizi u privirea ochilor ei, verzi — ca *mătasa roaștei*, cum se ironizează, ades.

— Nu. Imi iau mai bine pălărioara!...

— O, semne ciudate, Lizi!

Mira râde cu o scânteere fugară în ochi. izi nu răspunde, preocupată de un amănunt oarecare al pălărioarei ei de feutre.

Cu glas schimbat, cu nuanțe pe care le desprinde arcușul pe o violă, Mira — aum alături de Lizi: — Lizi, te rog eu mult. Ia, astăseară, foulardul meu... Vrei?

— Tocmai voiam să te rog, Mira...

— Și mănușile, nu? — Fără veste, Mia vorbește repede. Mimica feței, a mâinilor — are un ritm precipitat, febril. O uprinde pe după umeri: — Vino lângă mine, să-ți dau cu *rouge*... Tii, pe șapte mii de versuri din *Seneis!* Am o surpriză pentru tine, Lizi! Stai — pe divan... Inchide ochii! — Ce spun eu? Două surprize! Inchipuește-ți! Din mandatul tatăei, am izbutit să-mi adaog la zestre, o pereche nouă — de ciorapi! Fini, pânză de pang!... Și flaconul ăsta cu apă de Colonia! Lizi! Poți deschide ochii! — Lizi! — Nu m'auzi? Hai, repede!... Pune-i tu, întâi! — Eu te pieptăn! Nu trebue să 'ntârzii!—Ce negru ți-e părul, Lizi... E atât de negru... și greu...

Mâine-mi vând cursul de *Estetică* și...

— A bătut cineva!

— O fi Sanda... Intră!...

Nu era Sanda. A deschis, contrariată, Mira.

In prag, un tânăr al cărui chip i-a prins — pe dată — privirile. Nu-și putea lua ochii de pe fața ceea închipuită după un desen fin, parcă, pe care ea îl admirase — cândva — într'un album... Ochii o învăluiau în bucuria ce se deslușia în ei. Surîse, când îl auzi vorbind... Unduirile glasului veneau ca un cântec pe violoncel:

— Bună ziua, dudue... Imi pare rău că, *nu aici* pot să capăt informații, pentru o cameră liberă!

— Intocmai! *Nu aici* puteți căpăta aceste informațiuni!

— Ar fi trebuit să-mi închipui!

— Chestie de imaginație! — Replicase numai ca să-i oprească în loc pasul.

— O, dudue, sunteți de-o ironie...

— Incomensurabilă!

— Am vrut să spun: pătrunzătoare!

— Punct de vedere! Dar, *à propos*, informațiunile despre o cameră liberă — le puteți afla, jos, la portar...

— Mulțumesc! L-am cercetat, în primul rînd. El m'a îndemnat să întreb sus.

— Ioșka nu știe, niciodată, nimic...

— Atunci... O, dudue, uitam să vă spun un amănunt... V'am cunoscut, undeva.... [Zâmbea și fața îi părea mai luminată]. Imi pare, la un ceai dansant... ori cam așa ceva. Am dansat, împreună, un tango. Imi amintesc chiar foarte bine, acum. Astă toamnă...

— Știu eu? Poate să fie și-așa!

— Atunci, nu ne-a prezentat nimeni unul altuia. Mi-ați ieșit în cale și nu mi-ați refuzat dansul.

— Iar cântecul n'a ținut multă vreme... Numai cât am înconjurat, odată, salonul!

Mira râde, pentrucă replica ei nu cuprinde nici pic de adevăr. A imaginat-o, după plac, căci începe să fie prinsă de împrejurare.

— Intocmai! Intocmai!

E prea mult! Mira râde din nou, mai amuzată. Își amintește sigur că, astă toamnă n'a fost la nici un ceai dansant. Jocul îi place:

— O, dar iartă-mă, domnule...

— Marc!... Marc Manoliu!

— Intră puțin, la noi, domnule Manoliu! Ai să cobori mai pe urmă, la portar!

— Dacă nu vă supăr! — Bună ziua, dudue!

— Mira face prezentările:

— E tovarășa mea de cameră... Domnișoara Lizi Danu... studentă la științele-naturale.

— Luați loc! — Pe scaun, mai bine! Noi stăm pe divan!

O pauză mai lungă.

— Căutați cameră? — vrea să știe Mira.

— Da... Glasul lui Marc se precipită. A găsit prilejul: — Cartierul îmi convine. E mai aproape de facultate. Sânt la Politehnică.

— Nu mă prea pricep! Matematici și fizică: *terra ignota!* — Asta e latinească!

— Parcă mi-aș aminti! Ca dintr'o altă existență!

— Lizi și eu ne împăcăm, când e vorba de graiul lui Cicero. *Ne împăcăm*— e un fel de-a vorbi... Latineasca noastră constitue o teribilă armă de luptă... Războiul e pitoresc... Ceva mai tare ca „Bello Gallico"!

— Faze interesante?

— Lupta se pornește, de obicei, cu arhicunoscutul pasaj din „Catilinare":

„Quousque tandem abutere, Catilina, nostra patientia?" — Proclamația războiului sfârșită, mitraliera hexametrilor intră în joc... „Hic ego qui jaceo, tenerorum, luxor, amorum..." Înțelegi ceva?

— Numai: „amorum"!

— Nota: trei, tinere! Trei cu minus!

— Și Catilina?

— Lizi? Imi răspunde...

— Tot în latinește?

— Tot! E limba oficială! Ca la catolici!

— In hexametri?

— Nu! Fauna și Flora. Privește, tratatele stau pacinice, pe masă. Tratatul de botanică generală...

— Mira! — șoptește, zâmbind, Lizi.

— Ce-i, Lizi?

— Uiți că sîntem în armistițiu?

Râd toți trei. Lizi s'a ridicat. I-e făptura alungă. In mers, undueşte uşor.

— Pleci, Lizi? — Acum, plecarea Liziei o amăra, puțin.

— Da, nu mai am decât un sfert de oră, până la cinci.

— Uitasem! Ai dreptate.

Marc se ridicase:

— Am să plec și eu! Mergeți spre centru, nu-i așa? Vă 'nsoțesc. Sărut mâinile, dudue... Mă bucur nespus...

— Bucuria o împart, pe din două, cu Lizi... Și... chiar dacă nu sunteți în căutarea unei camere de închiriat, mai treceți pe la noi. Perspective de distracție, foarte puține. Oricum...

— Mulțumesc, dudue...

— Miralena. Abreviat: Mira!

— Un nume dintr'o poveste.

— *Concedo!* Adică: n'am nimic împotrivă! La revedere, domnule Manoliu! Pa, Lizi! Și nu uita pe Sanda...

— Nu, Mira! Urc și pe la *Litere!*

— Incă odată, la revedere! Data viitoare, socot c'am să pot, eventual, ține piept unei tirade latinești...

— Da? Și-anume, cum? Ai să memorezi din Virgil sau Ovidiu?

— Nicidecum, vin înarmat cu... tabla de logaritmi!

Lizi cobora scara cu pași mici. Marc se lasă în turnanta treptelor, cu ezitări. Râde odată cu Mira și-i stăpânește privirile cu ochii. Se oprește după câteva trepte:

— Dudue Mira... Mi-am amintit... de dansul nostru, de-atunci. Nu era un *tango*... era un *fox-trott.*

— Și mie-mi pare că era un fox!

— Domnișoară, te rog, numai trei secunde! — Și Marc urcă — din două sărituri — până în capătul scării.

— Ai uitat ceva? — spune Mira.

— Cred că: da! Aveam cu mine un număr din „Revista matematică".

— Poți veni! Asemenea intruși nu accept în apartamentele mele.

— Doamne, ce epitete!

Pașii Liziei nu se mai deslușesc. Clopoțelul dela intrarea de jos, sună. Mira revine, în prag:

— Nu-i nici o revistă, în odae!

— Foarte probabil!

— Frumoasă lovitură de teatru! — Ai întrebuințat și... logaritmii?

— O, nu! — Dar e nostim!

— Nostim? Umoristic, poate! Eu, într'un fel, mor de râs! De ce te-ai întors?

— De ce m'am întors? — mai mult nu poate să spună și surîde. I se luminează chipul.

Apoi, izbucnește, scurt:

— Ascultă, dudue... Dudue Mira... Ți-a mai spus cineva — că ești adorabilă?

Nu răspunde! Nu! — Rămâi cu bine!

Apoi, se repede în evantaiul scărilor, chemând: — Domnișoară Lizi! Domnișoară Lizi!

Mira îi urmărește tropotul pașilor, până jos. Aude clopoțelul dela ușa din curte. Ultimele clinchete se irosesc, repede. Mira caută svonuri stinse: glasul lui Marc. Marc, atât. Unde i-e chipul? Chipul lui Marc! Marc! Șoptește: Marc! Tresare, de jos urcă, urcă... E Marc.

— Tot eu sunt, Mira...

— .....

— Lizi a plecat, singură. Cred c'a luat autobuzul și... m'am întors... Dece-ai rămas, aici pe scară, Mira?

— Te-ai întors? (A pus în glas o undă de duioșie. Brusc, ironică): — E actul doi al piesei, nu? Cam precipitat, — și pe de-asupra, nesocotește toate legile dramaturgiei.

— Crezi, Mira?

— Să revedem, totul, dela capăt.

— Dela prolog...

— Intocmai! Eu citeam versuri de Rilke.

— In original?

— Nu, tălmăcite! — Fără întreruperi! Așa dar: Rilke! Dumneata bați la ușă și, după trei replici, intri în odaie...

— Altfel, nesocoteam unitatea de loc!

— Să trecem! — Eroina, adică: eu... omite să afle cine este eroul.

— Adică eu! Dar m'am prezentat!

— Cum să te cred?

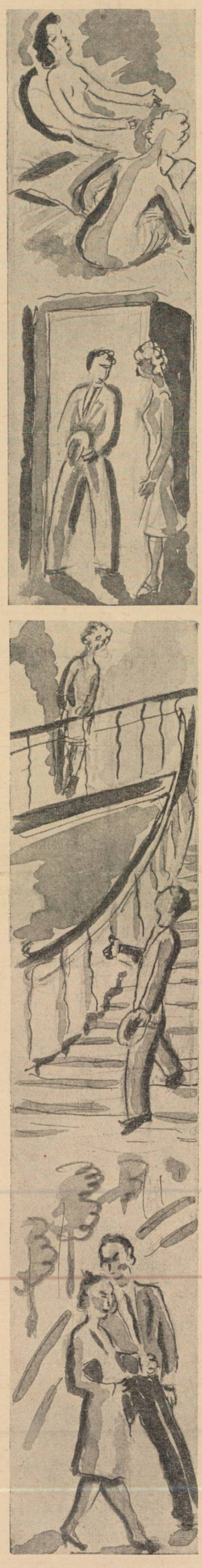

— Am legitimație: cartea de student!

— Nu-ți cunosc biografia!

— E banală... Pot s'o spun, pe loc...

— Pretextul revistei uitate, mă face neîncrezătoare. Și-apoi, povestea cu ceaiul dansant!

— Dar ți-ai amintit chiar mata...

— Să trecem, mai bine, la altceva! De pildă... Uite, vorbește-mi despre dumneata! Incepe, de pe când aveai doisprezece ani!

Vrei?

— La doisprezece ani, eram pe mare. Tatăl meu, secund pe un vas de comerț, mă luase cu el... Intâia mea călătorie...

O furtună îngrozitoare, pe Marea Neagră. De-abia am aflat drumul spre Mediterană.

— Ai văzut și Italia? — întrebă, râzând, Mira.

— Era în itinerariu... Aș putea să-ți vorbesc săptămâni întregi despre călătoriile mele. Ce de primejdii. Am fost și pe Atlantic!

— Ca Alain Gerbault!...

— Mi se pare că nu mă crezi!

— Nici o clipă! — Dacă vrei să știi ceva despre mine, află că sunt născută în insula Șerpilor. La cinci ani, am înotat până'n deltă, unde m'au găsit niște pescari lipoveni!

— Ca Ulysse!

— Simplă localizare. Nu mai povestești?

— Fie! — Nu vrei să intrăm?

— Ba, da!... Sunt numai urechi!

— Sunt băiat sărac... De mic, am rămas orfan de tată!...

— Bietul băiat! Ca David Copperfield!

— Am muncit să țin casă, să-mi ajut mama și pe frații mai mici, într'un colț de provincie mizeră! Nu lăcrimezi?

— A treia versiune?

— *Tertium non datur!*

— Cum? Latinească, la mata? E grozav... Data viitoare, n'o să putem rezista nici cu tomurile noastre de Horațiu și Virgiliu.

— Totuși, a treia versiune...

— Cumplită imaginație!.. Vorbește.... Sunt un microfon!

— Mira, ascultă-mă! Te știu de astă iarnă, dela facultate... Venisem să caut pe un amic. Te-am zărit, câteva bănci mai departe... Purtai un pullover care te îmbrăca minunat...

— Așa dar, ceaiul dansant... și tangoul întrerupt...

— Mira, lasă... Te-am căutat, cu o perseverență...

— Diabolică! — Nu? Perseverare!...

— Te-am urmărit! Am căutat să aflu cât mai multe amănunte despre tine... Voiam să fim împreună, să te cunosc... Să-ți vorbesc... Colegele tale mi-au istorisit atâtea despre tine... Iți știu orășelul de munte, care aduce cu un burg german, in așezarea caselor. Cunosc toate anecdotele de școală, dela externat... și cele adevărate — și cele închipuite, numai. Le-am cercetat despre firea ta. Fiecare te-a lămurit într'un fel ori în altul. Aopi, trebuia să te cunosc.

— Și-ai ales... „căutarea unei camere mobilate"...?

— O mie de amănunte... Cucerirea portarului... Cunoașterea clădirilor... Am descoperit că stați la mansardă... Cele două ferestre ale mansardei, mi-au dat mult de lucru! Câte emoții, privind jocul umbrelor!... Tu... Lizi... tu... tot tu... apoi, Lizi... și iarăș, tu!

— Bietul Marc! Mereu, acelaș film!

— Dece spui așa? Și dece numai atât? Credeam că spovedania mea are să te convingă... Vezi, dacă sunt sincer! Așa pățesc de fiecare dată! Sinceritatea mea, hotărît lucru, e un mare cusur!

— Incearcă să te desbari!

— Mira!

— Bine intonat! Vrei să mai repeți?

— Mira!!

— Frumos! Incă-odată!

— Vorbește despre tine...

— Cum? Nu ești deplin documentat? Care versiune îți convine? Mai am un an la Litere... dar n'am nici o perspectivă. Visez... Mai ales, cu ochii deschiși... Acum, la sfârșit de primăvară, visez la fereastra mansardei...

— Te-am văzut, adeseori, Mira.

Priveliștea e banală: cartier liniștit. In fiecare zi, filmul cuprinde aceleași personagii: vardistul din post, olteanul cu coșurile, câțiva trecători... adesea, flașnetarul cu șoriceii albi, în loc de papagal... Film banal, de provincie mizeră.

— Ești frumoasă, Mira.

— Nu-ți amintesc o fată pe care ai iubit-o, cândva? Ori o eroină din cărțile cu întâmplări închipuite?

Un vals străvechi, revărsat pe pălnia unui gramofon, urcă leșinat și gutural, dintr'o odaie dela etajul de jos.

— Unde cântă?

— Jos, nu știu bine. E concertul obișnuit, la ora șase. Acelaș disc... un vals. O cucoană în declinul vârstei, visează cu ochii pe discul hârâit. E tot ce știu... Mai avem în dreapta, un profesor de violoncel...

— Vă supără?

— Nu! — îl auzim rar. Nu prea are școlari. Oricum, slavă Domnului, că nu-i dascăl de trombon ori trompetă!

Soarta a fost, de astă dată, de partea noastră!

— In stânga?

— In stânga, e proprietăreasa. E o doamnă, din aristocrația veche. Singurul detaliu modern e telefonul. Și baia! Accesul lor ne face să nu mai plecăm din mansarda noastră.

— Ți-aș putea vorbi la telefon?

— Numai în timpul zilei!

Cineva bate în peretele din stânga.

— Auzi, mă chiamă la telefon... Pleci, nu-i așa?

— Da, da... Ce număr are telefonul ?

— 5.14.20. La revedere! — Și mâine, continuăm lecția de spiritism... A propos, știi, ai uitat un amănunt prețios, Marc! Nu mi-ai mărturisit că mă iubești!

— Ai dreptate! Mai trebue s'o spun?

— Acum, nu!

— Vezi, ăsta e cel mai mare cusur al meu: nu vorbesc deplin!

— Auzi, mă chiamă, iar! La revedere, Marc! Și mi-a părut bine... A, încă un amănunt...

— Care?

— Nu-s, de fel, pe-aici, camere de închiriat! Informație precisă! Te rog, să mă crezi! Ave, Marcus Matematicus Algebrensis!

— Cu bine, Mira! — Dar pașii pe scară se opresc, iar. — Mira!

— Ce s'a 'ntâmplat, iar? Ai mai uitat ceva?

— Nu! Dar află că știam!

— Ce știai?

— Că nu-s camere de închiriat! Mi-a spus Ioșka, portarul!

— Ești diabolic, ca o ecuație cu trei necunoscute!

Dar pașii lui Marc, ropotiți ca un trap de cal, se pierd în coborîșul scării. S'aude și clopoțelul. Mira bate la ușă, ca să vorbească la telefon.

★

Marc n'a apucat să iasă în curtea pietruită în care a pășit, de cum a sfârșit de coborît scările. Fluieră gavotta din „Manon"...

Profitons bien de la jeunesse
Des jours qu'ammène le Printemps!
Chantons, aimons, rions sans cesse,
Nous n'aurons pas toujours vingt ans!

Se oprește. Pe poarta mare trece, ușor abătută, domnișoara Lizi. Fata brună, de sus...

— Bună seara, domnișoară Danu!

— Dumneata erai? — Mira e sus?

— A plecat alături, la telefon. — Știi, am rămas împreună, până acum... M'am întors, fiindcă nu te-am mai zărit în stație.

— Mă grăbiam...

— Te-ai întors așa de curând!

— Da. Acest „da" e aproape șoptit, ca un foșnet ușor de frunză uscată.

Marc ar voi s'o întrebe ceva. Dar se rupe din loc:

— Bună seara, domnișoară Danu.

— Bună seara.

In stradă, Marc mai aude clopoțelul dela ușa scărilor. O urmărește pe Lizi în rotirea scărilor... Pornește și el, în înserare și fluieră...

Profitons bien de la jeunesse...

★

Lizi urcă, abătută, treaptă cu treaptă. Nici nu știe când se găsește în fața ușii... A urmărit-o în penumbra serpentinului de trepte, valsul demodat — pe care-l știe... Mira e în odaie, pe divan. Lizi a deslușit-o în fumuriul încăperii. Cu tresărire în glas, întreabă:

— Lizi, te-ai întors? Așa de curând?

— .....

— Lizi... Plângi?

— N'a venit... N'am putut lucra nimic... S'a ghemuit pe divan și plânge, încetișor. Mira își cufundă degetele în părul Liziei — și-i desmiardă zulufii grei, de mătase scumpă. Rămân cu privirile ațintite în întuneric, în păinjenișul gândurilor.

In părete, răsună lovituri convenționale...

— Telefonul, Mira...

— Da, da... Mă duc.

Mira prinde receptorul și șoptește: Allo....

Din pâlnie, isbucnește o voce țipată:

— Allo, tu ești, Mira?

— Eu.

— Aici, Marc... S'aude?

— Firește... Nu trebue să strigi ca un năuc...

— Eu nu te-aud prea bine...

— De ce m'ai chemat?

— Voiam să-ți aud glasul...

— Ce vrei să rostesc? Alfabetul? Prepozițiile cu acuzativul... Ori un poem de Mallarmé?

— Vreau să-ți spun că te iubesc, Mira! Te iubesc... Te iubesc, Mira...

— .....

— Sunt la un telefon public, Mira... Am la mine o carte cu poeme... Cea dintâi care mi-a căzut în mână, la librărie... Vreau să-ți citesc...

— Nu sunt, cumva, cântece de stea? Ori romanțe și tango-uri?

— Taci și-ascultă...

Marc citește... Citește din Baudelaire, din Verlaine... Mira ascultă, un timp... Gândurile ei urcă spre Lizi, odată cu firul cântului, la violoncel, — din odaia bătrânului muzician...

— „Intr'o seară sfântă, roză și albastră"...

Apoi, închide ușor telefonul și iese din odaie.

★

Păşesc alături unul de altul, într'un cartier al marelui oraș. E seară.

— Mira, spune-mi...

— Da...

— Ce anume?

— Știu eu? întreabă-mă, Marc.

— Ți-a spus cineva că ești minunată?

— O, da!

— Cine-i?

— Te-ai răsbuna crunt?

— Amarnic.

— Tu.

— O, Mira... Să ne 'ntoarcem... Vrei? Și să vorbim despre vacanțe. Ce-ai de gând să faci?

— Nu știu ce să-ți spun, Marc... Vorbim altădată.

— Unde privești?

(Urmare în pag. 6-a)

Subiectivismul în cercetarea literară

II. Subiectivismul în istoria literară

de G. C. NICOLESCU

Nu se poate contesta că d. G. Călinescu este un om de talent şi cu o reală bogăţie de informaţie. Dar nu este mai puţin adevărat că d-sa este un negativist, un om care, ca şi dadaiştii de care se ocupă în *Curs de poezie*, n'a avut răbdare şi a dorit să pătrundă „prin violenţă în istoria literaturii". Fără îndoială, ar fi pătruns şi altfel, de sigur mai încet şi sub alt aspect, dar ar fi pătruns cu siguranţă. D-sa însă a dorit o intrare răsunătoare şi când a apărut a început să răstoarne totul. S'a ocupat de Eminescu — şi nu numai că a găsit critica eminesciană ruginită „într'o rutină orală şi şcolară", dar, în analiza poeziei, „unele judecăţi [ale d-lui G. Călinescu] pot constitui pentru unii un adevărat scandal", (cum s'a şi întâmplat), pentrucă detronau pe poet din locul ce părea definitiv fixat. Pentru un moment, lucrul a făcut impresie, dar Eminescu a rămas acolo unde fusese şi până atunci. A proclamat că „Estetica în înţelesul de studiu obiectiv al capodoperei nu va exista niciodată" — şi a fost încadrat, îmi pare, la catedra de estetică şi critică literară. Acum, mai în urmă, s'a ridicat împotriva istoriei literare, sub unele din aspectele ei. Asupra acestei manifestări mă voi opri aici. După tradiţia formată, se poate deduce dinainte însă atitudinea d-sale. De astă dată tradiţia a fost atât de puternică, încât d. Călinescu nu numai că încearcă să răstoarne o întreagă direcţie de cercetări, dar îşi răstoarnă propria sa activitate practică istoric-literară.

In articolul *Tehnica criticei şi a istoriei literare*, autorul caută, în primul rând, să demonstreze că „rostul istoriei literare nu e de a cerceta obiectiv probleme impuse din afara spiritului nostru ci de a crea puncte de vedere din care să iasă structuri acceptabile" (op. cit. p. 114).

Pentru a ajunge la această concluzie, se aminteşte aşa numita Gestaltteorie (teoria formei, a structurei), din psihologie. Această teorie porneşte dela concepţia că fiecare obiect are o structură, un complex cu o unitate şi o individualitate a lui, de sine stătătoare şi diferită de a elementelor componente. Un acelaşi *obiect* este ceva într'un complex şi este altceva în alt complex, pentrucă semnificaţia obiectului nu este una şi aceeaşi totdeauna, ci izvorăşte din poziţia şi rolul pe care îl are în totalitatea la care participă. După teoriile acestei şcoli, în fiecare obiect supus unei cercetări există anumite aspecte fără pătrunderea cărora trăsături esenţiale rămân ascunse. Dar aceste aspecte expresive nu pot fi surprinse prin analiză, prin disocierea elementelor şi examinarea fiecăruia în parte, pentrucă tocmai unitatea acestui întreg, structura aceasta a obiectului constitue expresia. De aici, necesitatea unei viziuni globale pentru a sesiza expresia. „C'est l'expression qui disparaît quand nous isolons les parties les unes des autres, par exemple en masquant l'ensemble d'un portrait pour considérer séparément les parties. C'est l'expression qui est modifiée, souvent de manière profonde, par une altération locale et minuscule d'un trait, qui retentit sur la physionomie de l'ensemble. C'est l'expression qui reste dans la mémoire et permet la reconnaissance, c'est encore elle qui suggère des assimilation parfois déconcertantes, souvent clairvoyantes et penétrantes..." (Paul Guillaume, *La psychologie de la forme*, Paris, 1937, pag. 191).

Şi totuşi, d. G. Călinescu, deşi declară că ideile d-sale despre istorie literară descind din Gestaltteorie sau se înrudesc cu ea, în studiile publicate tocmai această viziune globală o înlătură. „Dacă ne uităm cu lentila", — scrie d-sa, *analizând* tehnica lui Eminescu, sau, în acelaşi capitol: „A studia amănunţit sintaxa lui Eminescu ar însemna să intrăm pe nesimţite în câmpul analizei poetice" şi nu face aceasta. Avem, adică, tocmai compartimentare, studiere a elementelor disociate unele de altele şi imposibilitate de a surprinde *expresia* structurală.

Dacă amintesc lucrurile acestea aici, nu o fac din spirit de şicană, nici pentrucă aş avea intenţia să examinez, prin prisma propriilor d-sale vederi teoretice, toată opera istoric-literară a d-lui G. Călinescu. O fac însă pentrucă mai târziu voi reveni să arăt de ce în momentul actual, generalizarea concepţiei structurale în istoria noastră literară este prematură şi ca argument voi aduce faptul că nici iniţiatorul ei la noi n'a putut-o urma în practica sa. Dar o mai fac şi pentru alt motiv. Se dovedeşte astfel că această Gestaltteorie nu este un element dominant în structura d-lui G. Călinescu. Nimeni nu este cu totul original. Toţi împrumutăm idei şi le prefacem după nevoile şi înclinările noastre interne, dar nu împrumutăm decât ceea ce este înrudit spiritualităţii noastre. Spiritualităţii istoricului literar în discuţie nu-i este înrudită această concepţie a structurii. Am ales două momente, dar în fiecare pagină din opera d-sale se află negaţiunea practică a acestei direcţii de cercetare. Ceea ce l-a atras în această teorie a fost altceva. A fost metoda.

In cea mai substanţială prezentare a acestei Gestaltteorie, pe care am citat-o, a lui Guillaume, scrie: „Ce ne seraient pas les détails pris en eux-mêmes qui caractériseraient l'individualité, mais des propriétés de structure qui se traduiraient dans la perception par des impressions globales de nature affective ou quasi affective. Le méthode doit donc être *impressioniste*. Le juge doit s'abandonner à son impression immédiate". (p. 195).

D-lui G. Călinescu îi trebuia un suport pentru introducerea impresionismului în istoria literară şi a socotit că l-a găsit în Gestaltteorie. Dar d-sa n'a ţinut seama de două lucruri. Mai întâi, această direcţie apare în Germania ca o reacţiune în contra excesului de analism. In al doilea rând, n'a ţinut seama că tocmai această teorie a *expresiei* structurale, globale este „partea cea mai ipotetică din Gestaltteorie" şi că în ea, deocamdată, avem „mai de grabă promisiuni decât rezultate". (Paul Guillaume, op. cit p.. 199, 228).

Dar, pentrucă Germania este patria *metodei* şi a *tehnicii*, era bine să pară că tocmai de aici vine resurecţia contra metodei şi a tehnicei obiective în cercetarea literară cum şi introducerea unei metode impresioniste. „Metoda este aşa dar — scrie d. G. Călinescu, în strânsă legătură cu noţiunea de valoare şi cu unghiul de vedere propriu. Nu numai atât. Planul de lucru aplicat la unul nu se potriveşte la altul. Ca să înţelegi pe Creangă, pe Emínescu şi pe Caragiale trebue să descoperi la fiecare o structură proprie. Insă a descoperi este tot una cu a inventa, fiindcă dacă ea ar fi evidentă oricui n'ar mai fi nevoie de nicio sforţare metodologică. ...Istoria este interpretarea însăşi, punctul de vedere, nu grupul de fapte şi această interpretare presupune un ochiu formator" (op. cit. p. 111, 109). Pentru asemenea afirmaţii, nu era nevoie însă de Gestaltteorie. Ele se află de multă vreme la Croce, pe care d. Călinescu îl cunoaşte atât de bine: „Un istoric, care nu e un simplu colecţionar de fapte disparate, un simplu cercetător sau un simplu cronicar, nu poate să compună cea mai mică povestire a întâmplărilor umane dacă n'are un *punct de vedere determinat*, adică o idee a lui despre chipul după care trebuia să se rezolve problema umană căruia el îi scrie istoria. Din haosul faptelor brute, el nu se ridică până la opera de artă istorică decât prin ajutorul acestei apercepţii care îi face posibil să aleagă din haos o reprezentaţie anumită". (*Esthètique*, Paris, 1904, p. 129).

De oriunde ar veni aceste idei, să ne oprim totuşi să le examinăm mai de aproape.

In primul rând, d. Călinescu se ridică în contra concepţiei materialiste, lansoniene a istoriei literare, precizând că obiectul acesteia nu-l fac faptele brute, ci *ideea* pe care şi-o face cercetătorul despre ele. Din această pricină, metoda, atât cât o tolerează impresionismul, este subordonată acestui punct de vedere. Lanson, care a creiat o istorie literară foarte materialistă în concepţia ei teoretică, a fost un om de foarte mare simţ al nuanţelor şi, poate inconştient, poate dându-şi seama de desvoltarea pe care putea să o ia disciplina întemeiată de el în sens modern, a lăsat foarte mult loc tuturor direcţiilor de cercetare[1]). Sunt astăzi foarte multe concepţii de istorie literară, unele foarte îndepărtate de a lui Lanson. Nu este însă niciuna care să contrazică principiile lui; s'ar putea spune chiar că nu este niciuna care să poată face abstracţie de ele, pentrucă toate acolo îşi au temelia. Istoricul literar francez însă a prevăzut şi criticile ce i s'ar putea aduce. De aceea scria, încă din 1909: „Un certain nombre de critiques littéraires redoutent que la méthode n'étouffe le génie, et s'échauffent là-dessus comme s'ils y avaient un intérêt personnel. Ils dénoncent le labeur mécanique des fiches, l'érudition stérile. Ils veulent les idées. Qu'ils se rassurent. L'érudition n'est par un but: c'est un moyen... Nous voulons nous aussi les idées. Mais nous les voulons vraies... Créer des idées n'est plus tout: il faut

(Urmare în pag. 6-a)

Cartea străină

Charles Morgan: The flashing stream *)

de VICTOR POPESCU

Cunoscut chiar şi de lectorii români în imposibilitate de a întreprinde citirea în limba originală sau alte traduceri străine, Charles Morgan, a făcut desigur o impresie covârşitoare asupra tuturor celor cari au gândit macar o clipă după lectura unora din operele lui.

Nu de mult distinsul intelectual şi scriitor englez, a scos la iveală o piesă de teatru a cărei premieră a avut loc la teatrul Lyric din Londra.

Piesa aceasta a lui, este prima, poate şi ultima, deoarece dacă ocupaţia sa este de a fi critic dramatic la Times, covârşitorul flux al talentului îl îndreaptă înspre roman, unde îşi poate găsi spaţiul de exprimare cu mult mai mult avânt.

Dealtfel, însăşi declaraţia lui din prefaţă că economia acestei piese s'ar putea mai bine situa într'un roman, delimitează oarecum singularitatea piesei *The flashing stream*.

Lucrarea, care este oarecum o dramă, a fost scrisă într'un timp scurt, în mijlocul unei pauze.

Adusesem manuscrisul neterminat al unui roman ce căutam să încheg, dar observai că atinsesem o fază a povestirei, după care devenea imperioasă nevoia de a lăsa ideile să se frământe nestingherite şi imaginaţia să se limpezească.

Oprindu-se din scrierea romanului, pentru a nu vegeta, Charles Morgan, construeşte cu elemente din acel roman, piesa despre care amintim, decernându-i ca subiect o întâmplare închipuită pe baza unor experienţe nu de mult încercate în Anglia, de mijloace de luptă antiaeriană, şi precedând-o de un studiu plin de interes, asupra unei aşa numite unităţi spirituale, care va forma fundamentul piesei, probabil fiind isvorîtă din romanul abandonat o clipă.

Studiul acesta, mai interesant chiar decât piesa, este o condensare, o raţionalizare într'un spaţiu restrâns a concepţiei noui de viaţă, introdusă de Morgan prin operele sale, un studiu asupra intensităţii de vibraţie sufletească, intensitate care după felul cum isbuteşte să devină o preocupare unică, absolută, perfect concentrată a spiritului, astfel îndreptează viaţa indivizilor pe un plan de înaltă trăire, în eternitate, şi tot odată în pregnantă realitate.

Căci, — spune el în conluzie — *unitatea spirituală ca orice obiectiv ridicat, nu este un sfârşit, ci un început. E o stare de receptivitate, opusă durităţii sufleteşti, matricea raţiunei. Un ţăran o posedă când în pragul gârboviei, fără speranţă, îngenunche spre a planta o sămânţă în pământ.*

Pornind dela această premiză, mai bine zis concepţie, care lămureşte în fond întreaga operă a lui Charles Morgan, The flashing stream „*realizează*" o viaţă, o pasiune, prin unitatea spirituală.

Este scrisă într'un dialog rapid, antrenant, aşa cum o piesă de teatru cere, şi mai cu seamă, aşa cum o deslănţuire de pasiune, necesită.

Eroii, într'un cadru de sobrietate şi de strictete, izolaţi de lume, într'o fortăreaţă retrasă şi pierdută în Oceanul Atlantic, sunt ofiţeri de marină, matematicieni eminenţi, în căutarea unei soluţii care să permită realizarea practică a aparatului numit Scorpion, ideal de luptă împotriva avioanelor.

Faptul acesta, cu toate că real, nu importă prea mult, fiindcă interesul nu poartă asupra părţilor tehnice, ci asupra reacţiunilor sufleteşti ale oamenilor, concentraţi în jurul invenţiei, apropiaţi aşa dar de o unitate spirituală.

Iar conflictul isbucneşte cu apariţia a două femei, singurele admise în sanctuarul ştiinţei ce este fortăreaţa.

Dar nu un conflict din acelea banale, cum s'a obişnuit şi obişnueşte de atâtea şi atâtea ori în literatura de toate zilele.

Nu o simplă ciocnire de pasiuni, care să destrame prietenii sau să desvăluească secrete.

Nu, dimpotrivă, — şi aici recunoaştem tuşa de genialitate a dramei lui Morgan, — conflictul se produce din interferenţa de caractere dintre comandantul Ferrers, conducătorul experienţelor, prin care putem întrevede silueta nobilă a lordului Sparkembrocke şi cele două femei Karen şi Lady Helston; prima, superbă realizare a unităţii spirituale femenine, iar cea de a doua, oglindă de meschinărie, senzualism teluric, feminitate rău înţeleasă.

Karen este o figură unică, putem spune, de realizare dramatică. Este o femee în primul rând, care nu pregetă în a recunoaşte că viaţa ei se cuprinde într'aceea a unui om, că are nevoe de un om, că-şi trăeşte clipele pentru a aparţine unui om.

Actul material, ascuns şi înjosit de mulţi, pe nedrept, fiindcă substanţa lui e materializată şi nu materială, deci pasibilă de spiritualizare, nu înseamnă pentru Karen o dobândire a ceeace datoria îi incumbă, ci o supremă fericire, trăită cu toată intensitatea.

Karen este o femee adevărată, nu o ficţiune de marionete, spre a atrage sufragiile publicului.

Din pasiunea, din intensitatea ei de a se dărui, porneşte năvalnic dorul muncii, dorul ajutorului ce-l va da lui Ferrers, cu toate puterile sale, spre a-şi isbîndi opera.

Ideia care o conduce, unitatea de spirit, concentrată, intensă, absolută, puternică, o insuflă lui Ferrers, care la rându-i se cuprinde de ea şi amândoi, unificaţi, reuniţi printr'un ţel comun pornesc la lucru, — să observăm spiritualizarea [illegible]perei lui Morgan — *spre dobândirea acelor ap[illegible]ate*, formând din unitatea sufletească, după cum spune şi eseul explicativ: *nu un sfârşit, ci un în[illegible]ceput.*

Contopirea sufletelor este desăvârşită. Actu[illegible] materializat, pe care Karen îl doreşte, va veni [illegible] el, dar numai când vor fi dobândit invenţia, fiind că fără ea unitatea nu poate ţine, iar unitatea su[illegible]fletească este baza oricărui raport dintre om şi fe[illegible]mee, nu numai în această piesă, dar şi în întrea[illegible]ga operă de romancier a lui Charles Morgan.

*) Piesa este tradusă în franţuzeşte sub titlu[illegible] **Le fleuve étincellent.**

Cronica muzicală

Muzica la expoziţia din Zürich

de ROMEO ALEXANDRESCU

Reprezentare a Elveţiei sub toate feţele ei, expoziţia naţională din Zürich n'a fost lipsită de participarea muzicei, căreia i s'a păstrat locul important cuvenit, în măsura adevărată a rolului pe care îl îndeplineşte această artă în viaţa poporului elveţian. Solidară cu întreaga expoziţie, secţia ei muzicală a putut da aceeaş impresie de ordine, seriozitate, hărnicie, modestie în muncă şi în prezentarea roadelor ei de preţ.

Organizaţia muzicală a Elveţiei nu este făcută spre a avea prin excelenţă repercusiuni în afară. Acestea se produc necăutat, atunci când raza de expansiune a activităţii vreunui muzician sau vreunei instituţii, depăşeşte, dela sine, pe a ţării.

Un compozitor ca Arthur Honegger, o personalitate ca acea a lui Jaques Dalcroze, capacităţi pianistice sau dirijorale ca acelea ale lui Frey sau Ausermet, sunt făcute pentru orizontul larg al muzicei de pretutindeni.

Ceeace se urmăreşte însă prin mişcarea muzicală elveţiană, este un cât mai substanţial şi mai potrivit răspuns cerinţelor artistice interne, necesităţilor culturale directe, proprii.

Fără mult sgomot, în strânsă legătură cu realităţile lor particulare, Elveţienii au reuşit să atingă un nivel general nu numai în educaţia muzicală, în aspectele muzicale vii, dar mai ales în întocmirea totală a rosturilor muzicale, remarcabil de ridicate. Fără emfază, fără altă preocupare de cât de a documenta fidel şi cât mai sistematic pe oricine cercetează această lature a expoziţiei, s'a putut isbuti, în cadrul pavilionului muzical, să se ilustreze totul cu o metodă, o multilateralitate şi adesea o ingeniozitate, ce merită a fi cunoscute.

S'a imaginat astfel fixarea, într'o hartă muzicală, a principalilor compozitori şi executanţi din întreaga Elveţie.

In aceeaş sală, monumentale volume alcătuite din manuscrise, fotografii şi date generale, au fost rânduite, la îndemâna tuturor vizitatorilor, spre a le îngădui să se informeze imediat, mai amănunţit, asupra oricăruia din ei. Alte volume, compuse din lucrări editate şi grupate pe ramuri instrumentale, adaogă o altă categorie de material, într'o măsură într'adevăr abundentă.

Dar aceeaş sală, rezervă şi alte posibilităţi de iniţiere în cuprinsul muzicei elveţiene. O orgă, de fabricaţie elveţiană şi câteva piane, de aceeaş fabricaţie, sunt zilnic cântate de alţi artişti, care execută muzică elveţiană, uneori şi alte compoziţii, când interpretul deţine planul principal al interesului, perindând astfel concerte publicului cercetător, care găseşte de sigur în această sursă practică de cunoaştere a muzicei sau muzicienilor elveţieni, un element însemnat şi atractiv.

O altă sală, e rezervată facturei instrumentale. Toate grupele orchestrei, precum şi diverse instrumente de muzică populară, printre care cornul Alpilor, asemănător tulnicului românesc din regiunea munţilor Apuseni, sau alte instrumente fie pentru uzul orchestrelor de „jazz", fie al fanfarelor şcolare sau turistice, au fabricanţi în Elveţia. Demonstraţia lungilor vitrine, numite sugestiv „schelete de orchestre", este cât se poate de concludentă.

Aceasta, în materie de factură industrială. In ce priveşte pe cea pur manuală, artistică, Elveţienii, deşi cu un foarte modest trecut în construcţia de viori sau violoncele, au astăzi o serie de luthieri demni de toată stima şi ale căror lucrări sunt bine considerate de către cunoscători. Un atelier de luthierie, în sala facturei instrumentale, prezintă în văzul publicului, din secretele practicării meşteşugului acesta infinit de delicat şi de complex, în întreaga perioadă a expoziţiei lucrând acolo, câte zece zile, fiecare din principalii luthieri elveţieni, cu tot dichisul respectiv.

Ideie de asemeni originală şi cu foarte instructive consecinţe.

Tot în această sală se pot vedea şi diferite secţiuni în piane, armonium, viori, pentru a se face înţelese procedeele de construcţie şi funcţionare.

In sfârşit, o a treia sală este închinată muzicei populare, exemplificată prin felurite expuneri de culegeri populare fotografii de asociaţii muzicale rurale, date şi însemnări complimentare şi presentare de instrumente muzicale populare.

Am trecut, fireşte, peste aspectele obicinuite oricărei expoziţii, radio, muzică mecanică, mici invenţiuni, editură, totul foarte îngrijit prezentat, iar ultima reprezentând un efort considerabil.

Amintim însă că, înţelegerea celor arătate de pavilionul muzical este cu folos şi îndemânare ajutată de un film al muzicei elveţiene, şi acesta conceput cu pricepere şi frumos spirit de sinteză.

Filmul este proectat de mai multe ori pe zi, în pavilionul muzical. In el se pot vedea scene de pitoreşti serbări muzicale populare, aşezăminte de învăţământ muzical în plină funcţionare, o orchestră simfonică sau o asociaţie corală executând integral o operă muzicală, în timp ce, de o parte şi de alta a ecranului, sunt proectate unele explicări necesare şi în permanenţă titlul şi autorul lucrărei ascultate în film.

Toate acestea fac cinste Elveţiei muzicale şi organizatorilor expoziţiei, prin chipul şi valoarea demonstraţiilor, prin elocinţa lor şi prin excelenţa fondului de cultură şi resurselor muzicale pe care le dovedesc. Dar nu trebue să surprindă din partea unei ţări care, deşi dintre cele mai mici din Europa, numără zece conservatoare oficiale, şapte mari orchestre simfonice şi nenumărate asociaţii permanente de muzică de cameră şi corală şi de instituţiuni particulare de învăţământ muzical.

Acest exemplar de concentrată şi de susţinută mişcare muzicală merită să fie bine cunoscut, pe deasupra penumbrei aruncată asupra-i de acea discreţie ce aparţine muncii stăruitoare şi convinse.

Expoziţia din Zürich i-a fost un fericit prilej de evaluare justă şi aducătoare de cinste.

In satul copilăriei pierdute

Amurgul săruta, aplecat, pleoapele serii
Şi curgea din bradul sufletului răşina durerii...
Poienile şi-adunau copiii de prin zări
Şi erau pline de privighetori ale-amintirii cărări....
Cădelniţa liniştii 'nălţa tămâiei livezilor duhul
Şi era plin de rugăciunile tălăngilor văzduhul.
Din pridvor de luceferi asculta Dumnezeu
Rugăciunea mea şi cântecul meu;
Iar din mălinii gândurilor albe rupea zâmbind
Şi auzeam frunzele clipelor sub paşii îngerilor foşnind.

Şi-mi simţeam obrajii inimei, veştezi şi reci,
In palmele heruvimilor pe-ale iubirii poteci.
La marginea satului copilăriei pierdute
Se închinau, lângă garduri, înaltele plute
Şi drumul cobora pe lângă râu, julit de cară,
Ducând doinele codrilor în ţară
Iar trenul urca gâfâind, sărac de veşti,
Şi plin de catane vesele la ferești;
Dar gara era goală şi numai eu şi acarul
L'aşteptam între castani, cu felinarul.
Trandafirii stelelor se scuturau de brumă peste sat
Pe-acolo, într'o vară, c'o domniţă de lună m'am plimbat.

EMANOIL COBZALAU

Optsprezece ani

nuvelă de Traian Lalescu.

..-au trezit, mai de vreme ca de-o-eiu, razele soarelui, iar el, după ce căscat plictisit de vreo două ori, a mas convins că nu l-au mai lăsat ndurile negre să doarmă.

Și, după ce și-a plimbat ochii som-roși prin camera cu aceleași ta-uri pe pereți, lăsându-i la urmă se odihnească pe cadranul ceasu- deșteptător, nu și-a putut opri o clamație de om supărat:

— „Afurisită viață".

Nu putea Vlad să înțeleagă dece mai într'o zi de sărbătoare, când sul plictisit al servitoarei nu mai nințǎ cu „sculatul din pat la ora fix", s'a trezit mai de vreme ca -obiceiu.

Fereastra îi surâde știrb prin cele teva crăpături ale transperantului s doar parțial în jos de către ser-toare.

Iar e soare, iar e senin afară. Și , mai mult ca sigur, iar are să se imbe la Șosea, agățată de brațul i Dinu.

Dinu e băiat frumos — n'are nimic spus Vlad în privința asta.

Și pe deasupra, nimeni nu e mai umeț ca Dinu în toată clasa.

Știe întotdeauna să vorbească fru-os și să se laude fără ca totuși să ară încrezut. Să știi că i-a povestit oranei isprava dela școală când și-a os pantofii în fața profesorului de zică, pe motiv că îl strâng. Și dacă a mai povestit și scandalul pe care a provocat într'o oră de matematici, ai mult ca sigur că a cucerit-o.

La urma urmei Sorana are dreptul ă iubească pe cine vrea.

Degeaba râdea deci Călțuneanu Eu-en cu o gură până la urechi, când -a adus la cunoștință această ulti-ă *descoperire*.

Dinu și cu Sorana, plimbându-se a braț, pe o alee dosnică, la șosea.

Ei și ?...

Vlad a rupt în două bucata de hâr-ie pe care o ținea, distrat, în mână.

De ce-a rupt-o?

De ce?

Uite-așà!

Acum privește tabloul care repre-zintă doi țărani stând de vorbă în-tr'o cârciumă și nici nu mai remarcă mărimea nenaturală a paharului de pe masă.

Nici nu mai hotărăște, ca de obi-ceiu, să o roage pe mama lui să-i scoată „oroarea" asta din cameră.

Nu se mai gândește la nimic... La nimic... Ba nu!

De ce n'a spus nimic Sorana acum 3 săptămâni, când a sărutat-o? Nu i-a plăcut?

Dimpotrivă, e sigur că a auzit-o șoptind: „Vlad drag... Vlad drag..."

Un gând ghiduș și-a bătut joc de Vlad:

— „Vlad Dracul, tatăl lui Vlad Țepeș, a domnit între anii..".

Furios, Vlad sare la fereastră și o deschide larg.

Așà!... Să intre aer, cât mai mult aer.

Cum se poate să aibe asocieri de idei atât de stupide, atât de lipsite de noimă? Poate spune că un an întreg Sorana s'a ținut de el. La început nici n'o iubea.

Da, da, la început nici n'o iubea pe Sorana! Lucrul i se pare acum de neînțeles. Și totuși e adevărat. Pe atunci o iubea pe Mirola, fata cu ochi frumoși care tăcea mereu. Intâiu credea că tace fiindcă e neînțeleasă. Mai târziu și-a dat seama că tace fiindcă e proastă. Sorana, în schimb, vorbea poate mai mult decât trebue. Nu era un lucru pe care să nu-l fi știut.

Nici nu-și dă seama când a început s'o iubească.

Prietenii lui, când îl vedeau mereu împreună cu Sorana, credeau că e un simplu capriciu, un fapt trecător. Chiar și Dinu i-a spus, brutal, așà cum e felul lui:

— „Bă, n'o să te țină mult!"

Dar nu înțelegea nimeni că de astă dată se petrecuse ceva ciudat cu el. Iubea cu adevărat!

Când a sărutat-o, erà convins că are un drept asupra ei, că și ea îl iubește.

Peste trei zile, când a întâlnit-o la Sanda acasă, încerca, parcă, să-l ocolească.

A întrebat-o:

— „Sorana, ce-i cu tine?"

— „Nimic! M'am plictisit!"

Cât se poate de simplu!

Așà înțelesese Sorana să pună punct dragostei lui.

Iar el, cu câtva timp înnainte, îi spusese lui Ștefan, cel mai bun prieten al lui, că ar fi în stare să facă orice pentru Sorana. Orice, chiar să se și omoare.

Iar i s'a cuibărit în suflet gândul ăsta.

Zilnic îi ciocănește un deget nevăzut tâmplele:

— „Pot să intru, prostule, nătăràule?..."

Așà îi spunea și Călțuneanu Eugen:

— „Ești un nătărău că-l lași pe Dinu să ți-o *sufle*..."

Zilnic a gonit gândul ăsta năsdrăvan:

— „Fugi, mă. Eu sunt serios. N'am să mă omor pentru o fată".

Și de ce nu?

I-a spus-o doar și lui Ștefan:

— „Sunt în stare să fac pentru ea orice".

Orice!

Și acum i se pare că e cel mai bun lucru pe care poate să-l facă.

O viață întreagă — 18 ani înseamnă, doar, o viață — n'a făcut nimic de folos. A trăit, a mâncat, a dormit, atâta tot. Adică, nu. A și iubit. Și la ce i-a folosit faptul că a iubit, că iubește încă? A fost înjosit, înjosit ca o slugă, ca un animal.

— „M'am plictisit": atât i-a spus Sorana. Dar ea va suferi din pricina acestor câteva cuvinte.

Cât de greu poate să apese un mort, conștiința cuiva?

Sorana o să-l viseze, cu ochii eșiți din orbite, cu un revolver în mână...

Nu, nu cu un revolver. Trebue să găsească un alt sistem de sinucidere.

Mori, într'adevăr, imediat dacă nemerește glonțul inima. Dar dacă greșești ținta? Nu i-ar place să se chinue prea mult înnainte de a muri. Și apoi nici n'are la îndemână un revolver. Și el vrea să se omoare chiar as'ăzi, să termine mai iute cu povestea asta.

Privește din nou tabloul care-l indispune în fiecare zi, privește cuiul de care e atârnat!

Da! E atât de simplu! Și nici n'are nevoe de o frânghie. Un cordon ajunge. Se spune însă că oamenii spânzurați sunt groaznici. Le atârnă limba de un cot și corpul le oscilează ca un pendul.

Dar, ce-o să-i pese lui de toate astea, după ce o să fie mort? O să-l vadă poate Sorana, cu limba scoasă și verde la fața ca o frunză de spanac. In fond, poate e mai bine. O să aibe coșmaruri și mai groasnice. Ideea începe să-i surâdă când se gândește la cele ce-au să spună colegii lui despre el:

— „Cât o iubea, Vlad! Și ce băiat curajos!"

Cel mai mult o să se minuneze Gheorghiu Haralamb, colegul lui care în fiecare zi spune că o să se sinucidă.

Gheorghiu Haralamb e un băiat foarte ciudat. De vreo lună vrea să se sinucidă și nu ține deloc secret lucrul ăsta. Il spune în gura mare, la toată lumea.

Și dacă măcar ar avea un motiv serios de sinucidere!

Dacă ar vrea să se omoare, cum o s'o facă el, *pentru o fată,* tot l-ar mai înțelege.

Dar Gheorghiu Haralamb vrea să se omoare doar fiindcă e corigent la istorie.

E corigent și n'o să poată da acum bacalaureatul.

Găsește că e cel mai stupid motiv de sinucidere. Să te omori fiindcă nu poți da bacalaureatul în vară!

Parcă nu e și el amenințat să rămână corigent la geografie?

Are nota 4 pe amândouă trimestrele și nu mai are nicio speranță pentru cel de al treilea.

A și fost obrasnic cu profesorul, uscat ca o prună și cu buzele subțiri și vineți.

Ei, și ce-i?

Parcă, ăsta-i un motiv de sinucidere?

Totuș, când se gândește la făptura de cadavru a profesorului, la mâna lui de șopârlă și la râsul de descreerat, i se face, parcă, greață.

Ar trebui pedepsită într'un fel făptura asta nesuferită!

Dar cum?..

De-odată Vlad începe să râdă cu hohote... Incearcă să și-l închipuie pe profesorul de geografie, chinuit de remușcări și nu poate să rămână serios, cu toată gravitatea momentului.

Abia acum își dă seama că Sorana nu trebue să afle că s'a sinucis pentru ea.

Ar fi în stare să se laude la prietenele ei, să se creadă „femee fatală". Nu, așà ceva nu trebue să se întâmple.

Din contră, moartea lui trebue să însemne cea mai extraordinară farsă pe care a făcut-o vreodată.

Nu mai poate sta locului.

Vrea să scrie cât mai iute scrisoarea prin care să-l facă pe profesorul de geografie răspunzător de moartea lui.

Ce farsă, Dumnezeule, ce farsă!

Sorana n'o să afle niciodată care a fost adevăratul motiv al sinuciderii lui. O să fie mai bine, și pentru ea, și pentru el.

Se repede la un caet și rupe din mijloc două foi. Incepe să scrie: „Domnule profesor..."

Nu-i place hârtia pe care scrie.

Prea e „școlărească" foaia asta cu dungi albastre și paralele.

Sinuciderea lui o să facă vâlvă și nu vrea să se afle că n'are la el hârtie de scrisori. Un băiat de vârsta lui are întotdeauna așa ceva la el.

Mai scrie o scrisoare de dragoste, mai răspunde la alta primită!

La urma urmei, poate să-și amâne sinuciderea cu cinci minute și să se ducă până la primul chioșc, să cumpere un plic.

Abia acum își dă seama Vlad că nu s'a îmbrăcat și e aproape ora 11.

Ai lui n'au venit încă la el, crezând că mai doarme. E, doar, sărbătoare astăzi. Vlad încearcă să surâdă dar își dă seama că e trist: se sinucide într'o zi de sărbătoare...

Spălatul și îmbrăcatul n'au ținut prea mult.

Nu trebue să fie prea spălat și elegant când o trece *dincolo.*

Vlad nu prea știe ce-o să găsească *dincolo.* Va afla cât mai curând.

Acum a deschis ușa și a pornit pe scară în jos.

Are bani pentru un plic?

Are... In hall o zărit o matahală mare de om și a priceput: a venit „unchiul" în vizită la ei.

— „Bună dimineața, boerule! Făcurăm ochi, hai?"

— „Făcurăm!"

Iși dă seama că răspunsul lui e stupid dar nu vede ce-ar fi putut spune, altceva.

— „Ho!... Ho!.. Ho!.."

Unchiul râde des, gros și fără motiv.

Vlad surâde stingherit:

— „Unchiule, acum trebue să plec până...".

— Ia mai stai puțin, frumosule, că nu te-am mai văzut de mult... Ho!... Ho!... Ho!.."

„Iar râde" gândește Vlad. Dar unchiul nu-l lasă să mai spună ceva:

— Ia mai spune-mi, mă, cum o mai duci cu sănătatea?..."

— „Bine, mulțumesc, unchiule!"

Ce discuție fără rost!

— „Daar..." Chipul unchiului se rotunjește a râs și un ochiu se închide semnificativ.

„Să nu mă întrebe acum cum o duc cu dragostea", gândește Vlad, „că sunt în stare să-i răspund o mojicie".

Dar pe unchiu nu-l interesează dragostele nepotului.

— „Dar cu școala cu o ducem?... Tot premiant?..."

„Se așteaptă" cugetă iar Vlad, „să-i răspund tot afirmativ. Ei bine, am să-l desamăgesc. Am să-i spun adevărul. Ce mă mai costă?"

— „Unchiule, o duc tare prost. Rămân sigur corigent la geografie și n'am să pot dà bacalaureatul acum.

Vlad încearcă să-și închipue scena care o să se petreacă peste o jumătate de ceas: Servitoarea, disperată, o să apară în capul scărei: „Săriți că s'a spânzurat domnișorul". Unchiul o să-și șteargă nădușeala depe frunte, o să spună: „Fiți, vă rog, calmi!" și o să fie cel mai agitat dintre toți. O să urce treptele, două câte două — unchiul trebue să fie amuzant alergând pe scări, așà gras cum e — o să deschidă ușa — s'a gândit la început să o închidă cu cheea, dar a renunțat deoarece spartul ușei o să însemne, pentru părinți, o cheltuială în plus; și o să aibe destul și așa, săracii, cu înmormântarea — și, când o să găsească scrisoarea, o să spună: „Vezi, săracul băiat! Mi-a spus el că e amărît din cauza profesorului de geografie". Cam asta o să fie tot.

Acum însă, unchiul nu s'a mirat prea mult, a stat puțin pe gânduri și a întrebat:

— „Dar pe cine aveți la geografie, frumosule?"

Lui Vlad îi e silă să și pronunțe numele profesorului:

— „Pe Elefterescu!"

— „Pe cineee?..

Ochii unchiului s'au umflat, gata să-i iasă din orbite. Vlad crede că unchiul n'a înțeles și pronunță numele, mai rar:

— „Pe unul, Elefterescu, unchiule".

— „Pe cine? Pe Luca Elefterescu?

— „Da, unchiule! Așa-l cheamă!"

— „Asta-i bună!... Ho! Ho! Ho! Ho!

Vlad se întreabă ce găsește unchiul atât de amuzant că îl au pe profesorul Luca Elefterescu la geografie. Și parcă râde mai tare și mai mult ca de obiceiu.

— „Păi știi tu, ce servicii i-am făcut eu lui Luca?...

Vlad, bine înțeles, nu știe... Și unchiul isbucnește, încântat:

— „Eu l-am adus la București, mă băiatule... Eu l-am vârît în învățământ... Că am fost coleg cu el și era un dobitoc. Imi aduc aminte că i-am făcut odată o teză despre Italia, pe cinste... „Ho!... Ho!... Ho!..."

Vlad nu mai știe ce să spună. De altfel unchiul nici nu-l prea lasă să vorbească:

— „Mi-ai spus că ești grăbit. Pleacă, măi băiatule. Și să n'ai nicio grije cu geografia... Că-ți pun eu o vorbă bună și te poți culca pe o ureche. Socotește-te ca și trecut!..."

Ajuns afară, Vlad nu putu să râdă la ideea că unchiul i-a făcut, cândva, lui Elefterescu o teză întreagă la geografie.

Trebui însă să recunoască Vlad că, pe cât era de obiceiu, de plicticos, unchiul, de astă dată s'a purtat cât se poate de drăguț.

Acum, odată ce nu mai are nicio grije în privința geografiei, ar trebui să învețe mai serios pentru bacalaureat... La Română e bine pregătit... Franceză, știe de acasă... Dar la matematici...

Deodată gândul lui Vlad s'a oprit brusc, ca un tren între stații...

Ce rost au planurile astea?

El, doar, e hotărît să se omoare.

...Să se omoare pentru Sorana...

Toți prietenii lui se pregătesc pentru bacalaureat, acum. El era unul dintre aceia *rămași pentru la toamnă.*

Dar acum?

Sorana?

O iubește, dar...

Să mori pentru o fată?...

După bacalaureat urmează universitatea... Viață nouă, bucurii noui, tristeți...

Pentru Sorana a vrut el să se omoare?

Oare Gheorghiu Haralamb n'avea dreptate?

Intrebările cad, una după alta, ca pietrele aruncate într'un lac de o mână jucăușe.

Și Vlad nu poate, *nu vrea* să răspundă. A trecut de o tutungerie! Nu e nimic! Uite alta! Ce-ar fi să treacă și de asta? Vrea să meargă mai repede, tot mai repede...

Fugi, gândule, fugi...

. . . .

— „Ce faci, Vlade?"

— „Ce să fac? Bine!"

Intâlnise un coleg.

Și fiindcă erau în fața unei bodegi, au intrat acolo.

Au comandat doi țapi, pe cari i-a servit un chelner murdar cu trei coșuri mari pe frunte.

— „Să trăim!"

Și Vlad a surâs spre gândul învins, când, ciocnind paharul lui cu al prietenului, a răspuns:

— „Păi, să trăim!... De ce să nu trăim?..."

Valoarea diminutivelor în Miorița

(Urmare din pag. 1)

când vorbește de *Sora Moarte*, în tot atât de seninul *Cântec al Soarelui,* cântec al fāpturilor cuvântătoare și necuvântătoare *(Cantico delle creature,* atribuit Sf. Francisc din Assisi). Umbra verde și sfântă, cum i se spune ținutului unde a trăit acest extraordinar exemplar al creștinismului medieval, a zămislit, poate, din aceeaș sevă a pământului și a darurilor sale, o mistică asemănătoare.

Dar până se ajunge la o astfel de cufundare în nemărginire, la care participă vegetația, păsările, soarele, luna și stelele de pe firmament, într'un cadru paradisiac știm că se desfășoară o dramă imensă. O dramă ale cărei pricini materiale se topesc și dispar apoi, în fața preocupărilor sufletești ale eroului. Dragostea de turmă a ciobanului, preferințele-i gingașe pentru aleasa întru toate mioară, pentru câinii tovarăși nedespărțiți, pentru fluerul de fag, de os sau de soc, pentru stâna unde se adună aceste ființe iubite, covârșesc celelalte îndemnuri ale materiei, ale unei proprietăți pe cale de a fi răpită de hrăpăreața asociere a dușmanilor săi.

In preajma morții nu este înspăimântat de dispariția ființei sale pământești, a humei care din țărână pornită, în țărână se întoarce. Nemurirea știe că-i aparține. Vrea însă ca plecarea să nu fie o despărțire fioroasă de locurile și de ceeace i-a fost totdeauna drag.

Și dragi îi sunt toate, căci le numește cu numele lor mic, când pe buze îi vine cântecul sfâșietor al despărțirii.

Dela începutul acestui divin poem, diminutivul apare după o măeastră ritmică, a cărei așezare s'a săvârșit totuși de isbucnirile sincere ale inimii, ci nu după o savantă alcătuire, urmărind anumite efecte pentru cei cari vor asculta mai târziu tragica epopee a păstoritului, a peregrinărilor și a suferințelor românești.

Este cunoscută întrebuințarea, exagerată în deobște, a diminutivelor din poezia populară de pretutindeni. Diminutivul cuprinde însă un accent de familiaritate, de căutare a unui efect care de multe ori ajunge să fie supărător.

Dragostea mamei pentru copil, duioșiile iubitului sau ale iubitei, aducerile aminte despre scurtele clipe ale fericirei pierdute, sunt exprimate prin cuvinte mângâioase. Obiectul iubit este apropiat de suflet printr'o rotunjire sau micșorare a lui; iar rostirea *mângâiată* a lucrurilor (sub acest nume e cunoscut diminutivul în graiul nostru popular) este una din formele primitive, prin care sentimentele gingașe caută să fie împărtășite.

Alteori pare a fi revărsarea amplă a unei simțiri care cotropind inima, îmbracă haina cea mai potrivită, înfrumusețarea care este și mai la îndemână. Simplul diminutiv ține așa dar locul celei mai pretențioase imagini.

Dealtfel însuși titlul baladei, — Miorița", — ne asociază asemenea sentimente gingașe, sentimente pe care păstorul le are față de ființa cea mai apropiată de el, în cadrul acela de seninătate a naturii pe de o parte și de dușmănie a oamenilor pe de alta.

Celelalte atribute care se referă la Miorița cea însuflețită de darul previziunei și al vorbirei sunt tot atât de drăgăstoase și exprimă aceeaș duioșie a păstorului poet:

> *Mioriță lae,*
> *Lae, bucălae...*

Pare că răsună un cântec de iubire, cel mai curat omagiu care se poate aduce iubitei, reamintind poemele Dulcelui stil din Evul-Mediu italian. Legătura temeinică cu această ființă, înțelegerea și grija ce și-o arată deopotrivă unul față de altul se traduc prin aceleași diminutive, adjective pline de tandrețe:

> *Ori ești* bonăvioară,
> Drăguță *mioară?*

Răspunsul nu este mai puțin de duios. Suferința Mioarei începe din clipa când presimte soarta stăpânului. Vestindu-i moartea, i se adresează cu asemenea cuvinte:

> Drăguțule *bace,*
> *Dă-ți oile încoace*
> *La negru zăvoi,*
> *Că-i iarbă de noi,*
> *Și umbră de voi.*

In fața inexorabilului destin nu poate să lupte nimeni. Păstorul se resemnează și se îngrijește doar liniștit de îngropăciune. Ar vrea ca lăcașul veșniciei să fie în preajma stânei, aproape de câini și de oi. Narațiunea este prea cunoscută ca să o mai reamintim. Dar se afirmă aici încă odată predilecția pentru poezie și cântec. Magicul instrument de unde pornesc tot astfel și doina și șăgalnicele triluri ale cântecelor de veselie, ar dori să-i străjuiască mereu la căpătâiu. Și precum harfa atârnată în copac începea că vibreze la tremurul eolian al văzduhului, fluerul va psalmodia doina de jale:

> Fluieraș *de fag,*
> *Mult zice cu drag!*
> Fluieraș *de soc,*
> *Mult zice cu foc!*

Astfel se pregătește cufundarea în neant, nunta cu *mândra Crăiasă,* înfrățirea cu moartea... Dacă în versurile următoare, necesitatea unei rime aduce un diminutiv în alcătuirea baladei:

> *Bruzi și* păltinași,
> *I-am avut nuntași...*

cuvântul *păsărele* nu are aceiaș funcțiune. După ce păstorul vestește participarea la nuntă a brazilor și a păltinașilor, a munților drept preoți și a "păsărilor" ca „lăutari" la cinstita sărbătoare, „păsărele mii" ne conduc către slava făcliilor aprinse de stele:

> Păsărele *mii*
> *Și stele făclii.*

Nu sunt păsări care se pot număra, ci mii de *păsărele,* sugerându-ne multitudinea, varietatea, precum și gingașa lor contribuție la crearea unei suave atmosfere de poezie.

Că rima, cu ale ei cerințe, nu chiamă singură diminutivul, ne încredințăm din versurile ce închee Miorița. *Măicuța,* căreea nu trebue să i se spună despre moartea fizică a ciobanului moldovean; *fetișoara* acestuia asemuită cu dalba „spumă a laptelui"; *mustăcioara,* ca „spicul grâului"; *perișorul,* asemenea cu „pana corbului"; *ochișorii,* ca „mura câmpului", — toată înșiruirea aceasta de cuvinte mângâioase dovedesc sensul poetic de aici al diminutivului. Negreșit că odată înfăptuind atmosfera de poezie, un acelaș cuvânt, în starea de diminutiv, va sluji și ca o rimă nimerită:

> *Iar la cea* măicuță,
> *Să nu spui* drăguță...

Din cele douăzeci și unu de substantive și adjective înfățișate astfel, numai de șase ori prozodia reclamă un diminutiv: *ciobănei — miei, bolnăvioară — mioară, păltinași — nuntași, ciobănel — inel, măicuță — drăguță, nuntași — păltinași.* In toate celelalte cazuri, funcția estetică rămâne singura justificare a diminutivului. Acesta răsare tocmai când duioșia trebue să fie vădită sau când, înlocuind de minune imaginea, întruchipează expresia poetică ce dă un farmec și mai mare baladei.

Ce tablou mai complect și mai idealizat se putea face, pentru a fi evocat chipul ciobanului nostru, decât acela cuprins în versurile:

> *Mândru* ciobănel;
> *Spuma laptelui;*
> *Tras printr'un inel;*
> Fețișoara *lui,*
> Mustăcioara *lui,*
> *Spicul grâului;*
> Perișorul *lui,*
> *Pana corbului;*
> Ochișorii *lui,*
> *Mura câmpului.*

Nunta cu mândra Crăiasă (moartea) se săvârșește cu un tot atât de mândru ciobănel, ale cărui atribute desăvârșesc candoarea acestei uniuni, ce se petrece în raiul pământesc unde a rânduit-o marele cântăreț popular. Diminutivul împrumută aripi închipuirei și redă aura mistică, poezia și armonia celei mai frumoase balade românești.

C. N. NEGOIȚA

— Spre mansarda noastră! Lizi e acasă... La revedere, Marc.

— La revedere, Mira. Uitam, mergeţi mâine la cinema? E un film cu George Raft.

— Poate... Treci pe la noi.

Mira îl urmăreşte cu privirea. Marc fluieră... Fluieră Gavotta din „Manon". Mira se răsuceşte pe călcâie şi-l chiamă:

— Marc! Marc...

Aleargă până la el, tulburată. Gavotta aceasta, fluerată aşa... Un sac de aduceri aminte...

— Gavotta din „Manon", nu-i aşa?

— Da...

— Tu... o fluerai şi-atunci... Şedeai undeva, în cartierul acela bogat... spre Şosea? Oricum, erai prin preajma noastră... Eu şi cu Lizi te auziam, mereu...

— Cred că eram eu... Am avut o cămăruţă, pe-acolo...

— Eşti tu... acela... Tu o flueri cu anume accentuări... Nu pierzi nici o notă. Tu eşti!... De-ai şti!

— Ce anume?

— Marc, eram îndrăgostită de tine. Şuerul venea de nu ştiu unde. Eram nenorocită când nu te-auziam. In primul an de facultate. Era o stradă asfaltată, cu copăcei tineri...

— Cu un vardist obez, nu-i aşa?

— Intocmai! — Şi case frumoase... Iţi mai aminteşti de casa ceea, învelită cu totul de iederă?

De câte ori n'am trecut, pe-acolo!

— Când te gândeşti că am fost atât de aproape...!

— Nu te-am întâlnit, oare, niciodată?

Mira şi Marc păşesc alături unul de altul. Şi vorbind de cartierul îndepărtat, de amănuntele existenţii lor, iubirii lor de-acum i se adaogă o perspectivă nouă, plină de farmec.

Au renăscut dintr'o iubire veche, tainică — ale cărei puţine împrejurări le aţâţă imaginaţia...

★

Intr'altă zi, sunt amândoi — în odăiţa dela mansardă. Lizi nu s'a întors din oraş.

— Te iubesc, Mira! — spuse Marc. Apoi:

— Nu spui nimic?

— Marc!...

— Iţi mulţumesc pentru surâs, Mira! Sare de pe divan şi se apropie de oglindă, în faţa căreia Mira îşi împlineşte cununa aurie a părului.

— Marc!... şi glasul pare o dojană.

— Ai dreptate să mă certi! — Vezi, acum ştiu: cel mai mare cusur al meu e că sunt nespus de sincer!

— Cât de bine te cunoşti! — Să-ţi fac o cafea?

— Ce daruri împărăteşti, Doamne! Pot să ajut, cumva? Ori e vorba de un ritual cu exclusivitate?

— Nu... Stai liniştit pe divan... Uite, ai alături o carte cu poeme. Citeşte, Marc...

A *citit* — la întâmplare — un poem. Un poem de dragoste, un mănunchi de versuri care răsfrângeau un sbucium adânc.

— Nu-i aşa că-i frumos? — a întrebat Mira, de lângă masă.

Marc fluieră însă gavotta din „Manon": *Profitons bien de la jeunesse...*

Mira are o tresărire din toată făptura. Ochii caută privirile lui Marc:

— Marc! Am să-ţi spun ceva... Dac'ar fi să mă vezi undeva, pe drum... Să flueri gavotta... Am să te ştiu aproape... Iţi închipui scena?

A doua zi — după amiază — Mira ieşea dela universitate. Cobora spre Cercul Militar... De undeva, din urmă, a sburat şuerul gavottei, ca un colibri jucăuş. S'a oprit căutând cu ochii pe Marc. Doamne, unde era? A cercetat amândouă trotuarele... în sus, în jos... de după şirul de taxiuri a ţâşnit, la urmă, Marc, avântat spre ea.

SCENARIO

(Urmare din pag. 3-a)

In altă zi, gavotta a sburat până la fereastra mansardei, din strada liniştită... Mira s'a cocoţat pe scaun şi l-a descoperit pe Marc... i-a făcut semn să urce. In prag, s'au îmbrăţişat. De pe divan, privirea Liziei îi cuprindea, cu un zâmbet luminos.

Marc n'a mai venit o săptămână, în mansardă. Mira nu l-a aflat nicăeri. Aştepta — de undeva — şuerul gavottei. Nu venea... Străbătea străzi pe care nu le cunoştea. Se 'ntorcea târziu:

— Nu l-ai văzut pe Marc? N'a venit? Mai apoi, n'a întrebat. L-au îndepărtat din convorbiri. Mira a început să citească, iarăş versuri. Descoperise pe Baudelaire...

Intr'o după amiază, odată cu paşii care urcau pe scară, a ţâşnit motivul gavottei:

Profitons bien de la jeunesse...

Il şueră Marc... Era acolo, pe scară. Mira l-a întâmpinat:

— Informaţii despre camere libere, la portar...

— Bună seara... Vă regăsesc cu multă bucurie.

— Vrem să credem!... a spus Lizi.

Ce-i cu tine, Marc? Ai dispărut fără urme...

— Ca 'ntr'un roman poliţist.

— Nici o veste de pe unde-ai fost! Iar vreo aventură stranie? Ai încercat să treci cumva Atlanticul, ca Alain Gerbault? Ori ai plecat — ca Paul Morand — spre Tombuctu?

— Dar ce faci, Mira? Pleci?

— Am un drum până la facultate. Vă las.

— Te însoţesc, Mira.

— Nu! Dece? — La revedere...

A ieşit, repede şi s'a precipitat pe scări. Era stupid ce spusese. N'avea niciun rost să meargă la facultate. Dar trebuia să iasă, pe străzi...

— Lizi, Ce-a fost asta? Lizi!...

S'a repezit şi el pe scări, în înserare...

Păşiau amândoi, alături: Lizi şi Marc. O întâlnise într'un amfiteatru şi o rugase insistent să coboare — vrea să-i vorbească. Despre Mira, firească, despre scena de ieri.

— Nu mai înţeleg nimic, Lizi! — spuse Marc pentru a nu ştiu câta oară, deşi Lizi i-a lămurit limpede toată înodarea faptelor.

— Nu înţelegi?

S'au oprit şi s'au rezemat de bara grilajului, lângă apa Dâmboviţei.

— Nu înţelegi!... O, Marc! *Eu* trebue să te fac să înţelegi?... Cum poţi spune aşa ceva? Sufletul tău nu şi-a turburat undele? N'ai simţit iubirea Mirei? A tăcut un timp...

— Vezi, eu am rost ciudat. Am venit cu tine — ca să te ascult. Dar voiam — mai de mult — să-ţi vorbesc. Dăinuise încă îndemnul.

Vezi tu, aş vrea să fiu un zăgaz în faţa amarului care va veni peste Mira.

Ai năvălit... Da, aşa a fost... Nu zâmbi... Ai năvălit în mansarda noastră chemat de Mira...

— M'a adus dragostea...

— Ştiu, dacă nu totul despre tine, destul de mult.

— Ştii, aşadar...

— Nu ştiu dacă Mira a fost sau nu, pentru tine, o tovarăşe de joc. Mira s'a prins însă — şi e nefericită. Ea va şti că eşti bogat, că te-ai jucat. A legat de tine gânduri mai statornice? Nu-i cunosc toate tainele. Vezi, eu nu pledez. Nici nu mă pricep, crede-mă.

Ai să spui: „Va uita!" — Crezi că e uşor?

Iată, fereastra mansardei e deschisă!

— Mira e acasă, da?

— Nu urci, Marc? Ai să-i vorbeşti cum ai să vrei... Dar rămâi hotărît, într'un fel, Marc. Spune-i simplu, totul!

— Nu... Nu, Lizi. Acum, nu pot.

— Dece? Eu rămân jos. Mă 'ntorc în oraş, la o prietenă. Urcă, Marc.

— Nu! Nu, Lizi! Nu... Bună seara. Am să vin... Am să vin eu. Sau am să-i scriu. Bună seara...

— Marc...

— Nu. Nu...

S'a 'ndepărtat, aproape în fugă. Lizi l-a urmărit cu ochii. In cel din urmă a urcat, obosită de efort, treptele spre mansardă. S'a dus naibii cursul de Phytopatologie! A deschis încet, uşa:

— Bună seara, Mira.

Mira era pe divan, dar nu i-a răspuns.

— Mira! Ce-i? Ţi-e rău?

Nici un cuvânt. Din odaia cucoanei se auzea urletul valsului hârjâit, din tromba — pe care Lizi şi-o închipuia ca pe-o petussia uriaşă.

— V'aţi preumblat, nu-i aşa? — s'a înălţat glasul Mirei.

— Da! Avea în voce un amestec de mirare şi durere.

Şi, fără veste, revărsarea nestăpânită de vorbe multe:

— Te miri că ştiu? Da, ştiu. Pereche romantică, în amurgul de 'nceput de vară. Aţi mers unul lângă altul, pe străzi. In cartier, v'aţi lăsat braţul. Era riscant! De ce n'aţi aşteptat şi stelele?

Doamne, unde mi-era mintea? Ochii? Câtă prefăcătorie! Superb specimen de fariseism. S'ar putea clasa în biologie! Nu eşti de aceiaşi părere, domnişoară savantă fără ochelari?

Lizia închise ochii...

— Dar s'a sfârşit... E ultimul capitol. Mă mut. Da, să ştii...

De-alături, a bătut cineva în perete.

— Telefonul!... Iar! Auzi? Te chiamă. Nu alergi? Dar, nu! *Eu* mă duc! Eu. Am să-i spun tot ce gândesc, acestui nespiritual chiriaş şi detectiv particular, cu mutră de cabotin provincial!

La aparat, a chemat:

— Allo.

— Tu eşti, Mira?

— Eu.

— Mira, aici îţi vorbeşte Marc.

— Cauţi cumva cameră? Informaţii la portar. De-altfel, dacă vrei, poţi să iei jumătatea mea de cameră. Eu mă mut. Dar mai bine să nu vii. Să ştii. Lizi te-ar putea primi — Eu, nu! Am terminat.

— Mira!... Mira, aş vrea să-ţi spun...

Mira a rămas mută ascultând receptorul — din care glasul lui Marc micşorat de distanţă — părea că se sbate, strangulat:

— Mira! Mira! Răspunde! Eşti acolo? — mă asculţi sau nu? Mira! Allo! Allo!

In cele din urmă, a prins receptorul în coarne:

— Am fost tare!... şi-a spus. A ieşit şi a trecut în cameră. Lizi era tot pe divan, nemişcată.

— Şi-acum, bagajele. Puteţi rămâne singuri, ca doi porumbei. Să vă comparaţi, pe rând, cu floarea soarelui, cu porumbul ori cu păpădia.

S'a pomenit cântând valsul urlat de patefonul doamnei.

S'a întrerupt pentru ca să întrebe:

— Iţi pare bine că ne despărţim? Ori îţi pare rău? *Am fost*, doară, prietene, nu?

Ce epilog neaşteptat!

— Intră! — era un răspuns bătăilor din uşă. Marc izbucni în odae.

— Şi Don-juan a apărut! — cântă pe aria valsului — Mira.

— Mira! Bună seara... Pentru numele lui Dumnezeu, ce s'a 'ntâmplat? N'am înţeles nimic. Voiam să-ţi lămuresc un lucru... să te rog... şi tu! Ce înseamnă asta?

Lizi, răspunde-mi tu.

Lizi se ridică şi se apropie de Marc:

— N'am încotro, Marc. De înţeles n'ai să poţi înţelege prea mare lucru, pentrucă toată lumea de faţă cultivă misteriosul... Să vorbim în alt chip — şi vom lămuri totul. Tu spune-i limpede şi cinstit Mirei, tot ce te-am rugat eu, azi, — tot ce tu n'ai îndrăznit să-i spui. Mărturiseşte-i marea ta iubire. Că vrei să-ţi legi viaţa de ai ei, numai de a ei. Că poţi să faci acest lucru, pentrucă eşti bogat... Mai spune-i că, preumblarea noastră de azi, Marc, n'a însemnat un detaliu sentimental, care ar putea s'o rupă de dragostea ta.

Iţi va răspunde, la rândul ei, Marc... Are destule să-ţi spună. Că te iubeşte ca pe nimeni altul... Că te-a visat, din totdeauna. Că are să fie fericită cu tine.

Iar, la urmă... Haide, mişcaţi-vă, copii! Ce-aţi încremenit aşa, ca două stalactite?

— Mira!

— Marc!

Apoi:

— Lizi, mă ierţi?

— Iart-o, Lizi...

— Dragilor dragi, duceţi-vă să vă plimbaţi. Eu aşez lucrurile pe-aici. Nu mă întrebaţi nimic... Haideţi, vă aşteaptă noaptea cu luna şi calea lactee. Fiţi sentimentali şi romantici ca un crin şi-o roză...

Haideţi, la drum şi să veniţi târziu. Au ieşit zâmbind — întovărăşiţi de Lizi. Şi-au spus — toţi trei — vorbe cu drag — până când Lizi nu i-a mai deslusit în rotirea scării.

— O să durăm, acolo, în clina muntelui, o casă de bârne. Şi iarna, o să primim oaspeţi depărtaţi, pe skiuri. Vara, o să privim peste piscuri, asemeni vulturilor...

— Mira — ne-aşteaptă priveliştea de peste hotare: coasta dalmată. Apoi, Florenţa, Veneţia, Napoli...

— Insula Capri, Marc. Va trebui să-l vizităm, neapărat — şi pe Axel Munthe.

— Da, neapărat.

— Neapărat! — întăreşte Mira.

Şi preumblarea continuă, pe uliţi pe care deabia le cunosc.

— Ne 'ntoarcem, Mira?

— Ne-aşteaptă Lizi! Doamne, am uitat că mi-e foame.

Marc, îmi vine să strig de bucurie.

O, mâine când ai să te 'ntorci... Da, cred că mâine, o crimă se va înfăptui.

Au urcat, grăbiţi, până la mansardă. Lumina era aprinsă.

— Lizi! Nu e nimeni!

— Să fi plecat? Uite, un bileţel.

„Mira,
Eu plec,... plec...
Te îmbrăţişează,
Lizi"

— Atât? — A plecat, într'adevăr! Nici valiza ei nu e aici. Nu înţeleg, Marc...

A bătut cineva în perete.

— Telefonul, Mira! Nu?

— Da... Mă duc... vino şi tu, Marc!

— Hai...

— Allo! Allo, cine e?

— Eu, Mira!

— Lizi!

— Da, eu! Ascultă-mă, puţin! Am plecat. Poate că e mai bine. Iţi vreau fericire! Iţi vorbesc din alt cartier.

— Dar nu 'nţeleg. Lizi, dece? Pentru Dumnezeu, trebue să te 'ntorci!

— Nu e nimic de 'nţeles.. Am voit numai să-ţi aud glasul... Asta e tot...

— Lizi! Stai! E şi Marc aci. Vorbeşte-i.

— Da, Lizi! Sunt eu, Marc, mă auzi? Allo! Allo! Lizi... Mă auzi, ori nu? Allo! A închis!

— Nu se poate!... Lizi! Lizi!...

Pe când ieşeau:

— Sufletul ei a rămas o taină pentru mine... Buna Lizi!...

CAMIL ARMANU

Subiectivismul în cercetarea literară

(Urmare din pag. 4-a)

créer aussi des méthodes. Il n'y a pas de méthodes *passe-partout*. Quelques principes généraux étant donnés, chaque problème spécial ne se résout bien que par une méthode construite spécialement pour lui, adaptée à la nature de ses données et à celles de ses difficultés". Şi, în altă parte, vorbeşte despre: „la soumission de l'esprit à l'objet pour organiser les moyens de connaître d'après la nature de la chose à connaître". (G. Lanson, *Histoire littéraire* în vol. *De la méthodes dans les sciences*, II, p. 258, 259, 234).

D. G. Călinescu, considerând, aşa cum nici chiar Croce nu face (cf. op. cit. p. 130), prezenţa unui punct de vedere în cercetare ca introducerea definitivă şi dovedită a subiectivismului, consideră că „orice interpretare istorică este în chip necesar *subiectivă*" (op. cit. p. 108). Nu poate totuşi să facă abstracţie de realitatea care o constituie materialul, căci pe aceasta se aplică punctul de vedere prin care recunoşti structura [2]). Şi atunci, ca şi Croce, socoteşte istoria literară ca o artă (nu ca o ştiinţă) şi ajunge, tot după modelul criticului italian (cp. G. Călinescu, op. cit. p. 108 şi Benedetto Croce, op. cit. p. 126—127), la scindarea acestei discipline în două trepte. Una, inferioară, care poate fi obiectivă şi în care se poate utiliza metoda, este strângerea materialului, reprezentată de: ediţia critică, bibliografia, critica de izvoare şi de atribuţie, istoria fenomenelor culturale, etc., operaţii pe care le poate face, după anumite reguli, oricine, fără nicio vocaţie [3]). Cealaltă este interpretarea materialului, în care totul este subiectiv, impresionist şi care nu poate fi exercitată decât de cei cu talent.

Aici este punctul central al acestei concepţii de istorie literară şi în jurul lui am insistat mai mult. Nu are loc să mă opresc, odată ce am precizat că în ceea ce fac nu este vorba nici de o recenzie, nici de o polemică, ci de o discuţie de principiu, asupra fiecărui argument desvoltat în articolul amintit. Cele mai multe din ele nu se pot susţine până la capăt sau se pot susţine, dar fără un suport obiectiv. Aruncându-ne o privire nu asupra amănuntelor deci, ci asupra problemei fundamentale puse, e locul să ne întrebăm: în ce stă inovaţia d-lui G. Călinescu?

Că îşi închipuie că oricine, după ce a învăţat „anumite reguli", poate face literatură comparată, de pildă, pentru simplul motiv că aceasta este strângere de material, aşa dar treaptă inferioară, element „auxiliar"? Dar se înşeală. Nu oricine poate face aceasta. Cât va fi fiind de demodat Taine, trebue să recunoaştem că în fiecare există o „faculté maitresse" şi că, dacă n'ar fi putut să se desvolte în direcţia ei, oricare din geniile lumii ar fi rămas un om care n'ar fi depăşit mijlocia.

Atunci, poate inovaţia stă în faptul că ar fi dovedit, arătând fluctanţa obiectului, a limitelor şi a metodelor, că istoria literară este o cercetare subiectivă? Dar îşi închipue cineva că, dacă s'ar intra în amănunţimi, de către specialişti, definiţia fizicei, care nu încape îndoială că e ştiinţă şi obiectivă, limitele şi obiectul ei ar fi mai uşor de precizat? S'ar înşela dacă ar crede-o, după cum s'ar înşela dacă şi-ar închipui că spre hotarele fiecărei ştiinţe pozitive şi cu tradiţie nu sunt totuşi domenii în care aproximaţia, subiectivismul şi simţul nuanţelor joacă un rol tot atât de hotărîtor ca în cercetarea literaturii. Dacă d-sa crede în alt subiectivism n'are dreptate. Dacă în acesta crede, au spus-o şi alţii mai de mult. Este o noutate condiţia pe care d-sa o pune treptei celei înalte a istoriei literare de a hotărî o scară de valori prin forţa lucrurilor subiectivă? D. M. Dragomirescu o susţine de multă vreme fără izbândă.

Se dovedeşte, prin urmare, că subiectivismul pe care d. G. Călinescu vrea să-l introducă în istoria noastră literară, sau este îndreptăţit — dar atunci nu este deloc o noutate, (şi l-am văzut şi pe Lanson susţinându-l) sau este o noutate, dar sub acest aspect este o erezie de pe urma căreia vor suferi ştiinţa, cercetătorii şi publicul.

Faptul că însuşi d. Călinescu, atunci când a fost practician, iar nu teoretician, a contravenit concepţiei sale gestalt-iste, că nu numai că n'a privit totalitatea şi structura, ci s'a uitat „cu lentila", dar că a făcut uz şi de ceea ce d-sa a considerat de categorie inferioară „auxiliar", demn de un „oricine", fără nicio vocaţie, cum sunt bibliografia, critica de text, cercetarea de isvoare, etc., dovedeşte nu, cum poate s'ar grăbi să concludă cineva, o simplă inconsecvenţă. E ceva mult mai mult. Este o recunoaştere a imposibilităţii de fapt de a aplica aceste metode la noi, în stadiul în care se află istoria noastră literară.

In Germania, Gestaltteorie a luat naştere, cum am spus, ca o reacţiune împotriva analizei, dar se baza pe întreaga experienţă şi, pe întregul material ce i-l punea la îndemână aceasta. Suntem noi, în România, în această situaţie? Este istoria noastră literară suprasaturată de analiză, epuizată de aceasta? Ne putem permite luxul în momentul când toate *faptele* nu sunt scoase la lumină şi lămurite, să îndreptăm cercetările noastre pe asemenea drumuri, care nu sunt bine netezite şi care cer imperios, alături de o mare cultură, un extraordinar simţ al nuanţelor?

Nu este, în tot ce spun, nimic din prejudecata unui încremenit în formele dintâi, care socoteşte că nu mai este nimic dincolo de materialismul lansonian. Din contra. Dar nu mai puţin socotesc că, dacă pentru oamenii aleşi ai istoriei noastre literare este o datorie să experimenteze, în practica lor, cele mai noi direcţii de cercetare ale literaturii, este o profundă eroare să se proclame teoretic că tot ce a fost este inutil, rău şi falimentar, atâta vreme cât, pe de o parte, fără ce a fost nu se poate, iar pe de alta, ce va fi nu este încă sigur.

G. C. NICOLESCU

1) Se găseşte un cusur concepţiei lansoniene, expusă teoretic în cele 44 pagini din *De la méthode dans les sciences* (II-e sèrie), şi nu numai de către d. G. Călinescu, în faptul că nu arată care este ţinta finală a metodei recomandate. Socotesc că este o exagerare. Lanson era mai puţin închis în materialismul istoriei literare decât se pare. Dovadă este că, încă dinainte de a redacta capitolul amintit mai sus, scrisese *L'art de la prose*. Dacă el nu indica nimic în legătură cu ceea ce constituia interpretarea estetică a materialului — aceasta poate fi luată tocmai în sensul că el dădea un breviar (pe care Morize şi Rudler l-au desvoltat) de metode obiective pentru acumularea întregului material, lăsând intenţionat liberă posibilitatea oricărei direcţii în interpretarea ulterioară a acestuia. Nu se putea ca un om cu formaţiunea şi experienţa lui Lanson să nu-şi dea seama că disciplina aceasta nu se va opri la el. De aceea, socotesc că lipsa acestor directive, care nu pot fi inventariate ca nişte legi fixe, nu este nici întâmplare, nici lacună.

2) Poate să spună d. Călinescu că a descoperi o structură este tot una cu a inventa, dar n'are dreptate. Ceva mai mult. Asta contrazice chiar Gestaltteorie, căci după aceasta fiecare obiect are o structură a ei, care îi este proprie şi pe care cercetătorul caută să o discearnă, nu să i-o dea. Nu este vorba de reprezentarea schopenhaueriană. Cercetătorul nu inventă, pentrucă nu creează nimic, nici măcar punctul de vedere. Punctul de vedere este singurul drum, dintre mai multe între care s'a făcut selecţia conştient sau inconştient, prin care s'a putut străbate până la structura obiectului. Dar el este o iluzie, căci, prin participarea *subiectului* căruia îi aparţine, nu adaogă nimic *obiectului*.

3) Astfel, d. Călinescu este mai pozitivist ca Lanson, care spunea: „on ne fait bien que ce qu'on fait avec goût et par une vocation naturelle" (op. cit. p. 257), pentrucă d-sa vede toate aceste elemente ajutătoare ca un material inert, inorganic, asupra căruia se poate aplica orice nechemat.

Din mărturisirile unui resemnat

(Urmare din pag. I)

teşte totul în substanţa Când se va întâmpla asta, c pul lumii va fi pe dea 'nt gul consumat şi, singur, mai supravieţui numai suf tul. Asta ar fi ceeace înţe geau stoicii prin sfârşitul nei perioade cosmice şi înc putul alteia. După acest „e brassement" final, totul va veni la forma primitivă, pe tru ca apoi, iarăşi, totul să înceapă din nou. Nu numai lementele se vor desface du aceleaşi legi, dar şi aceleaşi venimente se vor reproduce aceiaşi oameni vor renaş Poate pentru a începe aceea viaţă, poate pentru a susţi aceeaşi luptă şi poate pent a cădea de aceeaşi moarte. I tr'o altă Atenă se va naşte u alt Socrate, care se va însu cu o altă Xantipă, care va acuzat de un alt Anytos şi car în admiraţia altor discipoli, v bea altă cucută. Aşa se va în tâmpla cu toţi oamenii şi t aşa se va întâmpla cu toţi sfi ţii, afară de Dumnezeu, ca este identic cu logosul şi supe rior lui. Aşa se va întâmpl desigur şi cu prietenul me tânărul Vintilă Horia, care s va naşte din nou, va iubi p o altă suavă Ely şi va cred din nou că meridianul spiri tual al universului trece pe l redacţia „Meşterului Manole"

Şi vai! în noul ciclu cosmic prea iubitul şi neuitatul me prieten Petre Cancicov îşi v trage, sub o altă umbră d trandafiri, într'o altă diminea ţă de toamnă, un alt glonte în inimă, iar dumneata, turmentat de alte tenebre, tot atât de amare şi într'o noapte tot atât de tăcută, mă vei întâlni iarăş pe mine. Şi ce va fi... Iartă-mă te rog, dar povestea prietenului meu mă parcurge ca un fior, şi trebue să ţi-o spun în parte. Nu te interesează cum era şi nici cum l-am cunoscut.

De ceeace-mi aduc aminte, şi cu nespusă plăcere, sunt comentariile noastre lirice şi exerciţiile dialectice din nopţile primilor noştri ani universitari. Petru era un vicios după absolut, iar eu un umil supus al experienţii. Şi nu ne potriveam. El prindea totul prin sensibilitate iar eu mă foloseam numai de jaloanele logice şi aflam peste tot numai contradicţii interne. Amândoi însă eram sinceri. Marea lui încercare a fost ca să scoată din mine un creştin ortodox practicant (şi n'a putut, căci aci totul e în funcţie de graţie) şi a mea, ca să-l conving că noi oamenii suntem ca nişte câini legaţi înapoia carului şi nu putem altceva decât să ne urmăm umili drumul. Odată, nu cu mult înainte de sfârşitul lui, i-am recitat şi frumoasa proză din imnul lui Cleante către Zeus. Nu ştiu întrucât atunci a fost convins, dar destul că după o călătorie, unde la Paris a avut ultimul lui succes la pian şi unde a văzut că toate femeile inclusiv aceea pentru care-mi pleda el atâta, poartă în ele mizeria şi fardul Evei, s'a reîntors învins de experienţă. Nu l-am văzut în ultimele zile. Dar mi-au spus prietenii că era prea abătut, că întreba mereu de mine şi că, după o noapte de chin, sub umbra unui trandafir, şi-a tras un glonte în inimă. Am venit atunci iarăşi dintr'o călătorie lungă şi l-am văzut întins, în haină neagră, prima şi ultima dată când l-am văzut calm. Era o zi nervoasă de toamnă. Mi-am luat cel mai sfârşieor adio, nu dela el, pe el îl am încă cu mine, ci numai dela umbra lui. Dar am avut imediat impresia, şi o am încă, că Petre Cancicov s'a convins că noi oamenii, şi în special el, suntem nişte câini legaţi înapoia carului. Şi oare am avut şi eu vreo parte de vină? Nu cred; în faţa lui Dumnezeu stau cât se poate de uşurat. De vină a fost numai adevărul că a cucerit un spirit care n'a vrut să se resemneze şi care şi-a dat o demisie teoretic interzisă.

Astăzi e noaptea sfântului Petru. Oare să fie numai o întâmplare sau un fapt scris de sus că am vorbit atâta despre prietenul meu! Ori cum ar fi, eu te rog să primeşti ca această noapte să ne fie nu numai în amintirea memoriei lui, ci şi în amintirea măreţelor lui intenţii.

Non solum in memoriam sed in intentionem Petri Cancicovi.

AXENTE SEVER POPOVICI

TRUL COMEDIA: TINEREȚE
die în trei acte (5 tablouri)
adimir Skvarkin, în româ-
neşte de R. Donici

Sică Alexandrescu e din ce mai atent față de public. l acum, montând, în plin de farsă un interesant ctacol de artă", cu regisorul

d. Mihail Muratov
olul principal.

e pare că *„Tinerețe"* care se ă la teatrul Comoedia nu este chiar cea mai autentică versiune a piesei lui Vladimir Skvarkin, fiind agrementată pe alocuri, cu situații și replici „horstexte". In plus, ne putem întreba dacă acestea au fost, clar, intențiile autorului din U. R. S. S., și dacă tonalitățile sunt absolut juste, d. Muratov fiind un regisor cu personalitate.

(Ne mai amintim cu emoție, admirabilul spectacol, pe care acelaș regisor l-a montat astă-iarnă la teatrul „Regina Maria": *„Azilul de Noapte"*).

Greșește cine se duce la acest spectacol spre a se regala cu tradiționalele Conflicte, Idei, Probleme, din teatrul rusesc. E adevărat, că dealungul celor 3 acte autorul e teribil de preocupat de câteva probleme capitale. Dar „conflictul dintre generații" e soluționat printr'un cortegiu de platitudini. Iar în rest aflăm — n'o să mă credeți — că bărbații sunt grozav de meschini.

Aceasta nu înseamnă însă că „Tinerețe" nu este un spectacol viu, interesant, și aceasta datorită atât regiei, cât și interpreților. Și, să fim drepți, în privința construcției și a caracterelor, piesa e cât se poate de onestă.

●

Acțiunea e declanșată de

d-na Nora Piacentini

care, în rolul actriței Lena-Lenoșca Hélène, apare grozav de nenorocită fiindcă n'a iubit, fiindcă n'a suferit, fiindcă n'a fost alungată puțin de părinți, fiindcă, în sfârșit, n'a fost prudentă să-și facă măcar un copil din flori: experiențe necesare pentru debutul în „marele rol". D-ra Nora Piacentini a fost o ingenuă plină de grație și mereu amuzantă.

In jurul Lenei evoluiază toți amorezii din distribuție. Primul pe care îl surprindem este domnul

Mircea Septilici,

care a jucat rolul băiatului cel frumos. Cum însă ingenua și junele prim sunt de acord, o a treia persoană trebue să intervie, în numele conflictului dramatic. E domnul

Chr. Etterlé

care a jucat cu convingere rolul domnului antipatic.

Pentru Marcel Anghelescu, am vrea grozav să scrim o cronică separată; fiindcă spectacolele în care e distribuit, sunt, oarecum, spectacolele LUI. E, acest domn, un talent fermecător. Stilul, maniera în care își desăvârșește personagiul, felul cum știe să gradeze și să urce până la momentul comic, să smulgă un efect, fac din *Marcel Angelescu* nu un „talent promițător" — ca alții de vârsta și experiența lui — ci, de pe acum, un *actor* de reală valoare.

In rolul celui de-al treilea amorez al Lenei — Senetschka, a smuls prompte aplauze la scenă deschisă.

In acest quartet intervine adeseori domnul

Romeo Lăzărescu,

în calitate de prieten al câtorva eroi principali. D. Lăzărescu a fost surprizător de fericit inspirat și a avut o serioasă porție din succesul serii.

Inainte însă ca primul act să se fi terminat, apare d-na *Bogoslova* — plină de naturaleță și humor — și sugerează, Lenei, involuntar, o stratagemă: să spuie că va avea un copil. Aceasta îi va ajuta să cunoască un anumit mediu — și, cel puțin să-și clarifice anumite situații.

Al doilea tablou se petrece în „atelierul" doamnei *Virginia Teodoru, moașe.* (Qu'on n'en parle plus). Vizita Lenei aici e aflată de cei trei îndrăgostiți, care mai rău ca niște burghezi, doamne ferește, bat în retragere.

Urmează mai multe replici și încă un act, la sfârșitul căruia d. Etterlé e pedepsit, iar Mircea Septilici fericit, fiind distribuit în rolul amorezului triumfător.

Toate cele trei acte de mai sus, sunt abil agrementate cu „profunde" cugetări politice, sociale, etc., etc., și chiar vag bolșevice.

Cele mai răsunătoare sentințe sunt proferate de d. *Constantin Antoniu* (dela Teatrul Național) care, în rolul tatălui Lenei, a creiat încă un admirabil bătrân. Domnia sa a susținut de multe ori întreg spectacolul. (Replica i-a fost servită de d-na Renée Annie).

In ultimele două acte, apare cu sensibilitate delicată și multă convingere d-ra *Fifi Harand.*

In restul ansamblului, d. Cotty Hociung, N. Antoniu, Tomazoglu.

Frumoasă vila lui Caranlov datorită d-lui *Siegfried.* Il preferăm însă pe delicatul pictor scenograf în decorurile cu tulle și grație din piesele mai puțin sovietice.

Duceți-vă să vedeți acest spectacol. Să profităm de faptul că farsa și-a luat o lună de binecuvântat concediu, și că putem să descoperim un spectacol de artă.

GEORGE VOINESCU

CRONICA DRAMATICĂ

PENTRU ELEVII ȘI ELEVELE LICEELOR NOASTRE

Revista **„Ausonia"** aduce la cunoștința celor interesați că traducerile textelor clasice, în vederea concursului, precum și deslegarea jocului, de cuvinte încrucișate latinești, se primesc până la 1 Septembrie 1939, la adresa indicată.

IN COLECȚIA „DECALOGUL"

a apărut un caet intitulat „Siluete creștine". Dela Iulia Hașdeu la Francis Jammes și dela V. Voiculescu la Armand Godoy, un șir de poeți și gânditori creștini sunt aduși în pagini de condeele d-lor L. Barral, Ion Pillat, Alice Voinescu, Coriolan Gheție etc. Am poposit cu multă bucurie pe marginea acestei cărțulii care încearcă (și reușește, uneori) să aducă în umbra zilei de azi, un fir de calmă lumină. Dela, oarecum, romantica viață a lui Godoy, până la eroica existență a lui Psichari, marele duh al creștinătății străbate paginile ca o înnoitoare adiere. Ni se pare că inițiatorul acestui fapt este Coriolan Gheție; îi trimitem felicitarea noastră.

„CÂNTECE DIN MARAMUREȘ"

de Nicolae Stelian Beldie, are un motto popular minunat:

„Cât îi Maramureșu
„Nu-i fecior ca eu și tu
„Nici oraș ca Sighetu".

In rest, am căutat zadarnic o adiere de poesie autentică. D-nul Beldie își plimbă influențele, dela Arghezi la Cotruș și dela Cariano-pol la Bacovia, cu o rară dezinvoltură. Am dori ca influențele de azi să sune mâine — poimâine ca melodii proprii și fără maestru. Dar pentru asta e nevoe de suferință și de gând. Ii urăm d-lui Beldie ca la al doilea volum să fie mai realizat și mai personal, pentrucă numai astfel *poesia* își merită blazonul.

Cum l-am cunoscut pe Emil Gârleanu

(Urmare din pag. 1-a)

p de scriitori „din București", printre cari O. Iosif, D. Anghel, Cincinat Pavelescu, Sorbul, L. Rebreanu, Corneliu Moldovea-D. Nanu...

Așa dar, acesta fusese magicul grup ca-mi răscolise copilăria acelei seri de tulbu-e și miracol, rămasă încrustată în mine. Chiar la întoarcerea acasă, după sfârși-spectacolului, am rugat fierbinte pe tatăl u să mă ia cu el, într'o zi, la teatru, dar mai curând, ca să-l pot vedea și mai de roape pe Emil Gârleanu. Iar până la so-ea zilei făgăduite, am ascultat, ca într'o găciune, și am subliniat cu lacrimile me-paginile cu duioșii și gâze lucrate la tra-aj, citite de mama mea — și mai duios și i melancolic, poate — din „Lumea celor ri nu cuvântă".

Și mi-a fost dat să-l văd și mai de-aproa-pe autorul „Sărăcuțului" și al „Căprioa-". Era în după amiaza unei repetiții, când ăl meu a consimțit să-și poarte odrasla pe ridoarele teatrului — o, cât de înalte, cât severe îmi păreau, pe-atunci, acele săr-ne coridoare — până în „foyerul de sus", de actorii repetau în prezența directoru-i lor. Intr'una din pauze, după ce vorbise țin cu tatăl meu și-l văzusem surâzând or, Gârleanu a venit drept spre mine. Stă-am, la o parte, pe un scaun, unde mă a-zase tata la intrarea în foyerul de repeti-, și am înmărmurit când am văzut că meș-rul cărăbușilor, pe cari atât îi plângeam i iubeam în povestirile sale, se oprește în ța mea.

M'a mângâiat pe păr, cu o mână catifela-și caldă. Fruntea lui înaltă m'a luminat paloarea ei lunară, iar ochii m'au învă-it într'o nesfârșită duioșie și bunătate... chii aceia, zâmbind peste copilăria mea, u părut copilului de-atunci atât de ciudați de triști! Ochi mari, cu negre mătăsuri și o stranie înlăcrimare în ei, chiar când îmbeau cuiva!

I-am auzit apoi glasul:

— Am și eu o fetiță... O chiamă Rodica... să te joci cu ea...

N'am putut articula un singur cuvânt. bia când am ieșit, cu tatăl meu, din sala e repetiție, — jos, în grădina teatrului, i-am optit, cu sfială:

— Vai, tată, ce mâini și ce obraji de co-oană are, domnul Gârleanu!... Și ochii lui arcă plâng!...

Mai târziu am cunoscut-o pe Rodica. Era o etiță brunetă și firavă, destul de șoltică, fa-ă de care mă purtam, la început, cu oare-care timiditate, deoarece era fetița „domnu-ui scriitor". Am devenit mult mai prieteni n vara următoare, — vacanța anului 1912 — în timpul filmării dramei „Cetatea Neam-ului". Emil Gârleanu, ajutat de Liviu Re-breanu — secretar literar al Teatrului Na-ional din Craiova în vremea directoratului celui dintâi — și având și concursul lui Cor-neliu Moldoveanu, începuse turnarea unui lm românesc, cu modeste mijloace mate-riale, dar cu o admirabilă însuflețire și o vie putere de muncă. Acest film, căruia i se pre-lucrase un scenariu după drama lui Alec-sandri „Cetatea Neamțului", avea ca inter-preți o serie de actori craioveni — dintre cari îmi amintesc pe: Papă Stănescu (în ro-lul lui Șoiman Bătrânul), Pandele Nicolau (în rolul lui Sobiesky), Mia Teodorescu (în Tudora), Al. Nanu (în rolul unui ostaș po-lon), Mișu Fotino (în Farcaș), Coco Deme-trescu (în rolul unui plăeș)...

Regia o împărțeau Gârleanu, C. Moldo-veanu și Rebreanu, iar exterioarele filmului — filmul era redus, pe cât cu putință, la ex-terioare — se filmau la Bucovăț, în preaj-ma Craiovei, pentru scenele sătești și câm-penești, — iar pentru scenele organizării plăeșilor și pentru scenele asedierii cetății de către oastea leșească, în parcul Bibescu, la Cetatea de lângă lac, amintitoare, întru câtva, a ruinelor bătânei cetăți moldave a lui Ștefan-Vodă. Filmul, dus, cu un minunat elan, până la capăt, s'a bucurat, la rularea lui, de un binemeritat succes și cei ce l-au văzut și încă nu l-au uitat, își pot da seama, în deplină nepărtinire, că — împotriva mij-loacelor rudimentare de-acum 27 de ani — va fi fost singurul film românesc frumos is-butit...

Rodica Gârleanu și eu jucam, în film, două roluri de copii de țărani, încălțați cu opincuțe și încinși cu bete roșii peste cămă-șuțele albe.

Trebuia să sburdăm, împreună cu alți co-pii, în preajma unei hore... moldovenești și să ne spargem jocul, dintr'odată, fugind înspăimântați la vestea că sosesc leșii craiu-lui Sobiesky. Cred că ne-am achitat bine de rolurile noastre, deoarece la sfârșitul turnării acelei scene Emil Gârleanu ne-a mângâiat pe amândoi, iar doamna Gârleanu ne-a dat bomboanel...

Păstrez și acum o fotografie a Rodicăi, în straele ei de țărăncuță, plăpândă ca un nu-făr, așa cum „filmase" în „Cetatea Neam-țului", și așezată pe marginea unei fântâni de... carton, — fântâna secretă prin care, în film, plăeșul Farcaș se strecura afară din cetate.

In fotografia rămasă amintire, când pri-vesc și astăzi ochii Rodicăi îmi pare că sur-prind în ei adâncimea înlăcrimată și stra-nia visătorie, oglindite, altădată, și'n ochii — aș vrea să-i numesc melodici — ai tată-lui...

Școlar în clasa întâia primară, l-am iubit pe Emil Gârleanu cu o dragoste aproape religioasă: cu teamă, cu admirație sfioasă, legându-l, în mine, într'un cearcăn de ui-mire și pasiune, ca pe o ființă supranatura-lă care **ea** ar fi creiat, pentru prima oară, cărăbușii, căprioarele și întreaga lume ne-cuvântătoare, pogorîtă pe pământ numai prin poveștile sale.

Adeseori, la prânz sau la cină, tatăl meu, întors de la o „repetiție", ne vorbea, cu e-moție și respect, de „admirabilul director" și „omul de rară finețe" aducător al unei ere de adevărată strălucire pentru teatrul craiovean. Am revăzut, în nenumărate rân-duri, pe autorul lui „Mutunache" și de fie-care dată mă tulburau zâmbetul trist și ochii ciudați — ochii pe cari nu i-am putut uita niciodată.

Intr'o seară, foarte abătut, tata ne-a spus, mamei și mie, că Emil Gârleanu nu mai vi-ne, de câteva zile, la teatru, și că el se află țintuit de boală pe patul unui hotel unde lo-cuia. Am plâns. Am plâns mult în seara a-ceea și am adormit târziu, cu senzația unei dureri ascuțite în inimă...

A trecut timp, l-am mai însoțit pe tata la „repetiții", dar privirile mele au căutat za-darnic, în foyerul actorilor și pe culoarele teatrului, pe scriitorul iubit. Intrebărilor co-pilului, tata le dădea un răspuns ocolit și șovăitor:

— Domnul Gârleanu e la București... Va veni mai târziu... peste o lună sau două...

Un ajun de Crăciun. Cu o zăpadă abun-dentă, mai albă și mai gravă, parcă.

Mama mea, subt cearcănul auriu al lăm-pii de gaz, îmi citea povestea sfâșietoare a unui prizonier turc, din vremea războiului dela 1877. Un convoi de prinși înaintând greoi pe drumuri troenite, sub ceruri de-o infinită tristețe.

Un prizonier care cade...

— Mamă, de cine e povestea asta? am întrebat cu glasul aproape sufocat de plâns.

Cuvintele mamei mi-au sunat tremurate, cu o umbră adâncă în ele.

— E de Emil Gârleanu...

Prin borangicul subțire al lacrimilor, chi-pul scriitorului drag mi s'a ivit pâlpâind pa-lid, cețos, urcat din sipetul sufletului unde-l țineam închis.

— Mamă, ce mai face domnul Gârleanu? am șoptit cu neliniște, cu adierea unei pre-simțiri dureroase.

Răspunsul nu a venit. Mama și-a întors obrazul dela mine și i-am văzut numai fru-tea lăsată în palmă, subt crizantema fluidă a lămpii din sufragerie. Nici eu n'am mai reînoit întrebarea.

Afară ningea calm și solemn; în casă, li-niștea mergea vătuit, cu un deget pus, ușor, pe buze...

In ultimii zece ani, am reîntâlnit, adesea, pe doamna Gârleanu și pe Rodica, dar, iu-te, niciodată n'am deschis, în fața lor, a-ceste amintiri în care zâmbește, atât de lim-pede și atât de trist, chipul întâiului scriitor pe care anii mei cei mai curați l-au cunos-cut...

RADU GYR

ARTA IN ARTIST

(Urmare din pag. I)

Darurile lui Dumnezeu sunt felurite și diferă dela ființă la ființă, dela om la om. Adevărul acesta de doctrină se verifică în varietatea naturală, pe care o experimentăm în jurul nostru. Sofianismul lumii create, adică sublimitatea înțelepciunii divine, nu se poate înțelege numai din măreția unitară a cosmosului, dar și din infinita varietate a părților lui, care împreună alcătuiesc armonia universală. Căci întocmai ca în opera de artă, varietatea părților proporționate între ele dă unitatea și armonia întregului. Atât lumea în genere cât și lumea umană în special ar fi de o monotonie ucigătoare fără această varietate, ce rezultă din capacitatea diferită cu care sunt înzestrate făpturile. Aceste capacități felurite sunt darurile naturale ale lui Dumnezeu. In clipa când ne-ar face pe toți genii, geniul n'ar mai avea niciun farmec deosebit. L-am purta cum ne purtăm mâinile și picioarele. Potrivit înțelepciunii lui Dumnezeu însă, geniul e o raritate, o excepție, un miracol natural, și numai astfel poate să-și exercite în lume farmecul superior al creațiilor sale artistice. Adesea geniul e o nefericire pentru cine-l poartă, dar nimeni nu trebuie să fie nefericit fiindcă nu-l are. Fiecare suntem înzestrați cu o capacitate anumită, personală. Toată înțelepciunea creștină a vieții stă în perfecționarea maximă a darului natural de care ne bucurăm. Și precum fiecare făptură din lume își are arhetipul în atotștiința lui Dumnezeu, tot astfel, fiecare dar cu care suntem înzestrați își are corespondentul desăvârșitor în darurile spirituale ale Duhului Sfânt. Ceeace se numește asemănarea cu Dumnezeu e împlinirea în contemplație și în faptă a capacității noastre personale cu darul corespunzător al Duhului Sfânt.

Darurile naturale fac parte din existența rațională. Ele sunt în noi după chipul lui Dumnezeu. Existența rațională, creată în timp și durând în veșnicie, zice Maxim Mărturisitorul (1) e după chipul lui Dumnezeu. Virtutea și înțelepciunea ei se dobândesc prin asemănarea cu bunătatea și înțelepciunea divină. Arta existând în inteligența genială și considerată numai ca dar natural, e prin urmare după chipul lui Dumnezeu. Același lucru îl spune și Toma de Aquino în următoarea propoziție: „Precum intelectul divin e principiul naturii, spiritul omenesc, care e chipul celui divin, e principiul artei" (2). După distincțiile aristotelic-scolastice, care își trimit ecoul până în estetica lui Kant, arta nu aparține inteligenții speculative ca știința și filosofia, și inteligenții practice ca morala. Dar inteligența practică se bifurcă în acțiune morală și în creație artistică: agibile și factibile (3). Cu alte cuvinte, darul natural al artei, lucrând în artist după chipul lui Dumnezeu, nu face parte propriu zis din darurile moralei. Artistul ca artist, iar nu ca om, nu urmărește perfecționarea sa proprie ci, fascinat de viziunea frumuseții ideale, vrea perfecțiunea operei sale, după legile ce-i sunt specificate și care nu sunt ale moralei, ci ale tehnicei artistice. Legile tehnice ale artei sunt atât de deosebite de ale moralei, încât artistul, îndeplinindu-le întocmai, opera lui iese perfectă din punct de vedere estetic, indiferent de valoarea lui morală. In acest sens, Jacques Maritain numește pe artist, „ceva pe de-a'ntregul amoral". **Cuvântul e rostit de un teolog și nu trebuie să ne sperie. Arta ca tehnică sau ca iscusință a creației este și rămâne moralmente indiferentă, fie că e practicată de un sfânt, fie de un criminal. Valoarea morală nu-l privește pe artist, ci pe omul din el. Artistul ca artist poate să reprezinte frumos orice obiect, care îl obsedează, fie el chiar urît. Dracul e urît. „Dar imaginea dracului e frumoasă dacă e bine reprezentată", zice Bonaventura (4). Problema morală în artă nu privește, așa dar pe artistul din om, ci pe omul din artist. Darul natural al artei, care după chipul lui Dumnezeu, atârnă de om ca să creeze sau nu și după asemănarea cu Dumnezeu. Dar această chestiune o vom discuta când vom vorbi despre moralitatea artei. Aici am voit numai să scoatem în evidență particularitatea specifică artei, care-și are legile ei proprii, deosebite de legile moralei. Și ținem să accentuăm că acesta e punctul de vedere teologic nu de acuma, ci de totdeauna. Estetica modernă face un caz extraordinar de autonomia artei, pe care o înțelege în cele mai variate și uneori mai dezastruoase chipuri, dar totdeauna crede că afirmă această autonomie împotriva Bisericii și a rânduielilor ei de viață socială. Noi am afirmat că nimeni n'a contestat vreodată, în numele doctrinei creștine, autonomia artei; dimpotrivă, tocmai această doctrină ne învață cu o limpezime suverană în ce constă autonomia, conceptul acesta atât de confuz și de contradictoriu înțeles de esteticienii actuali. Arta desvoltându-se în sânul Bisericii, am spus noi, a fost totdeauna autonomă. Dacă n'ar fi fost astfel, ar fi încetat să mai fie artă.**

Această autonomie artistică privește nu numai problema conexă a moralității în artă, dar în primul rând pe creatorul de frumos. Prin ea, geniul devine aproape robul propriei sale creații, o anexă a operei, care-i absoarbe toată energia. El are conștiința superioară a nobilei și singularei misiuni, pe care o are de împlinit în lume. Și dacă noi vedem în titanica-i luptă de a făuri miracolele frumuseții o amintire a dumnezeiești creații cosmice, conștiința artei lui nu-l apropie mai puțin de divinitate. Se poate vorbi fără exagerare de un profetism artistic, care constă în a răpi în operă ceva din splendorile sublimelor viziuni pentru a le împărtăși oamenilor. Intre primirea frumuseții de sus și dăruirea ei pentru a fi admirată de oameni, se mistuie viața de cele mai multe ori tragică a geniului.

Marele poet american Edgar A. Poe exprimă partea întâiu a misiunii acesteia în felul următor: „Suntem mistuiți de o sete ce nu se poate stinge... Această sete face parte din nemurirea omului. Ea este totdeodată o consecință și un semn al existenții lui fără sfârșit. Ea e dorul fluturelui de noapte după stea. Ea nu e numai prețuirea Frumuseților ce ne cad sub ochi, ci o strădanie pasionată de-a atinge Frumusețea de sus. Inspirați printr'o prestiință extatică a gloriilor de dincolo de mormânt, noi ne trudim încercând prin mii de combinații ale lucrurilor și ale gândurilor din vremelnicie să atingem o parte din această Frumusețe, ale cărei adevărate elemente nu aparțin, poate, decât veșniciei. Atunci când Poesia sau Muzica, cea mai îmbătătoare dintre formele poetice, ne-a făcut să ne scăldăm în lacrămi, nu plângem, cum bănuiește abatele Gravino, din exces de plăcere, ci din pricina unei mâhniri pozitive, impetuoase, neliniștite, pe care o simțim din neputința noastră de a sesiza acum, din plin pe acest pământ, odată pentru totdeauna, aceste bucurii divine și încântătoare, din care nu atingem prin poem sau prin muzică decât scurte și vagi lumini. Această strădanie supremă de a prinde Frumusețea supranaturală — strădanie venind din sufletele normal constituite — a dat lumii tot ceeace ea a fost vreodată în stare să înțeleagă și să simtă în materie de poesie" (5).

Dacă după Edgar A. Poe, profetismul artistic e trăit de geniu ca suferință de a nu putea cuprinde în operă toată inaccesibila frumusețe a viziunii, el a trăit a doua oară, și mai dureros, în dăruirea către oameni. Creația geniului e adesea de o noutate și de o înălțime încât contimporanii n'o pot înțelege. Cazul e atât de frecvent, încât constituie aproape o lege, și el pune încăodată în lumină falsitatea ideii că am fi congeniali cu artistul.

Suferința de a nu fi înțeles de contimporani o mărturisește Beethoven: „De cum deschid ochii încep să suspin, căci ceeace văd e împotriva religiunii mele, și disprețuiesc lumea care nu pricepe că muzica e o revelație mai sublimă decât orice înțelepciune, decât orice filosofie, că ea e vinul ce inspiră noile creații. Eu sunt Bachus care varsă pentru oameni acest nectar delicios; eu le dau această beție a spiritului și când ea a încetat, iată-i că au pescuit o mulțime de lucruri, pe care le aduc cu ei pe țărm. Eu nu am prieteni, sunt sigur cu mine însumi; dar știu că Dumnezeu e mai aproape de mine, în arta mea, decât de alții. Lucrez ca el în arta mea fără frică, fiindcă am știut totdeauna să-l recunosc și să-l înțeleg. Nu am nicio teamă nici în ce privește muzica mea; ea nu poate să aibă o soartă contrară; cel care o va simți din plin, va fi pentru totdeauna liberat de mizeriile, pe care ceilalți le târăsc după ei" (6).

Conștiința că geniul e mult mai aproape de divinitate decât de oameni, îl izolează în singurătatea și în singularitatea, care îl fac și fericit și nefericit totdeodată. Arta e o suspensiune între pământ și cer, dar nu mai puțin creatorul ei. Această izolare ce decurge din conștiința misiunii lui de a revela frumusețea divină și de a o pune în slujba înnobilării lumii, îl apropie pe geniu de sfânt. Apropierea vine în chip firesc și ea e frecventă chiar în tratatele de estetică. Geniul ca om poate să fie, din nenorocire, o viață cu totul contrară sfântului, dar geniul ca revelator de frumusețe îndeplinește față de lume o funcție asemănătoare cu sfințenia, deși nu identică.

Geniul ca om poate să însemneze o viață sub nivelul nostru al oamenilor mijlocii, dar ca artist el e de o suveranitate inaccesibilă nouă. Pe sfânt îl putem imita; geniul în arta lui nu-l putem imita. Pentru viața omenirii, el nu contează decât prin acest miracol al capodoperei, din care descifrăm puterea dăruită omului de a reproduce, sub timp, modul creației divine.

NICHIFOR CRAINIC

---

1) Maxim Mărturisitorul: Centuria III, 25.
2) Toma de Aquino: In Polit. I. Prolog.
3) Jacques Maritain: Art et Scolastique, p. 8.
4) Magnus Künzle: Ethik und Aesthetik, p. 78.
5) E. A. Poe: Du principe poetique, tr. fr. citat în Art et scolastique.
6) In E. Marguery: L'oeuvre d'art, p. 39.

TARGUL DE FETE DELA GĂINA

– Reportaj colorat cu Moţi şi Sabinuţe –

de V. COPILU-CHIATRA

In munţii Apuseni

Târgul de fete, de pe muntele Găina, a ispitit pe toţi mânuitorii de condei. Poate unde faima despre Moţi a pătruns, din gardină în gardină de ţară, sau poate unde subiectul acesta cu iz exotic s'a pretat sau s'a lăsat exploatat în toate dungile — din lipsă de date şi istorie — a devenit o adevărată legendă.

Aşa cum se cunoaşte, *Târgul de fete,* în deobşte, e o simplă scornitură a imaginaţiei.

Plasmuit dintr'o necesitate economică, din târgul primitiv, alimentat de veacuri şi oameni, — cu mai multă sau mai puţină mâncărime la limbă sau la condei — a devenit azi, o legendă fără legendă.

CUM SE SCRIU REPORTAJELE CU „TARGUL DE FETE"?

Exploatat de reporterii dornici de senzaţional, *Targul de fete* a fost popularizat de indivizi cari nici măcar nu l-au văzut. Şi în acest sens, mi-a fost dat să întâlnesc în ziare, reportaje ample, tărbăcite cu lux de amănunte pe care semnatarii le scornisera, fără să li părăsit comoda siesta, dintr'o staţiune balneară tocmai de pe malul mării. Cu un deget pe hartă şi cu altul într'o colecţie a aceluiaş ziar, urmărind un vechi reportaj despre *Targul de fete,* — cine ştie dacă nu, conceput în aceleaşi condiţii — confratele nostru, care n'a văzut nici măcar muntele decât în poze şi atlase, bicluindu-şi imaginaţia şi purecându-şi fantezia, a scris — desigur nu se putea altfel — unul din cele mai senzaţionale, popasuri în acest colorat şi exotic *Targ de fete.*

INTOARCERE IN LEGENDĂ

Cu o întrebare firească, prietenii şi cunoscuţii mă întâmpinau oridecateori venea vorba despre *Targul de fete:* „Se vindeau într'adevăr *fete,* pe muntele Găina, sau cărui fapt se datoreşte această denumire cu afinităţi musulmane?"

Evident că le răspundeam negativ. Şi pentru aceasta aveam obligaţia să mă cobor în legendă, să-i plimb în istoria acestui colţ de ţară, de cele mai multe ori surprinzător de inedit, pentru unii.

Târgul de fete îşi are începuturile lui pitoreşti, încă dela gurguiul istoriei noastre. De pe atunci, de când nu existau alte mijloace de permanentizare, decât graiul, din tată în fiu. Unii au vrut să-l atribue asiro-caldeenilor, dăruit dacilor, alţii îl revendică pentru romani. Cert e, că *târgul* e foarte vechi.

❖

Peisajul Munţilor Apuseni e unul din cele mai pitoreşti, prin sălbătăciunea lui. Dacă azi, după ce s'au rumegat pădurile şi i s'au ciuntit frumuseţile şi totuş îi simţi urmele măreţiei la fiecare cotitură, ce trebue să fi fost atunci, când după săptămâni de drumărit nu vedeai altceva decât ciutele pe steie de piatră şi câte un căluş de cer cât călcâiul palmei? Şi în toată această hălăciugă de vegetaţie abundentă, câte o colibă, ici şi colo, spânzurată de toarta cerului, vestea în pustietatea aceasta măreaţă prezenţa unei ciosvârte de om, aici. Drumul pentru a parcurge dela o aşezare la alta trebuia să-ţi pui pită şi slană în straiţă. Poate de aceea comunicarea între vecini se făcea numai cu tulnicul. Cu tulnicul se strigau plozii acasă, se semnalau pericolele şi se invocau drăguţele şi drăguţii.

Împrăştiaţi prin inima pădurilor, risipiţi pe buzele padinilor, membrii aceleaşi familii nu se vedeau cu săptămânile, cu lunile, cu anii, din anotimp în anotimp.

Numai cine e os din osul moţului, numai cine s'a cuminecat cu muntele şi s'a culcat cu urechea şi inima lângă viaţa munteanului, îşi poate da seama cu câtă frenezie se caută unii pe alţii, la prasnicele mari.

Iată de unde începe istoria târgului. Dintru întâiu în cerc mai restrâns, cu vremea din această necesară întâlnire, a devenit obicei, lărgindu-şi gardinele, cuprinzând mai multe familii, mai mulţi munţi, mai multe comitate. Că s'a plecat dela un ritual familial, dovada cea mai neîndoelnică ne-o înfăţişează chiar itinerariul târgului actual. Vizitatorul va fi isbit de cercurile, de târgurile în târg, organizate după satele participante, şi după cele patru zări, cari varsă şuvoaiele de participanţi. Astfel, de la un pas la altul, fiecare comună îşi are târgul ei, viaţa ei, cu ceteraşii şi cu costumele originale, cu dansul şi strigăturile specifice. Nu vi se pare semnificativ faptul că *târgul* coincide cu sezonul plecărilor, când începe exodul moţilor de ciubare, sub cherhane, în inima ţării, după pită şi mălai? Aşa că mai degrabă, târgul a fost născocit, poate spre a-şi putea lua rămas bun, moţul care pleacă, dela cel care rămâne, fiul care nu şi-a văzut părinţii şi fraţii — după ce şi-a întemeiat el însuşi o altă familie şi în altă parte a munţilor, — dela tată. Cu vremea s'au legat tovărăşii, s'au făcut schimburi de vase, între cei ce plecau, s'au semnat contracte care-şi răzimau scadenţa pe umerii târgului viitor, când se lichidau angajamente şi se concepeau noui obligaţii.

CAND S'A VANDUT INTAIA FATĂ ŞI CINE A CUMPARAT-O?

La început, *târgul* nu se oficia pe muntele Găina. Din mărturiile bătrânilor, până să se fi îndătinat aici, s'a ţinut în alte trei vârfuri de munte. Descoperit mai târziu, vârful Găina, aşezat între cele patru puncte cardinale ale Ţării Moţilor, la buzele celor patru comitate străvechi, susţinute de o emoţionantă panoramă, a fost însuşit cu entusiasm şi botezat pentru veci, locul de praznic, din an în an, al moţilor.

Chiar dacă târgul şi-a lărgit noţiunea, intensificându-se schimburile, şi îmbogăţindu-se în articole predestinate comerţului, — la început ambulant, mai apoi imobilizându-se în şetre, — târgul a rămas un simplu târg. De unde atunci împărăcherea aceasta de cuvinte — în forma ei actuală — care îi lărgeşte farmecul şi stârneşte atâta interes?

Holteii, flăcăii, care îşi petreceau viaţa mai mult în pădure, ori holongărind în mine, sau peregrinând pe uliţile ţării, aveau cea mai nimerită ocazie să întâlnească acum, tot ce muntele avea mai drag, *fetele.* Moaţele smede, bihorencele oacheşe, arieşencele bălae. Sabinuţele cu mâni de omăt şi iezere de cer în ochi. Savetele calde ca aurul şi dârze ca un stei. In acest stog de poezie, de cosânzene visate, holteii prăsnuiau. Dragostele ţâşneau, destinele se împleteau după plac şi temperament, după ochi şi inimă. Odată inimile care se căutau, întâlnite, dragostea încheind târgul mare, târgul vieţii şi al visului, după care au flămânzit, perechea coborâtă din basm, se înfăţişa părinţilor. Mirele la cot cu consânzeana lui, agrăia pe tatăl fetei, cerându-i mâna. Acesta îl măsura din cap până la călcâe şi împărându-i-se de el, îl arăta apoi mamei fetei, fraţilor şi cumnaţilor lui. Primit în familie, nu mai rămâneau mult pe gânduri, ci porneau convoi în căutarea celeilalte familii, a socrului mare. Descoperit, după trudită umblătură, se înfăţoşau. Se făceau prezentările şi se slobozeau gândurile.

Acum venea rândul socrului mare, să privească mireasa, să-şi preumble ochii de sus până jos peste noră. Acceptând-o se descătuşau bucuriile, se încleştau palmele şi îmbiindu-se unii pe alţii cu canceele aromate de jinars, arvuna era plătită în natură. Tinerii se furişau în horă, iar bătrânii rămâneau să târguiască zestrea şi să-şi laude marfa.

Aşa s'o fi cumpărat şi vândut întâia fată.

Şi de ce n'am încuviinţa să se fi întâmplat astfel? Oare duduile de azi nu sunt mânate de acelaş treverstit târg, când iau parte la toate ceaiurile şi balurile dansante? Mai apoi *târgurile* s'au înmulţit, cererile în căsătorie s'au înteţit. Fetele au început să-şi ducă sus pe munte toată zestrea. Lăzi înflorite cu ciopliturі, încărcate cu fructul muncii a două mâini, cu ţesături şi cusături, erau expuse laţuri pentru miri şi inime.

Tot acum trebue să-şi fi făcut apariţia şi întâiul preot, un mare şugubăţ. Urmărind perechile, mijlocind târguelile şi netezind intenţiile mirilor, strigând ca un crupier la masa verde: „Faceţi târgurile d-lor". Inconjurat apoi de perechile emoţionate, urca în fruntea lor, padina până pe curcubeta muntelui, unde cu creştetul sărutat de cer, le dădea ultima binecuvântare, cuminecându-i întru Domnul. Sub cerul liber în loc de cor răspundea pădurea. Cetinele se însufleţeau. Iar când rânduiala tipicului le impunea să dănţuiască şi să sărute icoanele, se pornea întreg târgul, cu o cucernică religiozitate, înconjurând muntele cu „Isaia dănţueşte", sărutând în loc de icoane patrafirul cerului senin şi învorat de ospăţul de pe pământ. Soarele se oprea în loc uimit şi lua parte la cereasca desfătare. Pleca târziu ca de la fiecare ospăţ, pe şapte cărări, îmburdându-se dincolo, în eslea munţilor.

Aşa au fost cândva târgurile de fete de pe Găina.

GROFI ŞI BARONIŢE, SAU CU MAURICIU IOKAY DE MÂNĂ PRIN TARGUL DE FETE

Târgul de fete a atras încă din cele mai vechi timpuri, o sumedenie de vizitatori din toate colţurile ţării, ba chiar de peste graniţă. Nici chiar sub jugul stăpânirii maghiare nu s'a putut ciunti cu nimic din grandoarea şi pasionanta dăruire a acestui târg. Vestea lui trecuse de mult peste mări şi ţări, în cât dornicii de aventură şi inedit, au ţinut să-l cunoască. Austriecii în special, se îngrijeau din vreme, să treacă în Ardeal, aciuindu-se pe la grofii şi baronii unguri, pe care îi determinau să ia şi ei parte la acest ritual al moţilor. Şi astfel ne trezim că târgul de fete este populat dintr'odată de nobilimea maghiară.

Sunt elocvente în acest sens, paginile romanului „Faţa neagră" de Mauriciu Iokay, marele romancier maghiar, care apropiat de sufletul românului, a dat literaturii universale icoana cea mai plastică a *Târgului de fete.*

Flăcăii moţi sunt prezentaţi de Iokay drept fenomene, capabile să îmburde un brad cu pumnul şi să răpună în luptă dreaptă un urs. (Regret că mi-au fost furate din colecţia de chipuri, cele mai reprezentative fotografii dinainte de războiu, în care se puteau foarte bine observa grofii şi baronii, în mijlocul moţilor cu tulnice, iar baroniţele jucate de iobagul moţ, sub paza ofiţerului de jandarmi, cu pene de cocoş la chipiu).

Iokay ne desvălue — şi acest fapt semnificativ nu trebuia să scape domnilor cari s'au ocupat cu *Târgul de fete* — că nu odată tinerii de scăpătată nobilime maghiară, seduşi de frumuseţea moaţelor, le luau cu ei şi după ce le dădeau o educaţie, se căsătoreau chiar, cu ele.

Cei mai mulţi însă dintre baronii şi grofii unguri care au trecut pe aici, au luat moaţele ca fete în casă, plătindu-le scump. De aici o altă versiune a târgului de fete. Ci-că s'ar fi numit astfel pentru faptul că baronii îşi cumpărau slujnicele dintre moaţele cele mai frumoase. Dar dacă nobilii nu uitau ca la întoarcere să-şi ducă cu ei, o fată şi chiar mai multe, nu mai puţin adevărat este, cum spune Iokay, că şi baronesele măgulite de vigurozitatea şi sprinteneala moţilor îşi cumpărau feciorii în casă, plătind astfel prin capriciu, capriciul soţilor.

TARGUL DE AZI ŞI CEL DIN TOTDEAUNA

Muntele Găina e un masiv păduros, care domină prin semeţia lui toate împrejurimile. Inalt până la 1600 metri, de formă conică, cu poalele împădurite de brazi şi molizi, până aproape de creştet, când rămâne dintr'odată golaş şi văduv de vegetaţie. Padini cu o iarbă mătăsoasă, colilie îi încinge vârful. Acolo sus, pe buza vârfului său, te întrebi care şugubăţ l-a botezat atât de plastic? Pentrucă aşa cum domină zările, îţi face impresia unei găini veritabile, mare cât toate închipuirile, sculptată de un meşter cu mâini de minune.

Poporul ne povesteşte în felurite interpretări, povestea acestui munte predestinat să devină legendar. Ba că urieşii, ce stăpâneau munţii, au împietrit aici, pedepsiţi de cei de sus, pentrucă au vrut să se sue pe toarta cerului, în dumnezeiasca împărăţie, ba că alţi urieşi, care au coborît în inima pământului, au dat peste zâna aurului, care înfricoşată, fugind a luat cu ea tot metalul preţios. Urmărită, s'a rugat Maicii Preciste să o prefacă în găină ca să-şi poată ascunde bogăţia. Dar urieşii — pentrucă de aici puteau străpunge cu privirea munţii, în patru zări — nu s'au mai clintit. Zâna, de teamă să nu-şi trădeze comoara, a stat neclintită veacuri dearândul, până când a împietrit.

DRUMURI ŞI CARARI

Patru judeţe îşi dau mâna frăţeşte, ţucându-se la poalele muntelui Găina: Turda, Alba, Cluj şi Bihor.

Vizitatorii se scurg spre *Târgul de fete,* din cele tuspatru puncte cardinale. Dar calea cea mai pitorească şi mai accesibilă, pentru toţi amatorii din inima ţării, e fără îndoială, drumul care duce dela Turda, prin Câmpeni, la Vidra de sus.

Gara Turda, o clădire veche şi urîtă, împresurată de cazanele lui Satan, în care se prăjesc bolovani de var şi ciment, îşi are totuşi sufletul ei, îndrăgostiţii ei, ce ies în întâmpinarea trenurilor, — aşa de rare, — cu pită şi sare, privind melancolic pe cei ce sosesc şi pleacă spre cetatea cu smei a Munţilor Apuseni.

Interpelaţi, dau cu entuziasm lămuriri, vizitatorilor nelămuriţi, despre Cheia Turzii, care-şi deschide la orizont gura de prăpastie, ca într'o stampă veche, — despre Colţul Trăscăului, etc.

Dar nu-i mult timp de gândit, căci dincolo de linia îngustă, un tren liliputan, „Mocăniţa" cum au poreclit-o cetăţenii târgului, — în care s'a rupt carul cu proşti, — cu compartimente ca nişte cutii de conserve, pufăe cătrănită de neastâmpăr.

Un şuerat scurt şi o smucitură care-ţi pune la grea încercare rezistenţa şi sângele rece, anticipă o plecare hodorogită dar plină de poezie.

Astfel, între moţi şi mulţi, mulţi saşi şi elevi de liceu, drumul se scurge timp de cinci ore, de mână cu Arieşul, când prăpăstios, când căţărându-se după stânci. Câte un binevoitor îţi atrage atenţia asupra stejarului care nu-şi leapădă frunzele verzi, nici chiar în timp de iarnă şi sub care împăratul Francisc Iosif, a prânzit în aşteptarea lui Iancu. Altul ne completează itinerariul cu noui amănunte, ţinând morţiş să ne desvolte teoria drumurilor latine, a băişagurilor romane, neuitând să ne ilustreze importanţa satului Bistra, unde s'a născut Mitropolitul Blajului, Petru Pavel Aron, la moartea căruia săvârşitu-s'au minuni, şi nefericitul Nicodim Ganea, compozitorul internat în ospiciul de alienaţi dela Râul Vadului de lângă Sibiu.

Cobori în gara Câmpeni. Târguşorul acesta pitoresc musteşte de vizitatori. Camioane, curse ocazionale, sunt pregătite să-şi ia calea spre Vidra. Drumul de aici până la Găina, e mai mult decât pitoresc. Dealul Melcilor, Cascada, casa lui *Avram Iancu,* munţii şi golaşul Găina te cuceresc.

In Vidra, la poalele Găinii, corturi improvizate pe gingia Arieşului, un mare podiu, acoperit cu frunză şi un bufet primitiv, dar practic, te îmbie. Muzica poporenilor, vestită în împrejurimi, compusă numai din clarinete, desleagă inimele, aţâţă amintirile şi „ţopăitele" se pornesc. Lumea uită şi joacă. Se face ora două din noapte şi ca prin minune, jocul se sparge. Mulţimea aleargă, se târgue cu moţii, să închirieze cai pentru suiş. Cei mai ta

Familie de Moţi

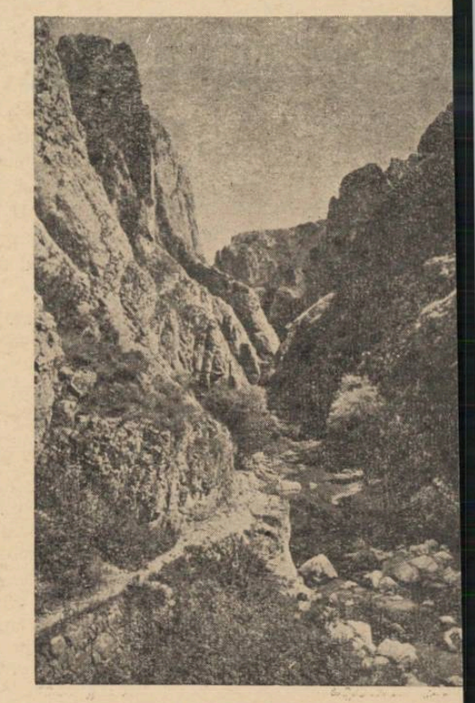

Cheile Turdei

de înger o pornesc pe jos cu munte în piept şi luna la carâmb. Prin pădu se întâlnesc pâlcuri cu pâlcuri, se ad nă chiuind. E o dăruire mare şi o inv taţie la haiducie.

Când ajungi sus, zorii muşcă d noapte. De pe pisc, soarele ţi se ara cât un fund de ciubăr. E momentul s prem. In clipa aceasta, orizontul şi-pierdut limitele. Vezi în inima ţăr până în Carpaţi. O clipă numai, că îndată soarele îmbracă totul după a ceea, într'o ceaţă uşoară şi misterioas La poale, şuvoaie de oameni urcă, urc fără să le mai dai de capăt. Vin bih renii, dinspre soare apune, cu sarice pe umeri, ca nişte arhangheli. Urcă a băcenii sprinteni şi mureşenii bălan dela răsărit de soare, vin într'un cor d costume şi inimă românească, ca niş curcubee aruncate peste ţară. Tot aces potop de cosânzene şi feţi frumoşi, primit de moaţele din Vidra, cu u flanc de tulnice, într'o melodie mar ca o simfonie de catedrală.

Tulnicul care exprimă dorul drago stei, al pericolului, al melancoliei şi a tristeţei, ridică cel mai pur prinos d laudă şi mulţumire.

IDILE ŞI „IDILE" CARE NU-S IDILE

Ca o reminiscenţă a târgului de er fiecare flăcău îşi are drăguţa lui, că reea îi cumpără mărgele, îi oferă cer cei, panglici şi o învârtită turbată.

„Domnii" care s'au săturat de cutree rat şetrile şi de vizitat târgul, tolăniţ pe iarba dela geana pădurii, desfac me rindea. Infulecă, cinstesc cu plosca ra chiul, se pupă şi se împroaşcă fără jenă cu epitete, ce s'ar vrea desbărate d prejudecăţi.

Dar în graba lor de a imita ţăranul uită totuşi pudoarea acestuia. Se des part perechi, perechi, înfundându-s în inima pădurii, într'o rătăcire căutată N'au venit doară cu gândul aventuri în minte? O osteneală atât de mare trebue plătită. Şi de aceea poate ve descoperi în fiecare tufă, în fiecar frunzar, două inimi şi o bătae.

PLEDOARIE PENTRU OBRAZUL TÂRGULUI DE FETE

Intr'adevăr, cu tot pitorescul lui, cu toate reclamele şi elogiile care i s'au adus, *Târgul de fete,* aşa cum se desfăşoară azi, rămâne o simplă serbare câmpenească, pentru care străduaniile neobişnuite, ca să participi la el, nu sunt suficient răsplătite, acelora cari lunecând pe lângă poezie, visează numai senzaţionalul.

Am pledat şi am invitat la târg, ca fiu de moţ, fie în reportaje, fie în poezie, pe toată lumea. Dar n'am uitat să previn.

Repet aici ,câteva propuneri pentru salvarea acestui străvechi obicei. Trec peste cea mai arzătoare problemă, *drumul.* Ştiu că vor trece mulţi ani încă, până când se va dumeri cineva, că e mai mult decât necesar să se sape un drum, care să înlesnească urcuşul până în vârf. Şi iarăşi nu pot admite, că o cabană care să adăpostească pe cei ce ţin să cineze cu stelele şi cerul, în ajunul târgului, sus pe munte, e o utopie. Se impune construirea acestei cabane, cu atât mai mult, cu cât în Munţii Apuseni le putem număra pe degete.

Dar poate că ceeace nu trebue să lipsească dela acest *târg, e tradiţionala nuntă.* Cum nu şi-a dat seama până acum „Astra" despre acest deziderat? Să nădăjduim că *Serviciul social* se va sesiza. Şi totuşi, pentru a nu le pune toate în cârca Statului, prezentăm o altă sugestie. La poalele Găinei sunt patru judeţe care se înfrăţesc. După noua orânduială, trei ţinuturi (Mureş, Someş şi Timiş) ţin cu umărul masivul Găinei. Dacă fiecare ţinut ar organiza pe târg numai câte două perechi de miri, pe care să le nuntească, după străvechea legendă, nu s'ar reîncetăţeni oare un obicei care a dat faimă cu alură internaţională, acestui târg de fete?

Trei ţinuturi, naşe a şase perechi de miri şi mirese, convinse să-şi amâne cununia pentru târg, iată o ocazie de prasnic care ar reabilita o tradiţie şi ar răsplăti curiozitatea celor ce vin de peste mări şi ţări, anume să guste din faima unui târg de eri, azi, decăzut.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T. T. Nr. 24464-939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 32
SAMBATA 12 August 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII"

Vară

Ierburi și liniște, pentru odihnă
Ochiului și-auzului, în jur.
Pădurea, — biserică de tihnă,
Cerul, — biserică largă de azur.

Copacii sunt niște frați care cântă
Bucuria că ne văd alături,
Pe noi pe care iarna ne 'nspăimântă,
Cu limpezimea rece dim omături...

A fost un fără-de-amintire-vis
Suferința verdelui ascuns.
Acum, când porțile verii s'au deschis.
Nu se pot bucura îndeajuns.

Cântați, gâze pierdute
Prin firicelele ierbii fragede !
Cântecul vostru trage de
Clopotele sufletului, nevăzute...

Peste o zi nu veți mai cânta,
Mâine 'ndemnătorul nu va mai fi,
Și, poate — o Noapte ne va cerceta,
După care nu se va mai naște zi...

ȘTEFAN STANESCU

Poésie pas morte!

de ION BIBERI

Experiența pe care am făcut-o în primăvară în tovărășia scriitorilor grupați în jurul „Universului literar", cu prilejul ultimei ședători ținute la Craiova, ne-a părut a avea un tâlc deosebit, depășind hotarele unei regiuni și al unui moment, pentru a vădi însăși legăturile ce unesc marele public cu poesia și, în genere, cu viața literară.

De câțiva ani ni se semnalează cu insistență dăinuirea îngrijorătoare a unei „crize a cărții". Editorii și scriitorii afirmă că nu se citește, că marele public, solicitat de alte nevoi, a pierdut obișnuința lecturii și nevoia răgazului spiritual prin mijlocirea cărții; librarii, de altă parte, confirmă puținul interes pe care lectorul mijlociu îl are pentru volumul de poezie. Dacă, se afirmă în deobște, romanele și cărțile de doctrină politică sau tratând probleme cu conținut social au ecou imediat în massa mare a cititorilor, poezia și esseul sunt din ce în ce mai puțin cercetate.

Este această observație formularea unei realități obiective, a unei îndepărtări reale a cititorilor față de poezie, a unei incuriozități desăvârșite față de ritmul și imaginea poetului ?

Până la participarea noastră la ședătoarea dela Craiova eram înclinați de a o crede. Asistarea la câteva ședători literare, acum câțiva ani, ne întărise de altminteri în această convingere. Fusesem de față la ședințe publice în care comuniunea între scriitor și public nu se făcuse. Era din vina scriitorilor care în alegerea textelor sau poemelor fuseseră călăuziți de principiul unui estetism rafinat și ermetic, sau era în cauză carența și lipsa de vibrare a unui public neîndestulător format? Nu putusem preciza, dar rămăsesem cu impresia unor ședințe convenționale, în care lecturile erau făcute mașinal, aproape din obligație, și în care ascultarea fusese politicoasă, atentă și rece. Urmase apoi o despărțire în care fiecare plecase așa cum venise, neîmbogățit și neimpresionat, purtând cu sine amintirea unei ședințe convenționale.

Ședința la care am asistat la Craiova și în care întovărășiam pentru prima oară pe colegii dela „Universul literar", avea să ne reveleze o altă situație: poeți, care la apariția lor pe scenă stabileau în sală o comuniune spirituală desăvârșită prin mijlocirea muzicii și imaginii; o sală care participa efectiv și entuziast la spovedania poetului subliniind sfârșitul poemelor cu aplauze și obligând pe poeți să revină pe scenă pentru a relua recitarea; o curiozitate deschisă a publicului care se adapta cu ușurință perindării de manifestări literare, dela expunerea teoretică a conferinței la lirismul direct, dela proza poetică la acidularea epigramei, și dela proza viguroasă cu substrat folkloric la schița umoristică. Nici unul dintre scriitorii care s'au prezentat în fața acestui public înțelegător și cu o întinsă vibrare emoțională nu a citit în fața unui auditor distrat. Nimic nu obosise auditorul : nici programul prea încărcat, nici durata ședătorii, prelungită peste orele prevăzute. Iar la ieșirea din sală, scriitorii au fost întâmpinați de mulțimea entuziastă. Era ceva spontan și sincer, nepregătit, tineresc.

Dar nu eram al capătul experienței. Câteva ore mai târziu, vizitând pe unul din foștii noștri profesori care ținuse să cinstească cu prezența lui ședătoarea noastră, am fost prezentat fetei profesorului, o elevă în clasa ultimă a liceului. Văzându-ne singur, tânăra fată își arată dezamăgirea. Se aștepta să vadă pe poeți. Vorbind despre poeți, a dat cuvântului o întonare, în acelaș timp entuziastă și respectuoasă. Am înțeles atunci prestigiul de care poetul se bucură într'o anumită categorie de cititori. El apărea ca o ființă de execuție, un profet sau un vizionar, impunând printr'o simțire nouă și prin putința de înjghebare a unei muzici noi.

Priveam în timpul acestei scurte vizite, încăperea de reculegere și meditație a fostului meu dascăl, cu biroul încărcat de cărți noi, cu biblioteca masivă, cu atmosfera de liniște din jur. Pretutindeni, în acest oraș am întâlnit aceiaș viață spirituală afirmată, aceiaș dragoste de carte, dar mai ales, aceiaș admirație pentru poeți și poezie. Există deci în România, fără nici o putință de îndoială, un public cititor deschis tuturor experiențelor literare și urmărind cu pasiune toate manifestările spirituale ale noilor generații de scriitori. Aceștia din urmă pot fi siguri că sunt citiți de o elită de cărturari, care știe să le prețuiască și eforturile și noutatea. Impotriva

(Urmare în pag. 7-a)

G. Petrașcu — Pe lângă mare

Cu privire la
Aloysius Bertrand

de SIMION STOLNICU

Numele acestui autor al cărui volum de poeme în proză „Gaspar de la nuit" a apărut prin 1841, cu o prefață a lui Sainte-Beuve, revenea destul de des în critica noastră literară de acum 5—6 ani. Asta cu prilejul desbaterilor în jurul poeziei moderniste.

Aloysius Bertrand a putut fi alăturat prin fantezia lui oarecum deșuchiată și prin nefericire cu Gérard de Nerval. Amândoi sunt un fel de prepelicari himerici cari presimt, adulmecă ținuturile imateriale, dincolo de apele acherontee ale unei noui poezii.

Dar acest delicios poet al lui „Gaspar", anticipator printr'o simplă aluzie poate, al acelor „limbes" înalte reședințe ale substanțelor, nu-i un autor prea citit.

Să dai mult cu multul și nu-l afli în librăriile bucureștene... Un poet de valiză diplomatică...

Am avut o satisfacție de răsbunare găsindu-i, astăvară, cartea expusă în toate vitrinele librarilor dela Dijon. Din păcate, satisfacția nu putea fi întreagă pentru un amator de poezie fiindcă vioii cetățeni ai acestui oraș putred de evocație aveau și un scop terestru :

Bertrand, autor dijonez „cel puțin prin adopțiune" cum afirmă Thibaudet, face parte dintre scriitorii buni și pentru a stimula turismul în districtul Côte-d'Or căruia a știut să-i evoce neasemuitele frumuseți artistice ale vremurilor medievale.

L-am găsit acolo, în frunte, alături ea de Huysmans.

Apropiere de vitrină, firește, avand la bază același interes. Totuși o apropiere fericită. Atat unul cat și celălalt se ocupă de vestita Chartreuse de Champmol unde au fost îngropați câțiva duci, începând cu Filip Îndrasnețul care a și fondat-o în anul 1383.

Huysmans studiază nepărtinitor monumentul proiețiilor din grădina acestei biserici. Ajunge să ne convingă de superioritatea sculptorului Claus Sluter fără a ne lăsa cât de puțin impresia unui critic de artă ci a unui literat deplin.

Insă Bertrand, se îngrijește mai mult de restaurarea poetică a bogatei biserici, amputată, învinsă de muchea Revoluției. Aceasta distrusese totul : lemnăria de Irlanda, covoarele lucrate 'n fir de aur, perdelele din ștofe de Cypru și Damasc, capelele ambulante cu figurine de ivoriu....

Bertrand rămâne poetul elegiac al grozavei măturări iconoclaste. Un frate al lui s'ar putea ivi astăzi în Spania lui Franco.

In seria unor asemenea profanări se înscrie și fapta unui farmacist din acelaș timp al Revoluției care a dat jos, cu ciocanul, toate figurile de sfinți și îngeri din portalul imens al celeilalte poaoabe a Dijonului „Notre Dame de Bon Espoir".

Dupăcum se știe, atari sculpturi în piatră nu se desprind ușor ca niște cuiburi de rîndunică și aici trebuie admirată vitejia apoticarului „estet".

... Gasparul nopții este dar o stafie a secolului 19 care se plimbă dealungul tristelor vestigii dijoneze cu torța lirismului.

Își odihnește fruntea pe acele cioburi de perniță de sub capetele funerarelor statui ale prinților. Se trezește 'n interioarele acestora drapate 'n aur violet.

Toată lumea isteață și măiastră a Burgundiei unde tapiseriile păstrează roșul caracteristic, trecut printr'o „ușoară 'nvinețire" a vinurilor locului, a fost fericirea vieții lui Aloysius Bertrand.

Un romantic bineînțeles. A dovedi romantismul unui scriitor, ține prea mult de ardoarea dascălilor. Ne vom mulțumi că remarcăm faptul că un Victor Hugo avea nevoie să emigreze în peninsula lui Ruy Blas spre a găsi contrastele de culoare inerente sufletului romantic.

Aloysius Bertrand le-a aflat în evocație, dar în limitele lumii franceze de pe malurile Saonei în patria lui Bossuet și a subtilului Rameau.

... Cine poate uita clarul dimineților dijoneze, când lumina de vară înbăiază frunzișul fraged și, simultan, măreția cioturoasă a domurilor bătrîne de câte 7-800 ani!... Clipele când se confundă prospețimea dela Dumnezeu cu aceea a marei arte din timpuri sub negreala criptogamelor. Sentimentul acesta e foarte frequent în „Gaspar".

Talentul de pictor al detaliului îl apropie de flamanzi, dar poate și de maeștrii spanioli, în ai căror arbori „fructele sunt blazoane" cum scria deunăzi un critic francez cu prilejul expoziției dela Geneva cuprinzând tablourile refugiate dela Prado.

Lucrătura migăloasă, lumina gradată ușor ca prin lentile de ceară asupra fiecărui obiect, maniera asta muzicală, flamandă, o găsim și la Huysmans.

Cestălalt tovarăș de plimbare la Dijon e stăpânit însă, totodată, de nu știu ce înclinare pentru heraldică, în beția amănuntului.

(Urmare în pag. 7-a)

Sinteză de spirit și de viață
— Reconstituire cronologică —

de NICOLAE ROȘU

20 DECEMVRIE 1849: pe o Psaltire cu foile îngălbenite de vremi, Gh. Eminovici tatăl poetului, notează : „Astăzi, 20 Decemvrie anul 1849, la patru ceasuri și cincisprezece minute europienești, s'au născut fiul nostru Mihai".

Natura, codrul, dealurile Moldovei, diminețele vaporoase, crepusculul melancolic, viața de țară cu al ei farmec patriarhal, povestirile bătrânilor, legendele și basmele, torc firul de aur și himere al primei copilării ; cronicile bătrâne și literele chirilice învățate din ceasloavele tatălui său, înmugurese magia graiului românesc. Anii copilăriei la Ipotești.

1858 TOAMNA — 1860 : elev la școala greco-orientală, National-Haupt-Schule din Cernăuți, locuind la Arune Pumnul. Silință la învățătură, cu deosebire la limba română și germană. Prima fugă dela școală către Ipoteștii năzuințelor romantice. Toamna 1800, tatăl său îl înscrie la K. K. Ober-Gymnasium la Cernăuți. Este găzduit la Nicolae Dzierzieck. Apreciat ca povestitor între școlari, fire blândă și tainică. Nu învață la matematici : „N'ajunsesem nici la vârsta de douăzeci de ani să știu tabla pitagoreică", — va spune el mai târziu. Pasionat de istorie, mitologie, de cărți bătrâne, și poate chiar de istoria latinească a limbei române, smălțuită de ingenioasa fantezie a grămăticilor ardeleni. Prețuit de Neugebauer, prof. de istorie și iubit de Arune Pumnul.

1862, PRIMĂVARA : fuge dela școală, străbate pe jos drumul până la Mihăileni, trece clandestin granița, și după o cale lungă și istovitoare călcată cu piciorul, ajunge la Ipotești. Prins de tatăl său și dojenit cu asprime, este dus cu dea-sila la Cernăuți dar rămâne repetent.

1863 : șters din cataloage la 16 Aprilie. Vara la Ipotești, la învățătură particulară, dar mai cu seamă pasionat de lecturi, hălăduind prin codri și doinind dorul basmelor strămoșești. I se respinge cererea de a obține o bursă la liceul din Botoșani.

1864 : din nou la Cernăuți. Trupa Fani Tardini dă o serie de spectacole dramatice. Mihai Eminescu este nelipsit, cu bilete obținute dela I. G. Sbiera. Pleacă trupa, dispare și Eminescu din Cernăuți. Rătăcește pela Botoșani, Brașov, pe urmele și poate chiar în tovărășia trupei de actori. Când la Cernăuți, când cu trupa, când la Ipotești, apoi copist la tribunalul din Botoșani. Hoinar prin neștiute locuri, dar obține certificatul de cl. III. Astfel se încheie anul 1865.

1866 : primele poezii.

12 IANUARIE 1866 : moartea lui Arune Pumnul. M. Eminescu scrie poezia „La moartea lui Aron Pumnul", și publică pentru prima oară stanțele închinate magistrului său.

25 FEBRUARIE 1866 : publică în revista „Familia" a lui Iosif Vulcan poezia „De-aș avea...".

Iosif Vulcan îi schimbă numele din Eminovici în Eminescu. Părăsește Cernăuții, scrie poezia „La Bucovina", pleacă la Blaj la studii. Acolo ,bătrânii îl fermecau cu povestirile lor inspirate de duhul folclorului, tinerii camarazi îl iubeau și îl stimau. Vreme de bogăție poetică, de studii temeinice în bibliotecă, de prietenii devotate.

1867—1868 : la București, apoi întâlnire cu Iorgu Caragiale la Giurgiu, unde culcat în fân, într'un grajd, citea pe Schiller. Sufler la trupa lui Pascali, sufler la Teatrul Național. Viață de boem, cu privațiuni lesne de suportat și cu irizări de idealism romantic. Dragoste cu actrița Eufrosina Popescu. Actor în interpretarea ciobanului din Răzvan și Vidra.

1869: studii de folclor; turneu prin țară cu trupa Pascali. Ajuns la Botoșani este descoperit de tatăl său și adus iarăși la Ipotești. Dar tânărul Eminescu avea 20 ani, și prin ce mijloace s'ar mai fi putut înlănțui în jurul lui tutela părintească? Toamna este trimis de tatăl său la studii la Viena.

1869 LA VIENA : studii de filosofie, drept și chiar auditor al cursurilor de medicină legală. Filosofia antică și modernă, filosofia indiană îl preocupă cu deosebire. Prietenie cu Ion Slavici. Se încheagă personalitatea poetului și a gânditorului.

1870 : Iacob Negruzzi primește la Iași poezia lui Mihail Eminescu „Venere și Madonă". Titu Maiorescu o citește la „Junimea" și membrii societății în frunte cu Vasile Pogor omagiază un mare poet încă necunoscut. La 15 Aprilie apare în „Convorbiri Literare". Apoi „Epigonii". Corespondență cu Iacob Negruzzi, apoi amiciție cu el la Viena.

15 AUGUST 1870 : se împlineau 400 ani dela întemeierea Manăstirii Putna. Ion Slavici și Mihail Eminescu organizează slăvirea luminatului Voevod. Manifestări naționaliste, articole și conferințe în cercul studențesc dela „Romania Junâ". Războiul franco-german întrerupe planurile de sărbătorire, Slavici pleacă la manevre și Eminescu la Ipotești dar, la

15 AUGUST 1871 : are loc la Putna sărbătorirea proectată și făurirea idealului de apoteozare a trecutului istoric. Ciocniri cu poliția și concurență cu evreii, apoi Congresul. Se înfiripă relațiunile cu junimiștii : Titu Maiorescu, Vasile Pogor, A. D. Xenopol, Samson Bodnărescu.

IARNA 1871—72 : din nou la studii la Viena.

1872 : prietenie și dragoste cerebrală cu Veronica Micle.

Apoi la Iași, la „Junimea". Primire vrednică de dimensiunile spirituale ale poetului. Citește romanul „Sărmanul Dionis", care apare în „Convorbiri Literare". Deasemeni „Egipetul" și „Cugetările sărmanului Dionis". Faima și autoritatea poetului se consacrase.

1872—1874 : student la Berlin. Studii de istorie, filosofie și logică. Prietenia cu Titu Maiorescu. Este ajutat de acesta și i se propune o catedră de filosofie la Universitatea din Iași. — Iubire carnală cu Veronica Micle. Mângâieri demonice și puritâți angelice.

1874 TOAMNA : la Iași. Director al Bibliotecii centrale numit de Titu Maiorescu, atunci ministru de instrucțiune. Prietenie strânsă cu Vasile Pogor și Samson Bodnărescu. Hoinăreli prin mahalalele și înconjurimile Iașului. Legături spirituale cu Vasile Conta și Lambrior. Lector oficial al Junimii după plecarea lui Titu Maiorescu la București. Neînțeles de „caracudă", iubit și stimat de ceilalți. Publică poezia „Împărat și Proletar".

(Urmare în pag. 6-a)

Chin și har

Tămăduitoarele margini de slavă,
Trec fără leac prin zarea mea bolnavă.
Privirile preling peste stinse-aurori
O lumină veștedă de palizi sorî.

Gândul pâlpâie lângă imagini neînchegate
Ca un duh de ape peste himere înnecate.
Va mai zări prin ceață — când s'o 'nălța, liană —
Pe străvezia și chinuitoarea Fata-Morgană ?

Doar melodiile ei stranii, ecouri de abis,
Ajung până la îndureratul, neînțelesul vis
Ce tânjește uitat lângă margini de slavă,
Sorbind adânc din dumnezeiasca otravă.

AUREL CHIRESCU

(Urmare în pag. 7-a)

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Sublimarea folclorului

In poezie, imaginile stăpânesc cu drepturile unei întâietăți întemeiate pe natura creatoare a limbagiului. Ceeace *se numește* pentru prima oară în grai, ceea ce capătă *la început* existență prin sonoritate și materie concretă, este poezie. Noi nu cunoaștem însă clipa când s'a spus întâia dată câmpiilor câmpii, frunzelor frunze, cerului albastru, cer albastru, etc.

Graiul nu-l născocim fiecare de la început, ci îl moștenim. In graiul moștenit iar nu creat, imaginile își păstrează însă cu greu vechea lor stăpânire, ca niște proprietari demodați, fără autoritatea de a-și impune prestigiul primordial. In vorbirea cotidiană am uitat cu desăvârșire reverența ce se cuvine unor cuvinte ca „pom", „apă", „piatră", „sânge", „pământ", „stea", etc. Nimic deosebit nu semnifică nici altele ca „fecioară", „înger", „mamă" „părinte", „ființă", „Dumnezu", etc., etc.

Deaceea, a spune că imaginile constituesc trupul poeziei, de fapt nu are un sens viu. Se pot întâlni cât de numeroase cuvinte-imagini versificate ingenios, fără ca ele să organizeze poezia, fără a fi poezie. Dece?

Cum se explică neputința imaginilor de a structura poezia, deși ca fenomenalitate, ele sunt indiscutabil obiectul concret al poeziei? Răspunsul se află în legea primordialității: nu isbutesc să organizeze poezia acele imagini cari nu se nasc, întâia oară. în graiul poetic, în momentul când au fost spuse! Când n'au în ele substanța aurorală, de început, a lumii ce se creiază, spontană și euforică! Orice poet adevărat tinde spre o viziune aurorală, primordială a unui cosmos plăsmuit de el, întâia oară. Cum se vor creia însă întâia oară, cuvinte care au mai fost creiate? Ce înseamnă a numi întâia oară un lucru din lumea fenomenală sau din cea interioară? Se va putea spune „frunzei" altfel decât „frunză", „suferinței" altfel decât „suferință"? Nu! „Frunza" va fi tot „frunză" iar „suferința" tot „suferință", iar ceeace va căpăta trup existențial întâia oară vor fi sensurile, semnificațiile cari vor întâlni aceste cuvinte și le vor face noi, primordiale. Fiindcă imaginile, și chiar conceptele nu sunt, în stadiul lor actual, din limbaj, decât semne, care anunță ceva, care poartă o legătură de la noi spre univers sau dinspre univers spre noi. In ce constă acest tâlc al semnelor, se știe prea puțin! El a fost cunoscut de cine a creiat întâia dată limbajul, — poporul, neamul, care păstrează dealtminteri, în graiul său, prospețimea aurorală a vorbelor. In folclor graiul reprezintă semne, a căror semnificație se menține vie și operantă. Aici cuvintele sunt semne pe care cel care le pronunță, le spune ca pentru întâia oară, fiindcă este străbătut de intenția lor și trăește sub eficiența lor magică. Vorbirea folclorică este un ritual de intrare în cosmos, și totdeodată de supunere a acestuia, de îmblânzire și de unificare reală. In definiția pe care am dat-o aici poeziei, am asimilat ritmul, sonoritățile, armonia, și chiar funcția metaforică unui ritual magic de consolidare cosmică, de unificare a realului universal. Am sprijinit această definiție pe estetica teoretică a d-lui Lucian Blaga, ca și pe creația lui poetică. Am extras apoi din producția lirică a poetului un criteriu de cercetare a poeziei tinere de azi. Ne aflăm acum în fața constatării că poezia nouă de care ne ocupăm, a căzut într'un metaforism abuziv, căruia trebue să-i opunem o lege a creației în stare și de a explica mecanismul abuzului și de a-l înlătura. Este legea echilibrului, în poezie, dintre cuvinte luate ca simple semne și dintre semnificația lor. Abuzul constă în călcarea acestui echilibru.

In poezie cuvintele au deci o dublă funcție: a limbajului cotidian, și a semnificației analogice. Poetul urmărește semnificația analogică, dar n'are dreptul să înlăture înțelesul conceptual al cuvintelor. Acesta rămâne intact, spre a servi ca mijloc de transmitere, ca o unealtă în ceremonia liturgică. Numai că, acelaș cuvânt, în forma lui lexicală și sintactică normală, poartă o încărcătură magică, pe care spiritul alunecă spre cosmos sau se întoarce din cosmos.

Aparent, în poezie, cuvintele nu înfățișează nimic deosebit; ele nu sunt uneori nici măcar metafore:

Trece lebăda pe ape
Intre trestii să se culce —
Fie-ți îngerii aproape,
Somnul dulce!

Cuvinte uzuale, fără aparență specială, dar a căror excepțională misiune este eviedntă, totuși. Ele au o profundă încărcătură analogică; „lebăda", „apa", „trestiile", „îngerii" și „somnul" stau aici în relația magică, de ritual. Somnul este o stihie cosmică, și la întemeierea lui prezidează îngerii cunoscători ai misterului, ca și elementele, etc.

Semnificația așa dar nu se află în metaforă, și nici nu cere stâlcirea sensului conceptual al cuvintelor, surpând astfel echilibrul. D. Lucian Blaga arată limpede: „Cât privește metaforismul, amintim cititorilor, că prin acest cuvânt nu înțelegem numai metafora propriu zisă.... Izbânzile poeziei nu se datoresc exclusiv „imaginilor" și „metaforei propriu zise". Poezia poate să facă loc elementelor conceptuale într'o măsură mai mare chiar de cât s'ar crede. Observația o subliniem știind că ea nu se ciocnește catastrofal cu afirmația de mai înainte, că relevările artei înfloresc pe un plan de intuiție. Intr'adevăr, printre mijloacele poeziei se enumără cu toată dreptatea nu numai imaginea, ci și „cuvântul". In poezie, însuși corpul sensibil al cuvântului devine element constitutiv, prin sonoritatea, ritmul, așezarea și structura sa concretă. In poezie, „cuvântul" pentru sine, cu vocalele și consonantele sale, este un corp mistic ca o biserică. Conceptualitatea limbajului e compensată prin „corpul" cuvântului, de unde urmează că poezia, în ciuda nucleelor conceptuale, dobândește o plenitudine intuitivă, neștirbită și o funcție metaforică, datorită substanței sale sonore ca atare" *(Artă iș valoare, pag. 78).*

In altă aprte a sistematizării sale estetice, d. Lucian Blaga, studiind polaritățile operei de artă ,fixează ca lege: „Valoros" e totdeauna numai dozajul polar, dar niciodată structura unică sau elementul pur". (pag. 129). Așa dar, în poezie. este necesar un dozaj de echilibru al semnelor ca notiuni, — si al substanței lor semnificative. Nici numai cuvinte „abstracte", degradate, nici numai o năzuință oarbă de a comunica un complex semnificativ, adesea abia bănuit sau visat suprarealistic. Onirismul suprarealist s'a dovedit de mult a fi o isteață erezie, ca metodă de creație, și a fost la vreme, depășit. Deaceea în cercetarea noastră nu ne-am oprit la suprarealism, resursele lirismului tânăr de care ne ocupăm, găsindu-le într'un ogor mai mănos de gândire poetică.

In sprijinul tezei nosatre, susținute pe temeiul esteticei d-lui Lucian Blaga, vom aduce argumente și din recent apăruta: „Introduction à la poésie française", de Thierry Maulnier, neoprindu-ne de a ne exprima satisfacția că a fost formulat mai dinainte, la noi, un punct de vedere căruia scriitorul francez îi dă o circulație europeană. In *Introducerea* d-lui Maulnier, despre care a apărut recenzia în „Nouvelles littéraires" deabia săptămâna trecută, întâlnim aceeaș definiție a poeziei, dată în studiul nostru de substanță românească, cu mult înainte: „La mission propre de la poésie est d'offrir au plus solide du langage et au plus mystéireux du monde le lieu d'une miraculeuse „coïncidence", și „Or, il n'y a rien qui soit plus certainement dans la nature de la poésie que cet effort vers un mystère indifférent ou rebelle à nos autres activités", sau: „La poésie concentre l'esprit au plus haut de sa vigilance pour une minute de possession des secrets de l'univers. Elle n'est point prière, mais création; événement non point mystique, mai magique".

Cunoscând lucrarea d-lui Thierry Maulnier deabia la redactarea acestui al nouălea capitol al studiului nostru întocmit pe baza unui material românesc, să ne fie deci îngăduit să credem cel puțin în oportunitatea punctuliu nostru de vedere. Este cazul să ne întrebăm, ce răsunet ar fi avut „Artă și valoare" dacă s'ar fi tipărit la Paris? Socotim deci studiul d-lui Maulnier ca bine venit spre a ne întări atitudnea teoretică, și alături de argumentul d-lui Lucian Blaga, vom lua unul asemănător din *Introduction*, spre a arăta în ce sens metaforismul devine abuziv: „Le poète cesse d'être poète à l'instant ou il sacrifie délibérément le pouvoir du verbe poétique à la seule signification usuelle du langage ou, inversement, la signfication usuelle du langage à ce magique pouvoir. Il n'y a langage poétique que là ou la chair miraculeuse du monde se *figure* dans la dure substance de l'oeuvre, ou le verbe prend possession du monde au delà de la maigre puissance de signifier. Enfermé délibérément dans l'univers logique ou dans l'univers magique, le poète cesse d'être poète, il compose des alexandrins d'école ou des incantations de sorcier. Nous avons admis qu'il n'ya d'oeuvre d'art que là ou il y a coïncidence de lois et de composition de substances hétérogènes; il n'y a de poésie que dans la combinaison et le dépassement des pouvoirs antagonistes du langage. Le poète qui cède à l'une ou l'autre des deux tentations éternelles, se satisfait de créer de simples combinaisons rythmiques de mots qui s'épuisent dans la seule signification, ou se donne, au contraire, un langage entièrement ductile et docile, fait exploser dans un verbe sans résistance l'univers dont il se croit porteur avec ses blocs errants, ses orages, ses nébuleuses, ce poète méconnait la dignité propre de la poèsie quie est d'être une des formes les plus hautes de la dialéctique humaine, une activité proprement démiurgique, le combat même du cosmos et du verbe" *(op. cit. pag. 15).*

De un alexandrinism românesc nu poate fi vorba în recenta noastră poezie, ci fenomenul constatat de noi a fost tocmai mutarea poeziei din spațiul analizei și al emotivității, în spațiul metafizic al mirării și al misterului. Trecerea s'a făcut cu exclusivitate, nepăzind echilibrul.

Pornind dela stimulentul producției lirice a d-lui Lucian Blaga, efectul a fost o înșelare în ceeace privește natura analogică și abstractă a poeziei, funcția ei magică, ritualistică, și căderea în ceeace am numit „abstractul-degradat". Cum a fost cu putință înșelarea? S'a pierdut din vedere că poezia d-lui Lucian Blaga isvorăște dintr'o gândire magică și că ea nu este altceva decât o sublimare a folklorului, o reabilitare, spre a spune astfel, o reîntegrare a acestuia în suma de semnificații ce o avea în sufletul popular.

Poetul cult are putința de a întoarce folclorului viața sa originară. Viziunea sa magică a cosmosului se așterne firesc peste niște vechi semne ce așteptau doar să li se dea vibrația încărcăturii lor mistice. Sublimarea folclorului este o mare izbândă a poeziei d-lui Lucian Blaga, și ea înalță podișul liric autohton.

Normal este ca de acum încolo să nu se mai utilizeze folklorul nici pastelic, nici ca primitivism rafinat, și cu atât mai puțin ca elocvență culturală. Și nici nu trebue transpus aidoma, în literatură, căzând în păcatul grav al imitației. Folclorul trebue înviat, ca într'o poezie ca aceasta de o solidaritate profundă a elementelor:

Stă în codru fără slavă
mare pasăre bolnavă.
Naltă stă sub cerul mic
și n'o vindecă nimic.
Numai rouă dac'ar bea
cu cenușă scrum de stea.
Se tot uită 'n sus bolnavă
la cea stea peste dumbravă.

(La cumpăna apelor, pag. 70).

Sufletul popular se manifestă prin toate practicile sale de viață: „Misterul divinității e închipuit ca un ce „ascuns", ca un ascuns, care, pentru a se putea arăta, are nevoie de haină, de aparențe. Dumnezeu, invizibilul, pentru a se face văzut, e silit să îmbrace forme și culori. Orice lucru e o manifestare a divinității. Divinitatea nici nu se poate manifesta altfel decât prin lucruri, prin forme, prin detalii concrete, prin pitoresc. Dumnezeu își impune pitorescul ca mod de a se arăta. Pitorescul e deci revelație" *(Spațiul mioritic,* pag. 145).

Pitorescu de care vorbește autorul este al portului țărănesc, al artei ceramice, al sculpturei de la stâlpii caselor și dela troițe, de la unelte și obiecte inflorate, etc. etc. Pretutindeni trebue căutat un Dumnezeu, fiindcă știut este că el se ascunde în orice iese din mâna pioasă a omului care îl dorește. Folclorul cere să fie trecut în spirit, sublimarea lui creiază o viziune vie și trează a lumii. Au înțeles acest fapt tinerii poeți cari dau nopților mâini, timpului sânge și stelelor inimă?

Cronica ideilor

DESPRE EROARE

de MIRCEA MATEESCU

In lucrarea sa, foarte valoroasă, „De l'Erreur"[1]), Victor Brochard observă, cu dreptate, că această problemă este în același timp logică și metafizică.

Logică, pentrucă eroarea provine mai cu seamă din pretențiunea rațiunii omenești, de atâtea ori exprimată în istoria filozofiei, de a cunoaște dialectic întreaga realitate; metafizică, pentrucă eroarea, deopotrivă cu adevărul, are a fi studiată „în sine", identificându-i, pe cât posibil, originea permanentă, din spiritul omenesc.

Cu alte cuvinte, nu este deajuns să afirmăm că eroarea este o privațiune ori o negațiune, vom vedea că această explicațiune dată eroarei suferă serioase critici — dar trebue s'o privim ca pe un fapt pozitiv al gândirii noastre și, oricât ar părea de paradoxal, să îi atribuim o valoare intrinsecă, o certitudine necesară.

A răspunde că este eroare tot ceiace nu rezistă ca adevăr, nu însemnează nimic altceva decât un simplu joc de cuvinte. Și aceasta, nu numai pentrucă nu putem defini o noțiune prin ceiace *ea nu este,* — orice enunțare serioasă având a stabili, ceiace *este* un lucru, nu ceiace *nu este* — dar o atentă analiză a conceptului ne duce la convingerea că eroarea apare, esențial și necesar, pozitiv și metafizic, drept *altceva* decât ne-adevărul.

Va trebui deci să dovedim existența proprie, ca esență metafizică și necesitate logică, a eroarei, pentruca mai apoi să încercăm o definițiune, potrivit elementelor și condițiunilor cari o produc.

O afirmațiune pe care cu greu o poate tăgădui cineva, este aceia că adevărul nu poate fi o stare subiectivă a sufletului. Niciodată nimeni n'a putut pretinde că deține, în exclusivitate și în eternitate, esența adevărului, că ceiace el simte, despre sine sau despre altceva în afară de sine, se poate da drept adevărul nezdruncinat al acelei realități. Brochard scrie undeva în lucrarea sa[2]): „dacă sufletul este sigur, nu este ca suflet al cutăruia, individual și determinat, dar în măsura în care reprezintă un obiect și face parte din absolut".

Prin urmare, anunțând întrebarea: ce este adevărul? va trebui să ținem seama, în răspunsul pe care îl dăm, de aceste caractere primordiale, de obiectivitatea și de vocația absolutistă a adevărului.

In raport cu realitatea, căreia se adresează cognitiv spiritul omului, când vom spune că o cunoștință ce avem despre lume, este *adevărată?* Cum și când vom cunoaște adevărul? Deci, ce este adevărul?

Incepem cu adevărul nu pentruca să procedăm prin eliminare, cum vom vedea că au făcut o mare parte dintre cugetătorii lumii vechi, și mulți dintre moderni. Nu pentruca să conchidem că tot ce n'a fost adevăr, rămâne să fie socotit eroare, încercăm să prindem o definițiune a adevărului. De la început, ni s'a părut că eroarea nu este o simplă negație, o privațiune a adevărului. Insă, stabilind esențial, ce este adevărul, tot esențial — și în raport cu problema cunoștinței, vom putea gândi ce poate fi eroarea, ca element în sine, cu identitate metafizică proprie.

Intrebarea ultimă la care ajunsesem: ce este adevărul — urmează a fi rezolvată în raport cu ideia *certitudinei,* a cunoașterei certe.

Acea cunoștință a noastră (despre realitate) o vom numi adevărată, care este certă.

S'ar părea că am complicat discuția cu o noțiune în plus (certitudinea) în loc să rezolvăm, deadreptul, pe aceia a adevărului. Admițând că adevărul este semnalat de certitudine și eroarea de incertitudine, încă nu am afirmat mare lucru, pentrucă profanul se va întreba, elementar: dar certitudinea ce este, când cunoaștem cu certitudine, cum știm că nu ne înșelăm, că nu suntem în eroare?

In sfârșit, definițiunea de mai sus este incompatibilă chiar cu problema eroarei, pentrucă am spus că eroarea nu se definește prin negație, afirmând că adevărul este certitudine iar eroarea incertitudine n'am spus nimic despre *existența pozitivă* a eroarei, nici n'am explicat-o valabil, metafizicește. Va trebui să arătăm că eroare *este* și ca atare, conferindu-i o „certitudine" și o „valoare" în sine, criteriul incertitudinei este și ilogic și nemetafizic.

Revenim la ipoteza adevărului, încă nerezolvată. Ajunsesem la ipoteza că certitudinea este simptomul obiectiv al adevărului. Și, mai departe, iscoada spiritului, intervenise prompt: când cunoaștem cu *certitudine?*

Este întrebarea cardinală a oricărui sistem de filozofie, la care nu vom răspunde direct, deci fără să aruncăm, mai înainte, o sumară privire critică asupra câtorva doctrine fundamentale, pe care ni le oferă istoria gândirii.

Pentrucă, ceiace i-a apărut cutărui filosof că poate fi certitudine în cunoașterea realității, deci adevăr inatacabil, a fost viu dezmințit și criticat, mai târziu. Este interesant, apoi, de constatat, că unele sisteme vechi, cari păreau definitiv compromise în urma criticelor îndreptățite la care au dat loc — au revenit, sub o nouă formă, la o nouă viață și stimă filozofică, în elaborarea unor cugetători din epoca modernă.

Astfel s'a întâmplat cu doctrina lui Parmenide, atât de asemănătoare, din punctul de vedere al cunoștinței, cu aceia a lui Spinoza. Amândoi acești gânditori, — deși la epoci foarte diferite, deși sistemul celui dintâi a fost viu criticat de Platon, deși înainte de Spinoza, Descartes se pare că a analizat ca nimeni altul problema adevărului și a eroarei — totuși: anticul Parmenide și prekantianul Spinoza se găsesc pe aceiași linie de afirmațiuni, susținând adecvarea desăvârșită dintre rațiunea omului și realitate.

Pentru Parmenide, problema certitudinei, deci implicit aceia a adevărului, capătă o rezolvare simplă, aș zice, despotică și discreționară: omul cunoaște întreaga realitate, și aceasta direct, fără nici un intermediar sau deviațiune spirituală.

Este desigur interesant de constatat că filozofia elenă nu stabilise distincțiunea eu-non-eu, atât de frecventă? de elementară, în discuțiunea modernilor; deși această distincțiune, sub o altă formă, o regăsim, cu mult înainte de gândirea elenă, în Vedele indiene.

Parmenide afirmă: „Ființa (eul) există, Neființa (non-eu) nu există: nu vei putea ieși niciodată din acest raționament".

Înțelegem cât de comod refăcea acest gânditor „unitatea" lumii, înțelegem de ce întreaga atitudine a filozofiei elene, inclusiv gândirea lui Platon — care totuși diferă substanțial de sistemul lui Parmenide — menține credința că „tot ceiace este gândire, există", deci „rațiunea (gândirea) este măsura existenței". Înțelegem, în sfârșit, și susținerea unor Protagoras și Euthydeme că „nimic nu este fals".

Potrivit acestor doctrine, problema eroarei nu se poate pune nici logic, nici metafizic, pentrucă din moment ce rațiunea omului cuprinde și epuizează cognitiv și *cu certitudine,* întreaga existență, nu putem vorbi despre inexistentă; despre neant, ca de o realitate metafizică, pentrucă neantul este singurul domeniu de care rațiunea se dispensează, elementar, și acesta ar aparține eroarei.

Nu există eroare, susține așadar Parmenide, pentrucă toată existența este dată obiectiv, în rațiune. Această realitate existențială o cunoaștem deadreptul, Spinoza atribue omului atributul demiurgic, încă mai cu tărie de cât Parmenide. Intre divinitate și rațiunea omului n'ar mai exista nici o diferență de substanță ori de licență.

Ambele, pot cunoaște obiectul *nemediat,* îl au în „suprema ratio".

Este ușor de infirmat doctrina lui Parmenide, deci a proba existența pozitivă a non-eului, și, implicit, a eroarei. Iată raționamentul lui Brochard: „dacă eul (ființa) posedă gîndirea, el are viață; dacă are viață, are un suflet; dacă are un suflet, este în mișcare. Deci lumea este existență vie, mișcătoare, eul este mobil"[3]).

Și atunci, dacă totul este mișcare, cum este posibilă știința, care se întemeiază îndeosebi pe starea de repaos? Știința există, starea de repaos există, cel puțin în imaginație și în matematică, deci non-eul există și implicit eroarea.

---

1) Alcan, Paris. Intrebuințăm ediția 3-a, din 1926.

2) Op. cit. pag. 5—6.

3) Op. cit. pag. 23.

Bătrânul

Bătrânul pensionar nu putea înțe-e biletul. Vezi bine, dacă Valentina făcea de cap prin oraș... Și cât îi ase la ureche... Azi, mai mult ca ori nd, parcă bănuia o nenorocire. Dar ndul femeilor tinere...

Bătrânul luă încăodată biletul. Suna sluşit din fiece vorbă, deşi scris din gă, telegrafic: „Veniți repede spital. oaznică nenorocire. Vasile sinucis. arius".

Prin urmare s'o ia încetişor, cu sis-mă, ca pe vremuri la manutanță. Bi-ul e scris de Marius. Pe Marius îl noaște foarte bine, e locotenentul metrescu, camaradul și prietenul lui sile. Acum e rândul lui Vasile. Ce mnezeu!... Dar Vasile e copilul lui, gurul lui copil...

Uruitura unei trăsuri pe caldarâmul ăzii îi opreşte vorba în urechi. A-ncă biletul pe birou, îşi ridică oche-ii pe frunte şi cu paşi mărunți gră-ste la fereastră. Nici vorbă de Va-ntina. E un furgon hodorogit, tre-nd în goana mare. Se întoarce ne-ulțămit şi începe să se plimbe prin aie, cercând să reia firul gâlcevei. odată îşi aminteşte de scrisoare... ar ca un făcut, tocmai când să ur-ască vorba cu sine, intră servitoarea.

— A venit doamna?

Servitoarea e o toantă, răspunde a-poda:

— Vai, domnule... Ce nenorocire!...

— Ce?... se sperie bătrânul. S'a în-mplat doamnei vreun rău?

Servitoarea parcă a înnebunit. Plân-e şi se tânguie:

— Domnul Vasilică... domnul Vasi-că... Vai, săracul de el!...

N'a putut suferi niciodată bocetul meiesc. Doar a fost ostaş, ostaş pe emurile de odinioară... Tare, rezis-nt, neînfricat.

— Ce stai, domnule?... se răstește anta. Aleargă la spital. Poate apuci -l mai săruți odată... E singurul du-itale copil...

Bătrânul o priveşte cu ochi răi. Si-ur, să alerge, să alerge... Uşor de us... ca la înapoiere Valentina să gă-ască casa goală. Atât îi trebue ca s'o la picior. Astea-s învoite... stăpâna servitoarea. Ştiau ei ce ştiau bă-trânii, când îşi legau nevestele cu co-zile de piciorul patului...

Dar azi, afurisitele şi-au tăiat părul. O maşină s'a oprit la poartă.

— Doamna... țipă servitoarea.

In fine!... Totuşi, el o va primi cu răceală, ba chiar cu asprime: Unde te plimbi, doamnă? Uite ce nenorocire s'a întâmplat în lipsa dumitale... şi dumneata n'ai fost la datorie... Să nu mai părăseşti domiciliul conjugal...

Dar gândul sever s'a tras în el, ca un gumilastic tăiat, când nevastă-sa a intrat cu ochii plânşi, cu obrazul dungat de lacrimi.

— Ce nenorocire!... ce nenorocire!... Să mergem... Vino, vino...

In capul mintosului a încolțit alt gând:

— De unde a aflat nenorocirea?

Se supune totuşi ordinului. Calm, grav şi important, îşi ia pardesiul, pălăria tare, mânuşile negre şi bastonul. In maşină îl plictiseşte plânsul femeii. Niciun interes pentru el, soț şi protector, şi atâta durere pentru Vasile. Doar nu i-a fost nici mamă, nici soră, nici măcar rudă... Şi deodată, alt gând:

— Dacă i-a fost amantă?

Bătrânul o priveşte chiorîş. Ii vede pieptul svâcnind de suspine şi lacrimile curgând nestăpânite în două şiroaie lungi.

— Se întâmplă şi blestemății de astea... Erau de aceeaşi vârstă. El băiat frumos; ea, uşernică...

Şi parcă un simțământ de mulță-

mire îi răcoreşte sufletul.

Maşina s'a oprit la spital. El se lasă condus. Ce uşor se descurcă Valentina! Coridoare, săli de operație... iar coridoare, saloane cu bolnavi, laboratoare... E la ea instinct de orientare, sau a mai fost pe aici. In fine: autopsia. Aci, altă plictiseală. Ofițeri, şi iar ofițeri... camarazi, prieteni, autorități.

— Trebue să-l vezi... îi şopteşte ea.

Bătrânul a prins situația.

— Ca s'o las singură... între atâția ofițeri tineri. Ea îl mustră:

— Du-te înăuntru... Ce mai stai?...

El rânjeşte în sine. E bătrân, dar nu-l vinde aşa uşor. Şi-a făcut numaidecât planul. O va lua cu el. Ba mai mult... o va pune să intre întâi, s'o pândească. Nu e femeie care să nu se trădeze în atari împrejurări.

Bătrânul e mulțumit de iscusința sa. Două lovituri dintr'odată. O scăpă de privirile nerușinate ale tinerilor ofițeri

Tirania

şi parcă o prinde în flagrant delict.

— Mai isprăveşte, Puiule, cu matchurile de foot-ball... Eşti demodat ca charstonul. Ceva mai interesant nu ştii să vorbeşti?... Ei, acum te-ai supărat şi pleci?...

— Lasă-l să plece, Zoițo... Asta-i un puştiu bun pentru fetițele dela grădiniță.

— Adevărat... Băieții nu înțeleg că la aceeaşi vârstă, noi, fetele, suntem cu zece ani mai mari ca ei... De exemplu, eu am şaisprezece ani...

— Nu te lăuda, Zoițo... n'ai încă nici cincisprezece.

— Stai, Gaby... Peste două luni împlinesc cincisprezece, adică merg pe şaisprezece. Şi o fată, la şaisprezece ani, e ca un băiat la douăzeci şi opt...

— Oare?

— Da. Sunt calcule matematice precise aici... O fată, la măritiş, trebue să aibă jumătate din vârsta bărbatului, plus şapte... De exemplu: Dinu are douăzeci şi doi de ani... pe jumătate, unsprezece... plus şapte, optsprezece... Cu dispensă de vârstă, m'aş putea logodi cu el...

— Se dau dispense de vârstă?

— Sigur... Te duci la patriarhie, plăteşti nu ştiu ce, nişte taxe şi nişte sărindare... Taci... Uite se întoarce Puiu... Ce-i, Puiule?

— Am venit să-ți spun că Dinu dansează cu Mia.

— Nu-i adevărat... Ei şi?... Ce-mi pasă?... Ii place Mia? Spele-se pe cap cu ea. Mai bună leşie ca Mia nici nu se putea. Apropos, Puiule... am nişte cuvinte de scos la latină... şi nişte verbe de conjugat. Nu ştiu cum dracu le spune... Incep cu d... descendente, dependente...

— Ha, ha... vrei să spui verbe deponente...

— Nu râde... că mă supăr şi nu mai dansez cu tine... Ai caietul meu şi cartea de latină chiar pe masa din camera vecină. Du-te şi scrie...

— Plec.

— Ah, bine că m'am scăpat de scaiul ăsta!... Gaby, du-te şi vezi... e adevărat... Dinu...

— Ce să mă duc? Uite-i în hol. Trec pe dinaintea noastră.

— Ah, mizerabila!... Şi i-am spus doar că-l iubesc... I-am spus... şi vezi cât e de rea, de infernală, Mia... O Afrodită, o vampă, o mesalindă... Ce să-ți spun... o catilinară...

— Da, dragă... Uite cum o strânge... înadins...

— A, dar asta nu merge aşa... Foarte bine, domnule Dinu... De ăştia îmi eşti?... Atunci, la Bălți cu dumneata...

— Cum asta?

— Îl mut la Bălți... Cuțu să-mi spui, dacă în douăzeci şi patru de ore, domnul Dinu nu-i la Bălți... Mâine vorbesc

cu unchiul Țică... Unchiul Țică e la statul major... El te poate muta unde vrea, încolo şi încoace... cum vrea şi când vrea... E destul să-i spun: unchiule Țică, mută pe Dinu la Bălți şi gata... s'a făcut... Ce-i, Puiule?

— L-am găsit pe Sorin scriindu-ți verbele...

— Că bine zici... Pe el îl uitasem. Atunci, ştii ce?... Am nişte rezumate de făcut la lecturile particulare...

— Care?

— Care vrei tu... care le ştii tu.... E una: Strangulații pădurii...

— Nu, dragă Zoițo... altfel: Pădurea strangulaților.

— Ce mi-e strangulații pădurii sau pădurea strangulaților?...

— Ha, ha, ha... Iar v'ați făcut de râs... Romanul e de Rebreanu şi se numeşte: Pădurea spânzuraților.

— Asta-i păcatul tău, Puiule... Eşti pedant şi snob... Şi snobismul e demodat, ca bretelele la domni...

— Cum să nu râd?...

— Vrei să dansez cu tine?... Şterge-o, şi fă-mi rezumatele. Nici nu trebue să te osteneşti... Mi-a adus Sorin o carte cu rezumate. Copiază de-acolo... Ia cartea dela Sorin şi treci în sufragerie. Da, copiază-le cuvânt cu cuvânt... Of, bine c'a plecat!..

— Zoița, nu te temi?

— De ce?

— Cum l-ai pus să-ți copieze aşa, cuvânt cu cuvânt... Asta-i plagiare...

— Aş!... Habar n'ai... Plagiare se cheamă când iei un rezumat şi îl schimbi puțin, pe ici pe colo...

— Ce spui?

— Da. Căci atunci se vede „intenția frauduloasă".

— Intenția frauduloasă?

— Vezi bine.

— Şi când copiezi cuvânt cu cuvânt?

— Atuncia, nu... e numai copiere, fiindcă lipseşte „intenția frauduloasă".

— Taci... Uite-l pe Dinu. Vine la tine.

— Ce-i, Dinule?

— Un dans, Zoițo...

— Dinule dragă, mi-a căzut adineaori un buchet peste balcon, jos în grădină. Eşti tu drăguț să mi-l aduci? Iți dau o floare din el.

— Cu dragă inimă.

— De ce-ai mințit, Zoițo? Nu ți-a căzut niciun buchet.

— Ca să-l antrenez pentru Bălți... Uite şi pe Mia. Ce faci, Mio?

— Petrec admirabil.

— Petrece, dragă... De ce să nu uiți că pe mâine n'ai rezumatele scrise la lecturi particulare... şi că n'ai scos cuvintele la latină şi nici n'ai conjugat verbele deponente...

— Dragă, eu sunt ascultată pe trimestru... am note... Vezi mai bine de tine... dacă nu mă înşel, eşti corijentă la geologie, matematică şi istorie... Eu am note... Mă duc să dansez...

— Lasă, scorpie, că ți-o fac eu ție...

— Zoițo, e-adevărat?... N'ai notă la trei?...

— Asta-i cam aşa...

— Şi nu te temi?...

— Aşi!... am sistemul meu.

— Tot cu unchiul Țică?

— Nu, ăla lucrează în alt „rayon"... Aici, folosesc pe Mişu.

— Pe fratele tău?... Vrea?

— Parcă-l întreb?... Mâine mă duc la Paraschivească de ştiințe. Domnişoară, am un frate geolog şi i-am spus că în laboratorul nostru, Dumneavoastră ați adus nişte fosile foarte interesante... Ea, imediat: E însurat?... Eu: aşi, de unde...

— Ha, ha, ha... am înțeles...

— La Opreanca de matematici, Mişu devine matematician... şi la Istorie, istoric... Şi pe urmă ți-o curăț eu şi pe domnişoara Mia... Ce-i, Dinule?.. Parcă ți-s sburliți epoleții?...

— N'a fost niciun buchet în grădină.

— Că bine zici... Am greşit... Inchipueşte-ți, Dinule, că buchetul îmi căzuse pe acoperiş... Eşti tu drăguț şi te sui să mi-l aduci?... Gelule, Gelule... nu faci un dans? Vino'ncoa. Ce caşti ochii aşa de mari, Dinule?... Aşa e: buchetul, când l-am aruncat, în loc să cadă în jos, a luat-o în sus... Cum să-ți spun?... spre nord... Mi se pare că şi Bălți, dacă nu mă înşel, e tot în sus, pe hartă, spre nord... Fii drăguț şi urcă-te pe acoperiş... Nu de alta, dar ca să te antrenezi... Gelule, ce eşti aşa de timid?... Timiditatea e demodată ca şi o jartieră rotundă, la femei...

Subiectivismul în cercetarea literară

de G. C. NICOLESCU

III.

SUBIECTIVISMUL IN CRITICA LITERARA

Am arătat până aici formele, uneori foarte ispititoare, ub care se ascunde subiectivismul în istoria literară. Voi rece acum, după cum mi-am propus preliminar, să exa-inez manifestarea lui în domeniul criticei literare.

Eseul d-lui Vladimir Streinu, *Problema criticei lite-are*, se compune din trei articole: *Stilul critic*, *Despre modalitate a judecății literare* şi *Dubletele artistice*. Nu oi intra în discuția teoriei din ultimul. Ea aparține unei rii de interes care depăşeşte pe cea fixată de mine ini-ial pentru studiul acesta. Este sigur însă că şi lucrurile e aici sunt foarte susceptibile de discuții; iar problema u este chiar atât de nouă.

Pentrucă, în acest capitol, ca şi în celelalte, mă voi ipsi de a intra în amănunte, de a scruta alte argumente, ricât de discutabile mi-ar părea, decât cele hotărîtoare entru ceea ce este esențial în concepția pe care criticul dă la lumină, voi aborda imediat centrul chestiunii. Şi ocmai pentrucă — fac o anticipare — eu nu cred în teo-ia critică a d-lui Streinu, mă voi folosi foarte des de ci-ate, tocmai ca să evit răstălmăcirea sensului spuselor l-sale. Ca şi discuția în jurul articolului d-lui G. Căli-escu, aceasta de aici nu urmăreşte nicio polemică, nicio ritică, ci numai porneşte dela un punct fix în încercarea le a limpezi obiectiv o problemă. E uşor de înțeles dece leci voi evita necontenit exagerarea interpretării sau ex-loatarea unor afirmații, nu de primă însemnătate, mai esuşținute, care pot scăpa oricui este preocupat mai ales le fondul lucrurilor.

Care este rolul criticei literare, după d. Vladimir Streinu? D-sa spune: „Cunoscând că singura îndeletni-ire care se poate chema critică literară este aceea de a studia opera de artă în intuitivitatea ei, în ceea ce se con-tată ca ireductibil şi nedatorit nici rasei, nici epocei, nici sihologiei individuale şi nici vreunui alt factor extrin-sec, metoda îi germinează în chiar natura obiectului. Cri-icul aplicat misiunii lui se va strădui să desluşească în-r'o poezie sau un roman concretul *necategorial* al artei, realitatea ei monadică, misterul vibrător cu care să con-sume, pe care să-l *consimtă*, iar nu să caute a-l denatura, raducându-i grupul de intuiții în idei ştiințifice" *(Pagini de critică literară*, pag. 295).

Din cele două lucruri care se desprind din acest citat, vom lăsa pentru mai târziu pe cel din urmă, cel al expri-mării ideilor critice, pentru a insista acum asupra proble-mei centrale. Menirea criticei este deci de a surprinde in-tuitiv, şi aceasta ne duce spre Croce şi spre Bergson, acele „certaines choses ineffables et qu'on ne peut expliquer" ale lui Bremond.

Problema este foarte subtilă şi greu de rezolvat. Incă din 1926, Ibrăileanu, care a fost fără îndoială, din criticii literari pe care i-am avut până azi, în ciuda dogmatismu-lui în care însă nu s'a încarcerat niciodată, omul cu cel mai fin simț al nuanțelor [1]), pusese problema aceasta. Dar, plecând dela aceleaşi constatări ca şi criticul nostru de azi, vârsta şi experiența îl fac să rămână învins şi să recunoască franc aceasta. D. Vladimir Streinu vede rostul criticului literar, în a pune în lumină, cu ajutorul *stilului critic*, acel *unicum*, care deosebeşte pe un scriitor de altul. Ibrăileanu era mai sceptic. El, ca orice om care a stat îndelung în tovărăşia cărților, îşi dădea seama că în fiecare operă există „un sunet unic", recunoştea că uneori poți chiar simți acest sunet, dar nu mai puțin că niciodată nu poate fi exprimat altora [2]): „Simțim sunetul aurului, deosebit de al argintului, — dar cum să-l exprimăm prin vorbe?" *(Studii literare*, Buc. 1930, pag. 22). Ceea ce criticului ieşean îi părea imposibil, era tocmai această definire a rezervei de frumuseță inanalizabilă cu toate că nu neglijase elementul bergsonian al intuiției. „Este imposibil de definit cu adevărat — scria Ibrăileanu, un artist sau opera unui artist. Esența, ceiace formează nota specifică a operei unui artist, este un sunet unic, pe care ar trebui să-l exprimi într'o singură formulă. Criticul cel mai pătrunzător şi mai sonor la opera unui artist, un Sainte-Beuve ori un Lemaître, dau târcoale: ...se apropie, dar nu pot prinde într'o formulă ceia ce e un artist şi-l deosebeşte de toți ceilalți... Şi cu cât te apropii de punctul cel secret, cu atâta simți mai mult existența acestui secret şi — neputința de a-l surprinde odată... Bergson are însă remedial: intuiția. Dar problema pusă de noi e tocmai trecerea dela nelămurirea intuiției la inteligibil. Când zic că „simt" dar nu pot spune ce e, am intuiția, dar n'am formula" (op. cit. p. 20, 21).

Aşa dar, problema a mai fost pusă, dar ea n'a putut fi rezolvată. Este o întrebare dacă ea va putea fi vreodată rezolvată şi dacă acum d. Streinu o face. Dacă d-sa rezumă toată problema la formularea acelui inefabil, este foarte probabil că n'a izbutit. Inefabilul este un lucru intangibil altfel decât direct prin intuiția fiecăruia. Ceea ce uită criticul nostru, deşi citează pe Valéry, este tocmai afirmația că „l'oeuvre d'esprit n'existe qu'en acte" şi că opera de artă dă impresii şi lasă semnificații

1) Poate că este mai mult ca o întâmplare că şi la el criticul era dublat de un istoric literar. Simțul acesta extraordinar de delicat de a sesiza cele mai subtile nuanțe nu este oare rezultatul culturii, experienței şi obiceiului de a diferența pe care istoria literară i le punea la îndemână? „Le goût implique une variété, une culture, une possibilité et une habitude de comparer" — spune Thibaudet *(Physiologie de la critique*, Paris, 1930, p. 162), care era şi el un critic dublat de un istoric literar.

2) Este interesant că problema, sub o formă sau alta, este străveche şi în alte arte. In studiul său despre simfoniile lui Beethowen, scris în parte la 1830 şi apărut la 1863, Berlioz scria, disperat de acelaşi lucru: „Ah! e grozav lucru să ajungi să-ți spui fără preget: ceia ce găsesc că e frumos, *e frumos* pentru mine, dar poate nu va fi nici pentru cel mai bun prieten al meu; acel ale cărui simpatii sunt de obiceiu şi ale mele, va fi mişcat cu totul în alt chip decât mine..." (Hector Berlioz, *Simfoniile lui Beethowen*, trad de Maximilian Costin, Buc. f. a. p. 24). Iar într'o poezie, Leopardi este cutremurat cam de acelaşi lucru, la 1336.

....Non sai
Che smisurato amor, che affanni intensi,
Che indicibili moti e che deliri
Movesti in me; nè verrà tempo alcuno
Che tu l'intenda. In simil guisa ignora
Esecutor di musici concenti
Quel ch'ei con mano e con la voce adopra
In chi l'ascolta.

(Urmare în pag. 4-a)

EPIGRAME

de VICTOR PAPILIAN

Fată săracă

Săracă sunt, Doamne! Ce fată săracă!
Inima mea trebue să tacă
In fața atâtor frumuseți.
Eu nu primesc scrisori albastre dela băieți
Şi nici buchete de flori.
Frumusețea hărăzită mie e numai în cânt de cocori.
Cântec trist de despărțire, Doamne!
Cu presimțiri de iarnă, cu frunze veştede, — lanț de toamne...
Eu n'am ca alte fete trusouri de mătasă.
Eu nu am nici un cap de ață în casă.
Atunci de ce, Doamne, îmi întinzi mâinile spre aurul stelelor,
Să-mi iau de acolo inelele inelelor?
De ce-mi îndrepți privirea spre lună
Să-mi cioplesc din bulgării ei argintii ramuri de cunună?
De ce-mi înfăşori trupul în mantă aurie de soare,
Când ştii bine, Doamne, cât mă doare,
Când trebue să sfâşii lumina, s'o înlătur din fața ochilor mei,
Ca să mă pot târî mai uşor mereu în acelaşi bordei,
Să frământ acolo aluatul negru de pâine
Pentru ziua de azi, plămădit cu lacrimi amare, de câine.
Mâinile mele trebue să spele vasele şi să coasă
Nu mi le mai înălța, Doamne, spre bolta albastră şi frumoasă.
Nu-mi mai striga sufletul spre țara de argint din lună,
Ca să nu mai plâng până când mă fac fată nebună.
Nu-mi mai însângera tălpile pe drumuri fără sfârşit,
Crezând că voiu găsi vreodată țara care nu s'a mai găsit
De nimeni, niciodată până acum,
Țara numai cu oameni buni, cu păsări, cu plante şi cu parfum.
Du-mă, Doamne, în țara în care poate să trăiască o fată săracă
Şi rupe, Doamne, inima din mine, ca să tacă.

VOICHIȚA CERCEL-PREDESCU

Cartea străină

Ondine—Piesă în trei acte de Jean Giraudoux, ed. Grasset

Cu o reală emoție, începem să scriem câteva rânduri asupra acestei cărți. O carte de Giraudoux, îndeobște se arată sub un aspect feeric, din care desprinzi anevoe firul povestirii, dar care totuși te cuprinde în fluxul său cu impetuos avânt.

Ondine cu prisosință nu se desminte. Fluidă și muzicală, strălucitoare ca o dimineață de primăvară, poezie pură și caldă, piesa lui Giraudoux nu trebue înțeleasă, nu trebue raționată, ci trăită, intens, sufletește, așa cum și personagiile ei se desprind de toți ceilalți oameni pentru a trăi o viață nouă a lor, în afară de încadrările sociale ale civilizației.

Ondine își afundă isvoarele de inspirație în ceața unor mituri medievale, răsărind cu o prospețime și o noutate uimitoare, la îndemnul bogăției spirituale a lui Giraudoux.

Hans, cavalerul Hans, poposind într'o noapte în casa unui sărman pădurar, întâlnește pe Ondine, fata adoptivă a acestuia, găsită noaptea în pădure, atunci când vitregia soartei i-a răpit, pierdută, pe propria sa fată.

Ondine, fată a apelor, fire supranaturală, îl iubește pe Hans cu o pasiune fără margini. Pentru aceasta ea își trădează starea supranaturală, spre a-l urma, atrăgând astfel asupra cavalerului blestemul r e g e l u i undelor, la prima trădare a logodnicei lui.

Adusă la curtea regelui, înconjurată de fast și înscenări grandioase, mica Ondine devine natura însăși; nu poate pricepe toate ridiculitățile convenientelor etichetei și în mijlocul valurilor de râs ridicate între curteni, își depărtează iubitul care neputând suporta naivitățile prea marcate ale soției se reîntoarce spre contesa Bertha, fostă logodnică, umilind pe Ondine și atrăgându-și desnodământul blestemului. Hans moare în brațele lui Ondine, în timp ce ea, pierzând memoria, se duce iarăși printre undele fluviului la jocurile ei nebunești.

Piesa este presărată de intermezzo-uri muzicale, de cuvinte spirituale, de vervă, gânduri. Subiectul astfel prezentat este destul de clar. Din piesă el reiese mai greu, fiindcă ritmul ei se interferează tot timpul cu tablouri secundare, frumoase tocmai prin spontaneitatea lor.

Ondine este o dramă a iubirei naturale, absolute, curate. O iubire înțeleasă de o femee care dorește să se cufunde numai în ea, aruncând în lături orice piedică.

Ondine nu poate pricepe granițe și depărtări în iubire.

Ondine. — Je suppose un roi et une reine qui s'aiment. Se quittent-ils?

Le chevalier. — Je crains prend de moins en moins.

Ondine. — Je m'explique. Prends les chiens de mer. Je n'aime pas spécialement les chiens de mer; on croit toujours qu'ils sont enroués. Ils ne le sont pas, c'est qu'ils ont de cordes vocales. Alors, comme ils ouvrent toujours la bouche, le sel sèche sur leurs bronches...

Hans — Tu divagues avec tes chiens de mer?

Ondine. — Non! Non! C'est un exemple. Une fois que les chiens de mer ont formé leur couple, Hans, ils ne se quittent jamais plus. A un doigt l'un de l'autre, ils nagent des milliers de lieues sans que la tête de la femelle reste de plus qu'une tête en arrière... Est-ce que le roi et la reine vivent aussi proches. La reine légèrement en retraite du roi. Comme il convient.

Le chevalier — Ce serait difficile. Le roi et la reine ont chacun leurs appartements, leurs voitures, leurs jardins...

Ondine. — Quel mot effroyable que le mot chacun! Pourquoi?

Le chevalier — Parce qu'ils ont chacun leurs occupations et leurs loisirs...

Ondine. — Mais les chiens de mer aussi ont des occupations terriblement distinctes! Ils ont à se nourrir. Ils ont à chasser, à poursuivre des bancs de milliards de harengs, qui se dispersent devant eux en milliards d'éclairs. Ils ont des mililards de raisons de s'en aller l'un à gauche, l'autre à droite. Et pourtant toute leur vie, ils vivent collés et paralèles. Un raie ne passerait pas entre eux.

Le chevalier. — Je crains que des baleines puissent passer vingt fois par jour entre le roi et la reine. Le roi surveille les ministres. La reine ses jardiniers. Deux courants les emportent.

Ondine. — Justement, parlons de courant, les chiens de mer ont à lutter aussi contre vingt, contre cent courants! Il en est des glacés, des chauds. Le chien pourrait aimer les froids, la chienne les tièdes... Des courants plus forts que flux et reflux... Qui écartèlent des navires. Et cependant ils n'écartent pas d'un pouce mâle et femelle chiens de mer.

Le chevalier. — Cela prouve que les hommes et les chiens de mer sont des espèces différentes.

Ondine. — Mai, toi, il est bien entendu que tu ne me quitteras jamais, même une seconde, même d'une aune. Depuis que je t'aime la solitude commence a deux pas de toi!...

Ondine e natura în impetuositatea ei. Se vede din scurtul pasaj citat, cele două planuri pe care evoluează Hans și Ondine. Unul omul, rațiunea. Celălalt iubirea caldă și eternă. Sinceră, vie, nelimitată.

Ondine va merge până la curte să spună regelui că are un neg pe nas logodnicul său, că e prost, dar îl iubește fiindcă e frumos.

Piesa toată se desfășoară în acest ritm de ciocniri între Ondine și lume. Apar, pentru a completa feeria, artiști, muzicanți, scene de dans, scamatori. Un amestec, din care te amețești ca îmbătat de farmece.

Ondine este o superbă realizare a lui Giraudoux, o piesă cu care arta dramatică și literatura se pot făli.

VICTOR POPESCU

Subiectivismul în cercetarea literară

(Urmare din pag. 3-a)

deosebite celor ce o interpretează (cf. *Introduction à la poétique*. Paris, 1938, p. 40-42). Prin urmare, chiar dacă acest inefabil este obiect în sine, intuițiile despre el nu sunt identice (chiar Valéry vorbește de *analogie*, nu de *asemănare*). Adăogând dificultatea (ca să nu zic imposibilitatea) formulării, critica literară devine o încercare de a crea o nouă operă literară, subiectivă și fără de folos. Fără de folos însă, nu numaidecât pentrucă este subiectivă, ci pentrucă opera asupra căreia s'a oprit interpretarea rămâne tot în umbră, publicului înfățișându-i-se, de fapt, o alta, trecută prin personalitatea criticului (cf. în această privință, B. Croce, *Elemente de estetică*, Buc., 1922, p. 88).

Mai toți cei care s'au ocupat de problema criticei au căutat să-i definească menirea. In această privință, toți, fără să neglijeze acel factor inefabil, recunosc în *explicare* rostul ei de căpetenie. Firește, *explicare* se poate înțelege în multe feluri, pentrucă multe sunt și direcțiile de cercetare literară. In definitiv, tot spre o explicare se îndreaptă critica și în concepția d-lui Vladimir Streinu. Rămâne însă, după ce am văzut spre ce tinde această critică, să examinăm și alte tendințe de explicare, pentru ca să ne putem da seama mai bine pe unde se află calea cea bună.

Bineînțeles, în aceste articole care sunt în discuție este o critică la adresa istoriei literare și, în general, la adresa cercetărilor obiective care n'au urmărit fenomenul literar în sine. Și, desigur, ironia merge mai ales spre ceea ce d. Călinescu ar numi istorie literară de treaptă inferioară: critica de text, critica de izvoare, etc.

Dar lucrurile acestea aparent exterioare au mai multă importanță decât pare pentru adâncirea lăuntrică. Intâmplarea face să fi scris două articole în care precizam poziția istoriei literare față de disciplinele învecinate și arătam rostul fiecărei investigații suspectată ca o întârziere nefolositoare pentru definirea valorii reale a unei opere. „Se reproșează istoriei literare — scriam tot aici (*Estetică literară și istorie literară*, „Universul Literar" No. 25, 6. VIII. 1938, p. 4), că integrează operele și scriitorii în curentele literare ale epocii, că face legături cu alte opere, cu alte literaturi. Poți avea însă o imagine cât mai apropiată de adevăr fără diferențiere? Ce este integrarea în curente și studiul influențelor decât un mijloc de a scoate cât mai mult în lumină tocmai nota de originalitate în fond și efectele proprii în formă?"[3]). Este penibil să te citezi pe tine însuți, dar dacă o fac nu este decât pentru a arăta, pe de o parte, că lucrările acestea nu le spun acum, de circumstanță; iar pe de alta, că eu însumi, care aș putea fi învinuit, din cauză că văd altfel problema subiectivității în cercetări, de o concepție pozitivistă, socotesc ca ultim scop al istoriei literare tocmai descifrarea acestui *unicum* care idividualizează pe fiecare scriitor. Decât, întregul material, *obiectiv, pozitiv*, cu care istoricul literar izbutește să se apropie și să simtă inanalizabilul, este pus la dispoziția cititorului, care găsește astfel ceea ce poate n'ar găsi singur: o cale certă pe care să îndrepte atenția și intuiția sa pentru a surprinde și el inanalizabilul, cu altă nuanță probabil decât cel surprins de ceilalți cititori și de cercetător.

Aici stă deosebirea de metodă între istoria literară și critica literară românească de azi.

D. Streinu ironizează, deși pe altă pagină îi recunoaște meritele, mania izvoarelor. Luând un exemplu și părându-i-se că vede acolo exagerări, conchide: „La aceste rezultate de cumplită nedemnitate duce criteriul apropierilor nesemnificative, cărturărismul coincidențelor... ideea filiației!" (op. cit. p. 311). Nu e locul aici să arăt că în cazul concret pe care îl ia criticul se înșeală și că, privind lucrurile cu alți ochi, ar putea să nu fie vorba de nicio „degradare". Dar rămânând la linia principiilor, amintesc că, în legătură cu concepția lansoniană a izvoarelor și a edițiilor critice, problema a făcut obiectul multor polemici. In una din acestea a intervenit Thibaudet, cu un foarte clar articol: *La querelle des sources*, în care concludea: „La tâche de l'editeur lansonien est de réunir en bloc tous les renseignements historiques qui èclairent une oeuvre. Et là comme ailleurs, la perfection n'est pas possible. Il faut pécher par lourdeur et par excès, ou bien par légèreté et par defaut. Il n'est pas mauvais que les premiers péchés soient signalés par les journalistes (c'est leur affaire) — les seconds par les savants (c'est leur métier). *(Réflexions sur la critique*, Paris, 1939, p. 152).

Adevărul este că această critică de izvoare nu duce totdeauna la rezultate de atâta „cumplită nedemnitate", dar că cei ce o atacă au o concepție prea pozitivistă despre ea. De fapt, critica de izvoare nu se mărginește la a identifica un vers care a determinat pe altul. Ea nu și-a desăvârșit menirea decât atunci când, identificarea odată făcută, se purcede la diferențierile intime, care duc, până la urmă, la intuirea „inefabilului" propriu scriitorului influențat.

Dar d. Vladimir Streinu refuză această metodă, cum refuză și altele. Atunci ce oferă d-sa? Un mijloc de a apropia pe cititor de „inanalizabil" prin descrierea intuiției criticului. Această „descriere", pentru a aproxima mai viguros, trebue să utilizeze *stilul critic*, un stil în care să se dea expresiei „calitățile sugestive ale limbajului" (op. cit. p. 296). Ridicându-se în contra raționaliștilor care au cerut preciziune și exactitate în stiul criticei, d-sa susține că aceasta este o imposibilitate, întrucât nici despre obiectul ei nu știm decât „că este ceva imprecis" (op. cit. p. 295). Insușirea aceasta nu este posibilă în critica literaturii „despre *natura* căreia altceva nu știm „exact și precis" decât că este o valoare de imprecizie" (opt. cit. p. 287). Mă întorc însă la capitolul din acest studiu în care discutam ideile d-lui G. Călinescu. Acolo găsesc răspunsul la argumentul d-lui Streinu. „Iși închipue cineva că dacă s'ar intra în amănunțimi, de către specialiști, definiția fizicei, care nu încape îndoială că e știința și obiectivă, limitele și obiectul ei ar fi mai ușor de precizat? S'ar înșela dacă ar crede-o, după cum s'ar înșela dacă și-ar închipui că spre hotarele fiecărei științe pozitive și cu tradiție nu sunt totuși domenii în care aproximația, subiectivismul și simțul nuanțelor joacă un rol tot atât de hotăritor ca în cercetarea literaturii".

Admitând totuși ceea ce este probabil, că literatura este un domeniu mai neprecis ca altele, dar nu mai neprecis decât al celorlalte arte, putem admite, prin introducerea *stilului critic*, ceea ce, cu altă ocazie, nici d. Vladimir Streinu nu acceptă și ar constitui un fel de „estetica inimii"? Nu cred.

A căuta să „descrii", să faci perceptibil *unicul* operei literare prin mijlocul critic amintit mai sus este o operație fără sens. Pentru cei aleși — acest inanalizabil va fi o realitate a lor, prinsă din contactul direct cu opera, cel mult cu ajutorul unui îndrumător critic explicativ; pentru cei mediocri — chiar dacă ar avea criticul mai mult dar al concretului decât artistul, inanalizabilul ce-l vor percepe va fi cel din opera criticului, nu cel din opera literară. Tocmai punându-ne pe tema impreciziunii literaturii, o literatură interpretativă (care ar fi critica) ar fi la rândul ei imprecisă și în chipul acesta se creează o gradație spre efecte din ce în ce mai slabe și mai depărtate de punctul de origină.

Concepând critica astfel, desființând-o „prin contopire cu opera ce are de caracterizat" (op. cit. p. 318), ea este îndreptată spre o margine primejdioasă. Pentru a avea iluzia că poți defini celor mai puțin subtili „inanalizabilul", „rezerva de frumusețe" a fiecărei opere, prin mijloace străine de acelea ale creatorului, introducând plenar subiectivismul criticului, se trădează deopotrivă literatura și critica de dragul celor mediocri.

★

S'ar zice că un studiu de proporțiile acestuia nu se poate încheia fără câteva considerațiuni rezumative și fără „câteva păreri". Să mi se ierte că nu le voi face. Am precizat dela început că aceste rânduri izvorăsc din convingerea că subiectivismul, în înțelesul lui științific, este elementul cel mai dăunător din cercetările noastre literare actuale. De aceea, m'am oprit asupra manifestărilor teoretice ale d-lor G. Călinescu și Vladimir Streinu, care voiau să legitimeze, să „legifereze" — aș putea zice, această atitudine.

Pentru cel care a urmărit acest studiu dela capăt și în întregimea lui, cred că punctul meu de vedere, pe care îl socotesc îndreptățit, a reieșit clar:

Nu există mijloc mai ușor pentru a te rătăci decât subiectivismul. El nu este o metodă ci un simplu instrument pe care n'au dreptul să-l utilizeze decât oamenii excepțional înzestrați, după ce și-au desăvârșit fundamentul de cunoștințe obiective.

G. C. NICOLESCU

3) Aș fi putut adăoga: Chiar numai coincidențele sau simplele analogii folosesc pentru atingerea acestui scop. De aceea, d. Streinu șicanează inutil pe Thibaudet afirmând că a integrat tot „în serii istorice" pe Mallarmé, în studiul ce i l-a consacrat. Este o eroare — cel puțin pe jumătate. Pentrucă *Les elements de sa poésie* (cartea I) este oarecum operă de istorie literară necesară tocmai în vederea cărții a doua: *Les formes de la poésie* unde este analiza pură a obiectului de artă în sine. Dacă și aici se vor întâlni câteodată și alte nume proprii decât al autorului sau ale operelor lui, e pentrucă altfel cercetătorul nu putea să se apropie el însuși și să facă și pe altul să se apropie de ceea ce este propriu mallarmé-an.

Cronica muzic[ală]

Stagiunea lirică dela Veron[a]

de ROMEO ALEXANDRES[CU]

Organizația marilor spectacole lirice populare își continuă, în Italia, realizările pline de râvnă, entuziasm și strălucire. In necontenită desvoltare, pentru fiecare stagiune de vară conlucrând tot mai multe forțe artistice din întreaga țară pentru a aplica formula teatrului

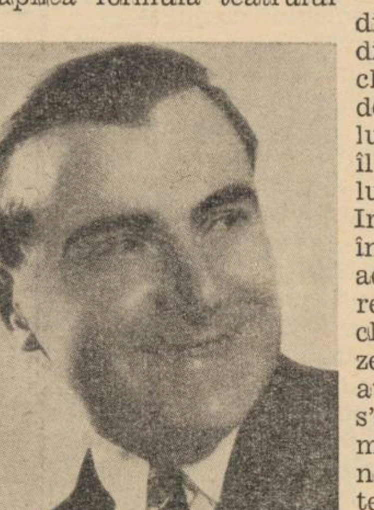

Giuseppe Lugo

pentru masse cât mai larg și desăvârșit, s'a ajuns astăzi la o intensitate a mișcării lirice estivale care poate fi considerată unică în lume.

In cursul anului trecut, se ajunsese la impresionantul rezultat a trei sute patru zeci de reprezentații în Iulie și August, în patru zeci de orașe, cu 1.800.000 de spectatori și opt milioane de lire încasări. Anul acesta totul va fi întrecut.

Pentru proporția și valoarea artistica ce reprezintă Roma, cu teatrul de operă în aer liber al termelor lui Caracalla și Verona, cu al arenelor, se așează dela sine în fruntea tuturor manifestarilor, fiecare dispunând de condițiuni și mijloace artistice generale, excepționale.

Verona, cel mai vechiu, inițiator fiind acum două zeci și șease de ani cu prima reprezentație a „Aidei" sub cer deschis, se bucură și prin acest fapt, și prin cadrul de o măreție de neuitat al imenselor arene, în care numărul auditorilor poate atinge treizeci de mii și depășește, întotdeauna, douăzeci de mii cât și prin specializarea uimitoare tehnică și muzicală la care s'a ajuns în înfăptuiri, de un prestigiu aparte.

Se adaogă și binefacerile unei acustici surprinzatoare, care îngădue celor mai delicate vibrații sonore, să străbată pana la cei mai îndepartați asistenți.

Ca toate marile centre muzicale, Verona, indiscutabil unul din ele prin stagiunea lirică dela arene, își are credincioșii ei.

Din Veneția Tridentină, din Toscana, din Piemonte, din Germania, din Anglia chiar, vin nenumărați adepți ai genului și ai chipului cu totul deosebit în care îl pot gusta, unindu-se valurilor de mulțime locală. Intr'o atmosfera de fervoare, în care atenția încordată și admirativă a tuturor urmărește fiecare silabă, fiecare clipă din desfășurare, reprezentațiile desvălue, în opere atât de cunoscute, în cât s'ar părea că nimic nou nu mai pot aduce, nebănuit de noi și de emoționante accente și înțelesuri, în linii de un stil și o amploare greu de imaginat. Cântăreții sunt îndelung aleși, din efectivele colosale ale Italiei, pentru a se identifica realmente cu rolurile, pentru a se integra marei armonii a ansamblului. Repetițiile cu cor, orchestră, cântăreți, nu se numără. Sunt atâtea câte trebue unei puneri la punct definitive și complete ale interpretărei.

„Rigoletto". Scena actului I

Arhitecți, pictori, directori de scenă asistați de un mare număr de regizori, tehnicienii luminii, care merită tot numele de artiști, depun neobosite silințe, cu contribuția unei experiențe și a unei priceperi pe care spectacolele se sprijină cu toată siguranța, spre a isbuti să clădească un teatru demn de tradiția Veronei.

Stagiunea actuală a grupat ca de obicei, patru opere, cu totul altele decât în ultimii ani: Tosca, Rigoletto, Faust și Romeo și Julietta de Riccardo Zandonai, sub direcția de orchestră a autorului.

„RIGOLETTO"

Atât de des ascultat oriunde în cât orice comentariu despre lucrarea în sine nu poate interesa, „Rigoletto" a îmbrăcat, la Verona, vestminte de zile mari, învăluindu-se într'un fast revărsat în totul din belșug. Cele patru decoruri au știut, amplificând admirabil cadrul lor normal, aducând modificările impuse de spațiu [...]ra a altera cu nimic dat[...] dictate de tradiție, sa cre[...] monumentale linii decora[...]ve. Primul, transforma[...] cunoscuta sala de rec[...]ție și baluri intr'o larga [...]rasa, sclipitoare de lumi[...] cu parc și castel drept fu[...]dal, cu doua aripi ale cas[...]lului comunicand cu tera[...] totul compus cu deoseb[...] noblețe arhitectonică.

Casa lui „Rigoletto" d[...] actul urmator, imatură co[...]venționalul factice al zidu[...] despartitor, cu un ingen[...] sistem de înălțare de nive[...] grădinei și scara, în fața, [...] stanga catre poarta grad[...]nei. In dreapta, bolți largi [...] adânci de portice, dau o n[...]tă sumbra frumos imag[...]nată.

Hanul din ultimul act, î[...] trece poate totul prin ver[...]citatea tabloului. Un ha[...] întreg, caracterizat cu înd[...] mânatec pitoresc, inconj[...]rat de copaci adevărați, [...] zece metri înălțime, de tu[...]șuri și lanuri pe care le î[...]covoaie brutal furtuna ult[...]melor scene, totul valorif[...]cat de efecte de lumină ma[...]gistrală.

Figurația, ca în totdeau[...] la Verona, e o altă lature [...] posibilităților artistice sp[...]ciale ale teatrului. Sute [...] figuranți se mișcă surpri[...]zător de iscusit, însuflețin[...] și colorând uriașa scenă, r[...]sipind somptuozitatea un[...] costumări bogate, intrând [...] ieșind din scenă pe nesim[...]țite, în chipul cel mai natu[...]ral.

N'am început cu muzica[...] un Rigoletto bine cântat au[...]zindu-se des prin Italia, da[...] montările, majestuozitate[...] și condițiile pur teatrale al[...] Veronei, sunt apanajul ei.

Giuseppe Lugo, de origin[...] veronez, și-a încântat conce[...]tățenii cu flexibilitatea ca[...]dă a unui glas de o transpa[...]rență sonoră și o blândeț[...] de timbru care fac imposi[...]bile pentru acest artist stri[...]dența, emisiunea aspră, efectul silit. Este o rară ar[...]monie în resursele acestui înzestrat și esențialmente muzical tenor, care înțelege și slujește cu o distincție aparte arta cântului italian.

Marguerita Carosio

Ducele de Mantua, cântat de d-sa, e o creație filtrată în calitate și vie în modul de exteriorizare.

Baritonul Carlo Tagliabue, cu un glas vibrant de expresivitate și o interpretare superioară, soprana Marguerita Carosio, Gilda, în limpezi și delicate accente, cu toată frăgezimea și tinerețea de glas cerute de rol, Vittorio Palanbini, Romeo Morisani, Augosto Ranani, au împletit cununa unei interpretări de teatru mare.

Dirijorul, eminentul musician Franco Capuana, vigilent, punctual, suplu, reușind cu un tact desăvârșit să acorde imediat bisul, acolo unde este inevitabil, și să alunece mai departe, când este nevoie, a obținut de la o impecabilă și avântată orchestră de două sute de instrumentiști, tot concursul așteptat.

DESCHIATUL

de LUCA DUMITRESCU

Mă trezesc la lătratul câinelui. Mă frec la ochi și aproape nu înțeleg unde sunt. Sar buimac în sus, dar picioarele îmi sunt moi și trebuie să mă reazim cu spatele de un copac ca să pot sta drept. Am dormit iar adânc și chinuit, așa că îmi trebue puțin timp ca să-mi dau deama că ceea ce văd, nu mai e vis.

Lătratul scurt al câinelui se aude din ce în ce mai rar și mai depărtat. Frunzișurile copacilor strălucesc de o spoială unsuroasă de aur. Aur curge pe cer, pe copaci și prin ierburi. Aur curge prin părul meu și-mi pică de pe obraji pe gât, pe mâini și pe vestminte.

Duc mâinile în față, le împreun, le privesc și nu mă pot stăpâni să fac un gest ca și cum le-aș spăla în văzduhul acesta de aur care mă înconjură. Apoi, îmi frec fruntea și fac câteva mișcări cu brațele și cu picioarele, ca să-mi trezesc sângele. Am impresia că inima obosită de goana ei continuă, era pe punctul de a înceta să mai bată. Imi vîr mâna prin gura cămășii și îmi fricționez bine pieptul. Apoi mă plec să-mi iau pușca din iarbă și în această clipă, sângele se clătește în mine, ca într'un vas și simt bine cum mă doare fruntea.

Lătratul câinelui nu se mai aude. Ce l'o fi apuca să vâneze singur ? mă gândesc enervat și mă rezem în pușcă să-l aștept.

In stânga mea e un mic luminiș în pantă, în care cresc deavalma lăstari tineri și ierburi de tot soiul, înalte. Restul spațiului e ocupat de massa severă și întunecată a pădurii și de cerul acesta albastru, într'un punct al căruia s'a spart soarele și curge ca o bubă de aur. Capul a început să mi se limpezească. Nici eu, nici câinele n'am mâncat nimic astăzi. Așa că îmi pot explica fără greutate somnul agitat pe care l-am avut și amețelile cu care m'am trezit. Am plecat de acasă cu noaptea în cap, din pricina unor visuri idioate în care o lună enormă, fantastică, mi-a dat într'una ocol. Mă simțeam în odae ca într'o închisoare pe cărei pidurile căreea se plimba tăcută și inaccesibilă sentinela.

Imi trec degetele prin păr și mă gândesc că n'ar fi rău să mănânc ceva. Bietul Prinț s'o fi plictisit săracul, așteptându-mă să mă trezesc și să-i împușc o pasăre. A plecat de sigur, să-și facă singur rost de ceva. Ar fi timpul să mă gândesc și eu la mâncare. Reazim pușca de un copac și încep să adun vreascuri. Tos prin iarbă, le găsesc cu prea multă greutate. Așa că în cele din urmă, îmi zic, că ar fi mai bine să mă sui într'un copac și să-l curăț de uscături. Imi aleg unul, îl iau în brațe și încep să mă cațăr. Bocancii nu-mi fac nici un serviciu, dar înving acest obstacol cu obicinuința mea din copilărie. Atunci mă cățăr am ca un drac pe cele mai subțiri ramuri. Acum mă mulțumesc cu cei doi craci solizi ai copacului, între cari m'am așezat ca să explorez frunzișul.

Zăresc câteva crenguțe cari cad imediat ce le ating. Nu-mi trebuesc mai multe. Imi dau drumul jos, smulg iarba dintr'un loc și mă pregătesc să-mi aprind focul. Prinț s'a întors și s'a așezat pe coadă lângă mine. Se uită la mișcările mele curios, cu limba de un cot afară din gură, ca o halcă de carne umedă.

— „N'ai făcut nimic, nu-i așa Prinț — îi spun, aranjând vreascurile pe foc, — iepurii sunt mai iuți decât tine, bătrânule !

El dă din cap auzindu-se numit și-și trage halca limbii năuntru ca să prindă o muscă, care îi bâzâe pe lângă bot.

Scapăr și țin atent firul de chibrit sub vreascuri. Pojghița cenușie sdrențuită a vreascurilor, începe să pocnească. Un fir plăpând de fum și-a făcut loc printre ele și s'a risipit numaidecât în spațiu.

— „Acum — spun — hai să împușcăm ceva, Prinț. Și-mi dau arma de lângă copac.

Prinț a intrat înaintea mea și a dispărut în desiș. Il urmăresc atent, cu pușca gata în mână. După vreo cinci minute, mă întâlnesc cu el în nas și cum sunt foarte atent la fiece sgomot, tresar. Prinț mă măsoară grav și pornește iarăși vârîndu-se pe sub ramurile lăstarului. După încă cinci minute, îl aud chefnind tocmai în partea cealaltă a luminișului ; doi porumbei sălbatici au țâșnit în sus și se învârtesc neștiind încotro s'o apuce. Mă las pe vine în ierburi și ochesc. Sunt prea departe ca să am vreo nădejde că lovesc vreunul. Totuși trag. Cel pe care l-am ochit, întinde aripile și cade. Mă ridic, mirat și mă uit într'acolo. N'am mai tras cu arma de câțiva ani de zile. Vinele mi s'au încălzit și simt un fel de leșin. Mâinile îmi tremură. Trăgeam foarte rece altădată. Deschid arma și arunc cartușul afară. Văzduhul miroase a iarbă de pușcă. Mă descurc greu dintre ierburi și lăstari și mă întorc spre foc. Câinele îmi aduce pasărea moartă. I-o iau din gură și mă uit la ea impresionat. Printre degete, simt umezeala caldă a sângelui.

— „Mănânc'o Prinț — îi spun în cele din urmă — mie nu mi-e foame. Și mă reazim din nou de copac.

Pe frunze și pe ierburi aurul a început să se înegrească. Cerul se răcește văzând cu ochii. Prinț ține cu labele din față pasărea la pământ și mușcă din pieptul ei lacom și enervat din pricina fulgilor. Blana lui gălbue a făcut un spic alb ceea ce înseamnă că a îmbătrânit deabinele. Incheeturile picioarelor i s'au umflat și au început să-i crească noduri mari ca niște negi, împrejurul lor. „Guta prietene — mă gândesc — guta îți va mânca capul.“ Blestemul bietelor jivine, pe cari le-ai descoperit ori le-ai sfâșiat“. El ridică o clipă ochii, mă privește dând din coadă și pornește să mănânce din nou din pieptul pasării. Nu ne înțelegem destul de bine astăzi. E și firesc. Nu ne-am mai văzut de câțiva ani. Imi pun pușca între spete și plec. Sunetul unui corn taie văzduhul și trezește o clipă pădurea. „E cornul pădurarului“, mă gândesc și am o mică strângere de inimă, la auzul lui, ca atunci când eram mic și mă temeam să nu mă găsească cu vacile în partea nedată în pășunat a pădurii.

Prin urmare, toate s'au schimbat acum aici. Copiii nu mai au voe să pască vitele în pădure. Copacii s'au rărit și fânul acesta crește degeaba, tumultos și verde. Numai cornul pădurarului a rămas acelaș.

Prinț și-a luat pasărea în gură și vine cu ea după mine. Trec peste o mică vâlcea și urc dulcea pantă a celeilalte laturi, gândindu-mă cu tristețe la aceste schimbări.

Locul acesta pe care mă găsesc acum, se numea „Valea Ileasă“ și nimeni nu putea pătrunde pe vremea aceea până aici, unde trăiau numai lupii, bufnițele și celelalte vietăți ale pădurii. Un amator de vânat ușor cum sunt eu, nu se aventura pentru un iepure până aici. De altfel, iepurii, se spune, că ocolesc Valea Ileasă, mai abitir ca oamenii. Acum pădurea s'a rărit și au apărut ici, colo, luminișuri cari îi dau un aer blând și accesibil. Drătăniile slabe ale pădurii, au înaintat și ele, în urma securii ca un cortegiu și acum Valea deasă văduvită de lupi, este locul lor cel mai căutat. Odinioară dacă mi-ar fi trăsnit prin cap să fac ce am făcut azi, în Valea deasă, adică să-mi pun arma lângă mine și să dorm în iarbă, buștean, acum n'ar mai fi existat din mine decât bocancii.

Ma trec fiorii gândindu-mă la această eventualitate și încep să mă uit mai atent în juru-mi. Imi face impresia că am luat prea mult în glumă renumele „Văii dese“. Toți copacii și-au unit umbrele și au făcut una singură, colosală, și impunătoare : umbra pădurii.

Atata vreme — mă gândesc — cât printre copaci mai pătrundea o rază de soare care înveselea din loc în loc, cu petele sale pamantul sălbatec al pădurii, mai puteai crede în glume, dar acum, cine știe ce intenții se nasc în umbrișurile acestea crunte, în care ochiul meu, oricât s'ar căsni, nu poate străbate mai mult de douăzeci de pași împrejur.

Noroc că îl am pe Prinț cu mine și merge înainte cu coada întinsă. El cu mirosul lui extraordinar, n'o să se lase păcălit cu ușurința cu care m'aș lăsa eu.

Grăbesc totuși pasul și nu-mi slăbesc deloc atenția. N'ar fi rău să-mi iau și pușca dintre spete. In mână o s'o am mai la îndemână, în orice eventualitate. Dar în acelaș timp mi se pare ridicol să iau atâtea măsuri și rezist din toate puterile tentației, ceea ce-mi dă o crispare și mai înfiorătoare.

Caut să mă stăpânesc întrebuințând tot felul de tertipuri. Il chem pe Prinț de pildă, din când în când pe nume, ori fac vreo glumă cu el, asmuțindu-l într'o direcție oarecare. Insă asmuțindu-l, câinele trebue să dispară de lângă mine și atunci singur, frica îmi e și mai mare. Il las în cele din urmă în pace, și încep să mă întreb de ce merge cu coada întinsă ca un arătător înapoi .

Imi vin fel de fel de gânduri. Sunt în stare chiar să cred că ăsta e un semn. Animalele se înțeleg între ele. De unde știu eu că Prinț nu s'a înțeles cu vreun lup să mă vândă și mă arată cu coada ?

Apoi încep să râd. La început foarte încet. Atât de încet, că Prinț care e la doi pași înaintea mea, nici nu mă aude. De-aici, din ce în ce mai tare. La sfârșit mă cuprinde un râs histeric și sunt nevoit să mă opresc. Prinț se oprește și el, dă o raită de câteva secunde împrejurul meu, apoi mi se postează în față și se uită la mine întrebator, cu porumbelul în gură.

— „Ce e, prostule? spun. Ce te uiți așa la mine? Crezi că sunt nebun ?

El dă din coadă, lasă pasărea din gură și latră nervos de câteva ori. De-aci, tace și ascultă foarte atent.

— „Nu sunt nebun, prostule, — îi spus cu lacrimi în ochi, — zău nu sunt ! Am ras numai puțin de frică. Atât. Acum sunt serios. Acum putem merge mai departe. Haidem !

El mai rămane puțin pe loc să mai asculte, apoi își ia pasărea și vine. Tacerea e mai gravă, dar acum știu ca sgomotele cari pica din când în când imprejurul meu, în ea, sunt numai gândăcei cari cad. Printre ramurile copacilor, văd uneori o bucată de cer albă, ca o rufă întinsă pe varfurile lor.

Mofcomul pacanit al unei căruțe, mă oprește din nou. Trag cu urechea încotro se aude și caut să mă orientez.

Mai e probabil puțin până la margine sau până la vreun drum.

Prinț mi-a luat-o iar înainte. Acum nu mai merge cu coada drept întinsă spre mine, ci și-o mișcă într'o parte și într'alta. Ma țin cat mai aproape de el. Aud și glasul omului :

— „Hăis, hais boaaală !“

Asta înseamnă neaparat că undeva prin apropiere, se termină calvarul. Imi micșorez pasul și-mi scot batista să-mi șterg sudoarea de pe frunte. Zăresc în sfârșit, ușurat, panza albastra a unui luminiș printre copaci.

Pe câmp n'a apus încă soarele. Pe miriști abia acum se topește aurul. Mă opresc în marginea pădurii și aștept să treacă omul pe care l-am auzit adineauri. Căruța era încarcată cu snopi de grâu. Sus pe snopi e o femee. La jug trag doi juncani pirpiriți.

— „Bună ziua — zice omul când ajunge în dreptul meu.

— „Buna ziua — răspund. Nu faci o țigare ?“

— „Hoooo ! face omul catre boi. Ba tac — zice venind spre mine, dar nu mai am.“

— „Am eu — spun și mă uit la el. E un om mărunt cu fața pământie și colțuroasă. Calcă ușor cu picioarele sale goale pe iarbă și sare șanțul care desparte pădurea, proprietatea Satului, de câmp, proprietatea țăranilor.

Scot tabachera și i-o întind. El ia o țigare, se uită la ea și o duce la nas.

— „Ptiuuu, ce frumos miroase ! Parcă ar fi miere fă ! face către nevastă-sa, care s'a întors în căruță cu fața spre noi.

— „Ba s'o ardă diavolu de miere ! răspune ea.

— „Mai ia una — zic.

El se uită neîncrezător la mine, de-aci zâmbește și mai ia una.

— „Stai — spun.

Se oprește rușinat și e gata s'o pună înapoi..

— „Ia-o — zic, voiam numai să te opresc să-mi spui, cum te chiamă, pentru că țin să-mi aduc eu singur aminte : nu ești dumneata Iancu Nidelii ?

— „Ba eu — zice.

— „Vezi că te țin minte ? și-i dau să aprindă.

El pufăe de câteva ori din țigare apoi :

— „Cum să nu mă ții, domn Niculae ? N'am făcut școala odată ?“

— „Așa e, zic, am făcut școala în acelaș timp. Iți aduci aminte ? Școala veche care era să cadă pe noi într'o iarnă...

— ”Și'n care curgea când ploua, ca afară, încheie el.

— „Mai ții minte gaura de sub talpă prin care intrau porcii lui Șocardea ? întreb.

— „Stt... — face, arătându-mi cu capul spre căruță, nu-i mai zice așa că e nevastă-mea neam cu el.“

— „Ai lui Iordache Rede — zic — dacă vrei dumneata.

— „O țiu, domn Niculae, cum să n'o țiu. Nu ne strecuram și noi câte unul , câte unul, afară prin ea, după ce domnu adormea pe catedră, ca să ne jucăm ?“

— „Așa e Iancule — spun — îmi pare foarte bine că te-am întâlnit. Mi-am adus aminte o mulțime de pozne.

— „Și mie îmi pare bine, domn Niculae. Imi pare bine că nu ești fudul și te oprești să stai de vorbă cu noi. Ion al lui nea Voicu Necula e numa încasator la tramvae, da nu-i dă nimeni cu prăjina de nas.

— „De ce să fie fudul, Iancule ? Nu untem toți oameni ? Doar că tu umbli desculț și eu încălțat, tu ai mâinile mai negre și eu mai albe. Dar picioarele tale desculțe și mâinile tale negre sunt mult mai cinstite și mai curate decât picioarele încălțate și mâinile albe ale unor domni orășeni.“

— „Așa e, domn Niculae, — face omul mișcându-se jenat pe picioarele lui murdare, la care eu mă uit emoționat în iarbă, — dar zice că noi suntem țărani.“

— „Toți suntem țărani, Iancule. Toți ne-am născut aici și nu se știe, poate că toți vom muri tot aici.“

El clătină din cap și se scărpină după ureche. Nu se aștepta pesemne la aceste vorbe, dar mie îmi pare bine că i le-am spus. Știu că i le-am spus și oamenii vor fi mai apropiați, mai calzi cu mine ca până acum. Toți oamenii mă ocolesc. Toți bănuesc o stofă străină și neaccesibilă în mine. Văru-meu cu care am copilărit doisprezece ani împreună, am mâncat din aceiași strachină și am supt poate din aceiași țâță, pentru că aci mamele nu se sfiesc să-și alăpteze una alteia copiii, m'a luat și el cu domnu. Aseară când l-am văzut, mi-a zis : „Bine ai venit pela noi, domnu Niculae“. Și doar stă în aceiași curte cu părinții mei și a stat de când e el astfel.

Iancu nu mai știe ce să-mi spună. Din vârful căruții femeea îl strigă și-l zorește dar el ar mai sta totuși puțin lângă mine.

— „Du-te Iancule — spun întinzându-i mâna — te chiamă nevastă-ta.

— „Las'o să mă cheme, domn Niculae, că de altceva nu e bună.

Imi întinde însă mâna și se depărtează încet cu pașii lui mărunți prin iarbă, spre căruță.

Eu o tai deadreptul peste câmp și identific mergând încet, locurile. In stânga mea sunt loturile. Vechi loturi cu care au fost împroprietăriți strămoșii noștri pe vremea lui Cuza Vodă când s'au expropriat averile mânăstirești. Tot acest câmp imens, ținea de mânăstirea Glogoveanu. Identific pe loturi în ceața roșiatică a amurgului, coroana neagră a bătrânului stejar din capul lotului nostru și mă încălzesc de gândul acestei proprietăți care, cu cele trei generații ale ei în urmă, mă înnobilează.

La stânga, după colțul pădurii, e un nou întrând : puțul lui Nae. Și acolo, are tata câteva pogoane de pământ. Aci pe unde mergem, e cătina. Noi n'avem locuri aici, dar are vărumeu și e tot una. Neamul nostru ocupă trei din cele mai frumoase și mai bune părți ale câmpului. Merg încet, gândindu-mă la acest neam a cărui gravă importanță o duc în spate și nici n'aud când a lătrat Prinț și a sburat prepelița după care aleargă ca un nebun. Pe cerul vânăt strălucitor ca de oțel, prepelița pâlpâe ca un fluture negru. Apoi se topește cu totul în întunerecul care se apropie cu pași de lup, dintre loturi și dinspre Vișina, înghițind ultimele floace de borangic ale amurgului.

Iiepurii mai puțin, dar prepelițele sunt pasiunea congenitală a lui Prinț. Il las să alerge și să chifnească ca un nebun și mă întorc să privesc spre pădure. Nu mai disting decât o massă grea, neagră, deasupra căreea cerul se lasă ca o pulbere de sticlă. Luna nouă, parcă e o virgulă de foc pe pergamentul imaculat al acestui cer colosal. Imi fac degetele dela mâna dreaptă puică și mă închin. In gând recit aceste versuri pe care mi le aduc aminte subit, de la mama :

„Luminiță nouă
Tae pâinea 'n două
Ție jumătate
Mie sănătate.

In numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh Amin.“

Merg apoi cu pași rari cu trupul puțin aplecat, înainte și simt pușca între spete bine înfrățită cu mine. Am impresia că înserarea cade și se adaugă la ființa mea care crește neagră, orgolioasă și fantastică, umbrind tot câmpul. Calc din ce în ce mai apăsat. Bocancii mei au o putere ciudată de a se afunda în glie și-mi pare că la fiecare pas, pământul se înalță după talpă și merge după mine ca o turmă de oi negre. Incep să fluer o melodie tărăgănată pe care nu sunt sigur dacă am auzit-o undeva, sau o scot acum pentru întâia oară din religiozitatea bizară care-mi învelește ființa.

Capul nu-mi mai face doi bani. Față de această calmă și întreagă adecuare a ființei mele cu pământul, existența creerului mi se pare de prisos și neliniștea lui un joc de artificii ridicol. Sunt sigur că a sucombat în mine cineva. Nu-mi pot da seama precis, cine este acest mort pe care îl port în suflet, dar melancolia certitudinii îmi atârnă de frunte ca o candelă care arde sfioasă în magnifica înserare.

Un alt car păcăne vag pe undeva, dar nu mă ostenesc să-l identific. Merg cu fruntea în jos, înfășurat de lujerii nopții și ai pământului. Prinț el însuși e grav. In dreapta mea la doi pași, își ține capul sus și ochii străpungători și fosforescenți înainte. Am net impresia că ne mișcăm amândoi printre mituri. Păcănitul carului a ajuns foarte clar. Mă opresc și ridic ochii. E numai la câțiva pași de mine pe un drumeag. Ași lua-o în altă parte ca să nu mai întâlnesc pe nimeni, dar văd la câțiva metri în urma căruții, pe tata mergând cu pasul lui obicinuit, mărunt și cu capul în jos. Imi e atât de drag cum trece prin fața mea, fără să mă vadă, că nu mă pot hotărî să-l ocolesc. Prinț, dealtfel, cu un strigăt scurt de bucurie, i-a și sărit în brațe.

Tata s'a oprit și mă așteaptă mângâind capul câinelui.

— „Cu ce-mi veniți acasă, domnilor vânători ? ne întreabă în râs pe amândoi, văzându-ne cu mâinile goale.

— „Cu o foame de lupi — spun.

El râde și mă bate pe umăr.

— „Foarte bine. Maică-ta o să aibe ce se ne dea să mâncăm la toți.

Apoi tace și merge după căruță în felul lui, cu pași mărunți și cu capul în jos. Ii aud pliciuitul imineilor și nu mă mai satur privindu-l.

— „Vii de la lot ? îl întreb.

— „Da — zice. Mai aveam de cărat câteva clăi de ovăz de acolo și mă repezii pe seară cu Marin să le iau.

Marin merge pe lângă cai. Ași vrea foarte mult să știu despre care Marin e vorba.

— „Iei o țigare, Marine ? strig.

— „Iau, domn Niculae. Și se oprește.

Mă uit la el și nu-l văd prea bine în lumina aceasta cenușie a înserării. E un băiat înalt și subțire. Intr'o mână ține coada lungă a biciului, cu cealaltă își apropie țigara de chibrit.

La lumina chibritului văd o față osoasă necunoscută, dar n'am curajul să-l întreb al cui e.

După ce-și aprinde țigara, flăcăul fuge iarăși în față, lângă cai.

— „Al cui e băiatul acesta ? întreb pe tata.

(Urmare în pag. 7)

In balta Brăilei, cu duba

de VICTOR MĂGURA

Când ajungem la cheiul *gârlei,* soarele e sus. Toate planurile făcute de cu seară, după care trebuia să pornim cum s'o crăpa de ziuă, au rămas baltă.

După o scurtă deliberare, angajăm unul din acei barcagii care pentru un drum dus şi întors până'n ostroavele Dunării cer preţuri înspăimântătoare, spre a se mulţumi imediat cu jumătate şi chiar cu mai puţin.

Aşezaţi comod în fundul bărcii, trecem gârla până în dreptul plajei din faţa debarcaderului, apoi o luăm încet în sus, pe lângă mal, spre a ne feri de curent. Pe şesul nisipos din stânga noastră, câţiva sportivi matinali joacă foot-ball, ping-pong, sau fac plajă. Ii lăsăm în urmă fără părere de rău, cu ochii ţintă spre culmile fumurii ale dealurilor dobrogene.

Barca noastră se strecoară abil printre şlepurile ancorate lângă ţărm. Luntraşul cu pretenţii de lup de mare, e mai degrabă o vulpe şireată. El ştie unde grindul înaintează nevăzut spre mijlocul apei şi poate trece nesimţit printre Scylla unui bot de uscat şi Charybda prorei unui remorcher. După spusele sale, pare a fi fost cândva marinar (şi nu de apă dulce). Iţi distinge, de altfel,

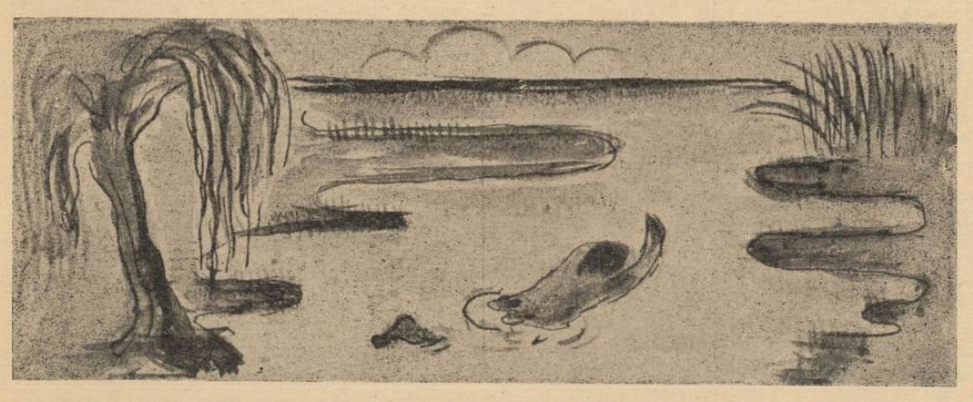

dintr'o privire o navă germană de una sârbească. Acum se mulţumeşte cu gloria mai măruntă dar mai sigură de luntraş şi pescar. Pe noi, calmul lui, reuşeşte totuşi să ne impresioneze.

In acest moment trece săgeată, în susul apei ,o barcă cu motor, cu jumătatea dinainte ridicată mult de-asupra valurilor. Lntraşul nostru ne explică : e o şalupă. Barca din stânga, legată la mal, în faţa unei locuinţe de pescar lipovean, e o luntre. Are o construcţie specială, cu pereţii laterali drepţi şi cu fundul lat. A noastră e dubă. E cea mai practică. Construcţia ei imită pe cea a vapoarelor.

Cu puţin înaintea noastră s'a desprins o barcă mică şi caraghioasă, ca o covată. Un moşneag mititel, ascuns sub o pălărie cu borduri largi („ca o ciupercă imensă", remarcă cineva), cu mânecile suflecate, vâsleşte de zor. Una din vâsle e despicată ca o furcă. Şi iată minunea : pe nesimţite moşul ne lasă în urmă, tot mai departe, cu toate aprecierile barcagiului nostru :

— Asta e o lotcă. Nu-i bună de nimic. Te dă la moment peste cap.

Şi'ntr'adevăr, covata din faţa noastră saltă pe valuri ca o coajă de nucă, fără însă ca omul din ea să dea semne de îngrijorare. Dimpotrivă, goneşte tot mai îndrăcit spre ţărmul din fund, pe care se ridică, stufoasă şi verde, coama pădurii de sălcii.

— Acolo-i Chiciul Popii, vesteşte luntraşul, şi toţi ne aruncăm priviri complice. Fostul lup de mare, mândru de duba lui, s'a gândit şi el, la fel cu noi, la moşneagul cel mic, ce stăpâneşte cu atâta siguranţă unda, — poate cu invidie, poate cu o umbră de tristeţe. Şi ne dăm sama : e şi aceasta mai mult decât o meserie; e o vocaţie.

In jurul nostru e un tumult tot mai viu. Foşnetul sălciilor de pe ţărm se acordă în taină cu murmurul valurilor. Departe, undeva, suspină un cântec de pescar. In dreapta se înalţă un zid negru de şlepuri, în care oameni necunoscuţi vorbesc într'o limbă neînţeleasă, ca acel „baragouin" din basmele franţuzeşti. Barcagiul, atotştiutor, intervine :

— Sunt sârbi.

Ii privim, filosofând asupra capriciilor soartei. Fără îndoială că aceşti oaspeţi ai apelor, ce simt pe ostrovul lor plutitor ca pe un crâmpei din patrie, temporar exilat pe străine meleaguri.

Se uită şi ei în jos la noi, ca la nişte apariţii ciudate, de pe alt tăram. Asemeni la chip şi la gesturi, nimic nu ne leagă : două lumi, pe un spaţiu „ce se masură cu cotul".

Oraşul a rămas cu larma lui, pierdut în umbră.

Câteva coşuri de fabrică; două, trei creştete de clădiri; un şir de catarguri aliniate la ţărm. Atât.

Şi tot mai vie în faţa noastră, natura hieratică şi nudă. Ici, colo, o căsuţă de pescar se arată umilă printre tufişuri. Temelie solidă de piatră, ridicată mult deasupra solului, — prevenind inundaţii, cu proporţii de catastrofă pentru ea. Pereţii de-o şchioapă, de sigur de lut, cu unul sau două ochiuri mărunte de geam, şi deasupra, aceiaşi galbenă căciulă de stuf, trasă mult peste frunte.

Cu o uşoară sdruncinătură, prora dubei s'a înfipt în mal. Tresărim.

E Chiciul Popii.

LA TAIFAS CU UNCHIUL BULL

Sărim cu atenţie din barcă, pe un butuc înfipt în mâlul de lângă faţa apei.

— Aici stă unchiul Stelian ?

— Stelian Lungu ? Colu'şa.

Şi o mână păroasă şi arsă de soare se întinde spre o bojdeucă scundă, pitită sub coama rotată a unei sălcii. O luăm de-alungul drumului schiţat de arătorul acelei mâni. O cărăruie şerpuieşte în iarbă şi'n jur se 'nalţă arbori de diverse dimensiuni.

In bătătura casei, un căţel doarme cu botul într'o strachină. Zâmbim: a adormit mâncând. Şi'ntr'adevăr, e o arşiţă tropicală. Ne refugiem la umbra unui acoperiş de stuf, sub care se află, în fund, un pat cu polog. (Aici ţânţarii fac ravagii). O fărămătură de lăicer nu reuşeşte să acopere bine rogojina. La cap, un bufet-noptieră, de construcţie primitivă. Alături, o masă cu câteva biete ghivece de flori. In stânga se află o vatră de lut, în înveliş de trestie. In faţă, casa, de proporţii liliputane, ca toate celelalte, cu o uşă strâmbă, pe care, ca să poţi intra ar trebui să te apleci prea mult dela brâu. Pentru şezut, vreo două scăunaşe simetrice, care se pierd pe sub picioare. Totul e miniatural, dar viu şi simpatic. Iar în jur, linişte adâncă. Arşiţa soarelui pare a fi topit şi sgomot şi mişcare.

In acest cadru de poveste apare *omul.*

Pe poteca deschisă în popuşoiul de 3 metri, bustul lui e redutabil. Şi cum frunzele s'au dat ca o cortină verde în lături, se iveşte întreg şi puternic ochilor, ca un stăpân temut al acestor locuri. Figura lui e uscată şi rece. Privirile tăioase au un obiectiv important, dincolo de noi. Braţele suflecate şi picioarele goale lasă să se vadă, accentuat, printre muşchii solid conturaţi, vine de oţel albastru.

Aşteptăm să ne izbească buzduganul vocii, năprasnic, desigur, ca şi omul. Dar unul dintre noi se ridică :

— Bine te găsirăm, unchiule.

— Voi eraţi, mă? Bine-aţi venit. Eşti şi tu George ?

Şi glasul s'a muiat ca o mângâiere. Dar omul apelor se întoarce :

— Şi voi, cine sunteţi ?

Sub lovitura înaltă a vorbelor, eu şi cu fratele meu ne facem şi mai mici. Văru-meu George intervine :

— Ei sunt băeţii lui tante Dobriţica.

— Aşa ? Bravo !

Răsuflăm uşuraţi. Aripa bunăvoinţei s'a întins şi asupra noastră. Ne aşezăm cu toţii, înghesuiţi pe unde putem. Unchiul Stelian nu prea este deprins cu oaspeţii. Atmosfera se destinde încetul cu încetul. Bătrânul povesteşte cate ceva, sau întreabă de cei pe care i-am lasat acasa. Cu unchiul Stelian suntem rude, dar în ce fel, nu ştim nici noi. Nu-i cunosc macar numele adevărat. Caci mi-am dat seama chiar în momentul aparţiei ca „Lungu" e numai o aluzie la fizicul sau impresionant. Nu mai puţin potrivit mi se pare cognomenul de „Unchiul Bull", dat de una dintre rudele noastre, un personaj ca din Hogaş : uriaş, bonom şi mucalit. Şi de un calm aiduma cu al unchiului de alături.

Puţin câte puţin, ne-am familiarizat cu el. Ne-aduce — aperitiv — o farfurie cu castraveţi muraţi. Unul dintre noi întreabă :

— Da' vreo saramurică de omleţi ai?

— Am nişte şomotei. De vreţi, vi-i fac rasol. Cu usturoi sau cu oţet?

— Cu usturoi, decidem în cor.

Unchiul Bull se frânge de mijloc şi intră în bujdă. In mână ţine un portret.

— Se pricepe careva să picture ?

Vărul meu George se pricepe.

— Poţi să picturezi ?

Fotografia trece din mână în mână, însoţită de murmure de admiraţie. E un bărbat frumos şi viguros, pe care nu-l cunosc. Câteva perechi de ochi se aţintesc **asupra mea.**

— ? ? ?

Mă uit nedumerit.

— Unchiul, lămureşte George.

Sunt tot mai mirat. Se poate? Acest bătrân uscat şi zdrenţăros să fie omul elegant care priveşte zâmbitor din fotografie? Ii voi cere să povestească.

AVENTURIERUL ANCORAT INTR'O GRĂDINĂ DE ZARZAVAT

— Şi-a vrut aşa — încheie moşul, — după 34 de ani de viaţă, să-mi pue lanţu' de gât : na, du-te la bulibăşie !

Povestea e lungă. Şi palpitantă. Dar ne-am legat cu toţii să tăcem. Ştie unchiul Bull că ne vom ţine legământul. O înţelege după luminiţele înduioşate ce ne sclipesc în ochi. Căci bătrânul, la istorii, e meşter şi te captivează pentru totdeauna. Vorbele lui, pornite ca un vânt uşor, cresc cu încetul — uragan — şi tremuri tot în miezul povestirii, întrevăzând o soartă năpraznică, precum întrevezi în prăpastiile căscate între talazuri, apropiatul naufragiu. Şi lucrurile acestea nu le mai poţi uita. Adânc le-afunzi în suflet şi le încui cu zeci de chei. Dar când eşti singur, desfaci cutia tainică a amintirii şi o lacrimă se topeşte discret în colţul pleoapelor, ca o floare veştedă pe-un mormânt drag.

Am stat aşa multă vreme, fiecare cufundat în lumea sa interioară, unde basmul bătrânului continuă să-şi urzească neauzit firul. Dar moşul scutură capul, înviorat :

— Hei, mă băieţi, angarale nu-i bine să iei niciodată.

Işi face o ţigară şi se aşează mai bine, semn că are de gând să continue.

— Şi credeţi că s'a terminat cu asta? Da' de unde? Tot nu m'am învăţat minte.

Minunaţi de şotiile moşului, ne privim satisfăcuţi, aşteptând o nouă serie de întâmplări neştiute şi rare. Dar de după dâmb apare un om cu bustul bronzat tare de soare şi cu şapcă cu cozoroc mare, ca a watmanilor de tramwai :

— Cicio, dai la mine capusti.

Poate fi numai un limbaj universal, obişnuit pe aici. Dar ceilalţi mă asigură că moşul ştie sârbeşte.

Da, ştie, lămureşte el. Şi nu numai sârbeşte, ci şi alte limbi: cehă, turcească, rusească. Şi-i sunt necesare. Căci ce s'ar face cu grădina lui de zarzavat, de unde cumpără numai străinii dela şlepuri? Aşa, merge. E prieten cu toţi navigatorii ,până departe 'n susul bălţii. Dacă-i întrebi, te 'ndreaptă totdeauna :

— Du-te la Cicio, la romănu'ăla, la moşu.

După o nouă ţigară, firul povestirii e reluat. Evenimentele se succedă vertiginos şi fantastic. Exotic şi totuş real, ca'ntr'un roman de Panait Istrati. De câte ori n'a fost moşul în conflict cu autorităţile, şi de câte ori n'a lucrat mână 'n mână cu ele împotriva altora! A fost prieten al banditilor din baltă adese, şi uneori le-a fost şi adversar. A stat şi el la fund cu un pai de trestie în gură. A fugit noaptea cu luntrea, cu vaporul, sau chiar înnot. Şi a cunoscut şi zidurile reci ale închisorii. Dar el a rămas totdeauna acelaş: omul cu sânge iute de haiduc.

— Dar cu sârboaica aia cum a fost ?

— Păi cum să fie? Bine cred şi eu că n'a fost. Că se ducea toată ziua la şlepuri şi dansa cu ăia de scot radio afară şi cântă.

O nouă şi meşteşugită istorie şi pentru noi un nou prilej de'ncântare. Povestea asta nu-i prea veche. Moşul avea încă o avere frumuşică. Dar sârboaica cu care trăia l-a denunţat autorităţilor, nu ştiu pentru ce fapt. Se gândea că va putea scăpa astfel de dânsul, spre a rămâne singură stăpână. Dar vulpea bătrână nu s'a lăsat prinsă. I-a dat ce-a avut mai de preţ, numai să scape de ea :

— Du-te, dom'le ! Ce-ai venit la suhat la mine ?

E-atât de supărat de aceste păţanii repetate, încât nici nu vrea să mai audă de ele. Şi cu toate încercările noastre, nu mai putem scoate nimic dela el. Capitolul acesta îl consideră definitiv încheiat, cu urmatoarea remarcă :

— Mai bine singurel în baltă, decât cu tovaraşi în hodorob [1]).

PRIVALUL MORŢII

— Şi acum duceţi-vă. Dar ştiţi? La capu' chiciului ; chiar în capu' ostrovului, un' să duce toată lumea. Să vezi ce-i aicea ! Sarbătoarea e un bâlciu.

La îndemnul lui categoric, o luăm ceva mai repede 'n sus, pe cararea ascunsă 'n burueni. In stanga, zidul verde de porumb. In dreapta, capricios şi abrupt, malul „gârlei". Nerăbdatori, ajungem pe-un colţ vesel de pământ, cu vegetaţie vie şi picturală. E capul chiciului. Se cunoaşte şi după o intenţie de plajă, primitivă, dar lină şi odihnitoare. Un braţ de apă, foarte lat pealocuri, ne desparte de chiciul celălalt (Chiciul Morţii). Acolo peisajul pare mai bogat şi depărtarea însăşi e un motiv de atracţie.

Pe sub sălciile stufoase ne apropiem de apa care se sbate în volbură. Printre crengi, vântul fâşâe ciudat. Umbra aceasta deasă are în ea ceva înfricoşător !

— Acesta-i privalul Veriga. Mulţi oameni se îneacă în el. Chiar săptămâna trecută, un tânăr de-aici, din oraş... Abia luase bacalaureatul...

Şi vorbitorul tace, trist. Dar fratele meu abia se stăpâneşte :

— Cum s'a întâmplat? Şi nu ştii **unde ?**

— Ba da, la „rădăcini".

Şi arată cu mâna la stânga. Acolo, sub malul râpos, câteva sălcii bătrâne îşi arată rădăcinele strâmbe ca nişte trupuri groase de şerpi.

Povestea e simplă dar obsedantă. Tragică prin fatalitatea care apasă soarta omenească. Venise cu alţii în baltă. Rămas la un moment dat singur, se aruncase 'n vâltoare, şi nu mai putuse ieşi.

— Este acolo o forţă haină. Când te ia vârtejul şi te duce la mijloc, nu mai poţi scăpa. Iţi ia toată puterea şi te trage la fund.

Cu toate că ştim ce să credem din aceste istorii diformate de superstiţii şi uneori de câte o imaginaţie bolnavă, ne simţim stânjeniţi. Mă desbrac în tăcere împreună cu fratele meu, pe când ceilalţi îşi pregătesc undiţele.

Apa rece mă înviorează. Mă simt în mijlocul ei mai bine decât pe mal. Cu gesturi prelungi sfărâm în cioburi imaginea cerului brăzdat de nori albi. Trec din prival în Dunăre şi aud, prin murmurul apei, cântecul unor lipoveni ce trec cu luntrea în sus. Sunt numai trei dar ce armonie perfectă! Câţi inşi, atâtea voci, toate clare şi bine susţinute. Fără studiu îndelungat, fără inutilă teorie. Abia le mai zăresc bărbile roşii şi stufoase, care se apleacă, şi luntrea face cotul. Singură melodia continuă să plutească undeva în înalt.

In acest moment strigăte'n panică mă chiamă la mal. Nu-mi dau seama ce s'a întâmplat. Totul a fost de scurtă durată. Până să pun piciorul pe uscat, ultimul act se produsese. Epilogul: fratele meu întins pe iarbă, pe când ceilalţi îi fac respiraţie artificială. M'aplec şi eu, îi fac masaj pe piept şi îşi revine.

Demonul aventurii nu-l lăsase în pace. După ce a străbătut înainte şi înapoi privalul, s'a dus să se arunce 'n bulboana blestemată dela „rădăcini", cu gând să-i afle fundul. Dungi roşii în jurul gâtului arată cum se agăţase cu capul în rădăcinile sălciilor. Avusese calmul suficient şi poate ajutorul divin, pentru a se desprinde din fioroasa îmbrăţişare, şi ieşise la mal. Odată ajuns aici, de efort şi emoţie, îşi pierduse cunoştinţa.

RĂMAS BUN, SINGURĂTATE

Când glasul cu adâncuri de hău ne chemă, pornirăm în grabă. Unchiul Stelian pregatise pranzul frugal. Aşezaţi în jurul mesei de lemn necioplit, înfulecăm de zor, ţinând într'o mână codrul de mămăliga, întingând peştele afumat în mujdei şi muşcand cu poftă din ridichile roşii de lună.

Deodată ne privim complici, şi unul din noi scoate din servietă o sticlă înfundată de „negru vârtos". Dar unchiul Stelian e de altă părere:

— Eh, lasă asta! Am ceva mai bun.

Şi dispărând cu vinul, se 'ntoarse imediat cu o sticlă de vutcă tare şi 'ndrăcită. Bem pe rând din acelaş pahar. Din când în când ne 'necăm şi tuşim. Unchiul ne priveşte dispreţuitor. Singur fratele meu îi poate ţine isonul. Bucuros de tovărăşie, moşul îi cere o ţigară, apoi scoate de sub pernă o tabacheră de argint, lucrată frumos şi i-o dă.

— Ţine, dela moşu. Şi să-ţi aduci aminte...

Intre timp zăresc pe braţele bătrânului nişte semne vinete. Mă uit curios: tatuaj. Ceva mai jos de cot, atât înăuntru cât şi în afară, câte o siluetă de acrobată de circ. Pe piept, ceva mai puţin clar, chipul Sfântului Gheorghe. Aici e însemnată o dată: 1902.

— Eram pe-atunci la Tulcea. (Bănuim imediat în ce împrejurări). N'aveam ce lucra. Sunt făcute cu acul şi cu fum de tămâie, — ne destăinueşte moşul.

N'am putut afla dacă aveau sau nu vre-o semnificaţie aparte.

După masă ne întindem la soare. Resping rar aerul proaspăt, cu miros tare de fân. Printre crengile salciei pri-

vesc cerul. In răstimpuri, câte-un pescăruş trece săgeată, spre a se lăsa în sbor lin, paralel cu faţa apei. Bun vânător, se 'ntoarce aproape totdeauna cu prada în ghiare. Mă simt bine ca niciodată. Pacea din afară s'a lăsat şi'n sufletul meu.

Dar liniştea binecuvântată nu ţine mult. Ca un charon nemilos, luntraşul cu tricoul vărgat apare la mal.

— E timpul să mergem.

Ne luăm rămas bun dela omul gigantic şi cu povestea la fel. I-am făgăduit că vom reveni în curând, dar ştim că nu ne vom ţine de cuvânt. Ne pare rău, şi ne simţim foarte mici că nu avem şi noi puterea de a o rupe definitiv cu o viaţă care ne oferă poate confort şi distracţii, dar ne răpeşte cel mai mare bun: liniştea sufletească.

Şi'n legănarea undelor tot mai întunecate de apropierea serii, ne îndepărtăm de cuibul acestui şoim al apelor, privind în tăcere turnurile fumurii ale oraşului, ce se profilează nedesluşit în zare.

1) Hodorob = coş de peşte.

Noapte

Doinei

Un vânt uşor cutremură castanii
Şi frunze cad pe drumul alb şi dur...
Sub cort de vise furişaţi ţiganii
Cu ochi flămânzi de stepă şi azur

Mângâie floarea scripcilor străbune.
. . . . . .
O stea pălind se scutură'n fântână
Şi ceru'ncovoiat la rugăciune
A prins hulubii dragostei în mână.

S'a stins demult şi ultima scântee...
Doar luna... blonda plopilor noiţă
Coboară 'ncet pe căile lactee
Să-şi reazime tristeţea de-o troiţă.

NICOLAE PELIGRAD

Sinteză de spirit şi de viaţă

(Urmare din pag. 1-a)

1875 : suplinitor al cursului de logică predat de A. D. Xenopol la Institutul Academic din Iaşi, apoi profesor de limba germană în locul lui Samson Bodnărescu. Conştiinciozitate şi pricepere în predarea cursului. Acuzat de violenţă şi nervozitate, este înlocuit la această catedră cu P. Pancu, şi numit de Titu Maiorescu revizor şcolar. Prietenie cu Ion Creangă. La Borta-Rece şi la bojdeucă. Un filfizon cu proptele este numit bibliotecar şi Eminescu trecut în postul de inspector şcolar. Călătorii prin ţară, cunoaşterea adâncită a nevoilor ţării şi a oamenilor, a mizeriei morale şi sociale, a pericolului evreesc.

1876: Inspecţii şcolare. Călătorii în Bucovina.

16 MARTIE 1876 : conferinţa-studiu despre „Influenţa austriacă asupra românilor din Principate". Inchegare sintetică a unui corp de doctrină naţionalistă.

1 IULIE 1876 : Mihai Eminescu destituit de Gh. Chiţu, ministru de instrucţiune în guvernul liberal. Mârşăvia calomniatorilor A. Vizanti şi Petrino izbândise. Era acuzat că a furat şi vândut cărţi din Biblioteca Statului. Poetul va scrie : „Canalia liberală a nimicit ideile ce mi le făurisem despre viaţă".

15 AUGUST 1876 : Moartea mamei poetului, Raluca Eminovici.

1876 : redactor la „Curierul de Iaşi", gazetar de gândire naţionalistă, de expresie sigură şi clară, de putere de convingere şi documentare riguroasă. Fixarea punctelor cardinale ale problemei evreeşti. Dragoste şi ruptură cu Veronica Micle. Părăseşte redacţia ziarului pe o chestie de demnitate, la sfârşitul anului 1877, şi în

1877 PRIMĂVARA : la Bucureşti, redactor al ziarului „Timpul". Viaţă de muncă istovitoare, de lipsuri materiale. Polemică cu ziarul „Românul". Din nou la „Junimea".

1878—1879 : Pamfletarul ; gânditorul doctrinei naţionaliste ; campania de presă împotriva liberalilor.

24 MAI — 21 IUNIE 1879: chestiunea israelită.

1881 : apar „Scrisorile" în „Convorbiri Literare", scrise mai de mult. Apar articolele despre „Pătura superpusă". 1881—1882 : bogată activitate gazetărească. Apologia trecutului, critica prezentului, viziunea genială a viitorului. Prietenia cu Ion Slavici, Titu Maiorescu şi I. L. Caragiale continuă. G. Panu, ziarist de talent, dar pătimaş politician, se retrage dela „Junimea", din pricina Satirei III.

1883 : apare „Luceafărul".

1883 VARA : la Iaşi, citeşte la vechea Junime „Doina". Reînvie vechile prietenii.

1883 : dincolo de bine şi de rău. In lumea fantasmelor, pe căile eternităţii.

1884—1889 : pe culmile tragediei.

15 Iunie 1889: moarta lui Mihai Eminescu. Gloria postumă.. Spiritul său reînvie şi trăeşte în năzuinţele creatoare ale poporului român.

NICOLAE ROŞU

CRONICA DRAMATICĂ

EATRUL „COLOS": „Mielul erde", comedie muzicală în 3 te (16 tablouri) de H. B. WAR-ER, versiune românească de UGEN MIREA, muzica de ELLY ROMAN

„Mielul Verde" fiind a nu mai m câtea tentativă de a ne zvălui autentica viaţă de cu-e a unui teatru de revistă, rea surpriză este că a reuşit tr'adevăr să ne mai amuze.

Ne-a sedus în special ritmul care s'a jucat acest specta-l.

In fruntea distribuţiei, se gă-ste o vedetă oarecum exotică:

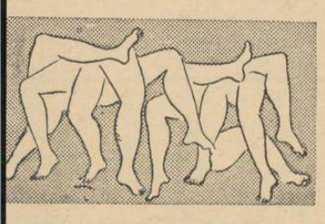

Bob Gray's Show

us întreg ansamblul său de lerine.

Bob Gray el, personal, nu te desigur cel mai mediocru nsator de music-hall care a ecut prin teatrele noastre, pă cum, poate, nici cel mai ălucit. *(Boris Kniasef* era, în ice caz, un *artist).*

Baletul său însă, — deşi nu ezintă elemente excepţionale, are marea calitate de a nu ai fi un simplu ansamblu de ite cu „cache-sexe"-uri indis-ete şi cu o foarte neprecisă no-ne a ritmului, — ci un corp balet extraordinar de omo-n şi ale cărui componente au r'adevăr un temperament im-esionant. S'a dansat într'un m trepidant pe care jocurile orile de lumini n'au făcut de-t să-l accentueze. (Foarte bun uvaille-ul cu elicea, — sau letul „Polul nord").

In privinţa trouvaille-urilor coregrafice, Bob Gray are multe idei interesante, iar când împrumută din filmele americane, alege numai lucruri bune. (Cine e de vină dacă Hollywood-ul a epuizat totul în acest gen?)

Mai au o calitate balerinele lui Bob Gray: conştiinciozitatea. Priviţi pe „intelectuala" trupei — care cântă muzică de jazz americană şi melodii franţuzeşti. E o persoană înduioşetor de bine intenţionată şi conştientă de importantul domniei sale rol. O altă dansatoare care pare a fi vedeta ansamblului — e, în ciuda unui număr destul de impresionant de Bilograme, de o suplete uluitoare, şi ar fi cea mai bună ilustraţie la un manual pentru educarea voinţei. O alta, reuşeşte să ne facă să uităm că e vag urîţică, graţie unui ritm trepidant.

Credem că din toate intervenţiile acestui număr de atracţie, cea mai reuşită este baletul „Polul Nord'. Dar ceiace e într'adevăr încântător, sunt costumele, de o bogăţie, o varietate şi uneori de o ingeniozitate surprinzătoare.

Subiectul acestui spectacol, se brodează pe tema rivalităţii dintre două vedete de revistă, şi consecinţele nervilor respectivi.

Prima vedetă este domnişoara

Lisette Verea

care constitue şi capul de afiş al „Mielului verde".

Domnişoara Lisette Verea nu este, ceiace se numeşte de obiceiu o „artistă". Este, în schimb, o „vedetă". E frumoasă, — o frumuseţe scenică — ştie să se mişte cu desinvoluntură şi să anime un spectacol. In plus, se îmbracă cu gust, şi mai ales, ştie să-şi poarte rochiile fără să fixeze atenţia numai asupra toaletelor.

Mica surpriză a serii, a fost însă domnişoara

Tantzi Căpăţână

pe care ne obişnuisem să o vedem numai în roluri de foarte clorotică ingenuă. Rolul fetei cu temperament pe care probabil că îl aştepta, l-a găsit abia acum după ce a fost, inutil, domnişoara romantică din fostele comedii muzicale.

Rivalitatea celor două vedete, duce la dispariţia din teatru a primei — după criza de nervi de rigoare. Dispariţia provoacă panică în culise. Toată lumea se egită, inclusiv domnul

Groner

în rolul compozitorului fără talent, care deobiceiu, este autorul „schlager"-elor de revistă. In ciuda baletului distribuit în rolul principal, tot d. Groner a dus şi de astă dată spectacolul. E un actor de rasă, simpatic şi inteligent care ştie ca nimeni altul să pună în valoare o pointă, oricât de anodină.

Şi mai mare este însă panica domnului

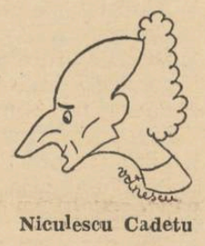

Niculescu Cadetu

care, în rolul autorului de revistă cu cap de poet ratat, ne-a făcut impresia că a fost, însfârşit, întrebuinţat mai aproape de posibilităţile sale. Căci sincer, începusem să ne temem, când, după o stagiune întreagă cu roluri de lachei şi „valeţi stiliaţi', d. Cadetu nu se mai mişca decât curbat şi purtând pe braţ un şervet imaginar.

Singur d. *Cazaban* rămâne calm în rolul directorului de teatru flegmatic şi ingenios. Deşi a avut un rol destul de ingrat d. Cazaban s'a achitat, cum se zice, conştiincios.

Intre timp, până ce să înceapă actul II, domnişoara Lisette Verea reuşeşte să ajungă cu automobilul în munţi, şi să intre, prin perete, în cabana unui tânăr şi frumos inginer, care se hotărîse să se retragă în singurătate. Acesta este domnul

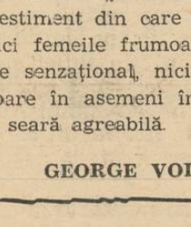

Aurel Munteanu

care, de data aceasta, a fost mai mult actor decât tenor, fapt pentru care chiar îl felicităm. D. Munteanu a fost tot aşa de simpatic şi de cuceritor ca de obiceiu.

In sfârşit, totul se termină cu o căsătorie, (în ritmul marşului nupţial de Mendelsohn-Bartholdy, care, colaborează cu d. *Elly Roman,* — mai puţin fecund ca de obiceiu) — nu, înainte însă ca „intelectuala" să ne mai cânte pe englezeşte, iar vedeta cea grăsuţă să ne mai ofere câteva din uluitoarele sale tumbe.

Regia e semnată de G. Timică. Muzica d-lui Elly Roman foarte „demi saison". Avem în schimb multă muzică americană, care, deşi cunoscută, e încă agreabilă.

Regretăm că decorurile d-lui Lőwendal nu sunt la înălţimea producţiilor anterioare ale acestui admirabil portretist. Nu ştim însă dacă tot domniei sale se datoresc schiţele costumelor. In orice caz, autorul lor merită toată admiraţia.

In rezumat: „Mielul Verde", un divestiment din care nu lipsesc nici femeile frumoase, nici nota de senzaţional, nici risipa, de rigoare în asemeni împrejurări: o seară agreabilă.

GEORGE VOINESCU

= Cronica măruntă =

„CRISANTEME"

e un volum de versuri de V. Stoenescu-Odaia apărut în „Editura Noastră"-Bucureşti, Militari. Incă unul din volumele de „versuri" pe care l-am răsfoit cu melancolia de a nu afla în el decât proză versificată. Şi când te gândeşti că această carte are aproape o sută de pagini, tristeţea e justificată pe deplin. Din nou revenim la *poet:* „E uşor a scrie versuri, când nimic nu ai a spune". Ierte-ne d. V. Stoenescu-Odaia, dar numai atâta putem scrie despre ale d-sale „Crisanteme"!

„VIAŢA BASARABIEI"

a apărut pe luna Iunie, într'un număr destul de interesant. Condus de d. Pan Halippa, acest monitor literar înfăţişează cetitorului un mănunchi de condee tinere, întru totul interesante; astfel: N. F. Costenco, V. Luţcan, George Meniuc sau Bogdan Istru au reuşit să ne reţie luarea aminte. Dar pentru a sublinia un poet nou şi tânăr, care prin naiva şi deloc pretenţioasa-i poesie ne-a încântat, vom decupa o strofă din „Invocaţie", semnată C. Victor Negruzi, un nume care ar putea da lucruri din ce în ce mai bune:

„Vino, toamnă, iar, în vie,
„Sus la domnu'nvăţător,
„Să cădelniţi din căţue,
„Ca monahul în pridvor,
„Fum de negură, tămâie..."

Simple şi clare incantaţii de abecedar, strofele lui C. V. Negruzi sunt o promisiune. In rest, „Viaţa Basarabiei" aduce interesante studii de istorie, literatură şi recenzii oneste.

CU DESTULĂ BUCURIE

am aflat o strofă sau două, mai sănătoase, într'o carte destul de dibuitoare: „In zodia cumpenei" de Robert Cahuleanu:

„Mi-e sufletul un cântec de [vioară,
„Ce tremură la geamurile tale".
sau:
„Un pumn de nea, plângând [încet, sărută,
„Cu ultima putere, lutul gras,
„In timp ce ochiul iar capătă [glas,
„Atunci când gura mai rămâne [mută".

Sunt în cartea asta, atâtea banale stângăcii, dar candida prospeţime a acestor versuri ne-a reţinut luarea aminte; semn bun.

RISCÂND

a fi atacaţi din două părţi, vom stărui puţin, cu toată obiectivitatea, asupra *„Colecţiei Adonis",* care ne-a trimis o bună parte din caetele ei, apărute în ultimii ani. Orice pasionat de poesie va trebui să laude gestul de a milita cu atâta elan pentru vers, precum va trebui să desaprobe faptul că în cadrul acestei mici edituri se imprimă multe lucruri slabe. Incontestabil: la „Adonis" au apărut până azi destule broşuri de versuri care meritau să vadă lumina; incontestabil mai e, că tot acolo au apărut multe poesii care stăteau la un nivel scăzut, neaducând un serviciu real nici autorului, nici cetitorului. Poatecă e inevitabil ca acolo unde se scrie atât de mult şi unde se publică enorm, *vor trebui* să se strecoare şi mediocrităţi, dar putem spune că un control mai sever n'ar strica deloc colecţiei poetice „Adonis". Preţuim truda poeţilor, dar nu putem înţelege negarea pentru tot ce e în afară de ei. Va trebui să mărturisim că ne-au plăcut poeme semnate: Virgil Treboniu, Cristian Sârbu, Gh. Manea-Manolache, Const. Pârlea, Ion Horia Munteanu, Ion Negescu, dar că în aceleaşi pagini am cetit versuri regretabile sau chiar puerile, ale altor publicişti. Intr'un timp plin de furtunoase fapte, stăruinţa aceasta luminoasă pe marginea versului se cere remarcată; am făcut-o. Dar împreună cu însemnarea noastră, un îndemn spre obiectivitate, spre limpede ochiu critic şi spre esenţele pure ale poesiei, confraţilor necunoscuţi dela „Adonis".

O REVISTĂ DE LICEU

dintre cele bune, este aceea a liceului „Emanuil Gojdu" din Oradea. Condusă de d. Augustin Cosma, harnic dascăl, secondat de un grup entuziast de şcolari, această publicaţie ştie de cele mai multe ori să ne înfăţişeze un vers proaspăt, un articol onest. De bună seamă că tot ceeace se lucrează aici, are mai mult valoarea unui laboratoriu în care se experimentează; însă nouă ne place *aici* tocmai acest sbucium juvenil, această tendinţă adolescentă către culmi. Chiar dacă nu am afla un poem vrednic de transcris, suflul liricei tinereţi care străbate paginile revistei, ar merita cuvintele noastre bune.

PE ACEASTĂ CALE

rugăm pe toţi cei ce deţin poeme (inedite sau publicate în reviste) de-ale regretatului prieten Silviu Roda, să ne vestească şi să ne trimită manuscrisele şi revistele, pentru a înlesni alcătuirea volumului de poesii postume, pe care îl pregătim. Nu ne îndoim că prietenii noştri vor răspunde acestei chemări, fără zăbavă şi tocmai de aceea le mulţumim.

Vroim, în acest fel, să punem înaintea lectorului un volum complect şi nou, aşa cum dragul nostru prieten ni-l descria în lungi şi entuziaste epistole. Cartea se va numi „Melodii interioare", titlu fixat chiar de poetul plecat dintre noi.

PENTRU TOŢI VERSIFICARII

precum şi pentru toţi cei ce scriu poesii, îngăduit ne fie, să punem pe hârtie acest cunoscut şi perfect poem al poetului Ion Barbu:

„Se ploconea răsăritean şi moale,
„Mălai din mâna ta să ciugu-[lească,
„Albastru pâlpâia şi cald în poale
„Cum pânzele alcoolului, în [ceaşcă.

„Pe butură nebunul tău cu scufă,
„Ochi inegali, grozav de trişti [frotea.
„Dar mâna ţi-a sucit, cum storci o rufă,
„Şi-a rupt şi gâtul păsării, care [bătea".

Mediteze toţi, pe marginea acestui rotunjit şi rece poem, pentruca dibuindu-i mărimile să se sperie de micimea lor. Poezia se numeşte „Păunul" şi — după cum spunea prietenul Axente Sever Popovici, este una dintre cele mai clare piese din lirica noastră de azi.

ŞTEFAN BACIU

POŞTA REDACŢIEI

Dimitrie Dorna: Un tratat asupra versificaţiei e tot atât de util cuiva, cași unul cu privire la muzică, pictură sau alt gen artistic. Scopul unei asemenea lucrări se vădeşte deabia când ea se găseşte în mâna unui poet, compozitor, pictor etc. şi are mai mult un caracter de verificare, de confruntare cu tine însuşi. N'am auzit, însă, până acum ca cineva să fi devenit poet graţie memorării unui număr de tipicuri, de forme.

Intâi s'a născut poezia şi-apoi deabia critica.

Sfaturi? Da: perseverenţă şi răbdare Şi încă ceva: lectură, cât mai multă lectură.

D. I. Iftinca: Incă o desamăgire! Hotărît, e o săptămână a tristeţii mult concentrate şi totuş lină. Adevărurile răsar *line,* raza purcede *lin* şi numai destinul este înfricoşat.

Probabil, al poeziei...

George Ungureanu: Deviza despre care vorbeşti d-ta, nu-i un capriciu adoptat numai aci, la „Universul Literar". E comună tuturor publicaţiilor, aşacă nu trebue să supere. Desigur, nimeni nu este îndreptăţit să se descurajeze la prima tentativă nereuşită. Mă gândesc acum la d-ta şi-ţi admir robustul optimism de care dai dovadă. Nu-i permis ca în cele 5—6 strofe să se repete împerecheri de rime ca: „pur" şi „azur", până să devină o obsitoare obsesie.

Mai încearcă, şi pune mai multă gândire în noiamul de imagini, care luate în parte, rămân sterpe.

C. T. B.: Regret mult că nu pot fi de părerea d-tale în ceea ce priveşte valoarea bucăţii primite. Nu prea are darul să uluiască, însă te poţi socoti la câţiva paşi de victorie. Am citit cu mult interes şi plăcere manuscrisul în care, — cu excepţia unor expresii cam „tari" (ca să întrebuinţez un cuvânt în parte devalorizat) şi-a unor dibuieli care sâcâie ideea centrală, — am descoperit talent autentic şi-o largă înţelegere a frumosului.

Aşteptăm altceva mai atent şi cu grije scris.

O traducere bună după Tristan şi Yseult a lui Bédier, poate interesa oricând, chiar cu ferocea concurenţă făcută de Danzig et comp. Nu cunosc nicio altă traducere în româneşte.

C. POSTELNICU

Cu privire la Aloysius Bertrand

(Urmare din pag. I)

... Mergi la întinsele vii de ngă oraş la Clos-Vougeot şi zi expoziţia de panere pur-nd armele ducale din arhai-le crame.

Mergi, mai departe, la Bea-ne, unde ţi se vor desfăşura aintea ochilor din sipetele pelei 30 de metri de tapise-e în care Iosif, Fecioara şi ozii sunt cu toţii nobili bur-inzi rumeori.

Acolo în fondul tapiseriilor, loarea vinului indigen, vei scoperi multe din catedra-le distruse de timp. Aşa se sfăşoară şi ruloul sufletesc lui Gaspar în verde pal, se-n vechiu, roşu misteric.

Neuitate această Burgundie ontană şi clinchetele prea inte ale acestui vin!... De te ori nu mi-am adus amin-, desgustându-l, de acel are vin, acel „adevărat A-ontillado" pomenit de Ed-r Poe!...

A, să nu restrângem posibi-ăţile lui Bertrand la cifra ui romantic pitoresc. El sedă încă, prin nu ştiu ce tâmplare, o deosebită capa-tate a humorului care ne anscende prin „fiorul rece". In „Vânătoarea" poetul ne ezintă — ca şi Poe în cele-a poemă „Butoiul cu Amon-llado" — o crimă din răzbu-ire, sub aceleaşi aspecte a-abile care fac să ni se sbur-ască părul.

... Cavalerul Houbert întrea-i pe vărul său Regnault, în mpul vânătoarei, de ce nu-i toate apele? Fiindcă azi d'mineaţă s'a legat să fie pace cu Houbert?

Regnault răspunde în doi ri şi are ochiul roşu ca al ui nebun sau al unui dam-at.

Iar vânătoarea se purta ereu prin ziua cea strălim-de cum e aghiasma, prin unţi şi padini, prin văi, şi iduri...

Regnault îşi desprinde spada şi o trece de câteva ori prin bărdăhanele vărului Houbert.

— Omoară, omoară, ţipa Ganelon.

Răsuna valea până la Ron-ceauvaux...

„Fie întru Domnul binecuvântat, sufletul lui Houbert, cu milostenie răpus a treia zi de Iulie, anul una mie patru sute doisprezece, şi la cheremul diavolilor fie sufletul lui Regnault, vărul său şi ucigaşul său. Amin".

„In pace requiescat" rînjeşte de cealaltă parte Montrésor, eroul din „La barrique d'Amontillado" după ce l-a înjunghiat printre zorzoanele carnavaleşti pe bietul Fortunato la adăpostul hecatombei. Aici la rece se păstra fruntea licorilor.

Se poate vedea, în fine, dacă Théophile Gautier a fost cu totul îndreptăţit când a grăit posterităţii că poemele din „Spleen de Paris" n'au nicio legătură cu „Garpar de la nuit"...

Traducătorul lui Poe şi amantul mulatrei Jeanne Duval, întuise poate mai bine, paradoxalele înrudiri transoceanice ale vitregului copil dijonez. Când şi l-a declarat pe-acest Aloysius - Bertrand drept precursor, a făcut-o probabil din obiceiul de a şti ce spune.

Gasparul, prin noaptea că-ruia stăruiră astăzi firavele antene ale unui iubitor de poezie, nu inaugurează poate numai un simplu drum formal de poemă în proză cum a spus marele dar succintul istoric literar Thibaudet. Burgund autentic care mân-ca bine şi bea bine lângă răcitoarele dela Tournus, s'ar fi căzut a fi mai drept, cu adoptatul Aloysius.

SIMION STOLNICU

Poésie pas morte!

(Urmare din pag. I)

aparenţelor, vom putea afirma că mişcarea poetică este urmărită de marele public cu luare aminte şi înţelegere.

Imprejurările sociale şi evenimentele politice, oricât de neprielnice vieţii de meditaţie şi reverie poetică, nu vor putea nici odată suprima nevoia de poezie. Independent de vârstă, de condiţie socială şi de grad de cultură, poezia este o nevoie sufletească ce se afirmă în noi în permanenţă. Cuvintele lui Ch. Baudelaire, cu aparenţă de butadă: „fără mâncare putem trăi opt zile, dar fără poezie nici un ceas", redau o stare de suflet generală a umanităţii. Este în poezie un element de exaltare interioară, de transfigurare şi nevoe de purificare, pe care poetul îl exprimă independent de noţiuni, numai prin atmosfera emotivă pe care o fixează în vers. Este fluidul care alcătueşte substanţa poemului, dându-i unitate şi iradiere; este scurgerea subterană de viaţă, circulaţia de sevă care animă poezia, dincolo de cuvinte. Din această atmosferă emoţională, sprijinită pe cadenţe şi imagini, se desprinde vraja poetică, inefabilul cânteculuiui. Deaceia traducerea literală a unui text poetic nu poate reda esenţa poemului şi deaceia acestei transpuneri oarecum formale, de suprafaţă, trebue să-i corespundă o identitate de viaţă emoţională, care singură reuşeşte să transpună dintr'o limbă în alta conţinutul poemului.

Este ceia ce dă prestigiu şi viaţă poeţilor naţionali. Se creiază cu timpul între universul interior exprimat de un poet şi connaţionalii săi o atare corespondenţă şi identificare, încât poezia sa capătă o valoare naţională unică, pe care străinătatea nu va putea niciodată înţelege în toată întinderea ei.

Am încercat cândva o experienţă cu poetul rus Puschin. Avusesem doi prieteni ruşi care-mi recitau transfiguraţi versurile poetului lor naţional. Eram cuprins, ascultându-i, de trăirea lor în actul poetic. Dar încercarea lor de a-mi tălmăci versurile şi de a mi le explica, a fost zadarnică. Rămâneam mereu în afară de esenţa poemului de vibrarea lui de viaţă, de forţa lui sugestivă. Experienţa pe care am repetat-o la rându-mi, cetind prietenilor ruşi versuri din poeţii români şi francezi: întâmpinam mereu, aceiaşi incomprehensiune şi aceiaş lipsă de corespondenţă intimă de care mă făcusem vinovat faţă de poetul rus.

Vedem deci în actul poetic o manifestare permanentă şi general omenească, pe care o pot cel mult atenua şi aburi împrejurări sociale potrivnice, fără să le poată anihila cu desăvârşire. Chemarea poeziei este adânc sădită în structura de viaţă a omului, iar vocaţia este o nevoie nu numai pentru poetul însuşi, dar şi pentru cel ce îi aşteaptă cântecul.

Criza cărţii de poezie nu ne apare deci ca rezultatul unei lipse de corespondenţă între poet şi cititor şi mai mult efectul unor dificultăţi din partea acelora care vor să citească, de a-şi putea procura cărţile. Nu se citeşte, nu pentrucă publicul nu prezintă curiozitate şi chemare pentru poem, ci pentrucă anumite categorii de cititori nu pot cumpăra cărţile autorilor. In acest mod se interceptează artificial, prin duritatea condiţiilor economice, comunicarea necesară între poet şi public. Văzută astfel, criza cărţii nu prezintă o gravitate excepţională, cum ar fi fost desigur cazul unei incuriozităţi desăvârşite faţă de producţia poetică. Criza cărţii poate fi, fără îndoială înlăturată, în anumite condiţii. Am întrevăzut de alminteri de multă vreme un mijloc pentru a remedia această stare. Ne vom îngădui să revenim asupra acestui punct, aducând în discuţie propuneri de soluţii practice.

ION BIBERI

Deşuchiatul

(Urmare din pag. 5-a)

— „Nu e dela noi, e din Rugu — zice. Nu-l cunoşti tu. Lucrează locurile dela Zinca.

— „Nu mai lucrezi cu oamenii de la noi? întreb.

— „Da, zice, fiindcă n'am încotro. Dar m'aşi lipsi bucuros de ei.

Mă surprinde această filozofie şi mă uit întrebător la el. Altădată n'ar fi dat un loc unui străin, să-l fi picat cu ceară.

— „S'au făcut ai dracului rău — continuă. Nu te poţi înţelege cu ei."

Sunt foarte trist că vorbeşte astfel despre ţărani. Pentru mine ţăranul este elementul nobil, puternic şi necorupt al neamului. Mi s'a părut întotdeauna plin de o poezie particulară şi cu o înţelegere justă a vieţii.

— „Parcă aveai altă părere despre ei", spun.

— „Se poate" — zice — dar azi nu mai sunt oamenii de altă dată."

Inţeleg că are probabil motive serioase ca să creadă acest lucru. Tata a fost totdeauna omul care a lăsat să treacă de la el; dacă spune el că s'au făcut oamenii răi, a avut probabil nemulţumiri mari.

Merg alături de el şi din când în când îi arunc o privire. Am crescut aproape c'o palmă mai înalt decât el. Sunt un om în toată puterea cuvântului. Şi totuşi sun fiul lui. Os din osul şi sânge din sângele lui.

Oricât de înstrăinat aşi fi eu, de acest sentiment, nu pot scăpa. Omul acesta cu mustăţile săine până la urechi, care merge la dreapta mea şi-şi plicie imineii de talpă, va avea totdeauna dreptul să-mi zică tu şi să-mi ceară socoteala de faptele mele. Nu le-am spus încă ce mi s'a întâmplat şi au fost foarte miraţi că n'am adus-o şi pe nevastă-mea. Am îndrugat eu o scuză dar sunt sigur că în sufletul lor şi tata şi mama sunt neîmpăcaţi. Nu bănuesc desigur unde au ajuns lucrurile. Nu sunt obicinuiţi în neamul nostru cu divorţuri, dar bănuesc probabil ceva şi mai rău. Cred desigur că m'am jenat să aduc pe nevastă-mea în casa lor ţărănească.

— „Trebue să-ţi spun ceva foarte important, tată, zic.

El se uită mirat la mine. Nu-i vine să creadă că nu i-am spus până acum acest lucru important.

— „Ce? zice.

— „Sunt pe punctul de a divorţa de nevastă-mea."

Se opreşte şi mă priveşte de sus şi până jos. Eu stau în faţa lui sdrobit, găligan şi umil. Lumina cenuşie a înserării, ne învălue pe amândoi. Mă jenează înălţimea mea, puşca dintre spete şi bocancii din picioare. Mă jenează toate sentimentele mari pe care le-am avut venind de-a curmezişul câmpului.

— „N'ai voe să divorţezi — îmi spune. Un om cinstit, nu-şi lasă nevasta."

Aşa este — mă gândesc. Un om cinstit nu-şi lasă nevasta.

— „Dar n'am fost cinstit", spun.

Bătrânul îşi apropie faţa de a mea, mă străpunge cu privirile până în călcâie, apoi ridică mâna şi-mi cârpeşte o palmă.

Eu stau drept şi lălău în faţa lui. Lumina înserării s'a făcut neagră ca smoala şi cerul cules cu dragoste de pe câmpuri se deşeartă desgustat din mine. Pământul mi se sburleşte sub picioare.

N'am nici o priză. Mă simt spânzurat ca o fantoşe între cer şi pământ. Mă simt huiduit de tata şi respins de nevastă-mea, ca şi cum m'aşi simţi huiduit de toată întinderea aceasta severă a câmpului şi refuzat de toate veleităţile creerului. Vinele mi se înmoaie şi trupul mi se frânge în genunchi.

— „Iartă-mă, tată" — îngân.

Dar el, îmi întoarce spatele şi pleacă cu paşi mărunţi şi mersul legănat pe care i-l cunosc decând am deschis ochii pe lume.

La doi paşi de mine, Prinţ iezită între a rămâne acolea, ori a pleca după tata. Apoi dă din coadă, îşi scutură capul şi o rupe la fugă după el. Eu mă îndoi şi cad pe brânci în ţărână.

(Fragment din romanul cu acelaş nume).

LUCA DUMITRESCU

Vacanțe scriitorice

Simple însemnări la 882,83 m. altitudin

– Reportaj din Căminul Scriitorilor, Bușteni –

de TEODOR SCARLA

ASPECTE LIRICE

Incremeniți în majestatea lor înaltă, munții fumegă ca în urma unui uriaș incendiu, ori se topesc în penumbre vinete, când pe creștetul Caraimanului visează, albă și măreață, crucea. In mijlocul ceților și vânturilor stârnite dinspre *Omul*, monumentala ctitorie re-

D-nii N. Andreescu, Virgil Carianopol și Vladimir Cavarnali, cu doamnele

gală stă neclintită, amintind, prin metalica ei dârzenie, vitalitatea acestei românești nații, în luptă cu vijeliile sale istorice.

Pânze subțiri de ploaie se desfac departe, peste freamătul pădurilor de brad, sub ochiul fascinant al lunii pline.

Inconjurat de armate întregi de brad, castelul *„Zamora"* doarme lângă susurul vioiu al Prahovei. Prin balcoanele luminate cu roz și albastru pal, ghicești domnițe lâncezind în dragoste și captivitate, ca într'o veche feudă. Sus, pe turnul în care se mai văd și astăzi schijele obuzelor dușmane, din marele războiu, flutură pavilionul în alb și roș, al cantacuzinilor... Și peste toate, noaptea răcoroasă, cu stele vii și lună de zăpadă, a unui splendid început de Iulie.

REALITAȚI CONCRETE

Isgoniți de canicula din București, pensionarii estivali ai Căminului regal al scriitorilor, întârzie în lungi conciliabule cu propriile lor îndoeli, în grădina hotelului care domină, prin arhitetonica lui masivă, centrul stațiunii.

Intârzierea de două săptămâni, a S. S. R.-ului, de-a aranja conturile, pentru masă, la *„Ursul din Carpați"* dă fiecăruia gânduri negre. Liniștea atât de îndelung râvnită de fiecare scriitor care se dorea, în Bușteni, aproape numai de muză și masa de scris, s'a sfărâmat ca toate dulcile himere ale acestor îndrăgostiți de cer și slovă.

— Ce ne facem, domnilor? — se agită romancierul Sărmanul Klopstok, mărind disperarea tânărului nuvelist și comentator al poeziei confraților săi de generație, d. Nicolae Andreescu:

— Eu „aterizez" la d. profesor Herescu și nu mai plec dela d-sa până

Copiii

nu-mi dă ceva gologani. (D. N. Andreescu, technician în aviație, utilizează în discuții, ca și în scris, terminologia profesională).

Poetul Șerban Bascovici, mai îngăduitor cu oamenii și evenimentele, se resemnează, între două țigări *„Bucegi"* fumate în grabă:

— Hei, ce să-i faci! Să mai așteptăm, poate pică Gregorian cu vești bune.

— Dom-domnul Gregorian e la Constanța — informează placid Virgil Carianopol, de lângă criticul Vladimir Streinu, care ascultă demn și grav tînguirile confraților, ca odinioară interpelările parlamentare.

— Ar trebui să ne dea banii cheltuiți înapoi! — se înduioșează poetul George Dumitrescu, în timp ce Radu Gyr privește absent siluetele munților ce se desenează clar, în asfințit.

Constantin-Stelian, poreclit de noi și sfântul Constantin-Stelian, din cauza prea cuminților sale atitudini, meditează stingher pe o bancă retrasă, la o lovitură de ruletă care să-i aducă lumină în socoteli. Numai d. Mihail Șerban, tânărul și fecundul romancier moldav își plimbă fetița în cărucior, cu un zâmbet fericit și patern, de crezi că n'a avut niciodată deface cu chestiunile care ne animă pe toți.

Pe Vladimir Cavarnali, proaspăt căsătorit, nu-l vede nimeni. Nimeni nu știe când a venit, pe unde se plimbă, unde mănâncă, unde doarme, etc. Se știe numai că în cămin este poetul basarabean Vladimir Cavarnali, cu doamna, cum s'ar ști de pildă că delegatul *„Societății Scriitorilor Români"* la căminul din Bușteni e d. George Gregorian; dar numai atât, că atât pe primii cât și pe ultimul nu-i vede nimeni. Despre colonelul Gheuca, administratorul căminului, nu se mai știe nimic. A plecat într'o bună zi la București și plecat a fost, de parcă a sburat fără reîntoarcere ca un Guynemer...

— Ei, ce-ați mai auzit, s'a aranjat ceva? — întreabă surâzător și în haine albe, criticul Șerban Cioculescu, intrând în grup.

— Nimic!—i se răspunde în cor... Și discuția continuă pe aceiași temă.

Intr'un târziu, cineva își privește ceasornicul :

— E ora unu !

— Unu? — se miră cucoanele, de pe băncile alăturate, apoi încep să strige, pe rând, la copiii care sburdă prin grădină: Barbule, Ussy! Mira! Monica! Doina! Hai la masă că-i ora unu!... N. Andreescu se uită în portofel și oftează. Sfântul Constantin Stelian se ridică amețit de gânduri iar Virgil Carianopol, la braț cu doamna, iese pe poartă, subțire și cenușiu, ca un fir de ceață...

RASARE SOARELE

— A venit Gregorian! A venit Gregorian!... Vestea s'a răspândit cu viteza luminii în cămin și, în câteva minute confrații au făcut cerc în jurul celui atât de mult așteptat.

— Știți... Eu plec !

— Ce face dom'le? Abia ai venit și pleci? Da' cu noi cum rămâne!

— Nu mai avem bani!

— Am cheltuit tot!

— De unde să știm noi că n'ați aranjat din vreme cu *„Ursul din Carpați"*, noi care suntem aici dela 1 Iulie.

Asaltat din toate părțile, poetul George Gregorian abia poate să spuie un „s'a aranjat totul!" și se așează obosit pe un scaun.

— Daa? Păi așa spune omule!

N. Adreescu râde fără motiv. Radu Gyr pupă pe Monica. Mihail Șerban își desmiardă fetița, iar George Dumitrescu își aprinde mulțumit o țigară, în timp ce Șerban Cioculescu plasează la timp un calambur despre descoperirea unui vin „înfundat dracului".

Mângâindu-și mustăcioara bălaie, apare și colonelul Gheuca, grav și cu pălărie de paie.

— Uite-l dom'le și p'ăsta! Ei, comedie! — se miră Șerban Bascovici.

In buzunarul dela piept, al administratorului, se distinge un pachet sigilat. Ii fac semn d-lui Klopstok.

— A venit cu banii, dom'le! Să se termine odată!...

— Ei, voi ce-ați mai făcut, ce-ați mai scris? — întrebă d. George Gregorian, răsucindu-și o țigară groasă.

— Aha! ascultă, cântecul nostru! — bătu din palme Radu Gyr. Parodiat după versurile d-lui N. Vlădoianu, de către poetul *Cununilor uscate*, cântecul în cauză făcuse deliciul tuturor *căminiștilor* în cele 15 zile de restriște.

Iată-l! (a se fredona pe aria *„Mi-am pus busuioc în păr"*).

„Mi-am pus busuioc la pungă,
Să vină banii
Gregorianii,
Și pasă-mi-te
Să ne achite
Masa și casa
Pelinul și vinul și chinul.

Măi busuiocele
Măi colonele
Vino devreme
Că punga geme!
Colonel, colonel...

Zică lumea ori și ce
Totu-i minciună
Las'o să spună
Că vin golanii
Cu gologanii.
Zică lumea ori și ce
Nu mai cred în farmece!...

Mi-am pus busuioc la birt, măi!
Ca să ne vie
Pe datorie
Mâncări de toate
Și antricoate
Varză, friptură
Și șprițuri pe gratis în gură.
— Refren. —
Am pus busioc pe nori, măi!
Că de vreo nouă
Zile ,tot plouă
Iar scriitorii
Văd numai norii
Și creditorii cum vin să le ia
[sunătorii.
Măi busuiocele
Măi colonele
In buzunare
Plouă prea tare
Colonel, colonel!

Zică lumea ori și ce
Las'o să spună
Că vremea-i bună
Și că vin banii,
Banii sărmanii!
Zică lumea ori și ce
Nu mai cred în S. S. R.

Radu Gyr prezintă apoi delegatului S. S. R-ului, prins în toane bune, activitatea noastră pe cele două săptămâni, o activtate care n'avea nimic deaface cu... literatura, ea fiind de cu totul alt ordin. In definitiv de ce poeții să scrie versuri proaste la Bușteni și n'ar învăța mai bine o limbă străină? Engleza, de exemplu, limbă adequată înălțimilor glaciale din jur, și mai ales costumului sport al lui Gyr, completat de luleaua făcută cadou, poetului, de confratele Constantin-Stelian care câștigase la ruletă.

Iată un mic „dicționar" român-englez creat ad-hoc pentru uzul general:

Societatea Scriitorilor Români = *The scripturiss Rumän Sosieté*

Personalul de serviciu = *The personnel of sirvis: Lina = Lain;*

Paraschiva = *Parescaiv;* Gheorghe = *Ghergs.*

Căminul Scriitorilor = *The freiers cemin.*

Veselie = *The spritz.*

Bani = *The zeros.*

Portofel = *The knock-out.*

Chelner = *The becsiss.*

N. I. Herescu = *Lord Nicolas Hereiss.*

Poet = *The traisnit.*

Copil = *The scandel.*

Camera nr. 9 (în care locuia Radu Gyr

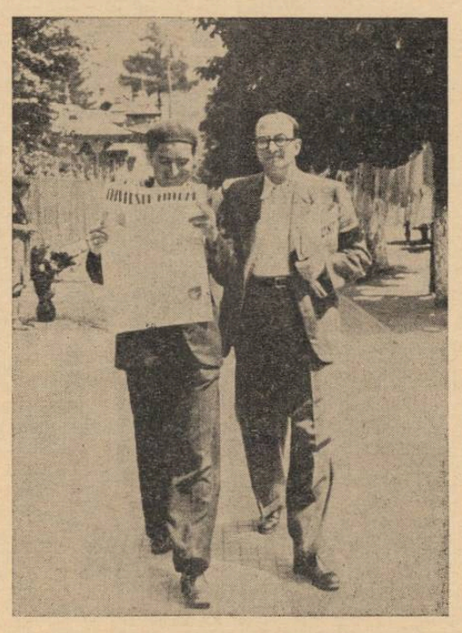

Lectură pe bulevard

și în care intra fiecare, ca la el acasă) *The harabebur* (harababură).

Providență = *The Kitzy* (nume dat d-lui general Polizu care de câte ori ne vizita avea grijă să dea la masă vin din belșug, mai ales celor tineri).

MANIFESTARI „ARTISTICE"

Se obișnuise, în anii din urmă, ca scritorii aflați la căminul de odihnă din Bușteni să citească versuri și proză în cadrul unei șezători literare, pentru publicul local și viligiaturist. In luna Iulie, din cauza lipsei d-lui Gregorian, asemenea șezători nu s'au mai organizat. Copiii scriitorilor însă, ca să nu desmintă aptitudinile pentru artă — indiferent genul — ale părinților, au organizat cu dela ei inițiativă un... spectacol teatral pe o terasă din curtea căminului. Protagoniști: *Barbu Cioculescu, Ussy Streinu, Monica Gyr, Mira George Dumitrescu* și *Mira Vulcănescu.* Piesa jucată: *„Fetița cu scufița roșie"* „pusă în scenă" de Barbu Cioculescu, care, mascat cu o hârtie neagră a făcut pe lupul, așa cum numai el știe să facă atunci când vrea s'o bage în sperieți pe Ussy. Dacă n'ar fi fost Mira George Dumitrescu, desigur că „spectacolul" ar fi fost fluerat, cu toată figurația în roșu și hodoroc-tronc, a Mirei Vulcănescu — *Mira mică* — ce se învârtea pe „scenă" de colo până colo în hazul mulțimei adunată ca la urs.

— Fi-v'ar teatrul al naibii ! Cine a bănuit că o să se strângă atâta lume? — se necăjea d-na Cioculescu în „culise" unde făcea pe „directoarea artistică" pentru a salva „spectacolul".

— Ia te uită la Ussy! Mai în față și mai tare Barbule ! regisa și d-na Streinu, tot din culisă, unde d-na Gyr se trudea pe de altă parte, să învețe pe micii actori cântece străjerești.

Mai prudent decât toți, Barbu Cioculescu a rezolvat simplu problema scenelor „grele": le-a jucat în casă, singur, când toți ceilalți îi așteptau apariția pe scenă. Aceasta nu l-a împiedecat, însă, ca peste partea ce i se cuvenea (62 de lei), să nu manifeste oarecari pretenții, după spectacol: nu i se plătise „drepturile de autor".

Criticii Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu, în ședință obișnuită

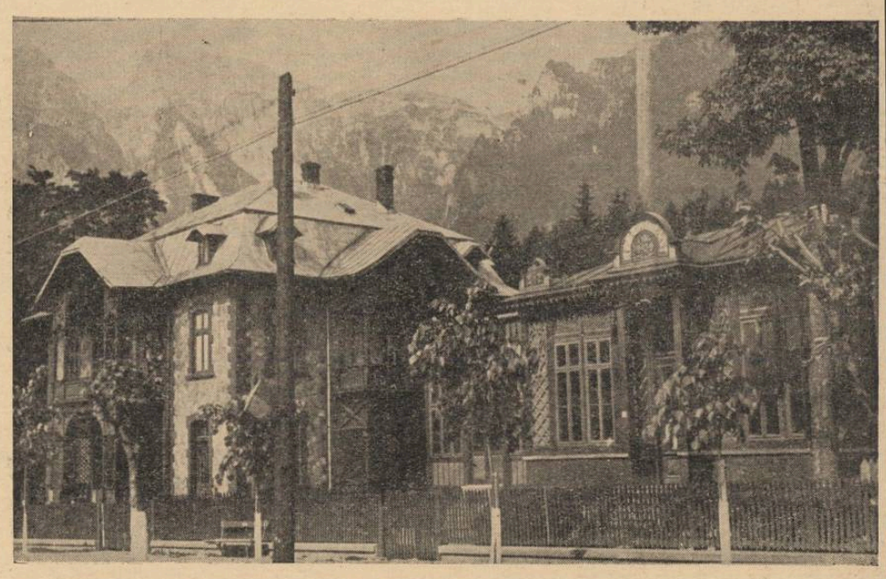

Căminul Scriitorilor din Bușteni

CHEF LA DIHAM

După amenajarea socotelilor cu *„Ursul din Carpați"*, după promisiunea că banii cheltuiți li se vor restitui, scriitori s'au *reîntors la uneltele lor.* D-nii Șerban Bascovici și Mihail Drumeș scriu pe aceiași terasă, dintr'o veche obișnuință. Primul traduce din Baudelaire iar secundul scrie o piesă radiofonică. D. Șerban Cioculescu scrie în camera d-sale un articol despre I. L. Carageale ca director de teatru, articol ce va apare în Septemvrie a. c. în *„Revista Fundaților Regale"*. Pentru aceiași revistă, d. Vladimir Streinu își scrie obișnuita-i cronică. D. V. Demetrius — bunul nostru părinte V. Demetrius — citește o istorie a revoluției franceze. Radu Gyr scrie o poezie *„Fuga lupului"* inspirat de o întâmplare autentică. Vladimir Cavarnali — care a apărut, însfârșit — doarme. Virgil Carianopol a plecat la București chemat de slujbă iar Nicolae Andreescu cercetează fenomenul literar transilvan. Activtatea d-lor George Dumitrescu și Sărmanul Klopstok ne scapă. La fel aceia a d-lui Constantin Stelian care plănuește o nouă lovitură de ruletă. In curtea largă a căminului nu se mai vede picior de scriitor. Numai cocoanele pun la cale ascensiuni imaginare pe versantul Jepilor (ceeace s'a întâmplat) ori ascultă corul detașamentului de străjere din Bușteni :

„O țară-avem, frumoasă ca un rai,
„Un rege-avem ca soarele de Mai"...

D-na Măinescu, străjeră și d-sa, parese, fredonează cântecul, acompaniată de d-na Carianopol... Și totuși atmosfera aceasta calmă și burgheză prin tabieturile ei trebuia într'un fel colorată. Prea ne plictisisem de mesele la ore fixe și îndelungitele ore de lucru, în sgomotul copiilor care amenajau... cimitire pentru păsările în grădină și al tromboanelor muzicei din parc, care ne asasina toată ziua cu *„Cer albastru"* și *„Violeta"*. „Providența" (generalul Polizu, Witzi, cum îi spuneam noi), nu ne uitase. Iată-l galant și ferchez, cum îi stă bine unei providențe :

— Ei, mergem la Diham?

— Mergem, mergem! — răspund într'un glas, cucoanele. Vrând, nevrând, scriitorii sunt nevoiți să coboare din turnurile d-lor de fildeș și să se urce în mașinile de cursă.

— Știți că ne aduce Slama un vin... — insinuiază Kitzi privind spre cei tineri. Numele d-lui Gh. Slama — avocat din București — ne era prea cunoscut și prea drag, pentru a socoti afirmația d-lui general Polizu, drept o farsă, utilizându-l. Iată pentruce urcarăm încrezători în autobuze... Poetul Radu Gyr pare abătut.

— Ce ai , domnule?

— Ascultați, dragă, ce lupoaică tâmpită! Fuge din grădina zoologică a lui Schiel și peste câteva zile se întoarce singură, prăpădită de foame!... Și eu care îi cântam, în poezie, dorința de libertate, sus, în măreția tăcută și stearpă, a crestelor! Mi-a nenorocit poezia, bat-o Dumnezeu s'o bată!...

D-na Ulpia Botta, tânăra și serafica soție a colegului nostru de generație și poezie, Emil Botta, se amuză... Peisagiile care fug pe la ferestrele autobuzului se împletesc și se deslănțuie într'o avalanșă de verde închis, plăcut și odihnitor. Sub poduri de bârne șipotesc ape limpezi, în limpezimea și mai clară a dimineții aburind departe, peste muchii pleșuve... Ajungem. In pădure ne întâmpină un taraf, cu *„Mi-am pus busuioc în păr"*.. Sfântul Constantin Stelian joacă Volley, cu d-na Ulpia Botta, Monica Gyr și Barbu Cioculescu. D-na Lelia Colonel Mihăilescu, prietenă intimă a familiilor Cioculescu și Streinu asmute pe *„Amoc"* — câinele d-sale favorit — spre Ussy, care urlă, motiv destul de serios, ca să-l facă pe Barbu s'o poreclească *Urlătoarea*... Și... s'ar părea că vremea a trecut uniformă și leneșă. Dimpotrivă: vinul d-lui Gh. Slama și-a îndeplint conștiincios datoria. La fel taraful. „Providența" fusese la înălțime.

SCHIMB DE TELEGRAME

Grijuliu cu nobilii săi locatari, co
nelul Gheuca anunța delegatului S.
R-ului, la Eforie, orice nemulțumire
acestora, fie telefonic, fie telegrafic, fă
ca vreunul din noi să cunoască pate
d-sale intenție. Astfel se face că în
ma unei neînsemnate neînțelegeri
„Ursul din Carpați" pe chestiunea
lurilor de mâncare servite, d. colo
Gheuca a telegrafiat, cum îi era o
ceiul, d-lui Gregorian, la Eforie,
unde aceasta răspunse telegrafic:

*„Pește numai seara. Rog confra
să-mi respecte căutarea sănătății".*

Gregorian

— Noi nu scriem nimic, domn
Streinu? — se adresă d. Tudor Ma
nescu, criticului.

— Ba da, hotărît că da, mai ales
Gheuca n'a rezolvat nimic cu mușchi
letul de purcel, pe care restaurato
ni-l servește numai când vrea el.

Peste câteva minute, oficiul telegr
fic din Bușteni expedia d-lui Geor
Gregorian, la Eforie, următoarea
peșă:

*„Luat cunoștință renunțat pescăr
vezi în liniște de sănătate dar răspun
urgent ce facem mușchiuleț purcel".*

Pentru confrați,

Demetrius-Ciocules

Răspunsul d-lui Gregorian fu prom

*„Pentru pește tipăritura grăește; pe
tru mușchiuleț, marfă cu bizeț. Căut
citate în seninul Socrate. La toți săn
tate".*

Gregorian

— O fi el răspunsul d-lui Gregori
hazos și camaraderesc, dar *„Ursul d
Carpați"*, ne-a spus azi, la masă, că
ne poate face șnițel! — se tângui
neva. Radu Gyr ticlui atunci, sponta
următoarele versuri destinate a fi tel
grafiate delegatului S. S. R.-ului la Ef
rie, vila Belona:

„Nici șnițel nu ne mai face;
„Odihnește-te în pace !"

Versurile însă nu s'au mai dus, pe
trucă îngrijorat de soarta confraților,
George Gregorian a fost a doua zi pri
tre noi.

CONSIDERAȚII ULTIME

Cu toate micile și inerentele nemu
țumiri pe care ți le oferă vilegiatur
șederea la Căminul Scriitorilor d
Bușteni este neasemuit de plăcută. I
tr'o societate — fie ea chiar de litera
— în care se încrucișează floretele un
Șerban Cioculescu și Vladimir Strein
și scânteie versul lui Radu Gyr, alătu
de acela inteligent drămuit al lui Șerba

Cea mai mică pensionară estivală a Căminului, Monica Drumeș. Alături, mama

Bascovici, într'o societate în care d. V
Demetrius știe să fie camarad și tat
iar Mihail Drumeș frate bun și povă
țuitor, ți-e imposibil să nu te simți bine
Bușteniі capătă, într'o asemenea împre
jurare, atmosferă de basm, iar jocu
copiilor, alături de care cea mai mic
pensionară estivală a Căminului, Mo
nica Drumeș pare o pată albă mișcătoa
re, aduce a epocă îndepărtată de viață
trăită, în care te complaci și te între
gești cu propriile-ți gânduri: înălțimil
coboară în baladă și grija urcă până l
cântec.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
C. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Scrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 33
SAMBATA 19 August 1939

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

„ASOCIAȚIUNII"

Neo-Umanism și Renaștere în Italia

de ALEXANDRU MARCU

Italia s'a definit constant drept țara Clasicismului ermanent și mereu actualizabil. Intre Evul său Mediu a cărei expresie spirituală este Panteismul francisan, sau a cărei expresie estetică se definește prin Arta renascimentală a unui Dante, a lui Giotto și a lui iccolò Pisano; între acest Ev-Mediu, care a absorbit însăși eflorescența Goticului în simetriile lineare ale omanicului; între Evul-Mediu italian și întoarcerea la eptentrional prin Romantism (epocă în care formele ele mai extravagante ale Estetismului exotic nu au put ataca fondul clasic, dar au promovat în schimb Neolasicismul unui Foscolo, al lui Leopardi, al lui Manoni, al lui Gabriele D'Annunzio; între cele două momente extreme de evoluție ale Culturii italiene, se naltă, unic în Istoria modernă a lumii, momentul Renașterii. Prin aceasta Clasicismul s'a reactivat pentru ntreaga spiritualitate omenească, purificându-se de ele prejudecăți care-l considerau incompatibil cu spiritualitatea creștină. Prin Renaștere Omul modern și-a edobândit un nou țel, s'a renăscut integral sub o zodie ouă. Umanismul, adică forma ideală a desvoltării armonioase a întregului omenesc din noi, a devenit normă e viață pentru intelectualii tuturor țărilor emancipate ncă din vremea primei Renașteri italiene, prin ambiția de a se chema civilizate.

De un ideal umanistic se vorbește și astăzi, pentru a e verifica în felul acesta permanența postulatelor pe are le-a preconizat încă din secolul XV genialul proram de viață nouă al celor dintâi Umaniști.

Italia trăește astăzi momentul ei politic și social de așezare definitivă în conspectul marilor țări ale lumii. Asemenea preocupări, pe care greșit le-am presupune ipsite de idealismul pe care-l implică Pragmatismul lor nițial, și care își explică amploarea și rezistența tocmai prin înaltul idealism care le animă, oricât de exagerat „stil Novecento" ar denota (aparent) ele, nu se despart de conștiința programului umanist, permanent și constant activ în viața de totdeauna a Italiei.

Dovada se găsește în definiția pe care a dat-o de curând Umanismului modern Ministrul Educației Naționale Italiene, d. Giuseppe Bottai, în expunerea de motive pe care a făcut-a la noua sa Reformă Școlară, bazată pe o adevărată „Cartă a Școalei".

Pentru străduințele celor ce caută introducerea la noi a interesului pentru Umanism nu poate fi decât prielnică repetarea acestor afirmații ale Ministrului Culturii Italiene: „...Umanim înseamnă — a declarat d. Bottai — sens de valori imutabile și tradiționale, afirmare și definire a omului în termeni de Cultură; este orizont lăuntric; este orientare a vocațiilor, instruire a inteligenței și formare a conștiinței; este sforțarea de-a ridica la maxim potențele noastre lăuntrice, armonizându-le și dirijându-le". Nu este vorba, așa dar, de limitarea fenomenului umanistic la aspectul său literar. Umanismul modern, lărgind cu mult orizontul noțional, va să deprindă pe individ cu convingerea că „a fi om înseamnă a-i servi pe oameni.

Astăzi nu numai fiologii, dar și tehnicienii, și oamenii de știință cei mai eminenți cer drept substrat insubstituibil al Științei și al Tehnicei lor, un fond comun de Cultură greco-latină. Latina pregătește pentru Matematică și pentru Fizică mai bine decât însăș Matematica și Fizica. Matematica, Fizica, Chimia, Științele-Naturale, Astronomia și Sociologia la un loc — a ținut să precizeze Ministrul italian, care, vom observa noi, este un jurist sociolog — nu fac un om și mai puțin un om de Știință".

Așa dar: întoarcerea la Clasicismul greco-latin, formal, filologic, prin Școală; întoarcerea la concepțiile de armonie preconizate acum patru veacuri de Umaniști. Iată temeiul de desvoltare al spiritualității italiene din zilele noastre, repus în valoare prin cea mai adâncită și larg-cuprinzătoare Reformă școlară, din câte s'au preconizat și aplicat acolo dela Giovanni Gentile până azi.

Cine își dă osteneala să se gândească la excepționala înjghebare administrativă pe care a reprezentat-o Roma în momentele ei de expansiune imperială romană, va afla desigur cu emoție că ziarele italiene din ultimul timp au adus știrea găsirii la Ostia (portul Romei vechi, dela Gurile Tibrului) a două noi fragmente din plăcile de marmoră ale Fastelor Anale, care, cu un cuvânt anacronic, au putut fi definite „Monitorul Oficial" al Impărăției Romane.

Bucățile de marmoră pe care se găsesc săpate tot felul de decrete, au fost găsite printre lespezile de piatră cu care era așternută pe jos o prăvălie din port. Căci, după cum se știe și dela Histria dobrogeană și din ori care altă așezare străveche, materialele de construcție și-au preschimbat mereu întrebuințarea, dată fiind tocmai scumpetea, sau dificultatea cioplirii lor, cu mijloacele de atunci. Asemenea decrete se afișau la Romani în văzul publicului, pe zidurile Templului, sau ale Curiei magistrale. Pe aceste plăci de marmoră, înalte uneori de trei metri și late de aproape un metru, se înșirau an de an numele Consulilor Romei și ale edililor care fericeau, în numele celor dintâi, locul. De aci și glorioasa denumire de „faste", sau „anale". La Ostia, sucursala cea mai apropiată și mai strâns tributară a Capitalei, toate aceste plăci au fost distruse, sparte și risipite prin casele oamenilor folosind ca praguri de uși, sau ca plăci de pavat. Observația — care este a lui Guido Calza, directorul săpăturilor arheologice dela Ostia — trebue să apară cel puțin surprinzătoare pentru ceeace s'a întâmplat cu antichitățile greco-romane dintre Dunăre și Carpați: nimicirea, risipirea acestora nu trebue să mai fie considerată drept specifică acestor căi naturale de primă invazie, de vreme ce la Ostia,

(Urmare în pag. 7-a)

Eglogă

Din ciclul „Renașterea"

Nimfa din zăvoiul de mai sus aseară
Ca o rază caldă și trandafirie
A venit să ceară
Râul mic al nostru în căsătorie.

Adusese 'n luntrea unui nufăr daruri,
Risipite 'n apa limpede, de stele,
Și ca niște faruri
Lumina prundișul în adânc cu ele.

S'au jucat întreaga noapte împreună
Ca un fulg de albă, ea, și de ușoară,
Și'n argint de lună
El, ca un albastru cântec de vioară.

S'a spălat pe urmă veselă pe față
Intr'o undă care poposise-agale,
Și de dimineață
A fugit cu apa râului la vale.

N. DAVIDESCU

ELOGIUL PĂCII

de N. CREVEDIA

Nu de mult, una din serile Capitalei — aceste superbe seri verzi bucureștene, pline de răcoare și de cântece — a fost înspăimântată de niște tunete și bombardamente din senin care se auzeau spre Nord.

Panica a fost de scurtă durată. Lumea ieșită în stradă și-a dat seama că e vorba de cu totul altceva. Dinspre Miază-Noapte, de pe lângă aeroporturile Pipera și Băneasa, o artilerie ușoară și invizibilă ca toate artileriile, trimetea în văzduhul nopții aceleea de vară plină, feeria unui bombardament de artificii.

Evenimentul — căci a fost un adevărat eveniment pentru bucureșteni — a durat aproape o oră și publicul ieșit în balcoane, ori urcat în pomi și pe acoperișuri, nu se mai sătura privind. E frumos, într'adevăr, un spectacol cu focuri de artificii! Eu, având beneficiul că locuiesc chiar în marginea acestui lac pe care o municipalitate din ce în ce mai aplecată spre urbanism și artă îl face din ce în ce mai fermecător — m'am bucurat din plin de feerie. La începutul bombardamentului, nu s'au văzut în aer decât niște ghiulele trimise în sus de o sfoară de fum, apoi din ele s'au desfăcut niște pomi înfloriți, de toate culorile: zarzări și peri albi, coroanele roze ale unor piersici, vișini de Japonia. Apoi, din niște gheme s'au aprins pe cer niște pomi de „Crăciun" — cum le spunea frageda Ionica, fiica lui Gib. Mihăescu, din cârca mea — niște panglici multicolore, crizanteme și hortenzii mari cât niște parașute. Tirul se întețea din ce în ce și depe plita neagră a nopții săreau uriașe boabe coapte, apoi ramuri de sălcii verzi, păpădii și nicovale în plină activitate. O scurtă pauză și, în tăcerea de cimitir a nopții, artileria dintre răchiți trimetea iarăși snopi de flori; apoi, explozii ca niște aștri sfărâmați, o ploaie de pietre scumpe, ori stele care se sting...

Mai văzusem așa-ceva și cu alte ocazii, în străinătate. Acum doi ani, la Expoziția universală din Paris, cerul altminteri invizibil al Cetății, se ilumina seara, de două ori pe săptămână, de astfel de fericiri populare, iar la Versailles, cu prilejul acelei „Fête des eaux", sărbătoare anuală, câteva zeci de mii de oameni gustau, între altele, și miea de nopți a unei ore de focuri de artificii, care înnălța, tot așa, în atmosferă fire de ovăz și de porumb, rochii de lumină, brățări și nestemate, ca o amintire, probabil, a strălucirii Curții Ludovicilor, mari amatori de astfel de Paradise reci...

In București, în acest București care cu fiecare vară, crește și întinerește — o seară e o minune. Spre margini mai ales, pe lacurile acestea cu bărci, cu lumină, muzică, răcoare și idile.

Muntele care tonifică și dă poftă de viață, bâjbâie și el de lume și petreceri.

Iar marea, marea acestor trei luni de vacanță și de soare, când livezile apelor sunt mai colorate și mai galeșe: când stelele mari cât floarea soarelui și aleile nesfârșite ale lunii duc spre marile înnecuri ale dragostei; marea, cu perechile ei, coapte ca niște fructe; cu orchestrele ei de spumă și de mătase; este, toată, dela Bugaz până la Ekrené — o nuntă...

Din gări și depe aeroporturi, altă lume pleacă, spre alte zări și mări „mai calde", mai pline de voluptăți...

Spectacole cum a fost acela depe lacul Herăstrău, oferit oaspeților străini cu ocazia expoziției „Muncă și Voe-bună", sunt spectacole specifice epocilor de pace. Așijderea holocausturile grădinilor de vară. Și tot așa, viața care se trăește din plin sub corturile de piatră ale munților și pe litoral. E pace'n lume și oamenii se fericesc...

Dar, vai, în aceeași seară chiar, după feericul bombardament încetase definitiv, pe deasupra Capitalei s'au văzut mișcându-se pe cer un grup de trei lumini, de se părea că merge pe boltă însuși Carul-Mare al ciobanilor și ai navigatorilor. Era un avion militar care-și făcea obișnuitul exercițiu de noapte...

Și tot atunci, ca în multe seri dealtfel, de undeva, din altă margine a orașului, pe cer s'au plimbat niște nuele lungi de lumină și niște comete ca de ceață. Cineva par'că din acea margine a acestui Paris al Răsăritului, un astronom, un vrăjitor sau însuși Dumnezeu aprinde o lampă electrică de buzunar, uriașă, și se uită prin cer, să vadă ce mai e pe acolo? Acestea sunt reflectoarele militare.

Adesea, lanul de lumini de pe lacul Herăstrău se sting pentru câte 20 de minute și apa se'ntunecă așa ca o Mare Neagră prevestitoare de rele. Intregul București coboară atunci în besnă. Și'n munți, câteodată, se sting lămpile pentru 20 de minute și întreagă Valea Prahovei pare un tunel nesfârșit. Deunăzi, pe plajă, aparatele de radio și ziarele au adus o știre care i-a înfiorat nițel pe nuntași. Parte din ei chiar, bărbații cei cu anumite bilete galbene în portefeuille, au și părăsit velințele fierbinți ale nisipului și atlasurile matinale ale valurilor. In Pullmanul cu canapele albastre, moi,

(Urmare în pag. 4-a)

O carte a „Rasei"

de TOMA VLADESCU

In mijlocul pasionantelor polemici ale „Rasei" apare, la noi chiar, o carte care privește însăși biologia ei — și mirarea mea nu este mică acum când am sentimentul că această carte se consideră oarecum reservată numai specialiștilor, oamenilor, cum se spune, de meserie.

D-rul Banu, autorul acestei prodigioase cărți, a făcut totuș mai mult — și cred că L'Higiène de la race constitue o sumă de preocupări proprii să ne intereseze pe toți în gradul cel mai înalt și cu un accent aproape vital. In alte țări, cărți de atâta sinteză determină adevărate revoluții ale opiniei și îmi amintesc că în Franța de pildă cărțile recente ale unui Vialleton, de stricte interpretări biologice de altfel, au format obiectul unor desbateri care au pus în discuție nu numai evoluționismul spencerian, nu numai darwinismul, dar toată mișcarea de idei a veacului al XIX-lea. Este puțin o țară a timpului nostru, încă destul de raționalist, încă destul de cartesian, care ne lasă să credem că nu ar fi demn de studiul inteligenței decât lucrul abstract și de o invisibilă viață.

Dar viața reală? Dar lucrul palpabil — dar această natură pe care o trăim și care, cu legile ei, ne obligă! Materia, ea însăși — să fie oare mai puțin misterioasă? Dar o „știm", pentru ca să o disprețuim atât?

Gerard de Nerval și Baudelaire desigur — și toată poesia în general — au știut să arate câtă transfigurare constitue această totuș atât de insesisabilă materie, câte luminoase secrete dorm în ea și câte vaste posibilități ascunde! Iar Maeterlinck a știut să simtă — Avant le Grand Silence — că materia e probabil tot „spirit", după cum spiritul se poate foarte bine întâmpla să fie undeva, sau într'un fel, „materie". Că „substanță", adică, e una!

Imi amintesc cuvântul lui Anatole France care nu mai citia cărți de metafizică, decât numai așa „comme des romans moins amusants"... Cred că bătrânul desabusat din tristul lui Jardin d'Epicure și-ar fi putut găsi totuș o curiositate mai sigură, dacă nu o soluție chiar, în cărțile de biologie!

Viața... Așa cum apare, visibilă, palpabilă, cu impetuosul ei triumf continuu — câtă consolare pentru toate scepticismele, câtă îndoială începe să apară în fața scepticismului chiar!

Cu acest sentiment mărturisesc că am luat cartea d-rului Banu. Ea și-a făcut drumul ei. Citesc că s'a tradus în italienește, și că altă traducere se va face în limba germană, după această primă ediție a ei care este franceză. Foarte bine! Așa-dar numai pe noi se pare că nu ne interesează — fiindcă n'am văzut-o aproape nicăieri discutată. Fără niciun surâs: e trist!

Eu aș mărturisi totuș acum că am citit cu o curiositate mereu crescută cele aproape 400 de mari pagini de nu știu ce aristocrată discreție, ale acestei cărți pe care n'o lași ușor din mâini.

O „higienă" a „rasei": probleme de eugenie veți zice. Nu, — sau poate numai pentru cine vrea, — dar autentice probleme de cultură în sensul prim al cuvântului în care „cultura" începe dela câmp și urmărește viața ea însăși în atâtea fertile aspecte. Biologul e, dacă vreți — dar pe o treaptă mult superioară — botanistul care își îngrijește plantele lui atâta de vii și face astfel „cultura".

Aceasta e, în cartea lui, și opera d-rului Banu. Ea ne învață condițiile în care viața se desvoltă — în care viața este posibilă și în care se cultivă calitățile de durată.

Dar „rasa", există ea? Și ce este? Om de știință, d-rul Banu nu și-ar îngădui afirmații de propagandă și fraze de manifest. Desigur, această rasă pură — în care nu va fi crezut decât entuziastul conte de Gobineau — este un fenomen care nu ar avea mai multă realitate decât „omul isolat" și contractual pe care l-a spus Rousseau. Cam acelaș lucru. Dar să privim câteva „rase" de azi — și mai întâi poate pe aceea pe care Gobineau o vedea atâta de exclusiv dominantă și atât de sigură de caracterele ei.

Dacă cele mai vechi triburi germanice au suportat greu chiar dominația romană, dacă au bătut legiunile lui Varus, n'au suportat ele totuș în veacul al V-lea imperiul autoritar al Francilor care din toată „Germania" de atunci nu mai lăsase liber decât statul saxon?

Dar Francezii ce sunt? Gali mai întâi, populații de străveche așezare, cunoscând toate formele guvernării aproape, având un sens al nemuririi sufletului, o religie, politeistă, o poesie chiar, o cultură a lor... Dar cât de puțin acești gali au rămas ei, cu singura lor ființă! Au primit mai întâi formele Romei — și prin același contact i-au primit pe Franci, apoi pe Iberi și pe Celți...

(Urmare în pag. 4-a)

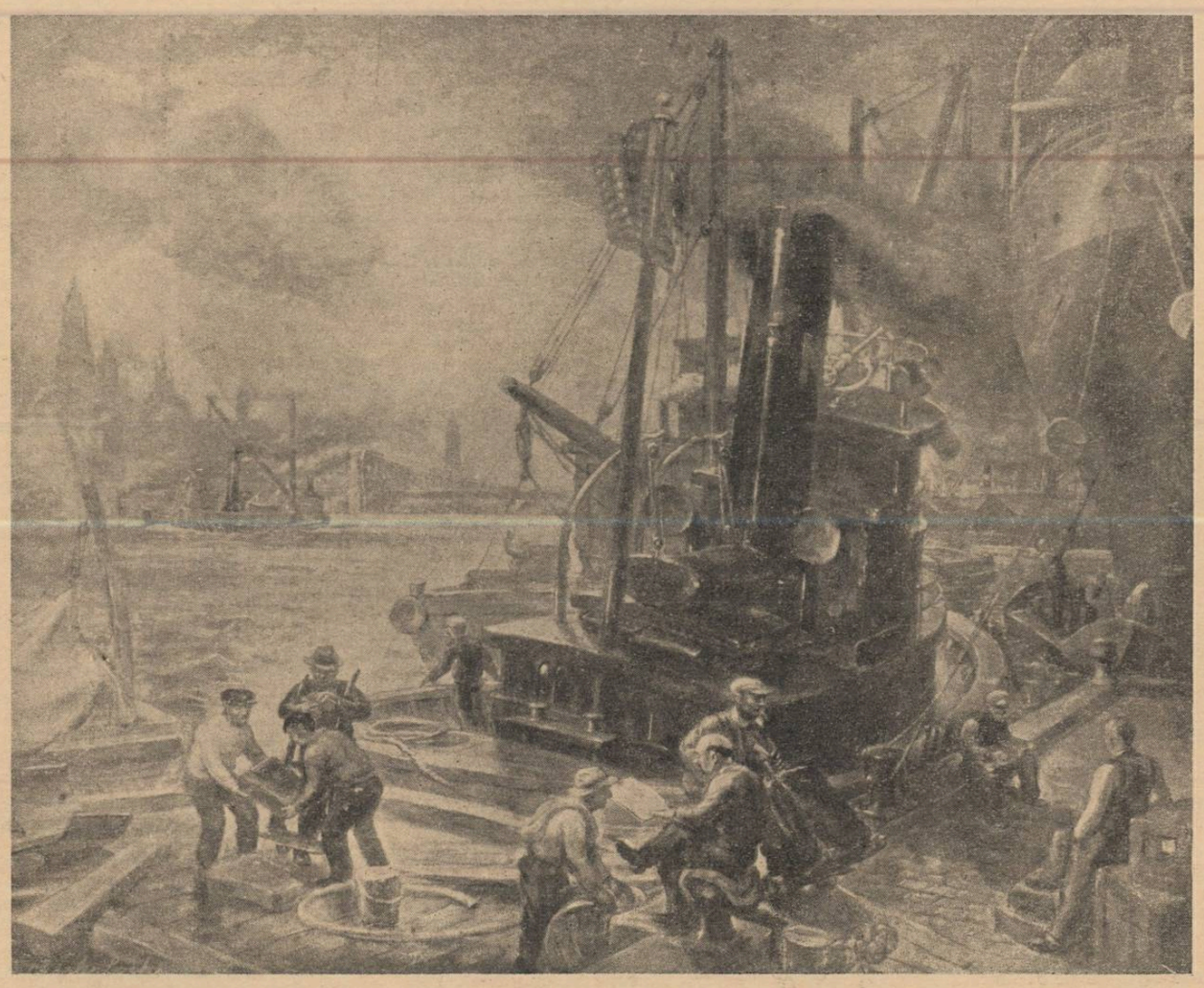

Charles Locke — In port

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANE

Poezia soarelui și poezia lunii

Cu acest capitol încheiem cercetarea noastră asupra producției lirice celei mai recente. Ultimele observații le vom face privitoare la domeniul de care ni se pare că se îndepărtează poezia tânără și pe care l-am numit al „analizei" și al „contemplației" și l-am opus spațiului de mister și viziune magică. Arătând ceeace *nu este* poezia pe care o studiem, nu însemnează că urmărim să-i scădem nivelul. Până acum ne-a preocupat ceea ce *este* această poezie; scoțând în evidență și ceea ce *nu este* ea, năzuim să o definim mai limpede, aplicându-i nota diferenței specifice. Am stabilit că în poezia nouă domină imaginile. Excesul imaginilor însemnează supremație în spirit a lumii *văzute*, a lumii apropiate de noi, în care ne mișcăm și cu care avem atingere, dar pe care nu putem să o stăpânim și pe care, cu cât o vedem mai lângă noi, cu atât ni se pare mai misterioasă! Lucrurile lumii vizibile sunt semne, sunt simboluri — sunt „rune". Ce vor să spue, ce tâlc ascund, cu ce se leagă aceste *semne*? Ca răspuns la întrebare, vine poezia analogiilor și a corespondențelor! Pentru ce să ni se pară însă lumea plină de semne? Pentru ce, tot ceea ce cuprindem cu mâinile, ceea ce vedem sau auzim, să nu fie realitate de aici, cu un rost *aici*, omenesc, al nostru ,ursit pentru noi, iar nu pentru altceva, de dincolo? Așa dar, putem vedea lumea cu lumina soarelui sau cu lumina lunii! In lumina lunii, lucrurile sunt „sublunare", semne de mister.

Făpturile toate, știute și neștiute,
Poart'o semnătură — cine s'o înfrunte?
Crinii muntelui — subtlunari
Și-o duc neajunsă pe creștet.

(La cumpăna apelor, 55)

Cuvântul „sublunar" nu aparține numai atitudinei poetice, ci și gândirii filozofice. Prin „sublunare", școala pitagoreică înțelegea lucrurile lumii pieritoare ursite desordinei; probabil imperiul vast al *imaginilor*, cel ce ne turbură mai profund, fiindcă în el stărue principiul dorinței și al neliniștei. Măsura lipsește din ceea ce ni se arată împovărat de mister, din ceea ce ne copleșește prin măreție, stârnindu-ne pasiuni peste puterile noastre. Sunt pieritoare cele văzute, tocmai fiindcă sunt supuse viciului, intemperanței, desordinei. Este o necumpătare și o dezordine a spiritului, care caută în afară de el, prin semne magice, o armonie cosmică. Să opunem lucrurilor „sublunare" o altă realitate a *evidenței* numerelor, a certitudinei raporturilor și a funcțiunilor cauzale. Dintr'odată, de peste lume, se vor retrage umbrele lunare și se va deschide perspectiva solară a existenții, în care omul se înalță prin logică, — descendența sa din Logos, principiul divin întrupat în creație. „Spun înțelepții, o Kallikleis, că cerul, pământul, zeii și oamenii au ca legătură comună dragostea, ordinea măsura și justiția, și din pricina aceasta. o, iubite, numim toate cu numele de *cosmos*, care nu e nici desordine și nici destrămare. După cât îmi pare, nu ții seama de aceasta, deși ești filosof; ai uitat că egalitatea geometrică stăpânește și pe zei și pe oameni (ἡ ἰσότης ἡ γεωμετρικὴ καὶ ἐν θεοῖς καὶ εν ανθρώποις μέγα δύναται) ai pierdut din vedere geometria (γεωμετρίας γὰρ ἀμελεῖς.)" *(Platon, Gorgis*, 507, e). Egalitatea geometrică ne face să ne gândim la proporționalități, la măsura prin asemănare, prin destin comun. Evidența decisivă este însă a egalității numerice, fiindcă „o esență este astfel constituită, încât indiferent de condițiile ei fizice și psihologice, ea este general valabilă. Conținutul de judecată 4+3=7 este valabil chiar dacă a fost găsit la mașina de calculat, chiar dacă nu este nimeni să ia act de el, chiar dacă speța omenească ar dispare, chiar pentru îngeri și zei, indiferent ce metodă ar întrebuința ei, ca să ajungă la acest rezultat". *(Camil Petrescu, Husserl, Istoria filosofiei moderne, vol. III 386)*. Se pare că spre a ajunge la evidența lui 4+3=7 nu se utilizează demonstrația. Este o intuiție și deabia dela ea înainte, sprijinindu-se pe ea, se poate construi o metodă. La ce să ducă metoda? La certitudinea că lumea este cosmos, este măsură, ordine, justiție, etc... Metoda evidenței numerelor ar muta deci lucrurile din imperiul lor de „imagini", din „imaginație", în centrul solar al logicei, acolo unde este mai multă liniște, fiindcă domnește cauza și analiza! A căuta cauzele lucrurilor însemnează a căuta cauza cea dintâi, „efficiens", care este însăși creația. Este destul să crezi în cauze, ca să-l găsești pe Dumnezeu.

Dar un cosmos numeric sau geometric nu se poate fără cauze, așa că în acest cosmos va fi și Dumnezeu! Il va întâlni cel care îl caută! Ce soartă va avea poezia într'o lume în care va fi și Dumnezeu? „Il reste que les sources de la poésie sont beaucoup plus profondes que l'imagination; et que dans l'état de culture que nous appelons solaire ou logique non en ce sens que tout y serait réduit au discursus rationnel, loin de là!, mais en ce sens que la lumière du Logos y domine), la poésie prend sa vraie nature et se dégage pour elle-même en faisant naître des abîmes et des blessures de l'esprit, ou de l'intuition-émotion créatrice, son monde d'images lui-même". *(Jacques Maritain, Signe et Symbole, pag. 125)*. Am ajuns așa dar pe tărâmul creștinismului. Nu este vorba totuși de o poezie creștină, catolică sau ortodoxă, ci de o poezie care își are isvoarele într'o lume „cosmos", adică podoabă, ordine, justiție". In care misterul nu duce la tristețe, metafizică, ci la smerenie și contemplație. O lume în care este cu putință cunoașterea fiindcă se postulează o evidență logică, și a cărei întocmire finală se descopere prin analiză. Se întâmplă însă ca această lume rațională să fie apărată în primul rând de poeții creștini, pentru că din ea, cei cari nu o pot concepe, exclud de obiceiu pe Dumnezeu. Și cine ar putea să apere mai bine „lucrurile", „imaginile", semnele lumii decât însuși Dumnezeu? Cine le poate lumina și șterge pata sublunară, mai sigur decât el care le-a creat și le-a dat rost *să fie*? Este totuși greu să descoperim prezența lui în tot ce simțim și cuprindem.

Cu toată creatura
mi-am ridicat în vânturi rănile
și-am așteptat: oh, nici o minune
[nu se'mplinește.
Nu se'mplinește, nu se'mplinește!
Și totuși cu cuvinte simple ca ale
[noastre
S'au făcut lumea, stihiile, ziua și
[focul.
Cu picioare ca ale noastre
Iisus a umblat peste ape.

(Lauda somnului, pag. 75)

Fără îndoială, ceea ce ne preocupă înainte de orice sunt tocmai „cuvintele" noastre simple, — „lucrurile" și stihiile, — imaginile, mișcările și simțământele noastre! Ce ne vom face când toate acestea își vor pierde sensul, cu toate că ele au avut *unul*, din moment ce prin ele există ceea ce există? Dar ele își pierd sensul logic numai în vis, sau în imaginație, și atunci, spre a-și păstra echilibrul, se transformă în simboluri, creiază analogii și corespondențe. Importanța lucrurilor crește colosal, pietrele albastre devin bucăți rupte din cer, cu puteri cerești, ochii veninoși ai șarpelui sunt ochii păcatului și ai științei ,stelele cad odată cu sufletul nostru, etc., etc. Se naște gândirea magică, de care rămâne legată, cum am observat, soarta unei anume poezii. Când această poezie se ridică până la gradul de sublimare folclorică, — și deci însumează sensurile metafizice ale unei colectivități vaste, — cum am stabilit la d. Lucian Blaga, — valoaera ei de transcendență se impune de la sine, cu loc decisiv în cultură. Despre ea nu vom spune că derivă din onirism, suprarealism, etc... Poate că rădăcinile ei sunt foarte îndepărtate în sufletul popular. „Peu importe au surplus que la signification du signe soit oubliée au cours du temps, ou transformée, ou restée obscure et indistincte; l'essentiel est qu'il y ait signe et signification. Ne sachant pas au juste ce que signifie tel signe, le voila libre de signifier *tout* pour moi. En un sens, la joie poétique et l'exaltation affective n'en seront que plus vastes et plus indéterminées". *(Jacques Maritain, op. cit. 123)*.

Sublimarea folclorului dă imaginilor o ordine, un sens, construește cu ele o lume magică, o lume de analogii, treaptă de cunoaștere și apropiere de cosmos. Dar am văzut că lucrurile își pierd ușor înțelesul, acele lucruri cu care s'a făcut lumea, stihiile, mersul lui Iisus pe ape!

Acum intervin iarăși poeții creștini, ca să ocrotească prin cuvântul lor imaginile, lucrurile, semnele, tot acest material fără de care nu este cu putință poezia. Căci obiectul poeziei nu sunt „visurile", nici „vedeniile", sau „ideile": „C'est cette sainte réalité donnée une fois pour toutes, au centre de laquelle nous sommes placés. C'est l'univers des choses visibles auquel la Foi ajoute celui des choses invisibles. C'est tout cela qui nous regarde et que nous regardons. Tout cela est l'oeuvre de Dieu, qui fait la matière inépuisable des récits et des chants du plus grand poète comme du plus pauvre petit oiseau". *(Paul Claudel, Positions et Propositons, pag. 165)*.

In această „sfântă realitate", lucrurile nu-și vor pierde semnificația, ci vor rămâne cu semnificația lor întreagă. Această semnificație va fi însă a dragostei pe care le-o acordăm. „Quand la Bible se sert des choses créés pour désigner des réalités éternelles, elle le fait non pas comme un litérateur étourdi qui chosit au petit bonheur dans son répertoire d'images, mais en vertu d'une convenance intime et naturelle, puisque de la bouche de Dieu qui a créé chaque être en le nommant ne peut sortir rien que d'éternel. Il n'y a pas une séparation radicale entre ce monde et l'autre, dont il est dit qu'ils ont été créés en même temps (Creata cuncta simul), mais des d'eux se fait l'unité catholique, en des sens divers, comme ce livre dont il est dit qu'il est écrit à la fois *dedans* et *dehors". (Op. cit. p. 174)*.

Ar mai fi de spus câteva cuvinte despre aspectele ce le capătă uneori neînțelegerea dintre adepții poeziei solare și ai celei sublunare. Ar fi să mergem prea departe cu niște principii pe care nu le-am scos destul de sub vagul metaforic. Am isbutit să spunem ceeace am năzuit prin poezia soarelui și poezia lunii? Cititorul a observat că am tratat chestiunea mai mult istoric.

Prin ce se caracterizează domeniul pe care ni se pare că l-a părăsit producția lirică cea mai recentă? Nu trebue să se înțeleagă că el aparține lirismului religios cu exclusivitate, sau vreunei concepții raționaliste despre lume! Pentrucă poezia nu este în sine, nici religioasă, nici filozofică, ea este *numai* poezie; o elaborare spirituală, cu un anume scop, și după a-nume formă! Este vorba însă de o atitudine mai lăuntrică parcă decât însăși poezia, ceeace dăinue în autor, inexprimabil, și ceeace constitue *starea* lui de *om*, înainte și după creație. La această *stare de om* se gândește *Paul Claudel*, și ea se dovedește a fi o realitate fundamentală, când poetul catolic o definește la Mallarmé:

„Je l'appellerai la sympathie avec la Nuit, la complaisance au malheur, l'amère communion entre les ténèbres et cette infortune d'être un homme". In starea de om pot intra toate acestea. Dar nu numai acestea! Am descris și conținutul care se opune acestora, pornind de la încredințarea că lumea ascunde la temeliile sale o evidență, și că sufletul omenesc este sediul acestei evidențe. Vom numi printre evidențe desigur, și iubirea, care, ca și adevărul teoretic, este un drum spre Dumnezeu. E dența este și ea o *stare*, ca acea „infortune d'être homme".

Dar ea nu face „l'amère co munion entre les ténèbres", ea nu declară: „La vraie vie absente. Nous ne sommes au monde", (Rimbaud), ci, s lumina acestei evidențe, lum *este ceva*, ceva ce apare spiri lui ca un *tot*, un „cosmos", „întreg", pe care mintea e m nită să-l descompue în părț lui, să-l analizeze, spre a-l fa a-l său și spre a-l iubi. Jacqu Maritain numește această sta de a fi omenească „le régime s laire du primat du Logos", care, ca și Claudel, o opune r gimului nocturn al tristeței maginației.

Intrebuințând expresii asem nătoare cu ale filosofului cat lic, prin „poezia soarelui" „poezia lunii", am urmărit definim două stări omenești, î dreptățite deopotrivă ca isvoa ale poeziei. Ele sunt poate, dou fețe ale aceleaș probleme: po zia, care e unică.

Leagăn de înger
poeme de
Matei Alexandresc

A apărut de curând, în „Bibliote pentru toți", culegerea de poen „Leagăn de îngeri", a d-lui **Mat Alexandrescu.**

„Leagăn de îngeri" s'a tipărit în tâia oară în colecția „Gândirea ed. „Cartea Românească", în 193 Publicarea poeziilor d-lui **Matei A**

Matei Alexandrescu

lexandrescu în ediția de popularizare a „Bibliotecii pentru toți" subliniază într'un mod sigur calitatea lor de a fi, între altele și asimilabile de un public mai larg. Ne vom ocupa în curând, într'o cronică desvoltată, de „Leagăn de îngeri", restrângându-ne acum doar să anunțăm cititorilor cartea.

Cronica ideilor

Platon și originea pluralismului

de MIRCEA MATEESCU

Platon și-a dat cel dintâi seama de lipsa de temeinicie a doctrinei lui Parmenide, potrivit căreia, nu există decât eul rațional, care cuprinzând întreagă realitatea, o cunoaște direct și adevărat (cu certitudine) — non-eul nu există, deci nici eroarea.

Remarcăm că împreună cu afirmarea existenței concrete și pozitive a non-eului, suntem obligați să admitem o *altă existență*, iar nu să o derivăm din opoziția cu existența eului.

Non-eul („Neființa") *există* deopotrivă și în același grad metafizic cu eul (ființa) deși filozofia antică nu cunoaște această distincțiune.

Platon a încercat să cocilieze poziția critică insolubilă la care se oprise Parmenide, admițând coexistența necesară atât a mișcării (ce caracterizează ținuta eului) cât și a repaosului (dovada non-eului și a științei).

„Intre repaos și mișcarea eului și a lumii, este aceiași situație ca în dorința copiilor de a le avea în visul lor, pe amândouă" — spune Platon. [1])

Prin urmare între eu (ființă) și contrariul absolut al eului (neființa), care este neantul, există un termen intermediar, care este non-eul. Și non-eul este deci un lucru real. „Eul și non-eul sunt aspectele corelative ale aceleiași realități" observă Victor Brochard. [2])

Odată întemeiată și admisă existența pozitivă și metafizică a non-eului, cum explică Platon eroarea? Pentrucă, exceptând premiza că „rațiunea măsoară existența", pe care Platon o menține intactă deopotrivă cu Parmenide, — doctrina lui diferă însă, în totul, de aceia a predecesorilor săi. Nu doar că admite existența non-eului, dar inovația, am zice, revoluționară, a platonismului, se recunoaște în ceeace s'ar putea numi, cu un termen modern, „pluralismul" acestei filosofii.

Existența teoretică dar pozitivă a non-eului l-a adus pe Platon în fața acelei dificultăți majore pe care Parmenide o rezolvase aproape în mod despotic. „Unitatea" realității și a lumii, Parmenide o decretase lesne, împreună cu afirmația că „nu există decât eul", deci întreaga existență o cunoaștem cu certitudine și este adevărată în chip absolut de vreme ce, *toată*, este cuprinsă și măsurată de rațiune.

Constatând indubitabil existența concretă a non-eului, Platon a fost condus să consimtă că există o varietate multiplă de „lucruri" și de „idei" corespunzătoare acestora.

Prin urmare, tot atâtea idei corespunzătoare lucrurilor, câte lucruri există în „neființa" non-eului.

Dar atunci, când vom cunoaște cu certitudine, cum se reface „unitatea" acestor idei multiple, cum mai identificăm adevărul, separându-l de eroare?

Este cunoscut principiul estetico-moral al filozofiei platoniciene. Prin participarea la Ideea de Bine, care este o ideie esențial superioară tuturor celorlalte, se reface unitatea lumii și se descoperă certitudinea, adevărul. O *rea* cunoaștere, este una falsă, este eroarea, care există ca atare, diversificând realitatea, în loc să ajute la unificarea ei.

In cele două lucrări ale sale (*„Théétete"* și *„Sofistul"*) Platon duce până la ultime consecințe acest punct de vedere.

Dacă rațiunea, prin natura ei, este sintetică, deci, participând la ideea superioară de Bine, reface unitatea realității, stabilind adevărurile existențiale, atunci cum este posibilă, eroarea? Cine o produce, cum ia naștere și cum se stabilește?

Să vedem ce înțelege Platon prin *depărtarea de rațiune:* „Când operațiunea (gândirii) se face, în tăcere, în suflet, de către rațiune, nu există (o altă n. a.) opiniune. Când, dimpotrivă, această stare de suflet, nu este opera rațiunii, dar a sensației, cum să o calificăm altfel decât operă a imaginației? Imaginația este un amestec de sensație și opiniune". [3])

Deci „sensația" și „opiniunea", produse ale „imaginației", iată origina eroarei, după Platon. In termeni actuali, am zice că eroarea intervine acolo unde naște empirismul, adică lipsa de unitate. Această propoziție ni se pare de un preț remarcabil pentru constatările pe care le vom face, până la urmă, pe marginea filosofiei moderne. In preocuparea actuală, logica analitică trece înaintea celei sintetice, după cum vom avea ocazia să aflăm, când vom ajunge la autorii de astăzi. Fenomenalismul empirist al epocei noastre, conducând la depărtarea de ceeace s'ar putea numi „centrul lumii", era denunțat teoretic, de Platon, cu mii de ani în urmă, drept principiu al eroarei. Brochard scrie, la rându-i, în lucrarea amintită „Gândirea discursivă este subiectul eroarei" (p. 28). Dacă, potrivit doctrinei lui Platon, sufletul posedă mijlocul de a se ridica la cunoașterea perfectă prin dialectică, erorile nu pot fi altceva decât frazele neconforme dialecticei. (Sintetice). Eroarea, în concepția lui Platon, este deci, într'un sens, negativă [4]), pentrucă raportând aceste date la Ideea de Bine — (criteriul certitudinii și al adevărului), eroarea apare ca o „ignorare a moralei" dacă nu cumva chiar ca o ignorare a logicei.

Teoria platoniciană ridică totuși obiecțiuni întemeiate. Platon nu renunță la vechea ideie de a „măsura realitatea cu rațiunea" — ceeace, odată cu existența logică [5]) a non-eului, conduce la următoarea alternativă critică: „sau falsa judecată corespunde unei legături reale a faptelor — și atunci nu există eroare, sau trebue să renunțăm a mai identifica rațiunea cu realitatea". (Brochard, op. cit. pag. 36-37).

Ajungem la „sciziunea dintre gândire obiect" pe care Platon niciodată nu a ad mis-o.

Apoi Ideea de Bine, ni se pare că est un criteriu insuficient și uneori impropriu pentru stabilirea Adevărului și implicit a e roarei. In special adevărul științific, privin realitatea fenomenală, empirică, nu văd cu se poate recunoaște prin raport la Ideia su perioară de Bine.

Brochard remarca o nouă situațiune criti că a doctrinei lui Platon, derivând din exis tența certă a non-eului: „sau admitem, c Leibnitz, că posibilul este alt lucru decâ realul — atunci eroarea poate să fie expli cată, dar cu condițiunea ca să intervină u principiu de libertate inconciliabil cu siste mul lui Platon; sau se susține că tot ceeac e posibil este real [6]), atunci eroarea se con fundă cu „ignoranța, ceeace Platon refuz să acorde". (Op. cit. p. 39).

Acest *principiu de libertate* în cunoaștere la care ne-am oprit devine însă, operant, î filosofia carteziană și este desigur cel ma important factor care trebue discutat în pro blema eroarei, cum vom avea prilejul să a rătăm în altă parte.

1) Cf. V. Brochard, „De l'Erreur", pag. 24.
2) Op. cit. pag. 26.
3) Théetete, 190 A. Cf. și V. Brochard, op cit. p. 28.
4) V. Brochard, op. cit. pag. 35.
5) Brochard scrie în lucrarea sa, la pag. 40 „Dacă logic, eroarea este pozitivă, este pentr că metafizic, neființa (non-eul) există".
6) Ca de ex. Spinoza.

Vladimir a descoperit Marea Neagră

de NEAGU RĂDULESCU

Pe faleză, răsturnat cu mâinile subt ap, Vladimir pescuia stele.

Nu era astrolog Vladimir Doloman, ar în noaptea asta aştepta de ore înregi ca şi obişnuiţii pescari amatori ai ligului, să-i cadă într'o undiţă a închipuirii o stea.

Departe de el gândul că ar fi vrut să efuiască cerul. Nu. El s'ar fi mulţumit ă-şi găsească steaua lui ascunsă după vreo tufă de luceferi sau pierdută în marea care plescăie alături şi s'o blesteme.

Dar fiindcă stelele deşi seamănă uneori cu butoanele de sonerie, n'au cărţi de vizită dedesubt, Vladimir aştepta în zadar şi se dojenea singur. Era încă tânăr. La treizeci de ani ar fi putut să înceapă altă viaţă cu succes.

Dar nu ştia să înoate.

Avea un viitor aproape strălucit. Fusese numit de câteva luni inginer la o serioasă societate americană de petrol.

Dar nu ştia să meargă cu bicicleta.

Moştenise un nume onorabil şi suficientă avere.

Dar dansa ca un cal de tramvay.

In chiloţi de baie avea un corp bine proporţionat. Nu începuse să-i cadă părul cum se întâmplă de obiceiu cu unii tineri studioşi, mânca bine, dormea la fel şi fotografia profilului său cu o dedicaţie neroadă dedesubt ar fi putut să surâdă la multe domnişoare pe masa de toaletă, sub pernă, în scoarţele cărţii de engleză sau în rama oglinzii.

Dar îi era frică de crabi.

Şi Mirela înota, sbura cu bicicleta, dansa şi mai ales nu îi era frică de crabi. Ferestrele vilelor depe faleză şi-au lăsat pleoapele: vilegiaturiştii se culcă devreme.

Vladimir tresare. O familie.

Fetiţa fuge înainte topăind într'un picior. Doamna se leagănă prea mult pentru vârsta şi butucile ei ieşite din şort şi domnul care deabia îşi împinge dedinapoi burta, graţie basculului pleoştit depe cap şi pepenelui galben pe care îi duce în palmă, seamănă leit cu un tablou al lui Carol Quintul.

Vladimir ştie că trebue să se întoarcă şi ea dela restaurant şi cum se scurg minutele, inima lui se strânge ca un burete. Işi aduce aminte că senzaţia asta n'o simţea decât la tezele din liceu sau la sau la examenele dela Politechnică, deşi el fusese mereu Vladimir H. Doloman premiantul întâiu. V. Haş zis şi Cosinus pe care îl trăgea din spate desperat Agapie Ionescu şi odată cu el plângăreţ tot şirul de bănci — suflă V. Haş! cui ne laşi mă Cosinus, dă-o dracului! — şi Cosinus strecura o fiţuică savantă salvând tot şirul de găgăuţi. Acum însă, pe el nu-l poate salva nimeni...

Vladimir întoarse atent capul şi se ascunse după speteaza băncii. Se auzeau paşi însoţiţi de câteva hohote de râs.

Familia ei.

Intâi domnul Corodeanu cu doamna şi în urmă ca deobiceiu Mirela escortată de-o şleahtă întreagă de tineri.

Hoţeşte, Vladimir trage cu urechea.

— Am mâncat bine la „Vraja mării" — îşi mângâie fericit pântecul domnul Corodeanu — dar să mai încercăm şi 'n altă parte.

— A nu! — se înspăimântă doamna — Mirela, fetiţa mamei trebue să danseze!...

Grupul se strânge în faţa vilei. Bătrânii se retrag urcând greu scările, numai Mirela mai rămâne pe scară fâlfâind un batic.

— Salve, Bob!

— Pa, Mirela!

— Mâine la şase Jac!

— Bai! Bai!

— Cucu !Cucu!

— Holariuuuuuu! Holariuuu!

Vladimir strânge din măsele. Marea asta care nu-i dă voe să audă tot. Dacă a mai spus ceva Mirela? Numai de n'ar veni şleahta la bancă să-l descopere. Dar şleahta porneşte mai departe pe faleză fluerând. Numai el rămâne acolo cu ochii ţaglă la fereastra Mirelei.

Acum s'a aprins lumina. Mâinile ei au deschis fereastra. Sunt aici, sunt aici, strigă un glas înăuntru lui Vladimir, transperantul se lăsa însă în jos, umbra ei mângâie de câteva ori pereţii şi apoi lumina se stinge.

Mai priveşte puţin perdeaua albă legănată de briză şi pleacă încet aşa cum face de douăzeci de nopţi.

— Bună seara Mirela.

Şi pe faleză nu rămân decât cei câţiva stâlpi cari poartă la gât în loc de cravată câte un bec electric anemic.

*

— Facem o tablă coane?

Agapie Ionescu, apariţie rubicondă nu dă niciodată bună ziua. El întinde o mână în sus străjereşte, zâmbind cu toţi dinţii lui mici de orez şi te întâmpină ca un stop al Mangaliei, fie că te bălăceşti în apă, fie că te plimbi pe dig, fie că înfuleci la restaurant, fie că visezi subt corturile colorate, fie că te odihneşti la bragageria lui Amet Izet, cu aceiaşi frază: — facem o tablă coane? E convins că ursitoarele au avut grijă de el croindu-l cel mai mare tablagiu şi cel mai căutat bărbat al staţiunei.

— Le vezi p'astea Vladimir? Se uită după mine. Ei, orice ai spune, sunt un animal bine! — îşi ridică el pantalonii scurţi, mângâindu-şi burta care începe să se reverse peste curea cu o dărnicie preoţească.

Vladimir Doloman schiţa totdeauna un surâs. Il considerau încă din liceu pe Agapie Ionescu un iremediabil caraghios. Dar un caraghios de care el avea nevoie ca de o necesitate fizică.

Vieţile lor mergeau paralel! Unde era Vladimir, trebia să fie şi Agapie cu tumbele, giumbuşlucurile şi tablele lui.

Profesor de istorie la un liceu din Bucureşti, Agapie nu mai era acum în pantaloni scurţi cu ştrandul pe-o ureche, cu nasul mic în vânt şi doi ochi jucăuşi, decât un elev de curs superior — ce e drept cam umflat, cam păros, cu vocea cam baritonală — pe care îţi venea să-l întrebi: — ascultă bă, la ce ai rămas corijent anul ăsta? Tot pe Submarinul îl aveţi la Greacă?

Şi în seara asta Agapie dădu buzna în odaie explodând de bucurie.

— I-am ucis! Şapte partide şi toate câştigate! Şapte, m'auzi?

Vladimir se ridică într'un cot somnoros. Aţipise.

— Iar ai venit târziu Agapie.

— Ei coane, am fost şi eu în „vâjială".

„Vâjială" în vocabularul lui însemna o promenadă prin întunericul plajei cu vreuna din sezonistele sentimentale.

— Dar tu? Ai vorbit cu Mirela?

Vladimir lăsă capul în jos.

— Nici astă seară? Formidabil! Bine mă Haş-ule, se poate mă? De douăzeci de zile te ţii după ea, pe faleză, la restaurant, pe plajă, oriunde şi nu poţi să-i vorbeşti.

— Nu ştiu să înot.

—Prostii! Intră coane în banda ei şi îi seceri pe toţi. Păi se compară vreunul cu tine?

— O să trebuiască să dansez.

— Ei şi? Dansezi. La înghesuială nici nu se obsearvă cine ştie să danseze şi cine nu.

Tu crezi că există dans? Pretext coane să te înghesui.

Agapie se aşează părinteşte pe marginea patului mângâindu-şi păşunea pieptului.

— Mă Haşule, tu m'ai învăţat în liceu să caut în logaritmi şi să desleg equaţii de gradul doi şi eu n'am prins nimic. Lasă-mă să te învăţ şi eu una din alea patru.

Una şi bună.

— Ştiu.

— Ce ştii coane?

— Iţi cunoasc metodele. Ochiul, Schopenhauer, bonjur, cum vă amuzaţi? — şi se înorează; mâine n'o să putem face plajă.

— Infailibile domnule! — se răţoi Agapie revoltat şi ridicându-se în picioare, îşi scoase pantalonii rămânând ca la solar, îşi rupse în oglindă câteva piei după arsura spatelui şi predică plin de misiunea lui.

— Mă Haşule, de douăzeci de zile la restaurant ne aşezăm lângă masa ei. Te uiţi la ea în farfurie — iartă-mi cuvântul — ca un dobitoc. Ţi-am spus tot mereu, te-am înghiontit pe subt masă — fă-i domnule cu ochiul, aşa discret, uşor ca şi cum ţi-ar fi intrat o musculiţă subt geană. Azi aşa, mâine aşa, până când o să-ţi zâmbească. Fiindcă până la urmă îţi zâmbeşte sigur. Şi când ţi-o zâmbi, te duci la ea ca un vechi cunoscut: — aici? Când aţi venit? Şi ea: — de câteva săptămâni.

Altceva ce mai faceţi? — tu. Şi ea: Bine, mă plimb. Şi vă plimbaaaaaţi amândoi. Aşa e mă Haşule în vilegiatură.

Cu Schopenhauer nu vrei să încerci. Spui că e o intelectuală. Moft. Femeile şi intelectuale! Femeile sunt femei, coane. Asta ţi-o spune Agapie Ionescu şi în materia asta dă-mi voie să-ţi spun că mi-am dat de mult doctoratul. Ia aşează-te lângă ea pe plaje şi întins cu burta la soare, cu mâinile subt cap parcă ai visa, şopteşte ca pentru tine câteva cugetări din Schopenhauer. Am volumul din „Biblioteca pentru toţi" pe masă. Sau şi mai simplu. De pălmuit, nu te pălmuieşte, căci până acum pe mine nu m'a pălmuit niciuna. Ea se

plimbă pe faleză. Tu te apropii încet, plictisit. Când se opreşte să privească marea, te opreşti şi tu. Nu te uiţi la ea. Te preocupă şi pe tine imensitatea mării. Zexe!

— Dacă n'ar fi marea, ah, marea, câtă monotonie! (Tu).

Dacă nu-ţi răspunde, plasezi un „hm"! şi repeţi figura.

— Câtă monotonie, cum vă amuzaţi?

Aşa mi s'a întâmplat mie cu Ţuţi.

— Că e mai multă animaţie la Mamaia, că Balcicul e mai pitoresc şi turcii, vai turcii!...

Vorbe! Chestia e să poţi să întreţii conversaţia. Iţi trebuie spirit, inventivitate. Să vorbeşti, să vorbeşti ca o moară stricată. Nici o pauză, că laşi impresie urîtă şi odată îţi trânteşte un bonjur şi rămâi mofluz. Aşa vorbeşti mereu până când simţi momentul: — vai! ne plimbăm de atâta timp şi nu ne cunoaştem. Imi daţi voe: inginerul Vladimir Doloman.

Paf rămâne. *Inginer!* Şi ea: Mirela Corodeanu.

In fine dacă nu-ţi convine nici aşa, încerci ultima carte. E imposibil să nu reuşească. Mă auzi tu Haşule — *im-po-si-bil!*

Te aşezi la o jumătate de metru de cortul ei. Auzi? Observi când e singură. De asta n'am nici o grijă — hă! hă! hă! — o observi tu toată ziua, şi deodată furios baţi cu pumnul în palmă, te încrunţi măsurând cerul ca şi când ar fi moşia ta.

— Tiii! Se înorează. Mâine n'o să putem face plajă.

Ea sare depe nisip: — cum, unde e norul?

Tu, dacă e senin te apleci amabil:

— Nu duduie dragă, nu e nici un nor, dar totdeauna când spre Capul Caliacra e cerul vânăt sau roşu sau... — vezi şi tu ce culoare are cerul atunci — plouă a doua zi.

A doua zi, dacă nu continuaţi pe loc, ea singură o să te ia la rost: — ai văzut domnule, n'a plouat!

Iar tu: — Iartă-mă duduiţă, e pentru prima oară când mă înşel. Gataaaa!

Vă cunoaşteţi.

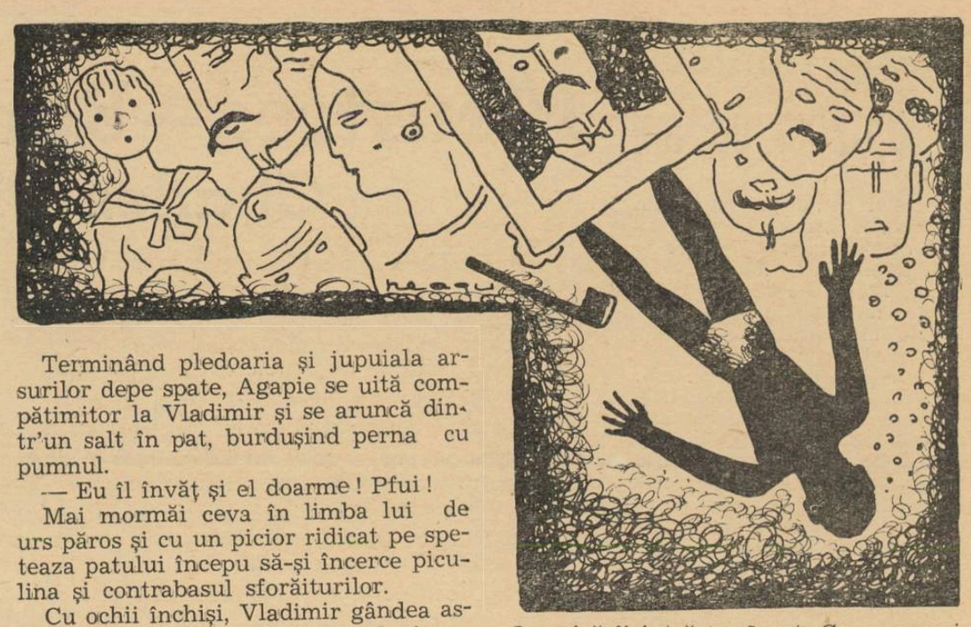

Terminând pledoaria şi jupuiala arsurilor depe spate, Agapie se uită compătimitor la Vladimir şi se aruncă dintr'un salt în pat, burdusind perna cu pumnul.

— Eu îl învăţ şi el doarme! Pfui!

Mai mormăi ceva în limba lui de urs păros şi cu un picior ridicat pe speteaza patului începu să-şi încerce piculina şi contrabasul sforăiturilor.

Cu ochii închişi, Vladimir gândea ascultând sbuciumul mării: Mirela înoată, Mirela dansează, Mirela sboară cu bicicleta, Mirelei nu-i e frică de crabi.

*

Privită de sus depe faleză, plaja e o şatră de ţigani nomazi.

Corturi galbene, verzi, roşii, albe sau simple feţe de mese cadrilate şi ţiganii printre ele, arămii, sburdând, strigându-se, prăjindu-se pe burtă, culcaţi cruce pe spate, chirciţi pe un oblânc.

Pe aurul nisipului e atâta dezordine de culoare, că nici paleta unui pictor n'ar putea-o egala.

Şi în faţă cât poţi vedea cu ochii, oglindă a cerului, marea.

Vladimir înainte de-a coborî la plajă, se oprea la cafeneaua lui „Barbu". In spate somnoros, Agapie târînd după el un halat, târşindu-şi papucii, zornăia la subţioară cutia de table.

— Mă coane, ne scularăm iarăşi cu noaptea în cap. Hai cel puţin, s'o aşteptăm la plajă. Iarăşi nu prind nici o ultravioletă.

Dar Vladimir ştia că Mirela trebuia să treacă întâi pela „Barbu" să mănânce şi aştepta spre nenorocirea lui Agapie care era nevoit să se îndoape cu cinci cafele cu lapte, ca să nu se uite chelnerul chiorîş că ţin prea mult masa ocupată.

Intre timp tablagiul moţăia pe colţul mesei, îşi omora muştele care îi bâzâiau pe lângă nas sau căsca gura mânjită de unt la margini, după vreo cuconiţă cu gambele pline.

— Psssss! Erste clase! Lasă-mă Haşule să mă duc după ea — se ruga el cu ochii lăcrimoşi.

— Plecăm imediat — îl asigura Vladimir. Mai iei o cafea cu lapte?

Mirela apărea în fiecare dimineaţă la nouă.

Şorţul cu pantalonaşii prea scurţi lăsau privirilor două pulpe de-o rotunjime sportivă. Sânii mici... jucau în ritmul espadrilelor. Un batic colorat îi prindea cochet părul pe care soarele îl pudrase auriu pe frunte şi pe lângă tâmple. Incolo Mirela parcă era o negresă de ciocolată care pleacă dimineaţa cântând, să culeagă florile albe ale bumbacului.

Avea zurgălăi sufletul lui Vladimir şi surâdea uşurat Agapie. Fericire cât sborul unei rândunici, fiindcă după statuia înconjurată cu pansele a soldatului care împunge cu baioneta cerul, apărea haita. Bob, Jac, Dany şi ceilalţi. Vlăjgani cu câte un petec de pânză în loc de chiloţi, legănându-şi mândri mingiile de football ale spatelui.

Grupul cobora la plajă. După el, cei doi.

Intinsă lângă cort, cu ochii întredeschişi, Mirela asculta apoi soborul şuetelor. Stea în jurul urechilor ei, vlăjganii proptiţi în coate căutau să se întreacă asemenea alergătorilor pe culoarele unei piste.

Briza îi fâlfâia câte o şuviţă de păr.

Vladimir tolănit în nisip îi cunoştea fiecare gest.

Acum îi place fiindcă îi tremură genele, acum se plictiseşte, acum se va ridica veselă şi va sbughi în apă.

Cu Bob de mână, Mirela fuge spre debarcader. Cuterul e acolo cu pânza umflată de vânt, legănându-se.

Şi ca în fiecare dimineaţă, Bob strunește barca albă spre larg şi acolo unde catargul pare un băţ de chibrit, Mirela îşi lasă costumul să lunece şi sare în apă, spunând parcă: — Bob nu te uita, Bob întoarce capul, — (dar măgarul tot priveşte pe furiş).

De lângă far, căţărat pe stânci, Vladimir urmăreşte scena cu binoclul. Mirela înoată cu agerimea unui delfin.

— Haşule! Mă coane! — se roagă Agapie. — De o jumătate de oră te uiţi. Dă-mi mă coane binoclul să mă duc pe faleză s'o privesc şi eu p'aia la solar. Ştii tu, nemţoaica.

Nereuşind să-l smulgă pentru nudistele lui, Agapie se aruncă nenorocit în apă, plescăind şi răţoindu-se la valuri.

— Ururuuuu! Ururuuuu! Pif! Pif! Pif! Pif! Tiuuuu! Tiu! Tiuuu!

Inaintând pe spate, burta lui Agapie e o adevărată geamandură.

— U! Uuuuuu! U! Uuuu!

Când cuterul se reîntoarce din larg, Mirela înrourată se tolăneşte în cort. E rândul lui Dany. Reptilă, tânărul blond se târăşte pe nisip lângă ea.

Nu li se văd decât pulpele ieşite de subt cochilia albastră, melc scoţându-şi coarnele. Pulpele lui se răsucesc. Piciorul ei se strânge nervos. Poate îi povesteşte ceva, poate o sărută pe ureche. Prea stau lipiţi.

Vladimir frământă nisipul în pumni.

O scoică îi intră în deget. Cum ar mai sfâşia pânza cortului!

Nu! Mâine îi va scrie sigur domnului Corodeanu. Mirela n'are mai mult de optsprezece ani.

*

După amiază în Mangalia, numai soarele nu se culcă, Vladimir şi profesorul de înot. Vilele albe au toate transperantele trase.

Vladimir străbate agale uliţele oraşelului.

Pietrişul scânteie subt sanda şi de atâta arşiţă parcă şi minaretul geamiei se îndoaie ca o lumânare de ceară.

Subt un şopron măgăruşii cari plimbă cu paşi repezi de domnişoară, copii pe faleză, taie cu foarfecele urechilor plictiseala.

Chiar Tefic, turcul bătrân cu înghe-ţată şi sarailii, care a furat barba albă a lui Alah, moţăie pe scăunel, la umbra căruciorului său cu coviltir. Cling, cling, sună clopoţeii coviltirului roz, dar moşul a adormit cu fesul pe nas, bălăngănindu-i ciucurele după fiecare sforăitură.

Vladimir, strângându-şi chiloţii în mână, coboară la plajă. Nisipul arde. La ponton îl aşteaptă profesorul de înot.

— Iartă-mă — îi spune ca deobiceiu profesorul. — Eşti cel mai slab elev al meu. De atâta timp nu poţi să înveţi şi mă aduci şi pe dogoarea asta la plajă. Incepem?

— Nu aici. E apa adâncă.

— Domnule Doloman, aici intră şi copiii.

— Nu acolo, că sunt crabi.

— Domnule Doloman, ce naiba, crabii nu fac nimic.

— Nu, nu, îi văd la fund şi când calc pe ei, am o senzaţie oribilă...

Vladimir intră în apă ca o barză. Aici e un crab, dincolo altul.

Ridică piciorul sus de tot, ocolindu-i cu băgare de seamă. Când apa îi ajunse până la brâu, se opri.

— E destul. Mai departe nu vreau.

Profesorul de înot înjură în gând, îl saltă de subţiori şi ca la fiecare lecţie, Vladimir chihoti:

— Nu, că mă gâdili!

Azi însă, profesorul nu mai putu să suporte.

— Uite ce e, domnule Doloman. M'am săturat. Ba e apa adâncă, ba sunt crabi, ba te gâdili, ba nu poţi să stai orizontal.

— Nu mă lăsa aici, nu mă lăsa aici! — ţipă Vladimir.

Dar profesorul ţine să se răzbune pentru zilele fripte din trecut şi nu se lasă înduplecat. Cu câtă precauţie se reîntoarce Haşul singur la mal.

Se aşează puţin pe nisip, să răsufle din spaima pe care a tras-o şi intră apoi din nou, încetişor în apă.

Uite aşa. O să înveţe singur.

Cu mâinile sprijinindu-se de fund, la doi metri de mal, bate cu putere din lopeţile picioarelor. Să fugă toţi crabii din Marea Neagră.

In larg un albastros îşi face lecţiile la caligrafie...

*

Stimate Domnule Corodeanu,

Prin aceasta vă aduc la cunoştinţă că fata dumneavoastră, are la plajă o purtare care nu cadrează cu vârsta şi situaţia ei.

Probabil că nu ştiţi deasemeni, că domnişoara Corodeanu a intrat într'un cerc de tineri cari subt aspectul sportivităţii, nu sunt decât nişte haimanale fără scrupule.

Fiţi mai atent, domnule Corodeanu, ca să evitaţi o surpriză.

Un binevoitor

Ciorna scrisorii i se păru ca şi precedentele, — idioată, şi-o rupse în bucăţi mici, aruncând-o pe fereastră.

Nu, mâine dimineaţă, fie ce-o fi, va încerca una din metodele lui Agapie.

Altfel, zilele trec şi Mirela poate în fiecare moment să plece, s'o piardă în furnicăraia Bucureştiului.

Deabia acum observă că orchestra restaurantului din centrul oraşului nu se mai aude.

De când scrie?

Se uită la ceas. Trei.

Niciodată n'a întârziat atât de mult Agapie.

Peste o oră şi jumătate marea se aprinde la orizont şi din fundurile ei răsare o vatră de jeratec.

Auzi paşi tiptili pe scară. Uşa scârţâi încet şi în cadrul ei apăru deodată Agapie numai cu o flaneluţă prea scurtă pe el.

(Urmare în pag. 6-a)

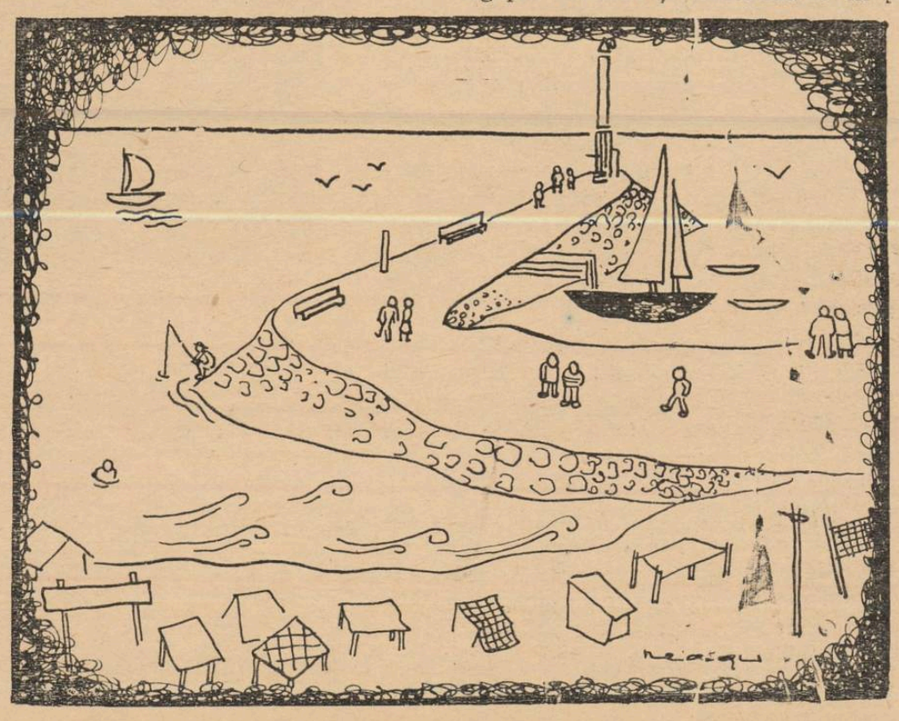

Knut Hamsun
la optzeci de ani

Secretul bătrâneţii lui Knut Hamsun, ca şi secretul operei lui stă în figura iubită pe care a ştiut să şi-o facă totdeauna în viaţă. Deşi plină de mizerii, tinereţea lui aşa cum însuşi o povesteşte în binecunoscuta sa carte: „Foamea" nu desgustă şi ceea ce e mai surprinzător, nici nu întristează. Knut Hamsun nu se lamentează niciodată. Nu cunoaşte revolta în faţa inegalităţilor sociale şi nici nu comentează viaţa din acest punct de vedere. Are aerul că nu trăieşte printre oameni cu care să intre în concurenţă pentru bucata lui de pâine. Cărţile îi sunt pline de tipuri şi întâmplări umane, dar oamenii lui sunt desfăşaţi din scutecul raporturilor sociale şi arătaţi în entităţile lor pur vitale. Ei se mişcă după determinante mai subtile decât legile sociale şi pe planuri mai adânci decât acela al luptei pentru existenţă. Un erou al lui Knut Hamsun este, să zicem, vagabond, nu pentrucă lupta pentru existenţă l-a asvârlit afară de cadrele sociale, ci pentrucă aşa e el. Aşa îi place lui să fie. Viaţa aventuroasă are pentru el un sens mai real decât cea liniştită şi supusă.

Din pricina absenţii elementului social, viaţa oamenilor în opera lui Knut Hamsun capătă un caracter ciudat: misterul, pe care literatura realistă a sfârşitului secol trecut când debutează el, i-l refuzase. De unde vine acest mister, este uşor de înţeles. Desbrăcată de expresia socială, viaţa particulară a omului pierde caracterul temporalităţii. Exemplarul uman, nu mai e uman, deborda proprietăţile tiranului său şi se varsă în cosmos: devine exemplar vital. Viaţa oamenilor devine viaţă pur şi simplu: adică realitate de sine stătătoare: mister, ca să întrebuinţăm un termen la modă.

Privite prin această prismă, lumea şi viaţa sunt frumoase. Plânsul şi râsul, întâmplarea bună şi întâmplarea rea se conciliază. Toate afirmă aceeaş realitate robustă şi cotropitoare care sguduie ca un homeric hohot cosmosul: viaţa.

De aceea, un optimism sănătos şi un humor senin se degaje luminoase şi binefăcătoare din opera lui Knut Hamsun.

S'a spus cu drept cuvânt că Knut Hamsun este poetul tinereţii. In 1890, când apare „Foamea" scriitorul avea numai treizeci şi unu de ani şi a doua zi după apariţia cărţii, tineretul scandinav îl adora. Câţiva ani mai târziu (1895), „Foamea" era tradusă în franţuzeşte şi celebritatea scriitorului devenită europeană, datorită tot tineretului pe care sterilitatea „naturalismului" ajunsese să-l plictisească. Atitudinea ştiinţifică pe care o adoptase naturalismul, era firesc să nu reziste dinamismului tinereţii. Naturalismul făcea artă cu spatele întors la mister, ceeace era o mare greşală, căci dacă ştiinţii nimeni nu-i cere deslegarea marilor taine, planul ei fiind bine şi clar definit ca disciplină a fenomenului, artei tocmai asta i se pretinde. Inlăturarea fenomenului şi arătarea tainelor lumii e opera magiei, a cânteculuí, a artei. Din această pricină tineretul dela sfârşitul veacului trecut salută cu bucurie apariţia lui Knut Hamsun. Lirismul tânărului scriitor, incoherenţele, sugestiile şi chiar nebulozităţile sale sunt isvoare noui de emoţie pentru sufletul romantic al tinereţii.

Dar romantismul lui Knut Hamsun, nu este un romantism de şcoală. Este o calitate personală, care face din el un reprezentant tipic al nordului, alegoric şi mistic. Omul din nord se îndoieşte de raţiune. Lumea nu e chiar atât de clară pentru el, cum e să zicem pentru un latin. Inapoia văzutului pândeşte grav ocultul care dirijează aparenţele după legile sau mai de grabă după intenţiile lui misterioase.

In opera lui Knut Hamsun naivitatea şi credinţa deţin un loc foarte important. Glahn — cine nu-şi aminteşte de eroul din Pan? — e un ofiţer venit să-şi petreacă concediul într'unul din acele faimoase fiorduri din nordul Norvegiei. Nu e nici artist, nici cărturar. E un simplu ofiţer. Edewarda îl crede ţicnit şi cu toate acestea îl iubeşte. Glahn o iubeşte şi el pe Edewarda, dar sentimentul acesta este un produs lateral, al marei lui iubiri pentru natură. Iselin, zâna pădurilor, este adevărata lui dragoste.

Romantismul lui Knut Hamsun este deci romantismul nordicului, dar este în acelaş timp romantismul tânărului de oriunde. Este acea atitudine permanentă a spiritului omenesc, capabilă să dea glas tainelor.

De aceea Knut Hamsun care a împlinit în ziua de 5 August optzeci de ani, rămâne totuşi un mare cântăreţ al tinereţii şi al vieţii. El a cunoscut gloria cum puţini scriitori au avut fericirea s'o cunoască şi precum muritorul de foame n'a cunoscut revolta, artistul n'a ştiut ce e orgoliul şi invidia. Conştiinţa unui destin măreţ a dirijat cu noblete sentimentele vagabondului, iar siguranţa geniului a condus cu modestie condeiul luminos al scriitorului. Tineretul îl ia în braţe, premiul Nobel îl încununează, dar nimic, nici un gest de adoraţie, nu sdruncină liniştita modestie a tânărului şi bătrânului Knut Hamsun.

LUCA DUMITRESCU

Cartea străină

Meurtres — Roman de
Charles Plisnier, ed. Correa

Lucrarea d-lui Charles Plisnier face parte dintr'un ciclu după cum se poate vedea anunţat şi pe copertă unde cinci romane se numesc Meurtres, un cifru indicând numai deosebirea.

Meurtres I apărut în editura Corrêa face parte din acelaş cadru de cercetări a lumii burgheze, cu defectele ei caracteristice, care l-a dus pe autor la răsunătorul succes al romanului **Mariages** şi dobândirea premiului Goncourt acum câţiva ani.

Atunci, d-nul Charles Plisnier s'a dovedit un fin observator şi un povestitor de suflu puternic.

Nici de data aceasta calităţile nu i se desmint. Trebue să recunoaştem că Meurtres I nu este de aceeaş amploare ca Mariages, sau ca intensul **Faux Passeports.** Insă interesul nu este mai puţin viu când ai început să străbaţi rândurile romanului.

Problema pusă este aleasă dintr'o căsnicie anormală. O căsnicie care nu poate ţine fiindcă nu are elementele ei necesare.

O soţie bolnavă, sortită unei morţi grabnice, suferă de cancer la stomac, — dlături de un soţ respins de familie pentru a se fi căsătorit cu o femee de condiţie joasă şi pus aşa dar la index, având el însuşi o constituţie puţin anormală.

Cei trei fraţi ai lui, un doctor, un avocat şi un preot, mama lui, îl ţin pe un plan secundar de viaţă pentru mezalianţa înfăptuită.

Rezistenţa fratelui este eroică şi fenomenul reacţiei lui sufleteşti remarcabil. Prea burghez pentru a îndrăsni să rupă cu situaţia lui, şi prea puţin pentru a o suporta, trăeşte retras la ţară, fără prieteni şi fără ai lui, până când, la îndemnul soţiei sale, zdrobită de suferinţă, o omoară şi se predă justiţiei.

Probabil că juraţii, puşi în curent cu starea nenorocită a vinovatului, l-ar fi achitat sau i-ar fi acordat circumstanţe atenuante.

Dar familia nu ar suporta ca numele ei să fie târît pe sălile tribunalelor, în coloanele gazetelor la rubricile de scandal.

Şi asistăm atunci la o desfăşurare de energii, al căror unic scop este salvarea fratelui asasin, nu pentru el, dar pentru ca familia să fie scăpată, slobodă de orice ruşine.

Bine înţeles că, având o mulţime de elemente la îndemână, familia isbuteşte să-l închidă la ospiciu, departe de gura lumii.

Apoi, după un timp, tot în continuarea planului lor, rudele îl fac sănătos, îl liberează şi-l expediază peste graniţă.

Ceeace urmează se concentrează în câteva zeci de pagini, fără prea mare importanţă, fiindcă sunt numai un fel de epilog exterior conflictului principal, epilog de roman, nu în legătură directă cu studiul psihologic al operei.

Ceeace conturează cartea, este desigur analiza fenomenului extrem de interesant, care împinge o familie întreagă să-şi salveze un apropiat, numai şi numai din interesul ei. Iar dacă zicem să-l salveze, este prea mult fiindcă salvarea constă din liberarea şi apoi aruncarea în lume fără nici un sprijin. Orice relaţie cu un „asasin" este o vină probabil pentru ei.

Dintre toate persoanele mai puţin „férue" de burghezism, este mama acestor patru fraţi, care singură până la urmă, corespondează cu fiul său care-l sprijină dealungul suferinţei lui, înţelegându-l.

Dar numai pasiv, fiindcă exteriorul său sufletesc n'o eliberează complect din mijlocul prejudecăţilor.

Să vedem mai târziu cum se vor desfăşura celelalte **„Meurtres".**

Nu este exclus ca seria să fie plină de interes şi valoarea ei să meargă crescând.

NOTRE DAME DE TORTOSE
de Pierre Benoit

Pierre Benoit a scris atâtea romane şi genul lui este atât de cunoscut, încât a vorbi despre o carte de-a lui este oarecum greu. Notre Dame de Tortose se diferenţiază foarte puţin de întreaga producţie anterioară. Iar un mare defect al ei este că are şi un număr de pagini inutile. Sunt, inexplicabil, zeci de file, să le spunem recitative, făcând o apropiere de arta sunetelor, care ar părea că îndrumă povestirea pe alte căi.

Subiectul pare uneori captivant. El întruchipează viaţa unei femei din Siria, care în pragul căsătoriei cu sublocotenentul Menétrier din armata colonială franceză se vede şantajată de un fost secretar al soţului ei decedat, fost amant şi mai cu seamă posesor al unor secrete cari ar dăuna planurilor ei matrimoniale.

Spre a se salva, ea cere ajutorul căpitanului Roche, un prieten de îndelungă vreme, care face tot posibilul după ce ascultă povestea tristă a vieţii acestei femei, din prima tinereţe. Pornită dintr'o mânăstire, ajunge sclavă în haremul sultanului, apoi cadână şi curând dăruită unui ministru ca răsplată pentru devotamentul său, era acum în mâna acelui fost secretar, ştiutor a toate umilinţele ce suferise, a toate ruşinile ce situaţia îi impusese să suporte.

Roche, printr'o manevră abilă, ucide fără ca nimeni să-şi dea seama pe şantagist, însă acesta îşi luase toate măsurile spre a distruge viaţa femeii ce o dorea pentru el împreună cu toată averea, astfel în cât ea trebue să dispară.

Toate aceste întâmplări, brodate pe povestea unei statui a Madonei, care a suferit o mulţime de peregrinări, printre altele ultima fiind în bagajele eroinei romanului lui Benoit, care o aduce la sanctuarul său din Tortosa.

Povestea nu este de cel mai deosebit interes, şi lectura adesea este anevoioasă. Totuşi tema romanului este interesantă şi nouă. Nu-mi amintesc să fi auzit de vreo carte care să se ocupe de suferinţele unei foste cadâne, situaţie desigur, tragică şi dezonorantă.

VICTOR POPESCU

Cronica muzicală

Stagiunea lirică dela Verona. „Tosca"

de ROMEO ALEXANDRESCU

Maria Caniglia

Poate că nici un compozitor italian de operă nu are mai mult de câştigat când este cântat în propria-i ţară, de cât Puccini. Aceea ce poate părea, în alte părţi, excesiv, mai darnic în efecte decât în emoţii, încărcat, prea teatral şi prea puţin omenesc, se topeşte, în Italia, în flacăra unei sinceretăţi de avântare artistică, se înfrumuseţează în jerbe de bel-canto, îşi găseşte o logică vitală şi veracitate dramatică, absolut metamorfozante.

părea, altundeva, drept factice, siste
plăsmuire abilă, căpătând o tensiu
expresivă, o forţă dramatică şi o
loare emotivă făcute să înalţe verisn
la o treaptă supremă.

Atmosfera s'a integrat, pornită
reţeaua sacră a orchestrei, îmbinată
articulată minunat cu liniile cântului
îmbrăcate în aspecte teatrale neînc
puit de învăluitoare, de calde, de ide
tificate cu pulsaţiile de desfăşurare
operei.

Giuseppe Lugo, „Cavaradossi", a f
un interpret ideal. Admirabil în ro
ducelui de Mantua, („Rigoletto") arti
tul a fost, un Cavaradossi excepţion

De altfel, mlădierea dulce şi alun
coasă a glasului, care pare făcut
şerpuiască delicat, risipind încântare
vibrantă sensibilitate, printre disona
ţele catifelate ale lui Puccini, un gl
care ar putea într'o zi triumfa şi
rolul lui „Peleas", când această ope
va fi creată în Italia, puritatea cânt
lui şi farmecul pătrunzător al timbr
lui, o noblete cavalerească a întreg
înfăţişări în scenă şi facultatea de a
identifica generos cu rolul, puteau fa
aşteptată reuşita rară a acestei creaţ

Silit de entuziasmul furtunos al imer
sei mulţimi din arene, Lugo e bisat

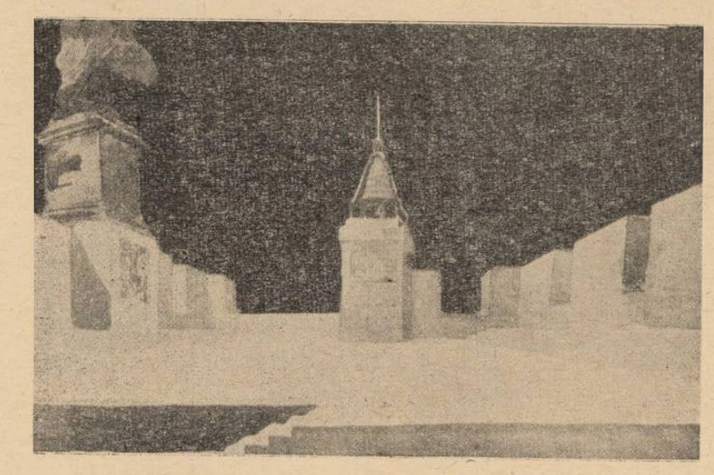

„Tosca". Scena în actul al treilea.

Este poate şi motivul pentru care, din ciclul anului trecut, cât şi din stagiunea actuală, două opere de Puccini ni s'au părut a întrece prin realizare celelalte admirabile interpretări: „Boema" şi, anul acesta, „Tosca".

In ambianţa miraculoasă a Veronei, unde fiecare reprezentare se împodobeşte în strălucit alai, unde, mai cu seamă, totul îşi găseşte adevărata armonie a tuturor condiţiilor de artă şi accentul dătător al fiorului spontan al bucuriilor artistice întregi şi vii, „Tosca" a apărut purificată de ceeace poate multe ori, a trisat, întotdeauna dovedind că e departe de a-şi exploata până la epuizare resursele vocei, care fără excepţie, strălucea mai puternic şi cucerea mai complet, în fiecare repetare.

Aceasta explică şi desmierdătoarea sonoritate şi prospeţimea neîntreruptă a emisiunii acestui mare tenor liric, care nu-şi uzează glasul până la limite, dar extrage, cu o ştiinţă şi un dar muzical exemplare, din fondu-i firesc de posibilităţi, cele mai plastice şi mai elocvente valori expresive, adaptându-le uimitor rolului.

Partenera lui Giuseppe Lugo a fost „Maria Caniglia". Temperament tumultos, glas deosebit de bogat, de amplu, de felurit în reliefări dramatice şi de lucitor în marile efecte, Maria Caniglia a putut fi o interpretă puternică, emoţionantă şi realistă a „Toscăi" „Vissi d'arte", cântat, interiorizat, exprimat, cu superioară artă şi risipă neîntreruptă de glas de mari calităţi, a fost cântat de două ori, şi numai cu mare greutate, refuzat publicului, care recerea celebra melodie, atât de „Puccinistă" în languroziteta ei, în despletirea ei sentimentală, savantă şi decorativă.

Un tânăr bariton, Antenore Reali, a răspuns din plin cerinţelor masive ale rolului „Scarpia" pe care l-a întrupat şi l-a redat vocalmente cu forţă, siguranţă şi iscusinţă.

Romeo Morisani (Angelotti), Carlo Scattola (Sacristanul) care a şarjat cu îndemânare, fără întrerupere, dar fără a trece măsura, Luigi Nardi (Spoletto), au înmănunchiat impecabil interpretarea, compunând în totul un ansamblu nu numai ireproşabil, dar făcut să valorifice, cum nu se putea mai bine, opera lui Puccini.

Antenore Reali

Decorurile ample şi impunătoare, figuraţia extraordinară a actului prim, în care slujba religioasă şi mulţimea credincioşilor ce vin să se închine sunt înscenate cu o măreţie de neuitat, debitul rar întâlnit al orchestrei, care se face auzită în fiecare amănunt, nuanţează cu deosebită fidelitate şi totuşi nu acoperă, nu incomodează, absolut niciodată, artiştii din scenă şi nu cunoaşte prisosul sonor, sub conducerea magistrală a lui Franco Capuana, minunata direcţie de scenă şi tehnică a luminii, au triumfat încă odată cu acest prilej, păstrând Veronei o faimă ce-i este proprie şi legitimă.

Lumina de zori

Din cenuşă — ca pasărea Phoenix — răsar.
Deschideţi larg porţile, mi-e sete de cer,
Viu din greul adânc, să cresc falnic stejar
Cu fruntea brăzdată de lumini şi mister.

Cerurile — albastre mă binecuvântă —
Viorile serii, taine line — urcă
Fluturări de aripi inima mi-o 'ncântă
Şi 'n luciri de săbii pier, răsar nălucă.

Cădeţi, vaste acorduri — potop de chemări
M'avânt „acolo" unde picior n'a fost pus,
Să fur eternului ritm „Lumina de zori", —
Când harfele 'Nvierii vor cânta: Iisus — Iisus.

ION A. BUCUR

O carte a „Rasei"

(Urmare din pag. 1)

...Aceeaşi Celţi pe cari îi vom găsi pe coastele Britaniei apărându-se de Romani, pentru ca totuş să nu mai poată resista nici Anglo-Saxonilor, nici, mai târziu, Normanzilor năvălitori.

Acestea sunt „rasele". Dar Romanii ei înşişi ce-au fost? Au fost Etrusci, au fost Italioţi, au fost latini? Cine s'ar mai osteni să distingă — e sigur însă că ei au format până la sfârşit una din cele mai puternice familii, tot ce în timpul lui Cesar s'a putut numi aşa de frumos: „romanitas".

Şi acesta e sensul deopotrivă pe care d-rul Banu va trebui să-l dea „rasei": un sens de familie, o naţiune. Rasa nu e decât atât — dar, aceasta, ne-am înşela greu dacă am crede că este puţin! Rasele-naţiuni... Ele înseamnă o sumă de caractere specifice şi comune, — constituind un fel de impetuoase categorii în istorie. Ele au dat statele naţionale!

Aceasta e „rasa" a cărei higienă o organizează d-rul Banu într'o puternică sinteză a tuturor problemelor care se leagă de conţinutul ei. O carte a rasei — a naţiunii şi a familiei. Ea ne priveşte pe toţi — interesând fără îndoială toate aspectele culturii.

Dar lângă revelaţii câteodată uluitoare, de ordin demografic mai ales, sau altele privind valoarea familiilor în sensul determinărilor biologice, va trebui poate să admirăm şi mai mult spiritul însuş care străbate tot acest material.

Un intervenţionism sever şi lucid, o măsurată „intoleranţă" chiar, în faţa doctrinelor care ameninţă fiinţa naţională, „rasa", o rigoare perfectă în sfârşit, tind să organizeze, să libereze corpul familiei de tot ce poate fi deficient, conrupător sau impur, tind astfel să construiască un climat favorabil pentru liberele puteri ale rasei.

O carte de mari direcţii — o carte căreia am vrut să-i facem omagiul de a nu încerca nici pe departe s'o rezumăm.

TOMA VLADESCU

Elogiul păcii

(Urmare din pag. 1)

care ne aducea spre Capitală, era şi o doamnă cu un copil. Fătul doamnei, dolofan ca un obuz, avea o jucărie ce reprezenta nişte soldaţi echipaţi, în poziţie de atac! Nişte case care se construiesc lângă mine sunt prevăzute, obligatoriu, cu adăposturi subterane. Ducându-ne să vedem pe o prietenă a noastră, am găsit-o ieri cu capul ei frumos băgat într'o traistă cu ochelari. Era o mască de gaze.

Cum adică, să se facă războiu?

Războaiele, ca trăsnetele şi ca nervii — mai ales vara izbucnesc! Ar fi chiar şi timpul: din August 1914, s'au scurs 25 de ani! Altădată, oamenii nu aveau răgazuri prea lungi de destindere, iar războaiele durau câte 7 şi chiar câte 30 de ani. A început lumea să meargă la biserică şi e şi acesta un semn. Pe mulţi şi pe multe, i-am auzit spunând cu convingere: O, de s'ar face odată războiu! Tata, om de 63 de ani care-a făcut trei campanii şi nici el nu mai ştie câte concentrări, îl aud spunând adesea: Zău, că mi-ar mai place să mă mai duc odată'n mobilizare! Şi, întinzând pasul şi scoţându-şi pieptul înnainte, începe să facă instrucţie cu ăi mici cari toată ziua, în zbenguirile lor, fac numai închipuiri de războiu şi n'au auzit, desigur, de copiii dela Guernica...

Poporul care-l suportă cel mai mult, nu se teme de războiu. Nici cei cari l-au făcut. Se pare că numai noi intelectualii avem spaima războiului.

„La guerre a ses faveurs ainsi que ses disgrâces" — *sună un vers al lui Racine din „Mithridate". „Este aşa de oribil războiul — spunea Bossuet, marele defensor creştin — încât mă înspăimânt gândindu-mă că nu mai simpla pronunţie a acestui cuvânt îţi dă groază".*

Şi, într'adevăr, frumoasă e pacea...

Poeţii, pe bună dreptate au imaginat războiul ca ieşind din Infern, de unde Furiile l-au trimis pe pământ. Toţi marii autori, marii generali chiar, l-au condamnat!

In rândurile de mai sus, noi am făcut un scurt tablou al păcii aceleea burgheze, al acelui traiu — nineaco foarte materialist. Pacea, desigur, nu atât pentru acestea e frumoasă, cât pentru alte splendori spirituale ce se clădesc numai atunci când chipul lui Ianus surâde îndelung.

De câţiva ani, însă, de când se vorbeşte despre războiu, argumentele acestea spiritualiste şi umanitariste au fost atât de mult clamate, încât, uneori, numai din cauza aceasta aş dori şi eu să se termine odată!

Războiul, pentru care noi suntem gata şi cu cerneala şi cu sângele nostru — nu va izbucni, totuşi, prea curând şi nu e aici locul să argumentăm pentruce.

Dar în cazul nenorocit că el s'ar declanşa totuşi, de un singur lucru mi-ar părea, între altele, nespus de rău; că nu vor mai apărea reviste literare...

N. CREVEDIA

NOAPTEA REGILOR

LUI DAN

DE EMIL BOTTA

VINO, NU VENI...

ÎN TIMP ce sufletele rătăceau
am rămas ca statui funerare...
Vitrege nopți pe malul apei
sorbindu-ne privirile adânci, amare.

Ah, frumoasă și tristă erai!
Gloriei tale fost-am cupa, de-argint vasul...
Printre rarele trestii când luna lucea
eram pasul tău, mersul tău, eram Pasul.

Vino! Nu veni!, iubito între toate aleasă,
Vino! Nu veni!, dulcea mea înserare...
Pe malul apei să amurgim,
împietriți ca statui funerare.

AERUL TREMURĂTORUL...

AERUL tremurătorul, copilul, clarul
în aurii pânze ne înfășoară...
In caleașca trasă de fluturii săi
a venit decuseară.

Oh, noaptea întreagă a lunecat
pe vioara divină, arcușul divin.
Oprește-te! Stai! Deasupră-ne stai iară și iar
Cer adamantin!

Dimineața e ceva, nu știu ce, fragil,
O amiază faunească; acesta fu darul.
In mii de magii, de culori, se 'ntrecea
Aerul tremurătorul, copilul, clarul...

RĂZI DE NOI...

UNDE ți-s aripile căprioară?
Ah, râzi de noi tu ce treci valea și culmea în
[sbor,
ca îngerul suindu-se la ceruri fără scară,
îngerul ce-și spune ciocârlie, cocor.

Ah, râzi de noi ostatecii, înfierații, butucii,
ne ia zălog lutul pe vrute, nevrute...
Soarta ne bate cum batem noi nucii
Ah, râzi căprioară cu aripi nevăzute!

*

CUM CADE ploaia de aur
peste mâinile tale desprinse din lună!
Oare să mă mir dacă Ingerul
te-o deslegă, te-o citi ca pe-o rună?

Cerescul grai al ochilor tăi
îmi spune de orele-veacuri, de clipe-decade!
Oare să mă mir dacă Ingerul
te-o semui orbitoarei Pleiade?

Desgolească-ți umerii vântul,
vagul, viersul, valul infidel!
N'am să mă mir dacă Ingerul
te-o lua cu el.

*

ERA un sălbatec nour îndrăgostit
care salcia pletelor și-a risipit
peste fața ta balsamică lună!

Era steaua mea care bătea,
bătea, Doamne, la ușa ta.
Dece îngerii nu i-au deschis?

Era o tăcere care te-a asurzit,
era cel mai stins glas și cel mai pierit:
de lăcrimioară ursită să moară...

*

„Am văzut cerurile și îngerii".
SWEDENBORG

CERBII, silfii și azuria zare
au intrat în pădurea în care pari dusă, bolnavă,
Sybilla. Vai, ochii înghețați de visare
mai așteaptă a fugiților navă?

Vin acum îngerii, roată...
Ale lor haine ard și se fac nupțiale!
Ingerii fără teamă, senini,
întâmpină săgețile tale.

Auzi al pădurii plânset mult amarnic,
auzi îngerii cruzi rostindu-și păcatele!
Și ochii Sybillei cată mereu
spre Cele de Sus, infinit depărtatele...

ISAIA 19,20

O STEA în ceruri e furia Mielului
Zadarnic în păduri te amesteci cu noaptea!
Umbra nu poate opri furia Mielului
ea vine, vine ca o sabie, noaptea...

Arătări minunate, licorni, unde-l duceți?
La Doamna Pădurii, țepoasa ce în negru se
[poartă.
Cap de aur dă tu somnul cercului și somnul
[inelului
celui ce fuge de sabia furiei Mielului.

Iată-l rătăcind prin ale pădurii arcane!
Claruri și neguri se îndoae; tare-i cât zece!
Dar îl ajunge furia Mielului...
Ce singur Doamne, ce singur, ce rece!

*

LACOMEI înnecată în spume
aduceți-i o bucată de lume.
Toamnă sângeroasă, înfometato,
dijma noastră iat-o!

Paserile gângurind în acea seară
amară, amară,
așteaptă pe ramura săracă
zeul din lună semn să le facă.

O lacrimă ruptă din al lunei argint
cade prin al somnului meu labirint.
Vrea oare noaptea cea tare, cea mare,
cu noaptea-mi firavă să se măsoare?

Al melancoliei negru voevod
în robie mă ia, peste pod.
El mă duce, ca un fum ușor mă duce,
văd aripa-i doar cum străluce.

VOI VENI CA UN HOȚ,

APELE mâniei Domnului
au luat o mână rea la vale.
Unde se duce mâna rea,
pe valurile mormântale?

La fereastra mării stă draga mea;
de ea, ca de stea, o stranie muzică mă desparte.
Puternic e corul Oceanidelor,
corul care cântă a moarte!

Și mâna rea, ca un hoț, tiptil,
a lunecat pe umărul acelei ascultătoare,
Domnul în van o ruga să se'ntoarcă,
pe valuri, plutea mâna rea ca o arcă.

*

LUAȚI-VĂ de mână liane,
armonioasele mele codane!
Ascultați, mirări feciorelnice,
ale mării, ale morții tulnice!

Verzuile, foșnitoarele rochii de fir
lucesc mai mult ca Altair.
Cadă pe al gurii voastre potir
Sărutul meu, însetat suvenir.

Mândre tulpini, sub Orion,
legănați-vă lent, monoton;
la cântecul vostru, la dulcele svon
să geamă al mării, al morții demon!

*

CERUL pletos asupra-mi se scutură!
Cine căzu de-i simt răsuflarea?
Da, un fruct copt, un mic înger aici, lângă
[mine.
Ah, moarte cum îți iubesc starea!

Sunt amicul, fratele tău, Săgetătoareo!
Cine fugi, de-mi sună fuga'n auz?
E Salamandra cu părul albastru, e luna
ce s'a dus să se scalde'n havuz.

Să rătăcesc! O umbră pierdută,
o luntre de vânturi lovită avan.
Să rătăcesc! O lunatecă umbră
în al mărilor templu neptunian.

*

FUGA, fuga distruge-mă Ingere,
pedepsește pădurea prea plină de larmă!
Armiile tale răscolească-mi cenușa,
viul mi-l seacă, mi-l darmă!

Râsul, sglobiul, prefă-l în suspine
și firea pururea beată
sdrobește-o. Din marele mult din mine
lasă doar umbra înflăcărată!

Fuga, fuga, distruge-mă Ingere,
Ingere, dragule, dorule...
Noaptea să plângă, să ardă, să sângere,
să te cunoască, Liberatorule!

PĂIANJENUL

(nuvelă inedită)

de LAURENȚIU FULGA

Toți câți treceau pe aici vorbeau pe șoptite, călcau în vârful picioarelor, bănuitori și aproape înfricați, privind ușa care se deschidea spre camera doctorului Tudor Cazacu. Nimeni nu putea să-și lămurească dece acest fel de a fi se statornicise zi de zi, rămăsese tradițional pentru toate surorile de caritate, pentru toți internii sanatoriului. Aceiași crispantă teroare o simțeau și străinii, dar mai ales bolnavii, care erau purtați pe mese sau duși de brațe întâmplător pe culoarul etajului patru, unde se afla cabinetul omului atât de temut. Căci era curios cum grija aceasta cuprinsese pe toți (dela copil la bătrân) tot atât de puternică și copleșitoare cașicum cu fiecare dimineață ea ar fi apărut sub alte aspecte. Purcedea dintr'un trecut pe care nu-l cunoșteam prea mulți, de-atunci însă el rămăsese un om evitat, hulit. Și poate că ura celorlalți (cu toate că răbufnea în adânc) nu se putea manifesta, pentru că doctorul mai păstra încă in bărbăția lui acea vrăjitorie cinică și tutelară, care făcea sclavi și intimida pe cei mai încercați dintre semenii lui.

— Aici lucrează doctorul Cazacu!

Atât spunea fiecare și era de ajuns. Ca o superstiție, simpla trecere pe acolo presupunea pe întreaga zi un ghinion, o întoarcere a norocului. Căci pentru fiecare dintre ei, doctorul Tudor Cazacu rămânea omul rău, închis la suflet, care nu iubise în viața lui o floare măcar. Ei nu se mulțumeau numai cu izolarea lui, pentrucă din curiozitate sau din pofta de a înțelege viața subterană, lăcrămată și aspră a doctorului — căutau o explicare și n'o găsiau. Șeful sanatoriului era considerat astfel un tiran, un demon care atât de mult domina personalul și bolnavii, încât toate în sanatoriul acesta păreau că se fac sub semnul unei negre zodii.

Intr'adevăr, golul care se iascase între doctor și subalternii săi, între el și bolnavi — începuse din ziua în care pictorul Paul Cazacu sucombase stupid sub bisturiile propriului său frate. In ziua aceea, doctorul văzuse mai mult de cât ar fi văzut alții. Stătuse câteva minute cu degetele încleștate pe bisturiu, privind obrajii smeazi ai pictorului, privindu-i ochii holbați și mâinile (care fuseseră calificate odată mâini de geniu), căutând mai ales acolo în adânc să deslege începutul blestemului. Desigur, faptul în sine n'ar fi avut nicio importanță, dacă Tudor Cazacu n'ar fi simțit în el o viață neasemuită celorlalți de pe stradă, celorlalți cu care lucra și pe care îi întâlnea oriunde. Activitatea lui nu se restrângea numai la consultul unei cărți și meșteșugul unei operații; doctorul făcea parte din acea categorie de oameni nemulțumiți, mereu revoltați, împăienjeniți — obecăind prin toate realitățile să găsească o mântuire. Așa cum nebunii cred în pietre filosofale sau în identitatea lor cu Dumnezeu, Prometeu, Iisus sau Columb, așa cum alți nebuni luptă să ajungă o culme, doctorul Tudor Cazacu iubea drumul spre o fericire absolută. Tot ce făcea, tot ce simțea și gândea — toate purcedau din năpraznica dorință de-a găsi formula fericirii oamenilor. O plictiseală contemplativă, urmată de o desabuzare completă — îl cuprindea de câte ori încerca o speranță, o viziune paradisiacă a lumii. Și de viața lui sufletească, de gândurile lui nu se înspăimânta, nu se mira, nu se uita în oglinzi să vadă dacă n'a înebunit. Totuși era un nebun. Cert. Dar un nebun de care puțini a avut omenirea.

Iată de ce moartea fratelui său precedase o prăbușire. Văzuse mulți morți, în corpurile multor cadavre răscolise cu sânge rece, dar niciodată ca astăzi un mort nu-l înmărmurise într'atât încât să nu mai cugete, ci doar să simtă cum se întunecă, se descreștinizează. Incremenit lângă masa de operație, cu obrajii întunecați, cu tâmplele înăsprite — el nu mai vedea decât o sumedenie de morți (așezați unul lângă altul) toți înspăimântător de descompuși, mirosind a hoit, mustrându-l, blestemându-l. Surorile și asistenții îl priveau înfiorați, neputincioși să facă un gest sau să spună ceva.

Trântind bisturiile pe marmora de jos, deschizând ușa, porni cu capul gol afară din sanatoriu pe străzi. Il urmărea mereu imaginea mortului gol de pe masa albă și aceeaș întrebare idioțită, bătând ascuțit ca ciocanele peste cuie subțiri, în tâmple, în piept, în ochi:

— Acesta e adevărul?

De atunci, întreaga lui umanitate, spiritul acela de dragoste față de aproapele său, bunătatea pentru cei suferinzi și oropsiți — toate dispăruseră lăsând în locul lor ca niște putregaiuri — doar ura, greața, incertitudinea — se transformaseră în ceeace era batjocură și scârbă, îngreunând pentru totdeauna viața doctorului Tudor Cazacu. Deatunci, bolnavii nu mai erau pentru el decât niște simpli cobai peste carnea cărora caligrafiezi propriile tale satisfacții ,peste care el își scuipa cu fiecare zi disprețul, pentru care nu mai simțea nimic, niciun sentiment nu-l mai muncea, nu-l mai înduioșa nicio lacrimă, niciun țipăt. Se surpase în sufletul lui ceva. Avea câteodată credința că duce cu el tot păcatul oamenilor dela început, nu mai citea nimic, arsese cărțile de religie, aruncase icoanele la gunoi.

— Când treizeci de ani îl păstrezi pe pe Dumnezeu în tine și când constați că nu-ți poate ajuta să te mântui, e ridicol să-l mai reaccepți. El totuși există, dar nu mai este Dumnezeu, ci cabotin.

Își schimbase și viața. Nu mai era omul monden, arbitrul eleganței, jucătorul saloanelor de elită, nici amantul zeificat de atâtea femei. La început se refugiase în el însuși.

— Poate sunt vinovat.

Numai după câteva zile și-a dat seama cât de obositoare e singurătatea. Chinul pornea mai întâi dela vedenii diformate și parcă auzea mereu bătându-i cineva în pereți. Deschidea ușile, fereastra, aprindea luminile. Nu era nimeni. Dar odăile se umpleau de îndată cu aceleași chipuri schimonosite, aceleași bătăi obsedante îi sfâșiau liniștea și odihna. Iar când începeau orele de veghe, când singurătatea însemna într'adevăr o simfonie a tristeții, se amestecau îndoielile cu renunțările. Simțea cum se golește ca de niște obositoare lesturi, cum se subțiază ca luminile, pentru ca din nou să se înfiripe îngrijorările și deșertăciunea.

S'a trezit apoi trăind acele nopți tentaculare, nopțile cu vin prost, cu tutun tare, cu femei stricate. Mergea la întâmplare, intra fluerând, se'mbrățișa cu cei mai abjecți indivizi ai cartierelor famate. Ziua era doctorul, din amurg până'n zori era stâlpul de cafenea, era sufletul întunericului. I se creiase astfel o dublă personalitate, de care își da seama, pe care însă nu și-o putea schimba. De-aici începuse și duplicitatea celor două limite: binele și răul. Nu de multe ori surprindea dorința de-a tămădui bolnavii. Pornea zâmbitor, deschis, uman. Parcă năvălise în el întreaga măreție a soarelui. La porțile spitalului însă, o disperare imensă îl țintuia în loc. In mintea lui se învălmășea viziunea corpurilor goale cu mirosul de cadavru, rănile deveneau ochi lăcrămați, auzea vocile bolnavilor care cereau îndurare. In clipa aceea își privea mâinile. Păreau înveninate, o mare obsesie le schingiuia. Doctorul se întorcea înapoi.

Destinul era contra lui. Doctorul ducea o luptă cu omul. O luptă în care se întâlniseră viciul bolilor ,ura contra oamenilor, dorința de-a scăpa, de-a se limpezi. Incercase și o anumită logică. Își dădea seama că este altfel, că la un moment dat poate fi judecat ca un rău social, că totuși poate nu este el vinovatul. Dar în fața realităților rămânea încurcat, fără să mai poată raționa în vre un fel. Credea într'o eliberare din blestemul care-l ruinase. Vechile lui impresii despre lume, conceptul de viață și moarte — îi apăreau banale și fără sens. Credea într'o minune pentru că el însuși se simțea victima propriilor sale manifestări. Se întreba însă: de unde va veni, cine o va aduce?

In cabinetul lui de la etajul patru, între eprubete, schelete și cărți — doctorul era un om slăbit, cu ochii încercănați de dungi vinete, cu tâmplele cărunțite. In aceste ore de repaos, se petrecea un fapt de-o covârșitoare importanță pentru restul zilei. In fața lui pe birou, se afla întotdeauna autoportretul pictorului. Atenția toată și-o îndrepta numai asupra tabloului. Atât de bine își fixase trăsăturile celuilalt în minte, atât de bine îi cunoștea paloarea obrazului și rictusul buzei, încât i se iscă ideia că 'ntr'o bună zi îl va putea plămădi din lut și chiar un alt duh va coborî să-i dea viață. Pleca apoi liniștit. In preajma spirituală a celuilalt, doctorul se ruga de el, se cuprindea în el, privea atent ochii (aceștia spuneau mai mult milă decât iertare), dar prin această simplă comuniune, Tudor Cazacu începuse să trăiască o transă de imensă libertate și liniște.

(Urmare în pag. ultimă)

TURISM...

de C. MUNTEANU

Până la un loc, pa valea Frumoasei în sus, mai întâlnești gospodării răslețe înșirate de-alungul apei sau ridicate pe tăpșane sub care șerpuește alături cu apa „Drumul Regelui" abia însemnat ca o panglicuță încâlcită pe malul râului spumegos.

Gospodăriile acestea se compun de obiceiu dintr'o casă de lemn, împrejmuită cu gard cât ține ograda din care nu lipsește mai niciodată un car încărcat cu scânduri sau „lăturoi" pentru careva din zilele târgurilor viitoare care se țin în satele și orașele dinspre gura râului. Un aer de sărăcie și pustiu ți-se strecoară în suflet abătut parcă mai mult de sub straşina învechită de sub care te pândește un geam mic și straniu abia cât un caet de școală primară. Doi boi pasc pe undeva prin prejur iar o viţea stărue sătulă prin preajma unor căpiți de fân vechiu strâns pentru iernile cine știe căror zăpezi viitoare.

O femeie bătrână (unde-o fi tineretul acestor văgăuni?) scoate țoale și strae la prăjit sau le cară, uscate de soarele după amiezii, în încăperile puține, întunecoase și umede din pricina apei râului.

Seara timpurie vine cu umbră și umezeală din munți.

Incerci să întrebi un gospodar ceva, poate dacă socoate că mai poți ajunge până seara la Gura Bistrei, ori numai așa, ca să știi că ai lăsat în urmă un om căruia i-ai vorbit înainte de a te cuprinde umbrele mari ale serii. Omul vede că i te-ai adresat; lasă tacticos securea sau furca pe care o are în mână și se apropie:

— Vezi — că sunt cam surd.

Și au dreptate oamenii să fie surzi aici, unde râul vuește, vuește necontenit.

Oamenii aceștia „râureni" nu mai aud cum cântă apa sau poate cântecul ei și-a pierdut numai farmecul, devenindu-le un huet copleșitor. Cred că această neîncetată curgere de valuri și note însumează și reduce iremediabil pe omul sufletesc și fizic deopotrivă.

De aceia ciobanii noștri Poenari, Tilișcani, Jiuari, oameni cu un individualism pronunțat, urăsc râul. Pentru dusul lor „amunte" ei aleg mai bucuros calea de creastă. Se duc adică „pe deasupra". Peste Duși, Strâmba și Șerbotele și mai rar pe valea Frumoasei.

*

La gura Bistrei, locul de vărsare al Bistrei în apa Frumoasei, valea face o terasă mai largă.

Madam Beisdorf a înțeles rentabilitatea acestui loc și astăzi la Gura Bistrei sunt două vile mari încăpătoare unde în afară de rudele d-nei Beisdorf venite tocmai dela Pesta, vin și alți vizitatori sezoniști din țara asta și unde poți găsi oricând un pat pentru noapte în „camera turiștilor".

Intr'una din încăperile dinspre drum ale uneia din case, madam Beisdorf a făcut prăvălie și cârciumă și a închiriat-o lui Avrămuț, despre care fratele lui mai mare, drumar pe drumul Bistrei și locuind un fel de casă de pe cuprinsul proprietății d-nei Beisdorf, spune în graiul lui maramureșan:

— Apoi lui Avrămuț îi merje cum nu te gândești d-ta mai bine, c'aișa-i mare umblare tătă vremea.

Pe el, femeia lui și copilul, vrea să-i gonească „madam Beisdorf" din cocioaba în care stă, pe pământul ei, dispensându-se și de serviciile lui de paznic de iarnă al vilelor. Și dacă i-a spus odată că partea de dincolo de ulucă, pe care stă cocioaba lui, i-o dă lui „de tot", acum madam Beisdorf s'a răsgândit și i-a pus în vedere să părăsească casa.

Lucrurile acestea mi le-a spus femeia lui Avram, când scoboram odată din Colonia Bistra care se află la 10 km. pe apa Bistrei în sus.

Aci la Bistra am amenajat cu 3 ani în urmă niște case de adăpost și vilegiatură. Aceste case au servit pe vremuri unor Bavarezi tăietori de păduri și ajunseseră acum, după mai bine de cincizeci ani dela ridicarea lor, în pragul ruinei.

Isprava aceasta o făceam în cadrul unei asociații de turism împreună cu frate-meu, cu cumnatul meu, cu cumnatul lui și alți câțiva cari constituiam „comitetul" asociației și cari probabil că deopotrivă simțeam țâșnind de undeva din adâncurile noastre sufletești un dor de piscurile ciobănești ale Carpaților părinților noștri..

In cea dintâi vară, în care ne-am instalat în Bistra, Madam Beisdorf ne-a făcut cinstea unei vizite în tovărășia unor rude, domni și domnișoare, cari luați la un loc, nu știu dacă cântăreau mai mult decât conbreslașa—de acum— a noastră. A făcut cu mare greutate cei zece km. de drum care ne despart. Obosită și transpirată cum era, a invadat cu proporțiile-i neobicinuite întreaga suprafață a primei bănci întâlnite în cale.

După masă (d-na Beisdorf a avut grija să ia masa la noi) ne-a spus printre altele că dacă la ea masa se plătește ceva mai scump (fiindcă-i mai aproape de oraș), apoi asta este fiindcă acolo se gătește „absolut ca la oraș".

Iată-ne deci, din promotori ai unei vieți turistice românești în Carpații dintre Olt și Jiu, disputându-ne terenul cu d-na Beisdorf, evreică proprietară — după cât am aflat — și a unor întreprinderi industriale dela Sebeș-Alba.

*

Colonia Bistra e închisă acum și chiar aici la Gura Bistrei madam Beisdorf își pregătește tărhatul pentru a scoborî la iernat.

E 15 ale lunei Septembrie și trebue ca înainte de a-mi expira concediul de vară (adică de toamnă) să iau seama la niște case de la deal, tocmai de la Piatra Albă, de sub Vf. Ciudrelului, pe care le vom amenaja tot în scop turistic.

Am rămas noaptea la Gura Bistrei în „camera turiștilor" dintr'una din vilele d-nei Beisdorf. Toată noaptea a lătrat un câine și a vuit râul. Un sentiment de „urît" și de inutil încerca să mă cuprindă în răstimpul dintre două ațipeli.

Eram desigur prea singur, dar pentru ceeace aveam de făcut acum, nu trebuiau mai mulți. Simțeam că e datoria mea s'o fac.

Dimineața am plecat în tovărășia unor maramureșeni cari se duceau la tăiat de pădure.

Nu erau tocmai dumiriți asupra plimbării acesteia pe care eu o făceam așa de unul singur.

Apoi începea și bradul. Stăruia prin defileu o răcoare și umezeală de apă pulverizată.

Mă apropiam de Oașa.

Pe drum mai întâlnesc un lucrător scoborînd spre sat, un brigadier, un paznic de vânătoare, un turist întârziat, ca mine... Mașini, în general, au trecut puține pe noul drum „al Regelui" și acum trecerea era cu atât mai anevoioasă, cu cât pe alocurea drumul se află tocmai în lucru.

Undeva a trebuit să aștept mai multă vreme până s'a dat foc unor încărcături cu dinamită pentru spargerea stâncilor. A vuit repetat de mai multe ori și blocuri mari de piatră se rostogoleau în drum. Am plecat fremătând:

— Lucrăm vasăzică; știm și noi să lucrăm. Și-am încercat să-mi imaginez, gata, cea mai frumoasă șosea alpină dela noi: Drumul Regelui care trece peste Parângul la 2200 m. altitudine.

Un gând încolți alături de această imagine:

— Oare ne vom bucura noi de acest drum?

Alternam între părerea de rău pe care mi-o dădea sentimentul că odată cu noua arteră se duce și duhul acela străvechiu al munților noștri și între bucuria de a constata eforturile acestea spre înoire, spre creație.

— Câtă tristețe, mi-am zis, în bucuria oricărei schimbări, a oricărei primeniri!

Am pornit a cânta — ciudat — o doină despre ciobani și oi pe care o știam din copilărie, dela mama, apoi un resort tainic mă făcu să iuțesc pasul ca și cum clipele acestea ar fi devenit cumva hotărîtoare pentru soarta munților acestora.

Mi-am prevăzut însă, din capul locului trei zile pentru drumul până la Piatra Albă. A doua noapte voi rămâne așa dar la Oașa.

Inainte de a ajunge aci, un „Sugăgean" care pornea spre sat mă recunoscu și-mi zise:

— Domnule V. dacă societatea dumneavoastră deschide casă de adăpost și la Piatra Albă, vă rog să mă tocmiți pe mine ca paznic, că și noi înțelegem și ne pricepem la așa ceva.

Omul cunoștea desigur meseria dela alții cari erau tocmiți poate la cele câteva case de adăpost săseşti din partea locului.

Rămăsei surprins. Un complice... gândii.

M'am întrebat apoi despre înțelesul pe care omul l'o fi dând acelei „societăți" care era în orice caz altceva decât societățile de exploatări de păduri pe care el le cunoștea desigur mai bine.

Până la Oașa impresionează în c deosebit tocmai enormele „plaghii" bușteni poticniți în îngustimea văii pe care apele insuficiente ale râu nu mai pot să le urnească. Una aceste plaghii avea poate aproape m. lungime.

Dela distanță, lemnăria asta strâ și înghesuită la întâmplare în all râului și forțată adesea deasupra niv lului drumului nostru, făcea impre unei grămezi de chibrituri răvășite presate apoi la maximum.

Dar la Oașa este tocmai isprăvit cul nou în care va încăpea atâta a încât în momentul în care i se va drumul, va purta cu multă ușurin toți „grosii" aflători pe râu.

Insuși concesionarul exploatăril era de față în seara asta la lac și asis la punerea ușilor lacului.

Apa începea să crească luând de supra ei toată acea lemnărie care z cea de atâta vreme pe drumul albi secătuite. Mâine vor da drumul pe tru prima dată apei.

Inainte de culcare am mai stat vorbă jos la pădurarul din Oașa unii, cu alții.

Vorbii cu „Nenea Stancu" despre coperișurile casei dela Piatra Albă. este un meșter într'aceasta și acum e angajat la lac.

Un maramureșean tânăr, în pantal nii lui subțiri de câlți și plini de răș nă, încât nu mai puteai ști precis dac nu sunt dintr'un material cauciucat, interesa de mașina care avea să aduc „magazin" dela Sebeș și cu care voi să se ducă la spital. Își lovise gamb cu securea și trebuia să se ducă la doc tor. Era palid, cu buzele crăpate vânt și căutătura speriată de sălbătă ciune gonită. In barbă avea câteva tu lee galbene.

L-am întrebat despre condiția lor d viață.

Sunt relativ bine plătiți, dar „maga zinul" e scump; alimentele au aproap prețul dela oraș. De aceea se hrănes destul de prost.

La observația mea că s'ar putea con fecționa o îmbrăcăminte mai potrivit meseriei acesteia de tăietor de păduri legată de tot felul de vreme, mi-a răs puns:

(Urmare în pag. 7-a)

Vladimir a descoperit Marea Neagră

(Urmare din pag. 3-a)

Vladimir holbă ochii.

— Pantalonii?

Agapie îl apucă scurt de mână și-l întrebă gâfâind cu o privire halucinantă.

— Spune-mi, Hașule, repede când s'a urcat pe tron Mircea cel Mare?

Vladimir se dădu speriat câțiva pași înapoi. Dacă a înebunit Agapie?

Agapie îl scutură însă desperat de mână.

— Hașule, te rog mă! Spune-mi anul că nu știu ce se întâmplă!

— 1386! Poftim!

Agapie căzu dealungul patului, apucându-se cu mâinile de păr și văivărindu-se.

— Asta e, fir'ar al dracului! Asta e! — și continuă imediat, nelăsându-i timp lui Vladimir să mai întrebe. — Hașule, mâine plec. Nu mai stau în Mangalia asta, nici un minut. Să vezi: Aseară, după ce te-ai dus tu pe faleză s'o aștepți pe Mirela să treacă dela restaurant, am ars niște table la cafenea, le-am luat gologanii ponților și pe urmă, zic să mă plimb puțin pe dig, vilegiaturiste noi. Bun. Intru în vorbă cu una și-o conduc până acasă. Bună seara, bună seara. Dă imediat fuga înapoi pe dig, țin'te după alta și liniștit, tocmai mă gândeam să urc sus până la noi că era cam răcoare și cu ăia scurți mi-era frig.

Când, nu știu ce-mi năzări. Văzui lumină la Țuți. Știi, vila din colț. Să intru, să nu intru? Și am intrat.

Urc scările și bat în ușă. Trei lovituri tari și una înceată. Ca deobiceiu. Și n'aștept răspuns. Apăs pe clanță și intru. Ce să vezi?

Pe scaun, picior peste picior, unul cu mustață și puțin cam paliu de un ochi.

Eu, cum sunt distrat, zic:

— Noroc, facem o tablă?

El: — Noroc! Da n'avem table, — și-mi oferi un scaun.

— Țuți nu-i aici, — mă informez eu.

— Ba da, trebuie să pice acum...

— Când ai cunoscut-o, șmechere — îi fac eu cu ochiul.

— Zilele astea, — îmi face și el mie, cu ochiul ăla paliu.

— Bună fată!

— Bună fată! — și el.

— Eu unul nu mi-aș lăsa nevasta singură la mare!...

— Nu-i așa?

— Și bărbatu-su!, — începui eu să râd, știi cum râd eu de se sguduie pereții.

— Și bărbată-su! — chihăi și el.

Dar deodată îmi fulgeră o idee prin cap. Mă Agapie, cine o fi ăsta, că nu l-ai mai văzut prin Mangalia? Crezi că m'a lăsat să judec? L-am văzut că se apropie de mine cu ochiul ăla paliu amenințător și jart! una în stânga, și jart! alta în dreapta. Și nu știu cum își înfipse mâna în spatele pantalonului tocmai când eu mă pregăteam să țâșnesc pe ușă, că rămase cu el ca un steag în mână. Ei bine, mă Hașule, știi tu ce am simțit când m'a trăsnit pentru prima oară? Nimic mă! Insă mi-a țiuit tamnesam în ureche o întrebare: Când s'a urcat pe tron Mircea cel Bătrân, Agapie? Și tot timpul cât m'a pocnit, tot la asta mă gândeam.

Când s'a urcat pe tron Mircea cel Bătrân?

Coborînd scara câte patru trepte, tot afurisita asta de întrebare mă sfredelea. Traversând în goană faleza să nu mă vadă cineva gol, tot la asta mă gândeam. Ascuns pe vine după niște scaeți subt faleză, dârdâind de frig, am așteptat o noapte întreagă să dispară vilegiaturiștii. Ți-ai găsit. Niciodată nu fusese lună mai plină și niciodată dumnealor n'au admirat-o mai mult. Incovrigat acolo, îmi scormoneam de zor memoria. La ce an s'a suit pe tron Mircea cel Bătrân?

1386! Bravo, mă Hașule! Auzi, să nu pot eu să-mi amintesc fleacul ăsta! De n'aveam lapsus-ul ăsta, îl snopeam pe individ.

După o scurtă pauză, privind un punct fix în tavan, Agapie dădu dezamăgit din cap.

— Să mi se întâmple mie una ca asta?! Tocmai mie, mă! nu plec Hașule! Dacă îl întâlnesc mâine pe paliu, îl rup. Heeei! Dacă nu mă lua el prin surprindere....

*

Pe toată Sahara albastră a mării, doar valurile, cămile albe își arată cocoașele.

Vilegiaturiștii se mulțumesc azi să înmoaie câte un picior la mal sau să viseze cu nasul în pesmetul plăjii. Doar câțiva înotători privesc cu ciudă valurile mari cari izbesc cu înverșunare. Chiar crabii, înspăimântați de atâta urgie, se târăsc pe stânci. Apa însă îi caută prin toate colțurile, spală pietrele și-i aruncă în clocotul fundului.

Mirela e acolo. Bob, Jac și Dany în jurul ei. Și mai departe, Vladimir și Agapie.

Marea îi scuipă din când în când cu dispreț.

Cocoțat pe stânci, asemenea unui general în preajma unei bătălii decisive, Agapie scrutează plaja cu binoclul.

— Hașule, nu găsesc paliul. Să știi că a fugit de frică.

Trece unul slăbănog, în alb, cu ochelari, strand în cap și aruncând repezit picioarele dela genunchi. E căpitanul portului.

— Toată lumea înapoi, toată lumea înapoi! Nu intră nimeni în apă! — anunță el pițigăiat.

— L-ați văzut pe Gandhi? — râde cu poftă Mirela și dându-i cu tifla siluetei albe care se depărtează ,își pune cascheta.

— Sărim Bob, sărim Jac, sărim Dany?

— Nu, Mirela, ești nebună? — o trage de mână Bob.

— E o copilărie! — spune Jac.

— Dacă n'ar fi stânci! — se scuză Dany.

— Mirela, Mirela! Nu, Mirela! — șoptește îngrozit Vladimir — Agapie! Agapie, Mirela se aruncă în apă.

— Ei și? Nu-l descoper coane pe paliu și pace! — îi răspunde nepăsător profesorul.

— Cum ei și, zăpăcitule! Privește marea!

Mirela se lasă pe câteva stânci mai jos, — de n'ar aluneca! — ridică brațele — vai! și sunt atâția crabi acolo! — se ridică pe vârfurile picioarelor — nu, desigur glumește!

— Zdup!

Arc peste coiful unui val.

Se strâng curioșii pe dig. Nici Agapie nu mai binoclează plaja.

Mirela străpunge greu, foarte greu valurile.

Acum i se vede numai cascheta. Acum cei depe dig o caută.

— Unde e? Unde e?

— Uite-o! — o arată cineva și toate capetele se îndreaptă automat.

Și iarăși dispare. Și iarăși i se zărește numai o mână, sau cascheta.

Vladimir, cu părul răvășit, cu ochii ieșiți din orbite, și-a înfipt degetele în carnea lui Agapie.

— Se înecă Mirela, Agapie!

Ochii lui caută împrejur disperați, dela Bob la Jac, dela Jac la Dany și dela Dany la toți de alături ca și când ar spune: nu știe să înoate nimeni? De ce o lăsați pe Mirela să se înece?

Și deodată, când Mirela nu se mai vede după coama valurilor, își dă drumul pe stânci la vale urlând.

— Domnișoară, viu eu! Domnișoară, viu eu!

După el dezorientat, Agapie strigă:

— Nu-l lăsați, că nu știe să'noate! Nu-l lăsați, pentru numele lui Dumnezeu!

Bâldâbâc!

Cu picioarele spre cer, cu brațele întinse sperietoare, Vladimir se scufundă ca într'o pivniță fără fund.

Apa îl izbi puternic.

Nu mai văzu nimic, dădu din mâini zăpăcit, tâmplele îi svâcneau:

— Mirela, Mirela, Mirela!

De n'ar da la fund de crabi. Dar nici nu atinge fundul și e la suprafață.

— Domni...

Un val nu-i îngăduie să termine cuvântul, îl plesnește peste obraz și-i umple gura de apă. In zadar caută s'o scuipe. Alt val îl acoperă și altul. Și înghite, înghite mereu.

— Marea Neagră — își spune zăpăcit Vladimir și două mâini îl strâng de gât, de i se taie respirația.

— Aer, aer! — ar vrea să strige. Totul se petrece repede, prea repede. Măcar de-ar mai vedea-o odată pe Mirela...

Se sbate încă pe sub burta valurilor vrea să strângă măselele, apa îl scufundă și-l scoate la suprafață ca un ascensor înebunit.

Orice efort e inutil. Apa asta sărată, prea sărată, îi gâlgâie în gură, totul în jur e negru... Intr'o secundă, inima i se strânge și își vede filmul vieții în față...

Mic, pe scăunel în fața fotografului, în brațele pufoase ale maică-si... cum îi mai trece mâna prin păr, bunica!... ce de figuri de mătuși, de unchi mustăcioși!... o melodie veche, s'ar părea de caterincă.. profesori încruntați, încruntați dela Evanghelică... Flavian de germană.. o domnișoară cu rochița scurtă și fundă bleu în păr... pipa cumpărată în anul I la politehnică... vacanțele dela Slănic... toate micile lui bucurii și necazuri.

Numai într'o secundă și apoi nimic.

Depe dig nimeni nu îndrăsnește să sară. Valurile, fără puțin noroc — l-ar zdrobi de pietre.

Dar Agapie înebunit, cu gura căscată, curgând sudorile depe el, vede cum Mirela străpunge valurile apropiindu-se de locul unde a dispărut Vladimir.

Mâna ei se înfige clește în părul Hașului.

Apare cu el la suprafață. Un val îi scufundă.

Toți se întreabă cum îl va scoate la mal, printre pietre.

Nu se lasă ușor înfrântă Mirela.

Palmele valurilor o asvârlă înapoi, o înăbușe cu Vladimir cu tot, dar ea răzbește până la prima stâncă plină de crabi, unde Agapie își trage din toate puterile prietenul buhăit ca o balenă.

Sus pe dig, spectatorii se strâng cerc în jurul lor.

— A murit? întreabă cineva.

— Făceți-i respirație artificală! — îi sfătuiește un glas.

Unul îl întinde pe spate, altul îi ridică brațele și altul îi frământă cu palmele cobza pântecului scoțându-i o simfonie de ghiorțăituri.

Agapie îl ridică de picioare și-l svâcnește în sus.

— Hâc! Hâc! Hâc!

Apa iese din el ca dintr'un ulcior.

Cu capul în jos, Vladimir se trezește.

Cum îl mai zdruncină Agapie...

Aude alături un glas.

— Nu-i înțeleg pe caraghioșii ăștia! Dacă nu știu să înoate, decе s'or fi aruncând în apă?

I se pare vocea cunoscută.

Deschide un ochi. E glasul Mirelei care se depărtează între Jac, Bob și Dany.

Strângând mâna lui Agapie, Vladimir deabia poate să îngâne.

— Plecăm diseară Agapie...

— Plecăm diseară Hașule, că nici eu nu l-am întâlnit pe paliu — și aplecat părintește deasupra lui, Agapie îi arată, ținând între două degete, un crab.

— Uite coane, ce ți-a lăsat amintire pe chiloți, Marea Neagră...

NEAGU RADULESCU

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL IZBANDA :

IZBÂNDA 1939—40

Revistă în 2 acte (60 tablouri) de Nican, Puiu Maximilian şi Mirea. Muzica de Ion Vasilescu.

Nu de mult, un tânăr săptămânal de teatru (mai apare?) anunţa în prima pagină, ca program „reabilitarea spirituală a actorului român". Vom arăta, spunea manifestul, că actorul român nu e prost, ştie chiar să scrie, de aceia vom publica în fiecare număr, articole de actori români. Intr'adevăr, pe pagina următoare, se puteau citi: „Note despre genul revuistic" de Silly Vasiliu.

Această hazlie întâmplare s'ar putea să vi se pară dumneavoastră, o stângăcie, de început. Nouă însă ni se pare, acest fenomen, mai degrabă sugestiv. Că *Silly Vasiliu,* ori o altă vedetă de revistă, ar putea, scriind despre „genul revuistic" reabilita spiritualitatea bietului actor român, e un lucru foarte natural de când mentalitatea publicului însuşi s'a fixat la nivelul acesta de zece centimetri. Să nu uităm de altfel că la toamnă vom avea aproximativ trei teatre de revistă, plus cele de comedie muzicală şi farsă, pentru ca să ştim în ce climat o să ne mai aflăm încă multă vreme.

Trecând la actualul spectacol dela „Izbânda", vom nota că e un divertisment identic cu cele precedente şi cele care vor urma.

Se pare că publicul însuşi nu cere mai mult decât să-şi regăsească vedetele preferate, cupletele sale cu soacra, şi sketchul ţesut pe eternul echivoc.

Ca principală atracţie, avem „cortina de apă luminoasă" de la „Folies Bergère". Pentru că, vorba d-lui Puiu Maximilian, care spunea într'o seară: „Noi suntem băieţi şmecheri" („Noi", adică autorii"). „Când nu mai ştim ce să facem, mai tragem cu ochiul la Paris". (Eternul Paris). Marea „şmecherie" din actualul spectacol este însă o şmecherie psihologică de bună calitate. Iată procedeul:

Dacă se lansa, cu acest material, un spectacol nou, publicul ar fi fost nemulţumit. Anunţând însă o a doua versiune a aceleiaşi reviste, domnul spectator vine, prevenit, să vadă acelaşi spectacol cu mici modificări — pentru că deşi se anunţă că materialul e nou, dumnealui e obişnuit cu chiulul la teatru. Spre surpriza dumnealui însă, constată că materialul este *într'adevăr* nou, că scketchurile s'au schimbat, cupletul cu soacra are alte rime, tangourile au devenit valsuri, valsurile fox-uri, şi aşa mai departe. Deaceia pleacă mulţumit şi revine, a doua seară, cu familia... Nu observă însă că decorurile sunt pe alocuri cele vechi, că scenetele, ori pointele cupletelor sunt adesea, doar ecoul celor din revista precedentă.

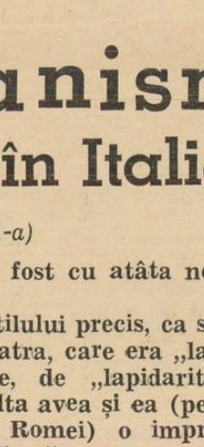

Virginica Popescu

Există totuşi în aceste formaţii de revistă câteva elemente nu lipsite de valoare. In afară de *Puiu Maximilian,* animatorul acestor spectacole şi bun regisor, ori *Nutzi Pantazi* care este „revista" în tot ce are valabil ca fantezie şi divertisment acest gen, trebue să menţionăm pe domnişoara care însă stăruie inutil într'un gen de teatru cu care, în afară de frumuseţe, n'are nimic comun. De când am văzut-o în spectacolele lui Iancovescu „Margareta de Navarra" jucând *teatru,* am înţeles că e un talent şi o sensibilitate preţioasă care îşi cere o altă întrebuinţare.

Un alt element de talent este d. *Oleg Danovski,* ale cărui realizări coreografice au fost uneori singura raţiune de existenţă artistică a „Alhambrei". Deşi se mulţumeşte să monteze balete fade, cu domnişoare lipsite de graţie şi pe care le ghiceşti dela început ce au să facă, nu vom uita câteva surprinzătoare scene din ultimele reviste ale anului trecut (personagiile costumate diferit, şi care se mişcau după ritmuri tot atât de diverse, le-a împrumutat oare d. Danovski, sau sunt creaţii personale?).

Partenera sa, d-ra

Ilona Simo

a căpătat şi o oarecare graţie, pe lângă virtuozitatea de acrobată.

Un comic, nu lipsit de o savoare, cam prea specifică, dar care ştie să-şi facă nişte măşti, adeseori mici opere hilare este domnul

Al. Giovani

D. *Nicolaide* e de o vervă prea bine cunoscută. Favorit al publicului, ştie să anime şi să plaseze chiar o glumă bine cunoscută.

Iar un tânăr care aduce o notă de discreţie, printr'o apariţie elegantă şi un joc reţinut este domnul

Marcel Emilian

care, credem, ar putea să dea şi mai mult.

Un clown de bună calitate este d. *Demetrescu.*

Dar să nu uităm pe d. *Ion Vasilescu* singurul şi deci cel mai bun alcătuitor de melodii uşoare. Intr'o producţie muzicală odioasă, muzica d-lui Vasilescu aduce, evident, o notă de originalitate.

Decorurile actualului spectacol sunt datorite d-lor *Caramanlău* şi Rohrofer, şi sunt adeseori interesante.

Şi pentru a încheia, vom arăta, că singurii cari fac ceva pozitiv, pentru ridicarea nivelului spiritual al publicului nostru consumator de teatru, sunt tocmai autorii noştri de revistă. In timp ce oamenii numai bine intenţionaţi, se mulţumesc să se indigneze şi să emită teorii, d-nii *Kaner, Mirea* şi *Puiu Maximilian* întrebuinţează procedeul „à rebours", foarte eficace. Intr'adevăr, vorba d-lui Cezar Petrescu: „publicul înghite"; dar „înghiţind" mereu *acelaşi lucru,* evident că riscă o indigestie. Iar după indigestie, va urma schimbarea de menu cea atât de necesară.

GEORGE VOINESCU

POŞTA REDACŢIEI

I. G. Antonaru : Nu ştiu dece, dar mai toţi cei cari trimit ceva spre publicare, nu uită să adauge că au acasă altceva mai bun. E o concepţie de negustor, care caută să-şi plaseze mai întâi marfa proastă sau, în cel mai bun caz, o mică şi nevinovată manevră, pe care nu o poţi accepta. Ce-i mai normal decât să te prezinţi cu ce ai *mai bun?*

„Inapoi la glie" conţine o idee unitară, frumos boltită peste preocupările cotidiane, de-o sinceritate nudă, care se sbate însă fără posibilitate de evadare dintr'o formă prea didactică, uneori monotonă.

Dintre epigramele trimise, cuvinte bune pentru prima: Lui M. P.

Primul pas greşit în viaţă, nu poate justifica renunţarea definitivă la serviciul picioarelor... mai ales când există şi sclipiri de real talent care se cere însă frământat cât mai mult şi mai cu grije.

Ioan Vodă-Craiova: Că prietenul d-tale a suferit o mare desamăgire în dragoste, te cred şi mă întristează. Dealtfel, se şi vede la ce temperatură a împletit cele câteva fulgere în chip de versuri, adresate dulcineei sale. Dar cât mai cuminte ar fi fost ca în loc de această modalitate, să fie ales o alta la îndemâna oricui : să fi cumpărat un plic şi mărcile poştale respective şi să-i fi trimis o scrisorică într'o proză pe care-mi place să cred c'ar fi mânuit-o mai onorabil!

Tu tiranică femee ce nu meriţi
să iubeşti,
Tu cu alţi băeţi în barcă începuseşi să vâsleşti

sunt „chestii" intime şi totdeauna mi-a displăcut să fiu confidentul cuiva. Sunt pudic..

Şi-apoi, cum cred că suferindul trebue să fie elev la liceul militar din localitate, e bine să-şi cultive curajul ; până la urmă, va trece şi hopul acesta.

Mircea A. Granescu: Promiţător. Lucruri frumoase care se vor rotunji mai târziu, — după muncă încordată, — în realizări decente, — sper.

Sandu Aluta: Mitologie versificată, cu care chiar Ovidiu nu prea ar fi de acord.

Ana Bucium: Prea multe lacrimi, uneori nejustificate, în nişte versuri suferinde. Regretele noastre pentru o durere pe care n'o putem împărtăşi.

Vladimir Milea: Atât „viersurile" cât şi proza d-tale, nu le-am văzut niciodată, pentru care motiv nici nu s'a putut răspunde pân'acum la această rubrică.

Ar. T.: Incercările primite sunt... încercări numai. Mai este nevoie şi de aprecieri? N'ar fi tocmai măgulitoare.

Ion Făgeţel: Aş dori ca răspunsul să fie într'adevăr tainic: materialul primit este nepublicabil.

V. O. Spin: Ai multă dreptate în cele spuse. Voi căuta să te satisfac. In parte numai.

T. B.: Nepublicabile. Ar fi mai de efect într'o corespondenţă particulară.

Dinu Carpaţi: „Mii de păsărele — Imi cântă în cale — Durerile sale", etc. numeşti d-ta poezie?

E. Z. Argeş: Ceeace am primit, este nepublicabil. D-lui Fântâneru i se poate trimite orice corespondenţă pe adresa „Universul Literar".

Ionel Trudnic: Subiect exploatat deseori în literatura noastră. Motivul l-am mai întâlnit, cu mici variante. In forma aceasta, e nepublicabil.

N. T.: Nu se poate publica.

N. V.: Numai gânduri bune pentru agreabilele „Terţine târzii", care vădesc un talent în plină formaţie. Mai aşteptăm.

Ion G. Preda: Fragmentul de roman trimis, e prolix. Nepublicabil.

Mir. Lip.: O desamăgire rimată, peste care pluteşte umbra unui regret: acela de-a nu se putea publica.

Florin Lucescu: La valeur n'attend pas le nombre des années, zicală valabilă numai pentru predestinaţi . Nouă, muritorilor de rând, ni se aplică totuş.

Nicolai Rostior: De dragul unei rime, nu se poate sacrifica un cuvât cu atâta uşurinţă. Nu ne-am îndoit niciodată că versurile sunt proprietatea d-tale.

S. C. A.: Dibueli timide care prind a se contura. Dar răbdarea rămâne tot mai tare decât intenţiile noastre, chiar onorabile fiind ele.

C. POSTELNICU

Neo-Umanism şi Renaştere în Italia

(Urmare din pag. 1-a)

lângă Roma, Fastele imperiale au fost cu atâta necruţare distruse.

Stil „lapidar" i se zice şi astăzi stilului precis, ca scrierea cioplitorului de inscripţii în piatra, care era „lapis". Din aceste considerente de concizie, de „lapidaritate", Istoria care se săpa în litere cu dalta avea şi ea (pentru evenimente capitale din Istoria Romei) o impresionantă concizie. Fusese ucis un Impărat (care ocârmuise totuş Impărăţia 15 ani în calitate de Dominus şi Deus-Stăpân şi Zeu —, fiind ales de 17 ori Consul ? Şi fusese ales alt Impărat în locul lui ? Analele se mulţumesc să menţioneze faptul în aceste cuvinte : „Domiţian a fost omorît şi în aceeaş zi a fost proclamat Impărat Nerva". Redusă la atari proporţii — comentează Calza — Istoria se face senină ; şi este desigur demn de notat că în ţara Oratoriei şi a Retoricei, ştirile oficiale erau exprimate cu o concizie şi cu o selectare de vorbe atât de atentă şi de nedesminţită. Din atare concizie avea să derive, pe lângă epitetul de „lapidar", şi acela de „analitic", adică demn de „anale".

Faptul irosirii pietrelor săpate cu litere sau cu podoabe exclusiv în epoca decadenţei politice a Romei şi a aşa-ziselor Năvăliri, nu trebue exagerat. Adesea un monument din antichitate a început să se deterioriseze din momentul în care s'a manifestat solicitudinea arheologică pentru păstrarea lui. (Ne gândim şi la fragmentele decorative dela Adam-Klisi).

Renaşterea, care de obicei este înţeleasă unilateral, drept restauratoarea Antichităţii greco-romane, a stricat, în parte, sau în total, nu puţine din monumentele Romei, pe care secolele de obscurantism medieval nu le atinseseră totuş, în nici un fel. In această privinţă se poate invoca un exemplu recent, pe cât de impresionant. Transportându-se la Roma dela Palestina, una din cele patru „Pietăţi" ale lui Michelangelo (nu este vorba de cea terminată încă din anii tinereţii artistului şi aflată astăzi în Sfântul Petru ; ci de o schiţă de „Pietà", tocmai din anii săi ultimi), s'a constatat că n'a fost începută într'un bloc de Carrara, ci pur şi simplu într'un bloc desprins din cornişa unui templu roman (după cum arată frunzele de acant şi alte podoabe din spatele blocului). Aşa dar : Michelangelo, marele exponent al Renaşterii prin Sculptură ; fostul elev al Anticilor, la meşteşugul cărora s'a deprins copiind statui în parcul vilelor medicee ; Michelangelo distrugea cu bună ştiinţă un fragment de templu roman, ca să folosească de-a-gata materialul !

Exemplul acesta, mi se pare bine ales, pentru înţelegerea complicatului fenomen, care a stat la baza mult discutatei Renaşteri. Aceasta nu a însemnat în nici un caz reducerea la necontrolata şi superficiala imitare a **Antichităţii, din partea oricui ; ci o degajare a marilor principii călăuzitoare, care să permită o revenire la** spiritualitatea **vieţii din Antichitate, prin contopirea ei în milenara experienţă modernă, în sensul creştin, medieval. Altfel, Renaşterea şi Umanismul s'ar fi redus la** pedanterie şi superstiţie, **nimicind în sine posibilităţile de expansiune cronologică şi spaţială, la ale cărei contacte tindem şi astăzi, cu cele mai nobile aspiraţii ale noastre.**

ALEXANDRU MARCU

Cărţi şi reviste primite la redacţie

Căminul cultural, — revistă de cultură a poporului, — anul V No. 4, 5 şi 6 pe Aprilie—Iunie 1939.

Revista generală a învăţământului, — anul XXVII No. 5-6 pe Mai — Iunie 1939.

Revista de pedagogie, — anul IX, caietul I-II pe Ianuarie — Iunie 1939.

Orizont, — anul I No. 2 — Cernăuţi.

Flamuri, revista liceelor militare, anul V No. 3 pe Iunie 1939.

Ştiinţă şi progres, revista ştiinţifică a liceelor militare anul V No. 9-10 pe Mai — Iunie 1939.

Athenaeum, revista învăţământului liceelor militare, anul V No. 1, pe Ianuarie — Martie şi No. 2, pe Aprilie — Iunie 1939.

Arhivele Olteniei. anul XVII No. 97-100, pe Mai — Decembrie 1938, dir. prof. C. D Fortunescu.

Statistica industriei extractive, anul XXXIX, 1937.

Transilvania, buletin de technică a culturii, anul 70, No. 3 pe Mai — Iunie 1939, Sibiu .

Ev nou, director Roman Boca, anul II No. 3-4, Iulie 1939.

Nicolae Stelian Beldie: Cântece din Maramureş, 75 pag. 40 lei, tip. „Alexandru A. Ţerek" Iaşi 1939.

Muncă şi voe bună, anul I No. 8, din 15 Iulie 1939.

Ştiu, revista liceului „Decebal" Deva, anul III No. 1-2 din 20 Iunie 1939.

I. Minea: Paralipomena — lecţii inaugurale ţinute la Universitatea din Cluj, 73 pag. tip. „Presa Bună", Iaşi 1939.

Tribuna tineretului, director Mihail Daneş anul III No. 30-31 din 17 Iulie 1939.

Dr. A. Faibiş: Medicii şi literatura, Bucureşti 1939.

Bugeacul, anul IV No. 5-7, pe Ianuarie — Martie 1939

Din carnetul unui spectator

VI — de TRAIAN LALESCU

A aruncat cineva un pumn de case la poalele unor munţi şi s'a ivit orăşelul acesta cu multe urcuşuri şi coborîşuri, cu o statue cu aripi, care reprezintă muza unui poet, şi cu un cinematograf care se pare că e „modern".

Dumneata, iremediabilule bucureştean, cunoşti gara ca un loc în care te uiţi din cinci în cinci minute la ceas, ca să nu pierzi trenul, şi în al cărui restaurant poţi să bei un pelin „nemuritor".

In orăşelul acela, pitic pe lângă imensitatea munţilor, gara joacă, însă, poate, cel mai însemnat rol dintr'o piesă în care actele se aseamănă între ele.

La gară se întâlneşte lumea, la gară se fac cunoştinţele. In gară coboară surâsuri noui dintr'un Bucureşti de sgură, la gară se scutură batistele, albe păreri de rău pentru nişte negre plecări.

In gară m'a convins un grup vesel şi bronzat în cari albi erau doar ghioceii din surîsul unei fete, să mă duc la cinematograf să văd un film cu mulţi ruşi şi multe bărbi.

Cinematograf într'un orăşel dela poalele munţilor !

Spectatorule, ascute-ţi creionul şi întoarce filele carnetului tău.

Să nu te mire sala care aduce mai mult a hambar.

Uite, sunt aici nişte bănci, pe bănci stau nişte cămăşi colorate — cămăşile colorate îi caracterizează pe locuitorii dintr'o vară ai orăşelului — şi în faţă, e chiar o pânză albă. Suntem deci într'un cinematograf.

Directorul e gras, simpatic şi nu se supără niciodată.

Cinematograful, aici, e în timpul verei una dintre miile de pricini de râs şi voe bună.

Grupul acela din fund pe care l-am văzut rîzând la cazinou, la gară şi pe şosea, n'a venit aici doar să urmărească aventurile tinerei dudui care e „în slujba inamicului".

Nimeni nu i-a obligat pe băeţii aceia înalţi şi veseli să-şi închidă râsul într'o cutie fermecată pe care nimeni să n'o mai poată deschide.

Dacă ar şti că o astfel de cutie le-ar face plăcere fetelor venite acuma dela tennis în „shorturi" cari au provocat indignarea domnului cu mustăţi şi băcănie în Bucureşti, ar cumpăra-o poate dela negustorul din poveşti, care vinde la un colţ de stradă pitici prinşi în ac alături de „Albă ca zăpada". Dar fetele vor şi ele să râdă.

Şi de aceea nu s'a supărat nimeni când băiatul acela adus din spate şi mereu distrat a pornit prin sală cu un pantof în mână să scoată cuele dintr'un perete şi să le bată în altul.

Şi nimeni n'a fost indignat când studentul blond cu ochi de pisică a scos o ţigare din tabacherea lungă şi neagră, şi a început s'o fumeze.

Nimeni n'a spus că „nu e voe să se fumeze în sală". Din contra, un alt student, mai lung şi mai nătărău, şi-a luat inima în dinţi şi a cerut şi el o ţigare.

Dar parcă e prea multă linişte în sală. I-o fi interesând pe spectatori scena de dragoste peste care plouă mii de dungi negre — filmul e vechiu ca o carte cu poveşti, uitată în pod.

Nu! Dimpotrivă, liniştea asta e căutătoare de sgomot.

Şi când s'a deschis uşa, iar prin conul de lumină a intrat un întârziat, s'a ivit şi pretextul.

O gură a strigat : „Uuuşa !" iar o sută de gânduri s'au bucurat: „Evrika!".

A ieşit pe urmă din sală un burduf de grăsime cu ochelari. Şi sala a strigat: „Uşa !". Iar când burduful s'a întors, strigătul a fost şi mai tare.

Şi la un moment dat uşa nu s'a mai deschis.

Dar mai era în cinematograf şi un ecran. Şi pe ecran se petreceau diverse lucruri. Uite, eroina a deschis o uşe. Şi sala s'a bucurat : „Uşaa !".

A obosit şi aparatul cel cu zgomot şi imagini, şi tocmai când primejdia pe ecran era mai mare, s'a aprins lumina : „Pauză, două minute !" Un braţ bronzat s'a îndepărtat de lângă altul de zăpadă.

Pe două feţe s'au ivit două zâmbete. Pregătiseră, poate, o explicaţie. Dar n'a cerut-o nimeni.

Filmul şi-a reluat firul, parcă ceva mai încolo de locul de unde se oprise. De ce mai există şi foarfeci ?

Un elev numără bărbile cari apar din ce în ce mai mult pe ecran.

O fată numără petalele unei margarete : „Il m'aime, un peu, beaucoup..."

O cămaşă albastră de lângă ea, se miră :

— „Ce impresionabilă eşti ! De ce să fii tristă când eroina filmului e nenorocită ?..."

De ce a ieşit: „Pas du tout" ?

Se pare că filmul s'a isprăvit.

Directorul surîde lumei care pleacă.

— „Data viitoare, ne vine un film cu Garry Cooper..."

O fată brună e supărată :

— „Eu am văzut toate filmele cu Garry Cooper !"

Dar tot ea se resemnează :

— „Asta n'are nici o importanţă. Dar azi, ce film s'a jucat ?"

Nimeni nu se miră de neştiinţa ei. A stat, doar, lângă un băiat brun, care mai avea, pe de-asupra şi ochii verzi.

Afară, oraşul ne aşteaptă, îmbrăcat în haină de seară.

S'a oprit în gară, un tren care aduce lacrămi şi zâmbete.

Mâine, va lua cu el o fată desemnată cu vârf de zâmbet...

Poimâine, vor pleca alţii... şi alţii...

Micul orăşel dela poalele munţilor !

=TURISM...=

(Urmare din pag. 6-a)

— Bine ziceţi dumneavoastră, dar oamenii noştri tot gândesc să strângă şi de ei nu le pasă...

Inainte de culcare, în rumoarea gravă a acelei seri, recitesc pe marginea patului moale, cu aşternut curat, din Casa Direcţiunii regionale a C. A. P. S.-ului din Sebeş aceste strofe perfect adecvuate din volumul de „Versuri" al poetului Aurel Marin, volum pe care îl purtam în raniţă :

Urcă până'n gura râului joagăre.
Inima pădurii geme 'n văi afunde :
Pădurarii taie, taie în neştire
Semnul care-aşteaptă seara de
s'ascunde !

Numai când lumina lunii se revarsă,
Lin mângâietoare, peste'nalte cetini,
Pădurarii umblă nedormiţi, cu ochii
Umezi că-şi omoară singurii prieteni!

*

De aici până la Piatra Albă mai sunt vreo 20 km. Ii faci prin cea mai încântătoare vale, care de aci se lărgeşte, primind din plin pulberea unor raze de soare tomnatic care se scutură cu luciri de diamant în apa de cristal a râului, care alunecă de astădată peste un pietriş modelat în prund. In dreapta şi stânga apei brădui tineri scoboară de pe culmi : cirezi de căprioare venite să se adape.

La Oaşa avem o altitudine de 1200 m., iar culmile dimprejur ajung în Vârful lui Pătru, Şurian şi Dealul Domnilor 2000 m. şi mai bine. Iată un loc admirabil pentru o viitoare staţiune climatică. Ai lărgime, apă, drum, o pădure tânără de brad şi... frumuseţe, frumuseţe în orice parte ai privi.

Iată şi o maşină elegantă din Bucureşti, alunecând cu grije pe drumul abia trasat, în această parte. In faţa mea maşina opreşte şi domnul dela volan mă întreabă dacă poate ajunge până seara la Sibiu.

— Da, puteţi.

— Dar cine face, domnule, atâta reclamă acestui drum ?

Am tăcut chitic, observând în mâinile cucoanei tocmai Călăuza pe care o scriseşem acum 2 ani, asupra Carpaţilor dintre Olt şi Jiu şi asupra „Drumului Regelui".

— D-ta ce zici, insistă domnul din maşină, ăsta e drum ?

— Nu este tocmai un drum, am răspuns, dar va fi, cu siguranţă. Se lucrează mereu. In primăvara trecută, a fost declarat prin lege şosea naţională. Se va îngriji Ministerul de Comunicaţii de aci încolo de el.

Spusele mele nu păreau a-l mulţumi de tot pe interlocutorul meu. D-lui ar fi dorit desigur o autostradă, dacă se putea. Noi priveam însă altfel şi începutul, oricât de modest, ne înfiora şi ne mâna ca un resort spre fapte.

*

La Piatra Albă am găsit, cum le ştiam din copilărie, când urcam pe cai la stînă, casele, foste „comandă" jandarmerească — pe punctul dărăpănării. Acoperişurile erau sparte, căpriorii privarului lipseau, aşa că straşina se apleca încet într'o parte, geamurile lipseau, uşile la fel, iar înlăuntru se vedeau urme de animale şi vetre de focuri pe podeaua arsă. Cuptoarele erau stricate iar pereţii mânjiţi. In grinzile casei se puteau citi câteva nume recent săpate : Hild, Hans... etc. Erau nume de saşi din Sibiu, cari în ciuda lipsei cabanelor, se aventurează pe aicea, venind dinspre Păltiniş.

Iau seama peste tot ; evaluez lucrările, mă întreţin cu un paznic de vânătoare aciuiat într'una din case, apoi scot stiloul şi pe o filă de carnet scriu cât pot mai caligrafic :

„Trecătorii prin Piatra Albă sunt rugaţi a nu mai rupe lemne din case şi dacă se adăpostesc în ele, îi rugăm să nu le strice mai mult fiindcă în primăvara viitoare aceste case vor fi reparate şi date spre folosinţă tuturora".

Am fixat fila într'un loc vizibil şi adăpostit şi apoi am plecat în sus pe plaiul care duce peste Larga şi Tampa, la obârşia Lotrului unde „societatea" noastră a amenajat cu doi ani în urmă o altă casă de adăpost a ei.

C. MUNTEANU

Literatură, artă, idei..

REVISTA „LITORAL"

continuă să apară, aducând numai poesie și gravuri în linoleum, deseori interesante. Dumitru Olariu care sârgueşte la bunul ei mers, a isbutit în destul de scurtă vreme să pună în ciudatele ei pagini câțiva autentici și noui scriitori de versuri, în scrisul cărora am descifrat vibrația tainică a gândului frumos: Ioan Micu, Nicolae Dună(?!), Aurel Dumitrescu și C. Munteanu. Pe Dumitru Olariu, îl așteptăm însă și în volum, deci mai realizat și mai compact.

RASPUNDEM

pe această cale unei corespondente care se ascunde sub inițialele S. L. Versurile ce a binevoit să le expedieze măruntei noastre priceperi, le-am cetit cu multă băgare de seamă și de câteva ori am reținut fiorul autenticei inspirații, în meandrele banalului; ne bucurăm și o înștiințăm pe domnișoara (sau doamna) se seninează S. L. că armoniile ei versificate ne-au atras atențiunea. Nutrim speranța ca mâine să putem spune că am remarcat ceeace se chiamă „o poetă", dar pentru asta, repetăm, e nevoie de trudă, de suferință și de experiență. Așteptăm.

RETIPARIȚI PE ILARIE CHENDI!!

Răsfoind un volum de „foiletoane" al lui Ilarie Chendi, am constatat că nici azi ștrichiurile și luminile criticului acesta nu sunt de prisos.

Am savurat cu bucurie pagini întregi de bun simț și de gust, care ni se pare că le-ar putea semna orice critic de azi. Chendi este, după umila noastră părere, unul dintre cei mai utili și cinstiți critici ai noștri și nu ne putem reține tristețea, gândind că opera sa, în întregime, este inexistentă pe piața literară. Avem convingerea că orice editură s'ar onora pe sine, tipărind într'o ediție accesibilă tuturor, opera lui Ilarie Chendi. Deasemenea ne mai gândim că destinul tragic al acestui neliniștit om, nu s'a curmat nici chiar după moarte, mai ales când vedem că atâți improvizați recenzenți dau busna în domeniul înalt și spinos al *criticii*. Chendi, care era un spirit viu și documentat, o minte mobilă și limpede, ar putea, și azi, să pună nițică rânduială în harababura literelor române.

Iată o mulțime de motive care ne-au îndemnat să dăm titlul oarecum alarmant, notei noastre. Pentru această reeditare ne gândim întâi la „Fundațiile Regale" sau la „Cugetarea", la „Miron Neagu' sau la „Cartea Românească". Noi am mai scris și altădată despre acest subiect și promitem că vom mai stărui, până când vom vedea cartea (sau cărțile) în lumina vitrinelor; o facem cu gândul că servim nu numai memoria unui defunct — ci însăși cultura românească.

DIN VOLUMUL DE POESII

„Game", al d-lui C. Ștefăniu, desprindem acest accent de tristețe lirică:

„Amiază de vară într'o gară de sat.
„Mă uit la umbra mea de pe perete,
„Fumez tăcut din proaste țigarete
„Și-aștept un tren ce poate a deraiat". (In gară).

Sunt, acestea, note de poesie remarcabilă, care scuză destule din stângăciile aflate în restul volumului. Oricum, noi ni-l amintim pe d. Ștefăniu încă de acum câțiva ani și am descifrat în versul său de azi un urcuș îmbucurător.

NE FACEM O DATORIE

anunțând că amicul nostru C. Pârlea, lucrează la un „Buletin de poesie pe anul 1939". Suntem curioși să vedem cum se va prezenta această lucrare, care ar putea să fie utilă, completând un gol în publicistica noastră. Cartea, va apare în lunile toamnei acesteia, zice poetul.

IN EDITURA

„Les éditions des preses modernes" din Paris a apărut, în cadrele școlii române din Franța, o tălmăcire a romanului lui Duiliu Zamfirescu „Viața la țară". Cartea are titlul „Mathieu Damian" și este tălmăcită de G. Bengescu, având o prefață măgulitoare, semnată de marele poet Paul Valéry, din Academia Franceză. Pe noi nu poate decât să ne bucure acest gest de a încetățeni în Franța pe scriitorii noștri, mai ales că ni se anunță în aceeași colecție și poesiile lui Eminescu. Efortul cărturarilor dela Paris este un simbol pur al fraternității eterne între cele două popoare latine. Acuma încep, poate, să ne cunoască și francezii, după ce noi ne-am familiarizat cu marea lor literatură.

N'AM UITAT INCA

poesiile apărute acum mulți ani în revistele vremii și semnate — nu vă mirați — Tudor Vianu. Era în acele strofe un înalt suflu de poesie și deseori ne-am înfiorat lângă armoniile acelor versuri. Azi autorul lor d. profesor Tudor Vianu, lucrează la prețioase și masive cărți de estetică, îngrijește rare ediții critice, într'un cuvânt, e prins în casna unei munci de proporții. Tâlcul însemnării noastre e acolo de a ruga pe d. Vianu să adune într'o carte visele anilor acelora, mai ales că noi n'am uitat promisiunea ce ne-a făcut d-sa, acum câțiva ani, într'o târzie iarnă brașoveană. Nu ne îndoim că odată și odată, (și spunând asta, gândim: curând) *poetul* Tudor Vianu va renunța la risipirea în pagini de reviste, strângându-se în pagini de carte.

D. EM. PAPAZISSU

e un harnic și entuziast dascăl din Bazargicul Dobrogii, care ne trimite volumul „Soare într'un strop de rouă". Despre această carte, noi am însemnat, pe vremuri, câteva gânduri în „Sfarmă Piatră", așa că lucrul pe care îl facem azi, este să-l asigurăm pe poetul Papazissu, că îi urmărim, pre cât ne e cu putință, cu simpatie activitatea.

IN CATEVA RANDURI

vrem să vorbim despre un poet nespus de drag și de *poet:* E vorba de d. Radu Gyr, de a cărui *întotdeauna* cu o sărbătorească poesie gândul nostru s'a apropiat bucurie. Dela „Cerbul de lumină", la „Cununi uscate", l-am urmărit clarul vers cu aceeași emoție. Poetul Radu Gyr, știe ca puțin alții, să-și moaie peana în azur, închegând bijuterii de mare ținută lirică. Și dacă or fi unii care îl hulesc pe poet, noi îi iubim condeiul, trimițând pe orice cetitor dornic de-un colț de raiu, la volumele armonioase și vii ale lui Radu Gyr!

POETUL VICTOR STOE

autorul cărților de liliială inspirație: „Intrebare de stele" și „Vedenii", a isprăvit un nou volum de versuri intitulat „Fuga cerbilor", din care au apărut câteva fragmente în „Revista Fundațiilor Regale, pe luna August. Apariția acestei noui cărți a poetului va fi — nu ne îndoim — una din cele mai fine închegări lirice. Tot Victor Stoe lucrează la romanul „Spălătoreasa morților" care va apare mai târziu; îl așteptăm.

IN REVISTA „SÜD-OSTEN"

care e publicația academiei germane din München, consacrată țărilor sud-estice, găsim și contribuții românești interesante. Astfel, un studiu al d-lui Al. Dima, o traducere din I. Al. Brătescu-Voinești și un articol de Virgil Tempeanu ne dovedesc că la revista „Süd-Osten", cultura noastră este bine cunoscută și tot atât de apreciată. Ceeace însemnam despre Duiliu Zamfirescu în limba franceză, este locul să spunem și aici, bucuroși că a sosit timpul ca și cultura noastră să treacă dincolo de granițile țării.

TRECÂND PUȚIN

în domeniul prietenului Traian Lalescu, vom spune că ne place revista „Film", condusă de d. D. I. Suchianu. Magazin documentat și de gust al tuturor faptelor și realităților cinematografice, „Film", este cea mai serioasă și mai prezentabilă publicație în acest gen, la noi. Ne pare bine că astfel, mai încetează reclama plătită și neserioasă care se practica atât de mult la noi.

NI SE PARE

destul de inutil efortul pe d. Lucian Costin, autor a mărate cărți și cărțulii, îl d în Banat, la Lugoj, ni se Cu toatecă domni-sa a tipăr medenie de scrieri, lite noastră nu cred că s'a îmb cu un vers sau o pagină d ză. Singurul lucru pe care tem face aici, este să rem că d. Costin e un om harn activ. Dar asta nu spune nimic!

LA CLUJ

apare de câtva timp un s mânal „Țară nouă', în juru ruia s'au adunat câteva v autentice pene de tineri ard Astfel: talentul lui M. B Victor Iancu, Vl. Munteanu imprimă revistei un ritm sprintenă și actuală tinerețe atoare. Mulțumiți că puten marca o nouă isbândă a A iului creator, trimitem sim noastră grupului „Țară n dela Cluj.

CEI CE DORESC

ca scrierile lor (cărți sau re să fie discutate sau anunța aceste coloane, sunt rugați expedieze, pe întreg timpul canței, câte un exemplar și adresa: Ștefan Baciu, str. dr. iulescu nr. 9, Brașov.

ȘTEFAN BAC

PAIANJENUL

(Urmare din pag. 5-a)

Ușa se deschise încet, tânărul Adam (cel mai apropiat dintre asistenții lui) intră ușor, știind să se oprească în loc și să vorbească aproape pe șoptite.

— Domnule Doctor, a murit numărul 26....

Parcă nu observase intrarea lui, parcă n'auzise. O stare de extaz sau uitare de sine trăsese bariere între el și lumea străină lui.

— Domnule doctor...

— Știu... numărul 26... Cancer, trăsări el, adică știam, presimțeam.

Se sculă în picioare. Un om uriaș, atât de puternic și de sălbatec părea. Brațe largi, lăbărțate în mânecile halatului alb. Capul (cu toate că după trăsăturile înfățișării nu i se putea ghici vârsta — era un om fără vârstă așa cum sunt vânturile și zările) doar capul stăruia într'o expresie vie, violentă chiar. Ochii lui se adânciseră în ochii lui Adam, căutând să afle dacă și acesta simte la fel ca și ceilalți. Se apropie de el, îi prinse umerii într'o strânsoare care însemna frică și orgoliu.

— Spune-mi Adame, mă disprețuești, mă compătimești, m'ai putea umili ? Spune-mi !

Obrazul calm al lui Adam nu trăda decât o înțelegere nefirească a lucrurilor. Niciun zâmbet, nicio încrețitură pe frunte.

— Spune-mi ! tună vocea doctorului, răsunând aspru între pereții camerei.

— Destinul, domnule doctor !

Palmele lui Tudor Cazacu căzură în jos mai umilite decât o injurie sau un păcat. Se întoarse cu tot trupul spre fereastră ,o deschise larg. Un miros de primăvară năpădi odaia.

— Trebue să semnați fișa, domnule doctor.

— Da, da — să mergem !

De-alungul culoarelor, pe scări coborînd spre etajul întâi, de-alungul sălilor lungi — Tudor Cazacu mergea cu umerii plecați, cu ochii în pământ, trăgând doar des din pipa ținută strâns între dinți. Nicio siguranță în pași, nici o elasticitate, nicio eleganță. O brutală încovoiere, aplecat mult de spate, cu privirile care însemnau milă și ironie. Adam observa mișcările acelea de om străin, stingherit. Celălalt bănuise că toți ieșiseră în pragul ușii să-l vadă trecând, dar n'avea curajul să ridice capul, să-i țintuiască în loc, să le spună cu glas tare :

— Nu eu sunt vinovat că a murit ăsta. Credeți-mă. Degeaba mă urîți, degeaba vă înspăimântați de mine. Nu sunt eu vinovatul.

Dar pașii îl duceau tot împleticiți, ca și cum pe umeri ar fi purtat povara tuturor strămoșilor cu somnul neliniștit în pământ. Nu se gândea decât la chipul celui pe care-l va găsi întins pe targă, așteptându-l să-i semneze trecerea pentru vămile văzduhului. Așa l-au așteptat dela moartea lui Paul, în fiecare pavilion câte altul nou, toți triști, toți cu pleoapele holbate și cu un fir de spumă în colțul gurii. Al câtelea era ? Se temea de ei și totuși era forțat să-i vadă din nou, din nou va trebui să le susțină privirile acelea halucinate (întâmplarea sau acelaș destin făcea ca toți să adoarmă cu ochii deschiși, cașicum acolo ar fi fost chiar ochiul lui Dumnezeu), din nou va trebui să-i privească plecând pe brațele altora. Își strângea pumnii cu atâta tărie, își înfigea unghiile atât de adânc în carne, încât în unele părți sângele țâșnea. Simțea o poftă nebună să-i apuce de grumaz pe toți aceștia care mor, să-i sgâlțâie, să-i facă să audă ca și pe ceilalți :

— Nu eu sunt vinovatul. Nu eu.

Sau să-i schingiue din nou pentru ca să 'nchidă ochii, să nu le mai simtă privirile atâtate cum îl cuprind ca brațele reptilei, smulgându-l din propria lui conștiință, înăbușindu-l.

Intrarea lui în salon se asemăna cu trăsnetul care ucide sau întunericul care sugrumă. Intrezări pe chipurile tuturor — spaima. Pentru moment, doctorul simți o satisfacție, satisfacția dominației. In tăcerea odăii apoi, avu impresia că toți complotează contra lui. Și-atunci toate'n mintea lui se diformară.

Era atât de frumos mortul și atâta de tânăr, încât doctorul Tudor Cazacu uită să-i mai privească ochii. Și chiar dacă s'ar fi apropiat mai mult s'ar fi mirat că doar ochii aceștia nu-l blestemă, nu-l chinue de loc. Păreau mai de grabă împăcați, parcă-i mulțumeau că datorită lui, pleacă acolo unde nu este nici întristare și nici suspin.

Semnă fișa în tăcere, văzu oameni îmbrăcați în negru care ridicară targa, trase mai adânc din pipă, auzi și plânsul cuiva din fund. Apoi plecă ușor capul, învins.

Targa trecu plutitoare ca un sicriu. Pironit locului, doctorul Tudor Cazacu privi în urma ei fără să se mai gândească la faptul că omul acela nu se va mai întoarce niciodată. Cât de uman i se păru acum momentul despărțirii. Altădată s'ar fi uitat cu scârbă, ar fi închis în urma lui ușa, ar fi fugit. Acum i se păru totul atât de obișnuit ! Parcă toate întâmplările intraseră într'o ordine de mult stabilită.

In față, se opri o doamnă voalată în negru :

— Dece l-ai ucis, doctore ?

Atât întrebase. De sub voalul des,

privirile femeii, căutau o mirare, o jenă pe fața lui. Dar calm, cașicum întrebarea ar fi avut alt sens, răspunse :

— Nu se putea face nimic, doamnă.

Și numai după plecarea ei, Tudor Cazacu se reculese, își netezi tâmplele, ar fi vrut să înlăture un gând rău, zâmbi pal :

— Vezi Adame, toți mi-au pus mereu aceeași întrebare: — „dece l-ai ucis, doctore ?"

Adam n'avea ce să răspundă, dar simțea cum se statornicește între ei o legătură naturală, o tăcută confesie de credință și poate că și doctorul a simțit la fel, pentrucă deodată li se limpezi obrajii și fruntea.

— Ești încă tânăr, Adame. Ai atâtea de învățat de aici !

Porniseră amândoi pe același drum. Dupăce lepădaseră halatele, ieșiră fără să spună vreunul ceva. In învălmășeala orașului, ei mergeau supuși aceleeași sorți, ca 'ntr'un crepuscul cenușiu de toamnă.

— Vreau să mergi cu mine, spuse Tudor. Poate voi avea nevoie de tine 'n seara asta.

Și astfel intraseră în restaurantul obișnuit cunoscut celui dintâi. Instalați la o masă din fund, departe de muzică și de toți ceilalți, lângă paharele cu vin fiecare căuta o libertate oarecare, o anumită respirație care să-i împrietenească mai mult. Tăcerea dură câteva clipe. Nu se simțeau străini, dar se părea că o jenă îi obosește. Totuși, într'un târziu, Tudor Cazacu se aplecă în spre el, ca spre un frate pe care nu l-ai văzut de mult.

— Să nu te mire că te-am adus aici. E vulgar, dar asta-i realitatea. Am ajuns rău, prea rău...

— Nu domnule doctor, prea aspru te judeci. De-ai ști cât de aproape mă simt de dumneata !

— Poate că 'ntr'o zi o să-ți pară rău.

— Dece ? făcu mirat Adam.

— N'are nicio importanță dece. Nu trebue să disperezi dela început. Cât mă privește, nu știu unde voi ajunge. Totuși astă seară voi fi sincer.

— Aș dori chiar să aflu anumite lucruri.

— Bea mai întâi. Bea. Desigur e caraghios să spui că-ți îneci necazul în vin. N'o fac pentru asta. Beau pentrucă am senzația unei lucidități celeste, mă cred în clipa aceea în afară de voi, alături de *ceilalți,* alături de morții mei. Adame să bei pentru altceva, să bei pentru slava tinereții tale. Ești un băiat inteligent. O s'ajungi mai iute pe culme. Eu cad, cad încet, dar pentru totdeauna. Imi dau seama că e natural, că așa e scris să se întâmple, deaceea nici nu reacționez.

Tânărul asistent îl asculta cu toată atenția. Fără să-și dea seama, Cazacu îl ajuta să-l exploreze, să-i cunoască toate identitățile sufletești. Avea ocazia acum să-l descoasă, să-și explice pe de-a'ntregul sensibilitățile și iluziile acestui om. Deaceea nu se sfii să reînceapă el conversația.

— Vroiam de mult să te întreb, domnule doctor, anumite lucruri. O să te superi ?

— Nu, te rog. Astă seară chiar de-ar veni toată pleava orașului să mă scuipe, și nu m'aș supăra. Am poftă să fiu disprețuit și umilit. Te rog urmează.

— O, nu e vorba despre asta. Mai degrabă de manifestarea sincerității mele.

— Ești un băiat onest.

— Iată, domnule doctor. In activitatea mea de tânăr medic se petrece un lucru curios poate. Și eu am operat, și eu cunosc tainele unui trup omenesc. Acum când o tăietură într'un țesut înseamnă atenție, precizie și mai ales o pierdere colosală de energie din partea mea, de-abia acum îmi dau seama că 'n mine fiecare mișcare are un corespondent tot atât de violent, tot atât de dureros ca și pentru bolnav.

— Hm ! Știu ce vrei să spui.

— Ce simți domnule doctor când faci o incizie, ce gândești în clipa în care ajungi cu bisturiul lângă inima bolnavului, când știi bine că o neatenție cât de mică înseamnă o victimă. Spune-mi domnule doctor ?

In tăcerea de o clipă, o clipă grea, în care parcă doctorul renunță la tot omenescul lui, vroia s'apară gol, liber. Vroia mai mult să fie sincer.

— Astăzi nu mai simt nimic. Adame. Inainte când eram cași tine (o, e groasnic să trăești ca mine atât de aspru amintirile), păream atât de străin și de indiferent, încât toți îmi spuneau că n'am suflet. Bieții oameni ! Ei nu știau ce 'nseamnă pentru mine simpla deschidere a unui flegmon. Auzi, Adame ? Aveam impresia că tai în propria mea carne.

— Da, da, așa e. Și eu, la fel domnule doctor — îl întrerupse sugrumat, amețit cel de alături.

— Eu care nu eram sub narcotic, sufeream mai mult decât bolnavii. Atât de sensibil și de fragil duceam bisturiul, cașicum ași fi vrut nici să-i atingă. Mă purtam cu ei cașicum ar fi fost fluturi, orchidee sau mai mult poate— lumini subțiri, transparente. Orice țipăt, orice lacrimă mă chinuia. Și nopți întregi îmi distrugeam somnul sub teroarea aceea idioată a scrâșnetelor de cuțit și-a hârșiiturilor sub piele. Dar...

— Dar astăzi dece apari ca un tiran ?

— Nu, Adame, ca un monstru apar. Asta-i expresia plastică. Astăzi nu mai simt nimic. Iți aduci aminte de Paul Cazacu ?

— Mi-aduc.

— Ziua fatală. De-atunci mi-am pierdut simțurile, am devenit ca un animal care în teama lui de-a nu cade pradă altora, rontăe oasele celor pe care îi mai are în ghiare.

— Se pare că te răzbuni pe moartea pictorului.

— Nu, vezi aici ești greșit. Dacă i-așI urî, întâi i-așI vindeca și-apoi i-așI ucide. E o inconștiență sălbatecă. Nu mă leagă nimic de ei. Eu nu contez nimic. *Destinul.* Numai *destinul* contează.

Tudor Cazacu se ridicase, nu să plece, dar să se însenineze. Il durea capul, i se 'mpăienjiniseră ochii, simțea în piept o ceață care-l întunecă și-l destramă ca pe-o cârpă.

— Domnule doctor, reluă târziu Adam, m'ai învățat odată că adevăratul medic e prietenul și fratele bolnavului, că trebue să fie bun, omenos.

— Treaba ta.

— Dar o să mă prăbușesc, nu'nțelegi, nu ți-e milă ?

— Dece să-mi fie milă. In fiecare om văd un bolnav. Nu mai pot fi bun. Am devenit nervos, înrăit, și totuși m'auzi — nu sunt vinovat, mă condamnați fără să vă explicați cauzele.

— Știm, nu ești primul doctor care intri într'o anumită categorie demonică. Mâna dumitale tot mână de meșter este, tot marele chirurg rămâi. E altceva : o cauză exterioară pământului.

— E-adevărat.

— Nu-i așa că de multe ori simți cum îți umblă CINEVA în adânc, în sufletul dumitale ?

— Da, da, așa este. Apoi când m'apropii de bolnav, nu mai văd nimic, mi se 'ntunecă totul ; mâinile lucrează, bisturiile scotocesc prin răni, dar cred că mi se scurge prin degete și prin bisturii în trupul pacientului tot ceeace eu am mai rău și mai blestemat în mine. In clipa în care tai țesuturile, omul depe masă parcă se deformează, se lărgește — odată e Paul, altădată copil, altădată femee — apoi se mistue. N mai știu ce fac în timpul ăsta, cred c mă sufoc, mă strânge cineva de gâ toți mă privesc înfiorați, mă cred ne bun, apoi...

— Apoi, spune domnule doctor !

— Apoi mi se pare că... dar ce drac ești închizitor? Lasă-mă, nu mai pot su feri, mi-e scârbă.

Ca 'ntr'un obscur în care toate fe țele par scoase atunci din pământ, ș chipul unuia și-al celuilalt aveau cu loarea unei paliditâți crescânde, obosi toare, care însemna teamă și un fel d sfârșeală chinuită. Dela un capăt la al tul al localului, erau toți egali sub at mosfera aparentei beții. Doctoru privea pe Adam — Adam pe doc tor; vedeau aceeași răvășire, bănuiau aceeași comă. Nu mai recunoșteau unu în altul faima doctorilor vrăjitori, des cântători, cu har dumnezeesc. Erau ca două trupuri fără suflet. Sălășuia peste ei obsesia brună a tinerilor morți, u spirit neliniștit călătoria de șapte ore împrejurul lor.

— Hai să mergem, a trecut de miezul nopții !

S'au despărțit în stradă. Ii stingherea acum o jenă, o milă reciprocă. Unul în fața celuilalt, statuari, dar plictisiți, și-au strâns mâinile și-au pornit pe drumuri diferite.

— E un păianjen urît și scârbos gândi în sine Adam.

— Prostul, vorbi pe drumul său doctorul, crede că n'o s'ajungă aici. Toți sunt niște imbecili. Am ucis pe fratele meu, apoi altul și altul. Ei și ! A pierdut lumea ceva, s'a stricat vreun echilibru ? Nimic. Și Dumnezeu va muri !

Răsvrătirea lui se desintegra între fericire și suferință. Ca un chin al păcatului, în el se sbăteau toate duhurile, întunericul însuși delira în jurul lui. Fantomatică apariție pe străzile orașului, părea coborît dintr'o lume care n'aparținea pământului. Cu cât mergea mai departe, se ușura. Nu era numai răcoarea nopții, numai mila pe care i-o acordau stelele și cerul ; mai mult, părea că o anumită pasiune, un mister al lucidității îl chema din poziția sinistră a vieții lui de până atunci. Conștiința se epuiza de lamentațiile, remușcările și tristețile de eri. Un mare simbol al sfințeniei îi acorda un liber parcurs spre supraviețuire, spre miracol. Fusese deajuns o mișcare, o răsucire din echilibrul static păgân în care se țintuise până în ora aceea, pentruca toate coșmarele să se dilueze, spaimele să se prăvale, întunericul să fugă. Era nesigura dar strania senzație de absorbire și trăire cosmică. De unde venise, cine-l ajuta ? Dumnezeu !

Și cuprins între limitele acestui extaz, care însemna o durere încă (lui Dumnezeu îi era milă, Dumnezeu era bun), doctorul Tudor Cazacu își pierdu încetul cu încetul conștiința lui umană, legată de pământ, pentruca să se târască spre iubirea de oameni printr'o transă, printr'o arzătoare speranță de mântuire.

Bătuse tare în ușile unei biserici. Din ura dela început, se trase acum viziunea unei adevărate canosse. Ușa o deschisese un paznic bătrân și-l întrebase din ochi ce caută aici. Doctorul nu dădu înapoi, nu se întoarse, ci intrând înlăuntru, îi spuse celuilalt :

— Lasă-mă un ceas, două, până 'nzori. Mi-e frică de Dumnezeu. De-aceea am nevoe de El. Lasă-mă.

Și după ce pașii paznicului se pierdură în afară, doctorul rămase în biserică înfiorat, ca de un har de viață veșnică.

LAURENȚIU FULGA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
C. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
RECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
crisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 34
SAMBATA 26 August 1939

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Alecsandri

Desigur, nu-i întâmplător că'n tine,
Alecsandri, sunt multe la 'ntâmplare :
Steluțele nu sunt nicicum stelare
Intotdeauna, dar mereu senine.

Așa, căutător dece îți vine
Firește, să se - anine e firește,
De borangicul tors moldovenește,
De pretutindeni, țara de coline.

Deși e lungă, se găsește cale
Dela un Iorgu pân' la Caragiale,
Dela Mircești și Odă pân' la Cerna.

Peisagiu prospectând literatură,
Cu vale, culme, câmp și-adâncătură,
Ca el surâzi prefacerii, eterna.

ȘTEFAN NENIȚESCU

SATANISM ȘI DUMNEZEIRE

de NICOLAE ROȘU

Din dureroasa lui singurătate de la Paris, unde se află mai mulți ani, exilat voluntar ca într'o bizară sihăstrie, olo unde nu sunt nici oamenii din Rusia, nici ispitele ntomelor tutelare, Dmitri Merejkovski la vârsta de 73 ni continuă să scrie și să revadă texte vechi, secundat traducători în această neîntreruptă muncă. Asemenea ui patriarh care a pierdut simțul vremelniciei și al ațiului teluric, Dmitri Merejkovski trăește în eternitate. eternitatea spațiului astral al ortodoxiei slave, în nădejdea reînvierii lui Christos peste tot și peste toate, în niversalismul lumei de dincolo fuzionată cu cea de dincace, în realizarea unui ideal purtat de el ca un sfânt stimoniu. Așa l-am cunoscut din scrieri, acum 10 ani, nd lăsasem altora grija de a ceti lucrările literare ale nerilor scriitori sovietici și mă apucasem să-i cercetez era critică. Căci Dmitri Merejkovski, cunoscut cu deobire prin minunata lui frescă despre Leonardo da Vinci, este mai puțin un critic literar, înzestrat cu un spirit tăioasă combativitate, alunecând uneori chiar în șarjă în trăsături de pamflet. Temperament cu elanuri lirice, alectician intransigent, opera lui critică este străbătută o idee directoare, una singură, care le întunecă pe celalte, le absoarbe și le contopește într'o vibrantă pledoaie pentru universalismul trăirii religioase.

Nu l-am găsit altfel pe Dmitri Merejkovski nici atunci nd, apucând calea spinoasă pentru un scriitor rus a culrii moderne, s'a izbit de autoritatea filosofică a lui Anole France și Maurice Maeterlinck, sau de egotismul sanic al lui Fr. Nietzsche. Nu i-a cruțat cu atât mai mult e scriitorii ruși care încercau să bagatelizeze prin opera or problemele fundamentale ale spiritului slav, alunecând „literatură" sau în sensualitate, în dulcegăria sentimenală, sirupoasă și superficială alcătuită pe placul micii urghezii.

Dmitri Merejkovski a cerut literaturii să rezolve probleme. Dar numai o categorie. Aceia de care depinde viața spirituală, redusă după el, la prezența unei conștiințe religioase. Aceasta este piatra din capul unghiului, aceia care prijină prin dinamica unei geometrii perfecte întregul echilibru al vieții pământești trăită în dumnezeire. Se pare că Dmitri Merejkovski a înțeles ca nimeni altul motivele conflictului care macină sufletul slav și îl reduc la neputința de a săvârși marea închegare a destinului său metafizic, dincolo de spațiul geografic, dincolo de istorie, într'o nouă viață alcătuită după credința creștină. Dar cum să fie oare împăcate cele două tendințe divergente ? Polemica dintre occidentaliști și slavofili. Unii pretind că nu poți fi creștin fără a renega viața ; alții că nu poți trăi fără a renega pe Christos. Prin urmare, sau viața fără Christos, sau creștinismul fără viață. 'Această dilemă, această frază cuprinzătoare a unor vaste probleme de conștiință revine de multe ori în scrierile lui. Ca un leit-motiv care subliniază o perpetuă amăgire, o axă centrală în jurul căreia rotesc deopotrivă demonii și spiritele sfinte. Aceiași întrebare a pus-o el lui Dostoievski, lui Leonida Andreiev, lui Tolstoi și lui Nicolai Gogol. Pe acesta din urmă îl studiază în două eseuri apărute de curând în traducere franceză („Gogol et le Diable" — Ed. Gallimard, 1939). Îi studiază opera în raport cu problema religioasă a ortodoxiei, îi cercetează viața în raport cu Evanghelia.

Drama interioară, de esență mistică și religioasă, pătrunde în literatură. Literatura nu este un exercițiu, nici o tehnică sau o artă lucrată, cu artificii convenționale, facilități și rutină ; cu atât mai puțin un mijloc de a câștiga bani sau a promova un orgoliu. Literatura este numai un prilej, o cale de exprimare, un intermediu, o pauză între două lumi.

Scriitorul se află în literatură ca într'un purgatoriu, într'o fază de trecere, peste care, de o parte și de cealaltă se întinde nemărginitul celor două lumi: lumea de dincolo și lumea de dincoace. Scriitorul este el însuși un personagiu, un erou sau un martir, care trăește asemenea personagiilor sale, cu conflicte lăuntrice și pasiuni răvășite de turburătoare infirmități morale. Scriitorul se încarnează parțial sau temporal, eroii săi gândesc cași el, nu trece mult și după săvârșirea unui roman, a unei nuvele sau povestirea unei întâmplări, vine marea spovedanie. Atunci el se demască sincer, brutal, fără rezerve desvăluind prin mijloace directe toată alcătuirea sufletească. Întâmpină lumea fără reticențe, fără pudicitate și convenințe. In acest cadru, de absolută sinceritate, scriitorul rus realizează o specie de exhibiționism, un om care nu-și ascunde nicio taină sufletească, neiertător, crud, sângeros, destăinuindu-și gândurile oricând, în toate împrejurările, oriunde, față de oricine. Am putea spune că scriitorii ruși suferă de un exhibiționism excesiv, căruia nu-i găsim o măsură și un termen de comparație în viața oamenilor normali. Dostoievski, Tolstoi, Gogol, pentru a nu cita decât cazurile cele mai lămurite, au dus concluziile acestei auto-desvăluiri până la ultima limită închipuită. N'au cruțat nicio piedecă dincolo de care nădăjduiau să întâmpine eterna regăsire în împărăția lui Christos. Vagabondajul fără țintă definită în anonimatul sfințit de credința religioasă a mulțimii ignorante ; abnegația până la auto-flagelare prin călugărire, iată două căi urmate cu certitudinea unei iluminări. De ele n'a fost ferit nici Dostoievski, nici Tolstoi, și cu atât mai puțin Gogol.

(Urmare în pag. ultimă)

Paul Cézanne — Castani

A. de Herz, întâiul meu dascăl de versuri

de RADU GYR

Sfârșitul lui Septembrie sau începutul lui Octombrie, 1916.

Pe bulevardul „Gării" și pe străzile Craiovei, timpuria toamnă a castanilor și a salcâmilor sdrențuiți îngâna războiul: sânge și răni. Ploile începuseră subțiri și cenușii, cernute prin crengile gangrenate sau mitraliând, cu alice mărunte, strășinile și ferestrele.

Urnitul chesoanelor și furgoanelor militare sporea neliniștea serilor și sdruncina, până în măduvă, nopțile jilave.

Sfârșisem clasele primare și așteptam deschiderea liceului, amânată din săptămână 'n săptămână, stăvilită de evenimentele ce luau o formă tot mai gravă. Cercetaș, mobilizat, la început, la Poșta locală și, mai apoi, la Spitalul nr. 21, mă întorceam dela serviciul meu, târziu, seara, ca să rămân încă mult timp lângă lampa cu petrol, versificând, stângaci, banale strofe „patriotice", imitate după producția lirică la modă. Incercări copilărești, firește, dar transcrise febril, cu svâcnită revărsare de suflet, în caietul albastru cu dorobanț zugrăvit pe copertă.

Imi amintesc și azi crâmpee naive din acele „eroice", citite mamei cu glas sugrumat de emoție, când nu erau ascunse, cucernic, în buzunarul dela piept.

Biete strofe schilave, cu foarte relative rime și schiopătând pe călcâele ciuntite ale unui ritm inegal, formând însă mândria cercetașului și copilului de-atunci.

Intr'una din zilele mohorîte ale toamnei amintite, tatăl meu ne-a vestit că vom avea oaspe un scriitor din București.

A. de Herz, veche cunoștință a părinților mei, venea la Craiova trimes de un mare ziar din Capitală, ca să ia note pentru un reportaj senzațional și dramatic. A doua zi de dimineață, urmau să fie aduși în fața plutoanelor de xecuție, sub colina din spatele Parcului Bibescu, câțiva automutilați și dezertori condamnați de Curtea Marțială.

A. de Herz, în calitatea lui de trimes al ziarului, voia să asiste la tragicul spectacol și să culeagă impresii.

In micul salon al casei noastre, în după amiaza din ajunul execuției, A. de Herz, prins într'o conversație cu tata, luneca o privire aproape indiferentă asupra copilului rămas, sfios, în picioare ,lângă ușă, de unde-i pândea, cu lăcomie, cuvintele. Ochii cenușii ai scriitorului cu dese aprinderi de ironie, nasul cu nări lărgi, resfrânte, ușoara grimasă a buzelor când acidulau fraza, figura lui părând să nu radieze căldură, apropiere, ci jubilând de sarcasm, mă dezamăgiseră, la început, și mă țineau departe de oaspetele nostru.

In locul unei frunți palide și înalte și-al unei priviri catifelate în melancolie ori unduind de vis — așa cum serafizasem, în mine, imaginea universală a poetului — mă întâmpinau, acum, lamele subțiri ale surâsului tăios și satisfacția ce lumina obrajii de-asupra fiecărei replici muscătoare. Curând, însă, verva spumoasă a musafirului, scânteetoarea lui conversație, debitu-i plin de fantezie, abondența glumelor și-a „pointe"-lor jonglate cu virtuozitate de maestru al frazei epigramatice, spontaneitatea inventivității și aerul lui degajat, sfârșiră prin a creea o atmosferă de veselă intimitate în toată casa și prin a mă smulge retragerii timide din colțul meu de lângă ușă.

La un moment dat, cum discuția lunecase asupra repertoriului Teatrului Național, apropiindu-mă de A. de Herz, am îndrăsnit :

— Știți, am văzut și eu „Păianjenul", piesa dumneavoastră...

Și-a întors fața spre mine, cu o privire puțin mirată, mai mult amuzat.

— Zău, *tinere*? Și ți-a plăcut?

Replica asta, unde apăruse deconcentrant pentru mine acel „tinere", de care nu-mi puteam da seama dacă fusese pronunțat ca o ironie sau, dimpotrivă, ca o ușoară măgulire pentru băețandrul răsărit, deodată, în conversație, — m'a făcut să mă zăpăcesc și să nu găsesc răspuns. Imbujorat, am bâlbâit câteva cuvinte. Mama a sărit să mă salveze și m'a pus într'o mai mare încurcătură.

— De altfel, Domnule de Herz, și „dumnealui" *scrie*. Are un caiet cu poezii „originale"...

Mama zâmbea ușor, iar autorul „Păianjenului" mă privea, acum, și mai intrigat. Fâstâcit, nu-mi găseam locul.

— Pot să le văd și eu, *tinere* ? Vrei să mi le arăți și mie ?

Mă numise, pentru a doua oară „tinere" și insistența lui de a-mi vedea „opera" mă tulburase cu totul.

(Urmare în pag. 6-a)

Moartea șarpelui

Privește lung asupra depărtării..
Pădurea cade 'n somn și iar adie
ninsori albastre 'n largurile zării,
văsduhul reavăn are iz de glie, —
amiaza-i, totuș, grea și fumurie.

O vulpe-și linge rănile de-amurg,
isvoarele culeg din marea slavă
lumină pentru-a ciutelor zăbavă,
tăcerile din stânca stearpă curg,
rotește 'n soare-o pajură bolnavă.

Cum vede limpede pădurea, cum
o simte cu întreaga ei răcoare ! —
dar șarpele, sdrobit de-atâta soare,
cu pietrele se luptă 'n asprul drum
și mușchii-au 'nceput să-l înconjoare.

Când Pan alege 'n naiu-i murmur lin
de-albine 'n joc sub cimbruri și sulcină,
e cântecul o ploaie de lumină
cu stropi de-azur și sunetul e plin
de flori — ca o mirifică grădină.

Zadarnic șarpele privirea-și pierde
în albăstriul cer cu dulci lumini,
căci noaptea prinde aspre rădăcini
în ochii lui, iar ziua par 'că-i verde
și-l plouă soarele cu-albaștri spini.

Când moartea vine însfârșit, e pace
și noaptea peste codri 'ncet se lasă;
cu turmele-i ciobanul către casă
pornește ; peste șarpe iar se face
lumină. Cine-ascute 'n noapte-o coasă ?

MIRCEA STREINUL

Tipuri eminesciene

de SIMION STOLNICU

Despre tipurile eminesciene din viața de toate zilele vrem să vorbim acuma, spre sfârșitul prăznuirii celor 50 de ani dela moartea poetului, când nu au mai rămas decât firimituri de subiecte.

Sunt tipuri cari, în majoritatea lor, nu au nimic comun cu viața scrisului din punctul de vedere al creației. Nu se poate vorbi de o „influență literară" a lui Eminescu asupra acestora. Ar fi copilăresc, ridicul, să denumim așa atmosfera din versurile cunoscutului soi de nefericiți — versuri în a căror argilă insipidă sunt înfipte cristalele de aur eminescian.

Cleptomani inofensivi ai operei marelui visător, nimenea nu se ocupă de ei, cel mult li se întoarce spatele prin redacții și li se îmbrâncește cu regularitate astronomică, manuscrisele la coș.

Tipul concret, poartă plete hiperionice, lavalieră ori papillon și în unele cazuri excesive o notă de satiră nemiloasă în penuria voită a vestmintelor.

Oricum i-ar fi caracterul, prima aparență ce o împrumută asemenea individ este blândețea cu multe înțelesuri : resemnare visătoare, fugă de lume și un ciudat dispreț de publicitate.

— Publicitatea e bunul cel mai curent astăzi, cel mai de neinvidiat, exclamă dânsul.

Nu se plânge niciodată de foame și fără îndoială, nu-i un client al subvențiilor.

Prima poruncă din școala Maestrului ar fi pentru tipul eminescian evitarea oricărui raport cu viitorii patroni — șefilor de cabinet.

Dar cum am spus, blândețea împinsă oricât de departe a tipului eminescian, nu exclude satire și vai de aceia cari pricinuesc unui astfel de om o deslănțuire fanatică, de aceia cari îl întreabă de ce nu publică, de ce în felul său „își lasă peana 'n călimară". Lacunele procedeelor de publicitate capătă sensuri catastrofice, discipolul lui Eminescu trebuind să fie și al lui Juvenal. Omul cu aspect de călugăraș e supărat pe toți directorii de reviste:

— Nu-i iert, spune el, învârtind un electoral nevăzut pe deasupra pletelor învălvorate, la colțul străzii.

Aproape sută la sută din cazuri omul care a înghițit Luceafăr pe nemestecate. e un desrădăcinat, un ins frust, apt să bea o litrișoară la masa lui Creangă și nimic mai mult.

Cele mai adesea el exaltă frumusețea și virtutea provinciei și se consideră în trecere prin Ghehena bucureșteană. Pretextul abaterii va fi acela de a putea aprinde o făclie sinceră la mormântul lui Eminescu și de a-l „reabilita" pe „maistru" în enormul oraș îmbâcsit de mediocritate și uzură.

Versurile peregrinilor, în formă de lied se recunosc de la distanță caracterizate prin liricitate exagerată, prin solecisme care vor să pară neglijențe ale unui geniu și prin regionalisme hilare, dornice să primenească limba.

Curios, au un punct comun cu suprarealiștii în faptul că le place să-și afișeze autodidacticismul. Natural, cauzele nu sunt la fel. Pe când suprarealiștii fug de universitate din repulsie pentru tradiție, pentru Hugo și Molière de exemplu, tipurile eminesciene o evită dimpotrivă, tocmai fiindcă nu o consideră un sanctuar demn de trecutul glorios.

In treacăt fie zis, cei mai nereușiți dintre acești inși lucefarieni se găsesc la facultate. Cei adevărați umblă discreți ca păianjenii de noapte, ca Nosferații.

Dumnezeu i-a înzestrat câteodată, cu o frumusețe selenară de copile travestite'n sburătorii basmelor.

(Urmare în pag. ultimă)

SCRIITORI CARȚI

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTAN

DESPRE POEZIA PURA

In literatura modernă, poezia pură datorește succesul ei rar, principiului liric, pe care îl vom numi al „desfătării". A fost o concepție revoluționară orgoliul poeților de a-și privi opera sub unghiu de perfecțiune, de a nu se mai *îndoi* de ea și de a-i cere un profit cât mai intens cu putință. Un poem nu mai era aruncat ca alte dăți, cu sfiinciune în lume, asemeni unui copil de care părinții s'ar rușina! Ci, demnitatea poeziei s'a arătat, dintr'odată, a fi cu totul alta. Autorul are încredere aproape de savant, în produsul elaborării sale, și, după intrarea acestuia în lume, nu-l părăsește, ci păstrează cu el raportul care trebue să-i garanteze parcă răsplata „fericirii!". De la poezia pură s'a așteptat *totul*, ca de la o realizare *completă* a spiritului, ca de la o sigură metodă de a deslega enigmele existenții sau cel puțin de a le face inofensive. In caracterul de *totalitate*, stabilim un prim merit al ei, hotărîtor. Câtă vreme purismul a fost teoria despre poezie la modă, nu s'a mai vorbit despre religiozitate decât metaforic, iar metafizica s'a știut de la început că-l slujește și se contopește lăuntric cu el. Cum să nu revoluționeze „poezia pură" când ea și-a făcut apariția cu întreg prestigiul metafizicei absorbit în substanța ei, [illegible] despre cele de „dincolo", orgolioasă? Adânca subtilitate a poeziei pure a fost deci însumarea metafizicei, din care și-a înălțat o demnitate nemaiîntâlnită până atunci, într'o vreme când filozofia își vedea periclitată, poate, pe a ei. Din cucerirea metafizicei, a decurs *totul* pentru poezia pură. Mai întâiu, s'a deosebit radical de ceeace a fost *înainte*. Cu *Mallarmé* s'a ivit în literatură tipul de poet absolut nou, care gândește și are o viziune definitiv originală a sensibilului, și care, — mai ales, — se înfățișează formal, cum nu s'a mai înfățișat nimeni până la el. Ermetismul victorios rămâne gloria lui Mallarmé. Spre reușita acestui mod de a se înfățișa, s'a născut și perpetuat legenda pregătirii îndelungi, a efortului statornic. Vedem parcă întemeindu-se ființa unui profet modern: „Trente et quelques années, il fut le témoin ou martyr de l'idée du parfait. Cette passion de l'esprit ne fait presque de victimes. Le renoncement à la durée marque une époque du monde. Les oeuvres qui demandent du temps sans compter, et les oeuvres faites en vue des siècles, ne sont plus guère entreprises de nos jours". In anumită privință, nu găsim îndreptățită tânguirea lui Valéry, pentrucă ideia că obiectul poeziei este *durata*, a prins și s'a răspândit cu o viteză impresionantă. La noi, cel puțin d. Ion Barbu a fost moștenitorul direct al lui Mallarmé, demn și îmbogățind chiar tesaurul liric transmis. Iar după d. Ion Barbu, câțiva tineri remarcabili s'au împărtășit din doctrină, și au servit și *esențelor* și *ermetismului*, cu zel, — încât s'au deschis fastuos, în literatura românească, porțile, poeziei pure. Dealtminteri, rămâne să remarcăm noi un fapt, împotriva esseului lui Valéry, deși bizuit pe materialul oferit de el. In România, poezia pură a fost un moment spiritual foarte important. S'a desfășurat la noi, aidoma cu ceea ce a fost, la început, în Franța, o manifestare totalitară a spiritului, o metodă de captare a duratei, o supunere a metafizicei cerințelor de cunoaștere poetică! Tinerii au crezut literă cu literă în teoria ermetismului și a valențelor lui, astfel că în 1930 și vreo câțiva ani după această dată, s'au scris la București numai versuri ermetice. Să considerăm faptul ca o *etică* a scrisului, și să-l adâncim mai ales în ceeace înfățișează ca excesiv și necruțător. Poezia pură a semnificat la noi setea de absolut, nu atât în sensul, în care Mallarmé nu avea altă competență decât a absolutului, cât în acela al neceistății interioare după un adevăr fundamental. Putea să făgăduiască misticismul religios sau humanistic, descoperirea unui adevăr fundamental, dar ermetismul a sedus prin promisiuni mai categorice și procedee tehnice mai evidente. (S'a văzut că și mai facile). Procesul de seducție al poeziei pure se aseamănă de altminteri cu al unei mișcări spirituale reformatoare, cu un fel de „religie laică", vom spune, fiindcă a adus o atitudine de viață prin ceea ce am numit caracterul de „desfătare" al lirismului.

Se „desfată" poetul, nu mulțimea, firește! Se „desfată" ca de o taină, ca de posesia unei miraculoase chei, spre adevărul poetic. Care este esența poeziei pure?

O vom afla nu în sensibil, ci în inteligibil! Lumea sensibilă nu este desconsiderată, ci *numai negată*.

Prin negarea ei, realitatea sensibilă se transformă în *ideie*, în lume oglindită în spirit, acolo unde ea este doar posibilă, dar nu existențială. Insăși poezia nu este emoție, expresie psihologică sau conceptuală, ci doar *ideia* în sine, a *poeziei*, esență platoniciană, inteligibilitate. *Ideia* de cântec sau *ideia* de liră ajung spre a determina obiectul „poeziei pure: „Faptul poetic inițial: cununa înflorită și Lira! La această puritate aeriană, în care poeții englezi se așează, pare-se, toți, urmând un singur instinct, al Cântului, vreau să invit poezia noastră. In cetitudinea liberă a lirismului omogen, instruind de lucrurile esențiale, delectând cu viziuni paradiziace: într'un astfel de lirism, nimic din concurența, încă darwiniană, a formuleor individuale. Glasul ar continua glasul, ca un adevăr pe celălalt: *L'hymne des coeurs spirituels*". Orgoliul suprem în poezia pură este delectarea prin „viziunile paradiziace", promise aci de d. Ion Barbu. Aceste „viziuni paradiziace" nu sunt altceva decât ideia unei frumuseți fără *corp*, refuzând și sentimentul și rațiunea și încercând să atingă extazul, lumina inițială netrecută în individuație, *increată*:

Trage porțile ce ard,

Că intrăm
Să ospătăm
In cămara Soarelui
Marelui
Nun și stea.

Abur verde să ne dea,
Din căldări de mări lactee,
La surpări de curcubee,
— In Firida ce scântee
eteree.

Substanța viziunii paradiziace o constitue însuși acest „abur verde", aceste „surpări de curcubee". Ele „plac", „desfată", „seduc". O frumusețe necuprinsă în imagine, (aceasta nu e reală, — ci numai sugerată), și menită să alimenteze spiritul, ca mierea albinele distilatoare. Firește, viziunea sosește ca un cult inițiatic dela maestrul din secolul trecut: „Peut-être qu'un songe serein et par notre fantaisie faite en vue d'elle-seule, atteint aux poèmes: leur rythme le transportera au delà des jardins, des royaumes, des salles; là ou l'aile de péris et de djinns fondue en climat ne laisse de tout évanouissement voir que pureté éparse et diamant, comme les étoiles à midi (Mallarmé Divagations). pag. 95-96.

Pâlpâind dincolo de granițele sensibilului, poezia se va întâlni lesne cu metafizica, va fi ea însăși o metafizică, întrucât este numai obiect în spirit, „ficțiune" „virtualitate": „Au contraire d'une fonction de numéraire facile et représentatif, comme le traite d'abord la foule, le dire, avant tout rêve et chant, retrouve, chez le poète, par nécéssité constitutive, d'un art consacré aux fictions, sa virtualité". (op. cit. p. 251). Malarmé a încercat, după confirmarea lui Valéry, să producă, pe hârtie, cea mai înaltă „delectare" posibilă: frumusețea reflectată a cerului înstelat: „Cette dispersion radieuse; ces buissons pâles et ardents; ces semences presque spirituelles, distinctes et simultannées; l'immense interrogation qui se propose par ce silence chargé de tant de vie et de tant de mort, tout cela, gloire par soi-même, total étrange de réalité et d'idéaux contradictoires, ne devait pas suggérer à quelqu'un la suprême tentation d'en *reproduire l'effet!*

Il a essayé, pensai-je, d'élever enfin une page à la puissance du ciel étoilé! *(Variété II, 198-199).* Iată „desfătarea" esențială! Se bizue pe ea aproape un secol de teorie al poeziei pure, dacă pornim de la „principiul poetic", al lui Poe, și el încă astăzi de actualitate. Poezia trebue să fie o necesitate, nu produs al hazardului, joc firav al imaginilor sau al cuvintelor emise nesupravegheat la placul compromis al „inspirației". Poetul va căuta poezia necesară, — „cununa înflorită și Lira", și căutarea va fi luciditate și voință, stăpânire a meșteșugului și proprietate a limbii. Se pare că luciditatea a fost condiția decisivă, a poeziei pure, la noi. Prin „luciditate" s'a înțeles, în primul rând, siguranța în fața lexicului, calmul de a-l întrebuința *oricum* cu îndrăsneală și, întrucâtva cu voluptate. Ideia că limbajul nu mai este o enigmă a „inspirației", un „har" al întâmplării, ci o unealtă la îndemână, supusă, rodnică, nu constituia prin ea însăși o revoluție spirituală, nu prilejuia un cult? Oricât de departe s'ar fi mers cu ermetismul, nu trebue să ni se pară o exagerare.

Intr'un fel trebue să ne bucure. S'a efectuat o experiență, s'au exercitat temperamente într'o direcție de excesivitate, de intoleranță poetică instructivă într'un grad înalt. Desconsiderația ce o aruncă „ermeticii" tuturor celorlalte moduri de lirism, nu dovedește un fanatism de o tărie religioasă parcă, și nu ne amintește versete din evanghelie chiar, acolo unde se separă de cei ce nu au *adevărul* și n'au văzut *lumina*? Veléry arată ce *nu* este poezia: „Tout ce qui plaît à la pluspart était expurgé de cette oeuvre. Point d'éloquence; point de récits; point de maximes, ou profondes; point de recours direct aux passions communes; nul abandon aux formes familiers; rien de ce „trop humain", qui avilit tant de poèmes; une façon de dire toujours inatendue; une parole jamais entrainée aux redites et au délire du lyrisme naturel, pure de tes les locutions de moi effort; perpétuellement sou à la condition musicale, et leurs aux lois de conver dont l'objet est de contra *regulièrement* toute chute la prose, — voila une quar de caractères négatifs par de tels ouvrages nous renda peu à peu trop sensibles expedients connus, aux dé lances, aux niaiséries, à l'enf qui abondent,, hélas, dans les poètes... (Varieté III, 14). noi, d. Ion Barbu se știe cu exclamat: „Cu încruntare mă doesc de acest astru",—referin se nu la un poet dintre „toți' la unul cu care își împa gloria contemporanietății și i se părea că aderă la „ge hibrid, roman analitic în vers unde sub pretext de *confide sinceritate, disociație, naivit* poți ridica orice proză la măs de aur a lirei". Condamnă în mele unei desfătări mai profu de, a cărei substanță secretă deține și care îi dă virtuți pr țești, aprinderi de profet. Nu aici glasul de distanțare de ce nu știu de „împărăția ceru lor"? „Cela ce iubește pe tată pe mamă mai mult decât pe m ne, nu este vrednic de mine; ce ce iubește pe fiu ori pe fiică m mult decat pe mine, nu es vrednic de mine. Și cine nu crucea și nu-mi urmează mie este vrednic de mine. Cine ține viața lui va pierde-o, iar cine pierde viața lui pentru mine găsi-o". In poezia pură pierder vieții a însemnat ieșirea din re litatea concretă, din pastel psihologie, și trecerea în spi prin dospirea imaginilor existența lor ideală, ca mai în inte în oglindă sau în jocuri secunde ale apei. Convingerea această viziune fantastică „des fată" spiritul, înălțându-l p treapta supremă de cunoaștere a prilejuit eflorescența diversă poeților de sub înrâurirea d-lu Ion Barbu, ale căror producții vor constitui obiectul examenu lui nostru, aici, în câteva arti cole ce vor urma.

Descartes și criterul clarității

de MIRCEA MATEESCU

Impreună cu Duns Scot și într'un anume sens, Descartes este mai puțin intelectualist decât oricare gânditor [1]). „Gândirea aparține lui Dumnezeu, dela El o avem" susține Descartes în tot locul. S'ar fi putut deci să n'o avem. Recunoscând în Dumnezeu pe autorul gândirii umane, problema cunoașterii, a certitudinei și a eroarei se pune cu atât mai grav pentru Descartes. Pe de o parte, experiența îl face să admită că este subiectul unei infinități de rol, pe de altă parte însă Descartes adoptă totuși expres maxima vechei filosofii elene, că „gândirea este măsura ființei". Nici nu s'ar fi putut altfel când rațiunea este înțeleasă ca un atribut al divinității dăruită omului ca atare.

Atunci, cum este posibilă eroarea incertitudinea? Cum se explică lipsa de unitate a realității? Dece cunoaștem fals, din moment ce cu rațiunea cunoaștem? Descartes consacră acestor întrebări fundamentale întreaga Meditație a IV-a, pagini întregi din „Discursul asupra Metodei" și o mare parte din „Scrisorile" sale. Ne interesează în special acelea prin care a răspuns criticilor uneori foarte îndreptățite pe care le-au adus sistemului său: Hobbes, Grassendi și acel autor roarea nu *este lipsa* unei imperfecțiuni, ci ea *este* o imperfecțiune, Descartes însuși o consideră drept „privațiunea unei conștiințe pe care trebue s(o an" [2]). Prin urmare, deși Descartes nu spune expres că eroarea este ceva pozitiv, totuși metafizic vorbind, incertitudinea, ca și neființa, au fost admise ca fiind el însuși „ființa suverană", dar având împrumutată rațiunea dela *Aceia*, este natural să-i lipsească ceva.

Brochard observă însă, foarte atent, că erămas necunoscut care iscălea Hyperaspites.

O primă soluțiune ar fi următoarea: incertitudinea este pur și simplu o absență a cunoașterii, o negație, o ignoranță. Omul ne„existențe reale" încă din filosofia vrednică, apoi de Platon, iar funcțiunea lor haotică trebue cunoscută și pe cât posibil atenuată prin stabilirea unui criteriu în stare să conducă la certitudine la „unificare".

Așa dar, dacă eroarea *este*, dacă incertitudinea *este*, cum să explicăm „acest defect al lui Dumnezeu"?

Descartes distinge înțelegerea de voință [3]). Ințelegerea este pasivă și limitată, voința este însă liberă și infinită în noi ca și în Dumnezeu. Dar voința omului se deosibește totuși esențial de aceea a divinității. Voința divină este „indiferentă în sine" *ea creiază* singură obiectul (adevărul) printr'o determinare spontană [4]) fiindcă nimic nu îi este anterior. Voința omului nu poate *creia* adevărul sau eroarea, ea nu poate decât să le *recunoască* „să le creeze deci într'o oarecare măsură pentru sine însăși prin aprobarea pe care le-o dă" [5]).

De ce cunoaștem însă încert, de ce practicăm eroarea? „Pentru că ne gândim că este un bine de a proba prin aceasta libertatea opiniei noastre exprese". (La liberté de notre franc-arbitre) [6]).

Eroarea rezultă astfel din disproporția care există între înțelegere și voință. Ea vine de acolo că, având o inteligență mărginită, sunt însă dotați cu o voință mult mai amplă. Dar, in afară de aceasta, eroarea se datorește în deosebi faptului că la un moment anumit „facem o rea întrebuințare a liberului nostru arbitru" [7]) însă care este criteriul cunoașterii certe, cum știm că am identificat adevărul și implicit eroarea?

Descartes introduce ideia *clarității*. Acea cunoaștere este adevărată care este clară „ne comprendre rien de plus en mes jugements que se qui se présenterait și clairement et si distinctement à mon esprit que je n'eusse aucune occasion de la mettre en doute" [8]).

Nu fără dreptate Leon Brunschwig critică acest „postulat arbitrar al clarității". Fiind vorba de claritatea spiritului *omenesc*, ce criteriu superior poate oferi o atare valență intelectuală, despre care Descartes însuși nu mai poate afirma că este de esență divină, deci în stare a se opune unificator, realității fenomenale biofizice? Rândurile lui Brunschwig cu privire la criteriul cartezian sunt bine întemeiate: „Or, pentru ca omul să se libereze astfel de îndoială, pentru ca să depășească obsesia acelei insuficiențe în cunoaștere (malin génie) care îi reprezintă cercul vicios pe care îl implică afirmațiunea imediată a realității cunoștinței sale, el va trebui să descopere în fundul rațiunii *ceva care nu este uman*, ideia simplă a unei perfecțiuni definite de o înțelepciune desăvârșită și de o putere absolută în raport cu care să suspende transparența intelectuală a unui univers fizic, și din care să deducă legitimitatea unei cosmologii *a priori*" [9]).

Dacă ideia clarității este destul de fragilă și criticabilă, trecât peste obiecțiunea că ea nu oferă o valoare „în sine" pentru a putea aprecia realitatea ce cunoaștem, însă în chiar ordinea intimă a gândirii carteziene, o altă dificultate se arată: de ce Dumnezeu nu ne-a creiat astfel încât să judecăm clar și distinct, deci să cunoaștem cu certitudine, realizând unitatea realității, și scăpându-ne de sub osânda eroarei? Descartes este de astădată pe aceeași linie de afirmațiuni cu Spinoza. El susține că răul „fiind posibil" trebue să fie realizat. „Lumea conținând răul este mai perfectă decât dacă nu l-ar conține" [10]).

Dar această afirmațiune menține tocmai acel dualism metafizic necesar pe care îl remarcasem dela început, în lume. El este, în orice caz, incompatibil cu ideia „rațiunii divine"

Descartes mai încearcă o altă fundamentare dialectică a voinței: „voința tinde întotdeauna către bine, nimeni nu-și vrea răul'. Cu drept cuvânt Victor Brochard opune acestui raționament, asemănător susținerilor lui Socrate și Platon, următoarea obiecțiune: „este aici o confuziune, eterna confuziune comisă de toți metafizicienii care, admițând într'un grad mai mare sau mai mic identitatea dintre ființă și gândire, absorb subiectul în obiect [11]). Rezumând oarecum istoria gândirii până la Kant și anticipând asupra criticei pe care o vom face fenomenalismului postkantian, ne tentează următoarea observațiune: înainte de Kant, dela filosofia eleată până la apariția criticelor, subiectul fusese absorbit în obiect, în sensul că eul fusese confundat cu existența dată în gândirea logică. După Kant, s'a menținut confuziunea. Nu mai că de astădată asistăm la absorbția eului în materie, în fenomen, în empiric.

Pe de altă parte însă nu este mai puțin adevărat că vechea confuziune a eului cu ființa gândirii logice reapare, recrudescentă și în filosofia monistă postkantiană. Faimoasa maximă „adequatio rei et intellectus" o regăsim ca atare în diverse ipoteze fenomenaliste sau absolutiste, atât înainte de Kant dela Parmenide până la Spinoza cât și după Kant, până la Bergson.

---

1) v. Brochord, De L'erreur pag. 42.

2) v. Descartes, Medit. IV.

3) Descartes, Medit. IV, pag. 6.

4) Tocmai această determinare sportană esteatribuită de autorii spiritualiști moderni eului uman (Berdiaeff, Simon Frank, Vladimir Soloviev, Louis Lavelle, etc.).

5) Brochard, op. cit. pag. 46.

6) Descartes, Lettres XLVII, pag. 136.

7) eMdit. IV, 11.

8) Discours de la Methode, pag. 18, ed Adam Tonnery.

9) v. „Les âges de l'intellligence', Alcan Paris, 1937, pag. 98.

10) v. Medit. IV pag. 5.

11) v. Brochhard, op cit. pag. 56.

CARAGIALE ȘI ARDELENII*)

de ȘERBAN CIOCULESCU

MARIU CHICOȘ ROSTOGAN

ntre figurile cele mai populare, pe le-a creat Caragiale, în afară de a sa dramatică, este neuitatul Ma- Chicoș Rostogan, pedagogul *abso-* Acest dascăl de școală primară sin-ează, într'un jargon ardelenesc, cu mente maghiare și latinești, de un ros contrast, tendințele școalei in-ve, cu care autorul venise în atin-, ca revizor. Cu neîntrecutul său u mimetic, Caragiale insuflă viață lui său, prin mijlocirea dialogu- de un verism deosebit. Ceilalți fi-anți din cele șase schițe, consacra-ui Mariu Chicoș Rostogan, prin birea lor variată, sunt meniți să ădue cât mai bine, scoaterea în re- a pedagogului de școală nouă, cu bajul său invariabil, dar destul de revăzut. Nu interesează cine a ser- ca model, acestei plăsmuiri, în care ul meu profesor de română, de la ul Traian din Turnu-Severin, de-ctul D. Horvat, credea însă a re-oaște pe colegul său, V. Gr. Bor-an. L'am apucat și pe acesta din nă, în ultimi lui ani de viață, când birea sa, foarte corectă, nu mai în-luia verificarea cu pestrițul grai de elean, din vremea descălecării, de ste munți. Mai probabil este, că I. Caragiale a adunat elemente, din-un câmp de observație mai întins, date culese atât ca revizor, cât și profesor la liceul Sfântul-Gheor-e. Dacă este așa, Mariu Chicoș stogan încetează de a fi o copie și zuește către tip, reprezentând, prin jlocirea întâmplătoare a jargonului delenesc, de bună seamă, șarjat, pe dagogul metodelor intuitive. Tradi-nalist în domeniul didactic, ca și în lelalte tărâmuri ale activității sale, ragiale nu s'a împăcat cu o nouă eie a învățământului, rămânând cre-ncios școalei vechi, care-l formase. Bucățile literare cu Mariu Chicoș ostogan țintesc mai departe decât în-'un reprezentant aevea, sau în mai ulți, ai unui sistem, urmărind ridicu-zarea a însuși sistemului, care, ca ori- noutate, i s'a părut lui Caragiale fi caduc. Prin ciclul, care s'a intitu-t din capul locului, „Școala română", prima serie (1893) a *Moftului ro-ân*, era așadar pusă la index o ten-ință generală a învățământului nos-u. Cititorii, în bună parte, s'au mul-umit să înțeleagă satira individuală, oncretizată într'un pedagog absolut, e peste munți. Iar ardelenii s'au ară-at deosebit de simțitori față cu alege-ea unui coprovincial, ca toate spiri-ele serioase, puțin dispuse la glumă cu totul nedeprinse cu autoironia. rintr'un silogism al logicei afective, au văzut în șfichiuirea unui ar-elean, o ofensă adusă provinciei ntregi. Ca și în vremea campa-iilor lui Maiorescu, împotriva ar-delenilor etimologiști și cu înrâuriri exicale germanice, a intrat în mișcare susceptibilitatea locală, adulmecând în Caragiale un dușman. Ca atare, literatura sa n'a pătruns prea adânc în ținuturile de peste munți, nerecomandându-se de altă parte, prin vreo latură activă, pozitivă, utilitară. Negativismul ei general nu putea fi simpatic naturilor apostolice, de dincolo, iar negativismul special, cu „calumniatul" pedagog absolut, coaliza împotrivă-i o rezistență regională, mocnită. Prin aspectul special al ridiculizării lui Mariu Chicoș Rostogan, privit numai și numai ca ardelean, Caragiale și-a înstrăinat unele simpatii transcarpatice și și-a închis calea pătrunderii sale, în Ardealul care-i solicitase cândva colaborarea (la *Familia*, din Oradia-Mare, s'au publicat câteva produceri și reproduceri din scrierile sale și i s'a făcut atmosferă bună, pe vremea primelor lui neînțelegeri cu Academia Română).

I. SLAVICI

Caragiale nu era însă stăpânit de vreo pornire anume împotriva ardelenilor, întreținând relații prietenești cu mai mulți scriitori de peste munți, stabiliți în Regat. Astfel, din timpul colaborării sale la *Timpul*, păstrase raporturi cordiale cu I. Slavici și cu Scipione I. Bădescu, gazetarul și poetul, lipsit de valoare deosebită. Este drept că Slavici, fire ursuză, de moralist, nu privise cu deosebită simpatie, prima reprezentație a *Nopții furtunoase*, în cronica de la *Timpul*, semnată cu inițialele sale. Când i s'a jucat drama istorică, *Gaspar Graziani*, la Teatrul Național din București, a aflat de la A. Chibici-Râvneanu, de plecarea lui Caragiale, după actul al IV-lea; dar Titu Maiorescu își arătase o rezistență inferioară, strecurându-se afară, mai din vreme. *(Studii și documente literare, Junimea*, III, scris. de la 29 Fevruarie 1888). Până în ultimele-i zile, Slavici a rămas încredințat că tribulațiile piesei sale, în doi ani înainte de reprezentație, se datoriseră lui Caragiale: „Adevărul era, că întreaga urzeală era pornită de la bunul meu prieten I. L. Caragiali, iar Mitică Olănescu nu era decât unealtă, poate inconștientă". *(Inchisorile mele*, 1921, pag. 16).

Când editorul C. Sfetea s'a hotărît să pună la contribuție capital, ca să scoată o „foaie ilustrată pentru familie", în felul revistei-magazin „Die Gartenlaube", Caragiale s'a alipit de doi ardeleni: de Slavici și de Coșbuc. Așa a apărut „Vatra". Dintr'un bilet, compus de Caragiale, se vede cum a apelat la Slavici, poate după ce se înțelesese cu ceilalți.

Dragă Slavici,

Vrei să ne întâlnim într'o zi împreună cu Coșbuc și cu Sfetea librarul, pentru ca să vorbim despre o afacere care desigur te-ar interesa?

Dacă vrei, anunță-mă prin o cartă poștală când ai fi liber într'o seară și în ce loc ar fi mai bine să ne întâlnim. Se 'nțelege că îmi vei hotărî aceasta cu trei patru zile înainte ca să o pot comunica și celorlați.

Salut
CARAGIALE

Luni 27 Oct. 1893.

(c. p. închisă: Domnule Ion Slavici la Institutul Manliu, Calea Moșilor 120, Loco, inedită, în păstrarea d-lui prof. Scarlat Struțeanu; *Vatra* apare la 1 Ianuarie 1894).

Scriindu-și amintirile, Slavici n'a lăsat să treacă nimic din neînțelegerile dintre el și Caragiale, fie de ordin personal, fie de idei. Viața îi rezervase atâtea neplăceri și societatea românească, cu alcătuirea ei, atâtea suferințe, încât până la urmă „cinismul" lui Caragiale i s'a părut că nu era neîndreptățit.

SCIPIONE I. BĂDESCU

Cât privește pe Scipione I. Bădescu, a cărui existență s'a scurs, obscură, în provincie, el a avut prilejul să verifice norocos, sentimentul de camaraderie, foarte desvoltat la Caragiale. Pe când conducea *Curierul român* (1886-1904), la Botoșani, într'un ziar național-liberal din localitate, „Botoșanii", a apărut o notiță („Scipione colaboratar", semnată Geo), în care se lua în râs afirmația lui Scipione Bădescu, că ar fi fost colaboratorul lui Eminescu și Caragiale. Ba chiar se pretindea, că la întrebarea scrisă ce i s'a pus lui Caragiale, dacă afirmația aceasta este adevărată, el ar fi răspuns că Scipione făcea corecturi la *Timpul*, dar că era „un tip ridicol în cel mai înalt grad" și că de la el ar fi împrumutat dramaturgul „multe trăsături caraghioase pentru tipurile din comediile" sale, „cum e publicistul Rică Venturianu" din „O noapte furtunoasă". Bădescu, care publicase de curând în foileton, dări de seamă favorabile despre revista istorică a lui Caragiale, „100 de ani", i-a cerut (scr. inedită, Botoșani, 12 Febr. 1899), să dea o desmințire, în care să precizeze că-și amintește de vremea fericită, de la 1880-1881, când au colaborat în redacția „Timpului". Scrisoarea lui Caragiale *(O prețioasă surpriză*, în *Curierul român* de la 18 Fevruarie 1899) reamintește acele „scumpe timpuri trecute de la „Timpul", — când strălucea pe scena tineretului bucureștean celebrul trio Eminescu-Bădescu-Caragiale, — când gândeam, speram și râdeam, împreună, așa de mult!" Cu cordialitatea-i obișnuită, Caragiale îl numește pe Bădescu „vechiul meu dascăl în publicistică" și camaraderia lor, „mai bine de douăzeci și cinci de ani de dragoste nestrămutată".

G. COȘBUC

Spirit negativist, nu prea dispus să admire, Caragiale era totuși un nețărmurit admirator al lui Coșbuc. Dintr'un articol, de d-nii Mircea Rădulescu și Ernest Ene (Flacăra, I, 7, 1911), îl vedem pe autorul *Scrisorii pierdute*, citind extatic, la d. Mihail Dragomirescu acasă, din versurile lui Coșbuc. Catrenul de mai jos:

Departe de strâmbele maluri
Corabia'n goană trecea,
Cântau despicatele valuri,
Cântau și matrozii pe ea.

îl mișca până la lacrimi.

„Simțiți voi, mă, câtă artă, câtă simțire e în versurile acestea?"

De la fiul său, Luca, știm că „marea lui admirație recădea asupra lui Coșbuc". Seara la lampă, îl citea în familie, „cu glasul lui sigur, plin de nespuse inflexiuni pentru diversele nuanțe pe cari le exprima poetul". Mai ales, îi plăceau poeziile epice din Coșbuc, deoarece, structural, n'avea aderență la lirism.

Caragiale își strămutase considerația față de operă, în dragoste pentru omul, mai adesea tăcut, închis în sine, care și înaintea unui pahar de vin, nu-și prea deslega limba. Când Academia Română i-a cinstit cu un mare premiu, opera de traducător și când evenimentul a atras sărbătorirea lui Coșbuc, Caragiale a trecut peste necazurile lui, cu instituția și a luat cuvântul, felicitând-o pe ea și pe Hasdeu, raportorul care-l maltratase, altădată. *(Opere*, V pag. 477-478).

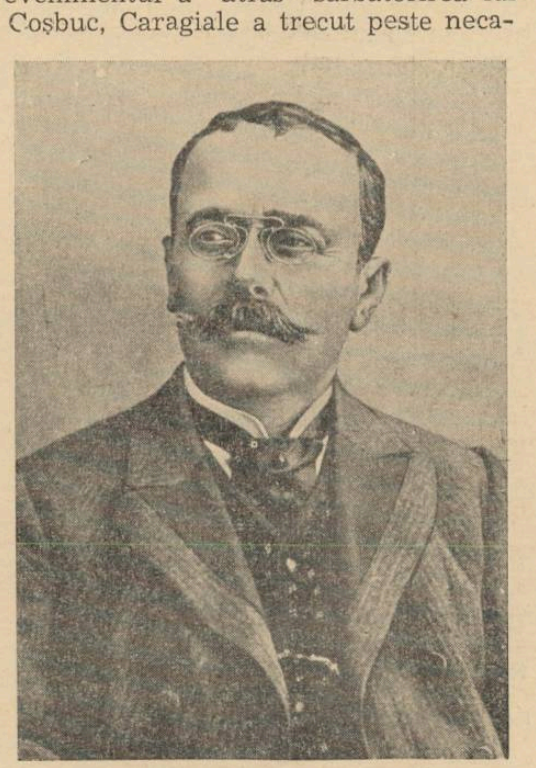

I. L. Caragiale

AUREL C. POPOVICI

Din vremea colaborării la *Ziua* lui G. Panu, se leagă cunoștința lui Caragiale cu Aurel C. Popovici. De la viitorul doctrinar al Statelor-Unite ale Austriei-Mari a cules informațiile sale, cu privire la acțiunea lui Brote, pentru compunerea minunatului reportaj, „Din culisele chestiunii naționale".

După 15 ani de la aceste evenimente, Caragiale îi scrie de la Berlin (6/19 Aprilie 1911):

„Frate Aureliu, în 1896, în ziarul „Ziua", pe care-l dirija fie iertatul Panu... ai publicat tu o scrisoare privitoare la machinațiunile Companiei Brote-Mangra; în urma acelei scrisori, am publicat și eu, după indicațiunile tale, tot în „Ziua", și apoi în broșură separată, „Culisele chestiunii naționale".

Dacă ți-e posibil, rogu-te, trimite-mi cât se poate mai degrabă, cu *indicarea precisă a numărului* ziarului și a *zilei* când a apărut, textul întreg, *strict exact* al acelei scrisori, precum asemenea, și *orice notă* de introducere sau comentariu din partea redacțiunii... Aștept cu mare nerăbdare răspunsul tău, care m'ar ajuta mult la o lucrare pe care trebue s'o fac pentru „Românul" (misiva, în arhiva Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II").

D. HORIA PETRA-PETRESCU

La Lipsca, tânărul Horia Petra-Petrescu, doctorand în litere, își alege ca subiect de teză de doctorat, la seminarul de filologie romanică, al lui Weygand, opera lui Caragiale. Caragiale îi trimite cu acest prilej, mai vechiului său cunoscut, N. Petra-Petrescu, tatălui, o scrisoare, în termeni bătrânești, de o aleasă onctuozitate.

„De atâta vreme nu ne-am văzut, unul de altul nu știam nimica; dar iată că, de curând, am avut nespusa plăcere să te revăz la Lipsca, în frumoasa arătare a unui june de douăzeci de ani. Să vă trăiască Horia, flăcăul dv., care mi-a făcut o excelentă impresie!

Cu multă bucurie am constatat la dânsul o vie inteligență, luminată printr'o lectură deja vastă la vârsta lui, apoi dragoste pentru cultura înaltă, onestitate în apucăturile mentale și o entuziastă ardoare juvenilă pentru cauzele mari. Pe lângă acestea, junele nostru are foarte sănătoase vederi morale și o purtare vrednică de laudă în societate. Fără pretenție nepotrivită, fără acea displăcută afecție așa de comună la tinerii din ziua de astăzi, totuși, fără stângăcie, deși cu o nuanță discretă de modestie și cu acel binecuvântat dar de a roși, care șade atât de bine la douăzeci de ani, Horia se vede numaidecât a fi bun copil de oameni buni. E un tânăr desăvârșit, care-ți va purta cu onoare numele și va fi o podoabă a societății noastre românești.

Așa, am rămas încântat de dânsul și încă odată vă zic: să vă trăiască flăcăul, să vă bucurați ani îndelungați de succesele la care este menit, să-i sărutați cununiile și să-i binecuvântați urmașii!..." (din 1906, inedită, în păstrarea d-lui Horia Petra-Petrescu).

La un chestionar al studiosului cercetător, Caragiale nu-și mai amintește la câte reviste și ziare a colaborat, „și iscălit și neiscălit".

„Eu, când am început a scrie, nu m'am gândit că are să vie 'n o vreme depărtată atâta onoare pentru mine, să se intereseze cineva de așa amănunte ale vieții mele de meseriaș; nu mi-a dat prin cap să țin zi cu zi socoteala de data și de natura lucrărilor mele, de împrejurările în care le-am produs și de locul unde s'au publicat".

La drept vorbind, nu din lipsă de memorie se trage acest răspuns, ci din dorința secretă, a artistului, de a nu se scormoni prin încercările lui de tinerețe, în care el nu s'ar mai recunoaște bucuros. Cu aceeași alcătuire de artist, refuză date despre familia sa, invocând însă modeste scrupule, de mic-burghez, care disociază arta de producătorul ei.

„Cât despre aceasta (chestiune, n. n.), referitoare la familia mea, mărturisesc că nu 'nțeleg. Ce-are a face familia mea, care nu e nobiliară, cu operele mele? Și eu socotesc că d-ta despre aceste opere vrei să faci un studiu critic de literatură și artă — iar nu despre umila mea familie vreunul eraldic" (Wilmersdorf, Berlin, 10/23 Oct. 1906, inedită,)...

La îndemnul tânărului său amic, îi trimite la 12 Decemvrie, pentru numărul de sărbători al *Tribunei* din Arad (23 Decemvrie 1906), un „Cântec studențesc", semnat L.(uca), cu dorința să i se păstreze „punctuația și, de e posibil, și ortografia". Pentru plăcerea lui Zarifopol, Caragiale comunică acestuia o variantă rostogănească, dialectală, inconvenabilă în foaia ardelenească (cf. *Opere, IV, textul tipărit, la pag. 343 și variantele la pag. 451)*.

In anul următor, d. Horia Petra-Petrescu prezintă cititorilor „Tribunei" pe *Ion Luca Caragiale intim* (7/20 Iulie 1907, sub pseudonimul Ilie Marin); la sfârșitul articolului, care e un foarte interesant reportaj, scrie: „E de lipsă să mai adaug despre dragostea cea mare pe care o are pentru noi, transilvănenii, cari avem caractere și convingeri".

Altădată, făgăduește „ceva de ocazie pentru jubileul bătrânei decane a presei române", *Gazeta Transilvaniei*, intrată în al 71-lea an de existență, în 1908 (c. p. ilustr., 19 Fevruarie 1908).

LA BUDAPESTA

Către sfârșitul anului 1910, proectează o revistă literară și îi desemnează coperta:

Momente libere
(Publicație literară. Apare din două 'n două duminici. Pentru tot ce privește redacția răspunde d. I. L. Caragiale)
Num. 1.
Budapesta
Tipografia D. Birăuțiu
VII, Istvanut 11
1910.

Fac-similul în Rampa, 27 Sept. 1912, la articolul d-lui L. Paukerow: *Caragiale voia să scoată o revistă)*.

Gândul acestei închegări i-a venit lui Caragiale după două vizite făcute studenților români dela Budapesta. Odată, i-a cercetat pe neașteptate, la sediul lor, în cursul lunii Aprilie 1909, iar a doua oară, după ce-și vestise sosirea printr'o telegramă, în Noemvrie, anul următor. Atunci „se adunaseră așa în pripă vre-o 60—70 de tineri" *(Lupta*, Budapesta, 30.XI/13.XII 1910). Caragiale petrecuse la Budapesta pe Cella Delavrancea, despre care le-a spus că e un geniu, un fenomen. Pe studenți, i-a îndemnat să nu facă politică. „Eu nu sunt preocupat de luptele voastre, eu privesc de departe". De asemenea, le-a mai recomandat să-și păstreze tinerețea, să nu fie pesimiști, să creadă în Dumnezeu și să-și facă datoria. Le-a vorbit în pilde, motivându-și limbajul, prin nevoia economiei de timp și justificându-l retoricește, ca „întrebuințarea plasticității în oratorie". Când tinerii au intonat cântecul „Pe-al nostru steag", Caragiale a declarat că-l preferă imnului „Deșteaptă-te Române", care este prea tânguitor. Cu acest prilej, și-a desvoltat câteva considerente contra poporanismului, deosebit de prețioase, de oarece până atunci se cam abținuse de a-și rosti aversiunea.

„Mă, de-acu să nu mai cântați pe țăran cu pletele lungi și cu fluerul de cioban pe buze. Azi flueră trenu. Să faceți pe țărani un popor la nivou (nivel, n. n.) european. Să nu mai cântați opinca aia murdară. S'o curățiți și să-i spălați picioru și să-i dați opinci noi. Scurt! Să nu ne mai tânguim! Scurt! Să învățăm cântece d'astea, mă, și să fim oamenii faptelor..."

Prelungindu-și șederea printre tineri, până târziu noaptea, Caragiale și i-a câștigat, așa cum cucerise studențimea română dela Berlin și München, prin varietatea și bogăția cuvântului său. Cu cât înainta în vârstă, simțea mai mult prețul tinereții și dragoste de tinerime, în al cărei potențial de însușiri se încredea. De aceea, le-a spus studenților din Budapesta, cu o dragoste părintească: „Voi toți sunteți copiii mei, ai lui nenea Iancu". La o lună după această vizită, studenții și studentele, adunate în serată corală, i-au trimis o c. p. (20 Dec. 1910), amintindu-i deviza: „Pe-al nostru steag e scris unire" și asigurându-l că se gândesc la maestrul lor și-l așteaptă cu nerăbdare; urmează vreo cincizeci de semnături.

In vederea scoaterii revistei, cu d. D. Birăuțiu, tipograf și directorul foii „Poporul român", îl consultă pe d. Horia Petra-Petrescu, punându-i aceste întrebări:

„1. Oare publicul cititor din Ardeal și din Ungaria ar primi bucuros și ar considera ca binevenită pentru cultura noastră o revistă *strict-literară*, de a cărei onestitate profesională să garantez eu, cu semnătura mea, ca Director și colaborator?

2. Aș întâmpina de undeva împotriviri, dacă nu chiar animosități, cari să-mi zădărnicească întreprinderea, paralizându-mi pornirea la lucru?

3. M'aș putea bizui pe colaborarea D-tale din când în când, și cari ar fi condițiile d-tale pentru aceasta?" (scrisoare inedită, 1/14 Ian. 1911).

Din articolul d-lui L. Paukerow, se vede că Birăuțiu, la încetarea *Luptei*, în Decemvrie 1910, s'a gândit să scoată „o revistă ilustrată și literară, ieftină și bună" și i-a propus lui Caragiale conducerea ei. Acesta îl invită la Berlin (scr. de la 2 Ian 1911), ca să examineze lucrul, cu seriozitatea cerută de vârsta sa, care nu-i mai îngădue experiențe riscate. Revista avea să fie bilunară, cu colaborarea scriitorilor: Cosbuc, Vlahuță, Delavrancea, Slavici, Goga, Lucaci, Iosif, Brătescu-Voinești, Agârbiceanu, Horia Petra-Petrescu și a scriitoarelor Maria Cunțan, Viora din Bihor și Hortense Pagubă. Caragiale alătură un chestionar, cu privire la tiraj, costul tiparului și al hârtiei, expediția, câștigul cuvenit editorului, împărțirea câștigului, colaborarea lui Liviu Popescu și a d-lui L. Paukerow și eventuala contribuție a studenților români din Budapesta. Birăuțiu răspunde că tirajul ar fi de 5000 exemplare, din care 3000

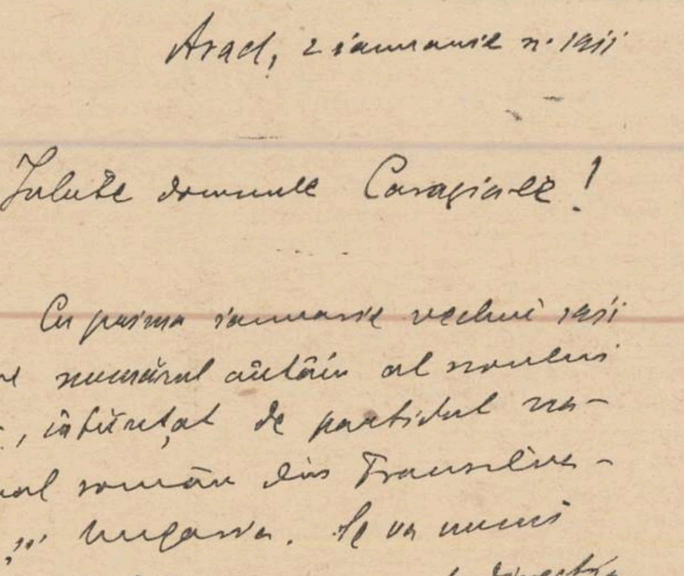

Arad, 2 ianuarie n. 1911

Iubite domnule Caragiale!

Cu prima ianuarie [illegible] apare numărul întâiu al noului ziar, înființat de partidul național român din Transilvania și Ungaria. Se va numi „Românul" și e pus sub direcția

Al Dvoastră admirator devotat

Vasile Goldiș

Inceputul și semnătura scrisorii lui Vasile Goldiș

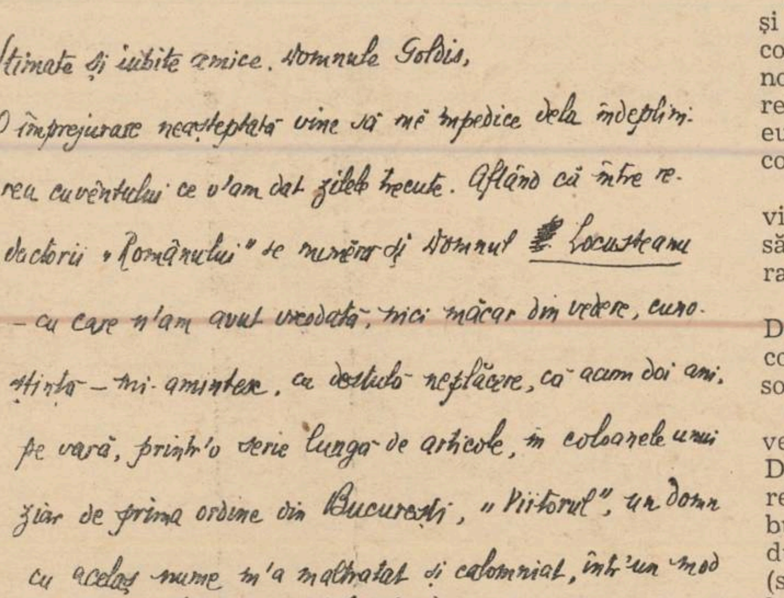

Stimate și iubite amice, domnule Goldiș,

O împrejurare neașteptată vine să mă împedice dela îndeplinirea cuvântului ce v'am dat zilele trecute. Aflând că între redactorii „Românului" se numără și domnul [illegible] Locusteanu — cu care n'am avut vreodată, nici măcar din vedere, cunoștință — mi-amintesc, cu destulă neplăcere, că acum doi ani, pe vară, printr'o serie lungă de articole, în coloanele unui ziar de prima ordine din București, „Viitorul", un domn cu acelaș nume m'a maltratat și calomniat, într'un mod neobicinuit de crud (chiar în presa balcanică). (După afirmările acelui domn, eram, ca literat, o secătură, o nulitate impertinentă; iar ca om privat, un individ malonest, neruşinat, vinovat de chantage față cu Direcțiunea Teatrului Național.

Pentru calomnie, n'am mai avut nevoie să-mi joc cinstea la noroc cerând reparațiune dela Jurați; mi-a fost deajuns să dau la lumină o scrisoare autentică

Scrisoarea lui Caragiale

(Urmare în pag. ultimă)

Cartea străină

LES LEPREUSES,

roman de Henri de Montherlant

de VICTOR POPESCU

Parafrazând un motto aflător pe toate cărţile lui Edgar Walace putem spune în legătură cu opera autorului ciclului Les jeunees filles: *este exclus să nu fii captivat de Henri de Montherlant.*

Rar este dat cititorului să găsească o lectură mai plăcută decât cea oferită de romanele lui Montherlant. Astfel se explică pentruce acest autor câştigă din zi în zi un număr mai mare de admiratori.

Să ne reamintim penultima lui carte: *L'équinoxe de Septembre,* atât de lucidă şi de caustică. Vâlva produsă şi încăpăţânarea autorului de a prezenta publicului chiar ceeace editorul crezuse de cuviinţă să înlăture din motive politice, publicând pasagiile în *Nouvelle revue française,* violenţa tonului întrebuinţat şi logica strânsă a argumentaţiei, iată caracteristice oarecum ale lui Montherlant.

Combativ şi ironic, mereu preocupat de ridiculizarea situaţiilor absurde, polemist cu rare calităţi, nepăsător la ceeace ar putea spune lumea, hotărît într'o violenţă specific galică, spiritual şi fin, pătrunzător, latin de astă dată, Henri de Montherlant, după apariţia amintitului Equinocţiu de Septembrie, a pregătit cu ardoare ultimul volum din ciclul *Les jeunes filles,* care a apărut în Iunie curent, pe de-o parte, în mare măsură, continuând cercetarea întreprinsă în primele trei volume, pe de alta, şi oarecum secundar, îndreptând ace şi aluzii subtile împotriva poporului pe care desigur îl iubeşte fiind francez, dar şi îl atacă cu violenţă, neiertându-i greşelile şi defectele ce-i prejudiciază faima, gloria şi puterea.

Duşman al femeilor, duşman al lui însuşi, fiindcă Montherlant este extrem de imparţial şi nu-şi cruţă defectele, este şi neîndurat cu neamul pe care îl iubeşte, fiindcă îl iubeşte.

Iată trei concluzii la care se ajunge după terminarea ciclului *Les jeunes filles.*

Tipul eroului principal este Costa, Pierre Costa, devenit în ultimele romane Costals din cauza unui incident cu un numit Costa care s'a crezut vizat. Nu putem preciza până unde acesta reprezintă pe autor şi de unde se diferenţiază. Cert este că legătura dintre ei doi este mult mai mare şi mai perfectă, decât în general între autori şi eroii lor. O spunem aceasta fără nicio ezitare, fiindcă o dovedeşte unul din defectele, dacă se poate numi defect, al stilului lui Montherlant, retorismul.

Există o atâta asemănare, o atâta identitate de gândire, între Costals când gândeşte el însuşi şi autor când intră în firul povestirei spre a-şi da păreri personale, încât nu putem să nu rastrangem asupra autorului impresia ce ne-o lasă eroul.

Are părţi urite în caracterul său, Costals. Dacă privim întreg ciclul, s'ar părea un tip josnic, trivial, prea rău pentru a fi scuzat, şi explicaţia pare că îi atenuiază conduita. Atenuările isvorăsc din convingerea câteodată realitate, câteodată exagerată, că toţi oamenii sunt inferiori, şi esenţial pentru precizarea tipului, *fără ca eroul Costals să fie cuiva superior* sau din convingerea că femeile sunt pline de cusururi, ce atrag firesc tratamentul ce li se dă. La capitolul acesta violenţa devine uneori umilitoare, zdrobitoare.

Eroinele sunt două: Solange Daudillat şi Andrée Haquebaut. Mai sunt în roman şi alte femei, cu roluri uneori importante, toate însă se reduc, la sfârşit, la una singură luată drept caracteristică, la Andrée Haquebaut.

La verité éclatait: toutes les femmes étaient Andrée Haquebaut. Andrée Haquebaut apparaissait telle une sorte de gigantesque idole — plus grande que nature, comme l'Athena de Phidias, et, comme elle, à la fois effrayante ridicule et grandiose — faite de tout le sexe, de milliards et de milliards de personnes du sexe qui venaient s'y engoufrer et y ressortaient avec tous leurs visages. Andrée Haquebaut *était la femme.*

Pasagiul este edificator şi putem înlăturând ficţiunile să numim eroii: Un Montherlant puţin transformat în faţa *femeii* în general, pe care o disprefuieşte. Din ce cauză? Patru volume tratează explicit chestiunea aceasta şi o concluzie scurtă de câteva pagini, concentrează ceeace s'a răspândit în substanţa întregului ciclu, parcă spre a răbufni încăodată împotriva femeii, cu o patimă şi o violenţă neobişnuită.

— La femme est trop infirme pour supporter la realité: la realité este pour elle une blessure: D'où les *„refuges"*: amour, religion, superstition, mythomanie, convenances, idealisme. Falsifié de fisage et du corps (à cause de son infirmité), elle ne se sent à l'aise que dans un univers falsifié.

Se observă din pasagiul citat nota de realism stringent a lui Montherlant în opoziţie fără îndoială cu misticitatea care pentru alţi autori pare a fi o tendinţă a epocii actuale.

Toate acestea îl situează desigur în rândul criticilor mai de grabă decât al literaţilor făcând din Montherlant un scriitor de genul mult gustat al pamfletului.

— L'histoire de l'humanité, depuis Eve, este l'hitoire des efforts faits par la femme pour que l'homme soit amoindri, et doupe, afin qu'il devienne son égal.

Montherlant este ferm convins pe poziţia lui, privind femeia ca pe un virus.

Misterul şi căldura dragostei nu se întâlnesc tratate în opera lui Montherlant. Dece? Din nou ne putem referi la cele patru volume *Les jeunes filles.* Desprinsă din dialoguri şi consideraţii multiple, ar fi imposibilitatea femeii de a se apropia de iubirea pe care o aşteaptă de la ea bărbatul. Ar fi exagerarea, încăpăţânarea cu care o femeie vrea să fie totul în faţa unui om, când acest lucru nu se poate. Ar fi prostia femeii.

Concluzia la care ajunge Costals, la sfârşitul volumului, este concluzia demnă de un *„coureur"* de ultima clasă.

Încă o aventură terminată, totul este în regulă, vom porni la o nouă încercare. Poate mai experimentaţi, poate nu, esenţial numai că trecutul este definitiv închis cu toate rănile sufleteşti lăsate în inima vreunei femei.

Spiritul bărbatului nu se poate opri la asemenea micimi. El, Costals în speţă va continua probabil şi mai departe să-şi reverse spiritul, să definească revistele de teatru şi cinema. drept moduri metodice de a semnala parizienilor felul cum îşi vor pierde timpul, filmele americane drept perfecţie tehnică în serviciul creştinismului, că în orişice femee este în stare latentă, o femee de stradă gata să renască.

Şi observaţii, în legătură cu literatura, ca

— Si je pense que la roman est un genre perime? Non monsieur, ce qui est perimé, c'est absence du talent, — şi despre Franţa lui.

— La vie française est parcourue sans cesse par les Fols.

Scânteetoare, plină de vervă, cartea ultimă din ciclul Les jeunes filles, închide cu siguranţă caracteristica lui Montherlant, o autocercetare, o situare a lui în cadrul vieţii actuale, privind cu imparţialitate şi lumea şi pe el spre a pune în evidenţă spiritul omului şi ritmul ce ne înconjoară.

STILUL ROMÂNESC

II

de ION D. TRAIANESCU
arhitect

Mulţi sunt acei cari socotesc arhitectura veche românească de nefolosit în clădirea modernă.

— Cum se poate — zic ei — să croim casele actuale, după un stil bătrân de veacuri, când astăzi sunt alte cerinţe şi tehnica dispune de alte mijloace?... Casele pe vremuri aveau un rost gospodăresc, pe când marile construcţii de azi, mai ales la oraşe, sunt destinate publicului şi multe din ele au un caracter comercial. Aşa sunt magazinele, teatrele, administraţiuni, gări, spitale, etc.

Ar fi după ei, ca prefacerile cerute de civilizaţia actuală să se închisteze în tipicuri stabilite în vremuri îndepărtate, când se trăia o altă viaţă, în cu totul alt ritm şi în alte condiţiuni sociale.

Nu e mult de pe timpul când nu existau la noi gări, teatre, fabrici, palate administrative, bănci, atenee, etc. Deci cum vom putea da acestor clădiri moderne, caractere arhitecturale păstrate de sute de ani numai prin satele şi mânăstirile noastre?

Alţii tăgăduesc chiar originalitatea

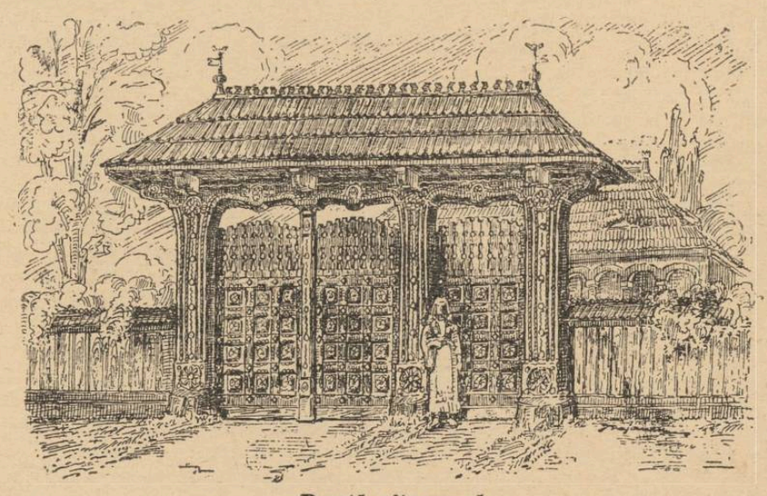

Poartă olteneasă

arhitecturii româneşti, sub cuvânt că în afară de câteva elemente proprii artei ţărăneşti, ea este aproape cu totul influenţată de arhitectura străină, prin mijlocirea a diferiţi meşteri, chemaţi sau veniţi pe pământul românesc, şi cărora li se datoreşte ridicarea tuturor acelor monumente, cari astăzi fac parte din patrimoniul nostru naţional.

Unii iarăşi sunt de părere, că o casă în stil românesc îşi are rostul în cadrul naturii dela ţară, adică înconjurată de o curte mare, cu grădină de pomi care să slujească de fond pereţilor albi ai casei.

Aşa cum sunt înşirate casele pe străzile oraşelor, unele lângă altele, de diferite stiluri şi mărimi, ar fi un lucru nepotrivit, pentru o clădire în stil românesc, lipsită de cadrul ei firesc, să stea înghesuită într'un amestec de arhitectură cosmopolită.

Ceva mai mult, însuşi mobilierul şi decoraţia interioară trebue să fie concepute în acelaş caracter, pentru ca să existe o unitate.

— Ce rost ar avea, o decoraţie inspirată după vechile isvoade româneşti, aplicată pe pereţii unei case croite în linii arhitecturale străine?... O lucrare de stil adevărat, cere ca întreaga ei făptură să trăiască şi să respire aerul particular al stilului adoptat, iar nu să înşele aparenţa printr'o haină de împrumut !...

Cam aşa gândesc cei ce privesc cu oarecare îngrijorare, diferitele interpretări ce se dau reînvierii stilului românesc vechiu, în arhitectura noastră actuală. Şi, pentrucă suntem plecaţi pe această cale cu gând curat şi cu obiectivitate, le primim părerile, ca pe ale unor tovarăşi de preocupări.

Totuşi, examinând cu nepărtinire situaţia desvoltării actuale a arhitecturii naţionale, pe bazele trecutului, trebue să recunoaştem că această stare de lucruri este oarecum firească, întrucât noi ne-am redeşteptat la o viaţă proprie naţională abia de o jumătate de veac, în care timp am suferit multe influenţe din afară.

Arta noastră naţională s'a oprit aproape brusc la începutul veacului 18, odată cu stingerea domniilor pământene şi a stat în amorţire aproape 150 ani, pe tot timpul domniilor fanariote şi al ocupaţiilor străine. In acest timp parte din monumentele vechi ale ţării s'au ruinat, parte s'au transformat şi doar puţine s'au menţinut în vechea lor alcătuire, şi acestea rău întreţinute.

In acelaş pas cu arta monumentală bisericească, înflorită şi păstrată prin mânăstiri şi biserici, arta ţărănească, uitată şi neştiută de nimeni, a continuat să trăiască, ascunsă prin coclaurile munţilor şi să păstreze neschimbat germenele care mai târziu trebuia să încolţească.

In afară de aceste isvoare de artă românească, mai sunt casele boereşti, culele şi palatele domneşti, a căror arhitectură ţine oarecum mijlocia între arta bisericească şi cea ţărănească, deşi în ele se resimte influenţa străină, graţie legăturile ce aveau voevozii şi boerii noştri, cu lumea orientului şi chiar a occidentului.

Urmând firul istoriei, se poate spune că dela 1859, odată cu Unirea Principatelor, a început o nouă viaţă socială, şi o nouă îndrumare pentru artele ro neşti. După războiul Independenţei, deschis larg porţile civilizaţiei occi tale şi în acest răstimp s'a înfăptui cel noian de prefaceri care a prici sacrificarea multora din vechile noa monumente pe altarul României derne.

In timpul domnitorului Cuza, cu lejul secularizării averilor mânăstir s'a cercetat în deaproape starea mân tirilor şi bisericilor vechi de secole s'a putut cunoaşte nepreţuita como încăpută prin vitregia timpurilor mâna călugărilor dela Sf. Munte Ath Mânăstirile închinate, care interes pe călugării greci numai în măsura niturilor ce puteau produce prin meniile lor, neîngrijite, erau căzute păragină.

In timpul domniei Regelui Carol s'au luat primele măsuri de conserva şi restaurare. A fost chemat arhitec francez Leconte de Nouy, sub îngri rea căruia s'au reconstruit din teme biserica sf. Dumitru din Craiova, cti ria lui Matei Basarab şi biserica sf. culae Domnesc din Iaşi, ctitoria voe dului Ştefan cel Mare. De asemenea s'au restaurat şi consolidat Curtea d Argeş, ctitoria lui Neagoe Basarab; mi tropolia din Târgovişte, ctitoria lui Ma tei Basarab şi Constantin Brâncoveanu cum şi Trei Erarhi din Iaşi, a lui Duca Vodă. La aceste monumente istorice arhitectul restaurator a căutat să păstreze cât mai neatinsă vechea alcătuire totuşi a introdus unele modificări la învelitori, cari cu timpul suferiseră prefaceri, cum şi la unele elemente decorative, inspirat de arta clasică bizantină, schimbând astfel în oarecare măsură aspectul lor primitiv.

Tot în această epocă, s'au început de către Stat, lucrări de restaurare şi la alte biserici istorice, sub îngrijirea arhitecţilor români I Băicoianu, Gh. Sterian şi N. Gabrielescu şi anume la bisericile Sf. Gheorghe din Hârlău, Sf. Niculae din Iaşi şi Pătrăuţii din Botoşani.

Conservarea şi restaurarea monumentelor noastre istorice fiind o chestiune de interes naţional, s'a instituit în 1892 „Comisiunea monumentelor istorice" sub a cărei îngrijire s'au cercetat toate monumentele naţionale şi istorice din ţară şi prin putere de lege s'au trecut în patrimoniul Statului, încât în acest răstimp s'au înfăptuit o seamă de restaurări la diferite monumente, respectându-se formele originare şi deci păstrându-li-se valoarea documentară.

Cu modul acesta s'a pus capăt pericolului ce ameninţa vechile noastre monumente, în urma diferitelor transformări făcute de către feluriţi stăpânitori vremelnici. Astfel în timpul domnitorilor Ştirbey şi Bibescu, prin arhitecţii austriaci Schlater, Olein şi Benis, s'au reparat şi transformat bisericile şi casele mânăstireşti dela Bistriţa şi Arnota din Vâlcea, Tismana din Gorj şi Dealul Mare din Dâmboviţa.

Pe timpul stăpânirii austro-ungare în Ardeal şi Bucovina au fost restaurate castelul Hunedoara de către arhitectul Ştefan Moller, cum şi bisericile Mirăuţii şi sf. Gheorghe din Suceava, şi sf. Ion din Câmpulungul Bucovinei, de către arhitectul vienez K. A. Romstörfer.

Multe din aceste reparaţiuni şi transformări aduse vechilor noastre monumente istorice de către mâini străine, au fost înfăptuite fără respectul cuvenit trecutului românesc, fără cunoaşterea stilului lor.

Au fost distruse ziduri, zugrăveli şi inscripţii, elemente organice, cari nu s'au mai putut reface, aşa încât monumentele astfel restaurate au pierdut mult din valoarea artistică şi documentară.

P. S. In articolul nostru trecut s'au strecurat câteva greşeli de tipar.

Astfel în rândul 44: în loc de Gheorghe Balş s'a cules Gh. Bueş.

Semnalăm deasemenea două greşeli cari alterează construcţia corectă a frazei :

In rândul 6 să se citească : a desveli în loc de a se desveli.

In rândul 19: în loc de momentul cel propice, momentul cel mai potrivit.

Cronica muzicală

„TURANDOT" de Puccini, la castelul „San Giusto" din Trieste

Marea organizaţie italiană a spectacolelor estivale în aer liber, în avântul impunător al activităţei tot mai extinse ce susţine, înfăptuind o înălţătoare operă de cultură populară, iniţiată de Duce, cuprinde, în raza acţiunei ei tot mai largi, noi centre, înfiripează noi focare de viaţă artistică, în tot cuprinsul Italiei.

Sunt doi ani de când, în incinta castelului „San Giusto" din Trieste, s'a amena-

Franco Lo Giudice

jat un teatru în aer liber, în foarte isbutite condiţiuni. Şease mii de locuri, în majoritate în „parter"ul, dispus în evantaliu, iar restul în pitoreşti tribune aşezate la felurite înălţimi, în galeriile şi pe meterezele şi balcoanele de piatră ale castelului.

Podoabă a oraşului Trieste, castelul San Giusto este situat pe-o înălţime din centrul oraşului. Restaurat în amănunţime acum câţiva ani, înconjurat de plantaţii decorative, de terase cu largi privelişti dealungul ţărmului pictural al Adriaticei, deservit de serpentine asfaltate, de poteci prin parcuri proaspăt tăiate, de scări monumentale, „San Giusto", punct turistic însemnat al Triestului, este şi un permanent muzeu, iar, în timpul verii, operă sub cer deschis, cu o importantă stagiune. Dotat şi cu o excelentă acustică, teatrul „San Giusto" s'a afirmat cu un temei artistic care îi asigură stagiunei lirice ce adăposteşte, unul din locurile de cinste, ale întregei reţele de reprezentaţii de operă, ce brăzdează Italia.

Incredinţată direcţiunei Teatrului Verdi, vara muzicală Triestină a acestui an a prezentat trei opere, fiecare de mai multe ori: „Gioconda", de Ponchielli, „Rigoletto", de Verdi şi „Turandot", de Puccini. „Turandot" este ultima operă compusă de Puccini. Rămasă neterminată, Puccini înfrânt fiind de răul ce-i ruina viaţa, înainte de a putea săvârşi ultimele scene ale lucrării, „Turandot" a fost continuată de Franco Alfano, în chip cât mai apropiat posibil de vederile şi caracteristicele muzicale ale maestrului şi cât mai în concordanţă cu contextul, dar, cum era şi firesc, fără a găsi acele perorăţiuni finale şi acea strălucire pe care, de sigur, autorul le păstra încheierei. Fără discordanţe, lucrată cu măestrie, concluzia operei aduce totuşi, odată cu acea strângere de inimă ce însoţeşte gândul operei curmate în plină acţiune de suferinţa şi moartea autorului, o impresie de prudenţă, de rezervă, de laconism, în contribuţia lui Franco Alfano, deşi măestria e indiscutabilă.

Lucrul era de altfel inevitabil şi uşor de înţeles, iar meritele lui Alfano nu numai că nu sunt cu nimic scăzute, dar merită să atragă o deosebită recunoştinţa pentru a fi făcut posibilă liricei italiene beneficierea de încă o operă de succes a lui Puccini.

Libretul, de Giuseppe Adami şi Renato Simoni este împletit din povestea unei prea frumoase prinţese orientale, care vesteşte ţara, că nu va lua în căsătorie decât pe acel pretendent regesc ce-i va răspunde la trei întrebări ,iar pe învinşi, îi va condamna la moarte. Un principe necunoscut, răspunde la întrebări, uimind tot poporul de faţă, dar nu-şi destăinueşte numele, sub nici o ameninţare.

Sacrificiul unei sclave, Liu, care deşi cunoaşte secretul, preferă să moară decât să-l divulge, alte tragice şi ciudate peripeţii ale acţiunei, sunt sfârşite cu înfrângerea trufiei şi cruzimei prinţesei Turandot, care devine soţia principelui necunoscut.

Antonio Votto

Puccini găseşte un darnic prilej, în faţa acestui subiect, de a-şi desfăşura fantasia, de a ţese o muzică scăldată în pitoresc exotic, de a crea o atmosferă sonoră sumptuoasă, bizară, de un orientalism de esenţă proprie, de deosebit relief teatral şi abilă sugestivitate. Temerităţile de scriere abundă. Disonanţa predomină, dar astfel măestrită, în cât să permită cântului toată libertatea şi mlădierea de linie, cu melodismul „puccinian" din trecutele opere.

Colorîtul orchestral viu şi bogat, importantele părţi corale, scenele de umor muzical, de şarjă uşoară şi îndemânatecă, alternând cu momentele dramatice, care sunt exploatate cât mai plin în structură şi accente, arii, ansambluri, scrise cu meşteşug evoluat, împlinesc din toate părţile interesul întregei desfăşurări, susţinând-o corsat.

Interpretarea a fost foarte frumoasă. Iolanda Magnoni (prinţesa Turandot) a găsit rolului elan dramatic şi prestanţă, cântându-l totodată cu resurse şi conducere de glas sigure şi bogat armonizate.

Franco Lo Giudice a cântat cu puternică avântare şi calde accente rolul principelui necunoscut, obţinând de asemeni mare succes.

Graţie vocală, nuanţată muzicalitate, emoţie expresivă în interpretarea, tot foarte reuşită, a d-nei Tina Santeri (Liu).

Cei trei miniştri, Ping, Pang, Pong, au fost compuşi cu vervă iscusită de d-nii Leone Paci, Luigi Cilla şi Miro Lozzi, care le-au subliniat şi ingenioasa tramă vocală, cu vie pricepere.

D-nii Italo Taio, Carlo Bearzi şi Renato Guerra au asigurat celorlalte roluri întregul lor rost scenic şi muzical.

Corurile, deosebit de isbutite, pregătite de maestrul Ottorino Vertova, au contribuit temeinic la succesul interpretărei.

Montarea a creiat spectacolului un cadru fastuos şi strălucitor.

Regia d-lui Domenico Messina, în deplină concordanţă cu cerinţele operei.

Maestrul Antonino Votto, dirijor şi director al spectacolelor, a ritmat interpretarea în fericite condiţiuni, găsindu-i impuls expresiv, vitalitate şi nerv.

ROMEO ALEXANDRESCU

STA NU-I NIMIC"....

Una din cele mai insuportabile plic-eli ale călătoriei este inevitabila nversaţie a tovarăşului de drum, re-ţi vorbeşte despre locuri mult mai umoase decât acestea pe care le străţi acum, sau despre locurile acestea zute în condiţii mult mai bune (cu ma-na, într'o companie interesantă, în mpul festivităţilor, în luna Mai, pe apte cu lună, etc.). In păcatul acesta, altfel, cad cei mai mulţi dintre noi; iar şi cei mai sobri, chiar şi cei mai neroşi. Foarte puţini rezistă ispitei, arte puţini au tăria să fie *prezenţi* în isajul pe care-l străbat. In Delta unării, cineva îţi vorbeşte despre Ri-era, întocmai după cum tovarăşul mblat" de lângă d-ta îţi temperează ntuziasmul şi emoţia unei nopţi pe editerana, spunându-ţi că nicăieri ma-a nu e mai frumoasă ca în golful Me-cului. De bunăseamă că acelaş tova-ş, dacă v'aţi afla amândoi în golful exicului, ţi-ar vorbi despre Egee sau area Nordului.

Căci niciun peisaj nu e destul de rivitor pentru asemenea oameni. ând stai acasă şi citeşti impresiile al-ra despre tărâmuri depărtate, ai cre-inţa că oamenii aceia au călătorit ca ntr'un fel de hipnoză, fascinaţi de de-or, de tainele locului. De cele mai nulte ori, nu se întâmplă aşa. Marea oşie, care ţie ţi se pare o mare de asm, nu împiedecă pe foarte mulţi ă-ţi vorbească, atunci când o străbaţi, e frumuseţile altor mări orientale. In olonii, mai ales, conversaţia din tren, e poartă aproape întotdeauna asupra altor ţări decât cea în care te afli. Cât este India de turburătoare, vei auzi vorbindu-se în tren de Papua sau New-York, chiar dacă te afli în cele mai prodigioase peisaje din câte are Asia. La Calcutta, conversaţia plină de nos-talgii, se poartă asupra Singaporului, ar la Singapore începi să auzi vorbin-du-se sfâşietor despre Paris şi Londra. Nicăieri nu e destul de frumos, destul de extraordinar; spiritul omului doreşte mereu altceva, îşi aminteşte necon-tenit de alte locuri, regretându-le.

Poate că lucrurile nu sunt nici atât de simple, nici atât de frivole pe cât par la prima vedere. Poate că e mai mult decât nevoia de lăudăroşenie în conversaţia tovarăşului de drum. Omul suportă anevoie o mare frumuseţe, în-tocmai după cum suportă anevoie orice lucru „mare" (orice lucru *absolut*: credinţa, dragostea, eroismul, morala). In faţa unui peisaj turburător, subcon-ştientul îl ajută să fugă, să nu fie *prezent*, îndemnându-l să se gândească la altceva — numai să nu fie silit să e-puizeze frumuseţea clipei de faţă, care l-ar strivi. Amintirea altor frumuseţi este şi ea un mijloc de conservare. Căci dacă omul ar trăi cu intensitate toate împrejurările vieţii lui, dacă ar rămâ-ne, adică, totdeauna *prezent* în clipă — s'ar consuma ca o incandescenţă...

....ET ALTERA PARS

Dar poate că e mai adevărată o altă explicaţie. O călătorie, cât ar fi ea de modestă, se leagă invariabil în conştiin-ţa fiecăruia dintre noi de călătoriile precedente, chiar dacă e despărţită, de ultima din ele, de un lung şir de ani. Altfel spus, călătoriile alcătuesc laolal-tă, un *continuu* organic, calitativ deose-bit de masivele intervale de timp, din-tre ele, care aparţin într'un anumit sens timpului „profan", neutru, nesem-nificativ. O călătorie se leagă de alta, aşa cum, în calendarul sacru, o sărbă-toare se leagă de cealaltă, direct, fără fractura zilelor profane. In corpul mis-tic al timpului liturgic, o Duminică se leagă direct de Duminica sau de săr-bătoarea precedentă. Timpul liturgic alcătuieşte un *continuu* care nu are nimic deaface cu timpul profan; sunt pe alte niveluri. Ultimul ceas al unei Duminici nu se leagă de primul ceas al zilei de Luni — ci de primul ceas al Duminicii care vine. (Am apăsat puţin exemplificarea, pentru a-i facilita înţe-legerea. De fapt, şi în celelalte zile ale săptămânii sunt ceasuri liturgice, sacre, care se leagă între ele, însă, în acelaş chip, fără a fi despărţite de ceasurile profane).

Şi atunci, nu e de loc de mirare că cei mai mulţi dintre cititori îşi amin-tesc — mai ales în momentele optime şi în peisajele turburătoare — frag-mente din călătoriile lor precedente. E o continuare firească a unui mic mira-col. Pentrucă, fie că e vorba de o plim-bare în munţi, fie că este o expediţie într'un continent colorat — călătoria rămâne într'un anumit sens un lucru miraculos.

Dacă n'ar fi decât sentimentul de *realitate* a vieţii, sentiment pe care îl promovează orice deslipire de mediul neutralizat printr'o prea lungă şedere, şi încă s'ar putea vorbi de „miracol". Căci funcţia acestuia din urmă, se ştie, este de a pune pe om faţă 'n faţă cu realitatea. In prezenţa unui miracol, îţi dai seama că tot ce-ai cunoscut până atunci, a fost iluzie vană, spectacol ne-semnificativ, deşertăciune...

Dar toate acestea, evident, nu fac mai puţin iritantă convorbirea tovarăşi-lor de drum care-ţi vorbesc de alte locuri, mai frumoase...

FRAŢII INAMICI

Iată-i aci, foarte aproape de malul fluviului, pe două vârfuri de munţi, prăpăstioase. Sunt două ruini de caste-le măreţe în pustietatea lor romantică: Liebenstein şi Sterrenberg. Sau cum li se mai spune: *Die feindlichen Brueder*. La picioarele muntelui, oglindindu-şi zidurile roşcate în apele Rhinului, o mânăstire: Bornhofen.

Ai timp câteva minute să priveşti ruinele acestea aspre, orgolioase în de-zolarea lor împietrită. Alunecarea lene-şă a vaporului îţi ajută să le contempli, oarecum însufleţindu-le, rotindu-le lin în faţa privirilor. Pare că-şi iau în se-rios porecla; pare că se sfidează, peste prăpastie, în ciuda zidurilor măcinate şi a turnurilor părăginite. Singura lor măreţie asta a mai rămas: să ilustreze, în piatră, cea mai deprimantă formulă a vieţii: fraţii inamici.

Şi cum sunt dispus să găsesc pretu-tindeni sensuri absconse, nu mă miră deloc amănuntul că tocmai la poalele acestor munţi, care-şi poartă pe culmi ruinele vrăjmaşe, tocmai aici s'a înăl-ţat, timidă, o mânăstire. Ca şi cum ar aminti trecătorilor că formula vieţii poate fi corectată de Revelaţie, de creş-tinism; că fraţii aceia inamici de pe munte, nu sunt decât o copie telurică a străvechiului model: Cain şi Abel, anulat însă de o altă pătimirie, a Mân-tuitorului.

Am sentimentul că nu greşesc iden-tificând elementele dramei umane în natură şi în ruinele lucrurilor ridicate

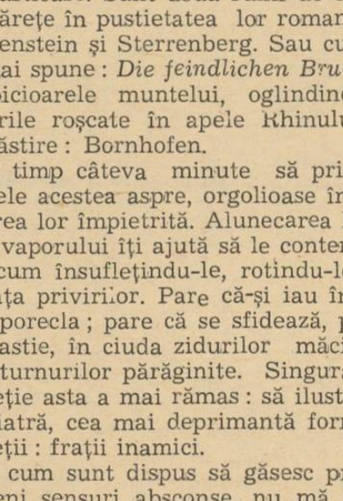

de mâna omului. Orice religie e o carte pecetluită cu şapte peceţi pentru ace-la care nu înţelege că *martorii* credin-ţelor şi gândurilor omului vechiu se găsesc întotdeauna în natură. Căderea omului în *istorie* a adus cu sine parti-ciparea naturii la istorie. Natura nu *imită* numai opera de artă, cum spunea paradoxul lui Oscar Wilde; îi imită, uneori, şi dramele — şi încă nu pe cele mai grandioase...

CASTELE

Cerul începe să se întunece. Pe nesimţite, peisajul se schimbă. Am lăsat în urmă munţii. Dela Boppard, Rhinul coteşte brusc până la Oberspey, apoi din nou se îndreaptă pieziş, către stân-ga, trecând prin faţa faimosului castel Stolzenfels, restaurat la începutul seco-lului trecut. Inainte de a ajunge la Ko-blentz, ultimii munţi se înghesuiesc în jurul râului Lahn. Nu auzi decât nu-miri faimoase: Marksburg, Laneck, Wallfahrtskirche. Castelul Marksburg, se zăreşte întreg, deşi a fost clădit acum o mie şi mai bine de ani. Se ştia de el încă din 882, aflu.

Eşti atât de copleşit de castele, care se aliniază parcă tot mai dese, pe am-bele maluri, încât descoperi deodată că nu ştii nimic despre ele, că viziunea lor îţi evocă în cel mai bun caz un Ev Mediu germanic de carton colorat sau roman foileton — şi-ţi propui, atunci, să te informezi serios, cu cel dintâi pri-lej, asupra acestui important sector al istoriei europene. Adevărul este că ori-ce călătorie îţi pune într'o lumină cru-dă, uimitoare, lipsurile culturii. Nică-ieri nu-ţi dai mai bine seama de ig-noranţa ta decât într'un muzeu sau în-tr'o ţară în care istoria a lăsat urme la fiecare pas.

E suficient ca sentimentul acesta, al *istoriei*, al trecutului, să te năpădească, pentruca peisajul Rhinului să capete deodată o cu totul altă semnificaţie. Dealtfel, nu mai e lumina aceia plăcu-tă de dimineaţă, şi nici sonoritatea nu mai e aceiaşi. Văzduhul e greu. Ziua se îndreaptă către sfârşit. O bună parte a cerului s'a acoperit cu nori. Şi vântul acesta care te loveşte rece, cu miros de ploaie, îţi aminteşte că fluviul poate să despartă, că apele lui, amestecate cu a-tâta sânge, fac parte din *istorie*. Peisa-jul lui pierde treptat întâietatea.

De unde vine obsesia aceasta a *isto-riei* dramatice, în sensul ei primordial de luptă şi cataclism, pe care ţi-o lasă, dintre toate momentele trecutului, nu-mai castelele medievale? Oamenii nu s'au măcelărit numai în Evul Mediu, şi nu numai în acest Occident străpuns de barbari. Asia întreagă a fost însân-gerată de cinci, şase mii de ani. Roma chiar a ajuns soarele lumii vechi după ce ajunsese mai întâi stă-pâna ei — pe fluvii de sânge. Şi cu toate acestea, ruinele Romei, ca şi ale Athenei, ca şi ale Egiptului sau ale Orientului antic — îţi evocă cu totul altceva decât lupta, voinţa de victorie, istoria dramatică. Eşti uimit sau eşti melancolic, în faţa ruinelor ro-mane şi helene. In Egipt, în Mesopota-mia, în India — priveşti ruinele „tre-cutului glorios" cu strângere de inimă; atâta măreţie, atâta taină, atâta melan-colie; te gândeşti la evanescenţa lu-crurilor şi oamenilor, la misterul pe care l-au luat cu ei în mormânt meş-terii aceia obscuri. In niciun caz *nu vezi* lupta, întrecerea, dorinţa de victorie — pe care o presimţi îndată ce priveşti cu atenţie un castel medieval.

Istoria pe care o ghiceşti în Roma veche sau la Athena, are un iz colectiv; nu se poate să nu te gândeşti la arma-te, când vezi atâtea arcuri de triumf; şi teatrele, arenele, forurile — toate a-cestea sunt spaţii pe care imaginaţia ta le umple cu mulţimi. Ai iarăşi im-presia că războiul, lupta sângeroasă, şi-a spălat urmele îndată ce a ajuns la zidurile cetăţii. Castelul, dimpotrivă, are chiar în tectonica lui gestul luptă-torului. Ortega y Gasset a arătat des-tul de bine lucrul ăsta. Dar, în afară de stilul luptei, de unde izvorăşte senti-mentul acesta apăsător de *istorie* pe care-l ai în faţa castelelor medievale? Simţi, în preajma lor, că omul nu e *liber* pe pământ, şi că absenţa aceasta a libertăţii nu e o lege biologică, ci o consecinţă a participării lui la istorie. Simţi, aici, cât e de responsabil un om — faţă de neamul lui, de morţii lui. Castelul medieval îţi aminteşte că n'ai venit pe pământ ca să fii fericit, nici ca să te desăvârşeşti — ci ca să asculţi şi să slujeşti. Şi e apăsătoare, sufocantă, conştiinţa aceasta a apartenenţii tale la o anumită colectivitate. Ai, aici, revela-ţia gravă că o asemenea apartenenţă presupune o necontenită luptă, o ne-contenită *prezenţă*. O singură stare cu-noaşte castelul: starea de veghe.

E apăsător, e tragic — dar simţi că nu-i nimic altceva de făcut. Deocam-dată.

KOBLENTZ

In faţa noastră se înalţă podul cu bolţi largi, sprijinit numai pe trei pi-cioare uriaşe. Oraşul Koblentz se în-tinde pe malul stâng, la revărsarea Mose-lei în Rhin. Lumina scăzută, ploaia care ameninţă, neutralizează farmecul acestui oraş bogat în vinuri. Rhinul e aici mai turbure şi vântul se înteţeşte.

In faţa noastră, la masă, se aşează o pereche tânără. Domnul comandă ime-diat o sticlă de vin, şi priveşte cu aten-ţie eticheta. Apoi i-o arată victorios to-varăşei.

— Nu credeam să mai aibă, spune ea, zâmbind cu o foarte discretă ironie.

Tânărul îi apucă mâna şi i-o sărută, galant.

— Asta nu înseamnă însă nimic, a-daogă femeia.

Amândoi încep să râdă. El se aplea-că foarte mult peste măsuţă şi-i vor-beşte şoptit, precipitat. Nu aud decât frânturi din declaraţia aceasta înăbu-şită. Zgomotul motoarelor răbufneşte brusc, şi vaporul se depărtează legă-nându-se de debarcader. In treacăt, a-runcându-mi ochii pe fereastră, văd monumentul lui Kaiser Wilhelm, aşe-zat la capătul oraşului, acolo unde se

varsă Mosela în Rhin.

— ...Să le scrim o carte postală dela Bonn, aud din nou glasul tânărului. Au fost foarte drăguţi...

Femeia priveşte absentă, pe malul celalt al fluviului. Intorc şi eu capul. Castelul Ehrenbreitstein.

— Mai puteam rămâne o zi, adaogă tânărul, urmărindu-i privirile. Văd că-ţi place atât de mult...

Işi întâlnesc brusc ochii, şi încep să râdă.

Pare că aluzia aceasta secretă a risi-pit melancolia tinerei. Şi totuşi, aşa cum se vede de aici, fortăreaţa aceas-ta masivă, înaltă, pe care au ridicat-o Francii prin secolul V, nu are nimic sentimental. Este, dimpotrivă, o masă enormă de ziduri retezate, fără tur-nuri, fără balcoane. Dar cine ştie câte preumblări pasionate prilejueşte fortă-reaţa aceasta străveche! Indrăgostiţii sunt întotdeauna mai cutezători în um-bra istoriei. Poate că zona aceasta a ruinelor eroice le amplifică şi lor vir-tuţile masculine. Sau, poate că pre-zenţa atât de concretă a nimicniciei o-mului şi a evanescenţei vieţii omeneşti creiază în conştiinţa femeei o stare de totală acceptare. Când simţi, până la sufocare, cât de iremediabil şi cât de repede *se trec* toate cele omeneşti — dela glorie şi putere până la tinereţe şi frumuseţe — la ce bun să reziştI, să amâi, să te păstrezi? Sentimentul tre-cutului sperie; şi deşteaptă, în acelaş timp, o poftă năpraznică de a consuma prezentul, de a istovi clipa. Nu aţi ob-servat că în toate romanele a căror ac-ţiune se desfăşoară în Italia, voluptă-tea şi păcatul îşi găsesc cel mai ne-odihnit stimulent în contemplarea grandorilor trecutului?...

LAURENCE STERNE

Singura carte pe care am luat-o cu mine este *A sentimental journey* a lui Sterne, în ediţia de buzunar a colecţiei

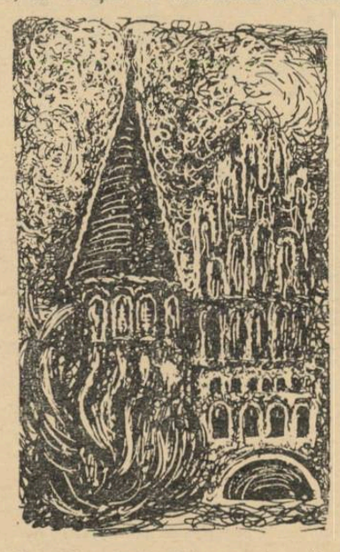

„World's Classics". Sterne a fost pe vremuri autorul meu favorit, cum se spune, şi reciteam *Tristram Shandy* de cel puţin odată pe an. E de mirare, totuşi, că scriitorul acesta care s'a bu-curat de o glorie excepţională pe con-tinent la sfârşitul secolului XVIII şi în prima jumătate a secolului XIX, este astăzi destul de puţin gustat în anu-mite ţări europene.

In Anglia, în schimb, a rămas până astăzi un autor de succes. Cele două cărţi celebre ale lui se retipăresc de nenumărate edituri, şi toate ediţiile se epuizează în foarte scurt timp.

Este într'adevăr un autor care nu poate fi gustat decât dacă e *cetit*. Sunt destui clasici, din toate literaturile, care pot fi cunoscuţi, gustaţi şi citaţi în conversaţie — fără a fi cetiţi în în-tregime.

Câteva sonete de Petrarca, bună-oară, îţi sunt deajuns pentru a putea vorbi desluşit despre arta şi savoarea lui. Alţi clasici sunt cunoscuţi şi pre-zenţi în conversaţie şi cultură datorită culegerilor de fragmente, sau prelu-crărilor, sau chiar libretelor muzicale („Faust"). Toată lumea a cetit pe *Don Quichotte* într'o versiune minimă. A-celaş lucru se poate spune şi despre Rabelais. In privinţa clasicilor fran-cezi, lumea cultă îi „ştie" din şcoală sau din antologii. Dealtfel, fragmen-tele acestea culese în antologii sunt întotdeauna lizibile. Cine a cetit câteva capitole din Montaigne, sau o tragedie de Racine, sau câteva pagini din Pascal — îşi dă seama de ceeace este autorul respectiv. Evident, este o cunoaştere insuficentă, superficială — dar este to-tuşi *ceva*.

Pe Sterne, nu-l înţelegi, nu-l guşti, nu-ţi dai măcar seama „cam ce este" — decât dacă îl citeşti în întregime, şi de mai multe ori. Este un autor di-ficil. Dar nu este numai atât. Este în acelaş timp un autor care nu devine *mare* decât după ce ai sfârşit de cetit ultima pagină. Până atunci, nu-ţi dai seama de geniul lui. Se refuză cu în-dârjire rezumatului, fragmentului (deşi opera sa e alcătuită dintr'o mie de frag-mente), „bucăţilor alese". Nu poţi ex-trage nimic pentru o antologie, nu poţi ilustra nimic printr'o „pagină aleasă", nu găseşti nicăieri diamantul acela care să convingă pe cetitor de calitatea ge-niului său. Şi-a scris cărţile, dealtfel, nu numai ca să fie cetit până la ultima pagină — dar şi le-a scris convins fiind că are să le complecteze, pe fie-care în parte, cu nenumărate alte vo-lume. Nici *Tristram Shandy* nici *A sentimentul journey* nu sunt sfârşite. Se poate spune chiar că deabia sunt începute. In autobiografia lui *Tristram Shandy* nu se povesteşte încă nimic despre erou — ci numai despre părinţii lui, despre întâmplările lor, despre a-cel neuitat unchiu Tommy. Cele nouă cărţi ale romanului, alcătuind laolaltă 600 de pagini mărunt tipărite, deabia introduc pe cetitor în viaţa familiei Shandy. Ar fi trebuit alte 40—50 de cărţi — respectiv vreo 5—6 volume de aceiaşi mărime — ca să se istovească autobiografia lui Tristram Shandy. Dacă nu l-ar fi doborît tuberculoza, Sterne ar fi continuat să scrie şi să pu-blice câte două volumaşe pe an. Era nu numai o afacere glorioasă, ci şi ren-tabilă. Ediţiile se epuizau vertiginos, şi toată lumea cetitoare de cărţi a vea-cului aştepta nerăbdătoare continuarea romanului.

Sterne nu şi-a terminat nici *A sen-timentul journey*. Volumaşul, cuprin-zând două cărţi, abia dacă acoperă în-tinderea unui mic roman din sec. XVII. Nu numai că nimic nu se termină cu cea de a doua carte, de nici măcar fra-za nu se termină. Totul rămâne sus-pendat — din voinţa autorului, se'n-ţelege, care a mai trăit destul ca să-şi poată încheia măcar paragraful.

Sfătuiesc pe cetitor să se apropie de arta lui Sterne prin această *Călătorie sentimentală*, care, evident, trebuie cetită în original. Sterne este unul din puţinii clasici englezi intraductibili. Este, dealtfel, inimitabil şi n'a făcut „şcoală". Deacolo de unde a ajuns el, n'a mai putut pleca nimeni mai înainte. Libertatea naraţiunii din *Tristram Shandy* este năucitoare. Niciun ajutor, nici măcar Proust, n'a avut curajul să povestească ceva atât de „la întâm-plare", şi cu atâtea digresiuni. Cartea întreagă nu este decât o digresiune deschisă după cea dintâi pagină...

Acum, când începe să bată ploaia şi Rhinul se turbură, e timpul să des-chizi *Călătoria sentimentală* şi s'o re-citeşti, pe îndelete, repetând anumite pasagii cu glas tare.

ELIZA DRAPER

Am o memorie sub-mediocră, dar a-numite amănunte le uit anevoie. Nu voiu uita, cred, nicodată numele Elizei Draper, the „Belle Indian", pe care a iubit-o în chip misterios şi nevinovat, se spune, Laurence Sterne. Şi între lu-crurile pe care regret că nu le-am vă-zut în colecţiile lui British Museum, este şi tabloul miniatură al acestei a-venturiere, căsătorită la Bombay cu un bărbat cu 20 de ani mai mare decât ea, venită în Anglia ca să-şi dea copiii la şcoală, cunoscută şi iubită cu pasiune de Sterne timp de trei luni, şi apoi plecată din nou în Indii. Sterne n'a mai revăzut-o, dar a scris un *Journal to Eliza*, din Aprilie până în Noemvrie 1767 (anul când a cunoscut-o), în care — amănunt picant — a copiat şi o sumă din vechile scrisori de dragoste către soţia lui.

Cum să nu-mi amintesc de Eliza Draper?! Una din cele mai patetice, mai „sentimentale" scrisori pe care le-am cetit în viaţa mea, este tocmai o scrisoare a lui Sterne către a sa „dear, dear Eliza". Bărbatul acesta care fă-cuse studii de teologie şi se apropia de cincizeci de ani, autorul cel mai liber, considerat în Anglia un clasic al hu-morului — varsă necontenit lacrimi gândindu-se la soarta Elizei, la uşoara sa indispoziţie care-i ofileşte obrajii, la singurătatea ei.

Şi nu numai atât. Vorbeşte pretu-tindeni de ea, oriunde s'ar fi aflat. In-tr'o savuroasă scrisoare, îi povesteşte cum s'a împrietenit cu bătrânul Lord Bathurst, tovarăşul de petrecere şi con-versaţie al lui Pope, Swift şi atâtea alte persoane ilustre. Bătrânul Lord avea 85 de ani şi l-a poftit pe Sterne la masă, ascultându-l toată seara vor-bind numai despre ea, Eliza. „O prea sentimentală după-amiază, până la nouă seara, am petrecut împreună", îi scrie Sterne. „Dar tu, Eliza, erai steaua care călăuzeai şi iluminai conversaţia".

Pe vremea aceia, suferindă, Eliza păstra portretul lui Sterne deasupra măsuţei sale de scris. Amănuntul a-cesta emoţionează pe cinicul autor până la lacrimi. Este adevărat, însă, că fru-moasa Eliza odată ajunsă la Bombay, şi recunoscând din nou diferenţa de sensibilitate faţă de soţul său — fuge cu un oarecare John Clark din marină. S'a reîntors în Anglia după vreo şapte ani şi de aici biografia ei se întunecă. Pare-se că a decăzut tot mai cumplit, până la moarte. Sterne a murit în 1768, un an după plecarea Elizei în Indii. E probabil că n'a aflat niciodată de a-ventura cu John Clark „of the navy" — şi nici măcar n'a bănuit degradarea iubitei sale „Belle Indian". Eliza Dra-per a murit în 1778, exact zece ani după Sterne.

...Mi-o imaginez aşa cum o descrie Sterne în scrisori; fără să fie frumoasă, cu un aer de „vestală" melancolică, „inteligentă, însufleţită, blândă". Sterne presimte aici întreaga atmosferă a ro-mantismului, şi chiar destinul eroine-lor romantice.

PORTRET

In faţa mea s'a aşezat acum un neamţ fără vârstă, cu un teanc întreg de ziare şi reviste.

A comandat o sticlă cu apă minerală, şi soarbe încet din pahar, oftând. Face lucrul acesta fără niciun chef, ca şi cum ar respecta o reţetă a doctorului. Apoi desface cu luare aminte fiecare jurnal în parte, fiecare revistă, şi-şi aruncă ochii asupra reclamelor. In mâna dreaptă ţine un mare creion roşu, cu care încadrează, apăsat, anumite a-nunţuri din ziare. Din când în când îşi aruncă ochii pe fereastră, şi-şi con-sultă ceasul. Nu îndrăsneşte să fie plic-tisit.

Isi continuă însemnările în gazete şi reviste, comparând la răstimpuri anu-mite însemnări din carnetul său de bu-zunar.

Asta durează mai bine de un ceas, până în apropiere de Bonn. E din ce în ce mai abătut, dar nu se lasă până ce nu controlează cea din urmă revistă, cu o egală atenţie şi o egală indispozi-ţie. Işi şterge apoi îngândurat fruntea şi-şi împachetează ziarele. Se ridică dela masă, brusc, fără să achite nota. Băiatul care l-a servit se pleacă adânc, ajutându-i să deschidă uşa. Cineva îl zăreşte în dreptul cabinei de comandă şi aleargă spre el, strigându-l: Herr Direktor!...

La debarcaderul din Bonn, în ploaie, îl aşteaptă doi tineri blonzi, care-i fac de departe semne cu mâna.

RHINUL, MEMORIA...

de MIRCEA ELIADE

Crăciun haiducesc

de PAUL CONSTANT

Iarna căzuse vrăjmaşe, căptuşită cu ger şi crivăţ. Apele prinseseră coajă groasă, iar sălbăticiunile bântuiau, înfometate, răsbind prin oboarele vitelor după pradă. Drumurile, înfundate de troiene, se ştergeau cu totul, până în inima satelor şi oraşelor, nelăsând slobodă trecerea oamenilor dintr'un loc în altul. Noaptea, sub cerul luminat de stele cât aria, codrul trosnea de ger, împreunându-şi sgomotul cu urletul fiarelor.

Iancu îşi întocmise ernaticul în aşezarea lui de la Chilii, lăsând câte doi oameni de strajă, la răscruciurile din spre Corlăteşti şi Fălcoi, în bordee lăsate pustii.

Aveau adunate merinde, pulbere şi plumbi. Din când în când, mergând pe sub malul Oltului, ieşeau din vizuină, ducând prin satele în care ştiau nevoia, bani de ajutor. Aveau gazde de credinţă, care primind daniile, le împărţeau după dreptate, fără să spună din mâinile cui erau aduse.

Neamurile şi oamenii stăpânirii îl ţineau fugit peste Dunăre, pe unde îşi avea rude, sau prin vreun sat de munte, găzduit la careva dintre prieteni.

Zilele se scurgeau greoaie, pline de urît. Din Fălcoi veştile veneau des, totdeauna rele şi pline de desnădejde... Strâmtoraţi din spre partea nutreţului, mugetul vitelor sângera inimile oamenilor. Deşi îndestulaţi bănește, nu aveau unde găsi nici măcar un loitrar de şovar, cu care să le mintă burţile. Bântuielile dese şi sălbatice ale poterilor, le scurtase răsuflarea şi viaţa. Popa Dobre trecuse în lumea dreptilor, lăsând satul fără sprijin duhovnicesc.

Iancu mucezea întins pe o laviţă fără aşternut, fumând din ciubuc şi înmulţind tot felul de gânduri. Firea lui deschisă şi veselă, mocnea, sgândărită doar de poveştile cetaşilor, înapoiaţi de prin satele prin care erau trimişi. Peste tot locul, nădejdiile legate de răsmiriţa lui Iancu se înteţeau, încălzite de basme şi cântece, de svonuri care bântuiau nepregetat.

După cum îl înştiinţase din timp, jupâniţa Sultana nu se înlesnise să ia drumul Coţofenilor, lipsindu-l astfel de bucuria sufletească a întâlnirii cu ea. Era însă încredinţat că nu-i poate purta decât gânduri de bine, de dragoste caldă şi curată pentru toată fapta şi firea lui.

Numai neamurile, ruşinate de moarte, stau sub apăsarea grea a tot felul de presupuneri şi bănuieli, cătrănite mai mult de gurile ciocoieşti.

Veniseră sfintele sărbători ale Crăciunului, şi prin casele lor, înşirate pe uliţa din deal a Caracalului, creştineasca bucurie se limpezea în silă Inapoiaţi cu toţii de prin satele prin care-şi aveau moşiile, rămâneau închişi prin case, necutezând să mai dea ochi cu prietenii.

Strânşi ca în faţa unui mare necaz, hotărîseră ca sărbătorile să le facă împreună, uşurându-şi astfel mâhnirea căşunată de faptele fratelui mai mic.

După ce ascultaseră sfânta slujbă la Maica Domnului, la a cărei zidire şi înfrumuseţare nu pregetaseră să ajute, se aşezară în jurul mesei, dimpreună şi cu puţinii oaspeţi poftiţi. In locul de cinste sta bătrânul paharnic Costache Jianu, având pe-de-lături pe cei trei copii; slugerul Amza, medelnicerii Dumitrache şi Mihalache, toţi cu jupânesele lor; pe nepoţii Fană sărdarul, Stănuţ, Apostol, Zinca şi Păuţa... Apoi, cinstitele feţe boiereşti ale dumnealor: postelnicul Stoica Boruzescu şi medelnicerul Constandin Greceanu cu jupâneasa Safta; Gheorghe Cioabă, Dincă Moga, Radu Cojocariu, Stan Toma şi Nicolae Băcanu, negustori cu vază şi ctitori de biserici, cu care boerii Jieni aveau prieteşug şi legături de negoaţe, mai ales cu piei de oaie, pentru capantii cetăţilor turceşti dupe malul Dunării. Şi pe unul, Pârvu Ieremonahul, viţă de-a Jienilor, călugărit pentru cine ştie ce păcate, abătut, în pragul bătrâneţelor, prin locurile tinereţii lui.

Boierul Costache, împlinind un creştinesc obicei, îşi scoase işlicul depe cap, binecuvântând belşugul mesei, închinându-se cucernic, cu ochii înlăcrimaţi, la gândul fiului ieşit din ascultare şi fugărit ca neoamenii printre sălbăticiuni.

Dumitrache adusese lăutarii dela Corlăteşti, chibzuind că ar mai putea risipi din tristeţea bătrânului paharnic, făcându-l să-şi întoarne sufletul şi gândul în tinereţe, când, din auzite, păcătuise şi el întrecându-se cu nesocotinţele.

Ţiganii aveau poruncă să-i zică numai de inimă albastră, şi nimic de-ale haiducilor. Cântecul lor însă o lua razna prin grindurile Stejeroviţei, prin codrii bântuiţi de neguri şi de taine ai Cioroiului, prin zăvoaiele Oltului şi Olteţului... Lăsându-se duşi de arcuş, întorceau doina în care plângeau durerile neamului, cu sfârşit aducând a blestem şi plecare în haiducie.

Bătrânul asculta tăcut, dumicând bucăţile încet, cu gândul şi inima tulburate, întoarse către anii tinereţii lui frământate, sau pe urmele lui Iancu, mezinul...

Erau pe masă vânaturi din pădurea Corlăteştilor, a Svorscăi şi a Fălcoiului, peşte din copcile Grojdibodului, carne de mistreţ din stuful de la Gura-Padinii, vinuri de deal şi de şes. Toate se consumau însă greoi, în silă, aducând mai mult a praznic de trei zile, decât a sărbătoare a unei bucurii creştineşti.

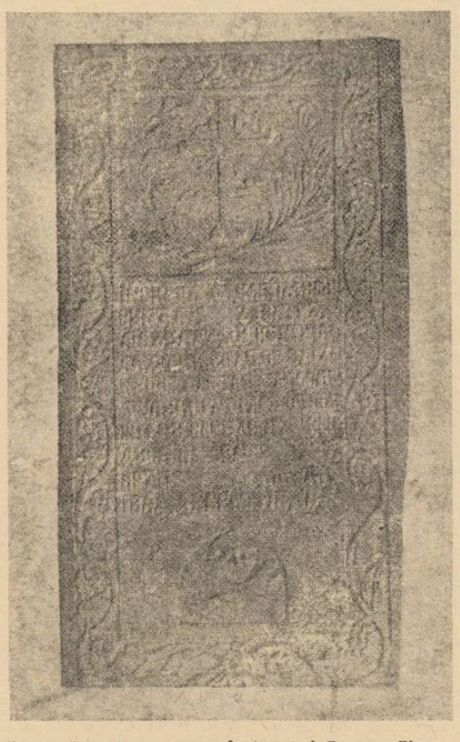

Lespedea depe mormântul lui Iancu Jianu

Inserarea îi găsi la masă, bând cafele şi purtând taifas cu privire la greutăţile vremii şi nevoilor de obşte. Jupâniţele, ca dupe obicei, se adunaseră într'o încăpere, vorbind despre lucruri muiereşti, lăudându-se cu sporul mâinilor, sau cu daniile făcute sfintelor locaşuri de închinăciune. Aceste danii se risipeau până la mânăstirile de sub munte, la Hurez şi la Bistriţa, la Tismana şi Polovragi, unde după îndemnul sufletului lor creştin, boieri şi negustori, porneau care încărcate cu bucate, cu vin, ceară şi miere, cu icoane scumpe şi vestminte lucrate de mâna lor.

Lăutarii îngenaseră cântecul, fiind daţi în seama logofătului, spre a fi îmbucăturiţi, ca să-şi poată începe slujba mai cu temei.

Dincolo de zidurile curţei boiereşti, Caracalul, pitit printre salcâmi, se adâncea tot mai mult în besnă şi tăcere. Câteva fânare ardeau, chiorîş, la temniţă, la pârcălăbie şi prin curţile boiereşti. Caraulele, răsbite de ger şi de urît, se trăseseră pe la casele lor sau prin cârciumi, scăpând astfel de crivăţul care şuera mai vrăjmaş ca oricând.

Spre miezul nopţii, când masa se pornise din nou cu temei, Iancu apăru în pervazul uşii, având mustăţile prinse de sloi şi faţa pişcată de ger.

— Sărut dreapta, cinstite tată şi boier Costache!... Bine v'am găsit fraţilor, şi la mulţi ani!... Ştiam că nu vă ticneşte fără mine, şi am ţinut să vă fac pe voie!...

Făcând această urare, îşi scutură de tocul uşii cizmele şi căciula de noaten, intrând apoi în odaie. Jupâniţele şi copiii erau gata să leşine de spaimă; bărbaţii, înmărmuriţi şi ei, priveau spre chipul lui Iancu, ne vrând să creadă ochilor că cel ce se arătase lor, era într'adevăr omul pe urmele căruia se ţineau poterile şi arnăuţii.

Tulburat de bucurie şi mirare, bătrânul paharnic se ridică de la masă, venind spre fiul cel pierdut, cu braţele întinse:

— Dumnezău s'a miluit de bătrâneţele mele şi te-a trimis, Iancule!... Aşează-te la masă şi fii bine venit!... Doamne, încotro eşti, ca să-ţi pot mulţămi! Aduceţi de-ale gurii, jupâneselor! Şi vin de-al lui Dumitrache, că este mai ros şi moaie îngheţul din vinele omului! Ei, ce ziceţi de una ca asta, copii şi boieri dumneavoastră? Nu este aşa că Dumnezeu tot mai colindă pe pământ şi dă semne de milostenie şi iertare păcatelor?

— Aşa este boierule!

— Aşa este, medelniceresă Safto? Aşa este, postelnice Stoica? Il văd, şi parcă mi se lumină într'un vis de sfârşit de Păresimi, când trupul omului este ca fulgul şi cugetul ca al pruncului de ţâţă! Bucuraţi-vă, creştinilor, şi ciocniţi câte o oală pentru ceasul ăsta, de care m'a învrednicit Dumnezău, înainte de a închide ochii! Unde eşti, logofete Voineo? Adu, bă, un şâştar cu vin şi pune-l la mijloc, să ne putem cinsti şi noi, ca într'un ceas de mare bucurie! Să vină ţiganii mai repede ca să-i zică din scripcă! Să trăiţi copii şi boieri dumneavoastră!

— Să trăeşti, boier Costache!

— Să trăieşti, Iancule!

— Mâine să pună caii la sanie, că plec la Bucureşti. Am să fac mijloc să pot cădea la picioarele Domnului, pentru iertarea nesocotinţelor tele, făgăduindu-i să răscumpăr toată deşugubina de mi-or pretinde-o. Şi bătrâneţele şi cinstea obrazului meu au să tragă în cumpăna judecăţii domneşti, dându-te iaraş cinului tău şi omeniei! Să faci bine dumneata, jupân Nicolae, să repezi mâine dimineaţă câte cinci oca de lumânări de ceară, câte o oca de untdelemn curat şi câte o sută de dramuri de tămâie, la Maica Domnului şi la Toţi Sfinţii... Să mă treci cu ele la catastif, şi poftim şi câte un galben mare pentru liturghie, ca să-i pomenească pe-ăi vii, fără vreo ciunteală ca până acum.

Iancu goli paharul de vin, zâmbind. Nu legă nici un fel de vorbă în privinţa gândurilor lui, căutând, mai ales, să fie în voia bătrânului paharnic, a cărui inimă părintească sângerase destul. Fraţii şi oaspeţii ciocneau paharele des, bucuroşi că necazul cu care-i încercase soarta, se limpezise a bine. Cu toţi erau în acelaş gând, că lucrurile se puteau îndrepta, mai ales că-l aveau pe Gligoraşcu, om apropiat şi cu trecere la Curtea Domnească.

Lăutarii, ne călcând porunca boerească, fereau cântecile de haiducie, cu toate că erau meşteri în ele şi se simţeau râcâiţi la inimă.

Iancu, ţinându-şi obiceiul vechi, cântă din gură doine şi cântece auzite pe la nunţile ţărăneşti, sau petrecerile de care nu se sfiise în viaţă... Că să se lumineze de ziuă, ţiganii îşi d dură în petec şi începură să dea g inimii:

Şi-apoi verde măghiran
Auzit-aţi de-un Jian
De-un Jian, de-un căpitan
Ce-a dat spaima în Divan...

Iancu îşi ascultă cântecul, tăcut, fruntea răzimată în podul palm Prin minte îi goneau amintiri de pr locurile bătătorite, cu novolnici şi o meni încruntaţi şi gata de luptă, primejdii de moarte şi linişti de cod şi ape.

Chipurile mesenilor se ştergeau încetul, răsărind în locu-le acelea a cetaşilor lui, ţărani cu sânge curat viu, în a căror minte se cuprinde întreagă, înţelegerea faptelor şi folos lui de obşte întru care erau pleca

In jurul mesei se rânduiau, vig roşi şi dârzi, logofătul Oană, ceau Duţă, Duduveică, Bâţan, Zahari Robu, Mărin Vântu, Ilie şi Pantelimo ai călugăriţei, Dincă Ţiplu, Nicola Rusu, Ştefan Stânguleasa, Ion Turcit Preda Lupu, Nică Matei...

Şi-i părea că toţi flămânzesc aştep tându-l, căutând să prindă în auz ne chezatul calului, sau chiotul de bucu ria înapoierii între ai lui.

Cântecul lăutarilor îl purta tot ma departe de locul petrecerii, pe drumu de coastă şi văgăuni, pe la răscruciu strejuite de fântâni cu ghizduri pră buşite, prin hanuri părăsite de oameni pretutindeni pe unde umblase, cău

(Urmare în pag. 7-a)

Casa lui Iancu Jianu

A. de Herz, întâiul meu dascăl de versuri

(Urmare din pag. I-a)

După câteva bolborosiri de scuză că „nu ştiu unde am pus caietul", a trebuit să-l „găsesc". A început să citească rar, cu voce tare, cu un ton ce arăta şi amuzament dar şi surprindere, în timp ce eu nu ştiam ce să mai fac cu mâinile şi aruncam priviri mustrătoare mamei, arătând-o prin semne, răspunzătoare de întreaga mea catastrofă. Când s'a oprit din lectură, A. de Herz m'a adunat cu braţul, strâns lângă el şi lângă caietul cu delicte lirice. Iar cuvintele ce mi le-a spus, nu mai semănau de loc cu verbul lui corosiv de până atunci, nu mai aveau nimic de şarjă, nimic de împunsătură de floretă. Respiram îngăduinţa, blândeţea, calda apropiere, protecţia.

—. Ai talent, dragul meu... Şi nu o spun de hatârul dumitale sau de acela al părinţilor; sunt un om care nu fac concesii nimănui, şi care m'am deprins să nu cruţ...

Il ascultam ca un început de vâlâit în urechi, cu buzele aproape albe.

— Sunt dibuiri, desigur, dar care întrec. cu mult, încercările de acest fel. Stăruieşte, munceşte şi, mai ales, citeşte mult...

Cu tâmplele svâcnind, am primit, atunci, prima lecţie de versificaţie, după toate „regulele" prozodiei.

A. de Herz s'a ocupat de mine, aproape o oră, explicându-mi rima corectă şi felurile rimei, dar, mai cu seamă, învăţându-mă ritmul, metrica versului, cu silabe şi accente socotite „pe degete", ca să-mi fie mai uşor... El mi-a pus în mână, aşa dar, întâiul traforaj al versului, iniţiându-mă în primele taine ale simetriei, în fragila arhitectură a cuvintelor rotunjite frumos. Când, târziu, seara, s'a ridicat să plece, îi eram ucenic întru tâmplăria strofelor. A. de Herz dăscălise mâinile mele să tae, tremurătoare, întâele speteze de argint ale poeziei „corecte", pentru mistuitorul meşteşug de mâine...

Din uşă, s'a mai întors odată spre mine, spunându-mi:

— Şi când vei ajunge să lucrezi poezii *adevărate*, să nu uiţi pe primul d-tale dascăl de versuri. Scriemi, atunci, vestindu-mă şi pe mine, şi voi fi bucuros să văd că ucenicul meu şi-a însuşit, temeinic, meseria...

Au trecut şapte ani. In toamna lui 1923, eram elev în penultima clasă a liceului craiovean „Carol I". Publicasem o serie de sonete în „Rampa" şi colaboram la revista „Nezuinţa", de sub conducerea d-nei Elena Farago. Graţie paralipipedicei inteligenţe şi a cosinusului de principii ale profesorului de geometrie şi trigonometrie Balaban, aprig director al liceului şi inamic de moarte al „literaturii" obţinusem, încă din clasa VI-a, o eliminare pe timp de-o săptămână, din cauză că îndrăsnisem să public „lucrări cu caracter extra-şcolar", protivnice regulamentului domnului geometru. Eliminarea o împărţisem, frăţeşte, cu prietenul şi poetul N. Milcu, din ultima clasă a liceului, căzut şi el victimă aceleiaşi fobii literare a rombiculut nostru director. Rezultatul eliminării a fost că, la reîntoarcerea în şcoală, am reînceput să public „lucrări extra-şcolare", ascunzându-mă, însă, din prudenţă, sub numele de Radu Gyr. Sub acest pseudonim, colaboram la „Năzuinţa", în timp ce şcoleream în clasa VII-a, ferit de şbiltul teribilului director care, neidentificându-mă în noul nume literar, nu mai descoperea proaspetele infracţiuni ale elevului Demetrescu Şt. Radu.

Prin Octombrie, m'am hotărît să trimet câteva manuscrise la „Adevărul literar". Revista asta, din care, mai târziu, spiritul vulgar al unui Sevastos a făcut o foae searbădă şi mediocră, — era, acum şasesprezece ani, locul de întâlnire al tuturor tinerelor nume literare — „Adevărul literar" publica, pe-atunci, o literatură vie şi variată; cronicele şi recenziile abundente, pulsând de nerv şi actualitate, erau semnate de George Baiculescu. Nu ştiam cine conduce revista şi am trimes manuscrisele la întâmplare, pe adresa redacţiei. După câteva zile, mi-a sosit şi o carte poştală, iscălită de A. de Herz, în calitate de director al „Adevărului literar". Cartea poştală-mi anunţa publicarea, pe curând, a poemelor trimise şi cuprindea şi câteva atente aprecieri asupra lor.

Evident, A. de Herz nu avea de unde să ştie cine se ascunde sub numele de Radu Gyr şi nici prin minte nu-i trecea că ar fi putut fi băeţandrul căruia, în toamna lui 1916, îi predase întâia lecţie de metrică a versului.

In ce mă priveşte, am rămas adânc tulburat, citindu-i semnătura sub rândurile trimese din Bucureşti, căci, până în ziua aceia, nici nu bănuisem măcar că directorul „Adevărului literar" să fie însuşi fostul meu dascăl de ritm şi rimă... Iată, devenisem colaborator la diferite reviste şi puteam să-l vestesc, acum, că sfiosul ucenic de altădată a început să publice „poezii adevărate".

I-am scris, amintindu-i venirea lui la Craiova, cu şapte ani în urmă, şi ora de „versificaţie", pe care mi-o ţinuse în după amiaza aceia târzie de toamnă. Ii desvăluiam, totodată, şi puternicele argumente, pornite din circonferinţa inteligenţii domnului geometru Balaban, care mă siliseră să-mi aleg, în publicistică, ciudatul meu nume.

Curând, am primit următoarea carte poştală:

Bucureşti 1 Noembrie 1923

„Tânărul meu prieten. — Mi-ai făcut o nespus de frumoasă surpriză. Mai bine că n'am ştiut dela început. Ştirea ar fi luat, poate, ceva din farmecul unui debut, care onorează mult talentul d-tale. Ne revedem, acuma, confraţi, — cu o prietenie atât de veche, prietenie cu care mă fălesc. Cred că nu mă înşel, prevestindu-ţi vremuri frumoase, *numai dacă* laudele începutului nu vor influenta în rău viitorul, printr'o grabă firească tinereţii şi lipsa unui control, pe care singur trebue să ţi-l imoui. Cântă, — dar, auzi-te cântând. E mai bine să auzim, noi, cei dintâi, notele false în singurătatea camerei de lucru. Ce mi-ai trimis, va fi publicat în nr. viitoare ale Ad. lit. Felicit pe tatăl d-tale pentru succesul cucerit în „Mărgelus" şi, mai ales, pentrucă are un fiu de care poate fi mândru. Cu cele mai prietenoase salutări, al d-tale *A. de Herz*".

Aşa dar, prin emoţionantul joc al întâmplării, acela care mă învăţase să cioplesc întâele aşchii de sidef ale versului, devenise, în prezent, acela care-mi da ospitalitate în prima revistă bucureşteană mai însemnată, unde reuşisem să public! Iar când, în vacanţa de vară ce preceda ultimul meu an de liceu, am venit, pentru o săptămână, în Capitală şi m'am dus să-mi văd „maestrul", la redacţie, tot el mi-a înmânat primul meu *onorariu*, — vreo câteva sute de lei — pentru ceiace publicasem în revista lui!

După doi sau trei ani, A. de Herz a fost scos din direcţia „Adevărului literar", iar acesta a trecut în mâinile grosolane ale unui vistavoi devenit redactor, care, treptat-treptat, i-a năruit orice prestigiu, până l-a închis definitiv, în racla Sărindarului apus.

A. de Herz a avut mult de suferit în viaţă. Adeseori, pe nedrept, — aşa cum s'a întâmplat cu antipatia pe care o inspira ca „scriitor evreu". Mulţi cititori păstrează încă şi azi convingerea că autorul lui „Mărgeluş" purta în sânge dezagreabila pecete a rasei semite. (In realitate, Ady era fiul unui baron german, venit în ţară pe timpul Domniei Regelui Carol I, care, preţuindu-l îi acorda înalta Lui simpatie.

In ce priveşte pe maica lui Ady, ea era româncă, — o coborîtoare din familia Ghica...).

De cele mai multe ori, însă A. de Herz a avut de suferit numai datorită temperamentului său ciudat.

Veşnicul sarcasm, voluptatea de-a plasa, permanent, un cuvânt corosiv, dialectica agresivă, atitudinea de ironie şi cinism, în care se complăcea atât de mult, îi creiaseră numeroase duşmănii şi puţine apropieri. In vremea când a fost director al Teatrului Naţional din Craiova — 1930-1933 — ajunsese să fie chiar urît de către actori, pentru sarcasmul şi cinismul lui.

In fond, *nu* acesta era omul, în adâncile lui cute sufleteşti. Surprins în intimitatea caldă a revărsării de suflet, A. de Herz era înduioşetor de afectuos, uimitor de liric, de naiv, de melodic, în orele tandre când în el nu trăia decât fluxul catifelat al unei sentimentalităţi generoase. Sub virtuozitatea floretelor verbale, sub muşcătoarele fraze, sub voluptuoasele-i combinaţii acide, — se ascundea un suflet cald şi vibrant, cu capricii de copil şi moliciuni de arcuş de violoncel.

Adevărul e că Ady iubea sarcasmul, causticitatea, pentru tehnica externă a verbului îmbibat cu fantezie, injectat cu cianura ironiei, dozat în efecte saline, copios în surprize şi paradoxe, — şi pentru stupoarea aparută pe faţa „victimei" ameţită de deslănţuirea şarjei tăioase.

Că modelatorul Mirei Dăianu era *altfel* în tonurile ascunse ale sufletului, o dovedeau înţelegerea caldă şi dragostea cu care îi plăcea să primească pe tinerii scriitori, găzduindu-i în paginile revistei conduse de el, şi emoţia cu care asculta, ca într'o rugăciune, muzica sensibilităţii din versurile lui Musset şi Vigny, — poeţii lui preferaţi.

— Ştiţi, dragii mei, — ne spunea, cândva, în biroul de la redacţie, lui Milcu şi mie, în timp ce ochii îi clipeau ciudat iar cuvintele-i căpătaseră o neobişnuită unduire, cu albastră transparenţă de suflet, — să nu vă supăraţi... Vă înţeleg tehnica şi vă preţuesc lupta pentru înoirea expresiei şi a gamelor interioare... Dar, ce vreţi? Inima mea a rămas îngenunchiată acolo, lângă Mimi Pinson şi lângă nopţile parfumate ale lui Musset...

RADU GYR

Un pictor transilvan, decorator al Teatrului Național din București la 1875

de TEODOR SCARLAT

Pentru cercetătorul de astăzi, cariera de pictor a lui Sava Hinția, manifestată într'o epocă în care pictorii se ucurau, se crede, mai mult decât azi, e atenția oficialității, pare destul de udată, prin *grandoarea* și *decadența* ei. Contimporan (și poate prieten) cu rigorescu și Szathmary, alături de re a însoțit, în campania din 1877 în ulgaria, Marele Cartier General, al rmatelor române, din ordinul lui Ion rătianu, pentru a glorifica, pe pânze, rtfele pentru independență ale ostalor noștri, Hinția a avut o culme prorie în pictura autochtonă, prin spealitatea lui în portretistică.

Fiu al unui modest preot transilvan, n Sebeș, (jud. Alba), Hinția (Henția, trece d. G. Oprescu, în a d-sale *isorie a picturii românești*, apărută la *undații*, carte din care ne-am îngăuit a culege unele informații în legătură cu viața pictorului) vede lumina ilei într'o zi a anului de sângeros elan ațional, 1848. Manifestând încă de opil predilecții pentru desen și pictuă, la vârsta de 17 ani este adus în ucurești, de către un unchiu al său, entru studii la școala de *Arte frumoase*. Cât și cum a studiat aici, nu tim. Sigur e că după șase ani părăsete Bucureștii, pentru o bursă la Roa și apoi la Paris, ceeace înseamnă că Hinția se remarcase drept un elev meitos, la București. La Paris, Hinția lucrează mai întâi sub influența și supravegherea lui Cabanel, de la care tânărul pictor român, avea să învețe siguranța desenului și să-și găsească, în

acelaș timp, însușiri stăruitoare pentru portret, însușiri ce aveau să-l rateze mai târziu, ca artist, datorită unui manierism și facil și exagerat. După câtva timp, Hinția își trădează maestrul, pasionat de compoziția cu frumoase efecte de clar-obscur, a lui Prud'hon. Atât abilitatea acestuia în desen, cât și grandilocvența prin definiție teatrală, a subiectelor sale, făcu încurând, din Hinția, unul dintre cei mai devotați elevi ai săi. Devoțiunea pictorului nostru merse până acolo, încât cea mai reprezentativă lucrare a sa (singura dealtfel care vorbește astăzi în numele talentului său) *„Psihe părăsită de amor"* — muzeul *„Toma Stelian"* — nu era altceva decât un „pendant" la un cunoscut tablou al lui Prud'hon, dar de un lirism cu mult mai viguros, prin magia lui coloristică. Pânza, constituind un omagiu al lui Hinția, pentru noul său maestru, fu expusă la Paris, unde avu se pare, oarecare succes.

Revenit în țară, în 1874, Hinția expune la București, alături de pânza de la Paris (reținută pentru Pinacoteca Statului Român) o nouă lucrare, executată pentru loja de la Teatrul Național, a Domnitorului Carol I, lucrare care azi se poate vedea tot la Pinacotecă.

Cu doi ani înainte de isbucnirea războiului din 1877, Sava Hinția fu numit profesor de desen la azilul „Elena Doamna", din București. Apreciat de contemporani, care vedeau în el un bun portretist, feciorul preotului din Sebeș, abia putea face față comenzilor de asemenea natură. Astfel se explică de ce Hinția și nu altul, (Grigorescu de pildă) primi în 1875 — din partea guvernului, desigur, sau poate din partea lui Odobescu, director în vremea aceea, la Teatrul Național din București — comanda de a interpreta pictural : *poezia lirică, dansul, tragedia* și *comedia*, comandă pe care Hinția o termină în cursul aceluiaș an. Tablourile sale, de 2 m. lungime și 1,20 m. lățime, aveau să fie încrustate în plafonul *foyer*-ului principal, al Teatrului Național, încadrate în ornamentații de ghips, pentru a da privitorului impre-

sia unor picturi murale. Aici au rămas, îngropate în uitare, ca simple elemente decorative, până luna trecută, când pânzele au fost cu grijă coborîte, din cauza reparațiilor.

De o carnație prea plină, prea... pământeană, *muzele* de la Teatrul Național, ale lui Hinția, care ne amintesc vigoarea sănătoasă și dură a picturilor renașterii, au totuși, o melancolie studiat vaporoasă, în priviri, o „armonie a stilului" în care vioiciunea colorii scuză imperfecția simbolică a subiectelor, care se cereau mai eterate parcă, mai aproape, cu alte cuvinte, de dumnezeirea artelor reprezentate.

Captivante tocmai prin zestrea lor terestră, grea de o frumusețe ce atinge perfecția umană — deși insuficient grațioase în atitudini — cele patru pânze de la Național, semnate de Hinția, pânze pe care le reproducem aici, ne relevă un artist dotat și, mai ales, conștiincios ; o conștiinciositate care coboară însă pe artist la meseriaș, neîngăduindu-i nebunia creiatorului. De aici decadența din ultima parte a vieții pictorului, care *specializat* în portretistică și-a ratat evoluția oricărei alte posibilități ; iar dacă în „naturile moarte" pe care le-a încercat, n'a isbutit, faptul se datorește, fără îndoială, stridenței sale coloristice, care merge în detaliul portretistic, dar nu și în subiecte care cer palori și tonuri bolnave...

Sava Hinția s'a stins în 1904, în vârstă de 56 de ani, ducând cu el sbuciumul, pentru frumos, al unui ins destul de înzestrat, dar prea mult legat de

formele juste ale muzelor plaiurilor natale, pentru a putea fi cu adevărat „nebun"... Și totuș, meșterii de la „Teatrul Național" vor repune, încurând, la locul de cinste „muzele" lui Hinția, ca un ultim omagiu adus pictorului transilvan de la 1875, al cărui penel a întârziat, grijuliu, pe primele panouri destinate să decoreze locașul primei noastre scene.

Din carnetul unui spectator

de TRAIAN LALESCU

VII

Un film, fie el prost sau bun, trebue sa aduca bani, cat mai multi bani, în buzunarele directorilor de cinematograf.

Pentru îndeplinirea acestui — să-i spunem — postulat, bietul spectator trebue să fie momit, pe orice cale, să scoată punga și să-și dea obolul care contribue la îngrașarea sistematica a domnilor cinematografiști.

Se pare ca sunt destule sisteme spre a-l convinge pe naivul spectator sa patrunda într'un cinematograf.

Despre unul am vorbit chiar la începutul acestui carnet. El se numea, simplu : Reclama.

Acum cand, odată cu întoarcerea bucureștenilor din vilegiatură, cinematografele incep să-și redeschidă porțile, rechemandu-ma la vechea mea meserie de recenzent al filmelor, vreau să mai constat, tot doar ca simplu spectator, sistemul amuzant de a da unui film, un titlu.

Filmul ne vine din străinătate cu titlul lui original care de cele mai multe dăți este rezultatul a mai multor ore de chibzuință, atât ale scenaristului cât și ale regisorului.

De obiceiu însă, acest titlu le apare domnilor directori de cinematograf, prea fad, prea neatrăgător de public.

Și atunci se pune întrebarea : „cam ce fel de titlu i-ar atrage mai mult pe spectatori ?"

Materia cenușie de sub chelia domnilor cinematografiști este pusă la grea încercare.

Salvarea apare de obiceiu sub chipul unui băiat frumos și „mare șmecher", care în timpul unui dans la Lido sau al unei plimbări pe „Cale", cugetă adânc la titlul care poate aduce spectatori într'o sală de cinematograf și bani în buzunarul lui.

Nu trebue neapărat ca titlul să semene prea mult cu cel original, nu trebue nici să aibe vreo legătură cu cele petrecute pe ecran.

Ajunge doar ca el să fie atrăgător.

Și „atrăgător", i se pare tânărului cu nume semit și cu privirea odihnindu-se laguros pe gambele „duduilor" de pe Cale, un titlu care sa cuprindă cat mai mult cuvinte ca **amor, gelozie, intriga** și altele.

Și de aceea filmele au mai întotdeauna titluri de acestea, **frumoase** : „Amor nefericit" sau „Intriga și amor" „Amor și gelozie" — ma intreb daca acești domni fac și titlurile romanelor în fascicole.

Cate odată se recurge la ajutorul a mai multor nume **atrăgătoare**, făcându-se astfel un lung și foarte amuzant titlu. Acum doi ani un film purta un titlu pe care din cauza lungimii nu l-am putut reține. In orice caz era vorba în el de o bestie, de o femeie, de o minciuna și alte multe încă.

Daca astea sunt titlurile filmelor cu subiect pasionant, atunci când e vorba de gasit titlul unei operete cu multă muzica și poezie, tânarul „autor de titluri" își aduce aminte ca a fost când va și poet — a și scris odata 4 versuri în albumul unei domnișoare. Ia naștere atunci un titlu poetic.

Și cum în poezia cunoscută de domnul traducator exista întotdeauna cuvintele : „serenada" și „primavară", nici în titlurile filmelor ele nu trebue să lipsească. In ultimul film al Jeanetii Mac Donald, s'a recurs la amândouă numele — serenadă+primavară = Serenada Primăverii — cu toate că nici în film, nici în titlul lui original, nu era vorba de vreo primavara sau serenadă.

Filmele de groază trebue să cuprindă în titlu cuvântul : „Diavol" sau „Drac".

Și deaceea au fost „Draci roșii", „Diavoli verzi", „Draci negri", „Diavoli albi" ș. a. m. d. N'a lipsit nici „Diavolul în frac".

Sunt amuzante apoi titlurile ermetice — cine-a văzut filmul „Colivia de aur" știe la ce mă gândesc.

Farmecul lui îl are apoi și titlul „Pumnul de fier" al unui ultim film prezentat la noi. Câtă vigoare cuprinde acest simplu nume ! Vă închipuiți ce senzație va face el într'un cartier periferic.

Și dacă va fi prezentat într'o mahala în care să existe un „mardeiaș" cu porecla aceasta, sunt convins că toate personalitățile cartierului se vor duce sa-l vada. Propun chiar să i se spună filmului : „Pumnul de fier în lupta cu pumnul de oțel" titlu și mai sugestiv, care da numaidecat naștere la intrebarea : „Care pe care ?"

Va mai amintiți apoi micul șiretlic al unui cinematograf, care printr'o tot atat de mica schimbare a titlului original, l-a modificat cu totul sensul ?

Filmul se numea : „La maison du Maltais". Pe romanește, deci : „Casa maltezului", casa în care visează să locuiasca un maltez.

Foarte simplu, dar foarte puțin sugestiv. Și atunci au hotarît domnii traducători să facă o foarte mică schimbare.

Cuvântul „Casă" rămânea, dar în loc să se arate că ea aparține unui maltez, se spunea că acea casă era din Malta : „Casa din Malta".

Și cum lumea știe ceva despre anumite case din Malta, la acest film s'a facut coadă la casă.

Tot așa, cineva vroia ca titlul „La Dame de Malacca", să fie tradus „Dama din Malaca", și nu „Doamna din Malaca".

Aceasta, pentrucă primul nume e mai sugestiv.

Dacă astfel de lucruri se întâmplă cu titlurile filmelor, dece să ne mai revoltăm împotriva mizerabilelor traduceri.

Traducătorii, aceiași domni șireți, dar lpsiți de orice fel de cultură, se întrec unii pe alții, în greșeli groso ane.

Ar fi puțin să spunem că domnii traducători abia cunosc limba pe care o traduc. Câteodată chiar nici nu au cunoștință de textul pe care trebue să-l „schimbe în românește". Traducerea se face doar după simple sugestii.

Și iată de ce în unele filme, contele se adresează contesei într'un limbaj asemănător cu cel dela ușa cortului.

Promitem cititorilor noștri o rubrică în cari să semnalăm câteva din gafele domnilor traducători.

Spun „câteva", căci dacă le-aș semnala pe toate aș avea nevoe, nu de o rubrică, ci de o revistă întreagă.

CRACIUN HAIDUCESC

(Urmare din pag. 3-a)

tînd să închipuie neînțelesul lui vis de schimbarea rânduielilor nedrepte...

Hihihiii, murguleț, hii,
Că destul ăi hodinii
Codrul când o 'ngălbenii
Puștile mi-or ruginii
Oasele mi-or putrezii.
Fugea murgul cât putea,
Potera nu-i ajungea...

Ținuse să pice la o zi mare ca a Crăciunului la masa lui taică-său, și, acum lucrul era împlinit. Lăsându-i pe toți să se bucure în voie de întoarcerea lui la pocăință, Iancu goli un pahar cu vin, pe nerăsuflate, își strânse taolirul în jurul burții și ieși afară, chipurile să se mai învioreze în aerul dimineții.

Din ceasul acela, spre desnădejdia neamurilor și a oaspeților, dus a fost... Cercetate, slugile mărturisiră că boierul Iancu își încălecase murgul, topindu-se ca năluca în pulberea de zăpadă viscolită.

Auzind, boierul Costache căzu la pat, bolnăvindu-se de inimă rea. In fața icoanelor, genunchii lui tremurau în mătanii prelungi, iar buzele îi rosteau tânguiri pornite din inimă :

— Doamne, nu vreau să păcătuiesc, au cu mânia, au cu blestemul sau întristarea mea! Dar prea sunt încercat de osânda Ta și sufletul mi-este pârjolit de vâlvătaia năcazului cu care sunt cășunat!... Și numai Ție mă rog pentru isbăvirea și ertarea păcatelor, pe care din slăbiciunea minții să le fi făcut...

PAUL CONSTANT

(Fragment din romanul „Iancu Janu", care va apărea în toamnă).

POȘTA REDACȚIEI

Ion Pielmuș : Vom încerca să căutăm manuscrisul poeziei, pe care — dacă va fi găsit — vi-l ținem la dispoziție.

N. M. Epureanu : „Nopțile de liniște" sunt mai mult de... neliniște literară. Nepublicabil.

Ion Preda : Cuvinte bune pentru „Mă tot chiamă", care cred că se va publica. Celelalte : preludii și „corăbii cam prea grele"! Mai trimite.

Mariada Romidi : Solfegii cu mâna stângă. Incercați și cu dreapta. Și cât mai mult. Stângăcii similare primim aci destule.

Ștefan Crăciun : Marota lipsei de relații și umbra unei persecuții, nu pot fi decât concepții personale, cărora li se poate da o desmințire categorică prin numele noui ce se pot întâlni săptămână de săptămână în coloanele naostre.

„Stingerea" poate fi o demnă uvertură într'o carte cu trâmbițe.

N. T. : Parafrazând pe Napoleon aș spune : răbdare, muncă și perseverență. Sunt trei elemente indispensabile atingerii scopului propus.

Stăncuța Stăncescu : O foarte plăcută caligrafie. Versurile, muncite. Atât.

George Ionescu : D-ta ce părere ai avea despre un tânăr care dedică versuri unei „stăpâne cu șuvițe argintii"?

Dem. Păsărescu : Se va publica una din cele două bucăți primite.

Nicolae Ionescu : Fragmentul de roman trimis este destul de modest. Vădește, totuș, multă bunăvoință. Păstrat, voluminosul (mi-l închipui) manuscris, poate constitui mai târziu pretexte de reflexii personale.

G. B. Sanislău : Așteptăm mărcile poștale necesare restituirii manuscrisului, care e nepublicabil.

Zefir Apostol : Reținem : „Bătrânii se uită cu drag la copilași, copilașii mângâie pe bătrâni, bătrânii ar vrea să spună ceva copilașilor, iar copilașii ar dori să spună și ei ceva bătrânilor", etc.

Marin Cosmescu : „Pățania lui Neculai Sotir" nu se poate publica.

C. POSTELNICU

O Revistă de TEATRU
Intr'o singură pagină
bine informată,
vie,
obiectivă
va fi pagina de teatru, ce va apare cu începere din Septembrie a. c. în
UNIVERSUL LITERAR

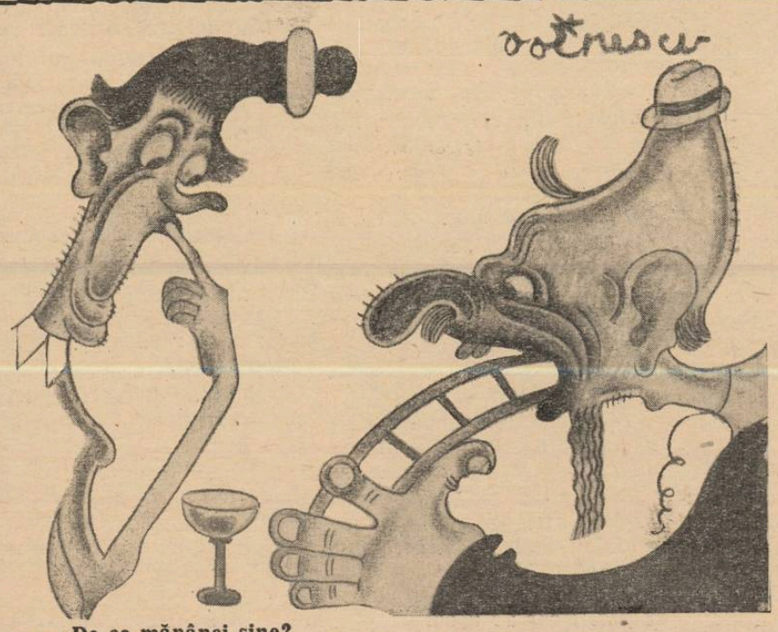

— De ce mănânci șine?
— Pentru digestie; am înghițit un tramway.

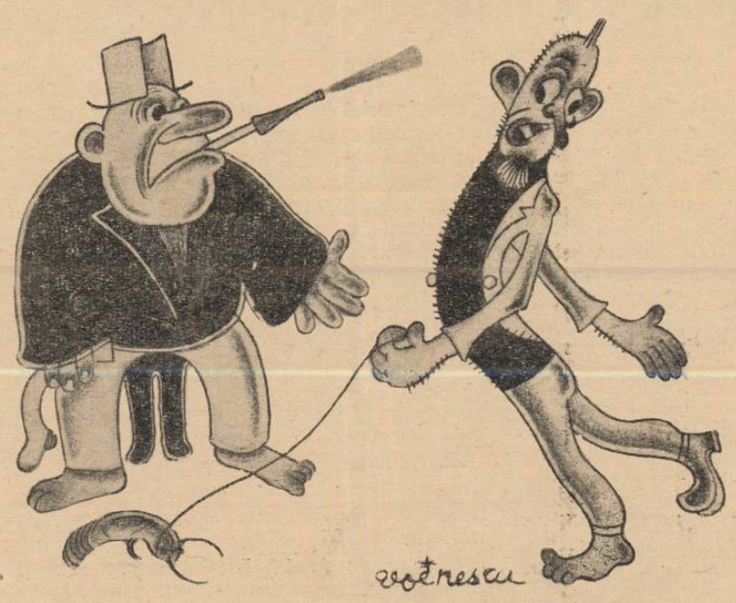

— De ce mergi, domnule, cu spatele înainte?
— Nu pot altfel, vrei să amețească racul?

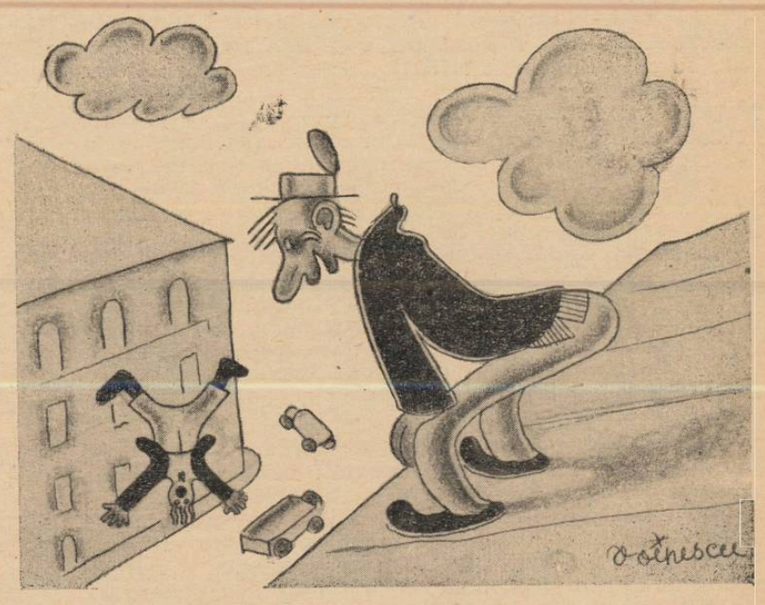

— Te-ai ars șefule, nici eu nu știu să înot...

Literatură, artă, idei..

BULETINUL POESIEI ROMANEȘTI

In toamna care vine va apare „Buletinul Poesiei Românești", cuprinzând operele poetice apărute în anii 1938 și 1939.

Buletinul va apare însoțit de note critice și va apare *anual*, la sfârșitul fiecărei toamne.

Pentruca buletinul să fie cât mai complet, domnii autori care au tipărit în anii 1938 și 1939 volume de poeme sunt rugați a trimite câte un exemplar însoțit de extrase critice, pe adresa: C. Pârlea, str. Rădiței, nr. 49 (București (6).

PONTICE

pe lunile Iunie-Iulie (nr 6—7) ne-a sosit nu de multă vreme, într'un număr închinat frunții lui Mihai Eminescu despre care scriu: Al. Vlahuță, N. Iorga, Elena Văcărescu, Gr. L. Trancu-Iași, Vice amiral I. Bălănescu și alții. Din sumarul prezent vom însemna cu creionul roșu un interesant studiu („note") despre Ovidiu, iscălit de d. D Stoicescu. Radu Gyr scrie o poesie caracteristică, iar la cronici găsim pe d. G. M. Vlădescu, E. V. Haralambie și Sandi Constantinescu. Simpatia pe care, cu fiece ocazie am trimis-o, grupării revistei „Pontice", o exprimăm și de astă dată celor ce sârguesc pe țărmul Mării Negre pentru slova curată și vie.

„LE GRAND MEAULNES"

minunata carte de viață și vis a lui Alain-Fournier, va fi tradusă și va apare și în românește. Doamna Domnița Gherghinescu sârguește asupra paginilor, pentru a ne da traducerea uneia din cele mai suave și de neuitat cărți. Nu ne îndoim că marele suflu liric al cărții lui Alain-Fournier, ne va fi redat întreg și viu de condeiul traducătoarei, ea însăși un suflet de frumusețe poetice. Bucuroși de această veste, anunțăm evenimentul.

VORBIND DESPRE

Nietzsche, un domn colaborator al „Jurnalului literar" ne dovedește că e cam certat cu... limba germană. Pentrucă în cadrul acelui articol (apărut în nr. 33 al revistei), d-sa scrie: „Lebenssinproblem", când corect e: „Lebenssinnproblem", apoi citind din Goethe: „Am Anfang war **der Tat**", când corect e „die Tat", deoarece toată lumea știe că substantivul e de gen femenin. In același număr și tot în legătură cu literatura germană: într'un titlu gros se scrie: Eichendorf; greșit, pentrucă marele romantic german semna: Eichendorff. Credem că puțin mai multă băgare de seamă n'ar strica, mai ales la o revistă „de critică și informație literară".

„ȘTIU"

se intitulează revista elevilor liceului „Decebal" din Deva. Nu vom scrie în mod special asupra niciunuia dintre colaboratorii-elevi, care sunt simple virtualități, însă vom remarca aerul decent și tehnica luminoasă în care se prezintă această publicație. Observația ce-am avea de făcut, este aceea că ni se pare că la „Știu", nu se stăruește îndeajuns asupra părții pur literare. Înțelegem foot-ballul, oina și rugby-ul, însă tocmai în cadrele unei reviste școlărești, mai cerem surâsul adolescent al unui vers fraged și promițător. Altfel, revista este vioaie, fapt pentru care conducătorii merită laude.

UN POET DIN BANAT

am numit pe Grigore Bugarin, ne trimite cărțulia sa de versuri „Ameaz liniștit", care conține câteva piese lirice de frumoasă ținută, cu toate că în general volumul sufere de-o ușoară monotonie. Cum îl cunoaștem pe Grigore Bugarin și din poeme anterioare, prețuim munca și talentul său, mărginindu-ne să trascriem pentru lectorii „Universului literar" următorul poem intitulat „Somn":

„Prin somnul meu ameaza liniști [lasă
„Mi-i capul pus pe fânul de [mătasă.
„Mă duce gându'n țară și minune
„Cu sufletul pe fir de rugăciune.
„Privesc în vis ogoare surâzând
„Și melodia brazdei cântă'n gând.
„Eu sunt țăran cu suflet rupt din [mit;
„Să înțelegeți suflet am dorit".

Pe-alocuri, poate, cam retorică, poesia lui Grigore Bugarin. ne mărturisește totuși că făurarul ei este poet.

MIHAI BENIUC

poetul „Cântecelor de pierzanie" ne-a împărtășit vestea că are în manuscris un nou volum de poesii, al cărui titlu nu a fost fixat definitiv. Și dacă am ținut de cuviință să anunțăm cartea, am făcut-o tocmai pentru bucuria de-a vesti faptul, că nu peste prea multă vreme, o nouă și prețioasă carte de poesie ardeleană va fi în lumina vitrinelor. Nu ne îndoim că noua culegere de versuri a poetului Beniuc va fi, cel puțin, la înălțimea „Cântecelor de pierzanie", carte nespus de vie în amintirea noastră. Aviz editorilor!

EDIȚIA III

Cartea de extraordinar succes a anului acesta, a fost, se știe, a maestrului *Iancu Brezeanu*

IANCU BREZEANU

„Amintirile mele... vinurile mele, pritocite de Gaby Michailescu". Tipărită de ed. „Universul", opera a apărut acum în a treia ediție, ceeace constitue, desigur, un record în literatura noastră.

CÂNTECUL

la fel cu parfumurile și colorile, este un suav și viu evocator al tristelor aduceri aminte. O melodie șoptită sub cerul vânăt de apus de vară, iată o mie de aduceri aminte năvălind în tine ca un stol de cocoare, ca un convoi de umbre. Frivole și trecătoare cântece de amor sau chef, care vă risipiți notele în suflet, pe aripa voastră firavă și subțire, am văzut ca într'o lanternă magică, imaginile duse. Banale și dulcege romanțe din ăst-an, mă întristează gândul că **mâine** îmi veți vorbi de **azi.**

POETUL HORIA BOTTEA

subtil și vechiu colaborator al „Biletelor de papagal", se pare că lucrează la un nou volum de versuri și unul de esseuri. Ciudate și colțuroase, armoniile acestui retras și schimnic poet, au fost pentru noi întotdeauna o bucurie aparte. Nădăjduim că nu prea târziu vom putea împărtăși cetitorilor o veste mai sigură. Până atunci, din colțul nostru, facem stihuitorului o amicală fluturare de batistă.

CURÂND

vom intra în toamnă, în acest anotimp al bucuriei triste, în lunile în care fiecare din noi va pune în fața lumii un gând, un vers, o poesie, o carte. Suntem înfrigurați, pășind întru întâmpinarea noului anotimp și-i așteptăm, cu o ciudată strângere de inimă, feluritele surprize. Pentrucă noi nu vom putea uita niciodată că o toamnă ni l-a luat pe Niculae Cantonieru, alta pe Alex. Călinescu, alta pe Amaru, în timp ce dăruia lumii sumedenie de „mărimi" umflate și inutile. Cu toate astea, vom continua să iubim toamna cu căldura unei inimi de etern adolescent și să-i așteptăm apariția caudată și dragă, în manta de vânturi, într'o țară cu calme roade în vii sau într'un Cișmigiu melancolic și grav.

„POPAS IN AMINTIRI"

e o carte semnată: Const. T. Achim și Gh. M. Achimescu. Dintre cei doi autori, d. Const. T. Achim ni se pare a fi mai înzestrat cu darul poesiei. Strofele cărții sunt fără vreo strălucire poetică, neridicându-se dela un nivel obișnuit. Cu toate acestea, cartea care este mai mult un efort decât o realizare, merită să fie frunzărită de cetitor. Autorii ar trebui să adâncească acest material poetic pe care-l aduc înainte-ne în stare brută — izbutind astfel, poate, lucruri lângă care am stărui mâine cu mai mult folos și cu mai mare bucurie. Așa cum se prezintă „Popas în amintiri", se situiază între cărțile despre care nu putem spune nici prea mult rău, dar nici prea mult bine, oricât am vroi să facem una sau alta.

LA ANIVERSARUL

lui Eminescu s'a scris mult și s'a vorbit și mai mult. Cel mai rar și mai de preț dar pe care l-a prilejuit acest prasnic, este fără îndoială monumentala ediție pe care „Fundațiile" ne-au dăruit-o. Primul tom de „...sii" îngrijit de d. Perpessic... un monument rar nu numa... cultura noastră, ci chiar p... hotarele țării, unde nu mai ... cunoaștem ediții de acest ... Truda d-lui Perpessicius și m... ca d-lui prof. Rosetti, se ce... de astă dată subliniate cât ... vârtos. Pentrucă ediția ace... superbă e un lucru din c... afară de rar, insemnarea ... ră ar vrea să fie culeasă ... litere de aur, pentruca să ... stească pe inițiatori și să ... mineze, în timp, fruntea că... țară a lui Mihai Eminescu. ... părând „Poesiile", „Fund... pentru literatură și artă Re... Carol II", a făcut un gest ... mare cultură, care nu mai p... întârzia.

O VECHE REVIS...

de cultură și literatură e „A... vele Olteniei", care apare ... Craiova sub priceputa con... cere a d-lui profesor C. D. F... tunescu.

Știm cât de mulți poeți olt... s'au înălțat din paginile e... știm câtă muncă a depus d. F... tunescu pentru ridicarea ace... publicații. In cetatea bani... unde s'au născut și au murit ... tâtea revise (ne gândim la „... zuința", „Radicalul" și multe ... tele), rara apariție a „Arhi... lor" este întotdeauna un lu... nos punct de reper. Pentru ... nărul d-sale enuziasm, prec... și pentru acest număr 100, ... care îl avem înaintea noast... animatorul „Arhivelor Olteni... merită neprecupețite laude, ... care i le oferim de aici.

ȘTEFAN BACIU

SATANISM ȘI DUMNEZEIRE

(Urmare din pag. 1-a)

Intr'o operă literară în care criticii din vechea generație a sec. XIX au văzut conflicte sociale și motive psichologice, Dmitri Menjkovski vede afirmându-se o profundă criză religioasă.

A transforma critica literară și ideologică în critică religioasă, adică a pune în cauză conștiința religioasă a societății ruse, eterne și universale, aceasta se pare că a fost misiunea lui Dmitri Merejkovski. Vechea critică, în fața lui Pușchin și a lui Gogol, a emasculat sufletul de podoaba lui mistică și a redus valoarea fenomenului literar la o simplă ecuație de artă. Cu toate deosebirile de idei, nici Aksakov, nici Cernicevski, nici chiar Bielinski, nu au gândit altfel.

De îndată ce a apărut „Corespondența cu prietenii" a lui Gogol, punctele de vedere s'au schimbat. Publicând scrisorile sale, Gogol a dat la iveală documente sufletești de o însemnătate considerabilă ; a desconsiderat orice urmă de discreție ; a sfărîmat tainele morale și a lăsat ca demonul din el sau din alții să râdă grotesc și batjocoritor de propria lor rătăcire. Au urmat polemici, conflicte de idei, atacuri vehemente de o parte și de cealaltă. Slavofili și occidentaliști s'au încăerat într'o sarabandă demonică, a fost un spectacol orgiac și neuman. Bielinski spunea despre Gogol că este „apostolul ignoranței, campionul obscurantismului și al magiei negre, panegiristul obiceiurilor tătare...", Cernicevski, Aksakov, N. L. Paflov s'au năpustit cu aceiași furie neputincioasă asupra lui Gogol. Câțiva ani mai târziu, Turghenief spumega de indignare : „un mai nedemn amestec de orgoliu și de servilitate, spunea el, — de cagotism și de fatuitate, de ton profetic și de parazit, nu există altul în literatură". Ciadaev vedea în „căderea lui Gogol consecința penibilă a eroarei slavofililor", în vreme ce, prietenul său Aksakov, îl acuza că a dezertat din Rusia și a inhalat „emanațiunele detere" ale occidentului. Unii îl acuzau de misticism, alții de nebunie, dar nu-și dădeau seama că toți, fără deosebire, au fost prinși în capcana acestei dureroase războaie. Cu o amărăciune orgolioasă Gogol și-a concentrat replica într'o singură expresie : „Să suferi de disprețul celor de disprețuit". Dmitri Merejkovski crede că Gogol l-a învins cu deosebire pe Pușchin, vechiul lui prieten, gentilomul de perfectă sănătate, spirit echilibrat și de o eleganță vestimentară desăvârșită, comparat din această pricină cu Lord Byron și revendicat de occidentali. L-a învins pe Pușchin deoarece acesta reprezenta Rusia nouă a sec. XIX, civilizația și mondenitatea, poezia fără probleme și fără dinamica ideilor. Pletnev, amicul lui Pușchin, spune : „corespondența (lui Gogol) este începutul literaturii ruse" ; iar Dmitri Merejkovski va adăoga : „în corespondență vedem sfârșitul poeziei și începutul religiei".

Acuzările aduse lui Gogol plecau dela motive ascunse, pe care dușmanii săi de după corespondență, prietenii săi de mai înainte, nu îndrăzneau să le mărturisească. El le spunea tuturor că sunt „suflete moarte", unii pentrucă îl căutau pe Christos înafară de viață, alții pentrucă trăiau viața fără Christos ; și unii și alții erau rătăciți de adevărul adevărat, și unii și ceilalți erau vinovați de rătăcirea întregei societăți ruse, care nu-și găsea echilibrul, nu se putea purifica în spiritualitate prin încorporarea efectivă a învierii într'un Christos. O altă dilemă, tot atât de greu de deslegat, găsise o chee miraculoasă în scrierile lui Gogol. Polemica dintre slavofili și occidentaliști, el o înlătură, o socotește inoportună și ineficace. „Gogol, — spune Dmitri Merejkovski, — nu opune creștinismul culturii, după cum făceau slavofilii, nici cultura creștinismului după cum făceau occidentaliștii ; el contopește aceste „două principii" într'unul singur. Gogol a simțit cu mai multă intensitate ca nimeni altul în Europa contemporană, că prima și ultima esență a creștinismului nu sunt tenebrele, ci lumina; nu negația, ci afirmarea lumii; nu crucificarea, ci reînvierea, nu sfințenia fără carne, ci carnea sfântă".

Iată esențiul gândirii filosofice și critice a lui Dmitri Merejkovski, exprimată după concepția lui Gogol. Dmitri Merejkovski, căutându-l pe Gogol, s'a regăsit pe sine. Vorbind despre altul, a vorbit despre sine. Reproducându-i frazele, și-a mărturisit propriile lui gânduri. Apostolul ecumenicității ortodoxe, profetul sofianismului, a întruchipat într'un gând și o faptă religia și viața, a nădăjduit să ctitorească pe pământ biserica lui Christos, într'o sinceritate asbolută, într'o trăire desăvârșită, după principiile Evangheliei.

Gogol însuși, ca și majoritatea scriitorilor ruși, era viciat de dilema celor două fețe ale omului: dumnezeiască și demonică. Dar să fixăm raportul dintre cele două puteri, a întunericului și a luminei, a sincerității și a meschinăriei. „Dumnezeu este infinitul, începutul și sfârșitul. Diavolul este negația infinitului, negația începutului și a sfârșitului, diavolul este mediul numenal al ființei, negația oricărei înălțimi și oricărei profunzimi, veșnica platitudine, veșnica meschinărie". (Merejkovski). Gogol a urmărit arătările demonului în viața socială, i-a cercetat prezența în acțiunile oamenilor, l-a secundat în întunecimea fără de margini a păcatului acolo unde puterea răului se încarnează sub specie aeternitatis. Gogol a fost stăpânit până la martiragiu de ideia dumnezeiască a binelui, de lumina adevărului, de sinceritate și abnegație. Acest dualism, după Dmitri Merejkovski, este esențial scriitorilor ruși, este axa ontologică a culturii. In acest principiu, COINCIDENTIA OPPOSITONEM, se află chinul metafizic al omului.

Cei doi eroi ai lui Gogol deopotrivă suflete moarte, Hlestakov, gânditorul inspirat, figură fantasmagorică și Cicikov, omul de acțiune, practic și realist, sunt fețele diavolului. Pe amândoi îi cuprinde râsul grotesc al lui Gogol, în amândoi, multiplicați în nenumărate exemplare, vede Gogol sufletele moarte ale societății rusești. Un pasagiu din corespondență, reprodus de Dmitri Merejkovski în studiul lui, îl situiază pe Gogol în lumina adevărată a operei sale : „S'a discutat mult despre mine ; mai multe din înfățișările mele au fost analizate ; dar nu mi s'a precizat esențialul. Numai Pușchin l-a văzut bine. El îmi spunea că nici un alt scriitor nu dispune de darul de a desvălui atât de nemilos trivialitatea vieții, de a descrie cu atâta putere meschinăria omului meschin, și în așa chip încât toată vulgaritatea care scapă percepției să sară în ochi. Iată calitatea, care nu-mi aparține decât mie, și care se pare că lipsește celorlalți scriitori". Dar oare a dus până la capăt Gogol izbăvitoarea lui misiune ? A omorît el diavolul din lăuntrul său și a realizat idealul creștin al purității evanghelice ? Nimeni nu ar putea-o spune. Lângă documentul literar se alătură cel omenesc ; unul complectează pe celălalt; unul întunecă luminile celuilalt. In viața fiecărui scriitor rus există un demon și un preot duhovnic ; în viața fiecărui om din pravoslavnica împărăție a celor două extreme se află un demon și un înger protector. Nici Gogol nu a fost ferit de această dedublare de conștiință. „In dezechilibrul celor două principii elementare, păgân și creștin, carnal și spiritual, real și mistic, se află întregul destin al lui Gogol, nu numai creator și conceptual, dar de asemeni vital și religios", — spune Merejkovski. Calitatea psichologică a scriitorilor ruși este însăși condiția umană de esență metafizică.

Vânt, vijelie, crivăț, uragane de revoltă într'o mare a mizeriei morale, a deșertului halucinant, a pustiului fantastic și fascinant, cu vedenii și solstiții tenebroase, cu farmece și leacuri miraculoase. Spaima de întuneric, de frigul subteran al morții, de singurătatea chinuitoare, disperarea de a nu se putea exprima într'o formă inteligibilă și comunicabilă, senzația sfâșietoare de inutilitate, îl determină ca în clipele de lucidate ale unei agonii după o boală cu o „cauză metafizică" să ardă în foc manuscrisul celui de al doilea volum din „suflete moarte". Sfărâmat de răzbunarea diavolului, persecutat de sufletele moarte, Gogol se supune inaniției, își dă sfârșitul în luptă cu medicii și cu prietenii, într'un delir mistic sub spectrul misterios al chinului metafizic. Dar rămâne : „râsul gogolian care este lupta omului cu diavolul".

NICOLAE ROȘU

CARAGIALE ȘI ARDELENII

(Urmare din pag. 3-a)

s'ar răspândi în Regat și restul în Ardeal, cu prețul de cost al numărului, 20 de bani și cu un capital de 10.000 coroane anual. La 13/26 Ianuarie, Caragiale își anunță sosirea la Budapesta, ca să discute în amănunt chestiunea, de oarece nu este în toate de acord cu Birăuțiu.

D. Horia Petra-Petrescu răspunde cu întârziere, la 6 Aprilie, comunicând părerea negativă a lui Andrei Bârseanu, vice-președintele „Asociațiunii" — întemeiată pe frământările intestine din Ardeal — dar este sigur de reușita revistei plănuite, dacă directorul ei s'ar muta în Transilvania. Publicația cea nouă ar folosi literaturii din Ardeal, prin emulație, concurând „Luceafărul", care a prins rădăcini, mulțumită priceperii administrative a d-lui Octavian C. Tăslăuanu (argumentul lui Andrei Bârseanu e până la urmă hotărîtor și revista nu mai apare).

In „Luceafărul", Caragiale dăduse un răspuns sumar la ancheta asupra poporanismului (1 Ianuarie 1910). D. Tăslăuanu îi reproducea câte un foileton din „Universul" și-l îndemna stăruitor, să trimită „și câte-o poveste *inedită*" (scr. ined., Sibiu, 14 Noemvrie 1909), cu asigurarea că „și sufletul Rostoganilor noștri e dornic de trufandale literare".

„ROMÂNUL" ÎI CERE COLABORAREA

Simultan cu noile consultări în vederea scoaterii revistei literare, se situiază apariția ziarului „Românul", scos de comitetul partidului național din Ardeal, ca să înfrângă campania grupării politice de la „Tribuna" din Arad. Isbucnise un grav conflict între conducerea partidului și mănunchiul de intelectuali din jurul lui Goga. Aceștia din urmă, mai impetuoși, învinovățeau comitetul de spirit transacțional față de Unguri, în timp ce majoritatea partidului îi întorcea lui Goga acuzația de conivență cu guvernul maghiar. In aceste condiții, de suspiciuni reciproce și de nestăpânite invective între frați, Caragiale este invitat de Vasile Goldiș, directorul „Românului", să colaboreze la organul partidului. „Ar fi pentru cauza noastră națională un mare câștig, dacă primul număr din acest ziar ar cuprinde și câteva șire din condeiul d-voastră, atât de iubit la no... (scr. din Arad, 2 Ianuarie st. n. 191...

CARAGIALE ÎNTR'O NOUA PREZENTARE A D-LUI H. PETRA-PETRESCU

In același timp, d. Horia Petra-Petrescu publică două întinse foiletoane în noul ziar, spre a populariza figura marelui scriitor („Caragiale și Ardelenii", în *Romanul*, Nr. 2 și 3, de la 4 5 Ianuarie). După ce compune un portret animat al lui Caragiale, când voi... bește, îl face să spună că, de mult, î... tinerește, vrusese să facă parte dintr... redacție a unui ziar de peste munț... „Ma saturasem de viața (pe) care o pu... tam. Voiam să trăiesc între voi. L... „Tribuna" din Sibiu. S'a dus. Nu a... putut ajunge de acord. Erau cateva chi... țibușuri. Ca nu știu ungurește, că ic... că pe dincolea... Ei, n'a fost să fie ! D... știu că v'aș fi ținut numai cu miez d... nucă. De-a mai mare dragul!" Nu poat... fi vorba aci decât de propunerea d... colaborare pe care i-o facuse Slavic... când luase conducerea „Tribunei", î... Aprilie 1884, la întemeerea ziarului... Din corespondența „Junimei", pastrăm... mărturia dorinței lui Slavici de a ob... ține colaborarea literaților noștri d... frunte; printre aceștia i-a promis Caragiale, dar, adaugă Slavici: „mult temeiu nu pun pe făgăduințele lui" *(Studii ș... documente literare*, V, scrisoare către Titu Maiorescu, la 4 Maiu 1884). Să f... fost oare vorba de o colaborare permanentă, redacțională, așa cum reiese din convorbire ? Nici un alt ecou al unor astfel de tratative nu ne-a ajuns.

Mai departe, d. Horia Petra-Petrescu comunică impresiile favorabile ale lui Caragiale, despre scrisul mai nou al Ardelenilor.

— Nu scrieți rău, zău, nu scrieți rău. In timpul din urmă nu vă deosebiți aproape de loc de limba noastră din Regat. Vă pot pricepe foarte bine.

Caragiale cunoaște de asemenea scriitorii din Ardeal, pe Goga, „față de persoana căruia are o simpatie deosebită", pe Agârbiceanu, pe Ciura.

„Vă cunosc, cum cunosc buzunarele lăibărelului ăsta de casă, prin care port mâna acum".

ȘERBAN CIOCULESCU

(Urmare în no. viitor)

*) Din „Viața lui I. L. Caragiale", care va apare la Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II".

Tipuri eminesciene

(Urmare din pag. I)

O speță de inși față de care — bănuim — endocrinologia nu are menajamente, circulă multiplicând parcă'n zeci de fețe, zeci de interpretări o statuie.

— Iată-l pe sărmanul Dionis, spune un cult judecător soției sale, arătând cu degetul o matahală deșirată, pe strada orășelului de provincie unde a fost transferat disciplinar.

Un tânăr tip eminescian cu păr vâlvoi, ochii plini de o pară de foc vânăt, având în trăsături ceva din simfonia eroică. Laforgue urlă după el:

O riches nuits ! Il me meurs,
La province dans le coeur !

Tânărul nu cată nici în dreapta nici în stânga, oprindu-se cel mult pierdut sub haut-parleur"ul unei vitrine radiofonice unde se cuprind, suplimentar, jucării și păpuși.

Muzică de Bach, transformă-l, galvanizează-l, dă-ne omul cel nou ! Aprinde-i scânteia minții și a inimii, la răscrucea dintre îngerii artificiali și strada vulgară !

— Bată-l Sfântul, ăsta parc'ar fi Frankenstein, spune un student hazliu, simulând că-și scuipă'n sân.

— Urmașul lui Eminescu șoptește, nu fără emoție, străjeriță dela Școala Profesională.

Cine e de fapt? Un băiat cumsecade, bun latinist în liceu pe care, în urmă, discernământul dela facultate l-a decepționat. Acum scrie, zice lumea, pe furiș o „Viață romantată a lui Mihail Eminescu". Cineva susține că l-ar fi văzut cercetând în această privință niște tomuri. La Academie ? Nu, în biblioteca ateneului popular al orășelului. Sunt și unele tipuri eminesciene cu o nuanță comică dionisiacă, neignorate de cafenea. Tipul recrutat de noi, foarte simpatic de altfel, cu ragios în versuri și în altele ca Lebiadkin al lui Dostoiewski, are monologul următor :

— Fraților, aveam un franc, am cumpărat cu el o lumânare și-am aprins'o la mormântul lui Eminescu.

Dar cine credeți că era acolo ? Nu era nici Ministrul X nici academicianul Y, dar era Mihail Eminescu mâncal-ar nenea să-l mănânce !

O nouă apariție :

Intr'un gang din centru, câțiva tineri poeți de azi, cari poartă cravate dela Sylco, sau din cele galbene de Brașov și se tund omenește, fac roată în jurul unui nemaivăzut tip eminescian, mitos, cu riduri de prefăcătorie egumenică. El recită și gâjâie impresionant leit-motivul într'o nouă gamă :

— Am fost la „el" la Bellu, în noaptea de Paște și i-am spus : „Maistre, toată lumea merge'n acest ceas cu sfințenie s'aprindă lumânarea dela biserică, numai eu am venit s'aprind dela tine.

Incontestabilă frumusețea în sine a gestului său. Nu se poate mai multă apoteozare a poetului.

Dar pentru groteștile, nenorocitele tipuri eminesciene, „teiul sfânt" va avea din crescuta lui coroană o asvârlire de polen cât de ușoară ?

Același lucru pe care P. Valéry îl semnalează pentru cazul Baudelaire se poate spune și despre copilul minunat cu fața smolită, din „ținutul Botoșănilor". Faima poetului s'a consolidat prin faptul de a fi subjugat câteva mari talente românești.

Dar aceste umbre umane, de pe stradă, cu toate cusururile lor, sortite să se contopească'n prisosurile de același fel ale secolelor viitoare, aduc și ele oare vreun folos gloriei eminesciene ?

Probabil. Judecate drept parțiale reîncarnări ale marelui poet, ele constituie un fenomen mai impunător decât retrăirea în plantele de pe mormânt. Oricum, un fenoment al posterității românești.

SIMION STOLNICU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
CTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
să sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE : Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 35
SAMBATA 2 Septembrie 1939

Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

Petrașcu — Ofrandă lui Eminescu

Fata de cântec

Fata de cîntec din zăvoi
A trecut încăodat' prin pădure, la noi.
Picioarele ei de greere mic
Au călcat iar livada de borangic.
Mâinile ei din nou s'au făcut flori
Când soarele a ieșit din scăldători
Ochii ei iarăș s'au aprins
Când dimineața cu aur s'a 'ncins.

O urmăresc în fiece zi albă
Dar ea se face fluture, floare de nalbă.
Sare prin mesteceni, prin păpuriș
Pânăce cântecele i se fac cu roua frunziș.

Fata de cântec din zăvoiul albit
A venit azi lângă pomu 'nflorit.
Părul ei de flori și de grâne
Era prins în vălul unei zâne.
Degetele ei s'au oprit pe un ram
Privind peste cetatea de mărgean.
O acopereau crengi de lumină viorii
Dar chipu-i lumina ca două făclii,
Pe buze argintul viu i se topise
De căzuseră toate păsările din vise.

Fata de cântec iar o să se culce.
Iar o să-mi dee cupa cu otravă dulce
Trecând prin ierburi s'o privesc,
Să-mi prind aripi în sbor, să cresc.

Doamne ! știu că nu-mi va da 'napoi niciodată
Tăcerea pădurilor aprinse altădată.
Și totuși alerg mereu în dimineață
După fâlfâirea ei de veșnică ceață.

Pentru cântecul ei fermecat de nai,
Doamne, câte fântâni de veghe-mi mai dai ?

AL. RAICU

BIBLIOFILIE

de C. N. NEGOIȚĂ

In unul din strălucitele sale foiletoane, ce apăreau odinioară în ziarul „Le Temps", strânse apoi cu grije și artă în cele patru volume din **Viața literară**, Anatole France vorbește cu duioșie despre marii iubitori de cărți. Il recunoști pe bibliofil de îndată, ne spune el, după felul cum ia în mână un volum. Având deci fericirea, căci pentru îndrăgostiții aceștia de cărți o adevărată fericire se împlinește atunci, să fie în apropierea obiectului căutat sau descoperit la întâmplare, iată-i apropiindu-se cu sfială de legătura în piele de vițel sau marochin. Bibliofilul ia cu îngrijire volumul prețios, își plimbă degetele cu voluptate peste coperți și peste muchiile aurite.

Cine n'a fost cuprins de asemenea porniri, „cine nu a iubit fără interes cartea, n'are să cunoască deliciul de-a mângâia, cu degetele tremurânde, coperta sgrunțuroasă a marochinului".

Dar pasiunea aceasta este foarte rară. Și dacă ea se ivește târziu, la bătrânețe poate, de ce să osândim o viață plină de încercări și de înfrângeri, la capătul căreia se află voluptatea aceasta unică și gratuită ?

Bibliofilul, adevăratul îndrăgostit de cărți, iubitorul de carte pentru carte, cum s'ar spune, se va fi aflând și printre noi. O discreție, o nobilă modestie, îl împiedică, negreșit, să-și arate ori când și ori unde pasiunea sa nevinovată. Alte piedici, apoi, îi vor fi stând în cale, pentru ca să se poată deda în voie unui viciu care n'a fost găsit netrebnic și urît. Dar mi se pare că în clipa când o societate ajunge la practica unui astfel de „viciu", o dovadă mai mult de rafinamentul și de civilizatele-i însușiri avem în față.

Iubitorii aceștia de cărți, migăloasa lor cercetare prin rafturile din anticării, strigătul lor de bucurie, înăbușit numai de aceeași discreție a îndrăgostiților veritabili, cari nu vor să le fie cunoscută pasiunea, trebuesc totuși sa-utați. Prin emoțiile lor, puțin egoiste la început, se ridică totuși până la celebrarea marelui cult al cărții, din care un popor își face mândrie și cu care se poate făli pretutindeni.

Imi amintesc, cu ani în urmă, cu prilejul comemorării lui Virgiliu, la două mii de ani dela nașterea marelui poet al latinității, câtă bucurie a însemnat, în Italia, publicarea unui codice al autorului **Georgicelor.**

Era un codice virgilian, prin urmare, al cărui original, în posesia bibliotecii Ambrosiana din Milano, fusese studiat pe vremuri și de răposatul Papă Pius XI, pe când era numai studiosul călugăr Achille Ratti. Codicele virgilian apăruse într'o splendidă ediție de două sute cincizeci de exemplare, scoasă de Ambrosiana și de Institutul Regal Lombard de Științe și Arte, în casa editoare „Ulricho Hoepli". Faima sa era cu mult mai veche. Francesco Petrarca l-a purtat cu sine, în al 14-lea secol, vreme îndelungată. Pe marginile lui a adnotat lucruri care folosesc și astăzi cercetătorilor vieții suavului cântăreț al Laurei.

Virgiliu era iubit în Evul Mediu; era venerat aproape, fiind socotit mag și profet, vestitor al creștinismului. In egloga a patra nu anunță, înainte de nașterea fiului lui Asinius Pollio, o eră nouă pentru omenire, epoca de aur visată dealungul veacurilor ? Zâmbetul copilului în leagăn, când începe să-și recunoască mama, așa părea că prevestește:

Incipe, parve, puer, risu cognoscere matrem.

Marginaliile lui Petrarca mai cuprind și trista poveste a dragostei sale: clipa când a cunoscut-o pe Laura, preamărită în poeziile sale **(et meis longum celebrata carminibus)**, melancolia acestei iubiri și dureroasa despărțire de lume și de lumina vieții a Madonei Laura. Revăd miniatura Ambrosiană, înfățișându-l pe Virgiliu la umbra unui laur, cu Eneida pe genunchi, cu **styllus** în mâna dreaptă, inspirat, gata parcă să scrie, cu stânga rezemată de pergament. Alături, pe aceeași miniatură, zugrăvit în măestrite culori, eroul Enea, iar mai jos, un țăran, simbol al **Georgicelor** și un cioban reprezentând materia din care-s făurite **Bucolicele.** Am înțeles atunci entuziasmul general la publicarea, într'o ediție rară, a codicelui virgilian. Era o pildă în plus de dragostea și respectul nemărginit pentru moștenirile culturale ale trecutului latin și ale Evului Mediu, când s'a fuzionat pentru totdeauna spiritul antic și cel al vremurilor mai nouă.

*

Pe urmă mi-am amintit că și din tiparnițele noastre au răsărit podoabe care ne fac cinste. Dela Biblia din veacul al 17-lea, până la magistrala și delicata ediție a Sfintei Scripturi din epoca Regelui Carol II, monumentele de tipăritură românească ne stau mărturie. Pentru că este greu, pentru iubitorul de carte, și mijloacele nu-i îngăduesc totdeauna să-și adune, în colțul rarisimelor din biblioteca sa, asemenea exemplare scumpe, unele ediții moderne îi pot satisface gustul și-i pot răsplăti truda cercetării.

Se înumără pe degete, veți spune, asemenea tipărituri. Așa este. Dar n'ar trebui să uităm „Istoria Bucureștilor" de Ionescu-Gion, „Grigorescu" de Vlahuța, astăzi greu de găsit, colecțiile „Revistei Nouă" a lui Hașdeu, cei dintâi ani ai

(Urmare în pag. ultimă)

azul Thomas Hardy

de MIRCEA ELIADE

Nu cunosc lectură mai savuroasă și plină de surprize ât criticile contemporane unei capodopere.
e știe în general, că foarte puține dintre capodoperele raturii universale au fost recunoscute ca atare chiar momentul publicării lor. Dar nu aceasta e lucrul de rare; căci timpul este un element indispensabil în omovarea unei producții literare la rangul de „capoperă". Uluitor într'adevăr este faptul că așa numitele podopere de mai târziu nu au întâlnit, în opinia crilor și lectorilor competenți, nici măcar verdictul înduitor pe care aceștia îl dăduseră unor scrieri mediote, de a doua și a treia mână. Nu era deloc obligatoriu un Voltaire, bunăoară, să-și dea seama că La Noule Héloïse este o scriere extraordinară, care marchează punct crucial în istoria romanului francez. Dar e de rare violența verdictului lui Voltaire asupra acestei rți. El, care lăudase atâtea scrieri mediocre și slăvise numărați autori obscuri, scrie totuși despre La Noule Héloïse: „Une des infamies de ce siècle est d'avoir plaudi quelque temps au succès de ce monstrueux ouage". Ce să mai spunem despre Barbey d'Aurevilly, tor al nu știu câte volume de foiletoane critice ,în care găsesc loc sub soarele literaturii franceze scriitori ărunței, și care scrie despre Contemplations ale lui ctor Hugo : „C'est un livre accablant pour la mémoire Victor Hugo, et c'est à dessein que nous écrivons: La émoire. A dater des Contemplations, Victor Hugo n'este plus. On en doit parler comme d'un mort".
Am citit mai de mult o carte prodigioasă: Vingt chefsoeuvres jugés par leurs contemporains **(Paris, Librai- Stock, 1931), cuprinzând exclusiv critici, opiniuni și agmente de corespondență asupra a douăzeci de capopere, dela** Cid la Madame Bovary. **I.-G. Prod'homme, re a avut ideia acestei compilații, s'a mărginit numai aleagă și să adnoteze aceste fragmente critice. Lași rtea din mână cu un sentiment de obosită uluială. Nu așteptai la atâta neînțelegere din partea contemporalor unei capodopere. Căci, firește, nu e vorba de massa nonimă a cititorilor — massă, de altfel, destul de reusă în sec. XVII și XVIII — ci de elite, de tovarășii de teligență și de creație. Este drept că istoria literară a stabilit proporțiile și a fixat fiecărei capodopere locul i se cuvine. Dar te întrebi ce demon a făcut pe atâția ritici eminenți și atâtea spirite alese să scrie cu vehenență sau plini de reticențe despre cărți excepționale? um de poate scrie Madame de La Fayette Doamnei de ablé despre Maximele lui Rochefoucault: „Madame! uelle corruption il faut avoir dans l'esprit et dans le oeur, pour être capable d'imaginer cela!" Evident ,se oate spune că „cinismul" lui Rochefoucault a înspăiântat pe buna Madame de La Fayette, dar rămâne aptul acesta întristător: că un geniu al literaturii franeze n'a putut vedea într'o capodoperă contemporană ecât o carte îngrozitoare. Și iarăși, cât de curioase ne par, astăzi, reticențele lui Sainte-Beuve față de o operă tât de desăvârșită cum e Carmen: „Je viens de lire Carmen de Mérimée; c'est bien, mais sec, dur, sans développement; c'est une** Manon Lescaut **plus poivrée et à l'espagnole..."**
Lucrurile acestea se întâmplă de altfel în toate literaurile. Tristram Shandy, **al lui Laurence Sterne, a avut n mare succes de public la apariție, dar Thackeray, care vea un gust foarte sigur ,l-a acuzat de „latent corruption" și „impure presence". Keats a murit de scârbă și lurere, cetind cum îi erau atacate poemele de către cria engleză. Și Turgheniev, care scria că** Război și Pace **e un „roman prost", căci „autorul n'a făcut nici un tudiu prealabil, nu știe nimic, iar sub numele de Kutu-**

(Urmare în pag. 4-a)

CRIZA CARȚII ȘI SCRIITORII TINERI

de ION BIBERI

Sunt probleme și stări de lucruri asupra cărora nu ne este îngăduit să stăruim numai prin teoretizări sau simple constatări. Caracterul lor acut și nevoia sufletească a unei deslegări imediate ne impun soluții practice și menținerea permanentă în domeniul concretului și vieții.

Avem convingerea că problema cărții românești și situația tânărului scriitor fac parte din această categorie de fapte; nu vom întârzia deci cu desfășurări de considerații generale, ci vom căuta să privim lucrurile în realitatea lor, propunând în acelaș timp soluții care dacă nu ar putea rezolvi definitiv problema, îi va schimba în largă măsură datele, în mod favorabil pentru scriitor și pentru destinul literaturii românești.

Ne vom sprijini, dela început, pe câteva constatări, a căror formulare va aduce o limpezire certă a datelor problemei. Vom nota că prin criza cărții nu trebue să înțelegem în nici un caz o criză o cititului, o scădere a interesului masselor cititoare, un desinteres pentru publicații periodice și volume de orice fel. Nu există deci o carență a cititului subt raportul deschiderii sale intelectuale și a interesului pentru lectură, deși acest interes este mai degrabă modest, comparat fiind cu pasiunea pentru lectură pe care îl vădesc populațiile țărilor occidentale și nordice. Dar în limitele evoluției noastre generale, țara noastră prezintă un coeficient mulțumitor de cititori, mai ales că acest număr este în permanentă creștere. Obiecțiile editoriale asupra cifrelor și numărului tirajelor nu pot dovedi nimic. Mai probant este contactul viu cu o anumită pătură de cititori, care vădește pentru carte un entuziasm nici odată negat. Ceiace determină în realitate criza cărții, e o criză a cumpărării, ceiace este cu totul altceva. Marele număr al acelora ce citesc e format din intelectuali cu venituri modeste și cu mari exigențe sociale. Ei nu-și pot procura direct cărțile pe care ar vrea să le citească. Pentru un cărturar de provincie, lipsit de o bibliotecă publică bine organizată, menținerea contactului cu producția curentă reprezintă un minimum de 1000 lei pentru publicații românești și streine, aceasta, firește, în ipoteza că acest intelectual nu urmărește mai amănunțit o problemă necesitând despuierea unei bibliografii mai întinse. O atare sumă, la care va trebui să se adauge cumpărarea operelor clasice și a lucrărilor de gândire a căror citire este obligatorie pentru un om de cultură generală, trebue să o mărturisim cu stingherează, e un sacrificiu pe care un intelectual cu venituri modeste nu o poate face. Editorii care socotind numărul miilor de profesori și institutori, de liber profesioniști și de „titrați" din România, se întreabă de ce acești oameni nu citesc, vor avea în aceste considerații un răspuns pe care îl socotim exact. Nu este îndestulător ca la un moment dat o singură Universitate românească să numere 20.000 studenți, pentru a presupune că toți acești oameni vor fi cumpărători de cărți; este necesar ca ei să poată reprezenta o massă de cumpărători care singură chezășuește viitorul cărții.

Dar mai este o categorie de intelectuali, alcătuind fără putință de îndoială, categoria cea mai pasionată de cititori: adolescenții între 16 și 20 ani. Este epoca marilor căutări, a neliniștii, a curiozității cercetătoare; epoca în care tânărul își orientează gândirea și își întinde avid tentaculele curiozității în toate direcțiile. Nici privitor la această categorie scepticismul nu este justificat: numărul acestor pasionați, este mare. Febra intelectuală, aviditatea de a cunoaște, manifestându-se prin lecturi dezordonate dar susținute, mobilitatea atenției și diversitatea obiectivelor cercetării sunt semne ale vârstei, ale prefacerilor sufletești ale momentului de viață pe care îl trăesc adolescenții. Este îndestulător să ne amintim propriile noastre neliniști adolescente, sau să căutăm a pătrunde în viața acestor tineri, pentru a înțelege intensitatea cu care trăesc nevoia îndestulării cunoașterii.

Această categorie de cititori, nu are însă din nefericire putința de a-și procura publicațiile a căror lectură înseamnă adesea evenimente hotărîtoare în viața lor intelectuală. (Nu ne putem împiedeca de a aminti aci una din cele mai patetice mărturii ale neliniștii vârstei, consemnate cu subtilitate, pătrundere și interes psihologic inegalat în cele patru volume de *Corespondență* între Jacques Rivière și Alain-Fournier).

(Urmare în pag. ultimă)

După despărțire

O, nu se poate să nu mai iubim
Să nu ne mai vorbim măcar nici când.
Ne-om mai vedea jucându-ne prin vis
Sau ne-om mai întâlni cândva prin gând.

Și-atunci, ne vom cunoaște ca întâi
Ca la 'nceput când ape nu erau
Când soarele și stelele și luna
Pe margine de liniște dormeau.

Ne vom uita străini la ce-o să fim
Cu gândul la ce-am fost în alte vieți
La tot ce-a fost pământ și-a luminat
In alte 'ndepărtate dimineți.

Și-om recunoaște mâna ce atunci
A împletit cununi de vis și laur...
Când prin prejur streini-or să ne-asculte
Aceleași glasuri care-au fost de aur.

Dar n'o mai fi minunea care-o știm,
Nici noaptea caldă ce curgea cu râul,
Nici Făt Frumosul ce chema din zări
Cai năsdrăvani, doar scuturându-și frâul.

O altă viață și mereu aceeași
Ne-o va ciopli a mia oară dalta.
Mă vei iubi atunci pentru un altul
Și eu te voi iubi pentru o alta.

VIRGIL CARIANOPOL

SCRIITORI CARȚI

Vers și obscuritate

In poezia pură, discuția obscurității oferă, poate, materialul cel mai inflamabil pentru public. Dece, adică, lectorul să nu *înțeleagă* ceeace spune poetul? A fost un *scandal*, și nu se știe dacă s'a terminat. Să notăm însă că producerea scandalului dovedea din partea publicului un interes pentru poezie, o ambiție de a nu fi respins de la o activitate, căreia, chiar în conștiințele comune, i se acordă rangul de a înobila. Până acum nu se întâmplase ca să citești și să nu pricepi. Uluirea cititorului era dealtfel egală cu orgoliul poetului ermetic. Nici poetul nu descoperise până acum o metodă care să-i dea asigurarea că prin ea se exprimă *tot* și *definitiv*. Moștenirea clasicismului este dificilă și nu folosește oricui. Tot ceea ce se spune, în sens clasic, despre acordul, în scris, al „cuvântului" și al „ritmului", cu „ideia", rămâne în genere, neverificat, fără aplicație lăuntrică. Teoria purismului este mai captivantă. Ea afirmă că poezia nu se face de cât din „cuvinte" și din nimic altceva. Nici din „sentimente", nici din „idei", numai din „cuvinte". Realitatea ei concretă este limbajul! De existența limbajului nimeni nu se poate îndoi. Și *esența* poeziei trebue să fie ceva de care nu ne îndoim! De realitatea graiului nu ne îndoim așa cum nu ne îndoim de existența culorilor, a marmurei, și mai ales a sunetelor. Dar graiul are o viață spațială, el se întinde cât se întinde un neam; și are și ființă istorică: unele cuvinte au îmbătrânit, altele nu. Și cuvintele se potrivesc între ele, după legi de semnificație și armonie. Ele se strâng la o laltă ca să topească poezia, într'un tipar, care este unic, fără putința de a fi înlocuit cu altul.

Ca să devină *poezie*, cuvintele trebue să se îmbine *numai* într'anumit mod, iar dacă lasă posibilitatea să se îmbine și altfel, nu sunt *poezie*. Oricât de straniu s'ar părea, față de numărul enorm al cuvintelor și de infinitatea combinațiunilor lor,—poezia nu se naște decât când nu mai este cu putință o altă întocmire a lexicului său. Numai ceea ce se spune în proză, se poate exprima și *altfel*, prin alte cuvinte și cu o altă așezare a lor gramaticală. Valéry pretinde că aceasta este legea unică a poeziei, și pe ea își și bizue estetica. Stăpânirea limbajului o identifică cu însăși mediația poetică, iar despre Mallarmé asigură că a cercetat toate „cuvintele" și a înțeles limba ca și cum ar fi inventat-o. Ce însemnează, în fond, a înțelege graiul? Drept răspuns, vom întoarce fraza lui Aristotel, care spune că „gândire este ceea ce se exprimă prin vorbe": a gândi graiul înseamnează a gândi ceea ce putem să exprimăm. Vorbele sunt deci semne pentru ceva ce *gândim*. Ele indică un schematism, un formalism al gândirii, și, întocmai ca în algebră, raportul de gândire este exact, dacă semnele ocupă corect locul lor. Comparația cu simbolismul algebric merge mai departe și se afirmă că în spirit prețuește mai mult formula care are proprietatea de a se transforma în adevărul numărului, de cât însuși acest adevăr... „et je me demande parfois s'il peut exister une pensée d'une „proposition", ou la conscience de penser quoi que ce soit..." In poezie, gândirea cea mai generală este „Faptul poetic inițial: cununa înflorită și Lira!" Conceptul de poezie deci, lira, lumea în spirit. Distanțarea de sensibil și pătrunderea în realitatea necontigențială a spiritului s'a operat, după cum se vede, printr'o reducție: s'a lăsat la oparte tot ceea ce nu este „cuvânt", s'au alungat emoția, reflecția, intenționalitățile, și s'au acordat puteri depline condiției formale, care definește *însușirile* poeziei. I s'au dat lexicului infinite drepturi, cu o singură obligație: să se rânduească astfel în cât să nu mai fie cu putință altă rânduială. Firește, obligație esențială! Astfel s'a născut obscuritatea. Pentrucă în grija sa de a găsi forma *unică*, poetul se supune unei *trude* demiurgice, el transformă la față limbajul, simplifică raporturile gramaticale, revoluționează obișnuințele gândirii, dă altă funcție imaginilor, altfel se comportă față de „concepte", cu un cuvânt, el se exprimă „ca și cum ar *inventa* limbajul". Inventează cum îi convine lui, pentru poezia *necesară*. Plăsmuirea limbajului aduce după sine și realitatea gândirei poetice. Ea se ascunde în forma necesară, ca o existență de plan secund, ca imaginile în oglindă, ca jocurile apei, ca strălucirile aburoase! Poezia este principiu de desfătare, de extaz: „abur verde", „surpări de curcubee", „viziuni paradiziace" (Ion Barbu). Truda demiurgică a poetului constă în a turna un principiu de desfătare într'o formă ce nu se va strica nici odată. Perfecțiunea făgăduește voluptatea! Cum își va sorbi însă cititorul desfătarea sa cuvenită din poezia pură? Suferind și el *truda* demiurgică a închegării formei necesare! Desfătarea nu vine deadreptul, ci numai ca răsplată. Poetul s'a chinuit să „inventeze" limbajul, trebue să se chinuiască și lectorul să descopere ce se ascunde în limbaj. Altă cale nu află! Acelaș poem trebue citit de nenumărate ori, trebue pândit raportul cuvintelor, urmărită organizarea sensului, înlăturarea obstacolelor, etc. Cititorul colaborează cu poetul, în procesul invers al plăcerii estetice. Citirea unui poem este un banchet la care autorul invită pe lector, cu condiția ca acesta să aibă pregătirea specială de a asimila regulele festivității. Altminteri rămâne flămând. Înțelegerea poeziei pure cere așa dar o cultură corespunzătoare! Cine nu o are nu se va împărtăși! Se va da tot celor cari *mai au!* Cel ce *nu au*, vor fi umiliți, rămânând departe, ca neinițiați! Bucuria celor cari se împărtășesc, nu este totuși, totdeauna, deplină! Fiindcă, după cum poetul riscă să nu făurească o structură unică, fără putința alteia care s'o înlocuiască, deasemeni și cititorul, în casna lui de interpretare, riscă să greșească vreun raport, vreun semn, să pue incorect în ecuație! Dacă înțelegi altceva decât a vrut poetul să exprime? Dacă te abați de la sensul dat de el cuvintelor? Ca „inventator" al lor el le-a dat un sens personal și *unic*. Cum să-l pătrunzi? A fost o îngrijorare printre adepții poeziei pure și era cât pe aci să se decreteze că nu este vină dacă te abați de la *singurul* sens concentrat de autor, și că ți se iartă dacă textul devine *pretext* pentru reverii, nuanțe și miresme imprecise, etc. (Gourmont). Contra ambiguității lui Gourmont, s'a ridicat energic Thibaudet, afirmând, cu privire la fondatorul poeziei obscure: „J'admets à chaque ligne de Mallarmé un sens réel, objectif, qu'a voulu l'auteur ou qu'il a accepté de son inspiration, comme celà se passe dans n'importe laquelle des pages de prose et de vers qui furent jamais écrites. Les doutes, les nuances changeantes dont est pleine, je le reconnais. cette poésie, et qui en font la joie et la difficulté, ne détruisent pas ce sens, mais prennent place dans l'ampleur du cercle qu'il élargit". Și ca urmare practică a siguranței sale, Thibaudet mărturisește că se străduește să *înțeleagă* pe Mallarmé, chiar cu riscul răvășirii grădinii celor „o sută de irișI". A cetit o poezie de nenumărate ori, vers cu vers, a revenit cu atenția, a reluat procesul de interpretare, până a stabilit un înțeles! A înălțat atenția la rangul de virtute întru captarea emoției estetice! Și spre a proba că a priceput, a transformat versurile în proză. Dar Valéry ce crede? Contrariul dogmatismului lui Thibaudet și la fel cu Gourmont: „Mes vers ont le sens qu'on leur prête. Celui que je leur donne ne s'ajuste qu'à moi, et n'est opposable à personne. C'est une erreur contraire à la nature de la poésie, et qui lui serait même mortelle, que de prétendre qu'à tout poème correspond un sens veritable, unique, et conforme ou identique à quelque pensée de l'auteur. Une conséquence de cette erreur est l'invention de l'exercice scolaire absurde qui consiste à faire mettre de vers en prose". Tocmai ce săvârșise Thibaudet, ca un școlar, spre a proba că a înțeles și că se poate înțelege. Adevărul este că, din *tot* ce a scris Valéry despre Mallarmé nu se vede în nici un mod, în ce constă mallarméismul, iar tot ce se înțelege astăzi din dificilul poet francez, purcede din studiul asupra operei sale, de Thibaudet. Nu s'ar putea oare susține că, în bună parte, influența lui Mallarmé se datorește volumului de aproape 500 de pagini, al autoritarului critic? La noi, d. T. Vianu, în studiul închinat autorului „Jocului secund", pare să fie de partea unui „dogmatism", când nădăjduește că analiza va restitui în favoarea poetului „justa atitudine". Aici contează și părerea d-lui Dan Botta, pe care noi îl considerăm însă un *clasic*, un spirit al formelor care *sunt*, nu care pot *fi*. Se pare că d. Botta ia poziția cea mai aspră: d-sa se înscrie împotriva dificultății înșăși, nemailăsând discuție asupra înlăturării ei prin justă interpretare: „Mărturisesc că teoria dificultății pentru dificultate mă întristează. A fi dificil, a obliga pe lectorii tăi la un efort ca să poată ajunge apoi la o bucurie mai intensă, înseamnă a te prevala cu abilitate, de stări exterioare operei tale, înseamnă a căuta efecte pe care nu le meriți". „Efectele" nemeritate nu provin de altundeva decât dintr'o interpretare generoasă dată de lector, mai presus decât intenția originală. Este drept că d. Botta nu rămâne intransigent până la urmă, căci își aduce aminte că dificultatea sprijină și desvoltă tehnica. Cine citește pe Pindar, nu stă să-i condamne dificultățile! Legitimarea dificultății și interpretarea riguroasă sunt totuși trepte deosebite ale valorii. Se cuvine să aducem aici și competența d-lui Lucian Blaga, autorul unei estetici românești originale. D-sa nu-și ascunde opoziția principială față de poesia pură. Teoria limbajului ca „formulă algebrică", o respinge cu acuzația de „tabuizare a obiectului", de „falsă taină", „imagine alambicată", etc. Greul învinuirei îndreptate de d. Lucian Blaga se desprinde din impresia că „acești poeți au pierdut sentimentul natural al misterului real, singura substanță care aspiră la revelarea prin metafore, și care merită și cere acest efort... Prin tabuizarea obiectului metafora e de fapt destituită din funcțiile ei normale, care sunt fie aceea de a plastiziza, fie aceea de a releva, dar nu aceea de a ține loc de obiect dat. Un obiect *dat* însemnează prin aspectul său „dat", deja o revelație". *(Geneza metaforei,* pag. 51—52). Rădăcinile pozițiilor diferite se adâncesc de altminteri mult mai departe într'o istoriei a gândirii, care este alta la poetul român, și alta la Valéry, de pildă. Evidența la Valéry este limbajul. După schema carteziană, el spune: „vorbesc, deci sunt", — pe câtă vreme, d. Lucian Blaga pășește o treaptă mai sus, și se întreabă: „Cine sunt eu, acesta, care vorbesc?" D-sa își deschide un orizont al misterului mai larg, unde vor domni alte relații între planurile de existență, și unde, la nașterea poeziei, nu va prezida luciditatea, atenția, măsura, — ci ea va odrăsli din gândirea magică. Altul este „datul" în gândirea magică, și altul în acel domeniu de „glorie a Ideii". „Datul" în „gândirea magică" stârnește o analogie și revelează un mister, pe câtă vreme, în cealaltă poziție „datul", — care este mai aproape de OM, mai *încoace* de orizontul misteric, — slujește să dospească o esență,— să fixeze adică ceea ce ESTE, nu în mister, ci în conștiință, — și nu analogic, ci absolut, spre a constitui pentru spirit un „deliciu", un „nutriment".

Discuția se va direcționa deci spre un „dat" în mister, și spre un „dat" într'o conștiință absolută", acea conștiință generală, care se mulțumește să se gândească pe sine ca o conștiință care gândește. Loviturile împotriva unei poetice excesiv idealiste, vor răsări în schimb nu din diferența de planuri, ci din întrebarea: „ce valoare are pentru spiritul omenesc, această plăcere pe care o caută orgolioasă poezia pură? Oferă ea într'adevăr o desfătare mai înaltă decât poate oferi producția oricăror alți poeți, din câți au fost și vor fi? Valéry declară explicit că ceea ce introducea Mallarmé, „dans l'art de plaire ou de toucher par le langage,"... „corrompait la saveur de toute autre poésie". In ce constă însă acest „deliciu", Valéry nu concretizează nicăeri, fiindcă el nu comite crima de a transforma un vers, în proză. Ne-o precizează în schimb însuși Mallarmé: „A quoi sert cela? A un jeu. En vue qu'une attirence supérieure comme d'un vide, nous avons droit, le tirant de nous par de l'ennui à l'é des choses si elles s'établiss solides et prépondérantes perdument les détache ju s'en remplir et aussi les d de resplendissement, à tra l'espace vacant, en des fê volonté et solitaires". (Cita *Thibaudet).* Fraza, jocul chid, fără îndoială, o poartă tafizicii. Dar isvorul ac „sărbători de voință și sing tate", nu este însăși senz ori cât ar părea de parado Ce este altceva „atracția lui", de cât „dorința", „vi „primatul simțurilor", al zualității?" „Dorința", „vi „nostalgia" descoperă în jur *lurile, vidurile, lacunele, ab țele! Absențele* sunt desăvâ doar în măsura în care le ur reveria noastră, le dă trup existență în spirit. Teoria ese a Ideii, a lacunei, se reduce babil la o teorie a „senzaț după cum reese și din argun tația lui Croce, ostilă po pure. Severul critic italian clară pe Mallarmé un s spasmodic întors în sine în (spasmodicamente concentrat riguardare in sé) iar dome evidenței poetului îl determ „l'agitata sede della carne, d misera e ribelle e inferma ca dell'uomo". Ce desfătare se produce din acest senzual primordial? Nimic de cât o figurație a imaginei și a versu dotată cu o vrajă proprie, d gur. (Egli non poteva, nei momenti felici, andar oltre fulgurazione dell" imagine e verso, dotati certamente di proprio incanto...). In sfârșit, magiul pe care Crose îl ad lui Mallarmé îl închide în c statarea că nu era un diletant senzației, ci un ascet (non è un dilettante di senzazioni, un sofferente, un torturato)

Iar concluzia lui este că nu recomanda italienilor poet lui Mallarmé, ca nu cumva să „otrăvească și să ruineze săn tatea organismului".

O atât de robustă opoziție, rește, nu s'a făcut la n mallarméismului. S'a consum doar epoca de admirație până idolatrie. Câți n'au invocat copilul nopții dumeene, glo aprinsă a meșteșugului, a delungei dorinți, Ideia? S'a v zut adică în Mallarmé tot ce v deau și francezii, ceeace îi pre cupa pe ei, ca și cum acelaș cru ne-ar fi preocupat și noi. Ca și când noi n'am fi stare să vedem singuri, ceea ne preocupă teoretic în poezi pe noi, românii! Pentrucă, chi conform esteticei puriste, po zia fiind în primul rând pr prietatea limbajului, poate limba română „meditează" al ceva decât meditează limb franceză.

CONSTANTIN FANTANER

CRONICA IDEILOR

Spinoza, noțiunile de esență și existență

Ceeace apare deadreptul suprinzător în gândirea lui Spinoza, este că pe de o parte el proclamă „realitatea" esențelor, adică a ideilor elaborate de rațiune, iar pe de alta, tăgăduește categoric posibilitatea vreunei legături de cauzalitate între aceste esențe și obiectul din lumea exterioară. Numai aparent Spinoza menține dualitatea ideii și a obiectului său. In realitate, această aparență acoperă o identitate desăvârșită între ideie și obiect, între esență și realitatea intrinsecă. Scrie lămurit „Etică" pr. 5, p. 2 : „Gândirea adevărată nu se distinge numai prin denumirea intrinsecă dar mai ales prin ceeace are de intrinsec. Ea nu recunoaște obiectul drept cauză a sa". Din acest punct de vedere, doctrina lui se apropie uimitor de aceia a anticului Parmenide. In ce fel trebue înțeleasă dar „realitatea" ideilor, a esențelor? Dece Spinoza susține că ideile ascund intrinsec certitudinea și a d e v ă r u l? („Certitudinea și esența obiectivă fac una, spune în „De Intellectus Emendatione").

Ideia adevărată este conformă obiectului său, susține Spinoza, „dar pentru că este adevărată este conform obiectului și nu pentru că este conform obiectului este adevărată". Apriorismul teologic este evident. Nici nu s'ar putea altfel din moment ce „inteligența omenească făcând parte din dumnezeire este absolut infailibilă [1]).

In alt loc ne încredințează că „gândirea adevărată nu trebue să fie cunoașterea unui lucru prin cauzele sale reale". Este deajuns ca să explicăm o ideie printr'o cauză oarecare ad libitum" [2]).

Spinoza trebue să-și dea seama mai mult decât Parmenide că totuși pe lângă cunoașterea certă, pe lângă adevăr, care este regula generală, există totuși și eroarea. Că adesea cunoaștem fals și atunci ce trebue să mai spunem despre necesitatea implacabilă a certitudinei și a adevărului când la fiecare pas ne convingem de realitatea amară a incertitudinei și a eroarei? Cum este deci posibilă eroarea? „Dacă cineva se înșală este pentru că asociază nu idei, dar cuvinte care sunt imagini", răspunde Spinoza. Platon afirmase același lucru. Totuși, pentru Spinoza, care trebue să apere până la urmă prestigiul rațiunii, a spune că imaginația este izvorul eroarei, însemnează a zdruncina serios „realitatea pură" a gândirii, pentru că imaginația tot din rațiunea omului naște. Spinoza afirmă deci că imagina exprimă aceeași valabilă realitate dar de o manieră necompletă [3]).

Realitatea imaginată este mutilată, inadequată, dar nu falsă. A se înșela nu însemnează a imagina ceeace nu există, dar a nu imagina ceeace există" [4]).

Eroarea este deci o privațiune și o negație.

Pentru ca să mențină identitatea dintre existență și rațiune, Spinoza decretează ferm că existența nu poate să fie mai mare decât esența (ideia, rațiunea) și, asemenea lui Parmenide, încearcă o deplină omologare a realității în gândire. Nu menține nici măcar dualismul cartezian înțelegere-voință. Deși aderă la distincțiunea pe care Descartes o făcuse între aceste două funcțiuni potrivnice ale spiritului nostru însă pentru a menține și de astă dată identitatea deplină a cosmosului prin derivarea lui din rațiune ne învață că „voința și înlegerea sunt unul și același lucru" [5]).

Dar Spinoza a trebuit să-și dea seama că existența (realitatea obiectului, extrinsecă) și *esența* (ideile, rațiunea divină) nu sunt unul și același lucru mai bine zis, că existența nici nu derivă nativ din esență, că ea „există" în afară de rațiunea omului, masivă și concretă, de sine stătătoare și de o altă „esență". Iar pe de altă parte, că existența depășește și în „întindere" esența, că ideile adesea „nu mai pot pricepe și motiva cognitiv, cu certitudine, realitatea. Cu alte cuvinte că nu se poate vorbi de o adecvare perfectă între esență și existență nici din punctul de vedere cantitativ al cunoașterii, nici calitativ.

Ce facem deci cu „realitatea" existenței?O tăgăduim mai departe discreționar și dogmatic, stăruim cu tărie în a crede că doar esențele sunt „reale" fără să putem explica prea convingător în ce consistă această realitate, sau încercăm o altă reconciliere a celor două noțiuni? Dintre cele două idei de existență și de esență, cea mai generală este aceea a existenței, scrie Albert Rivaud, un interpret de valoare al filosofiei spinoziene [6]). Conștient de această ipoteză critică, Spinoza intervine cu o sinuozitate, am zice iudaică. Pe deoparte el consimte că există „ființa imperfectă" inadequată esenței, ceeace în mod normal ar duce la recunoașterea existenței „neființei", — concluzie la care se oprise și Platon, deci implicit la insuficiența rațiunei de a cuprinde cognitiv întreaga existență, neființa rămânând în afara percepției „esențelor". Spinoza adoptă însă o soluțiune eclectică, penibilă din punctul de vedede al „Bunei rațiuni". Nu există „neființă" declară el, există însă *minus-existența,* ființa imperfectă, ceeace conduce la următoarea contradicțiune logică semnalată riguros de Victor Brochard: „Ideile inadecuate sunt adevărate. In măsura în care sunt mai puțin adevărate le numim false" [7]).

Prin urmare, deși în fapt Spinoza nu recunoaște incertitudinei și eroarei o existență metafizică propriuzisă, pozitivă, totuși, prin atenuarea „perfecțiunii" și a adevărului, adică prin eliminare și prin negație, consimte la existența acestora. Ni se pare un simplu joc de cuvinte a spune că incertitudinea este o minus-certitudine sau eroare un minus adevăr, în loc de a da fiecărei noțiuni valoarea existențială proprie, așa cum de altfel pretinde și existența logică. Incertitudinea, eroarea lipsa de unitate a fenomenului sunt pentru noi o categorie existențială proprie cu identitate metafizică necesară tot atât cât opusul acestora: certitudinea, adevărul, unitatea.

Parmenide era cel puțin mai consecvent cu sine. In „despotismul" său metafizic el tăgăduise fără drept de interpretare neființa, refuzând să admită orice termen intermediar între „ființă" și „neființă. El negase deci nu numai existența „neființei" dar chiar imperfecțiunea „ființei". Mai modern, Spinoza încearcă o conciliere a realității adevărate cu „realul" esențelor printr'un compromis incompatibil atât cu propriul lui dogmatism metafizic, dar mai ales cu problema realității și a adevărului.

MIRCEA MATEESCU

[1]) Ethica pr. 49.
[2]) De Int. Em. p. 379.
[3]) Vezi Brochard, „De l'erreur" p. 74.
[4]) Ibid.
[5]) Ethica pr. 49 p. 11.
[6]) v. „Les Notions d'Essence et d'Existence dans la Philosophie de Spinoza, Alcan, Paris 1906.
[7]) Brochard op. cit. p. 82.

SARMIS, FLOAREA REGINEI

nuvelă inedită de GEORGE ACSINTEANU

Vară ardeleană.

Pe o cărare cotită printre munți, ecasem odată cu răsăritul, să adun nele pădurii și ale muntelui, să-mi pletesc gândul cu glasul păraelor, foșnetul frunzelor, cu cântecul nezutelor pasări.

Soarele avea în cerul acesta al Aralului, străluciri cum nu văzusem ciodată: ici razele păreau de aur, colo argint, dincolo în poene, de aramă, sus, sus de tot, pe stâncile goale, lălae de foc.

Bănuiam acolo, între crăpături, cate mici de vipere flămânde de viață re sugeau vălvătaia cu lăcomie.

Cum le străluciau în lumină, limle mai subțiri ca tăișul coasei! Cum svâcneau gușile în soare și cum își ai pregăteau veninul în vârful limei! O înțepătură și de ajuns ca prada nu mai miște. Erau într'adevăr vire? Sau numai gândul meu le născea? Mă găseam prea singur pe drul acesta alb al muntelui și al pării, ce cobora ca un balaur uriaș. i-era frică? De cine? De singurătate? oamne, cât de ciudată îmi era, în ua aceea, întreaga simțire! Mergeam ar spre ruinele Sarmisegetuzei. Plesem cu soarele în piept, plin de cuj și de viață, dornic de a cunoaște t mai mult trecutul neamului din ești munți. Cum ar fi putut să-și ă loc frica, lângă urmele lui Debal, ale lui Horia, Avram Iancu?! Dar uite, totuși, parcă în desiș s'a ișcat ceva. Ochii mi-au fugit dela virele, închipuite sau adevărate, nu ai aveau acum nici o însemnătate, și au proptit în fundul pădurii. Mai veam multă cale de mers până la tate.

Dacă... vreun urs ar fi vrut să glunească cu mine și să-mi trosnească asele ca pe niște vreascuri?

— Să-ți fie rușine, fiu de țăran ești u? Se vede că te-au sfrijit de tot străile orașului.

Am tresărit ca mușcat de șarpe. Ce las îmi vorbise atât de dojenitor și e unde pornise, că în jurul meu nu e bănuia nici țipenie de om? Cine îmi pusese acest adevăr atât de dureros? Cât de josnic mă simțeam în clipa ceea. Imi venea să-mi blestem toți nii cari mi-au uscat curajul în groile de piatră, în podurile sau în patele orașului. De când fugisem din nima Bărăganului, unde îmi legănasem copilăria și crescusem odată cu grâul, cu porumbul, cu iepurii și droiile, devenisem atât de mic și atât de vinovat față de mine însumi. Tot

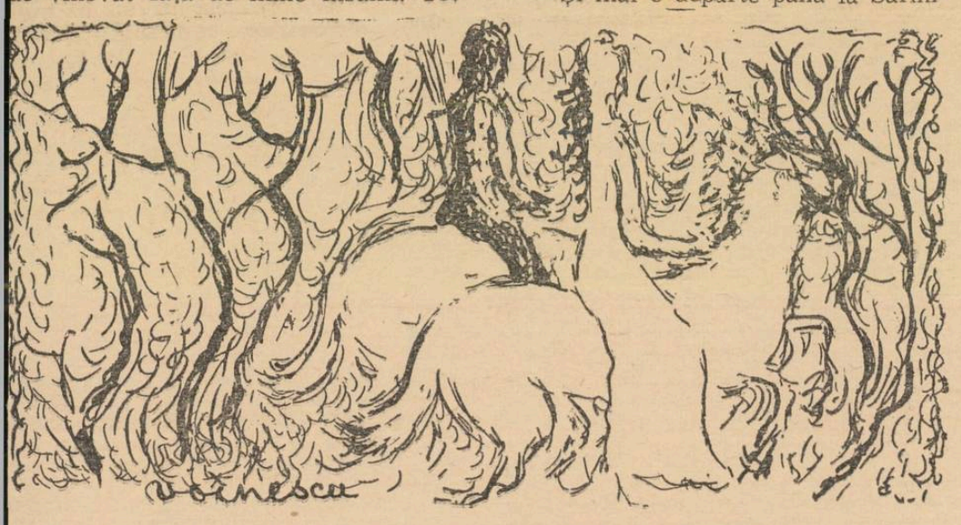

acest mare frumos: minunile pădurei, măreția muntelui, lumina soarelui mă înspăimântau acum în loc să mă ridice. Cum ași mai fi putut culege taina și visul, dacă în ființa mea își făcuseră nenumărate găuri lighioanele fricei?

Nu mai îmi venea să-mi urmez drumul. Simțeam o adâncă nevoe de a mă asvârli cu fața la pământ, lângă un stejar, să cer iertare arborilor, stâncilor, luminei pentru nimicnicia cu care venisem în împărăția lor.

Din depărtare, din adânc, începu să se deslușească un cântec lung. Nu era închipuire și nici îngerii nu coborîseră pe crestele munților. Erau aevea copiii ținutului. Glasurile lor păreau însoțite de pasări și de ape. Sufletul meu, până atunci ascuns nu știu unde, porni și el să cânte. Acum nu mai mi-era frică. Uitasem cu desăvârșire și de vipere și de urși și de singurătate. Mi se înălța simțirea alături de ciripitul copiilor.

— Ce frumos.

Eu am glăsuit sau altcineva? Aceeași voce de adineaori mi-a vorbit tainică plină de căldură. Acum nu mai era mustrătoare.

— Cât de minunat e să te întâmpine aci în sălbătecia naturei cântec atât de frumos.

Vorbeam singur, încet, ca și când aș fi răspuns glasului ciudat care îmi însoțea drumul.

— Se vede că te apropii de taină, că porți încă în tine minunea. Viața orașului nu ți-a uscat inima de tot.

Cuvintele acestea se împleteau ca boabele de lumină în sufletul meu.

— Uite-i, copiii albi.

Niciodată poate n'aș putea să deslușesc, pe îndelete, simțirea care mi-a crescut atunci în inimă, ca o floare vie, când am dat cu ochii de copiii îmbrăcați în cămăși albe, curate, ca zăpada. Conducătorul lor, un tânăr robust, îmbrăcat în costum național ardelenesc, părea și el o făptură de basm.

M'au salutat cu mâinile ridicate spre cer. Le-am răspuns înfiorat. Ce-or fi citit în ochii mei de mă priveau cu atâta dragoste?

— Unde ați fost?

Intrebarea mea a răsunat neașteptat de vie.

— La Sarmisegetuza, mi-au răspuns copiii.

— Am făcut o plimbare pe ruinele cetății, a continuat conducătorul lor.

— Și ce-ați văzut acolo?

— Urmele strămbunilor.

Tânărul se uită lung la mine. Am bănuit dela început că vrea să vadă din privirile mele, din chipul meu obosit ce gânduri mă aduseseră pe aceste meleaguri. Nu știu ce a putut să culeagă acest tânăr ardelean, să înțeleagă din întreaga mea făptură; mi-aduc aminte însă, că s'a întors mai senin către micuții lui și le-a rostit:

— O clipă de odihnă.

Ca niște pasări, copiii sburară printre stejari în poene. Mă uitam la ei cu drag. Păreau adevărații stăpâni ai acestor locuri pline de atâta liniște. Tânărul îmi strânse apoi mâna cu voioșie.

— Mă numesc Baciu Gheorghe.

Mi-am spus și eu numele întreg cu aceeași simțire. El a reluat vorba ca și când ar fi povestit o legendă atât de mult căutată de mine:

— Sunt acolo, la Sarmisegetuza, urme ale strămbunilor ce trebuesc cunoscute de toți Românii.

— Tot într'acolo mă îndreaptă și pe mine pașii.

— Am bănuit. De aceea m'am oprit să stăm o țâr' de vorbă. Ați mai fost vreodată pe aici?

— Acum viu pentru întâia oară.

— Atunci, poate că nu știți cine a croit drumul ăsta care merge dela cetate și până în creerul munților.

Am dat din umeri ca un elev care nu-și învățase bine lecția. După câte am aflat mai târziu, tânărul de lângă mine era un destoinic învățător din satul de lângă cetate. Plecase cu elevii lui să răscolească și el veacurile ca și mine și să dea la iveală lumina ascunsă printre dărâmături. Cu ochii mari, pătrunzători, ca ai unui adevărat Moț, învățătorul mă lămuri:

— Decebal, dragă domnule, a croit acest drum cu ostașii lui și apoi Traian cu meșterii din Roma.

— Adevărat drum al Impăratului.

— Țara noastră e plină de astfel de drumuri.

— Și mai e departe până la Sarmisegetuza?

— Să tot mai fie cale de o jumătate de ceas.

— Eu credeam că-i mai mult.

— Da de unde? Dela cotitura drumului se vede întăritura. Apoi câțiva pași, o săritură și gata te afli în cetate.

— In Sarmisegetuza, izbucnii eu.

— Da. In fostul scaun de domnie al lui Diurpaneus, neînfricoșatul Rege al Daciei.

Tânărul învățător vorbea cu înflăcărare. Mă așteptam să-mi mai spună ceva. Bănuiam că el cunoștea multe lucruri despre această cetate. Nu știu dece însă, în clipa aceea s'a lăsat între noi o scurtă tăcere ca o reculegere. Acum nu se mai auzea nici sgomotul copiilor și nici cântecul pădurii. Ca să rup această tăcere, am reluat vorba mai mult ca pentru mine.

— Câte veacuri n'au apăsat pe umeri vechea cetate!

— Și cu toate acestea, tresări tânărul, cu ochii din ce în ce mai aprinși, acolo bate inima neamului nostru. Printre zidurile vechi se împletesc vremurile de apoi cu cele ce vor veni, așa cum s'au plămădit oasele strămbunilor cu pământul văilor, cu piatra munților, cu puterea cerului, sub ochii și ocrotirea bunului nostru Dumnezeu. Printre pietre și d-ta ai să te simți altul. Sufletul se luminează. Trupul capătă puteri ca eroii din basme. In altarul în care trăesc, peste veacuri, umbrele strămbunilor, în fiecare fir de pământ svâcnește o inimă de erou. Acest lucru l-am simțit și eu tot timpul cât am stat înlăuntrul cetății. Și atunci mi-am zis: „Doamne, câte n'avem de învățat din această sfântă carte de piatră a neamului nostru".

Chipul învățătorului se luminase ca de o vraje. Vorbea și parcă glasul lui tremurat avea ceva sfânt în el. Câte minuni săvârșite de neamul Dac, nu mi-a povestit Baciu Gheorghe lângă stejari, până aproape de scăpătat. Nu-mi venea să mai mă despart de el. Mă fermecaseră cu totul istorisirile lui. Imi aprinseseră în inimă dorința și mai vie de a vedea, cât mai degrabă, cetatea. Dar te puteai oare despărți de acest minunat flăcău? Târziu, un șuerat de fluer mă făcu să tresar. Copiii se adunară cât ai clipi în rânduri câte patru. Baciu îi pregăti pentru cântec. Apoi porniră în marș.

Eroi au fost. Eroi sunt încă
Și-or fi cât neamul românesc,
Căci rupți sunt ca din tare stâncă
Românii ori și unde cresc.

Cu mâna ridicată spre cer, cu imnul copilor și cu vorbele lui Baciu cuibărite în toată ființa, m'am uitat lung după ei, până ce s'au pierdut pe cărările pădurii și ale muntelui.

Când am ajuns în cetate, soarele era în pragul cerului. Pe ziduri se mișcau parcă umbre abia deslușite. Intr'un timp, umbrele porniră să joace. Mă retrăsei într'un colț al cetății, desgropată de curând, să le privesc. Mă înălțam și eu parcă odată cu umbrele pe ziduri în jocul lor ciudat. Glasul care-mi vorbise în pădure, înainte de a-l întâlni pe Baciu Gheorghe, îmi șopti acum la ureche, molcom, vorbe pe care de-abia le pricepeam. Cu sufletul din ce în ce mai viu, am ascultat până când vocea s'a stins odată cu soarele.

— Vezi? Minunea trăește încă în simțirea ta. De acolo din legendă, de peste veacuri, vin lângă tine sufletele strămbunilor. Cartea neamului se deschide la o filă necitită.

Șaptezeci și opt de ani trecuseră dela nașterea lui Christos Domnul. Apusul era cârmuit de Impăratul Vespasian. In Dacia se afla pe tron un Rege al cărui nume Diurpaneus-Decebal răsuna peste mări și țări ca un svon al munților și al pădurilor. Toată făptura acestui stăpân al înălțimilor părea croită din luceferi, din stânci și din stejari. Fruntea lui lată era plină de lumină. Purta plete mari ca de cioban. Pe unde trecea Regele, cu ochii albaștri, drumurile se luminau, holdele creșteau mai bogate, pasările cântau mai cu foc, apele curgeau mai pline de viață. Ostașii și poporul când își vedeau Regele se simțeau mai tari și mai mândri. Decebal strânsese laolaltă toate neamurile ce se numeau pe vremea aceea getice și alcătuise un regat puternic, așa cum rar se afla pe pământ. De frica lui Diurpaneus tremurau toți vecinii. Chiar Vespasian, Impăratul Romanilor, îi trimetea daruri ca să nu-i calce hotarele Impărăției, cu toate că Regele Dacilor nu pornea niciodată să jefuiască alte popoare. El când se arunca în fruntea războiului, o făcea numai ca să-și apere hotarele, „sărăcia și nevoile și neamul".

Și avea Decebal o fată frumoasă ca o zână din basme. Sarmis, Floarea Reginei era numele ei. Crescuse lângă mama bună, Regina Dochia, până la șaptesprezece ani. Pe unde călcau picioarele ei albe ca zăpada, creșteau flori. Pasările cerului îi cântau seara la fereastră ca s'o adoarmă. Stelele îi țeseau noaptea haină vrăjită ca să n'o atingă niciun rău. A doua zi dimineața, prințesa o îmbrăca și ieșea în grădinile cetății să se întreacă în cântece cu pasările și izvoarele. Atunci fluturii și razele de soare se jucau în părul ei negru și lung până la brâu. Cântecul prințesei se auzea în toată cetatea și lumea întreagă se minuna de glasul ei venit ca din ceruri.

La șaptesprezece ani, Sarmis, Floarea Reginei pornise în pădure la vânătoare cu Vezina, nepotul Regelui, un tânăr înalt și mândru ca un Făt Frumos. Lui Vezina i se mai zicea și Getuza, adică voinicul pământului. Cu el își împletise copilăria Sarmis. Amândoi crescuseră în jocuri și lumină. Acum erau călări pe doi cai albi. Când ajunseră în mijlocul pădurii, băgară de seamă că nu le ieșise nici un vânat. Sarmis opri calul:

— Vezi tu, Vezina, dacă am venit cu gândul să ucidem vietățile pădurii, nu ne-a ieșit nici una în cale.

— Asta nu mi s'a întâmplat niciodată, făcu Getuza cu oarecare amărăciune în glas.

— Eu zic să ne întoarcem în cetate și să nu mai vânăm.

— Să ne întoarcem, rosti Getuza cam cu gura altuia.

Când să iasă din pădure, ce credeți că s'a întâmplat? In jurul Sarmisei s'au strâns sute de pui de căprioară, unul mai frumos decât altul, care o priveau cu nesecată dragoste, iar pe umeri i s'au lăsat din zbor nenumărați pui de porumbei sălbateci, de fazani, de turturele care îi gângurau la ureche în fel și neînchipuite glasuri.

— Vezi, Getuza, cum știu vietățile pădurii să mulțumească? vorbi Samis, Floarea Reginei mângâind păsărelele de pe umăr.

— Parcă nu-mi vine să cred, Prințesă. Cine le-o fi trimes aci?

— Bunătatea și dragostea, Getuza. De azi înainte am să vă rog să nu mai vânați căprioare și pasări.

— Rugămintea ta va fi poruncă.

In clipa aceea căprioarele făcură o horă în jurul Sarmisei, iar pasările împletiră din aripi în zbor o cunună deasupra capului ei. Cu acest alai de mare sărbătoare pentru sufletul pădurii, Sarmis, Floarea Reginei și Getuza au mers până în cetate.

Când i-a povestit Regelui minunea, Decebal și-a îmbrățișat fata și a sărutat-o pe frunte.

— Parc'ai fi ruptă din sufletul lor, fetița mea, atât de mult ții la aceste făpturi ale pădurilor.

Apoi Regele s'a retras în odaia lui de lucru, fericit că i-a dăruit Dumnezeu un copil cu suflet atât de ales.

In acelaș an Decebal a pornit un război cu dușmanii din Apus. Luptele au fost crâncene. Căpitanii și oștenii în frunte cu Getuza au săvârșit vitejii neîntrecute. A luat parte la lupte și Sarmis, Floarea Reginei. Glasul ei i-a îmbărbătat, cântecul ei le-a sădit în suflet înflăcărare. Decebal a biruit și de data aceasta dușmanul. Dacii încununați de glorie, după două luni de neîncetate lupte, s'au oprit sub poalele pădurii de lângă cetate, să prăznuiască biruința și să cinstească pe Rege.

Cu bucate pregătite de soțiile rămase la vetrele lor, s'a întins o masă pe iarba verde, plină de bunătăți, așa cum numai femeile Dacilor știau să gospodărească.

In capul mesei sta Decebal, mândru ca un soare. La dreapta lui se afla Regina Dochia, toată numai bunătate, frumusețe și milă. In stânga lui Decebal se așezase generalul Diegis, fratele Regelui. Acesta, cu toate că era cu câțiva ani mai mic decât Decebal, arăta tot atât de mândru și înțelept ca și fratele său. In clipa aceea Diegis sosise cu vești și coroană dela Impărat. In fața Regelui sta, îmbujorată la față Sarmis, Floarea Reginei, iar lângă ea Vezina-Getuza. Voinicul se simțea din ce în ce cu mai multă primăvară în inimă, de parcă nici n'ar fi luptat zile și nopți în șir, fără să se odihnească. La această împărătească masă au mai luat loc sora lui Decebal, comandanții, ostașii și mai tot poporul din cetate.

Inainte de a se bea din ulcelele de corn, Regele se ridică și glăsui tare ca să fie auzit de întreg norodul.

— Cinstită masă, obiceiul din strămbuni este ca înainte de a sorbi vinul roșu ca sângele nostru, să închinăm pentru cei care trebuesc cinstiți înaintea noastră, pentru Eroii ziditori. Lor să le dăruim, pe gura pământului, prima picătură de vin, așa cum și-au dăruit și ei sângele pentru Patrie.

Toți mesenii se sculară smeriți și cu fruntea în pământ urmară cu glasul și fapta pe regele lor.

Decebal privind cu ochii străpunzători pământul, continuă vorbirea, turnând încet vinul în țărână.

— Cu frică și dragoste în Dumnezeu, ne gândim la voi, camarazilor căzuți pentru țară. Voua, care sunteți nemuritori în sufletele noastre și în ceruri ca luceferii, vă dăruim recunoștința prin rodul viei.

Când Regele goli toată ulceaua de vin, Sarmis, Floarea Reginei ridică fruntea spre cer și rosti cu glas ca de privighetoare.

— Ca iubirea nesecată va fi deapururi în sufletele noastre icoana pilduitoare a vieții voastre!

După această cinstire a Dacilor căzuți în război, mesenii începură să mănânce și să bea. Tot timpul cât dură masa, nimeni nu scoase un cuvânt. Era o liniște cu adevărat religioasă.

La sfârșitul cinei, când vinul încetă să mai curgă în ulcelele de corn, Regele se adresă din nou ostașilor săi.

— Poporul meu, multe războaie am biruit. Ultimul a fost poate cel mai greu. Dușmanii au fugit ca puii de potârniche. Nu știau, bieții de ei, că noi nu eram tocmai atât de mulți cum păream. Erau, după cum a pus la cale vrednicul Getuza, cioturii pădurii tăiate și îmbrăcate cu haine de ale noastre și cu cușme de pâslă. Biruința aceasta să nu fie uitată. Să punem temelie unei cetăți noi pe zidirea veche, între cele patru turnuri. Să zidim o întăritură cum nu se mai află alta pe pământ și să-i dăm numele Cetatea Biruinții. Voi ce ziceți de acest gând?

Comandanții se sculară drepți, ca la o comandă și rostiră:

— Măria Ta, gândurile Tale sunt gândurile noastre.

Apoi Getuza, care era în fața Regelui lângă Sarmis, glăsui plin de înflăcărare:

— O, Rege bun și viteaz, pentru înfăptuirea gândului Măriei Tale, noi toți comandanții vom aduce cu brațele alături de robi lespezi de piatră din creerul munților.

Decebal, mișcat adânc de această călduroasă primire a cuvântului său, le mulțumi, apoi se adresă către fratele său:

— Spune-ne, Diegis, cum te-a primit Impăratul Vespasian?

— Precum știi Mărite Doamne, vorbi Diegis cu înțelepciune, în urma primei lupte în care am biruit pe Romani, m'ai trimes cu cei șapte nobili să încheiem pace cu Roma. Pe Impărat l-am găsit în Panonia.

— Ei, și cum ți-a vorbit?

— Cu fața luminată și cu mari onoruri. Am încheiat pace. Acum Impăratul ne va da mașini de război, ne va trimite meșteri mari pentru a zidi întăriturí, pentru a ridica poduri, a croi drumuri de piatră, și a făuri temple de lumină pentru Dumnezeul nostru care ne ocrotește.

— Frumoasă faptă.

— La urmă, Mărite Doamne, Impăratul, ca un semn al prieteniei ce-ți poartă, Te-a încoronat prin mine ca Rege al tuturor neamurilor Dace, cu această cunună de aur.

— Mi-e sufletul plin de fericire. Iți mulțumesc Diegis.

— Mă simt mândru, Măria Ta, că am putut să-mi slujesc Țara și Regele.

— Sarmis, Floarea Reginei, zise Regele, ca drept răsplată pentru faptele mărețe ale unchiului tău, pentru vitejia acestor flăcăi, tatăl tău care a fost încoronat de Impăratul Apusului, te roagă să cânți acum cântecele ce le-ai făurit în timpul luptelor.

— Cu dragă inimă, tată.

Prințesa începu să cânte însoțită de harpă. Ai fi zis că un Inger din cer coborîse în mijlocul acestor viteji soldați. In cântecul ei glăsuiau parcă sufletul eroilor, zâmbetul pământului, lumina soarelui. Când glasul Prințesei era mai cald, mai răscolitor, porni să fie însoțit de triluri de pasări, cum niciodată nu se auzise până atunci cântec mai vrăjit. In această clipă Regele fu încoronat și de poporul său. Apoi Decebal, copleșit de fericire, rupse o ramură de stejar și făcu din ea o cunună. Dincolo de munte soarele îngenunchiase și el, în pragul cerului, ca într'o rugăciune, răspândind peste pădurile de brazi și de stejari lumină de aramă. Regele se îndreptă spre Sarmis.

— Cântecul tău, fata mea să-ți aducă cununi de fericire lângă coroana de stejar pe care ți-o pun acum pe frunte. Astăzi a fost una din cele mai luminoase zile ale vieții mele. Și acum comandanți, popor, ostași, după această sărbătoare a victoriei, să ne retragem printre stâncile munților în cetățile noastre. Mâine vom porni la muncă să ridicăm întăritura nouă. Păzitorii din cele patru întâlțimi să treacă la posturi.

Strajele se prezintară în fața Regelui.

— Neadormiți vom fi, Măria Ta, până în ceasul morții și dincolo de moarte.

Cei patru Daci se îndreptară cu pași siguri spre posturile lor, dând semnale din tulnice.

Seara intră în cetate cu lună plină și pace în suflete.

In lumina soarelui, zile, săptămâni, luni întregi; sub razele de lună, nopți la rând Dacii zidiră din piatră noua lor întăritură. Stâncile erau sfărâmate în munte, bucățile de piatră alese și tencuite cu aceeași credință și putere a sufletului cu care vitejii ostași porneau în războaie. Acum și munca li se părea tot atât de ușoară ca și luptele. Sarmis Floarea Reginei, le cânta, îi îmbărbăta, le înfrumusețea munca. Cetatea își ridica din zi în zi mai mândră

(Urmare în pag. 6-a)

Cartea străină

Sang et volupté à Bali,

roman de Vicki Baum, Ed. Stock

de VICTOR POPESCU

Romanciera Vicki Baum este una dintre foarte cunoscutele şi poate chiar mult gustatele scriitoare ale epocii noastre. Succesul ei nu este lucru atât de uşor într'o vreme când admiraţia literară pentru o scriitoare nu porneşte din galanterie, ci se obţine greu, dacă ţinem seama de numărul mare de literate, care au isbutit să imprime un ritm nou şi serios vieţii spirituale femenine. Dela simpla şi modesta Helen Grace Carlyle, până la Siegrid Undset, încununată cu premiul Nobel, şi până la cea mai strălucită, Selma Lagerlöf una dintre cele mai fine scriitoare a noilor tendinţe literare, (istorisirile acelea misterioase, impregnate de basm şi misticism, ca şi sufletul omului în clipele lui de înălţare şi reculegere!) şi am putea înşira un număr nesfârşit de autoare prin care literatura femenină dovedeşte o trăincie şi o intensitate rară.

Nu are rost să discutăm dacă literatura femenină întrece sau nu, literatura masculină. Realitatea şi onoarea ei, este de a egala literatura universală, ceeace este mult mai mult. Este o definire clară în cadrul realizărilor spirituale. Iar pentru a situa şi istoriceşte această literatură, trebue să observăm că operele cele mai de seamă au fost plămădite de societăţile anglosaxone sau nordice. Nu facem aci un considerent asupra literaturii femenine în general, dar nu ne putem împiedica să nu notăm ca un punct de rar interes acest fenomen de localizare modernă.

Marele rafinament elen a dat şi el la rândul lui scriitoare interesante, iar epoca de aur a culturei franceze din secolele XVIII şi XIX avea prin femei nu numai un sprijin admirativ dar şi creator.

Ultima lucrare de Vicki Baum, de proporţie obişnuită, adoptă oarecum genul foarte cunoscut al lui Pearl Buck scriitoarea recent laureată a premiului Nobel. De o documentaţie perfectă şi amănunţită, cât mai aproape de adevărul istoric, *Sang et volupté à Bali* priveşte un fragment al istoriei insulei Bali, când, trebuind să cedeze presiunei Olandei ultimul prinţ independent, prinţul de Badoung, a închinat ţara cuceritorilor odată cu moartea lui şi a celor mai de seamă fruntaşi, după ce prin luptă a recunoscut că nu-şi poate apăra domeniul strămoşesc.

Romanul se bizue pe multă veracitate, graţie faptului că Vicki Baum şi-a cules inspiraţia pe de-o parte prin informaţia directă din insula tropicală, după două drumuri prin acea regiune, iar pe de altă parte, din studiul unei lucrări de mare anvergură, a doctorului Fabius, — spune în prefaţă autoarea, — care după o viaţă întreagă petrecută în serviciul sanitar colonial, a adunat toate documentele ce-ar fi permis elaborarea unui vast roman. Doctorul Fabius însă nesimţindu-se în stare să îmbine ceeace o astfel de operă necesită, a rugat pe prietena lui, scriitoarea Vicki Baum ca după moarte, să-i adune materialul, şi să-l publice. Ceeace ea a şi făcut, luând însă numai un fragment din prea întinsa lucrare a doctorului Fabius, şi anume fragmentul care istoriseşte căderea principatului Badoung.

Romanul cu toată apropierea lui de adevărul istoric nu păcătueşte prin pedantism de date inutile şi amănunţite, cari ar prejudicia unei acţiuni care cere să pară fictivă. Dimpotrivă, păstrând doar cronologia şi veracitatea, povestirea urmează un curs firesc de conflict literar, cu înşiruiri logice de dialoguri şi întâmplări cari convergând la dezastrul final odată cu moartea eroică a prinţului, nu părăseşte pe eroul său principal, ţăranul Pak, tot romanul fiind deci viaţa acestui om, câţiva ani din viaţa acestui om, în jurul căreia s'a brodat realitatea ca un ecou depărtat.

Cu toate că obositoare prin lungimile uneori prea insistente ale descrierilor, cartea nu este mai puţin un document interesant.

In special este demnă de subliniat valoarea pe care astfel de lucrări o au spre cunoaşterea unor regiuni ale pământului, socotite primitive, dar al căror primitivism este mai puţin o stare de înapoiată civilizaţie, cât o civilizaţie aparte, cu alţi oameni, alte caractere, alte moravuri, ce niciodată nu vor urma cursul evolutiv al civilizaţiei noastre albe.

Cauza primitivismului trebue căutată în structura spirituală complet diferită, a unor popoare şi iată ceeace romanul acesta caută să lămurească pătrunzând în cutele unor suflete de natură diferită de a noastră.

Iată bunăoară pe ţăranii insulei, înţelegând să nu lupte împotriva duşmanului fiindcă nu sunt războinici ci agricultori. Patriotismul lor fiind însă de cea mai înaltă intensitate.

Dar războiul pentru ei este un fel de meserie care nu priveşte decât pe profesioniştii lui. Deci nu vor voi să lupte când nu este interesul lor. Ciudăţenie faţă de concepţiile noastre, foarte natural pentru ei.

Şi se înşiră mai departe tot felul de conduite cât se poate de interesante tocmai prin completa lor originalitate.

Vicki Baum a abandonat, prin acest roman genul ei de până acum, monden să spunem, de scriitoare fină a societăţii înalte. Poate a greşit, cu toate calităţile şi interesul romanului, fiindcă materia ingrată nu i-a permis să-şi desvolte toată amploarea talentului. Este vizibilă reţinerea, înfrânarea impulsului natural de a face un roman individualist, psihologic. Şi notând perfecta unitate a romanului, valoarea lui, nu putem totuşi să nu luăm aminte la pasagiile forţate, când moderna Vicki Baum rămâne mirată şi nu poate da curs unui conflict între sufletele primitive pe care uneori nu le pricepe.

Aceasta, şi desigur cu atenuări nenumărate, fiind o scădere faţă de romanele documentare ale celebrei Pearl Buck.

Insemnări de dru

BOLZANO,

oraşul cu şease funiculare

Se poate merge la Bolzano pe felurite drumuri. Cu trenul, fie coborînd, dinspre pasul Brennero, valea vijeliosului Isarco, fie urcând dela Verona printre munţi de stâncă aspră, în contrast acut cu viile şi livezile ce-i incojoară sau dela Venezzia, direct, prin Bassano şi Trento. Tot trenul electric descarcă zilnic grupuri voioase de turişti, sosiţi din direcţia Merano-Malles Venosta. Incomparabil mai frumoase sunt însă drumurile străbătute de autocarele societăţilor de turism şi care brăzdează ţinutul în toate direcţiile, chiar şi în acelea în care abrupturi gigantice par să interzică orice încălcare omenească. Printre piramidele uriaşelor roce roşcate, forfecate în cele mai fantastice forme, ale Dolomiţilor, şosele netede ca oglinda se caţără, se anină de înălţimi, se apropie de crestetele cele mai înalte, pentru a şerpui apoi vertiginos în funduri de prăpastie şi a reîncepe alte neînfricate urcuşuri.

Pornind din Bolzano, care, deşi în plin munte, abia întrece altitudinea Piteştilor, cea mai vestită dintre „străzile" Dolomiţilor, se ridică, de repetate ori la înălţimea la care

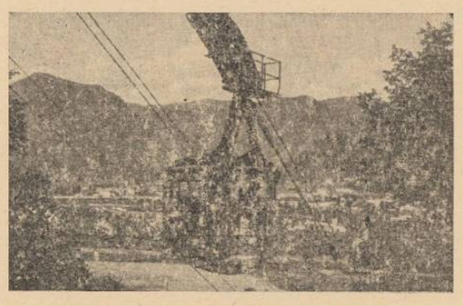

Funicularul de pe Colle

se află Crucea Eroilor de pe Caraiman, ba chiar mai sus, fie strecurându-se prin chei adânci şi întunecate prin care clocotesc cascade, fie străpungând muntele, fie trecând pasuri mult mai înalte decât limita superioară a bradului. Largi autocare roşii, din care fluturâ batiste şi zâmbesc culorile robuste ale portului tirolez, scotocesc pe aceste bulevarde ale piscurilor toate minunile locului, lăsând numai ameţitorii pereţi terminali şi năprasnicele creste alpiniştilor adevăraţi.

Răspândiţi pe mii de chilometri pătraţi în masive, lanţuri aprig crestate sau turnuri izolate, Dolomiţii sunt numai unul din marile ţinuturi muntoase din apropiere de Bolzano.

Peste nenumărate alte grupuri sau înălţimi singuratice, brăzdate de văi repezi şi intortochiate, se înalţă, spre răsărit şi miazănoapte, la câţiva zeci de chilometri, aglomeraţia de gheţari Ortles a căror înălţime se apropie bine de patru mii de metri. Acolo s'a croit una din cele mai îndrăzneţe şosele din Europa. Un zid colosal de munte e scrijilat de panglica unei căi naţionale fără cusur, care în ascensiunea ei grăbită întrece cu mai bine de două sute de metri înălţimea Negoiului nostru, atingând la Passo-Stelvio, 2760 de metri altitudine.

Dar, Bolzano, de teamă parcă de a nu mai putea păstra pe nimeni pentru sine, în faţa atâtor ispite din jur, a ştiut să-şi creeze pe ale lui, şi să înlesnească tuturor, cercetarea unor împrejurimi inepuizabile. Natura nu i-a refuzat de altfel nici frumuseţi de imediată apropiere.

Un torent ce şi-a săpat în piatră albie largă, Talvero, se năruie în Isarco, râu lat şi repede, chiar în oraş iar ceva mai departe sunt amândouă sorbite de Adige. La câteva minute de centru, chiar din spatele căsuţelor din acea parte a oraşului, domină cu peste o mie de metri muntele San Osvaldo, căruia clima dulce i-a îngăduit să se acopere până aproape de jumătate cu vii, ridicate pe bolţi înalte şi pe care dimineaţa şi seara, jerbe de apă improşcate de furtune automate, le stropesc abundent. Chiparoşii, cactuşii şi smochinii se întâlnesc, la poalele muntelui, cu stejari pini şi molifţi, într'o ciudată înfrăţire mediteraniano-alpină.

Peste Talvera se ridică muntele San-Genesio, mai înalt şi mai întins decât San Osvaldo iar ceva mai departe, dincolo de Adige, Penegalul şi Roen. In fine, la apus, este muntele Colle, întunecat de desimea codrilor ce-l acoperă şi cu un promontoriu stâncos care înaintează aproape de tot de Bolzano.

Strâns între ape şi munţi, oraşul şi-a îngrămădit de secole, într'un spaţiu foarte redus, căsuţe caracteristic tiroleze, ulicioare c se, impasuri prin care abia se pot întâlni c trecători fără să se isbească. Tradiţionale portice, aflate în aproape fiecare orăşel ti lez, nu sunt nicăiri atât de impregnate viaţa trecutului, atât de picturale, croite p clădiri ce sunt adevărate piese de muzeu aer liber. Pe sub bolţile lor, îşi expun mă furile în vitrine înţesate şi imbietoare, to ramurile comerţului local, iar la capătul spre Talvera se deschide piazza Erbe, par ramă a splendidelor fructe cultivate în rul oraşului. Forfoteala de cumpărători e atât de mare, încât orice circulaţie de ve cule este intreruptă aci în timpul zilei. F care stradă îşi are titlul ei de glorie. Edifi străvechi, împodobite cu deosebită artă, bis rici vechi cât se poate de interesante, une câte două-trei, într'un spaţiu foarte restrâ castele istorice, pline de neatinse aminti La o atât de darnică moştenire primită d vechiul Botzen austriac, numele de altăda al oraşului, regimul fascist a adăogat mare râvnă, tot ceeace putea să mărească farmecul italienescului Bolzano de azi şi să îmbunătăţească viaţa urbană.

Parcuri, alei înflorate, dealungul torent lui Talvera, un muzeu mode, al regiunii, gară mare şi construită într'un stil care păcătueşte prin nici o asemănare cu obi nuitele clădiri administrative de drum fier, anoste şi impersonale, un brâu de cât va chilometri, pe muntele San-Osvaldo, privelişti larg deschise şi adevărate lucră de artă, lucrări edilitare de mare îndem nare, au fost întreprinse şi sfârsite cu i semnat câştig pentru Bolzano, dar nu s'a oprit aci. Peste drum de Talvera, a răsări un oraş nou, cu sute de clădiri, artere lar şi bogat plantate şi perspective impresiona te; un Bolzano italian. Fără să strice astf nimic din vechiul Bolzano, timpul n i-a alăturat un alt oraş, cu desăvârşire no cu care este menit să-şi armonizeze de a cum înainte ritmul vital.

Oraşul nou a fost înzestrat şi cu un no funicular, pe cablu, care duce numai în şa te minute în cănutul San-Genesio, agăţat p un povârniş, repede la o mie de metri dea supra oraşului, pe muntele cu acelaş num Cu acest nou „tren" de munte, Bolzano a tinge cifra necunoscută de nici o altă locali tate de şease funiculare. Celelalte cinci s îndreaptă în toate direcţiile indicate plimbă rilor frumoase în munţi. Unul, urcă promon toriul muntelui Colle în punctul numit „Vin golo". Altul, pe cablu, ajunge pe unu di vârfurile muntelui de unde, dintr'o turlă în naltă de brad, se deschide o vedere imensă

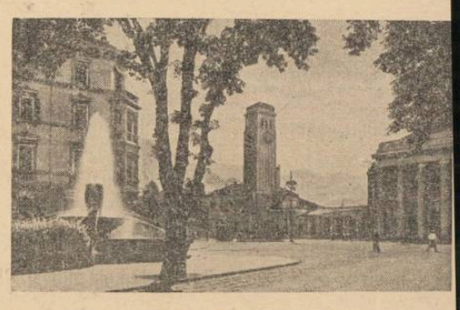

Gara

O altă linie, deservită de vagoane grele cu cremaillieră, parcurge doisprezece chilometri de pante pronunţate, traversând un şirag de localităţi de mare altitudine. Un funicular scurt, urcă la castelul Guncina iar altul, poate cel mai variat, după ce parcurge douăzeci de chilometri ca simplu tren electric de munte, îşi trece pasagerii într'un lung funicular care escaladează Panegalul (1700 m), într'un urcuş de o inclinaţie dătătoare de emoţii.

Recente ştiri din Italia puteau face să se creadă că, pe viitor, frumosul Bolzano în urma restricţiilor ce se vor aplica şederii străinilor în regiune, nu va mai putea fi vizitat decât de Italieni. Opreliştea priveşte însă numai anumite categorii de străini, turiştii, rămânând, spre norocul lor, ca şi în trecut, bine veniţi la Bolzano, pe tot timpul cât o vor dori. Era şi natural pentru un oraş pe care aşezarea, condiţiunile rare turistice şi aspectele atât de reprezentative pentru pitorescul unei întregi provincii păreau să-l fi destinat prin excelenţă oaspeţilor cercetători de locuri frumoase.

R. A.

Cazul Thomas Hardy

(Urmare din pag. 1)

zov şi Bagratiov ne-a dat portretele câtorva mărunţei generali de-ai noştri contemporani, copiaţi în chip servil"?! Lista verdictelor, din partea elitelor contemporane, se poate prelungi.

Nota aceasta am scris-o, dealtfel, pentru a pune în faţa cetitorului român câteva texte interesante, relativ la romancierul englez Thomas Hardy. Puţini ştiu că romanele lui Hardy au fost excesiv de prost primite de majoritatea criticilor englezi şi americani. Puţini ştiu, deasemenea, că Hardy a încetat să scrie romane pe la 1898, reîntorcându-se la poezie şi publicând timp de 30 de ani numai volume le poezie. Asta, din cauza ferocităţii cu care erau criticate romanele lui — romanele cu care se mândreşte astăzi literatura engleză. Informaţiile de mai jos sunt toate extrase din studiul lui Carl J. Weber, Virtue from Wessex: Thomas Hardy, **publicat în „The American Scholar" (Spring 1939, p. 211-222).**

Hardy a scris primul său roman în 1868, cu titlul: Săracul şi cucoana. **L-a oferit editorului Macmillan, şi referentul editorului, John Morley ,l-a refuzat ca ilizibil. Hardy l-a oferit apoi altui editor, Chapman, care avea ca referent pe marele scriitor George Meredith. Acelaş refuz. Cartea n'a putut apare, şi în 1870 Hardy prezintă un nou roman,** Desperate Remedies, **care — fiind prezentat lui Macmillan — este refuzat. Autorul se hotărăşte să-şi plătească singur imprimarea şi romanul apare în 1871 la Tinsley Brothers. A fost imediat atacat. O critică sălbatică, tipărită în** The Spectator, **îl scoate oarecum din circulaţie.**

In 1874 apare unul dintre cele mai puternice romane ale lui Thomas Hardy: Departe de mulţimea înebunită. **O revistă de mare autoritate,** British Quarterly Review, **l-a atacat cu furie pentru vulgaritatea lui, iar celebrul scriitor Henry James îl critică în** Nation **dela New-York pentru artificialitate şi lipsă de consistenţă. Ceva mai mult ,o delegaţie de „umanitarişti americani" se prezintă la Hardy protestând împotriva „crudului incident, când eroina este ajutată în durerile naşterii de către un câine vagabond" şi cerând să fie suprimat sau modificat.**

Patru ani în urmă apare The Return of the Native, **roman pe care acum critica îl consideră capodopera lui Hardy. Atacurile continuă. Chiar cetitoarele contribuie la denunţarea autorului ca un scriitor detestabil. Sir James Barrie a găsit într'o bibliotecă publică un exemplar vechiu din acest roman, adnotat de mai multe cetitoare: „Ce carte oribilă!"; „Eustaţia este o insultă adusă nobilei feminităţi"; „Oh, cât îl urăsc pe Thomas Hardy!"**

Când tipăreşte, în 1880, The Trumpet-Major, **a fost acuzat de plagiat. I s'a spus că a „furat" pagini întregi dintr'un autor american de care Hardy nici nu auzise. Doi ani în urmă publică** Two on a Tower **şi e acuzat că-şi bate joc de episcopii anglicani. Cealaltă capodoperă** The Mayor of Casterbridge **(1886) provoacă un imens scandal, pe motivul că umileşte „bărbăţia scoţiană". In sfârşit, când, în 1891, apare neuitata carte** Tess of the D'Urbervilles, **scandalul devine atât de insuportabil şi atacurile atât de teribile, încât Hardy scrie în Jurnalul său intim: „Dacă lucrurile astea continuă, mă las de romane. Trebuie să fiu nebun ca să rămân în picioare până m'o doborî".**

In 1895 tipăreşte Jude the Obscure, **şi bătălia devine din nou asurzitoare în jurul numelui şi a operii sale. I se contestă orice urmă de talent, de inteligenţă, de onestitate. Iată ce scria ilustra critică new-yorcheză Jeannette Gilder: „Sunt înmărmurită de povestea asta! Este aproape cea mai proastă carte pe care am citit-o vreodată. Credeam că Tess e destul de proastră, dar... asta...! Când am sfârşit cartea, am deschis geamurile să intre aer proaspăt!"**

Hardy mai face o ultimă încercare. In 1897 apare The Well-Beloved, **o mică povestire fantastică, dar şi aceasta e atacată cu aceeaşi ferocitate. E denunţată ca imorală, stupidă şi prost scrisă. Hotărirea lui Hardy e luată, însă în anul următor se reîntoarce la poezie şi publică** Wessex Poems. **De atunci n'a mai scris decât poezii şi drame. Atacurile continuă, dar cu mai puţină vehemenţă. In orice caz, un istoriograf atât de erudit ca Weber afirmă că niciuna din cărţile lui Thomas Hardy, până la ultimul său volum din 1928, n'a scăpat complet de atacuri...**

Şi cu toate acestea, încet, încet, şi-a făcut loc verdictul cel adevărat al criticei, care situa pe Hardy printre meşterii cei mai mari ai romanului englez. Hardy a murit foarte bătrân; trăise destul ca să-şi înţeleagă locul pe care şi-l cucerise. Dar gândiţi-vă cât ar fi câştigat literatura engleză dacă Thomas Hardy ar fi continuat să scrie romane. Căci acest neîntrecut maestru abandonase romanul după o serie de capodopere, şi totul ne îndreptăţeşte să credem că ar fi scris cărţi şi mai ameţitoare. Hardy nu poate fi acuzat de slăbiciune dacă a renunţat, după 20 de ani, la roman. O singură recenzie favorabilă, o singură opinie din partea vreunui tovarăş de scris, l-ar fi ajutat să-şi continue creaţia epică. Dar, lucru într'adevăr nemaipomenit, când duzini de romancieri anglosaxoni de mâna treia erau încurajaţi — criticii, cronicarii literari şi scriitorii din Anglia şi America, dela Mark Twain la George Meredith, n'au găsit în cărţile lui Thomas Hardy niciun fel de merit, nici urmă de talent.

MIRCEA ELIADE

Cine nu-mi dă pace

Seara a trecut foşnind pe străzile pustii,
Ca o bătrână doamnă cu fustă de tafta,
Ce-amorul, ce n'a fost, acum îl căuta
In pietrele tocite, prin coşuri de hârtii...

Cineva mi-a prins tenebre de mercur
Şi noapte mi-a turnat în fibre şi în vine.
Lutul păcătos mişună prin mine —
M'au smuls, tâlhari, din cerul de nea şi de azur.

O mână proectează în mine raze sure
Şi alta răscoleşte în colţuri tremurând.
Ce vor să ia din mine? Dece m'or fi prădând?
Caratul meu din gând dece vor să mi-l fure ?

Cine mi-ascunde Cerul, Cerul de mătasă —
Cine nu-mi dă pace, cine nu mă lasă ?

MIHAIL BADESCU

Venerei de pe biurou

In tainic miez de noapte când sufletul veghează
A florilor miresme sub recea lunii rază,
Privirea mea pe Venus din faţă o alege
Şi-a marmorii tăcere încearcă să deslege.

Zâmbeşte alba Venus de lună-învăpăiată...
Din spuma unor vise mi-am închegat odată
Aevea o iubire ce iar se 'nfiripează
Dând viaţă astăzi celei pe care-o visează

Un suflet ars de patimi ce vremea nu l-a stins
Dar iată cum o rază din ceruri s'a desprins
Şi de-al zeiţei umăr alene se anină...
... Din întuneric Venus se naşte în lumină.

SPIRU HASNAŞ

Cădere

Clipele se rostogolesc
ca boabele de cristal
pe o marmoră...
Marele gol
le înghite —
Tot aşa inima
sângeră înfrângeri
printre durerile aţipite.
Mânile prea grele
nu te vor chema
niciodată înapoi,
din trecut.

Cât de adâncă e vremea !
fără fund....
ca apele oceanului
în care ai căzut.
Florile visului
în coraliul arterelor
a împietrit.
Pulsul bate lent....
ca o lene...
din care nimeni...
nimeni nu s'a mai trezit.

VIRGINIA GHEORGHIU

Popasul verii tinere

Te aflu 'n pânza nopţii, în rama somnului,
Şi plec să-ţi plimb cu zorii tot sufletul tău, prunc,
Să te ridic pe scări ,spre castelul Domnului
Şi câinilor Lui, pâinea poemei, să le-arunc.

Să-I cer atunci, crăiasă ce ţii în frâne cerbii,
Să mi te dea mireasă şi El să-mi fie nun,
Eu să-ţi aduc inele de cânt şi vise 'n jerbii
Şi lămâiţa lunii în păr să ţi-o adun.

Hai, să te plimb cu noaptea în albele carete
(Purtaţi prin colb de aur de vizitiii lunii)
Agrafele miresmei să-ţi dăinuie în plete
Şi ii de grele umbre să-ţi dăruie gorunii.

Aşa, cu tine 'n suflet, mă furişez prin zile
Şi eu, haiducul tânăr, cu pradă: tu, rămân ,
De ţi se'nalţă trupul mlădiu şi pur, în file,
Când tinereţea verii îţi poposeşte 'n sân.

LUCIAN DUMITRESCU

Caragiale și Ardelenii (II)

CARAGIALE LA „ROMÂNUL“

de ȘERBAN CIOCULESCU

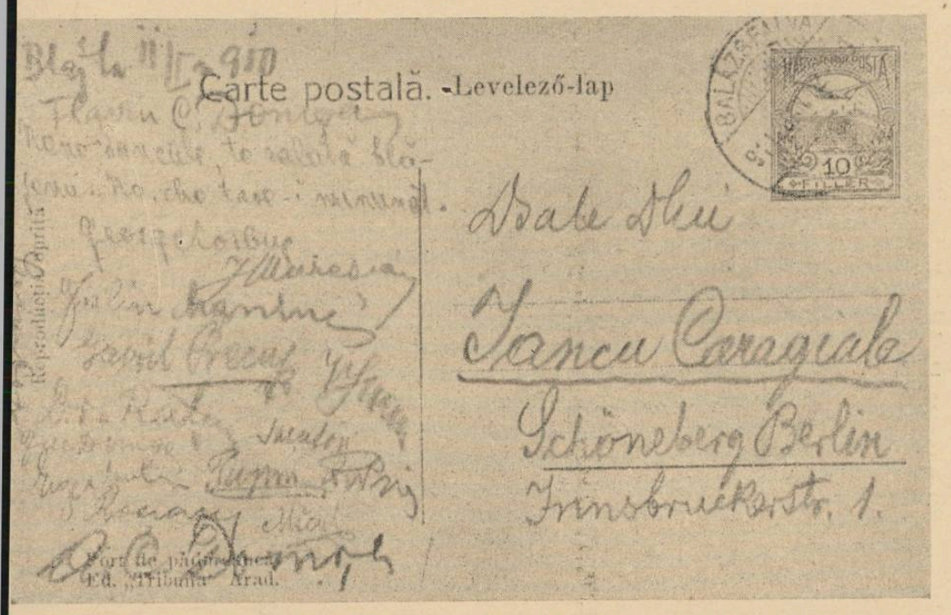

Carta poștală ilustrată trimeasă de G. Coșbuc și iscălită de „blăjeni“

Caragiale își manifestă în deosebi o vie admirație față de Coșbuc, care „ar putea să figureze la orice neam, cu fală, în fruntea tuturora“. Una din scenele obișnuite, de familie, este pricinuită de întrebarea pe care i-o pune fiului său, Luchi: „Care e mai mare, Eminescu sau Coșbuc“? După însuflețite lecturi și desbateri ajung la încheerea că „e o prostie să cântărești pe scriitori, ca și cum ai cântări brânza ori salamul“, — mai ales pe scriitorii de structuri deosebite.

Caragiale a mai păstrat, din preferințele junimiste, aprecierea călduroasă a scriitorului bănățean, dialectal, Victor Vlad Delamarina. Râde cu lacrimi, de câte ori recitește cunoscuta poemă, care se închee cu versul:

„Că de nu-ți fac praf comegia !“

Se interesează de colecțiile calendarelor, tipărite cu caractere chirilice și dorește să obțină oricâte exemplare s'ar mai găsi, ca să le guste înțelepciunea pilduitoare.

Insfârșit, articolul se închee cu dorința lui Caragiale de a-l trimite pe Luchi, când va fi mare, în Ardeal, ca să cunoască poporul, cu obiceiurile lui curate. „Și mai știi, mai știi că nu va da de-o ardeleancă de-ale voastre, de alea, măă...“

Să nu se creadă că ar fi oarecare demagogie, în aceste semne de neobișnuită dragoste pe care o manifestă Caragiale față de ardeleni, sau o *captatio benevolentiae*, prin mijloace cam groase. Excesiv în toate, marele scriitor trece ușor dela o extremă la alta, în ură sau în iubire, după dispoziția momentului. Cum ar rămâne nesimțitor la solicitările respectuoase ale ardelenilor și n'ar răspunde cu aceiași măsură? E un schimb de grațiozități dulci, în care se întrece cu firea, curmându-și scepticismul, ca să răsplătească omagiile unui discipol și ale atâtor bravi fruntași ai românismului.

CARAGIALE LA ARAD

Caragiale rămâne totuși câtva timp nedecis de a colabora la *Românul*. Să se vâre într'o gâlceavă, fie chiar cu gândul împăcării, e o faptă încărcată de riscuri. Este, de altfel, prieten cu Goga, pentru care a scris un articol, cu prilejul arestării sale *(Situație penibilă, Universul,* 1 Ianuarie 1910, *Opere IV)*. Cum să se hotărască a-l dezavua? Trecând așadar prin Ungaria, Caragiale se oprește o zi la Arad și, imparțial, cercetează amândouă taberile. *Tribuna* consemnează la *Informațiuni*, că „a petrecut ziua de azi în Arad“ și „a vizitat redacția și tipografia ziarului nostru“ (Miercuri 8 Februarie stil nou 1911). Dar informat că până la urmă Caragiale va trece cu ceilalți, ziarul mai publică, sub titlul *Caragiale în Ardeal*, o serie de anecdote, ca să dovedească putina notorietate a scriitorului, în Ardeal. Sunt crâmpee de convorbiri, născocite, cu prilejul treceri lui Caragiale, prin Arad.

— Cine e Caragiale ăla ?...

— Cum, nu știi? Caragiale e unul dintre scriitorii noștri cei mai buni !

— La cine e în — cancelarie ?

Alta.

— Caragiale, Caragiale !...

— Scrie. Nuvele și piese teatrale.

— De ce nu si le publică — în volum?

Și ultima. Cineva cere în librărie, o carte de Caragiale.

— Nuvele, schițe sau teatru ?

— Nu, dă-mi mai bine — poezii !

NEHOTĂRÎRILE LUI

După o făgăduială de colaborare, Caragiale își arătă susceptibilitatea, fiindcă a surprins printre colaboratorii *Românului*, la rubrica *Litere-arte-științe*, pe unul din insultătorii săi, Petre Locusteanu, care-l atacase în *Viitorul*, cu prilejul neînțelegerilor lui cu Teatrul Național (1909).

Caragiale a lăsat agresiunea fără urmare, nerăspunzându-i, nici trăgând-o în judecată, după experiența cu Caion: „Pentru calomnie, n'am mai avut nevoie să-mi joc cinstea la noroc cerând reparațiune dela jurați“. A răbdat și a tăcut, până ce a fost lăsat în pace. N'ar putea scrie însă „alăturea unui brav care *l*-a maltratat, *l*-a calomniat și, *l*-a iertat“. De aceea, cere să i se răspundă, dacă d. P. Locusteanu dela *Românul*, este același cu redactorul *Viitorului*. Și ca în toate împrejurările solemne, când se formalizează, semnează „Al D-V. devotat servitor“ (ciornă fără dată, în arhiva familiei Caragiale).

Răspunsul lui Goldiș este liniștitor : „P. Locusteanu numai *era să fie* redactor la noi, dar nu este“. Il asigură că păstrează bucuria mare, pe care a avut-o, în ziua când l-a vizitat Caragiale. „A fost una dintre cele mai frumoase zile ale vieții mele“. Cere și „vreun foileton“, afară „de fabula aia promisă“.

Așa dar, în acel moment (18 Febr 1911), Goldiș pomenește numai de o colaborare literară. Nu e încă vorba de articole politice. Ziarul îi va „rebonifica munca“, „în raport cu sărăcia sa, nu în raport cu valoarea unui „Caragiale“, care „ar fi vrednic de un neam ca cel al Francezilor ori cel (al) Germanilor“. Iar în post-scriptum, după ce „devotatul adorator“ îi dă „inima toată“ și îl sărută „cu iubire“, întreabă : „ce va fi cu revista literară ?“. Este vorba tot de „Momente libere“, revista care n'a putut apare.

La rugămințile lui Goldiș, se adaugă, deosebit, îndemnul lui Aurel C. Popovici, care stărue pe lângă Caragiale, la 15 Februarie st. nou, să colaboreze „la *Românul* nostru — al tuturor Românilor“. Același scrie cu violență: „La *Tribuna* nu mai sânt decât niște tineri „hoțeliți“ (ei își spuneau „oțeliți“, n. n.) în escrocherii. Nu te aș sfătui să-i onorezi cu condeiul tău“. După ce exprimă această recomandație, isvorîtă dintr'o temere, deoarece cunoștea relațiile lui Caragiale cu Goga, Aurel C. Popovici îl mai asigură de răsplătirea muncii sale: colaborarea nu va fi gratuită.

PRIMUL ARTICOL LA „ROMÂNUL“

La câteva zile după primirea acestor scrisori, Caragiale trimite un articol la *Românul*, dar nu un articol literar, ci unul politic, destul de vehement, inspirat de o greșeală a *Tribunei*. In acest ziar, după o mare adunare populară, convocată la Arad de comitetul partidului național, s'a pus întrebarea vinovată, cât costase manifestația,—întrebare, într'adevăr inconștientă, servind ca armă dușmanilor noștri, încât chiar *Tribuna* a dezaprobat-o, după protestările *Românului*. Caragiale cere *Reparațiune (Românul,* 15 (28) Februarie, 1911, *Opere, V)* exemplară, prin isgonirea vinovatului, deoarece dezaprobarea lui nu e de ajuns. Vasile Goldiș mulțumește în cuvinte entusiaste.

„Poate nici nu poți să-Ți dai seama, ce mare serviciu ai făcut sfintei noastre cauze naționale prin scrisoarea ce mi-ați trimis-o acum în urmă... Am încremenit într'adevăr, când am văzut, că la infamia *Tribunei*, pe care... *atât de admirabil* o caracterizezi, nimeni nu se mișcă. O nație sănătoasă ar fi sărit întreagă să zdrobească capul șerpelui, care ne otrăvește viața publică cu balele lui. Acum simțim ușurare. Tot nu suntem așa de ticăloși. Am dat perfidia în judecata românimei întregi. Iată Românimea își spune judecata prin unul, care reprezintă adevăratul „geniu românesc“. Și judecata aceasta este atât de dreaptă, atât de înțeleaptă și atât de spontană, încât sunt convins, că va brăzda adânc chiar și în opinia publică românească, atât de inviciată de păcatul indolenței“. Bucurându-se că iubitul nenea Iancu a „ieșit din orice obligament moral față de *„Tribuna“*, cere „fie articole de fond, fie vre-o schiță literară, fie, în fine, orice, numai să fie ieșit din sufletul lui Caragiale și să fie iscălit numele: Caragiale“. Fericitul director încheie așa: „Iți sărut mâinile și te salut cu stimă, iubire și devotament“ (scr. ined., Arad, 26 Febr. 1911, cu entête-ul „Românul“, ziarul Partidului Național Român din Ungaria și Transilvania“).

Același articol al lui Caragiale este salutat cu o telegramă, expediată de la Brașov și datată 1 Martie (st. nou), din partea d-lui dr. Al. Vaida-Voevod:

„Pentru admirabilul articol din *Românul,* care va fi epocal în luptele noastre, rog primiți felicitări și mulțumiri călduroase“.

Românul de la 23 Martie (5 Aprilie) are o rubrică, *Telegrame de felicitare d-lui I. Caragiale,* în care reproduce mulțumiri, de la „mai mulți membri ai Casinei Române din Brașov“, pentru „frățeasca dragoste, agera pătrundere și rara obiectivitate, cu care judecați regretabilele noastre înțelegeri“ și de la fruntașii arădeni V. Goldiș, dr. Pop, dr. Suciu, dr. Marșieu, dr. Iancu, dr. Velicu (doctor-avocat).

COLABORAREA CONTINUĂ

Caragiale continuă cu un articol: *„Nevoile obștii și așa numitele „Casa noastră“...* în care condamnă acțiunea separată a grupării tribuniste, care încearcă să zăticnească „soluțiunea unei chestiuni, care apasă arzătoare asupra lumii întregi“, anume stabilirea unei înțelegeri între monarhia austro-ungară și românimea, reprezentată de comitetul partidului român (19 Martie/1 Aprilie).

Sub forma unor pilde, dialogate, urmează „Diplomație subțire“ — cronică — 22 Martie/4 Aprilie ca să condamne atitudinea tergiversantă a lui Goga, înaintea comitetului.

Caragiale primește de la d. Iuliu Maniu (Blaj, la 4.IV) o carte poștală de mulțumiri, după apariția articolului.

„Incântat de articolul D-voastră apărut în „Românul“, îmi permit, Ilustre Măiestre, a Vă trimite expresiunea sentimentelor mele de adâncă recunoștință și sinceră admirațiune! Lumina revărsată asupra *esenței* crizei, care ne preocupă, a deșteptat mințile și a încălzit inimele șovăitorilor.

Ați îndatorat toată lumea românească prin desfătarea sufletească de care ne-ați împărtășit...“.

Al treilea articol politic (la 27 Martie/9 Aprilie) este intitulat *Termitele... un mic capitol de istorie naturală, pentru popor.* Caragiale extrage din „Souvenirs d'un naturalist“ de Quatrefages, un capitol, ca să exemplifice acțiunea subterană, de distrugere, a disidenților partidului național, cu ale lor mai sus numitele organizări „Casa noastră“.

In același număr, o notă precizează colaborarea numai sub semnătură a lui Caragiale, căruia i se atribuiau, se vede, și alte articole, neiscălite.

Ziarele rivale, *Tribuna* și *Românul,* concurează și pe terenul literar, recrutând adesea aceleași colaborări ale scriitorilor de peste munți, neamestecați în luptele politice. In vederea Paștilor, Caragiale organizează numărul, publicând în fruntea gazetei, o poezie inedită de Vlahuță, nuvela inedită a d-lui I. Al. Brătescu-Voinești, „Bietul Tric“, apoi iar o poezie inedită de G. Coșbuc și un articol literar de el însuși, „Sărbători mâhnite“, în care deplânge zâzania dintre frați. Goldiș își cere voie să publice foiletoane „și dela scriitori din România, cari nu sunt amestecați în daravera cu *Tribuna“*, pentru că „și așa scriitorii, cari sunt membri ai societății scriitorilor din București (S. S. R., n. n.), au hotărît boicotarea *Românului* (scr. ined., Arad, 26 Apr. n.).

ȘEZĂTOAREA LITERARĂ DELA ARAD

Iată despre ce „boicotare“ era vorba. Pus în inferioritate politică la Arad, Goga organizase acolo cu mare fast, în Duminica Tomii (17 (30) Aprilie), o șezătoare literară, cu scriitori din Regat. Lucrul indispune *România,* care consideră demonstrația scriitorilor participanți, ca „o regretabilă reclamă pentru organul de publicitate al disidenței partidului nostru național român“ (Nr. 82, 14/27 Aprilie, „Șezătorile literare²). Abia ajunși în Arad, scriitorii iau cunoștință de această interpretare și redactează o *declarație (Tribuna,* 16 (29) Aprilie) de protestare contra interpretării date șezătorii, „coborînd-o până la nivelul scăzut al unor lupte politice“. Semnează Cincinat Pavelescu, D. Anghel, Em. Gârleanu (președintele S. S. R.), Caton Theodorian, A de Herz și d-nii D. Nanu, Corneliu Moldovanu. Al. T. Stamatiad și Victor Eftimiu.

(Alții, anunțați, nu putuseră veni: I. Gorun, Caton Theodorian, Al. Ciura, H. Lecca și d-nii M. Sadoveanu, Brătescu-Voinești și Sextil Pușcariu).

In darea de seamă, despre *Serbările de Duminică,* „Tribuna“ (de la 3 Mai st. n.) dă epigrama lui Cincinat, „dedicată unui scriitor care a spus că el este un ceasornic fin, de precizie, pe care trebue „să-l ungă“ gazeta la care scrie“. Scriitorul este Caragiale și epigrama, destul de cunoscută, are acest conținut:

Ești cronometru fin, de sigur
Dar la... gazetă, ce cați oare?
Au ei *nevoe de ceasornic*
Sau tu *nevoe de... unsoare?*

SUPĂRAREA LUI CARAGIALE

La primirea *Românului,* cu articolul despre „Șezătorile literare“, Caragiale se formalizează de un pasaj în care se interzicea amestecul scriitorilor din Regat, în politica de peste munți. „Precum noi nu ne amestecăm absolut în afacerile politice interne ale Țării-Românești, ci dorim binele și fericirea ei și avem aceeași simpatie și dragoste pentru toate partidele politice din Țară, tot astfel cerem, ca nici frații noștri din Regatul-Român, și mai ales scriitorii, să nu se amestece în daraverile noastre politice, căci prin amestecul acesta nu pot decât să strice cauzei politice naționale a poporului românesc din Ungaria și Transilvania“. Aceste rânduri nu pot viza pe niște scriitori, cari, — scrie el lui Goldiș — „dedându-se la diletantism artistic, ținând șezători literare, niște inocente sporturi — fatuitate juvenilă“, chiar dacă „fac poate o bună reclamă de popularitate impresariului lor“, nu pot fi învinuiți „de scopuri politice și ascunse“. Avertismentul *Românului* nu îi atinge așa dar pe ei : „el mă lovește direct numai și numai pe mine, *singurul* dintre scriitorii din Țară care fățiș, cu pornire hotărîtă și cu manifestă părtinire m'am amestecat în luptele D-v. Ca urmare a acestui eveniment, Caragiale îi aduce la cunoștință retragerea sa dela *Românul* și cere să se dea la informațiuni, următoarea notiță: „D. Caragiale ne scrie că, fiind peste măsură ocupat cu niște lucrări literare, regretă a nu mai putea colabora la ziarul nostru“. In același timp, expediază lui Goldiș această telegramă : „In urma celor conținute *Românul* Joi despre amestecul scriitorilor din Țară în luptele D-voastră, regret imposibil continua colaborare. Urmează scrisoare“ (16/29 Aprilie). Totodată, scrie d-rului (avocat) Cornel Iancu, din Arad, să stăruiască pe lângă Goldiș pentru inserarea neîntârziată a notiței.

Curioasa interpretare a lui Caragiale, a pornit desigur dintr'o susceptibilitate ce nu i se putea bănui. După cum se vede, marele scriitor nu se simte solidar cu confrații săi din țară, pe care-i consideră a fi niște diletanți infatuați; supărarea lui nu pornește din conștiința profesională, jignită prin ofensa adusă de *Românul,* scriitorilor participanți la șezătoarea pur literară din Arad, manifestare a unității culturale românești. Foarte ușor iritabil, Caragiale, în ciuda evidenței, se simte direct vizat de mustrarea care nu se referea la dânsul și reacționează, deși în termeni foarte cumpătați, sub stăpânirea impresiei.

„NU MĂ UCIDE, IUBITE NENE IANCULE“

La primirea telegramei, Goldiș rămâne încremenit. „Scrisoarea telegramă a Dumitale de azi m'a lovit ca un trăznet. Ziua aceasta este cea mai nefericită zi a vieții mele. E pentru mine inexplicabil, cum ai putut să ne lovești atât de crud“, — așa își începe lunga scrisoare de explicații (ined., 29 Apr. n.). El explică aranjarea șezătorii din Arad, „cu boicotarea noastră desăvârșită“.

Urmează o încercare de a se pune de acord cu însuși punctul de vedere, exprimat de Caragiale în articolul „Nevoile obștii și așa numitele „Casa noastră“. Caragiale scrisese: „Scriitorul acestor rânduri își dă bine seama, că n'are dreptul a se amesteca în afacerile politice interne ale Statului ungar“. De aceea își făgăduise „tot concursul, întru cât va fi vorba de cultura acestei obștii“. Goldiș admite chiar ca scriitorii din Regat „să scrie politică“, dar nu „prin *fapte,* cum e șezătoarea dela Arad să se amestice în daraverile noastre *și mai ales în contra partidului național român*“. Din aceeași scrisoare aflăm că I. L. Caragiale a primit „conducerea părții literare a ziarului“ și că niciodată nu i s'a cerut să facă „politică *militantă*“. Goldiș continuă, cu abilitate: „Toți articolii Dumitale de până aci sunt literari, nu *curat politici.* Dacă au și însămnătatea politică, asta nu va să zică *amestec direct* în daraverile noastre politice, după cum ai și declarat, că nu vreai a te amesteca *direct* în acestea daraveri“.

(Urmare în numărul viitor)

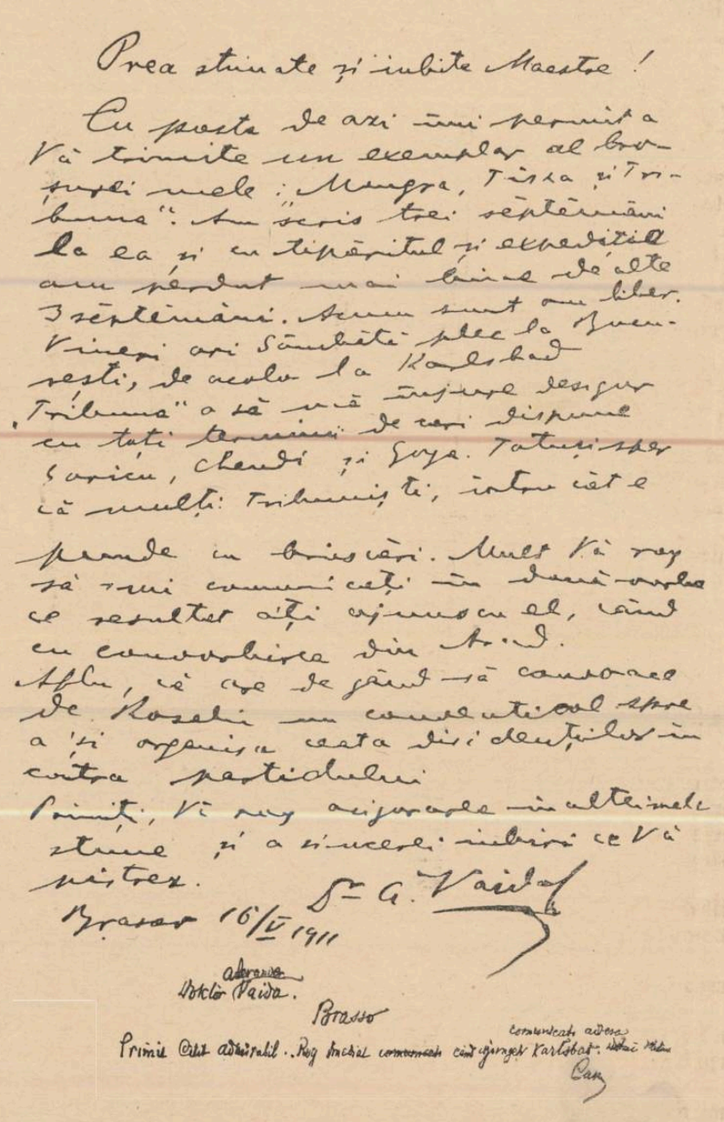

Inceputul și sfârșitul scrisorii d-lui dr. Alex. Vaida-Voevod

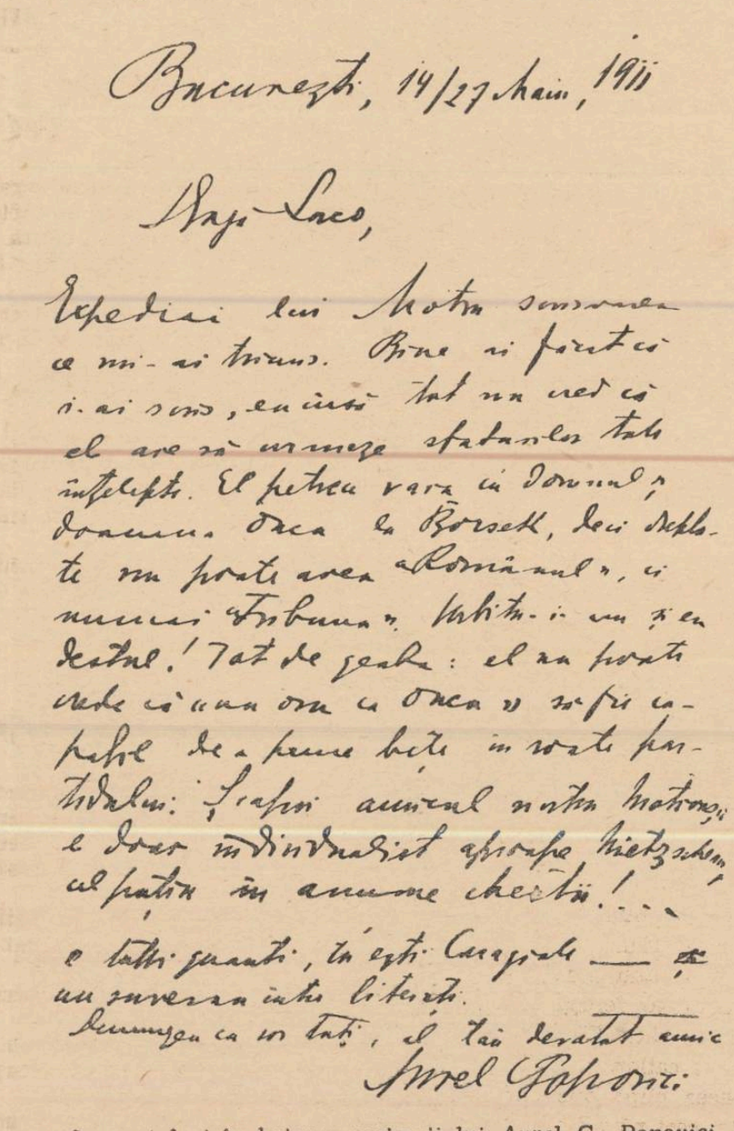

Inceputul și încheierea scrisorii lui Aurel C. Popovici

ZIGZAGURI

nuvelă inedită de **PERICLE MARTINESCU**

Printre însemnările zilnice din jurnalul intim al lui Mihai, Arabela deținea dela un timp încoace un rol primordial. De altfel, întreaga lui viață se desfășura, de când fugise de acasă și nimerise aci, în această casă în mijlocul căreia fata pe care o întâlnise în prima zi a venirii lui constituia inima întregului grup de boemi, de atunci, întreaga lui viață sufletească se desfășura în jurul acestui personaj. Dragoste ? Și Mihai se întrebase odată în jurnalul său : „Mă întreb dacă o iubesc pe Arabela. Analizând lucrurile bine, s'ar părea că ceeace ne ține legați unul de altul e dragostea, într'adevăr. Insă o dragoste foarte ciudată (dacă există !) O dragoste evidentă mai mult prin consecințe decât prin desfășurare. Imi dau seama că ar putea exista o dragoste între noi numai când sunt singur și analizez faptele. Când suntem împreună, nu simt nimic deosebit, decât că am în față o femee care mă iubește. Nu îndrăznesc să cred că ceeace simt eu pentru ea e dragoste. Ar fi prea puțin. Și, totuși, îmi dau seam că între mine și ea e ceva care se numește ca o dragoste, adică ceva mai mult decât o prietenie...".

In realitate, Mihai era intrigat de propria lui experință atât de mult, încât ar fi vrut să discute cu cineva despre dragoste — experiență cu totul necunoscută până acum de el și practic și teoretic — pentru a-și putea face o idee despre situația lui reală. Era, firește, măgulit și din primele clipe se simțise parcă mai mare, mai plin, mai bogat față de prietenii săi, pentru faptul că avea legături intime cu o femee. Un orgoliu viril, pe cât de discret pe atât de puternic la vârsta lui, îl făcea să creadă că prin legătura ce-o avea cu Arabela a intrat cu adevărat în viață și că față de ceilalți prieteni ai lui are meritul de a cunoaște viața bărbătească mai complet. Dar aceasta era numai atitudinea lui față de prietenii săi. In fundul sufletului său, Mihai era tulburat de alte probleme care-l făceau să privească realitatea cu mai puțină mândrie, dându-și seama de rolul pe care-l joacă în viața lui această femee și de situația lui față de ea. De când venise aici, lipsit de orice mijloace de existență, el trăia numai din sprijinul Arabelei. Își dădea perfect de bine seama de ajutorul ce i-l dăduse ea și de multe ori își spunea chiar că, dacă n'ar fi întâlnit-o pe ea, aventura lui s'ar fi sfârșit printr'o întoarcere rușinoasă acasă, sau ar fi degenerat într'un vagabondaj mizer printr'o lume de rataţi și epave sociale cum sunt atâția alții ce populează cafenelele și redacțiile ospitaliere. Prin Arabela el reușise să-și păstreze intactă demnitatea interioară în lupta directă cu viața, chiar dacă i se părea că față de ea își coborîse puțin demnitatea bărbătească trăind din ceeace producea ea.

Dar toate acestea erau lucruri secundare în frământările din atmosfera lui sufletească. Mihai regreta mai mult că întâlnirea cu Arabela n'a contribuit cu nimic, sau foarte puțin, la îmbogățirea vieții lui sufletești. El își făcuse despre dragoste o idee mare, ca orice tânăr cu inclinații romantice dela douăzeci de ani : suferință, exaltări sufletești, lacrimi, disperare. Dar nu cunoscuse nimic din toate acestea. Uneori căuta să se înșele și să-și creeze singur iluzia că întâlnirea cu Arabela i-a schimbat cu totul viața sufletească și că fata a fost o revelație pentru el, așa cum știa din cărți că trebuie să fie orice dragoste. Dar atunci totul devenea comic chiar în fața propriilor săi ochi. Își dădea repede seama că viața lui interioară își continuă cursul ei, nealterat, ca și mai înainte, și printre însemnările din jurnalul său intim, Arabela deținea rolul principal la rubrica întâmplărilor zilnice, nu a evenimentelor sale spirituale, singurele considerate esențiale de Mihai.

Presimțea, totuși, că nu s'ar mai putea despărți ușor de Arabela, ba în ultimul timp începuse să prevadă că Arabela devenise atât de necesară pentru el, încât dacă s'ar despărți, dacă ar fi departe de ea, s'ar putea naște cu adevărat o dragoste romantică în el. Faptul că trăesc prea mult împreună și că orice mijloc de comunicație sufletească sau spirituală — reverie, scrisori, dorințe, etc., — e înlăturat de viața lor aproape comună, era pentru Mihai singura cauză a „platitudinei" dragostei lui. Ajunsese la convingerea că în dragoste absența ființei iubite contribuie mult mai mult la întărirea elanului și a sentimentelor, decât prezența ei. „Kierkegaard, scrisese cu o zi mai înainte Mihai în jurnalul său, afirmă că singurul serviciu cu adevărat mare pe care-l poate face o femee unui bărbat, e să trezească în el conștiința nemuririi, să-l ridice spre infinit. Dar acest serviciu ea nu-l poate face decât printr'o acțiune negativă. Dacă l-ar face pe cale pozitivă, atunci ar însemna ca **soția** să fie aceea care să aprindă în bărbat conștiința nemuririi. Ori, viața obișnuită ne arată contrariul... Vai de bărbatul care cunoaște fidelitatea femeii. Vai de mine ! Eu trăiesc cu Arabela o viață de soț și soție. Cum ar putea să mai existe dragoste între noi ?...".

Nu tot așa se pusese însă problema și pentru Arabela. Ea îl iubise din prima clipă pe Mihai și de atunci continua să-i arate o dragoste progresivă, deoarece pentru ea nu se punea nici o problemă cu complicații spirituale și ea nu căuta nici un derivat. Ea își făcuse din Mihai centrul și idealul vieții întregi. Dragostea ei nu cerea altceva decât dragoste și sentimentele sau elanurile ei nu urmăreau decât un răspuns pozitiv din partea bărbatului: iubire, fidelitate, mângâieri, satisfacție pasională. Mihai vedea bine cât e de îndrăgostită și lucrul acesta aproape îl revolta uneori ; ar fi vrut câteodată să se certe cu ea, s'o îndepărteze, dar atunci n'ar fi făcut-o decât să sufere singură. Era prea bun ca s'o facă să sufere. Și astfel, în timp ce el regreta lipsa unei acțiuni negative, Arabela căuta să-i arate tot mai mult fidelitatea și dragostea ei prea sinceră, crezând că numai așa el va fi mulțumit și se va apropia mereu mai mult de dânsa.

In ziua plecării lui Panait, Mihai era pentru prima dată neliniștit cu adevărat din cauza Arabelei. Panait fusese un colocatar al lor, locuind într'una din camerele vecine cu a lui și a Arabelei și plecase cu o seară mai înainte, în chip cu totul nelămurit, după ce avusese un schimb de cuvinte destul de agresiv cu Mihai căruia îi făcuse câteva imputări, destul de ocolite, cu privire la situația lui și câteva aluzii necuviincioase la adresa Arabelei. Discuția neașteptată pe care o avusese cu el înainte de plecare, îl convinsese că Panait, pe care-l crezuse până atunci un bun prieten, îi părăsește în urma unor tentative nereușite față de Arabela, ceeace se vedea limpede din atitudinea lui pornită față de Mihai. Din această cauză Mihai era neliniștit în ziua plecării lui Panait, în persoana căruia aflase acum nu un prieten, ci un rival.

Pe deoparte, lucrul acesta îi făcea bine, îi punea în față o sumă de complicații din care deducea că nu e chiar atât de indiferent față de Arabela pe cât crezuse până acum. Neliniștea lui era o expresie vădită a dragostei lui pentru ea. Dar, se întreba Mihai, ce fel de dragoste e aceasta care nu se arată decât atunci când un al treilea o lovește în amorul propriu ? Sau e, poate, numai amorul propriu, ori o vagă supărare din cauza ciocnirei cu Panait, toată această neliniște sufletească...

Abia acum își aduse aminte că n'o văzuse pe Arabela deloc de aseară și că de eri nu mai vorbise nimic cu ea. Doria s'o vadă, era îngrijorat de ea, voia s'o mângâie, s'o aibă la piept, cu siguranța că e intactă, că e a lui. In urma discuției violente de peste noapte cu cel care plecase, simțea nevoia s'o știe a lui, numai a lui, ceeace-l făcea s'o dorească, s'o idealizeze.. Rămase întreaga după amiază în odaie, cu intenția de a vorbi cu ea imediat ce vor rămâne singuri în toată casa. Deocamdată într'una din odăile vecine se afla numai Denis, havaianistul, și atâta vreme cât el era acolo, Mihai nu se putea întâlni cu Arabela. Până la plecarea havaianistului în oraș, Mihai încercă să citească ceva, dar nu putu parcurge nici o pagină din cauza tulburării sufletești, a neliniștei, și a nerăbdării de a o revedea pe Arabela. Aceasta îl făcea să deschidă iarăși caietul cu însemnări zilnice, și să scrie : „O iubesc pe Arabela. Dar încă nu sunt sigur că asta e dragoste. Panait a plecat azi noapte și poate numai insinuările lui triviale mă fac să cred că's îndrăgostit. Sau nu e decât amorul propriu lezat ?...".

Când auzi ieșirea lui Denis, închise caietul și se pregăti s'o revadă pe Arabela, aproape tremurând de emoție. Avea impresia că n'o văzuse de foarte mult timp și inima îi vibra puternic de nerăbdare. In mintea lui, Arabela devenise extrem de frumoasă în acea clipă.

Ca deobiceiu, Arabela îl conduse pe Denis până la scară, așa cum făcea cu toți cei care locuiau în mansarda comună, și privi peste balustradă în urma lui, până când acesta ajunse jos. Inainte de a ieși, Denis își ridică ochii spre capătul scării, iar ea îi trimise un semn de adio cu degetele fluturând în aer. Pe urmă se retrase.

Mihai deschise ușor ușa și Arabela se îndreptă spre el. Era, într'adevăr, ciudat de frumoasă. Avea o figură adorabilă, de o paliditate serafică, îmbrăcată în pull-overul și rochia cafenie care-i cădea atât de bine pe corp și iradia o prospețime naturală și răcoritoare ca o floare abia smulsă din seră.

— E cald la tine, Mihai ? zise ea strângându-și brațele la piept cuprinsă de frigul dela scară. Abia așteptam să viu aici.

— Adevărat. Nu te-am văzut de ieri. Unde-ai fost aseară ?

— Acasă, răspunse Arabela, căutând parcă să ocolească discuția aceasta.

Mihai observă ceva schimbat în ea și i se păru deodată că paliditatea ei trădează o oboseală provenită dintr'o supărare mare.

— De ce ești supărată ? o întrebă el direct, nelăsându-i timp să se familiarizeze.

— Nu's. Ți se pare... Spune-mi ce-ai făcut astăzi, aseară, ai lucrat ceva ? întrebă ea îndreptându-se spre masă, cercetând odaia cu multă curiozitate și simpatie.

— Nu, Arabela, n'am putut să fac nimic, fiindcă m'am gândit mereu la tine, zise Mihai cuprinzând-o ușor de talie și apropiindu-și-o încet de piept.

Ochii ei erau imenși și clari ca două perle transparente. Mihai îi atinse fruntea cu vârful buzelor, atât de ușor încât ea aproape nici nu simți. Dar brațul lui, ce-i învăluia trupul, și pieptul pe care ea își sprijinise umărul, i se păreau atât de calde că se lăsă în stăpânirea lor ca într'o vrajă mângâietoare. Ar fi vrut să nu se privească în ochi. Era mai liniștitor să stea așa, cu capul rezemat de pieptul lui Mihai și să tacă, să nu spună nimic, să nu se mai gândească la nimic. Parcă aștepta de mult acest moment și parcă nici plânsul nu i-ar fi adus atâta liniște.

Era o după amiază de început de Martie, cu soare dulce care îmbrăca odaia într'o haină fascinantă de lumină. Mihai o trase pe nesimțite spre pat și se așezară amândoi, unul în fața celuilalt. Arabela avea sub cap o pernă albă, el se sprijini în cot, alături de ea.

— Știi că Panait ne-a părăsit azi noapte, zise Mihai mângâindu-i mâna.

Ea nu răspunse nimic, avea privirile, mari și reci, înfipte în tavan.

Tăcerea ei îl sugruma pe Mihai.

— Când a plecat eram alături, în camera Doctorului, continuă el. Despărțirea noastră a fost foarte neplăcută ; părea că e furios pe mine.

(Urmare în pag. ultimă)

SARMIS, FLOAREA REGINEI

(Urmare din pag. 3-a)

fruntea printre munți. Regele privea cum se desăvârșește gândul său. Se simțea mulțumit. De multe ori adusese și el piatră cu brațele pentru zidurile noui. Cât privește pe Vezina Getuza, puterile lui erau acum înzecite. Iscusința cu care tâlcuise încăperile, nu avea asemănare. Nici meșterii aduși din Roma nu puteau să-l întreacă. Getuza făurise planul cetății cu măestrie de mare arhitect, cu toate că el nu învățase meșteșugul acesta la școli înalte. Totul se petrecuse printr'o minune. Când începuse să tragă primele linii pe vatra veche a lăcașului regesc, simțise o luminare lăuntrică, venită parcă din cer. Mintea îi era limpede și născocitoare. Planul întăriturii lua viață aproape fără să-și dea seama Getuza de ceeace înfăptuia. Când a înfățișat planul cetății, Regele, cu înflăcărare, l-a îmbrățișat.

— Intr'adevăr, Getuza, mi-ai înțeles gândul ca nimeni altul.

De atunci Vezina Getuza n'a mai cunoscut odihnă. Sarmis, Floarea Reginei îi făurise lui Getuza, în timpul când lucra, un cântec al lui, cântec de ziditor. Sufletul comandantului parcă se tencuia zi de zi în noua întăritură, iar dragostea lui se înălța și mai luminată spre inima Domniței.

. . . . . .

Intr'o noapte de Gustar cerul își aprinsese ca niciodată toate făcliile. Era atâta lumină și atâta liniște, în jurul nouei cetăți. In această lumină cetatea se înălța atotstăpânitoare. In cele patru vârfuri de munte se vedeau patru focuri. Flacările păreau comori aprinse. In lumina lor, cele patru straje se mișcau ca niște umbre ocrotitoare. In miez de noapte se auziră glasuri adânci.

— Uhu, huuu, păzitor din Răsărit, Apus și Miază-Zi, se vede ceva în părțile voastre ?

— La mine e pace.

— In partea mea e liniște.

— Uhu, huuu, din cerul țării a căzut o stea !

— E un suflet care va sbura în noapte ?

Glasurile păzitorilor erau acum însoțite de un urlet adânc, prevestitor parcă de moarte.

— Geme muntele. Urlă buha !

— Semn rău.

— Uhu, huuu, a căzut și un luceafăr.

— Doamne, ferește țara de rău. Dar ce aud, ce văd ? Făclii pe vale, în fuga nebună a cailor.

In acea clipă dușmanii din Miază-Noapte, cari năvăliseră în țară, păreau valuri de păcură cu spumă de foc. Tulnicele porniră să sune. Tobele să bată. Porțile cetății se deschiseră. Din ele năvăliră mii de soldați ca vulturii spre dușmanii din Miază-Noapte. Prin lumina torțelor, în fruntea războinicilor, pe un cal alb, Sarmis cu părul resfirat în vânt, părea o zeiță. In dreapta ei Vezina Getuza și el tot călare pe un cal alb, lupta ca un Făt Frumos. De la început barbarii s'au lovit de armatele Dacilor ca de un zid peste care nu puteau să treacă. In învălmășeala luptei însă, o săgeată se înfipse în pieptul Prințesei. Sarmis se prăbuși lângă stâncă. Getuza sări de pe cal și o cuprinse în brațe. Floarea Reginei, ascunzându-și rana cu mâna stângă, îi zise lui Getuza, cu un surâs ca de înger :

— N'ai teamă, Vezina. Nu sunt rănită rău. Mă pot ajuta și singură. Tu, du-te în luptă. Acolo e mai multă nevoie de tine.

— Dar sângele acesta, Prințesă ?

— Nu e nimic, îl opresc eu, Vezina. Te rog du-te. Uite dușmanul înaintează.

Getuza nu mai spuse nici un cuvânt. Incălecă și se avârli în luptă ca o vijelie. Dacii, văzându-l din nou în fruntea lor, porniră și mai cu aprigă înverșunare. Vezina ajunse din urmă pe conducătorul dușmanilor. Cu o putere de uriaș îl apucă de coadă, îl smulse de pe cal și, în fugă nebună, dădu cu el de pământ și în barbari până când nu mai rămase din întâciunatul cârmuitor al năvălitorilor nici fărâmă. Văzând această putere a Dacilor, dușmanii o luară la fugă. Dar soldații lui Decebal nu-i slăbiră de loc. Ii urmăriră până dincolo de hotare, unde îi decimară până la unul. La întoarcere, Getuza în fruntea comandanților, cu ochii aprinși, cânta cântecul pe care i-l făurise Sarmis când zidea cetatea. In glasul lui era o tristețe nebănuită de ceilați. Când ajunse în locul unde fusese rănită Prințesa, Getuza se frecă la ochi. Nu-i venea să creadă ceeace vedea. Sus pe vârful stâncei, în straele ei albe de in, Sarmis, Floarea Reginei sta nemișcată, ca un înger de piatră, cu ochii fixați în zarea de unde se întorceau luptătorii.

— Sarmis ! strigă Getuza cutremurat.

Prințesa, cu capul rezemat de stâncă, nu mai mișca. Chipul ei era luminat de o rază coborîtă din cer. Din picăturile de sânge, căzute pe stâncă, ieșiseră flori albe, frumoase ca și chipul prințesei, flori ce nu crescuseră până atunci în nici un colț al pământului. Getuza scoase un răcnet ca de fiară înjunghiată și se prăbuși la picioarele Prințesei. Comandanții nu îndrăzniră să-i atingă. Ii priviră ca împietriți, făcură un semn al credinței, apoi plecară triști în cetate să ducă vestea Regelui.

Decebal cu inima strânsă de durere le-a făcut lăcaș în noul zid de piatră al cetății. Zidirea s'a săvârșit tot noaptea la lumina făcliilor. După slujba religioasă Regele se așeză pe tron, cu fruntea îngândurată. Lângă el se afla Regina și nedespărțitul său frate. Intr'un târziu Regele vorbi cu glasul parcă sugrumat :

— Cruntă soartă ne-a lovit.

— Sufletul Tău, Mărite Doamne, nu trebue să fie măcinat în durere, căută să-l mângâie generalul Diegis. In inimile noastre de stâncă nu și-au făcut niciodată lăcaș durerea sau plânsul.

— Ai dreptate, Diegis. Am trecut întotdeauna peste furtuni, încercări de soartă, peste dureri adânci, cu frunțile încruntate și cu inimile dârze. Durerea de acum însă, este peste puterile mele.

— O, Rege bun, glăsui încet Regina și ea cu ochii înecați în lacrimi. Sarmis și viteazul Vezina Getuza nu sunt morți. Sunt acolo în viața veșnică.

— Ai dreptate și tu, scumpa mea Regină. Aveți dreptate amândoi. Dar nu mă pot împăca cu gândul că n'am s'o mai văd niciodată pe Sarmis, pe Floarea Reginei.

— O vei vedea întotdeauna, Mărite Doamne, vorbi cu sfială un comandant care intrase atunci în palat.

— Cum s'o mai văd, viteazule, când nu mai este printre noi ?

— Mărite Doamne, pe stânca unde au căzut Prințesa și Getuza, au ieșit flori albe. Noi credem că sufletul Prințesei s'a prefăcut în flori.

— E sufletul ei, zise Decebal cu o lumină nouă în ochi. Să le aducem și să le sădim în cetate. Aici în grădina unde cânta ea, unde se plimba ea. Copiii mei sunt în ceruri, fâpturi de lumină. Nu-i așa, Diegis ? Nu-i așa, Regină ?

— Precum ți-e cuvântul, așa e și fapta, Măria Ta. Știi tu prea bine acest lucru, glăsui Diegis. Lumina credinței pe care ne-a dăruit-o Zamolxes, ne-a arătat de atâtea ori, acest adevăr în oglinda vieții de aci și de dincolo.

Inainte de a răspunde Decebal, parcă (din zidurile cetății, parcă din inima pământului sau din înălțimi se auziră glasul Sarmisei și al lui Getuza însoțite de un molcom cor de îngeri :

„Să nu vă cuprindă mâhnirea. Fiți mândri de noi. Nu este viață mai scăldată în lumină și mai legănată în frumos, ca viața eroilor. In grădini cu rodii de aur, cu flori care cântă alături de pasările cerului, zburăm cu aripi de mătase. Sufletele noastre se scaldă numai în lumină.

— Ai auzit, Regină ? tresări mișcat până la lacrimi Decebal. Copiii mei sunt fericiți. Florile mele dragi, peste munții vremii nu veți fi niciodată uitați. Numele vostru îl voiu lega de cetatea în care se odihnesc trupurile voastre, în care va crește în mii și mii de tulpine sufletul tău, Sarmis, Floarea Reginei.

Cu ochii din ce în ce mai luminați, Regele se sculă depe tron și dădu poruncă :

— Dați laoparte porțile palatului ! Să intre preoții, comandanții, ostașii, poporul. Le voiu aduce la cunoștință această faptă.

Porțile se deschiseră larg. Poporul, ostașii, preoții, intrară și se plecară în fața Regelui.

Decebal le vorbi :

— Inalți preoți, comandanți, ostași, întregul meu popor. Am hotărît ca numele fiicei mele Sarmis și al viteazului locotenent Getuza să-l leg pe vecie de această cetate. Numele lor să fie sfânt peste ani și ani. Cetatea se va numi de azi înainte Sarmis și Getuza.

Mulțimea îngână adânc, pătrunsă de taină.

— Sarmis e Getuza... Sar...mi...s...e... ge...tu...za... SARMISEGETUZA.

Marele preot blagoslovi noua cetate:

— Sfințită să fie de Dumnezeu, cinstită să fie pururi cetate a vieții și a morții, Sarmisegetuza.

Regele și mulțimea, pătrunși de acest sfânt botez, îngenunchiară.

Jocul umbrelor străbune s'a stins, odată cu răsăritul soarelui. M'am trezit lângă ruinele cetății cu totul schimbat. Simțeam că plutesc deasupra legendei. In gândul meu își făcură loc nenumărate întrebări : „Vis a fost, vedenii ? O filă ruptă din cartea de piatră a neamului ?"

De după vârful muntelui, îmbrăcat în măreața haină de brazi, soarele se arătă din ce în ce mai viu și odată cu ivirea luminei, visul se risipi deabinelea.

Când să plec din acest lăcaș peste care au trecut atâtea furtuni, lângă dărâmături, văzui o floare albă, frumoasă, cum nu mi-o închipuisem niciodată până acum.

Am glăsuit singur fără să mă ating de ea :

— Floarea Reginei, Floarea Reginei, sufletul Sarmisei.

Apoi m'am îndreptat, pe cărarea pădurei, spre Orăștie, târg ridicat tot pe o temelie de cetate Daco-Romană.

GEORGE ACSINTEANU

Teatrul „Muncă și Voe Bună"

„PLUTUS" de ARISTOPHAN, cu prolog și epilog de Mircea Ștefănescu

Teatrul „Muncă și Voe Bună" și-a deschis porțile în vederea celei de-a doua stagiuni, cu „Plutus" de Aristophan, în traducerea d-lui *Mircea Ștefănescu*. Este un spectacol care pune în evidență bunele intenții ale directorului de scenă, d. *Victor Ion Popa*, de a da posibilitatea publicului într'adevăr „mare" să cunoască teatrul marilor clasici.

Evident că în forma originală, morala comediei nu era destul de pregnantă; de aceia, d. *Mircea Ștefănescu* a mai condimentat-o pe alocuri cu „a-propos-uri" mai mult sau mai puțin locale. Traducerea d-sale, este contribuția unui autor dramatic a cărui reputație e bine stabilită.

Recitind „Plutus" a lui Aristophan, veți aprecia în celălalt „Plutus", dela „Muncă și Voe Bună" — cred — versiunea cea mai potrivită pentru cadrul acestui teatru și intențiile care-l prezidează.

Spectacolul s'a jucat cu măști, datorite, odată cu decorurile, talentatului pictor *von Löwendall*, și care — spune programul — sunt lucrate după autentice modele antice. Actorii, erau însă vizibil stânjeniți de „noua" manieră (la noi nu se joacă teatru antic nici măcar fără măști) — și am văzut, amuzați, pe interpreți care își așezau, la „scenă deschisă" măștile — ca să fie mai comode. Desigur însă că la spectacolele următoare, totul va fi definitiv pus la punct, iar unii actori își vor termina de învățat chiar și „rolele" respective.

Vom aprecia justele interpretări ale d-nelor *Maria Mohor, Nelly Caracioni* și *Florica Sterescu*, precum și pe d-nii *Cezar Rovințescu, Ovidiu Rocoș, Ion Gheorghiu* și ceilalți — care au servit o interpretare colorată acestui interesant spectacol.

TEATRUL COMOEDIA : „TINEREȚE" cu distribuție schimbată

Am revăzut cu plăcere „Tinerețe", spectacolul de frumoasă ținută a regisorului Muratov. Datorită înlocuirii a trei interpreți principali, comedia lui Skvarkin a căpătat un nou interes. D. *Bulfinsky* în rolul tatălui Lenei, (creiat de d. *Antoniu*), a adus masiva domniei sale autoritate și jocul de fine nuanțări.

In rolul lui Iacov am văzut pe d. *Finți*, atât de rar întrebuințat, dar care este totuși un actor inteligent și de o frumoasă sensibilitate (e un caz când aceste două epitete de mare circulație, corespund cu realitatea).

Deși poate mijloacele de expresie ale d-lui Finți sunt prea fragile pentru rolul masivului băiat bun din Caucaz, am apreciat inteligenta domniei sale interpretare.

Tânărul actor *Ion Aurel Manolescu* a fost simpatic în rolul junelui prim. E un talent care promite și probabil se va ține de cuvânt.

INTERIM

La moartea lui Grigore Pantazi

de DRAGOȘ VITENCU

Nu de mult, s'a stins pe neașteptate, la moșia unor prieteni din Bucovina, Grigore Pantazi.

Grigore Pantazi? — Un necunoscut pentru care Puccini și Lehar au avut cuvinte de caldă prețuire, un necunoscut căruia Luigi Manzotti, creatorul coreografiei moderne europene, i-a scris, apreciindu-i una din opere: „c'é un opera di gran' ingenio con effetti meravigliosi, — una vera poema".

Și totuși, pentru marele public românesc, Grigore Pantazi a rămas un necunoscut. Făptura-i pușină, cu caracteristica-i modestie nu a fost făcută ca să poată înfrunta cancanurile lumii noastre scenice și dacă, în mod sporadic, succesele-i din străinătate obligau oarecum oficialitatea noastră artistică să-l cheme în țară și să-i încredințeze diferite misiuni, niciodată Grigore Pantazi nu a putut să le ducă până la capăt, pentrucă niciodată, când era vorba de talent, de bun simț și de cinste n'a înțeles să facă transacții. Deaceea, Grigore Pantazi a fost directorul Operei Române din București numai o zi!

Personalitatea lui artistică are două înfățișeri: regizor european de feerii și montări de mare anvergură și, în același timp, modest, dar stăruitor animator al teatrului românesc în Bucovina antebelică.

In amândouă aceste ipostaze Grigore Pantazi a fost un creator de o extraordinară putere de muncă și un munte de răbdare.

Lucra de predilecție cu diletanți.

Din materialul necioplit, — estetic vorbind, — al omului de toate zilele, vrăjea comori de efecte scenice. Fie că lucra la Cernăuți, cu actori — studenți dela „Junimea", ori cu membrii „Armoniei", — fie că dresa la baletele Curții din Viena imperială ansambluri, în care cel mai mărunt figurant era cel puțin baron, — frânele puternicei lui personalități impuneau tuturor, voința lui nemăsurată. In repetițiile care durau câte o jumătate de zi, într'un vacarm de nedescris, regizorul prizărit și prost îmbrăcat, în fața căruia toți tremurau, pregătea sărbători artistice de năbănuit rafinament.

Pentru reprezentațiile ce le pregătea era tot ce vreți: poet, regisor, actor, compozitor, pictor, coreograf...

„Moș Ciocârlan" al lui Tudor Flondor și-a găsit în el interpretul de rasă. La un turneu în Ardeal a trebuit să-l joace de 3 ori la rând; după masă, seara și apoi în zorii zilei, ca să-l poată vedea tot publicul adunat.

A scris libretul și muzica, sau numai libretul, pentru câteva zeci de balete-feerii.

Și-a început cariera cu ele, pe la sfârșitul veacului trecut, la Cernăuți, pentru ca apoi să ia cu asalt marile scene din Viena, Praga, Stokholm, Petrograd, etc.

„Povestea Soarelui", „Nippes", „Norocul", „Luceafărul" **(tema eminesciană).** „Floarea nufărului", „Năierul fermecat" **(muzica de G. Enescu),** „Prometeu", **transpunere coreografică a muzicii lui Beethoven),** iată câteva din titlurile celor mai bine apreciate opere ale sale.

Critica franceză a găsit în „Prometeu" al lui Pantazi cea mai reușită interpretare scenică a muzicii lui Beethoven, care apoi a fost folosită de Opera din Paris și nerușinat plagiată de cea din Budapesta.

Carmen Sylva a început împreună cu Pantazi, o feerie românească în stil mare, dar moartea reginei-poete a lăsat opera neterminată.

In ultimii ani ai vieții, Grigore Pantazi a făcut parte din corpul nostru diplomatic, în Viena marilor lui succese de altădată.

Obosit de muncă și de bătrânețe a venit în țară să se odihnească, urmând să plece la toamnă la Viena, unde Opera Mare i-a pus în repetiție „Floarea nufărului".

A murit subit, într'o zi caldă de vacanță și l-au condus la groapă puțini prieteni și cunoscuți.

Și totuși, Grigore Pantazi, pentru talentul pe care l-a sădit Dumnezeu într'însul, pentru bunul nume ce l-a făcut neamului său, între neamurile apusului, merită mai mult decât rândurile de față.

=Cinematografele=

CAPITOL : Desmoșteniții soartei

După ce, timp de o vară întreagă, spre deosebire de celelalte cinematografe de premieră, care, îngrozite de arșiță și de pustiul Capitalei, își închiseseră porțile, cinematograful Capitol a oferit, fără întrerupere, filme noui celor câțiva bucureșteni neplecați în vilegiatură iar nouă, material de cronică. De astădată, odată cu deschiderea așa zisului sezon de toamnă, acelaș cinematograf aduce în locul filmelor oarecum „estivale", un film dintre acelea cari impresionează, cari dau de gândit.

Aceasta nu înseamnă că ne aflăm în fața unei teme cu totul noui. Dimpotrivă, pelicula prezentată de cinematograful Capitol face parte, oarecum, din categoria obișnuitelor „filme cu copii". Un om ratat în totul, isbutește să recapete încredere în forțele sale, să pornească pe drumul bun, numai sub influența unui copil.

Dar ceeace ridică acest film cu mult deasupra benzilor de acest gen, este interpretarea, cea mai perfectă pe care am văzut-o în ultimul timp într'un film.

Copilul, care joacă rolul de înger salvator, nu mai este de astă dată fetița minune, Shirley Temple, păpușa care se strâmbă drăgălaș, vroind, parcă, mereu să spună: — „Vai, ce lucruri amuzante îmi dai dumneata să fac aici, domnule regizor!"

Copilul este Michey Rooney, băiatul acela urît și cu pistrui, care își trăește cu adevărat rolul, fiind mereu într'o stare ridicată de nervi, făcând gesturi dezordonate, nevrând niciodată să pară *frumos* în fața obiectivului.

Rolul ratatului, de asemenea, nu este interpretat de vre-un tânăr cu freza unsă cu „Gomina Argentina", care-și ține capul în mâni și *suferă*, ci de Wallace Beery, un Michey Rooney, la 50 de ani, care de asemenea nu se sinchisește de aparatul de filmat, toată grija lui fiind să-și trăiască rolul.

Nu ne rămâne decât să mai recomandăm odată publicului acest film într'adevăr bun.

ARO : Infernul îngerilor

După ce am avut ocazia să asistăm acum vreo 6—7 ani la un film „Ingerii infernului", iată că acum ni se oferă un „Infern al îngerilor". „Infernul" este un aerodrom, iar „îngerii" sunt Alice Faye, Nancy Kelly, Constance Bennet și Joan Davis — nu vi s'ar părea puțin curioasă această femee-bărbat, în chip de înger?

Ceeace strică mult filmului, este faptul că îngerii sunt puși pe vorbă, încercând să convingă spectatorii de avantagiile și desavantagiile infernului lor. Suntem astfel siliți să ascultăm lungi discursuri cari au un accentuat miros de scenariu, ci nu de discuție naturală. Imi pare rău că nu am putut fi atent la o scenă despre care mi s'a spus apoi că era cea mai reușită din film, deoarece ascultam cu prea mult interes sforăitul sgomotos al unui spectator din spate (absolut autentic!). Altfel, regisorul și-a dat toată silința să realizeze un film de succes. Sboruri cu avionul sunt cât se poate de multe, iar Alice Faye, la un moment dat, cântă — e drept, cam din senin — iar altă dată își arată chiar picioarele.

Apoi apariția nouei vedete, Nancy Kelly, nu poate decât încânta. E această tânără actriță de o frumusețe turburătoare, atât de deosebită de frumusețea-tip a actriței americane, iar jocul ei trădează minunat o durere mereu reținută. Am putea-o asemăna cu Corine Ruchaire, specificând însă că este superioară actriței franceze. Ne aflăm, în sfârșit, în fața unei noui mari actrițe americane.

Trebue să mai amintim apoi micul rol în care este distribuit Charles Farrel. Ne-a întristat întotdeauna declinul unei vedete.

REGAL (reluare dela SCALA) : Sabotaj

Iată un film care o să placă publicului: Două ceasuri încărcate cu aventuri, mai mult sau mai puțin verosimile. La sfârșit, oamenii buni sunt răsplătiți, iar cei răi sunt pedepsiți.

Cei câțiva, simpatici dar totuși cu o pată pe conștiință, sunt și ei pedepsiți într'un fel: sunt răniți dar — n'aveți nicio grijă — nu mor.

Trăiască filmele morale!

Jean Murat joacă tot prost și e tot atât de încrezut, iar Mireille Balin, a câștigat și în joc, și în frumusețe. Domnișoarei Robinson, cealaltă vedetă, îi place să se alinte, iar Aimos și Temerson sunt cei mai reușiți din acest film.

ROXY : Femei în alb.

Putem trece această ultimă reluare a cinematografului Roxy, în seria filmelor bune, fără să fie totuși de prea mari pretenții.

Având la bază o temă destul de des tratată de cinematograful american, filmul „Femei în alb", reușește totuși să intereseze prin mici amănunte cari ajung să-i dea filmului un aspect nou.

Se petrec pe ecran lucruri cari nu coincid cu acelea la care ne așteptam.

Dacă privești filmul puțin mai atent, îți dai seama că are la bază aceeaș temă a schimbării individului grație mediului înconjurător.

Două scene se cuvin mai ales remarcate: nebunia unei paciente din sanatoriu și operația făcută unei surori de caritate.

Banale și puțin supărătoare tocmai prin „pretențiozitatea" lor, sunt scenele din jurul unui accident de tren.

Florence Rice este o actriță despre care ne-am făcut o părere și ne pare rău că nu ne-o putem schimba.

Are un joc prea artificial.

Allan Marshal are o mustață subțire și un surâs fotogenic. Adică, tot ceeace se cerea înainte unui june prim. Acum publicul este mai pretențios.

Foarte reușiți și amuzanți sunt în schimb Una Merkel, Buddy Ebsen și interpreta infirmierei-șefe. Atâta tot, în privința distribuției.

TRAIAN LALESCU

POȘTA REDACȚIEI

Aurel Cîrdu: Noutățile zoologice îmi sunt extrem de dragi. Mulțumesc pentru cea mai proaspătă: aflu că fluturii au pleoape și chiar plâng.

Gh. Uscătescu-Șoimu: Am reținut bucata primită. Numai gânduri bune. Mai așteptăm.

V. T.: Ca *încercări schițate*, pot fi socotite promițătoare. Pe când încercările neschițate?

Dendrino Traian: Grigore Alexandrescu — imaginează-ți! — a scris și el fabule. Aș îndrăsni să-l compar cu d-ta din punct de vedere al sârguinței la învățătură: știa mai multă gramatică!

Gatej Gh.-Boteni: Promite-ne și nouă, ca mamei d-tale, c'ai să fii cuminte și n'ai să mai scrii versuri!

Pavel Horecea: Departe de-a ne plictisi, versurile primite neamuză grozav!

A. M.-Amurg: Nu se'ncepe niciodată cu amurgul; dar dacă ții atât de mult, fie! Ești, într-adevăr atât de nefericit? Rețeta o poți găsi chiar într'unul din versurile d-tale.

Paul Bica: Svâcniri luminoase din umbra dibuirilor ce cată a prinde o formă. Incearcă și-o altă metrică. E obositoare una și aceeaș, mereu.

Mircea Ionescu-Țebea: Aceeași impresie: versuri scrise pentru singurătatea și tristețea d-tale, în care vibrează pe-alocuri coarda unei alese sensibilități. Un material brut, care pretinde timp spre a se debarasa de stângăciile și nesiguranța ce abundă în tot manuscrisul.

Antoinette M. Alexiu: Frumoasă intenție dar realizată submediocru. Nu se poate publica.

Gheorghe Zaharia: „Cântec pentru Cornelia" rămâne fără un răspuns aducător de fericire, deocamdată. Așteptăm altceva.

Titus Popescu: Să ai nouăsprezece ani, e un câștig... calendaristic. Faptul nu poate fi invocat nici drept scuză și nu poate constitui, deopotrivă, cap de acuzație, flancând o slabă realizare poetică.

Paul Pădure: Unele mici stângăcii și nesiguranța în metrică, fac din bucata primită — de altfel destul de meritorie ca început — un avertisment cam anemic, dat „legii poeziei", după cum o 'ntitulezi d-ta.

Ion Vargă: „Distracția" cu greva dumitale, mi-a dat mult de lucru, deoarece, deși „merge cu viteza cea mai mare posibilă și oprește în fața stațiilor la milimetru", tramvaistul mai are și-o „boală": se crede talentat. Și nu e. Pe cuvânt de onoare!

Florin Lucescu: Persecutomania e o epidemie a vremii, așa că nu mă surprinde că de ea suferi și d-ta.

Răspunsul primit odată dela d. Sterescu, la această rubrică, îi subscriu și eu întocmai. Dar pentru asta trebue timp.

CARȚI ȘI REVISTE PRIMITE LA REDACȚIE

Suceava, dir. Romulus Cîndea, anul I, No. 180-192 a. c.

Tinerețea, anul V, No. 6—7 pe Iunie—Iulie 1939, director N. P. Sterescu.

Revista Fundațiilor Regale, anul VI, No. 8 din 1 August 1939.

Analele Dobrogei, director C. Brătescu, anul XIX, vol. III pe 1938, Cadrilaterul 1913—1938.

Cu-Ceam-Fu: Variuri de ac — versuri, 94 pag., 30 lei, impr. Adevărul, 1939.

Jăratecul — literatură, artă, știință, sociologie, — anul I, No. 1, dir. Ion Ciucurescu.

Buletinul statistic al României, anul XXXVIII, No. 5—6 pe Mai—Iunie 1939.

Roumanian economist — revistă economică, în limba engleză și română — anul V, No. 56, pe August 1939.

VI-e congres international technique et chimique des inaustries agricoles, Budapest le 10—20 Iuillet 1939, No. 3 din Iunie 1939.

Money, pe luna Octombrie 1938.

Bmag — buletinul băncii pentru industrializarea și valorificarea produselor agricole, — anul II, No. 4—6 pe Aprilie—Iunie 1939.

România aeriană, anul XII, No 6, pe Iunie 1939.

Romana, revista degli istituti di cultura italiana all'Estero, anno III, No. 5—6, Maggio-Giugno 1939.

Revue de Transylvanie, tome V, No. 2, pe Aprilie—Iunie 1939, Cluj.

Ing. P. Ioan: Sporirea producțiunii forestiere 32 pag., tip. „Bucovina" 1939.

Lumea militară ilustrată, anul IV, No. 12 pe Iulie 1939.

Prepoem, anul I, No. 2 pe August 1939.

LA BAI DE MARE

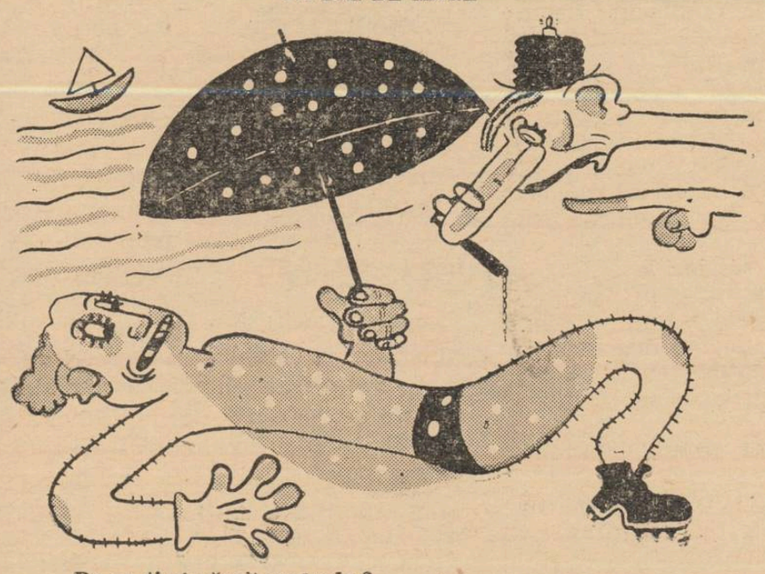

— De ce ți-ai găurit umbrela?
— Am terminat baia de soare, și acum fac un duș.

RAȚIONALIZAREA TRAVALIULUI

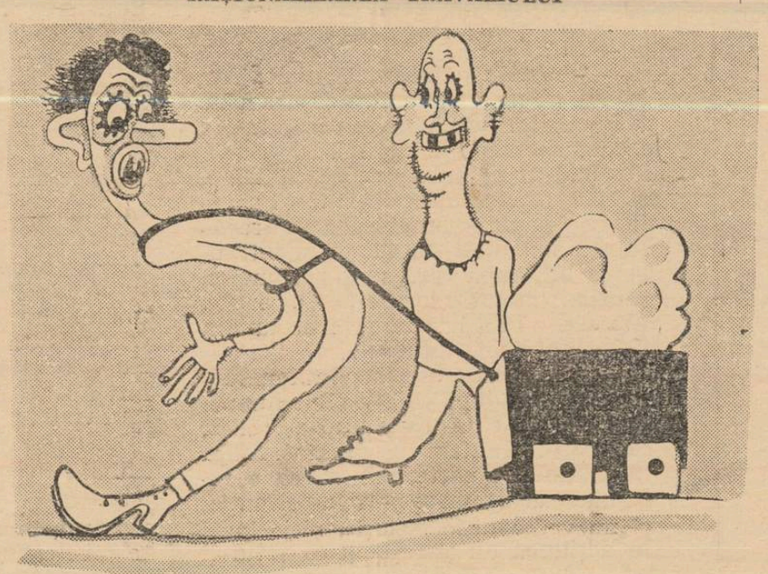

— Bine, dar de ce nu sunt roțile rotunde?
— Ce, ești nebun? vrei să se 'nvârtească?

AL TREILEA

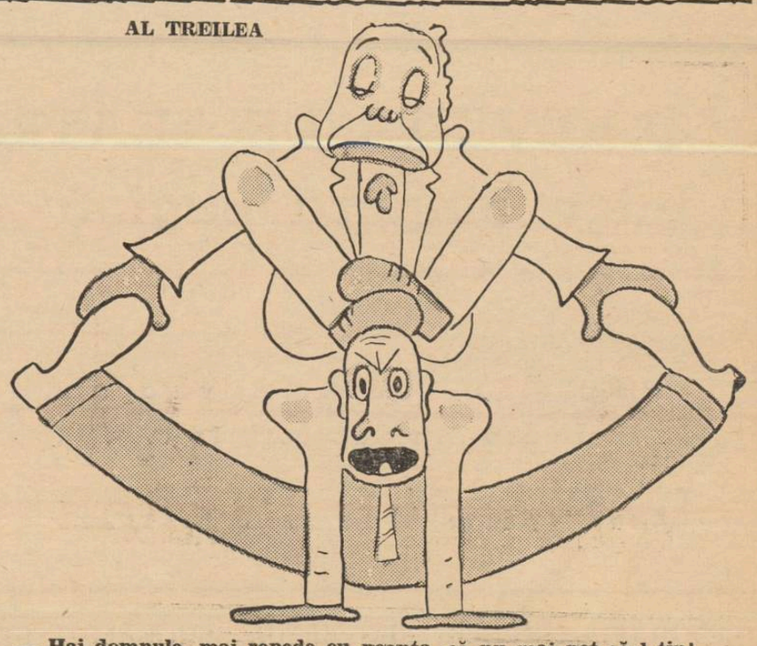

— Hai domnule, mai repede cu poanta, că nu mai pot să-l țin!

Literatură, artă, idei...

„INCRUSTĂRI IN BANCĂ"

și-a întitulat d. Aurel D. Bugariu un volumaș de schițe și nuvele, apărut în editura gazetei „Reșița". Bănuim în domnul Bugariu un elev de liceu și îi prețuim debutul ca atare. Nu vrem să insistăm asupra schițelor, care se resimt încă foarte mult de stângăcia începutului, pentrucă domnul Bugariu nu a trecut cătuși de puțin de faza dibuelilor. Ceeace va trebui să facă autorul, este să tindă la o adâncire a vieții și la o atentă migală a stilului, pentrucă numai astfel va putea să închege, mâine, lucruri demne de subliniat. Deocamdată, așteptăm curioși.

O PLACHETĂ

de epigrame ne-a dăruit d. Pompiliu Barbu. Sunt în acele pagini destule lucruri care poate că n'ar fi meritat să vadă lumina tiparului. La o atentă răsfoire a cărții am reținut totuși douătrei catrene în care am surprins flacăra spiritului și a glumei, dar poate că nu e întru totul mulțumitor acest mărunt rezultat. Ca încheere, vom decupa următoarea epigramă adresată d-lui M. Ar. Dan:

„Când afirma că e „imun"
„La căsnicie, el glumea...
„Directorul dela tutun,
„Era amorezat — lulea".

Bucuroși am fi dacă d. Pompiliu Barbu ar isbuti epigrame din ce în ce mai bune, urcând astfel alături de acela, care trebue să fie modelul tuturor ce migălesc acest gen, alături de Cincinat Pavelescu.

IN COLECȚIA „DRUM"

din Turnu-Măgurele vor apare două cărți: „Cântec întrerupt" de F. Crețeanu (Florea Călin) și „Furcile caudine" de Ion Pena. Anunțăm bucuroși aceste lucrări, mai ales că am urmărit întotdeauna cu o vie bucurie activitatea tinerilor grupați în jurul revistei „Drum". Mai ales numele d-lor: Florea Călin, N. Stănescu-Udrea, Dan Mureș și Petre Franculescu, ne-au reținut, iscălind poeme și proză în foile locale: SO_4 H_2, Atom, Drum și'n atâtea altele de durata efemeridelor.

O NOUĂ REVISTĂ

ne vine din Blaj. „Insemnări literare" e o foarte tinerească și palidă publicație din al cărei prim număr regretăm că nu putem reține nimic. Și ne pare rău că în orașul lui Pavel Dan nu se mai află tinere condee care să se remarce; dat fiind că „Insemnări-le literare" sunt numai la început, putem spune că încă nu e prea târziu!

„TRIBUNA TINERETULUI"

continuă să apară cu regularitate, aducând în paginile ei colaborări pe care le cunoaștem și le prețuim: Al. Raicu, Sergiu Cristian, V. Oprescu-Spineni, M. Daneș, asigură paginilor ei un ritm viu. Poate că n'ar strica să se dea o mai atentă îngrijire părții literare, mai ales că la „Tribuna tineretului" lucrează și câțiva stihuitori de talent.

IULIA HAȘDEU

a fost în ultima vreme mult evocată. D-nii C. Manolache și Ion Aurel Manolescu i-au închinat cărți în care s'au aplecat cu trudă și elan asupra amintirii ei, readucând astfel între noi una din cele mai stranii umbre ale trecutului. Incontestabil că fata asta de geniu merită aceste ofrande, despre care am avut grije să vorbim la vreme. Iată că zilele trecute d. Ion Horia Munteanu ne trimite în colecția „Adonis" un mic poem, în care cântă moartea Iuliei Hașdeu. Ceeace voim să subliniem noi, este acest minunat efort pe care îl fac toți cei ce scriu despre viața și gândurile copilei acelui spăimântător geniu care a fost Bogdan Petriceicu Hașdeu. Numai cinstindu-și marii dispăruți, o cultură merită *într'adevăr* să trăiască și, în ultima vreme, cultura românească ne-a arătat că merită.

NE INGĂDUIM

să amintim un pasagiu din „Jurnalul" lui Jules Renard, în care spiritualul scriitor francez zice: (citâm din memorie) „Poți să fii poet fără să lași chiria neplătită, fără să-ți înșeli nevasta și fără să umbli neștiut". Ne-au venit în minte aceste gânduri, cetind articolul „Tipuri eminesciene" al poetului Simion Stolnicu, apărut în chiar aceste pagini. E un minunat articol, care gâlgâe de tăioase adevăruri și de fine observații, pe care nu puteam să-l lăsăm neremarcat, mai ales azi, când ni se pare că „tipurile eminesciene" mișună mai mult ca oricând. Simion Stolnicu a scris acolo câteva pagini de sguduitoare ironii și tristeți, pe care, în altfel, Jules Renard le-a concentrat (ca într'o pilulă) în mult savurosul „Jurnal". Avem impresia că nu greșim socotind notațiile lui Stolnicu, ca pe niște prețioase elemente de tipologie literară — poetică.

INTRE FRUNZE GALBENE

punem înaintea cetitorilor această „Autumnală" a poetului Ion Al. George, în care se sbate o mare tristețe lirică:

„Tăcere, tăcere!
„Nici o lumină nici o durere...
„Nici morți nu sîntem, nici vii se pare —
„Din inima noastră
„Nici un suspin nu tresare;
„Toate altarele-s stinse
„Câte de noi au fost ridicate;
„Crestele munților, ninse,
„Par de zăpezi, fulgerate.
„Și moartea trece, de var la față:
„Nu ne'ncălzește, nu ne'nghiață,
„Nu ne alungă, nici nu ne cere,—
„Ne lasă singuri...
„Tăcere, iubito, Tăcere!"

Rareori am aflat o mai desăvârșită lumină lirică, închisă într'un poem, ca într'o scoică. Poetul, despre care am mai avut ocazia să însemnăm câteva gânduri în coloana aceasta, e izolat într'o mare tăcere de întreg vuetul veacului nostru.

CORESPONDENTA

care, din discreție sau modestie, se ascunde în dosul ciudatului pseudonim „Mirach" e rugată dacă binevoește, să ne transmită adresa ei, acesta fiindcă am avea să-i facem comunicări importante, pentru care locul, în nici un caz, nu este în acest colț.

„CANTEC SĂRAC"

se numește volumul de poezii pe care ni-l trimite d. Dem. Păsărescu. Șovăind încă, uneori, între lirica d-lui Nichifor Crainic și V. Voiculescu, d-sa se resimte însă și de influența poetului Radu Gyr, isbutind un ciudat tur de forță în „Olteanca", poesie în care se întrevăd urmele lui... Stan Palanca. Cu toate aceste scăderi, din cari nu putem să facem o vină debutului poetic al d-lui Păsărescu, d-sa a știut să cânte și pe strune proprii, fapt care e esențialul la oricare nou poet. Poate că în viitor d. Păsărescu va trebui să se ferească de unele clișee, de unele locuri comune, insistând asupra unei suave note de indicație pe care am aflat-o în unele versuri:

„Cântecul ce se coboară
„Peste leagănul tău mic
„E adus din altă țară
„Unde-i rege un pitic".

Punând punct acestui comentariu, vom spune că d. Păsărescu e un poet blând și înzestrat cu har, între cei foarte mulți stihuitori ai țării. Prin migală, d-sa va putea da și *altceva*.

...SUNT

uneori în fiecare din noi singurătăți iremediabile, despărțiri nespus de greu de înlocuit. Ne trezim deodată cu sute de morți în noi cu toate tristețile înaintașilor în gânduri, neștiind încotro să mai călcam. Toamne cu neguri fumurii și cu zile destrămate în care simți fluturându-ți pe lângă tâmple nebunia, toamne cu drumuri care par a nu se mai întoarce vreodată. Cine a putut să trăiască aceste chinuitoare și tragice dureri, răscolind frunzișul putred cu pașii, va fi trebuit să recite această strofă din Rilke:

„Wer jetzt kein Haus hat baut sich keines mehr.
„Wer jetzt allein ist, wird es lange bleiben,
„wird warten, lesen, lange Briefe schreiben
„und wird in den Alleen hi
und her
„unruhig wandern, wenn di
Blätter treiben".

Și poate că va veni o zi în car un vânt bun va aduce o dulc lumină, întru alinarea tristețilo lumii, pe care doar tu le port asemeni unui pom încărcat c putrede roade...

ȘTEFAN BACIU

BIBLIOFILIE

(Urmare din pag. 1-a)

glorioaselor „Convorbiri literare", „Sămănătorul" d-lui N. Iorga și, tot în rândul publicațiilor periodice, „Luceafărul" lui Goga și Tăzlăuanu sau colecțiile dinainte de 1910, ale revistei „Viața Românească". Iar alături de aceste prețioase semne ale frumoaselor ediții românești, am așeza altele mai noui, — deși catalogul nostru rămâne până la urmă neîndestulător, — dela monografia **Luchian** de Virgiliu Cioflec (editura „Cultura Națională"), până la minunata ediție a **Operelor** lui Eminescu, în hârtie filigramată cu parafa manelui poet, apărută prin grija d-lui Perpessicius și admirabila inițiativă a Fundației pentru literatură și artă „Regele Carol II".

Dar poate ambiția și gustul rafinat al bibliofilului român nu se opresc aici. Volumul acesta, bunăoară, nu trebue să se mai afle și în altă bibliotecă. Valoarea sa rămâne tocmai în raritate, în bucuria posesiunii unice. Câte biblioteci însă cuprind astăzi (în afară de cele oficiale) unele din exemplarele însemnate de noi adineaori și cât farmec, câte emoții nu ne rezervă ele?

O carte, fie rară, fie mică, poate să stea la înălțimea unei pânze celebre, deși uneori ne mulțumim și cu reproducerile conștiincioase, care în preajma noastră aduc mireazma și suflul divin al originalului, al picturii de care nu se poate bucura altfel întreaga umanitate.

C. N. NEGOIȚA

CRIZA CARȚII ȘI SCRIITORII TINERI

(Urmare din pag. 1-a)

Suntem deci în posesia unui element important al problemei: deschiderea curiozității intelectuale la un mare număr de cititori dar neputința lor practică de a apropia cărțile și publicațiile de care au nevoe.

De altă parte, avem situația scriitorului care își păstrează în sertar teancul de manuscrise pe care nu le poate publica din cauza șovăelilor editorilor sau a neputinței lui practice de a face sacrificiile pecuniare pe care le-ar reclama publicarea acestor opere în editură proprie.

Asistăm deci la un fel de interceptare a comunicării între autor și public, prin greutățile pe care le întâmpină autorul de a-și publica opera și de alta, din partea publicului, a dificultății de a procura puținele opere care au învins greutățile publicării.

Acțiunea de larg răsunet a „Edituriii Fundației pentru literatură și artă Regele Carol II" a adus acestui impas contribuții decisive. Dar intervenția oficialității trebuește completată cu o altă contribuție, menită să rezolve datele problemei așa cum am formulat-o mai sus. Soluțiile propuse până în prezent ni-au părut unilaterale. Acordarea de slujbe scriitorilor nu ne apare ca o soluție, căci ea nu privește decât o parte a problemei, situația scriitorului, trecând peste dificultatea cumpărării cărților.

Propunerea noastră va ține seama de toate aceste date. Ea va da în acelaș timp putință scriitorilor de a-și publica volumele și cititorilor lipsiți de mijloace materiale de a le citi. Propunem deci următoarea soluție, bazată pe lipsa bibliotecilor populare comunale.

Intr'adevăr, după cunoștința noastră, nu există în orașele României biblioteci populare în care cititorii să găsească în mai multe exemplare noutățile importante ale librăriei și principalele reviste. Există în țară un mare număr de orașe sau orășele care ar putea organiza atari biblioteci, dând putință publicului de a urmări noutățile librăriei. Orașele mari ar putea organiza mai multe asemenea biblioteci, pe cartiere, după modelul bibliotecilor din străinătate. Această operă culturală ar reprezenta pentru budgetele orașelor un capital puțin important, în orice caz cu ușurință realizabil, și de o semnificație culturală netăgăduită. In aceste biblioteci vor putea veni toți intelectualii, elevii de liceu, lucrătorii, liber profesioniștii și doritorii de cultură, pentru a urmări manifestările noi ale spiritualității românești pe cale de înjghebare.

Constituirea acestor biblioteci, de o atât de mare utilitate publică și de atât de ușoară realizare, subliniem și repetăm intenționat faptul, ar reprezenta o comandă automată de *minimum 400 exemplare*, pentru fiecare nou volum apărut. In acest mod, autorul își are asigurată dinainte vânzarea acestui număr de volume, fără reducerile librarilor, ceiace ar alcătui o primă de încurajare pentru editori. Se va ușura pe această cale editarea cărților, cu deosebi a volumelor de poezie și esseu, se va da un nou impuls cărții, și odată cu opera de răspândire a culturii în straturile cititoare, se va mări și gustul cititului.

Propunerea aceasta ar fi incompletă, dacă nu am adăuga o precizare: care vor fi cărțile recomandate bibliotecilor comunale? Aceste biblioteci vor cumpăra fără distincție *toate* cărțile apărute? Sau se va mărgini la o selecție? Și, în acest din urmă caz, cine va săvârși selecția?

Credem că este normal și echitabil, ca de vreme ce există o *Societate a Scriitorilor Români*, care are, între altele, și obligația de a veghea la situația cărții, să se constitue în fiecare an în sânul acestei Societăți un comitet de scriitori cărora să li se adreseze toate cărțile nou apărute, asupra cărora comisia va avea să hotărască. Nu vor fi recomandate bibliotecilor decât cărțile de ținută literară, interzicându-se încercările fără semnificație.

O discuție a acestei propuneri ne-ar bucura; ne-ar mâhni însă o menținere a ei în acest plan, pur teoretic.

ION BIBERI

O REVISTĂ DE TEATRU
Intr'o singură pagină

bine informată,
vie,
obiectivă

va fi pagina de teatru, ce va apare cu începere din Septembrie a. c. în

UNIVERSUL LITERAR

ZIGZAGURI

(Urmare din pag. 6-a)

Arabela abia se stăpâni să nu izbucnească în lacrimi. Mihai stărui:

— După felul cum a plecat, am înțeles că doria să plece fără a ne vedea, fără a-și lua rămas bun dela noi.

— Mihai, dacă ții la mine cu adevărat, să nu mai vorbim despre asta. Fii bun.. exclamă Arabela neliniștită, întorcându-și peste pernă privirile spre el.

— Dar tocmai fiindcă țin la tine, Arabela, tocmai de aceea îți vorbesc. Sunt neliniștit din cauza asta. Te rog să-mi spui ce s'a întâmplat, lămurește-mă.

Arabela își înfundă fața în perna acoperită cu buclele sale de păr, spre a evita orice răspuns. Lui Mihai trupul ei mic și frumos, i se părea acum neputincios și sacru ca al unei rândunici rănite. Își puse mâna în jurul ei și-i desveli fruntea albă pe care i-o netezi ușor cu palma. Când îi ridică fața din pernă, îi zări ochii umezi și fu cuprins de o milă adâncă.

— De ce plângi? Spuneai că nu ești supărată...

— Dece insiști atâta? Te-am rugat să nu-mi mai vorbești despre asta.

Mâna i se retrase din păr și Mihai se ridică pe marginea patului, apoi se în-

dreptă spre fereastră cuprins de neexplicabile torturi sufletești. Înțelegea totul, vedea totul limpede și era lovit în cea mai curată și mai sensibilă fibră a ființei lui, ca și cum cineva i-ar fi răpit lucrul cel mai de preț de pe lume. Așa dar Panait... Ah, bestia! Acum înțelegea disprețul lui de azi noapte, râsul lui provocător... Dar ceeace-l durea mai mult, era faptul că Arabela nu mai era a lui acum, era a lumii întregi, iar el rămăsese iarăși singur.

— Mihai! strigă Arabela înspăimântată. Nu s'a întâmplat nimic, Mihai. Te rog să ai încredere în mine... A plecat fiindcă l-am respins.

— Cum, a îndrăsnit ceva? zise Mihai întorcându-se brusc spre ea.

— Da.

— Și?

—Nimic. Nu s'a întâmplat nimic. Dar, Mihai, să nu mai vorbim despre asta. E îngrozitor! exclamă ea căzându-i în brațe, izbucnind în lacrimi.

Mihai nu se îndoi de sinceritatea ei și începu să bănuiască ce a fost în realitate, imaginându-și scena dintre Arabela și Panait, lupta lor și înfrângerea lui, după care, ca o răzbunare, a urmat discuția lor de peste noapte. Arabela nu l-a înșelat prin urmare, a rămas întreagă tot a lui...

Gândul acesta nu-l făcu însă mai fericit. Acum, după câteva clipe numai, îi părea rău că Arabela nu l-a înșelat, făcându-l să sufere cu adevărat. Atâta fidelitate din partea ei, era ca o înfrângere. Așa cum se prezenta situația, el nu vedea nicio victorie, nicio luptă în acțiunea lui și regreta că totul îi cade așa de ușor în față, ca unui cuceritor plictisit, fiindcă n'a avut niciodată ocazia să obțină prin efort.

După ce o liniști, o așeză din nou în pat, apoi, privindu-se câtva timp în tăcere, Mihai zise, după câteva clipe de ezitare:

— Arabela, trebue să ne despărțim. Eu trebue să plec de aici...

— Dece? făcu înspăimântată ea.

— E mai bine pentru amândoi. Și pe urmă...

— Și pe urmă?

Mihai ezită din nou.

— Tu nu știi. Nu ți-am spus nimic, nici nu mă cunoști, Arabela, nici nu știi cine sunt.

— Ce importanță are asta? Când tu nu știai nimic despre mine, te gândeai la ceeace e dincolo de noi, în urma sau înaintea noastră? zise ea tremurând de presimțiri.

Intrebarea ei i se părea îndreptățită într'o privință, dar numai decât își aduse aminte discuția de peste noapte cu Panait și își dădu seama că pentru el, bărbat, ar fi o înjosire în fața celorlalți oameni să mai trăiască în felul acesta cu Arabela. Din munca ei în laboratoare, la spitale, Arabela îl întreținea și pe el, dându-i bani, lemne, mâncare, sub formă de împrumut, până când își va face și el o situație și va avea cu ce să trăiască singur. Ea nici nu prevedea, nici n'ar fi putut să înțeleagă sacrificul moral pe care l-ar fi făcut el ca să mai rămâie aici, în condițiunile de până acum. Pentru Arabela era o fericire să-l poată ajuta și să-l poată păstra lângă ea, dar pentru el era o umilire toată dragostea ei zeloasă.

— Trebue să ne gândim totuși la viitor, zise el. Tu nu știi că sunt un aventurier. Când am venit aici, fugisem noaptea din casa părinților mei, ca să-mi câștig libertatea, să iau viața de gât și să trăiesc singur. Dar nu se poate. Sunt prea tânăr, am de făcut atâtea studii și nu vreau să-mi stric viața de pe acum. Crezusem că am s'o pot scoate la capăt singur, dar nu se poate. Nu vreau să ajung un vagabond, nici să trăiesc din mila sau din venitul altora. Două luni de zile abia m'am menținut. Acum vreau să mă întorc acasă, înainte de a fi forțat de împrejurări să fac asta.

— Și unde vrei să pleci?

— Acasă, la părinți. Sau poate să mă duc în altă parte, la un unchiu. Cred că atunci vom fi și mai fericiți. Ne vom întâlni regulat, eu n'am să mai fiu așa de îngrijorat, am să duc o altă viață.

— Crezi că o să ne mai întâlnim, Mihai?

— Sigur, Arabela. O să fim mereu prieteni, împreună. Imi ești dragă și te iubesc. Și tu mă iubești, nu este așa? zise el pe urmă, mângâind-o pe frunte.

— Da, Mihai, te iubesc. Dar nu pleca, rămâi aici. Vreau să fim împreună mereu, dece vrei să mă lași singură?

In întrebarea ei era atâta candoare și fior, încât el se întrebă cu adevărat cum ar putea să părăsească o ființă atât de gingașe și frumoasă ca Arabela. Gândul că ar putea sta departe de ea, că n'ar putea s'o vadă, s'o strângă în brațe și să o sărute zile întregi, îl înfrigura. Se obicinuiseră atât de mult unul cu altul, e atât de bine când sunt împreună! Toate celelalte idei i se păreau stupide acum; considera puerile toate arguțiile din jurnalul său intim, căruia nu-i mai dădea nicio importanță, se gândia chiar să-l distruga, să-l ardă. Totul e lângă Arabela, lângă ființa ei femenină din care respira grația, liniștea și fericirea asta imensă.

Peste ei venise cel mai dulce soare de după amiază, invitându-i la voluptate și lenevie. Arabela întinse brațul spre Mihai, cuprinzându-i gâtul nooil, în timp ce buzele îl așteptau languroase și nerăbdătoare. In casă era cald, acea căldură insinuantă a primelor zile de Martie, și ei, unul lângă altul, cu capetele alăturate pe aceeași pernă, păreau doi copii învăluiți în razele soarelui, sătui și de sărutări și de îmbrățișări. Toate furtunile prin care trecuseră astăzi, erau acum învinse de această apoteoză de dragoste și soare. Arabela era atât de caldă și frumoasă, iar Mihai atât de svelt, încât apropierea lor parcă făcea parte din ordinea miturilor și părea îmbinarea vaporoasă a două creații solare.

— Să-ți citesc ceva, zise Mihai într'un târziu, ridicându-se și apucând de pe masă o carte mică, legată în roșu. Unde s'o deschide, toată e frumoasă. E de Tagore, adăogă el apropiindu-și obrazul de obrazul Arabelei.

„Cu o privire din ochii tăi ai putea să răpești toată bogăția cântărilor isvorîte din harpele poeților — o frumoasă femee!
Dar urechea ta nu vrea să știe de laudele lor — deaceea vin să te laud! o frumoasă femee!
Ai putea aduce, smerite, la picioarele tale, capetele cele mai mândre din lume.
Dar tu numai pe iubiții casei tale, neștiuți de faima lumei, îi iubești; deaceea eu te slăvesc.
Perfecțiunea brațelor tale ar aduce strălucire unor podoabe împărătești, numai atingându-le.
Dar tu le întrebuințezi ca să mături praful și să-ți ții curată smerita colibă; deaceea mi se umple sufletul de sfințenie".

— Nu mai ceti, zise Arabela privind cu lăcomie în ochii lui. Lasă soarele să vină pe fața noastră, adăogă, dând la o parte cartea din mâna lui Mihai și apropiindu-se și mai mult de obrazul său, pentru a aluneca amândoi în deliciul infinit de a simți razele soarelui căzând peste ei.

PERICLE MARTINESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
C. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 36
SAMBATA 9 Septembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Fantasme de Toamnă

de SIMION STOLNICU

Mulți dintre scriitorii tineri sunt concentrați... Mulți spiră într'un mod cu totul inedit mireasma câmpurilor toamnă, mulți își văd țara în ceasurile acestea... Mulți marazi au găsit pentru calul inspirației un înlocuitor multe ori mai blând însă cu un echipament mai dur.

ai suntem pe-acasă gata de plecare mulți din aceia ri ne-am crezut cu câte-o stea în frunte atrăgând până ri, prin vanitatea noastră, ciuda lumii și în special a ora convinși că erudiția lor le dă dreptul de a ne conla meseria, iar astăzi avem din mila Domnului câte ei patru stele pe ordinele de chemare.

Fie ea și vremelnică situația de-acum, aceste simetrice eluțe sunt și ele simbolul unui dar, al unei posibilități îndemâna chiar a celor mai „sidefoși", de a intra în ip real în marea comunitate a inșilor cari și fără noi în orice timp contribuie la viața limbii românești inferent dacă ei ară sau se luptă... Nu-i adevărat că scriorul tânăr își face de-acum încolo curaj în ambianța nului de pe stradă, de a cărui mentalitate îl despărțea leseori un dig trufaș de prețiozitate și mai ales de lism exagerat nepotrivit cu inteligența și cu visurile făprei noui ? Nu există experiență mai binecuvântată det aceea care ne învață să depășim în noi pe șlefuitorii e cuvinte, prețuind omul fie pe calea tristă de a ne ruga a înfrunta primejdiile alături de el. Vom înțelege cât e departe este minunata făptură a lui Dumnezeu nu umai de fanfaronada aristocratică a vorbei încurcate ar și de lirismul eftin. Ar fi necesar să amintim drapstea lui Louis Ferdinand Céline pentru ceiace poate fi ubstanță cu numele binemeritat de „om" în cel mai igorat dintre oameni, caporalul din colonii și atâtea rodice mărturisiri ale scriitorului de excelent grai popular.

Venind din vilegiatură, expresie inactuală, am văzut colo pe marginea căii ferate, sub seninul parfumat de oamna porumbiștilor natale unde ochii mei căutau o antasmă a anotimpului care putea fi sterilă — dece să u afirm, unde vânam cu obișnuitele riscuri inspirația, — eodată un grup de căști de sub care priviri de salut îmrățișau trenul, fără nici o intenție de trivialitate, în timp e mâini hârsite de manevre, se agitau prietenește. Nu nai era fantasma lirismului nostru sezonier, era poate pe colo... scriitorul tânăr, și în orice caz era ceva dorit.

Nu poate fi îndoială, își fac loc vremurile purificări, desbărărilor de artificii, trezirilor pentru măreția rolului ce-l avem la răspântia dintre două mari lumi, rol nai presus de visăria horticolă sau de altă specialitate din bucălate antologii.

Ne verificăm deocamdată cu toții încheeturile subte le insomnii literare să vedem ce mai pot ele da în momente când poate vom fi sub rouă sau fum ori sub anumite nuci scăpate de cotofenele de Toamnă din pliscul amabil la pământ...

Care va ști pe-acolo să doinească în sensul autentic, să cânte scripcă în felul lui Lae Chiorul, va fi odorul soldaților și așa scriitorul tânăr va cunoaște o lecție asupra misterioasei porți spre suflet și dincolo de soarta sublunară, spre glorie...

Socot că mai mult îl desăvârșește pe un asemenea ales o manevră din acestea decât o diplomă... Și dacă în împrejurări mai grele el va fi rănit n'are să uite că l-a suit pe targă un om al cărui gest are calitatea fundamentală de a nu putea fi răsplătit printr'o dedicație pe o plachetă...

In ciuda căderilor de frunze e o primăvară a humorului românesc (a nu se face confuzie între acesta și humorul matinal cu care cetățeanul confortului de timpuri bune se mândrește). Un humor care nu te cruță, te ia în cange cu nepusă masă, pe stradă.

— Ce-o vrea ăl dă sus, spune în vânt măturătorul. Și apoi trecătorului care din cine știe ce motive și-a aruncat ochii încă romantici spre un balcon:

— Nu cel dela etaj ci „Al dă sus" !...

O populară, inocentă formulă a transcendenței, ce vrei domnule filozof în așteptarea unui ordin zodiacal !

La ceasul când noi compunem, atâția confrați primesc benevola cunună de aur a unui amurg veritabil pe casca de oțel. Mâine, pe luciul lopeților de lângă ranițe răsăritul își va sfărâma visteria în picături de rouă ce sunt date simplei bucurii a omului și luciul peniței nu le poate cuprinde...

In noapte, aici în oraș, venea adeseori să-ți bată la fereastră din palme ca să-i deschizi și să-i citești stihuri, un prieten care nu scria. E concentrat, n'a dat vești despre el de săptămâni, ce-o mai fi cu dînsul ?... Dar bate cineva din stradă, acelaș sunet... Te repezi la fereastră. Trotuarul gol... Desigur, cu toate timpurile astea, n'aveai să-l cruți de lecturi dacă era el... Să-ți mai fie necaz că te-a uitat și se distrează mai bine acolo între camarazi ?...

...Scriitor tânăr, îți anunț sfârșitul fantasmelor de toamnă și ridicarea brațelor adevărate pe locul unde rugina pompoasă își aroga valența aurului. Vom începe să înțelegem cuvintele, ne vom săpa adăposturi simțirei în ele numai în clipe când scoși dintr'o boemie fără pereche, dintr'un fel de trubadurism de conac, vom fi alături de un necunoscut încordat, pentru țară... Să ne răfuim cu autografele generoase pe care ni le regăsam de-atâtea ori vândute la anticari, să uităm decepțiile ce ni le-am provocat. Fantasmele toamnei (ah, remușcarea de o fi scris-o totdeauna cu T mare), ele purtau vina !...

Câte ceruri înstelate vor mai putea pătrunde prin carantina unei mari sobrietăți dobândită pe un drum neobișnuit pe care fantasmele de sempiternei toamne din poezia tânără s'au stins ?...

Când tăbăcit de sforțări, soldatul de alături, cel luat dela horă, va exclama: Ce boltă frumoasă, Mamă-Doamne !", va fi un mare adevăr, valabil și demn de însemnat în ciudatele terfeloage de campanie. Stelele să ajungă mai rar și mai bine astfel, pe „zonă" și până la noi... Sunt umile sugestii pe marginea acelui mic firmament de pe livretul scriitorului tânăr, pornind dela un număr dat de steluțe care nu se poate dubla cu una cu două...

I. Andreescu — In pădure

Elevul Milcu Nicolae

de RADU GYR

Se împlinesc, acum în Septembrie, șease ani dela moartea poetului N. Milcu. O nouă toamnă doljeană își scutură, azi, flamurile de purpură peste mormântul, presărat cu tufănici, al melancolicului prinț care a iubit „grădinile de sidef" și elegia gravă a răzoarelor din țintirime provinciale.

Puțini își mai aduc aminte că Milcu a murit într'un sanatoriu autumnal din luncile Jiului. Milcu a fost întâiul dintre camarazii scrisului tânăr care a plătit tribut de sânge morții, deschizând cortegiul palid al celor dintre noi cari l-au urmat, printre flori și ițizie, dincolo, în lumea viorilor eterne. După Milcu au plecat, ca niște umbre subțiri de fum, Cantonieru, Bogdan Amaru, Sahia, Alexandru Călinescu, și, în ultimul timp, George Petcu și Ion Moldoveanu... Toți străvezii și înalți, ca niște jerfe albastre de tămâe fumegate din potirele toamnei.

In repedea lui scânteiere prin literatură, Milcu nu a putut să-și înrădăcineze, adânc, numele în conștiința cititorilor de poezie, și așa destul de puțini.

L-au prețuit însă, pentru versul lui fluidic și pentru sunetul unduitor al tristeților muzicale, colegii de poezie. L-au iubit și au văzut în el un poet adevărat cu febre noui și sensibilitate bogată, Mihail Dragomirescu, Perpessicius și Camil Petrescu. L-a urmărit cu dragostea, înțelegerea și sprijinul moral, chiar în acele tragice clipe de încleștată suferință ale boalei măcinătoare, admirabilul cărturar și iubitor de caractere, dela Craiova, profesorul C. D. Fortunescu.

Și-l păstrează încrustat în suflet, medalion luminos, scriitorul acestor rânduri...

Pentru caișii înfloriți ai zilelor noastre de frățească dragoste, condeiul se înmoaie, tremurând, în cerneala violetă a trecutului.

In amintire, adolescențele noastre se împletesc, ca niște mâini care se strâng fierbinte. Și chipul lui Milcu răsare din anii mei, se aprinde, zâmbește, se 'ntristează...

Prietenia noastră a început in Craiova din 1919, când Milcu se întorsese, de curând, din Moldova, unde suferise, degerase și bolise —luni întregi— de tifos exantematic, cercetaș de război. Eram școlar în clasa III-a de liceu și eram mândru de-a fi făcut să apară, în editura liceului, un poem eroic „In munți", jucat pe scena Teatrului Național din provincie, de către elevii clasei a VI-a. In timpul acestei mici glorii a mea, zâmbește întâlnirea cu Milcu, pe o stradă obscură din preajma „bulevardului gării". Insoțea pe maica sa adoptivă, d-na Petca, pe care o cunoșteam din acele zile cu lacrimi ale Craiovei invadate de ulani, când venea la părinții mei să plângă pribegia fără vești, printre chesoane și spitale militare, undeva, departe, a băețașului cu surâsul trist ca o petală de toamnă.

— Nu vă cunoașteți ? Sunteți doar amândoi „scriitori". Nicu scrie, însă, nuvele.

Chipul de palid efeb, cu transparență ciudată, ușor întristată de melancolia ochilor mari care păreau, continuu, că suferă, că ascund o presimțire tainică, s'a luminat deodată. Mâinile noastre s'au întins, școlărește.

— Acum faceți schimb cu volumele voastre.

Uite, Nicu vine dela tipografie. Tocmai și-a ridicat primele exemplare din „Taina sufletului".

Mapa lui Milcu —elev în clasa V-a— s'a deschis și proaspătul „nuvelist" mi-a dăruit, nu fără un gest de ușoară ofiere a unei ceremonii ciudate, o carte albă, cu titlul scris în albastru de cer: „Din Taina Sufletului".

I-am mulțumit. Mi-a răspuns cu o umbră de gravitate, cu un mic aer solemn, al elevului de „curs superior" întâlnit pe aceiași punte de suflet cu altul din clasa III-a. In aceiași seară, i-am trimes, la rândul meu, poemul eroic „In munți" și am citit, pe nerăsuflate, sub o lampă de ceață și de târziu, nuvelele lui cuprinse nu în mai mult de 32 de pagini. Lecturii acelei seri, i-a urmat o șezătoare dată de elevii clasei a V-a în amfiteatrul liceului, la care am asistat, cu emoție, ascuns într'un colț al balconului, așteptând ivirea, pe scenă, a lui Milcu aflat pe programul serbării printre acei ce trebuiau „să se producă". Milcu a apărut, într'adevăr, pe scenă, dar, spre uimirea mea, nu s'a manifestat ca „scriitor", citindu-ne din volumașul său, ci „s'a produs" ca... muzicant !

Il am și azi înaintea ochilor, îmbrăcat într'o tunică neagră, închisă la gât, pantaloni bufanți și ghete militărești, înalte ca niște cisme, dar cu șireturi împletite până sus sub genunchi, (ghete pentru care îl invidiam teribil !), — și făcând să lâncezească un arcuș sentimental, bolnăvicios de dulce, pe coardele vioarei sale... Cânta „serenada" lui Braga și fetele dela pensioanele Craiovei, venite la serbarea liceenilor, ar fi vrut să nu se mai sfârșească dulceaga melodie, pentruca făptura lui de prinț adolescent și melancolic să nu dispară de pe scenă...

L-am așteptat, după șezătoare la ieșire, și am plecat împreună, alături, călcând, tăcuți, într'o minunată și amețitoare complicitate lirică, unde vorbele erau de prisos iș sufletele se îmbrățișau, — elevul Milcu Nicolae dintr'a V-a reală și elevul Demetrescu Șt. Radu, dintr'a III-a B.

Au venit caldele seri de prietenie și adolescență, lângă soba caldă de iarnă, când îmi citea nuvelele lui și-i recitam poeziile mele. Eram o fire bolnăvicioasă eu însumi, și patului meu de zăcere i-a stat de veghe, zile la rând, prietenul drag, pierdut în ani.

(Urmare în pag. 4-a)

Revedere

Trebuia să ne întâlnim încă odată,
După despărțire ?
Nu. A fost numai o întâmplare
Și tu treceai foarte grăbită,
De parcă te chema o fericire !

Sfiala-mi, veche, nu se lecuise
Și mâna să-ți sărut n'am îndrăsnit...
Sta scris s'aprinzi iar cerul c'o privire
Și m'a sfărâfulgerat zâmbetul tău.

Cu toate că, de-acum, mi-erai străină,
— Pesemne mai stă scris ca tu să ai
Timp pentru toate suferințele
Și pentru toate câte-s mari în timp —
Cu 'nfiorări, ca 'ntr'o părere,
Te-ai aplecat blând, trist, și mi-ai strâns mâna.

Și'n graba ce-ți topea ființa 'ntreagă,
De nu mă'nșel chiar buzele-ți, de jar,
— Cutremurate și de neuitat
Flori pe vecie stinse pentru mine, —
Din mers au mai șoptit:
„Să fii cuminte"...

Poate tocmai fiindcă era de prisos.

ȘTEFAN STANESCU

Spiritul de echipă

de NICOLAE ROȘU

Până mai acum câțiva ani, era o modă împărtășită de scriitorii tineri de a se grupa sub constelația unor principii și de a se recomanda publicului prin manifeste. Erau la modă enunțările programatice, formularele îndrăzneț alcătuite, o mărturisire de credință revendicată de un grup alcătuit prin solidaritatea de opinii, și care își asuma o răspundere în fața istoriei și a generației lor. După cum timizii și singuraticii sunt în adâncurile lor sufletești orgolioși și flexibili în fața laudei publice, tot asemeni, acei care își căutau rostul într'o solidaritate gregară, se dovedeau a fi temperamente înzestrate cu o minimă capacitate de rezistență, spirite timorate și prudente, predestinate să se valorifice numai prin solidaritatea de grup. Lauda reciprocă devenea o mutuală obligație, o înțelegere discretă făcea pe unul să vadă în confratele de aceiași dimensiune spirituală un geniu, caș acesta la rândul lui să proclame genialitatea celuilalt.

Astfel am văzut ivindu-se din anonimat valori confecționate de solidaritatea de grup, după toate regulele artei, prin reclamă și exagerate laude. Aceste înjghebări, cu ecouri amplificate de orgoliul tinereții, sfâșiau tradiția literară, sfărâmau cadrele culturii, începeau ei însiși o nouă viață, germinată de o ciudată diformare sufletească.

Dacă am spune că din aceste alcătuiri juvenile nu a rămas nimic, că toți s'au risipit, fără [illegible] unui act creator, am fi prea severi și în imposibilitatea omenească de a susține un punct de vedere nejustificat. A rămas de pe urma lor o sumedenie de discuții polemice anonime, de o năbădăioasă vehemență, cu sfărâmări de idoli și prăbușiri de temple. Incapabili de a se susține printr'o acumulare lentă de convingeri, de a-și asimila valorile unei culturi care-i depășea, tinerii spadasini măcelăreau vântul și încrucișau săbii fără a primi în schimb răspunsul cuvenit. Vina nu este numai a lor, ci și a atmosferei critice în care au trăit. Bătăliile critice de odinioară s'au potolit. Numai rareori se vedea o polemică de idei, sprijinită pe convingeri și documentată serios. Critica însăși era viciată de un arogant subiectivism, și fiecare combatant căuta o întărire pe o poziție personală, fără a ține seama de raportul unor adevăruri recunoscute unanim și enunțate obiectiv.

Dela Titu Maiorescu și Dobrogeanu-Gherea există o critică în care problemele literare erau discutabile la un nivel de înțelegere și de limpezire. De când însă s'a ivit modernismul toptionar și individualist, o critică de selecționare și sintetizare nu mai este posibilă. Critica s'a îndepărtat de drumul tradițional al discernământului care căuta temeiuri lucide și formula noțiuni comunicabile, pentru a se adânci într'o stare împestrițată, de senzații nedefinite, de idei și imagini contradictorii, care-și găseau, tocmai prin nelămurire o întemeiere literară. Critica abdicând dela funcția ei esențială, de a desprinde elementele viabile ale unui fenomen creator și a face astfel operă de sinteză, a alunecat pe povârnișul sofisticărei estetice, mistificând noțiunea de frumos artistic, înglobându-i valoarea într'o excesivă libertate de exprimare. Asemenea șarpelui care-și devorează coada, criticul mușca sadic din propria lui substanță. Astfel a fost posibil, ca însăși această critică să promoveze valori închipuite, să consacre nume lipsite de o semnificație creatoare.

Pe de o parte așa dar o critică văduvită de sentimentul duratei spirituale a fenomenului literar, o critică permeabilă unor false înțelegeri; pe de altă parte, bisericuțe literare fără simț critic, ci numai cu o pronunțată vehemență polemică. Odinioară criticul se afla în fruntea unui curent sau al unei școli literare: protagonist

(Urmare în pag. ultimă)

CRONICA LITERARĂ

Alegoria peșterii

Misterul existenței, poeții îl exprimă felurit, după cum se încred mai mult în intuiția intelectuală sau se lasă conduși de sufletul sensibil. Noi reținem faptul că poezia nu ocolește *taina*, fără să arătăm acum pe ce cale socotim că aceasta se revelează mai spornic. Lirismul abstract, pur, cu a cărui analiză ne îndeletnicim, se slujește în intuițiile sale de alegoria *peșterii lui Platon*. Găsim alegoria peșterii în cartea a șaptea a *Republicii*, dar Platon pregătise expunerea mitului din sfârșitul cărții a șasea, prin considerațiile făcute despre cunoașterea geometrică. Aici sunt două fraze decisive. Prima: „Fă-ți în privința spiritului ideia următoare. Când se îndreaptă spre un lucru luminat în *adevăr* și în *esență*, atunci el concepe, cunoaște și pare să aibă *cunoașterea;* dar când spiritul se întoarce spre lucrurile ce nasc și pier, amestecate ca într'o ceață, el nu mai poate decât să-și exprime *părerile*, se turbură și se schimbă de la o părere la alta și pare că nu mai are *cunoaște rea*".

A doua frază pregătitoare a alegoriei peșterii este: „Știi de asemeni că geometrii se folosesc de figuri vizibile și că demonstrează cu ajutorul acestor figuri, cu toate că nu se gândesc la acestea, ci la acelea cu care acestea seamănă".

(οὐ περὶ τούτων διανοούμενοι, ἀλλ' ἐκείνων περὶ οἷς ταῦτα ἔοικε).

Se referă amândouă frazele la *lucrurile* lumii sensibile și la obiectul inteligibil al intelectului. La ceea ce se vede, dar nu se concepe, și la ceea ce se concepe, dar nu se vede. La imagini și la idei, și la drama dintre ele, în spiritul nostru.

Drama ne-o înfățișează alegoria peșterii, despre care Allain spune că este „la plus fine, la plus achevée, la plus profonde des leçons que l'homme ait reçue de l'homme". Iată alegoria. Inchipuiți-vă o locuință subterană în formă de peșteră, având o deschizătură spre lumină în tot lungul ei; în lăuntru se află niște oameni, cari au crescut de copii aici, legați cu lanțuri de picioare și de gât, astfel încât să nu se poată mișca din loc și să nu vadă de cât înainte; în spatele lor, pe o înălțime, luminează un foc; între foc și *prizonieri* trece un drum ridicat; dealungul drumului mai este un zid ca un paravan nu prea înalt. Inchipuiți-vă acuma că pe drumul dintre *foc* și *prizonieri*, trec oameni liberi, ținând în mâini, astfel ca să iasă *deasupra* zidului-paravan, tot felul de obiecte și printre ele și chipuri de oameni și animale, din lemn și din piatră. Oamenii cari trec cu lucrurile, vor vorbi între ei, despre aceste lucruri sau vor merge tăcând. Dar oamenii cari stau legați, fără a putea întoarce capul, ce vor vedea altceva decât *umbrele* proectate din spatele lor, de lumina focului, ale celor cari trec și ale lucrurilor ce le duc cu ei? Și dacă vor vorbi între ei, și vor trebui să *numească* ființele și lucrurile ce trec, nu vor trebui să numească *umbrele lor*? Iar dacă un ecou al peșterii ar întoarce vorbele trecătorilor, n'ar crede că vorbesc înseși umbrele? Pentru ei n'au existență reală decât *umbrele*. Stranie vedenie, și stranii prizonieri, — exclamă partenerul dialogului, la care Socrates răspunde simplu: „Seamănă cu noi!" Și lămurește: „Lumea vizibilă este ca locuința din închisoarea peșterii; lumina soarelui este ca lumina focului din peșteră; cât privește înălțarea spre o lume superioară, contemplația, înțelege-o ca un drum al spiritului spre o regiune a inteligibilului,....τὴν εἰς τὸν νοητὸν τόπον τῆς ψυχῆς ἄνοδον τιθείς.

Tâlcul alegoriei lui Platon, reiese de la sine, cu claritate. Pentru spirit, există umbrele și există teama că adevărul nu este în umbre, ci mai presus de ele. Dar umbrele au avantajul de a fi ceea ce vedem, pe câtă vreme ideile, ca să fie ceva, trebue să nege mai întâi aceste umbre, și să ia naștere din *negația lor*. Unde să ne ducem dacă vroim cu tot dinadinsul să ieșim din peșteră? Căci Dumnezeu singur știe care este în *adevăr* lumea a cărei umbră noi o negăm. Fără *umbre*, gândirea omenească nu se poate împlini. Nu întrebuințează geometrul figurile, aceste umbre ale lucrurilor, chiar când se gândește la altceva, la acel τόπος νοητός? De altminteri, însuși Dumnezeu, când își aruncă ochiul spre lume, nu poate să arate lumii că a văzut-o, de cât așa cum aceasta știe că se poate vedea: prin figuri geometrice. Din peșteră nu se poate ieși; dar nici nu se poate intra de cât cu ochiul încremenit pe *umbre*. Omului nu-i rămâne de cât putința de a *nega* umbrele, imaginile, lucrurile. Nu-i rămâne de cât ca, atunci când fac geometrie, să admită prin figuri *ideia*, iar când face poezie să n'o vadă în imagini. Cel puțin așa cred poeții puriști. Ei alungă imaginile, iar în locul lor se *deschid* lacunele, absențele, vidul fenomenului pur, increatul.

Astfel au putința să trăiască *ideile*. Alegoria peșterii lui Platon, servește în poezia pură ca schemă de negație. Ca partenerul lui Socrates, poetul găsește de rigoare să exclame: „Stranie vedenie și stranii prizonieri", — apoi adaugă: „seamănă cu noi!" Una din poeziile cele mai comentate, ale d-lui *Ion Barbu*, este a treia din ciclul „Joc Secund", întitulată „Grup". A trecut drept o poezie obscură, dar dujă tot ce am amintit noi aici, despre mitul lui Platon, se va vedea că obscuritatea este doar o *lipsă* de informație a cititorului. D. Ion Barbu n'a făcut parcă altceva decât să instruiască cu această lecție „la plus fine, la plus achevée, la plus profonde des leçons que l'homme ait reçue de l'homme". Poezia „Grup" se desvoltă în două strofe:

E temnița în ars, nedemn pământ;
De ziuă, fânul razelor înșală;
Dar capetele noastre, dacă sunt,
Ovaluri stau, de var, ca o greșală.

Atâtea căile de fire stângi!
Găsi-vor gest închis, să le rezume,
Să nege, dreaptă, linia ce frângi:
Ochiu în virgin triunghiu tăiat spre [lume ?

Poema se desfășoară vers cu vers, pe marginea textului platonician. Se intitulează „Grup", probabil fiindcă prizonierii sunt închipuiți stând în grup, înlănțuiți spre umbrele de pe peretele cavernei. Peștera se deschide în pământ ars, (steril), fără putința de a germina adevărul. Razele (umbrele) înșeală de ziuă (de timpuriu,— din „copilărie"); capetele ce se proectează sunt imagini, înșelări; ele sunt albe, ovaluri de var, pentru că autorul închipue peștera însăși lumea vizibilă, universul nostru luminat de soare, — dar în care soarele nu este adevărul, ci *imagine* a adevărului, — prin aceea că dă lucrurilor calitatea de imagine, le face vizibile, (de var), dar nu și *inteligibile*. Cât de multe ar fi imaginile, totuși ele rămân neîndestulătoare (stângi!).

Ca și figurile în geometrie, ele sunt „ipoteze", spre a demonstra altceva în afară de ele. Cum să se curme destinul lor de a fi „ipoteze"? Cine să facă gestul de a le închide, de a le resuma, să nu mai fie *drum* spre *altceva*, ci să devie ca o linie dreaptă, abstractă și pură, concepută doar în inteligibil, și să înceteze de a mai fi triunghiul prin care este cu putință cunoașterea? Ochiul tăiat spre lume în virgin triunghiu este însuși ochiul divinității, al *virginei lumii*, care deține în sine, principiul adevărurilor, — fără procreație, fără intervenția unui *soare fecundator*, prin care să înceapă a exista „capetele de var". Dincolo de soare este fecioara lumii, — stăpâna primordială, divinitatea, care, atunci când ne privește, n'o poate face de cât *omenește*, printr'un „virgin triunghiu".

In producția instruită de d. Ion Barbu a poeților cari l-au urmat, tema interioară a alegoriei analizate, a fost tratată divers, punându-se accentul când pe aspectul ei inteligibil, când pe cel sensibil. Pe d. Cicerone Theodorescu l-a dus mai departe silința de rezumare la un „Punct transcendental":

Urc din afară, negru — depărtat
Punct în rotiri spre-o suprafață, sorb
Acelui ochi triunghiular sculptat
Albastrul uniform, adânc și orb.

Grăunte, întunericul meu, van
Vrei relief luminii înconjur.
Unde-i sfârșitul, pipăibil plan,
Rotund în fund, nemișcător contur?

A mea, mereu prin ochiul cel egal,
Ascensiune nefinalizată
Creiază, 'ncete, planuri în spiral, —
NU DĂ, o suprafață limitată
(Cleștar, pag. 67)

Intâlnim ochiul triunghiular, dar simbolul cunoașterii s'a rezumat la punctul geometric, abstract și pur, care urcă în afară de materie, se ferește de o suprafață limitată, și încearcă să soarbe din substanța virginală a lumii. Punctul transcendental, care este un „grăunte", ar jindui parcă lumina vană a formei, a desfășurării geometrice în plan. Poetul nu intuește însă ce „nemișcător contur" să-i dea, ce măsurătoarea nefalsă, și îl lasă mai bine să evolueze în mișcarea de inițiere a spiralei. Punctul transcendental rămâne deci întunerec, „grăunte" virginal, în „albastrul uniform, adânc și orb". Dacă însă d. Cicerone Theodorescu face saltul în abstract, d. Simion Stolnicu se gândește în schimb la o acomodare, la un „pod nou", la o funcție a lirismului care să fie „drum de mijloc":

Noaptea 'mprumută — adâncului vânăt
În cascade
Flaute de chiparos.

Discumpănit păianjen privește lung
[în jos,
Suit pe unghiu de lespezi unor colo-
[nade.

O plută de umbră umblă peste ape
Prelungind brăzdarea spumoasă, unde
[vrea,
Saltului de stea; —
Iar gloriei lumii — abia începe:

Simte înțepându-l spre-a-l nărui, săl-
[batec
Selene, vrăjmașul cu suavul venin,
Al timpului mort prelins în spin —
Și-și toarce — un drum de mijloc, de
[ritmuri, biet lunatec
(Punct Vernal, pag. 7—8)

Umbrele pe care le desfășoară noaptea, — adânc vânăt în cascade, — evocă însăși moartea, cu chiparoșii ei, — flaute.

In ceața de umbre, privește discumpănit *Arachne*, (păianjenul) care nu-i altcineva decât poetul așezat pe *unghiul* de cunoaștere al colonadelor gândirii. Cea mai redutabilă umbră este însuși Charon, care face semn că a sosit cu pluta lui, punând să alunece stelele căzătoare, „unde vrea". Inaintea umbrei lui Charon, poetul se turbură, gloria lumii nu-l mai ispitește, „nu-l mai încape". La ce bun, când domnește moartea? Taina o cunoaște însă luna, *Selene*, pentrucă ea este moartă, — ea știe prin moarte, — este vecinică în moarte! „Cu suavul venin" al veciniciei ei în moarte, înțeapă „spre a-l nărui", pe poet, care începe să cânte, lirismul fiind modul de resemnare, stârnit de veninul eternității, — față de cunoaștere. Dar orice lirism, nu va fi de cât al unui „biet lunatec", un „drum de mijloc", un „pod de ritmuri", de intrare și supunere în „prizonierat". La d. *Eugen Jebeleanu*, imaginile prilejuesc parcă o reală dramă a „nelămuririi":

Vreau purităților din ape și din cer.
Albastrul depărtat fuge și minte.
Când haiducește înflorite flinte
Descarc, nu cad cortine de eter.

In diamant, incendii. Stinse, 'n noi.
Sufletele răstoarnă și sluțesc.
Ochii de-otravă 'n hrube amândoi.
Reflux vioriu chemând, îl înverzesc

Apus — flori oxidate — prin lentile.
(Nimeni nu știe). Ștergeți aquarela.
Cum calcă seara, e și nu. Gazela
Se șterge cu copite unde 'n file.
Inimi sub săbii, pag. 47—48)

Ca orice poet, și d. Jebeleanu vrea „purităților din ape și din cer". Prin aceasta declară că scoboară simbolul cerului (al luminii) la acela al apei (forța elementară, vitalismul, biologia, etc.). Cași apele, „albastrul" fuge și minte", iar vorbele „înflorite" ale poetului nu deschid porțile eterului când le înaltă spre obiectul lor ca niște fli te. Adevărul stă ascuns, ca î tr'un diamant. In om ideia s stins. Sufletul se nărue. Imag nile ajung în ochii, de culoar verzue a otrăvii.

Nu isbutește să vadă de c flori false, oxidate, „prin lent le". „Nimeni nu știe" să vad altfel. Totul pare o acuarelă fals Insăși seara parcă ar fi și nu fi seară. Pare ar fi mai de gra bă o gazelă care își șterge cop tele ude în filele cărții. Este ciu dat cum poetul plecând tocma de la o *siguranță*, își pierde în treg echilibrul siguranțelor. E știe sigur un lucru: acela că „ni meni nu știe"; că locuim în pe șteră, în „mister". Dar din pri cina lucrului ce nu se știe c este, și celelalte, ce par a se ș ce sunt, își pierd la un momen dat înțelesul. Seara nu mai est seară, ci parcă o gazelă ce-ș șterge copitele în filele une cărți.

Ca și d. Jebeleanu, și d. *Emi Gulian* caută „esența focului" în diamant: .

Te-oprești s'asculți cum urcă, plăpând
[un gând cuminte,
Să-ți spun — aș vrea — povestea și n
[găsesc cuvinte.
Să frec în lemnul tare un altul slab s
[mic,
Uscat să iasă focul sălbatec (din ni-
[mic ?)

Din neguri se ridică profundă melodie
Mă'ntorc și-ascult aceiaș veche me-
[lancolie,
Las să mă părăsească din nou umbra
[norocului,
Căci doar în diamant găsești esența
[focului.
(Duh de basm, pag. 28)

Este clar ceea ce refuză poetul: o neesențială lumină, aceea produsă prin frecarea elementară a două lemne uscate! Nimic mai sugestiv de cât simbolul acestei „călduri" din lumea sensibilă, a aparențelor, a „lemnelor uscate".

Poetul renunță însă la acest noroc, pe care îl lasă să-l părăsească și ascultă melodia mai profundă, deși ascunsă în neguri, a melancolicului diamant.

Dar diamantul, în care găsești esența focului, poate fi oare ceva mai mult de cât ochiul tăiat în virgin triunghiu? De ce este nevoie, spre a ne dărui lumina să fie „șlefuit", să capete fețe „geometrice"?

Nu putem încheia de cât cu ceea ce a spus maestrul: „O select, Intelect, Nuntă n'am sărbătorit"! intelectul neisbutind aici de cât să creieze simboluri.

CONSTANTIN FANTANERU

Cronica ideilor

Kant și ipoteza dualistă

de MIRCEA MATEESCU

„A justifica știința, compromisă de empirism și a salva metafizica, luptând chiar în contra metafizicienilor, iată dublul scop al filozofiei critice" scrie Theodore Ruysen [1]), definind sintetic, obiectul „Criticii rațiunii pure".

Kant și-a dat foarte bine seama că o metafizică în sensul lui Parmenide, Platon, Descartes, Spinoza, Wolff — este imposibilă și neconcludentă. Că rațiunea, prin ea însăși, nici nu constitue, nici nu exprimă obiectul, dar că aceasta este în afară de rațiune și ca atare trebue înțeles și cunoscut. Prin urmare, el dă pe de o parte dreptate empirismului inductivist și eliberează fenomenul de sub tirania rațiunii care, de două mii de ani, pretinsese că îl deține cognitiv, în exclusivitate. Nu există o intuiție intelectuală supra-sensibilă, în stare să ne învedereze realitatea direct și în sine așa cum crezuseră deductiviștii. Cunoașterea — și unificarea realității prin procesul cunoașterii— se întâmplă în modul următor: începe cu intuiția sensibilă, incoherentă și haotică, pe care sensibilitatea noastră o *unifică* pe cât posibil, datorită faptului că o percepe în timp și spațiu, deci în cadre realizate. Această cunoaștere și unificare este posibilă în mod necesar pentrucă spațiul și timpul le avem *a priori* în conștiință. Intuiția sensibilă devine astfel, unificată, în mod principial și general, *fenomen* [2]). La rândul său, *fenomenul* este materialul cognitiv asupra căruia *categoriile* înțelegerii operează o nouă discernare și unificare, transformându-l într'o condiție mai realizată: aceasta este *experiența*, în sens kantian al cărei caracter științific se definește tot în raport cu ideea de unificare, pentru că experiența tinde să devină generală și universală. Procesul cunoașterii nu s'a terminat. *Rațiunea caută să impună* o ultimă și supremă unitate acestei experiențe și chiar dacă nu poate să realizeze în mod desăvârșit o ultimă sinteză, totuși intuește tipul *ideal*. Deci „rațiunea se aplică în acelaș fel conceptelor înțelegerii după cum înțelegerea se aplică intuițiunilor sensibilității" [3]).

Fundamentând astfel gnoseologia, adică „metafizica naturii" cum o numește Kant, cunoașterea fenomenală apare ca sigură. Mai există însă și altceva, o altă realitate, în afară de aceasta fenomenală al cărui proces technic de cunoaștere l-am schițat mai sus? Mintea omului va putea să se sesizeze vreodată alte realități dincolo sau pe deasupra fenomenului?

La prima întrebare, Kant răspunde afirmativ, la a doua, categoric negativ. Există o realitate transcendentală" *(numenul)*, există „lucrul în sine", a cărui cunoaștere rămâne însă inaccesibilă spiritului omenesc.

Aleg următoarele rânduri din „Dialectica Transcendentală" [4]), care mi s'au părut că exprimă mai sintetic întreaga problemă a cunoștinței [5]) și în mod evident, dualismul kantian: „Cauza nesensibilă a acestor reprezentațiuni ne este în întregime necunoscută, și nu vom ști niciodată să o percepem prin intuiție ca obiect: căci un obiect de asemenea natură n'ar putea fi reprezentat nici în spațiu nici în timp (care sunt condițiunile reprezentării sensibile) și fără aceste condițiuni nu vom ști să înțelegem nici o intuițiune. Putem totuși să numim obiect transcendental cauza pur inteligibilă a fenomenelor în general, aceasta pentru ca să putem avea ceva care să corespundă sensibilității considerată ca receptivitate. Putem raporta la acest obiect transcendental toată întinderea și toată înlănțuirea percepțiilor noastre posibile și să spunem că el este *dat în sine* anterior oricărei experiențe. Dar fenomenele, prin raport direct cu acest obiect, nu sunt date decât în această experiență, *și nu în sine,* [6]) pentrucă sunt simple reprezentațiuni, care nu desemnează un obiect real decât ca percepțiuni, adică doar atunci când aceste percepțiuni se acordă cu toate celelalte, urmând regula unității experienței".

Este printre rarele ocaziuni, când Kant se exprimă lămurit. Ce rezultă din rândurile de mai sus? In primul rând, că noi cunoaștem *mediat* nu *imediat* — și anume prin mediul cunoștinței: conștiința, rațiunea, înțelegerea, este matca posesoare a timpului și spațiului, iar intuiția sensibilă, odată căzută în percepția conștiinței, se transformă. Conștiința o elaborează sub forma de reprezentare sau concept, prin urmare, ceeace cunoaștem noi nu este *însuși lucrul, lucrul în sine,* dar reprezentarea acestuia, așa cum a fost operată de mediul unificator al conștiinței. Subiectivitatea conștiinței va împiedica deci totdeauna o cunoaștere *obiectivă*, a lucrului. *Pe acesta însuși,* nu vom ajunge niciodată să-l percepem în mod logic.

Concluzia este tristă, desigur. In ceeace privește științele pozitive, rezultatele se pot numi satisfăcătoare. „Fenomenul" este accesibil cunoașterii și chiar dacă el nu reprezintă lucrul în sine (numenul) ci doar reprezentarea aceluia, totuși pentru că: întâi funcțiunile apriorice (spațiul și timpul), apoi înțelegerea și categoriile rațiunii, formal, operează deopotrivă și le găsim tot astfel la toți oamenii, — știința este posibilă, *aparența* o cunoaștem toți — și în acelaș fel. Fenomenul, aparența, realitatea *aceasta,* urmează deci să fie exploatată și cunoscută, pentru că acest lucru *este posibil*. Din punctul de vedere al fenomenului, Kant ne asigură că există o adequare între mintea omului și realitate.

*

O atentă judecare a ultimelor concluziuni ale criticismului ne duce la convingerea că autorul lui nu acordă un credit tocmai atât de mare empirismului, așa cum cred unii autori, printre care chiar Ruyssen. Este adevărat, că în cunoașterea fenomenului pornim întodeauna dela intuiția sensibilă, dela experiență, fără acest „aliment" al actului cognitiv, cunoașterea nici nu ar fi posibilă. Insă intuiția sensibilă, experiența, vedem că sunt totuși *posterioare* înțelegerii pentru că ele nu se învederează conștiinței ca realități decât în măsura în care, *datorită funcțiunilor apriorice ale înțelegerii* (spațiul și timpul) intră ca atare în mintea omului.

Prealabilă oricărei realități sensibile, prealabil *datului*, este funcțiunea apriorică a înțelegerii. Conștiința transformă materialul sensibil, datorită acestei funcțiuni apriorice ordonatoare și unificatoare, din chiar momentul primului contact care se stabilește între ea și *dat*. Ca să devină cognoscibilă, materia haotică suferă, originar efectul funcțiunilor apriorice ale conștiinței și ca atare se transformă, își pierde spontan proprietatea inițială *(în sine)*. Materia sensibilă empirică *nu mai este ea însăși;* din momentul în care a devenit gnoseologică, a trebuit să renunțe la firea ei *numenală*, de vreme ce a eșit la lumina cunoașterii. In acest sens trebuesc interpretate rândurile lui Emile Meyerson: „totuși, această știință riguros empirică este o creație artificială, iar *știința* nu este exclusiv empirică; ea este tot odată aplicațiunea la natură, prin faze succesive, a principiului identității, esența înțelegerii noastre" [7]).

In principiul identității, trebue să recunoaștem funcțiunea apriorică a conștiinței, în sens kantian, și dacă mergem mai departe „esența" lui Spinoza, „gândirea" lui Descartes, „dialectica" lui Platon, „ființa" lui Parmenide și a eleaților.

---

1) v. Th. Ruyssen: „Kant" ed., Felix Alcan, 1929 pag. 144.

2) *Fenomenul* kantian se aseamănă cu *cosmosul* filosofiei vedice. După cum fenomenul este de o condiție mult superioară intuiției empirice sensibile *(datul,* materia în stadiul primar al necunoașterei) tot asemenea *cosmosul* filosofiei vedice este opus haosului originar în care nici o unificare, nici o realizare categorială nu există.

3) v. Ruyssen, op. cit. pag. 145.

4) v. „Critique de la Raison Pure" t. II, trad. I. Barni ed. Flammarion, Paris, pag. 65.

5) Este cunoscută greutatea cu care scria Kant. Cetitorul neavertizat, cu greu va putea urmări firul conducător, în cetirea „Criticelor". S'ar putea spune foarte bine însă că un asemenea fir nici nu există, Kant ocupându-se nesistematic de tratarea problemelor și totuși neomițând nici una din discuția critică.

6) Sublinierile sunt ale noastre

7) v. Em. Meyerson, „Identité et Réalité, p. 463.

PRAVALE-BABA

(Fragment din romanul pus sub tipar la „CARTEA ROMÂNEASCĂ")

de IONEL TEODOREANU

ograda școlii erau castanii lui Sep-rie și două feluri de vrăbii: unele ne, altele cu ghiozdan. Și unele ele erau săltărețe și făceau larmă e. Fănuță intrase în ograda șco-ezându-se pe un pietroi de lângă ă, ca un drumeț care s'a oprit la an să-și răsucească o țigară și să e. Privea la toate și nu spunea .

Măi, tu ești guzgan, s'a legat de ul dintr'a patra, buftac și roșco-văzându-l singur și pipernicit.

Da tu ce ești? l-a întrebat iute ță.

Eu? Eu?... s'a zăpăcit celălalt ca cție, chemând pe alții cu privirea jutor, rugându-i parcă să-i sufle.

Măi tu, nici nu știi ce ești! Iaca-ți eu: bostan ești!

Porc ești tu!

nuță însă nu s'a tulburat. A pus în buzunar. Celălalt a apucat o ă. Băeții se adunaseră în jurul a la urs. Dar Fănuță a scos din nar o cutie și deschizând-o fără ă a luat din ea, ca mare ce, o bu-de mangal.

Vezi, măi? s'a adresat el celui cu na, arătându-i arma lui.

ela a mormăit ceva nedeslușit. ce în ce mai roș la față.

Uite, măi, a spus Fănuță, ridicân-e; eu rup asta în două: juma tu, a eu.

u se mai auzea nicio vorbă. Numai Așa parascovenie nu mai întâl-ră. Parcă se pregătea o vrăjitorie.

Ia-o, măi, că nu mușcă! l-a în-nat Fănuță pe cel cu piatra, întin-du-i bucățica de mangal.

Pune mâna, măi, ci ti codești! a ncit și corul; și cel dintr'a patra a uit să-și ia porția de mangal.

Acuma, a spus Fănuță, să facem cată. Tu spui că eu îs guzgan; eu că tu ești bostan. Să hotărască enii — a vorbit el curtenitor, ară-l către armata lui Papuc, — care dreptate. Și care-o fi răpus, să în-ă mangalul.

Măi, al dracului! a exclamat unul. ar toți „oamenii" l-au urmat pe uță spre hambarul din fundul o-zii, împingându-l și pe împricinat. lo, Fănuță și-a ascuțit privirea o-or micșorați, îndreptând-o spre man; și acela s'a simțit parcă ținut pușcă. In timp ce Fănuță s'a pus reabă — c'un fel de fâșâit zburau ile ca cioarele speriate din manga-lui Fănuță, — cel dintr'a patra se la bucățica lui de mangal ca la un anjen veninos.

Copiii începuseră să-și dee coate, flați cu 'ncetul de râsul care se ur-din fundul ființei ca o ciutură pli-vărsată deodată la gura fântânii.

Căci răsărea sub ochii lor o bazaco-de bostan cu ochi bulbucați — leiți celuilalt, — cu buzoaice hărăpoaice urechi clăpăuge, cu bostănei drept ioare, umflat în toate, fălcos, bur-hănos și lălău. Iar de-asupra lui, în de chitie, un guzganaș isteț ca un ițar, arăta cu lăbuța în jos, făcând ochiul la „oameni".

Suna ograda școlii de râs, cu-atâtea suri câte dobitoace sunt în cartea bulei.

— Bostan! a început unul.

— Bostan! a reluat altul.

— Bostan! Bostan! Bostan! Bostan! Cădea vorba, aceiași, din zeci de ri, învârtoșată în poreclă, așa cum răstoarnă în găoacea lor ghimpată stanele când le poruncește toamna.

— Tâmpitule, îți faci râs de mine? s'a țâfnoșit Bostan dând să-l lovea-ă pe Fănuță.

Dar Fănuță s'a ferit.

— Așa ne-a fost vorba, Bostane!

Și fără să-i mai dea răgaz l-a și croit ept între buze cu mangalul.

Celălalt a văzut stele, a rânjit căr-ne, s'a spart de creturi și a început scâncească: Mamăăă...

— Bine i-ai făcut! Cine ești tu, măi?

— Eu? Fănuță dela Prăvale-Baba.

★

Și alți doi ochi au privit ca în fie-are an recreația noilor veniți, dar as-unși după o perdea, cercând de-acolo ă-i cunoască în libertate.

Apoi a sunat clopoțelul peste larma lasurilor, abătând-o dela joacă. Și ârstele, după ce-au trecut pe ușa șco-ii, îmbulzindu-se, s'au despărțit, lu-ndu-și locul în clasele lor.

Mirosea înțepător a doftorie și a al-e cele. Ochii începeau să lăcrămeze. Pereții erau acoperiți cu hărți în cu-ori și animale domestice în mărime: boul, vaca și vițelul, capra, porcul, bi-volița, cânele și mâța.

Clasele umplute răsunau de tropăi-turi de podele și de pocnetul băncilor. Era cu veselie ca întâiul foc în sobă.

Numai cei negligani, din clasa întâ-ia, nu știau ce să facă în cazarma lor. Stăteau unii într'alții, căutând parcă pe sus ochiul de-acasă al părinților, înecați între zidurile cu miros, pierduți în mulțimea lor.

Fănuță a venit cel de pe urmă, fi-indcă și-a spălat mâinile la robinetul din ogradă. Și cum l-au văzut că in-tră, bocănind pe podele cu botforii lui potcoviți, ochii celorlalți la el s'au o-prit — aista-i cel dela Prăvale-Baba— și dela el au așteptat drum.

— Ce stați, măi? Hai să ne găsim lo-cul nostru, le-a spus Fănuță din trea-cât; și toți s'au luat după el.

Fără să mai cerceteze, Fănuță a lă-sat în plata lor încăperile cu huet, s'a suit pe scară și descoperind un prag cu soare și tăcere — ca de pod — a intrat acolo, descoperindu-se, cum îl învățase Domnica.

— Tu ești repetent? l-a întrebat cu respect feciorul primarului, care avea haine de catifea albastră, cu guler scro-bit peste celălalt, cravată cu puchiței, plete de fată cu tunsoare pe frunte și ciuboțele de glanț cu bumbi.

— De ce, măi domnișoară?

— Hă-ăăă! Au făcut ceilalți.

Băiatul primarului a spus:

— Eu îs băiatul primarului...

Apoi s'a înroșit, s'a înghițit de două ori — fără să aibă gâlci — clipind cu ceață. A izbutit totuși să spue cu glas de porțelan:

— Tu ai mai fost la școală. De asta știi.

— N'am mai fost eu, da' mă descurc și 'n codru, a spus Fănuță, simțindu-se dulău de stână alături de pisicuța cu fiong la gâtul gulerat.

Așa i-a găsit Doamna care-a intrat ușurel, fără s'o simtă nimeni: pe Fă-nuță stând rezemat de banca întâia, cea de lângă ușă, ca o gazdă, iar pe ceilalți în jurul lui ca niște oaspeți.

— Eu sunt profesoara voastră. Să-mi spuneți Doamna.

Toți s'au uitat cu îngheț la ea, știind de-acasă că 'ntr'aceia-i acul școlii.

Doamna s'a așezat pe catedră, a deschis catalogul și le-a spus:

— Bună dimineața, copii.

A strălucit soarele mai vesel, dar numai un glas i-a răspuns:

— Bună dimineața, Doamnă.

Doamna l-a privit pe Fănuță și i-a dat un zâmbet. Iar ceilalți s'au uitat cu încă și mai multă „iute-al dracu-

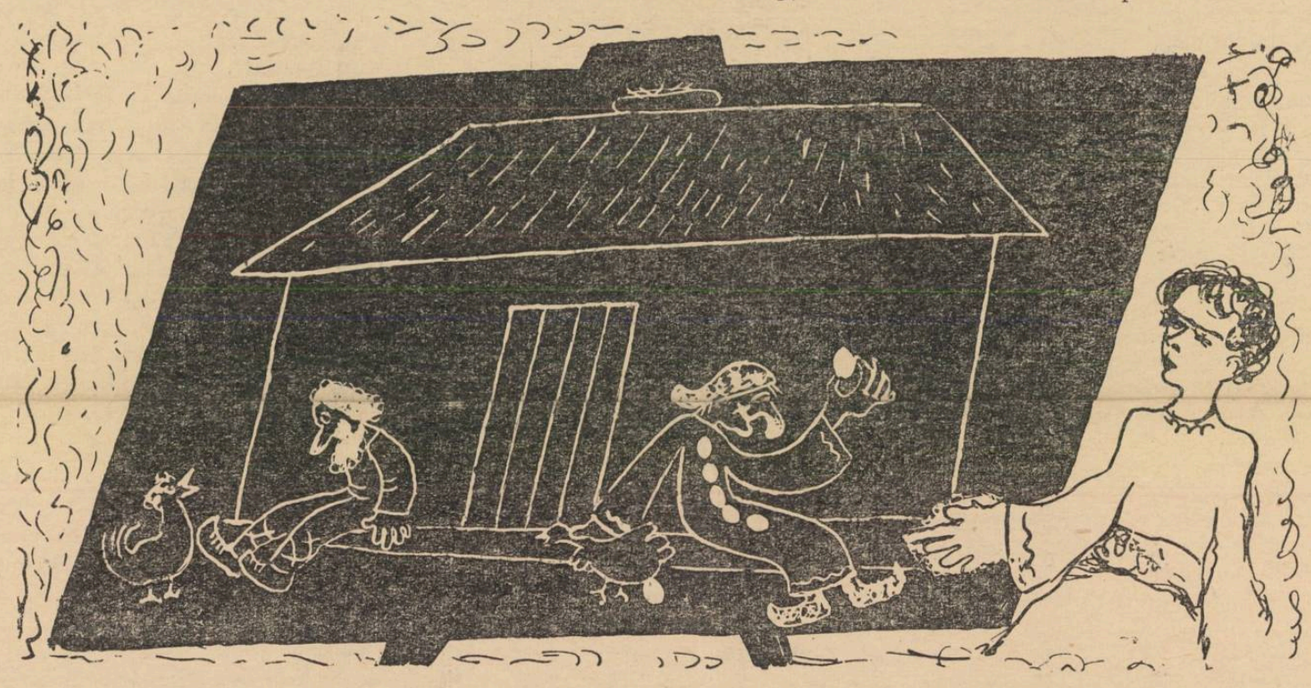

lui" — privire, la cel mic dela Prăvale-Baba.

Doamna avea păr ca de abur, pieptănat în sus, obraji gălbui, cu oase, ochi castanii și frunte mare'n sus. Parcă era bolnavă, atinsă de Septembrie, dar nu era supărată pe nimeni.

Doamna a strigat catalogul, și fiecare a auzit numele celorlalți, dar nu ca acasă.

Ii culegea cu numele întreg, pe fiecare dintre toți, arătându-le locul în bancă.

Pe Ștefan Damaschin l-a ținut în banca întâia, chiar în fața catedrei.

I-a mai strigat încăodată, cuprinzând pe fiecare cu privirea, închizându-l parcă într'o cutiuță, spunându-le să răspundă prezent fiecare pentru el și să se ridice. Așa au făcut.

Pe urmă i-a ridicat pe toți odată pentru rugăciune. Și tot cel dela Prăvale-Baba, ales de ea, a spus rugăciunea cu glas tare, până la amin, cu fața spre icoana din părete, pe care bâzâia o albină fără Doamnă.

Apoi Doamna s'a uitat lung la ei și i-a întrebat, vorbind cu toți cum ai vorbi cu unul:

— Știți voi ce-i crida? privind peste capul lui Ștefan Damaschin.

S'au uitat unii la alții, prepuelnici, și s'a pornit o foșgăială în bănci.

— Nu știe nimeni ce-i crida? a stăruit Doamna.

— Știu eu, a ghicit băiatul domnului căpitan de jandarmi, care era îm brăcat cu tunică de postav milităresc, cusută cu bumbi galbeni.

— Spune, Decebal Cotruță.

Dar Decebal Cotruță a tăcut ostășește; iar mâna lui dreaptă a pornit glonț spre tablă, arătând crida de-acolo.

— Știm și noi, au spus alții și au făcut la fel.

Decebal s'a uitat cu „sst" la ei, dar toți trăgeau cu mâinile la țintă 'n cridă.

Doamna a dat din cap, cu zâmbet.

— Ia să văd dacă Ștefan Damaschin poate să-mi spună ce-i crida?

— Crida e o piatră albă... și moale, s'a grăbit el să adauge, care lasă semne.

— De unde știi tu ce-i crida?

— Am văzut la mama când mi-o croit surtucul... și m'am gândit.

— Așa-i, băeți? cum a spus Damaschin? i-a întrebat Doamna pe ceilalți.

— Așa-i. Așa-i.

Numai băiatul primarului a ridicat două degete în sus, cum l-a învățat acasă mama, ca să fie dela început premiant.

— Ce vrei, Șerban Postelnicu?

— Doamnă, și omătul e alb și moale...

— Și?

— Și nu e cridă.

Băeții au căzut pe gânduri, înodați în îndoieli.

— Șerban Postelnicu, sunt multe lucruri albe și moi care nu-s nici piatră, nici cridă. Așa, de plidă: pânza, laptele, halvița, lăcrămioara, mielul... Dar eu am întrebat ce-i crida. Stai jos, ascultă, gândește-te, și răspunde numai la ce întreb. De ce râzi, Ștefan Damaschin?

— Mă gândeam eu așa...

— Spune tare: la ce te gândeai? Să ne veselim și noi dacă-i de râs.

— Mă gândeam că și Postelnicu e roș ca patlagica, da nu-i patlagică!

Doamna a zâmbit potolit, iar ceilalți au râs într'un glas, cu ochii la Patlagică. Altă poreclă se născuse.

Doamna a ciocănit cu degetul în catedră și s'a făcut liniște. Apoi a întrebat:

— Știe vreunul dintre voi să scrie?

Mulți au tăcut niznai; alții s'au codit; alții au dat din cap cu da și ba; iar alții au vestit cu toată gura că ei știu de-acasă.

Ștefan Damaschin a ascultat dar n'a suflat.

— Cei care știu să scrie, să vie aici, în băncile din față.

S'au zorit, dând buzna, ca la pofteală cu dulceți.

— Voi faceți-le loc.

Cu Ștefan Damaschin în cap, cei din băncile din față au plecat; iar ceilalți, cărturarii, s'au așezat cu slavă în locurile din frunte. Șerban Postelnicu — primarul — s'a grăbit să ia tocmai locul lui Ștefan Damaschin. Iar de-acolo, a întors capul și i-a aruncat o privire peste umăr, care spunea:

— Sâc!

— Bine, a spus Doamna. Vedem noi îndată. Eu, băeți, a vorbit ea tuturora, am să încep o poveste pe care mulți dintre voi o știți de-acasă. Oricum, și dacă o știți, și dacă ați uitat-o, voi să mă ascultați cu luare aminte și să nu vă gândiți la altăceva. Uite-așa spune: „Era odată o babă...

— Și un moșneag, a sărit unul.

— Da, și un moșneag, a spus Doamna, privindu-l. Numai că acum eu spun povestea, și voi m'ascultați. „Baba avea o găină și moșneagul avea un cocoș. Găina babei se oua de câte două ori pe zi, și baba mânca multe ouă, iar moșneagului nu-i da niciunul". Ați ascultat bine?

— Am ascultat.

— Care dintre voi, a vorbit Doamna către cei neștiutori de carte, poate să spue cu vorbele lui, ce-am istorisit eu?... Tu, Gheorghe Coșeru.

Gheorghe Coșeru a înghițit și a spus fuguța:

— Era odată o babă ș'o găină, un moșneag ș'un cucoș. Găina babei făcea ouă multe, da cucoșul moșneagului nu făcea ouă deloc. Și numai baba mânca ouă.

Doamna a zâmbit și a spus:

— Cam așa.

Apoi Doamna s'a uitat la băncile cărturarilor.

— Acum să vedem care dintre voi poate să scrie cu cridă pe tablă ce-am spus eu...

Tăcere cu spaimă. Toți și-au încuiat mâinile sub bancă, uitându-se în jos.

— Șerban Postelnicu... l-a încercat Doamna pe cel ajuns în banca întâia.

Dar Patlagică s'a făcut alb cum îi crida, și Doamna i-a dat bună pace, lăsându-l să fie alb și moale.

— Timotei Hanțu, — a cerceat ea pe cel de lângă Postelnicu.

Dar băiatul domnului Procuror a dat din cap, cu degetul în gură, cum făcea și la masă, când bunica îl ruga să mănânce, și el nu spune decât: 'm!

— Scoate degetul din gură, Timotei Hanțu.

Fără deget, gura lui Timotei a rămas ca a pruncului fără biberon.

Doamna a așteptat. Se făcuse atât de mare tăcere, încât parcă lumina soarelui a crescut, aducând zgomotele de-afară și din piept — ale castanelor și inimilor cu zvâc-zvâc — drept la catedra Doamnei.

— Să vie la mine Ștefan Damaschin.

— Ia arată mânile? i-a spus în șoaptă Doamna.

Din fundul clasei, unde ajunsese, cel dela Prăvale-Baba a pornit înspre catedră, bocănind ca o catană.

I le-a arătat. Doamna a zâmbit.

— Te-ai șters de cărbune! i-a spus ea cu taină, între patru ochi.

Ochii lui Ștefan Damaschin s'au micșorat cu ghidușie între creturile feții.

Apoi Doamna, după ce și-a adâncit privirea în ochii lui, i-a spus tare:

— Du-te la tablă, Ștefan Damaschin.

S'a dus și s'a oprit.

Toți se bucurau că nu-s în pielea lui. Numai Ștefan Damaschin nici nu s'a bucurat, nici spăimântat, ci a stat, așteptând, cu mintea stârnită ca zbârnâitoarea unui zmeu.

— Ștefan Damaschin, poți *să faci* pe tablă ce-am istorisit eu?

Ceilalți n'au înțeles cum trebue, crezând că a scrie, sau a face, tot una e.

Dar ștefan Damaschin a răspuns, după ce s'a măsurat din ochi cu tabla:

— Să fac oi putea.

— Ia încearcă.

Și iar a început vrăjitorie, ca și afară, când cu Bostan.

Un lan de floarea soarelui n'ar fi fost mai cu tăcere ochioasă decât cei din clasa întâia primară.

Dintâi s'a ivit casa: casă de țară cu cocostârc în vârf, ușă, două ferestre și prispă. Apoi s'au așezat pe prispă, în stânga baba, cloanță-cotoroanță cu nas hapsân, ochi mici și burtă cât o bute. Când a ajuns la mânile ei, Fănuță s'a oprit, s'a gândit, s'a răsgândit, și a lăsat mânile babei ca niște lână, încă netoarsă, fără degete.

Apoi s'a așezat pe prispă moșneagul. Ilie Pânișoară ar fi spus:

— Măi Fănuță, babă-i dai tu lui Ilie în loc de vin?

Pe umărul moșneagului, un cucoș își spunea vorba: cucurigu!

Apoi Fănuță s'a dus la mânile babei și le-a tors din caer, cu degete încârligate de Talpa-Iadului. Intr'una, baba ținea un ou. Cu cealaltă, baba ținea o sforicică de care crida a legat o găină care scotea ou. Fănuță nu s'a sfiit să pue oul unde trebue, și băeții au râs de-așa ispravă glumeață. Dar râdea și Doamna, astfel că băeții s'au uitat mai departe.

Ce mai venea?

A stat și s'a gândit Fănuță, cu fața boțită de gând, frământând crida în degete. Ș'apoi s'a hotărît și-a pus în burta babei, dela gâtiță în jos, ou lângă ou, cum stau cartofii într'un sac.

Băeții se uitau numai la tablă.

Doamna se uita numai la Ștefan Damaschin: parcă venea o rândunică dinspre el, vestind o primăvară.

Iar Ștefan Damaschin, mereu stârnit, a mai lăsat o ață din streșina casei, drept de-asupra babei, de care-a atârnat — de la el — un paianjen.

Doamna a spus:

— Ștefan Damaschin, șterge tot cu buretele și lasă numai găina... și oul ei, a adăugat Doamna zâmbind.

Și iar s'a făcut noapte pe tablă, rămânând din poveste numai găina cu oul.

— Damaschin, l-a întrebat Doamna; cu ce seamănă oul găinei?

— C'o buche, a spus el, și Doamna a râs.

— Cu care buche? Adică literă, a spus Doamna către ceilalți.

— Cu o.

— De unde-o știi tu?

— Din abecedar.

— Bine, Ștefan Damaschin. Acum șterge și găina.

A șters-o. Deci, din toată povestea n'a rămas decât un ou.

— Acuma, a poruncit Doamna, fiecare să treacă la locul lui.

Au suspinat cărturarii ș'au trecut la vechile locuri, cu Șerban Postelnicu la coadă. Iar Ștefan Damaschin a venit iar în capul băncilor, ștergându-și mânile de cridă.

— Acuma, copii, scoateți tăblițele din ghiozdane și scrieți ce vedeți pe tablă.

Așa au făcut, cu forfotă mare și apoi cu scrâșnet de plumb apăsat pe placă.

— Să nu vă speriați, copii. Toate vin din poveste, cu încetul. Vouă vă plac poveștile?

— Ne plac!

— Cum nu!

— E-hei!

—Și le ascultați până când vine somnul. Ș'atuncea faceți cum? Cum?

— Aaaa! a căscat unul în tăcerea celorlalți, fără să știe c'a răspuns.

— Așa faceți: aaa! a căscat și Doamna și toți au căscat dimpreună cu ea, mirați că nu-i cu bănat. Alfabetul, copii, începe cu ce se isprăvesc poveștile. Aaa! Asta-i o literă, adică semnul unui sunet care iesă din gura noastră când ne vine somn. Ș'acuma să vedem cum îl facem noi pe „a". Luăm oul de la găina babei și-l punem pe tablă. Și voi l-ați pus pe tăbliță.

— Pus.

— Bun. Acuma vă 'ntreb: Când îți vine somnul, căști, aaa; și dacă-ți vine somnul și mai tare, și capul nu mai vrea să stea drept de bună voe, ce faci?

Doamna a dus mâna la tâmplă, lipindu-și capul de mână și mâna de cap.

— Il sprijini cu mâna, a răspuns ea.

S'a dus la tablă, a luat crida și a tras un bețișor încârligat jos, lângă oul babei, lipindu-l de ou.

— Iaca asta e litera a, cea dintâi literă a alfabetului. Cu asta, copii, începe povestea literilor. Căci alfabetul nu-i altceva decât o poveste în care vezi cum au venit pe lume literele. Una, o, a făcut-o găina babei. Alta, b, a ieșit chiar din gura babei, când i-a cerut moșul să-i dea și ei un ou. „Dă-mi, babă, un ou, a spus moșul, că cucoșul meu nu face ouă". Dar baba, cu toate că era plină de ouă, a dat din cap și a spus: ba. Și iaca a ieșit și litera b din gura babei. Ba-ba, la un loc: baba. Dar cucoșul moșului ce făcea? Cânta. Cucuriguu! Ii iaca a ieșit din pliscul lui o altă literă: c. Vasăzică baba, găina și cucoșul moșneagului ne dau primele litere ale alfabetului: a, b, c. Cum se cheamă cartea voastră?

— Abecedar.

— Abecedar. Vasăzică abecedarul e povestea literilor.

Clopoțelul venea într'un picior cu literile recreației.

— Asta a fost, copii, cea dintâi oră de învățătură. Ș'acuma, înainte de a vă duce la joacă, am să vă mai învăț ceva. Cine-a făcut povestea de pe tablă?

— Damaschin, au răspuns ei în cor.

— Vrasăzică, oul e al lui?

— Daaa.

— Cum i-l dăm noi?

N'a știut nimeni să răspundă.

Doamna a șters cu buretele bățul încârligat, alăturat oului de pe tablă, și l-a făcut fără cârlig și mai încolo, în stânga oului.

— Știți voi ce înseamnă asta?

— 10, răspunse Șerban Postelnicu.

— Și ce e 10?

— Nota premianților, a răspuns Postelnicu.

— Da. Unul, două, trei, patru, cinci, șase, șapte, opt, nouă, zece degete laolaltă au semnul acesta: 10. Câte mâni aveți voi?

— Zece, a spus repede unul clipicios.

Ceilalți au râs.

— Aveți două mâni, că dacă ați avea zece, n'ați mai fi oameni.

— Da, două avem.

— Și zece degete.

— Da, zece degete.

— C'un deget ce poți face? Mai nimica. Poți culege un inel, o ață de paianjen, poți ciocăni la ușă, poți lua o ulcică de toartă. Cu două degete poți face mai mult. Cu o mână poți ridica o cofă. Dar cu două mâni?

— Mă iau la trântă, a spus unul.

— Mă spăl, a spus altul.

— Trag cu praștia.

— Mă sui în copac.

— Prind mâța.

— Sigur, i-a oprit Doamna. In două mâni cu zece degete e toată puterea și iscusința omului. Copiii care sunt cuminți, care au minte ageră și care sunt silitori la învățătură, merită nota zece. Atâta le poate da profesorul; mai mult, numai Dumnezeu care poate orice. Acuma eu am să iau nota zece de pe tablă și am s'o scriu în catalog, în dreptul lui?...

— Ștefan Damaschin, a izbucnit corul cu veselie și dreptate.

Numai gura lui Șerban Postelnicu a rămas căscată la litera o; oul babei.

Cartea străină

Autant en emporte le vent

roman de Margarett Mitchell — ed. N. R. F.

de VICTOR POPESCU

Titlul de mai sus reprezintă traducerea franceză a unei lucrări care după ce în scurt timp dela apariţie a cucerit America, s'a răspândit cu o fulgerătoare repeziciune în toată omenirea. Multe ediţii originale şi traduceri, au făcut cunoscută pe autoarea acestui roman, încununând cu glorie o muncă asiduă de ani de zile.

Margarett Mitchel este în vârstă de treizeci de ani şi singura ei operă este voluminosul roman recenzat astăzi.

Cât timp a pus pentru înfăptuirea lui este o enigmă încă. Prea puţin se ştie despre ea. De când a *început* a-l scrie şi până când l'a terminat definitiv au trecut trei ani. Un timp destul de lung, totuşi prea scurt pentru intensitatea şi valoarea romanului care desigur a fost înfăptuit cu mult înainte în mintea autoarei. Opt sute douăzeci şi nouă de pagini în 8⁰, cu un caracter mic şi îmbâcsit.

In faţa producţiei de romane a timpurilor noastre, totdeauna lungi şi interminabile de atâtea ori putem spune: *Le secret d'ennuyer c'est de tout dire.* Şi nu s'a înşelat Voltaire spunând cu un ton sarcastic acest crud adevăr. Fără să citâm nume, atât în literatura română cât şi în cea de peste hotare ne lovim de moda, n'o putem numi decât aşa, de moda romanelor prelungite. Prelungite şi nu numai lungite, căci amplificarea dimensiunilor lor nu decurge din vreun impuls natural, dimpotrivă, sunt numai o sforţare artificială.

Totuşi, după lectura voluminoasei opere a Margaretei Mitchell, asemenea observaţii nu numai că nu vin în minte, dar ar fi şi deplasate.

La ultimul rând citit, poţi închide cartea cu regretul că s'a terminat. Fiindcă dela început până la sfârşit, cu o remarcabilă stăpânire a inspiraţiei, autoarea conduce aşa fel acţiunea, încât sufletul lectorului se adânceşte el însuşi în sufletul eroilor, preschimbându-şi personalităţile, trăind şi suferind cu ei, bucurându-se şi luptându-se cu ei, totdeauna în faţa unor fapte noui, totdeauna cu un destin întunecat şi indescifrabil în faţă, o viaţă alta, tot atât de vijelioasă şi atrăgătoare ca cea pe care o trăim cu adevărat.

O poveste de iubire, şi chiar mai mult o poveste a vieţii. Un suflet cu rare calităţi şi furtunoase reacţii: Fata unui irlandez, moştenind dela tatăl său curajul şi încăpăţânarea, şi a unei mame franceze care i-a dăruit fineţea şi inteligenţa neamului său, crescută la ferma părinţilor săi în America, în Sudul Americei, pe vremea romantică, puţin înaintea războiului secesiunei, — când Sudul ţării de peste ocean conserva încă moravurile politeţei duse la exces şi educaţia Franţei din secolul lui Ludovic al XIV-lea.

In mijlocul lanurilor de bumbac, tânără, frumoasă, bogată, admirată, iată eroina şi locul de unde-şi va porni viaţa.

Domeniul părintesc! Intinsă moşie lucrată de sclavi negri. Bună stare şi fericire. Până când, deodată, cu rupturi de trăsnete, se revarsă războiul secesiunei, arzând totul, distrugând, omorînd, chinuind. Frumuseţile de odinioară se umbresc. Din ce a fost au rămas ori ziduri fumegânde, ori pereţi despuiaţi, ori mobile rupte sălbatec. Din foţtii curtezani, din nobleţea acestor confederaţii a Sudului care n'au vrut să elibereze sclavii, puţini mai dăinuesc. Războiul este lung şi istovitor.

Dar se termină lăsând pe curajoasa copilă de 18 ani, mamă a unui fiu orfan. Zdruncinată de dragostea ei pentru un singur om, în faţa unei omeniri duşmane, fără avere, şi neştiutoare, cu un singur ţel, dragostea.

Toată cartea este sbuciumul vieţii acestei eroine, o figură dintre puţinele perfect conturate ale literaturii. Viaţa ei până la douăzeci şi opt de ani, când, aflându-se la un moment crucial, autoarea pune capăt povestirii. Şi, după nenumăratele pagini citite, ajuns la capătul cărţii, regreţi din tot sufletul sfârşitul. Nu este oare un semn al calităţilor deosebite ce posedă acest roman?

Este un studiu de generaţii, extras dintr'o experienţă aproape personală a Margaretei Mitchel — născut şi trăită în Georgia, stat încă sub impresia războiului abea apus al secesiunei — cu puternice rezonanţe în frământările lumii contimporane.

Până unde Margarett Mitchell a isbutit să creeze din eroii săi, tipuri deosebite, cred că un studiu mai amănunţit ar fi în stare să delimiteze.

Sunt foarte multe personagii în acest roman lucru firesc după amploarea frescii ce reprezintă. Insă, în fond, mare parte, le-am putea numi figuraţie. Apar şi dispar din scenă, după cum valurile vieţii îi aduc sau îi resping din cadrul povestirei.

Cele cari rămân constant sunt trei. Scarlett O'Hara devenită mai târziu Scarlett Buttler, Rhett Buttler şi Aschley Wilkes.

Trei personagii enigmatice. Sufletele lor reacţionează pe culmi de alte lumi, fiecare cu exteriorizări diferite. Trei personagii cinice. Dar Scarlett se frământă în sufletul său pentru cinismul ce dă dovadă în viaţă, pe când Rhett e nepăsător, iar Aschlly nu îndrăzneşte să-şi arate adevărata fire şi se mulţumeşte să facă reflecţii în minte.

Aceiaşi oameni în fond. Aceleaşi suflete, dar caractere diferite. Ceiace nu-i împiedică să se întâlnească, să se atace şi să se stimeze.

Nişte romantici de fapt. Oameni ai unui Sud misterios şi cald, cavaleresc, desprinşi, aruncaţi de viaţă din calmul lor, într'un ritm trepidant şi duşmănos.

Nişte indivizi cari se (complectează unul în altul, dar nici nu pot fi împreună, fiindcă sunt la fel. Cari se înţeleg şi se recunosc reciproc.

Aci interesul devine ameţitor. Este evidentă apartenenţa celor trei personagii unei surse unice. Sunt romanticii lucizi ai vieţii. Acei indivizi cari luptă aprig cu energii lucide spre crearea unui mediu în care să poată redeveni romantici. Romantism de gen specific american, întâlnit în cadrele romanelor lui Sinclair Lewis, şi putem spune prin extindere, specific popoarelor sau indivizilor energici dar cu suflete intense.

Aceşti oameni ai Margarettei Mitchell sunt printr'o întâmplare reuniţi în acelaş cadru de viaţă.

Desigur se vor atrage. Se vor lovi. Se vor înfrânge.

Aschley Wilkes primul cade. Cuprins de pesimism, în faţa zădărniciei vieţii, în faţa înfrângerilor materiale, nedorite de el, renunţă la luptă şi traiul său va fi purtat de Scarlett care-l iubeşte fără precupeţire.

Rhett Buttler cade şi se ridică de mai multe ori până când se retrage definitiv din arena vieţii.

Singura care rămâne vijelioasă este Scarlett d'Hora.

Autant en emporte le vent devine astfel romanul ei, romanul unei pasiuni, al unui traiu intens, al unei voinţe nestrămutate de victorie, de îngenunchere a vieţii.

Va isbuti, sau nu? Ar fi naivă o concluzie. Viaţa până în ultimul moment se bucură de surprize. O liniştire ca apele torentelor ce se opresc în lacurile dela poalele munţilor, sau o prăbuşire ca furtunile năpraznice ale mărilor ar fi un sfârşit banal. Mult mai fină romancieră, Margarett Mitchell încheie amplul roman cu o amânare pe care Scarlett şi-o dă singură, o amânare de o zi, înanite de a începe una dintre cele mai dificile acţiuni a vieţii ei.

Căci — spune ea — o zi mai de vreme, sau mai târziu, n'are importanţă. Şi viaţa îşi va urma cursul, şi va duce pe Scarlett poate la victorie, poate la înfrângere, ce importanţă are. Viaţa e o veşnică mişcare. Sfârşiturile aparente nu contează.

Cronica muzicală

In aşteptarea stagiunei muzicale

de ROMEO ALEXANDRESCU

Cu cât o mişcare muzicală este mai însemnată, cu atât stagiunile în care ea se desfăşoară, sunt mai îndelungi. In multe din marile centre muzicale ale lumii, aproape că nu există altă demarcaţie între o stagiune şi alta decât aceea pur calendaristică.

Vara, cu festivităţile ei muzicale, constitue trăsătura de legătură dintre un ciclu şi altul, adesea cu manifestări ce rivalizează în importanţă cu cele mai valoroase aspecte ale sezonului plin. Operele, în multe din aceste centre, nu-şi închid porţile niciodată, folosind vacanţa prin rotaţia artiştilor şi personalului lor complimentar.

Nu putem încă pretinde la noi aceste condiţiuni maxime de organizaţie muzicală, la care nu s'a ajuns, în general, fără tranziţii şi fără un fond de posibilităţi îndelung cultivat.

Putem căuta însă a ne sistematiza mai bine exploatarea resurselor de care dispunem, chibzuind mai atent şi mai statornic folosirea materialului, căutând în total cele mai bune şi mai consecvente condiţiuni de realizare artistică.

Pe cât posibil, şi exemplele multiple ce se dau acolo unde experienţa şi meritele sunt bine evoluate, arată că posibilitatea este la dispoziţie, planul general al unei stagiuni muzicale, nu trebue improvizat. O orchestră simfonică trebue să-şi fi stabilit la vreme nu câteva programe, încropite din ceeace cade mai lesne în cercul oportunităţii succesului artistic sau comercial lesnicios şi al minimelor eforturi, dar datele întregei campanii de lucru, ţinând seamă de toţi factorii de care depind temeiul şi consistenţa ei.

Echilibrul unui repertoriu este în primul rând în funcţie de cele făptuite în trecut. Greşeli vechi, trebue evitate cu grijă. Din rafturile cu partiţiuni, sporite constant cu noui achiziţii, totdeauna riguros alese, trebue scos la lumină tot ceeace nu-i îndeajuns de cunoscut, ceeace s'a ascultat insuficient, ceeace justifică, dintr'un punct de vedere bine stabilit, atenţia actuală, sau ceeace poate prilejui o execuţie aleasă. Primele audiţii nu trebue să fie atât de rare încât să ameninţe cu lâncezirea, viaţa muzicală şi să o izoleze regretabil de cursul viu al muzicei contemporane. Dar, fiecare din ele trebue să aibă ca unică justificare, valoarea, substanţialitatea şi semnificaţia conţinutului şi niciodată interese, rele servicii amicale, reclama sau capriciul personal.

Frecvenţa lucrărilor bine cunoscute nu trebue să ducă la obsesie. Măsura justă nu poate fi contrariată în cerinţele ei pline de bun simţ.

Pe de altă parte, apelul la ajutor străin, ori de câte ori nu înseamnă un aport absolut excepţional, trebue definitiv condamnat. E uşor de înţeles că există în toate domeniile valori naţionale şi internaţionale, categorii artistice nu tocmai atât de anevoios de diferenţiat. E cea mai mare greşală, invitarea altcuiva din străinătate, de cât a adevăraţilor maeştri. Promovarea elementului autohton impune de asemeni o susţinută preocupare. Desconsiderarea lui nu mai e o greşală, dar o faptă rea şi direct dăunătoare artei şi neamului românesc.

Un teatru de operă este viabil şi îşi cinsteşte existenţa în primul rând prin calitatea realizărilor de care se arată capabil. Economia raţională a forţelor unui asemenea teatru, îi dictează o valorificare extrem de judicioasă a fiecărui element de care dispune. Ii impune, pentru binele instituţiei, cea mai mare pricepere în fixarea răspunderilor artistice, iar fiecărui membru component dintre susţinătorii artistici şi tehnici, acel spirit de echipă, acea înţelegere superioară a interesului artistic colectiv, al binelui şi triumfului artistic al instituţiei şi al artei, înaintea celor pur personale. Marile şi micile vanităţi, exigenţele arbitrare, actele de invidie sau lipsă de camaraderie, cât şi orice superficialitate, îndărătnicie sau neconştiinciozitate, nu pot dăinui în lăcaşul unei opere, fără a-i compromite grav prestigiul şi bunul mers. Cu bunăvoinţă şi înţelegere generală şi individuală, se poate ajunge la acest ideal, creator de mediu cu adevărat apt muncei rodnice şi biruitoare.

In acelaş timp, cei ce alcătuesc celelalte laturi ale vieţii muzicale, nu trebue să-şi uite îndatoririle elementare. Impresarilor, de atâtea ori lacomi şi nepricepuţi, trebue să li se pună o stavilă hotărîtă exceselor de tot felul, impunându-li-se de către direcţia generală a teatrelor norme severe de lucru, de aplicare a schimbului artistic, de decenţă şi cinste în reclame, de armonizare cu necesităţile şi configuraţia totale ale vieţii muzicale.

Cât despre iniţiativele artiştilor sau grupărilor particulare, nu li se poate recomanda decât cea mai strictă măsurare a forţelor, cântărirea tuturor responsabilităţilor impuse de o estradă, respectul neclintit al artei şi silinţele către discernământul necesar unei alegeri fericite a tuturor condiţiilor de prezentare. Calitatea sacrificată numărului, iar succesul eftin, slujirei adevăratelor exigenţe ale muzicei.

Am repetat poate, gânduri şi speranţe, din trecut. Nu avem decât dorinţa de a nu mai găsi, pe viitor, motivele s'o mai facem, sau de a le constata măcar atenuate, într'o măsură doveditoare de progres decisiv.

Elevul Milcu Nicolae

(Urmare din pag. 1)

Fermitatea ochilor lui de poem căprui, tristeţea colţului de buză uşor tremurătoare şi elegia lungilor mâini cu tânjinde catifele, ard şi astăzi din adâncul acelor seri încrustate sub pleoape, rămase pe suflet.

Mai târziu, — când am ajuns eu în clasa V-a, iar Milcu se găsea în penultimul an de liceu, — o revistă satirică, trasă la şapirograf, cu titlul de fox-trott „Cariopsa" şi cu apariţie efemeră, scoasă de noi doi şi de alţi câţiva prieteni, a adus după sine suspiciunea, din ce în ce mai accentuată, a noului director al liceului, ilustrul geometru cu sensibilitate de triunghiu isoscel şi inteligenţă de paralipiped pomenit şi într'un articol trecut. La cel dintâi prilej, au urmat eliminările amândorura, pe câte-o săptămână.

Aceste zile de... sancţiune disciplinară, le-am înecat, împreună, sub unduitoare mătăsuri de lirism, în vaporoase ore de confidenţe naive, rătăcind pe aleile Parcului Bibescu în generoasa revărsare de aur a lui Octombrie.

Apoi, am iubit amândoi, pe un acelaş bulevard cu brumar şi cu castani şi în acelaş parc autumnal al Craiovei. Iubea o fată brună, cu ochi verzi ca lacurile, toamna, cu mers plutit, aerian, — iubeam ochii albaştri ai unei fete blonde, amândouă rămase departe, în ani... Iubirile noastre paralele, sincronizate în acelaş decor şi aceleaşi stări de suflet, ne-au legat şi mai mult într'o prietenie melodică, în care fiece şoaptă a sensibilităţii îşi găsea ecoul în sensibilitatea celuilalt.

„Ani limpezi, visuri, vă ascult
„Venind dintr'o vacanţă,
„Şi-un chip de fată de demult
„Surâde 'ntr'o romanţă"...

Versuri banale, scrise, cândva, într'o vacanţă de Crăciun, ne-au obsedat, prelung, până şi 'n anii de studenţie, cu o aromă tulburătoare de castane şi de bucle iubite...

Milcu a debutat în revistele literare prin nuvele. In clasa VII-a de liceu, a tipărit în revista „Ramuri" o nuvelă de factură sadovenistă „Ilenuţa", iar revista „Năzuinţa", redactată de d-na Elena Farago, i-a publicat tot o nuvelă, mai dinamică în conţinut şi mai viguroasă în linii, „Tata". Conversiunea lui Milcu la poezie s'a făcut în anul următor. A adoptat, de-a dreptul, tehnica modernistă, aritmică şi cu imagini temerare, care-l reflectau, oarecum, în maniera lui Al. A. Philipide din „Aur sterp", dar a abandonat-o curând, pentru trecerea definitivă la un lirism intim şi cizelat, cu esenţe de crin topit în emoţie, cu discreţii şi borangicuri suave, cu acel farmec aromit al imaginei inedite şi fine ca o spumă de piersic elegiac.

Salonul literar al d-nei Elena Farago a contribuit mult la disciplina artistică a poetului „Grădinii de Sidef".

Timp de aproape doi ani, facultatea, la care plecase, ne-a rărit, puţin, prietenia, eu rămânând la Craiova ca să-mi sfârşesc liceul. Ne-am regăsit, la aceiaşi facultate de litere, în Bucureşti, cu o prietenie nouă şi cu o aureolă în plus pe fruntea cântăreţului „Cântecelor din mormânt". Poemele lui de dragoste cunoscuseră elogiul d-lui M. Dragomirescu, care i le şi citise, într'una din şedinţele Institutului de literatură, în faţa studenţilor. L-am aflat pe Milcu — la venirea mea la Universitate — cu care vogă lirică în rândurile studmii; intinpismul lui liric, străbătut emoţie spontană şi caldă, cultivarea ţioasă a imaginilor greţate pe mu unui sentiment de iubire serafizată, fele vibrânde închizând tristeţea lor şi lacurilor îngândurate de parc tumnal, îi câştigaseră popularitate mijlocul tineretului cărturăresc, vedea în Milcu un mare cântăreţ a birii, cu sunet nou şi expresie pro

Ne-am reîntâlnit, aşa dar, la Unsitate, dar, mai ales, ne-am reîntâln paginile „Vieţii literare", sub neasparul cald şi entuziasmul prietenostru comun I. Valerian şi în vetatea d-lor G. Murnu, Al. Bădăuţă Voiculescu, George Baiculescu... Nreîntâlnit, apoi, în lungile vacanţe iovene, când am scris laolaltă „Scroşie" — jucata, pentru prima dată scena Teatrului Naţional craioveanu 1925—1926 — şi „Floarea lui Sânzgăsduită de Perpessicius în „Univ Literar". Au fost ore şi zile, în colrările noastre, numai efuziune, pu de mărgăritare risipite peste fr floare cotropitoare de entuziasm. mai suavă febră lirică, numai sburdtineri silvani, numai joc de metanumai suflet erupt în cântec...

Tragica boală a lui Milcu s'a desţuit mult mai târziu. O întâmplare burătoare îmi cutremură scrisul. de Sf. Dumitru, în 1928, seara.

Mă căsătorisem de curând şi M în trecere prin Bucureşti, venise să vadă, — pe soţia mea şi pe mine înainte de plecarea lui. Se întorcea Craiova, chiar în acea seară.

L-am primit amândoi, cu mare brie. Vream să-l mai reţin o zi în Breşti. S'a împotrivit. Glumeam stup — Măi, ce-ar fi să deraieze trenul tine? Dacă pleci, să ştii că e sigură cnirea...

Râdea cu dinţii lui frumoşi, şi marii, melancolicii ochi.

In acea noapte blestemată, două nuri, cu mugete de fiară rănită, cu tnete de oceane deslănţuite şi de luri, s'au năpustit unul într'altul, Recea. In ele călătoreau doi prieten tovarăşi de scris. Unul, trecea s Craiova: Milcu. Celălalt, venea s Bucureşti şi a fost scos de sub ruinfierăriilor fumegânde, morman de o şi carne sângerândă: Savin Constan

Doi ani dela tragica întâmplare, pornit şi simfonia de toamnă şi le agonie a poetului „Fluerului lui Msyas". L-am văzut, într'un pat alb, li de alb ca o tuberoză, — la Craio Trecuse prima mare criză. O mână medă şi caldă a rămas şi a oftat pa — porumbiţă rănită — în mâna m Ochii surâdeau aceiaşi tristeţe, acei melancolie de tânăr voevod îngenuchiat...

A murit departe de mine, peste trei ani, într'un sanatoriu din preaj Craiovei, unde visasem, scrisesem iubisem amândoi.. Şi unde murise, pe pat de frunze, adolescenţa noastră.

Prieten scump, prieten din anii zăpadă, prieten suit acum în florile toamnă de care erai îndrăgostit, — elevul Milcu Nicolae dintr'a cincea relă — mă vei ierta, vreodată, că n'a fost lângă moartea ta? Anii noştri, sfletul nostru, amintirile noastre — toa floarea, tot cerul şi tot soarele din e — mă vor ierta vreodată?...

RADU GYR

Eumene

Ascultă vuietul adâncurilor dintre noi
Cum creşte în amurgurile lumii ca o mare —
Priveşte demonii acelor stele, goi,
Infioraţi, goniţi de ucigaşa Luminare.

Cu buzele împurpurate, tovarăş morţilor, de unde vii
In ceaţa fiecărei nopţi, lunateco?

Eşti pasul meu din patru vânturi
Stăpâna, roaba, poezia.
Aşteaptă, voiu veni curând:
Voiu coborî bolnav în cerul tău —
In templul tău, Inchipuire.

DIMITRIE STELARU

Inserare

Cu arcul lunii peste umăr şi tolba ferecată 'n stele,
Pe sub polăţi de codru verde, coboară Negură 'mpărat
Ca să-şi reia în stăpânire întinderile toate cele
Ce se cuprind în lung şi latul pământului nemăsurat.

A fost răpus pe Craiul-Soare, — în fundul zării, pe muncele —
Şi-acum, cu zbor furiş de buhă şi fâlfâitul tremurat,
Prin hăuri, ale nopţii zdrenţe se lasă umede şi grele; —
Şi 'nvins de trudă — prin vâlcele — adoarme Vântul supărat.

DEM. PASARESCU

EPIGRAME

de VICTOR PAPILIAN

FUGĂ PE DOUĂ VOCI

Dumnezeu, după ce despărți lumina de întuneric, după ce încuviință luminătorii — roada cerului — și viețuitoarele — roada pământului — după ce sădi spre răsărit, în Eden, grădină pentru desfătare și mai departe, între brațe de ape, îngropă ascuns pulbere de aur și pietre de nestimate, tocmai pe om — după chipul și asemănarea Sa — făcându-l domn al averii pământului și servitor al averii cerului.

Dar cătând la a Sa lucrare, nu cu dragoste de părinte ci cu ochi de meșteșugar, o văzu că nu era sfârșită. Atunci adormi pe om și din coasta-i născu femeia. Și astfel femeia luă ființă din trupul și din visul bărbatului.

Tâlc dumnezeiesc. Cerând ajutor unui vis de om, Domnul Dumnezeu a făcut un act de umilință. Ca să se depășească.

Tâlc de mondenă atee. Odată într'o veșnicie a născut bărbatul și atunci subt narcoză...

CADENȚA PERFECTA

Nunta era în toiu, în cârciuma satului.

Doctorul, lângă tânăra preoteasă, își simțea întreaga-i făptură ca urzicată de dorință și totuși trebuia să înainteze cu sistemă. Cucerirea unei femei va să fie o operă de artă, o piesă armonică cu părțile încheindu-se, ca pe portativ, într'o cadență perfectă. Și fără să vrea își aminti că tot la o petrecere, la balul Crucii roșii în saloanele Cercului militar, cucerise pe Nina, frumoasa lui amantă din București.

Dansul și muzica tocesc voința femeii, ca acompaniamentul unei piese muzicale, iar vorba frumoasă o învăluește ca o melodie.

Ninei îi vorbise de Dumnezeu, fiindcă era doctor în Științe Naturale dela Sorbona și atee.

Preotesei îi vorbise despre necredință, fiindcă era femeie simplă, rămasă la știința celor patru clase primare.

— Există Dumnezeu, Nino... făcuse el într'o exaltare de bucurie maximă, parcă să o treacă în sbor peste prăpăstiile afunde ale Satanei.

— Nu există Dumnezeu, Floareo... declara el dureros, ca și cum și-ar fi sfârtecat cu unghiile carnea de pe schelet.

Preotesei îi căzură pleoapele ca'n vis greu de hipnoză. Semn bun. Părăsise lupta. Nina, dimpotrivă, îl urmărise cu ochi mari ca fascinată.

— Iubirea... singura dovadă de existența lui Dumnezeu.

Asta pentru Nina, iar pentru preoteasă:

— Iubire... singura dovadă de absența oricărei Dumnezeiri.

Totul se rezolva în mod firesc. Părțile se încheiau ca pe portativ, într'o cadență perfectă:

Pielea lui urzicată de dorință
Slava lui Dumnezeu
Negarea totală
Ochii Ninei... Ochii preotesei...

Fratoștița, 15 August 1939

Orașul celor două luni

GÂNDURI PENTRU ICA — de TRAIAN LALESCU

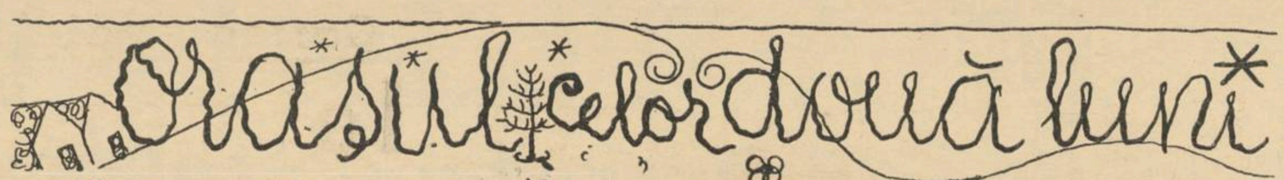

Singur

Uite-l! E-acelaș paing pe pårete
Sub noaptea senină cuprinsă în geam...
Un greere cântă, ghiduș, menuete;
Cresc versuri în mine ca frunzele 'n ram...

E-aceeaș odae cu triste gravuri,
Și-acelaș bătrân cavaler, Don Quichotte;
Se-avântă în noapte spre alte bravuri,
C'o lume întreagă îl crede netot.

Orașul din neguri, cu roșii lumini,
Se svârcole, vierme sub gheată de noapte;
De ce, cavalere, ți-e râsul senin,
De ce porți în suflet comorile, toate?

Campo santo

Un duh de durere, un zâmbet senin,
O mamă cernită sau, poate-un copil,
Se-apropie de mine, mă mângâe lin...
Tăcere!... Aicea vin umbre cu pasul tiptil.

Aici e durerea? Eu văd o grădină
Pe care-o 'ngrijește o mână de sus;
O cruce 'ntr'un suflet a prins rădăcină,
Se plimbă pe-alee un zâmbet: Iisus.

Ascultă, acuma, când cad, obosite,
Castane de viață pe crucea de lemn;
Se-ascund în orbită imagini cernite,
Și-auzul primește un tainic îndemn.

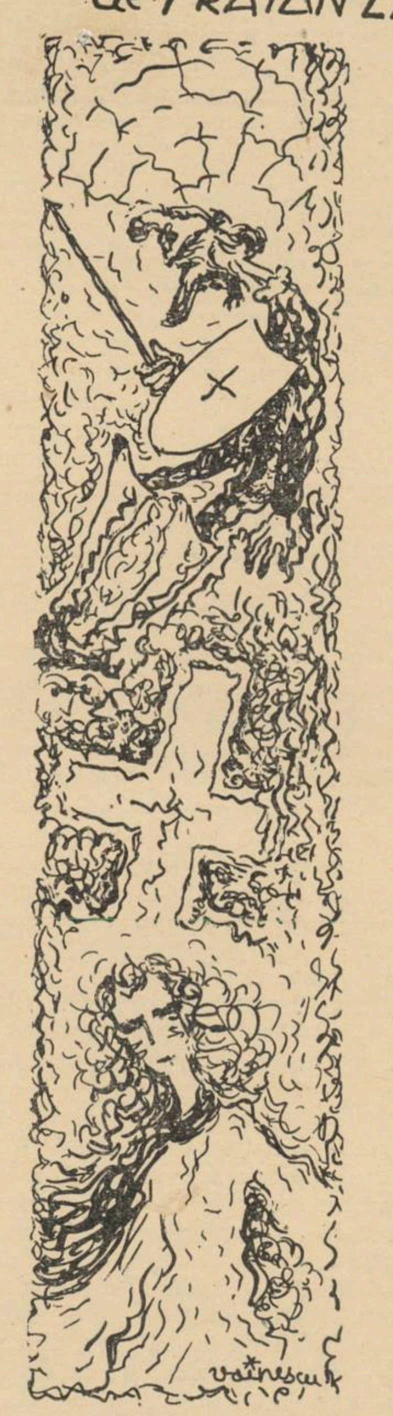

Fata din povești

Am pornit spre ceruri în mândre calești,
Am adunat în suflet toate comorile;
Vreau astăzi s'o cânt pe fata din povești,
Să-mi acord, în noapte, vesel viorile.

Am chemat veverițele la ospăț,
Să se joace cu-alunele tâmplelor mele;
Pe licurici i-am chemat și pe ei, să-i învăț
Cum se aprind felinare de stele.

Am despletit neguri pentru fata din povești,
Pomul cu vise, încet l-am scuturat;
Fată, mergi înnainte pe drumuri crăești...
Pana-i de aur căci azi te-a cântat.

Orașul mic

Nimeni nu s'a oprit în orașul mic,
Nimeni nu și-a lăsat o fărâmă de suflet;
In casa clădită de un meșter pitic
Nimeni n'a zăbovit după atâta umblet.

Au trecut prin oraș toate nevoile,
De mână cu zâmbetul bucuriilor,
Dar au șters toate urmele, ploile...
Le-au gonit pe întinsul câmpiilor.

Toți oamenii au trecut prin orașul mic;
Hulubii albi ai gândului, cine i-a gonit?...
Povestea orașului n'are început;
Ce mână a scris peste pagini: „Sfârșit"?

Caragiale și Ardelenii (III)

CARAGIALE LA BLAJ

de ȘERBAN CIOCULESCU

„NU MĂ UCIDE, IUBITE NENE IANCULE!"

Scrisoarea lui Goldiș se închee cu o lungă și măgulitoare rugăminte, de a-și retrage hotărîrea: „Nu ne lăsa, dragă nene Iancule, că fără Dumneata suntem perduți. Dumneata ai fost soarele nostru, fără Dumneata cădem în cea mai ghețoasă noapte. Iartă-ne, dacă Te-am supărat cu ceva, căci și Dumnezeu iartă... Te rog, dacă ai pe Dumnezeu, retrage-ți, retrage-ți grozava hotărîre. Dacă n'ai mai voi să scrii articoli, cari printre șire conțin și politică, *rămâi colaboratorul nostru literar...* Nu mă ucide, iubite nene Iancule, dacă mă părăsești, eu nu mai sunt om. Sunt în stare să mă lapăd de viața publică și să nu mai lucru absolut nimic mai mult în viața publică. Sunt în stare să sistez și „Românul". Lasă (sic) învingă atunci disidența, care va duce neamul nostru la dezastru. Eu fără Dumneata sunt aproape imposibil să mai fac ceva bine pentru nefericitul nostru popor. Cum rogi pe Dumnezeu în ceasul morții, așa te rog dragă, iubite nene Iancule: nu mă lăsa"...!

Caragiale nu primește să-și reia colaborarea decât după o satisfacție publică. Dă la iveală o *Scrisoare* (*Românul*, 30 Aprile/13 Mai), prin care îndreptățește amestecul politic, cu caracter împăciuitor, al scriitorilor din Țară; iar redacția o însoțește cu un *răspuns*, în sensul vederilor lui Caragiale.

După împăcare, Caragiale mai publică un singur articol (la 14/27 Mai). *Intre Stan și Bran*, în stil de parabolă, răspunzând indirect obiecțiilor indicate de *Tribuna*.

„TRIBUNA" RĂSPUNDE

La acest ziar, apăruse întâiu o spirituală însemnare, de Il. Chendi, despre *d. Caragiale în politică* (17/30 Aprilie). Chendi releva curiozitatea faptului, ca un scriitor, care în patria sa n'a reușit în politică, să vină într'o țară străină, cu împrejurări necunoscute, ca să dea directive „și să ridice steagul de pace între două popoare, certate de veacuri". Ce l-a adus așa dar la *Românul*? Nici vocația politică, nici dragostea de neam, improvizată, nici râvna de câștig, deoarece este bogat. „Este o farsă la mijloc. D-lui Caragiale i s'au isprăvit de multișor subiectele și este în căutarea unor epizoduri din viața politică din Ungaria, pentru a crea, din proprie experiență, o nouă piesă satirică". Terenul e foarte bine ales, oferindu-i dramaturgului „complicațiuni baroce, figuri originale, grai, deprinderi și mentalități ciudate și particularități, cari merită să treacă la nemurire". Mai categoric este însă editorialul nesemnat, de la 5/18 Maiu, cu titlul *D. Caragiale și împăcarea*. Se pomenește, fără precizări, despre unele comunicate, în gazetele unguresți, după care s'ar aștepta vizita lui Caragiale la Budapesta, pentru a începe tratative de împăcare între guvern și Români. Tribuna nu pune știrea la îndoială, deoarece primul articol al lui Caragiale (*Nevoile obștii*, etc.) era extrem de politicos cu Ungurii, iar în altă parte (*Scrisoare*) o frază da a înțelege gândurile de împăcare ale lui Caragiale. Fraza incriminată este următoarea: „Dacă un scriitor român ar veni în mijlocul d-v. cu gândul, nu de a hrăni vrajba dintre conaționali, ci de a o potoli; nu de a propaga ura și dușmănia, ci dragostea și buna înțelegere echitabilă între cetățeni, — acea dragoste și acea înțelegere la care trebue să fie interesate și bravele d-v. popoare și puternica d-v. monarhie, — de ce să nu-l primiți bucuros?". (*Opere* V, pag. 214, r. 12—18).

Caragiale e învinuit de „diplomație", recomandând alianța Regatului român cu monarhia austro-ungară. Această recomandare se reazămă însă pe o realitate politică: alianța era în ființă, deoarece țara noastră încheiase un tratat defensiv cu Tripla Alianță. In fine, *Tribuna* îl acuză pe Caragiale că nu vrea să știe nimic despre aspirațiile neamului nostru de pretutindeni.

CARAGIALE ȘI IDEALUL NAȚIONAL

Acuzația e însă nedreaptă: Caragiale s'a gândit adesea la realizarea unității noastre naționale. Odată, sub ficțiunea visului unui preot ardelean, a întrevăzut intrarea Regelui nostru în Alba-Iulia (*Poetul Vlahuță*, în *Epoca literară*, nr. 9, 10 Iunie 1896, *Opere* IV); altădată, cu prilejul vindecării principelui Ferdinand, când a scris, aluziv, despre o sărbătoare, care ar fi mai mare pentru neamul nostru, decât însăși ziua de 10 Mai (*Nihil sine Deo*, în *Opere*, V, pag. 164, r. 2—15); însfârșit, tot pe cale aluzivă, în emoționantul articol *Peste 50 de ani* (Universul, 18 Mai 1909, în *Opere*, IV, pag. 130—131), a făcut chiar proorocirea unității noastre:

„Așa entusiasm n'am văzut altul deatunci și cred că numai odată s'ar mai putea vedea; dar acea *o dată*, sunt prea bătrân ca s'o mai pot apuca. Imi pare destul de rău de asta, dar nu atât de rău cât dacă n'ași crede că alții, mai târziu ori mai curând, tot o vor apuca; fiindcă, de sigur, cine gândește că are să scape de asta, se amăgește; căci de asta n'are să scape, decât poate atunci când Oltul și Mureșul or să pornească a curge de-a 'ndaratelea de la vale la deal către munții Ciucului, de unde izvorăsc din acelaşi sân adânc — și nici atunci!"

„INTR'O LUPTĂ DE IDEI, NU POȚI BIRUI FĂRĂ SĂ LOVEȘTI"

De aceea, oricât l-a mâhnit răspunsul *Tribunei*, Caragiale a răspuns că este hotărît să rămână slugă credincioasă la Bran (partidul național) și să sprijine autoritatea Comitetului, pentru „dreptul de pretensiune (Unde ești, Rostogane! n. n.) a nației românești... în viața politică a regatului Ungariei".

Trimițându-i broșura politică „Mangra, Tisza și Tribuna" și anunțându-și apropiata plecare la Karlsbad, d. dr. A. Vaida-Voevod îl roagă pe Caragiale să intervină pe lângă Goldiș „să întoneze strune mai răsboinice". Impetuosul luptător adaugă: „Publicul găsește că „Românul" e puțin interesant. S'au obicinuit oamenii noștri cu tonul „Tribunei", importat, din presa de dincolo de munți. Dar și de altcum într'o luptă de idei, ca în toate luptele nu poți birui fără să lovești (Scris. ined., 14/16 Mai). Caragiale redactează în josul scrisorii, răspunsul său telegrafic: „Primit, citit, admirabil. Rog imediat când ajungeți Karlsbad comunicați adresa. Distinse salutări". Dintre oamenii politici, din Ardeal, d. Alex. Vaida-Voevod îl cucerise cu deosebire pe Caragiale prin francheța și voioșia sa, unite cu un temperament de luptător.

TEMERILE LUI AUREL C. POPOVICI

In aceiași vreme, Aurel C. Popovici, cu un similar zel răsboinic, îl ține pe Caragiale în curent cu intențiile, pe cari le atribuia lui Goga.

„Tribuna", de fapt, face loc, tinde — face loc pentru politica lui Mangra, care, în ultima analiză, este a lui Tisza. Ce vrea Tisza? Iată ce vrea: să conbată politica viitorului împărat, (arhiducele Franz-Ferdinand, n. n.), despre care știe că este un monarh binevoitor naționalităților și în deosebi Românilor și că nu are simpatii pentru Unguri, ci dimpotrivă. Impăratul Francisc Iosif poate muri în orice moment. Inchipue-ți că atunci Ungurii, fac front împotriva noului monarh, care ține să restabilească unitatea imperiului și pacea între naționalități. Mai închipue-ți că atunci „Tribuna" ne vine cu articole anti-austriace pe tema că „Habsburgii care la 1867 ne-au vândut Ungurilor"... șcl! Așa-i că se va produce o înfricoșată zăpăceală și în Ardeal și aici? Așa-i că noi suntem paralizați în acțiunea noastră? Așa-i că ne mâncăm omenia în sferele vieneze care țin la noi? N'am nevoe să-ți desvolt ideia, tu o pătrunzi mai bine decât alții. De aceea ne vei face un mare serviciu dacă îi vei lua pe „Tribuniști" de urechi, și încă strajnic, fără menajamente... Cu cât îi vei lovi mai tare, cu atât și isprava ta va fi mai utilă și recunoștința alor noștri pentru tine mai entuziastă. Că ești „din Țară"? din dată ce *susțini* partidul național, singurul partid la noi, ai *toate drepturile* câte atârnă dela noi, Românii habsburgici. Tu nu intri în categoria d-lor H., S., C. (prescurtările noastre, n. n.) e tutti quanti, tu ești Caragiale — un suveran între literați. (Scris. ined., București 14/27 Maiu).

COLABORAREA INCETEAZĂ

Cu toată hotărîrea lui, manifestă, de a colabora foarte activ, Caragiale nu mai trimite până la urmă nimic, decât proecte de condoleanțe, sosite cu întârziere, la decedarea soției părintelui V. Lucaciu. (*Românul*, 12/25 Iunie 1912).

Din corespondența lui Caragiale cu V. Goldiș, vedem cum colaboratorul berlinez punea condiții foarte severe, pentru contribuțiile viitoare. Anume, cu eratofobia sa cronică, cerea să se evite orice greșală de tipar. După o scrisoare violentă din ajun, într'un ton „prea nepoliticos" provocat de o neiertată greșală de tipar, Caragiale se scuză (25 Aprilie 1911, *loc. cit.*) și urmează cu aceste considerente: „Ce Dumnezeu! un ziar așa de serios și cu atâta răspundere, și politică și culturală, să nu se 'nvrednicească a apărea într'o formă convenabilă! Să apară fușer, ca toate fițuicele de provincie din fericitul regat al României! Asta este un testimoniu de lipsă de cultură națională..." Și încheie, cu alte recomandări și scuze: „Rogu-te, în interesul demnității naționale, ia măsuri, și, încă odată, iartă-mă dacă, la necaz, te-am supărat". Mai după fiecare articol, expediază o scrisoare, în care cere stăruitor să se îndrepte câte o expresie sau să se evite greșelile de tipar.

Goldiș îi făgăduește că va îngriji însuși de prima corectură, după care se va face o revizie, iar a doua revizie îi va fi trimisă autorului la Berlin, pentru ca, revăzută de dânsul, să se pună în pagină. In aceeași scrisoare (ined., dela 6 Iunie n.). Goldiș anunță că

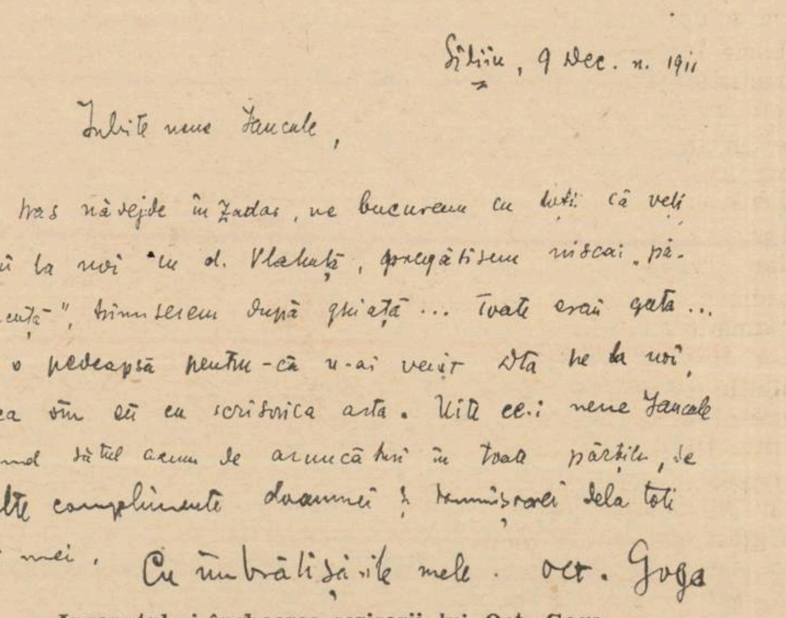

Sibiu, 9 Dec. n. 1911

Iubite nene Iancule,

Am tras nădejde în zadar, ne bucuram cu toții că veți veni la noi cu d. Vlahuță, pregătisem niscai pălincuțe", ... după ghiață... Toate erau gata... Ca o pedeapsă pentru-că n-ai venit Dta pe la noi, iaca vin eu cu scrisoarea asta. ... nene Iancule ... acum de aruncătură în toate părțile, de Multe complimente doamnei și ... dela toți ai mei. Cu îmbrățișările mele. Oct. Goga

Inceputul și încheerea scrisorii lui Oct. Goga

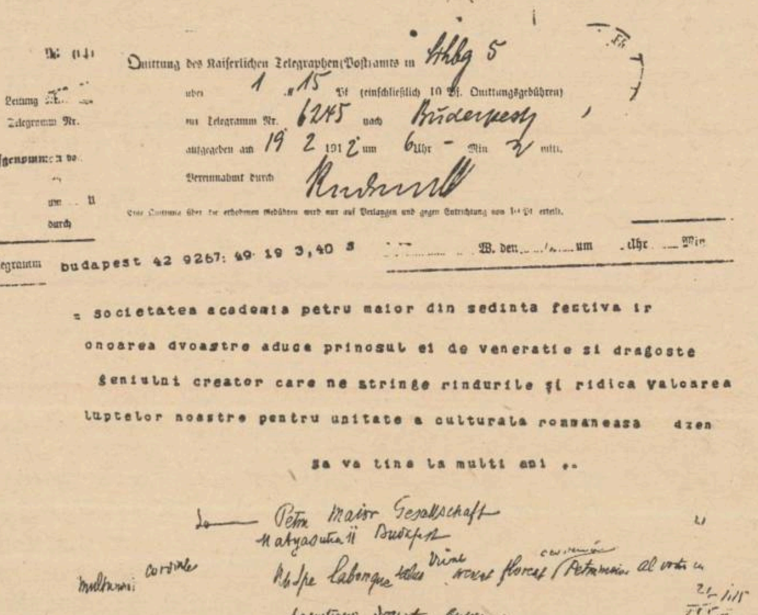

Quittung des Kaiserlichen Telegraphen(Post)amts in ...

Telegramm budapest 42 9267 49 19 3,40 =

= societatea academia petru maior din sedinta festiva ir onoarea dvoastre aduce prinosul ei de veneratie si dragoste geniului creator care ne stringe rindurile si ridica valoarea luptelor noastre pentru unitate a culturala romaneasca dzen sa va tina la multi ani +.

Telegrama lui Caragiale

(Urmare în pag. ultimă)

DELA TULCEA LA VALCOV

– Memorial de călătorie –

de C. A. APOSTOLESCU

Tulcea, cortegiu de biserici şi moschei, care ţâşnesc spre cer ca nişte săgeţi, cu brunete fermecătoare şi blonde platinate, cu forme pline ca Mae West şi la fel de comune, cu femei voalate ca altădată, care n'au pentru noi nici o privire şi ofiţeri care beau mixturi incendiare.

Adevărat flux de sex-appel — Tulcea, o mare stradă dreaptă, apoi transversal o alta, apoi încă o stradă, asemănătoare cu străzile din Stambul, Ierusalim, Bucureşti, Cairo, Paris sau Singapore, având împrumutat dela unele, hotelurile, magazinele, localurile şi artificiile lor. Tulcea unde lumea orientală şi-a dat rendez-vous. Dacă ai căuta Greci, Egipteni, Turci, Ruşi, Tătari, Polonezi, Armeni, Bulgari, Sârbi, toţi ar striga: prezent! toţi, ca la judecata din urmă.

Ca o relicvă preţioasă, aproape de chei, se găseşte bazarul turcesc, un şir neîntrerupt de încăperi întunecoase, cu arcade susţinute de nenumărate coloane, actualmente transformat în dugheni puturoase.

Pe cerul vânăt, pătat de nori subţiri, ca nişte panglici, îşi taie siluetă în spaţiu, — cu multă dezinvoluntară, turnul unui minaret. Ai impresia că eşti undeva pe ţărmul african, sau în ţara inimosului Atatürck. Ce apariţie minunată, ce clişeu de legendă!

In inimă mi se strecoară, ca o pasiune, regretul după spectacolul jinduit în reveriile mele: muezinul care îşi cântă în note tărăgănate, melopeea cotidiană de implorare:

— Al... la... la... h I... llla.. la... h.

Imi urmăresc imaginaţia, care-mi consolează bietele gânduri:

— Al... la... la.. h.. I... lla... la... h

Misterioasele cuvinte de implorare se prind ca un ecou în sufletul meu şi-l răscolesc profund.

De ce s'a interzis, muezinului din Turcia nouă, să-şi cânte, ca altădată, din vârful minaretului, melopeea plângătoare? Stau şi mă gândesc cât de uşor îşi pierd unele ţinuturi poezia lor inestimabilă! E crudă, desigur, ironia destinului. Bătrână Turcie, sufletul ţi-e plin de povară: e fatalismul Coranului; supremaţia întâmplării.

In amurgul care se simte, vasul taie valurile bogate ale Dunării. Şi ca într'un vis se aude în depărtare, cântecul pitoresc al muezinului, care se difuzează, în crepusculul puţin neliniştit al zilei:

— Al... la... la... h Al... la... lla... h

Pe cine cheamă? Barcagiii plecaţi pe ape să-şi caute hrana? Vânzătorii din bazar care-şi laudă marfa cu mult apropos? Pescăruşii albi ca nişte fulgi? Sau graţia stăpânirii atotputernice?

Moscheia de unde vocea muezinului şi-a revărsat poezia caldă, sgâric, cu vârful ei ascuţit, prima stea care a început să clipească pe cerul încă roşu. Suntem în apele Chiliei. Tulcea a rămas o amintire. La dreapta şi la stânga, crânguri de sălcii şi trestii. Norii îndepărtaţi s'au apropiat, şi colinele dobrogene au pierit în umbră. Apele bătrânului fluviu se îndoae şi se umflă sub povara vântului. Stârci albi şi cenuşii trec în şiruri. Barcagii întârziaţi lopătează des şi-şi fac cruce: „Doamne ajută-mi?" — Lopeţile lucesc la lumina albă a fulgerelor. Pe fluviu s'a întins ploaia ca o perdea de brumă. După o jumătate de ceas cerul s'a limpezit. Ploaia a încetat. In obscuritatea care devine de nepătruns, scânteie ici şi colo, pe maluri, ca ochii unui Argus, focurile roşii ale păstorilor.

VÂLCOV

O stradă mare, bulevardul cum îi spun localnicii, cu trotuare asfaltate, apoi numeroase canale. De abia am pus piciorul pe uscat şi ne întâmpină o avalanşe de bătrâni şi de copii; toţi ne oferă ospitalitatea, pentrucă singurul hotel al staţiunii este încă în lucru. In felul acesta am avut ocazia să cunosc această familie, din vechea aristocraţie rusă, de care va fi vorba mai departe: Rezanov-Aleanin.

Vasia Rezanov, amfitrion şi ghid, un om blond de vreo două zeci şi cinci de ani, căruia — surprinzător pentru un rus — mitologia şi întâmplările nenorocite i-au schimbat credinţa, mă încredinţează că locuesc casa, unde într'o zi a fost oaspete, însuşi şeful guvernului şi mă asigură că cinez la masa, unde numeroase celebrităţi şi-au dat rendez-vous. In drum, întâlnim grupuri de fete, care şuşotesc nu ştiu ce în ruseşte şi ne privesc cu interes. In grădina cochetă a casei, Vasia îmi prezintă, cu mândrie, pe sora lui; o femee superbă şi tentantă ca o himeră.

— Svetlana Rezanov Aleanin.

Ce muzicalitate senină! Rezonanţa numelui său pare un cântec minunat şi acest cântec este ea însăşi, cea mai fermecătoare femee, pe care am văzut-o vreodată.

„Svetlana Rezanov Aleanin!"

Numele acesta sună dulce; he!.. ca şansoneta, pe care o aud acum şi care se depărtează uşor spre mare. Voi şti să nu-l uit niciodată.

In clipa în care am rămas singuri, i-am cerut, afectând un ton desinteresat, să-mi spună pentru ce rămâne ascunsă aci, ea, frumoasă între frumoase.

Mi-a răspuns atunci, într'o manieră la fel de plăcută, ca şi caracterul său şi puţin grăbită, dar, fără îndoială, ochii vorbeau, în această circumstanţă, mai limpede decât vorbele.

— Pentru ca să mă descoperi dumneata.

In minte mi se încrucişează tot felul de supoziţii, încât ajung să mă mândresc şi să mă deplâng deopotrivă de uşurinţa şi proteicitatea gândurilor mele. Cât de frumoasă este Svetlana, fata asta de nouăsprezece ani, plină de graţie, care mă priveşte cu îndrăsneală şi cu căldură în ochi. Imi pare că pluteşte prea mult în abstract, că este prea aeriană, pentru a o socoti printre lucrurile care rămân.

Minunatul meu trandafir „Noblesse", rod al unei prietenii pe bordul vasului, pe care îl port încă cu mine, îmi scapă şi nu fac nici un gest pentru a-l ridica. Emoţie? Ştiu că nu trebue să dau norocului cu piciorul, dar nu pot. Parcă sunt altul. Un învins.

Numai Vasia şi întâmplarea mă scot din marasm.

— Poate domnul preferă o plimbare pe canale?

Atunci răspund grăbit:

— Desigur, pentrucă am venit pentru asta; nu e aşa? Trebue să sfârşim ziua aceasta sub clar de lună.

Nemişcată şi în tăcere, Svetlana asculta. Era puţin pală. Genele sale se mişcau neliniştite. Nu mi-a spus nimic, dar îi simţeam sufletul clocotind de reproş. In obraji îi urca pe nesimţite, roşul trandafirului pe care nu-l mai aveam.

— Bună seara, Domnule.

Un sgomot de mătase strivită. Plecase Svetlana. Svetlana care lumina casa cu surâsul său, cu graţia sa tinerească.

Târziu în noapte, când gondola ne poartă prin canalele tăcute ale Vâlcovului, care n'au grandoarea unui „Canal Grande", sau „Canal di San Marco", dar care au poezia lor, Vasia ridicat la proră cântă alert şi pasionat „Ciupcic" cântec rus, cântec de veselie. Vântul aduce dangătul clopotului dela „Sf. Petru". Pe apa canalului se răsfrâng sclipirile stelelor, ca florile argintii de sitopal.

Un cântec vrăjit alintă undele şi se depărtează spre mare. Un cântec de dragoste. Era o voce de femee, o voce liniştită şi caldă.

In zori, când romul din bidoane s'a sfârşit, la lumina discretă a veilleusei, Vasia povesteşte încă romanul lui patetic de dragoste, în care eroina, Aniuta Nicolaewna, îi fâlfâe cu dragoste, năframa din barca ce o ducea la pescuit, pe mare, pentruca valurile să n'o mai scape din strânsoarea lor de foc.

— Dar dacă va reveni într'o zi, Vasia? Cine ştie, furtuna a dus-o...

— Nu, Domnule. Stăpânul mării nu-i dă voe. El o iubeşte pe Aniuta şi ea este prea slabă să-i reziste.

— Atunci niciodată... niciodată nu vei mai iubi, Vasia?

— Niciodată Domnule, spune el cu faţa înourată. Dar într'o zi, acela care mi-a luat-o pe Aniuta, Acela pe care-l implor în toate rugăciunile mele, mă va conduce s'o regăsesc.

— Nu regreţi viaţa, Vasia?

El încearcă un surâs.

— Dvs. nu ştiţi, Domnule, ce este într'un astfel de suflet...

— Imi imaginez Vasia, dar...

— Atunci ce să fac?

— Să-ţi croeşti o viaţă nouă. Să ai încredere în ea.

— Viaţa fără Aniuta? Ce nebunie, domnule...

Ochii i se umeziră de lacrimi. Nu i-am turburat cu nimic acel moment pios. Stăteam în tăcere şi ascultam samovarul care fierbea.

Vasia s'a sculat fără sgomot şi domolindu-şi timbrul plăcut al glasului său, îmi destăinueşte în şoapte:

— Aniuta a fost femeia vieţii mele. Nimeni nu mai poate s'o înlocuiască în sufletul meu.

Cu ochii pierduţi în albastrul nopţii care se risipea, Vasia căuta parcă trecutul. Il urmărea, pe canalurile liniştite, în umbra sălciilor plângătoare, sau legănându-se pe unda valurilor leneşe ale fluviului. Ii surprind un zâmbet care-i luminează faţa efemer. Ce himeră îl mai înşeală? Mi-e milă de suferinţa lui, de amăgirea ucigătoare pe care o încearcă. Pe Aniuta n'o mai iubea omeneşte. Aniuta era pentru el un cult, un imponderabil sfânt, pe care numai adoraţia completă şi iraţională, te face să-l vezi mai aproape, să te simţi mai satisfăcut. Insensibil se destramă în mijlocul nostru reveria, ca o pasiune şi se pierde în noaptea calmă şi fără margini. In fundul salonului, superbă ca o statuie, Svetlana plânge. cu capul ascuns în unghiul braţului. Pentruce nu doarme încă? Când a intrat? Cum de n'a auzit-o nimeni? Mister...

Ii urmăresc mişcările calme şi îi surprind privirea melancolică.

Atunci tresare şi fuge speriată. Parfumul său bizar s'a răspândit în cameră, ca o tentaţie. Este tot ceeace a mai rămas. Supleţea de trestie a trupului ei s'a şters ca şi gândurile mele. Cât de romantică este lumea asta, în mijlocul căreia mă simt aşa de bine!

Noaptea era caldă. Linişte. Lumină de lună. Imensitate.

— E bine la voi, Vasia, îi spun, lăsând pe măsuţă ceaşca goală.

— Nu e aşa, Domnule? Şi acest ceai? Toţi vizitatorii mi-au făcut complimente.

El se ridică şi ia capacul samovarului.

— Veniţi să vedeţi, Domnule?

Nu-mi imaginam deloc invenţia ingenioasă pe care am văzut-o atunci. Vaporii de apă alimentau un fel de mecanism, care acţiona o cursă de cai pe hipodromul dela Chişinău

— Da, e frumos! Vreau să spun, Vasia, este o adevărată surpriză pentru mine. El surâde cu bunătate.

— Imi place mult să construesc... dar asta nu rentează.

Işi trece mâna prin părul său negru, şi vorbind, încearcă o vagă melancolie.

— Trebue mai întâi să trăeşti, Domnule!

PARTIR C'EST MOURIR UN PEU. DESCOPERIREA UNEI LEGENDE. SULINA, PAMANTUL PROMIS.

A doua zi, când soarele îşi desena silueta pe cer, ca o bară de aur, părăsim Vâlcovul, după ce am admirat un morun pescuit în zori. Vasia flutură batista în semn de adio, ca odinioară pentru dragostea sa, angelica Aniuta. Ireală ca un vis, Svetlana îmi surâdea! (Ah, acest surâs, acest provocant şi delicios surâs, pe care-l iubesc cu pasiune!) In emoţia despărţirii, vocea sa, unde natura a insinuat intonaţii de o ardoare neobişnuită, murmură: „la revedere".

Mi-a spus-o cu intenţie? Instinctiv? Ca o semnificaţie a sentimentelor ei? Sau pentrucă îşi da seama că-mi lipseşte curajul să-i cer ceeace doresc cu sălbătecie? Şi cu mâna întinsă, îi strecor atunci, de o manieră semnificativă „adio" pentruca ea să protesteze imediat:

— Nu trebue să spuneţi „adio". Nu se părăseşte, niciodată cu desăvârşire, ceeace aţi iubit.

Barca se depărtează suplă, în clipotitul cristalin al vâslelor, spre o lume magică, cu nisipuri de sidef şi păduri de liane, care-şi leagănă rustica lor reverie; cu apă străvezie şi caldă, cu flori delicate ca lacrimile mamelor. Svetlana mă priveşte cu melancolie. Işi desface vălul care-i acoperă umerii, frumoşii săi umeri, îl fâlfâie o clipă. Fără să vreau, îi văd atunci în mână o floare ofilită. Sărmana roză pe care o aruncasem ieri...

Vântul umflă pânzele ca doi imenşi sâni. In drum întâlnim lotci, cu fete voalate, care ridică mrejele. Andrei, lipoveanul ursuz dela proră, spune ca pentru el:

— Işi ascund faţa de soare, nebunele!

E dezolant, desigur, să nu mai poţi vedea epiderma aceasta pe care şi-o îngrijesc cu atâta meticulozitate. Involuntar, mă gândesc la Svetlana. Unde este în clipa asta? Intr'o lotcă pe Dunăre? La debarcader, cu ochii fixaţi pe minusculul punct, care a mai rămas din barca noastră? Sau pe canapea, ca în ziua când plângea destinul fratelui său, Vasia? Imi dau seama că o port cu mine, că îi am expresia de madonă boticelli-ană sub ploape. Mai mult încă proectată în inimă şi înrădăcinată adânc acolo. Parcă m'a fermecat muezinul, care îşi difuza melopea din balconul moscheei din Tulcea! Sărman neputincios! A trecut norocul pe lângă mine şi l-am lăsat să se ducă...

PERIPRAVA

O vâlvătae de nisip, şi satul a rămas tăcut şi anonim în marginea apelor turburi ale Dunării. Evităm Letea, contaminată de nu ştiu ce epidemie şi ne înfundăm mai mult în pustiul presărat, aici cu belşug de mărăcini, care se sburlesc la orice atingere şi ciolane albite de nisip şi de firea locului, dincolo cu pajişti de flori şi verdeaţă, cu copaci vânjoşi şi cu isvoare limpezi, care ţâşnesc din solul fertil ca să se răsfrângă curând în marea de nisip. Totuşi oamenii sunt săraci. Se mulţumesc poate cu poezia ţinutului şi cu mai puţin. Cu peştele lucitor ca oţelul pe care-l aduc în zorii zilei, în bărcile lor de pescari, cu peştele pentru care îşi jertfesc uneori viaţa, după o luptă titanică cu valurile mării deslănţuite.

E adevărat că solul e recalcitrant, dar trebue să vezi lumina cerului de azur, s'o simţi adânc, să te îmbeţi cu atmosfera eterată a ţinutului, ca să cunoşti farmecul şi vioiciunea vieţii. Dealungul a zeci şi zeci de kilometri, lipseşte orice urmă de aşezare omenească. Uneori răsare dintre ierburi şi mărăcini, firul gingaş al unei poteci, care şerpueşte printre dunele scânteetoare şi se pierde în umbra pădurii, în reţeaua luxuriantă, pe care o ţese, cu fantezie ecuatorială, marea de liane. Şi fără nici o ezitare, fără să mi-o fi cerut-o cineva, îmi spun: frumuseţea asta trebue să rămână neretuşată. Virgină şi spontană. Cu mărăcinii roşii şi spinoşi, cu lianele ei suple, ca mlădierele lascive ale unei mondene, cu toate latifundiile ei. Simplitatea şi naturalul au aci mai mult farmec ca oriunde, ca

în pânzele lui Cimabue şi Fra-Angelico. Ne mişcăm alene pe un drum străjuit cu dune şi încadrat departe cu o chivără de verdeaţă. Pasul în Deltă este rar — dar alungit, monoton —dar sigur, pregătit pentru o călătorie lungă. Vladimir Lopuhin, omul care a călăuzit prin locurile acestea pasul multor îndrăgostiţi ai naturii, freamătă viaţa bătrânei Delte cu amintirile sale.

Ochii îi strălucesc straniu ca doi tăciuni aprinşi de păcat. Ca ochii lui Vasia din seara când mi-a împărtăşit durerea lui:

— Domnule, am să vă arăt ceva. O mărturie din alte vremuri.

In timp ce imaginaţia mi s'a deschis, ca un evantai, adaugă misterios: „Nimeni nu ştie nimic. Poate numai păsările care vin acolo în fiecare zi". Şi după o clipă: „De ce fac asta? Nici eu nu-mi pot explica".

Trecem printre tufe de ghimpi şi ne afundăm tot mai mult în nisipuri. Inaintea noastră se proectează în fund marea, scânteetoare, ca un nemărginit de argint viu — Vladimir se opreşte în marginea unei lespezi singuratice, lăsată acolo parcă dinadins, ca să semnalizeze ceva şi tăcut, se apleacă. O încordare a muşchilor şi piatra se prăvăleşte cu sgomot surd. O boltă care se lărgeşte. Flăcările din ochii lui Vladimir au în ele acum ceva mistic, ceva din altă lume.

— Uite-te. E vasul în care zeiţa Kali îşi spăla frumosul corp cu miere şi cu lapte. Ne apropiem de cada antică pe care timpul a conservat-o minunat. Nu ştiu nimic din povestea zeiţei şi a vasului cu chipuri lascive de sirene, pe care cineva le-a gravat cu măestrie în piatra milenară. Vladimir îngână taina, pe care o păstrează de demult, cu evlavia tradiţională a Rusiei vechi. De ce pare să se teamă când se opreşte şi-şi aţinteşte ochii pe figurile de piatră ale vasului?

— Dedemult şi departe de noi trăia o zeiţă de o frumuseţe nemaipomenită, căruia Grecii îi spuneau Kali. Bustul îi era înalt şi elegant, părul se colorase parcă în vopseaua de antracit a ochilor, iar epiderma era de o luminozitate extraordinară. Farmecele ei îmbătau privirile, înebuneau simţurile. Totuşi, zeiţa nu iubea pe nimeni, decât vântul care-i mângâia formele nude şi marea ale cărei valuri de alabastru o îmbrăţişau cu patimă.

„Intr'un amurg violet, când Kali urmărea jocul valurilor, care se împreunau sălbatec, în jerbe de stropi, o fâlfâire de opal aducea pe atotputernicul Zeus. Nimic nu se ştie din ceea ce s'a întâmplat. Pământul îşi păstrează muţenia de sfinx, iar pescăruşii i-a adus aci, prea frumoasa zeiţă, în exilul pe care Zeus, înmărmurit de refuzul ei, i l-a impus, fără milă. Palatul ei de diamant s'a spulberat, odată cu ea. Uite, nisipul de sub noi are strălucirea pietrii preţioase. Cada, pe care o priveşti, ca pe o curiozitate, nu ştiu prin ce miracol mai trăeşte".

Când ne retragem, găsim deschizătura prinsă de plasa unui păianjen negru de câmp. Vladimir se trage îndărăt, o clipă, cu spaimă nelămurită, în ochii lui stranii. Un pescăruş trece aproape, ţipând speriat. Vladimir merge tăcut. Nu ştiu dece n'a ridicat lespedea s'o aşeze peste intrarea grotei, aşa cum o făcuse altădată şi nu ştiu dacă e inteligent să-l întreb.

Soarele arde puternic şi pasărea albă care s'a rupt parcă din marginea dantelată a norului de lapte, din înălţime, s'a stins în zare, ca o efemeră.

Solitudine...

Când vom mai simţi beatitudinea care acum ne înneacă inimile? Când va mai clocoti, în noi, mai sălbatec, decât acum, setea de viaţă, de poezia ei pitorească şi bogată?

Cine ştie? Poate când fluxul vieţii ne va arunca iar pe meleagurile de basm, pe care le călcăm azi, sau mai ştiu eu ce putere misterioasă, ne va frânge sub farmecul ei!

Ce Antienee nevăzută, ne-a înfiltrat în sânge, ca locotenentului de Saint Avit vraja ei?!

Timp de un ceas am mers neîntrerupt, până la pădurea cu liane. Secretul grotei şi al zeiţei Kali mă muncea mult. Am mâncat pe iarbă şi în timp ce Vladimir îşi regăsea dispoziţia admirabilă, cu ajutorul romului din bidon, concepeam planul de a revedea cada cu nimfe. Am plecat fără sgomot, pretextând o plimbare. Fugeam repede, întrucât aveam de ocolit o porţiune bună de loc, care era sub ochii lor. Lespedea începuse să se vadă tot mai distinct, dar mă mira faptul că movila în care era săpată grota, era prea puţin evidentă, mai redusă cu mult, decât îmi rămăsese în imaginaţie. Am alergat o bucată de vreme, fără să privesc piatra din depărtare şi când mi-am ridicat ochii, mi-am dat seama că eram lângă ea. Movila şi grota dispăruseră. Parcă ar fi fost înghiţite de pământ. Ce să mai cred? Halucinaţie, sau este realitate? Da... da, piatra asta nu-mi spune că nu mă înşel? Nu vreau să mai ştiu nimic. Scormonesc înfrigurat pământul, dar mâna merge tot în nisip. Când am plecat, corpul îmi frigea, ca sulițele de foc ale soarelui. Cât am mers, nu ştiu. Am adormit pe iarbă, lângă Vladimir, şi m'am trezit târziu, spre seară, cu mâna în mâna lui, cu pieptul desgolit. In urmă am aflat că am vorbit în somn, însă nici până astăzi nu ştiu ceeace voi fi povestit atunci. Prietenul meu spunea în şoapte: „Trebue să ne grăbim, Vladimir, trebue să ne grăbim".

Pe faţa rusului văd o bucurie nespusă.

— Da, să ne grăbim.

— E aşa de frumos aici! spun, ca o implorare.

Totuşi nimeni nu-mi ia în seamă vorbele. Şi Vladimir parcă ţine să plecăm cât mai repede şi mai departe de ţinuturile turburătoarei Kali.

Pasărea albă care a trecut pe deasupra noastră, târându-şi peste nisipuri umbra ei de cruce, se stinge în nedefinitul orizontului. De ce am avut impresia că văd, în fluturarea aripilor ei, un semn de adio?... O fâlfâire de batistă a plecărilor duioase? M'a vrăjit, oare, într'atât poezia ireal de suavă a Deltei, sau spiritul legendarei zeiţe, pe care Zeus a trimis-o să-şi plimbe frumuseţea chinuitoare şi nuditatea marmoreeană, prin locurile acestea pustii, ca o pedeapsă pentru îndrăsneala de a-i fi refuzat graţiile sale?

*

Briza sufla uşor şi marea era calmă. Pe nisipurile lăsate în urmă, soarele îşi cernea mângâierile de aur. Nu ştiu dacă sunt mai bucuros să văd Sulina sau să revin la Vâlcov, la nopţile sale, la romantismul său de neuitat. He! La Svetlana, la apa albastră a ochilor săi scânteietori, la Svetlana care râde fraged şi felin. Am plecat regretând Vâlcovul, parfumul sălbatec al Deltei şi îmbrăţişările unei femei. O fi oare adevărat că cei ce se iubesc prea mult, sfârşesc prin a se despărţi? La babord, Tania, unicul copil al lui Vladimir Lopuhin, dansează nu ştiu ce. Soarele coboară către Cardon şi dintre trestiile înalte, care ascund peisajul spre miază noapte, urcă semeaţă negura de ametist a înserării. Cutter-ul spintecă vioi crestele înspumate ale valurilor. Vladimir, ridicat la proră, înfruntă depărtarea. Imensa găleată *) se agită înspumată, geme întărâtată de vânt. O mână invizibilă aruncă valurile cu nemiluita în coasta corăbiei şi le sparge în jerbe de stropi mari. Tania nu mai dansează. Acum marea dansează pentru ea. Briza adună cu zor, umbrele nopţii marine în văzduhul posomorît. Ca un regret îmi apare în minte, Vâlcovul. In clipa aceasta, ca o muzică fermecătoare, începu trecutul — Vladimir avea dreptate. Delta are o vrajă care te îmbată şi te torturează totodată. Plecarea nu şterge amintirile. Le adânceşte tot mai tare. Cel ce a văzut-o, nu mai poate rezista dorului. O săptămână, un an, şi pe urmă...

Incep să înţeleg de ce J. Vaudoyer nu se mai deslipea de pământul Heladei şi gândurile lui sunt gândurile mele: „Delta este o zeiţă care vrea să fie iubită ca o femee".

Spun încet, cu melancolie:

— Ce frumoasă e Delta, Vladimir.

— Da, Domnule! şopteşte el, cu faţa iluminată. Cine ştie viaţa ei, priveşte lumea cu alţi ochi. Toţi se reîntorc. Dumneata deasemeni. Eu îmi aştept întotdeauna prietenii la debarcader. Acolo unde eram în seara când aţi sosit. Ieri a venit un englez, pe care nu-l mai văzusem de ani de zile. Mâine... mai ştiu eu cine?

Focurile din Sulina licăresc în noapte, tot mai aproape. O mişcare măiastră şi aruncăm otgonul.

— Ne-a scuturat puţin marea, Domnule!

Vladimir Lopuhin se ivise lângă mine.

O, da, Vladimir! îi spun strângându-i mâna. Vă înapoiaţi pe hula asta?...

— Da, Domnule! La revedere! parcă păsările se tem de înălţime?

Şi fără să vreau, îi răspund, cu glas liniştit:

— La revedere, Vladimir!...

---

*) In limbaj de bord, găleată este sinonimul „mării".

SCENA · FOYER · ECRAN

Bun simţ

de HAIG ACTERIAN

vreo câţiva ani sunt spec-
al teatrului bucureştean.
cumpărat, curios ca un co-
lete la galerie şi la parter
i după amiezi de-a-rândul.
risesc: am lepădat treptat
şe bârfelii, ale criticii rău-
re, ale invidiei, ale ambiţiei
nităţii, pe care le întreţuin-
„personalitatea" formată în-
ulise. Mi-am readus sufletul
ma deschisă a adevăratului
tor; astfel am pătruns în
sălile noastre de teatru.
douăzeci de ani de şoricăi
e scenă şi între culisele tea-
, crede cetitorule, această
ienţă de simplu spectator a
bogată în învăţăminte. Am
ut a preţui cu adevărat poe-
dramatic, actorul, scena şi
acolul. Făpturile teatrului
luminat şi le-am îmbrăţişat
altă dragoste, o dragoste
egoism.
titorule, iartă-mi rândurile;
îţi fura timpul preţios. Nu
pentru noi spectatorii ne-
puţi în teatru, având cu toţii
inţă, gânduri şi sentimente a-
nătoare; nu scriu nici pentru
alţi, cei cari iau tipăriturile
nână, tremurând, ca să-şi gă-
că numele între laude sau în-
turi, numele activităţii lor în
rul românesc, cu toate că pă-
a unui spectator este mult
uită de aceştia — aproape
ă râvna lor se îndreaptă spre
ţumirea cumpărătorilor de
ne, cum ne numesc ei; scriu
să-mi pierd timpul, scriu pen-
cea din urmă oară despre tea-
nostru.
ă văd aşteptând ridicările de
ine. O tăcere se lasă în mine.
simt nevoia să mai vorbesc
vecinul meu. Sunt singur în
ţime. Aştept fapta, cuvântul şi
l, aştept să treacă prin mine
ii înroşite în foc, aştept să
, să curgă lacrimi şi râsete.
voiu destăinui... In întuneri-
magic sunt gata să primesc
ditaţia.
Privesc şi ascult cuminte întâm-
rile scenei. De obiceiu o lume
erioară şi vulgară îşi face apa-
ia; transpiră, se schimonoseşte
râzând şi plângând, apoi dispare
cu mai multe sau mai puţine a-
plauze. Aşteptarea mi-a fost înşe-
lată. Alunec în amintirea frumoa-
selor seri de teatru. Ce lipseşte?
Poezia.

Nu mă întorc în odaia mea ca
altădată neliniştit, terorizat, surd
şi mut. Nu surâd la amintirea unui
râs sănătos şi nu-mi naşte în ochi
lacrima durerii. Nu mă cuminec,
cu toate că sunt dornic. Specta-
colele sunt rareori adevăruri; ele
sunt fabricate de sgomote.

Cauza? Meşteşugarii au părăsit
atributele alese ale umanităţii.
Omul cade în vulgaritate, exploa-
tează reacţiunile fizice şi instinc-
tele din lenevie intelectuală. Omul
nu are bun simţ, în bunul simţ
zace poezia. Astfel, un poet clasic
e de nerecunoscut într'un specta-
col bucureştean. Adu-ţi aminte,
de câte ori întors acasă ai scos
din raft textul spectacolului văzut
şi ai regăsit drama visată.

Cum să revenim la bunul simţ,
la poezie? Nu ştiu. Sfaturile nu
sunt bune. Poezia nu se învaţă;
e o străduinţă nobilă.

FOYER

Stagiunea venerabilului teatru „Regina Maria" se va deschide cu „Molima" de d. Ion Marin Sadoveanu. In rolurile principale, doamna

LUCIA STURDZA-BULANDRA

şi d-nii Storin, Maximilian *şi* Tony Bulandra.

●

După spectacolul inaugural cu cele trei piese româneşti, „Teatrul din Sărindar" va juca „Calul năzdrăvan" (Hippogrifon) de Gerardo Gerardi cu: Maria Filotti, Mihai Popescu, Aurel Athanasescu, Victor Antonescu, Coco Demetrescu, Mania Antonova, Clody Berthola, Jules Cazaban şi Radu Beligan.

●

Tot acest teatru, a cărei activitate o vom expune de altfel săptămâna viitoare, pregăteşte curioasa piesă a lui Julien Luchaire, „Altitude 3200" (Aproape de cer), care necesită o distribuţie exclusiv de tineri. Aceste experienţe frecvente în străinătate, au dat rezultate surprinzătoare.

Le aşteptăm şi la noi.

*

Să nu vă temeţi: o să avem şi teatrul nostru de farse, cel de toate zilele. El va fi condus de... Birlic, sub protectoratul soc. „Teatrul", şi va juca alternativ cu Tănase, la Savoy.

●

Cine spunea că n'avem public? La iarnă vor înflori nu mai puţin de TREI teatre... de revistă: „Cărăbuş" la Savoy, „Alhambra" şi „Alhambra mică" (la „Liber"). Evident că va începe o cruntă concurenţă pentru captarea publicului. Care atâta aşteaptă.

Permiteţi să vă prezentăm

pe domnul

Marcel Anghelescu

pe care de altfel îl cunoaşteţi foarte bine. Acest domn e micul nostru fenomen local. E un mister.

A răsărit în Bucureşti acum vreo doi ani, ca să se ocupe de... biblioteca teatrului Comedia. A stat el acolo, între hârtiile prăfuite pe care le clasa cu patimă, câteva luni. Era scos ca să facă figuraţie, ori să fie ajutor de... regisor. Până ce a venit şansa: „Kontuşowka Palace": de aici în colo îl ştiţi.

Asta însă nu înseamnă că a fost luat prin surprindere. Din contra: în copilărie a dospit îndelung aceiaşi dragoste de teatru şi deşi a început cariera făcând figuraţie, la... Tănase, în timpul refugiului din celălalt război, se pare că factor determinant a fost doamna Marioara Voiculescu, de care s'a îndrăgostit mai târziu, împreună cu tot liceul militar în care eroul se rătăcise. Şi a început să facă teatru în internat.

O mutare disciplinară l-a deservit — căci a ajuns la Chişinău, unde dă peste... un teatru Naţional. De acum cariera armelor îl pierde definitiv. Şi iată-l pe tânărul Anghelescu cutreierând satele Basarabiei cu trupa de teatru, în manieră de factor cultural. Iar după o stagiune de „teatru comunal", a lui Aurel Ion Maican, e gata să se cumineţească, devenind... intendent la strand. Noroc că acelaş Maican îl cheamă la Bucureşti.

Azi joacă teatru cu mijloace excepţionale. Comicul său e personal şi cu nenumărate resurse. E unul dintre cei cari pot să exprime mult şi atunci când... tac. ...Şi mai ştie să fie actor, *fără să fie nici cabotin, nici revoltat, nici „genial" şi nepătruns. De aceia tot ce joacă Marcel Anghelescu e clar, bine construit şi plin de surprize de excelentă calitate.*

GEORGE VOINESCU

Filmul românesc

OLGA PORUMBARU

Cititorii cronicelor dramatice au ajuns poate să se plictisească, întâlnind mereu aceleaşi şi aceleaşi nume, cu ocazia premierelor teatrale. De aceea nu vom vorbi aici nici despre vedeta care are lacrimile pregătite în batistele de olandă şi nici de actriţa care ştie să smulgă publicului râsul acela cu hohote care asigură succesul unui spectacol.

Spune şi dumneata, spectatorule! Nu ai dori să întâlneşti pe un afiş, un nume nou, un nume care să aibe ceva din prospeţimea primilor ghiocei răsăriţi, zâmbete în albul murdar al unei ierni? De aceea urmăreşti, poate, cu atâta atenţie programele teatrelor în căutarea unor nume noi. Le vei găsi, din păcate, doar la sfârşitul lui, acolo unde sunt trecuţi interpreţii rolurilor de servitori sau de conţi cari mor la începutul actului I.

A fost o vreme când nume tinere se puteau citi şi la începutul afişului teatral. Dar a ajuns un an, pentru ca „speranţele" să fie socotite acum „vedete".

Dar, iată, în sfârşit, un nume cu totul nou care vine să ridice, în semn de mirare, sprâncenele domnilor spectatori.

Olga Porumbaru? Cine-i Olga Porumbaru?

N'a jucat în nicio piesă, n'a făcut nici măcar figuraţie.

Atunci de ce o numesc: „vedetă", producătorii ultimului film românesc: „Se aprind făcliile"?

Olga Porumbaru vine să înfrunte ochiul sever al aparatului de filmat, înarmată cu o calitate atât de frumoasă: „Tinereţea". Filmul care va fi în curând prezentat de către cinematograful Capitol, îi va lămuri pe spectatori dacă la această primă calitate se adaugă şi cea de-a doua: „Talentul"

Noi credem că nu e neapărată nevoe de întâlnirea cu scena, pentru ca să prinzi talentul necesar unei actriţe de cinematograf.

Şi iată pentru ce punem atâta nădejde în naturaleţea şi tinereţea domnişoarei Olga Porumbaru.

L.

Cinematografele

CINEMA CARLTON: Honolulu

Un film cu Eleanor Powell, este mai înainte de toate un film cu multă muzică şi mult dans. Ceeace poate face Eleanor Powell întrece înţelesul care se dă de obiceiu cuvântului „dans". Ea este o adevărată acrobată renunţând chiar şi la graţia care se cere de obiceiu unei dansatoare, numai pentru a executa în aer o figură care uluieşte pe bieţii spectatori cu oasele anchilozate şi cu un „afurisit de reumatsim" în spate.

Când într'un film, sunt 5 dansuri de acestea uluitoare, e drept că nu mai trebue să se pretindă mult din partea scenariului care devine un simplu pretext pentru nişte evoluţii coreografice.

De pildă, pentru filmul „Honolulu" s'a recurs la vechea poveste a celor doi oameni cari seamănă între ei.

Scenaristul şi regisorul au suflat puţin pe praful de pe scenariu şi au introdus câteva glume noui „pur americane" pe cari le-a debitat una din acele „femei trăznite" ale ecranului american, căreea ne pare rău că nu i-am putut reţine numele. Eroul filmului a fost Robert Young, un tânăr simpatic dar despre care nu se poate spune altceva nimic mai mult. Şi cum a mai fost în film şi un număr de mussic-hall cu imitaţii de artişti celebri, lumea amatoare de glume, dans şi muzică nu s'a putut declara decât mulţumită.

CINEMA SCALA: Ordin de chemare

Se vede prea bine că acest film francez n'a fost realizat decât pentru a arăta sacrificiile pe cari trebue să le facă un om pentru a înlătura un viitor război.

Filmul a fost prezentat tocmai în ziua în care pacea era definitiv compromisă.

Am asistat la acest film cu o oarecare strângere de inimă, iar la ieşirea din cinematograf se vedea pe chipurile tuturora un zâmbet trist care spunea parcă: „...Şi totuşi!"

Nu vrem să facem aici politică externă, aşa că nu vom comenta scenarul acestui „Ordin de chemare". Vom remarca doar jocul minunat şi atât de uman al lui Eric von Stroheim, care îi eclipsează cu totul, atât pe Mireille Ballin, cât şi pe Roger Duchesne.

CINEMA ARO: Visul unei prinţese

Despre Shirley Temple scriam tocmai în numărul trecut al revistei. Ultimul ei film nu m'a făcut deloc să-mi schimb părerea despre ea. Este aceeaş fetiţă drăguţă care — ce păcat! — a renunţat puţin la naturaleţea care îi făcea tot farmecul, începând să joace.

De astă dată, însă, i s'a dat un scenariu mai îngrijit. Shirley nu mai este obişnuitul „înger salvator" ci este o fetiţă care suferă fiindcă toată lumea îl crede pe tatăl ei, mort. Bine înţeles, până la urmă toate lucrurile se vor termina cu bine.

De mult nu am mai întâlnit un scenariu atât de potrivit pentru technicolor. De altfel, culoarea îi dă acestui film farmecul lucrului vechiu, făcându-ne impresia unei poveşti scoasă dintr'o carte cu „poze" colorate. Actori buni ca Cesar Romero, Ian Hunter, Anita Louise şi, mai ales, mica Sybill Jasn sunt partenerii micuţei Shirley. Doar domnul Richard Greene, „băiat frumos" şi cu gropiţe reuşeşte să îndispună publicul prin atitudinea sa de viţel în faţa aparatului de filmat, transformat în poartă nouă.

CINEMA PALAS: Copil de trupă

De astădată ne găsim în faţa unui copil minune francez: Gabriel Farguette. Este un fel de Shirley Temple cu pantaloni, care ştie însă să cânte şi să danseze mai puţin bine decât mica americană. Reuşeşte însă, să fie natural în faţa aparatului de filmat. Şi aceasta este o mare calitate care le lipseşte cu totul partenerilor lui. Chiar şi Constant Rèmy joacă, de astă dată, teatru prost pe ecran. Şi de mult n'am mai văzut femei atât de puţin graţioase ca în acest film. Doar Aimos mai reuşeşte câte odată să fie comic.

TRAIAN LALESCU

D-na MARIETTA SADOVA

va apare în rolul principal din „Medalionul", de Gherardo Gherardi spectacol cu care se deschide stagiunea la „Studioul Teatrului Naţional".

DIN „PERLELE" JURNALELOR DE ACTUALITATE.

Lumea fiind plină de „noutăţi", ramane în sarcina gazetelor precum şi a jurnalelor de actualitate cari completează programele cinematografice, să ni le aducă la cunoştinţă.

Acestea din urma, pe lângă imagini noui, nu uită să ne ofere şi câteva „noutaţi" în privinţa vocabularului şi a ortografiei.

Un „journal" recent ne prezinta de pildă „o colecţie de **smarande** şi briliante. Pe când o colecţie de Mara, Ioane şi altele?

Un alt jurnal Metro Goldwin ne prezinta o „dare în apa dramatică" (era vorba de lansarea unui vapor).

Tot aşa am aflat recent că „Fred Snite s'a logodit cu domnişoara Theresa".

Sună atat de urît şi cel puţin românesc aceste câteva exemple, încat îi lasăm pe cititori să tragă singuri concluzia pe care o cred de cuviinţă.

NOTA

Evenimentele de peste hotare, după cum uşor se bănueşte, zădărnicesc intenţia noastră de a da aici informaţii mai ample asupra activităţii teatrale din marile centre streine.

Pagina proectată de noi închinată în întregime Teatrului, apare mai restrânsă, pentru câtăva vreme, în aşteptarea împrejurărilor prielnice, pe care, ca şi cetitorii, desigur, le dorim.

„CAUTATORUL DE COMORI" POEME DE ŞTEFAN BACIU

„Căutătorul de comori" se intitulează culegerea de poeme a cărei apropiata apariţie in editura „Fundaţiei pentru literatură şi artă Regele Carol II" ne-o anunţă prietenul şi colaboratorul nostru statornic, Ştefan Baciu. Lirismul debutantului remarcabil din „Poemele poetului tânăr" se află pe drumul unei armonioase şi robuste împliniri.

Activitatea literară de până acum a lui Ştefan Baciu ne îndreptăţeşte să credem că volumul anunţat va fi mărturia unei etape din cele mai preţioase şi semnificative pentru talentul său generos, a cărui abundenţă este fericit controlată de exigenţele unui gust sigur şi exersat. Pentru bucuria pe care ne-o va aduce darul „căutătorului de comori", semnalăm tuturor iubitorilor de poezie cartea tânărului poet.

CAMPANIA DE TOAMNA

ştiţi să savuraţi cel mai fru-
os anotimp, *toamna*, care în
ntrul nostru artistic are un
achet" cu totul special? Toam-
a profesiunilor de credinţă!
oamna mărturisirii marilor
ealuri! A frământărilor crea-
are! A proectelor-surpriză. A-
nci lăsaţi deoparte orice pesi-
sm inspirat din precedent.
r noi începem prin a le a-
rda cel mai deplin credit.
şi deschidem această pagină
turor eforturilor onorabile.
Căci suntem dispuşi să credem
, poate, minunea se va pro-
ce — cine ştie? în această
rnă...

DACA VA FI PACE

(Aceste câteva cuvinte trebue
vi le repetaţi mereu în cur-
l acestui reportaj) vom avea
toate şansele sunt cu noi —
stagiune de teatru cum n'am
vut de mult. In orice caz, cele
două teatre ne anunţă planuri
hari — şi le vom expune pe
ând

ACTIVITATEA TEATRULUI NAŢIONAL

O veţi afla de altfel în cu-
ând graţie comunicatelor ofi-
iale. Stagiunea se va deschide
u *Scrisoarea pierdută*,—în ultima distribuţie,—iar la celelalte pectacole cu interpreţi noui, ăci d. *Camil Petrescu* rămâne idel programului de descoperie-
e o nouilor talente, început în-
ă de anul trecut prin „Şcoala le regie experimentală". Se nai repetă „Caterina a doua" de Vladimir Tudor, cu d-na Voiculescu şi „Profesorul Storiţin" cu d. Storin în rolul principal.

Să trecem acum la programul domnului

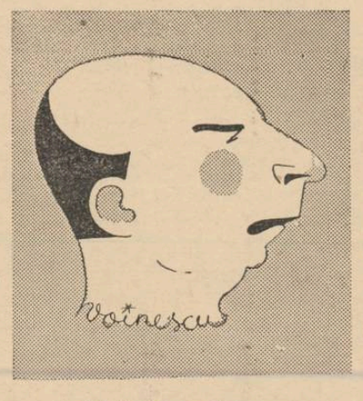

Sică Alexandrescu

un alt prieten al tinerilor, în teatrele căruia s'au relevat multe talente noui. „Teatrul" nu va păstra în această stagiune decât o singură sală de spectacole: *„Comedia"*, fapt care a inspirat directorului o intensă activitate.

Repertoriul nu va mai fi constituit pe bază de „serie", ci se va apropia, structural de cel al Teatrului Naţional. Câteva premiere pe lună, cu piese alese dintr'un triplu repertoriu: clasic, modern şi teatru pentru copii — plus turnee cu caracter de permanenţă în toată ţara.

Să trecem la repertoriul I *clasic:* Câinele grădinarului (Lope de Vega), Slugă la doi stăpâni (Goldoni), Şcoala femeilor şi Bolnavul închipuit (Moliere), Paharul cu apă (Scribe), Revizorul (Gogol), Judecatorul din Zalomea (Calderon dela Barca), Furtuna (Ostrowsky) Stella de Goethe, Bourouche (Courteline).

Premierele vor alterna cu cele din repertoriul II modern. Pământenul (A. de Herz) cu care se deschide stagiunea. Prima piesă a lui Fanny (Shaw), Les parrents terribles (Cocteau), Zilele vieţii noastre (Andreew), Ingerul (de Zilahy), Soubrette de Jacques Deval, A opta nevastă a lui Barbă Albastră (Savoir), Ultimul lord de Hugo Falena după Dickens, Gentelman-ul din Ohio (de Georg Kaufman).

Semnalăm în mod special un „Hamlet", cu o distribuţie care va face, credem, oarecare senzaţie.

Şi iată acum ansamblul acestui teatru: Leny Caler, Silvia Dumitrescu, Dina Cocea, Tantzi Cocea, Nora Piacentini, Silvia Fuida, Wauvrina, Tantzi Cămătână, Elvira Petreanu, Fifi Harand, Bogoslava, Sabina Mușatescu, etc. şi Vraca, Timică, Bulfinski, Fotino, Etterlé, Finţi, Cadetu, Septilici, I. A. Mantolescu, Velculescu, Sion, etc.

Săptămâna viitoare, când atmosfera va fi mai clară şi spiritele mai calme, vom continua, ocupându-ne de programele celorlalte teatre.

V.

SUFLET JAPONEZ

(partea doua, în 2 volume) — roman de Gh. Băgulescu

In cursul săptămânii viitoare, va ieşi de sub tiparul editurii „Universul" partea doua (în două volume de peste 300 pagini fiecare) din trilogia Suflet japonez, *a cărei primă parte, apărută anul trecut s'a bucurat de un atât de frumos şi meritat succes de librărie.*

A doua parte a romanului Suflet japonez, *datorit d-lui colonel* Gh. Băgulescu, *fost ataşat militar al ţării noastre la Tokio şi adânc cunoscător al sufletului şi trecutului poporului nipon, se tipăreşte în admirabile condiţiuni tehnice, împodobită cu 50 planşe în culori înfăţişând scene şi tipuri din viaţa Japoniei. Calităţile literare ale romanului, de un remarcabil interes epic, vor fi pentru cititori prilejul unei lecturi desfătătoare.*

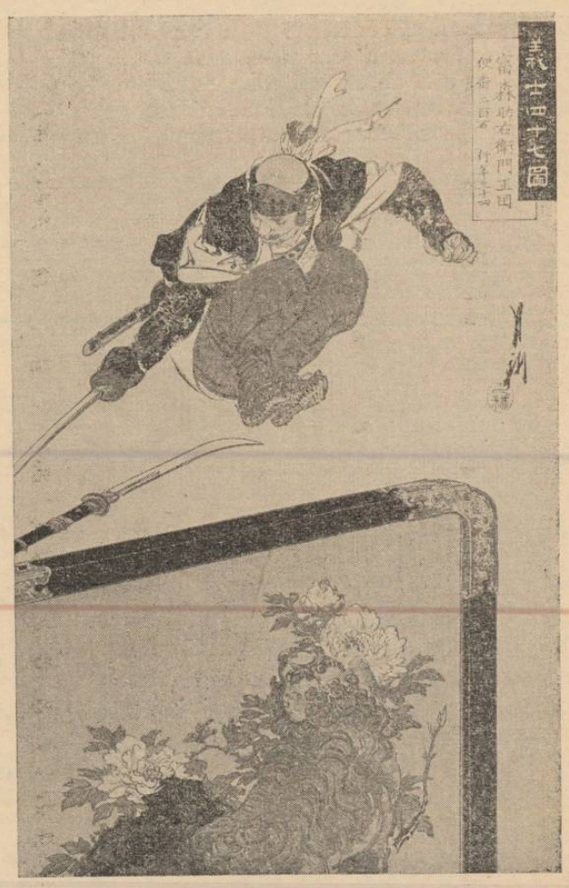

FACEM TEATRU

— Nu mai merge cu lumânarea domnule regizor. Nu crezi că aş fi mai bine în rolul unui bec electric?

REPETIŢIE LA „CENTRAL"

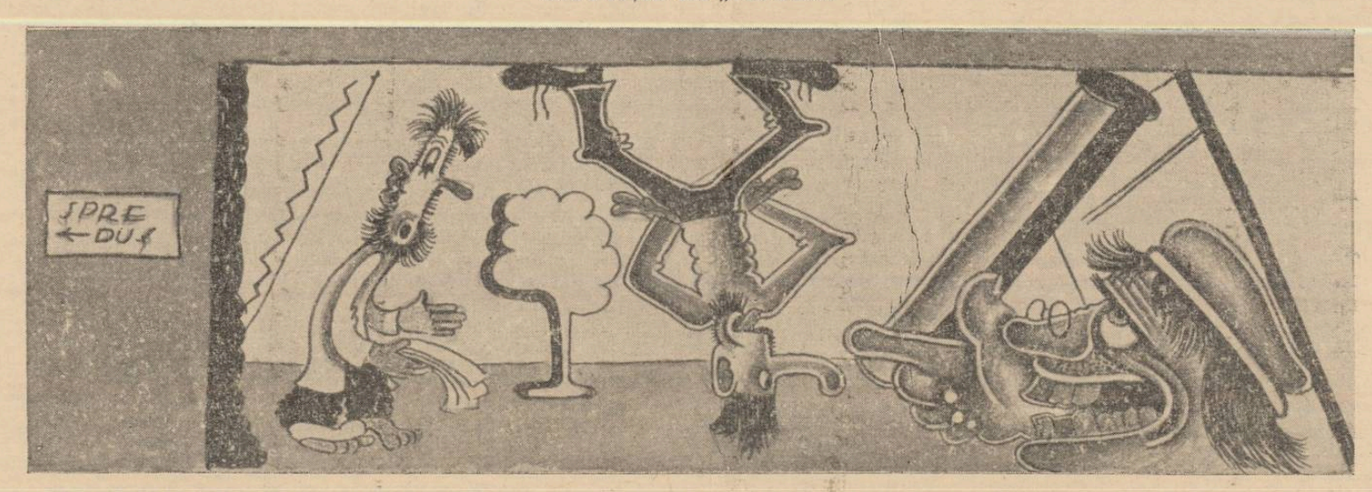

Regisorul: Opriţi! Scoate-l din repetiţie pe imebecilul ăsta: e aşa de afectat parcă n'a mai umblat în viaţa lui pe un tavan!

SPECTACOLE LA „TEATRUL COMUNAL"

— Cum domnule, jucaţi teatru de Shakespeare, cu lanterne în loc de făclii?
— N'avem voie să intrăm cu foc pe scenă: „Julietta" are un picior de lemn.

Literatură, artă, idei..

CONTINUĂ SĂ APARĂ

revista constănțeană „Litoral", despre care am mai avut ocazia să însemnăm câteva rânduri. Talentul poetului Dumitru Olariu a concentrat în jurul ciudatelor ei pagini (grafic!) condee ca: Horia Stamatu, Anișoara Odeanu, Ion Micu și alți câțiva. Alături de „Pontice", foaia lui Dumitru Olaniu e o reprezentantă de frumoase realizări a unei Dobrogei vii și tinere. Din numărul patru (August 1939) subliniem o poezie semnată Horia Stamatu, în care aflăm cu bucurie calitățile de *poet* ale celui ce a scris „Memnon"

LAUDABILA

intenția revistei „Prepoem", de a consacra câte-un caet tinerilor poeți decedați; păcat numai că realizarea nu corespunde întru totul intenției.

Iată, de pildă: noi credem că poetul Pavel Nedelcu, (căruia pe această cale îi trimitem prețuirea noastră) ar fi putut scrie mai cu miez și mai îngrijit despre bunul Alexandru Călinescu. Nu ajung câteva cuvinte și câteva invective locale, pentru a lumina memoria lui Călinescu. Cel ce a pus trudă, sânge și (mai presus de toate) talent în „Declin" și în „Mări Moarte", cere ca evocarea ființei sale să aibă un alt aspect. Așteptând o reparare a acestui gen care s'a vrut pur și prietenesc, amintim lectorilor noștri că în ziua de 6 Septembrie s'au scurs doi ani de zile, decând l-am dus pe Alexandru Călinescu spre ultimul său popas. Ținem minte, parcă era ieri, o după masă de melancolică și însorită toamnă, care a pus tămâie și flori din belșug pe mormântul de sub brazii dârzi din cimitirul Sinaiei. Azi, din lumea asta învălvorată, îi trimitem lui Călinescu un cald cuvânt de iubire și *pace*.

D. TH. RĂȘCANU

lucrează, retras la țară, la romanul „Comoara lui Drăgan", viața unui țăran pălmaș, care ajunge mare moșier; deasemenea d-sa va începe să scrie romanul „Rășcanovca", iar o a treia carte „Puiul de cuc", îi apare în chiar colecția revistei noastre. Cu mare satisfacție anunțăm această activitate a d-lui Rășcanu, scriitorul care a găsit în priceperea și în prețuirea noastră, un loc de frunte.

Știm prea bine câtă migală și câtă boerească ținută pune d-sa în fiece rod al muncii literare și tocmai de aceea însemnăm în inima paginii acesteia știrile de mai sus. N'am uitat făgăduiala ce ne-a făcut d. Răscanu, de a scrie odată o carte de amintiri din vremuri apuse nu prea de mult; i-o reamintim!

NE-AM PROPUS

mai de mult să însemnăm câteva gânduri despre bogata și rara activitate a d-lui profesor Alexandru Marcu, acest fin scriitor, dublat de-un temeinic cercetător și comentator. Nu vom sta să înșirăm titluri din cărtile d-sale, destul de numeroase și nespus de interesante. Vrem numai să subliniem în acest medalion prodigioasa activitate care se risipește pe atâtea terenuri: literatură propriu zisă, traducere, istorie, istoria artelor, într'un cuvânt, toate ramurile unei stufoase culturi. D. prof. Alexandru Marcu este un spirit de Renaștere și o reprezentativă figură în cultura noastră; oricine s'a apropiat de scrisul d-sale, a fost, desigur, încântat de bogăția informației împletită cu un stil personal și pur, atât de caracteristic întregei d-sale activități scriitorești. Când vom avea răgazul necesar și operele la îndemână, promitem lectorilor noștri că vom reveni cu mai ample comentarii, care vor fi „la obiect". Pentru azi, ne-am propus doar un singur lucru: să concentrăm în prea puține cuvinte munca unui om, pentru care prețuirea și gratitudinea noastră a crescut din an în an. Asigurăm pe d. prof. Alexandru Marcu, că scrisul d-sale a aflat în noi și'n mulți camarazi de promoție (ca să nu zicem generație!) o admirație fără!

INTRU TOTUL JUDICIOASA

este cronica pe care Octav Șuluțiu în nr. 23 al revistei „România literară" o scrie despre d. G. Călinescu, arătând cu o admirabilă obiectivitate, toate zigzagurile pe care, până azi, le-a înregistrat ideologia d-lui G. Călinescu.

Ne bucură nespus de mult faptul că într'o vreme în care se pare că nu mai prea contează convingerile intelectuale și ținuta dreaptă, un critic obiectiv și tânăr cum e d. Octav Șuluțiu, știe să pună atât de just și de academic, toate punctele pe i. Cronicari ai momentului literar, aplaudăm pe criticul Octav Șuluțiu pentru probitatea sa.

„EVA ULTIMA"

se numește romanul lui Massimo Bontempelli, care va apare în această toamnă la „Cugetarea", traducerea fiind semnată de d. N. Alexandrescu Toscani. Nu ne îndoim că romanul va fi o interesantă și reprezentativă operă a acestui mare scriitor, din nemorocire atât de puțin cunoscut la noi. Traducătorul face un gest inspirat, dăruindu-ne acest op.

POETUL

I. O. Suceveanu care scrie versuri remarcabile în mai toate revistele ardelene, ne roagă să anunțăm în acest loc, că nu peste multă vreme, îi va fi pusă în vitrine o nouă culegere de poesii „Fântâni pentru popas". O facem cu bucuria de a vedea că în aceste zile haotice, mai sunt destui inși care să tălăsuiască cu muzele. Tuturor le trimitem, pe acest drum, bucuria inimii noastre, satisfăcuți că dictonul „inter arma silent musae" nu este încă de tot confirmat.

Înălțăm rugi, să nu fie nici odată!

„GÂNDIREA"

și-a reluat apariția după obicinuita-i vacanță, aducându-ne în numărul pe Septembrie (an. XVII nr. 7) un mănunchiu de articole, studii, poezii și cronici, care constitue un îmbucurător popas în revuistica noastră. De fapt aceasta nu e o uimire, ci o simplă constatare, deoarece priceperea d-lui Nichifor Crainic, ne obișnuise de mult cu un sumar rar, la această sobră revistă. In numărul pe care-l aminteam mai sus, d. I. Petrovici, scrie câteva pagini despre „problema supraviețuirii în cadrul filosofic, pe care nu noi le vom elogia, iar d. Crainic în „Despre artă" este acelaș luminos și viu om de cultură și gust, ca și în minunata evocare ce-o scrie despre omul și scriitorul N. M. Condescu. Versuri întru totul remarcabile: Virgil Carianopol, Aurel Marin, Emil Isac și alții; partea cronicilor și a studiilor o scriu d-nii: Pan M. Vizirescu, Septimiu Bucur, Gh. Vrabie, G. I. Iacob etc. Deschizând tulburatul, incertul și întru câtva așteptatul „sezon" de toamnă, revista „Gândirea" a păsit cu dreptul, într'un teren care, ne temem, că va fi de azi încolo pe-al doilea plan, alte și alte lucruri luându-i locul.

...PRINTRE ASPRELE VÂNTURI

ne vom continua drumul în toamnă, lipsiți din ce în ce mai mult de candida și calma lumină albă pe care-o iubeam. Vom trece pe lângă oameni, cu frunțile plecate ca un convoi de condamnați la veșnică și tragică visare, nici unul din noi necunoscându-și sfârșitul; și-apoi va cădea cel dintâi, ca o creangă sau ca o părere, urmat de-al doilea și de alții. Numai tu, năuc și gol, ai să te sbați sub cer, pentru că n'ai să poți pleca: n'ai să poți trece pragul, ci o să atârni între pământ și cer, o stranie eternitate. O, omule cât de crunță și de dură trebue să fie pedeapsa de a nu putea muri la timp!...

LIPSEȘTE CU TO

partea literară din u
număr al revistei „Inn
care apare la Arad, sub
cerea d-lui Tiberiu Vuia,
ne obicinuise până azi cu
puțin, o pagină de poeți
însemnări literare, care
mau foii d-sale un aer
nără și curată bucurie.
tând numărul 21—22, am
tatat această absență,
care rândurile noastre v
fie un semn de întrebare
dorință de a continua pe
nul de mai înainte.

TRANSCRIEM A

pentru toate melanc
lumii, o minunată strofă
„Cuvintele potrivite" ale
lui Tudor Arghezi, convin
ind că aceste versuri, mul
noscute, vor fi o lumină p
toate frunțile frânte:

„Cântecul tău a umplut
rea to
„Sertarele, cutiile, covoare
„Ca o lavandă sonoră. Iată
„Au sărit zăvoarele
„Și mânăstirea m'a r
descuiat

Strofa e din „Morgens
mung" care mi se pare a fi
din cele mai de preț poes
dragoste.

ȘTEFAN BAC

CARAGIALE LA BLAJ

(*Urmare din pagina 5*)

Românul și-a „cumpărat palat în mijlocul Aradului" și își va instala acolo o tipografie proprie. Cu acest prilej, se interesează ce caractere să-și procure pentru ortografia lui Caragiale, care scria, etimologic, cu *ă* și *â* din *e*. De asemenea, așteaptă, pe lângă colaborarea lui Ion Luca, și un roman, făgăduit de Luca Ion (fără precizări, despre titlul și conținutul tânărului romancier, de 18 ani!). După o lună de așteptare, în care timp Caragiale nu mai trimite nimic, Goldiș află de pricina supărării lui: reapăruse P. Locusteanu, la *Românul*... O nouă făgăduială solemnă, că greșala nu se va repeta (la 4 Iulie). Dar până la 23 Iulie, când încetează scrisorile lui Goldiș, acesta nu mai primește nici o contribuție, având a se mulțumi cu pretextul lui Caragiale, că este „până peste cap ocupat cu o piesă de teatru, care nu mai sufere amânare" (*ibid.* 8/12 Iulie).

In răspunsul lui Goldiș, citim angajamentul volemn că redacția întreagă a *Românului* va asista la premiera piesei lui Caragiale (de mult proectata comedie *Titircă, Sotirescu et C-ie*).

In răstimp, Caragiale mai primește o scrisoare de la d. dr. Alexandru Vaida - Voevod, care-i trimite de la Karlsbad, (la 4 Iulie) un exemplar mărit al unei fotografii, de la Pitranev, în amintirea ceasurilor petrecute cu dânsul și cu Coșbuc, cerându-i iscălitura, „spre a-i ridica și mai mult „pretium affectionis". D-sa îl asigură, că Locusteanu și-a sistat colaborarea. „Dar nici de dv. nu a apărut de mult nimica. Măcar că chiar acuma ar fi cea mai arzătoare trăbuință de neprețuitul dv. concurs.

Căci chiar faptul colaborării dv. la „R".(omânul) a contribuit și ar putea contribui mai mult, să prepare spiritele celor dela „Tr".(ibuna) pentru o pace fără rezerve. Cu felul, cum e redigeat „R.", sper că sunteți mulțumit. Numai câte o doză de sare atică de-a dv., îi lipsește...".

Așa se isprăvește scurta colaborare de trei luni, a lui Caragiale la *Românul*, caracterizată prin toane și curmată fără supărare.

CARAGIALE LA BLAJ

In cursul lunii August, maestrul atât de solicitat și răsfățat de ardeleni, primește să ia parte la serbările de la Blaj, ale semicentenarului *Astrei*, cea mai puternică înjghebare culturală a provinciei de peste munți. A fost o impunătoare manifestare de solidaritate națională, cu participarea însuflețită a țărănimii, precum și a intelectualității din „Transilvania și Ungaria". Din Regat, au sosit d. N. Iorga (în seara zilei a doua) și un număr de scriitori și artiști, printre cari Aristizza Romanescu și P. Liciu. Serbările s'au desfășurat în trei zile, Luni - Miercuri (28—30 August st. n.) cu un program bogat, care a rămas neuitat, prin sborul lui Aurel Vlaicu. Cu acest prilej, Caragiale a lipsit din Berlin aproape nouă zile încheiate, plecând la drum Vineri d. a., (25 August) și înapoindu-se Duminică dim. (3 Septembrie). La dus s'a oprit o zi la Budapesta; a sosit în ajun la Blaj, unde a rămas până la sfârșitul serbărilor; de acolo a trecut Joi prin Sibiu, la Rășinari, vizitându-l, dimpreună cu Iosif, pe Goga, care rostise o conferință la Blaj, despre literatura română în secolul al XIX-lea (dăm aci un amănunt curios: publicul a manifestat contra lui Duiliu Zamfirescu, când a venit vorba de atitudinea lui față de literatura noastră populară); după o noapte de somn bun, la Sibiu, Vineri după amiazi, plecarea spre Berlin, iarăși via Budapesta. Am înainte-mi, două foi mari de hârtie; cu duhul său meticulos și precis, Caragiale și-a însemnat pe recto toate evenimentele celor nouă zile și jumătate: persoanele cu care a petrecut, unde a luat mesele, câteva reflecții, unele de ordin meteorologic (mai toată vremea, căldură nesuferită), altele critice, cu privire la conferințele academice.

SBORUL LUI VLAICU

O scurtă însemnare, despre sborul lui Vlaicu, dar nici o impresie, deși, după amintirile altora, Caragiale, a simțit prezența geniului. D. Victor Ion Popa pune chiar în gura lui Caragiale, cuvintele, din care d-sa și-a făcut titlul frumoasei sale cărți: *Maistorașul Aurel Vlaicu, Ucenicul lui Dumnezeu*. In sguduitorul capitol despre sborul de la Blaj, marele scriitor are chiar rolul cel mai patetic, de a prevedea moartea lui Vlaicu, ca un tragic preț de răscumpărare a gloriei. Deși scena respectivă, după d. Victor Ion Popa, este foarte puternică, mă încred mai curând în amintirea exactă a d-lui prof. Gh. Tulbure (*Caragiale în Ardeal*, „Cele trei Crișuri", Iunie 1922); D-sa îl înfățișează pe Caragiale, *de visu et auditu*, după sbor, răspunzând astfel unuia care iscase o temere, despre sănătatea sburătorului: „Ce spui, nene?... De ce vrei să-l tămăduești? Vrei să-l arăți la lume, să-l exploatezi acum, ori ce vrei? Ți-a făcut mașina? Ți-a sburat cu ea? Ce mai poftești? Dă-i pace acum și lasă-l să moară, dacă așa-i place". Și mai departe, trecând de la Vlaicu, la sine: „Că nostimi mai sunteți voi, publicul! Adică cum? Eu bunăoară, am să scriu cât ți-o plăcea d-tale? Ți-am scris teatru, ți-am dat schițe și nuvele? Ei, acuși să mă lași în pace; să fiu bolnav, să beau, să-mi petrec ori chiar să mor, dac'așa-mi place" D. Tulbure interpretează excelent aceste cuvinte, în sensul că „maestrul vorbea în fond de rostul geniului uman care, după ce și-a terminat misiunea, poate să dispară imediat". Ce poate fi adevărat, din câte pune d. Victor Ion Popa pe seama lui Caragiale? Că s'ar fi suit în carlingă, că ar fi pus să împingă puțin avionul, că ar fi sorbit, „cu toată ființa, închipuitul sbor de patru metri", iar, la coborîre, ar fi făcut semnul crucii și ar fi sărutat „lemnul rece, ca pe scoarța unei Evanghelii", — mă îndoesc.

Caragiale, când era teatral, era nesincer, ca toate firile lucide; numai naturile sentimentale sunt teatrale, cu sinceritate. De altfel, nu cred nici într'o relatare mai verosimilă, după care el ar fi intrat, a doua zi după sbor, să-l vadă pe Vlaicu și găsindu-l dormind, l'ar fi sărutat părintește pe creștet; nu cred, fiindcă numele lui Vlaicu nu mai apare în însemnările itinerariului său, niciodată, după sbor, câtă vreme toți corifeii blăjeni sau vizitatorii se perindă într'însele. de câte ori îi întâlnește. Caragiale, superstițios de felul său, nu putea să nu se înfioare la vederea minunăției lui Vlaicu; o asemenea născocire trebuia să-i apară ca fatală, prevestind sfârșitul apropiat al temerarului, care învinsese legile firii. Dar, tot atât de conștient în geniul său, care-l mistuia mai lent, el a făcut firește raportarea destinului artistului la acela al inventatorului, și cuvintele pe cari i le atribue d. Gh. Tulbure îmi apar ca mai probabile decât gesturile și cuvintele teatrale, puse, romantic pe seama lui...

De altfel, la Blaj, Caragiale s'a ținut cam de o parte; meselor solemne le-a preferat masa câmpenească de la Veza, unde apoi gazetarii locali au dat o masă intimă oaspeților confrați, cu care prilej a închinat Aurel C. Domșa pentru marele scriitor. Tot atunci, Caragiale a răspuns lui Ion Scurtu prin butada că n'ar fi un satiric, ci un sentimental.

Inapoiat la Berlin, Caragiale trimite spre amintire, d-lui Iuliu Maniu, organizatorul serbărilor dela Blaj, o fo-

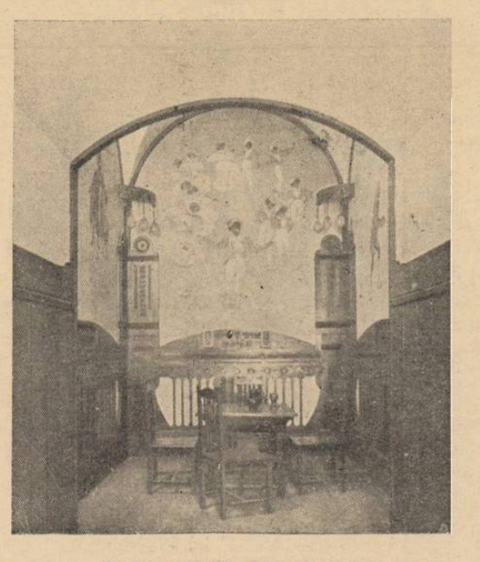

Carta postală a lui Coșbuc către Caragiale

tografie. Din răspunsul păstrat în arhiva familiei Caragiale, desprindem rândurile: „Am dorit, prin serbările din Blaj, să dăm dovadă lumii despre solidaritatea întreg neamului românesc în nisuințele sale culturale. Atunci, când alături de d-voastră, neîntrecuții maiștrii ai condeiului și ai gândirii românești, s'a prezentat „dela Vlădică până la opincă", tot ce avem noi mai bun pentru a da această dovadă: nu putem decât să fim recunoscători providenței, că ne-a învrednicit să avem și noi cât de mică parte în această manifestare hotărîtoare a puterii de viață a poporului românesc din Transilvania și Ungaria... Va fi, pentru modesta mea casă, totdeauna un titlu de înaltă mândrie și dulce amintire, că a avut fericirea să vă găzduiască câteva clipe și nu pot avea o mai fierbinte dorință decât aceea de a Vă putea, cât de curând și cât de des, saluta din nou în mijlocul nostru..." (Blaj, la 1 Oct. 1911 st. n.).

La aceiași dată, Aurel C. Domșa îi cere lui Caragiale o contribuție și portretul pentru cartea comemorativă a serbărilor de la Blaj.

Rolul său politic, în Ardeal, s'a terminat însă fără rezultat. Era de altfel exclus ca intervenția unui oricât de mare scriitor să reușească a pune capăt gâlcevii dintre frați, în care fiecare parte era tot atât de încredințată ca și cealaltă în dreptatea cauzei sale și în ticăloșia celeilalte. După cum se știe, I. C. Brătianu, prin mijlocirea lui C. Stere, a găsit calea împăcării, fără învingători și ără învinși.

LA INCHISOAREA DIN SEGHEDIN

In ajunul acordului, Goga, cel mai iubit de Caragiale, dintre ardeleni, după Coșbuc, îi cere colaborarea, preluând conducerea „Luceafărului". Scrisoarea, inedită (Sibiu, 9 Decemvrie 1911, e mai apropiată în ton decât misivele celor de la *Românul* sau din Comitet; este pe portativul camaraderiei respectuoase, iar nu al solemnității protocolare. Cu toate acestea, răspunsul (Luceafărul, 24. 6. 1912) e un refuz și nu dintre acelea dictate de motive egoiste. După ce, formal, pretextează a lucra din greu la ceva, arată cu destulă transparență, că așteaptă de la Goga să înceteze lupta fratricidă: „Mai urez apoi ca „Luceafărul" să fie steaua vestitoare a zilei frumoase în care să se reîntoarcă pace între intelectualii români. In mâna d-tale stă mai mult decât în a oricui altul astăzi îndeplinirea acestei urări de bine... „15/28 Dec. 1911). Impăcarea se produce, *Tribuna* încetează, Goga începe chiar a colabora la *Românul*, când se produce întemnițarea sa la Seghedin, după condamnarea definitivă. Este epilogul procesului de presă, deschis contra lui Goga, la sfârșitul anului 1909, după decesul redactorului responsabil de la *Țara noastră*, din Sibiu, D. Marcu; a restat odată, preventiv, eliberat contra cauțiune bănească, după opt zile de detențiune, Goga e judecat și condamnat pentru articole și versuri scrise de D. Marcu și d. Horia Petra-Petrescu dar refuză grațierea propusă de profesorul clujan, Gyali Farkas, pentru că tradusese din Petöfi și Madach și respinge apelul la împăcare a naționalităților. Inchis la Seghedin, Goga e vizitat de Caragiale, care și-a notat și de astă dată itinerariul: plecarea din Berlin într'o Luni d. a., cu o scurtă oprire în Budapesta, sosirea la Seghedin marți seara, miercuri la închisoare, seara plecare la București, sâmbătă înapoi spre Berlin, via Arad, fără oprire, sosirea luni dimineața. Goga păstra o neștearsă amintire („A murit Caragiale", în *Precursori*) acestei atenții de confrate, care sosise neanunțat, provocând sensație la închisoare, cu bacșișurile sale, dar și emoționându-l pe deținut, cu cele două sticle de șampanie și cu sfaturi prietenești. De aceea nu i-a rămas nici un resentiment, pentru rolul lui de la *Românul*, unde, în definitiv, Caragiale nu-și ieșise niciodată din fire... Menționez numai, că Goga își amintea de înapoerea directă a lui Caragiale, fără să mai treacă pe la București, ceeace e desmințit de itinerariul rămas.

ALTE PRIETENII

Legăturile lui Caragiale cu ardelenii sunt foarte numeroase, în vremea tratativelor pentru scoaterea revistei literare și a colaborării la „Românul".

ȘERBAN CIOCULESCU

(Va urma)

Spiritul de echipă

(*Urmare din pag. I-a*)

al unei orientări, autoritate intelectuală în cadrele fenomenului literar. Aceasta a fost situația lui Titu Maiorescu, Chendi sau a d-lui N. Iorga. Criticul de astăzi trăește parazitar, marginaliile lui sunt anemice comentarii care, nu slujesc la o îndrumare, nici nu despică putința unei cuprinderi de durată. Criticul se concepe profesionist, nu se vede inspiratul unei misiuni, nu socoate indispensabil talentul. El stă la îndoială în a considera critica o creațiune intelectuală, o judecată de valoare sau numai o tribună publică de acuzare și de apărare. Ca într'o adevărată Commedia dell'arte el se vede autor și actor. Din această pricină a degenerat spiritul de echipă, și de unde odinioară un grup de scriitori înzestrați cu talent, se dovedeau deopotrivă de rodnici, în ultima vreme gruparea literară s'a transformat în bisericuță, gașcă sau coterie de cafenea. In cadrele junimismului s'a putut înjgheba spiritul de echipă; tot asemeni scriitorii sămănătoriști au lucrat într'un grup compact; gândirismul nu este numai o concepție literară, ci presupune fructificarea unei solidarități.

Sunt scriitori sau poeți care s'au îndepărtat de gândirism și în izolarea lor nu au mai produs nimic de seamă. Renegații și mediocritățile se întâlnesc, din acest punct de vedere, sub zodia aceloraș nervi. Unii nu pot trăi izolat, deși au provocat izolarea; alții se regăsesc numai în spiritul de gașcă. Gruparea literară are la bază alte chemări sufletești. Ea se încheagă din spontaneitate, după o perioadă de incubație care a verificat apropierile dintre oameni și a clarificat structura caracterelor. Niciodată o grupare cu sorți de durată nu și-a propus să dărâme, ci să construiască.

Criticul cu fumuri dictatoriale, majordomul înfumurat și steril, nu se regăsește într'o astfel de grupare; după cum în egală măsură se elimină și fumistul superficial și gălăgios care prin îndrăzneală și spirit de vrajbă suplinește deficiențele talentului.

Nu odată ne-a fost dat să vedem în manifestările literare din ultima vreme apariția acestui specimen de critic literar: desvoltând sisteme critice pedante și obositoare; redactând grafica mnemotehnică a unor principii abstracte, cu scheme și clasificări, fișe și citate, de parcă literatura ar fi fost o geometrie analitică.

Acest fel de critică presupunea intransigența sacerdotală, punerea sub herem, totemismul și didacticismul enunțărilor dogmatice pe un ton apodictic. Critica adversarului se transformă în richizitoriu, lauda prietenului ia forma celor mai întortochiate demonstrațiuni. Regulele filologice impuse de un astfel de critic devin o adevărată teroare. Dela estetica literară ei ajung la tirania gramaticală. Impermeabil elanului vital care țâșnește din structura somatică a scriitorului, criticul acestui fel de a vedea nu se recunoaște decât pe sine deși trăește parazitar din marginaliile făcute pe opera altora.

Iată pentruce acum câțiva ani, tinerii se grupau în bisericuțe unde căutau o emulație, iar astăzi grupările literare sunt foarte puține. O patentă dezechilibrare sufletească din pricina unei diformări a simțului critic, incapabil să înțeleagă nevoia de îndrumare și eficiența unei orientări sigure. Nici chiar prieteniile literare, însuflețite de valorificarea simțului critic, nu-și mai găsesc rostul. Inainte de a da ultima formă operii sale dramatice „Faust", Goethe scria lui Schiller și îl ruga să fie un adevărat profet, dându-i cheia propriilor lui gânduri; Nicolae Gogol scria lui Pușchin, în termenii în care s'ar fi adresat unui oracol. Dar echipa Maurras, Daudet, Bainville, căreia i se adăoga Pierre Lasserre, nu aduce oare prăbușirea acestuia din urmă când s'a îndepărtat de grup? Sunt destine scriitoricești care nu se pot valorifica decât prin rodnicia unei grupări, după cum sunt critici a căror operă nu trăește decât prin puterea de animație.

NICOLAE ROȘU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

37

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an, „ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 37
SAMBATA 16 Septembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Haruki Namei
(Epoca Meiji, 1867—1912)

Namiko
(planșe din volumul „Suflet japonez")

Jertfa lui Săulescu *Clădit-am în pădure*

de **RADU GYR**

Sfâșiat de întrebări și neliniști, ars de febre interioare, cu arcul voltaic al sufletului în permanentă incandescență, mușcat de enigme și cu toate harfele gândului întinse în vântul tragic al necunoscutului ca să capteze în ele suspinul straniu al adâncurilor tulburi, — Mihail Săulescu, *poetul presimțirilor însângerate, a răspuns tuturor nelinișt*ilor *și întrebărilor, stârnite din fundul poeziei sale, prin cea mai mare și categorică replică. Prin răspunsul jertfei ostășești. Acum douăzeci și trei de toamne,* Mihail Săulescu *a căzut pe frontul Predealului, între catapetesmele munților și carabinelor albastre ale brazilor.*

Acolo sus la Predeal și 'n clipa cutremurătoare a prăbușirii, se vor fi răsfrânt, pentru ultima oară, în ochiul înghețat al poetului, genunile violacee de deasupra... Genunile pe care le purtase, până atunci sub tâmple, chinuindu-l, istovindu-l, frământându-i poezia și viața.

Astăzi, lângă monumentul suit amintirii lui, coniferele acestei toamne noui își sună orga solemnă a liniștii și a împăcărilor desăvârșite.

Săulescu *a murit pe front și, prin moartea lui, întreaga breaslă a scriitorilor a primit o medalie care-o cinstește.*

Dacă jertfa poetului Săulescu *ar fi fost simplă, directă, rezultat al unei împăcări îndelungi dintre om și cugetul morții, dacă sufletul lui ar fi curs de-a dreptul în jertfa finală fără șovăiri, fără sbateri, fără sfâșiere, ci numai călit în veche resemnare, pregătit, mai de mult, pentru renunțările totale, — destinul acestui scriitor ostaș ar fi avut, pentru noi, o semnificație mult mai redusă. Dar a fost, — credem noi, — dimpotrivă, o tragică rupere de viață. Jertfa a venit probabil, după teribile lupte interioare, după o încordată dramă a ființei întregi, după o adevărată cămașă a lui Nesus care a ars, cu venin de foc, sufletul. A venit după un sbucium mistuitor, sbuciumul ce precedează smulgerea cumplită a omului de viață, — de viața cu care ne simțim sudați într'o flămândă îmbrățișare.*

In plină tinerețe triumfătoare — Săulescu *avea douăzeci și opt de ani când a căzut în război — cu un suflet complex, viscolit de întrebări, vizitat de mari melancolii, în continuă combustiune, în veșnic flux, eliminat, așa dar, dintre sufletele simple, directe, liniar împăcate sub destin, poetul mort la Predeal e uriaș de mare, uriaș de* uman *prin jertfa lui.*

Prin ruperea lui conștientă și dureroasă, de viață, prin hotărârea dramatică de-a accepta să se jertfească, după preludiul ușor de bănuit al atâtor convulsii lăuntrice, Mihail Săulescu *devine un simbol. Devine simbolul artistului cu suflet rafinat, care se rupe, sângerând, de toate, abdică din imperiile lui singulare și moare pentru un ideal colectiv, pe un câmp de luptă.*

Își va fi avut poetul „Săptămânii luminate" cărțile lui scumpe, scoase, seara, din bibliotecă sub tremurarea de aur a lămpii; își va fi avut convorbirile secrete cu poeții pogorâți dintre coperte și din rafturi; va fi clădit o lume aeriană de idealuri, de neliniști, de tristeți voluptuoase; va fi iubit hârtia și călimara depe masa de lucru pentru chinul dulce al scrisului sub sfântă osândă; va fi iubit lumina, culorile, crinii, melancolia; va fi adorat viața în complicațiile ei mărunte și încântător inutile; va fi fost tulburat, în oboseala aromată a visului, de linia ovală a unui chip de madonă, sau își va fi ascuns fața, cu sete, în părul femeește despletit al suferinții... Și, om și artist laolaltă, se va fi smuls, sfâșietor dar lhotărît, de toate acestea.

In schimbul atâtor renunțări, Săulescu *și-a primit locul de cinste în rândurile generației sfințite prin jertfă.*

Grăbiți și nestatornici, cititorii au lăsat, poate, de mult, să se aștearnă praful peste cele două volume de versuri ale poetului răscolit de întrebări, bântuit de umbre metafizice.

„De ce suntem adesea obosiți
Parc'am fi dus o luptă, un război?...
— In ochi purtăm melancolii de toamnă
Și'n inimă cărarea își însamnă
Un plâns ce n'a mai stăpânit în noi;
Avem dorinți de lacrimi nestiute,
Și doruri de tăceri de ne'nțeles...
— De ce purtăm în inimă ades
Melancolia clipelor trecute?...

Nu ne-am luptat, nici n'am dorit nimica,
Și nici nu am visat...
Și totuși peste suflet s'a lăsat
O oboseală tristă, dureroasă,
Ce ne închide gândurile'n casă...
— Suntem învinși și nu vedem de cine,
Suntem răniți și nu simțim de ce...
O lacrimă omorâtoare vine
Și inima tot mai tăcută e..."

Dacă aceste strofe, străbătute, atât de adânc, de-o uimitoare „presimțire", revin, astăzi, tot mai rar, — sau poate de loc — pe buzele cititorilor, dacă poetul este sau va fi uitat, nu trebue, însă, dat uitării ostașul Săulescu.

Generația de scriitori din vremea marelui război, și-a făcut datoria. Peste mormântul lui Mihail Săulescu *sau peste brațul însămânțat în pământ al lui* Perpessicius, *o țară întreagă a fost împlinită.*

Dar voi, săptămâni galbene de febre și convulsii, cu zări de ceață și de necunoscut, ce pregătiți generației tinere de scriitori?

(Urmare în pag. 6-a)

Clădit-am în pădure din prime foi uscate,
cu trudă, un culcuș pentru-o hamadryadă,
sub ultimele pasări de cântec, să nu-l vadă
nimeni, unde vântul o duce ca un frate.

Lângă-un cimitir cu tămâie pierdută
în mireasma vârfurilor verzi la foc de scuturi,
am râcâit barbar spre viitorii fluturi
și i-am făcut culcuș senin de ciută...

Tușeau sub grive scânduri groparii nevăzuți,
săpând și ei sfătoși în după-amiaza ceea.
Ne da tainul sfânt de aer și scânteea,
fără osebire, Toamna din brăduți.

Cu toții dam pădurii o muncă'n ritm unită
și eu și cei ce svârlă țărâna prin uluci,
de parcă mâine-avea să vină-un nor de cuci:
pe ei frumoasa codrilor înaltă, nejelită.

Și'n asfințit, acei cu lutul pe pulpană
pornind pe dealuri încă lucind de multe coase,
lăsai în grija nopții orișice mătase,
că flămânzisem și eu frumos pe drum de Toamnă...

SIMION STOLNICU

Charles Péguy

de **AXENTE SEVER POPOVICI**

Astăzi, când telegramele ne aduc vești atât de sguduitoare și aerul atâția mesageri negri, să-mi fie permis de-a trata scurta noastră istorie umană cu o sinceritate pioasă. Mă opresc o clipă din drumul pe care mergeam acum, mă uit în jur și, cât de straniu, văd că nu mai pricep nimic cu mintea. Incep să-mi adun amintirile, să leg anumite întâmplări, să mă'ntâlnesc în fiecare seară cu prietenii, dar ce folos! revăd o pagină de istorie, de obicei viața unor oameni cu un destin amar și totuși, până la sfârșit, rămân cu impresia că toate's arse în mine și că acum pricep totul numai prin melancolie. Imi dau perfect de bine seama că avem prilejul celei mai violente experiențe umane și poate pentru ultima oară, dar nu știu totuși dece îmi vine să mă uit în urmă, după un vânt sacru care a suflat acum câțiva ani. El începuse de pe malurile blândei Loira, tocmai din bătrânul Orléans și se numea Charles Péguy. Imi vine acum în sensibilitate imaginea acestei vieți de tulburat pelerin, de om de onoare și de erou, și nu știu cum aș face s'o evoc, dacă se poate, tot atât de duioasă cum a fost. Dar oare astfel de imagini mai fac să fie evocate?... astăzi când cei mai mulți dintre tovarășii noștri de viață nu mai au niciun gust religios. Trec peste orice constatări triste și scriu această pioasă evocare în cinstea tuturor acelora care și-au făcut cu onoare datoria sublimă față de patrie și a tuturor acelora care au contribuit la binele universal uman.

*

Charles Péguy s'a născut în „faubourg Bourgogne", orașul Orléans, anul 1873, într'o Franță proaspăt învinsă. Lucrurile nu erau încă complet refăcute și, mai ales, pata de pe orgoliul Franței nu era deloc ștearsă. Era sărăcie multă, dar în același timp și fericire. Incă mai trăia „bătrânul popor francez" plin de virtuți creștine și de mândrie cavalerească. Se respecta familia, vârsta, omul în genere, humorul, picanteria și, mai mult ca orice, onoarea muncii. Dar niciodată ironia și viciul. Nu se cunoștea „lumea banului", nici „egoismul capitalist" și nici „revolta lucrătorilor". Un șantier era „un loc de pe pământ, unde oamenii erau fericiți". Și pe deasupra tuturor, în mai mare respect, ca un cer calm, era prestigiul spiritual al „parohiei". Pe atunci micul Charles creștea „lângă o mamă văduvă, destul de sărac, dar lucrătoare fără odihnă, într'o casă joasă, dar cu multe flori pe acoperiș, cu un vechi ceasornic mereu treaz și un mobilier simplu". Era prea serios pentru anii lui, prea ciudat pentru vecinii din cartier și câteodată prea gânditor. O fotografie de prim „communiant", păstrată aproape cu sfințenie o viață 'ntreagă, ni-l arată deja „cu o figură pătrată și plină de voință, cu maxilarele largi, privirea directă și hotărîtă". Faubourgul Bourgogne ținea atunci de parohia Saint-Aignan. Charles Péguy mergea acolo, în fiecare Joi, la orele de catehism, și 'n fiecare Duminică, la liturghie. Cu câtă emoție își va aduce aminte mai târziu, de frigul năpraznic la trecerea prin barieră și de „metafizica duhovnicilor" care i-au fortificat atât de bine ființa. In fața bisericii era Școala Normală a Institutorilor din Loiret, care avea într'o aripă o școală primară, unde viitorii maeștri își exercitau meșteșugul. Directorul Școlii Normale era Naudy, directorul Școlii primare Fautras și întemeietorul „bunul, nobilul și iubitul" Tonnelat. Era în 1880. Micul Charles Péguy avea acum șapte ani. Și într'o dimineață, îmbrăcat în costumul lui de școlar, cât se poate de sărăcăcios dar totuși solemn, intră pentru întâia dată în acest colț al Școlii Normale. Școala avea o terasă spre Loira, ceva din noblețea arborilor mari și un aer calm de mănăstire. Dar programul era deja laic. Tinerii maeștri le spuneau copiilor exact contrariul de ce le spuneau tinerii vicari. O altă metafizică. Și totuși, ce curios, ei primeau cu aceeași credință gramatica și catehismul, și iubeau „din aceeași inimă" republica și biserica. Am cetit recent un fragment inedit, publicat acum câțiva ani de prietenii lui Péguy într'un volum omagial. Ce copilărie duioasă! S'ar putea spune că nici nu era copilărie. Zilele treceau una ca alta, monoton, cu același sculat la ora șase dimineața, cu aceeași cafea neagră, cu același drum făcut singur până la școală, cu aceleași ore, apoi iarăși acasă, cu aceleași mulțumiri de sine și cu aceeași dulce adormire la ora unsprezece.

Dar anii trec și în 1885 blândul director Guerrier primește la liceu un „bursier meditativ, concentrat, și totuși avântat, cu alură de șef" și de-o corectitudine ireproșabilă. Acolo, Charles Péguy se întâlnește „serios" cu gramatica latină, cu istoria regilor Franței, cu literatura franceză și tot acolo și-a legat marea lui prietenie, de care n'a uitat niciodată, cu „neîntrecutul" Corneille și „adorabilul" Hugo. Am văzut într'o fotografie una din „temele" lui de școlar. Pe o hârtie albă, neliniată, sus în stânga: Péguy Charles. Sub nume, o linie dreaptă. In dreapta, exact la aceeași distanță de margini, indicația: Classe de troisième. Dedesuptul ei, altă linie. Iar ceva mai jos, și în mijloc, cu litere impecabile, titlul: Analyse du Cid. E o minunată pagină de caligrafie, un pios sentiment al limbii franceze, o formă precisă, aridă, geometrică și o ascuțită pătrundere.

(Urmare în pagina 6-a)

Două antologii italiene

de **ALEXANDRU MARCU**

După oprirea, în plin miez de noapte, la Foggia (punctul de unde se desparte drumul care taie de-a-curmezișul Italia, jos, până la Napoli, între Marea Adriatică și Tireniană), în zori de zi drumul călătorului rătăcit pe acolo își prelungește etapele spre țărmurile uitate ale Greciei Mari.

Adriatica nu se mai vede; însă dimineața strălucitoare o poate înlocui; o dimineață răcoroasă, umedă ca nisipul mării. Un început luminos de zi pe care o trezește chiparosul dintre migdali, surprins pe străvezimea cerului. Incolo, șesuri de pământ arat, de pe care se ridică în zbor stoluri de păsări de aur, în bătaia soarelui din jos, pe fața pământului.

Casele mai nu se văd, printre perindarea viilor neprinse în dansul festoanelor dintre trunchiuri, ca în Toscana.

Doar coroanele de pini maritimi, câte un măslin, o dumbravă de migdali înfloriți, deosibesc locul de părțile noastre și de ale Orientului de peste mare.

Casele, căci apar în fine și ele, din loc în loc, sunt albe, fără acoperiș aplecat, cu ziduri drepte, ca cele arabe, împrejmuite cu ziduri de piatră, scunde, spre a servi de iesle catârului somnolent din fața lor.

Drumurile sunt albe, de parcă ar fi fost podite cândva cu marmură, care s'a prăfuit sub rostogolirea celor două roți înalte, ale carelor.

Sunt drumurile mai mult neumblate ale străvechilor Puglii, străjuite de ghimpii cu fructe roșii ale smochinilor de India; drumurile care străbat țara poetului prieten Umberto Fraccacreta din San Severo, pe care ținem să-l prezentăm cu toată sinceritatea drept unul din cei mai autentici și perseverenți purtători de cuvânt ai liricei italiene actuale, de inspirație pascoliană; adică ai poeziei de inspirație virgiliană, care-l înfrățește pe Umberto Fraccacreta direct cu Poezia de soare și de vegetație, de idilă pastorală și de pământ fecund a provensalului Mistral, sau a semănătoriștilor noștri.

Incă de acum zece ani (data apariției culegerii sale de versuri intitulată modest Poemetti), Umberto Fraccacreta s'a impus atât în Italia, cât și în Franța (unde a fost mereu tradus și elogiat), prin acest curaj de a persista acum în tendința marei epopei bucolice și agreste, legată de natura și firea oamenilor de acasă, pe o vreme când și în țara sa poezia lirică s'a complăcut și se complace în cele mai rafinate subtilități moderniste. Lumea țăranilor și a păstorilor, cu obiceiurile, tradițiile, legendele și sentimentele lor primordiale, iată lumea liricei acestui poet italian.

Umberto Fraccacreta, știindu-ne convingerile în ce-l privește, s'a crezut deci îndreptățit să ne întrebe de ce numele său a fost scăpat din vedere de compilatorii acelei voluminoase și complecte Antologii a poeziei italiene contimporane, *pe care au publicat-o anul acesta, sub auspiciile Institutului de cultură italiană din România, d-nii Fernando Capecchi, din misiunea italiană dela noi și tânărul publicist român Mircea Răscanu.*

Prilejul este de altfel prielnic, spre a semnala deopotrivă apariția acestei Antologii, trecută altfel cu vederea de critica noastră curentă, prin care cititorului român i se dă putința să cunoască direct cele mai reprezentative și variate momente ale lirismului italian, dela D'Annunzio încoace, trecând prin toate experiențele Crepuscularismului, ale Expresionismului, ale Futurismului, ale Intimismului, sau ale Neo-Clasicismului practicat de liricii Italiei moderne.

Astfel de opere (alcătuitorii ei — în deosebi Fernando Capecchi, un versat cunoscător al fenomenului literar contimporan din țara sa — au avut grija s'o însoțească de prețioase indicații biografice și bibliografice), oferă un foarte instructiv material de comparație, menit să consolideze încrederea în propria noastră producție literară și să identifice coincidențele cu acelea din literaturile străine occidentale, cu care altfel nu s'ar gândi să se compare.

Ce va fi spus însă prietenul Umberto Fraccacreta, luând cunoștință mai recent, de apariția unei alte Antologii de data aceasta publicată în Italia și în condiții grafice cu totul excepționale), dar din indicele căreia găsesc deopotrivă exclus numele său. Este vorba de admirabila Antologia dei Contemporanei, *pe care Giuseppe Zoppi a alcătuit-o „ad uso degli stranieri" (deci: în deosebi pentru folosința străinilor, care vor să cunoască literatura contimporană italiană și pe care marea casă de editură Mondadori din Milano o publică în condițiuni tehnice într'adevăr neobișnuite.*

(Urmare în pag. 6-a)

Semne

In ierburi stau tăcerile uitate
din veac... se oglindesc în ape verzi.
Ajung fără 'nceput și peste culmi le pierzi
noroade albe — aceleași pe ceruri luminate.

Pe umede poteci tăiate'n munți
albastre urme au mai rămas din vremi
și visuri mari de care azi te temi
au strălucit sub pietrele mărunte.

Din somnul plantelor — din muta
culcare-a cerului pe lacul nins
fecioarele de trestie și-au prins
lunateca podoabă 'n păr și'n cuta
veșmântului nelegănat.
E ceasul bun
când spiritele aerului vin să strângă
amurgurile violete puse lângă
fiorii aspri 'n solul meu străbun.

VALENTIN-AL. GEORGESCU

CRONICA LITERARĂ

Gândirea *suverană*, aşa cum este cinstită în poezia pură, nu are ca obiect *vieaţa*. Ea îşi face fiinţa din *idei*, care „sunt" numai ca o negare a ceea ce există. Puterea gândirii stă în negaţie. A vieţii, desigur, în afirmaţie. Tot ceea ce se afirmă, tot ceea ce se încuviinţează, sub formă de *experienţă* sau de *laudă*, nu poate fi decât vieaţă. Gândirea pură preferă vieţii moartea, fiindcă doar în moarte *ideile* sunt eterne, în vreme ce în viaţă ele nu se pot separa de *umbre*. Spre a numi vieaţa, hermetismul posedă în schimb simboluri.

Ce simbol s'ar potrivi mai bine unei realităţi în eternă curgere, în care nu se pot înălţa limite şi unde sensul unei stări este să *devină* imediat alta, rămânând totuş *aceeaş*, nediferenţiată,—decât principiul vital al *apei*?

Ca şi vieaţa, apa isvorăşte parcă din rădăcinile abisurilor, şi ei i se cuvin tot atâtea nume: apa misterioasă, apa divină, apa permanentă, apa vie, apa veşnică, oceanul, Mare Nostrum, Mare magnum Philosophorum, Fons perennis, apa cerească, etc. *(J. Evola, La tradizione ermetica*, p. 42).

Dar aceastui matern principiu al nelimitării, se opune cel masculin al soarelui, al armoniei numerelor de aur, al *fulgerului*. Spiritul trebue să iasă din ape, să fie deasupra apelor, valurilor şi umbrelor, în acel *topos noetos*, sediu luminos al minţii eterne. In poezia pură, accentele de acuzare a vieţii, îndemnurile de ieşire din ape, exclamaţiile de triumf pe maluri, pe piscuri, sunt singurele indignări îngăduite, singurul elan, dar şi singurul element elegiac!

Poema „Mod" a d-lui *Ion Barbu*, desvoltă această temă a ieşirii din vital, din apele interioare ale psihologiei.

Te smulgi cu zugrăviţii, scris în zid,
La gama turlelor acelor locuri,
Intreci oraşul pietrei, limpezit
De roua harului arzând pe blocuri.

O ceasuri verticale, frunţi târzii!
Cer simplu, timpul. Dimensiunea, [două;
Iar sufletul impur, în calorii,
Şi ochiul, unghiu şi lumea această [nouă

— Inaltă'n vânt te frângi, să mă aştern
O, iarba mea, din toate mai frumoasă.
Noroasă pata aceasta de infern!
Dar ceasul sus; trec valea răcoroasă.
(Joc secund, pag. 26)

Lectorul dă aici peste elementele pe care d. Ion Barbu le respinge „cu încruntare", permiţându-şi o intoleranţă egală — ce-i drept —, cu a poetului din tagma adversă, a umbrelor.

Ce păcat mai cumplit, împotriva purităţii decât de a avea „calorii" în suflet, de a găsi pe cer doar culori, semne de ploae or de vreme bună, şi de a vedea lumea prin „unghiu", adică aşa cum este, şi cum mai bună mulţi nu concep să fie? „Noroasă această pată de infern!" acuză poetul ca altă dată filozoful: „Stranie vedenie şi stranii prizonieri", cu deosebire că d. Barbu nu voeşte să admită că „seamănă cu noi", ci d-sa se cutremură de impuritate: „trec valea răcoroasă".

Un simbolism mai direct al ieşirii din „ape", din „vital", ni se pare a se constitui în poezia „Inecatul", desvoltată, presupunem, paralel cu tema din „Grup".

Fulger străin, desparte această piatră- adâncă;
Văi agere, tăiaţi-mi o zi ca un ochian!
Atlanticei sunt robul vibrat spre un [mărgean,
Incununat cu alge, clădit în praf de [stâncă,

Un trunchiu cu prăpădite crăci vechi ce stau să pice,
Din care alte ramuri, armate'n şerpi [lemnoşi,
Bat apele, din baia albastră să despice
Limbi verzi, şuerătoare prin dinţii veninoşi.
(op cit. pag 16)

„Fulgerul strein" invocat de autor spre a despărţi „piatra adâncă" a apelor, nu este oare sceptrul solar al zeilor masculini din vechea Thracie, locuitorii divini ai munţilor înalţi? In văi, pe margini de ape, prin păduri, stăpâneau *zeiţele*, cărora le întreţinea cultul unui vitalism senzual, preotesele riturilor delirante. „Fulgerul" invocat de cel ce se îneacă era deci „strein" de această lume, el reprezintă „focul masculin" care poate tăia o linie de ieşire dreaptă ca un „ochian". La împlinirea solarei ascensiuni se pare că ajută şi acele „alte ramuri", cari „bat apele", cu armele lor de „şerpi" ai voinţei de transfigurare. Din robul Atlanticei cresc ramurile gândului, cari vor străpunge „baia albastră" spre piscuri, prin „valea ageră" a „fulgerului".

Lecţia aleasă a d-lui Ion Barbu nu a rămas fără rod, ci, printre zeloşii poeţi ce l-au ascultat s'a pornit o nobilă cruciadă împotriva umbrelor. D. *Cicerone Theodorescu* înalţă fruntea, cu aceeaş „încruntare", ca şi maestrul:

Stârv, inima'necată, n'o cauţi şi n'o [cruţi.
Din trupul care setea îţi caută şi [trece
Bătaia i se-aude, târziu ajuns — din [puţ —
Strigăt, în ghizd de piatră rotund, la tâmplă rece.
. . . . . .
Tu, pofticios la viaţă, jos îmblânzit [la trai
Sfinţeşte-ţi amorţirea de-o febră şi de-o teamă
Să ai răspuns lucarnei de sus prin [care grai
Se-aude'n intervale, tulburător, şi [chiamă.

Când vierme, lumea neagră rotund în [ea se strânge,
Apune şi-o îneacă praf roşu de oxid,

Cruciada umbrelor

Lin, aerului ochii uscaţi i se închid
Bătuţi de noaptea caldă şi iute ca un [sânge

Curbată'n sine bolta, albastra ei omidă,
Arată ghiare scumpe de fosfor către noi;
E, alb câlcâiul lumii, prea mic ca s'o ucidă...
Bou bun, pământul doarme în noapte [ca'n noroi
(Cleştar, pag. 71—72)

D. Cicerone Theodorescu dojeneşte pe cât se vede, destul de aspru, pe un vinovat de „Rezignare în vital". Cel puţin, dacă îşi lasă inima înecată, ca într'un puţ, — puţul patimilor din tehnica iniţierilor hermetice? — să ştie că sus este un „grai" care „chiamă", ca în barbianul „Edict": „Geros amintit: ce-ru-le!" Altă dată, d. Cicerone Theodorescu, la un „examen", lasă dojana, şi se tângue sau chiar mărturiseşte o turburare:

Locului saltă, albă, inima:
In vrejul spaimei, ochiu spiral de apă,
Nespornic joc de curbe linii m'a
Prins repede şi, tulbure, mă'ngroapă.

Suspin, surprins la fund, scafandru [greu
De aur scump, dar pedepsit păgân că
Abia acum, de sus, simt şesul meu
Nerăsturnat de pluguri încă.

Mi-s braţele subţiri, o să înceapă
Răceala să le'nfăşure ca ghiaţa
Plante, amorţite ce urcând prin apă
Se'ntind să mai ajungă suprafaţa.
(op. cit. pag. 139)

Se pare că simbolul apei, — al apei teribile care este şi besnă,— al apei agitate, al apei violente şi turburate, — se întâlneşte cu celălalt simbol al morţii, al agoniei celor cari se nasc, cresc şi pier, în vecinică devenire. Căderea în ape ar fi una cu îndelunga agonie a vieţii neintrate „în mântuit azur". Inrudirea de semnificaţii face pe d. *Eugen Jebeleanu* să amestece deodată umbrele, ţărmurile ude şi moartea, într'o poemă cu ton profund de elegie:

Osândiţi în umbre toţi,
Poposim pe ţărmuri ude.
Soarele să-l prinzi de roţi
Vrei. Şi fuge şi n'aude.

Trup ceţos. Atât de sprinten
Ieri (azi mai uşor e parcă),
Roagă norilor o barcă,
Agăţată'n roşu pinten.

Fuge. Şi fugim cu ea.
Apele cu bani cocliţi
Sună peste tălpi de stea
Fugi de ieniceri pieriţi.

Toţi necunoscuţi. Şi singuri.
Nu mai e nici plâns. Doar zece
Palide, din soare, linguri
Le ma vin. Incolo, rece.

(Inimi sub săbii, pag. 80)

Hrana vine de la soare, desigur, dar razele astrului sunt „palide" linguri. Departe însă de a mai formula înfruntări pentru vina de „rezignare în vital". Poetul pare a acuza însuşi principiul transcendent, care ni se refuză prin destin: „fuge şi n'aude". Voinţa de eroism solar, o manifestă d. Eugen Jebeleanu cu vigoare cavalerească, într'o poemă ca „Schimbare finală":

Lumini serale liniştite
Şi cer acelaş nu mai vreau.
Să cadă pieile — osândite
In închisori, cari nu mă au.

Iar mâna, care scrie, fie
Stea verde cu degete cinci.
Ca suliţi stând, nu ca opinci
In maştinile de vecie.

. . . . . .

Nu. Drept cred vieţii gemene
Şi'n lumi ce n'or să pregete
Şi'n osu — acestor degete, —
Semn tare, clar, de cremene.

(op. cit. pag. 63—64)

Ne gândim la cerul de care se distanţează „modul" din „Joc Secund", fiindcă este cer-calendar; ne mai gândim şi la vedeniile deşarte din peşteră, — închisori cari nu mă au — dar degetele cremene aparţin frumos poetului cavaler care ştim că în altă pagină a „Inimilor sub săbii", îmbărbătează:

...Cu hangere,
Când tot rămâne precum fu,
Acestei seri sâni de mistere
Să-i afli sau să-i tai, de nu.

Cel de la care am împrumutat steagul cruciadei umbrelor, pus ca titlu în fruntea articolului nostru este însă d. *Simion Stolnicu* un alt pândar de pe maluri, al îngerului poeziei, să nu se înece în ape. Deseori va trebui să aducem omagii autorului „Punctului Vernal" şi al „Podului Eleat", de a fi dat numeroase semnale de primejdie, ca acesta atât de cuceritor printr'o fraternă emoţionare:

Grunji ardeau pe iezere,
La faţă nenufari 'ntunecând;
In luminile noi se vedeau înotând
Incantaţii pentru îngerul în trecere.

Plaurul îşi întindea vestmântul
Sub paşi de aur... Simfonii
Dirija o dungă pe arma stelei vii,
Cu fildeşul scoicilor mărginind [pământul

Şi'n luntrea sunată de ţărmurile [închise
Visului singur, pe bordul trist şi vag —
Reptilele 'ntinzând spre zare limbi de [chiag
I-aduseră pe îngerul care ostenise.

(Punct vernal, pag. 11—12)

Iată luntrea poeziei pure plutind pe apele vieţii cu „ţărmurile închise". Ingerul-cârmaciu va pătrunde în atmosfera grea a pasiunilor pământene şi-l vor întâmpina reptilele senzuale, iasme cu simbolul „viermelui ciuceritor". Şi îngerul „ostenit" va păli sau va părăsi valea nepropice. Poetul se va înscrie apoi luptător ager în „Cruciada somnului", şi cu toate că nu va birui, blazonul lui va fi scăldat în „slava arzătoare a Ideii".

Cruciadă fantastică, noptoasă şi tăcută,
Prin meandrele fosforului aquatic;
Voind să te oprească o umbră fără [plută,
Vulturi de fer pogori în braţu-i hieratic!

Aprinzi clopotul bolţilor pe-un cadu- [ceu de crin,
Suind somnul polenului în cratere obscure;
Unde-ţi va strânge soclul nemărginirii [pure —
Univers în tiparele unui nuntaş ecrin?

Nu vrei dalta trecutului din care [purcezi!
Dumnezeu doarme la geana mersului [tău:
Ii pui sub mână marmoră: sculptată [nu te vezi!
De l-ar striga umbra uitată pe hău!...

Dar ea nu poate, prinsă'n sbor de vineţi vulturi,
Trezi, săgetându-l somnul greu din zare —
Şi tu sub cavalcada norilor îl vânturi
Şi neclintirea limbilor de clopot selenare.

(op. cit. pag. 19—20)

Umbrele, fantasmele, apele, aparenţele, himerele, întunecă fosforul solar, ca forţele obscure ale unui inconştient dominant. Poetul contemplativ, — umbra oprită în loc, — fără plută — încearcă capturarea ciudatului convoi, — zadarnic, căci braţul său hieratic va încremeni umilit de vulturul determinismului. Luna, — clopotul bolţilor, — va tăia peste ape, dâra ei magică — un caduceu de crin — făcând şi mai misterioasă inconsistenţa fantasmelor, suind-o „în cratere obscure". Poemul va trebui totuşi să fie sărbătoare, — ecrin de nuntă; — când se va întocmi el, pur şi nemărginit, — din iureşul himerelor? Dalta nu poate ciopli în umbre; Dumnezeu nu veghează — doarme — pe lângă un mers neritmat, neascendent, fără formă deci, şi fără tipar, în marmură. Din hăuri mai strigă umbra contemplativă a poetului, dar aceasta, cu mâna neajutată, nu va săgeta — fulger strein — nimic din cavalcada somnului şi a norilor, — iar Dumnezeu va continua să doarmă sub „neclintire limbilor de clopot selenare". Est tot ce poate să facă poetul: s rămâe „umbră fără plută", um bră, — dar umbră fixă, mai în rudită cu *ideia* neclintită, imua bilă. Iar apelor le va rândui apo teoza numai încremenite, în cap tivitate, când sunt asemeni c trupul marmorei solare:

Apele captive-mi sunt dragi
Tot mai ne'nvolburate apele;
Luciul lor e darul unor magi:
Face desmerdate clapele...

Apele-şi aruncă poduri de vis
Peste asemenea aglindă...
Trecu lebăda pe sub o grindă
Ori lotusul viu în poeme prezis?

E o voluptate gândul că nu mai sun [regi
S'asvârle cupe din Thule în unde,
Să-mi tulbure smalţuri profunde,
Ori fericirea netezimilor întregi.

Viteji să sară afund nu se mai găses
Nemai fiind prinsoare să fie câştigată
Nici ochi milos de'ncoronată fată;
Dar plaurii temeri uşoare tot nutresc.

Nopţile 'n dig adumbrit mă prefac
Eu, în lungul limanului, de pază
Şi şarpelui, când recea mătase [ondulează,
Ii frâng pe ochii verzi, azimă de [mac...

(op. cit. pag 61—62)

Aureolat în *slavă stătătoare*, poetul „fără plută" îşi cântă triumful! Şarpelui, — arhaicei ispite care ar fi putut să turbure mătasea neclintită a apei, — el îi va turna în ochi azimă de mac, spre a-l adormi, „treaptă a podului de vis".

Rămâne ca altcineva să se încumete a lua apărarea hulitelor ape în neîncetata lor unduire, altcineva să exalte himerele, fantomele inimii şi ale dorului, umbrele grele ale agoniilor.

Alt poet să laude ceea ce se vede, ceea ce creşte şi moare şi să creadă în generozitatea Celui ce nu se vede. Acest poet, va avea însă plută, — căci el va călători pe toate mările sensibilităţii — ale nopţii şi ale morţii — deşi poate — ca Prometheu, — va sângera undeva, înlănţuit pe vre-o stâncă. Fiindcă a iubi umbrele, înseamnă a admite suferinţa. Asemenea limbaj este neînţeles în poezia pură şi un ostaş din cruciada umbrelor va ridica suliţa; — nu va înspăimânta totuşi pe cine stăpâneşte secretul detronării lui Jupiter.

CONSTANTIN FANTANERU

Cronica ideilor

Despre analiza existenţială

de MIRCEA MATEESCU

Kierkegaard este desigur marele întemeietor al filozofiei existenţiale. Nu se poate vorbi de un iraţionalism al acestei filozofii, într'atât iraţionalismul a fost raportat la instinctualismul vitalist, adică unul cu rădăcini certe în viaţa ca atare, din care Bergson a făcut un fals „izvor metafizic", — încât este nevoie să fim foarte prudenţi în întrebuinţarea termenilor, şi în prealabil, să le precizăm înţelesul propriu.

Principial, ceiace separă diferitele curente ale gândirii contemporane, este metoda de investigaţie adaptată de unii sau de alţii. A cerceta realitatea, este ocupaţiunea oricărui sistem metafizic, a o cunoaşte, este însă desideratul care stimulează energiile spirituale, până la desnădejde sau până la optimismul naiv. Logica şi psihologia sunt în deosebi metodele întrebuinţate de „metafizica" fenomenistă hegeliană şi bergsonistă. Idealismul sau optimismul acestor doctrine este denunţat însă ca nemotivat, dar mai cu seamă „nereal", de către metafizica veritabilă. Meritul dramei kierkegaardiene aici trebue recunoscut: a nu distruge credinţa, deci adevăratul optimism, invocând funcţiunea ontologică a desnădejdei dar, dimpotrivă, a susţine posibilitatea unei „eliberări" a destinului agnostic, în care se sbate conştiinţa, datorită efortului dureros al trăirii în deznădejde. Dela Kierkegaard, au învăţat de sigur, să gândească referindu-se la existenţa absolută, Max Scheler, care scrie atât de pregnant despre „sensul suferinţei" [1]), apoi Vladimir Iankélévitch, a cărui ultimă lucrare despre „Conştiinţa negativă" [2]), cuprinde două capitole esenţiale, primul cu privire la „conştiinţe dureroase", al doilea, şi în consecinţa celui dintâi, ajungând la „Conştiinţa împăcată". Insfârşit, întreaga „analitică existenţială" pe care Heidegger o propune la baza de studiu a metafizicei (în „Kant und das Problem der Metaphysik [3]), îşi află, în opera kierkegaardiană, întreaga origină intuitivă. Spunem *intuitivă*, generică şi „indirectă" într'un fel, pentrucă în mod „direct" filozofia existenţială a lui Heidegger trebue raportată la şcoala fenomenologică, astfel cum a promovat-o Husserl. Este bine că am ajuns la discuţia acestei paralele, pentrucă toate întrebările indiscrete de aici se inspiră: cum este posibil să aşezăm pe acelaş plan atitudinea lui Kierkegaard şi aceia a lui Heidegger, când metoda celui dintâi n'are nimic a face cu „esenţele" eidetice ale lui Husserl, pe care totuşi Heidegger le adoptă în tematica gândirii sale? Cum se mai poate vorbi de o evoluţie a filozofiei existenţiale, pornind dela Kierkegaard şi ajungând la Heidegger, Scheler, Iankélévitch? Faţă cu felurimea isvoarelor şi nepotrivirea dintre metodele adoptate, ce trebuie să spunem?

O cercetare mai atentă a surselor ideative care au prezidat la formaţiunea filozofiei existenţiale, ne convinge însă că nu există nici o „accidentaţie" intimă în evoluţia genetică a acestui curent de gândire, şi nici o nepotrivire de metodă. Am spus mai sus că nu metoda iraţionalistă este proprie lui Kierkegaard, pentrucă în sensul modern acordat acestei metode, am ajunge la intuiţionismul lui Bergson. *„Analitica existenţială"* este însă metoda proprie tuturor autorilor aparţinând gândirii existenţiale, adică cercetarea realităţii potrivit originilor ei cele mai ascunse, am zice, potrivit absolutului. Nu este deci ilogică, dar *alogică*, nu iraţională, dar *araţională*, metoda analizei existenţiale: comună, dela Kierkegaard, lui Heidegger, Max Scheler, Nicolaï Hartmann şi autorilor spiritualişti: Berdiaieff, Simon Frank, Vladimir Soloviev, Louis Lavelle, René le Senne, etc.

Nu despre o etică a optimismului nejustificat, dedus din afirmaţia că raţiunea omului poate cunoaşte, în mod desăvârşit, realitatea, ne vorbesc autorii aparţinând filozofiei existenţiale.

Este inutil să mai discutăm valoarea absolută a raţiunii. Această atitudine arbitrară şi nemotivată, a fost mereu dezminţită de orice gândire critică, de la Platon până la Descartes şi Im. Kant. Când Kierkegaard „suspendă" etica hegeliană, întemeiată pe norma bunului simţ, logic, invocând exemplul lui Abraham, pentru a ne convinge că nu ceia ce asigură comoditatea existenţei noastre aparente trebue să ne preocupe (şi logica nu se pricepe să înlăture „inoportunităţile" fundamentale pe care realitatea ascunsă le relevă), dar ceiace *poate exista în ultimă realitate*, adică *existenţa* în sens propriu şi substantivat, — el întemeiază realmente metoda „ analiticei existenţiale", datorită elanului său religios, aceiaşi metodă la care ajunge Heidegger pornind dela fenomenologie. Husserl remarcase, într'adevăr, necesitatea de a ne referi la „esenţe". Insă a ne referi la „esenţial", prin raport la existenţa omului, nu însemnează a recunoaşte, primordial că singura *existenţă*, necesară esenţial, este omul? Este conclusiunea heideggeriană. Husserl plecând dela matematică, adică de la adevărul deductiv-logic, sfârşeşte, până la urmă, prin a reclama o viziune intuitivă (Werenschau) a ultimelor esenţe obţinute de pe urma „reducţiei fenomenologice" pe scara transcendenţei. Cea mai mare eroare, (adesea săvârşită!) a fost de a se apropia intuiţia fenomenologică, tradusă de Heidegger, (vom vedea prin ce interpretare), într'o *intuiţie existenţială* cu intuiţia grosieră a psihologismului vitalist, bergsonian. Intre „analitica existenţială" una pur ontologică, deci aievea metafizică, şi analizele psihologice pe care Bergson le face „intuitiv" asupra *vieţii ca atare*, neraportată la absolut, nu există nici o asemănare posibilă, orice apropiere compromiţând iremediabil efortul purificator întreprins mai întâi, de Kierkegaard, apoi de către toţi autorii amintiţi. Intemeierea existenţei pe *esenţial* nu pe *vital*, „în sine" şi metafizic, nu logic idealist şi cu atât mai puţin pe psihologia optimistă. Iată ceia ce separă ireconciliabil „analitica existenţială" de hegelianism şi de bergsonism.

Dar cum ne vom da seama despre esenţialitatea existenţei, sau cu un termen inversat, dar tot atât de potrivit, despre: faptul că existenţa este esenţială? Cum vom ajunge la „esenţial", la „absolut", la „realitate în sine"? Trebue să recunoaştem, prealabil oricărei încercări de a răspunde, că aceste întrebări, sunt curat metafizice.

Să vedem care este atitudinea autorilor aparţinând filozofiei existenţiale, în faţa dificultăţii majore pe care o anunţă întrebări ca cele de mai sus. In „Traité du Désespoir" Kierkegaard interpretează *desnădejdea nu* în sensul pesimismului chinuitor („urâtul") — pe pe care numai o psihologie vitalistă, atentă la glasul nesatisfăcut al instinctelor biologice poate să-l acorde acestui concept, a cărui *realitate* metasensibilă, filosofia existenţială nu o pune la îndoială.

(Tot asemenea „conceptul spaimei", „conştiinţa dureroasă", „sensul suferinţei", perpetua trăire a „căinţei". Noţiuni cu înţeles strict metafizic nu psihologic, şi care revin, fundamentându-se, în opera unor Heidegger, Scheler, Iankélévitch). Kierkegaard acordă „deznădejdei", acestui tumult radical de care este cuprins sufletul omului „între viaţă şi moarte" (expresia este a lui Heidegger), posedând deopotrivă sentimentul finitudinii şi al infinitudinii — un sens izbăvitor. O astfel de trăire a „maladiei mortale" ne va pune în contact cu realitatea absolută, poate cu Dumnezeu. „In această ultimă accepţiune, deznădejdea este deci „maladia mortală", un supliciu contradictoriu, un rău al eului: a muri în mod perpetuu, a muri fără a muri totuşi, a omorî moartea (mourir la mort). căci a muri, însemnează că totul s'a sfârşit, dar a omorî moartea însemnează a o trăi; şi a o trăi un singur moment, însemnează a o trăi în mod etern. (Op. cit. 71). Drama conştiinţei, trăirea dureroasă a eului cognitiv, de aici începe. Deznădejdea, înţeleasă astfel, ca o echivalenţă a „absolutului" din noi, adică metafizic, ne condamnă la cercetarea realităţii în sine, fiind o noţiune ireductibilă în sensul kierkegaardian, (ceia ce aminteşte de „valorile" lui Scheler, esenţe ireductibile: Wert absolutismus) — şi insolubilă, în ordinea existenţei vulgare. „Pentru ca să putem muri din deznădejde, ca de o maladie, ceia ce este etern în noi, în eul nostru, ar trebui *să poată* muri, cum fac corpurile din pricina boalei. Himeră! In deznădejde, *a muri* [3]) se schimbă în mod continuu în *a trăi*. Cine este posedat de deznădejde, nu poate muri" (ibid.). Va trebui să ne întrebăm, care poate fi funcţiunea metafizică a desnădejdiei, dar mai ales funcţiunea ei etică, pentrucă Max Scheler, Berdiaeff, Kierkegaard, Iankélévitch şi ceilalţi, în deosebi despre o *etică existenţială* ne vorbesc.

---

1) v. „Le sens de la souffrance", trad. Klossovski, Aulia, Paris 1936.

2) v. „La mauvaise conscience", nouv. ed. Alcan, Paris, 1939.

3) Este aproape intraductibil termenul francez „le mourir". Menţionăm că trebue înţeles în sens substantivat, pe cât posibil.

LUMINA DIN IAZ

(nuvelă inedită)

de EMIL BOTTA

e sbătea, cu floarea în mână. Cuvintele-i erau gropi cari cădea el, vulpoiul. Cuvântul era un incendiu care propaga în toată propoziția. Și propoziția și fraza deau catastrofe. De pildă: „Fratele dv. era prietenul, mult, fratele meu. Fratele dv. era și fratele meu. au să zic... deci... încât... nu este așa? !...“ Se sbătea, floarea în mână. Picături de sudoare căzură pe floare, inându-i petalele. Om și floare aveau coloarea inniei. Adică? Adică... nu știu. Apoi Cimpoeru al ții începu să râdă. Și râse și râse cașicum acest exeru l-ar salva dela înnec. Oferi cavalerește floarea. Mao luă și simți sufletul parfumat al garoafei, greu, atitor. Ea gândise: *cașicum l-ar salva dela înnec.* Cuntul *înnec* i-se desvălui: greu, amețitor ca sufletul fumat al garoafei pe care, înfricoșată, îl ținea în ini. — „Simt că mă înnăbuș, rosti Cimpoeru. Imi perteți să deschid fereastra, s'o crăp doar un pic dacă vă neți de răceală? Am senzația omului care se înnea..“ Ea tresări nebună: Ce-a spus? Nimic. Mod, ca orie, analogic, de a exprimă ceva. Dar un ceva esențial, rădăcini veninoase, înfipte în om.

Râsete. Mască.

— „Nu mi-așI fi închipuit ca o garoafă, un lucru atât subțiratec și neoriginal, să lase o atât de puternică amă. Știți, eu am cunoscut odată senzația înnecului. Otă, în Jiu, acum cincisprezece ani. O mână mă atrăgea fund și alta se lupta să mă readucă la lumină. A bit cea de a doua. Două puteri cari dispuneau de mine. latura cosi mi dispone“, în stil vincian. Dar amândouă âinile, și cea câinoasă și cea milostivă, erau ale drepții, adică ale lui Dumnezeu...“

Seara intră prin fereastră. Umbrele fugarnice ale serii, au numai salt, numai capriciu. *„Cașicum l-ar salva de înnec.* Așadar acesta era omul cu floarea, despre care rbise Toma, omul acesta plin de imperfecțiuni, acest mpoer al nopții, era prietenul, omul cu floarea“.

Mască. — „Vii la noi la masă, da?“

„Maria, sora, este așadar această femee care se apro- de amurg. Cerul ei secret se cufundă în amurg. Prea ult mi-a descris-o Toma pentruca acum, față'n față cu , să nu mă declar ușor, dar ușor dezamăgit. Și ce ulce glas: Vii la *noi* la masă, da? In acest *noi*, ca într'o lbă fermecată, încap, desigur, copiii amândoi, grădina pomi fructiferi, iazul din fundul grădinii, casa care ecesită oarecari reparațiuni. Și trecutul cu viii și morții spectivi. Ca marea cu înnecații respectivi“.

★

Roată smintită ce sunt! Mă întorc, mă dau înapoi cu ulți ani și prin marele și umbrosul descrescendo al mpului, o alerg pe Maria, fug după ea. Sciziunea eterității în doi timpi: cel increeat și creeatul, făuritul de oi. Creeatul se organizează și se desorganizează. Fuiunea și confuziunea trecutului. Iat-o pe Maria sub conetti, la serbarea de binefacere. Localnicii complezenți, omitetul, prezidentul, fac cerc. M'am încumetat să-i orbesc. — „Eram prieten bun cu Toma, fratele dv. Nu pot ă uit catilinarele sale împotriva a tot ce nu-i convenea. upiter tonans. „Lucrează în așa fel ca formula actului ău să devină maximă universală“. Eroarea chiar căpăta chiptru și aureolă atunci gând o făptuia el. Un om, fraele dv... Dar ce om! Acum l-am pierdut din vedere. Pe nde mai e dragul nostru Toma?..“

Iată apoi cel mai schimbăcios și nestatornic loc depe glob: sala de așteptare. O arhivă e lumea! Șoarecii și scriptele arhivei suntem noi! Domnul acesta e dosarul voluminos legat în scoarțe brune, cestălalt e un catehism, un proces-verbal, un document prețios. E aici, în arhiva sălii de așteptare și cuiul ruginit, rătăcit de mâinile hazardului între vrafuri și terfeloage. Eu priveam atent prin micul ochi de geam, prin ferestruica indiscreției, priveam această cloacă. Trenurile, ca rândunicile sarna, treceau rar de tot, foarte rar. Intr'o zi, dela postul meu de observație, o zării pe Maria. Era în mare doliu. — „Acum pot plânge în voe pe umărul d-tale, mi-a zis. Nu ne vede nimeni“. Înțelesei că acest nimeni, acest Nimeni care nu ne vedea, era pulberea, era Toma. Zidurile sălii de așteptare căzură, mișcate de tăria durerilor noastre, imensitățile ne-au înconjurat. — „De ce porți firul ăst roșu în jurul gâtului?, făcu ea mirată. Il porți deobicei, ți-e dat să-l porți, sau l-ai pus doar azi ca să mi-l evoci pe Toma? El doar, el purta firicel roșu“. — „E un avertisment, spusei înclinându-mă amar. Iminența destinului. Ca să-mi aduc aminte că odată și odată va fi poate necesar să mă spânzur și eu...“

Iată apoi că Agatha, bătrâna și afurisita, își dete obștescul sfârșit; dormea dusă în patul ei de mahon. Fusese un rest parcă, purtând o rochie străveche, din vremea poștalioanelor, din vremea drăguțelor stațiuni cu ape minerale pe cari le frecventa nobilimea, orășelele și nobilimea povestite de Turghenieff, și unde se întâlneau generali, oameni de lume și tinere contese cari aveau să facă cunoștință cu aghiotantul țarului sau cu țarul însuși. Ea, Agatha, muri citind Memoriile unui Spahiu. Evenimentul acestei morți a fost pentru mulți, în măsura în care îngăduiau secularele minciuni, o ușurare, un prilej de sărbătoare discretă aici jos, pe pământ. Dar sus în ceruri, Toma fiul ei, s'a mâhnit foarte la ideea că pisaloaga băbătie va veni să-l toace iarăși cu mustrările-i grijulii, cu inoportunele-i ocări. El se ascunde undeva, în munții albaștri, așa cum soarele și luna se ascund în imaginea hiperbolică a poeziei. Când vei zări seninul întunecat de nour sâlhui, să știi că e Agatha bătrâna care-și caută de-a surda feciorul.

Maria era singură. Casa era pustie. Sufletul ei se năruia încet în singurătate. Atunci Antim ciocăni la ușe. In timp ce ea iscălea chitanța, micul funcționar îi văzu mâinile. Dumnezeule ce frumoase, ce superbe mâini! Doar atât a reușit el să zică: Dumnezeule! Dar cu un asemenea inspirat accent încât ai fi bănuit că îl văzuse pe Dumnezeu aevea. Exclamația omului acela cu totul oarecare și sarbăd, o trezi pe Maria dintr'un somn, dintr'un lung hiatus, dintr'o zăcere cumplită. Ea surâse cu bunătate funcționărașului mânjit de cerneluri verzi și roșii, care avea un aer destul de imbecil și ale cărui priviri spălăcite de umilință, atrăgeau ca un magnet compătimirea. Antim, sdrobit de timiditate, venea cu chifanțierul tot mai des, dădea târcoale casei. Era o primejdie, o iasmă care dădea târcoale Mariei și casei, pustii deopotrivă. Micul agent dela Societate oferea Mariei chitanță după chitanță și ea semna, semna mereu, neștiind că prin asta se sustrage vieții și se făgăduește neantului. Când, cum s'au petrecut lucrurile, e o taină. Monstruoase și tainice sunt hotărîrile și poruncile întâmplării; dar obiecția de exagerare ce mi-s'ar aduce, o recuz. Maria deveni soția lui. (Celor cari au cunoscut-o în timpul următor morții lui Toma, le lăsa impresia unei ființe adormite, absente care, oricum, aparține mortului, trecutului). Antim, considerat ca soț, nu se deosebea mult de Antim celibatarul. El nu făcea decât să spună zi și noapte Dumnezeule, Dumnezeule, atât și nimic în plus ori în minus, ca cineva ale cărui colocvii cu miracolul au început. Și slăbea văzând cu ochii ca unul care ajunează, un fenomen de topire se desăvârșea în el și se veștejea mânjit de cerneluri, la biroul unde părea că se deprinde cu sicriul, astfel ca moartea ușoară să-i pară, să-i fie prietenă, s'o poată trata amicalmente și se usca acasă unde frumusețea Mariei îl copleșea, îl anulă. Copilul care s'a născut primi numele Toma; fratele ei, astfel, se continuă, *trăia.* Trăia o viață intensă și copilărească și ea gândi: „Ce ciudat frate dragă! Ești aici, cu mine, așa cum erai odată, ești trecutul și eu sunt alta, alta, sunt viitorul trecutului de atunci. Eu nu sunt Maria, Marioara, surioara ta, copilule drag, eu nu sunt sora ta deși tu ești atât de mult, atât de real și adevărat, atât de îngrozitor de real și adevărat, fratele meu...“

Și al doilea copil se apropia, era pe drum. „E poate Marioara, micuța, gândi Maria, poate că eu sunt aceea care mă voi naște“.

Intre acestea s'a produs dispariția lui Antim, deconcertantă și lipsită de temeiuri logice. A plecat într'o dimineață spre Societate. S'a dus și dus a fost! Il așteaptă șefii, îl așteaptă colegii, biroul îl așteaptă, biroul dela care a învățat noțiunile primare, de inerție, de moarte, de sicriu. Fie-i ușoară țărâna! Dar ei, cu toții, uită că uneori și apa și aerul pot fi neînchipuit de grele, că și apa și aerul se pot preface în lespezi și pot apăsa, ca și țărâna, umerii și pieptul celui dus... Ea, Maria, îl vede parcă și acum prin fundul grădinii, pe lângă iaz; lua drumul acela, tăind prin curțile oamenilor, ca să ajungă mai degrabă la Societate. Căci Societatea era cinstea și casa și mireasa lui adevărată, Societatea care-l mânjea de cerneluri verzi și roșii, Societatea care-i umplea cu cifre capul ca o baniță. De fapt această dispariție, acest rapt, acest furt asupra naturii sale proprii, onorează pe cel ce l-a comis; a fost unicul gest care arăta oarecare inventivitate, oarecari dispoziții spre fantezie în spiritul acestui maniac al disciplinei, al acestui defăimat erou al probității mediocre. Ah, imaginație, bureții și proștii se lipsesc de tine, ei nu aderă la tine! Antim n'a fost chiar de tot un prost; dispariția lui în buna dimineață de primăvară, pledează îndeajuns pentru el.

Mort, sau socotit ca atare, pentru Maria el trăia încă într'o regiune vagă, laolaltă cu infuzorii și larvele cari constituiau madrepora conștiinței sale. In această formă primitivă el se chema obsesie, vis rău, și ades cobora, bătea la portița luciditătii ei, aștepta și înnopta în prag, cu modestia-i caracteristică.

Veni și al doilea copil, veni repede mânat de o vanitate juvenilă, ca să nu se lase mai prejos. Veni trimis de dincolo și Maria, drept recunoaștere a mesagiului ce aducea, îi dărui numele tatălui. Mezinul Antim era debil, născut în zodia strâmbătății, purtând semnele anomaliei și degenerescenței, având obrazul mânjit cu pete verzi și roșii ca de cerneluri.

Și anii treceau. De aici, dela ferestruica mea i-am numărat; erau vre-o zece.

*

Cimpoeru sosește la ora prânzului, exact, ceremonis. O floare în mână și un cornet cu piersici. El sărută prelung mâna Mariei și-i spune Prințesă. Au mâncat în liniștea de mânăstire: Cimpoeru, Maria și cei doi copii foarte cuminți și gravi, aproape cucernici „Dacă îmi va spune iarăși că are senzația înnecului, gândește Maria, îl dau afară numaidecât“. Mască. Dar nu, Cimpoeru vorbește despre Toma: — „Fratele dv. printre alte însușiri alese, avea și o foarte înnaltă părere despre el însuși. Nu e nici una dintre ideile sale pe care să nu o fi desavuat apoi, ca pentru a-și demonstra sie-și că ideea era nedemnă de el. Un om, fratele dv. Dar ce om! Oare micuțul seamănă cu unchiu-său?“ Și râde prostește. Veniră la rând piersicile bătute de foc. — „Asta, coapta asta, pentru dv. Prințesă“... Maria desface piersica și din miezul ei apare un vierme onctuos, politicos, dând binețe mesenilor. Cimpoeru devine palid: — „Un vierme... da... sigur... e cum nu se poate mai urât... un vierme infect... Vânzătorul, obraznicul de oltean e din aceeaș plasă cu mine, vecini, consăteni pot zice... panduri de-ai lui Tudor... Asta era o chezășie de seriozitate... am să-l trag la răspundere, am să-l împușc...“ Și, ros de gânduri oribile, simte că se înnează. Dar tăcu și tăcerea lui semăna cu a viermelui care ieșise din piersica sângerie ca puiul din calcaroasa tunică a oului.

Cerul după amiezei purta o armură de diamant. Dyonisos Liberatorul, cu o lopățică și o stropitoare, își făcea de lucru prin grădină. Maria și Cimpoeru se plimbau. Ea îi luă brațul. Dinspre iaz, și mai de departe, venea ca o vagă scuturare de aripi, un vag murmur dezaprobator. — „Mi-așI permite să vă rog... să mă însoțiți. Sau nu... eu... adică... să vă însoțesc — ah, cuvinte infame, cuvinte obstacole, nu vedeți că e târziu, că se face seară? — eu să vă însoțesc într'o călătorie pe Mediterana. — Uff, însfârșit! — Sunt un om avut. Dumnezeu mi-a dat atât cât să pot purta și altora de grijă. Înțelegeți? Fac aluzie la copii, la micuți. Se pare că soțul dv. s'a luptat din răsputeri să vă nefericească; a fost, în această privință, un mare strateg căci a reușit deplin“. Politețele se băteau la gura lui Cimpoeru. El prindea una din sbor, și, dacă se nimerea să fie una simplă, ajungea, din deducție în deducție, la cea mai complicată: vă rog, îmi permit să vă rog... îndrăznesc să-mi permit să vă rog... Maria închide ochii. „Sunt încă tânără. Oh, acest cuvânt insidios *încă* acesta, ca un termen, ca o păsuire pe care mi-o dărue moartea“. Maria închide ochii. „Apa iazului se umflă, apele devorează uscatul: Marea! Marea! Sânul mării palpită acolo ca în cântul homeric“. Maria închide ochii. „Dar copiii? Ei se joacă neștiutori în spumele mării, copiii spumelor, fără tată, fără mamă“. Și deodată, casi cum Dumnezeu și-ar fi retras cuvântul-pârghie, cuvântul care susține așezarea, Maria auzi un trosnet ca de ruptură, ca de prăvălire a lumilor. Strigăte. Maria și Cimpoeru alergară spre iaz. Strigătele de acolo veneau. Acolo au văzut Moartea. Sau numai ea, Maria, o văzu. Se aplecase asupra unuia dintre copii — Antim era — și se pregătea să-i ridice sufletul. Dar mama urlă odată și încăodată ca o lupoaică turbată. Moartea speriată se trase în fundul iazului. Mantia ei noptatecă mai pluti la suprafață ca un steag sub semnul căruia se vitejește cine vrea. Și cine poate. Antim gemea în iarba roșită de sânge. Tâmplele îi erau roșite de sânge. — „A căzut, vorbi Toma plângând, pietrele cele ascutite l'au sfâșiat de tot“.

Cimpoeru nu înțelege. „Ce-i asta? Pot clipele să sdruncine, să răstoarne totul? Eram cu ea ca în pragul unei cămări de nuntă. Și țipătul unui copil care se juca în iarbă cu frate-său...“ El nu avea poftă să înțeleagă prea mult. Știa doar că apropiata și probabila fericire sburase, că ignoranța sburase. Acum știa. Știa că dacă băețașul palid, cu obrazul pătat ca de cerneluri și încleiat în sânge, moare, viața intimă, rectitudinea, cariera lui, vor fi discutate, contestate, denaturate, aduse în plină zi. *El avu iarăși senzația că se înnează.* Cimpoeru al nopții dușmănea plina zi. — „Alerg să aduc un doctor“, zise. Și omul cu floarea și sub acest pretext, și pentru totdeauna din viața Mariei.

Și anii treceau. De aici, din ghereta mea, n'am stat să-i număr, dar știu bine că erau mulți și că treceau.

*

Nu mai vorbiți despre înalt și cer, nu predicați cerul, nu-l pomeniți. Cel care nu-l are, cel care nu-l presimte, cel care nu l-a avut niciodată va surâde și nu va înțelege. După cum nu va roși nici nu va intra în pământ, ci va surâde cu o nerușinată candoare, impostorul și canalia pe care o iei de guler și căreia îi strigi în față: impostor și canalie, te-am prins, te-am dovedit!

Noaptea, o noapte mare a uitării, a neștirii, stinsese lucrurile de jur împrejur, cerul Mariei îngenunchia, se preda în obscuritate. Părul îi albise, frumoasele mâini pentru cari se scriseseră ode, păleau și ele. Ultragiile timpului. Despre Toma fiul ei, nu știa, de ani mulți, nimic. Sau știa exact cât știau pragul ușii, ori scara de piatră: Știa că plecase, atâta tot. Pașii lui erau îngropați în tăcere; pașii sălbateci, pașii aventuroși cari băteau drumurile lumii se domesticiseră, devreme ce nu mai sunau până aici. Doamne, de n'ar fi ajuns învățăcel, școlar la școala desfrâului! Antim umbla din odae în odae, din singurătate în singurătate și se alunga și se bântuia și se blestema singur căci amntiri nu mai avea. Se blestema singur. Dar se mântuia oare singur? El hoinărea prin grădina deșartă, rătăcea prin partea iazului, pe malul învestmântat în bălării. Un surâs dement îi lumina fața! Ce spăimântător era obrazul prins în flacările surâsului acela dement, care se muta când ici, când colo, jucăuș, când într'un colț al buzelor, când în celălalt, jucăuș, neastâmpărat! El striga uneori: „Mamă unde e tata?“ Și Maria se făcea tot mai palidă, lovită de ghiara himerei, se desrădăcina, cădea. Și el, chinuitul și chinuitorul, întreba mereu: „Mamă unde e tata?“ Maria închidea ochii, vedea și auzea marea când ca o rugăciune, când amenințătoare, asvârlind întrebări și marea urca, urca și ea se gândea că cerul este regatul motivelor, că steaua lui Antim, ochioasa aceea din înnaltul albastru, a înnebunit, sigur că a înnebunit și aruncă aici, pe fața pătată ca de cerneluri a ursitului ei, fulgerele surâsului acela dement. Ea muri învinsă de amărăciune, înrăită oarecum ca și maică-sa Agatha pe care n'o iubise de fel. Ochii cerșiseră îndurarea, mâinile și ele nu spuneau decât iertare, îndurare. Dar întrebarea biciuia furtunatică, biciuia geamătul mutesc al ochilor, palorile mâinilor scheletice: „Mamă unde e tata?“.

Mască. Mască definitivă, tragică.

Intr'un târziu, Toma sosi din legendarul capăt al lumii. „Unde e mama?“ Dar nu găsi decât ruina și vocile și osemintele ruinei „Trebue să prefac totul, să nu supăr și să nu spulber cenușa părinților mei“. Soarele îl oțelise, o viață aspră îi călise voința. „Un cuceritor și-a ars corăbiile; eu ard un întreg drum. Rămân aici“. Ridică mâinile pe care aerul familiar al casei le săruta, ca și cum ar fi dat drumul unui șoim, unei paseri dragi dar cutremurătoare: „Mă supun! Sunt al vostru larii mei scumpi, sunt al tău vatră, sunt al tău!“ Refăcu din temelii căminul sfărmat, primeni grădina, malul de iaz care cădea în zona proprietății sale îl netezi și, cu nisip fin, cu prundiș auriu a podit locul. „Fie razele soarelui, șerpi șuerători prin părul Mariei când va veni să se scalde“. Și i-se păru că și vede o nimfă, un luminos nenufar, o goliciune strălucitoare trecând prin păpuriș, venind la isvorul vieții însăși, să se scalde.

...„Te invit pe domeniul meu“, scrise Toma iubitei sale, celeilalte Marii. Și sublinie cu mândrețe cuvântul domeniu. „Am și un frate, un călugăraș blând și bun despre care, dintr'un fel de neglijență, de sfială ipocrită pentru care mă acuz, nu ți-am vorbit: Antim cel tăcut, cel fără ambiții și fără orgoliu. El nu poartă ca mine firicel roșu în jurul gâtului, nu-l ucide aventura și nu-l sapă și nu-l îmbie la fugă renegatul, demonul fugii. Are în schimb obrazul pătat ca de cerneluri; e și asta un blestem și încă unul din cele grele. Te rog să umbli ușor, să nu-l tulburi, să nu-l trezești din somnolența lui care pare plăcută de vreme ce surâde mereu... Mi-e dor de tine...“ Cealaltă Marie sosi în Mai. Natura, prin mii și milioane de clopote, cântă. O chema din întâmplare Maria și acest nume i se potrivea de minune căci firea-i spunea o mare puritate. Și era delicată ca nervurele unei frunze și ca nimeni alta știa să fie dulce. De mult zidurile casei nu mai sunaseră la numele Maria. El învia ecourile adâncimilor și înălțimilor, ale părților și ale întregului, cari, toate, se rostogoleau prin încăperi ca o invazie de elani, de duhuri într'aripate: A venit! a venit!

Auzind Antim se clinti din înfiorătoarea lui stare pe loc. Grunji de somn și nepăsarea, bucată cu bucată căzură. Și striga ca în vremurile bune: „Mamă unde e tata?“. Cealaltă Marie îl zări la fereastră, îi zări ochiul devastat, lumina ochiului pierdută într'un estuar de umbră și zâmbetul dement al feții și înțelese că omul acela, fratele lui, nu era în toate mințile. Și încet, pe nesimțite, delirul celui care, apucat, încremenise la ferestră și care striga: „Mamă unde e tata?“, vocea orgiacă, vocea șuie cu timbru de flaut, de crotal care vrăjește și întunecă rațiunea, o cuceri. Intr'o dimineață, adusă parcă de un vânticel văratec, bătu la ușa lui. — „Antim, grăi cealaltă Marie, am venit să-ți împărtășesc visul ciudat al nopții mele: Se făcea că acolo, în iaz, în fundul iazului...“ El pricepu. O licărire îi brăzda chipul. Pe jumătate fruntea i se ivi din bezne. O luă de mână. Plecară. Le era mersul o fluiditate, o curgere lină printre ierburile umede încă, printre boabele de rouă. Era un vis care se revărsa în alt vis. Când au ajuns la iaz, o împinse blând. Apa o îmbrățișa, o lua, o stăpânea.

— „Vezi? Acuma vezi?“ întrebă el.

— „Da, striga cealaltă Marie luptându-se cu apa doar atât cât să-i dea voe să vorbească, ...e aici tatăl tău, e aici ud leoarcă, înnecat în lumină, cernelurile verzi și roșii s'au prefăcut în smaragde, în lumină și rubine... Innecat în lumină“...

Toma veni; dar prea târziu. Mult prea târziu. Iazul își ferecase porțile. — „Unde-i Maria?“ — „Taci, rosti Antim, e culcată, umblă binișor, n'o trezi! Tatăl nostru a chemat-o la el; trebuia să plece“.

Și surâse.

Cartea străină

Autant en emporte le vent

roman de Margarett Mitchell — ed. N. R. F.

II

de VICTOR POPESCU

Ceace-i aduce o mare putere romanului, este sinceritatea povestirei. Extrem de subiectivă, Margaret Mitchell evcluează între influxurile imaginaţiei şi trăire personală cu multă abilitate, pentru a nu lăsa niciodată închipuirei licenţa de a rupe veridicul. Această calitate a dobândit-o probabil dela caracteristica cea mai de seamă a literaturei anglo-saxone: sinceritate dusă la exces, până a nu mai şti unde este invenţiunea şi unde este, putem spune, auto-biografia. Sinceritate care adesea devine indecentă. Dar să facem o distincţie, nu indecenţă erotică, atât de des întâlnită în literatură, dar indecenţă în desvăluirea tuturor intimităţilor sufleteşti. O indecenţă care nu ne permite de a face din eroii romanului idoli, ci care ne îndeamnă să ne regăsim în unii sau în alţii, cu toate calităţile şi defectele noastre.

Eroii acestor romane nu mai sunt tipuri imaginate cu caracteristici din diferiţi indivizi spre a da naştere unei fiinţe cu anumite caractere şi anumite reacţii. Roman realist în primul rând, romanul anglo-saxon, şi deci şi cel al Margaretei Mitchell nu-şi pune tema dela început ci decurge dealungul unei vieţi, sub toate aspectele ei. Iar eroii sunt indivizi ca şi noi, cari pe lângă părţi bune au şi părţi rele. Sau invers.

Se obişnuia, în literatura franceză în special, ca romanele să studieze o latură a caracterului unui individ. Şi eroul devenea tipul cutărui sau cutărui viciu. ori, adesea, virtuţi. Unele romane nu creau tipuri. In special în epoca modernă a literaturei. Dar astfel de romane, de creau sau nu tipuri, priveau o singură latură a vieţii. Căutau o concluzie.

Literatura anglo-saxonă, şi îi putem ralia chiar pe Iakob Wasserman, şi pe unii autori scandinavi, a părăsit acest sistem.

Ea priveşte viaţa la un moment dat, — de preferinţă, se poate observa, viaţa autorului însuşi. Iar în loc de a extrage un tip, ne prezintă o pagină de viaţă, în care găsim mai multe tipuri, iar concluziile sunt deduceri ce am putea extrage chiar noi, de am trăi cu adevărat un timp în asemenea situaţii.

Romanele acestea nu studiază o femee, ci femeia, nu un om, ci omul, nu o întâmplare, ci viaţa. Diferenţierea dintre ele, fiindcă e drept să ne întrebăm dacă numai în trei subiecte se pot crea opere nenumărate, o fac situaţiile diferite. Reacţiile în faţa acestor situaţii deosebite. Viaţa capătă nenumărate forme, fiecare individ închide în el un univers. Dar dacă nenumăratele forme de viaţă se pot asemăna, sau reduce, sau epuiza, reacţiile indiviziilor fiecare cu universul lui în suflet sunt totdeauna altele. Iar romanele acestea în loc să fie individul X, al cărui caracter îl cunoaştem prea bine, şi care va reacţiona după caracterul definit, vor fi veşnic o sursă de noutăţi, după cum şi sufletul oamenilor, la fiecare clipă desvălue laturi noui. Vor fi romane de reacţii, fiindcă reacţiile sunt multiple.

Autant en emporte le vent este o pagină de viaţă. Lungimea lui nu ne îndreptăţeşte nici de cum să definim vreun caracter ca fiind scos în evidenţă şi exploatat de autoare. Nici eroina principală, Scarlett O'Hara, aproape tot timpul pe primul plan, nu rămâne până la sfârşit mai mult decât „o femee".

Energică, ambiţioasă, vanitoasă, cinică, dar o femee ca atâtea alte femei. Un tip incontestabil, dar pe care nu-l putem găsi repetat în viaţă, fiindcă ceace o caracterizează sunt reacţiile ei. Rhett Buttler, Aschley Wilkes, la rândul lor foarte deosebiţi. Dar numai ca reacţii.

In fondul lor toţi trei sunt oameni normali. Evenimentele cari îi înconjoară i-au făcut să se evidenţieze.

De aci reese că nu anumiţi indivizi formează interesul crescând al romanului, ci însăşi pagina de viaţă ce reliefează.

Din acest punct de vedere romanul este cât se poate de anglo-saxon.

Dar el mai are o caracteristică, pe care trebuie s'o notăm fiind extrem de importantă. E un roman american. Şi cât de curios s'ar părea, dar aceasta reese foarte viu din citirea lui.

Din ritmul lui, ritmul vieţii eroilor. Romanul e foarte dinamic. E creator, exuberant. In cuprinsul lui, o poveste tristă, fără concluzie care să ne îndreptăţească vreun pesimism accentuat, dar tristă în general. Totuşi nu e descurajantă.

Şi, aci, se poate defini americanismul lui. Il asemăn foarte mult din acest punct de vedere, cum am spus şi în cronica de rândul trecut, lui Sinclair Lewis. E un roman foarte interesant al acestuia. *Notre Sieur Wrenn* care foarte mult s'ar putea asemăna operei Margarettei Mitchell, din acest punct de vedere.

Cu un cuprins trist, — viaţa unui om simplu, lovit de nenumărate adversităţi, un om ambiţios, dar incult totalmente, cu toate zdruncinăturile soartei, isbutind până la sfârşit, din visele măreţe ce-şi făcuse, să înjghebe un cămin mai mult decât modest — el realizează prin acest roman ceva specific american. Iar eroul său este un erou specific american. Ceace-l caracterizează este optimismul. Dar nu optimismul obişnuit nouă europenilor, de supra-evaluare a soartei, ci de resemnare. Nu o resemnare tristă, mâhnită, dar o resemnare, momentană poate, definitivă chiar, dar nu o înfrângere.

Scarlett O'Hara, când închee romanul cu fraza: *o zi mai devreme sau mai târziu n'are importanţă,* tocmai acest caracter american al romanului îl evidenţiază.

In fond ce cuprinde această frază decât resemnarea la ritmul vieţei, cu calm, cu bună voinţă, spre a reîncepe *mai devreme sau mai târziu* lupta împotriva ei, un act atât de normal omenirei.

Dar normalitatea luptei este înţeleasă astfel numai în America. In vechiul nostru continent adversităţile soartei ni se par nedreptăţi, precum întâmplările favorabile haruri.

Pentru Margareth Mitchell, americancă în primul rând, viaţa e o luptă. S'o primim ca atare.

Iată în câteva rânduri definit Autant en emporte le vent. Fără exagerare, pot afirma că lucrarea merită să fie citită cu cea mai mare atenţie, fiind una din operele de seamă ale literaturii timpurilor noastre.

Stilul românesc

III de arhitect I. TRAIANESC

Dintre toate îndeletnicirile omeneşti, arhitectura este cea mai strâns legată de pământul unei ţări, căci, între zidurile clădirilor mai mari sau mai mici, se petrece viaţa socială şi individuală a unei naţiuni; deci, arhitectura, ca artă, are un viguros caracter naţional, pe aceeaşi linie cu limba, portul, datinele, credinţa, sau cântul unui popor.

In ţara noastră arhitectura pământeană, cu caracter propriu, apare încă dela primele începuturi de aşezare ca stat românesc, şi înfloreşte paralel cu desvoltarea statului, mlădiindu-se după împrejurările politico-sociale.

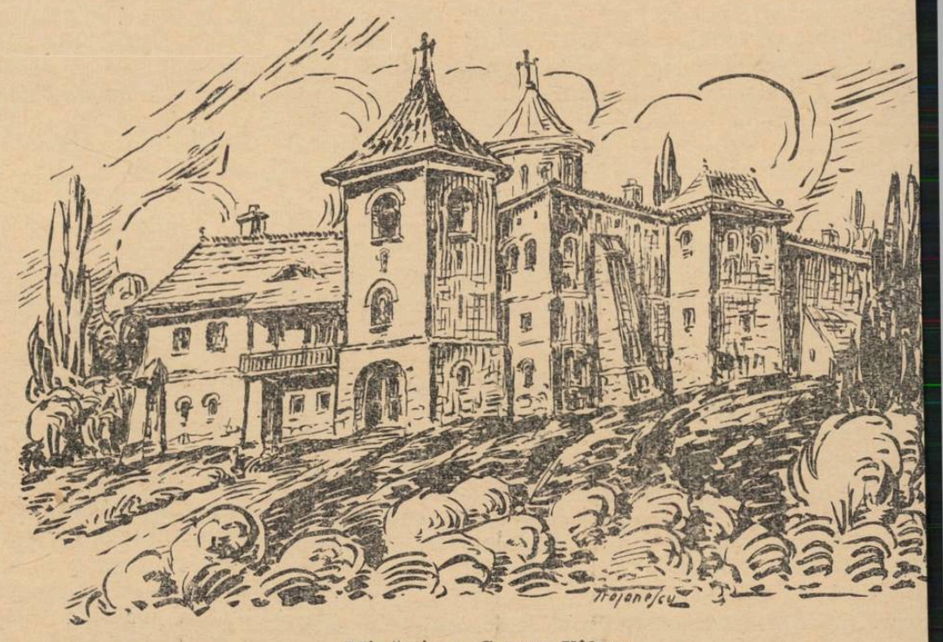

Mânăstirea Govora-Vâlcea

Potrivit acestei evoluţii, arhitectura românească a primit în diferite edificii de stat sau particulare, pecetia vremurilor în cari acestea au fost ridicate, înplântând pe pământul ţărilor româneşti, felurite monumente şi clădiri, cerute de credinţa strămoşească, de datinele din bătrâni, de apărarea împotriva năvălirilor de peste hotare, de paza înlăuntru, de desvoltarea vieţii sociale şi individuale etc. Astfel, cu timpul, s'au strâns pe întregul pământ românesc o seamă de mânăstiri si biserici, cetăţi şi cule, palate domneşti şi conace boereşti, curţi, troiţe şi case ţărăneşti, cum şi o nesecată comoară de artă casnică ţărănească, desvoltată la adăpostul zidurilor şi mai ales în popasurile de linişte ale vieţii noastre naţionale din trecut.

Cum însă această viaţă naţională, potrivit vremurilor, se concentra în jurul Voevodului şi a sfatului domnesc, alcătuit din capul bisericii şi fruntaşii boerilor, mai toate aceste monumente naţionale, sunt ctitorii domneşti sau

Ori, cum prin vitregia vremilor, ace ste două ţări, de-un sânge, de-o limb şi de-o lege, au trăit mai bine de cin veacuri, despărţite, ba încă războindu se între ele, încât Istoria lor naţional s'a desfăşurat independent, se înţeleg de ce şi arhitectura crescută pe pă mânturile lor şi-a trăit o viaţă propri în fiecare din cele două ţărişoare, încă cunoaşterea lor în deaproape, se aleg în grupări aparte, şi anume: arhitec tura muntenească (Oltenia, Muntenia Dobrogea), arhitectura moldovenească (Moldova, Bucovina, Basarabia) şi ar hitectura ardelenească (Banat, Ardeal Maramureş).

Precum în istoria Românilor se fac o paralelă între domniile contimpora ne din Muntenia, Moldova şi Ardeal legate între ele prin firul evenimente lor, tot aşa, urmând aceiaşi cale, vom privi mărturiile arhitectonice din aceleaşi epoci, spre a putea cunoaşte în râuririle venite din afară, sau atingerea dintre ele, şi a scoate la iveală, ce este specific românesc în alcătuirea lor.

Trebue să recunoaştem însă, că în afară de arhitectura istorică naţională şi cu mult înainte de afirmarea ei, au existat pe pământurile locuite de români, o arhitectură şi o artă populară născute din geniul popoarelor de baştină, cari au trăit în ţinuturile acestea.

Intr'adevăr, din aluatul Dacilor din cuprinsul Ardealului, al Geţilor din Valea Dunării, al Sciţilor din Dobrogea, al Sargaţilor din Moldova şi Basarabia, s'a plămădit poporul Daco-Roman, care s'a statornicit pe tot cuprinsul de azi al României, cu ramificaţii în Macedonia, valea Timocului şi Istria.

Acest popor de baştină a avut arta lui, potrivit cu tradiţiile, o artă proprie, care a înfruntat urgia năvălirilor barbare, şi s'a transmis din generaţie în generaţie până azi, ferită la adăpostul munţilor şi pădurilor, în ascunzişurile neaflate de cutropitori: o bisericuţă de lemn, încheiată spre a putea fi mutată din loc în loc în vremuri de bâjenie; o căsuţă pitulată de vremuri; o poartă gârbovită de ani; o troiţă lângă o fântână cu cumpănă, la răscruci de drumuri; şi atâta puzderie de obiecte casnice şi de gospodărie, cojoace şi chimire, alesături de chilimuri şi borangicuri, ploşti şi lăzi înflorate şi zicători şi cântece... comori nebănuite de dibăcie şi avânt sufletesc, cari s'au revărsat din belşug pe tot întinsul românesc şi cari laolaltă alcătuesc firea şi înclinările spre bine şi frumos ale neamului.

Ţară frumoasă şi bogată, înzestrată cu toate darurile pământeşti, a suferit pe vremuri, ca şi mai de curând, felurite încălcări şi porniri de cotropire... multe prefaceri şi influenţe din afară... totuşi, trebue să recunoaştem, că tot ce ne-a rămas de la strămoşi, poartă pecetia originalităţii în toate manifestările de artă, că monumentele noastre nu sunt copii identice ale monumentelor cari le-au inspirat, că, o Curte de Argeş sau un Trei Erarhi, nu-şi găsesc asemănare nicăeri pe lume, ci doar unele elemente organice sau decorative aduse de meşterii chemaţi de voivozi sau de boeri, dar cari cereau acestor meşteri aduşi de departe, şi cari şi-au făcut ucenici din localnici, să ridice lăcaşuri de închinăciune sau de locuit... „cu mult mai frumoase" de cât cele din ţările de pe unde veneau, cu arta lor occidentală sau orientală.

Incât se poate spune, pe sfântă dreptate, că arta pământeană, în diversele ei aspecte, poartă caracteristica unui stil naţional românesc.

Cronica muzicală

Impliniri de repertoriu întârziate

de ROMEO ALEXANDRESCU

Nu se poate nici pretinde, nici spera, în domeniul simfonic sau liric, dela noi sau de oriunde, un repertoriu absolut fără lacune.

Există, până la un punct, chestiunea criteriilor de apreciere, care cu oricâtă seriozitate ar fi stabilite, nu pot evita în întregime, riscul unor oarecari omisiuni discutabile. Există şi acea limită de ordin practic, care impune o anumită comprimare numerică în alegerea literaturei muzicale.

Totuşi, drepturile strictului necesar nu pot fi trecute cu vederea şi dictează acel ecletism obiectiv şi acea multilateralitate raţională armonios şi echilibrat reprezentative a celor mai însemnate şi caracteristice epoce, curente, forme şi personalităţi ale creaţiei muzicale de pretutindeni.

Silinţele generale, în campaniile de lucru ale „Operei Române" şi „Filarmonicei", cât şi directivele eforturilor din întreaga mişcare muzicală, trebue să tindă către realizarea cât mai metodică a acestui deziderat al culturii artistice româneşti.

In ceeace priveşte Opera Română, s'au făcut în ultima vreme apreciabile progrese. Wagner, Mozart, Verdi, au figurat fiecare cu opere de importanţă capitală, necunoscute încă la noi, în programele ultimelor stagiuni.

Faţă de posibilităţile tehnice şi materiale ale Operei Române, progresul isbutit prin aceste frumoase completări de repertoriu merită toate elogiile. Regretabile rămân însă străduinţele de rezultat nesemnificativ, cum a fost ştearsa premieră a celor „Patru bădărani" a lui Wolf Ferrari, sau mai de mult, „Frederika", lui Franz Lehar, risipă de resurse fără rezultat. Opereta nu este un gen muzical de condamnat. Intr'o anumită proporţie, orice scenă lirică îi poate da atenţiune. Dar, când un maestru al operetei ca André Messager, muzician superior dedicat genului uşor, (dar nu tocmai uşor de satisfăcut) sau un altul, contemporan, Reynaldo Hahn, reprezintă, în biblioteca operetei, un aport de rafinament, de dibăcie, şi de gust muzical demn de valorificat, când aceşti doi autori sunt cu totul necunoscuţi la noi, era mult mai cu folos să cunoaştem pe unul din ei, decât să realizăm un pas pe loc.

Dar acestea sunt amănunte. Ceeace isbeşte, este, de exemplu, lipsa totală a lui Gluck, din repertoriu. Tot astfel, a lui Weber.

Iată într'adevăr, lacune cu adevărat surprinzătoare, şi care recomandă pe viitor, suprimarea oricărei premiere de interes slab, atâta vreme cât esenţialul va rămâne deficitar.

Printre lipsurile mari ale repertoriului nostru de operă, sunt încă de menţionat „Pelléas et Mélisande" de Debussy, cât şi lipsa integrală a muzicei moderne franceze şi a numelor unor Korsakoff sau Manuel de Falla, de pildă, din repertoriu. Lista s'ar putea prelungi cu destule alte elemente, dar în genere mai puţin însemnate.

De sigur, o stagiune sau două, nu pot umple atâtea goluri, dar este de dorit ca munca de înzestrare a activului Operei Române să nu se îndepărteze de cerinţele primordiale ale unui program de muncă cuprinzător şi echilibrat.

Dificultăţile multiple de ordin practic pe care le întâmpină Opera Română, în activitatea de sporire a repertoriului, nu sunt aceleaşi la „Filarmonica".

Acolo, condiţiunile de împlinire a materialului simfonic, ar putea îngădui un progres mult mai grabnic, ceeace însă, nu se poate constata, în măsura dorită, privind înşiruirea concertelor din trecut. Nu este cazul să enumărăm numai lucrări, dar chiar nume de compozitori cu desăvârşire necântaţi la Filarmonica. Iată, spre exemplu, pe acelea ale lui André Caplet, Jean Cros, Widor, Vierne, Louis Aubert, André Block, Georges Hue, Auric, Poulenc, Gustave Doret, Malipiero Turina, Pfitzner, capăt de listă abia, dar care ar fi putut aduce la „Filarmonica" atmosferă proaspătă, iniţieri noi şi pline de interes, exemple de artă autentică datorate unor personalităţi valoroase ale muzicei actuale sau din trecutul apropiat, cu care nu este admisibil să nu avem, prin intermediul orchestrei noastre simfonice oficiale, nici un punct de contact.

In ceeace priveşte operele de seamă, încă neauzite la noi, dar semnate de compozitori care cel puţin au apărut în programe cu alte lucrări, să menţionăm numai simfonii de Lalo sau Bizet, Psalmul de Florent Schmitt, monumentală afirmare a muzicei franceze, „Carnaval des animaux" de Saint Saëns, suită plină de inteligentă fantasie şi originalitate extrem de caracteristică pentru Saint-Saëns, „Regele David" de Honneger, atâtea alte pagini de muzică superioară scrise de Pierné, Chabrier, D'Indy, sau chiar de Cesar Franck, atât de incomplet cunoscut la noi, fără a insista asupra atâtor capodopere necercetate, de Vivaldi, Bach, Haendel, Haydn sau Mozart.

Străduinţele de lărgire a orizontului nostru muzical au devenit de aceea accentuat şi imediat necesare. Altfel, riscăm să nu mai putem prididi cumulul restanţelor, moştenire tot mai apăsătoare a timpului trecut, insuficient folosit.

Expoziţia Veronese dela Venezia

de MIHAI NICULESCU

Veronese „Răpirea Europei" (detaliu)

Preţuirea excesivă acordată criteriului psihologic în artă şi în literatură bântue la răstimpuri, autoritară şi se practică în zilele noastre, pricinuind şi de astă dată deformări sau amputări surprinzătoare în erarhia valorilor consacrate public, prin consensul criticii oficiale. Aşa se face, că în splendita trinitate a pictorilor veneziani: Tiziano, Tintoretto şi Veronese, numele celui din urmă se citează în al treilea loc, după o numărătoare socotită ireversibilă. Dar amatorul neprevenit care s'a putut bucura de feerica privelişte a expoziţiei dela Ca'Giustinian, va recunoaşte o viziune veronesiană a lumii, aşa cum există una tizianescă sau alta tintorettiană, valabile deopotrivă pentru gustul nesofisticat, prin forţa cuceritoare a geniului, a unicităţii incomparabile. Veronese portretist nu are, desigur, fineţea şi adâncimea psihologică a lui Tizian, al cărui „Om cu ochi verzi" (dela Pitti, Florenţa) sau extraordinarul autoportret dela Prado (expus la Geneva, în vara trecută) par să fixeze cu privirile lor scormonitoare, peste curgerea aparentă a veacurilor, înţelesurile statornice şi neschimbătoare ale lumii.

Nu are nici îndrăsneala de concepţie, fantezia şi verva shakespeariană a penelului lui Tintoretto, ale cărui compoziţii dela Scuola din San Rocco în Venezia, îţi lasă aceiaşi impresie covârşitoare ca şi frescele Capelei Sixtine.

Dar alăturarea niciunuia din ei nu ar putea să întunece splendoarea şi euforia coloristică a lui Veronese. Omul despre care mărturiile timpului, culese şi transmise de biograful Ridolfi, ne informează că „ a trăit departe de lux, fiind cumpătat în cheltueli", şi-a închinat geniul artistic glorificării fastului şi bogăţiilor materiale care fac viaţa lesnicioasă, lipsită de griji şi vană...

Tipul de frumuseţe fizică feminină pe care l-a creat, fără vre-o tendinţă spre idealizare, are totuşi o distincţie şi o discreţie liniştitoare, în comparaţie cu sensualitatea agresivă a nudurilor rubensiane sau cu aceea uneori deadreptul trivială a femeilor din pânzele lui Jordaens. Ilustrative sunt, în acest sens „Venus şi Marte", poate cea mai îndrăzneţ gândită dacă nu chiar realizată şi figura zeiţei Ceres din compoziţia întitulată „Venezia între Hercule şi Ceres", adusă dela Academia venezianâ de pictură. Aceeaş voluptate castă, pământească totuşi respiră din celebra „Răpirea Europei" dela Palatul Ducal, după care dăm o reproducere de detaliu, regretând că nu-i putem alătura cele două alegorii cunoscute tot dela Palatul Ducal şi întitulate: „Junona îşi revarsă darurile asupra Veneziei" şi „Tinereţea şi Bătrâneţea". Cu toate urmele influenţelor şi manierismului compoziţiilor, ele sunt exemplificări desăvârşite ale geniului plastic şi coloristic veronesian, înamorat de purele aparenţe şi într'atâta cucerit de ele încât orice încercare de-a desluşi o intenţie de transcendere a sensibilului prin înţeles şi de „înobilare" a lui, în astfel de opere, ar fi un neiertat abuz.

Nu ne puteam închipui un cadru mai nimerit pentru expunerea operelor lui Veronese decât vecinătatea lagunei, cu silueta rozalbă a insulei San Giorgio şi sfera aurită deasupra Arsenalului, scânteind în aerul încins de arşiţă ca o apoteoză solară. Limbajul coloristic al geniului veronesian e fără 'ndoială in-

(Urmare în pag. ultimă)

Suflet japonez

– Oishi pleacă la Yedo să vadă pe Domnița Asano –

de GH. BĂGULESCU

plosindu-se de lipsa de supraveghe-
Oishi plecă într'o noapte de sfârșit
Octombrie spre Yedo, însoțit de pa-
ronini și fără să știe altcineva din
oto decât soția lui.

rebue negreșit să-mi văd stăpâna,
știe și ea, în marea-i nenorocire că
n'am uitat-o.

u haine și nume schimbate, pălării
marginile mari și aplecate până pe
eri, — folosite pe vremea aceia de
ți drumeți ce obișnuiau să-și ascun-
fața, — Oishi și tovarășii lui ajun-
á la Yedo fără greutate și fără să fie
ați în seamă.

nainte de a pătrunde în plin Yedo,
amestecat și ei în mulțimea curio-
r, ce veneau în număr mare la Sen-
u-ji, să vadă mormântul lui Naga-
i.

– Dacă avea samurai cum se cade,
te că ar fi fost și astăzi în viață,
se unul din vizitatori, prietenilor
de drum.

– Apoi lumea a așteptat zi după zi
vadă pe samuraii rămași în Ako, răs-
ându-se. Așa cere legea samurailor.

– Legea-i ca un samurai să-și taie
rta chiar dacă stăpânul lui a fost nu-
i jicnit. Samuraii din Ako, cu Oishi
lor, cum au aflat de vestea morții
pânului, s'au gândit cum să-și umple
rta.

– Ha, ha! necum să și-o taie.

– S'au repezit la lăzile cu bani și
au împărțit ca și cum ar fi fost ale

– Apoi am auzit că cei trei sute
uăzeci de samurai, s'au speriat de cei
e samurai trimeși din Yedo, au că-
t cu fața la pământ și au predat cas-
ul în care au copilărit ei și Daimyul
, milogindu-se numai să-i lase cu
ață.

– Bine înțeles că șeful lor și-a luat
bani partea leului și cu o parte din
am auzit că și-a cumpărat casă și
șie lângă Kyoto.

– Cum moare lumea astăzi după
ni, te pomenești că îl vezi mare dre-
tor la Yedo și că ajunge apoi să stă-
nească el Ako.

– Nu-i deloc de mirare.

– Oishi este un om tare înțelept, el...

– După câte înțeleg vrei să-i iei
rte, se amestecă în vorbă și cam răs-
, unul din ascultători.

– Deloc. Oishi și-a adus aminte că,
tinerețe, familia Asano l-a ținut prea
ult prin școli și n'a avut timp pentru
agoste. L-a găsit dragostea acum, pe
nerelul de cincizeci de ani.

– Oare o fi având?

– Eu zic că are mai mult.

– Și-a uitat de soție și de toți copiii
nu-i seară să nu petreacă cu gheișe,
runcând banii cu amândouă mâinile.

– Sau cum se spune în provincia
oastră, îi aruncă cum ai stropi grădi-
a, se amestecă Oishi în vorbă. Am au-
t că a căzut pe mâna unei *keisei*, stor-
cătoare de bani, care o să-i mănânce averea în trei, patru luni.

— Cum, numai atâția bani are?

— Se vede că dumneata nu cunoști pe renumita gheișă *Ukihashi, puntea umblătoare,* din vestita casă *Sasaya,* continuă Oishi. Aceasta a sărăcit pe vestitul Okubo, care era cel mai bogat negustor din Kyoto și pe câți alții. Am auzit că dela ea nu iese strașnicul șef, cu săptămânile. Mă gândesc ce o să se facă, atunci când s'o pomeni fără bani.

— Bonz.

— S'a păcătoșit rău lumea.

— Și Kira ce face în vremea asta, întrebă Oishi.

— Kira ce să facă, l-a apucat și pe el tinerețea. Ar vrea să pună mâna pe Domnița Asano.

— Cum, și soția l-a uitat pe sărmanul Daimyo Naganori?

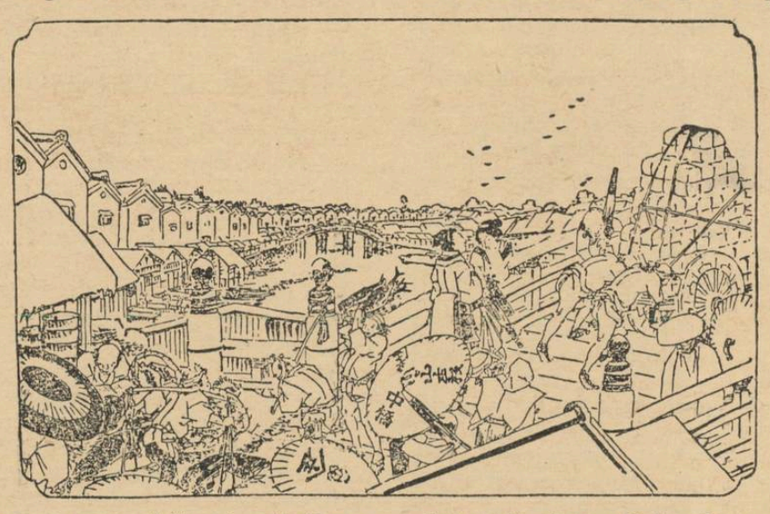

— Oameni buni, să fim drepți. Domnița Asano se spune că este ca o sfântă. Dar cu toată bunătatea ei, au părăsit-o toate fetele de casă, din vremea bună. Unele se zice că au plecat să se mărite, altele și-au părăsit stăpâna îngrozite de poliția shogunală și de oamenii lui Kira.

— De oamenii lui Kira și de mai cine, întrebă cel de alături de Oishi, care se făcea că n'a auzit bine cuvintele „poliția shogunală". Cel care vorbise înainte, le spusese cu teamă și în șoaptă, făcând ochii roată.

— Și de alții...

— Mi s'a părut că ai spus „oamenii poliției".

— Nu, ferit-a sfântul, vreau să spun că dacă n'ar fi cinstiții oameni de poliție ai Inaltului Shogun, ar îngrozi-o în fiecare zi pe Domnița hoții și banditii.

— Și Domnița a rămas așa singură, fără nimeni care s'o servească?

— Am auzit că i-a mai rămas o singură femee de serviciu. Cum o ducea tare greu, a mai găsit de vreo două săptămâni încă o fată, dar care, după cât știu, face mai mult serviciu lui Kira.

— Vorbă să fie, de unde știi, îl întărâtă Oishi.

— Eu știu ce vorbesc și dacă vrei am să-ți spun de unde știu, ridică vocea vorbitorul. Casa mea e alături de casa Domniței. Aceasta pleacă în fiecare zi și vine aici. Cum a plecat ea, pleacă și servitoarea în Honjo la Kira, sau un samurai de al lui vine la fată.

— O fi vorba tot de dragoste.

— Dragoste ? De aceia crezi dumneata că stă ascunsă în dosul karakamilor și trage cu urechea, ori de câte ori vine cineva la Domnița. Și apoi, la plecarea celui sosit, de ce îl iscodește până la poartă, iar după plecare, se așează în dosul porții, ca să vadă încotro o ia ?

— S'a păcătoșit lumea, nu v'am spus eu !

Oishi s'a desprins pe nebăgate de seamă din mulțime, iar după el au sosit la scurtă vreme și cei trei însoțitori. Al patrulea plecase fără să se oprească la Sengaku-ji, ca să anunțe pe domnița, de sosirea lui Oishi.

Pe drum sufletul șefului samurailor din Ako era răscolit de gânduri.

E tare bine de ce crede lumea despre mine, se gândea el, dar e tare rău că a putut pătrunde spioana lui Kira în casa stăpânei.

— Trebue sfârșit repede cu „cerbul" de Kira, spuse unul din tovarăși.

— Așa-i, răspunse Oishi. Totuși când începi lupta cu un demon puternic, nu-i bine niciodată să te aștepți la o isbândă grabnică. Lucrăm noi, lucrează și el. O să câștige acel care va fi mai stăruitor și mai răbdător.

— Inainte de a intra la Domnița Asano, ar fi bine să-ți ascunzi vreo sabie și să-ți pui pe cap o tichie de negustor. Noi o să te așteptăm prin împrejurimi.

— La asta m'am gândit și eu azi dimineață, răspunse Oishi, dar acuma se răstoarnă tot planul. Urechea lui Kira, din casa stăpânei, cred că a și auzit de sosirea mea, iar în pridvor n'o să mă aștepte decât ochii iscoditori, puși de fiul piratului, ca să vadă totul.

Voi toți urmați-vă planul, adică duceți-vă la bătrânul Yahyoe în Ryogoku, iar dumneata, spuse Oishi către cel de al treilea, să te duci la casa lui Sugino în Honjo. Acolo s'a dus și Onodera, care a trecut pe la Domnița Asano, ca să vestească venirea mea. După ieșirea de la stăpână, voi veni la Yahyoe, iar de acolo veți primi înștiințare. Cât stăm în Yedo desfundați-vă urechile, deschideți ochii, dar coseți-vă gura.

In pridvorul casei stăpânei, Oishi a fost primit de ochii iscoditori ai spioanei.

— Eu sunt Oishi Kuranosuke.

— Știu, răspunse fata. Stăpâna mea vă așteaptă.

Intră odată cu Oishi. După ce străbătură trei camere mici, însoțitoarea preveni pe Oishi, că în camera din față așteaptă principesa. Când cel sosit făcu semn cu capul, fata se așeză în genunchi și trase încet unul din karakami. Inaintea lui Kuranosuke se deschidea o cameră mare, ce da spre stânga într'o alta mai mică, transformată în templu. In altarul sprijinit de peretele din stânga, se găsea tableta cu numele lui Naganori. In fața altarului de bronz ardea senko, dând un fum albăstrui, ce umplea încăperea de o mireasmă religioasă.

In fund Oishi zări așezată pe stăpână. O zări o clipă, dar înainte de a avea timpul ca să-i vadă bine fața, se așeză în genunchi, puse mâinele pe tatami, apoi fruntea deasupra mâinilor și rămase așa timp îndelungat.

— *Gokigen ikagani iraserare masuruka :* respectos îndrăsnesc să întreb cum stați cu sănătatea, murmură Oishi.

Domnița salută la rându-i și odată cu ea vechea cameristă, ce era în serviciu, din cele dintâi zile ale căsătoriei Domniței cu Daimyo Naganori.

La semnul făcut încet cu mâna de Domnița, Oishi se apropie trei pași pe genunchi și podul palmelor, scoase cele două săbii, le așeză alături, apoi salută a doua oară. După aceia se întoarse cu fața la altar, împreună mâinile în semn de rugăciune și lipi fruntea de tatami pentru a treia oară.

— Stăpâne, cred că o să mă înțelegi, șopti Oishi, gândindu-se la Daimyo Naganori.

Domnița albă ca varul, cu mâinele pe genunchi, își mușcă buza de jos, ca să se poată stăpâni și aplecă încet capul. Oishi cu fruntea pe tatami așteptă să-și facă drum lacrimile ce-i isvorau în ochi. Le simți apoi, cum fierbinți îi tăiau obrazul în două.

Intoarse puțin capul spre stânga, ca să-și șteargă pe furiș fața cu mâneca kimonoului, când întrezări prin hârtia mată de orez a shogiilor o umbră chincită.

— Ascultă spioana, se gândi Oishi.

Și Domniței îi sosiseră la Yedo, svonurile pe care Oishi le auzise la Sengaku-ji. La început se hotărîse să-l cheme, mai apoi se gândi că e mai bine să se roage lui Buddha, ca să-i arăte calea dreaptă.

— Nu putem crede asemenea svonuri, spuse bătrâna cameristă. Ar fi tare bine să-l chemați aici.

— O îndoială îndelungată e mai rea decât fapta însăși. Eu nu cred ca un șef de samurai să-și uite stăpânul, spunea fata venită de curând în serviciu, prefăcându-se că-și șterge lacrimile și stăruind mereu pentru chemarea lui Oishi.

Domnița se hotărîse însfârșit ca să-l cheme pentru ziua de zece Noembrie și iată că Buddha milostivul îl trimesese cu o săptămână mai devreme.

Domnița însăși părea o zeiță Kwannon, a îndurării, ce privește liniștită în infinit. După câteva clipe de tăcere, care păreau că despart pe cei de față de pământ, ridicându-i către cer, Domnița Aguri începu cu voce plină de tristețe :

— Ai auzit de cele întâmplate, Oishi. Dacă dumneata ai fi fost aici, cu firea dumitale cumpănită și hotărîtă în acelaș timp, poate că nu ni s'ar fi întâmplat nimic rău. Dar Buddha a vrut ca puterea vrăjmașului să biruiască.

Ochii Domniței se închideau, iar capul se pleca încet spre piept, ca și cum ar fi fost biruit din timp în timp de un somn adânc.

Oishi, ținând numai capul ridicat, dar cu palmele așezate pe tatami, asculta aiurit, respirând greu și așezând din timp în timp capul la pământ.

(Urmare în pag. ultimă)

CARAGIALE ȘI ARDELENII

IV

de ȘERBAN CIOCULESCU

Unul din studenții de la Budapesta, ugen Suciu, se interesează de apariția evistei (scr. ined., 11 Martie 1911), disune să i se expedieze lui Caragiale, la erlin, „Poporul român", organul pooral al partidului național și întreabă ică să-i mai trimită „Gazeta" (Tranlvaniei)). Altă dată (scr. ined., 23 Iuie 1911), îi comunică prima traducere ngurește din operele lui Caragiale „Nirvana", tălmăcită de un d. Erdéyi, din Arad, care cere și o lucrare nedită), apărută în ziarul „Világ", oranul lui Oszkár Iászi, care se află hiar la Berlin, suggerându-i să-l viiteze la adresa dată.

Un corespondent ocazional este vularizatorul științific de la „Românul", on Corbu, care, după o întrevedere, nulțumește pentru mica surpriză (scrioare cu portret?) și răspunde cu o ungă consultație astronomică, despre ometa Brooks.

Caragiale a păstrat și trei scrisori nai întinse, redactate pe un ton confesional și romantic, de d. Emil Isac. Deși tânărul poet disprețuește politica și socotește procedările dintre „Tribuna" și „Românul", demne de „Zuukaferi și Indiani", este partizanul disciplinei politice și al unui ideal comun. D-sa se declară „romanticist", deplângând lipsa de educație artistică a amicilor săi din Ardeal, „unde să nasc și mor Românii fără viață intelectuală, unde numai demagogia are tron și prostia piață — unde piere în colb cel ce vine cu frunze de dafin încununat, pe braț purtând lyra lui Narcyss și fluerul lui Pan". Prin stăruința lui Caragiale, i se primește d-lui Emil Isac la Teatrul Național „Maica cea tânără", dramoletă neoromantică într'un act, jucată pentru prima oară la 23 Ianuarie 1912 (și publicată în *Rampa,* Fevruarie 1912).

D. SEXTIL PUȘCARIU ȘI CUVANTUL

Dintre intelectualii cunoscuți cu prilejul serbărilor de la Blaj, este d. Sextil Pușcariu, în acea vreme profesor la Cernăuți. Caragiale îi scrie, mustrându-l pe tânărul savant că nu și-a ținut făgăduiala. D. Sextil Pușcariu îi trimite câteva scrieri filologice și-i răspunde printr'o foarte frumoasă scrisoare (4 Ianuarie 1912) cu interesante vederi asupra cuvântului, izolat sau în legăturile lui cu întregul.

„Sânt atâtea lucruri pe care noi, filologii, credem că le-am înțeles dacă am putut documenta întinderea unui cuvânt în timp și'n spațiu, dacă l-am urmărit din leagăn prin toate stadiile lui de desvoltare, în limba literară și în dialecte. Dar mai totdeauna facem marea greșală că izolăm cuvântul, îl rupem din organismul întreg, din limbă, și îl punem astfel subt microscop. De sigur că, din punct de vedere metodic, acest fel de a studia este inevitabil și el ne ajută să vedem mai lămurit; dar nu este mai puțin adevărat că scoțând părticica din întreg am rupt firele de legătură fără care nu se poate imagina priceperea *întreagă* a ei. Idealul unei cercetări ar fi ca obiectul ei, chiar privit în parte, să fie ca ciobul de oglindă, care deși e spart, totuși ne dă putința, ținut anumită distanță și subt o anumită lumină, să ne vedem în el tot atât de întregi și în mijlocul obiectelor înconjurătoare, ca și în bucata întreagă a oglinzii. Dar pentru această vină ne lipsește priceperea, și numai d-voastră, scriitorii mari, simțiți, întrebuințând un cuvânt, toate țiele nevăzute care-l leagă de celelalte cuvinte ale limbii, toate puterile care-l atrag și-l resping în anumite împrejurări".

LAPTE ACRU, DAR NU IN CALIMARI

Avocatul arădean, dr. Cornel Iancu, din cercul lui Goldiș, se ține de Caragiale să-l înscrie în masonerie. „Eu, drept să spun, comunică I. L. Caragiale într'una din scrisorile sale către Goldiș, *(Românul,* 12/25 Iunie 1912, „Din corespondența lui Caragiale cu ziarul „Românul"), țin mult la băiatul ăsta, căci e inteligent și vesel, înzestrat cu bune purtări și frumoase sentimente, și apoi simț că și el are oarecare simpatie pentru mine. Dar... are un grozav cusur: mereu îmi dă zor să mă înscriu și eu numaidecât în Loja 3 a Bunilor-Templieri. Ei! cât îl iubesc, sacrificiul convingerilor mele științifice, mărturisesc că nu i-l pot face așa degrabă. Spune-i, te rog, mai dinainte ca să știe la ce se poate aștepta dela mine... Să nu mă pomenesc, mâine-poimâine, că mă acuză de a-i fi sdrobit cele mai frumoase iluziuni de misionar..." Bunul templier e priceput și în alte treburi mai prozaice, cum este prepararea iaurtului, dându-i rețeta „laptelui acru" (scr. ined., 13 Mai 1911).

„...laptele dulce îl fierbem bine, după aceia îl așezăm călduț (26—30° C.) într'o oală de lut cam de mărimea de 1 litru și din plămădeală punem puțin de tot ½ vârf de cuțit. Oala cu laptele o așezăm bine în haine, o acoperim de toate părțile cu perini (la sate natia o pune în pat între perini) astfel ca tem-

peratura să se mențină sub durata fermentației. Laptele stă astfel circa 2—3 oare până ce să închiagă bine. După procesul acesta oala o scotem și o punem în apă rece sau ghiață și apoi recindu-să potem gusta laptele cu adevărat deliciu.

Având odată lapte acru nu mai e nevoie de plămădeală, căci acest serviciu îl face întocmai 2 linguri de lapte acru". In vederea primei încercări, d-rul Cornel Iancu îi expediază însă „plămădeală veritabilă".

O „putinică de lapte acru", de Brașov, îi trimite și Coșbuc, de la Viena (23 Mai 1911), prin „consulul economic al nostru" (atașatul comercial), George Moroianu. „Laptele acru", după cum se vede, era o preocupare, pentru Caragiale și devotații săi. Pe recto al aceleiași c. p. ilustrată, reprezentând „Raimund-Loge" din „Wiener Rathaus-Keller", Coșbuc, corespondent leneș, notează în dialect ardelenesc: „Ui-ie noa că ce bun vin! Numa că — asta nu prea slobod!" Pe o altă carte postală (semnează Ștefan Pop, Iuliu Maniu, Gavril Precup, Dr. Rațiu, V. Suciu, A. C. Domșa, A. Prie, Roșianu, Micul, I. Mureșianu, Flaviu C. Domșa, Papiu, etc.) de la 11 Ian. 1912, Coșbuc scrie la fel: „Nene Iancule, te salută blăjenii. *No, che tare-i minunat".* Sau de la berăria Schuch Ferencz, din Arad, Coșbuc versifică un distih: „Trăim ca prin văzduh aici la Ferencz Schuch" — și semnează fruntașii arădeni, cu soțiile lor, care notează: „Cu dorul de a te cunoaște". Din câte rânduri au rămas în păstrarea lui Caragiale, de la Coșbuc, misiva cu „lapte acru", de 12 rânduri, e cea mai volubilă. Altminteri, Coșbuc era un ardelean destul de liber în opiniile lui, ironizând public deprinderea teologilor blăjeni, de a se numi „absoluți" (ca și Mariu Chicoș Rostogan, pedagog absolut, adică absolvent), cu observația că numai Dumnezeu este absolut *(De vorbă cu Coșbuc,* de Al. Ciura, în *Tribuna,* Arad, 8/21 Ianuarie 1911).

Profesorul blăjan, Al. Ciura, rămas colaborator literar la *Tribuna* lui Goga e de asemenea în relații cu Caragiale căruia îi trimite noul său volum de nuvele, și îi cere, ca „plecat discipol", părerea sinceră.

De la Seghedin, un dr. Vasile Lohan, cunoscut poate după vizitarea lui Goga, în închisoare, compune o scrisoare în cea mai rostogănească redactare, mulțumind pentru ilustrata și frumoasele „orduri" (rânduri).

Societatea „Petru Maior" de la Budapesta, mulțumește printr'o adresă (17 Fevruarie 1911) pentru volumul de „Schițe nouă" și pentru urările de anul nou.

LA JUBILEUL DE 60 ANI AI MAESTRULUI

Impresionante sunt manifestările intelectualității ardelenești, cu prilejul jubileului de 60 ani, al maestrului. Profesorii liceului din Blaj: Gavril Precup, dr. Ioan Rațiu, Alexandru Ciura, dr. Prie, Augustin Caliani, Flaviu Domșa, Traian Gherman, Dr. Alexandru Rus Bagaian (?), Nicolau (?) Negruțiu, Alexandru Barza (Borza ?) și Petru Suciu, semnează „sincere urări de bine". Caragiale răspunde printr'o scrisoare, lui Al. Ciura, cu obișnuitele-i urări creștinești: „Dumnezeu să vă țină pe toți și pe toți ai voștri, departe de orice rele, în sfânta lui pază, până la adânci bătrâneți și cu această făgăduință: „Aștept să ne trimită Pronia altă primăvară, când să mă prezint cu toată dragostea, pentru o conferență, în mijlocul dv., unde nu mă 'ndoiesc că voi fi primit frățește, după sfânta strămoșească datină românească, pe care am văzut cu câtă evlavie creștinească o păstrați".

De la tinerii prieteni din Budapesta primește aceste rânduri (telegrama 19 Fevr. n. 1912):

„Societatea academică Petru Maior din ședința festivă în onoarea d-voastre aduce prinosul ei de venerație și dragoste geniului creator care ne strânge rândurile și ridică valoarea luptelor noastre pentru unitatea culturală românească. Dumnezeu să vă țină, la mulți ani". Răspunsul telegrafic e următorul: „Mulțumiri cordiale, in spe laboreque salus, vivat, crescat, floreat Academia Petru Maior. Al vostru cu părintească dragoste, Caragiale".

Octavia Rusu exprimă, în numele tinerimei universitare din Cluj, „felicitările și dragostea nefățărită", cu dorința de a-l sărbători în mijlocul ei și îi solicită în acest scop o conferință.

„Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român", („Astra"), Secția I, Brașov, printr'o adresă (de la 4/17 Martie) serbează „tot mai marea răspândire și înțelegerea tot mai adâncită a operelor marelui dramaturg și povestitor" și „dorește „celebrului nepot al unei brașovence să trăiască încă mulți ani fericiți mulțămit de epocala muncă, ce-a săvârșit-o cu condeiul". Mai trimit urări personale, atașatul comercial de la Viena, George Moroianu și profesorul I. C. Pantu, de la Brașov.

(Urmare în pag. ultimă)

Pata de sânge

de THEODOR CONSTANTI

In cinci minute Ileana va ajunge *acolo*. Numai de s'ar grăbi puţin.

— Mai repede, Ileano, mai repede!... O îndeamnă cu gândul, ştie că îndemnul e numai în gând şi totuşi i se pare că a vorbit tare, dar nu el, vocea lui, ci *gândul*, vocea gândului, alta decât a lui, mai profundă, mai armonioasă.

Gândul lui vorbeşte tare!... Şi o clipă preocupat de asta, uită de Ileana, uită că peria din mâna ei se apropie fatal de locul acela. Işi aminteşte din nou abia când peria conteneşte în mâinile trudite, crăpate de munca aspră, murdară de zoile măloase.

— Ei haide, Ileano! Ce te-ai oprit? De data asta a vorbit el tare, nu gândul.

— Am ostenit, conaşule!

A ostenit... Sărmana Ileana. Ar vrea s'o poată privi ca s'o vadă cum stă îngenuchiată în băltoaca măloasă, cu trupul frânt, trudit, cu mâinile atârnând de-alungul trupului, ostenite... Dar nu poate. Nu are atâta curaj. Ii e teamă că ochii lui vor întâlni pata care îl va împroşca în faţă cu râsul ei mut, înfiorător, pe care, acum, îl simte în spate ca o raniţă grea.

Ileana oftează... Şi din nou compătimirea din gând. Sărmana Ileana!...

Dar de ce o compătimeşte? De sigur pentrucă o simte frântă de trudă. Pentru asta? Nu!... Atunci? Şi deodată ştie. Ştie printr'o imagine absurdă: Ileana spală pe jos cu ciorapi Ady în picioare. E numai o imagine, ştie că e numai o imagine şi totuşi nu se îndoieşte o clipă că Ileana, într'adevăr, spală podelele cu ciorapi Ady în picioare.

— Auzi, să-şi îmbrace ciorapii ca să spele pe jos!... Sărmana Ileana!... E nebună!... Şi se bucură stupid că poate găsi o scuză Ileanei.

Nebună... nebună... Cuvântul e ca un şarpe de culoare albastră. Şarpele albastru dansează în melodia unui flaut nevăzut. Păcat că nu poate privi la Ileana de teama râsului mut. Totuşi e bine că şi-o parte închipui. Şi încearcă să reconstitue imaginea Ileanei nebune, îngenunchiată în băltoacă. N'are însă timp. In aceeaşi clipă Ileana începu din nou să frece. Emoţia alergă în el ca o curea de transmisiune pentrucă peria cu ţepi ca de ariciu, se află acum exact deasupra petei. Ileana freacă îndârjită cu nădejde.

— Aşa... aşa... o îndeamnă în gînd, uitând de cureaua de transmisiune care se învârtea în el în jurul a două osii, cărora nu le putea preciza locul în angrenajul de sub coşul pieptului.

— Aşa... aşa... continuă el îndemnul din gând, frecându-şi satisfăcut mâinile. O clipă peria conteneşte, apoi începe din nou să alunece pe podele, dar nu în acelaşi loc, ci mai departe, tocmai în ungherul care a rămas de frecat. Asta îl înfurie.

De ce Ileana a mutat peria în altă parte? Pata doar n'a dispărut. Raniţa o simte încă în spate, grea, la fel de grea ca până acum.

— De ce nu mai freci *acolo*? Nu vezi că a mai rămas?

— Ce să rămână, conaşule? Am frecat atât, de s'a luat vopseaua. E curat ca în palmă.

Curat ca în palmă... Şi imaginea palmei Ileanei, i se prinde de retine: o palmă mare, cu crăpături adânci în care s'au depus sedimente de murdărie şi prin care s'au strecurat în celule, zoile şi sângele diluat de perie şi apă. Imaginea e oribilă, îi produce greaţă. Ar vrea s'o bată, s'o dea afară. Dar are nevoie de ea.

— Ileano, te rog, freacă tot acolo... A mai rămas... Iţi spun eu că a mai rămas.

— Ce, conaşule?

Cum să-i spună Ileanei? Cum ar putea ea înţelege? Ileana e doar nebună. Altminteri n'ar vedea şi ea pata? N'ar simţi şi ea groază de râsul mut? Ce să facă, Doamne, ce se facă? Trebue să găsească o soluţie... Şi istovit de greutatea raniţei nevăzute din spate, de panica şi desnădejdea din el, lasă braţele, până acum încrucişate pe piept, să-i cadă de-a-lungul trupului într'un gest de resemnare totală, de trudă deplină. O clipă, urmărind cu ochii un câine care trece strada, uită de Ileana, de greutatea raniţei din spate, de grimasa râsului de sub pojghiţa de apă. O clipă, două, trei, adoarme de-a'npicioarelea, cu ochii deschişi.

Il deşteaptă greutatea imensă pe care o simte în braţe şi pe mâini. Işi simte tendoanele întinse, claviculele îndoite, muşchii încordaţi. E atât de mare această greutate din braţe şi mâini, încât i se pare că peste o clipă ele se vor desprinde, smulse din umăr, şi vor cădea la picioarele lui cu sgomot surd care va speria pe Ileana. Gândul acesta deşteaptă altă spaimă mai răscolitoare, mai cuprinzătoare în străfundurile din el. Smulgându-şi braţele înainte, se prinde cu mâinile de pervazul ferestrei, clătinându-se, ameţit de sforţarea făcută. Acum îşi aminteşte din nou de Ileana, de panica din el, şi învingându-şi groaza, se întoarce s'o privească, s'o roage cu ochii şi cuvintele ca să mai frece încă locul de unde pata rânjeşte a batjocoră. Dar ochii lui ca şi când nu pe Ileana ar fi căutat-o ci pata, o întâlnesc, acolo, în acelaşi loc, alături de peria Ileanei care stă răsturnată ca un monstru mic, pe spate.

Ameţit, îngrozit de râsul mut şi cumpănindu-se ca un beţiv, se îndreaptă spre pat şi se lasă să cadă acolo pe marginea lui acoperindu-şi faţa cu palmele. Groaznic... Groaznic... Va înebuni şi el ca Ileana, care acum îl priveşte tâmp fără să înţeleagă.

Dacă ar şti Ileana, dacă i-ar putea spune... Totuşi, trebue să-i spună. Poate numai astfel se va lăsa convinsă să frece acolo până când nu va mai rămâne nimic... Trebue... Altminteri nu-i rămâne decât să se sinucidă.

— Ileano, vino aici! Ileana se ridică, vine spre el şi el o vede fără să se uite, de sub căuşul palmelor. Ii vede ciorapii Ady, uzi, murdari, rochia cu pete mari de apă.

— Ce este, domnişorule? Nu te simţi bine?

— Stai lângă mine, Ileano! Ileana se aşează oftând. Ileano... Dar nu mai poate continua. Vorbind de sub căuşul palmelor nu-şi recunoaşte vocea. Parcă n'ar fi a lui... Poate că nu i-a recunoscut-o nici Ileana... Poate când a chemat-o, ea s'a uitat spre uşă să vadă cine o strigă... Cine a vorbit?... *El!* El?.. Trebue să se convingă.

— Ileano...

Parcă ar fi vorbit din pântece.

— Ei, ce s'a întâmplat, conaşule?

Ileana e tâmpă. Cum poate întreba dacă s'a întâmplat ceva? Ce să se întâmple? Nimic. Nu se întâmplă niciodată nimic... O singură dată s'a întâmplat ceva: când universul s'a desprins din haos; şi se va mai întâmpla când el se va reîntoarce în haos.

— Ileano... şi lasă să-i cadă palmele pe genunchi. Il dor ochii, trăsăturile crispate de spaima, de panica nebună strecurată în el de hotărîrea de a vorbi.

— Ileano... acolo... acolo... ştii tu ce

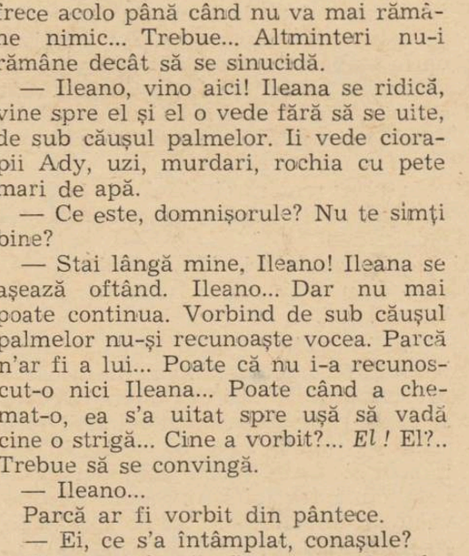

e acolo?

— Unde, conaşule?

— Acolo unde ţi-am cerut să freci.

Ileana se saltă să privească şi acum el îi vede petele de pe rochie. E una exact de mărimea aceleea de pe podea. Dar, curios, pata asta nu râde... Dar de ce nu râde?... Şi ce s'ar face el dacă ar râde, prins aşa între două râsuri hâde?

Răspunsul întârzie... Răspunsul s'a ascuns în băltoaca din mijlocul odăii pe care el o simte adâncă, adâncă întocmai ca un lac puturos pe fundul căruia clocesc broaşte verzi, galbene, negre.

— Nu văd nimic, conaşule. O fi fost ceva mai înainte; dar acum, după ce am frecat atât, n'a mai rămas nimic.

— Ba da, Ileano!... A rămas... Doar nu sunt nebun, doar nu visez.

— Ce, conaşule?

— O pată!... O pată de sânge... Şi prinzându-i umerii în palme, o privi ameninţător. Ileano, am să-ţi spun... Dar, să ştii, nimeni nu trebue să afle. Dacă spui la cineva... Şi cu privirea încruntată, completă fraza.

— N'am să spun, îngâimă ea, înfricoşată de privirile rătăcite, întunecate.

— Ileano, în camera asta a fost omorîtă o femeie. Uite, colo, în colţul acela. Dacă ai şti ce frumoasă era!... Şi el, câinele, a omorît-o... Se opri scâncind a plâns cu ochii umeziţi. Apoi după o clipă, înviorat: Să vezi, ea a ştiut mai dinainte. A ştiut din privirea lui. De aceea s'a refugiat în ungherul acela. Ca şi când umbrele ar fi putut-o apăra de ucigaş. El zâmbea şi se apropia ascunzând la spate cuţitul. „De ce fugi de mine?... Vreau doar să te sărut". Şi se apropiă zâmbind într'una. Când fu la un pas, repezi cuţitul în pieptul ei cu putere. Ea, sărmana, nu avu timp să schiţeze măcar un gest de apărare. Căzu moale jos, ca o cârpă, ca un veşmânt desprins din cuier.

— Şi de ce a ucis-o? întrebă Ileana furată de povestire.

— De ce? Pentrucă o iubea... O iubea, Ileano. O iubea şi totuşi a ucis-o; căci era gelos. Gelos pe gândurile ei. Poţi înţelege asta, Ileano? Să fii gelos pe gândurile cuiva şi din acest motiv să ucizi? Eu înţeleg... — „La ce te gândeşti?", întreba el mereu. — „La nimic", răspundea ea de fiecare dată. — „La nimic, la nimic! — murmura el în gând tălăzuit de furie neputincioasă. De ce nu-i spunea? De ce se ascundea în peştera întunecoasă a propriilor ei gânduri?.. De ce să existe o altă lume care să nu fie lumea lor?... La nimic, la nimic... Şi totuşi se gândea... Se gândea tot la el... Toate gândurile ei erau tot ale lui, pentrucă erau pline de el... Când palma obosea să-l mângâie, îl mângâia gândul; când el se bucura, gândul ei săruta bucuriile; când era trudit, gândul îi adormea sufletul lui ciudat cu cântec de dragoste; când era departe, aplecat peste registre şi hârţoage, gândul îi odihnea ochii, îi îngemâna singurătatea.

Acestea erau gândurile ei pe care el le ura pentrucă nu le cunoştea. Căci ea nu-i spunea. Era taina ei, lumea ei mică — singura lume care îi mai rămăsese. Tăinuia în ea gândurile, aşa cum tăinueşte o fată viaţa mică şi nedorită de bărbatul pe care ea îl iubeşte.

Tăcu... Durerea îl tălăzuia... Ochii priveau o rază de soare culcată la picioarele patului aproape de vârful pantofilor de casă ai Ileanei. Câteva minute fu tăcere. In cameră, afară în strada ameţită de căldură. Şi deodată întrebarea Ileanei:

— Şi de unde ştii matale toate astea?

—De unde ştiu! — se miră el. Dela ea. Ea mi-a spus. Mi s'a arătat într'o noapte în vis... Şi a doua zi am văzut pata. Pata care râdea... pata care râde, care îşi bate joc de mine. Vezi dar de unde ştiu.

Tăcu continuând să privească raza care se legăna într'un hamac nevăzut jos la picioarele Ileanei.

— Şi acum când ştii... Dar nu mai putu continua. O privea pe Ileana. In ochii Ileanei era neîncredere, pe buzele ei se juca un zâmbet ironic. — Nu mă crezi? întrebă imediat, încruntând sprâncenele. Ileana vru să răspundă, dar se răsgândi. Tăcu mai departe, continuând să zâmbească. Zâmbea Ileana. Curând însă zâmbetul se preschimbă în râs. Râs oribil, fără sunete, parcă numai o grimasă de râs.

Ileana râdea aşa cum râdea pata. Râdea, într'adevăr, Ileana? Şi instinctiv privi *acolo*. Băltoacă de apă şi-o rază de soare scăldându-se în ea. Pata nicăieri. Pata nu mai era acolo. Pata era acum pe buzele Ileanei, redusă la proporţie minusculă. Era acolo pe buze şi mai jos pe bărbie, adăugată, proectată ca o lumină jucăuşă ţâşnită dintr'o oglinjoară ţinută în lumina soarelui de o mână de copil.

— Ileano, nu mai râde aşa, pentru Dumnezeu.

— Dar nu râd, conaşule!.. Ce e de râs?

— Nu râzi tu, Ileano?

— Nu, conaşule; zău că nu râd!...

Nu râdea Ileana!... Şi abia acum ştie *precis* că râsul de pe buzele Ileanei nu este al ei, ci că pata s'a mutat acolo şi râde... râde. Ar vrea să privească într'altă parte, dar nu poate. Pata joacă, se leagănă uşurel pe buzele Ileanei, se mută când pe bărbie, când deasupra buzelor, când pe tăblia patului sau pe rochia ei, când înapoi pe buze. Şi el, cu ochii înebuniţi de groază, urmăreşte jocul capricios, tălăzuit de furia neputincioasă, de durerea propriei lui cărni sfâşiată de unghiile înfipte sălbatic în ea.

— De ce mă priveşti aşa, conaşule?

De ce o priveşte? Ea nu ştie?... Nu simte?...

— Acolo, Ileano... Şi arată cu de tul spre gâtul ei unde pata s'a op lipită parcă de pielea albă... E acc acum nu mai joacă. Il priveşte şi de... Acolo... acolo... Ar putea-o prîn ar putea-o ucide înăbuşind-o sub p me, sub încleştarea degetelor.

— Acolo, Ileano... Şi mâinii, cu de tul arătător întins, i se alătură şi c laltă; degetele se resfiră chircite, a se reped în gâtlejul Ileanei şi strân strîng.... Ileana horcăie, se înnăbu Ce-i pasă lui? Pata e dedesubt, prins-o, o va ucide în strânsoare. In o clipă şi va scăpa. Dar asta nu se î tâmplă. Pata i-a alunecat printre d gete... E acum pe stinghia patul Mâinile lui se reped după ea şi deg tele se scrântesc, se strivesc de fo cu care fuseseră repezite într'acol Pata râde din florile tapetului... saltă în pat s'o ajungă... Trebue s prindă... Ileana a fugit afară din c meră, cumpănindu-se. El n'o vec Pata... pata... Pata a fugit de pe pere pe masa lui de scris, deasupra căr lor... Se strânge ca o pisică, apoi se r pede... Masa se răstoarnă şi odată ea şi el, rănindu-se la frunte cu hâ dăul de zoi al Ileanei... Pata s'a ref giat în băltoacă. Se târâe ameţit du ea... Dar pata fuge acum pe prichici ferestrei, apoi pe sticla ei... Se ridic aleargă şi repede pumnii... cioburile rănesc mâinile, degetele care strâng neştire cioburi... Şi pata într'o ţâşnir cu traectorie luminoasă, ca într'un j de artificii, iese afară şi se lasă jos stradă, alături de câinele, care doarm lângă un gard, la adăpostul unui pet de umbră... El, fără să ezite, furios desnădăjduit totodată, încalecă fere stra şi se aruncă în gol după ea.

O cădere înăbuşită, un început d strigăt, câteva spasme...

...Şi-un urlet de câine speriat di tr'un somn, poate, cu vise.

Pentru plecările mele

Dau la o parte anii ca pe stuhuri
Şi trec înalt şi sprinten înainte,
Eu luptătorul fără nici o spadă
Şi cioplitorul simplu de cuvinte.

Ajung la corbi şi corbii îi întrec,
Mă sui la vulturi, poposesc pe stele.
Din fiecare piatră unde stau
Ţâşnesc isvoare-ale puterii mele.

Ţărâna-mi dă avânt nebănuit
Şi apele mă spală de pământ.
Când sui pe munţi, de frunzele uscate
Mă scutură prietenosul vânt.

Las mai în urmă şi tot mai pitici
Bieţi pomi uscaţi de secetă şi ură...
Şi 'n timp ce 'naltul soarele mi-l dă,
Adâncurile soarele mi-l fură.

Dar nu mai vreau să iau nimic în seamă
Trec 'nalt şi singur năzuind 'nainte
Şi când îmi este frică de 'ntuneric,
Imi scot prieteni sinceri din cuvinte...

VIRGIL CARIANOPOL

Două antologii italiene

(Urmare din pag. 1-a)

Intreaga operă concepută de Giuseppe Zoppi, va cuprinde patru volume, spre a prezenta antologic intreaga literatură italiană, dela origini până azi.

In programul casei de editură Mondadori stând şi răspândirea cunoaşterii literaturii naţionale peste hotarele Italiei (vedem că atari griji în altă parte şi le ia deopotrivă asupră-şi iniţiativa neoficială a editorilor), i s'a dat profesorului Zoppi însărcinarea alegerii celor mai reprezentativi scriitori contemporani (dela Pirandello la Papini şi dela Grazia Deledda la Marinetti, sau la Ada Negri), care să prezinte publicului străin momentul contemporan al literaturii italiene. Antologia este însoţită de ilustraţii, în care sunt reproduse cele mai caracteristice opere de artă plastică pe care le-a produs Italia în aceeaş epocă. Ceeace face de fapt o dublă Antologie, întrucât ocazia de a trece în revistă şi Pictura, Sculptura, Arhitectura sau Gravura italiană din zilele noastre nu lipseşte astfel.

Recomandându-le stăruitor această Antologia della Letteratura Italiana *alcătuită de Giuseppe Zoppi studioşilor de asemenea literatură dela noi (vom aminti că în ea se cuprind 63 de autori italieni contemporani, cu 161 bucăţi alese şi 48 de planşe), vom aminti în fine recenta apariţie a unei alte cărţi, menită să întregească definitiv informaţiile amatorilor de literatură contemporană asupra stării ei actuale în Italia.*

Este vorba de una din cele mai personale şi deci mai contestate lucrări de sinteză ce s'au întreprins în această direcţie şi anume I Contemporanei *a criticului Giuseppe Ravegnani din Ferrara.*

De fapt semnalăm în felul acesta reapariţia lucrării sale într'o nouă ediţie: ceeace dovedeşte nu numai vitalitatea ei, dar şi posibilităţi ce i s'au oferit lui Ravegnani de a-şi revizui unele formule critice, unele aprecieri rămase nedefinitive.

Culegerea aceasta de esseuri asupra Contemporanilor *italieni nu este dealtfel închisă, căci va fi urmată de alte volume (cel puţin încă două), prin care se va putea întregi panorama acestei literaturi, în ce are mai caracteristic şi mai valoros ca realizări de adevărată şi permanentă artă.*

ALEXANDRU MARCU

Jertfa lui Săulescu

(Urmare din pag. I)

Flămândă, lacomă, pe labe de enigme, pânda vremurilor ne-a încolţit. Cresc întrebările în noi ca nişte vipere, ne cutreeră, cu grape lungi de mărăcini, incertitudinile.

Am fost o generaţie tragică. Sguduită de toate seismele sufleteşti de după marele războiu; căutându-şi, sbuciumată, drumurile; ducându-şi, adesea, tinereţea în cârjile unui suflet însângerat, spre realizări vagi, confuze. O generaţie care nu s'a împlinit decât răsleţ, periferic... Dacă trecutul ni s'a scufundat în macerări interioare, în dramatice explorări în noi-înşine, — ce ne rezervă prezentul şi, mai ales, viitorul? Cum vom apărea în istorie? Compasul destinului va trage în jurul tâmplelor noastre un cerc tragic, sau un tămâetor cearcăn de azur?

Un lucru, însă, e sigur. Nu vom lăsa ca veacurile să citească în cartea generaţiei noastre scriitoriceşti o mârşăvie.

Peste jertfa lui Săulescu *noi nu putem arunca lut. Ci numai florile roşii ale propriilor noastre jertfe, când Ţara ni le va cere.*

In pieptul nostru, unde am dospit atâtea nelinişti, atâţia luceferi singulari, atâtea prin-cipate de abur care au fost numai „ale noastre", trebue să bată, azi, inima Ţării. Şi, dacă va trebui, ne vom rupe de toate cele scumpe numai nouă, — ne vom rupe cu aceiaşi sfâşietoare renunţare, cu aceiaşi cumplită smulgere umană, aşa cum a făcut şi Săulescu, cu ceiaşi dureroasă abdicare d tot ce ne înconjoară şi din t ce-am strâns cu patimă în n — dar ne vom rupe.

Ce formidabil duh de pr vestire a fâlfâit sub condeiu aceluiaş Săulescu, *când a r tunjit strofa finală din poez sa „Răsboiul", închinată c marazilor de pe frontul l 1916?*

„Iar voi în groapa voastră „c mună" de departe
Voi veţi simţi, desigur, c peste-a voastră moarte,
Şi peste tot ce ochii v'au plân către sfârşit,
E gândul c'aţi murit,
De mult, pentru o Ţară
Ai cărei fii, odată, vor şti şi să moară
Ne'nfricoşaţi de moarte, tăcu pân'la sfârşit, —
Aşa ca voi acuma, — şi n doar pentru Ea,
Dar pentru lumea nouă, p care alţii-abia,
In urma tuturora, târziu, vor vedea..."

Iată, închid cartea lui Săulescu, de unde am cules aceast strofă, şi mă simt, deodată liniştit, nespus de împăcat c mine. Prin fereastra deschisă în faţa mesei mele de lucru văd cerul toamnei, limpede c o sonată de Mozart. Aproape răzimat de geam, tremură afară, subţire, un cais autumnal.. Şi frunzele lui sunt galbene şi roşii, ca nişte ordine de chemare cu stele...

RADU GYR

Charles Péguy

(Urmare din pag. I)

El încerca d'atunci să-şi exprime întocmai toată gândirea, dar ce mizerie! niciun cuvânt nu-l mulţumea pe deplin. Mereu îl căuta pe cel mai bun şi mereu i se părea că nu-l găseşte. Péguy nu s'a mulţumit niciodată cu un singur adjectiv. Ce-a mai făcut aici nu se ştie, sau dacă se ştie, n'aduce nimic nou. Peste câţiva ani obţine „o bursă de onoare" la liceul Lankanal, dar nu stă decât un an. Marcel Abraham i-a fost coleg şi ne povesteşte despre interpretarea lui, făcută în clasă, asupra lui La Bruyère. „Péguy n'a vorbit decât şapte minute". Frazele erau limpezi, sentenţioase şi fără menajamente.

Urmează anul de voluntariat şi, după el, Charles Péguy intră, la braţul lui Henri Roy, în curtea cu zidurile roşii ale Colegiului Saint-Barbe. Aci începe o viaţă nouă, noui prietenii şi prima întâlnire cu mizeria. Fraţii Tharaud, în cele două volume închinate „scumpului nostru Péguy", ne povestesc amănunţit toată tinereţea acestei generaţii". Ea începe cu primele lor întâlniri, cu marşuri în cadenţă militară prin „curtea roşie", cu primele lor discuţii şi neuitatele lor prietenii. Aci s'au călit nervi, s'au ciocnit idei, s'au elaborat altele noui şi s'au format oameni adevăraţi. Adevăratul Charles Péguy îşi începe biografia lui gravă din acest Colegiu.

(Va urma în n-rul viitor)

AXENTE SEVER POPOVICI

SCENĂ * FOYER * ECRAN

...n teatru al câinilor

...teatrul câinilor, cortina se ...asupra unui os". Cocteau, ...i intimitate cu absurdul e ..., ne aduce amănuntul a-...le preț.

...ii au, așadar, cauza, datul, ...dinea, centrul în jurul că-...ravitează drama. Natural, ...olul poate fi plicticos, ac-... și cadrul arhicunoscute. ...nchipuim, acest spectacol: ...tă ce stă în scenă alb și ...cat ca un instrument chi-...l. Apoi vine un cățeluș, ...ndy flămând. Dar dulăul, ...l mițos din culise, dintr'un ... repede, precipitând trage-... încăerare, o luptă corp la ...n societatea câinilor. Și, ...a sfârșit, câinele cel puter-...lăul, roade osul și cortina ...n ropote de lătrături asu-...estei moralități amorale: ... rasa, cel tare, au trium-... orice triumf e, neapărat, ... elogiu al impilației, al ti-

...ii au, ca să spunem așa, ...a tip culminant al culturii ...ă fim geloși, să învidiem ... și să dorim ca magistra-...or să se exercite printre ...elelalte animale! Cortina, ...trele omenirii, nu se ridică ...ată asupra unui os — ne ...acem în alegorie — ci asu-...semintelor, asupra unui ci-... asupra unei colecții sini-...e oase. Omul nu e os, adică ... singur, monotip, oricât am ...dica pentru stirpea noastră ...ciile persoanei, aricât ne-am ... cu apartenența la princi-...ndividuațiunii. Omul e haos ...ular, e amalgam, e mulțime ...ractere. Nu e un os, ci o ...le oase. Nu e o structură, ...nebuloasă de structuri. Cor-...în teatrele lumii, se ridică

asupra omului acesta haotic, nedescifrat și cade fără să-l explice, deși ne mândrim a fi posesorii câtorva legi universale. Grav și frivol, sublim și trivial, negustor și poet, onest și șarlatan, spiritual ori îngropat până la gât în vulgaritate, omul are toate aptitudinile, poartă în sinea sa, în natura sa histrionică, toate ipostazele, toate treptele, dela vierme până la înger. Shakespeare nu l-a cucerit, deși opera lui e cea mai uriașă tentativă de subjugare a omului și a monstruoasei sale deveniri.

Pe rând epocile și-au manifestat, și-au glorificat eroul. Clasicii, romanticii au promovat și au propus modele pe cari secolele le-au rspins. Dramaturgului contemporan i-a fost dat să aibă mai mult succes; umanitatea îi acceptă fabricația, integrând-o în realitate, acordându-i privilegiile lucrului viu și valabil.

El ne înfățișează, în genere, un om abject, un ins care a pierdut sensul supranaturalului, despuiat de virtuți sau locuit de virtuți păcătoase și nocive, un ins pe care ușurințele îl conduc înspre prăpastie, așa cum mecanicul beat mână mașina înspre prăpastie. Omul și-a pierdut calitatea lui ideală, funcția lui dumnezeiască. Insfârșit dramaturgul contemporan a descoperit osul, și-a înfipt lacom colții în el.

Pentru această emanație a mlaștinelor Europei, pentru acest pseudoerou al mult sbuciumatului nostru timp, împrumut Evangheliei cel mai misterios dintre blestemele ei: „Ar fi fost bine ca omul acesta să nu se fi născut vreodată".

EMIL BOTTA

Disc

...-ne îngăduit să însemnăm ...mprimările mai recente, cu ...ile și cusururile respective. ... o nouă imprimare a lui ... *kleine Nacht Musik*" (Co-...a, B D 3075-3076), datorită ...strei simfonice vieneze sub ...ta lui *Bruno Walter*.

... imprimare excelentă: Bruno ...r e unic în cizelarea muzicii ...ase a seraficului geniu, atât ...mpede, de echilibrat și de o ...ilitate supraumană. „Or-...a Simfonică vieneză" aduce ...ra el omogenitate, o claritate ...

...*certul no. 1* (în mi minor) ...hopin (Columbia D B 3201) ...terpretarea lui Rubinstein și ...chestrei simfonice londoneze ...conducerea lui John Barbi-... E remarcabil interpretat de ...le virtuos, care știe să dega-...o forță și o poezie cu totul ...ioare.

...*fried's Rheinfahrt* (Columbia ...2861)) dirijată de *Toscanini* ...-Yorker Philarmonischer Or-...er) acest bătrân vrăjitor, care ...să se ridice până la însăși ...a muzicii și să ne dăruiască ... muzica pură, eliberată de ... literatură. Toscanini este a-...ratul interpret genial, care ...să se reîntoarcă până la actul ...l al creării operei și să i se ...nă cu religiozitate, renunțând ...rice denaturare, gen „inter-...ri personale".

✳

...*materie de muzică „ușoară" ...ecomandăm să ascultați an-...lul „Artie Schaw" (clasificat ...ul la concursul din anul a-..., înaintea ansamblului Benny ...lmann).*

...*i evident, pe urmă veți trece, ...ată lumea, la „J'attendrai", ... muzicală a clipei, care do-...ște că un compozitor nu e ...ărat obligat să facă o bucată ...lentă și originală — ci să se ...apă să declanșeze o psichoză ...tivă.*

...*te, adevărat, și d.* Tino Rossi ...*plice în această afacere, dar ...m, oricât...*

Domnișoara

Beate Fredanov ?

O sensibilitate în permanentă vibrație.

Am compara-o doar cu Louise Reiner.

✳

Domnișoara Fredanov a studiat la Wiena. Acolo a luat contact cu marile valori ale teatrului european.

După un scurt angajament, a venit în țară și a debutat la „Regina Maria".

1934. „Lume de hotel"....

1936. Teatrul „Comoedia"; unde în ultimii trei ani, a jucat cele mai diverse roluri, dela „Prima zi de primăvară" la Iubire stranie".

✳

Căci domnișoara Beate Fredanov nu are un repertoriu mărginit între „posibilități". A fost deopotrivă emoționantă în „Azilul de noapte" și în „Zile Senine".

Temperamentul său îi permite să abordeze cu aceleași șanse teatrul nordic, ori comedie modernă — ca rolul „Marthe", de pildă, din „Altitude 3200", în care o vom vedea în curând...

G. V.

VICTOR POPESCU: TEATRELE.

Din, am putea spune, dispreţul cu care era tratat teatrul nostru, iată că pentru sezonul ce vine se anunță o mulțime de înjghebări noui, că instituțiile existente programează spectacole pe cât de interesante pe atât de minuțios organizate. Iubitorii acestui gen de artă nu pot decât să fie fericiți că el nu a căzut cu desăvârșire în desuetudine. Să sperăm că desfășurarea evenimentelor nu va împiedica realizarea frumoaselor planuri și va permite înfiriparea unui interesant reviriment. Dacă ne reamintim bine, și nu e greu căci timpul e scurt, anul trecut în toamnă actualul director al Teatrului Național a definit stagiunea ce urma să vie ca hotărîtoare, un adevărat examen al scenei românești.

Rezultatul lui avea să delimiteze spațiul în care s'ar fi putut mișca teatrul românesc modern. Examenul s'a produs și la sfârșitul stagiunei se observa la această cronică rezultatul destul de trist, încercându-se, în termeni foarte generali, descoperirea cauzelor răului ce părea a cuprinde scenele.

Probabil că această încercare n'a fost unică, dovadă schimbările importante în lumea artistică, proectele noui, și o înflorire nu lipsită de interes, a grupării noui care caută să se impună prin valoare. Este o dovadă sigură a unor schimbări de directivă.

Programele s'au modificat simțitor. Repertoriile au început să tindă către recrutarea unor **„piese de teatru"**. Pas important, când ne gândim la unele hibride înscenări din anii trecuți, farse sau comedii ridicole, spre distracția unei categorii joase de cetățeni.

Un teatru nou „Teatrul din Sărindar", pare să creeze spectacole ieșite din comun. Lui, s'au raliat câțiva artiști, deosebiți ai capitalei. Va fi un punct de atracție și faptul că-l citām întâi, este o dovadă a speranțelor ce punem în el. Am dori din tot sufletul o isbândă în cadrul artei.

Teatrul Național cu anexa sa Studioul, se mențin pe linia experimentelor începute de d-nul Camil Petrescu. Asupra lor, nu ne putem pronunța încă definitiv. In primăvară rezultatul spectacolelor experimentale a fost o completă scădere a nivelului montărilor unor scene de prima categorie.

Nu este de dorit o continuare a unor astfel de încercări. Ar trebui mai de grabă lămurită selecționarea elementelor capabile pentru a le pune în roluri adequate.

Tot în legătură cu Teatrul Național, credem util să observăm că deschiderea stagiunei Studioului se face cu piesa „Acolo-departe" a d-lui Mircea Ștefănescu. Este o justă prețuire a talentului unuia dintre distinșii noștri scriitori dramatici.

D-l Sică Alexandrescu, continuă, programul început anii trecuți. E de sperat că publicul nu va primi cu prea multă indiferență premierele bine puse la punct ale teatrului domnieisale.

Iată, schițate, principalele sperațe ale nouii stagiuni. Trei teatre de revistă anunțate, și teatrul d-lui Birlic sunt încă semne de întrebare prea mari pentru a îndreptăți vreo considerație. După primele lor reprezentații vom încerca să privim mai adânc în existența lor.

Până atunci, așteptăm deschiderea stagiunei, îndreptățiți s'o vedem interesantă. Poate vom avea șansa să nu fim desmințiți!

Revista

La „Liber", teatru de revistă: „Alhambra-Baby" prezentat de N. Vlădoianu, cu muzica de Vasilescu și Elly Roman.

●

Joacă: Lisette Verea, Nutzi Pantazi, Virginica Popescu, Margareta Marian și Elisabeta Henția o nouă dansatoare și cântăreață. Corpul de balet condus de talentatul Oleg Danovski.

●

Se pare că directorii vor să prezinte aici o revistă puțin mai subtilizată. Câteva trouvaille-uri tehnice — notăm o trapă de 10/6 m., care poate ridica 20 de persoane și decoruri de 3 metri — completează programul.

Să nu uitați că

TEATRUL NAȚIONAL

se va deschide în curând cu „O scrisoare pierdută"

Premiera următoare va fi comedia lui Shaw: „Casa inimilor sfărâmate".

OPERA

Stagiunea de operă va începe anul acesta la 14 Octombrie. Se va cânta „Vasul Fantomă" de Wagner, într'o lucrare amănunțit revizuită.

✳

Curând după deschidere, Opera Română va reprezenta pentru prima dată „Flautul magic" de Mozart.

✳

Vor mai fi cântate următoarele premiere: „Alexandru Lăpușneanu" de Zirra și „Luiza" de Charpentier.

✳

Se mai repetă și „Walkiria" precum și un număr de alte reluări din vechiul repertoriu.

✳

D. George Georgescu, directorul Operei Române, va ocupa și postul de *prim șef de orchestră*, în întreaga stagiune.

La teatrul

MUNCĂ și VOE BUNĂ

viitoarea premieră va fi „Domnul de Pourceaugnac" de Molière, care actualmente e în turneu. In primele roluri: Giugaru, Damian, Nelly Caracioni și Ștefania Popescu. (Regia: Cottescu).

✳

In foyer se repetă: „Milioane" de Tristan Bernard și Max Maurey, adaptare de Mircea Ștefănescu (care se poartă grozav în actuala stagiune). Regia: V. I. Popa.

In rolul titular: d-na Maria Mohor, apoi d-nele: Florica Sterescu, Maria Sandu și d-nii: Virgil Vasilescu, N. N. Matei, Gustav Valentin, Marcel Enescu, Ion Manta, etc.

LIGA CULTURALĂ

repetă „Sakountala" poemul dramatic al lui Kalidassa, în traducerea lui Coșbuc. In rolurile principale: Eugenia Voinescu, Tilda Radovici și Ulpia Botta. Regia: N. Massim.

GEORGE VOINESCU: Se aprind reflectoarele...

...Teatrului din Sărindar". Curând: în timpul apariției acestui număr, se fac desigur ultimele repetiții cu „lumină" și „recuzită".

Trebue să știți că noul teatru este prezidat: 1) de intențiile cele mai frumoase; 2) de o mare actriță; 3) de unul din autorii noștri de mare succes.

S'a pus multă grije în alcătuirea repertoriului și a trupei — din care nu lipsesc nici „maeștrii" nici „puștii". Și se pare că „teatrul din Sărindar" va să fie cumintea și *necesara* noastră avantgardă.

DE VORBA CU D. MUȘATESCU

Am stat de vorbă cu „direcția": în numele căreia ne-a răspuns, (și pentru d-na Filotti), domnul Tudor Mușatescu.

Iată programul de activitate:

„Teatrul din Sărindar" își propune să fie ceeace a anunțat dela cea dintâi manifestare publică a sa, adică un teatru în care — pe o linie de preocupări strict artistice — să fie îmbrățișate și slujite toate genurile dramatice.

Repertoriul, consequent acestui punct de vedere și de plecare, cuprinde, — alături de piese din marele repertoriu al lumii, — și piese ma iimediat înscrise în contemporaneitate.

Literatura dramatică românească — ocupă, firește, locul de frunte. Nici n'ar putea fi altfel când la conducerea artistică a acestui teatru se află o actriță care a jucat în majoritatea pieselor românești — am numit pe d-na

Maria Filotti

și un autor dramatic. Am îndrăsnit să numesc pe subsemnatul.

Dar, nu numai confrații întru dramaturgie mai vechi și consacrați vor găsi pe scena „Teatrului din Sărindar" o primire permanentă și larg binevoitoare, ci ș itinerii netrecuți încă prin săbiile rivultelor și spângile reflectoarelor. Dintre aceștia, cel dintâiu este — bătrânul meu prieten și junele meu confrate I. Anestin a cărui „Dragodana" sunt sigur că va însemna o rapidă și binemeritată consacrare și căruia îi va urma foarte curând un alt debutant — pe scenele Bucureștene — d. Ionel Lazaroneanu".

Am întrebat pe d. Mușatescu ce crede despre „generația tânără" — reprezentată printr'un număr destul de impresionant în trupa permanentă a teatrului:

„In ceeace privește „tinerii" din trupa „Teatrului din Sărindar" ei sunt de două categorii. Unii, tineri de tot, abia eșiți de pe băncile conservatorului și alții în plină și clocotitoare expansiune artistică. Cei dintâiu vor avea ocaziunea și tot sprijinul nostru ca să se afirme iar ceilalți, prilejul să se consacre.

Alături însă de acești „tineri" cum îi numești d-ta, „Teatrul din Sărindar" se fălește să înnumere printre slujitorii lui, o seamă de actori mai „vârstnici" a căror tinerețe artistică este mereu nouă, vie și proaspătă: ca și arta însăși", a încheiat domnul

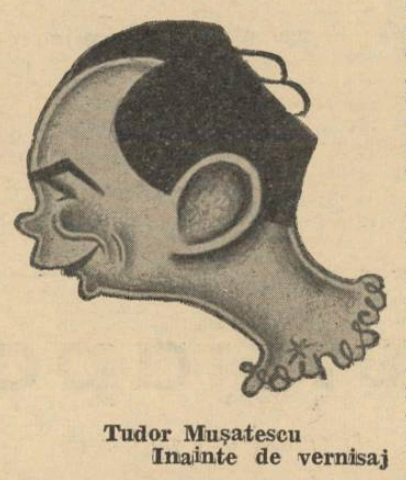

Tudor Mușatescu
Inainte de vernisaj

Prima stagiune debutează cu o experiență interesantă: trei piese într'un act, de trei tineri autori români. „Dragodana" de Anestin, „Noaptea Sfântului Andrei" de Val-Mugur și „Istoria se repetă" de Mircea Ștefănescu. Intenția d-lui Mușatescu era ca fiecare act să fie regisat de însuși autorul respectiv. „Concentrările" au răpit însă pe d. Mircea Ștefănescu și garda s'a descompletat, așa încât regia a fost încredințată d-lui *Victor Ion Popa*.

„E a doua oară când, la noi, se încearcă o experiență similară: prima a fost la „Teatrul Național"—pe vremea lui Mavrodi—când s'au jucat: „Găgăuță" de Val. Mugur, „Vedenia" de Valjan și „Joc primejdios" de Lucreția Petrescu — ne spune d. *Val. Mugur*. (ntenția noastră era să stăm de vorbă cu toți ce itrei autori de azi—dar d. Ștefănescu lipsește iar d. Anestin nu a putut fi găsit până la închiderea ediției; așa dar, s'a recurs din nou la sistemul reprezentării).

„De fapt", continuă d. Mugur, acest program poate nu s'ar fi înfăptuit (și eu, și Mircea Ștefănescu, avem nenumărate piese într'un act, care nu se pot juca, deoarece directorii de teatre nu se încred în acest gen și îl neglijează pe nedrept) — dacă d. Mușatescu nu avea fantezia de a-și reuni pe același afiș, trei prieteni, și totodată trei autori dramatici tineri".

Cele trei piese sunt diferite ca factură, ceeace va fi o garanție pentru varietate.

Tot d. Mugur ne-a rezumat în câteva cuvinte cele trei piese ale afișului inaugural:

„Dragodana" de Anestin e o piesă cu boieri vechi — o „frescă dramatică" în care pune problema de cavalerism ostășesc față de „Domn", scrisă într'o frumoasă limbă de epocă".

Despre propria operă, d. Mugur ne spune:

„Noaptea Sfântului Andrei" pune problema superstiției țărănești, în cadrul scurt al nopții de groază în care apar strigoi. In fond o piesă de atmosferă".

Insfârșit, „Istoria se repetă" a d-lui Mircea Ștefănescu, este o comedie bazată pe eternul „triunghiu".

✳

Cu aceasta, „avant premiera" noastră se încheie.

Așteptăm cu legitimă curiozitate.

Spectacolul inaugural. „Teatrul din Sărindar" poate să însemne un pas înainte în mișcarea noastră teatrală.

TRAIAN LALESCU: ECRANUL.

CINEMA ARO: Carnavalul alb

Americanii au ajuns, se pare, la fundul sacului cu inovații, așa că în ultimul timp nu am mai putut asista la un film american care să aducă ceva cu totul nou pe ecran.

Mereu avem de-aface cu aceleași povești, privite parcă, de fiecare dată prin ochelari de altă culoare, schimbându-li-se, astfel, puțin, aspectul.

Ultimul film de aviație, a avut aceeaș temă obișnuită la bază, cu singura deosebire că aviatorii, au fost transformați, de circumstanță, în aviatoare.

Tot așa filmul de mare succes, „Oameni în alb" a avut o variantă: „Femei în alb".

O formulă care aducea, iar, mulți bani producătorilor, era aceea a filmelor cu Sonja Henie: Un subiect fără prea mare importanță, care să fie doar pretextul evoluțiilor pe ghiață ale grăsuței vedete.

Și am avut astfel unul, două, trei patru... ș. a. m. d... filme cu Sonja Henie. Lumea a început, poate să se plictisească în fața surâsului prostuț, al domnișoarei Sonja. Americanii au recurs atunci la un șiretlic, pentru ca să atragă lumea: Un film cu patinaj, fără Sonja Henie. Cine o înlocuește? Joan Crawford. Nu vă speriați. Joan nu va patina. Bruna vedetă va apare în acest film ca să ne arate că s'a uritit mult, și pentru ca să le servească simpaticilor Lew Ayres și James Stewart, replicele prevăzute în scenariul-pretext.

Minunate sunt cele două reviste prezentate pe ghiață la mijlocul și sfârșitul filmului. Evoluiază în fața spectatorului mirat, patinatori mai puțin celebri decât Sonja Henie. Ceeace fac ei pe ghiață este, poate, mai puțin „artistic" decât piruetele domnișoarei Sonja. Totul este însă atât de perfect și de frumos înscenat încât orice cuvânt de laudă nu ajunge. Remarcăm saltul unui patinator peste 10 butoae, „stepurile" pe ghiață, și, în special, costumul unui măscărici, care, învârtindu-se pe ghiață, provoacă cele mai curioase efecte.

Concluzia? Nu e neapărată nevoe de Sonja Henie, pentru ca totuși să asistăm la un film bun de patinaj.

CINEMA CARLTON: Câinele din Baskerville.

E, în orice caz, o deosebire între Englezii realizați de actorii teatrului „Muncă și voe bună" în piesa „Sherlock Holmes" și cei prezentați pe ecranul cinematografului Carlton. Primii veneau pe scenă cu entuziasmul tinereții, prezentându-ne Englezi mai puțin calmi decât ni-i închipuim noi, pe când actorii din filmul dela Carlton aduc pe ecran toată experiența acumulată din multele filme de groază în care au mai jucat.

Lionel Atwill e, astfel, minunat în rolul doctorului. A știut să-și interpreteze astfel rolul, încât publicul să-l suspecteze. N'am găsit, totuși, niciun efect eftin în jocul lui, nimic afectat.

Basil Rathborne l-a interpretat bine, chiar foarte bine, pe Scherlock Holmes. Totuși nu a putut să ajungă creația lui Clive Broock. Mai apare în film și domnul Richard Greene. E tot atât de insipid, tot atât de enervant. O să ocolim, de acum înainte filmele în care o să mai apară.

Astfel, „Câinele din Baskerville", e un film care ține încordată atenția spectatorului, lăsând totuși impresia că regisorul ar fi putut realiza mai mult din romanul lui Conan Doyle.

Erată

Strecurându-se câteva greșeli de tipar — scăpate observației corectorului — în articolul d-lui Radu Gyr, *„Elevul Milcu Nicolae"*, publicat în n-rul trecut al „Universului Literar", atragem atenția lectorilor noștri asupra acestui lucru, rugându-i, mai ales, să citească în cuprinsul articolului:

— în pag. 4, coloanele 4—5: *feminitatea* ochilor lui (în loc de: fermitatea ochilor lui); *intimismul* lui liric (în loc de: intinpismul lui liric); într'un pat alb, lilial de alb ca o *tuberculoză* (în loc de: într'un pat alb, lilial de alb ca o tuberoză).

— Câtă nedreptate! Dacă Voinescu avea o hârtie mai mare, nu ajungeam în halul ăsta!

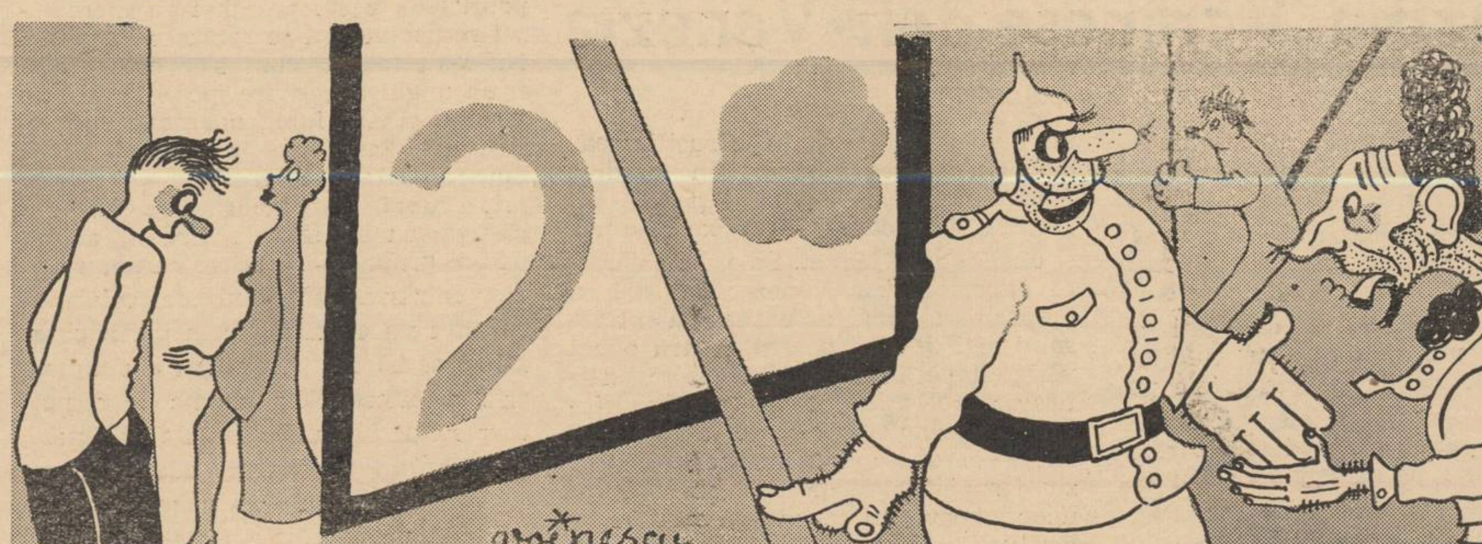

— Stinge țigara dom'le! Vrei să dai foc paginii?

— Ia stai domnule, că n'ai terminat. Eu nu fac nimic în clișeul ăsta?

Literatură, artă, idei..

VERNISAJ

Prietenii şi confraţii dela această revistă, „teatraliştii" şi „cinefilii", au deschis în numărul trecut, pagina lor vie şi frumoasă; mi-a plăcut entuziasmul şi graba lor, mai ales că ajungeau până la mine distilate şi schimbate de cei câţiva zeci de kilometri care ne despart. Pornind dela lăudabila lor râvnă, am trecut cu gândul, la celălalt „vernisaj", la acela al nostru: la toamna literară; şi trebue să mărturisesc că acest bilanţ m'a întristat întrucâtva.

Scriu într'un nu prea fericit început de toamnă, în mijlocul unei lumi răsturnate, cel puţin pe jumătate, şi uneori mi se pare că de undeva, de foarte departe, ajunge până la mine bubuitul tunului. Sub semnul lui Marte, n'au înflorit niciodată literele şi n'au răsunat niciodată lire rare, iată tristul adevăr pe care va trebui să ni-l spunem, oridecâteori seceta aceasta ne va întrista, fără să ne surprindă. Mergând cu gândul în urmă, la alte începuturi de toamnă, ne vine în minte bogata eflorescenţă, care chiar dacă nu era întotdeauna de calitate, purta pecetea unui elan şi a unei munci, care meritau, ele înşile, puţină preţuire.

Un poet tipărea un volum de poesii, un prozator ne trimetea o carte de nuvele, câţiva foarte tineri confraţi puneau mână dela mână, imprimând două-trei caete dintr'o minusculă foiţă „literară-artistică-polemică", risipind cu egală dărnicie laude, injurii şi aprecieri. De sigur că un prea des aflam între aceste nerăbdătoare ofrande un lucru cu adevărat bun şi viabil, (ce rare sunt aceste producţii !) însă mai întotdeauna ne plăcea să le trimitem tuturor acestor agitaţi amici, un gând bun, o vorbă caldă, care la momentul oportun erau inundate cu veninul cel mai explicabil şi mai folosit. Toate eforturile ne-au bucurat în egală măsură, făcându-ne să cugetăm o clipă la realizările viitoare, pe care le bănuiam fructuoase; dacă ne înşelam vina era a noastră.. Ne mângâie toate acestea, pentrucă din aluatul lor plămădim frumoasele şi trecutele „toamne poetice'...

In schimb astăzi, avem impresia că rămânem din oră în oră mai singuri: nici un nou poet cu vise în pupitru, cu stelele boltii în caete, nicio domnişoară de pension romancieră, nici un nou „director" de revistă. Vremea a îngândurat fruntile şi, implacabile, evenimentele au zăvorît entuziasmul. Noi, care mai stăm zi de zi pe meterezele literelor şi le înregistrăm, ne dăm seama de aripile tăiate, de această tinereţe ciudată care păşeşte la lumină şi împreună cu Villon, ne putem pune întrebarea: „mais où sont les neiges d'antan?". — Spulberate, răsturnate desperechiate, zăpezile mai împodobesc, rareori, câte un pisc; în rest aceeaşi dezolantă şi puţin tinerească secetă !

Şi tocmai fiindcă suntem tineri, însemnarea noastră ar vrea să aibă mai mult aerul unei trecătoare lacrimi, deoarece în lăuntrul nostru nutrim convingerea că odată şi-odată, nu din caleafară de târziu, vom asista la noui plecări la drum, la alte superbe irosiri de elanuri şi cântece de harfă, toate acestea în lumina unei lumi împăcate şi cultivate, sub soarele viu şi adolescent al unui cer calm.

Până atunci însă, trimitem laude şi simpatia inimii noastre, tuturor acelora ce mai fac de strajă pe marginea unui manuscris, alături de-o carte proaspăt ieşită de sub teasc, sau în filele unei reviste de literatură. Mai mult decât oricând, toţi aceşti luptători pentru lumină şi frumos, merită cel puţin o asemenea răsplată !

ANIŞOARA ODEANU

poetesa de frumos talent, autoarea acelei cărţi de rară poesie care a fost „Fata lui Codru Împărat" a încheiat un nou volum de versuri, care va fi editat de una din marile edituri din Capitală. Ţinem să anunţăm acest eveniment poetic, deoarece nu ne îndoim că domnişoara Anişoara Odeanu a scris o carte care o va aşeza definitiv între cele mai de talent condeie ale liricei noastre feminine Tocmai fiindcă avem norocul de a cunoaşte câteva din stihurile nouii culegeri, vestim apariţia cu o bucurie nu de toate zilele.

AMINTEAM SAPTAMANILE TRECUTE

de jurnalul lui Jules Renard, această masivă carte, plină de sugestii, gânduri, ironii, poesie şi iată că zilele astea ne-a căzut în mână volumul, răscolind biblioteca unui vechiu amic.

Am foiletat cartea cu o înfrigurare explicabilă şi fiindcă încântarea noastră a fost cea veche, ne îngăduim să punem pe hârtie câteva din ele. Şirul întrerupt, dela Oscar Wilde la Nietzsche, se leagă oarecum firesc cu incisivele şi sunprinzătoarele notaţii ale lui Jules Renard. Iată câteva din ele:

■ Pentru a fi original, ajunge a imita pe autorii care nu mai sunt la modă.

■ A ridica brutăria la înălţimea unei instituţiuni naţionale: pâine gratuită şi obligatorie.

■ Pasărea, acest fruct nomad al arborelui.

■ Oraşul meu — mina mea de aur.

■ Da, port decoraţia mea; trebue să ai curajul slăbiciunilor tale.

■ Păstorul cu oile sale, are aerul unei biserici cu oraşul ei.

■ Adevăratul cer, e acela pe care-l vedeţi în fundul apei.

Aş putea urma astfel, umplând pagini şi pagini. Răsfoind pe Jules Renard, am întotdeauna impresia că mă aflu în faţa unei fântâni din care poate să bea oricine, fără să o sece.

Prefer să pun punct şi să las pe altădată urmarea acestei ciudate vânători de imagini şi de spirit.

NE PERMITEM

să rugăm pe toţi aceia care ne scriu şi aşteaptă un cuvânt din parte-ne, să binevoiască a adăuga scrisorii, mărcile poştale necesare răspunsului.

PRIETENUL NOSTRU

vechiu, poetul Aurel Marin ne-a surprins plăcut, tipărind o cărţulie de versuri, care are titlul „Insemnări de vacanţă". Cartea apărută într'un tiraj restrâns, poartă pecetea nobilă a muntelui şi-a singurătăţii, fiind străbătută de un calm şi odihnitor vânt de moarte. Integrându-se între „Jodler" şi între cealaltă carte silvană: „Intrarea în pădure", noua culegere de poesii a lui Aurel Marin ne-a plăcut şi ne-a încântat. Poetul ştie să scrie un vers limpede şi sigur, purtându-ne pe înaltele poteci ale gândului, din strofă în strofă. Regretăm că spaţiul nu ne îngăduie să stăruim mai pe larg şi transcriem pentru toţi cititorii noştri poesia aceasta de-o frumoasă atmosferă:

„Noaptea trage, la ferestre,
[vechi obloane
„Peticite, ici, colo, c'o stea
„Şi mă'mpiedică să văd că'n
[stradă
„Ţipă, despuiată, dragostea.
„Am un teanc de file albe
[dinainte
„Şi de bună seamă o să scriu
„Dar mai mult ascult sin-
[gurătatea;
„Ornicul cum bate rar,
[târziu
„Aţipesc şi şterg şi
„Somnul cere cu
„Până când pe masă
„Versul se înche

Poesia se chiamă „S nu e singura de această seţe, între filele cărţii.

„FAMILIA"

pe lunile Iunie — Iulie nu de mult. Scriam despre munca pe care Samarineanu o depune deaa, pentru menţinerea mânească şi bine închegat Dacă intenţia d-sale nu totdeauna împlinită, de vina o poartă neînţelegă acest număr, d-nii: N. D George Bota, Al. Olteanu Suluţiu, Mihail Chirnoag Zamfirescu. V. Copiluscriu articole, poezii şi care dau vechii reviste o seriozitate şi-un loc în Vrem să mai remarcăm loc, că de şase ani de zil marineanu a împlânta stindard la graniţa no Vest şi că prea puţini au ceia care au preţuit cu cesta, aşa cum s'ar cuven

ŞTEFAN B

Suflet japonez

(Urmare din pag. 5-a)

Dacă ar fi putut să scoată din el viaţa şi s'o aşeze înaintea Domniţei sau pe măsuţa altarului, ca pe un evantai strâns, ar fi făcut-o.

Dar în spatele lui se aşezase ca un pumnal umbra urechilor lui Kira.

— Dumneavoastră ce faceţi sau ce aveţi de gând, întrebă Domniţa cu voce înceată.

— Noi am predat castelul răspunse Oishi, fiindcă aşa ne-a cerut Inaltul Shogun prin onorabilii săi Metsuke.

Principesa aprobă din cap cu tristeţă.

— Noi am ridicat la mijlocul lunei August un monument răposatului nostru stăpân, în curtea templului Zuikoin, ca să-i cinstim amintirea. Acolo i-am îngropat haina ce a purtat-o în dimineaţa seppukului.

Domniţa apucă încet partea de jos a mânecei kimonoului şi o duse la gură:

— Cel din urmă cuvânt al soţului meu a fost: Oishi.

— Ha! răspunse cu voce înecată şeful samurailor, gata să-l birue plânsul şi să-şi înmoaie hotărîrea ce şi-o luase la intrare.

Se întoarse din nou cu faţa la altar şi salută tableta, simbolul stăpânului din lumea viitoare. Aici pe pământ se numea Asano Naganori, Daimyo ce-i îmbrăţişase pe ei cu atâta căldură, dincolo se numea *Rey-ko-in, lumina rece.*

Inainte de a înălţa capul, aruncă din nou privirea spre shogii din stânga: umbra sta în acelaş loc.

— Trebue să merg, aşa cum am hotărît.

Intors cu faţa către Domniţă, Oishi continuă:

— Domniţă, noi am alergat fără răgaz pe la toţi Daimyii, prieteni de-ai stăpânului nostru, rugându-i să stăruiască pentru dreptate. Unii s'au lepădat de noi, alţii ne-au făgăduit fără ca să facă nimic, puţini au încercat în adevăr, dar în zadar.

Noi ne-am făcut astfel întreaga datorie faţă de stăpânul plecat, dar noi nu putem trece peste hotărîrea Inaltului nostru Shogun.

— Cum ai spus, întrebă cu uimire bătrâna cameristă, aplecând capul spre Oishi ca să audă mai bine.

— Am spus, reluă Oishi, că datoria noastră faţă de stăpânul nostru mort, s'a terminat. Noi avem familii, avem copii, avem îndatoriri. Cine poate să ne oblige ca să ne lăsăm soţiile pe drumuri şi să ne aruncăm copiii pe foc? Cine n'a fost tată sau mamă de copii, este o fiinţă care nu cunoaşte decât un sfert din simţirea omenească.

Oishi spusese un adevăr, dar fără să vrea, acest adevăr jicnea pe Domniţa, căreia Buddha nu-i dăduse cel puţin un copil, care să-i amintească de chipul celui plecat.

— Aceasta, iertare, continuă Oishi, nu înseamnă că noi am uitat pe moştenitorul şi fratele stăpânului nostru, pe onorabilul Daygaku. Dacă Inaltul Shogun aprobă ca el să moştenească domeniul şi castelul Ako, noi îl vom servi bucuroşi şi cu credinţă.

— Cu credinţă! se minună cameristа. De ce fel de credinţă vorbeşti dumneata Oishi, aici în faţa altarului stăpânului nostru?

Domniţei nu-i venea să creadă cele auzite. Ea înmărmurise.

— Bine a spus Ono Kurobe, continuă Oishi, el cel mai apropiat de stăpân, dintre noi toţi: „Viii pot să moară, pentru cei adunaţi şi prieteni vine vremea despărţirii".

Stăpânul a murit fiindcă aşa a găsit cu cale Inaltul nostru Shogun, iar noi cei adunaţi la Ako de atâta vreme, a trebuit să ne despărţim. Stăpânul poate că a greşit cu ceva şi a fost pus să se omoare, noi cei trei sute douăzeci de samurai, noi n'am greşit cu nimic, ne-am servit cu credinţă stăpânul cât a trăit şi totuşi am fost aruncaţi pe drumuri. Noi suntem cei de plâns. Dar pe noi cine ne plânge? Pe copiii noştri cine să-i plângă, femeile noastre ce să ajungă: cerşetoare sau servitoare în casele de ceaiu?

De aceia, stăpână, continuă Oishi, plecându-se de mai multe ori, după ce am chibzuit adânc, după ce am întrebat şi pe ceilalţi ronini foşti samurai de Ako, am luat hotărîrea, să viu şi să vă spun adevărul. Ne rugăm mult de iertare, dar am venit să vă aducem cele din urmă documente, ce rămăseseră în castel şi să cerem deslegare, ca să ne ducem fiecare unde ne-or îndrepta necazurile.

Oishi căută îndelung în mâneca kimonoului, trase un sul mare învelit cu o bucată de mătase şi-l aşeză cu multă smerenie în faţă.

Domniţa Aguri îşi întoarse privirea spre altar. Din ochii fără mişcare porneau lacrimi, ce treceau peste faţa sidefie.

— *Gomen kudasare,* se scuza Oishi, punând capul la pământ, *gomen kudasare* îngână Oishi, salutând spre altar şi privind spre stânga.

In ochii şefului roninilor răsări deodată soarele. Umbra din spatele uşii dispăruse, simţind, se vede, apropierea cameristei.

Domniţa dând să se ridice, scăpă, de multă turburare, jos evantaiul. Oishi se târî spre el, îl ridică, apoi îl duse la frunte. Scoase din sân baniera castelului în care era înfăşurat pumnalul, puse evantaiul deasupra, mai privi odată spre karakami, apoi închinându-se şopti:

— Nu vom uita nici în mormânt pe stăpânul nostru şi bunătatea Inălţimei-Tale. Aveţi încredere în noi. Fata din casă este o spioană de a lui Kira şi a ascultat până acum în dosul karakamilor.

Retrăgându-se apoi doi paşi, ridică privirea, scuzându-se şi spunând deajuns de tare, ca să fie auzit până în camera a treia:

— *Gomen kudasare,* noi vă cerem deslegare, ca să ne putem duce fiecare unde ne-or îndrepta necazurile.

Când şeful roninilor salută pentru a treia oară din pragul uşii, văzu pe Domniţa Asano îngenunchiată în faţa altarului, cu mâinile împreunate şi faţa inundată de lumină.

GH. BAGULESCU

*) Fragment din volumul I (partea II-a) a trilogiei *„Suflet japonez"*, apărut zilele acestea în editura „Universul".

CARAGIALE ŞI ARDELENI

(Urmare din pag. 5-a)

Ca un ultim ecou al sărbătoririi lui Caragiale, care a găsit un aşa puternic răsunet printre Românii de peste hotare, „Societatea română academică, social-literară, „Carmen Sylva" din Graz, în adunarea generală extraordinară de la 15 Iunie 1912, îl alege membru onorar, considerând „distinsele fapte desinteresate... pentru ridicarea la nivel european a literaturii şi pentru prosperarea neamului nostru pre teren politic". Acest suprem omagiu de veneraţie este primit de Caragiale, cu câteva zile înainte de sfârşitul său, când expediase societăţii *România Jună* din Viena, o fotografie şi semnătura, pentru albumul ei (*Românul* de la 16/29 Iunie 1912 dă şi *o epistolă a lui Caragiale către d. Al. Ciura,* datată 8/21 Iunie, adică cu o zi înainte de moarte).

INTRE ARDELENI ŞI REGAŢENI

Ardelenii au păstrat multă vreme pică scriitorilor din Regat, pentru ostilitatea cu care fuseseră primite principiile linguiştilor de peste munţi: însuşi Alecsandri, în scrisorile lui, despreţuia, printr'un termen foarte aspru, ciparismul, ca pe un beoţianism caracteristic Ardealului. Iar primii ardeleni, de şcoală maioresciană, ca I. Slavici, şi următorii, ca G. Bogdan-Duică, aderenţi ai fonetismului şi adversari ai latinizării limbii, erau socotiţi de coprovincialii lor, ca nişte renegaţi. Cu toate acestea, înşişi ardelenii aclimatizaţi, ca Slavici, erau mereu susceptibili şi bănuitori, socotindu-se vrăjmăşiţi de confraţii din Regat. Un document, foarte vorbitor în această privinţă, e scrisoarea actorului I. C. Lugoşianu, după premierea dramei lui Slavici, *Gaspar Vodă Graţiani,* reprodusă de autor în *Inchisorile mele;* căderea piesei e atribuită duşmăniei: „...să nu-ţi mai faci mare iluziune de *„fraţii noştri"* (?), căci mult sunt câinoşi la inimă!!! Iţi voi mai scrie multe despre faptele nedemne şi asupririle neomenoase ce suferim noi Transilvănenii din partea acestor porecliţi *fraţi ai noştri* (pag 16)". S'ar spune că e o eroare, care aparţine artistului dramatic ardelean, iar nicidecum lui Slavici. Iată însă că şi scriitorul atât de mult îmbrăţişat dincoace de munţi, mărturiseşte aceleaşi sentimente: „... nu era pentru mine loc în mijlocul clasei culte române..." (p. 18).

A dăinuit, aşadar, multă vreme, o sfială, o neîncredere a intelectualităţii ardeleneşti, faţă de sentimentele reale, ce le păstrau cărturarii din Regat. Din această perspectivă suspicioasă, apropierile intime au întârziat. Cu firea lor mai severă şi mai închisă, ardelenii nu se învoiau lesne cu tonul voios, sociabil, batjocoritor, dar fără maliţie, al climatului moral de la noi. Zeflemeaua şi negativismul, bunăoară, al lui Caragiale, reprezentând o altă polaritate a spiritului românesc, le vor fi fost multă vreme neplăcute. Poate că *Tribuna* nu exagera prea mult, în reportajul arătat, sub a cărui fantezie abilă rămâne un nucleu de adevăr: Caragiale nu convenea duhului ardelenesc, atât de auster. De aceea a fost mai puţin citit în Ardeal, decât în Regat. Apoi, în calea împăcării, stătea mereu duhul rostogănesc. Numai câte un ardelean, din jurul lui Goga, a recunoscut, târziu, realitatea eroului caragialian. „Chicoş, nu numai că nu moare, dar... se multiplică după toate legile omeneşti, ameninţând să producă o varietate întreagă de Chicoşi... Nu, n'a murit Chicoş. Bietul nostru progres nu e în stare să-l omoare... Căci cine este acest „pedagog de şcoală nouă" dacă nu Ardealul nostru cu toate metehnele lui, cu pedanteria lui nemţească rău plasată, cu aparenţa foarte puţin ascunsă a moralităţii lui severe, cu îngustimea lui de judecată, cu naţionalismul său care nu se poate ridica în exprimarea lui mai sus de frazele cu „Mama Roma" şi „Mihaele Bravul", cu desăvârşita lui lipsă de înţelegere a artei superioare". (*Autorul lui Chicoş Rostoganu,* de Veniamin Negru, în *Luceafărul* de la 24 Iunie v. 1912).

CUM A CUCERIT CARAGIALE INIMILE ARDELENILOR

Caragiale a cucerit inimile ardelenilor, prin fascinaţia ce se desprindea din prezenţa lui, diversă şi nebănuit de umană. Marele scriitor, cu bogăţia temperamentului său, atât de mobil, trecea lesne de la râs la plâns, de la sarcasm la duioşie, de la luciditate la stările mistice ale conştiinţei, impresionându-şi auditoriul, care nu mai stăruia în repulsia, faţă de causticitatea necruţătoare a scrisului său. Prin sociabilitatea sa aleasă, de corespondent onctuos, cu o politeţă occidentală, în care străbăteau însă şi formule de urări creştineşti şi bătrâneşti, de la porţile răsăritului, Caragiale se făcea iubit şi de către ardeleni. Omul şi-a impus felul său de a fi, în întregime, captivând prin inteligenţa scăpărătoare, dar mai ales prin calităţile sale de inimă, puse în valoare cu instinctul actorului care-şi joacă rolul cu naturaleţă. Printre studenţii budapestani, sau înaintea intelighenţiei politice din Arad şi din Blaj, maestrul îşi impunea recomandările, cu o autoritate ce-i lipsise în tribulaţiile politice de până atunci. „Nenea Iancu", care simboliza în mediul bucureştean, pe pierde-vară, bun de gură, dar lipsit de seriozitate, s'a transformat în sfătuitorul părintesc al tineretului şi în arbitrul luptei dintre fraţi. Atât studenţii, cât şi oamenii politici de peste munţi, i-au încredinţat respectul ce i se refuzase în patrie. Nu l-au folosit, cum s'ar crede, dintr'un unghi de privire meschin, ci l-au venerat şi l-au iubit, nuanţând cu consideraţie denumirea populară, „nenea Iancu". Caragiale n'a fost exploatat într'o luptă, de o tabără care şi l-ar fi câştigat cu interesare: a fost adorat de un grup de fanatici, care au crezut într'însul. In anul de colaborare, care s'a consfinţit prin participarea lui la serbările „Astrei" şi a culminat prin manifestările unanime de respect cu prilejul jubileului său de 60 de ani, s'a pecetluit o prietenie adâncă şi reciprocă. Ardelenii l-au venerat pentru credinţa pe care le-a adus-o scepticul de odinioară, hotărît să le pună la dispoziţie o energie neîntrebuinţată.

DAR ŞI CUM A FOST CUCERIT
RAGIALE DE ARDELENI

La rândul lui, Caragiale s'a simţi
tr'o altă ambianţă, mai curată decât
noscuse în tinereţea şi maturitate
Era, la Budapesta şi în Ardeal, pr
oameni de bună credinţă, dârzi, nei
voiaţi, poate mai fruşti decât sen
lor din Regat, şmecheri şi mofta
cu credinţe de vânzare, la mezat
iubit şi el şi i-a respectat, tocmai
tru simplitatea lor serioasă şi adă
pentru curajul lor de iredentişti
în rezistenţă, şi a simţit cât e de în
rător, către bătrâneţe, să întâlneşti
oneste, care-ţi desmint experienţa
gativă a vieţii. A mai întâlnit în
deal, o întărire în lozinca democra
rostită de dânsul, din ură faţă de
rii conservatori, în 1907. Nu se î
lase, aşa dar, când exprimase dez
ratul, ca naţiunea să-şi aleagă sing
calea şi să-şi întemeieze aşezările.
colo, peste munţi, a văzut câtă sol
ritate poate să se închege între mu
me şi conducători. A văzut o de
craţie reală şi activă, în locul vorbă
deşarte a „roşilor" şi a „colectivi
lor". Desigur, i-a lipsit lui Carag
prilejul să-şi concretizeze aceste s
ţiri noui. Ochiul său cel ager a
truns însă esenţele, chiar dacă nu
formulat, cu simţul lapidarităţii,
care dăduse dovadă în „1907, din
măvară până 'n toamnă". Alţi oam
alte moravuri, într'un ţinut de ap
conservare naţională, fără Venturi
Caţavenci şi Drăgăneşti! Aci totu
luat în serios, pentrucă, fiind în joc
xistenţa naţională, nu mai e cu puti
tranzacţia. E rândul lui să se si
stingherit, că scrisul său e prea b
turnat în strungul sintaxei şi expre
lui, prea controlată, ca să slujească
armă ucigătoare. In articolele din „
mânul", el aduce o notă inadcvată
reşului, deslănţuit reciproc de
două tabere, o notă de împăciuire
tre fraţi şi de înşelare diplomatică
străinului.

Pana lui nu picură venin, ca să m
ţumească pe camarazi şi aduce cuv
de pace, cu Impărăţia bicefală, iritâ
pe „Tribunişti". Caragiale nu satisfa
pofta de distrugere a sectarilor şi, că
îşi dă seama că i se cere să extermi
iar nu să împace, se retrage. Işi co
servă însă prieteniile şi cu unii şi
alţii, fiindcă îi stimează deopotrivă,
pe nişte luptători vrednici. O nădej
ii rămâne, din pătania lui de mediat
fără rezultat: aceea că s'ar putea să
ivească şi în patrie, oameni de convi
geri, dintr'o bucată. Puţin apoi, cu p
lejul aniversării sale, refuză să prime
scă omagiile compatrioţilor, cari îl s
cotiseră un simplu bufon, nevrednic
consideraţie, fără cuvânt în aula ac
demică şi în sfatul ţării.

Omagiile tineretului universitar r
mân din toate unghiurile Ardealului
ale monarhiei austro-ungare, precu
şi acelea ale fruntaşilor cărturari
peste munţi, îl întăresc însă în credi
ţa, că nu şi-a greşit viaţa, că nu e
„om fără noroc", că a contribuit şi
cu ceva la cultura ţării sale, în patru
zeci de ani de trudă şi de migală. C
aceste simţiri tonice îl găseşte ultim
ceas, ca o răsplată neoficială, dărui
de fraţii ardeleni, prin căldura inim
şi cumpăna dreaptă a minţii.

ŞERBAN CIOCULESCU

Expoziţia Veronese dela Venezia

(Urmare din pag. 4-a)

terpretul şi corespunzătorul artistic firesc al peisajului veneţian, de-o somptuozitate decorativă unică. Şi va fi fost unul din meritele expoziţiei, de-a face evidentă forţa cuceritoare şi universalitatea acestui limbaj, revelatoare cred, pentru cei mai mulţi din câţi au cercetat-o, pentrucă ni s'au înfăţişat destule exemple de îmbelşugatele posibilităţi de expresie ale pictorului. Ne gândim mai cu seamă la portretul contelui Giuseppe da Porto cu fiul său şi la acel extraordinar „Crist pe cruce, între Fecioară şi Sf. Ioan", în care colorităl atinge o intensitate expresivă şi o vibraţie lirică, de care şi-a amintit nu numai El Greco, în „Crucificarea" dela Louvre sau în „Isus în grădina Măslinilor" dela Galeria Naţională din Londra, dar poate, mai aproape de noi, şi un Edouard Manet. Se pare chiar că expoziţia dela Venezia coincide cu o sporire tot mai accentuată a interesului artiştilor moderni pentru opera veronesiană, în care ei îşi găsesc justificarea pretenţiei lor de a purifica pictura de psihologism şi de tot ceea ce, străin acestei arte, înlesneşte confuziuni supărătoare datorită amestecului unor interpretări ce ţin mai mult de literatură.

Venezia, August 1939.

MIHAI NICULESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-93

38

BIBLIOTECA CENTRALĂ

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 38
SAMBATA 23 Septembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Din ramele iatacului vechi

Ornicul alb de pe comoda bătrână
Sună subțire și straniu ceasul străin...
Picură timpul adânc din plină fântână
Peste iatacul străbun cu divan și cu scrin.

Și cine ușa deschide cu teamă, nu știe
Că fata în crinolină din ramele vechi
Și-așteaptă, sfioasă, și astăzi iubitul să vie
Romantic, cu barbă și plete, joben pe urechi...

Și cine ușa o crapă, cum o să creadă
Că jupânița din ramă cu ochiul viclean
Tot mai pândește la scară să vadă
Calpacul blănit cu samur al Marelui Ban.

ION PILLAT

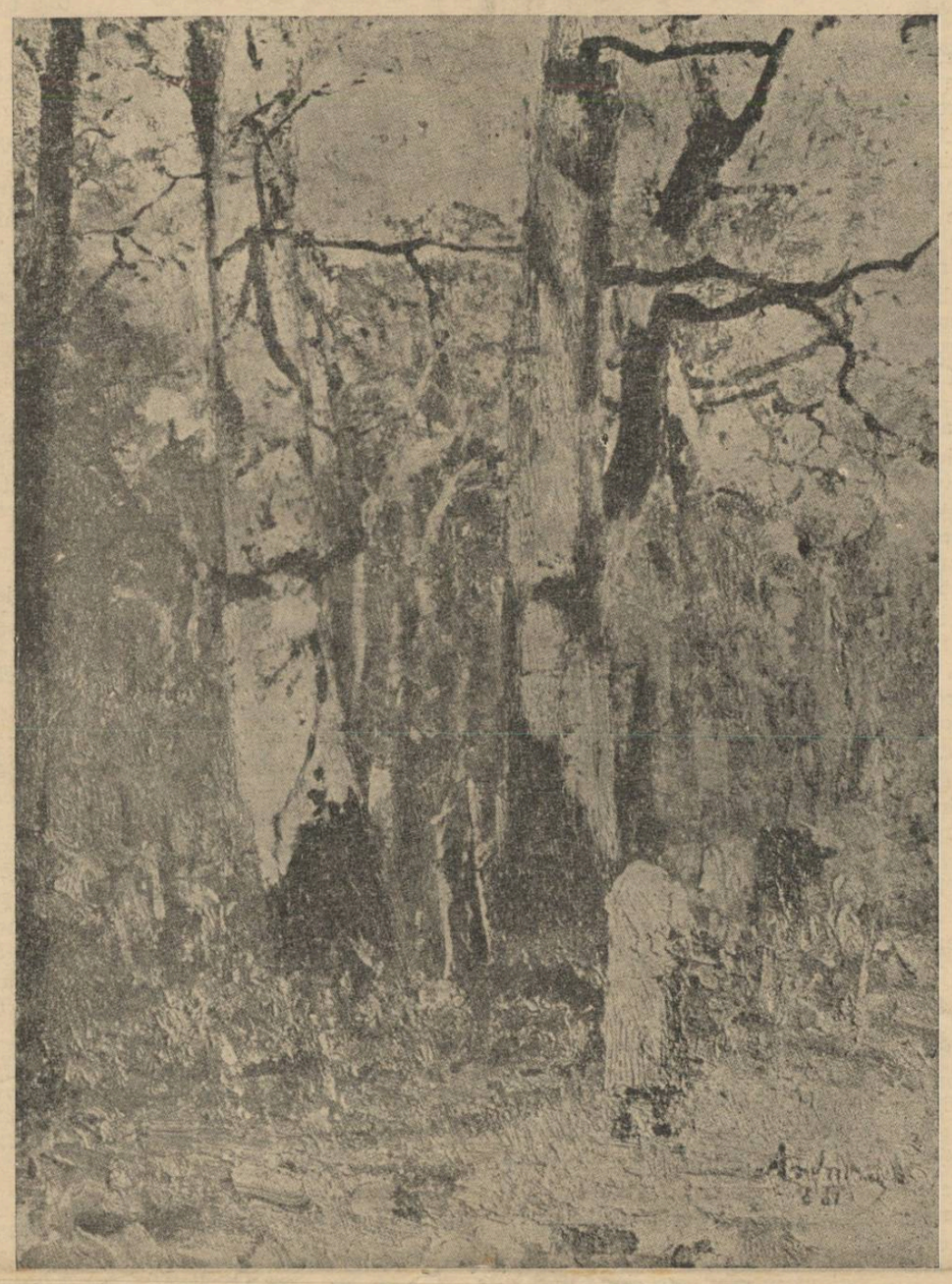

Ion Andreescu — Interior de pădure

Filatelia, Sportul și... Eminescu

de ȘERBAN CIOCULESCU

Abia am isprăvit cu redactarea titlului, că mi-am și dat seama de greșita ordine ierarhică: nu filatelia se cuvenea pusă în fruntea acestor „valori spirituale", ci de bună seamă sportul. Dar pentru că faptul pe care vreau să-l relev, este de natură filatelică, am fost silit să răstorn valorile, cu nădejdea că sportivii noștri eminenți nu mi-o vor lua în nume de rău. Orișicât, ca să nu las o umbră de îndoială asupra ortodoxiei mele axiologice, voi mărturisi că nu socotesc nimic superior pe această lume, sportului; sau, dacă definiția negativă ar părea suspectă, aș rectifica în termeni pozitivi: sportul este valoarea care se așează pe treapta cea mai de sus în ordinea spirituală. Și cu această mărturie de credință, mi-am mântuit sufletul! Într'adevăr, nu realizează sportul și numai sportul, cumpăna dreaptă dintre trup și suflet? Cum s'ar împlini dezideratul dictonului latin cu mintea sănătoasă într'un trup sănătos, dacă n'ar veghea sportul, cu fețele-i multiple?

Eu unul, ca martor al vremii noastre și chiar ca educator, nu-mi pot stăpâni mulțumirea, când în fiece dimineață, la orele șapte și jumătate, văd tinerimea studioasă îndreptându-se plăcuri-plăcuri spre școală cu ziarele sportive larg deschise. Alături, funcționari adulți, își târăsc, fără nici o tragere de inimă, membrele ostenite. De ce nu iau pildă de la admirabilul nostru tineret, care a găsit leacul împotriva necazurilor și elixirul încrederii în viață? Ce bine văd cu gândul, comportarea odraslelor noastre, în puterea cărora stă viitorul țării... Pe masa de lucru, ziarul sportiv, sau mai multe, ca să se confrunte vederile, cu metodă; alături, mai multe sau mai puține cărți de școală, care vor străjui instrucția copiilor. Nu prea multe, ca'n trecut, când se falsifica sufletul școlarilor, cu învățătură. Cât mai puține, așa... de sămânță. Iar în sertar, albumul de mărci postale, cu ultimele noutăți. Copiii noștri se țin astfel în curent cu ce se petrece în lume, prin mijlocirea organelor sportive și a vitrinei filatelice. Și nu e bine? Astfel, bunăoară, a putut ajunge până la urechile lor, svonul despre existența unuia, Eminescu.

Într'adevăr, cu prilejul semicentenarului eminescian, oficiul nostru poștal a găsit cu cale să serbeze evenimentul, printr'o serie de mărci, — nu prea multe. Sau, în limbaj filatelic: în amintirea unui scriitor de valoare, două „valori", de 5 și de 7 lei. Nu este destul de generos? Am putut admira, mai la toate vitrinele tutungeriilor din Capitală, filatelic prevăzute, cele două „valori", cu reproducerile fotografiilor binecunoscute, ale lui Eminescu la 20 și 29—30 ani. Negru cel de 5 lei, vișiniu cel de 7, timbrele au limbajul lor simbolic, ce ne scapă nouă, profanilor și pe care nu vor să ni-l divulge copiii, inițiați. De ce o fi așa de cernit Eminescu, la 20 de ani și cu un mult prea vag fond de lumină, în jurul capului? Și de ce i-a crescut, la 30 de ani, o aureolă, vișiniei înfățișeri fotografice? Asta ține de puterile oculte ale P. T.-ului, care a contribuit pe toate căile la punerea în valoare a lui Eminescu, în luna comemorării lui.

In timp ce municipalitatea îi ridicase un pavilion și îi tipărise o ediție nouă, de ieftin lux, în timp ce Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II" pregătea textului poeziilor, cea mai sărbătorească față, în timp ce țara întreagă se lua la întrecere cum să consfințească mai potrivit legătura ei mistică cu marele poet, poșta română îi distribuia chipul prin zeci de mii de timbre. Era, într'adevăr, cel mai potrivit mijloc de a răspândi svonul sărbătorii: ca o trâmbiță ce ar răsuna până la toate hotarele țării și mai departe... Că aci au cam intervenit speculanții, susträgând mii și mii de serii, de la oficii, ca să le pună apoi pe piață, cu prețul umflat, ăsta-i un accident de minimă importanță. La urma urmelor, scumpirea seriilor cu chipul iubitului nostru Eminescu, ar înfățișa, în simbolismul filatelic, însăși sporirea valutei eminesciene.

Așa, încetul cu încetul, au dispărut seriile dela poșta centrală și s'au înmulțit cele de la vitrinele speculei. Dar ce folos! Bi-tonia celor două „valori", ajunsese monotonă. Timbrele Eminescu își trăiseră ceasul, înainte de a se fi sărbătorit semicentenarul, — deoarece, uitasem să scriu că, anticipativă ca întotdeauna, poșta română fusese gata cu timbrele mult înainte de data comemorativă. Alte evenimente, alte serii de mărci, se succedau într'o polichromie mai generoasă decât negrul și vișiniul, eminesciene.

Atunci, s'a găsit mijlocul ca să se pună într'adevăr în valoare chipul Luceafărului nostru, prea de timpuriu stins. Filatelia e într'adevăr de o ingeniozitate neînchipuită. Cine ar putea-o prevedea, necum întrece?

Iată, ne-au făcut cinstea frații italieni să ne trimită o echipă de football. Peninsularii au catadicsit și să ne cam bată. Dar ce-are aface! In timp ce echipele svârleau mingea, ba cu piciorul, ba cu capul, spre mai marea glorie a „spiritualității" continentale, un oficiu poștal funcționa înfrigurat, la intrare. Filateliștii, în convoi care ar fi fost nesfârșit, dacă nu s'ar fi compus mai ales din negustori, își stampilau seriile, cu pecetea: Matchul de foot-ball, România-Italia, București, 11.VI. 1939. Tot anticipativ morții lui Eminescu. Și astfel, după ce se răsuflase succesul de curiositate al timbrelor poștale eminesciene, ștampila sportivă i-a asigurat o recrudescență neașteptată.

Într'adevăr, apreciați și d-voastră! O serie de mărci Eminescu, de valoare nominală 12 lei, se negociază la 17—20 lei, pe piață. Dar cele cu pecetea matchului Romnia—Italia, din clișeul nostru? Ele valorează, la negustorul român, 60 lei. E de prisos să spun că evreul, mai eminescian decât românul, l-a ridicat pe idolul său, la prețul de 100 lei. Nu e drăguț? Eram noi eminescieni, dar cu concursul footballului și al filateliei, am ajuns să-l prețuim pe Eminescu la adevărata valoare. Oferim și cetitorilor noștri plăcerea de a vedea chipul nefericitului poet, spiritualizat de pecetea sportivă.

(Vezi pag. 8-a)

P. S. E de prisos să adaug că instituirea unui oficiu poștal în pavilionul Eminescu, n'ar fi dat rezultate. Poșta română a știut ce face, săltând prețul seriilor Eminescu, cu nobila ștampilă footballistică. Și apoi, n'ar fi avut haz, o marcă Eminescu, cu pecetea: Pavilionul Eminescu!

Charles Péguy

II

de AXENTE SEVER POPOVICI

Colegiul Sainte-Barbe era în inima Cartierului latin, sub umbra Panteonului. O clădire venerabilă și o curte înconjurată de ziduri roșii. Director era „excelentul" Favre, iar profesor principal „eruditul și stimatul" Lévy-Brul. Nu știu dacă s'ar putea spune că'n acest colegiu, unanim recunoscut și celebru, se învăța prea mult. Amintirile celor care au trecut prin el sunt legate esențial de frenezia adolescenții lor și de apropiatele lor speranțe de-a intra în Școala Normală Superioară. Incerc să evoc ceva din neastâmpărul acestui colegiu șters odată cu tinerețea acelor generoși și transparenți tovarăși.

Charles Péguy a venit la Sainte-Barbe după anul lui de voluntariat. Singur, cu o figură care trăda o mare indulgență, o mare bunătate și o imensă „milă activă", dar mai mult nimic. A intrat în „curtea roșie" la brațul lui Henri Roy, cu care legase o prietenie durabilă în anul de ospitalitate dela liceul Lakanal privind în fiecare dimineață, prin geamurile sălii de lectură, iepurii ducelui de Trévise cum alergau prin rouă. Au urmat apoi alte prietenii. Intâi, cu prea iubitul și prețuitul Baudouin, tânărul acela tăcut, pe care nu l-a văzut nimeni învățând, dar care era întotdeauna cel dintâi. Apoi Baillet, care era ca și el din Orléans și care, mai târziu, ajuns călugăr benedictin, se ruga în fiecare zi pentru sufletul „fratelui Charles". Nu trebue să-l lăsăm în umbră, deasemeni, nici pe Jerôme Tharaud și nici pe abatele Batiffol, duhovnicul colegiului. Acesta era singurul preot cu care Péguy se simțea strâns într'o veritabilă prietenie. Iar ceva mai târziu, Charles Péguy întinde mâna lui aspră și-i face loc în suflet „vigurosului, jovialului și tandrului" Joseph Lotte, care aduce în „curtea roșie" un vânt din largul mării și veselia echipajului din anotimpuri furtunoase. El era fiul unui ofițer de marină.

Zilele treceau, una ca alta, în fugă. Mereu cu alte discuții și cu alte exaltări. In pauză se adunau în curte și 'ncepeau regulata plimbare în cadență militară. Charles Péguy era prezent în rond. El avea atât de puternic simțul ritmului, încât nu putea merge cu ei dacă nu-și acordau cu toții pasul. Prestigiul lui se afirma zilnic. Când lansa Péguy un ordin, toată lumea executa. Era ceva în el care trecea peste ceilalți. O sentință în fiecare cuvânt, o stimă pioasă pentru puritate și, pedeasupra, o violentă sinceritate. Incepuse deja să înflorească în el socialismul lui sentimental. In clasă era cât se poate de original. Henri Roy își aduce aminte că nu lucra bine decât cu ochii închiși. In zilele de compoziții, când subiectul era deja dat, Péguy fixat în bancă, cu brațele încrucișate și ochii închiși, părea că doarme. Apoi, cu câteva sferturi de ceas înainte de sfârșit, după ce-și linia meticulos hârtia, scria două sau trei foi, cu aceiași scriere ireproșabilă și atât de caracteristică. Fără nicio ștersătură, fără nicio retușare și niciodată mai mult. Lévy-Brul i-o clasa totdeauna în frunte.

In vremea asta, pe scena teatrului din Paris jucau „marele" Mounet și „divina" Bartet, pe care Péguy o prefera întotdeauna lui Sarah. Și când se afișa că Mounet joacă în *Oedip-Rege* sau Bartet în *Antigona*, atunci Henri Roy, Deshairs, Abt, câteodată Tharaud și întotdeauna Charles Péguy făceau coadă în barierele teatrului, începând dela orele trei după masă, ca să-și asigure acel „prim rang dela parter". Ce-au mai făcut apoi în „curtea roșie", nu-i prea important. In anul următor, ei intră în Școala Normală Superioară. Cu câțiva pași mai departe, dar tot sub umbra Panteonului.

Aci, așa și la Colegiul Sainte-Barbe, se formează atitudini, se ciocnesc idei, dar ceva mai serios, mai tactic, și se cuceresc poziții. Școala Normală Superioară era pe atunci un fel de seminar laic în care triumfa indisciplina spiritului radical și în care se dădea un războiu pe față, în același timp fanatic și amical, între grupul *Talas* (cei care mergeau la liturghie) și grupul *Antitalas* (cei care nu mergeau). Charles Péguy „ocupă o cameră cu Mathiez, viitorul istoric a lui Robespierre, cu Albert Lévy, fiul unui rabin, și cu Weulersse, nepotul lui Georges Renard". Deasupra ușii, săpând cu briceagul, au scris cuvântul: *Utopie*. Inăuntru

(Urmare în pag. ultimă)

Duiliu Zamfirescu și Maiorescu

de G. C. NICOLESCU

La începutul anului 1883, Duiliu Zamfirescu începe să vorbească despre ședințele Junimei, din casa lui Maiorescu, ceea ce înseamnă că începuse să le frecventeze. La 30 Martie sunt citite, fără să se arate autorul, două poezii ale lui. In sfârșit, scriitorul fusese admis, măcar sub o formă anonimă, să participe activ la ședințe. Faptului îi dă o așa mare însemnătate, că îl consemnă el însuși. Când, un an mai târziu, o poezie îi era publicată în *Convorbiri*, legătura cu acest cerc i se păru atât de definitivă în cât curând încetă colaborarea la *România liberă*.

Este indiscutabil că frecventarea lui Maiorescu a fost fructuoasă, că și literatura română și Duiliu Zamfirescu n'au avut decât de câștigat din ea. Iar nu e mai puțin adevărat că și înainte de acest contact scriitorul trădează un interes remarcabil pentru cultură. Nu va dovedi aceasta, firește, numele pe care le vom întâlni atât de des ale lui Lamartine, Hugo, Musset, care erau poate și amintiri din studiile sale secundare. Nu vor dovedi de asemenea nici unele citate din La Bruyère. Sunt însă alte nume care arată o oarecare orientare în literatură. In afară de Gautier și Arnould, deosebit de prețuiți ca poeți, se adaogă romanciaerii: Balzac, G. Sand, O. Feuillet, Gozlan, Gogol, Turgheneff; apoi. cu impresia că parțial erau cunoscuți, Goethe, Young, Zimmermann. Cu Schopenhauer ia contact prin volumul de extrase publicat în 1880 de J. Bourdeau: *Pensées, maximes et fragments*. Este, așa dar, lectura unui om obișnuit, a unui *boem* adesea, fără să cuprindă nimic extraordinar. Dar dacă ținem seama că el scria foiletonul la *România liberă* și că nicăieri ca într'un foileton nu poți îngrămădi atâtea nume proprii și atâta etalare de falsă cultură, recunoscând că în aceste foiletoane numele de scriitori sunt destul de rare, amintind că rar se întâmplă să nu vezi din context că autorul citat este real cunoscut, trebue să conchidem că acest scriitor nu e „poseurul" care a părut unora. Sunt chiar momente în care se vădește că numele proprii pe care le consemnează el sunt puține față de ceea ce cunoștea.

Scriitorul nu fusese copleșit de boemismul macedonskian decât exterior. In scrisul său, în atitudinile sale literare, într'un spirit de confrăție în care lauda reciprocă era prețuită, în lecturile sale, urma cercului frecventat până în 1882 se lasă văzută. Desigur aceasta l-ar fi pierdut dacă n'ar fi intervenit două elemente care au constituit providența lui Duiliu Zamfirescu. Cel dintâi element a fost nu talentul, fără de care nimic n'ar fi fost posibil, dar care totuși se dizolvă mult mai ușor, ci substraturile adânci ale personalității sale, valorile sale sufletești umane, nu cele artistice. Cel de al doilea a fost Maiorescu.

Personalitatea lui din epoca în care se apropie de Maiorescu, N. Petrașcu ne-o înfățișează sugestiv: *„In mănunchiul calităților sufletești ale lui Duiliu, discreția ținea un loc de frunte. Niciodată n'ar fi rănit el pe cineva; niciodată n'ar fi dezvăluit un secret ce-i era încredințat.*

Discreția lui nu era întrecută decât de distincția-i sufletească și trupească. Ființa lui răspândea o atmosferă aristocratică, care îndepărta de lângă ea tot ce era mic și vulgar și care-ți atrăgea dragostea înălțând-o. Rareori natura a pus o armonie mai desăvârșită între o frumusețe fizică și alta morală. In adevăr, dacă simetria corpului său ar fi putut servi de model sculpturii, calitățile sufletului său ar fi putut alcătui legile unui catehism de noblețe. Nu știu dacă era într'ânsul o moștenire de sânge, cum în glumă a spus-o el într'o pagină de polemică; mai sigur nu. Dar însușirile lui erau superioare unei moșteniri de familie, erau personale și se manifestau până în cele mai mici lucruri. De câte ori nu am avut ocazia să-l văd alături de unii aristocrați dela noi, pe care îi lăsa la distanță cu un singur cuvânt, cu un singur gest; ei rămâneau palide figuri de ceară. O doamnă de origină străină, căsătorită cu un român, îmi spunea într'o zi c'o încredere desăvârșită: „L-am întâlnit și eu... Dela prima impresie recunoști în el rasa; în felul cum călca, cum surâdea, cum vorbia"... Așa credea ea. Dar adevărul era altul. Duiliu era aristocrat prin el însuși... Această aristocrație apărea la el în toate faptele lui, în felul cum purta hainele, cum sta în picioare dinaintea cuiva, cum ținea o ceașcă de ceai în mână; pretutindeni se vedea pecetea unei personalități, a unei distincții pe care i-o recunoștea toată lumea, și care avea mai curând o bază sufletească estetică. Ochiul lui era pasionat de frumos și torturat de ce era urât".

Nu trebuie să se uite că lucrurile acestea le scrie, la șapte ani după moartea scriitorului, cineva care, de la 1908, nu mai avusese relații personale cu el, în urma unui conflict. Obiectivitatea este astfel oarecum garantată; iar Duiliu Zamfirescu ne apare de aici întreg, așa cum era el prin 1883—1884, când îl cunoaște Maiorescu. Boema îi pervertise scrisul, îl înclinase spre clișee, spre facilitate, îi împrumutase unele atitudini provocătoare, dar nu-i alterase fondul sufletesc. Alcătuit este-

(Urmare în pag. ultimă)

Autoportret

Fără vopsele
Și lipsit de paletă.
Liniști de stele
Surd mă repetă.

Muzici împiedică.
Nu-mi aflu rama.
Vine și predică
Râsul și teama.

Dar, undeva,
Pierdut rămas,
Stă cineva
Blând, fără glas.

Soarele, retor
De 'nălțimi, spune
Vorbe 'ncet. Or
Prind să răsune

Ca 'n asurzire.
In sumbra noapte,
Stărue fire
De-amiază. Șoapte

Ale luminii,
Cine v'a spus?
Două-trei linii
Și s'a dus...

ȘTEFAN STANESCU

(Urmare în pag. ultimă)

CRONICA LITERARĂ

Puritate și sugestie

Am cercetat până acum în ce chip se realizează, în poezia hermetică, puritatea *ideii*. Cu aspră intoleranță, *ideia* se definea ca o negație a imaginii. Arta pură nu va fi nici descripție pastelică, nici experiență psihologică, — în aceste două cazuri ea riscând să cadă în păcatul greu al imitației. Poezia pură își construește o lume fără păcat, înainte de *orice păcat*, preadamică, *arhaică!* Lumea deci în care nu există nici nouri nici ape, — nici naștere nici moarte, nici trecut nici viitor, și ca atare nici păcat, nici iad! Peste iad poetul trece „încruntat": „Noroasă pata aceasta de infern!" Spre a i se da prestigiu, viziunea pură era ridicată la un rang metafizic prin simboluri și prin caracterul ei inițiatic. Lectura unui poem hermetic devine astfel un efort admis de autor ca piatră de încercare pentru cine solicită inițierea. Cine vrea să afle adevărul, *unicul* adevăr despre eternitatea însăși, — trebue să se supue de bună voe la casne, la încercări *eroice*, cărora dacă le rezistă, dovedește vocația. Altminteri rămâne în afară, ca un impur. A rezista nu înseamnă însă altceva de cât a descoperi drumul adevărului în tine însuți, a fi capabil de a produce tu însuți adevărul!

Această semeață etică se întemeiază pe convingerea că, în cele din urmă, omul cu adevărul, sunt tot una, că adevărul se ascunde în *om* și, spre a-l găsi, trebue nimicit ceva, în om. Nimicirea este asceză! Iar puritatea, sfințenie păgână, magică, sfințenie fără *iad*. In producțiile sale cele mai limpezi în aparență, poetul nu-și va părăsi ambițiunea de a iniția, chiar acolo unde s'ar părea că cititorul comun mărturisește că vede direct. Să luăm exemplu „Car de Septembrie", din „Punct Vernal", al d-lui *Simion Stolnicu*:

E însuși cimitiru'munți înmormântat
Unde-un virtuoz are pe cruce-o liră de
[aur;
El din Brumar, de cântec s'a lăsat
Și pădurile se vor fermecate...

Chiar astănoapte-l chemară'n triumfal
[turneu;
Indată-i s'a 'njghebat un car, model
Cu roate de jerbi aurite, — mortul nu-i
[greu,
E numai lira de el...

Caru-a ieșit rotind în loc de spițe cruci;
Vântul nu s'a întors să'nchidă porți
[ruginite;
Peste păduri s'a 'nălțat să nu-și spargă
[lira de butuci
Ori poate, să n'ajute un că'ător pe
[drumuri.
— Stai din mers și cântec, virtuoz
[funerar,
Să-mi spui unde te-ai odihnit eri!
Dar numai a cincea roată la car
S'a mai văzut cum alerga pe cer...
(op. cit. pag. 9-10)

Dincolo de aparenta claritate, am spus că poetul dospește preocupări mai subtile, în care are ambițiunea să instruească pe lector. Ce însemnează „cimitirul" înmormântat în munți? Pentrucă, firește, avem de face cu un simbol și nu cu o imagine directă. Să ne amintim de alte versuri ale d-lui Stolnicu: „Selene, vrăjmașul cu suavul venin" sau „Pe-acest aeroport de îngeri și hulube", „Stă umbra ce-a văzut reversul selenar". — Selene, luna, astrul mort, fără lumină proprie, va simboliza cu ușurință moartea,— acea moarte însă care nu însemnează stingere, ci dimpotrivă, moartea cunoaștere, putință de a ști ce se ascunde de cealaltă parte, — de a vedea „reversul selenar". Nu trebue să se creadă că facem o sforțare, spre a încărca simbolul cu această semnificație! A muri nu constitue oare prilejul de a ști, cu siguranță, ceea ce este *dincolo?* Ori este *ceva* și atunci știm ce este acel *ceva*, ori nu este nimic și atunci știința o formează acest nimic. In acest sens Platon propunea pentru cuvântul „Hades", etimologia: ha+eidenai= cel ce știe toate, și explica pentruce nimeni din câți au plecat spre Hades nu se mai întoarce pe pământ. Zeul atoateștiutor vrăjește pe oricine se apropie de el și-i stârpește definitiv voința de a-l părăsi. „Cimitirul" de care vorbește și d. Simion Stolnicu este tot un fel de Selene, — umbra ce-a văzut reversul selenar", — poetul esențial, — „numai lira de el"... ce se odihnește în munți, — principiul său de ascensiune și puritate. Când se va manifesta, poetul esențial va prilejui, desigur, o urcare spre cer; carul ce-l va purta va avea în loc de spițe, — cruci, — asceză, — vântul ce-l va mâna nu se va uita îndărăt, — ci înainte ca un monarh sublim; deasemeni se va înălța „peste păduri", — tentații femeiești, psihologice, — cari „se vor fermecate", dar cari sparg „lira de butuci". Gestul suprem al poetului esențial este însă acela de a nu ajuta „un călător pe drumuri". Cine-i acest călător pe drumuri"?

In calea poetului esențial se ivește poetul neesențial, — bietul „călător pe drumuri", care râvnește inițierea de la cel care a văzut „reversul selenar" și-l întreabă unde s'a odihnit eri? Ce era, „acolo", unde adevărul este imuabil și etern? Răspunsul îl constitue luna, a cincea roată la car, adică revelarea absurdității și a inutilului. Sufletul va rămâne mai departe *neajutat*, pentrucă ceea ce i se va da, va fi totdeauna „a cincea roată la car", — un adevăr mărginaș, inutil, — un „cașicând".

Analiza poeziei „Car de Septembrie" a arătat cum simbolurile, însămânțate subtil chiar acolo unde s'ar părea că avem o descriere, — au de fapt funcția de a desvolta și păstra puritatea IDEII. Dar această puritate a ideii se salvează nu numai pe calea abstractă a simbolurilor, a conceptelor hermetice, ci și direct, prin exprimarea acelor stări paradiziaice, *arhaice*, depozitate în senzațiile pure. Mai pură de cât imaginea este *senzația*. In senzație, în pâlpâirea proaspătă, aeriană a lucrurilor, în contactul lor prim și inefabil cu spiritul, — pare că nici nu există obiecte, — ci doar *ideia lor, sugerată*. Nu peisagiul străveziu este pur,—ci *ideia* că peisagiul este străveziu; puritatea isvorăște din *ideia* că brațele iubitei sunt albe și moi, din *ideia* că ochii sunt senini și profunzi, etc. Auroralul conștiinței, senzația arhaică, *fără păcat*, primițiile sensibilității ce se cuvin zeilor, — sunt îngăduite în poezia pură, — alături de simboluri și tehnica hermetică. Tehnica transmiterii senzației este sugestia. Conștiința artistică se va înfățișa tot formală, — tot *obiectivă*, materialul senzitiv fiind oferit ca simplu pretext, ca *ideie*, spre a se constitui poezia. Nu confesiune, nu recunoașterea unei contopiri cu tema, ci doar sugestia, inidicația unor stări, cari, nefiind ale unui eu, sunt esențiale, pure. Se vor întâmpla să fie stări de exaltare, sau de depresiune, de laudă sau de damnare... procedeul enunțării lor rămâne identic, — obiectiv și neaderent. Ele sunt teme, — posibilității lirice, game ce reclamă un „timbru" anume, despre care d. *Ion Barbu* încuviințează că poetul se poate întreba ca un profesionist:

Cimpoiul vested luncii, sau fluierul în
[drum,
Durerea divizată o semnă 'ncet, mai
[tare...
Dar piatra — în rugăciune, a humei
[despuiare
Și unda logodită sub cer, vor spune —
[cum?
(Joc secund, pag. 14)

Cu primele două versuri, ne găsim, — caz rar la d. Ion Barbu, — în sectorul emotivității, al lirismului confesional. Pentru durerea divizată, — a fiecăruia în parte, — durerea individuală, se va găsi lesne un cimpoi sau un fluier s'o exprime! Rămâne să se determine instrumentul potrivit ca timbru spre a exprima „rugăciunea" pietrelor, „despuiarea" copacilor (toamna,) „logodna" apelor cu cerul! Deseori, nu ni se pare că tinerii poeți au făcut altceva decât să caute „timbrul" nimerit, suma îndestulătoare de nuanțe spre a exprima un complex de senzații, ca un dat obiectiv. S'a organizat sugestia. S'a urmărit conștient scopul de a se comunica o stare emotivă în suspensie, neparticipantă, pură. Iată un caz de „durere divizată" la d. *Cicerone Theodorescu*, într'o poemă cu titlul „muzical": „Glas din urmă al mamei". Ce „timbru va găsi"? Va fi suficient să organizeze sugestia, să adune cu aparent seninătate câteva amănunte, din cele cu caracter de primordialitate, ce poartă în miezul lor vibrația nealterată a clipei tragice:

Sgârii mereu pe oglinzi și pe cești
Privindu-ți chipul, bându-ți otrava.
Duhul strein fâlfâe'n grava
Liniște, rele vești.

Strig după tine, strigă ai tăi,
Și nu te uiți înapoi.
Inima mamei nu ma iare bătăi.
Și nu te uiți înapoi.

Nu-ți apleca din suflet grelele
Frunze metalice, stelele, 'n ape
Necunoscute.
Vor rugini, vor rămâne pierdute!

Nu, — unde-ai intrat, pe unde se vine?
Tu, — mâinile-ar ști, între ele luat,
Să întoarcă din drum crinul prea
[înclinat.
Dă-mi mamă, drumul la tine.
(Cleștar, pag. 59)

Principiul poetic al purității și-a arătat în cele patru strofe, avantagiile! Cel cărui îi aparține „durerea divizată" are aici dexteritatea de a rămâne un simplu observator, aflat la căpătâiul bolnavei în ceasul când ea sgârâe „mereu pe oglinzi și pe cești" și-și bea otrava morții. Iar îndemnul de a nu apleca în „ape necunoscute" stelele sufletului (steaua căzătoare!) îl pronunță un strein, un zeu al generozității. Mama a intrat totuși undeva, în moarte. Pe unde se pătrunde acolo spre a cuprinde în mâini „crinul prea înclinat" al sufletului mamei și a-l întoarce din drum?

Tot ce poate face, — pentru „durerea divinizată", tehnica sugestiei! Iată și un alt procedeu al d-lui Cicerone Theodorescu:

Să-ți cadă aurie pe umăru'n mătasă
Lasi umbreluta tristă-o aripioară
[ruptă.
Și'n mine e o larmă de aripi și o
[luptă...
Treci. leneș, pe la poartă ca să te
[văd frumoasă.
(op. cit. pag. 27)

Statua iubitei frumoase în trecere... Pe „umăru 'n mătasă" cade umbreluța aurie — aripă ruptă. Pentru poet, durerea analogiei: nu pândește oare destinul libelulei găsite cu aripa ruptă între filele cărții? Aceeaș tehnică, în altă poemă:

Lumina înaltă sucită 'n răcoare
Pe-un umăr, căzu,
De înger, și — acu
Se trece — atârnând ca o floare!
((Cleștar, pag. 99)

Inregistrăm versurile, desigur, printre realizările rafinate ale procedeului sugestiv, ca și în această altă strofă pe care o mai alegem din volumul d-lui Cicerone Theodorescu:

Svrâncene, svâcnet negru pe două
[dimineți,
Voi cereți dela toate aripele'n lumină
Sub boltă desfăcute, așa să o susțină
In înălțime, sieș, suavă, în tristeți.
op. cit. pag. 51)

Deasupra dimineții ochilor, bolta susținută de aripele pasărilor cerului „In înălțime, sieși, suavă, în „tristeți". Intre ochi și boltă, cascada acelui peisagiu străveziu, a cărui *ideie* am preferat-o, platoul de rugăciuni, de „logodne", de arhaice lumini, de senzații pure.

Respectându-i coeficientul de originalitate, să căutăm și la d. *Eugen Jebeleanu*, fructificat acelaș procedeu al tehnicei sugestiei organizate. Il întâmpinăm, poate, destul de clar în strofa:

Inelul frânt, o parte gravează pași de
[beznă;
Păduri de aer verde închid tălăngi de
[vânturi.
Cealaltă jumătate spre zori desfoae
[glesnă.
In deșteptări de codri cu-aripi și de
[avânturi.
(Inimi sub săbii, pag. 46)

In zori, ziua despică din noapte, două jumătăți din acelaș inel; pe o jumătate se gravează întunericul, cu vânturile rămase în păduri; pe cealaltă, inscripția este ca o „desfoiare de glesnă"; zorile deșteaptă viața lucdă, a luminii. Străvezimea matinală o mai sugerează d. Jebeleanu și într'o strofă cu un substrat mai complex decât al unc senzații:

Iar aerul ca o ferigă
Apleacă-ți-l cu anii tăi:
Primi, nesunații zurgălăi,
Suna-vor sub zări cari nu strigă.
(op. cit. pag. 52)

Adolescentul va înclina vârsta sa fragedă „ca o ferigă" și întrebările „prime", neexprimate încă,— nesunații zurgălăi, — vor fi puse de el une existențe care va continua, să rămâie un mister, — zări cari nu strigă! Să subliniem ca proprie d-lui Eugen Jebeleanu maniera de a configura un peisagiu, pe cale de sugestie organizată și într'un plan mai desvoltat:

In zale verzi, cresc brazii, ca să-i văd
La subțiori cu cruci legitimați.
In toba din azur, bate-un prăpăd
De beznă arabă. Iarba dă soldați.

Mă clatină cămile de paragini,
Prin oaze de oglinzi să dea'n hegiră.
Văzduhul din atlazuri îmi resfiră
Steaguri de muzici veștede, în pagini.

Jerbele 'n cimitir urzesc turbane
Și-mi strigă ochii de captivi din vii.
Stinsele bătălii
Numai prin jaz de savane
Pâlpâie în somn cu făclii —
(op. cit. pag. 29-30)

Invazia toamnei, în peisagiu, evocă, istoric, năvala unei armii turcești — prăpăd de besnă arabă! Din primăvară, — lumea creștină, — au rămas doar brazii, legitimați cu „cruci la subțiori". Cotropirea triumfă. Iarba devine soldați — fesuri roșii! Peisagiul crește fantastic, — cămile de paragini, — începe era islamică, hegira! Somnul se turbură de coșmarul bătăliilor, al turbanelor, al captivităților! Să încheiem cu opt versuri delicate, — semn că le prețuim, — ale d-lui *Emil Gulian*:

Trece ea în plimbări
Sau cu gândul o plimb
Și, neputând s'o pierd.
In nopți albe o schimb?
Sub falinar, pe stele,
Când orbita-mi îndemn,
Intre gene se ține
Tot umbritul ei semn.
(Duh de basm, pag. 20)

In arsenalul poeziei pure stă la loc de cinste instrumentul, prin care privind, te întrebi dacă vezi aieve, sau numai în spirit! Și instrumentul merită elogii doar dacă face să apară fantasme, ceea ce trăește poate aieve. Fantasme pure, transfigurate, veșnice, *Idei!*

Cronica ideilor

Etica desnădejdei

de MIRCEA MATEESCU

Disperarea, din care Kierkegaard făcuse un sentiment meafizic, adică unul în stare să ne releve trăirea realităților absolute, o regăsim, sub o formă sau alta, în gândirea mai nouă a exponenților filosofiei existențiale. Jankélévitch vorbește de o „conștiință dureroasă", fundamental necesară conștiinței, care indică deopotrivă vocația metafizică a spiritului omenesc, cât și drumul către „conștiința pacificată": eliberarea de rău. Funcțiunea metafizică a desnădejdei revine deci a fi una etică, încât finalitatea supremă a vieții omului pe pământ, pare să se rezolve într'o etică existențială. „Metafizica nu este atât *mirare* cât *criză a conștiinței*" scrie Jankélévitch [1]). „Metafizica este frica scrupulului. Existența, înainte de toate, această existență care ne este dată ca ceva foarte natural, ca foarte evidentă și foarte generală, între toate faptele, — existența aceasta *se arată dela sine?*" Intrebarea autorului francez este profundă. Este și necesară, și dă de gândit în deosebi acelora care au crezut că rațiunea noastră este îndestulătoare pentru a cunoaște realitatea, întemeindu-ne astfel existența, pe certitudine. Nu este adevărat însă că putem obține certitudinea, și cu atât mai puțin că, instrumentând logic asupra realității, vom ști aievea care este adevărul vieții pe care o ducem. Valoarea practică a filosofiei, dela aceste constatări începe. „A filosofa înseamnă a se comporta în raport cu universul și viața ca și cum nimic n'ar veni dela sine. Contingență sau necesitate, există în real ceva care trebue justificat". Insă „a te comporta" în raport cu universul, astfel încât să poți nădăjdui a pătrunde în concertul existenții, este drama de totdeauna a omului, mereu actuală, oricât am încerca s'o înlăturăm, printr'o atitudine definitiv sceptică sau radical empiristă. „Omul este singura ființă care se miră că există". Heidegger vorbește deasemeni despre „comportarea" față de lume, pe care o realizează omul prin transcendența sa, — și care este o comportare *esențială* în concepția acestui autor, — *singura esențială*, — pentrucă Heidegger nu recunoaște, primordial, decât o singură *existență*: omul. Reținem de aici perpetua mobilitate dureroasă care caracterizează conștiința noastră activă și etern nesatisfăcută față de cunoaștere. „Ceeace n'a existat încă dar ar fi putut să fie, capătă deopotrivă un mod existențial propriu" scrie și Dominique Parodi"[2]).

Insă această atitudine activă a conștiinței față de lume, nu trebue înțeleasă în sens comod, optimist. Prin faptul acțiunii sale cognitive, conștiința nu poate pretinde că epuizează cunoașterea sau chiar cunoaște cu adevărat. Aspirațiunile în acest sens, atât ale raționalismului empirist cât și ale psihologiei, au fost de mult desmințite de realități. Nu de o acțiune salvatoare a spiritului poate fi vorba, dar de o *reacțiune dureroasă* a conștiinței, în fața misterului, de o trăire acută a ipotezei tragice, una care nu controlează statistic și logic, datele obținute, pentrucă nu acestea sunt *reale*, dar caută să ajungă realitatea prin efectul stăruitoarei trăiri a incertitudinei. In ordine etică, trăirea incertitudinei, se traduce prin trăirea răului, a păcatului. Desnădejdea, căința, conștiința dureroasă, sensul suferinței, sunt stările de care ne vorbesc autorii filozofiei existențiale, proprii pentru a conduce la o depășire a răului nu prin afirmarea lui — pentrucă nu în acest sens periculos trebue înțeleasă *trăirea păcatului*, — dar prin efectul unei neîncetate mistuiri interioare, printr'o neîntreruptă prezență a „căinței" sau a „disperării", în opera conștiinței. Funcțiunea etică a conștiinței dureroase, este astfel afirmată felurit, deși pornind din același isvor de gândire, de către autorii amintiți. Scheler scrie în „Le sens de la souffrance" că „remușcarea nu își dobândește semnificația ei deplină și nu parvine la înțelesul său perfect decât în măsura în care, pe deasupra funcțiunii sale de eliberare de păcat, funcțiune foarte naturală de altfel, aceasta este trăită ca parte integrantă de un ordin universal metafizico-religios" (p. 126). Ceiace înseamnă că nu eliberarea de păcatul *acesta* sau de *un* păcat oarecare, identificat, (?) poate fi funcțiunea căinței, dar raportarea trăirii desnădăjduite a conștiinței (remușcarea) la categoria universală a răului, ceiace impune o neistovită mobilizare a spiritului. Cu alte cuvinte, niciodată o stare morală nu este suficientă sau realizată, în sine, absolut. Vom putea afirma contrariul, numai în cazul în care, în planul eticei, dorim să ne iluzionăm tot la fel cum au făcut idealiștii postkantieni, în oricare încercare filosofică. Putem spune oricât, în teoria cunoașterii, că am ajuns granița *realului*, tot astfel cum putem afirma, în ordinea morală, că ne-am izbăvit de rău, și de păcat, — aceste naive și optimiste exaltări nu vor înșela pe nimeni, nici nu vor adormi murmurul neîmpăcat al conștiinței. Iankélévitch aduce o precizare prețioasă: „In tehnica materială (n. a. a științelor pozitive), ceiace este făcut nu mai trebue făcut; în morală, ceiace este făcut rămâne încă a mai fi făcut" (op. cit. pg. 101). A *uita* că în oricare moment „mai este încă totul de făcut" nu înseamnă a rezolva morala, dar, pur și simplu, a fi imoral. Dificultatea se anunță așa dar astfel: „între uitare, care este imorală și reparațiune (a răului n. a.) care este imposibilă, între aceste două soluțiuni inverse, care amândouă mai mult volatilizează problema decât o rezolvă, — nu există o a treia, care să o privească direct, în loc să o escamoteze?" (p. 100). Iankélévitch ajunge să se întrebe care este „eficacitatea" conștiinței răului, care este funcțiunea ei etică! „La mauvaise conscience est-elle efficace? La mauvaise conscience est-elle vertueuse?".

Amintind pe Kierkegaard și pe Scheler, acest autor se referă la „disperarea" de care este legată drama căinței. O lege a ireversibilității faptelor noastre, împiedecă fatidic o „reparațiune" integrală a răului, cu tot efortul dureros pe care îl angajează conștiința. Totuși ireversibilitatea este tendința fonciară a conștiinței dureroase. Lupta ei se enunță în felul următor: „nu există o ireversibilitate în totul nudă; aceasta este o superstiție logică, care desminte viața spiritului. Morala ignoră aceste posibilități descărnate, care, realizându-se, devin pentru deapururi *fapte împlinite;* posibilitățile morale, din contra, nu sfârșesc niciodată a se actualiza; aici actul isprăvit poate întotdeauna să fie repus în cauză, căci posibilului îi trebue un timp infinit pentru a-și desfășura toate forțele sale" (op. cit. pag. 101).

Va trebui, până la urmă, să ne întrebăm care poate fi suprema finalitate a conștiinței dureroase și ce poate fi conștiința împăcată.

---

1) v. „La mauvaise conscience", nouv. éd. Alcan, Paris, 1939, pag. 2.

2) v. „La conduite humaine et les valeurs idéales", Alcan, Paris, 1939, pag. 22.

Clujul, centru de cultură

de MIRCEA ELIADE

Clujul este prin excelenţă un oraş universitar. Asta nu înseamnă, neapărat, că în Cluj se adună un mare număr de tineri ca să înveţe carte şi să-şi dobândească, după câţiva ani, o diplomă şi o meserie. Caracterul universitar al Clujului e pus în lumină mai mult prin activitatea sa ştiinţifică, de cea mai bună calitate, organizată în jurul catedrelor şi institutelor universitare. In această privinţă, Clujul se aseamănă cu acele vechi oraşe universitare germane, celebre prin tradiţia lor culturală.

Ceeace te impresionează în primul rând la Cluj este marele număr de institute de cercetări: Institutul de Studii Clasice, Muzeul Limbii Române şi Atlasul lingvistic Român, Arhiva de Folklor, Muzeul Etnografic, Institutul de Speologie, Institutul de Istoria Medicinii, Institutul de Istorie Naţională, Institutul de Istorie Universală, Institutul de Botanică generală şi Botanică sistematică, Institutul de Fiziologie generală, Institutul de Geologie şi Paleontologie, Institutul de Mineralogie şi Petrografie, Institutul Pasteur, etc. O bună parte din Institutele acestea au fost creiate şi funcţionează în cadrul anumitor catedre universitare. Dar autonomia lor ştiinţifică este neştirbită. In aceste Institute nu se urmăreşte educarea studenţilor în vederea unei cariere pedagogice, ci formarea şi promovarea celor calităţi de cercetător prin care ştiinţa poate fi dusă mai departe. Evident, orice catedră universitară are acest dublu scop: să pregătească profesori şi să selecteze cercetători. Cei dintâi vor răspândi în masse cât mai largi rezultatele dobândite în ştiinţa respectivă; ceilalţi, vor contribui la necontenita depăşire şi îmbunătăţire a acestor rezultate. Institutele îşi propun cu exclusivitate să pregătească serii noi de cercetători şi să realizeze progrese efective în ştiinţa pe care o cultivă.

Deaceia rodul muncii ştiinţifice într'un asemnea Institut se impune întotdeauna savanţilor din celelalte ţări. Prin marele său număr de Institute şi prin capacitatea profesorilor care le conduc, Clujul şi-a cucerit un nume glorios în ştiinţa europeană. Nu e de competenţa mea să vorbesc despre institutele ştiinţifice clujene. Dar nu pot trece sub tăcere faptul că, bunăoară, Institutul de Speologie, condus de Dr. Racoviţă, este considerat ca unul dintre cele mai serioase din lume. Deasemenea, nu poate fi lăsat laoparte, sub niciun motiv, Institutul şi Muzeul etnografic, condus de profesorul Romulus Vuia, ale cărui colecţii alcătuiesc o splendidă icoană a vieţii româneşti din întreaga Dacie. Cum, iarăşi trebuie menţionat Institutul de Istoria Medicinei, condus de prof. V. Bologa, poate cel mai bun centru de cercetări medico-istorice din Sud-Estul Europei.

Cu multă melancolie constaţi că acest Institut este singurul din Cluj care nu are local propriu şi directorul lui e nevoit să-şi înghesuiască bibliotecile şi colecţiile în câteva camere de mansardă, biblioteci nepreţuite, adunate cu multă trudă încă de pe vremea conducerii profesorului Guiart. Dar destinul vitreg al acestui Institut de Istoria Medicinii — unde vin să lucreze specialişti din multe ţări vecine — este o excepţie. Toate celelalte centre de cultură universitară din Cluj îşi pot desfăşura activitatea în condiţii prielnice, dacă nu optime. Aşa este, bunăoară, admirabilul Institut de Studii Clasice, condus de profesorul Daicovici, ale cărui colecţii şi biblioteci pot fi pe drept invidiate de clasiciştii, arheologii şi preistoricii dela Bucureşti. A fost o bună ideie concentrarea, în acest Institut, a tuturor secţiilor în legătură cu istoria şi cultura veche, dela preistorie şi protoistorie, la antichităţile şi istoria greco-romană.

Nu este deloc o întâmplare că *istoria* şi *filologia* au stăpânit destinele culturii româneşti moderne încă dela începuturile ei. Neamul românesc trebuia să-şi dovedească lumii glorioasa lui descendenţă romanică, şi, în acelaş timp, să restaureze în propria sa conştiinţă destinul major al istoriei sale. Şcoala latinistă, dela începutul veacului trecut, n'a făcut zadarnic istorie şi filologie. Nu este, iarăşi, lipsit de semnificaţie faptul că toţi oamenii creiatori ai României moderne — dela Cipariu până la N. Iorga — au fost, într'un fel sau altul, preocupaţi de istorie sau filologie. In Transilvania, vocaţia aceasta a ajuns aproape o obsesie. Doar ultimele promoţii de tineri cărturari ardeleni dovedesc o altă orientare, spre filozofie, mai ales. Dar imediat după Unire, istoria a jucat un rol de frunte în cultura ardelenească. Institutul de Istorie Naţională, creiat la 1 Februarie 1920 din voinţa Regelui Ferdinand, are drept scop „studiul istoriei române, atât de vitreg tratată sub stăpânirea trecută". Condus dela întemeiere până astăzi de profesorii Alexandru Lapedatu şi Ioan Lupaş, Institutul de Istorie Naţională a promovat în deosebi cercetările în legătură cu trecutul Ardealului. Chiar şi Institutul de Istorie Universală, de sub direcţia profesorului C. Marinescu, nu neglijează studiile referitoare la istoria românilor.

Este în această pasiune pentru trecutul românesc o aprigă voinţă de afirmare a capacităţii neamului nostru de *a creia istorie*. Căci nicăieri „istoria" nu e înţeleasă mai dinamic ca în Ardeal. Nu e vorba de un simplu profetism naţional, susţinut de studii cărturăreşti, ci de un fel deosebit de a înţelege istoria : ca singura ştiinţă a spiritului care poate releva calităţile rasei şi destinul neamului nostru. Pasiunea pentru asemenea descifrări de semne în trecut corespunde, dealtfel, rolului de *creiatori* de istorie românească pe care l-au avut ardelenii din vremurile descălecărilor până la şcoala latinistă. In privinţa aceasta, nu mă pot opri să nu menţionez admirabilul esseu al lui Vasile Băncilă, intitulat *Semnificaţia Ardealului,* şi apărut în ultimul număr din „Gând Românesc", un număr extraordinar de bogat, aşa

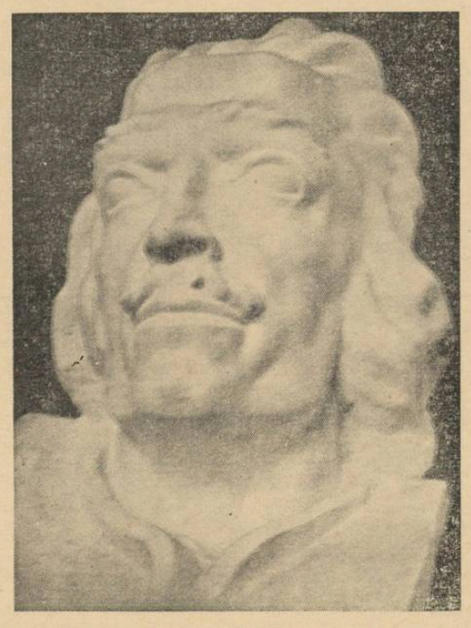

I. Vlasiu
Bust (studiu pentru statuia lui Horia)

cum se cuvenea pentru festivităţile „Astrei" la Cluj. Esseul lui Vasile Băncilă trebuie cetit şi meditat de toţi acei care se preocupă de structura istoriei şi culturii româneşti. Poţi să nu fii în deplin acord cu unele concluzii ale acestui studiu, dar e peste putinţă să nu admiri perspicacitatea, intuiţia şi siguranţa orientării teoretice a lui Vasile Băncilă. (In paranteză fie spus, este regretabil că acest harnic şi inteligent esseist amână necontenit publicarea în volum a scrierilor sale).

Dar, ca să ne întoarcem la pasiunea ardelenilor pentru istorie şi filologie, anevoie am putea vorbi despre Cluj centru de cultură, dacă n'am aminti Muzeul Limbii Române, condus de profesorul Sextil Puşcariu. In şedinţa din 27 August 1919, Sextil Puşcariu a prezentat Consiliului Dirigent planul de întemeiere şi organizare al acestui Muzeu, celbru astăzi în lumea întreagă. Un număr considerabil de filologi, istorici, etnografi, geografi şi literaţi au lucrat la adunarea, clasarea şi interpretarea materialului linguistic din toate ţinuturile locuite de români. In afară de publicarea *Dacoromaniei* şi a *Bibliotecii Dacoromaniei,* Muzeul s'a angajat la tipărirea a două opere monumentale: *Dicţionarul Academiei* şi *Atlasul lingvistic român.* Nimic mai reconfortant decât o vizită la acest Muzeu, aşezat pe una din colinele Clujului, cu încăperile lui pline de cărţi, cu bibiliotecile lui de fişe, în care stau adunate milioane de foiţe de hârtie, aşteptând să fie clasate, interpretate şi redactate definitiv pentru a alcătui, încetul cu încetul, coloanele volumelor *Dicţionarului.* Intâlneşti în acest laborator un văzduh ciudat, de râvnă neistovită, care nu-şi numără rezultatele cu anii, ci cu zecile de ani. Ar trebui cândva scrisă povestea acestui *Dicţionar* al Academiei, încredinţat lui Sextil Puşcariu încă din 1906. Fără îndoială, însă, că cea mai glorioasă etapă a Dicţionarului a început odată cu întemeierea Muzeului. O clădire întreagă pusă la dispoziţia lui.

Atlasul lingvistic român e o lucrare aproape tot atât de considerabilă. Ideia este tot a lui Puşcariu, dar *Atlasul* a fost redactat de S. Pop şi E. Petrovici, fiecare dintre aceşti doi lingvişti lucrând, în cadrul unui plan unic, cu metode personale. Inceput în 1930, numai munca de adunare a materialului a durat 7 ani, iar la Crăciunul anului 1938 a apărut primul volum al Atlasului. Acest tezaur viu al graiurilor noastre, reprezentând adevărata limbă a ţăranului român, alcătueşte un monument de care nu numai Ardealul — în mijlocul căruia a fost el ridicat — dar întreaga ţară se poate pe drept cuvânt mândri. Puţine sunt ţările care au elaborat asemenea Atlase lingvistice. Importanţa lui e cu atât mai covârşitoare, cu cât ilustrează capacitatea de muncă ştiinţifică şi organizată a Ardealului românesc. Ca şi Arhiva de Folklor a Academiei Române, adunată tot în Muzeul Limbii Române şi îngrijită de tânărul folklorist I. Muşlea.

Intr'adevăr, ceeace îţi atrage atenţia în acest centru de cultură, Clujul, este faptul că aproape toate Institutele sale de cercetări ştiinţifice sunt o creaţie românească. Afirmaţia aceasta nu implică niciun fel de şovinism. Este vorba, pur şi simplu, de un fapt de cultură. Reintegrat politiceşte neamului său, Ardealul a dovedit, într'un răstimp atât de scurt, puterea de creaţie a românilor dedincolo de munţi. Forţa aceasta spirituală, generatoare de cultură, s'a manifestat firesc în tot cuprinsul Ardealului. Ea n'a fost promovată de Stat, n'a fost organizată prin virtuţi administrative. Statul românesc i-a constatat doar existenţa, şi a colaborat cu ea, pe cât i-a stat în putinţă. Cele mai multe institute de cultură din Cluj au subvenţii modeste, uneori mizerabile. Creaţiile lor se datoresc, deci, în primul rând capacităţii şi jertfelor conducătorilor şi colaboratorilor. Ele nu s'au născut dintr'un spirit de „propagandă", ci pentrucă răspundeau unei nevoi organice de creaţie.

Acest caracter de creaţie românească îl identifici pretutindeni în viaţa socială şi culturală a Clujului. Au rămas destui burghezi şi negustori minoritari în Cluj, dar tot ce este ferment de cultură, de nouă orânduire socială, într'un cuvânt de *creaţie* — poartă pecetia spiritului românesc. Admirabilul parc sportiv din marginea oraşului este creaţia „Astrei" şi a luat naştere din iniţiativa generoasă a d-rului I. Hăţiegan. Clinicile celebre ale Clujului şi-au dobândit renumele datorită tot geniului şi muncii româneşti. Biblioteca universitară a devenit marea instituţie de astăzi prin eforturile conducerii româneşti.

Lucrurile acestea ar fi căpătat încă o luminoasă ilustrare prin serbările „Astrei", pregătite pentru începutul lunii Septemvrie şi amânate din pricina evenimentelor externe. Congresul „Astrei" la Cluj, în capitala Ardealului, ar fi arătat nu numai cât s'a muncit în 20 de ani de viaţă românească, ci şi continuitatea tradiţiei culturale ardelene. Căci „Astra" a fost un fenomen specific al culturii ardelene dinainte de Unire. Este, în toată cultura ardeleană, o aplecare către pragmatic pe care „Astra" o ilustrează de minune. Asociaţia aceasta, intitulată „pentru cultura poporului român", a depus eforturi considerabile în cei 86 ani de existenţă, pentru a păstra trează conştiinţa naţională a românilor de dincolo de munţi, şi a le asigura, în acelaş timp, o dezvoltare firească în toate domeniile de activitate. Din expoziţiile şi festivităţile proectate pentru Congresul Astrei la Cluj nu s'au realizat decât câteva fragmente: *Viaţa Astrei în documente, cărţi şi imagini,* expoziţie organizată la Biblioteca Universităţii; *Expoziţia de artă plastică ardeleană* (1919—1939), la Colegiul Academic Regele Carol II; şi numărul din *Gând Românesc,* adevărat volum comemorativ al celor douăzeci de ani

T. Marchini *Portretul doamnei L.*

de viaţă spirituală în Ardeal. Fiecare din aceste fragmente sunt deopotrivă de semnificative şi emoţionante.

Viaţa Astrei în documente, cărţi şi imagini, expoziţie organizată sub îngrijirea d-lor I. Muşlea, directorul bibliotecii universităţii şi I. Breazu, secretarul „Astrei", ar trebui să devină o expoziţie portativă, măcar în elementele ei esenţiale, care să circule prin toate oraşele de seamă ale României. Lecţia morală a acestei expoziţii este considerabilă. Toate acele tablouri şi fotografii de oameni dârji, cărturari de mare clasă, luptători neînfricaţi, care te întâmpină în sălile Expoziţiei, îţi revelează mai precis decât orice expunere istorică imensa energie morală a Ardealului. Nu poţi să treci fără emoţie prin faţa bărbaţilor acestora care au refuzat tot aurul trădării ca să-şi apere limba şi naţia lor. Este un exemplu care turbură, astăzi, până la melancolie.

Tot atât de emoţionante sunt hârtiile „Astrei", procesele verbale cu semnături ilustre, scrisori adresate societăţii (printre care una semnată de Eminescu), cereri de cărţi şi broşuri. Sunt câteva scrisori trimise de pe fronturile războiului cel mare, în care bieţele cătane ardelene cereau să li se trimeată, în tranşeele lor, publicaţiile „Astrei". Sunt, iarăşi, scrisori primite dela românii din America, toate cerând cărţile şi revistele marei societăţi transilvănene. Altă scrisoare e trimeasă din Jugoslavia. Şi în toate răzbate conştiinţa că eforturile „Astrei" întâmpină greutăţi mari, deaceia nimeni nu cere publicaţiile „gratis". Fiecare se grăbeşte să adaoge că trimite o mică sumă de bani, în moneda ţării unde se află, zvârliţi de Dumnezeu. Toţi aceşti corespondenţi nevoiaşi şi obscuri înţeleg să sprijine, cu puterile lor, centrul izbăvitor, de cultură, care era „Astra" înainte de Unire...

Cealaltă Expoziţie a „Astrei", în care se află adunate cele mai reprezentative opere de artă plastică ardeleană din ultimii douăzeci de ani, este tot atât de semnificativă pentru psihologia şi orientarea spirituală a Transilvaniei. Expoziţia aceasta a fost organizată de un comitet alcătuit din d-nii: Prof. Dr. Iuliu Moldovanu, preşedintele „Astrei", Profesor Dr. Iuliu Haţieganu, preşedintele despărţământului Cluj al „Astrei", V. Beneş, critic de artă plastică, I. Breazu, secretarul „Astrei", I. Chinezu, directorul revistei „Gând Românesc", A. Ciupe, pictor, E. Cornea, pictor, R. Ladea, sculptor şi I. Muştea, directorul bibliotecii Universităţii. Sunt adunate aici opere de ale artiştilor plastici ardeleni, fie că au lucrat exclusiv dincolo de munţi, fie că au venit, după Unire, în ţara veche. Câteva din numele artiştilor care expun la Cluj sunt bine cunoscute în toată România: Theodorescu-Sion, Sabin Pop, Ion Jalea, Cornel Medrea, Rodica Maniu, A. Demian, E. Gâscă, etc. Sunt alţii, însă, care au activat exclusiv în Ardeal şi Banat, talente mai puţin cunoscute în ţara veche, dar cel puţin tot atât de semnificative. Dacă n'am menţiona decât numele unui Ladea, Ciupe, Tasso Marchini, Ion Vlasiu, Catul Bogdan, Nicolae Brana — şi încă plastica ardeleană modernă ar merita o atenţie deosebită. Mai ales că cea mai mare parte dintre artiştii expozanţi se revendică dela o „şcoală ardeleană", şi ea o creaţie românească realizată în cei dintâi ani după Unire. Se întâlnesc foarte multe talente tinere în această Expoziţie, şi aproape toate s'au desăvârşit la Şcoala de Arte frumoase întemeiată la Cluj, şi transferată de câţiva ani, nu se ştie din ce motive, la Timişoara. Ladea este încă profesor la această Şcoală de Arte Frumoase din Timişoara, dar aproape toţi elevii săi sunt din „epoca clujană" a Şcolii. Trebue amitit mai ales Tasso Marchini, mort prea de timpuriu, al cărui talent prevestea o creaţie de mare clasă.

R. Ladea *Ţăran din Bănat*

Unul din primele rezultate ale acestei Expoziţii organizate în cadrul „Astrei", va fi, fără îndoială, transformarea ei într'o Expoziţie permanentă a artelor plastice din Ardeal. Lucrul acesta l-a spus şi d. Ion Chinezu, în cuvântul său de deschidere al Expoziţiei. Caracterul cu totul special al plasticei ardelene din ultimii douăzeci de ani l-a scos la iveală tânărul critic şi nuvelist, V. Beneş, autorul volumului de nuvele fantastice „Hanul Roşu", într'un lung şi pătrunzător studiu tipărit în volumul comemorativ *Gând Românesc.* Este cel puţin ciudat ca în acest minunat Cluj, de unde pornesc atâtea iniţiative şi unde se realizează opere de mare răsunet, să lipsească o Şcoală de arte plastice. Ardealul, atât de înaintat pe alte tărâmuri culturale, şovăie încă pe tărâmul plastic, tocmai din lipsa unei continuităţi artistice şi a unui mediu prielnic dezvoltării gustului pentru artele plastice.

Nu pot încheia aceste note fugare asupra culturii capitalei Ardealului, fără a menţiona cea de a treia manifestare a Congresului „Astrei". Este vorba de volumul magnific, de aproape 300 pagini, îmbogăţit de numeroase planşe, al *Gândului Românesc.* Revista aceasta, editată de „Astra" şi îngrijită de neobositul ei redactor, Ion Chinezu, a jucat un rol esenţial în promovarea şi limpezirea culturii româneşti moderne în Ardeal. Nu trebuie să uităm că cele mai bune nuvele ale regretatului Pavel Dan au apărut în *Gând Românesc,* şi că volumul postum al aceluiaş tânăr scriitor, *Urcan bătrânul,* a fost editat la Fundaţiile Regale prin îngrijirea d-lui Ion Chinezu. Una din nuvelele lui Pavel Dan, *Inmormântarea lui Urcan bătrânul,* este poate cea mai bună nuvelă românească apărută dela războiu încoace. Dacă ar fi trăit, acest tânăr scriitor ardelean ar fi ajuns foarte curând în fruntea generaţiei sale.

Tot la *Gând Românesc,* Vasile Băncilă a tipărit ani dearândul esseuri asupra problemelor actuale ale culturii româneşti, şi îndeosebi asupra operei lui Lucian Blaga. Dealtfel, revista clujeană a contribuit enorm la interpretarea şi promovarea operei lui Blaga. Volumul lui Băncilă, închinat lui *Lucian Blaga, energie românească* — volum controversat astăzi cu pasiune, chiar şi în Ardeal — a apărut întâi în paginile *Gândului Românesc.*

Clujul activează, însă, şi în alte sectoare. Tinere talente ardeleneşti se afirmă pretutindeni. Vorbeam mai sus de ultimele promoţii de cărturari şi scriitori ardeleni, care au depăşit obsesia istorică şi se îndreaptă spre filozofie sau creaţie literară. O sumă din aceşti tineri lucrează pe lângă Institutul de Psihologie. Alţii, cum e Grigore Popa, au încercat să ducă mai departe tradiţia filozofică transilvăneană, brăzdând alte niveluri şi revendicându-şi alţi inspiratori. Nu mai puţin interesantă, ca fenomen de cultură, este tânăra revistă *Symposion,* cu o grupare cu totul specială, în care se promovează în deosebi universalismul valorilor spirituale. Aici, la *Symposion,* a început o aspră critică a interpretării operii lui Blaga de către Vasile Băncilă, critică de pe urma căreia gândirea lui Blaga nu are decât de câştigat. In sfârşit, trebuie menţionată, tot în cadrul culturii clujene, activitatea d-lui Victor Papilian, directorul Teatrului Naţional. Dacă serbările „Astrei" s'ar fi ţinut în toamna aceasta, viaţa teatrală din Cluj ar fi cunoscut o seziune într'adevăr unică...

Două studii italiene despre scriitorii români

de TITUS PĂRVULESCU

In colecţia *Piccola biblioteca romena,* publicată de editorul Angelo Signorelli din Roma, în care au apărut câteva monografii asupra scriitorilor Coşbuc, Caragiale, Cerna şi Rebreanu, au mai apărut, încă două: una, a d-rei Lena Maria Bevilacqua, intitulată *Emilio Gârleanu nella vita e nelle opere* şi cealaltă a d-lui Walter Roccato: *I. Al. Brătescu-Voineşti novelliere.*

Amândouă, ca şi celelalte, sânt lucrări cu care autorii respectivi au obţinut titlul de doctor în litere.

D-ra Lena Maria Bevillacqua ne-a dat în *Emilio Gârleanu nella vita e nelle opere* un studiu conştiincios, metodic, informat.

O bună introducere, în care caută să situieze literatura română la apariţia semănătorismului în cadrul realismului ca mişcare literară dominantă în a doua jumătate a sec. XIX, e de mare folos, în deosebi cititorilor italieni, pentru înţelegerea curentului semănătorist — căruia autoarea pare să-i acorde o însemnătate exagerată — şi, prin urmare, a operei lui Gârleanu.

Analizând cu atenţie şi foarte adesea cu pătrundere opera lui Gârleanu, d-sa subliniază cele trei epoci din evoluţia artistică a poetului: semănătoristă, în care încearcă să reconstruiască, în *Bătrânii,* „cu un spirit fin, poetic, de un discret realism", viaţa ultimilor reprezentanţi ai boierimei moldovene, cea desfăşurată la *Convorbiri critice* sub auspiciile *Şcoalei noui,* epocă „în care se îndreaptă spre noui orizonturi şi încearcă marea artă a simbolismului dându-ne câteva nuvele din cele mai complete şi mai complexe din toată opera sa, dintre care cea mai reuşită e *„Nucul lui Odobac"* şi epoca după părăsirea Convorbirilor Critice, în care „recade în genul descriptiv al *Bătrânilor* şi caracteristicile artei lui: sensibilitatea, melancolia, iubirea pentru trecut, puterea de poetizare, cu lim-

(Urmare în pag. 6-a)

Şase poeme

de TEODOR SCARLAT

ORAŞUL NECUNOSCUT

Sub depărtate şi reci lumini
Doarme oraşul necunoscut.
Il chemi de neunde, să i te'nchini —
Dar el s'ascunde trist şi tăcut.

Obositoarea, muta chemare —
Se'ntoarce'n aripi, dar în zadar.
Ca focul lunii aprins pe mare,
Tremură glasul mereu amar.

Înşelătoarei lui aurore
Te-ai vrea deapururi stăpân,
Dar treci din iluzii în ore
Şi visul se curmă păgân...

O, vraja acestei himere,
Prin lume când sângeri străin!...
Iţi creşte-o speranţă, iar piere
Şi'n loc de cucută bei vin.

IMN SINGURĂTAŢII

Din nou te-oi îndrăgi, singurătate,
Ca pe-o prietenă mereu mai bună.
Ştiu: te voi recunoaşte dintre toate
Şi ne-om plimba prin gânduri, împreună.

Iar când m'or legăna tăceri, departe,
Sub umbra ta de pace şi răcoare —
Mi-oi aminti de lume ca de-o carte
Citită'n viaţă, ca'ntr'o închisoare.

Şi'n somnul pur, al jocului cu mine,
Când nu voi şti de mor, sau te ascult —
M'or pogorî luminile în tine,
Să mă îmbăt de suflet cât mai mult.

ORĂ

Când joacă Ielele mărunt pe prund
Şi bufniţele'n scorburi se ascund,
De rămâne'n noapte numai luna
Să-şi privească 'n ape reci cununa —
Vei desbrăca mantia ta de lut
Şi ai să-mi vii în somn, pentru sărut.

Te văd în vis, cu pas încet şi rar,
Cum treci prin zid ca raza prin frunzar
Şi'n clipa rotitoare de minuni,
Din somnul meu geros cum mă aduni.
Ca peste ape de'ntuneric mort
Să-mi intri'n sânge ca o navă'n port.

INTÂLNIRE CU 9 AUGUST

Cum moare veselă, într'un tăciune —
Sclipirea mică-a unui aspru foc,
Lumina ta în gândul meu apune
Şi sufletul la raza ei mi-l coc.

De vreu să urc potecile spre dor,
Să te mai văd înaltă şi tot pură —
Mă rătăceşte vântul cobitor
Iar noaptea mă alungă şi te fură.

Amurguri mari când se stârnesc pe zare
Şi-alunecă vedenii depărtate.
Te simt în mine grea ca o chemare
De ape negre'n codri revărsate,

Şi sterpele frunzişuri iarăş sună
Podoaba lor de veştedă cicoare;
Dar vechea amăgire te adună
Şi ne'nălţăm în vis, mai sus de soare...

INVITAŢIE IN TOAMNĂ

Rămâi puţin, în toamna care'ncepe
Să-şi unduie neliniştea amară!
E aerul bolnav de amintire
Şi-au început fânele să moară.

Sub cerul greu, rotind a destrămare —
Privi-vei trist cum veştede viori
Adorm uitate'n negrul asfinţit,
Când spumegă pădurile 'n colori.

Insingurat, în toamna ameţită —
De aromiri şi umbre de tăciune,
Pe inimă — de te-o chema pământul —
Ca pe o rană mâna îţi vei pune.

TOAMNA RURALĂ

Porumburile sdrenţuite s'au trezit
Să strige, vântului, la vânătoare
Şi iepuri mari aleargă'n asfinţit...

Pe câmp, lumina pălеşte şi moare.

S'adună ierburi stinse'n mărăcini.
Fâlfâie un sbor ca o văpaie...
Pe dealurile fumegând rugini
Cântă clopoţei de acioaie.

Un chiot lung se urcă dinspre stână,
Să cheme câinii rătăciţi 'napoi
Şi iată'n staul, ceaţa — ca o lână —
Işi face loc să doarmă lângă oi.

Mostra di Leonardo

de MIHAI NICULESCU

Biografii lui Leonardo da Vinci nu uită să amintească anecdota blocului de marmoră pe care i l-au dăruit florentinii şi care, după câtăva vreme, a ieşit neatins din atelierul artistului pentruca mai târziu, Michel-Angelo să sculpteze din el statua colosală a lui *David*.

Explicaţia care se propune obişnuit, în chip de scuză, este că Leonardo a avut, ca întotdeauna, atâtea proecte în cap încât n'a mai fost în stare să ia o hotărîre.

Mă gândesc la amănuntul acesta, esenţial pentru îndrumarea spiritului către o înţelegere mai adâncă şi dreaptă a lucrului artistic, înainte de a fi tipic pentru cariera lui Leonardo. Simbolul pe care-l cuprinde are puteri de semnificaţie şi de sugestie tulburătoare. Pentru un cercetător tema e pasionantă: să deslueşti în biografia şi în operele insului excepţional urmele „blocului de marmoră", materia informă, ostilă şi inexpresivă dar bogată de toate posibilităţile, receptacol suprem şi irezistibil magnet al meditaţiei artistului hărţuit de obsesia perfecţiei şi a expresiei liberatoare. Balzac a scris la această temă o variaţie pasionantă şi stranie: „Le chef-d'oeuvre inconnue", care-a nedumerit pe mulţi cititori, aşa cum Mallarmé, într'o măsură cu mult mai mare, a dat de lucru glosatorilor şi exegeţilor cari ostenesc zadarnic străduindu-se să ne facă accesibile presupusele virtualităţi poetice ale enigmaticului poem „Igitur".

In ce-l priveşte pe Leonardo, şi dacă ne este îngăduit să lunecăm pe firul nestânjenitei fantezii, am putea să ne închipuim că blocul de marmoră, neschimbat în aparenţă când a părăsit atelierul artistului, nu mai era totuşi acelaş. Purta în el, însămânţată de gândul creator, forma ideală, al cărei contur avea să-l cioplească mai târziu, cu o dârză convingere dalta lui Michel-Angelo. Ce admirabil şi fertil simbol: Leonardo meditând în faţa blocului inform, insuflând materiei indiferente, în apriga încleştare a geniului său viguros, duhul modelator, tiparul virtual bogat de toate putinţele statuei viitoare!

Fără 'ndoială, că în mintea atotcuprinzătoare a lui Leonardo, încăpătoare pentru toate frământările problematice, s'au putut săvârşi asocierile şi schimburile cele mai variate, toate acele „corespondenţe" între senzaţiile feluritelor regimuri şi ideile lor, pe care le putem doar gândi simbolic sub semnul infinitului, fără să le putem amănunţi sau inventaria.

Viaţa i-a fost necontenită pândă la hotarele necunoscutului şi luptă fără odihnă împotriva besnelor ignoranţei, ale prejudecăţilor şi superstiţiilor de tot felul. A avut prea multe de spus Leonardo da Vinci, ca să poată aştepta culesul ideilor pe care el însămânţându-le, alţii le luau pe seama lor, trăgând foloasele şi împodobindu-se cu o glorie uzurpată. Tot ceea ce artele, ştiinţa şi tehnica modernă îi datorează acestui geniu a fost înfăţişat cu gust şi o desăvârşită pricepere în memorabila expoziţie dela „Palazzo dell'arte" din Milano, care a însemnat în acelaş timp, — realizată cu mijloace excepţionale —, şi confirmarea prestigiului de universalitate de care se bucură Leonardo. Cifrele vorbesc singure, cu o elocvenţă suficientă: peste o sută douăzeci de savanţi, artişti, ingineri şi arhitecţi, împărţiţi în 22 de subcomitete au lucrat la reconstituirea tuturor invenţiunilor leonardeşti, prin machete şi chiar maşini în stare de a funcţiona, realizate după studiile, calculele şi indicaţiunile autorului, prezentându-ne într'un ansamblu grandios, cronologic şi sistematic, dealungul celor 24 de săli, activitatea covârşitoare a lui Leonardo da Vinci. După crearea atmosferei Renaşterii italiene şi iconografia leonardească, împreună cu preţioasele documente privitoare la viaţa şi activitatea maestrului, dela naşterea lui în satul Vinci şi până la săvârşirea din viaţă, la şaizeci şi şapte de ani, în castelul din Cloux (Franţa), trei săli succesive înfăţişau etapele cele mai importante prin rodnicia operei şi a influenţei lui Leonardo: Florenţa din timpul Medicilor, Milano sub efemera domnie a lui Lodovico il Moro, căruia Leonardo-i pusese la dispoziţie, printr'o scrisoare celebră, talentele şi cunoştinţele sale multiple, şi în sfârşit Franţa lui Francisc I, unde a găsit, odată cu preţuirea ce i se cuvenea, ospitalitate şi sprijin bătrâneţelor sale. Apoi, biblioteca lui Leonardo cuprinzând volumele consultate de el, şi alte câteva săli, ilustrând şi reconstituind descoperirile şi anticipările lui în anatomie şi botanică, în hidraulică şi arta militară, în aviaţie, mecanică, arhitectură, urbanistică etc.

Aceeaş prezentare sistematică şi completă înfăţişa opera artitică a lui Leonardo, începând cu influenţele exercitate asupra lui de Verocchio; apoi salonul de onoare cuprinzând tablouri împrumutate muzeelor de artă din Italia, Europa şi America, peste o sută desene, multe provenind din faimoasa colecţie dela Windsor, altele de la Louvre, Florenţa, etc., din colecţii particulare, copii din veacul 16 după opere neterminate sau dispărute şi în sfârşit tablouri ale pictorilor din şcoala leonardescă, mai cu seamă Bernardino Luini, Boltraffio şi Francesco Melzi, acesta din urmă prieten statornic până în ultimele ceasuri ale maestrului.

Din opera picturală a lui Leonardo puţine opere, după cum se ştie, au ajuns până la noi şi din acestea abia câteva păstrate în condiţiuni care să îndreptăţească şi în ochii privitorilor de acum, admiraţia contemporanilor. Din faimoasa „Cină" dela Santa Maria delle Grazie, ca şi din „Sala delle Asse" din Castello Sforzesco abia dacă mai putem ghici liniile mari ale compoziţiilor, cu ajutorul puţinelor pete rămase pe zidurile leproase. Faimoasele „cartoane" cu schiţele bătăliei dela Anghiari, după care s'au inspirat Rafael şi Rubens s'au pierdut ciopârţite de furia colecţionarilor şi amatorilor de fetişuri autografe, iar frescele pe care le-a zugrăvit după acele cartoane, în sala consiliului Signoriei s'au scurs, din cauza nefericitului procedeu întrebuinţat, astfel că florentinii au fost nevoiţi să facă apel la serviciile inevitabilului Vasari, cunoscutul biograf al pictorilor, a cărui mediocritate persistă neştirbită până azi. Se ştie de asemeni şi soarta monumentului equestru de proporţii colosale, al lui Francesco Sforza, de la Milano: soldaţii victorioşi ai Regelui Franţei şi-au exersat asupra lui îndemânarea de ţintaşi, până ce n'a mai rămas decât în amintirea contimporanilor...

Artistul e admirat astăzi pentru fineţea desenului şi modelajul desăvârşit al formelor, pentru suavitatea coloritului şi magia contrastelor luminii cu umbra, pentru surâsul arhaizant al Giocondei şi al capetelor de Fecioară, amintitor de farmecul enigmatic al statuilor primitive. Un tablou neisprăvit

Leonardo
Autoportret (Sanghină, Torino)

al lui, cum este „Adoraţia regilor magi" dela Florenţa pare şi mai revelator încă pentru uimitoarea siguranţă şi precizie a desenului leonardesc, decât cele două „Buna-Vestire" sau „Sf. Ion Botezătorul" dela Louvre, care se puteau vedea deopotrivă în salonul de onoare din Palazzo dell'arte dela Milano. Şi aceiaşi linişte şi adâncime contemplativă se desprindea şi din desene, între cari cel dela Torino, înfăţişând pe Leonardo bătrân, văzut de el însuşi e un document artistic şi omenesc, de o sinceritate în expresia descurajerii, cum numai îm opera rembrandtiană vom mai întâlni exemple. Este, probabil, ilustrarea momentului biografic în care, spre sfârşitul vieţii, cu puterile istovite (mâna dreaptă-i era paralizată), îşi pune întrebarea dospită de îndoială: „O, Lionardo, perche tanto penate?" (O, Leonardo, pentru ce atâta te osteneşti?). Din opera lui—câtă putuse realiza — multă se irosise, şi mai multe planuri rămăseseră doar pe hârtie (pictura a fost pentru el doar o ocupaţie sporadică şi nu cea mai însemnată preocupare). Deslusim în halucinanta topografie a chipului acesta, urmele clipelor de oboseală fizică şi deprimare, când ar fi vrut să treacă în alte mâini, mai voinice paharul care-i fusese sortit să-l bea până în fund. Dar el a rămas până în ultima zi a vieţii lui acelaş geniu solar, radios, îndrăgostit al conturului şi liberator al formei inteligibile, în luptă cu monştrii întunericului şi ai ignoranţei.

Milano, August 1939.

Cronica muzicală

Un muzician italian despre pianiştii contemporani

de ROMEO ALEXANDRESCU

Unul din cei mai rafinaţi intelectuali ai muzicei de astăzi, nu numai din Italia, dar din lumea întreagă, Alfredo Casella, consacră, în „Revista internaţională de muzică" din Bruxelles, un important articol, marilor interpreţi ai pianului. Eminent pianist el însuşi, cunoscător de mare autoritate al întregei mişcări muzicale actuale, Alfredo Casella este într'adevăr în măsură să facă juste şi preţioase aprecieri, odihnindu-ne de surlele gălăgioase ale reclamelor şi afirmărilor interesate, de tot felul, care de atâtea ori scot în afară nume care nu-şi au rost printre ale artiştilor de seamă, căutând să impună clasificări absurde şi nesincere.

Casella aşează în fruntea personalităţilor contemporane ale pianului pe Alfred Cortot şi pe Walter Gieseking. Iată cum îi caracterizează, reliefând cu mare competenţă şi fin spirit critic, excepţionalele lor calităţi:

— Printre marii pianişti ai zilelor noastre, sunt doi care se desprind hotărît de toţi ceilalţi. Unul este Alfred Cortot, care incarnează în lumea noastră pianistică actuală o figură de talie extraordinară. Cortot realizează exemplul rar al omului care gândeşte în faţa pianului. O calitate de sunet unică prin timbru, prin noblete, prin incisivitate de pătrundere, îi permit să creeze un stil în care fiecare sunet este dens de maturitate.

Stil în care se îmbină o măreţie suverană cu o duioşie infinită. Stil însfârşit care este într'o perpetuă evoluţie şi denotă la acest mare artist o grije constantă de ameliorare, un efort către o perfecţiune care îl atrage necontenit în măsura în care îşi continuă triumfala ascensiune, exemplu de înaltă conştiinţă artistică pe care majoritatea celorlalţi pianişti ar face bine să-l mediteze adânc".

Alături de acest mare poet al clapelor, Casella aşează pe uimitorul Walter Gieseking, încă neauzit în România, dar pe care cred că nimeni din cei ce l-au ascultat în Germania, Italia sau Franţa, nu l-ar putea uita sau măcar alătura un moment de atâţi „virtuoşi" la modă, care parcurg lumea în ploaie de calificative ieftine, stârnită de excesele comerciale şi lipsa de conştiinţă şi bun simţ ale impresarilor.

„Lângă Cortot" scrie Casella „Walter Gieseking reprezintă un chip cu totul nou de a cânta pianul. Stilul lui Gieseking merge dela preciziunea minuţioasă a unei gravuri din secolul al XVIII-lea la fluiditatea vaporoasă şi estompată a admirabilelor execuţiuni din Debussy. O artă a pedalei incomparabilă, un contact de o sensibilitate unică, o muzicalitate care poate fi comparată fără niciun inconvenient cu aceea a lui Casals, o mentalitate profund germanică, dar totdeodată excepţional de deschisă la tot ce este latin: acestea sunt calităţile care fac din Gieseking una din cele mai înalte personalităţi pianistice ale epocei noastre".

Casella face apoi simple citaţii a câtorva din acei pianişti care merită să figureze în elita pianului, printre cari José Iturbi, Alexandru Braïlovsky, Backhaus şi Carlo Zecchi (toţi ascultaţi şi în România de publicul concertelor) adăogând că, dacă a analizat numai arta a doi mari pianişti (Cortot şi Gieseking) este, pentrucă aceştia îi par în deosebi semnificativi şi reprezentativi pentru starea actuală a istoriei pianului.

Pentru cei ce nu l-au ascultat încă niciodată pe Gieseking, adăgăm că, acest vrăjitor al claviaturei este singurul, dintre toţi pianiştii pe care i-am ascultat, a cărui paletă sonoră, ale cărui eterate tonuri şi minunat dar de a metamorfoza vibraţiile pianului după voie, se înrudesc cu chipul nu mai puţin fenomenal de a-i răsfăţa glasurile a lui George Enescu, cu care, deşi maestrul numai intermitent şi cu rare prilejuri se face auzit la pian, arta românească a pianului se poate mândri cu tot atât drept cât şi muzica românească.

Oastea lui Papuc

(Fragment din romanul „Prăvale-Baba")

de IONEL TEODOREANU

naschin creştea mai mult prin fai- ecât prin trup. Dacă n'ar fi fost ra în mintea copiilor, porecla l-ar ezat Chipăruş — mic şi iute — mai fiindcă era astfel, dar şi pen- unde se afla el şi ceilalţi se iu- a mâncarea beţivilor, în care arde păruş. Dar Damaschin n'avea po- „Damaschin de la Prăvale- . Când spunea el, c'un fel de ifos „la mine la Prăvale-Baba", parcă ăşura într'o straşnică pelerină de care răsărea un vârf de spadă vi-

neni nu râdea. Căci dintâi era el ; n susul lui zvonea un cântec des- şi de copii :

„Foae verde de pelin
De pelin şi ibrişin
Vin de unde-i numai vin
Maci de sânge de păgân
Cine vin fără suspin ?
Machedon şi Damaschin
Că aşa li-i dat tain
De tătucul cer creştin..."

dincolo de Valea Babei, pe-acolo nde începe Codrul Şugului, se ri- două dealuri gemene. Unul se a Dealul Damaschinului ; celălalt, l Machedonului. Când le bătea din i dalbul lunii, parcă veneau că- oblânc lângă oblânc, din negreaţa r şi a pădurii, numai zale.

tfel de strămoşi avea Damaschin. cercaseră unii să-l umbrească. Ast- Patlagică, feciorul primarului, care în clasa treia îşi scurtase pletele, ese odată, istorisind isprăvile lui de oşie :

Tocmai atuncea veneau de la păs- vacile mele...

Da ce eşti bou, măi ? se hlizise , unul dintre credincioşii lui Da- chin.

a osândit Patlagică să fie şi mai de câte ori cerca să strălucească. ltădată :

- Eu am haine de la Paris.

- Şi chiele de Patlagică, — îl rete- un cloncos de-al lui Damaschin. ltădată :

- La mine la moşie...

- ...merg calare pe scrumbie, îl în- case gura lui Oacă.

asa mereu, de câte ori Patlagică în- ca pe-o şea, un bine-voitor îl răs- na.

ici Decebal Cotruţă, băiatul căpita- ui de jandarmi, nu se lăsa mai jos.

- Eu trag cu puşca Manlicher, măi !

- Iaca ! Şi ce faci ? îi întorcea Oacă ca.

- Cum ce fac ?

- Lasă-l, măi, spunea Oacă lui Oan- că face în pantaloni.

Şi nu se alesese Decebal decât cu po- la Mac-Mac-Licher, devenită apoi c-Mac-Licar, şi la toată urma, adu- tă şi rotunjită de porecla Cumar, eamărită de stihul epigramatic :

„Uite, măi, la Malicar
Care trage pe Cumar
De s'aude la hotar".

Mai era Andarache, feciorul băca- lui cu patru vii şi două moşii, pe re-l dusese tată-său cu vaporul, de Constanţa până la... gura lui Oacă :

— Ma ţe ? La noi la Grechia creste ele pe deal şi gainuţele se ouă masli- uţele şi caprele draguţele faţe alte aslinuţele si vaţele faţe untdelemnul l galben ţe-l vinde tatuţa cu sipu. h! ţe bine este la noi la Grechia! De ta tatuţa oftează între atâtea spur- aţiunile de Românuţele, adunând pa- luţele!

— M-m-m-mă O-o-o-oa-c-c-că.

Patrocle Andarache era bâlbâit — ai cu seamă când buzele lui întâlneau umele lui Oacă — şi fudul. Şi de câte i cerca să se laude, gura lui Oacă vor- ea în locul lui.

Dar când spunea Damaschin „la mine Prăvale-Baba", îi şedea bine, al dra- ului, şi nimeni nu putea face la fel.

La el acolo nu era nici mahala, nici radă, nici casă de oraş, nici moşie ; a, dracu ştie ce, dar era altfel decât toate părţile. Oleacă de poveste — scolea pe-acolo un galop de Făt-Fru- os cu Vidma după el —, cimitirul, fe- narul, Dealul Damaschinului, Dealul achedonului peste Valea Babei, lângă odrul Şugului, — şi toate erau acolo şi e-acolo, dar erau şi 'n el şi 'n toate ale i : vorbă-zvârlugă, ochii lui Pepelea, arascovenia lui de cărbune, faptă, ţâf- ă, joacă, învăţătură, glumă, şotie, is- ravă, născocire, toane... Din degetarul i de trup căpos ieşeau de toate ca din âna scamatorului. Era un fel de ho- us-pocus şi încă ceva pe de-asupra, ăci dintâi şi 'ntâi era Damaschin de la răvale-Baba.

De ziua lui Patlagică, mama lui, soaţa rimarului, făcuse zaiafet pentru cole- ii lui Şerban.

— Puişorule, îi spunea ea una-două; ezi să nu-ţi feţeleşti hăinuţele de la aris.

Toate bunătăţile de pe lume clădite 'nşirate ca la praznic pe o masă lungă ntr'o odae înaltă cu zugrăveli, bufet trălucitor de ferestre, cu sticlării şi ar- intării, portrete, perdele de biserică, glinzi şi servitori asudaţi. S'au ghiftuit e întrecute, au mai împins şi 'n buzu- ar, dar parcă înfulecau din vrăjmaş. Când la joacă, ba să nu spargă oglinzile, a să nu strice covoarele—de altfel, de a intrare sergentul îi luase în primire acă-s curaţi pe tălpi — ba să nu facă ău mâţei — râe boerească — ba să nu calce florile, ba să nu ţicnească globu- rile din grădină, ba să nu pue mâna pe harapul cu tavă de porţelan, din an- tret, ba să nu facă ceia, ba ceialaltă...

— Măi, strecurase Oacă o şoaptă de-a lui; când se pune Patlagica pe cumar, ce i-o fi spunând mă-sa ? Să facă sau să nu facă ?

La plecare, le-a fost greaţă de atâta ghiftuială, şi lehamite de-aşa petre- canie.

— Parastasu lui Patlagică, Dumnezeu să-l ierte că noi nu-l iertăm, a spus Oacă.

Şi a doua zi, la şcoală, au fost cu Patlagică aşa cum sunt zmeele maida- nului, făcute de mâna derbedeilor, cu zmeul venetic, cumpărat de-a gata de la dugheană. Zbârnâiau în jurul lui Patlagică, îndârjiţi de vrajbă piezişă. Şi Patlagică nu i-a mai poftit acasă pe „golani".

Au mai fost poftiţi şi pe la alte case mari. Case boereşti, îndestulate în toate, dar grele de părinţi şi de opre- lişti.

La mama lui Damaschin însă era alt- fel.

— O venit oastea.

Aşa îi întâmpina când s'adunau mai mulţi. Le dădea nuci, perje afumate şi pâne, şi-i lasa să fie stăpâni pe livadă, fără să pândească de la fereastră, cum făceau mamele-paianjen. Când huia cerdacul de tropăiala lor, îşi punea mânile în cap şi spunea de la fereastră, lăsând o clipă zornăiala maşinei de cu- sut :

— Măi tatarilor, m'aţi năucit!

Dar râdea cu creţul ochilor ş'al gurii.

Odată i-a prins sus de-asupra casei. Se urcaseră desculţi, cu Damaschin în cap. De-acolo, ochiul cuprindea întin- derea. Dădeau cu praştia.

— Aha ! a spus ea. Daţi-vă jos îndată că v'afum ca pe guzgani !

Dar jos îi aştepta o masă cu harbuz murat.

La câte-unul le spunea:

— Hai să-ţi cos bumbu, să nu gân- dească maică-ta c'ai fost în casă de păgân.

Şi-i mai cosea, îi mai cârpea, dre- gându-le în totdeauna halul şi desmă- ţul, cu mânile ei. Parcă era o prisacă mama lui Damaschin. Roia. Ii mai chelfănea uneori, când se 'ntreceau cu gluma. Dar numai cu vorba, o vorbă care avea în totdeauna şi creţul râsu- lui. Apoi:

— Acuma că v'am judecat, s'o is- prăvit. Facem pace.

Şi le întindea braţele la toţi ca o bi- serică Duminica.

Şi ei niciodată nu uitau că mama lui Damaschin e os de Machedon:

„Că-s ca doi feciori de Domn
Crăişorii lui N'Adorm
Damaschin şi Machedon".

Il cunoşteau şi pe tatăl lui Damas- chin, pe Damaschin-Puşcaşul care trăia în codru. Impuşcase uliul subt ochii lor, cum ţi-ai lua cuşma din cui. Dă!... Şi venea de-acolo de unde frunza ver- de n'a uitat c'a fost odată un haiduc...

Tatăl lui Damaschin îi învăţase să facă zmee mari, praştii-glonţ, catalige, săniuţe, stele de Crăciun. Grozav îl asculta lemnul. In mâinile lui dibace lemnul era ca aţa în acul femeilor. Fă- cea tot ce vroia. Le clădise un foişor în fundul livezii. „Foişorul voinice- lor": aşa îl botezase, cu zâmbet subt musteaţă. Nicăeri nu era mai bine de- cât acolo. Parcă pluteau într'o corabie la capătul lumii. Nu-i auzea decât frunza, nu-i ştia decât cerul. Erau sin- guri, în miezul tainei.

— Tata-i un năzdrăvan, spunea Da- maschin acolo în foişor, şi ei pricepeau şi dau din cap, încuviinţând, ca nişte cinstite feţe la auzul unei vorbe cu tâlc.

Dacă întârziau şi-i întreba pe-acasă:

— Unde mi-aţi fost?

— La Prăvale-Baba, răspundeau.

Şi după cum spuneau îi cunoşteai că-s din oastea lui Damaschin. Nu-i poftea la el; ei veneau. Dar parcă nu- mai el şi-i alegea, pe sprinceană. Ne- trebnici, lingăi, pârîtori şi fii-de-lele nu se nimereau.

Aşa că încet cu 'ncetul a venit de- acolo vorbă: Cei dela Prăvale-Baba. Adică cei care erau ai lui Damaschin, botezaţi în taina voiniciei la Foişorul Voiniceilor. Damaschin hotăra — ast- fel poruncind — iar ei nu-i ieşeau din vorbă. Şi nimeni nu se mira că-i aşa, în loc să fie altfel. Cu Damaschin era mai bine decât singur sau cu alţii.

Căci erau şi alţii.

Avea şi Patlagică linge-blidele lui, alaiul lui de terchea-berchea sau „Pat- lageluiţii", cum le spunea Oacă.

Avea şi Cumar cumarăşele lui, sau Pârţişorii.

Avea şi Andarache năimiţii lui, An- darachiii.

Ce are aface?

Cei dela Prăvale-Baba nu erau nu- mai în frunte la orice, dar şi mai pre- sus de ceilalţi.

Dintâi venea Damaschin: fruntea şcolii. La examene, mama lui Damas- chin nu venea — avea treabă acasă, — dar veneau în schimb domnul şi doam- na primar, domnul şi doamna căpitan de jandarmi — vai de scaunele şcolii,— domnul şi doamna Andarache, domnul şi doamna tuturor fârţângăilor şi mior- ţăiţilor, fandocsiţilor şi moftangiilor, pârţişorilor, patlagelniţilor şi amdara- chiilor. Mirosea examenul a parfumen- turi şi odicolonuri, şi te 'mpuşcau ine- lele cucoanelor cu strălucirea lor. Toţi se supărau pe întrebări, când Coconul scos la tablă tăcea mâlc; şi toţi se gro- zăveau de răspunsurile scremute şi bâj- bâite. Mai şi suflau pe de-asupra, fără obraz, foindu-se pe scaune, holbând o- chii şi dând din buze ca peştii scoşi din apă.

Dar Doamna, mereu cu ei în toate clasele primare, nu-şi pierdea măsura. Ea avea cântarul ei din timpul anului, pe care nu-l schimba.

Când venea rândul lui Damaschin, Doamna parcă-l trecea prin strecură- toare. Intrebare lângă întrebare; şi el dădea răspuns lângă răspuns, cum stau dinţii în gură: desime strălucită.

Şi toţi vedeau de ce-i Damaschin premiant întâi, cu toate că examenul lui era orfan de părinţi.

Aşa era Damaschin dela Prăvale- Baba.

Apoi veneau Oacă, Oanţă şi Chilug.

Oacă, ghidusul ghiduşilor, roşcovan şi hlizit, cu ochi de broscoi şi buzoaice clămpănitoare. Ţâşnea din bancă întoc- mai ca o broască din apă, c'o vorbă în gură, părând mereu că latră pe cineva, sau că stă la pândă să-l apuce.

Oanţă, păpălugă. Avea în gâtlej şi în burtă scofala tuturor glasurilor: ca porcul, măgarul, boul, vaca, huhu- rezul, scatiul, bot-grosul, cuvaia. Când scotea el o vorbă de-a lui, sughiţa pă- durea.

Ghigă, zis Chilug, era un zdrahon cu ceafă lată şi pumn necruţător. Când se supăra, spunea:

— Măi, ia'n vezi, că te otânjesc...

Şi dacă celuilalt nu-i ajungea, apoi într'adevăr tăvălucea cu pumnul ori- şice împotrivire.

Numai că el, de felul lui, era tare blajin: ca un rumegător. Pricepea aşa de domol, încât supararea nu-l ajungea niciodată la timp. Dar Oacă îl vestea:

— Supără-te, Chilug.

Căci Oacă stârnea pricinele.

Şi Chilug se supăra, turtindu-le.

Oacă, Oanţă şi Chilug erau gardul cu câini al lui Damaschin, între el şi cei- lalţi.

— Noi de la Prăvale-Baba.

Asta însă nu însemna că erau ca Da- maschin, ci ai lui Damaschin. Căci nici unul dintre ei în parte, şi cu toţii la- olaltă n'aveau schepsisul şi hocus-pocu- sul lui Damaschin. Ei între ei s'ar fi sfădit şi desbinat, fiecare căutând în- tâetate, fie cu pumnul, fie cu tertipul. Cu Damaschin însă erau toţi, fiecare la locul lui, toţi pentru el şi fiecare pentru toţi. Pe lângă multe altele, Da- maschin îi învăţase buchile surdo-mu- ţilor. Ştiau să vorbească unii cu alţii numai din mână. Patlageluiţii, Pârţi- şorii şi Andarachiii crăpau de ciudo- şenie.

— Crape! Pârţ!

Fără îndoială că Ilie Pânişoară, prie- tenul lui Damaschin, avea credinţa şi prieteşugul tuturor celor de la Prăvale- Baba. Nimeni nu râdea de el, oricât ar fi fost de beat. Pe uliţi, când îl întâl- neau, îl salutau, spunându-i:

— Bună ziua, Moş Ilie.

— Bună, măi ţâcă, da cini-i fi tu?

— Eu îs cu Damaschin.

— 'Te-al dracului!.. Măi Fănuţă, îi spunea Ilie seara, când se întâlneau pe bancă; te-ai tocmit staroste la Gâgâlici?

— Ei, copii!

— Iaca bărbosu! Măi, ce-ai să fii tu când ţi-or da tuleile?

Fănuţă ofta, mai mult cu „Dă, Doam- ne" decât cu „Ştiu eu?", privind la fe- linarele din vale. Mai avea puţin şi în- cepea liceul. Era o fierbere de grabă'n el. Toate mergeau încet, la pas, cu ca- rul dus de boi. Şi'n el parcă era iadul ţânţarilor.

Uneori stătea ceasuri dearândul sus, dincolo de cimitir, la marginea râpei, cu ochii duşi pe Dealul Damaschinului şi dealul Machedonului, sau în fundul Văii Babei. Tot stând aşa de unul sin- gur, se răcorea ca într'o poveste spusă de altul, fără de vorbe auzite cu ure- chea. Nu-l tulbura acolo nimeni, nu că nu l-ar fi descoperit, dar fiindcă le lăsa semn pe zaplaz, lângă felinar: o cioară cu pliscul în jos, desenată cu cărbune.

— Damaschin are hachiţe, spuneau ei, pe rând, cum s'adunau, şi-l lăsau în pace să le aibă şi să-i treacă.

Ii deprinsese Damaschin cu tot felul de semne, pe care alţii nu le pricepeau. Nici-un zaplaz nu scapa necercetat de ochii lor. Descopereau de pildă, două codiţe împerechiate cu două bombiţe. Asta însemna că acolo s'au copt cele dintâi cireşe. Iar dacă mai vedeau şi un fierăstrău scobit, asta-i vestea că un dulău păzeşte.

Dacă Damaschin o lua razna spre un capăt al oraşului, fie ducându-se spre Iazul Turcului, fie spre Cornul Luncii, apoi pe fiecare stâlp al felinarelor din drum, lăsa fie un fes, fie un corn. Şi ei ştiau unde să-l caute. Scris cu cărbu- nele lui Damaschin un zodiac de taină pecetluia oraşul pentru ochii lor. Aşa c'aveau oraşul lor, cu semne, drumuri şi întâmplări, încuibat într'al oamenilor mari, altul decât al lor. Un oraş Prăvale-Baba prin care treceau felina- rele lui Ilie Pânişoară şi o oaste de mărunţi, căpetenie fiind Damaschin.

Patlageluiţii, Pârţişorii şi Andara- chiii se perpeleau să afle dresul celor- lalţi, căci ei nu se jucau într'ale lor, ci numai se 'nverzeau de pizmă, jinduind. Trimeteau iscoade la Prăvale-Baba. Dar vai de ele, dacă Chilug primea po- runcă să se supere.

Până când s'au pritocit şi cărdăşit unii cu alţii — patlagelniţii lui Patla- gică, năimiţii lui Andarache şi pârţi- şorii lui Cumar — hotărîndu-se la luptă.

Cei de la Prăvale-Baba au simţit că nu-i lucru curat. Prea erau unşi cu zâmbet, ceilalţi; prea clipeau unii la alţii, de parc'ar fi avut toţi câte-o mus- că la acelaşi ochi; prea s'adunau prin colţuri, în timpul recreaţiilor, stând la şoaptă ca la foc. Şi prea erau toţi lao- laltă ciotcă.

Intr'o dimineaţă, Damaschin, tocmai când pornea la şcoală, a găsit pe banca de subt nuc, cinci guzgani morţi înşi- raţi pe-o şfoară.

— Măi, cine pute a guzgan? între- bau la şcoală, zgâiţi la poartă, adulme- când cânește, patlageluiţii, pârţişorii şi andarachiii.

Damaschin n'a spus nimic. Toţi se uitau la el, nu la Oacă: venit la şcoală odată cu Damaschin.

In recreaţie, cântecul a început din nou.

— Măi, cine pute a guzgan?

Dar când, după recreaţie, Patlagică, Andarache şi Cumaraş au intrat în băncile lor, au găsit câte doi guzgani în fiecare pupitru. Iar la plecare, Oacă l-a strigat astfel pe Patlagică:

— Măi Şerban...

Patlagică a vorbit fără să 'ntoarne capul.

— Ce vrei?

— Ţi-a căzut ceva din buzunar.

Şi i-o zvârlit în braţe şi pe-al cinci- lea guzgan, — cu Damaschin, cu Oan- ţă şi Chilug în preajmă.

Aşa încep războaele: cu guzgănii; a- poi cu oşti.

A doua zi, felinarul de la poarta ca- sei lui Damaschin era spart. Iar pe stâlpul felinarului şi pe fiecare scân- dură a zaplazului, o vorbă dănţuia, scrisă cu cridă: Sâc!

Când a văzut Fănuţă felinarul lui Ilie spart, s'a încruntat urît. Dar după ce-a descoperit vorba de cridă, a zâm- bit cu milă, dând din cap: vai de pi- cioare! Şi s'a dus la vale, ascuţit.

La şcoală, de la poartă, fariseii l-au întâmpinat cu sclifosiri viclene. El, ni- mic. N'aude, n'avede! S'a dus ca de o- bicei între ai lui, a stat puţin, şi'ndată Oacă şi cu Oanţă, fără de Chilug, s'au dus spre poartă, amestecându-se cu ceilalţi. Nimeni nu s'a ferit de ei, fi- indcă fără de Damaschin şi de Chilug, Oacă şi Oanţă nu muşcau.

— Măi Cotruţă, am o marcă pentru tine.

Decebal Cotruţă — Cumar — colec- ţiona mărci poştale.

— Să văd, a spus Cotruţă, holbându- se cu aţâţare.

— Da pitaci ai? l-a întrebat Oacă.

— Am.

— Să văd, a spus Oacă.

Decebal Cotruţă, scotocind prin bu- zunare, a scos o cutie de chibrituri, plină cu mărci, o batistă, nişte scobi- tori, o ascuţitoare şi nişte gologani cu fărmituri.

— Vezi?

— Văd.

— Acum arată.

Dar suna clopoţelul.

— Iţi arăt în recreaţie, a spus Oacă, şi l-a luat prieteneşte de după gât, Oanţă mergând în cealaltă coastă a lui Decebal.

Cum a intrat Doamna în clasă, Oacă a sărit:

— Doamnă, cineva mi-a furat cuţi- taşul.

— Poate că l-ai pierdut. De unde ştii că ţi l-a furat „cineva"?

— A văzut Damaschin.

— Aşa-i, Damaschin?

— Da, Doamnă, a spus el cu tărie; Decebal Cotruţă i l-a luat.

Cumar a sărit fript.

— Nu-i adevărat. Minte Damaschin.

— Veniţi la mine, a spus Doamna.

S'au dus: Damaschin din banca în- tâia; Decebal Cotruţă din banca a şa- sea, cornut de mânie, şi Oacă din fund, târşind picioarele, tot întorcând capul spre Oanţă şi bodogănind:

— Parcă tu n'ai văzut? Da ţi-i frică de Cotruţă!

— Cu cine vorbeşti? l-a întrebat Doamna.

— Cu Oanţă, Doamnă. Credeţi-mă: şi el a văzut. Jură-te că n'ai văzut.

Oanţă se codea, cu ochii înspre uşă.

— Ai văzut, Oanţă? l-a întrebat Doamna, poruncitor.

Oanţă a oftat, s'a ridicat şi a pornit şi el, amar.

Au stat astfel la judecată la catedra Doamnei care i-a privit pe rând, adânc.

— Decebal Cotruţă, te 'ntreb: ai lu- at cuţitaşul lui Ilie Oacă?

— Nu l-am luat. Mă jur pe ochii mei.

— Poate că l-ai găsit şi l-ai strâns?

— Nu-i adevărat. Nu l-am găsit şi nu l-am strâns. Imi trebue mie cuţita- şul lui Oacă? Eu umblu şi la rastelu de arme!...

— Bine, Decebal Cotruţă, te cred pe cuvânt... Damaschin, l-ai văzut tu pe Cotruţă umblând cu cuţitaşul lui Oacă?

— L-am văzut.

— Minţi, a sărit Cotruţă. Jură-te. Să-ţi sară ochii din cap ?

— Mă jur, a spus Damaschin. Cuţita- şul e la Cotruţă.

— Tu, Oanţă ? l-a cercetat Doamna cu încruntare.

— Aşa e, cum spune Damaschin. Mă jur.

— Bine, a oftat Doamna. Vă cred pe cuvânt şi pe unii şi pe alţii.

— Şi eu să rămân fără cuţitaş ? a scâncit Oacă, uitându-se la toţi Sfinţii.

Doamna a bătut cu degetul în cate- dră.

— Cotruţă, arată ce ai în buzunare.

Nici n'a aşteptat Cotruţă să isprăvea- scă Doamna şi din suflet şi-a răsturnat buzunarele.

— Uite-l, a ţipat Oacă, tresăltând. Cuţitaşul meu de la tataia ! Ce mai spui, domnule Cotruţă ?

Cotruţă nu mai spunea nimic: parcă fierbea bulion de patlagele roşii în apo- calips. Mintea lui era mai înceată decât sângele; dar tot l-a ajuns din urmă.

— Doamnă, Doamnă, să nu mai ajung până mâne, el mi l-o pus în buzunar. Acuma ştiu eu ce fel de mărci ! Lasă tu, lasă !...

Doamna a chibzuit, cuprinzându-i pe fiecare şi pe toţi — pe cei de la catedră, ca şi pe cei din bănci — în privirea ei. Simţea că nu-i lucru curat, că adevărul e alături de vorbe. Ceiace o încurca era mărturia lui Damaschin. Fănuţă nici nu era pârîtor, nici nu mintea: prea mândru pentru aşa ceva. Totuşi, întâm- plarea parcă purta pecetea minţii lui. Doamna era încredinţată că Decebal Cotruţă nu furase. Prostuţ, greoi şi lip- sit de imaginaţie, Cotruţă nu putea si- mula indignări atât de arzătoare. Oacă şi Oanţă erau vulpi pe de-oparte, iar pe de alta erau credincioşii lui Fănuţă. Chilug însă, al treilea credincios, nu era amestecat. Ciudat ! Dar Chilug era pumnul tovarăşilor, nu capul. Inlătura- rea lui parcă-parcă avea înţelesul unei fereli...

— Damaschin, l-a ales Doamnă; încă odată te întreb: l-ai văzut tu ?

— Am văzut.

— L-ai văzut ? am întrebat.

— Da.

— Ce să-ţi fac, Cotruţă ? a spus Doamna cu severitate şi mâhnire.

— Minte Damaschin, a strigat Cotru- ţă devenit de must roş.

— De ce mint ? l-a întrebat în ochi Damaschin.

— Mă paşti ! Tu crezi că eu ţi-am spart felinarul...

— Nu l-ai spart tu ? Da cine ? l-a în- trebat iute Damaschin.

— Ssst ! a făcut unul din bancă, dar Doamna s'a uitat cu coasă, şi băncile au amuţit.

— Şerban l-o spart cu praştia, a vor- bit Cotruţă.

— Minţi, a sărit Şerban din bancă. Minte, Doamnă. Pârîtorule!

— Tu minţi, a răcnit Cotruţă.

— Ai jurat, a spus Şerban.

— Cum mint? Eu, măi? Tot eu? Toţi sunteţi nişte mincinoşi. Numai eu spun adevărat. Tu i-ai spart felinarul lui Da- maschin, şi Damaschin se dă la mine. Să crăp, Doamnă, dacă nu-i aşa cum spun. Iaca să jurăm pe cruce.

— Aşa-i, Doamnă, a spus Damaschin. Cotruţă n'a furat.

— Vedeţi, Doamnă, a trâmbiţat Co- truţă, uitându-se abraş la Andarache şi Şerban, şi'apoi abea la Oacă şi la Oanţă.

— Tu taci. Spune, Damaschin : tot. De ce l-ai acuzat pe Cotruţă? şi de ce-ai jurat strâmb ?

— N'am jurat strâmb. Am jurat că el are în buzunar cuţitaşul lui Oacă. Nu-l aveai, măi ?

— Voi mi l-aţi pus : pe la spate.

— Asta-i altăceva. Dar n'am jurat strâmb.

— Şi de ce i-aţi pus cuţitaşul în bu- zunar ?

— Fiindcă vroiam să ştiţi şi dumnea- voastră că băiatul domnului primar sparge felinarele cu praştia, ca să le plătească din pungă Ilie Pânişoară.

— Aşa-i, Postelnicu ?

Patlagică a lăsat capul în jos, învins.

— Damaschin, eşti vinovat ? l-a în- trebat Doamna.

— Sunt vinovat, a recunoscut el.

— Oacă şi Oanţă sunt vinovaţi ?

— Mai puţin decât mine, fiindcă eu i-am pus la cale. Ei numai au ascultat.

— Bine, a spus Doamna, pecetluind astfel cercetarea pricinei. Damaschin, să văd ce pedepse dai tu...

— La toţi ?

— La cine trebue.

— Postelnicu să plătească din pungă, el, cu Andarache şi Cotruţă, da Postel- nicu partea leului, felinarul pe care l-a spart. Postelnicu să caute chiar acuma geamgiu şi să nu vie la şcoală până când felinarul nu-i dres. Da să vie la şcoală cu geamgiul care să aducă măr- turia lui de om că a pus geamul şi cât costă; fiindcă Postelnicu n'are cuvânt. Şi cât o lipsi Postelnicu de la şcoală să aibă absenţe nemotivate, fiindcă el îi pricina bucluculuí nostru.

— Du-te, Postelnicu, a spus Doamna, întărind judecata lui Damaschin. Şi să vii cu geamgiul la mine. Mai departe, Damaschin.

— Damaschin, a spus Damaschin, să stee la colţ în genunchi toată ora, fiind- că vrea să-şi facă singur dreptate, fă-

(Urmare în pag. 6-a)

P O R T

de CAMIL ARMANU

Hotărît lucru, Maria Vergatti era o fire nostalgică. Știa singură această ascunsă înfățișare a sufletului ei, pentru că nu avea prietene, iar Michael, tânărul student care-o iubea — (nu-i mărturisise nicicând dragostea lui, e adevărat), nu aflase încă acel cuvânt magic, unic, care duce spre tainițile de labirint, lăuntrice.

Nostalgiile Mariei Vergatti se aseamănau cu undele line, oglindind înalturile, în marginea unui țărm de mare, unde lucii, molatice, mulcome, dogorîte de soarele torid, care ascund în adâncuri nedeslănțuite furtuni, potopitoare talaze, neliniștea hulei.

Ochii verzi, de piatră scumpă, ai Mariei, răsfrângeau, arareori, încremenirea zărilor depărtate, unde gândurile rătăciau, fără țintă.

Nostalgia peisagiilor neîntâlnite, a iubirii hotărîtoare, deplină și minunată, o înfiora — însă — pe Maria, cu fiecare șuvoire a sângelui ei de mediteraneeană.

Unica fică a lui Andòni Vergatti, venit cu ani în urmă pe meleagurile noastre, ca să ajungă după ani de luptă cu viața și cu oamenii — un bogat armator, Maria purta în svelta ei făptură de Arthemis — căldura neobișnuită a sângelui ei neliniștit, asemenea tuturor semenelor din insulele Egeei.

Tristețile ei nemărturisite, strecurate în sângele ei dogorît, însemnau — mereu — un isvor tainic, ale cărui unde aveau puteri de elixir.

Își hrănea gândurile cu imaginile portului pitoresc, gălăgios, asurzitor, cu atmosfera în totdeauna încărcată de miresmele exotice, învălvorate de boarea sărată a mării, cu fumul locomotivelor, al vapoarelor și al remorcherelor.

O, glasurile portului! Ce îngemănare fantezistă de sunete, de strigăte, de scrâșnete metalice, ascuțite, baritonale. Se chemau sirenele grave ale *cargo*urilor. Le răspundeau macaralele cu brațele în mișcare, balansând peste capete uriașe baloturi sau stive întregi de cherestea. Șuerau trenurile lungi — cu cisterne de petrol, huruiau motoarele silozurilor, răcneau hamalii și matrozii, auia geamandura.

Și ùmbrele portului, în înserarea albastră!

Maria Vergatti întârzia, fie pe coama digului, fie jos, pe cheiu — în forfota care se stingea odată cu soarele, adunând mereu alte imagini, de negru și albastru, cu ochii fascinați — stăruind asupra fiecărui detaliu al decorului, ca pentru a-l imprima cât mai deslușit pe o peliculă sensibilă: siluetele farurilor, înălțarea încremenită a macaralelor complicate, trupurile vagoanelor greoae ancorate la *dană*, pădurea de catarge subțiri, încurcate în firele întinse dela unul la altul... Catargele o mânau pe Maria spre cele mai neînchipuite vise. Catargele profilate pe cerurile sângerii și arămii ale amurgului, împlineau un miraj, ieșind parcă din mare.

*

Una din împrejurările care-i prilejuiau ciudate tresăriri, acele turburări de ape de dinaintea furtunii, erau sosirile vapoarelor. Se îndrepta cu pași înceți, să întâmpine la dană, coborîrea călătorilor. Era de față la cercetarea valizelor, atentă să vadă chipurile celor care debarcau, să întrezărească în privirile lor — rămășițe din decorurile altor limanuri. Oameni venind de peste mare, poate, din tărîmurile în care Maria dura visele ei de lunatecă.

Inchipuirea n'a purtat-o spre întâmplarea care i-a adus înainte pe Al. Nu aștepta — ca de obicei — pe nimeni. Salutase, fluturând brațul, vasul italian de călători, în clipa când trecea în dreptul farului mare. Soarele mai strălucia — de aur — în scoborîșul boltei din apus — și poleia odată cu undele de un albastru ciudat, — chipul fetei bronzate, avântată — cu rochia albă — pe cea mai înaltă lespede, cu mâna agitată de briză, parcă. Atunci chiar remorcherul liliputhan încordase parîmele, slobozind glasul ca un urlet al sirenei: vasul intra în port.

Când s'a scoborît schela, Maria se găsea acolo. Până să ajungă la dană, urmărise de departe manevra ancorării, febrilă, în semnalele fluerate. Pe 'ncetul, silueta prorei i se arătase — înaltă cât un bastion, de după un cargobot românesc.

— Schela!

Ultimul șuerat. Manevra se sfârșise. Al a coborît întâiul, fără să ia aminte la traversele punții, cu privirile îmbrățișând mănunchiul de siluete de pe țărm. Numai când a păsit pe cheiu, mai înalt parcă de cât cei dimprejur — din felul cum ridica fruntea deschisă, luminată, și-a întors ochii spre funcționarii vamali, care-i cereau passeport-ul. S'a mișcat în voie, ca un personagiu de marcă, desfășurând o mimică de o rară distincție, mult calm. Omul de pe bord — din urmă — a așezat pe o masă o valiză și un geamantan. Vameșii s'au apropiat. Maria se afla de cealaltă parte a mesei. Știa acum că Al are la tâmple părul puțin argintiu, iar glasul cu inflexiuni sonore — de parcă ar fi vibrat o coardă de bronz. Ochii lui au ațintit-o de sub arcade largi, cu priviri învăluitoare. Au stăruit — îndelung — asupra Mariei. In spatele lui, un funcționar vamal mulțumea pentru control. Pe când omul de pe bord încărca totul într'o birje, Al s'a apropiat de Maria.

Ea a înălțat fruntea încununată de legătura întunecată a părului, ca să-l întâmpine. Au unduit vibrații de pe coarde de bronz:

— Dudue, mă ierți. Ne-am cunoscut cândva... Spune-mi, nu ai fost într'unul din porturile Italiei... Pe coastele Adriaticei...?

— Nu.

S'a ridicat în ea hotărîrea să se împotrivească. Glasul de bronz însă stărue :

— Atunci, sunt sigur că ne-am cunoscut la Napoli.

— Nu, domnule... Nu cred.

— Atunci, rămâne — neapărat — Pireul...

— Nici Pireul...

Maria surîde, stăpână peste neliniștile care o potopesc, ca'n jocul de tennis — dominând un adversar enervat — cu precise riposte de rachetă.

— Spune-mi, totuși, nu te-am aflat într'alt oraș mare?

— Nu-mi amintesc.

— Ciudat! Am colindat atât...

Și pe când replica lui desfășură priveliști, așa cum încă-i stărue — adânc imprimate în priviri — Maria își mărturisește gândul care-o face să freamăte — că el e mai calm decât ea. Și atunci, alungă și gândul. E atentă la glasul evocator de peisagii îndepărtate.

— ...Și totuși te-am întâlnit undeva! revine Al.

Pășesc alături, de-alungul silozurilor, spre vamă, urmați la pas — de birjă.

— Nu uit ușor chipurile pe care le-am văzut, cândva. Haide, spune-mi, unde ne-am mai cunoscut? Nu-ți amintești, cu-adevărat...?

— Nu ne-am văzut nicicând — pentrucă n'am plecat vreodată, din portul acesta. E singurul motiv!

Și Maria îi susține privirile. Merg de-alungul cheiului. Ea își spune: Al e fascinant.

Cu adevărat! De cum Maria i-a desvăluit că n'a călătorit pe mare, Al se întrece pe sine. Ca un negustor dintr'un bazar oriental, desfășoară — cu o risipă de imagini și culori — priveliști neștiute, din toate colțurile lumii, închipuind din vorbe decorurile celor mai stranii climate ale iubirii. Al e un

prestidigitator neobosit. Pășind alături de el, Maria proectează imaginile pe zarea sângerie a apusului. Merge parcă în spre un miraj.

— Dece ai venit la debarcader?

Maria abia șoptind :

— Era o deprindere. Știu eu?

Iar mai târziu:

— Ciudat! Parcă, totuși, am venit să te aștept!

Privirile ei încremenite erau poleite de luminile de aur ale apusului.

*

A coborît din camera lui, după cele zece minute pe care i le ceruse Mariei In hall, s'a precipitat spre ea. Era împrospătat de dușul luat în pripă. S'au retras în două fotolii — într'un colț

Glasul lui are — acum — în cuprinsul hall-ului, tonul larg, generos al gongului greu de aramă, cu prelungi rezonanțe.

Maria a statornicit un întreg eșafodaj de presupuneri. Oricum, Al — de unde ar veni, din ce trecut ar păși, e călător orientat, — sigur de mișcările lui. Maria l-a așteptat în hall. De ce n'a plecat înainte ca să fi revenit, cu privirile lui învăluitoare, cu lanterna magică și nesfârșita perindare de priveliști de peste mări.

— Nu ai călătorit...

— Numai în închipuire!... i-a surîs Maria.

— Nu te-ar ispiti un itinerar complicat, fantezist? Am putea porni să regăsim acel peisaj unic, ascuns acum între clișeele amintirii noastre, unde ne-am întâlnit, cândva...

De-ar fi vorba și de-o altă viață, cred că l-am recunoaște! Nu?

O secundă mai apoi :

— Te-ar opri ceva? Iubești?

— Nu știu ce m'ar opri...

I-a spus: — Mă numesc Al. Am o biografie încurcată și plină de contraste. In clipa de față, călătoresc — cu pasiunea colecționarilor de tablouri — în căutare de peisagii și aspecte nemaiîntâlnite.

— Tatăl meu e armator. Nu m'ar opri nici el, nici nimeni. Cu dumneata, lumea mi s'ar înfățișa altfel. Ești un vrăjitor.

— Nu te temi de puterile mele nefirești?

— Nu. Ți-am spus: parcă am coborît în port, anume ca să te întâmpin!

— Crezi în destin, Maria Vergatti?

— Poate. Dar dumneata?

— Nu sânt eu chiar, Destinul?

Ii desvălue un adevăr, Al. Cortina a lăsat privirilor ei — priveliștea nostalgiilor care o stăpâneau.

— Ești cititor în suflete, Al?

*

Trec zilele, ca paginile răsfoite ale unui caet, în care stylo-ul așterne împrejurări, gânduri...

Au revăzut, cu Al, portul—și n

— Spune-mi, Al! De-aici ai p

— Mă crezi, Maria? Nu-mi ami Cred că m'am dumirit de mine, vas de călători, pe mare.

Râdeau amândoi. Apoi, Al zug priveliștile undelor, în larg. Căl pe Adriatica. Popas la Gibraltar diterana în larg. Și drumul — pr chipelagul grecesc.

In amurg, pe lespezile digului norama și chipurile porturilor. C leidoscop însuflețit și colorat! Răs ca pe un ecran, Alexandria, Pireu este, Napoli, Marsilia, Gibraltar, torescul culorilor și-al glasurilor

Atunci au alcătuit — cu modi nesfârșite — itinerariul călătorie apropiate.

— Ai să vezi! o asigura Al — când reveneau spre oraș. Am să călăuză tăcută: priveliștile vor s totul.

— Nu, Al! Dimpotrivă. Altfel ține totul de puterea minunii.

*

Cu scrisoarea încă nedeschisă, M a revăzut cuprinsul celor două zile următoare.

Portarul îi indicase numărul merei.

— Mai bine vorbesc la telefon i-a replicat.

In cabină așteptase legătura. Gl lui Al îi răvășise gândurile:

— Cine e la aparat?

— Eu, Al! Maria Vergatti!

Nu-l recunoștea. Un glas grasei fără notele generoase, obișnuite. E de parcă s'ar fi împiedicat. To spune:

— Voiam să te văd, Al!

— Intr'un sfert de oră sânt jos.

— Nu pot să urc?

Al a acroșat, fără să răspundă. Ș care trebuia să-i vorbească, pregă după o noapte de veghe, de întreb și replici, care au dus-o spre cuvân unic, magic, deschizător al drumur spre tainițile sufletului ei: iubire.

Al: dragostea ei cea mare.

Când a apărut în hall, l-a târît port, printre hamali și macarale, au chiriat o barcă cu pânze și au ieșit s larg, prin poarta deschisă dintre d două faruri mici. Era o dimineață sorită și prora tăia ca un diamant sticla lucie, ce răsfrângea flăcările s relui.

— Mâine, pe-aici vom trece.

Hotărîrea rămăsese nestrămutat porneau spre Sud.

Maria i-a vorbit. Al o asculta cu chii pe mare.

— Da, Al! Ești dragostea mea mare.

— Un fragment din mirajul tău?

— Nu, Al! Dragoste, nu închipui

Erau alături, la pupă, cu bara cârm între ei.

— Maria, ce farmec deosebit ră frângi tu... Și Al a îmbrățișat-o.

Vaporul italian pleca a doua zi, seară. Maria s'a oprit la hotel, pe că se îndrepta spre biroul tatălui ei. Po tarul i-a înmânat plicul.

*

Hotărît lucru, Maria Vergatti e o re nostalgică. I-o spune și Michael, ca a însoțit-o azi, pe dig. Maria nu se m ră când aude vorbele acestea — rosti de Michael. Știe acum că nostalgia s'a adunat în jurul lui Al. Al, care plecat eri, — așa i-a scris — spre no în fiorduri, rugând-o să-l creadă nicidecum, el, Al, — nu are nimic Destinul. „Drumurile soartei, Maria, itinerarii precise, pe când eu, eu...“ adăoga el în scrisoare.

Tocmai iese din port vaporul de c lători pentru Levant, în legătură alte linii de vase — spre Apus, sp poarta Atlanticului. Remorcherele îndepărtează șuerând: manevra s sfârșit. La pupa vasului, învolburar elicelor. Drumurile largurilor su deschise. Vaporul se avântă, ducâ cu el atâtea variante inedite ale dest nului ei.

Se întoarce către Michael :

— Crezi că mă mai iubești, Michae

După un timp, el:

— Te iubesc, Maria!

Își surâd și Maria tresare:

— Spuneai că ai adus cu tine ve suri...

— Dar tu? Tu, Maria, mă iubești?

— Citește, Michael, versuri de dr goste...

Michael răsfoește cartea. Știe că M ria este asemenea undelor line — ca ascund furtuni și talaze, iar nostalgii ei, o briză care-i va purta peste ape spre dragoste. Se vor găsi alături, în tr'o luntre cu pânza umflată de vân Maria trebue să rămână lângă el. M chael crede în destin.

— Citește, Michael...

— Da, ai dreptate, Maria... Inchip este-ți, visam cu ochii deschiși.

Răsfoind filele cărții, Michael r deslușește cum în privirile umbrite a Mariei Vergatti, stărue imaginea inf nitesimală a unui vas, care se pierde orizont.

Două studii italiene despre scriitorii români

(Urmare din pag. 3-a)

baj sobru și artistic și adesea energia expresiei, priceputa exploatare a amănuntului, dar și sărăcia imaginației, din cauza căreia se repetă, și neputința de a pătrunde în adâncimile sufletului omenesc, care face să nu-i isbutească încercările de a crea caractere. Concluzia autoarei, justă, e că opera lui Gârleanu, deși nu e lipsită de însemnătate, „nu poate figura pe primul plan în istoria literaturii române“.

Păcat însă că autoarea s'a lăsat adesea dominată de materialul strâns și, mai ales, că s'a arătat lipsită de un criteriu propriu, în analizarea operei. S'a sfiit, parcă, să rămână singură în prezența autorului și a apelat cam prea de multe ori la ajutorul criticilor cercetați, chiar atunci când aceștia nu-i puteau fi călăuze sigure. Deaceea ne lasă, câteodată, impresia că și autorul și opera îi scapă.

Mai multă încredere în sine ar fi dus la contopirea într'un tot organic a multelor observații personale, la îndepărtarea unor contraziceri inerente când nu urmezi un drum precis și, mai ales, ași zice, la mai multă sinceritate. Pentru că e vădit că toată simpatia și aprecierea autoarei se îndreaptă — și are dreptate — spre schițele *Din lumea celor care nu cuvântă* care sunt „partea cea mai spontană și mai originală din toată opera lui“ și în care „Gârleanu se lasă cu totul în voia firii sale poetice, sensitive și melancolice, creind adevărate mici bijuterii, care, după mine,sunt expresia cea mai vie a adevăratei sale firi și sunt prin urmare spontane, adevărate roade ale sufletului său care, trecând prin încercările dureroase ale vieții, a înțeles adânca semnificație a acestora și a isbutit să-și creeze un fel de filosofie făcută din resemnare și din înțelegerea legilor universale“, dar nu îndrăznește să le pună mai presus de *Nucul lui Odobac*, de pildă, deși își dă seama de ce e „exagerată“, în această nuvelă, pentrucă n'a găsit sprijin la nici unul din criticii cercetați.

*

Mai puțin didactic, dar cu mai multă căldură și siguranță, cercetează d Walter Roccato opera lui Brătescu-Voinești.

Intr'un prim capitol d-sa caută să precizeze cauzele acelui surâs amar care străbate cea mai mare parte din opera lui Brătescu-Voinești și care, câteodată, ca în sfârșitul nuvelei *Niculăiță Minciună* se transformă în sarcasmul cu care autorul pracă își ușurează sufletul și pana; le găsește mai cu seamă cu ajutorul *Scrisorilor lui Mișu Gerescu* din care reiese acea evidentă antiteză dintre dorința intimă de a trăi în liniște în acea bunătate și seninătate a mediului în care crescut și s'au format cei ca Mișu Gerescu: Conu Costache Udrești, Pană Trăsnea Sfântul și chiar conu Alecu și conu Costache din „Vârcolacul“, reprezentanții unei clase sociale aproape de dispariție și viața tumultoasă din jurul lor sfâșiată de egoismul josnic al celor care vor să stoarcă vieții toate acele satisfacții pe care ți le dă bogăția și situațiile câștigate cu orice preț.

Afară de aceasta, alte trei elemente își găsesc locul în opera lui Brătescu-Voinești, toate trei „momente esențiale ale sufletului autorului: umorul, liricul, tragicul“. Surâsul amar face loc

Emil Gârleanu

surâsului îngăduitor și melancolic, care însoțește direct pasiunea *babei* pentru *magheran*, disperarea lui Isaia Vasilescu când trebuie să se convingă să i s'a furat blana, sau mișcătoarea atenție a bătrânului din *Un om* pentru soția sa.

Unui humor „creat cu o mai perfectă intenție artistică“ îi datorăm acea savoroasă *Un reghiment de antilerie* și acele „mici bijuterii de spirit“ care sânt *Vârcolacul, Conu Alecu, Nenea Guță, Coana Leonora* și „cea mai fină dintre toate prin acel spirit neîntrecut“ *Călătorului îi șade bine cu drumul.*

Lirismul lui Brătescu-Voinești e „un lirism nostalgic, e poezia tristă a sfârșitului unei familii, a neînțelegerii umane“, iar tragicul e în acea durere mută caracteristică personagiilor autorului și care e unul din elementele lui cele mai poetice, în acea nebunie a lui Andrei Rizescu, în moartea lui Niculăiță Minciună.

E greu să alegi din opera atât de egală și de cizelată a d-lui Brătescu-Voinești *capodopera*. D. Walter Roccato a ales *Niculăiță Minciună*. Fără să critic alegerea d-sale, mie îmi pare rău că nu s'a oprit mai îndelung asupra *Călătorului îi șade bine cu drumul* și că a trecut cam repede pe lângă *Sâmbăta* și *Moartea lui Castor*, care trebuiau puse cel puțin pe același plan cu Niculăiță Minciună.

Intr'un ultim capitol *Brătescu-Voinești și critica română* d. Walter Roccato respinge teoria inadaptabilității, arătând că inadaptabilii din *Intunerec și Lumină* și *din Lumea Dreptății*, cu excepția lui Andrei Rizescu, singurul cu adevărat inadaptabil, sunt ființe umile, învinse și, pe drept cuvânt, îi apropie de personagiile lui Verga.

Recunoscând autorului studiat un loc de frunte în literatura română, d-sa conclude, alături de d. Caracostea, că Brătescu-Voinești își are locul său în cadrul amplu al literaturii mondiale, un loc poate modest, dar propriu.

TITUS PARVULESCU

Oastea lui Papuc

(Urmare din pag. 5-a)

când-o pe Doamna să-și piardă vremea cu treburi netrebnice.

Doamna n'a zâmbit, dar parcă a luptat cu un strănut, stăpânindu-și-l cu batista.

— Oacă și Oanță, a continuat Damaschin, s'au supus lui Damaschin chiar și 'n fața Doamnei. Pentru asta, Damaschin merită patru linii la palmă, iar Oacă și Oanță numai două: ca să-și aducă aminte. Cotruță... n'are nevoe de altă pedeapsă. L-a pedepsit Dumnezeu.

Cotruță n'a priceput.

Nici Chilug care stătea cu gura căscată.

Doamna s'a făcut că nu pricepe.

Dar cineva din bancă i-a șoptit lui Cotruță :

— Te-o făcut prost. Să vii cu tata.

— Și cu mama, a șoptit altul.

— De ce, măi ? a întrebat Chilug.

— Ei l-au făcut !

— Asta-i tot ? a întrebat Doamna.

Damaschin a aruncat o privire cu ghiare înspre bănci.

— L-am uitat pe Andarache care se ascunde după mână. Andarache, fiindcă-i viteaz cu mâna altuia și dă bir cu fugiții când la adicătelea, să învețe pe de rost „Dumbrava Roșie“ și s'o recite la tablă, nu în bancă.

— Da, a spus Doamna.

Si da a fost.

Cum a vrut Damaschin dela Prăvale-Baba.

Sâc ! IONEL TEODOREANU

SCENĂ * FOYER * ECRAN

eatrul din Sărindar: Deschiderea stagiunii

ublic pentru teatrul nostru, trul nostru pentru public. — ă o formulă, care cuprinsă în durile hilare ale prologului, ține totuși definiția teatru- din Sărindar, așa cum și-a pus să-l prezinte actuala giune. O parte de crudă rea- te, cerința stringentă a unui lic, dar publicul nu pentru e teatru, ci pentru „teatrul tru", ceeace, cunoscând nă- nțele sălii din Sărindar este element de siguranță artis- ă, iar altă latură, o deferență spectacolelor față de public, dăruire sinceră, spontană a pării, vorba lui Iancovescu porului și presei.

rebue să recunoaștem că trul din Sărindar, astfel cum a deschis porțile, a însemnat progres. A adus într'adevăr ritm nou în mișcarea tea- lă, un impuls entusiast pen- producțiile artistice. Elimi- nd, în aceste considerații ge- rale de început, evaluarea ca- ții celor trei spectacole, pen- a privi doar stilul teatrului apreciem la justa valoare.

robabil că și publicul, prin nifestațiile întreținute, a avut eaș părere. Am regăsit în d pe aceiași oameni. Figurile noscute ale premierelor bucu- tene. Poate la unii obișnuita blazare. A fost incontestabil ă, o atmosferă interesantă. nouă.

n ce privește spectacolele pro- u zise, avem tot dreptul să fa- n anumite rezerve. Sau, alt- spus, să adoptăm sarcasmul ui director de teatru care, isfăcut, a exclamat:

— Nu este teatrul meu.

Dragodana, deschizând grupul or trei spectacole a însemnat frumoasă realizare. Atât ca sfășurare dramatică, parte ex- siv aparținând interpretări, t și ca substanță, lucrarea lui Anestin formează în re- rtoriul teatral, o operă de amă.

Cu profunde rădăcini în viața porului român, într'o epocă parfum legendar și eroic, agodana întruchipează o per- ctă unitate și o chibzuită gra- re de efecte. Poate, din cau- dimensiunilor reduse ale esei, forțat, oarecum nenatu- l, rolul Maria. Element puțin portant însă, fiindcă și su- ctul cere o precipitare de enimente, un trecut vijelios în cnirea sentimentelor.

D. Ciprian, duce cu succes la n sfârșit rolul bătrânului boer agodana, secondat corect de C. Mitru în rolul Ioniță.

O frumoasă interpretare a- ce Gette Kernbach, țigăncii. Regia d-lui Victor Ion Popa npreună cu decorurile lui Ion nestin, autorul, au subliniat finețe posibilitățile piesei.

Noaptea Sf. Andreiu în schimb însemnat o cădere. Un fel de ccesiune pe diferite planuri momente dramatice, provocate de noaptea sf. Andreiu, aducătoarea strigoilor și nenorocirilor. Prea dramatică pentru a putea subsista, și prea puțin pentru a concentra în jurul ei atenția spectatorului, a însemnat un fel de compromis, în care d. Cazaban s'a remarcat, nu atât ca tragedian cât ca fiind un inepuizabil comedian. D. Ciprian în schimb a adus pe scenă un rol clasic de bătrân, prea tipic, pentru a fi serios luat în seamă. Mania Antonowa nu-și desminte ginta și credem că ar putea da interesante roluri, în piesele rusești. Un semn de întrebare.

Istoria se repetă, a d-lui Mircea Ștefănescu, este mult mai

puțin o piesă de teatru cât un discurs dialogat pe alocuri, asupra problemei căsătoriei în trei. Piesă jicnitoare pentru moraliști, foarte reală în fond, înseamnă o expunere de păreri a autorului, pentru care mulțumim frumos dar sincer credeam, așteptam, mai mult, pentru un început de stagiune, dela Mircea Ștefănescu.

In rolul principal, oratorul, alt nume nu-i putem da, Jules Cazaban, execută o tiradă cu un debit inepuizabil, abea interceptat, nici măcar întrerupt, de Beate Fredanov, sigur meritând o creație superioară după calitățile ce posedă, sau de d. Tomazoglu, care poate nu greșește atât el cât autorul sau eventual regia, acordându-i situații fără sens.

Și în aceste ultime două piese, decorurile și costumele sunt de Anestin. Deci bune. Contrar regiei d-lui Val Mugur.

Prologul care a deschis piesa, l-am lăsat la sfârșit, pentru a nu remarca din primele rânduri pe d. Ion Iancovescu care nu asimilase îndeajuns rolul. Fără comentar.

In fond teatrul din Sărindar a dat mai puțin decât ne așteptam, *ca realizări*, dar s'a menținut ca năzuințe. Un viitor apropiat ne va permite pe marginea premierei — *Calul năzdrăvan* — să dăm o părere mai hotărîtoare.

VICTOR POPESCU

POȘTA REDACȚIEI

Ilie Mănițiu: Foarte simpatiului „cârlan" îi dăm sfaturi să ai aștepte, pânăce va trebui ă ia plecarea în marea cursă. răbindu-se, riscă să-și frângă icioarele, încă fragile.

Const. Galitza: Nu publicăm ucăți apărute odată în alte reiste sau ziare. Trimiteți ceva nedit. Ceeace am primit, vă tă la dispoziție.

Horia Amărăscu - Prundu: oema în proză este un gen estul de dificil, pentru a fi bordat cu succes de un începător. Cere o technică deosebiă, pe care în rândurile primie zadarnic am căutat-o.

M. Ionescu: „Ploaie îmburitîtă — cu păreri de rău — Pese tatăl meu" etc. nu prea seaănă a poezie.

C.: Picuri de spaimă justifiată poate în acest început de oamnă cu nervi biciuiți sălbaec. Versuri ce se susțin pe un itm în care armonia este cu rije observată.

Veghe Stancu-Bucești: „Cininat Pavelescu și Stancu-Bucești", s'ar putea intitula aceasă firmă literară, despre care efunctul nu știu ce părere ar vea.

I. Nicolau-Constanța: Câteva dituri: „Universul", „Cartea Românească", „Ciornei", „Fundațiile regale Carol II".

Pentru condițiuni, se poate aranja pe cale de corespondență cu fiecare dintre ele. Adresați-vă direct lor.

Alin Stegarul: Tovarășele nopților albe, se prezintă într'o ținută atrăgătoare. Mai multă insistență în ideea continută de fiecare și pot deveni tot atât de bune prietene și pentru zile mari!

Gormin M. Florin: Cunoșteam „inimă de aur", și-alte metale nobile", dar de „inimă de fier", mărturisesc, nu auzisem. Șiapoi: raze blânzi...

N. A.-Hotin: Prea multă tristețe. Toată bunăvoința noastră de-a o salva din „doliu", — zadarnică.

Sofia dr. T.: Iată un strigăt de alarmă, pe care l-am întâlnit deseori la rubrica respectivă a statisticii populației Franței: Noi vrem copii! In definitiv, dacă George Coșbuc s'a făcut interpretul unei arzătoare dorințe a iobagilor transilvani, mai puțin pretențioși, îmi pare, în „Noi vrem pământ", dece n'am avea și-un „Noi vrem copii"?!

Const. Cursaru: In imposibilitate de-a pune virgula și punctuația, nu vă putem satisface, pierzând astfel ocazia de-a ne împărtăși din marea cinste ce, darnic, ne-o acordați.

Gh. D. Roșu: Cui nu-i e dor de ceva? Și nouă. Mai ales de liniște! De aceea „rugămintea din urmă" a noastră: Nu ne mi trimite versuri și... salutare!

Titi Popescu: Până în prezent, nici noi n'am primit nimic. Probabil că s'au rătăcit manuscrisele, așacă puteți trimite oricând câte o copie după ele. Așteptăm.

G. G. T.-Pătroaia: Desigur, bietul Eminescu a muncit mult și-a suferit din greu, așacă e păcat să-l mai deranjem din marele refugiu în care s'a retras pentru totdeauna. La impietăți nu dăm curs.

„Biblioteca Teatrului Național"

...este satisfacerea unei mari necesități și îndeplinirea unei regretabile lacune. Apare sub îngrijirea d-lor *Massof* și *Aurel Călinescu*, în foarte bune condiții tehnice, publicând piesele de succes ale „Teatrului Național" și „Studio"-ului, din repertoriul clasic și modern.

Ultima este piesa lui Pirandello „Șase personagii în căutarea unui autor", cu o admirabilă prefață datorită aceluiași Aurel Călinescu.

In curs de apariție: „*Glumele destinului*" de Aslan și *Casa inimilor sfărâmate*.

Cum se scrie istoria

(Povestea unei premiere)

20.30

Primul nostru contact cu faptul istoric, l-am luat în foyer, la ora 8.30. Un foyer populat chiar dela această oră de diverse smochinguri și toalete mai mult sau mai puțin de seară.

20.33

Doamna Filotti primește flori.

20.34

Facem o vizită cabinelor.

Aici găsești emoție câtă vrei. Și emoția se manifestă dicers: d. Aurel Athanasescu se plimbă, se plimbă — gata machiat — cu pași mari, costumat, pletos și mustăcios, și macină fraze și replici. D. Jules Cazaban cască — de altfel ca și d. Tomazoglu.

Se primesc și flori. Doamna Madeleine Andronescu, e „tușată" până la lacrimi. Ii admirăm toaleta albă, coafura cu „telefoane" și cruciulița masivă dela „oncle Bébé".

Doamna Filotti e în toaletă de grande gala. In schimb d. Anestin e în gris, fiindcă e modst și nu are de gând să-și culeagă laurii la rampă. Iar d. Val. Mugur, în calitate de director de scenă, face turul cabinelor și continuă explicațiile fiindcă repetițiile nu se termină decât la ultimul spectacol al unei piese.

D. Handoca anunță:

— „Prima sonerie! Un sfert de oră până la începere".

Asta înseamnă că mai avem vreo patruzeci de minute.

21.25

Publicul pătrunde în sală. E o afluență extraordinară; chiar și plasatorii sunt copleșiți și uită să dea rest, săracii.

Privită din profil: o sală d actori și gazetari — fenomen explicabil. A, d. Timică s'a așezat pe locul meu; nu e nimic: vom face sport.

21.35

Gong — cortina — publicul începe să-și caute locul — doamna Filotti recită prologul. Emoționată „amfitrioana" face onorurile. Iancovescu, „copilul cel mare" e în sală, și îi servește replica. Din fericire copilul teribil nu se desminte: nu știe textul — și la sfârșit (ah sfârșitul acela, pentru care acum câteva zile îl felicitai maestre, pe d. Mușatescu!) o scaldă rău de tot. Dar maestrul cu păr à la marchizul de Priolà surâde candid, și totul e salvat grație debordantei sale simpatii.

21.40

S'a ridicat cortina asupra excelentei „Dragodana", și recade după al doilea tablou, în mijlocul imperioasei reclamări a autorului. Dar d. Bébé e, vă spuneam, modest. Și nu se arată.

Descurajat, de refuz, publicul iese în foyer.

22.14

In culise, lumea continuă să fie emoționată și să-și lipească bărbi.

D-na Mania Antonova și-a făcut un cap straniu: jumătate roșu, jumătate verde. Pe d. Cazaban nu-l mai recunosc sub chica nepieptănată.

Interesul general merge spre „public".

— Cum e pubilcul? Cald?

— E cald prietenos și câștigat. De obiceiu la piesele cu bărbi și mustăți se cam amuză: de data aceasta a fost atent și emoționat.

Am și un „program" care face senzație. Intr'adevăr, cei de jos nu au văzut încă programul teatrului care e foarte reușit și de o factură nouă.

22.31

„Noaptea Sfântului Andrei" de d. Val. Mugur. Piesă de atmosferă: atmosferă grea. Un spectacol interesant.

23.40

A doua pauză: se bârfește dar noi am închis urechile.

23.50

„Istoria se repetă" excelentul act al d-lui Ștefănescu, viu, sclipitor. Lumea se amuză (dacă nu s'ar amuza la poveștile în triunghiu...). D. Cazaban e în vervă, d-na Beate Fredanov picantă, d. Tomazoglu soț ideal de încoronat iar d. Dumitrescu chelner descurajat. Și totul e bine, fiindcă spectacolul de vernisaj s'a terminat cu bine.

24.30

Trupa pleacă spre banchet. Noi luăm tramwayul.

P. S. — Nu știu dacă ceasul meu mergea bine.

GEORGE VOINESCU

Muncă și voe Bună

„SCUFIȚA ROȘIE", piesă pentru copii

de Radu Gyr și N. Milcu

Cum am putea să aplaudăm mai călduros, spectacolul pentru copiii al d-lui Radu Gyr de la „Muncă și Voie Bună?" Farmecul său delicat ,atmosfera de joc, în lumea desuetă și magică a basmului....

Fericiți copiii care pot să stea de vorbă cu piticii de pe scenă — pitici adevărați, cu bărbi până la brâu, înțelepți și șugubeți, o grozăvie — care văd pe Scufița roșie aidoma pozei din carte și imaginii din povestea bunicăii...

Mica operă a d-lui Radu Gyr *și a delicatului poet, plecat prea timpuriu dintre noi,* N. Milcu, *este una din cele mai frumoase lucrări ce s'au scris pentru teatrul celor șase ani.*

„Scufița roșie" nu este numai transpunerea scenică a basmului copilăriei noastre, ci este și o operă de invenție. Pe canavaua clasicului basm, autorii au brodat cu multă fantezie, întâmplări noui și care fac deliciul micilor spectatori.

Și, fără a uita să felicităm, pe actorii care au știut să se ridice până la nivelul fanteziei primei noastre copilării, vom aduce aici elogiile cele mai neprecupețite domnișoarei Iliada Munteanu, *care, în acest spectacol constitue sub toate raporturile, o apariție, fermecătoare.*

Mai notăm pe d-nele Maria Sandu, Joujou Pavelescu și d-nii: Rovințescu, Matei, Gheorghiu, etc.

Și repetăm, matineurile cu „Scufița roșie" sunt spectacole pe care le recomandăm cu căldură tuturor.

V.

SALA

Domnul Radu Gyr, împreună cu regretatul Nicolae Milcu, au hotărît cândva să scuture sacul cu jucării și amintiri, și au căzut din el, val-vârtej, chipuri pe cari tu, cetitorule, n'ai mai căutat, pe semne, de mult, să le desprinzi din negura amintirilor.

Iată, a venit iar o oaste de pitici, să afle pățaniile fetiței cu scufița roșie. Le-a dat o doamnă cu ochelari — o fi împărăteasa din cine știe care poveste — o bucățică de hârtie verde, în schimbul celor cinci lei căpătați de la „mămica", și iată-i acum așezați pe margine de scaun, nerăbdători — „de ce nu mai începe? o fi murit fetița?"

O mână nevăzută a 'mprăștiat lumina, gata! V'ați dus, necazuri! Cine mai ține minte palma căpătată dela „tăticul", pentru vasul spart din sufragerie?

A'nceput povestea! Pitici pe scaune, pitici printre ciupercile din basm mari ca niște case, pe lângă bărboșii cari dorm într'un degetar.

Sunt isteți omuleții. Isteți și veseli.

Dar mai isteață-i vulpea. Iși bate joc de lupul gras care încearcă să vorbească subțire.

E caraghios lupul! Uite-l cum se'nvârtește. Așà! Bravo, vulpeo!

A isbucnit râsul, jucărie, și acum nu mai știe unde să se pitească. L-a gonit băiatul grăsuț și cu ochelari, care a ajuns acum sub scaun — „ah! nu mai pot!"— și s'a animat clopoțel, de buclele fetiței cu rochie nouă.

Dar ce s'a întâmplat?

A făcut lupul: „hap" și a păpat-o pe bunica. Gata! A murit bunica!

Și acum — chipurile s'au încruntat; e-atât de-aproape plânsul — a mâncat-o lupul și pe Scufița roșie.

Dar vulpea, șireata, nu se lasă. Ii pune pe pitici la lucru. Ce grea e foarfeca pentru ei! Lupul doarme și piticii scot din el pe bunică și pe fetiță.

Trăiască piticii!

Lupul, hainul, e pedepsit. Zdup cu el în fântână.

Doar un bondoc s'a întristat: „Săracul lup!".

Dar cine-a gonit basmul?

Oastea de pitici a ajuns în stradă.

Trece un tramvai în goană.

Dar nu-l vede nimeni. Pitici nevăzuți i-au luat de mână pe copii și le arată drumul spre casă.

Ca nu cumva să-i mănânce lupul!

Tr. L.

ECRANUL

CAPITOL: CÂNTECUL EROILOR

Incontestabil, Americanii au avut mult de suferit, până să ajungă la gradul actual de civilizație.

Astfel, nu s'ar lamentà atât din pricina neajunsurilor pe cari au trebuit să le îndure, până la construirea căilor ferate de-alungul întregului pământ american. E vorba și în acest „cântec al eroilor" de oamenii lipsiți de scrupule cari încercau să se îmbogățească pe spinarea nevoiașilor.

Rezistența acestora din urmă și victoria lor finală, îmbracă filmul într'o haină de sănătos optimism, care e cât se poate de plăcut, pentru orice gen de spectatori. „Cântecul eroilor" se mai bucră și de o bună distribuție în care Victor Mac Logeln cu chipul lui de animal bun e cel mai reușit. Rubicondul Elward Arnold, interpretează un rol din acelea obișnuite pentru el. Despre Virginia Bruce am fi avut o părere mai bună dacă n'ar fi cântat în film. Ar fi trebuit să-l lase să cânte doar pe Nelson Eddy, care are o voce minunată și care a mai adăugat o buclă la impecabila sa freză.

CINEMA ARO: FECIOARA DE AZI

După câte am putut vedea, din cele câteva filme americane prezentate în actuala stagiune, „nebunia" specifică producției de peste ocean nu mai este speculată într'un grad atât de intens ca în anii trecuți.

De bună seamă, nici eroii filmului dela „ARO" nu sunt oameni prea normali. Fiecare are o teorie, fiecare vede viața sub alt aspect. E normal deci — mă gândesc la americani — să se ivească conflicte pe cari eroii să le rezolve, nu pe calea cea mai dreaptă, preferând drumul cu multe ocoluri, care dă naștere la situații comice.

Dar, mai înaintea „comicului", ceeace se poate remarca la acest film, este preocuparea tuturor pentru a găsi metoda cea mai sănătoasă de educare a tineretului de azi.

Sub haina glumei, se ascund probleme din cele mai serioase. Și aceasta înseamnă mult pentru „neserioșii" americani.

CINEMA SCALA: NOAPTEA AMINTIRILOR

Sunt inutile eforturile depuse de Jules Berry și Jean Gabin. Scenariul este prea plicticos pentru ca să poată fi salvat. Francezii, căutând să realizeze un film realist în genul „Sufletelor în ceață", au dat de astă dată greș. Totul în film e nenatural începând cu neputința poliției de a reacționa împotriva unui om închis într'o cameră.

Intâlnim, e drept, în film, câteva noutăți de regie, — sfârșitul, de pildă, e remarcabil, — dar atâta lucru nu ajunge pentru un film pe care îl așteptam cu nerăbdare.

TRAIAN LALESCU

O privire grea de melancolii...

...o gură modelată de tristețe. E

MADELEINE ANDRONESCU

tânăra noastră artistă cu optsprezece ani de teatru. A, să fim clari: a debutat la fericita vârstă de cinci ani în „Nora", cu Agepsina Macri în rolul principal. A „jucat" apoi, ca o actriță care se respectă, doar marele repertoriu: „Visul unei nopți de vară", „Medea" (cu Agata Bârsescu), „Schylock" (cu Brezeanu), „Bolnavul închipuit" (cu Vasile Toneanu), „Secretul lui Polichinelle", (Soreanu).

Intr'adevăr, o falangă impresionantă de mari maeștri și un repertoriu prețios.

Prima „creație"? Fetița din „Omul cu mârțoaga", a lui Ciprian, i-o datorăm..

Dar primele începuturi și prima copilărie au trecut. Și Madeleine a devenit domnișoara aceia cu ochi mari, nostalgici, care, în primul an de conservator, „debutează", iar, pe scena teatrului Național în „Casa Harvey" (cu Marioara Voiculescu și George Vraca), jucând de data asta „de-adevărat" pe Lady Doris. Urmează „Borgia" în care deține rolul „Ines" — iubita Marioarei Ventura... care e de astă dată în travesti.

Dar iată că vine „Mansarda": acel de neuitat spectacol, care a însemnat în cartea teatrului trei debuturi fermecătoare: Madeleine Andronescu, Marcel Anghelescu și Mircea Septilici. Dintre toate debuturile, începe să fie cel „adevărat".

A mai apărut în spectacolele de entuziasm tânăr ale elevilor de conservator. „Pescuitorul de perle" al lui Clonaru — și „Crimă și pedeapsă", în care a fost atât de emoționantă, alături de Ion Aurel Manolescu și Pascal Marcu.

Madeleine Andronescu ar fi o JULIETTA fermecătoare; de altfel e și rolul pe care-l visează. Iar în OFELIA — cine știe... Poate o vom vedea în curând...

G. V.

Domnul

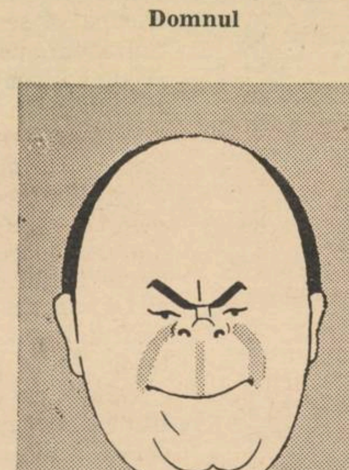

V. Maximilian, care a revenit la direcția Teatrului „Regina Maria", joacă unul din rolurile principale în „Molima", premiera inaugurală. Vom reveni în numărul viitor.

Pe Broadway

cu

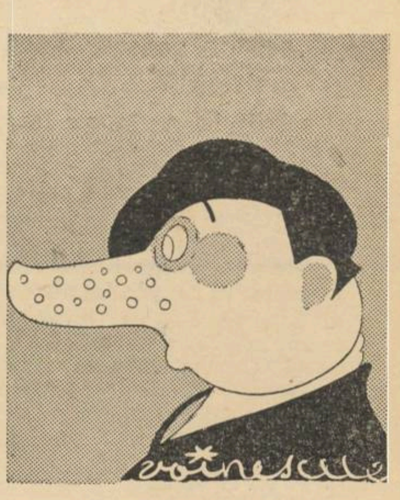

C. Tănase

Pe naționalul nostru C. Tănase cel de toate zilele, îl cunoașteți. Nu-l cunoașteți însă pe d. Radu.

Cum să facem ca să vă prezentăm pe d. Radu? — ne-am întrebat noi. Fiindcă, cert, d. Radu merită să fie cunoscut, și din mai multe motive: e simpatic, e inteligent și... băiatul lui Tănase.

Formula am stabilit-o în manieră de joc util: Radu să ia „babacului" un... interview.

P. S.— (Nu vă formalizați că-i spune „domnul": e din cochetărie).

*

L-am vizitat ieri la „Savoy", pe domnul C. Tănase, care pregătește de zor premiera „Cărăbușului".

Lume multă, antren — și în special muncă, muncă încordată prezidată de acel Tănase, tot mai tânăr — de pare că îmbătrânește „à rebours"... Am reușit să-l reținem câteva clipe, cu toate protestele lui Stroe, care în calitate de regisor, avea pretenția ca tot ansamblul să fie pe scenă, pentru finalul de prolog.

— Cum priviți domnule Tănase, actuala stagiune? Mă gândesc la evenimentele externe....

— De, eu am fost o viață întreagă optimist: dă-mi voe să fiu și acuma.

De altfel am convingerea că anul acesta teatrele vor merge foarte bine.

— Ca noi achiziții?

— Ah... am o trupă de acrobați negri, excelenți. Refugiați de la Varșovia, acum o săptămână, s'a întâmplat să se potrivească perfect tabloul meu dela Piramide; așa că n'am mai stat la gânduri și i-am luat imediat.

— Ce apariții interesante ne puteți semnala în noua revistă?

— Stai încet, nu te grăbi. Asta nu se poate spune înainte de premieră. Să-mi aduci aminte să-ți dau o... invitație (sic! n. n.) și ai să le vezi nestingherit!... In orice caz știi că aparițiile senzaționale sunt la „Cărăbuș" de rigoare.

— Văd că ați înfrumusețat sala.

— Da, am făcut zece loji, lucru indispensabil unui teatru. Am schimbat decorația sălii, luminile... însfârșit sunt foarte mulțumit de sală anul acesta.

— Și acum, încă ceva: mai proectați vre-un turneu în străinătate?

— Sigur că da! *(d. Tănase e foarte convins).* Indată ce situația internațională va permite, voi face un turneu în Orient, căci deviza mea, o știi: Fără frică!

— Fără frică? Asta e o poantă bună de cuplet.

— Cred și eu, e poanta cupletului meu din actul I.

Văd că domnul Tănase s'a împacientat, așa că îi mulțumesc și mă retrag, în timp ce d-sa fuge repede pe scenă să întruchipeze pe... a, nu; era să uit că e o surpriză!...

RADU TANASE

A murit Georges Pitoëff într'o clinică din Elveția. Europa în arme, atentă la fenomene cari nu sunt ale spiritului, nici n'a observat că unul din cei mai buni fii ai săi, s'a dus.

Ilustrul actor și animator a murit! Aducem gândul, și omagiul nostru cernit, memoriei acestui mare și devotat slujitor al scenei.

Să nu uitați că

TEATRUL NAȚIONAL

Se deschide Joi 28 Septembrie cu „O scrisoare pierdută". In distribuție, d-nii: Soreanu, Mărculescu, Finteșteanu, Manu, Pella, Săvulescu, Demetru și d-na Eug. Zaharia.

Celelalte spectacole se vor relua cu o distribuție nouă, din care putem anunța pe d-na Elvira Godeanu și pe d-nii Brădescu și Marțian.

*

Se reia „Madame Sans-Gène".

*

S'a scos din repetiție „Caterina II-a".

*

Premiera următoare va fi comedia lui Shaw: „Casa inimilor sfărâmate". In regia d-lui Sahighian, repetă d-nele: Marieta Anca - Sadoveanu, Elvira Godeanu, Sonia Cluceru, Marieta Deculescu și d-nii: Ion Manolescu, Ion Manu, Finteșteanu, Bălțăteanu, Marius, Ulmeni.

*

Se proectează „Amphytrion" de Molière, în traducerea d-lui Arghezi.

*

Tot în stare de proect: „Hedda Gabler" de Ibsen.

STUDIO

După „Medalionul" de Gherardo Gherardi (de care ne vom ocupa pe larg în numărul viitor), va urma „Profesorul Stortin" de Andreew. Distribuția nu este încă definitiv stabilită. Anunțăm totuși pe d-na Agepsina Macri și d-nii Storin (în reprezentație), și Ciprian.

*

Se proectează „Cei mai frumoși ochi din lume".

OPERA

Se pregătește o montare deosebit de spectaculoasă baletului „Cutia cu jucării" de Claude Debussy.

★

Opera română a angajat un talentat tânăr dansator din Cluj, pe d. Gellu Matei.

★

Tenorul Calmuschi dela Opera din Cluj, va fi detașat pentru întreaga stagiune la Opera din București.

★

Anul acesta vor fi cântate trei opere originale și anume: *Alexandru Lăpușneanu* de *Zirra*, *Kir Janulea* de *Drăgoiu* și *Agamemnon* de *Cuclin*.

★

Baletele românești noui, care vor fi reprezentate tot în această stagiune, sunt semnate de d-nii Jora și Rogalski. Se va relua și „La piață" de Jora, într'o nouă adaptare coreografică, întocmită de d-na Floria Capsali.

★

Opera română va face anul acesta „rélache" nu numai Joia, ziua concertelor „filarmonicei", dar și Lunea, pentru a putea pe deoparte menține contribuțiile artiștilor pe un plan cât mai rațional, pe de altă parte, pentru a putea depune o cât mai amănunțită muncă de pregătire a premierelor și reluărilor.

★

D. Niculescu-Bassu a terminat traducerea operetei „Vânzătorul de pasări".

★

Baritonul Arnăutu dela Cluj, va cânta și anul acesta la București.

★

D-nele Victoria Costescu Duca și Eugenia Babad au fost reintegrate în posturile de soliste ale Operei române.

Cărți și reviste primite la redacție

Vatra, anul V No. 16 din 19 August 1939, condusă de C. Făgețel și D. Tomescu.

Innoirea, anul II No. 21-22 din 1-15 August 1939, dir. Tiberiu Vuia.

C. Cantilli: Sapho, tragedie în 3 acte în versuri, „Vremea" 1939, 112 pag. 40 lei.

Muncă și Voe Bună, anul I No. 9 din 1 August 1939.

Revista vânătorilor, anul XX No. 8 pe August 1939.

De strajă, anul II No. 7-8 pe Iulie-August 1939.

Păstorul creștin ortodox, anul VII No. 48 din 1 Septembrie 1939.

Bacăul, anul XVII No. 938 din 4 Septembrie 1939.

F. Crețeanu: Cântec întrerupt, versuri 114 pag. 40 lei, colecție „Drum" 1939.

I. O. Suceveanu: Fântâni pentru popas, versuri, 48 pag. 30 lei, 1939.

Maior C. M. Sandonici: Destăinuirile unei generații, 248 pag. 140 lei, „Vremea" 1939.

Literatură, artă, idei...

„POEME PENTRU ALTĂ VIAȚĂ"

și-a intitulat d. George Ionașcu un volumaș de poesii, pe care l-am primit mai zilele trecute. Venind din Bucovina atâtor elanuri literare, cartea aceasta a fost nu numai o *rara avis* în sbuciumul ultimei săptămâni, (alte cărți de poesie nu ne-au mai parvenit!) dar în paginile ei am aflat câteva poesii remarcabile. Ceeace va trebui să facă d. George Ionașcu, este o mai atentă muncă a versului, o mai poetică adâncire a gândului. Constituind însă debutul acestui poet, „Poeme pentru altă viață" este o onorabilă intrare în arena literaturii. Intru întărirea spuselor noastre, vom transcrie aceste strofe pe care le-am subliniat cu creionul roșu:

„Pe turnuri vechi în aer răzimate
„și'nvăluite'n pacea înălțimi...
„plutesc luciri eterizate
„din agonia lentă a luminii.

„Un bucium de pe ziduri crenelate,
„dă semn de noapte în cetate.
„Sus o fereastră se deschide
„și brațe de dorinți întinde...
„In poartă nimenea nu bate.

(Amurg vechi).

Pe copetra volumului, autorul ne anunță că mai are în lucru nu mai puțin de șase cărți; bogată activitate, pe care o dorim înălțându-se și calitativ, cu fiecare nouă tipăritură. Pentru cea de azi, un gând bun d-lui George Ionașcu.

PETRE PASCU

vechiul militant pe tărîm poetic, în mai toate foile Ardealului, tânărul animator al „Innoirii" din Arad, va tipări, pare-se, în toamna aceasta un volum de poesii, strângând în acest chip tot ce-a publicat în „Abecedar", „Societatea de mâine", „Vestul" și în atâtea alte reviste. Așteptăm cu încredere apariția acestei cărți, luându-ne voie să stăruim asupra ei mai pe îndelete, când îi vom avea paginile sub ochi.

IATA O LISTA

(am putea zice: un pomelnic) de poeți, pe cari am dori să-i cetim în volum în lunile care vor veni, nu numai fiindcă le prețuim versul, ci și pentru faptul că nu au tipărit versuri în ultima vreme: Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu, Vlaicu Bârna, Eugen Jebleanu, Mircea Streinul, Traian Chelariu, Pavel Nedelcu, Maria Banuș, Yvonne Rossignon, Ștefan Stănescu, Emil Botta, D. Ciurezu, Ciril Vârnav, Horia Stamatu. Toate aceste nume, înșirate *la întâmplare,* ne sunt dragi foarte și fiece volum de stihuri al unuia dintre ei, va alcătui un popas în miezul cronicii noastre. In așteptare, le trimitem tuturor un gând de prețuire deplină

INTAILE FRUNZE CAZUTE

în toamna asta, ne-au adus aminte că alte toamne ne-au luat câțiva prieteni. Gândul se intoarce mai ales la Al. Călinescu și Niculae Cantonieru, purtându-ne pe aripile suple și triste ale aducerii aminte. Am scris de câteva ori despre acești plecați din rândurile noastre, dar iată că dintr'un teanc de scrisori a picat pe jos, cu alte câteva, un carton iscălit de Niculae Cantonieru. Tocmai fiindcă au trecut patru ani și ceva de când au fost chinuite acele slove, ne permitem să le dăm la lumina zilei. Desprindă din ele confratii și cetitorii toată amara durere, toată crunta sbatere ce le umple. Iată întreg cuprinsul cărții poștale care e, azi, o tragică mărturie:

„Dragă Baciule, sânt așa de zăpăcit de bucuria produsă de scrisoarea ta, încât îmi face impresia că m'a lovit o cărămidă în cap și ca să nu rup farmecul bucuriei am amânat zi de zi răspunsul. Asta ar fi un motiv glumeț al tăcerii. Adevărul este însă că mă simt foarte rău și tu nu trebue să te superi când tac. Sânt puține clipele când îmi dau seama de mine.

La boala inițială s'au adăogat: diabetul, inima, stomacul, intestinele, etc., care m'au îngenunchiat de tot. Doar ochii mi-au mai rămas să văd și sânt bucuros și de această favoare ce-mi mai face viața. Incolo, pentru tinerețea ta și pentru sufletul risipit pe cartonul cărții poștale, aș scri un basm frumos ca o poveste cu pitici, ca să răsplătesc sentimentele bune ce-mi păstrezi; dar nu mai pot nici să mă gândesc la ce-a fost, nici la ce va fi. Mi-e dor de Brașov. Imi pusesem speranța în vara asta, dar n'am putut-o petrece decât pe spate. Acum amân speranța până la anul; dar e așa mult până atunci. Doresc pe toți prieteni, Cantonieru".

Mediteze toată lumea pe marginea acestei tragice confesiuni pe care-o făcea un om care, la două luni după asta, închidea ochii pe veci. Lacrima care udă fila, ne face să punem punct.

INTR'UN CARNET

de vacanță însemnam odată, au trecut câțiva ani de-atunci, acest ciob de gând: *„O imagine este, mai întotdeauna, o iluzie optică".* Și azi cred cu tărie în acest adevăr, care poate părea multora un simplu paradox; dar nu! Gândiți-vă numai la o tufă în umbrele serii, care pare o medalie pe pieptul nopții, sau la un om în zăpadă, ca un trunchiu de carpen doborît de joagăr. Aș putea, în acest fel, cita atâtea și-atâtea imagini din caetele mele și din cărțile altora, făcând-o cu convingerea că transcriu mereu alte cazuri de miopie sau presbitism poetic. Acest joc, dus până la limitele sale, e întrucâtva captivant. Incercați-l!

AM REMARCAT

în ultima vreme un poet care sub versuri care conțin destule frumoase accente, iscălește Ion Negrescu. Atât din cărțulia sa de poeme: „Harfa din umbră" (colecția „Adonis") cât și din unele reviste, am reținut, cu multă satisfacție, unele poezii care ne-au plăcut. Am scris cu bucurie oridecâteori am aflat un nou poet pe care-l socoteam talentat; iată și rostul însemnării noastre despre Ion Negrescu, pe care am dori să-l găsim din ce în ce mai nou și mai personal.

„ORTODOXIE ȘI CULTURA"

se intitulează cartea pe care d. profesor Nichifor Crainic o va tipări în toamna aceasta, la una din marile edituri din București. După „Puncte cardinale în haos" și „Ortodoxie și etnocrație", această nouă lucrare va fi, nu ne îndoim, una dintre cele mai serioase cărți. Din fragmentele pe care le cunoaștem din „Gândirea" și din paginile revistei noastre am desprins idei pline de miez — iată încă un motiv de nerăbdătoare așteptare a cărții.

IN ACEST SEZON LITERAR

între alte cărți, pe care încă nu le cunoaștem, va fi pusă în vitrine și cartea de poezii „Privighetoarea oarbă", semnată: Gherghinescu Vania. Din paginile „Gândirii" și ale „Revistei Fundațiilor Regale", cunoaștem o parte din versurile acestui volum și tocmai de aceea îndrăsnim să afirmăm că „Privighetoarea oarbă" va fi un frumos dar al aceluia ce-a scris „Drum lung" și „Amvonul de azur". Știm că în țară sunt câțiva rari și prețioși iubitori de har poetic; *lor* le împărtășim această veste.

O VACANȚA PRELUNGITA

ne va ține la Brașov până în jurul lui 15 Octombrie; scriem aceasta pentru a încunoștiința pe cei ce au de trimis reviste sau cărți rubricii „literatură, artă, idei", să le expedieze *până la acea dată* pe adresa: S... Baiulescu 9, Brașov. Ceren... ze cetitorilor pentru aces... nunț, care e menit să evi... târzieri și confuzii deloc... cute.

POETUL „LUMINII TRI...

despre care am scris în ... cronicii noastre, are gata ... par un nou volum de poezi... mai de dragoste. Cei ce pr... versul lui Traian Lalescu, ... afla în cartea aceasta nou... vezi despre un autentic t... Cartea sa se va numi, p... bil, „Orașul celor două lu... va apare nu peste prea ... vreme.

ȘTEFAN BA...

„Pecetea matchului România — Italia" (Vezi art. pag. I-...

Duiliu Zamfirescu și Maiorescu

(Urmare din pag. 1-a)

tic, cu simț estetic — se poate vedea aici măcar moștenirea mamei, sora unui mare artist, a arhitectului Mincu, — într'o epocă în care a fi scriitor nu era o meserie, când el încercase pe rând să fie ziarist, magistrat, avocat, profesor, se simțea totuși făcut numai pentru literatură:

„Intr'o zi, el care se stăpânia totdeauna și nu ți-ar fi spus nimic din ceeace i se părea lui că-l micșora, îmi destăinui:

— Mă crezi că m'aș da tot cuiva, numai să pot scrie literatură?"

Este izbucnirea unui om reținut, care totuși nu mai poate suporta jugul materialității potrivnice scrisului? Sau scriitorul nu văzuse în această mărturisire nimic ce l-ar fi putut „micșora"? Este o taină. Dar oricum, mărturisirea vădește aceeași pasiune.

Ea nu-i putea scăpa neobservată tocmai la Maiorescu, care, sub rezerva lui olimpiană, era un foarte atent psiholog. Cum a ajuns în cercul Junimii Zamfirescu nu știm. Probabil a fost introdus de Olănescu, ca și el, focșănean și colaborator la *România liberă.* Lui Maiorescu, școala lui Macedonski și tot ce provenea de acolo nu-i putea face tocmai mare plăcere, pentrucă-i repugna tot ce era desordine, imperfecțiune artistică, formă fără fond, și amestecul scriitorului în alte domenii decât ale creațiunii. Insă Maiorescu avea un mare dar de obiectivare în fața poeziei, dar care i-a creat prestigiul. Un contimporan mai tânăr, care nu l-a iubit niciodată și care n'a uitat aceasta nici mulți ani după moartea lui, scria: „Când are dinaintea sa opera unui poet, n'o cercetează decât din punctul de privire al artei. Autorul ei a fost un om bun sau rău, un binefăcător sau un criminal, nu se ocupă: omul îi este indiferent, artistul singur îi rămâne scump". Era firesc deci că, odată adus în mijlocul Junimii, opera lui Duiliu Zamfirecu să fie privită cu interes și el însuși cu atenție. Maiorescu a văzut, cu intuiția ce-i era proprie, ce este defect și ce este virtualitate în acest nou venit; el și-a dat seama îndată care este direcția în care trebue îndreptat, unde se poate desvolta el în optime condiții. Spre tânărul scriitor, pe care o vreme l-a privit cu multă rezervă, l-au atras deopotrivă talentul, pe care el a știut să-l discearnă, caracterul și străduința de a se cultiva. In două scrisori din 1889, pe care i le adresa în Italia, criticul îl caracteriza astfel, lăsând să apară unele din primele sale impresii:

„Eu să te cred pe d-ta invidios? Dar eu știu *tocmai, și o știu de mult,* că nu *ești invidios, în genere că ai inima sus și că ești în această privință dintre puținii oameni de valoare... Eu aștept mult dela d-ta ca autor al viitorului. Primitor de impresii, precum ești, pus într'o lume așa de bogată în forme felurite, iubitor de lectură (una din cele două mari comori ale unui spirit superior în ziua de astăzi), trebue să se cristalizeze mai întâi în d-ta și apoi să se manifeste modul sigur și personal al d-tale de a vedea întregimea lumii morale".*

„Trebue să se cristalizeze mai întâi d-ta" — aici este tot Maiorescu și probabil toată prima atitudine față de Zamfirescu. Criticul nu putea gusta prea mult nota de disperare și de personalism pe care o avea literatura scriitorului. Maiorescu, care scrise mai demult: „Arta e senină, trebue să rămână senină, chiar când exprimă disperarea; și o disperare, ce nu se poate deslipi de cugetări așa de întunecate, e semnul unei mari nefericiri private, dar nu ocazia unei concepții poetice", era acum cu atât mai mult partizanul înălțării impersonale. In *Insemnări zilnice,* la sfârșitul lui 1880, el scrie: „Anul, despre oameni, stăpânit de d-ra A. Rosetti și Grisebach și Zizin Cantacuzène". Grisebach, consulul Germaniei venit în 1880 în București, este cel care a dat o foarte bună ediție a lui Schopenhauer; iar Cantacuzène este cel care a dat prima traducere franceză a operii capitale a filosofului german. Lăsând deci la o parte pe Ana Rosetti, reiese că în 1880, prin cei doi care el singur declară că l-au stăpânit, începe să se apropie mai atent de Schopenhauer. Din această vreme poate ideea lui Cantacuzène de a traduce, din această vreme, mai serioasa pătrundere a lui Schopenhauer și ajungerea la concepția *ideilor* platonice, atât de limpede exprimată în *Comediile d-lui Caragiale.* De altfel, în 1885, Maiorescu chiar traduce din *Lumea ca voință și reprezentare.* In această epocă, Duiliu Zamfirescu intră în intimitatea lui Maiorescu.

Odată cu apropierea de personalitatea covârșitoare a acestuia se observă schimbări. Ii recomandă lecturi, îi împrumută cărți, îl stimulează să citească nemțește. Numărul bucăților publicate de scriitorul nostru este, repartizat pe ani, următorul: 1880—15; 1881—25; 1882—49; 1883—45; 1884—16. Este adevărat că în 1884 el este reținut mai mult de romanul *In fața vieții* (însă și mai înainte, în 1883, scrisese piesa *Prea târziu,* ceea ce nu i-a micșorat debitul), dar nu e mai puțin adevărat că se poate bănui o influență a lui Maiorescu, mai ales dacă observăm că notațiile cu caracter critic, înainte abundente, acum sunt aproape absente. Probabil plăcându-i și caracterul omului, Maiorescu se hotărăște să și-l apropie și să-l formeze. Ișí dădea seama că tânărul trebue să arunce o întreagă formațiune și să-și alcătuiască alta, de aceea, îi dă cu siguranță orientări și, sub o formă sau alta, îi interzice să mai publice. Sfatul din 1889 desigur îl mai dăduse și mai înainte: „...trebue să se cristalizeze mai întâi în d-ta și apoi să se manifeste modul sigur și personal al d-tale...". Pentru a nu da lucruri în care cele două concepții de artă atât de antagonice s'ar fi întâlnit, lucruri care ar fi fost baroce și nerealizate, întrucât n'ar fi corespuns unei adânci personalități artistice, el nu publică în 1885 nimic în *Convorbiri,* desigur după sfatul criticului care odată îi va scrie: „Nu e nimic mai fals decât împestrițarea unei individualități cu fragmente din altă individualitate". In altă parte va publica numai cinci poezii, poate scrise de mai înainte, și două cronici literare de circumstanță.

Poate pentrucă bucățile în proză îi inspiraseră mai multă încredere, poate pentrucă în proză un scriitor reușește să se obiectiveze mai ușor ca în poezie, deci ea este un exercițiu nimerit pentru a se desface de anumite cute, fapt este că, desigur tot în urma sfatului lui Maiorescu, Duiliu Zamfirescu nu mai publică poezii, ci numai nuvele.

Văzându-l străduitor și ascultător la sfaturile sale literare, Maiorescu se îngrijește și de altceva. El avusese totdeauna concepția că un scriitor trebue să aibă asigurat un mijloc de trai care să-i dea siguranța zilei de mâine și, prin aceasta, posibilitatea creațiunii. Sunt nenumărați aceia care au beneficiat de această concepție. Datorită ei, cu siguranță, se convinge și el să părăsească meseria nesigură de profesor suplinitor (în 1885 nu mai era ziarist) și se prezintă la un examen, în urma căruia el este numit, pe ziua de 4 Iulie, atașat de legație clasa I. Acum, într'o lume în care prețuia puțin valorile ideale, cum era lumea românească de atunci, scriitorul avea o situație socială și una materială.

In chipul acesta el se desvoltă lângă Maiorescu, lepădând treptat mai toate elementele primei sale faze literare, de care mai târziu nici nu-i făcea plăcere să i se amintească, și căutând să-și apropie cât mai mult principiile noiei estetice. Invață mai ales să mediteze înainte de a crea și să se străduiască asupra formei până să o afle pe cea definitivă. Incât se poate spune că dacă Duiliu Zamfirescu a învățat dela Macedonski noblețea artistului și cultul pentru acesta, dela Maiorescu a învățat un lucru încă mai prețios: noblețea artei, cultul pentru ea și drumul prin care s'o realizeze.

Raporturile cu Maiorescu a devenit din ce în ce mai strânse cu toată rezerva obișnuită a criticului, cu toți cei 18 ani ce-i despărțeau ca vârstă. Ii apropia o dragoste comună de literatură și pe Maiorescu, probabil, convingerea că a găsit un talent și un caracter nu ușor de aflat laolaltă. Poate mai era și fireasca înclinare a esteticianului pentru armonia înfățișării scriitorului, în concordanță și aceasta cu însușirile lăuntrice. Așa s'ar explica mărturia lui N. Petrașcu că „Duiliu era iubit acolo în casă și, când intra, Maiorescu îl întâmpina cu desmierdarea: Duiliu, Duiliu!", care dovedește o prețuire *altfel* decât cea față de ceilalți. Așa s'ar explica caracterul asid..u și destul de intim al corespondenței dintre ei, după plecarea lui Zamfiresc în străinătate, când Maiorescu i se adresează, cum către puțini se găsește că a făcut-o: „al d-tale prietenește devotat", „al d-tale totdeauna devotat", „știi că-ți sunt prieten din inimă", „d-tale o îmbrățișare". Se stabilise în orice caz o consonanță între cele două temperamente și câteodată criticul, care era veșnic inconjurat de oameni pregătiți să discute, duce dorul unei conversații cu acest scriitor: „mi-e dor de vorbă lungă și liniștită cu d-ta". Sigur, lui Maiorescu, pe lângă care trecuseră atâția oameni aleși, cu talent, cu situații sociale sau materiale înalte, pentru a rămâne legat de Duiliu Zamfirescu, îi vorbise această consonanță față de artă, care câteodat... era simplă rezonanță a fiecărui... deosebită de a celuilalt, dar îi ma... vorbise și trăsătura de caracte... Vorbind, într'o scrisoare, despre tr... scritori, spune: „toți trei [sunt] du... pă simțământul meu, îndoioși c... caracter, dar asta e treaba lor și n... influențează de loc asupra relațiilo... noastre literare; deși... Dar în fine!... *Relațiile noastre literare, deși,* apo... se oprește, nu vrea să-și dea pe faț... tot gândul, care totuși reiese cla... mai ales dacă alăturăm acestui tex... un altul, dintr'o scrisoare tot cătr... Zamfirescu: „...Și atunci am simți... eu, că ai acea inimă dreaptă și sin... ceră, care e temeiul oricărei bun... relații între oameni și care e așa d... grozav de rară la noi...".

Acestea, din ce în ce mai strânse... erau raporturile lui cu Titu Maiorescu, când, la 12 Martie 1888, junimiștii vin la putere. Criticul, acum... ministru, nu-și uită tânărul proteja... și îl dă în grija lui Carp, ministru... de externe, de care depindea c... funcționar; iar o lună mai târziu, l... 16 Aprilie, este avansat secretar d... legație clasa II și mutat la Roma... Era de ales între Roma și București... între Petrașcu și D. Zamfirescu... Sunt lăsați să se gândească până a... doua zi, când Carp, cu siguranță... sfătuit de Maiorescu, le-o ia înainte: „Duiliu, ca poet, să meargă la... Roma, tu rămâi în prozaicul București". Astfel, Petrașcu rămâne șef... de cabinet al lui Carp; iar Duiliu... Zamfirescu pornește la 5 Mai, prin... Viena, Veneția, spre Roma.

Acum, un nou destin literar se... deschidea înaintea lui.

G. C. NICOLESCU

Charles Péguy

(Urmare din pag. 1-a)

se studia Marx, această dialectică hegeliană camuflată, se organiza un atac sistematic împotriva clerului și se puneau bazele reale ale socialismului. „Cetatea armonioasă" a lui Péguy își trage rădăcinile din această cameră a Școlii Normale Superioare. Tot aci venea în vizită Lucien Herr, bibliotecarul Școlii, doctrinarul și militantul de stânga, în care tineretul iubea „desinteresul, puterea de muncă, erudiția universală și brutala sinceritate". Câteodată venea și Jaurès, cu dubla lui aureolă de pe atunci, și care nu s'a șters încă, de profet și de apostol. Toate mergeau cât se poate de serios. Charles Péguy își afirma deja preferințele viguroase. Literatura străină și o mare parte din literatura franceză modernă nu-l interesau. El recita sute de pagini cu aprindere și fără eroare din Victor Hugo, ignora tot atât de magistral cercul simboliștilor și „a descoperit întâmplător într'un foileton de jurnal că exista pe atunci și Stendhal". Chiar și între clasici, Péguy stabilea anumite categorii ierarhice. Ascultați cuvintele lui! *„Je suis un classique de la première génération, je veux dire Sophocle et Corneille, et non de la seconde, Euripide et Racine".* Iar în filosofie, el era, într'o măsură, elevul lui Platon, într'altă măsură elevul lui Descartes și, mai mult decât amândouă, incomensurabil, elevul lui Bergson. Franța era atunci într'o epocă ingrată. Monismul, mecanicismul și deteroninismul oficial erau în plină conducere. Dar nu prea mult. Căci a venit Henri Bergson, acest prinț al spiritului, care a reușit, printr'un efort personal, să se ridice împotriva acestei „ordini oficiale" și să arate, printr'o dialectică remarcabilă, gratuitatea totală și copilăria acestor teorii. El afirma peste tot drepturile metafizicei și ale cunoașterii absolutului. Sorbona începea să-și piardă din prestigiu, și chiar din glorie, căci toată generația asta de tineri, cu reale apetituri metafizice, treceau strada în fiecare Vineri după masă, și ascultau la Colège de France lecțiile noului maestru. Bergson transpunea atunci filosofic pe Sf. Paul, și le spunea, că *„noi suntem în absolut, trăim în absolut și ne mișcăm în absolut".* Frazele, câteodată lungi și elegante, alteori tăiate brusc, apoi iarăși reluate, încercuiau toată sala, ideile cădeau ca sentințele sacre și metaforele acordau paradoxele cu sensibilitatea. Charles Péguy a fost pe deplin cucerit. Poziția lui teoretică și toate acțiunile lui viitoare își au rădăcinile în aceste lecții. Harul lui violent împotriva schematismului logic și împotriva abusului de silogism, critica lumii moderne, critica, dusă până la explozii, împotriva Sorbonei și, în genere, critica formelor noastre de cunoaștere. Dece să gândim prin concepte toate faptele și nu prin condițiile noastre organice care sunt condițiile omului și ale ființei? Oare inima n'are și ea o ușă spre claritate și rațiunea una spre patetic? Și, în sfârșit, nu sunt și una și alta ale noastre? Inchidem paranteza acestui climat de tinerețe și să revenim la viața, deja izbită nemilos, a lui Charles Péguy.

Era în anii aceia de aspre frământări spirituale, de socialism romantic, de prie... nii ireproșabile când „cam... ra celor trei" primi ves... că „scumpul" lor Baudo... a murit în cazarmă. Char... Péguy era informat că m... rele lui prieten a fost vi... ma unui sergent. A doua... însoțit încă de doi priete... înarmat cu revolvere, ... prezintă la regiment, ho... rît să termine cu acest „m... zerabil". Dar acolo se c... vinge că sergentul era ... militar admirabil, un om a... mirabil și că regretă sin... moartea „prea inteligent... lui" camarad. Charles Pég... merge să mângâie fami... prietenului, și mai târziu, ... un semn al nepotolitei ... iubiri, se căsătorește civil ... domnișoara Baudouin.

Tânăra femeie dispun... de patruzeci de mii de fra... și era de acord cu el de... nu-i întrebuința decât ... mod generos. Atunci, în c... țul străzii Cujas și Vict... Cousin, Charles Péguy luă... prăvălie unde își instală ... brăria și editura, cu gând... sincer de-a servi cauza s... cialistă. Aci își publică ... *Primul dialog despre Cet... tea armonioasă* și tot aici î... cepu aventura vieții l... Lupta, mizeria, turmentar... religioasă, marea lui oper... pelerinajul și moartea.

AXENTE SEVER POPOVI...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23.

Taxa poștală plătită în num erar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-93...

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
C. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 39
SAMBATA 30 Septembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

ASOCIAȚIA CENTRALA SIBIU

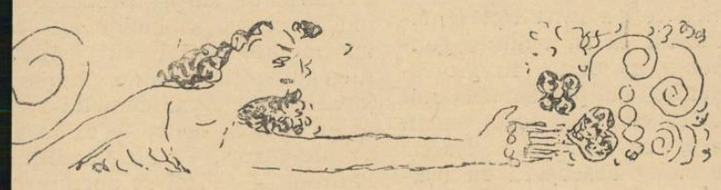

PANDORA

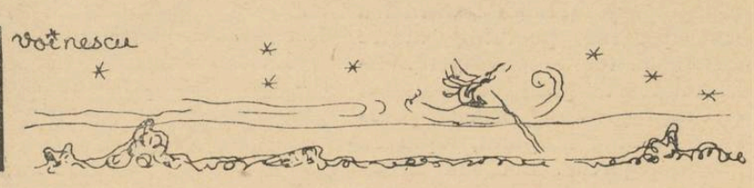

DE EMIL BOTTA

Când frumoasă treci
prin ale nopții plaiuri uimite,
Când fruntea grea o apleci
peste ale pădurilor site,

Când ușoare, dansând, mă 'nconjor
suflările tale ca de îngeri o horă,
Atunci îmi aduce un dor
aminte de tine, Pandoră.

Și mă ridic. Și tremur. Văpaia mă'ncinge,
mai rău ca un foc, răul mă sapă...
Oh, cine, oare cine văpaia va stinge,
cine de tine, Pandora, mă scapă?

*

E o barcă de argint în port!
E o barcă ori un fluture?
Ți-am pus în palmă un ort
ci lasă haina să-mi fluture!

Ingerii din cer poate că
vor crede că-i unul de-ai lor care vine
în barca de argint lunatecă,
printre stelele-verguri, printre lumine...

Și ca un plânset încet, vor auzi
tinerețe a mea cum te scuturi...
Și anii în cădere-or lovi
ale îngerilor dalbe scuturi.

Portretul vechi

Laolaltă cu vântul, cu el, fără el,
rătăceai, Umbră, prin cimitire,
aveai flori în păr, fel de fel;
Atunci am dorit să-ți fiu mire.

Ca în vis mâna mi-ai dat,
ca în vis ți-am pus în deget un inel;
Pe sub lună, fericiți ne-am legănat,
laolaltă cu vântul, cu el, fără el.

Amuletele se ciocneau,
laolaltă cu vântul, cu el, fără el;
Oasele albe se ciocneau,
într'un sălbatec duel!

Anotimp

Nici viori, nici fluere,
nici ploaia prin plete să-ți șuere;
în tăcuta noapte adâncă,
glasul tău nu se aude, nu încă...

De himerice bolți se anină
armele nopții, stelele 'n ruină;
până la noi încă n'a pătruns
al codrului clopot ascuns.

Innaltele, cerestile drumuri,
toate-s doar aburi și fumuri...
Plimbă-te, pală, prin aurora
frunte a lucrurilor, luna mea, proră!

Dar vor veni! O, ce siguri,
oaspeții în vestminte de friguri!
Dar vor veni! O lumină subțire
Și naiuri și harfe și lire!

Cântec

Stăm la masă cu tristul suspin,
o durere ne toarnă vin...
Toarnă, toarnă pân'om plesni sătui,
din al durerilor vin amărui.

Pe mâinile noastre, ca o azimă,
lunecă fruntea, cade, se reazimă.
Nebună față, rătăcitoare privire!
Toarnă, răstoarnă-te, frate clondire!

Dar ce minune, deodată!
De furtuni crâșma e măturată,
ușile se deschid în adevăr,
un vânt uriaș ne înhață de păr.

Stăm la masă cu tristul suspin
ca regii morți sub ceresc baldachin!
Ah, ce tăcere de țintirim
în crâșma tristă unde venim.

*

Sortit sunt durerii, alt ce să mai spun!
La nunta cu noaptea corbul mi-a fost nun,
steaua norocirii îmi fugi din cale,
umbletul mă duse tot din jale 'n jale.

Râsul, cristalinul, nu mi-a fost dat mie,
ci amaruri sute, plânsori peste mie
Și îndurerarea, muta, necuprinsa
Și inima, biata, de ierni multe ninsa.

Cernit ce-s acuma și morții jurați!
Cerule, tron aspru în senin durat,
judecății tale fruntea mea supun!
Sortit sunt durerii, alt ce să mai spun?

Literatura și războiul

de ȘERBAN CIOCULESCU

După câteva săptămâni de așteptare încordată și de înfrigurate tratative, a isbucnit iarăși războiul, pe care nu-l mai credeam cu putință. Rațiunea și interesul obștesc, de pașnică evoluție, omenia și respectul acordurilor reciproce, s'au dovedit încă odată mai slabe decât puterile absurde ale egoismului. Atâtea valori, în care am crezut toți oamenii de bună voință, în cele două decenii, de după marele măcel s'au năruit. In ce te mai poți încrede, când iraționalul și elementele cutropitoare covârșesc simțirile omenești, de bună înțelegere? Astăzi totul e zadarnic, orice incriminare se învederează de prisos și restabilirea valorilor de civilizație rămâne foarte îndepărtată. Dacă așa dar este pretimpuriu să cercetăm răspunderile, înainte ca prăpădul să fie deslănțuit, până la istovirea lui, nu este însă nepotrivită întrebarea, dacă și scriitorii au contribuit cu ceva, la pregătirea mentalității războinice. Negreșit, printre partizanii forței și ai imperialismului, se numără și câte un scriitor, dar cu nedreptate este înfățișat ca prototip al acestei exaltări, Nietzsche. Filosof, esseist și om de litere, autorul „Voinței de putere" s'a gândit la un tip uman, însă în cadrul valorilor culturale, onorate. In privirea sa asupra vieții, el n'a desconsiderat niciodată cavalerismul, chiar dacă a disprețuit morala creștină a compasiunii. Orișicât, ne gândim în deosebi la scriitorii din vremea războiului trecut, sau de după încheerea ostilităților. Unii din ei au desvoltat apologia războiului, alții l-au combătut, ideologic. Majoritatea a ales calea cea mai potrivită, de a-l înfățișa în realitatea sa exactă, fără susținerea vreunei teze. Ceea ce a caracterizat pe scriitorul de răsboi, din trecutul cataclism, a fost o aspirație cât mai sinceră către adevăr. A înfățișa războiul în realitatea lui, umilă, cu slăbiciunile și rezistențele organismului omenesc, a fost preocuparea adevăraților scriitori. Noțiunile de eroism sau de lașitate au fost îndepărtate, ca niște convenții verbale, de care se leagă aproximații abuzive. Nu doar că n'ar exista, în răsboi, mișei sau viteji, dar și unii și alții sunt oameni, sub apăsarea unei teribile presiuni morale, care descumpănește mizerabila personalitate, până la descompunere sau la disolvare. Omul, în răsboi, se găsește dintr'odată, pus în fața unei singure autentice realități, care este moartea. Nici o etică, religioasă sau laică, nu a reușit mai bine ca războiul, să desbrace ființa morală a omului, de toate zădărniciile. Individul își regăsește sufletul, ca o biată epavă, purtată de furtună și gata, în fiecare clipă, să se dea la fund. Ce rămâne din micile realități, ale vieții de fiecare zi și din vanitățile amorului propriu, când, cu fiecare clipă, sufletul se despoae de falsele învelișuri și se simte, în goliciunea lui, singur și neputincios? In asemenea împrejurări, camaraderia și solidaritatea nu mai sunt comandamente primite din afară, reglementate sau teorizate, ci acte de natură, isvorîte din structura firii omenești, pe care starea de pace le amorțește ori le denaturează. Omenia e ultimul refugiu al combatantului și frăția, limanul desperării. Nu este adevărat că numai pacea favorizează simțirile omenești, esențiale. Viața socială crează uneori conflicte de interese, desvoltă egoismele neîmpăcate, exasperează

(Urmare în pag. 4-a)

Note critice

de ION BIBERI

Am parcurs, fiecare, numeroase cărți, am poposit în marginea atâtor opere de artă, am răsfrânt în suflete viziunile atâtor creatori, ne-am împărtășit din viața lor intimă, am trăit ore, poate zile întregi, în tovărășia lor spirituală. Dar trecerea timpului exercită asupra acestor impresii și trăiri o alegere severă: din mulțimea operelor cunoscute nu reținem decât un număr restrâns de impresii, din varietatea de date și elemente alcătuitoare ale operelor nu rămân decât câteva scheme, iar din personagiile animate de autori, dotate cu stare civilă și insuflate cu viață, nu ni se mai impun cu timpul decât câțiva privilegiați. Adesea ori uităm nu numai conținutul de viață al operelor citite, atmosfera lor specifică, dar până și titlurile și numele autorilor lor.

Există, desigur, cauze adânci, intrinseci operelor, care explică acest fapt. Elementele subiective, trecătoare sau permanente structurii noastre, sunt de importanță relativ redusă. Starea de distracție, lipsa de concentrare îndestulătoare cu care am început o lectură, ca și inaderența noastră parțială sau totală la viața operelor nu sunt hotărîtoare. Căci există un consens aproape general al spiritelor evoluate asupra conținutului de viață și al iradierii operelor de artă, care condamnă unele opere, recunoscând valoarea altora. Iar printre acestea din urmă se mențin, durabile și rotunjite, contururile și structura lor, împreună cu mișcările de suflet exprimate de creator și cu personagiile puse în circulație în zona de viață înfățișată de operă.

In privința personagiilor create în operele de pură imaginație va trebui să distingem însă câteva realizări masive, dense, animate de o bogăție și trepidanță interioară impresionante, evocate în acelaș timp fizic, în amănunțimile lor, ca și în linia mare a existenței. Construcția acestor personagii are firescul și mobilitatea vieții; aspectul lor fizic se desprinde în linii precise și înfățișări circumstanțiate; reacțiile lor generale, gândurile, viața și comportarea lor poartă o pecete de autenticitate aproape halucinantă, care ni se impune gândului nostru cu puterea de constrângere a unei intuiții directe. Cât de opuse sunt acestor creații, fantoșele inconsistente, nebuloase, scămoșate, din operele artificiale și lipsite de viață! Acolo personagiile sunt umbre fugitive care se deapănă fără logică internă, fără suport în mecanismul lor interior, fără spontaneitate.

Înțelegem, prin urmare, dece primele personagii sculptate în relief rămân și durează și de ce umbrele de personagii din operele de a doua mână se pierd și se uită. Un Vautrin și un Petre Bezuckof, un Raskolnikof sau un Nicolas Nickleby, pentru a cita la întâmplare, sunt creații poate mai consistente și mai precis conturate decât multe din persoanele vii pe care le putem încrucișa pe stradă.

Asupra proceselor sufletești ale artistului, cât și asupra mijloacelor artistice de înfăptuire a acestor personagii ne-am oprit îndelung în două lucrări în curs de apariție. Nu vom rezuma aci date care reclamă o amănunțire depășind cadrul unor simple note. Ne vom restrânge în prezent la cercetarea construcției acestor personagii livrești, deci la mijloacele artistice, lăsând la o parte procesele sufletești creatoare ale artistului care au condus la aceste înfăptuiri.

Perspectiva centrală care ne luminează viața eroilor livrești nu consistă, trebue să o sublinieм dela început, în acumularea simplă și neobosită de

(Urmare în pag. ultimă)

(Martin de Vos) (Apollon și muzele)

CRONICA LITERARĂ

Poezia d-lui *Simion Stolnicu*, „Pod eleat", din fruntea volumaşului cu acelaş titlu, premiat de „Fundaţiile regale, în 1935,— a stârnit deseori, în anii de la apariţie, drept model al lirismului nou, vremnic de condamnat. Pentruce să se compue astfel, în cât lectorul să nu priceapă? Şi cum se premiază o producţie care stinghereşte înţelegerea comună? Mai gravă de cât acuzaţia, este împrejurarea că nimeni n'a luat apărarea poetului, dintre critici, cu totală convingere. Binevoitori s'au găsit, dar i-au dat tărcoale, şovăitori, lăsând parese, pe seama timpului, lupta cu „neînţelegerea". Socotim că asupra acestei poeme se cuvine să ne lămurim ceva mai de vreme.

Titlul alătură două noţiuni familiare în poezia pură. Întâlnim conceptul „pod" în versuri barbiene: *„Munţii 'n Spirit, lucruri într'un pod albastru"* sau *„Această ponţifică lună, Cuvânt adormiţilor e"*, unde „pontifică" se interpretează etimologic: plăsmuitoare de poduri peste abisuri, principiu al unităţii şi neclintirei, opus diversităţii şi eternei curgeri. Simbolul „pod" atrage determinarea „eleat", întrucâtva pleonastic. Şcoala eleată a filosofiei greceşti, prin Parmenide, elaborase ideea unităţii existenţei fixe şi permanente. Realul nu poate fi gândit nici ca devenire nici ca multiplu, fiindcă ar însemna să gândim neantul. Dar neantul nu poate constitui obiect al gândirii. Dimpotrivă, ceea ce gândim, are obiect *unic* şi *etern*. Însăşi gândirea există prin ceea ce gândim şi a gândi este tot una cu a exista. Nu există nici naştere, nici moarte, ci doar gândire unică, eternă, neschimbătoare, etc.

Desigur, d. Simion Stolnicu este în drept să susţie că a compus poema fără armătura filozofică menţionată. Noi n'am făcut decât să definim termenii, ca nişte concepte la îndemâna oricui. Armătura poeziei o vom căuta în schimb în alte două direcţii paralele, a amintirii şi a visului.

In amintire, podul concret rămâne prilejul de altădată al exaltării copilului, al deschiderii simţurilor aprinse, ca într'o trecere spre tărîmuri fantastice. In copilărie, toţi am iubit podurile, şi nu le-am uitat!

Acestor opriri extatice pe podurile copilăriei le aduce omagiu d. Simion Stolnicu, (poetul s'a născut la Comarnic, unde se înalţă atâtea poduri peste Prahova, prestigioase, halucinante). Cu amintirea, vine şi visul să-şi culeagă profit din seminţele sufletului, aruncate de pe pod! Câtă lume nu trece pe aici, câte gânduri nu se elaborează deasupra, şi câte valuri nu se frământă dedesubt? Cine stă să pue ordine în toate, să găsească un sens, o unitate? Destrămarea domină neîntrerupta curgere, ca în vis! Dar tot ca *în vis*, ştim în mod vag, *dar ştim*, cu totul tinde spre ceva, năzueşte ceva, ca în acele versuri din *Divina Comedie*, când Dante nu-şi mai aminteşte ceea ce a visat, ci numai cât de dulce a fost visul. (dopo il sogno la passione impressa rimane, e l'altro alla mente non riede). Aşa dar avem podul, poetul contemplator, „fără plută", şuvoiul celor mulţi, în trecere şi apele, dedesubt. La început, ne este descris podul:

Spre zori, podul era unghiu spart în [infinit,
Ca'n faustiana pentagramă;
Văzui oţelul cerului în rouă, descălţi,
Şi'n cuiburi, nins, lunarul menestrel [de scama.

Indrăgostit în somn, purtam mâini [vibratile
Pe muşchiu-i ud, muşchiul cu zile;
Rinocer părea podul, neînţeles de [blând
C'un colibri ce-i pigulea viermişorii [de gand.

Ochiul care priveşte de pe parapet, va vedea, desigur, conform conceptului eleat, în infinit, printr'o magică spărtură, drum al spiritelor, invocat şi de Goethe, în desenul pentagramei. Numai că, în Faust, dunul cunoaşterii venea spre finit, iar aci se deschide în infinit. Ceeace se vede prin „spărtură" este prospeţimea de „rouă" a cerului şi culoarea lui spectrală, ca a oţelului albăstrui — descălţit. Şi pretutindeni, — în cuiburi, — scama luminii de lună, cântătoare. De acest peisagiu, poetul este îndrăgostit, şi ca în vis, — în somn, — va întinde mâinile să cuprindă, — vibratilele, — ceea ce ar părea materia podului, — muşchiul etern, — cu zile. Imposibil, ca obiectul de totdeauna al năzuinţei noastre de cunoaştere, — podul — peisagiu se va arăta blând, şi ca un pachiderm, — rinocer, — se va lăsa ciugulit. Minuscul colibri, poetul va recolta idei vagi, firave, — viermişori de gând. Intrepid, va încerca totuşi să păşească pe pod, să ia contact:

Impovărat de jerbii treceam
Pe pod şi de parfum mă'mpleticeam;
Mi-am jucat fantezia la ruleta [insomniilor,
Şi-atât mai aveam: jerbii, — ochilor, [stihiilor!...
Ape luceau ca râul de aur pierdut,
Aştrii crupieri se schimbau la orizon,
Jucătorii verzi s'asvârleau din balcon
Şi jerbii încrustau un vis pe scut.

Cum ar fi trecut poetul pe podul perfecţiunii, altfel de cât înarmat cu o cunună înflorită, a cărei mireasmă singură să-i oprească mersul? De *altminteri* nu posedă altceva, — ca după o ruinare la un joc în vis, — la ruleta insomniilor, — şi oferă către stihii doar ce mai are, — jerbii, cununa înflorită, Lira! Dedesupt, sub parapetul de piatră, apele treceau fără valoare, — aur pierdut, — bucuriile lumii efemere, refuzate de poet, căruia nu i-a mai rămas decât principiul poeziei înalte, *eroice*, — un vis pe scut. Il îndeamnă la o sublimă ascensiune şi astrele care răsăreau, — se schimbau la orizon, — şi stelele care cădeau — s'asvârleau din balcon. Deci poetul va năzui să realizeze arta din substanţa divină a podului:

Un model: „Pod eleat"

Melcii podului îmi cresc pe timpane
Şi mucegaiul alb, din chei de bolţi;
Podu-i beat de'ncremeniri inumane
Şi'n albie sonoră deschide şapte porţi.
Melcii podului îmi dau polei de freşti,
Indreaptă mănuşi optice spre mine şi [zodii;
I-aud cum înalţă huma'n flori de ceşti
Şi-s răstignit pe piatră'n pliscuri de [erodii.

Podul tinde către destinul superior al artei. Materia sa depăşeşte starea de inerţie, de inorganicitate, ea pare a fi aceea a unor melci, animale cari fac trecerea spre fiinţele vii, şi cari anunţă cu noua lor ontologie şi un principiu spiritual: darul de a construi cochilii, arta. Domneşte o ordine în substanţe, în lucruri, în celule! Ei se supune melcul şi creiază. Foarte sensibil, poetul va auzi melodia celulară, — îmi cresc pe timpane,— melodie ce corespunde în cosmos cu muzica aştrilor lui Pythagora, pe care o intonează de sigur, podul eleat prin cele şapte coarde ale lirei, — deschide şapte porţi! Cine are însă urechi pentru muzica aştrilor? Ea rămâne enigmă. Reazimul pământesc este tot ordinea imanentă, *fragmentul* de cunoaştere manifestat *aici*. Poetul va fi atent la poleiul oferit de melci pentru freşti, — la coarnele lor — mănuşi optice, — dibuind spre cer, — zodii — şi la acea divină transformare a lutului în sidef, — huma 'n flori de ceşti. Atenţia îl va face ascet lipit pe pod, prizonier miracolului ca în ghiarele unei pasări de pradă. — erdiu!

Principiul artei l-a năpădit şi-i insuflă virtuţi de misionar:

Deschiolaţi-vă agate'n cadran.
Să luăm drumului mare nestemata [namilă,
Să nu mai fie — obsesie pentru [samaritean
Şi brăţara lăstunilor să nu-i fie labilă.

S'ascundem orga'n piatră de bătaia cu [flori,
Spre-a nu'mblânzi iubiri, ci litofage;
Diapazonul daltei lovit interior
Să schimbe'n corifei trilobiţi şi alge.

Este o datorie a conştiinţei umane de a interveni ca realitatea să nu mai fie o namilă informă. Pietrele înseşi ale podului ar putea să iasă din starea elementară, şi să se purifice, transformându-se în nestimate strălucitoare, — agate 'n cadran; — podul să nu fie doar locul unde pândesc cerşetorii pâinea de toate zilele. Oamenii se hrănesc nu numai cu pâine, ci şi cu Verbul sfânt. Pe samaritean să nu-l preocupe numai această pâine cotidiană, care trebue dată săracilor, ci şi *credinţa*. Ieşit din condiţia de oarbă materie, podul va întreţine viaţa pură, în juru-i, ca o aureolă, — acel joc al rândunicilor ce îl înconjoară, sburând pe deasupra şi pe dedesubt, în inel, — brăţara lăstunilor. Aureola să nu înceteze,— să nu fie labilă! Nu iubirea, nu bătaia cu flori, — stări de transfigurare, — au nevoie de melodia artei. Orga trebue introdusă în piatră; — spre a opri litofagele de a mânca materia, degradând-o, fatalitatea biologică. Dalta să dea glas — diapazon — trilobiţilor şi algelor şi să-i schimbe 'n corifei, — principiu muzical. Este totuşi o libertate pe pod, o posibilitate deschisă:

Pod al sinuciderii, pod fără dare,
Ai uitat rigoarea meridianelor,
Pod al berlinelor şi al pavanelor,
Inel de şarpe năpârlit spre mare!

Gale de greeri dai celestei săli de [arme;
Ei cântă ca demenţii lui Poe în [libertate,
Prinţese mici n'aplaudă, căci pot să [li se sfarme
Mâinile mici tanagrelor alienate.

Sinuciderea este actul suprem prin care se dovedeşte *libertatea* umană. Prin sinucidere se caută în moarte ceea ce nu se găseşte în viaţă. Moartea trece drept cunoaştere, libertate, adevăr ultim. Dar libertatea prin sinucidere este doar *posibilă, visată* câtă vreme ezităm să săvârşim actul. Nici „podul eleat" nu poate da altă ştiinţă decât a desperării, a gestului tragic, pe care îl poate executa ori şi cine vrea, — fiindcă trecerea este liberă, — pod fără dare. Până la urmă, toţi vom şti la ce duce libertatea sinuciderii. Deocamdată, cunoaştem despre „pod" că se află din colo de măsurătoarea minţii, rigoarea meridianelor, — că se răsfaţă ca un a-lai aerian, ca un „Inel de şarpe năpârlit". Iar puţina ştiinţă ce ni se dă despre esenţa lui, este o falsă ştiinţă, mărginaşă şi şubredă, ca a bolnavilor din povestirea lui Poe, cari credeau că au corpul de sticlă, şi nu aplaudau de teamă să nu se spargă.

Logică potrivită la auditorii unui concert de greeri, singurul pe care îl aud în faţa cerului înstelat. Absurditatea şi moartea triumfă deci:

Pe-acest aeroport de îngeri şi hulube,
Stă umbra ce-a văzut reversul selenar,
Umbra cum i-albuşul ouălor de mierlă
Umbra'n crinolina vânată din hrube.

Podul i-ar bea sângele ca unui buratic,
Dar braţele-i sunt şerpi ţinuţi în [spirt;
Umbra-şi deşiră'n unde trena ei cu [plumburi
Şi pescueşte-un teatru de păpuşi [acuatic.

Fantezia poetului s'a răcit deodată. Alături de el a făcut popas moartea, oaspetele fontomatic al hrubelor. S'ar apăra podul şi i-ar soarbe sângele, dar el se află dincolo de timp, purificat „aeroport de îngeri şi hulube". Moartea înaintează, spre acei demenţi ce nu aplaudau, — spre grotescul vieţii, — teatrul de păpuşi acuatic! Evidente sunt doar apele şi moartea care pescueşte în ele. Poetul însă se va apăra cu înverşunare şi va invoca libertatea:

Vreau poemul hoinarilor ce scuipă de [pe pod,
Narcişi privindu-se'n curcubeie [salivare, —
De li s'au spart efigiile'n ape [curgătoare,
Să-i scuipe Zodiacul cu ploa!

Scuipatul lor, alene pogorît păianjăn,
Urzi-va spuma de zeiţe aătătoare —
Ele-or pluti departe'n estuare,
Ei scuipă dinţi de lapte'n soare, ca [din leagan.

Pentru ce s'a întrerupt fantezia? Pentru ca să triumfe gândul morţii, pescuitor în grotescul „teatru de păpuşi"! Poetul ar vroi să continue jocul, ca în copilărie, să redevină Narcis hoinar care descoperă cu uşurinţă în ape armonia cerului viu, — zodiacul cu plod! Hoinarul va avea conştiinţa densă a duratei, — căci în spuma apei va vedea zeiţe. Perspectiva lui este pură, candidă, optimistă: dinţi de lapte 'n soare!

Pentru stăpânirea podului, poetul promite asceza:

Apolodor, ce schimbi şi fără dinamită,
Zideşte'n mine cicluri sfârşind cu [vorba: „stele"
Şi-ţi voiu aduce duhuri sfrijite pe [vintrele,
Chin centrifugal, scrâşnire aurită.
Un râu de iad e gata'n valah terţiar;
In industrii, oftatul sculpturilor din [păcuri —
Pe dâmburi, să nu ştiu de-s potolite [focuri,
Ori ocolite'n vârstele-mi cu glesne [înfipte'n jar.

Din tot ce i-ar da podul, poetul ar săvârşi arta înaltă, ca a divinelor cicluri danteşti care se termină cu vorba „stele". Invocă pe Apolodor, anticul meşter, — fără dinamită, — spre a-l iniţia, oferindu-i ca preţ asceza; spre a construi ca Apolodor, un pod nemuritor, nu s'ar speria de nici un chin, fie că ar suferi într'un Styx de petrol vahah, alături de vaetul unei Francisca da Rimini, — oftatul sculpturilor din păcuri, — sau că, haiduc prins pe dâmburi, i s'ar înfige glesnele în jar. Ar face orice, spre a dobândi şi apăra podul nemuritor:

In vămi fac piramide arhanghelii [gimnaşti —
Să nu-ţi cutremuri unghiuri, să nu [dărîmi cohorte!
De un podar „Manole" ziditele aorte
Găseşte-le să-i apere de iconoclaşti!

Plâng râuri mici că sunt împroprii [de maree
Şi n'au să svârle unda la tălpile [cereşti!
De nu poţi fosforul marin să-l [legiuieşti,
Trezeşte'n temelie geamătul de fee!

Să rămâe podul neclintit, prielnic Narcişilor hoinari chiar în infinit unde sporturile empirice le-ar săvârşi „arhanghelii gimnaşti". Să alunge iconoclaştii, prin jertfă, ca altă dată Manole prin mădulare soţiei, — ziditele aorte. Această jertfă, — geamătul de fee!, imobilizează chiar puterile slabe, — râurile mici improprii de maree. Aspiraţia poetului este umilită totuşi de o înfrângere inevitabilă:

Jepii 'ngenunche pe-altitudini de [meninge,
Cirezile boite simulează calvaruri,
Şi-mi sue precum lui Pafnutie'n [varuri
Şi visul în viteză, farurile-şi stinge

Sub pod sunt arcadele afumate de [nave —
De ce lăsaţi să meargă-un tractor [catedrală
Şi bicicliştii goi printre domuri suave
In porfir mai este o firidă goală?

Ruina nu poate fi evitată. Fantezia se surpă, probabil fiindcă crescuse babilonic, ca un munte, astfel că jepii atingeau altitudini de mening (divinitatea). Apar demonii moţii — cirezile boite, — ca în viziunile-varuri, — ale ascetului Pafnutie. — Visul se opreşte dimarea-i viteză, — farurile-stinge. Fumul navelor întunecă arcadele podului, — care, umlit, este asemeni unei catedrale pe care se urcă un tractor, şi în interiorul căreia pedalează biciclişti goi. Poetul caută o firidă goală, de porfir, să se ascundă de cotropire. Nu se desparte lesne, nu renunţă:

Liliac, dă-mi unghiile de hibernări [zid!
Dar nu mă vor prinde năerii'n berete?
Podule, tu ai un sistem de planete
Eşti alb! Geloase vidrele pleoapele [închid...

Cine mă cuprinde c'un baraj de nimfe?
Din sloiuri voiu dura cariatide pioase
Pontoane de fosfor peste rotiri de [limfe,
Vreau să vă înod în mătase...

Face ultimul efort, cel mai intens, de a se prinde pe pod, fie şi ca un liliac ce ar hiberna agăţat. De nu l-ar batjocori oamenii cavernei, — năerii ce l-ar captura în berete! Naşte iarăş îndoiala: podul merită orice jertfă? Are el „un sistem de planete", — ţel ultim al aspiraţiilor? Desigur! Este alb! Il invidiază animalele negre, vidrele. Ascetul promite că va mântui podul. Va transforma tentaţiile, — baraj de nimfe, — în cariatide pioase, — jertfă a lui Manole, iar peste ape, — limfe, — va construi pontoane de fosfor (legiuit), legate cu mătase. Jertfa va prilejui totuşi numai o tristă admiraţie a desăvârşirii:

S'a'ntins lacul magic de viori al [Cremonei
Pe ape, sub podul cu maeştrii'n extaz
Veniţi s'afunde paltinul — sculpat o [viaţă, — 'n iaz,
Interior să prindă culorile—anemonei.
Dar podu-i împietreşte. Se îmbăiază
In alhimiile viorii doar Selene:
Sânul ei acum i-actinie şi rază
La podul elat, la inimă, la gene....

Podul rămâne taină, — pretext de întrebare şi aspiraţie, pentru maeştrii care au venit să înveţe a cânta, — secretul artei, al frumuseţii, — stropind vioara cu substanţa magică a Cremonei.

Podul nu răspunde, — tace, îl împietreşte. Doar divinitatea se îmbăiază, — Selene, — doar sânul ei primeşte culorile transfigurării, razele podului eleat, — la inimă, la gene!

CONSTANTIN FANTANERU

Cronica ideilor

Despre conştiinţa împăcată

de MIRCEA MATEESCU

Este titlul unui capitol din lucrarea citată a lui Vladimir Jankélévitch. In ultima noastră cronică ajunsesem să ne întrebăm despre funcţiunea etică a deznădejdei, problemă care conduce la analiza operei gânditorilor spiritualişti. O concluzie pare a fi următoarea: deznădejdea este o *etapă* a purgatoriului purificator pe care trebue să îl parcurgă conştiinţa, pe scara transcendenţei sale morale. Deaici, ipoteza prealabilă a întregei teorii: Conştiinţa împăcată, nu este una pasivă; pace nu există în sufletul nostru dacă, în mod preliminar oricărei experienţe, suntem neutri în faţa existenţei. Intre neutralitate şi izbăvirea de păcat nu se poate pretinde nici un fel de legătură da cauzalitate. Omul care n'a parcurs experienţa păcatului, urmată, dramatic, de trăirea deznădejdei care conduce la „împăcarea" conştinţei, nu este moral, dar, pur şi simplu, refuză a participa la purificarea eului său.

Iniţial, nu suntem nici morali nici imorali. In starea de neutralitate, care nu este una de veghe a conştiinţei dar o perpetuare îndestulată a necunoscutei psihice, — încă nu ne-am dat seama despre imanenţa păcatului. Suntem deci *amorali*, adică în afară de adevărata trăire existenţială, fără să fim morali, pentrucă „pacificarea" conştiinţei este stadiul ultim la care tinde spiritul după ce a resimţit, fundamental, deznădejdea păcatului în conştiinţă; nu suntem însă nici imorali, pentrucă imoralitatea ca şi moralitatea sunt *atitudini*, deci stări *active* ale sufletului nostru, în vreme ce neutralitatea prealabilă oricărei experienţe a păcatului, nu se poate numi imoralitate, dar o larvară şi pasivă viduitate a conştiinţei. Deobiceiu un astfel de „vid" caracterizează ţinuta intelectuală pe care o afişem în viaţa de toate zilele. In existenţa cotidiană, care este una socială, (afirmând scopuri utilitare), nu una personală, individul se comportă logic, raţionat, într'o stare de contemplaţie temătoare, reţinut, pentruca să nu fie imoral; uzând de mijloacele convenţionale (intelectuale) de înţelegere cu ceilalţi: pentrucă acesta este „consemnul" activităţii comune în colectivitate. Deaici constatarea că majoritatea oamenilor, în majoritatea timpului pe care îl trăiesc, sunt amorali, nici morali, nici imorali.

Jacques Maritain observă într'o lucrare recentă [1]) că „nu există nici o corespondenţă între vidul ordinei naturale şi vidul experienţei mistice naturale". Intre trăirea „naturală a vieţii, adică în planul convenţionalismului intelectual şi *realitatea* naturală a spiritului, este o diferenţă de esenţă. Prima refuză, raţional, a-şi da seama odată de *realitatea păcatului* şi de *natura sa existenţială*, ca şi cum a ignora realitatea însemnează a soluţiona problema răului şi a salvării omului; în vreme ce viduitatea experienţei mistice, este gradul optim şi ultim către care poate nădăjdui conştiinţa noastră *după ce*, printr'o mistuitoare şi deznădăjduită trăire a păcatului, în mod autentic şi fundamental, s'a „eliberat" de răutatea fonciară a vieţii, devenind inaderentă la rău.

Aşadar „împăcarea" conştiinţei nu se poate realiza decât *de pe urma* unei participări active a conştiinţei la starea păcătuelnică, deci comportându-se *esenţial* faţă de rău, nu ignorându-l amoral. Rămâne să ne întrebăm ce poate fi această „comportare esenţială" atât de caracteristică spiritului, şi pe care o adoptă omul din momentul în care, ieşind din haosul amoralităţii cotidiene, consimte să lucreze efectiv în sensul izbăvitor, adică începe să se „moralizeze". Ajungem să ne întrebăm, aşadar, despre „adevărata remuşcare" cum o numeşte Jankélévitch, în lucrarea amintită [2]).

„Adevărata căinţă este cea mai mare virtute de care este capabil un suflet care a greşit (une âme fautive). Dar remuşcarea nu este virtuoasă decât după greşală". Stoker distinge patru teme metafizice în actul căinţei. Prima este singurătatea, adică ieşirea din starea de indiviziune amorală a societăţii; despre funcţiunea etică a singurătăţii scrie Berdiaeff în a „treia meditaţie" din „Cinq méditations sur l'existence", prevăzând o finalitate socială transcendenţii eului, în solitudine. Tot asemenea, Max Scheler. A doua „etapă" a căinţei, după opinia lui Stoker, este starea de „dimegare" (mai bine zis: de autodimegare) a conştiinţei. Jankélévitch citând pe Stoker, trimite la următoarele rânduri ale lui Luther, cu privire la dimegarea surdă pe care o murmură conştiinţa. „O conştiinţă încărcată de remuşcări crede mereu că în tot locul se vorbeşte de greşala sa". In perpetuă tremolaţiune psihică, rătăcitor în abisurile deznădejdei, spiritul parcurge apoi, sbuciumat, drumurile fără adresă ale căinţei.

Stoker numeşte această a treia „temă metafizică" — „ontische Flucht" (fuga metafizică), termen, desigur foarte sugestiv. Raskolnikov şi Oreste, — primul urmărit de anxietatea dureroasă a conştiinţei păcatului său, al doilea alungat de Eumenide, adică de aceiaşi prefigurare simbolică a răului existenţial — sunt exemple autentice de „fugă metafizică". Insă dece acordăm acestor peregrinări ale sufletului un sens metafizic-existenţial („ontische Flucht"), dece nu admitem, simplist, că atât Raskolnicov cât şi Oreste erau chinuiţi de gândul sancţiunei sociale la care puteau să se aştepte în urma faptelor lor? Jankélévitch nu greşeşte când susţine că „neliniştea lui Raskolnikov este în totul metafizică; în această nelinişte nu intră nicio preocupare socială, nicio idee de utilitate" (op. cit. pag. 130).

Intr'adevăr, în toată drama eroilor noştri, societatea nu intervine operant. Orice înterpretare în asemenea sens, dată „anxietăţii" lor psihice, este superficială. Dealtfel, chiar în ordinea anecdotei faptice, nici Raskolnikov nici Oreste nu „ispăşesc" aievea păcatele lor, sau pentrucă „societatea", prin agenţii ei, le „descoperă" şi le „sancţionează". Prealabilă, aievea şi tragică, este resimţirea fundamentală a păcatului de către cei doi, închipuită simbolic în „fuga" lor metafizică. Asistăm la o „panică supranaturală", observă, adecvat, acelaşi autor, una care depăşeşte ca valoare etică orice teamă de Societate, şi exclude ca geneză orice idee de sancţiune fizică. Dacă resortul intim al dramei lui Raskolnikov ar fi fost de ordin psiho-social, adică aparţinând *ordinei naturale intelectuale*, în care trăim obicinuit, atunci el s'ar fi gândit, instrumentând logic şi rece asupra codului penal, cum să facă să dispară orice element care, în lumina raţională a instanţei penale, ar fi condus la pedepsirea lui. Or, o astfel de ocupaţiune logico-socială nu însoţeşte, operant, evoluţia conştiinţei lui Raskolnikov. De la început, drama se situiază „pe deasupra" oricărei constrângeri ce ar putea să i-o aplice colectivitatea. Prăbuşirea lui finală, echivalentă cu „eliberarea" de rău, îl găseşte „împăcat", deşi îl aşteaptă sancţiunea. Stoker numeşte această ultimă „temă" a remuşcării, „eternul prezent", expresie întâlnită adesea şi în cărţile lui Louis Lavelle.

1) v. „Quatre essais sur l'Esprit dans sa condition charnelle", Paris, 1939, ed. Desclée de Brower et C-ie, pag. 171.

2) v. „La conscience pacifiée" în „La mauvaise conscience" pag. 132.

Omul fericit

(nuvelă)

de ANIŞOARA ODEANU

Intr'un oraş rusesc, de pe undeva
n Nord, trăia într'o vreme un oare-
re, ce se numea Grişa Grişievici şi
re era neobişnuit de sensibil. De sen-
bil ce era, îl întrista până şi când le
dea bună-ziua cunoscuţilor. Fiindcă
spunea : „Uite aşa mergem pe stra-
şi ne întâlnim nas în nas, apoi el o
la dreapta, eu la stânga, el cu viaţa
, eu cu viaţa mea, el nu ştie nimic
mine, eu nu ştiu nimic de el, şi
c'ar fi vorba, ne-am mânca unul pe
ul, fără milă, numai să nu ne stăm
cale. Şi, până la urmă, dracul o să
ia şi pe mine şi pe el şi gata".

Multe se întâmplau în oraş, dar ni-
eni nu le ţinea seama. Oamenii îşi
ceau viaţa mai departe, bârfindu-se
in cafenele, sfădindu-se acasă cu ne-
stele pentru pălăria nouă cu pană şi
afa mică, săpându-se la şefi unul pe
ul ca să-şi ia locul. Când necazurile
ajungeau până la gât, le înecau în
ţii cu vizite pe la secţie la ivitul zo-
or. Madam Alixievna, nevasta con-
pistului dela primărie, care suferea
reumatisme şi abea aţipise, se tre-
a de zgomot şi-i dădea la toţi dracii,
ua ce urma era un iad pentru toată
milia. Apoi lucrurile reintrau în fă-
şul obişnuit.

Intr'un oraş mic, ca într'un oraş ma-
, şi peste tot unde sunt oameni, se în-
mplă, în general, multe lucruri, dar
ta n'are nici o importanţă. Cel puţin
ntru cei mai mulţi dintre ei. E greu
într'o viaţă aşa de scurtă să şi tră-
ti să şi gândeşti. Ori faci una, ori faci
ta.

Pentru Grişa Grişievici, lucrurile în-
nu stăteau chiar aşa. De când îşi
nintea, de când învăţase să vorbea-
ă, se trezi gândind. Pentru el lucru-
le nu erau simple şi nici viaţa chiar
a de suportabilă. In primul rând
ndcă vom muri. Atunci la ce dracu
-am mai născut? La întrebarea asta
u reuşise nimeni să-i dea un răspuns
ulţumitor, se pretindea chiar că e o
trebare îndrăzneaţă şi indiscretă fa-
de Dumnezeu, care numai El singur
ie tot şi numai pentru El. Lui Grişa,
să, puţin îi păsa de socotelile lui
umnezeu, el voia să ştie şi el tot, doar
u ceruse să vină în lume şi nu era din
na lui, aşa că nu vedea de ce ar fi pe-
psit să stea cine ştie câţi zeci de ani
viţelul la poarta nouă, neînţelegând
m „devine cazul" cu viaţa, cu moar-
a, cu Dumnezeu, cu oamenii şi cele-
lte lucruri care existau şi la care oa-
enii cumsecade nu îndrăzneau să se
ândească prea mult.

Asta i se întâmplase pe când era mic. Familia îi prezicea un viitor neobişnuit : „Ăsta sau ajunge ceva, sau intră la balamuc". Grişa creştea cum cresc toţi copiii, fără s'o ia însă, pe nici una din aceste căi. La şaisprezece ani, avea părul vâlvoi, era înalt din picioare, cu nasul mare, ca un bărzoi, şi se umpluse, chiar de coşuri. Fetele din oraş nu-i prea dădeau atenţie, avea în schimb, succes la servitoare. Aparent, Grişa se mulţumi cu ce avea, lăuntric însă deveni un cinic. Colegii îl porecliseră „filosoful", deşi îşi deschidea foarte rar gura — şi atunci ca să mârâie printre dinţi câte o înjurătură, pe care n'o auzea nimeni în întregime, dar care se pretindea că nu seamănă cu înjurăturile obişnuite. Grişa avea un repertoriu întreg de înjurături, ce ar fi denotat chiar un original talent literar, deocamdată canalizat însă într'o direcţie ce se dovedea inutilizabilă. De scris nici nu putea fi vorbă. Pentru teze, elevul Grişa întrebuinţa nişte peniţe speciale, singurele cu care putea să scrie, iar aceste peniţe aveau particularitatea că, din când în când, aruncau, pe neaşteptate, câte un „porc" de cerneală de toată frumuseţea, pe care apoi Grişa îl lăbărţa cu voluptate, făcând din el câte o stea cu coadă, o floare sau alte bazaconii.

Intâlnirea lui Grişa cu lumea dinafară, dând astfel naştere la tot felul de cacofonii, — în mod normal viaţa care se închidea dinafară se deschidea înăuntru. Grişa intrase în rândul oamenilor care gândesc şi suferă fără să-i ştie nimeni, spre deosebire de ceilalţi, care tot ce fac, fac în gura mare „fiindcă de aceea eşti om şi ţi-a dat Dumnezeu gură".

Nu e uşor lucru să vezi tot şi să ai pentru fiecare lucruşor câte un gând, recunoştea Grişa însuşi. Parcă numai el din tot oraşul fusese hărăzit să se ocupe de toate lucrurile pe care ceilalţi le dăduseră la o parte ca să poată merge înainte.

Tatăl lui Grişa, la rândul lui, fără să înţeleagă bine ce se petrece cu odrasla dumisale, îi găsise un post ce i se potrivea cum nu se poate mai bine. Acela de bibliotecar la o bibliotecă dela marginea oraşului, lăsată de un boer fără urmaşi, şi care conţinea numai cărţi latineşti şi greceşti pe care nu le citea nimeni.

La douăzeci de ani deci, Grişa îşi petrecea cea mai mare parte din timp în această bibliotecă, dând din ce în ce mai rar pe acasă. Era o casă veche, în vârful unei movile, având în faţă cât vedeai cu ochii, un câmp cu bălării, iar mai departe, o pădure măruntă care cobora undeva, nu se ştia unde, pentrucă n'avea cărări şi nimeni nu îndrăznise să meargă să vadă. Se spunea, mai ales, că e plină de dezertori şi puşcăriaşi fugiţi, care se simţeau acolo ca la ei acasă, fiindcă nici o poteră n'avea îndrăzneala să se încurce printre copacii strâmbi şi ierburile mari. După pădure, spunea lumea că erau lacuri întinse şi pământul din jurul lor atât de moale că te trăgea mocirla la fund mai rău decât apa, nimeni n'ar fi putut să scape de acolo. Era un pământ care înghiţea oamenii, înghiţea lumina cerului, însfârşit, înghiţea tot ce putea.

Lui Grişa îi plăcea peisajul foarte, îi plăcea în general tot ce distrugea, îngropa, nivela, viaţa asta încurcată de pe pământ, care îl zăpăcea atât. In spatele lui, cum stătea ore întregi pe pragul bibliotecii privind spre pădure, auzea carii rozând monoton cărţile şi mobila. Era bine aşa — când totul va fi ros, are să dea foc bibliotecii. Vedea apoi, mai departe, întinzându-se focul în câmp spre pădurea uscată care parcă nici nu aştepta altceva decât să-i dea lui spectacolul unei vâlvătăi feerice noaptea. După aceea, totul se va cufunda în noroi, în ape — nu vor mai rămâne decât lacurile, lacurile albe sub ceţurile mişcătoare, numai aburi lăptoşi ce se mişcă încolo şi încoace, ca la începutul lumii. Acesta era spectacolul pe care Grişa îl imagina mereu.

Intre altele, mai avea şi mania ordinei. Ordinea însemna pentru el „tabula rasa". Lumea i se părea plină de dezordine — tot ce se înalţa în lume : oraşele, munţii, oamenii care umblau, toate îl zgândăreau. Fără să-şi dea seama, Grişa căuta absolutul pe care îl dă numai Marea Moarte. Şi, pentrucă nu-l găsea, inventa în fiecare zi câte o înjurătură nouă. Nu rămăsese nimic, pe pământul acesta, neînjurat de el.

Fiind atât de aprig pe dinafară, Grişa nu deştepta în nimeni nici milă, nici simpatie. Ii spuneau „nebunul de la bibliotecă", sau chiar „banditul" din cauza căutăturii oblice, tătare, sub sprâncenele stufoase şi îmbinate. Cu aşa reputaţie, vârsta însurătorii îi trecuse de mult, fără să se găsească în oraş cineva care să-i ofere fata, nici măcar din acelea care greşiseră şi aveau, fără doar şi poate, să îmbătrânească, cântând romanţe demodate la pian şi privind din când în când, în fundul unei cutii, fotografia „mizerabilului" din tinereţe cu mustăcioară răsucită şi pantaloni pipiţi.

Există o anumită suferinţă care provoacă mila—suferinţa celor slabi. Când cuiva îi e milă de cineva slab, se simte mai tare decât el. Şi omul are nevoe din când în când, să se simtă tare, asta dă curaj şi putere, ca un tonic miraculos.

De Grişa nu-i era milă nimănui. Dacă se posomorăşte cineva fiindcă asfinţeşte soarele, treaba lui. Trebue să fie cel puţin nebun. Dacă stă singur, poate că aşa îi place. Nici la nevasta perceptorului — femee cultă — la taifas, nici la cafenea cu bărbaţii, nici pe strada principală, cu craii, la ora şapte seara. Măcar să fi scris poezii ca băiatul popii, care a scos chiar un volum în care se plângea cât e de singur şi nenorocit — deşi tată-său îi dădea bani destui şi, după moartea lui, cui altcuiva să-i rămână casa de lângă grădina publică? — cine ştie, s'o fi amorezat de una de „alea" pe acolo prin Capitală, dar cum să nu-l plângi când era tânăr şi frumos şi parcă îţi cerea el în poezii să-l plângi. Mai avea nişte ochi albaştri „plini de mister" după părerea domnişoarelor.

Grişa Grişievici, însă, nu făcea nimic din toate astea. Şi lumea îl uitase ca pe unul mort.

Pentru el, în schimb, fiecare zi, fiecare ceas, fiecare clipă, era ceva nou şi nemaiîntâlnit. Ce frumos şi ce trist era tot. Frumos fiindcă era, şi trist fiindcă avea să treacă şi nimeni nu ştia pentru ce fusese. Să tot urli, toată viaţa, cum urlă câinii când văd moartea în nopţile cu lună plină sau în care vueşte vântul. Şi ce bogată era viaţa lui. N'avea nevoe de mare lucru. Intr'o sigură plimbare prin oraş, strângea material de meditaţii pentru o lună întreagă. Ii era deajuns să vadă o fată în treacăt, o fată cu coadele pe spate şi în vârful fiecărei coade o funtă albastră, mişcându-se din şolduri pe tocurile înalte, ca să-şi închipue toată viaţa pe care ar duce-o alături de ea. Ştia toate locurile unde ar fi întâlnit-o, tot ce i-ar fi spus şi ce i s'ar fi răspuns, o vedea bolnavă, înşelându-l, îmbătrânind. Nimic nu-i oprea imaginaţia. Dacă o mai întâlnea apoi, o privea obosit, cu o privire care spunea „te ştiu cucoană" — nu-i mai rămânea nimic de aflat.

Zadarnică şi tristă era viaţa, zadarnică şi tristă frumuseţea anotimpurilor, zilelor şi nopţilor. Erau şi se sfârşeau şi venea altceva ce iarăşi trecea. Şi tu te agăţai de toate şi toate îţi erau luate, chiar tu mureai în fiecare seară şi te năşteai în fiecare dimineaţă, pe tine cel de ieri, nu mai puteai să te iei de nicăiri, ca şi când n'ai fi fost.

Când auzea clopotele bisericilor, Dumineca, pe Grişa îl treceau totdeauna lacrimile. Odată un copil s'a abătut pe la el. Au stat de vorbă foarte serios asupra faptului dacă e bine sau nu să legi tinichele de cozile câinilor, fără să ajungă la vreo înţelegere. A doua zi, puştiul a venit iar, mâncând dintr'un măr mare. I l-a întins, pe jumătate mâncat : „Mănâncă şi tu, fiindcă eşti singur şi nimeni nu se îngrijeşte de tine". Grişa l-a privit lung, apoi, izbucnind într'un hohot de plâns, a fugit în bibliotecă şi s'a încuiat acolo. Intr'un târziu, când se liniştise şi ieşi hotărît să-i tragă o sfântă de bătae puştiului, acesta nu mai era acolo. Nici n'a mai venit.

Dacă nevasta perceptorului i-ar fi povestit nevestei conţopistului dela primărie, că un oarecare Grişa Grişievici a făcut nici el nu ştie ce, că a eşit din rândul oamenilor, nevasta conţopistului ar fi dat din umeri cu nepăsare : E vina lui, băiat mare e (nevasta conţopistului avea spre cincizeci de ani, pe oamenii de vârsta ei îi numea „băeţi", iar pe femei „fete", cei sub patruzeci de ani, erau deavalma „copii") — cine l-a pus să facă prostia asta?! Nevasta perceptorului, care avea un fel de cenaclu literar şi citise mult, i-ar fi răspuns, poate, atotînţelept cu voită modestie: „Un om îşi poartă în el destinul, precum un sâmbure de măr poartă mărul viitor". Iar nevasta conţopistului ar fi spus în sine: „Nici coana Lisie nu-i în toate minţile", iar tare : „Că bine zici, madam. A-propos de compotul de mere...".

Dar cum nu se ştie dacă această conversaţie, sau vreuna asemănătoare, a avut sau nu loc între nevasta conţopistului şi a perceptorului, să ne ocupăm mai departe de Grişa Grişievici cel singuratec şi prea sensibil, despre care se presupune că suntem în măsură să ştim tot.

Aşa dar, Grişa îşi ducea mai departe viaţa lui ciudată, în pragul bibliotecii părăsite, care, după părerea lui, era cel mai frumos loc din lume. De nicăiri nu se vedea mai frumos cerul, noaptea, când pădurea şi câmpul se înegreau, iar sus, pe un albastru adânc, îndepărtat, apăreau una câte una stelele, parcă deschidea cerul ochi. Apoi în nopţile cu lună era o minune, totul se înălbea ca de argint vechi. Grişa îşi închipuia necontenit lacurile de dincolo de pădure, fără să-i treacă prin gând vreodată să meargă să le vadă. Nu atât pentrucă i-ar fi fost frică, cât pentrucă, aşa cum i se întâmpla în toate, era sigur că mai frumoase decât şi le închipuise, n'ar putea să fie.

Chiar în zilele cu ploaie, închis în biblioteca în care ardea un felinar, privea cum pe ferestre se 'nălbea apa lipită de geamuri, prelingându-se mereu şi scânteind ca o foiţă de cositor. Toate erau nespus de frumoase şi de triste. Din ce erau mai frumoase, erau mai triste, sau viceversa ; Grişa nu încerca să lămurească nici aici „cum devine cazul", ştia însă că frumuseţea cu tristeţea merg mână în mână.

Cum însă un om care se ocupă tot timpul cu gânduri atât de nobile, începe încetul cu încetul să înceteze de a mai fi om şi să devină înger — şi cum întâia condiţie pentru a deveni înger este aceea de a te dematerializa (oricât ar protesta pictorii care zugrăvesc îngeri cu chip de om) — Grişa, la rândul lui, se dematerializa văzând cu ochii.

Intâia dovadă a acestei dematerializări, pe lângă slăbiciunea lui spectrală, fu o completă cariere a dinţilor, care, după părerea doctorilor, se datora unei grave decalcificări.

Cum nu mai putea să doarmă noaptea, şi nici să se mai ocupe de meditaţiile lui preferate, Grişa fu nevoit să meargă la dentistul oraşului.

După două luni de suferinţă, Grişa avea o dantură nouă, dar, spre marea mirare a tuturor, deodată cu dinţii mâncaţi de carie, Grişa îşi lăsase, nu se ştie unde, şi vechiul fel de viaţă, dimpreună cu toate preocupările lui. Era un om nou. Un om care nu mai credea decât un singur lucru: „Numai durerile trupului sunt cu adevărat. Ale sufletului sunt închipuite".

(Urmare în pag. 6-a)

Minciuna

(nuvelă inedită)

de ERASTIA PERETZ

Ana ieşise din baia fierbinte şi o cu-
rinsese frigul. Se înfăşură bine în ha-
t şi intră în odaia ei. Pe fereastră nă-
ilise soarele. Florile râdeau pe masă.
na se duse la oglindă şi începu să se
sgolească puţin câte puţin. Intinse
raţele în sus şi prosopul îi căzu mo-
tol la picioare. Faţa, curăţată de fard,
care zâmbea albul dinţilor, părea
mai tânără.

— Sunt frumoasă, şopti, cu privirile
tre umbra ei din oglindă.

Apoi, mai încet, ca o spovedanie :

— Şi Petru mă iubeşte...

Incepu să se pieptene fără grabă, su-
zând amintirilor care i se fugăreau
in minte. Acum câteva zile, cu el îm-
eună, fusese fericită.

— Lângă tine găsesc tot ce doresc
lume : linişte şi dragoste.

De mai multe ori se rupseseră lu-
ii şi treburilor ca să fugă singuri, să
ascundă departe, în vreun orăşel ui-
de oameni. Dar niciodată ca acuma,
rcă nu muşcaseră din păcat cu atâta
snădejde şi bucurie.

Ana se pieptăna în faţa oglinzii şi
ma ei cânta. Părul se resfirase ca
abur în jurul capului. Pielea de pe
ip i se răcea treptat şi o făcea să se
fioare. Iar ea zâmbea cu ochii duşi,
re Petru pe care-l lăsase departe, a-
lo, în provincie. Plecase într'un oraş
n Moldova să pledeze un proces.

— Peste două zile mă întorc, Ana. Şi
să te chem la telefon cum ajung.

Aparatul stătea pe masă tăcut. Cât
sise ea în oraş, nu întrebase nimeni
de e. Şi totuşi Petru trebuie să fi ve-
nit. Un val fierbinte îi împurpură obrajii.

— Petru a venit!... Ştiu!... Simt!...

Puse mâna pe receptor şi începu să întoarcă repede discul cu numere. Lăsă braţul în jos încet, desamăgită. Firul era ocupat.

Dar asta însemna că Petru venise, că era acasă. Şi cu cine oare vorbea înnainte de ea? Invârti din nou discul. O îndoială ascuţită şi dureroasă i se strecură în inimă, ca o şopârlă. Ţinea strâns de ureche receptorul. Vârful picioarelor goale în papuci îi erau îngheţate. Auzi o pârâitură, apoi, ca dintr'o nesfârşită depărtare, un sgomot de glasuri. Inchise ochii pe jumătate şi îşi aţinti auzul spre cei cari vorbeau acolo, undeva, în întunericul necunoscut. Tresări. Mâna i se strânse pe receptor. Vârfurile unghiilor erau albe de apăsare. Unul din glasuri era al lui Petru. De asta nu se putea îndoi. Dar celălalt?... Vorbea o femeie. Iar Ana prindea în găoacea urechii râsul ascuţit şi ritmul unor vorbe care ajungeau la ea singuratece, ciopârţite, lipsite de înţeles. Râdea o femeie, cu Petru... Iar glasul lui, adânc şi cald, o învăluia pe cealaltă. Ana închise încet şi cu părere de rău telefonul. Se ridică nesigură şi se duse din nou la oglindă. Umbra din apa sticlei nu-i mai zâmbi. Se priviră îngândurate. Iar obrajii roşii adineaori, erau acum albi, supţi de sânge.

Ana se întoarse către dulap, îi deschise toate uşile şi rămase nemişcată, ca împietrită, în faţa rochiilor. Gândul îi rămăsese tot acolo, în pâlnia neagră

cândă, Ana cerea mereu când numărul lui, când numărul femeii, fără odihnă, fără răgaz, nebuneşte. Şi de amândouă părţile suna neîntrerupt şi monoton aceeaş isgonire care o pălmuia. In minte îi rotea o întâmplare veche de câteva luni.

. . . . . .

Petru avea atunci mult de lucru şi se închisese în casă.

— Când să-ţi telefonez, Petru? întrebase Ana.

— Să nu suni la mine. Am să te caut eu. E mai bine. O să hotărâm când ne vedem, prin telefon.

Şi se ţinuse de cuvânt. Vorbeau de câteva ori pe zi. Ana îl simţea aproape de ea deşi nu-l văzuse de atâtea zile.

Apoi, dintr'o dată, Petru nu o mai chemase. Trecuse o zi întreagă, o noapte şi încă o jumătate de zi. Mândria, ciuda Anei fuseseră luate de apele furtunoase ale dragostei. Işi călcă pe inimă. Trebuia să ştie ce e cu Petru.

Ii răspunse el, cu glas schimbat, aspru, rău. Batjocoritor o certă şi o umili. Sub povara nedreptăţii, Ana asculta îngrozită.

— Petru, ascultă-mă... te rog... crede-mă... n'am vorbit cu nimeni. Iţi jur...

Şi vorbele jignitoare loveau grele din capătul celălalt al firului. Ca o secure care ar fi curmat o viaţă, se stinsese glasul lui Petru. Ana rămăsese cu aparatul pe genunchi, cu receptorul la ureche. Era înăbuşită de minciuna şi îndrăsneala lui Petru. Nu vorbise cu nimeni. Cu nici un bărbat cum încerca s'o înspăimânte el. La ce-i folosea tot teatrul acela? Unde vroia Petru să ajungă?

— Dovedeşte că n'ai vorbit cu un bărbat! Dovedeşte dacă poţi...

— Dar tu... Care ţi-e dovada?

— Auzul meu, Ana... Te-am auzit eu, înţelegi?

Şi apoi, cu ciudă :

— Te urăsc... te urăsc...

Ana rămăsese prăbuşită pe scaun, ca acuma. Nu înţelegea jocul lui. Il chemă ea din nou. Soneria ţârâi un lung răstimp, dar Petru nu mai vroia să răspundă.

Ana se linişti cu încetul. Spre seară, se apropie liniştită de telefon. Desigur că-i trecuse şi lui Petru. Fusese o joacă, gelozia lui fără temei. Nu se îndoia că făcuse toate acestea ca s'o înspaimânte. Ana bănuia că lui Petru trebuia să-i fi trecut. Ii va spune cat a fost de nedrept şi cum a suferit şi ea. Dar telefonul lui era ocupat. Un gnimpe îi săgetă inima.

— Elvira!

Ştia că Petru tot se mai întâlneşte cu ea. Ştia că femeia aceea tot mai aleargă după el. Repede. Numărul ei. Ocupat. Al lui la fel. Ana îi urmări când pe unul când pe celălalt, până când închiseră, amândoi odată.

. . . . . .

Cum stătea acuma cu telefonul pe genunchi, ca atunci, cu auzul încordat, Ana nu mai vroia să-şi amintească cum Petru se desvinovăţise, minţise, jurase că e doar o întâmplare. Ana se prefăcuse că crede şi că uită. Dragostea ei vroia să înlăture tot ce era urît din cale.

. . . . . .

Dar azi?... Din nou aceeaş întâmplare. Aceeaş Elvira? Dece tocmai telefonul ei? Şi vorbeau de atâta timp... Nu mai isprăveau! Anei îi încolţise totuşi în gând un firişor de îndoială care crescu rapid dar părea că-i aduce lumină. Poate că Petru n'a venit încă în Bucureşti. Poate că vorbeşte altcineva de la el. Un prieten. Sau servitoarea. Da. Petru făcea mare haz de Maria, care se iubea cu feciorul din casa ministrului de peste drum. O găsise de mai multe ori vorbind cu el la telefon. Servitoarea îi mărturisise tot. De altfel era o oră când lumea telefonează. Ce era mai normal decât să vorbească şi Elvira cu vreo prietenă? Tocmai acuma?... De ce nu? Şi în timp ce degetele îi mergeau febril pe discul cu cifre al aparatului, Ana credea, dorea cu toată amărăciunea să se isprăvească odată convorbirea unuia dintre ei, ca să

(Urmare în pag. 6-a)

Capodoperele muzeului Prado la Geneva

I.—Școala spaniolă

de MIHAI NICULESCU

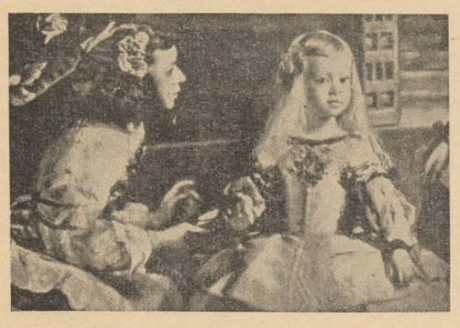

Velazquez
„Las meninas" (Domnișoarele de onoare-Prado)

Ziarele străine dela sfârșitul iernii trecute relatau cu belșug de amănunte împrejurările dramatice în care s'a încheiat convenția privitoare la îngăduința acordată unui comitet de inițiativă internațional, de a transporta din Catalonia, unde se aflau depozitate provizoriu, prin Franța, până la Geneva, bogățiile artistice aparținând muzeelor publice ca și colecțiilor particulare spaniole. Figueras, locul semnării convenției, era sub bombardamentul artileriei; întrerupându-se curentul electric, semnatarii au făcut uz de toate chibritele pe care le aveau prin buzunare dar isprăvindu-se și acestea, formalitățile s'au încheiat la lumina farurilor unui automobil, adus în curte, sub ferestrele casei unde se adăposteau. Insfârșit convoiul celor 71 camioane transportând 1845 de lăzi cu obiecte de artă se îndreaptă către Pirinei. In aceiași zi, pe seară, pulberăria din Figueras sărea în aer semănând împrejur numai ruine...

A trebuit prilejul tragic al războiului din Spania, pentru ca Muzeul de artă și istorie al Genevei, orașul dela răscrucea drumurilor internaționale, să aibă șansa nesperată de a expune pe timpul lunilor de vară, împreună cu douăzeci de tapițerii flamande din veacurile 15 și 16, o sută șapte zeci și patru de tablouri, mai mult de jumătate aparținând școalei spaniole.

Cu excepția celor două săli dela intrare, în care intenția prezentării unui ansamblu armonios fără preocuparea de a separa pe artiști după școli sau afinități era vădită, Velazquez figurând alături de Tizian, și Goya împreună cu Morales sau Zurbaran, — expunerea se desfășura metodic în restul încăperilor, operele pictorilor din școala flamandă, germană și italiană, urmând acelora din sălile rezervate lui Velazques, El Greco și Goya.

Alături de realismul viguros al lui Ribera, atât de mișcător prin laturea laicizantă, dar fără agresivitate a talentului său, în subiecte religioase ca „Visul lui Iacob", unde emoția este deadreptul împărtășită, fiind probabil tot astfel simțită; alături de sobrietatea expresivă a lui Zurbaran, al cărui „Jeronimo Perez" e pictat cu aceaș aprigă fervoare mistică, abia mai îngăduitoare ca în celebrul „Dominican" dela Galeria Națională din Londra; în sfârșit alături de Morales, colorist suav, creator al unui tip de Madonă, cu chipul prelung și o expresie de suferință secretă, care-i replica spaniolă la frumusețea placidă și blândețea plină de candoare a imaginei Fecioarei popularizată de Perugino și Rafael, — alături de acești artiști pe care odată ce i-ai întâlnit îi cauți prin toate muzeele, regăsindu-i pretutindeni cu aceași emoție răsplătitoare, — Murillo, pictorul atâtor „Imaculate concepțiuni" pare sentimental și fad. Sunt, fără îndoială detalii remarcabile în „Sf. Isabela de Ungaria" sau în „Visul cavalerului", totuși adeziunea noastră întreagă se îndreaptă către „Bucătăria îngerilor" de la Louvre, deși operă de tinerețe, mai puțin personală — și mai fără stânjenire îl admirăm în scenele profane, din care acelaș muzeu posedă tabloul delicios al micului vagabond, preocupat să-și purece zdrențele.

Suntem însă abia în prima sală a expoziției, introducere doar la acea impunătoare *via regia* a școalei spaniole dealungul căreia străluces, în ordinea înșiruirii sălilor numele unor Velazquez, El Greco și Goya.

Trei încăperi succesive cuprindeau treizeci și patru de tablouri ale celui dintâi, șeful incomparabil și necontestat al zisei școli și cel mai mare tehnician al picturii, în credința și după știința cunoscătorilor. Personalitate atât de cuprinzătoare, că nu i se cunosc deajuns marginile ca să i se poată fixa conturul personalității.

Cele trei maniere sau stiluri care se recunosc dealungul carierei lui artistice erau toate îndestulător reprezentate în expoziție, de unde lipseau totuși și „Los borachos" (bețivii) și „Las lanzas" (lăncile) altfel numită „Capitularea orașului Breda" relizare supremă a geniului său și capodoperă a picturii istorice, după aprecierea criticilor de artă.

Sevillanul acesta, supranumit de contemporani „Rafael al Madridului" a lăsat biografilor, cu toată gloria și răsfățul Curții regale madrilene, de care s'a bucurat în timpul vieții, o reputație de modestie și afabilitate. Sunt trăsături pe care le regăsim în arta lui, atât de firească în expresie, de puțin ostentatorie, respirând onestitatea. Velazquez atinge adeseori sublimul în opera lui, dar un sublim terre à terre, cum pe dreptate s'a spus, realizat printr'o desăvârșită supunere la obiect. Portretele lui sunt minuni de penetrație psihologică, de fidelitate și respect al aparenței. Celebrul „Crist pe cruce" popularizat prin reproduceri e fără îndoială cea mai frumoasă realizare picturală a subiectului. Negreșit, cine caută cu dinadinsul îi poate găsi o semnificație, un tâlc (Unamuno s'a și inspirat într'un poem admirabil, dela sensul presupus al tabloului), dar opera nu e mai puțin realizată cu mijloacele stricte ale pictorului.

Spre sfârșitul vieții Velazquez a pictat, cu aceeaș ușurință și preocupare naturalistă din portretele corespunzătoare vârstei mature, în a treia lui manieră — „simplificată" cum i s'a spus, când distribuirea efectelor de lumină capătă o importanță primordială.

El Greco
Căpitanul Julian Romero prezentat de Sf. Ludovic (Prado)

De atunci datează „Țesătoarele" și mai ales „Domnișoarele de onoare" (Las meninas) care vor fi, cred, întotdeauna, prilejuri de uimire și încântare. In atmosefera fluidă, în care aerul circulă aevea parcă, personajele sunt modelate din lumină, creații ale ei.

Climatul spiritual din compozițiile lui Greco contrastează izbitor cu al lui Velazquez. Artistul e depășit de propria-i viziune, transportat de ea în limburile unei inspirații, până unde admirația unora îl urmează și-l apără cu intransigența fanatismului, în timp ce cârtitorii nedeprinși cu ascensiunile mistice într'o lume transfigurată prin magia visului lăuntric, ne vorbesc de o deformare a viziunii normale datorită faptului că artistul era astigmat, ori suferind de strabism.

Oricare ar fi explicația viziunii deformatoare a lui Greco, ea nu e totuși mai puțin originală și în acelaș timp valabilă, confirmată artistic. Verticalitatea personajelor din compozițiile lui sacre, deșirarea și infinita aspirație vădită a întregii lor făpturi către un izbăvitor „dincolo", expresia unei de-

Goya
Familia lui Carlos IV (Prado)

săvârșite solitudini interioare și absorbiri contemplative a chipurilor emaciate de mistică suferință, din „Inviere" sau din „Rusaliile" nu pot lăsa nepăsător chiar pe amatorul care mai degrabă întârzie dinaintea unor portrete amintitoare încă de influența tizianescă, mai cu seamă al „Cavalerului cu spadă" sau al „Căpitanului Julian Romero prezentat de sfântul Ludovic" unde emoția religioasă transfigurează trăsăturile de o puritate muzicală și grația severă a chipurilor.

După epigonismul următor apogeului atins prin Velazquez, pictura spaniolă înfățișează cu arta lui Goya, un nou fel de a vedea și de a simți, împreună cu o tehnică a tonurilor luminoase, care a influențat covârșitor pe artiștii dela sfârșitul veacului trecut și început celui actual. Impresionismul avant la lettre al lui Goya, în compoziții cum este câmpia dela Manzanares de ziua sf. Isidor, cu prețioase efecte de lumină, a făcut din el un precursor într'o măsură mai însemnată încă decât Velazquez. Dar în afară de această importanță istorică a lui Goya, portretistul e acela care întrunește admirațiile tuturor. Oricât ar fi fost de sus pus modelul, artistul n'a ezitat să-l înfățișeze cu un realism necruțător și cu o vervă și ascuțime a satirei care fac din „Familia lui Carlos IV" nu numai o pagină de neprețuită artă dar și o replică răzbunătoare dată unei lungi tradiții în portretistică, de obedință convențională.

Geneva, August 1939.

Ospitalitate

Bine-ați venit, prieteni, aici, în pragul meu !
Brumată zace 'n fețe prelunga voastră cale.
Să vă desleg, acuma, cureaua la sandale.
V'oiu omeni, pe urmă, cu ce-o da Dumnezeu.

Pentru neveste-am lapte, muls proaspăt în șiștar
Și faguri noi în străchini, din florile de-acum;
Iar pentru noi, o bute cu flăcări de Cotnar :
Să stingem crunt arșița pârdalnicului drum.

Veniți aici, sub noaptea-cestor cetini.
— Blagoslovește, Doamne, cinstita noastră cină —
Vedeți cum fierbe oala cu lumină ?
Să închinăm. Bine-ați venit, prieteni !

HORIA NIȚULESCU

Călătorie siderală

Aici pe ruinele altarului cu jertfele neaprinse,
să ne desbrăcăm de țărână și de cuvânt —
și sufletele curate ca 'nălțimile ninse
de fulgii zorilor începutului de viață,
să le pregătim pentru călătoria spre Focul sfânt
al izvoarelor luminii, spre ceruri nevăzute,
unde ne va 'ncununa întâia dimineață
cu toate-aureolele chemărilor mute.

Pentru trecerea noastră peste apele tăcerilor reci
stelele vor întinde punți de raze — și curcubee
ne-or încălzi suirea înaltelor poteci
spre zarea necuprinsă în niciun vis de lut...
Și-acolo 'nconjurați de fulgere și sori
ne vom scălda cu îngerii în eleștee
de flacări legănate în melodii
desprinse din cerești le viori,
trezind acordul altui început
uitat în noaptea apelor pustii.
Și 'nvolburați de vânturi răscolite
de-un glas ascuns în nepătrunșii nori,
vom auzi trecând din stinse veșnicii
chemarea Focului — peste cerurile 'ncremenite.

(Fragment din poemul „Chemarea Focului").

GEORGE IONAȘCU

Cronica muzical

Talent și muncă

de ROMEO ALEXANDRESCU

Cu cât un mediu este mai puțin străin culturei muzicale, cu atât mai firesc îi este dat să înțeleagă legătura directă și intimă care trebue să existe între aceste elemente care nu se pot lipsi niciodată unul de altul: talent și muncă.

Talentul este de sigur o noțiune prin excelență complexă. Talentul muzical presupune, atunci când este într'adevăr complet, un cumul de daruri. Intre ele, predomină: desăvârșirea nativă a urechiei, în perceperile ei sonore, simțul natural al expresiei muzicale, temperament, imaginație, memorie, în sfârșit facultatea de a adapta plinul acestor privilegii, cu cea mai mare ușurință cerințelor artistice ale unei ramuri muzicale practice, de a concretiza, de a exterioriza instrumental, vocal, dirijoral, generozitatea unei înzestrări. Dar, în afara bazei pur muzicale a unui talent, mai există alte foarte importante complemente tot de înzestrare, dar de altă natură. Sunt, în primul rând, caracterul și inteligența. Fără ele, talentul nu poate găsi chezășia unei evoluții fericite și nici luminozitatea logicei, a înțelegerei adâncite, a tendinței neîntrerupte către perfecțiune.

De caracter și de inteligență depin de acel factor într'adevăr primordi desvoltărei și desăvârșirei unui talen munca.

Exemplele mari ale istoriei muzice pot risipi fără urmă credințele naiv lor și neinițiaților în această privinț Mozart, Beethoven, Wagner, Franc Verdi și, pentru a ilustra măreț și pre zentul, George Enescu, au preamăr strădania. Viața lor este pătrunsă, clip de clipă, de preocuparea cizelării n întrerupte a creației, de fervoarea în clinării întregei puteri de muncă, tu turor strădaniilor, tuturor forțelor sp rituale, țelului de a obține pentru o pera de artă cele mai înalte condiții d realizare.

Dar, munca nu este numai crezu făuritorului. Este, în aceaș măsură ș poate, mai inexorabil, și acea a inte pretului.

Debutanții, aspiranții, străinii d artă, pot crede că, talentul cel ma exclude munca, sau o reduce la ex trem. A munci puțin în domeniul exe cuțiunei muzicale, li se pare o laud un titlu de glorie, o garanție explosiv de talent, ceeace în realitate nu es decât o compactă eroare și cea m tristă dintre vanități.

După munca de agonisire a imens lui conglomerat de știință și artă compun studiul integral și disciplir unui interpret muzical, urmează ab acea muncă fără de sfârșit, în care a tistul se înalță necontenit pe sine, înă țând opera căreia îi se dedică, mun de întreținere a resurselor, pe deopa te de continuă șlefuire, epurație, a monizare, multiplicare, în infinite n anțări de înțelegere și exteriorizare de alta. Este acea elevațiune în ar și năzuire arzătoare către cele mai p re țeluri ale ei, care au purtat atât departe pe un Cortot, un Casals, Gieseking, explicând una din latur miracolului pe care îl reprezintă.

Caracterul și inteligența, părin muncei în artă, le-au stat la temelia lentului. Iar pilda uriașe de muncă care o radiază în jurul lor, trebue, găsească ecou, în mic și mare, descl zându-le orizontul fără limite al ar adevărate.

Literatura și războiul

(Urmare din pag. 1)

vanitățile. Ea este o altă arenă crâncenă cu victime obscure și victorioși în vază, după morala succesului, care consfințește ierarhiile. De bună seamă, nu urmează de aci că vom proslăvi războiul, ca și cum s'ar putea preconiza ca o stare ideală și permanentă, între uciderea sistematică, cu metode științifice ! Cu toate cumplitele lui urmări, războiul este însă un regularizator al valorilor umane. Victimele lui sunt sacre, fiindcă cimentează cu sânge, o nouă nădejde de perfecționare a omului și a societății. Iar cei cari s'au întors de pe front, sunt garanții unei etice mai drepte, mai umane. Ei aduc o experiență a suferinții, care, chiar dacă nu asigură așezarea definitivă a lumii, pe temelii indestructibile, măcar contribue la o câtime de îndreptare. Scriitorii de pe front sunt astăzi mai prețioși decât artiștii, din vremea de pace; ei sunt partizanii unei alte ordini, în care ne punem toată încrederea. Dela sinceritatea sforțării lor de a privi în esența structurii noastre, de la puterea de adâncire a omenescului, de la capacitatea lor de înfrățire cu cei umili și nepricepuți de a-și împărtăși emoțiile, se așteaptă astăzi o etică și o axiologie morală, mai temeinice. Să nu credem, ca moralistul francez, din veacul cel „mare", că totul s'a spus și că nu ne-a mai rămas decât să variem în expresie. Nu numai biologicește, omul este un necunoscut și el nu are de așteptat doar de la progresele științelor pozitive : științele morale sunt cu atât mai șubrede și realitatea grozavă a războiului, cu revizuirile sale fundamentale, va contribui să le valideze.

ȘERBAN CIOCULESCU

STRANIU!

Lui B. Ch.

de Victor Popescu

Stă zilnic și privește în zare. Adie ntul. Sufletul lui e senin. Liniștit, ca mare înainte de furtună. Sau după tună. Voluptoasă. Dar cu atâtea furi în ea. Cadavre perfid înghițite. răbii sfărâmate. Și cele ce mai preteşte sub masca seninătății. Așa e și fletul lui. Rănit, sângerând de copara ce a sugrumat în neștire. Ce mplit e când îți omori sufletul! Nu fletul, căci el rămâne să se frământe ai departe. Să sufere. Să lăcrămeze, m îi lăcrămează lui. Brazii când âng la tăere, sau plânsul de căprioarănită. Nu sufletul, dar fericirea lui... Aproape că nu mai simte nimic. N'au-, nu vede. Se lasă soarele în noapte. înflăcărează nouri pe cer. Se aprind ndele. Dece se aprind candele? Și aprindea. Ce frumoasă licărire în tuneric... O icoană, care se umbrește inic, o flacără mică, plăpândă. O me întreagă ascunsă în spate. Mai ult decât o lume. O altă viață. Pe alt rîm. Cu alte fericiri. Poate mai mari. Dar el nu se gândea la acestea anci... Nu-l priveau alte lumi, sau ipul sfântului depe lemnul vechiu, irosind a altar și flori veștejite. Nu-l ivea resemnarea lui. — Ioana, e entru tine ruga — își spunea tăcut. spunea flăcării. Dar nu se ruga. Ce re să se roage. Privea prin luminiță, e-o vedea pe ea. Chipul ei. Era dearte, și poate ruga, gândul, nu o ajuneau. Se frământase îndelung, să știe e-o ajungeau...

— Tu, iubita mea, simți la ore blâne coborînd o tăcută neliniște deasura capului. Auzi un sunet de glasuri, n foșnet de suflet. Ai vrea ceva ce 'ai, dar nu știi ce. Nu dorești nimic, ar inima îți așteaptă.

Atunci, iubita mea, când stele sus, n cer, se aprind, când latră câinii în grăzile satelor, sau când un scârțâit e căruță aduce o nouă viață în suetele femeii și al pruncilor ce-și aștea- tatăl dela târg, atunci, iubita mea, u mă gândesc la tine. Stau ore lungi, ar tu numai o clipă să știi de mine. clipă să fii cu mine.

Rândurile par'că le mai avea. Nu rimisese scrisoarea. Ce îndrăzneală. r fi fost...

Dan, Dan, ce te sbați așa de mult? strigau vocile dinlăuntrul lui. Zadarnic, zadarnic! E un vis. Va pieri!

Fugea după un vis. Viața îi era fugă după un vis. O fugă stând pe loc. Neodnică. Chinuitoare ca necontenitele icături ce cad din ploaie, toamna. Iar isul nu putea pieri, căci visul venea e undeva, departe, unde nu piere imic. Unde e iubire și curat. Din suletul ei...

Se scurgeau zile ca ani, fără început i fără sfârșit. Pornea pe câmpuri să mble singur. Pe poteci neștiute. Pe colo, unde nu era nimeni, își privea ufletul. Se uita la el ca la un bolnav, ar nu știa că e bolnav. Și nu-l tămăduia. Se scurgeau clipe ca ani. Cu ploaie, cu vânt, cu soare. Pornea în păduri să hăue. — De-ar tăcea păsările din pomi să cânte fericirea lor. — Să-l lase pe el, în fericirea lui, fiindcă iubește.

— Azi pădurea a plâns ca niciodată, frunze multe, galbene și triste. Cădeau, sunând printre crengi, pe covorul sgomotos dela picioare. Mi se acopereau pașii de rugina toamnei. —

Un vânt, mai din alte țări, începuse să sufle: încă nu rece, încă nu tare, dar venea cu miros de frig. Ca și ploaia de zilele trecute, care m'a mâhnit atât. Se apropie iarna, iubita mea, și tot departe suntem.

Poate auzi și tu acum niște clopote domoale. Un glas plăpând, de bisericuță umilă, vine nu știu de unde. Dacă-l auzi, suntem împreună. Gândește-te la sunetul lor.

Nici scrisoarea asta nu plecase. Și nici nu o mai avea...

— Tu ești o întruchipare — i-a spus Anitei, privind-o în ochi. — Ai înebunit, Dane? — veni deodată un răspuns tăios. A înnebunit? Poate! Răsese. Nu mai știa dece râsese atunci. Un râs plin ca un fruct de toamnă. Dar afară era primăvară. Și soarele cânta cerurilor.

— Te iubesc, Anita.

Insă Anita era Ioana. Ca la icoana în care privea în ea. Dincolo de ea...

— Dane, ce ființă stranie ești tu. Nu știu ce să cred. Am impresia că nu mă iubești, pari că da. Spune-mi.

— Privește pomii aceștia. Ce verzi sunt, ce sănătoși. Setoși de viața ce vine. Iți plac?

— Nu!

A tăcut. A tăcut și el. Nu-i plăceau.

— Dece?

— Nu-mi plac. Când ești printre ei, ești altul. Nu mai ești al meu.

— Dar n'am fost al tău nicicând. S'a oprit scurt. Să nu rup totul. S'o pierd și pe ea. A privit-o. Era atâta Ioana în ea!..

Aproape că o iubea. Foarte curioasă senzație. O nelămurire în suflet.

Ii apăruse într'o caldă dimineață. De unde? Dece? Se întâlnesc oaomenii, se duc... Așa-i viața!.. Dar Anita nu se dusese. Rămăsese. Oprită de el. Sau de ea? Iarăși Dan nu mai știa. Se pierdea cumplit prin minte. Se întuneca. Furtună în pacea lui.

Insă n'o oprise pe ea.

Anita, tu cine ești? Ochii o sfredeleau.

— Ce straniu om! Tot mereu îi spunea straniu. Ce oare era straniu? Că o vedea pe Ioana în ochii ei ca în flăcările candelii? Nu semănau. Doar părul acela. Valuri înaptate. Era al ei. Și gura.

— Iubita mea, tu crezi că poți iubi două ființe deodată? Te întreb în tăcere, neauzit de nimeni. Două ființe, dar să fie una. Fiindcă tu dorești pe una. Iubita mea, te văd în candelă când vorbesc cu tine, când vorbim noi doi. Anita, ești tu. Ha! Ha! Vei crede că sunt în alte minți. Vorbeam cu Andrei ieri. Il știi pe Andrei? Zicea că umblu după Anita. A căzut cuvântul ca o scrâșnire. Eu nu mă joc. Sunt al tău. Numai al tău!

Anita îl urmărea cu ochii mirați, prin încăpere. Dan era din nou altul. Ii străluceau ochii ca o ură. Părul în cap ei era învolburat.

— Unde te-ai dus Dan?

Il enerva glasul ei. Ar fi strâns-o de gât.

Tăcere, tăcere, dornic de tăcere și de liniște și de singurătate.

— Apropie-te, Dane.

— Nu căuta să furi ce este al altuia.

Răspuns isvorît de cine știe unde. O rupere. Din dăruirea trupului, Anita rămase ruinată, ca un pian lovit fără milă cu piciorul.

I se scrijileau în inimă, lui Dan, multe, multe.

Il durea capul. Ce nebunie, ce nebunie. Dece le amestecase? Nu erau aceleași! Nu se asemănau! Anita îl smulgea din imperiul visului lui. Din tainica poveste cu parfum suav, din povestea ce trăia, din basmul cu Ioana.

— Ce mârșăvie. Se auzise glasul ei, de undeva. Mârșăvia cui? Mârșăvie dece? Fiindcă visase ceva frumos. Fiindcă o iluzie mai mult îl adusese în calea ei, ca în calea celeilalte? Ce este el de vină. Cine l-a împins, dacă nu chiar Anita? El n'a dorit-o.

O privea cu ochi mânioși. Ce prăpastie în ființa ei. Nu mai era Ioana. N'o mai vedea pe Ioana. Era departe, departe...

Clocotea însă în ochii ei, dar Dan n'o mai vedea.

Ploua ca toamna pe străzile pustii. Lung și trist. Băltoace mari de apă, oglindind fantomatic case, felinare palide. Pe cer licărea lumina dimineții, străvezie dintre nouri. Dan încă umbla rătăcind pe uliți, ud, ud de tot. Neocolind apa, stropindu-se pe picioare cu plescăituri vijelioase.

Nu prea era nimeni pe jos, la ora aceea. De undeva, din depărtare, pe o stradă mai mare, se auzi huruitul unui tramvai. O înflăcărare a cerului peste case, dela vreo sârmă atinsă.

Dan mergea înainte, cu sufletul rătăcit ca durerea unui mormânt uitat pe o potecă neștiută.

Venise primăvara caldă, destul de târziu. Luptându-se cu frigul, cu ploile, cu nourii, cu toate soiurile de răutăți ale vremii. Răsăreau flori, înverzea iarba, se albăstrea cerul. Mirosea prin aer. Mii de gâze, păsări, sburau prin aer, sburdau. O veselie fără seamăn. Un început de viață nouă.

— Cine ar fi crezut, Dane!

— Eu.

— Tu? O întrebare nelămurită. Cum tu? — străluceau ochii neînțelegând.

— Da Ioana, eu. Eu de când te iubeam.

— De mult oare?

— E vreme de-atunci. Aș spune că nu mă cunoșteai. E prea neadevărat. Dar eram așa de altfel.

S'au încleștat gurile într'un sărut. Cânta o primăvară între buzele lor. Dan o ținea strâns pe Ioana. Aproape de el, de inima lui, de trupul lui, să n'o mai piardă, să fie mereu împreună.

Era un gol bun, bun de tot în sufletul lui Dan. Un gol de fericire. O teamă să nu se prăbușească aceea ce părea atâta de frumos.

— Ce des am fost noi împreună. Ioana privea în sus, vorbind șoptit, alene. Alături... O auzea spunând alături, căutându-i gândurile. Inima lui revărsa cascade. Au fost alături. Chiar când nu erau împreună.

...Atunci poate, în clipele când o vedea prin candele... Când vorbea cu ea... Vorbeau amândoi...

— Imi vine să râd Dane.

Dece să râdă. Rămăsese ațintit, așteptând un uragan sau tot seninătate. Te-am întrebat eu odată, de crezi în prietenia dintre noi doi. Știi ce mi-ai răspuns?

— Da, Ioana.

— Când mi-ai spus că nu poate fi așa ceva, am crezut că glumești.

Surâdea și el acum. Il întrebase Ioana, dacă un bărbat și o femee pot fi prieteni. Răspunsul lui adusese o lămurire a celor ce simțea. Dar nu vorbeau de ei doi. Erau numai discuții generale. Despre toți oamenii. Cum și-ar fi închipuit însă că ei sunt altfel. Sunt ca toți oamenii. Și ei puteau să se iubească.

— E bine să fim împreună...

Coborau din ceruri duhuri și tăcere. Se lăsa întunericul. Pe alei, printre pomi, era frumos și moale. Lătrau câini prin depărtări, glasuri stinse, clopote de vecernie.

Dan era cu sufletul reînoit și cald.

— Aș vrea să pornim așa, departe, cum mergem acum. Pe un drum lung, fără sfârșit, prin țări frumoase, prin alte părți, departe, departe. Să fim împreună totdeauna. Să privim la totul, de alături....

— Da, Ioana, și eu vreau să fiu cu tine.

Porneau atunci pe cărări, nu chiar așa de lungi și nici prin alte țări. Dar le locuiau cu iluzii, cu ninsori pentru ierni cu zurgalăi, sau valuri de soare și raze. Trăiau vieți multe, ca basme de necrezut. Era un viitor în față, un viitor cu închipuiri și fel de fel de întâmplări, cari, poate, nu aveau să se întâmple niciodată, de cari știau și ei că nu vor fi. Numai vise, o clipă dupe desfășurarea lor păreau de neîndeplinit, și totuși, atât de plăcute. Cel puțin dealungul lor, legănau dulci speranțe, lăsând apoi în urmă o savoare mângâetoare.

— Plecăm și noi?

— Da, plecăm.

Dar cum erau să plece? Tot vis...

S'a depărtat de țărm, alb, vaporul, lin și atrăgător. Ardeau lumini pe bord, lumea privea malul rămas în urmă, iar ei doi țineau în ochi încă o clipă leagănul unei iluzii.

S'au întors pe străzi cu oameni mulți. S'au lovit de ei. In urmă n'au privit, la luminile din ce în ce mai mici pe mare, care urmau vaporul.

Când, a doua zi, au trecut din nou pe cheiu, era un loc gol. Apa mării unduia liniștit.

— S'a dus fără noi.

A tăcut puțin, căutând prin unde, urmele de mult apuse, ale vasului.

— Dar vom merge și noi odată, cu el.

— Odată... Ce multe se cuprindeau în acest „odată"... Il spusese sigur că se va înfăptui. Era încă un vis. După ce l'a spus, s'a îngrozit că poate nu se va înfăptui.

— Tu crezi că vom fi... și noi cu... el?

— Dane! Cum să nu cred. Ce se întâmplă cu noi e atât de frumos... Nu se poate să nu ne poarte acolo unde dorim.

Marea clipocea, purtând pete de uleiu și gunoae.

Undeva, un pescar lopăta obosit, să iasă la larg...

— Incotro?

— Nu știu. N'are nici-o importanță. Inainte...

Apunea soarele. Se înroșise cerul. Se întindeau perdele de culori și lumini. Erau iarăși ei doi, prin câmpuri, prin păduri. Caldă seară.

— Să nu ne mai întoarcem!

Dar erau deja pe drumul întoarcerei.

— Aș vrea să trăim o Duminică lungă, lungă, cât viața noastră a amândorura.

O Duminică lungă?... Ii veni cuvântul straniu pe buze. Insă îl opri să iasă.

Seara când rupse foaia din calendar, văzuse scris Duminică. Fusese toată ziua cu ea.

— Din nou suntem despărțiți, iubita mea. Mi-e dor de tine, mi-e foarte dor.

Dan îi scria ei, dar tot nu-i trimetea rândurile. Era un fel de taină a lui, de mister.

Melancolice zile treceau, așa pustii, așa tăcute. Ioana acum era prin alte locuri. Și Dan era departe, iar îngrijorarea îi creștea în suflet ca o furtună. Ca o mare pregătindu-și valurile pentru urgii. Căci nu avea nici o veste dela ea.

Dece plecase, dece oare se lăsase o perdea între minunatele zile numai ale lor, și lungile clipe de singurătate.

Sunt unul în fața celuilalt și se privesc. Iar ochii ei nu mai luminează la fel ca înainte. Și glasurile sunt reci. Pierdute.

— Să se termine astfel totul între noi?

— Nu eu o vreau, Dane. Sunt prima ce voiu suferi. Incă o iluzie ruptă.

— Dar tu crezi oare că te-am uitat?

— Nu! M'ai amestecat într'o aventură, ca oricare alta, banală.

— Te'nșeli.

— Poate nu. Ca și Anita.

O stâncă se prăvăli. Așa sgomot asurzitor sdrobi inima lui Dan. Porneau năvalnice gânduri. Tâmplele se băteau dureroase. Un val apăsător, din ce în ce mai greu, îl copleșea.

— Ca și Anita?

Eșiră sunetele din gâtlejul lui, nelămurite, abia auzite, șoptite. Fluerate între dinți. Cu respirația tăiată.

— Da, da! Ca și Anita. Mi-ai spus că mă iubești. Dar și ei îi spuneai acelaș lucru. Pe vremea când îmi spunea și mie.

— Tot ție îți spuneam totdeauna.

— Acum vrei să te cred?

— Da! Vreau! Fiindcă trebuie. Trebuie!

— Nu trebuie. S'a terminat.

— Nu se poate. Un vis...

— Ce ca orice vis are un sfârșit.

— Ioana!

— Nu! Spune Anita.

— Ce răutate.

— Nu te supăra. Te pricep

— Dar eu te iubesc.

— „Așa de greu mi-e fără tine", — îi scria ei.

— Vorbe.

— Și mie tot vorbe.

A tăcut înfrânt. Insă nu putea pricepe de ce se revărsa atâta nenorocire pe capul lui.

Treceau zile lungi, triste. Iar Dan, singur nu se alina. Nimeni nu căuta să-l îmblânzească. Se încrunta mereu.

— Melancolia clipelor ce nu mai sunt, Ioana, tu n'o mai simți.

— Ba da, ba da! Simt multe, Dane. Dar între noi nu mai poate fi nimic.

— Ți-am spus mereu doar, că pe tine te iubeam. Prin ea, pe tine te vedeam.

— M'ai confundat cu ea.

— Semănai...

— Atunci, du-te că te așteaptă și te dorește. Prin ea, tot pe mine mă vei avea. Semănăm...

Se duceau în trecut amintirile. Sufletul lui Dan, tot mai tăcut se închidea în spatele suferinții lui. Era atât de îngrozit.

Toamna venise cu valul ei de fructe pârguite și frunze galbene, ce se desprind din pom. Ce dureri porneau din timpul întunecat. Era un an de când Dan se plimba în singurătate. Tot prin locurile prin care acum își ducea pașii sfios, să nu sperie pe nimeni, să nu turbure vreo biată floare, sau gâză minusculă.

— Iubita mea, încep să-mi înțeleg greșala, dece tu nu mă crezi. Nu am vrut un rău. Am fost sincer și orbit de tine. Poate nu pricepi suprapunerea Tu — Anita. Era atât de ușoară. Tot cum te vedeam oriunde, te-am conturat în ochii ei. Aveam nevoie de tine, tu erai departe și nimic nu ne unea. Apoi totul s'a pierdut în întuneric, fiindcă tu ai apărut în pragul vieții mele. Acorduri, armonii de lumi înalte, sunete diafane, o trenă de fericire în jurul tău. Privirea ta, cu înflăcărări de adâncimi, ființa ta dragă, mult iubita ta ființă. Totul se transfigura și eram în stare cum mai sunt încă, de orișice pentru tine. Dece nu mă crezi, dece vrei să lovești în simțirea mea? Scriu urît aceste rânduri. Sunt banale. Sunt un strigăt desnădăjduit. Iartă-le. Tu le-ai sdrobit puterea. Zilele noastre, clipele noastre, ce frumoase erau!.. Și acum, e atâta de frumos. Dar ești așa departe, așa departe, și mă doare mult.

Iși sfărâmase iubirea. Un crunt blestem căzuse asupra lui. Fugea când umbla. Nu răspundea la nimeni. Ca pedeapsă, pentrucă-și bătuse joc de-o simțire curată. Vuiau urechile lui Dan. Cuvintele Ioanei se auzeau cu tonalități diferite. Veneau, îl chinuiau, îl loveau necontenit. Era hărțuit, n'avea liniște. O dorea nebun, nespus, pe Ioana. Candeli... Candeli aprinse. Ii era camera plină. Râdeau toți de el.

— Dan, te-ai pierdut de tot! Ce mai voia și Andrei acum. Ce-i păsa lui de astea... Ce-ar fi priceput. Nicio flacără nu mai ascundea chipul ei. Pierise ca o umbră, fugise în uitare. Nu. Nu în uitare. In fundul durerii. In fundul durerii lui, de unde izvorau neîncetate valuri de gândiri, de frământări.

Să nu-și facă iluzii asupra iubirii. Ce blazare. Andrei, tu mai crezi într'o puritate a dragostei? — ?!? — Ești nepriceput. Ce curios, cum Andrei îl mai suporta. Totdeauna el îl suportase. Dar acum, mai ales acum, este într'adevăr straniu.

Ingrozitor. Ce cuvânt fatidic. El a fost straniu. Anita i-o spusese. Stranie i-a fost purtarea. Neînchipuită. Torent de munte.

Nu mai vrea să iubească pe nimeni. Dar cum să uite ce-a fost? Iubirea nu există. E o poveste ridicolă. Absurd de ridicolă. Când te lovești atât de aspru de ea, afli ce hâdă e. Grotescă.

Venea iarna. Dan tot singur, aștepta scurgerea vremii. O aștepta, nu trăia cu ea. Ceasul vieții lui bătea departe, pe alte plaiuri. Lângă el nu veneau decât svonuri nelămurite.

Era o vreme, când se întâlneau mai târziu decât își spuseseră, pentruca timpul despărțirii până la viitoarea întâlnire să fie mai scurt. Acum nu se vedeau de loc.

Vifornițe aspre lovesc câmpiile, apleacă pomii, sgâlțâie ferestrele. E iarnă, cumplită vijelie. Dan se căește dar e mai liniștit.

— Ioana, îți cer iertare. Ce prăpastie am pus între noi. Eu n'am priceput iubirea. Nu se pot iubi două ființe. Pe una o trădezi. Eu am trădat poate pe amândouă. Și totuș, te iubesc, fiindcă ești totul în viața mea, și trădarea este o întâmplare nevoită. Nu te-am trădat. M'a trădat credința într'o iubire pură, care îmbrăca totul cu tine și toate erau tu.

Dan se gândește și acum ore întregi. Din nou visează ca odinioară. Iluzii, speranțe. Fel de fel de planuri. Și tot ca odinioară nu crede realizarea lor, dar o speră. Se duce pe câmpuri, pe unde a mai fost. Caută chipul Ioanei în jur.

Stă zilnic și privește în zare.

Stilul românesc

IV

de arhitect I. TRAIANESCU

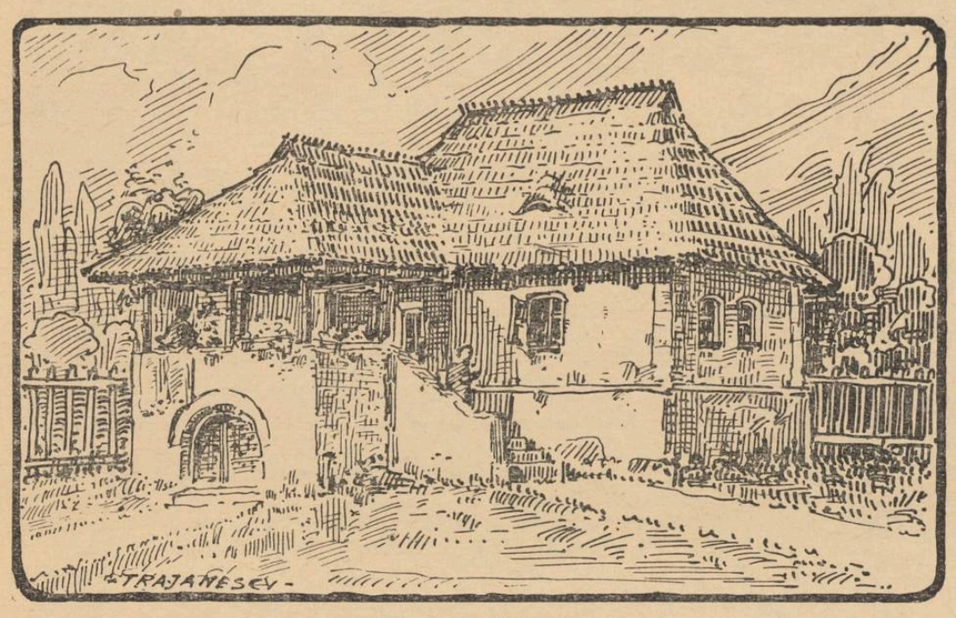

Casă în Vâlcea

Ţara noastră este bogată în monumente vechi ridicate în decursul veacurilor şi mai cu seamă biserici şi mânăstiri, în cari se găseşte adunată mai toată averea noastră istorică şi artistică.

De asemenea, satele noastre, mai ales cele dela munte, păstrează încă moştenirea seculară a artei populare, de un pitoresc vioi şi sănătos, mărturisind firea unui popor tânăr, viguros, şi în plină desfăşurare de înfăptuiri artistice.

Monumentele noastre istorice, mânăstiri şi biserici, palate domneşti şi conace boereşti, cum şi arta satelor, au fost cercetate de cei ce vedeau în ele temelia puternică pe care s'ar putea clădi edificiul arhitecturii naţionale.

Aceste cercetări, au avut darul să scoată la lumină frumuseţi nebănuite, părăsite şi uitate în vălmăşagul prefacerilor din decursul veacurilor, şi să încerce, la început cu sfială, şi din ce în ce mai încrezători, a le altoi pe înfăptuiri de artă contimporană.

Incercările acestor premergători au avut darul să redeştepte conştiinţa naţională a marelui public, care a început să ceară artiştilor, case şi obiecte concepute în stil românesc.

Paralel cu acest nou curent, mulţi din cei ce au moştenit dela strămoşi, palate, conace, s'au altfel de locuinţe înzestrate cu obiecte casnice, amintitoare de vremurile apuse, au continuat să le păstreze cu evlavia cuvenită celor ce au trăit după datină românească, ba încă, au continuat să-şi înpodobească noile lor locuinţe, cu alte colecţiuni de obiecte bisericeşti şi casnice, găsite întâmplător prin sate şi mânăstiri, sau chiar să restaureze vechile case domneşti moştenite, pe cheltuiala lor, cum e cazul Palatului Brâncovenesc dela Mogoşoaia.

Şi iarăşi, paralel cu aceste îndemnuri nobile pentru reînoirea artei străbune, mulţi oameni de afaceri, împinşi de setea câştigului bănesc, au cutreerat sate şi mânastiri, speculând ruina şi părăsirea vechilor odoare bisericeşti aruncate prin poduri... sau chiar în stare de a fi folosite, şi le-au achiziţionat, expunându-le apoi în vitrinele magazinelor de vechituri şi revânzându-le cu preţuri fabuloase, iubitorilor de artă veche românească.

Iată cum, şi pe calea comerţului, ideia renaşteri artei naţionale s'a răspândit şi a prins viaţă interesul mereu în creştere pentru un stil românesc.

Dar, în mod firesc se pune întrebarea: Ce este curat specific românesc în aceste mărturii de artă ale trecutului nostru ?

In această privinţă sunt două atitudini sau feluri de a răspunde: una optimistă, în care se admiră arta pământeană cu toate influenţele ei din afară, cu credinţa că ele ar putea sluji drept bază unei renaşteri a artei naţionale ; iar alta neîncrezătoare, care se îndoeşte de posibilitatea unui stil românesc, sub cuvânt că arta noastră monumentală este de origină bizantină, împerechiată cu artele arabă, turcă, ogivală sau a Renaşterei italiene.

Cât despre „naivele" elemente ale artei ţăreneşti — zic aceştia — nu se poate concepe o artă monumentală inspirată din ele.

Să cercetăm lucrurile mai de aproape, cu scopul de a restabili adevărul.

Ce este stilul ? Când Buffon zice: „Le style est l'homme même", dă o definiţie dreaptă asupra stilului în general, căci prin stil se 'nţelege expresia sinceră a operelor de artă, înfăptuite de diferiţi artişti, în anumite epoci şi la diferite popoare. Astfel s'au creiat şi stau la baza culturii clasice, stilurile în

(Urmare în pag. ultimă)

MINCIUNA

(Urmare din pag. 3-a)

lămurească neîncrederea şi îndoiala ei. Şi îi venea să zâmbească la gândul că va chema casa lui Petru şi îi va răspunde Maria :

— Nu e acasă conaşul. N'a venit încă din provincie.

Sau dacă ar suna la Elvira, ar auzi glasul altcuiva din casă, spunând : „Doamna e în oraş".

Deodată telefonul sbârnâi la Elvira cu furie.

— Alo !

Era glasul ei. Elvira răspunsese numai decât. De sigur nici nu avusese timpul să se depărteze de lângă aparat. Mai rămânea o singură nădejde. Să nu-l găsească pe Petru acasă. Ana închise repede să nu mai audă glasul ascuţit al Elvirei :

— Alo !... Alo !... Răspunde... Cine-i acolo ?

Ii zgâria creerul râsul ei de adineaori. Ceru numărul lui Petru. Ii răspunse chiar el, numaidecât.

— Da.

— Petru...

Ana aştepta răspunsul cu sufletul la gură. Simţi dincolo la sfârşitul firului o mică ezitare, ca un tremur. Apoi glasul lui :

— Alo !

— Alo, Petru...

Un mic sgomot. Inchisese el. Ana rămase prăbuşită, năucă, ameţită. Ceru din nou numărul lui. Desigur era o greşală. Poate el nu-i auzise, nu-i recunoscuse glasul. De multe ori nu se înţeleg vorbele. Puse repede receptorul jos. I se părea că o arde. Dincolo la Petru era din nou ocupat. Dar la Elvira?

Se ridică hotărîtă să nu mai încerce. La ce bun ? Ştia acuma. Dar dacă de data asta nu vorbea cu Elvira ? Şi de ce ar fi mai chemat-o odată ? Ca să-i spună că o înjosise pe ea ? Ca să adauge la biruinţa Elvirei, o nouă umilinţă a Anei ? Şi totuşi... Ana vroia să ştie, să soarbă fierea toată.

Da. Elvira vorbea din nou cu Petru. Ana stătea împietrită în faţa oglinzii. Işi privea ochii pe care-i desmierda atât de frumos Petru şi braţele şi trupul. Zadarnic. La ce foloseau toate? Tinereţea, dragostea, jertfa... Petru mintea. Petru nu o mai iubea. Toată furia îi căzuse. Nu putea nici măcar să plângă. Ochii îi ardeau ploapele seci. Işi simţea coşul pieptului golit. I se părea că în toată lumea numai ea e de prisos şi fără rost. Petru mintea. Petru al ei de acum câteva zile care părea fericit lângă ea, pe care-l alintase, care o mângâiase, îi vorbise blând, a cărui dragoste părea mai adâncă de cât fusese înainte. Ana crezuse în cuvintele de iubire şoptite, strigate, gemute de Petru în toate ceasurile zilelor petrecute împreună. Cu pecetea dragostei ei îi înfierase toată viaţa. Şi cu încetul i se iviră în minte, pe rând, toate gesturile lui urîte, vorbele grosolane, faptele care se contraziceau, făgăduielile care nu se mai împlineau. Şi Ana descoperi un nou Petru, care nu semăna cu al ei. Un Petru mincinos, murdar, prefăcut. Un Petru care era poate, aşa cum îl vedea lumea cealaltă. Iar din colţurile întunecate ale minţii, eşeau la iveală vorbele binevoitoare ale prietenilor care o preveneau, îi vorbeau cu înţelegere şi mustrare şi care-l zugrăveau aşa cum îi apărea şi ei acum. Ana tremura în faţa oglinzii şi nici nu-şi dădea seama că-i e frig. Toată lumea avea dreptate. Şi ea dorise să îngenunche pe toţi. Era istovită şi pustie. Prea îl împodobise. Prea îi dăduse tot de la ea ca să acopere ceeace Petru nu avea. Jignitor nu era că vorbise, că se întâlnea cu Elvira sau cu alta. Pe Ana o durea că minţea, în braţele ei se prefăcea, că-i ţâşnea o gelozie falsă de pe buze şi din glas. Işi aduse aminte de scrisorile lui scurte şi lipsite de căldură. Cu puţine omisiuni le-ar fi putut

ceti oricui, le-ar fi putut vedea oricine. Se înfioră de desgust. Trebuia să se sfârşească. Ii va plăti la fel. Nu va mai răspunde la telefon. Dacă se vor întâlni, se va depărta grăbită de el, spunând că e ocupată sau aşteptată. Aşa cum face el. Ii va vorbi de toţi bărbaţii cari aleargă după ea. Şi nu va mai fugi de ei. Dimpotrivă. La fel cu el. Un întreg plan de apărare începea să se ţese în mintea ei. Apucă să se îmbrace cu nerăbdare. Chiar acuma trebuia să iasă în oraş. Să se plimbe. Să vadă lume. Să se ameţească. Trebuia să uite glasul lui Petru care şoptea la urechea ei, atunci când credea în dragoste, cuvinte de care îi venea să râdă acuma. Trebuia să uite că în viaţa ei era numai el. Că i-o spusese. Că i-o scrisese chiar. A, da!... Scrisorile ei de dragoste... Poate că le cetise împreună cu Elvira. Le comentase, le subliniase. Râseseră împreună. Petru era în stare de orice. Abia acum îl cunoştea. Dar chi mâine îi va spune, cu acelaş aer ba jocoritor cu care ştia şi el să vorbeasc

— Scrisorile pe care ţi le-am t mes ?... Literatură, Petru, am făcut teratură... De altfel poţi să le arăţi c vrei. Nu mi-e ruşine de conţinutul l Mi-e ruşine numai de adresa de plicuri.

Un zâmbet rău îi înţepă colţuri gurii.

— Cât despre dragostea noastră... întorc spatele înspăimântată şi fug f ră să mă uit înapoi, ca să nu mă pref într'un stâlp de sare, ca femeia lui L când a privit în urma ei, spre groz viile Sodomei şi Gomorei.

Işi potrivi pălăria, îşi puse mănuşil apoi ieşi pe stradă. Mergea cu paşi l gănaţi şi uşori şi zâmbea serii care lăsase. Şi nu vroia să simtă spinul trăvit care-i sfâşia inima.

★

— Sărut mâinile, Ana.

In faţa ei era Petru. Se opri. Il pr vi lung. Buzele îi tremurau. Ura ei dâncă se topea picătură cu picătură, un sloi de ghiaţă. Parcă nu-l mai văzuse de o veşnicie. Ii căuta ochii cu pr virile, şi gura şi mâinile şi rând pe rân creştea în amintirea ei Petru, acela care-l ştia numai ea, cel iubit, care go nea minciuna şi prefăcătoria.

— Ce-i cu tine, Ana ? Ce s'a întâmplat ?

— Petru....

Bărbia Anei tremura şi abia acum îşi simţi ochii umezi. Incepu să plângă încet.

— Ana, fetiţa mea dragă... Ce s'a întâmplat ? Veneam la tine.

Erau pe o străduţă întunecoasă, aproape de casa Anei.

— Cum ştie să se prefacă, gândi Ana. Şi ce bine mă simt când mă minte !

O femeie care trecea pe lângă ei se întoarse, curioasă.

— Să mergem, Ana.

In sufletul Anei se petrecea schimbarea. Ştia că nu se poate despărţi de Petru. Simţea că tot îl iubeşte. Ii era ciudă şi ruşine.

— Fetiţa mea dragă... Te rog, nu plânge... Hai... Râzi odată... hai ! Ce adânc şi frumos suna glasul lui în liniştea străzii pustii... Ana tăcea, atentă la zbuciumul din ea.

Petru o cuprinse de umeri pe neaşteptate şi o sărută pe gură.

— Ce dor mi-a fost de tine, Ana...

Petru se întoarse şi lăsă repede braţul în jos. Treceau zâmbind două bătrâne. Ii văzuse îmbrăţişaţi, acolo, pe stradă.

Petru râse. Iar Ana zâmbi şi ea, împăcată aproape. In piept inima îi creştea, fierbinte. Işi şterse lacrimile, apoi luă mâna lui Petru şi o strânse în palmele ei.

Se întunecase bine. De departe venea vuetul oraşului. Acolo lumea petrecea. Şi Ana avea dreptul la viaţă.

— Te iubesc, Petru, şopti mişcată.

Işi adună toate puterile ca să spună cele două cuvinte cu evlavie şi cucernicie, ca pe cea mai sfântă rugăciune.

— Te iubesc, Ana.

Totuşi i se părea Anei că nu calcă pe asfaltul gros, ci pe un pământ moale, pe un lut cleios, în care, la fiecare pas, se înfunda mai mult, tot mai mult.

ERASTIA PERETZ

Omul fericit

(Urmare din pag. 3-a)

Aici se sfârşeşte povestea veche şi începe una nouă.

Una în care s'ar putea arăta că de fapt nevasta contopistului avea dreptate — şi toţi oamenii din oraş. Una în care Grişa îşi părăseşte biblioteca şi devine om ca toţi oamenii, se însoară cu o domnişoară mai în vârstă, fiindcă nici el nu mai era prea tânăr — se îngraşă, face burtă şi chelie (pe care şi-o ascunde lăsând foarte lung părul dela urechea dreaptă şi pieptănându-l spre stânga) şi nu-l mai preocupă nimic decât mersul vremii, fiindcă atunci când se făcea a ploae îl apucau reumatismele, contractate desigur în acea tinereţe ciudată de care îşi aminteşte scărpinându-se în cap (imaginar).

Pentruca, între omul de acum şi omul de altădată, să nu mai fie nici o legătură, el îşi va da silinţa să se desbare cu totul de ceeace domina acea epocă de tristă amintire : capacitatea de a suferi.

Grişa nu mai suferă pentru nimic. Că a trecut pe stradă un mort, că oamenii se jerpelesc cu anii de seamănă cu maimuţele — treaba lor. Numai tinerii mai au vreme să se necăjească pentru asemenea fleacuri. Şi pădurea aceea, ar trebui odată curăţată de răufăcători — vin aşa în toiul nopţii şi te toacă în cap, parcă ai fi în preistorie.

Cât despre suferinţă, dacă nu suferi cu trupul, cealaltă-i o bazaconie. Nu există „motive" de suferinţă, există o predispoziţie pentru suferinţă. Când eşti înclinat să suferi, motive îţi găseşti câte vrei.

Grişa a omorît în el, întâi de toate, acea „predispoziţie spre suferinţă". Când i se făcea să sufere, se gândea „ori sufăr, ori nu sufăr, nu schimb nimic. Dovadă tinereţea mea". Şi atunci nu mai suferea. Oamenii din oraş, care auziseră de această metodă pentru a deveni fericit, se interesau acum deaproape de Grişa, mai ales că nevasta lui era din lumea bună a oraşului — şi făcea foarte des „jour"-uri la care toţi se simţeau bine.

Cei tineri mai ales — cum în vremea aceea un fel de nebunie apucase tineretul, şi unii chiar — elevi de liceu — fuseseră prinşi la Odesa şi aduşi înapoi cu jandarmii fiindcă furaseră bani de acasă şi voiau să plece în America spre „o viaţă nouă" — păreau că şi-au găsit în formula simplă a „fericirii definitive" lansată de Grişa, un răspuns complet la toată fierberea lor. Se înfiinţă deci un cerc care se aduna într'o pivniţă de două ori pe săptămână şi se numea „La omul fericit". Toţi cei cari făceau parte din acel cerc, păreau cu adevărat fericiţi, nimic nu putea să-i scoată din apele lor.

Grişa era preşedinte de onoare şi fu invitat să ţină conferinţe, la care venea şi altă lume din oraş şi îl ascultau toţi ca pe un apostol.

Trecură câţiva ani astfel, până într'o zi. Ceeace s'a petrecut atunci, nimeni n'ar putea să explice. Ana Grişievna se duse întâi, discret, la nevasta contopistului, aceasta, dimpreună cu Ana, la prietena ei cea mai bună, nevasta perceptorului — şi, după ce se socotiră câtva timp, toate trei, merseră să anunţe poliţia.

De o lună Grişa Grişievici dispăruse fără urmă. Ana Grişievna le spusese tuturor că a plecat în alt oraş pentru nişte treburi. Spera ca Grişa să se întoarcă din moment în moment şi nu voia să se facă de râs. Dar cum Grişa nu se mai întorcea, îşi luă însfârşit inima în dinţi şi se hotărî să-l caute.

Se făcu mare zarvă în oraş, căutările durară mai multe luni. Apoi, toată lumea fu convinsă că nu mai au nici un rost, Grişa fu considerat mort şi Ana Grişievna, îmbrăcată în negru, cu o batistă cu margine neagră mereu umedă, tamponându-şi necontenit ochii şi nasul (gurile rele spuneau că nu se poate să plângi atâta timp şi că Madam Grişievna avea, de fapt, guturai), primea lumea de două ori pe săptămână, ca pe când era răposatul în viaţă. La început se vorbea numai de răposatul, apoi întrunirile deveneau mai vesele, până când răposatul fu uitat complet. Ca să nu-şi întristeze musafirii, Ana Grişievna mută chiar fotografia celui mort, înconjurată cu crep negru, într'o odae din dos unde nu intra nimeni.

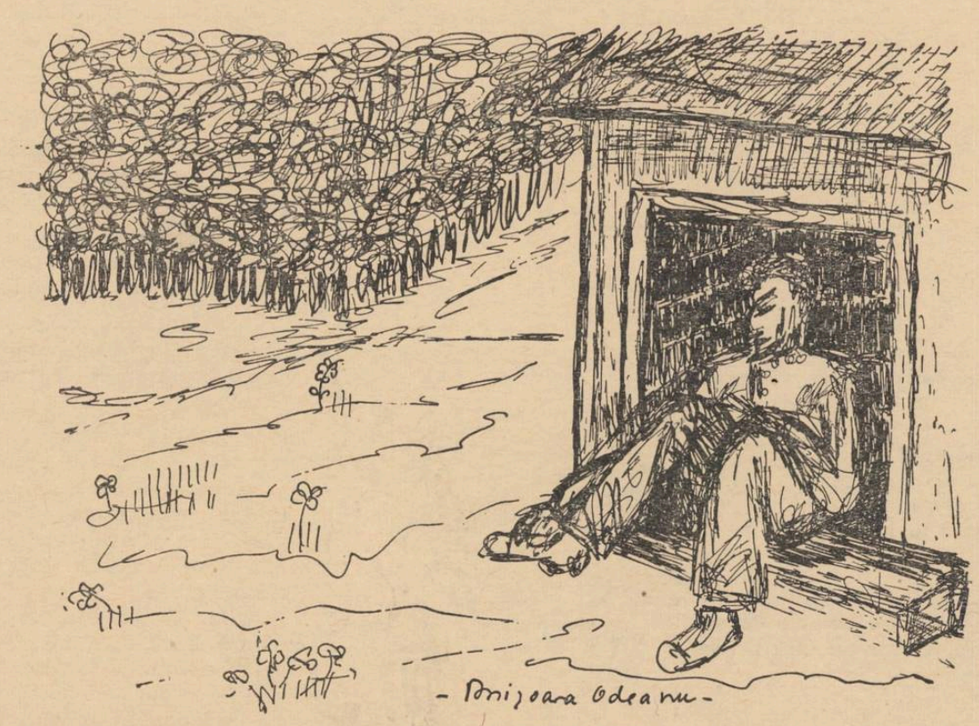

Foarte târziu, cineva din grupul „La omul fericit", trecu pe la poştă şi i se anunţă că are la poste restante o scrisoare pe numele lui, veche de vreun an şi ceva. Băiatul îşi luă uimit scrisoarea care conţinea numai câteva rânduri, iscălite Grişa Grişievici.

Conţinutul ei era următorul :

„Duceţi-vă la dracu toţi, copii tâmpiţi, vai de bieţii părinţi ! Daţi foc pivniţei şi scoateţi-vă sticleţii din cap. Vai de nenorocitul care a găsit fericirea veşnică aici pe pământ. Viaţa-i un mare vax. Eu mă duc la lacuri".

(Inainte de iscălitură urma o înjurătură de nereprodus).

Scrisoarea — care, comparată cu textele ce aparţinuseră în mod sigur lui Grişa Grişievici, fu declarată ca fiind adevărată, nu un fals — a fost citită într'o şedinţă solemnă la clubul oamenilor fericiţi. După citirea ei, preşedintele — cu lacrimi în ochi, pentru întâia dată de atâţia ani de când fusese fericit încontinuu, declară societatea desfiinţată pentru totdeauna.

După această întâmplare, urmă o adevărată epidemie de sinucideri, atât de alarmantă, încât statul, ca să-i pună capăt, fu obligat să facă un decret special pentru acea regiune, în care se vestea că toţi cei ce vor încerca să se sinucidă vor fi pedepsiţi cu moartea. Numai prin această măsură drastică, sinuciderile încetară. In schimb, începu o invazie de poezii care cântau binefacerea suferinţii. Din acel timp, istoria culturală a oraşului, păstrează numele unui poet celebru, pe care îl mai citesc şi astăzi, suspinând, adolescentele.

De Grişa Grişievici nu s'a mai ştiut niciodată nimic.

(Desenele autoarei)
ANIŞOARA ODEANU

Zi şi noapte

Nu este noapte,
Nu este zi,
Ce dete una
Alta primi.

Ziua, când stele
Pe cer s'au stins
In strop de rouă
Foc au aprins,

Că pare iarba
Prinsă de lut
Un câmp de stele
Ce-a renăscut.

Norul de-şi poartă
Aburul mat
Parcă-i din lună
Alb destrămat,

Iar când de ape
Ugerii 's grei
Noaptea le dete
Negrul din ei.

Luna când trece
Peste poeni
Face din stele
Şir de curteni,

Iar când răsare
Al zilei crai
Stelele 'n iarbă
Ii fac alai.

Nu e nici noapte
Nu e nici zi,
Ce dete una
Alta primi.

S. PETRE

SCENĂ * FOYER * ECRAN

TRUL STUDIO NAȚIONAL: DALIONUL", COMEDIE IN I ACTE DE GHERARDO ERARDI. REGIA: ION SAVA

upă ce stagiunea s'a deschis piesa: *„Acolo, departe"*, a i Mircea Ștefănescu, teatrul dio a prezentat spectacolul pe premieră Luni seară, cu edia „Medalionul", a prețui- i dramaturg italian Ghe- o Gherardi.

piesă cu bogat fond, tratând lema atât de mult desbătută nerațiilor, cu inerentele con- e ce produc prin decalajul

-na MARIETTA SADOVA

dar care, ca alcătuire greșea vand consistență și nici gen.tate dramatică. Fără a tisi spectatorul dealungul ce- trei acte,—un merit,—nu a tit însă să închege specta- l prin efecte dramatice, tre- nd, pentru a putea subsita, recurgă la artificii dăună- re, precum au fost lămuririle iei (Marietta Sadova) din ul I, cu privire la idealul său dragoste, găsirea medalionu- de către doctor (Calboreanu) ul 1, extraordinar de forțata ainire cu Giangiaconomo (P. e) actul III și altele multe același gen.

ste o greșală, credem, ca ma premiera s'o formeze un ctacol fără consistență. Chiar st lucru ar putea fi cauza ei probabile rapide eliminări pe afiș, lucru regretabil și ntru fondul ei, care bine tat, ar fi dat un rezultat eresant și pentru interpretare e în unele personagii a fost narcabilă.

n rolul Luciei, d-na Marietta dova a isbutit să închege un de rară d.stincție. Extrăgând incontestabilele calități ar- ice pe care le posedă, ele- ntele necesare alcătuirei ti- ui unei domnișoare intre ă vârste, romanțioasă, idea- ă, îndrăgostită din vremuri elungi de o himeră, auto- ră cu nepoții ei, oarecum tându-le părerile, reacțiile, ul de viață, și totuși slabă, raordinar de slabă cu pro- le ei sentimente, d-na Ma- tta Sadova, a subliniat deo- it de plăcut, rolul cel mai portant al comediei, am pu- spune, singura inteligentă plăcută realizare a lui Ghe- do Gherardi, în „Medalio- ".

D. Calboreanu, destul de ine- , prea șarjat în actul I și ex- iv de nenatural în actul ul- , poate din cauza regiei, ate din proprie inițiativă, a utit în momentele când deve- din nou cunoscutul Calbo- nu să realizeze un intere- t rol de doctor provincial și id, nu prea inteligent și fără zont.

D-ra Maria Magda, cu destulă tinerețe și elan, dar mult a puțină experiență sce- ă a arătat totuși că posedă emnate calități artistice.

n celelalte roluri d-nii Ata- siu și Nove.

Decorurile simpatice, dar ba- le.

SAVOY: BROADWAY TANASE

Premiera de Miercuri seara a trului Cărăbuș, a adus multe rprize. Putem totuși, obiectivi nd s'o apreciem, în primul nd din cauza neobositului stru Tănase, acel comedian atât de specific românesc, atât de variat și de interesant în toate manifestările lui.

Este intr'adevăr un fenomen, ce nu poate rămâne nesubliniat cu un I. C. Tănase se menține ca adulat al publicului in orice momente, împotriva oricăror intemperii. Spunem asta cu gândul la multele părți slabe din revista Braadway-Tănase, ce nu vor isbuti desigur să umbrească succesul ei, în general.

Există în personalitatea lui un impuls, un ritm de viață, o jovialitate, o vitalitate intensă, care atrage publicul, îl captează, îl farmecă. Și nu puțini din ansamblul său, sunt cei cari au adoptat firea lui. In special Mia Apostolescu.

Numind-o, ne gândim la al doilea punct de atracție din revistă. Antren, veselie, grație. Neobosită și variată în creații, Mia Apostolescu contribue enorm de mult la buna reușită a spectacolului.

Stroe și Vasilache, actori și compozitori, o achiziție superbă a trupei, sunt ca întotdeauna simpatici și iubiți de public. In legătură cu ei nu ne putem opri de a nu remarca spiritualul gen de a-i anunța la prima lor apariție, din actul I.

In schimb Liana Mihăilescu și Piu Mironescu au avut momente extraordinar de slabe. A fost o greșeală a regiei, montarea unor scene de caracter, fără a recomanda interpreților suflet, pasiune.

Intr'o revistă mai mult decât în orice alt spectacol sufletul, aportul personal, adecuate la un efort comun spre reușită, sunt esențiale. Or, iată un lucru puțin înțeles de anumiți interpreți.

Corpul de balet a avut în actul I momente bune. In divertismentul olandez remarcăm soliștii, dar și clipa regretabilă a Pavilionului Swing ne-a adus pe marginea unei reflexii foarte naturale și simple: nu încerci fără mijloace, în speța noastră, voci și orchestră, realizarea swingului, prea specific american și prea cunoscut în formele lui bune, spre a suporta o contrafacere inferioară.

In general însă baletul a fost frumos alcătuit. Merite regiei, și desigur girls-urilor, pentru unitatea de ritm.

Actul II a început cu ritmuri calde și sudice. Păcat de nereușita redare a renumitei Maria-Lao de către d-nul Mironescu.

I. Antonescu și Any Pater spirituali.

Tot în legătură cu acest al doilea act, nu putem să nu însemnăm nota de originalitate a d-nei Vivette Popescu, notă care i-a adus mult succes și în actul precedent.

Lângă ea, Elena Burmaz a fost plină de antren.

Textul d-nului N. Roman extraordinar de slab.

Intr'o mică pauză, din cauza numerelor prea banale pentru a fi relevate, vă notăm talentul trioului Cărăbuș. Trei tinere și antrenante baletiste, pline de vervă.

Dialogurile radiofonice ale lui Stroe și Vasilache sunt nespus de plăcute. Din tot spectacolul, ei, în acest ultim act, au adus cea mai bine ticluită contribuție.

Cu drept cuvânt surprinzători, Dracii sburători, renumiți marocani acrobați, anunțați ca mare atracție de către direcțiunea Tănase, merită nu numai laude, dar entusiaste bisări.

Dacă nu prin restul, dar prin acest număr revista Cărăbuș poate deveni o superbă reprezentație a capitalei.

Muzica întregului spectacol semnată de Dendrino și Patrikl, afară de câteva cuplete ale domnului Vasilache, este simpatică.

D-na Maria David a ales cu gust costumele și decorurile.

Directori de scenă, Stroe și Vasilache, au condus atent premiera.

Cuvinte bune baletelor d-lui Siomin.

VICTOR POPESCU

O premieră pe Broadway

insemnă unul din aspectele sociale cele mai interesante.

Suntem de pildă la „Cărăbuș" și peste o săptămână e premiera.

Cu o săptămână înainte ,e zarvă mare. Se repetă de dimineața până seara.

Stroe țipă, Tănase se enervează, publicul e dat afară dela repetiții prin sacramentalul: mama, tata, dacă e în sală, să iasă!

„Fetele" însă dau un exemplu de răbdare îngerească. Iată-le: în costume de bae sau rochițe scurte, tolănite sau făcând exerciții, sau flirtând, ori certându-se între ele cu o fermecătoare ingenuitate:

— Sărută-mă! zice una cu voce grosuță — și ai crede că e o pointă din text, dacă n'ar arăta și ceva cu mâna.

Și vine premiera.

★

In seara premierei, lumea a venit ca la match: cu două ore înainte. Sala e plină — dar și foyerul e „complet". Unde o să încapă atâta public?

Cele trei lovituri tradiționale, sunt înlocuite, se pare, cu uvertura și primele tablouri, în timpul cărora domniile lor domnii și doamnele încep să-și caute locurile. Dendrino e impudic de chel!

(Nu lipsește din primele rânduri, domnul gras, care transpiră și își șterge mereu ochelarii, preparându-se pentru orgia vizuală care va urma).

Revista a început: avem muzică, fete goluțe și pline de vânătăi, avem cupletul cel mare al lui Tănase, acompaniat de focuri de revolver care fac să tresară pe duduia blondă din stânga; totul se desfășoară după tradiție: Lenuța Burmaz face pe fetița, Mya Apostolescu, ritm, Roman e cam lung, ca text, Pia Mironescu cam mare, ca volum, mai vin Stroe și Vasilache, d. cronicar dramatic în dreapta, cască; urmează un număr „olandez", în care avem într'adevăr un... step (olandez, probabil) și niște sărăncuțe cu pantofi de lamé (olandez).

Dar fiți atenți în sală, la pointele acelea „tari", grase, suculente, care aruncă întâiu un val de jenă, fierbinte. Priviți duduile, conițele: priviți cum savurează cele mai infernale dublu-sensuri. Și dacă e așa, de ce să ne mai formalizăm: pudoarea e salvată.

★

Intre timp, actul s'a consumat, și trecem în culise. Pe scenă,

îmbulzeală, gălăgie înăbușită de cortine. Se montează pământul. D. Dendrino primește felicitări dela Radu Tănase, dar pare blazat...

De aici, ca să urci pe scenă, urci o abruptă scară. In stânga cabina d-nei Mya, care se desbracă. Pe culoare, în fund, cabina d-lui Tănase, care se îmbracă. In arab — și e emoționat — și are în față sticla de șampanie... Prin cabina boys-ilor, ajungi la domnișoarele vedete — cu care de obiceiu nu prea poți să stai de vorbă. Artista de revistă are pudoarea ei specială. Se arată goală pe scenă, dar un singur spectator în cabină, îi redeșteaptă, brusc, toate fostele virtuți.

...Pe culoar, d. Gherase pupă pe amândoi obrajii pe d-na Liana. Domnul legitim, de alături, nu se formalizează; mă rog, sunt moravuri și moravuri.

★

S'a ridicat cortina. (Am iar o scurtă conferință în doi cu domnul gras și roșu de atâta emoție estetică, de nu se mai conține, bietul om).

A, iată „pământul", s'a rupt în trei. N'o fi ceva semnificativ? Nu, e simplu accident. Dar oricum, simbolic: în așa măsură, încât eram gata să-l caut în program.

D-na Mya cântă o romanță și plânge. Plânge, domnilor, cu lacrimi adevărate. N'or fi, sper, lacrimi preparate cu hrean, după procedeul Virginica Popescu (îți amintești, domnișoară, de acea duioasă seară, în care nu mai puteai să-ți oprești lacrimile, pe scenă fiindcă ai pus prea mult hrean în batistă?) Dar, spune Madeleine Andronescu: „mais ceci est une autre histoire" — și are dreptate.

Iată un număr egiptean. Costume frumoase, dar prea le îmbarcă pe bietele fete! (Remarca e a d-lui Cronicar.) In spate,, un domn începe să aplaude din senin. Doamna îl oprește alarmată.

Dar el se explică, ingenuu:

— Păi nu vezi, ma chère, ce costume frumoase?

★

Vin arabii! Țipă, se agită, sar, fac piramide! Dar niște piramide atât de extraordinare, încât publicul nu îndrăznește să aplaude până ce nu-i vede jos, să nu-și piardă arabii echilibrul.

E ora aproape două, și lumea a început să plece. Stroe și Vasilache continuă totuși să fie amuzanți și inventivi — iar Tănase!...

Dar a venit Vivette, englezoaică, și ne-a spus „bonsoir".

In hall, mă regăsesc cu d. Sandy (îl cunoașteți, îi mai spune și Lalescu și scrie versuri triste și serafice) care îmi declară că va revenii să vadă spectacolul, din față, să se convingă dacă Vivette, în actul I, are sau nu „soutien".

Vă rog, glumiți cu emoțiile estetice?

V.

SILUETE

„NENEA IANCU" la CAFÉ de la PAIX

D. Paul Gusti

Decanul directorilor de scenă și al artiștilor noștri dramatici nu ține să i se spună „Maestre" îi place „domnule Gusti!"

Meșteșugarul cu peste șase decenii de viață a teatrului românesc în suflet zâmbește binevoitor în fața gloriosului titlu pe care și-l atribue proaspeții slujitori ai scenei.

D. Paul Gusti poate fi văzut zilnic; trecând prin fața Teatrului Național, oprit în fața unei librării și iscodind cărțile expuse, intrând să vadă un film bun, ori stând de vorbă cu actorii.

Iubește actorii și se interesează stăruitor nu numai de bunul mers al primei noastre scene, ci de toate teatrele.

Nu vine la premiere. Ii place să vadă spectacolul bine închegat.

La vârsta când alții s'au resemnat, d. Paul Gusti e gata s'o ia d'a capăt.

Din marea lui dragoste de artă, din mâna și priceperea lui au ieșit câteva generații de actori buni.

Ințelegător și larg la inimă, d. Paul Gusti află în clipele de răgaz, popas prielnic pentru a-și aduna și strecura gândurile.

Mai întâi s'a înțeles cu șirul vorbelor.

A simțit frăgezimea și greutatea verbului, scriindu-l.

Apoi l-a cumpănit și l-a răsucit ascultându-l în mii de repetiții, din gura actorului.

Intre pâlpâirea a două replici, pauza și pe ea... intenția. Sentimentul s'a apropiat pe nesimțite de acțiune.

D. Paul Gusti suferă și se bucură cu eroii fiecărui autor dramatic. Prietenos cu războinicii, nu-i urăște pe sclavi.

Stăpânește atât de bine textul, încât personagiile se înșiră cuminți, ințelegându-se și respectându-se între ele.

Pe vremuri nu-l răbda inima să stea în sală și intra în mijlocul figurației. Omul din popor prindea glas și viață.

Veteranul teatrului românesc e tânăr; de o frăgezime de spirit care uimește.

Fără să fie asupra, d. Gusti nu măgulește pe nimeni.

Deși i s'a oferit de multe ori conducerea Teatrului Național, d. Paul Gusti s'a trudit cu direcția de scenă.

S'a ferit de frământarea din spatele decorului, prețuind cuvântul deschis. Urăște zavistia și șiretlicul.

In cutele sufletului acestui om s'au plămădit viețile a mii de eroi, fără a i-l schimba.

Aflând în voluptatea muncii suprema mulțumire, d. Paul Gusti e întruparea binelui cu folositorul.

Pentru a pătrunde taina și adâncul sufletesc al eroilor, d. Paul Gusti a privit viața din toate unghiurile.

A zugrăvit patima bețivului fără a-l căuta în cârciumă.

A măsurat însă atât de bine beteșugurile cu ochii minții, încât când le-a urcat pe scenă, erau întregi. Omul de caracter ar fi voit poate o școală pentru formarea caracterelor actorilor...

Ne-a dăruit o seamă de localizări, pline de pitoresc și de permanentă actualitate.

Minte cuprinzătoare, d. Paul Gusti a înzestrat repertoriul primei scene cu cele mai mari valori ale spiritului.

Cultura românească e legată prin sute de realizări, de meșteșugul scenic al unui om modest.

Dacă teatrului românesc i se mai poate face o urare de bine, e să încunune un centenar de viață, cu opt decenii pe scenă, al veteranului Paul Gusti.

GH. SOARE

Disc

Poate veți fi mirați că în timp ce războiul e în toiu în unele țări, nouă ne arde de altceva decât să scrim cronica discului.

Dar în fond, puțină muzică nu strică niciodată la nimeni, și deaceea iată acum cele mai noui (zicem „cele mai noui" deoarece din cauza evenimentelor externe nu s'au mai putut aduce în țară ultimile imprimări străine) melodii aduse la noi de către casa Telefunken de pe str. gl. C. A. Rosetti 21.

Una dintre ultimele noutăți este „Jeepers Creepers dintr'un viitor film de succes al lui Dick Powell cântată bine de Gene Krupa pe Bumswick A 81939. Tot atât de bine cântată e și de Louis Armstrong sau Mills brothers (cei cinci frați și o ghitară).

Dacă vreți să auziți melodii bune, luați ultimele imprimări de potpouriuri ale lui Charlie Kunz faimosul pianist mort acum câteva săptămâni și anume: „Melody Masters nr. 2" Bumswick A 81992, „Masters melody nr. 3" A 82038, „Schlager potpourri nr. 25" A 82036, „Schlager potpourri nr. 23" A 81973.

Dacă vă plac surorile Andrews, demnele urmașe ale surorilor Boswell, aveți tot pe Brunsvick „Why talk a bout love?" nr. A 82051 o melodie foarte drăguță și pe cât se poate de bine executată.

JACKIE MICLESCU

Ecranul

CINEMA TRIANON: Emigrații.

V'ați întrebat, poate, căror fapte li se datorează succesele repurtate la noi de către filmele rusești. E o problemă pe care mi-am pus-o și eu de mai multe ori și căreia i-am găsit, însfârșit, rezolvarea, intrând în sala tixită a cinematografului „Trianon", unde m'a izbit un puternic miros specific semit, amintind usturoiul mâncat cu multă poftă, precum și „parfumul" vânzătoarelor de pe Lipscani.

Trecând la filmul prezentat de către cinematograful „Trianon", trebue să recunoaștem progresul filmelor rusești cari au ajuns chiar să intereseze publicul, având unele scene comice și altele aproape „palpitante".

Dacă unii actori ar învăța să se machieze — e o mare deosebire între machiajul din teatru și cel din cinematograf — iar alții ar renunța la gesturile prea teatrale, am avea chiar filme rusești reușite.

Dar pentru aceasta ar trebui să nu mai întâlnim la sfârșitul filmelor, acel discurs foarte patriotic, mirosind a propagandă eftină și de care nu suntem dispensați nici în această ultimă producție rusească.

TRAIAN LALESCU

Și în mutați că

TEATRUL NAȚIONAL

Deschiderea stagiunii s'a amânat pentru data de Luni 2 Octombrie. Se va reprezenta „O scrisoare pierdută". In distribuție d-nii: Calboreanu (Cetățeanul turmentat), Pop-Marțian (Tipătescu), Brădescu (Cațavencu) și d-na Elvira Godeanu (Coana Joițica). Celelalte roluri, în distribuția de anul trecut.

Montarea nouă, adecuată timpului. Direcția de scenă, d. Enescu.

★

In prima săptămână, se va relua: „Ion al Vădanei" (Kirițescu) „Maria Baschirtzeff (Ticu Archip) „Titanic Vals" (Mușatescu) „Duduce Sevastița" (Ion Sân Giorgiu) și Madame Sans Gène (Sardou).

★

Următoarea premieră va fi, după cum am mai anunțat, „Casa inimilor sfărâmate" de Schaw care se repetă sub direcția de scenă a d-lui Șahighian.

In „Biblioteca Teatrului Național" a apărut recent „Glumele destinului" (Aslan).

In pregătire: „Casa inimilor sfărâmate".

STUDIO

In curând „Profesorul Storițin". In distribuție au mai intervenit modificări și putem anunța pe d-nii: Storin, Ciprian, Bălțățeanu, Grigoriu, Păunescu, I. Rădulescu, Cassian și d-nele: Sorana Țopa, Marieta Anca, Didi Teodorescu.

OPERA

„Vasul fantomă", spectacol de deschidere a stagiunei, va fi cântat de d-na Elena Basarab și d-nii Alexandru Lupescu și Dinu Bădescu.

La pupitru va fi d-l George Georgescu.

Tot d-l George Georgescu va dirija și premiera operei lui Mozart „Flautul fermecat", pentru care s'a fixat ziua de 17 Octombrie.

Al doilea spectacol cu „Flautul fermecat" va fi la 20 Octombrie.

In primele săptămâni, vor fi reluate numeroase opere din repertoriu, dintre cari „Carmen" (punerea în scenă a primului act) și „Boema" vor fi revăzute în amănunțime.

D-na Gabriella Augustin va cânta în reprezentație, în câteva spectacole.

Baletul „Cutia cu jucării" de Claude Debussy, va fi montat cu deosebit fast și va pune la contribuție un mare număr de dansatori și dansatoare, îndrumați de d-na Floria Capsali, maestra coreografă a Operei.

In afara celor trei opere românești care se vor cânta pentru prima dată în această stagiune, „Alexandru Lăpușneanu" (Zirra), „Kir Ianulea" (Drăgoi) și „Agamemnon" (Cuclin), comitetul de lectură a Operei a admis spre reprezentare și opera „Papură Împărat" de d. Lucian Teodosiu, compozitor și arhitect. Această operă se va pune în studiu în cursul stagiunii viitoare.

TEATRUL DIN SĂRINDAR

Pregătește:

„Calul Năzdrăvan" (Hippogrifon) de Gherardo Gherardi — în regia d-lui Ion Iancovescu și decorurile d-lui Ion Sava.

★

A treia premieră va fi „Aproape de cer" (Altitude 3200), acea delicioasă operă a lui Iulian Luchaire. Regia o deține d. Maican. Iar cine a putut asista la o repetiție a acestei piese, înțelege ce a vrut să spună autorul vorbind de comedia sa ca de o operă scrisă pentru dirctorul de scenă". D. Maican are un material extraordinar de interesant.

★

„Figurantul", celebra piesă a lui Savoir „Le figurant de la gaité", se va juca, în interpretarea și regia lui Ion Iancovescu.

★

Sub direcția de scenă a d-lui Mușatescu, *se va reprezenta „La guerre de Troie n'aura pas lieu" a lui Giraudoux.*

★

Un spectacol așteptat cu legitimă curiozitate va fi „Se lasă noaptea" — în regia d-lui Maican.

★

„Intre noi femeile", o comedie americană, va fi pusă în scenă de d. Mușatescu.

REGINA MARIA

repetă „Femeia în alb" (Achard) cu d-nii Tony Bulandra, Maximilian și d-na Dina Cocea.

Când Pitoëff – sunt zece ani de atunci...

Mi se pare că Olguța (bine în- es Olguța Deleanu, Olguța delenilor noștri) scriindu-i nicăi (cea pentru care ne bate ma timp de trei romane s'o dem însfârșit lângă Dănuț iritată, fericită) îi destăinuește siunea ei pentru paranteze.

Aș vrea să încep așa „ceva spre Georges Pitoëff" și pe mă să fac o mare paranteză.

Intr'o paranteză dai explicații ci, glumești, nu te prea iei în ios.

Un articol despre Georges Pi- ëff poate ar trebui început mpos. solemn: L-am cunoscut... înalt... era un mare actor! i știi poate i-aș da și date grafice...

Nu, nu vreau asta. Și-i tare eu. Dacă toți care ați citi rân- rile acestea ați fi alături de ne, mi-ar fi mai ușor.

Ași face un gest cu mâna ca spun ce demult l-am cunoscut Georges Pitoëff, aș face hmm! nd nu mi-aș găsi cuvintele, -aș îndulci vocea ca să vă vor- sc de Ludmille...

Și dacă vorbind de Pitoëff am ajunge să vorbim de cheiuriie Senei care trebuie să fie ture frumoasă acum, m'ați ierta...

...Am jucat, când aveam opt sau nouă ani, cu Georges și Ludmilla Pitoëff...

— Și pentrucă mi-ați dat voe să fac paranteze, vreau să vă spun (încet, încet să nu ne-audă nimeni) că mi-e foarte drag Rudyard Kipling. Și știți dece vă spun asta? Pentrucă Rudyard Kipling și-a intitulat o serie de nuvele: Mais ceci est une autre histoire...

„Dar aceasta e altă poveste... Mereu avea altceva de povestit.

E tare bine să surâzi când începi s'o iei razna din povestea ta și să spui: „mais ceci est une autre histoire" și să continui...

Deci am cu mine două argumente, doi avocați, două arme de apărare: surâsul lui Kipling și parantezele Olguței. Mă simt atât de bine apărată, încât ași putea să nu mai spun nimic de Georges Pitoëf.

Și totuș...

Era mare zarvă în casă. Venea trupa lui Pitoëff. Trebuia să joace la teatrul Eforiei.

Și bilete nu se mai găseau și cele care se mai găseau erau scumpe foc, și era o iarnă grozavă. Eu aveam veșnic guturai, note proaste la aritmetică, știam însă pe dinafară aventurile lui Zeos Jupiter, povestea Niobei, însuflețirea statuei lui Pygmalion, pentrucă jucasem la Teatrul Național Medeea lui Hauptmann și o înebunisem pe mama să-mi spuie dece „doamna Agata Bârsescu mă sacrifică zeului Cronos, ce-i aia zeu, cine-i ăla Cronos"! Mama scăpase de mine cumpărându-mi mitologia greco-romană a lui Popa Lisseanu. Dar bine înțeles „ceci est une autre histoire".

Și cum nu v'am spus încă, într'o după amiază, ședeam și-mi făceam lecțiile, și sună la poartă doamna și domnul (nu le mai țin minte numele). Era regizorul trupei Pitoëff cu soția lui. Turneul ajunsese în țară și le trebuia o fetiță pentru piesa lui Pirandello, „Șase personagii în căutarea unui autor". S'au dus oamenii la Teatrul Național și de acolo bine înțeles fuseseră îndreptați spre „mica Madeleine" copilul teatrului...

I-am poftit la mine în odaie. Și tăceam... „Mademoiselle" era furie pe mine. Ar fi vrut săraca să arate unor compatrioți ce-i știe eleva...

Insfârșit părinții mei mi-au dat voie să joc în cele „șase personagii".

Pacă știau ei că-mi „va sta bine" mai târziu să spun că l-am cunoscut pe Georges Pitoëff, că am jucat chiar cu el...

Pe timpul acela Ludmilla Pitoëff aștepta un copil. Acum pricep dece era atât de dulce cu mine. Mă lua în cabina ei, îmi arată costumele ei, fotografiile copiilor ei... era mititică, negricioasă și știa așa de bine să se joace.

— Georges, n'est — ce pas qu'elle est ravissante, notre petite roumaine?

Odată m'am supărat pe ea. Imi spusese „mon petit chou" și eu crezusem că mă făcuse varză. Pentrucă chou nu e varză în românește?

Pe urmă m'am împăcat. Imi spusese măicuța mea că așa poți mângâia o fetiță străină, când fetițele tale au rămas în Franța.

Georges Pitoëff — îl aud strigând „c'est la verité..." (mi se pare că nu mă înșel, acestea sunt ultimele cuvinte pe care le spune tatăl în „Cele șase personagii"). Il văd absent. Absent și surâzător. Ii aud vocea aceea dulce și îngrijorătoare. Mai târziu când l-am citit pe Dostoewsky, în șirul posedaților dostoewsky-eni și-a făcut loc și Georges Pitoëff. (Nu-i așa că nu mi s'ar ierta să fac ieftine speculații diverse asupra „posedaților de teatru")?

Cuvântul „animator" era parcă făcut pentru Georges Pitoëff.

Imi aduc aminte de trupa aceea de buni burghezi. Trupa teatrului „Des Arts" era compusă din adevărați artiști (dumneavoastră vă dați bine seama ce-i „une theatreuse" ce-i „une artiste").

Artista nu e foarte frumoasă decât pe scenă, se culcă devreme când poate, vrea să aibă copii, o interesează ultima carte și ultima rețetă de bucătărie și dacă nu-i stă bine o modă, lansează ca una care s'o prindă.

Artista e ca acea neuitată Claudină a Colettei care făcându-i-se complimentul că seamănă cu Poeaire, răspunde: dar eu nu vreau să seamăn cu Polaire, eu vreau să seamăn cu Claudine!

Aceasta însă desigur e o altă poveste.

Era Nora Sylvère care scoasă din lamé-urile, blănurile și penele ei de pe scenă „mă asculta" verbul sovoir (ah! subjonctivele imperfecte ale verbelor neregulate!) Era Alice și Augustin Clergé. Alice Clergé juca pe mama în piesa lui Pirandello. Strigătul ei, când răspundea cuvintelor Ludmillei „crie maman, crie comme tu as crié" și-au găsit locul în micul muzeu crud pe care-l purtăm cu noi, toți din această generație. Și-a găsit loc între vedeniile lui Hieronimus Bosch, între desperarea unor pagini din Rimbaud...

Augustin Clergé își întovărășea soția în turneu. Acum am auzit că pictura lui e apreciată, înțeleasă. Imi făcea portretul și îl despera o reproducere după Cabanel din odaia mea. Aşi vrea să știe Augustin că-mi place acum Gauguin...

Erau simpli toți. Se amuzau din nimic. Copii mari. Și când venea între ei Georges Pitoëff mi-am dat seama (confuz nebulos) ce înseamnă cuvântul „servir". Serveau un ideal, un mit. Il iubeau, îl admirau.

Undeva am citit că Georges Pitoëff spunea că lucrul cel mai insemnat între el și soția lui e admirația. Și la aceiași întrebare Ludmilla a răspuns „dragostea". Spunea Ludmilla soțului ei „mon chèri" cum n'ar fi spus cea mai sentimentală eroină a lui Bataille.

Și pe urmă au plecat. Augustin Clergé a vrut să-mi dea în dar un tablou de-al lui pentrucă-i pozasem (unde o fi portretul meu acum, pe ce zid, în ce casă?)

Ce curios! începusem rândurile aceste cu gândul că Georges Pitoëff a murit — tristă — dar ușor tristă. Așa de ușor mi-au trecut oamenii aceștia prin viață!

Georges și Ludmilla Pitoëff aparțineau Madelenei de atunci.

Și Georges îi fusese luat.

M'a privit Madeleine aceea mică de nouă ani, mi-a venit plânsă și n'am știut s'o mângâi. De moartea lui Georges n'ar fi putut-o mângâia decât Ludmille.

Dar pe Ludmille?

Poate însă n'ar mai găsi cuvinte Ludmille pentru Madeleine de acum.

Și poate totuși, că și-ar da seama că și Madelenei de acum i-ar putea spune: Mon petit chou, i-ar putea spune că a rămas la Ludmille Pitoëf să-i întreție ca o flacără amintirea lui Georges, că vor fi alții care la rândul lor să mai slujească teatrul frumos, că totul are sens, că viața e crudă și frumoasă, dar bineînțeles aceasta este cu totul o altă poveste...

MADELEINE ANDRONESCU

Literatură, artă, idei...

„GÂND ROMANESC"

a apărut la Cluj, într'un volum compact, de aproape 300 de pagini, sărbătorind „douăzeci de ani de viaţă spirituală în Ardeal"; e un eveniment care merită să fie subliniat şi discutat şi deaceea ne vom permite să dăm acestui fapt o deosebită atenţiune, în cadrul cronicii noastre mărunte. Impresionant şi emoţionant, acest număr al revistei clujene este o realizare pe care o datorim minunatului ei animator, profesorul Ion Chinezu, care de şapte ani se trudeşte la redactarea ei. Voluminosul număr pe care îl avem înaintea noastră, e un bilanţ şi un îndreptar care va arăta oricui, că în Ardeal s'a muncit şi s'a înfăptuit mult şi românește, pe toate tărâmurile culturii. Ne-o mărturiseşte aceasta un număr de studii de sinteză (scrise de: Ion Chinezu, V. Beneş, Aurel Decei, Vasile Băncilă, Zedevei Barbu, I. Verbină, George Sbârcea, Emil Pop, Ion Tănăsescu şi Ion Breazu), care sunt pline de date, fapte, gânduri şi sugestii interesante, apoi multe reproduceri de plastică, dintre care semnalăm în special: Tr. Bilţiu, C. Bogdan, A. Ciupe, A. Demian, I. Jalea, Romul Ladea, T. Marchini, E. Popea, E. Profeta, Rea Silvia Radu şi I. Vasiliu, cât şi un impresionant număr de poesii (nu toate bune) dintre care noi vom desprinde pe acelea ale d-lor: M. Beniuc, Emil Giurgiuca, Teofil Bugnariu, Anişoara Odeanu, N. Caranica, Radu Brateş, George Popa, Iulian Popa, Radu Stanca, D. Nestorescu şi Teodor Murăşanu. D. Ion Lupaş scrie un foarte just şi documentat studiu despre „Carol I şi Transilvania", iar în restul paginilor aflăm cronici destul de vii şi de actuale.

Ceeace vrem să însemnăm noi, este aportul acesta covârşitor pe care l-a adus Ardealul celor 20 de ani dela Unire, culturii româneşti. Pagină cu pagină, „Gând Românesc" demonstrează acest lucru şi (dece n'am mărturisi-o?) suntem mândri că umilul nostru condei face parte din această falangă de scriitori, care n'au uitat niciodată rolul lor de misionari, de vates, fără a face „artă cu tendinţă". Acest caet al revistei din Cluj poate fi un omagiu, dar şi o mustrare, pentru toţi acei ce n'au crezut în marea lumină care vine de pe aceste meleaguri. Dela Coresi încoace, Ardealul nu şi-a uitat nicio clipă misiunea, găsuind zi de zi prin penele atâtor animatori: Sibiul şi Blajul, deopotrivă, au contribuit la acest permanent efort spiritual — şi numai în acest fel au plecat de-aici mesagiile lui Samuil Micu şi Petru Maior, la fel cu urmaşii, Octavian Goga sau Lucian Blaga. Dar Vasile Băncilă şi Zevedei Barbu (căruia pe această cale îi trimitem via noastră preţuire) au demonstrat magistral aceste spuse ale noastre în studiile lor, pe care le-am pomenit mai sus.

Cu toate că „Gând Românesc" e o revistă periodică, acest număr isbuteşte să fie o antologie de mare preţ, căreia, pentru a fi completă, îi lipsesc câteva nume, ca: Emil Cioran, Victor Papilian, Grigore Popa, Bucur Ţincu, Septimiu Bucur şi încă unul sau doi; spunem acest lucru mai ales că aceste nume revin destul de des în cronicile şi studiile comemorative. Oricâte lipsuri ar fi însă, domnul Ion Chinezu merită mult mai mult decât aceste gânduri fugare, pentrucă Domniasa, tipărind acest buletin jubiliar, a pus o hotărîtoare piatră la edificiul unei culturi, în aceeaşi măsură vie, clar-văzătoare şi profund românească. Tocmai fiindcă ştim greutăţile pe care le întâmpină o faptă de acest fel, lauda inimii noastre e deplină. Am dori ca acest reviriment să redea „Gând-ului Românesc" apariţia regulată cu care ne obicinuise înainte şi care ar fi — tocmai în aceste clipe — foarte necesară.

Scriind acuma, nu ne gândim numai la cei şapte ani, plini de lumină, pe care-i însumează revista, ci şi la o afirmaţie pe care o neobicinuit de vie cetitoare ne-o făcea odată, spunând că „Gând Românesc" e una din cele 2-3 reviste de frunte ale ţării. *In fapt*, ultimul ei număr, asupra căruia am stăruit azi, ne-o arată din plin şi suntem foarte bucuroşi de a fi printre cei dintâi care au menţionat acest moment cultural, care n'ar trebui să scape nici unui intelectual.

Tuturor celor ce vor să se convingă, le recomandăm cu satisfacţie ultimul caet al „Gând-ului Românesc".

URMANDU-ŞI ACTIVITATEA

poeţii din jurul colecţiei „Adonis" ne trimit o nouă broşură de poesii intitulată „Septembrie 1939". Cu toate că nu aprobăm această continuă risipire în porţii mici, va trebui să însemnăm din nou *suflul poetic* care-i animă pe aceşti cântăreţi. Sgură şi azur aflăm şi în broşura asta, în care am reţinut în mod deosebit o poesie iscălită: Cristian Sârbu şi una Virgil Treboniu; în rest câte-un vers frumos. Albastră fluturare de năframă în acest încruntat anotimp, cărţulia asta e o solie pe care am dori-o din ce în ce mai realizată, pe planul poetic.

PROCEDEE...

Poetul şi actorul (sau actorul şi poetul) de egal talent, Radu Beligan a tipărit în 1938 o cărţulie de poezii: „Intâia spovedanie" (tip. Muscanu, cal. Griviţei 166 bis, Bucureşti). La pagina 13(!) aflăm poesia „Betesda", pe care cu uimire şi mâhnire o aflăm transcrisă şi iscălită de un domn Vucol Dorescu-Dorna în revista „Pământul" din 5 Martie 1938, (an VII nr. 179) la pag. 2, col. IV. Transcriitorul a binevoit să modifice *două* cuvinte, crezând că în acest fel poesia lui Beligan îi aparţine lui. Miraţi că se mai pot întâmpla coţcării de acest fel, demascăm procedeul.

CA O IMENSA ORGA

au vuit într'o seară pădurile. Am încremenit şi le-am ascultat glasul: era în el ceva dintr'o mare şi implacabilă stingere, pe care numai toamnele o mai pot aduce. Pe-o firavă creangă s'a sbenguit o veveriţă, dar în jurul ei era tăcere şi era umbră. Omul s'a aflat singur, între un morman de frunze şi un cer înalt şi sur, nimic nu-l striga înspre viaţă.

Doar o pală de vânt a murmurat cuvinte, pe care omul s'a străduit să le audă. Şi vântul a şuşotit, ca un ecou, două versuri din Radu Boureanu:

„De ţi-am călcat cu viaţă veşnicia,
„Mă vei ierta Anna-Maria?"

Aici, „viaţa" era cuvântul şi „veşnicia", o mare izolare de el. Dar nimeni n'a venit lângă Om, care asculta vântul cu stâncile, cu pietrele, cu copacii şi cu Singurătatea. Rilke murise de mult...

CUNOSC IN LIMBA GERMANĂ

o interesantă, o nespus de atrăgătoare antologie cuprinzând scrisori de dragoste, semnate de cei mai mari generali şi poeţi, ba chiar de regi şi de principi. Găsesc că răsfoirea şi lectura ei, e una din cele mai pline de surprize. Ingenunchieri, lacrimi, capitulări, venind dela oameni ce nu se închinau nici înaintea săbiei, pagini pline de lirică tandreţe şi de patetice accente.

Rândurile mele vor să fie o simplă sugestie, pentru întocmirea unei antologii similare, în limba românească. Imi închipui că s'ar găsi suficiente pagini pentru a închega o carte pe cât de rară pe atât de veşnică.

Şi-apoi, muritori de rând, imaginaţi-vă inegalabila satisfacţie de a zâmbi indulgent pe marginea acestor mesagii care conţin o egală doză de mărime şi de micime, pentrucă nouă aceste epistole de amor ni se par a fi un paradox dintre cele mai mari. Se va găsi oare omul care va alcătui aceste pagini, se va găsi oare editorul? Pe amândoi, îndrăsnim să-i asigurăm de-un succes deplin!

„ŢARĂ NOUĂ"

săptămânalul intelectualilor tineri din Ardeal, continuă să apară în fiece Duminică, aducând contribuţii mereu mai interesante şi mai consistente. Ne place în aceste pagini un aer de gravitate aproape academică, un ton urban şi totuşi viu, pe care unele foi din Bucureşti l-ar putea invidia şi imita. D. Victor Iancu, redactorul revistei merită omagiile noastre şi împreună cu domniasa, întreaga echipă de ziarişti, poeţi şi gânditori cari îl secundează.

ERATĂ

Insemnam, în numărul trecut câteva cuvinte despre un poet, al cărui nume a fost modificat puţin de colaborarea zeţarului. Ţinem să rectificăm: poetul se numeşte *Ion Negescu*, nu Ion Negrescu, cum a apărut, din greşeală. Aceasta, pentruca să se ştie.

ŞTEFAN BACIU

LITERATURA ROMÂNĂ ŞI STRĂINĂTATEA

Este cunoscută interesanta activitate a d-lui Basil Munteanu la Paris. Pentru literele româneşti rolul d-sale este covârşitor, şi dealtfel a fost pe deplin răsplătit prin succesul obţinut de lucrarea sa „**Histoire de la littérature roumaine contemporaine**".

In ultima vreme, d. Basil Munteanu este preocupat de alcătuirea unei antologii a poeziei româneşti, care să completeze opera de mai mare anvergură, pomenita „Histoire de la littérature roumaine contemporaine".

Dupe cum se vede, activitatea d-sale nu conteneşte o clipă. Dacă mai anunţăm şi apariţia, poate din cauza evenimentelor, întârziată, a istoriei literaturei române în traducere engleză, credem că valoros profesor va căpăta prestigiul meritat faţă de confraţii săi de ţară.

Concursul scriitorului Th. D. Sperantia

La sfârşitul anului şcolar trecut am anunţat în paginile revistei noastre, condiţiunile concursului cu premii pe care familia lui Th. Sperantia de acord cu „Universul literar" îl instituise, cu prilejul împlinirii a zece ani dela moartea regretatului scriitor. Intrucât din motive neprevăzute şi independente de voinţa iniţiatorilor acestui gest de pioasă recunoştinţă pentru memoria unuia din cei mai fermecători prieteni ai copilăriei noastre, a tuturor, concursul nu s'a mai putut ţine în condiţiunile anunţate, le reamintim acum, fixând şi un nou termen pentru depunerea manuscriselor:

Premiile sunt destinate tineretului şi anume elevilor de curs secundar. Ele se vor împărţi în înţelegere cu redacţia „Universului literar" şi anume celor mai bune lucrări tratând despre „Anecdotele lui Th. D. Speranţia" (analiză literară).

Premiile sunt în număr de trei:

Cel dintâiu constă din suma de lei trei mii în numerar. Lucrarea premiată va fi publicată în „Universul literar", iar dacă va prezenta o deosebită valoare va putea fi, eventual, extrasă şi în broşură spre o cât mai întinsă răspândire.

Două premii de încurajare, în sumă de câte o mie de lei vor fi oferite altor două lucrări merituoase. Textul acestora va fi deasemeni, publicat în întregime sau în vistă parţial sau în întregime.

Dacă împrejurările ar cere, unul din cele două premii câte o mie de lei va putea fi împărţit spre a se atribui doi concurenţi de merit egal.

Intinderea textului va fi de cel mult **12 (douăsprezece) pagini (ministeriale) dactilografiate.**

Lucrările se vor depune sau trimite prin poştă la redacţia „Universului literar", menţionându-se pe plic că sunt destinate „Pentru premiul Th. Speranţia". Concurenţii, nu vor pune iscălitura pe lucrarea trimisă, ci o vor înlocui cu un „motto", alăturând însă un mic plic închis pe faţa căruia se va scrie acelaş „motto" şi înăuntrul lui se va indica numele concurentului, adresa şcoala la care urmează şi clasa.

Termenul ultim pentru trimirea lucrărilor este la 1 Noembrie 1939, iar rezultatul concursului se va publica la 15 Decembrie 1939.

Comisia care va ceti şi aprecia lucrările va fi alcătuită din trei persoane: un preşedinte les dintre cele mai cu vază personalităţi ale lumii noastre literare şi doi membri: unul din partea revistei „Universul literar" şi altul din partea familiei Sperantia.

Note critice

(Urmare din pag. I-a)

date concrete, de conturări pe viu, a acestor personagii. Fără îndoială, relieful vieţii este condiţionat de aceste detalii, viaţa unui personagiu nu se poate înfăţişa decât prin evocarea amănunţită, realistă, a faptelor şi împrejurărilor cotidiene care prin împlinirea lor alcătuesc atmosfera de viaţă în care se mişcă aceste personagii. Dar această evocare în relief şi în concret a vieţii, deşi indispensabilă, nu este îndestulătoare. Un Goriot sau un Raskolnikof, deşi urmăriţi de autori în gândurile şi reacţiile lor de fiecare zi, în împrejurările faptice ale existenţei lor, nu ar fi putut avea intensitatea de viaţă pe care o reprezintă, dacă Balzac şi Dostoïewski s'ar fi mărginit numai la aceste evocări. Menţinerea în imediatul detaliilor cotidiene, în sfera îngustă a vieţii vegetative, ar fi amănunţit desigur cele două personagii, dar nu ar fi desprins sensul vital superior, voluta largă a destinului acestor oameni. Numai prin această intuire profundă a întregului de viaţă a personagiului imaginat, numai prin surprinderea liniei mari de viaţă a acestor eroi, marii creatori au putut defini şi creia aceste personagii. Goriot sau Bazarov, Anna Karenin sau David Copperfield nu trăesc atât prin precizia aproape halucinantă a siluetelor lor fizice, a evocării plastice a persoanelor lor, a felului lor general de comportare şi nici a complexului de efluvii şi imponderabile care le-au înconjurat viaţa, ci mai cu deosebire prin înfăţişarea limpede a destinului lor intim, impunându-se cititorului cu un fel de fatalitate inexplicabilă.

Viaţa şi iradierea personagiilor livreşti, durata lor, impresia pe care o fac asupra noastră, nu se datoresc deci atât circumstanţierii împrejurărilor cotidiene de viaţă sau detaliilor concrete, ci acestei linii mari de viaţă care le animă existenţa ,explicând-o şi diriguind-o după sensuri ascunse, dar care ni se impun spiritului cu necesitate.

Vom putea face deci o primă diferenţiere între personagiile fictive create de artişti: o categorie de personagii convenţionale, fără siluete conturate, fără viaţă şi adevăr, rezultate fie al unei insuficienţe de viziune a creatorului, fie a unor mijloace artistice neîndestulătoare, cărora li se opun creaţii mai durabile, între care vom putea totuşi distinge personagiile construite exclusiv pe plan concret, deci cu elan de viaţă redus, alături de eroi complecşi, animaţi în acelaşi timp de o bogăţie interioară şi construiţi pe o linie de viaţă, ce le explică statornicia şi adâncimea.

Dar alături de aceste creaţii în adâncul cărora citim tâlcul unui destin şi a căror viaţă apare configurată dinlăuntru, se înscriu marile înfăptuiri, care depăşesc această din urmă categorie prin tâlc şi generalitate umană: sunt creaţiile simbolice, ridicând până la mit anumite trăsături fundamentale ale vieţii şi întrupând tipuri general omeneşti. Realitatea lor sufletească depăşeşte în bogăţie şi intensitate viaţa interioară a personagiilor livreşti obişnuite; factura şi tumultul lor lăuntric se afirmă dincolo de cadrele unei societăţi sau al unui timp dat; ele aparţin umanităţii de totdeauna. Don Quichotte şi Sancho Panza, Hamlet şi Faust alcătuesc creaţii în care viaţa se afirmă tumultuos, dar în care ea nu rămâne limitată la un exemplar izolat de umanitate, ci se înfăţişează ca o expresie a întregii condiţii umane, a destinului umanităţii. Dacă personagiile marilor creatori exprimând curba unui destin personal se impuneau prin unicitate şi vitalitate, aceste din urmă creaţii se definesc cu deosebire prin concentrarea în adâncul lor a unor năzuinţi sau nelinişti veşnic şi universal omeneşti.

Primele creaţii, adânc individualizate şi definite circumstanţial în complexiunea lor specifică de viaţă, ne oferă exemplele unor destine singulare; cele din urmă, depăşesc această zonă a individualului, ajungând la o înfăptuire cuprinzătoare a unor laturi general omeneşti, fără ca prin aceasta să-şi piardă conturul şi frământarea vieţii. Valoarea acestor creaţii constă, într'adevăr, în îmbinarea acestor caractere generale cu tumultul vieţii în desfăşurare; astfel, ele sunt ferite de schemă, alegorie rece sau enunţare impersonală.

In acest mod, creatorii au ridicat la simbol şi permanenţă trecătorul şi accidentalul omenesc, înfăptuind năzuinţa postulată de Goethe: „...sind wir ja eben deshalb da, um das Vergängliche unvergänglich zu machen".

ION BIBERI

STILUL ROMÂNESC

(Urmare din pag. 6-a)

artă, din cele mai îndepărtate timpuri până azi, cunoscute îndeobşte sub denumirile de: arta caldeiană, persană, indiană, egipteană, greacă, romană, a renaşterii, ogivală, etc.

Din stilul operelor de artă, clasice şi medievale, se deduce caracterul popoarelor ce le-au creiat, potrivit cu firea lor, cu clima, cultura, cu datinele lor, cu tradiţia moştenită din trecut, cu credinţa lor ,încât, cu drept cuvânt se poate afirma că stilul imprimat operelor, este înfăţişarea dreaptă a lor însile.

Oare noi românii, în manifestările noastre de artă, îndeplinim această condiţiune de a avea un caracter propriu, bine definit, sau suntem nişte imitatori, fără de nici o personalitate, schimbându-ne felul nostru de a fi, la cea dintâi influenţă din afară?

Să vedem.

Pentru aceasta cred că este bine să părăsim pentru moment oraşul şi să ne 'ndreptăm la ţară, şi anume la munte, acolo, unde firea omului e mai la adăpost la înrîuririle din afară.

Iată-ne deci, într'un sat de munte, cu uliţele lui înguste şi cotite, la răspântia cărora, fântâna cu cumpăna ei scârţîitoare strânge în jurul ei acel roiu de fete şi flăcăi, farmecul şi mândria satelor noastre.

Din întâmplare avem în faţa noastră o curte gospodărească, înconjurată cu gard de nuele împletite, iar la intrare o poartă cu stâlpi ciopliţi cu dibăcie, care se înalţă mândră sub acoperişul de şindrilă.

Pare-că în această poartă, stăpânul casei şi-a pus toată vrednicia lui, căci la facerea ei a tocmit pe cel mai bun meşter din sat, dacă nu cumva el singur şi-a cioplit-o şi înfrumuseţat-o în zilele şi'n lungile nopţi de iarnă, dându-şi în vileag toată priceperea şi dragostea lui pentru casa părintească. Intrăm. In curte ne întâmpină însuşi gospodarul, cu acel surâs de voe bună, care pe dată ne deschide inimile de ne simţim ca la noi acasă.

In pragul uşii ne iese înainte gospodina şi ne poftește cu glas blajin să intrăm. Iată-ne în odaia cea mare în care lucrurile sunt aşezate cu multă orânduială. Privirea ne este furată de minunatele scoarţe întinse pe pereţi. E atâta armonie de linii şi culori că ochiul abia se 'ndură să se deslipească de ele. Pe zidul dinspre răsărit, în umbra prosoapelor de borangic, ţesute cu fir şi steluţe de aur, licăreşte nestinsa candelă, deasupra sfintelor icoane, împodobite cu mănunchiu de busuioc.

Privirea se coboară de-alungul pereţilor şi se opreşte când pe caerul de borangic, când pe puşca şi pistoalele cele vechi, cari dimpreună cu plosca şi cu cavalele, se încrucişează atât de armonios pe scoarţa din mijlocul peretelui. Mai în jos, patul de lemn cu spetezele minunat cioplite, scaune pe trei picioare, cu spătare înflorite. Către cuptor, laviţa încărcată cu ulcele şi farfurii încondeiate în felurite chipuri; iar la un loc mai ferit, lada de zestre, ferecată şi zugrăvită cu ramuri şi păsărele.

Lumina de afară pătrunde în casă prin ferestruicile împodobite în marame de borangic şi dă acestui interior simplu un aer de chilie mânăstirească.

Eşim pe prispa casei, unde gazda ne îndeamnă să cinstim vin şi azimă. Aci ochiul alunecă în voe dealungul stâlpilor şi grinzilor împodobite cu ciopliturî înflorite, şi al pălimarului, din scânduri tăiate în chip de horbotă.

Curtea e plină de tot rostul gospodăresc: plugul, carul, sania, şi ele înfrumuseţate cu crestături şi înfloriturî arse cu fierul.

Plecăm petrecuţi până la poartă de căutătura voioasă a gospodinei, care s'a oprit în pragul uşii, şi de stăpânul acestui cuib de linişte, de muncă şi voe bună.

Ne îndreptăm spre han, în bătătura căruia s'a'ncins jocul. Aici e viaţă multă, veselie, şi o împestriţare de costume bogate şi sclipitoare. Flăcăii şi fetele furaţi de vârtejul jocului îşi spun din ochi dorul zilelor de mâine..., pe când bătrânii privindu-i cu drag, întineresc parcă la amintirea zilelor trecute.

Pe uliţele satului ne oprim şi pe alte ogrăzi, dinaintea minunatelor porţi dela intrare, cari se înalţă mândre ca nişte arcuri de triumf romane.

Şi dacă întrebi pe stăpânii acestor porţi, de cheltuiala făcută cu înfrumuseţarea lor, mai toţi îţi răspund: „...e nimic! aşa am pomenit din părinţi să fie mândre!"

Se face seară. Uliţele satului se umple de vitele ce vin dela câmp. Pe tot se simte freamătul serilor de ţară cu lătrat de câini, cu mugetele vacilor ce-şi cheamă viţeii... cu strigătele chiotele celor ce şi-au încheiat ziua şi se pregătesc de odihna nopţii.

Pe aripele acestei armonii, gândul alunecă mai departe în cuprinsul ţării, şi peste tot află aceiaşi viaţă proprie poporului nostru... Oare, dacă dela oraşe nu sa'r fi depărtat prea mult de tradiţie, n'am fi putut dura artă naţională în care geniul românesc să creeze opere naţionale monumentale?

Căci, deşi în monumentele noastre istorice se vede influenţa curentelor artă din afară, totuşi, ele fiind zidite, alcătuite şi după dorinţa ctitorilor lor, nu sunt doar cópii după alte monumente, iar ca ele altele nu se mai găsesc în alte părţi, decât doar ca amănare a unor elemente decorative sau arhitectonice.

Aceasta dovedeşte că artele aduse din alte părţi, prin meşterii streini, s'au mlădiat după gustul voevozilor şi boierilor noştri, adaptându-se trebuinţelor locului, iar mai târziu, când meşterii locali au învăţat dela ei meşteşugul cizelării, al zugrăvelei şi sculpturei, au continuat să lucreze, introducând în arta lor multe elemente autohtone, aşa, arta veche a luat o caracteristică locală, s'a înpământenit şi a prins rădăcini adânci, înflorind şi crescând, câtă vreme cât Ţările noastre şi-au păstrat libertatea.

(Urmează)

ION TRAIANESCU

Maestrul: — Ehei, tinere, câte am eu în cap!..

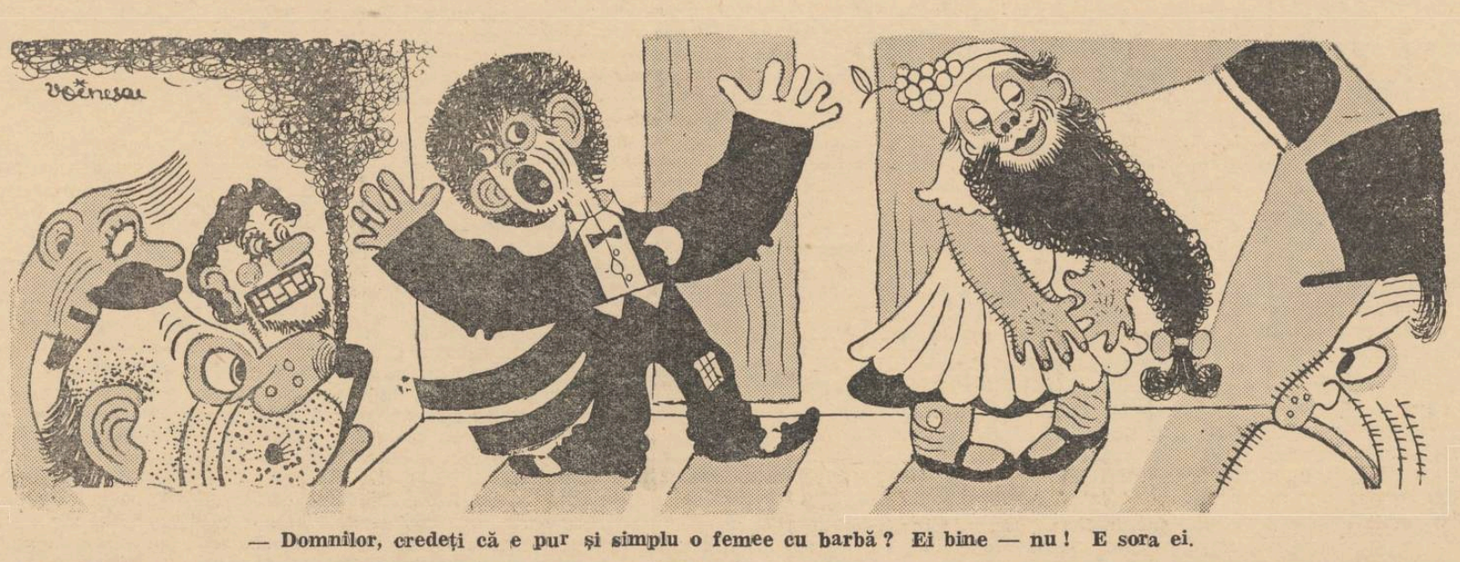

— Domnilor, credeţi că e pur şi simplu o femee cu barbă? Ei bine — nu! E sora ei.

— Ce e cu pictorul nostru?
— A fost concentrat: avea o stea pe i.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23.

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

40

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIEI" SIBIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 40
SAMBATA 7 Octombrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Destine pecetluite de mediu

de NICOLAE ROȘU

Nu odată ne-a fost dat să rătăcim, cu un prilej oarecare, dela periferia vreunui oraș de provincie, acolo unde, nu urbanitatea se contopește cu spiritul rural după cum se spune, ci dimpotrivă, trăește o umanitate specifică, având un decor cu totul deosebit și un mediu de provizorat moral în care instinctele și pasiunile se desfășoară, fără pudoare, în piața publică, la colțuri de stradă, în micile reuniuni familiare strămutate după circumstanță pe trotuarul din fața casei, la cârciuma însuflețită de lăutari, sau la „salonul" unde se îngheabă sgomotoasele petreceri duminicale. Pe străzi murdare și prăfoase, luminate în timpul nopții de feștila cu reflexe palide ale unui felinar proptit de un gard, iar în timpul zilei încălzite până la ardere de razele unui soare care face să fermenteze gunoaele și să trezească din amorțeală toate gângăniile zburătoare.

Oamenii par ei înșiși niște ființe evadate dintr'un muzeu teratologic, cu infirmități pe care le ghicești în figura lor bolnavă, cu metehne tăinuite dar gata de a izbucni la cea mai apropiată provocare, oameni cu un destin pecetluit de mediu, și în această ambianță nu de puține ori se întâlnesc drame și conflicte sociale scormonite de vechi racile și putând să cuprindă conștiința întregei comunități.

Pe acești oameni, pe care valurile politice și prefacerile sociale din ultimul sfert de veac i-a purtat prin felurite întruchipări, — îi vezi apoi trecuți în literatură și imortalizați în vreo operă de artă. Fără să vrei gândul te poartă la Panait Istrati, animatorul fără de asemănare al acestei umanități minore. Pe rând apare în minte, și se filmează ca în arăturile unei lanterne magice, figura de bătăuș în scopuri umanitare a lui Codin, viața de chin și mizerie a lui Stavru, familia Vădinoi (din „Țața Minca"), Adrian Zografi, și alături de el Mihail, Anghel și Chira Chiralina. In ceiace noi am văzut, până mai adineaori, o umanitate de abjectă calitate, agramată și șubredă, Panait Istrati descoperă exemplare de nobilă alcătuire sufletească, trăind o dramă patetică și amară, cu porniri către eroism și abnegație. In căutarea lui mânată de un suflu umanitarist, fuzionând rezidiurile de promiscuitate periferică ale orientului cu nota specificului localnic. Panait Istrati a stăruit cu perseverență asupra acestui colorit de penumbră dându-i luminozități de idealism. Intr'o măsură mult mai evident apropiată de mahalaua din extrema periferie a târgului decât de satele mărginașe, Panait Istrati a dat viață de feerie orientală acestei zone suburbane, împestrițată de sângele oriental, absorbit însă până la saturație de vigoarea sevei autohtone.

Nevoind a fi altceva nimic mai mult decât un scriitor de dimensiunile spirituale ale mediului său natal, acolo unde și-a trăit copilăria și adolescența, în mahalaua de mozaic etnic a unui port cosmopolit, Panait Istrati a umplut un gol bine simțit atunci când avem în vedere stările sociale folosite de literatura modernă. Ridicându-te cu o etapă mai sus, la o zonă superioară, fără să vrei îți vin în minte eroii lui I. L. Caragеale, un Trahanache sau un Brânzovenescu oarecare. Cu aceștia ne apropiem de „centru", de mahalaua evoluată, de parvenitismul politic și de îngâmfarea sporită de arivism. Viața se adăpostește în artificialism, în improvizare, și se manifestă în farsă și ridicolă afirmare de suficiențe magistrale. Dar I. L. Caragеale nu și-a depășit niciodată poziția lui critică față de fenomenul exterior vieții sale literare.

Și-a spionat eroii cu o îndrăcită perseverență, pentru a-i surprinde în situații caracteristice, și-a însemnat metodic observațiile fiecărui amănunt, și întocmai ca un anatom care disecă fibrele și le izolează, dându-le forma distinctă, pentru a le supune apoi unui nou examen microscopic, a făcut operă de migală, cu un sadism profesional dus până la ultimele limite ale concepției sale literare. I. L. Caragеale nu s'a lăsat prins în urzeala de viață a eroilor săi, de care a rămas total deosebit, creindu-și o existență aparte. Nimeni nu va avea naivitatea să caute în opera lui I. L. Caragеale un suflu de înțelegere umanitară, de participare voită la viața eroilor săi, căci se va izbi necontenit de atitudinea lui critică, de râsul batjocoritor și de satira corosivă. Structura sufletească a acestei zone urbane este privită numai dintr'un anumit punct de vedere, vădit diformant și rizibil. Complectarea cadrului, prin înfățișarea celorlalte aspecte, a făcut-o Barbu Delavrancea și într'o oarecare măsură Alexandru Vlahuță. Oricum însă am judeca cristalizarea în literatură a acestui mediu urban, încadrat în limitele amintite mai sus, el se arată a fi încă incomplect. Platitudinea de gândire și structura morală a acestei faune urbane, condamnate să trăiască în bucurii meschine și orgoliu satisfăcute pe o treaptă inferioară, este specifică și prea evidentă pentru o caracterizare generală. Se vede limpede că tipurile de mahala s'au specializat în anumite drame sufletești, că și-au găsit făgașul în mediul natural, având totuși putința de evoluție și de afirmare în alte metamorfoze.

Asupra târgului și mahalalei orașului de provincie se întinde o atmosferă de sfâșietoare monotonie care-ți obosește gândul, de indiscreție care-ți spionează șoapta și o amplifică fantastic purtând-o ca pe un svon în neînchipuite întruchipări.

De îndată ce ai ieșit în stradă, și ești o figură încă necunoscută, simți privirile iscoditoare care-ți urmăresc fiecare gest, ești cercetat parcă în tot ce ai face și ai gândi, te simți stânjenit ori unde te-ai așeza, la restaurant, la cofetărie sau în grădina publică.

Un demon bizar și invizibil îți urmează pașii; tresari fără să vrei în fața unei priviri întrebătoare, ca și cum te-ai simți obligat să dai anumite răspunsuri, să-ți lămurești gândurile și intențiile.

Te așezi, la ora mesei, pe un scaun la restaurant, cu frica înăbușită de a nu ocupa locul altuia, și într'adevăr capeți convingerea că ai stricat rânduiala locului, sfidând tabieturile cronometrizate astronomic, neglijând obiceiurile cărora li se subordonează fără împotrivire toți ipochimenii târgului. La ora de seară, dela șase la opt, lumea iese la plimbare, o promenadă care se face în aceleași condițiuni, dela un capăt la altul al unei străzi principale. Fiecare cetățean care

(Urmare în pag. ultimă)

Jean Hugo — Peisaj

Intre actualitate și permanență

de ȘERBAN CIOCULESCU

Se vorbește, în ajunul deschiderii stagiunii Teatrului Național, despre o nouă regie, care ar aduce o notă de actualitate, prin costume și joc, comediei „O scrisoare pierdută". N'am avut putința să împăcăm cerințele redacționale și severele lor soroace, cu participarea la interesantul spectacol anunțat. De altfel, nici nu s'ar cuveni să încălcăm atribuțiile cronicarului dramatic... Ne rezervăm așadar să vedem spectacolul, după premieră și fără finalități publicistice. In prealabil, prindem prilejul ca să încercăm a defini punctul nostru de vedere, asupra actualității sau inactualității capodoperei caragialiene, de care se leagă nevoia unei alte prezentări ale ei. Din capul locului, mărturisim surprinderea noastră, privitor la eroarea în care stărue d. Victor Eftimiu, retipărindu-și foiletonul de mai acum doi ani, ca tot mai actual, despre pretinsa inactualitate a teatrului lui Caragiale. Numai o perspectivă mioapă îngădue afirmația că întreaga operă dramatică a marelui scriitor este lovită de neactualitate. De altfel, istoricește vorbind, se susține de vreo patru decenii că teatrul caragialian este sau va fi depășit de procesul civilizației noastre. Prin alte cuvinte, așa zisa lui caducitate nu e considerată dintr'un unghi scenic, ci de pe o poziție ideologică, progresistă. Admițându-se că realitățile noastre sociale, din ajun sau de astăzi, n'ar mai corespunde cu cele puse pe scenă de Caragiale, nu s'ar aduce nici o știrbire temeinică, valorii permanente a teatrului său politic. Să deosebim deci, între viabilitatea scenică a comediei „O scrisoare pierdută", care n'a fost încă pusă în discuție și între variațiile climatului nostru social. Să disociem, deși nu este dovedit nici contrariul, anume că civilizația noastră de astăzi este atât de evoluată, cum prevedeau un Pompiliu Eliade sau d. E. Lovinescu, la interval de zece ani, încât să facă neînțelese contemporanilor, camediile caragialiene, scrise între 1879 și 1885.

In ce constă însă permanența lor, care nărue argumentul inactualității? Inactuale sunt, într'o măsură mai mică sau mai mare, toate operele mari, comice, de la Aristofan la Baumarchais. Fără nici un risc, vom susține că gradul de neactualitate, la oricare operă literară, cu substrat social (de moravuri), e în raport direct cu cronologia. Astfel, o comedie de Beaumarchais, fără să fie superioară, din punct de vedere dramatic, uneia aristofanice, are avantajul de a se face mai ușor înțeleasă și gustată, prin apropierea cronologică, de spectatorii moderni. Asemenea opere nu trebue însă judecate după treapta de inteligibilitate a stărilor sociale descrise, ci după puterea dramatică și semnificațiile psihologice. Este drept că detractorii tradiționali ai comediilor politice caragialiene se înverșunează să denunțe și superficialitatea lor, sub raportul esențelor morale. Un Trahanache, Pristanda, Agamiță, Cațavencu, etc., sunt designați ca simpliști, schematici, nesemnificativi. Prin rutina protagoniștilor, cari i-au încarnat, figurile lor par, la prima vedere, mecanice. De aci și necesitatea unei înoiri regisorale, ca să le dea un aer de noutate, de inedit...

Acest punct de vedere, pare-se, a determinat sforțările noii direcții. Fără să tăgăduim îndreptățirea procedării, credem că personajele din „O scrisoare pierdută" conțin în ele însele, o psihologie destul de bogată, ca să poarte sâmburele unui dramatism puternic. „O scrisoare pierdută" nu e o comedie care datează, adică de valoare strict istorică. Ea pune în mișcare resorturile permanente ale pasiunilor omenești, legate de condiția politică. Ca și „Tartufe", care înfățișează sub aspect local și istoric, o anume nuanță de ipocrizie, comedia revizuirii constituționale, de Caragiale, fixează un moment trecător al realităților noastre sociale. Comparația poate fi dusă mai departe, relevându-se că, sub aspectul labil al reprezentărilor, se ascunde, în amândouă comediile, o permanență sufletească, de interese și pasiuni omenești, în pofida evoluției gustului literar. Cu sau fără adaptări scenice la aceste cerințe variabile, operele de substanță permanentă își dau necontenit la iveală virtuțile. In costumul de la 1884 sau din 1939, Pristanda, Cetățeanul turmentat și Cațavencu, — ca să nu mai numim și pe ceilalți „eroi" ai comediei lui Caragiale, — cu regisură abilă sau stângace, rezistă deoarece cristalizează stări morale și sociale de epocă, dar și pentru că polarizează și realitățile sociale contemporane; și mai ales, fiindcă sintetizează esența permanentă a pasiunilor politice.

Oboseală

Din ciclul „Renașterea"

Acum aș vrea ceva venit anume
Pentru mine;
Un fel de'nștiințare de mai bine
Adusă pe pământ din altă lume.

Ceva așa ca o lumină nouă
Și adâncă
Rostogolită dintr'un vârf de stâncă
Peste-o câmpie dornică de rouă.

Să-mi scalde, pe figură, obosita
Mea paloare,
Și să-mi aprindă iarăși în păr soare
Și'ncredere'n viață, ca ursita.

Să-mi prelungească liniștea'n lumină,
Și'n căldură
Să-mi înflorească tramdafiri pe gură
Și crini în gând de apă cristalină.

Să-mi ia tristețea binișor de mână
Și s'o ducă
Cu gesturi transparente de nălucă
In vraja unui murmur de fântână.

Eu să privesc cu stranie candoare
Toate-acestea,
Să le'nțeleg intuitiv povestea,
Și să mă pierd în calda lor vâltoare.

N. DAVIDESCU

Nuntă'n lumea mare

de N. CREVEDIA

In zilele acestea atât de mâhnite, în mica republică albastră a literelor noastre, a avut loc un eveniment fericit, al cărui principal erou a fost un scriitor, George Dorul Dumitrescu, camaradul și prietenul nostru al tuturora.

Ați ghicit că fericitul eveniment nu putea fi altul decât o nuntă și, pentru cei cari nu știu mai multe, destăinuim că la ora aceasta, prozatorul idilelor și al sfâșietoarelor toamne basarabene, visează lângă mireasa lui, care i-a adus nu numai cornul unei iubiri abundente și cuminți, dar și o casă, în care liniștea atât de necesară unui scriitor se va simți numai bine. Noi am susținut întotdeauna că artiștii, în marea lor majoritate, sunt oameni perfect așezați și iată-l pe ultimul adorabil boem din generația noastră că a intrat și el în rândul celor civili și bătătarnici. Nu, nu — grăim și acum — marile stricăciuni și risipe din lume nu scriitorii le-au făcut...

Dar, cu toate că pe vremuri oamenii politici își dau la gazetă toate evenimentele lor mari și mai mărunte, iar publicul unanim al planetei cunoaște toate micile impudori ale ultimei mici stele de cinema — ca să nu mai vorbim de marile noastre dive dela revistele de vară! — n'ar fi fost, totuși, mai potrivit să fi stins odată cu ultimul vals dela cununia amicului nostru și epitalamul acesta în proză?

Vedeți, în poemul de Duminica trecută, a mai intervenit un personagiu și deaceea ținem cu tot dinadinsul, să-l relevăm. Nunul mare al acestei idile a fost... un editor, d. Petre Georgescu, directorul puternicului bastiment de editură românească și care, ca un Grasset în Franța, e dublat și de un scriitor și om de foarte clare idei sociale.

Iată, deci, că trăirăm să vedem și miracolul acesta, în țara noastră: un editor cununând pe un poet!

Intre scriitori și critici, raporturile sunt fatal agresive, prin însăși natura lor. Aceștia din urmă, și prin situațiunea lor oarecum oficială și prin rolul de agronomi ai câmpului literar (pâine au mâncat oamenii și fără Academii de agricultură, iar Homer și Virgiliu nu sunt produsul niciunui cenaclu!) — sunt într'o pozițiune vădit superioară față de masa umilă de brad. Și acest drept, probabil, crea pe vremuri unui Maiorescu și îndatorirea estetică de-a ajuta pe un Eminescu și pe un Cerna să se înnalțe în viață, iar pe un Brătescu-Voinești și pe alții îi lua discret cu dânsul, să viziteze străinătățile.

Astăzi, critica nu mai ajunge ministru și valorile literare, presupunând c'o mai frecventează, se mulțumesc cu fumatul unei conversații mai mult sau mai puțin olimpice, ori cel mult cu ingurgitarea câte unei donicioare de bere, undeva în jaful de mititei al unei grădini...

Și relațiile dintre scriitori și Gutenberg au fost întotdeauna sângeroase. Marii scriitori, cel puțin la noi, n'au putut niciodată trăi din produsul frumuseților lor. Și există o certitudine în aceste raporturi: deoparte, blindat într'un palat, editorul, negustor pur, fără nicio pregătire intelectuală și fără niciun har decât acela al câștigului — de cealaltă, scriitorul, cu mormântul său de slove și iluzii.

O editură, în afară de apicultura de slove pe care o face, ar putea adăposti în birourile sale, ca slujbași, corectori, referenți, consilieri, inspectori, traducători, etc., o mulțime de oameni de litere. Orice gospodină care prezintă unei edituri o traducere, e acceptată, ba cu timpul cucoanele acestea, distinse, pătrund în ordinul superior al literelor, și noi, eleganți față de sexul de lămâiță, le tolerăm, la infinit. (Amintim că I. E. Torouțiu — academician, e drept și cu aceasta am spus tot despre meritele sale în

(Urmare în pagina 7-a)

CRONICA LITERARĂ

Să încercăm acum, la sfârșitul considerațiilor noastre, să privim ermetismul ca un preț de răscumpărare a poeziei, împotriva morții. Simbolurile morții am arătat că sunt, fără paradox, aceleași cu ale vieții: apele biologice, albiile germinative pe unde curge fluviul devenirilor, al umbrelor unei geometrii, ale unei Fizici. Ceea ce naște și crește, își împlinește evoluția în moarte. „O poezie cu obiect... — previne d. Ion Barbu, — mi-ar înșela ambițiunea. O poezie cu obiect creiază necesar o Fizică sau o Retorică (același lucru) forme închegate față de viața spiritului". Poezia trebue apărată deci, de aceste „forme închegate", precum și de năpădirea acelei „dureri divizate", căreia poetul i-a găsit ca timbru „cimpoiul veșted" sau „fluerul în drum". „Petele de infern" și „văile răcoroase" trebuesc însă trecute! Cum? După cum viața biologică are același simbol cu moartea reală, la fel „viața spiritului", pe care o invocă d. Ion Barbu, are analogiile ei cu o moarte gândită ca o realizare a științei absolute. Moartea filosofilor, desigur, la care se referă Socrates când spune că a filosofa înseamnă a te pregăti să fii în moarte. Și iarăși după cum în viața spiritului nu intră nimic din viața biologică, deasemeni în moartea filosofică nu pătrunde nimic din impuritatea morții reale. Pentrucă, — ne instruește același Socrates, — există un mijloc prin care lepădăm tot ce avem impur, ca și când am vinde ceva de care voim să ne scăpăm, — și valoarea obținută în bani ar fi cea pură. In existența matematică a *sumei*, în consistența ei virtuală, lacunară, cine mai recunoaște „obiectul închegat" justificativ? Și Platon ne spune că Socrates a stabilit o singură monedă valabilă de schimb: *gândirea* pură, (fronesis). Aceasta este poate prețul cu care se vând și se cumpără în sine, plăcerile, tristețile, temerile, ca și înțelepciunea, curajul, dreptatea, — cu un cuvânt, se realizează starea curățirii de patimi, de acele rătăciri și învecinări cu „obiectele" care umbresc puritatea. Dar doctrina purității nu venea oare, chiar la Platon, mai de departe, din misterele eleusine? Zeița nu primea, într'adevăr, în harurile morții, decât pe cei ce împlineau ritualurile purificării. Doar pe aceștia, îi așeza Hades, la banchetul celor puri, (sympósion ton hosoion), încununați cu flori și gustând din beția eternă!

Inițierea în misterele eleusine pare a-și desvălui secretul în acest ritual al vânzării „patimilor", primind în schimb moneda gândirii pure. Și ne explicăm de ce inițierea rămânea continuu o taină, dacă ne amintim cât de greu i-a fost tânărului din Evanghelie, pretendent la împărțirea cerurilor, să-și vândă averile! Acestea erau multe și mari, — și câte averi, atâtea patimi! Tânărul a plecat, fără să încheie târgul. Inițierea nu s'a făcut.

O astfel de vindere încearcă poezia ermetică, atât prin năzuința ei la viața în spirit, cât prin însăși înfățișarea ei tehnică, prin ceea ce se vede că este la primul contact cu ea. La acel contact, în care mentalitatea comună exclamă: „Nu înțeleg nimic!"

Să nu fie oare semn de reușită a „vânzării", de învăluire reală în spirit, această mărturisire că nu se vede nimic, acolo unde tocmai *este* ceea ce *trebue* să fie? Și ce s'ar putea vedea într'o poemă, ce ar trebui să se înțeleagă, imediat? Ceeace determină în concret, cuvintele? Peisagiu, emoții directe, cursivitatea ideilor? Dar poetul tocmai pe acestea nu voește să arate că le mai posedă! Pe acestea le-a *vândut*, păstrând în schimb *moneda ideie*, prețul lor în absolut. Și atunci este firesc să pară o poemă, un câmp neasemănat, acelora cari nu socotesc valoarea abstractă a semănăturii. Să luăm în considerare, o astfel de miriște: *Melo*, de d. Simion Stolnicu.

Smulge-mă din insula în drapuri
/amețită,
Smulge-mă din radă, lăută fără ugere,
Vreau tartina mea de crepuscul și
/ducere!
Impresar de smoală cu morfină 'n
/copite!
Falangele de strune vor fi fără solist—
Și 'n cutii de viori deretecau
/neveste!
Eu, toamnelor marine dau zece albe
/veste,
Iar una amanet, Havanei, pentru
/Christ!

Noi, muzicile lumii plimbăm după
/sextant;
Catargele întind un fir de-argint
/„Pirastru",
Băiaș, la orice braț, îmi este câte-un
/astru
Când noaptea 'mbie mării un geamat
/țărmurean.

Prețul răscumpărării

Doar un linx de vals țin cuștilor de
/besne
Cu albatroși hrănit și țesălat de regi;
Linului căluș se gudură cu negi
Și linge ntâiu 'n zori soarele pe glesne.

Mâini de bronz ce îngerii funebri vor
/s'anine
De arcă, amputa-vom, să-și sufle 'n
/pilitură,
Voluptatea malurilor o 'nstrugarare
/dură;
Delfinii, constelate strapontine.

(Pod Eleat, pag. 26)

Nu ne înșelăm dacă socotim „Melo", printre poeziile în care cititorul comun mărturisește că nu înțelege aproape nimic. Și totuși aici se află tocmai ce caută el: anecdotă, peisagiu, sentiment, humor! Elemente cu care poetul nu avea însă ce face în starea lor brută, și le-a preschimbat, reținând doar tiparul, posibilitatea lor, la înaltă tensiune. Ce este mai facil de fixat printre reprezentările imaginației moderne decât figura circulabilă a unui violonist celebru (Melo), personagiu care trece din metropolă în metropolă, din continent în continent, împins de demonul muzicii, devenit meserie? Personagiul este de cinematograf! Pe poet îl interesează partea de destin, ceea ce cristalizează lăuntric, dincolo de anecdotă și pitoresc! Personagiul lui va fi un halucinat părăsind uscatul burghez, confortul, insula,— în drapuri ametită! Hrana lui nu este *pâinea* ci Cuvântul, — lăuta n'are ugere, — tartina este de „crepuscul și ducere". Cui altcuiva să se adreseze spre a porni pe Ocean, decât demonului, impresar „cu morfină'n copite?" Adastă undeva orhestre — falange de strune, — fără el, — solist, — pe când violonistul se lasă răsfățat de femei, — care degradează melosul, deretecă în cutii de viori! Modernul Orfeu își pregătește febril fracul de concert, — vestele albe — gata de plecare, — toamna pe mări.

Din crudă fantezie va lăsa una din multele amante, în Havana, — să se facă acolo călugăriță,— amanet... pentru Christ — spre a ispăși păcatul de a fi încercat să-l tenteze și să-i umilească destinul!

Muzica se va distribui în lume, după liniile vapoarelor, — după sextant! Solidare cu transfiguratul călător, — fringhiile catargelor devin însele coarde din cea mai bună fabrică „Pirastro". Aștrii stau de pază și slujesc (băiaș) pe călător, — ferindu-l să nu se înduioșeze la amintirea femeii părăsite în Havana — geamăt țărmurean. In cușca besnelor, demonul melodic devine aprig, — lynx, fiară ce nu se domesticește, — se hrănește cu destinul poeților — albatroși, — și vrea să fie „țesălat de regi". Doar lângă căluș se gudură și, semn al înduplecării, — linge „soarele pe glesne". Ce i-ar mai putea opri din drum? Fatalitatea de ar încerca să-i oprească — îngerii funebri, — i-ar tăia mâinile când ar cuprinde barca, rămânând să-și ispășească vina de a-l prefera pe mal, — suflând în rana-pilitură, — desfăcută ca un strugure. In larguri, delfinii singuri să fie auditori, — constelate strapontine!

Prin împietatea comisă, de a transforma în proză un poem,— răvășirea grădinii celor o sută de irișI, — ne-am asigurat cel puțin bunăvoința lectorului. L-am încredințat că există *ceva*, acolo unde el *nu vedea* nimic, și anume i-am dovedit că este tocmai ceea ce el prefera să fie: cadru și acțiune. Pe deasupra s'a ivit captivant și eroul fotogenic: Melo! Lipsește doar autograful, — supremă participare la concret! Câte lucruri cari nu fac trebuință poetului și pe care le-a *vândut* cu preț bun! Din toate, doar ideia mai stărue, duh deasupra apelor, — peste și sub „constelate strapontine".

Să supunem atenției și alt caz, unde anecdota și peisagiul lipsesc în mod natural, — așteptându-se în schimb să fie sentiment, — bucata „Ore", a aceluiaș poet.

Unde pășește el, pune și cerul mila —
Dar nu stă 'n șea de aur „N'aude,
/N'avede",
Poruncește piticilor să m'afunde 'n
/rezede,
Nu-mi dă somnul pământului, nici
harul datu-mi-l'a.

Rugina lui mi-e luciu pe-armuri, când
/o presară —
Iar eu neștiutorul canoanelor din
/stepe,
Eu, cu ce boante semne, falangelor
/sirepe
Le cer, prin stropii tropotului,
/luceafărul de seară!
Portret nu-i văd în boabele grânei și'n
/coluni,
Inelu-i lasă-amprentele elitrelor în
vis:
Nu-i prins în fumul unor viori de
/bectemis,
Nici bătut cu scufiile 'n vecernii, la
/nebuni.

(op. cit. pag. 21)

Iată cuprinsul unor „ore" de rugăciuni, de neliniștită îndreptare a minții spre divinitate. Dumnezeu poate fi cum îl închipuim: „Unde pășește el pune și cerul mila", dar el este cu totul altceva decât plăsmuirea din basme „N'aude, N'avede" și, în fond, „nu stă 'n șea de aur". Pe poet l-a creiat făptură insignifiantă — pe care piticii, îl ascund în ierbușoare, — rezede, — nici harul nu i-l dă, — dar nici nu-l lasă muritor de rând, — să se bucure de „somnul pământului". Ceea ce știe poetul, — despre divinitate, — spre a-și face un blazon este rugină, — semn mediocru, — necunoscător al practicilor mistice, canoanele din stepe rusești, — poetul va căuta cu stângăcie, „luceafărul de seară"' o cale! Se crede că pe boabele de grâu stă imprimat chipul lui Christ; neinspirat, poetul nu-l vede, — și nici în penușul sclipitor al porumbeilor — coluni. Dumnezeu își pune pecetea inelului doar pe aripile visului, — elitre, — acelea care dispar mai ușor, fără urmă. De fapt, nici oamenii cumsecade, — al căror eroism se desfășură în fumul țigărilor, lângă cutiile de bectèmis, — tabieturi, — nu știu mare lucru despre Dumnezeu, — deși se mulțumesc cu puțin — și nici chiar nebunii nu-l au printre ei, și nu-l lovesc cu scufiile la ora de rugăciune, — vecernie, — cu toate că pentru ei ar putea să fie oricum ar fi.

Sperăm a fi dovedit că în „Ore" se ascundea ceva. Țelul nostru ar fi să demonstrăm că poetul avea dreptul să compue cum a compus, că, depildă, „Ore" era necesar să se înfățișeze astfel! Tot ce am desfășurat mai sus, ca glosare, este un material *vândut* de poet, spre a obține, de mai multe ori, — ideia pură a unui *nu*, în ce privește cunoașterea despre divinitate.

Nu este nici ca 'n basme, — *nu* dă har, — *nu* adoarme conștiința, *nu* apare în rodul grâului, *nu* se oglindește în pana porumbelului, — *nu* coboară în suflete comune, *nu* se află printre nebuni. — Acest *nu* este Dumnezeu, față de ontologia noastră, — marea neștiință! în orice sentiment de îndepărtare de Dumnezeu, — în amărăciunea sterilității lăuntrice, în desnădejdea neajutorării, — esențialul ar fi acest *nu*, tragică afirmație pe planul existențial. Pentrucă accentul cade pe ceeace *gândim* că ne lipsește. Așa dar caracterul *necesar* al poeziei se bizue pe tensiunea ei afirmativă.

Există poezia în măsura în care afirmăm în principiu, sau gândim că se neagă în principiu. Această virtute a afirmării,— misterioasă declanșare de forță spirituală care cristalizează brusc cuvintele într'o priză absolută a adevărului, este de natură inițiatică! Câteva cuvinte, topite ca într'o formulă magică, — oficiază inițierea, pentru săvârșirea căreia o silabă nu se poate desface din ritm. Pe acest temeiu de stringență afirmativă se încheagă cele mai multe bucăți, din „Joc secund" de două sau trei strofe, — ca următoarea „Aură":

Mire, văzut ca femeea,
Cu părul săpat în volute,
De Mercur cumpănit, nu de Geea
Căi lungi înapoi revolute;

La conul acesta de seară,
Când sufletul meu a căzut
Și cald, aplecatul tău scut
Il rupse ca pata de ceară,

Crescut, între mâini ca de apă,
Ce lucru al tainei cercai?
Sub verdele lumilor plai,
Arai o lumină mioapă!

In momentul propice al inițierii în *aura* mistică, — neofitul părăsește pământul — Geea revolută, — și alege mire intelectul, Mercur, frumos ca o femeie. Era într'un moment de cădere sufletul, și scutul zeului l-a apărat sugându-l în corpul său astral, ca focul o pată de ceară. Rațiunea șterge petele! A fost o clipă de afirmație, inițiatică! Ce bucurie a tainei a simțit? Că viața dusă până acum, în biologie,—verdele lumilor plai— a fost eroare, — lumină mioapă! — Nu întâmplător încheiem prin această *aură*, în care tocmai se arată ceea ce se lasă la oparte și ce se reține, ca poezia să fie pură! Asemănarea cu zeul, pe cât e cu putință (homoiosis theo katà tò dynatón) în sfințenie, în în spirit.

CONSTANTIN FANTANERU

Cronica ideilor

Tudor Vianu și valoarea artei

de MIRCEA MATEESCU

Intenționam mai de mult să ne oprim cu un comentariu pe marginea cărții „Filozofie și Poezie", apărută aproape imediat după cele două volume de „Estetică" și putând fi opusă acestora ca grad de înțelegere a operei de artă. In evoluția gândirei estetice a d-lui Vianu a intervenit o împlinire firească Dacă în „Estetică" punctul de vedere al valorilor era întrebuințat doar pentru a discerne metodologic fenomenul artistic, de astă dată dificultatea este atacată în plin, pentrucă nu se mai urmărește descrierea teoretică a operei de artă *așa cum ne apare* și a condițiunilor cari o produc, *astfel cum obicinuit le înțelegem*, dar se încearcă însăși întemeierea sa în sine, adică raportarea (metafizică) la absolut. Este o observațiune câștigată pentru filosofia modernă că între metafizică și valoare există o strânsă rudenie funcțională. A te întreba metafizic despre un fenomen, însemnează a te referi la realitatea lui ultimă, adâncă, la valoarea în sine pe care o poate avea; după cum a vorbi despre valoarea în sine a fenomenului, — de exemplu: a operei de artă — este tot una cu a te întreba metafizic asupra lui.

Insă încercarea de totdeauna a tuturor metafizicelor a fost de a reconstitui lumea în esență, adică în unitatea ei centrală. Metodele întrebuințate, din filozofia vedică până la Descartes și Kant, dela Kant la Husserl, — au fost variate, accentul căzând când pe rațiunea inductivă, când pe intuiția empirică, când pe efortul lor conjugat. Vocațiunea pentru unitate și pentru totalitate (deci pentru absolut), vocația aceasta *metafizică* ce caracterizează ținuta spiritului nostru în mod necesar, chiar dacă nu în mod obicinuit sau în mod manifest — o recunoaștem, operantă, la baza oricăror discipline ale spiritului: biofizice sau simplu noologice. Efectul ei coordonator și catalizator intervine oridecâteori o epocă de vehemente atitudini fenomeniste — cum a fost aceia a veacului trecut — reclamă o diferențiere a valorilor, ceiace însemnează o adecvare a metafizicei la sensul haotizant al fenomenului, mai precis: o abdicare a spiritului de la metafizică, o neraportare a spiritului la absolut. In acest înțeles scrie d. Vianu: „Progresele analizei au adus pierderile sintezei. Înțelegând mai bine originalitatea științei, a moralei, a artei, a vieții politice și religioase, am ajuns să înțelegem mai puțin în ce constă unitatea profundă a spiritului". Această „unitate profundă a spiritului", — pe care Parmenide, Platon, Descartes și Spinoza crezuseră a o descoperi în „ființa rațiunii", contestând orice realitate în afara rațiunei, — deci neadmițând diversificarea realității și individuarea ei fenomenistă către care îndeamnă pluralismul modern și pragmatismul îndeosebi, — este expresia, echivalentă ca sens, valenței metafizice, necesară și genetică omului. „Unui om întreg nu i se ascunde niciodată unitatea lucrurilor și ori care ar fi specialitatea care l-a format, aptitudinea lui pentru totalitate va rămânea aceeași. [1]).

Următoarele rânduri definesc încă mai precis poziționea pe care se situiază gânditorul român, în această supremă încercare a sistemului său de estetică: una metafizică, raportată la noțiunea de valoare ca esențialitate absolută, nu la câmpul „specializat" al valorilor, — pentrucă, în sensul autonomizării și al specializării numai impropriu putem vorbi de *„valori"*. „Filozofia este însăși stăpânirea intelectuală a lumii ca totalitate. Iar dacă, pentru a atinge punctul de vedere filosofic, se cere muncă intensivă și răbdătoare, rezultatele acestei aplicații nu sunt formarea și creșterea unor aptitudini speciale, ci *educarea în adâncime a întregului om*" (pag. 12). Ce poate fi însă „educarea în adâncime" a omului și cum se raportează ea la aporia operei de artă?

D. Vianu afirmă, de astă dată atitudinal, „purismul" specializant al veacului trecut, a cărui firmă fenomenistă am denunțat-o adesea în cronicele noastre. Dacă în „Estetica" am întâlnit îndeosebi pe cercetătorul științific, apt să descrie, interpretând sobru, fenomenul artistic, în lucrarea despre care scriem, cercetătorul a cedat pasul gânditorului, interpretarea a devenit critică iar concluziunile: purtând pecetea originalității ideative. Raportarea artei la absolut pretinde așadar a nu mai privi frumosul ca o valoare autonomă în sensul specializării fenomeniste la care au tot îndemnat, dela Aug. Compte, toți pozitiviștii empiriști, — dar încercare de a se întemeia metafizic arta, adică de a-i afla valoarea în sine. Din acest punct de vedere, adică al valorilor ca dogme ireductibile, familiare, ca finalitate, absolutului, ni se pare că d. Vianu încearcă, în domeniul esteticei, aceiași operă uriașă pe care un Max Scheler, un Nicolai Hartmann o întreprind în planul eticei, sau un Adolf Reinah, în planul juridic. Rejudecarea noțiunii de valoare prin trimiterea la esențialitate, este dealtfel contribuțiunea lui Husserl și a fenomenologiei, în unghiul gândirei contemporane; încât o justă înțelegere a efortului angajat de d. Vianu nu se va putea obține, în afara constelației filozofice, schițată mai sus. Trebue evitată, mai cu seamă această confuziune: autonomizarea esteticei și întemeierea frumosului ca o valoare în sine, nu însemnează diferențierea lui de restul realității *fenomenale*. Specificul operei de artă nu se poate confunda cu „specializarea" conținuturilor artistice, în sensul separării lor de conținuturile altor științe fenomeniste. Nu în sensul fenomenului operează cenzura metafizică a valorilor, deci în sensul absolutului; dacă e permisă reamintirea distincțiunei kantiene: în sensul *numeral*.

Astfel înțelegem afirmațiuni ca cele următoare: „Nu tăgăduim existența unor concepții despre religie, filosofie și artă; stilizate după tipul specialităților, ci numai valoarea și oportunitatea unor astfel de concepții". Căci „o filosofie redusă la cunoștința coordonatoare a fenomenelor, o religie simplificată la simpla ei funcțiune sentimentală, o artă mărginită la unicul ei element estetic, sunt alcătuiri mai sărace decât acele forme de filosofie, religie și artă care întrețin legături între ele și ajung prin înrădăcinarea lor în terenul comun care le hrănește, la întreaga lor plenitudine" (op. cit. 14).

Incercarea pe care a făcut-o romantismul de a „solidariza" valorile, pe cale de a se „autonomiza" în sensul purismului fenomenist și pozitivist al veacului trecut, este reluată „more metafizico" de către d. Tudor Vianu. In câteva capitole substanțiale („Poezie și Mitologie", „Poesia filosofică", „Filosofia ca poesie"), cu competența și erudițiunea la care ne-a deprins autorul „Esteticei" — sunt analizate condițiunile potrivit cărora se impune concluziunea că același conținut de valori spirituale poate fi exprimat fie prin intuițiile poesiei, fie prin abstracțiile filosofiei. Ni s'a arătat astfel că deoarece comunică prin rădăcinile lor, poesia n'are nevoie să împrumute conținuturile doctrinare ale filosofiei, pentru a-și deschide drumul către revelațiile cele mai adânci ale spiritului. In ramura ei care nu s'a pozitivat, care nu s'a consacrat cercetării fenomenelor și n'a devenit știință, filosofia rămâne încercarea de a cunoaște *absolutul*. Poesia adevărată și marea poesie pătrunde și ea până în sfera *absolutului*, pe care îl mijlocește însă nu atât în forma cunoașterii, cât în aceea a experienței. Și nu prin ajutorul rațiunii și al conceptelor, ci prin acela al fantasiei și al intuițiilor" (pag. 87). Afirmațiunea făcută mai înainte, apare întemeiată: „Adevăratul artist nu se opune dilletantului prin specialitatea, ci prin integritatea sa. Imaginile particulare ale artei sunt totdeauna susținute de un sens universal al lucrurilor, în cât cine intră într'un contact potrivit cu ele, străbate până la perspectiva de totalitate a lumii și a vieții. D. Vianu citează adecvat vorba lui Mallarmé, care zicea că „îi lipsește orice competență, în afară de absolut". Prin rădăcini, adică în sensul absolutului, artistul și gânditorul întreprind aceiași operă creiatoare de cunoaștere a realității ultime.

1) „Filosofie și poesie", ed. „Familia", Oradea, 1937, pag. 9.

ROMANIA

de Radu Gyr.

Pe unde calcă pasul, se ridică
un cântec lin ca foşnetul de brazi.
Suspină'n glod o tâmplă de Vlădică
sau, lung, şopteşte mâna unui cneaz.

Din or'ce sfânt răsare o troiţă
şi-un lan de grâu din pieptul unui dac.
E poate-o frunte grea de jupâniţă
urciorul pus, la cină, în cerdac.

Când plugul se înfige dârz în brazde
un Strâmbă Lemne spintecă în lut.
Dorm Feţi-Frumoşii'n crini, şi din obraz de
Sânziene albe zarzări au crescut.

Ce ochi surâd în floarea de răsură ?
Ce trup de fată tremură'n rogoz?
Pe unde treci, rădvanele trecură
la nunţi şi la botez de voevozi.

Porneşte vânt prin trestii dunărene
să ducă duhul prinţului mrăjer,
şi'n seri adânci, nu luna sue-alene,
ci cuşma basarabului, pe cer.

La denii, sub icoane bizantine
cu Preciste în zâmbet daurit,
îngenunchiat alăturea de tine
se roagă Ştefan-Vodă, prea smerit...

Vino şi-ascultă veacurile Ţării
cum trec pe drumuri, seara, după oi.
Ascultă: nu bat clopotele zării,
inima Ţării cântă peste noi!

Ascultă: cu mioarcele şi cânii
baciul mioriţii sue colbăit.
Ascultă: plânsă, ciutura fântânii
din fund de basme scoate veac topit.

Ascultă: ruga spusă la culcare
de pruncul tău, cu glas tremurător,
e-aceiaşi rugă limpede, pe care
au spus-o cnejii în iatacul lor.

Priveşte: drumul ăsta scris în vreme
vine din morţi, din doină pare tras,
şi carul greu, ce'n praful serii geme,
e frate c'un bătrân iconostas.

Şi-acest plaivas cu jocuri azurate
cu care, tu poete, umbre ţeşi,
cu pragul mânăstirilor e frate
şi cu opinca aspră de plăeş.

Miuţă pe Ţăcălie

de NEAGU RĂDULESCU

Provocare

Onor club. Sportiv: Cocoşul Alb

Prin aceasta avem onoarea să vă provocăm la un match de foot-ball-miuţă pe terenul Ţăcălie, Duminică 12 Septembrie, ora 4. d. a.

Fiecare echipă va aduce minge.

Arbitru se va alege pe teren.

La trei cornere se va bate un unsprezece metri.

Echipei învinse cu 13-0, i se va lua mingea şi echipamentul.

Hip! Hip! Hura!

CAPITAN: Tăchiţă Corcodel.

PREŞEDINTE: Nicu Pantaze

SECRETAR GENERAL: Luţă Ionescu

CASIER: Izu Ghidale

Club sportiv „Albatros" Filaret

Tăchiţă Corcodel şi Nicu Pantaze, u ghetele la subţioară, îşi aşteaptă chipa în colţ, lângă băcănia lui Papaanopol.

— Ei, ai dracului! ce nu mai vin ia?

— Te pomeneşti că tocmai Luţă cu ingea, ne-o face...

Domnul Papaianopol scoate capul în şa prăvăliei sale cu delicatesuri şi-i ntreabă într'o doară pe voinici.

— Da ţe bre baeţica me rog, unde e duceţi cu ghetele alea la subţioare. La ţismerie? La baie, bre?

Căpitanul echipei „Albatros" priveşte de jos în sus balotul de osânză, îşi duce aminte că tocmai alaltăeri a toit la istorie pe Tudor Vladimirescu, şi cuipă prin strungăreaţă, sfidător, drept între ghetele măslinarului fanaiot.

— Avem match, şefule. Match de oot-ball pe Ţăcălie.

Din josul străzii apar gâfâind, încă rei jucători cu şepci de liceu puse hoeşte pe-o ureche şi cu tricouri bălate pe subt uniformele de culoarea tuunului.

— Să ştii că dacă nu vine Maciste, ne ardem — suspină elegiac preşedintele, ronţăindu-şi unghiile şi savurându-şi tot deodată, insigna de carton din piept: A.

Dar de după colţ apare legănându-se

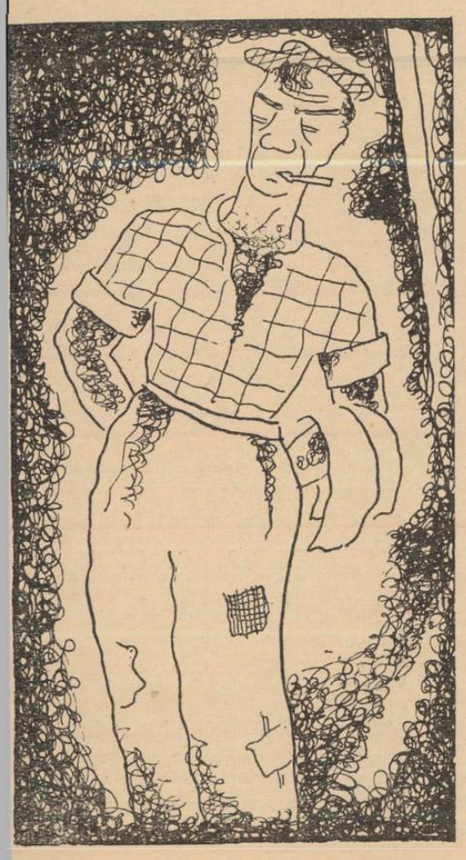

mătăhălos fundaşul echipei poreclit Maciste, ucenic de frizerie şi stâlp de încredere al campionilor din Filaret.

Acum nu vine Luţă. Şi dacă nu apare el, „Albatrosul" n'are minge.

— V'am spus eu — vorbeşte ca un bătrân înţelept Ghidali. Un aşa club ca al nostru trebuie să aibă deja şi un sediu. Mă rog, să facem ceva serios. Imi plătiţi mie o cotizaţie pă lună şi facem sediu la noi la magazin... Nu e o ideie?

Cu toată ideia casierului, Luţă tot nu apare.

Panică.

— Poate că nu-i dă voie tat'su, că ştii că i-a luat alaltăeri notele dela liceu şi ce prăpăd a fost...

— Numai de n'ar zice ăia dela „Cocoşul Alb" că nu ne-am prezentat de frică...

— N'ar fi bine să-i fluerăm la poartă? — propune unul. Cel puţin să ne dea mingea să nu întârziem.

Propunerea se aprobă. Cei şase trec pe Nifon, se opresc la o poartă verde şi încep să turluluiască, stârnind lătratul unui câine. In casă, domnul Ionescu ciuleşte deodată urechile, se ridică din pat într'un cot şi aruncă nervos „Universul".

— Miţoooo! N'auzi cucoană? Ia vezi că iar au venit golanii ăia să-l ia pe fi-tu la folbal. Ia uite nene nu mai poţi să-ţi faci digestia din cauza lor. Şi drastic: bagă de seamă să nu-l laşi să plece că îi rup urechile. Să înveţe măgaru', că diseară îl ascult. Înţeles?

Dar până când să-şi deplaseze coana Miţa batoza celor nouăzeci de kilograme, Luţă a şi sărit pervazul ferestrei, ţinând sub braţ mingea No. 4, cu douăzeci şi patru de bentiţe, ca pe un cap al lui Mihai Viteazul, justificându-se coechipierilor:

— Nu vrea bă să-i intre 'n cap lu' tata că am ştofă de internaţional!

Puşi sub presiune, băeţii au luat-o la goană, aşa cum le stă bine unor adevăraţi foot-ballişti. După colţ s'au oprit brusc, cu obrajii ca miezul de harbuz.

— Ascultă bă! — a spus Tăchiţă Corcodel — n'ar fi bine să trecem pe subt balconul lui Zozo? Aşa, doar să ne vadă fata că plecăm la match.

„Albatrosul" a cotit deci în monom pe o stradă alăturată.

La o fereastră, capul rotund de lună plină a lui Zozo, Julieta echipei şi elevă la „Pompilian", a surâs galeş şi-a trimes o bezea, celor şapte argonauţi cari treceau cu piepturile bombate şi'n pas de zece Mai.

Pe urmă, reprezentanţii Filaretului au pornit în trap, nemai oprindu-se decât pe Arionoaia, într'o simigerie, unde şi-au încărcat buzunarele cu seminţe.

Ţăcălie.

Un maidan ca o piele de vacă, îngrădit într'o parte cu sârmă ghimpată.

După umărul de cărămidă al unei case, pălăria soarelui salută ceremonios şi galben, ulicele până departe.

Pe-o frântură de zid, deasupra unui arhipelag de urină, o mână puţin dibace, a desenat un cocoş cu plisc de pelican. Deasupra, aceiaşi mână, a caligrafiat analfabet:

CLUBU SPORT COCOŞU ALB

Cei trei albatroşi, însoţiţi încă de vreo trei pitici capturaţi pe drum ca galerie, au dat sârma la o parte şi-au intrat miraţi că pe teren nu-i decât un câine jegos, cu ochi buni, care se apropie de ei, ciulind două urechi de licean tuns numărul zero şi bălăngănind o coadă ca un Hardmuth.

După zid apare însă un uriaş, răsucinndu-şi iarba unui început de mustaţă.

— Cei cu voi mă neică?

Găliganul se apropie şi mângâie obrazul de sidef al preşedintelui.

Albatroşii sunt cât furnicile şi Nicu Pantaze de abia poate să bâlbâie:

— N... n... nn... noi suntem ăia cu provocarea. Am venit să ju... jucăm... n... n... noi suntem echipa „Albatros".

— Cum?

— A... A... Albatros!

— Ce-i aia „Albatros" mă? — se încruntă găliganul scotocind prin buzunar un muc de ţigare.

Echipa intră în pământ.

Nimeni nu ştie ce-i aia „Albatros".

Nici chiar Luţă care a găsit cuvântul ăsta într'un dicţionar franţuzesc, odată când scotea cuvinte.

— Pe mine mă cheamă Uşchilă — se recomandă găliganul — sunt de familie bună şi împlinesc de sfântu Gheorghe 19 ani. Zi voi sunteţi ăia! Brava băeţi! Zi veniraţi să ardem un folbal. Bun nene, stai să guiţ băeţii!

Puse palmele pâlnie la gură şi ţipă.

Guliver în ţara piticilor.

— Băăăăă! Ia veniţi bă! Că uite ipochimenele astea din Filaret cică să jucăm folbal.

De după zid, apăru atunci un cap, apoi altul şi în fine vreo zece golani cari jucau acolo rişca.

Reprezentanţii mărunţi ai Filaretului se dosiră unul după altul şi toţi după Maciste, care tremură ca varga şi e galben ca un porumb.

— Unde e căpitanul? întrebă Uşchilă.

Tăchiţă Corcodel, împiedicându-se, se strecură îngheţat în primul flanc.

— Bate laba 'ncoa' !... Să ţi-i recomand. Asta e Ghiţă Gât Lung, ăsta e Vanghele Militaru, ăsta e Gore Gingie, ăsta e Lică a lu' Chioru, ăsta e Falcă Prăjită... ăilalţii dăi în moaşe-sa. Şi acum faceţi golurile. Uite, unul colo lângă zid şi unul ici".

— Da minge n'aveţi? — a suspinat Tăchiţă Corcodel.

Din tabăra adversă Falcă Prăjită a întors capul fioros.

— Băşică?... Da ce, băşică, n'aveţi voi?

— Păi... în pro...

— Mai bine puneţi toate ţoalele lângă gol şi mai încet cu muzicuţa, că n'avem timp, strigă scurt Ghiţă Gât Lung.

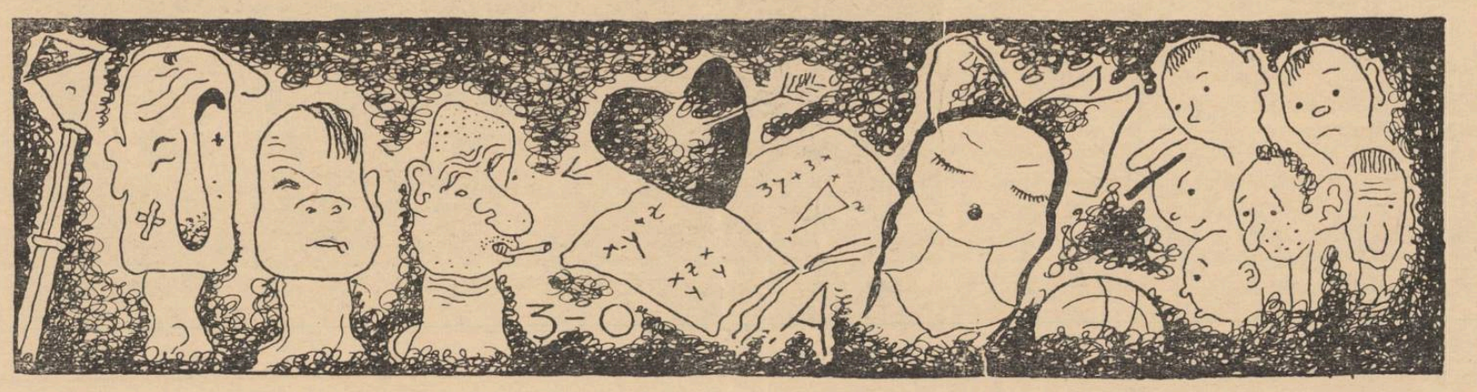

Tăchiţă Corcodel aşează cuminte mingea într'un centru imaginar şi şopti lui Ghidali:

— Vezi că în tine ne e speranţa, că ştii să driblezi. Eu îţi pasez ţie, tu driblezi doi, îmi pasezi mie, eu mai driblez doi şi-ţi pasez şi tragi la poartă. Şi intră la om mă, să nu-ţi fie frică. M'auzi tu? Să nu-ţi fie frică!

— Mă! Nu mi-e frică deloc! o să fac un joc de clasă! — dârdâia ovreiaşul atât de tare că parcă pistruile de pe obraz i se scutură şi cad jos pe maidan.

— Ce voi jucaţi cu ghete? — întrebă mirat Uşchilă. Ce sunteţi proşti? Ptiu! Proşti sunt mă Vanghele! Păi bine bă noi jucăm ca în Spania, cu picioarele goale. Nu se poate să jucăm noi aşa şi voi altfel, că ne loviţi la ţurloaie. Puneţi ghetele lângă gol. Hai, n'auzi, mişcă!

Cei şapte se executară.

— Dar arbitru? — îngână un albatros.

— Jucăm fără arbitru — se răsti Lică a lu' Chioru — fluieră unu' din noi. Uite aşa cu deştele în gramofon Adu băşica.

Mingea e acum în centru şi Tăchiţă Corcodel driblează.

— Ai tu Nicule!

— La mine Tăchiţă!

— Aşa Nicuşor!

— Pas! Pas!

— Nu-l lăsa Maciste!

— Şut! Şut!

— Dă-i cu capul! Vezi că te atacă!

— Acum! Acum! Sunt aici Izule!

Tăchiţă Corcodel, căpitanul, trece pe lângă găliganii care n'au habar de aşa ceva, ducând mingea când pe un picior, când pe altul şi bate puternic în poartă.

— Goooool! ţipă fericit Maciste.

— Unu la zero! Goooool! sare în sus şi Luţă.

— Goooool! — miorlăie şi un băieţaş din galerie.

— Bine e gol, spune şi Uşchilă şi Gore Gingie şi Vanghele Militaru. Da noi nu mai jucăm. Uite aşa. Ne-am plictisit. Noi jucăm ca în Spania. Ne-am plictisit. Ne'cem la rişcă.

— Păi bine şefule, aşa ne-a fost vorba? — îndrăsneşte Nicu Pantaze să mormăie — iscăliţi măcar provocarea că aţi mâncat bătaie cu 1—0 în minutul cinci şi că v'aţi retras după teren.

— Noi bătaie?! Nu fii obraznic, bă Mucosule! Ai făcut milităria? Hai-? Ia fă-te încoa' Vanghele să le mutăm ăstora vasilca! Pune mâna pe ţoale băiete.

Albatroşii fac ochii mari implorându-l parcă pe Maciste să intervină.

Dar stâlpul clubului îşi simte genunchii de ceară caldă şi'n pantaloni un şurub care se strânge.

— Ce-ai cu noi nene? Nene Ghiţă! Nene Vanghele! Am făcut noi ceva? Nene Ghiţă!...

Luţă şi cu Izu Ghidale pun mâinile la piept ca îngerii.

— Nene! Nenicule!...

Ghiţă Gât Lung nu se lasă însă impresionat.

— Vanghele. Ia şi băşica mă! Că i-o duci lu' nepotă-tu.

— Uite-o!

După piciorul lui Maciste, Ghidale prinde glas.

— Hei domnu! Domnu' vă rog! Ce sunt manierele astea pe dumneavoastră? Nu vă convine scoru' unu' la zero? N'a că noi vă dăm cinci goaluri de pomană! Vă convine vă rog? Iscălim imediat provocarea că ne-aţi bătut cu cinci la unu...

Dar clubul „Cocoşul Alb" din Ţăcălie, dispare după zid, pierzându-se printre uliţi, ca şi când nici n'ar fi fost.

— Nici cu zece la unu, nu vă convine? — ţipă disperat Izu Ghidale.

Luţă, Nicu şi Tăchiţă, au început să plângă. Intâi încet, în surdină, apoi tare ca din goarne.

Când nu s'a mai văzut nici fir de praf din adversari, Maciste a dus pumnii la piept şi-a descleştat fălcile şi s'a pornit să urle.

— Huooooo! Hingherilor! Huo, cioflingarilor. Ne-aţi luat hainele şi mingea, ă! Unde sunteţi că vă rup picioarele! Hingherilor! Ţăcălăgiilor! Las'că o să vă arăt eu vouă!

★

Pe cerul Ţăcăliei a apărut luna. O lună albă ca o teză dată la matematici.

Şapte oameni mici, trag pe lângă zid şapte umbre deşirate.

Un sergent fluieră prelung, luându-se parcă la întrecere cu locomotivele Filaretului.

Albatrosul se târăşte tăcut pe lângă uluci.

— Nu treceţi bă pă Nifon! — şuieră unul. Că ne aşteaptă Zozo la fereastră şi ne vede aşa...

In colţ la băcănie domnul Papaianopol somnoros trage tocmai oblonul. Trebuie să fie unu.

— He! Lume nouă bre! Da ţe e cu voi baeţica? — întreabă mirat băcanul, — ţe umblaţi noaptea'n ismene si'n cămase ca stafiile? Să nu reciţi, bre.....

(Desenele autorului)

Albrecht Dürer
Autoportret (Prado)

Capodoperele muzeului Prado la Geneva

II — Şcolile străine

de MIHAI NICULESCU

Pictorii din şcoala spaniolă nu erau singurul prilej de atracţie, în spaţioasele încăperi ale Muzeului de artă şi istorie genevez unde-şi găsiseră vremelnică ospitalitate. Sala primitivilor flamanzi, sălile Rubens şi Tizian rivalizau în magnificenţă cu operele lui Velazquez, Greco şi Goya, recoltând jerbele unor superlative împestriţate de toate dialectele globului.

Intre cele două scene de vânătoare în cinstea împăratului Carol-Quintul, migălite de Cranach cu o meticuloasă ferocitate, „Ispitirea sfântului Anton" de Hyeronimus Bosch dar mai ales apocaliptica viziune a lui Brueghel — „Triumful morţii"—atrăgeau atâta mulţime de privitori, că trebuia să-ţi aştepţi răbdător rândul perindării pe dinaintea lor. Nici trupeşele zeiţe durde, cu galeşe uitături din „Judecata lui Paris" de Rubens, nici nurii ispititoarei „Maja desnuda" a lui Goya, cu priviri şi mai îmbietoare încă, nu isbuteau să facă uitată oroarea legiunilor de schelete pornite într'un iureş allegro, cu nu ştiu ce sprintenă jovialitate, la asaltul împotriva vieţii. Intâlnirea cu Brueghel prilejuia una din acele revelaţii a căror amintire e ca un drum fără întoarcere spre un trecut de inocentă şi netulburată ignoranţă. Viziunile dantesti ale unor Delacroix sau William Blake (ale cărui ilustraţiuni la „Infernul" se puteau vedea la „Tate Gallery" din Londra) se resimţeau întrucâtva de a fi comentariile unor reminiscenţe literare, pe firul cărora spectatorul trebuia să facă sforţarea de a urca în întâmpinarea emoţiei originare a artistului, dar lunecarea atenţiei înspre anecdotic, în cazul „Triumfului morţii", departe de a sfărma cercul magic al contemplaţiei, înlesnea absorbirea în ea până la desăvârşită uitare de sine. Precizia agresivă a desenului, — contur limitativ de culoare şi mijloc de expresie, în acelaş timp, de-o neînchipuită îndrăzneală devenea atunci revelatoare, dincolo de aparenta „groază" a subiectului, pentru aliajul ciudat al acestui geniu de amploare shakespeareană, în alcătuirea căruia, ca şi a dramaturgului englez, virulenţa satirei şi scăpărările de vervă bufonă secretează un duh tragic exaltant, molipsitor de frenezie imnică. Apoteoza şi satira, alegoria şi realismul grotesc, împins până la caricatură şi impudoare sunt unele aspecte din cele mai izbitor opuse ale artei lui Brueghel, armonizându-se totuşi în sinteza unei viziuni de-o exaltantă originalitate.

Acelaş geniu neliniştitor ilustrează şi „drăcoveniile" înaintaşului său Hyeronimus Bosch, pentru care Filip al doilea manifesta o bolnăvicioasă predilecţie, nedându-se înapoi nici dela raptul făţiş ca să-şi poată oferi, în liniştea monacală a Escurialului, spectacolul nălucirilor de coşmar ale sfântului Anton. E în acelaş timp o răceală inumană şi aprigă fervoare în predilecţia pictorului de-a amănunţi cu o stranie precizie a detaliului înfăţişările care mişună în tablourile lui, chipuri fără nume, iazme ale întunericului şi ignoranţei, reprezentări picturale, poate, ale unor viţii neştiute sau poate ale unor tulburări organice, plăsmuiri ale unei lumi larvare, fosgăind în umbra prin-cioasă a nopţii, a instinctelor şi impulsiunilor nesatisfăcute. Atotputernicia luminii solare încetează sub climatul închipuirii artiştilor nordici, cari populează nu numai meditaţiunile anahoreţilor dar şi peisajul monoton al vieţii de toate zilele, cu vedenii fantastice dospite în spaime nocturne.

Alături de aceşti tulburători maeştri ai fantasticului, suavitatea inspiraţiei din subiectele sacre ale lui Memling, era ca un liman liniştitor şi tot atât de calmă şi sigură părea solitudinea peisagiului din „Fuga din Egipt" a lui Ioachim Patinir, exemplu aproape unic în vremea artistului, de ceea ce mai târziu avea să fie proclamat ca descoperire modernă şi steag de luptă artistică, sub firma „sentimentului naturii".

In sala următoare, cu tapiţerii înfăţişând viaţa Sfintei Fecioare, pătrundeai ca într'un sanctuar. „Coborîrea de pe Cruce" de Rogier van der Weyden şi o mică „Fecioară cu pruncul" de acelaş, erau singurele tablouri expuse acolo. „Prea multe capodopere" s'a spus de către unii, cu prilejul extraordinarei manifestări de artă care a fost expoziţia dela Geneva. Exclamaţia poate părea frivolă, dar nu lipsită de onestitate; cred chiar că exprimă sugestiv succesiunea dramatică după care se învălmăşau, în continuitatea emoţiei necontenit diversificată pe care o încercă vizitatorul acelei expoziţii, aşteptările, surprinderile, prevederile înşelate... Spun asta, pentrucă mi-ar fi încă greu să-mi amintesc de cele văzute acolo, altfel decât cronologic, adică autobiografic, subiectiv. Incerc să aleg, cu sfiala profanului, cuvintele în care să vorbesc despre „Coborîrea de pe Cruce" a lui van der Weyden, artistul ce s'a rugat ca nimeni altul, în arta şi cu uneltele pictorului. Sentimentul religios nu a fost vreodată mai covârşitor exprimat decât prin demnitatea suferinţei de pe chipurile şi din atitudinile personajelor sacre înfăţişate în această operă.

Câteva realizări portretistice excepţionale, semnate de Tizian, Rubens, Rafael, Dürer, Van Dyk şi Antonio Moro sau Mor, olandezul hispanizat dela Curtea madrilenă, împodobeau sălile învecinate, unde mai cu seamă Rubens strălucea cu o somptuozitate fără egal. Nici un alt pictor nu a glorificat cu atâta elan cuceritor, vigoarea şi frumuseţea fizică, splendoarea aparenţelor şi voluptatea formelor feminine, modelate cu o pasiune care uitând că toate sunt pieritoare nu pare să-şi amintească decât de mângâerile date şi primite.

Alături de magnificenţa cu adevărat regală a lui Rubens, de rodnicia geniului său artistic, austeritatea unui Dürer, în cel mai frumos al lui autoportret, de-o măestrită cumpătare în exprimarea picturală — era una din alăturările cele mai pasionante. Poate fi mai deplină bucurie — mă întrebam — decât a ochilor cari *au văzut*, şi a sufletului hărăzit să pipăe prin luminile lui cele mai agere şi mai puţin înşelătoare? Vine şi vremea înţelepciunii, niciodată prea târziu, mă ispiteam singur:

Qu'as-tu vu dans ton exil?
D'sait à Spencer sa femme,
A Rome, à Vienne, à Pergame
A Calcutta? Rien!... fit-il...
Veux-tu voir le monde?
Ferme tes yeux, Rosemonde

Fără'ndoială, Giraudoux. dar după ce vom fi văzut..

Rubens
Portretul reginei Maria de Medicis (Prado)

Roger van der Weyden

Coborîrea de pe cruce (Escurial)

Expoziţia dela New-York

de PAUL MIRACOVICI

Se pare că expoziţia dela New-York — în întregul ei — nu a depăşit semnificaţia celei din 1937 dela Paris. De obicei aceste manifestaţiuni sunt rezumatele unei epoci, un bilanţ dacă se poate spune, al activităţii omeneşti, fie că ele exprimă aspiraţiile la bună stare prin mijloace tehnice, fie că prin eforturile artiştilor se încearcă definirea unui stil cât mai propriu vremurilor. Toate expoziţiile universale au avut acest caracter. Cea dintâi, pe la 1860 dacă nu mă înşel, a fost făcută sub semnul technicei născânde a zilelor noastre. Aceea din 1889 care ne-a lăsat turnul Eiffel a accentuat şi mai mult această tendinţă. Ele au reflectat preocupările artiştilor numai în măsura în care organizatorii, întotdeauna oficiali, s'au adresat acelora cari într'adevăr reprezentau contemporaneitatea. De acea, expoziţiile universale nu sunt preludiile revoluţionare ale zilei de mâine, nu perfecţionarea invenţiunilor vechi constitue elementul revoluţionar, ci cum spuneam mai sus sunt rezumatele unei epoci trăite. Privită în lumina acestor idei, expoziţia dela New-York nu credem că va fi adus o mărturie valabilă a lumei de mâine cum a fost intitulată. Cel mult ea e o oglindă fidelă a timpului nostru. Sub aspectul acesta nu e nicio îndoială că, cu spiritul lor specific şi cu mijloacele lor incomparabile, americanii au realizat lucruri cu deosebire interesante. Timpul a fost prea scurt între expoziţia de la Paris din 1937 şi aceea din 1939, ca să poată fi depăşită altfel decât prin ingeniozităţi sau perfecţionări technice; a trecut prea puţin timp dela una la alta pentru a se putea capitaliza frământările şi cercetările închise într'o epocă. Din această pricină, o mai netă deosebire de caracter au avut expoziţiile de artă decorativă din 1925 şi acea din 1937 (nu pomenim de expoziţia colonială care avea o teză mult prea accentuat exotică). Prima a oficializat cubismul, popularizându-l. Din sfera inaccesibilă celor mulţi a atelierului artistului, l-a coborît în stradă, în baruri şi în cămine, dând naştere „stilului cubist" Cubismul, care ieşise din preocupările celor cari experimentau noui forme de gândire, noui mijloace de tălmăcire a sensibilităţii contemporane, a căpătat o lovitură definitivă cu aceasta, ceeace ilustrează încăodată limpede că aceste manifestaţiuni nu fac de cât să *urmeze* şi nici decum să preceadă spiritul vremii. Au trebuit 20 de ani cubismului ca să capete consfinţirea oficială. (E destul de răspândită greşeala de a situa începuturile acestei mişcări după război. Adevărul e că după războiul a început şi *succesul* ca şi declinul său). Cumineţenia, încercarea de a armoniza nouile experienţe cu vechile învăţături clasice cari au caracterizat expoziţia din 1937, nu sunt decât aspectele eforturilor eroice ale generaţiilor de după războiu de a inventa o disciplină, de a reveni la un umanism mai propriu vieţii într'o epocă de excesive abstractizări şi de false fantezii în beton armat.

*

Participarea noastră la expoziţia dela New York prin gustul ales şi prin originalitatea sa, a fost o importantă contribuţie la reuşita ei. Important mai ales sub raportul artistic (technicește nu poate fi vorba să concurăm pe americani).

In marea întrecere de noutăţi, noi am adus prospeţimea artei noastre populare, frânturi din operele artiştilor noştri şi în cuprinsul întregei expoziţii, candoarea unui suflu încă nemecanizat. D. prof. Gusti a ştiut, alegându-şi colaboratorii, să dea concursul nostru maximum de autenticitate. Astfel, arhitecţii, d-nii Cantacuzino şi Oct. Doicescu sunt dintre arhitecţii români printre cei cari îşi vor lega numele de această epocă prin profunda lor originalitate şi prin capacitatea lor de a da înţelesuri noui arhitecturii noastre. Colaborarea apoi a artiştilor de talia lui I. Jalea, C. Medrea, P. Grant, M Constantinescu, Mihail Onofrei, Ştefan Constantinescu, A. Demian, Mircea Basarab, Mazilescu şi alţii ale căror nume îmi scapă, au contribuit la admirabila prezentare a pavilioanelor noastre. Expoziţia dela Dalles ca şi filmul prezentat cu acest prilej, sunt mărturii elocvente ale vredniciei româneşti. Fără îndoială, reduse la înfăţişarea simplă de alb şi negru a fotografiei, lucrurile sunt lipsite de farmecul ce-l împrumută culoarea, dar chiar aşa fiind, publicul e recunoscător organizatorilor pentru minunăţiile arătate, minunăţii care ar fi rămas ascunse fără această iniţiativă.

Stilul românesc

V

de arhitect I. TRAIANESCU

Să amintim acum, în ordine cronologică, monumentele mai de seamă realizate şi rămase pe pământul nostru, încă dela Descălecare:

In Muntenia: Biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeş (1359), M-rea Tismana (1370), M-rea Cozia (1393), M-rea Dealu (1502), Curtea de Argeş (1508), Snagovul (1517), Mitropolia Târgovişte (1518), Curtea Veche-Bucureşti (1559), Mărcuţa-Bucureşti (1587), Mihai Vodă-Bucureşti (1594), Arnota-Vâlcea (1640), Stelea-Târgovişte (1645), Cornetul-Vâlcea (1666), Mitropolia Bucureşti (1655), Cotroceni-Bucureşti (1678), M-rea Hurezu-Vâlcea (1691), Antim-Bucureşti (1705), Stavropoleos-Bucureşti (1724), M-rea Văcăreşti-Bucureşti (1724), Comana-Vlaşca (1700), Curţile Brâncoveneşti dela Potlogi-Dâmboviţa (1698) şi Mogoşoaia (1702), Biserica Colţea-Bucureşti (1700—1715).

In Moldova: Rădăuţi-Bucovina (1363), Mirăuţi-Suceava (1378), Bistriţa (1400), Bis. Albă din Baia (1467), Pătrauţii (1487), Voroneţ (1488), Sf. Gheorghe Hârlău (1493), Sf. Niculae Domnesc-Iaşi (1493), Borzeştii (1493), Sf. Ion din Piatra (1499), Arbora (1502), Putna (1469), Probota (1530), Moldaviţa (1532), Sucevita (1584), Secul (1602), Dragomirna (1602), Bârnova-Iaşi (1629), Trei Erarhi-Iaşi (1639), Golia-Iaşi (1660), Cetăţuia-Iaşi (1672), Sf. Spiridon-Iaşi (1804) şi Frumoasa-Iaşi (1836).

Timp de veacuri s'au abătut asupra lor multe prefaceri, cari le-au schimbat înfăţişarea, totuşi, prin cercetări recente, s'au putut stabili formele lor de origină şi adaosele făcute în urmă de vremelnicii stăpânitori.

Din fericire, acum, aceste monumente sunt puse sub ocrotirea legei şi sub privigherea Comisiei monumentelor istorice, astfel ca să nu se mai poată repeta greşelile din trecut.

Aşa dar, iată în ce atmosferă prielnică începe să se redeştepte, după un somn de veacuri, arta strămoşească, chemată la o nouă viaţă de către antemergătorii Renaşterei artei pământene.

Dar, după cum în Renaşterea italiană, un sfânt Francisc d'Assisi şi un Dante au aprins flacăra unei lumini a cărei strălucire s'a revărsat şi peste pământul nostru, iar avântul lor a însufleţit pe rând penelul lui Cimabue şi Giotto, dalta lui Nicolo Pisano, Donatelo şi Ghiberti, cum şi inspiraţiile gigantice ale lui Rafael şi Michel-Angelo, tot aşa şi la noi, tradiţia şi datinele strămoşeşti, păstrate cu sfinţenie în cronici şi pisanii, biserici şi mânăstiri, în limbă, port şi cântece populare, au însufleţit gândirea şi limba unui Cichindeal, Văcărescu, Sihleanu, Eliade, Mureşianu şi Alecsandri, iar aceste făclii, ce luminau şi încălziau arta veche românească, în toate aspectele ei, au trecut din mână în mână, aprinzând geniul strălucitor al lui Eminescu, care de pe culmile lirismului şi gândirii lui, a revărsat lumina pe întregul câmp al artei noastre contemporane. La această lumină şi-a putut lucra în tihnă Aman, pânzele lui, reînviind amintirea voevozilor noştri şi proslăvind-o pe a luptătorilor dela Griviţa şi Plevna. După el, Grigorescu revarsă o lumină nouă asupra ţăranului nostru, în toate împrejurările unei vieţi pline de muncă şi poezie.

In rândul lor, sculptorul Georgescu eternizează în piatră pe marele învăţător Gheorghe Lazăr şi ciopleşte în marmură chipuri de voivozi şi domniţe.

In această eflorescenţă de talente şi creaţiuni noui, răsare impunătoare figura arhitectului Mincu. Ochiul lui, exersat la lumina frumosului clasic, pătrunde în tainele aceluia crescut pe câmpia românească, cercetează sate şi mânăstiri, şi se însufleţeşte la gândul unei Renaşteri a arhitecturii naţionale, întemeiate pe isvoarele seculare de artă din tot cuprinsul ţării.

In operele lui, puţine la număr, el contopeşte în forme armonioase, îndepărtatele isvoare bizantine, sau ale renaşterei, cu isvoarele artei noastre, vechi.

In pavilionul dela Şosea şi în Şcoala centrală de fete, întrupează năzuinţe noui, cu elemente întâlnite la ţară, iar în cavourile dela Bellu realizează concepţii arhitecturale inspirate din vechile noastre monumente istorice şi din arta clasică.

După desenele lui, sculptorul îşi modelează cei patru evanghelişti dela cavoul Gheorghief dela Bellu, cum şi decoraţiile în bronz dela cavourile Ghica şi Cantacuzino, — iar pictorul zugrăveşte bisericuţa-cavou Lahovary.

Elevii lui îl urmează pe calea deschisă de el, ca un premergător al renaşterii arhitecturei şi artei româneşti, altoind o artă nouă pe trunchiul viguros al aceleia din trecutul nostru.

Vorbind despre urmele acestui trecut artistic autohton, Mincu obişnuia să spună: „In ochii mei, ele erau ca nişte rădăcini sănătoase ale unui arbore rupt de furtună şi am încercat să pun altoiul meu peste ele. Azi, spre bătrâneţe, văd că altoiul s'a prins, că a dat roade, şi cred că ele vor ajunge departe".

Cronica muzic

Maria Cojocăreanu

de ROMEO ALEXANDRE

Cu moartea sopranei Maria Cojocăreanu, se frânge o carieră lirică şi serioasă şi dispare un talent care era legitim să se aştepte o continuare abundentă a activării, în „Operii Române".

Maria Cojocăreanu

Pierderea pentru instituţie este mente grea, d-na Cojocăreanu fi una din rarele reprezentante teme ce ale cântului dramatic. Nu se po uita totodată că Opera pierde nu mai o artistă înzestrată şi vredn dar în acelaş timp, îşi lipseşte ma familie a cântăreţilor ei de un exem de modestie şi de aleasă camarade al cărui preţ nu poate fi nesocotit, tr'un mediu în care sentimentele şi tudinea fiecăruia, au indiscutabile rîuriri asupra tuturor.

Maria Cojocăreanu n'a cunoscut g na după rol, nici capriciul, invidia, micile vanităţi, care, nu arareori t bură atmosfera prielnică muncei ar stice şi o încarcă de patimi mărunte, atâtea teatre de pretutindeni. N'a noscut nici dispreţul rolului de caru mai modestă, nici teama de a încer roluri de caracterul cel mai variat, co tribuind astfel în toată măsura dori la bunele rezultate obţinute de scen căreia i-a consacrat o efemeră dar i tensă carieră.

Maria Cojocăreanu s'a născut la B cureşti în 1902. Incă din cursul pr mar, glasul deosebit de puternic şi sănătos de care dispunea, nu trecu neobservat. Mai târziu, la Institutu Bolintineanu, unde a făcut cursul s cundar, era întotdeauna chemată cânte la festivităţi şi distinsă pentr calităţi lirice vădite. A început stud muzicale, urmând câţiva ani cursu particulare de pian, apoi s'a înscris Conservator, numele de altă dată al A cademiei regale de muzică, la clasel d-nei Aslan (canto) şi regretatului mu zician şi îndrumător artistic, D. G. Ki riac (teorie).

La examenul de absolvenţă, se di stinge, luând parte şi la producţia pu blică a clasei de operă, când interpre tează cu promiţător succes pe Tosc (actul al II-lea), sub conducerea muzi cală a d-lui Egizzio Massini şi cu or chestra conservatorului, admirabil e ducată, în vremea aceea, de maestru Alfonso Castaldi.

Scurt timp după sfârşirea studilor este angajată la „Opera Română", un de se face imediat apreciată de direc ţiune, colegi şi public, pentru capaci tatea evidentă a dotării vocale ce do vedeşte cât şi prin conştiinciozitate şi convingerea cu care îşi prepară cântă rolurile:

Printre cele mai însemnate creaţi ale artistei, trebue citate acelea di operele: Aida, Balul Mascat, Ernani, To sca şi Lohengrin. Totuşi, Maria Cojo căreanu a putut apare în condiţiuni to atât de fericite, în roluri foarte dife rite, ca structură şi gen, de acelea men ţionate mai sus, spre pildă, în „Nunt lui Figaro", „Falstaff", „Cei patru bădă rani", ba chiar în opereta „Voevodu ţiganilor" în care, alături de tenoru Emil Marinescu, dotat deasemeni cu mari resurse de mlădiere în trecere dela o categorie de roluri la alta, ob ţinuse un succes categoric. Dela acea stă frumoasă aptitudine de adaptare l variatele cerinţi ale carierei lirice, er încă mult de aşteptat, dela Maria Co jocăreanu.

Moartea timpurie care a lovit-o, tre bue deplânsă, atât prin golul pe car îl lasă în mijlocul forţelor actuale al „Operei Române", cât şi prin pierdere morală ce-i provoacă dispariţia unu element de cinste, devotament şi dem nitate artistică.

=Așteptare=

de LUCA DUMITRESCU

Ridic ochii de pe caet și privesc pe reastră. N'aș putea spune că mă uit ndeva precis, să văd ceva prin aceea fereastră din fața mea. Nu. Privesc e fereastră, dar mă uit de fapt în ndurile mele, acolo unde a apărut pe egândite un mic hiatus. Asta mă e-rvează. Sunt câteva săptămâni de le, de când scriu, în acest caet, fără simt nevoia de a mă întrerupe, ca -mi potrivesc un gând sau să caut reo imagine. Scrisul a curs abun-ent, tăcut, untdelemnos, ca și viața. eniția nu isbutea să prididească une-ri, talazurile fluviului, care se vărsa in mine. Aveam impresia unei fertili-ți inepuizabile și scriam fără să mă inchisesc de vreun plan, ori necesi-te literară, convins fiind că faptele șa cum se vărsau din mine, erau des-ul de interesante prin ele înseși, ca să u mai fie nevoe de vreun tonic al rtei.

Intâia oară deci, de când scriu la a-est caet, mă opresc și mă gândesc cum mai potrivesc faptele. Ochii, la în-eput goi prin fereastră, se umplu în-et, încet, din cauza pauzei care se pre-ungește, cu imagini ale lumii de afară. 'ereastra e bine spălată. Se văd câteva gârieturi, rămase de la șters pe ea, dar mi închipui că sunt normale și nu le au importanță. De altminteri ele nici u împiedică întrucâtva ochiul să vadă ine, cât mai departe din peisagiul pe are-l am în față. Salcâmii înalți de pe ocul viran de lângă casă, care toata arna s'au bătut între ei cu ramurile goale, sinistru, ca niște schelete, la fe-eastră și-au schimbat cu totul înfăți-area. Sunt acum niște copaci serioși u frunzișul gros și tăcut. Ciorchinele lbe ale florilor fac peste haina lor gravă, o găteală sprintenă de mireasă, are-mi place teribil. Mă uit la ei și-mi duc aminte că acum două săptămâniând am început să scriu, m'au impre-ionat foarte mult niște crengi de pom, ari abia începuseră să mustească a primăvară. In două săptămâni a venit atâta primăvară pe pământul nostru, judecând după aspectul acestor salcâmi, ncât îmi face impresia că toată lumea rebue să fie fericită, așa cum eram eu n dimineața aceea când am început să scriu.

Dincolo de salcâmi, doi copii se joacă n balconul unei case. Imi face plăcere să-i văd cu capetele descoperite și hăi-nuțele albe, subțiri pe ei. Asta înseamnă că trebue să fie foarte cald afară. Au ieșit probabil gângăniile, musculițele, fluturii. He, hei, ce mai stai la masă, domnul meu; ridică-te și apropie-te de fereastră să le vezi! Trebuia să-ți apară cei doi copii cu capetele descoperite în balcon, ca să-ți dai seama de asta? Nu-ți închipuiai că florile de pe salcâmi, n'ar avea niciun rost, fără concertul de cobze al gângăniilor și fără roiurile de argint ale musculițelor? Nu-ți închipuiai că în două săptămani Dumnezeu e în stare să facă dintr'un pământ ca un sloi de ghiață, un raiu? Iată și o vrabie mică, care se scaldă colo'n grădină, în țărână; iată și câinele vecinului cum doarme cu burta la soare. Și dacă ești mai atent, poți auzi chiar la ușa casei tale, cum se tocmește servitoarea cu zarzavagiul la prețul legăturii de ceapă verde. He, hei, dragul meu, a venit primăvara. In două săptămâni a venit bine primăvara.

Mă uit la toate și mă apucă o poftă nebună de aer, de câmp, de verdeață; îmi întind oasele învechite și simt în ele o resemnare atât de tristă, că mă cuprinde mila. E peste putință ca aceste oase să nu-și fi dat seama în sinea lor că a venit primăvara. Numai eu sunt de vină că nu le-am dat voe s'o guste încă, până acuma. Deschid fereastra și un val de aer parfumat mă dă laoparte și intră peste mine în casă. Las vântulețul să se joace printre hârtiile mele de pe masă și mă preocup simțindu-l cum îmi trece pe frunte, de o rândunică, care își face cuibul sub streașină chiar deasupra odăii mele. Mi se par toate atât de noi, încât am sentimentul că deschid întâia oară ochii peste o primăvară. Mi-aș lua capul în palme și l-aș asvârli ca pe o minge în ograda vecinului, pe pământul acela cald în care se scălda adineauri o vrabie. Mi-aș târî obrajii printre frunzele salcâmilor unde la umbră îmi închipui că trebue să fie infinit de bine și mi-aș da drumul sângelui să curgă peste oraș, impetuos și sclipitor ca soarele.

Degeaba mă mai gândesc la caet. Nu mai pot să scriu. Degeaba mi-am proptit bărbia în palme și privesc orașul pe sub ochi, demonic, dela înălțimea ferestrei mele. E o prefăcătorie prea naivă, ca să mai impresioneze pe cineva. Nimic nu se va schimba din atmosfera peisagiului din fața mea. Primăvara, această primăvară pe care o înnecă soarele și o hohotește râsul sănătos, rustic al lui Dumnezeu, nu va da un pas înapoi. De aceea mă întorc dela fereastră, iau caetul în mâini, îl cântăresc și într'una și'n alta și-l închid, trântindu-l hotărît pe masă. Nu este timpul să scriu lucruri seci. Scene aranjate și abținute. Trebue să dau drumul elanului pe care l-am oprit între pământ și cer, în mine. Cuvintele mele, trebue să fie sonore ca vastele bolți de cleștar cari își plimbă pe deasupra pământului limbile lungi de lumină în spațiu, sentimentele mele, a tot cuprinzătoare și grele, ca hohotul râsului dumnezeesc care sgâlțâie frenetic toată natura. E timpul muzicii și al dansului. E timpul nebunului, timpul lui Dionysos.

Imi opresc bătăile inimii și fac fără să vreau un semn de liniște cu mâna, ca să stingă înăuntrul meu cele din urmă măsuri ale minții. Vreau să liberez hergheliile primăverii din liniștea cea mai pură; dintr'o tăcere așișderea morții ca să gust până la fund emoția din care va porni noul cântec.

In această clipă aud însă, sbârnâind soneria și mă reped indignat la ușe.

— „Cine e? întreb cu un glas de bronz supărat.

— „Poșta... răspund de dincolo de ușe, stereotip, pașii cari nici n'au apucat să se apropie că se și depărtează.

Găsesc pe prag, plicul galben, oficial pe care mi-l scrie nevastă-mea și-l ridic bombănind. „Nici când nu ești acasă, nu scap de inoportunitatea ta" — zic — și încep să-l sfâșii cu degetele.

Iubitul meu,

Peste două zile se dă vacanță... a, a, a! Vacanță, care va să zică, exclam. Am ajuns așa dar la vacanță? Și nu-mi vine să cred. Dar fac socoteala și așa e. Paștile cad anul acesta târziu, în Mai și suntem deja în ultimele zile ale lui Aprilie. Vine vacanța, vine nevastamea, îmi spun și mă uit împrejurul meu, ca trezit dintr'un vis.

Casa e așa de goală, așa de severă, încât mi se pare că n'am locuit niciodată în ea. Ocup, pesemne, un loc a-

tât de neînsemnat aci, printre lucruri, printre uși, printre cărți, că nici nu se cunoaște. Și mă apucă pe loc un dor sfâșietor pentru casa mea, cu atmosfera ei ordonată și caldă; cu inima ei vie și primitoare de pe vremea când era nevasta aci.

Ochii mi se umezesc și lucrurile încețoșate din această pricină, îmi par mai stângace și mai moarte ca mai înainte. Sunt foarte supărat pe servitoare că s'a amestecat în ele și le-a schimbat astfel. O chem și-i poruncesc să le aranjeze imediat cum le aranja conița.

Ea se uită mirată și tâmpită la mine. De când i-am permis să se desbrace în fața mea, capul ei deja tont, a luat deabinelea un aer dobitocesc.

— „Păi așa sunt conașule".

— „Cum așa? Tu n'ai dereticat niciodată în casa aceasta, de când a plecat conița?

—„ Ba da conașule, am dereticat".

— „Atunci — spun — de ce susții că sunt tot așa?"

Se uită din ce în ce mai tâmpită împrejur.

— „Eu nu știu ce vreți dvs. să spuneți — zice — dar să-mi sară ochii dacă m'am atins de ceva.

„Desigur, mă gândesc, e prea proastă ca să-și dea seama.

—„Bine, — spun — pleacă. Până vine conița, să nu te mai prind prin casă. Și citesc mai departe scrisoarea.

„Mult așteptata vacanță, iubitule. Sâmbătă seara voi fi iarăși lângă tine. Iți voi simți iarăși aproape, acea splendidă prezență, tăcută și ursuză, pe care o iubesc atât de mult. Nimic nu-mi place mai mult la tine, ca ochii aceia cari se ridică de pe o carte, sau dintr'un caet și se uită cu toate gândurile lor supărate la mine. Atunci mă simt ca o mică gânganie, pătrunsă prin fraudă în casa ta și sunt fericită că se întâmplă numai atât: că în loc să ridici piciorul și să mă storcești cu talpa pantofului, tu ești atât de bun și se întâmplă numai atât: te uiți supărat la mine".

„Sâmbătă seara deci, iubitul meu, te voi vedea iarăși. Nu-ți spun precis trenul cu care vin, pentru că nu știu când voi termina aci, și prin urmare, ora la care voi pleca. Nu-ți pune mintea cu mine, ca să mă aștepți toată seara la gară. Nu-mi iau decât un singur geamantan, așa c'o să mă pot descurca singură. Stai acasă și lucrează la marea ta operă, de care îmi scrii că ești atât de mulțumit. Sunt fericită la gândul că voi veni singură și te voi găsi lucrând.

Ileana, colega mea, cu care ți-am scris că m'am împrietenit, ține morțiș să nu vin Sâmbătă, ca să facem Duminică o escapadă la vie la ea, pe malul celălalt al Dunării, unde spune că e o minunăție. Dar n'ai nicio grije, deși aș fi foarte ispitită s'o fac, nu mă duc. Aștept prea de mult timp să ne vedem și nu mai vreau să-mi întârzii această clipă. Te iubesc din tot sufletul a ta „nevastă".

Biata nevastă-mea, mă gândesc emoționat; tot ea rămâne ființa care mă iubește sincer pe lume. Orice s'ar spune, nu sunt singur. Nu sunt în tot acest univers în care fiecare vierme se bucură numai de petecul lui de viață, o ființă părăsită și tristă. Un om se gândește mereu la mine. Un om pe această lume se bucură de lucrul meu și trăește la umbra nădejdei mele. Nu e păcat — îmi zic, — să se înșele acest om? Și mă hotărăsc. Voi munci din toate puterile mele, voi munci, până voi da în brânci, pentru împlinirea visului și fericirea acestui om.

Mă duc din nou la fereastră, aspir tandrul trup al vântulețului de primăvară și zâmbesc. Zâmbesc unei imagini care se închiagă liniștit și suav din orchestrația mea lăuntrică. Intind mâna și mângâi în aer lângă mine, obrazul pur, aproape ca de copil, al nevestei-mii. Imi plec gura și-i sărut ochii, cari se desprind cuminți și gravi, din exaltata primăvară.

„Imi pare rău — îmi zic — că n'am să-i pot face plăcerea să mă găsească acasă la lucru. Sunt prea plin de ea acum, ca să n'o aștept la gară. Sigur, vine nevastă-mea. Trebue să mă simt. Trebue să mă agit nițel. Mai întâi, casa aceasta, n'o pot lăsa în halul în care se găsește. Ii lipsește ceva. Trebue să mă uit bine să descoper ce-i lipsește. Orice ar spune servitoarea, eu nu pot crede că nu s'a atins deloc de lucruri.

Mă uit atent. Mă plimb și scrutez fiecare colțișor, dar îmi este peste putință să-i descoper acel ceva care-i lipsește. Scaunul acela din dormitor era oare tot lângă geam, cum e acum? Acelaș interval, despărțea dulapul într'o parte de peretele cu fereastră și în alta de peretele cestălalt cu uși duble? N'o fi mișcat toanta cumva divanul? Nu i-o fi trăsnit prin cap că e mai tare ca nevastă mea la aranjat? Măsuța de noapte, nu e puțin strâmbă? Masa mea de lucru e exact pe locul pe care o punea ea? Dincoace în sufragerie nu e bufetul prea lipit de peretele dela fereastă? Nu e masa prea în gura odăii? Nu e covorul sucit? Nu sunt scaunele halandala? Cum? sunt toate lucrurile absolut în ordine? Atunci de ce nu mai sunt ca înainte, când era ea aici? De ce sunt la locul lor și totuși în altfel? Pun mâna pe fiecare, mă opresc, mă învârtesc împrejurul lor, apreciez distanțele, cântăresc massele, urmăresc culorile, compar petele de lumină; peste putință să descoper ce lipsește. Ah! dacă n'aș fi sigur că ea va descoperi cum va intra în casă!

Mor de ciudă că n'am fost niciodată atent la felul cum aranja ea lucrurile. Imi vine să-mi dau cu pumnii în cap. Dacă aș ști acum precis care erau distanțele între ele și pozițiile exacte ale unora față de altele, mi-ar veni foarte ușor să le aranjez cu mâna mea aidoma.

Sunt atât de disperat, că nu mai pot sta în casă. Mă uit la ceas. De abia unsprezece. He! he! oftez, cât mai e până în seară! Mă îmbrac totuși în acest timp și ies.

Câinii proprietarului nu m'au mai văzut de două săptămâni. Nu știu: din pricina căldurii, sau și-a bătut cineva joc de ei: sunt tunși. Nu mai au din tot părul lor frumos și aspru decât unul câteva floace la bot, și altul câteva la urechi. Incolo, sar pe mine cu niște corpuri slabe și vinete de parcă sunt jupuiți de vii. „Lupul" chiriașului de jos și-a ridicat labele din față și îi privește peste ulucă din blana lui roșiatică și densă, ironic. Când dă cu ochii de ochii mei însă, nu văd, dar cred după cum îmi zâmbește, că dă din coadă. Mă duc la el și-i mângâi capul. El întinde botul peste labe pe ulucă și mă privește de dedesubt, nu cu toată încrederea, dar foarte măgulit, totuși. Ceilalți doi s'au oprit la câțiva pași de noi, și îl invidiază.

„Nu vă supărați urîților, le spun, că-mi sunteți dragi și voi și mă duc spre ei cu palmele desfăcute. Ei îmi ling degetele ca de obicei.

Dar pe mine îmbrățișarea aceasta directă a primăverii îndată ce am ieșit în curte, mă exaltă; îmi vine să cânt și dacă s'ar putea, să sbor. Câinii mă petrec până la poartă, sărind din ce în ce mai sus, după mâinile mele pe care le ridic, bătând moale aerul, ca niște aripi.

Ultima mea imagine despre caldarâm, era aceea care-mi rămăsese din dimineața văzută în piața Sf. Gheorghe. Din caldarâmul umed se ridicau vapori roșiatici spre soare, ca o pulbere înflăcărată de aramă, cum mă gândeam atunci. Acum, trotuarul este uscat și umbros. Pomii de pe stradă au ajuns deja în starea de severitate și de imperturbabilă bărbăție a frunzișului. Cum s'a întâmplat asta, nu mă întreb, mie îmi plac toate minunile și le cred. Dar cum merg pe sub ei așa, am impresia că cineva foarte generos și-a descheiat cămașa la piept și a început să arunce cu amândouă mâinile din sân, lumină, verdeață, tinerețe, sănătate, bogăție peste lume. Nu țin cont de oamenii cari așteaptă într'o stație de autobuz, pe lângă care trec și îmi împreun degetele dela mână și fac o cruce. Sgomotul orașului, ca al unui uriaș cazan care fierbe, mă înghite apoi, anonim.

Tocmai la statuia Brătianu mă trezesc. O poiană întreagă cu toate culorile sale proaspete cu care a blagoslovit-o primăvara, e răsărită aci în coșurile țigăncilor, pe o mare întindere a trotuarului. Mă opresc uluit, și-mi dau o palmă în frunte. Iată domnule, ce lipsea casei noastre, — îmi zic — florile! Și îmi aduc aminte de țiganca mea, pe care o caut cu ochii în harmalaia celorlalte.

Aproape să n'o mai cunosc, așa de mult s'a schimbat și ea. Obrajii trași de acea distinsă tristețe, care m'a isbit atunci, îi sunt înfierbântați și vii, ca florile însăși din coșurile ei. Râde cu un client și în timp ce o rază de soare îi licăre în dinți, ca un hulub care i-a sburat din gură, îi aud râsul robust. Sub cămașe umerii i se țin mândri, de parcă n'ar atârna pe ei numai cele

două coade negre și groase, împletite la sfârcuri cu cordea roșie, ci cine știe ce hlamidă împărătească.

Trunchiul ei stă drept pe roata puternică a șoldurilor și sânii lovesc cu fiecare mișcare a mâinilor, în pânza cămășii. Dacă n'ar fi în toată ținuta sa o inefabilă moliciune și grație, nu i-ar sta deloc bine, mă gândesc. Ai zice că e o țigancă oarecare. Dar așa, cu toată înfățișarea sa de pom tânăr și de apă vie, este mai frumoasă decât ne putem noi oamenii închipui.

Mă apropii de ea și mă opresc lângă coșuri. Domnul cu care se târguește poartă niște frumoase haine cenușii, cari îi cad de minune pe relieful rotund al pântecului. Are o mustață perfect roșie sub nas, deși către vârfuri, fiind tunsă mai mărunt, pare mai degrabă sivă și în mâna dreaptă trandafirie și grasă cu care gesticulează când vorbește greu și astmatic, un inel masiv de aur, cu un diamant care arde în soare. In mâna stângă, exact lângă mine, agită o pereche de mănuși galbene de piele de porc, pentru că prețul făcut de țigancă nu-i convine.

Pui mâna în coș și încep să-mi aleg flori. Când ridic din nou ochii, domnul cumpărător a terminat tocmeala și plătește. Țiganca numără în palma galbenă subțire banii albi, atingându-i pe rând cu un deget lung dela mâna cealaltă. Apoi, îi bagă cu mână cu tot în buzunarul șorțului, unde vântură o clipă și pe ceilalți și se uită la mine.

Are aerul că a înghețat. Eu însă îi zâmbesc și o întreb din nou ca atunci:

— „Din pădure ai cules florile?"

— „Din pădure, boerule, răspunde și ea tot ca atunci.

De aci începem să râdem amândoi.

— „Alege-mi, îi spun, cele mai frumoase flori din coșul dumitale; diseară vine nevastă-mea și ei îi plac teribil florile de câmp.

— „Bărbatu-meu a venit de aseară, boerule — spune îndreptându-și mijlocul ca să mă privească și în ochii ei arde un foc catifelat, tăcut.

— „A venit? — spun — Acum îmi închipui că ești fericită.

— „Am și dreptul boerule, că sunt tânără — zice.

— „Da, da. E o mare filozofie asta — îi spun — și ne aplecăm amândoi în coș să mai alegem flori.

La sfârșit îmi cere un preț de nimic pe ele și eu mă supăr.

— „Cum o să-ți dau numai atât? îi spun. Nu vezi că ți-am luat pe cele mai frumoase? Atunci să-ți dau o parte din ele înapoi.

— „Nu mă costă nimic boerule, îmi răspunde.

— „Nu te costă? — spun — dar e munca dumitale, e pâinea dumitale.

De lângă coșul de alături, țiganca bătrână pe care o recunosc după mucul de țigare lipit de buze, ne suspectează printre ațele fumului.

— „Spune și dumneata — o întreb — e drept să-mi ceară numai un pol pe toate florile astea?"

— „Nu mai întinde vorba degeaba boerule, îmi răspunde aceasta — așa e ea".

Și eu înțeleg și nu mai întind în adevăr degeaba vorba. Imi iau florile îi mulțumesc țigăncii și-i spun că-i doresc din tot sufletul să fie fericită cu bărbatul ei pe care îl iubește atât. Ii exprim regretul meu că nu-l cunosc și plec salutându-le pe amândouă.

Mă întorc înadins încet spre casă. Trec prin grădina Icoanei, și mă uit îngândurat la copaci, de la care am o foarte tristă amintire din ziua aceea de astă iarnă, când îi cotropiseră stolurile negre croncănitoare și sinistre ale ciorilor. Acum pe cerul albastru, clar, staturile lor verzi și bogate, exprimă o liniște și o certitudine emoționantă. Un parfum rece de iarbă tânără și de umbră răcoroasă, îmi aduce aminte de mireasma pădurilor copilăriei. Și aici, în mijlocul acestui oraș de fier și de piatră, unde viața omului mare, nu ți-o poți închipui decât ca pe o lungă luptă cu duritățile, între copii și copaci, există o evidentă afinitate. Grădinile publice sunt pline de ciripirile lor și e o plăcere imensă pentru trecătorii negrăbiți ca mine, să stea să-i privească și să-i asculte.

Din grădina Icoanei, traversez mica piață Cantacuzino și intru printr'un gât scurt mărginit de copaci, în parcul Ioanid. în parcul Ioanid într'o seară cu lună de acum câțiva ani, am descoperit c'o iubesc pe nevastă-mea. Pe vremea aceea, capul îmi era plin de visuri și trupul doldora de viață. Din inima mea, porneau ramurile înstelate ale firmamentului și în glasul meu profund, aveam cele mai alese cuvinte ca să-mi exprim bogăția toată, câtă simțeam în mine. Ea se rezemase de trunchiul acestui copac tânăr pe care îl văd foarte bine din locul unde m'am oprit, cum își oglindește coroana orgolioasă în lac. E un copac bine pornit. Poate cel mai bine dintre toți copacii tineri ai acestui parc. Peste un număr oarecare de ani, va fi cel mai frumos copac de aci. Ea se rezemase de el. Nu știu dece, își pusese o rochie albă de organdi, care o acoperea străvezie ca o pânză de păianjen. Venise de curând din Italia. Ședea rezemată de trunchiul tânărului copac și-mi vorbea despre Italia. Vorbindu-mi, uneori se uita atât de aproape în sufletul meu deschis la sunetul graiului său, ca petalele unei flori la lumină, că îmi venea să-mi închid deodată corola aceasta care mă simțeam că sunt și s'o prind pe toată înăuntru; cu glas, cu mâini, cu ochi, cu rochie de organdi, cu totul.

(Urmare în pag. 6-a)

Lecuire

La mal de genune —
Unde cade'n spume
Vuetul de ape,
Stau doi căpriori
Din zi până'n zori.
Taina grea i-apleacă
Ochi 'n piatra seacă,
Ciuta'n zări departe
Vede vis și moarte.

„Cine i-a dat lui
Lui, voinicului
Vrajă șue — rea
Maică ! Maica — mea.
Inima mea plânge
Lacrime de sânge
Cum aș rupe-o 'n două
Să-i dau viață nouă —
Să fugim pe creste
Miri — ca în poveste".
Pe cer două stele
Lăcrămau și ele.

Maica Preacurata
Prea-Nevinovata
Ochii 'n rugă sfântă...
Li-i binecuvântă...
Fiului îi spune
Dorul fără nume —
Ruga ce o 'nalță,
Mai fierbinte azi —
Fecioara din brazi.

Peste vraja somnului
Crește floarea Domnului
„Cum îi sorb luminile
Să-mi înviu grădinile'

Au plecat apoi în lume
Două doruri fără nume.

ION A. BUCUR

„Prietenul Toma“

— fragment —

de GEORGE LUCANESCU

Avea remuşcări...

„Prietenul Toma“ avea remuşcări.

Se suise în tren dela prânz. Şi se suise tocmai fiindcă îl chinuiau remuşcările. El însă nu venise la gară cu un pachet sub braţ. „Prietenul Toma“ venise cu valiză de piele. Şi nu venise nici într'un palton vechi, jerpelit. Venise într'o blană elegantă.

Geo Runcu călătorise în miros de iuft. „Prietenul“ lui călătorea între parfumuri „Hudnut“. Şi nu avea drept vecin un soldat. Avea o vecină. O vecină cu vulpe argintie...

Toma stătea în vagon şi fuma. El nu-şi dăduse ţigările 'napoi. Lui îi ajunseseră banii pentru bilet...

— Permiteţi ?

Vecina cu vulpe i-a cerut o revistă. Natural, el i-a oferit una. De ce nu i-ar fi dat-o? Doar, are multe reviste...

Geo Runcu avusese şi el odată, reviste multe. Acum nu mai are; acum are „prietenul Toma“...

Dar ce repede trece trenul prin gări. O fi trecând repede fiindcă-i în el „Prietenul Toma“? Nu, nu de asta. Dar a ales un tren rapid; nu ca Geo Runcu, personalul.

— Ploeştiii... cinci minute...

Doamna cu vulpe argintie s'a agitat. A uitat de revistă. S'a ridicat şi a trecut la geam.

Vecinul ei a coborît. A mai cumpărat un teanc de reviste.

Dece oare? Nu le cetise nici pe astea.

S'a suit în vagon. Şi trenul a plecat. A plecat ca şi cum nu-l aşteptase decât pe el... Şi din nou a trecut în goană prin gări.

Acum însă vecinul femeei cu blană citeşte. Dacă n'ar fi cetit, ar fi văzut într'o haltă o cucuvea. Stătea sus pe ţiglă şi cânta. Dar trenul a trecut repede şi ea a rămas cu cântecul ei. Cântec de cucuvea...

Acum „prietenul Toma“ fumează iar.

Vecina cu vulpe fumează şi ea. Fumează şi-l priveşte pe el. I-a ras mustăţile — în gând — şi i-a ondulat părul.

Şi prietenul Toma se ocupă de ea.

Ce frumos picior are! Şi chiar toată-i frumoasă. Poate că ar şi dezbrăca-o în gând, dar „prietenul Toma“ e pudic chiar în gânduri. Apoi el are o deviză: preferă un regret, unei deziluzii. Odată a cunoscut o femee care i-a plăcut grozav. Era o „femee uşoară“. A convins-o repede să vină la el. Când a dezbrăcat-o, s'a speriat. Femeea era diformă. De atunci e pudic chiar în gânduri.

— Mergeţi la Brăila ?

— Nu, la Galaţi.

Păcat. N'are timp. Altfel ar fi condus-o până la Galaţi.

— Bucureşteancă ?

— Da. Dumneavoastră ?

— Băltăreţ, coniţă, brăilean...

Il priveşte atentă. Ce frumos este! Trebue să fie un bun sportiv, un bun înotător. Născut acolo, la Dunăre...

De unde! Prietenul Toma n'a ştiut niciodată să înoate. Are chiar teamă de apă. Nici celelalte sporturi nu i-au plăcut...

Au început să se înţeleagă. S'au apropiat.

Sunt de un ceas şi mai bine împreună. Dar el n'a făcut altceva decât să se apropie. Şi ei îi e necaz...

— Nu poţi să vii diseară la Galaţi?

Uite, el nici nu se gândise la asta.

— Ba da. Viu cu un prieten.

Cu un prieten? Ce dracu, nu înţelege? Pare inteligent. Il vrea singur, nu cu prieteni.

Poate că şi el ar vrea, dar nu reuşeşte să uite de ce plecase din Bucureşti. A plecat să-l readucă pe Geo Runcu. Pe Geo Runcu căruia îi greşise. Ce o fi făcând el acum? O fi acasă? Ce buni prieteni fuseseră ei amândoi! Câte nebunii au făcut împreună... Şi-acum îşi aminteşte: Învăţau pentru bacalaureat într'o noapte: el, Geo Runcu şi Nelu. Beau cafele şi fumau pachete de tutun. Geo era trist. Cam în totdeauna fusese el trist. Învăţau cu uşa deschisă. Un zgomot i-a sustras. In poartă se oprise o trăsură. In trăsură Gogu, beat. Gogu era băiatul directorului lor. „Moş Anj“, cum îi spuneau ei.

— Haideţi „bă“ cu mine...

Au lăsat şi învăţătură şi tot. Au plecat. Iar din poartă, bătrânul striga după ei...

— Totdeauna te porţi aşa?

„Prietenul Toma“ a tresărit. I se adresase vecina...

De fapt se poartă cam întotdeauna aşa. Odată iubise o femee de cabaret. Stai, cum o chema? Mariusa? Nu, Mariusa e alta. Pe aceea nu mai ştie cum o chema, dar o iubise foarte mult. Şi pe vremea aceea nu avea blană şi valiză de piele. Strângea leu cu leu. Strângea pentru ca seara să poată merge la cabaret. Lua o cafea şi stătea toată noaptea s'o privească. Pe vremea aceea Geo l-a luat de multe ori cu el. I-a dat chiar vin... Ce bun fusese Geo Runcu cu el! Şi tutun îi dădea, îl lua în excursii pe apă. Păcat de băiatuăsta. Trebue să-l scap. Işi dădu seama că singur n'ar mai putea să lupte. Ii trebue doar scânteea. De aceea plecase el. Se ducea să i-o dee... De fapt nu numai scânteea; îi ducea tot curajul. Ii ducea chemarea „ei“.

Dar, ce drăguţă-i femeea de-alături! Ce-ar fi s'o sărute?

A făcut-o.

Şi ea n'a spus nimic. Ii plăcuse. Dorise de mult. Acum îl priveşte zâmbind îmbietor şi aşteaptă din nou.

O priveşte şi el. Fiindcă şi lui i-a plăcut. Chiar foarte mult. Dar curios: îi e teamă. N'o cunoaşte şi simte c'o iubeşte...

De-ar ajunge mai repede la Brăila. Să fugă. Nu-i trebue lui dragoste. El a plecat să-şi readucă prietenul. Mai bine să se gândească la el.

Ar vrea... dar nu mai poate. In gândurile lui nu-l mai poate găsi. Găseşte femeea cu vulpe. Şi nu numai în gânduri. Şi în faţă, pe canapea.

Geo Runcu a mai pierdut un prieten. L-a furat tot femeea.

A mai trecut un ceas. Poate chiar mai mult. Au auzit strigând Buzău, Făurei, dar ei nu s'au mişcat. Au încuiat compartimentul, au tras perdeaua şi stau de atunci strâns îmbrăţişaţi. Şi vorbesc mult. Dar oare ce-şi vorbesc? Abia s'au cunoscut. De unde, ei se cunosc de mult. S'au cunoscut totdeauna.

Şi trenul aleargă, aleargă...

In tren e „prietenul Toma“, prietenul care stricase totul lui Geo Runcu... şi care are remuşcări. Care avea remuşcări. Căci acum nu mai are. L-a uitat pe Geo. A uitat şi că învăţau împreună şi că-i dădea tutun, a uitat că există.

— Biletele pentru Brăila...

„Prietenul Toma“ nu s'a mişcat. Ba da, s'a mişcat. Şi'n ochii ei a văzut întristare.

A zâmbit. A bătut în geam şi controlorul l-a salutat politicos. A mai privit-o odată pe femeea cu blană şi'n locul întristării a văzut panică. Dar nu s'a oprit, a întins biletul :

— Diferenţa până la Galaţi.

A scos bani, a plătit şi controlorul a salutat încă odată înainte de a pleca.

Ea nu i-a spus nimic. Ochii ei scânteiau însă mulţumiri.

A sărutat-o iarăşi. Şi gândul lui a binecuvântat pe Geo Runcu. Nu-l uitase de tot.

Dar când s'a oprit trenul s'a ferit să privească pe geam. I-a fost teamă. N'ar fi putut să spună de ce.

Iar a pornit, iar a alergat trenul şi nu s'a mai oprit decât o singură dată până la Galaţi... Dar ultima oprire i-a găsit tot îmbrăţişaţi.

Au tresărit. S'au sărutat încă odată şi s'au ridicat. Zâmbeau. Atunci a zâmbit şi hamalul.

Se lăsase întunericul afară.

Şi-au coborît şi ei în întuneric. Iar pe canapea au rămas părăsite revistele. In compartiment, printre fum, remuşcările.

N'au plecat din gară; s'au dus la restaurant. Au cerut băuturi alese şi au băut pentru dragostea lor... Căci începuse...

„Prietenul Toma“ uitase de toate. In sufletul lui se aprinsese o nouă lumină.

AŞTEPTARE

(Urmare din pag. 5-a)

Alteori se oprea în mijlocul unei fraze şi privea pe un petec neacoperit de pomi, al spaţiului, luna. Era o noapte de Iunie, dar părea mai degrabă o noapte de Octombrie, atât de albă şi strălucitoare era. Când se oprea astfel, în mijlocul frazei şi privea luna, uita să-şi mai închidă gura şi eu îi vedeam pe albeaţa de argint a feţei, pata roşie a gurii şi o parte din linia perlată a dinţilor. Imi venea atunci să mă plec numai puţin înainte, să mă închin şi s'o sărut. He hei, nevastă-mea e o rară fiinţă.

De sigur că numai noaptea aceasta care mi-a exaltat prea mult bogăţia lăuntrică, e cauza nenorocirii mele. Numai în noaptea aceasta, am isbutit eu să mă urc pe marginile reale ale fiinţei mele şi să exalt acel cântec genial, pe care şi-a mizat viaţa, tânăra şi prea naiva fată din faţa mea.

Rup dintr'o ramură de aproape de mine o frunză pe care o duc la gură şi o frec între dinţi, ca să nu-mi muşc buzele. Trebue neapărat să fac ceva care să încoroneze din plin această încredere fără margini, cu care nevastă-mea s'a îndrăgostit de mine. Trebue să răsplătesc neapărat această încredere, îmi zic. Nu-mi va fi greu să muncesc pe brânci. Câte sudori nu şi-o fi şters cu mânica cămăşii de pe frunte, tatăl meu ca să-şi vadă visul împlinit şi să mă deslipească pe mine de brazda umedă a pământului, ca să-mi fie mai uşoară viaţa decât a lui de rob milenar al acelei brazde. Câte sudori n'or fi şters depe frunţile lor arse de soare, cele două lanţuri de strămoşi care s'au tot strâns împrejurul meu, ca să mă ridice unde sunt!

Nu-mi va fi greu deci să dau în brânci. Puterea de muncă, tăcuta, binecuvântata, tragica putere de muncă, este geniul pe care l-au vărsat în oasele mele strămoşii. Din acest geniu trebue să ţâşnească neapărat într'o zi, răsplata încrederii pe care nevastă-mea a avut-o în mine.

Ies din parcul Ioanid şi mă apropii de casă, plin de aceste gânduri. Nu observ pe masa mea de lucru, o hârtie nouă. Mă plimb cu florile în braţe, prin casă şi fac planul unei drame care să închege lupta titanică a geniului acestui deslipit de pământ pe care îl simt în mine, cu nevoia de a cuceri un loc în univers.

Servitoarea intră să aşeze masa şi mi-o arată. O iau şi o desfac. Imi face impresia că se dărîmă casa pe mine. Trântesc florile pe pat, mă sbat şi o citesc din nou. E clar. „Nu mă aştepta astă seară. Plec cu Ileana. Sosesc Luni“. Sunt indignat pe această invenţie infernală a telegramei. O strâng mototol şi o arunc într'un colţ. Cum au putut oamenii să inventeze această metodă drăcească, lapidară de comunicaţie.

Apoi cad prostit pe un scaun şi privesc în gol, cu sentimentul că viaţa n'are nici un rost. Că e un supliciu, pe care trebue să fii idiot ca să-l rabzi. Mă ridic hotărît să-i dau o lecţie nevestei şi găsesc c'ar fi foarte potrivit să mă arunc pe geam cu capul în jos. Ar fi un învăţământ pe care l-ar ţine minte toată viaţa. Dar n'o fac. Există şi metode mai subtile de răsbunare. La urma urmei, eu sunt bărbatul şi aş putea să uzez de dreptul puterii maritale. Un ordin telegrafic — ah, tot telegraful e cu salvarea — un ordin telegrafic, care s'o invite urgent şi brutal acasă, ar da acelaş rezultat. I-ar rata plimbarea şi mi-ar da în acelaş timp şi mie satisfacţia că pot să ordon. Imi iau deci pălăria şi plec val-vârtej, fiindcă nu e timp de pierdut, lăsând servitoarea care tocmai intră cu mâncarea, cu gura căscată în urma mea.

Nu vreau să mai văd nimic din toate câte sunt frumoase afară. Mă arunc într'un taxi şi sbor la poştă.

LUCA DUMITRESCU

Nu-i nimeni...

Se încovoaie brazii pe măgură de hău,
Ca nişte duhuri aspre plutind pe ora sfântă
Dar nimeni nu-i s'asculte, ce vrăjitoare cântă
In murmurul de unde ce-aleargă pe Tazlău...

De mult la poarta veche, amurgului nu-i cer,
Trecutu'n care plânge un vis abea 'nceput —
Dar din furtuni de piatră, din limpezimi de cer,
Cioplesc cu mâini stângace, alt cânt nepriceput...

Va creşte dur uitarea peste iubirea stinsă,
Ca strohotişul vremii într'o cetate moartă;
Tristeţea nu mai geme pe gândul ce mă poartă
Spre zarea amintirii de bruma nopţii ninsă.

Doar când plesnesc luceferi din mugurii tăcerii
Şi prin poeni ascunse ţes vrăji de somn alunii,
De-atâtea linişti grele îngheţ pe slava serii
Privind cum umbre stranii mânjesc zăpada lunii...

Şi cresc lunatici brazii pe măgură de hău
Ca nişte duhuri albe vâslind pe ora sfântă
Şi nimeni nu-i s'asculte, cum vrăjitoare cântă,
In foşnetul de ape ce-aleargă pe Tazlău...

GABRIEL ORIŢA

Ion şi Titu Maiorescu

de ION ROMA

Opera lui Ion Maiorescu este interesantă atât pentru ea însăşi, cât şi pentru luminile pe care le aduce în studiul activităţii lui Titu Maiorescu. Scrierea comemorativă tipărită la 1912, un an după împlinirea unui veac dela naşterea profesorului din Craiova, nu este şi nici nu a dorit să fie un studiu ştiinţific. Alături de o biografie amănunţită, se dau rezumate de articole şi un număr de scrisori.

Indemnul, pe care autorii scrierii, recunoscându-i lipsurile, îl dau în prefaaţă, nu a fost încă urmat. „Disertaţiile“ şi polemicele lui Ion Maiorescu au rămas împrăştiate în periodicele timpului. Studiile sale de filologie ni-l arată, însă, ca pe un cunoscător al mai multor limbi, la curent cu ultimele lucrări de specialitate, pe care le urmăreşte cu atenţie şi le critică.

Punerilor sale la punct nu le lipseşte nici energia eruditului, nici ironia.

In articolul nostru nu vom pune în lumină contribţia sa personală în acest domeniu. Ne vom limita să arătăm că activitatea lui Titu Maiorescu a fost pregătită, aproape în toate elementele ei, de aceea a tatălui său.

Intr'adevăr, la un an după numirea lui ca profesor şi inspector al şcoalelor din Craiova, Ion Maiorescu trimite prietenului său G. Bariţ o scrisoare cu rugămintea de a o publica în *Foaia literară*. Scrisoarea apare în numărul 16 şi cuprinsul ei este un breviar al criticei de mai târziu a teoreticianului direcţiei noui. Ceeace a aflat profesorul venit din Ardeal este : „un materialism gros, care s'a lăsat ca un nor pe Ţara Românească.. o judecată stricată — un gust primejdios — o silinţă opintită pe lucruri din afară, — un lux grozav dărăpănător... o uşurătate, — o nestatornicie, o procopsinţă superficială“ (în *Foaia literară*, 1838, p. 121).

Vina acestei „procopsinţi superficiale“ (formularea cu 30 de ani înainte a „formei fără fond“) o poartă „Galia“, materialismul francez. Despre „silinţa opintită numai la lucrurile din afară“ avea să vorbească de repetate ori Titu Maiorescu : „şi astfel, mărginiţi într'o superficialitate fatală,.. tinerii români se întorceau şi se întorc în patria lor cu hotărîrea de a imita şi a reproduce *aparenţele* culturii apusene“. (Critice, I, Socec, 1926, p. 156). Există scriitori, constată Ion Maiorescu, traducători ; se înmulţesc cărţile. „Se vede că şi gustul de a ceti s'a lărgit: că numărul gazetelor creşte“. Dar: „cine nu ne cunoaşte, va socoti că Ţara Românească a făcut înaintări vrednice de mirare. Dar şi vulpea cea din fabulă, dacă ar veni în Dacia, s'ar sui pe vârful Carpaţilor şi ar vedea de acolo până în Dunăre o mască frumoasă, fără crieri“. (*Foaia literară*, 1838, p. 121) O mai precisă definire a *formei fără fond*. Şi numai decât adaugă: „păziţi-vă să nu vă înşelaţi fraţilor ! Nu vă uitaţi că avem scriitori mulţi, cărţi multe şi gazete câte nu ne trebue. Trebue să trăiţi aici cu noi, ca să ne cunoaşteţi“. (*Idem*, p. 122. — v. şi T. Maiorescu, *Critice*, 1926, I, p. 160 şi 163).

„..Inainte de a avea profesori capabili, am deschis gimnazii“, scrie tot acolo criticul *Convorbirilor literare*. „N'avem profesori învăţaţi, au cel puţin cari şi-ar îndeplini datoriile lor“, observa cu amărăciune şi inspectorul din Craiova (*idem*, p. 122).

Efectul acestei scrisori pe cât de concise, pe atât dure, se poate urmări în cartea d-lor N. Bănescu şi V. Mihăilescu (*Ion Maiorescu*, scriere comemorativă, 1912). Inspectorul este destituit şi din pricina situaţiei sale grele trebuie să retracteze afirmaţiunile făcute. Scrisoarea, pe care o trimete în acele împrejurări lui Petrache Poienaru (îl vestea că s'a hotărît să se sinucidă, dacă nu va reveni asupra destituirii, fiindcă nu poate accepta să fie întreţinut de soţia sa însărcinată), explică gestul acesta, care e al unui om învins, nu al unui laş.

Retractarea umilitoare, redactată chiar de profesorii indignaţi, tipărită tot în *Foaia literară* (1838, p. 192) nu anula, însă, nici de cum severa critică formulată cu puţin înainte. După cum nici protestele lui Rucăreanu şi Simeon Marcovici nu o anulau, amândoi profesorii munteni mărginindu-se numai să-l ironizeze pentru întrebuinţarea unor forme ca : *patrioţime, naţionalime, românătate* şi arătându-şi mulţumirea că există o *galomanie* şi nu o *nemţomanie*.

„Mă Bariţ, se adresează în această împrejurare prigonitul Ion Maiorescu prietenului său dela Braşov, într'o scrisoare „tainică“, — articolul acela e cea mai bună dovadă de prostia lor şi înaintea celui ce-i cunoaşte. Triumful meu e singur... Dar acum voi tăcea“ (în N. Bănescu şi V. Mihăilescu, *Ion Maiorescu*, 1912, p. 420). Dacă omul acesta, dotat cu un atât de ascuţit spirit critic nu se va mai pronunţa niciodată asupra literaturii şi, în general, a culturii timpului (numai în scrisorile „tainice“ adresate lui Bariţ cu rugămintea repetată : acestea să nu cumva să le tipăreşti ! mai revine asupra acestor lucruri, notând că la Munteni „toate merg la o spoitură din afară), desigur în acest dureros episod se află explicaţia

Revanşa a luat-o mai târziu. Triumful a fost într'adevăr al lui, învingând prin fiul său.

★

O altă paralelă interesantă se poate face între activitatea filologică a celor doi Maiorescu. Incă din scrisoarea amintită, profesorul dela Craiova se ridica împotriva celor care „vor să-şi arate talentul, tîrînd sărmana limbă şi siluind-o în toate părţile ca pe un cal orb de căpăstru. In limbă toţi vor să ziditori. O netezesc şi o piaptănă până o trag şi pielea, apoi îi dau alta“. (*Foaia literară*, 1838, p. 122)

Constatând că avem atâtea ortografii câţi scriitori, îşi propune să stabilească o serie de principii de scriere românească.

Intrebarea pe care şi-o punea cu treizeci de ani înaintea lui Titu Maiorescu, era: „cu ce fel de litere să scriem, cu cele latineşti au cu cele chiriliane în care ne-am pomenit“ (*Asupra ortografiei rumâneşti*, în *Foaia pentru minte, inimă şi lit.*, 1838, p. 196).

Recomandă literele latine, pentru că „vezând cuvântul scris cu ele, îi vezi şi etimologia şi schimbarea sunetelor latineşti deodată şi vei fi mai puternic în limbă „(*idem.*, 197)

„Scrierea este veştmântul limbii şi de acee trebuie croită pe trup“ (p. 179). Titu Maiorescu va argumenta la fel: „In momentul, care Românii s'au pătruns de adevărul limba lor este o limbă romană, în acel moment şi forma exterioară, adecă scrierea sa exprimată prin elementele ei, literele, trebuiau să fie luate dela Romani“

Paralela poate fi dusă mai departe. In *Scrierea limbei române*, criticul junimist propune pentru scrierea suntelor *ţ* şi *ş* (problema aceasta a provocat discuţiuni îndelungate, dându-i-se soluţii diferite), sedila pus sub *t* şi *s*.

Tot sedila o recomanda cu mult înainte Ion Maiorescu: „pentru *ţ* să se schimbe *t* pentru *ş* să se schimbe *s* însuşi, din tipar, de să fie numai o figură. Schimbarea s'ar putea face chiar din sedila ce se pune la franţuzescul *ç*, puind aceea sau deasupra sau dedesubtul lui g *(ge), t (ţ), s (ş)*“ (în *Foaia pentru minte*.., 1838, p. 197).

Asupra scrierii lui *ce* au de asemenea păreri înrudite.

Când, însă, Ion Maiorescu susţinea că „atâtea semne se cer câte sunete avem“, s'ar părea că este un adept al fonetismului, împotriva căruia avea să se ridice Titu Maiorescu.

La pag. 61 din *Critice* (II), acesta recunoaşte, totuşi, că „fonetismul nu este un principiu general şi absolut al scrierii, ci trebuie restrâns în mod esenţial“. Deşi nu-şi lămurea prea bine gândul, desigur, la un astfel de fonetism restrâns se oprise şi tatăl criticului, atunci când, după eliminările şi adăugirile făcute, socotea 28 de litere necesare pentru scrierea limbii române. Iar când nota că „nu vorbeşte gramaticul, ci naţia întreagă însăşi *limba prin organul ei*“ şi „ne trebuie o *gramatică românească* şi mai desăvârşit răzimată pe principii săi“ (în *Asupra ortografiei rum., Foaia pentru minte...*, 1838, p. 184) combătea, evident, erorile etimologiştilor şi a tuturor teoreticienilor, care nu respectau realitatea limbii.

Scopul limbii şi al scrierii este acelaşi pentru amândoi: „orice scriere este o întrebuinţare de semne văzute, cu scop de a deştepta certe gândiri“. (T. Maiorescu, *Critici*, II, p. 69). „Limba este aflată sau şi dată ca să descoperim ideile. Ea dar *nemărginit* trebue să fie în cunsunet (congăsuire) cu formele, după cum cugetă, socoteşte şi judecă mintea noastră“.

S'ar putea găsi asemănări şi în unele amănunte, ca, de pildă, în metoda de expunere şi chiar în stil.

*

Şi ca organizator al unei societăţi literare, anticipează Ion Marinescu activitatea fiului său. Cu oarecare greutate el reuşeşte să alcătuiască în 1837 din câţiva intelectuali craioveni unei cerc, în care se citesc poezii, fragmente dramatice şi se fac traduceri. (v. *V. Mihăilescu, O încercare de Juniune a lui Ion Maiorescu*, în *Conv. literare*, 1911, p. 1233-1239)

*

In filologie, Ion Maiorescu merge mai departe, ocupându-se de articol, de dialecte şi luând atitudine împotriva filologilor, care formulau teorii absurde şi anti-româneşti. Aceasta trece, însă, dincolo de limitele articolului de faţă.

Ceeace ne-am propus a fost să arătăm că activitatea lui Titu Maiorescu a fost împlinirea a ceeace, cu aceeaşi seriozitate ştiinţifică şi limpezime spirituală, încercase tatăl său, pentru care, de asemenea, „lumina era adevărul“, în mijlocul unei societăţi, care l-a învins.

Dacă vom adăuga că amândoi au lucrat în aceleaşi domenii: critică, filologie, didactică şi politică, concluzia noastră va deveni şi mai convingătoare.

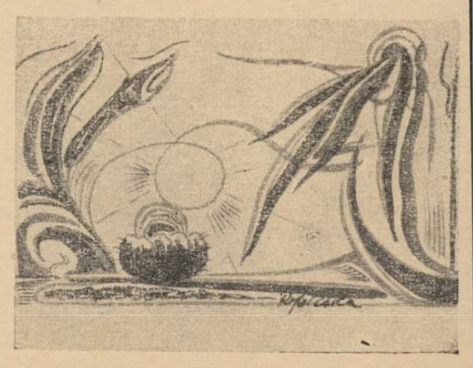

SCENA · FOYER · ECRAN

UL COMEDIA: PĂIAN-COMEDIE IN TREI TE DE A. de HERZ
gia: Soare Z. Soare
Decoruri Feodorof

ul Comedia a făcut fără ă o fericită alegere prin ea comediei: Păianjenul put de stagiune. Aceste retrospective în produc- succes ale teatrului ro- sunt desigur sortite unui deosebit. Şi credem o ă puţina atenţie pe care l le-o dă.

njenul" este o comedie duioasă, şi foarte roman- vorând dintr'o simţire poetică, singuratică, o a unei lumi ce acum nu te şi care era mai visă- mai optimistă, mai plă- ai entuziastă în faţa vie- mai spiritualizată în sim-

nul A. de Herz probabil nespus de mult din suflet în această comedie. O enţă de viaţă, sau o sim- bservaţie. Oricum ar fi, enul, rămâne tot acelaş noi, tot o operă fină şi rată, ca toate cele scrise tinsul scriitor, de Herz.

njenul este o femee în căreia, atraşi de frumu- esc bărbaţi, tot soiul. O şă de oameni, nevoind de- sesia unei femei.

dispreţuindu-i pe toţi is- e să-şi atragă atât comen- critice ale femeilor ce cu- , cât şi bârfelile bărbaţi- rintr'o purtare prea desin- şi prea liberală. In fond rămânând curată şi suflet- şi trupeşte, pentru ca, o convingere scurtă a sen- telor ce-l mânau, îşi dă viaţa întreagă unui sin- m. Final oarecum melodra- Nu trebue să uităm că de-face cu o comedie în concluzia nu are prea mul- portanţă, dar care priveşte i situaţiile ei.

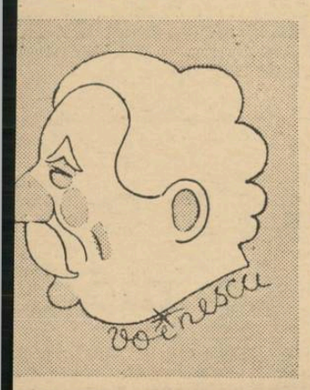

Mişu Fotino

ny Caler, în rolul Păianje- i a avut o creaţie destul de esantă. Totuş trebue să no- că interpretarea a suferit cauza genului său prea exu- nt şi prea desinvolt, care nu a căutaşi de puţin cu roman- ul piesei. Nu trebue să se că idealismul lui Herz este cum în contra timp cu di- ismul lui Leny Caler. Şi ci ar fi trebuit ca această ntestabil talentată artistă să odeleze genului mai apus al ediei.

n rândul său d-nul Vraca, a t prea multă tragedie pen- ritmul mai hilar al piesei. ică acest fel, în Iubire stra- a fost o reuşită, acum este defect.

ar lăsând la o parte defec- citate mai sus, trebue să văm că aceşti doi protago- i sunt în multe momente tori de roluri mari. Ceace concluzie înseamnă că jocul este fin şi cu rare calităţi ar- ce, isbutind, chiar când re- nu este prea deosebită, să se me în chip fericit.

n restul interpretării, Nora centini, plină de vervă şi ren, Silvia Fulda şi Silvia mitrescu, Fifi Harand corect, domnii Timică, Mişu Fotino, ald Bulfinsky simpatici. D-nul Eterlé mai puţin bine rol, ne miră, iar d-nul Ronea ect.

Decorurile d-lui Feodorof, — întotdeauna sunt remarcabile, prăcând spectacolul într'o at- sferă caldă, de maestate, în ori pline de farmec.

TEATRUL ALHAMBRA:

ALHAMBRA 4.12.86

Iată însfârşit, că după ce premierele anunţate cu mult sgomot din anul acesta s'au arătat sub aşteptări, teatrul Alhambra aduce în scenă revista sa de deschidere a stagiunei, pentru care nu avem decât laude.

Aproape excesiv de multe laude. Putem, fără remuşcări, socoti revista Alhambra ca una dintre reuşitele reprezentaţii de acest fel.

Are şi un defect. Trebue să-l notăm. Prea lungă. Obositor de lungă. La sfârşitul primului act eşti extenuat. Când se termină spectacolul, eşti ameţit. Este în detrimentul teatrului să oboseasca publicul astfel, fiindcă mulţi cetăţeni se vor retrage înainte de sfârşit, iar alţii vor ezita să vină. Publicul nostru este destul de burghez. Dece să-i provocăm reacţiile, când ar fi mult mai folositor să le menajem! Mai cu seamă, dacă menajarea lor este şi binevenită.

Revista se deschide cu tablouri din „Tabăra veseliei". Epoca noastră a inspirat pe creatorii revistei, să se ducă prin tabere, cazarme şi altele.

Virginica Romanovsky, Giovani şi Dan Demetrescu foarte simpatici

M. Petculescu prea puţin locotenent.

Apoi urmează, pe rând protagoniştii revistei: Virginica Popescu, apariţie simpatică, Lisette Verea, părerea noastră este mai de mult stabilită asupra ei, Lulu Nicolau, Ileana Simo, cu realele ei calităţi coreografice, Const. Lungeanu, mult mai nimerit în revistă, decât în teatru, G. Groner, minunatul G. Groner, ridicând valuri de râs.

Cele câteva apariţii ale domniei-sale au fost încununate totdeauna cu succes.

D. Ioan Dacian, voce mică şi puţin adequată rolului ce i s'a dat. Fără registru şi puţin voalat.

Insfârşit, e timpul să vorbim elogios şi de Maria Burbea, care a dovedit rare calităţi artistice în imitaţiile artistelor noastre de seamă. Maria Burbea este o bună achiziţie a teatrului Alhambra.

Revine Lulu Nicolau, cu *La petite moustache* pe care o relevăm fiind minunat de bine cântată.

Maria Tănase, într'un cadru foarte românesc, ne cântă două arii de M. Constantinescu, iar apoi, pentru a schimba tonul, un tablou cu un slow fox de Romea, cântat de Elisabeta Henţia.

Nu trebue să uităm plăcuta apariţie în Tărăncuţa, arie populară de Ion Vasilescu, a lui Lulu Nicolau şi Virginica Popescu.

„Ţara mea şi mândra mea", alt tablou plăcut, de Ion Vasilescu.

In toate scenele amintite până acum, şi nu sunt decât cele mai importante, este demnă de remarcat, muzica. Pe când, în timpul verei, Izbânda adusese o tristă inspiraţie, acum, d-nii Vasilescu şi M. Constantinescu au dat enorm de mult, şi nespus de bun. Avem pentru domniile lor o admiraţie sinceră şi nestăpânită.

Să notăm că pe cât actul I a fost de bun şi cel de-al doilea nu a păcătuit. Aceiaş vervă, acelaş ritm antrenant, variat în primul rând, ceace este foarte important. Iordănescu Bruno, are aci un tablou minunat, care, lung, a ridicat totuşi până la sfârşit, valuri de hilaritate.

D-l Benny, în tabloul „Păpuşa de cârpă" s'a dovedit un fin dansator şi un incomparabil echilibrist. Supleţă remarcabilă.

Iar ideia, prin care s'a deschis acest act, — montarea piesetei poliţiste, colierul d-nei Brighton, a fost cât se poate de interesant.

Decorurile şi costumele fastuoase, au adus o contribuţie reală la reuşita spectacolului. Felicitări d-lor Caramanlău şi Rohrhofer

Coreografia d-lui Oleg Danowsky, ca întotdeauna, inteligentă.

Un spectacol interesant, meritând a fi văzut.

VICTOR POPESCU

PĂIANJENUL, (consideraţiile unui a-critic)

„Păianjenul" — a fost un spectacol duios. Duios ca o comemorare, la care s'a râs nu fără oarecare melancolie.

Şi cum să nu fii melancolic, domnul meu?

Priveşte distribuţia din 1913.

Elvira Popescu, spunea două cuvinte. D. Iancovescu câteva replici. Mihalescu juca şi el şah un act, d. Ciprian spunea ah aha, oho, şi se mira după Mira, Mira era Maria Giurgea, care trebue să fi fost mare, deşi junâ şi umila noastră persoană n'a văzut-o niciodată... Şi mai erau în distribuţie E. Ciucurescu şi Fany Rebreanu, Tony Bulandra.

Iată cum evoluiază gloriile, dela 9 Ianuarie 1913 până azi. Nu vrem să spunem că această piesă ar poseda cineştie ce virtuţi oculte, — dar ne amuză să ne gândim: peste 27 ani, cei din distribuţia actuală, vor face oare aceiaşi figură onorabilă în posteritate?

*

O sală de actori. Dela o vreme am început să ne obişnuim să-i vedem mai des în sală de cât pe scenă. (Singur d. Mihalache face o remarcată excepţie).

Iată pe d-na Marietta Anca-Sadoveanu. Figura se detaşează impresionant, cu claritate de fildeş pe negrul coafurei şi al toaletei. D. Ion Marin Sadoveanu. Rumoare. O apariţie târzie, albă, Tantzi şi Dina Cocea. (In foyer vom afla că blănurile albe se termină cu două rochii negre, lungi, aşa cum vă reproducem aici pe d-ra

Tantzi Cocea

Am mai admirat-o pe d-na Lilly Carandino, atât de palidă, într'o toaletă atât de neagră — am remarcat pe d-na Nelly Sterian şi rochia domniei sale „mauve", coafura blondă a d-rei Marieta Deculescu: în sfârşit, o veritabilă simfonie de culori. D-na şi d-l Al. Mironescu, discută cu d. Mihalache — iar într'o loje, d-na Kitty Gheorgiu.

Acum, dumneavoastră să nu credeţi că nu erau şi domni. Iată-l pe d. Tudor Muşatescu — ba şi pe Cruciatti, şi uite, într'un colţ e d. Muratov, alături, d. Carandino. Ne grăbim să notăm monoclul d-ui Anestin, care se poartă pe dreapta.

●

Tot în asistenţă am mai remarcat pe d-nii Timică şi Birlic, care au jucat şah pe scenă.

G. V.

Disc

O orchestraţie impecabilă este aceia a lui Lil Armstrong, soţia celebrului Louis Armstrong, cărula dealtfel îi face pe cât poate, concurenţă, pe placa „Harlem on Saturday night" pe Brunswick A 82039.

Iată acum un piano solo a lui „Fats" Waller pe „His master's voice" B 8784 „Alligator crawl". „Fats" nici de data asta nu se desminte arătându-ne că este unul din cei mai buni pianişti americani, în ciuda celor 136, 200 kg. ale sale (găsibil la Columbia).

Un bun disc pentru dansat este acela executat de Ambrose şi orchestra lui „Igot love" pe Brunswick A 81931.

Iar pentru sfârşit, nu putem să nu menţionăm excepţionala orhestraţie a lui Duke Ellington care împreună cu Bing Crosby cântă „St. Louis Blues" melodie din filmul cu acelaş nume şi având pe verso alt mare succes al lui Duke „Creole love call". Sunt imprimate pe Brunswick însă imprimat mare. Nu reţim numărul plăcii, deoarece am împrumutat-o unui prieten care a întârziat cu mult restituirea. Ca să vedeţi ce bună e...

JACKIE MICLESCU

Concertele

Maestrul Enescu va conduce la „Ateneu" două concerte simfonice ale „Filarmonicei" (19 şi 26 Oct.) şi patru concerte simfonice ale orchestrei „Radio". Marele muzician va da şi patru concerte de sonate, având de parteneri pe d. Dinu Lipatti şi pe d-nele Şerbănescu, Mendl şi Fotino.

*

Dinu Lipatti va da în cursul stagiunei un recital de pian şi va executa, în primă audiţie, cu concursul d-lui Stadelmann, ultima d-sale lucrare, un concert pentru pian şi orgă.

*

Viitorul concert simfonic al „Filarmonicei" va fi condus de d. George Georgescu şi va avea de solist pe d. George Cocea (violoncel).

*

Astă seară, d-na şi d. Tassian, dau un concert la „lieduri" la „Dalles".

Este primul concert al anului, abstracţie făcând de concertul de la 5 Octombrie al „Filarmonicei".

Ecranul

CINEMA CARLTON: FARANDOLA

Toţi cinefilii pe cari îi amărâse despărţirea lui Fred Astaire de către Ginger Rogers pot să fie, din nou, mulţumiţi.

Acest ultim film al lor dovedeşte câtă încredere se poate avea în „hotărîrile definitive" luate de către americani. Şi-i mai putem asigura pe cititorii noştri că nimic nu se resimte în jocul actorilor de pe urma scurtei rupturi. Amândoi ştiu sa zâmbească tot atât de frumos ca şi înainte, şi, bine înţeles, au rămas aceiaşi excelenţi dansatori din totdeauna.

Intrupând un cuplu de dans, celebru pe vremuri — Vernon şi Irina Casstle — ei isbutesc să dea spectatorului o adevărată lecţie de dans.

Realizat cu foarte multă conştiinciozitate, şi respectându-se, în acelaş timp adevărul — costumele purtate de Ginger Rogers sunt lucrate după modelele celor purtate pe vremuri de Irina Casstle — filmul are totuşi multe lungimi inutile, mai ales la inceput, cât şi spre sfârşitul lui, cari eclipsează părţile bune dela mijloc.

De asemenea, mai mult dans, n'ar fi stricat într'un film cu Fred şi Ginger.

Dar filmul ne rezervă o surpriză: reapariţia Ednei May Oliver, care îşi plimbă pe ecran profilul cavalin, pe care ştie atât de bine să'l speculeze, realizând, cu mijloace simple, momente de adevărat şi sănătos comic.

CINEMA SCALA: EA ŞI EL

Scriu această dare de seamă cu satisfacţia omului care, după ce a fost nevoit să asiste doar la filme cărora, cu îngăduinţă, li se potrivea calificativul de „mediocre", s'a aflat, în sfârşit, în faţa unei producţii americane pentru care orice cuvânt de laudă e potrivit.

Nu ne-am împăcat niciodată cu felul în care transpuneau americanii viaţa pe ecran.

Prea multă artificialitate caracterizează toate benzile venite de peste ocean.

Iată pentru ce preferam filmele franceze, în care puteam întâlni mai multă viaţă adevărată, mai multă analiză sufletească.

Dar filmul american „Ea şi el" ne face să uităm toate slăbiciunile celorlalte filme americane, întrecând, în acelaş timp, multe din peliculele franceze.

Am întâlnit în acest film mici amănunte de regie de o fineţe uimitoare. De altfel, tot filmul este o adevărată podoabă a genului, necuprinzându-se nici o lungime inutilă, nici o notă distonantă în această minunată realizare.

E inutil, deci, să mai laud şi interpretarea filmului, în care numele lui Charles Boyer şi al Irenei Dunne prezintă destule garanţii.

CINEMA ARO: NU VREAU SA MOR

E surprinzătoare această urîtă Bette Davis, care izbuteşte prin felul în care-şi interpretează rolurile să ajungă la înălţimi nebănuite care o apropie de ceeace se poate numi „sublim".

In filmul „Nu vreau să mor", toate elementele erau impotriva ei; începând cu scenariul de un voit dramatism care nu putea lăsa decât impresia unui lucru artificial, şi isprăvind cu partenerul ei, cam prea fadul domn Georges Brent.

Ea a ştiut să înlăture aceste piedici, isbutind să realizeze din nou o mare creaţie pentru care merită să fie văzut tot filmul.

CINEMA CAPITOL: LA MADELON

Despre filmul dela Capitol pot spune că este ceeace se numeşte de obiceiu: „un spectacol duios". Duioasă şi naivă este povestea ofiţerului de viţă nobilă, care se însoară cu modesta fată a unei hangiţe, fostă cândva renumita „Madelon".

Povestea, începută cu o floare şi terminată cu un sărut, ne-a făcut să ne amintim vechile filme mute.

Şi cum amintirea este de obiceiu duioasă, am trecut cu vederea prea multele kilograme ale lui Ninon Vallin, precum şi chipul clasic de bărbier al lui Henri Garat.

TRAIAN LALESCU

Să ştiţi că

TEATRUL NAŢIONAL

„Profesorul Storiţin", care urma să se joace la „Studio", va trece pe scena „Teatrului Naţional". In distribuţie a intervenit o modificare importantă: în locul d-lui Storin, va juca d. Calboreanu.

★

La 16 Octombrie se va reprezenta „Casa inimilor sfărâmate" de Shaw.

★

In „O scrisoare pierdută" d. Camil Petrescu vrea să-l utilizeze pe d. Nae Săvulescu în rolul „Pristanda".

★

Tot în „Scrisoarea pierdută" va reintra d. Grig. Mărculescu.

★

In „Biblioteca Teatrului Naţional", a apărut comedia d-lui Aslan „Glumele destinului".

STUDIO

Toată săptămâna, în matineu şi seara (afară de Sâmbătă când se va juca „Acolo departe") afişul va fi ţinut de marele succes „Medalionul" cu d-na Sadova în rolul principal.

OPERA

Sâmbătă 14 Octombrie se deschide stagiunea la „Opera română" cu „Vasul Fantomă" de Wagner. In rolurile principale d-na Elena Basarab şi d-nii Alexandru Lupescu şi Dinu Bădescu. La pupitru d. George Georgescu.

*

Audiţia ţinută acum câteva zile la operă n'a putut duce la nici un nou angajament.

★

D. George Georgescu repetă intens cu ansamblul operei pentru punerea la punct a spectacolului de deschidere cât şi a premierei dela 17 Octombrie (Flautul Fermecat).

*

Primul spectacol de balet va fi în cursul lunei Noembrie.

COMŒDIA

Se repetă „Două Palme" (localizare de d. Sică Alexandrescu) cu G. Timică, Mişu Fotino, Silvia Fulda, Silvia Dumitrescu şi R. Bulfinski.

Regia d. Sică Alexandrescu.

„Zilele vieţii noastre" de Leonid Andreew (în regia lui Muratov) va fi a treia premieră. In distribuţie: Leny Caler, G. Vraca, G. Timică, Mişu Fotino şi R. Bulfinsky.

In proect: reluarea „Aripilor frânte" de A. de Herz.

Tineretul artistic

în cadrul „Regiei Experimentale"

In recentul expozeu relativ la deschiderea stagiunii Studioului şi Teatrului Naţional, d. Camil Petrescu a atacat şi problema tineretului nostru artistic.

Ne vom îngădui o scurtă examinare a problemei de care directorul Teatrului Naţional e mai preocupat decât predecesorii săi.

Incă dela sfârşitul stagiunii trecute d. Camil Petrescu a izbutit să pună pe linia de plutire câteva elemente pe cari defunctele direcţiuni le evitau.

Trebue să mărturisim însă că aceste elemente n'au fost recrutate din proaspeţii absolvenţi ai conservatorului, ci au fost scoase din rândurile actorilor verificaţi fie pe scenele particulare, fie la Teatrul Naţional.

Sub raportul revalorificării acestor elemente, d. Camil Petrescu e unicul director care a îndrăsnit să impună un punct de vedere dincolo de opiniile relativ formate ale instituţiei.

Este vorba de elementele crescute şi cultivate în Teatrul Naţional, dar cari, din motive ce-şi vor găsi odată justa examinare, au rătăcit câţiva ani prin diferite formaţii teatrale.

Aşa dar a fost nevoie de un om care să înţeleagă realitatea, de un om care recunoscând valoarea opiniilor consacrate, să încerce o examinare a situaţiei.

Rezultatele lungilor şi amănuntitelor examinări se cunosc.

Preconizând sistemul selecţiei prin examen şi experimentare, d. Camil Petrescu poate asigura instituţiei un lot de actori tineri, capabili de regenerarea necesară instituţiei.

In actuala stagiune — după cum rezultă din expunerea făcută la radio şi prin presă — d. Camil Petrescu îşi face un punct de onoare din promovarea tineretului.

Un act a cărui raţiune e dictată de grija de a închide capitolul agoniei favoritismului.

N'au lipsit şi nu vor lipsi nici în teatru intervenţiile. Neutralizarea lor e în funcţie de soluţie. D. Camil Petrescu a ales pe cea mai bună: examen în faţa directorilor de scenă, examen în faţa publicului.

In treacăt fie spus, problema verificării prin examen au încercat-o şi alţi directori, cari s'au mulţumit însă cu un simulacru de experimentare, pentru o obţine penibilul rezultat al angapării câtorva femei protejate.

In ceeace priveşte elementele abia ieşite din consercator, aceiaş dacă nu şi o mai atentă grijă de selecţionare. Aceasta ar scuti şi pe profesorii dela Conservator şi pe viitorii actori de iminentele decepţii ale meseriei.

Un punct nevralgic al funcţionării cadrului auxiliar ar fi perpetuarea sistemului de orientare după anumite elemente.

Ani în şir aspiraţiile tineretului din Teatrul Naţional au fost aparent justificate de prezenţa unor anumite elemente cari mulţumindu-se cu orice situaţie în instituţie, au determinat aprecieri generale.

Nu e deajuns să fi făcut figuraţia zece ani, pentru a te chema actor, mai ales când eşti slujbaş aiurea.

Şi asupra acestui capitol se poate opri d. Camil Petrescu.

GH. SOARE

Doamna

Ulpia Hârjeu-Botta

elevă la clasa de dramă-comedie a d-nei Marietta Sadova, obţine un frumos şi tineresc succes în „Sakontala", spectacolul inaugural al „Teatrului Ligii Culturale".

MĂRUNTE

Orice material critic sau informativ, care ar putea apare în pagina noastră de teatru, rugăm să fie trimis, menţionându-se: pentru George Voinescu

★

Cerem scuze cititorilor noştri pentru faptul că „Ecranul" d-lui Lalescu a apărut, din motive tehnice, atât de restrâns în ultimele numere.

Doamna

Marietta Sadova

O lecţie de artă

Un blestem străvechi ne sileşte să realizăm şi să vădim ceeace suntem. Să fim adică răi, pământii, vicleni şi otrăvitori, să primim cu rânjete şi disgraţie tot ceeace poartă clara pecetie a frumosului şi să păcătuim de moarte contra lui. Să fim, adică să manifestăm răul şi întunericul pe care o pronie nefastă le-a sădit în noi. Artistul adevărat, „alesul" şi „trimisul" teologiilor, primeşte porunca dela cer şi lucrează sub auspiciile cerului. El e ostatecul şi robul cerului; dar uşoare-s de îndurat lanţurile acestei robii şi plăcută trebue să fie dependenţa de cer a artistului! Şi robia se cucereşte greu, teribil de greu: via disciplinae şi via inventionis, cum spuneau scolasticii, căile disciplinei, ale rigorii, ale înfrângerii de sine şi căile invenţiunii, ale spiritului viu, atent, formator, duc la robia cerească de care fu vorba. Rari sunt oamenii aceştia şi ţăria şi splendoarea fără seamăn a faptei lor artistice ne cutremură; ei ne descriu de pildă smerenia şi trădarea, nu cşsicum ar fi săvârşit-o inşişi, ceeace e prea puţin, ci cşsicum ar fi văzut-o săvârşită de Altul şi alţii, cşsicum, printr'o nebunească favoare, ar fi fost primiţi să asiste, deavalma cu umbra, la drama Cinei celei de taină. Teatrul ne acordă rar harul întâlnirii cu asemenea exemplare selecte, căci, în genere, slujitorii scenei, chiar cei demni de respectul nostru adânc, imită natura cu devoţiune şi îi copiază deprinderile. Dar şi stelele şi luna sunt natură sau, dacă vreţi, lume fenomenală. Pentru omul nostru ele, stelele şi luna, devin doar obiecte de contemplaţie, oarecum discreditate, lucruri defuncte şi reci. Altundeva stau modelele şi isvoarele inspiraţiei sale... Omul nostru are, ca să ne bălăcim tot în fizică, sensul newtonian al lumii... Iată însă cineva care ne vorbeşte în chip ideal, despre lucruri nepieritoare, de dincolo de noi şi de firea noastră, iată o mare artistă care procedează la expansiunea realităţii în spirit: este Doamna Marietta Sadova, al cărei joc disciplinat şi inventiv, savant şi fantast, ne conduce pe culmile vrăjite ale artei şi ne face, exilându-ne în poezie, să vedem cum prinde infinite graiuri şi trup Iluzia şi ne constrânge aproape şi ne obligă să visăm. Mergeţi s'o vedeţi în „Medalionul"! Domniasa dărueşte cea mai senină, cea mai curată şi măiastră creaţiune a ultimelor decenii de teatru, alinându-ne astfel de multe amaruri. In ce mă priveşte, nu voi uita nicicând imaginea acestei Lucii ale cărei mâini animau spaţiul scenic, Lucia aceea aspră şi blândă totodată, imagine căreia geniul actriţei, i-a transmis o tragică grandoare care întrecea cu mult semnificaţia personagiului. Lucia fantaziei unui oarecare autor străin care se plimba în ţara lui sau dormea poate, la ora când mândra românca împrumuta eroinei prestigiile şi noblaţa visului.

EMIL BOTTA

Nuntă în lumea mare

(Urmare din pag. I-a)

domeniul culturii — a început, dela o vreme, să grupeze în jurul editurii sale şi ale „Convorbirilor literare" cu a căror grea răspundere s'a însărcinat — scriitori, de preferinţă tineri).

D. Petre Georgescu merge acum şi mai departe: dupăce a tipărit pe atâţi, le dă asistenţa sacră a cununiilor.

Să mădăjduim că auspiciul Tronului care a făcut din scriitori finii săi, va găsi cât mai mulţi iniţiatori în această ţară putredă de averi, cumul şi bune-intenţiuni şi că gestul d-lui Petre Georgescu de alaltăieri, de sub policandrul bisericii Silvestru, va înflori şi în cugetul celorlalţi editori, stârpind pentru totdeauna un conflict şi înlăturând răul renume de care se bucură magnaţii tiparului.

N. CREVEDIA

CONSERVATOR

S'au dat examenele de intrare. Notăm deocamdată o mare afluenţă de domnişoare de toate vârstele.

★

D. Ion Aurel Manolescu a fost numit asistentul d-lui profesor Ion Manolescu.

Ceva despre amănunt şi ideea de teatru

Ideea de teatru, a teoreticia- or acestei arte, n'a fost — âta vreme cât n'a revoluţio- t principii şi sisteme consa- ate — decât aceea pe care o face oricine despre un spec- col teatral **realizat,** în măsu- în care participă sufletească momentul iniţial al dramei. ecesoriile de orice natură, iar atunci când un comple- t un asemenea moment au ăpat, totdeauna, judecăţii itice, accentul punându-se, în emenea ocazii, pe jocul deta- t al actorului, pe ceeace a- sta realizează dincolo de rama în sine.

Astfel stând lucrurile, s'au ăzut spectacole în care ele- ente străine de centrul ac- unii au isbutit adevărate cre- ţii artistice, numai prin con- actul tangenţial momentului ramatic. Ne amintim, în a- eastă ordine de idei, câtă co- oare a dat d-na Marieta Sa- ova, rolului Fucs, din **„Actri- a"** lui Roland Schacht; dar riticei noastre dramatice i-a căpat tocmai ceeace ar fi in- truit pe dramaturgii autochtoni, mai mult decât pe interpreţi: intenţia lui Schacht de a ne da o adevărată „dramă modernă", prin simpla intervenţie comică a unui rol de grea şi expresivă compoziţie.

Aşa dar, teatrul **poate fi interpretat** în ce are esenţial, sau completativ, fie de actori, fie de spectatori şi, acest caz, poate fi privit din punct de vedere artistic. Dilema lui Gordon Craig, care se întreabă nedumerit, dacă teatrul este sau nu cu adevărat, o artă, se justifică numai prin ideea pe care acesta o are despre teatru, idee care transcende, prin îndrăsneala ei, mentalitatea curentă; dar **utopismul** lui Craig a încetat de a mai fi socotit ca atare, odată cu realizările îndrăsneţe ale lui Stanislawski care, ca şi Craig a înţeles, de la început, că, în primul rând, arta trebue căutată în actor, în posibilităţile acestuia de a se identifica, de a înţelege şi desăvârşi o disciplină, în cadrul unei lumi noua. De aici pasiunea lui Gordon Craig pentru Stanislawski.

Dacă, spre exemplu, între Goldoni, Calderon ori Sheridan pe deoparte şi Pirandello pe de alta, există o diferenţă de pitoresc conceptual şi de cultivare a detaliului dramatic, apoi, diferenţa aceasta relevă din plin, ideea de teatru a ilustrilor citaţi. In timp ce primii trei vedeau în teatru o transpunere, mai mult sau mai puţin convenţională a vieţii pe scenă, în scopul unui determinism psihologic de natură să creeze **iluzia de artă,** ultimul nesocoteşte atari convenţii, pretextând că teatrul, aşa cum ne-am obişnuit să-l cunoaştem şi, prin urmare, să-l admitem, o fi vrând să fie artistic, **dar nu e teatru.** In piesa-manifest **„Şase personagii în căutarea unui autor",** Pirandello înfierează convenţionalismul în teatru, prin aducerea pe scenă a unor inşi străini de orice profesionalism, inşi care îşi trăesc, acolo, drama vieţii lor, amplă, umană, veridică. Teatrul deci, după celebrul autor italian pare să fie viaţa, viaţa însăşi...

TEODOR SCARLAT

Literatură, artă, idei..

PĂREREA LUI BENEDETTO CROCE DESPRE ESTETICA LUI MIHAIL DRAGOMIRESCU

Ilustrul critic italian, Benedetto Croce își exprimă părerea asupra sistemului estetic al d-lui Mihail Dragomirescu, într'unul din numeroasele sale „saggi filosofici". Ceeace l-a isbit pe Croce în „La science de la littérature" — libro in Italia non conosciuto, — este caracterul naturalistic al doctrinei, în care se susține „con molta energia che lo studio della poesia non è altro che lo studio dei „capolavori" nel loro puro valore ideale e poetico". Obiecția pe care o aduce esteticei d-lui Dragomirescu — una curiosa dottrina naturalistica —, pornește, natural, de la concepția intuiționistă a artei. In științele naturale, argumentează Croce, sistematizarea prin clasificări și diviziuni are un rost, fiindcă servește la cunoașterea conformațiilor, a caracterelor, a obiceiurilor, — pe câtă vreme în estetică nu servește la nimic, fiindcă critica are ca unic scop evocarea și înțelegerea operelor poetice individuale.

(Il Dragomirescou non si accorge che se la sistematica della zoologia serve a qualche cosa, la sistematica da lui proposta, dei capolavori, non servirebbe a niente, perche degli animali ci basta bensi, in generale, conoscere le conformazioni e gli abiti estrinseci per valerci di essi ai nostri usi o guardarci da essi, ma la critica letteraria ha per unico fine la rievocazione e la comprensione delle opere poetiche individue...).

ȘI CONTRAOBIECȚIA

Cum s'ar putea apăra sistemul d-lui *Dragomirescu* de obiecția lui *Croce?*

Cu unul din argumentele serioase aduse în ultimul timp împotriva intuiționismului pur. D. *Dragomirescu* adoptă în clasificarea capodoperelor criteriul *emoției estetice*, și alungă pe acela al *emoției psihice*. Emoția *psihică* duce mai mult la intuiționism, adică la ceva „anterior gândirii, conceptului, reflexiunii, la ceva absolut alogic și prelogic", pe când emoția estetică recunoaște mai ușor în operele mari de artă „caracterul lor de cosmicitate, organicitate, totalitate". Este tocmai ceeace a căutat d. *Mihail Dragomirescu* în sistemul d-sale, să asigure artei autonomia dincolo de istorie, de sociologie, biografie și psihologie, și s'o fundeze pe un principiu al personalității estetice, valabile în genere.

Cu acest scop al abstracției și generalizării, propriu naturii umane în năzuința de a se reconstrui, după analiză, în lumea spirituală, firește, sistematizarea d-lui *Dragomirescu*, nu ne mai pare inutilă. Opera de artă interesează nu numai prin particularități, ci și prin generalitatea ei organică.

CĂȚEAUA D-LUI CĂLINESCU

D. Nichifor Crainic a publicat studiul „Despre Artă", în *Gândirea*, revista d-sale. Citindu-l, d. G. Călinescu admite că sunt în el și lucruri bune, dar afirmația că arta, ca și religia, ar fi tot în slujba transcendenței, îi stârnește râsul! Și, amuzându-se, d. Călinescu face silogisme. Dante a spus: „Arta este nepoata lui Dumnezeu", vorbă pe care o citează d. Nichifor Crainic, în chip firesc, atunci când are de arătat că arta tinde să depășească realitatea păcatului. „Hă, hă, hă, râde grozav d. Călinescu și bagatelizează pe autor, tot profesor universtar :

Omul este făptura lui Dumnezeu.
D. Nichifor Crainic e fiul lui Dumnezeu.
Gândirea e nepoata lui Dumnezeu.

„Hă, hă, hă, râdem și noi și fie-ne îngăduit să ne aducem aminte de hazul lui Socrate, la deșteptăciunea lui Dionysodoros, care, transcrisă din dialogul platonician, ar veni cam așa :

Are d. Călinescu o căței ?
Are, și încă ce căței cu cerul gurii negru
Are cățeaua căței ?
Are, i-am văzut sugând.
Este cățeaua mamă ?
Este !
Este cățeaua a d-lui Călinescu ?
Este !
Deci, cățeaua este mama d-lui Călinescu!!

Clar și... mai ales corect, ca și chestia cu „Gândirea" nepoata lui Dumnezeu.

ESTE DE GENUL MASCULIN

Un tânăr autor, asistent universitar, publică un necrolog despre profesorul său de limbi clasice. Cum era de așteptat, începe așa: „S'au depănat aproape trei ani de când neînduplecata thanatos a răpit dintre noi... etc.". Admisibil, față de frumoasa intenție, dar pentru ce spune „neînduplecata thanatos? Thanatos — moarte — în grecește este de genul masculin. Și din moment ce într'o oratorie românească este întrebuințat fără adaptare, transcris chiar cu caractere elene, cuvântul păstrează genul și vom spune „neînduplecatul θάνατος". Riguros, fără abatere, fiindcă nu admite limba vie. Nici în franțuzește nu întâlnim altfel: „Thanatos... est le frère d'Hypnos"... „Il est représenté..." (P. Decharme, Mythologie de la Grèce antique, page 419).

Deci erudiție omagială, dar și limbă corectă, firească.

„ACID SULFURIC"

Este trist să constatăm, cu câtă nepregătire își fac debutul unii tineri care vor cu orice chip să fie publiciști. I-am sfătuit deseori, aici, să renunțe de a mai scoate reviste mediocre — uluitor de mediocre — și cu aceiași bani să cumpere cărți, să învețe o limbă streină, etc... In deosebi să citească, să se instruiască... Altminteri nu isbutesc nimic în literatură, absolut nimic. Iată publicația „Prepoem", tipărită de Traian Mihăilescu! Cu cheltuiala cui, cu ale cui sacrificii ? Bani aruncați fără folos și timp pierdut!

Redactorii n'au reușit decât să se facă ridiculi, cu articole în care nu dovedesc nici măcar proprietatea termenilor, ca să nu mai vorbim de fixarea obiectului în discuție, metoda discursivă, etc. Ne face impresia, de pildă, că, într'un articol „Perspectivele poeziei tinere", d. C. Pârlea n'a făcut decât să amestece cuvintele într'o căciulă și să le scoată apoi la întâmplare, ca într'o cacialma suprarealistă. Nu se poate! Să nu subiniem decât pleonasmele : „poesie estetică", „specia umană respectivă", „sâmburele central", „stări comune sufletești", fiecare având particularitatea ei", sau expresii avontate: „sincronizarea elementelor fundamentale", lupte egoiste și apoetice", „a început o pseudoratare", „perspectiva conduitei intelectuale", și în sfârșit aceasta, pe care nu i-o poate nimeni ierta d-lui Pârlea: „o pleiadă de poeți rataților!". Dacă poeții sunt ratați, întâi nu mai sunt poeți, iar dacă sunt totuși și poeți și ratați, cum să formeze o pleiadă? ?Cuvântul „pleiadă" nu poate fi luat cu sens pejorativ, — el având dela început o sarcină sacră, prin referința sa la cele șapte stele din constelația Pleiadei.

Dar măsura intelectualității revistei „Prepoem" o dă însuși conducătorul ei, d. Traian Mihăilescu, care, într'un manifest, sfătuește pe cei cari ar adera la programul d-sale, să întrebuințeze un „ton *viguros*... și pe cât se poate de... *acid sulfuric* (pe cât mai mult, cu atât mai bine) citindu-l".

De-ar servi la stârpirea prezumției și incompetenței!

CU PRILEJUL

expunerii capodoperelor muzeului Prado la Geneva, în vara trecută, a fost amintită o anecdotă care circulă pe seama faimoasei „Maja desnuda" a lui Goya.

Această „Maja goală" trece drept o pictură libertină; totuși, modelul care i-a pozat în ascuns artistului se spune că ar fi fost chiar ducesa de Alba, a cărei viață a alimentat cronica scandaloasă a timpului. Intâmplarea pe care urmează s'o povestim ilustrează expresia proverbială că „părinții mănâncă aguridă și copiilor li se strepezsc dinții".

In unul din ultimii ani de domnie, fostul rege Alfons XIII al Spaniei, întovărășit de vărul lui, ducele de Alba, arăta președintelui Consiliului municipal din Paris, aflat în vizită la Madrid, colecția tablourilor lui Goya dela muzeul Prado. Ajunși înaintea pânzei care înfățișează *Familia lui Carlos IV*, zugrăvită cu un realism indiscret și o ironie aproape agresivă, ducele de Alba, care nu-și prea cruța regescul văr, spuse oaspetelui parisian, cu o insistență zeflemitoare: „Domnule Prezident, iată strămoșii Majestății Sale ! Alfons XIII înghiți, cum s'ar spune despre un oarecine, și tăcu. Dar multă vreme nu-i rămase dator pentru răspuns vărului său, căci oprindu-se în fața nurliei „Maja desnuda", spuse la rându-i : „Și acum, domnule Prezident, priviți! Această frumoasă doamnă, goală ca un nounăscut, e străbunica Alteței Sale". La care se zice că ducele de Alba a înghițit așijderea, tăcând însă deabinelea...

HANS CAROSSA DESPRE RILKE

Intre mărturiile despre Rainer Maria Rilke, acea a romancierului și memorialistului german Hans Carossa este una din cele mai prețioase și mai emoționante. Autorul *Doctorului Gion*, el însuși medic, l-a cunoscut pe Rilke după ce, cu ani înainte, îl presimțise, așteptând împrejurarea care avea să i-l reveleze. Ea i s'a înfățișat în acest fel :

„Ajunsei dinaintea casei, chiar în clipa în care Rilke însuși urma să intre. Mă privi cu un aer absent. Soarta-mi interzicea să amân vizita pe mai târziu, ceace totuși aș fi făcut bucuros.

Omul acesta plăpând, îmbrăcat într'un costum de un albastru închis, cu o pălărie moale neagră și ghetre cenușii, care străbătea pieziș strada, cu mâinile la spate, fără să ia seama la ce se petrecea în jurul lui, mi-a părut să fie în dispoziții sufletești ce nu îngăduiau să fie tulburat de vreo ființă omenească. Cei care l-ar fi întâlnit din întâmplare, ar fi putut să nu v el decât un visător care se întorcea, doară, ostenit de viață, la trista-i lo Cu cât mă apropiam de el, cu atât îm mai aparente paloarea și oboseala ch O mare pasăre de pădure pe care o sem murind îmi lăsase o impresie ase toare. N'aveam de ce să fiu uimit că r căruia îi erau sortite înfăptuiri neobi să poarte astfel semnele unei extraord oboseli și înfățișarea lui mi-ar fi fost lesne de înțeles încă, de-aș fi știut c mai în acea vreme începeau să răsu el acele plângeri victorioase care, ma ziu, aveau să ajungă celebre sub num „Elegiile Duineze. Ca să creeze și des șească atari poeme, trebuia să se cu iarăși și iarăși până în adâncul suf său, ca un pescuitor de perle, mereu ninţat să nu se mai poată întoar viață'"

DESPRE CE ESTE ESENȚIAL

sau temă de meditat, cu deosebire pot pentru vremurile pe care le străbate această propoziție a lui Valéry :

„Burghezul se îneacă încercând scape umbrela dela naufragiu".

O REPLICĂ DIN BERNARD SHAW

Un savant filolog din „Pygmalion", ce moralizează pe un derbedeu că înce să-și prostitueze fata pentru bani, în exclamând indidgnat :

— *Dumneata n'ai inimă, omule !*

La care cel admonestat răspunde su

— *Nu-mi dă mâna domnule prof*

POEZIE ȘI PUBLICITATE

Englezii nu uită nici în împrejur prozaice ale vieții de toate zilele să-ș mintească de poeții lor favoriți — e d că într'un fel cu totul... insular. Așa, u nunț la Mica publicitate aducea la c știința doritorilor că se închiriază sau v în condițiuni avantajoase un imobil pe lângă tot confortul, mai este și *Far f the madding crowd's ignoble strife*, a în traducerea versului celebru din *„E scrisă într'un cimitir de țară"* a lui Tho Gray — „departe de ignobila zarvă a m ților care te înebunește". Iar la Folkes o agenție de vapoare îmbia pe amatori lungi călătorii transoceanice, prin ve tot atât de popular al lui Coleridge : *W water everywhere*, care se putea citi pe mura unui vapor, în mijlocul unui afiș lorat în albastru marin pe toată întind de „apă, pretutindeni apă".

Evocarea baletelor rusești: Sergiu Pavlovici Diaghilev

de MITIȚĂ DUMITRESCU

In primăvara aceasta s'a inaugurat la Paris expoziția baletelor rusești, spectacole ce timp de 20 ani, între 1909—1929, au entuziasmat lumea întreagă, revoluționând în manifestația lor, arta teatrală, coreografia, decorațiunea și muzica.

Beatitudinea, încântarea, mirajul, torentul nesfârșitelor ovații produse de acei magicieni creatori de frumos, au lăsat amintiri de neuitat celor ce-au avut fericirea să asiste la această îmbinare de basm și feerie...

Debutul baletelor rusești pe scenele pariziene a fost primit de lumea artistică franceză ca un fenomen, ca un miracol. Marcel Proust, Auguste Rodin, Jean Cocteau, Contesa de Noailles, Reynaldo Hahn, Jean-Louis Vaudoyer, Gérard d'Houville și atâția alții au rămas extaziați în fața acestor spectacole minunate, bogată risipă de măreție, rafinament, gust, tehnică și disciplină.

Pavlova, Karsavina, făpturi diafane, ființe de vis și de vrajă. Nijinsky, zeu al dansului, „a opta minune a lumii" cum l-au numit contimporanii, dansator divin, genial și tot acel amestec de sunet și culoare, de ritm și poezie, toți și toate zămislite și conduse de magica baghetă a lui Serge Diaghilev, personalitate uriașă, mare organizator, animator, vizionar, omul care a descoperit și a făcut cunoscut lumii întregi, talentul, munca și inspirația Rusiei moderne.

Baletele rusești au fost, în întregime, creația lui Diaghilev. Dar ele au dispărut odată cu moartea sa. Este uimitor cum acest om care niciodată nu a compus nici coreografia, nici partitura, nici decorul baletelor sale, care nu era deci nici muzician, coreograf și nici pictor, a putut să dea spectacolului coreografic atâta coeziune, atâta vigoare și precizie, atâtă măiastră desăvârșire.

Lui Serge Diaghilev i s'au consacrat pagini nenumărate, i s'au închinat volume, toate preamărindu-i calitățile excepționale, spiritul lui viu, de cercetător, geniul său! Dar cea mai bună mărturie a înfăptuirilor sale rămâne viața lui, tumultuoasă și plină de neastâmpăr. Diaghilev s'a născut la 19 Martie 1872, la Nijni Novgorod. Părinții săi, aristocrați, tatăl general în armata rusă, mama muziciană, au căutat să dea fiului o cât mai îngrijită educație. Pentru aceasta l-au vegheat în timpul copilăriei, insuflându-i spiritul de ordine și de disciplină. In locuința lor somptuoasă din Perm, generalul primea multe personalități din lumea militară și artistică, fapt care a influențat în bine asupra micului Serge. El urmă cursurile gimnaziului din Perm, unde, în curând, prin inteligența și darul său rar de a fermeca, își atrase simpatia tuturor. Mai târziu îl găsim urmând cursurile Universității din Petersburg, unde studia dreptul. Dar nu aceste studii îl atrăgeau. Dorința lui era să devină compositor. Dragostea lui de muzică îl hotărî să urmeze cursurile de armonie la Conservatorul de muzică de sub direcția lui Rimsky-Korsakov. Deveni un adevărat virtuos al pianului. Prin intermediul unchiului său, ministru de interne, își făcu intrarea în societatea dela Curte. Aci, distincția, rafinamentul și manierele sale deosebite, cuceriră. Făcu cunoștința lui Nouvel, un tânăr de vârsta sa, mare iubitor de muzică și arte, care-l prezentă unui grup de pictori și scriitori și unde-l întâlni pe Alexandre Benois, pictor de mare autoritate, care mai târziu i-a fost un colaborator de preț.

Astfel se formă un grup artistic, animat de aceeaș dragoste de frumos și de aceleași aspirații. Diaghilev își asumă direcția acestui cerc controlând și diriguind destinele artistice într'un mod ferm, autoritar și totuș plin de farmec.

Pe Diaghilev îl interesau tot ce era pictură, muzică, teatru, operă și concert. Benois i-a îmbogățit cunoștințele în artele plastice, colindând cu el muzeele, ale căror comori artistice îi erau familiare

Diaghilev a făcut tot ce i-a stat în putință spre a-și desvolta într'ânsul o vocație artistică bine definită. Având un glas plăcut de bariton, a studiat și în această direcție. Odată, compunând un fragment de operă și supunându-l aprecierii lui Rimsky-Korsakov, acesta îl sfătui să renunțe la gândul că va putea deveni compozitor. Părăsi această idee, dar totuș judeca muzica și o înțelegea ca puțini alții.

Terminându-și studiile, Diaghilev făcu primul său voiaj în Occident, tocmai în momentul când marea mișcare „artă pentru artă" atingea paroxismul. Mediul cultural al Parisului influență într'un mod deosebit asupra lui și întors în mijlocul societății Curții din Petersburg, în loc să devină om de lege, el grupă în jurul său pe tinerii artiști ruși, făcându-i conștienți de forța și de aportul ce talentul lor îl-ar aduce Rusiei moderne. Incepu să facă naveta între Petersburg și Moscova, punând în raport artiștii unui oraș cu prietenii din celălalt. Cercul mărit, cuprindea acum pe: Benois, Nouvel, Bakst, Roerich, Maliavin, desenatorul Golovin, criticul Ossovsky, prințul Argutinsky și pe generalul Bresobrasov, șeful baletomanilor teatrului Marünsky.

Prin cultura, prin inteligența și mai ales prin darul său minunat de a cuceri și a fermeca, Diaghilev câștigă o mulțime de cunoștințe influente, cari i-au fost de mult sprijin la îndeplinirea ideilor și planurilor sale, cu adevărat măreț.

Debutul său de organizator în lumea artelor îl făcu în anul 1897, când organiză prima expoziție a pictorilor contimporani francezi și englezi, care avu loc în galeriile particulare ale Muzeului Stieglitz.

In anul următor, în acelaș muzeu, Diaghilev prezintă o expoziție a pictorilor ruși, tineri și bătrâni, printre cari : Maliavin, Benois, Vroubl, Repin, Korovin ș. a. Numele lui începu să circule tot mai mult la Curtea imperială, ceeace-i aduse titlul de atașat pe lângă prințul Volkonsky, noul intendent al teatrelor imperiale. In 1898, cu sprijinul bănesc al unor „mecenați" ruși el fondă revista artistico-literară „Mir Isskoustvo" (Lumea artei) care a rămas un model strălucit de prezentare, tehnică grafică și colaborare. Cei mai renumiți pictori au ilustrat-o și dintre scrütori semnau Tolstoi, Merejkovski, Cehov etc.

Diaghilev aduse în acelaș an pe impresioniști dela Paris și organiză o mare expoziție a cărei frumoasă reușită hotărî viitorul picturei ruse și al decorației teatrale din întreaga lume. Cu ajutorul lui Nouvel, fondă în anul 1901, societatea „Seratele muzicii contemporane".

Pentru început prezentară muzica franceză modernă. In jurul lui 1906 obținu, prin prietenii săi francezi, să prezinte o expoziție a picturii rusești la Salonul de Toamnă. Succesul acestei expoziții a fost răsunător. Toate școlile picturii ruse erau reprezentate: dela cele mai primitive icoane până la cel mai îndrăznet impresionism.

Faima lui Diaghilev creștea din ce în ce. Incurajat de căldurosa primire ce i se făcuse, el organiză în 1907, tot la Paris, o serie de 5 concerte istorice de muzică rusă. Francezii cari până atunci nu auziseră decât Rubinstein și Tchaikovsky, cunoscură astfel întreaga falangă a compozitorilor ruși: Glinka, Borodin, Balakirev, Moussorgsky, Rimsky-Korsakov, Scriabin, figurau în program. Reușita acestor concerte depăși succesul celorlalte astfel că în anul 1908, Diaghilev prezintă publicului parizian, muzica de operă rusă, când s'a cântat Boris Godunov și Ivan cel Groaznic, în interpretarea lui Șaliapin, Smirnov și Lipkovska dela Opera Imperială.

Incununarea vastei sale opere de renaștere rusă s'a făcut însă în primăvara anului 1909, când a arătat Parisului, tot ce a putut realiza închipuirea mai frumos: baletele rusești.

Seara de 17 Mai 1909 a rămas memorabilă. Cu rara lui intuiție de a dibui talentele, cu simțul său artistic extraordinar, cu voință neclintită și putere de muncă dincolo de obișnuit, Diaghilev a realizat minunea.

Geniul său a dat lumii cele mai rare desfătări sufletești, cele mai perfecte forme ale frumosului. Timp de 20 ani, această lume de basm făurită de marele vrăjitor, a cucerit, a bucurat, a împrăștiat lumină și a dat viață.

Fokine, Nijinsky, Bohn, Massine, Balanchine, Lifar, Pavlova, Karsavina, Nijinska, Lopoukova și atâtea alte stele ale dansului... lupă cum și Ravel, Stravinsky, Picasso, Derain, Larionov, Goutcharova, își datoresc renumele strălucit acestui magician neîntrecut.

...Sunt zece ani de când Diaghilev doarme somnul etern în mormântul său, din Veneția.

Odată cu coborîrea în necuprins, a luat cu sine nedeslușita vrajă în care învăluise pe toți cei ce nu puteau pătrunde taina, marea taină a geniului său.

Concursul scriitorului Th. D. Sperantia

La sfârșitul anului școlar trecut am anunțat în paginile revistei noastre, condițiunile concursului cu premii pe care familia lui Th. Sperantia, de acord cu „Universul Literar", îl instituise, cu prilejul împlinirii a zece ani dela moartea regretatului scriitor. Intrucât, din motive nepreväzute și independente de voința inițiatorilor acestui gest de pioasă recunoștință pentru memoria unuia din cei mai fermecători prieteni ai copilăriei noastre, a tuturor, concursul nu s'a mai putut ține în condițiunile anunțate, le reamintim acum, fixând și un nou termen pentru depunerea manuscrisel or :

Premiile sunt destinate tineretului și anume elevilor de curs secundar. Ele se vor împărți în înțelegere cu redacția „Universului Literar" și anume celor mai bune lucrări tratând despre „Anecdotele lui Th. D. Sperantia" (analiză literară).

Premiile sunt în număr de trei:

Cel dintâiu constă din suma de lei trei mii în numerar. Lucrarea premiată va fi publicată în „Universul Literar", iar dacă va prezenta o deosebită valoare va putea fi, eventual, extrasă și în broșură spre o cât mai întinsă răspândire.

Două premii de încurajare, în sumă de câte o mie de lei vor fi oferite altor două lucrări merituoase. Textul acestora va fi deasemeni publicat în revistă parțial sau în întregime.

Dacă împrejurările ar cere-o, unul din cele două premii de câte o mie de lei va putea fi împărțit spre a se atribui la doi concurenți de merit egal.

Intinderea textului va fi de cel mult *12 (douăsprezece) pagini (ministeriale) dactilografiate.*

Lucrările se vor depune sau trimite prin poștă la redacția „Universului Literar", menționându-se pe plic că sunt destinate „Pentru premiul Th. D. Sperantia". Concurenții nu-și vor pune iscălitura pe lucrarea trimisă, ci o vor înlocui cu un „motto", alăturând însă un mic plic închis pe fața căruia se va scrie același „motto" iar înăuntrul lui se va indica numele concurentului, adresa, școala la care urmează și clasa.

Termenul ultim pentru primirea lucrărilor este la 1 Noembrie 1939, iar rezultatul concursului se va publica la 15 Decembrie 1939.

Comisia care va ceti și aprecia lucrările va fi alcătuită din trei persoane: un președinte ales dintre cele mai cu vază personalități ale lumii noastre literare și doi membri : unul din partea revistei „Universul Literar" și altul din partea familiei Sperantia.

POȘTA REDACȚIEI

Dumitru Baciu : Poeziile reținute pentru publicare își așteaptă rândul. Despre cele trimise recent, gânduri bune.

Preda Saxu : Publicabile, pe curând.

Paul Noapte : Deocamdată „un văl negru nepătruns" (op. cit.) care poate fi luminat. Așteptăm miracolul.

Leu P. Ștefan : Nu publicăm epistole amoroase. Dacă am cunoaște adresa „dumneaei', i-am trimite-o cu.. un cuvânt introductiv.

M. O. M.: Am primit „poezia modestă". Suntem și noi de-aceeași părere.

Mircea Scripcă : Nuvela „Platonism" este o aproape reușită încercare. Tema cam rigidă și finalul convențional îi scad însă din valoare. In versuri, imagini proaspete. Mai încercați

I. B. Sansilău : Manuscrisele nepublicabile se distrug, — în afară de cazul când expeditorul menționează dorința de-a i se păstra.

A. L. — Năsăud : Adresa cerută este : Dr. Ion Biberi, Turnu-Severin.

Agh. Moraitaki : Facem loc cu plăcere în paginile revistei tuturor încercărilor de real talent Nu și celor mai puțin decât modeste.

V. G. — Delamilcov : Decent și îngrijit scrisă. Lipsește însă tocmai acel fluid care trebue să străbată dela un capăt la altul narațiunea, care rămâne — cum am spus — o încercare modestă.

Dragodan Mihai : Versuri bune pentru lectură la o șezătoare, unde-ar avea, cred, succes.

N. Drocea : O havaiană cam desacordată. Așteptăm curioși o altă partitură.

Leonid : Primele două etape, slabe. Păstrați eforturile pentru cele următoare, pe care le dorim mai norocoase.

Destine pecetluite de medi

(Urmare din pag. 1)

simte această obligație, face astfel câțiva kilometri, prin ful străzii, frecându-și coatele de celălalt, într'o intimitate vocată, gesticulând, sau vorbind sgomotos tot felul de nalități, pe care le împărtășește cu egală îndreptățire pe urechea tuturor. Dar demonul te urmărește, și nu-ți dă gazul unei trăiri în sine, de aceia fără să vrei, absorbi această psichologie colectivă, mai degrabă o psichoză, cepi să gândești la fel cu ceilalți și să le imiți gesturil obiceiurile, pe care însă le falsifici într'un chip de impr zare arbitrară.

Imi amintesc de un prieten, intelectual și totodată scri condamnat de soartă să trăiască într'un oraș de provin

Nevrând să se acomodeze psihologiei târgului din cina vocației sale de scriitor care-l reținea mai tot timpu lei în bibliotecă, la masa de lucru, sau în cabinetul exe țiului său de profesionist liber, folosit numai un timp lim pentru a-și asigura stricta existență, nu apărea pe str decât în orele târzii ale serii, când nădăjduia să găsească atmosferă calmă și reconfortantă pentru alte ore de mu în vremea nopții. Aceste obiceiuri, explicabile pentru un telectual, apăreau în fața forului de judecată al târgului, fiind mărturisirea unei vieți cu totul bizare. Omul inocent toată făptura lui, absent la cele ce se petrec în afară de d sul, apărea în atenția celorlalți târgoveți în ipostaza u conspirator, obsedat de uneltiri francmasonice. I se imp că nu este adaptabil, că promenadele lui în umbra liniș a nopții vădesc un bizar exhibiționism, că însfârșit, pe bajul comun, nu este în toate mințile. Mai întâi condam pentru atitudinea lui cu totul inofensivă, a sfârșit prin evitat de lume, iar clientela profesională și ea a început ocolească deși se dovedea a fi un profesionist dibaci și ceput.

Omul care nu se depersonalizează, și nu trăește aido forului, se elimină, se îngroapă în sfidarea unanimă. Il vălue calomnia, disprețul și intriga. Depănând aceste am tiri, în contactul trecător cu un mediu asemănător, m'am g dit la rețeta recomandată de Costachi Negruzzi în una scrisorile sale. Poate că noul venit într'un oraș de provin ar fi nimerit să apară în fața forului de judecată al târgul să se prezinte în toată goliciunea sufletului său, să-și m turisească intențiile, nelăsând nimic tăinuit din toată făptu lui. Mița Baston, Zoe, jupân Dumitrache, Brânzovenescu Rică Venturiano, multiplicați în nenumărate exemplare avea un prețios material de informații.

Iar cel care și-a spovedit sufletul, își va putea relua în niște firul gândului, reflectând pe îndelete la drama orașel de provincie. Incheind cea de a doua etapă a examenul său critic, trecând peste idealizarea umanitaristă a lui P nait Istrati și peste zona teratologică a lui Caragiale, va p tea să se ridice cu un etaj mai sus, acolo unde, în burghez intelectuală, analiza psichologică prin pana lui Gib. I. M hăescu, a izolat conflicte și a înfățișat structuri morale pe c le caracteristice pe atât de plastic redate. „La Grandiflor și „Vedenia" va găsi o deplină înțelegere pentru comple tarea cadrului urban, stăruind în credința că toată stân neala vine dintr'o neînțelegere patentă a lumii înconjur toare.

Când am plecat pe acest drum nu-mi dădeam prea bi seama unde voi ajunge. Nu aveam un plan preconceput nici o temă de desvoltat. Mă vedeam ferecat în neputin mea de a reacționa împotriva acestei geniale mașinării d a pierde timpul, în greutatea de a-ți crea un mediu într lume care-l are pe al ei, și te domină, te absoarbe, te fals fică, te depersonalizează. Zădarnic am căutat un loc de r fugiu căci nu l-am găsit nicăiri. Resemnarea în mizantropi ni s'a părut o poziție și mai obositoare. Și fără să vreau a dictat vieții o pauză, cu o trăire potrivnică propriei ei fiziologi

NICOLAE ROȘU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI. STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
C. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
RECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
scrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 41
SAMBATA 14 Octombrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIU

Scamatorul

Doamnelor, Domnilor, de-mi dați voe,
Cu un femur v'arăt pe Tata Noe.

Doar un cioian, un dinte scos din lut —
Și'n fața voastră crește un mamut.

Cu'n ochi de sticlă prins de ochian,
V'aduc din ceruri pe Aldebaran.

Pe fir și fără fir, din Sud și Nord,
Ce glas voiți să sune — vi-l acord.

Carusso mort va mai cânta pe disc —
Vorbește Faraonul pe-obelisc.

Cu'n hârb de vas rotund, cu'n ciob cu toartă,
Vă'nalț din altădată Theba moartă...

— Cu ele ce să'ncep, bătrâne vrac?
Cu oase și'oale sparte ce să fac!

Ia-mi trandafirul ăsta veștejit
Și, dacă poți, redă-mi-l înflorit.

Ia-mi inima brumată fără timp,
Redă-mi-o proaspătă, de pot s'o schimb.

Și-mi dă din apa vremii doar un strop,
Să-mi vină tinerețea în galop!

ION PILLAT

Arta în public

de NICHIFOR CRAINIC

Procesul creației artistice constă din două momente principale: viziunea lăuntrică a geniului sau forma ideală și expresia ei în materie sau plăsmuirea. Intâiul moment e de caracter subiectiv, al doilea de caracter obiectiv. Viziunea artistului noi n'o cunoaștem decât din clipa când s'a obiectivat ca oper ăfrumoasă, ce ne cade sub simțuri. Momentul plăsmuirii sau al execuției, și condițiile tehnice în care trebuie indeplinit sunt chestiuni ce privesc estetica și nu vin sub niciun raport în considerația perspectivei noastre teologice. Arta, deși aparține ca și morala rațiunii practice, ea își are legile proprii, altele decât cele morale. Aceste legi se pot reduce la principiul perfectei conformități a plăsmuirii obiective cu viziunea subiectivă. Truda tiranică a unui artist, ca artist e să realizeze această perfectă conformitate. El e, din acest punct de vedere, un rob al operei, pe care o plăsmuiește. O apreciere morală nu încape în acest domeniu, precum nu încape în tehnica dialectică a filosofului sau în metoda științifică a savantului. Ceeace ne interesează moralmente în lucrul filosofului sau al savantului sunt consecințele ce rezultă, pentru viață, din gândirea sau din experiența lor.

Tot astfel, opera de artă nu ne interesează în devenirea ei tehnică, ci în repercursiunile ei asupra sufletului, care o contempla. Arta exista în artist inainte de a exista în operă, dar opera, odată desăvârșită, există în public. Artistul se izolează de societate pentru a crea, dar creația lui nu e destinată obscurității, ci publicității. Arta e prin natura ei generoasă: frumusețea pe care o descopere vrea s'o împărtășească lumii, căci frumusețea există pentru a fi admirată. Fie că și-o proclamă cu orgoliu, fie că nu, geniul are misiunea de a revela frumusețea, expunând-o sub ochii lumii. Vorbind în termeni proprii, această misiune am numit-o profetism artistic. Geniul e totdeauna conștient de sublima lui chemare și adesea o mărturisește cu orgoliu. Să trăim în viața de toate zilele ca burghezi, zicea Flaubert, dar să creem ca niște semizei.

Profetismul însă, chiar când e de nuanță artistică, implică ideea morală. După cum am văzut, Edgar Poe atribuie poesiei truda de a coborî lumina cerului în sufletul omenirii, iar Beethoven era convins că muzica lui va mântui lumea de suferințe. In realitate, niciun artist de geniu n'a creat pentru a face pe oameni să petreacă. Fiecare atribuie frumuseții, pe care a făurit-o, o misiune de purificare și de înălțare. Gândiți-vă numai la un Tolstoi sau la un Dostoiewski. Problema foarte completă a moralității artei s'ar putea socoti lămurită în principiu după mărturiile tuturor marilor făuritori de artă, convergente în recunoașterea unei misiuni de înnobilare și de regenerare prin frumos. Intemeindu-se, între altele, și pe această conștiință de misiune a geniului, anumiți filosofi teoreticieni estetici au exagerat-o preconizând substituirea religiei prin artă. Cu toată absurditatea lui legată de imposibilitatea traducerii în fapt, estetismul absolutist se întemeiază, netăgăduit, pe ideea puterii morale, pe care o atribuie artei, sau pe ideea funcțiunii ei sociale.

Dar trebuie să observăm că tot din sfera gândirii și artei laice s'a ridicat și atitudinea contrară, ce se poate rezuma în faimoasa formulă: arta pentru artă! Adică arta, făcând abstracție de societate și de legile morale, trebuie să fie un absolut în sine, — ceeace implică o libertate nemărginită a creatorilor ei.

Despre părerea primă, care atribuie artei puteri de regenerare în măsură să înlocuiască religia, am mai vorbit cândva. In chip special, nu ne vom opri asupra ei, întâiu pentrucă astăzi e un desiderat fără consistență și, al doilea, pentrucă raportul dintre artă și religie a fost clarificat suficient.

Teoria artei pentru artă însă e actuală în orice moment prin pretenția de iresponsabilitate morală pe seama artistului și prin tentativa de a sustrage opera de artă dela orice reguli de viață socială. Conflictele se nasc mereu pe această temă și discuțiile vor continua fără o deslegare definitivă atâta vreme cât vor exista condițiile din care s'a ridicat o asemenea teorie.

Formula artei pentru artă e corolarul autonomiei înțeleasă în chip modern. Căci sunt cel puțin două feluri de a înțelege această autonomie. Unul e cel care recunoaște artei o natură și un mod propriu de producere între celelalte activități ale spiritului. Această autonomie, singura reală și necesară, a existat totdeauna, și gândirea teologică e cea dintâiu s'o apere. Ea merge până acolo încât o scoate cu totul din ordinea clasificărilor morale. Dar aceasta nu e

(Urmare în pag. ultimă)

Peisaj de iarnă — Paul Cézanne

A PLECAT GEMI...

de RADU GYR

Își are Toamna faetonul ei de aur vechi, care, în ore galbene și grave, lunecă pe sub ferestrele noastre. Ca într'un poem de Edgar Poë sau Baudelaire, un vizitiu înalt de fum oprește și coboară la pragurile celor mai buni dintre noi. Un lung salut și-un gest ceremonios de invitație la neant, și cel poftit pentru călătorie se urcă în faeton, aerian ca 'ntr'o plutire și transparent ca într'un vis. Pe urmă, numai arcadele toamnei și violoncelele ei...

Azi, invitatul în magica trăsură de aur vechi, e *George Mihail Zamfirescu*. Iată-l plecând pentru voiajul pe comete și pe inelul lui Saturn.

Iată-l rupându-se de tot ce i-a fost drag, aici, alături de noi, — de tot ce i-a fost cântec, entusiasm, iubire, neliniști, biruințl, înfrângeri, sau numai mari melancolii. Rupându-se de mâinile bune ale soției, de ochii limpezi ai copilelor lui, de odaia de lucru unde visa cu tâmpla brumată sub lampa târzie de seară, de cărțile dragi, de febra suavă a vagabondajului în nicotină, de prieteni, de mirosul voluptuos al coalei proaspăt tipărite, de rănile sfinte ale vieții, de osânda adorată a lacrimilor...

In ultimii ani, în câțiva ani numai, breasla noastră — a dulgherilor de năluci, — a fost îndoliată prin pierderea unora din cei mai străluciți reprezentanți ai ei: Vasile Savel, Cincinat Pavelescu, Panait Istrati, Alfred Moșoiu, A. de Herz, Caton Theodorian, și, dintre cei mai tineri, Nicolae Milcu, Gib Mihăescu, Alexandru Sahia, Alexandru Călinescu.. Se adaogă, astăzi, — inel cernit la lanțul tragic al atâtor dispăruți — Gemi al nostru, bunul Gemi, dragul Gemi..

In plină tinereță creiatoare, când aceiași vârstă, pentru alții, e un triumf, o spadă învingătoare, viața a curbat, dramatic, umerii, sbuciumați de suferință, ai lui *George Mihail Zamfirescu*. Invins în viață și de viață, biruit de un trup șubred, în care numai incendiile sufletului erau, uriașe și în care numai visul avea umeri de titan, — așa cum l-am cunoscut, un permanent rănit, căruia viața nu-i lăsa, cel puțin, răgazul să-și cicatrizeze o rană înainte de a-l acoperi cu o nouă însângerare, — *George Mihail Zamfirescu* rămâne, totuși, un biruitor. Infrânt al vieții, el a biruit prin creație, prin arta lui.

Dacă viața își va fi mobilizat, împotriva lui Gemi, toate armele necruțătoare și toate redutele ei ca să-i sdrobească anii și trupul, în schimb, Gimi a ridicat o singură armă: plăpânda săgeată de aur a peniței, cu care, dincolo de răni și înfrângeri umane ,a știut să învingă. Sunt marile biruințe din crini, din lăute, de pe curcubee, — singurele biruințe eterne...

Il văd și acuma, firav și nostalgic, așa cum l-am cunoscut, cu vre-o 15-16 ani în urmă, când, la Satu-Mare dacă nu mă înșel, făcea să apară o revistă de literatură, vibrantă de entusiasm... Semna, sub febra unei munci redacționale cu patimă iubită, — articole, poezii, cronici...

Acesta, după ce debutase, mai înainte, cu versuri, pe timpul când frecventa salonul literar al poetului Alexandru Macedonschi, unde găsise înțelegere și prețuire.

Prin cafenelele bucureștene, unde îl întâlneam prin anii studenției mele și mai târziu, chipul lui, subțiat de flacăra ce-l mistuia pe dinăuntru, scăzut sub ochii aprinși ca două neliniștite întrebări de întunecată lumină, se dizolva, aproape, în fumul țigării sorbită lacom, pătimaș. Aveau obrajii lui Gemi în linia lor tristă, unduită firav și pierdută, parcă, nudeva, într'o suferință nevăzută, ceva din prevestirea tragică zugrăvită și pe obrajii lui Milcu: prevestirea lichidării, pe curând, a tuturor tristeților și viselor bietului nostru lut...

Succesul adevărat a venit ceva mai târziu, dar a venit major și total, definindu-l, laolaltă, ca prozator viguros și ca autor dramatic plin de nerv, de adâncime și de un inedit puternic și surprinzător.

Proza lui — nuvele, romane — a înregistrat, după o întâe carte cu frământate impresii de război, volumele, îndelung și elogios subliniate de critica literară: „Madona cu trandafiri", „Gazda cu ochii umezi", „Maidanul cu dragoste", „Sfântă mare neruşinare".

Trăește, în romanele lui *George Mihail Zamfirescu* — în special, în „Madona cu trandafiri" și în „Maidanul cu dragoste" — o lume a periferiei, a „barierei' cum o numea el, surprinsă în mișcări interioare, în măcinări și'n sbuciume de un inedit covârșitor, în care grotescul și tragicul fuzionează sub o observație psihologică pe cât de incisivă, pe atât de nouă. Alături de darurile ,atât de vii, făcute romanului românesc, *George Mihail Zamfirescu* a dat teatrului autohton o operă de rară valoare dramatică, glorios înscrisă în repertoriul nostru original: „Domnișoara Nastasia". Aceiași lume a mahalalei, construită pe o formidabilă intensitate psihologică formează cadrul acestei piese, unde pasiunile se declanșează sguduitoare și unde personagiul central al Nastasiei e analizat cu o mână de maestru...

(Urmare în pag. 5-a)

Trecere dincolo

Plantă cu floare de noapte și sânge
peste memorie, peste tristețe,
sue-mi pioasa tăcere spre lună
printre minuni, printre sori, printre îngeri.

Tablele pravilei mari și eterne
zac, strălucind, în tărâmul cu umbre.
Cine, cu deget de om, pune aur
peste cărările marmurei sfinte?

Mânile noastre sunt pline de roade,
cupă sau lanțuri fecundului soare.
Cine, din umbră, ne 'ntinde balanța?
cine citește măsura osândei?

Albe cărările pleacă din mine,
frunzele mute mă scutură'n soare,
toate mormintele calde m'așteaptă.
Cine coboară cu mine spre noapte?

Printre minuni, printre sori, printre îngeri,
sue-mi pioasa tăcere spre lună,
peste memorie, peste tristețe,
plantă cu floare de noapte și sânge.

VALENTIN-AL. GEORGESCU

Esseu din cantonament

de SIMION STOLNICU

Cum poate fi un esseu din cantonamente, scris între mai multe apeluri de soldatul care, din tot trecutul, a putut lua cu sine doar un volum de versuri în raniță?... Un gram contează la greutatea raniței și sunt de invidiat mai mult ca oricând tinerii poeți cărora le-a lipsit zorul de a scoate numeroase volume înainte ca vocea unei răspântii a lumilor să se fi rostit...

Esseu din cantonament, între gamela elegantă, având tăviță cu mâner, bună parcă pentru servit cafelele de odinioară, și arma Z. B. Plămădeală de cuvinte în abur discret, în seară liliachie, în destinderea pe care o permite așteptarea unui ordin de plecare a compăniei...

Să te mai strecori, să uiți centura grea, textilă, să iubești tainic dichisul cuvântului?... Și când? Abia când ai descoperit oamenii pământului? Când te-a binecuvântat înțelegerea unui căpitan în rezervă din breasla apostolilor, admirabil mânuitor de oameni?...

Țăranii, contingente vechi, sunt pietroși, ageri în priceperea temelor de luptă (ei îl întrec pe tânărul scriitor) dar nu dau încă drumul vorbei cu podoabe. In ochii aceia, mai sus de mustățile de bronz ciumpăvite regulamentar, se ascund rezervele de cântec ale marelui necunoscut. Acesta nu acordă ușor audiențe bietului poet tânăr și.. leat vechiu. Marele necunoscut, sub presiunea enormă a timpurilor, lucrează, tace cu mândrie, își ascultă zângănitul armamentului nouț, pe sine. Anonimul făuritor de mâine al unei noui și definitive doine se aliniază (ce onoare!) cu insul care a băiguit și a tipărit...

Noi mai iubim viciul cuvântului când tace acela al cărui ritm de frunză, latent, va făuri lucrurile cele mai bune. El își îndeasă'n suflet, până la strivire, cheful de vorbă și învață destoinic tactica nouă de luptă.

A scrie din cantonamentul unde n'ai citit nimănuia niciun vers și totuși ești iubit, rămâne, camarazi, un fapt ce exclude ambiția de continuare pe pagina cutare.

Se vorbește mult și din spații mai... adequate frazei dichisite, de eroismul tânărului scriitor din trecut și viitor.

Oricât de viteaz, scriitorul e blestemat să învețe ori și unde, pe multe planuri, spre deosebire de marele necunoscut care fără observație metodică, deci fără preocupări secundare, purcede a se acoperi complet cu fapta eroică.

După un marș de o noapte, tânărul scriitor a ajuns într'un cătun spălățel, unde primul unchiaș întâlnit l-a implorat aproape:

— Neică, vreau să bei cu mine o litră de vin.

Prea măgulitor! (Era, poate, pentru marele El).

Uniforma îți dă o paloare romantică dar armele sunt absolut moderne și nu știu dacă penelul lui David s'ar încumeta să le surprindă luciul.

Scurt, la ceasul acesta mai mult doare nisipul strecurat la închizătorul puștei, decât colbul inerent dintre cuvinte... Infanteristul își iubește arma chiar când este poet — o armă cu câteva sute de grame mai grea față de cea de ieri și nu știu în ce raport cu a lui Peneș-Curcanul.

Incheere în dictando de catană:

Un rumân, la poligon, a dat ținta de-a berbeleacul cu un glonț. A fost o glumă la care au participat intens o vale, o pădure și miezul de Septembrie. In această șuetă Z. B., singur vocabularul, teribilul ochitor de iepuri, nu s'a amestecat atunci, deși avea s'o facă astăzi, inutil, din regretabilă meteahnă purtată în cantonament.

24 Sept. 1939.

CRONICA LITERARĂ

„Intunecatul April“

Continuăm cercetarea noastră asupra poeziei desvoltate de la 1930 încoace, şi abordând acum o a *treia* categorie de lirism, liberat de patronajul d-lui Lucian Blaga sau al d-lui Ion Barbu, desvăluim implicit caracterul divers al producţiei poetice actuale. Dacă am cita, de exemplu, un singur vers din volumul „Intunecatul April“, al d-lui *Emil Botta,* s'ar cunoaşte uşor că se deosibeşte structural de orice vers din volumele d-lor Simion Stolnicu, Eugen Jebeleanu sau Cicerone Theodorescu. Explicaţia nu o dă atât ceea ce se chiamă *originalitatea* autorului, cât poziţia faţă de realitatea spiritului, care este cu totul *alta.*

Astfel afirmăm de la început că toate acele simboluri izgonite teoretic de principiul poeziei pure, îşi găsesc adăpost deplin în noul lirism, care îşi extrage din ele substanţa. Insuşite cu convingere, aceste simboluri capătă în tagma adversă lirismului pur, gradul de noblete necesar unei creaţii autentice. Pentru critica literară, exlusivitatea spetelor lirice este profitabilă, desigur, în înţelesul că dă putinţa adâncirii altor viziuni filozofice.

Iată cerul — calendar, respins cu „încruntare“ de d. Ion Barbu, — „Cer simplu: timpul“ — ne întâmpină cu mesaj propriu la d. Emil Botta: timpul a devenit „Intunecatul April‘. Nu poate fi decât tot timpul — calendar, — măsurătoare, dar nu mai măsoară cerul, ofensându-l, ci însăşi viaţa reală, directă, psihologică, viaţa căreia timpul îi dă sensul său de desperare şi moarte. Viziunea poetului se deschide în „timp“, în „moarte“. Dar nu este moartea filosofilor,—moartea care însemnează *libertate, vecinicie,* — ci moartea păcatului, moartea fără credinţa că dincolo de *ea,* în *ea,* mai *este* altceva, mai *sunt* ideile eterne, Dumnezeu. Deaceea nimeni nu doreşte această moarte fără *speranţă,* nimeni nu-şi dăruie sufletul ei, ci simte pentru ea *spaimă,* cumplita spaimă a neantului :

isbăviţi-mă de rău, de harapnicul groazei,
mi s'a făcut părul măciucă,
pielea e o năframă mânjită de sânge.
(Op. cit. *pag. 5)*

De moartea poruncită de „Intunecatul April“, moartea fără eternitate, fără împărăţia cerurilor nu voieşte să moară poetul, cu această moarte *luptă,* ei i se împotriveşte, îi opune *agonia,* lupta de a nu voi să moară, desperarea :

Hohotul meu va forma o piramidă a desperării.
(Op. cit *pag. 85)*

Sub flamura condamnată a „Intunecatului April“, spiritul nu-şi procură sieşi nici un îndemn de transcendere, fiindcă el nu ştie nici un model în afară de sine, nu aude nici un apel „geros amintit : ce-ru-le !“ El nu trece „valea răcoroasă“. Astfel întâmpinăm la d. Emil Botta, pe lângă simbolul timpului şi al morţii „Intunecatul April“, şi pe acela conexat lor, — al vieţii, care este tocmai această „vale răcoroasă“, plasticizat în operă printr'o „pădure“.

Dar aceste svonuri, dar aceste murmure ?
O pădure, Toma, o pădure !
(Op. cit. *pag. 42)*

Considerată în cadrul ei concret, material, poezia d-lui Emil Botta se desfăşură parcă în perspectiva dantescă a unei *păduri* bântuite de „Intunecatul April“. Ca simbol, pădurea satisface de altfel cu prisosinţă conţinutul noţiunii de viaţă. Din punct de vedere metafizic, „exprimă forţa universală care se oglindeşte în manifestările vieţii, după cum energia plantei porneşte din rădăcini şi se revarsă în trunchiuri, ramuri, frunze, fructe“ — *(J. Evola).* Este deci simbolismul vegetal, principiul femenin al germinaţiunii, al naşterii şi al creşterii şi deopotrivă al eternei întoarcerii. Dinamismul existenţial, misterioasa substanţă a fiinţei universale, nerevelate, — nepătrunse nici de intelect, nici de extaz: viaţa, enigma, arborele binelui şi al răului ! Astfel concepută simbolica vieţii, prin „pădure“, — forţa universală, zeiţa fecundaţiei, — copacul ştiinţei binelui şi răului, — ea îşi păstrează faţă de om caracterul de enigmă, şi dorinţa de a o cunoaşte, excesivă şi exclusivă, constitue *tentaţia,* determină starea de păcat. Numai prin *păcat* se explică pentru ce viaţa este stăpânită de „Intunecatul April“.

şi sufletul meu
ridicându-se pluti peste somnul greu de păcate.
(pag. 9)

Omului îi este dat să se bucure de viaţă, dar nu să o *prefere* înainte de orice! Inainte de orice este Dumnezeu ! El este stăpânul, care a stabilit reguli, care a hotărît ceea ce trebue şi ceea ce nu trebue să facă omul. Omul are numai alegerea să facă sau să nu facă ceea ce a fost decis, — el are *libertatea* să aleagă, dar ceea ce este bine sau este rău să aleagă, nu decide el. Ci stăpânul, Elohim ! Să fie oare un capriciu al existenţei de a se arăta conştiinţei omeneşti enigmă ? Admitem că este un capriciu rămânerea în mister, — dar de acest capriciu trebue să ţinem seamă.

Astfel voeşte Elohim, şi nu se cuvine să voim nimic împotriva lui. Lui să ne închinăm în umilinţă şi smerenie, fără orgoliu, să-l temem, pentru că este Domnul! A dori ceea ce Domnul nu voeşte să ne dea, enigma vieţii, hrană din arborele cunoştinţei, — înseamnă a voi ceva împotriva lui, a trece *măsura,* prin orgoliul de a şti ceea ce numai Elohim ştie: „appetiit quoddam spirituale bonum supra suam mensuram, quod pertinet ad superbiam“ (Sfântul Thomas d'Aquin“. Ştim ce s'a întâmplat când unul din îngerii căzuţi, sub chipul viclean al şarpelui, a îndemnat pe Eva, — cea ruptă din coasta lui Adam — să mănânce, —spre a fi la fel cu Elohim. „Şi-a zis Domnul Dumnezeu : „Iată Adam s'a făcut ca unul dintre noi, cunoscând binele şi răul. Şi acum, să nu întindă mâna să ia şi din pomul vieţii şi să mănânce şi să trăiască în veci“. Deci l-a scos Domnul Dumnezeu din grădina Edenului, ca să lucreze pământul din care fusese luat“. In ce sens s'a făcut Adam ca unul dintre heruvimi, cunoscând binele şi răul ? In sensul că, voind şi cutezând să săvârşească ceea ce i se interzisese, el a încercat să fie, din orgoliu, ceea ce nu era ! Să depăşească starea de umilinţă şi smerenie, şi să fie stăpân. Astfel, în condiţia de *decădere,* de isgonire din paradis, el cunoaşte binele şi răul, în înţelesul că simte că vrea să fie altceva decât ceea ce este, — că tinde către altul. Dar acest altul nu poate fi Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu nu admite orgoliul, ci numai umilinţa, smerenia. Numai aşa acordă harul. Deci omul tinzând să fie altcineva care nu este Dumnezeu, el tinde spre neant, spre prăbuşirea luciferică

Neantul a pus un sigiliu de sgură,
Pe frunte, pe pleoape, pe gură.
(pag. 87)

In versurile d-lui Emil Botta, ne întâmpină deseori acest personagiu demonic, mândru că el porunceşte, ca un despot idolatru :

Din cenuşa celui decedat
crească un arbore înfumurat.
Şi Turnul Tiranului
ca o stea deasupra uraganului.
(op. cit. *pag. 53)*

In pădurea în care s'a refugiat urmărit de „Intunecatul April“, poetul încearcă să organizeze o rezistenţă înverşunată, să se opuie morţii cu noblete păgână, orgolioasă :

Voi cetini şi munţi, voi arbori în delir,
vin turmele apocalipsului să vă cunoască, să vă pască ;
ce iad fi-va noaptea, ce nemilos cimitir.
Protestaţi, pumnii strânşi, fiţi tari ;
din cenuşa voastră nască-se un asupritor, un sbir.
Pururi singuratici, pururi barbari,
Voi cetini şi munţi, voi arbori în delir
(op. cit. *pag. 56)*

Nu resemnarea o predică poetul, nu umilinţa şi smerenia, ci răsvrătirea: „nască-se un asupritor şi un sbir“. Lipsa de măsură deci, firească de altminteri la un retras în „pădure“, la un protector al arborilor „în delir“. Lipsa de măsură o mărturiseşte poetul şi faţă de sine, când se autoflageleagă sub acuzaţia de a fi „un domn bine“, din „lunca Trântorilor, a Marilor Leneşi“.

Flacără jucăuşe, dogorîtoare,
ai clipit la patul meu de şmecher crai.
Rogu-te politicos, nu sta în picioare,
suntem în lunca Trântorilor, a Marilor Leneşi.
(op. cit. *pag. 27*

Lenevia, trândăvia alcătuesc un aspect al stării de păcat. Demască un refuz de a organiza sufletul, de a-l face cu modestie şi umilinţă pe placul celui căruia ar trebui să se supună, ca în smeritele versuri ale lui Rilke :

Und meine Seele ist ein Weib vor dir,
. . . . . .
Wie eine Magd, die tiefe Dienste tut.
(Das Stunden-Buch, *pag. 58)*

Este nevrednicia fecioarelor leneşe, cari nu stau de veghe, nu aprind făcliile spre a întâmpina mirele, la ceasul aşteptat. „Trântorul“ nu se schimbă la faţă decât când îşi aduce aminte că şi el, de fapt, aşteaptă pe cineva, pe „Intunecatul April“.

Uşa tainelor se deschide tiptil
şi vine, iată, Intunecatul April.
Noapte, de furia Intunecatului mă tem
Noapte, pavăza mea, auzi cum te chem.
(pag. 76)
Recunosc minunatul profil :
e al Intunecatului April.
Priviri, în această supremă noapte
căderi sătule ca fructele coapte.
El vine pentru a mă tămădui
de febra numită „a trăi“.
(pag. 92)

Tămăduirea „de febra numită „a trăi“, este o firavă iluzie pe care şi-o îngăduie poetul dornic de „linişte“, la sfârşitul rătăcirii prin „pădure“. Nu aparţine oare şi această iluzie păcatului ? Căci o adevărată, o reală liniştire nu poate fi înaintea „Intunecatului April“, ci numai înaintea lui Dumnezeu ! Poetul se mângâie cu o iluzie, încearcă o evadare în estetic, ceea ce, — după cum instruieşte Kierkegaard, maestrul vădit al d-lui Emil Botta, este deasemeni păcat. „Viaţa sub categoriile estetice este, în creştinism, o viaţă de păcat, păcatul de a *visa* în loc de *a fi,* de a nu avea cu binele şi adevărul decât raportul estetic al imaginaţiei, în locul unui raport real, creiat prin viaţa sa proprie“. „Păcătueşti — mai spune acelaş Kierkegaard, când, înaintea lui Dumnezeu sau având ideia de Dumnezeu, desesperezi şi nu vrei să fii tu însuţi sau dimpotrivă vrei să fii tu însuţi“. Nu vrei adică să accepţi condiţia naturală de umilinţă şi smerenie, — ci vrei condiţia cealaltă, de orgoliu şi tentativă de uzurpare. *Orgoliosul* tentează la viaţa *smeritului,* visează să-l asasineze, să-l sugrume, să-l facă să dispară fără urmă. Cu astfel de crime orgolioase este plin volumul de poeme al d-lui Emil Botta. Ele îi populează coşmarurile, împreună cu spaima sosirii „Intunecatului April“, şi cu lacrimile vărsate în plânsul desperării. Aceste asasinări *adamice* înalţă tonul în simfonia tragică a poeziei d-lui Emil Botta :

Asasinul năzdrăvan urmărit de dulăul spaimei,
va veni să-şi spele mâinile.
Palidule ucigaş închină-te,
smeul tristeţii te va înşfăca.
Nu mi-e teamă de rugul amurgului,
de ghiara cleştelui, de calvar, de cruce.
Smulgeţi-mi unghiile şi veşnic voi fi
asasinul crud, anahoretul crimei.
Domnule procuror, apropie-te;
voiu lămuri enigma teribilă,
misterul care-mi prăda şi-mi omora somnul:
Am sugrumat statuile vârstei mele.
(pag. 41)

Statuia vârstei, semnifica, desigur, sensul transcendenţei. Poezia d-lui Emil Botta nu indică direcţia nici unei transcendenţe. aşezăm printre cele mai dezlante confesi lirice din câte cunoaştem. In loc de raze, între ce şi pământ balansează funiile s nuciderilor adamice, spânzurări orgolioase, ale spaimei semeţe aşteptarea „Intunecatului April de asemeni, cu apele nu se logdeşte cerul, spre a favoriza u „joc secund“ ci ele sunt medi prielnic înecărilor, sinucideri lor celui desperat. Toate aceste nu se fac fără lacrimi : fără plânsete, vaiete şi gemete, ca în bo giile dantești :

Splendorile mi-au examinat faţa —
pe care un râu de tristeţe curgea :
Să plecăm, nu e din banda noastră,
In plânsete se va îneca !
(pag. 9)
Fiul meu, dece ţipi, lămureşte,
locatarii cerului nu se pot odihni,
la toate caturile s'au deschis ferestr
şi stelele adorabile întreabă:
oare ce-o fi
(pag. 85)
Mă vei afla înnecat în suspine,
dar să nu-ţi pese de mine.
Treci mai departe, treci mai departe
ca peste o plicticoasă carte.
(pag. 82)

Peste volumul „Intunecatu April“ nu e vorba să trecem ca peste o plicticoasă carte. Ci mai curând vom reveni, în presupunerea că vom găsi pretexte de nouă întrepretare, — de nouă adâncire. Pentru că, spre deosebire de poezia ermetică, lirismul acesta direct prezintă dificultatea lucrurilor evidente : a intuiţiei.

Am intuit exact, ne întrebăm, mai ales că ne aflăm nu atât înaintea artei, cât înaintea vieţii. Preocuparea de artă a d-lui Emil Botta pare într'adevăr minimă, faţă de canoanele poeziei pure. Şi este firesc să-l preocupe puţin caracterul tehnic al artei, din moment ce nu-şi face din ea o etică, o asceză :

Poezie să nu te mai întorci înapoi,
nu facem o nobilă pereche noi doi;
alianţa noastră e sfărâmată
şi aş vrea, poezie, să nu te mai văd niciodată“
(pag. 94)

Inţelegem ultimele versuri ale cărţii şi în sensul agonic, al desesperării, dar şi într'un sens poetic : creaţia d-lui Emil Botta îşi va seca apele otrăvite de înecările luciferice, spre a ţâşni în vaduri isvoare adiate cu aripi de heruvimi !

CONSTANTIN FANTANERU

Cronica ideilor

Ion Biberi: Funcţiunile creatoare ale inconştientului

de MIRCEA MATEESCU

Intrebarea prealabilă care se adresează oricăror cercetări psihologice este dacă sunt fructuoase în sensul adevărului. Aici orice precizare devine critică pentrucă o bună argumentare susţinută de către autorii de psihologie ar putea fi enunţată astfel : interesează *realitatea,* iar dacă adevărul şi realitatea sunt noţiuni echivalente, numai în acest sens şi sub această rezervă, psihologia are a se ocupa cu identificarea adevărului. Opoziţia dintre metafizică şi psihologie se anunţă ca atare. Căci dacă, în ceiace priveşte afirmaţiunea că realitatea şi adevărul, — în înţeles vulgar şi neverificat, — sunt echivalente, discuţia începe de îndată ce ne întrebăm asupra modalităţii ori asupra criteriului, în stare să le confere nemijlocit. Enunţând că realitatea este adevărul, metafizicianul va întrerupe de îndată, stăruitor : *care* realitate ? Aceasta, aşa cum ne-o oferă viaţa, nestilizată în sensul purităţii ? Realitatea haotică, fenomenistă ? In urma bergsonismului răspunsul ar trebui să fie afirmativ. Deşi a făcut în tot locul psihologie nu metafizică, Bergson a pretins a substitui psihologia metafizicii, prin aceia că a afirmat posibilitatea omului de a *cunoaşte adevărat,* datorită funcţiunilor spontane ale conştiinţei. Viaţa, fenomenul, care în mod obicinuit constituiau *obiectul* de cercetare al eului cunoscător, au fost confundate cu *criteriul* apt să conducă la aflarea adevărului: realitatea certă, realitatea adevărată, este conformă vieţii, natura imită biologia, adevărul rezidă în devenirea perpetuă a firii naturale revelată conştiinţei prin intuiţia spontană în fluxul temporar (durată).

Prestigiul metafizic pe care Bergson l-a reclamat pentru psihologie ni se pare însă nemeritat. Fenomenul, viaţa, nu pot fi realităţi în sine, deci indicii ale adevărului. A spune că psihologia se ocupă cu cercetarea realităţii sufleteşti înţeleasă fenoemnal, nimic mai normal şi mai adecvat acestei discipline de dată recentă. A confunda însă rosturile psihologiei cu ale metafizicei, invocând *realitatea psihică* în câmpul adevărului absolut, iată însă suprema eroare, optimistă şi comodă, datând genetic dela Bergson, dar neînsuşită ca atare de psihologia germană mai nouă, de Max Adler sau C. G. Jung. In lucrarea sa „Psichopathologie Générale“, Karl Jaspers analizează „categoriile teoretice“ elaborate de psihologi ca Wernicke şi Freud prin prisma unei severităţi critice necesare. Tendinţa psihologiei de a depăşi valoarea indicativă a faptelor sufletului, adică metoda străruitoarei observaţiuni — pentru a se aventura în formulări metafizice, forţează o inutilă promiscuitate funcţională între cele două discipline, nefolositoare şi neconcludentă atât în sensul realităţii fenomenale cât şi în acela al enigmei adevărului.

Deaceia metoda *strictei observaţiuni* pe care şi-a însuşit-o d. Ion Biberi atât în „Thanatos“ cât şi în cercetările ulterioare, a căror primă cristalizare o constituie „Funcţiunile creatoare ale subconştientului“ — ni se pare firească şi adecvată în totul studiului întreprins. D. Biberi este într'adevăr un exemplar izolat, în munca pe care o concretizează, cu o regularitate curat ştiinţifică. Posedând deopotrivă simţul major al delimitărilor cât şi intuiţia fină necesară sondajului în adâncimea psihică — acest tânăr cercetător român întreprinde o operă dintre cele mai rodnice.

A ţine seamă de observaţiunea noastră incipientă : că viaţa ca atare deşi poate *reprezenta* realitatea, nu deţine, metafizic, indiciul adevărului, — nu însemnează totuşi a ignora neistovita necesitate de a continua fără întrerupere căutarea rosturilor funcţionale ale conştiinţei cognitive. Insă nu de opera conştiinţei se ocupă d. Biberi în lucrarea de faţă. Conştiinţa este, cum observă Pierre Janet, C. R. Motru şi alţi psihologi, aceia care „inserează pe individ în realitatea exterioară, la întretăerea unor anumite coordonate spaţiale şi temporare“ (op. cit. pag. 17). O asemenea funcţiune *utilitară,* caracteristică stării conştiente, nu este însă de natura subconştientului. Activitatea creiatoare a subconştientului, se manifestă prin sinteza neîntreruptă pe care o operează factorii de „joasă tensiune“ asupra varietăţii impresionale şi imaginiste ce invadează sufletul nostru, în mod curent. Conştiinţa umană, pe care d. Biberi o defineşte drept „o tensiune psihologică înaltă“ dominată funcţional de categoriile înţelegerii logice, servă în primul rând de „a face faţă“ mediului.

In lucrarea amintită, Jaspers vorbeşte totuşi de „marea independenţă care există între inteligenţa propriu zisă (judecată, reflecţiunea) şi pura receptivitate“ (pag. 463). Indiferent însă dacă starea conştientă este caracterizată prin înregistrarea nudă a impresiunilor mediului înconjurător sau prin reprezentarea modalizată a acestora — observaţiunea d-lui Biberi că ea constituie „o realitate organizată sub semnul utilitarismului“ ni se pare principială şi inatacabilă.

Cu totul altele sunt funcţiunile subconştientului. Dacă starea de veghe a conştiinţei servă în deosebi la adecvarea firii noastre cu realitatea externă, creaţia subconştientului vine de acolo că în acest sector al sufletului, funcţiunile psihice cată să surprindă şi să învedereze *realitatea* psihică nudă, nealterată de mediu şi nelocalizată temporar.

„Sintezele“ pe care le ocazionează, creiator, subconştientul, datorită acelor focare psihice dintre care *emotivitatea* poate fi socotit unul major, le analizează şi le reconstituie, concludent, d. Ion Biberi, atât în starea de *aţipire,* apoi în timpul *somnului,* şi în *visul treaz.* Ne este imposibil, în afara desemnării ideilor directoare, să prezentăm materialul abundent, conjugat cu o copioasă contribuţie subiectivă — reculeasă de d. Ion Biberi în mediul substanţial al concluziunilor anunţate. Stările subconştiente la care se referă d. Biberi (aţipirea, somnul, visul treaz) nu le putem discuta aici sub semnul particularităţii lor creiatoare. In orice caz, nu de „specificitatea“ psihică a acestor stări avem a ne ocupa, dar de funcţiunea lor comună, care este una sintetică, creiatoare. Ceiace reproducem cu privire la *vis* este potrivit ca sens oricărei stări subconştiente : „Putem deduce prin urmare că visul, care apare ca o sinteză subconştientă uneori simplă, alteori complexă, este rezultatul ultim al unei convergenţe de factori foarte diferiţi ca natură şi foarte numeroşi. Fiecare din aceşti factori ce ni se încrucişează la un moment dat în viaţa subconştientă determină o anume particularitate procesului de sinteză nuanţându-l şi singularizându-l. Rezultă din această elaborare, în procesul căreia un mare număr de elemente şi-au îmbinat acţiunea, că sinteza subconştientă are o coloratură şi o structură unică“ (pag. 360). Insă dacă „sinteza subconştientă sub toate formele sale este un produs sufletesc unic“ rămâne să ne întrebăm care este elementul catalizator al fenomenelor psihice subconştiente, cari sunt factorii producători de sinteză, deci creiatori ? D. Biberi relevă, în primul rând, factorul *emotiv.* „Exemplele date în capitolele anterioare au arătat măsura în care o stare emotivă determinată alcătueşte forţa de cristalizare, focarul de convergenţă a datelor altcătuitoare ale sintezei; în acelaş timp, ele au stabilit cum elementul emotiv alcătuia o atmosferă proprie acestor construcţii, dându-le *unitate* şi coherenţă“ (pag. 361).

Am subliniat termenul *unitate,* pentrucă, prin intermediul acestei finalităţi, psihologia se întâlneşte cu metafizica, a cărei supremă încercare pare a fi unificarea realităţii, în scopul cunoaşterii certe, adevărate. Cele două volume, întregitoare ale operei de faţă, („Individualitate şi destin“ şi „Individualitatea umană şi faptul artistic“) — socotim că ne vor procura ocaziunea să revenim asupra rodnicelor preocupări ale d-lui Ion Biberi.

JUCĂRII PENTRU ANA-MARIA

de ȘTEFAN BACIU

UMBRA

Incremenește umbra ta în zi,
O pură hartă nevăzută încă,
Un gnom, cu dalta fină o ciopli
Din mușchiul gros crescut pe vârf de stâncă.

GURA

Ce roșie pată de sânge
Mă chiamă într'una spre ea?
Când buza sub buză se frânge,
Un țipăt, uimit, se curma.

CUVINTELE

Albine albe, obosind sonor,
Pe-un gând nespus, ca pe o floare,
Cu aripi moi vor prinde ca să sboare
Spre visul meu: un vânt răcoritor.

RÂSUL

E râsul tău un șir de stele,
Care răsar pe mările de nord
Și se topesc pe albele vântrele,
Căzând cu dulce sunet în fiord.

OBRAZUL

Stă alb sub fruntea care ninge vise,
Roșind sub zâmbet ca un steag.
Tresare lin, când mâna-mi rotunjise
Un gest: obrazule, mi-ești drag!

FRUNTEA

Țiu minte: seara înroșise,
Tot cerul ca pe-o catifea;
Ningeau luceferi mari și vise
Și albă — numai fruntea ta.

LACRIMA

Prin clarul ei văd împietrind durerea:
Ți-o simt urcând din inimă mereu.
Ea 'nchide 'n miez adânc tăcerea:
Un chihlimbar, ținând un scarabeu.

PANTOFUL

Un bal de frunze printre care suie,
O gâză neagră, risipind lumină;
Și pasul tău acuma e, acuma nu e:
Șopârlă șerpuind în ierburi de grădină.

KIMONOUL

Un petec de lumină, rupt din cer,
Pe care-au nins petale și cocoare.
Sub el, albește-un tainic giuvaer
Și inima se sbate ca o floare.

AMINTIREA

O pasăre rănită de lumină,
A poposit pe-un plop; o vezi?
Din sborul ei vor prinde-acum să vină
Miresmele trecutelor livezi.

TRISTEȚEA

Tăcută apă 'n care mă afund,
Să-mi aflu semnul viselor ucise,
Culcat pe-al tău, de aur, prund,
Cu anii — tâmpla mea albise.

INTÂLNIREA

Ca vițele ce-și suie întomnarea
Pe zidul alb, sub soarele tăcut,
Străbatem duși de gând cărarea
Pe care toamna'n frunze a căzut.

NOAPTEA

Printre-atâtea stele, seara
Mă îmbată: negru vin.
Ca un ciorchine copt, de brumă plin,
De tine-s eu și-mi duc povara.

DESPĂRȚIREA

In suflet, cad batistele ca dropii,
Ce sângeră sub ceruri ruginii.
Pe care nor de seară o să vii,
Lumina ta să mi-o apropii?

SCRISOAREA

Zăpadă pură, albă sărbătoare,
Pe care vrăbii moarte cad,
Tu ești, în mine, o ninsoare
Ce troienește creanga unui brad.

Era și primăvara de vină

(nuvelă inedită)

de MIRCEA STREINUL

Luciliu privea lacom zarea care se desfășura cu dealuri mari peste suburbia Roșa. Venea ploaie. Nouri imenși, de culoarea fierului, lunecau dinspre pădurile Țeținului. In părțile în cari cerul era descoperit, albăstrimile lui păreau de-o puritate unică. Departe, câțiva hulubi albi se jucau deasupra caselor și-aveau aspectul ciudat al unor frunze de zăpadă, purtate de vânt peste vinețiul nourilor de ploaie. Furtuna încă nu se apropiase de oraș, dar băiatul o vedea în valea Roșei, agitând copacii și răscolind praful drumurilor, care se ridica până la înălțimea cazarmei de jandarmi. Liliecii înfloriți din grădina chimistului Dr. Adolf Schmidt, vecinul domnului Atanasie Antonovici, tatăl lui Luciliu, răspândeau o boare dulce, iar ierburile creșteau cu proaspătă strălucire de primăvară, însuflețind petecul de pământ dintre casele cu No. 4 și 6 din strada Vasile Conta, una din cele mai pitorești ale Cernăuților. Luciliu privea cu interes jocul hulubilor, cari executau loopinguri capricioase în văzduhul răcoros al începutului de Maiu. Deși avusese azi o zi grea la școală — examen la matematici și teză la elină, — tânărul nu era deloc obosit și nu se simțea tentat să facă un somnuleț după amiază. Dealtfel, era și prea nervos pentru așa ceva, căci astăzi nu reușise s'o vadă pe domnișoara Crăița Grigorencu, elevă într'a opta la liceul ortodox de fete.

„Poate că s'a îmbolnăvit vre-o profesoară și n'au avut cursuri decât până la douăsprezece..." — își spuse; apoi, se-alarmă: — „Numai să nu fie ea însăși bolnavă!" — și privi îngrijorat nourii, cari veneau tot mai aproape, însă ei nu rostiră nici o vorbă de mângâiere pentru puiul de pământean.

Luciliu își închise ochii și rămase mult timp astfel, gândindu-se să se ducă la verișoara sa Marietta, colegă de clasă cu Crăița Grigorencu, și abia auzi când domnul Atanasie Antonovici, consilier la Curtea de Apel, îi strigă din casă:

— Lucule, a venit domnu' profesor!

„Domnul profesor" era Ghiță Onufri, student în anul IV la fizico- chimice.

Dupăce mai privi odată cerul involvurat, băiatul părăsi cu părere de rău balconul și intră în odaia sa, unde meditatorul îl aștepta cu un manual de algebră, deschis la ultima lecțiune.

— Desigur că domnul Luciliu a binevoit să pregătească materia pentru astăzi, nu?

Așa vorbea întotdeauna Ghiță Onufri: teribil de ironic.

Lui Luciliu, meditatorul îi era antipatic, uneori chiar foarte antipatic. Așezându-se în fața acestuia, elevul îl privi acuma cu mai multă atenție ca deobiceiu.

Ghiță Onufri era un tip bine-făcut, larg în umeri și înalt. Fața, întotdeauna perfect bărbierită, se lățea ca o pară în fălci și buzele acopereau niște dinți mari și gălbui, însă regulați.

Apoi, Luciliu își trecu privirile în oglinda din fundul odăii, în care se văzu palid, smead, cu trup subțire de mesteacăn. Părul, în cărare, îi acoperea o parte din frunte și-avea luciu stins de mătasa-popușoiului. Mânile, cu degete lungi și îngrijite...

— Domnul Luciliu Antonovici se privește 'n oglindă? Mă rog, mă rog... Nu vă jenați! N'am nimic împotrivă...

Ghiță Onufri își propusese să fie grozav de distant cu elevii pe cari îi medita. Pentru a realiza această distanțare, se purta repezit cu ei sau îi persifla și le scormonea toate intimitățile, ca, apoi, să-și bată joc de ele. Incercase să-l facă și pe Luciliu să-și deschidă inima, dar nu reușise. Elevul acesta era îndrăcit de închis și se 'ncăpățina să tacă mâlc oridecâteori dânsul aducea vorba despre femei.

— Nu cumva domnul Luciliu Antonovici e îndrăgostit? N'ar fi de mirare... E primăvară! — însă băiatul îl privi cu atâta furie adunată în ochi, încât Onufri socoti că e mai bine să nu continuie și trecu la problemele de algebră.

Intretimp, ploaia se-apropiase și, când Luciliu termină prima problemă, stropii începură să lovească în geamuri. Era o revărsare vijelioasă, un adevărat potop, care dură până la sfârșitul lecției.

— Domnul Luciliu Antonovici nu e deloc atent...

Inainte de-a pleca, Onufri obișnuia să se distreze câteva minute pe socoteala lui Antonovici-junior. Astăzi, însă, meditatorul renunță la repertoriul său de sarcasme și scoase o fotografie din buzunar. Intrase într'o nouă aventură amoroasă și-avea nevoie de-un confident.

— Frumoasă fată, nu? — și-i vârî lui Luciliu sub nas fotografia.

Elevul o privi cu coada ochiului și, deodată, tot sângele îi fugi din obraji.

— O chiamă Crăița Grigorencu, — îi spuse Onufri. — Faină fată, nu?

— Da, faină... — rosti Luciliu, mecanic.

— Are-un trup, măi!

Sub masă, unghiile lui Luciliu se 'nfipseră în carne.

— Am trecere la fetele frumoase! — și-și umflă satisfăcut pieptul.

Elevul își plecă în podele privirea și-și spuse:

„Dacă mai rămâne, îi crăp capul!"

Ploaia reîncepu cu tărie.

Odaia se'ntuneca tot mai mult.

Onufri rânjea mereu.

— Dumneavoastră o iubiți într'adevăr pe domnișoara asta? — îndrăzni Luciliu.

— Ei! Parcă de iubire îmi arde! Am poftă de-o aventură plăcută... Și fata asta-i bine, solidă, nu? Știu ce-o să fac eu cu dânsa! — și râse vulgar și cu subînțelesuri. — Mâne-o să viu la orele cinci... Să pregătești traducerea la latină, că, altfel, ne certăm. La revedere.

Rămânând singur, Luciliu încercă să învețe, însă rândurile se 'ncurcau și literele săreau dela locul lor, așa că închise cartea și, îmbrăcându-și paltonul, ieși în oraș sub pretextul că se duce la un coleg, ca să lucreze câteva exerciții de limba elină.

Ajunse ud de ploaie la Marietta. Fata ghici imediat că Luciliu are ceva pe suflet și-l încurajă să i se destăinuiască. Infrângându-și jena, băiatul îi istorisi totul.

— Imi pare rău că suferi din cauza ei, — îi spuse Marietta. — Crăița e o fată superficială și răutăcioasă. Asta o știu nu numai din proprie experiență, ci și dela Ion Dracu, un bun prieten al meu.

— Marietta, am o rugăminte foarte mare. Invit-o la tine pe domnișoara Grigorencu. Ii voiu spune cât de mult o iubesc și va fi imposibil să nu mă înțeleagă.

— Cât de copil ești, Luciliu! Bine, vină mâne după-amiază pe-aici și-o vei găsi pe Crăița. Să știi, însă, că n'ai nici o șansă la ea. Va râde de tine.

— Sunt sigur că va sfârși prin a ține la mine.

A doua zi, spre seară, Luciliu respiră ușurat când Ghiță Onufri termină lecția. Așteptă câteva minute, ca meditatorul să se îndepărteze îndeajuns de casă, și alergă într'un suflet la Marietta.

— A venit? — o întrebă dânsul, șoptind, în antreu.

— Incă nu. Punctualitatea nu e una din virtuțile Crăiței, — și-l conduse în odaia ei.

— Mă temeam să nu întârziu. Lecția de azi mi-a părut o veșnicie. Credeam că Onufri nu se mai dă dus!

Crăița veni abia la orele 7. Marietta i-l prezentă pe Luciliu și, spunând că trebuie să-și cumpere un caiet, îi lăsă singuri.

Emoționat și palid, băiatul se-apropie de Crăița.

— Domnișoară... Vreau să vă mărturisesc ceva și mi-i teamă că vă veți supăra... Domnișoară, vă iubesc... Vă rog să mă ascultați... — și, într'un torent de cuvinte, dragostea lui Luciliu se revărsă cuprinzătoare și caldă, cu nopți înflorite de primăvară, cu plâns lung de după-amiezi singuratice, cu tot ceeace un copil poate spune când iubește pentru întâia dată.

Când Luciliu sfârși, Crăița îl privi flatată; apoi, însă, isbucni în râs și spuse răgușit, vulgar:

— Uite mucosul!

Băiatul tresări ca și cum cuvintele s'ar fi materializat deodată și l-ar fi plesnit cu un șfichiu de piele împletită.

Crăița își dădu seama că a fost trivială și, ca să repare impresia proastă, luă o înfățișare naivă de Anny Ondra.

— Și-ai vrea să te iubesc și eu, nu? Ei bine, tinere, o fată nu se cucerește așa. Intâiu, îi trimiți flori, îi faci curte, o duci la cinematograf și la cofetărie, te plimbi cu ea și abia pe urmă îi spui că o iubești. Numai cu servitoarele se procedează atât de direct cum ai procedat dumneata cu mine.

— Cum? Când cineva iubește așa cum iubesc eu, e necesar să se joace cu astfel de fleacuri? — aproape că strigă Luciliu.

— Galanteria nu e un fleac! — ripostă, jicnită, Crăița. — Un om care iubește, trebuie să 'nvețe a iubi frumos.

— Cred că numai în filmele proaste se iubește frumos.

Prin geamul deschis intrau esențe tari de liliac înflorit. Seara era verzuie, ca de basm, și câte-un cărăbuș, acest elefant al insectelor, intra în odaie, ca să cadă amețit de lumină. Rumoarea orașului susura ca un isvor depărtat, iar aerul avea moliciuni de mătasă.

— Domnișoară Crăița, te iubesc, — gemu Luciliu, — și vreau să te sărut!

— Ce obraznic! De două ori obraznic! Odată, fiindcă mă tutuiești...

— N'am sărutat pe nimeni în viața mea.

— Sunt încă prea tânără ca să aflu fermecătoare stângăcia dumitale. Mi se pare că Marietta s'a întors... Uf! Slavă-Domnului!

Obrajii lui Luciliu roșiră ca și cum l-ar fi pălmuit cineva.

— Nu te 'ntrista. Intâia dragoste n'are nici o importanță. O uiți întotdeauna.

— N'am s'o uit niciodată. Oare dece fetele iubesc întotdeauna bărbați mult mai bătrâni ca ele, lăsându-i pe cei tineri să sufere?

Marietta văzu o lumină atât de mare în ochii băiatului, încât se 'nspăimântă:

— Lucule, să nu faci vreo prostie!

Elevul dădu din umeri și ieși în seara vastă și 'nstelată. Marietta îl întovărăși până în piața Unirii. La despărțire, îi luă mânile și-i spuse plină de milă:

— Nu trebuie să-ți pierzi orice nădejde.

— Ai dreptate, verișoară, — se 'nsenină dânsul. — Nu mă dau bătut!

— Bravo! Așa-mi placi, — îl încurajă Marietta și-l lovi prietenește peste umăr.

In drum spre casă, Luciliu își făcu zeci de planuri cum să atragă bunăvoința Crăiței și unul era mai fantastic decât celălalt. Citise cândva diferite cărți despre sugestie și despre magnetismul uman. „Prin răbdare și perseverență poți ajunge la orice rezultat! Gândindu-mă mereu și concentrat la dânsa, Crăița se va îndrăgosti de mine..." —și-și propuse să recitească lucrările despre succesul personal, telepatie și hipnoză, pe cari le avea în biblioteca sa. „Crăița trebuie, trebuie, trebuie să mă iubească."

— Hei, elev! Ce, ești chior? Sau vrei să-ți iau numărul?! — îl trezi glasul unei doamne, pe care aproape c'o răsturnase depe trotoar.

Luciliu îi trimitea în fiecare zi flori Crăiței și o aștepta întotdeauna, la ora 1, în piața Unirii, ca s'o salute respectuos dela distanță. Uneori, îi trimitea și bomboane sau cărți scumpe — însă darurile acestea n'o impresionau deloc și n'avea decât zâmbete ironice pentru el.

— Marietta, te rog să-mi ajuți, — îi spuse într'o după-amiază băiatul. — Vorbește-i despre mine.

— I-am vorbit, Lucule.

— Și?

Marietta nu răspunse, ci-l mângâie pe frunte și lacrimile din ochii băiatului o arseră.

— Astăzi ai dat mâna cu ea?

— Da. Dar de ce mă întrebi?

Luciliu își plecă fruntea și sărută mâna Mariettei.

— Ai vreo carte, vreun caiet, indiferent ce, dela dânsa?

Fata îi dădu un dicționar și Luciliu își lipi fața de foile lui.

Ghiță Onufri își făcu o intrare foarte misterioasă. Băiatul îl privi cu un dispreț abia disimulat între sprâncene. Știa că meditatorul e dispus să-l ironizeze și numai cu greu se stăpâni să nu-i arunce cu ceva în cap.

— Va-să-zică domnul Luciliu Antonovici mă concurează la domnișoara Grigorencu... Ha? Ați spus ceva, distinse domn? Ii trimiteți flori și vreți s'o sărutați? Felicitările mele! — și isbucni în râs; când se liniști, adause: — Voiu comunica domnului consilier că te ții de măgării! Plictisești fetele, punându-le în situații neplăcute, și ești obraznic cu ele. Aflând că eu sunt meditatorul dumitale, domnișoara Grigorencu m'a rugat să-ți spun că, dacă vei continua s'o inoportunezi, se va plânge direct direcțiunii liceului. Domnul consilier e acasă?

— Da. Domnule Onufri, vă rog să...

— Nimic! — și meditatorul bătu în ușa odăii alăturate, în care, după ce primi răspuns, intră ca o furtună.

Luciliu auzi glasul răgușit al lui Onufri, care vorbea onctuos și afectat. Ca să nu-l mai audă, băiatul ieși pe gangul exterior al casei; sprijinindu-și capul în mâni, începu să privească în grădina vecinului; chimistul Doctor Schmidt uda florile și Luciliu îl salută.

— Servus, Antonovici! De ce ești așa de amărît? — îl întrebă doctorul Schmidt. — Pe-o vreme ca asta, trebuie să fii vesel! E o primăvară minunată.

Băiatul zâmbi vag. Tufele de liliac împrăștiau, odată cu parfumul, jerbe de surâsuri albastre și albe. Verdele grădinii părea proaspăt ca apa unui isvor.

— Se veștejește liliacul... Vine vara... — spuse chimistul și rupse câteva crengi. — Prinde-le! Poate ai o fată, căreia să le dai.

Luciliu primi un cer întreg în brațe. Inmormântându-și în flori obrajii, aspiră adânc și mireasma aproape că-l ameți. Un râs aspru și tăios îl desmetici.

Consilierul Antonovici și Ghiță Onufri hohoteau în casă.

Băiatul coborî în crepusculul înalt și auriu. Mergea halucinat, cu florile în brațe și cu un zâmbet îndepărtat pe buze. Ajungând la imobilul în care locuia Crăița, urcă într'o răsuflare treptele și bătu în ușă.

— Intră! — gâlgâi ca un râs glasul fetei; când Luciliu apăru în cadrul ușei, dânsa strigă: — Ce cauți aici? Pleacă imediat, nesimțitule!

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

D-na Eleutheriade şi Nicolae Grant deschid sezonul artistic prin expoziţiile lor la Dalles. D-na Eleutheriade ne prezintă operele d-sale în chip civilizat. Tablourile rare şi aşezate pe un singur rând oferă în întregul lor un aspect din cele mai fericite şi cari sunt din ce în ce mai rare în expoziţiile noastre. D-na Eleutheriade e dotată cu mult spirit de observaţie — spirit de observaţie pe care îl exersează cu o veritabilă fineţe.

In alegerea subiectelor, prin simplicitatea lor deasemeni, d-sa dă dovezi incontestabile de gust. Cu o mare economie de mijloace, ne evocă admirabil atmosfera unui peisaj, al unui interior sau a unei naturi moarte. Deşi atâtea din lucrările d-sale par însemnate cu mijloace descriptive, aproape grafice, d-sa ştie să mânuiască cu multă dibăcie valorile şi lumina. Ceace îmi îngădui să reproşez artistei e poate chiar această virtuozitate de a reduce aspectul lucrurilor la sumar. Aşteptam în opera d-nei Eleutheriade, operă a cărei evoluţie o urmărim cu simpatie de mult, o îmbogăţire a materiei, a „pastei" cum se spune în atelier. Desigur „pasta" însă nu se face pentru ea în sine, ci e rezultatul fără voe al preocupărilor sau temperamentului artistului, fie că e rodul unei prealabile pregătiri — voite — a tabloului pentru o lungă executare, fie că pictorul e lipsit de spontaneitate. Iată o pildă despre acest contrast: Matisse şi Cézanne. D-na Eleuteriade posedă în mare măsură această din urmă calitate, o caracterizează chiar, de aci tentaţia de a rezuma care predomină în opera d-sale.

Peisagele din Veneţia sunt văzute cu mult rafinament ca şi Balcicul cel mare din dreapta. Florile apoi sunt pictate cu multă prospeţime. Lipsesc oarecum din expoziţie naturile moarte atât de grave, atât de frumoase cu care ne obişnuise artista. Am mai dori, ca un câştig al generaţiei noastre să asociem şi deosebitul talent al d-nei Eleutheriade la principala preocupare care caracterizează plastica de azi; reîntoarcerea către atelier, către studiul uman, portret, compoziţie. Suntem siguri că d-sa ar contribui în chip preţios la această reînviere atât de necesară.

*

In sala alăturată expune d. Nicolae Grant. D-sa a cunoscut odinioară un succes pe lângă public aproape de neînţeles azi. Poate, în fond să nu fie chiar vremurile de vină, ci un anumit public care şi azi mai admiră, dacă nu pictura d-lui Grant, una echivalentă. La même Antoinette, mais autrement coiffée. D. Grant pare să fi trăit departe de orice preocupare, de orice incomodă îndoială. D-sa a redus arta la noţiunea de reproducere exactă, crezul d-sale s'a limitat la a face încă odată aidoma — şi o face cu o răbdare îngerească — motivul ales.

O mare parte din public nici nu cere altceva. Fiecare public cu artistul său sau vice-versa.

*

In sala ziarului „Universul" expune d. Ion Papazoglu peisaje, flori, etc. Am fi dorit d-lui Papazoglu să aibe mai multă putere de a analiza subiectele, să exerseze în a lua esenţialul, sinteza, iar nu pitorescul, căci d-sa face exces de pitoresc, ceace dă operei d-sale un supărător caracter de diletantism.

I-am recomanda studiul mai strâns al motivului, mai multă disciplină în efuziile sale, efuzii cari depăşesc mult doza necesară de autocritică.

Hans Memling la Bruges

de MIHAI NICULESCU

Bruges e atât de mult un oraş al trecutului, încât chiar atunci când poseşti în zarea lui pentru întâia dată e cşicum ar fi venit să te întâmpine ca dintr'o amintire cu neputinţă de localizat, răspunzând unei tainice aşteptări. Inainte ca ochii să-i fi amănunţit priveliştea, sufletul îl presimte prin bucuria calmă a plenitudinei care-l inundă. Incremenirea oraşului în conturele lui actuale, aceleaşi de sute de ani, are ceva patetic şi exemplar. Bruges şi-a încheiat ciclul de evoluţie, desprinzându-se din servituţile cronologiei în felul operei de artă care-i terminată, credea Rembrandt, atunci când artistul a spus ce avea de spus. Ceea ce spune Bruges şi va spune mereu prin veacurile care-i vor păstra neştirbită alcătuirea de-acum, greu ar putea fi cuprins în graiul vorbelor de toate zilele. Ca o indicaţie doar, însemnez aci numele pieţei oraşului — *Burgplaats* — vatra străvechei cetăţi din vremea lui Cezar, în jurul căreia, Palatul de **Justiţie, Vechea Grefă** cu faţada aurită, Primăria şi Bazilica Sfântului Sânge alcătuiesc un ansamblu arhitectural ce înmănunchiază, mai grăitor aci ca oriunde dealungul canalelor sau venerabilelor catedrale din apropiere, înţelesul nepieritor al mesagiului de artă, cu farmecul misterios al acestui burg, restituit lui însuşi, autonom şi nimănui dator pentru miraculoasa-i frumuseţe unică, retras din albia timpului în veşnicie, statornic şi neschimbător după ce în el însuşi a fost pentru veşnicie schimbat.

Memling

Francesco de Rogus
(Colecţie particulară, Londra)

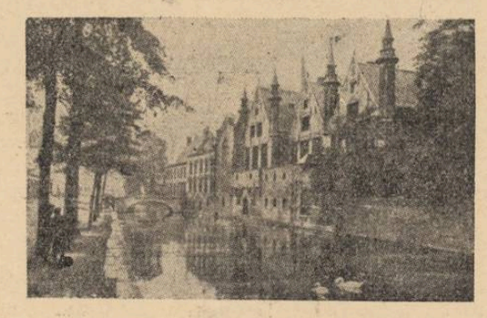

Bruges Dealungul canalelor

Dincolo de simpla aparenţă sau înfăţişare pitorească, oricui accesibilă, Bruges nu-i doar un peisaj istoric care-şi supravieţuieşte în faimă ci este, — aş spune, împrumutând o vorbă a lui Barrès, unul din acele locuri „unde suflă duhul".

Acum ca şi odinioară, cu secole în urmă, când Bruges rivaliza cu Venezia prin avântul schimburilor comerciale, iar douăzeci de ţări străine îşi trimiteau aci reprezentanţii, acel duh, prezent deşi nevăzut însufleţeşte cu o viaţă secretă oraşul între zidurile căruia traiul zilnic al locuitorilor de-acum pare anachronic.

Dar astăzi, mai mult ca oricând, mărturiile activităţii artistice a lui Hans Memling şi legenda venirii lui la Bruges, de care tot se mai aminteşte deşi s'a dovedit că e de domeniul fanteziei, exercită atracţia misterioasă a locurilor unde suflă duhul. *Căsătoria mistică a Sfintei Caterina de Alexandria,* dipticul *Fecioarei cu mărul* şi al *donatorului Mortin van Nieuwenhove* şi acea bijuterie fără preţ de pictură miniaturală care e *Racla Sfintei Ursula,* aflate la Spitalul Sfântului Ioan din localitate, au făcut din Bruges un loc de pelerinaj artistic, rivalizând în faimă cu Gand, unde, deasupra altarului, dintr'o capelă laterală a catedralei Sf. Bavon, este admirat *Mielul Pascal,* tripticul celebru al fraţilor Hubert şi Jean van Eyck. Prilejul care pentru întâia oară întrunea, în câteva săli ale Muzeului comunal din Bruges, operele amintite, cu polipticul domului din Lübeck înfăţişând calvarul Mântuitorului, şi cu alte compoziţii sau portrete de Memling, provenind din muzeele Parisului şi ale Vienei, Berlinului şi Budapestei, Londrei şi New-York-ului — era împlinirea a cinci sute de ani dela naşterea pictorului.

S'a putut face astfel constatarea că gloria lui Memling se întemeiază şi justifică mai cu seamă prin operele dela Bruges, între cari cele din grupul aflat în păstrarea spitalului Sf. Ion din localitate, strălucesc prin o valoarea artistică niciodată atinsă de celelalte tablouri înfăţişate. La acest spital — potrivit legendei pe care chiar biografii cei mai severi o menţionează, fie şi numai pentru satisfacţia de-a o declara pe deantregul inventată—a cerut adăpost şi mângâere trupului sleit de truda războiului şi sufletului frământat de îndoeli, soldatul Hans Memling, într'o seară geroasă din toiul iernei anului 1477, după ce luase parte la bătălia dela Nancy unde-şi pierduse viaţa stăpânul lui vremelnic, Carol Temerarul. Ca mulţumire pentru ospitalitatea găsită acolo, Memling, îndată ce se înzdrăveni, începu să picteze, în liniştea mânăstirească a locului, seria de capodopere care se pot vedea până astăzi în aceeaş clădire cu ziduri de fortăreaţă, unde i se arată vizitatorului chiar camera unde-a lucrat artistul.

Documente neîndoelnice au făcut însă dovada limpede nu numai a naşterii acestuia în împrejurimile Mayenţei dar şi a situaţiei lui de burghez notabil şi înstărit, practicând între anii 1466 şi 1480 arta pe care o învăţase cu Rogier van der Weyden, la o adresă oarecare, alta desigur decât aceea legendară. Numele lui nu rămâne totuşi mai puţin legat de al spitalului numit, decor auster şi tradiţional în care admiratorii lui Memling şi-l amintesc prin cele mai neuitate ale lui creaţii.

Dacă Memling nu ar fi pictat decât cele şase episoade miniaturale din legenda Sfintei Ursula, încă şi-ar fi îndreptăţit renumele de Fra Angelico al Nordului. Expresia de candoare şi senătate extatică de pe chipurile Ursulei şi ale celor zece fecioare, însoţitoare în lungile-i peregrinări şi martire împreună cu ea, prospeţimea virginală şi transparenţa tonurilor respirând un optimism calm care-i presimţirea bucuriei peste fire, cuprinsă în făgăduiala evanghelică, îngădue precizarea că Memling a fost o *natură* excepţională, un posedat mai mult chiar decât un posesor al

Memling

Portretul unei tinere femei
(Bruges, Hôpital St. Jean)

artei lui, într'atât este de susţinută „inspiraţia" care face că nicăeri, în lucrările lui, nu poate fi denunţată simpla îndemânare sau deprindere a virtuozului. Cea mai celebră din operele lui Memling, această raclă a Sfintei Ursula nu se bucură totuşi de-o egală preţuire înaintea admiratorilor. Fromentin, care a scris despre Memling cu entuziasmul lucid al celui sensibil în mod firesc la înfăţişerile frumosului dar şi prin gustul exersat al meşteşugului, relevă calităţile miniaturistului dar nu acordă vreo însemnătate deosebită pictorului. Pe acesta îl laudă fără rezerve, pentru *Căsătoria mistică a Sfintei Caterina,* tablou menit să atragă numai decât atenţia şi să recolteze admiraţii unanime. E o sinteză a artei memlingiane care deşi pătrunsă de sentimentul reculegerii şi al cucernicei nu e totuşi străină şi de expresia unei mondenităţi amabile, mărturisită prin somptuozitatea decorului şi aceea vestimentară a personagiilor sacre din compoziţiile lui, prin distincţia şi eleganţa rafinată a madonelor şi sfintelor zugrăvite de el. Acestea sunt rareori tipuri de frumuseţe feminină **dar ele exercită** întotdeauna, chiar când nu sunt frumoase, o atracţie irezistibilă, prin puterea de concentrare a vieţii lor lăuntrice pe care le-o ghiceşti doar din priviri, căci nicăeri la suprafaţa pieliţei egal de întinsă a chipului şi nici pe fruntea netedă nu străbate în nici o încreţitură ecoul vreunor presupuse frământări neliniştitoare. Expresia unui calm suprafiresc şi a extazului care le face inaccesibile oricărei alte simţiri decât unei adoraţii pure de orice reminiscenţă pământească, e unul din marile secrete ale artei lui Memling.

Bruges, August 1939

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESC

Concertul simfonic Georg Georgescu-Dinu Lipatti

Se poate afirma că, în formarea unu muzician, există, în linii largi, dou faze: identificarea, descoperirea talen tului, şi cultivarea lui.

Meritul de a fi recunoscut un talen nu trebue exagerat. Talentele integre s afirmă cu atâta naturaleţe şi vitalitate în cât nu este nevoie de împrejurăr excepţional de favorabile şi de întâlni rea cu un cunoscător fără pereche pentru a putea fi uşor deosebite de talentele puţin consistente şi comune.

Ceeace are însă o incalculabilă importanţă, este prelucrarea, valorificarea, talentului. In adevăr, dacă sunt rare cazurile de înzestrare cu tot ceace muzica trebue să aştepte dela slujitorii ei, cu mult mai rare încă sunt cazurile în care talentele demne de acest termen se desvoltă, se cultivă, se validează complet, căpătând prin ştiinţă şi spiritualitate, acces complet şi sigur, la elementele estetice şi expresive fundamentale ale artei muzicale. Drumul către artă este lung şi anevoios, şi mulţi din cei plecaţi cu temei bun de forţe iniţiale, nu sunt sortiţi să-l poată urma şi parcurge.

Este de aceea legitim să se elogieze astăzi în tânărul Dinu Lipatti nu înzestrarea rară, pe care, cu uşurinţă, i-au relevat-o încă dela început, toţi cei ce l-au cunoscut şi ascultat, dar nivelul hotărîtor la care a ajuns să-şi înalţe talentul prin muncă rodnică şi inteligentă, prin desăvârşită seriozitate şi educare impecabilă a gustului, înţelegerii şi simţului artistic.

Dinu Lipatti poate de aceea să fie considerat drept stăpân al viitorului său, care-i ţine la dispoziţie o carieră de primul ordin.

Concertul de deschidere al „Filarmonicei", articulat cu expertă eleganţă şi vii porniri de maestrul George Georgescu, a îmbinat dovezi de îndoită măestrie a lui Dinu Lipatti: de superioară posesie a resurselor pianului, şi de înaintată capacitate şi concepţie componistică.

Temperamentul nobil şi sobru în elan, ştiinţa amănunţită şi fermă a rostirii pianului, virtuozitatea oţelită şi certă, întâlnite, dealungul trecutelor apariţii la estradă a lui Lipatti, s'au înfăţişat, de această dată, într'un punct al evoluţiei lor, care depăşeşte definitiv perioada pregătitoare a creării unui artist de preţ.

Artistul este astăzi obţinut. Contactul sonor a devenit mai aerian, mai subtil, mai pur.

Ideea muzicală este expusă, simultan unei logice stricte şi unui rafinat simţ al valorilor, cu totală lipsă de emfază, de efecte arbitrare, de sacrificare artificiilor de public. Lipatti se comportă ca un muzician luminat şi matur.

Din jocul său de calitate, muzica se desprinde clară, simplă, la adăpostul greşelilor de gust, în sensurile ei esenţiale, în linii aristocrat armonizate.

Interpretarea pe care a dat-o concertului de Liszt în *„la major"* a putut, atenuând declamatorismul şi convenţionalismele romantice ce-i răsar prea adeseori din pagini, să-i afle o versiune cu totul aleasă, într'o formă în acelaş timp pianistic strălucitoare şi artistic, de fin discernământ expresiv.

Organizarea muzicală a lui Lipatti s'a dovedit tot atât de fericită şi în compoziţie, în cursul aceluiaş concert. *„Suita clasică"* pentru orchestră, cu pian obligat, ţinut cu stilizată virtuozitate şi admirabilă cumpănire sonoră şi tâlcuitoare de autor, este o lucrare ce denotă de pe acum siguranţă de condei, respiraţie largă, ingeniozitate şi duh. Tehnica orchestrării, desemnarea îndemânatecă şi ageră a unor contururi pianistice surprinzător de concise şi de delicate în acelaş timp, proporţionarea remarcabil de echilibrată a părţilor, originalitatea de expunere, de desvoltare, de accent, la care ajunge fără nici o străduinţă, fără extravaganţe şi trucări, deschid lui Lipatti de pe acum porţile principale ale artei compozitoreşti. De aceea, trebue aşteptat în acest domeniu, cu neîndoită încredere.

Concertul simfonic a mai cuprins şi *„Folia"* de Corelli-Geminiani, într'o transcripţie de orchestră care a avut mai mult meritul să evoce majestuosul şi înălţătorul original al compoziţiei, destinat vioarei, cu acompaniament decât să-i aducă vre-o glorificare nouă. Versiunea orchestrală îi risipeşte frumosul şi frânge liniile, fiind departe de a-i găsi o echivalenţă.

Simfonia Alpilor de Richard Strauss a fost desfăşurată cu intensitate şi plinătate orchestrală de maestrul Georgescu, unul din dirijorii europeni unanim apreciaţi în interpretarea marelui compozitor german.

STILUL ROMÂNESC

VI

de arhitect I. TRAIANESCU

Pentru o mai bună rânduială în cele ce ne-am propus prin studiul de faţă, credem că se

cade să cercetăm vremurile trecute, şi să căutăm a pătrunde pe cât se poate în îndeletnicirile culturale şi artistice ale strămoşilor noştri, cari au trăit şi s'au luptat înainte de Descălicarea voivozilor în aşezările de stat românesc de mai târziu.

Vom păşi deci, pe urmele rămase pe alocurea din strălucita civilizaţie Daco-Romană, asupra căreia s'a abătut urgia năvălirilor barbare în răstimpul celor unsprezece veacuri dela Descălecarea Impăratului Traian, până la întemeierea ţărilor româneşti.

Călăuziţi de firul istoriei şi de fragmentele aflate prin muzeele din Transilvania şi cele de dincoace de Carpaţi, vom spicui, din mărturiile trecutului pe acelea ce credem că pot folosi preocupărilor noastre, cu privire la arta cultă şi mai cu seamă la aceea populară, cari, prin tradiţie s'au trecut din generaţie în generaţie, până mai departe când s'a putut înjgheba o artă cu caracter românesc pe temeiul celei străbune.

După cucerirea definitivă a Daciei, Impăratul Traian a transformat-o în provincie romană, colonizând-o şi organizând-o după normele civilizaţiei romane.

In epoca lui Traian şi a urmaşilor săi, până la Aurelian (106—270), Dacia romană ajunsese la o desvoltare economică şi culturală înfloritoare, cu capitala în Sarmisegetuza (Grădiştea) împodobită cu temple, therme, circuri, apeducte, edificii publice şi particulare, monumente comemorative şi cimitire, răspândite pe tot cuprinsul provinciei, dela **Istros** (Dunărea) la **Pontus Euxinus** (Marea Neagră) şi dela **Dacia Porolissensis** (Maramureş) la cele două **Moesii,** de peste Dunăre.

Aceste ţinuturi erau apărate de năvălirile barbare, prin cunoscutele „valuri romane" ale căror urme se mai văd şi azi prin Banat, Moldova, Basarabia, Dobrogea etc.

La adăpostul acestor întăriturii şi al legiunilor, timp de 3 veacuri s'au desvoltat oraşe şi cetăţi în toate provinciile Daciei, astfel: In Dacia superioară (Ardealul) se desvoltă oraşele: Apulum (Alba Iulia), Napoca (Cluj) Potaisa (Turda) Tibiscum (Caransebeş), Tsierna (Orşova), Ad Mediam (Mehadia).

In Dacia inferioară (Oltenia, Muntenia, Moldova, Basarabia) se desvoltă oraşele: Drobete (Turnu Severin), Amutria (Răcari), Malva (Celei) Romula (Recica), etc.

In Scitya mică (Dobrogea) se desvoltă porturile: Tomis (Constanţa), Callatis (Mangalia), Istros (Istria) Ulmetum (Pantelimon), Cius (Hârşova), Transmarica (Turtucaia), Durostorum (Silistra), Aegius (Tulcea) Axiopolis (Cernavoda), Troppaeum Trajani (Adam-Clisi), Tyras (Cetatea Albă) etc.

In cele două Moesii, pe malul drept al Dunărei, se desvoltă cetăţile: Singidunum (Belgrad), Viminacium, Nicopolis, Novac, Prista, etc. In totul, peste 70 de oraşe, şi cetăţi, legate între ele cu şosele împietruite, s'au desvoltat şi au strălucit sub lumina civilizaţiei romane. Pe locurile lor, se mai văd şi azi şi se mai descoperă încă preţioase urme şi documente istorice, cari afirmă puternica ei influenţă.

Din civilizaţia strălucită a epocii traiane, tot mai rămân urme şi după părăsirea Daciei **de către Impăratul Aurelian,** astfel că întâlnim pe pământul nostru numeroase monumente, ruine şi fragmente din vechea artă romană, cari, deşi nu intră în cadrul studiului de faţă se cade totuşi să fie menţionate pentru că sub măreţia lor a crescut poporul de baştină al neamului românesc.

Astfel, în muzeele de antichităţi din Bucureşti, Craiova, Iaşi, Chişinău, Cernăuţi, Constanţa şi cele 27 muzee din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş se găseşte un vast material documentar preistoric, din care se pot deduce bazele şi evoluţia artelor antemergătoare artei naţionale.

In cadrul restrâns al acestui articol amintim şi reproducem câteva mărturii mai caracteristice, din cele cunoscute şi cercetate în diferite lucrări de specialitate, în legătură cu studiul

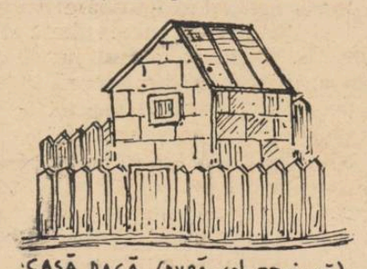

ce ne-am propus a întreprinde, asupra stilului românesc în arhitectură.

(Urmare în pag. 8-a)

Drumul Impăratului

(Dintr'o carte cu acelaş titlu)

de GEORGE ACSINTEANU

ălătorie în ţara mea e o sărbă-

satele noastre ai întotdeauna pri- să-ţi înalţi sufletul pe tărâmul osului.

ndul de a fi cât mai de folos locu- pe care le-ai văzut, capătă lumină iaţa pământului pe care l-ai săru- pașii.

noi, întreaga natură îşi are viaţa rte. In nici un colţ al lumii, sufle- ământului şi al cerului, huma din ie, piatra din creerul munţilor, ni- mării, aurul minelor, stejarul de astele dealurilor ca şi iarba sub- in grădină, ca şi mărăcinele pitic pelor, n'au o viaţă mai plină de

rele şi vântul, ploaia şi zăpada, n ţara noastră altfel de cum se a- e celelalte tărâmuri ale lumii.

t cuprinsul vieţii e deosebit în bu- şi în tristeţe, în trăire şi în te.

noi, cerul şi pământul sunt pline arile taine româneşti, pe care nu ţi împărtăşi, decât atunci când le şti aevea cu sufletul; dar numai cu tul de Român.

cărările ardelene, bucovinene, ba- ene, moldovene, muntene sau do- ne, întâlneşti la tot pasul urme oi ; semne crestate pe fruntea vre- de fapte supra-omeneşti.

că pipăi ţărâna ,iarba şi florile, pi- ile de apă sau fulgii de zăpadă, cu egerea şi cu dragostea pe care le-au cat părinţii, moşii şi străbunii, vei a că în fiecare din această părti- a naturii se împletesc puterile ce- cu ale pământului, cu ale Romå- i.

ngă urmele Eroilor, în inima mun- , ca şi în largul câmpiilor, ca şi pe ul mării te simţi mai viu, mai pu- ic, mai luminat.

sălbăticia naturii eşti alt om. fletul ţi se măreşte, se înalţă. sul îţi mângâie simţirea. călătorie în ţara mea e o sărbătoare. hiul cuprinde privelişti fără sea- , în clipa când eşti pe creste. tre nori, te simţi atât de aproape umnezeu.

nt în ţara mea, dela un capăt tul, mărturii ale trecutului ce vor- prin pietre, ziduri, legende şi dru- i, ca marele *Drum al Impăratului an* care străbate ţara, de la un ca- la altul.

acest drum am colindat şi eu în te rânduri la braţ cu vedeniile ; în d cu legendele.

iciodată însă calea nu mi s'a părut de luminată ca în toamna aceasta...

ela Oradea-Mare, unde petrecusem va zile lângă un prieten cu care am ănat multe aduceri aminte, trenul lăsat în capitala Sălajului, într'o pte luminată de lună, aşa cum sunt e nopţile ardelene, în Septembrie, ci când cerul e senin şi sufletele ezi.

alăul e un oraş mic, la marginea ţă- O piaţă lungă în mijloc cu statuie ronz. Aici, în această piaţă, se ţine iecare dimineaţă târg. Şi tot de aci au oamenii la muncă ; ţăranii care după lucru din satele vecine. uzica militară cântă lângă statuia bronz de două ori pe săptămână. alăul are cinci biserici creştine. La are sfârşit de ceas clopotele bat g, vestind oamenilor că vremea nu pe loc. Dangătul lor îmbracă oraşul 'o haină aparte, ca şi viaţa care se până încet.

amenii de prin aceste locuri sunt ini, frumoşi şi voinici.

in târgul Zalău, a doua zi diminea- am pornit singur să colind dealul seşului. Afară din oraş, la o cotitură, săritul de soare, care se desluşea ntre brazi, ca o ţară de jeratec în dul zării, m'a oprit. Razele se împle- u pe cărări şerpuite, ca o pânză nouă lumină. Muntele se înălţa, stăpânitor e cerul fără ţărm. Mă chema la el. n privit în urmă. Târgul rămânea c şi cenuşiu. Numai câteva case de la rgine îşi aprinseseră ferestrele cu ina sângerie a soarelui.

Aceiaş lumină roşie acoperise viile, livezile, fagii, stejarii şi brazii...

Muncitorii, cu somnul încă nestins în gene, porniseră să culeagă rodul bogat al pământului. Din şoseaua, pe care mergeam cu gândul aruncat la „minunea" spre care năzuiam, s'a desprins o cărare în brădet. Cărăruia m'a furat. In inima brădetului am găsit un han vechi, cu mese de lemn. Hanul era acum părăsit. Poate că aici, în alte toamne, cu vin sălăjean şi cu lăutari neîntrecuţi, la mulţi călători „le-au stat bine cu drumul".

Mai sus, în munte, tot ocolind pe cărări lăturalnice, am dat peste o târlă de oi. Stâna părea singură. Oile porniseră la păscut. Un câine lăţos îmi ieşi în cale. Dădui un chiot. Atunci din colibă se arătă un bătrân. Părea un Dac răsărit din fundul veacurilor: chip de bronz, plete albe ca de argint, haine de aba şi zeghe de capră. Imi vorbi cu multă bună voie.

— Domnişoru, s'a rătăcit pe la noi ?

— Nu, unchiule. Am venit numai să hoinăresc pe meleagurile Dv. E tare frumos pe aici.

Omul se uită lung la mine, chipul i se lumină.

— E frumos. Da' e cam pustiu. He, he, să fi venit vara pe aci. Atunci e mai multă lume... Şi, mă rog frumos, unde mergeţi ?

— Aşa, prin munţi.

— Dacă-mi daţi voe, vă însoţesc şi eu. Tot trebue să mă duc la feciorumeu, la oi.

— Cu mare plăcere.

Bătrânul acesta, ca toţi ţăranii sălăjeni, vorbea domol. Cuvântul lui era cu chibzuială rostit.

Am pornit amândoi pe şoseaua de piatră, printre stânci şi izvoare de cristal. Sus pe vârful Meseşului ne-am oprit. De aci ne-am rotit ochii pretutindeni. Ridicături şi prăpăstii cu păduri nepătrunse într'o parte, cu văi largi în cealaltă parte, se desfăşurau ca în basme, sub cerul senin de toamnă. Drumul alb de piatră, pătat ici şi colo de frunzele stejarilor şi ale fagilor, se întindea cu cotituri grele, printre ridicăturile înalte, până colo în vale, unde se pierdea printre satele cu locuinţele dese.

— Ştie domnişoru cum îi zice drumului ăsta ? mă întrebă moşul, uitându-se la mine, cu ochi buni.

— Nu, îi răspunsei eu.

— Apăi să vezi, e CALEA LUI TRAIAN. Din moşi-strămoşi povestea merge că întâia dată, când Bădica Traian a cucerit Cetatea lui Decebal, pe aici a trecut. El a făcut drumul acesta. D'aia îi zice Drumul Impăratului. He, he, câtă vreme o fi trecut de atunci.

Bătrânul păstor rămase pe gânduri. Mă uitam la el, la chipul lui de sfânt şi prin faţa ochilor mei porniră să se împletească vedenia, fapta adevărată: *legenda*.

... Iată un Impărat puternic şi viteaz cu coif de aur, călare pe un cal alb ca de Făt Frumos, în fruntea Romanilor. Trupuri de oţel. Lănci strălucitoare în bătaia soarelui. Oastea romană aleargă pe drumul făcut de Impărat spre Cetatea de piatră a lui Decebal, spre Sarmisegetuza...

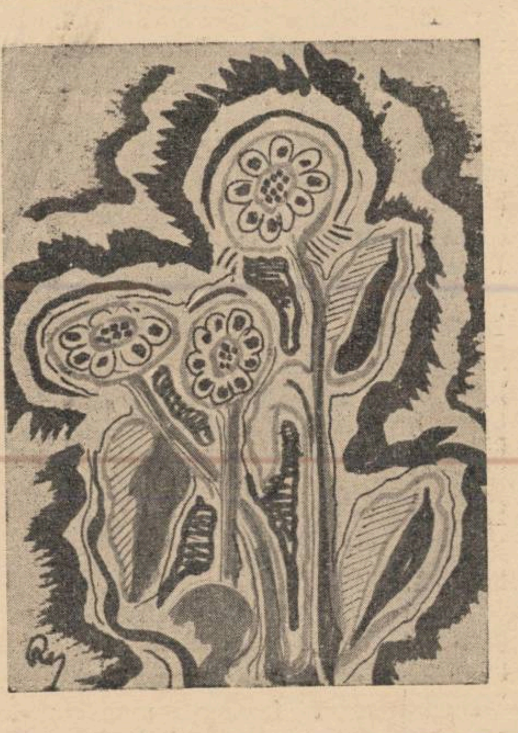

... Iată, pe acelaş drum alb, pe care mergem acum alături de bătrânul cioban, lupte între om şi om, între Eroi şi Eroi. Sângele a curs în valuri.

Sângele a două popoare unul născut din munţii de piatră şi celălalt din lumină, s'a unit într'un râu făcător de minuni. Din acest râu a răsărit un vlăstar care, odată cu vremea, a crescut înalt şi vânjos; stejar urias şi viu, cu rădăcinile înfipte printre stânci, până în inima pământului şi fruntea înălţată către Dumnezeul creştin.

Au trecut peste acest arbore robust hoarde de barbari, vijelii de foc, furtuni de sălbateci. Stejarul a rămas neclintit şi puternic.

„Acest arbore răsărit din râul dătător de viaţă, râu de sânge Roman şi sânge Dac, va vieţui peste veacuri, cât va fi lumea, cât va fi pământul, cerul, luna şi stelele..." aşa a glăsuit Prinţesa Dochia, sora cea mai mică a Regelui Decebal, în faţa Impăratului, când a venit pe drumul de cremene, din fundul munţilor să-i spună lui Traian că viaţa ei şi a miilor de femei ascunse în văgăunile de piatră, vor fi de-acum înainte închinate pe altarul neamului ce răsare în marea taină din sămânţa Eroilor...

...Era o zi de primăvară.

Luptele crâncene, cum nu fuseseră niciodată pe aceste tărâmuri, se sfârşiseră.

Decebal şi comandanţii Daci pieriseră viteieşte. Pe toate meleagurile ţării, odată cu firele de iarbă, se arăta o viaţă nouă.

Impăratul, înainte de a pleca în Cetatea luminii să ducă vestea biruinţii, chemă în cortul său, făcut aci în munţi din pânze aurite, pe generalii şi comandanţii Romani. Ostaşii şedeau în faţa cortului. Steagurile sdrenţuite de săgeţi şi suliţe fâlfâiau în lumina soarelui. Impăratul se aşeză în jilţul de aur. In dreapta lui se aflau cei mai de seamă generali, iar în stânga învăţatul doctor Criton. Pe chipul tuturor se aşternuse o lumină de taină.

Marele preot intră în cort. Toţi se sculară smeriţi.

Impăratul îi făcu semn că poate să înceapă ruga. Slujba religioasă porni cu cântece de slavă. Se pomeni Eroii căzuţi, Romani şi Daci. Numele Regelui Decebal şi al comandantului Longinus, bunul prieten al Impăratului, care se jertfise ca un adevărat Roman, strecurară în sufletele celor de faţă o simţire neîncercată până atunci.

Impăratul glăsui:

— Decebal mi-a fost duşman, Longinus, prieten mai bun ca un frate. Acum amândoi nu mai sunt. Dar au rămas neşterşi în sufletele noastre. Să le cinstim aducerea aminte, aşa precum le-a fost viaţa: curată şi vitează.

Romanii, în frunte cu Impăratul şi marele preot, porniră să cânte imnul Eroilor.

După slujbă, Impăratul ieşi din cort. De după stânca ce străjuia adăpostul împărătesc se arată o femee îmbrăcată în rochie cernită.

Faţa brăzdată de lacrimi era luminată de razele soarelui, ca un chip alb de sfântă coborîtă din icoană. Mergea cu paşi drepţi spre Impărat. Un comandant o opri.

— Cine e ?, întreabă Impăratul.

— O Dacă, Măria Ta.

— Sora Regelui Decebal, care a fugit din lagăr, Impărate, vorbi un căpitan.

— Lăsaţi-o să vină, glăsui blajin Impăratul.

Femeea se apropie de Traian. Il privi cu ochi ciudaţi în care nu se putea desluşi nici ura dar nici dragostea. Uitătura ei se cuibări adânc în sufletul Impăratului. Era atât de frumoasă şi de mândră în haina de Prinţesă. Impăratul nu se mai sătura privind-o.

Generalii şi comandanţii rămaseră şi ei fermecaţi de această neaşteptată Zână a munţilor.

Ochii ei străluciau din ce în ce mai vii. Din partea de unde se arătase, porni să se audă un cântec de pasăre poate deabea sosită din ţările calde.

— Este salutul pădurilor, al munţilor şi al inimilor noastre, Măria Ta, vorbi Zâna cu chipul alb.

Cuvântul ei tremurat mişcă şi mai mult inima Impăratului.

— Vi-l primesc cu tot sufletul, Prinţesă şi mă închin în faţa măreţiei voastre. Dar ce vânt vă aduce astăzi, după ce eri aţi izbutit să sburaţi din lagărul unde aţi fost închisă ?

— Vânt de munte, Măria Ta, vânt bun.

— Atunci mă simt şi mai fericit de venirea voastră.

Impăratul se străduia să aleagă vorbe cât mai frumoase pentru Prinţesa care răspândea atâta vrajă în jurul ei.

— Spunea odată un preot bătrân că fericirea e o floare, care se culege greu din cale afară. Dacă Măria Ta crede că a găsit-o, eu cu atât mai mult mă simt datoare să înlesnesc Măriei Tale calea de a fi fericit.

— Nu mă aşteptam să fii atât de bună, Zână a munţilor ! glăsui Impăratul.

— Dumnezeu ne-a făcut să fim aşa, Mărite Doamne. El a vrut să coborîm din munţi şi să-ţi aducem azi solia femeilor şi a copiilor ce stau în văgăuni de piatră.

— Şi care e solia ?

— Să zideşti viaţa pe unde moartea a secerat cu atâta înverşunare.

— Cuvântul tău e poruncă mai presus de toate poruncile.

— Cuvântul meu nu e porunca mea, e voia Lui Dumnezeu. Aşa a grăit Zamolxes: „Va fi un râu de sânge; sânge Roman şi sânge Dac. Din râul dătător de viaţă va răsări un arbore care se va înălţa peste veacuri cât va fi lumea, cât va fi pământul, cerul, luna şi stelele". Iată de ce am coborît din munte în faţa Ta, Mărite Doamne.

Niciodată Impăratul nu încercase în viaţa lui de cârmuitor de popoare, o simţire mai înaltă. Glasul Dochiei părea un cântec al munţilor. Impăratul îl asculta vrăjit. Apoi reluă şi el vorba cu mai multă căldură.

— Tu vei zidi această viaţă. Tu şi Zânele tale din cuiburile de piatră. Numai voi aveţi puterea de a zămisli neamul nou, ca stejarul fără moarte proorocit de Dumnezeul vostru.

Impăratul vorbea cu înflăcărarea pe care n'o încercase până acum. Fruntea îi era luminată de soare. In toată făptura lui se observa mai multă măreţie. Traian, de când intrase în oştire se dovedise un om cumpătat la vorbă, neîntrecut la fapte. Acum, în faţa Dochiei parcă se schimbase. Să fi fost de vină cerul care se îmbrăţişa cu munţii, izvoarele cu pământul? Sau numai mugurii cari se desfăceau la atingerea razelor calde ?

Pe drumul alb de piatră Dochia, la dreapta Impăratului, mergea tot cu fruntea în sus, spre văgăunile munţilor, unde erau pitite Zânele şi comorile de aur.

In urma lor, Generalii şi Comandanţii păşeau stăpâniţi de aceeaş vrajă neînţeleasă

Până sus, în munte, Drumul Impăratului se făcuse de lumină..

Şi acum drumul de piatră pe care îl priveam din vârful muntelui Meseş, era luminat de soarele ardelean încât părea de argint.

Bătrânul păstor cu plete albe din faţa mea, când văzu că stau prea mult pe gânduri, îndrăzni să întrebe :

— La ce se gândeşte domnişorul ?

— La calea aceasta atât de frumoasă, la drumul pe care a venit Traian, îi răspunsei eu încet, sorbind încă odată drumul de piatră ce cotea printre munţi.

— He, he, slomni bătrânul îngândurat. Mai avem noi aci în Sălaj multe locuri sfinte. Uite, colo în vale, dincolo de cimitirul cela, aproape de graniţă, e VALEA LUI MIHAI.

— De ce îi spune aşa?

— Acolo, în cea câmpie, a poposit pentru întâia dată Voevodul Mihai, când a venit să desrobească Ardealul. Câte legende nu se spun despre această vale !...

— Ştii vreuna, unchiule ?

— Ştiu multe.

— Vrei să-mi spui şi mie una ?

— Cu dragă inimă.

Ciobanul, după ce mai cuprinse odată zările, începu să-mi povestească una din legendele pe care le auzise din bătrâni. In mintea mea, legenda începută de păstor se împleti mai departe, altfel poate, de cum o ştia păstorul...

...Da, da, în noaptea când Voevodul a poposit cu armata lui în frumoasa vale, cuprinsă de Munţii Sălajului, i s'a arătat, ca în vis, un Impărat cu straie de argint şi coif de aur. Arătarea l-a chemat pe Mihai afară din cort, sub un copac.

Luna, care aruncase până atunci valuri de lumină, s'a pitit după vârful muntelui. Valea era stăpânită de o tăcere ca de mormânt. Vedenia i-a vorbit Voevodului cu glas adânc :

„Soarta Românilor de pretutideni este astăzi în mâinile tale. Incoronează-te la Alba-Iulia. Pune piatră de temelie Marei Uniri a întregului neam pe care l-am făurit Eu, Unire ce va să vină vecinică peste câteva sute de ani. Voevodule creştin, această piatră de temelie va fi cimentată cu sângele tău. Să nu te înfricoşezi. Viaţa ta întruchipează viaţa poporului românesc. Răstignirea ta ca şi a acestui neam va fi încununată într'o zi de biruinţă desăvârşită. Despică drumul înţelenit de veacuri. Curăţă căile mele. Urmează-le. Nu uita, Mihai vorbele ce-ţi spun. Crezi în ele. Crezi în Dumnezeul Tău. Crezi în soarta poporului tău !"

Arătarea de argint i-a mai făcut un semn Voevodului. In clipa aceia luna s'a arătat iarăşi. Dealurile, munţii, câmpiile, erau acum pătrunse de lumina ei rece, în care vedenia Impăratului Român se topea ca un cântec de heruvin...

Mihai se uita după ea cum plutea pe deasupra drumului de piatră, Drum al Impăratului ce se prelungea până în cer, ca nesfârşită cale de lumină...

— Aşa a fost să fie pământul nostru plămădit cu sânge de sfinţi. Pe „Calea lui Trăian" mergi în „Valea lui Mihai". Câte nu spun vorbele astea ! Dar cine mai stă azi să le tâlmăciască ? Numai noi, cei cari trăim prin păduri, prin munţi şi pe câmpii, ne aducem aminte de atâtea şi atâtea. Că vezi matale, când n'avem ce face, noaptea, lângă stână, ne aruncăm ochii pe cer şi acolo sus citim şi citim până când somnul ne birue. In stele ne desluşim de multe ori viaţa de eri, viaţa de peste veacuri...

Bătrânul povestea cu atâta putere de suflet, cu atâta căldură în graiu şi atâta înţelegere, încât aveam credinţa că vorbeam cu un cărturar de seamă. Şi nu era decât un bătrân păzitor de oi. Am colindat cu el, până noaptea târziu. La stână am ajuns frânţi de oboseală. După cina bogată, cum numai ciobanii ştiu să chibzuiască, după jintiţa mâncată cu o poftă de lup, n'am putut să adorm până ce nu l-am rugat să mă înveţe şi pe mine taina citirii în făcliile cerului.

Şi bătrânul cioban m'a învăţat.

Am descifrat amândoi abecedarul înălţimilor până târziu, când luceafărul de miezul nopţii ne-a clipit caşicând ar fi îngânat prin şoaptă :

— Noapte bună !

Decor

Hoinăresc cu soarele 'n ciomag
peste dealuri şi printre berbeci;
Cuibul veveriţei din tufiş de fag
îl acoper cu alune seci.

Prind cocoşii răsturnaţi din creastă
şi-i îndop cu boabe de porumb.
Cine mai sărută zarea asta
Când e numai fum şi numai plumb ?

Mănânc umbra cu o poftă pădureaţă
şi îngrop necazul rău în frig.
Parcă mi-a căzut pe ochi o ceaţă
Şi prin suflet cioclii duc un dric.

CONST. ENE

A plecat Gemi...

(Urmare din pag. I-a)

Gazetar, romancier şi dramaturg, — *Zamfirescu* se consacrase, în ultimii ani, regiei teatrale, muncind cu entusiasm, cu patimă, cu fină şi rafinată fantezie, ca director de scenă la Teatrul Naţional din Iaşi.

Se rupe din viaţă, în ceasurile când paşii lui urcau trepte înalte în arta scrisului şi în arta teatrului, şi 'n ceasurile când tinereţea e albastră şi unduitoare ca un golf marin. Dar care, pentru el, a fost un lung martiriu.

Rămân, în urma lui, să-l plângă ochii celor părăsiţi şi dragi, — să-l aştepte, zadarnic, pe masa de lucru, călimara uitată deschisă şi condeiul zăbovind pe marginea coalei de hârtie, să tânjească sertarele după noi manuscrise, — şi, în pragul casei, să vrea să-i lumineze reîntoarcerea care nu se mai face, obrajii copilelor lipsiţi de mângâerile tatălui, şi fruntea înţelegătoare a soţiei, în desnădejde... Numai sus, într'un raft al bibliotecei, din liniştea coperţilor solemne, cărţile lui Gimi sunt lumină şi zâmbet.

Faetonul a tras la scară, scriitorul s'a suit în el şi a plecat, dar îndărăt, în umbrele odăii părăsite, cărţile lui Gemi coboară, încet, din bibliotecă, vărsându-se ca nişte fascicule de raze solare, şi merg peste ani şi peste timp, — fiecare carte: o viaţă, fiecare pagină: un suflet.

Singurele vieţi *adevărate* ce nu cunosc înfrângeri şi nu vor să audă turburătorul vers baudelairian.

„O mort, vieux capitaine, il est temps, levons l'ancre !"

RADU GYR

=UN TIP=

de PASCAL NICOLAE MARCO

M'am întâlnit odată cu un Imbecil. Avea cap de imbecil, ochi de imbecil, nas de imbecil, gură de imbecil, mă rog, pe de-a-ntregul un imbecil. Actele lui însă nu erau de imbecil, ci de om cinic. Il poreclii „Imbecilul" pentrucă omul obișnuește să poreclească pe semenii săi după prima impresie. Mutra oamenilor joacă mare rol în denumirea lor. Să te ferească Dumnezeu să semeni cu un câine, căci oricât de inteligent ai fi, tot „câinele" o să-și zică confidențial cei din anturajul tău, când o să fie vorba de tine.

Și acum povestea:

Terminasem liceul și mă pregăteam să dau bacalaureatul. Pe stradă mă întâlnesc cu Imbecilul:

— Noroc bun, amice — îmi zise — te distrezi?

— Mă distrez citind pentru bacalaureat.

— 'mde! numai că citești de geaba — îmi zise — că bacalaureatul tot nu-l iei. Ehei!... crezi că e așa ușor??

— In necazul tău — m'am înfuriat — am să-l iau.

Și am dat și am căzut la oral tocmai la Geografie unde mă simțeam mai tare. După câteva zile m'am întâlnit iar cu imbecilul.

— Ei?.. Nu ți-am spus eu?.. Ai căzut cu succes!!.. Ha! ha! ha!!!...

— Ce „Imbecil" — mi-am zis — să știi că din cauza lui am căzut!...

*

Mai târziu m'am înscris la Academia Regală de Artă Dramatică, din București. Trecuseră trei ani. Evident că în ultimul an fiind, trebuia să-mi dau și eu ultimul examen care consta dintr'o scenă aleasă după bunul plac și s'o joc la Teatrul Național în fața tuturor profesorilor, directorilor de teatre, regisorilor și în plus a unui numeros public. (Aceștia din urmă sunt cei mai periculoși, pentrucă ei știu să bârfească genial).

Cu trei zile înainte de examenul de producție eram foarte agitat că nu-mi găseam replicanții, să fac cel puțin ultima repetiție cu decor. Mergeam foarte enervat spre Teatrul Național. Pe Câmpineanu, mă isbesc nas în nas cu Imbecilul!

— Ce faci amice — îmi zise — încotro așa grăbit?

— Sunt bine; mă pregătesc pentru examenul de producție.

Incercai să plec; nu mă simțeam deloc bine să stau lângă dânsul:

— Mă duc să-mi caut replicanții.

— Cum?, se miră prefăcut, abea acuma te-ai trezit să te pregătești pentru producție? Ehei? amice, ai pierdut partida. N'ai să faci nimic. O să te fluere lumea la „scenă deschisă"!

— Asta s'o crezi dumneata... Dă-mi drumul; mă grăbesc.

— Du-te, du-te sănătos, dar n'ai să faci nimic.

In ziua examenului, la ora anunțată, eram pe scenă. Jucam rolul lui Hamlet; o colegă în rolul Ofeliei, din cauza emoției uitase rolul și făcea pauze enorme ca să poată asculta fraza întreagă dela sufleur. Asta m'a scos din sărite, încât la un moment dat, spre sfârșitul scenii, din cauza grabei, începui să mă bâlbâi. Peste bâlbâiala mea se adăuga și murmurul de nemulțumire din sală. O clipă mi se făcu negru la ochi. Când îmi revenii mă uitai la mâinile mele. Erau mai galbene ca gălbenușul de ou! Mă uit în sală și mă isbesc de mutra tâmpită și ironică a Imbecilului, care stătea în prima loje din rangul I-iu din stânga scenii. Uf!... Luai examenul tras cu cleștele. In holul teatrului, în pauză, toate cucoanele șoșoteau.

— Ce catastrofă!.. Ce catastrofă!... Domnul care l-a jucat pe Hamlet, s'a bâlbâit „ca un amant surprins în flagrant delict"! Catastrofal, ma chère... Dar n'are nici un pic de talent... un dram de foc sacru.

Imbecilul, într'un colț, rezemat pe baston și puțin aplecat, fuma foarte calm dintr'o țigaretă Ferdinand și se uita spre mine. Pe fruntea lui, trei cute țâșnite dela rădăcina nasului trădau nu surîs cinic.

— Eu plec, spusei colegului meu cu care coborîsem în hol. Imi stă pe suflet mutra aceea de imbecil — și îl arătai. Mă duc... nu mai pot să stau, simt că mă sufoc.

Pornii pe Victoriei și lângă Palat Imbecilul mă ajunse din urmă:

— Imi pare rău amice că ți s'a întâmplat exact cum am proorocit. Regretele mele!...

Holbai ochii:

— Păstrează-ți regretele... Pune-le la clocit. Și plecai.

*

Un an după întâmplarea aceasta, mă înrolai în armată. Două săptămâni din ziua înrolării mele, căpătai învoire să merg acasă să mă vadă și ai mei în haine militare. In drum, pe Calea Griviței îl zării pe Imbecil de departe și mă furișai pe o stradă laterală ca să scap de dânsul. N'apucai să fac decât vreo câțiva pași și Imbecilul mă ajunse din urmă:

— Hei, amice! Știi că te îmbogățești? La început nu te-am recunoscut, dar pe urmă mi-am dat seama că ești dumneata, după mers și după... Faci armata, ai?... Frumos, frumos, amice!

— Frumos, urît, trebue s'o fac; la anu mă eliberez.

— 'mde — și mă măsură din creștet până'n călcâie — numai că nu-mi vine să cred c'o fi să fie tocmai așa. Nu cred s'o termini așa de repede.

— Te rog să mă scutești de așa preziceri tâmpite. Adio!... Și plecai.

Imbecilul se uită în urma mea până ce dispărui după colțul străzii.

După un an, toți camarazii din contingentul meu porneau spre casă cu ochii plini de bucurie. Eu, într'o celulă trebuia să mai stau încă patruzeci de zile, pentrucă atâtea zile de închisoare mi-a dat colonelul când l-am stropit pe bocanci cu lături. Mergeam cu hârdăul plin, când deodată apare colonelul în fața mea și înainte să apuc să iau poziția de drepți, ca să-l salut, am alunecat cu hârdău cu tot, și pleosc între picioarele colonelului!!!...

A doua zi spre seară, caporalul de serviciu, printr'o favoare, mă invită în vorbitor:

— Noroc, noroc amice — se bucură Imbecilul — cum?... Tocmai aci ai ajuns?... Am aflat dela sublocotenentul Bogdan că ești închis și-am venit să te văd!!!

— Te rog să mă slăbești. Până și aici vrei să mă chinuești cu cinismul Dumitale?.. Ticălosule!... Of, Dumnezeule, n'am să scap oare vreodată de acest imbecil?!!

— Ei, nu te supăra, nu te supăra — caută să mă împace. Câte zile de carceră ai?

— Patruzeci — i-am răspuns enervat — câte îți mai doresc să trăești... Și intrai amărît în carceră.

*

După patru ani, într'o seară de Octombrie, m'am logodit. In timpul mesei, mesenii dintre care majoritatea „autoinvitați la logodnă cu masă" mi-au urat, pe nerăsuflat câte 'n cer și pre pământ și viață presărată cu roze. A trebuit să le țiu un logos prin care să le mulțumesc tuturor:

— Doamnelor și Domnilor—am început să cuvântez, urcându-mă pe scaun — astăseară ați fost chemați aci, ca să urați atât logodnicei mele cât și mie, în cuvinte emoționante, viață fericită. Doamnelor și Domnilor — aici începui să mă aprind — ați fost invitați ca să mâncați de toate bunătățile. Aici țin să fac o paranteză. Țața Ioana, Doamnelor și Domnilor, când le gătea mi-a spus cu o sinceritate genială: „Bunătăți de-al-de acestea, n'au mai înfulicat chemații tăi. Doamnelor și Domnilor, închid paranteza și-mi reiau ideia. Ați mâncat de toate; să vă fie de bine! Nu pot să am pentru Dvs. decât numai cuvinte de mulțumiri, pentru că ați mâncat bunătățile cu atâta poftă și cu atâta grabă, încât în mai puțin de trei sferturi de oră țața Ioana a trebuit să întoarcă toate cratițile cu gura în jos.

(In momentul acela zării în ușă, figura de mops a Imbecilului!)

— Doamnelor și Domnilor, — continuai mai mult ametit decât treaz — vă rog să nu vă jenați dacă de acu înainte am să încep să mă bâlbâi.

Toți făcură ochii mari și începură să șoșotească între dânșii.

Cucoanele și mai rău „Vai ce rușine!... ce rușine!.."

Una dintre ele, grasă cât două butoaie la un loc, se adresă vecinei sale cu voce tare, încât se auzi în toată sala:

— Precis că logodnicul a înebunit subit.

Mamei soacre i s'a pus un nod în gât. Mă întorc spre logodnica și vai săraca... plutea într'un lac de sudoare.

Imi luai inima în dinți:

—Doamnelor... Domnilor... eu Doamnelor, ca orice logodit... fără experiență... adică... vreau să spun... în calitate de amfitrion cer...

Imbecilul se apropie și mă trase de haină:

— Destul, destul, ajunge! Stima că ai să te faci de rușine!

— De unde știai?!...

— Ești încă un copil!

— Eu copil?!..

— Da, copil și ce copil prostănac!! Ha! ha! ha!...

— Ce imbecil — mi-am zis — și mă furișai afară că mă înroșisem ca racul.

*

Nici la nuntă nu mi-a dat pace Imbecilul. In timpul cununiei, când se cânta „Isaia dănțuește", mi-a dat în cap cu o bomboană cât o nucă.

— De ce dai, Domnule? Crezi că pot să suport? Mă doare; uite mi-ai făcut cucui!...

— Nu-i nimic... durerea asta, pe lângă ceea de mai târziu, nu-i nimic.

— Domnule! te rog să nu fii obraznic că... și mă repezii spre dânsul.

— Domnilor, Domnilor!, — caută să ne despartă popa. E rușine tocmai în biserică, în timpul cununiei.

— Nu vezi părinte, protestai, că mutra asta de mops îmi face zile fripte, fir'ar al dracului de Imbecil — Doamne iartă-mă că sunt în biserică și cu cununa pe cap.

*

Mulți ani după asta am fost ales membru al Academiei Române ca răsplată pentru genialele mele lucrări literare pe care le-am scris. Eram un geniu; un geniu bătrân!... Pe umerii mei trecuse an peste an și nu-mi lăsară, după plecare, decât greutatea lor, pe care o purtam anevoie, căci ca să-i pot duce și să nu mă prăbușesc subt ei, mă încovoiasem de tot. La orice conferință, la orice comunicare, lumea se îmbulzea venind să mă asculte pe mine „bătrânul geniu".

Imbecilul, însă, n'a lipsit dela nicio conferință sau comunicare. Și de câte ori îi zăream mutra, nu știu cum se făcea că mi se înmuia limba 'n gură și după aceea urmau câteva momente de bâlbâială spre consternarea admiratorilor și pre bucuria Imbecilului.

Alaltăieri am fost sărbătorit cu ocazia împlinirii a optzeci de ani. In timpul banchetului, după ce câțiva prieteni și colegi au ținut cuvântări preaslăvindu-mi meritele, m'am sculat să le mulțumesc. N'apucai să pronunț de cât vreo câteva fraze, că în ușa sălii zării pe Imbecil. M'am enervat așa de mult încât, la un moment dat, avui un atac de inimă și... murii subit.

Azi după amiază, la ora 5, a avut loc ceremonia înmormântării mele la cimitirul Belu. Și cine credeți că a luat ultimul cuvânt?!.. Imbecilul, Domnilor! Imbecilul!...

— Intristată adunare — a spus — cu durere în suflet ne-am strâns aci, ca să aducem cel din urmă salut aceluia care a fost până mai ieri „geniul bătrân", membru al Academiei Române și în plus sărbătorit cu ocazia împlinirii a optzeci de ani. Născut din părinți modești, a reușit prin multă sârguință și înțelepciune să urce încetîncet, toate treptele care duc spre glorie. A fost un om plin de bunătate. Imi amintesc că de câte ori ne întâlneam, mă îmbrățișa frenetic și-mi spunea: „Prietene, omenirea se vrea îndreptată. Dacă vom avea încă unul ca noi, cu siguranță c'o vom îndrepta". (Aici mi-a venit să sar din sicriu, și să-i ard vreo două-trei palme, cu toată bătrânețea mea, să mă ție minte.)

Alaltăieri când l-am sărbătorit cu nespusă durere în suflet, m'a cuprins în brațe și mi-a spus: „Prietene drag, încă unul ca noi nu se găsește și noi ne stingem". (Ce minciuni sfruntate, ticălosul!)

Imi este foarte greu — continuă Imbecilul — ca să înșir aci, toate calitățile marelui defunct; nu de altceva, de cât din teamă de a nu obosi îndurerata adunare. Deaceea termin prin a spune că a fost un om drept și bun, milos și generos, onest și înțelept, însfârșit ce mai terchia-berchia, un om și jumătate. Fie-i țărâna ușoară!"

— Ah Imbecilulele, lasă că vii și tu odată în cer! Mistuiască-mă focul Gheenei, dacă nu te provoc la duel.

24 Martie 1939.

Poem pentru plecarea noastră

Amintirii poetului Alexandru Că

Când mi s'au întors ochii de pe culmi
Aveau funingine de sânge pe glugă
Și-am înțeles că mă luase toamna slugă
Să trâmbițez pentru moarte, vestirile în ulmi.

De-atunci pe lângă poarta sufletului trec
Și n'o deschid de teamă să nu-mi ceară,
Să-i duc lumini ce nu îl priveghiară
Și să nu vadă turma de tristeți ce o petrec.

Mi se 'nvălură în piept tăișuri de coasă
Și păduri de săbii ruginite în ceață:
Sunt poetul ce voi porni spre altă casă,
Culcat pe liniște și alb ca o dimineață.

SILVIU LAZAR

Moartea visului

Muri un vis pe-o pajiște de-azur
Și bacii dimineții, i-au tulnicit drumeagul
Spre zări de ne'nțeles... Intre tăceri
Și mări de fum, se'nmormântă deapururi Vagul.

Icoana lui s'a șters, și nici-un gând
N'o să-i mai zugrăvească-aidoma, strălucirea,
Căci boiul din fior s'a irosit,
Iar șoaptele de cânt, le-a strâns nemărginirea...

Dorm singure părerile 'n trecut —
Trecut bizar și șters, deși numai de-o noapte-i...
Ca un străin e soarele-abătut
Și plâng din pomi și flori, litaniile șoaptei...

D. MISSIR

Era și primăvara de vi

(Urmare din pag. 3-a)

Luciliu îi întinse florile și fata le luă cu un gest mecanic.

— Nu trebuia să-i spui domnului Onufri că te iubesc. El și-a bătut joc de mine și-a râs. Aceasta mă doare foarte mult... Am venit acuma la tine, pentrucă.. Ascultă, Crăița. Crezi că nu mă vei iubi niciodată? Ți-am trimis flori, ți-am făcut „curte", așa cum ziceai... și...

— Doar nu's nebună să mă 'ncurc prostește cu un plod ca dumneata! Și te rog să nu mă mai tutuiești! Pleacă!

— Te iubesc nesfârșit de mult, Crăița. Rămâi cu bine...

La podul din strada Romană, Luciliu se opri și rămase acolo până amurgul își amestecă sângele cu ploile de cenușă ale serii. Când primele felinare se-aprinseră, coborî pe terasament, luând-o încet spre gara Grădina-Publică. Un tren de persoane îșl vui pe lângă dânsul fierăria și se pierdu 'n fum.

Era o noapte caldă și senină. Calea robilor scânteià ca prundișul unui râu și-un murmur vag simfoniza câmpiile, cari își unduiau alene semănăturile. Scorburile răchitelor luminau a putreziciune. O dungă viorie anunța că, în curând, va răsări luna, iar copacii se înălțau ca și cum s'ar fi pregătit s'o vadă mai bine.

Luciliu se lăsă pe marginea digului. Pământul era călduț și roua înfiora ierburile, pe cari băiatul le mângâie ușor cu palma. Un fluture de noapte se stinse încet în umbrele misterioase ale unui tufiș.

Gândul băiatului sbură la Bob Combra, care se sinucisese acu o săptămână.

„Ce scandal a fost la liceu! Bietul Bob..." — și inima i se strânse:—„Mâne, vor spune și despre mine așa... Bietul Luciliu! Crăița nici nu va plânge măcar. Dimpotriva, ea va zâmbi flatată. Oare de ce s'a sinucis Bob? Mă privea întotdeauna cu ochi mari, luminoși... Cât de bun era! Odată, mi-a spus că vom muri de aceeași moarte... Bob, bietul Bob!" — și, înduioșându-se la amintirea fostului său prieten, lăcrimă.

Un tren urca greoiu panta dinspre gara centrală și ochii locomotivei sclipeau drăcește.

Luciliu privi fascinat monstrul de oțel, care se-apropia învăluit de aburi. Trenul ajunse însfârșit la numai câțiva metri, însă băiatul nu se-aruncă în fața locomotivei, cum intenționase, ci se dădu îndărăt. Voia să mai trăiască o oră sau două — până la venirea trenului următor. Aburii luminați roșietic de focul din cuptor, în care fochistul tocmai răsturna o lopată de cărbuni, îl învăluiră cu răsuflarea lor fierbinte și Luciliu se gândi cu groază că, în pământ, nu va mai simți niciodată căldura binefăcătoare a vieții.

„Jilăveala îmi va mură oasele și viermii mă vor pătrunde ca niște ace de ghiață... Eh! Prostii..." — și se uită lung în urma trenului care gâfâia la deal.

Trecu aproape o jumătate de oră și nici un alt tren nu se ivi.

Luna arginta lanurile; sate îndepărtate răsunau de lătratul câinilor, iar tramvaiele din oraș alergau cu sg asurzitor spre hangarele din st Mihaiu-Viteazul și, uneori, sârmel runcau mari fulgere verzui spre Un foc păstoresc se stingea tainic un deal.

Luciliu se uită la ceas.

„Am să mă joc cu moartea... U de rămășag... Voiu merge între timp de o jumătate de oră. Dacă, atunci, nu vine nici un tren, nu mai sinucid", — și începu să me prin mijlocul terasamentului.

Luna îl scălda în lumina ei și un băiatului părea enormă așa cum că peste dig. Luciliu se uita la cer și lele mergeau odată cu dânsul, în t ce orașul dispărea în legendă.

„Mai am douăzeci de minute..."

Douăzeci de minute până la cap veacurilor—sau până la începutul

„Poate că nici un tren nu va veni 'n noaptea asta... Doamne, că copilăros ești, Luciliu!"

Când se uită din nou la ceas, ma rau cinci minute.

„Nu vine!" — și începu să mea mai repede între liniile cari gon argintii prin noapte.

Deodată, un sgomot ciudat vibre în șine. Luciliu se oprește. I s'a pă sau... Dar nu! La un canton, bătăi clopot vestesc apropierea unui t Bang... bang... bang... Rar și melod Băiatul a transpirat, dar își face cr și merge înainte. De după cotitură, comotiva se ivește uriașă, înghiț pământul.

Băiatul își continuă, neînduple drumul.

„Voiu călători spre împărăția ste lor... Iată că vine trenul fermecat... hu-hu! Da' repede mai vine balaurul — și se uită, pentru o clipă, la — „Trebuie să fie acceleratul de cureștl". — Din mari depărtări, Cră flutură dintr'o batistă de aur. — „O de ce s'a sinucis Bob? Oare de ce t buie să mor și eu?" — Ciudat: nam de fier care cotropește terasamen nu-l mai înspăimântă și, vesel, șu rând, Luciliu merge din ce în ce n repede în întâmpinarea acceleratulu

Văsduhul are miros dulce de grâu lapte, în care se amestecă esențe am rui și proaspete de pelin și de cimb Calea robilor se lasă tot mai jos, pâ se contopește cu prundișul terasame tului. Luciliu calcă pe brumi de st și răcoarea lor îi pătrunde până la nimă.

„Oare, dacă n'ar fi primăvară, mai muri?" — însă nu-și poate ră punde, căci simte o căldură uriașă nundându-i pieptul și un nour îl înv luie în pânze moi și catifelate.

Când acceleratul se stinse în val de sub Weinberg, liniștea se lăsă lumină de lună peste câmpii.

Trupul lui Luciliu, sfârtecat și-am stecat cu pietriș, zăcea roș între linii de-argint. Un fluture de noapte îi d du târcoale de câteva ori, căci sânge avea un ciudat iz de floare, și sbu către oraș, unde-l atrăgeau bolduri felinarelor electrice.

Apoi, veniră o mulțime de gângăr negre și un câne urlă pe-un maid îndepărtat, iar luna se cufundă înc în spuma unor nouri mici și liliachii.

Cernăuți, la 2 Dec. 1938.

MIRCEA STREINUL

SCENA · FOYER · ECRAN

- George Mihail Zamfirescu

r'aceste triste zile de
nă am pierdut dintre noi
un suflet limpede și lu-
t. George Mihail Zamfi-
fin și subtil creator, om
capacitate rară, s'a des-
tăcut, aproape nestiut
meni, din viață, depăr-
-se dincolo de ceace pu-
pricepe noi.
ost un pesimist al vieței,
esimist dar nu un în-
Se complăcea în întu-
e, în mâhnire, o admitea
că din acest mediu își
extrage eroii. Din sufe-
rință, din bizarerii, din întor-
tocheate cute sufletești. De
acolo își înjgheba și traiul
său. De aceia, poate, atât de
tăcut și de singuratic s'a stre-
curat printre noi.

A avut planuri mari, spe-
ranțe, a crezut în realizări.
Acum totul este părăsit. Do-
rea să pună în scenă o piesă.
Revenire în trecut, pe vremea
când se ocupa de teatru. Ma-
re și sincer iubitor al acestei
arte. Toate au fost frânte. A
avut doar satisfacția să-și
știe Curierul din Lyon re-
luate, după râvna ce depusese
la prelucrarea lui. Puțin față
de iluziile ce întreținea, prea
puțin.

A dispărut nesatisfăcut.
Ros de o boală neiertătoare
și deprimantă.

Pentru destinul acestor vi-
sători este extraordinar de
trist. Să nu-l uităm. Un gând
duios al nostru îl va însoți, și,
cine știe, îl va mângâia în
durerea zilelor ce l-au dobo-
rît.

VICTOR POPESCU

RUL DIN SARINDAR: ALUL NĂZDRĂVAN", CO-DIE IN PATRU ACTE DE ERARDO GHERARDI.

te dintr'un sentiment de
tie față de ceeace ne
tam să fie teatrul din
dar, sub nolua lui condu-
dorim să privim această
ca adevărata premieră de
idere a stagiunei. Cu mult
drept se cuvine să pre-
efortul și rezultatul mon-
Calului Năzdrăvan, decât
cările debutului, pe larg
ținându-se de nesiguranța
tatonări.
sa lui Gherardi a însemnat
abilitare. Și ca alegere de
ct, și ca regie și ca inter-
re.
primul rând să prețuim in-
nta conducere artistică a
Ion Iancovescu. Cu resur-
ultiple, domnia-sa poate
ebănuite rezultate, când
rânvă, cum probabil s'a
nplat de data aceasta. A
un spectacol în care într'a-
putem lua parte la o ac-
dinamică. Jocul interpre-
n'a tânjit, replicele n'au
debitate ca o lecție, fiindcă
ansamblul era necontenit
în scenă. Calitate nepre-

lul Năzdrăvan este o piesă
laborație intelectuală mun-
Fără o acțiune prea vie,
ătrunde cute sufletești, cau-
nomalii și oameni anormali.
une în fața vieții, îi reu-
e.
pensiunea Lory-ei Massa,
mee de moravuri dubioase,
ică de bani, cămătăreasă,
rabilă, stau inși diferiți, cu
uturi ascunse, ruinați, poa-
iar urmăriți de poliție. Aci
ăsește și Valeriu, un tânăr
dacă trupește se află că-
la treptele cele mai josni-
rămas totuș un suflet cu-
și limpede, un suflet de co-
iute umblător după himere,
ai năzdrăvani — al cărui țel
viață este descoperirea de
pierdutei lui mame. O
ă, se frământă, își pierde
rețea, își vinde totul, doar
găsi.
rânș de nemernicia amora-

Lory, el îi fură polițele ajunse
scadență, riscând să fie
stat, și vrea să fugă în A-
rica.
ntr'un elan de cruzime și cu-
itate, Lory, pentru a se răz-
a de pierderea banilor, îi
ne că ea e mama lui. O în-
zitoare prăbușire se petrece
nci în sufletul lui Valeriu,
e nenorocit în fața vieței
i avea o singură iluzie fru-
asă, posibilitatea unei mame
asupra tuturor răutăților,
ei mame aproape sfântă, și
m se vede în fața îngrozi-
rei realități — Lory, mama
.
Viața îi este ca închisă. Dar
suferința care l'a cuprins
are atâta durere, încât Lory,
epând prin a se căi amar,
roape de crede și ea cele de-
rate într'un moment de tris-
și neiertată nebunie. Iar de
de ființele acestea se urau,
acum își vor crea o viață
șnică și senină, retrași din
multul orașului, uniți pentru
stul existenței, cu convingerea
mă în iluzia lor, că sunt ma-
ă și fiu.
După o scurtă înfrângere a
elui cal năzdrăvan — himera
re plutește deasupra tuturor
menilor ajutându-i să răzba-
negrul vieței, acesta își reia
mnia.
Din câteva cuvinte s'a putut
țelege economia piesei. Reese
n chiar atât de puțin nevoia
ei interpretări nuanțate și
ne, care să redea tranziția pe
oparte a lui Lory, dela cum-
ite răutăți la adâncirea într'o
meră blândă, iar pe de altă
rte sbuciumul lui Valeriu.
In rolul Lory-ei, d-na Maria
lotti a avut fără îndoială o
lendidă ocazie spre a-și valo-
fica talentul și resursele artis-
ce, înjghebând dela firea obsi-
tricată a matroanei de pensiune
suspectă, până la sufletul pa-
sionat și sincer al mamei, un joc
de înaltă clasă, plin de nuan-
țări și inteligente pointe.

Lângă domnia-sa, d-l Mihai
Popescu, cunoscut și totuși un
debutant al scenei, a adus o
contribuție interesantă, dove-
dind rare calități, resurse pu-
ternice, pricepere în dozarea e-
fectelor dramatice, dar poate
prea multă poezie.

D-l Aurel Athanasescu merită
la rândul domniei-sale să fie
citat printre interpreți cei mai
de seamă ai piesei, contribu-
ția sa fiind prețioasă.

In celelalte roluri d-ra Mania
Antonova, d-nii Radu Beligan,
Coco Demetrescu, Victor Anto-
nescu corect, iar d-l Jules Ca-
zaban, într'o reușită interpreta-
re a dovedit și de data aceasta
inepuizabilele sale calități ar-
tistice.

Un spectacol realmente inte-
resant.

TEATRUL REGINA MARIA: Azi și Odinioară de Marcel Achard

Comedia lui Marcel Archard,
fără a fi o creație extrem de
reușită a artei dramatice este
totuși o piesă cu destule posibi-
lități, în special pentru inter-
pretare. Fără adâncimi prea
mari cari să obosească un pu-
blic dornic de distracții, tema
sa, pornind dela o întâmplare
cât se poate de tragică, isbu-
tește să se strecoare cu abili-
tate printre momentele grele,
extrăgând numai partea lor
hilară și încheind cu un sfârșit
care te lasă încă plin de nă-
dejdi, de unde te-ai fi așteptat,
după orice logică, la o dramă.

Raymond Zara (Tony Bulan-
dra) vechiu prieten a lui Roch-
noire (Maximilian) apărând
după douăzeci de ani de dispa-
riție iubește pe fata acestuia,
și hotărăște s'o ia în căsătorie cu
toată opoziția tatălui ei, care
fără a ști nimic precis, este
totuș foarte neliniștit de tre-
cutul misterios al celor două-
zeci de ani lipsă din Paris,
pare-se, provocați de un scan-
dal. Și cine știe dacă în cursul
celor două decenii n'au urmat
altele pe alte tărâmuri. Dar o-
poziția este inutilă, căci hotărâ-
rea fetei, de acord cu a lui Ray-
mond Zara întârzie orice re-
zistență a părintelui, care tre-
bue să cedeze până când, print-
r'o pură întâmplare, Manuela
Rochenoire (Dina Cocea) află
cauzele plecărei din Paris cu
douăzeci de ani în urmă. Ray-
mond Zara, fusese dupe toate
probabilitățile amantul mamei
sale și toate înclinau în a-l face
prim vinovat de sinuciderea a-
cesteia. Iată deci considerente
cari vor împiedica, pe Manuela
să devie soția lui Raymond.

Dar piesa aceasta, fiind o co-
medie, sfârșitul ei, aderând Ci-
dului, nu face decât să-l înde-
părteze pe Raymond cu sperança de a-l reprimi.

După noi, îndreptarea ar fi
definitivă, dacă am căuta să
disecăm piesa și dincolo de
ceeace ne prezintă pe scenă.

In rolul Manuelei, d-ra Dina
Cocea, fără a aduce nimic
extraordinar, a creat totuși câ-
teva frumoase momente, prin
naturalete, dinamism și pros-
petime. Lângă d-sa, d. Tony
Bulandra, a ridicat rolul, pe cât
talentul său incontestabil i-a
permis, trebuind însă să ținem
seamă că nu era un rol adequat
lui.

In schimb d. Maximilian a
fost cât se poate de bine repar-
tizat.

In restul interpretărei d-nii
Iliescu și Sion, corect.

V. P.

TEATRUL LIGII CULTURALE: „SAKONTALA" DE KALIDASSA IN REGIA D-LUI MASSIM

Multumim d-lui Massim pen-
tru lăudabila intenție de a ne
prezenta străvechiul poem al lui
Kalidassa, în traducerea plină de
farmec a lui Coșbuc. Avem im-
presia însă că directorul de scenă
a accentuat prea insistent latura
anecdotică, neglijând ceiace în-
suși textul piesei sugera: poezia.

Și poezia nu are nevoe de mare
aparatură scenică; ea poate trăi,
cum spunea, glumind, Batty, „și
într'un butoiu"...

Credem de asemeni că stilul
naturalist al unora din actori —
și ne gândim în special la d.
Mazilu — nu avea ce căuta în a-
ceastă *feerie*.

Din motive asemănătoare, actul
ultim pare completamente ab-
surd: Reapariția Sakontalei, care
ar trebui să se facă într'o lume
magică, sacră, se desfășoară în-
tr'o perfectă continuitate cu sce-
nele precedente, care se întâm-
plau pe *pământ*. Ori, ultimul act
e ruptură de realitate, care nu
ne-a fost deloc sugerată.

Nedumeriți, am ascultat un
imn al pădurii, care era cea mai
clară indicație a atmosferii și a
ritmului piesii:

„Voi arbori sfinți din cadrul
de zâne locuit"...

S'a jucat, în fond, ca în orice
piesă „la costume": cu tirade și
cu fanfara gardienilor publici
(care au realizat duioase cacofo-
nii).

Câteva cuvinte bune pentru
actori: unii au respectat fideli in-
dicațiile direcției de scenă, alții
n'au respectat, în beneficiul poe-
ziei (și ne gândim în special la
doamna Ulpia Hârjeu-Botta).

D-na Eugenia Voinescu, a sus-
ținut cu multă forță dramatică,
rolul Sakontalei. A fost un frumos și deplin meritat succes.

D-ra Febronia Stănescu a fost
o grațioasă apariție.

Subliniem naturaleța și grația
d-nei Ulpia Hârjeu-Botta.

E un *autentic* mare talent.

D. Sireteanu a trăit cu multă
intensitate rolul regelui. Din res-
tul distribuției, menționăm pe
d-nii Soare și Teodoru, cari ar
merita alte roluri.

Incă odată, d. Massim a dat, în
limita posibilităților, un spectacol
plin de frumoase intenții.

INTERIM

ECRANUL

ARO: Doamna păcătuește.

Ceeace ne-a surprins mai întâi la acest film cu titlu foarte insinuant, este tocmai lipsa aproape totală a elementelor, ca să le spunem așa „decoltate", cari se întâlnesc mai intotdeauna în producțiunea comică franceză.

Pățaniile preotului hotărît să restabilească liniștea în satul lui turburat în preajma alegerilor, nu sunt de loc privite în derădere, ci mai de grabă, cu acel surâs îngăduitor al omului bun în fața mărșăviei oamenilor. Scena discursului electoral e, poate, partea cea mai comică a filmului, la care putem râde din tot sufletul ca oamenii cari „au trecut prin asta", dar, în sfârșit, au scăpat.

Cuvântul „războiu', care revine atât de des în acest film francez — se cântă chiar și celebra „Madelon" — dovedește sbuciumul în care a trăit în ultimul timp poporul francez.

Din păcate, un nou măcel nu a putut fi evitat de prudenții Francezi

Doamna Elvira Popescu, a fost, ca întotdeauna, plină de vervă, nepăsându-i nimic de accentul ei străin și amintindu-ne mereu faptul că e româncă prin diminutivul pe care îl dă bărbatului ei: „Emilică!"

Bach, actor de teatru, nu prea se împacă cu aparatul de filmat.

In schimb, sunt foarte amuzanți Alerme și Aimos, iar Alice Tissot e cât se poate de drăguță, spre deosebire de insipidul ei partener, Paul Cambo.

CAPITOL: Suprema jertfă

Mania titlurilor pompoase și „atrăgătoare de public" este o plagă a cinematografiei, despre care am mai scris câte ceva în aceste coloane.

De pildă, ultimul film prezentat de către Capitol se intitulează „Suprema jertfă", nume care te face îndată să te gândești — mai ales când e vorba de un film de aviație — la morți eroice sau la avioane prăbușite din înaltul văzduhului. Doamnele cărora le place să plângă la cinematograf sunt, astfel, numaidecât atrase de această „Supremă jertfă".

Ei bine, toate aceste doamne vor fi crunt desamăgite. „Suprema jertfă" nu este un film în care să abunde situațiile de un eftin melodramatism. Spectacolul oferit de către cinematograful Capitol este ceeace se poate numi un film serios de aviație.

Căci, prin film *serios* de aviație, înțelegem tocmai banda în care să nu întâlnim jertfe supreme sau foarte fotogenice lupte aeriene.

In obișnuitele filme de aviație, aeroplanele apar ca niște aparate în cari poți fi foarte puțin în siguranță, riscând să te prăbușești în fiecare clipă. Deci, propaganda pentru aviație era aproape nulă.

Dimpotrivă, filmul „Suprema jertfă" este tocmai un imn de preamărire a aparatelor de sbor.

La un moment dat, ne este prezentat un hidroavion, în toate amănuntele, impresionându-ne prin măreția lui. Omul apare mic și de puțină importanță așezat în fața propriei sale opere.

Caracterul prea documentar al filmului îl face, poate, la un moment dat, să pară prea lung. Ceeace nu înseamnă însă că el pierde prea mult din interes. Iar scenele comice, bine intercalate, îl fac să pară destul de amuzant. Povestea care stă la baza filmului este destul de banală. O preferăm însă uneia prea dramatice și exagerate. In privința distribuției, ne-a suprins John Payne, prin jocul lui natural, precum și prin isbitoarea asemănare cu James Stewart. George Brent și Olivia de Havilland sunt doi actori corecți, neisbutind însă să fie excepționali. Nici nu prea cred că-și dau ei silința să fie.

TRIANON: Jesse James

Nu ne-a displăcut povestea asta romantică a haiducului hotărît să se răsboiască cu mijloacele moderne de locomoție pe cari încercau să le introducă în America niște oameni fără scrupule. E aceasta, de altfel, o epocă des întâlnită în filmele americane, căreea de astă dată tehnicolorul i-a dat o notă și mai romantică.

Jesse James e, astăzi, socotit ca un adevărat erou al Americei, ceeace nu înseamnă, totuși, că n'a avut și el păcatele lui. Filmul ne prezintă cu obiectivitate, și calitățile, și defectele lui. Totuși, până la urmă, „moartea voinicului de mâna păcătosului" întristează pe spectatori.

O dudue era chiar indignată că n'a fost pedepsit „criminalul". S'ar putea ca indignarea ei să fi fost provocată de faptul că „victima" era interpretată de către Tyrone Power, care la chipul său frumos, adaugă și nu joc din cele mai inteligente.

Henry Fonda are un rol, potrivit pentru caracterul lui flegmatic: un haiduc calm. Iar Nancy Kelly este o actriță mare. Așteptăm dela ea „rolul gras" care s'o treacă în rândul veritabilelor vedete.

TRAIAN LALESCU

Actori la radio

—Text pentru culisele microfonului—

Emisiunile postului nostru de radio se bucură din când în când, de contribuția artiștilor dramatici și lirici, cărora li se plătește binișor pentru orele la care sunt solicitați.

Emisiunile teatrale variază după necesități. De câtva timp aceste manifestații sunt și mai bine prețuite de auditorul provincial; mai ales din cauza lipsei turneelor de spectacole teatrale.

Vom stărui puțin asupra emisiunilor teatrale, de oarece în distribuții revin aceleași nume — aceleași voci ale microfonului.

Când s'a protestat împotriva obsesiei reclamelor, Societatea de Radio-Difuziune le-a sacrificat, deși se realizau serioase venituri prin ele.

Sub o altă formă, obsesiile se manifestă acum în cadrul spectacolelor teatrale.

Direcția teatrală și-a făcut un obicei nu tocmai frumos din a nu mai anunța numele actorilor distribuiți, decât în foarte rare cazuri.

Să cercetăm însă realitățile, pentru a afla cauzele.

Cu mici excepții, interpreții din fața microfonului revin în mai toate orele teatrale; publicul a ajuns să-i cunoască după voce. Crainicul dintr'o piesă e bătrânul din alta.

Ceiace e și mai ciudat în alcătuirea acestor distribuții, e familiaritatea cu care câțiva angajați ai Societății de Radio își impart rolurile.

Nu e de fel cavaleresc gestul unor funcționari — plătiți pentru anumite atribuții — să acapareze locuri ce, pe bună dreptate, se cuvin altora.

E supărător să auzi la o anumită oră un nume de autor — scenariu, iar mai târziu, poate chiar în aceiași zi, să-l afli director de scenă, crainic, regisor, ori interpret.

Mai sunt atâția actori rămași fără angajamente, mai sunt atâția cari joacă flămânzi în nădejdea unor zile mai bune, încât e de datoria funcționarilor serviciului teatral dela radio să se

mulțumească cu lefurile lor și să nu întindă mâna la bucățica de pâine a camaradului nevoiaș.

E neomenos să primești leafă dela o instituție și să mai pretinzi — pentru servicii pe cari ești dator să le prestezi — un surplus ca regisor, altul ca interpret, și altul ca scenarist.

Dacă cel puțin acești beneficiari ar fi streini de lumea artistică, li s'ar putea ierta lipsa de obraz; dar sunt actori — și faptul e cu atât mai josnic și mai dureros.

La microfon nu se poate invoca necesitatea unei anumite distincții vestimentare. Slavă Domnului, acolo în fața păianjenului de metal pot veni și actorii cu îmbrăcămintea mai dărăpănată. E poate ultimul punct de contact cu publicul...

Ii scutim pe acești domni de amănunte cari i-ar plictisi.

Alături de actul de înaltă ratiune a suprimării reclamelor, Direcțiunea generală a Soc. de Radio-Difuziune, e datoare să purifice și programul teatral.

D. profesor Ion Livescu, președintele sindicatului artiștilor dramatici și lirici, e preocupat de problema șomajului artistic; d-sa va putea s'o rezolve începând cu un demers la Radio, indicând chiar propunerea de a se face apel numai la artiștii neangajați.

GH. SOARE

GEORGE Voinescu

BALAMUC PALACE HOTEL

80 DESENE·NU·PE INTELESUL·TUTUROR cu o prefață de EMIL BOTTA

un volum-surpriză, care va apare în curând în colecția „Universului Literar".

Niște puști și o repetiție...

Pe scena unui teatru din Sărindar, se repetă o piesă cu „tineri". Se cheamă „Aproape de cer" — și e faimoasa „Altitude 3200" a lui Julien Luchaire, succesul recent parizian — de dimensiunile unui an și jumătate.

Atmosfera fiind interesantă, ne-am propus să urmărim o repetiție, de la prima apariție matinală a primului actor sau electrician și până la ora 13 și jumătate, când d. Maican strigă:

— Hai, duceți-vă la masă.

*Ne propunem asta de trei săptămâni, dar ne-a fost imposibil să realizăm primul punct al programului. Și numai din cauză că George Voinescu, în calitate de **actor, întârzie regulat** cu jumătate de oră de la repetiții (maniere pe care le veștejim cu energie) iar în calitate de redactor al paginei de teatru, oricum, nu putea fi deranjat chiar de la ora 10½. (Dacă n'ați înțeles nimic, nu descurajați. Recitiți).*

Insfârșit — cortina e ridicată, noi pe scenă, d. Maican în sală: trupele stau față 'n față.

— Aprindeți rivalta, strigă d. Maican, că nu-i văd de loc.

La ora 11.03 repetiția se poate spune că a început.

*Se începe, în mod logic, cu actul trei. „Domnița Magdalena" face pe ursulița, și replica i-o dă „pușiul cel—mereu—bătut—în—cap" **Aurel Tudor** (noutate dela Iești) Totul merge bine până la scena următoare, când George Voinescu trebue să facă pe căprioara și să sară cu grație și dezinvoltură, la brațul... Didonei Rădulescu. D. Maican se cam supără, și strigă:*

— Reluăm, de la intrare!

Și iar intrăm, și iar sărim, și iar reluăm.

Vom vedea cu surprindere, domni serioși ca d. Mihaiu Popescu, actorul cel mare, rătăcit între puști, — făcând pe soarele (razele vor fi simbolizate de o... mătură)), pe d. Tomazoglu făcând pe frigul... iar Beligan pe... vântul. „Vulturul e Sorin Popa. Insăși conițele și duduile nu dau dovadă de mai multă seriozitate. D-na Clody Bertola e primăvara; d-na Beate Fredanov e zăpada; d-ra Nineta Gusti, ghiocelul iar d-ra Georgescu... pădurea...

Dar „autorul", Costin Iliescu, intervine, piesa din piesă s'a sfârșit și copiii se întorc la micile lor bucurii și măruntele lor drame, în imperiul cabanei, aproape de cer...

...Unde se întâmplă și lucruri de impresionantă gravitate. Serge, pe care o să-l cunoașteți în curând, a dispărut. Magali, de asemeni. Echipa de salvare le caută urmele în munți... Magali a căzut în prăpastie: simplu accident? Nu. Irénée, „seminaristul", știe ceva...

Dar e multă lume cu talente mari, în distribuția asta de actori mici! Și e mult entuziasm. Și e d. Maican, care e o forță, o întreagă tinerețe.

Sensurile noui, situațiile delicioase pe care le descopere în acest text de mare frumusețe, ne impun, și ne obligă, la admirație.

In sfârșit, repetiția, ajunge în mod firesc, la actul II. „Actul fantomelor", cum îi spune directorul de scenă. Perechi-perechi, se perindă și-și joacă, în doi, micile lor drame, în timp ce noi, ceilalți, care suntem „unu singur!", stăm pe culoar. Știți că se flirtează mult aici? Nu vrem să dăm precizări, ne mulțumim să constatăm...

...Și ceasul arată însfârșit 13. Ora fatidică: basmul s'a sfârșit.

— Hai, duceți-vă la masă!

GEORGE VOINESCU

Concertele

Mâine, Duminică, la 11, va fi la „Ateneu" un concert de orgă, cu concursul d-lor Stadelmann, Nicolae Rădulescu și Jianu, al d-nei Baumann-Rădulescu și a corului „Madrigal".

In program Haendel, Bach, Franck și Brahms.

Astăzi la 5 după amiază, la „Dalles" prima conferință urmată de concert din ciclul organizat pentru acest an de „Pro-Arte". Ședința este consacrată clasicismului italian.

Joi 19 Octombrie, la Ateneu, primul concert dirijat de maestrul Enescu la „Filarmonica".

Se anunță că

TEATRUL NATIONAL

Premiera de Luni 16 Octombrie va fi „Casa inimilor sfărâmate" de Shaw în regia d-lui Șahighian și cu următoarea distribuție: d-nele: Marieta Anca, Eliva Godeanu, M. Deculescu, Elena Cruceanu și d-nii: Grigoriu, Bălțățeanu, Marius, Fintesteanu, Demetru, Ulmeni.

★

S'a hotărît ca marele succes „Medalionul" să apară în „Biblioteca Teatrului Național" imediat după „Glumele destinului".

STUDIO

„Fericirea mea" de Claudia Millian este viitoarea premieră cu: Marioara Voiculescu, Natașa Alexandra, Gingulescu, Mitru, Nicki Atanasiu.

„Să divorțăm" de Sardou se repetă cu Marieta Deculescu, Valentineanu, Balaban, Nicu Dimitriu în rolurile principale.

★

Premiera „Profesorului Storițin" nu mai este de actualitate. Se continuă totuși repetițiile.

OPERA

Marți 17 Octombrie se va cânta pentru prima dată la „Opera Română" Flautul fermecat de Mozart, sub conducerea muzicală a d-lui George Georgescu. Opera comportă o largă distribuție și prezintă, la noi, prilejul rar de a asculta în aceiaș seară un foarte mare număr din principalii cântăreți ai Operei Române. Acestia vor fi d-nii Niculescu Bassu, Mircea Lazăr, Șerban Tassian, Alexandru Lupescu, Știrbey, Enăceanu, Teofănescu, Nanu și d-nele Guțianu, Crețoiu, Grozea, Moreanu, Davideanu, Savagian, Dogeanu, Dumitriu și Lisette Dima.

Premiera operei „Luiza" de Charpentier, va fi în cursul lunei Decembrie.

DISC

Pentru amatorii de „hot" vom da aici câteva orchestrații demne de remarcat.

Iată prin urmare pe „His master's voice" B 8800 „Piano Stamp" de Lionel Hampton care o cântă pe cât poate de bine la pian.

Duke Ellington e, incontestabil, „the best orchestra leader" și putem constata aceasta în următoarele melodii ale sale: „The mooche" pe „Parlophone" R 1615, „Rude Interlude", pe „His master's voice" B 6449, „Black and tain fantasie" pe „Gramophone" K 6344, „Sophisticated lady" pe „Columbia" CB 591 și „Day break express" (asta e mai veche dar foarte bună) pe „His master's voice" B 6468.

Dacă vă place Cal Callaway comandați „Blue interlude" pe „Brunswick" 8292 și „Cabin in the cotton" pe „His master's voice" B 6465.

Vă aduceți aminte de Sophie Tucker, celebra cântăreață de acum vreo 10-15 ani?

In tot cazul luați „Some of these days" unul din marile ei succese, imprimat pe „Columbia" 4269.

Altă melodie bine cântată e executată de Earl Hines și se numește „Pianology" pe Brunswick A 500.706.

Quartetul lui Benny Goodman (clarinet, vibraphon, pian și baterie ne oferă „Opus ½" pe „Gramophone" 272.

Iar Jimmie Lunceford (un fel de al doilea Duke) a cântat și cântă cu mare succes la „Chez Parce" în Chicago „Frisco Fog" pe Brunswick A 81404.

JACKIE MICLESCU

Mișcarea dramatizată

„Dansul este primul născut dintre arte".

Inainte de a încredința creațiunile sale pietrii, verbului, sunetului, omul, prin propriul său corp organizează spațiul și ritmul timpului.

Firea, mediul, evenimentele provocate de viața formelor, influențează viața formelor și viața istorică, pe un fond vechiu și ascuns, în procesul unei efervescențe noi.

Omul nu este legat de definiția eternă, el este accesibil schimbărilor și acordurilor.

Intorcându-ne la tema, care ne va servi drept inspirație în viitor, trebue să luăm în seamă ritmul creator, care animă prima dorință a omului.

Astfel se profilează, pe tărîmul raselor, diversele portrete ale omului, chiar operele omului, modurile de viață, care sunt peisagii și interioare și care „formează" deasemeni spațiul, materia, timpul.

„Opera de artă este nemuritoare, acțiunea sa proprie se exercită înainte de toate în spațiu".

Așa cum dansurile populare „de Duminică", sau cele „ocazionale", ne devălue o formație de cercuri sau siruri legate și „pași" în continuitate (produsul **choreator**, în asemenea cazuri, ne traduce limbajul viu al unei rase), tot astfel, arta noastră a dansului (sub impulsul unei tehnici prealabile a **choreartului**), întrunește stabilitatea aceasta clasică și provoacă un moment caracteristic, în puritatea lui clasică.

Artistul nu aparține numai unei familii spirituale și unei rase, el aparține totodată unei grupe artistice, deoarece omul este acela care lucrează formele și formele activează la rândul lor, după o odine a măsurilor și a raporturilor. Nouă ne trebuește să găsim, într'un limbaj inteligibil, începutul acțiunii.

Nu avem alt exemplu decât creațiunea țăranului.

Care este izvorul care a creat și a alimentat dansul folkloric românesc?

Ritmul dansului are un efect creator neașteptat; contactul său cu omul și pământul prelungește creațiunea sa prin cuvânt, alternând unui ritm, verbul.

„In dans, Dionisos și Apolon se încrucișează: simbol al tumultului și simbol al calității. Pământ și Coloană".

Se participă la desenul unor mișcări noi de fiecare dată. Raportul în timp, nu este același în șirul mișcărilor.

„Se formează mișcarea astrelor".

Faptul dansului, rămâne la media ritmului și „strigăturile" care conduc mișcările concep un joc:

„Frunzuliță de pe luncă"

„Patru fete să se ducă!"

Cursul viu al unui produs poporan în „prezența fantastică" a isvoarelor, alimentează gestul, muzica, verbul. La baza acestei „prezențe fantastice" mitul unei forme, al unei vederi spirituale devine o speculare a inteligibilității geometrice (atâta timp cât nu există în materie).

*

In general se înțelege prin folklor o „operă populară", o „creație colectivă" (opusă creațiunii școalei academice și personale), înțelegându-se totodată prin folklor, și opera veche, îmbogățită rar și destinată unei morți latente.

O creație populară perfectă nu mai poate fi repetată, nici chiar prin imitarea „motivelor" ei. Cadrul lărgit al vieții populare, nu păstrează decât singurele creațiuni care vor răspunde plăcerii și interesului său.

Formele după mai multe principii destinate, compară, reduc sau desvoltă viața formelor în artă.

Revelația „operelor naționale" este de scurt timp introdusă, bazată pe tradiția populară și a culturii universale. Miturile și legendele comparate, care au creat un fond comun creației internaționale a folklorului, se reduc la „creațiuni naționale".

„Artiștii etnici" au dat la iveală noui versiuni de dansuri românești, în majoritate după propria lor tradiție, devenind „populare" și constituind o școală.

*

In amfiteatrul natural al culmilor, rădăcinile pimare, dintr'un pământ fertil, dau naștere plantelor și florilor, care învie inspirația absolută.

Isvorul de cristal al artei românești, ne chiamă să vedem bobația lui, prezentul absolut.

Peste tot, viața dansului se instituе unei noi ordine.

„Dansul este primul născut dintre arte".

GABRIEL NEGRY

Literatură, artă, idei..

DISCIPLINA MUNCII

Evenimentele ne-au găsit pe fiecare la locul câştigat cu o muncă metodică! Ce semn mai sobru de disciplină spirituală a unei generaţii, decât publicarea la începutul acestui înlăcrimat Octombrie, a traducerii Orestiei, de către d. N. I. Herescu, în „Revista Fundaţiilor Regale"? Fiindcă tipărirea nu este întâmplătoare, ci rod cules la timp a unei îndelunqi pregătiri pentru clasicitate, care nu se mai poate întuneca! D. N. I. Herescu a făcut semnul clar că o ideie a triumfat. Prin d. Mircea Eliade, în aceeaş „Revistă", vedem pasiunea de desvoltare a ştiinţei româneşti, pe linia savantă Haşdeu-Pârvan-Iorga! Ilustrul Joseph Maréchal citează studiile indianistice ale d-lui Mircea Eliade; în Anglia, în Italia, eruditul nostru confrate tipăreşte cercetări şi este cunoscut, iar revista Zalmoxis, citită. S'o citim şi noi ca să-l preţuim pe Mircea Eliade, om de ştiinţă. Acelaş optimism ni-l transmit şi „Gândirea", cu un studiu riguros al d-lui Vasile Bancilă; „Insemnări Ieşene", închinată omagial şi savant lui Eminescu, „Viaţa Românească", cu cercetarea despre „Umanismul italian" a d-lui Andrei Oţetea, „Revista clasică", cu ample sinteze ale d-lor N. Iorga, J. Marouzeau, Th. Capidan, N. I. Herescu, şi, însfârşit, masivul număr al revistei „Gând Românesc", închinat celor „Douăzeci de ani de viaţă spirituală în Ardeal". Inlăcrimatul Octombrie ne-a găsit pe şantiere, înarmaţi bărbăteşte cu disciplina muncii spirituale, care, se ştie, totdeauna duce la victorie.

LA 50 DE ANI

Cu prilejul împlinirii a 50 de ani, cel puţin un lucru ne-am aştepta să se facă pentru d. Nichifor Crainic, de către breasla scriitorilor tineri şi chiar mai în vârstă: să se studieze opera directorului Gândirei, în amploarea ei poetică şi doctrinară. Adversarii îndărătnici în a recunoaşte o valoare absolută acestei opere, vor trebui totuşi să pună în discuţie conceptul tradiţionalismului în artă, al naţionalismului românesc sprijinit pe ortodoxie, al statului etnografic, etc. şi, evident, din desbaterile asupra ideilor unui om, va ieşi un folos. Dela Intregire nu tindem oare toţi spre o sinteză în cultură, spre un specific în producţia spirituală, spre a contribui, lăuntric la omogenitatea de naţiune şi stat? D. Crainic a propus în acest scop, autentificarea noastră prin credinţă, prin transcendenţa teologică, lucru firesc într'o ţară cu moştenirea dela Bizanţ, a sufletului ortodox! Credinţa ortodoxă constitue un punct de plecare temeinic pentru cultură, fiindcă ea este unanimă în sufletul ţărănesc, este veche şi cu glorie istorică. Dar contribuţia revistei „Gândirea" la literatura actuală? Când 30 din 50 de ani pe care îi împlineşte un om sunt închinaţi exclusiv unei activităţi de serioasă îndoctrinare, — se cere să ne oprim şi să cercetăm, cu siguranţa că nu se poate să nu profităm.

DEMONSTRAŢIE!

Modernii vor să găsească logicei formale o fundamentare matematică. Să dea adevărului un caracter de necesitate, ca în demonstraţiile geometrice. Nevoia logicei matematice a simţit-o întâiu Decartes, în năzuinţa de a se mântui de acel dubito. Sunt cazuri însă dela sine izbăvite de orice dubito, în care deducţia matematică este riguroasă. Iată, ne propunem să dovedim geometric că un anume tânăr autor nu este inteligent, că adică, potrivit numelui trifurcat cu care iscăleşte în magazinul pseudoliterar, mărunţişuri, lui i se adresează şi à fond maliţia „tu es Jean, tu es roux, tu es sot, mais tu n'es pas Jean Jacques Rousseau".

Tânărul vrea să spună că „Universul literar" nu este revistă bună. Cum?

A luat un număr al revistei sub pretext că-l recenzează. Erau înăuntru printre altele şi 12 poezii inedite, de Emil Botta, care, dela premierea „Intunecatului April", n'a mai publicat poezii. Redutabilul adversar al „Universului Literar" n'a scos un cuvânt despre noutatea ciclului „Noaptea Regilor" ci a găsit mai ingenios să facă un bilanţ al revistei, de la apariţie până la zi. Bilanţul, firesc, dezastruos, aducea acuzaţii: „U. L." nu încurajează pe debutanţi, nu se află în centrul preocupărilor literaturii actuale, nu ia iniţiative pentru scriitori, etc.

Dar autorul acestor afirmaţii este lipsit de inteligenţă... Fiindcă a ales un moment neprielnic, când s'a apucat să facă bilanţul activităţii tocmai cu numărul revistei în care ciclul „Noaptea Regilor", constituia noutatea toamnei. Cetitorul, cunoscând revista, era în drept să se întrebe pentruce vorbea despre altceva, când recenzentul avea prilejul să-şi dea cu părerea dacă Emil Botta, după „Intunecatul April", vine sau nu cu lucruri noi? Despre aceasta cerea logica interesului să se ocupe, — iar nu despre altceva, şi pe baza acestui material să demonstreze ce-şi propunea! Bănuind însă că-l poate înşela pe lector, — abătându-i atenţia în altă parte, — şi-a desvăluit lipsa de inteligenţă, fiindcă pe lector îl interesau poeziile inedite ale lui Emil Botta! Dece nu a arătat că aceste poezii sunt slabe şi că deci, revista, publicându-le s'a compromis? Cale inteligentă! In fond, recenzentului i-au plăcut poeziile lui Botta, — dar şi-a zis că mai bine să sară peste ele, — că cititorul nu observă. S'a înşelat, neinteligent! Mai departe, celelalte afirmaţii: „U. L." nu publică tineri? dar a şi lansat pe Traian Lalescu, poet autentic, pe George Voinescu, Laurenţiu Fulga, spre a nu mai vorbi de colaboratori ca Emil Botta, Ştefan Stănescu, Vlaicu Bârna, Ştefan Baciu remarcabili între altele şi prin tinereţe! Şi când domnul cu numele divizat ca limba de reptilă acuză totuşi că „U. L." nu publică tineri, spune o minciună atât de scandaloasă, încât ea denunţă neinteligenţa autorului, care speră să fie crezut când minte pe şleau! Cealaltă acuzaţie :revista nu este în centrul preocupărilor literare! Dar editura pe care a înfiinţat-o şi în care a publicat, în câteva luni, 10 cărţi printre care şi „ Alkestis" de Dan Botta, „Dincolo de râu", de V. Papilian, „Cercuri în apă", de Ion Biberi, „Frunzişul Toamnei mele", Virgil Carianopol? Prinurmare: vede în vitrine tipărite: dramă, nuvele, roman, poezii. şi totuşi cutează să spue că „U. L." nu se ocupă de literatura actuală! Minciună care dovedeşte tristă neinteligenţă. Şi în fine: nu ia „U. L." iniţiative pentru scriitori? Dar şezătorile întreprinse în cuprinsul ţării, la Sibiu, la Craiova, Cluj, Dej, Gherla, ce sunt altceva, când revista a făcut şi sacrificii, plătind, drumul participanţilor şi întreţinerea, şi când din încasări, deabia dacă s'a putut achita chiria sălii? Această străduinţă de a răspândi scrisul celor tineri în publicul larg, — în centrele transilvănene, nu este oare o realizare, un fapt literar? A o nega, este iarăşi lipsă de inteligenţă, fiindcă un fapt existent nu se poate considera ca neexistent. Concluzia: domnul în chestiune (tu es Jean, tu es roux, tu es sot) vrea să înjure „U. L.", şi nu ştie cum. Alege calea reavoinţei şi a minciunii ca un biet prost.

O PREFAŢA CIUDATĂ

A mai apărut o revistă care ne inspiră aceeaşi îngrijorare ca şi „Prepoem", în ce priveşte pregătirea intelectuală a conducătorilor ei. „Suntem studenţi", declară ei, colectiv, într'o prefaţă, iar noi ne întrebăm dacă, scriind cum scriu, studenţii nu riscă să atragă atenţia profesorilor şi să-i trânteească la examene! Ar fi dealtfel singura măsură spre a-i împiedica să se facă de râs, publicând bazaconii! Cum să nu producă o stranie impresie, de anomalii, tinerii dela „Cadran", când gândesc şi tipăresc lucruri ca acestea: „toţi ardem de dorul de a ne vedea publicaţi", sau „am putut grupa o seamă de tineri... cu oarecare dibăcie în vârful condeiului", sau „săptămânal ne întâlnim, citim ce-am scris şi fără înconjur criticăm".... sau „ne convingem unii pe alţii că ce e bun, este rar", — sau „scrim înainte, dar din ce în ce cu mai multă grijă", — sau „niciunul nu se descurajează, toţi scriu..." şi în fine „ne invităm unii pe alţii, să muncim, nu joacă...". Ce prefaţă bizară! Unde este mâna care a scris-o, s'o strângem prietenește şi să-i dăm un sfat!

„JE TREMBLE POUR NOS HUMANITÉS"

Limba latină este socotită o limbă moartă, dar cei cari se îndreaptă spre ea nu merg ca la orice „moartă", ci cu o coroană în mâini. Inaintea regescului mormânt, nu încape modestie. Cine vine aici, afirmă că o preţueşte pe moartă tocmai de aceea fiindcă este moartă, fiindcă este vecinică, fiindcă împărtăşeşte şi pe cel ce spune acestea cu ceva despre sufletul vecinic! Şi elogiul suprem este asigurarea că moartea este totuşi vie în spiritul celui care a venit să i se închine.

Vie în sufletul omului, al nostru, al europenilor, care trebue să întreţinem cultul humanităţilor, spre a fi oameni, spre a gândi adică, cu idei clare, puţine şi instructive. Educaţia, metoda, conduita, pedagogia minţii şi a raţiunii, — iată principii morale pentru care moarta este totuşi vie. Dar dacă este ameninţată într'adevăr să moară definitiv, să piară anume din şcoli, — să nu mai fie clasică, — să i se şteargă inscripţia eternă de pe piatra funerară? In asemenea caz se pronunţă fraze impresionante ca aceasta, pentru care Anatole France mai poate fi citat: „Je tremble pour nos humanités'. Sau: „Je porte aux études latines un amour désespéré. Je crois fermement que, sans elles, c'en est fait de la beauté du genie français!" (La vie littéraire, I pag. 287).

Aceasta pentru că geniul francez s'a format cu forţe supte din sângele lupoaicei.

Ce să mai spunem despre geniul românesc?

CITIREA AUTORILOR CLASICI

La volumul lui Anatole France ne-a trimes articolul „Despre citirea textelor latine", al profesorului dela Sorbona, J. Marouzeau, apărut de curând, tradus, în „Revista clasică", condusă de d. N. I. Herescu. Şi în studiul savantului Marouzeau vibrează printre rânduri ecouri prelungite din „Je tremble pour nos humanités". Profesorul curmă repede însă trista fluturare şi, calm, începe să ne înveţe cum să citim pe latini. Ca să ne instruim, trebue să citim. Cultura se transmite astăzi prin lectură. Dacă cititul este actul necesar al iniţierii în cultură, — el trebue făcut după norme, după un „program pedagogic". Cum să citim? Şi repede, şi încet. Repede ca să citim cât mai mult din literatura latină, şi încet, pentru ca spiritul să profite de interpretările literare, linguistice şi istorice, formându-se, instruindu-se.

Ilustrul latinist presară exemple, destăinue corespondenţe, învie fraze, spre a dovedi sufiul lor cald, — spre a convinge că moartea este eternă tocmai fiindcă este moartă. Dar acest cult al morţilor nu este cumva prea subtil? KRINON

POEZIE ŞI CONFORT

Odată mai mult — dacă mai era nevoe — am verificat, cu prilejul lecturii ciclului de poezii pe care d-l Radu Gyr îl publică în revista „Gândirea", adevărul constatării că poezia începe oricând, de oriunde şi că nu există un număr limitativ de teme poetice sau predestinate ca atare. Ne-am amintit de observaţia oportună a lui Baudelaire, că versurile cele mai bătăioase se scriu tot în papuci, cu stimulent de pipă sau ţigară şi am băgat de seamă că dela admiterea confortului burghez sugerat prin elementele lui cele mai banale dar şi ispititoare — papucii şi pipa — mai trebuia un pas până la recunoaşterea dreptului de azil şi de bună convieţuire în laboratorul poetului, şi a marilor fericiri „simple şi nebăgate în seamă" — spune d-l Radu Gyr — ale vieţii conjugale sau de familie. Pasul a fost făcut, între alţii şi de poetul numit, care spune atât de frumos şi valabil artistic (pentru care îl şi citâm):

Marile fericiri: femeia cu mâini de icoană
şi gene lungi de rugăciune şi floare.
Copilul tău: Zăpadă-aeriană,
pumni mici de puf şi cârlionţi de soare.

Masa de lucru şi cina de seară
sub lumina blajină a dragostei tale.
Navigările verzi în şalupe ovale
pe rotundul fum de ţigară.

Volumul de poeme-al poetului iubit,
cu boreale banchize eterne.
Părul soţiei revărsat, aromit,
ca o muzică brună, pe perne.

Ce desuete ni se par timpurile nu prea depărtate totuşi — în care un G. Bacovia putea scrie:

Intre om şi 'ntre femeie mi-ai spus ura din
[trecut

sau acelea şi mai apropiate, când versul lui Tudor Arghezi:

Logodnică de-apururi, soţie niciodată

răsuna grav ca un verdict definitiv, statornicind incompatibilitatea situaţiei de femee legitimă cu aceea de inspiratoare a soţului-poet!

●

D. George Dorul Dumitrescu, prozatorul subtil şi delicat, cunoscut printr'o susţinută activitate în publicistica literară, va tipări în cursul lunei acesteia Monografia pitorească a Chişinăului (editura Fundaţiilor regale pentru literatură şi artă „Regele Carol II") şi un volum de nuvele intitulat Goană de vânt, la „Cugetarea".

— n. —

BIBLIOGRAFIE

In editura „Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II" au apărut:

Al. Rosetti: N. M. Condiescu.

I. L. Caragiale: Opere, VI Teatru, ediţie îngrijită de Şerban Cioculescu.

Octav Onicescu şi *Gh. Mihoc:* Calculul probabilităţilor.

Pearl Buck: Inger luptător, traducere din limba engleză de Mircea Eliade.

Vor apare:

Ing. Nic. P. Constantinescu: Enciclopedia invenţiunilor tehnice.

Prof. C. C. Giurescu: Istoria Românilor,

In colecţia „Universul literar":

G. C. Nicolescu: Subiectivismul în cercetarea literară.

In editura „Naţionala-Ciornei":

Constantin de Grunwald: Metternich.

In editura „Cartea Românească":

Preotul Gh. Paschia: Hristos în străjă, îndrumări pentru educaţia religioasă-morală şi străjerie.

Teodor Cerbuleţ: Veniamin Costache viaţa şi opera.

In editura „Fundaţia culturală regală „Principele Carol".

Dimitrie Gusti: Cunoaştere şi acţiune serviciul naţiunii, 2 vol.

Octavian Neamţu: Invăţătorul şi şcoala serviciul social.

Octavian Neamţu: Ţară nouă.

In editura „Bucovina":

Jean Naum: Din volbura vremii, înseilă.

Ştefan Şoimescu: Pe drumul reînoirii.

Ştefan Şoimescu: Lupta contra ilumini mului: J. J. Rousseau.

In editura „Cultura Românească":

Maria I. Gabrea: Profesor şi vocaţie.

DUMINICĂ 29 OCTOMBRIE a. c.
orele 10 dimineaţa
în sala
TEATRULUI STUDIO NAŢIONAL
se va da o
ŞEZATOARE LITERARA
sub auspiciile revistei
„UNIVERSUL LITERAR"
Biletele vor fi puse în vânzare la librăriile „CARTEA ROMÂNEASCĂ" şi „UNIVERSUL", iar în ziua spectacolului la cassa teatrului

Arta în public

(Urmare din pag. I)

altceva decât autonomia tehnicei artistice în care creatorul de frumos e într'adevăr suveran. Ea e dictată de darul lăuntric al artei, şi de viziunea ideală a operei. Orice impunere din afara n'ar fi decât în paguba frumuseţii.

In sensul modern însă autonomia depăşeşte noţiunea tehnicei şi învăluie pe artist şi opera lui într'un fel de tabu, cu pretenţia ca societatea să-l respecte fără drept de obiecţiune. Lucrul n'ar fi atât de grav dacă opera ar fi într'adevăr vrednică să fie admirată fără murmur. Opera care aduce în public o puritate artistică nepătată de suspiciuni morale nu întâmpină de obiceiu nicio dificultate. Dar teoria autonomiei absolute nu se referă la acest fel de operă şi tocmai la cele care vin în conflict cu legile morale ale societăţii. Teoria artei pentru artă apără de fapt imoralitatea în artă, adică dreptul artistului de a înfrunta şi a ofensa bunele moravuri ale societăţii în mijlocul careia îşi trimite totuşi opera pentru a fi admirată.

Sa adaugam, pentru limpezirea terenului de discuţie, că în această categorie nu intră de regulă creaţiile geniale. Creaţiile geniale respira de obiceiu o înălţime etică egală. Sunt destul de rare cazurile ca acela al lui Werther, romanul din tinereţe al lui Goethe, a cărui lectură a provocat precum se spune, o epidemie de sinucideri. Iar cazul, pe care îl povesteşte E. de Vogüe despre un tânăr student rus, care citind Crimă şi Pedeapsă, a imitat pe Raskolnicov ucigând un bătrân cămătar, nu priveşte romanul lui Dostoiewski. Oricât ar fi crima de puternic descrisă, elevaţia morală prin ispăşirea pacatului e atât de fascinantă, încât această carte devine o apologie a ideii creştine. Nici romanul Doamnei Bovary, pentru care Flaubert a fost chemat în faţa justiţiei, nici poesiile lui Baudelaire puse întâiu la Index şi după aceea socotite ca foarte catolice, nu fac regulă. O creaţie de geniu suspectată ca morală e o excepţie.

In categoria, pe care o apără teoria artei pentru artă intră de obiceiu opere de talent şi mai cu seamă confecţiunile simulatorilor de artă. Geniul e deschizător de drumuri noi. El apare la o înălţime către care vrea neapărat să ridice societatea. Talentul, lipsit de invenţie nouă, e uneori o strălucită îndemânare tehnică; el merge însă pe drumuri bătute şi, neavând cum să ridice publicul până la el, se aşează la nivelul obişnuit al societăţii. Dacă geniul e sublim, talentul e agreabil. Dacă geniul formează gustul publicului, talentul speculează gustul publicului. Problema moralităţii în artă priveşte de fapt, talentul şi ceeace i se subordonează ca putere artistică. Cine înţelege frumosul ca o misiune în felul lui Beethoven sau al lui Dostoiewski, e greu să cadă în conflict cu legile morale.

In general vorbind însă, moralitatea în artă e una dintre cele mai însemnate probleme ale vieţii moderne. Lăsând laoparte celelalte moduri de manifestare ale artei, mult mai restrânse, cum sunt teatrele, expoziţiile şi muzeele, în vremea noastră imprimatul, radiofonia şi cinematograful sunt mijloace universale de răspândire a cuvântului, a sunetului şi a imaginei. Arta se produce într'un cerc mai îngust, dar se reproduce pe o rază imensă şi invadează societatea întreagă. S'ar putea vorbi azi de o adevărată obsesie publică, exercitată în numele artei. Lucrul e de natură să ne îngrijoreze întrucât forurile acestei uriaşe răspândiri nu sunt conduse de o selecţiune a valorilor, ci de singurul criteriu de a fi cât mai în gustul publicului mare. Vulgarizarea artei ar putea să fie un mijloc binecuvântat de înnobilare a sufletului popular şi, din nenorocire nu e decât o trivializare a lui prin nivelul scăzut al operelor puse în circulaţie. Pentru operele celebre, cum sunt romanele sau dramele, cinematograful e un mijloc nefast de bagatelizare. Ce mai rămâne oare în schema fotografică a ecranului din frumuseţile unui roman de Tolstoi sau din ameţitoarea bogăţie de gânduri a unei drame de Shakespeare? Publicul le vede şi nu le mai citeşte. Fabulaţia lor fotografică e chiar inferioară unui film de aventuri oarecare. Masa spectatorilor rămâne astfel cu o idee foarte falsă despre valoarea creatorilor de geniu. Cinematograful discreditează capodoperele, reducându-le la factorul comun al producţiilor de duzină. El distruge astfel supremele măsuri la care trebuiesc raportate valorile artistice, desorientează şi trivializează gustul public, neputând să-l ridice.

Această invazie de amestecuri hibride asupra întregei societăţi, prin mijloacele uriaşe de reproducere, actualizează problema moralităţii în artă mai mult decât un roman pornografic sau decât un tablou scandalos. In secolul trecut, când s'a lansat teoria cinică a artei pentru artă, se spunea: „Noi suntem o elită creatoare; scriem şi pictăm pentru spiritele aristocratice care ne înţeleg. Ceilalţi n'au decât să ne ignoreze!" Astăzi însă publicul mare, chiar dacă ar vrea să ignoreze pornografia şi trivialitatea debitate în numele artei, nu poate. Raspândirea lor îl asaltează pe toate căile, ziua şi noaptea. Biserica, şcoala şi toate instituţiile, puse în slujba ridicării spre marile dealuri a sufletului colectiv, rămân pe planul ultim, fără răsunet când nu sunt deadreptul contaminate de forţa irezistibilă a vulgarităţii acesteia potopitoare.

Problema moralităţii sau a nobleţei în artă ne apare, deci, mult mai completă decât odinioară. Ea priveşte societatea, ea priveşte forurile reproducătoare şi răspânditoare de artă, dar mai ales pe creatorii ei.

In ordinea naturală a vieţii, arta e un dar divin, am spus noi. Un dar atat de excepţional, încât e aproape singurul lucru din această lume, ce ne aminteşte actul creaţiei cosmice. Măreţ lucru e într'adevăr să contempli într'un geniu chipul Ziditorului din ceruri! Dar niciun dar nu s'a dat spre sminteala omenirii, ci toate spre desăvârşirea ei. Istoria talanţilor ne învaţă că cu cât darul e mai mare, cu atât cresc obligaţiile celui care l-a primit. Şi dacă arta nu s'a născut în rai, ci a fost dată omului după căderea, înţelegem ce dumnezeiască mângâiere i s'a pus la dispoziţie în durerea terestră, pe care singur şi-a pricinuit-o. O funcţie religioasă şi morală i s'a destinat dela inceput artei de a premchipui în strălucitoare forme sensibile realităţile transcendente ale creaţiei.

Poate purtătorul acestei nobile misiuni să-i uite obiectivul adevărat? Autonomia înţeleasă în sens modern e o dovadă că poate. Căci dacă din punct de vedere teologic, arta e chipul lui Dumnezeu în om, omul e liber să-şi întunece în toate felurile posibile chipul pe care-l poartă. Arta e în artist, dar artistul e în om. Arta din spiritul lui e întipărită în personalitatea lui întreagă. Una din definiţiile dinamice ale artei este aceia pe care o dă Döring: „Orice creaţie personală este expresia persoanei în lume" [1]) Cu cât e mai puternică personalitatea creatoare, cu atât necesitatea de a se exprima „în conştiinţa lumii înconjurătoare" e mai vie. Omul nu se exprimă în vid decât dacă e anormal. Natura expresiei cere în mod firesc societatea, căreia vrea să i se comunice. Sociabilitatea e în chip organic legată de expresie. Filosoful francez J. M. Guyau tocmai în această sociabilitate vede esenţa şi rostul artei. „Arta adevărată, zice el, fără să urmărească în afară de ea un scop moral şi social, îşi are în sine moralitatea profundă şi sociabilitatea profundă, care singură îi constituie sănătatea şi vitalitatea" [2]). Oricât de nouă şi de superioară ar fi creaţia, din moment ce ea este expresia unei personalităţi, e legată în mod fatal de societatea pe care o caută să i se împărtăşească. Această tendinţă de sociabilitate vine nu numai din natura specifică frumuseţii de a se comunica pentru a fi admirată, dar şi din natura personalităţii. Artistul nu e o abstracţiune, ci un om viu, legat de un anumit loc şi de un anumit timp. Personalitatea lui cu cât e mai mare, cu atât rezumă mai amplu un neam întreg, în însuşirile rasei, cu tradiţiile şi concepţia lui de viaţă. Lucrul acesta îl spune însuşi Jacques Maritain, după ce a declarat că, din punct de vedere al autonomiei tehnice, artistul e ceva pe de-a'tregul amoral: „Arta, zice el, nu locuieşte într'o inteligenţă îngerească, ea este subiectată într'un suflet, care e forma substanţială a unui trup viu şi care, prin necesitatea naturală în care se află de a învăţa şi de a se desăvârşi cu greu şi pe încetul, face din animalul, pe care îl însufleţeşte un animal realmente social. Astfel arta atârnă temeinic de tot ceeace rasa şi cetatea, tradiţia spirituală şi istoria trimit în trupul şi inteligenţa omului. Prin subiectul şi prin rădăcinile sale, arta e dintr'un timp dintr'o ţară. Iată pentruce, operile cele mai universale şi mai umane sunt cele care poartă mai răspicat marca patriei lor" [3]).

Citatul acesta e parcă o amplificare filosofică a lapidarului vers al lui Gheorghe Coşbuc:

Sânt suflet în sufletul neamului meu

sau a versului eminescian:

Eu îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul.

Prin personalitatea lui, artistul e un filtru al esenţei etnice, o incarnare a spiritului autohton. Şi ori pe ce culme s'ar fi ridicat, el se încovoaie din nou, prin necesitatea de expresie a artei, către neamul său. Faţă de frumuseţea întrezărită sus, el e receptacolul înălţat s'o primească în numele colectivităţii etnice. Faţă de neamul său, el e profetul care coboară solia strălucitoare din cer. „E în firea poetului adevărat, zice Guyau, să se creadă un pic profet şi, la urma urmei, n'are dreptate? Orice om mare se simte providenţial pentrucă îşi simte propriu-i geniu. Ar fi ciudat să refuzăm oamenilor superiori conştiinţa valorii lor proprii, totdeauna amplificată de inevitabila exagerare a iluziei omeneşti" [4]).

NICHIFOR CRAINIC

1) W. O. Döring: Philosophie der Kunst, p. 23.
2) J. M. Guyau: L'art au point de vue sociologique, p. XLIX.
3) Jacques Maritain: Art et scolastique, p. 128.
4) J. M. Guyau: Loc. cit. p. 163.

Concursul scriitorului Th. D. Sperantia

La sfârşitul anului şcolar trecut am anunţat în paginile revistei noastre, condiţiunile concursului cu premii pe care familia lui Th. Sperantia, de acord cu „Universul Literar", îl instituise, cu prilejul împlinirii a zece ani dela moartea regretatului scriitor. Intrucât, din motive neprevăzute şi independente de voinţa iniţiatorilor acestui gest de pioasă recunoştinţă pentru memoria unuia din cei mai fermecători prieteni ai copilăriei noastre, a tuturor, concursul nu s'a mai putut ţine în condiţiunile anunţate, le reamintim acum, fixând şi un nou termen pentru depunerea manuscriselor:

Premiile sunt destinate tineretului şi anume elevilor de curs secundar. Ele se vor împărţi în înţelegere cu redacţia „Universului Literar" şi anume celor mai bune lucrări tratând despre „Anecdotele lui Th. D. Sperantia" (analiză literară).

Premiile sunt în număr de trei:

Cel dintâiu constă din suma de lei trei mii în numerar. Lucrarea premiată va fi publicată în „Universul Literar", iar dacă va prezenta o deosebită valoare va putea fi, eventual, extrasă şi în broşură spre o cât mai întinsă răspândire.

Două premii de încurajare, în sumă de câte o mie de lei vor fi oferite altor două lucrări merituoase. Textul acestora va fi deasemeni publicat în revistă parţial sau în întregime.

Dacă împrejurările ar cere-o, unul din cele două premii de câte o mie de lei va putea fi împărţit spre a se atribui la doi concurenţi de merit egal.

Intinderea textului va fi de cel mult *12 (douăsprezece) pagini (ministeriale) dactilografiate.*

Lucrările se vor depune sau trimite prin poştă la redacţia „Universului Literar", menţionându-se pe plic că sunt destinate „Pentru premiul Th. D. Sperantia". Concurenţii nu-şi vor pune iscălitura pe lucrarea trimisă, ci o vor înlocui cu un „motto", alăturând însă un mic plic închis pe faţa căruia se va scrie acelaş „motto" iar înăuntrul lui se va indica numele concurentului, adresa, şcoala la care urmează şi clasa.

Termenul ultim pentru primirea lucrărilor este la 1 Noembrie 1939, iar rezultatul concursului se va publica la 15 Decembrie 1939.

Comisia care va ceti şi aprecia lucrările va fi alcătuită din trei persoane: un preşedinte ales dintre cele mai cu vază personalităţi ale lumii noastre literare şi doi membri: unul din partea revistei „Universul Literar" şi altul din partea familiei Sperantia.

Realitate şi eroa

Acesta este titlul cărţii care valorosul nostru colabo tor, d. Mircea Mateescu o scoate foarte curând în colec „Universului literar".

Se incearcă a se arăta, p tr'o analiză existenţială a A vărului, echivalenţa de g metafizic între Realitate şi roare.

Sunt urmărite, critic, t doctrinele filosofice, cu pri la Adevăr şi Eroare, autorul doptând o poziţie dualistă problema cunoaşterei.

Logica şi psihologia sunt lificate drept fenomeniste; încearcă o întemeiere în a ideilor de adevăr, bine, ju ţie, prin trimiterea la esenţi tate.

Aceasta va cuprinde, pe sc volumul despre care vorbim de al cărui succes nu ne îndo dată fiind binecunoscuta ac vitate a autorului în acest meniu.

Stilul românesc

(Urmare din pag. 4-a)

Astfel, în fig. 1. — O pla de savetuar dacic din sec înainte de Hristos, decorată meandri şi râuri, ornamen cari se văd pe cojoacele mu teneşti, colecţionată în muz regional dela Sighişoara.

Fig. 2. — O casă dacă, du columna lui Traian, cu gard lemn, cu o înfăţişare apropia de a locuinţelor ţărăneşti a tuale, dela noi.

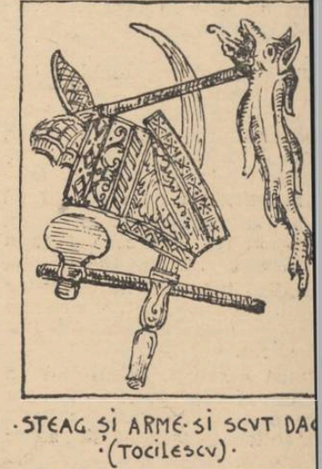

·STEAG ŞI ARME·SI SCVT DA· ·(TOCILESCV)·

Fig. 3. — Steag şi arme da şi un scut ornamentat cu fru ze de acantă, cu râuri şi ro buri, întâlnite mai târziu în o namentica românească.

Acestea şi numeroase al mărturii s'au transmis, în d cursul veacurilor, legând fir tradiţiei, al culturei şi ar strămoşilor noştri din epo daco-romană, şi de mai depa te, înainte de era creştină.

Arhitect I. TRAIANESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939

42

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCI... SIB

UNIVERSUL LITERAR

ROPRIETAR:
C. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
RECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
crisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 42
SAMBATA 21 Octombrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Arta în public

II de NICHIFOR CRAINIC

cest profetism artistic, care pulsează în conștiința tu-r creatorilor de geniu, și care îi rânduiește, vârfuri de ntare spre lumină, ca piscurile în masivul munților, în-e totdeodată în el și o valoare morală. Căci misiune esență morală nu se poate concepe. Nu e nevoie să ificăm că această moralitate nu e impusă de nimeni afară. Ea decurge din conștiința puterii proprii ca o -obligație sau e implicată în sentimentul de răspundere de darul artei, pe care ei îl poartă. Ea e ca un parfum are îl respiră floarea frumuseții.

mul de geniu nu face artă pentru artă. Acesta e privi-l trist al talentului care neputându-se impune printr'o re covârșitoare, recurge fie la artificiile formale ale ror lozincilor abracadabrante ce bântuie arta, fie la nografie, fericit că a provocat o celebritate de scandal a cucerit astfel grația gustului vulgar. In artă, mai mult oriunde, invidia, orgoliul și setea de glorie inventează mai mizerabile mijloace de exhibiție pentru a cuceri nția publică. Și nu e o metodă mai practicată pentru a ceri, decât tocmai simularea disprețului față de vulg și area ostentativă în turnul de ivoriu al așa zisei artă tru artă. Când setea de glorie e dublată de setea de bani, nci se renunță la hermetismele formale și artistul îm-șează temelile ce ațâță înclinările animalice din om. Cei fabrică teorii de apărare a libertății artistice nu apără odată arta adevărată, pe care nimeni n'o împiedică să manifeste, ci libertatea trivialității și a pornografiei, de-te sub pretextul artei. Guyau care nu e creștin, Guyau a scris Ireligiunea viitorului și era convins că arta, ca cție socială, va lua locul credinței, studiază pe larg acest de artă sub aspectul literar și o numește „literatura adenților". El o pune pe același plan cu producțiile „des-ilibraților" din ospicii și vede în ea semnul disoluției so-e. In Occident, fenomenul acesta e specific marelui oraș, cosmopolitismul căruia însul, desrădăcinat din viața or-ică a colectivității, se simte izolat, numai el cu eul său priu decolorat și vlăguit de responsabilitatea morală de semeni, pe care n'are cum să-i mai vadă.

torați ai societății, pe care Oswald Spengler îi numia mazii civilizației", alcătuiesc congregații de vicii abomi-ile, practicate cu cinism și proclamate în artă ca titluri superioară aristocrație intelectuală. Parisul reprezenta n Marcel Proust și prin Etudré Gide, posedați în care sul normal al vieții a înghețat pentru totdeauna ca în olae Stavroghin, eroul diabolic al lui Dostoiewski. Geor-Fonsegrive, studiind această chestiune a pornografiei, ncă vina pe Belgia, Olanda și Germania, unde s'ar fa-ca și de unde s'ar răspândi în lume sub etichetă fran-ă, dar tot studiul său se bazează pe probe pur franceze, încât următorul glas de revoltă nu e atât împotriva inilor cât împotriva conaționalilor săi: „Aceste mărfuri ricate de virtuoși străini nu se scurg în Franța, ci peste are, dar contribuie să ne sporească faima de imoralitate aduc cel mai mare rău literaturii naționale, adevăratei e franceze. Noi apărem ca marii furnisori de pornografie ndială și „carte franceză", „gravură franceză" au sfârșit n a deveni sinonime cu carte rea, cu gravură indecentă conrupătoare. Toată ipocrizia virtuoasă a lumii își aco-ă fața înnaintea viciului francez. Totuși naționalii noș-nu sunt responsabili decât de cea mai mică parte din vurile, ce se vând sub eticheta noastră și pe care străinii cumpără în cea mai mare parte" [5]).

Ne-ar bucura să fim de acord cu distinsul autor dacă m cunoaște din isvoare autentice imensul „viciu francez" e a degradat, prin repercusiune prestigioasă, arta euro-ână și devastează cultura românească de vreo 60 ani în-ce. Deviza l'art pour l'art nu e nici belgiană, nici olan-ză și nici germană, fiindcă e autentic franceză și Parisul ansat-o în lume în numele ideologiei libertare a revolu-i. Exaltarea amorului liber, divinizarea cocotei în poesie, nopolul înspăimântător al adulterului în roman și în sele de teatru, nudul libidinos și scenele obscene în plas-ă, ironizarea caustică și batjocorirea perversă a tot ce e ru în religie și în patrie, disprețul nimicitor față de tă-nime, toate culminând în filosofia demonică a pederas-i, care umple cărțile lui André Gide și ale lui Marcel oust, — acestea nu sunt lucruri importate în Franța, ci midabila microbărie morală crescută din putrefacția i-ologiei libertare și răspândită din Paris în largul lumei holera și ciuma. Omul de geniu, care a fost Pasteur, a vat trupul omenirei descoperind microbii fizici; viciul istic al Parisului a distrus însă sufletul aceleași omeniri n microbii dizoluției morale.

În țara noastră nu există nici cel mai mic semn de por-grafie până la invazia influienței franceze. Innainte de eastă dată, arta câtă s'a făcut aici poartă întipărită în ea bila cuviință a neamului și evlavia duhului ortodox. As-i avem o poesie închinată amorului de trotuar, avem ieri și imagini pornografice, avem romane pederaste, a-n cântece murdare după modelul parisian, avem și ti-ri rafinați, care au ajuns cu spatele în fața justiției, după și-au făcut studiile la Sorbona.

Atmosfera culturală a unei țări e aerul spiritual, pe care respiră societatea. Și dacă aerul acesta e viciat, fermenții oluției au intrat în organismul național. Zadarnică de-e orice propagandă moralizatoare fără măsuri radicale profilaxie socială. Căci răul moral, cum zice unul dintre torii francezi alarmați, se răspândește mai repede decât iele, precum boala se răspândește mai repede decât să-tatea. Publicul mare nu posedă discernământul necesar aleagă din noianul ce-l asaltează noblețea și frumuse-artei superioare. Trivialitatea și pornografia îi smulg stinctiv înclinările către rău latente în fiecare om. Viciul risian n'a rămas în sfera artei, ci s'a transformat în stă realitate socială, depopulând și pustiind această su-rbă rasă franceză care, atâta vreme cât rămăsese în jba lui Dumnezeu, a jucat rolul de regină a continentului. Astfel, imoralitatea în artă nu se circumscrie într'o sferă stractă, și privește întreaga viață națională. In fața so-ății, artistul e responsabil ca și preotul. Cu atât mai sponsabil, cu cât darul ce i s'a dat e mai mare. Liberta-a ontologică e substanța intimă a spiritului omenesc, e săși măduva personalității. In ea rezidă toată demnitatea ului de purtător al chipului lui Dumnezeu, dar și toată sponsabilitatea lui morală. Teoria, care apără libertatea limitată în artă, apără de fapt iresponsabilitatea creato-or de artă. Dar cum putem socoti iresponsabili moral-ente tocmai pe cei investiți de Dumnezeu cu darul ex-aordinar de a-i reproduce chipul creator în ordinea natu-lă a lumii?

Nelimitată ontologic în limitele puterii creaturale, liber-tea individuală se mărginește în viața socială de celelalte ertăți individuale. Ea se îngrădește ca proprietățile ma-riale. Legile, fără care viața colectivă nu poate dura, co-spund din ordinea morală acestor îngrădiri din ordinea

5) Georges Fonsegrive: Art et pornographie, p. 6.

(Urmare în pag. ultimă)

Wyndham Lewis — Portret

Muzica pură artă inferioară

de G. C. NICOLESCU

Când am cetit întâia oară **Sparkenbroke**, eram cu totul de acord cu părerea eroului, care își propusese să scrie o operă literară cu subiectul legendar al lui Tristan. „Nu te mai preocupă inventarea unei anecdote sau facerea planului unei povestiri. Poți să-ți concentrezi toate puterile asupra limbii" — explica Piers Sparkenbroke celui ce-l întrebase de ce preferase un sufiect atât de exploatat. Nu cu prea multă vreme înainte, într'o cercetare asupra poporanismului, mă ridicam împotriva judecății literare din punctul de vedere al conținutului.

Acum m'am îndepărtat ceva de concepția aceasta cam formalistică și nu mai cred, ceea ce altădată credeam, că Flaubert ar fi reușit într'adevăr să scrie o carte valoroasă „despre nimic", adică fără „subiect", și că numai forma, oricât de artistică, rezultat al oricâtor eforturi, ar fi putut susține la infinit golul dinăuntru.

Toate acestea nu înseamnă că acum cred într'o artă care s'ar realiza în conținut. Nu este însă locul să intru în discuții alambicate asupra formei, fondului, a fuziunii și unicității lor în totalitatea operei. Lucrurile sunt prea complicate și prea delicate ca să poată fi expediate în câteva rânduri, pe de o parte; prea exploatate și prea rezolvate, în măsura în care se poate cădea de acord asupra unor asemenea elemente, ca să mai fie nevoie de vreo insistență, pe de alta.

Căutând să pătrundă misterul artei, unii esteticiani au emis ideia că **simțirea** unui obiect estetic (operă literară, sculpturală, muzicală, etc.) nu se poate face decât atribuindu-i sentimentele noastre. Opera de artă trezește în cel ce o percepe o serie de percepțiuni mai vechi și prin această asociație produce sentimente.

Și este evident că această identificare a sentimentelor proprii ale **subiectului** cu cele presupuse ale obiectului estetic, căruia de fapt i le împrumută, va fi cu atât mai ușoară cu cât acesta va avea un aspect mai simbolic și va lega mai puțin vechile percepții de date concrete noi, care nu-i aparțin. In legătură cu această concepție estetică se poate pune mișcarea simbolistă, care vrea să **sugereze**, nu să **spună**, ceea ce explică stima în care se aflau acolo efectele sonore ale cuvintelor și muzica în general. Prin acest proces, care firește nu datează numai dela simboliști, s'a ajuns la prețuirea deosebită a muzicii „pure", muzica neînsoțită de cuvinte. Ea fiind prin excelență vagă, lipsită de idei concrete, deci în imposibilitate de a exprima un sentiment determinat, poate fi identificată unor foarte diverse atmosfere sufletești.

Știu bine că părerile asupra artei sunt nenumărate și că volume întregi n'au dus la o împăcare a lor. Concepțiile rămân mai mult sau mai puțin apropiate unele de altele, câte odată antagonice, hrănite însă, în pasiunea cu care sunt susținute uneori, de aceeași adâncă dragoste pentru himera frumosului ce nu poate fi definit. Cea care întrunește cel mai multe sufragii, fie pentru că acceptarea ei nu exclude și acceptarea alteia, fie pentrucă unele teorii reduc totul tot aici, este concepția care socotește ca menire supremă a artei ridicarea oamenilor în lumea ideilor platonice.

Își dă seama oricine că privind prin prisma acestei concepții, contemplatorul **Luceafărului** lui Eminescu, al lui **Moïse** de Vigny sau al lui **Lohengrin**, ca să iau niște exemple disparate, vor lua contact prin simțuri cu materialitatea operei, dar va ridica totul în intelect, unde se realizează ideea platonică. In literatură, în pictură și în sculptură, avem un „subiect". Nu numai decât că se povestește ceva, dar măcar reiese o semnificație, care mai totdeauna este mai însemnată decât înșiși „povestirea", cum e cazul în **Luceafărul**, cum sunt atâtea în pictură sau în sculptură. Prin acest „subiect", contemplatorul rămâne necontenit cu un mijloc de control al semnificațiilor pe care le dă, al sentimentelor pe care le încearcă, al i-

(Urmare în pag. ultimă)

Fulgul de nea

Apleacă-ți, lin, iubita mea, frumoasele reci pleoape
Să nu-l zărești! Un demon prooroc sosește-aproape,
Cobind, când, până'n suflet scrutându-ne, privește:
„Zadarnic vă iubiți!" Nu-i groaznic? Să ne 'ngroape
Alături pe-amândoi e dornic. Imi șoptește

Intr'una prevestiri, tristeți... De pildă: „Cine,
Bieți îngeri, din voi doi, în vara care vine
Va toarce visul său mai sus și mai departe
Și cine-și va plimba priviri de orb, senine,
Mai îndelung prin nouri, — c'un tainic rău de moarte

Pe celalt va lovi!" De-ajuns e spre-a ne teme
Noi ce-am visat din leagăn... Când spun eu: „Unde'n vreme
Sfârșește-un vis, începe un altul mai măreț!"
Iubita mea, tu n'auzi decât: „Trec crisanteme
Și crini și vara 'ntreagă... Trec ani și-i tot îngheț!"

Imi pare-atunci că râsul ți-aud: „Ingheț? De unde
Poți ști, iubitul meu? Frumoase și profunde
Ți-s gândurile-aprinse, dar mă 'nfior de frig...
M'aș pierde 'n câțiva secoli de 'nnec, dar fără unde
Ți-e lacul. Nu m'atinge, că'n ajutor te strig

Pe tine însuți! (Aspre, pedepsele-ți cunoști,
Blajinule!) In grabă, te 'nconjură de oști
Și apără-mă! Sunt de tine-amenințată,
Iubitule! Imi plac adeseori cei proști,
Pe cei ca tine însă nu-i supăr niciodată!"

O, râsul tău cu perle de-argint un dialog
Meschin cu desnădejdea mea pare. Să mă rog
Tăcerii tale, care nu s'a 'ntrerupt, să tacă?
Imi caut inima, rămasă 'n ierni zălog
La 'naltul Vifor. Vara, cu zumzet de prisacă,

Răsună'n jur. Din ramuri o boare străvezie
Mi-atinge fruntea. Brațul întins, o poezie
Nescrisă. Murmuri: „Unde ți-e inima?" — „Nu știu...
O dăruiam întreagă, mereu". In mâna-i vie
Sărutul scurt topește un fulg de nea târziu.

ȘTEFAN STANESCU

Războiu și pace în literatură

de NICOLAE ROȘU

Câțiva scriitori străini, de dincolo sau de dincoace de ocean, și-au răspicat hotărît convingerea în triumful spiritului. Pana lor, înmuiată în călimara plină cu venin, a însăilat pe hârtie slovele unui richizitoriu năprasnic. Din nou muzele au fost amuțite de zăngăneala oțelurilor ucigătoare, din nou s'a răzvrătit spiritul împotriva materiei idolatrizate; din nou s'a suprimat buna înțelegere dintre alcătuitorii republicii literelor, căci în vreme ce unii au rămas să lupte mai departe cu arma ațâțătoare a condeiului înmuiat în cerneală, alții au îmbrăcat armura războiului modern și au pornit să înfrunte necunoscutul firii, în zonele de incandescentă încordare a morții, acolo unde, poemele grăesc în mărș de înaintare, și heralzii, cu aripele ferecate de avântul luptei, se năpustesc în uriașa încordare a științei destrugătoare. Căci tot ce a fost invenție și progres, descoperire ingenioasă și născocire iluminată de geniu, în ultimul pătrar de veac, s'a strămutat din laboratorii și uzine în văzduhul însuflețit de păsări blindate; știința acumulată de veacuri în cărți, și ținută cu sfințenie de altar în biblioteci, nu mai are decât un singur sens: acela însemnat cu pecetea morții, cu maxima putere de distrugere. S'au năruit himerele pacifiste și ipotezele iscoditoare de teorii, s'a risipit înțelegerea filosofică a unui fenomen, s'a prăbușit spiritul într'o stare de mizerie morală, și tot ce grăește astăzi în oțelăria nimicitoare, prinde să deslușească zor"e viitorului sub zodia colectivităților sincronizate de pasul unei singure voințe.

Ori încotro ne-am îndrepta gândul, oricum am încerca să întrevedem timpul care vine, un lucru pare mai evident decât toate celelalte: știința a uniformizat spiritele, a standardizat nevoile oamenilor, i-a adus în stare de anexe ale uzinei și ale orașului-metropolă. Nu mai gândim prin noi înșine, ne depersonalizăm copleșiți de alcătuirea colectivă a geniului științific. Și nici o altă disciplină, imaginată de spiritul omenesc, nu se impacă mai de minune cu domnia colectivului. Impotriva acestei realități axiomatice a civilizației moderne, care-și are corolarul firesc în războiu și în tirania colectivității, încearcă să reacționeze spiritul literar, căutător de acte gratuite, făurar de alcătuiri desinteresate, dincolo de orice cântărire în bani a valorii utilitare. Spiritul literar se dovedește prin însăși esența lui reacționar: caută momentul de acalmie, refugiul în meditație și în reverie, spațiul natural al inspirației irizate de idealism; epocile de liniște și de belșug înseamnă pentru literatură prilej nemăsurat de creație.

Un războiu, oricum ar începe și oriunde s'ar sfârși, înseamnă pentru literatură o frângere a axei de cunoaștere a vieții, pe care, fără voia lor, scriitorii o văd și o înțeleg altfel. In zadar s'a străduit un Paul Valery sau un Georges Duhamel să opue spiritului științific al civilizației moderne o promptă revenire la valorile culturii occidentale, în zădar un Oswald Spengler a încercat să dărâme conceptul „omului faustic" al marelui Moloch materialist, căci replica progresului ucigător le-a aninat sufletele în cui. In cadre vechi, de clasică alcătuire, mai stărue zâmbetul misterios al vreunui filosof care a prevăzut aceste năluciri, și în orele lui de studiu, izolat de lumea din afară, a încercat să ne convingă că viața este croită altfel decât cum am vrea noi să fie.

Și totuși, nimic nu ne încredințează, că spiritul literar, așa cum l-au închipuit rapsozii și inspirații premergători, ar putea să fie înfrânt total și definitiv. Se află undeva, tăinuită în firea omenească, o nădejde de azur, o oază răcorită de izvoare vii care potolesc arșița ucigătoare a pelerinului după himere. Unii o numesc pace, alții văd în ea o bună stare de placiditate burgheză, cei mai mulți însă cred în ea ca într'un liman izbăvitor. Din adâncul sufletelor noastre, îndumnezeit de idealul unei credințe, izvorăște această dragoste de bună înțelegere. Dragostea aceasta de omenie și de oameni nu o găsim nici în stihiile războinice, nici în atotputernicia Molochului materialist al veacului, ci o căutăm, de două mii de ani, prădați de neputința din noi, pe urmele lui Iisus Christos. Aceiași neliniște ne frământă și astăzi, cu aceiași replică ne întâmpină realitatea, cași odinioară. Fi-va oare vreodată pace și bună înțelegere între oameni? Intrebarea a ajuns chiar de prisos atâta vreme cât răspunsul este pecetluit de destinul nostru omenesc.

Fiecare soldat, duce în rănița lui, alături de gloanțele ucigătoare, o fărâmă din idealul acestei vieți, un talisman sau o fotografie ‚chipul unei femei care ține în brațe un copil: simbol al veșniciei și al fecundității biologice, leagăn de dragoste și de moarte pentru războaele care vor veni. Posturile de radio, dăunăzi, semnalau soldaților de pe front știri de acasă: unuia îi născuse soția doi gemeni, în casa altuia se săvârșise un botez... Un intermezzo de viață în preludiul unei agonii. O pauză a războiului pentru triumful vieții ce va să vie. Pe pagina unui carnet, cu însemnări de front, un soldat și-a spovedit sumar gândul: e vremea toamnei și vița de vie trebue îngropată: din lujerul îngropat sub pământul rece de iarnă vor înmuguri la primăvară cârceii fibroși care se vor crispa de haraci cu aceiași putere dătătoare de viață.

Era o toamnă tot atât de aspră cași aceasta, când Mihail Săulescu se sfârșia la Predeal, iar Constantin T. Stoika pe dealurile brumate de obuze ale satului Spini. Era o toamnă cu vâlvori de sân-

(Urmare în pag. ultimă)

CRONICA LITERARĂ

„Durerea divizată“

O prescripție a poeziei ermetice este de a nu exprima direct ceea ce se poate închide într'un simbol. Simbolul are funcție de purificare, ca și când se înlătură ceeace se ascunde, ca impur. Acest principiu poetic este înrudit cu principiul logic stabilit de Pascal, de a nu *simți* ceea ce se poate *demonstra*, de a *simți* numai ceea ce nu se poate *demonstra*. Rigoarea poeziei pure reducea însă realitatea la un principiu unic, abstract și imuabil, la esență, la *ideie*. Lucrurile, umbrele, simțirile nu mai *existau*. Poezia se năștea din *lacune*, din *absențe*, din puritatea *increatului*. „Durerea divizată“ se exprima umil printr'un cimpoi „vești“ sau printr'un fluer „în drum“. Poetul lăsa în urmă lirismul „durerii divizate“, ca pe un mod minor, care nu atinge în sine necesitatea *cântecului*, a *cununei* înflorite, a *Lirei*. Nu socotea necesară și poezia *durerii divizate*. Ca și când, în comandamentul logic pomenit, nu se ivea putința unei reciproce, din moment ce totul se demonstra, poetul nu mai admitea *rezerve* de preocupări pentru *nedemonstrabil*. Există cu toate acestea poeți care nu vor sau nu pot să demonstreze *totul*, și care rămân în suflet cu întreaga sarcină a „durerii divizate“. Sentimentul unei anumite mizerii de a fi om, de a avea sensibilitate, de a îndura tristețile zilnice, plictiselile, urîturile, desnădejdile, mediocrițățile visului, conștiința neputincioasă a îmbătrânirii, a sleirii trupului, a maladiei, a morții, etc., etc! Nici o capacitate de transcenderea prin simboluri, de fortificare prin misticism sau dialectică, nici un orgoliu al rațiunii sau al frumuseții spirituale, nici o *apărare* de om făcut asemenea chipului lui Dumnezeu, sau al armoniei universale. O cădere, o îngenunchere, o îngropare în ceea ce este *direct* și palpabil ființa omenească : absurditate, lacrimi, jale, maladie, decrepitudine, efemeritate, sterilitate, întunecime, moarte. O moarte fără *noblețe*, fără *agonie*. Nu *agonia—luptă de a nu voi să mori de moarte*, nu împotrivirea la pedeapsa *„de moarte vei muri“*, — ci moartea pur și simplu, ca a animalelor, ca a plantelor, minus inconștiența acestora. Moartea de toate zilele, banală, hâdă, a catafalcelor și a cimitirelor, care nu semnifică mai mult decât epitaful. Durerea divizată !

De la Baudelaire, acest lirism al neantului:

Remember ! Souviens-toi, prodigue!
Esto memor !
(Mon gosier de métal parle toutes
les langues).

(Les Fleurs du Mal, pag. 144).

a ajuns la noi prin d. *G. Bacovia*, care și l-a însușit în mod *absolut*, adică fără nici o dialectică a *păcatului* și a *pocăinței*, îndepărtându-l astfel de caracterul isvorului francez. De la d. Bacovia, lirismul *durerei divizate*, fără *demonstrație* se continuă, în generația a cărei cercetare o facem, mai evident, în producțiile d-lor *Virgil Gheorghiu* și *Radu Boureanu*, păstrând intact uneori, iar alteori atenuând caracterul de lirism al neantului. Din cele trei culegeri ale d-lui *Virgil Gheorghiu*, „Febre“ (1932); „Marea vânătoare“ (1935) și „Tărîmul celălalt“, (1938), reprezentativ ni se pare cel dintâiu, care este totuși și cel mai puțin cunoscut, necirculând, se pare, în librării. S'a imprimat dealtminteri în condiții curioase, într'o vreme când se spunea despre autor că umblă cu părul văpsit în verde, și că el însuși a cules textul, în tipografie. Versurile pe care însuși poetul le culegea, fiindcă nu găsea editor să-i plătească tiparul, erau ca acestea :

E ceasul prielnic când geniul solitar
Pe ulița'n vânt de caverne
Putred de tristețile eterne
Va oscila sub felinar.

(Febre, Toamna'n cântec)

sau :

Indărătul meu e ciclonul fetițelor
[damnate
Mansardele cu frânghii de genii
[spânzurate :
Indărătul meu se umflă 'n alcool
[estrade cu viori.
Și prietenii barului, cochete sperietori.
. . . . . .
Mamă tristă, tu ai vrea să-mi pierd
[amintirile :
Imi bați hainele, prăfuirile,
Tabacul vechi, adrese și pasagere flori
Ca o toamnă scuturând grădina
[de fiori.

(op. cit. Poem cu șerpi)

sau :

Ce frig li-i morților în noaptea 'ntâiu.
Și ploaia 'n doliu gri și monoton
Nu sună oare pe sicrie surpate
Ca'n preludiul poetului polon ?

(op. cit. Toamnă)

sau aceste versuri luate izolat;

Fug miriapozi de sânge sub abator
[din lunci
Și se închid pe ospicii zăbrele de
[neguri calmante.

*

Visând marea pe sub poduri
Sosesc înecații fără accident.

(op. cit. Oraș complet)

*

Sunt buni de raclă pomii copilăriei
[mele.

(op. cit. Strofe)

*

Plânsul în beteală mult să mi-l anini
Ca să văd în raclă prin pieptar de
[crini.

(op. cit. Incetări)

*

Behăitul blând spre zalhanale

(op. cit. Lethe)

Lirismul acestei tristeți care nu se mai *mântuește*, nu se înrudește cu cel din „Intunecatul April“, analizat aici în capitolul precedent. In „Intunecatul April“ se desvoltă o tematică de calitate metafizică; în el agonia își păstrează sensul de *luptă de a nu muri de moarte*. Protestul împotriva cereștei rânduieli : „de moarte vei muri“, *morte morieris !* Protagonistul versurilor d-lui Emil Botta este un demoniac, un răsvrătit, un înger *asasin* care vrea să ucidă pe îngerii rămași în ascultarea poruncii, — și să ucidă și în el însuși pe *celălalt* care ar conveni să se smerească. Nimic din această aparatură la d. Virgil Gheorghiu, a cărei tristețe este de calitate pur muzicală, empirică, fără intelectualitate. Eroul tristeței sale nu este Lucifer, ci Chopin :

Ai pălit ca luna maestre
Sub candelabre în logodnă.
Departe altarul e'nalt ca sicriul
Dar tu ești galant și bolnav.

Rafale de toamnă în saloane du
Și crepuscul în batistă :
Amanta se va clătina de plâns
Ca mortuari clopoței la diligențe.

Marșuri de spectre te-au prins
Cântă fără patrie cu mâinile 'n cruce.
Vântul nocturnelor să-ți scuture ceară
Pe clavir cavernos.

(op. cit. Chopin)

Tot în volumașul „Febre“, cititorul va descoperi și o capodoperă a genului acesta liric, bucata *„Viermii“*, și se va gândi, desigur, la baudelairiana „La Charogne“ :

Inainte de flămânda forfotire
Prin piept mut, în vologul larvelor
[prins
Lângă capacul singur desprins
Viermii se vor opri pe margini, ca'n
[uimire.
Va fi pauza de spaimă ce separă
Năluca mutelor cărnuri de eterne
[surpături,
Când fiorii întârziați pe la încheieturi
Au vreme să urce și'n flori să reapară.

(op. cit. Viermii)

Caracteristic în producția poeților de felul d-lui *Virgil Gheorghiu*, este strigătul după ajutor, chemarea sprijinului omenesc :

Sosește-mi iubită bună
In rochi de lămâi
La căpătâi
Și'n dimineața albă, ca o gardiană,
Oprită de visul bolnavului tău
Cu mâinile duios respirând abur de
[ceai
Adu-mi tristă cuvânt de nimeni spus:
[„Ce ai ?“

(op. cit. Febre)

Dela culegerea „Febre“, din 1932, d. Virgil Gheorghiu face trecerea în 1936, la „Marea Vânătoare“, cu versurile :

Cine'mi va ști ascunsele dezastre
Din care, spectru pe ruini, tot cresc ?

(Marea Vânătoare, pag. 5)

In acelaș volum, ceea ce constitue timbrul personal, sunt strofe ca:

Trecute rochii, spectrul meu solar
Din parcuri, din exprese, din mansarde
Cromatica lor stinsă încă arde
Prin veghea cu tabac de solitar.

(op. cit. pag. 22)

In „Marea Vânătoare“ ne vom opri iarăși, cu admirație la o bucată excepțională, „Stampa II“, care începe astfel :

Mamă,
Cum să laud și să plâng tinerețea ta
Care a învățat un oraș întreg să scrie
[și să citească.

(pag. 9)

A treia culegere „Tărâmul celălalt“ debutează cu versuri de aceeași viziune:

M'adun semeț din plângeri, din
[înfrângeri
Din stingeri ; pentru cine suflet
[sângeri ?

(Tărâmul celălalt, pag. 5)

și nici aici nu se pierde înrudirea bacoviană:

Pătrunde-vor iubito, suflările de
[nord,
Prin neauzita orgă a tristeților din
[mine,
Și vor flutura prin vremuri după tine
Jerbele suspinelor, un trecut acord.

(op. cit. pag. 13)

sau, în fine, dezolarea provincială :

Plângeți lângă mine, plângeți,
Pestě gropile circurilor plecate.
Setea stinsă de adâncul scrinurilor
Rachetele serbărilor cu lacrimi de aur
[peste cimitire.

(op. cit. pag. 19)

D. Radu Boureanu se dovedește a fi un temperament mai colorat și mai divers, în cele două volume tipărite: „Sbor alb“ 1932) și „Golful Sângelui“ (1930). Originalitatea d-sale se proclamă de fapt cu poezia „Anna Maria de Valdelievre“, piesă de a cărei importanță este conștient autorul, căci îl vedem că revine asupra ei, luând-o din „Sbor alb“ și tipărind-o a doua oară, în „Golful sângelui“, însoțită de alte *patru* poeme, tratate ulterior pe aceeaș temă. Dar în ciuda încredințării noastre că d. Radu Boureanu își dă seama de abundența lirică din viziunea „Anna Maria“, care, aprofundată, ar asigura poetului o treaptă de influență în ansamblul celor mai tineri, — un alt strat al liricei sale, din moștenirea bacoviană, îl apasă parcă mai greu, și-l face să atingă tărâmul blestemat al „durerii divizate“, ca și pe d. Virgil Gheorghiu.

Desvoltarea în ciclu a „Annei Maria“ și mutarea ei în al doilea volum „Golful Sângelui“ ar fi fost semnificativă pentru evoluția autorului, dacă acest transfer se făcea după un principiu de selecție, care excludea bucăți ca „Agonica“ ! Dar „Agonica“ e trecută și în „Golful Sângelui“, unde turbură atmosfera fantastică a *Sâmbetei de sus* și împiedică minunea metamorfozării unei prințese în zeitate, cu versuri ca acestea :

Munți în trecut îi făceau semne mari;
crestele, azi, însă zac retezate.
sub acuzări de albe stigmate.
Gesturi de umbre și de gropari :

Pasări bolnave, trec cu ecou
întunecat, printre verzi conifere,
trece poteca printr'o pădure
azi are vizite vechiul cavou.
. . . . . .
In seara veche, în ceasul nou,
peste bătrân, peste verzi conifere,
burnița lasă fald de tăcere
cerul alunecă grav în landou.

(Sbor alb, pag. 46 și Golful Sângelui, pag. 57)

Și d. Boureanu este deci adept al unui lirism bacovian de sleire a spiritului prin extrema supunere la concret, la datul experienței neconvertite. Dacă poetul nu se va adânci în viziunea „Anna Maria“, trebue să prețuim mai departe :

Aleele duc oamenii de anotimp străini,
sub hainele primăvăratec colorate,
ritmează putrede inimi blazate.

(Sbor alb, pag. 38)

sau :

Pe uliți cenușii tristețea stă rezemată
[de uluci,
și stă pe lume o strigoaică, lumina
[lacomă o suge,
apasă mult mai greu țărâna, — sub
[ploi, — pe morții din coșciuge,
și bănuind că gem, s'audă, se ple
[ude, negre cr

(Sbor alb, pag. 13

In ce măsură d. Radu Boure nu își alimentează creația principiul poetic considerat *neantului*, mărturisește însă denumirea „Golful Sângelu aleasă titlu. Nici nu vin, nici pornesc, din acest golf al sângelui, corăbii care să descope noui lumi spirituale :

pecetluit în racla tăcerilor din sân
ești de prisos messire Critof Colun
Ești de prisos, în sânge, în orice
[corăb
crae-a pornit pe valul acestui veac
[moar
Flotile ideale mai defilau pe cer,
noi, lunecăm pe puntea elanurilor
[spar

(op. cit. pag. 5)

Poetul nu se ferește nici de cruntă sinceritate, despre car Jacques Rivière spune că scop ei este de a ne face complici, asupra căreia ar trebui să păș trăm mai de grabă tăcere :

Pe fundul fântânii adânci de triste
ucazurile vremii de sus mă contraz
poate pentru spadă mi-e sufletul pit
și visul hrănește livezi pădurețe.
. . . . . .
Fricoase ghindele poeziei,
sparg burta pământului,
dar răsar lângă trunchi.

(op. cit. pag. 15)

Altă taină nu cunoaște poet decât :

Uns peste ochi, mir de cucută,
veche grijanie de mătrăgună.

(op. cit. 83)

Cercetarea asupra lirismul „durerii divizate“, nu se epuizează cu considerațiile de mai su Obiectul e mai întins și număru adepților mai mare. Ne oprim deocamdată amintind că numa *Anna Maria* i-ar apăra pe aceș adepți de adversarii „încruntați ai melancoliei lor. De aceia ca nu simt, fiindcă *demonstrează*

CONSTANTIN FANTANERU

Poșta redacției

Nic. Bel.: Motivele pentru care nu s'a publicat precedenta poezie, trebuesc căutate în valoarea proprie a ei. Ceeace, dealtfel, se poate spune — cu oarecare rezervă — și despre ultima.

Silviu Andreescu : „Privesc pe geam toți curioșii, — Pe stradă cum oamenii-și poartă, — Infrigurați acum galoșii“. Lipsește doar numele „mărcii mondiale“, pentru a deveni o bună reclamă pentru galoși.

Ion M. Pielmuș: Nu se poate publica.

Șoltuz Laurențiu: Deși de răspunsul nostru „depinde produsul spiritului“ d-tale, cu credința că facem un serviciu cauzei poeziei, nu vă putem publica versurile.

Gabriel Oriță : Cel mai bun răspuns, se poate găsi în numărul precedent al revistei.

F. Tebanu: Am fost rău sau tendențios înțeles. Că au fost scrise atâtea *bune* poeme în proză, — o a firm oricând. Dar aceasta nu în seamnă că orice bucată scrisă în a cest gen, trebuie neapărat să fie bună...

Vasile Al. George: A fost reținut spre publicare „Ruga în Carpați“ Despre rest, gânduri bune.

Marin Popescu-Ologeni : Nepublicabile. Fără supărare.

Rona Petru : Interesante, datel autobiografice. Despre rest nu puten spune nimic.

Eugen Stoleru: Pe drumul ăl bun Deocamdată nu se poate publica însă. Mai așteptați și mai încercați

B. Bolduma : Nepublicabile.

Pinelian R. Ulpius: Promisiuni p care le dorim și realizate cândva.

I. Stoiculescu: Se simte influența lui Cincinat Pavelescu din „Ț mai aduci aminte, Doamnă?“, — cu care are multe lucruri comune.

C. POSTELNICU

Cronica ideilor

Simplificare și unificare

de **MIRCEA MATEESCU**

In raport cu ideea unei realități absolute, am tot vorbit de exigența **unificării**, pe care am calificat-o adesea drept una metafizică : în stare să conducă la o veritabilă reducere la unitatea centrală a lumii, nu să ne amăgească odată în plus. Totuși, o întrebare indiscretă care s'ar putea adresa unor asemenea constatări, este următoarea: cu ce s'a făcut dovada că exigența unificării realității este una **metafizică** și nu una **psihologică ?** Nu este oare mai adevărat să spunem că o nevoie psihologică, dedusă din imperfecțiunea simțului nostru aperceptiv, mai degrabă de cât un proces de unificare metafizică, este caracteristică atitudinei omului în fața universului ? Ideea unificării și necesitatea metafizicei ar ieși, dntr'odată, compromise. Simplu vorbind, suntem desigur gata să consimțim că unificarea realității este un postulat ca atâtea altele, emis în disperare de cauză de cercetătorul însetoșat după un minimum de certitudine. Interpretând mai departe, tot psihologic deci tot materialist, exigența unificării — ar urma să adăogăm că indiferent dacă omul a isbutit vreodată să se apropie cât de puțin de unitatea centrală a lumii, credința într'o unificare posibilă, atât cât este minimală: este **necesară** — și ca atare, temător și orgolios, individul i-a susținut **realitatea** chiar dacă o simțea improbabilă.

Observațiunea că exigența unificării și a certitudinei este minimală, cât necesară, conștiinței — nu îngăduie însă o interpretare strict psihologică, a fenomenului, astfel cum s'ar putea crede în urma rândurilor de mai sus, nici nu compromite metoda metafizică. In primul rând, pentrucă tendința de **a unifica** realitatea prin trimiterea la esențialitatea în sine, nu este echivalentă cu nevoia psihologică de a **simplifică** fenomenul, sub imperiul unei cercetări mai comode, mai oportune. Unificarea o înțelegem deci prin raport la o **altă realitate**, la o altă esență, dacă vreți, la o altă lume. In timp ce **simplificarea** este procesul curent al sintezei fenomenelor, adică al sintezei realităților aparente, căzând sub unghiul de investigație al savantului. Prin urmare, dacă procesul metafizic al unificării, are drept criteriu și finalitate cenzura valorilor absolute, — despre a căror realitate, **obiectiv**, nu discutăm acum, — simplificarea fenomenului prin reducerea la unitatea „ultimă“ (atom, electron, etc.) — se referă la realitatea vulgară, biofizică, haotică și improprie unificării, ca și aceasta. Simplificarea fenomenului biofizic este un **fenomen psihologic** și ca atare nu duce niciodată la rezultate sigure, prin raport cu absolutul, oricât ar încerca epoca noastră să ne încredințeze despre valoarea sigură a elementelor care stau la baza fenomenului. Unificarea metafizică însă, înțeleasă prin raport la absolut, se referă la o realitate echivalentă cu **idealul**, nu cu **probabilul** sau cu **posibilul**, de care se leagă realitatea fenomenistă. Intre realitate și idealitate nu există nici o deosebire de grad sau de esență, din punctul de vedere al valorii în sine. Inversând afirmațiunea, urmează să spunem că din punctul de vedere al realității aparente, între fenomenul biofizic și exigența psihologică a simplificării, nu există, iarăși, vreo deosebire de grad sau de esență. Constatarea este tristă pentru soarta psihologiei, propusă ca metodă a înțelegerii fenomenului. Pentruca metoda trebue să fie întotdeauna de un grad esențial superior obiectului asupra căruia se aplică. Metoda se opune drept **criteriu** al obiectului studiat, și orice criteriu, din moment ce discerne estimativ un obiect, trebuie să aibă **calitatea** să o facă. Cu alte cuvinte, criteriul este de esența **calității**, iar obiectul asupra căruia are a se referi criteriul discriminator, este pe firea **cantității**, a realității materiale, grosiere, haotice. Or, între psihologie (criteriul, metoda) și fenomen (obiectul asupra căruia se aplică metoda) nu există nici o deosebire naturală. Ambele sunt fenomeniste. Criteriul nu este superior fenomenului, psihologia nu este o metodă a **calității** dar una de înregistrare a „șocului“ bio-psihic așa cum **apare**, deci **fenomenal**, nu așa cum **este**, deci prin raportarea la firea lui **în sine**. Metoda strictei observațiuni a fenomenelor psihice, atât de întrebuințată și de recomandată de toți autorii de psihologie — încât a pretins a fi **adevărată**, — stă mărturie de acest lucru. Insă a **observa** fenomenele nu însemnează a le cunoaște — și de aici ineficiența firească a metodei psihologice în cercetarea realității.

Constatările **despre** valoarea metodei psihologice sunt prealabile întrebărilor cu privire la **realitatea** cercetărilor științifice.

Dacă premiza este că savantul adoptă, necesar, o atitudine psihologică în lucrul său, adică **simplifică** realitatea în loc să o cunoască, — atunci urmează să afirmăm, în consecință, mai întâi că procesul **simplificării** (psihologic) este perfect opus ca sens și ca valoare aceluia de **unificare** a realității (metafizic) — iar mai apoi că realizările științei sunt fenomenale, într'atât cât sunt psihologice, niciodată certe.

Lecomte de Noüy observă într'o lucrare recentă [1]) rezultatele la care au ajuns, la capătul unor cercetări de glorios prestigiu, savanții epocei noastre. Pentucă fenomenul a fost considerat **realitate**, psihologia a luat avânt, simplificarea a fost substituită tendinței metafizice de unificare, și a condus: mai întâi la aparente certitudini, apoi la incertitudinea generală. Atomul și electronul, care fuseseră socotite elementele ultime ale realității fizice, stare să sprijine cu certitudine o atit dine fermă în fața tainei din unive — s'au dovedit a nu avea nimic n cesar ba chiar nimic **material**, sigu „Așa zisul atom s'a dovedit a fi u impostor“ (op. cit. pag. 266). Cât d spre electron el este „o undă a prob bilității (267). Următoarea concluz ni se pare sugestivă : „Toți acei ca sunt deajuns de bătrâni pentru ca fi putut aprecia plăcerea vieții d'inai te de războiu, vor înțelege pentru unii fizicieni regretă atomul și electr nul din 1910. Ei nu corespundeau re lității, după cum epoca însăși nu c respundea normalului. Electronul astăzi este deasemenea imaginea epoc sale. El nu oferă nici o garanție de s curitate. El nu există în universul nos tru sensibil și nu este supus acelora legi“... (p. 267).

Lecomte de Noüy ajunge să creadă în realitatea „himerelor“. Credință car trebuie primită sub rezerva de a înțe lege cu prudență termenul. In oric caz, următoarea afirmațiune este jus tă : „faptul de care omul are dreptu de a fi cel mai mândru este de a d naștere, din când în când, unor ființ care trăiesc pe un plan mai ridicat de cât el.“ (op. cit. p. 272).

Va trebui să urmărim atitudinea o mului în fața științei și altfel decâ metodologic, adică referindu-se la con ținutul care i se oferă, uneori tentacu lar, alteori însă, înfricoșetor.

1) v. „l'Homme devant la Science“, Flamarion Paris 1939.

Ciclu din „BRUME"

de VLAICU BARNA

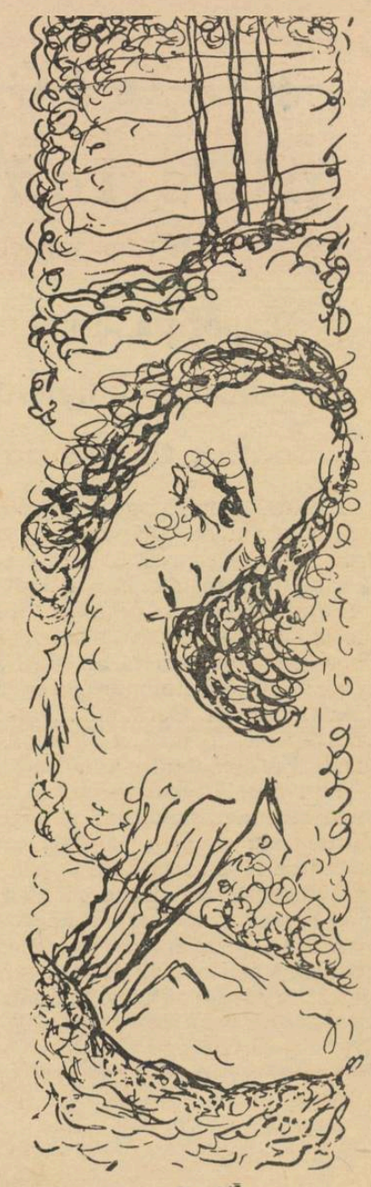

DIALOG

La fel cu orice poveste frumoasă
Povestea noastră începe cu a fost...

...Cândva, în nopți transparente de Iunie
Subt cer vinețiu de mătasă.

Era un oraș adormit subt castani
Doar demoni de-aramă, în turnuri sonore,
Ridicau prin line, extatice ore,
Pașii lor giganți din pulberi de ani.

In parc, peregrini printre verzi rotonde
Ne spuneam în gând teama de a trece,
Cu landoul lunii, într'o zonă rece
Unde fruntea-ți poartă nimb de stele blonde.

Grele de nesomn ramuri ne-au atins
Legănând o stea printre ramuri crude...

— „Vezi, ne-acopăr frunze, nime nu ne-aude
In ostrov sălbatec liniști ne-au cuprins.

Năzuind cu teamă vânăt cer visat
Vom porni prin seară 'n limpezimi de apă
Spre un Eldorado — țară de azur
Neîntunecată veșnic de leat.

Tu, privind înnaltul ai tăcut, apoi
Ți-ai plecat spre unde chipul de naiadă.
Vocea — svon de line harpe — a umbrit
Nordice ținuturi, pure, de zăpadă,

— „Nu, e prea departe, prin aureole
Lumea fără moarte, lumea tutelară
Și amețitoare trufașele piscuri
Pe genuna nopții, — pajură stelară.

„Lenevind, mai bine, în grădini bogate
Roadelor în pârgă le vom stoarce miezul;
Intr'un corn striga-vom trista bucurie,
Lumilor de-a-pururi, toamnelor brumate.

„Fragedelor fructe fii și tu supus,
Soarbe'n nări aroma ierburilor tari...
Clipa nu așteaptă. Demonii, din turnuri,
Ne vestesc, metalic, drumul spre apus".

VÂNĂTOARE DE ATUNCI

Mai pribegesc cu visul, cu pușca și ogorul
Pe câmpuri aurite de soare și grozamă,
Urcând mereu coclauri prin aluniș și cetini
Spre munții ce ne-așteaptă cu piscuri de aramă.

Pădurile tăcute cu smeură și rugi
Se pleacă peste drumul ce șerpue spre tundre.
Noi trecem. In desișuri de sânger și ferigă
Dorm urși bolnavi de umbre.

In panoplii străbune așez printre rugini
Trofeele de-azur ale acestor zile;
Mătasea viorie aș vrea să le-o adun
Precum adună jderii luceferii 'n pupile.

MEDALION

Ești un cântec, toată un cântec
Brațele tale — șerpi de azur,
Innalță'n penumbre freamătul
Sângelui cald, sângelui pur.

Ești un zâmbet, numai un zâmbet
Deschis în corole subt ceruri de sud;
In ochi ai lumini de luceferi
Și brumele câmpului crud.

IN MUNȚI

Te'ntorci cu izvoarele
Fermecate, din poveste,
In păr mi-aduci floarea reginei
In ochi azururi alpestre.

Cărările pline de ierburi
Te-au alungat, te alungă,
Brazii îți poartă prin viscole
Trena prelungă.

Dece n'ai rămas în cetini
Cu iezii sălbateci și brumele,
Cascade, peșteri umbroase
In codri să-ți murmure numele ?!

ECOURI

Te-am pierdut ca pe-o lume visată
In trecut, undeva în trecut...
Cărările pier înainte'n
Necunoscut.

Aici e o toamnă prea sură
Pentru zâmbetul tău însorit...
Rămână departe, pe buze,
Inmărmurit.

Acolo, jocuri de ape,
Grădini visând subt amiezi,
Clatină umbre de-apus...
Tu le mai vezi?

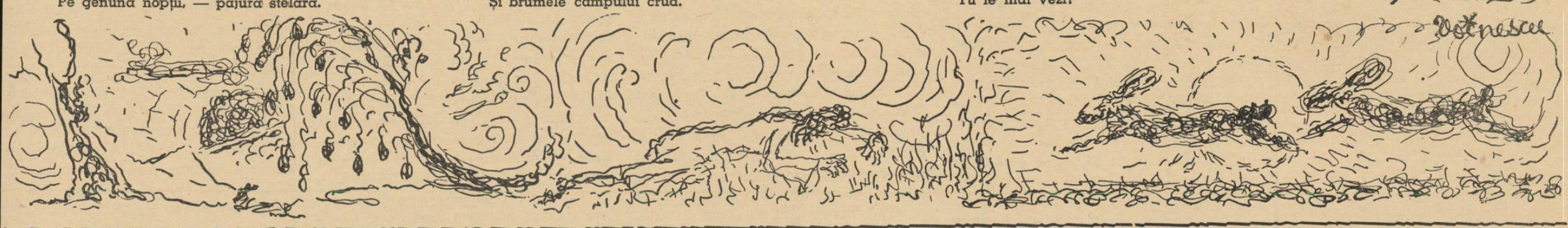

Cea din urmă amintire din războiu

de G. BANEA

Inapoia frontului, departe într'un orășel de pe malul drept al Dunării, ajunsese în vremea războiului din urmă pe o zi uscată și caldă de toamnă mai mulți refugiați, tocmai din Constanța. Pe o cucoană mai vârstnică însoțită de două fete, un negustor chiabur din partea locului o îndrumă la o vecină care avea o casă mai mare și mai încăpătoare, în fundul unei ogrăzi, de pe costișa lină a unui delușel .

— Vecină Ana, uite ce m'am gândit eu : Cum ai dumneata loc berechet în casă, primește-le și pe dumnealor, că le cunosc bine. Sunt din Constanța, dintr'o familie grecească bună. N'o să te supere cu nimic. Și-au adus și ceva lucruri cu ele și pentru provizii au bani de ajuns. Primește-le și mai bine să mai fie cu dumneavoastră un om cu care să vă mai luați, nu tot singure, să vă roadă mereu gândurile negre. Lasă, că Dumnezeu e mare și El are grijă de toți.

Vecina, o femeie mai mult uscățivă și cu fața mohorîtă, nu spuse nimic, căci nu mai vorbea aproape de loc, dete numai din cap a aprobare.

In casa ei, sărmana, chiar dela începutul războiului era jale grea și pustiu. Femeia umbla amețită de colo până colo numai cu ochii roșii de plâns. Băiatul ei, singurul ce-l avea, căzuse departe în luptă. Și acum ? Ce rost mai avea ea pe lume ? Ce rost mai avea și lumea fără băiatul ei ?

— Lasă, că ți-au mai rămas cele două fete ! îi spunea o bătrână sbârcită.

— Eah, fetele !, răspundea ea în silă, ce-mi trebue mie fete, dacă nu mai am băiat ?...

Și pleca așa în neștire, năucă. Se ducea la moară, dar moara era pe malul Dunării.

— Vai de mine și de mine, spunea bătrâna, luați seama, maică, să nu se arunce în Dunăre, duceți-vă după ea !

La moară vecina dete peste sergentul Mitruș, venit acasă într'un scurt concediu medical, după o rană ușoară.

— Lasă, tușă Ană, că nu se știe adevărat ce e cu băiatul matale !

— Ei, zici tu așa, ca să mă amăgești. Da de ce mi-au spus atâția soldați, că e mort, când m'am dus la regiment ?

— Apoi, tușă dragă, nimeni nu știe cum o fi. La Parachioi noi ne-am retras repede, — compania mea nici n'a intrat în luptă odată cu băiatul matale.

Toți care au fost acolo spuneau că l-au văzut cum l-a lovit un obuz când i-a scos din tranșee și că a căzut jos. Dar nimeni n'a mai avut vreme să-i ia seama cum era. Se poate să fi fost numai rănit și acuma a rămas prizonier.

— La bulgari, cine o să-l îngrijească? Și el care era așa de greu la boală ! Nu-l știe mama, cum era când a plecat cu câteva zile înainte de mobilizare ? Nu știu din ce se îmbolnăvise, poate din deochiu, și ce-a mai tras ! Poate nici nu se însdrăvenise, că n'am mai apucat să-l văd la plecare.

— Nu, mamă Ană, nu-ți pierde nădejdea.

Și vecina iar se porni pe plâns.

— Tușă Ană, ascultă-mă pe mine ! Mai bine de Gheorghiță al dumitale, că cel puțin el a încheiat-o cu războiul; poate trăiește prizonier și ai să te trezești iar cu el acasă după încheierea păcii, pe când eu, cine știe...

Pe urmă, ajunsă iar acasă, vecina intră pe poartă fără s'o vadă, cu gândul în altă parte. Se răsti la un câine care-i ieșise în cale și se gudura.

In casă refugiatele își așezaseră lucrurile în odaia care avea și cerdac. Grecoaica bătrână aprinsă la față de dogoarea focului, unde gătise, pofti pe toată lumea la masă.

Toate cele șase femei mâncau în tăcere.

Dar vecina lăsă jos lingura, după ce o dusese numai de vreo două-trei ori la gură, se sculă și trecu în dosul casei, unde mai era o curte mai mică și cu ceva verdeață și flori.

— Țibă, șarlă, de capu-ți !, se răsti iar încruntată la un cățel negru, lățos, care și el stătea trist pe marginea unei gropi pe care o scormonise.

— Lasă-l mamă, nu știi că e cățelul lui Nenea?, spuse fata mai mare.

— Vino 'ncoace, Benonică, Beno !, îl strigă cea mică, asvârlindu-i ceva de mâncare, din ce rămăsese dela masă.

— Cum îl chiamă pe cățel ? întrebă una din fetele grecoaicei.

— Noi îi spunem Benone, dar Nenea-i zicea Țiganul, unde e așa de negru.

— Ce frumos câine și vezi ce ochi are ? Te privește, parc'ar sta să-ți vorbească.

Celălalt câine scoase însă un urlet prelungit, ridicând capul în sus și fugi apoi în curtea cea mare gonit de vecină și de fetele ei...

— Lasă, cucoană Ană, nu mai plânge dumneata. Poate băiețelul dumitale trăiește și o să scape cu viață. Și o să ne bucurăm cu toții. Să veniți și dumneavoastră la noi la Constanța. Avem și noi casă aproape de centru, chiar în dosul geamiei din piața Ovidiu. Lasă, nu mai plânge !

Dar cățelul cel negru, după ce morfolise fără entuziasm oasele de un prânz, făcea o groapă nouă. Scormonea cu ghiarele puțin, apoi se oprea și căuta trist împrejur.

Câinele acesta îi fusese celui pierit în războiu tovarăș de hoinăreală și de joacă. Il însoțise mai întotdeauna și în plimbările prin munții din apropiere și la via cea depărtată din Valea Jijilei. Când își vedea stăpânul că-și ia bățul cu vârf de fier la capătul de jos, cățelul știa bine că e rost de un drum mai lung, afară la câmp. Și, că să fie mai sigur că-l ia și pe el, ieșea din vreme pe portița din dosul casei și alerga voios la deal, întorcându-se din când în când în loc și sucind capul, din care-i atârna o limbă trandafirie, ca să vadă dacă vine și stăpânul. Câteodată acesta se ascundea de câine să nu-l vadă când pleacă, dar degeaba. Se trezea întotdeauna cu el ieșindu-i înainte cu sărituri și scâncete de bucurie, că nu-l răbda inima să-l gonească îndărăt acasă.

Intr'o seară rămăsese cu el o noapte întreagă la via cea de departe. Stăpânul lui socotise că o găsi pe cineva acolo și venise pe seară de tot. Dar la vie nu era nimeni. Bordeiul era gol.

Moș Amiș, păndarul turc, era de bună seamă plecat în sat după tutun și, fiind toamna cam înaintată, nu mai era nimeni pe la nicio vie vecină. Numai greierii țârâiau pe întrecute, fără să risipească impresia de singurătate desăvârșită. Benonică, ori mai bine Țiganu, cum îi spunea stăpânul cel tânăr, în mania lui de a vorbi întotdeauna prea de tot țărănește, poate și ca s'o scandalizeze pe sora lui cea mică deprinsă mai mult cu vorbirea aleasă și subțire dela pension, își ținti în ochii lui privirea-i cuminte de cățel deștept, părând a-i zice :

— N'avea nicio grijă, sunt eu cu tine și te păzesc.

Adevărat ! Stătea de pază la ușa bordeiului, care era doar o groapă nu atât de adâncă, peste care se așternuse mai multe maldăre de trestie acoperite și acestea la rândul lor de pământ. Nimic altceva nu mai era, nici ușă, nici geamuri. Intr'o margine a bordeiului era o laviță joasă din 3 scânduri subțiri și care nici nu erau măcar deopotrivă de lungi. Pe lavița aceasta, ale cărei scânduri jucau, era așternută o sdreanță de țol plin de praf și de pureci și ceva rămășițe dintr'un străvechiu zăbun turcesc al paznicului. In cealaltă parte era o vatră săpată chiar în malul de pământ al bordeiului.

Din când în când Benonică mai izbucnea în lătrat, ba câteodată alerga și în jos pe vale, bătând mai tare și mai repezit.

— Inapoi Țiganu ! Țiganu vin' aici !

Gudurându-se și scheunând prietenos, câinele alerga în goană la stăpânul lui.

Acesta, după o așteptare zadarnică de mai multe ceasuri, văzu că nu mai este nimic de nădăjduit, că n'o să mai vină nimeni la vie în noaptea asta, nici păzitorul, nici tatăl.

— Ce ne facem acuma, măi Țiganule? O să cam trebuiască să dormim aici ? Ai, ce zici ?

Benonică nu zicea nimic, dar părând că înțelege frământarea stăpânului său, scheună ușor a aprobare și-i linse mâna.

Unde să doarmă însă ? Pe lavița din bordeiu erau prea mulți pureci și apoi și țolul și celelalte boarfe sdrențuite erau ale turcului și băiatului îi era silă de ele.

Așternu atunci niște fân uscat în cealaltă parte a bordeiului, dar ceva mai spre fund. Aduse o mână-două de fân peste el în loc de învelitoare, își ridică și gulerul hainei, mai mult ca să nu-i intre fire mărunțele de fân și gunoaie pe sub cămașă, să-l gâdile, iar cățelul se cuibări și el cuminte la picioarele stăpânului.

Ce liniște, ce pace desăvârșită ! Și greierii cum țârâie de tare și de neîntrerupt !...

Oare, niscai hoți nu s'ar putea să calce pe aici ?

Ași ! Ce să caute hoții, ce să ia ? Câțiva struguri ? Nu face. Dar dacă totuși l-a văzut careva venind la vie ?

— Ei și ce, dacă l-a văzut ? Ce ? Il știe cineva cu parale ?

Nu. Nu-l știe nimeni cu bani și apoi are și câinele cu el. Să doarmă mai bine, să doarmă fără grijă...

Adormi de vreo două ori, dar tot iepurește. Se trezea mereu și se silea un timp să prindă cu urechea vreun svon. Totuși părea să fie pace peste tot. Câinele stătea și el liniștit și nu dădea niciun semn. Nu era nimic. Adormi și stăpânul mai adânc, când negurile nopții, după ce se grămădiseră tare de tot, începuseră a se risipi ușor și zările se făceau și ele tot mai albicioase spre răsărit...

Și în timpul acesta cel adormit pe mâna de fân gemea greu, bolborosea și se frământa să scape din încleștarea unei scene pe care o trăia cu putere în lumea aceea a visului...

Era soldat și era în războiu. Parcă pe această vale, parcă nu. Cu cine se lupta? Cu turcii ? Da, cu turcii, dar parcă nu erau turci, erau alte lifte. Era și cu Nenea Dumitru, fratele mamei și ajunseseră amândoi frânți de osteneală și într'o învălmășeală nelămurită chiar pe costișa văii. Acuma Nenea Dumitru nu mai era. Rămăsese numai băiatul singur trântit pe vale, să zacă aproape mort. Dădea să se ridice în sus și nu putea. Gemea gâtuit de emoții, iar sudorile-i curgeau șiroaie pe față. Un ciot uscat de buruiană îl apăsa în cap într'o parte unde aceasta îi fusese spart odată.

Benonică dela picioarele celui adormit se ridicase în sus și privea atent svârcolirea stăpânului. După ce mârâi puțin nedumerit, scoase trei lătrături ascuțite, dar scurte, apoi scheunând ușor linse din nou o mână a stăpânului, care se trezi însfârșit și, frecându-se la ochi se sculă în capul oaselor.

— Slavă Ție Doamne, c'a fost numai un vis ! Dar ce vis rău, bre Țiganule !

Câinele dădu din coadă în semn că era și el de aceeași părere...

Acest vis băiatul îl povestise apoi acasă și toți se înfioraseră ca de o presimțire rea.

Și iată, acuma s'au adeverit toate aproape, dacă nu pe Valea Jijilei, cel puțin pe văile dela Parachioi. Dar acolo n'a mai fost vis. Și nici câinele cel credincios n'a mai fost alături, ca să-l trezească din visul cel rău.

... Benonică îl văzuse cu vreo trei săptămâni înainte când venise îmbrăcat soldățește. Era mai ars de soare și mai bătut de vânt și n'a stat mult acasă. Nici cu el nu s'a mai jucat ca în alte dăți, ci după o mângâiere fugară, asvârlită mai mult în vânt, pornise în grabă zorit și cu o lucire ciudată în ochi. Zorit de ce ? — Zorit pentrucă-l trăgea ața să ajungă mai degrabă „acolo".

Cățelul înțelegea unele lucruri, dar și multe rămâneau enigmatice, nepătrunse pentru mintea lui. Ii rămăsese însă în minte hainele ciudate în care-și văzuse ultima oară stăpânul și de câte ori vedea câte o uniformă, ciulea urechile și alerga să vadă de aproape, dacă nu este el, cu toate că mirosul lui îi spunea de departe că nu e.

Nu mai înțelegea dela o vreme nimic, bietul dobitoc. Toți ai casei umblau năuci. Și stăpâna cea bătrână și cele două fete și chiar și toată lumea din târg. Nu-i mai pricepi pe niciunl, zău așa !

Toți parcă sunt buimaci. Se adună pe la colțuri, vorbesc puțin, apoi fiecare își strânge pe acasă o mână de lucruri, mai ung osiile la care și căruțe. Se gătesc de drum, știe el bine... Or să plece în altă parte. Poate acolo o să-l găsească și pe stăpânul lui. Poate...

Ah ! Și ce au toți cu el mereu ? De ce-l țin de rău, îl ocărăsc și-l gonesc, ba îl și lovesc, pentrucă geme și schiaună de dorul stăpânului ?

Să se ascundă mai bine acuma în fundul pământului, ca să nu mai vadă atâta pustiire și jale...

Și câinele cel negru iar scormonea cu ghiarele puțin, apoi se oprea și căuta trist împrejur...

—Cum să nu-mi frâng mâinile și să nu plâng, când văd numai semne, că băiatul meu nu mai este ? Uite și Lăbuș urlă a moarte toată noaptea, ba acum și ziua și Benone sapă gropi.

— Dacă sapă gropi, înseamnă că se pustiește casa, nu înseamnă numai decât moarte.

— De casă nu-mi este mie. Din partemi, pustiască-se și arz-o focul de casă... Mie-mi este de băiat. Asta mă arde pe mine.

— Uite, să dea Efișor în cărți, să vezi, că ea ghicește bine și o să-ți spună că băiatul dumitale trăiește, stărui grecoaica bătrână.

Când ghicitoarea în cărți însă ceru vreo fotografie a celui pierit, fetele vecinei puseră mâna la gură, îndemnând-o să vorbească mai încet.

—Sst ! Să n'auză mama, că iar se pornește pe bocit. Le-am strâns noi, le-am ascuns să nu le mai vadă...

In cărți, adevărat că nu cădea moarte, cădea numai sânge și lacrimi multe.

...După vreo două săptămâni, refugiatele își luară din nou toiagul pribegiei — frontul mergea prost — și acuma la ceata lor se adăogă și vecina cu cele două fete.

Trecură Dunărea pe malul stâng în orașul cel mare.

Aici lume multă fugită din toate unghiurile țării. Pe străzi forfotă neîntreruptă de oameni, de care, de căruțe, de vite mari și mici, de câini... Trupe rușești în retragere, ca întotdeauna.

(Urmare în pag. 4-a)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Expoziția d-nei Magdalena Rădulescu

(Teatrul Comoedia)

Pictura d-nei Magdalena Rădulescu e destul de cunoscută de cei ce se ocupă îndeaproape de plastică. Publicul românesc nu a avut însă prilejuri destul de dese spre a-i cunoaște opera, pentrucă cei mai numeroși ani de carieră artista i-a petrecut în străinătate. Inceputurile le-a făcut în Germania. După un scurt popas în țară, a plecat în Italia și Franța, unde am urmărit-o și noi în desele-i participări la saloanele surindependenților și la expozițiile sale proprii, până la ultima, aceea de la Galeria Zak.

Satisfacția noastră a fost cu atât mai mare, cu cât bunele noastre păreri erau exprimate și de criticii parizieni cei mai autorizați, iar succesul pe care-l obținea compatrioata noastră ne confirma speranțele unei frumoase cariere.

In expoziția dela Comoedia, artista nu ne aduce decât motive din țară, mai ales Balcic sau compoziții cari, cele mai multe sunt pe deantregul imaginate sau, probabil, reminiscențe pe cari însă le-a exteriorizat cu multă vervă și spontaneitate. Ne amintim de lucrările d-nei Rădulescu, lucrări vechi de acum 10—15 ani; aceeași preferință pentru contur, aceeași tendință de a marca lucrurile prin contrast casi astăzi. D-sa s'a deosebit de la început încă de ceilalți artiști printr'o bizarerie, un fel ciudat de a transpune motivul și o factură care vestea un ales temperament. D-na Rădulescu dovedește astfel, cu expoziția de azi, o nedesmințită constanță în felul său de a vedea. Ceeace expune acum, e fructul unei lungi elaborări, a unei continue gimnastici de meșteșug și mai ales o permanentă căutare a unui stil.

Ceace e remarcabil în lucrările d-sale, e preocuparea ce o are pentru compoziție și grija de a anima un motiv, chiar când tema principală e peisagiul. Dacă în opera d-sale se resfrâng oarecare influențe, ele sunt superficiale, nu alterează întru nimic fondul și caracterul atât de personal al artei sale. Fiecare dintre artiștii de azi se reîntorc întrebători către maeștrii trecutului — mai ales cei tineri, decepționați de atâtea „școli" din ultimii 30 de ani, „școli" cari nu le mai spun nimic și de unde nu au nimic de învățat. Impresionismul a fost stors și exploatat la nesfârșit, pictura de „temperament" a „fauves-ilor", o pictură de excesivă personalitate, de asemenea a fost epuizată de ei înșiși, iar cerebralitatea ce a cuprins pe atâți dintre artiștii contemporani, a dus la rătăciri și la o totală lipsă de disciplină. Pictorul a ieșit din făgașul lui intrând într'un labirint fără ieșire, pentrucă nu mai era călăuzit nici de meșteșug, nici de emoție. Acestea, probabil, au îndreptat curiozitatea și îndoelile d-nei Rădulescu să cerceteze vechile fresce, anterioare renașterei. In opera d-sale se resimte influența binefăcătoare a frescelor bizantine primitive și a celor italienești. D-sa transpune cu mijloace noui—și prin motive noui — prospețimea inegalabilă a picturei în frescă.

Tot de la învățăturile celor vechi cari făceau peisagiul numai ca accesoriu în compoziție sau ca fond al unui portret, păstrează probabil d-na Rădulescu un interes atât de mare pentru corpul și figura umană, pentru varietatea nesfârșită a mișcărilor.

Felul puțin caricatural de a desena personagiile, reduse adeseori la un arabesc, e spiritual și vădește verva autoarei lor. D-sa reinventează motivul, luând din el atât cât trebue ca să rămână destul loc imaginației cu care d-sa îmbogățește tabloul. Compoziția „Bazar" pe care o reproducem, e una dintre cele mai caracteristice și mai armonioase. Simplicitatea portretului nr. 1, sobrietatea tonurilor, caracterul atât de bine precizat al modelului fac din această lucrare o remarcabilă operă. Desigur nu am citat tot ce e cu deosebire interesant în expoziție. Fiecare lucrare e o experiență și foarte adeseori o reușită. Incercările pur technice ale d-nei Magdalena Rădulescu de asemenea dovedesc curiozitatea și puterea de muncă a artistei. Astfel, încercările de a picta pe cărămidă casi preparațiile speciale ce comportă, au fost răsplătite printr'o pastă transparentă și o materie din cele mai prețioase.

Cartea străină

THIERRY MAULNIER:

„Introduction à la poésie française"

I

de MIHAI NICULESCU

Publicarea „Introducerii la poezia franceză" a lui Thierry Maulnier precede cu două luni abia plecarea pe front a autorului. Léon Daudet și Edmond Jaloux, între puțini alții, au avut doar răgazul să semnaleze apariția acestei excepționale opere, făgăduind să revină asupra ei atunci când zarea lumii se va însenina iarăși, după cine știe câte dureroase și inutile sacrificii...

Alături de Roland de Renéville, Jean Prévost și Marcel Arland, Thierry Maulnier înfățișează în critica ideilor și în aceea literară franceză, dintre cele două războaie, exemplul rar al unei inteligențe libere și de prejudecata tradiției, în ce privește admiterea fără discernere a ierarhiilor de valori, și de aceea dogmatică, a invocării opiniilor „autorizate". Esseul lui despre Racine împreună cu acela publicat de Giraudoux sunt de-o însemnătate esențială pentru înțelegerea poetului și mai mult chiar, ele sunt necesare pentru așezarea operei racineane în perspectiva favorabilă celei mai drepte prețuiri, tot așa cum paginile dedicate de Paul Valéry amintirii lui Mallarmé ne apar ca o întregire firească a operei autorului Irodiadei, de care nu ne-am putea lipsi fără pagubă. Cât despre „Introduction à la poésie française", ea este una din cele mai cuceritoare manifestări ale literaturii franceze, și în împrejurările actuale, capătă semnificația emoționantă a unui mesagiu afirmând supremația valorilor permanente ale spiritului. Fără ezitare putem prevesti acestei cărți o soartă excepțională, datorită desigur în primul rând, virtuților ei evidente dar și unor trăsături iritante, între cari cu deosebire intransigența judecăților autorului nu numai în ce privește critica școlilor literare (a suprarealismului fiind cea mai completă), dar și în elogiu care-i adeseaori absolut, în partea pozitivă a operei sale, unde propune o nouă ierarhie în poezia franceză, cu drept cuvânt revoluționară, năzuind să o răstoarne pe aceea consacrată până azi prin consensul aproape unanim al manualelor și al unei tradiții primită pe încredere.

Cele o sută de pagini ale „Introducerii" cuprind în prima lor parte o analiză a conceptului de poezie și a funcțiunii pe care-o îndeplinește actul poetic în ansamblul celorlalte preocupări ale spiritului, iar în partea următoare o caracterizare a poeziei franceze încercată însă nu pe temeiul unor presupuse trăsături generale și comune ci prin căutarea celor mai adânci și mai secrete particularități ale fiecărui poet. Completarea antologică a volumului, care ilustrează prin exemple preferințele autorului nu este cea mai puțin originală și surprinzătoare, nu numai prin abundența paginilor din autori pe care antologiile obișnuite nu îi citează dar și prin absența unor poeți ca Verlaine, Lautréamont și Claudel ,lipsă care pentru Maulnier nu înseamnă decât îngăduința luată de a fi consecvent cu criteriile propuse, adică în fond, cu sine însuși.

Importanța efortului critic al lui Thierry Maulnier constă din orientarea lui către ceea ce este unic și neanalizabil în poezie, către particularitatea ultimă și esențial deosebitoare a unui poet, aceea care contrazice și anulează orice încercare de a generaliza și de a face din el exemplul sau măcar excepția în stare să confirme o propoziție cu caracter de generalitate. „Criticul nu ajunge în poet, iar poetul nu ajunge în el însuși, până la esența poeziei, — ni se spune — decât în măsura în care ei știu să înainteze într'un domeniu unde esențialul nu coincide cu ce este mai general dar cu ce este mai interior". Ceeace face cu putință introducerea climatului de intimitate absolută și ireductibilă singularitate a poeziei, în limbajul tuturor accesibil este forma dar nu aceea aparentă și sensibilă prin elementele prozodiei, precizează Maulnier ci, în termenii chiar ai stilului său somptuos „...un talisman verbal, o chee de aur deschizând oricui comorile ascunse ale propriului său univers, un mijloc îngăduit fiecărui auditor de a pătrunde până la propriul său mister". Cei cari se așteptau la o definiție clară vor fi desigur decepționați, dar oricât de vagă, explicația lui Maulnier are totuși folosul considerabil de a face inutilă discuția sterilă a raportului în care forma se opune fondului, îndrumându-ne către înțelegerea misterului creației poetice, prin circumscrierea și indicarea lui. Un pas mai departe în acest scop va fi făcut dacă renunțăm de-a mai considera forma ca un simplu contur limitativ sau ca un înveliș palpabil prin care se exprimă un conținut, în schimbul unei juste înțelegeri a ei de forță semnificatoare activă în opera de artă. Această funcțiune supremă o îndeplinește, în actul poetic, limbajul, printr'o operație care constă nu din liberarea unui conținut în expresia lui formală, ci tocmai dimpotrivă, din îmbogățirea lui prin înțelesuri multiple. In această operațiune de *semnificare*, forma preexistă, fie ca intuiție de culoare, așa cum o cunoștea Flaubert sau ca „punct energetic" cum o numea Wagner, fie ca „efectul final" de care vorbea Poe (în „Filosofia unei compoziții) sau încă sub forma acelui „vers donné" care prin însăși intensitatea și brusca lui fulguranție diamantină în așteptarea înfrigurată a poetului prefigura pentru Valéry poemul viitor. Deci încă odată, forma nu este rezultatul prelucrării unui conținut material, chipul împietrit odată pentru totdeauna al operei de artă ci însăși operația de elaborare stilistică, forța activă în ea care-o însuflețește veșnic.

Virtuțile semnificatoare de care se înzestrează limbajul prin strădania poetului îi atribue acestuia o demnitate demiurgică. El este un creator în cel mai deplin înțeles. Dincolo de funcțiunea logică a cuvintelor care-și sleiesc înțelesurile pentru uzul vieții de toate zilele, poetul descoperă putințele lor de asociere care-i dau asupra lumii o autoritate magică, aceea de-a o chema la o nouă ființă, prin simpla denumire a lucrurilor, în limbajul său.

Numind poezia una din formele cele mai înalte ale dialecticei omenești, Maulnier se exprimă în acest fel despre „echivocul ei vital": „Opera poetului nu valorează decât prin ceeace cuprinde ca explicabil și inexplicabil în acelaș timp și în aceeaș măsură... Ea adaogă funcțiunii obișnuite și *uzuale* a cuvintelor o funcțiune superioară și imprevizibilă, ea le introduce într'o îndoită așezare în care înțelesul lor, și alăturarea lor potrivit înțelesului le dă sarcina lor de lumină, în timp ce împerecherea lor sensuală și sonoră le atribue în acelaș timp o sarcină de noapte". Intre forma poemului și efectul pe care alcătuirea lui dialectică trebue să-l producă asupra auditorului, prin crearea și întreținerea unui sentiment de așteptare uimită, există un raport necesar, în înțelesul că forma fixă, măsura și ritmul, regularitatea poemului, mai pe scurt, e singura în măsură să îndrumeze acest sentiment la întâlnirea cu neprevăzutul. Ceea ce — în absența acestor elemente formale — e cu neputință unui *limbaj* poetic, oricâtă splendoare și intensitate lirică i-am recunoaște. Aceasta e și explicația pentru care nici Lautréamont nici Paul Claudel nu pot fi găsiți în partea antologică a „Introducerii" lui Thierry Maulnier.

Cea din urmă amintire din război

(Urmare din pag. 3-a)

Lăbuș și Benone, cei doi câini dobrogeni, se strecurau printre oameni, printre care, căruțe, vite, se mai încăerau cu alți câini, ori mai mult se fereau de ei.

Benonică mai cerca de câte ori zărea vreo uniformă să vadă de nu cumva este el, stăpânul.

In zori, la un colț de stradă, niște soldați ruși se împleticeau beți turtă.

— „Să ajungi să-ți bei și mințile, să te îmbeți mort, de să te lingă și câinii !", vorba românului.

Așa erau rușii din ceata care se oprise în mahala. Unul din ei apucase strâns în brațe o proptea a zaplazului, se tot lăsase pe ea și acuma, căzuse cu fața în sus. Niște câini vagabonzi și flămânzi se strânseseră în jurul rusului. Unul, mai stăruitor și mai flămând, îl lingea satisfăcut pe față. Vreo doi lucrători se opriseră și făceau haz crucindu-se de beția cea cruntă a rusului. Chiar și ceilalți ruși, mai treji, se întorseseră și râdeau și ei de tovarășul lor pe care-l lingea câinele.

—Sobaca, sobaca, spuneau ei arătând câinele și râdeau trezind vecinii din somn. Dar rusul cel beat, parcă se mai desmeticise puțin și el și, cumpănindu-se cu greu, se propti pe picioare și furios căută împrejur. Câinele se depărtase și bețivul nostru bolovănindu-și ochii cârpiți de nesomn și băutură dete cu ochii de Benonică, venit să recunoască uniformele.

— Cciortu, sobaca, spuse el furios și luând arma la ochi, împușcă pe bietul nevinovat, împuținând astfel numărul celor care jeleau și se încăpățânau să nu uite pe cel căzut pe văile dela Parachioi.

G. BANEA

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

„VASUL FANTOMA" la Opera Română

Este știut că, la operă, cât și în execuțiunea muzicală în genere, o bună pregătire inițială a unei premiere sau manifestări muzicale oarecare, nu este o chezășie inepuizabilă. Fără o revizie permanentă, fără acea muncă „de întreținere", adesea având de rezultat și o continuă perfecționare, calitatea unei prezentări va fi în suferință. De aceea, dacă nivelul unei premiere lirice lămurește capacitatea artistică a unui teatru, privită prin prisma efortului temporar, temeinicia și seriozitatea organizării unui ansamblu se constată urmărind spectacol de spectacol, reluare cu reluare, întreg conținutul unui repertoriu.

Un pas către amplificarea repetițiilor și a laborioaselor acțiuni de articulare amănunțită a interpretărilor, s'a făcut la „Opera română" sacrificându-se pentru întreaga stagiune spectacolul de Luni, pentru crearea unei seri de lucru, cu orchestră și completul scenic.

Deschiderea stagiunei, când s'a reluat „Vasul Fantomă", de Wagner, a fost un lăudabil exemplu de aplicare serioasă a muncei de conservare a bunelor realisări trecute, cu împlinirile, ajustările și epurația aduse de noi puneri în studiu, întreprinse cu grije și hărnicie.

Valoarea acestor profitabile procedee va putea fi considerată cu adevărat însemnată, dacă întreaga stagiune le va putea reflecta atât de evident, cum a făcut-o primul spectacol.

In adevăr, „Vasul Fantomă" a fost înfățișat în condițiuni alese. Punctualitate, echilibru logic între orchestră și scenă, roluri bine redate, omogenitate în interpretare, totul accentuat și vitalizat printr'o avântare generală, care, odată studiul

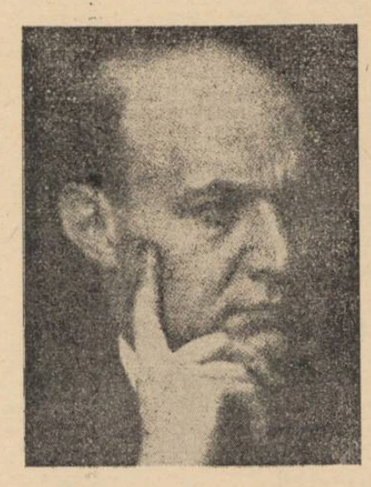

George Georgescu

terminat, este marele factor de succes. Maestrul George Georgescu a știut să-l asigure întregului spectacol, imprimând interpretării un ritm degajat și convingător și un flux expresiv viguros și bine accentuat.

D. Alexandru Lupescu, „Olandezul", și-a construit rolul cu unitate de stil, tact și accent impunător, iar, vocalmente, cu foarte distinse resurse, dealungul variatelor cerințe ale partițiunei, al căror ecou l-a găsit cu plasticitate și lărgime.

D-na Grozea (Senta) într'o linie de glas și caracterizare a rolului remarcabil de sigur susținute, d-l Dinu Bădescu, cu emisiunea caldă și elanul liric ce i se cunosc, dar care au câștigat față de trecut, printr'un mai atent dosaj al manierei de exteriorizare, d. Niculescu Basu, cu încercată măestrie și d-na Tana Nanescu, în cadrul firesc al rolului, au creat o interpretare strânsă, omogenă, și de isbutit relief dramatic.

D. Constantin Pavel și-a afirmat fără greș priceperea de calitate a rosturilor scenice, iar corul și-a îndeplinit cu mult merit întreaga misiune.

Magdalena Rădulescu „Bazar"

Magdalena Rădulescu Portret

Magdalena Rădulescu „Compoziție"

ÎNTÂLNIREA CU ANA

...cerc să mă limpezesc de toate amintirile ...e m'au năpădit. In toate e atâta întunecime, ...are din ele mă supune altei desordini, încât ...știu dacă va mai trece mult până la ade...atul surghiun. Incerc să fiu lucid și nu mai ... Zadarnic caut să fiu singur, să fug de vi...nea lor torturantă. Sunt astăzi omul cel mai ...nuit. Și dacă am încercat să uit, dacă am ...t să-mi găsesc mântuirea alături de alte ...nei — toate acestea n'au putut să mă ...imbe.

...ată, acestea sunt mâinile mele. Niște mâini ...pate și aspre, veștejite aproape. Mâinile ...le suferă mai mult decât însuși sufletul. ... sunt însuflețirea și nostalgiile mele. As... au îmbătrânit, astăzi tremurătoare și fi...re, în zadar se mai roagă pentru alte mân...eri. Le privesc cu resemnare, așa cum ai ...vi relicvele unei apuse glorii. De astăzi în...o le trec în rubrica faptelor mizere, care ...ică estetica oricărui ritm omenesc.

...O, de s'ar putea întâmpla ceva care să ...imbe întreaga rațiune a acestei vieți ob...ire! Mă privesc în oglindă și nu mă nedu...resc, nu mă înspăimânt. Omul acesta sunt eu. ... obrajii scofâlciți, cu fruntea adâncită în ...ngi vinete, cu tâmplele căruntite. Acesta e ...evărul. In ziua care, însfârșit, voiu avea cu...ul să rup cu tradițiile, cu convențiile — voiu ...un om fericit. Până atunci tremur de orice ...mbră, merg mereu aplecat, obosit și osândit. ...Inumăr ceasurile cum călătoresc pe lângă ...ne goale și fără nici o variație. Umăresc ...n fereastră pașii celorlalți. Toți, toți sunt ...ște soboli. Dece să mă mai descurajez? Dece ... mă mai întristez?

Ingenunchierea mea în fața soartei purcede ... atunci. Intâmplarea aceea a deschis zilelor ...e perspective înegurate. Hai, bietul meu ...up, odihnește-te! Nu ești singurul om trist ...n lume.

Astăzi se împlinește un an decând Ana a ucis ... mine orice umanitate, orice bucurie.

Sunt oameni ale căror chipuri nu spun nici ...dată nimic, chiar dacă viața lor presupune o ...treagă serie de svârcoliri. Alții care-și exte...orizează destul de aspru sentimentele și ilu...ile. Fața lor este expresia unei stări de hao...sm sălbatec. Ochii mai ales desvălue în pu...le o lumină stranie, care înseamnă în acelaș ...mp frică și resemnare.

Impresia aceasta am avut-o în clipa în care ...m cunoscut-o pe Ana. Desigur, împrejurările au ...ost destul de ciudate și neobișnuite.

Era un miez de noapte frumos, minunat. Și ...easupra orașului, stelele păreau lumânări a...rinse pentru o nuntă princiară. Nu se putea ...ormi la o oră ca aceea. Și cum obișnuința mă ...demnase la vagabondaje poetice (seară de ...eară), printre puținii trecători eram singurul ...are mă plimbam fără nici un rost. Pornisem ...e drumuri sub teroarea unui vis chinuitor. ...eisajul și întreaga lui animație mă urmă...au încă. Incercasem o scăpare lângă muzica ...alucinată a unei orhestre și lângă licheurul ...are al restaurantelor, dar din materiile lente, ...nobile din jurul meu — se deslipeau mai vii ...i mai dureroase toate chemările și disperările ...oșmarului. Nu știam unde voiu ajunge. Eram ...ispus totuși să-mi petrec întreaga noapte pe ...trăzi, cu orice risc. Ce-ar fi făcut altul în lo...ul meu? Cum ar fi reacționat? Omul liber ...in mine, omul nesubjugat de convenții și des...in nu se revoltase, ci din contră primise cu ... satisfacție crudă suferința asta profundă și ...u o bucurie tragică de a se transpune radi...al vieții naturale, brute a universului.

Și când deodată îți apare în față o femee, o ...emee pe care n'o așteptai, necunoscută, străină ...e trăirea ta, ai senzația unei alte mizerii ...osmice care ți se acordă gratuit.

Incremenită în loc, fără să facă vreun gest, ...ără niciun surâs — femeea aceea nu era o ...reație a delirului meu, ci o fărâmă din aceeași ...uperbă magie a nopții. Avem credința că ea ...însăși făcea parte din durerosul spectacol al ...visului meu. Prezența ei acolo echivala cu o ...ransplantare violentă a stării mele de vis în...r'o stare reală, bruscă și neobișnuită.

Când întâlnești un străin, niciodată nu știi ...e anume mișcare vei face, nici ce anume cu...vânt vei spune. Nu cunoști mai ales dacă acela ...e în stare să înțeleagă ceva din reacțiunile tale, ...dacă poate să se identifice cu propriile tale ati...tudini.

M'am oprit în loc și-am întrebat-o cu un ...zâmbet, care putea fi al oricui:

— Aștepți pe cineva?

Se pare că n'auzi. Vroiam un răspuns și nu venea. M'am apropiat mai mult și deodată mă bântui un parfum de-o nobleță rară. Mi-am dat seama, după cercei cu boabă mare și rochia în voaluri ușoare ,că e și elegantă. Dar frumusețea ei adevărată nu se asemăna deloc cu farmecele unei frumuseți perfecte. Obrazul avea linii discontinui, gura era mare cu buze subțiri, iar părul de un blond impecabil era lăsat în dezordine pe spate. Și totuși (între ridicolul de a aștepta acolo un răpuns și dorința mea indicată spre dragoste) Ana, tutelară peste acțiunile mele, era posesoarea unei frumuseți magice ,transparentă și aproape bolnavă.

— Dece nu pleci? Ar fi mai bine. Și alții au încercat același lucru și n'au reușit. Mă înțelegi. N'aștept pe nimeni.

Vorbise întorcându-și spre mine numai capul. Și conturul feții, la care se adăugase alt contur al luminii lunare, cu buzele crispate, cu ochii neasemuiți de mari — îmi aduseră din nou aminte de visul meu. Nu, oprirea mea nu putea fi considerată ca un fapt trecut în statistica erotică a individului carnal din mine.

— Mă crezi? întrebă ea din nou, nedumerită poate că n'am plecat încă.

— Da, da, te cred. Pentru asta trebue să-ți explic un lucru. Nu sunt dispus să iubesc pe nimeni în noaptea asta. Deci...

— E interesant ce spui.

— Poate. Totuși cred că facem amândoi parte din categoria unor oameni surghiuniți.

— De unde impresia asta? Greșești.

— Nu, sunt convins că nu. Nu trebue să mă consideri cu pe oricare. Vreau să înțelegi că înainte de-a te întâlni aici, pornisem cu d-ta, în gând, în conștiința mea, din altă parte a orașului.

— La ce faci aluzie?

— Am avut un vis doar. Și-acolo mi te-am năzărit. Poate te-au creat propriile mele halucinații.

— Eram chiar așa?

— Exact. Aceeași rochie cafenie, același guleraș, obrazul mai ales e de neuitat.

— Oricum, mă întrerupse ea, spui lucruri nostime. Dece nu te-aș crede? Incep să mă conving însă, că facem amândoi parte din acea categorie de oameni, cum le spui „în surghiun".

— Nu-i așa că suferi mult?

— Mai mult decât îți închipui. Și tristețea nu purcede dela mizeriile cotidiene, ci din altceva, dintr'o lipsă a sentimentelor umane. Nu sunt deloc o ființă sociabilă, nu mă pot mulțumi cu nimic, am impresia că trăesc sub semnul altei zodii, am certitudinea deplinei mele inrealități.

— Mi-am dat seama de lucrul ăsta. Deaceea m'am oprit.

— Ți-ai dat seama și totuși...

— Totuși nu ne leagă nimic.

— N'are nicio importanță. Suntem doi necunoscuți, ne vom despărți, ne vom uita.

— Ne-am putea ajuta însă, unul pe altul.

— Am risca.

— Nu, buna mea dudue — întâmplarea din noaptea asta...

— Ascultă-mă o clipă. Ieșisem în oraș, la un ceas atât de târziu, ca să mă liniștesc. Camera în care locuesc e plină de lucruri care n'au nimic comun cu viața mea. Nu m'am putut obișnui cu ele încă. Și-apoi astăzi mi s'a întâmplat ceva groaznic.

— Groaznic?

— Da, da. Văd că ești mai inteligent decât pari, ești și un om bun îndeosebi. Dece te-aș mai minți? Ai ajuns vreodată la un anumit ceas, când să te întrebi ce vei face mâine, la ce să mai visezi, când să-ți dai seama că te-ai epuizat, că te confunzi cu mobilele, cu tablourile?

— De multe ori; sunt ceasuri într'adevăr tragice.

— Cum le-ai rezolvat, prietenul meu?

— Nu se pot rezolva niciodată. Ele purced din viața noastră subconștientă; nu le găsesc un echivalent în realitatea imediată.

— O, de-ai putea înțelege. Sunt cuprinsă adesea de un spleen categoric, care mă frânge, mă subordonează lucrurilor simple.

— E spleenul nostalgic al altei vieți. Reminiscențele fericirii primare.

— Acum ești convins că nu sunt o femee ușoară, că nu sunt o somnambulă.

— Știam din prima clipă.

Nu se mișcase din loc. Totul se reculegea în ținuta ei dreaptă, rigidă. Nicio predispoziție spre calm. Chiar surâsul, care-i scălda acum fața, nu spunea nimic. Indoiala că nu e decât o mică născocitoare de fantome perista tot mai mult însă.

— Acum ai să mă lași să plec?

— Nu, trebue să rămâi.

Era atâta de fantastică prezența ei acolo, încât avui impresia că ea nu există real, că e o simplă imaginație a ochilor unei bolnavi, că eu îmi trăesc aevea visul. Atunci, împins de un îndemn ascuns ,am întins mâna și cu unghiile înfipte adânc, i-am strâns brațul până la sânge.

— Simți ceva? o întrebai speriat, înfiorându-mă și apropiat tot mai mult de gura ei, de sufletul ei.

— Sigur ,mă doare. Dă-mi drumul.

Rușinat m'am dat înlături.

— Iartă-mă! Credeam că nu ești femee.

— Ce credeai?

— Că ești un abur, o văpae sau altceva nebunesc și sfânt de care nu te poți atinge.

— Ești într'adevăr un om curios, îmi spuse ea zâmbind. O văpae, un abur, ceva sfânt. Și ultimele cuvinte se sfârșiră într'un râs spasmodic, clocotitor de aspru pentru tăcerile nopții.

— Dece râzi? Spune-mi dece râzi!

Tăcu brusc, cu râsul împietrit pe fața cu dungi vineții, cu gura mare și palidă.

— Mă cheamă Ana, făcu ea târziu. In familia noastră a existat întotdeauna câte o Ană. Și râsul acesta este evidența unei tare, care s'a moștenit din mamă în fiică. Așa au râs toate. Mă ierți?

— Hai cu mine, Ana!

N'a ezitat. Am pornit amândoi. Poate în ascuns, un gând haotic mă îndupleca s'o cerșesc ca pe o amantă de o oră. Dar alături de ea, pas lângă pas, când sângele mi se tortura în trup ca șerpii tăiați în două, nu eram în stare să-i vorbesc despre lucrul ăsta, nici să încerc vreo îmbrățișare.

Ajunseserăm pe străzi necunoscute. Sub pașii noștri, pe sub pământ, trecea spiritul trecutelor și primarelor noastre destine.

— Sunt obosită, Mihai!

— Să mergem la mine.

A primit, cu toate că nu mă așteptam. Cerul devenise străveziu când am ajuns. Primii pași în odae îi făcui tremurători, slăbiți, cașicum prin mine treceau ca un șuvoiu fierbinte, toate duhurile rele.

— Nu aprinde lumina!

N'am aprins-o. Se așează pe un taburet lângă fereastră. Adusei două pahărele cu liqueur.

— Nu, mulțumesc, nu beau.

Le-am lăsat pe masă. O priveam adânc, scrutător, cutremurat. Ana se materializa. Ana era lângă mine. Ana — cea mai frumoasă dintre vedenii. Imi vâjia capul. Parfumul trupului ei umpluse toată camera. Mă apropiai tiptil. Ana nu se clinti, nu bănuia. Se trezise în mine demonul, animalul. Uitasem că Ana pornise în căutarea unei mântuiri, uitasem că între mine și dânsa se precizase un legământ straniu.

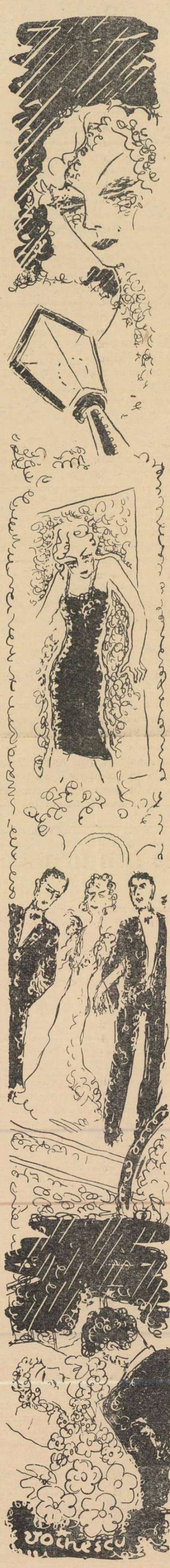

I-am prins capul cu palmele calde. Ana nu se sbătu, parcă nici nu simțise. Gura lacomă mi-o apropiai de obraz și întorcându-i spre mine fața, n'o privii, închisei ochii și-o sărutai pătimaș ,strâns gura aceea mare cu buze subțiri.

— Mihai, ce faci Mihai?

A tresărit, smucindu-se și învăluindu-mă în priviri reci, scânteetoare.

— Dece-ai făcut asta, Mihai?

Eram ridicol. Dar înfierbântat, vroiam să-mi posed prada liber ,chiar de-ar fi s'o însângerez, să-i rup vestmintele. Mâinile mele se întinseră din nou, cu beția dorinței trupului brut.

Eram tot mai aproape. Ii cuprinsesem brațele, o încercuisem cu asprime. O purtam spre pat ca pe o victorie. Dar brusc se desprinse din strânsoare și din câțiva pași, fu lângă ușă. In clipa cealaltă aprinse lumina.

Rezemată de perete, încremenită acolo ca o icoană lăcrămată, Ana era alta decât cea depe străzi. Intrega ei înfățișare desvăluia o suferință grea, mizeră, spasmodică. Frumusețea de mai înainte devenise o mască alburie de ceață.

Stam osândit, îngenunchiat lângă pat.

— Niciodată nu mi s'a dat o femee, conștientă, liberă, iubitoare. M'auzi Ana? Pe toate le-am cumpărat .Ți-aș da o sută, două — o mie de lei ,numai să rămâi.

— Știu. Dar nu trebuia. Ai stricat totul. Eu nu sunt ca tine, Mihai. Ți-am spus că viu din altă lume. Poate pe tine te așteptam acolo pe străzi. Aveam credința că ești omul nou, omul căutat de-atâția zeci de ani. Tu ești viu, te miști, trăești la fel ca ceilalți....

— Taci Ana!

— Eu sunt nemuritoare, Mihai. Nu tresări. Sunt una din iluziile tale. N'ai fost însă în stare să mă păstrezi. Deaceea plec.

Se desprinse, punând mâna pe ivorul ușii. Dar înainte de a deschide, înainte de-a o opri, râsul Anei isbucni isteric, spărgându-se de geamuri, înmărmurindu-mă.

— Dece râzi Ana, dece mai râzi?

— Râsul femeilor din familia noastră. Râsul care ne deosebește de voi. Adio, Mihai!

Plecă. Nu i se auziră pașii. Pe urma ei crescu întunecimea. Greu ca obsesie îmi bătea în tâmple râsul, râsul acela de om primitiv.

Mă întrebam adesea: — „O voiu mai întâlni? A fost într'adevăr nălucă? Mai poate fi găsită?".

Din toate femeile care-mi trecusera prin viață, pentru niciuna n'avusesem regrete. In urma niciuneia din ele n'am pornit. Dece totuși Ana a lăsat aici o amintire mai troturantă decât vijeliile? Numai pentrucă nu mi s'a dat? E adevărat, femeile nu mă interesau decât atât ca să-mi satisfacă o curiozitate sau o poftă. Dar cu Ana se petrecea altceva. Ana depășise convențiile care se fixaseră mutual între mine și celelalte. Adusese cu dânsa o altă înfățișare a lumii.

Trăiam pentru prima dată sentimentul dragostei adevărate. Cu toate că stăruia încă în memoria mea, nu puteam să-i reconstitui făptura. Amănuntele se pierdeau într'o infinitate de fețe, pentruca din imaginea ei să nu rămână decât o pulbere și-atât. Nu mai mă puteam împăca nicio clipă cu nimic, cărțile nu mă mulțumeau, refugiul orelor de răgaz devenise tot mai înăsprit și obsedant. Ana era stăpână unică peste simțurile mele.

Și-atunci am pornit în căutarea ei. Am răscolit prin oraș toate restaurantele, toate casele de rendez-vous, toate spectacolele. Ana nu putea fi găsită nicăieri. Zadarnic întrebam, zadarnic dam detalii. N'o cunoștea nimeni, n'o văzuse nimeni. Credința că ea n'a fost femee ci o iluzile a tragicului meu destin ,rămăsese puternică, stăruitoare în mine.

Ore întregi, pironit în fața oglinzii, cuprins de magia ceasurilor din noaptea aceea, neputând uita chipul răvășit de vedenii și extaz — ca o mască, încercam să mă transpun întratât aceleași stări de vis (crezând că va apare) încât obosit, înebunit de așteptare, o blestemam, o uram pentru totdeauna. Tristețea mea era proecția altei vieți în sufletul cenușiu.

Săptămână după săptămână, încleștat în pragul ușii așteptam. Pe Ana o iubeam acum nu cu nesațiul de atunci, ci pentru jertfa de care se pregătise pentru a-mi fi o mântuire: Geniul meu printr'o transă hipnotică o presimțise într'un mediu suprauman, încercase s'o readucă la suprafața dorurilor mele, dar eu o pierdusem.

Destinul trebuia să se împlinească însă.

Am reîntâlnit-o în fumoarul Operei. Intr'o pauză a actului III din „Tristan și Isolda". Imbrăcată într'o rochie de taftan albastră, pe degete niciun inel, doar gâtul luminat de un colier de perle albe. Inconjurată de câțiva domni în haine negre, Ana contrasta prin tinerețe și mai ales prin aerul acela de irealitate. Căci și astăzi, ea tot mai păstra caracterele situației în care o cunoscusem.

M'a observat târziu. Recunoscui deodată pe chipul ei paloarea din seara cealaltă. Ochii căpătaseră o nouă învolburare cețoasă, măriți mult. Ana mă privea înfricoșată. Strânse brațul bărbatului de alături și tremurând răspunse salutului meu. Nu ne despărțeau decât câțiva pași. Inaltă, ea îi predomina pe ceilalți și statuară — constrânsă de neașteptata întâlnire — nu făcea nici gestul vreunei apropieri. Ași fi vrut să mă întorc și să fug. Pironit locului o așteptam.

— Bună seara, Mihai!

— Bună seara, Ana!

Ii sărutai mâna la încheetură, acolo de unde urcau în sus pe brațul rotunjit (peste pielița caldă, sensorială) toate obsesiile nopților nedormite. Imi recomandă pe cei doi bărbați, care o încadrau: prințul M. și doctorul Hociung. Ana nu-și ridică apoi privirile depe fața mea. Iradia din făptura ei aceeași nesiguranță din trecut. Nu ni se relevase nimic nou. Tot prin aducerile aminte trăiam. Doar câteva clipe. Soneria anunța începerea actului următor. La despărțire, Ana se întoarse.

— Aș fi bucuroasă dacă m'ai vizita mâine seară. Dau o serată muzicală. Vei petrece minunat. Imi promiți?

— Da, Ana! făcui gâtuit.

Se retraseră toți trei. Nu mai avea niciun rost să rămân. Coborîi la garderobă, mă îmbrăcai. Eșii cu gura crispată, cu gura amară. O întâlnisem pe Ana, stătusem în apropierea ei și nu fusesem în stare s'o întreb dece-a fugit, dece n'a mai dat niciun semn de viață. O pierdusem din nou, din nou rămăsesem singur. Singur pe străzi. Vedeam piciorul prințului lipindu-se lingușitor de șoldul ei în loja cu luminile stinse, văzui brațul încolăcindu-i umerii, doctorul zâmbind din spate.

M'am întors. Trebuie s'o opresc, trebuie să-i spun cum mă chinui. Așteptai în umbră. Ii văzui ocupând loc într'o mașină. El îi înfășură genunchii cu un pled și același braț îi încercui umerii. Mâine sunt invitatul ei. Mă voiu îmbrăca în haine de gală, voiu obliga-o să m'asculte. Nu, nu mă voiu duce. Își plecă încet capul înspre el. Prințul închise portiera.

— Ana! Ana!

Țipătul, chemarea stridentă venise din umbră. Surprinși, întoarseră amândoi capetele. Nu auziseră decât vocea răgușită și aspră. Nu știau a cui este, nu știau de unde vine.

Intre mine și dânsa golul se iscă prăbușitor și besmetic.

*

E ceasul cinci și jumătate. Doctorul Hociung m'a chemat eri la telefon, la aceeași oră.

— Da, da, eu sunt. Bună ziua. Da. La sanatoriu? Avort? Hemoragie? Grav bolnavă? Prințul? Înțeleg, sigur că înțeleg. Bine doctore, mulțumesc. Îți mulțumesc. La revedere!

Și douăzeci și patru de ore nu m'am mișcat din loc. Vestea mă înmărmurise. Deci Ana căzuse. Ana care vroia să scape, care chinuită căutase atât timp o salvare. Nu, nu puteam crede. Să mă fi mințit doctorul Hociung? N'avea niciun interes. Atunci? Adevărul acesta e, desgolit de orice probe, crud, catastrofal. Ana căzuse sub ghiara aventurierului. Cine e vinovat? Destinul, Viața.

Douăzeci și patru de ore nemișcat la masa de lucru, n'am putut să scap de vedeniile care-mi apăreau în față. Din seara dela Operă trecuse mult. Nu fusesem la serata Anei. O uitasem. N'o mai puteam păstra în mine. Inglobat între lucuri banale, dus orbește de pulsul vieții, nu mi-o mai aminteam. Uitasem totul. Și astăzi adevărul, adevărul acesta groasnic. Incerc pe hârtie desenul făpturii ei. Imi apare un chip strâmb, subțire, galben, cu ochii înfricoșați ,cu părul desordonat, cu aceeași gură mare dar palidă, râsul batjocoritor. Dar Ana n'a fost niciodată așa. Ana purta atunci o rochie albastră, colier de perle albe, era frumoasă. Și toate imaginile se așează în contrast. Frumusețea ireală a Anei — boala, dezastrul. Albeața înfățișării ei — ceața nouei realități. Deosebirea e violentă. Dece mă muncesc atât? Dece n'am pornit în căutarea libertății? N'am uitat pentru totdeauna pe Ana? Ori în subconștient ea rămăsese să mă scurme, să mă macine? Dragostea deodată răsări mai puternică. Știu, devenise o femee pierdută — dar o iubeam.

Zadarnic însă. Toate mă opresc în loc, mă rețin. Revăd pentru a nu știu câta oară brațul ocrotitor al prințului, gura apropiindu-se de gura ei, piciorul alipindu-i-se de șold. Spectacolul se schimbă, se transformă în zeci de fețe. Intre frumos și urît, aud chinul posesiv al Anei, mângâierile băloase ale celuilalt, văd pântecul holbat, bisturiile, apoi sângele — țipătul Anei — și se amestecă toate convulsiv cu imaginile primei noastre nopți, vagabondajul pe străzi, îmbrățișarea, râsul.

— Dece-ai făcut asta, Mihai? Nu trebuia. Eu sânt din altă lume, pe care tu... n'ai cunoscut-o, n'ai visat-o...

Și totuși Ana căzu. Viața își făcuse datoria.

— Ah, Doamne, trebue să fac ceva!

Și însfârșit, am plecat. Cumpărai un buchet de flori. Mașina aluneca vijelios. Portarul îmi indică rezerva. Sora de serviciu mă privește fără zâmbet.

— Dumneavoastră sunteți domnul Mihai?

— Da.

— A întrebat de multe ori de d-voastră. In delir mereu vă amintește numele.

— E grav?

— Nu, va scăpa. Să nu stați prea mult. E încă obosită.

Am intrat așa cum intri într'o cameră plină de copii morți. Era atâta tăcere încremenită acolo, încât nefiind în stare să pășesc mai departe, rămăsei lângă ușă stingher, ridicol, cu florile în mână.

Așteptam să se întâmple ceva. Să se despartă pereții în două, să cadă tavanul. Ana nu mă văzuse. M'apropiai mai mult. In prima clipă nu văzui decât mâinile întinse (slăbite și galbene) deasupra păturii.

— Ana!

Se întoarse târziu. Credeam că nu mă mai recunoaște. Privirile ei se plimbară rătăcite dela mine la flori, dela flori la fereastră.

— Dece-ai venit Mihai? glasul nu-și pierduse melodioasele modulațiuni; era doar mai puțin limpede, mai suav.

— Știi pentruce mă găsesc aici? continuă ea.

— Da, Ana.

— Mă disprețuești?

— Nu, nu vorbi despre asta. Este o experiență — și atât.

— Mi-ai adus flori și nu știu cum să-ți mulțumesc. M'am gândit mult la tine. Iți mai amintești prima noastră noapte?

— Nu se poate uita Ana.

— Nici eu n'am uitat-o. Vezi, Mihai — ai avut dreptate. Am căzut.

Incepu să plângă, cu obrajii ascunși între flori. Umerii tresăltau ușor, mâinile se crispaseră peste mâinile mele.

— Nu plânge, Ana.

(Urmare în pag. 6-a)

nuvelă inedită de Laurențiu Fulga

Popas în cetatea Hotinului

de EMANUEL VOINESC

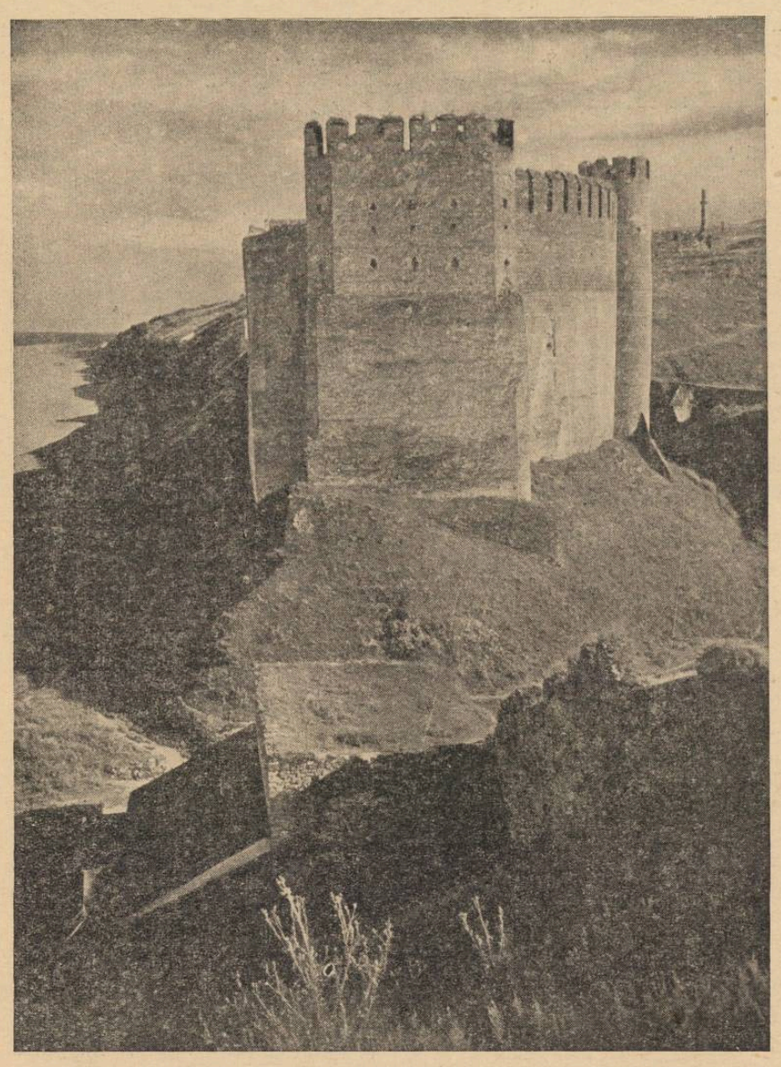

Cetatea Hotinului

...Tixit până la refuz cu tot felul de călători, autobuzul care face cursa Cernăuți—Hotin, a pornit scârțâind, obosit de atâta greutate. Urcă încet la deal pe str. M. Eminescu, trece printr'un grup de evrei care discută gălăgios... probabil despre Danzig și apoi își vede de drum, spre suburbiile Horecei... Până una alta, îmi potrivesc aparatul fotografic și urmăresc cu atenție drumul pe o hartă militară. De hărți turistice care să îndrumeze pașii călătorului ce s'ar aventura spre Hotin, nici vorbă. Cine mai are timp și pentru colțul acesta de țară, uitat de Dumnezeu pe malul Nistrului ! Mulți nici nu știu că până la Hotin nu există cale ferată ! Și cum ar ști, când agențiile de voiaj nu pot să dea vre-o lămurire naivului care ar crede că prospectele de călătorie sunt făcute numai pentru Suedia, Italia, sau... Țările de Jos, bunăoară ! Așa, de curiozitate, aș îndemna pe cineva să se abată pe la vreuna din multele agenții evreiești din Cernăuți și să întrebe cum se poate duce până la Sucevița, sau până la Voroneț, sau chiar numai până la Cernauca lui Hurmuzachi. Un domn cu pistrui și cu nas încovoiat, îi va răspunde foarte politicos... „Noi nu știm... dar dacă doriți... pentru Suedia, pentru Italia... sau pentru Palestina unde merge multă lume.. vă putem servi !..." (Și să nu se uite că cel mai răspândit afiș al Oficiului național de turism, este acela în care streinii sunt invitați să vadă mânăstirea dela Voroneț !).

...„Ce-o să vezi la Hotin?..." m'a întrebat prietenul căruia îi mărturisisem dorința mea de a vedea orașul despre care auzisem multe, dar despre care nu știam ce să cred...

...„Mori de vânt..." i-am răspuns mai mult în glumă, amintindu-mi de avocatul P. din Hotin, care ne spunea într'o seară de toamnă, la un pahar de vin, chinuit de nostalgiile lui basarabene... „Ca să 'nțelegi Basarabia și Hotinul — mai ales Hotinul — trebue să te fi născut și să fi crescut prin părțile acelea, s'asculți chemarea vântului care nu cunoaște hotare și să-ți repezi privirile peste zările care nu-s domesticite și hotărnicite ca pe la voi... Să vedeți lanurile de floarea soarelui, sau morile de vânt care străjuesc Hotinul din depărtare și atunci, abia atunci ai să poți înțelege nostalgia peisagiului basarabean. Hotinul își trăește viața lui proprie, o viață neturburată de sgomotul mașinilor și de sirenele fabricilor. Nu vedeți că Hotinul n'are nici măcar drum de fier ?... Poate că nici nu i-ar trebui... fiindcă tot nu l-ar putea scoate din lumea lui de vis. Nu-mi pot închipui cum i-ar sta cu gară, cu trenuri și cu locomotive care să spintece cu șueratul lor strident tăcerea apăsătoare a nămiezelor de vară !..."

PE UNDE A FOST HOTARUL

Orașul a rămas mult în urmă. Trecem peste Prut care curge leneș la vale, printre maluri joase, încâlcit în noroae și răchiți. Drumul pietruit de curând, urcă spre Rarancea. Dimineața de August e limpede și răcoroasă. Sub cerul albastru, gonește un norușor pufos care se deslânează și dispare apoi ca o părere sub toarte cerului imens. Urcăm înălțimile dela Rarancea, unde acum un sfert de veac — poate în aceiași zi — începuse să curgă sânge omenesc.

Două marii împărății au stat atunci față în față, pentru ce, istoria n'ar putea nici astăzi să spună... Poate ca să se împlinească dreptatea altora, bunăoară a plăeșilor de pe aici care stau „la cislă" în jurul fântânilor și a troițelor de lemn așezate ici, colo, la răspântii. E Duminecă și oamenii au îmbrăcat strae de sărbătoare : pălării cu marginile largi și umbroase, cămăși albe și lungi până la glesne, strânse în chimire late de piele... Am trecut de Rarancea. Văi largi se deschid de-o parte și alta a drumului care aci sue, aci coboară printre livezi cu pruni sau cu meri încărcați de roade. Bucovina nu-și desminte numele de veselă grădină... Departe în stânga noastră, pe drumul care coboară spre Sadagura — mult spre miazănoapte — lucesc turlele bisericii din Cernauca, leagănul Hurmuzachilor. Astăzi, și conacul și moșia lor a încăput pe mâinile unui evreu acaparator de pământuri.

Tot pe aici — undeva spre dreapta, spre Răsărit — sunt și Cristineștii marelui Hajdeu. Regret din suflet că nu mă pot abate din drum măcar pentru o oră... Coborîm acum într'o vale încântătoare. Un iaz liniștit își croește drum printre erburile înalte și se pierde într'o luncă deasă de sălcii.

...„Pe aici a fost hotarul cel vechiu..." spune cineva din spatele meu. Hotarul de altădată care tăia trupul Bucovinei și despărțea un neam fără destin. Nici o urmă, nici un stâlp putrezit de vreme care să amintească trecătorului ce-a fost odată pe aici.

„Locurile acestea nu-ți amintesc versurile lui Duiliu Zamfirescu?" — îmi șoptește tovarășul meu de drum, profesorul Almaș, ofițer de rezervă la un regiment din Cernăuți...

La o tufă de sulfină
Car cu patru boi,
S'a oprit și ți-se 'nchină
Bucovină, Bucovină
Leagăn de eroi
Ți-se 'nchină și se duce
Nevoiașul car
Către valea dela Cruce
Drumul spre hotar...

„Cum nu..." repet aproape mașinal.. Câți ani vor fi de atunci de când le spuneam pe dinafară înfiorat de icoane care-mi răscoleau și-mi înfierbântau imaginația de copil ?...

MORILE DE VÂNT...

După un scurt popas în fața bisericii dela Toporăuți — minune de arhitectonică și mărturie vie a unui trecut de sfințenie și eroism — ne continuăm drumul spre Calincăuți, în acelaș decor de pitoresc și de bogăție revărsată pe dealuri, pe văi și la marginea pădurilor care se întind acum tot mai nesfârșite.

Pe sub geana codrului, dealungul șoselii care se desface tot mai largă și mai bine îngrijită, trecem prin Grozinți, Bocicăuți, Nidobăuți, așezări de oameni înstăriți și gospodari. Ne apropiem de Hotin. Abia aștept să văd Nistrul... Lanuri nesfârșite de floarea soarelui freamătă în bătaia vântului care aleargă aproape nestingherit, stârnind nouri de praf pe șosea.

Vremea s'a întunecat aproape pe nesimțite. Nori negri și groși se îngrămădesc amenințători deasupra noastră... Fulgere dese luminează când și când perdeaua norilor care stă gata să se aștearnă peste noi.

...„Să știți că plouă.. păcat de călătoria noastră..." spuneam prietenului meu și vecinului din spate care ne arătase pe unde a fost hotarul.

...Dar deodată, de după o cotitură a drumului, apar niște arătări ciudate — un fel de uriași cu brațele proectate pe cerul vânăt — în atitudini straniî, parcă ar face semne să ne oprim. Vârtejuri de praf le acopere o clipă, apoi le descopere iarăși în aceiași atitudine... Abia când am fost la vreo două sute de metri de aceste arătări ciudate, m'am lămurit că sunt mori de vânt, paznici credincioși ai monotonului peisagiu basarabean. Pale de vânt se preling pe lângă trupul lor de lemn, mișcă puțin aripile impiedicate cu câte un par pus deacurmezișul și apoi își văd de drum mai departe, sburând prin lanurile de floarea soarelui... O ciutură prinsă de o cumpănă subțire, proectată în zare, se isbește cu desnădejde în colacul de piatră al puțului învăluit în vârtejuri de praf. Picuri grei de ploae au început să ciocănească geamurile autobuzului, stâmpărând praful și domolind ca prin farmec vaerul care cuprinsese mai adineauri câmpia... Plouă de-abinelea. Morile de vânt au rămas nepăsătoare, străjuind mai departe zările nemărginite și triste. Care-o fi povestea lor? Le-o fi cântat cineva în versuri? Va fi ascultat vreun muritor de pe aici sau de aiurea, ce urzesc aripile acelea neobosite în care se sbat și se învârtejesc toate vânturile răsăritului ? Ce priveliște ciudată !... Departe, prin ceață, se zărește Hotinul...

UN ORAȘ TRIST. POVESTEA UNUI BUST...

Autobuzul ne-a lăsat chiar... în centru! O șandrama tristă și lăsată pe-o rână, îndeplinește oficiul de auto-gară... Plouă mereu. Un grup de evrei bărboși, îmbrăcați în caftane soioase, se adăpostesc sub streșini în așteptarea cunoștințelor care vin dela Cernăuți. Câte-o rafală de vânt aleargă mânioasă dealungul străzii largi și drepte, încreținд în mii de cercuri apa murdară a bălților, care în așteptarea unei canalizări ce va să vină odată și odată, formează un fel de pârâiaș ce curge sgomotos spre grădina publică. Învăluit în neguri, orașul acesta ciudat și trist, așteaptă cu siguranță vremuri mai bune. Deocamdată, sunt sigur că așteaptă ivirea soarelui! La intrarea în grădina publică, zărim un bust. Desigur că este al vreunui primar vrednic care-a gospodărit cândva Hotinul, așezat de soartă numai la margini de țară, sau al vreunui filantrop care-a clădit o școală măreață sau un spital cu sute de paturi... M'am înșelat însă. Bustul este al unui poet — nu al lui Pușchin, cum ați crede — ci al lui St. O. Iosif! Ce-o fi căutând poetul „Patriarhalelor" tocmai la Hotin? asta a fost prima întrebare pe care mi-am pus-o când am văzut figura tristă a bietului Steo, împietrită acolo pe steiul cioplit cu meșteșug. Dacă n'aș ști că Iosif este ardelean de origină, aș crede că orașul acesta trist și-a trimis și el un reprezentant în templul poeziei românești. Dar nu... bustul acesta își are și el povestea lui și merită să stăruim aici puțin asupra ei... Imediat după războiu, sau poate mai încoace, un administrator financiar — al cărui nume nu-l cunosc — venit de prin părțile Ardealului, a luat inițiativa ridicării unui bust lui Șt. O. Iosif. Simplu, nu? Așa se face că Steo s'a încetățenit în Hotin, fără să-i facă nimeni concurență. (E singurul bust pe care l-am văzut acolo!).

...Așa cum stă, cu capul plecat puțin într'o parte, cu lavaliera resfrântă pe pieptul în care s'au prăbușit într'o noapte toate nădejdile și bucuriile care mai țineau în picioare o epavă omenească, bietul Steo pare o imagine a singurătății și a tristeții, coborîtă din cerul dezolat al Basarabiei. Mâini pioase au împodobit cu fel de fel de flori, brazdele săpate în jurul bustului...

O RAITĂ PRIN HOTIN

...„Hai să dăm o raită prin oraș" spune prietenul meu, după ce-am ocolit grădina. Cerul se limpezise nourii fugiseră în alte părți și soarele începuse să usuce în grabă bălțile de adineauri. Sărind din piatră în piatră, să nu ne umplem de noroi mai împrumutând din loc în loc câteo bucățică de trotuar care sfârșea brusc în câte-o mocirlă, am ajuns în piață. O mulțime pestriță se îmbulzește lângă o căruță cu pepeni. Oamenii dau năvală, strigă prețuri se tocmesc, cântăresc cu ochii sau cu mâna, plătesc, pleacă și apoi vin alții... In mijlocul căruței, bine înfipt în grămada de pepeni, un rusnac cu barbă mare, albă, resfirată pe cămașa soioasă, nu mai prididește cu vânzarea. Il chiamă Isaia — moș Isaia — și-l cunoaște toată piața. Seamănă uimitor la figură cu uriașul călugăr Rasputin. Vocea lui groasă și puternică domină toată zarva din jurul căruței...

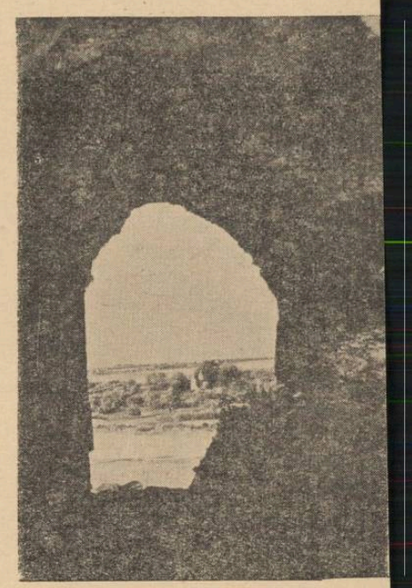

Vedere pe țărmul rusesc

(Urmare în pag. 7)

=Intâlnirea cu Ana=

(Urmare din pag. 5-a)

— Ești așa de bun. De-abia acum îmi dau seama Mihai. Tu ai venit din milă. Ți-a fost milă de mine. Atât. Aș vrea să mă ierți, să înțelegi că nu sunt vinovată.

— Taci Ana, ești obosită. Sunt aci lângă tine, nu-i deajuns ?

— Și totuși ți-aș putea spune că te port în suflet de-atunci. Mi-am dat seama că tu nu ești ca ceilalți, am vrut să mă reîntorc, să mă primești la tine. Era prea târziu. Dar azi, azi, mi-e frică să-ți spun că te iubesc, Mihai.

— Ana !

Ne privirăm muți. Frunțile se plecară umile peste tăcerea florilor.

— Vezi Mihai. Tresari. Dece ți-e teamă ? Iubirea mea nu-ți poate face niciun rău acum. Știu că e penibil. Sunt aici din cauza altuia pe care nu l-am iubit, căruia m'am dat crezând că și asta poate fi o șansă de înumanizare. Tu nu spui nimic ? Regreți c'ai venit ?

— Nu Ana, mă gândesc că întâlnirea de astăzi e pe aceeași linie cu cealaltă. Vreau să zâmbești, să râzi...

— Nu mai pot. Atunci eram sub stăpânirea altei vieți. Azi sunt o femee bolnavă, banală.

Tăcerea urmă apoi prelinsă peste noi cu amărăciune și incertitudine. Se lăsa amurgul. Intre noi începeau să se destrame amintirile.

— Spune-mi cum arată orașul.

— Urît. Toamnă !

Și din nou tăcere. Vedeam că nu se mai poate face nimic.

— Ce-ai să faci mâine ?

— Cred că plec în străinătate. Am o ocazie pe care nu pot s'o pierd.

— Și tu pleci, Mihai ?

Se ridicase între cearceafuri mai palidă, mai înfricoșată. I-am întins mâna.

— Te vei întoarce ?

— Poate.

— Știu că mă urăști. Știu că nici mila nu te mai poate opri. Dar, să nu-mi păstrezi o amintire urîtă, Mihai.

— Nu, Ana. Mă voiu gândi mult la tine.

Mă despărții cu pumnii încleștați, cu umerii plecați.

— Vrei să mă săruți, Mihai ?

M'am întors. Tot mai aproape. Ii prinsei capul între palme. Inchisese ochii, întredeschisese gura. Buzele erau galbene, uscate, obrazul cu dungi vinete, bolnăvicioase.

—Nu, Ana. Rămas bun.

Am vagabondat seara 'ntreagă pe străzi, pe toate străzile, prin ploae, prin vânt. Priveam oamenii cu îndoială, cu învolburare. In niciunul din ei nu întrevăzui ineditul, perspectiva altui orizont. Mereu besnă, mereu mersul mi se asemăna cu al sobolilor, aplecat, sumblu, resemnat.

Târziu mă întorsei spre casă.

— Trebue să-mi schimb viața. Nu mai are nici-un rost. Toată lumea se uită la mine ca la un lepros. Nu, nu mai merge. De mâine mă schimb.

Urc scara, sprijinindu-mă de balustradă. Deschid ușa, intru. Mirosul rânced de cameră închisă. Imbrăcat, mă răstorn pe pat, scot o țigară. Nu mai am poftă nici de fumat. Mă scol, scotocesc pe întuneric prin dulap. Trebuia să mai fie o sticlă de liqueur, rachiu sau altceva. Nimic. Din nou mă rostogolesc pe pat. Gândurile mi se opriră asupra aceluiaș lucru. Merita oare Ana situația asta ? O mai iubesc ? Dece nu i-am spus că rămâne pentru mine singura femee iubită cu adevărat ? Privesc tavanul. Negru. Pereții sunt negri, tablourile negre, icoanele negre.

— Să fie a dracului de viață. Mâine am să fac într'un fel.

Afară bătea vântul ,afară ploua. Negru, negru peste tot.

Adormii strâns, înfrigurat, înfricoșat, sub pupile cu imaginea aceluiaș trai de rob, sub teroarea aceleiași femei.

Nu știu dacă a doua zi era Duminică sau zi obișnuită. Calendarul n'avea filele rupte de câteva săptămâni. Ceasul rămăsese 'n loc la ora șapte și un sfert. Imi arunc ochii peste cadrele ferestrei. Cerul e vânăt. Același gust de greață și plictiseală. Un fum înecăcios mă oprește să respir, să vorbesc. Mă mir văzându-mă îmbrăcat, dar nu dau nici o importanță faptului în sine. Astăzi trebue să plec.

Caut să mă ridic, dar îmi sunt încheeturile înțepenite și degetele închircite. Gândul însă că astăzi trebue să fac ceva, mă obligă să mă scol, să plec. La capătul coridorului o întâlnesc pe doamna Jitaru :

— Bună dimineața, domnule Mihai !

— Bună dimineața. Nu m'a căutat nimeni ?

— Nimeni. Așteptați pe cineva ?

Nu-i răspund. Cobor scările. In stradă. Incotro să merg? Toate drumurile duc spre necunoscut. Nu întâlnesc niciun prieten. Intru în cafeneaua din pasajul Basarabia, cu toate că mi se pare nepotrivită ora. Totuși mă instalez la o masă mai în fund. Iau un ziar, îl răsfoesc, îl las. Aprind altă țigară. Petruș, băiatul de serviciu se oprește stânjenit.

— Ați băut mult aseară, domnule Mihai.

— Da, da am băut. Dă-mi o cafea.

— Mai dulce ?

— Amară. Fără pic de zahăr. Amară de tot.

Ochii mi se opresc pe albul pereților, albul fețelor de masă, albul zilei de afară. Ce contrast între mediul de aici și cel de acasă. Cafeaua e într'adevăr amară.

— Ascultă Petruș, ai visat s'ajungi ceva în viață ?

— Nu.

— Ești un prost.

— Nu-i nimic.

Las cafeaua băută numai pe jumătate, arunc o monedă pe masă și plec. Rătăcesc pe străzi până după amiază fără nici-un rost. Simt nevoia unei liniști. De patru ani sunt venit în București, de patru ani umblu la fel, de patru ani caut o mântuire.

— In definitiv ce-am ajuns? M'am oprit tot la țigări proaste, tot la hoinăreală.

Inserarea a căzut de mult peste oraș. Sunt ultimul lup care mă mai lupt. Mi se răscolesc prin sânge toate credințele, toate chiotele tinereții de odinioară.

— Câți ani ai băete ?

— Nu contează vârsta.

— Ai făcut ceva în viață ?

— Nimic. Mă plimb și atât.

— Ești nebun. Ia viața dela capăt. Intoarcete. Un „lup" nu cade așa ușor, sau cel puțin cade onorabil.

— Ai dreptate, mă voiu întoarce.

Propriile mele îndoeli răsunau tare pe străzi. Unde-aveam să mă mai reculeg ? Ana, întinsă pe un pat de sanatoriu. Ana — coșmarul nopților mele albe. Nu mai pot iubi o femee care a fost a altuia și care a ucis în ea altă viață. Aș vrea să mă schingiui, s'o uit, s'o urăsc, să mă cutremur de multa mea încăpățânare. Ce mă mai leagă de dânsa ? Amintirile ? Amintiri reci, verzi, bolnave.

Nu știu cum am ajuns la ușa Mariei. Poate pentru a răsplăti sângele, poate pentru a scăpa de obsesia Anei. Maria, una din prietenele mele devotate, așa naivă și superficială — era în schimb o amantă ireproșabilă. Apăru îmbrăcată într'o pijama galbenă.

— Tu Mihai ?

— Bună seara Maria !

— Vai Dumnezeule, în ce hal ești ! Intră odată, că se face frig în odae.

Fiecare lucru desvăluia un parfum de-o bogată senzualitate. Trupul Mariei se reliefa chemător sub faldurile pijamalei.

— Ai rămas tot frumoasă Maria!

— Lasă astea. Spune-mi ce-i cu tine, de unde vii, ce s'a întâmplat. Nu te-am văzut de-atâta timp Mihai.

— Adevărat ,nu ne-am văzut de mult.

Mă obligă să m'așez pe un fotoliu. Alunecase alături pe covor, cu genunchii strânși, cu bărbia între palme.

— Incepe Mihai.

— N'am ce spune.

— Tot încăpățânat ai rămas. Nu te-ai uitat niciodată în oglindă ? Ai făcut cearcăne la ochi, riduri pe obraji, ești galben.

— Am îmbătrânit, Maria.

— Din cauza ocupației ai devenit atât de barbar ?

— Nu, Maria. E altceva. Imposibilitatea mea de-a mă acomoda și supune legilor naturale. Există undeva o fată pe care o cheamă Ana. Tu ai iubit vreodată cu adevărat ? Știi tu ce'nseamnă această Ana pentru mine ? Maria, am venit aici crezând că voiu putea s'o uit. Dar privindu-te, mi-am adus din nou aminte de dânsa. Mă'nțelegi Maria ?

— Nu, Mihai.

— Mai bine. Imi dai voe să fumez, nu ?

— Te rog.

Rămaserăm în obscurul odăii, tăcuți. Nu se vedeau decât roșii — capetele țigărilor. Apoi, din nou liniște și întunecime. Târziu mă ridicai.

— Vrei să pleci ?

— Da.

— Ai vrut să-mi spui ceva, dece...

— Propriu zis, nu. Numai să te văd.

— Mă bucur, Mihai.

Merse alături de mine până la ușă. Acolo îmi prinse brațul.

— Mihai !

— Da, Maria !

Maria avea părul negru, prins în coade de-asupra frunții. Ochii i se opriră pe obrajii mei. Brațul nu scăpa din strânsoare.

— Rămâi aici, Mihai !

Făcui gestul de libertate. Dar pupilele femeei sticleau.

— Bine, rămân.

Intunecimea era tot mai grea. Hainele zăceau acum alături de pijamaua galbenă, pe covor.

Mă sculai pe la miezul nopții, cu dureri de cap. De afară luna bătea prin ferești până de-asupra patului.

Căutam într'adevăr altă femee? Pentru ea alergasem lunatec? Deodată totul se schimbă. Văd gura uscată a Anei, pielița obrajilor galbenă, pântecul diform. Același gust de cocleală.

— Ce faci Mihai ?

— Plec. (Cu mișcări repezi coborîsem și-l luam vestmintele).

— Mihai !

— Nu mai are nici-un rost.

— Rămâi Mihai.

— Nu pot.

Glasul mi-era sugrumat, veșted. Deschis ușa și eșii. Veneau zorile. Scuipai, îmi ridic gulerul pardesiului, pornii mai departe. Gol. toate părțile gol. Doar undeva se auzea plânsul suav al sfintei și prea torturatei Ana.

*

Acum știu că toate sunt zadarnice. Dacă s'a împlinit zodia de-atunci, a fost așa pentru a ne căuta mai mult unul pe celălalt. Patruluni petrecute prin capitalele europene, atât de pătrunzător mă stăpâneau, încât toate câte făceam numai din voința pseudo-hipnotică Anei, din depărtata ei obsesie porneau.

M'am întors. Alte zile de așteptare, alte zile de căutare. Lipsea vechea adresă, numărul de telefon nu mai era însemnat în carte. Și totuși am revăzut-o la o serată în casa familiei D. N. rămas surprinsă, pe chipul ei n'am surprins semnul niciunei uimiri. Mi-a întins mâinile cu aceeași pasiune dela început ; era însă mai calmă, mai senină.

— Când te-ai întors, Mihai ?

— De o săptămână.

O invitai la dans. Dar după primul tur, ne retrăserăm în bibliotecă.

— Ce ai de gând să faci acum ?

— Ca întotdeauna nimic. N'am nicio perspectivă.

Tăcurăm apoi. Prin semiobscurul odăii îi vedeam doar obrazul palid, luminat straniu sub imaginea nopții celeilalte. Mă apropiai de umerii ei, îmi aplecai gura s'o îmbrățișez, prinzându-i brațele strâns, înfrigurat.

— Nu, Mihai !

— Ana ! M'am întors. Acum trebue să se'mplinească destinul.

Se retrăsese în colțul fotoliului larg, încrucișându-și mâinile pe piept. Mă privea liniștit.

— Ne-am întâlnit prea târziu, Mihai !

— Ești iluzia mea, Ana. Tu singură mi-spus-o. Nu vreau să mai renunț la tine.

— Târziu, târziu Mihai. Iată adevărul.

Ana îmi întinse pe genunchi mâna dreaptă. Pe inelarul ei, ochii mei văzură o minunată verighetă braziliană. Atentă, îmi urmărea mirarea din priviri și din rictusul gurii. M'am ridicat, am plecat fără să-mi iau rămas bun, fără să mai întorc nici capul măcar.

Acum știu că toate sunt zadarnice. Acestea sunt mâinile mele; cețoase, bolnave, întristate

— ...Sunt una din iluziile tale. N'ai fost în stare să mă păstrezi. Deaceea...

Și-acum îmi sună în urechi cuvintele ei. Merg pe străzi, apăsat tot mai greu de chinul dragostei pentru Ana. Simt cum îmi vâjâie capul, mi se turbură gândurile. Cutremurat de acel glas din fundurile lunii, batjocorit de soartă, supus mereu vieții pământene și păcatelor, în afund dureros capul între palme și plâng.

Cum s'ar putea năzări dintre vânturi, dintre stele alt miracol, altă Ană ?

Pe-aici nu mai mi-este prietenă decât agonia înbătrânitelor mâini.

Septembrie 1939.

LAURENȚIU FULGA

SCENĂ * FOYER * ECRAN

[...]TRUL NAȚIONAL: CASA [...]ILOR SFĂRÂMATE, co[...] in trei acte de Bernard [...], traducere de d-l Dragoș [...]popescu. Direcția de scenă [...]nighian.

[...]ma premieră a stagiunei a[...]a, inaugurată prin intere[...] reluare a **Scrisorii pier[...]** este **Casa inimilor sfărâ[...]**, scânteietoarea și antre[...] comedie a cărei publica[...]rintr'o bizară coincidență, [...]t loc în timpuri asemănă[...]e critice cu acelea care-i [...]uiesc subiectul,—în ajunul [...] război, în care tendințele [...]u și contra lui ajung pro[...] la intensități cumplite. [...]rnard Shaw, într'o prefață [...]cativă, și-a și precizat ati[...]ea, odată cu apariția pie[...] extinzând titlul ales, nu [...]i la împrejurările cari se [...]c pe scenă, dealungul ce[...]rei acte ale comediei sale, [...]ropei întregi, cu frămân[...]e ei necontenite, cu luptele [...]șnic reînoite. O Europă cu [...]ni ce nu știu să trăiască și [...] deaceea, spune Shaw: **tre[...]să-și facă un merit din a [...]**.

[...]io operație militară, ca să [...]em astfel, nu avusese loc [...]te de publicarea piesei, [...]w își spune prin dialoguri [...] și mulțumită situațiilor [...]atice inteligent alese, toa[...]ărerile lui: în fond e un de[...]t, dar și un cinic, dispre[...]d până într'atât pe cei ce [...]tiu să se împotrivească răz[...]lui, încât ajunge să-l ad[...]. O poziție în orice caz in[...]santă, care, exploatată cu [...]a nesecată a spiritualului [...]maturg englez, a putut să [...] piesei un caracter propriu [...]ât se poate de plăcut.

[...]ăcut dintr'un punct de ve[...]e subiectiv. Ca simplă sa[...]cție auditivă, simplă mulțu[...]e a sufletului, evident sen[...] valurilor de spirit.

[...]ialogul este presărat cu mici [...]isme, să le numim astfel, [...]ifice lui Bernard Shaw — **[...]nu pornesc niciodată afaceri [...]i, las pe proști să le încea[...] — Dacă noi femeile am fi [...]ente în materie de caracter, [...]bărbați, crezi oare că ne-am [...] căsători vreodată,** — și alte [...]te asemenea mici descoperiri [...]pra vieței, cari înviorează [...]ul, împlinind cu prisosință [...]nțele unei reprezentații, de [...] interesantă și atrăgătoare. [...]ealtfel nu este nevoe să mai [...]mandăm un text de Shaw. [...]nele pe care și l-a creat a [...]s la un grad destul de ri[...]t, spre a nu-și mai cere a[...]ători din afară.

[...]raducerea, pentru a închea [...]ervațiile referitoare la piesă, [...]ost făcută cu multă price[...]e, numele d-lui Dragoș Pro[...]opescu fiind suficientă che[...]ie.

[...]n *„Casa inimilor sfărâmate"* [...] avem propriu zis de-aface cu [...] subiect. Cele trei acte se pe[...]c dealungul unei simple [...]pă amiezi și nopți, fără vreun [...]flict situat în timp. Privim [...]mai o cionire de interese, de [...]eri, de indivizi, cari s'au în[...]nit printr'o pură întâmplare, [...] această casă a căpitanului [...]otover, fără ca nimic să-i [...]ească, încât se miră ei înșiși [...]n pot fi împreună. Toți sunt, [...] puțin așa par, stăpâniți de [...] demon, de o forță ascunsă, [...]e-i mână orbește, în special [...] Hessiona, fata căpitanului [...]otover, care în acest conglo[...]erat uman, este cea mai stra[...]e ființă, atrăgând, ca un far [...]zele, în jurul ei pe toți, lo[...]ndu-i aspru, cu tăioasele sale [...]lici, totuși isbutind să nu-i [...]pere, să-i domolească, să-i [...]ăpânească. Cu toți își dau [...]rcă seama de farmecul ce-i [...]ăpânește, legați împotrivă-i, [...]r nu vor isbuti să înfrângă [...]mic, fiindcă farmecul nu-i decât viața lor, o continuă curgere de vreme, neputând fi oprită pentru o simplă și neînsemnată revoltă umană.

Astfel încât, chiar explozia unui depozit de dinamită, pasiune a căpitanului Shotover, omorînd doi oameni, amândoi în felul lor escroci, interesanta alegere a victimelor, nu va schimba absolut nimic din ritmul vieții acestora. Dacă *Shotover*, odată cu lăsarea cortinei va spune — n'aveți grije, corabia e salvată, înțelesul simbolic al acestui quasi-dement nu va îndreptăți câtuși de puțin pe cineva să întrezărească orice alt decât o simplă despărțire a indivizilor cari s'au întâlnit în *casa inimilor sfărâmate*, pentru ca, eventual, mai târziu să se reîntâlnească, sau nu, totul depinzând de o pură întâmplare, și să se atace cu aceiași pasiune oarbă.

Un pur dialog Bernand Shaw, iată ceeace poate fi numită *Casa inimilor sfărâmate*. O ocazie de a-și expune păreri printr'un mijloc mai puțin banal decât o carte de aforisme.

Acțiune nu există, în schimb frământarea sufletească ajunsă la paroxism, ridică din mijlocul unor oameni reuniți fără dorința lor și împotrivă-i quintesența spiritului dramaturgului englez.

D-na Marietta Anca-Sadoveanu, în rolul Hesionei, care domnește asupra întregei piese printr'o magică putere, a avut desigur o creație remarcabilă. In celelalte roluri, d-na Elvira Godeanu, Marietta Deculescu și d-nii Finteșeanu, Bălțățeanu, Grigoriu, Marius.

VICTOR POPESCU

Ecranul

CAPITOL: Sergentul Berry.

Germanii s'au ferit mai întotdeauna să ne prezinte filme în care eroii să fie germani. Am avut astfel filme germane a căror acțiune se petrece în Spania, în Franța, în Anglia sau în orișice țară, cu excepția Germaniei.

De astădată, asistăm la diverse întâmplări al căror teatru de acțiune este mai întâi New-Yorkul și, mai pe urmă Mexicul. Tot filmul este o usturătoare satiră la adresa poliției americane.

Ceeace îl deosebește, mai ales, de obișnuitele filme americane cu gangsteri și polițiști curajoși, este „destinul" care joacă un rol principal în întreg filmul, dibăcia polițistului fiind aproape, cu totul absentă.

Se pare că regisorul filmului s'a distrat, realizând acest film.

In timpul „jocului de-a regia", a făcut și câteva greșeli cam prea frapante.

Astfel, gangsterul în care polițistul a tras câteva gloanțe, se prăbușește, se rostogolește de câteva ori, ceeace nu-l împiedecă însă să păstreze în gură tradiționala țigare de foi.

Apoi, polițistul, nevoit să se îmbrace doar cu niște covoare și pături, găsește totuși la el o pereche de cărți de joc, cu ajutorul cărora face niște scamatorii foarte interesante.

Și apoi găsim cam nenimerită ideea de a ni-l prezenta pe domnul Hans Albers în chip de nudist. Părul blond și pistruii de pe umerii vedetei germane nu sunt de loc estetice.

Cu toate aceste mici greșeli, filmul a prilejuit hohote de râs unei săli pline până la refuz, adevărată sală de premieră.

CARLTON: Oameni de sacrificiu.

Interesantă a fost ideea americanilor de a ne prezenta un fragment din tinerețea lui Alexandru Graham Bell. Insă prea mulții termeni tehnici rostiți de către actori, capătă un accent ciudat, asemănător aceluia pe care-l iau copiii, discutând lucruri care-i interesează doar pe părinți.

Curioasă ni se pare, apoi ușurința cu care poate înțelege o surdă, doar după mișcarea buzelor, graiul foarte precipitat al eroilor și mai amuzante sunt scenele în cari ea răspunde celor cari o întreabă ceva, cu toate că nici nu-i privește.

Surprinzătoare a fost o constatare făcută cu ocazia acestui film: actorii mari au început să-i imite pe cei mici.

Jocul lui Don Ameche este o copie, într'adevăr mai puțin reușită, a jocului precipitat al lui Mickey Rooney.

Lui Henry Fonda, americanii au început să-i dea roluri potrivite. Prea molâu, pentru rolurile de prim-amorez, el se achită perfect de rolurile secundare ce i se dau în ultimul timp.

Loretta Young este, ceeece se poate numi, o femee frumoasă. Se pare că au apărut în film și surorile ei.

TRIANON: Andy Hardy, cowboy.

Am mai luat cunoștință de o ultimă întâmplare a familiei judecătorului Hardy.

Acești oameni foarte de treabă au fost iarăș în situația de a pierde toată averea. Norocul nu i-a părăsit, însă, nici de astă dată pe ultimile sute de metri ale peliculei, și astfel, totul s'a terminat cu bine.

Dacă s'ar fi găsit o formulă nouă, în genul celeia din „Andy Hardy iubește", filmul ar fi fost poate mai reușit. Ceeace nu înseamnă că filmul dela Trianon nu ne-a plăcut.

E aproape imposibil să ne displacă o producție în care apare Mickey Rooney. Băiatul ăsta joacă bine și când doarme. Credeți, poate, că exagerăm. Duceți-vă să-l vedeți în chip de cowboy și veți înțelege că avem dreptate.

TRAIAN LALESCU

Se șușotește că

TEATRUL NAȚIONAL

Sub direcția de scenă a d-lui Victor Bumbești, continuă repetițiile piesei „Profesorul Storițin", cu d. Calboreanu în rolul principal.

★

Premiera piesei „Fericirea mea" de Claudia Millian s'a amânat pentru data de Luni 23 crt.

OPERA

Tenorul italian Paulo Civil va cânta două spectacole la Opera Română.

★

Ansamblul Operei din Frankfurt pe Main va reprezenta la 1, 3, 5 și 7 Noembrie Tetralogia lui Wagner la Opera Română.

★

Mâine seară este a doua reprezentație cu „Vasul Fantomă" care a avut deosebit succes în seara de deschidere a stagiunei.

COMOEDIA

După „2 palme" (Miercuri premiera) urmează „Păpușile" de Pierre Wolf cu Vraca și Leny Caler.

Apoi „Les Parents terribles" de Cocteau (pe care anul trecut, la Paris, a montat-o Alice Cocea).

★

Din repertoriul clasic, se va juca „Slugă la doui stăpâni" de Goldoni, „Revizorul de Gogol și „Zilele vieții noastre" de Andreew.

Concertele

Mâine, Duminică 22 Octombrie, la 11 dimineața, maestrul George Enescu conduce la „Ateneu" orchestra Radio, începând o serie de concerte care va continua Duminicile, la aceeaș oră.

Biletele sunt în vânzare la „Doina".

★

Quartetul de coarde compus din d-nii Alexandru Teodorescu, Jelescu, Rădulescu și Fotino, va prezenta audiția integrală a quartetelor de Beethoven. Primul concert va fi astăzi după amiază, la orele 5, la „Dalles". Concertele vor continua din două în două săptămâni.

Biletele la „Doina".

★

Recitalul de pian al lui Dinu Lipatti a fost aunțat pentru începutul lunei Decembrie.

★

Violonistul Alexandru Albu va da, cu concursul d-lui Filionescu la pian, un concert de muzică românească. In program Enescu, Cuclin, Constantinescu, Lazăr și Albu.

In numărul viitor, articole de d-nii:
Emil Botta,
Aurel Călinescu,
G. Soare, etc.

DISC

[...]n ultimul timp, în jazz-urile [...]mericane, cele mai apreciate [...]ntărețe sunt cele de culoare. [...]Una din ultimele descoperiri [...]e Broadway-ului, este Maxime [...]llavan, o negresă care a fost [...] curând lansată, ajungând la [...]torietate în scurt timp. Da[...]rită vocii ei calde și mai ales [...]lului în care interpretează [...]elodiile, a devenit tot atât de [...]pulară cași celebra Ella Fitz[...]rald.

[...]Primele ei imprimații au fost [...]cute pe discuri *Columbia* și [...]ume „Dark eyes", (Occi cior[...]a) pe care o cântă pe tempo [...] fox, arătând că are un mare [...]mț al ritmului, cu numărul [...]B 5044; „Blue skyes", DB 5042, [...]'m coming Virginia" DB 5045 [...] „Darling Nelly Gray", DB [...]46.

[...]Paul Whiteman ne oferă sub [...]tlul de „Gershwin album" un [...]clu începând cu „Rhapsody in Blue" (O 140), „Cuban ouverture", pts. 1&2 no. 0141, „Cuban Ouverture" pt. 3 și „An American in Paris" pt. 1 no. 0142, „An American in Paris", pts. 2 și 3 no. 0143 și „Second Rhapsody" 0144, toate actsea imprimate pe discuri *Brunswick*.

Unele din ultimele melodii cântate de Louis „Satchmo" Armstrong sunt: „Jonah and the whale" F 6835 și „Dipper mouth blues", pe care o cântă împreună cu Jimmy Dorsey, a cărui orchestră e tot atât de bună ca și a fratelui său Tommy (no. F 6202) amândouă pe disc *Decca*.

Se spune că unul din cei mai buni pianiști americani ar fi Count. Basil și în fond suntem dispuși să fim de aceeaș părere, după ce auzim „How long blues" și „Boogie Woogie" amândouă solo de pian cântate de Count, pe *Brunswick* (O 2762).

JACKIE MICLESCU

Cum s'a născut, a trăit și... a murit un „Teatru al tinerilor"

— Poveste de necrezut —

...Eram pe-atunci flăcăi și elevi la Conservator... Vânam cu toții visurile... Unii la Livescu, alții la Soreanu, Bulandra, Filotti sau Manolescu. Și cu toții (mai ales fetele) ne'ntâlneam la cursurile de Estetica Teatrului ale d-nei Alice Voinescu...

Și'ntr'o zi — dupăce buna doamnă ne citise emoționată la lacrimi — în germană firește — un fragment din „Faust", fără ca noi să fi înțeles o iotă —, ne-am găsit — un grup de „actiari in spe...", adunați în sala de ansamblu din subsolul localului jigărit din Știrbey-Vodă, — c'un gând: ființarea unui teatru al nostru!... (Noi, adică: Elena Galaction, Tanți Cocea, Marieta Anca, Lucia Demetrius, Dida Predescu, Nela Stroescu, Emil Botta, Ion Marian, Ion Dămian și Nicolaide, actuala vedetă a Alhambrei, mi-se-pare).

D-ra Galaction a luat cuvântul: ...un teatru al tinerilor.., repertoriul... vom revoluționa, vom face, vom drege... deschidem c'o piesă a unui celebru autor francez necunoscut în care vine în scenă un înger c'o trusă de geamgiu în spate (rolul îngerului și-l rezervase năzdrăvanul Botta)... etc., etc.

Prima și ultima ședință a „bobocilor" s'a încheiat cu o lamentabilă tristețe, exprimată numai în ochii și mimica participanților sus numiți... (Poate și din cauza sălii: nu era obișnuită cu soliști, fiind rezervată exclusiv clasei de ansamblu: cor și orchestră!...).

Pentrucă „teatrul nostru" trebuia să aibă girul Conservatorului, ne-am adresat d-lui I. Nona Otescu. Și i l-am cerut... D-sa ne-a recomandat să ne-astâmpărăm căci nu vom fi încuviințați d maeștrii respectivi...

Și-așa a murit un gând, ce-și găsise și sala de spectacole unde s'ar fi putut înfăptui (Teatrul Mic, devenit, după eșecul nostru, cinematograful „Forum", astăzi și el „fost")...

După un an, absolvind cursurile claselor de dramă-comedie și nemulțumindu-mă cu rolul ce mi-l rezervase destinul, de figurant la teatrul Național, am reluat goana. Tot atunci — un cămin studențesc în care locuiam, desființându-se, și cum și Emil Botta rămăsese fără o gazdă mai îngăduitoare, ne-am mutat — tovarăși de cameră, pe b-dul Carol — în mansarda d-lui cismar Cucinschi.

Tavanul mansardei se deschidea spre cer și stelele veneau la noi în vizită.

O porțiune din timp mi se pare, am dormit fără paturi, din cauza neîndeplinirei unor formalități bancare (cum am spune, în stil mai puțin deștept n'aveam bani). In orice caz, așa l-am găsit pe bunul meu amic Botta, în dimineața sfinților Arhangheli Mihai și Gavril, când ridicând la galop câte trei trepte (și erau doar 178) din scara care ducea în raiul nostru, am venit să-i aduc vestea: găsisem o sală unde puteam juca. Actori nu eram decât noi doi. Bani, nici o para chioară! Dar aveam o piesă și o sală... Piesa: „Krenkheit der Jugend" de Ferdinand Bruckner. Sala „Sindicatul ziariștilor" astăzi cinematograful „Rialto" din b-dul Carol.

Pe-atunci în sala Sindicatului era o „academie" de dans... Dar antreprenorul sălii, un vlăjgan voinic și simpatic — Aurică Benghescu — s'a lăsat sedus de perspectivele câștigului pe care îl puteam aduce și ne-a dat sala cu 30 la sută din câștigul seral!!!! (Ura! Ura!). Acum ți-o pot spune, nene Aurică: „Compania celor 13" botezată astfel de fantezia noastră, nu era pe-atunci, decât în capul a doi tineri din pensiunea d-lui cismar Cucinschi și a slutei sale doamne: Frosa. Iar numele ilustre pe care ți le dădeam că fac parte din companie, habar n'aveau de planurile noastre mărețe... Auzi Nene Aurică?... Ai dat o realitate fictiunilor, deaceia ne-am îndrăgit — mai apoi — cu toții de tine... Și nu te-oi uita nicicând eu...).

Noi vom da 30 la sută din câștig — când vom juca și dacă vor VENI — spectatori, iar el, ne va da până atunci, sală încălzită și lumină, pentru repetiții!!!... (și venise o vreme cu ploi reci și vânt...) Fratele Botta, la vestea adusă, s'a bucurat și nu prea; cu o față râdea și cu alta plângea. Ca'n basme. (Sau poate era trist că visul începuse a deveni realitate...)

Ne trebuia acum, un regisor. Reinhardt era la modă, dar era scump și nu ne convenea. Ne trebuia un românaș, suflet din sufletul nostru...

L-am luat pe Bogdan Amaru și după un ceas de mers pe jos — dincolo de gara Filaret și cartierul Ferentari — am poposit — pe la orele 12 din zi — la casa lui George Mihail Zamfirescu (dormea, căci toată noaptea scrisese la romanul „Maidanul cu dragoste").

Când a auzit și el numele celor care compun „compania celor 13" — a zis sentențios ca un general pe câmpul de bătae:

— Da. Se va numi „compania dramatică 13 și 1". (Acest 1 pe care-l adaogă Gemi în coada lui 13, trebue să fie ceva filozofic, mi-am zis). Traduceți piesa și anunțați-mă pentru repetiție!!

Aveam sală, piesă și regisor... Dar n'aveam pe cei „treisprezece" — trupa...

Și ploua cu găleata!

...Și era prin anul 932...

ION DĂMIAN

Realitate și eroare

Cititorii cari au urmărit în revista noastră, substanțialele articole de informație și critică filosofică, pe care d. Mircea Mateescu le publică săptămânal la „Cronica ideilor", au putut lua cunoștință de poziția d-sale în desbaterea problemelor privitoare la adevăr și cunoaștere, — probleme care n'au încetat să preocupe mintea omenească, de când există o gândire sistematică.

Atitudinea criticistă a d-lui Mircea Mateescu este expusă cu toată limpezimea dorită, în lucrarea intitulată „Realitate și eroare", ce va apare până la sfârșitul lunei acesteia, în colecția „Universul literar". Obiecțiunile aduse de autor criteriilor și metodelor de cercetare a adevărului folosite de științele fenomeniste, prin denunțarea amestecului logicismului și al psihologismului, constitue contribuția personală cea mai importantă a d-sale, în dezbaterea problemelor esențiale filosofiei.

Adoptarea criteriului valorilor, singurul pe care autorul lucrării „Realitate și eroare" îl socotește metafizic, îndreptățește încercarea d-sale de a întreprinde cercetarea obiectivă a problemelor cunoașterii în raport cu absolutul.

Insușirile de expunere sistematică, de claritate și disciplină riguroasă a gândirii d-lui Mircea

Mircea Mateescu

Mateescu vor putea fi prețuite așa cum se cuvine de cititorii volumului „Realitate și eroare", care nădăjduim că se va impune atenției cunoscătorilor și tuturor celor ce se interesează de problemele filosofiei.

„O scrisoare pierdută"

— Comedie istorică... și de actualitate —

Desființarea partidelor, deci și a năravurilor politice, biciuite cu atâta artă de Caragiale, dacă ia din actualitatea politicianismului „Scrisorii pierdute", ridică, în schimb, pe Caragiale în lumina istoriei sociale și politice europene, așezându-l alături de Shakespeare, Molière, Gogol.

Istoria prefacerilor sociale europene, la capitolul „România în prima jumătate a veacului al XX-lea" va ține seamă de alarma dată de Caragiale, în 1884, chipurile sub formă de comedie — comedia luptelor politice — care în 1938 era pe punctul de a degenera într'un desnodământ tragic pentru Statul Român.

D. Camil Petrescu, luând Direcția Teatrului Național sub semnul „Inoirii naționale", a dispus ca „O scrisoare pierdută", devenită comedie istorică de moravuri politice și sociale, să fie montată cu o nouă distribuție, noui decoruri, reînoind, deci și arta scenică.

Ce este etern în comedia „O scrisoare pierdută"?

Ceiace isbește dela început atenția, este atmosfera de „alegeri parlamentare" în care se petrec peripețiile, de unde s'a tras concluzia că piesa nu-i decât o satiră de moravuri politice. Judecând, însă, mai adânc, Caragiale a pus acțiunea comediei în această atmosferă numai pentru a-i da un cadru social, deci orizont și amploare. Adevăratul scop al lui Caragiale a fost să ne redea patimile și vițiile etern-omenești, ca adulterul, pasiunea de-a parveni, lașitatea, servilismul, înșelătoria, deslănțuite într'o aprigă luptă în jurul unui bilețel de amor. O cauză așa de mică cu efecte așa de mari!... Un întreg orășel gata să se sfâșie din pricina unei scrisorele de iubire...

Adevărata acțiune a comediei este colinda scrisorii de amor dela Tipătescu la D-na Zoe, din poșeta acesteia în stradă, din stradă în mâinile Cetățeanului turmentat, sub felinar, deacolo la cârciumă, dela cârciumă în căptușala pălăriei lui Cațavencu, din căptușala pălăriei iarăși în mâinele Cetățeanului care o duce la adevărata adresă... sânul d-nei Zoe.

Domnișoara Elvira Godeanu, în cel mai complect rol feminin din tot teatrul lui Caragiale — Zoe Trahanache — a isbutit să fie în linia tradiției caragielești, fără să reamintească jocul vreuneia din comedienele care au creat acest rol de 50 ani încoace. I se cuvin laude d-rei Elvira Godeanu pentru jocul propriu, original, conform cu temperamentul d-sale.

Prilejul este bine venit să vorbim puțin despre isvoarele jocului acestei artiste.

Domnișoara Elvira Godeanu are un temperament mijlociu, dar plin de calități, place prin mijloacele personale făurite, ca

Elvira Godeanu

să zicem așa, la focul propriului suflet. Nimic cerebral în jocul d-rei Godeanu, totul pornește din inimă. Este, în general, jocul bazat pe sensibilitate, inegal — e drept — dela o seară la alta.

Grație, însă, alesei sale sensibilități, d-ra Elvira Godeanu face în „Zoe" o prețioasă creație.

In rolul prefectului Tipătescu d-l A. Pop Marțian se așează în rândul „bunilor prefecți", Nottara și Demetriade. De altfel atât în acest rol cât și în toate celelalte jucate pe scena Teatrului Național, d-l Marțian s'a ilustrat printr'o perfectă observare a naturii personagiilor, făcându-le să trăiască potrivit firii și caracterelor. Calitatea jocului d-lui Marțian este cu atât mai de preț, cu cât nu caută efectele cu orice preț.

Un tip de curat stil caragielesc a reușit d-l I. Ulmeni în rolul lui Zaharia Trahanache.

Deasemenea d-nii Ovid Brădescu, M. Balaban și Fl. Scărlătescu au înfățișat remarcabil „clănțăi politici".

O schiță personală de „Cetățean turmentat" a isbutit d-l Gh. Calboreanu.

Este curios cum înțeleg unii oameni teatrul lui Caragiale. De pildă mulți din generația care a văzut jocul interpreților din vremea când trăia Caragiale, nu vor să mai admită alt gen de joc. Ca aceia care au văzut răsăritul soarelui dela Austerlitz și cred că victoriile nu se pot câștiga decât la orele 5 dimineața...

...Și dacă nu mai sunt alde Ciucureasca și Iancu Petrescu, înseamnă să nu se mai încerce cu alți actori? Afară de aceasta, marea însemnătate a teatrului lui Caragiale nu constă în vocabularul epocii ca „ai puțintică răbdare", „neicușorule, puicușorule", în pitorescul sau în electoralismul de tristă amintire, ci, cum spuneam mai sus, în pasiunile etern-omenești. Cu distribuția de mai sus s'a înlăturat urmărirea efectelor de vocabular și de gesturi mahalagești, mult gustate de publicul nostru pe alte scene bucureștene, dar s'a adoptat o înțelegere umană mai largă și mai aprofundată a laturei universal-valabile a comediei.

P. DORIN-BAROLT

Popas în cetatea Hotinului

(Urmare din pag. 6-a)

...Când i-am spus că vreau „să-l pozez", moș Isaia și-a netezit barba cu mulțumire, și-a strâns cămașa bine cu șnurul și n'a uitat mai ales să-și aranjeze cărarea...

...„Acum sunt gata"...

Silueta sdravănă a moșului, bine proptită în căruța cu pepeni, pune o notă curioasă peste atmosfera tristă care învălue piața murdară, peste casele murdare și mici și peste mulțimea care forfotește fără nici un rost...

POPAS IN CETATEA HOTINULUI

Lăsăm hărmălaia din piață și grăbim la vale, spre Nistru, să vedem cetatea care la drept vorbind, forma adevăratul scop al călătoriei noastre.

De cum îl văd, malul din fața mă fascinează. Malul de dincolo!... E ca și cum ai zice „lumea de dincolo... sau lumea cealaltă!" Sunt nerăbdător să privesc cu proprii mei ochi, aspecte dintr'o țară despre care circulă atâtea svonuri contradictorii. Am ajuns pe malul Nistrului, care curge liniștit și nepăsător. Incepând din dreptul târgușorului Atațki (Zwaniec pe malul rusesc), el își îndreaptă măreț potopul de apă spre miază-zi, udă picioarele bătrânei cetăți a Hotinului și curge așa până când întâmplarea îl împinge iarăși la miază-noapte, între maluri cari se domină, se înfruntă și se pândesc neîncetat cu ochi dușmănoși.

Cetatea este așezată într'un fel de găvan, cu fața la Nistru. Pătrunzi în interiorul zidurilor pe sub o poartă uriașă, boltită cu măestrie. Ziduri groase, șanțuri, metereze și ruinele unei moschei din care n'a mai rămas decât minaretul, sunt destule mărturii ale vieții care s'a risipit acolo cu atâta dărnicie... Hotinul este aproape singura cetate care s'a păstrat până în vremea noastră, așa cum va fi fost ea când pe fundațiile puse de Cazimir cel Mare al Poloniei, Ștefan Vodă clădi ziduri noui și puternice, ca să fie scut Moldovei sale. Un drumeag pietruit conduce pașii puținilor călători îndrăgostiți de urmele trecutului, între zidurile care-au adăpostit atâtea umbre mari ale istoriei noastre... Ștefan cel Mare, Lăpușneanu, Ruxandra, — fata lui Rareș — Duca Vodă care fu hatman al Cazacilor, Petriceicu Vodă, Grigore Ghica Vodă, Miron Costin, care în tinerețea lui a fost pârcălab al cetății și atâtea altele cât istoria nu le-a pomenit încă și poate nu le va pomeni niciodată...

Pe o scară de lemn am pătruns în paraclisul cetății și oricât de încet aș fi mers, sgomotul pașilor trezea ecouri cari stăruiau multă vreme între zidurile acelea groase și încărcate de amintiri. Din loc în loc, se mai zăresc urme de pictură: ba o mână, ba o mantie de sfânt acoperită cu o puzderie de semnături. Disting câteva... Seinștein F., Hossman, Max Feller, etc. nume de evrei scrijelite pe ziduri cu mâini sacrilege. Prietenul meu este indignat.

Coborîm pe alte scări, urcăm în vechile apartamente și ne plimbăm pe zidurile cu metereze și cu crenele, printre care-au veghiat odată ostași moldoveni cu ochiul ager și cu mâna sigură. La capătul călătoriei noastre prin cetate ne-am oprit pe zidurile cele mari care privesc spre Nistru.

O PRIVELIȘTE FERMECĂTOARE

...Soarele se joacă în apele leneșe, aruncă scântei și colori cari merg o clipă pe valul veșnic călător și apoi dispar pentru a reapare în alt loc.

Priveliștea e fermecătoare. Zările sunt limpezi și privirea călătorește în voe până acolo unde cerul și pământul Podoliei se împreună într'o linie subțire și vânătă, abia perceptibilă. De aici de sus, se poate vedea mai bine ce se petrece dincolo. Un srgent dela postul de grăniceri din vale, răspunde domol, fără grabă, la întrebările noastre...

...Soarele arde cu putere. Mi s'a uscat gâtlejul de sete... Sergentul strigă tocmai din vârful zidului, unui soldat dela pichet:

...„Ionicăăă.. ad'o găleată de apă rece..."

Mă uit în jos și mă'nfior. Suntem la treizeci de metri deasupra Nistrului. Un gând năstrușnic îmi dă fiori... „Ce-ar fi să alunec așa din nebăgare de seamă pe lângă zidul lustruit de vreme?..." Două mori de apă, ancorate aproape de țărm, somnolează în bătaia soarelui care se apropie acum de amiază. Susurul apelor călătoare nu se aude de aici de sus, de pe metereze, dar cu siguranță că valurile acestea care vin de departe și care nu știu unde se duc, șoptesc ceva neînțeles când ajung în scocul morii și apoi își văd mai departe de drum. Ici, colo, pescari cu vârșe, scormonesc fundurile mocirloase de lângă țărmuri, după câte un peștișor care nu vrea să se lase ademenit. Unul din ei a ridicat vârșa — „crăsnicul", cum i se spune pe aici — în care se sbat o mulțime de peștișori de aur.

...„Uite ce de pește în vârșa ceia..." strig prietenului meu, care privea și el scena.

...„Nu-s pești... e apa care se scurge din crăsnic..." spune grănicerul. Și'n adevăr, peștișorii de aur au dispărut ca prin farmec. Pescarul venea încet spre mal, călcând cu grijă printre pietrele ascuțite răspândite pe prund. E târziu și apa flămânzește. Oamenii bagă vârșele într'o moară și se îndreaptă spre case, să mănânce. Țărmul a rămas pustiu, numai apele Nistrului curg mereu la vale, nepăsătoare.

EMANUEL VOINESCU

Literatură, artă, idei...

DISCREȚIE

Volumul al VI-lea, seria „Junimea'', din Studii și documente literare'', tipărit de d. I. E. Torouțiu în editura d-sale, cuprinde 752 de pagini, dintre cari 100 constituie o introducere a autorului-editor. Ce fel de om a fost în realitate Titu Maiorescu, iată preocuparea d-lui I. E. Torouțiu, pe care încearcă să și-o satisfacă numai în lumina documentelor. Fiindcă a mai lăsat Maiorescu și alte lucruri scrise, a mai săvârșit și fapte necunoscute încă. Doar nu degeaba avea profesorul de logică și criticul hegelian reputația de fire necomunicativă, discretă! Intr'adevăr, citind această introducere de reabilitare, un lucru isbește: legenda ce s'a creat în jurul discreției lui Maiorescu. A fost discret când l-a ajutat pe Eminescu și pe Creangă! A fost discret în viața de familie, până a divorțat! Ca ministru, când a fost dat în judecată și arestat! Care alt cărturar român a mai fost discret? Nici chiar Odobescu nu și-a putut creia o reputație de discreție, deși el chiar s'a sinucis din pricina unor lucruri discrete. Printre meritele lui Maiorescu se numără deci și această virtute a discreției! Ea este în strânsă legătură cu altă mare reputație a șefului Junimei: cultura lui clasică.

In clasicism, virtuțile se exprimă concret prin mituri. Maiorescu, mitul discreției, — al ținutei aristocratice! Să profităm de acest mit, supunându-l la operația inversă a scoaterii din concret și a trecerii în etic, lucru la care ne dă ajutor interesanta introducere a d-lui I. E. Torouțiu. Despre celelalte sute de pagini ale cărții se va publica aici o cronică.

CITITORII

Cititorii d-lui Ionel Teodoreanu au fost gata, cu entuziasmul nezmintit de evenimente, în momentul când, autorul romanului din această toamnă, Prăvale-Baba, s'a așezat la masa lui de împărțit autografe, în librăria „Careta Românească''. Absolut ca și în ceilalți ani, aceeași febrilitate, același interes! Semn bun! Ba chiar noi ne spunem că este firesc să fie așa! Ce este literatură altceva tocmai ce-i trebue sufletului, mai ales când asupra lui se abate timpul, cel sub care stă bietul om! Cititorii pasionați măsoară viața cu adevărata ei măsură!

ISTORIA CALAMITAȚILOR

Amanții talentați au crezut adesea să se răzbune pe femeile care i-au părăsit, dând publicității istoria dragostei lor. Ei s'au plâns de suferințele îndurate și au osândit conduita neînduplecatei acuzând-o în numele unei morale a iubirii: lipsă de sensibilitate, de milă, de statornicie, etc.

Interesul unei astfel de istorii a calamităților dragostei, reiese mai mult din adâncimea suferinței decât din îndreptățirea acuzațiilor.

Eroina se apără prin simpla ei calitate de eroină. Unui tânăr vesificator dela noi, i s'a întâmplat ca amanților părăsiți și s'a văzut nevoit să-și scrie și el o historia calamitatum. Om modern, el găsește însă un argument hotărîtor ca s'o descalifice pe cea care „l-a trădat''. O acuză în gura mare, ca să știe toată lumea, că este nerecunoscătoare. Era o copilă, a venit la el și a făcut-o femeie, i-a dat „cunoștința''. Iar după ce a făcut-o femeie, după ce a învățat-o „toate hățișurile și vadurile, ispitele și iadurile'', nu-l mai cunoaște. „Cine ești?'' ai ajuns să mă întrebi, copilă. „Sunt omul care te-a sărutat și ți-a arătat viața''. Zadarnic însă o chiamă: „Îți spun, copilă, aprig în obraz, că vreau să-ți sărut carnea și vreau să te mângâi destoinic'', — ea nici nu vrea să audă, are alte proecte: „Când bați la mașină, șeful uită să-ți dicteze, că ți se uită'n sân!'' Furios, talentatul amant, deși a mai uitat meșteșugul scrisului, amenință: „Am să scriu de sângele meu, de femeia mea, de tot ce s'a născut dintr'o iubire mare''. Și cum a scris a și publicat această istorie a calamităților sale.

GRAMATICĂ

Poetul Virgil Gheorghiu a publicat până astăzi trei culegeri de versuri: „Febre'' (1932); „Marea vânătoare'': „paradisul de cenușă a sonatelor'', „repaosul de petale a vestmintelor'', „pâlniile de alamă a muzicii'', „bărcile de hârtie a elevelor'', „ferigele de junglă a literelor'', „curelele de transmisiune a mărilor'', „rozele de recviem a iubitelor'', „temeliile de cicoare a mării'', iar în „Tărâmul celălalt'', la fel: „răsăritul de cuptoare a brutăriilor'', „fumul de samovare a expreselor'', „apeductele de besnă a orașelor'', oglinzile de oțel a plugurilor'', „coliviile de aur a vilelor'', „jerbele de incendiu a expreselor'', „șarpele de casă a visării''. Este clar că d. Virgil Gheorghiu nu știe să aplice regula acordului la declinare. Că beneficiază de o licență poetică, nu poate fi vorba. Când spune „pâlniile de alamă a muzicii'', acordul se face cu „pâlniile'', iar nu cu „alamă'', fiindcă pâlniile sunt ale „muzicii'', nu „alama'', și atunci corect este „pâlniile de alamă ale muzicii'', ca și „șarpele de casă al visării'', „temeliile de cicoare ale mării'', etc. Acordul se face cu substantivul care constitue obiectul posesivului. Când spune „paradisul de cenușă a sonatelor'', al sonatelor este paradisul, iar nu cenușa. Acest paradis al sonatelor este de cenușă. Deasemeni greșit este și când spune d. Virgil Gheorghiu: „stol de aburi al hârtiei'', pentrucă nu stolul este al hârtiei ci aburii și atunci trebue să spună stol de aburi ai hârtiei. Că autorul, — spre regretul nostru care îl apreciem, — ignoră aceste reguli, este evident și prin faptul că nu face acordul nici unde n'are nevoe de așa zisă „licență''. Ce-l împiedică să spue „fumul de samovare al expreselor iar nu, incorect, „a expreselor''?

AUSONIA

In antichitate, o parte din Italia se numea Ausonia, nume care prin extensiune, se da și întregei țări. Revista Ausonia tipărită pentru școlari, de câțiva profesori de limba latină, sub îndrumarea d-lui N. I. Herescu, evocă deci această veche apelațiune, dar tot atât de bine i s'ar fi potrivit un titlu ca humanitas sau paideia.

Atrăgând atenția că în limba greacă noțiunii humanitas îi corespunde paideia, iar nu ceea ce s'ar bănui mai curând, philantropia, precizăm de fapt semnificația adevărată a cuvântului. Humanitas însemnează nu o dispoziție favorabilă față de oameni în genere, — deosebește Aulus Gellius — ci cultură, „eruditio et institutio in bonas artes'', instrucție și pasiune pentru arte. Numai omul creiază și se instruește, „ex universis animantibus'', iar producțiile acestei înclinări diferențiale se cheamă humanități. In grecește, paideia înseamnă acelaș lucru.

Revista Ausonia, cu apariția ei, ajută să reînvie înțelegerea justă a acestor termeni, tocmai prin aceea că se tipărește pentru școlari, adică se oferă ca metodă spre a desvolta aptitudinile de cultură.

KRINON

CHARLES DU BOIS

Charles du Bos a murit înainte de-a fi putut lăsa opera definitivă pe care eram îndreptățiți să o așteptăm dela cultura lui vastă și dela gustul lui critic exersat printr'o îndelungată conviețuire în intimitatea autorilor lui preferați. Cele câteva volume de studii și esseuri critice (între care unul, magistral, consacrat lui Goethe) publicate sub titlul general de Aproximațiuni trebuosc puse alături de Reflecțiile lui Thibaudet, cu al cărui spirit se înrudește, prin gustul ideilor generale, puterea asociativă și farmecul digresiunilor care fac din el un maestru al parantezei și al meandrelor analizei. Despre formațiunea intelectuală a lui Charles du Bos și despre semnificația culturală a operei lui, am citit de curând sub semnătura lui Jean Schlumberger, aprecieri pătrunzătoare, însuflețite de gratitudinea unuia care l-a prețuit, cunoscându-l de aproape.

A avut în tinerețe privilegiul — scrie Schlumberger — de a-și hrăni cu îmbelșugare toate curiozitățile spiritului său fără orice preocupare a unui scop imediat, ceeace e aproape cu neputință amatorului de artă și de idei, în împrejurările lumii actuale. „Lungi călătorii în străinătate, stăpânirea perfectă a limbilor, studierea amănunțită a muzeelor, reluarea repetată a acelorași obiecte de studiu și acelorași autori, fără grabă, fără altă preocupare decât de a se călăuzi după simpatiile proprii. Primele lui studii și le-a publicat sub titlul revelator „Approximations'' păstrând această denumire ca pe cea mai potrivită, pentru seriile următoare. Alți eseiști vor dobândi cunoștințe tot atât de variate ca ale sale, îl vor întrece în erudiție: dar ceeace s'ar putea să le lipsească e acea subtilă punere la punct obținută prin nesfârșite tăifăsuiri, prin necontenite confruntări cu gustul altuia, mai scurt, prin acea colaborare imprevizibilă care-i chiar felul în care o cultură se rafinează și se desăvârșește.

Căci opera lui Charles du Bos a fost în mod esențial și specific operă de cultură, nu numai prin alegerea problemelor discutate dar prin însăși expresia ei, care decurge din comunicarea orală către un public ales. Cei cari l-au auzit vorbind, clarificând prin întonație lungile modulațiuni ale unei fraze încărcate de incidențe, aceia știu să-i regăsească vocea în stilul lui scris, să-l însuflețească și să-i redea mișcarea potrivită... Cugetarea lui Charles du Bos nu se formula pe hârtie, prin apropieri treptate, reluări, ștersături; ea năștea din euforia elocuției, definitivă dintr'odată. De unde obișnuința de a-și dicta textul și o aversiune nescăzută pentru orice altă formă de muncă. El știa primejdia unei atari metode și stânjenirea pe care-o opune unei anumite sobrietăți, unei anume economii a scrisului. Se resemnase — prea lesne, gândeau prietenii lui — cu un fel de modestie, care era, mai la urmă, în linia vieții lui, așa cum el o voise''.

CEVA DESPRE ETERNUL OMENESC

„Orice om are plângeri de înfățișat; dar în realitate nimeni nu știe cu adevărat ce vrea nici ce-i prieste. Dorințele ne sunt inspirate de modă și rare ori de trebuințele noastre, foarte obscure, când te gândești bine''.

Cuvintele sunt ale unui moralist și Jacques Chardonne este unul, dacă prin moralist înțelegem pe acela care preferă activității însăși, principiile călăuzitoare ale acesteia și reflexiile ocazionate.

Experiența căpătată alături de bunicii și părinții lui, cari conduceau o înfloritoare industrie de porțelanuri în Limoges, i-a îngăduit să ajungă la constatările cu caracter aforistic reproduse mai înainte. Imprejurările care le ilustrează, povestite de romancierul „Epithalamului'' într'un articol din „La Nouvelle Revue Française'' intitulat „Doléances'', au cel puțin un interes documentar, de aceea le și punem sub ochii cititorilor noștri:

„La țară, în Limousin, satele sunt nevoiașe. Ținut sărac, e drept, dar murdăria își adaugă și ea mizeria. Ai vrea să le dai acestor țărani gustul curățeniei, dar ei nu-i duc dorul, nu suferă din pricina stării lor. S'au construit la Haga, pe țărmul mării, pentru țărani, imobile spațioase, în stilul celor mai luxoase spitale. Pescarii preferă vechile lor colibe. Ai crede că suferă din cauza locuinței lor sărăcăcioase dar ei nu suferă. Veșnic te'mpiedici de încăpățânarea oarbă a acestor nenorociți, cari sunt mulțumiți cu soarta lor; ei nu simt măcar nevoia să se instruiască.

„In legătură cu aceasta, experiența guvernu socialist din 1936 a fost foarte instructivă, cel pu pentru mine. Mi-a fost dat să văd, într'un din Eure, o mică uzină, foarte agitată pe atu Prin glasul unui delegat, lucrătorii au făcut noscute plângerile lor. Ele erau raționale și fost numaidecât admise. Dar aceste favoruri preti și obținute, lucrătorii nu le doreau. Au ce mai întâi o sală de dușuri, care îndată a instalată și încă mai există. Lucrătorii nu se losesc de ea. Nu le plac dușurile. Așa și cu dorințe...

„Societatea noastră e foarte aspră. Mulțim duce dorul unei comunități mai omenești, care nu-și măsoare cu strictețe favorurile după merit și serviciile pe care le socotește ea bune. D atunci când triumfă doleanțele mulțimii și rința oamenilor de inimă, o societate mai asp încă se constitue pe ruine; căci numai o ve societate bine statornicită poate să-și îngăd uneori luxul carității, bunăvoința pentru artă întreținerea celor dizidenți''.

MIȘCAREA TEATRALĂ IN GERMANIA

Activitatea scenelor de teatru și operă din G mania se menține cu o intensitate remarcabilă p tru împrejurările politice actuale. Au fost depe acu anunțate pentru stagiunea artistică în curs, șap zeci de premiere, între cari cele mai multe (49 număr) sunt piese de teatru, celelalte fiind ope operete și spectacole coreografice.

Printre numele autorilor dramatici întâlnim câte cu o reputație consacrată nu numai în teatrul g man dar și peste hotarele Reichului, cum sunt ace ale unor Gerhart Hauptmann, Hans Rehberg, Ha Christoph Kaergel, Heinrich Zerkaulen și alții.

— n. —

Șezătoarea revistei „Universul literar''

Intrucât data de 29 Octombrie c., anunțată pentru ținerea unei șezători sub auspiciile revistei „UNIVERSUL LITERAR'', coincide cu aceea fixată pentru ședința anuală a Societății Scriitorilor Români, șezătoarea se amână pentru una din Duminicile lunei Decembrie, urmând ca precizarea datei să se facă din vreme, cu câteva săptămâni înainte.

Arta în public

(Urmare din pag. I)

materială. Nelimitat de nimeni în viziunea lui și în modul de a o concretiza tehnic, artistul devine limitat de interesul general care primează, din moment ce opera lui e destinată societății. Această limitare e subiectivă pe deoparte, și obiectivă pe de alta. Limitarea subiectivă stă în conștiința omenească din artist, care e cu neputință să nu distingă binele de rău. Și dacă totuși persistă în rău, cazul lui e unul de perversitate diabolică. Intemeiată pe cele mai aprofundate și mai subtile analize ale sufletului omenesc, doctrina noastră mistică ne învață că spiritul diabolic lucrează de preferință asupra spiritului omenesc și formele pe care le îmbracă sunt mai ales acelea care populează văzduhul lăuntric al fantaziei. Demonul, după cuvântul lui Pavel, se învesmântă chiar în chipul luminos al îngerului. Și cum fantazia creatoare e facultatea dominantă în artist, și cum opera de artă exercită o seducție irezistibilă asupra sufletelor, nu se poate un teren mai prielnic pentru insinuarea unei acțiuni diabolice. Din punct de vedere creștin maeștrii perversității, în artă sunt posedații care împodobesc răul devastator în fastuoasa magie a frumuseții. Când conștiința lor nu le impune limita subiectivă, e necesară limitarea obiectivă a constrângerii sociale. Căci dacă individul își arogă dreptul nelimitat de a propaga duhul dizoluției, de mii și milioane de ori e mai îndreptățită societatea să-și apere principiile morale ale vieții colective. In fața ei, artistul e responsabil ca un criminal. Și exact în aceeași măsură sunt responsabili factorii reproducerii artistice și toți câți dețin în mâinile lor imensele mijloace de răspândire ale tehnicei moderne. Negustorii de alimente alterate sunt imediat trași la răspundere, fiindcă nu e îngăduit să otrăvești cu putrefacții viața poporului. Tot astfel nu poate fi îngăduit să-i otrăvești sufletul, cu cadavrele poleite în aur ale operelor imorale.

Problema morală în artă se rezumă îndeosebi la chestiunea sexuală, la felul cum e reprezentată în poesie, în roman și în plastică. Nimeni nu poate interzice apoteozarea în artă a iubirii dintre sexe. Poetul care adoră frumusețea ideală a iubitei lui, romancierul sau dramaturgul cari transfigurează pasiunea dintre bărbat și femee, pictorul care dă imaginea zeiască a perechii tinere în marș triumfal de cucerire a vieții, toate acestea constituie magnifice hiperbole ale divinului instinct ce stă la temelia existenții. Nu e nevoie de discuțiile oțioase ce se fac de obiceiu pe această temă, ca să înțelegem că toată filosofia reprezentării simbolice a acestui instinct constă în conformitatea aristului la ordinea firească a vieții. Instinctul sexual în slujba continuității biologice e sanctificat de Biserică și ridicat la rangul de taină dumnezeiască. In ordinea fizică, el continuă creația cosmică, precum în ordinea artistică o continuă plăsmuitorii frumuseții. Estetica relevând vitalitatea sexuală a omului de geniu, nu face altceva decât să indice înrudirea firească dintre puterea creatoare a instinctului biologic și a instinctului artistic. Unul continuă existența; cellalt o apoteozează pe plan ideal. In sensul acesta, preamărirea iubirii în artă apare ca o fermecătoare și universală Cântare a Cântărilor. Dintre scriitorii noștri, singur George Coșbuc s'a ridicat până la înălțimea de a contempla în desăvârșită castitate morală iubirea dintre sexe. Feți frumoșii și zânele rustice din baladele și idilele sale nu iubesc decât în perspectiva căsătoriei. Și pentru un tineret, în care mustul vieții clocotește primăvăratic, gata să dea pe răscoale în tiparele sociale sau să se pângărească în șanțurile lăturalnice ale desfrâului, nu există un îndreptar artistic mai recomandabil decât această poesie robustă și castă, aproape fără egal în literatura europeană. Arta n'are nevoie de noroiul vițiului pentru a fi într'adevăr mare.

Cu totul contrară acestei sfinte poesii e inspirația minulesciană, importată depe trotuarul parisian, care ne reprezintă cu o apreciabilă seducție muzicală pe femeia declasată, „a tuturor și-a nimănui'', obiect al voluptății animalice.

Din aceste două exemple înțelegem mai limpede decât din contradictoriile și confuzele discuții filosofice că amorul se poate apoteoza în două moduri principale: ca virtute naturală și ca păcat. Cugetătorul de geniu care a fost doctorul Nicolae Paulescu, a făcut ca nimeni altul distincția dintre amorul-instinct al vieții și amorul-patimă pustiitoare. Instinctul sexual în funcția lui normală e legat de o anumită voluptate pusă de Dumnezeu ca mijloc prin care se asigură procreația. In lumea animală, el funcționează în chip inconștient numai în această direcție normală. Omul, bucurându-se de libertatea ontologică, are facultatea să separe scopul determinat al instinctului, care e procreația, de mijlocul lui de realizare, care e voluptatea și să transforme voluptatea în scop unic al iubirii. Devierea instinctului dela scopul procreator și consumarea lui în voluptatea sterilă constituie patima desfrâului. Exact așa înțelege lucrurile Ioan Damaschin și mai limpede încă Maxim Mărturisitorul, care întrebuințează aproape aceleași expresii ca savantul român, fără ca acesta să fi cunoscut doctrina sfântului.

Amorul ca instinct de temelie al vieții e liber să zburde pe toate pajiștile înflorite ale artei. Amorul liber însă, ca deviație dela normal, ca voluptate devenită scop în sine, ca forță negativă, diabolică, de suprimare a vieții, constituie în sență grava problemă a moralității în artă. Se poate cere eliminarea lui? Hotărît, nu! Revelarea păcatului în formele artei poate avea o acțiune salutară asupra sufletelor, dacă artistul prin simpla și miraculoasa putere a reprezentării isbutește să ni-l facă odios. Nu e vorba de vreo teză ce i s'ar impune din afară, căci orice intervenție de acest fel în artă are un efect contrar decât cel urmărit; ci e vorba numai de forța seducției artistice care pusă în mișcare, face păcatul odios, ca să zicem așa, pe nesimțite. Nici nu e vorba de dozarea meșteșugită a elementelor așa încât, la sfârșit, virtutea să iasă triumfătoare. In opera de artă, păcatul poate să domine totul ca incendiul într'o clădire. Dar precum admirând flacăra incendiului, ne îngrozim de puterea lui devastatoare, tot astfel admirând opera, să ne facă să ne îngrozim totdeodată de negativismul diabolic al păcatului.

Operele imorale sunt acelea, care apoteozează voluptatea ca scop în sine și în care autorul însuși își asumă orgoliul cinic al păcatului. Romanele lui André Gide și Marcel Proust, contrafacerile lor din literatura noastră, nudurile obscene din plastică și aproape toată arta iudaică fac parte din această categorie diabolică a perversității artistice. Obiectul unei asemenea arte nu e omul spiritual, ci omul de la brâu în jos, omul „cu cele de sub pântece'' ca să ne slujim de o expresie plastică din Filocalie. Dacă m'ar întreba cineva ce pedeapsă merită acești degenerați adoratori ai bestialității, aș spune că nu merită mai mult decât să fie forțați să reproducă personal în public scenele de desfrâu, pe care le descriu sau le pictează. Aș pune în piața publică pe Tudor Arghezi să reproducă cu țiganca lui, precupeață de mărgăritărel, scena pe care o cântă în Florile de mucigaiu.

In afară însă de acțiunea profilactică, prin care o societate normală e datoare să se apere împotriva imundei invazii pornografice, problema moralității în artă se reduce la isvorul ei adevărat la sufletul autorului. Opera este expresia personalității lui. Ea e după chipul lui Dumnezeu prin puterea creatoare, dar e după asemănarea omului prin atmosfera etică, pe care o respiră. Dintr'un singur nud pictat cunoști timbrul etic, dacă e cast sau pervers al zugravului.

Toată alunecarea modernă în trivialitate, în eubricitate și în pornografie se datorește lipsei de orientare spirituală, din cultură. O concepție integrală de viață absoarbe inspirația artistică în zenitul unde frumusețea nu e decât strălucirea binelui veșnic. Lipsa unui ideal îl face pe artist să cadă în infernul perversității, fiindcă nu are o măsură supremă la care să-și raporteze creațiile pentru a le da sensul nobleței spirituale. Același lucru se poate spune despre o societate desorientată care, sub iluzia artei înghite încântată fermenții propriei sale disoluții.

Ideea de misiune sau de profetism artistic e legată în realitate de o concepție superioară despre lume și viață, de o convingere puternică a creatorilor de frumos, singura în stare să dea un sens unitar operei, o substanță etică, ordine și măsură, și acel accent patetic al sincerității molipsitoare în care Guyau vede chemarea socială a artei. Ernst Haeckel pretindea o artă de concepție monistă, darviniștii una de concepție evoluționistă, marxiștii nici nu-și imaginează arta decât ca un vehicul al idealului proletar. Dar ce însemnează aceste idealuri atât de grosolane și de sterile față de concepția creștină, care fecundează de două mii de ani tot ce e sublim în arta Europei? Un artist cu suflet creștin nu poate fi trivial sau pornograf. Arta lui e asemănarea nobleței sufletești.

Această concepție de artă stă la temelia mișcării gândiriste care împotriva nefastei invazii a anahiei europene, a încercat întâia oară în această țară să reintegreze pe artist în sufletul patriei și în cercul spiritual al ortodoxiei.

NICHIFOR CRAINIC

Muzica pură artă inferioară

(Urmare din pag. I-a)

deii platonice la care se ridică. Incât, cu deosebirea de nuanțe atât de firească atunci când este vorba de răsunetul artei în străfundul cel mai intim al unor temperamente foarte deosebite, un consens asupra liniilor generale se poate stabili.

Cu muzica lucrurile se schimbă. Dacă este vorba de muzica legată de literatură, fie ea simplu **lied**, fie complexa **Maeștrii cântăreți din Nürenberg**, înălțarea în lumea ideilor platonice este posibilă. Dacă ea este „pură'', lipsită de un paralelism literar, cum sunt **Simfonia I** a lui Beethowen sau **Chanson sans paroles** de Tchaikovsky, lucrul nu mai e cu putință. Transmite această muzică „fără subiect'' direct sentimente? Nicidecum. Ea produce numai o anumită atmosferă sufletească, fără îndoială foarte diferită dela individ la individ și dela dispoziție la dspoziție, fără posibilitatea de control a unui material ideatic concret. Și atunci, se pune întrebarea dacă n'ar trebui privite cu ceva mai multă rezervă laudele ce se aduc acestei muzici „pure'', tocmai fiindcă ea ar fi o artă inferioară.

O bucată literară, ca să o **simțim**, o trecem prin intelectul nostru și, dacă este realizată estetic, ne ridică în lumea ficțiunii ideale, desfăcându-ne, cum zice Schopenhauer, de egoismul inerent ființelor pământești. Literatura este prin urmare de valoare tocmai pentru că ne desparte de lumea simțurilor, ridicându-ne în aceea a ideilor platonice. Muzica nelegată de literatură se adresează numai simțurilor noastre. Ea n'are un conținut intelectual, așa că nu face decât să asocieze percepțiuni vechi noilor percepțiuni, fără să poată fi vorba de ridicare în lumea ficțiunii ideale. Lucrul se schimbă când muzica are „subiect''. Chiar numai faptul că are un titlu: **Berceuse, Liebesleid**, sau că știm unele mărturii ale compozitorului în legătură cu ceea ce a avut intenția să transpună în sunete, cum este cazul cu **Simfonia a treia** a lui Beethowen, ne ridică din lumea simțurilor, prin propria noastră imaginație, asociind necontenit, în lumea ideilor. Cu atât mai mult lucrul va fi posibil când legătura cu literatura este categorică. **Simfonia a noua**, cu corur și soliști, nu e lucrarea capitală a lui Beethowen? Opera lui Wagner nu este punctul cel mai înalt al muzicii?

Un experiment pe care-l poate încerca oricine, pe care l-am încercat asupra mea însumi și asupra altora, poate fi concludent. Am luat, placa de gramofon cu interpretarea pe care o socotesc cea mai bună, a lui Titta Ruffo, a dramaticului și dificilului monolog **Pari Siamo** din **Rigoletto**. Atâta vreme cât nu cunosteam textul, mă mpresiona orgia vocală, care se adresa exclusiv simțurilor mele.

Atunci când am avut libretul, fiecare detaliu a căpătat semnificația și reala lui valoare estetică în interpretarea artistului amintit. Repetând experiența cu un neavertizat care cunoștea în linii generale **Rigoletto**, apoi cu un altul care nu cunoștea de loc această operă, s'au întărit impresiile mele că atâta vreme cât muzica rămâne străină de o tovărășie și semnificație concretă ideatică, nu poate să se ridice din zona inferioară a simțurilor. Cât e de adevărat acest lucru, cel puțin în ce mă privește, o dovedește și faptul că **Nocturna în E flat major** a lui Chopin mă impresionează deosebit dacă o ascult (la disc) în execuția lui Prihoda, la vioară, sau a lui Pablo Casals, la violoncel.

Incât, din pricina faptului că nu poartă semnificații precise și ideile concrete rămân inaccesibile expresivității ei, indivizii putând identifica sentimente foarte variate unei aceleiași melodii, neîngăduind astfel o înălțare obiectivă, dincolo de tulburarea simțurilor, la seninătatea ideilor platonice, muzica pură rămâne o artă inferioară.

G. C. NICOLESCU

Războiu și pace în literatură

(Urmare din pag. I)

ge, cu năprasnice fulgerări de apocalips, în care pacea în literatură amuțise, și odată cu dânsa, toată poezia seninătăților patriarhale ale unui popor de plugari. Și au trecut ani grei, și lungi ca o veșnicie, iar atunci când încăierarea războinică s'a potolit și armiile s'au întors la vatră, a început celălalt război, al polemicilor și pamfletului, războiul ideilor pe baricadă, cum nu s'a pomenit altul în istoria noastră literară. A fost o sclipitoare euforie a inteligenței, o bogată fecunditate a limbei literare, genuri noi s'au ivit în literatură, cu furii dionisiace, căci începuse pacea și muzele nu mai dormeau amorțite de simfonia metalică a războiului. O literatură nouă, de inspirație războinică, își căuta făgașul în alvii domolite de izvoarele limpezi ale spiritului autohton, în vreme ce, dincolo de flamura albă a păcii se săpau tranșeele betonate cu gelatină ale curentelor decadente. Astfel, în acest război al păcii, care s'a consumat în ultimul pătrar de veac, ne-am precizat încă odată ființa etnică în literatură, după ce dădusem relief de durată celei istorice. Dar cine ar putea prevedea oare care va fi înfățișarea literaturii de mâine, după această încordare războinică a noroadelor? Avem credința că toate formulele și toate ideologiile dinamicii sociale s'au epuizat în sistemele împărțite între cele două extreme. N'ar mai fi loc pentru una necunoscută până acum. Rămâne numai să se desbată dominația planetară a celor care există. Așa fiind, literatura însăși nu va putea depăși limitele unui ultra-realism, și nici nu va putea trece dincolo de speța unui colectivism conținut în expresia psihologică a maselor populare.

Opere de inspirație războinică, de curând apărute, își păstrează o bine meritată situație de cinste. Dar despre această actualitate vom vorbi cu alt prilej.

NICOLAE ROȘU

Concursul literar Th. Sperantia

Termenul pentru concursul anunțat al scriitorului Th. Sperantia expiră la 1 Noembrie. Manuscrisele vor fi expediate pe adresa: Revista Universul Literar, str. Brezoianu 23-25, București.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI. STR. BREZOIANU 23.

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

43

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASC... SI...

UNIVERSUL LITERAR

OPRIETAR:
. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
ECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
risă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 43
SAMBATA 28 Octombrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

XENIA

(Dedicații pe o carte cu tălmăciri din Catul)

de N. I. HERESCU

LUI ION PILLAT
(autor al antologiei „Poeții de azi")

De-atâți „Poeți de azi" de ești sătul,
Tu, răsfățatul muzelor senine,
Ingădue să vie pe la tine,
In haină dacă, versul lui Catul.

Și Lesbia cu mersul legănat,
Ispită vie răsărind din carte,
Te va'nvăța că nu e moarte
In țara poeziei, Ion Pillat.

LUI V. VOICULESCU

E vechi Catul, de-atuncea milenii au trecut,
— Iubite Voiculescu, neîntrecută pană —
Și totuși nou: ca dânsul au cine n'a avut
O Lesbie în patu-i și'n inimă o rană?

LUI NICHIFOR CRAINIC

O carte cu poeme milenare
Primește, scumpul meu Nichifor Crainic...
Când ce iubim se scutură și moare,
Când mari imperii zac în grea uitare,
Tot versul e mai trainic!

LUI HORIA FURTUNĂ

Decât un lung sărut meșteșugit
(Catul, săracul, și el a iubit...)
Decât argintul greu agonisit,
Decât toată slava și gloria,
Pe care o dă clipa sau istoria,
Tot poezia e mai scumpă, Horia.

LUI PERPESSICIUS

O Perpessicius, poet subțire,
Intoarce-ți astăzi agera privire
Spre un străbun din care-ai tălmăcit...
Catul e-o nesfârșită primăvară
In care-oricine intră'ntâia oară
Își simte'n piept plămânul înflorit.

LUI TOMA VLĂDESCU

Iubirea: iată axioma!
(Ești de acord, deci nu insist...)
Catul, și el un polemist
Temut ca tine, dragă Toma,

Lovea cu sete în Mamurra
(Și-avea Catul o gură rea!...)
Dar, totuși, și el amuțea
Când Lesbia-i închidea gura.

LUI GH. D. MUGUR

Un cald sărut înmugurit,
Un suc inspirator de strugur
Și-un bun poem (chiar tălmăcit),
E ce-ți doresc, Domnule Mugur.

LUI TUDOR VIANU

Vianu Tudor, scurtă-i viața,
Cum bine știi, ca orice filosof...
Și toți murim pe buze cu-acest „of",
Că n'a fost vreme să-i gustăm dulceața...

Vianu Tudor, totuși, dacă vrei
Să'ncerci un leac la marea suferință,
Aruncă'n foc volumele de știință
Și-urmează pasul Lesbiei.

CELEI DE ATUNCI

In versul lui Catul vei întâlni
Un suflet rupt din sufletul mulțimii
Ce caută de veacuri, scumpă Mimi,
Durerea dulce de-a iubi.

Ce patimă, ce urlete, ce ură
In versul lui, și câtă gingășie!...
Eu l-am tradus (dar nimeni să nu știe!)
In gând cu blânda ta figură.

PRIETENULUI GHIȚĂ (dela Academie)

Dragă Ghiță, Ghiță dragă,
Gura Lesbiei e-o fragă
Și te 'ndeamnă la guriță
Chiar și astăzi, dragă Ghiță...

TOVARĂȘEI DE DRUM

„De-or trece anii cum trecură..."
Cu foc divin și pământeană sgură,
Ei, pas cu pas, ne vor aduce nouă,
Tot câte-o nouă brazdă pe figură
Și tot, pe masă, câte-o carte nouă.

La fel de strâns ne leagă amândouă...

Cu privire la muzica pură și impură

de VICTOR POPESCU

In legătură cu interesanta problemă ridicată de d. G. C. Nicolescu, în numărul trecut al revistei noastre, credem de cuviință să aducem unele precizări în chestiunea atât de mult dezbătută a purității în muzică.

Dela apariția acestei arte ajunsă până la gradul de evoluție atât de înaintat din zilele noastre oamenii au privit totdeauna muzica sub două aspecte: unul de muzică propriu zisă, muzica ce s'ar numi pură, și altul de muzică acompaniatoare. Din cauza aceasta, probabil, au luat naștere diferențierile existente în mintea oamenilor asupra celor două genuri. Mai mult dialectică, mai mult dorința de a explica un fapt constatat, decât hotărîre vie și îzbândă în desgroparea unor realități, spre lămurire. Fiindcă aceste două diferențieri nu există realmente. Muzica este una singură. O artă perfectă, cu o substanță unică. O artă învăluitoare, răscolitoare, care se adresează simțurilor nu pentru a desfăta, ci spre a pătrunde sufletul. Pentru a-l stăpâni. *Realizările* omenești în această artă sunt variate.

Muzica este un conglomerat de sunete, cu un anumit scop palpabil, tema dată sau nu, și cu alt scop mare, general, o pătrundere în suflet pentruca pregătind o transă să ne impună un extaz, o stare de beatitudine estetică, țel al oricărei arte. *Muzica este o contemplație prin auz.* Iar aceste câteva cuvinte ale lui Proudhomme sunt definitive.

Atunci, dacă muzica, indiferent care ar fi, bineînțeles nu vorbim acum decât de muzica simfonică — clasică, romantică, veristă — și nu aceea distractivă, însoțitoare a petrecerilor care nu înseamnă decât o înșiruire de sunete fără altă năzuință decât de a lovi plăcut auzul, — dacă muzica deci este o artă sub orice accepție a ei, dece oare există acele diferențieri între muzica pură și simplul acompaniament? Ele n'ar mai fi necesare.

Diferențierile acelea s'au făcut spre a defini execuția. O muzică, zisă pură, este acea compoziție de sine stătătoare, care nu are lămuriri alăturate, să spunem temă, așa cum celălalt gen este pus în serviciul unui text, — libret, sau vreo operă literară inspiratoare a compozitorului, un monument, o stare sufletească certă, toate, alăturate partiturei, și lămurite ascultătorului înainte de audiție. In fond muzica este aceeaș. Tot o anumită stare, tot un fenomen extern au provocat inspirația și într'un caz și într'altul. Numai că, pe când în muzica pură autorul nu se simte obligat să descopere publicului cauzele ce au stat la baza compoziției sale, în muzica „impură" o face.

A nega adevărul celor formulate mai sus, înseamnă a șterge din muzică pe Bach, pe Haendel, pe Haydn, pe Beethoven și chiar pe Mozart, cu alte cuvinte, a distruge edificiul muzicei simfonice moderne. La autorii mai sus numiți, muzica nu este o haină pentru text. Dimpotrivă, chiar când există urmează fluxul inspirației, și când nu, întreaga operă se susține prin valoarea ei de muzică pură, de ani și ani încoace, fără ca gloria să-i scadă, și putem spune, gloria dovedindu-i-se mai mare, de când valul de muzică „impură", și-a făcut veacul și s'a dovedit mult inferior.

Și cu acestea am venit la diferențiere nu din punct de vedere al inspirației ci al aplicației. Adică, muzică pură neavând nici un suport de cuvinte, deoparte — libretul de operă, poemul simfonic sau alte asemenea creații cu temă, de cealaltă. Dece una ar fi inferioară alteia? Există o diferență calitativă între una și alta? Necunoștința acestei arte, poate ne-ar îndemna să vedem puțin umbrită muzica cu temă. Realitatea este alta. Muzica este una și aceeaș. Pe deoparte însă, liberă, putând să sburde dealungul unui flux de inspirație, pe de alta, continuând tema altuia, autorul textului, isvorând din inspirația compozitorului în jurul unei teme impuse.

Efectul asupra noastră este acelaș din punct de vedere muzical. Ne place sau nu. O primim sau nu. Dar judecata o facem asupra muzicei în sine și a hotărî aprioric o diferență este greșit, tot precum greșit este a spune că partitura muzicală n'a putut fi prinsă ca atare, și înțeleasă decât după cunoașterea textului literar însoțitor. Acest lucru ar denota că autorul muzicei este atât de slab încât nu merită să luăm în studiu compozițiile sale, iar dacă autorul este Verdi, ipoteza întrevăzută fiind înlăturată de realitate, nu putem decât să atragem atenția celor ce cred în eronata diferențiere a muzicei, că sunt pe un drum greșit.

Muzica este superioară sau inferioară, după tehnica scrierei sale, după respirația perioadelor, după amploarea armonică și contrapunctică, după felul în care se succed temele, după ritmul ce realizează, după respirația melodică, însă nicidecum întrucât este pură sau nu. Și nu, pentrucă dealungul existenței sale, s'au stabilit prin tradiție anumite metode de a reprezenta stările sufletești, atât de precise, astfel că, după o scurtă pregătire muzicală, o succesiune de sunete ne este atât de evocatoare încât limbajul muzical capătă claritatea cuvintelor. Iar prin acest limbaj **atât de clar**, se exprimă și muzica pură și cea impură. Una, spunând ea singură pentru cine știe să prindă, cealaltă repetând ceeace cuvintele la rândul lor spun.

Claritatea muzicii este atât de mare, încât cu luare aminte se pot, aproape fără

(Urmare în pag. ultimă)

Limba ca expresie națională

I

de ILARIU DOBRIDOR

Gânditorii ruși din secolul cut au încetățenit ideia că poarele sunt organisme, scute din porunca lui Dumzeu, manifestări ale voinși încorporări ale cugetălui, coborîtă în ființa nanală, cum coboară, dealtnteri, în toate formele frupase.

Dincolo de aroma tare a sticismului, afirmația nu e sită de adevăr. Națiunea, ând loc în istorie, urmează umul destinului propriu, a cărui logică interioară infrângerile sau biruințe rezultând firesc — după m, firesc, dispoziția armocă sau disarmonică a sănătii corporale aduce cântec u suspin.

Nu e o simplă întâmplare popoare nasc și popoare r. Vin fatal și fatal se duc. stiția imanentă dă atestat triumf sau certificat de ondă.

Ceeace nu poate apărea la erul joc al hazardului, desr trebue să conțină factorul minant al fatalității. Contitatea istorică implică derminantele destinului, în fe în care continuitatea bioică implică neapărat eretatea. Ereditatea e acea idă prezență, — mereu străche, mereu inedită, — care ează sigil statornic în urula formelor vieții. In pâl instabil al sângelui, valul aduce ecou ancestral, străând sufletul veșnic în mișe.

Principiul continuității bioice este ereditatea; dar nditia permanenței istorice poate fi decât tradiția. adiția este ereditatea cultuiar cultura este mantia muzeții vii care îmbracă nța creatoare a națiunii. mnul expresiv prin care scifrăm taina existenții și scoperim comoara ei spiuală, cultura îl reprezintă. Însă, în ansamblul elemenor ce o constituesc, limba impune precumpănitor. O cultura expresia realității ționale, dar limba este for cea mai expresivă a culii. Căci nu are numai ro de a transmite înțelesuri ăuntrul grupurilor umane, de a vădi fondul de simi, ivite din sorgintea sufleui, atât de adâncă, încât se nfundă cu însăși rădăcina ții în comun.

Limbagiul se zămislește o cu urzeala fiziologică și ială a colectivității, cum s'a zămislit, la începuturi, cântecul. Omul neevoluat, omul primitiv, omul naturii, pe semne întâi a cântat și numai pe urmă a vorbit. Așa se explică faptul că, după mii de ani, cântăm încă cuvintele. La țară, mai cu seamă, întâlnim vorbirea tărăgănată. Efortul muncitorului e un acompaniament de muzică și cântec. Anumite cadențări și un anume ritm s'au imprimat și în vorbirea zilnică. Observând efectul cântecului în câmpul cuvintelor, eruditul filolog dispărut, regretatul Ovid Densușianu (în Evoluția estetică a limbii române) *a mers până la formularea unui sistem de regule fonetice în procesul tărăgănării graiului popular. Pentru întâia oară și-a pus problema raporturilor dintre muzică și vorbirea țărănească.*

Ce dovedește asta? Dovedește că limbagiul nu trebue redus la haina de împrumut și de festivitate. Dimpotrivă, chiar când nu aparține unui număr mare de indivizi, totuși rămâne o formație naturală, — inconștientă și colectivă, deci, — a cărei desfășurare o condiționează sufletul poporului. Au viețuit, desigur, conglomerate umane, inapte a-și făuri instrumentul circulației sensurilor, dar ele rol în istorie n'au jucat și nu-l puteau juca.

Fiindcă, orice s'ar zice, limba rămâne nervul destinului istoric, dând relief, viață și contur acestui destin. Ansamblul de sunete articulate, asociate artistic pe nivelul unui înțeles, încorporează în materialele subtile aceeace e mai interior și mai spiritual în om.

Sistemul de semne materiale e destinat să exprime gândirea imaterială, nu rigid și mecanic,—ci supunându-se jocului variat la care se pretează gândirea când se manifestă în acte de vitalitate. Semnele limbajului, obiectivând în planul social, oferă sufletului certitudinea, — prețioasă prin precizie și fixitate, — de a găsi, mișcărilor proprii, sprijin material.

Câtă putere cere spiritului arta de a dispune în așa chip materialul sensibil, din aglomerările căruia trebue să se întrevadă puritatea ideii și tot ce e necesar, ca o altă inteligență — numai auzind pronunția — să poată să și-o reprezinte exact! Bally, cercetător de necontestat prestigiu, nu exagerează deloc când afirmă că procesele lingvistice stau în strânsă legătură cu sufletele tuturor, cu sentimentele, cu fondul afectiv. Categoriile logice, operațiile abstracte ale intelectului, se reduc de fapt la elemente identice mai peste tot, micile diferențe întâmplătoare oferind mai puține nuanțe de cât tonurile vieții afective. S'a stabilit atâta tainic raport între stratul de simțire al omului și conținutul sonor al

(Urmare în pag. ultimă)

Fuga lupului

Mușcând paznicul, din cușca lui, spre munte,
lupul ca o flacără-a țâșnit...

Tremură pădurile pe frunte
cu inelul brumelor sfințit.

Lunecă din bahnele cețoase
miros vânăt de sălbăteciuni.
Vântul sur, pe labe somnoroase,
se târăște ca o fiară prin sloduni.

Lupul fuge. Zări îi cad în blană.
Crengile: arcane, sbilțuri, bice.
din puhoae îl stropesc alice.

Indărăt, se surpă vremea cu lung vuet
ca o stâncă prăbușită. Jnepii fug.
Brazii clatină albastra lor capcană,
Noaptea zornăe. Adâncurile sue.
Râpe-l beau. Și piscurile-l sug.

Dar ajuns pe mușchiul vârfurilor aspre,
cerul viu îi curge pe spinare,
și văsduhul gâlgâind de astre
îl cuprinde 'ntr'o lichidă 'mbrățișare.

Lângă lup se gudură zănoage,
fèriga se bucură că-l simte.
Vizuini flămânde și bârloage
cu urechi ciulite-i sar 'nainte.

Părul ca o ceață grea pe spate
se sburlește de tăcere și de veac.
Stâncile îi joacă 'n ochi, mirate,
botul linge umbrele, buimac.

Stă pe muchea gresiilor crunte,
năucit de spațiu și de piatră.

Roșie și rătăcind în munte
luna vine din prăpastii, speriată.

Lupul mușcă, lacom, carnea lunii,
dinții se împlântă și sfâșie,
și, rupând ca dintr'o pradă vie,
de pe bot îi curge sângele genunii.

Casa Scriitorilor, Iulie 1939.

RADU GYR

Charles Péguy

III

de AXENTE SEVER-POPOVICI

Acum, Charles Péguy nu mai stătea în Internatul Școlii Normale Superioare. Intr'o — câtă ceață trebue c'a fost în ziua aceia! înfășurat în pelerina lui neagră, și-a mai întors odată privirea întristată către zidurile roșii, unde se auzeau încă ecourile lui socialiste. Despărțirea a fost emoționantă. Dar el nu-și terminase perioada școlară și, în consecință, își lua zilnic frecvența. Intâlnirile erau tot atât de agreabile. Incepea, aproape pe neobservate, o nouă viață. Sufletul fostului elev atât de certat cu clerul devenea cu fiecare ceas mai neliniștit. Il purta ceva, deocamdată numai un vânt slab, către gloria sacră a Franței. Oare ce va deveni și unde va ajunge? Intrebările îi veneau mereu, dar niciodată răspunsul și'n apropiere nicio zare. Știa însă, că din primul an în Școala Normală, ceasuri întregi și câteodată chiar zile, se despărțea de prieteni și, pe ascuns, citea din cartea lui Vallet de Vireveille istoria Jeanei d'Arc. Iar cu câteva luni mai târziu, Charles Péguy, anticlericalul aprins, arată tot acestor prieteni un caiet mare, admirabil organizat și admirabil scris. Aceiași veche caligrafie. E prima lui aventură literară. Titlul: *Jeanne d'Arc.* Toți erau de acord că Charles Péguy a scris o „mare dramă" și, mai mult decât atât, toți erau surprinși. Caietul a venit ca un trăznet. El era compus din trei piese: *Â Domremy, Les batailles, Â Rouen.* Stilul era limpede, calm, autentic, plin, grav, câteodată liniar, ca termenii într'o serie, alteori întors, frânt, cu repetiții aparente și din când în când violent, chiar picant, dar niciodată viciat și, mai ales, niciodată vulgar. Charles Péguy a fost cel mai decent scriitor din lume. Adjectivele se înșirau, unele lângă altele, în linie dreaptă, fiecare de sine stătător, fiecare mai aproape de adevăr și, ce curios, toate formând o familie. Asta s'a întâmplat în 1897. Tot atunci, caietul lui Péguy a ieșit de sub rotativele unei tipografii obscure. Semnătura: Marcel et Pierre Baudouin. Așa înțelegea să-și prelungească amintirea prietenului mort. Ce bucurie pentru el! Ce decepție pentru Școala Normală Superioară și ce surprindere pentru Sorbona. Dar, incomensurabil mai mult, ce omagiu pentru micul Charles din Orléans și pentru parohia Saint-Aignan! Aci nu era nimic din spiritul radical al Școlii Normale și nimic din spiritul formalist al Sorbonei. Niciun efort dialectic și niciun exercițiu de virtuozitate. Totul venea clar, și cât de liber, din nervii unui om esențial creștin, dar care încă nu trecuse toate dificultățile. Charles Péguy se arată și mai neliniștit. Incep deja să se vadă rădăcinile chinului religios al pelerinajului. Dar răul nu stătea numai în el, ci, în mare parte, și în filosofia bergsoniană, care i-a produs o dureroasă frântură în suflet și de care nu va scăpa definitiv până la contactul cu focul grenadelor germane. Charles Péguy avea acum douăzeci și cinci de ani, era cap de familie și, mai important, eri editor. Zilele treceau cât se poate de repede. In librăria lui din colțul străzii Cujas și Victor Cousin, destul de întunecoasă și destul de modest aranjată, se aduna în fiecare zi prea

(Urmare în pag. ultimă)

CRONICA LITERARĂ

Poeţii „publicului"

Cercetăm acum un aspect al liricei noui, pe care ni-l procură poeţii *tineri* cari plac publicului. Ne referim la acel fel deosebit de a plăcea, la succesul obţinut pe scenă, în faţa sălii cu auditori, prin recitarea producerilor proprii. Ne-am putut face ideia că există o poezie aparte, pentru „public", observând ce se întâmplă la numeroasele şezători organizate de „Universul literar", în Capitală şi în oraşe importante ale provinciei.

Dintrun program de şezătoare, auditorul preferă pe cei ce spun versuri, fiindcă *ţin* mai *puţin;* acest lucru se petrece într'adevăr cu un public needucat *adhoc* de către scriitori cari sunt obligaţi să facă ce-or şti şi să creieze sălii o atmosferă, să ridice cum se zice, nivelul intelectual...

La şezătorile „Universului Literar", unde colaboratorii au isbutit totdeauna să producă entuziasm, — deosebirile nu se mai făceau între prozatori şi poeţi, ci... între poeţi şi poeţi. Erau poeţi pe care publicul îi *bisa* şi poeţi pe care nu-i *bisa*. Chiar între cei bisaţi se păstrau nuanţe de preţuire: unii erau chemaţi a treia oară şi a patra oară pe scenă.

Fără a preciza de câte ori este chemat fiecare, numim după vârstă, pe poeţii aceştia norocoşi, ştiuţi, desigur, de cititor: Virgil Carianopol, Ştefan Baciu şi... Traian Lalescu. E destul să figureze unul singur, pe program şi asupra succesului şezătorii nu mai încape îndoială. Iar când participă trei deodată... şezătoarea se prelungeşte cu cel puţin o jumătate de oră, afară numai dacă nu renunţă vreun *prozator* să se producă. Prozatorii deobiceiu nu renunţă, dar nu cedează nici publicul, care, ca în sălile de concerte, mai încearcă, după încheierea programului, să mai smulgă o melodie! Astfel se întâmplă, autentic, lui Lalescu, Baciu şi Carianopol!...

Ce explicaţie găsim, fără a lua, evident, răsfăţul publicului, criterii de valoare, nici într'un sens nici într'altul? Succesul recitativ nu garantează valoarea poeziei, după cum, în acelaşi împrejurări, insuccesul nu o neagă, dacă există.

Poezie care place publicului, — atât putem afirma, iar în analiză să căutăm accentele cari par a explica preferinţa aceasta.

Să ni-l închipuim primul pe Virgil Carianopol. Ce va alege el, ca reprezentativ din cele câteva volume ale sale? Cu intuiţia deosebită a momentului va citi poeziile cari tratează, cât mai convingător, despre ceeace ar fi *poetul*. Publicul totdeauna a avut curiozitatea să ştie cum este un *poet*, ce face, etc... De aceea stă cu atenţia încordată ca să afle...

Din partea lui, Virgil Carianopol nu-şi va înşela niciodată publicul... ci i se va mărturisi cu o sinceritate brutală, ca unul pentru care poezia nu este eremetism, o practică iniţiatică, la care mulţimea nu are acces! Ci dimpotrivă! După el, toată lumea ştie ce este poezia, toată lumea poate fi împărtăşită cu taina ei, act care nu cere ritualuri prealabile, ci doar o sensibilitate vie. Acestui public la care aptitudinea pentru poezie derivă din fenomenul elementar al *graiului*, care înţelege ce este poezia fiindcă înţelege *cuvintele* pronunţate şi aşezate după o sintaxă naturală, în propoziţie, acestui public care vorbeşte aceeaş limbă de toate zilele, ca şi el, se adresează Virgil Carianopol şi spune în numele poetului:

Vezi, am douăzeci şi nouă de ani.
Am obrajii sgâriaţi, de parc'aşi fi
umblat numai prin mărăcini.
Mi s'au agăţat anii de viaţă, ca nişte
ciulini,
Şi când umblu noaptea, prin livada
de pruni,
Nu ştiu de ce, îmi vine să scutur
cerul de rugăciuni.

Nu vom crede că poetul se sileşte să fie *altfel* decât toată lumea, ci el face în *plus* numai acel lucru care îl deosibeşte şi-i conferă titlul de poet: „scutură cerul de rugăciuni" şi-şi „agaţă anii de viaţă". Există adică mişcări, semne, pe care le execută numai fiindcă este poet şi cu ajutorul lor, lumea îl identifică. In alt loc Carianopol precizează:

Atât de slab şi pipernicit, o, Doamne,
M'aseamăn cu un fulg purtat de vânt.

Mărturisirea corespunde închipuirii publicului despre poet. In general, îl bănueşte un învins al vieţii, o făptură necombativă. Carianopol completează:

Eşti, Doamne, nor, aş vrea ca să fiu
ploaie.
In Tine-mi este, Doamne, rădăcina
Dar spânzur singur de tristeţea mea.

Să alăturăm acestea, de expresia metaforică „rugăciunile scuturate din cer". Dumnezeu este „nor", este rădăcină, — principii de fertilitate şi viaţă.

Din adâncimile vieţii năzueşte să se inspire poetul, ca ploaia din nouri, ca vlăstarele din rădăcini! Se întâmplă însă de atâtea ori să-i fie înfrânte năzuinţele şi rămâne „spânzurat de tristeţe, proprie tristeţe". Aşa dar experienţa diferenţială a poetului: năzuinţa spre Dumnezeu, căruia ca să-i placă i se înfăţişează în desăvârşită umilinţă, ca un „păcătos", ca un „fir de praf". Dar „firul de praf" nu se pocăieşte, ci se lasă mereu târît de patimi, de doruri, cari îi strică icoana armonioasă, întocmită după chipul şi asemănarea Domnului. Iată cum desfigurează dragostea nemăsurată de viaţă, pe om:

Prea am crescut mare, prea am
crescut înalt.
De cât amintirile-s mult mai lung.
Viaţa îmi este prea scurtă pentru
haine,
Speranţele numai până la glesne
mi-ajung.
Nu mai am unde să mă ascund,
Toate sunt mai mici decât mine...
Doamne, nu-mi ajung zilele, nu-mi
ajung luminile.
Nu-mi ajunge credinţă, pentru atâta
credinţă.

Decisivă mărturisire, fiindcă ea arată că n'ai niciodată destule puteri să cucereşti viaţa, să ajungi la Dumnezeu! Să te împaci, să te pregăteşti smerit şi împăcat de moarte. Poetul lui Virgil Carianopol pare uneori doborît de amărăciunile şi ispitele vieţii şi înduplecat să renunţe la ele, dar problema este cum poate să accepte moartea:

Am un prieten, pentru viaţă prea
slab şi bolnav,
Cu umerii obrajilor ieşiţi mult în
afară,
Care s'a spânzurat şi de gând şi de
viaţă,
Dar care n'a putut niciodată să
moară...
Mereu însă, de câte ori vreau să-l am
mai aproape,
Las oglinda în braţe să mă cuprindă.
Atunci îl văd, dar în loc să vorbească
Plânge ca un strein, dincolo de
oglindă.

Uneori pare că-i îndulceşte suferinţa ideia că moartea nu înseamnă o definitivă stingere, ci mai lasă nădejde unei întoarceri, ca într'o doctrină a ciclurilor sufletului:

Plecăm aşa, ca 'ntr'o călătorie lungă
Pornim şi iar venim în alte ţări..
Ca fluviile ce-au secat de mult
pe-aici,
Şi totuşi s'au făcut în altă parte
mări.

In fine, obstacol resemnării stă mereu viaţa, care îl înconjoară pe poet ca frunzişul un pom. Dar pomul nu intră în iarnă cu frunzişul verde. El are putinţa să-şi scuture frunzele, ca să poată muri, până la cealaltă *întoarcere*, în primăvară. Virgil Carianopol, mângâiat de nădejdea *întoarcerilor*, exclamă:

O! de-aşi putea să dau şi eu deoparte,
Frunzişiul vremii mele şi să plec...

Pregătirea interioară şi-o dovedeşte şi printr'un *epitaf* imaginat cu o ultimă umilinţă:

Aici zace Virgil Carianopol, fecior de
ţărani,
Un nebun, care a cheltuit vieţii mulţi
ani.
Nu-l plângeţi. Lăsaţi vremea să-l
ningă,
Prea a crezut până la sfârşit, c'o să
'nvingă.

Publicul îndeplineşte lesne dorinţa poetului... nu plânge, în schimb, isbucneşte spontan în aplauze. Este recunoscător pentru atmosfera de visare şi tristeţe, în care s'a îmbăiat pentru o vreme, fără pericol. Nu este realitate, este poezie! Şi fiindcă este poezie, îl mai chemă pe poet să-l mai vadă încă odată cum suferă, cum se dă în vileag, fără nici un orgoliu, ca un înger supus, cotropit de pământească piericiune. Virgil Carianopol revine şi continuă să-şi purifice sufletul prin renunţare la sine, ca grăuntele evangelic:

Nicăeri nu am avut odihnă, nicăeri.
Pentru nimeni, niciodată n'am fost
un bine.
Toţi m'au gonit, toţi m'au călcat,
Toţi mi-au cules poamele, dar au dat
toţi cu pietre în mine.

La sfârşit, speră să se răsbune pe cei ce se delectează pe seama lui, şi declară, decis să nu mai răspundă la chemări:

Desfă-te lume, vreau să plec 'nainte
Eu umilitul, eu îngenunchiatul, eu
Ce-am dus pământul ani de zile în
spate
Şi-am stat cu fruntea lângă
Dumnezeu.

Umilinţa lăuntrică se îndreaptă numai spre Dumnezeu, nu şi spre lume. Această specificare de direcţie, este singurul lucru pe care nu-l pricepe publicul din poezia lui Carianopol, dar nu are timp că reflecteze: *Ştefan Baciu* va veni cu „Poemele poetului tânăr", cu „Poeme de dragoste", cu „Micul dor" şi cu „Drumeţ în anotimpuri". Entuziasmul de până aci rămâne un calapod potrivit şi lirismului lui Baciu, mai ales dacă va începe tot cu o *prezentare* a poetului:

Şaisprezece ani, şaisprezece stele, tot
atâtea deziluzii,
Mâine—nu mai am voie să umblu
hai-hui.
Voiu plânge după ani zece, când
mâncam cruzii
Pepeni, când mă plimbam de mână
cu porunca nimănui.
. . . . . .
Şaisprezece cicatrice, şaisprezece ani
de tâmplă lipiţi.

Auditorul nu admite ca, la „şaisprezece ani", Baciu să aibă aceeaş experienţă de înger al desnădejdei, ca şi Carianopol, totuşi admiră, par'că din perversitate, confesiunea unui poet atât de *tânăr!* Îi place fiindcă cu el se accentuiază mai mult deosebirea dintre realitate şi poezie! Indiferent de vârstă, Ştefan Baciu este poet:

E frate cu calul şi cu vioara din
dulapul de brad,
Cu sufletul zării şi cu ţărâna umedă
din lună;
In tocul său inima lui se sparge şi
sună,
In cerneala lui, toate gâzele de aur
cad.

Prin urmare nu-l domină tristeţea exclusiv, nu-l ameninţă dezastre să-l înţunece, să-l îngenunche şi să-l smerească de timpuriu. Poetului tânăr îi şade bine cu îndrăsneala. Ştefan Baciu se apără ca un copil, prin lacrimi, şi obţine ce voeşte:

Am scris senin poemele din paginile
astea calde
Mereu plângeam când se 'negreau şi
începeau să scalde
In palma lor tristeţile....

Când necazul îl înfruntă amarnic, se umbreşte şi el puţin:

Duc mâna la inimă ca la o armonică
Plină de cântec şi de clape false,
tocite
Sângele e călduţ, ca un vin ce se
strică
Şi pulsul sună, ca pietre lovite.

Demnitatea deşteaptă curând însă o nouă vigoare, care-l face semeţ:

Viaţa asta, scrisă greu, cetită lesne,
Şi fiece poem purtat fluid în pălmi!

Este o deosebire între el şi ceilalţi, care nu scriu, ci numai citesc! Ba nici să citească nu se obosesc, preferă să audă versurile recitate de autor! Poetului îi rămâne deci meritul de a scrie. In rezumat, el este alesul cu destinul său amar, dar care nu poate fi de cât de poet:

E pentrucă în altfel, poate, n'are rost,
Destinul meu amar, pe care-l simt
cum creşte.
Căci gândul meu aşa-i: pe loc nu
stă o clipă
Şi sufletul e-o pasăre mereu hoinară
Ce peste toată lumea bate din aripă
Şi nu-i în largul ei în nicio ţară.

Şi porneşte poetul drumeţ prin „anotimpuri". Sclipiri de imagini svâcnesc pe ici pe colo, sburdălnicii de primăvară, elanuri şi visări, poticniri printre lacrimi dar şi destoinice ridicări ca pe vremea când:

Arareori în lanuri mă plimbam în
pielea goală
Şi mă miram când cucuruzii se coceau
în zi.

Multe vrednicii de băiat precoce, premiat la „şaisprezece ani", dau o imagine nouă despre cum mai poate fi un poet, într'altfel decât Virgil Carianopol. Deosebirea de confratele mai în vârstă o face Ştefan Baciu, când declară cu energie:

„Sunt încă pete 'n soare, încă 'n stele
umbre, dar lumea asta plină de lu-
mini te trage din atâtea smârcuri
sumbre, spre iarba fragedă a vaste-
lor grădini".

Reflecţia lui demarcă un optimism răspicat iar ultimul cuvânt sună categoric: *„Ştiu: e mult mai largă marea decât lacul, şi un ton e mai puţin decât un cântec, eu am împletit din lume un descântec, cum spre cer şi-l striga sprinten pitpalacul".* In esenţă se socoate un magician, care va potoli marea şi va capta armonia celor şapte sfere! Dela sine îşi ia puterea de a dărui iubitei orişice: *„Anotimpurile lumii ţi le-am dat: ia-le, toate-s ale tale..."* Actul de magie se va completa mai târziu: *„Şi când peste ani întregi vei sta, mai căruntă, mai tăcută şi mai tristă, strânge ciob cu ciob făptura mea, şi revars'o din poeme în batistă".* Adonis al iubirii, poetul va învia din ceea ce însuşi a însemânţat.

Aşa dar, adevărat poet, Ştefan Baciu comunică taina învierii dup moarte, consolare supremă! Recunoscător, publicul îl va chema cu stăruinţă să recite încă. Baciu se va întoarce dar, ca să-şi arate independenţa, va recita „Testament" şi „Durerea mea din urmă", versuri de desnădejde şi lacrimi.

Ce să spunem acum la urmă, despre Traian Lalescu, căruia i se întâmplă în cronica noastră, neobişnuit de întinsă, ceeace nu i se întâmplă niciodată la şezători, oricât ar trebui acestea să se prelungească? Nu avem spaţiu să scriem cum am dori despre „Lumina tristă", a celui mai tânăr dintre cei trei dar care ştie să mărturisească despre *poet* lucruri par'că şi mai captivante! O destăinuire va compensa, sperăm, involuntara noastră disimetrie; Lalescu este poetul chemat de trei şi de patru ori la rampă! Din substanţa elegiacă a lui Carianopol şi din delicateţea artistică a lui Baciu, el compune armonii înduioşătoare prin caracterul lor confesional.

Traian Lalescu a debutat printr'o culegere lirică în care fiecare vers este un eveniment trăit, consumat în tristeţea unei copilării singuratice, *orfane* Pătrunderea lui în viaţă, întâmpinată de lovituri, a stârnit un talent graţios, durabil în frăgezimea lui, fiindcă se manifestă doar în dimensiunile concrete ale pătimirilor.

Cu câtă discreţie îşi va mărturisi Traian Lalescu, vocaţia:

Eu simt în mine, o lumină tristă,
Care s'a rupt de undeva din soare,
Şi a găsit în versu-mi adăpost.
E un blestem? O binecuvântare?
O simt în mine, ca pe-un val în mare
Şi-o port în suflet ca într'o batistă,
Tovarăşă în drumu-mi fără rost,
Lumină tristă, zâmbet care moare.

Menţionăm că poetul Traian Lalescu se sfieşte totdeauna, cu obrajii roşii, să se întoarcă pe scenă, dar publicul îl cheamă stăruitor ca pe un refren de elegie.

CONSTANTIN FANTANERU

Cronici germane

Cuvânt de început

Drumul pe care pornim astăzi, nu e unul cu totul nou pentru noi, aşa că am putea spune: continuăm. Acum un an deschisesem în revista „Sfarmă-Piatră" o serie de articole, în cari ne propusesem să desbatem, în deosebi, problemele atât de felurite ale eternei culturi germane. Am însăilat câteva foiletoane, am desgropat unele idei, am prezentat romantismul, superbul romantism german — până când motive mai presus de puterea şi de voinţa noastră, ne-au întrerupt contactul cu lectorii. Am nutrit însă speranţa secretă că vom putea relua şirul acestor idei — şi iată că nu ne-am înşelat. Trasasem câteva modeste linii în acest sens, tot în aceste coloane, pe când semnam rubrica „Literatură, artă, idei...", iar azi deschidem „cronica germană" cu bucuria unei regăsiri. Celor ce au avut bunăvoinţa de-a ne urmări eri, cât şi celor ce vor crede că au să afle mâine câteun gând luminos în aceste articole, le mulţumim.

Am întitulat această rubrică simplu: „cronici germane" şi nu „cartea germană", pentrucă nu ne vom limita numai la comentarea şi rezumarea *unei cărţi*, ci vom desprinde diferite aspecte din trecut şi din prezent, vom prezenta scriitori mari, dar puţin cunoscuţi la noi, vom înfăţişa reprezentanţi rari ai lirismului german de întotdeauna, într'un cuvânt: vom căuta să dăm nu o fotografie, ci un caleidoscop. Pornim la drum cu convingerea pe care am mărturisit-o oridecâteori am avut ocazia: cultura germană este cu mult prea puţin cunoscută la noi, unde atâţi mici autori străini sunt traduşi şi ştiuţi. Chiar dacă ne-am da seama de unele actuale scăderi, inerente, nu trebuie să uităm că din luminile veşnice ale literaturii nemţeşti a pornit, prin cultură şi spirit, un Eminescu, Titu Maiorescu sau Lucian Blaga.

Dar nu e numai asta! Cunosc între scriitorii germani moderni atât de mulţi *mari creatori*, de care mai nimeni n'a auzit la noi, încât mi se pare aproape nepermisă această ignorare. Noi am auzit aproape numai de sublimele armonii ale lui Rainer Maria Rilke şi ne mulţumim cu ele, neştiind nimic despre Thomas Mann, Carossa ori Blunk, sau despre un mare poet ca Stefan George, sau alţii ca: George Trakl, Hermann Burthe, Schnack, Ricardo Huch, Morgenstern, Däubler şi încă foarte mulţi alţii. Plăcerea va fi a noastră dacă vom reuşi să tăiem drumuri în aceste păduri neumblate, dacă slovele noastre vor isbuti să intereseze şi să placă. Tocmai de aceea nu ne-am propus un plan prea sistematic, preferind să sărim, din cronică în cronică, dela un lucru la altul, cârmuindu-ne cu inima. Nu numai muncă metodică de albină, ci şi simplu şi suplu dănţuit de fluture. Nu critică sau cronică literară în înţelesul imediat al cuvântului, ci invitaţie la gând şi la lectură.

Nu ne vom mărgini numai la scritorii din Germania, ci îi vom arăta şi pe cei de dincolo de graniţă. Ne gândim în acest sens la grupul de scriitori saşi, interesante intenţii şi realizări, care se frământă şi trăesc aici, necunoscuţi de noi, chiar şi de-o mare parte din scriitorii români. Şi cu toate astea, Braşovul, Sibiul, Sighişoara, Bistriţa şi Mediaşul, adăpostesc literaţi demni de luat aminte. Vom căuta să-i prezentăm în bloc, subliniind calităţile pe care le vom afla, dar nu vom uita să ridicăm cu acea ocazie şi câteva nedumeriri întemeiate.

Iată schiţat un vast şi atrăgător plan de lucru. Vom face tot posibilul să ne ţinem de el. Dincolo de hârtia scrisă sau tipărită, dincolo de carte şi de spirit, *(realităţi* în care noi am crezut întotdeauna) vedem ceruri înroşite, auzim straniu zăngănit de arme: omul sub vremi. Ni se pare că traversăm o parţială, dar penibilă, criză de „omenie", ni se pare că muzele vor trebui să tacă; din cauza asta, unele culturi se pleacă şi cad. Ceeace facem noi, e o încercare de a depăşi cotidianul şi „situaţia internaţională", înarmaţi cu un simplu condei, militând pentru lumină, într'o ţară liniştită şi vie. Ne dăm prea bine seama de toate acestea şi de aceea vom fi întotdeauna drepţi, chibzuiţi şi sinceri. Cunoscând şi traducând marile cărţi nemţeşti, vom isbuti să rotunjim perfect blocul literaturilor străine din cultura noastră. Nu credem, ca Heliade Rădulescu, în necesitatea traducerilor *şi numai în ea*, dar ni se pare că şi acest lucru, pe lângă multe altele, e necesar pentru cei ce nu pot ajunge altfel la aceste isvoare.

Vom analiza şi vom comenta, vom poetiza şi vom discuta cu infinită şi egală plăcere, orice gând interesant, în coloanele acestea. Facem însă, dintru început, promisiunea că nici o clipă nu vom coborî dintre cărţi şi idei, în praful steril şi urît al cancanului şi al polemicii. Aceasta, pentrucă, (mutatis-mutandis) asemenea lui Goethe, iubim liniile clare şi clasice, detestând şi ignorînd „caricatura".

Iar data vitoare, lăsând generalităţile şi teoria, ne vom îngădui să intrăm în miezul problemelor ce ni le-am propus...

ŞTEFAN BACIU

Cronica ideilor

Realitate şi idealizare

de MIRCEA MATEESCU

Iohan Hjort citează în lucrarea lui „La crise de la vérité" următoarele rânduri ale lui A. S. Eddington introductive pentru problema raportului dintre cunoaşterea conceptuală şi realitate: „Intre 1905 şi 1908, Einstein şi Minkowski au introdus modificări fundamentale în ideile noastre despre spaţiu şi timp. In 1911, Rutherford a făcut ca punctul nostru de vedere cu privire la materie să sufere cea mai mare modificare, dela Democrit până astăzi. Este curios să constatăm cât de diferită este primirea făcută acestor două contribuţiuni. Iohan Hjort remarcă, foarte just, că diferenţa de atitudine a publicului cu privire la cele două contribuţiuni ale gândirii fizice moderne, se datorează faptului că „marile descoperiri ale lui Rutherford asupra structurei materiei sunt un exemplu frapant despre valoarea principiilor care au condus ştiinţa dela Galileu până astăzi; în timp ce ideile asupra spaţiului şi timpului elaborate de Einstein şi Minkowski încearcă să distrugă credinţa în noi înşine, în capacitatea muncii noastre, într'un cuvânt: propria noastră structură intelectuală"... (88).

Ceva despre această „structură intelectuală", adică despre modalitatea organului nostru aperceptiv, urmează să însemnăm în cronica de faţă. Când se poate vorbi despre o cunoaştere certă? Sau, altfel întrebând: când cunoaştem realitatea şi când o idealizăm? Este oare adevărată afirmaţiunea fizicei moderne că incertitudinea stă la baza cunoaşterii fenomenelor (Heisenberg)? Dar ce raport există între această incertitudine şi desnădejdea relativistă a teoriilor amintite?

Louis de Broglie consacră acestor întrebări un capital substanţial din „Matière et Lumière" Observaţiunea lui Niels Bohr, că atunci când studiem fenomenele fizice trebue întotdeauna să ţinem seama, pe scara cercetării atomice, de descripţiunile „complimentare"— este interpretată în sensul că oricare din aceste descripţiuni este o *idealizare* în stare să ne permită a cunoaşte reprezentativ „oarecari aspecte ale fenomenelor studiate, dar nu toate aspectele acestor fenomene". (308). Dacă nu cunoaştem *tot*, adică întreg fenomenul fizic, atunci ce cunoaştem, cât cunoaştem?

Cum este şi firesc, de Broglie nu răspunde direct. Orice precizare în această ordine de ocupaţiuni, echivalează cu o incertitudine. Cu cât omul încearcă să localizeze mai amănunţit realitatea, cu atât rezultatele obţinute sunt mai aproximative. De Broglie ajunge să enunţe regula că imaginea macroscopică poate corespunde realităţii, în vreme ce aceia microscopică nu corespunde niciodată. „Cu cât conceptul se precizează şi devine rigid, cu atât i se restrânge câmpul de aplicaţiune" (313). O seamă de exemple culese din domeniul experimental al fizicei teoretice actuale, confirmă această concluziune. Savantul francez se referă îndeosebi la unda plană monocromatică, al cărei efect particular se află cu atât mai anevoe, pe măsură ce o considerăm, individualizată de organismul fizic la care se raportează. „Conceptul unităţii fizice nu este cu adevărat clar şi bine definit, decât dacă ni-l înfăţişem ca o unitate complet independentă de restul lumii; dar cum o asemenea independenţă este în mod evident irealizabilă, conceptul unităţii fizice, înţeles în toată puritatea lui, apare la rându-i ca o *idealizare*, ca un caz care niciodată nu se adaptează în mod riguros realităţii" (312). Concluziunea este următoarea, cu privire la fenomenele fizice, aceiaşi, după opinia lui de Broglie, şi în ceiace priveşte psihologia, etica, fenomenele „spiritului" în genere: conceptele elaborate de conştiinţa cunoscătoare, când sunt enunţate sub o formă generală, macroscopică, sunt aplicabile realităţii; din momentul în care încercăm însă a le preciza până la „extrema limită"—ele devin forme ideale, al căror conţinut real este evanescent. Cu mai mult curaj, deşi făcând concesiuni scepticismului, am putea adăoga că „în realitate" nici cunoaşterea macroscopică nu cuprinde realitatea însăşi. Este adevărat însă că o privire grosieră asupra fenomenului nu ţine niciodată seama de obstacolele *reale* ale incertitudinei — care devin însă operante şi determinatoare în sensul indeterminismului, pe măsură ce imaginea se localizează, într'o viziune mai atentă, redusă la ultima unitate. Adaptarea conceptelor noastre la realitate, nu se întâmplă, până la urmă, în gradul realităţii, dar în gradul probabilităţii şi al incertitudinei.

De Broglie vorbeşte de „une certaine marge d'indétermination", fără de care orice raţionament aplicat lucrurilor „reale" nu este posibil în nici ordine de idei. Odată postulată necesitatea indeterminării minimale, principiul urmează a fi raportat, dela ştiinţele fizice, la morală şi la psihologie. Virtutea „absolută", trebue definită nu cu o prea precisă exigenţă, dar ca o idealizare a cărei realizare strictă este tot o probabilitate nestatornică. De Broglie reclamă coexistenţa a două spirite deopotrivă necesare în cunoaştere: spiritul geometric şi spiritul rafinamentului aperceptiv (l'esprit de finesse). Primul este necesar pentru că fără el nu am putea să ne precizăm ideile şi raţionamentele. „Fără el, cunoştinţele noastre ar rămâne întotdeauna vagi şi cantative".

Al doilea, este deasemenea necesar el trebue să ne reamintească în orice moment că „realitatea este prea fluidă şi prea bogată pentru a fi vreodată cunoscută în întregime în cadrul rigid şi schematic al reprezentărilor noastre". (pg. 315).

Va trebui să ne întrebăm de ce totuşi savanţii acordă „realitate" reprezentărilor şi nu decid, mai curajos, că lumea astfel cum ne apare este necesară fără să fie „reală".

Două poeme după JULES LAFORGUE

Solo de lună

Fumez, întins cu faţa spre cer
Pe-a diligenţei platformă-stingher.
Învelişul mi-e scuturat, sufletul meu dansează
Ca un Ariel
Fără miere, fără fiere, liber frumosul meu suflet dansează.
O drumuri, coline, o hornuri cu fum!
Frumosul meu suflet, ah! Să recapitulăm acum:

Ne-am iubit amândoi cum nu se mai poate
Ne-am despărţit fără să-mi spună, fără să-i spun
Un spleen mă ţinea departe de toate
Şi spleen-ul acesta-mi venea din toate. Bun.

Ochii ei mă'ntrebau: Înţelegi?
O, dece nu vrei să 'nţelegi?
Dar nimeni n'a vrut cel dintâi să o spună
Prea aşteptam să cădem în genunchi împreună...
(O, înţelegi?)

Unde o fi ea, la ora asta, oare?
Poate că plânge sfâşietor...
Unde o fi ea, la ora asta, oare?
O, îngrijeşte-te cel puţin, te implor!

O, prospeţimea pădurilor altăuri de drum
O, voal de melancolie. Orice suflet e puţin pe gânduri acum
Şi viaţa mea
S'ar putea invidia!
Platforma asta-a diligenţei, ţine de magie şi ea.

Ireparabilul, însfârşit,
Să-l consumăm aşa cum ne-a venit
Stelele sunt mai dese ca nisipul
Mărilor, unde alţii au văzut-o scăldându-şi chipul
Dar moartea pe toate la fel le pândeşte
Nimic nu le-opreşte.

Vor trece apoi mulţi ani peste toate
Ne vom împietri fiecare cum poate
Şi par'că ne văd — nu târziu —
Spunându-ne: „Dac'aş fi putut să ştiu!"
Chiar căsătoriţi, oare, nu ne-am fi spus:
„Dac'aş fi ştiut — dac'aş fi ştiut!..."?
Ah, blestemată întâlnire
Ah, inima mea fără mântuire
M'am purtat desigur nepriceput!

Maniaci de fericire
Ce am face atunci, eu din sufletul meu nepătat
Ea din plăpânda ei strălucire?
O, lună, bătrână căţea
În câte seri oare mă voi îneca în păcat
In cinstea ta?!

Ochii ei clipeau: Înţelegi?
O, dece nu vrei să 'nţelegi?
Dar niciunul n'a făcut întâiul pas, dintre noi,
Prea aşteptam să cădem în genunchi amândoi.

Luna se 'nalţă acum
O drum, visătorule drum!
Am trecut de fabrici, de sate
De pietre kilometrice numerotate.
— Nori de un roz ca şerbetul —
In timp ce un fin arc de lună se 'nalţă cu 'ncetul...
O, drum de vis, o, nici o adiere de şoapte
In aceste păduri de pini, în care
Dela 'nceputul lumii, se pare,
E totdeauna noapte.
O, câte săli adânci şi curate
Pentru 'nscenarea unei răpiri minunate.
Şi le înviez şi ochii-mi visează
Şi văd o foarte frumoasă pereche de-amanţi
Care, în afară de lege, gesticulează.

Şi trec apoi — şi le părăsesc pe toate, pe rând
Şi cu faţa spre cer din nou mă întind
Drumul coteşte. Eu sunt Ariel
Nimeni nu mă aşteaptă, nu merg nicăeri
N'am decât prietenia camerelor de hotel.

Luna se ridică uşor
O, drum visător
O, drum înspre zări
Iată şi hanul unde se aprind lumânări
Unde bei un pahar cu lapte!...
Dă bici, vizitiule, 'n noapte
In cântec de greeri turbat
Sub cerul de Iulie 'nstelat.

O, clar de lună,
Nuntă de focuri bengale 'necându-mi durerea nebună
Umbra plopilor pe drum
Izvorul care se-ascultă acum
Se-ascultă cântând
Spre fluviul Lethei cu noaptea curgând.

O, singurătate de lună
Pana mea să te 'ncapă nu-i bună
O, noaptea aceasta pe drum
O, stele, sunteţi înfricoşătoare
Sunteţi acolo 'n noaptea asta toate. Toate!
O, această oră trecătoare
O, dac'ar fi vreo posibilitate
Să-mi ţin sufletul şi pentru toamna viitoare...

S'a făcut, dintr'odată, răcoare, foarte răcoare
O, dacă în vremea asta, oare
Merge la fel de alungul pădurii şi ea
Să-şi înece durerea prea grea
In nunta darului de lună pustiu?
(Îi place să rătăcească târziu)
Şi-a uitat probabil şalul acasă
Şi va răci, ora fiind atât de frumoasă,
O, îngrijeşte-te, o, te rog foarte mult
Tusea asta nu mai vreau s'o ascult!

O, dece nu ţi-am căzut în genunchi?!
O, dece nu mi-ai căzut în genunchi?!
Aş fi fost un model de soţ — de-ai şti tu —
Aşa precum frou-frou-ul rochiei tale
E un model de frou-frou.

Balada Regelui din Thule

de ANIŞOARA ODEANU

Era odată un rege în Thulé
Imaculat.

O, departe de lume trăia. Şi de orice
Şi ochi lui foarte limpezi lacrimi vărsau
Pentru crinii ce în trandafiri se preschimbau
Şi-avea un palat! Ce palat!

Iar când grădinile obosite adormeau
(Toate erau atât de încete acolo, de obosite)
Regele îşi lua cheile aurite
Singur lângă noapte, lângă mare
Intr'un turn, să brodeze un voal oarecare.
— O, dar ce voal, ce pânză vrăjită —
In noaptea de stele 'nălbită.

Când voalul a fost cu măestrie brodat
Departe de Thulé şi de palat
Pe mările cenuşii, voinic s'a avântat
Spre soarele ce'n munţii de cristal se stingea
Ca într'un feeric templu. Şi cânta:

„Soare ce mori, încă o zi
„Ultima zi, farul tău străluci
Peste arderea lumii şi-al dragostei scrum
„Peste zadarnicul, pustiul ei drum.

„Şi cum, în faţa Marei Nopţi ce vine
„Te înspăimânţi. Şi vântul, în Nordul rece, plânge
„Cu-o ultimă-avalanşă de rubine
„Alcovul dragostei îl speli în sânge.

„O, soare trist, o, eu cobor în goana mare
„Spre minunatele-ţi cetăţi polare
„In neaua lor de-apururi nepătată
„Să-ţi leagăn inima însângerată
„O, eu cobor spre veşnica 'nserare".

A spus. Şi voalul şi-a întins
De dor învins.
Şi, spre corali şi naufragii
In îngheţatul mărilor sărut
Neprihănitul rege, mai frumos ca Magii
A dispărut.

Voi, bravi amanţi, în nopţile de stele înălbite
Intoarceţi bine cheile-aurite.
O umbră de foarte pură dragoste, fără veste
Va veni să vă cânte această poveste:
„A fost odată un rege în Thulé
Departe de lume trăia. Şi de orice".

Vagabondul vitrinelor

(nuvelă)

de SIMION STOLNICU

Sunt unii oameni sclavi memoriei lor pe cari nimic în lume nu i-ar putea împiedeca să ţină minte cu de-amănuntul, toate firmele de prăvălii din străzile pe unde au trecut. In felul acestora era şi tânărul farmacist Iacob Zimmermann.

Câteodată nu-i o calitate ci mai curând o meteahnă urîcioasă a avea o dârză ţinere de minte cu preferinţă pentru anumite lucruri. Aceia cari se plâng de tirania acestei însuşiri mentale, n'o fac întotdeauna doar să se mândrească.

Zimmermann, Sasul acesta elegant, după a cărui siluetă netrucată, cu adevărat sportivă, se prelingeau ochii clientelor de cosmeticuri şi alte celea, nu se plângea de fel.

Saşii, precum ştim, sunt dintre oamenii cei mai reţinuţi. Ceilalţi Germani se miră de gravitatea lor.

Câteva ticuri nervoase, contractări ale figurii, trădau însă, oarecum frământarea sufletească a lui Zimmermann şi poate i-au pricinuit ghinioane în lupta vieţii, pe cât îl făceau simpatic sexului frumos. Spun asta fiindcă, bineînţeles, involuntarele contractări ale feţei sale puteau să dea, nu prea rar, naştere la supărătoare echivocuri.

Avea, de exemplu, o tresărire uşor dispreţuitoare a colţului drept al gurii simultană cu o crispare vădită a unui tendon dela frumosul său gât de discobol, care ar fi însemnat cam: „Evident!", ori „Să mă mai slăbească"!

Alteori, bunăoară, ticul se făcea mai des şi accentuat. Atunci farmacistul se afla în societatea mai multor tineri, fără a lăsa vreunuia dintre dânşii impresia că măcar îl zăreşte. Tradus în grai popular, ticul însemna deastădată: „Aşa ca voi cei de-aici, am fumat eu mulţi!".

Unii, suflete blajine, îl iubeau cu resemnare.

— E deştept, e sportiv şi are parale. Te poţi măsura cu el?, îşi ziceau băeţii.

Dar Zimmermann din acele zile ale practicei sale în provincie ştia, totuşi, să fie un foarte bun camarad, în momente... mai importante. Era tare priceput în combinaţii chimice, uneori inedite, care mai totdeauna, isbândeau în impasurile intime ale prietenilor.

Prepara totul cu mâna lui. Cu o încăpăţânare ciudată, nu se atingea de medicamentele gata în ambalaj care astfel, se prăfuiau ,frumos rânduite după geamlâcurile sclipitoare ale galantarelor. Mergea până acolo încât prepara şi articole de înfrumuseţare în chip desăvârşit.

Azi aşa, mâine aşa, maestrul patron al farmaciei s'a supărat pentru atare nesăbuinţă nespus dăunătoare comerţului său. Bătrânelul, natural, nu prea avea vreme să sondeze adâncimile sufleteşti ale asistentului său şi-l socotea drept om de o îndărătnicie dobitocească.

Iată şi întâmplarea care a pus vârf acestor neînţelegeri. A venit adică o zi când Zimmer a trebuit însfârşit să deschidă preţiosul geamlâc cu pricina şi, să scoată de-acolo şi să vândă sub ochii poruncitori ai patronului, leacurile în ambalaje.

Uşor i se putea recunoaşte ciuda. Ticul său nervos parcă devenise o mitralieră aruncătoare de dispreţ. A căzut bolnav la pat în ziua aceea.

Unchiaşul s'a lipsit, cu inima strânsă, în cele din urmă, de un funcţionar harnic în tot cazul şi care atrăgea atâta clientelă feminină. I-a dat însă, concediindu-l, tot ceeace i se cuvenea şi pe deasupra, cu gând bun, în bani destul de grei ca să-i ajungă să-şi plimbe îndărătnicia prin streinătăţi. Zimmermann a luat banii, a vrut să spună ceva, să-şi stăpânească ticul echivoc, dar ticul tot i-a venit când a vârît suma în buzunar. Pentru asta şeful, ajuns pe culmile senine ale vârstei, n'a păstrat mult timp supărarea.

Mai dificil a fost pentru conîţele paciente sau simple musafire ale spiţeriei să uite nasul său de o construcţie atât de perfect asemănătoare cu aceea a statuilor greceşti, încât orice cunoscător s'ar fi putut îndoi de origina săsească a lui Zimmermann! După cum seninătăţile absolute care sfâşie pe alocuri negurile muzicei lui Beethowen, au făcut pe mulţi cercetători să creadă că adevăratul leagăn strămoşesc al artistului nu putuse să fie decât Elada, trăsăturile feţei lui Zimmer te sileau să-i atribui cel puţin o legătură tainică de sânge cu această ţară. Acelaşi lucru îl mărturiseau preferinţele sale pentru frumuseţile străvechimii greceşti. De n'ar fi fost ticurile să-l întunece!...

— Care este numele femeii ideale pentru d-ta? îl întrebase una dintre aceste galeşe cucoane care intrau în spiţerie cu un roman sub poşetă.

— Daimonia... Da, stimată doamnă, aceea care va veni odată, nu poate să aibă decât acest nume vocalic, mediteranean, cuprinzând tot ce vrea dorul nautic al unui om născut în podişul închis al Transilvaniei.

— De ce nu ţi-ar plăcea un nume de laponă? i-a replicat femeea care-l adora în taină pentru tenul său frumos bronzat şi ţinuta pururea sportivă. A înghiţit apoi un piramidon în faţa tânărului farmacist „ca să nu creadă el că ea a venit pentru altceva".

Şi a plecat semeaţă pe sub castani.

Cu toate calităţile ce i le aflau femeile, Zimmermann mai avea ceva, poate o umbră imperceptibilă de incurabilă nefericire completând o înclinare neluată în seamă de a se plimba mai mult noaptea şi o incapacitate ridiculă în vorbire. Când voia să spună un lucru, zumzăia repede ca o jucărie defectă al cărei arc se desfăcea fără a mai pune în mişcare rotilele sau helicele.

...Hazul ce l-a stârnit afacerea cu medicamentele ambalate şi expuse să mucegăiască datorită unei curiozităţi ori excesului de cinste a unui asistent-spiţer, n'a pus stăpânire pe toţi cunoscuţii. Mulţi dintre ei, cari l-au iubit în adevăr, şi au avut înţelepciunea să prevadă că un asemenea fleac spiţeresc poate nimici pe negândite cariera unui

om, şi-au pus lacăt gurii lor şi au căutat să curme trăncănelile din micul târg.

...Precum a făcut rămăşag cu mine un fost coleg al său de cameră din anii de facultate, medicinist psihiatru, Zimmermann s'a întors din streinătate mai cufundat în sine decât înainte şi cu apucături de noctambul şi mai accentuate.

S'o spunem neocolit, eu şi cel cu care am pariat:

Vitrinele de orice fel, acelea de pe străzi, boulevarde, pieţe sau cele din interioare, precum acelea din farmacii, erau pur şi simplu obsesia memoriei lui Iacob Zimmermann.

Vitrinele! Vitrinele!!!... Numai vitrinele creşteau în lentila întreagă a conştiinţei lui Iacob Zimmermann... Poate ea însăşi forma acolo în fundul sufletului său, un enorm geam de vitrină încercuită 'n nervi şi în tremurător jăratec de tuburi cu neon.

Orice obiect din vitrine, odată observat, îi devenea foarte familiar, se înşuruba în complexul său sufletesc. Clintirea unui asemenea obiect dela locul său, „dintr'însele", îi deranja viaţa. Nu este exclus ca el să fi avut în cel mai mare grad acea simplă apucătură a omului actual de a căsca gura la vitrine. De-aici pare să fi venit complicaţia firei sale.

Necazurile îi sporeau în mod straniu de direct cu tot ceiace dispărea, adică se vindea treptat din vitrinele neuitate cu tot ce fusese garanţia unei copii scumpe de pe etajerele infinite ale memoriei lui nesăţioase.

Ar fi dureros, ar fi stupid să se creadă că e vorba de o fire propriu zis poftitoare de lucruri noute şi valoroase. Nici de fel! Niciodată nu i-am atribuit lui Zimmermann o lăcomie ordinară de bunuri materiale. Un nesaţiu pur al memoriei îl stăpânea. Era un savant pentru care orişice substanţă sta pe aceeaşi treaptă a creaţiunii, indiferent de contravaloarea ei sunătoare, omenească. Neducând totuşi o viaţă de schivnic, era mulţumit perfect cu cât avea şi instinctul rasei îl făcea să întrebuinţeze puţinul său, fără cusur.

Cravate, bijuterii, vechicule ori simple accesorii de motor, cărţi eftine sau exemplare strălucite pentru bibliofili, scule cu roate pentru tocat iarba, pompe verzi cu manivele roşii pentru grădinărit, pipe, skiuri, sau aparate de televiziune, stylouri cu apă cari scriu negru, toate vorbeau gingaş sufletului său, atâta vreme numai cât existau armonic în vitrine. Asta e o schiţă de inventar a celor ce se puteau cumpăra şi prin urmare îl puteau nenoroci prin dispariţia lor din pântecele stăveziu al acestor seducătoare bestii: Vitrinele.

Zimmermann avea mai mult decât un straşnic cult pentru vitrine, iată ce nu va şti vreodată apotecarul patron care nu admitea statornicia absolută sub frumoasele cristale cu leacuri şi farduri atât de cochet prezentate.

Pentru tânărul „vitrinoman" nu exista excepţie. Dânsul a fost acela care a provocat o adevărată licitaţie la un muzeu de obiecte naive, lucrate de copiii de la şcoli rurale. Erau, firească, imaculate războaie de ţesut în miniatură, portrete de voevozi făcute din frunze şi petale, morişti cu nucă şi bărzăune.

Cucoane cu blănuri de dihor, veniseră să cumpere, să ciunteacă micul muzeu de vacanţă. Infricoşat, Zimmermann, uitat de Dumnezeu pe-acolo, a oferit preţul cel mai mare. A mai plătit de câteva ori costul unui grangur împăiat ca şi când ar fi fost prizonier viu de răscumpărat.

La urmă, s'a prefăcut că uită cumpărăturile „rămase la locul lor" şi a plecat.

Originalitatea i-a fost trecută la gazetă şi apreciată ca o deosebită faptă filantropică pentru micii orfani cu talent.

Cu toată enervarea, doamnele i-au admirat gestul şi ticul.

Impins de meteahna lui la ciudăţenii de tot felul care-i complicau existenţa cel puţin cât ne-o complică şi ne-o înfrumuseţează nouă celelalte nimicuri de „dincoace", din afara geamurilor, Zimmermann ajunsese pe drept cuvânt „omul cu nasul în vitrine".

Ultima dată când a avut ocazia să urmărească o femeie de „dincoace", a fost într'o splendidă noapte de toamnă, când stelele căzătoare lunecau precum nişte fise verzi din mâinile unor crupieri neiertaţi... O fată de stradă care uzurpa în orele acelea târzii, cu fermecătoare precugetare, semnele eterne ale neprihănirii: pale de aur pe o mantilă albă. Talia: un crin cu care noaptea regală făcea echilibristică ţinându-l în podul palmei, drept în picioare, cu toate legănările tulpinei.

Dar palma nopţii care ţinea paşii crinului în echilibru, nu era altceva decât vechiul trotuar dela „Capul-Podului", plin de pachetele goale de ţigări proaste ale orei târzii.

Zimmerman nu putu urmări femeia mai departe de o vitrină arătoasă care i-a tăiat calea, singura străluminată, între simigerii închise, de-asupra căreia scria: „Pompe Funebre Generale".

Crestele înflorate de metal alb de după geam, s'au prelungit precum nişte bariere electrizate de-acurmezişul trotuarului.

Femeia s'a topit în direcţia unei pieţe de legume. El s'a întors sub ochii trivial dojenitori, ai unui june uscăţiv, cu pantofi albi şi barbeţi îngrijiţi care-a mârâit uşor:

— Ţi-e frică de moarte, ardeiule!...

..De-atunci, existenţa lui Iacob Zimmermann s'a retras după cleştare ca'n fundul unui lac din basme.

Nu răspundea la saluturi decât dacă, din întâmplare, ele se oglindeau în plăcile oglinzilor din adâncul vreunei vitrine.

Vitrinele somptuoase îl posedau mai puternic şi Parisul îi rămăsese neţitat prin cele din Rue de Rivoli unde scumpetea nu permitea prea dese plecări de obiecte izolate, ci mai curând reînoiri totale. Ceiace-l durea pe Zimmermann, era desmembrarea unui ansamblu de vitrină şi nicidecum înlocuirea lui cu altul.

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Meşteşugul în Artă

Putem spune fără nicio teamă de a exagera că epoca noastră se caracterizează printr'o totală lipsă de meşteşug. S'a eliminat tot ce aminteşte ştiinţa, se ascunde — ca ceva compromiţător — orice urmă de meditaţie în tabloul contemporan. Se confundă emoţia proprie, subiectivă cu aceea care trebuie exteriorizată, întocmai ca bucătarul care mănâncă bucata cea mai aleasă. Nu e de ajuns să fii emoţionat, ci trebue să ai şi stăpânirea de sine de a da forma cea mai directă şi mai proprie sensaţiei, să ai luciditatea de a nu te îmbăta cu prima tentaţie, să ai puterea de a nu te abandona primelor efuziuni, întotdeauna înşelătoare. Ca şi în creaţia poetică, sentimentele, sensaţiile ideile cari „cer vestmintele vorbirii" trebuesc prelucrate, transpuse şi această elaborare, această obiectivare a operei, resfrângerea ei în lume, e cea mai penibilă dintre munci, o muncă pe care numai cel chemat, încălzit de văpaia creaţiei o poate duce până la capăt. Fără să supralicitez, se poate spune că în pictură cristalizarea unei viziuni se capătă şi mai greu, realizarea ei e legată şi de un meşteşug, de un *artisanat* dacă vreţi, meşteşug care s'a pierdut încet-încet. Poetului, tehniceşte, îi ajunge un creion şi hârtie, şi afară de cultură, curiozitate, temperament, etc., el nu are servituţi comparabile cu acele care ar trebui să le aibe pictorul. Spun *ar trebui* pentru că din nefericire, artistul s'a emancipat de aceste greutăţi într'o măsură care azi a devenit alarmantă. Această „eliberare" a început ca o reacţiune împotriva academismului lui David. Desigur, e în firea artistului excesivul, dar în aceste împrejurări, de teama „reţetelor" a „trucurilor" el a făcut tabula rasa de tot ce se ştia, de orice disciplină, şi în loc să facă o justă măsură meseriei, a afişat un dispreţ atât de mare pentru ele, încât devenise obişnuinţă să spună „Ce que le mètier" şi când trebuia şi când nu. De vreo 20 de ani încoace, lucrurile s'au agravat şi mai mult. O ciudată ambiţie a cuprins pe plastici, aceea de a face din pictură vechiculul ideilor, al concepţiilor lor filosofice, de a face o pictură transcendentală, alta de cât aceea barbară a lui Veronese, Tizian, Vermeer sau Renoir. Ei au găsit că e o mare superioritate în a exprima idei, de a supune pictura speculaţiunilor pur cerebrale, socotind că e mai „cultă", mai adâncă atunci când are şi miez...

Efectul e însă cu totul altul, chiar contrariu deoarece, ca şi în poveşti, pantoful cel mic nu se potriveşte de cât umilei cenuşărese...

*

Artiştii de azi au toate motivele să regrete atelierele de altădată. In acele laboratoare de artă pictorul învăţa toate secretele meşterului, ucenicia, începută la 8—9 ani era temeinic învăţată, şi până în clipa solemnă când maestrul punea în mâna tremurândă şi nedibace a copilului pensula sau creionul, acesta ştia mai mult despre meserie decât un „maestru" de azi. Cei vechi, în scrupulozitatea lor, nu numai că îşi preparau cu o nesfârşită răbdare culorile, preparaţiile, pânzele, dar metoda, avea un loc deosebit de important în munca lor. Pentru raccourci-uri aveau balcoane cu fund de sticlă, alţii — olandezii mai ales, — cadrane mari împărţite în pătrate, între model şi pictor. Astfel au fost posibile realizările cari ne minunează şi acum, compoziţiile gigantice ale lui Veronese, Tintoretto, Velasquez. Poate, s'ar putea încerca ceva, schimbându-se programul şcolii de Arte Frumoase, accentuându-se importanţa meşteşugului, înscriind în program technicele frescei temperei, al temperei de ou şi atâtea alte meşteşuguri importante cari au adus atât de mari foloase celor vechi, iar elevii să facă stagii pe lângă câte un pictor, cu experienţă la pictura bisericească pentru a se obişnui cu monumentalul, până când — dacă va mai fi posibil vreodată — vor reînvia atelierele de odinioară, sau ceace le caracterizase, onestitatea profesională şi dragul de meşteşug.

Cartea străină

Thierry Maulnier: Introduction à la poésie française (II)

(„Gallimard" — Paris, 1939)

Aprecierile lui Thierry Maulnier despre poezia franceză, aşa cum s'a realizat în operele celor mai de seamă reprezentanţi ai ei, dela Villon până la Valéry, decurg toate din valoarea atribuită actului poetic, de forţă semnificatoare activă asupra limbajului, graţie căruia poetul— ca un adevărat demiurg — chiamă la viaţă o lume nouă, prin simpla denumire a lucrurilor ce o alcătuiesc.

Străduinţa poetului de a libera limbajul de care se foloseşte, de servituţile prozaice ale graiului zilnic e răsplătită atunci când el isbuteşte să ajungă până la „proprietăţile pur poetice ale limbajului". Maulnier ocoleşte într'adins expresia de „poezie pură" din cauza confuziei la care se pretează. Poezia nefiind substanţă ci *act*, nu poate fi obţinută în stare pură, izolată ca un element din lăuntrul unui conţinut în care s'ar afla convieţuind cu altele. Insuşirea ei de forţă misterioasă a limbajului asupra lucrurilor pe care le denumeşte relevă eroarea simboliştilor de-a fi crezut că găsesc în muzică presupusa esenţă a poeziei, de care au încercat să o apropie, prin purificarea de orice aluzii concrete. Străduinţa poeziei franceze către puritate constă însă, după Maulnier, nu din împuţinarea conţinutului, prin despuierea de orice urmă concretă ci dintr'o îmbogăţire a lui, sporindu-i capacitatea receptivă de înţelesuri spre a da limbajului puterea de-a înrîuri poetic asupra întregului cuprins al poemului.

Dacă pe deasupra tuturor particularităţilor deosebitoare, există totuşi o trăsătură comună din perspectiva căreia poezia franceză poate fi privită ca o desfăşurare continuă, ea trebue căutată în ceea ce autorul „Introducerii" numeşte „nevoia unei conştiinţe clare despre operaţia poetică". Dar a avea despre actul poetic o conştiinţă clară, nu-i este dat celui care speră totul dela hazardul „inspiraţiei". Creaţia poetică presupune aşteptare premeditată, atenţie şi pândă lucidă la hotarele acelui misterios şi nenumit tărîm circumscris de Paul Valéry „entre le vide et l'événement pure". Poezia va fi deaceea — şi este — în Franţa „cea mai literară dintre toate activităţile literare, într'o ţară unde literatura e obiectul unui cult, ca să-i spunem aşa, naţional" şi încă „elaborarea extremă a literaturii, — aceasta la poporul cel mai literar din lume". De multă vreme, după Villon în orice caz, această poezie nu mai primeşte niciun ecou dela acea tradiţie naţională, populară şi anonimă, care în ţări ca Anglia sau Germania constitue o putinţă niciodată sleită de împrospătare a temelor liricei culte — şi nici nu mai comunică în vreun fel cu ceea ce Maulnier numeşte „le travail biologique de la France", restrângându-se la o folosire din ce în ce mai specializată a unor materiale sau teme,— obiecte, fiinţe şi simţiri verificate printr'o îndelungă elaborare şi convieţuire cu literatura. Separarea tradiţiei poetice culte de aceea populară, e unul din aspectele caracteristice poeziei franceze — poate cel mai important şi mai plin de consecinţe — pe care-l aduce în discuţie cercetarea de care ne ocupăm. „Franţa realizează acest miracol — scrie Maulnier — de-a fi una din ţările cele mai bogate pe lume în admirabile privelişti naturale, în moşteniri ale diverselor civilizaţii, în cuceritori de neînvins şi fecioare războinice, în victorii, în nenorociri; de-a fi în acelaş timp ţara cu cea mai bogată literatură din lume şi cea mai îmbelşugată în mari poeţi şi de-a fi singura ţară care să nu-şi fi stabilit, ca să spunem aşa, legături între tradiţia sa istorică, populară, legendară şi aceea poetică proprie".

Neîncrederea faţă de tot ce e nou, de ceeace n'a mai fost vreodată spus ori încercat, impune oricărui material brut un stagiu prealabil în literatură, o elaborare datorită efortului succesiv prin generaţii, până la suprema lui învestire nobiliară care înseamnă admiterea în rândul emelor poetice consacrate. Predilecţia aproape exclusivă pentru *teme*, i-a şi atras poeziei franceze învinuirea de-a fi o poezie de adaptatori, un comentariu care nu face decât să împrumute viaţa şi strălucirea unor opere literare mai vechi. Totuşi, departe de-a încerca să respingă sau să restrângă sensul prea general al acestei aprecieri, Maulnier o subscrie, afirmând, cu aparenţă de paradox, că „în imitaţie poezia franceză afirmă mai mult ca oricând originalitatea ei proprie, care-i de-a fi liberă de tradiţie, de obiect, de istorie, de a-şi lua de oriunde bunul său şi de a şi-l încorpora numai decât, cu singura condiţie ca el să îşi şi aibă locul, deasupra pământului, în constelaţiile intelectului".

Rândurile pe care le-am citat rezumă şi pun concluzie unor pagini cari cuprind cel mai lucid şi mai valabil elogiu al poeziei franceze din câte cunoaştem, exprimat într'un stil peremtoriu de-o splendidă elocvenţă, vibrant de pasiune intelectuală: „Ceea ce s'ar putea considera ca un semn de neputinţă — spune în acelaş loc Maulnier, cu privire la lipsa de „originalitate" a poeziei franceze — îmi apare dimpotrivă, ca semnul celei mai neînduplecate şi mai mândre exigenţe. Poetul francez are nevoe de materiale pe care să le poată aduce până la suprema lor incandescenţă, să le supună unei transmutaţii poetice integrale şi care să fie, în vederea acesteia, dinainte curăţite de cele mai multe din impurităţile lor. Limbajul poetic francez pare că sucombă şi recade în proză, în faţa a tot ce nu este riguros inefabil. Tot ce nu este oxigenul cel mai pur îl înăbuşe, tot ce nu e flacăra cea mai arzătoare-l înghiaţă, tot ce nu e pasiunea cea mai nudă şi mai devorantă îl slăbeşte şi-l amorţeşte. Tot ce nu este cea mai clară conştiinţă îl face să degenereze în banalitate şi-l îngreunează".

Există totuşi un sentiment căruia poeţii francezi, aceşti neînduplecaţi abstractori de esenţe şi virtuoşi ai temelor literare, nu îi cer un stagiu pregătitor şi nici nu îl supun la vreo prealabilă purificare înainte de a-l admite în universul lor poetic: amorul. Poeţii cei mai inaccesibili la ispita popularităţii şi mai fideli artei lor de neostenită solicitare a puterilor intelectului, dela Maurice Scève până la Mallarmé şi Paul Valèry ne-au lăsat câteva perechi de versuri — rareori strofe sau chiar poeme întregi (Baudelaire) — de-o îndrăzneală care le-ar putea pune în conflict cu morala publică dar şi de o gravitate, de un serios profund până la tragic, răscumpărând astfel învinuirea de uşurătate ce se aduce de către unii poporului francez. Misterele cunoaşterii şi ale existenţei sunt atinse şi s'ar spune chiar că făcute accesibile în versurile de dragoste ale poeţilor numiţi şi nu în poemele metafizice ale unor Lamartine, Vigny ori Sully Prudhomme.

Din simpla citare a numelor până aci înşirate, ierarhia preferinţelor lui Thierry Maulnier începe să se contureze: admiraţie fără rezerve pentru rodnicia fără seamăn a lirismului în veacul XVI, veacul de aur al poeziei franceze, constelat cu aştrii de-o strălucire neîntrecută cari se numeau Maurice Scève, Ronsard, Du Bellay, d'Aubigné, Garnier. Fără îndoială niciunul dintre aceştia nu poate fi pus alături de Villon sau Racine, cari vor apare în veacul următor, dar niciodată ca în epoca aurorală a poeziei franceze, a Pleiadei şi a Şcoalei Lyon-eze, operele lirice nu vor fi produse cu atâta generozitate şi bucurie a creaţiei.

Pe cât de absolut în adeziune şi de categoric în expresie a fost elogiul adus poeziei veacului XVI şi dela începutul celui următor pe atâta de clar cumpănită şi de apăsătoare în dispreţ este judecata formulată asupra poeziei romantice franceze: „Trebue să sperăm că locul lui Lamartine, al lui Hugo, Vigny, Musset, în istoria poeziei franceze nu va întârzia să ne apară aşa cum a fost realmente, adică extrem de neînsemnat.

Ei n'au adus nimic nou în poezie, afară doar de ceea ce nu-i lipsise vreodată, atribuindu-şi calitatea de romantici printr'un adevărat abuz de vocabular, deoarece n'au introdus în Franţa aproape nimic din adevărul romantismului străin, ai cărui imitatori se pretindeau. Ei şi-au mărginit revoluţia la câteva inovaţiuni de ordin formal, foarte timide de altfel. Insfârşit, le-a lipsit mai ales geniul poetic, şi numai prin impostură, distracţie sau neînţelegere au rămas, în literatura franceză, ca exemple ale abundenţei şi bogăţiei lirice". Singurul poet romantic francez, demn de această apelaţie, a fost Gérard de Nerval care a ştiut să insufle unui limbaj secătuit de energie lirică, radioasa putere magică a Verbului. Pentru aceleaşi merite, opera lui Mallarmé este preţuită cu o rară inteligenţă şi un entuziasm lucid, exaltant: „Poate că nici un poet nu ne-a arătat atât de limpede, că fiece faţetă a limbajului, ca aurul subpământenelor comori, închide în ea o putere adormită care n'aşteaptă decât binevestirea zilei ca să se scoale radioasă".

Am spus în treacăt, cuvinte de laudă despre somptuoasă haină a stilului în care se îmbracă ideile comunicate de Thierry Maulnier. Puterea de simpatie a înţelegerii află rareori termeni mai proprii, expresii mai fericit echivalente bogăţiilor pe care le destăinueşte. Veţi citi, desigur, pentrucă nu putem transcrie aci toată „Introducerea", pagina în care-i vorba de „fuziunea nupţială a cunoaşterii şi a sensualităţii" în opera lui Maurice Scève, şi veţi sublinia acele extraordinare caracterizări prin gradarea elogiului până la absolut, de felul acesteia: *„D'Aubigné est notre Hugo, il est celui que Hugo crut être, et réussit à faire croire qu'il était"*—sau fraze ca acestea şi altele multe asemenea, pe care antologiile se var grăbi să le culeagă: *„Chénier s'efforcera de ranimer la morte aux lèvres de marbre à qui le ravisseur Racine a pris, pour les donner à Hermione et à Phèdre, le sang, le souffle et la pensée"*.

MIHAI NICULESCU

Renoir

„Baigneuse"

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Concertele George Enescu

Muzica aduce şi anul acesta Bucureştilor podoabele ei cele mai de preţ: concertele lui George Enescu. Suflul uriaş al maestrului susţine din nou, în câteva săptămâni, o adevărată stagiune de concerte. Patru concerte simfonice cu o orchestră, două cu alta, patru concerte de sonate, trei concerte de vioară, iar de se va împlini dorinţa atâtor auditori neîncăpuţi încă în sala vastă dar neîndestulătoare pentru asemenea concerte a „Ateneului", poate că numărul concertelor nu va fi oprit aci. Şi nu e nimeni, de sigur, să n'o dorească.

Dar George Enescu este nu numai pilda celei mai năvalnice puteri de muncă închinată fără prihană muzicei, nu este numai artistul multiplu, ale cărui facultăţi de realizare nu coboară de pe culmile supreme ale spiritului, oricare ar fi ramura artei muzicale către care se îndreaptă. Creatorul şi interpretul, care pătrund adâncurile expresiei muzicale cu egală genialitate, oricare ar fi ramura concretizantă ce-şi aleg, mai cuprind şi pe înţelegătorul de nelimitat eclectism al muzicei, care o trăeşte integral, oricare i-ar fi formele, epoca, dialectul. Dela Bach la Ravel, dela Corelli la Strawinski, privirile vultureşti ale lui Enescu străbat ca fulgerul universul muzicei şi îi desleagă misterele fără o excepţie, preamărindu-i tot ce este sau a fost gând muzical autentic, făurire veritabilă de artă.

George Enescu

Nimeni nu poate deschide de aceea mai întinse orizonturi iniţierei în arta muzicală a tuturor timpurilor şi popoarelor, decât George Enescu. Cel mai pur Mozart, cel mai omenesc Beethoven, cel mai desmierdător Fauré, se vor întâlni, mai mari ca oricând, în marele Enescu. Iar printr'însul, îi vor recepţiona cea mai pură imagine, se vor împărtăşi direct din esenţa sensibilităţii lor, le vor ceti în suflet, toţi acei pe care o soartă fericită i-a purtat prin preajma lui Enescu, i-a făcut martori ai minunei de intuire a frumosului care este un concert al lui.

„FLAUTUL FERMECAT" LA OPERA ROMÂNĂ

Premiera de exigentă realizare muzicală a „Flautului fermecat" de Mozart a decurs la Opera Română în condiţiuni artistice conştiincios netezite şi cu mare număr de contribuţii aducătoare de succes.

Cea mai cuprinzătoare prin misiunea avută dar şi prin chipul hotărîtor în care această misiune a fost îndeplinită, a fost acea a maestrului George Georgescu. Ritm prielnic, stil, vioiciune şi nerv, i-au caracterizat conducerea muzicală de expertă vigilenţă şi activă repercusiune în fiecare ungher al desfăşurării spectacolului.

Cu mână de maestru a fost întocmită şi direcţia de scenă, asigurată de d. Constantin Pavel.

Creaţii de deosebit interes artistic au putut da d-na Guţianu-Alessandrescu a cărei fină şi punctuală tehnică de bravură a îndeplinit cu brio primejdioasele cerinţi de coloratură ale rolului reginei, d-na Creţoiu-Tassian, care a găsit simţite accente şi delicate inflexiuni glasului d-sale de calitate, d. Şerban Tassian, care a cântat cu talent şi brio rolul lui Papageno, jucându-l totodată cu pricepută şarjă şi d. Mircea Lazăr, care a isbutit fără greutate să-şi valorifice frumosu-i glas.

D-nele Grozea, Moreanu şi Davideanu au cântat în admirabil de armonios ansamblu măestrite terţete. D-nii Lupescu, Niculescu-Basu şi Lisette Dima, au reunit alte elemente de reuşită, cărora s'au asociat toţi ceilalţi interpreţi precum şi corul, mulţumitor atât vocal cât şi prin ţinută.

A fost odată, George Mihail-Zamfirescu...

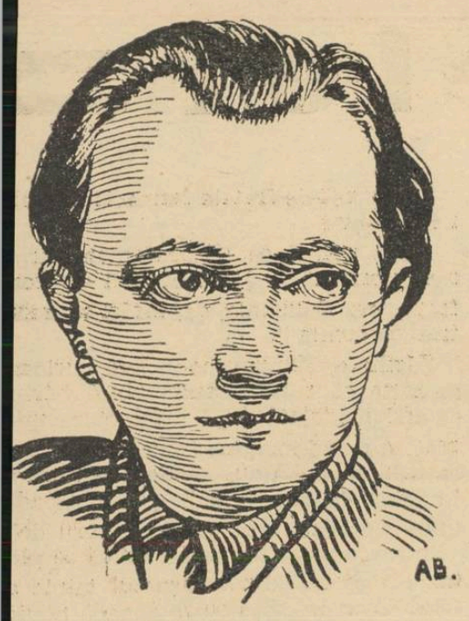

George Mihail-Zamfirescu

De George Mihail-Zamfirescu mă lega adolescența mea întreagă. Închid ochii și amintirea lui însenin eză, deasupra destinului amar pe care l-a avut, anii noștri frumoși de atunci. Ani pe care tineri de astăzi, cu toate că nici noi n'am îmbătrânit așa de mult, nu le mai este dat să-i poată trăi. Eram desigur o generație ce prindea prea curând firul unor anumite obiceiuri și tradiții literare.

Boema nu dispăruse cu totul, căci ființă încă „Imperialul" și până la „Capșa", după cum s'a văzut, drumul nu a fost prea de tot lung... Purtam cu toții, fără să ne rușinăm, lavaliere negre și fular în culori țipătoare, ca ale maestrului Minulescu. Și ardeam în focul poeziei.

Sub o asemenea zodie a apărut revista „grupului nostru", *Brazde adânci*, de literatură bineînțeles. Am în față primul număr și-l răsfoesc cu o duioasă strângere de inimă : eram redactorul ei și aveam pe lângă cei 18 ani ai mei, o lume întreagă de visuri de artă !...

La urma urmei nu-i rușinos faptul că destăinuindu-mă, îi mângâi coperțile, oftând. Decât și așa, numai cu footballul la optsprezece ani, cum este astăzi !... Exemplaru-i subțirel, 16 pagini, pe hârtie destul de bună, tipărit în întregime cu petit, format de carte mai mult, la tipografia „Poporul". Scoarțele verzi cu patru desene în colțuri, ce-ar vrea să reprezinte parcă patru lire. Sus: anul, ziua, luna — subliniate ușor. Titlul „Brazde adânci" imprimat solid, în caractere negre, blok. (Pentru care motiv am botezat-o cu un nume oarecum agricol, nu-mi aduc aminte, dar unul trebue să fi fost cu siguranță). Și sumarul : Cuvânt înainte — *; Acord de lyră (versuri) — Dem. Gâlman; Prima redingotă — George D. Dumitrescu; Vox clamantis (versuri) — George Mihail-Zamfirescu; Un singur drum — N. D. Mihail, Primăvara noastră (versuri) — Isaia Tolan; Const. A. I. Ghica (versuri); Eu sunt a vieții ironie (versuri) — Florence Georgescu ; La moara lui Dănilă — Panait Săndulescu; Sonata mărgăritarelor (versuri) — V. Corbasca ; Recenzii.

Prima mea întâlnire cu George Mihail-Zamfirescu. Totuși, personal ne vom cunoaște mai târziu.

Calculam prin versuri izbânzile de mai târziu, închipuindu-ne foarte serios că lumea începe cu noi. Incepe cu noi și va sfârși, de bună seamă, odată cu noi... Viața ni se părea o perpetuă încântare; omul o plămadă de bunătate și lumină iar poetul, interpret firesc al acestor înalte frumuseți, descifrând cu sensibilitatea și simțirea lui tainicele acorduri ale inimii, mai mult pentru încântarea semenilor decât a sa proprie, va putea găsi întotdeauna locul cuvenit meritelor sale. Viața îl va îmbrățișa pe poet, desmierdându-l. Locul lui va trebui să fie cel de cinste mare.

Urâciunea să nu-l atingă. El, poetul, să știe a cânta florilor și a vorbi cerului, cel mai apropiat frate al lui sufletesc. Pentru atâta lucru măcar, oamenii să-l înțeleagă, să-l stimeze, să-l iubească...

Dar — pe veci pierdută Atlantida !... Așa visa pe atunci și bietul Gemi. A visat însă tot ce o viață haină nu s'a învrednicit să-i dea.

L-am cunoscut pe George Mihail-Zamfirescu în vechea redacție a „Universului Literar" condusă pe atunci de Nichita Macedonski, fiul cel mai vrâstnic al poetului. Ca și acum, în ziua săvârșiri lui din viață, era o zi de toamnă. Făcusem de câteva ori înconjurul clădirii din Brezoianu, strângând în mine toate emoțiile posibile și în buzunarul tunicei de licean câteva pagini dintr'un caet liniat frumos, scris cu mare grijă: „Lelița Marioara"; — un fel de poveste, de dragoste desigur, nespus de tristă, la un han odată, melancolică foarte și pesimistă nu mai puțin, destinată „Universului Literar".

In ușa redacției, înainte de a suna, am făcut semnul crucii — cu limba, ca la școală în ora de latină, când d-l Vlădescu începea să răsfoiască filele catalogului în dreptul literei mele...

Infățișarea celui ce m'a întâmpinat a avut darul să mă zăpăcească de tot : o extraordinară asemănare cu Alexandru Macedonski. Nu-l văzusem niciodată pe poet, dar figura sa îmi era la fel de familiară, cași *„Veniți, privighetoarea cântă și liliacul a'nflorit !"*... fragment reprodus odată cu chipul poetului în manualele de limba română și învățat pe de **rost la fiecare început** de Mai, de toți elevii cursului superior, ca un fel de întâmpinare lirică primăverii de afară...

Bâiguind, i-am întins manuscrisul, neputând lua privirile de pe chipul său: acelaș, fără nici o deosebire, ca al tatălui. Și obrajii subți, și nasul nefiresc de ascuțit și ochelarii strâmbi, de modă veche prinși în șnur negru, și gura largă subțire ca o lamă, iar din mustața rasă a poetului, sub nări, rămase numai două fire lungi de păr ; privirea turbure, instabilă precum și aceiaș vestă de catifea vișinie, parcursă dela un buzunar la altul de un odgon de lanț galben. S'a recomandat :

— Nichita Macedonski ! — cu un glas pițigăiat, nazal. Imi puse câteva întrebări la care răspunse numai decât el singur.

— O bucată literară, nu ?... Foarte bine... O citim... suntem doritori de proză... Ai văzut cum s'au îmulțit poeții ?... poeții fără talent !... Ai văzut !... N'ai mai publicat niciodată ? Se vede... Ești așa de tânăr !...

Apoi, întoarse capul spre un loc, la fereastră :

— Iată, dragă Gemi, un manuscris ; vezi tu, te rog, ce-i cu el. Și un viitor confrate... Faceți cunoștință : — D. George Mihail-Zamfirescu — Gemi-Zam al nostru... Il cunoști din scris.

Zamfirescu se ridică și-mi întinse mâna, o mână mică și caldă, ca de fată. Purta lavalieră și avea părul răvășit, în ondulări largi. Ochii bolnavi de mari și în ei o fixitate grea, sub o frunte înalt boltită.

Scriind acum, aici, îi privesc chipul din fotografia de alături, într'un grup de prieteni făcută, dacă-mi aduc bine aminte, cam la un an dela cunoștința noastră. Privesc fotografia și-mi regăsesc vechea emoție, căci se întorc pentru o singură clipă, răscolitoare, și mai ales pentru sufletul meu vremurile de atunci. Am impresia că Gemi este din nou lângă mine ; apleacă cu gestul lui obișnuit capul pe umărul stâng, împreună mâinele, îmi surâde... Vremurile când cu Gemi la braț și cu Mihail Straje, spre căsuța părinților lui, tocmai în ulița Constantin Bonea, peste bariera Giurgiului întârziam pe drum în interminabile discuții literare, făurind planuri de dulce viitor și dând cu tifla Bucureștilor... Nu ne păsa de ei și-i insultam, deacolo, din dealul Filaretului, în versuri făcute de Gemi :

„Adoarme Bucureștiul samsarilor celebri"...

Alteori, devenind lirici odată cu răsăritul lunii juram să cucerim lumea, printr'un vers. Zamfirescu dădea exemplu, recitându-ne din — „opera lui" :

„Ți-ai prins în păr o roză albă și m'ai lăsat
să te privesc,
„Din cer furat-am taina nopții, splendoarea
stelelor de seară
„Melancolia grea a toamnei și jalea frunzelor
de ceară ;
„Din suflet îmi smulsei avântul și lacrimi
mari din ochii mei,
„Balsamul crinilor sălbateci, parfumul
florilor de tei.
„Și-am scris un cântec de iubire pe strune
fine de ghitară
„In care plâng atâtea vise născute 'n nopți
de primăvară...
„Iți mai aduci aminte Crysis ?
„Te-ai aplecat pe balustradă și cu surâs
dumnezeiesc
„Mi-ai prins în păr o roză albă și m'ai lăsat
să te iubesc...
„In violetul aurorii se 'mpurpură un vârf
de nor
„Când ne-am întors în lumea noastră din
mândra lume-a viselor.
„Și când sărutul despărțirii pe buze ne-a
încremenit,
„De jalea negrei clipe, floarea din părul
meu s'a veștejit...

(„Crysis" — 1922)

Nopțile de vară le petreceam în cerdacul casei bătrânești, năpădit de zorele, la un pas de linia ferată spre Giurgiu iar pe aproape îngrijea maică-sa un strat cu toate florile sărace ale mahalalelor noastre, dintre care doar „regina nopții" cu parfumul ei puțintel amar ajungea până la noi. Semnalul acceleratului dela ora 11 ne amintea că trebue — să schimbăm discuția !...

Răsfoiam cărți, beam cafele, — nu fumam încă — proectam scoaterea unei reviste, în amănunte, indicând pe foi de hârtie fiecare rubrică, fiecare colaborator, vignetele, titlul, litera. Gemi ne desvăluia o mie de planuri. Se gândise și la o altă Societate a scriitorilor, a tinerilor scriitori, în care nici unul din membri să nu aibă mai mult de 25 de ani !...

Ne arăta manuscrisele lui, un vraf de caete, cu un scris impecabil, rotund, grațios, toate ordonate, îngrijite curat, între scoarțe de carton și titluri desenate roșu. In altă parte, schițe de decoruri, o listă întreagă cu nume de personaje, librete de operă, nuvele, poezii, începuturi de romane. Scria dela 16 ani, atunci când tatăl său, maestru fierar la întreprinderile „Vulcan" îl trimisese să lucreze cu ziua într'o fabrică de sticlărie. Din puținii bani câștigați în timpul acesta Gemi își putuse înfiripa, spre via noastră admirație, o bibliotecă mărișoară, un birou destul de luxos, bustul lui Eminescu, o călimară de bronz foarte scumpă, două lulele exotice și patima lui — Alexandru Macedonski, dominând „camera de lucru" dintr'o ramă uriașă. Punea însă deoparte, cu sfințenie, lunar, suma necesară lecțiilor de franceză, făcând, îmi aduc aminte, pe jos drumul de șapte kilometri aproape, dus și întors, până în calea Dorobanților unde locuia profesorul. Nu avea un leu pe zi pentru tramvai... După douăzeci de ani de scris, în 1939, aceiași mizerabili bani de tramvai încă nu-i are George Mihail-Zamfirescu, cum se plânge într'o scrisoare trimisă unui amic, acum câteva luni.

Vreau să înăbuș în mine amărăciunea și revolta care mă cuprind scriind acest oribil adevăr, căci s'a vorbit așa de mult și din atâtea părți de „calvarul tânărului scriitor" încât cuvântul, prin lipsa lui de rezonanță și de largă înțelegere a început dela o vreme să îngrețoșeze, pur și simplu. Nimeni nu apleacă mai atent urechea să audă că exprimă o stare de fapt tragică pentru individ, îngrijorătoare în urmările ei. Pentru lumea măruntă din afară, scriitorul e încă un intrus în viața de fiecare zi. Un inutil. Ori dacă nu, și în cel mai fericit caz, vieții poetului i se alătura, vulgar, de cele mai multe ori nesăbuitul exemplu al lebedei căreia i s'au scos ochii. Cu alte cuvinte, pe cât ești mai lovit, mai nemâncat, mai rupt, mai chinuit, nefericit poet, pe atât versul tău „va ieși" mai frumos — se spune... Atunci dece să ne mai mire și să ne revolte destinul bietului George Mihail-Zamfirescu ? Este în linia firească a lucrurilor de la noi, ca el să fi murit, așa cum s'a și întâmplat, mult înainte de vreme, ftizic, sărac, prigonit, după ce mai înainte, răstignit pe patul de suferință i se refuzase, au fost unele zile, până și bucata de pâine, laolaltă, familiei lui și celor două copile, Gabriela și Magdalena.

George Mihail-Zamfirescu cinstise doară literatura română prin opera sa *Gazda cu ochii umezi, Flamura albă, Madona cu trandafiri, Maidanul cu dragoste, Sfânta mare nerușinare, Cântecul destinelor, Cuminecătura, Ion Anapoda, Domnișoara Nastasia.*

Recitesc una din scrisorile expediate din Satul Mare unde „fugise", hărțuit de crunte nevoi. Implineau acolo, el și soția lui, umila slujbă de funcționari la Serviciul Social. Imi scria :

La mijloc, pe scaune, G. M.-Zamfirescu, între soția sa d-na Florence Zamfirescu și d. George Dorul Dumitrescu

Sătmar, 29 August 1924

Frate George,

In fine, am găsit o clipă liberă și mă grăbesc să îmi îndeplinesc promisiunea : îți scriu. Drumul dela București până aci l-am făcut în minunate condițiuni — grație faptului că aveam cu noi două geamantane pline cu reviste și cărți. Făcusem din compartimentul vagonului un adevărat salon literar. Un francez cu soția, tineri și entuziasmați ; două cuvioase călugărițe catolice. Lor le citeam :

„La polul Nord, la polul Sud"...

a lui Iuliu Săvescu sau Capitala lui Mihail Săulescu :

„Și Dâmbovița curge, de cerneală...
O ! Dâmbovița nu e o apă ideală...
etc. etc.

Noapte minunată pentru toți ! — chiar și pentru cuvioasele maici, cărora le-am declamat în surdină :

„Și ce că'n negru ești toată îmbrăcată
„Iar gura-ți murmură pioase cântări—
a lui Aurel Alexandrescu Dorna.

Cum am ajuns acasă, am început să lucrez pentru revistă. M'am oprit la titlul „Icoane Maramureșene". O duc foarte greu și nu pot să mă împac cu t'pografii care cer sume enorme pentru câteva pagini de tipar. Cred însă că voiu găsi o soluțiune favorabilă. In cazul cel mai rău, îi dau formatul „Lumei literare și ilustrate" din Iași. Sigur, interesează materialul și felul cum voiu ști să-l împart — ne formatul.

Dacă te întâlnești cu G. M. Vlădescu, roagă-l stăruitor să-mi trimită și mie o bucată în proză. Cu Corbasca iarăși, de ai ocazia să vorbești : pune-l în curent cu ceea ce voesc eu să fac pe aici. Pentru o povestire a împrejurărilor dureroase în care a murit Al. Al. Beldiceanu, i-aș fi foarte îndatorat. De prin „Rampa" culege — când ai vreme — câteva știri referitoare la viitoarele stagiuni și formațiuni teatrale. In speical, informații asupra întoarcerii Agathei Bârsescu în țară. Toate să le primesc, cel mai târziu până la 20 Sept. a. c. Cu Papagheorghe de te întâlnești, roagă-l să-mi trimită adresa lui. A lui Delaschit: (mi se pare) Văcărești 175.

Un număr oarecare din „Clipa", (Nu e necesar să te asigur de înapoierea speselor) aștept iarăși. In curând știri noui.

Te îmbrățișează
George Mihail-Zamfirescu
Str. N. Bălcescu 22
Sătmar

Dela prima întâlnire cu el am avut conștiința de a-l simți aproape ca om. Suferise mult și o parte din suferința lui se răsfrângea asupra fiecărui ins întâlnit. Conținutul operei pe care a creat-o are în această privință, de cele mai multe ori, caracter de strictă autobiografie. Sunt pagini trăite, simțite. Il recunosc întocmai, pe Zamfirescu, în întreg capitolul V din „Maidanul cu dragoste", precum și într'unul din eroii romanului „Madona cu trandafiri". Ascult iarăși, recitindu-le, însiși cuvintele lui, năzuințele, speranțele, revoltele, îndoielile, visurile lui. Intreg sufletul lui George Mihail-Zamfirescu în cuprinsul a câtorva file de carte.

Revista Fundațiilor Regale publică în ultimul număr, pe Octombrie, nuvela sa „Miss", pe care Gemi a ținut s'o corecteze singur, așa cum era, cu un picior în groapă, la Sanatoriul Filaret, cu două săptămâni înainte de desnodământ. Există acolo un pasagiu care spune totul :

— „Singur, pe o vreme ca asta și în pustiul unei străzi pe care numai amintirile au mai rămas vii — murmurase GEO — mai ales când te gonesc de acasă umbrele și presimțirile rele, nu-i deloc mirare să simți cum trece moartea pe lângă ziduri și prin tine. Scris a fost se vede, să nu scap de mahalaua asta mărginașe, să mă înconjure la plecare și să mă întâmpine la întoarcere, mizeria și urîtul. Firește că nu port nici un semn în frunte, dar în priviri și în cutele obrazului meu țipă sărăcia și plictisul, revoltele și disperările mute din lumea asta mică și speriată de zvonul orașului mare. Duc cu mine o tristețe pe care prietenii puțini dela centru și mai cu seamă stricații dela bar nu o pricep și aduc, în fiecare revărsat de zori, beția ce-mi împleticește pașii, un gust amar de risipă și de viață trândavă, pe care cei de aici niciodată n'au s'o binecuvinteze. Leg două lumi și mă macin între ele, neînțeles, fără nici un rost. Am rămas și am să mor ca un străin — pentru unii și pentru ceilalți tot așa de străin. Doamne, unde sunt primăverile entuziasmului, ale încrederii în mine și ale dorului de muncă ?...

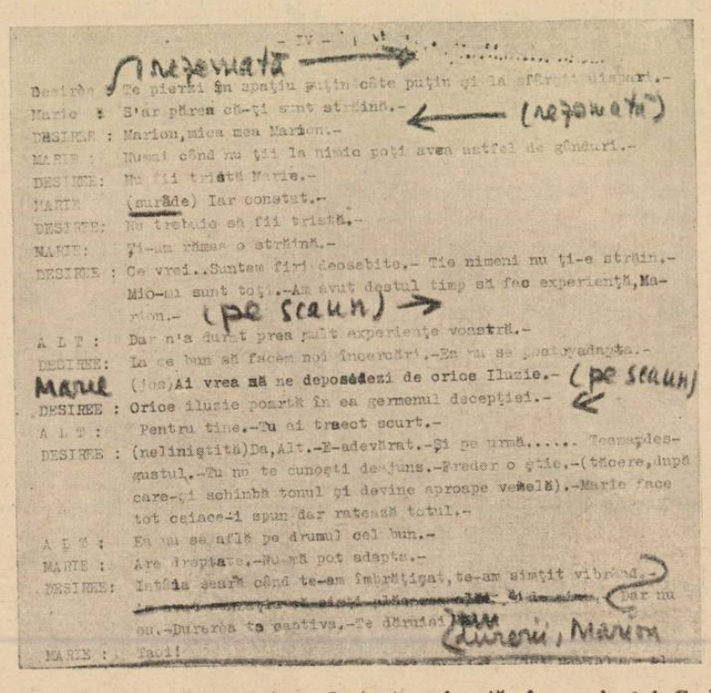

Pagină din textul unei piese de teatru, jucată în regia lui G. M.-Zamfirescu, purtând adnotările autografe ale regisorului

— *„Chrysis, Chrysis, amintirea cum mă doare!*
„In lințoliul ei de veacuri mă'nvestâmtă și
mă poartă
„Pe aripi muiate 'n lacrimi, îndărăt spre
lumea moartă...
„Noaptea albă, parfumată, cobora din slăvi
senine
„Și 'n măreața-i feerie adormeau înfiorate
„Violetele pansele și plăpândele verbine...
„Prins de vraje sta zefirul adormit în flori
de vișin
„Și visa la chipul fetei cu păr galben ca al lui
„Ce-a pornit în plus de clopot spre 'nălțimi
catifelate.
„Insfârșit cu el, izvorul — greul stinsului
suspin
„Se pornise să-l înece în adâncul lacului...
„Străjuiau în templul păcii, într'o fină
dantelare
„Mii de stele sclipitoare, pe când luna,
gânditoare
„Printre albele zorele, tot privea pridvoru 'n
care
„Ți-odihneai făptura mică cu ochi limpezi
de cicoare.
„Coboară, sfântă arătare, din lumea caldului
tău gând
„Și-ascultă cântecul iubirii ce ți-l închin
îngenunchind...
„Când din măreața feerie a nopților
înmiresmate
„Coboară pacea și adorm plăpând flori
înrourate,
„Eu, cu privirile pierdute rămân în umbra
din pridvor
„Să tălmăcesc în vers de aur fiorul primului
amor
„Chem zefirul să mă 'ndemne și 'ntr'un
buchet de acorduri fine
„Eu îl trimit să te desmierde, să te sărute
pentru mine...
„De dragul clipei veșnicii, când cu surâs
dumnezeiesc

Pasărea albastră

Când vei sbura peste al tău Regat
Ochind din nou hotarul alipirei
Și, turburând așezământul firei,
Vei coborî pe țelină spre hat.

Am să te prind de mână și în fugă,
Tăind uimita gloată de țărani,
Unde primarul, ca în vechii ani,
Va închina pe pernă cheile cu rugă,

Am să te duc prin cimbru câmpenesc
Până la muchea dealului de unde
Se vor zări înschinteiate unde
Muind în lung tot parcul boieresc.

De pe 'nălțimi prăpăstioase 'n valea
Făgăduințelor vom merge apăsat,
Inlăturând la curte sprinteneala
Feciorului ieșit înmănușat.

Cutreera-vom fala din alei,
Livezile, vâzdogi tivind curecheria,
Podoabe zămislite în parte de bunei,
In parte — de ce a închegat stihia.

Vom prelungi tăinoasele hotare
De dărnicii ce ni s'adună 'n snopi,
Alunecând în asfințit de soare
Pe oglindiri de mlajă și de plopi.

In cânt de greeri noaptea prin arcadă
Ne va chema din nou în ceas lunar,
Intorși în luntre vom găsi hotar
Lângă neîntrecuta crengilor paradă.

Tăind cu mâna apa din Răut,
Voiu tălmăci meșteșugita cheie :
„Ași vrea să fiu din căile lactee
„O stea în soarta unui om... spre sud...

„Neturburând al faptelor decurs
„Ași vrea să torc un fir din încântare,
„Neîncălcând a simțului urmare
„Ași vrea să săp fereastră spre nespus.

„Și între noi ceva să-și facă loc
„Că în iernatic somn pe nesimțite,
„Având putința legei neclintite
„De-ași relua ființă la soroc.

„Cum sunt stăpâni pe visterii cu lacăt
„Inchise și deschise după vrut,
„Să fim stăpâni pe-al duhului avut,
„In loc de mărunțiș trăit în treacăt.

„Să stăm la matca volburelor vii
„De unde cresc popoare, cresc
domnii —
„Tu să dai vremei nouă sfetnicie
„Eu s'o transpun în slovă străvezie.

„Al apelor și'al cerurilor mit
„Cules de greci în lungul crez sanscrit
„Va învia din întregirea noastră
„In cosmic trup de Pasăre Albastră.

OLGA CRUȘEVAN-FLORESCU

Vagabondul vitrinelor

(Urmare din pag. 3-a)

La dreptul vorbind, universul vieţii interioare a lui Zimmermann, alcătuit din materialul vitrinelor din marile metropole, nu era mort, uscat, neprimenit. Schimbările la faţă totale ale vitrinelor nu-i distrugeau armonia interioară, dupăcum schimbarea aspectului astrelor în devenire nu sfarmă echilibrul unui sistem planetar. Un aspect unitar de vitrină putea fi înlocuit cu alt aspect unitar. Insă plecarea unui lucru izolat de sub geam, strica ordinea totului în viaţa farmacistului, silindu-l la nespuse sforţări pentru a-şi reîntoarce lumea în rotirea ei de o frumuseţe chibzuită în taina de peste fire. Asemenea plecare a lucrului era, însfârşit, o abatere ce nu se putea ierta de vremece ea se datora unui scop strein de universul lui Iacob. Aceasta pentru adevărul banal că există două categorii de amatori ai vitrinelor: unii cărora le este de trebuinţă, ceeace se află în ele şi alţii pentru cari gândul de utilitate rămâne un simplu pretext de contemplaţie a simetriei frumoase născocită de acei mari artişti întrebuinţaţi de negustorii cari se respectă. E vorba de maeştrii de vitrine, caracteristici secolului XX, ale căror creiaţii formează o artă indiscutabilă ce se oferă

eternilor şi simpaticilor gură-cască. Ea depăşeşte în cele mai multe cazuri intenţiile neguţătoreşti.

Galeriile comerciale din Milano, sub nesfârşite arcade marmoree, orânduiseră perspective mai largi în sufletul farmacistului maniac. In faţa galeriilor, pe acoperişul faimosului Dom, sfinţii pogorau din pisc în pisc. Veneau parcă sfinţii din stele, în ordine ostăşească.

Mulţi dintre tovarăşii de călătorie nu s'ar fi deslipit de clipa aceea. Occident! Pe urmă sosea clipa grea a despărţirii de privelişti şi de ghizi...

De cum pornea trenul printre duzii italieni, fiecare începea să simtă un început de disolvare, de uitare a imaginilor ce i se prefirase pe subt ochi în marele oraş. Nesomnul accelera uitarea aceasta. Mintea se umplea şi se golea ca un thermos pe drumuri nesfârşite. Smucirile vagonului făceau să sune a secetă, capacele de aluminiu în valize şi poate în capetele care se credeau bine aprovizionate cu noutate. Asta nu i se întâmpla însă lui Zimmermann care privea numai ceeace se afla *după geamuri* nedând atenţie la ghizi şi relităţilor de ei specificate.

O ciudăţenie nouă, nouă prin faptul că „părea" o abatere dela felul său, dar nu era :

Spre grotele Postumiei, văzu prin geamul expreşului, o fată. Sfârşitul de vară puţin arămiu îşi cedase un moment, întregul verde ochilor acelei necunoscute. Zimmermann i-a întâlnit şi le-a sorbit întreaga miere cu nesaţiul celui care abia a trecut hotarul într'un ţinut legendar. Trebuia să-i caute deacum, toată viaţa. Sonatele lui Beethowen pe care tradiţia muzicei de cameră din şcolile săseşti, i le strecurase în sânge, nu-l alinară. Prea era măsurată chiar suava Frühlingsonate pentru un nordic îndrăgostit de ochii mari, adriatici.

Acest vagabond al vitrinelor (fiindcă peisagiul cu toate făpturile, văzut prin geamul neafumat al trenului electric de Trieste, constituia tipul desăvârşit de vitrină) se întoarse înfine din apus cu o iubire.

Cine te opreşte să fii atât de nebun încât să iubeşti o quasi-divină arătare de o clipă la geamul unui tren?... Iţi trebuie mai mult ca să nu poţi uita o cadră a lui Botticelli ?...

Nu s'au întâmplat destule emigrări ale Madonelor spaniole, în rapide, pe timpul recentei revoluţii din peninsulă?

In viziunea unui nou pasionat care să nu fie un păstor, ci un adevărat om al civilizaţiei, Madona sau Iisus nu s'ar putea ivi prea bine la geamul unui tren, pe un peron sau pe scărita ce aeroporturile o oferă nou-sositilor din cer ?...

Astfel Zimmermann nu se putu despărţi de această icoană, antiteză a trufiei barbare, femeea pe care civilizaţia n'a legat-o de răul geniu, de punguţa cu fiere, de jindul vâscos pentru pământ. Icoană opusă femeii sportive de ultima oră, femeii din noua palestră pe care o protegueşte soarele, dar acel soare din cerul astronomic, nu de pe vreun Olimp.

— Necunoscuto, pentru tine orice vitrină a devenit un relicvariu!... Tu trebuie să fii Daimonia!... Surâsul tău nesfârşit care se va permanentiza în toate efigiile ce ţi le va bate memoria mea bolnavă de tine, mi-arată că şi tu, precum fetele plămădite în basoreliefurile eline din prima recoltă, ai copilărit, ai clipit în plin soare şi în plin crez!...

Aşa gândea într'o zi mohorîtă şi vijelioasă, Iacob Zimmermann, întors din călătorie, în faţa unei mari vitrine de orologier.

Uşor de închipuit faptul că olimpicul nostru spiţer nu purta la dânsul ceasornic de niciun fel şi nu-şi amintea să fi ştiut vreodată cât este ora. Avea însă o deosebită înclinare să studieze îndelung, etalajul acela de ceasornice de toate felurile şi din toate timpurile, dela pendula cu cuc — să spunem — până la ceasul electric. Arătătoarele acestor cadrane de după sticla groasă a vitrinei, umblau dar erau puse la diverse ore, aşa că nu se putea cunoaşte timpul exact, chiar dacă vreunul dintre ele corespundea cu meridianul nostru. Pendulele îşi urmau tic-tacul, cântau desigur, fără a putea transmite prin geamul solid al vitrinei cu insignele de furnizoare regală, nici cel mai mic sunet până la urechile privitorului.

Taciturn din naştere, ceasul electric dirija concertul reauzit al celorlalte orologii, cu limbile lui rectilinii, ceremonioase.

Printre bijuteriile grele din orient, scumpeturi de artă veche desgropate din mormintele barbarilor ajunşi prin Dacia, sau podoabe care înfrumuseţaseră pe zeiţele din primele cetăţi greceşti dela Marea Neagră, străluceau simetricele bijuterii moderne, ori lucruri eftine cromate, atrăgând atenţia midinetelor.

Cu toată privelişte a cărei ordine de-atâtea ori îl desfătase, Zimmermann avu un sentiment de tristeţe şi singurătate care i se păru nou. Se străduia să-şi amintească bine când mai fusese într'o stare cât de puţin asemănătoare. Poate era ceva — foarte vag — din agitaţia ce o simţise altădată, înainte de întâlnirea cu vreo femee. Era ca şi atunci supărat pe sine. Atunci chipul femeii, îi apărea anticipat orei de dragoste, pe fundalul cel mai însorit al închipuirii. Se speria: de s'ar şti ea atât de mult dorită, n'ar mai veni la întâlnire! Dar nu numai de aceasta se speria: mai era gândul că în momentul întâlnirii reale se va petrece ceva altfel, deşi plăcut, absolut deosebit de ceiace îşi preînchipuia fără să vrea, în beatitudine.

Această contradicţie, acest imprevizibil care face ca femeea văzută azi, să-ţi reapară mâine, ca o lume nouă, este isvor de teamă şi nelinişte. Pentru un intelectual, obişnuit să prevadă, va fi chiar un motiv de revoltă împotriva lui însuşi. Infuriat deci că nu poate sesiza mai mult, dânsul va inventaria fără cruţare tot ce este secundar în femee, adică *se poate prevedea*. Ea va mirosi de exemplu, câteodată, a scrum proaspăt dela coafor, şi se va simţi din mina ei că a avut grijă să ia, ca şi bărbatul, o gustare înainte de rendez-vous, din oribila prudenţă ca să nu-i chioră tubul digestiv neoportun. Cugete de astea îţi strunguesc închipuirea şi o epuizează dureros, aşchie cu aşchie. Dar se apropie ora, trebuie să te îmbraci cu silă de tine, că totuşi te supui, că obrajii îţi ard deşi nu te afli încă în faţa inamicului.

Redusă la nimic, imaginea suavă a femeii, pentru distrugerea căreia ai făcut să duduie crematoriul criticei, isbucneşte, renaşte violent de cum priveşti pe fereastră şi vezi că norii nu s'au putut solidariza să-ţi provoace un ghinion.

Ţi-ai făurit o mică lespede de certitudine, a cărei formă deşi îţi joacă sub picior, poţi dintr'un salt, coborî scara să porneşti, parfumat, pe cărăruie. Uitat de tine, fiindcă ai simţit nevoia să te minţi şi să fugi de hăul marei certitudini, fricosule, sufletul femeii primejdios, nou într'adevăr, îngrozitor de nou, de universal te aşteaptă, te pândeşte. El nu-i pereche cu închipuirea ta imperfectă !

Deastădată Zimmermann se afla într'o stare de dulce certitudine, a unei existenţe presimţită din singurătate cu deosebirea mare că dânsul nu ajunsese la această certitudine prin nicio încrâncenare a gândurilor. Acea existenţă care-l obseda acum nu avea decât un singur punct comun cu celelalte de care am spus, şi anume unicul fapt că şi ea putea fi ţintă a unei presimţiri *din singurătate*. De aici venea, la rându-i şi noutatea, frăgeziumea de melancolie a simţirii acestei singurătăţi ce-l străbătea.

Mulţi ochi femenini se perindau în oglinzile din fundul acestei bogat de diverse vitrine şi tânărul farmacist în şomaj, îi vedea resemnat, în amurgul acela, când deodată, sângele-i svâcni puternic şi i se încălzi limba 'n gură ca sub efectul unei inoculări de calciu.

Ochii aceia verzi dela Postumia îl priveau acum, da acum, chiar de-acolo din oglinzi, din fundul vitrinei, unde timpul murise 'n harababura cadranelor.

Era ea, Daimonia.

Poate un foşnet de mătase cald i-a adiat lui Zimmermann la ceafă, dar nici nu s'a gândit să se întoarcă nătângul să vadă cine va fi fost pe trotuar lângă dânsul. Destul că Daimonia era în vitrină.

...Ochii dispăruseră însă cum se topeşte o dulce halucinaţie în crengi bătute de vânt şi de lună. Zimmermann sta deşertat de orice gând în faţa pendulelor şi a concertului lor mut, când zări în sticle pe paznicul oficial al magazinelor, venit să controleze încuietorile uşilor.

Când se făcuse aşa de târziu?... Trebuia să se depărteze târîndu-se ca un satelit pe lângă vitrinele luxoase, ce rămân aprinse toată noaptea, blestemat, poate, ca nici somnul să nu-l scoată din înlănţuirea magnetică a acestor imagini scânteetoare. Avea să adoarmă ca un adevărat vagabond, cu steaua unei vitrine la cap... Dar paznicii aceştia erau duşmanii săi şi avu de furcă cu dânşii atâta vreme cât colindă, în noaptea aceea, tot oraşul, doar-doar de-şi va găsi iubita în vreo vitrină, înconjurată de lucruri noui precum ea, precum frunzişurile Postumiei, nu numai paznicii din grădinile publice, cioclii aceia verzi care pun atâta sadism în îndeplinirea datoriei lor, sunt inamicii ai iubirei. Albanezii din jurul vitrinelor, streje preferate de negustorime, holbau ochii cei mai fioroşi din lume asupra sărmanului îndrăgostit. Presimţea că va muri asasinat de vreunul dintre ei ca'n văgăunile balcanice.

Odată, scos din fire, a asvârlit într'o vitrină către un albanez nocturn :

— Da, caut pe Daimonia, imbecilule, părosule! şi a luat-o la fugă schimbând culori, culori, albastre, roşii, verzi, dupăcum erau şi reclamele luminoase prin locurile pe unde se prelingea chipul său besmetic.

Se schimbase mult. Avea acum trăsături de poet şi clipiri de tâlhar. Aştepta frigul cu nerăbdare ca să-şi poată ascunde în gulerul ridicat al paltonului, dezastrul ticurilor, în faţa privirilor indiscrete din adâncul oglinzilor.

Daimonia se retrăsese în Peşterile Postumiei? Serafica Daimonia, nicăiri!...

Tot ce era dans de nimfe în Beethowen, în pasagiile lui care amintesc seninul grecesc, nu o putea cuprinde întreagă pe Daimonia.

Târziu de Toamnă. Se jerpelise vagabondul vitrinelor.

Cele mai dure căderi de frunze erau cele resfrînte în vitrine. O vagă pilitură de aramă, se aşternea parcă pe toate obiectele dintr'însele, decând le lipsea esenţialul... Vitrinele lui Zimmer în delăsare... Simţea pe viu un gol uscat. Un gol metalic aliat crâncen cu acel gol lăsat de cravatele rare cumpărate în ruginiul anotimp. Gol pe care ştie să-l lase doar femeea în privelistile cele mai suflate'n aur ale sufletului. Din faţa orişicărei vitrine, Zimmerman pleca precum te duci dintr'o staţiune climaterică unde ai iubit până'n vremea ploilor, te-ai despărţit, ai înhumat, îngrozit mai ales de gândul că peste puţine zile, îndată după primele toane ale Toamnei, va fi pe acolo un cer clar dar inutil...

In urma ta în munţi urmează culesul meschin al puţinelor cereale, bilanţul hotelierilor...

Glasul eroului nostru se cătăra pe geamuri ca un paing pur, adus de vijelie din colinele postume iubirei. Firul de argint, cădea, era luat de ţepoasele tăvăluge ale uzinelor comunale...

— Daimonia, tango funerar cântat de meridionali cu veste roşii în ţările celor mai îmbelşugate vitrine !

Daimonia cerută pretutindeni! Chiar în oraşe unde câte două fluvii îşi unesc apele, bogăţiile şi visurile, se simte mai mult lipsa ta şi este mai multă desnădejde 'n jazzuri...

Zimmermann, cu picuri de ploaie pe faţă, sui la prietenul său, doctorul Codru care-l dogorea adesea cu bune cafele, strecurându-i în ele, pe ascuns, droguri întăritoare.

Tânărul chirurg cu lunete vorbea mult, despre oase, poezie, Cafri, despre dragoste cu puncte pe i ginecologice, etc. Il auzea Zimmermann precum odinioară? Greu se poate răspunde.

Supt, cu un început de încărunţire, tremurător, farmacistul nu scăpă tot timpul din vedere un anumit obiect din cabinetul medical... Doctorul se simţi nevoit să-şi mute privirea dela ascultător, într'acolo şi pe dată chipul i se întunecă. Era înduioşător, într'adevăr, să-l vezi pe Zimmermann, descompus de suferinţa lui ciudată, cum sta întors, reflectat în geamul acelui dulap cu scule chirurgicale ! Acolo, pe lucitoarele foarfece lungi, nichelate, steteau aţintiti ochii musafirului. Ele formau demult obiectul vizitei sale împreună cu alte unelte de trebuinţă doftoricească. Modestă dar bine întreţinută vitrină...

— Mi se pare că te interesează nouile mele mănuşi de cauciuc, rânji medicul care ştia să fie macabru şi ironic mai mult dintr'o reacţie de compătimire, decât din răutate faţă de pacienţii care „şi-o fac cu mâna lor" şi nu-şi dau seama în ce hal se găsesc.

— Eşti cam perpelit, dragă tinere, continuă el, uitându-se la ceas. Să nu te superi, ştiu că tu cu pregătirea ta ştiinţifică, recunoscută între noi toţi cei care te iubim, nu eşti omul care să se joace cu sănătatea. Poate n'ai bani, nu te sfii. Este explicabil în împrejurările de-acuma. Iată ce e, trebuie să-ţi faci relaţii. Te oblig pentru asta, amicalmente, să mă însoţeşti la consultaţiuni prin casele bogate. Te oblig, scumpul meu, chiar de astăseară 'ncolo ! Cunoşti o meserie frumoasă, moară care macină. Nu înţeleg dece să te laşi aşa ! Nu-i vreme de pierdut. Să mergem.

Doctorul îl şi duse mai mult pe sus până la maşină... Farurile au tăiat băltoace sfidând mizeria cartierelor umile, împlântându-se apoi firesc în marile bulevarde.

Au stopat în faţa unui block cenuşiu dar nins cu fluturaşi de mică, strălucind magic deasupra miniaturalelor grădini în matcă de beton.

— Am sosit. N'ai nevoie să ştii cum se numeşte clienta mea de-aici, spuse doctorul. Este văduvă şi patroana unui magazin de stămburi. Fratele ei ţine o mare farmacie. Sper să-l găsim aici, în vizită. Deaceea te-am adus. Poate de el depinde norocul d-tale.

Este, poate, un lucru bine cunoscut, marele, totuşi nostimul defect al unora dintre angrosiştii de produse textile. Dânşii nu au posibilitatea să-şi mobileze propria casă aşa de drăguţ cum isbuteşte cealaltă lume muritoare, cele mai adesea. Aceasta însă, bineînţeles, nu din motive de cruţare a mijloacelor materiale. Dimpotrivă, altceva îi împiedecă să reuşească, oricât se ambiţionează şi risipesc. Ei bine, prin deformaţie profesională, dânşii îşi transformă propria locuinţă într'o amplă vitrină.

Toate lucruşoarele casnice par a voi să fie expuse pentru cumpărare şi reuşesc să fie pentru contemplaţie, în căminul acestui soi de comercianţi. Perdelele din cupoane impunătoare, aşa cum au fost luate dela expoziţia de mărfuri propriu zisă. Casa întreagă pare o scenă rulantă alcătuită din galantare. Totul lasă o impresie neştearsă de nou, fără putinţă de a se prăfui, de a se clinti, în aceste case de familii neguţătoreşti, precum dealtminteri în frumoasele lor

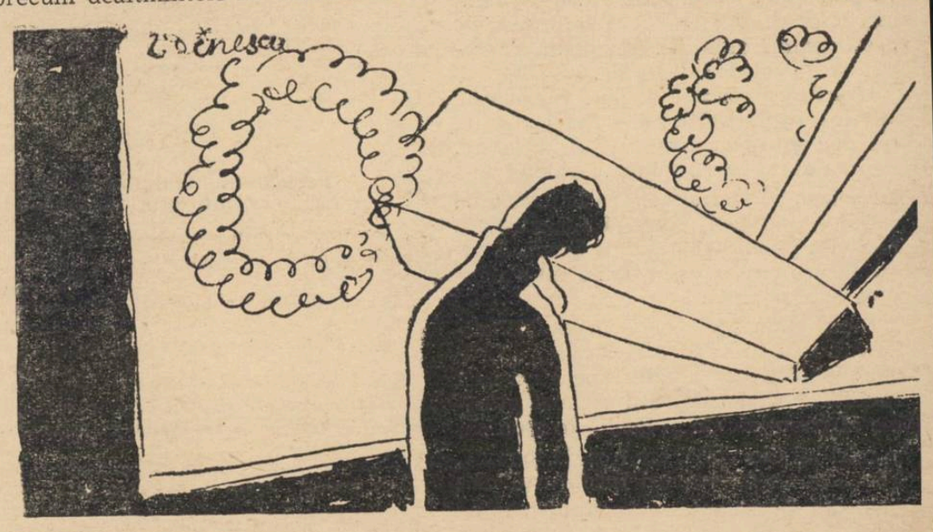

cavouri artistic înzestrate şi unele şi altele, probabil, cu concursul aceloraşi maeştri de vitrine cari stau gratuit la dispoziţia stăpânilor în afară de prăvălie.

Deaceea, în loc să pară prea confortabile, aceste locuinţe smulg admiraţia în primul rând, prin frumuseţea lor simetrică, asemenea unor colţuri din străvechimea Olimpului păstrate, unde n'a fost uitată aplicarea în stil mare a geometriei la viaţa intimă.

Un extraordinar chiot vesel se auzi...

Aici totul părea expus astfel, dar nu aceasta făcu pe vitrinomanul Zimmer să tresalte de o bucurie atât de sgomotoasă... De mult, din acel amurg de Toamnă, se simţea nefericit lângă orice vitrină...

Aici, în salonaş, cerul de tapet era de un albastru unic şi asta încă nu însemna prea mult...

Nici urmă de fratele farmacist de ca i se vorbise.

...Era numai ea (Zimmermann ar râs enorm să-şi găsească aici un cor frate), era Daimonia, da, însăşi ea, sera fica Daimonia !!!

Zărind-o, Zimmermann avu curioas sensaţie că toată această nouă vitrin se află modelată după arhitectura un roze. Această imagine isbucni în minte sa ca'n moina unui cartier de mahal în miez de noapte sub ger şi zăpadă unde o vitrină aprinsă e un lucru del sine rar. Proaspăta roză mistică se plă mădise parcă din scrâşnetul tainic a unui şoşon mic şi nou în zăpadă nouţă

Nu se mai săturau să-şi vorbească î magnifica vitrină... Doctorul, văzând c lucrurile iau această neprevăzută în torsătură, s'a strecurat sfios şi şi-a vă zut de treabă după ce a prescris vre câteva croaziere.

...Era acum Noaptea de Crăciun..

Prilejul de apoteoză a supremei vi trine, cuib al dragostei dintre Daimoni şi vagabondul dela Postumia.

In sine împăcate, vitrinele intraser în vârtelniţa firească, universală, nins cu argintul sărbătorii...

Noaptea nunţii a fost hotărîtă pentru acum şi colindătorii cu atât mai îmbu joraţi apăreau în faţa unui uriaş cristal Zimmermann surâse fericit, deşi nuzărea pe micii săi tovarăşi întru contemplarea vitrinelor. Ei colindau sub privirea goală a unor îngeri în vitrină fără a şti că sunt acolo îngeri adevăraţi

Vitrina şoaptelor de iubire s'a deschis într'alta unde se găsea patul nupţial In sălile celelalte petrecerea de nuntă continua.

— Nu mă aşteptam la asta din partea fostului meu elev, protestă bătrânul său patron de odinioară, mult mai albit, care se afla printre invitaţi. Auzi dumneata, să plece cu mireasa, ca ţăranii, înainte de a se face ziuă ! Ptiu !...

Dar nu de rău crescut, ci din cauză că nu ştia ce este timpul, plecase Zimmermann. De altfel, ceilalţi nuntaşi, afară de bătrân, nu aveau nevoie de acest argument ca să-şi urmeze voioşia.

Dincolo, Daimonia, bronzată de răsărituri dalmatine, dansa mirelui dansul de pe urmă în spirale de coji de rodii.

Deasupra, pe tapetul verzui, neauzită din cauza brăţărilor sonore ale femeii, trăia ca noi ceştilalţi, o pendulă de lemn aromat cu arhaice mlădieri odihnitoare. O pendulă aşa cum Zimmermann nu mai văzuse niciodată şi cum şi-o imaginase numai la casa bunicilor săi pe care îi idealiza.

Din joc, Daimonia i se asvârli în braţe. Ca nişte fire de borangic, scrum se făcură ticurile lui odioase, sub sărutul ei.

Chipul bărbatului rămase astfel, pur luminos, cum cerul l-a lăsat.

El era lângă dansatoare mirele olimpic care triumfă în finalurile lui Beethoven, când auzi cel mai barbar sunet care se poate concepe într'o vitrină.

Pendula de modă veche şi-a bătut ceasul.

Primul ceas pe care Iacob Zimmermann îl trăia, îl vedea, în viaţa lui asemănătoare cu o multiplicată vitrină. Acolo, într'însa, pendulele contaseră ca obiecte de înfrumuseţare şi nu indicatoare de timp. El, care nu recunoştea decât mişcările mute ale acelor ceasornice care formau pe etajere o armonie tocmai fiindcă erau neîndreptate, adică un ansamblu de semne deosebite, ceasul arătător al adevăratului timp fiind complet neidentificabil între ele ca Iuda între apostoli înainte de ruperea lui din grup prin semnul cel nou... Semn? *In vitrina asta* ceasul grăia *singur*.

Era întâia dată orară ce o afla ciudatul Sas beethovenian, negarea existenţei vitrinelor !

A sărit dela etaj cu o şerpoaică rece în braţe. Dar nu era Daimonia... Era pendula cu linii mlădioase, insinuante, odihnitoare. Il săruta prin aer cu acele pe obraz.

Vagabondul Vitrinelor, precum îşi prezisese în acel amurg când a regăsit ochii verzi, a fost descoperit printre rămăşiţele din matca de ciment, gâtuit de Albanezul care păzea în curte depozitul en gros de produse textile...

SIMION STOLNICU

SCENA · FOYER · ECRAN

RUL STUDIO NAȚIONAL : ERICIREA MEA", COME- DRAMATICĂ IN 3 ACTE, D-NA CLAUDIA MILLIAN GIA : D. SOARE Z. SOARE

putea începe cronica de cu aceleași cuvinte evoca- pe care programul Stu- lui le pune în fruntea celor a rânduri formând „*Su- ul*" piesei: „Este realitate iraj — fericirea omenească. rebare nestăpânită, isvo- din tumultul vieții, — pe oricine și-o poate pune în de restriște, și chiar mai a, când rămâi singur, față ță cu tine. Fericirea ome- că, noțiune abstractă și e- ă, totuși atât de greu de at. Miraj în fond, iluzie, și poate concede cu inima isă că nu există clipe su- e, clipe în cari refrenul ic : *O rămâi, ești atât rumoasă*, nu ne îmbie clo- r.

să chiar acestea dispar re- umbrite de valul crud al , al adevăratei vieți, ce nu ește fericire ori nefericire, mai lupta neostenită, obo- re, epuizantă, lupta pentru , năzuință mai presus de- oricare alta.

ericirea mea" se adâncește dorinți de lămurire, în su- l întortochiat și sumbru al femei, care ascunde un se- de-o viață întreagă, un se- ce nu trebue desvăluit ni- ui, o dorință neîmplinită, o e nesfârâmată, și un lung ar alături de soțul, vesnicul icepător al inimei soției, l ce până la urmă, în sinu- rea lui, nu-și împlinește de destinul, curmându-și firul i, fiindcă a fost înfrânt în nitatea lui de mascul și om eamă.

ernă vanitate omenească, ce va pricepe sufletul femenin lipele sale de largă respira- când el cuprinde ca într'o ă îmbrățișare, tot ceeace l are mai variat, mai aspru, necruțător și mai bun.

ele ce se întâmplă pe scenă, desfășoară într'un ritm din lumi, indescifrabil și ă la sfârști absurd. Dece? trucă *„neprevăzutul e cate- ic"*, spune profesorul, și sun- obligați s'o constatăm, ne- văzutul e categoric, tăios, re- t vesnic.

Neprevăzutul e în fond un re regisor al vieței, un diri- misterios, sumbru și neier- or, poate nedrept. Oare este oe să ne mai întrebăm de ce? babil că nu, precum nici au- rea, care în această piesă a- ge un dramatism de înaltă siune, nu se întreabă dece, și este acțiunea într'un moment când, plini de speranțe, am fi privit eventualele evenimente,— *dincolo de cele trei acte* — fa- vorabil.

D-na Marioara Voiculescu a jucat rolul principal, și nu pu- tem vorbi de domnia-sa fără a cita pe d. C. Mitru, partenerul principal, împreună cu care au realizat o creație desăvârșită. Tact și inteligență în rolul Ma- rinei, cu atâta dramatism cât era necesar, fiindcă piesa nu-i o tragedie; — distincție și pri- cepe în executarea rolului unui comandor—d-na Marioara Voi- culescu și d. C. Mitru au creat piesei o atmosferă de mare artă, subliniindu-i desigur, și prin a- ceasta, înaltele-i calități dra- matice.

D-na Dina Mihalcea, exube- rantă și plină de vervă, și-a conturat cu precizie rolul, pre- cum și d-na Natașa Alexndra, care a avut prilejul câtorva reușite poante.

Mai puțin adequat rolului, d. Gingulescu a exagerat dramatis- mul interpretării, în schimb d-nii Atanasiu, spiritual și plă- cut, Balaban, mult superior ro- lurilor anterioare și Făgădaru corect.

Dacă am spus atâtea cu- vinte bune despre spectacolul de Miercuri seara, nu trebue să uităm a releva frumoasele și ar- tisticele decoruri, care împreună cu regia au creat comediei doamnei Claudia Millian un fru- mos cadru de prezentare, sobru, armonios și expresiv.

VICTOR POPESCU

George Bernard Shaw un geniu al ironiei

„Un bărbat de șase picioare, cu o față osoasă și lungă, arătând parcă o tendință de a mer- ge până în fundul lucrurilor, o barbă mare, roșcată și resfirată, ochi mici de un albastru cenu- șiu specific englezesc, înzestrați cu o expresie ascuțită, cărora sprâncenile ușor ridicate le dau un aer sarcastic de Mefisto.

„Mișcările sacadate, agile ca și spiritul său, perfecta sa natu- rale țe, totul îl arată ca pe un om inteligent, foarte sincer și perfect conștient de capacitatea sa"...

Astfel îl descrie pe Shaw, biograful său Frank Harris, care-l văzuse pentru prima oară la un meeting socialist din East- End, acum patruzeci de ani și mai bine. Pe atunci Bernard Shaw suferind de influența lui Sidney Webb, era un tânăr și

BERNARD SHAW

infocat socialist fabian, care deabia părăsise meseria de fun- cționar de manufactură și pe aceia de critic muzical, pentru ca să redacteze manifestele fa- bienilor și să se lanseze în cri- tică.

Independent și frondeur, pro- vinciala lipsă le spațiu a Dubli- nului, orașul său natal, îl face să se ducă încă de timpuriu la Londra, unde spiritul lui se pu- tea avântura în toate contrazi- cerile posibile cu acel lustru, cu acea franchețe și cu acea ex- cepțională subtilitate, care l-a caracterizat totdeauna.

Astfel îl vedem publicând, în- dată ce legăturile sale cu grupul fabienilor slăbește, ca o mărtu- rie a inaderenței sale la prin- cipii, cele patru romane înmă- nunchiate sub un titlu comun, și semnificativ: „Un socialist inso- ciabil", iar în 1891, după ce îm- preună cu Edmond Gosse și William Archer, încercase o in- cetățenire a teatrului lui Ibsen în Englitera, prima lui carte de critică: „Quintessence of Ib- senism".

Dar adevărata sa chemare, justul său spirit, nu se găsește decât în teatru. Aici dialogul îi oferă infinite posibilități de șarjă, multiple teme de morală și ironie. Continuând procesul de revizuire a moravurilor so- cietății engleze din timpul epo- cii victoriene, proces început de maestrul său Samuel Butler, Shaw la un moment dat ajunge chiar prea departe.

Începând din 1893, când i se reprezintă prima piesă, ascen- siunea sa crește vertiginos oda- tă cu îndrăzneala, cu lărgimea sferei de atac, cu vigurozitatea satirică. Totul este putred în Englitera și totul se pretează la ironie, crede el. Astfel într'o se- rie de comedii, care l-au făcut celebru, Shaw critică subiectele cele mai scumpe Britanicilor. religia (în „Dumnezeu și Blanco Posnet"), familia (în „Nu se poate ști niciodată"), știința (în „Medicul în dilemă"), partidele politice (în „Căruța cu mere"), și vede, în materie de morală, în- tregul Albion ca pe o casă a ni- milor sfărâmate, concepție pe care o și dramatizează sub un titlu identic, chiar cu puțin înainte de începutul războiului din 1914. Este de altfel semnifi- cativ că Shaw găsește această comedie, împreună cu „Intoar- cerea la Matusalem", ca cea mai bună lucrare a sa și că o pune mai presus de orice a scris Sha- kespeare, cu excepția „Regelui Lear" și a lui „Machbet".

Toate acestea ar putea da lui Shaw prestigiul unui moralist „à outrance", unui puritan de cea mai autentică speță. Și a- ceasta este chiar părerea comu- nă. In realitate, autorul „Casei inimilor sfărâmate", este prea inteligent ca să se oprească la o singură formulă. O inteligență amorezată până la viciu de li- bertate, de ironie, de paradox. Din punctul acesta de vedere Bernard Shaw este un negati- vist.

„Ce a săvârșit el în lume, care să-i asigure imortalitatea? — se întreabă Frank Harris. Eu nu văd nimic. Tot ceace posedă este o miraculoasă clarviziune pentru descoperirea răului. Nu l-a distrus însă...

„In filosofie n'a adus nici a- devăr nou, nici o formulă nouă în religie. Nu este nici filosof, nici om de știință, nici poet pa- sionat până la propriul sacrifi- ciu. Prin ce speră el dar, să ocu- pe scena pentru generațiile vii- toare?

„Noi trăim într'o epocă demo- cratică și Shaw a observat foar- te just că „democrația preferă mediocrul". Adevărat și tragic; Shaw este însuși un preferat al democrației — încheie prietenul și biograful său Frank Harris.

Concepția lui despre „uman- itatea eroului", pe care încearcă s'o impună prin dramele sale: „Jeanne d'Arc" și „Cezar și Cleopatra", nu este în fond nimic altceva decât o „bagatelizare a eroului"-, adică a însuși factor- ului creator în omenire. Evi- dent, pusă în fața unei inteli- gențe eterne și atotcuprinză- toare, lumea poate să n'aibă nici valoarea unei probleme de șah. Dar asta ne este absolut indiferent, întrucât nicidecât nu vom putea fi Dumnezei. Oa- menii au măsurile lor după care visează, după care trăesc, după care creiază. A le nega brutal sau subtil, prin inteligență, este a face un act de cinism, întrucât înseamnă a-ți desconsidera pro- pria măsură.

Și actualitatea dramatică a lui Shaw poate să fie morală, după cum o pretind cei mai mulți dintre critici, dar este o morală periculoasă, care stă numai la o muchie de cuțit de cinism. Depinde de spectator dacă se decide pentru una sau pentru alta. Reese de aici că marele duamaturg englez a realizat în- tr'adevăr sublimul în inteligență și spirit, dar cu ce preț!...

In ordinea aceasta de idei pu- tem face și noi o remarcă: En- glitera, Europa sau chiar lumea întreagă, sunt într'adevăr o casă a inimilor sfărâmate, dar Shaw nu are aici rolul unui construc- tor, ci acel al unui spectator de geniu, care râde, râde până la exasperarea celor ce trăesc și sufăr.

AUREL CĂLINESCU

EXTERNITATEA SURÂSULUI de VOINESCU

TEATRUL NAȚIONAL

Premiera „Profesorului Sto- riție" (regia V. Bumbești) s'a fixat pentru Miercuri 1 Noem- brie.

★

S'a pus în studiu „Manon" tri- logie de O'Neil, care se compune din:

I **Intoarcerea acasă** (în 4 acte)
II **Urmăriții** (în 5 acte)
III **Strigoii** (în 4 acte).

STUDIO

Se repetă „Să divorțăm (de Sardou) (viitoarea premieră). Re- gia e semnată de d. Enescu.

★

In studiu: „Familia Dodsworth" după Sinclair Lewis. Regia: d. Soare Z. Soare.

★

In „Biblioteca Teatrului Națio- nal" a apărut, în aceleași ele- gante condiții grafice „Casa ini- milor sfărâmate" de Shaw, în traducerea d-lui Dragoș Protopo- pescu.

Un veritabil actor

și o frumoasă speranță, pentru cei ce cred într'un viitor al teatrului românesc, este

N. TOMAZOGLU

...A dat examen la Conservator și a fost respins. A audiat totuși, un an, cursurile d-lui Ion Mano- lescu.

In anul următor a revenit. A intrat, a urmat... dar la exame- nul de selecție a fost respins. Incă un an pierdut...

— Lasă-te băiete de teatru, i-a spus meșterul. Ești prea slab, ca și mine — și eu am avut ne- plăceri în carieră, deși am apu- cat alte timpuri...

Doamna Alice Voinescu însă l-a sfătuit, l-a încurajat... To- mazoglu a mai așteptat un an, s'a suit în tren, și a ajuns la Iași. Aici mai este un conser- vator: a dat examen, și a în- trat în clasa lui Mihail Codrea- nu. Trei ani...

Intre timp, a mai jucat la Iași, la „Teatrul Național", și după alți trei ani a terminat, luând producția cu brio. Și a revenit la București.

Tomazoglu nu se grăbește însă.

A intrat la „SCITA", și a ju- cat — alți trei ani — roluri de două vorbe. Un singur rol cum se cade: dar care a echivalat cu o consacrare: „Mama". O să ni-l amintim mereu, cu emoție...

Deci, chiar și maeștrii se mai înșeală câteodată. Tomazoglu e tot... slab, dar asta nu-l împie- dică să dovedească marile sale posibilități. Dramă și comedie, Tomazoglu joacă cu aceiași re- ținută sensibilitate și cu un deosebit farmec personal.

GEORGE VOINESCU

CONCERTELE

George Cocea va da un recital de violoncel la 28 Noembrie. La pian d. Ion Filionescu.

★

Tenorul Stroescu va da trei concerte de „lieduri" care vor al- cătui, prin programele alese, o adevărată antologie a genului.

★

Mâine, Duminică 29 Octombrie, orele 11 dimineața, la Ateneu, al doilea concert simfonic dirijat de maestrul George Enescu (orches- tra „Radio"). In program Men- delssohn, Bach și Beethoven. Bi- letele la „Doina", calea Victoriei nr. 42.

DISC

Grație cataloagelor de plăci care ne vin lunar, putem să vă ținem în curent cu ultimele nou- tăți americane.

Iată deci o serie de melodii noui: Artie Schaw (care a luat premiul pe anul 1939 în ciuda lui Benny Goodman) imprimă me- reu cât mai multe melodii. Pe „His master's Voice" putem auzi „Non-stop flight" B 8925, „Back lay shuffle" B 8894 „Comin' on" B. 8880 „Deep purple" B 8906 „Jungle dreams" B 8894.

Trista moarte de acum câteva luni a lui Chick Webb, a fost deplânsă de toți acei ce au cu- noscut și apreciat muzica aces- tui tânăr dirijor de orchestră în vârstă de 32 ani și care reușise să-și păstreze de 10 ani, cu a- ceeași popularitate, numele pe afișul dela Savoy Ballroow din Harlem. Ultimele lui melodii cântate împreună cu Ella Fitz- gerald continuă să se imprime în fabricile Brunswick. Așa sunt: „In the Groove at the Grove" O 2743 „Chew, chew, chew, chew" (Your bubble gum) O 2765 și „Tain 't what jou do (It's the way you do it).

Benny Goodman a și pus pe plăci melodiile din viitorul film „Rose of Washington square". Cântă pe Columbia „Rose of Washington square" B 8296, „Bach goes to town" B 8879, „Blues in my flot" B 8872 „Topsy" B 8908.

„Fats" Waller cântă tot pe Co- lumbia „If I were you" BD 5452, „Last night a miracle hoppened" BD 5469 „Spider and the fly" BD 5486.

Iar Frankie Newton împreună cu orchestra sa execută „Rom- ping" Columbia B 8927 (Frankie Newton trompeta; „Mezz" Mezz- row, clarinet; Pete Brown alto- sax; John Kirby, bass; Cazy Cale, tobă; jaz V. Jonsbon pian și A. Casey ghitară.

JACKIE MICLESCU

ECRANUL

CINEMA ARO: Drapelul

E un lucru foarte comod pen- tru producătorii cinematografici, ca, în vremurile acestea nu prea limpezi, acțiunea unui film care aduce un vag miros de praf de pușcă, să se petreacă într'o țară imaginară. Se precizează de a- semenea la începutul benzii că eroii sunt personagii imaginare și apoi, se pornește la realizarea filmului, fără nici o grije de răs- pundere.

Cam așa a făcut domnul Tour- jansky și astfel a luat naștere filmul: „Drapelul"

E, într'adevăr înălțătoare po- vestea omului hotărît oricît de mari ar fi riscurile, să cureță ța- ra lui de toate ororile politicia- nismului.

E înălțătoare și atât de plină de adevăr această temă. Dar pen- tru ca s'o realizeze, regisorul s'a folosit de mijloace banale, datând de prin vremea filmului mut.

Totul se petrece „cum scrie la carte", fiecare scenă fiind bănui- tă dinainte de spectator. Tot fil- mul pare o poveste de mult știută în care doar eroul și-a schimbat forma mustății iar eroina a îm- brăcat altă rochie.

Filmul pare, totuși, serios până la sfârșit, numai grație lui Willi Birgel, care, cu toate că are o fi- gură antipatică, știe să joace per- fect rolul său de erou.

N'am găsit nici o notă forțată în jocul său, cu toate că scena- riul putea da ușor prilejuri la exagerări.

Și am mai întâlnit în film un chip pe care mulți l-au uitat: Ni- colas Kolin. Cine mai ține minte vechile filme în serii? Casa mis- terelor... Kean...

Două nume cari au însemnat tot atâtea succese împărțite fră- țește de către Ivan Mosjoukine și Nicolas Kolin.

Primul a murit. Cel de al doi- lea a rămas să joace roluri lip- site de importanță. Priviți însă mai atent chipul blând al bucă- tarului din acest film, și veți în- țelege de ce, pe vremuri, Nicolas Kolin era atât de iubit de spec- tatori

CINEMA CARLTON: Drum bun Mr. Lester

De mult n'am mai întâlnit în- tr'un film atâtea chipuri antipa- tice, ca în pelicula prezentată de cinematograful Carlton.

Cu excepția lui Jackie Oakie, toți actorii din film au chipuri groaznice. Vedeta femenină po- sedă cel mai perfect profil semit. Căruia îi face concurență doar chipul pianistului (mă întreb da- că nu e fratele ei).

Tenorul pare mai prost chiar decât Dick Powell, iar compozi- torul somnoros e bun de luat la palme. Acuma, toți oamenii a- ceștia antipatici, vor să facă și glume. Unele pot chiar să fie reușite.

Dar ele n'au nici un haz, ne- fiind spuse de oameni drăguți.

Toți din aceleași motive am ră- mas indiferenți în fața stepului perfect al vedetei feminine pre- cum și în fața vocei destul de plăcute a tenorului. Și totuși n'a putut să nu ne entuziasmeze o scenă cu multe dansuri în care apare o femee mai urîtă și mai flexibilă decât Joan Davis. Și aceasta înseamnă destul de mult.

CINEMA SCALA: Totul pentru dragoste

Gândiți-vă la un cal, un ne- gru și o trompetă. Svârliți în ju- rul lor un pumn de nebuni și lă- sați-i să facă ce vor.

V'am prezentat filmul dela ci- nematograful Scala.

Duceți-vă să-l vedeți (dacă nu-i „prindeți" la Scala, mergeți la Regal), și n'o să regretați ni- mic.

E atât de plăcut, în vremurile astea, să râzi cu hohote.

Iar ca un simplu amănunt, vă spun că negrul este Louis Arm- strong, de a cărui existență ați aflat, poate, din cronicile lui Jac- kie Miclescu.

TRAIAN LALESCU

Balamuc Palace - Hotel

După ce au pribegit câteva luni prin paginile revistei, dela man- sardă la subsol, singuri sau ur- măriți de privirile puțintel scan- dalizate ale celor cari se neme-

GEORGE VOINESCU

reau să fie găzduiți împreună, pe aceeași pagină, „Nebunii" lui Voinescu și-au găsit în cele din urmă... balamucul. Va fi un pa- lat de toată frumusețea — un „palace" — în care onorurile ca- sei vor fi făcute — honni soit qui mal y pense — de Emil Botta.

Fără 'ndoială, nimănui nu-i va fi cu putință să strângă laolaltă pe toți nebunii din lume, fie chiar și în efigie (mai lesne ar fi să-i izolezi pe... ceilalți, câțiva) și nici Voinescu nu s'a 'ncumetat să facă una ca asta, dar cei pe cari ni-i înfățișază în elegantul caet ce va apare la „Universul literar" sunt nebuni deabinelea, într'un grad de puritate ideală.

Sunt arhitipuri și esențe de nebuni — „sans rien qui pèse on qui pose", fără nicio relație ori aluzie la coșmarul vieții de toate zilele, exemplare în cari, cu ori- câtă stăruință, nu ne-am putea regăsi. Sunt, însfârșit creații li- bere ale unei fantezii nestânje- nite, care nu mai au nevoie nici chiar de autorul lor, pentru a fi, în absența oricărei constrângeri.

Este marele merit al lui Voi- nescu, de-a ne fi înfățișat cu umor captivant și convingătoare originalitate, un aspect inedit al nebuniei, cu mult mai interesant decât aspectul clinic: acela de supremă destindere a spiritului liberat de constrângerile asocia- țiilor de idei din experiența curentă.

N.

Doamna

Clody Bertola e una dintre le mai prețioase actrițe ti- ere, întrunind, armonic, talen- l, cultura și munca. Acum câ- va luni am văzut-o în acea în- tătoare comedie adolescenti- ă: „Zile senine"; un ins din ultime a aplaudat și s'a pier- ut în noaptea orașului. A fost ntâia revelație. Ceva mai târ- u am cunoscut-o pe Clody ertola, la o altitudine nu de 200, ci de 2000 de metri. A fost doua revelație. Un om, pe ca- e-l bănuiai, dincolo de tăceri, n om făcut parcă pentru vic- orii, o discreție poetică. Un a- us de soare privit de pe cul- ile Postăvarului, bucuria albă unei partide de ping-pong, ată lucruri mai grăsuitoare pen- ru un artist decât recomanda- ile banale.

Pe Clody Bertola noi o ve- em în rolurile de mâine: a reia revelație, a patra și încă ltele. Mărunt medalion, însem- area asta nu e nici tumbă, nici „reclamă", ci reverența conde- ului în fața unui talent frumos.

ȘT. B.

O MARE SARBATOARE A TEATRULUI ROMANESC AGATHA BARSESCU IMPLI- NEȘTE 80 DE ANI

La 23 Noembrie a. c. Agatha Bârsescu împlinește optzeci de ani.

Pentru a sărbători cum se cu- vine pe această ilustră tragedia- nă, societatea teatrală „I. L. Ca- rageale" a hotărît să organizeze un mare festival, la care își vor da concursul cei mai de frunte artiști dramatici și lirici.

Festivalul va avea loc la tea- trul Lyric (Opera Română) sub înaltul patronagiu al d-lor: **Const. Argetoianu**, președintele Consi- liului de Miniștri, Profesor **Nicu- lae Iorga**, Conilier Regal, **Alexan- dru Radian**, ministrul Prese; și al Propagandei, **Petre Andrei**, ministrul Educației Naționale, Profesor **Silviu Dragomir**, mini- stru pentru minorități, **Ion Marin Sadoveanu** subsecretar de Stat al Cultelor și Artelor, Profesor **Const. Meissner**, Prof. **Trancu Iași**, Profesor **Victor Vâlcovici**, foști miniștri și un comitet de onoare alcătuit din domnii: **Ca- mil Petrescu**, directorul Teatru- lui Național, **George Georgescu**, directorul general al Operei Ro- mâne, Profesor **Ion Livescu**, pre- ședintele sindicatului artiștilor dramatici și lirici, Profesor **An- drei Oțetea**, directorul Teatrului Național din Iași, Profesor **Radu Constantinescu**, directorul Con- servatorului din Iași, d-nele **Lu- cia Sturdza Bulandra**, **Maria Fi- lotti**, **Marioara Voiculescu**, **Cla- udia Millian**, d-nii **S. Alexandre- scu**, **Tony Bulandra**, **Tudor Mu- șatescu**, **Const. Tănase**, **N. Vlă- doianu**, directori de teatru, etc.

Raporturi de forțe

Intre teatru și cinematograf

Cauza cinematografului este susținută în primul rând de spectatorul mediocru excitat de condimentul copios al reclamei, căreia îi urmează posibilitatea imediată — avantajul — de a asista la proecția unui film ori- când, în orice sală și îmbrăcat cum o da Dumnezeu.

Pentrucă spectatorul este fac- tor determinant în această lup- tă, dela început vom încerca că- teva precizări: In ce măsură poate profita el din punct de vedere artistic de pe urma am- belor elemente?

Cinematograful vorbitor, cu tot stadiul înaintat la care l-a adus progresul technic, ce poa- te oferi ca element vocal?

Nimic din căldura și vibra- țiile naturale ale glasului artis- tului.

Inchideți ochii în timp ce vorbesc actorii, dispensați-vă pentru un moment de imagini și veți avea cea mai mare de- cepție, servită în ultima etapă a progresului technicei sonore.

Percepeți pauzele dintre replici și le veți auzi umplute cu sfâ- râituri obsedante și cu acelaș zbârnâit de unde metalizate cari supără sensibilitatea auditivă și provoacă amețeli.

Dacă acesta este rezultatul definitiv în perfecțiunea sincro- nizării — și nu poate fi altul — atunci biruința teatrului e a- proape.

Este cu atât mai frumoasă a- ceastă inevitabilă victorie a tea- trului în lupta cu cinematogra- ful, cu cât pelicula zace le peste zece ani pe aceiași lauri veș- tejiți ai technicei înfierbântate.

In teatru actorul va fi tot- deauna mare prin el și prin mij- loacele lui naturale — lăsate în deplină evoluție.

Vibrațiile naturale ale vocii nu suportă în scenă alterații me- canice.

S'au făcut deseori încercări de amplificare și difuzare; încer- cări cari au sfârșit prin elimi- narea techniculuí din fața vie- ții, a verbului.

In ceiace privește elementul vizual — imaginea, tragedia pe- liculei e și mai sinistră.

Perfecțiunea fotografiei nu poate da nimic mai mult decât imagini, umbre și pete — uni- forme în varietate.

Claritatea obiectivului își scrie testamentul cu aceiași cerneală în succesiunea și mobilitatea inertă a imaginilor.

Atâta timp cât lipsește relie- ful — inerent elementului viu — zadarnic pelicula va fi zugră- vită după naștere.

Dacă am ajuns să ne excităm retina prin bălțătura sticlelor de ochelari, procesul reliefului pe ecran, pare iremediabil pier- dut.

De acord cu ascendentul cine- matografului asupra teatrului, nu putem fi decât pe planul co- mun — accesibil posibilităților de realizare: varietate de cadru, utilizarea spațiului, masa figu- rației, excesul de acțiune, de di- namism și... toate la un loc sur- prinse în existența comună a banului.

Condimentul de celuloid servit spectatorului nu este deocam- dată decât un indigest surogat al teatrului, gustat cu lingura confuziilor din cazanul inerției.

Dacă vom continua să privim lupta dintre teatru și cinema- tograf prin prizma opacă a a- vantagiilor de moment, cari nu pot angaja raportul cu latura artistică a problemei, atunci ne facem culpabili de a substitui paternității artistice-spirituale a teatrului, filiațiunea improprie și încă nelegitimată a celuloi- dului.

GH. SOARE

Rânduri despre o „Revistă"

Am urmărit cu plăcere — poa- te pentru întâia oară — un spec- tacol de revistă: acel al teatrului „Alhambra Baby". Spectacolul a- cesta, are și alte semnificații afară de cele ale unui banal spectacol cu fete goluțe, cupletiști și tenori. Inseamnă o încercare și o reușită: aceia de a ridica nivelul obiș- nuitelor spectacole ale genului. O „revistă" mai subtilizată, un spec- tacol intim, mai puțin violent co- lorat, în care preocupările auto- rilor și directorului de scenă merg spre un stil și o ținută.

Sala fostului „Majestic" și a fostului „Liber", așa cum a fost renovată de d. Vlădoianu, — dela culoarea pereților și până la fo- tolii, cu un gust rafinat — for- mează un cadru plăcut, cald, pen- tru acest gen de spectacole.

Dacă scena nu permite mari desfășurări coreografice, în schimb accentul s'a pus pe calitatea tex- tului și a muzicii. Și era de con- statat: partiturile teatrelor de re- vistă sunt din ce în ce mai bune. Ne gândim la d-nii Vasilescu și Elly Roman.

Spectacolul prezintă câteva fi- guri noui. Dar de aceste „nou- veaux visages" vom scrie, proba- bil, în curând.

Acesta este spectacolul de la „Alhambra Baby": o tentativă de înnoire pentru care directorul merită să fie felicitat.

V.

Literatură, artă, idei...

CARTEA SAPTAMANII

Evenimentele rele n'au paralizat pofta de a citi, am constatat cu prilejul vânzării rapide a romanului d-lui Teodoreanu. Fenomenul n'are de ce să ne surprindă, fiindcă numai contrariul ar fi nefiresc. Suntem datori când ne este amenințat echilibrul exterior, să ni-l asigurăm pe cel spiritual. Lectura constitue o metodă de apărare a persoanei morale, ea garantează drepturi interioare pe care nimic nu le poate uzurpa. Omnia mecum porto! își va zice cititorul devenit filozof, vrând nevrând! Filosof cetind pe d. Ionel Teodoreanu? Pentru ce nu? Să amintim că a fi filozof însemnează întâiu a avea facultatea iubirii, — a iubirii predestinate, care își creiază obiectul din sine însăși.

Iubirea cea mai intensă se cuvine zeilor, nemuritorilor, sau ideii ce ne-o facem noi despre ei! De pildă, la grecii antici, zeii erau amanții tinereții veșnice! Nu este un fel de zeitate și tinerețea despre care vorbește și scrie veșnic, d. Ionel Teodoreanu? Dacă i-am pune autorului, direct această întrebare, nu ne-ar răspunde, fiindcă i s'ar părea profană! Toate comentariile criticilor sunt pentru d-sa profane. Deacea nu le citește! Un lucru este foarte curios! Criticii știu că d. Ionel Teodoreanu nu citește ceea ce ei scriu despre cărțile d-sale.

Pentru ce atunci criticii nu spun adevărul despre aceste cărți? Să-și dea osteneala să scrie, de pildă, ca despre ceva nemuritor, cum este tinerețea!

Dar este destul de greu să scrii despre tinerețe ca despre o zeitate, cum scrie d. Ionel Teodoreanu. Cine mai scrie astfel la noi, sau chiar în străinătate? Cititorii își dau seama de această raritate, sunt adică stăpâniți de ea, magic, și astfel se explică fidelitatea lor extraordinară. Este cu neputință să concepem o infidelitate față de d. Ionel Teodoreanu! Iubirea și tinerețea stau mai presus de orice! Ele leagă în eternitate. Criticii n'au însă, deobiceiu, dotația lucrurilor nevăzute, ei preferă cele văzute, ca să măsoare, să numere și să califice. Ei vor să scoată opera din orice altă categorie și s'o introducă într'a frumosului suportabil cu luciditate. Ce este așadar, absolut concret, vizibil în scrisul d-lui Ionel Teodoreanu? Limba, — afirmăm noi, — limba românească sau și mai specificat, limba moldovenească! Cine nu poate merge mai departe — spre centrul de tinerețe veșnică, — să se oprească la acest prim element concret, realizat cum nimeni nu mai realizează la noi! Cum? Răspunsul este: ca Ionel Teodoreanu, care scrie întocmai cum vorbește, și în ale cărui cărți s'a închis printr'un procedeu de magie, — el, romancierul, viu, pentru totdeauna!

Când îl ascultăm pe d. Ionel Teodoreanu vorbind, pe stradă, în redacție, sau acasă la d-sa, este ca și când i-am citi cărțile, ba chiar mai mult! Să-l auzim de pildă, pe d. Teodoreanu, prorunțând cu gura eroului copil din „Prăvale-Baba'' — Pepembe, în loc de Septembrie. Pricepem dintr'o dată, în chip miraculos, pentru ce un copil de trei ani spune Pepembe, ce se întâmplă în mintea lui trezită spre lume, și cât de uluitor este ceea ce se întâmplă! Mama spune: — Asta-i luna lui Septembrie. Cade frunza îngălbenită, se călătoresc păsările, se adună poamele. — De se? a întrebat Fănuță!''

Să-l auzim iarăși pe d. Ionel Teodoreanu întrebând cu gura lui Fănuță: „De se?''. Am înțelege apoi și o frază ca aceasta: „Când bate luna plină, numai copiii dorm, moșnegii și cu babele: iar ceilalți se duc cu vin și cu must spre tinerețe, cu țiganii care-s greerii vinului și cu greerii care-s lăutarii stelelor''. La d. Ionel Teodoreanu frazele ne opresc în drum ca frunzele copacilor, ca lucirile apelor! Dar ele nici nu se scutură, ca frunzele, nici nu se tulburâ, ca apele! „Se duc și vin cu must spre tinerețe''.

MĂȘTILE SUBURBANE

Introducera d-lui Șerban Cioculescu la volumul VI al operelor lui Caragiale nu este propriuzis un studiu despre teatrul marelui scriitor, ci mai de grabă, am spune, un mic compendiu informativ. D. Cioculescu a fost pretutindeni la fața locului, unde s'a putut afla ceva dela Caragiale, vre-o cât de măruntă urmă documentară. Câți dintre noi nu l-am văzut pe critic îndreptându-se spre gară grăbit, să nu scape trenul spre cutare oraș, în care auzise că există într'o bibliotecă material inedit despre dramaturg? Pe de altă parte, cine cunoaște temperamentul meticulos în ce privește exactitatea în literatură, metoda intolerantă de vechi raționalist a d-lui Cioculescu, își dă lesne seamă cu câtă febrilitate trebue să fi umblat criticul după documnete, câte vor fi fost.

Aceasta este! Cele 36 (XXXVI) de pagini ale introducerii d-lui Cioculescu, clocotesc de pasiunea documentării pe care o justifică în întregime, o! desigur, superiorul ei obiect. Să procurăm deci, și vol. VI, din operele lui Caragiale, tipărite de Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II'' și să ne oprim și la introducere, în care, pe lângă inteligența notorie a autorului, vom avea a admira, și nobila-i pasiune. Vom descifra acest surplus, văzând cum d. Cioculescu a urmărit viața de dramaturg a lui Caragiale, an cu an, lună cu lună, dela începutul capricios, până la sfârșitul mai cunoscut din 1912. Cum a debutat, la ce ziare a colaborat, cu ce fel de articole, ce traduceri a întocmit, cum l-a lansat paradoxala celebritate a tălmăcirei în versuri după Parodi, a „Romei Invinse'', cum a ajuns la TEATRUL POLITIC, *la Năpasta, la cele câteva piese într'un act, la operetă și la monologuri, tot ce-a făcut Caragiale pentru teatru, în cursul vieții lui întregi. Intre altele, d. Cioculescu a descoperit și o scrisoare din partea unui spectator indignat, care înfruntă pe Maiorescu fiindcă a admis „D'ale Carnavalului'', pe scena Națională! „Te știam om literat și învățat, — spune anonimul, — și când am văzut acea batjocură de piesă...'' Cum nu face un studiu estetic, d. Cioculescu atinge doar în treacăt problema literară a fiecărei piese, spunând de pildă despre „D'ale Carnavalului'' că „este comedia măștilor suburbane, ridicată la puterea doua, prin măștile de carnaval adăugate mascaradei omenești!''. Astăzi nu mai este vorba de a-l apăra pe Caragiale nici barem de acea subtilă acuzație de „nesolidaritate'' și de „neaderență'' cu națiunea sa. D. Cioculescu îndeamnă chiar să ținem seama de observația d-lui Mihail Ralea „asupra carcterului idilic al societății noastre, în satira caragialiană''. Consecința ar fi că am găsi în lumea mai veselă din secolul trecut „un minunat antidot pentru preocupările tragice de astăzi''. Aceasta deoarece Caragiale nu este numai al secolului trecut, ci „al timpurilor toate''.* KRINON

„SUBIECTIVISMUL IN CERCETAREA LITERARA''

Dl. G. C. Nicolescu, distinsul nostru colaborator, a publicat de curând, în broșură separată, (colecția „Universul literar'', 1939) cele trei articole apărute succesiv în nr. 30, 31 și 32 ale revistei, sub întitularea respectivă: I. Istorie și critică literară; II. Subiectivismul în istoria literară și III. Subiectivismul în critica literară. Spre deosebire de d-nii G. Călinescu și Vladimir Streinu, puși în cauză în aceste articole, pentru faptul de-a da întâietate criticului asupra cercetătorului istoric-literar, accentuând „necesitatea ca istoricul literar să aibă și gustul acestuia'', autorul „Subiectivismului în cercetarea literară'' socotește că, dimpotrivă „nu poate fi cineva critic și nu poate pune în valoare gustul său, dacă îl are, fără a fi istoric literar''.

Impotriva pretenției celui dintâi, care afirmă axiomatic, că „orice interpretare istorică este în chip necesar subiectivă'' (deci și aceea istoric-literar), d. G. C. Nicolescu arată, citând pe Lanson, folosul de netăgăduit al unor principii generale călăuzitoare și al unei metode obiective, care chiar dacă ar fi adaptate sau anume construite în vederea unei probleme speciale, încă n'ar putea să legitimeze punctul de vedere propriu cercetătorului ca pe o „introducere definitivă și dovedită a subiectivismului'', în cercetare.

Obiecțiile pe care d-sa le aduce d-lui Vladimir Streinu, isvorăsc din aceeași atitudine riguroasă în fața obiectului cercetărilor istoriei și criticei literare. Dacă-i adevărat că printr'un efort intuitiv, putem surprinde uneori ceea ce este inefabil și unic într'o operă, este cu totul îndoelnic că cititorul ar putea fi adus mai aproape de acest unicum — „sunetul operei'', cum îi spunea Ibrăileanu — prin descrierea intuiției criticului. Propunerea autorului citat de a folosi în acest scop stilul critic, în stare să dea expresiei „calitățile sugestive ale limbajului'' n'ar face decât să sporească gradul de aproximație și imprecizie al impresiei cititorului care ar lua contact cu opera prin intermediul criticului. „Tocmai punându-ne pe tema impreciziunii literaturii, — conchide autorul „Subiectivismului în cercetarea literară'' — o literatură interpretativă (care ar fi critica) ar fi la rândul ei imprecisă și în chipul acesta se creează o gradație spre efecte din ce în ce mai slabe și mai depărtate de punctul de origină''.

Semnalând acest studiu al d-lui G. C. Nicolescu, subliniem cu toată satisfacția însușirile d-sale de probitate intelectuală și eleganță în atitudine, însușiri cari ridică discuția deasupra nivelului polemicei sterile, într'un climat eccesibil numai pasiunei dezinteresate pentru adevăr și idei.

„MUTILAT''

La 4 Noembrie 1918 când a fost ucis de un obuz, locotenentul Wilfred Owen avea douăzeci și cinci de ani. Pe insulă se spunea despre el că e un „Verlaine englez'' și una din cele mai temeinice speranțe ale liricei engleze contemporane. A murit tânăr, ca și Keats al cărui discipol a fost, ca și Rupert Brooke și Jeffery Day, răpuși în războiul care n'a fost ultimul. Nu însă înainte de a-și fi dat măsura geniului său, în poemele scrise pe front, care fac din el, în opinia cunoscătorilor, cel mai mare poet de război englez.

Prezentarea pe care i-o face Louis Bonnerot în Yggdrasill este însoțită și de traducerea poemului „Mutilat'', viziune intens dramatică, străbătută de-o simpatie omenească adânc îndurerată. Oricât de puțin ar mai rămâne din poem, într'o a doua traducere, ne îndeamnă gândul că ceva din om, poate chiar ce a fost mai bun din Wilfred Owen, trece prin toate încercările; deaceea ne și încumetăm să punem sub ochii cititorilor, rândurile care urmează:

L-am văzut acolo, într'un jilț pe rotile, —
așteptă noaptea,
Tremurînd în sinistrul lui costum cenușiu,
Ciot chircit și cusut la coate. Voci de copii,
Ca un cântec trist, dela stranâ, prin parc
răsunau,
Voci de copii jucăuși alergându-se până în
seară,
Până ce somnul veni, ca o mamă, de sub
ochii lui să-i culeagă, răpindu-i.

Mai demult, la acest ceas, ce vuet de veselă
zarvă'n Oraș,
Când becuri aprinse 'nfloreau pe copaci în
clara 'nserare
Iar ochii, șăgalnicii fetelor ochi, mai umezi
luceau în lumina răpusă,
Mai demult, când nu-și pierduse genunchii,
în jertfa cea mare.
Nicicând, de-acum, n'o să mai poată cu-
prinde
Sveltă, talia fetelor, calde, gingașe, mîinile
lor;
Toate-l ating și-l feresc toate, ca pe-o boală
ciudată.

Era și-un pictor nebun după chipul lui,
Mai tânăr anul trecut decât chiar tinerețea.
Acu-i vestejit și nici spatele-i gârbov n'o să
se mai îndrepte;
Hei, și-a pierdut departe de-aci culorile fru-
sului chip
Le-a vărsat în gropi de obuz până ce i-au
secat vinele
Și din viața lui jumătate s'a scurs în șu-
voiul cald,
Purpuriu, din coapsă țâșnit.

Ii plăcea, într'o vreme să vadă pe picior o
pată de sânge,
După matchuri, când era purtat în triumf.
Era după o partidă de football, când la un
pahar
Ii dădu prin gând să se înroleze. Dece? se
întreabă.
Cineva-i spusese că 'n kilt scoțian ar fi
frumos ca un zeu;
Deaceea; și poate și ca să-i facă pe plac lui
Margot;
Da, tot așa-i, ca să fie pe gustul cochetelor
alea cu minte puțină
A cerut să fie 'nrolat. Fără să stăruie;
I-au înscris, zâmbind, minciuna: vârsta:
nouăsprezece ani.
La germani nici nu se gândea; despre vina
lor
(Și-a mai cui altuia?) prea puțin îi păsă. El
încă nu cunoștea
Teama de Teamă. Visa la pumnale cu mâ-
nere 'ncrustate
Purtate 'n carâmb de ciorapi scoțieni; la
saluturi corecte;
La arme frecate, la permisii și soroace de
plată,
La spiritul de corp și la taifasurile c
„bobocii''.
Indată l-au și trimis pe front, în sunet d
tobe și aclamații.

L-au aclamat și la 'ntoarcere dar nu î
felul mulțimilor delirând pentru campion.
Doar un domn grav care i-a adus fructe
I-a spus: Mulțumesc, — întrebându-l apo
despre suflet.

Va trece acum, câțiva ani, bolnav, pri
sanatorii
Purtându-se cuminte, după regulamente,
Primindu-și partea de milă pe care vo
binevoi să i-o dea.
A văzut el, în seara asta, cum ochii femeilo
Se 'ntorceau dela el, la bărbații zdraveni ș
'ntregi.
Ce frig e, și ce târziu. Dece nu vin oare
Să-l culce în pat? De ce nu vin oare?

„REALITATE ȘI EROARE''

Primul volum, de critică filozofică, al d-lui Mircea Mateescu, titularul „Cronicei ideilor'' din revista noastră, va apare la începutul lunei viitoare, în colecția „Universul literar''.

In cercetarea pe care o întreprinde, asupra problemelor cunoașterii în raport cu absolutul, autorul adoptă criteriul valorilor, singurul metafizic, după d-sa, și singurul care ne dă putința și garanția obținerii unor rezultate obiective, prin înlăturarea logicismului și a psihologismului practicate de științele fenomeniste.

Lucrarea d-lui Mircea Mateescu fiind o desbatere asupra problemelor esențiale și niciodată istovite ale filosofiei, este explicabil interesul cu care se așteaptă contribuția personală a tânărului autor filosof.

— n. —

Șezătoarea „Universului literar''

Șezătoarea literară anunțată de revista noastră, pentru data de 29 Octombrie c., și amânată din motive neprevăzute, se va ține Duminică 3 Decembrie a. c., orele 4½ d. a., în sala Ateneului Român.

Biletele vor fi puse în vânzare cu începere din ziua de 15 Noembrie a. c. la librăriile „Cartea Românească'' și „Universul'', iar în ziua spectacolului la cassa „Ateneului'', la intrarea din strada Franklin.

Programul șezătorii va fi publicat în numărul viitor al revistei.

CHARLES PÉGUY

(Urmare din pag. I)

multă lume. Nu erau „cumpărători'', ci numai oameni, unii în plină glorie pe atunci iar alții pur și simplu suspecți, tovarăși de aventură, care se întâlneau acolo pentru „sfânta lor cauză'' socialistă. Afacerea comercială mergea prost. Dar nici nu interesa prea mult. Charles Péguy era un suflet generos și ținea să-și întrebuințeze capitalul tot într'un „mod generos''. Asta, cu orice riscuri materiale și cu orice efort. Dar, ce destin amar! Dela primii pași făcuți în noua existență se'ntâlnește cu mizeria. O experiență sinistră. Nu-i vorba de sărăcie. Cu asta era deprins încă dela Orléans. Ci de un spectacol degradant: de acei oameni, așa numiții „mizerabili ai epocii'', care nu numai că aveau un viitor mediocru, dar care, de cele mai multe ori, nu aveau pur și simplu un viitor. Ceata condamnaților fără apel și-a morților de vii. Charles Péguy vedea în ei *„universala pătrundere a morții în viață''* și, dintr'un anumit punct de vedere, acțiunea infernului. In termenii lui: *„oameni excomunicați de Dumnezeu''*. Oare care să fie cauza? N'a răspuns niciodată. Dar d'acum înainte va ocoli și mai mult curtea bisericii.

Anul 1898. Charles Péguy scoate în editura proprie: *Marcel, Premier dialoque de la Cité harmonieuse.* El vine exact la un an după *De la Cité socialiste,* mai clar, mai așezat, mai propriu și, poate, chiar mai autentic. Liniile cărții sunt precise. Intâi: societatea are nevoie de o refacere totală. Al doilea: dar nu prin egalitate (asta presupune calcul), nici prin justiție (asta presupune violență) și nici prin caritate (asta presupune grave deficiențe de organizație), ci prin armonie (și asta însemnează adaptarea precisă a muncii la aptitudini și a produselor la nevoi). Problema era pusă în termeni proudhonieni. Principiul: *„înlocuirea, pe cât e posibil, a conducerii oamenilor în societate prin administrarea socială a bunurilor''.* Și acum consecințele: în *„Cetatea armonioasă''* munca este a cetății și produsul muncii al fiecăruia după nevoi. Banul este steril și inofensiv. Rămâne la simpla lui întrebuințare ca mijloc de schimb. Concurența și luxul dispar, autoritatea este redusă la minimum. Se lasă timp pentru viața interioară a muncitorilor. Ei trebue să mediteze și să-și confirme umanitatea lor. Să fie muncitori adevărați, nu simpli vânzători de muncă.

Sentimentele lui Péguy sunt profund umane, profund creștine, și socialismul lui profund mistic.

La sfârșitul lui Septembrie, anul 1894, Serviciul Informațiilor din Ministerul războiului ia cunoștință de faimosul „borderou'' conținând documente secrete în legătură cu apărarea națională franceză. Căpitanul Alfred Dreyfus, recent atașat pe lângă Statul major al armatei, este suspectat. Experții găsesc analogii evidente între scrierea borderoului și scrierea căpitanului. Bănuelile încep să se confirme. se mai adaugă și faptul că Alfred Dreyfus era evreu și, că la orice atac, rămânea rece, rezervat și distant. In cele din urmă, e acuzat formal de trădare. Procesul. La 22 Decembrie, acelaș an, e condamnat la deportare permanentă într'un loc fortificat. La 5 Ianuarie 1895 i se iau gradele militare. Și la 10 Ianuarie e trimes în Insula Dracului. Afară de avocatul său, nimeni nu i-a luat apărarea. In momentul acela chiar Jaurès și Clemenceau regretau că nu l-au omorît. Dar toată lumea știa că Alfred Dreyfus era cinstit, că era bogat, că avea o carieră strălucită și că, în toate ocaziile, a fost fidel Franței. Incepeau îndoelile. Sentința părea prea tare, procesul prea confus. Noul șef al Serviciului informațiilor, colonelul Picquart, era deja convins că borderoul nu era scris de Dreyfus, ci de Esterazy, un ofițer de o conduită scandaloasă și plin de datorii. Incepe *„afacerea Dreyfus''*. Franța e împărțită în două. Charles Péguy vine cu toată devoția lui de mistic în tabăra dreyfusiștilor. El vedea aci un triumf al politicului asupra nobleții mitice. Adică, un fel de păcat de moarte. Și asta nu putea s'o admită. Știa că Alfred Dreyfus nu era vinovat și că judecătorii nu sunt real infailibili. Un om a fost aruncat în mizerie și cu asta întreg „pactul social anulat''. Franța era în pericol. Fraza lui Peguy, oridecâteori ataca această rană, se desfășura pe ton ridicat, grav, aproape dramatic și, din când în când, convulsiv. Un exemplu. *„Une seule injustice, un seul crime, une seule illégalité, surtout si elle est officiellement enregistrée, confirmée, une seule injure à la justice et au droit, surtout si elle est universellement, légalement, nationalement, commodément acceptée, un seul crime rompt et suffit à rompre tout le pacte social, une seule forfaiture, un seul déshonneur suffit à perdre d'honneur, à déshonorer tout un peuple''.*

Bătălia lui Péguy era ardentă, nervoasă, dar în acelaș timp, cât se poate de pioasă, nu numai prin sentimente, ci și prin idei. El rezolva problema din punctul de vedere al salvării eterne a Franței și vedea în ea „forma unei tragedii de Sofocle sau Corneille''. Procesul s'a rejudecat. Căpitanul Alfred Dreyfus condamnat din nou. Dar guvernul îi oferă grațiere și el primește. Charles Péguy privește descurajat și trist. Ce decepție! Dreyfus *„a fost achitat obișnuit ca oricare''* și el *„eroul acestei afaceri eroice a renunțat la eroism''.*

Afacerea s'a degradat și dreyfusismul mistic s'a întunecat într'o politică dreyfusistă. Dar Péguy rămâne tot el, cu vitalitatea sa, cu magnifica sa cordialitate, cu generozitatea sa, și, trecând peste derivatele evenimentelor, își duce lupta sinceră mai departe, cu oarecare melancolie desigur, dar tot cu același foc. Părăsește republica socialistă universală și, cu toate prieteniile vechi, cu toate ecourile din adolescență, trece pe câmpia tradiției franceze și d'aci în marea cetate creștină. Apar *Caietele,* noua lui armă de bătălie. *lement enregistrée, confirmée, une seule injure à l'humanité, une seule*

(Vd. „U. L.'' nr. 37 și 38).

AXENTE SEVER POPOVICI

(Urmare din pag. 1-a)

cuvântului, încât gânditori ca Wundt — care a luat foarte în serios psihologia popoarelor — lasă în seama expresiei instinctive origina limbajului, emoțiile și gesturile comportând mișcări musculare și respiratorii. Cuvântul ar țâșni direct din „gestul vocal''. *Fixând precipitatele acestor mișcări din adânc, dă relief tainei intime din noi, mărturisind — vorba lui Ribot—, despre* „psihologia pietrificată''.

S'a angajat o întreagă discuție asupra rostului individului și colectivității în procesele de transformare lingvistică. Sunt pline cărțile lui Meillet, Vendryes și Jespersen și pare extrem de delicat să știm până unde se întinde rolul unuia și unde începe rolul celuilalt. Durkheim bunăoară rămâne la părerea că gândirea impersonală s'a relevat umanității sub forma gândirii colective. Reprezentările sensibile se află în continuu flux, iar pe deasupra lor, în afară de timp și de agitație, nesupuse evoluției repezi, se rânduesc reprezentările colective, cristalizate în noțiuni și fixate în cuvinte.

Oricum, există atâta misterioasă legătură între idei și semnele lor, că din această bogăție de relații se alimentează viața cuvintelor.

Ce este viața cuvintelor? Un cuvânt nu trăește singur. In realitatea lui integrală, el e dependent de infinite variațiuni. Izolate, vorbele le întâlnim numai în dicționar. Altfel, — fac parte dintr'un tot, aparțin frazei, propoziției. Chiar când în împrejurări anumite sunt întrebuințate izolat, înțelesul e completat de gesturi sau de ecoul altor cuvinte rostite anterior. Căci numai când pare alături de un altul, cuvântul își arată înțelesul definit. Lăsat în singurătate, se sterilizează semantic. Numai fraza îngăduie să pricepem bine senzul cuvintelor cari trebuesc, totdeauna, privite în contingențele lor. Neglijind asociațiile din care fac parte, nu putem lega nici o valoare estetică de prezența lor. O formă dobândește relief artistic în măsura în care o determină însoțirile cuvintelor. Bine încadrată, chiar forma prozaică își refăce aureola ei estetică. In încadrarea armonică stă realizarea artistică a vorbirii. Trebue să ai darul de a integra firesc în ceeace are mai expresiv, mai evocativ, mai cuceritor pentru suflet. Fraza artistică trăește sub condiția aranjării cuvintelor. In interiorul grupărilor lor, există corelație și din influența exercitată reciproc se trage vraja care încântă și leagănă. Ordinea artistică a unei fraze se cunoaște din începutul ei care trebue să posede un fel de aurora estetică prevestitoare de lumină nouă.

Importanța cuvintelor, misiunea lor principală constă în aceia de a fi purtătoare de înțeles. Spiritul național al unei limbi trebue căutat în partea ei spirituală, adică în înțelesul specific al cuvintelor ei. Cuvânt înrădăcinat e numai acela care face parte din întreaga viață sufletească a poporului. Semnul înrădăcinării e întrebuințarea în toate manifestările geniului popular. Dacă din glosarul cărturarului — subliniază Maiorescu în vol. II al Criticelor sale *— unde apare ca unitate singuratică, îl transmutăm în realitatea nufletească a națiunii, cuvântul se vădește ca un complex de înțelesuri și simțiri cari, legate cu înțelesurile și simțirile altor cuvinte, alcătuiesc țesătura trainică a personalității unui ins sau unui neam. Incrucișări de fire pun în mișcare țesătura întreagă și e deajuns un singur cuvânt ca să se deschidă adâncimile sufletului.*

ILARIU DOBRIDOR

Concursul Th. Sperantia

Pentru a înlesni participarea la concursul anunțat, al scriitorului Th. Sperantia, și acelora cari ne-au cerut un nou răgaz pentru depunerea manuscriselor, îi înștiințăm că ultimul termen a fost fixat pentru data de 1 Decembrie a. c., după care comisia instituită va începe cercetarea lucrărilor primite, în vederea acordării premiilor.

Cu privire la muzica pură și impură

(Urmare din pag. I)

greșeli reproduce operele din repertoriul mondial. Wagner, poate fi urmărit pas cu pas, deallungul actelor operelor sale, fără a pricepe un cuvânt sau a ști vreun subiect, ci numai cunoscând cele câteva sute de leitmotive din ale căror îmbinări și succesiuni alternative se crează un contrapunct perfect adequat textului literar. Mai mult, la acest compozitor, nu putem pricepe muzica, oricât am cunoaște textul, dacă nu avem pregătirea necesară, care să ne explice de mai 'nainte, prevăzând, explicând. De fapt, orchestra provoacă starea sufletească mai târziu lămurită de cântăreț. Și totuși este foarte simplu. Fiindcă textul literar este sclavul unei muzici *„pure''* putând ea însăși concretiza stări și reacții, lămurite mai târziu de cuvinte, poate chiar prea târziu.

Iar în Rigoletto, citat în articolul la care ne referim, frumosul monolog *Pari siamo* prin muzică numai ne vădește stările sufletești la care s'a gândit autorul, fiindcă gloria acestui monolog se legitimează prin farmecul ce emană din muzica lui, lămurindu-ne clar și precis, stările sufletești ai celor ce-l execută.

O literatură critică muzicală mondială a relevat acest lucru. Nici nu era poate nevoe, fiindcă realitatea este prea evidentă. Muzică pură sau muzică superioară și inferioară nu există propriu zis. Muzica se exprimă foarte bine, și cel mai bine, prin propriii mijloace. Adăugirea unui text sau a unei lămuriri, este o operație de împodobire, un lux care dacă servește spre a ușura pe profani să priceapă ariile, nu va împiedica niciodată pe un cunoscător să descifreze orice frază muzicală, fără nici un cuvânt explicativ, fiindcă arta aceasta în sine, este îndestul de limpede și cu formule destul de simple, spre a nu fi nevoiți să o privim uimiți, ca pe un templu în care nu se poate intra.

VICTOR POPESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL''. BUCUREȘTI. STR. BREZOIANU 23.

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

44

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

OPRIETAR:
AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
CTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
ișă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 44
SAMBATA 4 Noembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Ex voto spiritual

Din ciclul „Renașterea"

Încerc să știu pe unde-ar fi să fie
Cărarea
Pe care să 'ntâlnesc răscumpărarea
Și nu știu ce din mine 'n veșnicie.

Mi-e sete să mă mai găsesc odată
Departe
Cu fiecare clipă-a mea în parte
In toată-a ei esență distilată.
S'o văd așa cum poate ea fusese
Sortită,
Și nu cum am trăit-o de chircită
Pe drumurile mele ne 'nțelese.

S'o 'ntâmpin cu o 'ncredere de-albină
In floare
In limpezimea ei stăpânitoare
Și'n toată strălucirea ei senină.

Să fac din fiecare câte-o rugă
Cu sborul
Mai repede și mai adânc ca dorul
Și să le fiu cu fericire slugă.

Și să 'ngenunchi cu toată umilința
In fața
Icoanei lor în care dimineața
Își oglindește Dumnezeu ființa.

N. DAVIDESCU

Note asupra operei de artă

de ION BIBERI

Am putea stabili o opoziție ireductibilă între spiritele udite sau didactice, judecând totdeauna realitățile n mijlocirea formulelor sau teoriilor, și spiritele care mulțumite cu rezultatele obținute până la ei și con-și de nevoia de emancipare de subt tirania ideilor în culație, încearcă să vadă lucrurile cu ochi propri, tornicind noi puncte de contact cu lumea. Vedem aci erențierea unor structuri sufletești divers conformate nu înrâurirea unor influențe trecătoare. Primii sunt, în nere, spirite gregare; ei simt nevoia de a se sprijini tot-auna pe date streine, pe observații făcute de alții; ei fac de cât să reia discuții odată începute, să totalizeze ncluzii, să rotunjească, sărguitor și corect, bilanțuri. ntribuțiile lor proprii vor fi în genere limitate și, în ice caz, vor apare ca o prelungire și o încoronare a or date stabilite de înaintași. Spiritele vii, însă, chiar că li s'ar impune această disciplină intelectuală, presu-nând obediență și inițiativa restrânsă, nu pot stărui delung pe cărări bătătorite și, ceea ce e mai demn de ținut, nu se pot resemna să ia ca punct de plecare al ndirii lor axiome stabilite de comoditatea gândirii rente.

In judecarea operei de artă am putea distinge cu ușu-nță pe teoreticienii dominați de teorii streine, pe care discută, le clasifică și cărora, uneori, le dau soluții per-nale, de scriitorii care în afara oricărui sistem de gân-re își așternă pe hârtie rodul reflexiilor lor asupra fru-osului. Aceasta din urmă categorie de notari își are de-gur semnificația ei. In ce ne privește, o prețuim cu deo-bire, văzând în aceste însemnări de gând mărturii ale or experiențe personale și ale unor comuniuni directe u faptul artistic, independent de teorii estetice și con-derații erudite. Vom încerca deci, la rându-ne, câteva otări fugare, fragmente dintr'o viziune mai amănunțită supra faptului artistic.

Caracterul dominant al operei de artă ne apare a fi xpresia concentrată și sintetică a unei realități de viață, e care în existența de toate zilele o întâlnim risipit, ne-ordonat și adesea nesemnificativ. Elaborarea artistică xtrage din acest material pe care viața îl prezintă difuz, rasaturile lui esențiale, exprimând în acelaș timp propria răire a artistului în fața acestei realități, însă potențată i condensată. De unde calitatea pe care o au atâtea pere de artă, de a reprezenta momente de mare inten-itate de viață.

Spre deosebire de viața sufletească obișnuită, care pre-upune o desfășurare evolutivă variabilă, de lungi peri-ade mocnite, vegetative, întrerupte de momente de riză sau de răscoliri interioare, opera de artă înfățișează n deobște un moment de iluminare sau de mare tensiune ufletească. Viața zilnică are deci momente lipsite de emnificație; arta nu înfățișează însă decât esențialul, liminând datele monotone ale vieții și nereținând decât momentele de mare răscolire interioară. In viața noastră nterioară se succed nenumărate momente în care, su-buși nevoilor cotidiene și abătuți sub povara nevoilor xistenței, trăim o viață lipsită de patetic și adâncime: opera de artă nu va răsfrânge aceste momente. Ea va ulege în schimb împrejurările în care, revelându-ne sin-guri nouă înșine, printr'un fel de răsfrângere asupra noastră, trăim cu mare intensitate. In opera artistică se va răsfrânge deci această precipitare de ritm care dă trepidanță vieții. Vedem prin urmare în opera artistică o răsfrângere nu a cotidianului încropit și tern, ci a inten-sităților răscolitoare de conștiință. Dar cum trăirea vege-tativă este nesemnificativă, desfășurându-se aidoma cu ea însăși, și cum numai momentele de dramă interioară oglindesc cu adevărat firea adâncă a personalității noa-stre, opera de artă va alcătui, prin răsfrângerea crizelor de conștiință și a iluminărilor, o sinteză de viață, o con-centrare și o intensificare a întregei deveniri a persona-lității artistului.

Vechii fiziognomoniști, Lavater cu deosebire, au re-marcat că adâncul personalității unui om se revelează cu multă greutate în timpul comportărilor noastre obișnuite. De aceia fizignomonistul elvețian recomandă surprin-derea persoanei al cărui caracter urma să fie adâncit, în momente de deslănțuire emotivă — furie, depresiune, desnădejde — care singure îngăduie o observație amănun-țită și exactă a subiectului.

(Urmare în pag. ultimă)

Paul Cézanne — Flori

Războiul în literatura epică

de NICOLAE ROȘU

Nimeni nu mai crede astăzi că războiul este un simplu accident, o întâmplare neprevăzută, ca toate celelalte, care survine printr'un simplu joc al unui capriciu. Pacea este o fază de incubație a războiului, și războiul este încă o condiție de viață a omenirii: naturală, inevitabilă cași sorocul unei fatalități. Se poate amâna, se poate temporiza, dar nu se poate înlătura. Când sorții au căzut, cu pacostea unui blestem, războiul se trăește real, intens, paroxistic, printr'o explozie a firii, dincolo de limitele unei fiziologii normale. Omul în război este altfel, închipuit printr'o depășire a lui însuși, exaltat, îndârjit, cu nervii ridicați la o tensiune maximă, cu o conștiință care vibrează în ritmul unei tragedii. Războiul se trăește natural, cu izbucniri vulcanice aprinse de focul luptei, cu verificări de caractere, cu eroisme anonime sincronizate de condiția gregară a existenței.

Războiul nu este prilejul unei ficțiuni artistice, ci mărturisirea unei realități copleșitoare. Nedumerirea aceasta se pare că a avut-o odinioară și Tolstoi, de vreme ce romanul lui *„Război și Pace"* nu este o construcție a imaginației creatoare, ci o operă studiată și amănunțită, cu documente precise și fapte adevărate, care-și găsesc locul potrivit în urzeala unei descrieri ilustrate de vigoarea unei viziuni lucide. Pentru a povesti bătălia dela Borodino, din 1812, cu Napoleon, Tolstoi cu harta în mână, ca un ofițer de stat major, reconstitue pe teren fazele luptei, se documentează direct, culege informațiuni orale...

Emile Zola în *„La Débâcle"* a dat icoane epizodice din războiul dela 1870, zugrăvite cu amărăciune și poleite cu un lustru de naturalism șarjat. *„Le Feu"* a lui H. Barbusse cuprinde cronica pitorească a unor întâmplări, cu un material uman dezamăgit și depresiv. Cartea devastată de un scepticism amar, scrisă de Louis Ferdinand Céline, prezintă cetitorului, pe sute de pagini, o dizertație de diletantism filosofic. Poziția aceasta a fost anulată, de alte romane, mai de curând apărute.

Dar nu o inventariere a literaturii epice a războiului am nădăjduit să desprindem din aceste rânduri, ci numai se consemnăm faptul că această literatură există în cadrele unei viziuni naturaliste.

Fenomenul nu s'a petrecut în aceiași formă și la noi. Războiul precedent ne-a dat un roman al stărilor psichologice individuale, și un altul al consecințelor lui sociale. Deoparte drama sufletească, de alta, drama socială ivită după anularea vechilor erarhii dintre clase, după năvala arivismului în căutare de situații privilegiate, cu împestrițarea ideilor și decadența valorilor morale care urmează în chip firesc marilor zguduiri colective. Războiul propriu zis, epopeia eroică, mișcarea sufletului transfigurat de condițiuni specifice, n'a intrat încă în literatură. Totuși, subiectul nu s'a perimat, dovadă actualizarea săvârșită de *„Fata Moartă"* (Ed. Cartea Românească) a d-lui Ioan Missir. Un scriitor cu reale posibilități de observațiune, cu surprinzătoare resurse narative, a cărui viziune naturalistă izbucnește torențial, validată de experiența tranșeelor, de însângerarea conștiințelor orbite de psichoza luptei. „Fata Moartă" este ceva mai mult decât un jurnal de front, și nicidecum un roman construit după toată tehnica genului; dar selecționarea materialului, cu punerea în evidență a semnificației lui psihologice, face ca în această cronică să trăiască elementele esențiale ale războiului.

O carte vie, cu oameni care trăesc în sublimul și în ridicolul situației lor, cu ciudățenii determinate de preocupări banale și domestice, alăturea de înfruntarea adevărului hâd și brutal plăsmuit de fantezia ucigătoare. Războiul, așa cum se desprinde din rândurile cărții d-lui Ioan Missir, este o ebrietate metafizică, un delir al puterilor tehnice, căruia îi corespunde în ordinea omenească triumful vieții asupra morții. Faptul că această carte, ieșită

(Urmare în pag. ultimă)

Profesorul N. I. Herescu președinte al Societății Scriitorilor Români

D. N. I. HERESCU a fost ales președinte al „Societății Scriitorilor Români", Duminică, 29 Oct. a. c., în adunarea generală cu o majoritate de 106 voturi din 140 ale membrilor prezenți.

Literat, profesor universitar și în deosebi reprezentant al ideii de întoarcere spre clasicitatea latină, d. N. I. HERESCU este o personalitate de primul rang a culturii românești. Prezența d-sale în fruntea Societății Scriitorilor Români, fixează un moment de noui nădejdi pentru literatură și cei ce se dedică ei.

Costache Șt. Caragiale

— Contribuții pentru o mai bună cunoaștere a lui I. L. Caragiale —

de ION DIACU

Istoria culturii cunoaște unele cazuri nefericite în rândurile celor aleși. Când și când, meticulozitatea, conștiinciozitatea — și în oarecare măsură — și curiozitatea unora sau altora, descoperă personalități ce-și binemerită recunoștința urmașilor, personalități care, prin capriciile unor împrejurări vitrege sunt trecute — în total sau în parte — în domeniul uitării. Una dintre aceste personalități este și *Costache Șt. Caragiale*.

Mare animator al teatrului nostru în secolul trecut, ctitor al teatrelor naționale din *Iași, București* și *Craiova*, precursor al marelui *Ion L. Caragiale* — al cărui unchiu era — *Costache Caragiale* e așa de puțin cunoscut de noi, urmași cari datorăm atâta geniului său organizator, încât se poate spune că e *necunoscut*.

Puținele știri despre viața și activitatea sa, publicate ici-colo de unii cercetători improvizați, sunt mai toate din domeniul fanteziei. Total nepregătiți, cei mai mulți din ei, cari au scris câte ceva despre el, au cules date doar prin... *tradițiune verbală*, metodă pe deantregul falimentară în cercetarea științifică.

Studiul de față pornește, în primul rând, tocmai din acest îndemn de a-l pune în lumina adevărului, de a-l face cunoscut atât marelui public cât și celor cari se ocupă cu istoria culturii noastre și cari afirmă că *Alecsandri* este întemeietorul teatrului nostru.

In al doilea rând, studiul ce am întocmit are rostul de a aduce la iveală o viață ce merită a fi știută de oricine, putând fi pildă de muncă și dragoste de ideal, pentru contemporaneitate și viitorime.

In al treilea rând, cercetarea — cât de sumară — a operei sale, se impune ca o necesitate pentru toți intelectualii români, ca să se știe — odată pentru totdeauna — de unde își trage obârșia teatrul caragialesc, teatrul autorului *„Năpastei"* și *„Scrisorii pierdute"*. Căci știut trebue să fie de toți că *I. L. Caragiale* nu este un fenomen unic, un fenomen de sine stătător, o întâmplare în evoluția literaturii românești. I. L. Caragiale a avut înaintași, așa cum spune și d. prof. *N. Iorga* într'un vechiu articol al d-sale [1]:

*

Născut în anul *1815*, *Costache Șt. Caragiale* vede lumina zilei în *București*, ca fiu al unei familii destul de nevoiașă, și care cu vremea deveni și destul de numeroasă: trei băeți și două fete.

Frații lui *Costache* erau: *Luca (Lucky* după desmierdarea familiei), tatăl autorului *„Scrisorii pierdute"* și *Gheorghe (Iorgu)*; iar cele două surori erau: *Anastasia* și *Ecaterina*.

Tatăl lor, *Ștefan*, fiu al unuia *Vlidichio*, venise din Grecia și se stabilise la noi, nu se știe când și nici pentru cari motive. *Costache* spune într'o *„Autobiografie"*[2] a sa, doar că tatăl său *„pentru un singur capriț și-a lepădat părinții, rudele, patria și a rătăcit dela 12 ani"*. Și mai departe adaugă că era *„un om plin de simțitate, un om cu a căruia viață și-a făcut soarta abuz"*.

Soția lui *Ștefan*, mama copiilor, era *Maria Nestor*, femeie blândă, iubitoare de casa ei și cu teamă de Dumnezeu. Alături de soțul ei îndeplinea o pereche de părinți *„a cărora toată vinovăția le era simțitatea și a cărora toate meritele se sfârșeau la numirea de om"*..., cum spune *Costache* în aceeași autobiografie.

Ștefan și *Maria*, cu toate că nu aveau avere, cum reiese din *chiar mărturiile lui Costache*, au făcut totuși tot ce le-a stat în puteri ca să le dea copiilor cultura trebuitoare. Fetele, cum era și moda pe atunci, n'au fost date la carte, ci au primit o educație „de salon". Băeții însă, au fost trimiși la școală, rând pe rând, la vremea lor. Dintre toți, cel care s'a distins și care, mai ales prin inclinația-i pentru teatru, a ridicat mai târziu numele familiei, a fost *Costache*, cel mai mare.

1) *„Revista istorică"* an XX Nr. 7—9 din Iulie 1934 p. 217—218: *„O piesă a lui Costache Caragiale"*.

„I. L. Caragiale n'a fost fără înaintași. Unul dintre ei, chiar unchiul său Costachi".

2) E prefață la volumul *„Felurite poesii de C. Caragiali. Eși 1841"* aflător în depozitul Academiei române: Mss. 3466 f. 1—22.

(Urmare în pag. ultimă)

Colind

Colpote din adânc,
peste fântânile cu veninoase chipuri
domoale păsări negre duc descântecele nopții
spre jezerul cu zile de argint.
Cu dangătul limbilor albe, deschideți,
Clopote din adânc,
isvoarele din melci și din flăcări
și duceți-le glasul ne 'mpărțit departe
sub punțile nemăsurate-ale luminii.

Clopote din tării
rătăcit pe cărările lumii
soarele stă în amiaza prea limpede-a cerului.
Flori mistuite de jarul din aer ni-s inimi
și gândurile pe viorile celestelor neliniști
ne ard sub sarbedele-arcușuri ale umbrei.
Clopote din tării,
cu arome și rouă, chemați-ne marele foc spre amurg.

Clopote de dincolo,
trezit din vis a doua oară
de-alungul râurilor înghețate
alunecă 'n vârtejul alb Dumnezeu
Clopote de dincolo,
goniți-ne din staulul fără minuni
(decând păstorii cu turmele s'au înnecat în mustrarea pădurii)
și'n loc să intre Dumnezeu să viseze pe lavița noastră.

VALENTIN AL. GEORGESCU

CRONICA LITERARĂ

Poezia tradiționalistă

I. Clasicism și creștinism

Ideea tradiționalistă este un moment esențial în literatura românească modernă, pentru aceea că ea pune o foarte serioasă problemă de cultură. Tradiția, dacă ne întoarcem la rădăcina cuvântului, însemnează a lăsa „moștenire", „a da în pază", accepție care se completează cu răspunsul la întrebarea: Ce se lasă moștenire? Ce se dă în pază? Se lasă „moștenire" dela un om la altul, se „dă în pază", dela o generație la altă generație, un adevăr despre viața spirituală, pe care fiecare îl trece dela el mai departe cu același sentiment al „cultului", cu care l-a primit dela cei dinainte.

Astfel se naște cultura tradiționalistă în care adevărul nu se găsește, ci se moștenește. „Găsirea" ar însemna pentru adevăr, că este izolat, legat de întâmplarea de a-l fi aflat un singur om, cu care se va și pierde. Dar adevărul nu se poate pierde, este veșnic și unul. Cei ce-l știu, nu l-au aflat ei, ci l-au moștenit, și ca pe orice bun moștenit, îl vor lăsa, la rându-le, moștenire nestricată. Cum simți că ai primit moștenire acest adevăr unic și veșnic? Înțelegându-l! In acest sens, Coomaraswany spune în articolul „The Philosophy of maedieval and oriental art", publicat de d. Mircea Eliade în revista „Zalmoxis", I, pag. 22; „I have nothing new to propound; for such sa I am, the truth about art, as well as about many other things, is not a truth that remains to be discovered, but a truth that it remains for every man to understand". (Nu am nimic nou să vă ofer; căci, după părerea mea, adevărul despre artă, ca și despre orice alt lucru, nu este un adevăr care trebuie să fie descoperit, ci un adevăr care trebuie să fie înțeles de fiecare om).

Moștenim așa dar, un adevăr despre artă, pe care trebuie să-l înțelegem. Meritul excepțional al mișcării tradiționaliste, este de a fi deslănțuit discuția asupra acestui adevăr despre artă, ca despre un adevăr al „culturii". Se întâmplă însă că reprezentanții tradiționalismului românesc nu sunt (în mod paradoxal), de acord asupra adevărului despre artă, deși el este unul singur și neschimbător. Imprejurarea curioasă se explică prin matca de unde înțeleg să moștenească adevărul, „fiecare din cei doi reprezentanți ai lui, cari sunt domnii Nichifor Crainic și N. I. Herescu.

Isvorul fundamental pentru cultura și arta românească este ortodoxia, susține d. Nichifor Crainic, iar d. N. I. Herescu crede același lucru, despre clasicismul latin și grec. Convingerile lor deosebite nu se opun însă în întregime. In vreme ce d. Nichifor Crainic recunoaște valoarea generală a clasicismului pentru cultura românească, subordonând însă această valoare ortodoxiei, d. N. I. Herescu nu acordă nici o valoare ortodoxiei; mai mult, o socoate primejdioasă pentru cultura românească începătoare.

După ce constată că este primejdios „misticismul înfrățit în vremea din urmă cu ortodoxismul", declară: „Luând astfel poziție fățișă și fără nicio reticență împotriva valului de misticism care amenință să pătrundă în literatură, în filosofie, în publicistică, la universitate și aiurea, nu facem decât să punem datele unui proces care abia se deschide. El va fi lung și aprig". (Pentru clasicism. pag. 110 și 113).

Desfășurarea unui proces, „lung și aprig", pe care îl prevede d. N. I. Herescu, înalță în ochii cititorului seriozitatea problemei pentru că și d. Nichifor Crainic are același absolut al intuiției, când afirmă: „Și cum noi ne aflăm geografic în Orient, și cum prin religia ortodoxă, deținem adevărul luminii răsăritene, orientarea noastră nu poate fi decât spre Orient, adică spre noi înșine, spre ceeace suntem, prin moștenirea de care ne-am învrednicit. Moștenim un pământ răsăritean, moștenim părinții creștini, soarta noastră se cuprinde în aceste date geo-antropologice". („Puncte cardinale în haos", pag. 103). Adevărul pe care ni-l oferă mișcarea tradiționalistă este cuprins, deci sau în clasicism, după convingerea d-lui Herescu, sau în ortodoxism, cum crede d. Nichifor Crainic. S'ar părea că, la punctul acesta de răspântie, trebuie să decidem: vom apuca spre unul singur din cele două adevăruri sau vom încerca o sinteză. Fără a anticipa, lăsăm deocamdată deoparte, atât argumentele d-lui N. I. Herescu, cât și ale d-lui Nichifor Crainic și recurgem la ajutorul principiilor: vom merge adică la origini, la ceeace a fost la început, la aurora.

Să vedem deci ce este clasicimul și ce este creștinismul, în sens tradițional, fără intermediul unor interpretări moderne, ci să-l înțelegem în însăși mentalitatea aurorală a „întemeetorilor". Intemeetorii sunt aceia cari au primit adevărul de sus, care nu l-au moștenit dela oameni, semeni de-ai lor, ci l-au căpătat prin har. A fost pentru greci harul Olimpului și a fost pentru creștini harul Muntelui Măslinilor. La greci, harul Olimpului, cu aproape 700 de ani a. Ch., s'a exprimat printr'un poet, bătrânul Hesiod:

Ἡ δὲ τε παρθένος ἐστὶ Δίκη, Διὸς ἐκγεγαυῖα,
κυδρὴ τ'αἰδοίη τε θεοῖς οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι

(Ia seama că există o fecioară, Dreptatea, fiica lui Zeus, cinstită și preamărită, de zeii cari stăpânesc Olimpul). Lucrări și zile, vers. 256, 257.

Dreptatea aceasta este de natura revelației, pentru că ea a coborît în om, s'a luminat pentru om, după cum poetul instruește în alt loc:

ἀνθρώποισι δ'ἔδοκε δίκην, ἥ πολλὸν ἀρίστη
γίγνεται

(Zeus a dat oamenilor dreptatea, care este binele suprem). id. vers. 279—280.

In sfârșit, spre a înțelege ce este în sine însăși dreptatea și prin ce metodă o aflăm în noi:

οἳ γ'αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνήρ ἄλλῳ κακὰ τεύχων
ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλευσαντι κακίστη

(Omul care gândește răul împotriva altuia, contra lui însuși gândește răul, căci gândirea este, înainte de toate, rea pentru cel care o gândește). id. vers. 265—266.

Acesta este adevărul clasicismului grecesc, de natură revelată, fiindcă este transcendent, ca și al celui latin: gândirea justă — binele suprem! Tot ceeace știm despre clasicism, tot ceeace ne-a lăsat moștenire, este acest eveniment auroral, acest principiu al gândirii juste. El străbate toate manifestările spirituale ale anticilor, fiindcă pe el se întemeiază antropologia greacă cu Socrate, Platon și cu ultimul din șirul lor mare, Plotin, care încearcă să transforme în religie, filosofia dialectică. La zei este logosul; întruparea logosului în om este rațiune; întoarcerea rațiunii la logos se face prin judecata justă, prin dialectică. „Dialectica ne ajută să cunoaștem binele suprem, și contrariul său și tot ce se subordonează binelui și contrariului său; ea definește ceeace este veșnic și ceeace nu este veșnic, folosindu-se de cunoașterea generalului, iar nu a particularului. Ea ne ferește să ne rătăcim printre datele lumii sensibile și ne statornicește în inteligibil (logos), unde, odată ajunși, ea și-a împlinit misiunea. Dialectica ne apără de minciună și ne hrănește sufletul în grădina unde nu se spune decât adevărul. (ἐν τῷ λεγομένῳ ἀληθείας πεδίῳ)

(Eneade, I, 3).

Amintim că Plotin nu face decât să comenteze pe Platon, în efortul de a transforma filosofia dialectică în religie. Platon însuși, în eschatologia sa, condamnă sufletele care n'au putut să se înalțe, ca să vadă unde este grădina adevărului. (τὸ ἀληθεί ας ἰδεῖν πεδίον οὗ ἐστι.) și care deci nu s'au inițiat în sontemplația realității divine.

Reținem iarăș un element auroral al culturii grecești, dialectica, metoda pe care o oferă rațiunea, spre a stabili în om justiția. In sens dialectic se spune despre clasicism, că el este ordine, proporție, armonie, că omul este măsura tuturor lucrurilor, că lumea este „cosmos", sumă de legi manifeste în „muzica sferelor", în acest sens s'a format conceptul „homo sapiens" și s'a postulat „fiat justitia, pereat mundus".

Să căutăm și principiul auroral al creștinismului, care s'ar părea că este opus clasicismului.

Ne vom îndrepta la fel ca pentru viziunea greacă, la ceeace s'a spus la început, că este creștinism, de către întemeetorii săi, aceia cari mai ales s'au convertit. Multe personalități ale lumii păgâne, au părăsit brusc concepția de viață a antichității și au trecut cu ardoare la creștinism. Cum se face că nu-i oprea în loc, ca dela o mortală greșală, dreapta judecată, rațiunea însăși pe care Zeus o dăduse oamenilor, ca să stăpânească pământul, măsurându-l? Prin ce mister s'a prăbușit un imperiu întemeiat pe justiție? A fost într'adevăr o nouă justiție care a rămas să domnească mai departe peste ruinile lumii antice? Să ne adresăm Sfântului Augustin, ca unuia care, la început găgân, s'a convertit la creștinism, în plină maturitate, după ce asimilase, printr'o superioară instrucție, toată cultura veche. Ceeace el spune despre creștinism, este mărturisire „confessiones", un altfel de adevăr, ivit în spirit, după ce cunoscuse în întregime, celălalt adevăr al clasicismului. Sf. Augustin pornește tocmai dela încercarea filosofiei grecești de a se constitui în religie, în neo-platonism. El mărturisește pentru ce a trebuit să părăsească neo-platonismul, treapta ultimă a justei gândiri grecești și să treacă la creștinism. Se mărturisește Sf. Augustin, referindu-se la operele filosofilor neo-platonici: „Că înainte de toate veșniciile și deasupra tuturor veșniciilor, Fiul Tău unic rămâne neclintit, veșnic ca Tine, și că sufletele spre a fi fericite, se împărtășesc din „plinătatea Lui" și că spre a fi înțelepte, sorb din „înțelepciunea permanentă în sine", aceste lucruri se află în cărțile grecești. Dar că a fost omorît la vremea hotărîtă, pentru cei păcătoși, că Tu Doamne, nu ți-ai cruțat pe Fiul Tău unic, și că ni L-ai dat pe El pentru noi toți, aceasta nicăeri nu este în ele. Pentrucă ai ascuns aceste lucruri înțelepților și le-ai desvăluit numai celor săraci și plăpânzi, pentru ca să vie la El cei cari suferă și ce cari-și poartă povara, ca să aibă ajutor dela El pentrucă El este blând și smerit în inima Lui pentrucă El învață să meargă către dreptate, pe cei slabi și arată calea celor blânzi, El ne vede umilința și durerea și ne iartă toate păcatele". (Confessiones, VII, 14).

Dacă autorul citat ar fi încercat să se despartă de elinism, pe temeiul că religia creștină oferă o cale superioară spre transcendență, i-ar fi fost greu s'o facă, din moment ce însuși neo-platonismul oferă tot o metodă de transcendere. Așa se explică pentru ce, mai târziu, în Evul mediu, de pildă, la o nouă întemeere a creștinismului, aduc foloase deopotrivă Platon, Aristotel și Plotin, alături de ale Sf. Augustin și ceilalți sfinți părinți; pentrucă o armătură dialectică a creștinismului s'a făcut cu ajutorul gândirei grecești și latine. Elementul diferențial al adevărului creștin de cel antic rămâne deocamdată în această nouă cale de a ajunge la dreptate: nu a rațiunei, ci a smereniei, a inimei blânde, căreia i se iartă păcatele de către Fiul lui Dumnezeu, care este altul decât logosul grecesc, „quoniam mitis est et humilis corde". Dar cititorul nu trebue totuși să se grăbească, socotind că poate să se decidă între cele două poziții; adeptul exclusivist al clasicismului ne va putea obiecta că umilința creștină este un alt aspect al înfrângerii sub destin din tragedia greacă; că păcatul originar se confundă cu destinul și că suferința însmenează purificare față de destin, ca și față de greșala adamică.

(Va urma)

CONSTANTIN FANTANERU

Poșta redacției

V. T. Snagov: „Incercările" trimise vădesc un robust talent în plină formație, căruia-i prevedem frumoase și substanțiale creații într'un viitor apropiat. „Sbor frînt" este o bună chezășie.

Arghir Tonea: „Toamna" d-tale e mult prea desfrunzită; samănă mai mult a iarnă. Și nu putem admite contrafaceri.

Mihail Ștefănescu: Cu adevărat modestă colaborare. Nu se poate publica.

Mircea Ioanid: Așa ceva nu putem publica. Incearcă la alte „Instituții care au organe de publicitate" mai slabe de înger!

Marian Bejat: Nepublicabil. Mai încercați.

Ioniță T. Nicu: Suntem bucuroși nespus că putem satisface singura d-tale dorință: iscălitura, chiar așa mutilată cum e. Dealtfel, e tot ce-am putut reține din cele două pagini de manuscris.

Em. Orleanu: Pentru completarea ciclului, am dori și-un „requiem" extern". Pe când?

Mircea Macovei: Sunt de aceeaș părere cu prietenii dumitale din categoria II-a: Să tot fi fost pela anul una mie opt sute...

Aurel Săvulescu-Văleni: „De-a Baba oarba" este scris într'un ritm vioi din care scapără pe-alocuri imagini proaspete. Păcat că se pierd într'un noian de stângăcii. Pentru celelalte, aceleași observații.

Maria Nic. Popescu: Bucățile trimise sunt pline de un lirism sincer însă tratarea lor este lipsită de tehnică literară și de comprehensiune a stilului.

Gheorghe Zaharia: Din „Cântec pentru Cornelia" se întrevăd alese calități în arta versificației, alături de o frumoasă sensibilitate. Cu mai multă migală și răbdare, s'ar fi putut da ceva mai bun, ceeace și așteptăm.

Cronica ideilor

Fragment din „Realitate și Eroare"

de MIRCEA MATEESCU

Dacă spunem că orice cercetare a realității și a adevărului, trebue să fie una metafizică, înțelegem să combatem credința că logica omenească este capabilă să ne descopere certitudinea, că certitudinea, deci adevărul, sunt posibile omului *aici* și anume cu rațiunea aceasta, cum crede Hegel. O întrebare metafizică nu consideră niciodată drept supremă și ajunsă realitate datele cunoașterii, *cunoscutul*. Metafizica se ocupă cu *cunoașterea* realității însăși, dar nu cu înregistrarea logică și clasificarea teoretică a realității cunoscute, aparente. Că realitatea este familiară și intim legată de *cunoaștere* nu *de cunoscutul* aparent, iată o afirmațiune în sensul adevărului pe care Hegel nu a respectat-o.

Incercând să întemeieze o filosofie a rațiunei pure, detașată de cunoscutul care oferă elementar, atâtea surse subiectiv imaginiste, Descartes mai întâi și Husserl în zilele noastre, au făcut metafizică veritabilă. Ei au urmat sensul curat al metafizicei și s'au ocupat „cu adevărat" cu cercetarea adevărului și a realității certe. Următoarea dificultate intervine însă în cadrul intim al preocupărilor lor, dealtfel atât de autentice pentru cunoașterea adevărului: Descartes pornește dela geometrie, Husserl de la aritmetică, deci amândoi dela adevărul scos prin deducțiune, adevărul matematic. Acest fel de adevăruri sunt postulate veritabil metafizice, evident nu sunt fapte din realitatea aceasta — nu realitatea faptică este deci postulată ca principiu al adevărului și al realității. O atare eroare grosieră (făcută de Hegel) metafizica husserliană o denunță concludent. Husserl se referă la un postulat metafizic esențial superior realității vulgare, căruia poate să i se ofere, în câmpul realității faptice drept *criteriu* — în planul metafizicei (și atât cât este metafizic) rămâne totuși un simplu *postulat*, oricât ni s'ar părea de superior în ordine metafizică. Orice postulat urmează a fi depășit de cunoaștere, indiferent dacă a putut fi valabil în mod quasi-absolut pentru *cunoscutul* faptic. Ca valoare metafizică, în comparație cu acea realitate care se confundă cu idealul, idealitate și realitate neînsemnând în ultima analiză aceeași supremă esență a adevărului, în acest sens vorbind deci, — orice postulat este, până la urmă, flexibil. Valoarea metafizicei și imensul ei preț practic chiar de acolo trebuesc identificate. Postulând, într'o fericită evoluție, teze ontologice și metafizice cât mai conforme cu realitatea, funcțiunea metafizicei nu încetează niciodată a se menține întreagă, destinul ei fiind de a fundamenta la nesfârșit realitatea faptică.

Dacă acesta este singurul adevăr pe care-l socotim, cu destulă precauțiune însă, ca *absolut*, concluzia nu poate fi decât temporalitatea și precaritatea esențială a oricărui postulat. Husserl chiar dacă ar fi izbutit o descriere a esențelor din care elementul naturalist psihologicist (generatorul metafizic al eroarei și al incertitudinei semnalat ca atare de Platon) să fie eliminat radical — încă rămâne deschisă problema adevărului și a realității în sine, pentrucă toată cercetarea fenomenologică a fost întreprinsă pe temeliile aparenței nezdruncinate ale matematicei pure și ale metodei deductive, deci pornindu-se dela acest *postulat*. Suntem oare siguri însă despre eterna lui valabilitate? Apoi, o altă întrebare: sunt adevărurile deductiv matematice tocmai atât de obiective? Intrebare care conduce la una mai radicală pentru aceste conclusiuni: adevărul matematic obiectiv se poate detașa oare de subiectul care îl emite și care îi atribue această obiectivitate? Revenind la tema criticismului kantian, pe care dealtfel am împărtășit-o în această lucrare, nu este oare încă de aceeași neistovită actualitate să ne întrebăm dacă putem cunoaște *obiectiv*, în sensul obiectului transcendental kantian, cu mintea aceasta a noastră, osândită a fi ca atare, cu conștiința aaceasta a noastră, contaminată genetic de elementul subiectiv — imaginist? Lăsând de o parte rezervele einsteiniene asupra vitezei, dar lucrările matematicianului Milhaud nu manifestă oare același scepticism față de validitatea obiectivă și absolută pe care, deobicei, o acordăm adevărului matematic? Milhaud vorbește de raportul dintre „creșterea" neîntreruptă a conștiinței și convenționalismul și aproximația abstracțiunilor numerice, matematice. Iată câteva rânduri semnificative: „pe scurt, în această manieră de a interpreta semnificația numelor, indiferent dacă este vorba de limbajul uzual sau de acela științific, numele desemnează lucrul necunoscut, sau *parțial întrezărit*, care ni se oferă: semnificația obișnuită sau definiția științifică se modifică și se corijează fără întrerupere pe măsură ce cunoașterea noastră crește [1])". Amintind de rolul imaginei, deci al eroarei în formațiunea conștiinței, Milhaud consimte că „în câmpul ideilor senzațiunile și imaginile care pătrund conștiința alcătuesc spiritul ca atare, în agregate", ceiace duce la concluzia că „numele concrete sau abstracte desemnează pentru el (n. a. pentru spirit) totalități al căror conținut (spiritul) însuși a voit să le curme". Insistând deopotrivă asupra „evoluțiunei conștiinței" care atrage după sine pe aceea a adevărului obiectiv, Fr. Paulhan scrie deasemenea că numai „căutând elementele lumii și raporturile dintre cele mai abstracte, fără a ține socoteală de combinațiunile dintre ele putem ajunge la o unitate oarecare". Insă „dacă s'ar putea foarte bine ca aceiași calitate de elemente, ce o lege abstractă foarte unică să țină de fondul realității", nu este mai puțin adevărat că „numai *considerând-o ca atare* putem dobândi o ideie suficientă despre lumea reală" [2]). Dacă legile matematice au această valoare aproximativă, același lucru se poate spune despre acelea biofizice. Pretutindeni, obiectivitatea adevărului este legată de subiectivitatea conștiinței, pretutindeni eroarea apare necesară, intim legată de apariția adevărului, pretutindeni ipoteza dualistă kantiană se menține nezdruncinată".

Continuând pe Husserl și încercând o ontologie radicală, Heidegger a întemeiat existența în sine pe postulatul unor sentimente fundamentale, în stare să înfioare, stimulând-o a se produce existențial, transcendența omului, adică transcendența existenței însăși, pentrucă omul este singura exitență în înțeles heideggerian. Și acest postulat s'ar putea să fie adevărat. Insă „anxietatea" și „teama" producând „sentimentul finitudinei între naștere și moarte", aceste postulate ale ontologiei lui Heidegger, chiar dacă ar fi *reale* în sens metafizic, adică absolute, epuizează ele oare *realitatea însăși*? Urmează să afirmăm că realitatea quasi-absolută a acestor postulate ne ajută să cunoaștem mai puțin fals, atenuând coeficientul eroarei însă fără să-l anuleze radical. Modul nostru de a raționa apare astfel tocmai opus întregei metafizice prekantiene, în special aceleia spinoziene. Astfel judecând, adică „*more metafisico*", adevărul devine un grad al eroarei, minus-eroare, iar nu eroarea un minus-adevăr cum afirmase răspicat Spinoza credință pe care o regăsim dela Parmenide până la Platon și, aceeași, până la Descartes.

Lăsând deoparte ca neconcludenți și neinițiați autorii care n'au făcut metafizică sau nu i-au înțeles natura și valoarea practică, adică pe fenomeniști considerând apoi efortul metafizic prekantian care a ținut seamă, cu variațiuni de temă fără importanță esențială de observațiunea că eroarea este o lipsă a adevărului, fără să-i poată tăgădui însă existența necesară; considerând apoi pe de altă parte, efortul, tot atât de veritabil metafizic al fenomenologiei moderne, de a „purifica" realitatea de elementele subiectiv naturaliste care o conjugau cueroarea, socotim că ipoteza dualistă se menține întreagă, că adevărul și eroarea există deopotrivă în același rang metafizic și poate cu aceeași funcțiune: stimularea energiilor spirituale, pentru aflarea realității însăși. „Multiplicitatea fonciară a valorilor" de care vorbește Eugène Dupréel într'o lucrare recentă [2]) nu trebue înțeleasă în sens fenomenist, prozaic, empirist, așa cum pare să o înțeleagă uneori acest autor. Dupréel ajunge până la urmă la o „concepție pluralistă a valorii" posibilă în ordinea realității faptice însă improprie în ordinea înțelesului metafizic al termenului valoare. Pentrucă raportând înțelesul de valoare la noțiunea de absolut, proprie metafizicei, nu putem afla decât două valori, nu „mai multe". Intre adevăr și eroare, — cei doi poli ai realității absolute, — se sbate dramatic întreaga existență și realitatea omului. Adevărul și eroarea sunt cele două valențe absolute ale lumii.

1) Lucrare apărută zilele acestea în editura „Universul Literar".

2) v. Dupréel: „Esquise d'une philosophie de valeurs". Alcan, Paris, 1939 p. 103.

SOLIE
de Emil Botta

In lunca unde visam
visul în care te cunoșteam,
cu sabia descriind paradisul
a sosit albastrul, trimisul.

Rătăceam pe aproape de lacuri,
prin pădurea veche de veacuri,
numai cu visul. Noi doi.
Ne luase cerescul șuvoi !

Dar moartea văzu cum treceam
prin șoptirea pădurii ce ascultam.
Ea văzu. Și albastrul, trimisul,
mi-a ucis fericirea și visul.

In lunca unde visai mai an,
doarme limpedele meu mărgean ;
prin pânza cerurilor eterne,
grea ploaie se cerne !

★

De ți-ar sta șoimul pe umărul drept,
ai fi solia pe care o aștept
cu cerul pe buze, cerul știind
și ca îngerul ferice fiind.

Solia vine prin streini
trasă de lebede și pinguini !
Solia vine prin păduri
purtând zdrențe și regești vechituri !

Ah, solie de moarte, străbuno,
toba ta bat-o și sun'o
și sun'o și bate-o nebun, toboșare
că frigul se lasă 'n oscioare !

NOTE

Dragostea mea cu cerul se certa
că'n strălucire nu-i chip s'o întreacă.
Grele cuvinte și-au spus. Și grele cădeau
cuvintele — stele în seara săracă.

Eu moartea contemplam neștiind a trăi
sau visam dus în cețuri, departe...
Dragostea mea și cerul se certau
și meditam, aplecat peste moarte.

Când l'a sdrobit, nu-mi dau seama ;
dar căzu cerul ca ulciorul din mâinile unei fete.
Dragostea mea era uitare și sânge,
scăldată în apele iadului, Lethe...

★

Sub dulcea cătare a naturii
ne plimbam, doi amanți.
Am vrut s'o desmierd cu mâinile visului
și plângeam, fără să știu dece.

Nu te usca sfântă lacrimă ;
văzut prin tine totul e încântare,
cum, în auz, copacul i-o elegie,
cum, în moarte, fericirea e fără hotare.

Pe un pat de nouri vei fi culcată,
paseri vor cânta în colivia cerească
și, în genunchi la picioarele tale, crăiaso,
mările s'or porni să coboare, să crească.

★

Am stat ca o stană de piatră, ziua toată...
nu se 'ntâmpla nimic, nimic, ziua toată...
Am vrut să cuvânt verdeței din livede...
Vai, eram palid ca mortul, se vede.

Și te plimbai pe ceruri, gânditoareo...
sau pe câmpia de secete pustie :
erai blânda lună înclinată peste noi,
dar ce-ai ajuns pe urmă ? Și apoi ?

Nu mai cânta romanțe.
Gustul pentru lucruri putrede
mă omoară. Te întoarce ! Măsoară
timpul care începe să ardă, să doară.

DUBITO...

In lacuri, una câte una,
stelele cad, se clatină luna ;
fantoma iubirilor moarte
se cufundă în seară, în soarte.

Plecă un înger, veni o ciută,
veni și noaptea pe albastra-i plută ;
cum tremură valul azi ca și ieri,
cum vor să-l destrame amarele vreri !

Și eu vă caut cu priviri abătute,
caut iubirile necunoscute ;
ah, tu ești floare, tu sânziană,
ori poate că tu argintie mreană ?

SELF-DISGUST

Spre nemernice țărmuri mă duce
astă formă ce a înger aduce.
Poate-i voia spaimei ce îngeri creează ;
dar biciușca lui mi-l adeverează.

Sunt încetul, melcul, care pleacă
spre țărmuri nemernice, sub luna buimacă...
Arbore știi taina, isvorule știi
taina oceanicelor cochilii.

Și mă poartă îngerul spre lac
unde cerurile se desfac.
Dincolo de morți, departe de vii,
la întrebările cenușii.

★

Cade piatra, copacul cade,
cad sorțile tristei Armade,
nopțile mele se dau afund,
vultani ce în stânci se ascund.

Uite harta, sfâșiată-i bine :
inima la sud, printre verbine...
Și nordul, vai, nordul nu mai e !
Fruntea-i sub ce zodie ?

Al valurilor înger din luntre
se ridica la ceruri ca un munte.
Marinarii jucându-se 'n zaruri
cădeau în adânc, în amaruri.

✵

A luat noianul anii mei, junii...
și nu-i mai văd, aducere aminte !
Prin codri nu se zărește
a lunii palidă ginte...

Doamnă Tinerețe, nu aud
al cobuzului cântec, nici caval fermecat.
Peste ale toamnei morminte,
solemnele ceruri s'au tulburat.

Să vie ai amurgului juzi
și pajura nopții pe ramuri
și vidra cu ochii cei cruzi
și pădurea cu jucăușele-i neamuri.

LAUDE

Mult iubesc luminișul agonic,
mi-e scumpă zăpada ce muri liniștită ;
Și tu pădurice umilă de brazi
și tu-mi ești iubită.

Nu știu ce caut printre streini
când vedenia voastră îmi astâmpără dorul !
Nu știu ce caut printre oameni delicați și haini
ca șerpii, ca pleava, ca norul !

Vă iubesc, zi și noapte, mi-ești dragă amiază,
tu lună icoana, sfânta mea ești !
Adorările mele te urmează
în exiluri cerești !

✵

O dragoste cum altele nu-s
trece prin timpuri, către apus ;
din palide astre arzând mereu,
cad cenușele pe brațul meu.

O foamete în mari înfrigurări,
era stea muritoare pe mări ;
de ramul rupt desprins din cer,
se legăna îngerul aventurier.

Doar setea nu vrea timp, nu vrea oară,
setea-mi bolnavă, fina trestioară ;
vecia o vrea, o sorbitură dacă mai e !
Și mai ce setea mea ? Și încă mai ce ?

ROMANTICA

O adiere peste moartele flori.
Nevăzutule giulgiu de aer cum înfiori !
Se suie sufletul chiparoaselor
în cetatea stelelor, a mincinoaselor.

Era demonul, trubadurul acel
ce călărea către îndoliatul castel.
Drumule alb, cu mortuare trăsuri,
pierde-te prin păduri !

Unde-i îngerul ce luceferi aprinde,
să lumineze nopțile murinde ?
Inflăcăratul înger joacă și saltă
într'o lume altă.

JURNALUL UNEI DEZAMAGIRI

Mi-e grozav de dragă Unda,
îmi place păru-i în valuri și funda.
Șireaguri verzi îi dau un aer aparte
ce stă bine mireselor moarte !

Unda când mă strigă pe dată pălesc,
spre Undă alerg, ca sluga o slujesc ;
hoinar prin ale visului văi și muncele,
Undei îi culeg albăstrele !

Pe cât pot mă feresc de lună,
când ea mă vede, știu, nu-i a bună !
Ah, lună tu, cățea bătrână,
Unda mi-o înneci în fântână !

PORTRETUL DIN TINEREȚE

Tăcerea, durerea și el, tustrei,
se mirau de moarte ce departe-i.
In jurul mistuitorului jar,
fețele veneticilor mai confuze par.

Tăcerea, durerea și el, tustrei,
nu spuneau decât Ah ! Oh ! și Ehei !
Doar cândva, într'o nebună zi,
au mai adaos : Ei și ?

Tăcerea, durerea și el tustrei,
erau societatea de posaci mișei !
dar când muri funebrul trio,
a spus Vivat, în loc de Adio!

Mafteiu Timoteiu

– episod –

de MIRCEA STREINUL

După înmormântare, viaţa îşi reluă cursul normal în casa Zanchirei ; de ochii hargatelor, femeea mai simula uneori că plânge, dar, în curând, amintirea lui Gora se şterse ca o umbră în inima gospodinei ; singur Trifon nu putea şi nici nu voia să-l uite pe fostul său stăpân. De multe ori, noaptea, se trezea şi avea impresia că Gora a intrat în odaie şi că bâjbâie fără astâmpăr prin unghere. Atunci, servitorul tresarea şi-şi făcea încet cruce.

Liniştindu-se, încerca să adoarmă din nou şi, cum nu reuşea, gândurile începeau să-l chinuiască. Fără să ştie dece, Zanchira se ferea de Trifon. Il simţea ostil şi, din cauza aceasta, îl persecuta oridecâteori i se oferea prilejul, însă nu găsea nici un pretext ca să-l concedieze, căci hargatul îi asculta întotdeauna, fără să cracnească, poruncile. Lucrul acesta o exaspera pe Zanchira şi-o determina să se plângă mereu lui Mafteiu.

— Avem duşman în casă, omule ! Trifon acesta se preface că e supus şi ascultător, dar îl simt după ochi... Câteodată, mi se pare că privirea îi sticleşte de răutate. Cred că, dacă i-ar sta în putere, m'ar ucide, — îi spuse ea într'o după-amiază lui Mafteiu.

— Dă-l naibei ! Ce ne pasă de dânsul? — şi, enervat, aproape că-şi rupse o unghie în lemnul afumat de vreme şi scrijelit al mesei.

Mafteiu se temea şi el de Trifon. Uneori, ar fi dorit să aibă o explicaţie definitivă cu fratele Varvarei, însă, când ajungea la adică, bătea în retragere şi se mulţumea să-l înjure în gând.

— S'au isprăvit lemnele, — spuse femeea după o lungă tăcere. — N'ai vrea să te duci tu la pădure, că 'n Trifon n'am nici o încredere ?

— Bine, m'oiu duce eu. Vremea-i frumoasă şi drumurile bune, că omătul s'a bătucit îndeajuns.

A doua zi, Mafteiu se sculă cu noaptea în cap şi înhămă la sanie caii. Varvara îi ajută să iasă din ogradă şi 'nchise poarta după dânsul. Drumul era într'adevăr bun şi sania sbura peste crusta de zăpadă îngheţată. Stelele licăreau prieteneşte pe cerul limpede şi dealurile odihneau liniştite. Rar când câte-un câne, trezit de clinchetul clopoţeilor dela sanie, lătra somnoros prin aerul curat ca o apă de munte. Mafteiu pocnea vesel din biciu şi sania sbura tot mai repede. In curând, ajunse pe platou şi lăsă caii la pas. Cerul se lumina acum în partea dinspre răsărit; peste puţin, un şuvoiu de sânge inundă orizontul, scăldând câmpiile într'o gingaşă văpaie trandafirie. „Va fi o zi frumoasă, o zi senină şi caldă !" — îşi spuse fericit flăcăul şi, îmbătat de priveliştea dimineţii, nu se mai gândi la Trifon. Caii scoteau aburi groşi pe nări ; umbra lor albăstrea uşor zăpada. Un deal greu de urcat veni în faţa lor şi Mafteiu sări sprinten din sanie ca să meargă alături de cai.

— Hai, voinicilor, hai ! — îi îndemnă băietanul, mângâindu-le coama învolburată. — Hai, fraţilor !

Şi răsări soarele.

Omătul începu să ardă, nu alta ! Câmpiile se prefăcuseră într'un ocean de flăcări, pe cari apele cerului încercau zădarnic să le stingă cu imensul lor azur. O uşoară dâră alburie de pâclă mărea şi mai mult iluzia că întreg pământul se prăpădeşte într'un incendiu uriaş de-apocalips. Apoi, când soarele se 'nălţă de-o suliţă peste dealuri, şuvoaiele de sânge ale aurorei se scurseră în hăurile fără de sfârşit ale zării şi-o adâncă pace se lăsă peste toate ale pământului.

Revenindu-şi din emoţia acestui spectacol grandios, Mafteiu se scutură ca dintr'un vis şi dădu biciu cailor. Ajungând la pădure, flăcăul se prezintă la forestier şi luă în primire un metru de lemne. Rămânând singur, Mafteiu desfăcu şervetul cu de mâncare din traistă şi-şi astâmpără foamea. O linişte desăvârşită domnea în împărăţia pădurii. Rar se desprindea câte-un pumn de zăpadă din rămurişul copacilor şi, atunci, tăcerea scotea un strigăt mic, repede înăbuşit. In timp ce mânca, Mafteiu văzu o vulpe, care trecu ca o toamnă printre troiene. Flăcăul chiui la sălbătăciune, însă ea nu se 'nspăimântă, ci se opri şi-l privi lung, ca şi cum ar fi vrut să-i spună ceva. Apoi, dispăru fără nici o grabă în nişte tufişuri. După ce mâncă, Mafteiu îşi dădu cu zăpadă pe faţă şi, făcându-şi cruce, se-aşternu la lucru. Aerul proaspăt şi curat, cu un vag iz de brad, îl îmbătă şi-i mărea pofta de viaţă. Băietanul avea toate motivele să se simtă mulţumit. Zanchira îl trata acuma ca pe un soţ legitim şi-i arăta cea mai deplină încredere.

— Doamne-ajută ! — sări ca o glumă un glas lângă Mafteiu.

Flăcăul rămase încremenit cu lodba în aer. In faţa lui sta Trifon, privindu-l ţintă în ochi. Liniştea pădurii se făcuse parcă şi mai mare. Cu încetul, Mafteiu se desmetici şi cercetă cu înfrigurare faţa lui Trifon, însă nu putu descifra nici un gând lămurit pe fruntea ei.

— Mulţumesc, Trifoane ! Da' cum de-ai răsărit aşa, deodată, aici, că te ştiam cu lucru pe-acasă... — şi tăcu, căci i se păruse că desluşeşte un zâmbet de batjocură pe buzele fostului său prieten.

O creangă se scutură asupra lui Mafteiu, umplându-l de zăpadă.

— Nu te-aşteptai să mă vezi aici astăzi, ha ? — şi, deodată, schimbă tonul : — Ascultă, Mafteiu... Cred c'a venit timpul să vorbim lămurit şi pe faţă... Suntem bărbaţi în lege, nu ?

— Ce-avem de vorbit noi doi ? — se răsti Mafteiu.

— Intr'adevăr ? Crezi că n'avem de vorbit nimic ?

— Nu mă lua aşa, Trifoane, că nu mă tem de tine. Nu mă tem de nimeni. Nici de naiba !

— Nu vreau să ne sfădim. Aici e linişte şi putem vorbi fără teamă că ne-ar putea asculta cineva. Deci nu-i nici o primejdie pentru tine. Mafteiu, cum rămâne cu vorba noastră ?

— Care vorbă ? Că eu n'am nici o vorbă cu tine !

Mafteiu, pântecele surorii mele începe a se cunoaşte. Doar' nu ţi-a fi luat diavolul într'atâta minţile, încât s'o laşi de ruşinea satului pe Varvara.

Mafteiu îşi încreţi fruntea şi se gândi mult. In cele din urmă, îi mărturisi lui Trifon că nu vrea s'o ia în căsătorie pe hargată.

— Asta nu se poate ! — protestă Trifon. — Ai lăsat-o grea şi datoria ta îi să te 'nsori cu dânsa.

— Nu ! — spuse aspru Mafteiu.

Caii ronţăiau fânul din desagă. O vrabie sburlită ciripea lângă fărâmăturile de mămăligă, cari căzuseră în zăpadă, şi îndată veni şi-un vrăbioiu. Trifon îşi chinuia mânile. Mafteiu nu-l scăpa din ochi. Aştepta o isbucnire din partea celuilalt.

„Oare va sări cu securea la mine ?" — şi-i spiona cu atenţie toate mişcările. „Desigur că-şi ţine sub cojoc securea. A venit să mă omoare..." — şi gândul acesta nu-l mai părăsi. Părându-i-se că Trifon face o mişcare suspectă, strigă :

— Dă-te mai încolo ! Nu te-apropia de mine ! Nu te-apropia, că-ţi sparg capul ! — şi-apucă o lodbă.

Trifon îl privi cu un fel de mirare tristă.

— Am trăit ca fraţii, Mafetiu, şi-acum ridici mâna asupra mea.

— Nu cumva ai vrea s'aştept liniştit până mi-i sparge tu capul, cu securea !

— De fapt, n'ar fi nici un păcat să te ucid ca pe-un câne.

— Incearcă !

Trifon — parcă sta pe gânduri. Ochii i se închiseră şi buzele îi tremurau uşor, iar mânile, învineţite de frig, i se'ncurcaseră sub chimirul lat de piele stacojie.

— Da, ar trebui să te ucid.

— Dece nu 'ncerci odată ? Hai !

— Nu, nu te pot ucide. Mafteiu, ai uitat într'adevăr totul ? Ai uitat cum am dormit amândoi, de mici, în acelaş culcuş, că am mâncat din aceeaşi strachină, că, dacă aveai tu doi creiţari, îmi dădeai mie unul, că ne-am iubit drept şi fără 'nşelăciune ? Mafteiu ! Ce s'a întâmplat cu tine, că ţi s'au întunecat minţile ? Nu mai ţii minte noaptea aceea cumplită, când ne-au înconjurat lupii pe drumul Cernăuţilor ? Vorbeşte, măi omule ! Vorbeşte !

Mafteiu îi răspunse şi glasul lui n'avea nici o umbră de mânie şi nici măcar aspru ca de obiceiu nu era.

— N'am uitat nimic din câte mi le-ai spus, Trifoane, dar n'o pot lua de nevastă pe sora ta, — şi băietanul căzu într'o tăcere adâncă şi încăpăţânată, care i se păru lui Trifon lungă de-o mie de ani.

O împuşcătură răsună în depărtare ; pădurea vui în lungi ecouri, ca şi cum undeva s'ar fi prăbuşit o stâncă uriaşă, huruind prin munţi; caii îşi ciuliseră urechile şi-ascultau încordaţi. Deodată parcă întreg văzduhul se umplu de-un suav miros de sânge sălbatic, ai cărui aburi nevăzuţi şerpuiau a lene pe sub copaci.

— Ferşterul trebuie să fi ucis o fiară, — spuse foarte încet Trifon.

„Poate vulpea care-a trecut adineaori pe-aici", — se gândi Mafteiu. — „Doamne, cât de puţin lucru înseamnă viaţa !" — şi privi fără ţintă peste dealurile albăstrui din depărtare, deasupra cărora începuse să se ridice o uşoară negură alburie.

— Or veni iarăşi ninsori... — rosti cu un fel de tristeţă Trifon.

— Or veni... — repetă ca 'ntr'un oftat Mafteiu. — Măi omule, de ce nu vrei să mă înţelegi ? Mi-i drag de sora ta, dar mi-i lehamite de sărăcie. Iată, mă ştii vrednic la muncă şi cu mintea limpede. Cu toate acestea, nici o mie de ani nu mi-ar ajunge să-mi fac un rost omenesc în viaţă. Dacă mă 'nsor cu Varvara, pot pune cruce gândurilor mele de mai bine. Mă 'nţelegi, măi ? — şi-aproape că plângea, însă Trifon rămânea întunecat, cu ochi grei şi-apăsători ca nişte nouri nesfârşiţi şi posomorîţi peste-o mirişte de toamnă.

Inebunit de-această tăcere, Mafteiu se deslănţui ca un orcan, năpustindu-se cu pumni de piatră asupra lui Trifon. Acesta se clătină, însă îşi reveni imediat şi 'ncercă să-l prindă de mijloc pe celălalt, dar îmbrăcămintea prea groasă îl împiedica, aşa că trebui să renunţe. Lupta era sălbatecă, fără cruţare. Luptă pe viaţă şi moarte. Mafteiu îl lovea din răsputeri în cap. Pumnii cădeau ca o deslănţuire de pietre şi-l năuceau pe Trifon, care zădarnic încerca să-i evite.

„Trebuie să-l ucid, trebuie să-l ucid..." — se gândea Mafteiu, care lupta cu ochii închişi, ca să nu vadă faţa îndurerată a fostului său prieten. — „Dacă mă uit la dânsul, mă ucide ! Privirea lui m'ar moleşi dintr'odată".

— Ai să mă omori, — gemu Trifon, însă nici o duşmănie nu se-arăta în glasul lui.

— Da. Te voiu omorî. Nu se poate altfel.

Lupta era stranie în liniştea pădurii. Copacii se ridicau până la cer, unde-şi muiau în lumină crengile. Dealurile din depărtare se făceau tot mai albastre.

Trifon privi în sus, dar nu trecea nici o pajură, căreia să-i poată cere un strop de apă vie.

Deodată, Mafteiu încetă să-l strângă de gât.

— Trifoane, dă-mi cuvântul tău că nu vei spune nimănui nimic şi vom fi iarăşi ca fraţii... — şi-l imploră îndelung din ochi. — Dă-mi cuvântul şi-om fi ca fraţii, Trifoane ...Fie-ţi milă, măi omule! Nu mă lăsa să păcătuiesc...

— Oare lupul care zugrumă mielul poate fi frate cu acesta ?

— Atunci, nu-i încotro. Dumnezeule mare ! Trifoane, apără-te cum ştii mai bine.

Caii nu mai mâncau, ci priveau nemişcaţi la cei doi flăcăi, cari acuma se tăvăleau prin zăpadă, spulberând-o ca un vârtej. Cerul era obositor de clar.

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Expoziția Elena Vavilyna, Sala Dalles

In ciuda vremurilor, artiștii continuă să onoreze pereții sălilor de expoziție. De altfel e și firesc ; și munca lor e tot atât de legată de nevoi ca oricare alta iar prezența tablourilor pe cimeză e un necesar simptom de sănătate. Ideea că pictura e un lux care nu se face decât în vremuri de belșug și de prisos nu o au decât acei ce cred că ea este un amuzament care trebue înlăturat în vremuri grele, pentru a face loc lucrurilor „serioase". Tot „vremurile" vor fi pretextul cotidian al cumpărătorilor pentru a tăia din prețuri, tot ele vor fi argumentul principal al tocmelii... Să nădăjduim totuși că publicul va răsplăti cum se cuvine curajul artiștilor și va desminți pesimismul care-i bântue.

D-ra Elena Vavilyna ne înfățișează la Dalles peste 60 de lucrări, ulei, aquarelă și desen. D-sa e una dintre cele mai harnice artiste ; afară de participările la expoziții colective a făcut numeroase expoziții personale. Fie la Saloanele Oficiale, fie la cele colective, am urmărit cu deosebit interes evoluția acestei artiste, atât de dăruită. Mai de mult, acum 10—12 ani d-sa era ispitită de impresionism, un impresionism colorat și consistent însă, un impresionism din care nu alungase nici desenul nici culoarea. Ne aducem aminte printre alte lucrări de o natură moartă cu pești, expusă la Salonul Oficial din 1926, lucrare în care d-sa îmbina admirabil experiența impresionistă a luminii și exigențele formei și ale volumului. D-ra Vavilyna a știut întotdeauna să păstreze cu multă cumințenie linia de mijloc, un drum care o duce fără sguduiri la cele mai frumoase realizări. In expoziția trecută chiar, d-ra Vavilyna ne-a arătat măsura posibilităților sale, peisajele expuse atunci, mai ales cele din Turtucaia sunt opere care justifică cea mai frumoasă carieră. De data aceasta d-sa ne aduce peisagii din Sudul Franței, din Corsica și din Paris.

Cei ce au pictat în Sud știu ce greu se poate transpune lumina de acolo, câte greutăți are un pictor în fața motivului scăldat de o lumină atât de intensă. D-ra Vavilyna a desprins totuși viziuni nu numai juste, dar și pline de poezia de acolo.

Corsica, Nisa sunt evocate cu mult sentiment. Lumina Sudului e o problemă care și-au pus-o toți marii neisagiști francezi, dela Corot, Cézanne, Renoir la de Segonzac, Derain, Friesz, etc. Ei au știut să facă deosebirea între pitorescul atât de ispititor al litoralului și al Provenței și între lumina nu mai puțin ispititoare care te îndeamnă în fiecare clipă la dulcegării și la excese. Temperamentul, onestitatea de meșteșug a d-rei Vavilyna au ferit-o și pe d-sa de aceste greșeli. Peisagele parisiene de asemenea sunt interpretate cu multă înțelegere. „Pont Neuf"-ul e una din cele mai frumoase pânze ale artistei. Citez apoi un nud — spate — admirabil colorat, vibrant de viață, (desenul de asemenea). Expoziția se completează cu un important număr de aquarele și desenuri. Această latură a artei d-rei Vavilyna e cu deosebire interesantă. D-sa sugerează, cu alb și negru nuduri, peisage cari singure ar justifica frumoasa reputație a artistei.

Buletinul Imprimeriilor Statului

Ultimele două caete (Iunie—Septembrie, Septembrie — Decembrie 1939) ale Buletinului Imprimeriilor Statului continuă tradiția de artă inaugurată la apariție. Plastica, arheologia, arta decorativă și populară, istoria, numismatica, grafica, literatura sunt reprezentate de cele mai alese competențe. Cronica plastică și a artelor grafice semnată de d. Henri Daniel constitue un deosebit de interesat kaleidoscop a tot ce a apărut ca afiș, coperte sau vignete. Cu deosebire interesant este articolul d-lui Eugen Ballan : „Impresionism grafic". D-sa ne împărtășește observațiile d-sale asupra înfățișării literelor și spațiilor, analizând cu rafinament acest aspect al frumuseții cărții. D. Ballan ne relevă corespondența ce există între caracterul spiritual al operei și arabescul ce imprimă disciplina grafică unui text care explică într'un fel antipatiile sau simpatiile inspirate de unele tipărituri.

Reproducerile cu care sunt împodobite caetele sunt ca întotdeauna excelente ca execuție și cu foarte mult gust alese. Icoane primitive, reproduceri după desenele sau picturile artiștilor noștri, vignete, îmbogățesc aproape fiecare pagină a acestei excepționale publicațiuni.

Rugăciune

Leagănă-mă noapte târzie, s'adorm;
Oprește învârtitul monoton
— Cu degete jucăușe de cloroform —
Al roților gândului treaz
De lungi psălmuiri de amvon.

Fâlfâe-ți pânza de iaz
Și du-mă 'n adânc de cristal,
In hamacuri de val peste val.
Cădelnițează-mi vise pe obraz.

Coboară fitilul vremii tictac,
S'aud cum orăcăie stelele'n lac,
Cum pulberă-și luna aurul sfânt,
Cum dorm copacii culcați pe pământ.

Stinge-mi scăpăratele stele ale genelor,
Ca în biserică mucul lumânărilor,
Pe rând, cu pași în covoare pitit,
Când slujba s'a isprăvit.

Suflă răcoare în pânze albe,
Picură rugi de mătănii în salbe.
In tactul somnului lin.
Fă-mi cruce pe pernă. Amin.

ANA LUCA

Cartea străină

Jean Giraudoux: „Pleins pouvoirs"

(„Gallimard" — Paris, 1939)

Spectacolul recentei solidarizări morale a națiunii franceze într'o forță disciplinată, în stare să reziste metodic, după toate regulele pândei organizate a războiului, la pericolul unei invaziuni din afară este un fapt care a uimit sau derutat ,după împrejurări și persoane, dar nu mai puțin *un fapt* de constatare imparțială asupra cărui sunt de acord chiar și aceia despărțiți prin convingeri politice antagoniste. Un altul, nu mai puțin adânc de semnificație și de valoare morală este acea tresărire de conștiință a răspunderii care a zguduit sufletul poporului francez, găsindu-și răsunetul în expresia lui permanentă și cea mai autorizată, aceea pe care i-o modelează scriitorii și artiștii. In ajunul unui război care ajunsese aproape să fie dorit, într'atâta părea de neînlăturat, și socotit chiar de cei mai cumpătați profesioniști ai prevestirilor sinistre ca o încercare primejdioasă nu numai pentru ființa națională și politică a Franței dar și pentru soarta civilizației legată de existența ei, unul din scriitorii cei mai reprezentativi pentru spiritul culturii franceze din veacul nostru și din totdeauna — un francez — publică în această țară un rechizitoriu de rară severitate împotriva statului politic și administrativ francez, rostit cu elocvența unei indignări locotitoare de mânie reținută și în tiparul unei proze impecabile, spunând tot răul ce putea fi spus de un cunoscător *dinăuntru* **al păcatelor și stărilor** de lucruri denunțate.

Nu știu dacă, în astfel de împrejurări, un fapt asemănător s'ar putea produce în altă țară, dar cred că nu este o simplă întâmplare că s'a petrecut în Franța. Mai mult chiar, el mi se pare a fi semnul unui echilibru sufletesc și al unei sănătăți morale nezdruncinate la poporul francez. A îngădui fără nici o restrângere critica cea mai severă adusă funcțiunilor esențiale ale statului — politice și administrative — este însă o dovadă de perfectă înțelegere a raporturilor de sociabilitate și colaborare între autoritatea constituită și aceia pe care-i conduce și administrează. Înțelegere dovedită de amândouă părțile conștiente de răspunderile lor reciproce, încuviințate printr'un fel de legătură contractuală tacită — și care nu este cu putință decât la popoarele cu o practică îndelungă a tradițiilor de civilizație și cultură. Ca, de altfel, și camaraderia care nu se poate lega, fără riscul căderii în vulgaritate, decât între oameni civilizați.

In această ambianță morală a societății franceze, apariția cărții *„Pleins pouvoirs"* a lui Giraudoux nu mai prezintă nimic paradoxal saŭ provocator ; fizionomia ei se lămurește odată cu valoarea de exemplu edificator pentru curajul patriotic și civic al autorului. Curaj nu numai în măsura în care răul este arătat în toată întinderea și gravitatea dar și întrucât se afirmă că e remediabil, cu o argumentație atât de bogată și de convingătoare încât speranța într'o însănătoșire a organismului francez își pierde caracterul himeric de solicitare a unui miracol, apărând ca o îndreptățire logică și o firească încoronare la capătul unor sforțări organizate. Cu alte cuvinte, *„Pleins pouvoirs"* este o carte a cărei amărăciune și indignare isvorăsc din miezul convingerii optimiste a autorului, că virtuțile și valorile permanente ale poporului și civilizației franceze pot fi actualizate — acum și oricând — pentru vindecarea racilelor trecătoare de care suferă țara sa.

Ca în toate statele cu regim democratic, în care participarea poporului la conducerea politică se face prin reprezentare parlamentară, colaborarea lui în Franța, la opera de guvernământ este iluzorie, iar răspunderea nulă. Legătura între corpul electoral francez și reprezentanții lui din Parlament fiind ca și inexistentă, Giraudoux se crede îndreptățit să deosebească între „o națiune generală franceză" lipsită de orice răspundere dar în stare să-și îndeplinească mai departe misiunea ei civilizatoare tradițională, și „o națiune politică franceză" specializată prin însăși exercitarea funcțiunilor ei într'o Capitală ce se dezinteresează de nevoile adevărate ale țării pentrucă le ignoră sau nu vrea să le cunoască. Separând în acest fel partea viciată de aceea sănătoasă a organismului francez, autorul „Deplinelor puteri" fixează asupra „națiunii politice" răspunderea păcatului de a fi abătut „națiunea generală" dela îndeplinirea misiunii ei, falsificând expresia civilizației franceze și punând în primejdie chiar rațiunea ei de a fi. Esența și destinul acestei civilizații sunt indicate prin arătarea ei ca o „civilizație de politeță" care își are criteriul și măsura în om și în raporturile dintre oameni. Variațiunile, desvoltările și exemplele care ilustrează definiția lui Giraudoux acoperă paginile cele mai pline de miezul unei gândiri personale din *„Pleins pouvoirs"*, cele mai armonioase prin logica înlănțuirii lor și mai euforice în expresie. In ce măsură „civilizația de politeță" franceză este una de cultivare a raporturilor între oameni, de sociabilitate, reiese din rândurile următoare care-i conturează cu toată finețea și precizia dorite, intențiile : „Absența oricărei ambiții militare, a oricărei revendicări teritoriale, colaborarea unui pământ și a unui climat în general fericite, experiențele unei culturi îndelungate îl aduc pe cetățeanul francez la o anumită sociabilitate cu sine, o anume amiciție cu el însuși, o anume considerație pentru sine care nu se poate traduce decât prin eliminarea oricărei stânjeniri sociale și morale... In rezumat nu e atâta o teorie a libertății cât a fericirii umane și afabilității cu viața". Dacă există vreo tendință imperialistă la poporul francez ea nu poate fi decât aceea a libertății — căreia prestigiul acestui popor și al civilizației ce reprezintă îi atribue valoarea simbolică a unei devize, a unui steag de raliere pentru luptă în vederea unor scopuri împărtășite. Misiunea Franței sau destinul ei, decurge din situația ei specială în mijlocul celorlalte popoare conlocuitoare în Europa și în lume, de a nu putea trece neobservată, răscolind nepăsări și provocând la reacții și luări de atitudine. Este în natura însăși a spiritului francez de a fi provocator, de-a nu putea beneficia de acea neutralitate care permite altor popoare să-și urmărească ceea ce cred că este misiunea lor proprie, fără să atragă atenția binevoitoare sau oricum altfel a celorlalți, dar și fără să se intereseze de ceea ce se petrece dincolo de hotarele țării lor. „Chiar existența noastră — scrie Giraudoux — e provocare, prin sfidarea pe care-o asvîrle existențelor frământate și aspre ale altor popoare". Dar în împrejurările politice actuale și în mijlocul societății europene, spectacolul acelei „civilisation de politesse" pe care-l înfățișează Franța, cu prestigiul exemplarității unice, apare ca un lux, primejdios pentrucă e jinduit de toți acei cărora nu le este îngăduit. De toți aceia cari participând la o civilizație de măreție și de orgoliu nu se pot liberă din frământarea dramatică în care-i menține disproporția între sforțarea lor de a trăi, cu puterile insului omenesc.

Acesta e destinul Franței : „Națiune de primul ordin, ea este un simbol. Are forța lui. In domeniul ideilor și al ierarhiilor ideologice ea se luptă cu egalele ei. Națiune de al doilea ordin ea nu mai este decât o atâtătoare, căutând să dezerteze dela acea îndatorire a națiunilor ce pare că nu poate fi exercitată decât prin constrângerea și aservirea cetățenilor. Iată problema. Din ziua în care Franța ajunge o națiune de al doilea ordin, ea este pierdută". Primejdia care amenință Franța să-și piardă, odată cu forța materială, și prestigiul ei spiritual, ajungând astfel prada celor mai puternici, este împătrită. Ea este pricinuită și tot mai mult accentuată prin împuținarea rasei franceze, prin decăderea geniului urbanistic, prin sleirea imaginației creatoare care face ca în domeniul lucrărilor publice și al arhitecturii monumentale Franța modernă să nu își aibă încă expresia proprie, așa cum o au Germania sau Italia și însfârșit prin slăbirea moralului, a onestității și conștiinței naționale franceze. Criza pe care o străbate Franța nu se datorește situației internaționale, ea este de natură internă. Deaceea și măsurile de combaterea ei trebue să fie de ordin intern, adică să se inspire dela o doctrină rasială a cărei aplicare să aducă repopularea Franței, dela o doctrină a urbanismului, a lucrărilor publice și a onestității naționale. Nimic nu este pierdut, răul este încă remediabil câtă vreme în conștiința unui popor nu s'a produs încă dezazgregarea morală care l-ar putea despărți de conducătorii lui spirituali din trecut, în așa măsură încât să nu-i mai recunoască dacă s'ar afla în mijlocul lui. Solidaritatea franceză este, în acest înțeles, neștirbită : niciunul din marile spirite pe care le-a produs Franța n'ar putea fi împiedicat astăzi, să trăiască și să se exprime liber în țara lui. „Deplinele puteri" pe care Giraudoux le cere pentru „națiunea generală franceză" sunt acelea de a-și exercita liber facultățile imaginației creatoare în toate domeniile unde rutina trebue depășită, fiind dăunătoare. Citându-l pe Richelieu, Giraudoux actualizează îndemnul acestuia de a se face totul, chiar imposibilul, spre a păstra Franței sufletul ei epic, afirmând că epopeea Franței moderne este instalarea ei ca stăpână necontestată la ea acasă și în lume.

MIHAI NICULESCU

Elena Vavilyna: „Portret"

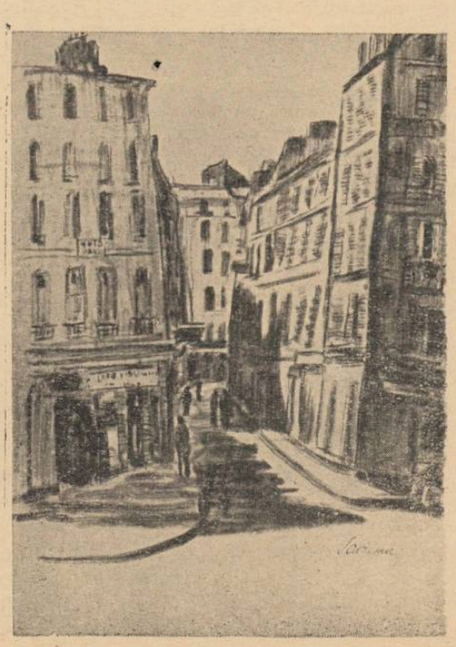

Elena Vavilyna: „Stradă, Paris"

Cronic muzicală

de ROMEO ALEXANDRES

„SUITA SĂTEASCĂ" de George Enescu

In concertele de rară sărbătorire muzicei, pe care maestrul Enescu dirijează la „Filarmonica", a fo pentru prima dată cântată recenta compoziție simfonică, „Suita sătească".

Pentru cine sunt cunoscute, pe d oparte, greutățile și piedicile mult ple pe care le așează în calea anal zei imediate o primă audiție impo tantă în genere, pe de altă parte con plexul și adâncimile covârșitoa ale personalității componistice ale l George Enescu, o încercare de de criere și evocare a unei ample lu crări a maestrului, după o unic ascultare a ei, nu poate fi privit decât ca o simplă schițare a unor im presiuni, sfioasă prefață la comenta rii viitoare.

Incă dela primele sale pagini com pozitorești, scrise la vârsta când ma rea majoritate a celor mai dotați mu zicieni abia își dibuesc elementel constructive și vocabularul, Georg Enescu își stăpânea arta cu ampl puteri și uimitoare maturitate. Clă dea în proporții vaste și de clasică armonie, avea viziunea și respirația frazei largi și generoase, simțu identificării cu natura fiecăruia din glasurile instrumentelor în chip infailibil.

Concepția formei muzicale, tehnica scrierii, **noblețea și forța** expresiei îi erau, de atunci, acelea ale unui mare creator. Artistul dăruit cu cel mai mare belșug imaginabil, facultățile muzicale cele mai minunate, se întâlniseră încă din acea vreme, pentru a sălășlui necontenit laolaltă, cu o prematură dar uriașe știință muzicală. Geniul era constituit.

Cu fiecare nouă compoziție, George Enescu aducea neamului său o nouă glorie iar muzicei o nouă comoară. Rapsodii, sonate pentru vioară și pian, melodii, octetul, simfonia în mi bemol, simfonia concertantă pentru violoncel și orchestră, suita pentru orchestră, suita pentru pian, revarsă toate talazuri neîntrerupte de muzică, împlinesc cu profuziune caracteristică lui George Enescu, înaltele idealuri din cugetul muzical al tânărului uriaș.

Deși rămânând veșnic el însuși, George Enescu își multiplică, fără încetare, formele de elocuțiune, găsește aspecte cu desăvârșire noui creațiilor ce urmează celor citate.

Fiecare nouă lucrare este o nouă lume.

Sonata III pentru vioară și pian, sonata pentru pian, „Oedipe", sonatele pentru pian (II și III) sau violoncel, arată fiecare în parte că maestrul are o infinitate de mijloace pentru a găsi expresie concretizantă unei gândiri muzicale nesecate. De aceea, fiecare nouă lucrare, i-a fost așteptată cu încordarea care întâmpină întotdeauna evenimentele bogate în elemente proprii, în substanță nouă, în înfățișări neîntâlnite încă.

„Suita sătească" este caracterizată prin seva populară autentică în care este scăldată întreaga inspirație care a dictat-o. Atmosfera românească se înfiripă cald și pătrunzător. Tablourile sunt zugrăvite cu o intuire a coloritului care respinge ideia oricărei apropieri de valori cunoscute, pentru a-și găsi expresie vitală absolut a parte. Orchestra capătă grai reînoit, reîmprospătat, din care evocarea emană în icoane neîntâlnite încă.

Timbrele instrumentale imaginate pentru această suită sunt adesea extraordinare inovări, în care inventivitatea sonoră și cunoașterea nelimitată a posibilităților de combinare orchestrală se asociază integral.

Sub imboldul însuși al maestrului Enescu, orchestra „Filarmonică" a putut să-și intensifice forțele de realizare într'o măsură menită să exprime „Suita sătească" în plinul frumuseței ei.

Peisagii, adieri de poezie, stârniri de ritmuri și accente, joc de unduioase melopee, cursul mlădiu și înflorit al inspirației făuritoare de muzică, mereu prezentă, și-au găsit întregul farmec în execuția „Filarmonicei" de zile mari, Filarmonicei conduse de George Enescu.

Un om caută mântuire...

(Fragment din romanul cu acelaş titlu)

de OCTAV ŞULUŢIU

Mergeau pe aleile întunecoase învârndu-se pe mereu aceleaşi cărări, pe ub aceiaşi arbori, pe lângă tot aceleaşi ănci. Parcul oraşelului era pe mărimea i şi a locuitorilor. Două alei mari în ruce şi alte trei mai mici, câteva ronuri în care vara erau flori, un chişc ntru muzică şi bănci pretutindeni, arori modeşti desenând marginea aleilor câteva boschete unde suspinau seara rvitoarele şi soldaţii. Ziua plouase. cum când stelele ciupeau puzderie întnericul pâlpâind a moarte, nisipul şi ietrişul scârţâiau ud sub tălpile celor oi prieteni care se plimbau după cină, măsurând de zeci de ori lungimea aleior. Leontin vorbea :

— Lumea este posedată de rău.

Andron ridică întunericul cu umerii, tăcerea :

— Unii văd numai binele, alţii numai ăul. Adevărul este la mijloc...

Leontin scutură din cap, nărăvaş.

— Nu ! N'ai dreptate ! Lumea este pera celui Atotputernic, a celui Atoateinefăcător. Ea nu poate fi decât bună. ar pe dedesubt şi pe dinăuntru, ca un ierme mărul, o roade răul. *Răul* e un ancer care se 'ntinde în corpul lumii eputincioase. Satana caută să corupă pera desăvârşită a lui Dumnezeu, iar mul îl ajută. Satana se strecoară ca un uh puturos şi insuportabil în sânul reaţiei, şi-şi lasă acolo germenul Răui care încolţeşte, creşte, se desvoltă...

— Eşti un romantic Leontin, îi zise ndron, luându-l de braţ. Ceeace spui u e frumos, dar nu cred în această teoie nici cu raţiunea, nici cu sufletul.

Un moment nu-i însoţi decât tăcerea i scrâşnitul pietrişului stropşit de panofi. Apoi Leontin întrebă :

— Dar tu.. ce crezi ?

— Eu cred că lumea este un amestec le bine şi de rău. Nimic n'a fost bun au rău dela început, ci a fost existenţă. ar existenţa are două elemente: binele i răul. Ele se găsesc amestecate şi conopite şi de nedespărţit. Tu nu vezi că rice lucru îşi are partea lui bună şi pe ea rea : cu un cuţit poţi tăia şi pâinea şi lemnul pentru a-i da o formă mai frumoasă, dar cu el poţi să şi ucizi ! Cu un entiment al tău dai viaţă unui om dar cizi pe altul. Când iubeşti o femeie, faci faptă bună pentru tine şi pentru ea, dar fapta ta are şi un răsunet rău în durerea pe care o provoci în toate femeile pe care nu le iubeşti dar ele te ubesc, în invidia pe care o provoci în altele chiar când ele nu te iubesc, sau în durerea bărbatului care a iubit şi el pe femeia ta care însă nu l-a iubit. Fiecare medalie îşi are şi o a doua faţă. Răul este reversul inseparabil al Binelui. Şi aici e tragedia sufletului omenesc...

Un minut tăcerea s'a răsucit în jurul lor în cercuri largi ca apa care se cutează pe urma pietrii date la fund. Apoi Leontin vorbi însufleţit şi vibrând :

— Nu Andron, nu-i adevărat ! In aparenţă s'ar putea crede că amândoi credem în acelaş lucru, căci şi tu crezi ca şi mine în existenţa Răului şi a Binelui, în dualismul moral al existenţei. Şi totuş *tu* te înşeli. In credinţa ta Răul şi Binele sunt prieteni şi inseparabili. In credinţa ta Binele şi Răul sunt două feţe ale aceleiaşi realităţi. In credinţa ta Binele şi Răul sunt gemenii unei fatalităţi inexorabile şi scăparea din ghiarele Răului este imposibilă. Eu cred altceva.

Andron dădu din cap că ştie perfect ce crede celălalt, dar nu-l întrerupse.

— Eu cred, Androane, că Binele şi Răul sunt duşmani ireductibili. Răul se insinuează şi ia feţe felurite spre a răpune Binele. Dar Binele şi Răul sunt două realităţi separabile din însăşi originea lor. Unul e opera lui Dumnezeu şi celălalt opera Diavolului ! In sfârşit, cred că poţi scăpa din ghiarele Răului prin luptă şi prin credinţă. Răul poate fi învins şi distrus ! Omul se poate mântui de Rău prin harul Celui de sus, prin credinţa în puterile Binelui ! Cred ! Cred în aceasta cum cred în existenţa mea !

Vocea lui Leontin devenise din ce în ce mai aspră şi mai convinsă. Tonul se ridicase şi ajunsese la strigăt. Andron mai avea multe de spus, vroia să-i arate că în sens absolut binele şi răul sunt tot una, că numai pentru om ele sunt separate, că în definitiv mintea omului le-a socotit astfel, dar ştia că nu e bine să-l contrazică în astfel de împrejurări. Tăcu şi merseră mai departe, mult timp, până ce Andron crezu că Leontin s'a domolit. Atunci, cu glas scăzut, îi spuse:

— Se poate să ai dreptate! Noi suntem doi oameni, doi prieteni şi două credinţe deosebite. Tu crezi într'un fel, eu într'altul. S'ar putea să ai dreptate tu ; s'ar putea să am eu. Adevărul nu-l putem şti. El e deasupra amândorura !

Leontin se opri şi, privindu-l în fundul ochilor pe care-i vedea sticlind sub lampă slabă, îi spuse energic :

— Nu ! Adevărul este cu mine. Căci adevărul este numai acolo unde este credinţa !

Andron vru să-i replice că şi el are o credinţă şi că nu se poate şti care din două e cea adevărată, dar se opri la timp, văzând eroarea judecăţii sale ; de fapt credinţa lui nu era o credinţă de vreme ce el însuş şi-o punea la îndoială, aşa cum o punea pe aceea a lui Leontin, care nu se îndoia de a sa. Adevărul era că credinţa lui era scepticismul, adică punerea la îndoială a oricărei credinţe. Leontin avea dreptate : adevărul e, pentru fiecare, acolo unde e credinţa lui. Acesta e adevărul omenesc. Celălalt, adevărul absolut, nu ne poate interesa căci pe el nu-l ating, nici posedă, oamenii.

Umblau acuma iarăşi. Leontin continua, cu o voce în care parcă lacrimile se cristalizau în formă de sunete.

— Lumea e nenorocită. Fiecare om e un nefericit. In fiecare se dă lupta dintre Bine şi Rău şi în fiecare această luptă e hotărîtoare. Cu fiecare luptă se pune în balanţă forţa lui Dumnezeu şi forţa Satanei. Până la urmă trebue să învingă Dumnezeu, cu harul lui ceresc. Omul e tragic şi nenorocit pentrucă în lupta asta el nu-i decât un câmp neputincios pe care se dezlănţue forţe superioare şi nevăzute... Sunt însă şi oameni care participă activ la luptă. In ei con-

ştiinţa stă trează şi cugetul drept. Ei luptă şi ca oameni şi ca unşi ai lui Dumnezeu, împotriva drăceştilor forţe ale Răului. Acei oameni sunt adevăraţii purtători ai Binelui şi ai Mântuirii sufleteşti. Ei răscumpără cu forţa lor păcatele întregii omeniri. Aceia sunt sfinţii şi eroii necunoscuţi, şi nebiruiţi, ai sufletului. Câţi sfinţi sunt şi azi, pe care nu-i putem apropia şi şti ? Puţini desigur, dar sunt încă, ascunşi în mânăstiri şi uneori nici acolo, ci doar în sufletul lor curat, în sinea lor. Poate că trec uneori pe stradă şi-i lovim cu cotul şi nu-i putem afla ! Cum am putea şti noi ce fapte măreţe se petrec în singurătatea sufletească a sfântului ? !

Conştiinţa lui Andron, fără să poată să le aprobe, se simţea bine totuşi lângă vorbele arzătoare de convingere ale lui Leontin.

— Lumea e dureroasă şi sfâşiată de puterile Răului. Un criminal, care este întruparea Răului în chip absolut, nu e decât un nenorocit, un posedat al unor puteri împotriva cărora el n'are destulă putere proprie ca să lupte. Ar trebui ajutat acel om, susţinut ca să nu cadă mereu mai jos, să nu-şi piardă cu desăvârşire sufletul lui. Da, dar cum !... sfârşi Leontin cu descurajare.

Mai umblară încă prin tăcere ca înotătorii prin apa unui acuariu imens. Tot Leontin continuă :

— Omul trebue mântuit de rău. Trebue ajutat să se mântuiască. Dar cum ? Aici e cea mai grozavă întrebare ! Lumea întreagă are nevoe de mântuire şi de ajutor. Cum să i le dai ? ! Ar trebui o jertfă uriaşă, o faptă copleşitoare, strivitoare, o faptă de Christos... Da, de Christos ! Christos şi-a luat asupra lui sarcina de a mântui lumea de păcat şi a făcut-o. Dar el a fost Fiul lui Dumnezeu şi niciun om nu poate face *ce* a făcut el şi *cât* a făcut el ! Fiecare om la rândul său trebue să se mântuiască în Christos şi prin comuniunea sufletească în Christos ! Şi cum s'o facă omul, el cel mic, el cel slab, el pe care harul divin îl sdrobeşte, îl striveşte mai mult decât să-l înalţe! Cum s'o facă, de vreme ce Satana stă la pândă şi lucrează, combătând forţele Binelui ? ! Oamenii trebue ajutaţi, fiecare om trebue ajutat în parte să se mântuiască. Noi putem asista pe un om într'o nenorocire materială a lui, atunci când îl bântue un rău fizic, dece nu l-am putea asista când îl roade un rău sufletesc ? Pe un bolnav îl salvezi cu leacuri materiale, pe un rănit îl pansezi, pe un flămând îl ospătezi şi unui însetat îi dai de băut. Nu se poate să ajuţi şi pe un suflet care se sbate în ghiarele răului ?

— Pe un bolnav îl vindeci... Câţi mor şi nu poţi fi lecuiţi ! Pe un flămând îl ospătezi !... Câţi mor totuşi de foame !...

— Da, dar oamenii luptă contra boalelor şi până la urmă le înving. De ce să nu facem o sforţare să găsim şi leacul sufletului ? ! Câţi bolnavi cu sufletul se pierd lângă noi, între noi, şi noi nu facem niciun efort ca să le ajutăm cu ceva !

— Dar pentru suflet oamenii au Biserica, Leontin !

— Da, însă numai pentru cei ce cred şi o frecventează. Dar sunt mii şi mii pe care Biserica nu-i ajunge fiindcă ei fug de ea. Trebue să-i mântuim şi pe aceia care nu vor. Să mântuim pe om împotriva voinţei lui !

— Nimeni nu se poate mânui fără voinţa sa !

Tăcură iar un timp şi Andron reluă :

— Leontin, când ţi-a murit un frate, o mamă sau o femeie iubită, cine-ţi poate ajuta, cine poate simţi măcar durerea ta, cine poate comunica cu tine, cine-ţi poate fi de vreun folos? Sufletele sunt impermeabile şi niciunul nu s'a putut contopi cu al altuia încă.

— Nu ! răcni Leontin şi Andron se sperie de câtă energie de credinţă era în glasul lui. Nu ! Nu-i adevărat ! Sufletele se pot îmbrăţişa şi se pot strânge, sufletele se pătrund şi se topesc unul într'altul ca şi trupurile. Există un extaz al sufletelor în iubirea lor cea mai mare, când două suflete fac unul, există şi o iubire mistică, atunci când sufletul sfântului cuprinde în el toate sufletele omeneşti ! Nu-i adevărat că nu putem simţi durerea semenilor noştri. Cum s'ar putea să nu simţim un fapt sufletesc, când simţim chiar durerea fizică a altuia ! N'ai observat că atunci când priveşti o rană sau o schilodire a cuiva te doare şi pe tine şi încă tocmai acolo unde este izvorul vieţii omeneşti chiar ? ! Atunci cum n'am putea simţi sufleteşte durerea altuia ? ! Adevărul e că *nu vrem* să o simţim, nu depunem sforţarea necesară pentru a o simţi, pentru că suntem egoişti, nu ne place să ne epuizăm sufleteşte pentru altul ! Compătimirea noastră e falsă şi laşă. Când i-a murit cuiva fiinţa cea mai scumpă, noi nu depunem nici cea mai mică energie sufletească spre a ne apropia de durerea aceluia, de a ne confunda cu ea ! Ne minţim cu vorbe şi-l minţim şi pe el. Ne minţim că nu putem simţi, dar am vrut oare să simţim, am încercat cu tărie ? Nu ! Şi de-am face acea sforţare şi am simţi ceeace simte acel om îndurerat, dacă sufletul nostru l-ar apropia şi îmbrăţişa pe al lui, cât bine i-am face ! Eu cred că în acelaş fel în care am putea consola, în acelaş fel în care putem iubi, am putea să şi salvăm sufletul oamenilor din Rău. Am putea, dar nu vrem !...

O nouă tăcere lungă, ritmată doar de ascuţitul scârţâit al pietrişului, urmă, apoi Andron care admirase înflăcărarea lui Leontin, lăsă să cadă vorba lui uşor suspinată :

— Pentru aceasta însă ar trebui să fim sfinţi !

Şi Leontin clătinind din cap oftă adânc :

— Aşa este, ar trebui să devenim sfinţi !

Andron care nu prea iubea solemnitatea, râse puţin şi încercă să întoarcă lucrurile în ironie :

— Dacă te-ar auzi acum Ridescu, ştiu că nu te-ai spăla cu toată Dunărea !

— Ah ! Ridescu ! Un imbecil ! Păcat de toată inteligenţa lui, când omul e fanatic, e inuman. Acest comunist e un imbecil. Fiindcă niciun raţionalism nu poate scuza lipsa de omenie ! Omul trebue să fie înainte de orice om, adică un suflet complet. Un om care-i numai raţiune e tot atât de imbecil într'un anumit sens cât şi un om lipsit de orice urmă de raţiune. Căci ce valoare are raţiunea nesustinută de suflet ? Un imbecil, repet. Oameni foarte inteligenţi pot fi imbecili şi asta nu mi se pare o contradicţie. Imbecilitatea nu e lipsă de inteligenţă numai, ci lipsă sufletească în genere, e mutilare. Un om e imbecil când e mutilat sufleteşte, lipsit de orice parte din el, înafară de voinţă. Numai lipsa acesteia nu e imbecilitate, ci impotenţă. Ridescu ? Un fleac cugetător, nu un om cugetător.

Leontin ricana.

— Eşti nedrept, Leontin.

— Nu, nu ! Te rog să mă slăbeşti cu acest raţionalist al burţii. Imi pare rău dragă Andron că l-ai adus în discuţie, bagatelizând un moment chiar această noapte solemnă. (Aici Leontin deveni declamator şi extatic). Căci pentru mine noaptea asta este solemnă, măreaţă ! (Vorbea ca într'un vis). Iţi sunt recunoscător că ai luat parte la revelaţia mea. In noaptea asta, acum, vorbind, mi s'au limpezit o groază de lucruri. (Işi reveni şi vorbea firesc, din nou). Vezi tu, poate că tu ai uitat : odată, în tren, ţi-am arătat reportajul unei crime. Atunci eu am condamnat acea crimă, iar tu şi Popa Neagu, care eraţi acolo, m'aţi contrazis, invitandu-mă să înţeleg mai întâi şi să iert. Tu nu te-ai mai gândit nici la acea discuţie, nici la criminal, nici la reportaj... Eu însă m'am gândit de atunci mereu la toate acestea şi mai ales la criminal şi am ajuns să-l înţeleg ! Acum ştiu bine că omul acela care ucide — de atunci a mai comis încă două crime — nu poate fi nici fericit, nici răspunzător, căci el este împins dinapoi de puteri grozave, care sunt ale Răului ! Că departe de a-l duce pe scaunul de execuţie, ar trebui să-i scoatem sufletul din ghiarele Necuratului, să i-l spălăm de baiele scuipate asupră-i de Satana ! Poate că, socialmente vorbind, lucrurile se prezintă astfel, poate că el trebue închis, executat, izolat, nu ştiu şi nu mă interesează, căci nu sunt nici comisar, nici procuror. Dar sufleteşte, omeneşte, dumnezeeşte, altfel se prezintă lucrurile, altceva e necesar : ca acel suflet să fie smuls de sub imperiul Răului ! Nu ştiu ce fel de raporturi sunt între Dumnezeu şi societate, dar ştiu că sufletul fiecărui om trebue să se ducă înaintea Creatorului său curat ! Trebue luat om cu om, suflet de suflet şi spălat, curăţit, mântuit. Nu eşti criminal din plăcere, nu ucizi pentru cine ştie ce satisfacţie, ci fără voia ta, neputincios de a rezista puterii drăceşti. Trebue să te smulg de acolo... Dar cum ?.. Dar cum ? !...

Glasul lui Leontin, care începuse cu fervoare, se stinse în desnădejde ca un disc la un patefon neînvârtit deajuns... Descurajarea îl acoperi şi nu mai ştia ce să spună... Mergeau, fără voce acum, şi Andron ştia că el nu mai poate adăoga nimic, că ar fi şi inutil şi periculos, că în Leontin se petrec mari schimbări, mari turburări şi-i era teamă de ele. Intr'un târziu Leontin îngăimă :

— E atâta rău şi atâta nefericire în lume ! E nevoe de atâta devotament, de atâta sacrificiu ! Dece să nu fim în stare de el, dece să nu-l dăm ? Pentru fiecare suflet e nevoe de un sacrificiu. Fiecare om are nevoe de un altul care să-i fie pavăză şi mântuire. Fiecare om ar putea fi înger păzitor al altui om mai slab. Dar de unde să iei atâţia îngeri, atâţia devotaţi !

Andron îl ajută :

— Un singur suflet dacă ai salvat şi este enorm de mult, dragă prietene! Un suflet plăteşte cât o împărăţie de piatră ! Iar Dumnezeu se bucură de întoarcerea unui singur păcătos, mai mult decât de statornicia a o mie de credincioşi !

Leontin clătină din cap, iluminat :

— Da, da, aşa e ! Şi un suflet mântuit, e mult !

Apoi adăogă, din nou, dezolat :

— Dar cum să-l mântueşti, cum ? !.. Şi totuşi toţi trebue salvaţi ! Niciunul nu e permis să se piardă...

Acum au mers mult şi au tăcut încă mai mult. Andron simţea frământarea lăuntrică a lui Leontin, lovindu-se ca o mare de pereţii sufletului său. Ştia că acesta e într'o clipă mare a vieţii lui şi nu-i putea ajuta cu nimic. El avea altfel de suflet : se ştia egoist, burghez, comod, raţionalist, uscat, în ciuda bunătăţii şi a înţelegerii sale. I-era deodată frică de prietenul său şi de tot ce i s'ar putea întâmpla, acum când la vârsta aceasta înaintată, matură, mesteca în firea lui asemenea gânduri. Presimţea că i se va întâmpla o nenorocire, dar nu-şi putea da seama logic ce fel va fi aceea ! Şi foarte târziu, când străbăteau pentru a suta oară aceiaşi alee principală, îi veni în minte, fără nicio legătură, Vava şi vorbi deodată :

— Ascultă, Leontin, de ce nu te căsătoreşti tu cu Vava ? Ce mai aştepţi ? Iartă-mă că mă amestec, iartă-mi indiscreţia... De ce o faci să sufere atât ? Oare dragostea ei nu e ceva care trebue salvat de la desnădejde, oare sufletul ei nu merită să fie îmbrăţişat ?

Leontin se opri brusc şi apucându-l pe Andron de umeri îl scutură uşor, prieteneşte şi cu un zâmbet straniu, cu o lucire nefirească în ochi, îi vorbi răspicat şi convins :

— Da, Vava e o fiinţă minunată, foarte bună. Dar sufletul ei e curat şi bun ! Ce i-aş putea da eu decât o satisfacţie pentru egoismul ei sentimental. Poate că adevărata ei mântuire ar fi să nu mă mai iubească, pentrucă nu ştiu dacă aş fi în stare s'o fac fericită. Dar (vocea i se crispă aici, vecină cu plânsul), nu crezi că poate fi altcineva care să aibă nevoe de ajutorul meu, de sufletul meu, nu crezi că e altcineva care aşteaptă un om, un alt om, care caută mântuire ?!...

Nehotărîre

— nuvelă —

de MUGUR MARDAN

Il întâlnise pe Mircea, prima oară, într'o Duminică dimineaţă, în Cişmigiu, pe o alee retrasă, privind cerul şi fluerând. O privise şi — ca şi cum i-ar fi trecut prin minte un gând frumos — îi zâmbise.

Pentrucă Puica se trezise, în dimineaţa aceea, cu prea mult soare în ochi şi poate pentrucă era în jurul ei prea multă primăvară, îi zâmbise şi ea, trecând cu surâsul pe buze, mai departe, pe lângă el, făcându-l să se oprească în loc şi s'o privească lung din urmă. Plecaseră, amândoi, cu faţa înflorită de râs, să-l poarte mai departe, fiecare, ca o plasă peste gândurile dimineţii însorite.

Atât.

Şi poate că atunci când l-a întâlnit, peste câteva zile, pentru a doua oară, Puica nu s'a mirat că răspunde la salutul lui, care nu fusese decât un zâmbet ; acelaş zâmbet ca şi prima oară.

Dece i-a şoptit, prin acelaş surâs, a treia oară când s'au întâlnit, „Bună seama...", Puica nu s'a întrebat. Dar el, bărbatul cu fruntea albă şi ochi luminoşi, i-a luat mâna şi i-a sărutat-o, ca şi când ar fi cunoscut-o dintotdeauna, şi a tăcut, apoi, aşteptând să i se aline răguşeala pe care şi-o ghicea în glas. Ii sărutase mâna tot aşa cum i-ar fi strâns-o sau cum şi-ar fi scos pălăria s'o salute : masinal şi fără insistenţă; dar, sărutându-i-o, rămăsese cu ea între degete şi parcă ar fi vrut s'o cuprindă în palme şi să-şi culce obrajii pe ea, într'atât era de caldă şi de prietenoasă mâna fetei cu păr blond în vânt şi ochi ciudaţi

Nu se cunoşteau decât din zâmbete şi din primăvară ; şi totuşi, se cunoşteau de mult ; şi nici Mircea nici Puica nu şi-au dat seama că nu este aşa. Erau, privindu-se, prieteni vechi şi şi-au spus pe nume chiar din seara aceea, seara când se întâlniseră pentru a treia oară şi când şi-au aflat numele. Nu se „prezentaseră", pentrucă nu s'a gândit niciunul din ei la formalitatea care ar fi dat întâlnirii lor firesti un aer de acostare sau de bal popular. Şi-au aflat numele, copilăreşte, plimbându-se, de mână, pe aceeaşi alee pe care îşi zâmbiseră prima oară. El vrusese să-i amintească cerul dimineţii când se cunoscuseră şi nu ştia cum s'o cheme, pentrucă ea păşea alături de el cu nările înfiorate de crinii din marginea aleii. Ii strânsese mâna, încet, ca să-i spună la ce se gândea şi ea îi înţelesese gândul.

— Spune-mi Puica.

— Puica, pe mine mă cheamă Mircea.

Şi pentrucă, neînţeles, şi-au dat seama că, pentru ceeace aveau să-şi spună, e de ajuns să ştie, fiecare, că sunt Puica şi Mircea, nu şi-au mai spus şi celălalt nume ; poate pentrucă, atunci când se întâlniseră şi-şi opriseră paşii, amândoi, se cunoşteau atât de bine, încât erau să se întrebe : „Ce mai faci ?..."

Au vorbit, în seara aceea, despre Primăvară şi despre tinereţe ; simplu, fără fraze şi fără gânduri savant plănuite. Au vorbit şi despre noapte şi despre vise ; fără confidenţe şi fără sentimentalism: ca doi prieteni vechi, buni şi sinceri, care vorbesc între ei ca şi

cum fiecare ar sta de vorbă, singuratec, cu el însuşi.

S'au despărţit, pentrucă era prea târziu şi pentrucă fiecare avea o casă unde îl aştepta cineva.

— Bună seara, Mircea.

— Noapte bună, Puica.

Ca şi cum fiecare ar fi ştiut că se vor mai întâlni cât de curând, firesc.

*

Nu s'au mai întâlnit decât în pragul miezului de vară, grăbiţi amândoi, pe o stradă din spatele Ateneului.

S'au oprit, o clipă, să-şi surâdă, ca întotdeauna, şi să se întrebe, banal, „Ce mai faci ?..." şi fără interes, „Incotro?..." Pentrucă se grăbea, pentrucă nu mai era Primăvară şi pentrucă nici seară nu era, a întrebat-o, obligat :

— Aş vrea să mai stăm de vorbă Când te mai văd ?

— Intâmplarea... E mai sigur...

Şi fără să-şi dea seama, poate, Puica a adăugat un gând răsărit fără voia ei, neînţeles

— ..Şi poate că e mai bine aşa...

Se despărţise, precipitat, de Mircea, conştientă brusc de sensul cuvintelor pe care le rostise, şi-l lăsase cu capul întors îndelung în urma ei.

— Mai bine, aşa...

Zâmbise. De data aceasta, însă, lui însuşi; ca de o bucurie..

*

O lună de zile mai târziu, într'o seară cu cer luminos de lună, oglindit până în depărtări de ape, pe ţărmul mării, unde plecase să se odihnească şi să o uite pe Ema, Mircea şi-a adus aminte de Puica. Şi s'a gândit atât de mult la ea, încât, a doua zi şi o săptămână în şir, a apărut în două-trei ziare mari anunţul cu chenar, vizibil: *„PUICA... şi mai cum?... Vreau să-ţi scriu. Mircea".*

(Urmare în pag. 6-a)

Mafteiu Timoteiu

(Urmare din pag. 3-a)

Pădurea — cenușie și albă; rareori câte-un brad al cărui vârf părea un ciudat buboiu verzuiu pe fruntea netedă a cerului. Mafteiu îl strânse puternic de mijloc pe Trifon și răsuflarea aprinsă a acestuia se transformase într'un gâfâit dureros. Sforțându-se de-i plesneau vinele dela tâmplele transpirate, îl ridică în aer și, cu un icnet, îl trânti de lemne.

Se 'ntinse o tăcere cumplită.

Mafteiu își șterse fruntea, căci sudoarea îi intra în ochi, orbindu-l. Apoi, se-apropie de Trifon, care zăcea cu ceafa 'n zăpadă, și-l cercetă la brâu. Uimit, constată că fostul său prieten n'avea nici o armă asupra lui. „Va-să-zică n'a venit cu gândul să mă omoare pela spate..." — și, obosit, se sprijini de sanie, așteptând ca Trifon să se trezească, pentru a relua lupta. Flăcăul își aprinse o țigară. Trecu vre-un sfert de ceas — Mafteiu isprăvise de fumat țigara, — însă cel doborît nu se mișcă. „Va trebui să-i frec cu omăt fața..." — și se-apropie iarăși de Trifon. Când văzu că zăpada începe să se 'nroșească de sânge, se-opri cu o sfârșeală în suflet. Totuși, își învinse slăbiciunea și, apucându-l de chimir pe Trifon, îl ridică și-l îndesă în așa fel de lemne, ca acela să se poată ține pe picioare.

Băietanul își deschise ochii.

— Apără-te ! — îi spuse Mafteiu.

— Nu... nu mai e nevoie... Mor.

Nehotărît, Mafteiu își coborî mânile.

„Așa dar s'a terminat..." — și-și aprinse o altă țigară; sângele din rana lui Trifon se prelungea ușor pe-o tâmplă, unde se'nchega; Mafteiu nu mai putu răbda tăcerea și-l întrebă:

— Nu vrei să fumezi?

Rănitul făcu un semn afirmativ din cap; Mafteiu aprinse o țigară și i-o dădu. Trifon o duse cu mare greu la buze și trase lacom câteva fumuri; apoi, țigara căzu în zăpadă și se stinse.

— Te doare tare?

— Aproape deloc.

— Așa...

Mafteiu încercă să pară indiferent; făcându-și de lucru, își ridică ochii la ceruri, cu un căpăstru, care lunecase din sanie, dar, în curând, simți că o lacrimă îi curge pe față și veni la Trifon.

— Iartă-mă, frate ! — și, îmbrățișându-l, îl sărută.

— N'am de ce să te iert, Mafteiu, căci lupta a fost dreaptă. Ne-am bătut deschis, ca doi voinici.

Sprijinindu-și fruntea de umărul lui Mafteiu, Trifon îl rugă:

— Așează-mă jos, căci picioarele parcă mi's de ceară. Ajută-mi să mor.

Mafteiu îl lungi pe zăpadă și'ngenunchie lângă dânsul.

— Varvara...

— Lasă ! — îl întrerupse Trifon. — Să nu mai vorbim de-acestea. Îți dau sărutul de împăcare. Mi se pare că vin nouri, frate Mafteiu.

Când flăcăul lăsă din brațe capul lui Trifon, acesta era acuma mort. Ochii îi sticleau și fruntea se făcuse luminoasă, ca și cum soarele ar fi bătut numai pe ea. Ridicându-se, Mafteiu isprăvi repede cu'ncărcatul lemnelor și trecu lanțul peste 'ncărcătură, așa ca putea să pornească spre casa. Totuși, încă nu dadu biciu cailor, ci se întoarse la mort și căzu în genunchi; înălță ușor capul lui Trifon; ceafa acestuia, deși căzuse în zăpadă, mai era caldă; rana din creștet, mare cât pumnul, era acoperită cu păr; Mafteiu îi mângâie fruntea și, plecându-se asupra lui, îl sărută cu sărutul morților. Apoi, luă o lodbă și-o potrivi astfel lângă băietan, încât oricine ar fi putut crede că ea a lunecat din mormanul de lemne din apropierea lui, ucigându-l.

— Dumnezeu să ne ierte pe-amândoi, Trifoane ! — rosti băietanul.

Indemnând caii, scoase din văgăună sania și, așezându-se peste 'ncărcătură, porni în goană către sat.

La ieșirea din pădure, îl văzu de departe pe forestier; acesta îi făcea semne să oprească și flăcăul se conformă. Forestierul veni până la drum; pe spate, purta hoitul unei vulpi și Mafteiu recunoscu în ea animalul pe care-l văzuse dispărând în tufișuri.

— Un băietan întreba de dumneata. Spunea că l-a trimis stăpână-sa să-ți ajute la încărcat și l-am îndrumat către văgăună. Nu v'ați întâlnit?

Mafteiu ticluise din timp o întreagă poveste, care să explice verosimil moartea lui Trifon, așa că întrebarea forestierului nu-l surprinsese nepregătit.

Alcătuindu-și o față disperată, spuse:

— Ba da ! Vai, domnule ferșter ! S'a întâmplat o nenorocire cumplită. Prietenul meu tocmai îmi ajuta să leg lanțul peste sanie, și, deodată, o lodbă a lunecat din grămada de-alături și i-a sdrobit capul.

Incremenit, forestierul uită să mai tragă din țigară; revenindu-și întrebă cu voce stinsă:

— A murit?

— Da. L-am lăsat acolo, ca să-l vadă jandarmii.

— Așa trebuie. Bine-ai făcut. Mă duc într'acolo, să nu dea vreo sălbătăciune peste el, că lupii 's tare lacomi iarna asta. Bietu' creștin... Ceasu' cel rău ! Nimeni nu-i poate sta împotrivă...

— Da, ceasu' cel rău...

— Moartea vine așa, deodată. N'așteaptă s'o chemi... — și râse să-și facă o brumă de curaj pentru ceeace-l aștepta acolo, în văgăună. — Apoi... noroc bun ! — și forestierul o luă printre fagii acoperiți cu omăt.

Ajungând acasă, Mafteiu se duse deadreptul la **Zanchira,** care pregătea în bucătărie fiertura de-amiază.

— Tu, Trifon s'a furișat după mine și-a vrut să mă ucidă. N'am avut încotro și i-am crăpat cu o lodbă capul. Bagă bine de seamă, femee, că au să vie jandarmii pe-aici, ca să 'ntrebe una și alta. Să le spui că tu, crezând că n'oiu putea dovedi repede cu'ncărcatul, l-ai trimis după mine, să-mi ajute.

Zanchira nu-și pierdu cumpătul, ci întrebă calm:

— Dece-a vrut să te-omoare Trifon?

Glasul femeii sunase ciudat ca o oglindă care se sparge. Afară, în ogradă, Varvara îndemnă o vacă, iar Veronia lălăia cât o ținea gura. In odaie, însă, totul era altfel — o liniște mocnită, urîtă, cum e liniștea de lângă un mort.

— Credea că...

Mafteiu se-opri încurcat, căci nu știa

ce să răspundă; înfuriindu-se, strigă:

— Ci nu mă mai întreba ! Ce-ți pasă?

Zanchira îl privi rece, cu o lumină de oțel în ochi, și ripostă:

— Ascultă, măi băiete... Să nu strigi așa la mine ! Cu banii mei pot găsi și zece flăcăi ca tine, cari să-mi ție de urît noaptea, m'ai înțeles? — **și, apoi, adause cu mai puțină asprime:** — Insă, fiindcă nu vrei, iată că nici nu te-oi întreba dece-a vrut să te ucidă Trifon. Acuma, du-te la jandarmi și spune-le povestea ta. Numai să nu spui vreo prostie !

Inainte de-a merge la jandarmerie, Mafteiu se-abătu pela grajd, unde Varvara adăpa caii, și-i aduse la cunoștință moartea lui Trifon.

Fata îngălbeni.

— Mafteiu ! Tu l-ai omorît, Mafteiu... — și se sprijini de halău.

Dânsul îi spuse apăsat:

— Nu vorbi prostii ! Trifon și cu mine am fost ca frații. Cum să-l fi omorît? Ai înebunit? Nu cumva ai de gând să spui astfel de prostii și jandarmilor cand or veni să 'ntrebe pe-aici?

Fata începu să plângă și 'ngăimă printre lacrimi:

— Să n'ai nici o grijă ! Dacă l-ai ucis tu, va avea Dumnezeu grijă să te pedepsească.

Mafteiu dădu din umeri și trânti ușa grajdului după sine.

Veronia, care-ascultase tăcută, veni la Varvara și-i șopti:

— Să știi că Mafteiu l-a ucis ! Cu toate acestea, faci bine că nu vrei să-l învinuiești de moartea lui Trifon. Pe fratele tau nu-l mai poate învia nimeni și nu trebuie să știe toată lumea că tatăl copilului pe care-l porți în tine e un ucigaș de rând.

După înmormântare, jandarmii mai veniră odată la Zanchira. După cercetări sumare, ei ajunseră la concluzia că moartea lui Trifon se datorește într'adevăr unui accident și comunicară femeii acest lucru. Atât ea, cât și Mafteiu, răsuflară ușurați.

Jandarmii retrăgându-se, Zanchira spuse:

— Numai să nu mă omori și pe mine așa, într'o bună zi.

Mafteiu râse silit și-o strânse de mijloc; dânsul nu observă că femeea se uită ciudat la mâinile lui și că ea se'nfioară, ca apoi, să-i strângă deasemenea mijlocul svelt și totuși, puternic.

Zanchira nu mai făcu niciodată aluzie la crima lui Mafteiu și acesta n'avu nici o mustrare de conștiință. Pe Varvara o evita și mai mult. Apoi, începu s'o evite și pe Veronia, căci fata îl privea batjocoritor de câte ori da de dânsul; ochii ei parcă spuneau: — „Hei ! Eu știu totul !"

*

O sălbatecă poftă de muncă îl cuprinsese pe Mafteiu. Nu mai avea astâmpăr și-abia aștepta să vină primăvara, ca să poată ieși cu plugul. Pământurile lui Gora erau acuma ca și ale sale. Deocamdată se-ocupa cu treburile gospodăriei, alegând semințele, aerisind hambarele sau supraveghind cămările. Pe la mijlocul lui Ianuarie, plecă la Cernăuți și cumpără o mulțime de mărfuri pentru cârciumă; astfel, creie noui venituri, căci oamenii veneau tot mai des pe la localul în care se găseau acuma atâtea și-atâtea bunătăți din cele mai alese. Ca să aducă lume cât mai multă la cârciumă, Mafteiu ceru și obținu dela jandarmi permisiunea să angajeze în fiecare Duminecă și sărbătoare de frupt lăutari pentru petreceri cu dans.

Zanchira aprecia hărnicia lui Mafteiu și în curând dragostea femeii se uni cu o admirație din cele mai vii pentru concubinul cu mâna fericită la lucru.

Noptile, flăcăul dormea somn bun și liniștit lângă Zanchira. De Trifon, abia daca-și amintea câteodată.

In locul lui, luase alt hargat. Mai târziu, trebui să angajeze și lucrători cu ziua, căci nu prididea singur cu treburile. Varvara se ofilea, însa frumusețea ei nu scadea; dimpotrivă, paliditatea feței o făcea și mai gingașă. Când Zanchira observă, în cele din urmă, că servitoarea e însărcinată, nu spuse nimic. Ghicea că Mafteiu nu se mai ocupă de Varvara și lucrul acesta o măguli îndeajuns ca să-i ierte bucluc.

Până în primăvară Mafteiu nu-și văzu capul de lucru. Antrenată, Zanchira îl seconda din răsputeri. Numai Varvara gogea. Veronia îi vorbea mereu de Trifon și simțea o sălbatică plăcere în a-i sgândări rana.

Primăvara veni de timpuriu ca în nealți ani. Omătul se topea văzând cu ochii și șuvoaiele gâlgâiau vesele pe uliți. Răchitele înverziră mai curând ca'n primăverile trecute. In Martie, era acum o vreme ca'n Aprilie.

Mafteiu ieși cu Vasile, noul hargat al Zanchirei, la arat; ca să nu piardă prea mult timp, cumpără încă un plug și termină primul în sat cu însămânțarea. Seara, când se'ntorcea rupt de oboseală acasă, îl aștepta o masă bogată, pe care-o înfuleca grăbit, cu poftă, și, apoi, se tolănea pe pat, căci, de altfel, ar fi adormit de-a'n picioarelea.

Intr'o seară de Duminecă, Vasile — hargatul cel nou — o prinse în șură pe Veronia. Fata se sbătu cât se sbătu, însă — înebunită de primăvara care plesnea mugurii pomilor — se dădu moale în brațele băietanului.

— Dacă m'ai lăsat grea, îți scot ochii ! — îl amenință ea.

Intr'adevăr, Vasile Combra o lăsa grea, însă Veronia nu-i scoase ochi când își simți în pântece plodul, ci, dimpotrivă, începu să joace de bucurie nu încetă decât când văzu cât de tristă o privește Varvara.

— Leliță, — o mângâie Veronia, — nu te'ntrista ! Plozii noștri vor crește împreună și-om îngriji amândouă de ei. Amù mă duc să-i spun lui Vasâli vestea cea bună.

Când auzi despre ce e vorba, hargatul roși ca o fată.

— He-hei ! — râse hargata. In loc să mă 'nroșesc eu, te'nroșești tu, ca o curcan mânios.

— Aiasta-i din pricina soarelui, care-mi bate'n față, fa hăi ! — se apără dânsul, roșind și mai tare.

— O fi ! Vasâli ,te bucuri?

— Mă ! Sigur că mă !

Fără multă discuție, Vasâli și Veronia hotărîră ziua nunții și în prima Duminecă după Paște, părintele paroh puse'n bună regulă cununiile pe cap.

Când Varvara născu — un băiat drăguț lofan și frumos — Veronia și Vasâli îi aduseră dela Cernăuți o zestre întreagă. Zanchira se-arătă și dânsa binevoitoare și tânăra mamă nu se simți prea nefericită la gândul că satul o cam clevetește și că babele îi tot privesc pântecele cu rod de flăcău.

După un an, Mafteiu se căsători cu Zanchira. Averea lor creștea mereu. Copilul Varvarei, îngrijit de stăpână, se făcea frumos și voinic, ca și băiatul născut în toamnă al Veroniei. Zanchira iubea cu patimă copilul lui Mafteiu, ceeace-l măgulea pe bărbat.

Veni o primăvară nespus de caldă. Intr'o dimineață clară, cu un potop de soare zambitor, Mafteiu ieși pe câmpul proaspăt arat. Acolo, dădu de Varvara, care își învăța copilul să umble și-o privi ca pentru întaia oară în lumina puternică a dimineții fără sfârșit din câmpia reavănă și bună.

— Varvara, ai ieșit cu soarele, — surâse. — Intr'adevar mândră vremuri Varvara, mândră ca nealtădată și soarele-i dulce ca o bucată de pâne, iar tu ești minunat de frumoasă...

Apoi, ochii bărbatului trecură asupra copilului:

— Voinic ! Sdravăn băiat avem.

— Nu-i așa? — și hargata își ridică spre cer copilul.

— Femee hăi ! Deseară vin la tine. Dar nu vin ca stăpan, ci ca rob supus ție. Mă'nțelegi, Varvara? Privește livada, țarina și gospodăria ! Sunt ale mele... Și tu ești a mea ! — Și, după o tăcere, adause: — Oare dece n'a vrut să'nțeleaga și Trifon toate acestea?

Grâul sămânat de cu toamnă se'ntindea ca o apă verde până sub zare, unde-l cotropeau azururile limpezi ale cerului; tălăngi sunau clar pe dealuri, oamenii își îndemnau veseli caii cel pluguri și brazdele se revarsau ca niște șisvoare negre, vestind bogăția roduri viitor.

— Mafteiu, te rog să-mi spui un lucru: Lupta a fost dreaptă când l-ai ucis pe Trifon? Spune-mi adevărul, numai adevarul ! — îl imploră Varvara cu ochii plini de lacrimi.

Fața bărbatului se posomorî. Totuși dupa câtva timp de luptă lăuntrică Mafteiu se'nsenină și-o privi țintă'n ochi pe mama copilului său.

— Mă dau în mâinile tale, femee. Da, l-am ucis pe Trifon. Și lupta a fost dreaptă. Jur pe capul copilului nostru, Varvara. A trebuit sa-l omor pe fratele tău. Dar iată cum lucește soarele în părul băiatului. Parcă plouă cu aur asupra lui.

Copilul luase în pumnii mici un bulgăre și se juca bucuros cu el, tărâmițându-l.

— De-acum 'nainte, să muncim pentru copilul nostru, Varvara. Planurile mele au ieșit bine la capăt. Sunt mulțumit și nu mă mai tem de nimic. Să mergem spre casă. Mai am o mulțime de lucru astăzi. Ia în brațe copilul. Să mi-l păzești ca ochii din cap, femee, că de altfel, n'ai ce râde ! El mi-i tot așa de scump ca și pământurile mele. Hai — și, luand de mână pe Varvara, porni către gospodărie.

Soarele îi scălda într'o lumină atât de puternică, încât păreau ființe coborîte din altă lume și umbra care cădea pe țărna jilavă era albăstrie.

Intrând în ogradă, Mafteiu porunci:

— Vasâli, vără caii în ham, să sfârșim încă azi cu aratul costișei !

Varvara își șterse pe furiș două lacrimi.

Veronia, care-o văzuse, îi spuse:

— Ai început să fii fericită. E bine așa. Destui nouri au trecut peste casa aceasta ! De-amù, poate că s'a 'ndurat Dumnezeu... — iar lui Mafteiu îi șopti între patru ochi:

— Bucură-te cu umilință, căci bucuria ți-ai câștigat-o prin sânge și sângele nu se șterge decât foarte greu de pe mânile ucigașilor.

Mafteiu dădu din umeri; soarele lucea atât de frumos ! Acolo sus, pe costișă, e atât de plăcut să'nfunzi în pământ fierul plugului și să răstorni brazdă după brazdă ! Ce însemnătate au toate celelalte?

— Haide, Vasâli ! *)

*) Capitol unitar din *„Drama casei Timoteu"*.

MIRCEA STREINUL

Nehotărîre

(Urmare din pag. 5-a)

Voia să-i scrie ca și când i-ar fi dorit zâmbetul. Nu avea nimic să-i spună, tot așa cum, dacă se gândea la ea, n'o vedea decât zâmbind, pe o alee retrasă din Cismigiu. Nimic mai mult.

Pe urmă, peste un răstimp de o săptămână, brusc, nu s'a mai gândit la ea. Și a uitat-o din nou.

*

Se împlineau șase luni de când n'o mai văzuse pe Ema și de când se chinuia să-i uite trupul și să-și uite visurile de altădată, ca și gândurile de ceas rău ce-i canoniseră zilele și nopțile de după despărțire. O uitase? Nu se întreba; pentrucă îi era, poate, teamă. In orice caz, *credea,* cu toată puterea voinței sale, că a uitat-o, că n'o mai iubește și că, dacă ar fi s'o întâlnească, ar saluta-o, în treacăt, fără nici o bătaie de inimă sau împurpurare a obrajilor. Era, după expresia lui cinică, „în convalescență". Glumea și poate că, totuși, era mult adevăr în ceeace spune; pentrucă, bolnav, fusese cu adevărat. Își dăduse seama de lucrul acesta, întors la București, după cele două luni de vacanță, când văzuse că, într'adevăr, pașii în viața de toate zilele îi sunt încă șovăitori, că gândurile îi sunt trândave și sfioase și că ochii nu și-au recăpătat lucirea aceea, care îl făcea, altădată, să și-i privească, zâmbindu-i, în oglindă și să le vadă lumina pe obrajii femeilor întâlnite și cu ale căror priviri își încrusta privirile. Era totuși, în el, ceva trist, ceva greu, ceva pustiu cu ecouri prea mari.

Și nu-i trecuse, totuși, niciodată încă prin minte gândul că golul se cere împlinit. Dimpotrivă; era hotărît să nu mai iubească: ca un copil supărat din joacă și cu ochii încă umezi în fața hotărîrii „Nu mă mai joc !.."

*

Septembrie își despletea sălciile sub primele ploi de toamnă, când a zărit-o, prin mulțime, pe Puica alături de o studentă pe care o cunoștea și el și cu care era chiar destul de intim.

O chemase, peste două ore, la telefon, s'o întrebe, printre fraze goale „de bun găsit", cu cine se plimba când o zărise pe stradă și când își adusese aminte de existența ei. Aflase: o studentă la Academia de Arte Frumoase, pictoriță, fată drăguță, întâlnită întâmplător; cum o chiamă?... I se pare că Raicu.. Știa destul.

Ii aflase, apoi, adresa, printr'o stratagemă, dela secretariatul școlii. Și mai aflase și taina ochilor ei adânci și pătrunzători: pictorița.

Și când, a doua zi, în amurg, împinsese portița grădinii cu gutui în parg și i se ridicase, pe potecă, din hamacul leneș, Mircea simțise, privind-o cu zâmbetul lui larg, cum i se umple pieptul de bătaia aproape uitată a inimii, înaintea îmbujorării peste fire care cuprinsese obrajii fetei când i-a întins mâinile în întâmpinare și când i-a ocolit privirea lui caldă

Nu l-a întrebat nimic. Se vedeau și era, doar, firesc să se găsească unul pe celălalt, dacă întâmplarea nu-i mai făcea să se întâlnească.

In noaptea aceea, a visat-o pentru prima oară. Și tot ca prima oară când o întâlnise, își zâmbiseră, în vis, și nu-și spuseseră nimic.

A căutat-o, din nou, peste două zile, s'o vadă și s'o asculte. Vorbea puțin, dar avea în glas un tremur, ca și în mâini, când o privea. Și-i plăcea s'o asculte și s'o privească, să-i pronunțe numele și s'o simtă lângă el.

Și-atunci, în seara când s'au despărțit pentru a doua oară de când o regăsise, și-a dat seama, cu o bucurie chinuitoare și neînfrânată, că golul și pustiul din el se cer împlinite și că pe Puica *„trebuie"* s'o iubească. Era în gândurile lui pentru Puica un „vreau" atât de puternic și de apăsat, încât hotărîrea îi apăruse mai mult decât ciudată; aproape fără sens: *„voia"* să iubească; se cerea avântat din nou spre visuri și spre zorile dragostei. Își dăduse seama, brusc, lucid, că dragostea e în el ca o undă de ape vii pe care le stăvilise până atunci și care clocoteau înăbușit și vânjos. Pentru tot ceea ce simțea că se chinuiește în el de când încerca s'o uite pe Ema și pentru liniștea visurilor răzlețite în nopți de nesomn, *„trebuia"* să iubească din nou. Imperativ. Și Puica îi putea împlini voința cea ciudată.

*

Il iubea.

Simțea cum vine spre ea chemarea puternică și înaltă a bărbatului și cum se apropie, amețitoare, dogoarea mărturisirii fierbinți: dragostea.

„Știa" că iubește, fără să fi putut bănui — așa cum firesc ar fi fost să bănuiască, ghicit, dragostea; pentrucă Puica nu iubise, încă, niciodată..

Și-atunci, în noaptea în care el o visase și când ea a simțit și-a înțeles că-l va iubi, — dincolo de vârtejul fierbinte și ciudat al gândurilor, i s'a încuibărit, într'un ungher dureros din suflet, neînțeleasă și chinuitoare, o neliniște ca o teamă.

Și teamă era...

*

Mircea n'a înțeles gândul care i-a îndreptat pașii spre grădinița cu gutui, a doua zi după prima întâlnire, altfel decât întâmplătoare, la care ea nu venise, întâlnire cu prilejul căreia avusese de gând să-i spună, aproape convins, c'o iubește. N'a înțeles și totuși l-a bucurat gândul nelămurit, deși îl recunoștea din amintirea primelor întâlniri cu Ema și deci, ar fi trebuit să-l neliniștească și să-l oprească de a-i asculta îndemnul. Mai ales că nici Puica, întrebată, ca și Ema, altădată, nu știa dece o făcuse și i-o spusese, femenin:

— Nu știu..

Și într'adevăr, nu știa dece nu se dusese să-i întâlnească, tot așa cum îi era necaz că nu-și poate stăpâni tremurul din glas, din mâini și din trup și că nu-i putea înfrunta privirea.

Nici la a doua întâlnire nu venise.

Și-atunci, dușmancă cu ea însăși, în fața întrebărilor lui și a ochilor pe care nu-i putea înfrunta, i-a spus, sfătuită de un gând neînțeles, crud, aproape fără voia ei, cu glas pe care și l-ar fi vrut sugrumat în gât:

— Lasă-mă !... Nu înțelegi?... Sau nu vrei să înțelegi că sunt „ocupată"?..

Cuvântul i-a amintit lui Mircea expresia femeilor de noapte: „ocupată". Și fără nici o părere de rău deslușită, i-a întins mâna și s'au despărțit poate pentru totdeauna, fără nici o altă întrebare.

Și-a dat seama, mai târziu, în aceeași noapte, chinuindu-se să-și cheme visele, că este neliniștit. Și, deodată, i-a părut rău, ca după ceva pierdut, că nu reușise să cheme dragostea și s'o iubească pe Puica. N'o *„putuse"* iubi; și-și dădea seama de lucrul acesta, pentrucă nu-i părea rău după ea, ci pentru bucuria lui din ultimile zile la gândul că va iubi din nou, bucurie pe care și-o răpăcise fără să fi căutat cât de puțin să-i dea prilej de realizare și putință de trăinicie.

Și tot așa cum fetei îi era necaz pe nesomnul plin de lacrimile pe care nu și le lămurea și pe gândul, tot mai apăsător, că, poate, îi va părea rău, cândva, — Mircea mai regreta, totuși, sincer, un lucru: „vrusese" atât de puternic... Și ar fi „putut" s'o iubească, mult, frumos, curat, înalt și luminos, pe Puica..

Păcat !...

MUGUR MARDAN

SCENA · FOYER · ECRAN

TRUL COMOEDIA: DOUA LME, LOCALIZARE IN EI ACTE DE D. SICA ALE-NDRESCU.

ntarea d-lui Sică Alexan-u nu poate decât umple de pe cel ce cu o perseverență depune pe tărâmul artei atice munca cea mai pro-vă de câțiva ani încoace. edia aceasta, cu multe părți ase, adesea tragice, este o zare atât de curată și de co-, încât cel ce îngrijește de rul Comoedia, merită o caldă tare.

ouă Palme", sunt două pal-cari pornite d ntr'o absurdă idicolă întâmplare, ar putea e cele mai cumplite nenoro-în viața modestă a bătrânu-contabil Fink, dar care, prin-ferică întorsătură a desti-i se transformă spre binele ridicându-l din starea preca-n care era, la una mult supe-ră, mulțumind astfel pe toată ea. Pe bătrânul contabil ce-și e munca de treizeci de ani la ași biurou însfârșit răsplăti-ră măcar a fi cerut așa ceva, ătrânul Fischer ce se poate tori în voe cu fata blândă pe -o iubește, — printr'o stranie cidență, fata lui Fink, Paula, a i-se deschide un viitor mai înainte,—pe bătrânul Fischer, începe să priceapă pulsul lumi ce muncește, luptă din împotriva vieții și vicisitu-lor ei, meritând măcar ect și o privire înțelegătoare, nu o justă prețuire.

omedie puțin amară, este uă palme", cu vagi rezonanțe ale, cu incursiuni într'o lume rindă și umilă, dar nu exa-at, atât cât să-i coloreze puțin iga oarecum banală.

n ceeace-i privește substanța fi fost bine să se termine spec-olul dela jumătatea actului doi d — este greu să explicăm ă ca cititorii noștri să fi vă-piesa, ne adresăm mai de bă celor cari o cunosc, — d, ziceam, se împacă Fischer Fink, și se duc la primul în rou spunându-și o anecdotă. ntru calitate însă și humor, ac-trei este indispensabil și nu em decât să relevăm elogios l d-lui Timică, din acest ultim , precum, fără îndoială și în mele două, dovedind înc'odată puizabilele-i resurse de comedian și artist de compoziție. Lân-el d-nele Silvia Dumitrescu bae, spirituală și antrenantă, via Fulda inteligentă în rol și i Harand oarecum forțat, pre-m și d-nii Romald Bulfinsky și rcea Șeptilici, recunoaștem, de tă dată, bine adaptat rolului.

Comedia de o calitate fină și curându-se de interpretarea celentului ansamblu Sică Alexandrescu este un spectacol de făcută delectare.

ALHAMBRA—BABY
vistă în două acte și 57 tablouri de N. VLĂDOIANU

Dacă și Alhambra senior, și unerea în scenă a lui Tănase uferă nespus din cauza lungi-ii, Alhambra Baby, pentru a u rămâne mai prejos s'a si-at tot pe același ritm intermi-abil, aducând publicului dornic e distracție un număr atât de are de tablouri încât realmente cceptarea lor devine un chin.

Dece oare cred organizatorii estui soiu de spectacole în ne-esitatea absolută a lungimei? ste o greșită interpretare. iindcă întotdeauna un spec-acol prea lung, are părți co-oase de umplutură. Este ceeace utem observa la Alhambra aby. Câte tablouri n'ar fi fost ai bine eliminate în folosul în-regului ansamblu, concentrând evista la scenele reușite, ți-nând publicul astfel într'o con-inuă încordare, și dând putința ricui să plece satisfăcut dela pectacol.

(Intr'un sat din Basarabia, itiți Marie-Claire, Cântecele în mbră străină ale Mariei Tă-nase, Cubana din Argeș, O nun-ă ca în povești, etc. câte ta-louri inutile).

Al doilea defect al Alhambrei Baby, este dorința de a realiza pe o scenă minusculă un teatru de revistă cu aceleași concepții ca cel mare, însă cu mijloace re-duse. Efectul: oarecum meschi-nerie, nesiguranță, lipsă de an-tren. Concepția celor ce au adoptat scena teatrului mic, trebuia să se acordeze dimensiunilor spațiului, realizând un gen de spectacol cu totul inedit, intim, cu spirit savuros, cu interesul plecat asupra tablourilor artistice miniaturale, dialoguri fine, scenete hazlii, cântece (se cereau cântăreți buni), etc.

Din acestea Alhambra Baby a prezentat doar spiritualele creații ale lui Nicolaide, totdeauna plăcute, cântecele Elisabetei Henția, puțin Lungianu, puțin Dacian, puțin Virginica Popescu, puțin, teribil de puțin și în roluri inadequate Nutzi Pantazi. Apoi mult 16 Alhambra baby girls, un rudiment de balet, complect deplasat. Totuși bun dansul baloanelor.

Prin urmare, defectul revi-vistei este organizarea care n'a ținut seamă, să spunem, de teren. Și este păcat, fiindcă, multe părți bune se pot găsi în ea, care încadrate într.un tot, an-trenant, vioiu, spiritual, mulțu-mită decorurilor excelente, „vi-ziunilor" d-lui Sandu Eliad, cât se poate de interesante, muzicii d-lor I. Vasilescu și Elly Roman, bine pusă la punct, textelor lui Nicolaide, sprijinului deja amin-tit al d-relor Nutzi Pantazi, Vir-ginica Popescu și în plus Virgi-nica Romanowsky.

O reducere de tablouri la cele esențiale și bune, eventual înlo-cuirea unora. Un spirit mai pu-țin comun, și desigur Alhambra Baby ar fi un spectacol mai mult decât reușit. Desigur, fiindcă din întreg spectacolul tânjind din această cauză, reese vie, puter-nică, concepția interesantă, cali-tatea în mare parte bună, inter-pretarea superioară, muzica plă-cută, însfârșit reese starea laten-tă a unei reviste bune care su-feră ea însăși de micile incidente — astfel se pot numi tablourile zadarnice — și totuși le învinge parțial, făcând spectacolul destul de simpatic și de antrenant.

TEATRUL MUNCA ȘI VOE BUNA: NUNTA PE DATORIE, comedie în trei acte de Constantin Colonaș

Din punct de vedere artistic, în nici un caz nu putem privi come-dia teatrului „Muncă și voe bună" a cărei premieră a avut loc Miercuri seară

Observația aceasta o făceam în-cepând cu actul al doilea, și cu atât mai mult odată ajunși la al treilea, cu desăvârșire deplasat.

Pentru ce ar fi putut însemna această piesă, prezența ultimului act, cu desnodământul lui absurd, fără de sens dramatic și cu lun-gimi inutile, este un trist exem-plu de ceeace înseamnă lipsa pre-gătirii necesară realizărilor dra-matice.

Din punct de vedere însă al spectacolului, fără elementul ar-tei, cu interesul îndreptat în pri-mul rând asupra efectelor sce-nice, piesa a fost reușită. Pentru autor, de o parte, care s'a dovedit un priceput mânuitor de dialo-guri, un cunoscător desăvârșit al vieții de mahala și un psiholog nu lipsit de adâncime al vieții oamenilor umili, iar pe de altă parte pentru interpreți, cari au avut posibilitatea unor superbe realizări.

Meritul, desigur, trebue să fie atribuit și d-lui Victor Ion Popa, inteligent director de scenă, care a isbutit să imprime un ritm atât de veridic și de interesant în-tregului ansamblu.

Subiectul, nu este nevoe să-l povestim, fiindcă piesa, cu toate defectele ei, merită să fie văzută de orișicine, iar provincia o cu-noaște probabil din turneu.

In tot cazul, putem observa fe-lul lipsit de logică în care se ter-mină, fel ce prejudiciază nespus întregului spectacol.

In distribuție, rolul cel mai bine studiat a fost acela al d-nei Maria Sandu. De mult nu ne-a fost dat să vedem o compoziție atât de perfectă ca a d-sale. Secondată de d. Matei, la rândul său plin de pricepere, precum și de Iliada Munteanu, interesantă creație, de d. Virgil Vasilescu, distins și co-rect, de d-nii Gh. Damian, C. Sincu, Ion Manta.

Cu toții au dat cea mai mare atenție jocului, subliniind cu tact și dozare prițepută pasagiile co-mice sau tragice.

VICTOR POPESCU

ECRAN

ARO: NOAPTEA DESTINULUI

Vom recomanda acest film ger-man, tuturor amatorilor de muzică bună, cari, pe semne, au ajuns să se exaspereze în fața prea mul-telor „schlagăre", atât autohtone, cât și venite de prin străinătate.

Acum, când nu te poți plimba două minute cu un prieten, fără ca acesta să fredoneze un cântec cu un rus și o balalaică, sau să fluere o melodie franceză cu mul-te așteptări, e neapărată nevoe de oarecare cultură muzicală pentru a putea prețe minunata muzică a lui Tchaikowsky.

Toate melodiile din acest film, fiind perfect executate, vor în-semna, repetăm, o delectare pen-tru toți adevărații iubitori de mu-zică.

Este păcat însă că producătorii s'au simțit obligați să brodeze o intrigă din cele mai puerile, ca pretext pentru întreaga muzică din film.

Pentru interpretarea rolului lui Tchaikowsky, s'a recurs la ajuto-rul unui actor renumit pe timpul filmului mut, Hans Stüwe. Acesta și-a dat toată silința să ne pre-zinte o făptură genială, căreea nu-i lipsește nici germenul nebu-niei. A abuzat, poate, de unele gesturi prea teatrale, reminiscențe ale filmului mut.

Zarah Leander nu are prea mult de făcut în acest film. Cântă — posedă, de altfel un glas cât se poate de impresionant — plânge, groase lacrămi de glicerină și stă cât mai mult în profil, fiindcă i se pare că așa seamănă oarecum cu Greta Garbo.

Ar face mai bine să-și arate mai puțin mâinile, cu totul lipsite de feminitate și aproape inestetice.

Marika Rökk e înzestrată cu numeroase talente și ar merita toate laudele dacă va căuta să mai slăbească puțin.

In rolul soțului gelos a apărut un domn foarte amuzant. Tot timpul a vrut să fie „înspăimân-tător" și n'a isbutit decât să pară ridicol. Sala s'a amuzat copios.

Trebue să remarcăm aici înce-putul filmului, deosebit cu mult de cele ale obișnuitelor filme de dra-goste. Idila nu mai este speculată dela înfiripărea ei, ci mult mai târziu, când părea, tocmai, că va lua sfârșit.

SCALA: ADIO, DOMNULE CHIPS

N'am mai întâlnit încă atâta se-riozitate la ușuratecii americani, ca la realizarea acestui minunat: „Adio, domnule Chips"

Și pentru a ilustra aceste spu-se, pot afirma, că „marele public" nu s'a distrat prea mult la acest film.

„Prea lung" mi-au spus unii. „Tot așteptam să moară domnul Chips!" mi-au mărturisit alții.

E normal ca multe din subtili-tățile acestui film să fi fost tre-cute cu vederea de mulți dintre spectatori, printre cari s'ar pu-tea prea bine să fi fost și eu.

Ceeace mă miră este că unii spectatori n'au purtat cu ei, părăsind sala cinematografului, acea notă de duioșie care m'a obsedat mult timp după ce plecasem dela film.

Repet: „Adio domnule Chips" este un film *mare* care ar fi păcat să nu fie văzut de către iubitorii de cinematograf, și tot ce aș scrie aici despre jocul lui Ro-bert Donnat îmi pare a fi de nea-juns.

„Fantastic", „uluitor" sunt ad-jective prea slabe pentru a-l pu-tea caracteriza pe acest actor pe care ne pare rău că, până acuma l-am subestimat.

CAPITOL: ALLO JEANINE

Cui i-au plăcut vechile filme vieneze, pe acela nu-l va plictisi pelicula prezentată de cinemato-graful Capitol.

E vorba de o fată drăguță și de un băiat *„bine"*.

Se înțelege dela sine, vor inter-veni încurcăturile necesare pentru ca filmul să țină un ceas și jumătate, timp suficient pentru ca Marika Rökk să stepeze minu-nat, iar producătorii germani să ne arate că pot și ei să monteze reviste reușite.

TRAIAN LALESCU

Tinerii aproape de cer

„Teatrul cu tineri" nu e o mo-dă — o alta — care ne vine dela Paris.

E o necesitate, un imperativ categoric. E operația de înnoire a teatrului românesc, e altoirea de energie nouă și vitalitate: o variație de ritm pentru sfântul nostru „ralenti".

Trebuia totuși, ca bătrânei tra-diții, — care impunea tineretului îndelungatul stagiu al scrisorii pe tavă, — să i se opună o energie tânără. Și aceasta a adus-o d. Mușatescu, care și-a legat defini-tiv numele de această realizare.

ASCULTĂM PE D. AUREL MAICAN

D. Aurel Maican, care pune în scenă extraordinar de dificilul spectacol „Altitude 3200" al lui Julien Luchaire la Teatrul din Sărindar, urmărește să dăruiască un spectacol „de artă".

Tot ce se realizează aici e stră-bătut de un elan, de o dorință de împrospătare.

De la decorurile care par că sunt antrenate de aceeași forță dinamică, de acelaș nereținut elan ce izbucnește impetuos către „cer" — până la culorile costu-melor armonizate special...

Va fi primul spectacol „cro-mat", în care plastica nu e doar un accesoriu, ci unul din elemen-tele vii ale piesei. Culorile evo-luiază odată cu personagiile — iar costumele subliniază anumi-te raporturi sufletești: armoniza-te după „triunghiurile" persona-giilor...

Dar mai sunt câteva zile până la premieră (focurile rampei! „rivalta" care se aprinde! reflec-toarele care aruncă lumini pe care nu le știi de unde vin!... și murmurul sălii, și respirația re-ținută ca spectatorilor, pe care — poate— ai impresia că o simți dogoritoare, pe obraz...) Deaceia am hotărît să stăm de vorbă și cu „tinerii" în cauză.

RENUNȚAȚI O CLIPA LA SE-RIOZITATE

Cu niște adevărați tineri — dacă nu sunt întâmplător doar niș-te bătrâni prematuri — nu poți să fii prea serios.

(Semnificativă e dealtfel și at-mosfera de pension... mixt, care domnește).

— E cea mai grea piesă pe care am montat-o vreodată, a spus d. Maican. E prima oară că mă „joc cu copiii".

Pravoslavnica Sonia... (Ninetta Gusty)

In fond, distribuția nu e chiar exclusiv de copii ca noi, ăștia cu o lună de conservator. Mai sunt aici și actori „mari" — pe lângă categoria: tineri cu activ de mai multe succese.

Așa se explică dece în bizarul interview care va urma, se va întâlni o oarecare varietate de tonuri.

★

Interviewul nostru debutează într'o pauză a repetițiilor, pe cu-loarul cabinelor, acolo, lângă o-glinda în care se studiază junele prim și se admiră cocheta. (Tot acolo unde sunt și două fotolii în care stau clae peste grămadă câte patru inși).

Autorul se crede grozav de pe urma „autenticității" acestui in-terview: interpelații au fost luați prin surprindere, și a transcris absolut tot ce s'a vorbit — chiar și fără încuviințări!

Incepe, întâmplător, (întâmpla-rea este uneori singurul lucru lo-gic) cu d-na...

CLODY BERTOLA: „Marthe", rolul pe care-l interpretez în „A-proape de cer" este cel mai inte-resant, fiindcă-l joc eu.

MIHAIU POPESCU (intervine): Nu ești chiar așa modestă, d-na Bertola!...

CLODY BERTOLA: Ce-are-a-face, școala Iancovescu: sunt un geniu!

...In fond, „Marthe" e singura care își păstrează luciditatea, a-colo sus, unde toți, izolați de lu-me își pierd simțul realității.

Căprioara (Didona Rădulescu)

Cred însă că succesul serilor îl va face „Cocoloș". (Mare efect de hilaritate).

Personagiul respectiv este d. Tomazoglu — care, în actul III face pe omul de zăpadă. Să-l au-zim:

N. TOMAZOGLU: Eu nu spun nimic. (Intr'adevăr, Tomazoglu nu prea e vorbăreț. Obiceiul a-cesta l-a căpătat după ce trei ani la rând a spus, în fiecare seară doar câte două vorbe în nenumă-rate piese).

A, uite pe DIDONA RĂDU-LESCU: — Ce să spun dragă. Să vezi: sunt cochetă. Ah! dacă aș fi și în viață la fel, ar fi bine! (Honny soit...) Mă'ndrăgostesc de toți și nu iubesc pe nimeni.

Eee, așa sunt în viață! Sau nu, mai bine scrie: Nu sunt tot așa și în viață...

Prefer teatrul de proză, fiindcă aici am mai mult talent (catego-ric).

Mai complicat a fost cu d-ra BEATE FREDANOV, care s'a desolidarizat net de aceste glu-me pline de candoare.

— Imi place rolul, îmi place piesa — ne-a declarat scurt, Domnia Sa.

MIHAIU POPESCU, însă, a ac-ceptat amuzat jocul, și a răspuns: — „Victor" e un rol pe care aș vrea să-l joc și în... viață.

Succesul îl va face însă cama-rada mea de teatru și de expe-diții alpine, Clody Bertole.

(Marele actor vorbește, ca un șef, și ca un sportiv: categoric, clar, concis. L-a... copleșit rolul).

RADU BOBB BELIGAN (in-tervenție neprevăzută). — Ah!! sunt invidios la culme și rău cât nu se mai poate. Uite, sunt in-vidios și pe tine, Madeleine...

MADELEINE ANDRONESCU. „Aici ai și de ce să fii!" (Toată lumea suferim aici de niște mo-destie N. N.). „Mai bine Bobb, dă-mi un spirit".

BELIGAN „Imposibil, acum am o idee. Uite răspunsul meu la interview: Vreau să demonstrez că: „La valeur n'attend point le nombre des anées".

MADELEINE ANDRONESCU. „Joc comedie și mi-e cam frică. Aș vrea să nu mă vadă niciun „flirt" în rolul ăsta, în care cam râvnesc gloria lui... Shirley Temple".

COSTIN ILIESCU. „Mă bat cu Beligan și la scena de „jiu jitsu" contez pe un fulgerător succes printre „specialiștii" de la bal-con.

ELLA ILEANA GEORGESCU. Aș vrea să spun ceva amuzant, teribil de spiritual, dar nu-mi vi-ne nimic.

NINETTA GUSTI. (Beligan in-tervenind iar). „Eu răspund pen-tru ea; scrie: „Nu-mi permit că-deri".

MADELEINE ANDRONESCU. Las-o, Bobb, să aibă persnalita-tea ei.

Insfârșit NINETTA GUSTI: „Nu vreau să zic nimic".

(De ce o fi supărată? Să se fi întâmplat ceva? Se cam poate căci aud pe Beligan: „Hai, ar-dă-mi o palmă și să terminăm o-dată").

...Intr'adevăr, să terminăm și noi. Să mai răspundă „pușiul":

AUREL TUDOR. Nu știu dacă o să fiu „grozav" în comedie: eu mă văd mai „teribil" în dramă...

Numai celui mai jos semnat, nu i s'a putut lua nici un interview.

Mais ceci — vorba lui Kipling și a lui Madeleine Andronescu— ceci est une autre histoire...

GEORGE VOINESCU

Figurine...

Lulu Kiriac

Lulu Kiriac — o actriță pe care împrejurările au despărțit-o de scenă.

In câțiva ani de ședere la Pa-ris, Lulu Kiriac a știut să învețe taina meșteșugului ;acolo și-a în-cărcat sufletul și mintea cu po-doaba luminoasă a artei.

Revenită în țară, s'a îmbolnăvit greu...

*

O apariție vaporoasă, o ființă a cărei gingășie în mișcări, ega-lează finețea trăsăturilor de penel a maeștrilor renașterii.

Cochetăria unui mers aristocra-tic, distincția și atitudinea unei prințese autentice, gustul și ele-ganța frumoaselor din perioada fericirii nestingherite.

O voce caldă, insinuantă — o privire galeșă, cuceritoare.

Un fulg purtat de suflarea și-reată a vântului în acolade și spi-rale; o figurină de porțelan dra-pată în dantele de Vallenciennes — aceasta e amintirea pe care a lăsat-o Lulu Kiriac la începutul carierii sale.

O ființă plăpândă care s'a luat la harță cu asprimea celei mai ascuțite îndeletniciri, ieșind biru-ită nu de oameni, și de nesocotința lor, ci de implacabila fatalitate care s'a îndârjit să-i ceară din pu-terea fizică, lăsându-i întreaga splendoare a facultăților psihice.

Resemnată, Lulu Kiriac aș-teaptă de câțiva ani prilejul să strice logodna cu suferința și să-și întindă din nou aripile.

Din lunga sa călătorie, albatro-sul s'a oprit pe vârful catargului pentru a-și ridica ochii spre seni-nul de peste întunerecul mării.

Amintiri încă proaspete o aduc pe frumoasa Lulu Kiriac în lu-mina rampei, în fața camarazi-lor ei.

I-a iubit pe toți cu aceiaș dra-goste curată. Intr'o zi s'a ascuns.

Din jocul pe ascunselea, Lulu a uitat să mai alerge...

Și jocul a pus stăpânire pe ființa ei plăpândă obosind-o, mai înainte ca ea să fi avut puterea și curajul să-l strice.

In orgoliul și cochetăria ei, Lulu Kiriac n'a ținut seamă de replica fatalității și s'a lăsat amăgită de suferință.

Sunt câțiva ani de când ea tot așteaptă sfârșitul straniului pre-ludiu al actului în care totuși și alți artiști s'au brodit să joace.

Tulpina unei flori în jurul că-reia — peste noapte — ploaia de petale s'a trezit înrourată.

Vântul a bătut, dar tulpina a rămas prinsă în vraja nemișcării.

Intr'o zi, câțiva camarazi de tea-tru vor lua cu ei săraca lor bogă-ție, vor râde și vor petrece ală-turi de Lulu Kiriac, în odăița ei dela Dămăroaia din marginea Ca-pitalei.

Viața pe care Lulu a îndrăgit-o, o va găsi frumoasă și veselă ca și odinioară la Paris, când în cum-păna nopții zbura spre Champs Elisées după succesele dela Mo-gador și Vieux Colombier...

O actriță bună, pe care n'o poate supăra sprijinul camarazi-lor în care tot mai speră.

GH. SOARE

Public și teatru

Deși vremuri apăsător de grele, tubură liniștea statelor europene, totuș — teatrul rămâne cu prio-ritate în viața spirituală a unei națiuni civilizate.

Ca orice factor primordial de cultură, teatrul și la noi se bucură de aceiaș caldă primire din partea publicului ca orice ma-nifestare artistică de altfel.

Legătura sufletească ce a exis-tat între public și teatru, formea-ză pârtia marelor probleme, des-chisă cu greutate, în vitregia vre-murilor prin care a trecut țara noastră, — pârtie pentru care au luptat cu cerbicie în trecut, atât precursorii scenei, cât și dirigu-torii mai marilor noștri.

Dar vremelnicia tălmăcește prezentului — privind retrospec-tiv — înfăptuirile realizate în Țara Românească de HELIADE și de ASAKY, în Moldova, în ceeace privește teatrul, prime ma-nifestări înnăbușite dintr'un în-ceput de către asupritori.

E aproape trecut secolul de când primele manifestări teatra-le românești, au început să preo-cupe pe elevii dela Sft. Sava din București și în casa TALPANU-LUI din Iași, — ca în urmă să vedem pus pe temelii tradiționale Teatrul cel MARE (Național) și cel dela COPOU.

Vremurile au format și actori profesioniști, actori plămădiți în școala de teatru a Societății FI-LARMONICE, creată de HELIA-DE, ARISTIA și CÂMPINEANU sau îndrumați în ale teatrului, la Trei Erachi, de către ASAKY, ca mai târziu să-i vedem desăvâr-șindu-și studiile teatrale peste granță, cu marele TALMA, BOUFÉE, LEMAITRE, GOTT, REGNIER, DELAUNAY și EL-LEN TERRY,—învățăminte ce-au călăuzit pașii unui MILLO, N. LUCHIAN, PASCALLY, THEO-DOR THEODORINI. GR. MANO-LESCU, AR. ROMANESCU și C. I. NOTTARA.

Dar acești primi mari răspân-ditori ai verbului românesc, ce și-au adăpat cunoștințele cu mai marii scenelor apusene — n'au uitat nicicând să se reîntoarcă de unde au purces, fiind de folos atât nației, cât și teatrului nostru.

Și odată reîntorși pe plaiurile lor natale, neobosiți, au continuat opera începută de HELIADE și ASAKY, creînd un teatru și un public românesc de teatru.

Până la ei, la drept vorbind, public de teatru nu aveam. Până la Unirea Principatelor, de spec-tacolele treatrale se bucurau doar *„fețele simandicoase"* — pe când marele public, — mujicii cum li se mai spunea, — se vedea *„croit cu vâna de bou peste obraze, de către arnăuți, de câte ori se îmbulzea la panorama Sasului BRODY"*, (str. Edgar Quinet, colț cu Academiei).

Așa glăsuesc hrisoavele vremu-rilor dispărute.

Intr'un târziu de tot abia, când neastâmpăratul MILLO și veș-nicul nemulțumit PASCALLY, co-lindau provincia sau dădeau spec-tacole sporadice, fie la teatrul VECHI (Momolo), fie la BOSSEL, și apoi la DACIA, grădina GUI-CHARD, de pe Câmpineanu sau în Teatrul-circ „DERSIN" — al lui PASCALLY — pe locul unde se găsește astăzi Palatul Poștei, teatrul devine pentru marele pu-blic din acele vremuri, o curiozi-tate, — iar actorii erau priviți ca niște „blestemați".

Când personalitatea artistică a lui ȘT. IULIAN, GR. MANO-LESCU, AR. ROMANESCU, NOT-TARRA, a început să învioreze scena și dramaturgia românea-scă, — marele public al mahalale-lor pătrunde spre Podul MOGO-ȘOAIEI, părăsind panoramele pehlivanilor și ia primul con-tact cu teatrul serios, *teatrul de pe scena căruia se biciuia năra-vul, înfiera răul și se propovă-duia frumosul.*

Intr'o anumită măsură, a con-tribuit și largul sprijin acordat vieței teatrale, și apelurile către public, semnate de *Heliade, Ce-zar Boliac* și *Barbu Catargiu.*

Dintre actorii cari se bucurau de popularitatea massei, în afară de C. CARAGIALLY, MILLO și PASCALLY, actori ce-au atras și câștigat sufletul și-au desfundat mahalalele, au fost ȘTEFAN IU-LIAN și GRIGORE MANO-LESCU.

Odată ce s'a câștigat dragostea publicului pentru teatru, au înce-put și reformele.

Occidentalizarea teatrului ro-mânesc, o datorăm marelui diri-guitor GHICA și pe urmă, perso-nalității lui DAVILLA și Pompi-liu ELIADE.

Incepând cu ei, teatrul a ajuns pentru public hrana lui sufle-tească și o necesară școală de un-de se puteau ușor căpăta învățămi-nte.

Cu GHICA, DAVILLA și Pom-pliliu ELIADE, s'a căutat să se deschidă cât mai larg porțile tea-trului, creind astfel pe lângă ge-nerații de actori și public tea-trului.

Evoluția crescândă a mișcării noastre artistice, ne îndreptățește să vedem astăzi în publicul ro-mânesc, pe marele critic, conști-ent de valoarea unui spectacol de artă în măsură să înțeleagă chiar o capodoperă.

Să nu uităm că până să se a-jungă la această apropiere dintre public și teatru, s'au făcut mari jertfe și enorme sacrificii.

GEORGE FRANGA

PROFIL HELLEN...

TEATRUL NAȚIONAL

Luni 6 Noembrie „Profesorul Storițin" o dramă de amplă des-fășurare psihologică de Leonida Andreew. Este pentru prima oară că marele autor rus este jucat pe scena teatrului Național.

Direcția de scenă: d. Victor Bumbești.

Protagoniști: G. Calboreanu și Sorana Țopa.

★

Se va relua în curând „Ovi-diu" de Alexăndri. Regia: Victor Bumbești. Interpreți principali: Eugenia Zaharia, Kitty Gheor-ghiu, Ovid Brădescu, N. Branco-mir, C. Mitru, Gh. Soare, etc.

„Casa inimilor sfărâmate" obți-ne un remarcabil succes; dealtfel și „Scrisoarea pierdută" în noua distribuție.

★

In repet. la teatrul Național „Mereu același" de d-ra Adriana Kiseleff. Dir. de scenă Enescu. Prot. Gr. Mărculescu, Pop Mar-țian, Lily Carandino.

STUDIO

La „Studio", „Să divorțăm" de Victorien Sardou: în curând pre-miera. In rolurile principale Ma-rieta Deculescu, Dina Mihalcea, V. Valentineanu, N. Dimitriu. Re-gia d. V. Enescu.

MUNCĂ ȘI VOE BUNĂ

In turneu se joacă „Vreau să muncesc" de Ladislau Fodor în interpretarea d-lor Mya Coca, Vivi Vlasiu și d-nii Ilie Cernea, Marcel Enescu, G. Iliescu, Mir-cea Axente etc.

Dir. de scenă, V. I. Popa. Pie-să care, după întoarcerea din turneu, va avea premiera bucu-rești eană.

★

Se repetă: „Liliom" de Mol-nar, „Stăruințele duduii Mariu-ca" (prelucrare tot de d. Colo-naș, „Inimă", „Milioane" prelu-crare de d. Ștefănescu.

★

Una dintre apropiatele pre-miere estè „D-l de Pourceaug-nac" de Molière.

★

In curând va intra în repeti-ție „Domnișoara de Oțel" de d. Valentin Gustav, o comedie de atmosferă americană, în zece tablouri cu „o fabrică, o patroa-nă, un record și un sărut".

★

Tot în studiu: „Moțu", o pre-lucrare din englezește.

TEATRUL DIN SĂRINDAR

D-l Tudor Mușatescu a termi-nat ultima sa lucrare dramatică „Dama cu Camelii" dramă în 3 acte și 16 tablouri după romanul cu același nume de A. Dumas-Fils.

Piesa a fost scrisă special pen-tru echipa de actori tineri a Tea-trului din Sărindar și se va re-prezenta în a doua parte a acestei stagiuni ,cu Beate Fredanov, Ma-nia Antonova, Clody Bertola, Ni-nette Gusti, Madeleine Andrones-cu, Mihai Popescu, Jules Cazaban, Marcel Anghelescu, Radu Beli-gan, N. Tomazoglu etc., în rolu-rile principale.

ȘEZATOARE

Un grup de tineri scriitori și actori au luat inițiativa organi-zării unei șezători artistice pen-tru d-ra Lulu Kiriac.

Dau concursul d-nii: Victor Popescu, Ștefan Baciu, C. Bar-caroiu, Emil Botta, Virgil Caria-nopol, Radu Gyr, Traian Lales-cu, Gh. Soare, George Voinescu, etc. și doamnele: Coca Farago, Sorana Țopa, etc.

ERRATA

In nr. 34 al „Universului Lite-rar", la pagina de teatru:

La cronica dramatică: „Feleci-rea mea" citiți în loc de „profe-sorul" — „directorul".

Cât despre „Externitatea su-râsului" — toată lumea a înțe-les că e vorba de „eternitate"...

Literatură, artă, idei...

„POLEMICA"

Cei cari doresc să spună câte ceva despre cronicile Universului Literar şi despre autorii lor ar trebui cel puţin să le citească sau să ştie cine le-a scris, şi apoi numai să-şi dea părerea. Este o datorie de conştiinciozitate literară care ar denota, dacă nu pricepere cel puţin demnitate. Sistemul unor atacuri isvorîte din răutate sau meschine preocupări fără ca acei ce le fac să ştie despre ce vorbesc, arată lipsa lor de seriozitate, ceace au-i onorează de fel. In special recentele aprecieri emise de revista Prepoem sunt pline de astfel de mistificări. Cine nu are pricepere şi nu se ocupă de literatură cu pasiune dezinteresată, nu este în drept să-şi aroge autoritatea de a face aprecieri, care în niciun caz nu pot avea vreun răsunet în pustiul unei foi lipsite de cititori.

Iar când astfel de mistificări, nu numai că duc la concluzii absurde, dar caută să atace orice altceva decât personalitatea literară a autorului lor, sunt o dovadă peremtorie de indecenţă, care merită cel mai profund dispreţ. Asta e tot.

A.

IDEILE DESPRE CLASICISM ALE PROFESORULUI HERESCU

D. profesor N. I. Herescu a pus în primul rând, în circulaţie, ideia actualităţii clasicismului. După d-sa, adevăratul fundament al literaturii şi culturi româneşti nu-l pot constitui diversele influenţe ale curentelor din apus, ci numai clasicismul, în special clasicismul latin din epoca lui de aur. Literatura noasrtă se află încă la un început dibuitor; deaceea o altoire în spiritul ei, a forţelor latine, este încă posibilă; împrejurările înseşi cer acest contact, el este de actualitate. Metoda pe care o propune spre a da o directivă nouă literaturii naţionale, se aplică într'o dublă activitate: în nvăţământ şi în pătura intelectuală a ţării. D. prof. N. I. Herescu cere clasicizarea învăţământului pentru valoarea pedagogică a limbilor clasice. Studiul limbii latine şi al celei greceşti, constând într'un exerciţiu mental, este menit să desvolte inteligenţa, iar prin interpretarea valorilor humaniste, să formeze personalitatea etică şi estetică. In acest sens afirmă profesorul virtutea clasicismului de a limpezi conceptele şi de a stabili ierarhia lor în raport cu fiinţa noastră spirituală. In cadrul „Institutului de studii latine" pe care l-a înfiinţat, d. prof. Herescu dă o importanţă deosebită, mijloacelor pentru influenţarea învăţământului, şi cu acest scop a scos şi revista Ausonia pentru şcolari.

Spre a desvolta în publicul intelectual al ţării deopotrivă un interes pentru clasicitate, profesorul Herescu a adoptat calea traducerilor. D-sa crede că dacă se vor tălmăci capodoperele latine şi greceşti, în limba română, după anumite norme, — ele vor plăcea şi vor isbuti să formeze gustul public. Norma pusă în practică de profesorul Herescu este traducerea în versuri moderne, a poeţilor greci şi latini. Astfel d-sa a şi modernizat pe Horaţiu şi Catul, oferind publicului în volumul „Lirica latină" o antologie din opera celor doi poeţi tălmăcită în versuri rimate şi ritm firesc limbii noastre.

„Lirica latină" a întâmpinat aprobarea unanimă a criticei şi a avut deasemeni răsunet în publicul mare, ceeace constitue o dovadă că metoda duce la izbândă.

K.

„SUFLET JAPONEZ"

De curând au apărut în editura „Universul" cele două volume alcătuitoare ale părţii a doua din romanul „Suflet japonez" al d-lui Gh. Băgulescu, conceput ca o vastă desfăşurare epică.

Virtuţile morale şi războinice ale puterii de sacrificiu şi eroismului, ale cinstei, dezinteresării şi sobrietăţii, preţuite înaintea oricăror altele şi practicate de Japonia medievală a veacurilor 16 şi 17 şi-au găsit în autorul romanului „Suflet japonez", un înţelegător entuziast şi un interpret din cei mai calificaţi, aşa cum reiese şi din mărturiile elogioase ale diferitelor personalităţi japoneze, pe care d. Gh. Băgulescu le citează la începutul primului volum al părţii a doua.

Sub aparenţele înşelătoare ale unor prefaceri de care capriciile modei şi nevoile momentului sunt deopotrivă răspunzătoare, autorul, care a fost ani de zile reprezentantul militar al ţării noastre la Tokio, a descoperit, cu o sigură intuiţie artistică esenţialul sufletului neschimbător dela o zi la alta al unui popor cu nedesminţite şi îndelung practicate tradiţii de cultură şi viaţă naţională.

Personagiile care ne sunt înfăţişate în paginile romanului „Suflet japonez" sunt istorice, ele au trăit aevea şi amintirea lor s'a păstrat în analele poporului nipon. Autorul a cunoscut pe ultimul descendent în viaţă, un bătrân aproape centenar din spiţa daimiilor (nobili) Asano Nagatomo şi Naganori, ale căror fapte sunt povestite în „Suflet japonez".

Dar nu pe sprijinul mărturiilor istorice, discutabile, se ridică valoarea de autenticitate a cărţii d-lui Băgulescu, ci pe subjugătoarea putere de convingere a unor însuşiri între cari intensitatea sufiului epic, atmosfera de puritate morală si eroism şi calitatea emoţiei unor pagini străbătute de o poezie radioasă sau melancolică, întotdeauna discretă, sunt cele mai remarcabile.

„SÂNZIANA"

Asa se intitulează poemele pe care dl. I. Ţolescu-Văleni le va publica în volum, în cursul lunei Noembrie, la editura „Cugetarea".

„Sânziana", prima carte a tânărului poet şi colaborator al revistei noastre, va fi mărturia unui talent liric armonios, afirmat pe linia unor înfăptuiri de-o meritorie putere de plasticizare şi puritate a expresiei.

„REALITATE ŞI EROARE"

Săptămâna viitoare va fi în vitrinele librăriilor volumul de critică filosofică intitulat „Realitate şi eroare", pe care colaboratorul nostru d. Mircea Mateescu îl publică în colecţia „Universul Literar".

Poziţia autorului în dezbaterea problemelor privitoare la adevăr şi cunoaştere — probleme care n'au încetat să preocupe mintea omenească, de când există o gândire sistematică — e bine cunoscută celor ce au urmărit interesantele cronici publicate săptămânal de d. Mircea Mateescu, în foiletonul paginei a doua a revistei noastre.

Obiecţiunile pe care autorul volumului „Realitate şi eroare" le aduce în această lucrare, criteriilor şi metodelor de cercetare a adevărului folosite de ştiinţele fenomeniste, — prin denunţarea amestecului logicismului şi al psihologismului, constitue contribuţia personală cea mai importantă a d-sale, în desbaterea problemelor esenţiale filosofiei.

Adoptarea criteriului valorilor, singurul pe care d. Mircea Mateescu îl socoteşte metafisic, îndreptăţeşte încercarea d-sale de-a întreprinde cercetarea obiectivă a problemelor cunoaşterii în raport cu absolutul.

Insuşirile de expunere sistematică, de claritate şi disciplină riguroasă a gândirii d-lui Mateescu vor putea fi preţuite aşa cum se cuvine de cititorii volumului „Realitate şi eroare".

„GREŞALA TINERILOR"

Tolstoi îi spunea odată fostului său secretar Bulgakov: „Apuci pe un drum greşit dacă vrei să vezi cu orice preţ rezultatele activităţii tale. La ce bun. Fă ceea ce trebue, întâmplă-se ce se va putea!

Trebue să fac binele dar ce va ieşi de-aici Dumnezeu poate să hotărască. Greşala tuturor oamenilor, mai ales a tinerilor, e de a vrea să cunoască urmările practice ale activităţii lor".

— n —

GEORGE LESNEA

Poetul ieşean George Lesnea este cunoscut de publicul larg, se pare, mai mult decât confraţii d-sale de aceeaş vârstă. Poate o concurenţă îi face numai d. Virgil Carianopol, liricul nedespărţit de sufletul sensibil al cititorilor numeroşi.

Zilele acestea d. George Lesnea a tipărit Demonul, poem tradus din Mihail Lermontov. Tălmăcirea în versuri este făcută cu prilejul sărbătorirei actuale din Rusia, a 125 de ani de la naşterea marelui poet romantic. Sunt cunoscute, din opera lui Lermontov, pe lângă Demonul, „Cântecul ţarului Ivan Vasilievici", şi de toată lumea, romanul „Un erou al timpului nostru". Amintim că autorul acestor cărţi a murit la 27 de ani, într'un duel.

REVISTE

Symposion este o revistă de *cultură* care apare la Cluj, cu grija d-lor *Andrei Pora* şi *N. Găgescu*. Numărul ultim, 4—5, Octombrie, cuprinde colaborările d-lor: Dumitru Isac, Radu Stanca, V Copilu-Cheatră, C. S. Anderco, Petronela Şandru-Negoşanu George Sfârlea, Lilica Nacu, Horia Bottea. Cronici, reviste şi însemnări completează cele aproape o sută de pagini ale revistei. Remarcăm studiul „Pe marginea realismului kantian" al d-lui Dumitru Isac, şi traducerile d-lui Horia Bottea, din Baudelaire. Iată virtuozitatea tălmăcitorului dovedită cu prima strofă unanim cunoscută, din „Balconul",

Maică de amintiri, stăpână'ntre stăpâne,
Mi-eşti toată 'n bucurie, întreagă în dureri;
Iţi vei aduce-aminte de mângâieri şi mâine,
De aţipiri la vatră în farmecul de seri,
Maică de amintiri, stăpână 'ntre stăpâne

GRAIUL SUFLETULUI

Graiul sufletului se numeşte un caiet cu compoziţii muzicale, în tonuri orientale, datorit d-lui Gerahian, şi apărut de curând. Autorul a compus muzica lăudată de d. *Ştefan Popescu*, prfoesor la Academia regală de muzică, la următoarele poezii ale d-lui Gh. Murnu: „Doina", „Frunză verde de trifoi", „Ardelene", „Du-mă bade", „Vai, mândruţo". „Nu mă da urîtului".

PREMIILE SOCIETAŢII SCRIITORILOR ROMÂNI

Premiul „Socec" pentru poezie, în valoare de lei 10.000 a fost decernat d-lui Radu Gyr, pentru volumul de versuri „Cununi uscate".

Premiul „Ministerului Artelor", în valoare de lei 25.000 a fost acordat ca să încunune, post morteum, opera întreagă a lui George Mihail-Zamfirescu.

Premiul „Costacopol" pentru critică, în valoare de lei 6000, a fost decernat d-lui Şerban Cioculescu pentru ediţia critică a operelor lui I. L. Caragiale

BIBLIOGRAFIE

Ed. „Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II".

John Farrow: Damian Leprosul, trad. din limba engleză.

Ion Minulescu: Versuri, (colecţia „ediţii definitive").

Ing. Nic. P. Constantinescu: Enciclopedia Invenţiunilor tehnice, (Biblioteca Energia).

Ed. „Casei şcoalelor":

N. Mihăescu: Fragmente de critică literară.

Reviste:

Ausonia, revistă de cultură clasică pentru şcolari şi tineret. (An. I, Nr. 32, Septembrie, 1939).

Al. Georgescu-Vâlcea: Douăzeci de ani dela intrarea oştirii româneşti în Banatul eliberat. (Lugoj, 1939).

ERATĂ

Dintr'o regretabilă eroare de paginaţ ivită în ultimul moment, poezia d-lui *Ra Gyr* „Fuga Lupului" din n-rul trecut al r vistei noastre, a apărut cu una din stro mutilată prin dispariţia unui vers din stro şi intercalarea lui la mijlocul strofei ală rate.

Pentru aceasta, redăm cele două stro aşa cum ar fi trebuit să apară cerând scuz totdeodată, autorului şi cititorilor noştri:

Lupul fuge. Zări îi cad în blană
Crengile: arcane, şbilţuri, bice.
Brazii clatină albastra lor capcană.
din puhoae îl stropesc alice.

Indărăt, se surpă vremea cu lung vuet
ca o stâncă prăbuşită. Jnepii fug.
Noaptea zornăe. Adâncurile sue.
Râpe-l beau. Şi piscurile-l sug.

Şezătoarea „Universului literar"

Şezătoarea revistei „Universul Literar", anunţată pentru data de 3 Decembrie a. c., ora 4½ d. a., la Ateneul Român, se va desfăşura după următorul program:

O conferinţă cu subiect literar pe care o va ţine d. Şerban Cioculescu, urmată de lecturi şi recitări din operele proprii, făcute de scriitorii: George Gregorian, Mihail Sorbul, Matei Alexandrescu, Ştefan Baciu, Emil Botta, Virgil Carianopol, Constantin Fântâneru, Traian Lalescu şi Victor Popescu.

Biletele vor fi puse în vânzare, cu începere dela 15 Noembrie crt., la librăriile „Cartea Românească" şi „Universul", iar la 3 Decembrie, la cassa Ateneului (intrarea din strada Franklin).

Costache Şt. Caragiale

(Urmare din pag. I)

Incă din copilărie, *Costache* a dat dovezi de talent: *„Aveam o mare plecare"* spune el *„de a imita orice vedeam şi încă în şcoală fiind, profesorul nostru făcea adesea asemenea petreceri"* — reprezentări de piese din clasici... — *„unde izbuteam foarte bine"*. Acele „izbutiri" erau vagi licăriri de talent, slabe scânteieri al focului sacru ce i se aprindeau în sufletu-i de artist.

Dar cum pe vremea aceia nu putea să se gândească cineva să îmbraţişeze cariera de actor, căci teatrul nu exista ca instituţie propriu zisă, ci era privit numai ca petrecere prin saloane, succesele micului *„Kosty"* — căci aşa îl desmierdau ai casei — nu erau luate prea mult în seamă.

In felul acesta, *Costache* creştea zi de zi, şi prin seriozitatea-i ce întotdeauna l-a caracterizat, dădea nădejdii întemeiate părinţilor săi. Şi nu s'au înşelat!

La vârsta de 16 ani, *Costache* judeca prea bine cât e de stramtorat tatăl său, aşa că n'a rămas mirat când bunul său părinte i-a spus că a venit vremea ca singur să-şi câştige pâinea cea de toate zilele: *„N'aşi vor"*, i-a spus bătranul, *„ca tu să intri aşa de timpuriu în lume, dar ce să fac? Trebuinţa cere... fie!"*.

Şi tânărul vlăstar a înţeles şi s'a supus. Inţeleptul copil s'a pătruns de vitregia soartei unora, a celor saraci, şi-a strans cărţile de şcoală „diplomele şi cununile — rodul unei munci de copil cuminte şi silitor — şi a pornit la lupta vieţii. In suflet n'avea nici umbră de părere de rău, ci purta în el mândria omului puternic, a celui ce e în stare să înfrunte neistovit greutăţile ce are de întâmpinat, pentru ca să dea şi el celor ce i-au dat atâta: *„Mă înflăcăram de mândrie sufletească. Gândeam la un viitor foarte plăcut. Repetam încă de acum frazele ce aveam a spune părintelui meu, când eu nu era să mai primesc nimica dela dânsul, ci dimpotrivă, era să-i dau tot..."*.

Dar prima-i ieşire în viaţă i-a fost şi prima-i înfrângere. Tatăl său îl dusese la un boier, puternic al zilei, sa i-l dea sub protecţie pentru vreo slujbă. Mare i-a fost însă mirarea, când boierul le-a arătat ce va avea de făcut la el: *„Nare să asculte pe cinece altul decât pe vătaful ogrăzii. Slujba îi va fi prea uşoară: îmi va da ciubuc. Va îngriji de straiele mele, va veni după trăsura mea câteodată, şi alt nimic..."*.

Sărmanul părinte şi-a luat copilul de mână, pe dragul său *Kosty* şi s'au întors acasă... Să-şi dea feciorul slugă? !...

Şi în sufletul celui ce avea, nu după mult, să însemne o epocă în desvoltarea artei teatrale româneşti, s'a produs atunci o puternică schimbare. Copil neştiutor, în inima căruia nu sălăşluia decât o neprihanită şi nemărginită bunătate, *Costache Caragiale* a simţit atunci cum ceva s'a rupt în el. Şi o ploaie de lacrimi, deasă şi măruntă ca ploaia de toamnă, s'a revărsat peste primăvara visurilor dela 16 ani. Tânăra mlădiţă s'a îndoit, gata să se rupă sub puterea primei furtuni din viaţă. Luni de zile, copilul — îmbătrânit înainte de vreme — a zăcut în urma acestei înfrângeri... Ce credea el despre oameni şi ce sunt ei! Işi închipuise până atunci că toţi sunt ca părinţii lui, toţi buni, toţi blânzi, toţi drepţi...

„Bursucul... Idolul bărbos", cum îi spune el în *„Autobiografie"* boierului cu pricina, îl jignise profund, căci el, *Costache Caragiale* simţea ceva, cât de vag, dar simţea totuşi, că nu-i făcut ca să coboare slugă la un nemernic de boier, ci să urce cât mai sus. Nelămurita încredere ce se naşte cu vremea în sufletul celui menit să facă ceva mai mult decât semenii săi, se născuse şi în el. Binecuvântata încredere în personalitatea sa şi-a făcut loc, şi-a ieşit la iveală din clipa în care îl umilise boierul cel necugetat.

O ură neîmpăcată l-a prins atunci împotriva „bursucului", ca şi a tuturor celor deopotrivă cu el, a celor cari n'au nicio calitate alta decât un... blazon moştenit, şi o avere asemenea. Este ura care-i cuprinde pe toţi cei năpăstuiţi pe nedrept de soartă. Este ura celui ce, odată şi odată, va ajunge prin meritele-i personale doar, acolo unde îi este menit şi de unde „idolii bărbăşi" vor să-l înlăture. Este ura celor săraci dar cu minte multă, ură nobilă, care cu vremea se preface în milă şi compătimire faţă de cei bogaţi dar... săraci cu duhul.

Zi şi noapte se frământa în patu-i de suferinţă şi-şi muncea mintea cu gânduri de acestea... Cât de vitregă e soarta pentru cei aleşi!... Dar tocmai prin vitregia ei, *Costache Caragiale* şi-a format o mai sigură şi mai largă vedere în vieaţă, a devenit mai înţelegător şi mai îngăduitor, definindu-şi la o prematură vârstă, un caracter ales, un caracter care l-a ridicat deasupra tuturor contemporanilor săi din lumea teatrului românesc, lumea lui, în care a apărut şi a vieţuit ca o unică şi nediscutată putere.

ION DIACU

Note asupra operei de artă

(Urmare din pag. I)

Fără ştirea lui, artistul urmează acest principiu lavaterian. El surprinde viaţa în perioadele sale de criză, de tensiune, de dramatism. Prin aceasta el răsfrânge o imagină mai cuprinzătoare a existenţei.

Marii creatori se vor defini deci prin creaţii purtând pecetea unei mari deslănţuiri interioare, în care pasiunile apar fără frână, în care personagiile exprimă tipuri extreme, nestăpânite, şi în care mărturia trăirii explozive şi chinuite a creatorului apare adesea cu claritate: Homer, Shakespeare, Dostoiewski, Goya, Dante, Goethe (unde tumultul e poate mai stăpânit).

Formula noastră este, fără îndoială, pasibilă de obiecţii numeroase. Cea mai principală este aceia că ea nu exprimă decât estetica şi viziunea artiştilor tumultuoşi, al căror exemplu e oferit de dramaturgii elizabethani, neglijând temperamentele artistice senine. Dacă Shakespeare a înfăţişat viaţa în mişcare şi despletirea ei nestăpânită, reuşind să redea pateticul omenesc prin surprinderea omului în deslănţuirile sale, alţi artişti au consacrat frumosului contemplaţia senină, împăcată, echilibrată. Un tablou de Leonardo, de Velasquez, sau, adesea, chiar de Goya, înfăţişează viaţa statică, împlinirea adâncă, în calmul fecund al răgazurilor interioare. Alături de temperamentele artistice explosive, va trebui să facem loc categoriei echilibraţilor şi apolonicilor.

Obiecţia nu înlătură însă validitatea observaţiei noastre; ea ne obligă numai la o precizare complimentară.

Pin criză nu trebue să înţelegem numai decât deslănţuire vizibilă şi chiar răscolire interioară grea de suferinţă sau de extaz, ci numai desprinderea din cotidian, emanciparea de subt ritmul existenţei vegetative. Există alături de iluminări care cutremură gândul, trăiri de mare plenitudine, creşteri interioare fără dramatism aparent. In aceste momente, ceva din această bogăţie lăuntrică se răsfrânge în fizionomia pe care o evocă pictorul, în atitudinea corporală surprinsă de scuptor, sau în descrierile operelor literare. In aceste opere nu întrevedem crize şi drame; ele sunt totuşi sintetice, revelatoare a unui întreg destin. Artistul nu se ridică la cuprinderea dimensiunilor adânci ale vieţii numai prin tensiune, criză şi desperare, dar şi prin iubire, contemplare şi linişte; spiritele trăind frenetic au mai multe chezăşii de a surprinde viaţa în ascunzişurile ei, experienţele lor înmulţite şi marea lor capacitate emotivă dându-le mai multe prilejuri de cunoaştere şi trăire; dar vagabondarea nepăsătoare, visul risipit, părăsirea gândului în voia asociaţiilor şi rătăcirea la întâmplare pe întinderea accidentelor lumii oferă de asemeni o cunoaştere, dar a altor laturi, a vieţii şi sufletului uman.

Lumina egală pe care o răsfrânge o fizionomie liniştită surprinsă de pictor în momente de seninătate, concentrează în sine fără vrere o întreagă lume de gând, difuză, implicită, cu atât mai sugestivă cu cât nu este precizată şi clar conturată: ea evocă mai mult decât exprimă cu claritate şi lasă liber jocul prelungirilor sufleteşti. Seninătatea echilibrată a formelor rubensiene exprimă de asemeni o plinătate interioară, robustă şi sănătoasă, fără crispare însă şi fără deslănţuire. Şi aci desprindem concentrarea vieţii, expresia ei sintetică şi densă.

Un portret de mare artă — Erasm de Holbein, de pildă — întocmai ca o fotografie compozită, exprimă în acelaş timp mărturia sintetică nu numai a tuturor expresiilor variate ale persoanei reprezentate, dar şi liniile schematice ale genealogiei ei apropiate: portretul exprimă deci succint un univers moral neînchipuit de bogat şi de vast.

Vom întâlni în toate formele activităţii artistice aceiaş concentrare sintetică a vieţii, fie că aceasta e săvârşită după modul explosiv şi patetic, fie că e răsfrântă prin contemplaţie senină şi reculeasă: romanul nu înfăţişază decât o înşeilare de momente semnificative de viaţă şi o galerie bine definită şi expresivă de eroi; poezia nu surprinde decât momentele sufleteşti privilegiate, de iluminare sau extaz; teatrul, de asemeni, nu izolează din scurgerea vieţii decât conflictele acute, opoziţiile şi evenimentele memorabile petrecute între oameni; muzica nu va exprima, în genere, decât revelaţiile şi trăirile interioare de mare plenitudine, răscolirile emotive care ne îmbogăţesc în răstimpuri viaţa. Şi tot astfel, în lungul operelor artistice, creatorul va evoca prin cuvânt, idee, formă plastică, sunet, culoare, o lume de simţire, de intensitate şi calitate deosebite, care întâlnesc în lumea din afară corespondenţe sintetice.

In această expresie concentrată şi bogată în substanţă, fără a fi schematică şi rezumativă, ci dimpotrivă oarecum multiplicată şi densificată a vieţii, vedem în acelaş timp şi semnificaţia generală a faptului artistc. El ne pune faţă în faţă cu o trăire de intensitate neobişnuită, ne smulge din ritmul nostru încropit, din comoditatea de cuget în care ne găsim poate pentru un moment, şi ne impune o viziune şi o încărcătură interioară de viaţă care ne ridică deasupra trecătorului, dându-ne putinţa de a intui zonele centrale ale vieţii şi esenţele lumii în mijlocul căreia trăim.

ION BIBERI

Ana Luca

In colecţia „Universul literar", va apare zilele aceste volumul de versuri, datora d-nei Ana Luca, *intitula „Candela". Numele d-nei* An Luca *este destul de cunos cut cititorilor. Autoarea a co laborat la diverse reviste lite rare şi versurile sale au fos remarcate elogios de critică Volumul de poezii „Candela va fi un succes.*

Concursul Th. Sperantia

Pentru a înlesni participarea la concursul anunţat, al scriitorului Th Sperantia, şi acelora car ne-au cerut un nou răgaz pentru depunerea manuscriselor, îi înştiinţăm că ultimul termen a fost fixat pentru data de 1 Decembrie a. c., după care comisia instituită va începe cercetarea lucrărilor primite, în vederea acordării premiilor.

Războiul în literatura epică

(Urmare din pag. I-a)

de sub teascurile tipografiei în primăvara anului 1937, a ajuns în scurtă vreme la cea de a doua ediţie, este încă o dovadă nu numai că epica literară a războiului nu s'a perimat, dar că însuşi publicul cetitor preţueşte astfel de scrieri.

Pe urmele cărţii d-lui Ioan Missir, în această toamnă cu presimţiri melancolice, a venit d. Mihail Sadoveanu cu *„Morminte"* (Ed. Cartea Românească). Aici întâlnim ecourile războiului, viaţa de dincolo de moarte, evocările şi reconstituirea unor momente la un nivel de pasnică înţelegere. In prima parte, o povestire prilejuită de testamentul generalului de divizie Oraţiu Demetrian, în cea de a doua, *„Lacrimile Ieromonahului Veniamin"* de la Mânăstirea Râşca, rătăcite şi găsite într'o chilie călugărească dela Sfântul Munte. Drama familială care se leagă de testamentul pomenitului general şi-a avut odinioară actualitatea ei. Este una din acele multiple întâmplări, când un luptător din războiu mai poartă cu sine obsesia unei răscumpărări, şi o vede realizată într'o danie făcută instituţiilor armatei. La deschiderea testamentului, moştenitorii se confruntă într'o neînţelegere umbrită de egoism, căreia însă îi urmează un final patetic într'un cadru de ceremonie sentimentală. Avem în faţă un epizod din multele prilejuite de războiul precedent, soluţionate în vremuri de pace de oameni care mai păstrează încă în sufletul lor un strop de idealism.

Cea de a doua poveste este o adevărată cronică a istoriei românilor, aşa cum vor fi fost într'adevăr multe scrise prin mânăstiri de călugări, şi pierdute fără de urmă. D. Mihail Sadoveanu se dovedeşte şi în această împrejurare un inspirat plăsmuitor al unui stil parfumat de răşina graiului cronicăresc, cu acele mijloace de expresie care ţin de vastitatea resurselor sale linguistice. Insufleţirea figurilor eroice din trecut, peste care a fulgerat sabia năprasnică a războaelor, evocarea epocilor grandioase din istorie, portretizarea chipurilor de domnitori, pogorîte de pe zidurile afumate ale mânăstirilor şi proectate tutelar dealungul veacurilor, străjuesc urzeala unui glorios destin. Sunt pagini, pe care le-am mai citit cândva, în „Zodia Cancerului", dar aşa cum se prezintă astăzi, ele tind să ne întărească în convingerea că romanul trecutului nostru războiu a fertilizat adânc ogorul literilor românesti. Ba putem spune chiar, fără pricină de supărare, că romanul istoric a înscris în antologie paginile nemuritoare ale războaelor, ceiace înseamnă că încleştarea luptei dintre noroade îşi justifică chemările epice în literatură.

NICOLAE ROŞU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

UNIVERSUL LITERAR

OPRIETAR:
. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
ECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
risă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorităţi şi instituţii — Lei 500

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 45
SÂMBATA 11 Noembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

…efan Dimitrescu — „Târgul din Sălişte" (1920)

Limba ca expresie naţională

II — de ILARIU DOBRIDOR

Individualitatea unui scriitor rezumă selectiv rezonanţele colectivităţii. Cu dreptate observa Lanson: eul unui poet este eul unui grup mai larg când cântă Musset, al unui grup mai restrâns dacă poetul se cheamă Vigny, un grup religios când e d'Aubigné sau un grup politic când e Hugo din *Les Chatiments*. Pentru forma îndestulătoare, scriitorul selectează din public. Tradiţia continuată nu înseamnă numai trecutul prelungit în el; dar făureşte ritmurile conform abitudinilor şi capacităţilor estetice cunoscute. Nu este sigur dacă ritmul e un produs social sau dacă, la origină, orice poezie a fost corală; un lucru însă pare neîndoios: în poezia tradiţională, unde tehnica urmează o evoluţie lentă, versul leagă auditorul de poet. Antrenaţi de mlădierea ritmului, acompaniem cu o muzică interioară stihurile ce citim sau scriem. Nu silia Coşbuc alcătuirile lui poetice să coboare în forma adecvată cântecului îngânat? El compunea cântând.

Poezia presupune operaţia de subtilizare melodică a cuvântului. Ritmul mlădiază substanţa sonoră a silabei, iar rima spulberă distanţele gramaticale petru a face loc vecinătăţilor prozodice. Cu toate că strict dependentă de intimitatea existenţei naţionale, limba e fluentă, supusă schimbării. Omul ales, sesizând expresivitatea, tinde să imprime contur artistic în massa vocabularului. Introducând anumite cadenţe, smulse din ondularea ritmicei sufleteşti, el adaugă direcţie nouă materialelor sonore. Exprimarea aleasă rămâne, de sigur, o iniţiativă individuală. Sufletul deosebit construieşte o expresie frumoasă; ea se transmite şi se generalizează. Intră în patrimoniul comun pentru utilizare frecventă. Cuvinte noui se creiază, forme dialectale se impun, neologismele pătrund şi se încetăţenesc. Fermentaţia lingvistică nu e însă niciodată atât de puternică încât să provoace o discontinuitate. Mutaţiile semantice nefiind regulă generală, personalitatea limbei se menţine neschimbată în elementele ei de permanenţă, legate de ceeace conţine mai statornic şi nepieritor sufletul naţional. Fără îndoială, adesea intră în circulaţie aspecte noui, dintre care unele capătă primat. Comunitatea de viaţă a unui grup organizat urzeşte o mentalitate specială care favorizează, la rândul ei, asociaţii de idei analoage. In asta stă dealtminteri condiţia de naştere a oricărei limbi. Şi tot aşa prind viaţă *argot*-urile. Darmesteter, ocupându-se de creierea cuvintelor noui şi de legile ce le prezidează. (De la création des mots nouveaux dans la langue française et des lois qui la regissent), trage încheierea că aşa zisul *„argot"* e o limbă artificială pe care o anumită clasă a societăţii o confecţionează. Atari excrescenţe pe organismul lingvistic apar şi se desvoltă totdeauna acolo unde se simt influienţele străine. *Argot*-urile franco-provensale s'au strâns în acea Provence, situată în punctul de întretăere al curenţilor lingvistici. In aceste puncte, cuvintele fug pe nesimţite dela un grup la altul. Veacul IV, fascinat de snobism şi uşurătate, a înregistrat apariţia unui atare langaj artificial căruia i s'a zis *„jargon"* sau *„jobelin"*; în secolul XVI, se numeşte *„naquois"*, iar în secolul XVIII, *„bigorne"*. Vocabula evocatoare a sedus oamenii acestor veacuri, iar mai târziu, ameţiţi de virtuţile ei coloristice, s'au arătat romanticii. Şcoala realistă readuce moda, răscolind sedimentele şi praful pentru a ivi cuvântul expresiv. In cunoscuta lui carte asupra formaţiei argot-urilor (Les argots. Caractères, Evolutions. Influence), Dauzat afirmă că în mod normal orice limbaj are momente când poate încorpora cuvinte străine ce servesc adesea ca tipare pentru cuvinte noui. Dar el nu subliniază procesul destrămării individualităţii etnice. In aceste momente de degradare a formelor ligvistice vin aluviunile care necăjesc viaţa istorică. In spaţiul naţional se creiază adevărate goluri pe care le umplu neologismele. Ele macină unitatea de caracter şi de contur a unei limbi, lăsând triste vestigii în frumuseţea armoniei şi în profilul ei artistic. Trebuie să treacă vreme până când laboratorul în care se frământă melodiile cuvântului să le sece înţelesul dintâiu şi să le împrumute un altul din jarul care arde în vatra vie a simţirii populare. Că la rădăcina fiecarui cuvânt se înfierbântă simţirea colectivă şi-l determină să se întrupeze în armonii particulare.

O naţiune modifică într'o limbă impunându-i capacităţi noui de exprimare, dar şi o limbă modifică în sufletul naţiunii impunându-i posibilităţi de articulare. Reciprocitatea creatoare dintre amândouă nu lasă să intervină unitatea uneia până nu priveşti solidaritatea celeilalte.

Aluviunile istorice, la noi, au fost repezi şi dese, aşa cum am stat răstigniţi la încrucişarea celor patru cardinale. Dar urme puternice găsim prea puţine, plămada limbii rezistând deopotrivă cu sufletul călit al naţiunii. Limba românească e armonică cum e pământul nostru şi unitară cum e poporul nostru. Pe toată suprafaţa ţării, cu acelaş sunet şi acelaş înţeles ,cuvintele circulă frecvent. Francezul de nord nu pricepe graiul celui din sud; germanul la fel, italianul la fel. La ei, chiar limba literară este un dialect dintr'o provincie oarecare, căruia o pleiadă de scriitori, cu darul de a înflorit fraza şi a şlefui stihul, i-au pus diademă şi l-au impus tuturor.

La noi, tocmai dimpotrivă. Limba noastră literară nu-şi găseşte prestigiul în nici o provincie — ci din ceeace a elaborat poporul solidar, au fost selectate posibilităţile artistice. Limba literară românească reprezintă *rezumatul* selectiv al capacităţii de exprimare de pretutindeni. Probă: Eminescu. Armonia eminesceană reproduce, în categorii estetice variate, sinteza virtualităţilor de exprimare populară. Adunând cuvintele din toate ţinuturile, ridică, pe bază folclorică, tiparele artistice în care avea să intre o bogăţie muzicală cum nimeni n'a avut-o până la el.

Expresie fidelă a personalităţii naţionale, limba e întâiul factor de rugă, de cântec, de suspin. Şi după cum nimeni nu poate plânge cu ochii altuia, tot aşa nici un popor nu poate creia cu cuvintele altuia. Mor neamurile, rămâne cultura. Aţi văzut cochilia: după ce se usucă substanţa vie dinlăntru, rămâne crusta tare ca să indice vrâstele pământului. Tot astfel, se sting seminţiile, dar vrâstele lor sufleteşti le descifrăm în grămezile de sunete reci.

Dacă popoarele reprezintă graiul în istorie al lui Dumnezeu, apoi limba reprezintă graiul în veşnicie către Dumnezeu.

Poem

Indurătoare, înstelată iubire
Pe aleile mele palidă mă însoţeşti
Ochii mi s plini de cereasca ta strălucire
Se scutură ce-i timp şi amintire
Şi visul prinde aripi îngereşti.
Dezmierd pierdut adânca ta privire
Frunte-ai lumină, zarea e gândire
Şi vremea curge printre vechi poveşti.

Ascult cum paşii'n cer mi-i rătăceşti
Şi cum deslegi grăbite aurore
Purtînd pe mări întunecate prore.
Cad frunze noui din pomii pământeşti
Un drum se'ngroapă, altul se desprinde
Mă uit cum alte orizonturi creşti.
Ca într'un amurg uitarea mă cuprinde
Ridic un braţ dar nicăieri nu eşti.

Poate'n tăceri, ai fost numai părere
Şi-ai strălucit cât clipa unui vânt
Urcând sfios ca luna într'un cînt
Al cerului. Trudită mângâiere
Ce'n neguri te învălui şi'n pământ
Lasă-ne'n noapte stinsa ta paloare
Rămâi-mi în răni otravă şi splendoare
Şi sapă'n noi frumosul tău mormânt

Titanică, neschimbătoare faţă
Ce frumuseţea'n umbră o striveşti
Gînd jefuit de lacrimi omeneşti
Ţi-i piscul viu şi tulbure de viaţă,
Nedespărţind vecia de uitare
Ce-a fost în urmă ştim că-i început
Deşi e vis, mai pîlpîie în lut
Deşi-i trecut, mai stărue în zare.

Pas nevăzut, dorinţă şi zidire
Un veac sclipeşte'n bucle aurii
Un zîmbet pogorît lîngă copii
Pentru neîmplinita lumii mîntuire
Dînd unei dalte freamătul subţire
Al clipelor, umbroase armonii
Vestesc o primăvară de iubire
Şi-un cîntec răsărind din veşnicii.

IULIAN VESPER

…n Drăgăşani, la Gib Mihăescu

de RADU GYR

…ra o tipografie mizerabilă, …postită într'o cocioabă coş…tă şi uitată pe o uliţă pră…ă a Craiovei. Acolo se ti…a, în toamna lui 1924, re…a „Flamura", pe care o re…au elanul şi tinereţea sgo…oasă a unui grup de prie… olteni: Radu Bardeş, Ni…e Milcu, N. I. Herescu, T. …nescu-Ulmu, Eugen Con…t, Ion Horia-Rădulescu …u.

…a galbene după amieze pro…iale, ne adunam în ma…rniţa tipografiei pentru co…uri şi pentru nesfârşite …uţii; chiar cronicele revis… plănuite cât mai vii, mai …moase, mai polemice, le …am tot acolo, la o masă …pită, abondent, cu cerneală …plină de „şpalturi" vechi, …resturi de manuscrise, ba …r şi de rămăşiţele prânzu… lucrătorilor, — rezumaţi la … zeţari şi un ucenic.

…ntr'una din aceste după …eze „redacţionale", au in…, ca un vârtej, în tipogra… N. I. Herescu şi T. Ulmu, …mătători de entusiasm:

— Băeţi, mâine dimineaţă …căm la Drăgăşani, la Gib. …hăescu, să ne citească o …să de teatru!

…Vestea a produs emoţie şi …sărire de orgoliu. Poftirea …ută grupului „flamurist" la …ăgăşani, dovedea simpatia … Gib. Mihăescu pentru re…ta craioveană şi ne lăsa, …deodată, să întrevedem co…orarea şi prietenia lui. Era …ând după apariţia admira…ei nuvele „Vedenia" în pa…ile „Gândirii" şi numele …ărului scriitor începuse să … afirme puternic.

…Nu ştiu de ce, a doua zi eu …m putut să merg la Dră…şani. S'au dus ceilalţi ca…razi de redacţie. Imi amin…c cu câtă nerăbdare le-am …eptat reîntoarcerea, seara …ziu, pe peronul gării Craio… Au venit gâlgâind de im…esii, de calda revărsare a …fletului lui Gib, de orele u… tulburătoare lecturi, şi de …nerositatea unui vechi şi …l vin de Drăgăşani, oferit, … vrednicie, de amfitrion.

…Din buzunarul lui N. I. He…scu a răsărit, solemn, ma…scrisul unei piese de teatru, … care autorul „Troiţei" îl …credinţase revistei noastre. …Aşa a apărut în paginile …lamurii" întâia versiune a …Pavilionului cu umbre". Pie… purta, pe-atunci, titlul „Am …is păcatul", şi a suferit, mai …rziu, adânci prefaceri.

…Imi invidiam colegii pentru …curia de-a fi fost oaspeţii … Gib, şi jinduiam să-l văd … să-l cunosc în târgul lui …âlcean. Asta s'a întâmplat …bia în toamna lui 1925, când …olaltă cu alţi camarazi de …ndei, printre cari N. Milcu, …adu Bardeş şi N. Plopşor — …el savuros povestitor şi fol…orist oltean, posesor al celei mai răsvrătite şi trăsnite bărbi din câte am văzut — am descins în orăşelul lui Gib, şi, în grup sgomotos, i-am luat cu asalt casa boerească, aşezată peste drum de judecătorie.

Surpriză! Domnul „avocat" Mihăescu nu era acasă, dar se găsea numai la zece metri depărtare, la judecătoria din faţă, une-şi sdrobea adversarul pledând într'un proces de... furt de găini! Am sunat, din nou, atacul şi am năvălit, grămadă, în localul judecătoriei, înconjurând pe temutul avocat, tocmai când, cu un gest arcuit al mâinii stângi, perora plin de efuziune juridică.

S'a oprit din concluzii, a recunoscut pe N. Milcu şi Radu Bardeş printre cutropitori, şi gravitatea i s'a schimbat în lumina caldă a unui zâmbet.

— J'avons l'honneur! Voi sunteţi? Vă aşteptam...

Apoi, către judecător:

— Domnule judecător, vă rog, o suspendare pentru câteva minute...

Inveselit şi el de invazia noastră, cu totul neobişnuită, judecătorul a ridicat şedinţa şi ne-a eliberat pe aprigul jurist.

In stradă, în faţa judecătoriei, Milcu a făcut prezentările.

— Maestre Gib, uite, ăsta cu barba răşchirată, e Plopşor, ăsta cu ochelarii cât farfuriile, e Gyr...

Strângându-ne mâinile, Gib întrebuinţa formula lui favorită, — un vechiu solecism popular francez:

— J'avons l'honneur... J'avons l'honneur...

Am trecut acasă la el; într'o odae vastă, unde-şi avea biroul, am rămas până seara târziu, cufundaţi în jilţurile adânci ale unei prietenii catifelate, Gib citindu-ne o nuvelă inedită, eu spunând versuri, pe dinafară, iar Plopşor scoţând, ca dintr'o ladă fermecată, snoave şi chiuituri din folclorul oltenesc.

Gib se dăruia treptat, în doze mereu sporite, de efuziune, de amiciţie, de tandră înfrăţire...

Prietenia noastră a crescut şi mai vie, la începutul verii următoare, vara lui 1926.

Imi petreceam vacanţa de student ca şi Milcu, în Craiova şi, — respectând o promisiune solemnă făcută lui Gib Mihăescu — aproape în fiecare Duminecă, de-alungul acelei vacanţe, până spre sfârşitul toamnei, mă duceam să-l vizitez în Drăgăşanii lui. Bineînţeles, nu plecam singur, ci însoţit, totdeauna, de câţiva prieteni craioveni, dintre cari nu lipseau Plopşor, Milcu şi Radu Bardeş.

La ora cinci de dimineaţă ne încărcam în tren şi, cu „personalul de Sibiu", despicam limpezimea rece a zărilor vâlcene spre târgul din apropierea podgoriilor triumfătoare. Peste trei ore, ne găseam în gara orăşelului, unde ne aştepta Gib, însoţit, la rândul său, de o ceată gălăgioasă de tineri drăgăşeneni, unii, mânuitori, ca şi noi, ai plaivasului albastru, alţii, admiratori generosi si vibranti ai scrisului.

Conduşi de două admirabile „călăuze", prietenii Mihail Bărăgan şi Vidrighin, adânci cunoscători ai tainelor şi subsolurilor drăgăşenene, mergeam să facem, în primul rând, o vizită de expertiză şi uşor antrenament, în pivniţele depozitelor de vinuri, din spatele gării, numai aşa ca să alegem „un vin ca lumea" pentru prânz. Masa se întindea lungă şi boemă, în sala unicului restaurant din „centru", lăsând să scapere, — deasupra paharelor cu flăcări rumene în ele, — verva, fantezia şi înţepăturile noastre. Gib se ridica, primul:

— J'avons l'honneur să vă invit acasă la mine, ca să putem gusta şi noi, în tihnă, un păhăruţ de vin „adevărat"...

In largul salon al locuinţii sale, ne aştepta o lectură de nuvelă, lângă o bărdacă doldora de chilimbar. Beam vinul în păhărele mici, discrete, căci Gib avea oroare de paharele mari, înalte, pe care le socotea vulgare şi agresive. Şi, deodată, dintr'o cameră alăturată, venea mai întâi ca o despletire de mătase, apoi ca o risipire năvalnică de juvaere sfărâmate, sufletul unui pian rând pe rând mângâiat, frământat, chinuit, însângerat şi iarăş sărutat cu mari melancolii...

(Urmare în pagina 6-a)

Toamnă, acolo...

Oraş care zâmbeşti doar două luni,
Ai chemat rugina toamnei să vină,
Să te îmbrace 'n vechea-i crinolină
Ca pe-o bunic' ascunsă 'n rugăciuni.

Nu mă 'ntreba de ce iar am venit,
— Un călător c'un geamantan de vise —
Oraş prea mic, cu porţile închise
In seara asta tristă m'ai primit.

Am întâlnit iar munţii de cerneală
Şi-acelaş brad urca — haiduc — spre cer.
Cu mâna 'ntinsă, am pornit stingher
Printr'un oraş tăcut, o catedrală.

Am întâlnit aceleaşi case scunde
Şi-aceleaşi străzi pe care am mai mers:
Aici am râs, acolo — am scris un vers
Cu slove mari ca visele, rotunde.

Dar din oraş, surîsul a fugit
Ascuns în buzunarul toamnei reci,
Tu, biet copil, acuma poţi să pleci,
C'o traistă goală, visul ne 'mplinit.

Predeal, o seară de toamnă. — TRAIAN LALESCU

Costache Şt. Caragiale

II — de ION DIACU

Dela întâmplarea cu „bursucul nătâng" şi până când vestea înfiinţării unei trupe româneşti de teatru — sub auspiciile *„Filarmonicei"* lui *I. Eliade* şi *I. Câmpineanu* — adică dela 1831 până la 1834, nu se ştie ce va fi făcut. Se prea poate să fi fost în acea vreme „dascăl de greceşte", cum afirmă *Ascanio* [1]) şi *Belador* [2]) la şcoala *„Doamna-Bălaşa"*. Sigur e însă, că la chemarea pe care *„Filarmonica"* o face tinerilor înzestraţi cu dorinţa de a face teatru, *Costache* o clipă nu mai stă la gânduri, ci, cu faţa iluminată de noi nădejdi, se îndreaptă hotărît spre teatru ,căruia i-a slujit, — de aci înainte — timp de treizeci şi mai bine de ani.

In rândurile filarmoniciştilor a fost bine văzut de cum a intrat printre ei. Călăuzit de priceperea şi experienţa de ani de zile a lui *C. Aristia* — maestrul de declamaţie al şcolii — face progrese repezi încât, într'una din serile lui *Noembrie 1835* debutează cu mult succes pe scena românească. A jucat *Primul American* din *„Alzira"*, în locul lui *I. Curie*, care a lipsit în acea seară dela spectacol [3]). Critica făcută de *Eliade* în *„Gazeta Teatrelor naţionale"*, are numai cuvinte de laudă pentru tânărul debutant [4]).

„In rola celui dintâi American, în lipsa lui D. Curie, a debutat unul din şcolarii cei noi [5]) *D. Caragea* [6]), *ce a dat cele mai bune nădejdi pentru tragedie: vorba sa era sonoră, limba curată, şi gesturile serioase şi clasice.*

Aceleaşi deosebite însuşiri l-au caracterizat pe „şcolarul dela 1835" în tot cursul activităţii sale artistice, impunându-l în rândul maeştrilor vremurilor sale.

De acum înainte, dela primii paşi făcuţi pe scenă în 1835, calea vieţii lui *Costache Caragiale* e îndrumată definitiv către Artă. Mintea sa, de aci încolo, e frământată neîncetat de acel veşnic „mai bine" după care a alergat, şi pentru care şi-a jertfit o vieaţă. A căutat mereu să înfiripe un „mai bine" pentru teatrul nostru, teatrul căruia i s'a dedicat din cea mai fragedă tinereţe şi cu cea mai categorică abnegaţie. Artist născut, iar nu făurit de împrejurări, cum erau cei mai mulţi din colegii săi, el nu-şi găsea alt rost pe lume decât teatrul şi numai teatrul.

„Viaţa mea" spune el în *„Autobiografie"*: *„să 'ncepea cu ridicarea perdelii şi se sfârşea cu căderea ei. Mă mulţumeam a trăi trei ceasuri, pe săptămână"* cât ţinea reprezentaţia care, pe atunci, se dădea săptămânal: *„şi în celelalte mă socoteam ca jivinele ce au timp hotărît de amorţire"*.

Dar nu i-a fost de lungă durată, nemărginita-i fericire căci, nu mult în urmă, *„Filarmonica"* — datorită celor răuvoitori — n'a mai putut fiinţa, ci a trebuit să-şi încheie atât de timpuriu — numai după două stagiuni şi

1) *„Teatrul la Români"*, Bucureşti, 1896.

2) *Istoria Teatrului românesc"*, Craiova, 1895.

3) *D. R. Rosetti* în *„Dicţionarul contemporanilor din România"*, greşit spune că a debutat la 1834 în rolul lui *Mohamet* din *„Fanatismul"* lui Voltaire.

4) No. 3 din Decembrie 1835.

5) Ar fi o dovadă mai mult că a intrat târziu în şcoală. Şi nu dela început, cum singur o afirmase în *„Autobiografie"*.

6) O confuzie, desigur, a cronicarului. Sau poate, versiunea că numele *„Caragiale"* sub difersele forme: *Caragiali, Carageali* şi *Caragially* şi l-a luat *Costache* abia după 1840?

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica literară

2. Suferința și viața nouă

Când se spune despre clasicismul greco-latin că a conceput orice fel de a fi uman, lucrul este adevărat dintr'un punct de vedere formal grecii și romanii au găsit nume aproape tuturor modurilor de viață spirituală. In acest fel, în deosebi, este inepuizabilă tradiția antică. Eternitatea cuvintelor se confundă ușor cu eternitatea creației și ele au avantajul de a fi mai accesibile nouă, în sens tradițional: simpla lor pronunțare este actul magic de transmitere. Dar prin tradiție moștenim numai acele forme pe care le putem umple cu propria noastră viață, acceptăm schemele pentru care avem înțelegere, ne integrăm unui ritm în care puterea noastră interioară sporește. Pentrucă forme, ritmuri, scheme sunt simple indicații spre altceva decât noi înșine, spre chipul transcendent, cu care tindem să ne asemănăm! Această tensiune spre abstract, spre despersonalizare și regăsire într'un model superior, constitue sensul adâncit al tradiției, care poate să dăinuiască mii de ani după cucerirea adevărului prin revelație. Astăzi, nu facem decât să ne întoarcem cu două milenii în urmă, spre a stabili iarăș contactul cu adevărul primordial, pe care să-l așezăm temei al culturii românești. Astfel se ivește problema dacă contactul se stabilește cu clasicismul sau cu ortodoxia. „Abscondisti enim haec a sapientibus et revelasti ea parvulis, ut venirent ad eum laborantes et onerati et reficeret eos, quoniam mitis est et humilis corde..." Pentru că ai ascuns aceste lucruri înțelepților, — spune Sf. Augustin, — și le-ai desvăluit numai celor sărmani, pentruca să vie la El cei ce suferă și cei cari își duc povara, ca să aibă ajutor dela El, pentru că el este blând și smerit în inima Lui...". Nu trebue să înțelegem din cuvintele Sfîntului Augustin că suferința a început să existe doar odată cu lumea creștină. Nu suferința a fost ascunsă înțelepților. Trebue îndepărtată eroarea de a crede că anticii n'au cunoscut suferința, și că pentru aceeea, în anumită direcție n'au adâncit viața. Lucrurile stau tocmai dimpotrivă... Grecii ca și romanii au cunoscut suferința, într'un aspect al ei cumplit, pe care creștinismul n'a mai avut cum să-l cunoască, tocmai fiindcă misiunea sa a fost să-l înlăture! Suferința anticilor mustea din însăși armonioasa lor concepție despre univers, ca dintr'o inimă bolnavă de o misterioasă rană! Nu dăduse Zeus oamenilor dreapta judecată? Cereasca fecioară, virgina lumii, justiția, principiul primordial al universului, ajuta pe muritori să găsească adevărul din sufletul lor, prin dialectică, și-i îndemna să verifice dacă au găsit adevărul, comparând acest suflet al lor cu cerul înstelat. Și credincioșii atât cereau în rugăciunile lor: să se asemene sufletul lor cu cerul înstelat, cu armonia astrelor. Cereau măsură după măsură, înțelepciune după înțelepciune: mai mult nu puteau cere deoarece zeii se mâniau! O stăruință prea mare a rugătorilor ar fi fost dezordine, anarhie. „Metrion, nyn, épos eynou" vrs. 1060, fă o rugăciune măsurată, sfătuește corul pe una din Rugătoarele lui Eschil; iar Socrates solicită asistența zeilor după acelaș strict canon: „O Pan, și voi, toți zeii cari sunteți de față, ajutați-mă să-mi construesc un suflet frumos!" (Phedru, 272, C.). Erau rugăciuni pline de demnitate, fără umilință, cereri „simple și libere", cum spune Marc-Aureliu, — de a obține de la zei ceeace aceștia aveau: inteligență și frumusețe formală. Iar zeii dăruiau lucrul cerut: cunoașterea armonei formale a lumii, descoperirea raporturilor juste, precizia contururilor. Au învățat pe oamen să pue hotare, să măsoare, și să știe precis până unde se întinde viața lor, care se oprea sub zidul neînduratei necesități. Dealminterii zeii au fost sinceri, au dat oamenilor aproape tot ce au avut și ei, iar dacă nu i-au scăpat de destin, este că ei înșiși zeii, îndurau voința oarbă a acestuia. Peste pământ și în cer stăpâneau Parcele. Dar muritorii primiau dela zei, tot ce li se cuvenet: cunoașterea cerului și partea de moștenire din adevărurile sacre.

Pentrucă „Cine ar fi putut să cunoască cerul fără ca inteligența lui să fie asemenea armoniei cerești și să găsească pe zei dacă nu era el însuși o părticică din zeitate?" (Quis caelum posset, nisi caeli munere, nosse? Et reperire Deum, nisi qui pars ipse deorum est? Manilius, Astron. II. 115—116). Dar din cunoașterea senină a cerului, cu care se aseamănă, inteligență omului smulge o altă înțelepciune mai puțin senină, a destinului, ca „o succesiune eternă și neschimbătoare a vieților, un lanț ce se desfășoară de la sine, necontenit, ducând cu el rânduiala necurmată a consecințelor, din care este împletit (Gellius)", sau cu definiția stoică a filosofului grec: „Destinul este ordinea naturală a tuturor făpturilor din univers, care depind veșnic unele de altele, în schimbarea și înlănțuirea lor de neînlăturat". Ceeace este clar în concepția despre destin ne duce la viziunea antică asupra existenței, ca eternă întoarcere. Lumea este așa cum se vede că este, fără să ascundă vreo parte a ei mai importantă: există armonia cerurilor și a astrelor, și există deopotrivă inteligența care răspunde cu un ecou al muzicei sferelor! Datoria omului este să-și păstreze inteligența și să cultive virtuțile ocrotite de ea! Cât pentru rest, destinul se desfășoară implacabil. Lumile nasc și pier, existențele individuale se scutură ca frunzele toamna, — nimic nu are nici o importanță, — (suflet, iubire, — moarte), — din moment ce legile supreme ale cosmosului rămân aceleași: nimic nu se clintește din armonia cerurilor! Doar oamenii dispar pentru un moment, spre a reveni iarăși, în eterna întoarcere.

Schimb între viață și moarte, între moarte și viață, atâta tot: „Bocetelor de înmormântare se amestecă țipătul copiilor cari se nasc și văd prima dată lumina; noaptea nu urmează zilei, dimineața nu urmează nopții, fără să audă țipătul nașterilor în acelaș timp cu jelaniile morții" (Lucretius, II, 575 spr.).

Conștiința părăsirii omului coboară o treaptă mai jos, cu exclamația lui Petronius, prietenul împăraților și arbitrul vieții: „Vai, vai, cât de nefericiți suntem! Ce neant este bietul om! Cum cade viața finavă depe lujerul ei subțire! Astfel suntem toți, când ne cotropește moartea!" (Satir. XXIV). Și mai greu apasă acest sentiment al profundei mizerii omenești când îl descoperim la un savant ca Plinius: „Omul a fost aruncat gol, pe pământul gol, pentru a geme și a plânge! născut, chipurile, ca să fie fericit, el zace cu mâinile și picioarele legate; făptura ursită să poruncească tuturor celorlalte făpturi, primul lucru pe care îl vede în viață este suferința, prin simpla vină că se naște" (cit de Pichon).

Aceasta este suferința anticilor, aceeaș la greci ca și la romani. Este suferința pur și simplu, mizeria nesfârșită a omului, care nu poate cere zeilor prea mult, ca să nu-i supere! Suferința unei vieți la al cărui cuprins lăuntric zeul nu contribue cu nimic. El rămâne indiferent, în placiditatea și jocul său olimpic. Față de muritori are cel mult bună voință:

Heu, miserande puer! si qua fata aspera rumpas!
Tu Marcelus eris! Manibus date lilia plenis!
Vergilius, Eneida, VI.

Destinul nu poate fi înfrânt, în schimb i se vor dărui cu mâinile pline, crinii gloriei. Gloria este socotită o răsplată atât de serioasă, încât eroii, ca Achile, acceptau să moară de tineri, numai să moară glorioși. Singura consecință morală a mitului eternei întoarceri: gloria. Cucerirea lumii prin inteligență și virtute. Produs al acelui suflet frumos pe care Sokrates îl cerea lui Pan, gloria va fi mijlocul de a potoli mizeria vieții și a morții, fiindcă, după cum spune Perikles, prin Thucydide: „numai iubirea de glorie nu se stinge, și la bătrânețe, nu iubirea banilor, cum pretind unii, este în stare să ne aline, ci onorurile care ni se dau". Aceasta la cei vii iar despre cei morți: „Jertfindu-și viața lor, ei au câștigat fiecare în parte o glorie nemuritoare și au obținut o înmormântare plină de cinste. Mormântul lor nu este însă numai locul unde se odihnesc acum, ci amintirea nemuritoare, necontenit reînoită prin discursuri și comemorări. Oamenii străluciți au ca mormânt pământul întreg. (Istoria Războiului peloponeziac, II, XL. III). Dar cei fără strălucire, ce fel de mormânt au? Pentrucă moartea, egală pentru toți, înspăimântă deopotrivă sufletele glorioase sau fără glorie. Cum să se apere de stingerea în neant, cei slabi și neajutorați, în amintirea cărora nimeni nu va dărui „cu mâinile pline, crini după moarte? Este momentul să ne întoarcem acum la scriitorii creștini pentru a găsi răspunsul, cum de pildă la Tertullian din secolul II: „Adeo quid simile philosophus et christianus, Graeciae discipulus et caeli, famae negotiator et vitae, verborum et factorum operator"... Ce asemănare este între un filosof și un creștin? Intre un discipol al Greciei și unul al „împărăției cerurilor"? între unul care se străduește pentru glorie și unul care se străduește pentru vață? între acel care lucrează cu vorbe și acel care săvârșește fapte?..." (Apologeticum, XLVI, 12). Un singur cuvânt se pare că umple dintr'odată, lumea cu un nou conținut, șterge chipul unei civilizații și începe o alta, cu o forță extraordinară de penetrație și de schimbare la față. „Etiam plures efficimur, quatiens metimur a nobis; semen est sanguis Christianorum!"

Numărul nostru crește de fiecare dată, cu atâția câți secerați dintre noi: căci este sământ sângele Creștinilor". (op. cit. L. 12).

Sământa care germina în sângele creștinilo era tocmai viața nouă, viața „faptelor" față d viața „vorbelor" acelor „homines et gloriae, u diximus, et eloquentiae solius libidinosi... Dar c lucruri noui aduceau această „vita", care fuses ascunsă înțelepților și rezervată numai celor slab „laborantes et onerati"? „Vita" avea puterea s dărâme olimpicul mit, „rece și rațional", al ete nei întoarceri, și în locul lui să sădească sământ de sânge", mitul răscumpărării încolțit din „nă dejde și credință, din așteptare și bucurie, îndrep tat spre viitor, convins că viitorul se va deosebi c totul de trecut". (Adriano Tilgher). Mitul răscumpă rării va înlocui mitul eternei întoarceri, promițân alinare acelei tristeți nesfârșite, din versurile des pre mizeria omenească ale poeților. Suferința an tică se schimbă la față nu în crinii gloriei ci î rodul vieții, răsărit din „sământa sângelui".

CONSTANTIN FANTANER

Cronici germane

Rainer Maria Rilke, la noi

Ceva mai puțin decât un studiu și ceva mai mult decât o înșirare de nume și cărți, rândurile noastre vor să fie un comentariu pe marginea unor realități. Aceasta pentrucă Rilke este, incontestabil, cel mai cunoscut scriitor german în literatura noastră, fapt care nu e simplă întâmplare, ci un simbol. Opera sa e întru câtva cunoscută de publicul românesc și cei ce au profitat în urma acestei cunoașteri, nu au fost numai cititorii, ci și poeții, pentrucă Rilke a influențat cu autentic har o întreagă serie de poeți români. Având o profundă dragoste pentru răsăritul ortodox, această osmoză spirituală nu poate apărea ca un accident, ea având rădăcini ascunse și mai puternice. Poate că tocmai de aceea opera lui Rilke a fost mai mult apreciată și tălmăcită în cercul „Gândirii". Părerea noastră de rău este însă că această cunoaștere e destul de unilaterală, mărginindu-se numai la câteva grupuri de poesii și la două cărți de proză; restul — cum ar fi superbul jurnal al lui Malte Laurids Brigge, nuvelele, sau monografia asupra lui Rodin — fiindu-ne necunoscut. Unilateralitatea aceasta este însă și un semn de tristă superficialitate.

Indată ce Rilke a fost cunoscut la noi, coarde necântate au sunat în lirica românească. Era, pare-mi-se, în anii care-au urmat războiului, când un vânt nu prea prielnic bătea în literatură; cu anii, a crescut această influență, iar azi putem să vorbim, fără teamă, de o înrâurirea lui Rilke, cum putem vorbi de a lui Baudelaire sau Valéry. Binefăcătoare a fost această undă de poesie, într'un câmp în care căutau să se înfiltreze curente nu numai ciudate, dar și dăunătoare lirismului adevărat. *Poet* prin excelență, liric până în cele mai ascunse fibre, Rilke a adus în poesie un cosmos nou și rar, care se descoperă și se prețuește pe zi ce trece. Iată, de pildă, că în Franța se scriu cărți întregi asupra lui Rilke și opera sa, cărți care constitue în totdeauna constatări și documente de o incontestabilă valoare. Din acest punct de vedere, în afară de un excepțional studiu al d-lui Nichifor Crainic și unul al poetului Ion Pillat, literatura noastră e săracă și goală. Și — slavă Domnului! — esseiștii și criticii ar putea spune lucruri noui, ar putea ajunge la concluzii interesante, iar cititorii ar vedea deschizându-se alte porți spre lumină. Mă gândesc, în această ordine, de idei la Axente Sever Popovici, care ne-ar putea da cartea pe care, din acest loc, o sugerăm.

A descoperi un poet, mi se pare că echivalează pentru *suflet*, cu descoperirea unei alte vieți. Iată pe tânărul versificator care după ce a epuizat pe poeții noștri, își întoarce fața spre alte zări; intrând în „Buch der Bilder", în „Stundenbuch" sau în „Duineser Elegien", o răsturnare fantastică, un cutremur spiritual se va petrece în mintea sa. Și în totdeauna, cutremurele au adus la suprafață straturi noui și nebănuite Poesii ca „Sonete an Orpheus" sau „Ernste Stunde", „Pont du Caroussel", „Liebeslied" și încă atâtea altele, nu pot fi decât rare revelații. Prezența lui Rainer Maria Rilke (atâta cât este) la noi, ni se pare a fi doar un preludiu, pentru alte cunoașteri ce vor trebui să urmeze.

*

Ne vom îngădui o scurtă paranteză pentru a scrie câteva rânduri informative despre cei ce s'au trudit, în cursul anilor, să-l încetățenească la noi pe Rilke. In primul rând credem că a fost d. Oskar Walter Cizek care împreună cu poetul Ion Pillat, ne-au dat o serie de foarte bune traduceri, publicate mai ales în paginile revistei „Gândirea". Apoi d. profesor Nichifor Crainic ne-a dat o minunată traducere a cărții de mistere și de suflet rilkean „Geschichten vom Lieben Gott" iar d-ra Maria Ana N. Musicescu a tălmăcit acel tratat de poesie „Briefe an einen jungen Dichter". Poetu Eugen Jebeleanu a tipărit a minunată culegere de poesii iar d. George Fonea, una în care am aflat destule stângăcii, pe lângă lucruri bune.

Apoi au mai tradus din poesiile lui Rilke: Al. A Philippide, Mircea Streinul, Didia Saint-Georges Traian Chelariu, toți aceștia risipind poemele traduse în paginile diferitelor reviste. Ultima carte de tălmăciri și poate una din cele mai bune pe care le avem, este aceea a d-nei Maria Bănuș, apărută acum câteva zile la „Fundațiile Regale".

Această migăloasă muncă de laborator poetic, ni se pare a fi una din cele mai frumoase și mai de preț mărturisind nu numai gust și pricepere ci, mai presus de toate, pasiune și conștiință literară. Nutrim convingerea că aceste acte poetice au echivalat mai în totdeauna cu o transfuzie de mare și eternă poesie, atât de necesară unei culturi care se vrea vie și la pas cu celelalte, mari, și am scris aceste câteva nume nu numai spre a strânge într'un mănunchi oameni mânați de o aceeași pasiune, ci și pentru a le transmite un elogiu pe care truda lor îl merită din belșug!

*

Prezența lui Rilke în literatura noastră, după cum aminteam mai sus, nu e un simplu accident, ci e o adeziune indirectă a poetului la spiritul literaturii noastre. Acela care a iubit ca puțini alții, sufletul greu de taine al Rusiei pravoslavnice, nu se putea să nu afle *și la noi*, luminile și umbrele pe care le căuta. O iarnă de stepă, un mujic plin de haboanice creștini, un Tolstoi sau un Rasputin, ar fi poate corespondențe pentru o armonioasă horă, pentru un călugăr din creerul munților ,un Grigorescu sau pentru alte minuni ale pământului nostru. Credem că spusele noastre, oricât ar părea ele de hazardate, conțin un important sâmbure de adevăr, pe care ne promitem să-l arătăm odată, într'o cercetare mai amănunțită pe care vrem să i-o consacrăm inegalabilului poet german; acolo vom lămuri câteva puncte din cele mai atrăgătoare și tot acolo vom arunca lumini asupra unor domenii cu totul necercetate la noi.

Până atunci însă, rândurile acestea vor fi o fugară și nu de tot complectă schiță pentru pagini mult mai ample. Totuși, am fi mulțumiți dacă am izbutit, până aici, să facem câteva constatări noui și să adunăm, într'un fel concis și viu, atâtea imagini și gânduri împrăștiate de vânturile anilor. Prezența lui Rilke în mijlocul nostru e o bucurie și o realitate pe care o subliniem cu mândrie și satisfacție; *această prezență vie* se cere însă discutată și comentată mai pe larg. Iar dacă vânturi protivnice ne vor smulge condeiul, neîngăduindu-ne acest lucru, nu ne îndoim că se va afla cineva care să ia făclia din mâna noastră, ducându-i lumina acolo unde am vrut. Nu pentru noi, ci pentru literatura noastră, în care migălim cu atâta pasiune.

ȘTEFAN BACIU

Cronica ideilor

Cunoștință și conștiință

de MIRCEA MATEESCU

John Dewey susținea într'o lucrare mai veche, tradusă în limba franceză sub numele „Comment nous pensons" [1]) că există un fond comun, format din experiențe familiare tuturor oamenilor, care îngăduie înțelegerea și schimbarea reciprocă de opiniuni. Nimic mai normal. Observațiunea profesorului american este conformă și cu bunul simț și cu întreaga tradiție filosofică.

Existența unui *dat* comun conștiințelor, a fost adesea afirmată și nu poate fi tăgăduită radical, într'un anume sens.

Nu este mai puțin adevărat însă că dacă ni se pare că oarecari lucruri din lumea exterioară, sau chiar aparținând conștiinței, le cunoaștem de o manieră identică cu alții — identitatea cunoașterii nu trebue pusă pe seama obiectului ce se oferă percepției dar trebue atribuită metodei cunoscătoare. Cu alte cuvinte, credem că înțelegem anumite lucruri sau întâmplări la fel cu altul, nu pentrucă obiectul s'ar menține într'o stablitate materială certă, nu pentrucă el ar *exista* realmente, ca atare, neschimbat și fix, impunându-se tot astfel conștiinței. Acea proprietate a conștiinței noastre care se numește metodă, și a cărei funcțiune necesară este sistematizarea și simplificarea cunoștinței, operează în același sens și cu același efect, în anumite codițiuni și cu privire la oarecari fenomene, în conștiința tuturor". Dacă două persoane pot discuta înțelegându-se este pentrucă au experiențe comune care le asigură un fond identic de înțelegere, pe care se sprijină observațiunile lor particulare" (Op. 270). Reținem de aici că „fondul identic" despre care vorbește Dewey este *metoda*, nu realitatea obiectivă. Fapt curios, paradoxal, adevărat capriciu al genezei universale: „unitatea" experienței este asigurată datorită funcțiunilor simplificatoare ale subiectului cunoscător, nu datorită existenței unor elemente identice, în natură, în obiect. O concluziune despre *realitatea* subiectului pare să fie pe aproape, impunându-se în urma constatării că metoda (proprietatea subiectului cunoscător) asigură „fondul identic" al lucrurilor — organizând haosul care există în afară.

Care este însă această metodă? In mod tradițional, se afirmă: logica analitică, ori logica deductivă. „Scrutând mai adânc și comparând ipotezele, ceiace este implicit devine explicit". Naște întrebarea dacă a explica realitatea este tot una cu a o cunoaște, adevărat, sau altfel zis, dacă a raționaliza „implicitul" echivalează cu: *a ști*. Revenim mai jos asupra concluziunei pe care o poate degaja o asemenea îndoială. O altă concluziune urmează însă să însemnăm, pe marginea constatării anterioare că funcțiunea metodei (raționalizarea), deși metoda aparține subiectului organizând cognitiv fenomenul, poate satisface un „fond familiar" tuturor oamenilor și tocmai de aceia vestigiul acestei metode (rațiunea, logica) nu reprezintă niciodată *personalitatea* cuiva. Dacă nu ne înșelăm, Berdiaeff ajunsese la o enunțare asemănătoare. Prin logică, pentrucă sunt proprietari ai metodei, toți oamenii se aseamănă. Ceiace ei cunosc în mod logic, adică raționalizând realitatea, nu marchează în niciun fel o contribuție particulară prin raport la exigența: a ști. Din punctul de vedere logic, și considerând criteriul metodei „fondului familiar" nici un spor nu este posibil sau dacă se face, ori adâncește eroarea ori este anevoios. Cu alte cuvinte, oamenii cu o perfectă posibilitate dialectică, cu o foarte regulată activitate a conștiinței, pot depăși pe alții în sensul metodei, adică al cunoscutului „familiar" (necesar aparent: cum se va arăta) — dar nu în sensul cunoașterii. Nu în sensul lui *a ști*, dar în sensul oportunității în cunoaștere. „Salturile" și progresul pe scara cunoașterii le realizează personalitățile, adică indivizii înzestrați nu cu simțul metodei (utilitariste), dar cu un foarte bogat inconștient. Deci cu un remarcabil „fond particular", nu cu arme de perfectă calitate logică, funcționând în câmpul „fondului comun", de care vorbea Dewey.

Revenim la întrebarea centrală a cronicei: raportul dintre cunoștință și conștiință.

Limitând rostul și posibilitatea metodei (logica subiectivă) după ce mai înainte îi remarcasem funcțiunea paradoxală de a întruni totuși oarecari *date* ale cunoașterii până la identificarea lor: ca atare și dintr'un punct de vedere logic, în majoritatea conștiințelor — rămâne să cercetăm *realitatea* acestor cunoștințe prin raport la *a ști*. Jaques Paliard discută cu multă seriozitate, într'o lucrare destul de recentă [2]), problema anunțată. Subliniem ca foarte meritorie încercarea ce se face de a elibera semnificația acordată obicinuit termenului „conștiința", de funcțiunea metodologică a subiectului cunoscător, despre care a fost vorba mai sus.

Conștiința însemnează *a ști*, nu *a cunoaște*. A cunoaște, nu probează nimic absolut prin raport la *a ști*. Intre conștiință și cunoștiință nu se poate emite vreo confuziune. Dimpotrivă, o cercetare în sensul adevărului încearcă să delimiteze sitematic și concludent între cei doi termeni. O eroare într'adevăr grosieră este aceia de a considera conștiința ca pe o sumă a senzațiilor obținute din contactul omului cu mediul. „Intre a simți și a ști că simți, există un abis" (pg. 7). Senzația nu *face* deci conștiința, deși face parte din cunoaștere, în sensul că elaborează cunoscutul, poate, și cu ajutorul logicei analitice (metoda): acel „fond familiar" amintit de profesor american.

Paliard denunță concludent confuziunea dintre cunoștință și conștiință „Senzațiunea înfățișată ca *dat* există nu există (în același timp). Ea nu exist izolabilă. De aceia tăgăduim că ea face conștiința". Se afirmă astfel m departe că „este o iluziune a analiz această speranță că putem parveni senzația pură și la realul simplu". Dup cum „este o idolatrie a analizei de crede că, pentru că nu ajungem la a cest dat pur, nimic nu mai există ca să fie sensație ireductibilă și din ca să nu se mai poată construi nimic (ibid.).

Prin urmare sensațiile, alcătuind cu noștiința, există ca atare fără *să fie* în sensul primordial al cunoașterii abso lute, adică în sensul lui *a ști*. Neîncrederea pe care autorul francez o manifestă față de logica inductivă și atitudinea sa antiempiristă este evidentă.

Dacă „imaginile și sensațiunile au deopotrivă sursa în viață" — însă nimic nu ne convinge că viața este prin ea însăși conștiința în sine. Afirmațiunea că „habitudinea este o lege a vieți și viața nu este prin ea însăși conștiința de sine" (pg. 11) adică revelatoare în sensul lui *a ști (conștiința)*, — ni se pare că trebue reținută în orice caz pentru concluziunile însemnărilor viitoare.

1) Flammarion, Paris, 1925. Dewey este un gânditor american, profesor la Universitatea din Columbia (New-York).

2) v. „Le Théorème de la Connaissance", Aubier, Paris, 1938.

Toamnă-n de Mare au fost, pe Munți

de SIMION STOLNICU

Pe munți au fost mări altădată
și-o vie poveste lunară,
iar astăzi, pălesc și 'ngenunche
spre timpuri grădini castelane...

Un verde marin mai stăpân de
cât cel care moare acuma,
mai greu de învins auise
cândva, nu din buciume sparte;
un alt cal de mare cu stele
suia printre melci și brocarte,
din șeaua lui versul crestat-a
și hidrele-albastre și spuma.

Și'n jos, pân' la geamul copilei
de Verde 'mpărat, numai ape;
luceau în pervaze actinii
pe unde sunt azi dediței,
pe unde sunt chei de Tătar
și zaua de moarte-a femeii —
și-o scară de alge din lună
cădea printre valuri și clape...

Grădini castelane se roagă
din scamă, torteluri și ceață
și-asvârlă spre cer veverițe
din piept — nestemate de doliu —:
e tot ce-au mai pus la ruleta
cu cifre de var pe lințoliu,
sperând să răscumpere cântul
de-azur din acea dimineață...

Te-apropii!... Privește o clipă,
prin hăuri, aceste damnate
grădini; și-au sumes ochii lungi
și candide vor să priceapă:
sirene's în putredul fagilor,
cu jirul prin solzi! Le adapă
doar șuerul melcilor goi!
Vezi câte gorgoane ciudate...

Fantasme din mări dispărute
vâslesc printre jepi, să se plângă
și reci castelani astronomi
trimis-au pândar să le-adune;
scăpate se-aruncă prin cruci
crezând că-s de sare pe dune,
se roagă și zornăe solzii
gorgoane cu furia stîngă...

Tu, cel ce mai știi să te sbegui,
cu mâța făcând vânătoare
de fluturi roșcați!... Nu te-apropii
s'aduci o salină betelă
pe umerii Toamnei cu... petec
din piei de buratec, de gală?

Poete ce știi prin meandre
să turlui din nai după soare!...

Gândește-te, mâine la rându-ți
vei merge pe cretă de lună!
Uimi-se-vor stele de tine
că porți... pălărie prin moarte,
că bați cu toiagul prin melci
din circuri cecate, pe toarte,
prin zoburi de lumi, tacticos,
desprins de vre-o lacrimă bună!...

Atunci deșira-vei zadarnic
din lună o scară de alge,
veni-vei pe ea la fereastră,
să vezi cum e Toamna'n crivatu-i
visând că verziul adânc
din vremuri la geam fermecatu-i,
că stele de mare's în juru-ți,
de-i pari a năerilor cange...

Pierdut, vei privi somnul Toamnei;
dar bine 'nstrunați, cântătorii
seca-vor tot visul sirenei;
mănatele scări te vor duce
prin vânt, pe uscate fuștee,
la cornul de gips cu o cruce,
la scoicile iarăși golite,
să vărui cu robii toți norii!

Tu, cel ce mai știi vreo joacă
pe culmi, unde fost-a și Marea
și încă mai arzi de nădejdea
că lin buestraș îți vei face
din vântul de-Octombre!... Arcașe,
om vesel din stirpele trace!...
Să nu te grăbești către stâncă
s'așezi prea cu spor săgetarea...

Rămâi să contempli solzoase
mișcări ce s'ar vrea'ngenunchere,
sordide metanii acestor
damnate grădini castelane;
aceleași silvatice râme
te sugă și veștede-arcane
să-ți chinue ruga de-apururi
și ție, când mări ea va cere.

...Fugită-i de mult armonia
de ceasuri dintâi și salmastre;
e șteasră din palide chipuri!...
Se sting lângă brusturi meduze,
sirene cu cruste de sete
în noduri de aur, pe buze,
se vor ajutate să strige'n
ienuper talazuri albastre!...

Doctorul de suflete

(nuvelă)

de ANIȘOARA ODEANU

Erau, în autobuz, mai multe specimene ciudate.

Dar să procedăm sistematic, vom ajunge și la asta.

Intr'un oraș din Rusia, undeva mai înspre Sud, unde, foarte adesea, clima era molcomă, și, din cauza asta, oamenii nu se prea ocupau cu visurile ca semenii lor aceia care vedeau, spre Marea Albă, ierni de basm, sau, pe drumurile sterpe dinspre Siberia, vânturile mari, păcătoase, care aduceau orgia Iadului pe pământ... Așa dar, în acest oraș, oamenii erau aproape cumsecade. Și chiar cam ursuzi. Fiindcă un ins care se crede mulțumit, nu prea are ce să-i spună altuia.

Era un oraș comercial, cu negoțul în floare, cu câteva școli, o biserică, vreo zece doctori, care se bârfeau unii pe alții, vreo doi dentiști, vreo treizeci de avocați, însfârșit ca într'un oraș mic oarecare.

Femeile se îmbrăcau după moda din Paris, croitoreasa din Petrograd, aciuată acolo de câteva luni, făcea afaceri bune. In provincie, se urmează moda cu mai multă conștiinciozitate, chiar, decât în Capitală. Când se citea în jurnale că în toamna asta se poartă roșu și verde, toate cucoanele erau îmbrăcate în roșu și verde.

E greu, însfârșit, de găsit un semn caracteristic al acelui oraș. Poate, doar, că mulți din bărbații de condiție de acolo, se însuraseră cu fete din altă parte, așa că fetele din rândul lor erau nevoite să se mărite cu oameni de condiție mai proastă. Din cauza acestor mezalianțe „societatea" era oarecum dezorganizată și bârfelile nu lipseau, duse dela ureche la ureche.

Cu cititul, s'a întâmplat așa:

Intâi, se instalase acolo un librar din alt oraș, om cult, se pare. Asta era întâia librărie în care nu se mai vindea și hârtie higienică. Conținea numai cărți. La început, vitrina neobișnuită atrăsese lumea, își făceau chiar treabă să dea o raită pe dinăuntru. Puneau ban dela ban, unul cumpăra o carte, ceilalți intrau ca însoțitori. Se vânduseră câteva exemplare din „Glorioasa istorie a lui Petru cel Mare" și alte cărți de umoriști ruși, cel mai mare succes îl avu, însă, o carte franceză, pe care librarul o adusese numai de mostră, o carte cu poze nerușinate reprezentând femei goale, în culori. Trebui s'o comande în trei rânduri dela Petrograd, se epuizaseră astfel treizeci de exemplare. Apoi n'o mai ceru nimeni, fiindcă de acum erau destule ca să mai facă afaceri și cumpărătorii împrumutând-o pe bani.

Curând după aceea, neobișnuitul librar trase, scârbit, oblonul și se închise în casă pentru mai multă vreme.

Ce a făcut în tot acel timp, bine nu se știe, se pare însă că nu era de desconsiderat versiunea vânzătorului de ziare care trăia cu servitoarea librarului, precum că acesta stătea și își citea singur toate cărțile din librărie. Ceeace este cert, e că după aceea, când însfârșit ieși la lumină, se duse deadreptul la schitul de călugări, cale de două poște, și se boteză pe nume fratele Evghenie. Ii crescuse dealtfel între timp — îl văzuseră oamenii la plecare — o barbă atât de mare, că numai potcapul îi lipsea.

După el, veni altul, un ovreiaș isteț care până atunci trăise nu se știe din ce — și cum îi plăcea să stea mai mult prin cafenele, unde făcea teorii asupra vieții și morții și a tragerei omului din maimuță, lumea îl poreclise „filozoful". Acesta, cu socotelile făcute, aduse numai cărți cu poze de femei goale. Librăria fu închisă de către poliție, după un sfat al autorităților în frunte cu directorul liceului care prinsese asemenea cărți pe la elevi și era cel mai revoltat. Inzadar se apără ovreiașul că sunt cărți de artă, citând nume ca al lui Michel Angelo, Leonardo da Vinci și altele (ceeace îl făcu pe directorul liceului să se scarpine gânditor după ureche, dând din cap cu pricepere și zbuciumându-se în acelaș timp în sine să-și aducă aminte de unde îi erau cunoscute, lui, om serios) librăria fu definitiv închisă.

După aceste incidente, viața reintră în normal. Se vindeau iar ilustrate și hârtie higienică, alături de cărțile de școală și rugăciuni pentru toți sfinții, ticluite după temperamentul fiecăruia din ei (între care și „Rugăciunea fecioarei care vrea să se mărite").

Toate bune, dacă nu și-ar fi vârît dracul coada.

Și, coada dracului, fu de data asta un doctor. Cu diplomă dela Berlin, doctor în toată legea. Și, pe deasupra, tânăr și frumos, cum nu mai văzuse micul oraș de multă vreme. Și elegant, nevoe mare, mai să crezi că era cine știe ce nobil dela curtea țarului, venit acolo în misiune secretă. Dar ce misiune secretă? Doctorul era doctor toată ziua, fără multă vorbă.

Ceeace era însă mai senzațional, era specialitatea doctorului.

Venise abea de câteva zile, nici măcar nu lăsase cărțile de vizită. Se întâmplă, întâi, că vechea casă de lângă primărie, aceea care aparținuse boerului Grușiev, a cărui față fugise cu un coate-goale la Petrograd și era acolo ceva ce nu se poate spune fără să roșești — rușine după care bătrânul Grușiev închise ochii plâns de toată lumea — vechea casă a boerului Grușiev, deci, aceea cu parc mare în față și în spate, își deschise larg porțile. Iar, pe porțile astfel deschise, veneau și plecau trăsuri pline de lăzi. Cineva se muta acolo, după multă vreme de părăsire.

Niște școlărițe, la ora douăsprezece când ieșiseră dela școală, văzuseră un nobil domn, blond, înalt și svelt, aevea cu cel din visele lor cele mai îndrăznețe, supraveghind transportul lăzilor. Il priviră pe furiș plecându-și apoi ochii — ca niște fete cuminți ce erau — și, spre surprinderea lor, tânărul domn le privi și el cu o privire exact ca aceea a eroilor din romane sau din vis. Cerul înghețat de iarnă, era în privirea lui rece și tristă, nu altceva!

Apoi, într'una din zilele următoare, cineva împărți prin cafenele o mică broșură cu titlul „Miraculoasele vindecări ale doctorului Vania Kostiev, diplomat din Berlin".

In câteva săptămâni, faima doctorului umplu orașul. Nu se mai vorbea de altceva decât de el. Fusese invitat la câteva sindrofii și se purtase atât de distins încât toate cucoanele nu mai știau cum să-și ia și ele aere mai nobile, ca să nu le socotească drept niște biete provinciale grosolane. Bărbații, dispuși să-l privească mai chiorâș, fură și ei curând cuceriți de farmecele tânărului doctor. Și cum să nu fie fermecător și distins tânărul Vania Kostiev, când însăși specialitatea lui era ceva nemaiauzit și cu adevărat palpitant: Vania Kostiev era *doctor de suflete*.

„Nu există boli", spunea el, înconjurat de un grup de cucoane, dar privind, pe când vorbea, undeva dincolo, într'o lume a lui desigur extraordinară, în timp ce finul miros al țigării streine, pe care o ținea între degete, gâdila nările cucoanelor. „Nu există boli fizice, există numai boli sufletești. Dacă sufletul e nemulțumit, și corpul capătă câte o curiozitate. Dacă vrem să vindecăm corpul, trebue să vindecăm sufletul. De exemplu, își coborî brusc privirea asupra nevestei unui avocat, o tinerică firavă „dumneata ești așa de slabă, nu fiindcă suferi de ceva, ci pentrucă ai sufletul bolnav. Spune-mi" — o privi în ochi cu o blândețe de sfânt: „Spune-mi ce te doare".

„Spune-mi ce te doare", așa își începea doctorul orice consultație. In scurt timp, jumătate din oraș, era în tratamentul doctorului. Intâi cucoanele, apoi încetul cu încetul se lăsaseră convinși și bărbații.

Pe fiecare îl durea câte ceva; de acum înainte, la sindrofii, era o regulă de bon-ton să vorbești despre durerile tale sufletești. Nu se mai spunea „Uite o femee frumoasă", ci „Uite, doamna X e un caz interesant".

Lumea săracă, nu putea, natural, să-și permită luxul de a plăti consultații la Vania Kostiev. In schimb, adeptele lui, cucoanele, făceau „medicina sufletului" pe cont propriu. Dacă, de exemplu, servitoarea avea un neg, nu-i mai dădea, ca până atunci, nitrat de argint, ci îi spuneau cu superioritate „Hei, Simocico, cine știe ce drăcovenii se petrec în sufletul tău. Mai gândește-te puțin, poate descoperi".

In câteva luni, doar, Vania Kostiev reuși să elaboreze un plan senzațional. Cu banii câștigați din consultații, cumpără moșia unui boer scăpătat, de lângă Marea Neagră, acolo înființă un sanatoriu destinat „cazurilor celor mai interesante". Spre marea disperare a „cazurilor mai puțin interesante", deodată cu înființarea acestui sanatoriu, doctorul Kostiev își anunță plecarea, pentru mai multă vreme, cu bolnavii lui.

Așa că într'o bună dimineață de primăvară, un autobuz cu număr din Petrograd — lucru nemaivăzut până atunci — stopă la poarta casei doctorului Kostiev. In el

aveau să fie transportați bolnavii, în număr de unsprezece, dintre care șapte femei și patru bărbați. Doctorul ținea ca drumul să fie făcut cu acest autobuz pentrucă și acest punct intra în tratament. „Trebue să simți cum te depărtezi de tot ce a format viața ta până acum" explica.

De aici începe acea cursă ciudată, în care destinul își are partea lui.

Să vedem mai întâi, în afară de destin, cu cine avem de face.

Erau, în autobuz, mai multe specimene ciudate.

Intâi de toate, tânăra nevastă a avocatului, femeea aceea firavă care plânsese când doctorul o întrebase ce o doare. Madam Marșenina, nevasta dentistului care „printr'un procedeu nou, trata dinții fără nici o durere, ba chiar cu o agreabilă senzație de euforie", o privea pe cea dintâi cu ochi malițioși, gândind în sine „Ce o fi durut-o, nu știm noi, dar că o doare acum inimioara din dragoste pentru doctorul Kostiev, asta o știm". Dar, Madam Marșenina, dacă e să vorbim de ea, n'ar trebui crezută chiar ca litera Scripturii, fiindcă, dacă se afla acum în autobuzul cazurilor interesante", apoi nu era de florile mărului. Madam Marșenina, era totdeauna dispusă să-și alcătuiască tot felul de povești pe socoteala semenilor ei, povești cu care se distra singură și care se pare că n'aveau nici o bază reală. Pe de altă parte, respingea tot ce-i venea din afară, din viața vie. Așa, de exemplu, dacă își imagina, într'o dimineață cenușie de iarnă, că are să-i cadă în casă un popă și dacă se întâmpla ca în clipa aceea să sune coșarul, ea îi deschidea cu un smerit „Sărut mâna, taică părinte" și dădea să-i sărute mâna, nimic nu putea s'o convingă că s'a înșelat. Din cauza imaginației de care da dovadă, ea era șefa bârfelilor din oraș.

Lângă Madam Marșenina, chircită, acoperită de kilogramele celei dintâi, îmbrăcată toată în negru, stătea nenorocita domnișoară Simonovna, domnișoară bătrână, tăcută, înăcrită, scofâlcită ca moartea, cu ochii îngreuiați de cea mai tristă privire ce se poate închipui. De data asta, în privirea ei mai treceau și unduiri de spaimă, fiindcă, pe banca din fața ei, grasul Colev își etala o burtă cât globul pământesc din casa profesorului de geografie, iar de sub burtă porneau două picioare ca de păpușă împăiată, ca și când burta ar fi fost pusă pe ele ca un poloboc pe drugii pe care i se dă drumul în pivniță. Iar picioarele lui Colev erau gata să atingă vârfurile pantofilor ascuțiți ai domnișoarei Simonovna. Și când te gândești că această situație nu făcea decât să-i înrăiască starea sufletească a bătrânei domnișoare, fiindcă ea suferea de ideea fixă că toți bărbații din lume îi fac curte și propuneri vinovate.

Grasul Colev, la rândul lui, era supranumit, în cercul cazurilor interesante, „omul care se iubea pe sine". Colev, se proclamase pentru el: Dumnezeu, țar, mamă, tată și iubită. Și își iubea această societate aleasă întrunită în sine, cum nu se mai poate. Dacă ar fi avut ocazia, ca Narcis, să stea pe marginea unei fântâni, desigur ar fi căzut în ea, numai că era greu de închipuit fântână pe măsura lui. Tot din cauza acestei autodivinizări, Colev se îngrășase ca un elefant. El nu „mânca", așa cum fac toți oamenii, ci „își dădea să mănânce" mângâindu-se și surâzându-și ca o mamă care-și îndoapă copiii.

De cealaltă parte a domnișoarei Simonovna, stătea o foarte tânără fată, o școlăriță, care aparent nu prezenta nici o curiozitate. I-o încredințase doctorului Kostiev tatăl ei, mare proprietar în împrejurimile orașului. Tânăra Nușa, din motive care rămâneau de descoperit, avea o ciudată impresie: aceea că ea nu e decât o reîncarnare a mamei ei care murise dându-i naștere. De fapt, impresia asta, în loc să-i fie ștearsă, îi fusese întărită de lumea care-i cunoscuse mama. Semănau ca două picături de apă. Ceeace era mai grav însă, era faptul că mama ei murise la optsprezece ani și fata împlinea în ziua călătoriei, exact vârsta la care murise mama ei. In această zi, ea vestise pe toată lumea că se va întâmpla moartea ei, cu atâta convingere, încât familia fu pusă pe gânduri.

Vis-à-vis de Nușa, stătea „tânărul care simțea nevoia să se compromită" un bărbat cu aparență normală, ba nu lipsit chiar de oarecare regularitate în trăsături și distincție. Băiat de familie, cu studii la Petrograd, asta nu-l împiedeca să-și dea în petec totdeauna și chiar atunci când acest lucru nu putea fi trecut cu vederea. Chiar acum instalat, în fața frumoasei Nușa, se gândea intens, cuprins de o mare neliniște: Ce ar fi să-i spun, discret, la ureche: „Frumoasă domnișoară, eu sunt cocoșul satului. Ki-ki-ri-ki!"...?

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Vasile Popescu, Oct. Angheluță, Țuculescu, Ecat. Delighioz-Sălile Dalles

D. Vasile Popescu a lăsat destul de mult timp între expoziția d-sale trecută și cea de acum. Tablourile d-sale nu lămuresc însă această aparentă încetineală, ele sunt mărturia îndelungului efort al acestui excepțional artist, fructul unei meditații și a unei permanente griji de a-și căuta inima în acord cu spiritul. Intr'adevăr, nicăeri Vasile Popescu nu se lasă copleșit de emoția primă, nicăeri în opera sa nu se vede o urmă măcar de neglijență și de abandon, cu toată dragostea, religiozitatea sa pentru culoare în numele căreia se păcătuește atât de mult. Din laboratorul său, acest alhimist al armoniei ne aduce din când în când aurul curat al muncii sale, împerecheri de culori, de tonuri de un extraordinar rafinament. El știe să lege culoarea de desen, să organizeze variațiile cele mai neașteptate ale valorilor. Iată peisage în două tonuri numai, — culorile cel mai greu de armonizat : verde și albastru. Vasile Popescu știe că le împrietenească cu un meșteșug, cu o simplicitate afară din obișnuit. Florile și în general naturile moarte însă, dau măsura completă a posibilităților lui Vasile Popescu. Fie că le poate studia mai mult timp, fie că prin natura lor se apropie mai mult de temperamentul meditativ al artistului, acele prezente în expoziție sunt opere cu deosebire interesante din cariera sa. Lucrarea cea mare, cele două centrale, ca să nu pomenim decât aceste, dovedesc pe deplin părerea noastră. In prima, Vasile Popescu a reușit o subtilă armonie de alb cu rezonanțe albăstrui, roz, ocre. In cele două, întregul concurează prin sobrietatea gamei la exaltarea roșului care e de o noblețe și o prețiozitate cu totul rare. Dar, fiecare tablou e interesant, fiecare ar merita citat pentru noutatea viziunii, pentru ineditul concepției.

Astfel, Vasile Popescu nu se mulțumește să fie o oglindă a instinctului și a simțurilor, ci și acea a inteligenței și a sentimentului, lucru atât de rar la artiștii contemporani.

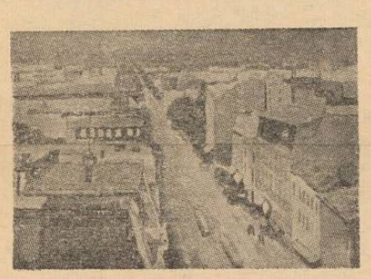

Vasile Popescu Marele bulevard

Revedem cu plăcere de câte ori avem prilejul, lucrările d-lui Oct. Angheluță. D-sa a adus în pictura celor din generația d-sale un suflu de tinerețe, de entuziasm pentru lumină de cel mai bun augur. In afară de aceste calități, d-sa își înviora expoziția cu scene de familie în cari reda cu mult talent intimitatea și farmecul interiorului. O lumină capricioasă, variată se așternea peste capete blonde de copii sau dădea viață unei rochii înflorate. Era un drum excelent pentru a ajunge la compoziție.

D. Angheluță are o paletă caldă și ușurința care l-ar fi ajutat — spre deosebire de camarazii săi — spre realizări din cele mai interesante în lucrări mari. Regăsim și acum toate aceste calități în lucrările dela „Dalles" dar am fi preferat să pierdem un peisagist câștigând un pictor de compoziții, fiindcă d. Angheluță are toate darurile să aspire la aceasta. Portretele expuse dovedesc de asemenea frumoase însușiri de desenator și delicat colorist.

★

D. Țuculescu are multe din calitățile cari sunt apanajul tinereții : curaj, vehemență și o totală lipsă de prejudecăți. Acestea, îmbinate cu un frumos temperament de pictor justifică cele mai îndrăznețe ambiții. Expoziția d-sale de debut ne-a lăsat impresia că opera d-sale e caracterizată de o voită indisciplină, o permanentă grijă de a-și fixa viziunea cât mai prompt, de a-și asculta numai instinctul pe care d-sa pare să pună foarte mult preț. Această impresie stărue și după aceasta a doua expoziție. Tendința d-sale de a colora însă e împinsă câteodată până la o violență pe care nu o înțelegem. De aceea prețuim mai mult peisagele cari ne amintesc adeseori pe Laprade pentru sinceritatea și armonia lor de verde. Expoziția, în întregul ei, e dintre cele mai interesante și succesul de care se bucură e pe deplin meritat.

D-ra Ecaterina Delighioz prezintă un mare număr de uleiuri, gouache și acuarele agreabile și cât se poate de pitorești. Motivele d-sale sunt foarte variate. Italia, Sudul Franței, Brașov, Vălenii de Munte, artista le-a cercetat cu hărnicie și ne-a redat de acolo, cuminte și onest, priveliști bine alese și cu multă atmosferă locală. Cu expoziția d-sale și cu aceea a d-rei Vasyliera, sălile „Dalles" și-au completat aspectul de tinerețe pe care îl are luna aceasta.

Cartea străină

Pierre-Aimé Touchard: „Dionysos"

(Apologie pour le Théâtre)

(Editions Montaigne — Paris, 1939)

Apologia pentru teatru a d-lui Pierre-Aimé Touchard apare într'o atmosferă de preocupări care tind să afirme un interes tot mai sporit pentru Poezie, considerată chiar de unii ca activitatea cea mai înaltă a spiritului omenesc și năzuința supremă a celorlalte arte. Amintind cunoscuta afirmație a lui Nietzsche, că „arta este o activitate esențial metafizică", autorul nostru o precizează în ce-l privește pe artist, adăogând că numai acela care-i convins de adevărul definiției filosofului german poate năzui, în exercițiul propriei arte, la răsplata supremă a poesiei. Dar în acest înțeles se poate vorbi — așa cum s'a și făcut — despre o poezie a matematicei, a științelor și a oricărei alte activități intelectuale ce ne prilejuește simțirea euforică a unei armonii lăuntrice în care amănuntele și particularitățile se topesc într'o semnificație atotcuprinzătoare.

Sentimentul de transcendere a realității pe care ne-o înfățișează simțurile și de plutire pe deasupra înțelesurilor particulare ce ne propun este propriu și artei dramatice. Teatrul, spectacolul, este prilejul unic pentru spectator, al unei desprinderi totale de contingențe și al unei descătușeri lăuntrice care fără a fi nelimitată îi îngădue totuși să cunoască marginile puterii sau slăbiciunii lui. Virtutea revelatoare a spectacolului îl răsplătește astfel de neajunsurile numeroaselor constrângeri la care-l obligă participarea la viața socială. Esența artei dramatice se identifică deaceea cu scopul sau misiunea ei, de „a arăta omului până la ce punct extrem pot merge amorul, ura, mânia, bucuria, teama, cruzimea lui, a-l face să ia cunoștință de virtualitățile lui, de ceea ce ar fi el însuși într'o lume fără piedici, în care nu s'ar mai amestecă generozitatea cu economia casnică, mânia și morala, iubirea și grija de reputație, ura și teama de jandarm". Orice încercare de a pune teatrul în slujba unor interese colective de orice fel, politice sau religioase înseamnă nu numai o abatere dela îndeplinirea a ceea ce am văzut ca este menirea lui dar și o falsificare a esenței spectacolului însuși, de-a fi dincolo de bine și de rău, satisfăcând o nevoie permanentă a sufletului omenesc.

Condamnarea artei în sine, ca și aceea a științei, în numele moralei, apare însă ca un non-sens, și dacă privim arta din punctul de vedere al artistului, ca o preocupare metafizică, o transcendere a științei. Nu însemnează totuși că artistul creator de mituri este un iresponsabil și că viziunea mai adâncită a realității pe care o revelază prin arta lui nu se poate valorifica și sub aspectul moral. Argumentația lui Touchard, în acest punct aduce o contribuție personală care merită să fie reținută :

„Pentru poetul care-și creiază mitul său problema morală nu se pune pe un alt plan decât pentru filosoful care-și aprofundează sistemul : e deajuns pentru el o fidelitate absolută către realitatea pe care-o percepe, o supunere totală la exigențele lăuntrice ale operei sale, tot așa cum o constrângere de moralitate practică n'ar fi cu putință să intervină în riguroasa înlănțuire a raționamentului filosofului. Sunt aci două universuri — acela al viziunii directe a poetului și cel al moralei practice — cari rămân distincte și din care el nu poate lua în considerație, în actul său creator, decât pe primul, sub pedeapsa de-a rupe unitatea operei, de a-i altera puritatea, într'un cuvânt de a-i nimici valoarea sa de poem.

Iar pe de altă parte, poetului i se va părea că aceste două universuri vor trebui să se acopere în mod necesar într'o realitate superioară. Poetul adevărat crede într'un fel de armonie prestabilită, astfel că *adevărul pe care-l descoperă coincide cu un adevăr moral absolut*".

Tendința de a căuta o explicație unică și un izvor comun nu numai al înfățișerilor variate ale artei dar și pentru preocupările felurite ale spiritului, participand toate la aceeași esență originară care le face să coincidă în sfera absolutului, nu este, desigur, ceva nou în desfășurarea istorică a cugetării omenești. Explicația lui Touchard are valoarea unei intuiții lirice, valabilă ca atare prin puterea ei de sugestie. Pe noi ne interesează felul în care această tendință către unicitate se aplică în domeniul artei dramatice. Cu toată evoluția genurilor acestei arte și varietatea lor aparentă, esența teatrului, a spectacolului, este una singură, neschimbătoare, întrucât s'a văzut că el corespunde unei nevoi permanente a sufletului omenesc: aceea de a-și cunoaște limitele puterii lui, în bine sau în rău, de a trăi cu toată intensitatea și până la consecințele lor extreme, în răstimpul scurt al duratei spectacolului, virtualitățile propriului suflet pe care constrângerile vieții în comun le împiedică să se actualizeze în tiparul faptelor limpede conturate. Această exaltare nestânjenită a ființei omenești, fără alte limite decât ale propriei puteri constitue esența spectacolului omenesc. Natura artei dramatice rămâne neschimbătoare și ea se definește prin gradul de tensiune sau exaltare, al expresiei dramatice. Separația genurilor nefiind deci *esențială*, îmbinarea lor poate fi oricum făcută, cu singura condiție de-a nu rupe ceeace Touchard propune să se numească „tensiunea dionysiacă" a operei.

Comportarea spectatorului, reacțiunile lui sentimentale au făcut cu putință îndătinarea deosebirii în cele două mari categorii ale tragicului și comicului care înfățișează nenumăratele noastre feluri de a suferi și a ne bucura, dar în toate cazurile, grație simțirii exaltante de participare liberă pe care o favorizează tensiunea dionysiacă provocată în noi de spectacolul dramatic. Este o viziune mai largă despre teatru și o înțelegere mai intimă a lui în același timp, aceea care cuprinde în noțiunea de *spectacol*, prezența fizică a actorului și a spectatorului, în lipsa cărora nu ar putea lua naștere starea de tensiune dionysiacă. Teatrul este oglinda în care spectatorul se recunoaște, fie printr'o adeziune și o identificare desăvârșită, până la uitarea de sine, cu destinul eroului tragic, fie prin hohotul de râs, expresie a sentimentului de liberare, de superioritate și dominație asupra eroului comic.

Mai simplu încă, se poate spune că eroul tragic sunt *eu* pe când cel comic este *al meu*, recunoscându-mi asupra lui nu numai dreptul de-a uza și abuză dar și speranța și voința de a-l transforma. In ce privește destinul eroului tragic, *eul* în care ne recunoaștem și cu care ne identificăm este de natură lirică, dar nu subiectivă: făgăduiala supremă a poeziei, limanul tuturor artelor și cea mai înaltă semnificație la care poate năzui teatrul. Acest *eu tragic* este — după autorul „Apologiei" — „singura expresie nesupărătoare a lirismului, singurul caz în care „eu" nu displace: lirism care nu-i nici subiectiv, ca acela pe care Nietzsche, cu drept cuvânt îl repudia, nici abstract obiectiv, nici individualist și steril, nici chiar numai colectiv: lirism personal, s'ar putea spune, deoarece cântă în același timp făgăduiala omului și propria mea făgăduială, lirism metafizic (ca orice lirism autentic) care unește insul cu omenirea în același act de credință. Atmosferă tragică, sunt oamenii cari se recunosc, cari se recunosc așa cum sunt ei înșiși, cari se recunosc între ei, cari se recunosc în frumusețe".

Nerecunoașterea naturii adevărate a teatrului, a esenței lui poetice, a făcut posibilă erezia realismului pe scenă, sub pretextul redării adevărului, și denaturarea artei dramatice prin aservirea la scopuri morale, religioase, etc. Dar teatrul nu se adresează omului politic, patriotului, cucernicului, etc., ci omului pur și simplu *omenesc*, neîngrădit prin vreuna din specificările vieții în societate. Și pentruca tensiunea dionysiacă să fie cu putință, e nevoe de prezența fizică a spectatorului, adunat împreună cu actorul, sub același acoperământ, comunicând prin semnul cel mai neîndoelnic și mai turburător al prezenței omenești: cuvântul. Graiul, cuvântul rostit trebue să-și recapete importanța primordială în teatru, pentruca aceasta să poată corespunde misiunii lui celei mai înalte, de a face să se șteargă sentimentul unei deosebiri funciare între oamenii despărțiți prin cultură, ranguri sociale și bunuri materiale. „Cultura, observă Touchard, departe de-a fi întotdeauna dezinteresată, adeseori nu are, drept scop inconștient, decât să stabilească o barieră de netrecut între omul cult și ceilalți, prin crearea unui limbaj esoteric. Or, teatru procură vorbirii cuvintele ei cele mai revelatoare. A spune „un mizantrop" înseamnă că lași să se vadă că ești instruit: dar a vorbi de un „alceste" este să faci dovadă de cultură. Și, se vede, cuvântul care se încearcă în acest fel să fie sustras poporului e unul din cele mai bogate, din cele mai pline de adevăr omenesc, din cele mai succeptibile de-a lumină înrudirea fundamentală, dincolo de grupuri și clase, a tuturor tipurilor mari ale omenirii. Adjectivele, puțin câte puțin, au pierdut contactul cu omul: substantivele pe care teatrul le pune la îndemână, restabilesc, dimpotrivă, sentimentul direct al unei personalități vii, în care toți oamenii i se recunosc".

MIHAI NICULESCU

Poem pentru marele sbor

De-am să fiu într'o zi
fără chipul de azi și cu glasul frânt
sub pământ —
dacă scris îmi va fi
să colind
în tulpina crinilor de argint,

amintirilor, voi,
nu mă cereți vântului înapoi.
Vă vor spune
singure apusurile marea minune
stinsă acum
peste aceste gene de aur și fum.

Lumină, lumină,
razele tale de sub care zare străină
îmi tresăriră
peste singuratica lră
ani dearândul
cu tăcerea munților, cu gândul.

O, am trecut printre semeni
ca prin stâncile negre de cremeni
tristul isvor.
Tu m'ai lăsat, Doamne,
să-mi cobor
steaua lângă aceste sălcii și toamne?

Acum cine oare
din această brumă de soare
să mai învie
îndepărtata de ieri melodie
sub care 'mpleteam
fiecare fir de rouă, fiecare șoaptă de ram?

Iisuse, Iisuse,
răsăriră și'n mine rănile Tale apuse...
Vreau de-acum să despic
lacrima acestor vânturi de humă...
Inimă, du-mă...
Peste largul acestor ceruri nu văd nimic.

ION ȚOLESCU-VALENI

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Opera. Un oaspe de marcă, baritonul italian Mariano Stabile, a fost la Opera Română centrul atenției generale. Maestru al interpretării lirice, în posesia unui glas maleabil și de mare gamă expresivă, compunându-și personagiile cu o sumedenie de resurse scenice și inteligentă inventivitate, Mariano Stabile este tipul adevăratului creator de roluri, este actorul cântăreț, care știe să zămislească din muzică și teatru un tot unitar, o formă artistică în care cele două elemente se sudează integral.

Falstaff este, în interpretarea lui Stabile, un rol care și-a întâlnit încarnatorul ideal. Umor filosofic, pitoresc plin de fantesie, burlesc de calitate, tâlc muzical de cea mai variată nuanțare, colorit vocal de rară măestrie, stârnite cu o vervă de cel mai bun aluat, realizează un Falstaff într'adevăr excepțional, prin care Mariano Stabile își afirmă concludent marea sa clasă lirică.

„Bărbierul din Sevilla", magistral întruchipat și caracterizat vocal, urmat de „Otello" și „Tosca" (Iago și Scarpia) au fost alese spre a preciza și alte trăsături artistice ale acestui reprezentant autorizat al marilor scene lirice italiene.

Din seria de reluări, dublări, debuturi, cărora stagiunea actuală pare să le aducă un spor de atenție și strădanie constructivă aducătoare de sensibile progrese, sunt de notat în special succesul dirijoral al tânărului compozitor Constantin Silvestri și felurite începuturi artistice ale tinerilor angajați ai Operei care justifică o nouă doză de încredere în viitorul scenei noastre muzicale de stat.

Menționăm un nume tineresc nou,

Kurt Mild

pe acela a lui Alexandru Enăceanu, al cărui Monterone a fost cântat cu glas viguros timbrat, emisiune sănătoasă și fermă și ținută făgăduitoare.

Concertele. Măreția emoționantă a concertelor Enescu, continuă să umple sufletele mulțimilor strânse cu evlavie în jurul arcușului binecuvântat sau a baghetei cu minunate puteri inspiratoare. Cum s'a putut strânge atâta muzică într'un singur om, cum s'au întâlnit atâtea minuni într'unul din fiii țărei noastre? In tot ceasul se cuvine să mulțumim destinului. Dărnicia-i n'a cunoscut stavilă. Iar fericirea care pătrunde în mintea și simțimintele celor cu fruntea plecată înaintea artei mari și unice, în fața geniului pur, ale lui George Enescu, să fie păstrată în adâncurile unde se sapă amintirile celor mai însemnate clipe dintr'o viață, a acelor clipe care îi creează cele mai frumoase și mai înălțătoare avântări și iradieri de depășire ale pragurilor materialului.

O manifestare muzicală a săptămânei trebue să mai fie însemnată aci. Este concertul de orgă dat la biserica evanghelică de domnul Kurt Mild, un tânăr maestru al artei d-sale.

Justețea de stil, calitatea mijloacelor tehnice, înțelegerea expresivă ce denotă o natură și o pregătire muzicală bine constituită, au putut oferi programului, în întregime închinat lui Bach, interpretat de organist, condițiuni serioase și de credincios ecou tălmăcitor. Comentariul auster și închizând exprimări de real cuprins muzical, în care d. Mild a desvăluit auditorului pagini nemuritoare din opera lui Bach, face dorite noi contribuții ale d-sale la lărgirea, atât de necesară, a orizontului culturei muzicale clasice, atât de depărtate de preocupările concertelor dela noi, în ce privește literatura orgei.

Orga cea nouă a Ateneului îi va fi desigur tânărului virtuos, un auxiliar de folos.

PRĂBUŞIRI

de CONST. ENE

Ciorapii atârnaţi în câteun cui pe zidul a-oape de care era aşezat patul, semănau cu şte mâini de mort înfipte în cârlige măce-reşti. Cravata pe care o înodase de gâtul iclei de lampă, arsese de jumătate, rămâ-nd din ea decât o coloană subţire de scrum. sicul rupsese sfoara şi prin fereastra des-isă o sbughise în întunerecul ce nu-l tor-ra.

Doctorul râse. Un râs forţat, de femee ne-iştită care adastă să păşească în cabinetul ui medic ursuz. Ii tremurau degetele cu ate că o căldură neobicinuită iradia din ele. dică palma stângă în bătaia luminii bogată, bă, şi privi prin ea:

— Sunt bun de actor! Tragi comedian...

Camera nu era pardosită, iar pământul a-perit cu preşuri ţărăneşti răspândea un mi-s de pivniţă neaerisită. In perdeaua lungă, la tavan până la cufăraşul cu boarfe în-esuit sub fereastră, câteva funte de beteală una de ghirlandă, arătau că Zeta avea ietene cari se căsătoriseră. Doctorul Max îndrăzni să creadă că Zeta le-a furat de deva, cu toate că n'ar fi fost exclus.

Frumuseţea Zetei se ofilise din cauza mize-ei, a aerului pe care-l inhala în această ca-eră ore în şir, şi a nedreptăţii. Fete mai pu-n harnice ca ea, mai urâte, sterpe la suflet, ştigau bani grei, aveau rochii, pălării şi ntofi. Pe ea, toţi cunoscuţii o întâlneau în elaş pardesiu bleumarin ros la mâneci, cu eeaşi pălărie neagră de ştofă şi aceleaşi mâ-uşi jupuite. Aşa o cunoscuse şi doctorul Max um un an, aşa o zărise aseară plimbându-singură, rătăcită, ca o nedemnă sau fugă-tă.

I-a ieşit în cale şi-a oprit-o. Nu-l recunoş-a. Desmeticirea i-a venit tocmai târziu când ctorul a apucato-o de braţ, conducând-o rintre valurile de plimbăreţi, ferindu-i cor-ul să n'o atingă băetanii cu gumilastice.

— Mă simt aşa de emoţionată... Te aştep-m de mult să vii... Parcă-mi şoptea cineva ureche că am să te întâlnesc, a grăit Zeta vorbe rupte din adâncul sufletului.

— Şi eu te-am căutat. Nu ştiam de unde te iau, s'a acuzat doctorul.

— Ieri, în cărţi şi în cafea, îmi cădea tot ai de verde, reluă Zeta, ridicând privirile cuie de foc spre Max, care urmărea ges-urile unui individ beat din faţa lor... Ce-ai ai făcut? M'ai uitat ca pe-o străină...

Mustrarea aceasta purieteneascā îl turbu-se. Inconveniente provocate de prietenia etei nu încercase, certitudinea sincerităţii ei înflorise din primul moment în cuget; a-ropierea şi dăruirea ei totală fusese lipsită orice pretenţiune. Atunci pentru ce se de-ărtase de ea, eschivându-se în halul de până cum? De multe ori când se despărţeau îşi unea întrebarea dacă nu cumva are deaface u o desechilibrată, cu o răvăşită de boli ite. Zeta, în întâlnirile lor, dese şi răscolitoare e sensibilităţi părtinite, nu-şi mai aparţinea. alurile înspumate şi decolorate ale iubirii purtau pe crestele lor cu o violenţă, care, n loc să-i dăuneze, îi reîmprospătau simţu-ile şi visurile. Fata aceasta frumoasă, îşi unea adesea doctorul Max, trăeşte numai în vise, hrana lor îndestulând-o.

Spinii acestor aduceri aminte îi înţepau su-etul, chinuindu-l. Il durea mai cu seamă espersonalizarea lui în faţa atitudinei atât e demne şi încrezătoare a Zetei. Il sângerau olţii înveninaţi ai promisiunilor făcute, pe are le uitase a doua zi ca un zevzec. ca un m de rând care vorbeşte să nu doarmă. Ii enea aşa de greu să vorbească. Să mărtu-isească totul; icoană clară să înfăţişeze Ze-ei tot haimanalâcul din el, toată pleava.

— Mereu prin întuneric... Mi-am neglijat meseria. Mă doare ceva, mărturisi doctorul, trângându-i mâna. Clienţii mă aşteaptă, îmi asă bilete, mă înjură şi pleacă...

— Rău, dacă aceasta e adevărul. Nu te dmit în starea aceasta; e un început de des-ompunere, şi nu vreau să te ştiu pe tine stfel, îngână Zeta...

— Ce să fac?

— Strădania ar anihila toate gândurile ne-re ce te foarfecă. Aveam mare încredere în ne. Un doctor cu renume şi clientelă poate n orice moment aspira la un titlu universi-ar. Sunt alţii săraci cu duhul... Pe tine numai reocuparea continuă te poate menţine în ealitate. Cum ai întrerupt-o ai devenit pes-uitor de perle, ghicitor în ghioc şi om de ni-nic. Dece să n'ai ambiţia de-a fi cineva când oţi?...

Rechizitoriul era aspru, făcut cu sânge rece, esinteresat. Zeta când vorbea despre un lu-ru, înlătura cu totul subiectivismul. Ataca irect, ca un boxeur bine antrenat şi superior dversarului. Nici admiraţia şi nici respec-ul nu-i barau împărtăşirea fidelă a con-tatărilor şi credinţelor ei.

Doctorul Max când intenţiona să afle ceva, tiliza de un truc: o provoca, lăsându-i apoi iberă developarea observaţiunilor. Cultă şi ncrezută în puterile ei, cari nu substituiau otuşi o timiditate protocolară, Zeta se ma-ifesta întotdeauna deasupra aşteptărilor.

— Sunt deprimat...

— E un fel de-a spune. Situaţia ta nu-ţi dă acces la asemenea lamentări...

— Crede-mă, insistă doctorul Max.

— Să mă slăbeşti... Eroarea ta nu are a-celaş înţeles la mine. Te cunosc şi nu pri-mesc sub nici o formă ce-mi spui. Argu-mente ai?

Doctorul înghiţise în sec.

Primul local, n'a fost ocolit. Au intrat stân-jeniţi, cunoscându-se după uitătura lor puţin turbure că se judecaseră reciproc. Mesele în-şiruite pe trei rânduri erau aproape toate li-bere. In fund, lângă orchestra formată din trei ţigani şi o acordeonistă, câteva ocupate. Chelnării stau rezimaţi de scaune, cu şerve-ţele subsoară, aşteptând. O lumină dulce, in-timă, animatoare răspândeau becurile cris-taline.

— Stăm faţă 'n faţă...

— Să ne vedem mai bine.

— Să te admir mai mult...

— Iar bazaconii.

Muzica a început să cânte. O melodie sim-plă, banală, de mahala, comandată de un tâ-năr cu păr cârlionţat care mesteca între dinţi nişte vorbe. Acordeonista, după ce a terminat, îmbrăcată în zorzoane care nu-i trunchiau deloc aspectul general s'a dus la masa lui şi i-a şoptit ceva la ureche. Tânărul a hohotit cu gura până la urechi şi i-a dat să-i schim-be o monedă de o sută. Totul ceva comun. Numai vinul, vechiu, făcea parale.

Au mai sosit câteva familii, populând me-sele din jur, împrăştiind gălăgie şi glume ne-sărate, slute. Oameni de bună pungă, ieşiţi dela cinemtograf probabil. Femeile lor aveau ochii obosiţi. Consumaţia: şampanie, nu i-a interesat.

— Ţi-e teamă de cineva, doctore?

— Nu... dar...

— Prea te uiţi des şi speriat în toate păr-ţile... că n'oi fi ucigaş?...

— Asta e menirea mea, fetiţo?! Eu salvez oamenii, nu-i omor!...

— Ha! ha! ha!...

Un râs biciuitor — suliţă înfiptă în mijlocul inimii.

— Nu, dă-mi voe... Am ceva special pen-tru tine. Dă-te mai aproape.

Doctorul Max a tras scaunul lângă al Ze-tei. Umerii li se atingeau.

— Să nu divulgi nimănui. Intru eu în puş-cărie dacă se află.... Tu însă trebue să ştii... Il cunoşti pe doctorul Voinea?

— Perfect...

— Avea în tratament o domnişoară, nem-ţoaică de origină, frumoasă-briliant, şi inteli-gentă tare. După o lună de zile s'a îndrăgos-tit de ea, cu toate relaţiile lui întinse, cu toate fetele de miniştri şi generali care-i fac vizite acasă. Ca un nebun o conducea în grădini de vară, în restaurantele cele mai scumpe. Nem-ţoaica însă, faţă de toată dăruirea lui de sen-timent, manifesta un dispreţ vădit. Oricine, prieten ori străin, observa distanţa dintre ei, răceala care înmărmurea.

— Şi el?

— Continua mereu pe aceeaşi pistă. Fiecare zi îi învolbura speranţele, îi creştea visurile, sustrăgându-l imediatului, fără ca el să-şi dea seama. N'am putut să înţeleg cum de un bărbat cu atâta cultură, meşter mare în dis-cuţii, să cadă pradă unui asemenea sentiment. Poate nu mă crezi! E ceva original. Toate sforţările lui n'au reuşit s'o îngenunche. Un spirit rău, învrăjbit, care nu înţelegea toate câte se cheltuiau pentru ea? Nu! Mai curând o mare şi abilă mistificatoare. O scrisoare a des-văluit că şi ea îl iubea. In faţă însă n'a ară-tat nici cel puţin cât negru sub unghie. Işi mistifica sentimentele şi părerile.

— Sfârşitul?

— Sfârşitul este tare interesant.

— Ca oricare altul...

— Nu... Intelectualul s'a schimbat în fiară... Ochii n'au mai văzut frumosul, culorile, tine-reţea, ci cuţitul, spasmul, sângele...

Restaurantul se umpluse de lume. Pălării impopistrate, chelii, sau aranjate frizuri; pa-hare pline, goale, răsturnate; strângeri de mâini pe sub mese, genunchi înghesuiţi, bom-beuri de pantofi apăsate; toate se întâmplau pe acelaş calapod. Clienţii doctorului îi spu-neau adesea asemenea poveşti. Le credea nu-mai pe jumătate, încercând să scoată din ele tot ce ar putea fi imaginaţie.

Treptat, treptat, în locul liniştei reconfor-tante, s'a cocoţat — vrăjmaşă, hărmălaia tu-turor gurilor.

Doctorul şi Zeta simţeau că acest iarmaroc le fură discuţia, le stânjeneşte atenţia, îi în-depărtează de ei înşişi. De aceea, s'au privit nedumeriţi, în ochii mari, umezi de fericire... Parcă se întrebau: Ce vrei?!...

Cu tot sgomontul, nu s'au ridicat. Isprava doctorului Voinea era mai subjugătoare decât o plimbare pe caldarâmul sunător.

— Intr'o zi i-a făcut o injecţie cu alt ser decât cele de până atunci. Domnişoara a murit după două minute, în cabinetul lui, sub pri-virile lui de animal, în mâinile lui calde, tre-murânde, de asasin cu premeditare.

— Destul! Am înţeles totul...

Ieşiţi în stradă, întunerecul le-a potopit o-chii. Ii obosea. La ţară, în satul natal, îi plă-cea să colinde uliţele strâmbe, cu besna lor cu înfrigurarea aceea care te urmăreşte în locurile neumblate. Aci însă, pe această stra-dă, pe care umblaseră atâţia înaintea lui; unde luminile se clătinau ca bete, răspândind pe îngustele şi spartele trotuare lumină bui-macă; unde trecerea unei maşini e înjurată de bucătăresele popoţonate în ferestre — doc-torul are impresia unui gol. A avut-o şi i-a rămas.

S'au apucat la braţ.

— Ce caldă eşti!...

— Şi tu ce rece!...

Lângă ea se simţea altul. Nu numai că nu uniformiza lucrurile, dar adăoga ceva pe care prietenii lui nu-l înţelegeau. Manifestând în lipsa Zetei o bucurie, interpretarea ce se da acestei ieşiri de ordin sentimental mai mult, era deadreptul falsă. Toţi se obişnuiseră să-l înţeleagă numai în întregirea ei. De aci şi a-postrofele colegilor, unii mai puţin înţelegă-tori ai fierberilor vulcanice din el, făcute când îl întâlneau singur.

Zeta intervenea rar ca să-i dea o lămurire. Mai ales în materie de dragoste. O vorbă sim-plifica totul, ca alta, imediat următoare să po-sede capacitatea de-al enerva la maximum. Cauza pentru care totul se producea pe acea-stă linie mai era şi alta: doctorul nu-i măr-turisise niciodată, pe faţă într'o tainică întâl-nire sau la aşteptarea unui tramvai, că o iubeşte.

— O broască ţestoasă! a strigat Zeta, ridi-când capul veselă ca şi când nu impusese prin mărturisile ei o atmosferă rece, respingătoare, ce prevestea un sfârşit.

— Aa, da,o broască... De când n'am mai văzut aşa ceva... se opri locului doctorul.

Zetei i se învârti ceva în cap, ca o hâ-răitoare de speriat ciorile. Sgomotul era aşa de puternic, aşa de păgubitor în sonoritatea lui că îşi acoperi urechile amândouă cu pal-mele. Gestul fu însă executat cu atâta stă-pânire de sine şi cu atâta măestrie, că doc-torul nu observă.

Lovi broasca întârziată în mijlocul străzii, cu vârful pantofului. Carapacea nu sună par-că ar fi fost de gumă. La Constanţa, când loveai cu piatra peste apărătoarea acestor vieţuitoare, îţi dai de îndată seama de ne-putinţa lor. Ca şi la oameni.

Se trânti pe pat şi adormi cât ai bate din palme.

●

Telefonul a sbârnâit scurt. Doctorul nu s'a deranjat. Chestiunea îl interesa mai mult de-cât lamentarea unui oarecare, ce, cu o voce spasmodică îl chema de urgenţă să salveze o viaţă. Mai mult sau mai puţin cu un indi-vid, nu se transformă lumea. Era o părere în care stăruia de mulţi ani, cu toate dispu-tele ce încercase pe această temă.

Iorgu Mărăşescu, fostul lui coleg, numit în primăvară asistent la Universitate, îl contra-zicea cu vehemenţă. Nu te-ai dus la o naş-tere. Fătul a murit din neglijenţa ta. De unde ştii că n'a pierit cel mai mare geniu al ome-nirii?

Argumentaţia asta i se părea lui Max, bună numai pentru copii. El constata realitatea. Co-piii cari se năşteau, erau din ce în ce mai slabi ca inteligenţă. Şi atunci?

Un nou ţârâit, de astădată prelung, îl ridică de pe dormeză.

— Tu eşti Max?

— Exact... Zeta vorbeşte?

— Da, ea...

— Ce te-a găsit să-mi telefonezi când tre-buia să ne întâlnim peste trei ore... vorbi el mustrător.

— Ascultă Max! Am o propunere: să mer-gem la curse...

Doctorului dacă i-ar fi dat cineva cu un drug de fier în moalele capului nu se zăpă-cea atât. Gustase un sfert de ceas o linişte reconfortantă, necunoscută până acum, şi ia-tă-l din nou în prăpastia sbuciumului.

Fără să raţioneze, vorbi în receptor răspi-cat, poruncitor:

— Vino! şi îl trânti în furca aparatului.

E un simplu manechin; face ceeace i se spune. Primeşte palme dela toţi incuiţii, toţi nenorociţii, fără să reacţioneze cu forţa pe care prestigiul clasei din care face parte o atestă. Dacă un cerşetor ar veni să-l tragă de urechi şi să-l poarte prin cameră n'ar ri-dica glasul. Toţi îl lasă să scoboare din treap-tă în treaptă. Obiectele din biroul acesta sunt aşa de respingătoare ca şi cum nu le-ar fi cumpărat el. Stă pe scaun şi parcă scaunul fuge de sub el. Il gonesc. Trebue fugărit ca un lup, ca un criminal ordinar.

Anunţarea Zetei îl stânjeneşte să lămurea-scă toată starea aceasta de nesiguranţă şi re-fuz pe care-o trăieşte, care-i cutremură sufle-tul, care-l îngroapă de viu. Le-ar face mor-man în mijlocul camerii, fără deosebire şi le-ar da foc. Să asiste ca Nerone la mistuirea muncii lui de până acum, căci şi aşa nu-i mai folosesc la nimic. Din paharul din care a băut un bolnav înainte de-a închide ochii, chiar dacă-l desinfectezi nu mai guşti. Creş-te în suflet o teamă care ţine toată viaţa. Acelaş lucru se întâmpla la Max. Tot ce avea, confortul şi aparatele medicale nu mai erau ale lui, ca şi când nu le-ar fi avut nici-când.

Zeta năvăli pe uşă ca o furtună. Imbră-cată în costum sport, nou nouţ, arăta de o frumuseţe de invidiat. Mai ales bucuria de-plină în care-i înota toată fiinţa, ajuta apre-ciabil la stabilirea cuceritoarei impresii. Par-că nu-şi putea stăpâni râsul.

— Te-ai îmbătat? îl interogă, apucându-l de umeri.

Intr'adevăr doctorul prezenta un spectacol unic. Faţa suptă, bolnăvicioasă; ochii galeşi, ca ai unui suferind de gălbenare.

Se găsea într'o încurcătură şi nu i se ivea prilejul să etaleze anumite ambiţiuni ale Ze-tei pentru a o cunoaşte în toată goliciunea micimii ei femenine. Jocul cel mai potrivit era tot pe care şi-l impusese dela început: o completă desinterasare; un repaos turburător; un concurs nelimitat.

— Sunt puhav?! se scuză Max.

— Arăţi foarte rău. Parcă ai fi băut nu-mai spirt...

Max scrâşni. Dacă bea pe bun drept, mai limpede ar fi văzut sfârşitul. Pe când a-cum, treaz, negustat, simte că o pânză de givrine îl desparte de realitate.

— Am băut, minţi el.

— Cu cine, şefule?..

— De unul singur..

— Iar te-ai dus fără mine în localuri. Vezi Max, şi ai pretenţia ca să nu mă supăr. Tu dece îmi impui mie o conduită aşa de severă ţi nu-ţi reglementezi pe-a ta?..

— Muncisem mult, se scuză... Eram ameţit de strădanii. Mi-a venit deodată gust de o bere... Şi-am intrat... şi

— Am să fac la fel...

Doctorul zâmbi cu un aer combativ. Reţi-nându-se să-i spună în faţă că e proastă, îi încurajă ofensiva. Dar îi făcea o dublă plă-cere: că pot discuta şi că o enervează.

Soarele vărsa găleţi de argint pe trotuoarele înfierbântate şi boteza cu o lumină orbitoare acoperişurile. Umbra care se prelungea în dreptul caselor oferea refugiu neastâmpăraţi-lor copii cu părul plin de beteală. Pe strada aceasta erau nenumăraţi viitori candidaţi la suferinţe sentimentale şi la posturi plătite cu lefuri mari. Bonele, cele mai multe ungu-roaice, grase şi obrasnice, îşi luau scăunele de acasă şi în plină stradă constituiau un ade-vărat parlament.

Ca să-i facă în necaz pentrucă îi refuzase propunerea de a lua un taxi Max o condu-cea numai „pe la soare". Răbdând, Zeta nu înceta discuţia, parcă ar fi dat un examen.

— Domnule doctor, vreau să ne înţelegem dela capăt: toţi banii câştigaţi să fie ai mei...

Max o privi cu ochii mici... dar cedă şi de astădată:

— Natural...

Comod, cu un curaj specific, Zeta îi prinse braţul.

— Max, dacă avem noroc să câştigăm, plec în străinătate. Nu mai pot rezista. Toate să-răcanele îmi vorbesc de Paris, Roma, Berlin, ca de Dudeşti, Dealu Spirii sau comuna Pan-telimon. Nu vrei să mergem împreună? Ce bine ar fi! Ne-am distra de minune...

Doctorul înclină din cap, în semn că accep-tă. Dorea să vadă până unde merge cu în-drăsneala; până unde i s'a pervertit sufletul; cât mai cere.

— Tu ai fost în alte ţări. Ai să-mi explici şi mie inscripţiile, statuile; să-mi porţi paşii prin marile muzee; prin biserici şi castele... Când ne-om întoarce, n'au să mai râdă de mine fetele că sunt limitată...

Uitându-se în altă parte, doctorul nu-i răs-punse.

La intrare pe hipodrom, câţiva avocaţi prie-teni îl salutară. Zeta înclină respectuos, re-ţinut, păşind spre ei ca o mironisită. Ocazia era venită pe neaşteptate: s'o lase în cârca vreunuia şi să răsufle puţin.

Fane Crângaru îi sărută mâna deasupra co-tului apăsându-şi prelung buzele pe pielea albă ca porţelanul. Zeta se simţi încurcată. Mecanic întoarse capul spre Max, dar vă-zând că e cu spatele, nu retrase mâna.

— Ce dulce eşti! şopti Fane, mângâind lo-cul pe care-l sărutase...

— Fii cuminte!.. Am nevoe de bani... Nu vreau să-l supăr tocmai acum... Aşteaptă.

Toţi pontară pe caii pe care-i cunoşteau mai dinainte, bazaţi şi pe pronosticurile gazetelor de sport, în afară de Max. Nervozitatea pe care doctorul o manifesta, cât şi suma mare pe cari a jucat-o prima oară, mai ales pe nişte cai fără succes asigurat, le-a ciupit tuturor câte un surâs de milă.

„Strengarul" şi „Vârtej", caii lui Max, au bătut, spre surprinderea şi consternarea tu-turor. Doctorul realizase un câştig de 100.000 lei. Zeta l-a sărutat în plin public, dar n'a uitat să încredinţeze din ochi pe Fane că va fi a lui.

O nouă lovitură îşi dăduse cu propria-i mână. Toţi banii erau, conform înţelegerii, ai Zetei. Şi pe deasupra sacrificaţi unei călăto-rii de agrement în străinătate. Va refuza s'o însoţească. Dar nu acest fapt va pune punct unei meschine existenţe, pe care o duce con-ştient, de dragul de-a cunoaşte. Nici măcar nu vrea s'o mai aibă în pat.

Cinci ore în şir au băut de'n picioarele, să sărbătorească formidabilul succes. Au vorbit câte în lună şi'n stele. Fane Crângaru a spus nenumărate glume pipărate. Il ascultau cu mâinile făcute pâlnii la urechi. Cascade de râs. Zeta se alătura tot mai mult avocatului cu frumos talent la povestit, cerând rândul să spună şi ea câte una. Toţi i se închinau până la pământ ca la trecerea unei regine.

Doctorul era bine dispus. Cu orice risc, în toamnă, va încerca să obţină o catedră uni-versitară; de nu-i va reuşi, se stabileşte defi-nitiv în străinătate.

Fane şi Zeta au dispărut pentru un sfert de oră. Lipsa lor nu i-a şocat. Nici nu le-a dat atenţie. S'au consumat alte sticle.

Când s'au întors erau veseli.

Max i-a salutat. Fane a zâmbit.

— S'a pregătit mâncarea? a întrebat el, a-dresându-se Zetei.

— Care mâncare?

— Credeam că aţi supraveghiat întocmirea menuului.

Zeta se fâstâci. Nu-i venea nicio vorbă pe limbă.

Şi Max, sforăind ca un câine întărîtat, se ridică de pe scaunul lui, înalt, drept, înfiorător de congestionat la faţă, se opri în faţa ei, o privi adânc, până în fundul ochilor, scuipă în palmă ca un salahor şi cu mâna stângă făcută pumn o lovi în frunte. Zeta se clătină. scoase un cuvânt înăbuşit, şi căzu cu sgomot pe po-deaua umedă, în înmărmurirea colegilor de petrecere.

Max se regăsi şi o sbughi pe uşă. La Zeta acasă.

●

Neomenesc turburat s'a trezit în preajma lui 12. Visase o aprigă altercaţie între el şi Ani-bal, cel mai bun prieten al lui.

Servitorul lui Anibal, Ivan, nu trăia în ra-porturi bune cu nevastă-sa, Florica. Dorea sub orice formă să se despartă de ea. Contra voin-ţei stăpânului care nu îndrăsnea să audă de aşa ceva.

Doctorul se amestecase în această afacere luând partea lui Ivan. Raţionamentul era sim-plu: nu putea trăi cu ea.

Nu era însă numai atât.

Scene în care Zeta într'o formă urâtă în erotomanie se amestecau cu scene din viaţa lui Ivan, servitorul prietenului lui. Strigăte, ples-nete de bice ca la Anul Nou, trosnete ca de crengi în gerul şi viforul cel mai cumplit, for-maseră muzica în care dormise.

I s'a părut că dintr'un colţ, cel de lângă uşa din dreapta, a dispărut o persoană lăsând urme de degete pe zidul gravat. Atmosfera era apă-sătoare. S'a aşezat pe marginea patului, a dus mâinile la ochi şi a prins să plângă liniştit, fără scâncete. Nu mai plânsese de mult. Il ustura, i se ridica de pe piept un abur care-l sufoca.

Linişte ca de catacombă pretutindeni.

Unde era Zeta? Nu se întorsese încă acasă? Sau văzându-l odihnindu-se renunţase să-l turbure?

Dece se volatilizează bucuria unor oameni aşa de repede, ca eterul, iar a altora ţine luni de zile, o viaţă?

Inviorat, se aşeză la măsuţa acoperită cu hârtie de gazetă, scoase totul şi o filă din bu-zunar şi voi să scrie ceva despre bucurie.

Tocul îi căzu dintre degete fără sgomot, lă-sând o pată de cerneală neagră pe hârtia lu-cioasă, albă. Ridică tocul şi trase raze de jur-împrejurul curbei.

„Un soare negru ca şi soarele meu" gândi el, şi iarăşi i se moleşi mâna.

Aşa i se întâmpla în timpul examenelor, când era student şi chiriaşul vecin venea târ-ziu, beat sau însoţit de femei. Ii bătea în zid, ca să fie atent şi să-l necăjească râsul femeii culeasă de pe stradă. Incerca să scrie despre lucruri, despre probleme grele şi nu putea. Ii reveneau, obsedându-l, chipuri de cucoane şi de bărbaţi nenorociţi. Se pomenea pe la mij-locul propoziţiunii că inserează ceva despre ochii de apă ai celei care aşteaptă după colţ înjurăturile salahorilor. Ştergea, scria, ştergea din nou, fără să adauge ceva important, defi-nitiv. Se oprea...

Când vezi un om decapitat, concomitent ai impresia unei distrugeri, a unei desagregări interioare. Aceeaş strângere pe care o încerci când treci pe lângă o casă pustie, cu ferestrele sparte şi fără acoperiş. Golul întotdeauna în-tristează şi amplifică suferinţa.

In această stare se găsea Max când, în mij-locul nopţii părăsi camera Zetei. Capul îi hăuia teribil cum hăue valea strânsă între pulpele dealurilor de var, când se pornesc vân-turi dinspre răsărit. Era un amestec de stri-găte de oameni disperaţi surprinşi pe acoperi-şul casei de vâlvătăile focului, cu chiotele de bucurie ale sătenilor la lăsata secului, cu bo-cetele tunurilor şi cu răpăiala ploilor cu picuri mari şi de scurtă durată.

Işi propti mâinile de zid, făcând pod şi gemu ca un taur înţepat de splină...

●

La două zile după aceasta Zeta, îmbrăcată în rochii noui, scumpe l-a vizitat în cabinetul de consultaţii.

Părea plictisită şi oboseala ascunsă de far-duri, o făcea mai blândă.

(urmare în pag. 8-a)

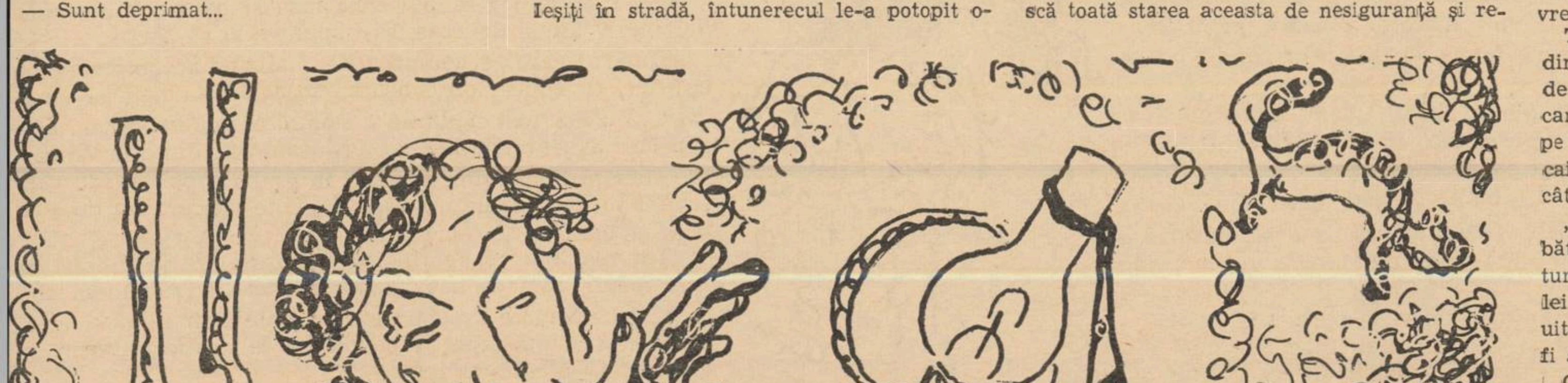

In Drăgăşani, la Gib Mihăescu

(Urmare din pag. I)

O muzică stranie, răscolitoare, cu transparenţe de vis şi sensualităţi de carne înfiorată; cu plutiri aeriene şi bruşte prăbuşiri în naufragii de suflet...; majestos inegală, cutremurător de agitată, sbătută între cosmic şi teluric, suavă şi gravă, împletind puritaţi de rugăciune cu blesteme şi lacrimi. Un frate bolnav al lui Gib Mihăescu ne cânta din odaia învecinată; un frate, pe care nu l-am văzut niciodată, şi căruia i-am auzit numai dansul inspirat al măinilor pe clapele tulburătoare. Zăvorindu-se în camera sa, el îşi despletea fantezia, singurătatea şi sbuciumul unui suflet ciudat, pe apele când limpezi, când înspumegate, ale pianului.

Pe Gib îl durea muzica aceasta adâncă şi bizară. Se cufunda în tăcere şi, când ultimele acorduri se ofileau cu stingeri florale în odaia dealături, târşnea din fotoliul său, cu un tremur în voce:

— Băeţi, haidem să facem o plimbare la Olt, în zăvoi...

Porneam spre râu, într'un început violaceu de amurg, când plopii şi sălciile aveau cromatice şaluri veneţiene şi aerul pâlpâia muzical sub grava surdină a serii. Drumul acesta spre Olt, l-am repetat de câteva ori, în cursul Duminicilor petrecute în Drăgăşanii lui Gib Mihăescu. Şi, invariabil, în amurg... O parte din drum, Gib mergea tăcând, cu pas cumpănit, meditativ. Când pătrundeam în pândele albastre ale zăvoiului, Gib se apropia de mine, îmi apuca, strâns, braţul şi mă îmbia:

— Gyr, spune tu acum o „Toamnă olteneasc㔠sau un cântec cu haiduci şi lună plină...

Stăruia, îndeosebi, să-i recit „Seară, pe Olt":

— Spune-o, măi, p'asta, că e „bucata mea" cum ştii... Parc'ai fi scris-o aici, la noi, pe malul Oltului drăgăşenean...

Ne aşezam pe cioturi de sălcii retezate, făcând un ciudat cenaclu boemo-haiducesc, sub simfonia vesperală a zăvoiului legănat peste frunţile noastre. Ii recitam versuri:

„Jos, sub pod, spumegă bolta
înstelată şi pe pod
Trece noaptea clătinată,
mergând greu ca un chervan.
Peste Olt aruncă luna un nou
pod de porţelan,
Pentru care Sânziană? Pentru
care Voevod?"...

Invitată, apoi, cu un lung şi ceremonios salut de arlechin în vervă, de către Nicolae Milcu, luna se ivea şi ea, timpurie, printre plopi, să ne paveze, cu mozaicul ei, şoseaua întoarcerii spre târg.

— „Hé, bonsoir la lune!" o întâmpina Gib...

J'avons l'honneur!

Reîntorşi în casa lui, mulcomeam un ultim „păhăruţ" de vin „adevărat" şi, către miezul nopţii „o porneam spre gară, escortaţi de Gib cu plutonul lui de amici drăgăşeneni.

Pe peron, când ochii roşii ai locomotivei apăreau din funduri de besnă lunecând, ameninţători, spre noi, făgăduiala solemnă trebuia să fie repetată:

— Venim şi Dumineca viitoare... Neapărat.

Aşa mi-au înmirezmat prietenia şi sufletul lui Gib Mihăescu vacanţa acelui an, pe care, neuitată, o strâng şi acuma lângă inimă, ca pe-o vioară scumpă, ca pe-o lumină mare...

In Drăgăşanii lui, în „târgul de negustori" şi de burghezi mediocri, cari nu-l cunoşteau decât ca „avocat", marele scriitor a petrecut ani întregi, sufocat de atmosfera apăsătoare a provinciei, din care, rareori, reuşea să evadeze, pentru câteva zile, refugiindu-se la Bucureşti, lângă prietenia lui Nichifor Crainic şi-a lui Cezar Petrescu.

După sbateri şi eforturi disperate de „a se rupe" de ancorele târgului ce-l reţineau cu o pluritate de griji şi interese diurne. a isbutit, într'un târziu, să se aşeze în Capitală. Atunci, însă, inima a început să i se înduioşeze şi să lâncezească după melancoliile şi amintirile târgului părăsit. Şi, în zile crâncene de boală şi suferinţă copleşitoare, s'a întors să zacă, din sbuciumul Capitalei, în liniştea Drăgăşanilor de altădată..

Cred că nu mulţi au reuşit să cunoască, cu adevărat, pe Gib Mihăescu, omul. Nu se deschidea şi nu se dăruia, în tandreţea şi muzicalitatea lui interioară, decât după ce-ţi descoperea anumite acorduri şi tonuri sufleteşti. Abia atunci devenea un prieten total, un prieten profund, un prieten mare. Unea, în firea lui, contraste multiple: reţinut, rezervat, la început, Gib devenea, curând, expansiv şi gâlgâetor de entusiasm. Timid şi încântător de naiv alteori, — era, altădată, muşcător de ironie, de sarcastic.

Impletea estompe de melancolie şi romantism, cu o luminozitate de puternic optimism, ca să recadă într'un zâmbet amar şi în lingoare de vis, de unde luneca, iarăş, la o stare cromatică de vervă şi expansivitate..

Scrisul lui, surprins în laboratorul intim al orelor de travaliu şi febră, era un scris de adâncă frământare şi continuu control al momentelor psihologice analizate, al etapelor epice şi al robusteţii frazei.

Un mare epic — în analize, în vigoare, în trăire, în succesiune de momente, în incandescenţa pasiunilor, — asta a pierdut literatura noastră, prin dispariţia lui Gib Mihăescu. Iar prietenii, — un minunat camarad de vis şi de violoncele sufleteşti.

S'au împlinit, săptămâna trecută, patru ani de la moartea lui. Azi, când ne-am deprins să uităm atâta de uşor oameni, vieţi şi tot ce e mai curat în noi; când marile aprinderi şi limpezile frumuseţi rămase pe urma unui scriitor sunt aşa de puţin preţuite în inima unui veac tulbure şi sbuciumat; când pasul calcă simplu şi necutremurat peste morminte şi amintiri, — un grup de vechi prieteni drăgăşeneni, rămaşi credincioşi amintirii lui Gib Mihăescu din vremea când acesta locuia încă în patriarhalul târg vâlcean, circulând între vis şi judecătoria cu procese mărunte, anodine, a luat hotărîrea să-i ridice un bust, chiar acolo, în oraşelul marelui romancier şi lângă inimile lor. Frumoasă credincioşie de prieteni şi preţuitori, — admirabil gest de reculegere în cinstea unei amintiri!

Aşa dar, chipul lui „Gib al nostru" nu se va stinge, cu totul, în Drăgăşanii unde l-am cunoscut şi unde ne-a găzduit, de-atâtea ori... Când paşii ne vor reîntoarce, cândva, într'un amurg de vară sau de toamnă, în vechiul târg oltenesc, vom mai putea, aşa dar, să vedem, cum încă ne întâmpină, din bronz, zâmbetul prietenului drag, — aşa cum, altădată, ne întâmpina din pragul casei lui, să ne poftească lângă o lectură de nuvelă şi lângă o bardacă doldora de tămâios. De tămâios, — sau poate de aurul sufletelor noastre, de-atunci...

RADU GYR

Toamnă

In împărăţia lui de ambră şi cleştar,
Domnul a sunat prelung din corn, arar.
Cocoşii sălbateci au ţipat de trei ori.
Nu, nu! Mai este mult până la cântători.
Nu este încă vremea de tăgadă,
Căci, uite, or să vie să mă vadă
Nălucile în haine de zăpadă,
Cu umbletul de pulbere şi fum.
Lăsaţi-mă, mi-e greu al vostru drum;
E târziu, e târziu de-acum!

Vulpile roşcate s'au ascuns în vizuini.
Octomvrie jeratecul şi-a stins,
Domnescul cerb este bătrân şi'nvins...
E goală-acum pădurea de jivini.

Cornul dumnezeesc răsună iar, prelung.
Ecourile somnul nu mi-l mai ajung.
Cândva, târziu, va să mă mai doboare
Arcul autumnal, strunit în marea vânătoare.

HORIA NIŢULESCU

Costache Şt. Caragiale

(Urmare din pag. I-a)

acelea tare scurte — o activitate excepţională pentru el. Răutatea celor ce nu vedeau cu ochi buni propăşirea spiritului nostru naţional, a dus neîntârziat la întreruperea oricărei îndeletniciri teatrale. Casa teatrului a rămas definitiv închisă, pe scenă nu s'a mai cuvântat viers românesc, iar porţile şcolii, primului nostru Conservator — în foarte multe neegalat nici până azi — s'au deschis larg pentru a trimite la alte îndeletniciri, mai practice, tineretul care a făcut epocă de glorie culturii noastre naţionale.

Ion Câmpineanu, protectorul neobosit al elevilor, i-a recomandat şi i-a aşezat pe toţi tinerii actori în slujbe, după voia lor. Numai *Costache Caragiale* n'a primit pentru nimic să-şi părăsească vocaţia şi să intre... slujbaş. Orice întrebuinţare i-ar fi asigurat, fără îndoială, o bună existenţă. Totuşi, el a preferat să rabde, să îndure multe, numai să rămână credincios teatrului său drag.

In fiecare zi îşi trecea ore întregi, ca un rătăcit, prin curtea fostului teatru: *„prin ograde"* cum scria el... moldoveneşte, în despomenita *„Autobiografie": „unde toate îmi vorbeau, unde toate îmi păstrau o suvenire pentru mine, unde toate se păreau lăcrămate. Sărutam culisele, îmi vedeam parcă desenate pe dânsele triumfurile mele, mă visam în rolul lui Zeid, lui Zamor. Aveam aplauze, strigări, premii... Dar vai, Doamna mea! Realitatea pierise, şi eu mă înturnam acasă foarte slăbit"*... In aceste câteva cuvinte de spovedanie, e cuprins tot chinul unei tinereţi creatoare, dar căreia împrejurările îi erau protivnice, făcând-o să-şi irosească zadarnic puterile de muncă.

Suferind astfel, zi după zi, luă o supremă hotărîre: să plece în Grecia, acolo unde ar fi reuşit desigur, să-şi continuie viaţa-i artistică. Pierdeam atunci cu el nu un om doar, ci o comoară, o forţă vie şi de neînfrânt care a dat imbold la viaţă teatrului nostru naţional. Fără el ar fi lâncezit încă destulă vreme scena românească.

Dar soarta i-a scos în cale, spre norocul nostru, un număr vechiu din *„Albina românească"*. Din paginile gazetei ieşene luă cunoştinţă de spectacolele din Capitala Moldovei. Teatrul din *Iaşi* părea că-i va da putinţa să-şi desfăşoare prodigioasa-i activitate teatrală.

Invoit cu greu de cei de acasă, cari desigur că nu erau prea încântaţi de cariera aleasă de *Kosty* al lor, porni la drum. Puţin îl mai interesa acum ce se spunea în urmă-i. Era gata să îndure orice pentru teatru, după cum a şi îndurat o viaţă întreagă epitetul de „nebun" ce-i-l dădeau contemporanii cei cu... minte multă. Şi cu drept cuvânt era un „nebun" într'o lume de „normali" cari nu ştiau altceva decât să se instaleze în slujbele cele mai comode şi mai bine retribuite, şi nu aveau nicio grijă, nicio ambiţie, niciun ideal... Şi ieri ca şi azi!...

Costache a refuzat slujba de biet funcţionăraş, pe care i-o oferise la 1836 *I. Câmpineanu*, numai cu gândul de-a rămâne pe veci actor. Avea un ideal căruia i-a fost credincios până la ultima suflare. Era artist şi deci „nebun" până în fundul sufletului său cald şi ales.

*

Şi-aşa, cu chiu cu vai, hodoronca-zdronca, — precum spune nepotu-i mai târziu, — a ajuns la *Iaşi*, cetate de vis şi de nădejdi pentru el. Dar a ajuns, din nenorocire, într'o vreme neprielnică teatrului.

Până la sosirea sa pe meleagurile moldovene, se înjghebau acolo reprezentaţii — ce-i drept, rare — de teatru românesc. Actorii erau elevi ai *„Conservatorului filarmonic-dramatic"* înfiinţat de *Gh. Asachi*. Din lipsă însă de mijloace materiale, *Conservatorul* era tocmai pe cale să se închidă, aşa că nimeni nu se mai încumeta — ca şi când ar fi fost ceva prea îndrăzneţ — să reprezinte teatru în limba naţională. Ieşenii se mulţumeau să asiste la spectacolele trupei străine a d-nei *Frisch*.

Costache Caragiale, din primul moment, a şi pornit la lucru. A bătut la toate uşile unde i-a stat cu putinţă, a făcut toate sforţările de a întocmi o trupă de actori în *Iaşi*, dar zadarnică i-a fost toată truda. N'a reuşit!

Ajuns în *Iaşi la 19 Martie 1838* [7]), timp de şase luni de zile a umblat în lung şi 'n lat, să găsească sprijin pentru deschiderea unui teatru românesc:

„De-ar fi fost vreun Franţez, Neamţ sau orice alt însfârşit, ar fi putut dobândi încredere, dar fiindcă tânărul [8]*) a fost Român şi Românul sună rău la urechea Românului, nu fu ascultat"*, scrie *Iordache Vârnav* cu multă obidă sufletească.

Ajunsese în aşa mizerie încât, în iarnă fiind, nu mai avea cămaşă pe el: *„Ajunse a 'npotrivi gerul cel straşnic al climei noastre... cu coale de hârtie în loc de cămaşă"*, scrie acelaş *Vârnav*, dar: *„Visările sale, gândurile sale, amorul său erau scena"*... Şi nedându-se înfrânt, înfiripă o trupă de diletanţi [9]) cu un anume *Nicolini*, pornind să-şi încerce norocul la *Botoşani*. Cu zece galbeni în buzunar, luaţi şi aceia cu împrumut dela bunu-i prieten *Iordache Vârnav*, părăseşte *Iaşul* în acelaş an, la *15 O*

După cele îndurate la *Iaşi*, în oraşelul de popas, soar i se schimbă. Publicul botoşănean e primitor, dornic a vedea teatru românesc, iar trupa de diletanţi — încrajată de bunăvoinţa publicului — duce o activitate spo nică. Reprezentând piese dintr'un repertoriu destul variat şi de bine întocmit — pentru acele vremi [10]) jucând cu avânt şi grijă pentru mulţumirea spectatorilo îşi asigură — spectacol de spectacol — dragostea şi stim tuturor.

„Albina românească", în acel an chiar, publică o da de seamă asupra spectacolelor dela *Botoşani* [11]. Spun printre altele, că trupa lui *C. Caragea* [12]) *şi Nicolini „câ tigă fieşcare dată vii aplauzuri pentru talentul lor şi sâ guinţa de a aduce mulţumire privitorilor, prin alegere pieselor şi a lor nemerită giucare"*.

In adevăr, publicul botoşănean era mai mult dec mulţumit de noua trupă, iar treburile mergeau bine succesul era asigurat cu fiecare nouă reprezentaţie. *Caragiale* însă, îl îmboldea dorul de ceva mai mult. C toată buna primire a botoşănenilor, visa totuşi mai mu decât atât, întrevedea consacrarea pe o scenă mai mar Ce făcea el la *Botoşani* era prea puţin, era doar o părt cică din ceeace ar fi putut înfăptui.

Imboldul creaţiei l-a pornit din nou la drum, din no către *Iaşi*, unde prevedea că acuma — după ce dădus dovadă de destoinicie şi talent, va fi primit cu tot dra gul. Şi mai cu seamă, articolele elogioase, publicate pri *„Albina"* lui *Asachi* despre activitatea dela *Botoşani*, dădeau nădejdi de un viitor surâzător.

Cu aceste gânduri şi cu suflet înflăcărat revine la *Ia* în *1893* [13]), şi-şi reface trupa adăugându-i elemente noi [14] Şi cum acuma era bine primit în societatea ieşană, că ieşenii doriau să aibe teatrul dela *Botoşani „ruşinându-s de a fi covârşiţi de o provinţie"* [15]) îşi caută un protecto şi-l găseşte în persoana profesorului de fizică dela *Ac demia Mihăileană*, dr. *T. Stamati*. Cu ajutorul acestui şi cu încrederea pe care i-o acordă noii săi actori, reuşeş — după 42 de zile de repetiţie — să reprezinte în sear de *16 Sept.* 1839 un spectacol măreţ, cu *„Saul"* tragedi lui *U. Alfieri* în traducerea lui *C. Aristia* şi în care *Cos tache* deţinea rolul principal, prima sa creaţie [16]).

16 Sept. 1839 e o dată memorabilă pentru el căci, p lângă că deschide şirul creaţiilor sale, este şi prima s mare înjghebare de teatru permanent, cea dela *Botoşan* fiind doar o preparare a acesteia. La *Botoşani*, trupa er mică, repertoriul întrucâtva restrâns — faţă de cel del *Iaşi* — teatrul improvizat, publicul puţin numeros. Totu era acolo în mic.

Dar *16 Sept. 1839* este important şi prin faptul că în seamnă renaşterea teatrului ieşan, renaştere definitivă pe baze temeinice. De aceia, *Costache Caragiale* trebui socotit ca al doilea ctitor al *„Naţionalului"* ieşan, primu fiind *Gh. Asachi*. Dacă *Asachi* organizase cu 23 ani îna inte [17]) primul spectacol românesc la *Iaşi*, *Caragiale* inau gura acum *prima stagiune de teatru moldovenesc perma nent*. Fără entuziasmul său, teatrul din *Iaşi* ar fi lâncezi multă vreme încă. El şi numai el, prin munca-i înţeleapt şi neprecupeţită pe care a înţeles s'o desfăşoare acolo, i trezit, la o viaţă nouă şi mai bună, pe intelectualii ieşeni cari dela el înainte au susţinut mişcarea teatrală naţio nală.

ION DIACU

7) Nu — 1839 — cum greşit afirmă *Iordache Vârnav* în articolu său: *„Pentru Teatrul-naţional din Iaşi"* publicat în *„Foae pentr minte, inimă şi literatură"*. — Braşov 1844 nr. 15 p. 116—119 nr. 16 p. 122—124.

8) Costache Caragiale.

9) Compusă din: d-na *Long, T. Bonciu, Jean, Pedilan, I. Pon* şi *T. Teodorini*.

10) Printre altele jucau: *„Ştefan-cel-Mare"* drama lui *Asachi „Uniforma Feldamerşalului Wellington"* comedia lui *Kotzebue „Plumper (Amestecătorul în toate)"* comedia lui *I. F. Junger*, etc

11) Nr. 96 din 4 Dec. 1838 p. 410.

12) S'ar părea că se adevereşte versiunea pomenită mai înainte referitoare la numele de familie.

13) Afirmaţia lui *N. A. Bogdan* din *„Monografia oraşului Iaşi"* că ar fi fost chemat chiar de guvern, e lipsită de temei.

14) Noui actori, toţi diletanţi, erau: d-nele *Flora Macé, Pulcheria* şi *Smaranda;* d-nii *Boian* şi *Burghilion*, funcţionari la Comisia epitropicească; *Homilceanu*, învăţător din *Piatra-Neamţ Greceanu, Hristachi, Idieru* şi *Pandeli*.

15) *I. Vârnav*. Articol citat.

16) In celelalte roluri au apărut: d-ra *Poni* în *Micol; I. Poni* în *Abner; D. Gusti* în *David; D. Gherghel* în *Ionathan*.

17) La *27 Dec. 1816*: *„Dafnis şi Cloe (Păstoriţa Carpaţilor)"* pastorală prelucrată de *Gh. Asachi* după *Florian* şi *Gessner*, rolurile fiind susţinute de d-na *Şubin* şi prinţul *Ghica*.

Doctorul de suflete

(Urmare din pag. 3-a)

In dreapta „băiatului care se compromitea", şedea — şi o treceau năduşelile — doamna Alexandrevna, croitoreasa, o femee foarte cumsecade, nimeni nu s'ar fi aşteptat să fie şi ea un „caz". Şi anume, doamna Alexandrevna simţea foarte des nevoia ciudată de a arunca găleţi de apă în capul oamenilor. Ceeace şi făcuse, discret, de pe balconaş, dimineaţa când treceau copiii spre şcoală şi funcţionarii spre birouri, îndeletnicire ce-i adusese în repetate rânduri usturătoare amenzi.

Mai erau şi alţii, unul care în nopţile cu lună plină se delecta urcându-se pe casă şi miorlăind ca pisicile, altul care nu putea face o cunoştinţă nouă fără ca, după prezentare, să-şi mângâie nasul, de trei din stânga spre dreapta,şi de trei ori din dreapta spre stânga, şi încă două femei cu idei fixe (una credea că în capul ei nu apare nici un gând niciodată — lucru la care se gândea ziua şi noaptea necontenit — alta se mira de sine însăşi cât e de perfectă şi, crezând că se va transforma într'o bună zi în înger, îşi pipăia mereu spatele să vadă dacă nu i-au mijit aripile).

Acest autobuz cu încărcătură neobişnuită, deci, trecea agale pe drumurile cuminţi ale Rusiei, printre sate cu ţărani care se duceau la lucru sau veneau dela lucru, într'o primăvară nespus de frumoasă, numai aur albastru şi verde, — cer întins, câmp întins, pe care din când în când treceau brazde lungi sau livezi de pomi înfloriţi. Se duceau spre o viaţă nouă, înghesuiţi unul într'altul, continuând viaţa morţilor sau temându-se să nu devină cocoşi. Mare e grădina lui Dumnezeu, am spune.

Şi chiar aşa spunea cineva. Şi acest cineva era Kostia Varessovici, şofeur-ul, un tânăr dela periferia Petrogradului, căruia garajul îi încredinţa conducerea autobuzului.

Ziua trecea uşor, uşor de tot — amurgul apăru şi el, apoi se făcu seară. Şi maşina mergea necontenit.

Sus, departe, răsăreau stelele. Satele îşi stingeau luminile, fiindcă oamenii trebuiau să se scoale, a doua zi, de vreme. Un ultim car îşi încrucişă drumul cu al maşinii, apoi nu se mai auzi şi văzu nimic, nici ţipenie de om. Era numai liniştea câmpului; doar prin sate, să-i mănânce câinii, nu altceva. O noapte fără lună, dar blândă şi caldă, cu aer tare şi crud, — livezile albe apăreau pe alocuri ca şi când ar fi nins acolo. Apoi iar întunerec.

Numai lumina farurilor lumină drumul. Maşina mergea, mergea mereu.

Din când în când, ochi fulgerau verzi în beznă. Pisici rătăcite, animale din câmp, cine ştie...

Când, deodată, în lumina farurilor, apăru o mogâldeaţă albă, pufoasă şi săltăreaţă. Era un iepure. In aceeaşi clipă, şofeurul nostru, deşi om al lui Dumnezeu, dar din cine ştie ce trăznaie, simţi nevoia să-l stâlcească. Dar iepurele, nu se feri la o parte. Fugea înaintea maşinii, orbit, buimăcit, urmărit de faruri, fără să-i dea prin gând să sară în şanţ.

„Ei drăcia dracului" gândi Kostia „doar nu-i fi tu mai tare decât maşina din Petrograd". Şi dădu viteză. Iepurele însă, făcea salturi când în dreapta când în stânga, scăpând ca prin minune. Cu mâna crispată pe volan, Kostia nu-l mai slăbea din ochi. Drumul urca la deal, începea o regiune râpoasă, întunecată şi un vânt rece venea peste creste, desigur dinspre Marea Neagră al cărei miros de sare îl aducea. Micul animal avea, se pare, acelaşi drum ca autobuzul. Infuriat şi obosit, şofeur-ul uită unde era şi nu mai avea decât o singură preocupare: aceea de a-i face seama. Şi îşi ducea cogeamite autobuz în zig-zag, după capriciul presupusei victime.

Insfârşit, ce să mai tărăgănăm povestea?! Să-i dăm cuvântul lui Kostia Varessovici, reproducând din propriile lui declaraţii dela spital:

„Atunci mi-am pierdut capul. Iepurele a dispărut în şanţul din dreapta şi eu am sărit cu autobuzul după el. N'am ştiut ce fac, parcă mi-a dat brânci necuratul".

Din fericire — dacă se poate numi asta fericire, fiindcă şanţul se dovedise a fi de fapt o respectabilă râpă — numai Nuşa, fata de optsprezece ani, îşi pierduse viaţa în acest accident (deşi nu prezenta decât câteva uşoare zgârieturi). Ceilalţi fuseseră răniţi mai grav sau mai uşor, nu însă atât de grav ca să nu fie lăsaţi acasă. Doctorul Kostiev scăpă chiar teafăr dar, spre stupefacţia tuturor, abea întors în oraş, fu înhăţat de poliţie, fiind dovedit că de fapt era unul şi acelaş cu un excroc internaţional, fost în ultimul timp „dansatorul exotic Ben Abeden", ultimul amant al domnişoarei Grueiev, ea însăşi dansatoare la un cabaret în Petrograd. Cât despre diploma din Berlin, s'o fi gândit la cazierul pe care îl avea la poliţia de acolo, singura lui diplomă.

Mai e un epilog la povestea asta şi pentrucă am spus destule, vrute şi nevrute, să-l spunem şi pe ăsta:

„Tânărul care se compromitea" auzind întâmplarea cu epurele, fu apucat de o bruscă roşeală şi mărturisi vinovat: „Eu am fost iepurele". Domnişoara Simonovna sări repede: „Nu-l credeţi, şi-a pierdut minţile din cauza mea". Iar Madam Marşenina îşi făcu în grabă o poveste în care cei doi jucau rolurile principale: „Uite ţăţico, cum nu ştiai până acum?!"

„Tot mai bine e de tine, drăgălaşule, că te iubeşti pe tine însuţi. Stai că acuş mergem acasă şi rămânem singuri" îşi mângâie urechea grosul Colev. In timp ce croitoreasa, scârbită, simţea nevoia să le arunce tuturor în cap câte o găleată cu apă.

Aşa se petrecu şi isprăvi, deci, povestea cu doctorul de suflete.

ANIŞOARA ODEANU

SCENA FOYER ECRAN

ATRUL NAȚIONAL: „PROSORUL STORIȚIN" DRAMA PATRU ACTE DE LEONIDA ANDREEW
Regia: d. Victor Bumbești

A căuta să-ți realizezi viața, e desigur un scop înălțător, căuta să ți-o realizezi frumos, e pe atât de măreț pe cât de evolos. Goană după un trud- ideal, neîncetată doborâre adevărului, efemere și neînnate victorii asupra vieții. realiza frumosul în viață, înamnă a o socoti ca pe un marial plastic, a supune reaînchipuirilor fugare, a face ntr'o stare afectivă o rece judicioasă normă. Inseama trăi dintr'o iluzie, și muri fără nici-una. Constari marginale, dealungul *„Prosorului Storițin"* minunata eșă a lui Leonida Andreew.

Storițin caută frumosul. Congerea lui este că acel care dăruiește ce are mai bun n suflet, pentru frumosul ții nu este demn de a se mi om.

Un traiu de muncă și nepretat sacrificiu. Un traiu tind la puritate, la Dumnezeu, esența perfectă. Dar cine re poate isbuti când năvalce, influcsurile soartei răzbesc nă și în sanctuarul iluziilor, sa profesorului Storințin?

A putut convinge o lume, si a făcut cunoscut, iubit, apreat în toate împrejurările, ndcă în ele nu vedea det suprafața ce i-o arătau, n respect de câteva clipe, n omagiu într'un moment u o dragoste curată. Dar căminul lui în neprețuil cămin pe care-l îngrija cea mai mare luare aminte, să fie o pildă de demnitate și noare, n'a putut afla decât rpitudine, nevolnică răscolire viciului, răutate și perfidie. Înșelat de soție cu cea mai bjectă nerușinare, exploatat de fiu decăzut ce-i vindea la nticari volumele de preț ale bliotecii, cu cazmă de ani și ni de zile adunate, înfrânt în le mai înalte iluzii, profesorul torițin se prăbușește, victimă unei năzuințl ce nu se poate aliza.

Cumplita dramă, care isvoște poate și din dorința prea măreață de ideal, de supraomesc, târăște în josnicie și la un târșit tragic, pe unul din arigii apărători și îndrumători moralei.

Ceeace nu poate fi, e zadarnic să ne mai luptăm să înjghegăm, deoarece chiar o iluzie e o clipită ne poate sfărâma în viață puținul pe care soarta i l'a dat.

In rolul profesorului, d-nul alboreanu a avut o remarcabilă creație. Având în joc, registru larg de interpretare, o uprapunere superbă rolului. lângă domnia-sa, d-na Sorana opa a reliefat cu mult tact ersonagiul ce-i fusese atribuit, ar mai cu seamă interesantă fost creația d-nei Didi Teodorescu, remarcată și în primară în rolul Mariei Bashkirtheff, iar acum, dovedindu-se ărăși o fină și nuanțată interretă a unui rol deosebit de dificil.

D-nii Ciprian, Grigoriu și Bălășteanu au interpretat cu autoritate restul rolurilor importante iar d-nii Cassian, G. Rădulescu și Păunescu, în nota fruhoase a spectacolului.

Pentru teatrul Național această premieră se înscrie în rândul realizărilor de înaltă ută și poate ar fi bine ca publicul să fie mai atent, mai puin sgomotos, mai pătruns de nsemnătatea piesei.

EATRUL DIN SARINDAR: APROAPE DE CER" COMEDIE N TREI ACTE (CINCI TABLOURI) DE JULIEN LUCHAIRE. TRADUCEREA: TUDOR MUȘATESCU. REGIA: G. MAICAN

Cu destulă emoție trebue să criem despre comedia Teatrului din Sărindar a cărei premieră mult așteptată a avut loc Marți eara. In primul rând, fiindcă încerele noastre simpatii se îndreaptă inevitabil către tinerețe, iar *„Aproape de cer"* este piesă eminamente juvenilă, și n al doilea rând fiindcă premiera aceasta aduce ceva nou în eatrul românesc. Ceva turburător, ceva neprecizat și totuș înseles cu tot sufletul, aduce reiefarea unei concepții curate de eatru, care nu se circumscrie n subiectele de atâtea ori încercate, ci rupe granițele, sfarmă prejudecățile, irumpe năvalnic u un întreg val de inedit.

„Aproape de cer" nu este o omedie și nici dramă nu poate i numită.

Cele ce se petrec pe scenă nu unt viață reală și totuși sunt pline de veridic. Paradox? Nu, lesigur nu! Numai o nouă formulă.

Dorința autorului era să concentreze focul gândirei sale asupra unor fenomene de viață. O soluție ar fi fost să provoace conflictele pe care le dorea, rupând un moment de realitate zilnică. Dar superba soluție a fost să izoleze câțiva indivizi de lume, să-i depărteze de orice alte preocupări decât cele voite, și în această izolare să-i deslănțuiască unul contra altuia, cu toată impetuozitatea unor pasiuni nereținute de nicio prejudecată, de nici-un impediment social, de nici-o întâmplare.

O izolare a pasiunilor spre a le studia, dar nu izolare prin exasperarea lor în detrimentul unora față de altele, ci, în cea mai naturală formă, prin anihilarea celorlalte. Prin imposibilitatea lor de a exista.

Un grup de tineri, depărtați de restul lumii, într'o cabană a munților cu drumul tăiat de o avalanșă, având proviziuni, căldură, optimism.

Un grup de indivizi desprinși din lume, și puși în situația de a se vedea zilnic, cu singură preocupare afectele lor, deoarece celelalte sunt îndestulate.

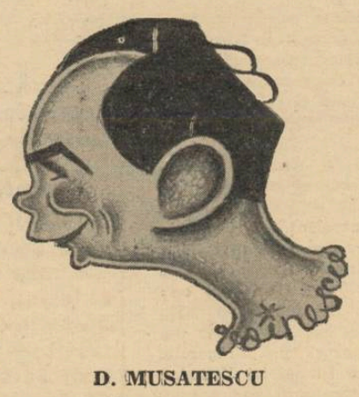

D. MUSATESCU

Interpretarea care avea să învie această materie brută, nu putea fi oricare. Este una din cele mai dificile și mai aride.

Un mănunchiu de indivizi cari să reprezinte stări sufletești diferite, și cari să poată, din câteva replici, lumina un întreg orizont de viață.

Era o problemă din cele mai dificile, îngreunată și de faptul că interpreții *„trebuiau"* cu necesitate să fie tineri. Și nu este ușor să găsești grupul de tineri atât de omogen, cu elemente valoroase, încât să susțină o piesă întreagă cu ritmul încordat până la sfârșit.

Or, iată ceeace teatrul din Sărindar a isbutit să închege.

Un ansamblu perfect, format din cei mai distinși *„tineri"* artiști ai noștri, a format elementul care a dat viață concepției lui Luchaire.

In fruntea lor, acea distinsă și fină interpretă ce este Beate

BEATE FREDANOV

Fredanow, cu toată gama sa de nuanțări, secondată de d. Mihai Popescu, au dat, amândoi, nespus de mult, spre reușita piesei.

Apoi, Clody Bertola, o remarcăm spre deosebire de alte roluri, cu multă admirație, Didona Rădulescu, antrenantă, Nineta Gusti, căreia îi depunem un nestăpânit omagiu față de jocul său de mare artă, Ella George, simpatică și Madeleine Andronescu — în rolurile feminine, iar d-nii Radu Beligan, un deosebit artist care și-a dovedit rare calități, N. Tomazoglu, mască plină de interes, M. Anghelescu, un tânăr cu viitor frumos în carieră, George Voinescu, posedând mult căutata și totuși rara calitate a naturaleții, un „atou" desigur, Aurel Tudor și C. Iliescu, în rolurile masculine.

MARCEL ANGHELESCU

Cu acest mănunchiu, spectacolul este sortit unui succes. Ceace ne face să sugerăm Teatrului din Sărindar abandonarea ideii de-al pune la ora 6 după amiază. Cine oare să fie dispus în plină după masă, să meargă la teatru? Sau să-și găsească cel puțin timp.

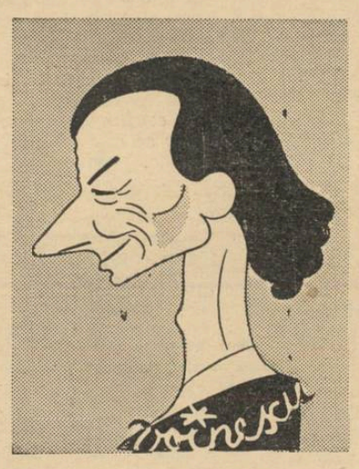

N. TOMAZOGLU

Dacă necesitățile viitoarei premiere, înfrâng fără nici-o speranță putința unei amânări, n'ar fi lipsită de interes alternanța, dintre *„Aproape de cer"* și acea inevitabilă premieră. Un astfel de ritm, folositor și teatrului, ar servi foarte mult grupul celor cari cu multă pasiune au închegat reușitul spectacol cu piesa lui Julien Luchaire. Și ar fi drept.

VICTOR POPESCU

„FRITZ", OPERETĂ DE ROB. STOLTZ LA „TEATRUL MIC"

La „Teatrul Mic", d. Sergiu Milorian încearcă să readucă la suprafață un gen de spectacole, socotit de multă vreme iremediabil perimat. E foarte adevărat iarăși, că atâtea alte tentative, făcute la noi în repetate rânduri de la moartea lui Leonard, n'au făcut cu mici excepții — decât să confirme ceiace se stabilise deja ca un adevăr: opereta a murit. Dacă am căuta iar cauzele acestei „morți" ar însemna să repetăm stări de fapte, tot atât de cunoscute. E clar mai ales că, chiar dacă un spectacol de operetă „prinde" întâmplător — nu mai poate fi vorba de o activitate susținută pe tărâmul acestor spectacole.

„Fritz" este o operetă care nu se deosebește prea mult de celelalte exemplare ale genului.

Libretul e suficient de romantic, (sau de absurd) „poezia" destul de minoră, muzica destul de ușoară. Fără discuție, Robert Stolz este un specialist al genului și deși factura melodiilor sale e astăzi puțin desuetă, își păstrează un farmec delicat.

D. SERGIU MILORIAN a adaptat libretul din punctul de vedere al spectatorilor teatrului d-sale.

Merită felicitări pentru numerile de atracție cu care a știut să agrementeze spectacolul. Prezența unui cântăreț de valoare lui *George Coredo*, aduce o colaborare prețioasă. Deasemeni și numerele de dans, sunt de calitate.

Interpretarea are în frunte pe d-na Marilena Bodescu.

D-sa aduce verva și humorul atât de personal, pe care îl cunoaștem. D-na *Elena Zamora*, cu aceiași voce agreabilă joacă uneori cu o remarcabilă emoție.

In celelalte roluri — cuvinte bune pentru d-nii Chamel, Brună, și d-nele Veve Cigalia, Brădescu, și ceilalți.

INTERIM

Ana Luca

In colecția „Universul literar", va apare zilele acestea volumul de versuri, datorit d-nei Ana Luca, *intitulat „Candela". Numele d-nei* Ana Luca *este destul de cunoscut cititorilor. Autoarea a colaborat la diverse reviste literare și versurile sale au fost remarcate elogios de critică. Volumul de poezii „Candela" va fi un succes.*

Concursul Th. Sperantia

Pentru a înlesni participarea la concursul anunțat, al scriitorului Th. Sperantia, și acelora cari ne-au cerut un nou răgaz pentru depunerea manuscriselor, îi înștiințăm că ultimul termen a fost fixat pentru data de 1 Decembrie a. c., după care comisia instituită va începe cercetarea lucrărilor primite, în vederea acordării premiilor.

Din literatura dramatică transoceanică

Eugene Gladstone O'Neill

Scriitorul Eugene Gladstone O'Neill s'a născut la 16 Oct. 1888, la New-York.

Tatăl său, care emigrase din Irlanda, a fost unul dintre cei mai mari artiști dramatici; s'a impus publicului jucând un singur rol, al Contelui de Monte Cristo...

Acest renumit actor s'a căsătorit cu o catolică habotnică, care a trebuit să fugă din mijlocul a lor săi, chiar în noaptea logodnei.

Toată viața ei, această femee a dușmănit teatrul și pe actori. A fost însă urmărită de ghinion, pentrucă a trebuit să-și urmeze soțul în toate turneele.

Eugene O'Neill a colindat America, încă din copilărie.

Oamenii, locurile și obiceiurile aveau să influențeze puternic opera scriitorului O'Neill.

In anul 1906, tânărul Eugene Gladstone O'Neill e student al Universității din Princetown.

N'a apucat să frecuenteze cursurile decât o jumătate de an. A fost dat afară pentru trăsnăile făcute.

Ca să nu moară de foame, s'a angajat funcționar la o societate. La 21 de ani se căsătorește. Se înscrie din nou la universitate, dar nu la Princetown, ci la Yale.

Morga și sobrietatea profesorilor, l-au cam pus pe gânduri.

Pleacă și din Yale și se oprește în Honduras unde răscolește pământul — alături de alți aventurieri — în căutarea aurului. Se îmbolnăvește de malaria, iar după o jumătate de an se înapoiază pocăit la părinții săi.

Ca să-l obișnuiască cu scena, tatăl său l-a făcut ajutor de regisor.

Se plictisește stând în culise și pleacă pentru... 65 de zile până la Buenos Aires.

Gentleman în Argentina, — făcuse rost de bani — O'Neill se trezește într'o zi vagabondând fără o lețcae în buzunar.

In port, un vapor era gata de plecare. Iată-l deci pe romanticul fiu de actor, călătorind ca îngrijitor de vite, spre Africa de Sud.

Neavând actele în regulă, tânărul O'Neill a rămas pe bord.

Revine în America unde-l apucă din nou plictiseala.

Soarta a vrut să-l poarte și prin Anglia.

Intr'o noapte la Southampton, — la un joc de cărți — se trezește că s'au curățat toți jucătorii și că banii sunt în buzunarul lui...

Și-a luat rămas bun dela prietenii de joc, le-a mulțumit frumos și s'a oprit apoi în port.

Pentru prima oară călătorea și el cu bilet pe vapor. Când a ajuns la New-Orleans, era odihnit și mulțumit.

In oraș dă cu ochii de afișele tatălui său care juca tot marele lui succes: Contele de Monte Cristo.

Când și-a revăzut fiul pierdut, tatăl l-a sărutat și i-a spus: „Să știi, puișlama, că'n cinstea ta, nici mort nu taiu vițelul cel gras!"

Apucă-te de muncă!

Și O'Neill s'a făcut artist dramatic.

Era în turneu cu inepuizabilul succes. Ajunge plictisit la New London și se trezește reporter la ziarul „Telegraph".

Bătrânul plânge de durere, amărându-și zilele prin turnee, iar fiul se liniștește și el.

Atâtea umblete, atâtea lipsuri și frământări i-au dat o tuberculoză.

Internat în sanatoriu, în sfârșit O'Neill are timp să mediteze în liniște.

Tocmai pe patul de suferință și-a dat el seama că a trăit numai cu dragostea de frumos în suflet.

Deși bolnav, scria mult. A scris despre actori și despre teatru.

Profesorul Baker dela Universitatea din Harward îl ia sub protecția lui.

In iarna 1915-16 înregistrează primul succes de teatru cu o piesă despre muncitorii din Greenwich Village.

Pleacă la Princetown unde e ajutat să-și facă o trupă de teatru. La început a jucat numai piese mici în câte un act.

Marea lovitură a dat-o puțin mai târziu la New-York cu lucrarea sa despre negri „Toți copiii Domnului au aripi".

Din 1920 până în 1930 ia de trei ori cel mai mare premiu de literatură american — Pulilzer Preis. Universitatea din Yale îi decerne titlul de doctor în literatură.

In 1926 piesele lui sunt jucate pe scenele din Europa. Ca un omagiu adus literaturii bătrânului continent, O'Neill traduce și joacă pe scenele mari din America pe Strindberg, Hasenelever, Toller, etc.

In ultimii 16 ani O'Neill scrie peste 30 de piese.

Cu „Beyond the Horizont" — dincolo de orizont — O'Neill intră în atenția și gustul publicului londonez.

Urmează alte două mari succese: Mourning becomes Electra (Doliul îi stă bine Electrei) și Anna Christie, strania viață a femeii pierdute.

O'Neill a fost jucat prima oară în România acum 10 ani, în cadrul unei conferințe experimentale a d-lui Ion Marin Sadoveanu.

S'a jucat „The Hainy Ape" Maimuța păroasă.

Anul acesta, sub auspiciile „Universului Literar", s'a jucat pe scena Teatrului Ligii Culturale „Where the cross is made" — Acolo unde este crucea.

Ne vine plăcuta veste că d. Victor Papilian a pus în repetiție și va juca la Teatrul Național din Cluj, — Dincolo de orizont — Beyond the Horizont.

La Teatrul Național din București vor începe repetițiile piesei lui O'Neill — Mourning becomes Electra — Doliul îi stă bine Electrei.

GH. SOARE

Mulți debutanți și-o piesă

Au dat năvală tinerii în teatrul din Sărindar. Să nu credeți că s'a prăbușit vreun decor, răsturnat de vreo „speranță" pripită. Nu s'a întâmplat nicio catastrofă. Totul a decurs normal, ca la un spectacol cu actori consacrați.

Dar câte emoții înainte de spectacol! Pe Radu Beligan îl doare stomacul, iar George Voinescu sare ca o căprioară — în cazul acesta, o căprioară cam

nervoasă, fiindcă mai sunt trei sferturi de ceas până la premieră.

Tinerii însă nu trebuesc deranjați înainte de spectacol — așa sună ordinul domnului Aurel Maican — și deci persoanele străine nu sunt admise între culise.

Ce să facem până la spectacol? Dar ce nu pot face?

Uite, nu mi-am scris încă nici cronica cinematografică. Toc am, hârtie am... Să încerc s'o scriu...

Cinematograful... *Și când te gândești că acolo pe scena teatrului din Sărindar, niște tineri se vor întâlni pentru prima oară cu reflectoarele și cu publicul.* M. S. Publicul. *Unii n'au jucat nici măcar în vreo piesă școlară. Nu se închiagă nici-o frază. Să mergem la teatru.*

Primii spectatori și-au și făcut apariția.

Nu lipsesc nici doamnele pretențioase cari strâmbă din nas, neîncrezătoare — „Teatru de tineri. Quelle drole d'idée".

Ei, dar uite că s'a umplut sala! Nu știu dacă am să pot vedea ceva din spectacol.

S'a așezat în fața mea doamna Nelly Sterian și mi-a astupat toată vederea.

In schimb o să aud destule bârfeli fiindcă în spatele meu stau câteva dintre „vedetele" conservatorului.

A intervenit acum și gongul. Doamnele pretențioase găsesc că și gongul sună altfel la un spectacol cu tineri.

In orice caz, debutanții pot să-și facă o cruce cu limba în cerul gurii.

Fie ce-o fi!...

Și a fost chiar foarte bine.

Pauza găsește în foyer numai chipuri mulțumite — „Iată domnule, știu și tinerii să joace".

Doamna Lucia Sturdza Bulandra trece pe lângă noi spunând: — „Da!".

Să sperăm că a fost întrebată dacă-i place spectacolul.

Domnul Puiu Iancovescu pare și el mulțumit de jocul tinerilor.

In foyer se remarcă mai ales prezența domnului Camil Petrescu. Ei, tinerilor, acum să vă văd.

Sonerie... gong.... Și peripețiile tinerilor din munți continuă. Beligan, mai lung decît ceilalți, e

cel mai „aproape de cer". Pe Aurel Tudor, cât de scund e, se pare totuși că debutul l-a ridicat în al noulea cer.

Voinescu s'a luat la trântă cu tracul debutului, și se pare că l-a înfrânt definitiv.

Costin Iliescu se agită și găsește în rolul lui Armand, accente destul de reușite.

Domnișoara Ella George se mișcă fără nicio emoție pe scenă.

Tracul?... O poveste...

Didona Rădulescu nu pare prea tristă că a părăsit-o pe Marga, și îl ciufulește pe Mihai Popescu.

Ceilalți?...

In acest reportaj e vorba de debutanți. Ceilalți sunt destul de cunoscuți. La ce-ar mai folosi cele câteva cuvinte ale unui simplu reporteraș?

Imnul salvator a intervenit.

Tinerii surâd parcă altfel decât înainte de spectacol.

A trecut și premiera asta. Pe când alte succese?

TRAIAN LALESCU

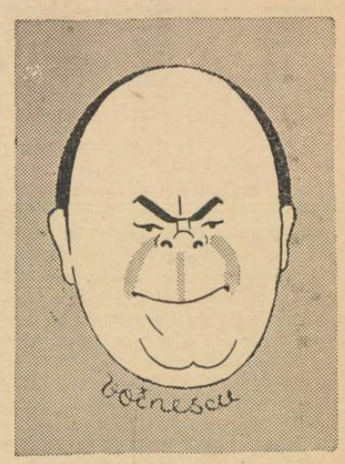

V. MAXIMILIAN
face o mare creație
în „Foc și Pară"

TEATRUL NATIONAL

Comedia domnișoarei Adriana Kiseleff, cu noul titlu: „Nu te iubesc", continuă să se repete în regia d-lui V. Enescu.

*

O nouă comedie a domnului N. Kirițescu s'a pus în repetiție. Se numește: „Cici".

Trilogia „Manon" a lui Eugen O'Neil, a intrat în faza repetițiilor.

★

STUDIO

In curând premiera piesei lui Victorien Sardou „Să divorțăm". Distribuția: Marietta Deculescu, Dina Mihalcea, Victoria Corciov, V. Valentineanu, N. Dimitriu și N. Balaban. Regia: V. Enescu.

TEATRUL DIN SĂRINDAR

„Spectacolele dela ora 6" constitue inovația „Teatrului din Sărindar". Se va juca marele succes „Aproape de cer", în regia d-lui Aurel Maican. Seara la ora 9, se va juca, până la 15 Noembrie „Calul Năzdrăvan" care pleacă dela această dată într'un mare turneu.

★

Viitoarea premieră serală o va constitui sclipitoarea comedie a lui Savoir „Le figurant de la gaité" cu d. Iancovescu în rolul principal.

MUNCĂ și VOE BUNĂ

Comedia d-lui Colonaș „Nuntă pe datorie" obține un mare succes.

Cultură și naționalism

— Repertoriul unei trupe de teatru minoritare —

La Cluj în capitala Ardealului avem un Teatru Național și o Operă — două vechi și temeinice instituții de cultură.

De rodul binecuvântat al acestor două așezăminte — unificate sub același acoperământ — tot Ardealul e mândru; e fericit mai ales tineretul universitar dela Cluj care populează sala până la ultimul loc, după cum mulțumiți sunt și minoritarii, nelipsiți dela spectacolele de operă pe cari le urmăresc cu atenție și după partitura întinsă pe genunchi.

Minoritarii practică acest sistem de verificare, nu pentrucă ar mai păstra nostalgia cine știe căror accente, ci pentrucă, vorba românului — pe care acum o pricep și ei — „Ce-i in mână, nu-i minciună", își găsește o aplicare practică în rezervele intime pe cari cântăreții și-ar permite să le facă integrității textelor lui Verdi, Wagner sau Massenet...

In același Cluj în care pulsează o viață studențească mai veselă decât a Capitalei, deși poate mai sărăcăcioasă sub raportul material, clocotește aparte și viața compactă a minoritarilor, cu necazurile și bucuriile comune lor și românilor; vieți scăldate în diferite valuri politice pe cari aici nu ne grăbim să le amintim.

In inima Clujului — rămas în liniștita lui aristocrație până și fără tramvai — anume în capătul romanticului parc „Regina Maria" există și un teatru maghiar sub cupola căruia o trupă bună, condusă de un om cu suflet românesc, joacă în afară de operele marilor cugetători ai omenirii: Shakespeare, Schiller, Molière, Corneille și Racine; și în afară de literatura maghiară, joacă și opere din repertoriul nostru.

Director de scenă al acestui teatru e d. Ladislau Grof, un aristocrat al profesiunei de actor; un om pe care cu ani în urmă publicul bucureștean l-a cunoscut pe scenele de operetă și revistă.

Pe vremuri a avut chiar o stagiune de operetă la Parcul Otetelișanu cu trupa sa pe care o adusese dela Oradea Mare, dar care s'a împrăștiat lăsându-l pe director la București.

Actor, muzicant și dansator, d. Ladislau Grof a jucat ani în șir pe scena Cărăbușului.

Mult timp omul acesta n'a mai putut pătrunde în sânul familiei artiștilor maghiari, considerat fiind ca înstrăinat...

Grof a jucat românește, fapt care i-a atras simpatia actorilor români cari l-au numit membru în comitetul de conducere al Sindicatului Artiștilor Dramatici și Lirici.

In decursul anilor, apele s'au mai liniștit și d. L. Grof a fost chemat să ia direcția de scenă a teatrului maghiar din Cluj.

In această calitate, d-sa a înțeles să imprime instituției o nouă orientare; sub îndemnul lui, ansamblul teatrului maghiar a jucat în afară de clasicii menționați mai sus, următoarele piese românești:

Viforul lui Delavrancea, O Scrisoare pierdută a lui Caragiale, Patima Roșie de d. Mihail Sorbul, Prometeu de d. Victor Eftimiu, Ce știa satul de d. Valjean, Mușcata din fereastră de d. Victor Ion Popa.

In curând va vedea lumina rampei piesa „Acolo departe" de d. Mircea Ștefănescu, urmându-i și alți autori români.

Acestea sunt realizări, nu intenții. Dacă atari fapte pot fi judecate — acest modest, dar chibzuit început, ar putea netezi și mai ușor drumul dintre noi și minoritari.

E o plăpândă ramură de măslin pe care noi suntem datori s'o cultivăm și să-i pricepem întârziatul rost al apropierii.

O asemenea atitudine poate fi și mai bine prețuită, dacă o raportăm la importanța ce o prezintă pentru cultura artistică și literară a tineretului școlăresc minoritar.

Una din preocupările permanente ale subsecretariatelor de stat — a artelor și propragandei — ar fi credem, o cât mai atentă grijă pentru progresul artei și literaturei românești în mediul populației ce însăși ea ne prețuește valorile, cultivându-le din singura dorință de a ni le cunoaște și înfățișa într'o folosință românească.

Literatură, artă, idei...

PUȚINA ATENȚIE!

Plin de finețe și de tact d-l G. D. P. în însemnările sale „critice'' din România Literară, nu uită nici de data aceasta, (adică în numărul apărut la 4 N-brie a. c.) să sublinieze cu câteva inteligente note, articolele din Universul Literar. Spre a-l ajuta în opera plină de asperități ce întreprinde, ținem să-i precizăm că poemele d-rei Odeanu sunt „după'' Laforgue, și nu traduceri „din'' Laforgue. O mică și neînsemnată diferență, pe care revista noastră a precizat-o scriind sub titlu „după'' și nu „din''. Sensul pe care critica d-lui G. D. P. îl dă notelor sale s'ar schimba poate cu totul de-ar afla că sensibilitatea d-rei Odeanu a redat o versiune personală ca expresie, pe marginea poemelor poetului francez. Dacă domnia-sa (d-l G. D. P.) nu este mulțumit de această operă, ca expresie personală a talentului autoarei, s'o spună deadreptul, nu să-i caute cusururi de traducere. Puțină atenție, când citiți, vă rugăm.

— A. —

„OAMENI CARI AU FOST''

In volumul IV, tipărit de „Fundațiile pentru literatură și artă Regele Carol II'' din seria „Oameni care au fost'', a d-lui N. Iorga, sunt pomeniți 155 „oameni cari au fost''. Despre unii, ilustrul autor găsește nimerit să scrie mai multe pagini, iar altora chiar câteva rânduri ajung să facă viu un portret. Multe sau puține, cuvintele d-lui N. Iorga au acelaș efect: pecetluesc un chip, un caracter ce nu se mai uită. Iată trei rânduri scrise în 1914 despre Temistocle Bocancea: „A murit fostul primar al Rușilor în Cernăuți, Temistocle Bocancea. Om ciudat, exagerat, bolnav, el a fost totuși bun și credincios român''.

Destule când vin din partea d-lui Iorga, la moartea unui om „care a fost''. Sunt alții însă despre cari cuvintele autorului ne emoționează mai mult, prin aceea că ele încearcă să fixeze soarta omenească a unui savant, a unui filosof, cum este Unamuno, Gh. Marinescu, sau chipuri de regi ca al lui Carol I sau al Reginei Maria, sau însfârșit, suflete de poeți ca Jammes, pe care îl numește Virgiliul francez, sau ca Goga, căruia îi salută mesagiul nobil rtimes de dincolo de mormânt: culegerea de poezii Din larg.

ȘTEFAN BACIU

A apărut al șaselea volum de versuri al d-lui Șetfan Baciu, „Căutătorul de comori'', tipărit de „Fundația pentru literautră și artă Regele Carol II''. Celelalte volume sunt: „Poemele poetului tânăr'', (1935); „Poeme de dragoste, (1936); „Micul dor'', (1937); „25 de poeme din George Trakl'', (1938); „Drumeț în anotimpuri'', (1939). „Căutătorul de comori'', apărând în acelaș an cu „Drumeț în anotimpuri'', marchează deci o potențare a productivității tânărului poet, despre al cărui talent am scris cuvinte de prețuire. Noua carte ne dă prilej să scriem iarăși, ceea ce vom face, curând.

GEORGETA MIRCEA CANCICOV

Ne convingem acum, la a treia carte a d-nei Georgeta Mircea Cancicov, apărută la „Naționala-Ciornei'', că autoarea nu este numai o amatoare în literatură. Este o scriitoare care a debutat cu succes și-și continuă stăruitor cariera. După primele romane „Poeni'' și „Moldovenii'', ajunse repede la ediția II, d-na Mircea Georgeta Cancicov publică „Dealul Perjilor'', cu material din aceeaș lume, surprinsă sub acelaș unghiu de humor și impresionism atrăgător.

LIRISMUL AGONIC

In n-rul ultim al revistei „Gândirea'', d. V. Voiculescu publică patru poeme: „Legenda poetului Arion'', „Droșca lumii'', „Curcubeul'' și „Icoana lumii''. Cuprinsul celor două din urmă este de inspirație creștină. Ca și alte dăți, d. Voiculescu tratează tema agoniei, a luptei specific creștine împotriva întunecării credinței, lupta de a nu fi fără credință. Nicăeri nu ne oglindim mai limpede spiritul decât în lirismul agonic al credinței, ca și când întunecimea acesteia ar fi stare normală. D. Voiculescu vede un dușman al credinței în unele porniri cari îl fac „dârz și nesupus''. Totuși starea este cea canonică, de așteptare, căci poetul mărturisește că, dacă lumina providenței s'ar abătea peste întunecimi, el ar înălța „Semețul rugăciunii Curcubeu''. In „Icoana Lumii'' idea agonică este triumfătoare. Chipul lumii s'a prăbușit în zădărnicie și nici îngerii nu-l mai recunosc. Doar Satan vine și sărută „Cumplita frumusețe ce putrezește în ea''. Acest Satan pare a fi unul din îngerii cari iubeau „icoana lumii'', și-au vrut să o cucerească din stăpânirea lui Elohim. Sărutul lui este de dragoste și poate da căință. Sau poate de bucuria de a vedea năruită frumusețea ce nu a cucerit-o!

CAMIL PETRESCU

D. Camil Petrescu iscălește în „Revista Fundațiilor Regale'', ultimul număr, cronica războiului pe luna Octombrie. Lucrul este remarcabil, dată fiind structura autorului de „scriitor totalitar''. D. Camil Petrescu nu scrie ca un amator, într'un domeniu unde nu este specialist. Subliniem, de altfel, frumoasa orgainzare a personalității d-sale, și nu uităm că romanul „Ultima noapte de dragoste...'' este atât de temeinic întocmit și în ce privește informația asupra artei războiului.

POEZIA PURA

Printre teoreticienii poeziei pure este la noi și d. Mihai Moșandrei, care își practică ideile în primul rând în propriile d-sale producții lirice. Amintim că d-sa nu este un „ermetic'' ci numai un purist. Din cele două poezii publicate în „Revista Fundațiilor Regale'' pe Noembrie, „Perdeaua'' ni se pare că ilustrează vederile teoretice ale autorului. „E 'n cartea de povești această iarnă'' începe d. Mihai Moșandrei, și continuă „Acest omăt imaculat și pur''. Prinurmare avem de afacе cu enunțarea firească a poeziei artificiu, a peisagiului în spirit, a emotiilor în amintire. Cienva aruncă de după o perdea miez de pâine pasărilor, în ale căror gușe se oglindesc parcă lanurile de grâu ale verii. Dar pe aceeaș mână care aruncă pâine și care a devenit „mâna fermecată de Orfeu'' se odihnește parcă și „trecutul mort'', într'o atmosferă de împăcare „sub punți de curcubeu''.

Iată procedeul asociațiilor și al evocărilor aplicat cu îndemânare de d. Mihai Moșandrei''.

A S C E Z A

Un poet, d. Constantin Chioralia iscălește în „Revista Fundațiilor Regale'' poezia „Asceză'', interesantă prin alcătuirea ei schematică, de catastif. Itnr'o parte autorul așează „patimile'' la care a rrenunțat, de alta instrumetnele prin care își asigură asceza. Păcatul l-au constituit femeile, „ibovnicele'', iar asceza îl face pe poet „cruce de azur'', îndemnându-l să caute „cerul cu bătrâni'' și să aștepte „stigmate de anahoret''. Compoziția este cam rece, și convențională, totuși atrage atenția.

— k. —

RECOLTA DE TOAMNA

In colecția „Adonis'' apar, fără alegere, plachete de versuri care de multe ori nu au comun cu poezia decât înfățișarea grafică a paginei cu rândurile strânse unele sub altele, în perechi sau câte patru. Colecția satisface desigur unei nevoi de publicitate, firească pentru nerăbdarea tinerilor stihuitori, dar nu servește poeziei decât într'o măsură modestă. Tipărirea în volum trebue să însemne pentru autor, putința unui control, a unei verificări, iar nu îndemn la facilitate și pripeală.

Cele trei plachete pe care le-am primit la redacție, purtând tustrele data „Octombrie 1939'' apar sub semnul unei necontrolate abundențe și ușurințe de-a versifica, deoarece excesiv este, de pildă, pentru ceea ce are de spus, chiar numărul de șase poeme pe care d. Ion Negrescu le intitulează Frunze de laur. Din platitudinea uniformă a plachetei răsare doar conturul pur, ca un ciob de statue, al acestor două versuri:

Să știi, c'o zi întreagă am căutat zadarnic
Când ți-ai pierdut cercelul frumos de peruzea!

Dar cu două versuri numai, ca și cu o rândunică!

Culegerea de poeme intitulată Hotar aduce dovada unui efort meritoriu din partea autorului, d. Dimitrie Scheianu, de-a ieși din autobiografie, depășind stadiul efuziei spontane și al comunicativității directe, printr'o expresie lirică în stare să dea poemului acea autonomie care-l liberează de servitutea interpretării prin biografie, ca în aceste strofe valabile prin însuflețirea lirică ce le susține:

Din caer de lumină am împletit poeme.
Am priponit de stele dantelă de ninsoare,
Cu primăveri în plete am drumețit în soare
Și-am îmbrâncit amurguri sălbatice în vreme.
Am slugărit la Iele pe-o șargă fără splină.
Din colț de cer lunatic mi-am șlefuit armură,
Am dibuit năprasnic cu tinerețea'n gură
Și-am îndemnat sireapa să soarbă din lumină.

Cu toate influențele care se pot descifra (neîndoelnică ni se pare a d-lui Radu Gyr) reținem din „Hotar'' o invitație la bucuriile simple ale vieții, un elan propriu, binevestitor.

A treia tipăritură a colecției este poemul Mihail Săulescu, al d-lui C. Pârlea. Trecând peste indiscreția unui vocabular adeseori prea concret (moarte, sicriu, etc.) dăunător sugestiei, vom spune că poemul tânărului autor e demn de amintirea poetului mort în tragica încleștare a războiului desrobitor, ca și de magnificul bronz al sculptorului Han, străjuind acolo unde

Mormântul privește ridicat depărtările
La cotitura drumurilor albe, ciudat.

Emoția reținută se adâncește și tristețea plecării fără întoarcere stăruie cu puterea obsesiei în versurile care se îmbogățesc cu fiece lectură repetată:

Despărțirile — au fost triste și reci,
Amintirea își lasă ochii în mărgean,
Părul se scufundă ca într'un ocean,
Sărutările se duc pe alte poteci.

. . . .

Pașii se pierd în noapte prin scrum,
Nimeni aducerea aminte n'o cîntă.
Toamna cad frunzele peste inima sfântă,
Moartea pornește amăgită acum.

Trec anii târzii și nimeni aproape
Nu înseamnă plecarea în slove, cernit.

Versuri ca acestea sunt ale unui poet. Cel care le-a scris poate *să aștepte* acum, încrezător. E dator chiar.

— n. —

O DATORIE DE RECUNOȘTINȚA

La ancheta deschisă de săptămânalul „Les Nouvelles littéraires'', scriitorul peruvian Ventura Garcia Calderon, autor al unui roman care a cunoscut acum câțiva ani un frumos succes, în versiunea franceză intitulată „Răzbunarea condorului'', își exprimă în acest fel datoria de recunoștință față de Franța, „constrânsă la eroism și purtând casca doar timpul necesar ca să nu-i deformeze fruntea gânditoare'':

„Franța e necesară lumii ca aluatul și sarea. Desigur, ca s'o înțelegi nu trebue să ai gustul morbid al morții și al ruinelor. Ea este națiunea constructivă și tonifiantă prin excelență, națiune de arhitecți și de grădinari. Chiar literatura ei, nu ține oare mijlocia între exigențele simetriei și arta de a curăți ce-i de prisos? Tot ce clădește ea: carte, grădină sau catedrală, fiind în acelaș timp atât de durabil, pare mai ușor în spațiu și în durată. Despărțite prin câteva veacuri, surîsul îngerului din Reims și svelta suplețe a Dianei lui Houndon mărturisesc despre această transperanță a spiritului prin materie. Franța apasă mai puțin deasupra planetei ca alte popoare, e mai puțin supusă legilor gravitației. Prinsă de ceruri prin catedralele ei, ciorchinii grei ai viilor o țin la pământ și beția spirituală pe care o dau se adaogă și ea la dulceața de a trăi.

„Intemporală'' când trebuie, distrată adesea de acel cocoș de pe clopotnița care se învârte prea iute la cele patru vânturi ale spiritului, ea pare să fie cu toate acestea, singura care știe să ia măsura exactă a omului în cele trei dimensiuni ale Greciei. Ea și-a limpezit orizontul mintal, a căutat adevărul și echitatea cu o pasiune de care cu toții beneficiem. Inaintea celorlalți, sau mai bine ca alții ea a străbătut parcursul omului, inventariul slăbiciunilor lui. To[...] drojdiile sufletului, ipocrizia, calicenia, lăudăroș[...] prostia pedantă, îngustimea de vederi, ea le-a [...]nunțat fără amărăciune râsului universal: Tartu[...] Harpagon, Tartarin, spițerul Homais, Tribulat Bo[...]hommet, Monsieur Prudhomme, poarta stampila [...] mii franceze. Nicio intenție de les-umanitate, nici [...] pesimism funciar în această întreprindere...

S'ar putea oare măsura porțiunea de energ[...] cosmică pe care o deține Franța? O sfială ciud[...] o împiedică adesea să vorbească despre ea. Fii[...] că nu vrea să fie temută ci necesară și fratern[...] Dacă i se întâmplă să-și laude singură măsura [...] arta ei de-a compune o carte, o grădină, o teo[...] niciodată ea nu se va făli cu spada ei...''

CA SA FII FERICIT...

Sunt patru la număr, după Baudelaire, condiții[...] elementare pe care trebue să le întrunească ci[...] vrea să fie fericit: viața în aer liber, dragost[...] unei femei, desprinderea de orice ambiție și cre[...]rea unei noui frumuseți.

✲

Nu umblând după bani, nici gonind după onoru[...] ajungi să te bucuri de viață, ci cunoscând o anum[...] stare contemplativă, făcută din poezie și simpati[...] o exaltare foarte rară și foarte plăcută, pe care nu [...] totdeauna lesne s'o cucerești nici normal să o pă[...] trezi.

(E Jaloux)

Șezătoarea „Universului literar"

Șezătoarea revistei „Universul Literar", anunțată pentru data de 3 Decembrie a. c., ora 4½ d. a., la Ateneul Român, se va desfășura după următorul program:

O conferință cu subiect literar pe care o va ține d. Șerban Cioculescu, urmată de lecturi și recitări din operele proprii, făcute de scriitorii: George Gregorian, Mihail Sorbul, Matei Alexandrescu, Ștefan Baciu, Emil Botta, Virgil Carianopol, Constantin Fântâneru, Traian Lalescu și Victor Popescu.

Biletele vor fi puse în vânzare, cu începere dela 15 Noembrie crt., la librăriile „Cartea Românească" și „Universul", iar la 3 Decembrie, la cassa Ateneului (intrarea din strada Franklin).

=Prăbușiri=

(Urmare din pag. 5-a)

— Credeai că nu mai viu?!

— Credeam... Din o mie și unu de motive...

— Aș dori, mult, mult de tot, să nu mă cunoască nimeni... Ce-ți folosește dacă ai prieteni cari nu se gândesc decât la interesul lor personal?! Este doar un nou motiv de suferință. Pe când așa, ești liber... îngână Zeta, nu prefăcându-se, ci exteriorizând o chinuită realitate...

Bucuria care i se putea citi pe față — arăta strigător ceva nenatural. O femee cultă, superioară, care după ce ai bătut-o, începe să manifeste o stare de râs străin de cel obicinuit, totuși nu isteric. Cutele obrazului sunt luminate. Te îngrijorează răsfățul, în acelaș timp însă cauți s'o mângâi.

Doctorul Max asocie în mintea-i lucidă câteva întâmplări pe care Zeta, cu un aer avocațial, brut și uneori comun i le povestise. Cearta cu directorul magazinului de stofe unde presta un serviciu insuficient retribuit; ghinionul că la masa de prânz își vărsase pe cea mai bună rochie untdelemn; și obrăsnicia unui bărbat pe Calea Victoriei, — o întristau, consumându-i din fagurii liniștii atunci când nu se găsea în apropierea lui.

Iși pusese în gând, cu o seară mai înainte, să încerce puterea de-a răbda a Zetei. Știa cu preciziune că are să sosească mai devreme ca deobiceiu. Aducea și cățelul pe care i-l cumpărase dela un țigan. S'o întrebe răstit, cu ochii asvârliți vulturește, săgetând-o: „Cine ești dumneata?" Cum va reacționa Zeta? Va începe să plângă, va încerca să-i reamintească legăturile lor, întâlnirea de eri, sau se va retrage doi pași, își va mesteca saliva amară între dinții albi, va scuipa și sarcastic, revoltată de mârșăvia ei, îi va striga: „Sunt Zeta!" „Și tu ești un doctor nenorocit"... Ce frumos sună! „Un doctor nenorocit"...

— Numai eu, făcu într'un târziu doctorul.

— Nici chiar tu!... Ne potrivim numai în ceea ce privește sentimentele. Și poate nici atât... I-a spune-mi pentru ce te-ai împrietenit cu mine?

— Pentrucă mi-ai plăcut...

— Ce grosolănie! Nu pentru asta, ci pentru ca să mă duci în patul tău... Peste două ore, ești sătul de mine ș.i cauți să mă îndepărtezi. N'ai făcut de câte ori ne-am văzut la fel? Mi-ai spus la ureche vorbe încâlcite din care n'am înțeles nimic; m'ai purtat de braț ca să nu-ți pot examina satisfacția din pupile când îți cedam cu orice pas făcut pe caldarâmul străzilor. Nu-ți imput nimic. Singura vinovată sunt eu. Ca toate femeile din țara asta, din lumea întreagă.

— Magistrală lecție...

— Vei vedea însă că te iubesc...

— Ca pe o pulpă de gâscă...

Doctorul hohoti.

— Tot n'am mâncat nimic...

Zeta înghiți în sec.

— Domnule doctor, vreau să mai aflu ceva: este adevărat că poți omorî pe cineva fără să ai remușcări?

— Dacă aș fi un avocat specializat în criminologie, ți-aș ține un „logos" de ai crede orice, numai adevărul nu vei desprinde. Ca doctor, și nu angajez medicina, afirm: se poate.

Zeta îl privi lung. Cu cât trăia mai mult în apropierea lui cu atât afla lucruri mai interesante. O caricatură de om, pe care la un concurs n'ai da un leu pentru el.

— De exemplu, Max: tu, care-mi spui că mă iubești ai putea să mă omori fără să ai remușcări?

— Mai repede ca pe un pui de găină...

Tăcură.

Câmpul verde ce se întindea în fața lor, ca un macat vopsit de o tânără neversată în amestecul culorilor, odihnea ochiul. Te întrebai chiar dece nu e mai aprins în unele locuri. Câteva case mărunte, albe ca o coajă de ou, stau de strajă între lanurile bogate. Trenul ca o șopârlă neagră, trecu prin depărtare, pierzându-se într'o vale. Până la ei străpunse prin după amiaza caldă, doar un fluerat prelung.

Zeta stătu pe marginea șanțului, obosită. Câțiva picuri de sudoare îi broboneau fruntea. Fiindcă un pantof o strângea amarnic îl scoase, așezându-l alături.

Doctorul, după ce o privi cu ochii întredeschiși, mușcător, se plecă, și luând pantoful, îl svârli cât colo, pufnind în râs.

— Ce însemnează asta, domnule doctor?

Max recunoscându-și greșeala, luă pantoful și sbughindu-l din nou, pronunță scurt:

— Prinde-l!

Tocul pantofului se opri drept în obrazul Zetei. Urma fleculuj se cunoscu de îndată. O durea.

— Dacă-mi scotea-i ochiul, Max?

— Iți puneam altul.

Zeta se simți desarmată. Privea câmpul pe care-l învăluia tot mai mult amurgul. Atunci, lanurile, liniștea și jocurile lor căpătau în mintea ei un rost înalt. Se întindeau lângă răzoare, ascultau cum trosnește pirul, cum cânta greerii, și se simțeau fericiți. Dacă s'ar fi căsătorit în satul acela. Cu cel mai sărac, cu cel mai urît și păcătos. Munceau din greu, cu brațele, și câștigau cât să trăiască. Avea însă un rost. Când trebuia să se facă ceva, o întreba și pe ea. Acum doctorul nu i-a spus că vor ajunge tocmai la marginea orașului, printre lanurile bogate în roade.

Pentru ce bătuseră atâta drum? Nu-l dureau oare și pe el picioarele? Intrebarea dintâiu îi oprea mintea 'n loc. Dacă ar fi dorit s'o aibă din nou, era mult mai bine în patul moale, în semi întunericul dormitorului. Ce gusturi ordinare!

— Te-ai răsbunat...

Doctorul nu răspunse. O privea dela doi metri și avea impresia că nu mai are deaface cu Zeta, femeia de eri, de alaltăeri, din momentul când o cunoscuse. Acum era elegantă: rochia care-i acoperea corpul nou cu fiecare dăruire, descoperea o altă față a vieții ei. Dece până eri doar o jachetă și o fustă, eftine, o arătau săracă? N'o băga nimeni în seamă. Trecea neobservată de oamenii cu bani, de bătrânii cari, pentru a sta la masă cu o frumusețe, cheltuesc averi. Numai de când apare seara în însoțirea lui, ochi mulți îi măsoară sculpturalul trup, necunoscuți o salută, zâmbesc înțelegător, vin și-o invită la dans. Femeile îi judecă mersul legănat, îi invidiază pantofii din piele de șarpe și pălăria, ultima modă. De unde toți banii cheltuiți pentru luxul acesta? Câteva zile mai înainte mânca nuci cu pâine și castraveți murați; acum în fiecare oră, a fost informat, trimite să i se aducă prăjituri. Ochii mari, scânteietori în frumusețea lor diabolică, nu mai străpungeau pământul, scăldându-se în lacrimi odată cu jelania mărturisitoare a mizeriei. Din contră, priveau departe în față, cu o siguranță de proprietăreasă de moșie. Nici mângâierea ei nu mai poseda acea căldură cuceritoare; mâna i-o simțea rece, aspră, apăsându-i fruntea.

Acelaș lucru cu doctora Silvia Măcin. L-a iubit, a suferit pentru el, a pierdut nopți lângă micriscopul unde Max, studia, până a luat-o asistentă. Intrată în cabinet cu un rol determinat, doctorul a sesizat transformarea. A neglijat însă orice suspectare și cu fiece nevoită întoarcere la o soluție echitabilă, se prefăcea că e străin. Silvia s'a specializat, a prins curaj la onorariu și mai puțin la o consecventă obligație profesională; i-a luat majoritatea clienților bărbați și l-a părăsit cu un surâs pe buzele supte, care tălmăcea o pălmuire directă, și necinstită.

Câte a cunoscut, s'au comportat așișderea. Dar acelea acționau așa, poate unde aveau alte aspirațiuni: erau femei muncite de ambițiuni deșarte pe care numai amăgitul nepregătit le hrănește.

— Să mergem Zeta... Nu-mi place să stau pe loc.

— Acasă? Uf! făcu ea ca un fel de refuz, încercând să-și pună pantofii.

Răcoarea nopții care se lăsa, aducea cu un surâs de mulțumire pe buzele unei normaliste. Un vânt ușor flutura pletele copacilor scăldați într'un violet splendit, iar din iarbă se ridica o mireasmă întremătoare, ca de smirnă. Pe drumul drept, neted ca în palmă, contenise orice umblet. Fiorii liniștei în imensitatea pe care nu-și băteau capul s'o înțeleagă, se înălțau puternici, cuceritori, ca niște brațe catifelate de femee trezită din somn.

Max își asculta bătăile inimii, privind cu ochiul fix la mișcările grăbite pe care le făcea Zeta ca să se dichisească pentru drum.

Și stând așa, cu mâinile în șolduri, grav ca un preot la săvârșirea slujbei, îi răsări în minte Ivan, servitorul lui Anibal. Se lumina de ziuă. Incepuseră vehiculele să umble. După poartă, odihnind pe o piatră, cu toporișca sub haină, Ivan aștepta. Când a deschis poarta, Ivan s'a ridicat, și i-a sărit în piept, dar s'a retras de îndată. Nu l-a întrebat nimic. El însă s'a simțit dator să-l lămurească: — „Acum n'o mai iert, dom'le doctor... O ciopârțesc ca pe-un pui... Dela miezul nopții o aștept să se întoarcă. N'o mai iert"...

— Gata Max!

Plecară.

Lacrimile cerului căzuseră pe firele de iarbă...

Doctorului îi veni să se plece și să-și spele mâinile. Se opri tocmai când era aproape să atingă un buchet de otavă. Zeta putea să interpreteze, în fel și chip acest gest.

— Mâine am să dorm, până la prânz, făcu Zeta, încercuindu-l pe după mijloc, trăgându-l aproape de ea.

— Ce frumos vis!...

— Pentru ce?

— Vorbii ca să mă aflu și eu în treabă...

Totuși Zeta, se codi să-l mai întrebe ceva. Răspunsurile lui Max, demascau o nervozitate pe care frumoasa de lângă el n'o mai întâlnise. Decorul acesta atât de măestru întocmit care era natura, nu-l îmbia să-i guste farmecul. El, fire emotivă prin excelență.

Mergeau în acelaș pas, în cadență, fără ca să facă nici cel mai mic sgomot. Parcă erau doi soldați, plecați să inspecteze un post nou.

Intunericul îi învălui, din ce în ce prosopul lui muiat în cerneală. Câțiva pomi înșiruiți pe marginea drumului, păreau niște sentinele, la pândă. Pășeau cu curaj.

— Aș vrea să mă sui într'unul din ei, zise Max, oprind-o. Cred că e răcoare sus, în frunziș, ca 'ntr'o ghețărie...

Zeta fu gata să-i spună că e deabinelea nebun când îi încolțesc gânduri de așa natură, dar doctorul o îmbrânci până lângă tulpina unuia, gros, de deabia îl cuprindeai.

— Ne suim amândoi, continuă Max... Fă-mi plăcerea asta, o imploră el.

Femeia consimți.

— Te urci întâiu tu, doctore, să vezi dacă nu sunt ghimpi...

Ca o pisică fugărită de un dulău, Max se cățără de tulpină și cât ai bate din palme fu sus.

Zeta întinse mâinile căutând să se prindă de coaja cu riduri adânci, alătură picioarele, dar când să facă primul efort, simți că nu poate.

— E greu, doctore!...

— Iți ajut!...

Planul era atins. Când ea va fi cuprins în brațe tulpina pomului ca pe-un amant cu iuțeală o va imobiliza, legând-o de după mijloc cu frânghia.

— Dacă ne-ar vedea cineva, ne-ar reclama parchetului Max, zâmbi Zeta, sărutându-l cu patimă pe buzele tremurânde, înfrigurate.

— ...

Trebuia un act eroic. Să uite orice: prieteni, viață fericită, clientelă. Numai așa putea salva două vieți dintre ciocanul și nicovala unui destin funest. Peste o oră, peste două, Zeta nu va mai fi. Din ea va rămâne doar scrum. Frumusețea o vor găsi anchetatorii în pumnul de cenușă ce va rămâne nespulberat de vânt la rădăcina pomului. Iar el, mâine, ba nu, chiar astăseară, va fi un oarecare, un mare asasin, care a săvârșit oribil, crima dela lacul verde.

Doctorul Voinea a omorît-o pe iubita lui; frumoasa nemțoaică și-a dat duhul în mâinile lui criminale, sub ochii lui plini de lacrimi. Ivan o pândea după poartă pe nevasta lui, să-i despartă capul de corp. Să-și răsbune sentimentele terfelite în paturile altora. Dar el? Pentruce să intre în aceiași categorie, pentruce toată viața de acum încolo să poarte stigmatul acesta?

Max. Doctorul Max. El era mai puțin vinovat decât cei doi. Unul, Voinea, se răsbunase pentrucă nu era iubit. Ivan, pentrucă-l înșelase. Pe când el, voia s'o scape de otrava zilei de mâine, de batjocura străinilor, de râsul neghiobilor. I se puteau aplica oricând circumstanțe atenuante...

Zeta se apropie din nou de pom. Cu o abilitate de cow-boy, doctorul îi împovărti mijlocul și trecând în partea opusă, strânse puternic.

— Vai, Max... Mă doare mijlocul, se văetă Zeta, crezând că glumește.

O învârtitură, încă una, și încă altele, încât orice mișcare era imposibilă.

— Ce faci Max? Vrei să mă omori?... Max! sbieră cât putu Zeta și glasul ei chiui în urechea doctorului ca un țignal de alarmă. Mâinile ei strângeau puternic frânghia care-i pătrundea carnea trupului.

— Max!... Max!

Doctorul se depărtase, căutând ceva. Se întoarse însă imediat, cu o sfoară de in cu care îi prinse mâinile și gâtul. Sângele Zetei fierbea, totuși femeea aceasta nu opunea nici-o rezistență.

— Max, te implor, Max! Dă-mi drumul, nu mă răstigni acum... Amână pe mâine... se auzea glasul ei înăbușit, ca dintr'o catacombă.

Unde erau prietenii, toată lumea să-l vadă puternic, stăpân pe situație, implorat. Femeile, muzicile, ploile pe care le suportase, i se împrospătau. Cursa de alaltăeri, pumnul pe care-l aplicase în fruntea Zetei, prăbușirea ei, revenirea și naivitatea din seara aceasta, îl torturau.

A înțeles prea mult din viața aceasta care se cere atât de indiferent și fugar tratată. Din viața aceasta în care nici o plăcere nu-i definitivă și nici-o doborîre iremediabilă; unde atâția ucid și alții se nasc; unde femeile devin puncte de senzație și suportă toate orgiile alcoolului. Ii împărtășise și ei prea multe. Și nu trebuia.

A scos chibritul, și-a aprins țigara apoi l-a apropiat de rochia Zetei, dându-i foc.

Când a simțit arsura, femeea gândurilor albe, a scos un chiot pe jumătate protestator, pe jumătate compătimitor. Apoi s'a înăbușit în ea.

Dece nu plânge, dece nu strigă, dece nu înjură Zeta aceasta care arde ca o torță? Cine i-a dăruit atâta putere de răbdare? Poate i-a fost scrisă această nuntă.

Max se trânti pe iarbă cu fața în sus. Se simțea ușurat. Rochia femeii iubite arsese în întregime. Părul se consuma în flăcări parcă l-ar fi stropit cu benzină.

— Max... te-am supărat...

O stea tăie cearceaful cerului. Țigarea îi căzuse pe piept, făcând un cerc negru, pe cămașă, în dreptul inimii.

CONST. ENE

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 46
SAMBATA 18 Noembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

FLORENȚA

de ALEXANDRU MARCU

ntre metropolele de civilizație ale lumii, celebre în orie sau în prestigiul actualității, Florența corespunoricum celor mai felurite așteptări. Este oraș de Cul-ă, de Artă, de neuitate evenimente istorice, de miraj enigme, de specific și unicitate. Dăinuirea Florenței admirația lumii de pretutindeni este susținută pernent prin confluențele care se contopesc între ziduei ca într'un centru ideal și ale căror puncte de care fiind din cele mai disparate ca proveniență, se bină acolo, în conca Arnului, între San Miniato, Fie-e și Bellosguardo, în acea complexă și unică sinteză, care o conturează ciclic enorma cupolă a Catedralei. Atenă a lumii noastre, Florența este mai cuprinzăre de felurimi de Civilizații decât Atena; leagăn al nașterii romanice, este mai expresivă, mai comunivă decât Roma.

ntelectualul cel mai proeminent al Londrei, al Berului, sau al Parisului, trebuie să-și întregască biofia printr'o pagină scrisă în carnetul de drum al carei sale la Florența: în orașul care i-a dăruit Poei pe Dante, cel mai temerar alcătuitor de arhitecturi ernale și paradisiace: în orașul care i l-a dat Pictupe Giotto, cel dintâi înfățișător al sufletului prin oare; inventivității pe Leonardo; Istoriei pe Nico Machiavelli, cel mai sincer și tulburător sfetnic al uritorilor de Istorie; Astronomiei pe Galileu, omul e a pătruns cu vederea până la limita dintre Infinit Dumnezeire; Reformei pe cel dintâi iconoclast; Arecturii pe Alberti și pe Messer Brunellesco, iar Poeziei ovensale pe Francesco Petrarca, trubadurul care a nsfințit în lumea nemuritoarelor capodopere cânte-e de îndumnezeire prin iubire și moarte ale unei nei pământene.

Florența i-a dăruit lumii Renașterea, adică o nouă mă de Civilizație în milenara ei existență.

Temperamentele cele mai romantioase nu pot uita ao că în nici o altă Republică medievală Istoria cu uelfi și Ghibelini n'a căpătat o coloratură mai vie și expresie mai patetică decât în Patria unui exilat ca nte Alighieri; că în nici o altă cetate italiană antanismul dintre Imperiu și Papalitate n'a fost trăit mai cer și mai sfâșietor; că pe străzile vechii Florențe, unând de voioșia tinerească a unui „calendimaggio", u cântat întâile poezii de iubire spiritualizată prin a „Dulcelui stil nou"; că la altarele Santei Maria ovella, a Santei Croce, a celor dintâi biserici florene s'a arătat în cadru de icoană întâiul chip de „don-" transfigurat în Madonă, sub penelul primitiv ca istnicia Sfântului din Assisi al meșterului Cimabue. Sinteza Goticului septentrional cu Romanicul latin, înălțat la posibilități definitive odată cu înălțarea mpanilei lui Giotto.

Oraș al formării spirituale a unor artiști ca Leonar-, Michelangelo, sau Raffaello, Patrie ideală și de netat a lor, chiar dacă primii s'au născut în două sate n Toscana, iar Raffaello în Le Marche, Florența a exlat si prin alti fii, care să-i asigure celebritatea în stele Istoriei: iată-l pe Amerigo Vespucci, Florentiul care împreună cu Paolo Toscanelli și apoi cu însuș ristofor Columb, au întins peste Ocean perspectivele ei lumi noi, spre a anticipa geografic explorarea pațiului Mare, pe care avea să-l proecteze în curând alileo Galilei până'n marginele extreme ale celui smic.

Florența este orașul Italiei în care nici Goticul, nici omanicul, nici Barocul nu s'au putut manifesta în rmele lor individuale; ci au suferit subordonări, care desființează de fapt funcția primordială și le transrmă în simple elemente de componență.

Te-ai întrebat, desigur, nu odată, pentru ce intri în rașul acesta cu atâta nestăpânită și inexplicabilă ială. După mulți ani de reîntoarceri și confruntări, -ai dat în fine răspunsul: fiecare monument ți se nfățișează la Florența cu solemnitatea unei pagini inedite din Istoria Culturii și Artelor, în care sârguința și ntelegerea ta renunță de-a putea să descifreze totul. ercetezi acolo cea mai vastă enciclopedie în imagini Creației umane.

Te tulbură mirajul atâtor amintiri celebre, atâtea caodopere, atâtea evocări de glorii intrate de câteva sepole în Panteonul admirației universale. Te surprinzi ercetând într'o piață din apropierea Domului, o fadă inexpresivă, neterminată, pe care arhitecții n'au pucat să așternă plăcile de marmore policrome. Și te ntrebi cum pot îndura Florentinii, în centrul orașului or, atare scăpare din vedere, fiind mai ales vorba de ațada unei biserici ca San Lorenzo, ctitoria ilustrei și vutei familii a Medicilor. Te minunezi însă curând, descoperind într'o capelă a acestei biserici mormintele pentru care Michelangelo a sculptat Noaptea, Ziua, Zoile și Amurgul.

Intri în Muzeul Național, în care știi că vei afla mai mult amintiri istorice locale, mărturisind despre trecul Florenței în cele mai variate și umile forme. Dar ată: ești întâmpinat acolo de o lume întruchipată în eternitatea bronzului de marii sculptori ai Renașterii: David de Verrocchio, Sfântul Gheorghe de Donatello, Cellini de el însuș, Niccolò da Uzzano, în lemn, de un necunoscut. Singur Dante, cu *Vita Nuova* sub braț și un trandafir într'o mână, apare luminat de culorile lui Giotto, în afrescul din capela aceluiaș Bargello.

Te încumeți apoi să cercetezi Galeriile de tablouri ale Florenței, cea dela Ufizzi și dela Pitti, în care s'au colectat de fapt obiectele de ornament din palatele Renașterii, atâtea câte nu s'au risipit prin toate muzeele lumii. Vènera medicee își profilează formele de ivoriu pe un portret de Bronzino; Vènera botticelliană își desvălue nuditatea în atmosfera de sensualitate a dansului din alegoria *Primăverii*; Madonele aceluiaș Sandro Botticelli se confruntă cu Madonele copilăroase ale lui Raffaello, cu Madonele enigmatice și nedefinite în clar-obscur ale lui Messer Leonardo, cu Flora tizianescă, cu Sfânta Familie a lui Buonarotti. Afli mai apoi altă biserică,

(Urmare în pag. ultimă)

Toamnă

VARA, chiabur de-ale șerpilor piei,
Năpârlește și ea la vremea ei.
Haina, solzită'n o mie colori,
Foc și-o preschimbă, de-amurg și de zori.
Fost-a cumptorul trei luni încălzit.
Trup să desfacă din aur topit.
Arșița cât de puțin s'a descins,
Vinetei prune de pârgă i-a nins.
Pun simbolisme pe buze peceți,
Buzele însă pe ochi mai înceți.
Cerul e boltă mai mult ca văzduh:
Rațele-și pârâie stolul în stuh.
Raza mlădie distanțe'n potir:
Dusele cântece, mai abitir.
Frunza pădurilor cât s'a rărit,
Cerul cu-atâta mai mult l-au boltit.
Fumul, înfrânt, se întinde stindard:
Anului, soarele i-este bastard.
Măcelărită cu-al ploii satâr,
Unde-i a verilor piele, batâr?
Unde e? Unde-i? Școlari trag la fit
Primelor temeri de prim neofit,
Caută'n malul de râu matofit,
Peste mușcele, în rariști, în crâng,
Pielea de negură lunei de-o strâng.
Noaptea se leagănă tristă'n gorun,
Apele toate-s uleiu de morun.

ȘTEFAN NENIȚESCU

Critici și scriitori

de NICOLAE ROȘU

Arta nu este un privilegiu al făuritorilor de literatură. Ea se întâlnește oriunde vibrează un elan creator, oriunde se află o sete de cunoaștere, o asimilare a frumosului în forme armonioase și lucide. Un artist transfigurează realitatea, o re-crează, iar sinteza operii de artă este un fragment de viață trăită pe margina unor experiențe sufletești. Acel scriitor care-și trăește opera de artă cu entuziasm, și iubește creațiile spiritului, deslegat de contingența banală a propriei lui vremelnicii, se face vrednic de noblețea unui sacerdoțiu.

Un opuscul de critică literară, o pagină de cercetare critică, prin suflul lăuntric al vieții, prin însușirile stilului, viziune și convingere întemeiată, își însușește calitățile unei opere de artă. Contactul criticii literare cu literatura nu se rezumă la un raport de subordonare, deoarece comentariile marginale cu analize și transcrieri de texte nu înseamnă nimic pentru calitățile artistice ale unei opere critice. Un spirit metodist, sec și pedant, alcătuind rubricări de arhivar, cu fișe savuroase de erudiție muncită, dar fără afinități și înțelegeri afective, este tot atât de puțin critic de artă cași scriitorul tendențios, înțepenit într'o formulă dogmatică, pentru folosința unui spirit obscur copleșit de condiția meschină a vieții.

Susținem funcțiunea creatoare a criticei, dreptul netăgăduit de a fi o operă de artă, mărturisirea unui temperament, expresia unui stil personal. După cum istoria unei opere literare este istoria însăși a omului, — o antropogeneză, — tot asemeni plăsmuirea critică presupune valorificarea tuturor elementelor constitutive ale vieții. Din a ceastă pricină, viața ne putând fi desmembrată fără a i se rupe echilibrul interior, care condiționează fenomenul esențial al trăirii, critica nu se poate opri numai la prolegomene de estetică pură, ci trebue să folosească în egală măsură documentul, istoriografia și e semnificația biografică pentru a închega o sinteză complectă.

Opera de artă este ea însăși o sinteză de viață, o cuprindere a tuturor izvoarelor de cunoaștere; ea reprezintă o trăire anticipată a fenomenului de creație prin viziunea întregului cadru arhitectural, o construcție simetrică și trainică, echilibrată prin liniile de forță ale personalității artistului. Stilul unei opere literare este o expresie personală, cu fine nuanțări de amănunt tehnic, dar nu mai puțin, cu mărturisirea tainică a unui dar excepțional de a închipui viața și lumea într'o alcătuire ordonată de promptitudinea și intensitatea emoției. Un scriitor când își elaborează opera nu trebue să se gândească decât la sine, să se aibă necontenit în vedere, oriunde, fără înșelătoarea iluzie a maeștrilor, fără să ție seama de modelele „consacrate" care nu-i folosesc la nimic. La câți scriitori elaborarea nu este greoae și obscură tocmai din această pricină. Ei sunt îmbibați de lecturi, de noțiuni și idei care dau stilului un caracter de artificialitate stridentă, de copie, parodie sau caricatură. Acești scriitori, făcuți după prejudecăți stilistice, conformiști și nenaturali, și-au surpat starea emoțională înlocuind-o cu tehnica geometrică a unei false perfecțiuni. Atenția le este șovăelnică, incapabilă de concentrare, aleargă de ici colo, prinde senzații din văzduh, nu se poate fixa statornic asupra unui obiect. Memoria le este falsificată de reținere neasimilate, amăgită de fapte străine de propria cunoaștere și trăire.

Un scriitor este înzestrat de la natură cu o putere excepțională de actualizare a memoriei hereditare. Și tocmai acest fapt trebuește pus în evidență. El vine pe lume cu o predispoziție specială de a face să trăiască acest univers de senzații și imagini. Existența lui este un punct de convergență a unui lanț nesfârșit de strămoși, viața lor circulă în viața lui, vorbele lor împrospătează conturul exterior al gândirii, și aceasta este cauza pentru care un scriitor este legat de mediul natal geografic, de limba maternă. Un Ion Creangă, un M. Sadoveanu, un Panait Istati, au dat relief acestui spațiu biologic și pământesc, s'au așezat dela primele lor rânduri pe axa planetară a spațiului geografic. Ei au povestit o viață care a trăit și trăește în noi toți, și opera lor, de fecundă cuprindere epică, reînvie această viață, o face să circule de parcă s'ar petrece aidoma. Dar stilul acestor opere personale, cristalizarea universului de senzații prin vivacitatea memoriei hereditare, este prea specific, și ușor de deosebit.

O operă de stil, artistic și filigramat, cum a scris Al. Odobescu („Pseudo-kineghetikos") desăvârșește o tehnică academică și didactică, de prestanță profesorală, cu minuțiozități căutate, un scris înpovărat de noțiuni și imagini străine unei elaborări spontane. Acest stil retoric, glacial și savant, această proză cu o tehnică perfectă este lipsită de frăgezime, de sinceritate, de elan și spontaneitate. Tehnica stilului nu este o izbândă după o luptă sistematică și metodică, ci vine dela sine, naturală, printr'o armonie interioară a imaginelor și expresiilor, prin sensul imperceptibil al nuanțărilor. Stilul interior este firesc, cald, limpede, nu are nevoe de prelucrări savante, de corectări și reveniri care să dea relief imaginilor, cu eliminări și purificări, până când întreaga operă, vrând să fie o icoană a perfecțiunii, izbutește doar să rămâe o palidă ilustrare verbală a unui gând pe jumătate realizat. Am dat ca exemplu, mai sus, pe acei povestitori cu o structură sensorială puternică, și s'a putut vedea cât de îndepărtați sunt de preceptul lui Boileau:

„Cent fois sur le métier remettez votre ouvrage; polissez-le sans cesse et le repolissez".

Arta literară este o sinteză miraculoasă a vieții gregare și inconștiente mai întâi, a zăcămintelor verbale din memoria hereditară. Limba este vehiculul expresiv al gândirii; în nuanțările, pitorescul culoarea și chiar în inventivitatea ei vibrează puterea transcrierii. In al doilea rând arta literară este sinteza unui teperament, a unui complex de corelațiuni sufletești și organice concentrate în focarul unei viziuni originale. Un scriitor gândește cu toate organele corpului său, fluxul nervos care îl învălue presupune o mișcare vibratorie a tuturor celulelor.

(Urmare in pagina 6-a)

N. I. Herescu

de RADU GYR

Alegerea d-lui N. I. Herescu la președinția Societății Scriitorilor Români a însemnat, în primul rând, un act de frumoasă solidaritate a meșteșugarilor scrisului, cari, într'o [illegible] așezat ca reprezentant al lor în fruntea acestei nobile și albastre bresle.

N'a fost, aici, rezultatul unei simple colectări de voturi, ci un semn de recunoaștere, hotărâtă și leală, a multiplelor însușiri de cărturar, de scriitor, de gospodar, sintetizate în noul președinte.

Alegerea din 29 Octombrie a fost, totdeodată, sinonimă cu triumful elitei sufletești și cu acela al tinereții laborioase și creiatoare.

Profesor de literatură latină la Facultatea de Litere din București — unde e cel mai tânăr dintre universitari — N. I. Herescu a venit la catedră nu numai cu munca și cărturăria lui, dar și cu un duh nou de vibrație tinerească.

Intr'adevăr sunt câtiva ani de când, de la aceasta catedră, pleacă nu numai cuvântul bogat al eruditului, ci și o generoasă risipă de dragoste și stimulent pentru studiile clasice. Unind pregătirea științifică și gustul artistic de fină calitate și difuzându-le în seminarii și la cursuri în care didacticismul sec a fost înlocuit de-o incandescentă trăire a sensurilor artei clasice și de-o nobilă pasiune pentru interpretarea frumuseților latine, — tânărul dascăl și-a făcut, din întoarcerea la clasicism și din condiționarea oricărei culturi autentice de marile adevăruri clasice, o lozincă severă și o lineară atitudine estetică.

Inainte, însă, de-a fi profesor universitar, N. I. Herescu rămâne un scriitor de frumoasă tinută. Un scriitor care-și brează de dragostea sfântă a răstignirilor pe coala de hârtie și care cinstește truda istovitoare a slovei rotunjite în strung. Migălind atât versul cât și pagina de critică sau de erudiție încă de pe când studența pe băncile facultății alături de poetul N. Milcu și de acela ce semnează rândurile de față, — Herescu a cunoscut și a iubit febra aromită a nopților de veghe lângă osânda scumpă a călimării și a stimat toga albă a scrisului aristocrat.

Eu l-am văzut, alături de mine, scriind articole și cronici și făcând corecturi, până noaptea târziu, la o masă mizeră de tipografie periferică, înfrățit cu zețarii și cu ucenicii dela rotativă. L-am văzut redactând, cu înfrigurare, reviste literare și de specialitate. L-am văzut istovindu-se în robia diurnă a cuvântului muncit și despicat. L-am cunoscut argat ca și mine, la crini și cărândul, meseriaș al scrisului.

Intre 1924 și 1927 a risipit versuri, articole, studii și cronici în paginile revistelor tinerești „Flamura", „Suflet românesc", „Clipa", pentru ca apoi să gospodărească publicații de specialitate ca „Favonius", „Revista clasică", „Ausonia". Cultivând tehnica unui tradiționalism pe care-l voia descins din liniștile duminicale ale poeziei lui Francis Jammes și din zăpezile de argintiu Soracte ale liricii lui Horațiu, Herescu și-a cules poemele, pline de imagini proaspete și unduitoare muzicalitate, într'o „Carte cu lumină", (1926) elogios întâmpinată la apariția

(Urmare în pag. 6-a)

Cézanne — Peisagiu de iarnă

Cronica literară

Existența creștină

O lume nouă a luat ființă, pentrucă era o viață nouă: homines non gloriae, sed vitae!

Este destul de greu să înțelegem ce era această viață nouă, dotată cu o putere capabilă să dărâme o civilizație, a cărei glorie n'a mai ajuns-o alta, până azi. Dar dincolo de înțelegerea noastră, viața nouă era ceea ce era, fiindcă o altă asemănătoare, înainte de ea, n'a mai fost. Ea a început să existe, la un moment dat al istoriei, și cuprinsul ei stă tocmai în acest caracter auroral. Creștinismul nu este altceva decât învățătura începutului, — a lumii care se naște acum, din ceea ce n'a fost înainte de ea, din nimic. Lumea este creată, ea începe, într'o anumită clipă, să fie, să existe. Iată cum înțelegem existența creștină.

Omul există, viața există, universul există, începând să existe dintr'un anumit punct al timpului, îndărătul căruia n'a fost nimic. Nu vom spune că a fost Dumnezeu, pentrucă Dumnezeu este, el este ceeace este, în eternitate, fără determinări temporale fără a fost și fără va fi.

Omul nu este, ci există, a început adică să fie, a obținut o existență, pe care, după trecerea unei părți de timp, o va pierde. Dubla însușire a existenței omenești este de a fi aurorală și crepusculară. Din caracterul auroral decurge bucuria de a exista, iar din caracterul crepuscular teama de a nu mai exista, frica de moarte, agonia. Suferința de a muri, de a întoarce existența la nimic, este starea de păcat, osânda moștenită, de a muri de moarte, morte morieris! Această conștiință a păcatului, spaima de a muri de moarte, se deosibește de suferința greacă, prin aceea că ea este agonică, este însoțită de lupta de a nu muri de moarte, ci de a muri în Dumnezeu, de a trece în eternitate. Existența trebue mântuită. In acest scop a venit un Mântuior. El va învăța pe om ce să facă spre a nu mai muri de moarte, el va fi exemplu de luptă împotriva morții, de agonie. Deaceea el va fi Pătimitorul, va pătimi pentru noi. El va fi exemplu prin însăși viața lui, care va fi la fel cu viața omenească, însă model de viață omenească în luptă cu moartea, viață care pătimește spre a se isbăvi.

Deaceea Mântuitorul este și Invățătorul; el învață viața fără moarte, agonia, învierea din moarte. Suferința existenții creștine se deosibește de suferința existnții elene, prin aceea că ea nu este lipsită de o promisiune că va înceta, de o mângâere. E posibil ca suferința să se curme, să nu murim de moarte; viața lui Iisus ne face promisiunea; ea ne mângâe; deaceea Iisus este și Mângâetorul. El a venit să mângâe, deșteptând în suflete credința și speranța.

Suferința antică se mai deosibește de suferința creștină prin credință și speranță! Mângâetorul naște credința din care se desface ca un rod speranța că ceeace a învățat Invățătorul se va întâmpla: izbăvirea de moarte. Mai este încă un lucru care deosibește suferința anticilor de suferința creștină are un Mângâetor.

Cine simte nevoia să mângâe și cu ce scop mângâe? Mângâe cine simte iubire, și mângâie cu scopul de a-și arăta iubirea. Deaceea Mângâetorul este și Iubitor. El iubește oamenii, este Iubitorul de oameni! Puterea de a mântui, de a pătimi, de a învăța și de a mângâia le are ca o înzestrare divină, greu de înțeles prin firea omenească; ele rămân în viața lui dumnezească, păstrând pentru viața omenească, iubrea.

Iubirea o trece direct de la El la oameni, pentru ca și ei să aibă puterea de a iubi, ca pe o tărie a vieții mai mare decât credința și speranța.

Omul iubește prin iubire, propria sa viață, dorind-o fără sfârșit, fără osânda de a se stinge în nimic. Iubirea de viață însemnează agonie; cea mai cumplită agonie mărturisește cea mai înaltă iubire de viață. Și aici se ivește iarăși un hotar despărțitor între cele două lumi: creștinul se va ruga altfel decât elenul, pentru că el își va ridica glasul dintr'un abis al agoniei, din spaima nimicniciei, și de aceea cererile lui nu vor fi cu măsură și cu înțelepciune, și nici „simple și libere", ci vor fi exprimate „de profundis". El nu cere un anume lucru pentru viață, armonios, împodobitor, care să placă și zeilor și să nu le turbure jocul olimpic. Creștinul cere însăși viața sa, viața cea nouă, — fără specificări morale sau de cultură, fiindcă viața lui nu este cultură, ornament al lumii —, ci este existență, un dar pe care îl poate pierde și pentru care s roagă să nu-l piardă în clipa când vede că este amenințat să-l piardă.

Din această „pierdere" se roagă, din desnădejde, din abis, fără a mai ține seama canonul de a se înfățișa lui Dumnezeu, într'o atitudine armonioasă și liberă (Heiler). In fața lui Dumnezeu el se arată ca un „nimic", ca o creatură amenințată să nu mai fie, ca o existență intrată în neexistență. Și cererea lui este de a-și recăpăta existența, de a-și prelungi viața, care i s'a dat, și fără de care nu va mai fi. Rugăciunea este iubire de viață și spaimă de moarte: „Domine, adtende et miserere, domine deus meus, ...adtende animam meam et audi clamantem de profundo. Nam nisi assint et in profundo aures tuae, quo ibimus? Quo clamabimus?" Doamne, auzi-mă și fie-ți milă, Doamne Dumnezeul meu; întoarce-te spre viața mea și ascult'o cum strigă din fundul desnădejdei. Căci dacă urechile tale nu ne aud în fundul desnădejdei noastre, încotr'o vom merge? Către cine vom striga? (Sf. Augustin, Confessiones, 11, II).

Prescripțiile cerute creștinului rugător, sunt de natură interioară: mâinile care se îndreaptă spre cer și fața care se întoarce spre răsărit indică o atitudine de ieșire de sine, o năzuință spre transcedență. (Origen) Mișcările exterioare se ordonează după ritualul moral care constă în puritatea lăuntrică în desăvârșita lepădare de sine, în recunoașterea stării de moarte, de copleșitor păcat. „Om nenorocit ce sânt! Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?" (Romani, 7, 24). Insăși viața din noi, din rădăcinile ei recunoscute, călăuzește rugăciunea „căci să ne rugăm cum trebue, nu știm, ci singur duhul se roagă pentru noi cu suspinuri negrăite". (Rom. 8).

Doctrina despre existență a separat deci, dintr'o dată, lumea veche de lumea nouă. In scrierile părinților bisericii isbește în primul rând, foarte puternic, modul cum ei vorbesc despre creație.

Frazele lor cele mai emoționante insită asupra caracterului de început al vieții, asupra nașterii din nimic. „De nihilo enim a te, non de te facta sunt, non de aliqua non tua vel quae antea fuerit... (Căci au fost create de către Tine, din nimic, și nu din tine și nici dintr'o materie care ar fi fost altceva decât tine și care ar fi fost înainte de tine". Aug. XIII, 33). Nimicul din care a ieșit creația are putere asupra ei și după ce a început să fie, o pândește în creșterea și desvoltarea ei, și o amenință cu dreptul ce pare să-l aibă de a o transforma iarăși în nimic: moartea, trecerea în neființă. Contra spaimei necontenite de neant, intervine concepția creștină despre creator, despre Dumnezeu Tatăl.

Omul a fost creat din nimic, dar nu nimicul l-a creat, ci creatorul, Dumnezeu Tatăl. „Dumnezeu, care ne-a adus dela neexistență la existență, este [illegible] născut și care au luat de la el și existența și capacitatea de a naște". (Damaschin, Dogmatica, trad. Fecioru și Căciulă, pag. 41). Aducerea de la neexistență la existență constitue pentru creștin binele suprem, și aici zace miezul profund al doctrinei. Prin creație Dumnezeu și-a arătat bunătatea, el este bunul Părinte. „Și aceasta pentru motivul că binele este existența și cauza existenței, iar răul lipsa binelui sau a existenței (op. cit. pag. 43). Doctrina binelui existențial inundă umplând în întregime conștiința noului om, care își va tocmi din ea o altă înțelepciune decât elenul. Creația este un semn, semn de bunătate, iar bunătatea este dragoste. Adevărata dragoste se află la creator, dar ea a fost transmisă și creațiunii, ca rațiune a ei de a fi, ca sens al scoaterii din neant. Dragostea se manifestă cu o organică evidență, prin dorința de a exista, și prin aspectul ei negativ, spaima de moarte. „In adevăr dacă toate au fost aduse de creator de la neexistență la existență, au în chip firesc dorința de a exista și nu de a nu exista, caracterul firesc al acestora este tendința spre cele ce mențin firea" (op. cit. pag. 221). A fi creatură, a fi în sânul existenței, a vedea existența și a o trăi însemnează a fi în dragoste, în sânul dragostei, a vedea dragostea și a o trăi! In acest fel doctrina creștină se bizue pe dragoste și propăvăduește Dumnezeul dragostei. Dragostea se revarsă peste fire, o străbate, îi dă conținut și justificare. Ea este fără limite, este plină. „Explenitudinii quippe bonitatis tuae creatura tua subsistit, ut bonum, quod tibi nihil prodesset nec te aequale tibi esset, tamen quia ex te fieri potuit, non deesset". (Din plinătatea bunătății tale creatura există, pentru ca binele, care nu-ți este de nici un folos, și nici nu este egal cu tine, deși pornit dela tine, să nu lipsească totuși, fiindcă s'a putut să fie de la tine. Aug. XIII, 2). Binele care nu este de nici un folos lui Dumnezeu, pentrucă „el nu este nimic din existențe, ci mai presus de toate" (Damaschin, op. cit., pag. 42), constitue însăși esența dragostei.

Dragostea trebue înțeleasă printre elementele constitutive ale vieții celei noui, ca una ce deschide fereastra spre transcendență. Sub forma ei substanțială, ca dorință de a exista, ea laudă fapta lui Dumnezeu, preamărește creația. Ea este binele, împotriva răului, și sădită în noi ea este semn al bunătății divine, care a voit existența. „Ergo quae cumque sunt, bona sunt, malumque illud, quod quaerebam unde esset, non est substantia, quia, si substantia esset, bonum esset". (Toate câte sunt, bune sunt, iar răul, a cărui obârșie am căutat-o, nu este substanță, fiindcă dacă ar fi substanță, ar fi binele", Aug. VII, 12). Teoria despre rău, în gândirea creștină nu se înrudește în nici un chip cu concepția elenă despre destin, (care e mai presus de zei) și despre necesitate (pe car nici zii n'o pot îndupleca). Răul creștin este păcat, adică incapacitatea omului de a cuprinde viața, de a se așeza totdeauna în centrul ei de dragoste și bunătate divină. Deși este unica justificare a existenții, deși este mărturisită de „toată făptura", și zidită organic în noi, iubirea trebue căutată, prezența ei nu se face clară, fără contribuția omului. El trebue să participe, să se pregătească, să voiască. Și este firesc să fie așa, din moment ce antropologia creștină nu admite destinul și nici necesitatea. Omul este liber; creatorul a dat existenței libertatea; libertatea de a alege între vață și între moarte. Mitul paradisului marchează dorința divină ca omul să prefere morții, viața; mai mult, creatorul a poruncit omului auroral să nu mănânce din pomul morții; porunca nu-l subjuga pe om, deoarece ea nu era necesară, ci era dată cu libertatea de a asculta de ea sau de a nu asculta de ea. Fiind liber, omul a călcat o și a cunoscut pomul morții; din imboldul aceleeași libertăți, a voit apoi să cunoască și pomul vieții, dar era prea târziu; pierduse starea aurorală a paradisului; pierduse viața cea fără de moarte, adică viața fără teama de stingere în neant, viață străbătută de credința morții în Dumnezeu. „Și l-a gonit pe Adam... Apoi a pus heruvimii cu sabie de flacără, ca să păzească drumul spre pomul vieții. (Facerea, 3, 24).

Căderea în păcat n'a însemnat o totală părăsire în moarte, ci bunătatea divină a continuat să vegheze peste creație, prin profețiile despre venirea unui Mântuitor, care să deschidă drumul spre pomul vieții. Cât de mare a fost bunătatea divină, cunoaștem din faptul că Tatăl a trimes pe însuși Fiul său, ca să învețe pe oameni să trăiască din nou, ca la început, fără moarte, și să moară spre a învia. Iisus a deschis „drumul spre po- [illegible] care rămăsese închis și uitat. Invățătura lui este a căutării, a luptei cu moartea, a agoniei. Este integrarea în dragostea inițială, în intenția creatorului, răscumpărarea din stăpânirea păcatului. Readus la firea de la început din paradis, omul și-a păstrat intactă starea lui de creatură, care este liberă să-și caute viața sau să nu și-o caute. Cu prețul de sânge al celui ce s'a jertfit nu s'a răscumpărat decât chipul desăvârșit prin care omul poate învinge moartea. Prin Iisus el știe c trebue să facă; are însă libertatea să facă s să nu facă ceeace știe că trebue să facă. Și d acum încolo are această libertate, așa cum avut din totdeauna, ca unul căruia i s'a dat: „c Deo inquirere et inquisito invenire et invento cr dere, et credito deservire" (să caute pe Dumn zeu, și după ce l-a căutat să-l găsească, și dup ce l-a găsit să creadă în el, și după ce a crez în el să-l slujească". Tertullian, Apol. XVIII, Căutarea lui Dumnezeu spre a-i sluji este însă viața cea nouă, a dragostei în existență: „qua rite deum, et vivet anima vestra, ut producat ter animam viventem", (căutați pe Dumnezeu și s fletul vostru va trăi, pentru ca să producă pămâ tul suflete vii. Aug. op. cit. XIII, 31).

Din primele scrieri ale părinților bisericii, do trina despre existență a evidențiat o viziune transcendenței cu totul alta decât a elenilor. I deobște se crede că elenismul a transmis cre tinismului structura filozofică și l-a ajutat să s fundamenteze rațional, prin dogme. De fapt do mele apără numai misterul, iar părerea că el nismul se continuă cu Platon și Plotin, în creșt nism este cu totul de suprafață. In adâncime, în vățătura creștină nu are mult deaface cu idealis mul elen, după care existența este eroare, iar a devărul este neexistența, ideile fără ființă, proto tipurile. Ideile ar fi copia imperfectă a arhetipu rilor, durabile în eternitate.

Inferioritatea concepției platoniciene stă tocma în frumusețea ei rece, în lipsa ei de mister. Exis tența creștină nu este copia vre unei alte exis tențe dinainte de ea, ea nu este eroare, părere umbră, sau halucinație ci este faptă: creație di nimic a lui Dumnezeu, cu care ea nu se aseamă nă, în nici un fel, fiindcă Dumnezeu nu are atri bute, spre a fi înțeles categorial de mintea ome nească. El este „cel ce este". Atât a spus omulu când a vorbit cu el, de departe: „Eu sunt cel c sunt". Iar dacă existența se ivește doar dintr'u act al bunătății divine, conținând în ea și putinț de a nu fi, (moartea), urmează că ea nu-și poat menține firea decât prin ceeace ea nu este: pri Dumnezeu.

Deaceea, existența fără să se nege pe sine, tin de spre ceea ce nu este ea, spre Dumnezeu. Acea sta din dragoste, din prinos de mulțumire. In con cepția lui Platon existența își ia ființa din absolu tul ideilor eterne, ca eroare, ca degradare. In creștinism, binele suprem este însăși existența, semnul de bunătate al creatorului, viața; adică ceeace cunoaștem, ceeace trăim, ceeace cuprin dem în dragoste și dorim să dăinuiască, în veci; adevărul pentru care agonizăm. Pe Dumnezeu nu-l cunoaștem „pentrucă a trecut sub tăcere ceeace n'am putut să purtăm". (Damaschin, op. cit. 4). „Pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată; Fiul Unul născut, care este în sânurile Tatălui, acela l-a făcut cunoscut". Ioan, I, 18).

Și modul cum l-a făcut cunoscut este viața lui Iisus pe pământ: dragostea și agonia: drumul spre pomul vieții. Aceasta este transcendența creștină și într'acest înțeles spune Sf. Vasile cel Mare: „Noi, tineri creștini, noi socotim cu totul fără nici o valoare această viață omenească, și nu o considerăm în nici un chip ca un bine, și nici nu numim cu acest nume un lucru al cărui folos se limitează la viața de aici". Creștinismul nu admite limitarea, nu rămâne numai la ceeace vede și i se pare că este binele. El caută celălalt bine care este viața fără spaimă de moarte, moartea în Dumnezeu.

CONSTANTIN FANTANERU

Poșta redacției

G. Capotă: Toată bunăvoința noastră nu a putut rezista monotoniei unor cerbi și ciute care „cânt".

Tity D. Popescu: Materialul primit — proză și versuri — se menține pe linia unor oneste compoziții cu caracter didactic, din care, pentru a evada, se cere timp.

B. L. Nică: Intr'adevăr, un fragment dintr'o nuvelă... morală. Atât și așa cum a fost scris, e nepublicabil.

Corneliu Jianu: Intrecerea în farmec dintre roze și razele solare, prea insistentă. Și-apoi soarele nu răsare deodată, ca scos dintr'o cutie magică.

Mihail Măgură: Miona e prea de toate zilele, chiar banală. Lipsă de acțiune care să-i motiveze valabil finalul.

Gh. Mirăuțiu: Lunca rugenită și zânele smerite rămân „splendidelor extaze", etc. Nu prea seamănă a poezie.

I. Manea: Despre Caragiale s'a scris, până acum, ceva mai bun.

Gh. Ionescu: Incercări cari, deocamdată, nu spun prea mult. Poezia nu se reduce la o chinuită înșirare de rime.

Ion Gh. Preda: Din bucățile trimise, s'a reținut una pentru publicare. Celelalte, nu depășesc modestia.

Dochie Dragnea: Un hățiș de idei împletite stângaci în versuri cam obositoare; să lăsăm timpului sarcina de-a le descurca.

Horațiu Ionescu: Dece lucruri atât de lugubre ca: ftizie, moarte, strigoi, etc. — la o vârstă când — bănuiesc — se pot vedea atâtea altele mai puțin triste?!

Grig Delablaj: O poezie în care respiră, în fiecare vers, Coșbuc, dar un Coșbuc minor...

V. C. Viișoară: Manuscrisul, nepublicabil, se păstrează la noi, de unde se poate ridica oricând.

Cronica ideilor

Umanism și valoare

de MIRCEA MATEESCU

René Le Senne face o discuție interesantă în lucrarea sa „Obstacle et Valeur"[1]) despre insuficiența umanismului. Acest autor distinge prealabil între umanismul individual și umanismul social, pentruca, analizând amândouă categoriile prin raport la noțiunea de valoare,să tragă, pentru ambele, concluziuni negative. Sunt atât de antagonice definițiunile care s'au emis cu privire la originea și valabilitatea valorilor, încât este bine să cunoaștem enunțarea lui Le Senne, și punctul de vedere în care se așează, în mediul acestei probleme.

In cronicele noastre am remarcat adesea opoziția dintre absolutismul teoriilor metafizice, frecvent în gândirea germană — și definițiunile mai „contingente" pe cari le elaborează autorii francezi. Am zice că, în vreme ce gânditori ca Max Scheler sau Hartmann trimit mereu la un „an sich" supranatural, dar oarecum inflexibil în eternitatea sa absolută, — dela Aug. Comte până la Bouglé și Gurvitch — autorii francezi condiționează valoarea de mediu conferindu-i tot odată ceva din fragilitatea și temporaneitatea acestuia. Gândirea franceză „ține samă" deci de mediu și implicit de elementul genetic al acestuia: *omul* — în elaborarea noțiunii de valoare.

Valorile în concepțiunea majoritară a acestui curent ideativ sunt oarecum antropomorfice, și, pentrucă ne gândim la elementul naturalist al omului când încercăm enunțarea, s'ar putea spune că în gândirea franceză valorile sunt înțelese prin raport la prestigiul unui umanism naturalist antropomorfic. Intervenim cu următoarea distincțiune: opoziția individ-societate dispare când este vorba de esență. Din punctul de vedere al esenței naturaliste, omul este asemenea mediului, sau invers, mediul este, genetic, asemenea substanței umane. Elementul naturalist identifică termenii în esențialitate. In acest sens, adică prin raport la elementul naturalist (de esența individului și a mediului) înțelegem de ce Le Senne condamnă deopotrivă umanismul individual și umanismul social, oferind, împreună cu Gabriel Marcel[2]), Louis Lavelle o remarcabilă abatere dela tradiția pozitivistă a umanismului francez. Primatul noțiunii de valoare asupra individului și asupra mediului (firesc: pentrucă societatea și individul au a fi apreciate în funcțiune de *valoarea* actelor lor, iar nu valoarea, în funcțiune de faptele și firea omului ori a societății) — apropie pe autorii spiritualiști citați de teza metafizicienilor germani — fără ca să îngădue însă o confuziune cu atitudinea strict absolutistă a acestora. Vom vedea mai departe, care este deosebirea.

Reținem afirmațiunea lui Le Senne că „filozofia nu este autorizată a fi redusă la umanism", tălmăcind-o în sensul precizărilor de mai sus. Am văzut de ce „umanismul pur va cădea întotdeauna în naturalism, care constă în a se lăsa dus sau adus". (op. cit. pag. 259). Rămâne să ne întrebăm despre dificultatea la care au ajuns toți autorii care au încercat o definițiune a valorilor, inclusiv Scheller și Hartmann: dar ce sunt, de unde vin, cum să înțelegem valorile, din moment ce le atribuim rostul suprem de cenzor al activităților noastre psiho-spirituale? Aici intervine distincțiunea anunțată, dintre spiritualiștii francezi și metafizica germană. Ne amintim că atât Scheller cât și Hartmann, mai puțin Heyde, categoriseau valorile, așezându-le pe scara unei transcendențe, fără să le tăgăduiască însă, chiar celor „inferioare" caracterul supranatural, „în sine". Ințelese „ca esențe inductibile dar definitive uneori prin raport la oarecari „sentimente fundamentale" (Kierkegaard-Heidegger) — valorile apăreau ca niște „ființe" fără explicație logică directă. Atitudinea oarecum dogmatică a acestor definițiuni, explică poate suficient de ce valorile religioase reprezentau în concepția autorilor germani gradul „perfect" și absolut.

In comparație cu Scheler și ceilalți — Le Senne oferea o concepțiune a valorilor asemănătoare — din punctul de vedere al supranaturalului, dar distinctă, din punctul de vedere al genezei. Dificultatea majoră a oricărei definițiuni despre valoare, Le Senne o rezolvă, ocolind-o sau tăgăduind-o, postulativ. In loc de a ni se răspunde direct la întrebarea: ce este valoarea, aflăm că „valoarea în ea însăși nu trebue să fie determinată sau specificată". (261). Nu trebue înțeles citatul pe care l-am reprodus drept o imputațiune adusă autorului francez. Ne gândim că s'ar putea să aibă dreptate, când nu răspunde fățiș unei asemenea probleme. Le Senne critică umanismul individual și social pentrucă reprezintă amândouă, *ordinea finită*, „care este inadecvată valorii infinite". Dacă „sentimentul valorii este dragostea infinitului", înțelegem de ce valoarea nu poate fi definită, fără a o decade, prin actul logic limitativ și formal, uman al definițiunii — din rangul infinitului în „ordinea finită" — adică într'o condiție care, esențial îi este improprie și pe care, dimpotrivă, funcțional, o condiționează și necesar îi este superioară. Infinitul (valoarea) operează, în acest fel *in valore* asupra finitului, din care fac parte, firesc, omul și ordinea etico-juridică a societății. Pentrucă atât individul cât și mediul sunt *determinatoare*, având vocația limitelor și a influenței cauzale — Le Senne înțelege „obstacolul" care barează calea către ajungerea valorilor, tocmai în această vocație umanistă. Deaceea, luptând contra obstacolului, „omul nu va putea nădăjdui la grația valorii decât după ce a făcut tot ce-i stă în putință pentru a trece dela natural la supranatural". (260).

Reținem că valoarea, deși esențial supranaturală, deci cârmuind omul și mediul, deși aparținând „ordinei infinitului", naște din *dificultate*. Opoziția dintre imanența obstacolului și imanența lui Dumnezeu în eul nostru — învederează această dificultate și calea către valori.

D. Tudor Vianu observă deasemenea într'o lucrare recentă[3]) că „realitatea valorii se constitue mai de grabă din faptul de a dori și de a nu vedea, din luptele și dificultatea de a o obține" (op. cit. pag. 76—77).

Identificând dificultatea drept geneză a valorilor rămâne să ne întrebăm despre natura și funcțiunea ei. Adică să readucem problema „obstacolului" de care vorbea Le Senne.

1) Aubier, Paris, 1934.

2) v. „Etre et Avoir", Aubier, Paris, 1937.

3) v. „Studii de filosofie și estetică" edit. Casei Școalelor, București 1939.

Maestrului I. Gr. Perieţeanu

Chemarea lui Zalmoxis

(nuvelă inedită)

de GEORGE ACSINTEANU

Arcedava se înalţă din piatră şi marmură, luminoasă şi atotstăpânitoare ntre brazi. Zidurile cetăţii, groase un stânjen, cuprind mijlocul uriaui Carpat, ca un braţ al cerului. rnurile zimţate, de jur împrejur, ălucesc în lumina proaspătă de priăvară, alături de crestele muntelui, şi îmbrăcate în haină de raze ţesută soare. In această lumină cu greu ţi desluşi care sunt vârfurile munte- sau ale întăriturei lui Buerebista. zvorul de lângă cetate, săpat cu două te de ani în urmă, de Craiul Arceda- bătrânul conducător al poporului t, ţâşneşte printre stânci cu aceleaşi urmure pline de taine.

Până sus la cetate, drumul merge cu tituri grele. Trebue să cunoşti bine tot legea muntelui ca să poţi ajunge faţa porţilor de bronz. De aici se de mai toată împărăţia, de o parte de alta a munţilor, cu privelişti pe re nici o ţară din lume nu le are. u cât ochiul năzue în fundul zării, cu at mai mult frumosul se arată în toată esăvârşirea lui. Pădurile de brazi se mbrăţişează cu cerul în înălţime, cu iezul pământului în prăpăstii; se preungesc pe dealuri şi în câmpii cu corii nepătrunşi de stejari, până aroape de malurile Danubiului. Văile âurilor cu lunci mănoase în care se riică sate de oameni harnici şi sănătoşi, e deschid printre întunecimile goruni- or, ca adevărate guri de rai.

Toată această împărăţie a belşugui, a minunei şi a tainei a fost ridicată e marele Rege Buerebista.

Ca în toate dimineţile, Regele s'a culat şi azi odată cu zorile. A coborît printen, şi-a spălat chipul în apa răoritoare a izvorului, a suit treptele de marmoră neagră, tot în fugă, şi-a sărutat copiii care dormeau ca doi îngeri iopliţi din marmoră lângă Regina cu părul de aur şi s'a urcat în cel mai înalt turn al cetăţei.

Aci l-a găsit soarele când a eşit de sub geana pământului. Regele cuprindea cu ochii ca de vulturi zările, pădurile, munţii. Din când în când îşi arunca privirea ascuţită spre apele Danubiului, de unde aştepta să se arate trimesul lui de încredere, înţeleptul Arconion, stăpânul cetăţii lui Dionisios de lângă Pontul Euxin. Era nerăbdător să afle veşti din Roma, dela amicul său, consulul Pompeius care se afla în Macedonia. Acornion întârziase o săptămână. Regele era îngrijorat. Nu ştia ce să creadă. Să-l fi omorât cineva pe drum? Dincolo de hotarele ţării avea mulţi duşmani. Unii din ei, trimişi de Cezar, răuşiseră să se strecoare şi pe meleagurile Daciei ca meşteri de întăriturí, de poduri şi drumuri. Buerebista îi cunoştea pe de rost. Avea nevoe de ei, de aceia nu-i trecea prin foc, acolo unde trimesese atâtea mii de duşmani. Ar fi fost de ajuns un semn. Rugurile s'ar fi aprins pretutindeni, pe unde se aflau şi nimeni nu le-ar mai fi dat cenuşa aruncată în apele Danubiului. Cât n'a luptat el în atâţia ani de cârmuire, să scape ţara de cotropitori, tâlhari şi trântori. Zeci de ani de lupte, muncă, sbucium, neodihnă zi şi noapte până când şi-a făurit ţara, până când şi-a zidit din temelii neamul. A trebuit să fie neîndurător; câte odată crâncen chiar cu ai lui. Numai în felul acesta a putut să învingă.

Cât de furtunoase i-au fost războaiele cu Celţii pe care i-a decimat până la ultimul.

Neamul Dac este acum temut peste întinderi de pământ şi ape, nu numai de vecini, ci şi de Romani. Ţara pe care a clădit-o e o adevărată împărăţie, de o parte şi de alta a Danubiului, din munţii Balcanului până la Marea cea mare, până în Carpaţi şi până la poalele Alpilor. De aceia îl duşmăneşte Cesar. Ii poartă ură sau i-e teamă de el? Tare ar vrea să cunoască adevăratul gând al Cezarului. Ştie Impăratul Romei că nu-l va putea birui pe *Buerebista* în ţara lui, chiar dacă ar trimite armate câtă frunză în codrii şi iarbă în câmpii. Toţi cei cari au îndrăsnit să-i calce hotarele, s'au făcut o apă şi un pământ. Dar nu de acest lucru e lui teamă. E învăţat cu focul, cu moartea.

Azi vrea să trăiască în pace cu toate

popoarele. Se simte obosit. In multe nopţi când luna i se arată la fereastră, din vârful brazilor, simte alte chemări, lăuntrice; chemări ale sufletului, ale minţii. In câte dimineţi ca aceasta, înainte ca soarele să-i întindă mâna de lumină, n'a cules din turnul cetăţii taina, înţelepciunea, minunea gândului, a închipuirii. Le-a săpat pe lespezi de piatră sau le-a împărtăşit Marilor Preoţi prin cântări neauzite până atunci. Cât de fericit s'ar simţi să nu mai fie turburat, acum spre amurgul vieţii. Să nu mai fie nevoit să aprindă iarăşi rugurile. Prea din cale afară i-a fost trăirea împletită numai din lupte. De când a văzut lumina vieţei, în cetatea părintească, n'a avut o zi de răgaz, o zi în care să-şi înalţe un gând al lui, o simţire a lui, altfel de cum ştia să şi le arate în timpul luptelor, la zidirea cetăţilor sau la croirea drumurilor. Un gând, o simţire ca aceia pe care a avut-o când a făurit imnul noului crez în Dumnezeu.

Atunci s'a petrecut minunea. Marele Preot Deceneu când l-a auzit cântând în templu a ridicat braţele spre cer şi a glăsuit:

— Doamne al puterilor, acum pot să-mi închid ochii în vecinicie. Duhul şi glasul Tău s'au arătat prin duhul şi glasul Regelui nostru.

De sus s'au lăsat în mijlocul templului, fâşii de lumină.

Simţea această lumină pe frunte, ca o cunună nouă, în pletele de argint, în creerul muncit de gânduri.

A auzit poporul strigând:

— Capul Regelui nostru străluce ca un soare.

Atunci, Marele Preot l-a chemat în altar la sfârşitul slujbei, şi i-a istorisit minuni din copilăria lui, pe care el nu le cunoştea încă...

...Şi acum, în turnul de deasupra munţilor, din cer, din foşnetul brazilor îi vin la ureche şoaptele Marelui Preot Deceneu, sfântul din peştera unde s'a arătat şi Zalmoxis, unde îşi duce viaţa în lumină şi rugă.

„Da, Mărite Doamne, când ai venit pe lume în vechea cetate, cerul a aprins deasupra munţilor o făclie nouă. In lumina luceafărului coborît la fereastră cel dintâi semn pe care l-ai făcut a fost un râs, aşa cum n'ai mai râs Tu niciodată. Nimeni n'ar fi putut desluşi în noaptea aceia, dacă strălucea mai tare luceafărul sau chipul Tău. Nici puterea gândului şi a pătrunderii mele n'a desluşit această minune.

Regele, Regina, norodul din munţi credeau cu adevărat că cerul le trimesese un Impărat, un Profet. In sufletele tuturor domnea fericirea. Noi preoţii, comandanţii, oştenii am îmbrăcat straie de sărbătoare. Munţii îşi înălţau vârfurile mai pline de măreţie. Pasările cântau şi sburdau mai vii, lângă jocul căprioarelor. Bourii şi zimbrii, blânzi cum nu fuseseră niciodată, se uitau cu ochii mari la fereastra unde strălucea chipul Tău. Colunii se adunaseră liniştiţi pe lângă zidurile cetăţii şi adulmecau lumina din stele. Castorii eşiseră din vizuini şi făceau salturi de bucurie pe malul păraelor care curgeau mai pline de viaţă. In această sărbătoare a munţilor şi pădurilor, a cerului şi a pământului, ai crescut Mărite Doamne. Noi te-am botezat Buerebista. Poporul ţi-a spus Getul. Părinţii te-au numit „Copilul minune". Creşteai într'o lună cât altul într'un an. Aşa te-ai ridicat, printre stânci şi în cântece, până când ai început să te iei la trântă cu urşii cei mai voinici. Ai avut, Mărite Doamne, o copilărie cu adevărat de fiu al cerului şi al muntelui.

Astăzi am văzut încă odată prin glasul Tău minunea din noaptea venirii tale pe pământ".

Regele pătruns adânc de aducerea aminte a glasului cald, şopti încet, ca în vis, privind peştera în care se afla Marele Preot:

„Bătrâne sfânt, fie-ţi lăcaşul în împărăţia lui Zalmoxis, luminat de soarele vecinic. Nimeni n'a ştiut să-mi cânte primele zile ale vieţii atât de frumos cum le-ai şoptit tu atunci în altarul templului".

Regele se aşează în jilţul de argint pe care şi-l adusese în turn.

Chipul lui părea în dmineaţa aceasta mai plin de viaţă. Cutele frunţei, ce se adânceau în timpul luptelor, acum nu se mai deslueau. Părea o frunte de Făt-Frumos. Barba albă ca şi pletele lăsate pe umerii laţi, sclipeau în răsăritul de soare ca argintul curat.

Regele îşi simţea sufletul deasupra lumii.

Tot uitându-se în calea lui Acornion, cu gândul la Marele Preot Deceneu, pe care ar fi vrut să-l aibă acum lângă el, începu să i se depene aevea viaţa de lupte, de chinuri şi înălţare, caşicând ar fi trăit-o acum pentru a doua oară.

...La patrusprezece ani învăţase graiul animalelor. Se înţelegea cu ele ca şi cu oamenii. Câteodată descifra şi semnele florilor, ale brazilor, ale stejarilor. Când îl apuca dorul de luptă nu se putea opri. Lângă cetate nu se mai afla urs, care să se poată lua la trântă cu el. Pe toţi îi biruise, fără să-i omoare. Ii făcuse prieteni. Venise acum rândul zimbrilor. Fără să-şi ceară voie dela părinţi, plecase cu dorul de luptă în căutarea lor. După multă vreme de mers, prin păduri fără hotar — şapte zile şi şapte nopţi după calendarul get — ajunse în regatul zimbrilor, peşteră de piatră în inima unui munte. Aci dădu peste cel mai mare dintre zimbri. După coarnele de aur pe care le avea în frunte, părea a fi căpetenia. Vru să-l apuce de coarne şi să dea cu el de pământ. Animalul făcu un salt înapoi. Il privi lug şi îi grăi în limba lui:

— Stăpâne, azi nu e timp de joacă. In lipsa ta de acasă au năvălit din miază-noapte barbarii. Au cuprins cetatea, i-au dat foc, ţi-au omorît părinţii, au robit poporul.

Cu groază îşi aduce aminte. In clipa aceia a vrut să scoată un răcnet, să cutremure pădurea, munţii. Simţea că se înăbuşe. In sufletul lui totuş parcă nu-l venea să creadă. El cunoştea graiul şi legea zimbrilor. Ştia că aceşti stăpâni ai pădurii nu puteau să mintă.

— Glumeşti cu mine, sau numai teama de luptă te face să minţi? a întrebat cu glasul ca un tunet.

Zimbrul i-a răspuns şi el cu răget puternic.

— Nu ştiu ce-i aia frica; iar azi nu-mi arde de glumă, Stăpâne.

— Atunci, du-mă repede într'acolo.

— Nu e timpul. Năvălitorii sunt azi mai tari decât tine. Mâine vei fi tu mai voinic.

— Ei bine, dar ce mă înveţi să fac?

— Să-ţi duci mai departe viaţa lângă noi, până când vei aduna destule puteri ca să sdrobeşti pe cei ce ţi-au cuprins pământul.

Până atunci, în copilăria lui, nu ştiuse ce e tristeţea. Pe frunte îi înflorise numai seninătatea. In ochii lui oricine ar fi putut vedea liniştea care îi înflorea în sufletul de copil, dragostea pentru cer şi pământ, pentru tot ceeace era al lui, pentru tot ceeace era al tuturor. Pletele negre ca nişte valuri şi le purta printre munţi ca un a-

devărat stăpân al lor. Simţea în toată făptura lui numai lumină şi cântec. Când a auzit vestea rostită de zimbru şi-a lăsat capul în jos. A plecat fără să mai spună un cuvânt, în pădure, căutând uitarea, odihna, liniştea sufletului.

Cât de chinuitoare a fost noaptea aceia când a împlinit patrusprezece ani!

A visat fel şi chipuri de ciudăţenii. Munţii se prefăceau în mări sbuciumate, cerul în pământ bântuit de flacări, pământul într'un soare bolnav, iar el, fiul Regelui ucis, un punct de jeratec în tot acest amestec...

După multe şi ciudate visuri, într'un târziu i s'a arătat un om bătrân care semăna aidoma cu Marele Preot Deceneu. Inaltul părinte îmbrăcat în mantie de lună i-a vorbit în vis, tot atât de blând ca şi atunci când i-a povestit copilăria. I-a înfăţişat o minune pe care el n'o înţelegea cu mintea, dar o prindea cu toată puterea simţirii...

„Peste şaptezeci de ani, copilul meu, va veni pe pământ, Fiul lui Dumnezeu, aşa cum ai răsărit şi tu; dar nu într'o cetate de piatră, ci într'un staul de vite. Atunci se va aprinde cea mai mare stea. Tu ai fost numit Buerebista, „Copilul Minune". El se va chema „Fiul Omului". Va arăta lumii calea cea adevărată spre Dumnezeu. Intr'o noapte, ca şi aceasta când inima ta este atât de chinuită, „Fiul Omului" va posi pe coasta unui deal, într'o pădure de măslini. După ce toţi măslinii îi vor mângâia fruntea asudată de rugă, după ce toate firele de iarbă îi vor săruta picioarele şi după ce toate razele de de luceferi îi vor ţese cununa de Impărat în jurul frunţii, un fost soldat de al lui îl va vinde pe treizeci de arginţi. „Fiul lui Dumnezeu", „Fiul Omului" va fi chinuit, va fi bătut cu pietre, va fi răstignit pe cruce, hrănit cu otravă, omorât. Se va ridica din moartea lui şi odată cu el va învia un neam nou de oameni.

Ia aminte ce-ţi spun copilul meu. Aşa se va întâmpla!"

— Şi eu vreau să fiu răstignit, numai să-mi răzbun părinţii. Să fiu chinuit la fel cum va fi El, dar numai să-mi ridic neamul din moartea în care e prăbuşit.

— Vei birui fiu al munţilor, dacă vei crede în puterea cerului.

— Cred.

N'a apucat să rostească bine cuvântul „Cred", că Marele Preot din vis a pierit şi în locul lui s'a arătat o flacără orbitoare. Din acest joc s'a deslusit Zalmoxis cu o sabie de jeratec în mână pe care i-a întins-o.

— Ţine fiu al munţilor şi al pădurilor. Cu aceasta şi cu credinţa îţi vei zidi neamul din nou.

A primit sabia din mâna de foc şi s'a deşteptat...

La capul lui a găsit un paloş de fier, cu tăişul de oţel, cu mânerul de bronz. A înfăşurat sabia cu multă băgare de seamă într'o piele de castor şi a ascuns-o după trei stânci. Pe una din pietre a săpat semne cu care a istorisit visul în cântec scris.

Zimbrii care se odihneau mai în fundul peşterii se uitau la el cu ochii mari, cuprinşi de vrajă. Nu îndrăsneau să-l tulbure cu nimic taina de care era cuprins fiul de Rege. Ştiau toate animalele pădurii cât amar era în sufletul stăpânului lor. Fiecare vietate dela cea mai însemnată târâtoare şi până la căpetenia zimbrilor, cel cu coarnele de aur, nu ştiau ce să facă ca să-i fie mai pe plac. Şi aşa şi-a dus viaţa lângă ele, hrănindu-se cu rădăcini şi fructe sălbatece. Câteodată, noaptea, când dorul de părinţi îl prididea, încăleca pe un zimbru tânăr şi venea în goană până lângă ruinele cetăţii, unde îngenunchia şi plângea cu fruntea rezemată de piatră...

...In a şaptesprezecea primăvară, a îmbrăcat piei de castor şi a coborît în mijlocul barbarilor care îi cotropise ţara. Crescuse destul de voinic ca să nu-i mai fie frică de nimeni. Mergea liniştit cu fruntea în sus, fără să se uite în jurul lui. Barbarii urâţi la chip, mărunţi la trup, cu ochii în fundul capului când l-au văzut trecând prin mijlocul lor au rămas ca împietriţi. Nu ştiau de unde răsărise acest uriaş. Il credeau poate un Zeu. In ochii tuturor se arăta groaza. El nu le băga în seamă iscodirile şi spaima. Când ajunse la cortul căpităniei, doi uriaşi negri îl opriră cu două buzdugane de piatră. Ii privi adânc şi le făcu un semn ciudat, pe care nici el nu-l înţelegea. Săvârşise ma. Matahalele negre se prosternară. Intră în cortul făcut din piei de cai. Dădu peste un tăciunat cu coadă şi ochi ca două scântei. Acesta când îl văzu, puse repede mâna pe un topor de piatră. Vru să-l lovească în piept. El îi luă toporul din mână şi-l asvârli, cu zâmbetul pe buze, ca şi când ar fi aruncat un pai. Ii făcu şi acestuia semnul ciudat. Tăciunatul rămase ca împietrit cu ochii sgâiţi. Ii mai făcu un semn, îl pătrunse cu privirile şi plecă. In urma lui, căpetenia năvălitorilor bolborosea cuvinte neînţelese.

Ros până în rărunchi de scârbă, de ruşine, de silă, grăbi paşii să ajungă cât mai repede în fundul pădurii, să nu mai vadă nimic în jurul lui. Cum? Lighioaiele urâte, murdare, pe care le-a îngenunchiat numai cu un semn, au putut să-i omoare părinţii, să-i robească neamul? Ce ruşine pe capul lui, ce blestem!

La o cotitură a drumului, în mijlocul pădurii, tocmai când gândul îl chinuia mai mult, întâlni o ceată de flăcăi, unul mai chipeş decât altul. Fără să ştie cine sunt tinerii înarmaţi, întinse braţele spre ei, ca şi când ar fi vrut să-i strângă pe toţi la piept. Cei doisprezece îngenunchiară.

— Măria Ta, de când te căutăm prin scobiturile munţilor, să ne fii cârmuitor şi stăpân, glăsui cel mai înalt dintre ei, pe care tinerii îl numeau Proziarna.

— Fraţii mei, de când vă aştept să înlăturăm urgia care ne apasă, le grăi el cu o lumină nouă în suflet, îngenunchind lângă tinerii geţi.

Rosti ruga pe care o făceau străbunii când porneau la luptă.

— Doamne al părinţilor mei, cu credinţa mea, cu sabia Ta pornesc azi la luptă. Ajută-mă!

Tinerii rostiră şi ei aceiaşi rugă laolaltă.

Fratele lui Proziarnă, un flăcău croit ca din stâncă, căruia tovarăşii lui îi ziceau Mizila, adică Cimbrul, se apropie de el şi-l privi adânc în ochi.

— Ajută-ne, Mărite Doamne şi îţi vom fi credincioşi în toate vieţile pe care le vom trăi, aici sau dincolo.

— Al vostru sunt şi ai mei veţi fi!

Rostise vorbele acestea ca o rugăciune.

La Peştera din creerul munţilor îi aşteptau mii de zimbrii, bouri, urşi, mistreţi. Flăcăii se pregătiră de atac. El le făcu un semn să se liniştească.

— Nu aceştia sunt duşmanii noştri.

Se îndreptară spre zimbrul din fruntea cirezii, îl mângâie pe coamă prietenește.

— Acum suntem gata.

Sări în peşteră, dădu laoparte cele trei stânci, scoase paloşul, citi în genunchi cântecul visului săpat în piatră.

Apoi porni în fruntea flăcăilor şi a zimbrilor spre cetatea unde văzuse întâia dată lumina luceafărului. Nu mai găsiră acolo nici ţipenie de năvălitori.

...La ruinele cetăţii sfinte, în apusul de soare, a proclamat pe cei doisprezece flăcăi, comandanţi de oşti, pe Mizila şi Proziarna i-a făcut generali, iar el s'a înălţat Rege al Daciei.

Ii vin în minte şi acum cuvintele pe care le-a rostit atunci cu sufletul ca de jeratec:

— Astăzi, fraţii mei, suntem numai noi, treisprezece şi vietăţile pădurei. Mâine vom creşte ca valurile Danubiului sfânt. Să credem cu toată tăria, să răbdăm, să fim hotărîţi la fapte. Numai atunci ne vom cuceri pământul, ne vom desrobi neamul".

— Măria Ta, a vorbit Proziarna, mulţi de ai noştri sunt secătuiţi, înrăiţi, becisnici. Cu aceştia ce facem?

— Vom căuta să-i îndreptăm prin credinţă. Cei buni ne vor fi fraţi, ceilalţi duşmani; pe fraţi îi vom lua cu noi, pe duşmani îi vom arde pe ruguri la fel ca şi pe năvălitori.

— O să avem multe ruguri de aprins, Măria Ta, glăsui Mizila.

— Chiar dacă ar fi să înconjurăm ţara cu ele, tot vor trebui să le aprindem.

Hotărît la faptă, a pornit în noaptea aceia cu armata pădurei, ca o furtună. Pe unde ajungea, rugurile mistuiau veneticii, trădătorii. Cenuşa era spulberată în vânt. Rândurile celor treisprezece se îngroşau cu geţi desrobiţi, cari se supuneau legilor date de el: hotărâre, cumpătare, credinţă.

Cine călca una din aceste legi era fără iertare ars pe rug. In felul acesta, în mai puţin de un an a cucerit întreaga ţară pe care o stăpânise Remaxos, Oroles, Dromichetes.

Cât a trebuit să ardă rugurile în vetre de piatră până ce ţara a fost limpezită, până ce nu s'a mai aflat un schilod la minte, la suflet sau la trup.

Cât a muncit cu braţele lângă preoţi, generali, ostaşi şi robi ca să-şi vadă cetatea ridicată cât muntele, pe locul unde fusese cuibul străbun. După planurile lui, fără meşterii lui Cezar, a tencuit întăritura cum nu se mai afla alta pe pământ.

Cei zece comandanţi şi preoţi, cârmuitori de armate, voinici şi dârzi, cu Proziarna şi Mizila în frunte, şi-au ridicat în douăsprezece părţi ale ţării, cetăţi de unde străjuesc cu ochii neadormiţi...

...In cuibul străbun cresc frumoşi, ca rupţi din soare, copiii voinici cum nu era nici el la vârsta lor, lângă mama bună, zâna cu părul de aur, pe care o peste mări şi ţări.

In sufletul lui e pace, e lumină. Ar vrea, Doamne cât de mult ar vrea ca liniştea din sufletul lui să stăpânească aevea ţara întreagă dela un capăt la altul. De neamul celt, de ceilalţi barbari, nu mai duce grije. I-a decimat. Singura lui teamă e Cezar. Impăratul acesta e singurul care poate să nu-i dea răgaz de a-şi duce viaţa lângă Zâna şi copiii lui, cu gândurile, cu simţirea, cu cântecele lui...

Dar, ce o fi făcând Acornion? Soarele s'a ridicat deasupra muntelui. Incă o zi şi el nu vine. Parcă se vede ceva în zare? E un cal alb. Acornion...

...Stăpânul cetăţii lui Dionisios de lângă Pontul Euxin, un grec înţelept, bine făcut şi frumos la chip, se prezentă în faţa Regelui. Chipul era întunecat. Ochii la fel, plini de grije.

Regele îl întâmpină cu un surâs mustrător:

— Ai cam întârziat, Acronion.

— Cer iertare în genunchi, Măriei Voastre. Drumul a fost tare lung şi veştile din cale afară de multe.

— Le ascult, Acornion.

Inţeleptul privi pe Stăpânul său cu teamă. Se vedea totuşi din întreaga lui făptură credinţa şi dragostea pe care i-o purta.

(Urmare în pag. 4-a)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

EXPOZIȚIILE: KIMON LOGHI (ATENEU); MAC CONSTANTINESCU, GH. M. CANTACUZINO, MARCEL IANCU, NINA ARBORE, MILIȚA PATRAȘCU (SALA „ILEANA" — C. ROMANEASCA).

D. Kimon Loghi e și anul acesta fidel publicului. Expoziția d-sale e plină de lucruri noui, ceeace e dovada unei mari puteri de muncă și a unei energii pe care i-ar putea-o invidia mulți artiști tineri. D. Kimon Loghi e același povestitor al luminișurilor, al apusurilor și al nălucilor de vis și de basm. Balcicul de asemenea e transfigurat, e redat fără asprimile și fără contrastele cari îi caracterizează anumite aspecte. De altfel, nu numai Balcicul se transformă sub penelul d-lui Loghi; atmosfera aspră a Bretaniei, pustiul câmpiilor, priveliști cari pe alți pictori i-ar predispune la realizări sumbre, d-sa are amabilitatea de a ni le evoca transpuse, aproape surâzătoare. Naturile moarte, florile și în general lucrurile făcute în atelier au aceeaș comunicativitate, aceeași finețe în colorit cari au făcut faima d-lui Kimon Loghi.

D. Mac Constantinescu expune la „Ileana" un număr de desenuri în tuș și în sanguină. Acesta nu este decât unul din aspectele talentului atât de divers al lui Mac Constantinescu. Sculptor, d-sa ne-a dat lucrări pline de simțire, lucrări de subtil meșteșug. Ne amintim de asemenea de bas-reliefurile d-sale în aramă bătută, technică în care marii cizelatori de odinioară au făcut opere de cel mai mare interes artistic, și pe care la noi a reînviat-o Mac Constantinescu. Dintre cei ce l-au imitat mai târziu nici unul nu s'a putut ridica până la o înțelegere atât de justă a materialului, până la îmbinarea atât de armonioasă a liniilor și a motivelor decorative. In expoziția de acum d-sa ne prezintă o serie de desenuri dintre cari o bună parte sunt studii destinate să fie închegate în vreo compoziție, iar celelalte sunt desenuri în peniță toate de o mare delicatețe și gingășie. Deși puține, lucrările lui Mac Constantinescu poartă în ele ritmul și sensibilitatea proprii tuturor lucrărilor lui, fie sculptură, aramă bătută sau o simplă vignetă. D. G. M. Cantacuzino expune o serie de desenuri — peisage — în cari — e și firesc — peisagiul arhitectural are un loc de frunte. Totuși, d. Cantacuzino are reale calități de pictor. Efectele de lumină iau de cât obișnuitele „teintes" cu care arhitecții își înviorează peisagele. Intre un desemn de „pictor" care-și ascunde lipsa de simțire printr'un desmăț de linii nedisciplinate și un peisaj arhitectural desenat de un arhitect de talia d-lui Cantacuzino, nu voi ezita niciodată pentru a-l prefera pe cel din urmă. Unul din desenurile expuse — o priveliște din Veneția — e de un deosebit interes. El ne evocă studiile lui Claude Lorain și acele atât de puține ce a lăsat Corot. Aceasta trebue să fie un bine meritat titlu de mândrie pentru d. Gh. M. Cantacuzino. Arhitect și d-sa, d. Marcel Iancu a pus în pictura și în desenurile d-sale atâta stăruință și talent, încât cu drept cuvânt ne întrebăm dacă prima nu a rămas „son violon d'Ingres". D. Marcel Iancu împreună cu Maxy, Brauner, sunt la noi interpreții — deși au moduri diferite ed exprimare — aceleași concepții în plastică ceace-i a izolat oarecum, de restul artiștilor. D. Maxy a îmbrățișat experiența cubistă. D. Brauner, după succesive avataruri, s'a dedicat suprarealismului. D. Marcel Iancu, dacă a cochetat cu dadaismul și cubismul epocii, dacă în dorința de a fi cât mai expresiv nu și-a făcut scrupule pentru nicio deformare, a fost și a rămas și acum cel mai mare *pictor* dintre ei. Nu facem un paradox spunând că aceasta se datorește tocmai calităților pe care d. Marcel Iancu pare să le prețuiască mai puțin, adică acelor daruri cari îl îndeamnă să pună un verde frumos lângă un roșu rar și din această nepremeditată asociație să ne ofere spectacolul atât de căutat al armoniei pure. Această bucurie e minimum dar și esențialul pe care-l cere privitorul unui tablou. Ceilalți, nu ne interesează, căci acel ce privește tabloul pentru a-i ghici un alt sens decât frumusețea lui în sine, care e insensibil la ea, e un nechemat la un astfel de ospăț.

Incercările pictoricești ale d-nei Milița Pătrașcu dovedesc spiritul neodihnit al acestei dăruite artiste. Portretele d-sale au farmecul frescelor pompeiene. Gamele în care sunt scăldate, anumite stângăcii contribue la această impresie. E un merit deosebit al d-nei Milița Pătrașcu care — cu Mac Constantinescu sunt printre puținii sculptori cărora le place și dau mai multă atenție desenului. Lucrările d-nei Nina Arbore au și ele un real farmec în candoarea lor. D-sa desenează cu multă aplicație subiecte adeseori extrem de simple, alte ori — cum e „Mânăstirea Pasărea" care e poate cea mai bună lucrare — știe să compună frumos un peisaj.

Din participarea d-nei Nina Arbore se desprinde limpede înclinarea sa pentru gravură. Așteptăm de la d-sa opere din ce în ce mai multe și mai definitive în această tehnică.

Scrisoare

Moare 'n codru ultim'alăută
Steaua mea pe ceruri se destramă
Ca un pui înjunghiat de ciută....
...Și mi-e dor de casa noastră, mamă.

De salcâmul trist cu frunza stinsă
Când se lasă Toamna peste culmi
Și-și sfâșie zâmbetul în ulmi
Luna albă... porumbiță ninsă.

Sunt din nou copil... Pe Olt se duc
Plutele amintirii... cu amurgul
Și din vremi un chiot de haiduc
Deslușesc... și-i simt pe-aproape murgul.

Mă aștepți cu tata în pridvor...
Gândul vostru îmi îndrumă pașii...
. . . . . .
S'au pierdut pe Olt de mult plutașii...
Și în lume fiul visător...

Azi încerc din inimă-mi s'adun...
Doinele de-atunci și să trimet
In țărâna vechiului cătun
Versuri calde 'nrourat buchet.

NICOLAE PELIGRAD

Ultima toamnă

Poate aceasta e toamna din urmă.
Iată oglinzile negre în lac,
Iată-mi și trupul fraged copac
In care pasărea de veghe mai scurmă.

Pe drumuri unde glasurile se-ascund
Și se cufundă negura'n fântâni,
Erau mai albe florile în mâni
Și mai înaltă luna peste prund.

Mai știi, viorile de lut cum tremurau
Prin pomii grei de noaptea din grădini?
Ceru 'mpletea în părul tău lumini:
Sfioși prin ramuri îngerii pluteau.

In noaptea asta stăm pe lotcă iar.
Hai! rupe funia în grabă... Să vâslim...
Ce negre's căile pe care tot suim
Și vămile ce depărtat răsar.

...Sunt umbrele făcliilor de nunți
Ne cufundăm de-acum. Nu plânge. Plouă 'ncet.
Aceasta-i toamna ultimă; 'n brădet,
Pe maluri trec bătrâni, ciobanii 'n munți.

Plăpândul, amurgitul nostru cînt
Se stinge. Apele ne cresc în jur mereu,
Și-arama pomilor ne'ngroapă. Dumnezeu
S'a dus demult, uitat, depe pământ.

AL. RAICU

Chemarea lui Zalmoxis

(Urmare din pag. 3-a)

— Doamne, prietenul țării noastre, Pompeius a fost ucis de mult, dincolo de Helespont, în țara Egiptului. Impăratul Cezar pusese la cale o expediție împotriva țării noastre. Gândul lui nu s'a putut înfăptui. Cu câteva zile înainte de a porni în fruntea armatelor, așa cum fusese în țara Galilor, fiul său Brutus, împreună cu alți romani l-au înjunghiat.

— Fiul său? tresări Regele.

— Da, Mărite Doamne, chiar fiul său, în timpul ședinței, în Senat.

— Fiul său...

Regele se încruntă. Privi în zare cu ochii plini de gând. Vorbele lui se deșirau acum triste.

— Impăratul mi-era dușman. Știu că nu mi-ar fi dat pace. Dar vestea buna Acornion, nu trebuia să-l treacă în viața cealaltă tocmai fiul său. E o lege pe care nu se cade să o calci. Fiul tău n'are dreptul, chiar dacă destinul ar vrea acest lucru. Ei, dar alte noutăți mai ai?

Ochii lui Acronion se întunecară și mai mult.

— Mărite Doamne, gura mea păcătoasă nu îndrăsnește să spună vestea pe care o am din țară; veste rea care bate la poarta cetății.

— De ce nu, Acronion? Te ascult. Nu ai teamă. Sufletul meu e azi limpede, așa cum e cerul.

— Generalii Proziarna și Mizila, prietenii Măriei Tale, au dat sfoară în Dacia de dincolo de sfântul Danubiu, că după ce ai distrus viile și ai dat poruncă poporului să ducă o viață lipsită de bunătăți, în cumpătare, în asprime, Măria Ta trăiești în belșug, în desfătare. A răsculat armata. Au venit chiar la poarta cetății Măriei Tale, cu gând de ucidere.

— Ca pe Cezar, mișelește, Acronion?

Inteleptul n'a mai putut să răspundă. Liniștea cu care vorbea Regele, surâsul batjocoritor din colțul gurii, lumina care se răspândea din ochii lui adânci, îl amuțiseră. Niciodată nu-l văzuse pe Stăpânul său atât de senin, cu o voce atât de caldă.

— Să-mi aducă chitara, Acronion. Vreau să împletesc azi un cântec nou. Va fi sărbătoare, marea sărbătoare în care va fi arsă minciuna, trădarea. Cei doi prieteni, Proziorna și Mizila vor fi trimiși să ne ducă vești și rugăciuni Dumnezeului nostru. Chemarea lui Zalmoxis va fi azi ascultată. Generalii vor duce veștile în mare lumină.

— Străpunși cu lancea, Mărite Doamne? întrebă Acornion.

— Căzuți în suliți, ca în zilele de împărătească sărbătoare. O, cât de rău îmi pare că nu poate veni la această mare cinstire a generalilor și bunul Mare Preot Deceneu. El ar fi sfințit, ca nimeni altul, slujba trimeterei la Dumnezeu cu vești și dorinți, chemarea lui Zalmoxis.

Acornion coborî din turn și se întoarse în fugă cu chitara Regelui. Buerebista o luă. Se uită lung la ea. Privi cerul, vârfurile de stânci, pădurile de brazi, câmpia până dincolo de apele Danubiului. Cu ochii din ce în ce mai ciudați, porni să atingă coardele chitarei, întâiu încet, apoi din ce în ce mai tare. Glasul lui alături de sunetele desprindea din turn un cântec neauzît până atunci. Preoții din cetate, comandanții, ostașii, rămaseră ca vrăjiți cu ochii ațintiți sus la Regele lor, la lumina lor. Cântecul se auzea mai plin de farmec. Intâi ca un dor, apoi ca o chemare, ca o luptă, ca o biruință, ca o dragoste fără egal, ca o trădare și în urmă încet, lung ca o rugăciune.

La sfârșitul cântecului, Regele nu observase că lângă el stăteau în genunchi Proziarna și Mizila, cu frunțile plecate și că în spatele lor se aflau ostașii răsculați.

— Cântecul v'a adus aici, prietenii mei? întrebă Buerebista cu aceiași lumină ciudată în priviri.

— Cântecul și moartea ta, Mărite Doamne, îi răspunseră generalii sculându-se.

Regele se apropie mai mult de ei. Amândoi erau voinici, lați în spete, cu ochii turburi. In mâini aveau câte un paloș. Buerebista îi stăpânea totuși cu făptura lui de uriaș. Acum glasul regelui nu mai era cald. Devenise tunător.

— Ați uitat Proziarna, Mizila, că nimeni din neamul nostru nu moare? Pofta de mărire să vă fi întunecat într'atât de mult mințile, în cât să nu mai știți că noi, Dacii, nu murim; că trecem numai în altă viață, lângă Zalmoxis. Ei, bunii mei prieteni de altădată, se poate să fi uitat tocmai voi! Tu Proziarna și tu Mizila, cu care mi-am împletit tinerețea mea, cu care am luptat, tocmai voi să uitați acest crez sfânt al neamului nostru? Cât de mult vă plâng. Și totuși vă iert greșala care este de neiertat. Uite, astăzi am să vă fac marea cinste de a vă trimite pe amândoi cu vești și dorinți la Dumnezeul nostru. Zalmoxis chiamă. Se deschide serbarea chemării Cerului.

— Nu vom săvârși acest sacrificiu, răcni generalii, repezintdu-se la Buerebista să-l lovească cu paloșurile.

Mâna regelui, ca un buzdugan de fier, le-a asvârlit la amândoi săbiile peste turn în curtea cetății. Cu acelaș braț ca de fier i-a îngenunchiat pe amândoi în fața preoților, a poporului răsculat. Ostașii vrură să fugă. Regele îi opri.

— Și voi toți ați venit aci pentru gândul lor? Dece ați făcut aceasta, tocmai acum când aveam nevoie de atâta liniște, când nu mai vream să văd rugurile arzând? Duceți-vă jos! Infigeți trei suliți în trei părți. Pregătiți o sută de ruguri. Dacă ale voastre căpetenii vor fi primite prin suliți de Zalmoxis, veți fi iertați și trimiși peste hotare în țara Sciților, de unde nu vreau să mai veniți niciodată. Dacă ei nu vor fi chemați de puterea Cerului, atunci vă veți apride singuri rugurile și vă veți culca pe ele, pentru trecerea în cealaltă viață, în cântecul preoților, în ruga Marelui Preot și a mea.

Pătrunși de marea taină, ostașii răsculați au înfăptuit întocmai ordinul Regelui.

... Din cel mai înalt turn al cetății Arcedava, generalii Proziarna și Mizila au fost aruncați pentru marea jertfă. Nici unul însă, n'a fost chemat de Zalmoxis. Amândoi s'au prăbușit departe de cele trei suliți. Rugurile s'au aprins de jur împrejurul zidurilor ca la un ordin suprem. Intre flăcări, o sută de foști ostași se svârcoleau să se purifice pentru viața cealaltă, în murmurul adânc al preoților, al Marelui Preot și al Regelui.

... In turn, Regina cu părul de aur, copiii înalți cât părintele lor, priveau îngroziți focurile. Intr'un colț al turnului, Acornion părea împietrit lângă Marele Preot Deceneu care venise act ca prin minune, din peștera sfântă.

Buerebista murmurând rugăciunea laolaltă cu preoții privea cerul adâncit în gânduri. Dincolo de munte, soarele însângerat cum nu fusese din timpul luptelor, colora încet, ca un glob de jăratec cuprinsurile.

Târziu, la sfârșitul ceremoniei, Regele se uită cu ochii mirați la Marele Preot. Nici el nu știa cum răsărise Deceneu în turn. Era într'adevăr putere dumnezeească?

Regele vorbi cu glasul stins:

— Nu i-a primit Părinte. Dumnezeu nu mai primește pe nimeni cu vești de la noi. Chemarea lui Zalmoxis a fost astăzi în pustiu. Poate că vrea pe altcineva. Mă vrea pe mine? Ce zici Părinte bun, chemarea lui Zalmoxis n'a fost cumva azi pentru mine?

Chipul de piatră al Marelui Preot Deceneu. luminat de o rază ciudată, se afundă în tăcere...

„Binecunoscutul", cel dintâi mare Rege al Daciei, Buerezista, cioplitor de gânduri și făuritor de cântece, înțelese marea taină...

GEORGE ACSINTEANU

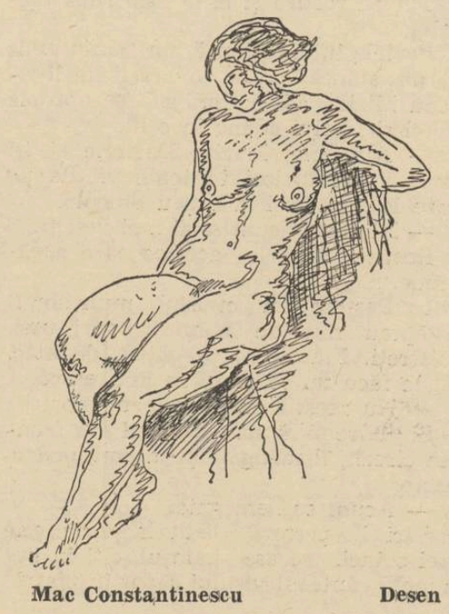

Mac Constantinescu — Desen

N. Stoica — Prietenul meu

Cronic muzicală

de ROMEO ALEXANDRESC

Filarmonica. Colaborarea „Fila monicei" cu „Muncă și voe bună" răspuns printr'o soluție concretă un vechiu deziderat cultural românes Clipa în care muzica, accesibilă noi aproape numai ca hrană spiritu ală costisitoare și în afara posibilit ților practice ale celor mulți, ave să poată lua contact cu orice audito cu mijloace modeste, popularizare muzicii, cu alte cuvinte, era de mu tă vreme așteptată.

De sigur, totul nu este încă rezol vat.

Inceputul s'a făcut însă și rezulta tele n'au întârziat să se producă.

Sala Ateneului a putut să se în carce până acum de două ori cu pu blic aproape în întregime nou, c ucenici la înțelegerea credinței în frumos, cu suflete dornice să pri mească bucuriile curate ale artei. Zăgăzurile care întemnițau până acum muzica în cercul răstrâns al cunoscătorilor și iubitorilor exclusiv avuți sau a snobilor, au început în sfârși să se frângă. Viața culturală românească a început să-și câștige și acele drepturi care până acum îi erau din greu precupețite. Dar exemplul trebue extins cât mai curând.

Alte instituțiuni și personalitățile muzicei românești trebue să participe la această operă de difuzare a educației artistice în massele populare. Chestiunea turneelor muzicale în provincie, în ce privește atât felurite grupări cât și activitatea individuală, este o altă față foarte însemnată a problemei, care trebue energic pusă în studiu și adaptată scopurilor urmărite.

Este cu totul nimerită ideia de a se face cunoscute rândurilor proaspete de public venite cu emoționantă tragere de inimă către muzică, pe cât posibil, cât mai mulți din artiștii noștri de seamă, cât mai complete aspecte ale compoziției românești, ale rezervelor dirijorale și soliste.

Al doilea concert „Filarmonica-Muncă și voe bună" a fost dat în grija muzicianului de aleasă cultură și capacitate și deosebit de clar definită concepție ce este domnul Alfred Alessandrescu. Solistă a fost d-ra Nadia Chebap a cărei fină măestrie pianistică a redat în clasică transparență un concert de Saint-Saens pentru pian și orchestră, scris cu acea desăvârșită estetică de factură care l-a caracterizat pe compozitor și cu consumată cunoaștere a mijloacelor concertante ale pianului.

In același concert, simfonia II de Beethoven, făcând parte din întreg ciclul Beethoven care va fi executat anul acesta pentru „Muncă și voe bună" și o rapsodie românească de Martian Negrea, lucrare de linie bine desemnată și instrumentare îngrijită, au creat alte date inițierilor de bună susținere datorite maestrului Alessandrescu. Dirijor și solistă, au fost unanim aplaudați.

Quartetul Theodorescu. Audiția integrală a quartetelor de Beethoven a fost întreprinsă anul acesta de un quartet de coarde bine întocmit pentru a putea asigura o consistență muzicală și chezășii instrumentale frumoase execuțiunilor sale: quartetul Alexandru Theodorescu. Talentul, hărnicia, experiența d-lui Theodorescu sunt prea bine cunoscute pentru a insista asupra lor.

N'am surprinde pe nimeni afirmând temeiul lor. Trebue să adăogăm însă că d. Theodorescu a știut să-și găsească trei parteneri de deosebite merite artistice: pe d. I. Jelescu, un dotat tânăr instrumentist, pe d. Rădulescu, prim altist al „Filarmonicei" și excelent cunoscător al obligațiilor d-sale muzicale și d. Fotino, violoncelist cu ton mare și simț muzical remarcabil.

Este de așteptat de aceea ca strădania, de dragul muzicei, a quartetului Theodorescu să găsească, în special în straturile tineretului, ecoul care i se cuvine și prilejul de a împlini cât mai larg scopul de educare artistică, atât de entuziast și de lăudabil urmărit.

ucătorul de şah

(nuvelă inedită)

de LAURENŢIU FULGA

ta sosise cu stelele, cu florile, cu etele. Vibrase aerul ca o vioară şi cu sosirea ei, se iscase un climat — preţios de iubire. In odaia, în Francisca de-abea acum, după paci de zile, cobora din pat, intrarea o sărbătorească însufleţire, buiuc nereşti şi elegiace aduceri aminte. în întâmpinarea prietenei de odiă, convalescenta surprinsese semadevăratei bucurii. Şi în mijlocul nantului decor de tinereţe şi voio- Ritta ca un fün care te soarbe reduce.

A venit primăvara, Francisca! aţele odată cu surâsul întindeau ogat buchet de dalii.

Tu ştii lucrul ăsta? Da, eu sunt năvara!

liile aveau o culoare de magie ică: verde amestecat cu roz — răuri solare pe de-asupra imaculapeisagii marine.

Haide, spune un cuvânt. De ce priveşti atât de mirată?

tta avea obrajii poleiţi de lumină r ori vin din strugurii italieni); ncisca avea tâmplele galbene (fotoii prăfuite sau seri de secetă în ole mizere). Invăluită în nevinovată nuseţe (proaspătă şi feciorească), a seamănă sălbatecelor ciute din urile libere. Cu gândurile rătăcite, viaţa pregătită aceloraşi fumegă- experienţe — Francisca era atirea unei alte fete — păstrată tot de amar, tăcută şi blândă în porele din album.

Intr'adevăr a venit primăvara, a? (glasul nostalgic şi pal).

Desigur, de ce te miri?

Vezi! (se apropiă sprijinindu-se scaune; îi prinse florile şi mâinile e palmele ei slăbite. Imbrăţişarea precipitată. Francisca sesiză mirosul ierburi crude, pe care-l desveleau ul şi trupul tânăr al Rittei). Nu m, Ritta. A trebuit să vii tu, ca să u.

Se aşezară pe taburetele de lângă muri. Francisca o mai privea încă macă, nedumerită. Afară priveliştise imprimau sensibile până aproape. âta limpezime, atâta aer pur! O bănrăcoarea serii şi lucirea bogată a usului de peste grădinile oraşului.

— Te-ai schimbat mult, Francisca.

— Nu se poate spune asta. Am răs la fel.

— Tot mai eşti bolnavă?

— Mi-am revenit.

— Desigur că ai suferit mult, draga ea.

— Nu ştiu dacă a fost într'adevăr ferinţă. Era mai de grabă o stare de siguranţă, de nelinişte, o turburare agresivitate a simţurilor.

— Copilul?

— Nu, Ritta. Vlad nu mai vrea copil. ici eu nu-l doresc. Mi se pare inutil, araghios. De-ar sosi, ar adăoga nepuţii de înţelegere a lui Vlad, o altă nfrângere a mea. Il refuz, simplu.

— Vai, Francisca. Vorbeşti în afară e sufletul tău. Tu n'ai fost niciodată şa. Poate eşti mai fericită acum.

— Fericită? O, dragă Ritta, e atât de ult spus! Crezi c'am câştigat ceva rin căsătorie? Nimic. Am pierdut şi ensul iluziilor.

— Acum îmi dau seama. Ai rămas a fel.

— Nu puteam să mă schimb. Iţi mai duci aminte? Ce visam pe băncile colii, ce planuri ne făceam în vagabondajele noastre nocturne! Libere, Ritta, să fim libere: India, Havai, Canada — ce fantastic itinerar! Neconstrânsă de nimeni (aşa mă doriam), iubită doar de luceferi, dorită de spaţiile virgine...

— Draga mea gheişă visătoare — frumos trecut!

— Mizerabil, Ritta, mizerabil trecut. Căci dacă n'aş fi visat, nu eram astăz! o disperată. Ce-am ajuns? (fruntea se plecă învolburată de cruda realitate): într'un orăşel de provincie — soţia unui umil funcţionar. E groaznic, Ritta. M'auzi? Ne-am despărţit de zece ani. Ei bine, de zece ani n'am ieşit din orăşelul ăsta, de zece ani n'am mai căutat steaua polară pe cer.

— Dar asta e de-a dreptul nebunie. Ţi-a venit chiar atât de greu să evadezi?

— Nu e vorba de asta.

— Te ţine ceva aici, te opreşte ceva?

— Da, mă opreşte ceva. Nu Vlad, nici amintirile, nu morţii. Ci credinţa că va apare cineva care să mă deslege de farmece, care să-mi evoce imaginea altui paradis, care să-mi redea accesul la adevărata fericire. Sunt o nebună?

— Nu, pentru tine nu eşti.

Ritta înţelegea. Grea, cu rezonanţe de gong funerar şi îmbâcsită de obscurităţi şi dibueli, viaţa Franciscăi se desfăşura ca filmul unei autopsii meticuloase. Aşa fusese întotdeauna. Işi aduce aminte. Francisca se născuse dela început cu sentimentul blazării şi inferiorităţii. Moştenise toate resemnările şi remuşcările strămoşilor — bazar de refulări nedeslănţuite. Şi dacă încercase să depăşească orizontul ei obtuz, cu toate răscolirile, rămăsese tot prizonieră limitelor vieţii. Inconştientă de ce avea să se întâmple, trăise experienţe triste, traversase etape de categorică şi independentă trăire. Nu folosise la nimic. Se refugiase apoi în căsătorie, crezând c'ar putea să se statornicească astfel năvala svârcolirilor hereditare. Astăzi, Ritta avea în faţă o femee care nu poseda nimic din calmul maturităţii. Inseşi manifestările ei erau contemplaţia propriului climat al părinţilor.

— Dar dece-ţi vorbesc despre nimicurile mele? Hai, spune-mi ce-ai mai făcut până acum, unde ai ajuns cu studiile?

— Nici asta n'are vreo importanţă. Venisem aci cu credinţa c'o să te regăsesc mai firească.

— Crezi că sunt anormală? E un anumit concept de trăire Ritta, şi atât.

— Mă gândesc însă că trebue să alegi între două şanse: resemnarea ori evadarea.

— Mi-e imposibil să fug, să născocesc alte climate. Tu ştii, Ritta, ce fac deobiceiu ziua întreagă?

— Mi 'nchipui.

— Cos ciorapi şi flaneluţe. O alta s'ar mândri, alţii ar spune că asta mi-este menirea.

— Pentru tine...

— Pentru mine e o catastrofă, Ritta.

Se strângeau burele primăverii la ferestre. Inapoi în amintire, se înceţoşaseră şi cele mai suave imagini. — „Mâine trebue să se întâmple minunea. Mâine!" Aşa spunea mereu. Dar din văzduhuri, din miezul oraşului, dintre inimile bibelourilor — nu răspundea decât un ecou surd, subpământean ca eforturile stinse ale crucificaţilor.

Ritta se ridicase, splendid şi alb semn de mirare a frumuseţii trufaşe. Francisca îi urmări din umbră mişcările (aveau ceva de mânz nărăvaş trăit numai pe câmpuri. Prea iureşe, obraznice şi prea libere i se păreau ritmicele înclinări ale şoldurilor şi liniile alveotate ale coapselor subţiri). Ajunse lângă pian, alături de măsuţa de şah —

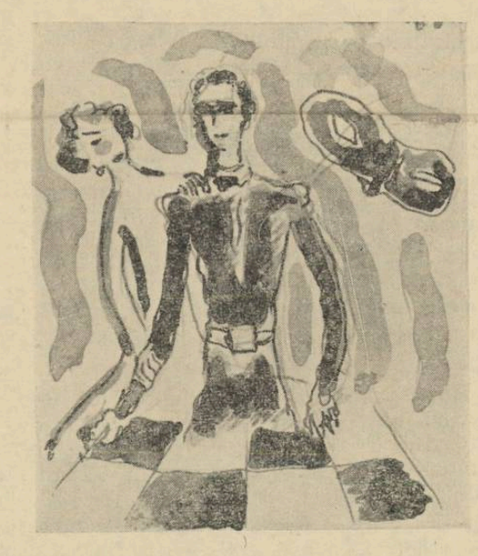

svânturând între degete piesele cafenii.

— Vai Ritta, sunt atât de uitucă. Ar fi trebuit să te servesc cu ceva.

— Te rog, nu. Mai bine hai să jucăm şah.

— Vrei?

— Da, erai cea mai bună jucătoare din clasa noastră. Aş vrea să te văd iar încruntată ca un savant, în deslegarea diferitelor combinaţii.

— Ce bizară asemănare, Ritta! (figurile se aliniau paralele în careurile cu alb şi albastru. Ochii Franciscăi fixau adânc chipul oval şi roz al fetei). Semeni cu cineva Ritta, cu cineva închipuit.

— Nu mai ştii? Profesorul Ducu spunea că semăn c'un cavaler din cărţile de basme germane.

— Nu, Ritta, cu altcineva. Hai joacă!

Pionii dela extremităţi porniră cel dintâi atac. Răspunseră mai prompt (în partida Franciscăi) cei din faţa şi dreapta Regelui, în unghiu.

— Ascultă Francisca, dece nu-ţi doreşti un copil?

— Mi-ar înjumătăţi iluziile, ţi-am spus doar. Dar să nu mai vorbim despre asta. Mută!

Alt pion, stingher pe linia celorlalţi. Şi încă o mişcare şi'ncă alta. Căzură doi din ei, cei patru ofiţeri, un cal; rocade, Regina în frunte, Regii în fund ca la un post observator scrutând orizontul. Mirajul pornea dela piesele de şah spre străfundurile lumii.

— Oare se pot face copii c'un sburător, Francisca? (ochii Rittei sticleau, buzele subţiri zâmbeau straniu).

— Unde l-ai întâlnit?

— Nicăieri. Mi-a apărut odată. Era înalt, drag, frumos.

(Francisca avea ochii umezi, obrajii mai palizi ca niciodată).

— Sburătorul! (privirile lunecară peste ferestre). Sburătorul anilor mei de eri. Nu Ritta, nu se pot face.

— Ce copilării vorbesc. Te-am întrebat într'o doară. Visez şi eu ca şi tine, Francisca. Aştept şi eu un zeu. Am şi eu iluziile mele.

— Vezi Ritta, atât ni s'a acordat. Dreptul, libertatea la vis. Cel puţin deacum înainte nu ne mai rămâne decât dragostea, beţia şi fericirea fantasmelor.

Nămoluri pline de patimi ca somnul morţilor neodihniţi — sbăteau pe aripele nopţii, până la ferestre. Francisca se scutură de frig şi tăcere. Ca o vrăjire venită de departe, patima cu flăcări şi fum a vieţii ei inconştiente — îi îmbujoră obrajii. Din blândeţea amicală a revederii se iscase o învolburare sălbatecă în simţuri. Şerpi despuiaţi circulau prin sângele bolnavei, cu toate miasmele gândurilor întunecate. Se apropie de prietena blondă, cu blestemul huindu-i sub tâmple şi'n unghii. Mută, adulmeca trupul crescut tânăr şi virgin sub rochii. Ritta i se păru ca un amant adânc, fulgerător şi rece. Ochii de piatră ai Franciscăi privea sânii şi umerii învolţi, cu nesaţiul primului ceas de dragoste prihănită. O dureroasă larmă vâjâia sub frunte.

(— „Ce bizară asemănare! Semeni cu cineva închipuit).

Gândul mieros se răsucea — viperă săgetată în creeri.

— Dă-mi voe să te sărut, Ritta!

Buchetul de dalii sta răsturnat pe cearceafuri. Piesele de şah vegheau cenuşii.

— Dă-mi voe să te sărut, Ritta!

— Eşti o bolnavă Francisca, o bolnavă nebună (fusese gândul târziu al Rittei, când se smucea să se descleşteze). Fugise oarbă, înfricată, lăsând uşile deschise.

Pluteau odată cu întunecimea şi suspinele tremurătoare.

După plecarea Rittei, mai rămăseseră în odae miresmele, florile şi zâmbetele ei. Francisca privise nesigură prin cameră, cu ochii împăienjeniţi şi galbeni. Se refugiă târziu în pat, atentă la jocul luminilor stelare de afară. Se auzi uşa deschisă din hall, apoi ceastălaltă.

— Te-ai întors, Vlad?

— Da. Dar de ce n'ai aprins lămpile?

— Nu, lasă-le. E mai plăcut aşa.

O căută prin întuneric şi-o îmbrăţişă uscat, fără dragoste, fără dorinţă. Cu mâneca largă a cămăşii, Francisca îşi şterse buzele. Auzi apoi fâşâitul hainelor desfăcute, un pantof aruncat lângă masa de şah, pătura desfăcută. Nu-l vedea. Il ştia însă ca 'ntotdeauna cu figura inexpresivă, anost, obsedat veşnic de registre şi cifre. Coapsele se lipiră întâmplător. Francisca îşi retrase piciorul, înghemuindu-se strâns la margine.

— Dormi, Francisca?

— Nu, Vlad. Nu pot.

— Incearcă, e necesar.

Clipele treceau înăbuşite. Lângă geamuri dansau haotic vedeniile. Gust amar şi greaţă în gură.

— Vlade, sunt nefericită, Vlade.

Nu răspunse nimeni.

Plânsul cu miresmele florilor, cu jocul pieselor de şah în întuneric, îl luă vântul cu lacrimi cu tot — pentru depărtări. Incet, încet — în curând — avea să se întâmple altă faţă a lumii trăită fantomatec de halucinata Francisca.

*

Pentru prima dată Francisca îmbrăcase o rochie roşie. Muzica orhestrei o surprinse în mijlocul sălii. Şi frumuseţea ei curată o cuprindeau imensele oglinzi, vaporoasă şi ireală. Dela umerii pudraţi până la glesne — trupul părea flacără sub scânteetoarele reflexe ale lampioanelor. Doar braţele legănătoare, pufoase ca aripile de păsări — schiţau semnul unei bogate albeţi carnale.

— Doamne. unde sunt? Cine m'a adus aici?

Nedumerirea crescuse mult, mai ales când se văzu stingheră în mijlocul perechilor dansatoare. Observă atunci că toţi ochii bărbaţilor o iscodeau insistent, îmbelşugaţi de apariţia roşie. Fără voia ei, Francisca violentase ordinea firească a spectacolului. De-abia târziu văzu în fund, placarde mari colorate:

— Dansaţi, beţi, înveseliţi-vă. Balul Regilor! Ultima noapte a Regilor!

Confetti, serpentine, ghirlande. Imbrăţişări prin colţuri obscure. Trupurile mlădii, sprinţare şi gurile cari se cereau sărutate. Valsul miezului nopţii unduitor, fremătător, cascadic. Netrezită încă din nedumerire, Francisca se văzu deodată înlănţuită de una din măşti. Braţul încercuise mijlocul mai sus de cingătoare, cu stăruinţa unei prevestiri erotice. Nu-i vedea decât pupilele de-o culoare neagră, scânteetoare. Aici şi dansul era ciudat. Alunecarea se făcea după un ritm aparte, piruetele ovale laolaltă. Melodia avea ecou de chin ascuns în viori. Numai după câteva clipe Francisca observă că partenerul ei avea vestmintele roşii. Singurii din sală. Acum nu mai căuta să se întrebe cine a adus-o aici, ci curiozitatea se oprise asupra omului înalt, mlădios, auster.

Nu era obişnuinţa dansului uman. Ceva turburător şi vijelios, ceva de imaterială trudă. Se spiritualizau până şi contururile lor. Mirul sfintelor extaze. Hiperbolic miraj.

— Cine eşti? De unde vii? In oraşul nostru nu te-am văzut niciodată.

Ochii omului în roşu, cu pupilele negre — scânteetoare — o priviră cu dragoste.

— Şi totuşi, de mult m'ai cunoscut.

Mirare, curiozitate. Intrebările nedumerite nu găseau nicăiri deslegare. Unde? Unde? Cine? Şi Francisca, fără să mai caute altă înţelegere, cu mâna dreaptă care deja se afla pe umăr, încercă să dea jos masca de pe faţa partenerului ei. Nu reuşi. In schimb isbucni râsul ciudat şi zeflemitor al celuilalt. Şi odată cu asta, desfacerea brutală din dans. Francisca rămase pironită locului, privindu-l trecând tot drept, tutelar — pierzându-se în învălmăşeală. Niciun cuvânt, nicio explicaţie. Doar râsul. Râsul pe care-l mai auzise undeva, nu-şi aminteşte unde. De ce fugise? Dece o lăsase ridicolă în mijlocul săii?

Nu mai avea pe cine aştepta aici. Porni în traversarea odăilor, cercetându-le cu de-amănuntul. Mai erau câteva minute până la miezul nopţii. Toţi îşi vor scoate măştile. Il va afla. Cutreerând coridoarele şi camerele amenajate pentru cafele, tutun şi taifas— Francisca întâlni oameni mulţi. Nu recunoscu însă în nimeni vre-un prieten. Nici Ritta, nici Coca, nici Duna.

Un ceas petrecut în căutare. Târziu îl revăzu după aceleaşi haine roşii, aşezat la o măsuţă şi jucând şah cu domnul prim-procuror. In jur numai lemei. Il sorbeau ca pe o boare de arome tari, satisfăcătoare. Intr'adevăr, era un bărbat frumos. Infăţişarea nobilă, luminată de făclii interioare, aceiaşi ochi primejduitori şi serafici. Francisca îşi făcu loc până aproape. Purcedea din făptura lui un aer inuman, o superbă magie nepământeană.

Unde l-am mai întâlnit? Seamănă cu Vlad, seamănă cu Ritta?

Degetele omului în haine roşii erau lungi, albe, cu unghiile tăiate şcolăreşte. Figura prinsă de sus era purtată cu încetineală în rondul vecin. Toate mişcările purcedeau dintr'un esenţial al gândirii apriorice. Regina fu dusă din careul din fund pe linia ofiţerului atacant. Regele rămăsese singur între turnuri. Un pion căzu. Se desfăcu astfel drum drept spre baricadele adversarului. Era o perfectă stare de calm. Francisca obţinuse cu o certitudine naturală o nouă cunoaştere a necunoscutului. Nu reţinea din înfăţişarea lui decât faţa adâncă, răvăşită, scrupulos aplecată peste tăblia de şah. Domnul prim-procuror zadarnic încerca altă tactică. Işi ştia partida pierdută. Orice deplasare a oricărei figuri, ar fi fost inutilă. Deaceea, plictisit şi oarecum surprins de o înfrângere atât de rapidă, se sculă întinzându-i străinului mâinile:

— Intr'adevăr, eşti un jucător de şah formidabil. Mă dau învins.

— Păcat, răspunse dând din umeri omul în roşu, ar fi fost o partidă celebră.

Toate îl priveau cu admiraţia celor care s'ar vrea chiar victimele lui. Francisca trăia dubios sentimentul geloziei. Se gândea că ar putea ea însăşi ocupa locul domnului prim-procuror. Făcu chiar gestul de a se aşeza, dar mai înainte ca să-şi repună figurile în ordine, celălalt îi vorbi sincer şi cuminte:

— O, nu, frumoasa mea doamnă! Prefer să dansez.

Francisca nu ezită. Ii era indiferent. Ori aci, ori dincolo, se afla în apropierea lui. Câştigase pe neaşteptate o clauză. Dar dansul depaşea sensul conştient şi stăruitor al unei plimbări legănătoare. Incercuită, strânsă — i se subordonase tăcută, uimită, înfiorată.

Acum după ce-şi dăduse masca jos, cu toate că el nu mai prezenta o curiozitate, Francisca raporta toate mişcările şi toate zâmbetele lui la o altă identitate mistuitoare, interioară a omului de lângă dânsa.

De aci înainte, clipă cu clipă, Francisca trăda o vie transcendenţă vaporoasă spre realitatea supremă a mitului creat în seara asta. Nu i se mai părea nenaturală atingerea de el şi oricum ar fi reacţionat jucătorul de şah — toate le-ar fi primit cu patimă, cu sentimentul satisfacerii unei voluptăţi actuale, necesare.

Dansul se termină. Nu se despărţiră. Părăsiră astfel împreună sala, retrăgându-se în camera dela început. Deabia acum Francisca îşi dădu seama că odaia asta seamănă cu dormitorul ei. Ba nu, toate lucrurile au rămas tot aşa cum au fost în clipa sosirii Rittei. Acolo, alături de masă — buchetul de flori, piesele de şah, o ţigară, din cartonul lui Vlad, fumată pe jumătate şi stinsă în scrumieră. Cum, cum puteau toate să se schimbe astfel? Unde e Vlad? Dar în clipa următoare, totul i se păru natural. Ipotezele (pe care şi le punea acum) nu erau decât arbitrare răspunsuri la întrebările care o torturau dela începutul balului. Omul acesta sosise din necunoscut, dintr'o iluzie, dintr'un univers ciudat, dincolo de prezenţa ei pământeană. Il cunoscuse în împrejurări neobişnuite şi a fost deajuns un simplu amănunt, ca să înţeleagă de ce îl căutase şi nu vroia să-l piardă. Işi cunoaşte destul de bine viaţa ei anterioară. Una din existenţele tragice, care releva într'o aspră goliciune criza conştiinţei sale de femee. Sensul suferinţei de până acum nu era material, nici matematic. Era doar o deslânare de gânduri, o împrăştiere a speranţelor, o diformantă realitate. Perpetua de treizeci de ani tarele disperate ale unor oameni de dinainte de ea. Şi cu toate că nădăjduise la o recreare, la un repaos al ordinelor spirituale — Fracisca rămase o exaltată, mai mult chiar — o chinuită bolnavă.

Nu mai era nimeni în camera de şah.

— Să stăm, Francisca!

Din trecut, îl priveau aceiaşi ochi plânşi. După atâtea minute de tăcere, vorbi ca şi cum însăşi liniştea putea să-l depărteze de ea. Nu i se putea preciza conturul. Intre dânsa şi el se interpunea un văl de nour. Şi totuşi mişcările, cuvintele, privirile erau firesti (mai calde, mai aeriene).

— Mă cunoşti... atât de bine... mă... truns atât de adânc în mine, încât mi-i imposibil să-mi amintesc: te-am mai văzut undeva, ai mai fost cu mine altundeva?

El se apropiase suplu şi mlădios, aidoma claviatorilor de pian cu tonalităţi minore.

— Desigur, Francisca. Eu fac parte din conştiinţa ta. N'am dus altă viaţă, dar am existat mereu în visele tale.

— In visele mele. Da, da—mi-amintesc. Eşti sburătorul!

— Sburătorul, Francisca. Te-am chinuit destul, am sosit.

Se depănau leneşe melancoliile serilor de veghe, în anii adolescenţei.

— Dece tresai?

Francisca se strânse melc în fotoliu. Il vedea pregătit ca pentru un mare sacrificiu. Sub palorile luminii apărea mai fără viaţă, mai nepământean.

— In zori vei pleca, nu-i aşa?

Un alt geniu îi sfârteca amar (din adâncuri) sufletul. Se retrăsese spre geamuri doborîtă de spaimă, cu umerii plecaţi ca sub osânda altui păcat. Rămase cu palma dreaptă pe mânerul ferestrei, îndoelnică, în nesiguranţa mişcărilor ce vor urma.

— De ce te-ai întristat, Francisca?

Cuvintele veniseră ceţoase, înăbuşite, spuse ca de un glas obscur — din temeliile vremii. Intrebarea o surprinse în clipa în care se întoarse. Cu mâinile încrucişate la spate, dreaptă, cu ochii îmbrăţişându-i făptura aceea înaltă de bărbat dominant, stăpân. Il văzu ca printr'o ceaţă, dar mai clar ca în viziunile torturante de până atunci. Şi nici nu răspunse. Omul în haine roşii se apropiă. Avea privirile împăienjenite, buzele crispate, braţele întinse înainte ca pentru o îmbrăţişare gândită anterior.

— Nu te întrista, Francisca!

Glasul era cuminte, dojenitor. O îmbăia cald ca'ntr'o copilărie plină de zări şi logostele. Se părea că o anumită prevestire îl îndemna să fie bun şi uman. Era atât de aproape, că-i auzea şi svâcnetul inimii ritmic, îmbujorându-i obrajii, înfrăcărându-i privirile. O tristeţe de dincolo de pământ îl chinuia şi pe el. Francisca nu-şi mai recunoştea sinceritatea şi curajul dela început. Degetele prinseră nasturii vestmântului roşu; o clipă îi jucă în rotiri uşoare, apoi se desprinse pentru a se întoarce din nou cu faţa la fereastră. Afară, văpăile lunare dădeau nopţii aspectul unui carnaval funerar. Umbrele celor care părăseau balul se descriau pe ziduri gigantice şi sumbre. Aşa întoarsă, îl întrebă rezemându-şi fruntea de geamul ud:

(Urmare în pag. 7-a)

Critici și scriitori

(Urmare din pag. I)

Destinul unui scriitor nu se poate înțelege după masca sulemenită de critica literară. Când Th. Gautier spunea despre critici că sunt eunucii literaturii, avea în bună parte dreptate.

Nu judecăm lucrurile cu referințe speciale la timpul său, nici nu împărtășim în întregime această aversiune. Dar astăzi cu deosebire, legătura dintre critic și scriitor ni se pare prea puțin strânsă, și mult prea departe de sensul ei natural. Un critic literar nu hotărăște destinul unui scriitor, nici nu are putința să-i precizeze în amănunt condițiile de viabilitate ale operii.

Vina nu este a criticei, ci a criticului. Nu ne vom duce cu gândul prea departe pentru a găsi temeiul să afirmăm că funcția criticului nu se poate mărgini la o muncă de asimilare, de explicare și totodată de formulare a judecăților de valoare, rolul ei fiind subsequent operei literare. Acest fel de critică, urmărind a îndeplini un fel de secretariat al publicului cetitor, și-a avut odinioară opera de glorie educativă unei funcțiuni culturale. Il mai vedem și astăzi trăind în hibride întruchipări, cu o îngâmfare stupidă, cu o pedanterie ridicolă. Criticii care se pierd în amănunte, care zburdă de fericire când au descoperit o greșeală sau o imagină nepotrivită, o pagină de inegală valoare stilistică. Ei, în loc să privească opera în întregime ca pe o alcătuire organică, o studiază științific, după critierii de judecată estetică, istorică sau socială, îi înăbușă suflul de viață, cu falsa credință că prin aceasta au desăvârșit, pentru uzul public, o muncă de limpezire și de înțelegere. Critica văzută astfel ajunge o meserie ca oricare alta, corespunzătoare unei îndemânări tehnice.

Putem observa destul de des ușurința unor anume critici de a se introduce șiret și perfid în opera unui scriitor, — precizându-i apropierele, influențele, izvorul de inspirație, cu un cuvânt tot ce constitue partea secundară și de nebăgat în seamă atunci când ne aflăm în fața unei opere de mari dimensiuni spirituale și de adâncă emotivitate estetică. Pentru o asemenea atitudine neînțelegere însăși atitudinea criticii noastre față de opera poetică a lui Mihai Eminescu. Dela Aron Densușeanu până la cei mai hazlii critici din vremea noastră, lui Mihai Eminescu i s'au imputat licențele poetice, formele exterioare necorecte, o influență germană în rimă și deci o lipsă de originalitate, iar detractorii bătrâni sua tineri, de eri sau de azi, au mers până acolo încât l-au acuzat pe poet că a nesocotit rima și a sfârâmat ritmul. Alții au bătut câmpii în improvizate erudiții vorbind despre romantismul decadent, despre influența hotărîtoare a lui Schopenhauer, despre primejdia scepticismului și alte năzbâtii iscodite de impertinența critică pusă la grea încercare. Mihai Eminescu, ca oricare poet, poate fi discutat critic. Dar dimensiunele lui spirituale fiind prea mari, presupun dela cercetătorul critic o afinitate electivă, o înțelegere adâncită în însăși sensibilitatea și orizontul lui de inspirație. Cu bagatelizări estetico-filologice, cu teorii pedante și încâlcite, acești critici tânjesc după o glorie deșartă pe urmele poetului.

Tuturor însă Mihai Eminescu le putea răspunde :

„Iar deasupra tuturora va vorbi vreun mititel,
Nu slăvindu-te pe tine, lustruindu-se pe el
Sub a numelui tău umbră : iată tot ce te așteaptă".

Un scriitor mare nu rezumă în opera lui literară momentul psihologic dominant al unei epoci. Nu este reflexul unei raze venite din afară. Nu concentrează și nu este robit de aceste stări exterioare. Nu este o sinteză a unor tendințe colective, care-și găsesc în el exponentul de durată și intensitate.

Un scriitor mare este izvorul unui nou fel de a fi, existența lui depășește o stare de fapt și întruchipează o altă posibilitate. Din această pricină, opera unui scriitor, fie lirică, epică sau critică, și cu deosebire, existența lui în timp, pune o problemă de cunoaștere a vieții. Pe alte planuri, în alți termeni, și o rezolvă sau nu, dar această problemă există, printr'o frământare lăuntrică, prin trăirea adâncă și necurmată a stării sale specifice.

NICOLAE ROȘU

Costache Șt. Caragiale

III

de ION DIA

Incepând cu ziua de *16 Sept. 1839* [18]), noua trupă și-a continuat reprezentațiile, câte una săptămânal, până în primăvara lui *1840*, împlinind astfel prima stagiune teatrală românească.

Acum, entuziasmul tuturora e neîntrecut. Actori și public sprijină, deopotrivă, propășirea artei dramatice naționale. Astfel, la un spectacol dat în beneficiul lui *C. Caragiale* [19]), publicul e atât de încântat de jocul beneficientului, încât i se dăruiește pe scenă, în pauza dintre act. IV și V, o pungă cu 86 galbeni, o alisedă de aur și o cunună de flori. In toiul aplauzelor ce nu mai conteneau, sărbătoritul a luat cuvântul și, mulțumind pentru simpatia ce i-o arăta publicul, spuse :

„Cel mai puternic lanț ce mă leagă către acest pământ, este a mea mulțumire și, părăsind de astăzi titlul cosmopolitan [20]), *în veci mă fac moldovan"* [21]).

Succesul moral și material era asigurat acum. Trupa românească era bine văzută de către toți ieșenii, iar visul lui *Costache Caragiale* era împlinit.

In acelaș timp, stăpânirea — din îndemnul unora și al altora — se văzu în situația de a lua sub directa sa „oblăduire" mișcarea teatrală românească. Și astfel, în primăvara lui *1840*, după ce se încheie glorioasa stagiune a trupei naționale, guvernul numește în Maiu un comitet teatral, care să aibă conducerea efectivă a trupei moldovenești.

Comitetul — un fel de „Direcție" a teatrelor — se compunea din *C. Negruzzi* — pe atunci spătar și prezident al „Eforiei orașului — ; *V. Alecsandri* — comis — ; *M. Kogălniceanu* — căpitan și aghiotant domnesc — și *P. Câmpineanu* — provizor al școalelor publice.

Guvernul a fost însă, ca totdeauna în trecutul teatrului nostru, cât se poate de vitreg cu trupa națională. Așa, bunăoară, trupa d-nei *Frisch* primea 600 galbeni subvenție anuală, pe când ai noștri n'aveau decât un ajutor de 200 galbeni; iar trupa străină putea da trei spectacole săptămânale, în vreme ce trupa națională nu avea drept decât la unul singur. Și apoi, fiindcă ambele trupe se adăpostiau în același local, i s'a trecut d-nei *Frisch* conducerea efectivă a ambelor trupe. *Caragiale* devenea în chipul acesta, simplu actor al trupei naționale și „regisor" — în sensul vremurilor acelora.

Totuși, *Caragiale* nu s'a descurajat o clipă. A fost necontenit însuflețitorul trupei moldovenești, jucând și învățându-i și pe ceilalți cum să joace, luptând din răsputeri să mențină, la un nivel ridicat, producțiile de artă națională [22]).

In 1841, în primăvară, trece cu trupa franceză la *București*, într'un turneu care a ținut toată vara [23]). Revede astfel, după vreo trei ani de lipsă, *București*, oraș în care a și rămas pe o bună bucată de vreme, căci în 1842 îl găsim aci la moartea tatălui [24]), iar în stagiunea 1841 — 1842 nu se mai vorbește nimic de el, după cum nici în stagiunea 1842—1843.

In tot acest răstimp, trupa națională din *Iași* rămâne sub directa îngrijire a d-nei *Frisch* și apoi a lui *Masé* — actor francez căsătorit cu o actriță ieșeancă : *Flora Masé*. In stag. 1842—1843 abia dacă au loc trei-patru reprezentații românești *„și acele cum a dat milostivul Dumnezeu" !* [25]).

Abia în 1843—1844, *Masé* îl recheamă pe *Caragiale* care primește poftirea fără de zăbavă, și astfel, în 1844, după 18 zile de repetiție, se înfățișează din nou publicului ieșan în rolul — care i-a fost o creație — *Iorgu dela Sadagura*.

Ce va fi făcut în perioada 1842—1844 la *București* nu se poate stabili. Poate se va fi căsătorit, căci în 1845 are ca soție pe *Iasomia*, fiica avocatului *Dimitriu*, om cu vază pe atunci, și foarte bogat. Și mai cu osebire, poate va fi pus la cale cu cei de prin Capitala Țării-Românești, renașterea teatrului și pe meleagurile noastre, căci în *Iași* nu șade decât o stagiune (1844—1845) și apoi se întoarce definitiv la *București*.

După unele versiuni [26]) ar părea că a fost chemat de *I. Câmpineanu*. Nimic sigur nu vine să sprijine asemenea afirmație, dar e foarte probabil să fi fost așa, căci nu numai protectorul de totdeauna al *„Filarmonicei"*, dar și ceilalți foști susținători ai ei, vor fi intervenit pentru revenirea lui aci. In orice caz, chemat de alții ori numai din pornirea-i personală, venea desgustat de toate câte suferise la *Iași* sub „oblăduirea" guvernului. Venea îmbătrânit de câte văzuse și trăise în acea pribegie prin Moldova. Nu i se micșorase însă nici dragostea pentru teatru, și nici puterea-i de muncă. Dimpotrivă, întărit sufletește, venea gata să mai îndure încă pe atât și în capitala Munteniei.

In tot timpul șederii sale în Moldova, și de fapt desființarea *„Filarmonicei"*, — 1836 — *București* n' avut o scenă românească. Cele câteva spectacole răs pot fi socotite mai mult decât au fost ele înseși. dar, apariția lui *C. Caragiale* pe ulițele *Bucureștilo* 1845, înseamnă o nouă crestătură pe răbojul teatru mânesc și anume: *renașterea teatrului bucureștean*

Ctitor al renașterii teatrului național moldovean, *giale* este, în al doilea rând, ctitor și al renașterii tea național muntean, căci el nu putea sta într'un loc f întocmească o trupă de teatru, atât era de îndrăgos scenă. Și cum, mai cu seamă *București* erau pentr amintire scumpă — debutul său — imediat ce s'a s aci, a și pornit în căutarea actorilor ce-i erau de treb Greu și i-a putut însă aduna, deoarece toți vechii săi dela *„Filarmonică"*, erau acum funcționari și nu pr bucuroși să reintre în teatrul care, pentru acele vren semna nesiguranță. Cu greu, foarte cu greu i-a putu vinge, cu atât mai greu cu cât el n'avea nicio sub de nicăieri, ci numai fondurile-i personale [28]).

Astfel, după o muncă istovitoare, și după greut tot soiul, reușește ca *Miercuri 21 Martie 1845* să des prima sa stagiune în București, în sala lui *Momolo*. aleasă pentru debut a fost *„Furiosul"*, de care am vorbit [29]). Biletele se vânduseră cu o săptămână d înainte, iar în seara premierei, cei ce nu putuseră c locuri, strigau în curtea teatrului, să fie primiți măc sală, chiar și în picioare.

Succesul, cu toate că piesa nu prezenta vreo valoa terară, a fost un triumf pentru actori și director. A o dovadă mai mult, de cât de dorit era teatrul româ Jocul lui *Caragiale* — cam prea patetic — i-a mișc spectatori, iar spectacolul a trebuit să fie reluat im Luni 26 cor. Dar și la acest al doilea spectacol, bilete fost vândute toate. Munca neobositului *Caragiale* era fel răsplătită pe deplin, impunându-l și în *Bucureș* excelent actor și director de trupă românească.

De aci înainte, timp de trei stagiuni, până în pre revoluției din 1848, desfășoară o activitate extraordi pentru teatrul bucureștean. Pricepere și suflet, munc precupețită și entuziasm sunt puse deopotrivă pentr dicarea primei noastre scene. Mai ales desinteresul dovadă de dragostea ce-o purta teatrului. Rețeta s n'avea la el nicio valoare pentru sine, ci numai pe trupă. Iubea atât scena, încât ar fi admis să joace și tuit, dar să joace. De pildă, în chiar prima stagiune [30] un spectacol [31]) în beneficiul lui *Sansoni*, fostul direct trupei italiene. Acest *Sansoni* sărăcise, și *Caragiale* — toate că lui însuși nu-i mergeau socotelile prea strălu a sărit să-l ajute. Tocmai faptul că *Sansoni* sărăcise fii își plătise cinstit trupa, în vreme ce Opera italian găsea într'o situație disperată, îl făcea pe *Caragiale* ajute un coleg nefericit.

E mare lucru pentru *Costache Caragiale* ca el, abia jghebându-și o trupă, să-și dea câștigul unei seri în acesta. Numai un spirit ales, ca al său, a putut fa asemenea mare faptă, cu atât mai mult cu cât nu era „boem" în ce privește socotelile. Dimpotrivă, se îngr foarte îndeaproape ca la fiecare reprezentație să ob la cassă o rețetă cât mai bună. Căci când ești directo trupă, trebuie să lupți pentru încasări satisfăcătoare să ai din ce-ți plăti actorii. Și el era director și lupta p tru actorii săi.

O probă de dragostea și grija ce o purta trupei, stă răspunsul pe care *Caragiale* îl dă lui *Pantazi Ghica* 1847—1848. Cum *Pantazi Ghica* compusese o dramă voluționară [32]), cu toate că lucrarea îi plăcuse mult, C *giale* s'a văzut în situația de a n'o pune în scenă căci : *trebui să otăresc să 'nchiz teatrul mâine, să las pe drum 16 nenorociți, bărbați și femei, răpindu-le pâinea din to zilele"*... cum i-a scris el lui *Ghica*, drept răspuns [33]) remarcabil dar, că nu-și purta sie-și de grijă, ci celor *nenorociți, bărbați și femei"* din trupă. Și teama sa îndreptățită căci, nu după mult, a și izbucnit revoluția.

In ce privește această mare mișcare de redeștept națională din Muntenia, *M. N. Belador* [34]) susține că atras și pe *Costache Caragiale* în turburările zilei. Nim însă, nu dovedește această gratuită afirmație. De a parte, însuși *Caragiale* — într'o broșură a sa [35]) — dă lații de felul cum și-a petrecut vara anului 1848. Spu că s'a refugiat împreună cu toată familia-i, pe o moșie lui *Iancu Manu* la *Budești*, neluând absolut nicio atitudi în ce privea situația politică de atunci.

De altfel, anul 1848 în cazul de față nu prezintă vre interes politic pentru noi, ci cu totul de altă natură.

Către sfârșitul acestui an, *Caragiale* pleacă la *Craiova* cu gândul să se stabilească acolo. Impreună cu alți câți actori din *București* [37]) și cu alții noi [38]), debutanți Crai veni, întocmește o nouă trupă, prima în *Craiova*, și astf îl găsim director al primei scene craiovene.

Ajutat fiind de boierii *Filișeanu* și *Pera Opran*, înce o serie de spectacole în școala lui *Otetelișanu*. Sunt pr mele spectacole românești pe care le văd craiovenii aca la ei, teatrul lui *Costache Caragiale* fiind primul teatr craiovean. In felul acesta, după ce fusese ctitor al r nașterii teatrului național ieșan și bucureștean, devin și ctitor al teatrului craiovean. Este al treilea titlu glorie ce-i aparține, titlu pe care posteritatea a vrut să uite.

18) Iar nu *1840* cum greșit spune *I. Vârnav* — art. cit.

19) Reprezentația dată la *6 Febr. 1840* cu *„Furiosul"*, melod prelucrată de *C. Caragiale*.

20) Făcea aluzie oare la numele de *„Caragea ?"*

21) *„Albina românească"* Nr. 11 din 8 Febr. 1840 p. 44: *„Teatr național"*.

22) In aceste condiții deschide stag. 1840—1841 la 18 Nov. 184 cu : *Farmazonul din Hârlău"* comedie în trei acte a lui *V. Alec sandri*.

23) *„Albina românească"* Nr. 30 din 17 Apr. 1841 p. 118 : *„Tea tru"*.

24) *I. Vârnav* — art. cit.

25) *Ibid.*

26) Cum D. R. Rosetti — Op. cit.

28) Desigur, fonduri provenite prin căsătoria cu *Iasomia Dimi triu*, căci pentru cheltuelile debutului, *C. Caragiale* a amanetat niște bijuterii cari, fără îndoială, trebue să fi fost ale ei.

29) Reprezentată întâia dată, încă în 1840 la *Iași*.

30) La 7 Iunie 1845.

31) Cu *„Recrutul răscumpărat"* vod. tradus de *I. Vernescu*.

32) După *„Kârdjali"* romanul contelui *Ceaikowsky*.

33) *„Costache Caragiale"* — *P. Ghica* în *„Revista literară"* pe 1886 p. 66.

34) Op. cit. p. 51.

35) *„Dreptatea popolului judece pe frații Caragiale"*. (Buc. 1849).

36) Dos. Teatrului-național din București, 1849 p. 48.

37) *Costache Mihăileanu, I. Lăscărescu* și *Raliță Mihăileanu*, sora primului.

38) *Serghie, Zoe Manolescu, Pavel Stoenescu* (se căsătorește acum cu *Raliță Mihăileanu*), etc.

N. I. Herescu

(Urmare din pag. I)

ei. Imi vin, și azi, în minte, frânturi din aceste versuri cu limpezimi de iezăre albastre, și parcă îl aud, și acum, pe Herescu, recitându-le, grav și emoționat, la vechile noastre ședințe de lectură din biblioteca lui Ion Pillat:

„Pe câmpuri și pe gânduri tăcerea
cerne scrum —
Frățit cu vântul, praful a adormit
pe drum.
„In orice pai e stinsă a vieții
răzmiriță,
Câmpia-și face cruce cu-o mână
de troiță...

deget care
Atinge fruntea zării în semn de
'ngândurare"...

„Cartea cu lumină" a fost urmată de-o serie de traduceri din Fr. Jammes, lucrate în colaborare cu Ion Pillat și strânse într'un volum de „Poezii alese" (1927), în colecția „Cartea Vremii" a lui Nichifor Crainic. Paralel cu spetezele subțiri ale versurilor ieșite de sub rândeaua de sidef a poetului, Herescu și-a tipărit, în biblioteca „Semănătorul", un volum de „Insemnări literare". Aici au fost concentrate articolele și cronicele literare, risipite prin reviste. Un viu nerv critic și polemic, un spirit caustic și necruțător față de procesul anarhismului literar în plină desfășurare pe vremea aceia, și față de ratații scrisului contemporan, o vervă deosebită și, de pe atunci, o adâncă pasiune pentru clasicism și pentru creațiile literare cu rădăcini în luminozitatea clasică, formau însușirile de căpetenie ale acestei cărți tinerești, combativă și clară, tăioasă și vie, plină de substanță și simț estetic.

Au urmat anii de rodnică pregătire pentru disciplinele riguroase ale carierei universitare, când diminețile pâlpâetoare ale poemului au fost sacrificate pe treptele severe ale științei.

Profunda cunoaștere a valorilor clasice nu l-a condus, însă, spre-o claustrare într'o erudiție rigidă, ci, însoțită de-o vie ardere de suflet și de entusiasm, s'a transformat, curând, într'o pasionată luptă pentru victoria clasicismului asupra oricărei alte formule de cultură. Incepută prin revistele de specialitate „Favonius" și „Revista clasică", lupta aceasta, purtată deopotrivă sub scutul Minervei și sub cununa de mirt a lui Horațiu, s'a cristalizat, mai târziu, în esseurile reunite în volumul „Pentru clasicism" (1937). O carte clară și de înaltă frumusețe, care mi-a evocat, în timpul lecturii, liniștea solemnă și îngândurată a coloanelor dorice, Pornind de la ideea că întreaga epocă de criză spirituală prin care trece Europa zilelor noastre nu e fundată decât pe ruperea provizorie a legăturilor sufletești cu spiritualitatea Romei antice — când Europa însăși ar trebui să însemne exclusiv cultură latină — Herescu urmărește conflictul pentru supremația spirituală ce se dă [illegible] poziție împotriva valului de misticism care amenință să se infiltreze în filosofie, în cultură, în artă, și pledând pentru reîntoarcerea la izvoarele generoase ale unicului sens valabil, pentru noi, — sensul latin.

Mai mult: chiar tradiționalismul literaturii noastre de azi se cere construit sufletește, pe temelia clasicismului și nu pe un vag misticism lipsit de substanță... „Ideia romană, cultura latină, este firul conducător al culturii românești, de la obârșie și până azi"...

Articole și esseuri de ținuta celor intitulate : „Cultură fără rădăcini", „Clasicismul și democrația", „Arta clasică a lui Goethe" și, în deosebi, „Apărarea Occidentului", constitue admirabile arhitecturi de gândire și convingere.

Aceiași nobilă pasiune pentru clasicism s'a întâlnit cu iubirea pentru miezul cărnos și fraged al versului lui Catul și al lui Horațiu, — și iată izvorând volumul de traduceri, atât de prețuit, „Lirica latină", întâiul dintr'o serie de trei plănuite să fie o prezentare antologică, unde să figureze, urmând primilor doi, Tibul, Properțiu, Lygdamus, Sulpicia, Ovidiu...

N. I. Herescu n'a făcut numai operă de om de știință, în tălmăcirile sale. Ci, el însuși temperament liric crescut în mătăsoase muzicalități interioare, a asigurat traducerii existența, durata poetică.

Infățișând pe Catul și Horațiu, tâlmăcitorul a înfățișat două dintre cele mai autentice febre ale poeziei universale.

Profund uman în jocurile sale cu toate undele dragostei, lirismul lui Catul e o împletire de gingășie, grație, patimă, gelozie și isbucniri vulgare de ură și ocară. Catul adoră și disprețuește, îngenunchiază și insultă. Personalitate și instinct, primitivism și rafinament erotic, tot odată, toate seismele, cromaticele și paradoxurile iubirii țâșnesc în poezia lui Catul, într'o explozie de sinceritate și freamăt lăuntric, în fluxurile unei sensibilități pe cât de umane, pe atât de valabile estetic.

Traducând șaptesprezece poezii din Catul, N. I. Herescu le-a încercat unduirea și muzica pe violina proprie pe care i-o cunoșteam de mult, din vremea volumului său de poeme „Cartea cu lumină". Condeiul său, învățat să fie și [illegible] să transpună în românește, când muzical și suav, când alert și spumos, capriciosul vers catulian. Variația de nuanțe și complexul de tonuri, atât de specifice liricii lui Catul — acest premergător al eroticii lui Musset și a lui Heine — și-au aflat în N. I. Herescu finețe de interpretare și aquarelă bogată de vocabular.

Talentul său de virtuoz traducător excelează, însă, în tălmăcirile din Horațiu. Prezentarea celor treizeci și patru de ode horațiene apare drept o operă de maturitate. Traducătorul a surmontat dificultăți, a trebuit să descopere sintetismului latin corespondențe de conciziune în versiunea română, și să aleagă ritmul modern cel mai propriu de-a înlocui, fără a știrbi efectul de armonie, mișcarea luminoasă a strofelor safice, alcaice sau asclepiade. Stima d-sale pentru întâiul mare liric, desăvârșit artist, al omenirii, însoțită de comprehensiunea cărturarului și de o puternică afinitate adânc organică, s'a grefat, în același timp, pe intensitatea melodiei interioare proprii a traducătorului, cu multiple posibilități de variație, și pe conștiința unui estetician rutinat. Marele Horațiu, cu elegantele-i, dar nu mai puțin ciudatele-i oscilări între epicureism și stoicism, anacreontism și satirism, și-a găsit în N. I. Herescu, traducătorul select. Metrul safic și-a aflat, astfel, o minunată corespondență în ritmul în care tâlmăcitorul român a reunit mișcare alertă și senină, grație și fluiditate, și întregul parfum specific lui Horațiu...

Cartea de traduceri din lirica latină a fost, la apariția ei, un dar. Un dar venit la timp, cu luminișuri multe și învățătură artistică bogate, într'o perioadă în care scamatoria literară, ajunsă la mare preț, circula între uscăciune și standardizare...

Insemnând aceste gânduri despre activitatea literară a lui N. I. Herescu, vreau să le alătur, tot aici, un entusiasm cald pentru admirabilul gospodar care s'a dovedit a fi — în fosta lui funcție de secretar general al Societății Scriitorilor Români — de-a lungul câtorva ani...

N. I. Herescu, cunoaște întreaga osândă a scrisului și întregul sbucium al scriitorului. Le-a trăit el însuși. Și știe toate durerile, toate frământările și toate năzuințele camarazilor de breaslă. Aspirațiile și lupta lor pentru un destin mai bun al scriitorului român, îl află nu alături, ci în frunte, făcându-și o linie de onoare din râvna de-a continua și a lărgi drumul deschis de către mult regretatul N. M. Condiescu, fostul președinte al scriitorimii noastre.

Infrățirii lui N. I. Herescu cu rosturile și idealurile meșteșugarilor scrisului, i se alătură o tinerețe entusiastă și generoasă, — chezășie puternică a elanului de muncă și a nesovăitoarei străduințe în slujba înseninării soartei scriitorului român.

RADU GYR

Scrisoare

Prea albă floare !, Domniță albă
Grădinile îți cer pașii'napoi.
Pe albe statui, tristețea salbă
Adoarme de dorul ochilor tăi.

Nu știu ce vânt, ce vrajă adâncă
Își plimbă gemând, urîtul pe-alei —
Că — aud și-acum, ca'n noaptea trecută,
Căzând petalele anilor mei.

Va veni o dimineață'nnaltă ;
Ingerii îmi vor visa pe pleoape
Și ne-or plânge anii laolaltă
Când petale grele-or să ne'ngroape.

ION A. BUCUR

SCENA · FOYER · ECRAN

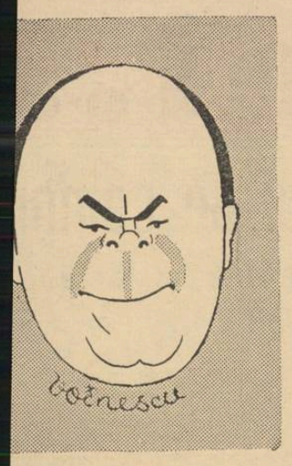

V. MAXIMILIAN

TRUL REGINA MARIA: 'OC ȘI PARĂ", COMEDIE IN REI ACTE, DE EDWIN JUS-US MAYOR

ică ar fi să privim comedia rului Regina Maria pur și lu cu o hotărîre critică, de-r că o mulțime de neajunsuri ivi. Ca întotdeauna de alt-când vrei să supui unui cri-artistic opere ce nu și-au probleme estetice nici la rea lor și nici, fiind vorba de ru, la executarea lor. indcă sunt o mulțime de ții cari, servindu-se de ma-influență a scenei, nu sunt e de artă, ci numai divertis-te. Judecata asupra lor va ui să țină seama de acest lu-In cadrul de „divertisment" le privești și să le prețuești. pra acestor diferențieri a e-tat, și probabil totdeauna va sta, o confuzie regretabilă la și cine știe, poate și ajurea. fundându-se una cu alta din două concepții, s'a ajuns la negarea de piese proaste, dacă pornind dela o preocu-e serioasă, cădeau în simplu ertisment, iar altele, banale ertismente, nu pregetau de i dobândi rolul de opere ar-lice.

ată un amestec ce nu poate fi at în **„Foc și pară"**. Pentru că astă comedie, dela început și-a ppus să fie divertisment și fel a rămas, chiar în clipele d un dramatism aparent vio-t ar fi dat putința unei alu-cări în melodramatic eftin. Alegerea subiectului din viața Benvenutto Cellini este un m element de divertisment. ața acestui faimos artist, știută toți, prezintă atâtea laturi de ritual, încât nu era greu pen-u nimeni să le pătrundă pentru extrage copioase cantități de **omic"**. Tragi-comic ar fi prea lt. Pur și simplu comic. Mis-și perfidie, acțiuni politice și rigi amoroase, ridicole și cum-te probleme de politică, un valnic val de momente dra-atice ale Renașterii, privite hi-r, binevoitor, cu spiritul des-is.

Cellini, neastâmpăratul Cellini, pă încă un omor, dintre nenu-ăratele lui asasinate. nemaipu-nd aștepta îndulgența ducelui, te condamnat la moarte prin ânzurătoare, iar salvarea lui o aduce ducesa, în pragul mor-, după ce prin aventuri emo-nante își dovedește ingeniosi-tea și neastâmpărul. Scăparea i, concomitentă cu arestarea lui taviano de Medicis, fratele du-lui, care voia moartea acestuia n urmă, pune un sfârșit paro-ei.

Interpretarea ei, în tot timpul a uitat că este vorba numai de ușoară piesă, parodie, divertis-ent.

D-l Tony Bulandra, care din uprinsul acelei opere romantice -a putut extrage nenumărate lemente spre a-și forma masca, avut o creație din cele mai eușite. In rolul ducelui, d-l Ma-imilian a fost mai mult decât piritual. D-na Sandina Stan, cu rație și frăgezime a interpre-at fin rolul, iar d-na Tantzi Că-bățână, Emilian și d-nii Finți, ion, în notă. Restul interpretă-ii, din cadrele căreia anunțăm e cineva de prezența noastră la pectacol, împotriva vreunei pă-eri contrarii, a știut să îmbrace tmosfera generală, simpatică și lină de antren.

TEATRUL VESEL: PARINTELE CĂȚEILOR, LOCALIZARE DE SICĂ ALEXANDRESCU

Fără îndoială, stagiunea în curs a început sub niște auspicii extraordinar de favorabile. Fără a o prețui prea mult, recunoscându-i sincer deficiențe în raport cu un ideal de artă în teatru, noua piesă a teatrului Vesel nu este mai puțin un strălucit succes. Comedie bufă, fără alte pretenții, dar reușită în gen. Și fără a admite prea entusiast bufoneriile și madrigalurile în teatru, dacă o încadrăm în grupul spectacolelor actuale bucureștene nu putem de cât să-i îndreptățim locul și importanța.

Părintele cățeilor, este povestea și tristă și veselă, a unui doctor naiv și cam prostuț (V. Birlic) a cărui soție tânără, frumoasă și infidelă (Florica Demion) îl face să suporte cele mai cumplite peregrinări (prima dată în viața lui pe la avocat, tribunal, etc.) pentru ca la sfârșit, divorțat, să-și regăsească echilibrul în mijlocul animalelor lui dragi (era dr. veterinar) continuându-și cercetările în cadrul unei formule geniale: Oamenii să joace rol de cobai, pentru tămăduirea dobitoacelor!

Ridicolul și absurdul acestei comedii, pătrunsă totuș de nenumărate gânduri adânci, suferința tragică a bietului doctor, în fond un suflet curat și larg, tratate ușor, cu interesul plecat asupra stărilor hilare, cu provocări de momente comice, cu un întreg bagaj de situații cari strânesc râsul, sunt un complex care face din *„Părintele cățeilor"* una din cele mai spirituale reprezentații.

Dacă ar fi să adăogăm și inteligenta distribuire a materialului, dealungul celor trei acte, încât finalurile actelor I și II sunt dintre cele mai reușite puncte de suspensie pentru pauză, ce-am putut admira pe scenele noastre actuale, precum și deosebitul aport al distribuției (Florica Demion, relevată și astă vară, tot la teatrul Vesel; o remarcabilă interpretă a bufoneriei ușoare, și un temperament viu de comediană, Vasiliu-Birlic neobositul nostru comic, Romeo Lăzărescu, Aurelian și Ion Talianu, precum și ceilalți membrii ai interpretării, cu roluri mai ușoare) nu putem de cât conclude admirativ cele câteva cuvinte pe marginea premierei de Vineri 10 c., chiar dacă aceste laude supără pe unii d-ni foarte deștepți, cari în solicitudinea ce arătăm străduințelor d-lui Sică Alexandrescu, văd crearea de adjective (precum Sicism, sau alte inepții).

VICTOR POPESCU

PUȚIN DESPRE RADU BELIGAN

Acest personagiu șleampăt este un seducător.

Poet sau actor, posedă deopotrivă un soiu de oculte forțe ale

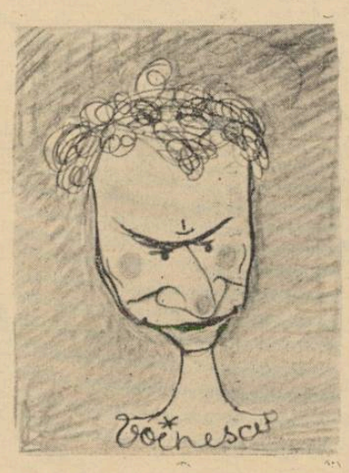

captivantei sale personalități.

E un cinic.

Manierele sale sunt curioase, uneori de o bizarerie căutată; dar cu atât mai fermecătoare.

Sensibilitate? Poate; doar pentru oțel și lumină.

In artă nu admite compromisuri. In viață își vinde sufletul pentru o țigare.

Versurile lui sunt lovituri de cuțit în întunerec — și lama scapără uneori o lumină stranie.

Actorul e pătruns de importanta sa misiune. Conștiinciozitatea — paradoxal — îl caracterizează aici.

Susține că s'a născut actor și disprețuește jumătățile de măsuri.

Câteodată se trezește strigând: Jos cu falsele valori! Și altele cari nu se mai pot trece aici. Și aceasta îl caracterizează, căci este la orele domniei sale, un revoltat.

Oricum ar fi privit, Bobb nu poate trece neobservat. Are maniera sa de a se impune. Și dacă începe să vorbească, dumneavoastră, întorcându-vă spre ceilalți, fără să știți încă dece, duceți degetul la gură:

— Ssst!

GEORGE VOINESCU

ECRANUL

CINEMA SELECT: „Poveste tristă".

Nu împărtășim părerea acelor amatori de calambururi cari găsesau că filmul dela Select este, din toate punctele de vedere, *o poveste tristă*.

Găsim mai de grabă că aceste câteva sute de metri de film românesc nu constituesc decât o experiență, prezentând toate stângăciile normale pentru o experiență.

Știm însă, din puținele noțiuni ce ne-au mai rămas din chimie, că experiențele se fac în laborator, în diferite eprubete, departe de *marele public*, căruia nu i se aduce la cunoștință de cât rezultatul acestor dibuiri, adică perfecțiunea la care se ajunge prin sacrificarea câtorva sute de eprubete sau corpuri chimice.

Cam acelaș lucru trebuia să se întâmple cu filmul românesc. Nu e neapărată nevoe să i se ofere spectatorului pentru cei 40 de lei ai săi, un film în care se întâlnesc în fiecare clipă stângăcii evidente.

Astfel, glasul eroilor din film se aude mereu după ce ei mișcă din buze, unele fotografii amintesc de *pozele* din albumul de amintiri al bunicei, și așa mai departe.

E, într'adevăr, prea mare sarcina ce și-a luat-o domnul Cornel Dumitrescu de a se ocupa cu scenariul, regia, fotografierea, sonorizarea, etc., etc. ale filmului — astfel ne anunță chiar el, mândru, la începutul peliculei.

Ne pare rău de eforturile depuse de domnul Panait Stoian și d-șoara Angela Milian, doui actori de reale talente pentru cinematograf.

Spunând aceasta, trecem cu vederea cuțitul vârît în gură cu cea mai mare desinvoltură, de domnul Panait Stoian, precum și scena finală, complet ratată de d-șoara Milian e drept, însă, că la nereușita acestei scene, a intervenit și textul scenariului, unul din cele mai neverosimile texte ce ne-a fost dat să întâlnim vreodată.

CINEMA CAPITOL: „Stan și Bran, eroi fără voie".

Comediile cu Stan și Bran își au farmecul lor special, la care contribue mai ales sala de copii cari râd cu hohote silindu-i și pe spectatorii mai vârstnici să zâmbească atunci când Stan dărîmă un garaj sau când Bran alunecă pe o scară. Nu s'au silit prea mult Stan și Bran, de-alungul anilor, să-și schimbe genul de joc. Și de ce și l-ar schimba, când spectatorii n'au încetat să râdă, iar sfârșitul filmului este primit cu oarecare regret?

Vom remarca aici prima scenă a filmului, în care comicul nu provine dintr'o farfurie spartă sau dintr'o palmă, ci se înnalță la adevărate culmi cari ne amintesc filmele lui Charlot.

TRAIAN LALESCU

Doamna **MARIETA ANCA-SADOVEANU** văzută de VOINESCU

De vorbă cu domnul Zbigniew Ziembinski

Teatrul Comedia și-a deschis scena unui grup de artiști polonezi, cari vor să reînvie pentru concetățenii lor aflători în România porțile unor spectacole în limba maternă. Reprezentațiile acestea cari vor avea loc, prima Vineri la orele 6 după amiază și a doua Luni la aceiaș oră, sunt în primul rând menite să pătrundă în cercurile cu mari aglomerări de polonezi. Deaceea, se presupune că imedat dupe două spectacole trupa va pleca într'un turneu dealungul orașelor țării.

Am avut ocazia să cunosc pe d. Zbigniew Ziembinski, regisorul și animatorul acestei trupe, chiar când eșea după scenă, la sfârșitul repetiției generale.

Un bărbat tânăr și simpatic, care nu părea deloc, după atitudinea sa simplă și jovială, a fi regisorul celor cinci teatre de stat din Varșovia. Mai de grabă ar fi putut fi socotit ca unul dintre membrii trupei, majoritate din generația tânără.

— Trupa noastră, îmi spunea el, este formată dintr'un mănunchiu de artiști cu mare talent, ce ne-am regăsit întâmplător pe teritoriul României. Nu suntem din acelaș teatru, dar cu toții ne raliăm generației noua și prin urmare suntem legați de concepții comune. Idealurile noastre în artă, tind, în mod solidar, la alcătuirea curentului nou în teatrul polonez.

L-am întrebat, bineînțeles, dacă acest curent nou este legat de concepțiile în evoluție din întreaga lume asupra teatrului, sau, dacă el se leagă de o tradiție dramatică națională.

— Teatrul nostru este pur polonez. Zdrobit după anii războiului, el și-a pierdut o mulțime de vreme cu tatonări și refaceri a cadrelor sfărâmate, ca dealtfel în multe ale țări, și a concepțiilor sdruncinate, apoi și-a revenit, și în special în ultimii ani a realizat simțitoare progrese.

Cum se poate defini acest curent?

— Este un fel de amestec, de combinare, între caracteristicile slave ale poporului nostru, misticism, sentimentalism, interiorizare, duioșie, și un stil pronunțat încă al teatrului rusesc, rămășiță din influența Rusiei pe vremurile nu de mult trecute când arta dramatică la vecinul nostru de Est era în floare, iar pe de altă parte, de formalism latin, preocupare de stil, exteriorizare.

Din acest amestec a luat naștere un teatru cu tendințe de impresionism, fiindcă formalismul combătut de adâncimea problemelor, sursă slavă, a produs în operele de artă o condensare, o sintetizare de efecte, cele fără intensitate cedând locul celor puternice, realizându-se niște creații cu momente caracteristice. Tot ceeace este inutil cade, iar utilul rămâne spre a fi umflat, întărit printr'o convegență de interes, numai în direcția lui.

— Autorul acestei piese, cum se situează el, în curentul amintit?

— D. Ștefan Jeromscki este unul dintre cei mai reprezentativi scriitori polonezi. A murit de câțiva ani, dar opera lui a rămas în picioare, chiar mai mult, a crescut în ochii concetățenilor, și nu mă sfiesc să spui, ai străinătății.

A fost în primul rând romancier. Una dintre operile lui, „Inaintea primăverii", tradusă în limbi străine, s'a făcut apreciată de forurile cele mai înalte ale culturii.

Este un scriitor social, și prin aceasta chiar se situează în cadrul curentului amintit. Piesa pe care o reprezentăm este demnă de cel mai viu interes, deoarece sintetizează întreaga lui concepție. In scurte cuvinte: Căutarea unui ideal de realizare a vieței, trebue să fie îndreptarul omului. Este o dramă puternică pe care sper s'o isbutim cât mai bine.

Dealtfel concursul unora dintre cele mai distinse figuri ale teatrului polonez ne ajută nespus de mult.

— Ași putea ști cine joacă?

— Cu plăcere: D-nele Irena Echlerowna Stypinscka și Elzbieta Dziemwonscka au rolurile principale. Cea din urmă este din cadrele teatrului național. Ceilalți, d-nii: Lujan Kremienski, Tadeusz Olsza, Stanislaw Sielanski și Zbigoniev Ziembinscki, cel care vă vorbește, suntem cu toții pasionați de teatru și de artă.

— Personagii?

— Mai joacă apoi în roluri mai mici d-nii: Lipski, Bromislav, Drickonski Eugeniusz, Budzynski Jan, Weyman Karol, Bajan Jozef.

Vom reuși desigur și mulțumim d-lui Alexandrescu pentru solicitudinea arătată.

Apoi repetiția a continuat și a trebuit să las pe interlocutorul meu să se ducă pe scenă.

Nu am avut prea multă vreme să mai asist. Sper că la reprezentația de Vineri să pot gusta pe deaîntregul spectacolul.

INTERIM.

JUCĂTORUL DE ȘAH

(Urmare din pag. 5-a)

— Iți mai amintești ce s'a întâmplat eri?

— Nu (răspunsul venise prompt, conștient). Niciun fapt, niciun amănunt. Sau poate m'am născut numai pentru noaptea asta, numai pentru tine, numai pentrucă știam că mă aștepți. Vezi, este o manifestare dela început luciferică. Altfel, n'aș fi încercat să te rețin, să te trec în înțelegerea mea.

Tăcere o clipă. In zigzagul tenebrelor repezi, noaptea bătea acum în ferești cu vânturi și ploae.

— Atunci, atunci spune-mi, te rog (se întoarse — se apropiă — îi cuprinse brațele. Mâinile ei subțiri, degetele fine se înfipseră adânc. Omul în haine roșii se cutremură). M'ai putea iubi? M'ai putea lua cu tine? (glasul era sbuciumat, agonic, țipăt).

Tăcere multă. Capul celuilalt se plecase resemnat. In clipa următoare, după brusc se desprinse din îmbrățișarea suptă a femeei, se găsea în mijlocul odăii — plimbându-se cu pași înceți. Ajunse langa masuța de șah, ridică o figură, o asvârli în sus, o prinse, o răsturnă lângă celelalte.

— Nu, Francisca! Totul e zadarnic. Și eu sunt supus unui concept destinal. Un altul decât al tău, dar care purcede din aceeași esență autocrată. Sunt omul visat de tine, dar nu mă pot coborî până la tine. Te-am dorit și eu Francisca, trebue să ne despărțim însă.

Ea vorbi de departe.

— Nu acum. Mai stai un ceas, două, până'n zori măcar.

— Până'n zori, Francisca.

Plecară din odaia aceea, coborîră scările, trecură prin sala de bal (perechile dansau frenetic), eșiră în stradă. Incetaseră vânturile, încetaseră ploile. Orașul era calm și tăcut ca un sicriu. Nimic, nicio lumină, nicun semn, nicio veste. Toate ascunse dincolo de viață.

— Ești fericită, Francisca? (brațul drept îi cuprinsese umerii, vocea era drăgăstoasă lângă obraz).

— Dece mă întrebi? (își întoarse ochii lacomi și plânși). Sunt pentru minutele pe care le petrec cu tine. Altfel m'aș ucide, aș cădea. Mă înțelegi?

— Da. E un adevăr straniu care mă copleșește și pe mine. Vezi, ar trebui un alt Dumnezeu, o altă serie de mistere, un alt geniu al iubirii. Noi singuri nu putem face nimic.

— Știu, frumosul meu Iubit. Deaceea, în noaptea asta trebue să se întâmple miracolul. Tu nu știi câte s'au petrecut în viața mea.

— Nimic.

— Atunci de ce m'ai ales pe mine?

— Așa a fost scris.

— Ah, totul, totul, până și asta e în funcție de Celălalt. Oare, în afară de destin, nu se poate trăi altfel?

— Nu se poate, Francisca. Ar însemna să ne subumanizăm.

Mergea strânși, înlănțuiți.

Douăzeci de ani n'am învățat decât ceeace au vrut alții. Douăzeci de ani îngenunchiați.

Mersul catifelat. Toate tainele închise în suflet.

— Pe mine nu m'a iubit nimeni, dacă iubirea poate însemna o altă față a mântuirii. Pe mine nimeni nu m'a înălțat la ideia de sfințenie, dacă sfințenia este o altă categorie a libertății. Nimeni (m'auzi dragul meu?), nimeni nu m'a batjocorit, nimeni nu m'a schingiuit, nimeni nu m'a crucificat, dacă și suferința este o depășire a destinului.

Pași de smoală pe marginile genunilor. Intuneric și liniște.

—Nu se revolta Francisca, poate că...

— Nu mă revolt. Dar mi-e groază de imaginea vieții mele trecute. Incotro să merg? Iubește-mă, dragul meu Sburător, trebue să mă iubești!

— Ai încercat vreodată să renunți?

— Tu mă înveți astfel? Nu pot. Dece să renunț? In noaptea asta mi-ai apărut tu. Poate tu întruchipezi cele trei mistere: iubirea, sfințenia, suferința...

— Sunt. Adevărat. Sunt toate, Francisca!

— Atunci trebue să-mi ajuți să scap. Nu vreau să te pierd (pașii se opriră temători în loc. Ochii Franciscăi aveau colori grele, cenușii). Trebue să mă rodești în noaptea asta.

— Francisca! (exclamație nefirească).

— Și totuși... Tu vei pleca peste câteva ore. Nu trebue să rămân singură. Trebue să păstrez în mine ceva din existența, din destinul tău.

— Nu se poate, Francisca! Intre noi s'ar prăbuși misterul mântuirii.

*

Orașul deodată se trezi din somn. Apărură mai întâiu capetele sbârlite, în cadrele ferestrelor. Apoi toți, se mișcară. Bărbați în costume sumare, copii speriați, femei cu sânii despletiți și cămășile fluturând peste trupurile nude — alergau în neștire.

— Ce s'a întâmplat? Unde vă duceți?

— Arde palatul Regilor. Palatul în care se dă ultimul bal!

Răspunsese cineva din umbră. Degetele Franciscăi strânseră mai tare mâna omului de alături. Pașii lor urmară pe-ai celorlalți. Pași repezi, sonori, inconștienți pe lespezile străzilor. Un întreg convoi de speriați. Flăcările eșeau printre canaturi — roșii, lungi, șerpuitoare. Și sgomot după sgomot — căderau ușile, tavanurile, pereții.

— Nu intra, ce mai cauți acolo?

— Trebue, Francisca. Destinul meu acolo este.

Iureș pătrunse printre flăcări și fum. Francisca înmărmurită nu ezită. Ceilalți doar rămaseră înfricați, văzând cele două măști cu vestminte roșii — amestecându-se cu focul.

Inăuntru nimeni nu-și precupețea libertatea. Dansul mai spasmodic, alcool și tolănirea despuiată în fotolii a amantelor cu trupurile albe. La început Francisca vru să le strige nebunia, dar el o reținu:

— Taci! așa a fost scris.

O atrase lângă pupitrele orhestrei.

— Vrei să-ți cânt? Numai pentru tine, Francisca.

Umezi — ochii, tremurătoare — gura, îl priveau cu beție și zâmbet.

Palmele lui țineau între degete o vioară roșie cași vestmintele. Arcușul era roșu. Cântecul acela faudic, cântecul acela crispant, solomonar era roșu, roșu ca vioara, roșu ca vestmintele lor. Tăcere. Incremeniți, ascultau. Amantele se ridicaseră în genunchi. Cavalerii coborîseră fascinați. Pluteau pe de-asupra doar armoniile tragice, ale cântecului de vioară.

Și deodată răsări prin ușa din fund, cu hainele arse — o fetiță blondă, plăpândă. cu fața îngrozită, cu privirile răvășite. In urmă, un șir de alte fete, femei îmbătrânite. Chinuite. Uimite de limpezimea paradisiacă a cântecului, rămaseră o minută înlemnite în loc. Torțele pe care le țineau în mâini (cu care daseră foc palatului) se plecară slăbite odată cu mâinile. O clipă. Apoi, ca trezite dintr'o halucinație, se îndreptară spre mijlocul sălii. Francisca tresări, îngenunchiată. Strânse mai tare picioarele cântărețului. In fruntea lor recunoscuse în fetița înebunită, pe Ritta.

— Fugi! Pentru Dumnezeu, du-te undeva. Nu vezi, te vor ucide. Ce le-ai făcut?

Cântărețul zâmbi printre acorduri. Arcușul alunecă mai departe pe coarde.

— Pe toate ne-ai mințit. (Ritta avea o voce stinsă, gâfâită). Toate te-am visat. Toate te-am dorit. Dece, bunule zeu, ne-ai furat iluziile? Ce-am păcătuit, de m'ai părăsit, de ți-ai ales altă iubită?

Vocea era plâns și milă. Ochii celorlalte străpungeau aerul cu schismă și venin.

— Dece nu răspunzi? Spune-ne măcar un cuvânt!

Cântecul domina sălbăticia nouilor sosite. Poate că mai era o frântură până la sfârșit. Poate că toate ar fi intrat în ordinea lor terestră, dacă Ritta nu scotea de sub faldurile hainelor — revolverul. Țipătul fulgeră odată cu glontele. Insăși Ritta țipase. Francesca nu lămurise, dar ca un resort se înălțase — îmbrățișând pieptul zeului. Vioara fără arcuș cânta încă. Glontele trecu șuere pe lângă tâmplele multora, pe lângă obrazul Franciscăi și se opri în vioară. Vioara sfărâmată, tot fremăta. Rămăsese în aer (ca o rană vie) neținută de niciun braț, coardele libere fără mângâierea niciunui deget. Doar arcușul unduia aceeași melodie.

In locul cânărețului rămăsese o urmă de ceață și abur.

Francisca împleticită lângă pupitre, cu capul plecat pe podea — mai vedea încă printre oglinzi, printre ziduri — cum spintecă, urcă vaporos spiritul frumosului sburător.

★

In liniștea odăii Francisca se trezi înfricată, privind haotic în jur. Nimic din peisajul visului. Toate lucrurile își păstrau starea lor firească, statornică. Doar lângă noptieră — măsuța de șah, pe care jucase cu Ritta înainte de culcare. Vlad dormea alături liniștit, întors puțin cu fața la perete; pe chipul lui, seninătatea somnului odihnitor.

Rămase o clipă înălțată între perini. Căuta să-și amintească totul așa cum se întâmplase. Doar câteva amănunte mai persistau. Lângă fereastră însă, figura omului în haine roșii i se părea vie, neclintită — ca zidită acolo odată cu celelalte lucruri. El singur mai rămăsese din fauna tristei viziuni. Francisca îl văzu cu naturalețea cu care se continua din vis. Făcu primii pași, după coborîre, spre geamuri, cu brațele strânse lângă trupul rece, slăbit.

— Dece-ai mai venit? (vorbise tare, glasul spart de ferestre).

Dar făptura lui în clipa aceea se stinse.

Francisca dreaptă, înfiorată — mai stăruia halucinantă pe urmele lui. Văzu piesele de șah răsturnate. Lăcrămată, Regina în colț. Somnoros și bătrân — Regele ghemuit între pionii și ofițerii credincioși. Șah mat! Sburătorul fusese altă dimensiune, altă față a omului neîntruchipat de niciunul din iubiții ei. El trebuia să fie cel care să-i redea accesul la fericire. Șah mat! Și visul fusese un șah mat mutual, categoric.

Știa că totul purcede din starea el bolnăvicioasă, din tarele păstrate intacte în conștiință și'n sânge.

— Ce faci, Francisca, nu dormi?

— Mă doare capul, Vlade!

Se întoarse. Nu-l vedea. Pe pereți, în portrete, în bibelouri — numai chipul sburătorului.

— Ești bolnavă, Francisca. Trezește-te! Ce faci acolo, cu cine joci șah?

Francisca tremura. In mâna dreaptă, piesa de lemn a Reginei. Pe aproape spiritul de vrajă și spaimă al frumosului Iubit.

— Cu Intunericul! răspunse târziu, răsturnând toate piesele pe covor, îndreptându-se încovoiată spre pat. Vor începe din nou actele de siluire ale lui Vlad, iar îmbrățișările lui anoste. Scârbă și greață. Se ghemui sub pături. Mâinile celuilalt se întinseră, căutând prin întunecimea trupului o anumită alegorie a cărnii. Francisca închise ochii. Ungiile se înfipseră în cearceafuri.

— S'a terminat. Totul s'a sfârșit. Nimic. De-acum totul e zadarnic.

Afară, printre vânturi, printre cețuri, printre burele zorilor — visul își evapora ultimele imagini.

LAURENȚIU FULGA

Literatură, artă, idei..

Primim spre publicare, următoarele:

DOMNULE DIRECTOR,

In ultimul număr al revistei „Țara Nouă" din Cluj, văd, cu mare surpriză, dată publicității o scrisoare a mea particulară, adresată domnului Victor Iancu, profesor și estet. Insist: o scrisoare particulară, *menită să reglementeze noile mele relațiuni personale cu domnul Victor Iancu. De asemenea, nu mai puțin surprins am rămas văzând amestecându-se în această chestiune strict personală pe domnul Liviu Rusu, profesor de estetică la Facultatea din Cluj, care în scrisoarea mea avea doar valoarea unui element documentar.*

Deci :

Un estet divulgă o scrisoare confidențială.

Un alt estet se folosește de ea.

Justificările acestui procedeu abundă probabil: redacționale, morale, profesionale, etc. O singură justificare e cu neputință: cea estetică. *Sunt soți care nu citesc scrisorile soțiilor lor și adversari, gentlemeni, care își opresc adversitatea la granița indiscreției. Dar mai există încă o atitudine:* cea a lui Agamiță Dandanache. *„Am o scrisoare... pac cu ea la „Războiul"...*

Esteții noștri clujeni au ales-o pe cea din urmă.

Cu aceste explicații declar că nu voiu mai întinde o polemică măruntă. Există un respect al tragicului, care bântuie astăzi omenirea pe mare întindere.

Primiți, vă rog, domnule director... etc.

VICTOR PAPILIAN

O NOUĂ TRADUCERE DIN POEZIILE LUI RILKE

Editura Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", a tipărit o nouă culegere din poeziile lui Rilke, traduse de Maria Bănuș.

Față de cele publicate până acum, tălmăcirea ocrotită de „Fundația Regală", prezintă în primul rând avantajul unui mai mare număr de bucăți alese din toate volumele liricei rilkeene. Sunt în total 75 de poeme, din ansamblul cărora cititorul care nu are legătură directă cu originalul, își poate face o îndestulătoare idee despre sensul unui lirism influent nu numai la noi, ci și în alte țări europene. Cât despre reușita literară a traducerii, ne vom rezerva considerațiile într'un număr viitor al revistei, când vom confrunta versiunea românească cu originalul.

Deocamdată afirmăm că tălmăcirea „Fundațiilor" umple o lipsă ; ea ar putea înlocui traducerile franceze cari, în orice caz, nu au pentru ce fi preferate celor românești bine întocmite.

DESTRĂMARE, ROMAN de ALEXANDRU MIRONESCU

In editura Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II", a apărut romanul „Destrămare", de Alexandru Mironescu. Autorul este cunoscut publicului cititor prin alte câteva cărți tipărite, până acum, și care au fost primite binevoitor.

TRADUCERILE DIN FRANCEZĂ

Traducerile din limba franceză au alt rost, la noi, decât cele din germană, engleză sau alte limbi și mai puțin cunoscute. Pentrucă limba franceză este într'atât cunoscută, încât nu este *admismil* ca părerea despre autorii francezi să ne-o facem din tălmăciri. Faptul că totuși aceste tălmăciri se întreprind de scriitorii cu autoritate, ca de pildă d. *Al. Philippide*, însemnează altceva. Anume ele reprezintă un exercițiu de a încorpora în limba noastră valori de gândire, nuanțe și stări poetice ajunse la un înalt grad de rafinament în producțiile literaturii franceze. Intreprindem deci, un fel de educație a limbii, o supunere a ei la dificultăți spre a o mlădia și îmbogăți. Nu vrem să spunem că un vers tradus poate fi socotit mai frumos decât cele ale poeților noștri originali. Aceasta nu are cum se întâmple, chiar dacă s'ar tălmăci din Mallarmé, Rimbaud și Valéry, sau, cum este cazul frecvent, din Baudelaire. Dar încercarea de a exprima în românește poeme celebre, instruește tocmai prin ceeace este altceva decât poezia originală, prin calitatea ce am numi-o, de transcendere a modalității lirice românești.

RUGINOASA, ROMAN de THEODOR RĂȘCANU

D. Theodor Răscanu a publicat până acum următoarele cărți : „Pagini intime", versuri, (1905); Spre Sofia, (1914); Răfuiala cea mare, (1915); Problema pământului în România (1927); „Aceea care trebue iubită, roman (1926); „Ileana lupului", roman (1934). Volumul „Ruginoasa" este tipărit de ed. „Vremea" și conține un interesant material despre viața boierească din Moldova, desfășurată în secolul trecut.

CÂNTEC DE LUMINĂ, POEME de I. STĂNCIULESCU-MEHEDINȚI

Cele mai bune versuri din placheta d-lui I. Stănciulescu-Mehedinți, trădează influența covârșitoare a lui Ștefan Baciu, ca în următoarele strofe:

Intr'o noapte tristă și târzie,
Voiu porni cu anii în toiag,
Biet nătâng ce n'a voit să știe
Să se 'nalțe 'n viață ca un steag.

Voiu lăsa în urma mea regrete,
Prieteni, parcuri și tot ce-am iubit
Și un crând de visătoare fete
Pentru care ani am cheltuit.

Precizăm că versurile nu aparțin lui Ștefan Baciu, ci d-lui I. Stănciulescu-Mehedinți.

MUZICALE

Doamna Margareta Vasilescu Dejana va cânta Miercuri 22 Noembrie crt., (ora 8.20 seara) la microfonul postului de radio București, arii de Haydn, Mozart, Plutzan, Bellini, etc.

VOR APĂREA

Până la Crăciun, vor apărea în ed. „Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II", următoarele opere:

In Biblioteca „Energia": **„Ultima expediție la Polul Nord"**, de căp. Scott; **„Viața de chirurg"**, de A. Majocchi; **„Anthony"** de Lytton; **„Suflet de infanterist"**, de J. Delmas; toate acestea redând într'o captivantă formă literară marile pilde de muncă și eroism ale atâtora exemplare de elită ale umanității.

In biblioteca **„Enciclopedică"**: „Studii greco-române", de Dem. Russo, o lucrare de capitală însemnătate a autorului „Elenismului în România", cu o prefață de prof. Const. C. Giurescu.

In biblioteca **„Filosofică": „Destinul omenirii"**, vol. II, urmarea bogatelor și pătrunzătoarelor cercetări ale d-lui prof. P. P. Negulescu; **„L'expérience microphysique et la pensée humaine"**, de d. St. Lupașcu.

In biblioteca **„Scriitorii români contemporani" : „Viața lui I. L. Caragiale"**, scrisă după vii și pitorești documente de psihologie și istorie literară de d. Șerban Cioculescu: **„Insemnările unui belfer"**, vol. II de d. Ioachim Botez; **„Concina prădată"** de d. Theodor Scrotescu; **„Monarhia socială"**, de d. Mihail Fărcășanu.

In biblioteca „Critica": **„Sainte Beuve"**, temeinicul și revelatorul studiu al d-lui Pompiliu Constantinescu.

In „Ediții definitive": **„Statui"** de maestrul Mihai Codreanu.

In „Mica enciclopedie": **„O enigmă și un miracol istoric"**, de Gh. Brătianu; **„Radioelectricitate"** de ing. M. Konteschweller ; **„Tratat de anatomie umană"** de d. Horia Dumitrescu.

„Din viața lui Ion Creangă", rodul importantelor cercetări ale d-lui Gh. Ungureanu.

In biblioteca informativă: **„Anglia", ediția II**, de N. Petrescu.

Iar peste toate cele de mai sus, cu luminoasa ei binecuvântare pentru întreaga osârdie întru frumos a editurii Fundației pentru Literatură și Artă Regele Carol II", **„Biblia"** tradusă de păr. Gala Galaction și V. Radu, ale cărei două noui ediții, în pregătire, confirmă unul din cele mai răsunătoare succese.

Ștefan Baciu: „Căutătorul de comori"

poezii; „Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II" 1939

Titlul dat de Ștefan Baciu cărții sale cu versuri, impune oarecum felul în care critica trebue să scrie despre ea. „Comori", desigur, fiindcă poezia, față de starea umană obișnuită, este mister, — realitate ascunsă care se relevează numai celor ce simt nevoia să o caute. Și cum poetul se consideră printre căutătorii misterului acesta, — el este „cătătorul de comori". Dar deocamdată glosarea să nu pară atât de simplă ! Pentrucă există întrebarea dacă poezia se ascunde tocmai acolo unde o caută poetul, și dacă el se slujește în căutare, de metoda cea mai nimerită spre a capta misterul.

Iar răspunsurile cari se dau la această întrebare sunt diferite, din unele reieșind de multeori că joacă o pâlpâire de putregai, acolo unde, din pricina întunerecului, s'a părut că fierbe duhul „comorii". Cât pentru chipul de a scoate din pământ, — din noroi, sau din nisip, — caratele aurului, — însemnează procedeul, preferința pentru un fel de a se exprima, despre care se va spune iarăși că este bun sau rău.

Să fie comoara de aur, și căutătorul iscusit, iată visul adevărat, căruia Ștefan Baciu îi spune *poezie*, tresărind cu un instinct exact al locului turburător.

Pădurile sunt toamne sau viori ? Nu vezi
Cum cântă frunza, când o calci și șezi ?
Cine cu buciumul va trece și va plânge,
O deștepta strămoșii 'n noi; va frânge
Lumina toamnei, dealurile 'n sânge.
Și sufletul se va răni și se va strânge.
(Pag. 38.

Socotim că pecetea acestor șase versuri dau suficient chezășia unui Eldorado real, vizitat de tânărul cavaler.

Dacă urmărim în paginile cărții locurile precise unde autorul a căutat poezia, vom avea indicații în titlul celor patru cicluri: „Fata din ierburi", „Pre tine te lăudăm", „Stele căzătoare", *„Panta rhei"*. Deci, în primul rând fata iubită, *a zecea muză*, cum o numește însuși poetul, celelalte nouă fiind modalități interioare ale spiritului, feluri de a se exprima dintr'un surplus. fără a cere sprijin strein. Femeia iubită se refuză însă integrării ca muză totală, ea este a zecea, — ca a cincea roată la carul lunii. — după vorba altui poet, — adică lucru cu sens neîndestulător explicat, — apariție de taină, care sparge liniștea precară a minții. Suferința din pricina femeii iubite este ineluctabilă, ca afectul oricărui eveniment de taină, cu neputință de îmblânzit în tiparele înțelepte ale minții. Incomprehensibilul iubirii este povara pe care îndrăgostitul adevărat o așteaptă totuși fidel :

... Stau ca un han
In drumul tău, și-aștept, plecat, povara
Să cadă în mine 'n fiecare an.
(pag. 16)

Câteodată un sentiment de „pierdere" se abate peste amant, care nu mai știe unde să aștepte, unde să caute :

Zadarnic caută câinii mei de vânătoare
In câmp, — pecetea-ți stranie, siderală.
Unde să-ți caut ochii, marii, vorbitorii,
Prea-clarii, 'ncercănații, orbitorii ?
Făptura ta întreagă, văd, se pierde
In tainițele lumii-adânci, profunde.
(pag. 18)

Dispărând în „tainițele lumii-adânci", „a zecea muză" nu face decât să treacă dincolo de experiența prozaică și să capete rang de transcendență, să fie *poezie*, mister ce se „revelat". Ca toți tinerii autorii din ge ția sa, Baciu adoptă ca mijloc de cupri a inefabilului, procedeul mateforelor b dominatoare față de celelalte ingredien versurilor. Din prima pagină a cărții, turisește chiar „fetei din ierburi" că

Vreau să te topesc într'o pădure de im
Ca pe o limpede stea.

Această „topire într'o pădure de ima a „stelei" este obiectul pur al visului, care fenomenalitatea se toarnă în alte ti totdeauna fascinante prin caracterul lo de alt tărîm: există doar atunci când știința logică nu mai există.

Nu simți cum urcă visul în tine ca o m
Ce în adânca noapte își are rădăcini ?
(pag. 9)

In „pădurea de imagini a lui Ștefan ciu" freamătă necontenit „mladele" visu

Terținele căutate sunt albe vise numa'
Eu am cercat cu visul și cu poezia
Să înalț în lume alte universuri.
(pag. 33)

Și visul trenă lungă de mătase
Ii alinta pe ochi, dar fără să se rupă
(pag. 44)

Mi-am păzit într'una turma mea de vise
(pag. 44)

Iubita fiind văzută în „vis", sau în „pă rea de imagini", versul devine, de dragu
... cel mai alb pantof de seară
Pentru un bal la care nu mai zânele se
(pag. 7)

iar metaforele hotărîte să concretizeze e tența ei ideală, combinațiile cele mai ca cioase.

Făptura ta înaltă în aer este ca o
Coloană de lumină, ce nu se mai oprește
(pag. 10)

Cu fruntea, ploaie de petale,
Cu ochii mari, mustind de vise
(pag. 8)

Tu stai așa, cu ziua ca o manta pe um
Și cu o bogată salbă de soare pe grumaz
(pag. 9)

Un suflu ce străbate 'naltele
Păduri...
(pag. 17)

In al doilea ciclu al volumului, este „că tată" poezia în divinitate ca într'un mist mai mare decât primul, dar parcă mai blân mai binefăcător. Ca și iubita, și Dumnez își capătă ființă profundă în *vis*, pentru

Ce-s eu, Părinte ? Un netrebnic rob de vi
(pag. 25)

iar de felul de a se manifesta al visului, este responsabil poetul, din moment ce tre pragul liberului control:

Sunt oare, Doamne, vinovat dacă într'o sea
Din Sfânta lună pălărie mi-am făcut ?
(id.)

Uneori robia la *vise* devine trudnică poetul ar prefera o altă robie în ceruri:

Să șterg de praf al îngerilor scut
Și precistei să-I văd de giuvaeruri.
Seara, scoteam pe boltă luna. Dimineața,
Eșeam cu oile Prea-Bunătății Tale,
Și pruncilor le-așI fi adus dulceața
Și lui Sân Pătru îi coseam sandale.
(pag. 26)

Insfârșit, pe lângă această umilință creș tină, mărturisită și de Virgil Carianopol, în tâlnim și concepția rielkeană despre divini tate ca manifestându-se în lucrurile însufle țite de poet :

Și-ascunde-Te în tocul care-acum Te scri
(pag. 27)

Te căutam în hainele-afunde
Și'n pasărea ce cântă de pe pom
(pag. 28)

Intinde-Te pe trupul meu — fii-mi haină,
Infășură-te peste deget: fii-mi inel,
(pag. 29)

Târziu Te văd, Te pipăi, Te aud,
Cum urci în meri și'n firele de mătrăgună.
(pag. 30)

Este adevărat că, după ortodoxie, poetul poate găsi pe Dumnezeu *orișiunde*, în înțelesul că dragostea Lui nemărginită pentru creație, se vădește în „toată faptura". Dar Dumnezeu care urcă'n „meri și'n firele de mătrăgună", aparține unui creștinism rilkeian, altul decât ortodoxia, după cum a arătat d. Nichifor Crainic, într'un articol despre poetul influent al lui Baciu. Căci dacă poetul ar spune sevei din „meri și mătrăgună" că ea e Dumnezeu, aceasta i-ar răspunde cu vorbele Fericitului Augustin :

„Nu sunt eu Dumnezeu, ci *El* m'a făcut pe mine".

In ciclul întitulat „Stele căzătoare", un sens de ansamblu s'ar întrevedea în versuri ca aceasta :

Tu orășean nemernic, taci și-ți du destinul
Spre lacul vechiu, cu ape fără fund,
Avântântă-ți înspre mijloc scrâșnetul și [chinul...
Ai fost un semn pe ne'nțelese prunduri.
(pag. 36)

Să generalizăm pe seama acestor versuri, ce par a o evoca linia elegiacă a unei „stele căzătoare", nu putem totuși din pricina altora care încheie ciclul astfel:

Așa e poezia mea: de dragoste și cer
Fierbinte, colorată, tinerească.
(pag. 50)

Mai rămâne ceva de spus despre ultima parte a cărții, cuprinsă sub titlul „Panta rhei", în care se adună poezii ca „Popas la douăzeci de ani", „Ani mici", „Zădărnicie", „Agonie" și „Testament". Este aici învățătura melancolică, pe care Ștefan Baciu o crede că decurge din heraclitiannul *panta rhei* și pe care o vesifică astfel :

Pentru nimeni alte sorți
In zodiacuri n'o să stee ;
Peste toți, cei duși, cei morți,
Vremea pune heleștee.
De muncim sau de iubim
Ce zadarnic ne trudim
Prin această trecere.

Am spus dela început că ne-am lăsat călăuziți, în aceste câteva observații asupra ultimuli volum de poezii al lui Ștefan Baciu, de glosarea titlului : „Căutătorul de comori". Nădăjduim a fi așezat în favorabilă lumină „comorile" găsite ca să prețuim cum se cuvine pe „căutător".

— K. —

FLORENȚA

(Urmare din pag. I-a)

lângă noua gară a Florenței : Santa Maria Novella, cu fațada desenată de Leon Battista Alberti, cel mai cutezător arhitect-arheolog al Quattrocentului, născocitor de euritmii în geometrica fugă de linii și planuri pe fațada unui templu ca Malatestianul. Dar în spatele altarului din Santa Maria Novella descoperi afrescurile lui Ghirlandaio, în care trăesc până în clipa de față, spre a le putea admira și recunoaște tu, cele mai familiare figuri ale Renașterii florentine. Ocolești apoi întâmplător un curios și inestetic monument octogonal, fără acoperiș aparent, în fața Catedralei ; afli mulțime de lume, oprită în fața unor porți închise, deoarece sunt Porțile Paradisului, turnate în bronz de Ghiberti.

Mai departe, înspre Arno, ajungi la o altă biserică florentină: e Santa Croce, cu monumentul lui Dante la intrare.

După ce ai cercetat Santa Maria Del Fiore și Santa Maria Novella și Santissima Annunziata, fațada acestei biserici franciscane nu te mai poate impresiona. Dar ți-ai făcut intrarea de fapt în Panteonul gloriilor consacrate în Cultul omenirii civilizate, prin legătura lor cu Florența. In Santa Croce își are mormântul Michelangelo, Machiavelli, Alfieri, Galileo, iar Dante numai cenotaful. In Piața San Marco intri apoi în cea mai puțin atrăgătoare dintre bisericile Florenței ; este de fapt mânăstirea în care a fost stareț Girolamo Savonarola, pe vremea lui Lorenzo dei Medici Magnificul. Dar găsești acolo toate chiliile fraților dominicani luminate de viziunile celui mai serafic dintre pictorii în preludiu: Beato Angelico, cel cu armiile de Ingeri trâmbițând în albastrul și auriul Cerurilor sale de Paradis, chemarea la dreapta Judecată din Urmă.

Sau te impresionează un palat cu zidurile drepte de piatră, masiv până sus, ca o cetate medievală, înfrumusețat numai de înfloriturile austere ale meterezelor din vârful zidurilor și al turlei de mijloc. Dar este Palatul Vechi al Florenței, în care s'a adunat Sfatul celor o Sută de chibzuiți dregători, să mențină independența Patriei în timpul celor mai înfricoșătoare vicisitudini ale Istoriei. Iar sala în care li se aduna Sfatul avea să fie împodobită cu două scene războinice de Leonardo da Vinci și de Michelangelo.

Din arcuitura neverosimilă a Loggiei dei Lanzi (tribuna oficială a festivităților din Piazza dela Signoria), se deslușește linia elegantă a unui Rapt de Sabine, dominată de scena macabră și declamatorie a decapitării Meduzei de către Perseul lui Cellini.

Palatul Strozzi vine apoi să-și mărturisească și neîntrecuta virtute a constructorilor florentini în a înnobila cu eleganța lor discretă cele mai informe și primitive materialuri ; și timiditatea Renașterii în a încerca să anuleze tradiția medievală, fie chiar în Arta, totdeauna mai radicală, a Arhitecturii.

Treci mai departe un pod peste Arno, atras de prăvălioarele argintarilor, patronați acolo de amintirea aceluiaș Benvenuto Cellini. Dar ești de fapt pe Ponte Vecchio, pe care afli că va fi trecut odinioară Dante, sau, fără îndoială, Messer Niccolò Machiavelli, spre a se duce la casa pe care a locuit-o în apropiere. Sau, în fine, afli întâmplător o Bibliotecă publică (în afară de cea modernă, națională, una din cele mai mari ale Italiei): dar ți se spune că este Biblioteca Laurenziana, în care au adunat întâii eruditi ai Umanismului, pentru stăpânii lor Medici, mărturiile celei mai strălucite Culturi greco-latine, dela cele mai vechi și autentice texte ale Literaturii clasice, la Pandectele lui Justinian, sau palimsestele medievale. Și iată: urci o înălțime din împrejurimile Florenței : ai în față privelișiea dela Fiesole, după un popas de reculegere la Villa Medici ; sau la Castelul Vincigliata, între cei mai melancolici chiparoși ; la Settignano, în căutarea lui D'Annunzio și a Eleonorei Duse ; la Careggi, la Poggio a Cajano, undeva, în aceste împrejurimi, care pun în perspectivă silueta Florenței și îi colorează viziunea în tonalități vesperale.

Impresurarea ta în atâtea frumuseți naturale și, totodată, în atâtea mărturii de celebrități consfințite în admirația lumii, este menită să te intimideze, să-ți preschimbe emoția artistică într'o stare sufletească de mistică dedițiune. Iar pentru ca această stare să devină mai accentuat tulburătoare, în subconștientul celui prins în cercul magic intervine jocul enigmelor : ce sunt Etrurii, neștiuții, dar atât de înaintații în Civilizație pre-Florentini ? Ce este ne mai văzut în acest peisaj florentin, atât de inedit în schematica lui simplitate? Ce este omenesc în statuara michelangiolescă? Ce este florentin în enigma zâmbetului de Giocondă ? Ce este verosimil în arcuitura de boltă a Cupolei lui Brunellesco ? Ce este adevărat în analele care vorbesc de originele așa de burgheze ale familiei Medici, ctitori ai aristocraticei Renașteri de Artă și Cultură ? Dar unde este proverbialul Crin Roșu al emblemei orașului care-și derivă chiar numele de la Florentia, între aceste înălțimi de pământ calcinat în piatră, de care se prind cel mult rădăcinile de chiparos, de măslin și de oleandru ?

Punct de confluență, așa dar, al multiplelor sinteze înfăptuite dinspre Nordul germanic și Sudul mediteranian de-alungul pragului italic, Florența apare drept leagănul însuș al acestor milenare sinteze. Căci dacă un filozof al ei a încercat împăcarea gândirii platoniciene cu sfânta Invățătură creștină, realizând cea mai nobilă și înțelegătoare faptă a spiritualității moderne, specificul florentin poate fi înțeles și drept o impresionantă posibilitate de convietuire a celui mai aristocratic și autentic Clasicism, cu cea mai romanțioasă și plebee afirmare a individualității umane.

Se adună în inseparabila sinteză florentină cele mai disparate cronologii și provenienție. Insă: celelalte orașe ale Toscanei, celelalte locuri din imediata vecinătate a Florenței — Siena, Pisa, Lucca, Arezzo, Pistoia, Volterra, San Gimignano, La Verna Stigmatelor Sfântului din Assisi, Caprese Michelangelo, Cortona, Versilia, Carrara – vin să întregească fiecare cu nota lor de originalitate, cu splendidele lor realizări, aureola de prestigiu care încununâ cu mai mare strălucire Cupola Santei Maria del Fiore.

Alături, din marmoră, înfloreste în pământ Campanila lui Giotto. Turnul Palatului Vechi, de piatră, îi precizează, dincolo, simetria. In timp ce zborul încrucișat de săgeți al rândunelelor apoteozează Cupola ca Ingerii cu aripi din icoana lui Raffaello, se aprind luminile în Arno, dela Cascine la Santa Croce. Colierul de puncte diamantine se întrerupe din loc în loc : Il Ponte alla Carraia, Il Ponte alle Grazie, Il Ponte Vecchio.

Privești de sus, dela Piazzale, curgerea discretă a unei ape, cu luminile Florenței răsfrânte în oglinda ei neagră, în care nu s'a topit încă opalul unui apus înârziat de soare.

Te confrunți cu cea mai tulburătoare viziune. Te copleșește un sentiment de frică. Pătrunzi cu privirea dreaptă într'o lume de fantasmagorie. In spate, deasupra ta, simți cimitirul dela San Miniato, cu chiparoșii aliniați solemn, inflexibili, nemișcați, printre mormintele albe, la care nu se mai umblă. Dincolo, pe cealaltă înălțime, privirea ți-e dusă de alaiul altor chiparoși până în parcul vilei Poetului care-a scris pentru Poezia lumii poema *Mormintelor*.

Intr'o clipă de halucinație, cauți scăpare înapoi. Te oprește însă privirea scrutătoare, autoritară, amenințătoare a Gigantului biblic, întruchipat în statuia lui Michelangelo.

Trebue să rămâi biruit. Acolo. In fața acelei viziuni florentine. Până îți simți pătrunsă ființa de insinuarea filtrului magic, prin puterea misterioasă a căruia închizi în clipa de față ochii, spre a ți se arăta din nou apariția de neuitat a Florenței tale.

ALEXANDRU MARCU

Colecția „Universul Literar"

a apărut și se află în librării:

REALITATE ȘI EROARE

Studiu de

Mircea Mateescu

400 de pagini, 100 lei

Va apărea zilele acestea:

„CANDELA"

VERSURI

de Ana Luca

120 de pagini, — 50 lei

Ședătoarea „Universului literar"

Ședătoarea revistei „Universul Literar", anunțată pentru data de 3 Decembrie a. c., ora 4 d. a., la Ateneul Român, se va desfășura după următorul program:

O conferință cu subiect literar pe care o va ține d. Șerban Cioculescu, urmată de lecturi și recitări din operele proprii, făcute de scriitorii: George Gregorian, Mihail Sorbul, Matei Alexandrescu, Ștefan Baciu, Emil Botta, Virgil Carianopol, Constantin Fântâneru, Traian Lalescu și Victor Popescu.

Biletele au fost puse în vânzare, cu începere dela 15 Noembrie crt., la librăriile „Cartea Românească" și „Universul". La 3 Decembrie, se vor găsi la cassa Ateneului (Intrarea din strada Franklin).

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

47

BIBLIOTECA CENTRALĂ ... ASOCIAȚIUNEA ... IU

UNIVERSUL LITERAR

OPRIETAR:
. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
ECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
risă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 47
SAMBATA 25 Noembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Spirit și războiau războiul și turnul de fildeș

de TOMA VLADESCU

onflictul care desparte azi continentul nostru în câteva ere de luptă ireductibile nu se limitează numai la atacu- prudente de o parte și de alta la adăpostul celor două ri linii de apărare. Dar în domeniul spiritului, și cu arme atât de tăioase, scriitori, oameni de idei au deschis ta lor poate cu mai multă ardoare, cu mai multă viva- te decât au prilejul s'o facă, pentru moment cel puțin, dații cari s'au dus pe front... Și cel dintâi care s'ar putea ne că a ieșit din neutralitate a fost însuș Paul Valéry. publica el, în primele zile ale războiului chiar, un arti- destul de ofensiv, și în care Monsieur Teste apărea de a asta cu o adevărată armură de soldat pe care nu și-ar pănuit-o ?... Acest Monsieur Teste pe care vi-l amintiți cupé des merveilles de l'instable, de sa durée etonnante" care în „insula lui interioară" desigur „se prefera", — ă-l acum coborînd totuș în posturile de apărare, acelea este care-i sunt proprii... Va fi simțit el oare că turnul de fildeș se găsește oricum și el în linia de bătae a bom- rdamentului aerian ? Este un sentiment pe care ni-l tem explica.

El n'a fost însă recunoscut totdeauna. In timpuri calme lenește, când oamenii isbutesc să uite atât de ușor și nd pacea dă ilusia că poate fi vecinică, se compun prin viste și cărți cele mai extravagante discursuri... Doctri- ri pe care-i știm și cari pot foarte bine să doarmă gân- nd, elaborează adevăruri universale — și atunci, în a- ste somnoroase spații, își face apariția acel „clerc" ideal semnat să privească lumea din balconul turnului său de oriu și, orice s'ar întâmpla, convins că misiunea lui este arunce peste toate tranșeele numai o ramură veștedă măslin...

Dar spiritul acesta nu e numai atât de gol și verbal cum putut să ni-l arate Benda acum vre-o 10 sau 12 ani, sau m a putut să apară în atitudinea unui Romain Rolland au-dessus de la mélée.

Mai grav e însă că el aparține unei întregi ordine spiri- ale care a dus confusia de gândire până în zilele noastre. a apare ca un însângerat regret, sau poate ca un nou or- liu după accidentul spiritual, ca o a doua cădere a o- ului, pe care-l semnifică al XVI-lea veac al Reformei. nitatea spirituală a lumii fâșiată de suveranitatea nouă sensului propriu", oamenii se găsiau având totuș nevoe e ceeace daramaseră. A trăi fără transcendență, fără des- n, fără un sens în care mo artea însăși și toate dispari- ile să poată fi acceptate — era un nou blestem pe care robabil nimeni nu-l prevăzuse...

Și în acest turn Babel al liberului examen, al drepturilor aturale, și al unor valori egale, ce cuvânt ar fi putut să pună Regula de care oamenii nu se puteau lipsi ?

Figura acestei lumi e de plâns. Papini o evocă în pagini e fiere aproape. Trebuiau găsite într'adevăr alte Religii cum — în locul aceleea care nu mai era. Trebuia descoperit — cu literă mare — „Adevărul".

Și acum e timpul când se fabrică deopotrivă acest cărtu- ar care va succede lui Christ — dar care, numai atâta ât este, va rămâne trist și orb la marginea unor lumi unde n'ar avea cum să fie primit.

Uneltele științei sunt grele și fără puteri, iar Rațiunea ste lucrul vag și infirm atunci când aroganța o face să reacă în alte domenii decât ale ei.

Dar cărturarul suspendat între pământ și cer, bătând la marile porți care nu se deschid, va refusa deopotrivă sensul realului, socotind că a se abstrage din viață, din ordinea naturala îi constitue nu știm ce ascensiune într'o lume totuș în care el n'are harul și n'ar isbuti să pătrundă. Desolat de adevărul universal pe care nu l-ar putea găsi, acest „clerc" ideal se ridică împotriva adevărurilor singure în care trăim — cașicând disprețul acestora ar fi condiția de a accede pe înaltele poziții ideale la care aspiră! Vrând să aibă totul, el rămâne fără nimic, într'o lume care nu mai arată decât propria figură a anarhiei.

„Je vendrais la France, spune Renan undeva, pour trouver une vérité qui fît marcher la philosophie. Que les cosaques viennent, pourvu quill me laissent les bibliothéques, des penseurs pour commercer, une Academie pour m'entendre, la liberté de penser et de dire. Je m'anoblirai intérieurement et que m'importe que la vanité s'attache au nom de France ou de Cosaques. J'entends ceci grandement et intellectuellement".

Se poate afirma că revendicările pe care Renan le formula barbarilor nu erau deloc atât de mărunte — și nu știm ce-ar fi gândit el dacă ar fi putut să surprindă anumite aspecte ale timpului nostru !

Dar în orice caz acesta este tipul de cărturar care ni s'a propus până acum — un cărturar care se retrage din viață și care ar socoti incompatibil să organizeze legile ei, să spună cel puțin adevărurile care se pot găsi, acelea care ne fac să trăim.

Atitudinea scriitorilor de azi însă are toate determinările necesității! Se poate considera înmormântat anonim acest clerc ideal care a declamat prea mult în ultimul timp. Oamenii spiritului au dat un răspuns care nu mai suportă replică. Și e răspunsul lui Valéry mai ales care coboară în arenă, dar tocmai pentru a-și apăra turnul lui de ivoriu unde va continua să imagineze sfârșituri perfecte și să admire imaginare valuri ale unor oceane de alte culori.

Spiritul cunoaște războaele lui. Ele au aceeași necesitate, aceleași adevăruri fiindcă nu fac decât să se integreze în marile mișcări de apărare ale corpului național — care cuprinde tot. Dar dacă ar putea să le vadă, n'ar fi desigur prea mulțumit călugărul dela Wittenberg, acest „om german" cum numește Fichte pe Martin Luther — și care e sigur că a pregătit foarte mult din stările noastre de azi...

Teodorescu-Sion — Portret

Ruga de apoi

Doamne, când sleite pleoapele îmi vei lipi
Și-adormit la sân mă vei primi,
Culcă-mă pe obositul călător
Lângă prundul care plânge din isvor,
Leagăn ca de maic' alinător,
Unde-i strunga fratelui păstor,
Unde străjue podoabă pururi verde
Ramul frățior să mă desmierde,
Să înspic tăcut din negrul lut,
Soarele, bujor de-altar, să mai sărut
Și durut de drag să mă 'nfior.

Când amurgul, lotru din senin,
Trâmbe de 'ntuneric va destinde
Și va împânzi și va cuprinde
Văile, costișele cu pasul lin
Și tot plaiul și tot raiul va fi plin de
Slava mut'a stelelor și-a lunii,
Culmile, răsculmile minunii !
Și'n biserica de aur a tăcerii,
Culme din potirul mângâerii,
Va purcede 'n liturghie dorul
Și păstorul cântecul durerii,
Turmele adunând din șuer,
Codrii legănând din fluer,
Fă porunca ta pe aripile vântului
Să dea svon de trâmbiță pământului,
Freamăt dulce de 'nviere tot mormântului,
Să tresar și eu din pat de ghiață,
Și din somnul meu de greu potmol
Să desprind răpusa-mi viață ;
Renăscut în nouă dimineață,
Zărilor, cărărilor să dau ocol,
Să mă 'narbor tot mai sus, să mă învolt,
Să mă 'nramur peste lunci de Prut și Olt;
Dus afund, înlăcrimat ca mai demult,
Să-mi cufund auzul beat, să mai ascult
Cum străbate 'ndurerat hotarul gol
Glas de frate ca un plâns domol,
Versul sfânt al codrilor, străbuna
Lacrimă ce 'n taină o descântă luna,
Tuturor cântărilor cununa.
Și de vrei, din nou în mila ta mă 'ngroapă
Ca să dorm tihnit peste pământ și apă
Suflet potolit pe totdeauna.

GEORGE MURNU

Intre document și ficțiune literară

de ION BIBERI

Referindu-se la elaborarea operei sale *Die Leiden des Jungen Werthers*, Goethe mărturisește că adunase în curs de doi ani „elementele" sufletești ale acestei opere, fără să reușească a le găsi un principiu de coheziune : „lipsea, adaugă Goethe, un eveniment, o fabulă, în care acestea să poată fi încorporate". Acest eveniment cristalizator al operei a fost oferit de cestea sinuciderii lui Jerusalem : în acest moment elaborarea lui *Werther* și-a găsit unitatea și echilibrul.

Structura operelor literare este în general uniformă : creatorul exprimă indirect o confesiune spirituală prin mijlocirea unei fabule, a unei întâmplări petrecute aevea sau inventate. Analiza critică poate despica deci în structura operei, de o parte datele sufletești proprii ale autorului, alcătuind experiența lui de viață, fondul lui de gând și simțire, iar de alta elementul oarecum accidental, fabulatoriu, care se adaptează secundar datelor sufletești, prilejuindu-le expresia. Se poate prin urmare disocia în operă realitatea sufletească a autorului, care e fundamentală, și elementul contingent, suportul narativ. Căci oricât ar contribui narațiunea la expresia realității sufletești, și oricât aceasta din urmă i s'ar incorpora de organic, nu putem totuș să-i acordăm un caracter de necesitate de aceiaș valoare cu substratul sufletesc al autorului : putem presupune, într'adevăr, că aceiaș realitate de suflet ar putea fi exprimată și prin mijlocirea unei alte „fabule", a unui alt vechicul de expresie. In aceste condiții, ne putem întreba dacă fabulația în care se încorporează autenticitatea creatorului nu modifică acest fond de sensibilitate și gândire. „Fabula", narațiunea, ne apare ca un artificiu scriitoricesc, ca o convenție tacit acceptată între scriitor și cetitor, de a îmbrăca o realitate mai adâncă, pe care autorul șovăe să o exprime în substanța ei nudă. Artificiul fabulației, privit subt acest unghiu, poate fi asemuit cu procedeul tehnic, întrebuințat de nuveliștii de altă dată, de a încadra o povestire, precedând-o de o întroducere în care eroul principal avea să evoce în fața unei societăți atente, peripeții trăite și a le da astfel o nuanță de veridic. Toate acestea pot fi privite ca formule învechite, menite să corespundă sensibilității și cerințelor estetice ale unei epoci preferind expunerea directă, fără artificiu și fără diluări. Abel Hermant lua, de altminteri, cândva, o atare atitudine : „Orice ficțiune, scrie el, este o retorică, de invenție copilărească și săracă. Orice înjghebare amintește șiretlicul, minciuna și pseudonimul. Aceste deghizări nu mai înșeală pe nimeni". Și scriitorul adaugă : „nuditatea morală nu ne mai înspăimântă". El reclamă deci o literatură sinceră, conducând la confesie și esseu. (*La confession d'un enfant d'hier*. v. convorbirea lui Hermant cu Lefevre în *Une heure avec...* Premiere serie. p. 180).

Așa dar : esseu, confesiune, autobiografie, scrisori, jurnal intim ; Rousseau, Samuel Pepys, Saint-Simon, Amiel, Gide, Alain, la care am putea adauga o întreagă literatură, reunind pe gânditorii și artiștii care și-au scris Memoriile, și-au făcut autobiografia, sau și-au adunat scrisorile fără altă preocupare decat de a înmănunchia mărturii și documente umane, călăuziți de sinceritate, neurmărind așezarea lor proprie în poziții studiate și mai ales, având grija de a nu modifica esența și adevarul faptelor trecute. O grijă a sincerității și un atare scrupul moral, adăugandu-se faptului ca aceste mărturii nu sunt deformate prin prelucrarea necesară a rotunjirii artistice, ne oferă în aceste opere adevărate fragmente de viață. Desigur, aceste documente nu vor putea purta pecetea unei totale obiectivități sufletești, căci autorii lor vor fi fost adesea călăuziți de năzuinți subconștiente, pe care nu și le puteau desluși, dar în măsura în care acceptăm relativitățile omenești, putem privi aceste mărturii ca având chezășii mai mari de adevăr decât literatura obținută prin transfigurarea și distribuirea după anumite concepții estetice a realității.

Ne amintim cu acest prilej o scenă petrecută acum câțiva ani în camera de lucru a unui scriitor român, care ne citea un fragment de lucrare reprezentând o scenă realmente petrecută. In timpul lecturii scriitorul își arunca din când în când ochii asupra noastră spre a culege din expresia feței mărturii asupra efectului acestei lecturi. Fragmentul citit nu ni se părea adevărat. Ii lipsea credibilitatea și naturalul. Fața noastră a exprimat fără îndoială acest sentiment, căci scriitorul și-a întrerupt un moment lectura, crezând necesară o explicație suplimentară :

— Știi, lucrurile nu s'au petrecut chiar așa... A intervenit firește... viziunea mea, un anumit aranjament, un fel de... cum să zic, o potriveală... într'un cuvânt creația...

Desigur, libertatea artistului e destul de mare, dar ne întrebăm dacă prin această deformare a realului el nu ne conduce la vicierea de nerecunoscut a vieții, oferindu-ne în locul reflexului ei veridic o deformare fantezistă. Vom înțelege prin

(Urmare în pag. ultimă)

La seceratul misterelor

Această ultimă, solemnă pace
Pe care vocile cântând o vor,
Declin făgăduit scump tuturor,
La „punctus terminus" isvor vivace,

Din sine ca un rod o va desface
Suprema tragere de sfânt zăvor, —
Când viul soare, nelămuritor,
De secerat misterele va coace...

Noi, pân 'atunci, ne știm grădini și ogoare
In umblet, — unde dureros răsar,
Cu mii de ochi, enigme noui spre soare,

Să feamăte prelung în vânt amar,
Pân' le izbește un „Răspuns", ce moare
Ca fulgerul, și 'n lut se 'nalță iar.

ȘTEFAN STANESCU

† George Folescu

George Folescu a dispărut într'o dimineață dintre noi, năruind cu el un sens al artei, sfărâmând bucuria celor pentru care glasul său însemna o alinare sau un drum spre marile iluzii. Interpretarile pe care acest neasemuit artist le ridica din reciile înșiruiri de note, vor rămâne o amintire caldă, așa cum sunt amintirile plăcerilor spirituale ce nu se mai repetă. Un regret viu, un gol în sufletul nostru. Sunt oameni a caror viața este cu atât mai scumpă, cu cât știm ca morții nu putem sa-i dam nici un sens. Spre folosul cui a murit Folescu? Ca sa mangâie pe cine, dincolo, cu vocea lui, amanatoare ca valurile mării adânci și liniștite ? O mare tropicala, unde apa albastră surade soarelui, unde viața daca este, este calmă și luminoasă. O viață aeve, de paradis, unde fiecare își trăește odată cu prezentul anii trecuți și cei ce vor să vie.

Astfel simțeam muzica lui Folescu, și efectul ei magic mă despărțea de suferință, de ideea de efemeritate, de vremelnicie. Dar însuși creatorul acestor seninătăți a trebuit să dispară. Magicianul după scenă a devenit om, ca ori și care, spre a-și îndura soarta.

Nu-l vom mai auzi cântând, glasul lui nu va mai fi balsam al frământărilor noastre.

Beethoven întreba pe patul de moarte: „Hummel, nu-i așa că am avut talent ? Intreba ca un om, care a avut un talent, dar pe care nu-l mai are, la un moment dat.

Iată, a sosit momentul când Folescu nu mai are talent, de ne-ar fi întrebat însă dacă l-a avut am fi știut ce să-i răspundem.

Folescu a fost dintre cei a căror viață face cumplită moartea, dintre cei a căror viață este inadmisibil s'o uităm.

VICTOR POPESCU

CRONICA LITERARĂ

Cuvânt şi cosmos

Un fel de a preţui existenţa este de a o asemăna cu visul. Cu visul, ea se aseamănă mai întâi prin modul de a începe să fie: apare la un moment dat, din neant fără să fi fost mai înainte şi cuprinde în sine dorinţa de a fi în eternitate, fără moarte.

De analogia cu visul nu ne vom sluji, ca de o principiu estetic, spre a da existenţei semnificaţie artistică, cum face Nietzsche, plăsmuind pentru vis mitul apollinicului, iar pentru viaţă mitul dyonisiacului. In cercetarea noastră am lăsat într'adins la oparte arta, pentru aceea că viaţa transcende arta. Arta nu acopere niciodată în întregime viaţa. Nietzsche crede ca elenii au chemat visul în ajutorul vieţii, că au plăsmuit pe zei din apariţiile senine ale reveriei, şi astfel au împăcat pe Dyonisos, divinitatea vieţii tragice. De timpuriu elenii au primit revelaţia unui adevăr: „Rasă efemeră şi mizerabilă, odrasla a hazardului şi a suferinţei, pentru ce mă sileşti să-ţi revelez ceeace ar fi mai de folos pentru tine să nu cunoşti niciodată? Binele suprem, este de a nu te fi născut, de a nu fi, neantul. Aceasta ar trebui să preferi: dar ţi-e cu neputinţă! Lucrul cel mai bun ce-ţi rămâne de dorit este să mori cât mai repede". Sunt vorbele lui Silene, învăţătorul lui Dyonisos, zeul vieţii care nu vrea să moară, şi pe care elenii l-au făcut simbolul primăverii, al naturii care învie. Dar Dyonisos suferea şi spre a se mântui, a cerut ajutor lui Apollo, visului: „Elenul a cunoscut şi a resimţit spaima şi oroarea existenţii; pentru a-i fi cu putinţă să trăească, a trebuit să evoce frumuseţea protectoare şi strălucită a visului olympic". (Nietzsche, Origina Tragediei). Sunt uluitoare concluziile trase de Nietzsche din afirmaţia sa: cu seducţiile visului, elenii au potolit pe Dyonisos şi mai mult, au ajuns să exalte instinctul vieţii, doctrina beţiei vitale în eterna întoarcere; Astfel visătorul dyonisiac realizează dispariţia individului, risipirea sa liberatoare într'un sentiment de identificare mistică. „Acum, prin evanghelia armoniei universale, fiecare se simte alături de vecinul său, nu numai reunit, împăcat, contopit, dar şi identic în sine, ca şi când Maia s'ar fi destrămat, ca şi când n'ar flutura din ea decât petece, în faţa misteriosului Unu Primordial". (op. cit.). Mulţi ani după apariţia cărţii în care scrie acestea, Nietzsche, recitind-o însemna ca un elogiu pentru tinereţea sa: „In toată cartea, o tăcere profundă, şi ostilă, în ce priveşte creştinismul: el nu este nici apollonic, nici dionisiac: el neagă toate valorile estetic, — singurele valori pe care le recunoaşte Origina tragediei, — el este nihilist în sensul cel mai adâncit, în vreme ce simbolul dyonisiac a atins extrema limită a afirmaţiei". (op. cit. în note).

Dacă autorul acestei propoziţii, ar fi un istoric, cel mai simplu lucru ar fi dovada că s'a înşelat cumplit, — că n'a cunoscut documentele reale asupra creştinismului, că este victima ignoranţei. Dar este vorba nu de istoric, ci de filozof: care a cunoscut şi a interpretat! Să reţinem ceeace este esenţial în filozofia lui Nietzsche: ura impotriva lui Iisus. Nimic altceva decât un diabolic sentiment de ură, de invidie, de necaz! Tăcerea pe care declară că a păstrat-o, faţă de creştinism, în tot studiul l-a ros de fapt ca o amarnică suferinţă. Muţenia lui l'a durut poate fiindcă îşi da seama că unele din afirmaţiile despre elenism se acordau cu creştinismul şi multe din negaţiile despre creştinism se cuveneau elenismului. Conştient de aceasta păstra tăcere totuşi, fiindcă voua un fundament al filozofiei voinţei de putere căreia i se opunea invincibilă învăţătura Nazarineanului. Când Nietzsche a aşternut pe hârtie cuvintele „evanghelia armoniei universale", nu avea oare în minte pe cealaltă, a Logosului: „evanghelia iubirii"? Când construia o frază măreaţă şi-o termina cu misteriosul Unul-Primordial", uitase oare doctrina lui Iisus despre „Dumnezeu-Tatăl"? In tăcerea lui Nietzsche se ascunde o şi mai crâncenă mizerie când proclamă băutura narcotică şi „beţia" ca mijloc de a exalta viaţă, de a o ridica la rang de divinitate, de a-şi afirma un Dumnezeu: Dyonisos! Dyonisos nu poate trăi însă de la sine şi prin sine: are nevoie de celălalt zeu, al visului, pentru a-i face viaţa cu putinţă pirn valorile estetice! Kierregaard afirmă în tratatul despre „Desnădejde" că „valorile estetice" sunt un păcat, fiindcă ele îndepărtează de la viaţă. Ele nu sunt viaţa, ci o copie a ei. In creştinism, păcatul este a pierde viaţa, a fi în primejdie de a muri, — orice este îndepărtaie de la viaţă, de la isvorul ei, înseamnă apropiere de moarte, de păcat. Creştinismul preferă înainte de orice, viaţa, ceeace ni s'a dat,— prin existenţă, starea de creatură, actul creatorului de a ne fi scos din neant, prin bunătate. Căci dacă binele suprem este însăşi existenţa, acest bine suprem a isvorât dintr'o bunătate supremă! Ceea ce copleşeşte fiinţa nu este forţa ei, ci bucuria de a fi, de a trăi, de a nu fi murit: aceasta este primul şi cel mai puternic sentiment de creatură. Adevăratul sentiment auroral, al paradisului, al vieţii fără păcat, fără moarte. Luminei interioare aprinse din bucuria de a fi viu, de a trăi, de a te mişca, de a putea să ridici mâinile să cuprinzi lucrurile, de a înălţa ochii să contempli făpturile, putinţa de a simţi sângele cald, de a înţelege că trupul creşte, că are dorinţi, că iubeşte, şi că vrea să dorească şi să iubească în eternitate, — toate acestea formează binele suprem, pe care creştinismul îl preferă oricărui alt bine, fie estetic, filozofic, sau orice alt produs alt gloriei! „Homines non gloriae sed vitae, non famae sed salutis!" Nimeni nu simte nevoia de intermediar, de fantomele visului: Dyonisos s'a vindecat de neant. El este însăşi viaţa, nu este zeul, este viaţa ce s'a dăruit, în existenţă, viaţa de acum, şi de aici, care nu se leapădă pentru nimic, fiindcă ea este un semn, este semnul darului, al ieşirii din neant, al actului de iubire. Şi viaţa nu este decât viaţă, ea nu este Dumnezeu, fiindcă acesta este mai presus decât viaţa, este „Cel ce este", despre care noi nu ştim decât că este. El este şi „Unul-Primordial", şi mai mult decât atâta: este cel ce este. „Deaceia se şi numeşte el împărat al veacurilor: pentru că în El şi în jurul lui este şi subsistă toată existenţa. El n'a fost cândva, nici nu va fi, nici nu s'a făcut, nici nu devine, nici nu va deveni. Mai curând chiar nici nu există, ci este senţa a celor ce există. Nu numai lucrurile care există, ci chiar existenţa lor vine dela el, cel ce există mai înainte de veacuri, căci el este vşnicia veacurilor şi cel ce există mai înainte de veacuri'. (Dionisie Pseudo-Areopagitul (veac. IV), trad. de Cicerone Iordăchescu şi Th. Simenschy). Calea spre Unul-Primordial, nu mai este „evanghelia armoniei universale" înşurubarea în cosmos prin dansul dyonisiac, prin beţie şi narcotice. O altă armonie a fost descoperită, mai apropiată stării de creatură, decât glorioasa, dar neîndurata armonie a universului astral. „Pentrucă, Doamne, n'ai creat universul în univers, căci nu era nici un loc, unde ar fi putut să fie, înainte de a-l fi făcut să fie. N'aveai, Doamne, nimic în mână, de care să te slujeşti ca să zideşti cerul şi pământul. De unde să-ţi fi venit substanţa, pe care n'ai creat-o, — şi din care să iei ca să creezi? Există ceva care să nu-şi datoreze existenţa, fiinţei tale? Ai cuvântat aşa dar, şi lumea a luat existenţă, şi prin cuvântul tău ai creat-o! (Ergo dixisti et facta sunt atque in verbo tui fecisti ea! Augustin, Conf. 11, v.). O altă evanghelie decât a „armoniei universului astral", pentru că vine mai de departe decât aceasta, deşi mai apropiată de creatură. Vine de la cel ce a creat însăşi această armonie universală, şi pe care îl lăudăm că a creat-o din neant. „Ceeace slăvim este Dumnezeul unic, care prin cuvântul său... a scos din neant această zidire uriaşă cu toată arătarea elementelor, a corpurilor, a spiritelor, spre a sluji de podoabă a măreţiei sale (ornamentum majestatis suae) pentru aceasta elenii au dat lumii numele de Kosmos, (Tertullian, Apol. XVII, 1) Elenii s'au oprit însă la armonia astrelor, la cosmos, şi la frumuseţea sa; ei n'au căutat mai departe, spre ceeace este altceva decât lumea, şi care este de preferat fiindcă este însăşi vecinicia prin care lumea a ieşit din neant: cuvântul prin care lumea s'a făcut. In ce sens cuvântul este mai apropiat de viaţa noastră, decât lumea, cosmosul şi armonia universală? „Atunci, întorcându-mă către mine, mi-am zis: „Şi tu cine eşti?" Şi mi-am răspuns: „Sunt un om... Şi ceeace este mai preţios la mine, e starea interioară... Toate îmi spun: nu suntem noi Dumnezeu. El este cel ce ne-a făcut. (Non sumus deus, et: ipse fecit nos). Omul lăuntric cunoaşte acestea prin intermediul omului exterior: eu, fiinţă interioară, eu, eu sufletul, am cunoscut acestea, prin semnele trupului... Ai devenit mai bun, sufletul meu, îţi spun, fiindcă tu dai viaţă trupului de care eşti legat, împrumutându-i din viaţa ta, pe care nici un trup nu o dă altui trup. Dar Dumnezeul tău este pentru tine, însăşi viaţa vieţii tale. (Deus autem tuus tibi vitae vita est). Augustin, op. cit. X, 9—10).

Cealaltă evanghelie nu este aşa dar a „armoniei stelare", ci a omului interior, (homo interior). Un alt cosmos, un alt univers, decât al elenilor, în care omul nu mai are nevoie să intre visând, sau în beţia dyonisiacă, pentru că acest univers este însăşi viaţa sa, este sufletul său interior, mai armonios decât cosmosul, fiindcă este mai înrudit cu cuvântul creatorului: este viu, şi poate slăvi pe creator, îi poate mulţumi că l-a scos din neant. Dar visul? La ce mai slujeşte visul, dacă Dyonisos s'a vindecat de maladia neantului şi numai cere ajutorul vedeniilor lui Apollo? In creştinism, visul este transcendenţa, cea mai subtilă cale a transcendenţei, fiindcă prin ea se trece din universul iubirii omeneşti, în celălalt univers al iubirii divine.

(Oprim la acest capitol publicarea în revistă a studiului nostru, deoarece va apărea în curând, în volum, cu titlul „Clasicism şi Creştinism").

CONSTANTIN FANTANERU

Cronici germane

Câţiva scriitori saşi din Ardeal

Prea puţini au fost la noi aceia cari s'au ocupat de scriitorii saşi cari trăesc în Ardeal. Câţiva scriitori de-ai noştri i-au amintit în articole sumare, iar şi mai puţini au fost aceia cari s'au trudit să-i traducă, fragmentar cel puţin. Şi niciodată n'a fost, acesta, un efort inutil, pentrucă oameni cari trăesc acelaş fel de viaţă cu noi, văzând aceleaşi lucruri ca noi, vor fi putând să le exprime într'un chip aparte de-acela al nostru. Dar nu numai **literatura comparată** ne-a sugerat însemnările de faţă, ci credinţa că unii dintre aceşti confraţi mai vrăstnici, au isbutit să însemne ceva pentru mentalitatea poporului lor. Unii dintre ei au chiar o circulaţie răspândită în Reich, dar poatecă asta nu spune mare lucru, mai ales azi.

Va trebui să spunem din capul locului că literatura săsească din Ardeal e un fenomen destul de viu şi de interesant, dovedindu-ne nu numai o scară de cultură de care trebue să se ţie seama, ci şi desvoltarea liberă (în toate sensurile) în mijlocul unui popor care ştie să-şi respecte minorităţile. Centre de cultură vom putea cita destule, fiecare burg din acel „Siebenbürgen" fiind câte unul; astfel: Braşovul, Sibiul, Mediaşul, Bistriţa şi Sighişoara sunt oraşe în care trăesc şi lucrează scriitori nemţi.

Incă dinainte de războiu, unul dintre cei mai de seamă (dacă nu cel mai de seamă) dintre aceştia, **Adolf Meschendörfer**, a pus temeliile unei reviste literare întitulată **„Die Karpathen"**, în paginile căreia se întâlneau o seamă de scriitori nemţi de pretutindeni. Că experienţa lui Adolf Meschendörfer a fost interesantă, iată un lucru indiscutabil. Dar marile furtuni ale anilor, i-au pus punct. După trecere de ani, un alt scriitor sas, **Heinrich Zillich**, a scos revista **„Klingsor"**, care cu toate că redactorul ei trăeşte în Reich, mai fiinţează şi azi.

„Klingsor" a fost unul din cele mai frumoase epoci ale literaturii săseşti, şi azi ne aducem aminte cu o vie satisfacţie de vremile ei bune. Redactorul ei, nu numai că a strâns în aceste pagini o elită spirituală săsească, elită pe care sbuciumul steril al clipei a cam risipit-o, dar în paginile lui „Klingsor" au fost prezentaţi cetitorilor câţiva dintre cei mai reprezentativi scriitori ai noştri. Astfel au fost traduşi şi publicaţi în repetate rânduri: Nichifor Crainic, Cezar Petrescu, Lucian Blaga, Ion Pillat, Al. A. Philippide şi încă mulţi alţii. Iar dacă-mi va fi îngăduit să deschid în acest loc o lirică paranteză, va trebui să spun că în 1933, primele versuri ale celui ce iscăleşte articolul, au apărut în tălmăcire germană, tot într'un caet al lui „Klingsor". Stăruind şi azi în apariţie, revista s'a mutat dela Braşov la Sibiu, iar cel ce-o redactează, e tânărul **Harald Krasser**, un interesant scriitor, traducătorul în nemţeşte al romanului „Baltagul" al d-lui Mihail Sadoveanu. Vechiul „Klingsor" s'a dus însă, iar azi mai pâlpâe o lumină care pare destul de stinsă şi de ciudată, depăşită de vremi.

Trecând să analizăm, în linii foarte mari, câţiva reprezentanţi ai acestei literaturi, va trebui să începem cu Adolf Meschendörfer, romancier şi poet, deţinător al **„Medaliei Goethe"**, care e un fel de „premiu naţional". Trăind la Braşov, d-sa ne-a dat în romanele „Die Stadt im Osten" şi „Der Büffelbrunnen", un interesant tablou al vieţii Saşilor, cu toate obiceiurile, luptele şi visele lor. In special primul, e un roman de-o rară frumuseţe, o carte care trece prin suflet. Un alt roman, mai vechiu, al d-lui Meschendörfer e „Lenore", tradus şi în româneşte; în paginile lui am aflat pe lângă un aer de poesie şi câteva pasagii de-o rară frumuseţe, tratând despre poporul român. Adolf Meschendörfer este un scriitor autentic şi nu credem că exagerăm spunând că e cel mai de seamă dintre ai săi. Mai tânăr ca Meschendörfer, Heinrich Zillich s'a afirmat întâi ca poet şi nuvelist, scriind acea încântătoare poveste adolescentină „Wälder und Laternenschein", carte plină de dibueli şi poesie, nuvelă perfect reprezentativă a vieţii tinerilor Saşi. „Klingsor" e tot creaţia entuziasmului său, risipit azi în mari succese, care se manifestă în romane frumos scrise, dar care par a avea alte preocupări decât cele pur literare. Lucrul de căpetenie este însă că domnul Heinrich Zillich e un scriitor mult căutat.

Un povestitor neîntrecut e d. **Erwin Wittstock**, autor al cărţilor „Brüder nimm die Brü mit", „Der Zinneborn" şi încă al altor câtorva, de-un răsunător succes. Posedând, ca foarte puţini alţii, darul povestirii, d. Wittstock a scris câteva nuvele care ni-l arată ca pe-un scriitor definitiv format. Vom pune odată înaintea lectorului nostru o minunată nuvelă de-a d-sale.

Apoi mai e **Misch Orendt**, gânditor, fin şi retras, pe care am avut deseori bucuria de-al ceti în paginile foilor Ardelene, iar pentru a încheia şirul acestor scriitori (şir idealtfel incomplect) vom cita pe d. **Adolf Heltmann**, unul dintre cei mai adânci cunoscători ai literaturii noastre, un spirit critic foarte înzestrat, care din păcate se risipeşte în foiletcane şi articole. Noi aşteptăm dela d-sa cartea care să-l recomande tuturor, ca pe-un autentic critic. Vor mai fi câţiva scriitori, planul nostru iniţial şi-a propus însă numai pe aceştia.

Am stăruit la prezentarea lor, nu dintr'un ieftin spirit de amabilitate, ci pentrucă nutrim convingerea că aceşti purtători de cuvânt, sunt personalităţi interesante şi demne de cunoscut.

Poate că literatura saşilor Ardeleni trece azi printr'o criză acută, din motive mai mult exterioare. Noi însă nu vom face constatări care trec dincolo de scopul nostru, ci ne vom exprima doar convingerea că această criză, chiar dacă e existentă, e una pur momentană şi că mâine vom putea afla între umbre, aceeaşi undă de lumină pur estetică, pe care-o iubim şi pentru care am scris aceste rânduri.

ŞTEFAN BACIU

Cronica ideilor

Despre credinţă

de MIRCEA MATEESCU

O întrebare de primă însemnătate cu privire la problema credinţei pare a fi următoarea: credinţa este o stare *subiectivă* ori una *obiectivă*? Apoi, în aceiaşi ordine de preocupări, urmează să răspundem dacă singurătatea este proprie trăirii credinciosului, ori dimpotrivă, scopul metafizic al credinţei se confundă cu scopul ei social, cum pare să subscrie undeva Berdiaeff: ceiace ar duce la confuziunea celor două finalităţi, concluziune care trebue primită, în orice caz, cu multă prudenţă.

Contrazicând opiniunea lui Berdiaeff, Gabriel Marcel, intervine într'o lucrare din 1935[1]) cu oarecari afirmaţiuni deajuns de originale, uneori chiar surprinzătoare, referitoare la credinţă. Le vom analiza prin raport la întrebările de mai sus, pentrucă a răspunde dacă singurătatea şi subiectivismul sunt sau nu de natura şi de esenţa credinţei, echivalează cu a intra în mediul central al acestei probleme. Ne amintim de afirmaţiunile făcute de Berdiaeff într'una din „meditaţiunile sale" (a treia) — despre funcţiunea socială a singurătăţii. In solitudine, eul nostru devine apt a se regăsi în fiinţa acelei purităţi de substanţă care îl face capabil a se transcende, valabil, scara transcendenţii conducând, deschis, către social. După ce transcedenţa eului, în mediul intim al solitudinei, este un fapt împlinit, o caldă înţelegere a lumii, urmată de o acceptiune totală a socialului — sunt de aşteptat. Ni se pare că gândurile lui Berdiaeff ar trebui traduse astfel: transcenderea eului în singurătate, care este o stare activ *subiectivă*, conduce la *obiectivarea* eului, pentrucă sentimentul de dragoste universală care vine de pe urma trăirii subiectului; este înţeles ca o privire *obiectivă* şi olimpic senină asupra lumii. Aşadar transcendarea eului, deşi este opera subiectului, ea se face însă în sensul socialului, având drept rezultat acceptiunea creştină a lumii.

Pentrucă transcendenţa subiectului trebue să aibă o adresă şi un obiect, rămâne să constatăm că ea se întâmplă în sensul lumii din afară: şi producând efecte asupra acesteia, deci constituindu-şi lumea drept *obiect*. Afirmaţiunea revine, în altă ordine ideativă, la Heidegger. Menţinem de aici concluziunea paradoxală că starea de extremă limită a trăirii subiective este obiectivarea, solitudinea fiind mediul de frontieră dintre cele două atitudini ale spiritului.

Cu totul diferite sunt constatările lui Gabriel Marcel. Acest autor scrie prealabil că „prima iluzie pe care trebue s'o risipim este credinţa în singurătate, ea fiind primul obstacol de învins şi, în oarecari împrejurări, prima tentaţie care trebue depăşită" (298).

Distingând categoric între „scopul social" şi „scopul metafizic", Marcel nu prevede eului funcţiune socială, nici nu socoate credinţa drept o stare subiectivă., O privire analitică asupra credinţei, una riguros şi exclusiv metafizică. tinde la concluzia că problema angajează în enunţarea ei date obiective. Adevărul obiectiv, care ar putea fi *realitatea* credinţei, se distinge prin opoziţia cu „starea pasională" a necredinciosului Evident că Marcel vorbeşte de o „realitate obiectivă" care nu se poate înţelege însă în mod logic, cu ajutorul metodelor şi mijloacelor aperceptive de care dispune, normal, raţiunea noastră. Deaceia nu suntem de acord cu argumentarea pe care acest autor o încearcă împotriva celor care afirmă că „nu cred". Precizăm: suntem de acord cu finalitatea acestei argumentări, fără să subscriem însă asupra metodei întrebuinţată de Marcel pentru a combate alocuţiunile celor lipsiţi de credinţă.

De exemplu: la afirmaţiunea făcută de un necredincios „ştiu că nu există nimic", autorul francez învedereză enormitatea acestei propoziţiuni pe motiv că ea este imposibilă atâta vreme cât individul necredincios „nu poate prezenta o anchetă asupra infinitului" (305). Cu alte cuvinte, când cineva ne întâmpină cu atitudini negative sub cuvânt că n'a putut să constate, prin proprii mijloace, existenţa certă a fiinţei absolute, argumentul suprem care trebue să i-l opunem s'ar enunţa în felul următor: „n'ai dreptul să tăgăduieşti existenţa *Aceia*, pentrucă singur ai constatat că nu poţi cunoaşte totul, infinitul. Or, dacă logic nimeni n'a epuizat, cognitiv, infinitul, deducţiunea necesară este că, existând necunoscutul, existenţa *revelată* a lui Dumnezeu este dovedită...

Am impresiunea că asistăm la un raţionament, satisfăcător din punctul de vedere al estetismului dialectic, dar în totul steril prin raport la problema credinţei. Gabriel Marcel combate logica necredinciosului şi pledează existenţa credinţei — tot cu mijloace logice, şi aici trebue identificată difcultatea pe care singud şi-o creiază. Credinţa în Dumnezeu, şi orice credinţă, nu se *dovedeşte* prin raport la insuficienţa logică a omului.

Eliminând cunoscutul, nu urmează să spunem că ceiace rămâne implică existenţa metasensibilă, deci justifică atitudinea credinciosului. După cum *a nu crede* este o stare pasională, subiectivă, ori cât ar afirma necredincioşii că nu cred pentru că sunt „obiectivi" — tot asemenea *a crede* implică o stare pe deasupra verificării dialectice sau percepţiei logice.

Intre credinţă şi *obiectivitate* nu trebue să stabilim nici un fel de raport. Obiectivitatea este funcţiunea firească a raţiunii cunoscătoare, obiectivitatea este pe firea şi de esenţa logicei: omul îşi constitue *raţional*, prin propoziţiuni de judecată, „oibectul", adică lumea din afară. Intrând în analiza procesului de elaborare a lumii, adică încercând o critică a cunoştinţei, ne convingem repede că actul cunoaşterii, într'atât cât este logic şi pentru că este logic, limitează lumea sensibilă pe măsura cognitivă a percepţiei: „obiectul" cunoştinţei constituit logic, deci finit, nu are nimic a face cu credinţa.

De aceia, pentru că noţiunea de *obiectivitate* implică necesitatea metodei logice în actul cunoaşterii, cum obiectul este limitat iar logica limitativă, este inutil şi periculos a mai condiţiona ordinea infinitului, căreia aparţine credinţa, de noţiunea sensibilă a obiectivităţii. Nu socotim adecvată calea aleasă de Gabriel Marcel, când discută credinţa din punctul de vedere al *obiectivităţii* ei şi combate pe detractorii credinţei în mod dialectic.

Mărturisirea, uneori foarte sinceră, pe care ne-o face un profan: „în realitate nu ştiu dacă am sau nu credinţă, nu ştiu ce cred" — exprima o incertiudine întru totul firească. In sensul precizărilor de mai sus, unei asemenea mărturisiri, echivalând o autentică nelinişte, i se poate răspunde în felul următor: nu trebue să ştim ce credem. Credinţa nu are *obiect*, static, specificat, autonom, *limitat*. A specifica obiectul credinţei însemnează a face o operaţune *logică*, de limitare a cunoştinţei, nu *a crede*.

A trăi, în ordinea infinitului, *crezând*, nu are nimic a face cu a cunoaşte, în mod formal, prin actul limitării raţionale: atunci când crezi niciodată nu îţi apare necesar să motivezi „obiectiv" în ce crezi şi dece, ori ce crezi. O asemenea tălmăcire logică risipeşte desigur credinţa, transformând-o într'un snobism, snobismul obicinuit al multora care vorbesc teoretic despre credinţă, scontând în credinţa altora.

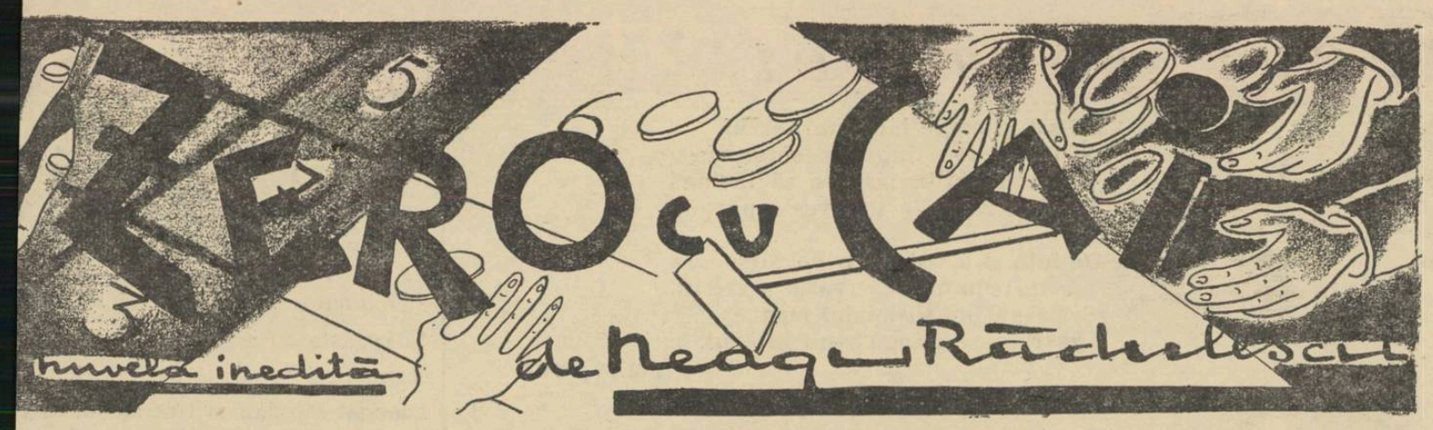

Deschise uşa bucătăriei cu băgare de amă. Nu era nimeni.

Dar dealungul pereţilor soba neagră rânduise asemenea unui cavaler edieval, armele: cratiţe, ibrice şi un nguroiu.

Se repezi la raftul pe care se găseau ţitele.

Mâinile lui nervoase le încercă pe ând. Il alese pe cel mai mare. Un cuţit bucătărie cu vârful ascuţit, cu care fi putut să înjunghii şi un bivol.

De subt patul servitoarei pisica de loarea cenuşei scoase printre ciucurii verturei un cap mustăcios şi speriat, ieună scurt, îl fixă o clipă cu florile păpădie ale ochilor şi dispăru.

Işi auzia paşii.

Atmosfera i se păru de roman polist.

Ascunse cuţitul bine subt haină, ieşi culoar şi se rezemă de zid să răsufle.

Când atinse clanţa dormitorului, tremri. A intrat cineva în curte?

Dacă îl prinde?

Se strecură cu teamă înăuntru, călând în vârful picioarelor.

Deasupra paturilor largi, bătrâneşti, ntr'o ramă cu înfloriturі de bronz, âmbia fercheş un mire strângând drăstos talia miresei.

Mirele din tablou privea omul din meră şi omul cu cuţitul ascuns subt haină se uita la cel din tablou.

Semănau amândoi, numai că cel din meră era mai adus de spate, cu trăturile mai adâncite, cu mustaţa mai ăzută în părţi şi pe cap purta pleşuvia ulturului...

Se reculese repede din admiraţia taloului, scoase cuţitul şi privi pe feastră dealungul străzii să observe acă nu cumva vine doamna Brebu, seritoarea sau vreuna din fete.

Nu se zărea niciuna.

Atunci se apropie de garderob, îl măură de sus pana in podea şi zâmbi. Inipse cuţitul prin desparţitura uşii lângă roască şi împinse. Odată, de mai multe ri. Uşa părăi şi se deschise greu scâind ca un copil.

Am ucis un garderob, îşi zise Ieremia Brebu lăsându-se în genunchi şi scotocind printre rufe.

Tocmai la fund găsi pachetul. Smulse din el zece hârtii de cate o mie, le vârî mototol în buzunar şi pături pachetul cu grijă în acelaşi loc.

Inchise uşa garderobului, duse cuţitul în bucătărie, luă jurnalul şi se aşează picior peste picior pe un scaun, într'o cameră alăturată, ca şi când nu s'ar fi întâmplat nimic.

Pipăind banii în gura buzunarului, se revăzu cu breton, alături de puşculiţele copilăriei.

Tot un cuţit şi tot un garderob. Numai că atunci mai trebuia şi un scaun, fiindcă puşculiţei, care era sau un butoi sau un câine mops, îi plăcea deobiceiu să stea sus pe garderob, ascunsă între gutui şi deacolo să te momească. Hoaţa!

Pe latul cuţitului vârît în cheotoarea puşculiţei, gologanii lunecau încet rostogolindu-se pe duşumea, lângă piciorul scaunului, pe subt masă şi pe subt covoare. Pretinzând şi ei numai atât: să-i cauţi deabuşelea.

Cu gâtul strâmb şi mâna înţepenită, câtă fericire apoi. A lui era taraba limonagiului, cu batoane de ciocolată, cu bucalate fetiţe de turtă dulce, cu gioanţele bonboanelor de toate culorile, cu ciocu şi norocu învelit în foiţă şi cu un moţ de sparanghel, cu pastilele de mentă ca aspirina în pacheţele rotunde şi cu dreptunghiuri de simit...

Curios! Aşezându-şi hârtiile în portmoneu, Ieremai Brebu simţi — o poftă neobişnuită de simit şi înghiţi în sec.

In acelaşi timp se deschise poarta.

Luă ziarul şi îşi potrivi o figură preocupată, ridicând o sprânceană.

— Bună ziua, dragă.

— Bună, — mormăi el, privind pe furiş.

Ce-ai păţit că n'ai plecat încă în oraş? —întrebă ea rânduindu-şi cumpărăturile.

— Te-am aşteptat. Vream să-ţi spun că plec vreo două zile la ţară...

Doamna Brebu se întoarse nedumerită, cât pe-aci să-i scape un pachet din mână.

— Cum?

— Sunt două sărbători. Să mă reped până la ţară. Nu? Tu ce zici?

— Ce să cauţi acum la ţară, omule? — se mira şi mai mult doamna Brebu.

— Să văd pe mama, dragă!

— Ce te-a găsit dorul ăsta aşa teamnesam? om în toată firea!

— Mama, dragă...

— Aşa hodoronc tronc: plec la ţară...

— Mama, puiule! — îşi ascunse faţa în ziar Ieremia Brebu şi de acolo din ascunzătoare, continuă: — dealtfel o să plec chiar acum. Am un tren la zece şi cincizeci. Imi iau numai pardesiul. Două zile...

— Să-ţi dau şi-o cămaşă de schimb — se îndreptă, resemnată, spre dormitor doamna Brebu, dar el îi sări înainte depe scaun şi-o apucă de braţ.

— Nuuuu! Nu e nevoie! Ce, vrei să pierd trenul? Uite că am şi plecat.

Işi luă din fugă pardesiul, pălăria şi-o sărută pe frunte.

— Sărut-o pe Gaby şi pe Valentina. Viu Luni!

— Stai să-ţi aduc măcar o batistă.

— Nuuuu! — şi-o sbughi spre stradă.

In poartă se opri şi-i strigă doamnei Brebu.

— Auzi, puiule?

— Aud.

—Ştii ceva? E foarte curios. Am o poftă grozavă de simit — şi fugi în spre tramvay.

Din prag, doamna Brebu îl privi lung şi îşi făcu cruce.

— A dat în mintea copiilor!

Când coborî din tramvay, la gară, se uită la numărul vagonului, 106, şi îl însemnă repede în agendă.

Trecu un hamal. Primul.

Fiindcă nici n'apucase să vâre agenda în buzunar, îi însemnă şi numărul ăstuia: 22.

Aşteptând la ghişeu să ia bilet, îl ardea jăratecul nervilor subt tălpi.

— Ei, dar mult ne mai ţine, domnule! Pentru un bilet să faci coadă...

Şi cum nu îi mai venea odată rândul, îi numără pe cei dinaintea lui scoţând din nou creionul. Opt.

Işi epuizase răbdarea. Clocotea. Intinse banii biletului peste pălăria unuia, turtindu-i-o şi transformand-o într'un tricorn de mareşal, îl călcă pe cel de-alături pe gheată, obligându-l să stea într'un picior şi asmuţi privirile injectate şi rânjetul strâmb al celui din faţă.

— Ai răbdare, domnule! Ai răbdare...

Cu greutate, răzbi.

— Unu, a doua, Sinaia!

Infăşcă biletul şi restul, şaptesprezece lei. Şaptesprezece, îşi zise. Să-l însemn şi p'ăsta.

Cu pardesiul umflat în urma lui ca o pelerină, goni apoi spre peron, întrebându-i pe toţi hamalii, zăpăcit, gâfâind, cu inima la gură.

— Trenul de Sinaia... Plăcerea... Unde trage plăcerea? Se împiedică de scara vagonului, parcurse culoarul, uitându-se veveriţă în toate compartimentele. Deschise uşa unuia şi întrebă pe singurul domn depe canapea.

— Vă rog, ăsta e plăcerea? Sinaia?

Domnul cu faţa ca o pătlăgică prea coaptă revărsată peste gulerul de celuloid şi cu burta dormitând în trei valuri pe genunchi, grohăi un „da" şi deschise ziarul.

Se aşează şi Ieremia Brebu. Dar n'avea astampar. Parcă se convocase în el parlamentul dracilor. Işi aşeza pardesiul în plasa de deasupra, îi luă, îi păturі din nou.

Pe urmă scoase ceasul, uitându-se la cel de visavis ca la un complice.

— Mai sunt zece minute... Trec încet, nu?

Domnul gras nici nu clipi.

— Mergeţi la Sinaia?

— Nu!

Ieremia Brebu începu să bată tactul cu piciorul. Simţea nevoia să vorbească, deşi nu era îmbut din fire. Sburda în el o veselie pe care ar fi vrut s'o împartă şi altuia.

— Carevasazică, nu mergeţi la Sinaia?

— Nu!

— Ce păcat! Ploeşti?

— Nu.

— Ia să văd eu, ghicesc... Câmpina?... Buşteni?...

— Vă rog, nu vă deranjaţi... Vă lămuresc eu dacă vă interesează: Braşov — îşi descoperi numai un ochi din ziar domnul gras.

— E frumos şi la Braşov, da vezi dumneata, Sinaia... E altă lume şi pe urmă ai cazinoul... Vilegiatură? — se aplecă Ieremia Brebu cu coatele pe genunchi pus pe tăiţăsuială.

Nu primi nici un răspuns.

Vagoanele se mişcară, clătinându-i pe amândoi.

— A plecat trenul! — îşi frecă mulţumit palmele Ieremia Brebu şi continuă — trei ore face până la Sinaia?

— Chiar atât.

După o scurtă pauză în care pomii începură să defileze pela ferestrele vagonului şi pe câmp să apară plutoanele de infanterişti verzi ale porumburilor cu ştiuleţii la centiron în loc de baionete, Ieremia Brebu reluă firul vorbei, deşi omul gras nu-l întrebase nimic.

— Eu dau o raită pela Sinaia. Să văd. Dau lovitura, sau n'o dau. A, n'am bani mulţi. Mai mult de distracţie. Ceac pac şi eu pe ici, pe colo. Ce mi-am spus: două sărbători, timp frumos, ia du-te Brebule şi vezi, ai noroc... Aşa e?

Depe canapeaua de visavis primi drept răspuns un început de sforăit.

Domnul gras lăsă jurnalul să-i lunece la picioare şi cu mâinile aşezate ca două pâinişoare de secară pe piept, că la burtă nu-i ajungeau, începu să acompanieze locomotiva.

Ieremia Brebu scrâşni din măsele. Borţos nesimţit!

Şi cum mai simţea nevoia să se spovedească, să stea de vorbă cu cineva! Câte nu i-ar fi îndrugat borţosului!

I-ar fi spus, de exemplu, că e pensionar, că are două fete de măritat, că toată ziua se plictiseşte în casa, că singura lui preocupare mai serioasă e să plătească la sfârşitul lunii, apa, electrica şi gunoiul, că îşi încaseaza pensia foarte greu fiindcă e lume multă, că în fiecare dimineaţă udă caisul din curte, caisul care s'a uscat de acum un an, dar pe care el tot îl udă, că fetele vor să cumpere un aparat de radio, că doamna Brebu are câteva zeci de mii strânse dela coşniţă şi pensie, ascunse în garderob şi că el azi de dimineaţă a deschis garderobul şi... a, nu, asta n'ar fi spus-o, că e sătul de pocaraşul duminical la un leu cu Alexandrescu dela Poştă, cu madam Penciu şi alţi vecini, că...

Mişcându-se pe canapea, domnului de visavis, i se umflă vesta gata să-i plesnească nasturii din încheetori.

Ieremia Brebu numără imediat.

Opt!

A doua oară îi ieşi azi înainte opt.

Borţosul are opt nasturi la vestă.

*

Se plimbă două ore prin parcul cazinoului. Nu se deschisese încă. Totuşi, pe banci aparusera jucatorii.

Unii se cunoşteau după carnetul din mână însemnat cu cifre, diagonale, sisteme şi diferite ieroglife, pe care îl consultau ca pe o Pythia, alţii după nervozitatea cu care urmareau ceasul, şi cei din urmă, din care făcea parte şi Ieremia Brebu după agitaţia cavalină a picioarelor.

Când, înfine, uşa fermecată se deschise, grupul năvali pe scări la bilete, ca tătarii.

Ieremia Brebu îşi pipăi banii în portmoneu — erau la locul lor — şi intră puţin înbujorat la faţă şi emoţionat.

Se aşeză şi el, ca ceilalţi, în comodele fotolii de piele cari îţi dau senzaţia că eşti cel puţin director de bancă sau ministru de externe.

Parcă sângele îi curgea chiuind prin vine şi-l copleşea o fericire nemărginită.

Se lăsă cu toată spinarea în fotoliu, privi pe subt gene picioarele perfecte şi de mătase ale cătorva cucoane, le compară în gând cu picioarele scurte de birou ale doamnei Brebu şi se dojeni singur: Nu ţi-e ruşine, pensionar idiot!

Din solemnitatea cu care se aşezase în fotoliu observă că ciorapul i s'a rupt la călcâi şi atunci, micşorandu-se de tot îşi trase pantalonul şi îşi ascunse pantoful.

Tocmai atunci o palmă căzu grea pe umărul lui.

— Ce faci, dragă? Când ai venit?

Ieremia Brebu avu o clipă de nedumerire. Se uită în dreapta, se uită şi 'n stânga, măsură şi omul din faţă: cu mine vorbeşte, sau cu altcineva? — şi răspunse timid: — mă rog...

Dar domnul din faţă cu monoclu şi în negru, îi întinse o palmă albă de aristocrat.

— Imi pare bine că te văd.

Pe mine? — vru să întrebe Ieremia Brebu şi se răsgândi, ridicându-se în picioare şi înclinându-se respectuos: şi mie!

— Joci? — continuă domnul bine.

— M'da. Matale?

— A, desigur. Am câştigat ieri două sute de mii. Aşa uşor. Distracţie! Amuzament, moncher! înţelegi, pentru mine care stau tot anul la moşie..

— Aveţi moşie? — privi uluit Ieremia Brebu.

— Aveţi! Ce vorbă e aia? Cum n'o ştii, bătrâne prieten. In Romanaţi. Am făcut anul ăsta nişte grâu. Aur! — şi desfăcând în fâşiit de poleială un pachet de ţigări străine, îi oferi.

— Nu, mulţumesc... Nu fumez.

Pe urmă regretă. Trebuia să ia una să i-o ducă lui Gaby, că ea colecţionează ţigări.

Uşile sălii de joc se deschiseră şi odată cu ele şi sufletul lui Ieremia Brebu.

— Să luăm fise — spuse monoclatul, apucându-l cordial cu un braţ de spate — da apropos, doamna ce mai face?

— Gospodărie. Imbătrâneşte şi ea — şi simţi năvălind în el toată spovedania destinată borţosului din tren şi că îl îneacă bucuria: auzi, ăsta moşier, să-l apuce de umăr, să-l întrebe de nevastă-sa. De unde îl cunoaşte, mă nene, de unde? Câtă cinste!

Schimbă o mie de lei şi luă două turnuri de fise.

— Mă scuzi, ne întâlnim pe aci se repezi monoclatul să întampine o doamna depe care curgeau vulpile argintii.

Ramas singur, Ieremia Brebu îşi trecu o palmă pe frunte ca să se desmeticească. Nu-şi aduce aminte de el şi pace. Să se fi ramolit în aşa hal?

Apoi se fixă în spatele unora la masă.

— Faceţi jocurile, domnilor!

Crupierii încearcă ruletele.

— Faceţi jocurile, domnilor!

Pe izlazurile verzi ale meselor, fisele colorate au început să lunece, să danseze.

— Faceţi jocurile, domnilor!

Ieremia Brebu vari o mână printre cei dela masa şi svarli cate o fisa pe numerele tramvayului.

— Nimic nu mai cade!

Bila ruletei alerga peste numere, sărindule, amagindu-te.

— Nimic nu mai cade!

Crupierii aşteaptă ca nişte ciocli.

— Nimic nu mai cade!

Acum, acum, sunt numai ochi cei dela masă.

— Cinci! culege fisele crupierul, apoi plăteşte: — o transversala!

— Aici!

— Un careu. Roşu! Ale cui sunt fisele roşii?

— Doamna.

— Faceţi jocurile, domnilor!

— Douazeci şi doi! — spuse Ieremia Brebu gândindu-se la hamal şi pierdu din nou.

Nici opt nu-i ieşi.

Atunci încercă o lovitură aşezând turnul de fise pe 26 căci era în 26 August.

— Faceţi jocurile, domnilor!.. Nimic nu mai cade!

Bila sări uşor peste 26.

— Treizeci şi cinci! Un plin şi-o transversală!

Nu, masa e de vină. Mă mut la altă masă — se hotărî Ieremia Brebu schimbând câteva hârtii de câte o mie.

Căutând un loc liber la altă masă se izbi de Tache Şerbescu, fost coleg de birou.

— Tu aici, mă?

— Eu. Ce te sperias̨i?

— Pierzi?

— Pierd. Tu?

— Câştig doi poli.

Ieremia Brebu îl luă de braţ.

— Ascultă, mă Tache, ia vino să-ţi arăt pe cineva — şi-l târî printre mese.

— Mă Tache, tu-l cunoşti p'ăla? Domnul ăla cu monoclu?

Tache Şerbescu se cruci.

— De unde să cunosc eu d'ăştia, mă Brebule! Ce mă iei aşa...

— Mă, n'o fi fost cumva pela noi prin minister. Director, ceva...

— Nu cred.

—E, atunci de unde mă cunoaşte el pe mine, domnule. Moncher în sus, moncher în jos, bătrâne prieten... Tare curios, Tăchiţă...

— De, mă Brebule, ştiu eu?

— Moşier, mă, în Romanaţi. A făcut sute de vagoane de grâu, ca aurul nu altceva — şi-l trase repede de mânecă lângă o masă — stai că am o inspiraţie. Pune şi tu pe optsprezece, că iese!

— Nimic nu mai cade!

— Douăzeci şi şapte!

— Inspiraţie! moft! — făcu Tache Şerbescu fiert — dacă nu mă luam după tine, eu puneam pe douăzeci şi şapte. Ce inspiraţie mă, aici trebuie să ai sistem, sau dacă nu, joci la duzină ca mine.

Liberându-se un scaun, Ieremia Brebu se aşeză la masă.

— Zero! — strigă el înfuriat.

— Zeroooo! îi răspunse bila şi crupierul.

Alături, unul înjură cu glas tare.

Glasul crupierului îl lovi în frunte, ornicul inimei i se opri o clipă speriat şi scaunul parcă se scufundă.

Şi iarăşi ieşi zero şi iarăşi el îşi umplu buzunarul de fise.

— Faceţi jocurile, domnilor!

Atunci o mână albă cu degete lungi îl bătu amical pe umăr. Intoarse capul. O cunoştea: era a moşierului.

— Bravo, moncher!

— Cinsprezeceeee! Un plin şi un careu!

Tot numărul lui. Grebla crupierului îi împinse fisele. Nu-i venea să creadă.

Mâna albă cu degete lungi apucă delicat două fise din mormanul lui şi le svârli crupierului din capul mesei: employé! Apoi mai luă două şi le vârî în buzunar: îmi dai voie?

— Se poate! — îşi rândui Ieremia Brebu napoleonii de oase după mărime, zicându-şi: n'o fi avut schimbat, se întâmplă... Acum juca boiereşte. Işi burdusise buzunarele şi pe deasupra i se păru că prinsese cheia ruletei şi a şotronului cu numere. Se uită dispreţuitor la cei dimprejur. La gâlceava ascuţită a cucoanelor pe câştigul vreunui număr, la domnul mumificat care înseamnă cifre şi nu ia niciodată, la lunganul care îşi trosneşte degetele şi-şi mănâncă mustaţa numărând galopul bilei, la domnişoara care joacă la duzină câte un pol şi care când îi asvârlă crupierul trei fise se înroşeşte ca şi când i-ar şopti cineva la ureche o magarie şi la sasul asudat ca un samovar, din capul mesei care îşi flutură braţul pe deasupra capetelor disperat: e caii meu! E caii meu!

El, Ieremia Brebu, domina masa. Fisele lui cadeau pe numere multe şi rareori, lopaţica de lângă ruleta nu-i raspundea înzecit.

La intervale scurte, mâna moşierului îi mângâia umărul.

— Ce-i cu tine, moncher? Imi dai voe?

Şi lua o fisă, două sau trei, proporţional cu câştigul, justificându-se.

— Să pun şi eu pe douazeci...

Mai târziu răsări şi Tache Şerbescu în spatele lui.

— Brebule! Dă-mi o fisă că am pierdut tot.

— Faceţi jocurile, domnilor!

— Nimic nu mai cade!

— Brebule, mă laşi tu pe mine? O fisă, mă!

— Slăbeşte-mă, domnule! — îşi ieşi din fire Ieremia Brebu — nu mai pot să judec, nu mai pot să urmăresc jocul.

— Aşa e! — se încruntă şi moşierul — lasă-l domnule în pace. L-ai înebunit.

Până la urmă, Tache Şerbescu izbuti.

Strângând cele două oase dăruite în mână, îşi croi drum cu coatele la altă masă.

— Cinşpe! Şaişpe! — răcni el răguşit şi holbă ochii, închinându-se de câteva ori cu limba în sorul gurii.

— Nimic nu mai cade! Unuuu! — îi tăie respiraţia crupierul.

Mai se învârti plouat pela celelalte mese, mai se scotoci prin buzunare, mai căută vreun cunoscut şi se apropie tot de masa lui Brebu.

Ridicându-se pe vârful picioarelor, privi atent peste capetele celorlalţi. Ieremia Brebu câştiga mereu (ce noroc porcesc!) şi de câte ori îi ieşea un plin, lua o fisă ca din fisele lui şi-o arunca darnic crupierilor — employé... şi apuca delicat, numai cu două degete ca să nu se murdărească parcă, şi una pentru el: — îmi dai voie... să pun pe douăzeci...

— Faceţi jocurile, domnilor!

— Nimic nu mai cade!

Ieremia Brebu a schimbat fisele. Are numai fise mari de câte o sută acum şi plăci de câte o mie.

— Treizeci şi cinci! Un cal, o transversală!

Lângă Ieremia Brebu au crescut ca din pământ florile, câteva domnişoare. Una s'a rezemat chiar bine de tot cu şoldul de mâna lui şi-i zâmbeşte.

— Nimic nu mai cade!

Ia uite-l cum îşi îndoapă buzunarele cu plăci şi a început să şi fumeze.

— Zeroo! Un plin, trei cai!

Tot numărul lui a fost.

— Faceţi jocurile, domnilor!

Tache Şerbescu pândeşte ascuns după o cucoană ca după un copac. Cum s'o deslipi de lângă el moşierul, să se repeadă.

— Nimic nu mai cade!

Monoclatul a servit crupierii, i-a suflat câteva fise şi-a sbughit-o la o masă vecină să le joace.

Şerpuind pe lângă jucători, Tache Şerbescu, înghionti pe una — pardon, domnişoară, e prietenul meu! — şi se fixă raniţă în spatele câştigătorului.

— Brebule, dă-mi o fisă că n'am de garderobă.

— Lasă-mă!

— Brebule! Ii dai tu ăluia pe care nu-l cunoşti şi mie nu?

— Tiiiii! uite, cum ai venit aici, pierd! Cobe!

— Eu cobe, mă? Brebule vreau să plec dragă! N'am de garderobă...

Tache Şerbescu ciupi din nou câteva fise şi bucuros cedă locul moşierului care tocmai se apropia măsurându-l cu multă greaţă în priviri.

— Ai venit? — întrebă Ieremia Brebu.

— Da! Ras! Mai îţi iau o fisă! — şi fiindcă bila tocmai se învârtea. moşierul se plecă la urechea lui confidenţial — ascultă moncher, dacă îţi iese douăzeci şi cinci, îmi dai jumătate...

(Urmare în pag. 6-a)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

SALONUL OFICIAL DE DESEN ŞI GRAVURA

Excelentă ideea de a expune desenurile lui Grigorescu în cadrul Salonului oficial. E un bun prilej de a confrunta operele contemporanilor — atât de diverse — cu acele ale maestrului care a influenţat atâtea decenii pictura românească. Desenurile lui Grigorescu, ca şi pictura lui, poartă semnul imediatului, al instantaneului observaţiei.

Inegalabila sa siguranţă, dau notaţiilor sale repezi o eleganţă inimitabilă.

Grigorescu escamotează cu o supremă virtuozitate *linia,* o sugerează numai.

Silueta unei ţărănci desenată cu mult realism, desen unde linia, conturul e prezent aproape în toate detaliile, dovedeşte însă că nu din dificultăţi de meşteşug ocolea Grigorescu farmecul, sobrietatea unui desen pur liniar, ci din preferinţă pentru o anumită graţie pe care o căuta şi în pictura sa. Pictorii contemporani, mai ales cei tineri au mult de învăţat din această confruntare şi cei mai atenţi vor şti să tragă concluzii de un interes nepreţuit.

*

Notăm în ordinea alfabetică acele din lucrările expuse, cari ni s'au părut mai semnificative. D-ra N. Acontz expune două desene colorate vioiu; Puiu Anastasescu, trei nuduri desenate cu multă fugă. Ion Anestin trimite un afiş foarte spiritual. Angheluţă deasemenea admirabile desene, două interioare şi două peisaje. Hrandt Avachian expune peisagii în „lavis" technică în care are o adevărată virtuozitate. D. Bălţatu, desene în peniţă care relevă pe delicatul peisagist pe care-l cunoaştem. O singură lucrare, interesantă însă, de George Barbieri. D. Berea expune peisagii din Florenţa agreabil desenate, deşi cam elegante. Un autoportret remarcabil de d. Traian Bilţiu-Dăncuş. D. Boicescu trimite peisagii — străzi — foarte pitoreşti. D. Constantin C. Constantinescu expune [illegible] şi desenele colorate sunt remarcabile prin fragezimea şi delicateţea lor. D. Miron Constantinescu dovedeşte în lucrările expuse frumoase calităţi de ilustrator. Paul Constantinescu expune o singură lucrare dar plină de calităţi. Despre d-na Ecat. Delighioz am scris cu prilejul expoziţiei d-sale. D-na Lucia Demetriade-Bălăcescu, ca întotdeauna ştie să închege minunat verva cu spiritul de observaţie. D-sa expune patru lucrări deopotrivă de interesante. Remarcăm şi acum desenurile colorate ale d-nei Tanţi Demetriade Ştefan, d-sa e în evident progres. D-na Maria Droc aduce ca şi anul trecut o contribuţie printre cele mai interesante la Salon. D-na Eleuteriade expune două remarcabile lucrări. D. Ghiaţă trimite desenuri într'o factură cu totul nouă. Lucian Grigorescu expune 3 gouache de o cuceritoare exuberanţă. D-ra Giossan trimite o singură lucrare, un desen colorat, plin de graţie. D. Radu Grigorescu, desenuri pline de pitoresc şi d-ra Tanţi Iliescu, cu privelişti din Târgovişte.

D. Ionescu-Sorin evocă cu mult talent melancolia toamnei. D. Gheorghe Labin ne înfăţişează experienţele sale componistice într'un desen foarte original. D-sa e printre puţinii artişti pe care-i preocupă compoziţia şi e ajutat în aceasta de o serioasă cunoaştere a desenului. Un „Balcic" agreabil schiţat trimite d. Apostol Mănciulescu.

D-na Rodica Maniu ne evocă şi d-sa Balcicul în admirabile laviuri. „Cafeneaua" d-nei Maria Manolescu-Bruteanu e o lucrare cu alese calităţi. Remarcabile deasemenea desenurile colorate ale d-lui Const. Mihalcea. D-na Maria Mititelu expune peisagii din Siena desenate cu meşteşug. D-na Adina Moscu Melinte ne arată încăodată cât de mult stăpâneşte desenul. D-sa are şi bunul gust şi conştiinciozitatea adevăratului artist. Alexandru Moscu împarte pe deplin cu d-na Moscu aceleaşi calităţi. Peisagele expuse au frumuseţea gravurilor vechilor maeştri germani.

D-na Tatiana Moscu debutează în chipul cel mai promiţător posibil, desenurile d-sale sunt bine observate şi onest făcute, nu au nimic din lipsurile inerente începutului. Murnu Filionescu are frumoase însuşiri dar ele sunt umbrite de excesul de detalii.

In numărul viitor vom continua cronica Salonului.

Cântecul toamnei

In noaptea asta somnul nu mă vrea.
Aud cum trece vântul prin alei
Şi simt călcând prin frunze pasul ei
Trecând apoi în neliniştea mea.

Va bate poate 'n geamuri şi la porţi
Va plânge obosită pe sub tei
Va trece prin morminte şi pe morţi
Ii va trezi s'o lase lângă ei.

De s'o întoarce iară mai târziu
Şi de va vrea luminile să stingă
N'o mai opriţi, lăsaţi-o să învingă
Şi să-şi răzbune trecerea'n pustiu.

De faţa şi-o vedea-a'n heleşteu
Să nu-i spuneţi că ceasul a trecut.
Şi pe pustiul sufletului meu
Lăsaţi să-şi plângă visul început.

IULIAN POPA

Credinţa

Celui mai înnalt pisc azurat
I-am trecut ochii peste-Apus:
Ajung într'un port însingurat,
Din largurile mării de sus.

De acum joc gândul far şi domn
Peste munţii de pânze, în somn,
Ţesute cu vis de un basm greu,
Vrăjit de taină şi de Dumnezeu.

Urc sufletul şi-l ard în păcat,
In focul de ape ce au legat
Aripile cu magia lor,
Să nu luăm gândul cu alt sbor...

Dar de prea mulţi ani au stăruit
Indemnuri spre un cer împietrit:

Svânt apa din aripi şi-ogoare
Cu flăcări de oglinzi din soare
Şi trec şi peste ziduri de mit,
Să ajung povestea fără sfârşit...

Iar când m'oiu întoarce negurat
De greul tâlmăcirii de sus,
Voiu găsi jos pe OMUL Iisus,
Prin grâul de legendă înspicat.

SILVIU LAZĂR

Lui N. D.

DE ŞTIUT

DE MINCU-LEHLIU

Numele îi pătrunsese misterios în inimă şi repetatele chemări: Mariana... Mariana... Mariana... capătasera în sufletul lui rezonanţe armonioase.

Aşa se sculase: chemând. O chemare duioasă ca un cânt de adolescent.

Să fi fost rezultatul unui vis?... Sau o desprindere vesnitoare dintr'un dumnezeesc destin !!

Niky Dinuleanu, tânăr redactor la un mare cotidian, era nedumerit şi, totuşi, destul de mulţumit. Pentru prima dată simţea o stare de plutire, de nefiresc, ca în ciudatele senzaţii ale unui stupefiant.

Şi-a adunat gândurile, reconstituind tot ce-a făcut, de când a ieşit dela redacţie şi până la trezirea lui din somn:

— Am fost la vreun cabaret, care poartă firma „Mariana"?... Nu! Am auzit vreun tango sau romanţă cu leit-motivul: Mariana?... Iarăşi nu!... Am vorbit sau am cunoscut vreo femee cu acest nume? Hotărît nu!... Am devenit peste noapte compozitor sau poet, versificând numele acesta obsedant: Mariana?... Nu!... Atunci?... Am visat! Ei, asta, da, ar fi posibil, fiindcă nu reţin visele.

Era cuprins de o turburare desmierdătoare, ce-i dădea înfăţişarea unei depline mulţumiri.

Când a ajuns la redacţie, a intrat fredonând. Colegii l-au privit surprinşi. Dovedea o sinceră şi nereţinută dispoziţie.

S'a aşezat la masa de lucru, dar a rămas consternat. Revista pe care o avea în faţă purta titlul „Mariana". Era un număr, recent apărut, pus pe biroul lui, pentru recenzie.

— Coincidenţă?... Obsesie?... Telepatie?...

Cum Niky Dinuleanu era în ajun de vacanţă, a rugat pe un coleg să facă recenzia.

A doua zi, a plecat la mare, la Carmen-Sylva. Ca un iubitor de plajă şi un sportiv încercat, şi-a impus o vacanţă consacrată numai sportului. Nimic din ceva monden. Ducea o viaţă retrasă, încălzită numai de focul sacru al unei inepuizabile pasiuni: înnotul.

Cu toată izolarea, se făcuse repede remarcat, prin câteva curagioase plecări în larg, fapt care i-a atras simpatia câtorva nostime coniţe.

Intr'una din zile, când, după o lungă... cursă în larg, Niky Dinuleanu se întorcea la mal, una din admiratoarele lui îl aştepta în apropierea contului, unde ştia că se adăposteşte.

— Obosit?... l-a întâmpinat, oarecum, îngrijorată.

— Nicidecum, răspunse puţin indiferent Dinuleanu. Şi, îmbrăcându-şi halatul, se aşează pe cearceaful întins pe nisip.

— De-atâtea ori urmăresc aventura dumitale în larg...

— Vă pasionează?

— Innot şi eu atât cât ştiu, şi mai ales cât pot, dar curajul dumitale, de-a înfrunta uneori valuri destul de serioase, m'a captivat. Şi, fiindcă sunt pornită pe mărturisiri, trebue să comple-

tez, că îţi admir muşchii şi corpul acesta superb de adevărat atlet..

— Mă simt foarte onorat, coniţă. Dar, dacă îmi îngăduiţi, pot şti dela cine pornesc aceste măgulitoare aprecieri?

— Numai dela mine. N'am evidenţiat îndeajuns sinceritatea din care ele au pornit?...

— Ba da, dar ceeace vreau să vă rog, este de-a vă cunoaşte. Imi daţi voie: Niky Dinuleanu.

— Ostăşeanu... Sau, mai bine, poţi să-mi spui... Mariana...

— Cum???...

— Mariana... Nu pare un nume drăguţ şi uşor de reţinut?...

— Vedeţi, coniţă, m'am aventurat mult în larg — aşa cum dealtfel recunoaşteţi şi dv. — şi vă mărturisesc, că, oricât aş fi de obosit, n'aş pregeta de a mă mai aventura odată, şi asta pentru motivul că doresc să curmăm aici cunoştinţa noastră...

— De ce?

— Vă este tot atât de îndreptăţită curiozitatea de a şti motivul ce mă face să comit cea mai grotescă impoliteţă, plecând, aşa cum îndreptăţit consideri faptul de a nu vă răspunde la întrebare. Vă cer iertare şi vă spun sărut mânile!...

Şi-a strâns, calm, toate lucrurile de sub cort şi, înclinându-se respectuos, a plecat, lăsând-o pe doamna Ostăşeanu complet uimită de purtarea lui.

Când a ajuns în camera ce ocupa în vila „Longa vita", Niky s'a pomenit mustrându-se şi imputându-şi purtări de „băgaran". Se acuza cu cruzime că şi-a creat în suflet fantome şi superstiţii ca cel mai simplu om.

Starcul asprei judecăţi nu şi-a găsit astâmpăr, până ce, trântit în pat, a putut să adoarmă. Când s'a sculat, era altul.

Pe buze a simţit aceeaşi chemare duioasă ca un cânt de adolescent: Mariana... De data aceasta, numele, întruchipând ispititor, trupul plin de dorinţi al doamnei depe plajă, pătrunse mai adânc în celula tainuită a inimii lui Niky, ca să-l deposedeze de teama că anumite nume sunt desprinse, parcă, din vârtejul destinelor, de cari unii oameni se simt urmăriţi.

— Peste hotărîrea mea, hotărîrea destinului e cea care pecetluieşte totul, îndrăzni să cugete, încântat că judecata îi e dispusă la concesii.

Apariţia în viaţa lui a Marianei şi prinderea numelui ei de antenele sufletului, le considera ca o nedefinire a frumosului, dăruindu-i o tihnă — de mult aşteptată, — cu orizonturi sortite să însoreze o viaţă chinuită.

Din ce nefiresc s'a născut sentimentul care a pus stăpânire pe el? Intâi, o teamă, o teamă superstiţioasă, a cărei existenţă în omul cult jigneşte şi scade intelectul şi-apoi o incalificabilă mojicie. Din acest mănunchiu de dibuiri şi toane s'a creat o dorinţă dinamică, cutezătoare în realizări.

Şi a doua zi dimineaţa, Niky Dinuleanu cutreera plaja, în căutarea doamnei Mariana Ostăşeanu.

Pe ce urme de mister călca, însă, ca să-şi irosească avântul?...

(Urmare în pag. ultimă)

Nicolae Grigorescu
Desen

Nicolae Stoica
Pe Chei, Bucureşti

N. N. Tonitza
Studiu de nud

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Wilhelm Kempff. Două interpretări soliste cu acompaniamentul „Filarmonicei" şi două recitaluri s'au adăugat săptămâna trecută numărului important de apariţii de până acum ale pianistului german Wilhelm Kempff în faţa publicului românesc. Din nou arta vie şi originală a acestui inepuizabil chimist sonor a absorbit atenţia auditorilor săi şi a extras din muzica interpretată, cu o spontaneitate mereu prezentă, sensuri şi aspecte expresive de mare inventivitate şi relief. Adesea temerară şi de accentuată singularizare, repercusiunea personalităţi lui Kempff în interpretare îi dă un impuls de libertate, o maleabilitate şi o ascuţime de ritm şi accent care, putând fi oricând subiect de discuţie, nu sunt mai puţin elmente care apără uimitor de imperios o cauză muzicală şi în condiţiuni realmente realizate. Mişcările, jocurile de polifonie, chipurile nenumărate în care Kempff reuşeşte după voe să modifice „emisiunea" sonoră a pianului, facultatea de a transforma orice sugestie şi pornire a simţirii momentului în rezultat muzical, răsfrâng peremptoriu pianistul dublat în permanenţă de muzicianul improvizator.

Independenţa totală şi fluctuările arbitrare ale unora din timpii compoziţiilor din program, au surprins de sigur, rămânând totuşi abateri atât de interesant argumentate, în cât urmărirea lor s'a făcut cu o rară încordare şi neaşteptate satisfacţii muzicale.

Andantele şi finalul unei sonate în fa major de Mozart, executate cu destulă indiferenţă la tradiţie, totuşi cu o vie prezenţă de tâlc mazaltian, concertul în re minor de Mozart, cele interpretate din opera lui Bach, ni s'au părut cele mai reprezentative pentru măestria iscoditoare, flexibilă şi comunicativă şi pentru concepţia intens proprie ale faimosului pianist german.

Concertele orchestrei „Radio". Cu un concert de muzică românească, s'a început stagiunea de simfonice a orchestrei „Radio", pentru prima dată intreprinsă public cu caracter permanent.

Ideia de a da aceste concerte Duminica, deci de a le putea face ascultate de tinerimea şcolară şi studenţească precum şi de diferite categorii de muncitori, hotărîrea de a le menţine într'adevăr populare prin modicitatea costului locurilor, justifică cu prisosinţă iniţiativa societăţei de „Radio-Difuziune" şi o impune elogiului.

D. Theodor Rogalsky, dirijorul concertului de deschidere a ciclului, şi-a ales un program simfonic în întregime închinat muzicei româneşti.

Cu înţelegere muzicală serioasă şi echilibrată, în linii trainic construite şi bine reflectate, d. Rogalsky a ştiut să păstreze fiecărei execuţiuni nota ei caracteristică, obţinând rezultate de omogenitate, bună închegare şi justă exprimare care au scos în evidenţă atât capacitatea d-sale de muzician cât şi disciplina, vrednicia şi priceperea orchestrei „Radio".

Această orchestră este pe drept indicată să contribue la împlinirea mişcării muzicale româneşti prin concerte publice permanente, iar activitatea ei va trezi de sigur imbold nou către artă şi va lărgi cercul publicului nostru, la a cărei formare va ajuta apreciabil.

D-na Valentina Creţoiu-Tassian, emoţionantă interpretă a melodiei româneşti, d. Petre-Munteanu, tenor de deosebit talent expresiv şi corul A. C. T., au dat concursul acestui promiţător început.

Mânăstirile bucovinene

de GEORGE PUTNEANU

E DRUMURI DE LEGENDA

ucovina este ţara basmelor, a legende- şi a mânăstirilor. In satele răzăşeşti, a- te de-alungul văilor, întâlneşti cel mai at port românesc. Ţăranii de aici păs- ză cu sfinţenie vechile obiceiuri străşeşti. Din gură în gură, din generaţie în eraţie, se transmit basmele şi legendele legătură cu minunile acestor locuri.

imic mai plăcut şi mai reconfortant în laşi timp pentru un tânăr intelectual ân, decât o excursie pe tărîmuri bucoene. Bătătorind potecile undioase şi plide capricii ale munţilor bucovineni, răi surprins când deodată, în luminişul ei poiene cu stână alături, îţi apar turun schit sau ale unei mânăstiri. Nic mai încântător pentru ochi şi mai hnitor pentru suflet decât o astfel de a- riţie neaşteptată. Aflându-te sub zidurile gre şi învechite, ai impresia că ai cucerit Te simţi cuprins de misterul lucrurilor rate în legendă. Simţi ceva mare în preajta, ce creşte în umbra zidurilor, fantic, imaterial şi totuşi real.

E VORBĂ CU TRECUTUL

La fiecare pas făcut pe meleaguri bucovine descoperi o pagină din trecutul ronesc. Ceeace altădată citeai în cărţi şi îţi ea de neatins, aprinzându-ţi imagina- de copil, acum se desfăşoară real înainochilor. Voevozi viteji, boieri credincioşi, tmani de oaste, dregători de cetăţi si dici evlavioşi şi-au înscris numele pe te o piatră de biserică, pridvor, mormânt, onostas, icoană, aer, evanghelie, candelă u alt dar preţios adus lui Dumnezeu. Fiere bisericuţă cu legenda ei, cu ctitorul ei, evod, mitrolopit, boier sau oştean, e o paă preţioasă din istoria Moldovei. Ca înun film istoric îţi trec pe dinainte înmeetorii: Bogdăneştii şi Muşatinii; Axandru cel Bun în paza Sfântului dela ceava; Ştefan cel Mare cu toate faptele i glorioase, alături de figura legendară a hastrului; Petru Rareş cu viaţa lui avenroasă de pescar şi domn; Alexandru Lăşneanu cu toate cruzimile lui fără seaă, neîntrecut în ele nici de Ştefan Tomşa l mântuit printr'o mânăstire; Movileştii are s'au împrăştiat în toată lumea, duând cu ei rodul sufletului, ca acel Petru ovilă, ajuns mare Mitropolit al pravoavnicei Rusii, atât de mare, încât se punea trebarea cui să se spună „Petru cel Mare", itropolitului Petru sau Ţarului Petru: asile Lupu, Petriceicu Vodă, Barnovschi tot alaiul de mitropoliţi, boieri sau oşeni, însemnaţi pe pergamente domneşti sau e pietre de mânăstire.

CRIPTA DOMNEASCĂ DELA RĂDĂUŢI

Istoria noastră începe cu biserica domească a lui Bogdan dela Rădăuţi. Această iserică a cărei origine se pierde în legena descălicatului, este de o simplitate surinzătoare. Joasă, ca mai toate bisericile aramureşene, fără turle, cu acoperiş de indrilă cu streşină mare şi cu ziduri de iatră, groase şi primitive, sprijinite de âteva contraforturi. Se păstrează în forma riginală, dată de Bogdan. Doar pridvorul s'a adăogat mai târziu de Alexandru Lăuşneanu.

E cea mai veche biserică din Moldova. E ceva de începuturi în ea, o simplitate graioasă, caracteristică lucrurilor simple dar rainice.

Sub acoperişul turtit de şindrilă al acesei biserici ţărăneşti dorm, în culcuş istoic, întemeetorii principatului moldovenesc, Bogdan Voevod şi urmaşii săi Muşatini:

„Descălecători de ţară, dătători de legi şi datini"

cum îi numeşte poetul care a iubit mult Bucovina: Mihai Eminescu. Sub umedele

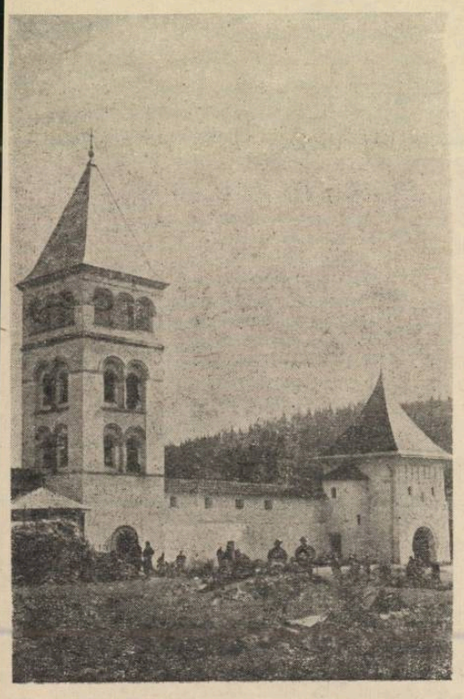

Mânăstirea Putna: Clopotniţa

pietre negre se odihnesc: Bogdan I întemeetorul, Laţcu, Ştefan şi Roman Muşat, Bogdan al II-lea, fratele lui Alexandru cel Bun, Bogdan al III-lea, tatăl lui Ştefan cel Mare, Stana şi Anastasia, mama şi străbuna lui Ştefan. Ca un act de recunoştinţă şi ca o datorie faţă de strămoşi şi părinţi, Ştefan cel Mare a împodobit mormintele acestora cu frumoase pietre cu inscripţii.

Rămâi surprins când te gândeşti, că prin această biserică întunecoasă, cu ferestre mici şi ziduri afumate, începe istoria românească. Adevăr simplu dar luminos. Nimic monumental, totul simplu şi natural ca şi ogoarele din jur, ca şi ţăranii ce vin Duminica să se roage într'insa, o perfectă armonie cu omul şi natura, o înfrăţire a altarului cu ţarina de-alături.

Şi totuşi, nu lipseşte artisticul, format din liniii sobre, caracteristicul stilului românesc. Meşterii n'au fost oameni preocupaţi de stil şi artistic. Acestea au rezultat din opera lor terminată şi sunt produsul unui echilibru perfect între dimensiunile lor sufleteşti. Trebuia un loc de rugăciune, un altar simplu şi unul ca la începuturile creştinismului. Şi armonia din sufletul lor a făcut instinctiv din acest lucru util şi o operă de artă.

ALEXANDRU CEL BUN ŞI SFÂNTUL DELA SUCEAVA

Suceava, vechea capitală a Moldovei, s'a bucurat de atenţia tuturor domnitorilor care îşi aveau aici reşedinţa. Primul care a făcut din Suceava cetate de scaun, a fost Petru Muşat. Roman şi-a zidit mai la vale, pe apa Moldovei, cetatea Roman, iar Ştefan Muşat şi-a mutat curtea la Hârlău. Urmaşul lor, Alexandru cel Bun, stabili definitiv capitala la Suceava, care a rămas aci până când Alexndru Lăpuşneanu o mută la Iaşi.

Prestigiul Sucevii crescu mai ales după ce Alexandru, înfiinţând mitropolia Moldovei, îi fixă aici reşedinţa, cu întâiul Mitropolit Iosif, episcopul Cetăţii Albe. Poate la îndemnul lui Iosif, Alexandru aduse în capitala ţării şi moaştele Sfântului Ioan cel Nou, dela Cetatea-Albă.

Care-i povestea vieţii acestui sfânt, care deveni sfântul ocrotitor al Moldovei? Era misionar şi în călătoriile lui se ocupa şi cu negoţul, ca să-şi poată agonisi pânea zilnică. Aşa ajunse el cu desaga cu mărfuri şi cu evanghelia în cetatea Genovezilor, stăpânită pe atunci de Tătari. Aceasta era cam pe vremea Posadei lui Basarab Voevod. Tătarii l-au prins şi l-au supus la munci grele, până când sfântul îşi dete duhul. Peste şasezeci de ani a stat sfântul îngropat într'un loc ascuns de furia Tătarilor. Bunul şi evlaviosul Alexandru a adus moaştele la Suceava într'o raclă de chiparos, frumos sculptată cu muncile Mântuitorului şi Lea înmormântat cu mare alai în biserica Mitropoliei. Polonii lui Sobieski, răsluind Moldova, au furat sfântul şi l-au dus în Polonia, crezând că le va aduce şi lor noroc. Mai târziu, la stăruinţa Austriei, el a fost redat Moldovei reluându-şi locul lui din Suceava, unde se odihneşte până astăzi într'un sicriu de argint aurit, pe care sunt sculptate scene din martiriul sfântului. Iar vechea raclă de chiparos în care a fost adus dela Cetatea-Albă, se păstrează la Mănăstirea Putna.

MĂNĂSTIRILE ŞI BISERICILE DIN SUCEAVA

In jurul moaştelor făcătoare de minuni voevozii au zidit biserici frumoase, dăruite cu aur şi împodobite cu picturi. Numărul lor ajunsese pe timpl lui Cantemir la câteva zeci. Pe unele le-a doborit timpul, altele mai trăesc şi astăzi, pustiite de toate amintirile voevodale, din cauza duhului renovator al străinilor stăpânitori până ieri.

Pe ruinile bisericuţei lui Alexandru cel Bun care a servit de Mitropolie, Ştefan cel Mare, a zidit biserica Mirăuţilor, care a servit de Mitropolie până când Bogdan şi Ştefăniţă, urmaşii lui Ştefan cel Mare, au zidit biserica Sf. Gheorghe, pe care a desăvârşit-o, — lărgind-o şi înfrumuseţând-o, — Petru Rareş, şi a reparat-o mai târziu Petru Schiopul. De atunci datează şi pictura cu sfinţi mari şi luminoşi pe un fond albastru cu stele şi portretele ctitorilor, pictură refăcută nu de mult de artişti vienezi.

Petru Rareş a ridicat biserica Sf. Dimitrie, Isvoritorul de mir, mare şi puternică, cu faţada largă, tăiată de cele trei ferestre gotice, şi sprijinită de contraforturi puternice. Ocniţe mari şi mici îi împodobesc pereţii. Picturile vechi au fost acoperite cu tencuială albă. Bogăţie, dărnicie şi credinţă — altădată; sărăcie, decadenţă şi micime sufletească — azi.

Elenei, gingaşa Doamnă a lui Petru Rareş, i se datorează biserica Invierii din 1551, închinată răposatului ei soţ, trecută azi, nu ştiu prin ce împrejurări, în mâinile Rutenilor uniţi, care au curăţit-o de sfinţii ortodocşi, pictaţi în cea mai înfloritoare epocă a artei moldoveneşti.

Pela 1610 boierii Prăjeşti au clădit în stilul lui Rareş biserica Sf. Nicolae, solidă, cu turnul svelt.

Iar la 1643 Vasile Vodă a ridicat o biserică „cu hramul cinstitului prooroc, înainte-mergătorul şi botezătorul Ioan..." mică, cu ferestre mărunte şi tivită cu brâie.

Aceste biserici n'au avut norocul să se poată mândri cu pictura lor, ca Sucevita, Moldovita, Humor şi Voroneţ. Capitala a fost mai expusă atacurilor şi jafurilor, în care s'a distrus ceeace aceste biserici aveau mai de preţ: pictura, moştenirea lor dela ctitori. Pe când celelalte mânăstiri bucovinene, ferite în văi, ascunse, departe de calea cotropitorilor, au scăpat nevătămate.

MUZEUL DELA PUTNA

Muzeul mânăstirii păstrează o comoară ce nu poate fi evaluată. Se pot evalua şiragurile de mărgăritare, granatele, stelele şi porumbeii de aur şi argint, inelele, după boabele de mărgăritar sau gramele de aur ce le conţin. Dar cine poate preţui crucile de chiparos cu iconiţe miniaturale, sculptate fin, cu răbdare îngerească, atât de fine încât ochiul de abia poate distinge liniile, toate ferecate în aur şi argint şi ornate cu mărgăritare. Sau icoanele botezului, răstignirii, învierii şi înălţării Domnului şi mai ales cea ferecată în argint a făcătoarei de minuni cu pruncul Iisus în braţe, purtând pe cap coroane de aur ornate cu granate, carneoluri, mărgăritare şi pietre scumpe, roşii şi albastre. Cine poate preţui peceţile şi sigiliile depe hrisoavele domneşti; cădelniţele lucrate artistic în argint aurit şi împodobite cu lănţişoare şi clopoţei de aur, cu care vlădicii au tămâiat feţe smerite de voevozi şi obraji albi de domniţe; cristelniţele de argint în care voevozii şi comandanţii de oaste şi-au botezat coconii; chivoturile, candelele, potirele şi pocalele de aur şi argint, toate intrate în istorie.

De nepreţuit sunt aerele, epitafurile şi acoperemintele din atlas roşu şi albastru, damast roşu sau catifea vişinie şi albastră ca marea, brodate cu fir de aur, granate şi mărgăritare, de domniţele bizantine, moldovene sau ruse, în nopţile lungi de iarnă, visând la ochii prinţilor cari croiau istoria cu buzduganul în mână la hotare. Toate aceste obiecte sfinte poartă nume de voevozi, de domniţe, de logofeţi, hatmani, arhierei şi călugări.

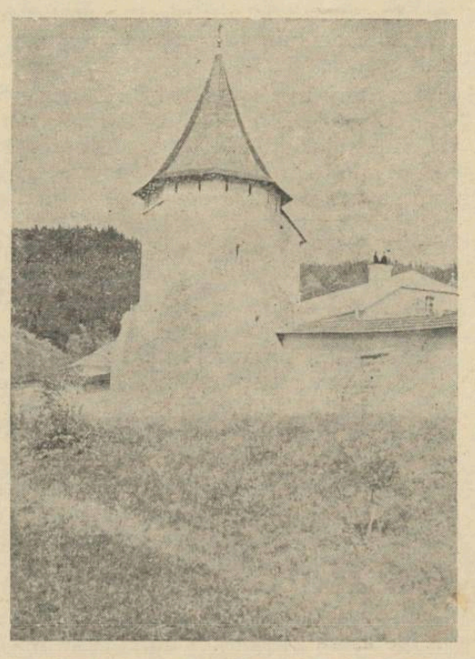

Mânăstirea Putna: Turnul odoarelor

Pentru cercetătorul istoric şi literar valoarea cea mai mare a acestui muzeu o formează mulţimea de manuscrise slavone şi româneşti, datând din secolul XV până astăzi. Evanghelii slavone, foarte frumos scrise pe pergament, cu miniaturi, legate în catifea şi ferecate artistic în aur şi argint; texte hagiografe în limba slavonă şi românească; cazanii, apostole, octoihuri, psaltiri şi acte din diferite secole şi de provenienţă diferită, alcătuesc tezaurul de manuscrise care trebuesc cercetate. O minte pedepsită cu limbile slave ar scoate la iveală multe fapte necunoscute.

SUCEVIŢA, CTITORIA MOVILEŞTILOR

Un veac mai târziu, între 1582—1585. Movileştii au ridicat peste munte Mânăstirea Sucevita. Inceputul l-a făcut vlădica George Movilă şi apoi Ieremia a desăvârşit începutul fratelui său, terminând biserica şi înfrumuseţând-o cu nemuritoare pictură. Iată ce spune o legendă despre începutul acestei biserici. Locul bisericii a fost arătat de Dumnezeu printr'o minune. In fiecare Duminică, pe vremea utreniei se vedeau într'o poiană multe lumini aprinse şi preoţi şi diaconi îmbrăcaţi în odăjdii cântau cu glas dulce canonul Invierii lui Hristos. „Văzând Ieremiia Vodă, acea minune şi locul pre frumos, au dat laudă lui Dumnezeu, şi cu mare sârguinţă s'au apucat a zidi acea sfântă monăstire, cu mare cheltuială împodobind-o şi înfrumuseţând-o, şi cu moşii au îndestulat-o, şi au sfinţit-o Prea sfinţitul Mitropolit chir Georgie Movilă, fratele lui Ieremia Vodă şi a lui Simeon Vodă Movilă, în sfânta şi preluminata zi a învierii lui Hs...".

In partea de răsărit s'au construit chilii din piatră pentru călugări, iar împrejurul mânăstirii s'a durat un zid gros şi puternic, prevăzut cu contraforturi şi câteva turnuri de apărare, în care s'au tăiat crăpături pentru pânda duşmanului.

In început mânăstirea a fost acoperită cu table de plumb, ca şi Putna, dar Cazacii lui Timuş Amelnitchi au topit plumbul, prefăcându-l în gloanţe. De aceeaşi soartă vitregă s'a bucurat şi Putna.

Vlădicii şi egumenii, oameni cu tragere de inimă, au adăogat câte ceva, legându-şi numele de câte un iconostas, strană, aer, evanghelie sau candelă.

Biserica mânăstirii, mult prea mică faţă de întinderea chiliilor şi a zidurilor ce o înconjoară, e o bijuterie de artă. Privitorul rămâne înmărmurit în faţa picturilor religioase cu care este înfrumuseţată biserica şi pe dinăuntru şi pe din afară.

Intr'un măr de argint aurit care se desface în două, se păstrează blondul păr al Doamnei Elisabeta, soţia lui Ieremia Movilă.

PE URMELE LUI PETRU RAREŞ

Dela Sucevita, urcând pe spinarea muntelui şi ţinând plaiul până la coborîrea în Valea Moldoviţei, dai peste o altă pagină de istorie rareşească. Mânăstirea Moldovita, mândra ctitorie a lui Rareş. Acest vrednic urmaş al lui Ştefan cel Mare nu s'a lăsat mai prejos decât tatăl său. A adăogat câte ceva la bisericile înaintaşilor săi şi a clădit altele la fel de mândre. Printre ele sunt Pobrata, unde şi doarme somnul de veci, şi Moldovita. Concepută ca mai toate mânăstirile bucovinene, în formă de cetate, cu ziduri împrejur şi turnuri de apărare, azi nu mai stau în picioare decât bisericuţa veche şi câteva turnuri, unul refăcut, la colţurile zidurilor dărăpănate. In dreapta curţii se mai vede un rest din casele domneşti cu etaj de odinioară. Parcă îl văd pe Rareş stând la sfat cu vornicul Grozav şi cellalţi boieri şi punând la câte vreo nouă incursiune în Ardealul lui Zapolya sau în Polonia.

Bisericuţa are forma unei cruci cu un singur turn svelt. Intrarea în biserică se face printr'un pridvor cu trei bolţi. Intre pronaosul destul de larg, slab luminat de câteva ferestruici gotice, şi naosul care se rotunjeşte în abside, e o cămară întunecoasă în care se găsesc mormintele episcopilor Efrem de Rădăuţi, Gheorghe şi Anastasie de Roman şi ale câtorva pârcălabi cu jupânesele lor.

Lucrul cel mai de preţ aici este pictura depe pereţii interiori şi exteriori ai bisericii. Frescele, destul de bine păstrate, sunt de o frumuseţe rară. Alte obiecte de preţ nu găsim. Peste bogăţia şi luxul curţii lui Rareş sufiă azi sărăcia.

HUMORUL ŞI VORONEŢUL

Luând cursul Moldovei în sus spre isvoare, în locuri ferite, printre brazi, îţi apar alte două bisericuţe însemnate în istoria neamului şi în literatura noastră veche: Humorul şi Voroneţul.

Prima e o biserică asemănătoare cu cea dela Rădăuţi, fără turlă şi cu acoperişul de şindrilă cu streşinile largi. A fost ridicată pela 1530 de Teodor Logofătul lui Petru Rareş.

Ceva mai sus de Humor, printre dealuri împădurite cu brazi, răsare Voroneţul, una din zecile de ctitorii ale lui Ştefan Voevod. E tăinuită într'o vale ascunsă de calea bătătorită. Şi aici, împrejur, mormane de ruine pe care creşte iarbă din belşug. Biserica are un singur turn şi acoperiş de şindrilă cu boruri largi, care ocrotesc sfinţi pictaţi frumos pe un cer albastru cu stele. Patru contraforturi sprijinesc zidurile bătrâneşti dela Ştefan Vodă, sub care se odihneşte Vlădica Grigorie.

SFINŢII DELA SUCEVIŢA, MOLDOVIŢA, HUMOR ŞI VORONEŢ

Mânăstirile Sucevita, Moldovita, Humor şi Voroneţ sunt vestite în toată lumea prin frescele lor. Nicăiri nu mai întâlneşti ceva asemănător. Ctitorii au avut grijă să înfrumuseţeze bisericile lor cu picturi nemuritoare, lăsând astfel posterităţii o nici nu se poate mai frumoasă mărturie a veacului lor.

Zugrăveala s'a păstrat intactă, atât cea din interior cât şi cea din exterior. Ea a fost ocrotită de borurile largi ale acoperişului, caracteristica celor mai multe dintre mânăstirile bucovinene. Unele icoane sunt atât de clare şi vii, încât ai impresia că au fost pictate de curând. Cine să bănuiască azi că ele poartă pe umeri aproape cinci veacuri!

Ceeace te surprinde în primul rând, privind picturile acestor biserici, este marea lor asemănare. Dacă n'ai şti că ele datează din epoci diferite, ai crede că mâna şi ochiul dibaciu ale aceluiaşi meşter le-au pictat pe toate. Şcoala însă a fost aceeaşi.

Iată ce spune d. Iorga despre pictura acestei mânăstiri: „Sucevita e de sigur cea mai frumos zugrăvită biserică bizantină ce se poate închipui: pe dinăuntru, ca şi pe din afară, e un strălucit covor de chipuri care se desfac depe armoniosul fond albastru şi verzui".

In naos, sub lumina palidă a celor trei ferestre mici, te întâmpină frumuseţea alaiului domnesc, zugrăvit pe peretele din dreapta, înfăţişând pe ctitori. Ieremia Movilă, îmbrăcat în haine arhiereşti de mătase roşie, cu coroană pe cap, frumos şi sprâncenat, oferă mânăstirea Mântuitorului, care are în dreapta pe Maica sa iar în stânga un arhanghel. In faţa lui Ieremia stă Constantin, încă mărunţel şi firav, cu mânuţele ridicate spre Mântuitorul. In spate se înşiră restul familiei sale: Domniţa Irina, Doamna Maria, maica şi Doamna Elisabeta, soţia Voevodului, şi odraslele sale: Maria, Ecaterina, Alexie, Stana şi Zamfira. Restul pereţilor sunt pictaţi cu sfinţi, scene biblice şi apocaliptice.

Pictura dela Moldovita, a cărei păstrare e desăvârşită, datează din 1563. Ea se aseamănă atât de mult cu cea dela Hmor şi Voroneţ încât se crede că a fost făcută de acelaşi pictor în toate trei bisericile, ceeace nu este exclus.

In naos, la locul destinat ctitorilor, se văd: Petru Rareş în haine lungi de brocard şi coroană de aur pe cap; Doamna sa Elena, sârboaică de neam şi fată de domn, cu vesminte scumpe şi coroană de aur pe cap, împodobită cu pietre scumpe, şi cei doi copii, Ilie şi Ştefan, care stau cuminţi lângă părinţii lor, dar care mai târziu se vor bate şi-şi vor scoate ochii pentru domnie.

Zugrăveala dela Humor e din secolul XVI, deci cam din acelaşi timp cu cea dela Moldovita şi Voroneţ. In locul ctitorilor stă familia lui Rareş dela Moldovita. Nimic nu s'a schimbat, nici ţinută, nici culoare. Adevăraţii ei ctitori: Logofătul Teodor cu soţia sa Anastasia, s'au retras din faţa Domnului ceva mai în fund, pe peretele de lângă mormânt. Câtă modestie şi supunere în acest boier, care nici pe zid, deşi i se cuvenea, n'a voit să treacă înaintea Domnului său.

Ctitoria lui Ştefan Vodă dela Voroneţ e şi ea înfrumuseţată cu aleasă pictură, care datează din vremea urmaşilor lui Rareş, când păstorea Moldova Vlădica Grigorie, înmormântat sub piatra de marmoră din pridvorul bisericii adaos de el, ca un adevărat ctitor.

In dreapta naosului surâde bălanul cu ochi căprii, Ştefan Vodă. Are alături pe frumoasa şi oacheşa sa Doamnă Maria Radului Vodă. Lângă ei Bogdan, leit-poleit tatăl său.

Privind într'un amurg leneş zugrăveala dela Voroneţ, care începea să ia proporţii fantastice în cenuşiul ce se cobora, îmi veni în minte versul lapidar al poetului Ion Pilalt din „Seară la Voroneţ:

„La sfinţii'n zugrăveală amurgu'ngenunchia".

Am spus că pictura acestor biserici se aseamănă. Niciodată nu s'a făcut la noi o mai desăvârşită artă bizantină. Ea este produsul epocii de înflorire artistică în Moldova urmaşilor lui Ştefan cel Mare.

Pe fondul seninului albastru apar chipurile sfinţilor luminoşi şi blânzi, cu cunună de aur în jurul frunţii. Dar peisagiul sălbatec cu verdele crud al pădurilor, a influenţat ochiul pictorului, care privea de pe schele imensitatea mării verzi a codrilor bucovineni. Şi pe lângă culoarea albastră, caracteristic bizantină, zugravul a introdus şi culoarea verde a peisagiului moldovenesc.

Pereţii acestor biserici sunt o adevărată biblie divină şi profană. In afară de sfinţi, mai întâlnim diferite scene apocaliptice şi hagiografice. Impresionante: judecata din urmă, dela Voroneţ; muncile Sf. Ioan cel Nou, Scara lui Iacov sau Vămile văzduhului, judeţul cel de pe urmă sau arborele Mântuitorului, materializate pe pereţii exteriori dela Sucevita.

Dar ce este interesant, întâlnim şi scene streine de textele biblice, apocaliptice şi hagiografic, împrumutate din istorie, ca luptele pentru cucerirea Ţarigradului atacat de ianiceri şi spahii, zugrăvite pe pereţii Voroneţului; sau figuri din antichitatea păgână, ca Sofocle, Platon, Pytagora şi Sibila, înfăţişaţi ca împăraţi cu coroane pe cap, pe exteriorul pereţilor Sucevitii.

Liturghia dumnezeească sau Cântarea heruvinilor cum i se mai zice, pictată în interiorul mânăstirii Sucevita, e una din cele mai frumoase icoane pe care a produs-o cândva arta creştină. Scena înfăţişează pe Hristos în odăjdii arhiereşti, oficiind serviciul divin, secondat de alaiul îngerilor care îi aduc tot felul de obiecte liturgice. Această scenă simbolizează plinirea dumnezeeştii slujbe de către preot (Iisus), ajutat de diaconi (îngerii).

Frescele mânăstirilor bucovinene sunt o poezie simplă, naivă şi graţioasă, care ne transportă în lumea altor secole, mai aproape de isvoarele răcoroase şi sănătoase ale creştinismului.

DRAGOMIRNA, ARBORE ŞI SOLCA...

Pământul acesta al Bucovinei a fost parcă ales de Dumnezeu pentru înălţarea locaşurilor sale. Nu există colţ care să nu fie sfinţit cu câte o veche mânăstire voevodală sau biserică boierească.

Alături de bisericile lui Ştefan cel Mare şi Petru Rareş din Suceava, Mitropolitul Crimca a durat la Dragomirna, pe la începutul secolului XVII o mânăstire trainică

Mânăstirea Putna: Intrarea în alee

de piatră, cu ziduri groase. Mai târziu Miron Barnovschi a înconjurat-o cu ziduri puternice, întărite cu cinci turnuri, cum spune o veche inscripţie de pe zid.

Biserica mânăstirii e o bijuterie. In special turnuleţul, sculptat cu trandafiri, icoane, brâie şi flori, nu e întrecut nici de cele ale bisericii dela Curtea de Argeş. Brâie de ciubuce dau ocol bisericii. Cadrele ferestrelor sculptate artistic în piatră sporesc efectul. Iar covorul de zugrăveală de pe pereţii interiori ai naosului cucereşte sufletul privitorului.

Intre Suceava şi Rădăuţi, Luca Arbore, Hatmanul Sucevii lui Ştefan şi a urmaşilor a ridicat în 1502 o frumoasă biserică de piatră „în numele tăierii cinstitului şi vestitului prooroc, înainte-mergătorul şi botezătorul Ioan".

(urmare în pag. 8-a)

ZERO CU CAI

(Urmare din pag. 3-a)

Lui Ieremia Brebu i se bulbucă speriat un ochi ca un albuş de ou. Nu înţelegea! De unde şi până unde? Jucau la parte? Îi era rudă? Nici măcar nu-şi aducea aminte de unde îl cunoaşte. Dela începutul jocului tot îi ia din fise: Îmi dai voie moncher? Să pun şi eu pe douăzeci! Şi acum, acum să-i dea şi jumătate. Moşier în Romanaţi, om cu bani să se bucure la câştigul lui...

Îl cuprinse o ruşine şcolărească şi roşu ca sfecla, spuse:

— Nu înţeleg!

— Ştii — se plecă iarăşi la urechea lui moşierul — douăzeci şi cinci e numărul meu. Eu joc mereu pe douăzeci şi cinci. E numărul meu, moncher!

E zăpăcit, concluse Ieremia Brebu apărându-şi instinctiv plăcile cu palmele.

— Nimic nu mai cade! Paisprezece! Răsuflă.

Câteva jocuri nici nu mai puse pe douăzeci şi cinci.

Totuşi plăcile trăgeau la el atrase parcă de un magnet.

Tache Şerbescu îi mai făcu o vizită, domnişoara cu şoldurile buclucaşe, în culmea entuziasmului, îl trase tandră de ureche:

— Eşti formidabil! O să spargi banca! Îmi dai voie să iau două fise?

— Poftim! — o îmbie moşierul.

Cum juca pe toata masa, întâmplător Ieremia Brebu miza şi el pe două zeci şi cinci.

— Douăzeci şi cinci culese prin prejur crupierul.

— Al nostru! — sări vesel monoclatul, întinzând mâna lui albă cu degete lungi — dă-mi jumătate!

Nu e calic Ieremia Brebu, dar nu se dumireşte.

— De ce să-ţi dau jumătate?

— Moncher, moncher, ce uituc eşti: Nu te-am lămurit? E numărul meu.

— Cum numărul dumitale omule, când am mizat eu pe el.

— Bine! Dar îl joc pe 25 de câte ori viu în cazinou. E numărul meu, bătrâne prieten! Hai, dă-mi jumătate te rog, nu mă supăra! Ce dracu, câştigi atât şi te cicheşti la un fleac? Când te asigur că e numărul meu. Şi eri am câştigat cu el...

Moşierul aproape plângea.

Lui Ieremia Brebu i se înodă ceva în beregată. Nu mai putea să suporte. Moşier? Pă dracu!

— Na, dacă e numărul dumitale! — şi-i dădu fisele.

Se ridică dela masă înfuriat.

Plăcile îi clămpăneau în buzunare de parcă ar fi avut pinteni şi castagnete pela toate încheeturile.

Se duse, le schimbă în plăci de câte zece mii şi se îndreptă ameţit, clătinându-se spre altă masă.

Se uită mirat în oglindă. El este? El, Ieremia Brebu? Îşi pipăi cu degetele obrajii. Se strâmbă. Încnise un ochi. Se pocni cu palma pe frunte. Îşi îndreptă nodul cravatei.

Sau poate visează?

Mai încercă odată uşa closetului să se asigure că este încnisă şi scoase de prin buzunare — cum mai fâşâiau toltoaşele de hârtii. Le numără din nou: şase sute cincizeci de mii! Niciodată nu avusese atâta bănet în mână. Şase sute cincizeci de mii!

Pe unde să se strecoare acum?

La uşa toaletei îl pândesc moşierul şi Tache Şerbescu.

Se răţoise la ei indignat.

— Aşteptaţi-mă aici! — că vroiau să intre după el.

Ochi altă uşă care dădea în sala de baccara şi se furişă pe acolo. Întorceau toţi capetele după el. Era cineva acum în cazinou.

—Asta a câştigat adineaori o jumătate de milion.

Se opri în parc, întinse braţele şi trase o duşcă de aer rece în piept.

Parcă ar fi ieşit dintr'o baie de aburi.

I se părea că trăeşte într'un vis continuu, că nisipul care îl scârţâia subt talpă este după alt tărîm.

Căzu frânt de emoţie, pe-o bancă.

O viaţă întreagă muncise, o viaţă întreagă crezuse că Cel de sus l-a uitat şi acum în câteva ore şi-a umplut buzunarele şi-şi poate îndeplini orice dorinţă.

— Nimic nu mai cade!

— Zeroooo!

Da! L-a jucat mereu pe zero cu cai.

Masa era un câmp pe care înfloreau fisele, pansele, toporaşi, garoafe, albăstrele, păpădii şi el, grădinar, le culegea.

— Zeroooo!

In spatele lui se postaseră directorii cazinoului, în ciuda moşierului şi a lui Tache Şerbescu. Şuşoteau. Au schimbat de câteva ori crupierii. Ii simţea îndărătul scaunului, ca doi corbi negri gata să-şi înfigă ghiarele în ceafa lui.

In zadar însă. Bila ruletei le dădea cu tifla.

— Zeroooo!

Niciodată nu l-a privit atâta lume. Niciodată nu l-au admirat şi nu i-au dat ghies atâţia ochi femeieşti.

Şi acum singur, în parc, bogat.

Se gândi cum să plece la Bucureşti.

Cu trenul îi e frică. Atâţia borfaşi. Poate chiar din cazinou îl urmăreşte vreunul.

Mai bine să ia o maşină şi să descindă din ea încărcat de pachete — Moş Crăciun coborînd din munţi.

— Bună dimineaţa, copii! Inveseliţi-vă, suntem bogaţi!

Ele desigur au să râdă cu hohote ca deobiceiu.

— Iarăşi visează tata, ca în fiecare lună.

Fiindcă în fiecare lună el e sigur că a câştigat milionul la loterie.

Cu doamna Brebu trebue să fie mai prudent când i-o arăta hârtiile, că suferă de cord.

O şi aude dârdâind de frică.

— I-ai furat!

— De unde, gogoloiule (n'a mai mângâiat-o aşa de pe timpul tramvayului cu cai).

— Zero!

Poţi să te'ncrezi însă într'un şofeur? Dacă te lasă lungit în şosea, cu o gaură de piron în ţeastă?

— Nimic nu mai cade!

— Zeroooo!

Sfârâitul ruletei şi glasul crupierilor nu vrea să-i iasă deloc din cap. Se ridică de pe bancă şi începu să se plimbe cu pardesiul blindat de hârtii pe el, îmbăindu-se în răcoarea amurgului, doar, doar o scăpa de această obsesie.

— Nimic nu mai cade!

— Zeroooo!

La „Djaburov" în vitrină îi plăcu un ceas de mână, un colier şi o rochie de catifea cu broderie de aur.

Işi zise: ceasul de mână gogoloiului, colierul lui Gaby şi rochia de catifea Valentinei pentru logodnă. Că acum garantat că avocatul, sau sublocotenentul care îi face curte o va cere în căsătorie.

Dar el? El ce ar putea să-şi aleagă?

După multă chibzuinţă, se hotărî. Un geamantan de piele de crocodil, cu nenumărate despărţituri, pentru pantaloni, pentru haine, pentru pălării.

Deacum încolo o să aibă nevoie de aşa ceva, fiindcă o să voiajeze. Intră în magazin, se interesă de preţuri, dădu din cap mulţumit. „Bun, bun, un fleac, de aparat de radio n'aveţi?" Şi-i năzări o idee. In definitiv de ce nu le-ar aduce şi pe ele aici, o zi, două.

Intrebă vânzătoarea: — E vreun oficiu telegrafic prin apropiere?

Vânzătoarea îi arătă alături cu degetul şi el fugi într'acolo nebuneşte: Mă întorc imediat!

Scrise repede telegrama lângă ghişeu, de parcă avea argint viu tocul.

Gogoloiule!

Câştigat Sinaia Cazinou şase sute mii! N'am înebunit! Cuvânt onoare! Iertare pentru bani furaţi garderob. Vino imediat cu fetele aici. Cumpărat cadouri! Tu nu cunoşti fericirea, gogoloiule! Mi-e frică moarte subit! Ura! Ura! Ura!

Ieremia Brebu

Ţopăia zăpăcit tocul rezervor pe hârtie ca un dansator de step, subţire şi în frac.

Ferestrele cazinoului străluceau de lumină.

—Nimic nu mai cade!

— Zeroooo!

Işi astupă urechile. Nu. Să nu mai intre în cazinou. Totuşi, dacă ar mai juca o mie? Numai una. La şase sute cincizeci de mii câştigaţi într'o după amiază, nu e păcat să nu mai încerci o mie?

Măcar să iasă drumul fetelor şi cadourile. O mie!

O să-şi închipue că a dat-o bacşiş. Şi cu mia asta dacă o să-l joace din nou pe zero cu cai, poate face şapte sute de mii şi chiar mai mult.

— Nimic nu mai cade!

—Zeroooo!

Urcă scările cazinoului în goană. Câte două.

Numai o mie. De restul banilor nici n'are să se atingă. Chiar jură în gând. Pe el, pe Gaby şi pe Valentina.

In hall, năduşiţi, gâfâind, îi ieşiră înainte moşierul şi Tache Şerbescu.

— Bine moncher, ne-ai lăsat aşa „ţuţ"! Unde ai fost? Dă-ne şi nouă câte o mie! Se poate! Tu câştigi atât şi noi să nu jucăm? Ştii că a mai ieşit zero de opt ori...

*

Mâinile umede tremurânde s'au lipit pe marginea mesei, au înconjurat-o ca o caracatiţă.

Fumul de ţigare s'a lăsat gros ca o ceaţă peste peluza de postav a hipodromului cu cai nevăzuţi.

Numai un soare electric ascuns sub o streaşină verde şi lăsat la înălţimea capetelor, drept în mijlocul mesei, îşi taie în ceaţa asta un triunghi de lumină.

Masa şi mâinile. Ai crede: o şedinţă de spiritism.

Chipurile sunt în penumbră galbene de panopticum.

Trebuie să fie cald, căci mărgelele de sudoare umezesc tâmplele, se rostogolesc pe obraji, lăsând în urma lor şuviţe, de parcă plouă prin tavan.

— Nimic nu mai cade!

— Optsprezece! Roşu, pair manque!

Ieremia Brebu şi-a înălţat în faţă câteva castele de plăci. Plăci roşii cât o jumătate de cărămidă tăiată la un cap.

Surâde. Şi acum ruleta îi e complice.

Cum îşi aşează grijuliu plăcile una peste alta, şi le potriveşte pe margini ca să nu iasă vreun colţ mai în afară, se închipuie un Meşter Manole ridicând turnuri şi catapetesme şi parcă un glas lăuntric îi strigă:

— Aduceţi-mi cărămizi! mai repede! Mai repede şi cât mai multe!

Din nou patronii cazinoului îi veghează în spate, în hainele lor negre.

Se schimbă şi crupierul. Mâna păroasă a proaspătului venit încearcă ruleta descântând-o.

Ostentativ, Ieremia Brebu dărâmă un etaj de fise şi le împartă pe toată masa. masa.

— Nimic nu mai cade! Trei zeci şi trei!

Tocmai pe treizeci şi trei îl ocolise.

Din nou a acoperit masa cu plăci.

A pierdut.

Işi gâtui emoţia. Impinse toate plăcile, etajele frumos aliniate şi le răvăşi peste parcelele numerelor ca pe nişte proprii pete de sânge.

Să le recupereze pe celelalte.

Ruleta scârţâi mahalageşte ca o roată de bâlciu, bila sări de câteva ori peste cutiuţele cifrelor — pic! pic! pic! — fiecare săritură el o simţea în moalele capului — şi căzu în despărţitura lui 0 — am câştigat! Işi săltă el o clipă trupul, lăsându-se în podul palmelor dar se prăbuşi înapoi pe scaun. Bila trecuse alături.

Strecură mâna în buzunar şi scoase câteva hârtii. Avea impresia că le fură. Se încurajă singur: la atâtea mii câteva nu contează!

— Plăci!

In spate, moşierul şi Tache Şerbescu au făcut front comun şi-l sâcâie.

— Joacă-l monşer pe zero! Şi mai dă-ne şi nouă câte o fisă! Hei, n'auzi, domnu!

Ieremia Brebu însă, ghemuit în coate pe masă, cu ochii tăciuni în fundul capului, urmăreşte capriciile bilei şi nu-i mai ascultă, deşi ei câteodată îl sgâlţâie de umeri, scuturându-i ca dintr'un pom boabele de sudoare de pe chelie.

— Faceţi jocurile, domnilor!

— Nimic nu mai cade! Douăzeci!

Trebue să iasă până la urmă zero. Nu a câştigat cu el o avere?

Şi fură mereu din buzunare, desumflându-le.

— Nimic nu mai cade! Unsprezece!

Fumul de ţigară îl îneacă. Işi aude răsuflarea greoaie. Ar trebui să iasă puţin în parc. Ei aşi! Acum când pierde? Dacă tocmai când se ridică el dela masă strigă cuprierul zero? Nu. Va juca pe norocul d-nei Brebu şi al fetelor. Pentru ele.

Schimbă. Dă hârtii, ia plăci.

Şi deodată se sperie.

Ar vrea să strige ca şi cum l-a furat cineva. Un buzunar e gol. Nu, nu! Nu mai e acolo nici o hârtie.

— Faceţi jocurile, domnilor!

Nici gogoloiul n'are noroc. Nici fetele.

E zăpăcit. Imploră parcă mâna crupierului. Se uită în dreapta şi 'n stânga la ceilalţi jucători. Ei toţi privesc atenţi, înmărmuriţi bila ruletei. Şi nici unul nu-l întreabă: Ce faci domnule Brebu? Pierzi, domnule Brebu?

De ce nu se uită nici unul la el?

De ce nu se opreşte o clipă măcar jocul?

— Nimic nu mai cade! Douăzeci şi patru.

Impinge hârtii şi i se aruncă în zgomot de faianţă plăci.

Nu mai ştie unde să le pună, cum să joace. Ar vrea să schimbe cu cineva o vorbă, să-l povăţuiască. Intoarce capul. Nu mai e în spate nici moşierul, nici Tache Şerbescu.

— Faceţi jocurile, domnilor!

In alt buzunar gol îşi afundă epilepsia degetelor.

Incearcă să raţioneze, să-şi alcătuiască un plan. Mâine... Mâine când vor veni ele... crupierul nu-i dă răgaz.

— Faceţi jocurile, domnilor!

I se pare că-l ţine numai în palme, că îl loveşte când pe un obraz când pe altul, fără întrerupere.

Totul e un vuet, o molatecă ameţeală.

Ţiuuuuuuuu! Ţiuuuuuuuu! — atât aude.

— Faceţi jocurile, domnilor!

— Plăci! — îngână Ieremia Brebu, dar mâinile lui scotocesc buzunarele înebunite, în zadar.

★

Il găsi pe moşier la o masă. Se apleacă discret la urechea lui şi îi şopti cu glasul unui om în agonie.

—Ascultă dragă! Am pierdut tot!...

— Ce vorbeşti! — îi căzu între fise monoclul moşierului.

— Dă-mi o sută de lei că n'am cu ce să plec la Bucureşti! Te rog...

— Eu? Din câştig? Imposibil! — îşi ascunse capul subt scutul spinării moşierul.

Nu mai insistă. Tache Şerbescu îi răspunse la fel.

Işi luă pardesiul şi pălăria şi coborî în parc. Frigul îi strânse umerii şi-i căuta încheeturile.

Porni agale, adus de spate, acompaniat de târşitul pietrişului.

Frigul îl sgâlţâia câinos din toate mădularele.

Se simţea gol. Fără pardesiu, fără haină, fără nimic. Şi găunos pe dinăuntru.

In gară constată că biletul e valabil peste opt zile.

Se trezi mic, neînsemnat în mijlocul şoselei asfaltate, înconjurat de brazi negri, înalţi, gata parcă să se prăvălească peste el, să-l înghită.

Curios: de azi de dimineaţă de când a venit în Sinaia, deabia acum observă brazii...

Pe marginea şoselei e o vilă cu ferestrele luminate. Ar putea să intre, să ceară adăpost.

— Am pierdut la Cazinou tot. Imi permiteţi să dorm numai până mâine? In bucătărie, într'o sală, oriunde.

Şi mâine poate ar veni doamna Brebu cu fetele.

Dar îşi aminti că are un nepot la Poiana Ţapului şi se proţăpi înaintea unei căruţe.

— E mult, omule, până la Poiana?

— Fo zece kilometri — îi răspunse mogâldeaţa din fân.

— Mă iei nene şi pă mine?

— Păi io te-aşi lua, mânca-te-ar tetea, dar vezi că e iapa borţoasă!

Şi Ieremia Brebu porni singur ca o haimana să cucerească şarpele de asfalt al şoselei.

Ieşi din Sinaia, trecu de hanul „La Calul Bălan" — ce-ar mai fi intrat înăuntru să se încălzească — şi începu să mărească pasul, alergând uneori, suflându-şi în pumni.

Din când în când îl ajunge din urmă, descoperindu-l, conul de lumină al câte unei maşini sau cadenţa regulată a vreunei gloabe de căruţă.

Atunci el se opreşte şi ridică o mână în sus.

— Spre Poiana? Ia-mă nene şi pe mine...

Insă nimeni nu se îndura să-l culeagă depe şosea.

Buşteni, August 1939.

NEAGU RĂDULESCU

(Desenele autorului)

Costache Şt. Caragiale

IV

de ION DIAC

Aci, în *Craiova,* treburile mergeau de minune. Actorii şi spectatorii erau deopotrivă mulţumiţi. Publicul venea din ce în ce în număr mai mare în sala lui *Oteteleşanu,* iar trupa depunea toate sforţările ca să-l mulţumească printr'un joc conştiincios şi prin înnoirea, cât mai des, a repertoriului.

Tocmai în 1850, când vine la *Craiova* un actor din *Iaşi, Costache Halepliu* — elev al lui *Millo* — lucrurile iau o întorsătură neplăcută. Acest *Halepliu* aducea cu sine faimoasa *„Baba Hârca"* vodevilul lui *Millo,* pe care reuşi s'o impuie în repertoriu. *Caragiale* din capul locului nu văzuse cu ochi buni acea *„sdrenţuroasă cotoroanţă cu un laiu de ţigani, cu un beţişor în mână şi cu căldare alături"* cum scria el la 1855,[39]) continuând şi mai înverşunat: *„ăst galimatias ţigănesc, ăst traghelef, astă fiică născută din tâmpire de cuget, din veştejirea unui gust monstruos, astă vrajitoare fără condiţiuni, fără estetică, fără logică, fără consecuenţă şi fără ţintă, astă mârşavă şi fără morală Babă-Hârcă".*

Cu toate acestea, *Halepliu* a izbutit să-şi impuie, prin intrigi, repertoriul său, şi astfel piesa a văzut lumina rampei. Dar cum, întâmplător, Vlădica de Râmnic era în *Craiova,* auzind că actorii scot pe scenă draci din cazan, i-a afurisit *„dacă se vor mai îngădui nişte asemenea nelegiuiţi a pângări mai mult, cu şmecheriile lor, un aşezământ*[40]) *menit numai la creşterea şi buna educaţie a tinerimii",* şi i-a dat afară din localul şcoalei.

Caragiale plecă atunci la *Bucureşti.* Nu putea sta fără un teatru, şi în *Craiova* nu se mai putea ridica altă scenă, nefiind un alt local propriu unei asemenea întreprinderi. De bine de rău, ştia că la *Bucureşti* era o sală unde se putea juca.

Reîntors în Capitală, îşi reîntregeşte trupa şi deschide stag. 1850—51 în Noembrie 1850, rămânând pe loc până la sfârşitul vieţii. De aci înainte ,toată activitatea sa va fi dusă numai în folosul scenei bucureştene. Alege piesele din repertoriu cu o deosebită grijă, căutând să înfiripe stagiuni de neuitat.

In 1852, cu ocazia deschiderii „Teatrului-cel-mare" — actualul „Teatru-naţional" din *Bucureşti* — este numit director al noului teatru, alături de *Ioan Wachmann.* Este astfel primul director al „Teatrului-naţional". Timp de trei stagiuni conduce cu multă dibăcie şi bunăvoinţă nesfârşită, noua instituţie naţională. Când şi când pleca vara în străinătate, după împrejurări,[41]) şi aducea cu sine piese din repertoriul parizian, ţinându-se pe toată clipa în pas cu noutăţile vremii.

Puterea sa creatoare zideşte cărămidă lângă cărămidă numai pentru bunul mers al teatrului românesc, câci când la *1 Iulie 1855* părăseşte direcţia „Teatrului-cel-Mare", nu are niciun profit personal, ci doar deficite.

Dar munca lui neobosită pe tărâmul artei naţionale, munca lui desinteresată a fost turburată de apariţia lui *Millo* — în 1853[42]) la lumina rampei bucureştene. Pornind dela *Iaşi* într'un mare turneu prin ţară, ajunse şi la noi în *Bucureşti.* Verva-i nesecată, comedia lui uşoară, cântecelu-i spus cu tâlc, entuziasmează publicul nostru puţin cam obosit de repertoriul lui *Caragiale.* Răsuflau uşuraţi acum bucureştenii, în faţa Chiriţelor lui *M. Millo* Simţea omul nevoia de a-şi mai descreţi fruntea şi de a râde mult, cum numai la un spectacol *Millo* se putea râde. Numai aşa ajunse actorul ieşan să se impuie la *Bucureşti,* şi numai aşa şi-a găsit protectorii cari l-au sprijinit intre în trupe „Teatrului-cel-Mare". Şi cum *Caragiale* avea protectori alţi decât munca-i şi talentul, trebuie, b tul, să-i îndure multe capricii şi multe răutăţi nou angajat.

Dela început, *Millo* i-a răsturnat repertoriul. A cău să-şi introducă vodevilele-i şi cântecelele aduse din M dova. Apoi, capricios din cale afară, nu juca decât că avea cher, şi atunci trebuia să joace, stricând chiar or nea spectacolelor, sau adaugând bucăţi în afară de p gram. Leneş cum era, nu voia să înveţe nimic nou, ci mulţămea numai cu ce ştia. Răutăcios şi egoist fără ma gini, nu-i pasa de restul trupei. Oricine putea să sufe numai el nu[43]).

Nu de puţine ori se plângea *Caragiale* ocârmuirii, multele necazuri ce i le producea noul angajat[44]). Cu toa acestea, totul rămânea neschimbat, adica *Millo* îşi duc mai departe felul său de viaţă, care căşuna tot soiul de n plăceri direcţiei.

Insă, cu toate răutăţile lui *Millo, Costache Caragiale* tocmai ca pildă de caracter şi obiectivitate — nu i-a pu tat niciodată ură. Dimpotrivă, în 1855, când părăseşte co ducerea teatrului, îi recunoaşte lui *Millo* toate calităţile care le avea ca actor: *„pe cât vom fi de sinceri la descri rea defectelor vieţii sale particulare, pe atât trecem tăcere şi cu respect pe lângă talentul său de scenă*[45]), ca *este unic în felul său, şi orice laude i s'ar face nu i-a ajunge meritul. Il cinstim destul ca artist, şi asemenea urăm ca om de partide şi shisme"*[46]).

După retragerea sa din postul de director al „Teatrul cel-Mare", a continuat să joace pe aceiaş scenă sub diferi directori. Spre sfârşitul vieţii, după 1865 încoace, se re trage câtăva vreme din teatru, intrând în avocatură[47]). fost pe rând avocat şi judecător de ocol. In acelaş tim preda lecţii de declamaţie.

A reintrat în teatru pentru puţină vreme, ultima sa re prezentaţie fiind în *„Domniţa Roxandra"* a lui *B. P. Has deu.* Moartea l-a secerat fulgerător dintre ai săi, în urm unui atac de cord, în ziua de *13 Februarie 1877.*

Astfel şi-a încheiat viaţa cel care a fost cea mai proe minentă figură a teatrului românesc în prima jumătat a veacului trecut. Şi spun „cea mai proeminentă" pe lâng calităţile-i de neîntrecut director de trupă, avea deopo trivă calităţi excepţionale ca: actor, regisor şi autor, bine înţeles, raportând orice apreciere la vremurile sale.

---

39) In broşura, *„Teatrul naţional în ţara românească"* p. 31—32

40) Şcoala lui *Oteteleşanu.*

41) Se ducea la Paris pe socoteala cumnatului său, marelui bogătaş *Gh. Colurgiopol,* care ţinea în căsătorie pe sora *Iasomiei,* pe *Cleopatra Dimitriu.*

42) Millo mai fusese prin *Bucureşti* în 1849—50, când *C. Cara-*

43) *Millo* primea lunar — fără nicio întârziere — 120 galben şi avea drept şi la un beneficiu.

44) Dos. Teatrul-naţional nr. 3/1850 p. 98.

îmbrăţişa cu cea mai fragidă grăţie; le dicta aceia ce el cunoştea

45) Scena.

46) „Teatrul naţional în Ţara-românească" p. 34.

47) După tradiţia familiei ar fi studiat Dreptul la *Paris,* ajutat fiind de cumnatul său *Gh. Colurgiopol* (?).

SCENA · FOYER · ECRAN

UL STUDIO NAȚIONAL: VORȚĂM: COMEDIE IN ACTE DE SARDOU ȘI NAJAC

rece succesul pe care l-a t „Să divorțăm" este me- interpretarea are drept e elogiile, este necesar ca de a-l releva să atragem asupra unui fapt ce pen- enele noastre naționale e căutăși de puțin imbu- r. Este vorba de alegerea oriului, ce revin condu- eatrelor cu rol covârșitor tura țării.

ă pedantismul și exage- în discernerea pieselor de a fi jucate ar însemna judiciabilă atitudine, — re libertăți, spirit larg, lv se cere totdeauna celor esc cu succes să conducă e culturale — tot astfel spune că lipsa de atitu- critică și licențele prea nu- se nu sunt decât în detri- l instituțiilor de artă.

cluzia care o voim extra- n această premiză se re- a judecarea reprezentării *i divorțăm*, de Victorien u. O critică împotriva a- vodevilist, având în ve- succesul pe care l-a obți- ntotdeauna, ar fi nelalocul r o rezervă este îndreptă- Anume, nu Sardou ar fi l atât de viguros și de tant, care să îmbie un u Național să-i monteze cu cvență succesele.

evilist de seamă, spiritual, sit de inteligență, desigur umai un creator mediocru ta dramatică pentru sim- motiv că nu e dramaturg. cât farsele lui sunt antre- și amuzante pe o scenă nd succes ușor, pe atât, la o sau Național reprezintă anie atitudine de concuren- îndreptățită cu nimic în- va nenumăraților autori ni și români, moderni și ual din aceiaș epocă a lui u dacă ea este mai atră- re.

pă această introducere, să nim la reprezentație pro- zis, ce merită, după cum eam, întreaga admirație.

gia d-lui V. Enescu în pri- rând, fiindcă spre deosebire ulte alte piese, aci, se evi- ază cu prisosință prin rit- susținut și meșteșugit. A- spectacol, necesitând vi- tă desfășurare scenică a nevoe să fie perfect inche- pentru a nu tânji nicio cli- Este pentru d. Enescu un it succes.

nsamblul cu care a isbutit de bine să formeze repre- ația regisorul, a fost alcă- din cei mai talentați inter- i de comedie pe care-i avem. -na Marietta Deculescu, ti- ască și plăcută interpretare, în unele momente nu ar fi ară, — nu știm dacă și ucerea nu este de vină pen- aceasta — fără să exage- o vedem într'unul din cele bune roluri. Alături de ea, alentineanu a alcătuit o fru- să realizare plină de vervă pirit, cu mult nerv și hotă- de a nu lăsa nici-o clipă unea să treneze.

. Balaban a avut precum nu mai întâmplat de multă vre- un rol evidențiat, șarjând ent un tip de încrezut tânăr, eritor și ridicol.

Să divorțăm", este o comedie ară tratând tema foarte cu- cută a divorțului pe vremea d, în Franța, opinia publică reagă se afla frământată de area unei legi care să spriji- sau să înfrângă dorința de părțire între soți.

nticipând cu o telegramă uită abil, un vot al Camerei e s'a dat numai cu 8 luni i târziu, un tânăr plin de el uș forțează o situație, pu- ndu-se pe el în drepturile so- ui, iar pe fostul bărbat în ul totdeauna inedit al a- ntului.

De aci decurg inevitabile mo- nte paradoxale, pline de haz e mai adesea ori, pentru ca nă la sfârșit totul să se lă- ească plăcut, menajul pasa- r turburat constatând că era lt mai plăcută situația ante- ară micilor diferende lipsite importanță.

Cu aceste cuvinte asupra su- ectului am făcut o expunere cât am putut mai justă asu- a premierei de Vineri, 17. Pen- u a încheia, trebue să adău- m satisfacția pe care ne-a pro- rat-o sistemul *„avant-premie- i"*, ideală metodă pentru a an- ena interpretarea cu publicul, ainte de marea experiență a remierei față de critică și per- nalități competente.

VICTOR POPESCU

Informații

Săptămâna viitoare pensiona- i elegantului „Balamuc Palace otel" vor invada vitrinele.

★

In curând va apare un volum nchinat generației tinere acto- icești, datorit colaborării dom- ilor Victor Popescu și George oinescu.

† Agatha Bârsescu

Agatha Bârsescu a murit așa cum și-a trăit ultimul act al dramaticei sale existențe. Modest. Liniștit.

De altfel de mult intrase în uitare. Și uitarea celorlalți este prima fază a morții. Uitarea tocmai a teatrului românesc, care acum o revendică, și se acopere — puțin ipocrit — cu crepul negru al durerii.

Agatha Bârsescu a fost totuși o glorie europeană, și poate nu merita indiferența manifestă — nu a oficialității — dar a publicului: cel puțin a generațiilor care o cunoșteau.

Abia acum, bătrânii încep să-și desghioațe inimile și să găsească acolo câte o amintire, câte o emoție...

— A fost un suflet mare...

O doamnă în negru și-o amintește pe scenă, într'una dintre superbele ei apariții, care „te înghețau".

Altcineva nu poate să-i uite mărinimia și pasiunea de a dărui...

Agatha Bârsescu a dăruit, necontenit; de la scenă și până în ultimii ani ai vieții când își ajuta elevii de la conservator servindu-le BURSE LUNARE din puținii ei bani.

Ducea o viață modestă. Locuia la hotel. Totuși, singura ei preocupare era teatrul. Își iubea elevii cum puțini „maeștri" o fac. Marele ei vis era să-și dea o reprezentație de retragere. In ultimii ani își pregătea, încă, spectacolul.

Un atac de paralizie îi năruie proectele. Totuși, până în ultimul timp își lucra, zilnic, glasul...

Acum, spectacolul ei de retragere va fi suplinit de o comemorare.

O comemorare la care se vor plânge multe lacrimi, se vor exprima regrete, și care va readuce printre noi, o clipă, amintirea acestei imense personalități.

Măcar acum, Agatha Bârsescu, de acolo de unde e, să simtă recunoștința noastră pentru sufletul ei mare și pentru tot ce a clădit în teatrul românesc.

GEORGE VOINESCU

Cum a trăit și... murit un „Teatru al tinerilor"

II

„A fost odată..." Dar dacă țineți minte, cititorilor, v'am spus acum câteva numere, cum și ce a fost odată... „aveam sală, regisor, piesă... ploua cu găleata... era prin 1932... și n'aveam trupă..." Așa sună povestea noastră...

Și-am plecat la vânătoare, sau la seceriș, cum vreți...

Elena Galaction „animatoarea" noastră de eri, mi-a spus că n'o lasă tata să joace... (Simplu ca orice răspuns care-ți retează elanul). Era un argument suprem în fața căruia m'am înclinat respectuos ca în fața unui mormânt...

Pe Coca Farago n'o simpatiza cineva din trupă căci „avea ochi prea mari și cosițe împletite 'n șapte"... Prea era cuminte, sau avea un aer cuminte, pentru junețea noastră și, mai ales, pentru piesa noastră cu care ne închipuiam că dacă nu vom răsturna lumea, cel puțin o vom tulbura un pic.

Lucia Demetrius și Dida Predescu, au venit cu bucuria și entuziasmul drept plocon și în plus cu 500 lei fiecare... (M'au „împrumutat" să închiriez perdelele de sac ale d-lui Conabie — decorurile de mai târziu ale teatrului nostru. Citiserăm noi undeva că și pe vremea lui Shakespeare, tot așa se juca).

Tot cu entuziasm au venit și Tanți Cocea și Eugen Stoiceanu (ăsta fără 500 lei).

Corneliu Temenschi, grav ca un englez în mijlocul unui trib african „a acceptat" să traducă piesa „Krenkheit der Yugend" a lui Ferdinand Bruckner iar domnul Ghiță Dulan, îngrijitorul sălei „Sindicatul ziariștilor" ne-a făgăduit că în zilele când n'o să-i fie ocupată tingirea (cu cartofi prăjiți sau alte „delicatesuri" culinare) o să ne-o împrumute pentru a o preface în gong!!!... Emil Botta, pretindea în gura mare că, prin vrăji al căror secret îl deține, e în stare să metamorfozeze totul. El spunea că poate „să facă" și spectatori. Eram în mult dorita țară a visurilor noastre!... Un salut pentru tine, Ghiță Dulan, în amintirea serei aceleia când ți-ai răsturnat pe jurnal, pilaful de orez din tingirea-gong, fiindcă era târziu și trebuia să începem!

Și iată-ne strânși într'o zi la repetiție.

Prima adunare a „Companiei 13 și 1"... Nici un consiliu, nici o înțelegere nici un pact înainte de a începe „agresiunea" noastră contra spectatorilor!

In capul mesei, serios și melancolic: George Mihail Zamfirescu, regisorul, cloșca. Puii de aur alături, Mania Antonova — adusă în cuibul nostru de Gemi — Tanți Cocea, Emil Botta, Lucia Demetrius, Eugen Stoiceanu, Dida Predescu și subsemnatul.

Subsemnatul, care găsisem piesa, sala, regisorul trupa, iar pe deasupra fiind și tânăr și talentat (așa credeam pe atunci) voiam să-l joc pe Fred, eroul piesei. Cum Mania Antonov, — eroina — nu credea tot așa, a vrut altfel și rolul i-a fost dat lui Ion Gheorghiu actualmente la „Muncă și voe bună".

M'am supus crudei soarte și-am rămas să fac „administrație"; să bat gongul și să trag cortina...

Și repetițiile au început ca un basm frumos. Dece toate începuturile sunt frumoase? Venea Gemi Zamfirescu, tocmai din Ferentari, la noi, la „13 și 1" și repetam dela 4 d. m. până după miezul nopții...

Fiecare frază era reluată și sucită și răsucită de câteva ori... Apoi fiecare scenă, ca să sfârșim prin: „Stop! Halt! luăm actul de-a capo"...

Când terminam sau mai bine zis, suspendam repetiția orașul era înghețat și pustiu sub amenințările unui fioros Decembrie...

Pe străzile deșarte, trupa — bulucată în jurul lui Gemi, de brațele căruia atârnau ca două poveri frumoase Tanți Cocea și Lucia Demetrius, — își continua discuțiile asupra realizării visatului nostru spectacol.

Și vorbeam... și vorbeam... și vorbeam până înghețam... Atunci bunul Gemi fugea singur spre dealul Veseliei ca unul care se salvează dintr'o primejdie... Era și timpul... Tramvaele de dimineață își începeau plimbările prin cetate...

...Premiera era mereu amânată, dar într'o bună zi am recurs la o mică fraudă, la un fel de șantaj sentimental. M'am dus la Gemi Zamfirescu și i-am spus că „personalul artistic" vrea să aibă loc premiera cât mai repede. In orice caz să nu intrăm în Ianuarie 1933... Gemi s'a supărat, a strigat la mine, mi-a zis câteva românisme, cari după spusa lui Caragiale, le-am luat drept omagiu, dar am obținut un fel de „ucaz" un aviz pentru leneșii trupei cari nu-și „studiaseră" rolele, prin care „compania 13 și 1" era înștiințată că premiera va avea loc la 31 Decembrie. Trupa la rândul ei a sărit în sus indignată dar premiera a avut loc în seara anului nou. (Afișele ne-au fost tipărite gratuit de „Vremea", căreia i-am rămas datori doar cu recunoștința).

O sală plină, cu amici și inamici, pe ici, pe colo, ne-a aplaudat la scenă deschisă (scena dintre Mania Antonva și Botta). Entuziasm, felicitări. Domnul Camil Petrescu, actualul director al Teatrului Național, ne-a felicitat, având cuvinte de laudă pentru Tanți și Botta, făgăduind că va scri o piesă pentru compania noastră. Rețetă 532 lei: garderoba.

A doua seară. Sf. Vasile. Lumea absentă. Doar patru invitați ai Luciei Demetrius...

Mania și Gemi nervoși nevoe mare. „Nu mai jucăm... Suspendăm spectacolul"... Eu desperat că mi se duce visul pe copcă: „Nu. Jucăm... Jucăm!... Și Mania, care avea atunci cași acum un temperament torențial, îmi trântește farfuria în cap... (s'a spart farfuria, eu fiind, cum se spune, tare de cap). Câteva schije, din farfuria-proectil l-au nimerit pe Aurică Benghescu, antreprenorul, care era părtaș cu noi — până acum — numai la câștigul seral!

Și până la sfârșit spectacolul s'a jucat. La cassă rețetă 80 lei. (Patru invitați a 20 lei garderoba)... Dar după două săptămâni, publicul începuse să vină singur așa că ultimul spectacol a adus o rețetă de 3250 lei!!!

Persistența noastră învinsese...

Am încercat apoi încă un spectacol cu „George Dandin descătușat" în regia lui Lighetti, dela Piscator-Theater-Berlin... Spectacol de teatru expresionist, în care Dandin intra pe scenă legat de mâini, în chip de marionetă... Iar succes mare, de premieră... bucurie, entuziasm, etc... Mai ales că George Dandin era jucat de mine...

Și într'o zi de sfârșit de Februarie, ne-am împrăștiat, ca aburii pământului, primăvara...

Mania Antonova a plecat în turneu... Tanți Cocea a fost angajată la Teatru Ventura... Nineta Gusti se „plictisise" de moarte... Eugen Stoiceanu terminase cu ghicitul în cărți și cafea la toți membrii companiei... Mimi Enăceanu începuse să ia lecții de balet, Lucia Demetrius să scrie romane... Ion Marian se pregătea să moară iar eu mi-am reluat rolul de figurant la Teatrul Național... Numai lui Emil Botta i se deschisese gustul de teatru... Și s'a dus să-l facă la Chișinău la teatrul deacolo.

George Mihail Zamfirescu, plecase cu lacrimi în ochi, odată cu ultimul spectacol al „Molimei", iar Iosif Lighetti s'a dus direct la Berlin... Pasă-mi-te îi expirase pașaportul și nu era nici bogat...

Am mai încercat noi, eu și Botta să refacem lucrurile, dar se prăsiseră niște șobolani, artistici, în micul nostru teatru cari ne-au torpilat „Corabia cu rațați" cum o botezase în glumă Botta, pesimist profesionist, neștiind că gluma lui va fi o realitate, oarecum și că vom naufragia deabinelea.

Dece-ai trimis, Doamne, în mijlocul nostru cele câteva cobe cari ne-au măcinat dragostea și visele?

Și-am încălecat pe o șea... Etc. Etc....

ION DĂMIAN

Cabotinii

O lume împotriva căreia nu se poate lupta; meseriași pe care soarta îi împinge departe de ascuțișul gustului public.

Prin discreta lui renunțare la elogiul spectacolului rafinat și prin apropierea de perifericul sentimental, cabotinul e incorigibilul profesionist intelectual care ține la respectul ultimei clauze a contractului social.

Pe cabotin nu-l rabdă inima să stea locului.

Poartă în suflet nostalgia călătoriilor fără țel.

Nimic nu-l poate îngrijora mai mult decât itinerariul... fix al turneelor teatrale.

Și câtă voluptate simte el în lupta cu necunoscutul!

I s'ar părea poate jicnitoare propunerea unui turneu cu vagon special amenajat, cu opriri limitate, cu plecări organizate, cu afișe colorate, cu reglementări fiscale și cu tot sadizmul burgheziei artistice.

Cabotinul e concretizarea libertății definitive. Blazonul lui e foamea.

Umple-i buzunarul cu bani și l-ai nenorocit. Pune-i clișeul în gazetă și pe afiș, pune-l să joace într'o sală oficială și l-ai dărâmat.

Ar mai fi el artist dacă n'ar fi lăsat să călătorească în vagon de a treia, înghesuit și înghiontit?

Ce s'ar alege de el, dacă în loc să doarmă cu alți cinci șase în odăiță la han, l-ai lua dela barieră ori din preajma gării și l-ai duce la centru, într'un hotel confortabil?...

Când îi vine lui poftă să dea strechea, nimeni nu-l mai ține în frâu.

Il cheamă provincia cu bucuria răspântiilor ei, îl cheamă fierbințeala „fasolii" pe care el știe cât de rece o găsește în noblețea spectacolului calificat.

Ce s'ar alege de capul și talentul lui, dacă publicul din sală nu l-ar întrerupe în timpul spectacolului, dacă nu l-ar răsplăti cu fluăraturi?

Ce s'ar face el dacă la prima pauză n'ar fi amenințat de agenții fiscului, cari au constatat în rânjetul cotorului de bilete dubla utilizare a unui timbru de doi lei?...

El și numai el simte bucuria „chiulului" tras proprietarului sălii unde a jucat.

Frumos duium de bucurii, pe care puținii aristocrați ai artei dramatice îl trăesc totuși în satisfacția unor situații privilegiate.

Printre alte multe plictiseli costisitoare, asupra cabotinului se mai abate și legalitatea dreptului de autor.

Ce fel de socoteală o mai fi găsind actualitatea diplomației subtilelor forme de percepere a drepturilor de autor, răscolind cenușa posterității creatoare, când virginitatea talentelor literare contemporane găsește formula fericită a adaptărilor și localizărilor?

Pentru ce atunci, Cabotinul n'ar fi îndreptățit să schimbe și el numai titlul comediei și s'o joace în pofida legalității executorilor?

Trebue să recunoaștem că în marea masă a spectatorilor, cabotinul se bucură de sinceritatea, stima și consacrarea lui.

Provincia artistică se înșeală mai puțin decât Capitala în aprecierea suceselor; altfel n'ar avea nici o rațiune demersurile și recomandările oficiale pentru încurajarea artei și literaturei originale.

Cabotinul luptă singur; el n'are „hârtii la mână".

Publicul lui vine la teatru din convingere.

Și puțini știu că această superbă convingere „se lasă greu" în fața marei publicități, formulându-și aprecierile, dincolo de competințele notorii.

Cu tristețea și hazul lui, cabotinul are un rost în viața noastră artistică.

El și numai el se abate și se oprește prin orășele și târguri răzlețe unde niciodată pofta de câștig a artei nu știe să ajungă.

Cabotinul pare convins de inutilitatea protocolului. Fracul impune și umilește. Haina lui de gală e sufletul.

Sub o formă sau alta mai toți slujitorii verbului se întâlnesc pe pragul suceselor, evitând însă concubinajul sentimental.

Poate că împrejurările vor mai indica maturitatea sincerității publice și cine știe dacă nu vom găsi și la Cabotin o rezervă sentimentală pentru reabilitarea gustului reglementat de elucubrații accidentale.

Cabotinul nu simte nevoia glorificării hipnotice; el se mulțumește cu succesul permanent al necunoscutului...

GH. SOARE

ECRANUL

SCALA: FATA BĂTRÂNĂ

Nu sunt, bănuesc, singurul admirator al Bettei Davis. Vor pricepe deci cititorii toate superlativele pe cari sunt silit să le întrebuințez, făcând cronica unui film în care ea interpretează rolul principal.

Și de astădată a fost nevoe să constat cu părere de rău că vocabularul meu nu conține cuvinte potrivite pentru a caracteriza jocul minunat al acestei actrițe.

De obiceiu, actorii de cinematograf, duc, în timpul turnării unui film o luptă cu acel inamic invizibil care este „Majestatea Sa, Spectatorul", cel ce cu câteva săptămâni mai târziu, confortabil instalat într'un fotoliu, se va simți dator să-și dea părerea despre filmul pe care l-a văzut. Cei cățiva poli încasați de către casierită, transformă în critic acerb pe cel mai pașnic cetățean.

Dacă Domnul Spectator binevoește să râdă la o scenă comică, sau să plângă la o scenă tragică, înseamnă că filmul *„a prins"* iar actorul respectiv se poate socoti „o vedetă", numele lui fiind pronunțat, mâine, alături de numele celor mai însemnate personalități politice.

Bette Davis, în afară de lupta pe care o duce cu publicul, mai e silită să se războiască cu un alt inamic, care în cele mai multe cazuri este tocmai un colaborator al actorului.

Este vorba despre scenarist.

Și cel mai inteligent scenarist, născocind o poveste pentru un film al Bettei Davis, cade, mai întotdeauna în păcatul că, tentat de jocul complex al actriței, se simte obligat să inventeze numai acțiuni încâlcite, cu un cât se poate de pronunțat iz romantic, amintind romanele lui Délly sau Georges Ohnet.

Bette Davis, cu enormul ei talent, isbutește să salveze și cele mai neverosimile roluri.

Căci, ce putem spune altceva despre filmul „Fata bătrână", decât că este doar o lungă serie de nenorociri provocate de ființe cărora le place să-și complice existența? Și când asistăm la jocul splendid al Bettei Davis în ultimele scene ale filmului, ne gândim cu melancolie la tot ce-ar putea realiză această actrică, dacă ar fi distribuită într'un rol simplu și uman.

Pentru rolurile „lacrimogene" se poate recurge la crizele de nervi ale Luisei Rainer.

Am revăzut-o cu mare plăcere pe Miriam Hopkins, o mare actriță care a știut să nu se lase eclipsată de Bette Davis.

Georges Brent, mai modest, a preferat să stea în umbră.

ARO: UNION PACIFIC

Comparată fiind cu filmul „Orașul Blestemaților" prezentat, nu de mult timp de cinematograful Scala, pelicula oferită de cinematograful Aro, pare a fi mult inferioară.

Filmele cu pioneri ai Americei au succesul asigurat de acea scenă de pe la mijlocul lor, în care ne este prezentată o bătae la care ia parte toată lumea dintr'un bar.

Sunt ușor de închipuit clipele amuzante cari se pot ivi în timpul unei bătăi, iscată dintr'un motiv de nimic.

In privința aceasta filmul dela Scala întrecea orice așteptări. Publicul era atent și regreta sfârșitul.

Este drept că la acest succes contribuiau atât forța de namilă a lui Allan Hale, cât și agilitatea lui Errol Flynn, actori, cari dacă nu sunt posesorii unui prea mare talent, știu în schimb să se bată strașnic.

Filmul dela Aro, se bucură, ca să spun așa, de o distribuție mai selectă. Barbara Stanwick este o actriță foarte talentată, tot așa după cum Akim Tamiroff, Lynne Overmann și Joel Mac Crea au repurtat succese în roluri destul de grele.

Pentru aceste motive, li s'a oferit un scenariu din care trebuia să rezulte că pionerii americani, în afară de mușchi, mai aveau și suflet.

Publicul a asistat deci la niște întâmplări nu prea palpitante, mirându-se că filmul nu se mai termină și interesându-se mereu: „Bine, dar bătaia când are loc?"

N'a fost în film nicio bătae, Și ne mirăm că Cecil B. de Mille, specialist în scene de masă, n'a realizat-o. Filmul are și părți bune, dintre cari remarcăm scenele în cari apar aghiotanții eroului (Akim Tamiroff și Lyne Overmann, doi comici de clasă).

CARLTON: FEMEEA ȘI LEOPARDUL

Am constatat un lucru surprinzător: există în cinematograful german o femee frumoasă.

Mai mult chiar: nu e vorba despre una din acele frumusețe fade și cu cozi, specifice germane.

Hertha Feiler, așa se numește noua actriță germană, e de o frumusețe turburătoare, jocul ei, deasemenea, nefiind de loc supărător.

Pentru acest nume nou pe care ni l-a adus cinematograful Carlton, nu ne-a enervat prea mult banala poveste din lumea circului, cu oameni răi și buni. Hans Söhnker și Paul Hörbiger au înbătrânit. Naftalina este recomandabilă pentru acești actori cari au avut — trebue să recunoaștem — și epoca lor de succes.

Aceasta a fost însă pe la începutul filmului vorbitor. E cam mult de atunci și, parcă, lumea era mai puțin pretențioasă în vremurile acelea.

TRAIAN LALESCU

D. SOARE Z. SOARE, în regia căruia se repetă la Teatrul Național „Familia Mannon" și „Dodsworth"

TEATRUL NAȚIONAL

„Nu te iubesc" de d-ra Kisseleff va fi viitoarea premieră. Avant premiera, va avea loc Vineri 1 Decembrie.
Regia: d. V. Enescu.

★

Următoarea reluare, în matineele clasice pentru tineret, va fi „Ovidiu", cu o distribuție pe care o vom anunța la timp. Regia: d. V. Bumbești. Premiera: Joi 30 Noembrie.

*

In faza repetițiilor se află „Dodsworth" de Lewis (dramatizare de Haward) în regia d-lui Soare Z. Soare.

„Familia Mannon" de O'Neil, în regia d-lui Soare Z. Soare cu d-nele: Marioara Voiculescu, Aura Buzescu, Lily Carandino și d-nii: Giugulescu, Toma Dimitriu, Petre Nove, V. Lăzărescu etc.

„Concertul" de Herman Bahr în regia d-lui CAMIL PETRESCU.

„Femeia Cezarului" de Luca cu d-na Marioara Zimniceanu în rolul principal.

STUDIO

Viitoarea premieră va fi „Cici" de N. Kirițescu, în regia d-lui Enescu.

OPERA

Baletul „pașoptist" al compozitorului Mihail Jora, a fost pus în studiu.

✸

Kir Ianulea, opera compozitorului Sabin Drăgoiu, va fi reprezentată pentru prima dată la Cluj, iar după aceea va trece și în repertoriul Operei din București.

TEATRUL DIN SĂRINDAR

Turneul „Calul Năzdrăvan" cu Doamna Maria Filotti și d. Mihai Popescu în rolurile principale, cunoaște un succes triumfal.

★

O inovație de mult discutată va fi constituită de spectacolele de ora 6.

Există, fără îndoială, un public de ora 6 care frequentează cinematografele. Pentru acest public, d. TUDOR MUȘATESCU va întocmi un repertoriu special, care se va juca exclusiv la această oră, și în premieră, și în reprezentațiile obișnuite.

Seria va fi inaugurată cu o comedie originala, datorita d-lui TUDOR MUȘATESCU a carei titlu nu este încă fixat.

Tot la această oră se va juca și marele succes „Aproape de cer", care continuă să se reprezinte în matineurile de Joi, Sâmbătă și Duminică.

In același repertoriu va intra „Jean III" de Sacha Guitry cu MARCEL ANGHELESCU în rolul principal și „Jean de la Lune" celebra piesă a lui Marcel Achard.

COMOEDIA

La teatrul „Comoedia" d. Sică Alexandrescu a pus în repetiție celebra piesă „Marionetele" de Pierre Wolff. O excelentă distribuție în frunte cu Leny Caler, George Vraca, G. Timică și Mișu Fotino, în regia d-lui I. Șahighian.

★

Dela Crăciun, repertoriul nu va mai fi întocmit pe bază de „serie". Se vor juca alternativ piesele din repertoriul stagiunii în curs.

★

Se organizează pentru după sărbători un mare turneu cu „Două palme", marele succes al d-lui Timică.

TEATRUL VESEL

„Părintele cățeilor" se mai joacă în Capitală până la 10 Decembrie, când teatrul „Cărăbuș" se întoarce din turneu. De la această dată pornește într'un lung turneu în țară (același ansamblu și decoruri din Capitală).

LIGA CULTURALĂ

Doamna Carmen Georgescu joacă rolul „Viorica" în noua piesă a d-lui N. Iorga „Vagabondul", în care obține un frumos succes.

★

Se repetă „Așa cum vi se pare" comedia lui Pirandello, în regia d-lui N. Massim.

D. N. Crețoiu dela „Teatrul Național", joacă în reprezentație.

CONCERTELE

La 28 Noembrie, tot la „Dalles", concertul de violoncel al d-lui George Cocea.

Șezătoarea „Universului literar"

Șezătoarea revistei „Universul Literar", anunțată pentru data de 3 Decembrie a. c., ora 4 d. a., la Ateneul Român, se va desfășura după următorul program:

Conferința „Despre poeții de azi", pe care o va ține d. Șerban Cioculescu, urmată de lecturi și recitări din operele proprii, făcute de scriitorii: George Gregorian, Mihail Sorbul, Matei Alexandrescu, Ștefan Baciu, Emil Botta, Virgil Carianopol, Constantin Fântâneru, Traian Lalescu și Victor Popescu.

Biletele de 30 și 20 lei au fost puse în vânzare, cu începere dela 15 Noembrie crt., la librăriile „Cartea Românească" și „Universul". La 3 Decembrie, se vor găsi la cassa Ateneului (Intrarea din strada Franklin).

Literatură, artă, idei..

CARTEA SAPTAMANII

„Suflet Japonez", roman de Gh. Băgulescu, (partea II, 2 vol. ed. „Universul", 1939

Cititorii își amintesc de romanul „Suflet japonez" al d-lui Gh. Băgulescu, apărut acum aproape doi ani, în editura „Universul". După cum titlul arată, cartea are subiect din viața Japoniei, pe care autorul a cunoscut-o bine, fiind atașat militar al României la Tokio. Ceea ce a apărut în 1937 din „Suflet japonez", constituia doar partea I; autorul concepuse însă opera pe un plan vast de trilogie; de câteva zile se află în librării și partea II a trilogiei, tipărită în două volume ample, excelent editate, cu ilustrații din arta japoneză. Din desvoltarea din ce în ce mai largă ce o dă operei, reiese intenția d-lui col. Băgulescu, de a zugrăvi în dimensiuni mari o epocă din istoria țării răsăritene. Epoca aceasta este evul mediu japonez, între secolul 16 și 17.

Analog evului-mediu european, și evul mediu japonez se caracterizează printr'o descentralizare a puterilor politice din stat. In capitala țării, Micadoul (împăratul) exercita mai mult puterea spirituală, el fiind șeful suprem al religiei. Conducerea politică o deținea, pe lângă împărat, shogunul, încât cu vremea, shogunatul devine adevărata forță în stat. In evul mediu japonez, se mai păstra însă, ca și în Europa, independența nobililor din provincie, acei daimyo, în slujba cărora se aflau samuraii (militarii). Cu casta daimyo, vine în conflict shogunul care nu se mulțumește să dețină puterea politică în locul împăratului, ci tinde să-și exercite autoritatea și asupra provinciilor. Nobilii medievali ai provinciei întrețineau însă un regim de moravuri cavalerești, cu respect pentru tradiția religioasă și a virtuților de castă. Lupta începe deci între generația nouă de uzurpatori politici, și generația tradițiilor de noblețe. D. col. Gh. Băgulescu a cunoscut în Japonia, pe urmași autentici ai acestei vechi caste de daimyo. Romanul „Suflet japonez", cuprinde povestea lor, a nobililor din familia Asano Nagatomo și Naganori, cari trăiau în castelul dela Ako. Impotriva lui daimyo Asano s'a ridicat uzurpatorul Aku-Taro, care a silit pe nobil să-și facă hara-kiri. Averile i-au fost confiscate iar samuraii s'au împrăștiat. Atât se cuprindea din povestea istorică a daimylor, în prima parte a triologiei d-lui col. Băgulescu. In a doua parte, mai desvoltată (2 vol.) a lucrării, autorul istorisește revolta samurailor rămași credincioși lui daimyo Asano Naganori, împotrivă lui Kira, fiul lui Aku-Taro. Este o luptă între o armată de cavaleri și una de mercenari. Samuraii învinș; pedepsesc pe Kira și răsbună pe Asano Naganori. In această lume de violenți și asprimi războinice se strecoară figuri feminine pline de farmec, ca Shizuka și Riku-ko. Dealtfel în paginele imensului roman al d-lui Băgulescu plutește captivantă, grația exotică a orientului, în evocări, în delicatețea liniilor, în nu știu ce vrajă de legendă.

SENSUL UNEI SARBATORIRI

D. N. I. Herescu, președintele Soc. Scriitorilor Români a fost sărbătorit printr'un banchet la Athenée Palace.

In discursurile numeroase ce s'au ținut, s'a exprimat sensul acestei sănbătoriri. Colaborator la conducerea S. S. R.-ului, alătur de defunctul președinte N. Condiescu, timp de mai mulți ani, d. *N. I. Herescu* reprezintă astăzi, în locul ce-l deține, ideia ridicării scriitorilor la rangul social cuvenit, moștenită de la N. Condiescu.

Acest efort conștient din conducerea Soc. Scriitorilor Români, trebue cu atât mai mult susținut într'un moment când M. S. Regele Carol II a întins ocrotitirea asupra cărții și cărturarilor. O etapă nouă începe pentru literatura românească. D. N. I. Herescu, ales președinte își ia asupră-și sarcina de integrare a scriitorilor în mișcarea de renaștere a țării. De aici și sensul sărbătoririi d-sale.

Membrii S. S. R.-ului s'au strâns în jurul tânărului președinte la masa omagială, spre a-i exprima încrederea, și spre a arăta că participă la planul d-sale de lucru.

S'a desprins aceasta din discursurile d-lui ministru *N. Zigre*, al d-lui subsecretar de Stat *Ion Marin Sadoveanu* și al d-lor *Camil Petrescu, Al. Manu, Radu Gyr, Ion Minulescu...*

DOUAZECI DE ANI DELA MOARTEA LUI VLAHUȚA

La 19 Noembrie s'au împlinit 20 de ani de la moartea lui Alexandru Vlahuță. Nicio importanță deosebită nu s'a acordat acestei date literare. Intr'adevăr nu mai citim pe Vlahuță, neglijența noastră comite o mare greșală. Ar trebui să-l citim, așa cum ar trebui să-l citim pe Grigore Alexandrescu, pe Eliade Rădulescu, pe Alecu Ruso și pe V. Alecsandri. Ei sunt mai *instructivi* decât o carte la modă, mai ales streină. Alexandru Vlahuță a scris anume spre a *instrui*. Este un autor *moralist*, al nostru. Dreptul de a fi reintegrat actualității îl pledează opera și personalitatea lui, și memoria noastră care îl vede prieten cu Eminescu și Caragiale.

O SPEȚĂ NOUĂ DE SCRIITOR

Spunem despre d. Georgescu Delafras că este, la noi, o speță nouă de scriitor A atras atenția publicului mare, în ultimul timp, cu trei cărți: „Tari și slabi", „Cum am cucerit viața" și „Întărirea și ridicarea neamului". Lucrarea din urmă a apărut zilele acestea. In ce constă *noutatea* de autor a d-lui Georgescu-Delafras?

In aceea că scrisul d-sale reprezintă experiența personală acumulată în timpul vieții, de la începutul dificil, până la izbânda ei *socială*. Adevărul de viață al d-lui Georgescu-Delafras este de natură *practică*. El se referă la fapte, la *realizări*. Virtuțile cultivate de autor pun pe individ în relația cea mai *productivă* cu societatea. Prin urmare avem în d. Georgescu-Delafras un scriitor al *propriilor sale fapte*, d-sa interesează prin „Cum am cucerit viața".

ION BUCUR

Ion A. Bucur este autorul unui manuscris cu poezii „La maluri de liniști". Tânărul poet caută un editor care să facă dintr'un „manuscris" o **carte**. Am publicat de mai multe ori, versuri de Ion A. Bucur în revista noastră, și am căutat deasemeni să prezentăm pe autor, cititorilor, cu dorința ca numele să-i fie reținut. Pentru că Ion A. Bucur are talentul trebuincios spre a merita să i se reție numele, acest nume pe care vrea să-l pue acum pe o **carte**, mai concret decât în reveria paginilor de manuscris.

LUPTATORII

Mărturisim toată prețuirea noastră pentru îndemnurile pe care le simt foștii luptători ai războiului de întregire, de a exprima în versuri emoțiile ce le-au trăit pe front. Au fost stări sufletești grele, trăite de oameni bravi în momente de eroism memorabil. Gândul că trebue să se pomenească și să se transmită posterității experiența de vitejie și jertfă, sfătuește pe foștii luptători să o aștearnă în versuri.

Aceste rânduri sunt prilejuite de poezia „Glasul Cernei", compusă de d. colonel Mateescu, invalid de război, și dedicată d-lui colonel C. Lupașcu, fost luptător pe „Cerna". Iată două strofe mișcătoare din poezia d-lui colonel Mateescu:

Da! numai tu ne poți spune,
Câte frunți ai răcorit,
Și cu câte, câte jertfe,
Oastea noastră a biruit!

Iară apa-ți cristalină
Fu pătată de-al lor sânge,
Câți viteji și-au dat viața
Fără murmur, fără a plânge.

Ajungându-ne la redacție poezia „Glasul Cernei", îi facem această prezentare plină de prețuire

Versurile d-lui colonel Mateescu amintesc jertfa eroilor neamului, care, în deosebi în zilele noastre, trebue amintită.

HOTAR, POEME DE DIMITRIE SCHEIANU, COLECȚIA „ADONIS", 1939

Dimitrie Scheianu versifică la fel cu toți de vârsta lui, adică la fel cu toți cari cred că poezia e imagine. In ce revistă, în ce broșurică nu se întâlnesc metafore ca ale d-lui Scheianu: „apele tristeții", „lespedea uitării", „ciuturi de arșiță", „caer de lumină", „dantelă de ninsoare", „mantie de astre", „fecioare de spumă", „sufletul zarzăr", „trepte de lumină", „merii tinereții", „liniști albe", „porți de vis", „castele de lumină", „degete de fum", „ciutura vieții", „grânele anilor", „fuior de rugă", „lespede de gând", „potire de lumină", „chilimuri de lumină", „horbote de rouă", „lespezi de arșiță" „balade albe", caer de senin", „praguri de tăcere"...? etc. etc. De remarcat că d Scheianu repetă, într'o culegere de 15 bucăți, cuvintele „ciuturi", „caer", și „lespede", ca și când imaginile brodate pe suportul lor ar fi excepționale. In fond, sunt banale, cu toată aparenta lor seducție...

A. J. CRONIN: GRAN CANARIA, ROMAN. TRAD. DE JUL. GIURGEA

A apărut zilele acestea, tipărit în ed. „Cultura Românească", romanul *Gran Canaria*, de A. J. Cronin, în traducerea d-lui Jul. Giurgea, cunoscutul și apreciatul tălmăcitor din literatura engleză contemporană. A. J. Cronin, s'a născut în 1896, în Scoția; în 1914 a început să studieze medicina, ajungând un medic strălucit, cu o mare carieră științifică.

Cronin a profitat tot timpul practicei sale medicale de experiența vieții directe în contactul cu oamenii. Sertarele lui se umpleau cu caete de însemnări, an cu an, până când Cronin s'a decis să lase medicina și să se dedice literaturii.

S'a retras la țară și a scris romanul *Castelul Pălărierului*, cu care a avut un imens succes. Au urmat alte romane de răsunător succes, printre care și *Gran Canaria*, pe care ni-l dăruiește d. Jul. Giurgea în traducere ca pe una din cele mai bune cărți ale literaturii engleze.

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Vreți să știți ce-a publicat până astăzi d. Lascarov-Moldovanu?

Iată:

Petre Liciu — conferință de campanie (1913); Pove lui Spulber; Hotare și sir tăți; In grădina lui Naș Revoluția de mâine; Inser Domnul Președinte; Fabule tire; Scufița roșie; Un t și-un cărbune; Antologia gei (în colab. cu Ap. D. Pe drumuri de țară; Coh morței; Pe urma vijeliei; de Moldova (ilustrații de A. denache); Fabule pentru ti Omul care tace; Drumu schițe și nuvele; Constituț nouă, deslușită pe înțelesul rora; Dacă am cunoaște — sori creștine; Casa din pă Schitul cu plopi; Concorda N. Testament; Viețile Sfi vol. I, II, III, IV, V. Distin diplomă de onoare a I. P. S triarh; Flori creștine; Viața ștină în pilde; De vorbă cu ni; La apusul soarelui; Cru naționalism — Insemnările trecător; Tălmăciri din Sf. Gură de aur; Biserica nă Mamina; Romanul Furnicei tunu; Intoarcerea lui Andre trașcu (Diploma de onoare P. S. Patriarh și premiul „ Brătescu-Voinești 1937").

Traduceri:

Turghenief: Anciar: A. Da Scrisori din moara mea; E. mentin: Dominique; S. Sm Ajută-te singur!; Cardinalul seman: Fabiola; N. Iorga: ria Românilor și-a civilizație B. de Saint Pierre: Paul și ginia; Vladimir Ghika: Fe adulteră, piesă de teatru și Lüboch: Fericirea de a trăi.

Iată și ce va mai tipări:

Buga — roman istoric; V Plângerii — roman; Fiul risi — roman; Alte flori cre Furnica — poem dramatic versuri; Viețile Sfinților, vo și VII; O. Goldsmith: Preotul Wakefield.

Această notă ne-o prilejuește reeditarea romanului „Bise năruită", o carte bună a a rului.

Intre document și ficțiune literară

(Urmare din pag. 1)

urmare indiferența și, adesea, opoziția anumitor spirite față de aceste prelucrări stilistice, cărora le neagă orice interes, preferând lectura decumentară a unei scrisori, a unei pagini sincere de Memorii sau un esseu. O pagină din Pepys lămurește mai bine asupra societații engleze din timpul domniei lui Charles II decat toate romanele timpului la un loc; Memoriile lui Casanova sau Saint-Simon conțin documente omenești de prim ordin; un esseu adâncit, prin concentrarea și ascuțimea vederilor sau prin largimea orizontului pe care îl cerceteaza poate fi mai concludent decat zece romane diluate, și construite în jurul unor peripeții imaginare sau a unor evenimente petrecute în adevăr, dar expuse deformat și fantezist; iar un capitol dintr'un tratat de psihologie e mai bogat în învățăminte decât toate cărțile literare de analiza interioară.

Obiecțiile aduse prelucrării artistice și fanteziei, tinzand a statornici în mod exclusiv valoritatea documentului și transcrierii obiective a faptului brut sunt specioase. In realitate, cu oricată grijă s'ar consacra un căutător al adevărului documentar să înregistreze un fapt, înlăturând coeficientul său personal de a vedea lucrurile, refulându-și tendințele sale nemărturisite, sau anulându-și propria viziune, el nu va reuși. Chiar înregistrarea fotografică, presupunând în principiu acțiunea exclusivă a unor factori tehnici, surprinderea realului în obiectivitatea lui este un țel condamnat nu numai de teoria cunoașterii, dar și de datele psihologice ale individualității umane.

Fiecare individualitate își formează prin sinteză o viziune proprie asupra realității; fiecare individualitate răsfrânge după un indice particular întregul de date exterioare, prelucrându-le într'o imagine sintetică. Artistul va încorpora această realitate interioară în opera de artă. Căci orice realitate este în primul rând psihologică, orice răsfrângere a realului într'o conștiință vădește o optică particulară. Dar tocmai în această *optică*, în această viziune, în această lume specifică, elaborată de viața lăuntrică a artistului, constă interesul operei de artă. Aceasta din urmă ne răsfrânge nu numai mișcările de suflet, vibrația unei sensibilități, dar și atmosfera specială în interiorul căreia artistul cufundă lucrurile lumii. In acest sens, fiecare operă artistică înfățișează o lume de sine stătătoare, cu legi, tonalitate și structură proprii. Recunoaștem, în operele picturale dela prima vedere aceste viziuni personale, identificându-le: Rubens, Ruydaël, Bruegel, Tizian, Michel-Angelo. Deși nu tot atât de vădite, aceste viziuni se afirmă cu tot atâta claritate și în restul operelor artistice, mai conturate la artele plastice, mai puțin evidente, dar tot așa de coherente în literatura descriptivă, reducându-se în muzică și poezia lirică la un simplu halo emoțional, putând însă evoca imaginativ corespondențe colorate și contururi. Departe deci de a anihila valoarea de document uman în cazul că acceptăm exclusiv acest criteriu, opera artistică îl va afirma, prin înfățișarea unei viziuni personale asupra lumii și vieții.

De altminteri, nici în cazul transcrierilor cu intenții de obiectivitate a faptelor petrecute, memorii sau autobiografii, nu asistăm la anihilarea acestei viziuni, ci la o exprimare mai voalată a ei, mai puțin colorată, și lipsită uneori de contur artistic. O înlăturare a coeficientului personal în viziunea lumii ne apare ca un non sens psihologic. Experimentul naturalist a dovedit de altminteri prezența, adesea exagerată, a acestui coeficient individual, chiar în cazul în care artiștii procedau conștient și programatic la o suprimare a lui. Nu s'a vorbit oare de lirismul lui Zola?

Fantezia liberă sau prelucrarea artistică a faptului brut nu reprezintă deci decât o exagerare a unui coeficient individual, care în „genurile" literare documentare apare mai redus. Totul se reduce la o diferență de grad. Intervenția artistică adevărată nu trebue să fie, desigur, comparată „aranjamentului" abil, urmărind efecte de surpriză, de eleganță narativă sau ceia ce e deadreptul penibil, de stil frumos pieptănat. Este în această intervenție pe care o presupune realizarea artistică o adevărată transfigurare a realului, o plămădire a lui din nou după alte simetrii și în acelaș timp o sublimare a lui, care fără să-i usuce seva vieții, conduce la universalizare. Goriot, Julien Sorel sau Emma Bovary, individualități prelucrate de fantezia artistică, prin condensarea unor modèle de viață, sunt personagii veridice și coherente. Formula „concurenței stării civile" consacră de altminteri validitatea prelucrării artistice, a fantezii și a libertății creatoare a artistului, care nu poate fi robit concretului și faptului divers.

Participarea individualității autorului în operele unde imaginația pură deși pare a fi exclusă, în memorii, scrisori și jurnale intime, este în fapt efectivă, deși mai puțin vădită. Dacă fantezia fabulatorie este, practic, suprimată, rămâne interpretarea faptelor, prezentarea lor subt anumite imagini și anumite lumini; rămâne mai ales atmosfera emoțională, atitudinea intimă a autorului în fața vieții și în ultimă analiză, oricât ar părea aceasta de paradoxal, *arta* lui. Căci vom găsi toate acestea și la Rousseau, și la Pepys și la Casanova, și, mai ales, la Saint-Simon.

ION BIBERI

Mânăstirile bucovinene

(Urmare din pag. 5-a)

Acest bătrân și credincios sfetnic al lui Ștefan cel Mare a văzut cu ochii lui moartea cruntă a fiilor săi, săvârșită din porunca viforosului Ștefăniță. Acum se odihnește în pace alături de jupâneasa Iuliana și de fiii săi. Doar când aude clopotele dela Rădăuți și Suceava, crezând că e pârjol în țară, se sbate neputincios sub lespedea-i de piatră.

La câteva ceasuri de Arbore și Rădăuți, pe drum de munte, bătrânul Ștefan Tomșa a zidit la Solca o mânăstire tot atât de frumoasă ca a lui Atanasie Crimca dela Dragomirna, spre mântuirea sufletului său de păcatele săvârșite prin uciderea atâtor mari boieri ai țării. Astăzi servește de biserică parohială. Peste zugrăveala veche mâini inconștiente au lipit tencuială albă. Incolo, biserica este cum a lăsat-o mărinimia lui Ștefan Tomșa: înaltă, tivită cu ciubuce încolăcite, cu turnul svelt și elegant, împodobit cu ocnițe. Vremurile noui i-au înlocuit acoperișul de șindrilă cu altul de țiglă.

MÂNĂSTIRILE BUCOVINENE IN CULTURA ROMÂNEASCĂ

Mânăstirile bucovinene au jucat un rol deosebit în cultura românească. Orice mișcare culturală sau artistică din trecut e în legătură cu aceste mânăstiri.

Mânăstirile și bisericile au fost un bun prilej pentru manifestarea tendințelor artistice. Singurele mărturii de arhitectură, sculptură și pictură din trecut, în ele le găsim.

Iată ce spun câțiva savanți streini despre comorile noastre ascunse în văile Bucovinei:

„Epoca cuprinsă între domnia lui Rareș și acea a Movileștilor este epoca strălucită a picturii moldovenești, urmând apogeul arhitecturii sub Ștefan cel Mare... Nu cunosc nimic mai frumos ca nuanțele imensului arbore care acopere tot peretele de Sud dela Voroneț, cu cele două colori dominante, verdele și albastrul, care formează — oricât de surprinzătoare ar părea această asemănare — cel mai moale covor pe care-l poți visa. Nu cunosc nimic mai somptuos și în același timp mai dulce pentru ochi decât aurul și azurul judecății din urmă dela Voroneț". (P. Henry).

„In văile părăsite ale Bucovinei sunt comori de artă cum nu se mai întâlnesc nicăiri pe lume... Pe pereții exteriori ai bisericilor din Sucevița, Voroneț, Mânăstirea Humorului, Vatra Moldoviței, etc. se văd acele icoane ale bisericii ortodoxe care te răpesc cu totul și care, cu colorile lor vii, privite de departe, îți fac impresia unui covor persan. Așa mândrie nu mai întâlnești aiurea. Și această bogăție de colori te stăpânește și mai mult în interiorul bisericilor unde i se adaogă luciul abundent al aurului, pe care câteva raze discrete de soare, pătrunzând prin ferestre, îl ridică la un puternic nivel artistic". (I. Strygowski).

„Făcute pentru plin-aer, expuse de-adreptul luminei cerești, aceste picturi al-fresco au o frăgezime de accent și o autoritate decorativă care ne încântă... Dar această îmbrăcăminte exterioară nu trebue să ne ascundă interesul și farmecul picturei sanctuarului... ne păstrează expresiuni din cele mai înalte ale gândirii bizantine... prin costume și portrete, o serie întreagă de opere în care se afirmă poezia vieții românești, întinerind formele antice...". (H. Focillon).

Dacă streinii au ajuns să recunoască și să prețuiască arta mânăstirilor bucovinene, cu atât mai mult noi trebue să știm s'o prețuim ca pe cea mai aleasă zestre artistică. Intr'adevăr, mânăstirile aceste reprezintă pentru neamul nostru comoa neprețuite și viitorul unor posibilități sur prinzătoare. Acum, când mai mult ca ori când, se tinde spre valorificarea virtuțilo etnice și se pune problema unui „stil ro mânesc" în toate domeniile de manifestar ale neamului nostru, cel puțin pentru ar hitectură, sculptură și pictură, mânăstiril bucovinene oferă cel mai autentic „sti moldovenesc".

GEORGE PUTNEANU

DESTIN

(Urmare din pag. 4-a)

Nicăeri nu o zărea, nicăeri nu o simțea prezentă, așa cum prezentă era deacum în inima lui. Piecase?... Fugise, izgonită de acela căruia ea îi adresase cele mai măgulitoare vorbe?... Unde era, în afara de svacnitoarea ei prezență din el?...

Și tot mai dornic o căuta, ca pe un leac al tristeții și al suferinții...

Cât de mic i s'a părut atunci spațiul, tot căutând-o și negăsind-o pe Mariana!...

Istovit de-atâta nebănuită încordare, intră sub cort și apoi, după puțin, pentru o destindere a nervilor, intră în apă. Mișcările lui, cari altădată îl întârîtau să smulgă spume din valuri, de data aceasta erau mai lente și chiar anevoioase. Simțea aceeași mustrare ca atunci când o părăsise ostentativ pe Mariana. Incet-încet, înaintând spre larg, zări în apropierea lui un cap de femee, încins de o caschetă albă de cauciuc. Se opri ca fascinat de asemănarea cu Mariana, și privind-o mai atent, se convinse. Era ea!

— Mariana!... Mariana!... au răscolit agresiv calmul și liniștea mării, strigătele lui.

Mojicia pe care o făcuse cu o zi înainte, el o vedea în ochii aceleia pe care o căuta cu dorință. Dar Niky Dinuleanu se înșela. El nu pricepea că ochii ei clipeau neliniștiți de spaima pe care o simțea înăuntru, și pe care Mariana spera să n'o mai încerce nicicând.

Se privesc intens și se recunosc; dar amândoi ar voi să fugă unul de altul. Și, totuși, rămân locului, atrași parcă, de cruzimea unui destin.

— Dumneata?... reuși să întrebe, surprinsă, Mariana.

— Da, eu, Mariana... eu... Iartă-mă!...

— Că ești atât de intim...

— Nu, că m'am purtat așa de urît ieri cu tine... Ah!... dacă ai înțelege...

— Dar știi că mă amuzi?!... Dacă erai eri, cum ești azi, poate că acum nu-mi mai plăceai, cum îmi placi, fiindcă m'ai făcut să trec printr'o febră de imputări, Doamne, Doamne... c'o să-mi trebuiască o săptămână ca să mă desintoxic de ele...

— Și eu, Mariana... Și eu.

— Hai mai bine sa mergem puțin în larg...

— In larg?

— Da. Ce, te sperie propunerea mea? Dumneata, un campion?!

— Nu, dar... dar... nu știu ce m'a făcut — aproape — să nu-ți primesc propunerea... Știi să înoți?...

— Darecum!... Dar alături de un „maestru" de talia d-tale, mă simt în siguranță...

— Atunci, haideți.

Ca un prinos de recunoștință adus momentului că i-a pus, iar, fața'n față, s'au lăsat îndulciți de poezia locului și, ambalați de suflul senzual și de ritmul mișcărilor, și-au croit ca o taină, cale spre larg, într'un imn al tumultoaselor simțuri angrenate de necunoscut...

*

— Nu mai pot! i-a fost ca o slabă rugă către cel pe care viața i l-a adus la căpătâi, ca o speranță.

— Cum?... întrebă speriat Niky Dinuleanu. Nu mai poți?... Stai să te ajut și să ieșim la mal...

Dar cât era până să-ajungă acolo...

O moleșire în mișcările brațelor și o vuire, o adânceau în iadul apei, readucând-o la suprafață cu fața crispată, peste care se urzea voința vijelioasă a instinctului de conservare, cu senzații de ridicări la cer, ca să se afunde iarăși, inertă ca o floare topită de arșiță, în adâncul verzui al apei, erau ultimele sbateri ale vieții Marianei...

— Mariana!... Mariana!... striga înfricoșat, desnădăjduit, frânt, Niky Dinuleanu.

Și Mariana, ca răspuns la desperatele lui strigăte, s'a mai arătat odată cu niște ochi mari, îngrozitor de mari, ieșiți din orbite și atingându-l cu mâna, s'a adâncit definitiv...

Innebunit de groaza cu care mâna Marianei îi strângea piciorul și îl trăgea în cimitirul ei, s'a sbătut, nu strigând ajutor, ci chemând-o, așa cum — de atunci — o cheamă mereu, mereu, cuprins de-o nelecuită nebunie:

— Mariana!... Mariana!... Mariana!...

. . . . . .

ION MINCU-LEHLIU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

UNIVERSUL LITERAR

OPRIETAR:
AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
CTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
isă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 48
SAMBATA 2 Decembrie 1939
Redactor responsabil: Mihai Niculescu

In asfințit

Icoane de amurg, înfiripate
De gloatele himerice de nori,
Fugarnici și fantastici ziditori,
Ce ne durau feerice palate;

Vagi lacuri de-ametist și de agate,
Cu maluri sidefale și vultori
De purpură, cu nuferi călători
Spre grote-adînci de jar și nestemate.

Rămân a lor statornic făurar,
In vraja tăinuitului umbrar,
Cît Domnul în viață mă va ține;

Iar de-o fi scris, perdeaua de salcîmi,
Cîndva, să mă recheme fără tine,
Tot ce-am clădit, visînd, să nu dărîmi.

Sept. 1939

I. GR. PERIEȚEANU

Generalități despre critică

de NICOLAE ROȘU

Despre drepturile criticei, și despre nevoia de a ve în critic un adevărat scriitor, s'a vorbit în repetate duri. Criticul a existat întotdeauna, în literatură, turea de literatură, niciodată subordonat exclusiv, și atat de puțin înaintea ei. Nu faptul că un critic foește materialul unei opere literare îl pune dintru înut într'o stare de inferioritate. Aceasta se înțelege de sine numai pentru acei critici care-și mărginesc activatea la comentarii marginale, la analize pedante, sau i frecvent la prezentarea rezumativă a unei opere cu i aprecieri de amănunt tehnic.

Cronicarii literari, firește, fac parte din această caorie. Unui cronicar conștiincios i se cere sa citească zi lucrarile literare aparute, sa ramae mereu in acitate, mai mult decat atat, in coloanele, să aibă în ere gustul publicului și circulația cărților. El nu cite cu pasiune creatoare spre a-și limpezi ideile, penu a-și îmbogăți cunoștințele. Cronicarul citește din ținuința profesională, și din obligație. Citește în funcue ce scrie, nu în legatura cu celace ar trebui ei să ie. Obligația cetitului duce la rutina, și scrierea unei nici la tehnica. O carte se poate ceti în două sau trei asuri, dar se poate adânci în misterioasele ei ascunuri, în sugestiile pe care le provoacă, în atmostera de trepatrundere cu spiritul autorului, mai multe luni sau i chiar.

Am văzut cronicari, la noi sau aiurea, scriind săpmânal despre două sau trei cărți, cu aceleași apreeri, cu acelaș vocabular sărac în expresii; o lamurire perficială și o catalogare stereotipă după genuri și reii. Cronicarul nu se are în vedere pe sine, nu urmăște o operă de creație, este resemnat și subaltern în ncțiunea lui. Cum s'a zis foarte bine, îndeplinește rosrile unui secretariat al publicului. Are însă mulțumia de a vedea cum scrisul lui circulă, se citește, este iar indispensabil, și această osteneală apreciată. In cident mai mult, la noi mai puțin, marile edituri au evoe de acești cronicari. Ei sunt plătiți într'un chip arecare pentru funcțiunea ce îndeplinesc. Pentru a ercita acest oficiu au neapărată nevoe de o gazetă, de publicație săptămânală, de un foileton „critic" sau de rubrică anume rezervată pentru aceasta. N'ar fi de risos să adăogăm că ideile cronicarului sunt în funcție de interesele editoriale. Am putea cita numeroase xemple, unele savuroase, altele pline de înțelesuri. In efinitiv, orice muncă trebue plătită, și dacă deținătoul unei cronici nu râvnește la mai mult, pentru o anuită categorie de cititori, este chiar util acolo unde e află.

Criticul, dimpotrivă, își alege singur subiectele, chiar u riscul uneori de a nu fi în strictă actualitate. El este evoit să citească și să studieze cu o pasiune deslegată e îndatorirea profesională. El citește pentru sine, opere are uneori nu-i vor folosi la nimic ,după cum altele or rămâne prilejul unor studii de adâncime și durată. Un critic format selecționează materialul, înlătură valoile mediocre, nu ține seama de tipărituri ci de substanța or; se regăsește în afinitățile elective, în coincidențele evelatoare, și își descătușează emoția atunci când se ealizează într'o operă de artă.

Iată-l ajuns în zona luminoasă a frumosului, acolo nde, un singur atom a fost deajuns ca să provoace miracolul cleștarului. Pe un fir de viață, pe învolburarea gândului însuflețit de o credință se ridică o construcție rhitectonică, artistică. Opera criticului se află astfel la nălțimea operii studiate, a prilejului uneori, nu numai prin stil, prin frază sau limbă, dar chiar prin sensibilitate, prin asimilarea procesului de creație într'o sinteză le viață.

Când citești aceste pagini de critică vei găsi pe critic, lucid și complect, cu drama lui personală, cu poziția lui în fața vieții, cu ideile, temperamentul și viziunea lui. Sunt critici care cu entuziasm și spontaneitate au scris pagini și volume despre opera unui scriitor, l-au recreat într'o perspectivă limpezită de neînțelegerile vulgului sau ale epocii, l-au restaurat ca pe un erou de roman, și opera lor, departe de a fi un comentariu sau o prezentare rece și obiectivă ,este o sinteză luminată în profundele ei sensuri de permanență.

Aceasta este una din posibilitățile criticului literar: să fie un artist al cuvântului, să-și trăiască drama interioară, să-și mărturisească fără ocoluri credința literară. Dintr'o trăsătură de condei, dintr'o singură respirație, sunt critici care au lăsat portrete sau pamflete de puternică analiză sufletească. Din fiecare cuvânt se desprind trăsăturile chipului studiat, fiecare frază adaogă

(Urmare în pag. 6-a)

CHARLES PÉGUY

IV

de AXENTE SEVER POPOVICI

Am văzut decurând în biblioteca unui prieten toată opera lui Charles Péguy. Un raft de cincisprezece volume. Am încercat atunci să-mi adun câteva din emoțiile lunilor mele de lectură. Dar, cât de puțin ne putem apropia de unele lucruri! Omul acesta care a învățat multe dela Platon, dar și dela Descartes, și dela Bergson, a trăit prea autentic și tinerețea mea nu-l poate prinde destul de intim. Charles Péguy gândea mereu asupra vieții sale și, în același timp, își trăia gândirea. Am luat câteva caete în mână. Ce mecanică lirică! In ele oamenii intră și ies, ideile la fel, merg și vin, sistemele se compară între ele, și Péguy, întotdeauna prezent, în fiecare pagină și'n fiecare rând, ripostează. Câteodată chiar el, Charles Péguy, umbra, imaginarul, vine și discută cu el, cu Péguy realul, iar alteori, Dumnezeu își lasă eternitatea și vine în pagină.

Imi opresc impresiile deși câteodată sunt mai substanțiale și'n totdeauna mai calde decât istoria. Câteva date precise.

Primul caet din prima serie apare în 5 Ianuarie 1900 și ultimul, caetul al doilea din seria cincisprezecea, în 12 Iulie 1914. Intre aceste reperuri, și numai cu câteva excepții, se înscrie toată cariera de scriitor și toată aventura epică a lui Péguy. Titlul *Cahiers de la Quinzaine.* Și imediat indicația : *Périodique paraissant tous les deux dimanches. Paris, 8, rue de la Sorbonne, au rez-de-chaussée.* Formatul era neobișnuit, tehnica la fel, administrația aproape bizară. O literă clară, simplă, pagini albe care te fac să aștepți ori să meditezi, intervale rezervate imaginației și reflecției personale. Nicio eroare. O literă răsturnată ar fi fost o catastrofă. Echipa de tipografi și de corectori era condusă chiar de Péguy. Totul era în ordine, impecabil. Și abonamentele? A, aci era și mai original. Erau abonați de subscripție cu o sută de franci, abonați ordinari cu douăzeci de franci, abonați de propagandă cu opt franci, abonați săraci cu doi franci și chiar abonați fără niciun franc. Pe scurt, plătea cine voia și cât voia. Paginile erău întotdeauna pline. Studii, texte și comentarii, texte și documente, scrisori și mărturisiri, note, recenzii, desbateri parlamentare, conferințe, articole reproduse, etc., etc. Nimic din ce interesa vremea nu lipsea. Și Péguy, întotdeauna mai proaspăt și'n totdeauna mai categoric, își mărturisea cititorului ideile și visurile, iubirile și urile, eșecurile și câteodată (vai! cât de rar) succesele.

Redacția era numai de câțiva metri pătrați. Frații Tharaud ne-o descriu cât se poate de pitoresc. Pe un scaun la masă, sever și discret cum era, stătea „Monsieur Bourgeois", care făcea corespondența, cu consemnul să răspundă întotdeauna, chiar când nu era nimic de răspuns. Câteodată înainta până la masă, solemn, și „le bel André", curierul, care plăcea mult domnelor, apoi ceilalți, vizitatorii grăbiți, care-și exprimau doleanțele sau felicitările. După ce „Monsieur Bourgeois" se așeza la masă, mai rămânea un scaun liber, pe care-l ocupa cel mai obișnuit vizitator, bătrânul Georges Sorel. Barca lui Charles Péguy trecuse prin multe furtuni, era acum la jumătatea drumului, îndreptată spre țărmurile tradiției naționale. Părăsise deja socialismul lui romantic, părăsise și teoremele marxiste, iar în ultima vreme, rupe legăturile cu Lucien Herr, cu Léon Blum și aproape cu toți ceilalți tovarăși bizari din str. Cujas colț cu Victor Cousin. Impresia și amintirea acestei despărțiri e destul de amară, dar totuși nu atât ca să-l oprească din drum. Destinul lui era limpede și tragic : să meargă cu onoare până la capăt. Și mergea. Dar încă nu prea repede. Apa mai era turbure și stâncile relativismului destul de tari. Printre ceilalți camarazii grupați în jurul *Caietelor,* era și Bernard Lazare, evreul în nervii căruia Charles Péguy (vezi: *Notre Jeunesse)* vedea toată măreția Afacerii Dreyfus încă pură, Frații Tharaud, spectatorii superbi, Julien Benda, care n'a înțeles nimic din frazele lui Péguy (ilustrații complete în *Trahison des clercs),* apoi Daniel Halévy, Romain Rolland și nefericitul Lucien Deslandes.

Oare ce-i aduna pe acești oameni în fiecare zi într'o cameră atât de strâmtă? Poate numai adevărul și cultul faptelor pure. Deviza era categorică și aproape brutală: *„Dire la vérité, toute la vérité, rien que la vérité, dire bêtement la vérité bête, ennuyeusement la vérité ennuyeuse, tristement la vérité triste".* Idei mari, de o frumusețe rară, dar care nu atrăgeau vremea. Erau câțiva tineri, colegi de generație, care-și ofereau reciproc sublimele lor devotamente. Prețioase picături de apă, și strălucitoare, dar numai atât, și din picături nu s'au făcut niciodată fluvii. Ce puteau ei face, financiar, era prea puțin. Pe atunci se cumpărau în Franța numai versurile lui Edmond Rostand și jurnalele cu rezultatele dela hipodrom. Charles Péguy trebuia să ceară ajutoare. Barrès, care-l iubea atât de mult, ni-l evocă în acest rol: *„...quand il venait si honnêtement, comme un pèlerin, comme un moine mendiant de l'ancienne France, solliciter pour les CAHIERS et non pas solliciter, mais nous annoncer d'une voix monotone et d'un air grisâtre, d'un air toujours égal, toujours assuré et si fier, qu'il nous donnait le témoignage fraternel de nous demander un service."* Făcea orice pentru triumful acestor grave *Caete* și pentru binele poporului francez. Urca scările de serviciu, întindea mâna și saluta. Acum simțea că are o misiune precisă în salvarea poporului. Poporul francez era pentru el poporul ales. Poporul „gamin", poporul plin de bun simț, poporul de inimă, dar totuși discret, care nu se arată sentimental la prima romanță din chitară, poporul cetățean, poporul artist, poporul eroic, care nu se dă niciodată înapoi dela sacrificiu, care nu admite rabat la gesturi, poporul credincios, care cu toate butadele și cu toate asprele sale independențe, știe totuși să se bată și să moară pentru credința sa. Prima lovitură de sabie o dă Sorbonei. Aci credea Charles Péguy că stă răul inițial al Franței moderne. In această Sorbonă care a înlocuit spiritul „retoric" cu spiritul „științific", cultura generală bazată pe intuiție și gust cu o cultură specializată și pozitivă. Péguy începe bătălia în acest sens în caetul *Israel*

(Urmare în pag. ultimă)

Vămile văzduhului

Umeri de clisă duc greul tăcerilor
Soarele pătează cu lepră de tăciune
Și timpul scutură spicul poverilor
Cum scutură câinii din deșertăciune.

Spaima se strânge brățară furtunii
Viermii aleg amintiri mai duioase
Și rod în neștire frunza cununii...
Și ninge'n uitare cu pudră de oase...

Drumurile nesfârșitului se desfundă
Sub arc de auroră boreală
Durerea și tristețea alunecă în undă
Tot mai înăbușită și mai pală.

MATEI ALEXANDRESCU

Vechi reacțiuni contra poeziei moderniste

de G. C. NICOLESCU

Sunt cunoscute reacțiunile lui Duiliu Zamfirescu împotriva poporanismului, a artei inferioare, tendențioase, în general. Reacțiunea în contra modernismului vremii este mai târzie și mai puțin drastică; aceasta, de sigur, din pricină că socotea noile tendințe mai puțin primejdioase pentru arta adevărată, dar și din pricină că privea cu mult mai multă îngăduință exagerările desinteresate ale tinereții, decât concepțiile ascunse ale politicianilor care urmăreau să facă din literatură un instrument de luptă.

Ingăduința lui mai avea și o altă explicație. Cei care credeau că răstoarnă lumea cu inovațiile lor, între 1910—1916, de fapt nu făceau de cât să pună în lumină anumite cute ale literaturilor apusene a cărora influență el o suferise încă de mult. Ascendentul lui este vizibil. Rezistența față de poezia nouă nu era un aspect al tragediei „limitării în timp a tuturor oamenilor și a generațiilor ce se succed fără a se înțelege"[1]), ci era atitudinea omului care cunoscuse și experimentase mai înaintea „inovatorilor" dela noi aceste forme de artă, dându-și seama astfel, mai bine ca oricine, de ceea ce era fatuitate în ele și de ceea ce constitue adevărata și permanenta esență. De aceea, în primul său articol în legătură cu poezia modernistă, Literatura viitorului, *el spune: „Nimic nu este al viitorului, dacă nu cuprinde sâmburele frumosului clasic".*

Nimic din vigoarea cu care atacase cealaltă direcție a literaturii — poporanismul — la 1909 și 1911, nu se vede acum. Un blând scepticism, abia o ușoară ironie și pretutindeni mai ales dorința de a pune în lumină celor „rătăciți", cărora, mai tuturor, le recunoaște talentul, că nu se află pe o cale bună pentru realizarea frumosului durabil. Mai îngăduitor decât primul articol este cel de al doilea : Unor prieteni tineri, *în care privește pe poeții I. Minulescu, Horia Furtună și I. Pillat cu o prețiure pe care chiar titlul o indică, dar cu aceeași intenție de a-i îndepărta de ceea ce este exagerare zadarnică.*

Mult mai importante sunt paginile din comunicarea făcută la Academie în Mai 1916: Câteva cuvinte critice. *Este singurul loc unde, discutând poezia nouă, Duiliu Zamfirescu nu se mai limitează la exemple din care să scoată în lumină lipsa de sens a noilor îndrumări ce se dădeau poeziei românești. Era firesc atunci să se raporteze și la teoreticianul modernismului, la O. Densușianu. De numit, este adevărat, nu-l numește, dar faptul că* Viața Nouă, *până atunci totdeauna favorabilă atitudinilor ideologice ale scriitorului nostru, publică note care relevă „atâtea păreri originale în cât sublinierea lor obosește creionul roșu"[2]), dovedește că se simte direct atinsă.*

Duiliu Zamfirescu recunoaște că nimic nu se simțea în poezia momentului din răsunetul vremurilor grele prin care trecea Europa, accentuând că „o preocupare estetică de sine stătoare ar fi semnul unei păci sufletești desăvârșite", ceea ce arată că rămăsese sub stăpânirea lui Platon. Dar el vede în jur o tendință de a înlocui fondul și forma poeziei cu unele noi și împrumutate. Această voluntară subordonare influențelor din afară de hotarele țării, care este posibilă și salutară în ordinea economică, nu este posibilită, spune el, pentru ceea ce privește valorile sufletești.

(Urmare în pagina 6-a)

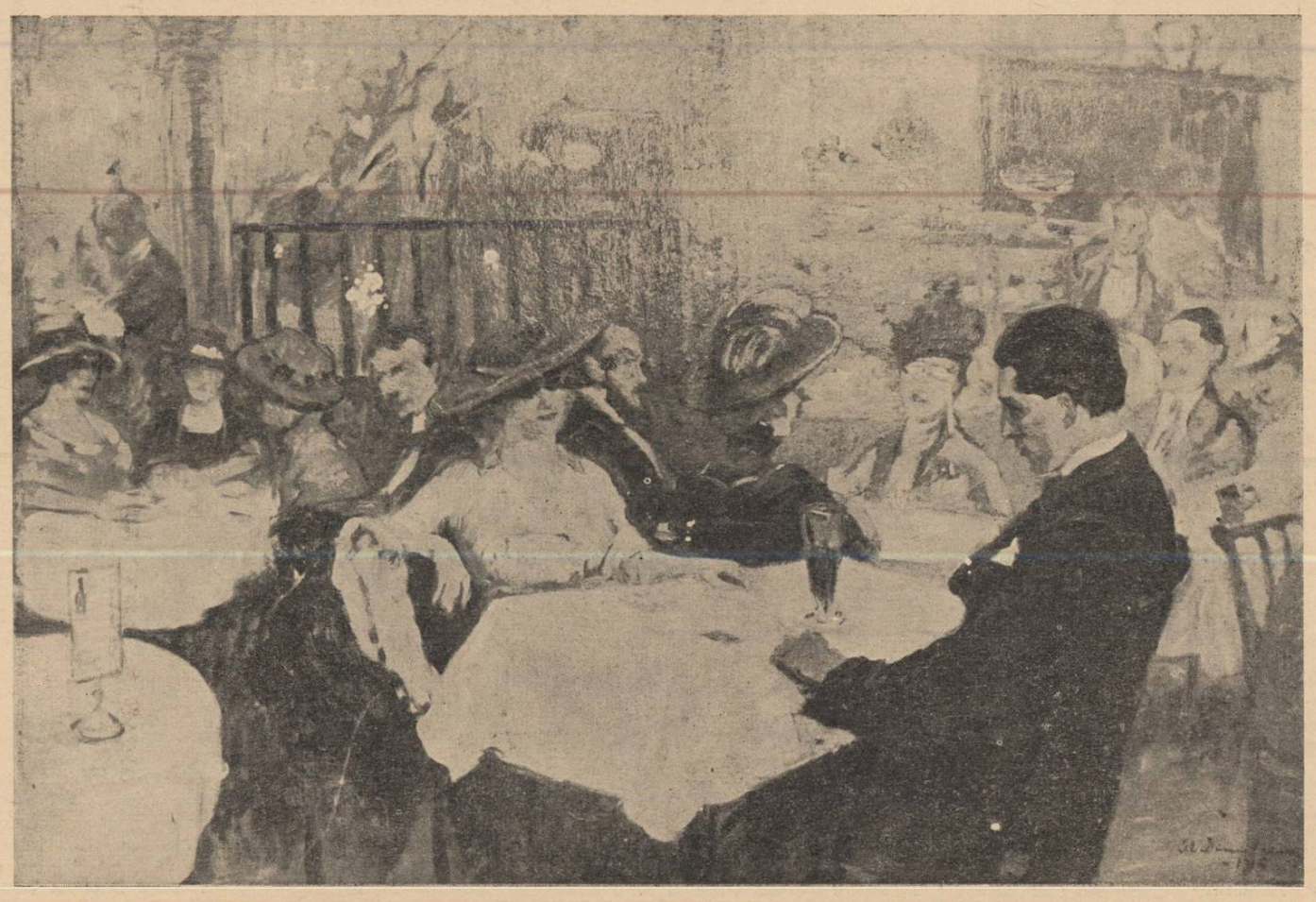

ȘTEFAN DIMITRESCU „La berărie" expusă întâia oară în 1916 la Expoziția colectivă Tonitza-Dimitrescu.

CRONICA LITERARĂ

Cu „Dealul Perjilor" devine clar procedeul prin care literatura d-nei Georgeta Mircea Cancicov se situează în categoria humorului. Intr'o sută de pagini, autoarea însăilează cu o simetrie ingenioasă elementele unui comic rural. Două sate din Moldova, în preajma Siretului, se numesc „Dealul Perjilor" şi „Valea Merilor". Aceste denumiri sunt comice pentrucă: „In Dealul Perjilor nu era niciun perj. Toţi erau în Valea Merilor iar în Dealul Perjlor erau numai meri. (pag. 11).

Un „primar" şi-a îngăduit fantezia de a boteza satele anapoda, şi a rămas ca ţăranii să-i amestece hazul în viaţa lor primitivă. Alt amănunt util este că satele se află pe locul unei vechi aşezări romane, de la care s'a păstrat tradiţia ca sătenii să poarte nume clasice: *Neron* Târneaţă, *Cornelia* Opincă, *Livia* Târâlă, *Iulius* Fânaru, *Demostene* Muştuc, *Cicero* Cocu, *Cezar* Ţopârlă, etc. Istoria contribue la humorul rural suprins de d-na Mircea Cancicov. Nu mai puţin şi natura, care face ca în satul Perjilor pământul să nu priască *perjilor*, şi intr'al Merilor să nu priască merilor. Gospodarii din Dealul Perjilor cumpără perje din Valea Merilor, iar cei din Valea Merilor cumpără mere din Dealul Perjilor. Configuraţia geografică sparge totuşi simetria şi creiază o inegalitate cu consecinţe diverse. Perjenii, fiind aşezaţi pe deal, *mai depărtaţi* de drumul civilizaţiei, nu au biserică, nici preot, nici cimitir.

Clopotele, pentru trebuinţele creştineşti, vin să le tragă în Valea Merilor şi tot aici îngroapă şi morţii; în schimb ei au o moaşă, care cunoaşte şi descântecele, ceeace lipseşte în satul vecinilor; când au nevoie să li se descânte, aceştia se ostenesc să urce dealul. Cu toate astea, gospodarii din Valea Merilor îi păstrează sentimentul că sunt privilegiaţi: „Noi, în Valea Merilor, tot mai făcem *algricurtură*, din cauză că ne-o învăţat boieru şi, dă, o pricepem. Da' cei de sus, din Dealul Perjilor, de trei ani îi bate Dumnezeu, Da's şi răi, naşule. — D'apoi, la noi ce cusur au? — Ei, la noi le mai este teamă şi ruşine de boeri. Da' acolo sus, îşi dau cu ghetroaie în cap toată ziulica, unul după altul. Unul după altul, domnule. Ca nebunii, domnule. Da'ii drept, domnule, că-i înebunesc şi necazurile, domnule. Ce crezi, domnule?

— Ghine zici, Domnule. Suhat nu au; vin la valeee. Pământ mai drept nu au; vin la valeee. Chinuesc şi omoară ghitele, urcându-le pe toate coclaurile şi vin la valeee.

Iraaa, stai că m'am zăpăcit la vorbă. Adică, vin la vale pentru toate celea. Asta vreau să spun. Mă pricepi? — Da, naşule, pricep. Adică n'au vale. Numai deal.

— Aşa, aşa, răspunde Ţopârlea. N'au n'ic. dom'le. D'apoi dacă şi morţii îi aduc la noi, dom'le... Nici cimitir nu au. Batăr o clopotniţă, dom'le, o clopotniţă. Uuite aşa, cât de mică. (pag. 85—86).

Partenerii conversaţiei vor cunoaşte până la urmă ceeace au bun cei din Dealul Perjilor: pe madam Cornelia Opincă, moaşă, crescătoare de albine şi meşteră în descânteece. Compătimitoarea lor critică o desfăşoară chiar în drum spre madam Opincă, de care tocmai aveau nevoie să le prepare un descântec.

Sfârşitul cărţii răsare neprevăzut, dar simţul deosebit al d-nei Georgeta Cancicov, pentru humorul primitiv, îl armonizează cu întregul echilibratei povestiri. Va fi un fel de răsbunare a celor din *deal*, mai năpăstuiţi, contra celor din *vale*, mai favorizaţi de soartă, pentruca au în mijlocul lor *boeri* care să-i înveţe *algricurtura* şi să-i civilizeze.

In drum spre madam Opincă, cei doi amatori de descantec, Cicero Cocu şi Cezar. Ţoparla afla de la o fată cam aburita, ca madam' Opincă a murit. Fata tocmai fusese în vale să spună la biserică să tragă clopotele, şi clopotele băteau acum de moarte.

Incremenind în mijlocul drumului, la vestea că, în vreme ce ei o căutau, madam Opinca murise, Cicero Cocu reflectează: „Uite, domnule, chiar una ca asta, iaca vezi, nu-mi place, azi eşti şi mâine Doamne fereşte, iaca nu mai eşti... uite aşa am fi paţut-o şi noi cu vaca, adineori, daca nu ne pazea Dumnezeu".

In realitate, madam' Cornelia Opincă, nu murise; umbland la prisacă, un stup s'a răsturnat; albinele au muşcat-o şi moaşa s'a umflat la faţa. Când fata cam prostanacă a intrat în casă şi a văzut-o zacand cu chipul deformat, a crezut că a murit şi a dat fuga în *vale*, la biserică. După puţina zăcere, madam Opincă s'a sculat şi a pornit şi ea domol, spre *vale*, la preot, sa-i *citească* de înţepături de albine. Astfel apare în ochii lui *Cicero* şi *Cezar*, care o credeau moartă. „Iuuu, iuuu, văăăieu, vaăaieu, hahaaa, hahaaa, haaa", răgeau. Au hăhăit cu gura căscată de spaima. Fugeau la vale, zvârlind ciomegile, pălăriile. Inebunisera". D'a staţi oameni buni. Ileuuu! Saaracii oameni, i-o prins vântul cel rău, Doamne fereşte. Saaracii oameni, spune prisecăriţa Opincă cu chipul vânat şi umflat.

Da'staţi, oameni buni", tot striga ea, în urma lor. In fugă, Cocu şi Ţopârlea s'au mai întors odată. Văzându-o, au strigat: Săriţi, oa meni buni, săriţi! ...Dar erau numai copaci şi câmpii. Prisecăriţa spunea, cu vocea domoală, cu limba încleştată: „Da staţi, măi băeţi, ghinişor!" Cocu a căzut jos, că prea i se bătea inima. Ţopârlea a fugit înainte şi'a lăsat pe Cocu jos. S'a întors pe urmă la el, să vadă dacă n'a murit. Prisecăriţa i-a ajuns tiptil. „Iuuu, ...au strigat iarăş! Da'ce-i cu voi? Ce aveţi, oameni buni? Astâmpăraţi-vă oameni buni! I să vă descânt..." *(pag. 95,96)*.

Vestea că madam Opincă a înviat din morţi, se răspândeşte năucitoare în Valea Merilor, şi tot satul fierbe de spaimă. Presupusa lor treaptă de civilizaţie mai înaintată faţă de cei din *deal*, se năruieşte într'un moment de panică. Perjenii cunosc întâmplarea cu stupul şi îşi dau seama că este vorba doar de *prostia fetei* năuce; cei din Valea Merilor, care au auzit clopotele *bătând*, şi care o văd totuşi pe madam Opincă, scoborînd drumul, spre ei, umflată şi neagră, nu pot crede decât că a *înviat* din morţi. S'a spulberat iluzoria lor civilizaţie şi superioritate. Perjenii s'au răzbunat, fiindcă vecinii lor s'au situat într'o inferioritate morală:

— „Aaaasta nu-i glu glumă să aaapuce mooo morţii să învie. Oooo fi sfâr sfârşitul lumii. Mai ştii?".

Georgeta Mircea Cancicov:
DEALUL PERJILOR, Ed. „Naţionala Ciornei"

Mircea Mateescu: Realitate şi eroare,
Colecţia „Universul literar", 1939

*

Cititorul crede că recenzentul literar scrie cu plăcere numai despre volumele de versuri şi despre romane. Cronica unei cărţi de filosofie îşi închipue că a fost scrisă fără tragere de inimă, din datorie profesională. De fapt lectorul se înşeală. Citim şi scriem cu aceeaş atenţie şi interes despre un studiu filosofic ca şi despre o carte de poezii sau de proza literara. Deoarece socotim că filosofia este, ca şi creaţia artistică, tot expresia unor preocupari de natură personală, legate de felul de a *fi* al autorului, de temperamentul şi tensiunile lui launtrice. Cercetarea filosofica se *deosebeşte* mai categoric de studiul ştiinţific, decat de o scriere literara, cu care se intruneşte prin subiectivitate, prin semnele vieţii autorului. Aşa încat, practic, noi credem că cine citeşte poezii şi romane ar trebui să citească şi cărţi de filozofie, şi să se simta atras catre ele cu acelaş interes.

In acest sens afirmăm că lucrarea lui Mircea Mateescu, „Realitate şi eroare", este chiar mai preţioasă decât numeroase volume literare ce s'au imprimat în ultima vreme. Citind-o lectorul ar profita mai serios.

Despre ce e vorba în „Realitate şi eroare" ? Să uşuram expunerea cuprinsului cărţii, lămurind dela început sensul dat termenilor din titlu. Prin *realitate* autorul înţelege starea specială a omului în lume : omul este despărţit printr'un perete al ignoranţei, de *adevăratul* rost al existenţii. Se află undeva un centru explicativ în care poate să stea Dumnezeu, lucrul în sine, sau neantul : nu ştim ce este în acest centru pentrucă noi suntem aşezaţi la margine, în *afară*, nu suntem tot *una cu el*. Realitatea este deci starea de *despărţire*, de *respingere* : poziţia între cunoaştere şi non-cunoaştere, *dualitatea*.

Omul tinde însă, împins de o misterioasă forţă organică, să fie *una* cu adevărul *ultim*, să înlăture dualitatea, să *unifice* realitatea. Această străduinţă de a fi tot una cu adevărul formează obiectul filosofiei. Scopul filosofiei este *unificarea* realităţii.

„Eroare" este al doilea termen din titlul cărţii lui Mircea Mateescu ce trebue lămurit, ca şi primul, potrivit sensului dat de autor. Eroarea este şi ea o stare ontologică, faţă de modul de a fi al omului în lume. Sunt numeroşi filosofi cari au construit sisteme de gândire prin care pretindeau ca s'a rezolvat problema *unificării* realului. In concepţia acestora omul se *unifica* cu adevărul, dualitatea nu mai exista, se stinsese misterul. In operaţia lor demonstrativă autorii de sisteme se prijină însă pe o *metodă*, apucă anume cale care duce la unificarea realităţii. Şi pentru a fi socotită adevărată afirmaţia că realitatea a fost unificată, trebue în primul rând acceptată *metoda* de care s'a folosit autorul. Intr'un sistem filosofic se cercetează mai întai metoda pusă în aplicare, şi abia dupa verificarea metodei se iau în consideraţie concluziile. Mintea omeneasca este insa astfel alcatuită, incat nu găseşte buna nici o *metodă* filosofică. Nici una nu-i inspiră absoluta increderе. Pe toate le respinge, parţial sau total. Prinurmare, alaturi de tendinţa adanc inascută în fiinţa umana, de a se *uni* cu adevarul, — exista deopotrivă tendinţa de a se *desparţi* de adevar, prin criticismul sau inascut, care declară imperfectă orice metoda propusa de unificare a realităţii. Aceasta tendinţă critică o numeşte Mircea Mateescu *eroare*. Ontologic că este năzuinţa spre absolut, tot ontologica este şi *eroarea*, osanda de a socoti neputincioasă orice *metodă* de a se rezolva problemele metafizice. In structura umană, aspiraţiunea metafizică desvăluе două aspecte, a două tensiuni egale de putere : unul în sus, pozitiv, altul în jos, negativ.

Omul *afirmă* şi *neagă* din aceeaş predestinare. Demonia metafizică se manifestă dublu : comportă şi voluptatea adevărului, dar parcă şi-a negarii lui. In orice caz, Mircea Mateescu incearcă să facă dovada că *adevărul* se fundamentează metafizic pe un plan de egalitate cu *eroarea*. Normal ar fi ca odată găsită o metodă de unificare a realităţii, să fie declarată bună şi să se ramae la ea ! Pentrucă *setea* metafizică se află structural în om. Tot structurală este însă şi negaţia, încât şi *eroarea* are pretenţia de a fi intemeiată metafizic. Iată cuvintele proprii ale lui Mircea Mateescu : „Omul îşi dă seama, cu alte cuvinte, că unitatea lumii trebue refăcută, că fericirea şi soarta lui depind de gradul în care izbuteşte să se apropie de centrul însuşi al lumii, de Dumnezeu sau de altceva. Pe de altă parte nu este mai puţin adevărat că, aşa cum este făcută fiinţa umană, posedând deopotrivă, pe lângă tendinţa de unificare (aceea care i-ar putea revela certitudinea, absolutul) şi vocaţia telurică (Keyserling) a diversificării realităţii, — cunoaşterea noastră va fi totdeauna atenuată, mereu relativă, adversitatea metfizică între cele două tendinţe ambivalente ale spiritului omenesc continuând fără întrerupere. Când Socrate ne învaţă „să fim noi înşine", această maximă care străbate şi caracterizează întreaga filosofie elenică, trebue înţeleasă doar ca un îndemn de a regăsi realitatea ultimă şi unitatea lumii în spiritul omenesc, care o posedă originar, însă imperfect pentru că tot atât de originar posedă şi instinctul material al diversificării fenomenului. Sf. Toma d'Aquino, cea mai sintetică minte gânditoare a evului mediu, denunţă adesea, cu tărie, instinctul „disociaţiei risipitoare", care disolvă unitatea eului, împiedicând astfel normala lui funcţiune paradizíacă, unificatoare". (pag. 21-22). Pornind de la asemenea constatare, Mircea Mateescu întreprinde în scrierea sa o muncă de istoric al filosofiei : cercetează pe rând toate metodele importante pe care le-a încercat gândirea metafizica, spre rezolvarea problemei *unificarii*, dela începuturile străvechi vedantice şi elene, până în zilele noastre. Rezultatul ancheteі sale va stabili tot atatea *erori* câte metode a cercetat. Impresionant, firesţe, acest patetism, şi instructiv. In filosofia vedica metoda unificarii realului consta în „integrarea în ritmul cosmic", în renunţarea la „viaţă", la „dorul pamantean" ; metoda ascetică, a lui „a nu fi tu". Este o metoda *„eroare"*, pentrucă se găsesc argumente contra acestui „a nu fi tu", sprijinite pe principiul creator al individuaţiei. Cum să renunţi la *existenţa* cand singurul ei sens sigur este de *a fi*? Mircea Mateescu cercetează cu îndemanare, metodele *„erori"* înregistrate de istoria filosofiei, ca derivand întrucâtva una din alta. In filozofia greacă, denunţă cu Parmenide prima metodă-„eroare" : eroarea ca omologare dintre raţiune şi existenţă. Ideile lui Platon sunt şi ele o metodă-„eroare" fiindcă postulează pluralitatea conceptelor iar unificarea lor reclamă negaţia existenţei. Criteriul clarităţii, la Descartes, este tot metodă-eroare; fiindcă este o „exuberanţă logica", un „efort deductiv", „superstiţie a raţiunii divine". La fel analizează Mircea Mateescu eroarea ca apriorism teologic (Spinoza) ; eroarea ca „adevăruri contingente care pretind o analiză infinită şi cărora Dumnezeu singur poate să le cunoască necesitatea (Leibniz). La Kant Mircea Mateescu face un popas constatând lucrul esenţial pentru studiul lui, că, prin acest filosof se operează în istoria filosofiei o abatere a direcţiei spiritului metafizic. Până la Kant, unificarea realităţii se credea poisbilă prin feluрite metode ; criticismul kantian declară imposibilă cunoaşterea, şi numeşte absolutul *lucrul în sine*, faţă de care conştiinţa rămâne exterioară, înarmată doar cu structurile transcendentale, cu acele categorii, utile doar spre a cunoaşte fenomenalitatea. La Kant se menţine dualitatea, filosoful german ferindu-se să recomande altă metodă de unificare decât cea tradiţională a teologiei. Dar dacă n'a spus nimic despre transcendenţă, a descoperit în schimb *transcendentalitatea*, tensiunea certă spre transcendenţă. Aceasta se află în alcătuirea structurală a minţii omeneşti, în categoriile înţelegerii.

De la punctul unde s'a oprit Kant, alte sisteme au încercat rezolvirea problemei numenalităţii, recurgând la un soiu nou de *metode*. Până acum metoda consta în a lua raţiunea ca instrument şi a o aplica asupra lumii ; de-acum încolo metoda este o *teorie* a cunoaşterii, adică o analiză a înseşi alcătuirii înţelegerii. Şi deoarece Kant descoperise la baza înţelegerii tendinţa spre transcendenţă, — transcendentalitatea — filosofii ce l-au urmat au socotit că lucrul în sine se află ascuns undeva, chiar în modul de a funcţiona al înţelegerii. Spre a absorbi lucrul în sine, era destul să se înţeleagă lumea vizibilă, fenomenalitatea, — aplicându-se asupra ei toate modalităţile de cunoaştere ale înţelegerii. Mircea Mateescu numeşte *fenomenism*, acest curent nou în care absolutul se prinde ca într'o plasă, odată cu cunoaşterea lumii văzute sau simţite, a lumii *aparente*.

Fenomenalismul n'a propus însă decât tot metode-„erori" : eroare „invocare a logicei în câmpul a lutului" (Hegel), eroarea ca er rism, ca pozitivism, ca monism materiei, ca intuiţionism şi vita (Bergson, Nietzsche), ca iraţio lism, ca umoră a realităţii (F ner), ca voluntarism, pragmat etc. Efortul ultim al lui Mircea teescu se îndreaptă asupra filos fenomenologice, prin reprezenta ei ilustri Husserl şi Haidegger.

Husserl face din transcendent tate nu o matcă a fenomenali ci una a esenţelor. Înţelegerea prinde absolutul în măsura în se refera numai la modalităţile *goale*, fără conţinutul sensibil, degradează cunoaşterea. Princi este al reducţiei fenomenolog Heidegger lărgeşte conceptul de naliza fenomenologică în ana existenţiala. Starea omului este a se afla în lume; lumea exista p el, transcendenţa consistă tocmai dorinţa de a fi în lume; către tr scendenţa ne mana teama de a fi în lume, moartea. Mircea Mat scu încheie prin a declara meto „erori" atat reducţia fenomeno gică (spiritul nu se poate goli fenomenolitate), cât şi unifica existenţială prin teamă (afecti tatea nu poate fi luată criteriu a solut, ca şi raţiunea regina, asce etc). Iată concluzia: „socotim ipoteza dualistă se menţine între ga, că adevarul şi eroarea exi deopotrivă, în acelaş rang meta zic şi poate cu aceeaş funcţiun stimularea energiilor spiritua pentru aflarea realităţii îns (pag. 171)".

Se mai cuvin câteva cuvinte sp a face legătura cu ceea ce s'a sp la început despre **frumuseţea** u studiu filosofic egală cu aceea a nei opere literare. Frumuseţea i terioară a studiului stă în motiv care l-a îndemnat pe autor să-l a căutiască, motiv care este voinţa a stabili un fundament absolut **valorilor.** Partea doua a lucră tratează despre **drept** şi **valoa** Autorul este un **jurist,** şi năzuin lui de a găsi criteriul absolut al devărului juridic apare oricui, foa te legitima. Incursiunea în istor filosofiei a întreprins-o cu credin că va afla suportul necesar un structuri juridice, ideale, pe c mai înaltă treaptă de gândire, ca e cea metafizică.

Existenţa „erorii" pe care o po tulează final nu-l turbură pe au tor, pentrucă, în dualismul cunoş şterii nu se opreşte la **eroare** ci *tensiunea spre adevăr*. Criteriul u nic exista din moment ce simţi impulsul să-l căutăm. „Pentru a fla adevărul juridic vom încerc neîncetat să ne întrebam ce poa exista în eternitate... (pag. 263 Prin „Realitate şi eroare" Mirce Mateescu a dat o lucrare de dens ale cărei inerente imperfecţii vom pune pe seama exerciţiului ne transformat în virtuozitate. Nu so cotim necesar să însemnăm aici a ceste neajunsuri, privitoare de pil dă la limba literară, la impreciz termenilor, la oarecare prolixitat de erudiţie, etc... O singură v mare îi găsim şi o semnalam cu re gret : faptul de a nu fi utilizat i cercetarea sa şi un sistem de filoso fie românesc : al lui Lucian Blaga In cele 34 (subliniem 34) pagini d bibliografie, deabia face, *indirec* menţionne a această filosofie autoh tonă a cunoaşterii, pe care, credem dacă ar fi aflat-o la un autor strein ar fi luat-o chiar ca punct de ple care pentru sistematizarea sa.

CONSTANTIN FANTANERU

De vorbă cu debutanţii

Primim deobicei la redacţie un mare număr de manuscrise literare, pe care autorii ne roagă să le publicăm. Până acum, am procedat faţă de aceste solicitări, cum procedează şi celelalte reviste, — anunţând la „Poşta redacţiei" ce se publică şi ce nu Incepând cu prezentul număr, noi am adoptat, un procedeu socotit mai nimerit spre a satisface multele cereri de colaborare ce ni se adresează zilnic. Am rezervat locul de aici al revistei pentru rubrica „De vorbă cu debutanţii". Inţelegem prin debutanţi, *desigur pe cei cari se află în perioada de început a scrisului lor, pe cei cari îşi manifestă serios dorinţa de a fi scriitor. In acest caz, solicitarea lor de a-i publica este mai mult un apel către noi de a le da o îndrumare, în momentul dificil al debutului. Sunt unii chiar, cari ne cer în scrisori doar atât, să citim, manuscrisele şi să le răspundem limpede dacă au sau nu talent, ca să ştie ce au de făcut. Prin rubrica „De vorbă cu debutanţii', urmărim să fim de folos începătorilor astfel cum ei ne roagă să le fim! Vom publica* integral *manuscrisele meritoase, vom reproduce fragmente, din cele ce ni se par demne de un comentar şi vom da autorilor îndrumările cerute.*

ION DRUMEŢU

D. Ion Drumeţu a trimes trei poezii, două slabe, iar ultima, „Popas în codru". mai bună. *Din ea reproducem numai o parte, pe temeiul căreia îl putem îndemna pe autor să mai SCRIE".*

Incă nu au plecat la plimbare cerbii
Pe poteca din inima codrului pierdută
Ei umblă numai în noapte cu lună
Spre lacul cu apa verde şi stătută.

Tăcerea a prins şi mai mult rădăcini
[între noi
Nici un gând nu mai bate la poartă,
[nici un dor
Şi totuşi nu peste mult se va întâmpla ceva
Toate căprioarele vor veni să se adape
[la isvor.

Mai trişti suntem ca un cimitir de
[cruci albe
Prin care cântul trece ca un suspin
Tăcerea ne înghite cum marea-o corabie
De mult s'a uscat şi mâna de crin.

OFELIA - DANA

„Era la un „pom de Crăciun... mirosea a brad şi a ciocolată. Afară ningea, ningea cu fulgi deşi, darurile lui Moş Crăciun ai Cerurilor.

Atunci te-am cunoscut, dar de Crăciun. Prima scrisoare de la tine, m'a găsit undeva departe, în alt colţ de ţară. Alt Crăciun, ne certasem. Era ultima seară a vacanţei pe care o visasem altfel, când mă despărţisem de tine, în toamnă.

A doua zi plecai. Eşisem în oraş să te întâlnesc, neştiind ce-ţi voi spune, dar eram sigură că ne vom împăca.

Nu te-am întâlnit. Mă întorceam singură în ploaie şi vânt. Cum trecuseră toate clipele dragi, cum trecuse şi vacanţa aceasta, pe care o aşteptasem, ca odinioară, darul lui Moş Crăciun". (Fragment din „Jurnalul unei adolescente", proză cu calităţi de sensibilitate, elementară, fără închegare artistică, promiţătoare).

ANAXAGORAS

„Acesta este păcatul: abuzul de instincte, care duce la patimi. Dimpotrivă, victoria totală a spiritului asupra instinctelor, duce la sfinţenie.

Sfinţenia nu este, însă, starea normală a omului. Este tot un abuz. O răsturnare a echilibrului în partea cealaltă. O anomalie". (Fragment din articolul „Despre echilibrul moral".

Definiţia pe care o daţi păcatului şi sfinţeniei, se sprijină mai puţin pe concepţia creştină şi mai mult pe cea elenă, despre aceste sensuri antropologice. Noi facem deosebire clară între antropologia creştină şi cea elenă.

In creştinism păcatul *se referă mai mult la* lipsa *de viaţă decât la abundenţa ei. Instinctele ca afecte, sunt admisibile. Iisus a avut afecte, în partea lui omenească: foame, sete, oboseală, somn...*

In acestea s'a întrupat. *Sfinţenia o confundaţi cu asceza care-i mai mult o metodă, — dar nu necesară. Conţinutul sfinţeniei îl formează dragostea, credinţa, virtuţile evanghelice. Dar nici asceza nu este abuz şi anomalie, în creştinism. La Greci da; — în* Rugătoarele *lui Eshil,* măsura *sfătueşte pe Danaide să nu ceară de la zei dreptul de a rămâne* virgine, *fiindcă ar fi contra naturii. In creştinism fecioria este o stare de har, de paradis, etc.*

ENDIMION

Fiecare lucru înmugureşte pe dedesubt
Ca ierburile, fără să tresară,
Oamenii îşi duc osteniţi obrăzarele
Pentru o sindrofie ciudată.
Viespele nu mai au ac şi venin
Drumul se închide ca'ntr'o ceaşcă
Slugile calcă pe covoarele noi
Să nu trezească moartea din oaspeţi.

— Ce bine mi-ar face să curgă ploaia
Să ude salcâmii, să le zornăie sălbile
Străjile porţilor şi-au lăsat scuturile
Şi au intrat în apa caldă a pământului.

— Aş vrea să fiu acum lişiţă albă
Peste bălţile adânci ale somnului
Dece nu se trag odată zăvoarele
Să rămânem aci toată viaţa... prietene ?
(Fără comentar; vă rugăm să ne mai trimeteţi, iscălind cu numele întreg).

EUGEN ENACHESCU, Elev

Ce trist răsună'n pacea amurgului de
[toamnă,
Istoria-i, — poveste cu goluri de milenii !
Când freamătă pădurea cu galbena ei
[coamă.

(Strofă aleasă din poezia „In pădure", nereuşită ca ansamblu, totuşi plină de promisiuni. Mai scrieţi).

IOAN CHEREJI

Olga-i ţiganca cea mai frumoasă,
Fecioară cu ochii de jar,
Regină pe şatra cea veche şi roasă...
Femeie cu buzele roşii, şi umeri de var.
Buclele-i negre: zambile în noapte,
Ii joacă pe sânii cei tari,
Când vântul îngână a dorului şoapte
Şi'n cobză îi cântă ţiganii cobzari.
Olga-i uşoară ca fulgul... şi joacă !
Spre Volga, ea mâna-şi adie...
Ea râde, ea cântă, ea ţipă şi... pleacă
Spre ţărmul cu vise spre dulce beţie...
Şi'n ţara cu vise, s'aşează pe-o stâncă...
Şi vede pe ape lotuşii mari
Şi vede şi Sfinxul în zarea adâncă,
Smaralde şi nimfe cu ochii sprinţari.
Şi vede fantome, pe aripi de vânturi :
Sunt visuri bătrâne din aur de stea...
Columbele albe şi roze, pe turnuri,
Ce'n dragoste dulce îşi stâmpără setea.
Şi-şi vede părinţii mumii barbare
Intinse 'n cosciugul de jad,
Şi-şi vede şi fraţii — bronzuri pe-altare
Şi casa... pe ţărmuri de basme şi ape ce cad
Şi Olga visează şi plânge în noapte
Iar luna se stinge 'n tăcere...
Pustiul e negru, iar Volga în şoapte
Poartă pe valuri, spre mările moarte
Imaginea fetei cu buzele roşii
Mai roşii ca sâmburii roşii de rodii
Mai senină ca o zi de primăvară, ori Rusal
Mai albă şi mai dulce ca un mănunchiu d
[dalii...
Iar vântul când plânge şi geme pe Volga,
Şopteşte: cea mai frumoasă ţigancă e Olg
(Poezia dvs. este ceeace se cheamă o „ver
sificaţie". Aţi făcut versuri corecte, vioa
plăcute chiar, pe o temă veche, azi demo
modată. Aţi cetit poeziile lui Macedonski? Bă
nuim influenţa lui. Compoziţia dvs. mai a
mineşte şi de poezia cu aceeaş temă a lu
Artur Enăşescu. Vă sfătuim să citiţi cât ma
intens autori moderni: Lucian Blaga, V. Voi
culescu, Emil Botta, Simion Stolnicu, spr
a vă forma o emotivitate adecvată timpulu
O lege, în literatură este şi aceea de a
la acelaşi nivel de sensibilitate cu vremea i
care se produce; aceasta în cazul când n
poate depăşi vremea. Poeţii mari au depăş
totdeauna vremea lor. Dacă în schimb tonu
afectiv al poeziei seamănă cu al poeţilo
morţi de 20 sau 30 de ani, este îndoială c
acea poezie e bună).

SĂLBATECE VISURI

de EMIL BOTTA

oate sunt
oar sălbatece visuri.
i dacă ai fi
teaua 'n ceruri, sus,
atimile-mi toate
e-ar fi nestemate
ironite'n cer...
i 'n ceresc toiag
e-ar veni un mag
ă citească abisuri
n lucitoarele scrisuri...
ar toate, toate sunt
oar sălbatece visuri.

●

ngerii au ars
minunatele scrisori de dragoste.
Iuindu-mi degetele în cenuşa inspiraţiei arse
in greu suspin...
h, tristă e lumina de August
i cavoul acesta ce mi s'a recomandat:
unt pădurea!
h, mincinoso,
şti cavoul ce mă umple de temeri.
ar ,iată, cineva îmi face semn!
nţeleg, văd, înţeleg, deşi
ulburarea mi-a împăinjenit ochii:
rebue să mă gătesc de moarte.
poruncă nebună aruncată în obraji cu trufie,
durere nebună săpată în obraji:
Trebue!
..Dar sunt un dandy, scumpa mea,
n domnişor care şi-a cheltuit viaţa
ntr'un chip ideal de ciudat...
Căprioarelor, duduiţele mele, veniţi-mi în ajutor,
daţi-mi voi modelul unei morţi elegante...
Şi tu iarăşi îmi faci semn,
să mă apropii îmi faci semn,
printre coloanele rupte din marmora lunii.
Toată eşti îngropată în aurării,
nu-ţi văd faţa, dar o ghicesc,
frumoasă, foarte frumoasă
şi limpede ca de copil.
(Dar dece umbli în halul acesta,
dece porţi straele acestea,
ca un păun ori altă exotică pasăre?)
Şi-mi oferi otrava
spunându-mi că e dulce şi răcoritoare,
că va să-mi potolească arşiţa
şi râzi apoi ,Ofelie încântătoare.

●

In cerescul fapt al dimineţii
văile trec, imperiale...
Sunt frumoase văile mele,
mai frumoase ca stelele pale.

Vale ocean, vale 'n furtună,
sufletul meu cu tine se cunună,
cu roua ta Cosinzeană, Ileană,
vale făr' de prihană.

Spună îngerii că eşti
lumina ochilor dumnezeeşti;
de-ar fi să fii dulcele-mi sicriu,
vale, nu vreau să ştiu.

Dacă sui dealul cu mine te-oi lua,
de n'ai putere te-oi ajuta,
clară povara, pe umeri te-oi duce,
vale, argintia mea cruce.

●

Surâsul tău e secera graţioasă
care taie iarba cea rea,
deaceea nu-i de mirare
că am căzut în genunchi,
asemenea relelor ierburi.
La fel şi stelele căzură
când, către seară, ai ridicat faţa surâzătoare;
Secerişul în ceruri
înseamnă că sfârşitul e pe aproape,
că moartea e vecină cu noi.
Costumul de înger e frumos, dar nu mă prinde;
aripile m'ar trăda
fiindcă nu ştiu să le port,
sunt stângaci şi stingher, mă împiedec şi mă târăsc.
E mare lucru să ştii purta cu naturaleţe
aripile superbe ale îngerului!
Deaceea, faţă 'n faţă cu surâsul tău,
stau în genunchi,
fiindcă sborul mi-e strein,
fiindcă sunt o iarbă rea
şi oricine se ia cu mine la trântă,
de-mi pune o piedică,
mă grăbesc pe dată să cad
cu inima frântă.

●

Era o noapte avară
ce mi-a dat doar câteva stele,
a râs nebun firul ierbii,
ale nopţii ape au râs şi ele.
Reci sunteţi stelelor,
(oarbelor, v'a bătut vântul friguros al antichităţii)
am îngheţat jucându-mă cu voi
un joc pedeapsă, un joc infernal,
din care ieşi-voi oare cu faţa curată
ca născut din aurore şi lacrimi?

Inchipuire, tu-mi arunci
piatra nebună a iluziei,
mă ameţeşti cu loviturile tale de bici:
Hii, Hii!, căluţule de lemn,
căluşeii mei de panoramă!
Doar nu-s de carton şi lemnul, Uscatul,
nu mi-e frate,
suntem din altă plămadă !
Să nu mai strigi
că-mi sburleşti părul cu ţipetele tale,
Sperietoareo!
...M'au săturat şi cântările
pentru muza fără pereche de urîtă,
cântările tale, menestrele.
O noapte avară era
ce mi-a dat doar câteva stele.

●

Dragă mi-e libertatea
de a visa în lan,
de a mă trezi visând în lanul acel
ca un leneş învăţăcel,
de a visa moartea, de a mi-o imagina
ca un desfrâu.
An cu an,
clipă cu clipă va creşte,
mă va cuceri.
Tot cuprinsul, întregul, tâlhăreşte,
regiunile acestea singuratece
cad în mâinile morţii sălbatece.
Şi însuşi lanul
îmi va spune, dragul de el, hoţomanul,
că e mai bine aşa.
O, e mai bine aşa!

HALO

Uşuratece duhuri mi-au luat
al vieţii potir plin cu farmece,
buzele-mi ard încă de setea
sărutului ce nu mi-a fost dat.

Singurătatea mie nu-mi spune
că luna se învaţă ca o rugăciune,
că's palorile ei aceste medalii,
ascunse 'n vitralii.

Sorţile mele preadarnice
datu-mi-au bunuri amarnice,
ursitele mele deşarte
datu-mi-au crezul în moarte.

Şi tu lumină oare ce-mi dărui?
Culmile-mi reci de pe care te nărui.
Şi tu dragoste ? (căci aşa te socot)
Doar o durere, atâta tot.

●

O aură porţi, de moarte şi linişti,
cu degetul pe buze păzeşti un mister,
mâinile tale, de statuă, reci,
au o parte de cer.

Nu ştiu de unde
sosesc tăcerile profunde
ce se abat asupră-ţi ca cetele
de îngeri, scuturând pletele.

Vezi umbre de lună cum trec
peste ale mării tonuri şi miragii...
Doamne ,atunci se petrec
secretele tale naufragii.

Mă întreb de voi şti să primesc
ecoul acesta nelumesc!
Ah, aşi dori să aud cum sună
angelicul pas de lună!

●

Unde se duce, în amurguri cernit,
singuratecul frate,
alungat de toţi, de nimeni iubit
şi fără cetate?

Unde se duce, rătăcitor,
sprijinit de al umbrelor umăr,
bolnavu-mi suflet călător
printre stele ce nu le mai număr?

Târziul, cu braţele-i reci,
mi-l prinde şi mi-l înfăşoară,
Innaltul, din turnu-i de veci,
cu săgeata lunii mi-l omoară.

Ci, i-al Intunerec, ia-l că-i obosit,
pe apa cea oarbă.
Alungat de toţi, de nimeni iubit,
apele să-l soarbă.

●

Odată şi odată
buciumul va suna.
Vieţile noastre, uşoare ca fulgul,
s'or cutremura.

Odată şi odată
umbră vom fi.
Vieţile noastre şi stelele clare
le-om preamări.

Niciodată poate n'ai să mai ştii
de-i luna în ceruri,
pierdută 'n eteruri,
în albastre pustii.

Sub spânzurătoare

(episod inedit)

de MIRCEA STREINUL

1862

— A venit ? — întreabă, poate pentru a zecea oară în ziua aceea, domnul Igel, directorul închisorii, chinuindu-şi mustăţile arse de nicotină, cari ascundeau sărăcia unei guri cu abia doi-trei dinţi în gingiile de-o culoare neplăcută ca a râmelor.

Răspunsul, negativ şi deastădată, îl scoase din sărite şi, nemaiavând răbdare să stea la biroul imens ca o criptă, acoperit cu colecţii de legi şi dosare voluminoase, legate cu şnururi şi pecetluite, domnul director Igel se duse şchiopătând la fereastră, să privească spânzurătoarea din mijlocul curţii vaste şi pavate, pe care-o înconjurau zidurile mohorîte şi roase de intemperii ale penitenciarului din „Austria-Platz".

— Hm ! — făcu domnul director, încercând să ghicească dacă ploaia asta afurisită va continua să-i frământe şi mâne bietele oase chinuite de reumatism.

Omul de serviciu, obişnuit să-i citească gândurile, spuse respectuos :

— De mâne se 'nseninează, domnule director !

Bătrânul, care crezuse că e singur în cameră, tresări speriat :

— Erai aici ? Poţi să te duci, Iancic. Adică stai ! Il rog pe domnul subdirector Pasternak să poftească încoace. Dar imediat ! M'ai înţeles ? Du-te ! Mai eşti aici ?

Omul de serviciu dispăru ca o umbră după uşa îmbrăcată în piele sângerie şi bătută cu ţinte lucitoare de alamă.

— E 'n toane bune *der alte Herr ?* — se 'ngrijoră subdirectorul Pasternak, culegându-şi ochii dintr'o carte, pe care-o feri instinctiv de privirea curioasă a lui Iancic.

— Nu prea. Ploaia-l cam scoate din sărite pe domnul director. Afurisită boală reuma ! Mă 'ncearcă şi pe mine câteodată, blestemata ! — deveni familiar camerierul.

„Domnul Igel iar o să-mi ţină o conferinţă despre decadenţa disciplinei administrative şi despre lipsa mea de patriotism..." — oftă subdirectorul, ale cărui sentimente de simpatie pentru social-democraţii dela Viena, unde studiase, erau cunoscute în întreg oraşul.

Trecându-şi mâna peste părul tuns cu maşina No. 3, murmură un „Lua-l-ar dracu' !", care se referea la „maniacul şi senilul Herr Direktor", şi se grăbi să bată foarte-foarte respectuos la uşa „Diavolului-şchiop" .

— Ia loc, domnule subdirector Israel Pasternak ! — şi mâna osoasă şi cu vine umflate a directorului indică un fotoliu cu arcuri plesnite, cari împungeau nemilos pielea neagră, scorojită de vechime.

Pasternak se conformă şi numai cu greu se decise să-şi ridice privirea voalată de ochelari la faţa omului de-a cărui limbă ascuţită tremurau până şi pietrele penitenciarului din Cernăuţi.

— Ei, ce ne facem, Pasternak ?

Cum subdirectorului nu-i trecea prin cap despre ce e vorba, superiorul său se enervă şi strigă de se-auzi până 'n coridor :

— Ce te uiţi aşa la mine ? Evident că mă gândesc la călău. Bine 'nţeles ! Mâne dimineaţă trebuie să fie spânzurat un om aici şi dumneata te distrezi cu romanele acelea imorale, pe cari m'aş jena să le iau în mână. Domnul consilier mi-a comunicat că Timoteiu trebuie executat neapărat mâne în zorii zilei. Cererea de graţie a fost respinsă de prea luminatul nostru Impărat, aşa că... Hm !

— Cred că diligenţa dela Lemberg nu va întârzia prea mult şi condamnatul va putea fi...

— Dumneata crezi ! Dumneata crezi ! Crezi ! Crezi ! Crezi ! Puţin mă interesează ce crezi dumneata ! Dacă nu întârziai adresa către directorul închisorii din Lemberg, călăul era încă de ieri aici ! Dar dumneata ai alte griji...

Romane ! Ca mâne o să aflu că întreţii vre-o... Na! atâta ţi-ar trebui! Eu nu admit cocote în casa funcţionarilor mei.

„Afurisit individ ! Doamne, greu e să ai un director bolnav de reumatism ! Şi măgarul acela de Iancic nu şi-a putut ţinea gura cu cărţile mele..." — se gândi amărît Pasternak, rozându-şi nervos unghiile tăiate până la carne.

— Dacă până la orele şase seara călăul nu va fi aici, să faci o adresă către domnul consilier şi să mi-o aduci s'o semnez. Şi bagă de seamă să nu mi-o scrii pe coperta vre-unui roman de al dumitale ! — pufni batjocuritor domnul Igel.

„Mânia zeilor asupra ta !" — se gândi şi mai furios subdirectorul, ridicându-se să plece.

— La câtiva paşi de noi un om îşi aşteaptă moartea şi dumneata eşti de-un calm atât de nesimţit, încât... încât... pleacă, domnule !

Pasternak se retrase cu o adâncă plecăciune şi închise fără sgomot uşa după sine. In coridor, se izbi de Iancic, care-şi permise să-l întrebe perfid :

— Cum l-aţi găsit dispus pe Herr Direktor ?

Subdirectorul clătină evaziv din cap şi-şi jură să nu-i mai dea niciodată bacşişuri Kammerdienerului „impertinent şi şmecher".

In biroul său, directorul se plimba tot mai nervos încoace şi 'ncolo. Incercase să citească o revistă de criminologie, dar după cinci minute o aruncă plictisit şi enervat. Aşezându-se iarăşi la birou, deschise dosarul celui ce-şi aştepta moartea.

Culpa : crima premeditată ;

condamnatul : Inochent Timoteiu, agricultor, în etate de 24 de ani, în deplinătatea facultăţilor mintale ;

victima : Toader Timoteiu, părintele condamnatului ;

sentinţa: condamnare la moarte prin strangulare.

Directorul îşi apăsă cu pumnii săi uscaţi şi mici tâmplele şi gemu. Nici un condamnat nu-l turburase atât de mult ca acest Inochent Timoteiu. Dorise din toată inima ca împăratul să-l graţieze şi, prin absurd, chiar sperase acest lucru. Totul îi părea atât de ciudat, încât, împotriva realităţii, se 'ntreba dacă Inochent Timoteiu comisese într'adevăr crima aceea, care pasionase cercurile judiciare din întreaga Austrie.

Seara începuse să se lase prin ploaie măruntă, care-l îmbolnăvea pe director şi Iancic aprinse lampa chioară depe birou. Pasternak aduse adresa de amânare a execuţiei, când camerierul se-apropie pe vârful picioarelor, plecându-se ca pentru a spune ceva tainic.

— Domnule director... Nu mai e nevoie să iscăliţi... A venit... A venit chiar acuma... Aşteaptă în coridor...

— A venit... — şi directorul se scutură ca de frig. — Să se prezinte !

Călăul, îmbrăcat într'o largă manta de călătorie, îşi făcu apariţia.

— Să trăiţi, domnule director ! Am primit abia ieri ordinul... Cu toate că l-am primit cam târziu, aş fi sosit mai curând, însă drumurile's grozav de desfundate. In Galiţia plouă de-o săptămână... Când trebuie să aibă loc execuţia ?

— Mâine în zorii zilei. Deci pela orele cinci... Apucă-te imediat de lucru...

— Am înţeles... Să trăiţi, domnule director !

Călăul ieşi urmat de Pasternak.

Oftând, directorul îi porunci lui Iancic s'aprindă un felinar.

— Du-mă la condamnat.

O luară prin coridoarele întortochiate ale închisorii. Paşii lor răsunau a piatră goală; umbrele tremurau pe zidurile mucegăite; câte-un şobolan chiţăia înspăimântat de lumină, încurcându-se între picioarele camerierului care mergea înaintea directorului. O tăcere aproape nefirească domnea în această clădire uriaşă, ale cărei coridoare fără sfârşit dădeau impresia unui labirint. Nici un lanţ nu se mişca. Deţinuţii parcă-şi ţineau răsuflarea şi noaptea mocnea a umezeală în ziduri, iar lumina felinarului părea un fluture cu sbor nesigur.

In curte, călăul şi ajutoarele sale controlau spânzurătoarea, de-al cărei cârlig fusese prinsă o frânghie nouă, căci cea veche putrezise.

Apoi, ajutoarele călăului trecură în atelierul de tâmplărie al închisorii, ca să pregătească sicriul, şi, în curând, loviturile surde ale topoarelor sparseră liniştea nopţii. Fiecare lovitură parcă bătea un cuiu în inima deţinuţilor, cari începeau să se agite surd în celulele friguroase şi pline de şobolani pitiţi în ungherele umede.

Iancic veni la călău :

— Domnul director m'a trimis să-ţi arăt odaia dumitale... Am făcut şi-oleacă de foc, că noaptea aiasta are să fie cam răcoroasă... Sunt trei paturi în ea...

— Nu-i nici o grabă, domnule Iancic. Mai bine să fumăm o ţigară aici, sub streşină, pan'or termina ajutoarele mele cu sicriul. Doamne, cumplit m'a sdruncinat călătoria aceasta ! Mi se părea mereu că nu se mai sfârşeşte... Aşa ploi n'am mai pomenit din optsutetreizeci !

Călăul avea o voce moale, obosită, şi, uneori, abia şoptită. In etate de 50 ani, părea, totuşi, mai bătrân şi-avea o privire sfioasă de om nenorocit. Imbrăcat în haine cuviincioase, cam demodate, făcea impresia unui negustor. Lui Iancic îi plăcea să stea de vorbă cu dânsul, căci călăul ştia întotdeauna o mulţime de noutăţi sau de istorii ciudate.

— Am avut mult de lucru în ultimul timp. Alaltăieri, am spânzurat o femee la Lemberg. Şi-a ucis ibovnicul, ca să-l prade. Urît s'a mai sbătut ! M'a sgâriat, m'a muşcat... A trebuit să-i leg mâinile. Da aiesta, al vostru, ce-a făptuit ? Ha ? Am auzit că-i un biet tinerel...

— Şi-a omorît tatăl.

— Ţţţ — Cumplit lucru !

Capătul ţigărilor lucea în întuneric. Ploaia ropotea acuma şi-acoperişul de tablă al clădirii suna ca o darabană. Pe stradă, trecea uneori câte-o căruţă, însă huruitul roţilor abia de se-auzea prin sgomotul ploii.

In celula condamnatului la moarte nu pătrundea nici un sunet. Flacăra felinarului pâlpâia sărac, aşa că ungherele rămâneau întunecate, ascunzând ţesăturile păianjenilor. Directorul se-aşezase pe-o laviţă şi se gândea cum să înceapă. Celorlalţi condamnaţi la moarte, cari trecuseră pe aici, le spusese întotdeauna brusc, fără milă : „Mâne ai să fii spânzurat ! Să-ţi trimit un preot ?" — dar acestuia parcă nu-i putea vorbi astfel.

— Şezi, măi băiete... — îl îndemnă cu glas blând directorul.

Condamnatul se supuse şi se-aşeză pe scândura goală a patului de fier.

— Măi băiete... Măria sa împăratul... a respins cererea ta de graţiere... Dumnezeu să te ierte, căci mâne dimineaţă... mâne dimineaţă... ştii tu... Hm !

Flăcăul dădu din cap c'a înţeles.

Directorul reluă cu glas stins :

— Cum de ţi-ai ucis tatăl, măi băiete, că eşti om întreg şi cu judecată ?

Flăcăul îşi strânse a tăcere încăpăţinată dinţii.

Renunţând să insiste, directorul oftă; apoi, continuă:

— A fost vara ta pela noi...

Condamnatul se ghemui în sine şi ochii îi luciră atât de chinuit, încât bătrânul funcţionar simţi o milă cum n'o avusese niciodată, faţă de nimeni.

(Urmare în pagina 6-a)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

SALONUL OFICIAL DE DESEN ŞI GRAVURA (urmare)

Continuăm să notăm, în limita spaţiului, lucrările cele mai alese din Salonul Oficial de desen. Remarcăm de asemenea grija cu care au fost aranjate lucrările anul acesta. In contrast cu anii trecuţi, Salonul actual, e aproape cochet, iar marele număr al artiştilor ce participă, dovedesc interesul din ce în ce mai mare ce suscită în public.

Remarcabilă, lucrarea d-lui S. Mützner; regretăm că nu a trimis mai multe. Citäm de asemeni participările d-nei Stela Nedelcovici, Iulian Nämescu — abil desenator de peisage şi Mircea Olarian. D-na Lili Pancu expune Balcicuri înecate de lumină, original desenate, notaţii nu numai just observate dar şi spirituale. D. Petraşcu expune şi de data aceasta admirabile desene colorate, cu aceleaşi subiecte pe care d-sa le-a îndrăgit şi le interpretează cu atâta măestrie.

Alexandru Phoebus se afirmă şi de data aceasta ca unul din cei mai aleşi dintre artiştii noştri. El redă cu multă simţire bacoviana melancolie a străzilor noastre de mahala.

D-na Florenţa Pretorian trimite două excelente desene colorate.

Multă uşurinţă şi spontaneitate în desenul d-lui Stelian Popescu-Ghimpaţi, care e şi un emerit portretist. D-na Joe Ricci expune două peisage din Balcic, remarcabile. D. Sevastian e un subtil desenator, nu numai pictorul de mare rafinament pe care-l cunoaştem. Menţionäm, printre cele mai interesante, lucrările d-lor Elena Popea, Plämädeală, Siegfried, Wanda Sachelarie, Margareta Sterian, Steurer. D. Soroceanu trimite două pasteluri făcute cu acea graţie care-i este atât de personală. D-sa ştie ca nimeni altul să redea farmecul unui cap de copil sau — cu mijloace infime — frumuseţea unui nud. D-na Nisi Torossian trimete un singur desen. Ne pare rău că d-sa expune atât de rar. Expoziţia dela „Hasefer" ne lasă să credem că vom putea revedea mai des operele sale. D. Nicolae Stoica expune poate cele mai frumoase desene din Salon. Ararеori linia e atât de fericit îmbinată cu lumina, arareori s'a exprimat cu atâta sentiment şi delicateţe un peisaj. Imi pare rău că spaţiul nu-mi îngädue să-i aduc atâtea elogii câte merită.

Remarcabile calităţi de meserie vädeşte d-na Ana Tzigara Berza. D. Nicolae Ştefänescu expune desene foarte pitoreşti. N. N. Tonitza e acelaş mare artist de întotdeauna.

Oricât de simplu ar fi un desen de Tonitza, recunoşti în el geniala intuiţie, profunda originalitate a adevăratului artist. Am scris despre lucrările d-nei Vavilyna cu prilejul recentei sale expoziţii. D-ra Georgeta Vintilescu trimite două desenuri foarte armonios colorate.

D. Velisaratu, printre alte lucrări, expune un studiu în care dovedeşte surprinzätoare calităţi de portretist. Revedem după o lungă absenţă lucrările d-lui Lazär fiu. D-sa e acelaş interpret al suferinţei omeneşti pe cari le evocă însă de astă dată cu un meşteşug mult mai adâncit.

D. Zlotescu posedă aceleaşi daruri ca şi d. Nicolae Stoica, aceeaş subtilă însinuare în esenţa însăşi a lucrurilor, aceeaş emotivitate. Ceea ce-i desparte e originalitatea în felul de exprimare al fiecăruia.

Cei cari trimit gravură anul acesta par a fi mai numeroşi. Datorim acest lucru faptului că un număr destul de mare dintre elevii d-lui profesor Iuca înfruntă acum încercările debutului. E destul să citäm pe câţiva dintre ei, pentru a ne da seama de cum au fost răsplătite eforturile profesorului; Frederic Micoş, Checais Dimitrie, I. Dumitrescu, Cristea Guguianu, C. Marulis, Magda Smântânescu, Wanda Sachelarie etc. Ne pare rău că din acest salon lipsesc tocmai lucrările d-lui Iuca. D. Alexandru Bassarab face merituoase eforturi pentru a-şi câştiga o limpezire a personalităţii. Simplificările d-sale sunt inteligent făcute şi dau lucrărilor un aspect cu totul afară din obişnuit. D-na Tania Baillayre-Ceglocoff expune patru gravuri remarcabile. N. Nicolae Brana încearcă gravură pe sticlă, o technică în care d-sa obţine rezultate interesante. D. Ceglocoff mânueşte cu multă uşurinţă lumina şi umbra. dovedind o serioasă pregătire de meşteşug. Linoleumurile d-lui Dobrian sunt dintre cele mai frumoase din câte a făcut acest talentat artist.

(Urmare în numărul viitor)

Aspecte italiene

Despre continuitatea unei anumite culturi

Rubrica aceasta, ale cărei coloane inaugurale sunt doar preambulul problemelor ce avem de gând să prezentäm cititorilor ei, n'are rostul să fie nici proces-verbal de cărţile italiene apărute, nici rezumat al vreuneia din ele. Incercarea de a pune în legătură cu realitatea spirituală a peninsulei meridionale, pe aceia dintre cititorii români, cărora limba de regale sonorităţi latine le e nefamiliară, va merge paralel, în decursul viitoarelor cronici, cu străduinţa de a sugera şi celor iniţiaţi în itinerarul gândului italian, considerarea lucrărilor ştiute de ei, din unghiuri de vedere pe care nu le-au încercat poate. Dublul aspect, istoric-informativ şi problematic, al acestor note, va forma caracteristica lor constantă. Cel dintâi lucru pe care suntem siliţi să-l mărturisim e că, spre deosebire de alte culturi, în manifestările cărora un lector deprins cu inciziile critice va putea citi deplină corelaţie între panorama politică, socială şi cea literară, cea de a doua prezentându-i-se drept corolar al primeia, ori drept concluzie directă, — literatura italiană nu trädează, după cum observa în *„Saggi di letteratura francese"* (apărută la Bari, ed. Lateza), Cesare de Lollis, nici stadiul evoluţiei gustului public în materie de literatură, nici (cu atât mai puţin) concepţia politică dominantă în stat, ori tendinţele surde, subconştiente, ale entităţii sociale. Intr'adevär, orice cunoscător cât de cât al istoriei literare, îşi poate da seama că literatura franceză aparţine mai mult societăţii, poporului, publicului, decât scriitorilor înşişi, încadraţi — uneori benevol sau chiar militant — într'un *„curent"*, „şcoală literară".

Producţia literară nu apare din iniţiativă particulară — ca să întrebuinţäm un termen al economiei politice. Ea e cerută, impusă de gustul publicului, în Franţa, care nu e indiferent, ci manifestă preferinţe, impunând chiar uneori, felul de a scrie. Fie că revoluţiile literare au fost solicitate de cele sociale, fie că dimpotrivă, acestea din urmă au fost fructul inovaţiilor introduse de literatură, oricum, nu se poate nega *continuitatea* ce există între politic şi estetic, în ţara în care ne-am deprins greşit să vedem numai gratuitate şi libertinism, roade ale unui individualism anarhic. Continuitate de care e lipsită însă literatura italiană, cu toate că Italia e factorul hotäritor atunci când este vorba să se stabilească legäturile culturii europene moderne, cu antichitatea, deci *continuitatea* civilizaţiei europene.

Imprejurări total diferite de cele din Franţa au prezidat începuturile şi desvoltarea literaturii. Până în 1870 Italia n'a existat unitar, ci divizată în mici republici, fiecare cu alte idealuri şi alţi duşmani. Invaziei longobarde îi urmează luptele dintre şefii diferitelor provincii. Condotierii alungându-se furtunos între ei, dela un capät la altul al peninsulei, găseau cu greu răgazul de a se socoti pentru puţin, musafirii propriilor lor palate de basm.

Literatura italiană, născută sub auspicii străine la curtea regelui Frederic II din Palermo, trece dela imitarea poeţilor provensali, în timpul luptelor celebre dintre Papi şi Impăraţi, la o strălucire pe care faza ei actuală n'o poate măcar râvni.

Insă chiar exponenţii acestei perioade, cele trei glorii ale Toscanei, Dante, Petrarca şi Boccaccio, n'au nimic comun în scrisul lor, nimic din ceeace le-ar putea stabili o continuitate.

Träind izolaţi, neaparţinând, — ca francezii, — nici unei şcoale, scriitorii italieni sunt mari singuratici. Nu e oare semnificativă tristeţea lui Dante, atunci când operele sale ajung la o popularitate care i se prezenta drept semn al decadenţei proprii? Dispreţul pentru public — cel puţin pentru publicul contimporan lor — e contrapunctat suficient cu desinteresarea, uneori chiar înverşunarea publicului împotriva unei literaturi pe care n'o ceruse şi pe care n'avea dece s'o särbătorească, individualismul fiind, chiar şi în Italia, deşi se afirmă totdeauna contrariul, — o floare rară şi neviabilă.

Aproape toţi scriitorii mari ai Italiei sunt nevoiţi, ca o continuare a celor susţinute mai sus, să-şi petreacă ostracizaţi o parte din viaţă, izgoniţi de însăşi cetatea ori provincia a cărei glorie aveau să devină în ochii tuturor popoarelor, mai târziu. Cazul universal cunoscut al proscrisului Dante — „le catholique" cum îl numeşte ca un suprem omagiu Paul Claudel, nu e decât începutul unei serii extrem de bogate. Metastasio, slăvitul „poeta cesareo" al curţii din Viena, nu se afla aici nicidecum ca oaspete. Carlo Goldoni se sfârşeşte la Paris în timpul revoluţiei franceze, în cea mai deplină lipsă. Ugo Foscolo găseşte la Londra pe Mazzini, într'un ceţos cartier muncitoresc, cu nostalgia cerului italian.

Insuşi şeful mişcării romantice italiene, Alessandro Manzzoni, în Franţa îşi însuşeşte främäntările noului curent, pe care e departe de a-l susţine cu înflăcărarea militantă, curajul şi eficacitatea „şefului" francez, ce-şi merită pe de-a 'ntregul titlul: Victor Hugo.

Ferit de lupte şi polemici, pentru susţinerea cărora verva särăcăcioasă a lui Manzzoni ar fi fost insuficientă, Romantismul italian se înfăţişează mai degrabă ca o mişcare lentă, ca un fenomen de evoluţie firească, aproape organică, fără nici o opoziţie flagrantă faţă de tradiţia locală, ce-i slujeşte mai curând drept pregătire.

Giuseppe Parini — clasic prin perfecţiunea stilului, nu însemnează un preludiu al Romantismului decât prin elementul fantastic al poemelor sale, şi prin ironie. „Il Giorno", satira spiritului plebeu e reprezentativă din punctul acesta de vedere.

Lupta pentru libertate, deşteptarea conştiinţei poporului italian ca popor, îşi găsesc expresia în *V. Alfieri*, poetul Italiei noui — abia mai vizibil romantic. In *Vincenzo Monti* träesc de-opotrivă de viu, ambele tendinţe. Clasicismul n'a fost de altfel îndepărtat niciodată dintre tendinţele literaturii italiene. Ruptura de cultura latină nu s'a produs niciodată. Tradiţia seninătăţii echilibrului şi a calmului, tradiţia limitelor şi a formei, n'a putut fi înlocuită într'o ţară în care — geografic şi anthropologic — acestea sunt valorile constitutive. Desechilibrul främäntärilor politice a fost mai curând de natură precară. Ecourile lui n'au avut însă nici raţiune nici timp să se resimtă în cultură. Goethe se pare a fi simţit acestea, formulând că Romantismul italian e o aberaţie.

Fizionomia deosebită a literaturii italiene, aici îşi găseşte justificarea. Aşa se face că aceia dintre scriitori cari sunt consideraţi drept prototip ai Romantismului — Manzzoni şi Leopardi, — aduc, primul corurile clasice în dramele sale, al doilea aspectul singular, poate nereeditat, al unei structuri pline de contraste, din care alternärile de sbucium şi organizare clasică, nu sunt excluse.

Nu trebue trecut neobservat faptul că — odată cu Romantismul încetăţenit în Italia— apariţia lui Giosue Carducci († 1907) cu ale sale „Primavere eleniche" şi „Odi barbare", testimonii de un realism clasic dintre cele mai autentice, n'a devenit o imposibilitate. După cum o imposibilitate n'a fost nici — după unificarea statului italian, adică atunci când se ţinea mai aprig la o unitate spirituală — apariţia scriitorilor regionali, ca Grazzia Deledda şi Giovanni Verga, prima desväluind viaţa din Sardinia într'o limbă foarte apropiată de idiom, al doilea, verist, romancier al Siciliei. Mathilde Serao se înscrie şi ea, prin povestirile-i napolitane, în rândul acestora.

Individualismul excesiv al literaturii italiene nu putea să nu-şi permită luxul de scurtă durată, al experienţei futuriste, odată ce, încă din secolul XVII, Gianbattista Marino urmärea prin nefireşti şi căutate gimnastici poetice, — improprii structurii logice a limbii acesteia, — producerea uimirii cititorilor: „La maraviglia".

El nu mai poate stăpâni astăzi însă, desvoltarea literaturii italiene: formula de viaţă pe care şi-o caută aceasta e — pentru prima oară de acord cu cea socială — sobrietatea şi simplicitatea, recunoscându-şi încă odată în clasicism, originea şi ţinta.

*

Despre aspectele particulare ale problemei acesteia, vor avea de tratat cronicile noastre viitoare.

ITALO FRETTI

Toamnă

Ce tristă-i toamna pe alei!
Cum plâng atuncea cântecele ei
Şi cum se-adună în inima mea
Din toate câte cântă ea...

Aşi vrea ca altădată să mai strâng
Boboci de ghiocei din crâng;
Cruzi şi albi ca nişte dinţi de lapte, — şi aşi vrea
Să mai împodobesc cu ei casa din inima mea.

Dar toamna tristă de pe alei
Imi cântă cântecele ei
Din harpă ruginită şi coarde ce se rump
Şi fiecare ghiocel îmi pare-acum atât de scump,
Incât mai bine vreau să-l uit, ca să nu mă mai doară
Când o trebui să moară
Inima mea,
Căci ştiu eu bine, va muri şi ea...

VOICHIŢA CERCEL-PREDESCU

Elegie

Ca florile ne stingem, rând pe rând,
Şi sufletele se despart, plângând,
Din lutul alb în care-au locuit,
Pe care l-au urît şi l-au iubit.

Spre câmpul cu tezaur de petale,
Nu va mai fi deschisă nici o cale.
Spre holde, spre păduri şi spre grädini,
Nu vor mai fi nici drumuri, nici lumini.

Sub lespezi şi sub negura uitării,
Din cântecele vieţii şi-ale zării,
Nici un ecou, la noi, nu va străbate,
Ci numai freamät de singurätate.

Nu vor ajunge razele de stea,
La inimile stinse 'n huma grea,
Căci peste ele, moartea - şi va aşterne
Vestmântul ei de 'ntunecimi eterne.

DIMITRIE ALBOTA

G. Zlotescu — **Luxemburg**
(desen colorat)

Frederic Micoş — **Vânătoarea**
(aqua forte)

Alex. Moscu — **Peisagiu din Timiş**

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRI

Reprezentaţiile Operei din Frankfu Main. Din nou oaspeţi ai „Operei Rom interpreţii Tetralogiei Nibelungilor, niţi dela Opera din „Frankfurt pe M au strämutat la noi, cu tot atât de p autenticitate, ca şi întrecuta lor călăt realizarea acestor pagini lirice de im viziune. Prin măreţia proporţiilor, celebrare totală a idealului wagneria contopire într'un bloc inseparabil a mei, a muzicei, a poeziei, prin ge putere de făurire cu care marile prin muzicale creatoare a lui Wagner se tornicesc aci în desăvârşită expresie artă „Ringul" îl reprezintă şi caract zează cu unică fidelitate şi amploare. flul wagnerian gigantic străbate di singură avântare acest minunat con merat de opere, acest organism plura care esenţialele condiţiuni vitale sunt mune.

Respectând cu sfinţenie tradiţia in pretării în comandamentele ei de stil unitate şi ritm şi dinamică spirituală, creare de linii de desfăşurare largi şi jestuoase, artiştii germani, fie ai sce fiecare în parte un admirabil părtaş acestea toate, fie ai orchestrei, măias în urzirea şi plämada plină de sensu fondului instrumental al operei, au pu duce la capät greaua lor misiune pil tor de frumos. Calităţile individuale s vădit, fireşte. Totuşi nu în acel chip c deplasează centrul de atenţie asupra u rol în detrimentul celorlalte, dar în li tele unei armonii de ansamblu şi u simţ al subordonării fiecărui element realizare scopului mare al slujirii totu în adevär demn de imitat.

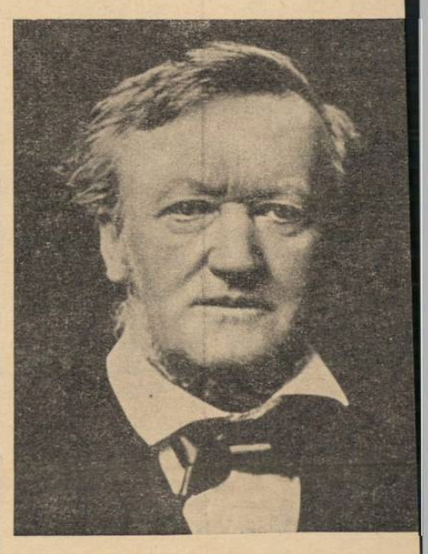

Richard Wagner

D. Franz Konvitschny a dirijat întreag serie de spectacole cu intimă înţeleger vibrantă energie şi contact permanent c tot acel freamät multiplu de particul componente ale unei mari partiţiuni, p care vigilenţa, pregătirea şi darul unu dirijor le pot contopi integral.

Călăuzirile scenice, prezidate de Hans Meissner şi aplicate în latura teh nică de Walter Binse, au participat ac centuat la atingerea nobilelor ţeluri ur mărite.

Creaţiilor, admirate şi prima oară compuse de d. Stern, Seibert, Hesse, Her mann şi d-nele Hainmüller, Hunten, Fis cher, Ebers, adäogäm numele noi pentr publicul nostru al d-nelor Rose Paloss Huszka şi Coba Wackers care au adu alte exemple de artă lirică superioari integrate succesului triumfal al ansam blului german la „Opera Română".

Concertul violonistului Sandu Albu. In trarea în stagiune a violonistului Sand Albu, s'a făcut anul acesta cu un ges de primejdioasă afecţiune pentru muzic românească, exclusiv aşternută în pro gramul d-sale. Cuvântul primejdios îş are din nefericire rostul în rândurile d mai sus, deoarece este de ajuns ca u artist sau o grupare să consacre o sear muzicei româneşti, ca să bântue vântu prin sala de concert, semänată la ma distanţe cu câte un auditor perseveren Snobism, neîncredere sau acea indife renţă faţă de mediul cotidian şi imedi în virtutea căruia oameni care cunosc î amänunţimi locuri de peste ţări şi mări nu-şi cunosc propriul lor oraş, mai curân acestea toate la un loc, fac pline d riscuri iniţiative ca aceea a d-lui Sand Albu. D-sa fiind larg apreciat pentr seriozitatea măestriei şi ţinutei d-sale ar tistice cât şi pentru orizontul deosebit d vast al repertoriului d-sale, a putut s întrunească în sala „Dalles" ceva m mulţi ascultători de cât au de obicei concertele de muzică autohtonă, ceeac sporeşte valoarea practică a frumoas hotărîri a d-lui Albu. Cu atât mai mu cu cât în acest concert a fost interpre tată, cu matură înţelegere şi sinceră a vântare, de către artist, sonata III-a per tru vioară şi pian de George Enescu, fre că minunată a frumosului muzical româ nesc popular şi piatră de încercare per tru orice virtuos.

Sonatina de Paul Constantinescu, scris cu autentic accent şi caracter românes lucrări de Cuclin, Filip Lazär şi însuşi Albu, a cărui suită bogat figurată instru mental şi de lungă respiraţie, a avut u deosebit succes, au fost fiecare viu aplau date în prezentările d-lui Albu, însoţ la pian cu deosebită îndemânare şi fine sonoră de d. *Ion Filionescu.*

CASA NEBUNULUI

nuvelă inedită de TITUS NICOLAU

Când a deschis ochii, printre genele mătăsoa- mai fâlfâiau părerile visului proaspăt: la o ă de vânătoare, încărcată de perdele grele de eră, pe pajiștea din față, zăcea corpul însân- at al tinerei stăpâne. Dăinuia în timpan bu- itura de armă, ce o trezise, — și Dudu, ridi- ndu-se, își frecă somnoroasă ochii, își des- ndă urechea, îndelung.

Razele soarelui umpluseră balconul. După a- aza, în scăpătat, se revărsase molcomă, cu cerile câmpenești ale târgușorului moldove- sc.

Acum, Dudu trăia în amănunte frânte viziu- a din somn, care năvălise, crudă și nepoftită, spete hidos rânjind prin cine știe ce crăpă- ră misterioasă a sufletului: caii albi, spume- nd în frâu, înșeuați, se amestecau cu poporul ela straniu, abia sosit dela vânătoare. Costu- ele erau murdare, iar fusta lungă de amazoa- , a celei ucise, păstra înfățișarea, cu mucigai crăpături, a unui zid dărăpănat.

Ucigașul, — înspăimântătoare asemănare, — a cum sta rezemat de pomul din dreapta, cu rul vâlvoi, cu ochii pe jumătate închiși, ânși, cu cizme înalte și pantaloni bufanți, — ea ceva din Luca. Doar mustața, lungă și răs- cită, îi dădea aerul de carnaval, de bal mas- t în care tragedia se împletește cu gluma. Iar șca, cu două țevi, cumpănită în mâna dreap- fumega încă.

Dar ansamblul acesta care plutește real, un- va, pe aproape, parcă l-a mai văzut Dudu, și o singură dată. Iată, cum stă așa, cu ochii schiși, răzimându-și ceafa caldă în mâinile ci, reconstitue mereu tabloul nebulos, din vis, amănunte ce vin pe urmă, precise: într'un i, pe zidul de cărămizi roșii, lângă fereastra jaluzele verzi, atârnă ceva lung, un vânat, o scă sălbatecă sau un iepure. Peste acoperișul ardezie, dincolo de lucarna înaltă cu cocoșul iat în tablă, pe un deal abia estompat, câțiva opi răzleți, drumul de coastă și în fund pă- rea.

Ce s'a întâmplat însă cu găina aceea, o clos- înconjurată de pui aurii, speriată de apariția ganului buzat?... apoi, o! sărmanii puișori stri- ți sălbatec sub cizmele bestiei!...

Ce groază!... Și totuși, uite, ici, în ogradă, în ța casei, parcă mai ciugulesc câțiva pui scă- ți de prăpădul uliului negru. Uliul acesta e ngura imagine care nu poate fi detașată pre- s din tabloul, limpede de altfel, pe care-l are față... Ba da: e țiganul din curte, grăjdarul lui uca, angajat de câteva zile. Așa buzat și ne- ru, cu nasul coroiat, cu semnul acela săpat în unte, parc'ar fi un arap din cine știe ce ținu- ri tropicale, descins într'o bună zi tocmai în rgușorul acesta pustiu al Hușilor; zice că vine peste Prut, dela Leova. Dar tocmai fiindcă atât de neverosimilă orice legătură între în- țișarea lui și pământul slav din care a sosit, eaceea poate a luat în mintea ei chip de pa- re mare, neagră, de hultan ce se lasă năpraz- ic din albastrul cerului, peste gingașele făp- ri de aur. Aripile funebre mai fâlfâie încă văzduh.

. . . . . .

E o zăpușală nesuferită. Dudu se ridică în- et. Umbra din odaie o înăbușă parcă. Ar vrea ă iasă afară, la aer liber, în lumină, să respire in plin boarea sănătoasă pe care o ghicește ub copacii înfrunziți în grădină.

Dar tot mai rămâne să viseze, tolănită, tre- tă în realitatea atât de mângâietoare...

I-a plăcut dela început orășelul acesta, pitit ntre dealuri și vii, cu răcoarea înviorătoare și erul senin de Florență visată în albume și tampe vechi.

Așa i-a apărut de sus, din trenișorul ce ieșea intr'odată printre cele două dealuri, de unde revărsa panorama cu dulci coline și plopi remurând în zare.

Și amintirea, ca un film, se desfășoară de stă dată, dea'ndăratelea: trenul își încetinește nersul printre livezi și vii, ocolind dealuri în- erzite, tăind pâlcuri de pădure, și poposind eodată în mijlocul codrului. O poiană largă se eschidea acolo, cu tăcerea înfiorată de mierle i cintezoi alături de gâfâitul locomotivei.

Era o dimineață senină, sculptată în cleștar.

Și ea sosea aici, cu Luca, în călătoria fan- astică, grea de frumusețe pe care n'o mai poate ita. Incepea o viață nouă, totul în cale îi su- râdea: flori în pâlcuri smălțuite, se înălțau svelte pretutindeni, iar ei se coborau în glumă din mers, le culegeau și se urcau în trenișorul e pufăia grozăvindu-se cu scântei și fum pe hări ca un balaur, ca o jucărie pentru copii. O, parc'ar fi trecut deatunci ani întregi și, uite, nu e nici o lună de când a coborît în mijlocul a- estor locuri peste care s'a statornicit o atât de fermecătoare odihnă netulburată.

De atunci multe s'au perindat, multe încân- tări au mai trăit, câtă scânteietoare țesătură de fapte și nimicuri fermecătoare între ea și Luca!... Și gândul o duce mai înapoi.

Par'că se vede, în revărsatul zorilor, atunci trezindu-se alături de el, în prima zi când îi era soție.

In dimineața aceea Dudu s'a sculat mai de- vreme ca de obicei. O întâmpinase văzduhul surâzând, razele vesele se încrucișau cu refle- xele verzi-albăstrii ale pomilor bogat înfrun- ziți în primăvară; păsărele în stoluri ciripeau gureșe, sbenguindu-se nebune prin crengi. De sus, din larguri, cădelnițau mirodenii peste tu- multul năvalnic al pământului.

Dudu se gândea însă, și acum, mereu, la po topul acela de nădejdi aurite care îi răsărise în cale cu hohote de bucurie. A, dimineața a- ceea, cea dintâiu dimineață a căsniciei lor!...

Urmărea de astă dată, pas cu pas, realizarea vedeniilor de paradis, întrezărite atunci.

Dar... zi cu zi, trecuseră atâtea luni, eveni- mentele se precipitaseră ca într'un vârtej... și nu mai putea alege și cântări. Ceva mare, care să semene cu ceia ce aștepta ea, nu se ivise însă și poate... clipă cu clipă se apropia, se a- propia mereu, să i-se înfățișeze deplin. I-se pă- rea câte odată că a răsărit... și iată, se îndepăr- ta amăgitor...

Pași ușori, grăbiți, se auziră în balcon.

Dudu se uită pe geam și tresări.

O doamnă, voalată, par'că a trecut pe sub fe- reastră, ferindu-se.

„O fi poate, vre-una din cunoștințele noastre, proaspete...“

Inima îi bătea:

„Dar de ce cu voal, pe vremea asta, înăbu- șitoare... și de ce se furișa, alergând?...“

Dudu se ridică, repede. Puse mâna, hotărâtă, pe clanță.

Își potrivise, fără să știe, zâmbetul conven- țional, de întâmpinare.

O

Țăcănit sec în ușă: țac! țac! țac! Și încă o- dată: țac!

Luca aținti urechea, învolburat în apele a- dânci ale somnului.

Cine putea fi?

La ora asta, în după amiaza grea, ca o per- dea de pluș, se înăbușiseră toate sunetele de afară. Pasul rar al calului dela trăsura ce se în- depărta, se afunda tot mai surd în asfaltul muiat.

Și iarăși, metalic de astă dată, limpede:

Țac! țac! țac!

— Intră!

Bulboane de sânge în clocot năvăliră în u- rechi, absurd, se retraseseră în piept și fier- beau acolo, pe loc. Mâna îi tremura. Picioarele șovăiră spre ușă, moi din genunchi: „Acum e sfârșitul“, — așa trâmbițase în panică deslân- țuită, fiecare celulă din trupul devenit deodată străin.

Răcni:

— Hai! Intră odată!

Și puse mâna pe clanță.

Nu se putea să fie altfel: Vanda înălțase ca- pul, înfiptă în cadrul ușii. Numai bărbia îi tre- mura.

— Și aici!?

— Da, și aici.

— Vanda, pentru Dumnezeu, înțelege!

Vanda nu înțelegea.

— Haide repede, să ieșim. Afară, oriunde, dar numai aici, în cuibul meu cel din urmă, nu! Nu, nu!

Se sbătea în brațele lui, târâtă spre ușă.

Apoi...

Apoi își încleștase buzele pe gura lui. Omul se topi. Și casa se învârtește deodată. — ha! ha, — scenă rulantă...

Atunci intră Dudu.

Intocmai ca la teatru.

La început nu credea. Își frecă ochii. Odată. Și încă odată, mult.

— Cum, Luca e ăsta?! Și femeea, femeea asta... A!... Fotografia găsită sub hârtia salta- rului!...

Așa dar... nimic din basmul îndrugat odată de el, într'o seară limpede, în munți...

Așa dar...

. . . . . .

Cei doi rămaseră multă vreme, goi de suflet, acolo, în picioare, în mijlocul odăii. Mâinile a- târnau goale....

. . . . . .

Și Luca se pomeni fugind afară, prin grădi- nă, ca un nebun.

— Dudu!... Dudu!...

Dar Dudu ajunsese de mult la șosea, oprise mașina ce-i ieșise în cale și gonea spre gară.

. . . . . .

„Niciodată! — M'auzi, niciodată! Niciodată n'o să ne mai vedem!

S'a sfârșit!“

Literele jucau hâite, strâmbe, deacurmezișul hârtiei, mototolită odată și împăturită apoi, co- rect.

In față Luca privea prostit, plicul gol, cu nu- mele lui deasupra, păianjen strivit sub cerneala ștampilei, melc osândit să-și poarte de-acum casa, refugiu și povară, fără popas.

O

S'au mai văzut totuși... Ce dureroasă, reve- derea fără nădejde!... Și ce absurdă!

Era în ultima zi a procesului.

„Procesului!“El, criminalul!

Ucigașul de rând al visurilor fragede, — atât de fragede! — care mai puteau să înflorească pentru dânsul, vreodată, deasupra acestei hu- me fără de rost.

A mărturisit totul, penibil, în lacrimi.—Puah!

Apoi sfârșitul.

Sentința.

Mersese fulgerător!

S'a pomenit în stradă, căutând nimicul, pe jos, pe stâlpi, peste acoperișuri, în cer...

O

Nici un an nu se încheiase, mai era mult încă, și răzbunarea se arătase, crâncenă. Așa cum o țipase ea, în clipa când fugise, înebu- nită: „Cu argatul din curte, cu argatul din curte!“

Ce aiurare putea să fie asta? Nu putea, nu voia să înțeleagă.

A înțeles, cutremurat, târziu, în clipa când, pitit după gardul de sârmă împletită, o văzuse deodată, pe la spate, — și copilul, drept în față.

N'ar mai fi văzut!...

— O față tuciurie, bucălată, părul creț, buze răsfrânte, grele. Iar pe fruntea lucioasă, bom- bată, semnul. Același ca al țiganului Anton!

Brrr!...

A fugit îngrozit și de atunci nu s'a mai în- tors nici cu gândul.

Doar în visuri...

Prostii!

Doar în visuri...

O

Amicul discuta patetic. Ceilalți doi, răstur- nați în coate, pe banca tare, fumau. Fuioarele albăstrii ajungeau la marginea ferestrei des- chise și erau apoi deodată zmulse afară, scăr- mănate în ghiarele vitezei neostoite.

— Când ajungem la Galați?

— Știu eu?... Par'că la 10.

— Tii! târziu...

Vorbitorul făcu, deodată, inspirat:

— Iată, să-ți povestesc un caz edificator. Su- ficient să ilustreze problema...

Luca nu-l asculta.

Il privea numai, cu gândul departe... Nu-i plăceau gesturile lui. Nici tonul, doctoral.

— Și într'o zi, desigur la nouă luni, consta- tară veracitatea supozițiilor sale: copilul întoc- mai ca în fotografie... Tabloul pe care îl avu- sese în față, i se imprimase, involuntar, în sub- conștient, dând formă precisă, plasmei nedeter- minate...

„Dar ce prostii spune ăsta?“ — făcu Luca, în gând...

Abia târziu, străpungând geamul, ochii i se căscară în spaima bucuriei năprasnice, pironiți acolo, în bezna care se luminase ca o noapte de Paști.

Înțelesese totul...

Amintirea îi fulgerase vie, poposind ca un hulub bătând din aripi, de pe alte tărâmuri: acolo, în iatac, deasupra patului ei, tabloul... Vechi, în ulei... scenă de vânătoare... Se scoro- jise vopseaua pe el și n'a reușit să-l dea afară. Îi plăcuse *ei*. Cum a dat cu ochii de el, îi zise: Scena asta parcă am trăit-o! Sau mă așteaptă undeva! Nu știu de ce, dar îmi place... Lasă-l aici, drăgulucă!

Fleacuri! Zisese el în gând. Dar inima i se muiase.

Uite, ca și acuma.

Ce duioșie!...

Și a văzut-o de multe ori, cu ochii ațintiți în mijlocul tabloului.

— Ce vezi tu acolo?

— Unde?

— A!

— ?

— Dar eu nici nu văd, Luca! L-am și uitat... Când privesc, cadrul dispare. Par'că mă uit în lăuntrul meu, nu acolo. Mi-se odihnesc gându- rile.

A lăsat-o apoi și n'a mai întrebat-o nicio- dată. Numai câte odată, când era singur, cer- ceta cu dispreț zugrăveala de copie eftină, poș- tală ilustrată, din gunoi.

Și imaginea, iat-o acum, întreagă, în față: o casă de vânătoare, cu jaluzele verzi la ferestre, perdea de glicină până la strașini, acoperișul roșu. Intr'un cui bătut pe zid, o gâscă sălba- tecă, vânată proaspăt. In planul al doilea, vâ- nătorii descalecă. Ce stupidă e amazoana aceea, cu cravașa în mână, proptită țeapăn lângă ca- lul alb. In planul întâiu o cloșcă cu pui gălbe- jiți, în mijlocul curții, fără rost. Iar dincolo, în umbră, în colțul drept, răzimat de copac... A! cât de straniu îi apare acum, în amintire!... A- rapul, cu pușca în mână. Iată obrazul de care și-a bătut joc în gând, privindu-l, de atâtea ori: bucălat, tuciuriu, — părul în cap, astrahan, — buze atârnate grele și... pe frunte, în vopsea mucegăită, semnul!

Imaginația a dat chip copilului.

„Copilul meu, copilul meu, al meu!“ Luca repeta înebunit, silabă cu silabă... Țiganul—a- cum își dă bine seama — a fugit cu mult îna- inte de... da! da! neghiob ce a fost! Cum de n'a socotit mai bine!... Cum de s'a lăsat pradă ia- dului, al cărui fund îl ajunsese de mult, îi sor- bise otrava adânc, din măruntae...

Așa dar... închipuirea poate să se întrupeze câteodată chiar în sânge și carne; iluzia, care pentru dânsul plutea până acuma doar în vis, a izbutit însfârșit să prindă viață, a săvârșit minunea răsturnării munților din loc, aseme- nea credinței cât un grăunte de mușt ar.

. . . . . .

Drumul pe care l-a făcut atunci a fost ulti- ma — o! fără îndoială, ultima — ca o coadă de cometă care trece pe cer o singură dată — nă- dejde, devenită năprasnic amintire pentru tot- deauna, până la sfârșitul vieții lui goale!

O

Bătea vântul crengile acolo, lampionul se clătina și, sub alicele rătăcite ale ploii, ultimele frunze se scuturau pe lespde.

Era o lespede albă, de marmoră pură!

Aurul literelor săpate deasupra, numai, în- cepuse să se șteargă.

Vârsta de aur

Arthur Rimbaud

Undeva vre-un glas
— Cât de îngerește! —
Greul meu impas
Dârz mi-l lămurește:

Cu 'ntrebări o mie
Gândul ți-l despici.
N'ai să te ridici
Peste nebunie.

Terque,
quaterque

Vezi, acesta-i drumul;
Ce plăcut, ce lin!
Pajiști tot, și valuri:
Astea ți-s cămin.

Și pe urmă-un glas
— Cât de îngerește! —
Asprul meu impas
Dârz mi-l lămurește.

Și cântă pe loc
Vieților, frățește.
Sună cam nemțește
însă plin de foc:

Ce 'nrăită-i firea.
Tu te miri? tu spui?
Lasă focului
Nedesăvârșirea...

Pluries
Indesinenter

O, vrăjit palat
Ce senini ți-s anii!
Câți ai numărat,
Fire domnitoare —
— a fratelui mai mare?

Cânt și eu, surate!
Voci ce nu sunați
In auz de gloate.
Vreau de slăvi sfioase
Să mă 'npresurați.

ION FRUNZETTI

Vechi reacţiuni contra poeziei moderniste

(Urmare din pag. I)

Scriitorul ştia să rămână totdeauna pe linia celei mai perfecte moderaţiuni. Când, la 1909, atacase tendinţa de a se lua subiectele mai ales din lumea satelor, el o făcuse pentrucă fondul sufletesc care urma să fie înfăţişat în acest caz limita şi împiedica ridicarea literaturii spre preocupări mai înalte. Dar aceasta nu însemna pentru el, ca pentru alţi adversari ai poporanismului, dorinţa de a face salturi, care nu puteau duce la nimic consistent. Ca un vechi junimist, Duiliu Zamfirescu, atacând poezia nouă, se aşeza în contra formei fără fond, pentru că ideologia modernistă urmărea să se treacă la forme literare prea rafinate faţă de fondul nostru sufletesc neevoluat suficient. Şi nu era numai atât. Poezia mai cere, în afară de fondul sufletesc (şi aici era desigur o aluzie la articolul lui Densuşianu: Sufletul nou în poezie) *şi* limbă [3]). *Limba românească are toate calităţile pentru a fi cu succes întrebuinţată în poezie, dar ea trebue să fie bine cunoscută de cel ce o utilizează şi „trebue să fi lucrat tu însuţi la contopirea gândirii filosofice străine, cu graiul tău românesc". Cu alte cuvinte, cât mai multă cultură pentru a putea realiza „întinderea înţelesurilor" de care vorbise în* Metafizica cuvintelor.

Pentru el problema era simplă: „In tot lungul istoriei, — oridecâte ori artele plastice şi literatura s'au depărtat de clasticitate, au căzut în baroc, *în* preţios, *în* bizar, *şi au murit; şi de câte ori s'a constatat o înflorire, substratul era clasic". Artele, aşa dar, nu s'au putut ridica la perfecţiunea lor decât atunci când au fost dominate de un principiu de proporţie, de armonie şi de desinteresare faţă de contingenţele materiale. Perfecţiunea n'a fost, prin urmare, condiţionată de* noutatea *poeziei. Enumerând momentele cele mai importante din desvoltarea poeziei noastre, Zamfirescu remarcă o ascendenţă şi socoteşte că „nu era nevoie de un strigăt de alarmă şi de o* poezie nouă, *fiindcă nimic nu era vechiu şi nimic adormit". Iar când se întreabă dacă poate exista* nou *şi* vechi *în poezie, el răspunde categoric negativ. In* Unor prieteni tineri, *spunea că lumea nu îmbătrâneşte, ci doar oamenii mor, dar cei ce vin în urmă vor încerca aceleaşi simţiri care au fost şi vor mai fi. Nimic nu e nou — zicea Duiliu Zamfirescu, deşi fiecare om care încearcă un sentiment puternic şi sincer crede că n'a mai fost aşa până la el. „In această vecinică reînoire stă farmecul poeţilor adevăraţi, adică a acelor artişti care pot să sensibilizeze o stare sufletească deopotrivă de chinuitoare sau de înălţătoare pentru toţi semenii lor". Nu se poate vorbi, aşa dar, de o învechire a poeziei din punctul de vedere al fondului şi cu atât mai puţin de una a limbii literare. Şi în orice caz, dacă s'ar simţi nevoia unei înoiri, ea n'ar putea consta în extravaganţe.*

La noi nu putea fi însă vorba de o înoire a poeziei, pentru că nimic nu era în decadenţă. Ceva mai mult. Pe vechea linie de desvoltare a literaturii, nici nu se dăduse încă operele de înaltă valoare, care să constitue literatura noastră clasică. „Frumosul este independent de orice altă preocupare, iar epoca noastră de tranziţie a putut să fixeze foarte puţin în cadrul nepieritor al „clasicului". Ea va răspunde epocelor viitoare că a lucrat să consolideze Statul, şi va fi foarte bine, — dar atunci să nu mai vorbim de decadenţă *şi de* poezia nouă". *Este, adică, nelogic să vorbim de înoirea unei literaturi înainte ca ea să fi ajuns la maturitate, unde se realizează operele durabile — cele create dasupra modelor şi deasupra intereselor materiale, fie ele sociale, economice sau naţionale — sub stăpânirea acelui principiu de proporţie şi armonie, scump scriitorului nostru, care caracterizează* clasicul *fiecărei epoce* [4]).

La 1916, Duiliu Zamfirescu nu era deci decât reprezentantul acelei clase de oameni, de care vorbea în prefaţa din 1907 dela In război, *„a cărei intuiţiune artistică o apără de exagerăţiuni şi o ţine la egală distanţă de extravaganţele decadenţilor şi de maniile naţionaliştilor, îndrumând-o astfel către pământul liber al clasicismului". El susţinea de altminteri ceea ce susţinuse şi la 1901, când, de asemenea, se ridicase împotriva goanei în căutarea originalităţii cuvintelor, goană care-i apărea ca un semn de decadenţă nejustificată, întrucât „ca să cazi trebue să fii sus".*

Rândurile acestea pot avea şi o altă semnificaţie decât simpla desgropare a unor lucruri uitate. Ele ne pot da un oarecare scepticism şi o oarecare obiectivitate în judecarea formelor noi de artă, dacă ţinem seamă că o bună parte din „moderniştii" de acum 25 de ani sunt printre tradiţionaliştii sau demodaţii de azi.

---

1) E. Lovinescu, **Istoria literaturii române contemporane**, I, p. 167.

2) Cf. **Duiliu Zamfirescu, Câteva cuvinte critice**, Viaţa Nouă, nr. 6-8, 1916, p. 236-237.

3) Prin aceasta, de sigur, Zamfirescu răspundea şi d-lui Rădulescu-Motru care, în articolul **Poeţii abstractivi şi poeţii senzoriali după d. Duiliu Zamfirescu** afirmase că „în originalitatea felului de a simţi şi înţelege stă valoarea cuiva ca poet". El insista să precizeze că în literatură nu **simţirea**, ci **limba** este factorul cel mai însemnat.

4) Articolul **Literatura viitorului** a avut şi un răspuns cu caracter polemic personal din partea d-lui N. Davidescu: **Scrisoare d-lui Duiliu Zamfirescu** (Noua Revistă Română nr. 24, 1, 14-II-1916, p. 357), unde se atrăgea atenţia scriitorului nostru asupra clasicismului, care „nu e formulă anumită literară; el este doar consacrarea prin timp a diferitelor formule succesive de art... Decadentismul... este, dimpotrivă, uciderea în timp, prin îndelungată imitaţie, a unor formule, vii la origină, de artă". Că Zamfirescu nu concepea clasicismul altfel decât d. Davidescu la 1916, o dovedeşte, între altele, un text din 1892 (**Leon Tolstoi**, Conv. lit. 1892, p. 562). Cât priveşte decadentismul, îşi spusese cuvântul încă dela 1901, cum se va vedea imediat.

G. C. NICOLESCU

Generalităţi despre critică

(Urmare din pag. I)

o caracterizare, ansamblul este într'adevăr prezentarea unui tablou viu. Chipul unui scriitor sau poet trăeşte difuz şi uneori şters în opera lui, pentru a-l pune în relief se cere o pătrundere psihologica şi un simţ de observaţie precisă, care, să nu întâmpine riscurile unei zugrăviri subiective.

Pe aceiaşi temă pamfletul şi-a câştigat drepturi întemeiate în domeniul criticii literare. Ilarie Chendi (după Kurt Walter Goldschmidt) spunea că „negaţiunea este forţa cea mare a criticii".

Să restabilim valoarea şi utilitatea expresiei: negarea înseamna demascare hotarîta şi violenta, denunţarea impostorului, stigmatizarea falsificatorului, punerea la index a negustorului de nimicuri literare. Ilarie Chendi a folosit pamfletul ca arma critică, i-a restituit valoarea de gen literar. Să nu pierdem din vedere că la romani, critica literară a început prin satirele lui Lucilius şi Horaţiu, prin poeme didactice sau comedii. Literatura este încă şi astazi roasă de cari, atomizată şi pulverizată de termite, în manuscrisele vreunui scriitor de seamă se cuibăresc necroforii şi în colaborare cu neştiinţa şi improvizatul dau la iveală opere de mistificare. Aceştia nu trebuesc menajaţi. Mai mult rău aduce literaturii criticul indulgent, care, vrand să-şi dovedească elasticitatea sensibilităţii şi variaţia aprenensiunei, prezinta nuanţele cu un spirit îngăduitor, găsindu-le chiar merite, dar nu vad şi nu vor să vadă abundenta ignoranţa a impostorilor. Mai vinovat este acel critic salonard şi „manierat", decât pamfletarul care, nu pregetă să anuleze cu o înţepatura de condei pe inumuratul galagios şi steril protejat de anonime solidarităţi de gaşca.

In greşeala aceasta a căzut chiar Titu Maiorescu, şi junimiştii s'au întrebat daca este criticul obligat să vorbeasca numai despre scriitorii de care-l leaga relaţiuni personale, sau dimpotrivă, trebue să ţie seama de producţia literară în afara de cadrele prieteniei. Când a aparut „Direcţia noua", chiar cei mai subiectivi junimişti puteau vedea înţelesul apropierei dintre Alecsandri, Eminescu şi Bodnarescu. Dar apropierea a fost dăunătoare tocmai lui Bodnarescu, peste care timpul a întins vălul uitării, pe câtă vreme pe Eminescu l-a amplificat peste marginile firii. Tot asemeni, prezenţa Mailidei Cugler, a lui Şerbănescu şi Petrino în „Direcţia nouă" nu-şi găseşte altă explicaţie decât aceia că erau junimişti şi publicaseră la Convorbiri.

Vorbind despre proză, Titu Maiorescu va lăuda pe junimişti dar pe Hasdeu ca poet îl va pune alături de Tăut, iar ca prozator îl va recunoaşte caşi pe Boliac. Cumpănit la vorbă, Titu Maiorescu îşi drămăluia caracterizarile, când bune când rele, în conţinutul aceleiaşi fraze, încât parcă ar fi vrut să spue că nu vrea să rămâe nimănui dator niciodată. Indreptăţea bunăoară atacurile lui G. Panu împotriva „părţilor fantastice din Istoria de altminteri interesanta a d-lui Hasdeu". Totuşi îi recunoştea „spiritul viu ce-l are în scrierile satirice"; nu pierdea însa din vedere, atunci când era nevoit să ţie seama de contribuţia lui filologică, să-l arate prea personal şi prea exagerat în unele interpretări. Vrând să fie ironic, Titu Maiorescu, spune că „Istoria critică a Românilor" este „cu multe lucruri frumoase pe copertă şi cu multe ipoteze nedovedite în text", dar se înduioşează de dispariţia Arhivei istorice şi de întreruperea lucrărilor lui Hasdeu. Vrând să spue mult, ceiace credea de fapt, spune prea puţin. Este vrednic de reţinut cum Titu Maiorescu îşi distilează cu picătura, prudent şi reţinut, veninul critic, care vrea să fie balsam tămăduitor dăruit cu generozitate.

Tendinţa spre dogmatic, spre idei fixe şi sisteme complicate, cu rubricări savante şi distribuire de premii este o scădere a artei. Criticul nu trebue să se înţepenească în principii aride, în afirmări de necesitate strategică, în şiretenii de pândar atent asupra victimei. Contrazicerile unui critic, în timp, când nu le poate evita, sunt tocmai dovada spritului său înţelegător.

Intransigenţa gândirii, spontaneitatea stilului, prezenţa stărilor afective în timpul elaborării, îl predispun la anticipări sau la anulări uneori neîntemeiate. Este mai corectă contrazicerea decât perseverarea în susţinerea unei teme dogmatice; este mai omenească revizuirea decât critica dusă până la ultima limită a dogmatismului. Nu se va putea trece niciodată pentru adevărul că un poet sau un prozator, oricât de mare ar fi, are anumite scăderi, erori sau ignoranţe, obscurităţi sau prostii pe care dacă le cauţi le poţi găsi la toţi oamenii. Presupun cunoscute acele antologii savuroase de prostii celebre ,ale oamenilor celebri. Dar ele nu dovedesc nimic altceva decât că viaţa este făcută pentru a ne înşela iar greşelile sunt inerente alcăturii noastre sufleteşti.

NICOLAE ROŞU

Sub spânzurătoare

(Urmare din pag. 3-a)

— Vara ta a născut. E băiat.

Flăcăul sări în picioare; părea buimac; apoi, ochii îi sticliră de bucurie, însă — aproape imediat — îşi reluă vechea înfăţişare şi se-aşeză iarăşi pe marginea patului, care scârţâi jalnic din încheeturile ruginite.

Directorul tăcu o ultimă încercare:

— Dece vrei să duci cu tine în mormânt taina omorului tău?

Văzand că nu va mai putea scoate nimic din gura băietanului, directorul se ridică.

— Iţi trimit un preot...

Timoteiu dădu negativ din cap şi directorul plecă mai turburat decât venise. După câteva minute, se-arătă călăul, care-i scurtă condamnatului părul dela ceafă. Terminând, îl îmbie cu o ţigară; flăcăul o primi, fumând-o lacom. De crimă, călăul nu pomeni nimic. Ştia că n'are nici un sens să discute despre culpa lor cu condamnaţii. In schimb, îl încurajă cu multă simpatie pe Inochent:

— Să n'ai nici o teamă... Moartea prin spânzurătoare n'are nimic îngrozitor în ea. Aproape că nici n'o simţi. Mai rău îi în Francia, că acolo le taie oamenilor capul. Aşa, însă, nici nu prinzi de veste că mori, căci am mână pricepută la legarea laţului... — şi, lăsându-i un pachet întreg de ţigări, se duse, căci Iancic îl aştepta ca să meargă amândoi la o cârciumă din Mehlplatz, unde se petrecea bine, căci erau şi femei; în stradă, călăul îi spuse lui Iancic: — Săracu' băietan! Are ochi atât de blânzi... Cum de-a ucis?

— N'a vrut să mărturisească din ce pricină şi-a omorît părintele. Juraţii erau tare mânioşi că nu puteau scoate nici o vorbă dela dânsul. Amu, are un băiat, făcut cu o vară de-a lui, pe care tot Timoteiu o chiamă.

Incet-încet, trecură la alte subiecte. Lui Iancic îi plăcea să discute cu călăul. Amândoi erau holtei bătrâni şi se 'nţelegeau bine întreolaltă. „Săracu' Laufer..." — îşi spunea de multe ori Iancic. — „Ce-i el de vină dacă e călău?" — şi făcea un semn nelămurit către cer.

Amândoi petrecură până aproape de miezul nopţii, când se despărţiră cu asigurări reciproce de-amiciţie eternă. Laufer ajunse pela ora 1 din noapte acasă, căci se tot oprise în drum, vorbind verzi şi uscate cu felinarele cari aveau chef strașnic de taifas. In odaia din parterul închisorii era cald şi plăcut, căci Iancic nu economisise cu lemnele înainte de-a ieşi în oraş. Făcând lumină, Laufer constată că primele două ajutoare se duseseră deasemenea să colinde „Czernowitz"-ul şi încă nu se întorseseră. „Bieţii băieţi au prilejul să petreacă şi ei olecuţă, săracii..." — mormăi călăul. La Lemberg, cele două ajutoare nu se puteau apropia de nici o femee, căci toată lumea le cunoştea ocupaţia, şi trebuiau să trăiască asemenea unor păgâni. Laufer îl trezi pe cel de-al treilea ajutor, tinerelul a cărui mustaţă abia mijea deasupra buzelor roşii ca focul.

— Haide, mă! Trage-mi ciubotele!

Băietanul începu să-şi frece ochii tulburi de somn.

— Mişcă-te odată! — se stropşi Laufer, însă stropşeala era doar de formă, căci călăul îl apucă mângâietor de părul roş, care părea o flacără de aur, şi-l bătu cu palma peste ceafă. — Hai, măi, hai! Aşa! Trage şi cealaltă ciubotă... Da' dece nu te-ai dus şi tu în oraş, ha?

— Ce era să caut? — căscă somnoros ajutorul.

— Ce era să cauţi! Na! Să fiu eu în locul tău... Thii, să am numai douăzeci de ani! Aş şti ce să caut... Stinge lumânarea şi marş la culcare, prostule! Mişcă, mă! Mişcă!

După câtva timp, oftă:

— Cine te-a pus să te faci ucenic de călău?

La orele 4, un gardian bătu în geamul odăii. Laufer bojbăi prin întuneric şi-aprinse un fanar; apoi, îşi scutură ajutoarele, cari, încă ameţite de băutură, ar fi avut mare poftă să mai doarmă.

— La treabă, băieţi, la treabă! Dupăce terminăm, vă puteţi culca iarăşi! — le promise dânsul, deşi ştia prea bine că, după orice execuţie, nimeni din ei nu mai reuşeşte să-şi închidă ochii, ci se pune să bea până la pierderea cunoştinţei.

Se 'mbrăcară în grabă şi ieşiră în ogradă. Un gardian aprinsese o torţă şi-o înfipsese lângă spanzurătoare, aşa că zidurile interioare ale închisorii luaseră o culoare roşie, de iad. Ploaia nu contenise. Bălţile în cari se-oglindea torţa păreau de sânge.

— Afurisită vreme! Imi distruge nervii... — se plânse călăul. — Mă! Dece dracu' nu pui scaunul sub spânzurătoare? Umeziţi bine streangul, dacă nu l-a umezit ploaia destul, şi ungeţi-l cu săpun! De toate trebuie să am eu grijă... — se tângui dânsul, tuşind sec.

Ajutoarele făcură întocmai şi, apoi, aduseră sicriul. Mai în umbră, aştepta un furgon, la care erau înhămate două gloabe ca vai de ele. In curând, se luminară câteva ferestre; venise directorul. Laufer se prezintă imediat la el.

— Gata? Totul în ordine?

— In ordine, domnule director, — raportă călăul, luând poziţia de drepţi.

Peste-un sfert de oră, Laufer cu două din ajutoarele sale intră în celula condamnatului. In tot spectacolul execuţiei, acesta era momentul cel mai penibil pentru călău, căci unii condamnaţi strigau şi se-apărau cu'nverşunare aşa că trebuia să se'ntrebuinţeze forţa.

Inochent Timoteiu, însă, era liniştit şi călăul fu foarte bucuros de acest lucru.

— Ia o gură de rum. Poţi lua şi două... — şi-i întinse sticla cu băutură; condamnatul făcu un gest de refuz; totuşi ,pe urmă, înghiţi câteva guri. — Aşa, măi băietane! Să-ţi leg mâinile?

— Trebue numaidecât?

— Nu, dar e mai bine.

Flăcăul se supuse. Călăul îi vârî o ţigară între buze şi i-o aprinse. Preotul dela biserica Sfântul Nicolae, care fusese chemat să-l asiste pe condamnat, murmură rugăciuni într'un ungher şi glasul curgea lin ca o cântare de îngeri.

— Nu te gândi la nimic, băietane... Nu te mai gândi la nimic... — îl îndeamnă călăul.—Totul are să fie foarte uşor... Să nu te sperii, că, atunci, e mai rău... Fii liniştit, cât mai liniştit...

Directorul aştepta în coridor.

Inochent păşi calm în întuneric şi, urmat de ceilalţi, o luă înainte; cineva ridică fanarul, ca Timoteiu să vadă drumul. Directorul se-apropie cu o implorare în ochi de condamnatul care parcă zâmbea cuiva nevăzut. Flăcăul se-opri şi fu cuprins de milă pentru omul de lângă sine, omul care voia *să ştie cu orice preţ.*

— Inochent Timoteiu, poate că tot vrei să spui dece l-ai omorît pe tatăl tău..

Flăcăul dădu încet cu mânile într'o parte ca şi cum ar fi vrut s'alunge pe cineva sau să-şi facă loc printre văpăile cine ştie cărui foc necruţător.

— Da. Am să vă spun. L-am ucis, *fiindcă am luptat cu diavolul.*

— Ai luptat cu diavolul? — întreabă aiurit directorul, care părea foarte palid în lumina fanarului.

— Da. Iată, v'am spus taina. Şi, deaici, începe altă taină, pe care n'o mai pot spune, fiindcă n'o ştiu. Fiindcă nimeni nu poate s'o ştie. Nimeni...

Spre marea sa mirare, Pasternak văzu, la lumina fanarului, pe care unul din ajutoarele călăului îl tot agita deasupra tuturor, că directorul are lacrimi în ochi şi, pentru prima dată de când era funcţionar la penitenciarul din Cernăuţi, avu o undă de simpatie faţă de morocănosul şi nesuferitul său superior.

In curte se-adunaseră reprezentanţii autorităţilor obligate să ia parte la execuţie, personalul închisorii, corespondenţii ziarelor din Viena şi reporterii celor locale. Alt public nu fusese admis să asiste la sinistrul spectacol care-avea să se desfăşoare în curând.

Ploaia tot nu stătuse şi vântul bătea mânios, aruncând rafale de apă în obrajii celor prezenţi. Văpaia torţelor, care se-oglindeau în geamurile clădirii, înflorea cu lumini fioroase spânzurătoarea, al cărei streang se legăna în bătaia vântului. Câţiva domni, chinuiţi de astmă, reumatism şi alte b trânești, își deschiseseră umbrele scandalizarea președintelui de t care era de parere că, astfel, se nuiază solemnitatea execuţiei. pondenţii ziarelor din Viena, du-şi cu morgă superioritatea f reporterii locali, formaseră grup te, discutând chestiuni profesion să-şi alunge nervozitatea. Funcţ penitenciarului, obişnuiţi cu exe se ţineau cel mai bine. Unul despre o partidă de taroc, la car duse 5 florini, însă un „ţâst!" e al preşedintelui îi închise gura.

Poarta interioară a clădirii se d se încet, cu un uriaş scârţâit de r

Amuţiră cu toţii.

Intâiu, se-arată directorul; apoi Pasternak; după ei, doi gardieni, de condamnat şi de preot; peste clipe, ieşiră călăul şi ajutoarele, grabiră să ajungă la spânzurătoar intea convoiului.

Ochii tuturor se-aţintiră asup Inochent Timoteiu, care se-a calm de mijlocul curţii. In drep criului, condamnatul se-opri o privindu-l cu o nemăsurată curio Laufer, fiindu-i milă, îl luă de br duse mai departe, sub spânzură întorcându-l cu spatele către care-l aştepta cu capacul pus dec

Preşedintele făcu semn să se d tire sentinţei. Cum ploaia răpăia puternic, nu se distinse aproape n cuvânt. La urmă, preşedintele îl bă pe condamnat:

— Mai ai vre-o dorinţă?

Ziariştii îşi ascuţiră urechile pregătiră creioanele, însă — spr rea lor desiluzie — Inochent Tim răspunse după o scurtă şovăire:

— Nu.

Imediat, ajutoarele călăului se ziră la el şi-l urcară pe scăunaş; L se-apropie şi-i puse streangul dup apoi, îl întrebă după tradiţia de ve a călăilor, aşteptând cu ochii mar punsul:

— Iartă-mă, Inochent Timoteiu

— Dumnezeu să te ierte, călău

Laufer îi mulţumi din privire; zându-şi ochii, trase brusc scăuna Inochent începu să se bălăbănea gol. Cu încetul, faţa i se învineţi nu deveni hidoasă ca la alţi spânz ci-şi păstra blândeţea calmă din După vre-o 10 minute, trupul fu legat şi medicul constată moartea

— Ai lucrat bine, domnule La Fractura coloanei vertebrale. M aproape instantanee... Eşti un ade maestru.

— Dumnezeu a fost milostiv cu — şopti călăul şi se grăbi să di turburat în odaia sa; restul îl fă cele trei ajutoare.

Pe vremea aceea, autopsierea vrului executatului nu era obliga Medicul, care, după cum susţin Pasternak, era un sentimental in gibil, se uită cu milă la cadavru: ce să-l mai ciopârţesc?" — îşi s „Nu mai sunt tânăr şi secretul vie încetat să mă pasioneze..." — aş lăsă în seama ajutoarelor cadavrul, şi începuse să-şi piardă căldura su derea ploii.

In timp ce lumea se'mprăştia, t lui Inochent Timoteiu fu aruncat criu; directorul se'nfioră la sgon pe care-l făcu ceafa mortului lovi se de marginea sicriului; după c criul fu urcat în furgon, preotul s o scurtă rugăciune şi poarta cea a penitenciarului se deschise larg trupul flăcăului să fie dus prin p şi vânt spre cimitir şi înmormânta gard, în afara lui.

Cele două ajutoare mai în vâ se'ndepărtară şi ele de lângă spâ rătoare, ca să se'nfunde într'o câ mă din „Austria-Platz". Numai ce părul roş intră după călău, ca să s tindă lângă el şi să plângă neostoi timp ce, afară, vântul bătea nebu în fereastră şi ploaia se revărsa cer în lumina zorilor apropiate. Laufe strângea pumnii. Suferinţa băieţan lui de-alături îl înebunea.

— Lasă, măi! — strigă el. — M destul nervii mei? Să ţi-i suport şi j tăi? — însă mâna i se-aşeză blân creştetul celui ce plângea.

In biroul său, directorul îşi în dase în mâni capul.

Iancic îşi permise să tuşească pectuos, dar directorul nici nu se m Atunci, cu prudenţă, camerierul luă cuier blana şi-o puse pe umerii d torului, căci în odaie se făcuse un ca de iarnă.

Plecându-se, Iancic văzu că ob lui Herr Direktor sunt umezi — nu din cauza ploii...

Oftând, camerierul ieşi pe vârfu cioarelor din birou. In coridor, se şi privi lung spânzurătoarea, al c streang se legăna cu regularitatea pendul în vântul aspru.

Un corb se roti croncănind în j ei, dar nu se lăsă pe stâlp, ci se pie după ziduri; apoi, nimeni nu mai bură liniştea curţii imense şi Ianci plecă obosit capul, aşa că nici nu-l servă pe domnul Pasternak, ai c paşi lunecau atât de încet pe piatra ridorului, încât păreau de pâslă. *)

MIRCEA STREIN

---

*) Prologul romanului *„Drama casei T teiu".*

SCENA FOYER ECRAN

RUL LIGII CULTURALE: CARE CUM VEDE", CO-IE IN TREI ACTE DE LUIGI PIRANDELLO

crede într'un adevăr ab-, de multă vreme a fost cuparea omenirei în-, precum şi contradic-le asupra acestei chesti-au adus vie contribuţie iritului.

rnind dela considerarea blemei adevărului din-n punct de vedere rela-t, Pirandello a dat co-ia reprezentată în pre-ră Miercuri seara la tea-Ligii Culturale.

uccesul ei, dacă va fi, se datora în primul rând a-ăţii cu care distinsul maturg italian a isbutit nchege un complex de eri pline de viaţă, într'o une oarecum statică.

rin metodele sale para-ale, pe care i le cunoa-n, întrebuinţând o mul-e de artificii scenice, do-ă încăodată a felului in-gent cum Pirandello în-uinţează această artă — rul nu este numai lite-ură, ci trebue să fie chiar izare la rampă, — piesa asta ţine sala întreagă în-dată dela început până la şit.

ineva din sală spunea ă primul act: au reuşit. a atins paroxismul e-ţiei.

ste un adevăr şi în aceste se. Dacă publicul poate tras ca de un miragiu de e ce se petrec pe scenă, devină parte integrantă ele, pentru isbânda spec-olului este totul.

Pirandello are deobiceiu public al lui. Straniul său nu atrage prea mult lu-a. Totuşi, revenind la cele nţate mai sus, piesa poa-fi un succes.

Are ceva din genul poli-, antrenant, aventuros, e-i deschide înţelegerea. N'am vrea să deliberăm upra subiectului, cum nu ea facem în aceste cronici, i cu seamă că la ultima să, la Pirandello, subiec-nu contează prea mult.

Se întâmplă o tragedie, tem spune mai de grabă desvălue o clipă o trage-, apoi totul se termină, se trerupe, pentru a ne duce concluzia că adevărul este lativ şi este mai bine pen-u toată lumea să nu stăru-scă prea mult asupra lui.

Toate petrecându-se într'o mosferă obsedantă de de-enţă, cu jocuri de lumini, ene tari.

Plină de interes în fond, media aceasta este foarte mnă în economia ei.

Jocul interpreţilor a fost umos înjghebat.

D-na Eugenia Voinescu a vut, putem spune, rolul rincipal. Impreună cu d. reţoiu dela *Naţional*, la ândul său frumos intenţio-at, poate prea şarjat une-ri, au creat o atmosferă ună.

D-ra Mocedonski bine şi pariţia d-lui Gh. Soare, lu-inoasă.

In celelalte roluri, Paula ulitza, Titu Vedea şi Cezar eodoru.

Un spectacol care va putea isbuti, dacă timpul va mai închega puţin ansamblul şi epura anumite exagerări de interpretare.

INTERIM

FRAGMENT DIN „CRI-CRI". Fabulă modernă în patru tablouri (şi pentru toate vârste le). Tabloul I, Scena III.

Bunicuţa, Luminiţa şi Bibi, greierul modern.

Bibi (greierul modern, ieşit de sub dulap, ca să protesteze, cu indignare, împotriva fabulei „Greierul şi Furnica", pe care Bunicuţa tocmai o citea Luminiţei)

Vă salut şi mă prostern!
(se prezintă:)
Bibi... greierul modern.
Eu fac parte din nepoţii
celui ce-l bârfiţi cu toţii
de la moşi pân' la copii...
Sunt nepotul lui CRI-CRI!
CRI-CRI, marele artist,
Viorist şi ghitarist,
CRI-CRI, cel cu blând refren
ruinat de La Fontaine...
Sunt nepotul lui şi vin
ca să protestez puţin!
Am curaj, nu sunt poltron.

Bunicuţa (făcându-şi cruce)

Ptiu, piei drace!

Bibi

A, pardon!
Eu ofense nu înghit!
Ca bunicul, nu permit
să fiu luat peste picior!

Bunicuţa

Ce obraznic!

Bibi

„Dumnealor"
laolaltă socotesc
cum că neamul greieresc
e bătaia lor de joc!
(grav)
Protestez aici pe loc!

Bunicuţa (încremenită:)

Ia priviţi obrăznicie!

Luminiţa (intervenind)

Nu-i obraznic... Vrea să fie
chiar politicos cu noi...

Bibi (Bunicuţei)

Nu, eu nu doresc război,
Scumpă Doamnă... Am oroare
de „conflicte" militare.
Eu sunt pacifist convins!

Bunicuţa

Cauţi râcă dinadins
Şi vrei ceartă...

Bibi

Eu? Pardon!
Sunt crescut la pension
şi am cursul liceal...
Deci, mi-e groază de scandal!...

Bunicuţa (mai tolerantă:)

In „definitiv", ce vrei?

Bibi

Sunt trimes de fraţii mei
ca pe larg să vă explic
„cazul" bietului bunic.
Vin cu multe amănunte
despre-acel artist de frunte
(lăcrimează, îşi şterge ochii)
care-a fost CRI-CRI...

Luminiţa

CRI-CRI?

Bibi (urmând)

...cel ucis de calomnii,
de pamflete fără sare
şi de „fabule" vulgare...

Bunicuţa (dispunându-se)

Hei, dar ştii că are haz!

Bibi (demn)

şi ştiu vorba să-mi măsor.
Lăsaţi, doamnă... Am obraz
(dregându-şi glasul)
Paragraful următor:
In numele fraţilor...

Bunicuţa (printre dinţi, scoţându-şi papucul din picior)

Tare-aş vrea să mi-l ating!

Bibi (continuând:)

...trebue să vă conving
cum că greierul străbun
n'a fost numai — cum să spun? —
un talent fenomenal,
liric, epic, muzical,
ci şi-un greier de ispravă, —
nu ca'n „versuri" cu otravă
şi ca'n veninosul gen
cultivat de La Fontaine!

Bunicuţa (iarăşi indignată)

Asta-i culmea! Auzi, cine
mă convinge-acum pe mine!
Un biet moft! ...Un... un... proscris!

Luminiţa (lirică)

Vai, bunico, mi-ai promis...

Bunicuţa (crescendo)

...Gâza asta costelivă!...

Bibi (întrerupând-o calm)

Iarăşi sunteţi agresivă,
iarăşi provocaţi război,
iar vă daţi, sbierând, la noi,
iar ameninţaţi zadarnic...

Bunicuţa (furioasă)

...Un pribeag şi un uşarnic...

Bibi (tot calm)

Iar bârfeli, minciuni, prigoană.
Greierii moderni, cucoană,
nu-s pribegi, nici haimanale...
Eu am studii liceale
şi am fraţi şi veri primari
care au ajuns primari,
şi-or s'ajungă şi mai mari!...

Luminiţa (fericită)

Bunicuţo, ce mai spui?

Bunicuţa (stupefiată)

Cum, tu crezi în snoava lui?

Bibi (cu ifos)

Suntem greieri modernişti!
Da, din când în când artişti
mai turnăm un madrigal,
mai un lied sentimental,
mai furăm un colţ de cer
pe-o ghitară, 'ntr'un ungher, —
ca să dovedim talent!
Dar n'o facem permanent.
Astea's numai escapade...
„Evadăm" doar în balade,
(când vre-o sărbătoare cade!)
(grav)
Suntem greieri cumsecade,
gospodari la casa noastră,
sub o floare mai albastră
ca iluzia dintâi...

Bunicuţa

Greieri fără căpătâi!
Dac'aşa e precum spui,
ce cauţi domnule hai-hui
sub dulap, sub canapea?...

Bibi (cu mândrie)

Imi petrec vacanţa mea!
Când sfârşesc să ar, să secer,
îmi îngădui „mici petreceri":
iau ghitara jucăuşă
mă strecor pe sub o uşă,
şi devin, pentr'un sezon,
musafir...

Bunicuţa (dispreţuitoare)

Şomer!

Bibi (ofensat:)

Pardon!
Un capriciu doar mi-acord!..
Şi'ntr'o lună de record
cânt subţire, la octavă,
pe ghitara mea suavă...
(amar:)
Trebue să recunoşti:
cânt, ca să distrez pe proşti...
(apăsat:)
Da... ca să distrez pe proşti!...

RADU GYR

Insemnări

Teatrul românesc se găseşte — cred eu — la o răspântie anevoioasă, interesantă şi de preţ prin calitatea străduinţii ce se desfăşoară tocmai pentru depăşirea ei. Apariţia lui OVID BRADESCU, mai întâi, a lui CRISTOFOR ETTERLE, mai pe urmă şi a lui RADU BELIGAN, acum, de curând, au fost evenimente ce mi-au atras mai cu osebire atenţia puţin obosită de câteva demonstraţii scenice cu desăvârşire neizbutite, pe care nu intenţionez nici măcar să precizez că le-am remarcat. NINETTA GUSTI, GEORGE VOINESCU, ION- AUREL MANOLESCU, MIRCEA ŞEPTILICI, GEORGE MUSCELEANU (şi ceilalţi tovarăşi ai lor întru vârstă şi aspiraţii), au contribuit cu succes la conturarea lăudabilului efort ascesional al deplinei afirmări de scenă românească. „Generaţia" s'a văzut ideal reprezentată în „Zile senine" şi iată că se revede în „Aproape de cer", printr'un monoclu ceva mai fumuriu, nu-i vorbă dar totuşi *monoclu* încă numai din entuziastă cochetărie, precoce prins la un ochi tot atât de vioi ca şi celălalt, (expus fără altă podoabă decât emoţia). Şi de astă dată, „generaţia" a savurat fineţea BEATEI FRENANOV dar nu s'a bucurat, încolo, decât de unele scene ca, de pildă, aceia a reprezentaţiei organizate, în piesă, de Anul Nou, — uimitor de bine pusă la punct. Am spus, „generaţia": „Uite, ce frumos!", însă, în definitiv, s'a dus pela casele ei cu un mare „of" la inimă: — piesa cam anemică, dialogurile cu filozofie lungi, nesfârşite, trudite, pereţii cam prea frapant artificiale... Eu m'am gândit să mă opresc, deocamdată, la interpretarea lui Radu Beligan, la actorul Radu Beligan, pentrucă el nu numai că nu s'a înfăţişat privirii şi auzului asemeni unei revelaţii, dar mi-a stăruit în minte armonic şi deosebit, — ceeace mi s'a mai întâmplat, de curând cu MARIETTA SADOVA, în „Medalionul" şi cu G. TIMICA în „Două palme", iar mai demult cu CRISTOFOR ETTERLE. Dicţiune perfectă, mimică impresionantă, gesturi puţine, firesti, voce cu nuanţe ca de mătase, — iată ce aduce prezenţa lui Radu Beligan pe scena pe care o iubeşte, aşa cum iubeşte cuvintele pe care le scrie (poemele lui Radu Beligan sunt armonioase, *întregi*), aşa cum iubeşte piesele în care joacă sau în care încă nu a fost distribuit. „Generaţia" îl aşteaptă şi eu la fel, încredinţată că va realiza ceva temeinic, pe cât de inedit. Iar după succesul povarnicului examen ce va rămâne ghiocelul de lumină al stagiunii care îl va înregistra, chibzuiesc şi cred că ar fi nimerit să înveţe şi să interpreteze dublul rol de înaltă încercare din admirabila piesă a lui Marcel Achard, „Le corsaire". Partenera îi va fi, desigur, Beate Fredanov care se va pricepe să-l întovărăşească fără îndoială, cu artistic meşteşug, — aşa cum Ninetta Gusti l-a întovărăşit în „Aproape de cer". Şi atunci, „generaţia" nu va aplauda numai pe actorii care îi aparţin, spre lauda ei şi a lor, dar şi pe acei care le vor fi înlesnit una dintre cele mai perfecte afirmări.

Mai pomenesc aici şi despre GEORGE VOINESCU, al cărui talent se manifestă egal şi valoros în două pretenţioase afinităţi cu arta. Desenator şi actor, preţuit, el va putea realiza curând (are o lună de conservator şi douăzeci de ani sau pe aproape) o remarcabilă continuare a carierei sale frumos, degajat, estetic şi de-abea începută.

Printre cei mai atenţi şi obiectivi spectatori ai teatrului de întotdeauna situându-mă, îmi îngădui să propun celor care ni i-au descoperit pe toţi aceşti foarte tineri actori talentaţi din plin, reluarea piesei lui Mircea Ştefănescu, acea minunată poveste a fiecăruia: „Comedia Zorilor", — pentrucă ei trebuie să se manifeste mai cu seamă în teatrul nostru, românesc, — răsplată şi stimulent ce li se cuvine autorilor dramatici dela noi care, dealtfel au şi format, mai demult, o societate recunoscută printre nepreţuitele comori ale ţării.

COCA FARAGO

D. IANCOVESCU — **văzut de VOINESCU**

Reînfiinţarea Teatrelor Naţionale

Au trecut câţiva ani, de când priceperea politică a unor anumite vremuri, a hotărît desfiinţarea a trei Teatre Naţionale.

Chişinăul, Cernăuţii şi Craiova au fost văduvite de altarele de cultură, sub cuvânt că actorii se ţineau de intrigi şi lucrături.

Graba cu care s'a luat măsura desfiinţării acestor teatre, a găsit în multe suflete îndoială asupra cauzelor, mărturisind însă aceleaşi greşeli de conducere.

In primăvară se împlinesc cinci ani de când actorii acestor teatre au fost siliţi să-şi părăsească rosturile lor pentru a căuta de lucru la Bucureşti, la Iaşi şi la Cluj.

Mulţi dintre ei au rămas pe drumuri. Cele trei Teatre Naţionale existente, neputând face faţă atâtor cerinţe de angajamente.

Acolo în provincie există însă un anumit public, care se obişnuise cu actorii; un public pentru care se formase un anumit repertoriu.

Atât turneele oficiale, cât şi cele particulare n'au putut satisface necesităţile unei provincii, obişnuită cu trupa ei de teatru.

Acum cinci ani, oficialitatea artistică, a pus problema suspendării activităţii acestor teatre, nu desfiinţarea lor.

Deşi împrejurările ar îngădui o examinare a adevăratelor cauze nu ne grăbim s'o facem, pentrucă ar fi să răscolim dureri ce încă se mai simt.

La Chişinău, clădirea teatrului a fost dărâmată. Cetatea dintre Prut şi Nistru va avea însă un alt edificiu, pe frontispiciul căruia va sta scris, ca o mustrare, Teatrul Municipal nu „Naţional"...

După incendiul din anul 1927, Craiova a rămas fără Teatrul Naţional. Trupa a jucat câteva stagiuni într'o sală de cinematograf — amenajată pentru teatru, mutându-se apoi la Colegiul Carol I, unde a prins-o urgia desfiinţării.

Din cele trei mari oraşe, unul singur mai are o sală de teatru — a lui — Cernăuţii.

Clădirea Teatrului Naţional din capitala Bucovinei e o podoabă a muncii şi sufletului românesc.

Pentru acest oraş problema reînfiinţării Teatrului Naţional, ar fi un act de înaltă raţiune culturală.

Acest teatru are tot ce-i trebue pentru a-şi începe activitatea.

Conducătorii lui l-au înzestrat cu de toate: decoruri, costume, mobilier şi requisită.

Şi toate sunt bine păstrate. Lipseşte numai trupa. Unui om cu suflet şi pricepere în artă, nu i-ar fi însă greu s'o formeze.

Actorii ar fi mulţumiţi şi mândri dacă ar fi adunaţi iarăşi la cuibul lor.

Şi ei şi publicul ar uita şi ar erta greşala de acum cinci ani...

D. profesor I. Nistor e bucovinean, d-sa cunoaşte mai bine ca oricine sufletul provinciei nordice. Odată reînfiinţat teatrul dela Cernăuţi, ar veni la rând Chişinăul şi Craiova.

GH. SOARE

Ecranul

CINEMA ARO: O noapte de pomină.

Am intrat în sala cinematografului Aro cu oarecare teamă. Erau prea recente desiluziile provocate de trista „Doamnă dela etajul II" cât şi de acea foarte „Tristă poveste", pentruca să nu avem în suflet puţină îndoială, în legătură cu acest nou film românesc.

S'a întâmplat însă tocmai de astă dată să constatăm că studiourile Ciro-Film au respectat întocmai angajamentul luat faţă de publicul spectator.

Putem spune că am asistat la primul film românesc care să se apropie în mare măsură de producţiile venite din străinătate.

E, acest film, rezultatul colaborării fericite a acestor trei maeştri cari sunt d-nii Tudor Muşatescu, Ion Sahighian şi G. Timică, acest inepuizabil Timică.

Fără să se arate de loc emoţionat de aparatul de filmat, Timică a fost în largul lui, în film ca şi pe scenă. Au fost scene în cari acest mare actor ne-a reamintit de câteva din creaţiile extraordinarului Raimu.

E inutil să mai amintesc aici humorul d-lui Tudor Muşatescu — de astă dată în postură de scenarist — care mai ales în scena clasei de bătrâni a fost minunat din toate punctele de vedere.

Domnul Ion Sahighian s'a dovedit şi dânsul un bun regisor de cinematograf.

Exceptând primele scene — puţin prea lungi — filmul merită toate laudele, elogii egale cuvenindu-se doamnelor Cocea şi Maria Wauvrina, precum şi d-lor Antoniu, Anastasiad, Carussy şi alţii cărora, cu părere de rău, nu le-am putut reţine numele.

Pe cei cari vor zâmbi neîncrezători în faţa multor laude din această cronică, îi trimetem la acest prim corect film românesc.

Remarcabilă completarea filmului, în care d-na Floria Capsali, împreună cu câteva din elevele sale, domnişoarele Nutzi Dona, Jeanne-Marie şi Ninette Livezeanu, Josephina şi Rosina Krainic şi Magdalena Rădulescu au oferit minunate exibiţii coreografice.

TRAIAN LALESCU

Domnişoara ELVIRA GODEANU în „Zoe" din „O scrisoare pierdută"

TEATRUL NAŢIONAL

Luni 4 Decembrie premiera: „NU TE IUBESC' de d-na Adriane Kisseleff. Protagonişti: Gr. Mărculescu, A. Pop Marţian, Lily Carandino. Regia: d. V. Enescu.

STUDIO

Viitoarea premieră: „Fata dela mansardă" comedie de N. Kiriţescu.

STDIOURI DE ARTĂ COREOGRAFICĂ

Studioul doamnei FLORIA CAPSALI şi al preţ'osului său colaborator, d. MITIŢA DUMITRESCU este unul din cele mai apreciate.

In unul din numerele viitoare, vă vom prezenta în cadrul unui reportaj activitatea şi atmosfera acestei şcoli de artă.

Premiul Sperantia

Termenul de primire a manuscriselor la concursul pentru cea mai bună lucrare asupra anecdotelor lui *Theodor Sperantia*, a fost până la 1 Dec., a. c.

Anunţăm că comitetul pentru decernarea premiului s'a constituit în modul următor: preşedinte, prof. D. Burileanu, membri, prof. Eug. Sperantia şi Mihai Niculescu, redactor la „Universul Literar".

Premiul va fi decernat înainte de Crăciun, la o dată pe care o vom anunţa.

Şezătoarea „Universului literar"

Şezătoarea revistei „Universul Literar", anunţată pentru mâine, 3 Decembrie a. c., ora 4 d. a., la Ateneul Român, se va desfăşura după următorul program:

Conferinţa „Despre poeţii de azi", pe care o va ţine d. Şerban Cioculescu, urmată de lecturi şi recitări din operele proprii, făcute de scriitorii: George Gregorian, Mihail Sorbul, Matei Alexandrescu, Ştefan Baciu, Emil Botta, Virgil Carianopol, Constantin Fântâneru, Traian Lalescu şi Victor Popescu.

Biletele de 30 şi 20 lei au fost puse în vânzare, cu începere dela 15 Noembrie crt., la librăriile „Cartea Românească" şi „Universul". La 3 Decembrie, se vor găsi la cassa Ateneului (Intrarea din strada Franklin).

Cronica ideilor

Notă despre catolicism

de MIRCEA MATEESCU

O constatare cu privire la realitatea reştinismului, atât în Occident cât şi în Orient, este următoarea: masele nu au putut să îşi însuşească forma pură o creşinismului, iar astăzi, după două mii de ni de creştinism, fondul laic este încă mai perant decât în epoca de convetire. Separarea lumii creştine, mai întâi în două biserici, apoi în mai multe, se poate explica tot prin raport la deosebirile de structură ale fondului colectiv, care, în această ordine de idei, trebuesc socotite drept diferenţe specifice. Cu alte cuvinte, am ajuns să vorbim de un specific ortodox sau de unul catolic, referindu-ne la separarea celor două biserici ca şi cum ar reprezenta structuri în sine absolut inconciliabile. Să vedem însă în ce consistă, elementar, acele deosebiri şi cari sunt împrejurările ce le-au determinat.

In Apus, creştinarea Goţilor, înfăptuită în secolul al IV-lea de către Ulfila, urmată apoi de creştinarea celorlalte mase barbare, nu se poate înţelege ca o convertire *reală*. Goţii, ca şi ceilalţi barbari, inclusiv Francii, au făcut mai de grabă un act de intuiţie politică decât unul confesional, creştinându-se.

Să nu uităm că vestigiile imperiului roman au exercitat în tot timpul o irezistibilă atracţiune faţă de barbari şi, cum observă foarte bine Cnarles Guiguebert într'o lucrare despre „Creştinismul medieval şi modern"[1]) dorinţa de a se egala cu romanii, de a deveni *homo romanus*, a fost determinantă. Creştinismul devenise „credinţa împăratului", aşa că un anume fenomen de mimetism nu este străin de creştinarea barbarilor apuseni. Această constatare ni se pare cu atât mai adevărată, dacă o verificăm în evoluţia politică şi religioasă a neofiţilor barbari. Numărul clericilor cunoscători ai Sf. Scripturi a fost neînsemnat în raport cu masele convertite. Oricine trebue să admită că botezul în masă nu a realizat decât un creştinism de suprafaţă, fondul mitologic şi superstiţiile etnice ale fiecărei colectivităţi neofite, încercând, mai târziu sau mai devreme, a se învedera, operant, în ordinea confesională. Am fi ajuns desigur să asistăm la o fărâmiţare pe „bisericuţe" a lumii creştine din apus, foarte devreme, dacă în sprijinul creştinismului catolic nu ar fi stat tradiţia şi strălucirea politică a imperiului roman. Barbarul a fost înapt sau nu a avut timpul ori prilejul favorabil pentru ca să adâncească învăţătura evanghelică până la gradul necesar al unei creştinări *reale*. Tradiţia juridică a romanilor a servit însă drept catalizator, atât în ordinea politică, cât şi în aceia confesională. Barbarii au aderat la noua religie a Romanilor, iar creştinismul s'a putut menţine omogen, sub semnul catolic, până la un anumit moment.

Analizând însă acest „semn catolic", în urma constatărilor de mai sus, recunoaştem spiritul juridic al romanilor, la baza bisericei catolice, încât o concluziune oarecum tristă cu privire la realitatea creştinismului catolic s'ar enunţa în felul următor: actualitatea catolicismului şi forţa ce a se menţine ca biserică a naţiunilor apusene — se datorează spiritului juridic-politic, care l-a organizat, iar nu unei reale accepţiuni dogmatice, de către masele credincioase. Guiguebert observă că predicatorii creştinismului din epoca de convertire a barbarilor au fost satisfăcuţi, dintr'un început, dacă au isbutit să realizeze botezul în masă, nădăjduind că mai târziu, printr'o stăruitoare şi mesianică îndeletnicire, vor isbuti o reeducare a sufletului barbar în semnul creştinismului pur. Or, acest „mai târziu" nu s'a produs în direcţie confesională. Mai târziu, şi în timp, neamurile convertite, în loc să fie reeducate în spiritul evanghelic, au menţinut creştinismul catolic sub imperiul altor nevoi, de alt ordin. Poate dându-şi seama că o educare dela individ la individ este ca şi imposibilă, Sf. Augustin a cristalizat dogma catolică asigurând prestigiul şi autoritatea indiscutabilă a bisericei. După cum la Romani marele pontif şi pretorul, într'o anume epocă, erau singurii îndreptăţiţi a tâlmăci poporului semnele cerului şi justiţia — tot asemenea Sf. Augustin a repetat adesea că nu ar putea crede în Evanghelie dacă biserica nu i-ar garanta veracitatea învăţăturilor creştine. *Pontificalismul* şi *romanismul* sunt aşadar deopotrivă caracteristice catolicismului, cum observă judicios Charles Guiguebert. Insă persistenţa spiritului juridic roman în catolicism, într'atât cât i-a format actualitatea şi dogma, se urmăreşte şi în alt fel.

Guiguebert vorbeşte în lucrarea citată de „spiritul juridic şi formalist al doctrinei catolice, prea adesea suotil fără să fie profund", care a condus la plăsmuirea „unui cod teologic, construit logic, este adevărat, dar deajuns de strâmt şi de rigid" (pag. 307).

Toată acea legislaţie canonică şi rigoarea preceptuală dedusă dintr'o „jurisprudenţă a credinţei" elaborată de biserică, au putut constitui o disciplină catolică fără să realizeze însă un creştinism esenţial. Gândindu-ne la transpoziţiunea juridicismului politic al Romanilor în catolicism, şi având în vedere spiritul practic care a călăuzit întotdeauna dreptul roman, nu urmează oare să ne întrebăm, împreună cu Guiguebert, dacă nu cumva catolicismul nu oferă mai degrabă „o realizare practică a creştinismului" şi dacă el „nu este indeosebi politic"? (pag. 307).

Acest autor ajunge chiar la concluziuni radicale, cum ar fi acela că, pentrucă au fost catolici, „ocidentalii nu au fost însă niciodată creştini" (309).

Dacă nu au fost creştini, atunci ce trebue să spunem despre creştinismul catolicilor? Afirmaţiunea profesorului francez, desigur că nu este inatacabilă, constatările despre transpoziţiunea spiritului juridic şi politic al Romanilor în catolicism — ni se pare însă îndreptăţită. Nu poate fi socotită, dealtfel, o simplă întâmplare, faptul că, dintre barbarii convertiţi la începutul evului mediu, Germanii sunt aceia care au păstrat cu cea mai statornică tradiţie, dreptul roman, ca unul oficial etatic. Dealtfel această constatare este valabilă pentru toate popoarele apusene. In sudul Franţei dreptul roman s'a menţinut sub o formă sau alta până la codul Napoleon, iar în Germania, chiar după redactarea codului civil francez, către jumătatea veacului trecut, romanismul a întemeiat, recrudescent, o şcoală de înalt prestigiu teoretic, cu exponenţi de talia unui Savigny, a unui Puchta, etc.

Conjugarea dintre spiritul politic al Romanilor, sintetizat în Codul Justinian şi Catolicism, petrecută de o manieră atât de evidentă încât unii autori sunt de părere că barbarii au aderat mai de grabă la spiritul roman decât la creştinism, — este un fenomen strict catolic. O paralelă între catolicism şi ortodoxie, purtată pe baza influenţelor laice care s'au înscris, operant, în atitudinea celor două dogme — ar fi deosebit de concludentă.

[1]) V. „Le Christianisme médiéval et moderne", Flammarion, Paris, 1927. Lucrarea este scrisă în 1919.

Literatură, artă, idei..

Convorbiri literare: Omagiu lui Eminescu

La comemorarea celor 50 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu, revista „Convorbiri literare" de sub conducerea actuală a d-lui *I. E. Torouțiu,* participă în mod impunător. Au fost concentrate în acelaș volum numerele 6, 7, 8, 9, ale publicației ,alcătuind un total de aproape 1000 de pagini, format mare cu foarte multe reproduceri, ilustrații și fac-similе. Dar nu numai râvna de a contribui în stil mare la comemorarea celui care a fost cel mai de seamă colaborator al „Convorbirilor literare" și care este și cel mai de seamă poet al țării, — trebue s'o remarcăm la d. Torouțiu, ci și planul d-sale, după care a întocmit impozantul volum omagial. Este un plan original demn de pomenirea lui Emi care aduce un mare folos cunoașterii poetului. Planul d-lui Torouțiu cuprinde două părți: prima, articole scrise asupra valorii lui Eminescu în cadrul literaturii românești, a doua, articole despre Eminescu în literatura universală. Această a doua parte oferă un foarte interesant material despre traducerile din Eminescu în limbile streine și despre prețuirea lui peste hotare. Volumul omagial realizat astfel începe cu un cuvânt regal: „Cuvântarea rostită la Academia Română", de **M. S. Regele Carol II,** în ședința solemnă de la 16 Iunie, a. c., când s'a comemorat Eminescu. Printre articolele în românește, cităm: **N. Iorga,** Eminescu creator de generații; **C. Rădulescu-Motru:** Ce ne învață Eminescu; **I. Petrovici:** Poezia filosofică la Eminescu; apoi articolele d-lor: Leca Morariu, I. Găvănescu, Gr. Trancu-Iași, dr. C. Bacaloglu, Grigore Phérekyde, Aron Cotruș, Radu Gyr, G. Murnu; Lucian Dumitrescu, Nicolae Petrescu, Horia Teculescu, Scarlat Preajbă, Teodor Al. Munteanu, Scarlat Struțeanu, Barbu Theodorescu, și alții. In a doua parte „Eminescu în literatura universală" sunt traduceri și articole despre Eminescu în următoarele limbi: italiană, polonă, bulgară, albaneză, greacă, iugoslavă, maghiară, slovacă, arabă, engleză, rusă, suedeză, cehă, anglo-americană, japoneză, evreească, germană, franceză și latină.

La cap. III, Documente, d. I. E. Torouțiu publică o scrisoare inedită a lui Eminescu, iar d. Barbu Teodorescu publică o contribuție la bibliografia eminesciană. Un ultim capitol, intitulat „Pentru streinătate" cuprinde traducerea în limbile franceză, germană, italiană, engleză, polonă, rusească și maghiară, a articolului „Eminescu valoare dominantă a secolului nostru", de d. I. E. Torouțiu, și Alexandru Ionescu.

DIFERENȚIALELE DIVINE

In curând va apărea o nouă lucrare filosofică de d. Lucian Blanga. Se numește „Diferențialele divine" și este întâia parte din *trilogia cosmologică.* Reamintim cititorilor schema după care se distribue operele în configurarea sistemului filosofic al d-lui Lucian Blaga. Locul prim îl ocupă *trilogia cunoașterii* („Eonul dogmatic", „Cunoașterea luciferică" și „Cenzura transcendentală"); urmează trilogia cunoașterii („Orizont și stil", „Spațiul mioritic" și „Geneza metaforii și sensul culturi"); în al treilea rând vine *trilogia valorilor* din care a apărut numai primul volum: „Arta și valoarea". Pe celelalte două autorul le are încă în lucru. Cartea pe care o anunțăm „Diferențialele divine" și care va apare după sărbători, la „Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II", constitue prima parte din *trilogia cosmologică.* Cuprinsul volumului „Diferențialele divine" stabilește punctul culminant al sistemului filosofic blagian. Prin el se deschide perspectiva metafizică din care se poate prevedea viziunea totală a filozofiei autorului.

Anunțăm că a cincea parte și ultima „Triologia pragmatică" va încheia sistemul de gândire filosofică al d-lui Lucian Blaga.

TRAGICUL MODERN

In introducerea la **Straniul Interludiu,** piesa lui Eugene O'Neill, pe care a tradus-o din englezește d. P. Comarnescu subliniază importanta idee că autorul american a introdus în literatura modernă concepția tragică a existenții. „Redând omenirii tragedia și marea dramă, — scrie traducătorul — O'Neill a întregit pentru cultura timpului nostru domeniile și comorile. Grație lui O'Neill avem din nou tragedia, firește adaptată pe măsura conștiinței moderne, așa cum grație colonelului Lawrence am recăpătat epopeea adevărată, pierdută dealungul multor veacuri".

VICTOR NEGOESCU

D. Victor Negoescu a scris o carte intitulată *D'ale lui Solomon.* Cuprinsul lucrării îl formează o seamă de anecdote, al căror humor reiese ușor din redactarea îndemănatică a autorului. „D'ale lui Solomon" s'a publicat în editura *Vremea.*

P. P. NEGULESCU

In ed. „Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II", a apărut de curând vol. II din impozanta operă filosofică a d-lui prof. P. P. Negulescu **„Destinul omenirii".** Volumul, care nu este decât continuarea celui tipărit anul trecut, cuprinde partea II și partea III, din vasta lucrare pe care autorul o închină problemei actuale a „destinului omenirii". Punctul de plecare al d-lui P. P. Negulescu este starea actuală a civilizației și culturii lumii întregi, pe care studiind-o, încearcă să-i prevadă viitorul. Ce va putea ajunge omenirea? Care este „destinul" ei? Iată problema ce și-o pune cugetătorul român, pornind dela diversitatea frământărilor lumii actuale.

MIHAIL LUNGIANU

„Licăriri în besnă", se cheamă volumul de schițe și nuvele pe care îl publică d. Mihail Lungianu în ed „Universul".

Autorul atâtor volume premiate de „Academia Română" și răspândite în publicul cititor, oferă de data această un aspect nou de viață cercetat și zugrăvit.

E vorba de lumea unde se împarte **dreptatea:** a judecătorilor și a avocaților precum și a celor care ispășesc călcarea dreptății, osândiții de prin scrisori.

„TÂRGOVIȘTEA" AN. I. Nr. I.

Viață de dulce trândăvie a provincie oferă din când în când surprize îndestulătoare pentru cei ce-i cunosc încetineala apelor de vis. Salutăm cu toată prietenia apariția revistei *„Târgoviște"* și îi urăm viață îndelungată și rodnică.

Din acest număr „Cuvântului înainte" al domnului *Grigore I. Constantinescu,* directorul revistei îi răspundem cu o îmbărbătare nedesmințită. Prezența lui Grigore Alexandrescu este cât se poate de bine venită.

„Stilul pentru toamnă" al d-lui George Păun merită o mențiune deosebită. Din scrisoarea d-lui Banu Măinescu ne plac îndeosebi versurile:

Ia din roua ierbii
Cer să-l soarbă cerbii!
Ia-le cântăreților
Lumea dimineții lor.

In restul numărului colaborările valoroase ale d-lor Gr. Tollea, Victor Brânduș, I. Stroescu și Gr. Iulian.

m. a.

RADU GYR

In colecția „Universul Literar" va apare zilele acestea volumul **„Corabia cu tufănici"** al poetului **Radu Gyr.**

„Corabia cu tufănici" este poemul autumnal al unei grădini care-și trăește ultimele vise, sub magia razelor de lună. Un cântec de toamnă, de desnădejde și de moarte. Un mare simbol al sufletului și al vieții de pretutindeni, închis într'o „comedie vegetală, jucată într'o grădină"...

Frăgezine, fantezie, vis, suavitate, iată ce aduce această nouă carte a lui **Radu Gyr,** cunoscutul și apreciatul poet, recent încununat cu premiul de poezie al societății Scriitorilor Români.

Volumul este ilustrat de pictorul Voinescu.

BAZIL MUNTEANU

Excelenta „Histoire de la rature roumaine" a d-lui *Munteanu,* cărturarul care prezintă strălucit în Franța, părea zilele acestea și în tra re engleză sub titlul: Moder manian literature". Traduce datorește d-lui Catgill Sprie profesor la New-York. Editi gleză a operei d-lui Muntean și cea franceză, are rolul de de a da străinătății o infor sigură și în spirit modern, a literaturii românești.

ION PILLAT DESPRE M DONSKI

Asupra poeziei lui M donski face o interesantă racterizare d. Ion Pillat în fața unei culegeri din ver poetului, publicată recent „Cartea Românească", „Pa siană ca formă, scrie d. Pillat, dar simbolică prin dul ei de evocări sufletești; stică și muzicală („Mân rea"); barbară și rafinată potrivă („Stepa"), — poezi ceasta, cu tot aportul simb mului francez, rămâne pro originală prin puterea sa c nică de a-și lega ființa de tură („Prietenie apusă", „ ki"), sau de a se realiza peramental („Rondelul aju rii la cer"). E o poezie v stoică și optimistă, o po solară („Pe balta clară") o zie pentru care lumea exter ră există, veșnic balsam pe sufletul rănit al omului s rior. Nu e rece ca piatra in sibilă, — cum unii critici pretins pe nedrept — ci e b zul călit prin focul suferin

CHARLES PÉGUY

(Urmare din pag. 1)

Zangwill, din 30 Octombrie 1904 și își precizează ideile în alte trei caete apărute între 1906 și 1907. Cele mai hotărîtoare articole au fost: *De la situation faite à l'histoire et à la sociologie dans les temps modernes; De la situation faite au parti intellectuel dans le monde moderne;* și *De la situation faite au parti intellectuel dans le monde moderne devant les accidents de la gloire temporelle.* Iar acuzele fundamentale constau: Primo: In faptul că Sorbona și spiritul politic au înlocuit metafizica religioasă și constructivă a poporului francez cu o metafizică atee și negativă. Secundo: Că au înlocuit eleganța, gustul, judecata și exercițiul fineții cu rutina, sensul organicului cu reacțiile mecanice și ordinea intuiției, a dragostei, a geniului și a grației cu ordinea perspectivei istorice. Ce eroare! Istoria, care nu este decât o privire, un joc de perspective, în locul ființei. Istoria, care nu este decât o tangentă la eveniment, în locul evenimentului însuși. Și însfârșit, istoria, acest plan vid, în locul glorioaselor iregularități ale vieții, inspirației și ale geniului. Omul formă, abstract, schema, în locul omului real și patetic. Unitatea lor de măsură, modelul, masca, erau Langlois, Rudler, Lanson, Lavisse. In special Lavisse, „enormul impotent și enormul potentat", tipul „umflatului" de rente, de pensiuni și de onoruri. Acest tip de om strică, nu! a stricat, fața lumii moderne. Fața omului, fața tradiției, fața Cetății. A înlocuit inspirația, elanul eroic și efuziunea mistică cu psihologia și sociologia. Mai precis, cu sterilitatea și barbaria. Era Charles Péguy împotriva democrației? Nu s'ar putea spune. Dar era, și asta e sigur, împotriva formelor ei moderne. El propunea o formă care unea în sine, pe de o parte, mistica republicană și mistica creștină, iar pe de alta, mistica libertății și mistica salvării. In *Notre Patrie* se exprimă clar. Câteva fraze: *„Nous n'admettons pas qu'il y ait des hommes qui soient traités inhumainement. Nous n'admettons pas qu'il y ait des citoyens qui soient traités inciviquement. Nous n'admettons pas qu'il y ait des hommes qui soient repoussés du seuil d'aucune cité. Là est le profond mouvement dont nous sommes animés, ce grand mouvement d'universalité qui anime la morale kantienne et qui nous anime en nos revendications".* Pe aci trecuse ceva mai devreme și Bergson, și paralel cu el, „părintele Sorel" cu teoria mitului. Dar ei vedeau lucrurile deodată și esențial filosofic, pe când Péguy le vedea succesiv și în diferite expresii. Intâi, pe plan poetic, al doilea, pe plan filosofic, și însfârșit, pe planul rugăciunii. Trei umbre se întâlneau în imaginația lui: poetul Virgiliu, filosoful creștin Sf. Toma și tulburătorul amor al lui Dante. Și toate trei se întâlneau în câmpul formației sale culturale cu cele trei siluete grave ale Franței: Corneille, Bergson și Jeanne d'Arc. Am format astfel un triunghiu de cunoaștere a lui Péguy. Și prin el analiza ar putea fi dusă mai departe. Dar asta ar putea forma un studiu aparte. In ce ne-am propus noi, nu-și are locul. Totuși, unele indicații n'ar strica.

Charles Péguy încă de când era în liceu, într'a șasea, discuta solemn, ca un „gamin" serios, imaginile și ritmurile poetice. Hugo îl interesa, îl citea cu pasiune, iar pe Corneille îl admira. Hugo era pentru el un poet păgân, un cântăreț bun pentru drumuri „lungi și singuratice" (lungi înțeleg, dar singuratice nu). Era, adică, tocmai ceeace nu era Péguy. Căci el n'a admirat, deși e prea frumos, din *Booz endormi* acel arbore din vis la rădăcinile căruia cânta un rege și deasupra căruia murea un zeu. Charles Péguy s'a născut cu mișcările în cadență militară și prefera tuturor, versurile imperiale, scandate, versurile care *„entrent dans les mémoires par les jarrets"* și care, odată cetite, *„chasseront, brutes impériales insoutenables régiments, tous les vers de tous les autres poètes".* Erau poate un fel de ecouri aburite din vechile cântări eroice ale Francezilor sau poate numai viața marțială, străbătută ca o cale subterană, în memoria turbulentă a poetului. In fiecare zi avea orele lui de plimbare. Atunci își simțea în cap rezonanțele apăsătorilor lui alexandrini pe care nu i-a uitat nici în primul drum spre Chartres. Péguy nu făcea propriu zis poezie, ci forța poezia, ca un bătrân și drag camarad care te duce de mână, sau cum, la nouăsprezece ani, își forța camarazii la pas militar în „curtea roșie". In asta stă adevărata lui substanță poetică și din acest unghiu numai atât interesează. Celelalte precizări și justificările aparțin speculației filosofice. In esență:

Charles Péguy asista la renașterea tomistă. Jacques Maritain îl vizita în fiecare zi. Dar, cu toate prieteniile și cu toată rigoarea silogismelor, Péguy nu era convins. El vedea acolo, pe deoparte, un abuz de „deducție" și unul de „reticulație" (adică o nouă formă de raționalism), iar pe de alta, vedea că Sorbona evului mediu n'a fost mai docilă decât Sorbona modernă. Tendința lor și eroarea lor, după Péguy, stă în faptul că, și una și alta, gândesc „prin măsură" și nu prin condițiile organice, esențiale și omului și ființei. De aci o majoră: că filosofia lor (a Sorbonei medievale și moderne) e rezervată, prin schematismul ei, explicației și că e întoarsă către trecut. O filosofie revolută și păcătoasă. Exact ca un soldat care se retrage din luptă. El voia o filosofie vie îndreptată către viitor și către posibil. Adică, în termeni generali, o filosofie a inspirației creiatoare, a evoluției creiatoare și-a acțiunii creiatoare. Capul albit al maestrului se vede. Am ajuns la un punct unde Charles Péguy împreună o logică intuitivă cu o metafizică spiritualistă. Din această intuiție centrală, esențial bergsoniană, provin toate animozitățile lui Péguy — și se știe cât sunt de viguroase! Ele vizează întâi istoria, care este un document substituit evenimentului și participației interioare. Apoi, și imediat în legătură cu ea, vizează *memoria obișnuită,* care se mulțumește să repete automat trecutul și memoria care privește lucrurile în defilare, fără să le pătrundă. Mai rămâne apoi un fel de memorie, singura care pare demnă și lui Péguy, memoria dramatică, care este viață în efort, mișcare, război, nu anchilozare și îmbătrânire. Chiar și experiența este păcătoasă și goală. Ea nu duce la „floarea supremă a omului" (poate că aceasta ar fi eroismul) și nici la ultima treaptă a „elanului vital". Trecem la cealaltă latură a triunghiului. Aci, Charles Péguy pune accentul pe dogma Incarnației. *Et homo factus est.* Dumnezeu s'a făcut carne. Asta nu în sens alegoric și figurat, ci în sens literal. Această dogmă comandă întreg destinul nostru. Corp și suflet, forță și cultură sau justiție, eroism și sfințenie, natură și grație, timp și eternitate, sunt toate lucruri distincte dar strâns legate, ca vasele într'un arbore. Și peste toate se ridică aburii rugăciunii, puterea miraculoasă a suferinții și speranța. Speranța, după Péguy, este una din temele fundamentale ale religiei.

Suntem în 1913. Charles Péguy are patruzeci de ani. Opera sa era aproape terminată, destinul său aproape sfârșit. Se uită în urmă la șirul celor douăzeci și ceva de ani de scris. La pamflete, la eseuri, la critică, la poeme, la încercările sale filosofice, la raftul *Caetelor* și la ceeace aștepta tiparul. Până acum apăruse deja toate cărțile lui. La loc de frunte era *Le Mystère de la Charité de Jeanne d'Arc* și *Le Mystère des Saints Innocents.* Apoi veneau, în ordine, *Clio, Note sur M. Bergson, Notre Jeunesse* și *Eve,* despre care spunea, cu toată convingerea, că nu este cu nimic inferioară Iliadei. Cărți pline de idei mari, de rezonanțe poetice, de armonii dureroase și totuși cât de puțin prețuite de cetitorii vremii! Multe insuccese într'o viață relativ scurtă, multă indiferență pentru efortul unui om care a iubit oamenii și multă mizerie. Péguy era din ce în ce mai turmentat. Se abătuse asupra lui o urîtă melancolie. Intr'o zi domnișoara Maritain, care înainte făcea la *Caete* o cronică antimilitară și anticlericală, a venit la redacție să-l vadă. Acum era după trecerea ei la catolicism, mai precis, după convertirea ei, și nu mai nutrea ideile lui Jean-Pierre. Când l-a văzut, prima întrebare a fost: *„Comment allez-vous?"* Iar răspunsul: *„Fort mal. Je m'en vais. Ma maladie de foie me dévore. Je n'en ai plus pour longtemps".* Intrebarea următoare a fost: *„Ny a-t-il que cette maladie qui vous ronge?"* La care a răspuns: *„Ah! vous le savez bien, tout s'en mêle, — je souffre atrocement, je souhaite de mourir".* Intrebările se înșirau, din aproape în aproape, răspunsurile la fel, din ce în ce mai triste. Domnișoara Maritain încerca să-l atragă oficial la catolicism, dar Péguy își lasă abătut capul și răspunde: *„Je suis las, à bout, épuisé, ma vie temporelle est manquée. — Je prie sans cesse, malgré cella je suis horriblement malheureux... j'ai des grâces que vous ne soupçonnez pas!* Ultima frază a dat un argument puternic domnișoarei Maritain. I-a spus că pentru aceste grații, datorează lui Dumnezeu o gratitudine infinită, și că dacă n'o face, va fi greșala lui. Il sfătui să meargă la un preot, dar el răspunse că preoții nu știu să-i vorbească. Péguy plângea. I-a adus aminte apoi că el are un prieten, unul din tinerețe, scumpul Baillet, care se roagă pentru el, în fiecare zi, în capela mânăstirii Osterhout din Olanda. Iar când Péguy a auzit numele lui Baillet a izbucnit și mai tare în plâns. După o tăcere, a început: *Je suis terriblement tourmenté. Je sens bien qu'il se livre en moi un combat terrible.* La care domnișoara Maritain a intervenit: *Et vous ignorez qui sera victorieux? Notre-Seigneur attend de vous que vous vous prononcier. Allez à lui. N'hésitez pas!"* Péguy avea o figură atât de torturată de tristele sale reflecții și atât de palidă, încât tânăra Maritain se ruga, în gând, către Fecioara să-l inspire. După un timp, ea își reluă fraza: *„Je crains, mon ami, que vous vous complaisiez dans votre douleur. Vous n'aimez pas Dieu comme il faut. Vous êtes dans l'abattement et le trouble. Or vous savez que Dieu nous a crées par amour afin que nous vivons dans la joie".* In mica redacție era plăcut, se auzea numai o singură voce. Péguy asculta grav și lacrimile îi curgeau încă. Apoi începu: *„Mon péché, c'est vrai c'est le manque de confiance... Oui, connaître la paix, la paix avec Jésus!"* O secundă tăcere și imediat brusc: *„Oh! que je voudrais voir Baillet!"* Imediat după această convorbire, și-a reluat corespondența cu prietenul lui călugăr. Nu mai trăia el, ci numai imaginea lui Dumnezeu trăia în el. Intr'o dimineață, când Péguy poza în atelierul lui Pierre Laurens, cu sufletul în alte zări, începu să spună: *„Moi aussi, je fais un portrait... je fais le portrait de Dieu le père".* Și într'adevăr, Péguy făcea portretul lui Dumnezeu Tatăl, un Dumnezeu bonom, aproape comic, însă de un comic care este marca cea mai adevărată a purității inimii și care se sprijină pe substanța celei mai invincibile melancolii. Era chiar comicul lui Péguy, și fața augustă, albită, cu trăsăturile lui Henri Bergson, în care se vedea ceeace are mai esențial spiritul bergsonian: puterea de reîntinerire a sufletului. Carnea îi era slăbită. Il măcinau durerile inimii. Ochiul lui Dumnezeu și toată figura lui îl urmărea peste tot. Dar el n'avea curaj. Era întors cu fața la pământ. Și totuși, cât de patetică trebue c'a fost lupta! într'o Joie cu soare Charles Péguy, ca un creștin din Evul Mediu, cu fruntea îndreptată spre cer, cu copul plin de armonii grave, apucase drumul spre Chartres. A făcut pe picioare trei zile, mai aproape de Dumnezeu, mai aproape de oameni, mai aproape de florile de câmp ale drumului și mai puțin turburat. Sâmbăta după amiază, încă dela 17 kilometri, a zărit la orizont vârful Catelralei. Când a fost în curte, era noapte. S'a rugat pentru copilul său bolnav și Sfânta Fecioară l-a salvat. Acest pelerinaj nu era propriu zis o penitență, ci mai mult o despărțire de lucrurile lumii și o clipă de meditație. Tot atunci voia să-și încredințeze soția și copiii nebotezați Fecioarei. La brațul lui, până la Chartres, a fost tristul Alain-Fournier. A mai făcut și alte drumuri, — încă două, dintre care unul cu fiul lui. Sufletul lui era mai alb, dar pe cer umblau norii războiului. Și Charles Péguy era un militar de vocație. El răspândea în generația lui toate virtuțile militare, toate sentimentele și toate speranțele florilor umane apărute după 1870, sub semnul umilinței franceze. In inima lui se simțea cadența revanșei, în creer se calcula, dar nu se știa ziua și ceasul (astea erau lăsate în seama lui Dumnezeu). In concepția chiar poetică a lui Péguy soldatul era un punct de onoare, un tânăr de sânge, un om de inimă, un înțelept și un copil, un luptător și un amic, un semănător de câmpuri și un fondator de cetăți. Și chiar mai mult. Un purtător de compas, care măsoară cantitatea de pământ pe care se vorbește o limbă, pe care sunt anumite obiceiuri, un anumit spirit, un anumit suflet și un anumit cult. Charles Péguy spunea mereu: *„Un Auguste aisément peut faire des Virgiles. Non, mais c'est un Auguste, un César, qui FAIT la quantité de terre temporelle où un Virgile se fait entendre, où un Virgile peut espérer une temporelle immortalité spirituelle".* Și astea nu erau flori de stil, ci adevăruri trăite. Mobilizarea generală l-a cuprins cu penița în mână. Magistralul esseu *Note conjointe sur M. Descartes et la philosophie cartésienne* purta data: „Samedi 1-er août 1914". Frații Tharaud ne spun că ultimul articol, scris chiar în dimineața sfâșietoarelor glasuri de trompete, era o notă împotriva Indexului. Echipamentul lui era deja în regulă încă de acum patru ani. Își cere permisiune dela soție să plece înainte cu două zile să-și vadă prietenii. A plecat. La despărțire, soția lui, fosta domnișoară Baudouin, l-a întrebat dacă va trebui să-și boteze copilul pe care-l purta în pântece. Răspunsul a fost: *Vous y penserez... Mais, si je ne reviens pas, je vous prie d'aller chaque année en pèlerinage à Chartres".* A luat o trăsură și s'a dus la doamna Fauvre, mama lui Jacques Maritain. Și-a luat adio: *„Grande amie, je pars soldat de la République pour le désarmement général et la dernière des guerres".* Ce profeție poetică! A doua zi a fost la unitate. Pe front și-a păstrat în permanență mesajul lui sacru de militar. Dar în 5 Septembrie, către ceasul cinci, spre seară, Charles Péguy, acest furios amant al gloriei, la mijlocul drumului dintre satele Villeroy și Monthyon, a căzut mort, lovit de o grenadă germană în cap, și strigând oamenilor săi culcați în tranșee: *Tirez, tirez, nom de Dieu!"*

Vai! nefericite copil, dacă destinul nu ți-ar fi fost atât de amar...! Totuși, poate în ceruri sufletul lui este mulțumit. A dat cât poate da un erou. Dar funcționarul însărcinat cu punerea în ordine a fișei în Legiunea de onoare refuză să-l înscrie cu titlul Marnei, motivând că el a căzut în 5 Septembrie, iar că Marna a început la șase. Ce să-i faci! Erori terestre!

AXENTE SEVER POPOVICI

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.

UNIVERSUL LITERAR

OPRIETAR:
. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
ECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
risă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 49
SAMBATA 9 Decembrie 1939
Redactor responsabil: Mihai Niculescu

Presimţire

Din ciclul „Renaşterea"

Aştept ceva şi nu ştiu ce să-mi vină
Şi gându 'n aşteptare stă ca 'n ploae,
Şi ca o ramură cu fructe plină
In greutatea lui mi se 'ncovoae.

E poate presimţirea că degeaba
Cu sufletul pândesc în astă seară
Ecoul unui pas pe care graba
Să-l mâne cu nelinişte pe scară.

O pasăre de noapte rătăcită
Pluteşte pe de-asupra ca o barcă,
Iar o gondolă pe canal imită
Fiorul fâlfâitului ei, parcă.

N. DAVIDESCU

Nora Steriadi, Cina cea de taină, mozaic

Poeţi şi poezii

de OCTAV ŞULUŢIU

Există poeţi şi deosebit de ei există poezie. Operele lirice se pot judeca în sine, sau raportate la creatorul lor. Aş spune chiar că există poezii şi poezie. Sau poate că nu se poate vorbi de Poezie (sau Poezia), ca un concept general şi universal aplicabil. Fiindcă poezia nu e niciodată aceiaşi. Ea îşi modifică identitatea dela caz la caz, dela o realizare la alta, dela un creator la altul.

Nu există deci poezie, ci poezii şi între ele sunt diferenţe profunde, nu de grad ci de esenţă.

Pentru a vedea ce deosebire este între poet şi poezie voi porni dela un exemplu.

Sunt unii care — nu-mi place să le spun poeţi! — au scris poezii multe şi ele au dispărut în întunericul anonimatului şi al uitării. Cine mai ştie ce opere a public Félix Arvers spre exemplu? Şi totuş el a scris volume de versuri, a scris poezii destule. Dar nici măcar istoria literară nu-l înregistrează. Doar antologiile mai cuprind o poezie a lui: una singură; e celebrul său Sonet, atât de cunoscut şi pe bună dreptate, pentrucă e atât de frumos, de realizat:

Mon âme a son secret, ma vie a son mystère:
Un amour, éternel en un moment conçu.
Le mal est sans espoir, aussi j'ai dû le taire,
Et celle qui l'a fait n'en a jamais rien su.

Hélas! j'aurai passé prés d'elle inaperçu,
Toujours à ses côtés, et pourtant solitaire,
Et j'aurai jusqu'au bout fait mon temps sur la terre
N'osant rien demander et n'ayant rien reçu.

Pour elle, quoique Dieu l'ait faite douce et tendre,
Elle ira son chemin, distraite, et sans entendre
Ce murmure d'amour élevé sur ses pas;

A l'austère devoir pieusement fidèle
Elle dira, lisant ces vers tant remplis d'elle:
„Quelle est donc cette femme?" et ne comprendra pas.

Poezia aceasta, în care atât de discret a ştiut să exprime ideia iubirii tăcute, pe care femeia care a provocat-o nu o va şti niciodată, e tot ce rămâne din Félix Arvers. Atât a isbutit el să creeze bun. Dar ea va rămâne mereu.

In faţa acestuia să ne gândim la un poet mare, la Ch. Baudelaire spre ex.! Les fleurs du mal *sunt o culegere în care unghiul de realizare al poeziilor poate fi variabil, unele fiind geniale, altele mai puţin geniale, unele frumoase, altele mai mult, altele mai puţin frumoase, unele perfecte, altele şi mai perfecte, dar* toate *rămân,* toate *sunt valabile esteticeşte,* toate *înfruntă timpul,* toate *interesează.* Les fleurs du mal *nu pot fi despuiate pentru a pune într'o antologie una sau două poezii din volum. Intreg acesta este, în sine, o antologie! Ba pot spune că el depăşeşte antologia, o desfiinţează, neagă principiul însuşi al ei.*

Căci ce este o antologie? In definiţia ei cea mai strictă ea e o culegere de capodopere, o culegere a celor mai bune opere ale tuturor scriitorilor dintr'o literatură. Dar cum am putea scoate din opera lui Ch. Baudelaire, a lui Victor Hugo, a lui Mallarmé sau a lui R. Maria Rilke două, trei sau şi zece poezii şi le-am pune într'o antologie, fără a-i mutila, fără a falsifica înţelesul operii lor? Intr'o antologie se pot strânge cele mai frumoase poezii ale unor autori care n'au scris decât două, trei, sau zece — sau numai una! — asemenea capodopere.

Dar dacă ar trebui să punem într'o antologie pe Baudelaire, ar trebui să punem acolo trei sferturi din Les fleurs du mal, *dacă nu chiar tot volumul. Din volumele de lirică ale lui V. Hugo se poate extrage numai din el o vastă antologie de câteva zeci, dacă nu peste o sută de poezii! Din opera poetică a lui Paul Verlaine nu s'a făcut o antologie de câteva sute de poezii? Există poeţi de antologie, cum e un Félix Arvers, un M. Rollinat, un Albert Glatigny, un Anatole France — ca poet liric, — un François Mauriac — tot ca poet liric, — dar există alţii care nu pot intra în antologie, fiindcă opera lor e propria-le antologie, singura antologie pe care singuri şi-au creat-o, antologie pe măsura lor.*

Trăesc poezii, da, trăesc poezii izolate de o operă poetică. Ele vieţuiesc independent de personalitatea poetului şi desprinse din opera lui care e în general mediocră.

Dar există poeţi! Poeziile acestora îşi trag valoarea dintr'o personalitate subiectivă puternică, dintr'o

(Urmare în pag. ultimă)

’entru „Albatroşi“

de SIMION STOLNICU

Mulţi admit că omul îşi poate perpetua existenţa de et sau teoretician al genului poetic, odată intrat la nt, în campanie; se feresc totuşi, a se întreba cum? ii îşi vor pune problema, dar grăbiţi să se consoleze vor spune că existenţa aceea se perpetuiază sub forma argiei.

S'ar părea că vremurile acestea aduc vreo câteva nne de întrebare speciale pentru literatura românească rnită dintr'un spirit eminamente liric. Cum se poate conia spiritul la vârsta strălucită a poeziei şi a pamfletului, scrima baionetelor? Scrima aceea însoţită de unele excaţii caracteristice la auzul cărora poţi să cunoşti în ce ăsură faci sau nu parte dintre sensitivi... Intrebarea nu părea o noutate, nu-i aşa? Armata n'a fost niciodată arte uşoară pentru cine a publicat versuri. In pâinea zonă nu s'au putut înfige prea repede lumânările de ntă ale poeziei...

Un foarte preţios confrate, un scriitor de avantgardă, nă mai ieri, cu toate frumoasele amintiri ce ne legau şi otestau din scoarţa zarzărilor celor douăzeci de ani ai ştri, îmi spunea în faţă că mă detestă. De ce? „Fiindcă, i spunea dânsul, ca un băiat de prăvălie mereu ai grijă -ţi faci cărare şi să te „dichiseşti"... A mai adăogat că mă mai poate aprecia decât aşa ca pe un copac....

Din zel pentru cunoaşterea suprarealismului am suport aceasta.

Acum câteva zile, scriitorul, transformat de consecinţele torva blestemăţii comise — cred — sub imperiul ideoloei sale vitaliste, strâns într'un palton datorit unui succes terar binemeritat, palton chipeş care nu va sta în iarna sta la naftalină, m'a găsit, gustând liniştit o fărâmă e permisie în haina mea de ostaş. Pentru întâia oară, mul din subsemnatul l-a înduioşat. A declarat pentru ine şi cei de faţă: „Se ştie că este o catastrofă să fii oet şi să faci armata!".

Il iubesc ca şi înainte pe scriitorul acela şi sunt prea ucuros de a fi găsit, oricum, o punte spre sufletul lui, hiar sprijinită pe o constatare a sa de un adevăr relativ. După unele indicii, nelalocul lor aci, prietenul află destul e târziu că devotatul său îşi preparase antenele năsânde pentru înţelegerea poeziei pe-atunci pe când ar fi utut, cu mai multă utilitate pentru vremuri oblice, să rmeze şcoala de piccoli. Ne aflam într'o casă munteană, ămin de popas... Mă aşezasem cu sfială, pe un divan şi veam în buzunarul vestonului cu vipuşcă albastră, „Uniersul Literar" cu o poezie ilustrată de Voinescu. In rândurile acelei poezii doream străvechea armonie a vieţii lela punctul ei primordial din totalitarul azur salmastru le sub cer...

— Lăsaţi-l să doarmă nefe...

N'am protestat şi asta ca să nu mi se reproşeze minciuna pleoapelor închise ce o socoteam necesară dintr'un fel de dichiseală a atitudinei orizontale. Altfel, regret că nu m'am explicat mai bine confratelui care ar fi plătit acum unui virtuoz — dacă nu exagerez — să-mi cânte o divină ber euse.

(urmare în pag. 8-a)

Ortodoxismul liricei gândiriste

de GH. VRABIE

Intr'una din zile, marele cugetător creştin, Fericitul Augustin se plimba pe marginea mărei, cufundat asupra tainei dumnezeieşti. Deodată, oprit în loc de frumuseţea razelor aurii aruncate pe imensitatea mării ca şi de fiorul ce i-l dădea sbuciumul neistovit al valurilor, s'ar fi adresat naturei astfel: „O, natură! Tu eşti Dumnezeul meu? Poţi tu da linişte sufletului meu? la care valurile agitate îi răspund: Quaere super nos, quaere super nos, non sumus Deus tuus". Augustin ridică ochii spre cer şi întrebă: „Tu soare, lună, voi stelelor sunteţi voi Dumnezeul meu? Puteţi voi da linişte sufletului meu? O armonie minunată fu răspunsul şi un glas care zise: „Noi nu suntem Dumnezeul tău. Suntem numai creaturile tale. Noi nu putem da pace sufletului tău: quaere super nos, quaere super nos". Sfântul căută mai sus. Privirile ochilor minţei sale pătrunzând până la spiritele care stau înaintea tronului dumnezeirei, puse aceiaşi întrebare şi căpătă acelaş răspuns: „quaere super nos, quaere super nos". Atunci sufletul său se înălţă mai sus de natură şi de toate spiritele, mai sus de toată făptura şi apropiindu-se de tronul lui Dumnezeu liniştit şi prosternat zise: „Numai tu ai dat parte sufletului meu, de aceia numai tu eşti Dumnezeul meu şi numai în tine este liniştea veşnică".

. . . .

Mi se pare că sub semnul marelui sbucium al fericitului scriitor creştin, amintit de noi mai sus, stă o bună parte din creaţia literară a „Gândirei".

Sublimi cântăreţi ai şesurilor şi darurilor pământului, ai naturei ca şi ai sufletului românesc sub multiplele lui aspecte, gândiriştii au fost şi sunt totodată şi poeţi ai misterului divin, însetaţi pelegrini şi căutători de Dumnezeu. Căci scriitorii români şi creştini, cum mândru se numesc, socotesc că între inima neamului şi Dumnezeu ca isvor al frumuseţei, ei nu pot fi decât simpli mijlocitori. Şi a mărturisi întru El nu era şi nu este decât un glas fundamental al existenţei lor ca scriitori.

✵

Bipolaritate creaoţionistă. De am arunca o privire fugară deocamdată, pentru a reveni mai pe larg în altă parte, numai asupra titlurilor de opere poetice gândiriste, am vedea că suntem isbiţi de o constantă predominantă caracteristică. Deoparte *pământul ţărei* şi de alta un *cer românesc*. Deoparte găsim titluri de volume ca [illegible]: *Şesuri natale şi Darurile pământului; Din ţara Zimbrului şi Pârgă; Pe Argeş în sus, Satul meu şi Limpezimi; Lângă pământ şi Cartea ţărei; La cumpăna apelor şi Lauda somnului; Plânge Strâmbă lemne ori Bulgări şi Stele...* iar de altă parte: *Ţara de peste veac; Poeme cu îngeri, Destin şi Urcuş; Biserica de altă dată şi Celălalt tărâm; Drumul spre stele ori La Curţile dorului şi La poarta din urmă, Leagăn cu îngeri...*

Bipolaritatea aceasta creaţionistă, ca să-i spunem astfel, deoparte pământul, de alta cerul, iată tematica liricei gândiriste. Cu rădăcini ce vin din brazda reavănă a ţărei, din neguri de vremi şi străfunduri de suflet, pentru a străbate misterul intangibilei divinităţi şi a fi colorată de albăstrimea cerului nostru — pe această axă cu poli atât de îndepărtaţi, a lumii de aici şi a celeilalte de dincolo, se fixează întreaga sensibilitate gândiristă.

Lăsând la o parte faptul că multora li se părea altă dată că o regăsire a sufletului românesc contemporan în marea tradiţie a neamului ar fi o curată apostazie a ideei de progres; că, plecând dela o estetică pur normativă, de simplă construcţie logică, se ajungea la decretarea că o evoluţie a poeziei române, o încadrare a ei în modernism, se poate face numai prin disocierea acesteia de elementele poporane şi că „nedisocierea ei" ducea la „exproprierea a câtorva hectare de mediocră literatură" (Lovinescu — Ist. Lit. contemp. III pag. 107); iar „sincronizarea" acesteia, ducea la o simplă pastişă fie a literaturei germane, fie a celei franceze, la un simplu ecou fără originalitate şi valoare, lăsând, zic, toate acestea la o parte, să menţionăm pentru aspectul religios al poeziei gândiriste, că şi el n'a fost lipsit de epitete şi etichetări care de care mai savante. Poate că nici o epocă din literatura noastră n'a fost prezentată mai diform şi siluită ca cea de azi. Datorită aceluiaş comentator al fenomenului nostru modern, asupra ei planează o impresie penibilă de devalorizare şi de denigrare a tot ce constituie reală originalitate. Aproape nu există poet al vremii de azi căruia să-i nu fi declarat un patron occidental şi să nu-i fi asociat numele lui de al altuia străin. Incepând cu simbolismul francez şi terminând cu expresionismul german, poezia noastră a fost pe rând anexată pe nedrept când lui Baudelaire, când lui Rainer Maria Rilke, Francisc Jammes sau Jules Laforgue. Desigur că de pe urma acestei diabolice plăceri, spiritul public a păgubit destul de mult, încât oricine poate crede că litericeşte tocmai astăzi suntem o pură colonie.

Revenind la aspectul religios al poeziei gândiriste, spuneam că şi acesta nu a fost lipsit de false etichetări. Cunoscut este argumentul unora că poezia ortodoxă dela „Gândirea" este rezultatul unei ideologii străină de sufletul neamului, care de aproape 20 de ani de zile este răstălmăcită şi măestru aranjată în strada Polonă din Bucureşti. Şi că acest ideologism livresc nu a reuşit să creeze decât tot o poezie livrescă, artificială. Şi tot aşa de cunoscut este şi celălalt argument sincronizat că: „De pe urma prestigiului universal al poeziei lui Rainer Maria Rilke s'ar putea chiar şi la noi studia fenomenul contagiunei literare: cu d. Crainic, Iisus a venit în „ţara mea"; cu d. Ion Pillat s'a născut în plaiurile Argeşului; pe o undă de creştinism a sosit şi pe aripile îngerilor d. Voiculescu (Idem, pag. 108).

Adevărate să fie oare aceste cuvinte ale d-lui Lovinescu spuse şi trecute din gură în gură până când au devenit populare? Aveau oare nevoie Crainic, Pillat, Voiculescu de prestigiul universal al lui Rainer Maria Rilke, adică de prestigiul misticei germane, sau Adrian Maniu de prestigiul laforguian sau jamme-ist? Nu este la noi patria misticei şi încă a misticei ortodoxe, căci este necesar de adăugat acest lucru? Şi nu tot aşa şi a artei primitive? Aşa că nu rilkieni sau jamme-işti, ci ortodocşi români, tradiţionalişti autohtoni. Poeţi ca Nichifor Crainic sau Lucian Blaga, Ion Pillat sau Vasile Voiculescu nu pot fi simpli imitatori, simple anexe ale literaturilor occidentale. Că se vor găsi şi la ei interpătrunderi de motive, altoiri

(Urmare în pag. 5-a)

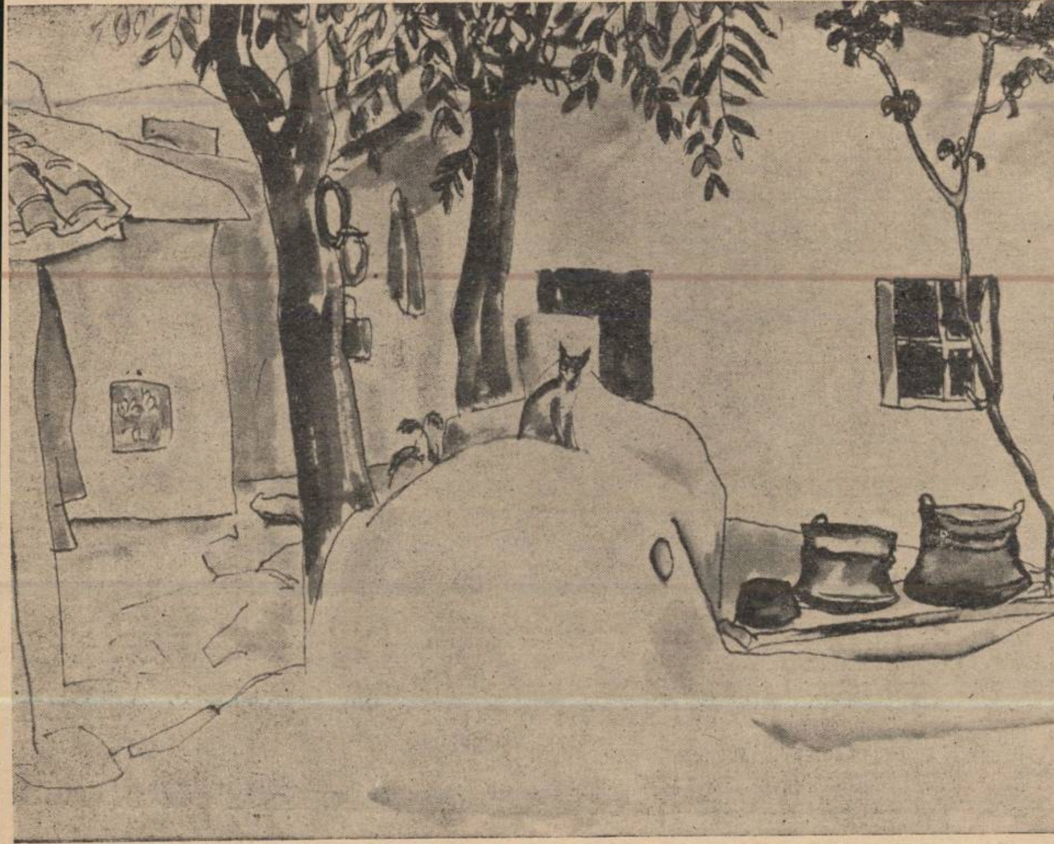

Ştefan Dimitrescu, Curte tătărească

Liceu

Memoriei lui Traian Fugaciu

Sunt ani... şi poate timpul se'ntoarce ca un fum,
De văd prin ceaţa-i albă tot drumul meu de şcoală,
Ce-şi cerne rar tristeţea în inimă, acum,
Când simt bătaia aspră în tâmpla tot mai goală.

O, zile însorite ce ne priveau prin geam,
Plimbându-şi clara umbră în clasele tăcute!
Un cărăbuş de aur îl bănuiam pe-un ram,
Sfidând tăcerea noastră cu aripi desfăcute.

Pe săli cu tropot dulce, mi-apare pedagogul,
Tunica unui prieten cu glasul grav şi trist;
Şopteam cu teamă, poate ne-apasă catalogul
Sau umbra grea şi neagră a lui Ariovist.

Corole de imagini, geometrii în spaţiu,
Şi-acelaş fum de vise, de gând şi de ţigări,
Cu vocea răguşită scandarăm din Horaţiu,
Sau punem la istorie absurde întrebări.

Trecutu-i ca o scoică în care sună marea,
Când merg cu gându'n urmă la primele iubite.
Rămâne sumbră fruntea şi tremură cântarea:
Intâia halbă goală, în cârciumi mici, dosite.

Sunt ani... azi moare ziua pe-o filă de hârtie,
Mă'nchin la alte chipuri, alţi îngeri îi desmierd;
Liceul meu, te bănui în aură străvezie,
Severa ta blândeţe, încep încet s'o pierd.

ŞTEFAN BACIU

CRONICA LITERARĂ

In „coroana" sa lirică, aflată la loc de cinste în *Antologia palatină*. Meleagru din Gadara se scuză că dela poeta Sappho a cules numai câteva „flori": „De la Sappho, puține flori am luat, în schimb sunt trandafiri". Puține poezii, dar excelente! Ar fi putut lua și numai una care, fiindcă era *trandafir*, față de altele culese de pe câmp, prețuia desigur, mai mult. Iată principiul *antologiei* formulat cu un secol înainte de era noastră, în rafinata literatură elexandrină. Și principiul operează și astăzi, subtil ca în ziua lui dintâiu, pentrucă noi îl aplicăm nu numai când este vorba să întocmim o culegere cu cele mai frumoase poezii, — ci și când citim un volum de versuri. Dintr'o ereditate bi-milenară de cititor, împărțim *buchetul*, în felurite *flori*, după speța fierărei: iubitorul de flori de câmp admite și cicoare, garofițe, margherite, levănțică și scânteioare,... dar în fruntea *coroanei* va căuta să așeze un superb trandafir de seră, dacă îl găsește... In *buchetul* d-nei Ana Luca sunt tot soiul de *flori*, flori *adevărate* de antologie pe care specialistul le va clasa, iar îndrăgostitul de culori și miresme le va prețui după preferință. Iată o mireasmă îndepărtată, ca un ecou:

In colțul meu, uitat, provincial,
In care liniștea crește cu buruienile,
. . . . . .
In cearul sfânt când liniștea își culcă [osteneala
Era surâsul de îndurerare al [Domnului,
Lacrima dulce de lumină a somnului,
Aleanu'n palme calde adunat,
Pe inimă cu palme calde apăsat.

(pag 7)

Firave tremurări de petale, de o culoare albăstrue parcă :

Aș vrea să fie un apus de soare
Lin ca un fâlfâit de-aripi, îndepărtat;
Pe un cer potolit ca o iertare
Plopi negri să danseze de'nchinat

(pag. 9)

Să ne oprim la altă *floare* de un aspect întunecat, turburător și totuși captivant :

Și află mamă, că stelele nu te-au [uitat,
Că vin și acum, toate, pe înserat,
Așa cum cântecul tău le-a 'nvățat;
Și se uită cu întrebare, afund,
Unde a fost odată pragul scund.
Dar să știi că nu mai e nici pragul și [nici casa, mamă,
Unde-s? Poate tu, de acolo, le știi [mai bine de seamă.

(pag. 17)

Un lujer sflos se abate peste ochii melancolici :

Liliacule,
Săracule,
Zdrențărosule
Nepriețenosule,
Ce puțin ți-e sub cer pomana!
Tu semeni cu fetița de demult, Ana.

(pag. 21)

Iată și floarea toamnei, căreia autoarea îi spune și numele, crisantema în ale cărei petale de fum, întrezărește o dureroasă defilare simbolică pentru existența omenească.

Vin printre noi mereu chipuri [omenești,
Răsar pe tavan, în copaci pe ferești,
Unele stau mai mult, altele pier [numai cât te-ai uitat,
Au venit, te-au privit și s'au spulberat.
Noapte, noapte, când ai să-ți iei [blestemul înapoi,
Ca să putem vedea cine-i pe lângă noi?

(pag. 40)

Cine vrea să se desfete mai departe culegând, va merge până la delicatul „Post-scriptum", prin care își va răspunde la nedumerirea de a fi văzut *buchetul* numit, „Candelă".

Iar candelei ce însămi am aprins
Cu jar din vatra inimii, păzită,
Inviei luminița ațipită
Suflând cenușa slovei învechită
Pe locul unde amintirea mea s'a stins.

(pag. 109)

Florile d-nei Ana Luca n'au crescut altundeva decât în suflet și acolo ca și amintirile, ele se puteau ofili. Iatăle strânse în coroana trainică a versului, aceste nălucitoare amintiri, și asupra lor, ca să nu se stingă, ca o candelă, va veghea poezia.

A face din viață poezie, spre a nu se sfărâma, este nu numai o ideie îmbrăcată într'o metaforă pe coperta unei cărți, dar și o credință și o dragoste. Aceste virtuți profunde ale vieții *frumoase* fac din d-na Ana Luca o autoare. Ii dau rangul pe care l-a nădăjduit.

*

Literatura noastră cunoaște astăzi tipul de scriitor caracterizat total printr'un element autohton: lirismul. Acest principiu de creație se manifestă nu în *poezie*, unde nu ne-ar mira, ci în proză, unde îl acceptăm mai puțin prezența. Dar prin fenomenul lirismului literatura epică de după război a ieșit de sub controlul criticei, alle cărei discriminări rămân neputincioase în fața aprobării masei imense de cititori. Pe drept cuvânt, un romancier popular, ca d. Ionel Teodoreanu nu acordă interes la ce se scrie despre cărțile d-sale, din moment ce ele îndeplinesc condiția de penetrație maximă în public. Trebue să fie un criteriu de valorificare și în consumația literară, și rămâne să se vadă cărei rezistențe se datorește neaderența criticei. Despre o greșeală a publicului nu se poate vorbi cu o totală convingere, din moment ce acelaș public s'a dovedit *divers*, orientat în mai multe sensuri către producția literară modernă.

Ana Luca: Candelă,

versuri. Colecția „Universul literar" 1939

M. Eliade: Fragmentarium,

Editura „Vremea", 1939

Cazul d-lui Mircea Eliade pledează cu totul favorabil pentru cititorii din ultimul deceniu. Acelaș public fascinat de lirismul medelenist, consumă fabril și producția d-lui Eliade, scriitor de alt *tip*, decât să zicem, al d-lui Ionel Teodoreanu.

D. Mircea Eliade constitue prin excelență, tipul scriitorului *teoretic*. Dacă am încerca să-i găsim ascendența în îngusta noastră istorie literară, am da peste unele nume cu care ar suporta asemănare. Dar apropierea n'ar sluji caracterizării pecare o încercăm acum, cu prilejul volumului „Fragmentarium". Viziunea *teoretică* a d-lui Eliade poartă în ea însăși *noutatea* ca pe un simulent. Teoria este la d-sa o forță de ansamblu, o totalizare, similară ca tendință, cu celălalt fenomen, al *lirismului*, cu care își isputâ dominația publicului.

D. Ionel Teodoreanu a pus în circulație tipul de personaj liric; d. Mircea Eliade pe acela de personaj *teoretic*. Ar merita să cercetăm în ce măsură cele două tipuri diferă; părerea noastră este că nu se opun. Raportându-le deopotrivă, la public și la creație, ele se completează mai curând. Tipul teoretic duce mai departe și încoronează eforturile tipului liric. Deoarece caracteristic amandoura este *efortul*, adică lupta temperamentală cu obstacolele de integrare în *viață*. Personagiile d-lui Teodoreanu luptă să se integreze într'un cosmos natural, — sensibil, — văzut. Ele *văd* lumea, — peisagii, perfecțiunei formale, starea de triumf a tinereții, imperativele erotice ale vârstelor, miracolul vegetal, am spune, al adolescenții, — demonia irezistibilă a frumuseților exterioare, etc. și în această lume simt impulsia tragică de a pătrunde, de a deveni tot una cu ea. Incearcă o omologare *laică*, stârnite de un demon tot laic, al sângelui tânăr și al *chipului* frumos. Metoda acestei omologări nu poate fi alta decât *metafora*, întrucât demonia autorului pornește dela *chip*, dela ceeace vede în *afară* de el, ca fiind *turburător*, stricător de echilibru! Echilibrul se restabilește printr'o metaforă: *chipului* demonic i se substitue altul, *zeesc*.

Pentru aceea s'a spus că personagiile d-lui Teodoreanu par nenaturale: romancierul tinde să le schimbe rangul de demoni în acela de zei, de oarece demonii ucid iar zeii protejează.

Tot dela o demonie pornește și d. Mircea Eliade, neavând însă nimic cu demonia lumii *vizibile*. D-sa nu *vede* nimic din spațiul concret al lumii fenomenale ci, ca și d. Camil Petrescu, dela care împrumută gelos expresia, d. M. Eliade „vede idei".

O altă demonie, firește, adâncindu-se fără limită, în lumea interioară. Ceea ce d. M. Eliade a dat la iveală până acum din spațiul *neuclidian* al acestei lumi fără *chip*, formează conținutul unei pagini înțesate de bibliografie, unde se alătură *esseu* lângă *roman*, *studiu* lângă *jurnal* intim, cultură lângă povestire. Intreaga operă poartă marca luminoasă a demoniei interioare. Dela un gen la altul, trecerea nu întâmpină obstacol, de oarece lecttorul va fi înlesnit de prezența activă a aceleași metode de elaborare.

Metoda d-lui Mircea Eliade se sprijină tot pe un principiu de omologare, dar ea nu este și nici nu poate fi metafora. Autorul declară chiar, într'o notă din „Fragmentarium" că nici *nu* înțelege metafora, că „n'a izbutit o singur ămetaforă în viață". O explicație plauzibilă găsește totuși metaforismului: îl asimilează cu *orgia*.

In acest caz insul metaforizant se mântue de demonie prin dispariția sa în voluptatea deslănțuită. Dar resorbirea *unității* în ansamblu nu este principiu de artă, așa încât conceptul de mataforă-orgie cade, respins de estetică. Putem admite mai curând metafora *chip*, a cărei virtute demiurgică constă în transformarea *demonului* în *zeu*.

Zeificarea, desigur, aplică un principiu esențial de omologare, — și ea corespunde din planul ei plastic, în planul interior *teoretic*, metodei *semnelor*, propus de d. Mircea Eliade.

Metafora, ca zeificare, constitue și ea un *semn*, ea este *chip*, figură solară, obraz geometric, desprins din tr'un cosmos vizual, — dar d. Mircea Eliade dă altă semnificație *semnului*. Semnul n'are *chip*, adică nu are valoare prin ceeace este el, nu este nici frumos, nici urît, nici mic nici mare; semnul este simbol, o indicație pentru *altceva*, care nu poate să se înfățișeze niciodată cu *chip*, pentru că este esența pură, spiritualitate. Această esență pură nu se cuprinde nici în om, fiindcă și el este *vedenie*, ea este dincolo de om; el se simte despărțit de ea, constată că tinde spre ea, că nu poate trăi deajuns în sine și pentru sine, ci că *sensul* său este să iasă din sine, intenția sa este *spiritualitatea*. Numai este vorba de primatul chipului ci de primatul spiritualității.

Și după cum principiul *vedeniei*, ducea spre o depășire, spre o anulare a demonului chip, prin zeificare, de asemeni și principiul teoretic al interiorității, tinde spre o depășire a sa prin *spiritualizare*. Ca și *chipul* și datul interior teoretic este tot un *demon:* demonul interior care se manifestă prin nesatisfacția de sine, și prin voința de a fi *ceeace* se satisface prin sine.

Astfel se pronunță sensul transcendent al vieții interioare, al cosmosului *invizibil*. Exisența este considerată imposibilă fără transcendență; adică fără esență. Omul există, dar el știe că ar fi putut să nu existe, și în mod absolut sigur știe că va înceta la un moment dat să existe. Despre lume nu știe însă nici că n'a mai existat și nici că nu va mai exista. Mai de grabă cosmosul ar putea să fie în eternitate; el este esența ; ceeace *este*, fără să sfârșească și fără să fi început.

Această diferență între existență și esență, o înregistrează omul interior, cu o capacitate de suferință extraordinară. El se postulează în însăși această suferință.

De aici începe să trăiască. *Trăirea* sa debutează prin constatarea spărturii, a despicării dintre om și cosmos și conținutul său îl constitue efortul de întindere a unei punți omologale. Omul trăește sub *categoria* transcendenței ca sub o baltă permanentă, de pe care nu se sting niciodată turburătoare chemări și semne. Acesta este climatul său primordial, numai în el viața lui crește și înregistrează un spor. Sporul nu este altceva decât o adâncire în direcția transcendenței, a spiritualității. Ca să crească viața interioară, are nevoie de necurmată hrană teoretică, de argumente ale demonului toretic, cum sunt *desperarea*, setea de aventură, autenticitatea, experiențialismul, sacrificiul, gloria, asceza, elanurile, geniul, etc. Acestea sunt probleme : obstacole sau căi ale demonului de a se întrece pe sine și de a se apropia de *zeu*, adevăratul centru al cosmosului, — cel care a creiat cosmosul și îl stăpânește.

Demonul tinde spre centru, spre omologarea cu însăși creația, — cu *principiul* ei de a putea fi *creată*, cu zeul. Traectoria de ţâșnire din sine a demonului este transcendența, — *spiritualitatea*.

Dar aceste probleme au rămas încă vagi, în înțelesul că d. Mircea Eliade, cu toate că le-a dat o existență teoretică excepțional de vie, d-sa nu le-a prevăzut până acum și cu o metodă absolută de rezolvare. Am spus mai sus că viziunea teoretică comportă o metodologie: aceea a *semnelor*. D. Mircea Eliade nu afirmă direct această metodă; d-sa ezită s'o ia cu punct de plecare a unui *sistem*, adică a unei gândiri ce *desleagă* problemele.

Deocamdată o propune ca metodă de *cunoaștere*, fără indicația riguroasă a *absolutului* ce trebue revelat. Ar putea fi *absolutul* creștin, ar putea fi *absolutul* filosofiei indiene; absoluturi, spre a spune astfel, cu o participare diferită a omului; prin dragoste sau prin sentimentul neantului, diferență a atitudinelor care trage după sine o diferență e antropologie.

Altul e omul care încearcă omologarea cu Iisus și altul care voiește trecerea în neant.

Direcția tot de transcendență este, păstrând diferențele. Ceeace însemnează și schimbare în ontologie, una necesitând credința în Iisus, alta voluptatea neantului. Il evdem pe d. Mircea Eliade oprit la o distanță cumpătată de soluție.

Până acum, siguranțele d-sale își păstrează caracterul direcțional; îl domină intenția teoretică și ceeace caută deocamdată, nu este atât acest *absolut*, cât *semnele* lui. Prezența *absolului* anunțată prin semne, prin simboluri, prin analogii și corespondențe, prin ritmuri și ritualuri, prin practice magice sau mistice, prin structuri mitologice, și creații folklorice, iată ce-l interesează pe d. Mircea Eliade ca teoretician, ca filosof al istoriei și al culturii, ca etnolog și ca savant al istoriei religiilor.

In ce privește încadrarea în momentul actual de desvoltare al vieții *spirituale* românești, poziția d-sale ar putea fi socotită ca deschizătoare de nouă perspectivă. Pornind dela convingerea că un popor participă la *cultură* prin ceeace se află în el ca „fenomen originar", d. Mircea Eliade crede că „fenomenul originar" al culturii românești ,îl constitue structura sa folklorică.

In folclorul românesc sunt *semnele* ur : direcții originare a transcendenței, semne ce s'au desvoltat organic în spațiul carpato-dunărean din preistorie și proto istorie, și s'au continuat eficiente, în mileniile de apartenență istorică. Prin geniul străvechiu al simbolurilor, al semnelor indicatoare de *spiritualitate*, — noi am putea intra în universalitatea culturii, unde, spre a pătrunde, se cere certificat de „fenomen originar". In acest optimism românesc, d. Mircea Eliade se întâlnește cu filosofia d-lui Lucian Blaga, creatoare a „spațiului mioritic" și a „categoriilor abisale". Pentru noi nu este o întâmplare acordul de gândire al celor două personalități, ci un simptom de validitate al eforturilor autohtone de creație. Avem o metodă, — se pare, excelentă, de creație; rămâne s'o aplicăm, conduși de un veritabil demon teoretic, fiind vorba tot de o omologare, aceea a culurii noastre *mici*, cu cealaltă, *universală*. Din „Fragmentarium" am fi putut comenta și alt fel de *suferință*, de cât cea interioară individuală. O suferință special românească, aceea de a fi disprețuiți de străinătate. Am neglijat-o, cum de altfel a mtrecut peste multe amănunte din noua carte a d-lui Mircea Eliade, urmărind liniile generale ale gândirei autorului. „Fragmentarium" ne-a tentat la această sistematizare mai mult decât ne-ar fi tentat altă operă a autorului, datorită tocmai prezenței unui material „fragmentar" cules din toate domeniile atinse în viziunea sa teoretică.

CONSTANTIN FÂNTÂNERU

De vorbă cu debutanții

Apariția rubricii „De vorbă cu debutanții" a deșteptat imediat interes. Scrisori numeroase subliniază utilitatea inițiativei noastre. Precizăm că ceeace facem în spațiul rezervat „De vorbă cu debutanții" este o preocupare în legătură cu cronica literară. Cronica literară se deosebește de estetica literară prin caracterul său normativ. Când afirmăm despre o carte că e bună sau rea, expunem și argumente menite să folosească autorilor. La „De vorbă cu debutanții" publicăm manuscrise și le criticăm în acelaș timp. Publicate fără comentar critic n'ar prezenta interes, ci dimpotrivă, ar dăuna autorilor, care ar crede că producția lor e bună, din moment ce s'a publicat. Nu tot ce se publică e bun.

Mediocritatea literaturii tipărite cu ușurătate, prin reviste, este imensă. Noi am fost contra revistelor redactate fără pregătire. Caracterul adânc al literaturii este tradițional. Ea se învață, ca și muzică, pictura, ca toate artele întemeiate pe măsură, pe legi. Realitatea literaturii este ca orice realitate a spiritului: ea se măsoară, se împarte adică în unități, în raporturi, în relații ale adevărului. Că este astfel, o dovedește ființa cuvântului, supus la norme formale în fiecare limbă. Toate aceste trebue să le știe cei cari vor să fie scriitori: debutanții. Ei trebue să învețe meșteșugul scrisului.

Noi publicăm aici încercările lor, ca să arătăm că am luat act de dorința multora de a fi scriitori, și-i învățăm ce trebue să facă spre a izbuti.

ANTOHI ANATOLIE

Incerc să-mi adun gândurile risipite
Pe cărările vieții
Să le strâng la un loc și să le judec pe [toate,
Gândurile mele, dorurile mele
Acum înțeleg altfel bucuria și râsul
Și lacrima tristeții.

(Compunerile trimise nu meritau să fie pomenite, într'atât sunt de neînsemnate. Intâmplarea face totuși să vă comentăm. S'a nimerit anume să scrieți două versuri de o calitate specială. Versurile dela sfârșitul fragmentului citat:

Acum înțeleg altfel bucuria și râsul
Și lacrima tristeții.

sunt din categoria celor care pot fi scrise de poeții mari de oriunde.

La Rilke depildă, s'ar putea întâlni întocmai aceste versuri. Nu vrem să spunem că ați plagiat. Este o simplă întâmplare.

La Rilke însă versurile nu ar veni pe hârtie din *întâmplare* și deaceea ar avea o mare *importanță*. La dvs. nu au nici o *importanță*. Dvs. nu știți cum v'au venit și n'o să mai puteți — multă vreme, să vă întâlniți cu două la fel. Dar lucrul să vă fie de învățătură. Vă sfătuim să profitați de împrejurare, în următorul chip. Căutați să adânciți sensul cuvântului *acum*, ce însemnează „acum" în *contemplație*, în meditație, în starea de vis, sau de veghe. *Acum* vă poate servi de *cheie* spre o realitate înrudită cu poezia, și unde într'adevăr, *alta* este bucuria și lacrima tristeții.

In *Noul Testament* se întâlnește des adverbul *acum*. Urmăriți sensul de acolo!)

ANDRASIU MARIUS LUCIAN

Și ieri ai plâns ca astăzi,
și mâini ca eri vei plânge

Durerea-ți este pruncul
ce soarta ți l-a dat.

(Dvs. credeți că scriți poezie tradiționalistă. Nu este ușor de spus ce este poezia tradiționalistă.

Dacă vă gândiți, de pildă, la d. Ion Pillat, căutați să înțelegeți poezia d-lui Ion Pillat, și dacă vă convine, puteți s'o luați de model. Se poate începe ucenicia după un model; talentul, dacă există separă apoi originalul de influență. Mulți poeți au debutat prin supunerea la model atât de netă, încât producția lor se confunda cu a maestrului. Tradiționalism mai înseamnă însă și cultură, nu în sens istoric, ci în înțeles spiritual: cultura ca sumă de bunuri ce se transmit. Sunt și pentru poezie valori ce se pot lua din trecut, din vieții și opere, ridicate de alții la gradul de norme, sunt exemple de creații durabile: căutați-le!).

OVIDIU MARIAN

Sfios se'nalță o cântare,
Atât de dulce și pustie
Incătușindu-mi viața toată,
In mreje de melancolie.

(Din multele poezii ce ne-ați trimes, am reprodus numai o strofă, fără să o socotim mai bună decât altele.

Dvs. compuneți versuri, ca școlarii în liceu, în urma lecturii lui Eminescu, Vlahuță, Iosif... Ceeace nu însemnează *nimic:* nici că aveți talent, nici că nu aveți. Sfatul nostru este să citiți totuși cât mai *mult*, poeți clasici, români și streini, dar și *moderni*. La clasici veți găsi sensuri de *artă*, la moderni sensuri de *viață*, utile pentru formarea dvs.)

ILARIU NICOLAESCU-RACOVIȚA

In timpul liniștei ferice
N'aveam în gând nici pic de dor;
Priveam ca stelele să pice
Și urmele să le ador.

(Vă spunem fără înconjur, că versurile sunt banale, nescuzabile nici la vârsta de 19 ani. Dacă veți ajunge poet, — noi n'avem nici un indiciu despre vocația dvs., — aceasta se va întâmpla fiindcă veți scrie cu totul într'altfel. Cultura și experiența vă va învăța cum).

TRAIAN POPESCU-COBIA

Doruri cuibărite în amurg de seară
Peste zări, din visuri liniștea încuie :
Undeva — în suflet — nerăbdarea suie
Zor ce rupe'n drumuri depărtări de ceară.

Inima se sbate — n'are nici o știre :
Nimeni nu mai poate s'o nituie'n cuie
Căci din lumi ce'njuru-mi nu vor să apuie
Răsare portița prinsă'n amintire...

(La rest, renunțăm, fiind mai slab. Aveți cuvântul nostru de încurajare.

Sperăm că ne veți trimete bucăți deplin închegate).

MIHAIL GH. DRAGODAN

Cad frunzele de vișini
Din ramurile frânte ;
Lin sufletu-mi rechiamă,
Iluziile-i sfinte ;
Ce dulce, se destramă
Icoanele trăite !...
Cad foile pe strășini,
De vânturi asvârlite !
Din zare, toamna trece
Pe ape și pământuri...
Podoabele pădurii
Se scutură de vânturi !...

(Iată îndrumarea noastră : acolo, în Muscel, de unde scrieți că suntți, flora românească prezintă o înfățișare aparte! Intr'adevăr, ne amintim dealurile cam plesuve, cu vișini, cu cireși și cu gutui... cadre străvezii, într'un „spațiu mioritic", parcă niciodată cântate, parcă neiubite de nici un poet... Trimiteți-ne versuri de sinceră iubire pentru vișinii și cireșii din Muscel!)

G. G. T. O.

Se'mbată cu lumină nucii — voevozi-de-zi, [din mari pocale,
Hatman de pădure, vântul, se sfădește cu [brazii pe creste,
Au descălecat pe obcini, călăreți tineri de [foc, strânși in zale
Trezită din somn, dimineața cu ochi alba- [stri râde la ferestre.

(Căutați să construiți *poezia*, după principiile formale de ritm, rimă, etc. Până nu realizați aceste elemente *necesare*, orice ați așterne pe hârtie, sub numele de poezie nu este decât un joc *fără legi*. Arta însă este un joc cu *legi*. A fost comparată cu un banchet, unde se ține seama, in mod strict de etichetă, protocol, etc.

Invățați ceremonialul poeziei... In felul acesta se spune despre poeți că sunt demiurgi. Soct din *haos* o lume care trăește apoi singură, condusă de legi primordiale...)

NECULAI V. COBAN

Născătoare de întuneric și de lună,
noapte,
Adună-ți duhul vămilor cunună
și lacrimă, lângă mătasa vorbelor, noapte !

Clopotele stelelor urcă deasupra
și pentru fiecare treaptă pe cer,
luminele strigă deasupra
puteri luminate de brumă și ger.

Ape domoale de spumă necunoscută
sue coraliene comori
și-s sus sub prispa tăcerilor cută cu cută
comori și comori.

Sodomele numai se prăpădesc princiar
și Sarele multiplicate mereu
împetresc lângă groază princiar
sicrie de sare pentru sufletul meu.

Născătoare de întuneric și lună,
noapte,
adună-ți duhul vămilor cunună
și lacrimă, lângă matasa vorbelor, noapte.

(Fără comentar; mai trimeteți).

*

de STANCU-BUCEȘTI

De n'ar fi atâtea stele
In ziarul „Univ... Lit.",
N'așî avea de-ajuns lumină
Ca să-l termin de citit.

*

Tralalescu cu Ecranul
Se tot ceartă de cândva.
Pare nedormit, sărmanul.
Parc-a fost la „cinema".

*

Iar amicul Fântâneru
Singur, cu dare de mână,
A pătruns în poezie,
Ca o ciuturâ'n fântână.

*

A descoperit o taină,
Și susține cu asprime.
...Cică'n versuri sunt idei,
Și că'n poezii sunt rime...

*

ORBUL

Dogoarea soarelui peste câmpiile verii,
Oameni rătăcind pe nisipul cald.
Și afară, înaintea copacilor,
Pe strada luminoasă și fierbinte,
Stă orbul cu flașneta sa
Și cântă întunecatul său cântec în lumină.

Vântul tace în frunzișul peritor,
Ciocănitoarele uită ciocănitul
Numai oamenii, numai oamenii
nu vor să zăbovească, nu pot să asculte,
au atâtea să-și spună,
să-și dea bună ziua și să treacă mai departe
Și orbul cântă în lumină.

Dar o fetiță cu picioarele goale,
o fetiță lividă în vestminte sure,
îndrăznește să iasă în strada fierbinte
Aruncă un mănunchiu de flori sălbatece,
Clopoței albăstrii, întunecați, răcoroși,
peste flașneta prăfuită
și orbul cântă în lumină.

HANS CAROSSA
In românește de Anton Liviu Clejan

R O Ș U

(nuvelă inedită)

de GEORGE ACSINTEANU

Cuvintele scrise tremurat, în ascuțișuri aproape gotice, pe hârtia de mătasă, cu emblemă în stânga, le-am sorbit cu nesaț, flămând de amintire:

„.....m'aș simți ca în ziua când te-am întâlnit, dacă ai vrea să vii la serată. Mâine facem o vânătoare în munți. Te aștept. *Maria*".

Semnătura era apăsată ca o poruncă. Simțeam că mă voi supune, fără cuvânt, sclav înlănțuit în fața ei, cu toate că în cutele gândului, chipul Mariei îmi rămăsese întipărit ca al unei zâne dace sau al unei cosinzene bune, cu fața de zăpadă și ochii, stele negre furate din inima muntelui, și nicidecum ca al unei stăpâne care știa să dea porunci.

Era mică, frumoasă și subțire de s'o frângi în brațe. Când am întâlnit-o în după amiaza aceea de vară târzie, prin munții Hărghita, am crezut că e o făptură a visului. Aveam deatfel și motivul să cred acest lucru. Plecasem spre Vlăhița, pe unul din vechile drumuri ale Impăratului, să-mi limpezesc creerul după o noapte de nesomn în cârciumele orașului. Nu eram obosit, însă ochii îmi erau adânciți în pânzele lor de păenjeni. Deaceea poate vedeam toate lucrurile altfel decum se arătau în realitate. Incepusem să gătesc natura, ca un poet bogat și darnic, cu fel și chipuri de podoabe încrustate în aur, rubine, ametiste, safire. Pădurile mi se păreau și ele ca în basme, păduri de aramă, de argint și de aur. Intr'un timp prin urechi porniră să se deșire, molcom, un glas ca de dincolo de lume...

„...Și a trecut voinicul prin pădurea de aramă, prin crângul de argint, prin codrul de aur. Și i-a eșit în cale balaurul cu șapte capete. S'a luptat cu fiara până ce i-a tăiat toate capetele. A curs sânge, atâta sânge că toată lumea s'a făcut *roșie*. El a plecat mai departe spre castelul fetei de împărat".

Glasul povestitorului de dincolo de mine amuți brusc. Era să mă strivească sub roate o trăsură, tot ca în basm, cu doi cai albi.

Uite fata de împărat. Mi-a surâs, Doamne, cât de frumos mi-a surâs! De ce buzele ei au cules atâta lumină pentru mine? Mergeam pe drum, singur ca un lunatec sau pentrucă îmi descoperisem capul în fața ei, în loc să mă înfurii că erau, cât p'aci, să mă calce ducipalii.

— La cine te gândești, de n'auzi, nu vezi, când mergi pe drum?

Intrebase ea sau mi se păruse?

La naiba. Inchipuirea mea se întrecuse astăzi cu gluma. Născocia domnițe albe și întrebări pe care nimeni n'avea de gând să le pună. Și totuș fusese adevărat. Ea întrebase. Oprise caii. Se uitase la mine cu multă, multă lumină de soare în colțul gurii.

— La dumneavoastră, domniță.

Imi tremura sufletul. Dece îmi vibrau atât de puternic adâncurile? Rostisem cuvintele fără să vreau și, fapt ciudat, fără să mă bâlbâi.

— De unde mă cunoști?

— Din visuri.

E, nu, prea de tot. Mă depășisem. Aveam un curaj, într'adevăr de admirat. Vorbeam cu siguranța omului stăpân pe cuvânt, deși înlăuntrul meu stăpânea tiranic aleanul.

— Se vede că ești visător, după felul cum mergi pe șosea.

— Iertare, domniță.

— De ce?

— Pentrucă visez.

— Nu e o greșeală.

— Dar e un viciu.

— Atunci de cel îl practici? Lasă-te de el. Viciile dăunează.

— Nu pot. Ador viciul visărilor, așa după cum poate și dumneavoastră vă place să mergeți singură cu trăsura prin pădure.

— Câteodată, nu m'ar supăra însoțirea altei persoane. Așa că și dumneata ai putea să faci excepție cu visările, cel puțin când mergi pe o cale publică.

Nu mai știam ce să cred. Cuvântul ei era cald, catifelat ca o piersică sonoră și totuș par'că în miezul lui avea un strop de ironie. Ca să fiu sincer, nu-mi venea să cred că mă ironiza. Era prea frumoasă, ochii îi străluciau din cale afară, ca două negre diamante, chipul i se aureolase de un mănunchiu de raze venite de peste o creastă de munte, printre cetini; însfârșit era prea multă minune în fața mea ca domnița din trăsură să poată asvârli accente sarcastice.

— Dacă mergi departe, sue-te lângă mine. Mi-e teamă să nu vie un automobil și să te omoare. Ar fi păcat.

N'am mai încercat să descifrez accentele în care aș fi întrevăzut o bătaie de joc, de tonurile calde, muzicale. Ar fi fost de prisos. Tot ceiace rostea făptura din trăsură, mi se părea, în clipa aceea, miere de lumină. M'am suit lângă ea, cu sentimentul că m'ași fi apropiat de o zână. Eram atât de emoționant, cum nu fusesem nici chiar în adolescență, atunci când am sărutat pentru întâia dată pe Ioana, fata vecinului nostru de la țară. A trebuit ca femeea din trăsură să-mi ia mâna, să mi-o strângă și să se prezinte. Când m'am apropiat de Maria, m'am prăbușit și mai adânc în emoția care îmi adusese tot sângele în obraji. Nu știu prin ce miracol n'am căzut. Și cu toate acestea, când au pornit caii, simțirea mea a luat altă întorsătură. Cu cât înaintam spre mijlocul pădurii, cu atât mai mult mă apropiam de ea, cu atât mai mult demonii gândului împleteau, în ființa mea, dorințe care mai de care mai pline de păcat. D'abia atunci am observat că prin rochia subțire de lână se profilau doi sâni duri, că părul era minunat strâns într'un batic de voal roșu și că la gât purta un șirag fermecător de coraille. Tot apropiindu-mă de ea, ajunsesem umăr lângă umăr, picior lângă picior. Era timpul să reiau vorba. Altfel m'aș fi aruncat în golul care se deschidea ademenitor, de o parte și de alta a șoselei. Cât de naiv a fost primul compliment? Un elev de liceu și l-ar fi ticluit cu mai multă inteligență.

— Sunteți atât de frumoasă!

— Nu, zău.

Răspunsul ei neașteptat a fost pentru mine, ca un duș rece, de ghiață. Acest „Nu, zău!" mi-a deschis ca prin farmec ochii gândului, m'a trezit, m'a făcut să văd adevărul. Făptura de lângă mine era o feme ca toate femeile, iar eu trebuia să fiu un bărbat ca toți bărbații; nu să bat câmpii cu visuri, cu zâne, cu poezie.

La popasul făcut în mijlocul pădurii, am asvârlit visul pe o creangă de stejar și am îmbrățișat viața adevărată...

In seara aceea, Maria, plângând pe umărul meu, mi-a povestit toată viața ei...

Fată de negustor, se măritase la șaisprezece ani cu un conte. Rămăsese văduvă la douăzeci și doi. Cinci ani apoi, și-a dus viața ca o pustnică. Acum vrea să și-o schimbe. E încă tânără, e bogată. Are moșii, păduri, podgorii. Vrea să petreacă. Providența m'a scos pe mine în calea ei. Acum mă vrea lângă ea. Toată viața... Mă vrea aproape de ea, vecinic.

Nu știu dece, când plângea Maria, când se spovedea, îmi venea să râd cu hohote. Era o răzbunare, fără să-mi dau seama? Ce viperă îmi otrăvise, în clipa aceea, simțirea? Cine-mi strecurase în toată ființa o poftă nebună de a-mi bate joc de ea? Imi venea să-i rânjesc în față: „A fost deajuns, domniță, o rostogolire pe iarbă, o tumbă cu viața și plăcera, ca apoi să nu mai poți trăi fără mine?"

Nu i-am spus nimic. Până în oraș n'am schimbat nici un cuvânt. M'a lăsat la poarta caselor unde aveam un apartament închiriat, iar ea s'a pierdut în noapte spre castelul de lângă munte. De atunci n'am mai văzut-o, n'am vrut s'o mai văd, dar o doresc în fiecare clipă, o doresc, o doresc....

Scrisorile ei le devorez. Le port la piept. Sunt îndrăgostit ca un poet de optsprezece ani și totuș fug de ea. Prefer să-mi risipesc viața prin cârciumi, decât să trăiesc în palatul ei.

Astăzi cred că n'am să mai pot rezista. E ora șapte. La nouă începe serata. Buna cuviință, elementara bună cuviință e să nu te faci așteptat. Cu ce să mă îmbrac? Smokingul nu l-am mai pus, de nu mai țiu minte. Serată... La ea seratele, după câte îmi spune în scrisori, sunt ca balurile la Cercul Militar din Capitală. Atunci, să-mi îmbrac fracul. Dacă fac pasul, încalte să-l pun în pragul ei ca un adevărat bărbat de lume. Astăzi, îmi bărbieresc și mustața să par mai tânăr. Un om la treizeci și șase de ani e în puterea vârstei. Totuș, mustața îl cam îmbătrânește. Jos cu ea!

Văd câteva fire de păr alb la tâmple. Primele răvașe ale bătrâneței?... Ce-mi trece prin cap? Astea sunt fire de noroc. Intr'adevăr, e un mare noroc, pentru un bărbat să-l iubească Maria. Contesa Maria. Dar să mă grăbesc. E șapte jumătate. La nouă trebue să fiu la serată....

Când am intrat în salonul Mariei, luminile isbucneau din cele patru colțuri ca din patru stâlpi de marmoră incandescentă. Pereții tapetați cu desene care de care mai ciudate, nudurile diformate până la absurd, în ramele simple, aproape absente, mobila roșie tăiată în unghiuri neregulate, covoarele țesute cu figuri neprecise, tot interiorul castelului în care se desfășura serata, cu dans și șampanie, ai fi zis că era stăpânit de o femee tot atât de enigmatică,

de complexă. In realitate Maria, pentru mine, părea o ființă simplă, cu oarecare capricii, așa cum au deobiceiu toți cei cari ajung să jumulească, acolo, câteva pene de aur din aripele norocului....

In seara aceasta însă Maria mi se pare altfel de cum o cunoscusem pe drumul Vlăhiței. E ca o păpușă de mătasă lucrată de un maestru genial. Ochii, mai negri și mai umezi, în părul tors ca dintr'un caer de chihlimbar strălucesc câteva stele de aur și argint. Ai jura că astăseară obrajii ei sunt modelați din hârtie japoneză.

La început, nu m'a observat. Necontenit svâcnea de colo până colo, ca un șarpe înfierbântat de soarele unui miez de vară, cu toate că pe străzile orașului Crivățul lui Februar îngrămădise zăpada până la doi metri. In salonul Mariei ce mi se păruse la început ciudat, se adunaseră toți tinerii „de familie" ai urbei provinciale și tot atâtea femei cari răspândeau în jurul lor un parfum banal ca și vorbele ce se auzeau într'o stâlcită limbă a bietului Moliére sau a de mult asasinatului Goethe.

Când m'a văzut Contesa Maria a lăsat repede tânărul blond, svelt ca un efeb, în brațele căruia dansase până atunci și s'a îndreptat grăbită spre mine, mustrătoare:

— Insfârșit, ai bine voit să te arăți!

I-am sărutat mâna protocolar. Am rugat-o în șoaptă:

— Te rog să nu mă prezinți, nimănui.

— Imi ceri un lucru imposibil. Ești oaspetele meu și trebue să te cunoască invitații. Ce-o să zică lumea?

— Treaba ei. N'am venit pentru lume.

— Ar însemna să-mi stric serata și vânătoarea de mâine.

— O, asta nu!

Protestarea mea a fost atât de spontană, atât de convinsă, încât și eu am crezut-o sinceră.

— Atunci, haide să cunoști lumea.

M'a luat de braț și m'a purtat mai mult de o jumătate de oră prin fața tuturor invitaților. Nici odată n'am văzut măști mai caraghioase și cred că nici când n'am urcat un calvar mai greu ca în jumătatea aceea de ceas, în care a trebuit să cunosc trei duzini de verze și pătlăgele sfrijite în mătăsuri și lameuri, alături de alte două duzini de *doctori* în formă de dovleci, unul mai rotund decât altul. După ce am ajuns la capătul „Golgotei" am întrebat-o pe Maria, aproape gâfâind.

— Unde ți-este bufetul? Am o sete, ca și când aș fi străbătut Sahara.

Maria m'a privit compătimitor, apoi m'a condus în altă cameră, tot atât de exotică și caldă ca și salonul, unde era instalt bufetul bogat în fel și chipuri de băuturi și Sandwich-uri. Jicnită în amorul propriu, mi-a arătat încruntată barul la care servea un băiat tare drăguț și a plecat fără să-mi mai spună vreun cuvânt. M'am așezat lângă un bătrân conte, cu fața sbârcită ca o coaje de copac, rudă cu Maria, și nu m'am sculat de aci până ce nu s'a terminat dansul. Vedeam pe cei care dădeau acum asalt bufetului, ca printr'o pânză de paing. Vorbele le auzeam ca de pe altă lume. Ceiace îmi stăruiau însă necontenit în urechi erau.... vânătoare, câine, căprioare, țapi.

Cuvintele acestea se multiplicau în mine cu rezonanțe stranii. Eu nu fusesem niciodată la o vânătoare. Aveam groază de cuvântul acesta: *vânătoare*. Imi sugera noțiuni de războiu, foc și moarte... In gândul meu vânătorul lua proporția unui monstru. O vedeam în seara aceasta și pe Maria la fel? Iat-o. Vine spre mine. Surâde. Ah! Surâsul acesta din trăsură.

— Tot nu te-ai plictisit singur?

— N'am fost singur.

— Știu.

A dat din cap semnificativ. M'a privit apoi, în fundul sufletului, cu căldură, cu dorință. Amețisem. Mi se părea că mă hipnotizase. Ca să nu mă prăbușesc, o luai de braț și mă îndreptai spre o masă la care se juca chemin de fer.

— Vrei să joci? mă întrebă ea contrariată.

Mă credea atât de imbecil sau de beat, încât să nu fi putut să-i înțeleg privirea ce se adâncea din ce în ce mai doritoare? Mă lăsă de braț și se propti în fața mea, autoritară:

— Ce vrei să faci?

— Poate, am să joc. Dar mai întâi vreau să-ți spun ceva.

— Te ascult.

In obraji îi crescuseră doi bujori aprinși. Ochi îi străluceau ca ai unei pisici sălbatece. Intrebase cu aceeaș căldură, cu aceeaș dorință.

— Maria, vreau să merg și eu la vânătoare.

— Ce să faci?

Strigase tare, fără să-și dea seama. Nimeni însă nu-i dăduse atenție. O parte din dovlecii cu plastroane se trântise pe canapele, alța continua să se alcoolizeze și cei mai mulți jucau cărți.

— Să merg și eu la vânat, îi răspunsei apropiindu-mă cât mai mult de urechea ei.

— Tu, la vânătoare?!

Acum zâmbetul era mai tăios.

— Da, da. Eu la vânătoare. Nu-ți vine să crezi? Mult am să fac pe mironositul?

— Bine, dar... știi să tragi cu pușca?

— Voi încerca. Acum, haide să-mi încerc norocul, dincoace.

Maria mă urmă cu acelaș necontenit zâmbet, din ce în ce mai ascuțit.

— O sută de mii la bancă.

— Banco!

— Ce faci? Ești nebun?

— Nu. Am abataj.

— Bună, ponta!

Când am coborît pe treptele castelului, capul mi-era greu, ca de plumb. Picioarele d'abia le târam. Par'că purtam două pietre de moară. Maria sărea sprintenă, pe lângă mine, ca o căprioară, în timp ce eu mă simțeam stors ca o lămâe.

Toți invitații echipați de vânătoare așteptau călări în spatele castelului. De aci se întindeau domeniile pe care aveau să alerge, cu câinii împreună, după vânat. Stăpâna încălecă și dădu pinteni calului. Eu mă sui în trăsură, cu paltonul pe mine, în buzunarele căruia aveam peste șase sute de mii lei câștigate la chemin. In apropierea unei păduri de brazi, pe munte, zorile mă primiră cu voaluri de mătasă, roșii închise, resfirate în vânt. Zăpada părea în lumina roșie ca un vestmânt alb de puf, pătat ici și colo de sânge. Tot cuprinsul munților și al pădurilor era îmbrăcat în această minunată haină. Mă înviorasem. Iarna mi se părea acum sublimă. Ici și colo, de sub zăpadă, ghioceii îndrăzniseră să scoată capul. Vesteau, ca niște clopoței de vis, un început timpuriu de primăvară.

Vânătorii însă, cu moartea în țevile reci de fier căutau semnele vii ale naturii să le ucidă. Până aproape de mijlocul pădurii nu le eșise nimic în cale. Câinii mergeau alături de stăpânii lor, cu boturile scormonind zăpada. Intr'o poiană minunat de frumoasă, ivită par'că din basm, ca o adevărată gură de rai, printre copacii negri, soarele ieșind încet de după munte, căuta par'că să orbească pe vânători.

— Soarele!

— Răsare soarele!

Rar am văzut un răsărit mai discret și mai strălucitor ca în dimineața aceea. Neașteptat, după o stâncă sări drept în fața Mariei o căprioară. Se auzi un foc. Căprioara se prăbuși cu botul în zăpadă. Câini tăbărâră asupra ființei care nu mai da nici un semn de viață. Mi-era groază, scârbă. M'am cutremurat ca și când moartea ar fi trecut prin mine. O vedeam acum și pe Maria, trăgând parcă cu colții de piciorul subțire și frumos al căprioarei. Am sărit din trăsură și m'am îndreptat în fugă spre Maria. Nu știam de ce alergam, cu părul vâlvoi. Ce vream să fac? Trebuia să săvârșesc ceva, altfel m'aș fi sufocat. Am ajuns în fața Mariei. Ea se dădu înapoi speriată. Cum arătam Doamne, în clipa aceea, de-i vedeam atâta groază în priviri?

— Dă-mi pușca!

— Ce vrei să faci?

— Dă-mi-o, îți spun!

Fără să mai aștept împotrivirea ei, i-am smuls arma din mână. Maria a încercat să dea un țipăt de ajutor.

— Nici o teamă. Nu te omor pe tine.

După aceeaș stâncă se arătă, ca și când ar fi căutat pe cineva, un țap tot atât de frumos ca și căprioara. Fără să-mi dau seama, instinctiv, ca la o poruncă de dincolo de mine, am pus pușca la ochi și am tras. Pocnetul armei m'a speriat. Era pentru prima dată când trăgeam cu pușca. Credeam că mă lovisem pe mine, mă rănisem în piept, sau pe Maria. Imi venea să țip. Nu mai vedeam nimic în fața ochilor. Din starea aceasta mă trezi o mână care mă bătu pe umeri.

— Bravo, domnule nu te credeam un vânător atât de iscusit.

Am deschis ochii. Maria mă privea cu admirație, cu dragoste. Lângă ea și aproape de căprioară, țapul făcea încă salturi în aer. Sbaterile se încetineau pe măsură ce zăpada din jurul lui se mânjea mai mult de sânge. In cele din urmă se mai cutremură de câteva ori, apoi își întinse încet botul frumos pe puful de zăpadă spre căprioară tremurând mărunțel din tot trupul. Ochii și-i

(Urmare în pag. 5-a)

Didactică

Școlarul are încă de văzut
Un univers de jocuri, ce-or să doară,
Cândvà, ca niște mingi care-au căzut ;
Ca lecții de 'nvățat pe dinafară.
Baloane ce-au sburat ușoare'n vară,
Sunt dorurile lui de cer și lut.

El are, încă, pagini, ce-or să vină
Din frunțile 'ncruntate, întâlnite
Pe străzi în dimineți de plastilină...
Mereu altfel, mereu binevenite,
Și, seara, alungate, cu lumină
Cu tot, în noaptea lor, de somn cernite...

El va aflà cum totul e-o citire
Umilă 'n lucruri și o memorare
A celor apărate de neștire :
Plutiri pe marea pùrpurii de sare,
Ce 'n leagăn cântă 'n veci și 'n cimitire,
Când steaguri urcă 'n pomi, printre frunzare.

Materia-l va duce și-l va trage
Prin noțiuni, lăsându-i amintiri.
Și 'n țărm de râu cu ierburi heliofage,
Un greer va fi plin de povestiri
Cântate, — adevărate spre-a le face, —
Urechii răsucite de uimiri !

Un timp va fi și va rămâne, poate,
Colegul prim și camarad sfios
Și se va 'mprieteni cu tot și toate ;
Cu lucruri și 'ntâmplări de sus și jos,
— Cu suluri negre de mătase 'n coate —
Și pentru note mari va fi gelos...

Problemele-l vor urmări și-acasă,
Cu siluete, ce-l vor locui,
Ca pe-un hotel, o oră, după masă,
Pân' lecțiile, trudind, își va sfârși...

Iar ora lui de vis ? Tot pentru clasă,
Când „visul" va 'ntrebà și nu va ști.

Va ști că 'n veci renaște tot ce moare,
Că 'n adevăr e-un loc pentru minune,
Că 'n formula distanței pân' la soare,
Mai poate încăpeà și-o rugăciune :
Subînțeleasa rugă de-a fi soare
Și-a doua zi, de câte ori apune...

Va ști că, dacă dintr'un litru de apă
Noi ne-am permis să luăm o linguriță,
Acolo nu mai e un litru de apă;
Că orice adevăr e-o linguriță
Ce se vrea plină, pentru-a măsurà
Pe orișice școlar și școlăriță
Cu gânduri de-oameni mari, spre a-i bucura!

Răspunsurile copilărești, ce clare !
Vor fi culese cu-admirări și prinse
La pieptul clipei ca mărgăritare,
Mereu întinerite și aprinse,
Făcând iertată orice întrebare
A unor gânduri, poate, vechi și 'nvinse...

Acestea și-alte elevul va 'nvățà,
In tot mai clar și 'n grea desfășurare.
De-ar crește și de nu le-ar învățà ?
O, cea mai grea din lume întrebare !
Dar haina 'n pomi i se va agățà,
Când cuiburi va goli cu 'ndemânare...

. . . . . .

„Vă las de-aceea, versuri, ca să nu vă
Găsească — un băețel răpit de școli,
Cum am fost eu de fruntea lor pleșuvă...
Și, zi de zi mai vii, Suave coli,
Vă trec prin ceruri, cum printr'o etuvă,
Veșminte albe ce veghiară boli !".

ȘTEFAN STĂNESCU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESC

Filarmonica. D. Alfred Alessandrescu n'a căutat pentru concertul pe care l-a dirijat, sub nici o formă, noutatea. Cu „simfonia patetică" de Ceaikowsky, ar fi putut părea chiar că a urmărit un țel opus. Totuși, d-sa a redus apreciabil impresia reascultării obositoare prin tactul și controlul calitativ al expunerii orchestrele pe care a îndrumat-o, cu bunul simț și eleganța de linii care îi sunt cunoscute.

Concertul în si minor pentru violină și orchestră, de Saint-Saëns a apărut în alese condițiuni de sobrietate, de rânduială tehnică și de susținere expresivă, mulțumită științei de reală experiență și distinselor vederi muzicale ale d-lui Sandu Albu. In sfârșit, exemplul strălucitor de artă componistică pe deplin organizată și de spirit muzical superior ce este „Ucenicul vrăjitor" de Paul Dukas, a reconfirmat neobosita carieră simfonică ce i se cunoaște și căreia viitorul îi lasă porțile tot deschise, recompensă firească a valorii adevărate.

Orchestra „Radio". „Societatea de radiodifusiune" își continuă la „Ateneu", în fiecare Duminică, frumoasa operă de popularizare a muzicei simfonice începute. Al doilea concert, dirijat de d. Alfred Alessandrescu, a creat prilejul, atât de rar la dispoziția soliștilor noștri, de a se face auzit, violoncelistului de incontestabil talent, Teodor Lupu. Tonurile simțite și delicat culese de pe coarde, ale acestui concertist de aleasă școală și deosebită căldură de exprimare, au găsit ecou sincer paginilor de mlădioasă inspirație ale concertului de Lalo, care ar fi putut câștiga ca viață și culoare dacă artistul ar fi găsit o interpretare mai măestrită în frământarea frasei și în inventivitatea expresivă.

Al treilea concert a dus la maximum afluența publicului la aceste excelente concerte. A dirijat d. Ionel Perlea, sub imboldul căruia rostirile orchestrei au căpătat energie, accent și fermitate, desemnând fără nici o slăbiciune fiecare din laturi unui program de muzică germa semnată de Gluck, Händel, Ba Mozart-Reger și Beethoven. D. I hann Stadelmann a fost autorizat și aplaudatul solist al orgei în co certul de Händel și în toccata și fu ga în re minor de Bach (orgă solo).

Concertul d-lui George Cocea. Cu noscător și exemplificator al școal puriste a violoncelului propovădu te de inegalatul Casals și de marel său colaborator didactic, violonce listul Diran Alexanian, d. Georg Cocea reprezintă în fiecare concer al d-sale cu deosebită grije, price pere și finețe aceste principii este tice de nobilă esență. In ultim d-sale apariție dela „Dalles", d. Co cea a așezat în miezul programulu ales, o admirabilă sonată de Beetho ven, rar ascultată și de o mare pli nătate muzicală și substanțialitat instrumentală precum și o sonat de Brahms (mi minor).

Concursul la pian al d-lui Ion Fi lionescu a asociat concertului ele mente de stilizat meșteșug sonor.

Concertul d-rei Christina Stavrache. Resursele apte de prețioase desvoltări, indicate sub variate aspecte de interpretare vocală de d-șoara Christina Stavrache în concertul dat de d-sa la „Dalles" merită să fie înregistrate printre cele mai promițătoare prezentări muzicale tinerești ale stagiunei. Glas de emisiune încă neomogenă, dar cu vădite însușiri de ușurință și joc de timbrare, înclinare către liedul de caracter, fantesie remarcabilă în găsirea de inflexiuni sugestive, de atmosferă, de plastică a ritmului, d-șoara Stavrache înscrie înzestrării d-sale perspective de valorificare artistică demne de atenție. Perseverența și minuțiozitatea cu care d-sa își va completa agonisirea unei științe aprofundate a cântului, vor decide cariera d-sale de mai târziu. Mărturiile prezentului o anunță destul de favorabil, pentru a constitui un motiv bine justificat de muncă, străduințe și năzuințe frumoase.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

SALONUL OFICIAL
(Continuare)

D. R. Iosif are un loc de frunte în gravura românească. D-sa e dintre acei cari înainte de Salonul Oficial, deci fără nădejdea vreunei recompense speciale, se străduia cu o râvnă admirabilă să formeze gustul publicului pentru gravură. Monotipurile colorate de la Salon dau măsura justă a artei și pregătirei sale. D. Marcel Olinescu prezintă linoleum și xilografie, lucrări cu incontestabile calități și cari ne fac să-l îndemnăm să expună cât mai des.

Lelia Urdărianu — Frescă

Afișe s'au trimis puține, deși numărul celor ce cultivă acest gen e destul de mare.

Expozanții D-nele Lili Pancu, Lita Botez-Storck, Deșliu Elena și Ion Anestin dau dovadă, unii de multă ingeniozitate, alții de spirit inventiv sau ales simț al petelor de culoare,— însușiri prețioase pentru reușita unui bun afiș.

EXPOZIȚIA LELIA URDĂRIANU (SALA DE EXPOZIȚII O. N. T. STR. WILSON, 8). GRIGORE MANEA (ATENEUL ROMÂN)

E un deosebit noroc pentru țara noastră ca Biserica să patroneze atâtea veacuri pictura. Mulțumită ei avem o tradiție artistică și opere care ne îndreptățesc cea mai orgolioasă prețuire.

Dar, în afară de comorile trecutului, în afară de izvorul de inspirație ce ele reprezintă și din care numeroși artiști au încercat să-și toarne un stil propriu, această generoasă tradiție a ajutat perpetuarea meșteșugului frescei până în zilele noastre. In prezent mai ales, când compoziția a început să preocupe din nou pe artiștii noștri curiozitatea și interesul pentru această tehnică — tehnică cu un atât de măreț trecut — depășește rândurile pictorilor bisericești pentru a intra în bagajul de experiențe al artiștilor laici. Opera d-nei Lelia Urdărianu e o pildă a resfrângerii ce are fresca în creațiunile pictorilor contemporani. Deși d-sa nu a încercat niciodată pictura religioasă de care e atât de strâns legată la noi tehnica „al fresco", d-na Urdărianu în izolarea conacului d-sale de pe Bărăgan, cu calmul desinteresării, a adâncit problemele atât de grele ale acestui meșteșug reușind să ne evoce toată poezia câmpului și a harnicilor săi țărani. Lucrarea principală, întitulată „Bărăganul" e o vastă compoziție în care artista ne înfățișează toate aspectele muncii câmpului — de la aratul de primăvară și până la melancolica vestire a iernii. Fiecare din aceste scene sunt pictate cu înțelegerea aceluia care trăește și simte la olaltă farmecul anotimpurilor. Țăranii d-nei Urdărianu sunt autentici, patinați de pulberea aurie a snopilor, bronzați de soarele arzător al Bărăganului. Compoziția „Bărăganul" e împărțită pe anotimpuri, adică în patru grupări între cari trecerea se face pe nesimțite prin mii de detalii. Pentru cine nu a trăit în Bărăgan, i se pare o imensă pustietate — pentru d-na Urdărianu însă — care-l cunoaște atât de bine, el e prilej de nesfârșite variațiuni de rapsodie.

Am fi dorit să putem vedea fresca d-nei Urdărianu în original — adică pe zid — dar greutățile ce ar întâmpina transportarea, fac imposibilă această eventualitate.

Ștefan Popescu — Marină

Lelia Urdărianu — Frescă

Puținele peisage în ulei ce mai expune d-na Urdărianu au aceeași prospețime de sentiment și aceleași frumoase însușiri pe cari i le-am remarcat alte dăți.

D. Grigore Manea e printre primii care se bucură de fericita transformare a sălilor Ateneului Român, transformare care departe de a fi suficientă fac totuși posibil un aspect mai îngrijit al expozițiilor.

Peisajele limpezi ale d-lui Gr. Manea ne trezesc nostalgia locurilor pe care le-a cutreerat. Mai ales Balcicul pe care d-sa îl părăsise de câțiva ani i-a dat din nou prilejul să aducă câteva priveliști pline de poezie. Naturile moarte de asemeni sunt cinstit și atent studiate. De altfel d. Manea, în toate lucrările d-sale e de o conștiinciozitate și de o probitate rare.

Sanatorium

Lui Bob Bulgaru

Din salonul morții dintre paturi
Prima noastră zi de primăvară
Ți-o trimitem să te bucuri, să te saturi
An ce vine ți-om trimite iară.

Nu duci lipsă de copii și Soare,
Știe Raiul îngeri să rodească;
Dar dorești și tu ca fiecare
Adierea noastră pământească...

Dintr'un pat de fildeș și dantelă
A plecat cu flori de ghiață 'n gene
O fetiță dulce și rebelă
Să-ți aducă întâile-i desemne.

Un prieten melc și el de seamă
Știe drumul Dunării ca 'n palmă
Și urcușul Cerului îl urcă
Cu fetița ta iubită 'n cârcă.

Ți-or aduce de la noi din țară
Peste mări și peste luni trecute
Prima noastră zi de primăvară
Și cu flori de vis nedesfăcute...

. . . . . .

In salonul trist au mai rămas:
Giulgiul de zăpadă peste perne tras
Fără de putere, bunul Dumnezeu,
Urmele de pași
și eu...

MATEI ALEXANDRESCU

Cronici germane

Despre duhuri

— Sau: pe marginea romantismului german —

Am iubit întotdeauna paradoxul și tocmai de aceea vreau să scriu azi despre romantismul nemțesc. La fel cu cronicile precedente, aceste gânduri nu vor să fie decât niște notițe pentru un studiu pe care-l promit pentru mai târziu. In orice caz însă, faptul că evoc *tocmai azi* romantismul, va apare multora ca un non sens; și nu este. Imi place însă aerul acestui curent literar și poate că aducându-l între oameni, voiu arăta un colț de cer senin, într'o lume haotică. Și nu mă gândesc numai *la operele* care aparțin acestei școli, ci mă gândesc și la felul de a vedea și a trăi viața, de a trece busna prin ea, așa cum au făcut-o mulți scriitori, în frunte cu E. T. A. Hoffmann. Era un timp de poesie, cântec, pribegie și beție, pe care nimeni, niciodată, nu-l va mai putea reface, cu întreg farmecul și cu toată grația sa.

Titlul acestei însemnări să nu pară căutat sau deplasat. *„Despre duhuri"*, scria odată un prieten-poet Aceste două cuvinte evocă mai bine decât oricare altele întreg romantismul german, adică romantismul propriu zis. Pentrucă nu sunt oare toți scriitorii aceia niște minunate duhuri, care plutesc în toate colțurile lumii? Un duh este luminosul și frumosul Eichendorff, un duh e De la Motte Fouqué, Müller, Schleemacher, Fichte și toți ceilalți magi, vrăjitori ai cuvântului și ai gândului. Și apoi ce e — dacă nu tot un duh? — revirimentul lor, bătaia lor de inimă, care aprinsese toate țărișoarele Germaniei, trecând peste hotare de principate și ducate? Mai autentic și mai puternic, mai viu și mai impetuos (dar poate mai puțin estetizant și livresc), romantismul german este mai reprezentativ și mai greu de înțelesuri decât cel francez, care mie uneori mi-se pare a fi mai mult un conglomerat decât un tot. Aproape tot ce s'a creat în cadrul romantismului german, e o entitate spirituală indisolubilă.

Au izvorât din acest curent o seamă de opere de care nu cred că o inimă de om (și de poet) s'ar putea deslega vreodată. Din „Manualul perfectului cetitor" pe care-l sugera odată d. Mircea Eliade acestea n'ar putea să lipsească; astfel într'o primăvară luminoasă ar trebui mereu recitită nuvela: „Aus dem Leben eines Taugenichts", toamna „Undine", iar iarna, la flăcările căminului, poveștile lui Hoffman: „Der Sandmann", „Das Majorat" sau „Doge und Dogaresse". In ceeace privește eterna durată a acestor cărți, valoarea care le trece dincolo de timp, să ne gândim doar la „Undine" a lui Fouqué care a devenit, nu de mult, acea piesă de neuitat, plină de nebănuite minuni: „Ondine" a lui Giraudoux. Lumină din lumină, romantismul trece într'un ciudat neo-romantism pe care-l parcurgem azi, poate fără să ne dăm prea bine seama. Poesie și armonie, muzică și ritm, rotunjime și lustru, iată toate atributele pe care le putem alătura epocii. Căci iată-l pe Goethe, îmbrăcând hlamida aceasta:

„Kennst du das Land wo die Zitronen blühn
„Im dunkeln Laub die Goldorangen glühn
„Die Myrthe still, und hoch der Lorbeer steht
„Ein süsser Wind vom blauen Himmel weht
„Kennst du es wohl? Dahin, dahin,
„Möcht ich mir dir, o mein Geliebter, ziehn!
(„Mignon")

De bună seamă că aceste versuri sunt dintre cele mai frumoase și mai poetice pe care Goethe le-a scris vreodată, și-aceasta tocmai fiindcă prin carnea lor pârguită sub soarele cald al Italiei, trece ca un fir conducător, dorul, „die Sehnsucht", care caracterizează mai bine decât orice romantismul întreg.

Trăgându-și rădăcinile din vis, adresându-se tot unei stări, pe care nu știu cum s'o numesc mai bine: transă, vis, hipnoză, romantismul german este sâmburele dulce al unei din literaturile cele mai bogate și mai dense ale lumii. E drept că pentru a ajunge la el trebue să trecem prin Klopstock și prin mulți alți autori reci și duri ca granitul, însă ținta aceasta mi se pare din cale-afară de atractivă. Fântâni, minunate jocuri de apă călători cari trec prin păduri și cântă, fecioare cu plete blonde, tineri aventurieri și pictori cari rătăcesc prin castele părăsite, iată o lume pe care o poate dori și iubi nu numai un dulce suflet de femee, ci și omul sătul de amarele și straniile hărtoape ale vieții, care cu o dulce răutate ne pune înaintea ochilor mereu mai multe tankuri și sârme ghimpate. Și poate că a și venit vremea să ne întrebăm, odată cu poetul: „mais ou sont les neiges d'antan?".

In căutarea zăpezilor, să ne mai apropiem de romantici.

ȘTEFAN BACIU

Pavel Antonâci a aspirat aer de
și a văzut cerul palid, vrăbii și ver-
broaspătă din grădiniță, a înțeles că
îi era cea din urmă primăvară. Gân-
rții nu l-a speriat; doar i-a lămurit
bine situația Pavel Antonâci a
soției.

e aer! Cât e de frumos afară!
u ți-e frig? l-a întrebat Nadejda Va-
. Acum, n'avea decât un singur gând:
vatăme sănătatea soțului, ci dimpo-
să-i ajute.

u, a răspuns Pavel Antonâci, oftând
Mă simt mai bine acum. Răsuflu mai

jda Vasilievna l-a sărutat pe frunte și
Toată ziua, bolnavul a fost liniștit și a
nu se mai înăbușea. Se tot uita în
, iar spre seară a cerut să se arunce
lcon grăunțe pentru vrăbii. Văzând
nâncă păsările, a mai zâmbit odată.
următoare și toată săptămâna au tre-
liniște. Se părea chiar că umflăturile
itoare de rău scad. Totuși, Pavel An-
s'a schimbat. Privea ceasuri întregi la
nu mai citea și Nadejda Vasilievna
în ochii lui gânduri sfredelite și

avel Antonâci, — l-a întrebat într'o zi
— la ce te gândești? Dece nu-mi spui

a ce mă gândesc?
l Antonâci a râs.
a testament.
ece vorbești astfel?
, a devenit serios.
adejda, trebue să-ți vorbesc.
din cauză că nu se hotărîse încă sau
uză că a venit doctorul, a amânat
a.
fârșit, în primele zile ale lui Mai, când
se toată grădina și din mânăstirea
ată veneau sunete voioase de clopote,
ce a fost scos în balcon, Pavel Anto-
spus soției:

Nadejda, n'am dece să mă ascund de
E foarte plăcut să trăești primăvara,
mă 'nțelegi... Prin urmare... — Pavel
âci a oftat. — M'ai iubit mult. Mult.
Adu-ți aminte, — a răspuns Nadejda
evna, cu glas tremurând.
'e-am făcut să suferi. Ai să mă ierți?
u vorbi așa! Nu trebue! N'am ce să-ți

jda Vasilievna lovea cu mâna în ba-
dă.
Poate că ai să mă ierți, totuși, — a con-
Pavel Antonâci, încet și rar. Acum
vorba de altceva.
suspinat, și-a îndreptat haina și și-a
o țigară.
Știi că există o femeie pe care am
o?
Știu
Știi că am și eu o fată?
Știu
Voi, adică tu și Ana Petrovna, v'ați
otdeauna.
Te ascult. Ascult și voi asculta tot ce
ei mai spune.
lejda Vasilievna se ținea cu degetele
tate de balustradă.
Pentrucă în curând voi muri, te rog
faci o favoare, poate chiar o jertfă. Și
la fel. Uite, i-am făcut o scrisoare.
el Antonâci a arătat soției un plic.
După moartea mea, nu veți avea ce
ți. Câteșitrei am suferit mult în viață.
mă veți urî și după ce voi muri?
Și ce ne ceri?
Vă cer să vă împăcați, vă cer iertare
rocă, să pot muri liniștit.
lejda Vasilievna nu i-a răspuns imediat.
Vrei să cădem una în brațele alteia?
cea îi era surdă și înecată.
Nu. Iertați-vă una pe alta și amândouă
ine. Ea să nu mai blesteme casa asta,
u... să nu respingi pe fata mea.
lejda Vasilievna tăcea.
Fata? Fiica ta ar fi putut să fie numai
mine. Alte fete n'ai.
Nadejda, — Pavel Antonâci a îngălbe-
— am o mare vină față de tine. Dar..
șa, pentru Dumnezeu.
ția sta ca de piatră. Din când în când,
îi luceau. Totuși, a putut să se stăpâ-
că.
Pavel Antonâci, să nu te tragă curentul.
închis ușa care da în casă și a adăogat,
:
Să nu mai vorbim de asta.
vel Antonâci a tăcut. Intâi a stat nemiș-
apoi a plâns cu lacrimi usturătoare, de
nețe. I se părea că e singur, părăsit în
scânteietoare lume de primăvară. Ar
ut să fie copil, să-l fi luat mama în brațe,
fi desmierdat dulce-dulce. Dar, în urma
ra o viață trăită, atât de nefericită. Ce
cut el în viață? A făcut două femei să
e, a suferit și el...
lejda Vasilievna s'a întors. Acum era
vechea prietenă, medic, infirmieră. Dar,
uția avută cu soția i-a lăsat lui Pavel
nâci o impresie penibilă. Își cunoștea
nevasta: dacă, în clipa aceea, n'a avut
ă-i spună, înseamnă că dușmănia e prea
dăcinată.
Mă supun", a hotărît bolnavul: „am fă-
greșeli, am păcătuit; acum toate acestea
apasă. N'am să mai văd nici pe Ana
ovna, nici pe Natașa. Mă supun".
-a adus aminte de băiatul lui legitim,
riușa, student la una din universitățile
Sudul țării.
Dece nu-i scrii lui Andriușa? l-a între-
soția. Să vină să te vadă.
Are examene, dece să-l turbur? Cine
ce ar crede!
Am să mor, totuși?" a vrut să spună Pavel
onâci, dar a oftat numai.
Dacă stărui, pot să-i scriu.
ela mijlocul lui Mai, Pavel Antonâci s'a
țit deosebit de rău. Deși îl scoteau în
diniță și căuta să se împărtășească din
efacerile primăverii, răsuflarea i se în-
una tot mai mult. Chinuit de hidropizie,
putea dormi. In nopțile acelea fără somn,
a îl fricționa — până la istovire — pe
ot și pe spate. In sfârșit, i-au făcut o
de abur sec. Baia aceia era atât de
eroasă, încât Pavel Antonâci se încorda
răsputeri ca să nu strige. Când medicii
plecat, s'a întors și, căutând să ascundă
ei lacrimile, a gemut:
Pentru ce m'au chinuit?
doua zi dimineață, a suferit mult. Il
șia grozav povestea iubirii lui, îl înspăi-
nta moartea. Liliacul era proaspăt, de un
let pal, cu picături de rouă. Trăgând pe
mirosul de liliac, bolnavul a pipăit flo-
cu degetele-i slăbite. A zâmbit amar,
intindu-și că niciodată n'a putut găsi la
ac flori cu câte cinci petale, simbol al
icirii. Apoi, închizând ochii, a început să
ndească la Dumnezeu. Uitase de viața lui,
prieteni, de dușmani; i se părea că Dum-
zeu există și că acel liliac și, în general,
rile minunate și iubirea minunată sunt

=Moartea=

de BORIS ZAIȚEV

mărturii și manifestări ale Domnului. Aducându-și aminte de femeile pe care le iubise, a gândit că n'a cunoscut iubirea minunată, nepământească, pe care o visase în tinerețe. Atunci a luat din nou liliacul, l-a sărutat și a rugat în gând pe Dumnezeu să-l izbăvească mai repede de viața lui nenorocită, plină de suferințe.

In aceeaș seară, a scris fiului său. Scrisoarea avea următorul pasagiu: „Aș vrea să te văd, Andrei. Nu ne-am văzut de mult. Tu m'ai uitat, poate, dar eu nu te-am uitat. Ești fiul meu. Erai copil cu părul negru când o duceam mai bine decât acum. Azi, pe lângă o boală grea, de care n'am putut să scap, îndur povara greșelilor vieții. Trebue să știi că, afară de mama ta, am fost intim până'n vremea din urmă cu altă femeie, Ana Petrovna Goreainova, dela care am o fată, Natașa. Nadejda Vasilievna știe. Mă apasă gândul că ea nu s'a împăcat și pe semne nici nu se va împăca vreodată cu Ana Petrovna, având, firește, motive temeinice. Ai putea să adaogi și dezaprobarea ta, dar ești încă prea tânăr. Iți urez o viață liniștită și luminoasă. Ține minte, prietene, că iubirea e cea mai mare fericire și cea mai mare durere a omului și caută să-ți făurești o viață mai demnă decât a părintelui tău. De mine însă ai milă dacă poți; dacă mă iubești cât de puțin, ajută-mă: după moartea mea, nu respinge pe Ana și susține pe Natașa; oricum, ea ți-e soră".

Scrisoarea l-a ostenit mult. Pavel Antonâci a petrecut noaptea fără somn, înăbușindu-se și privind cu ochi mari flacăra lumânării. Nadejda Vasilievna îl îngrijea. Bolnavul tăcea, ofta și își ducea dese ori mâna la inimă. Așa a trecut o zi, o noapte și încă o zi. A treia noapte, accesele au devenit mai violente. Pela ora două, Pavel Antonâci a șoptit:

— Nadejda, mor.

Soția l-a îmbrățișat din spate și l-a strâns, ca și cum n'ar fi vrut să-i dea drumul.

— Soțioară... Nadejda... Soție credincioasă, n'ai să mă poți opri lângă tine. Totuși, încearcă.

Apoi, a început să răsufle mai des; fața i s'a strâmbat. Nadejda Vasilievna abia își mai ținea lacrimile. In odaia de alături stătea liniștită o infirmieră. Deodată, într'o pauză între două chinuri, Pavel Antonâci a îngânat:

Te spectam suprema mihi cum venerit hora.
Te teneam moriens, deficiente manu [1]).

Și a sărutat mâna soției. Nadejda Vasilievna n'a înțeles cuvintele acelea, dar le-a simțit.

După aceea, bolnavul a rostit cu greutate:

— Iartă-mă, Nadejda. Nadejda, iartă-mă.

Nadejda Vasilievna știa despre ce vorbea soțul. A plâns, s'a lipit cu capul de obrazul lui. I s'a rupt inima când a văzut ochii mari și cam aspri ai bolnavului, ochi pe cari îi iubea de atâta timp și cari erau atât de chinuiți. Pavel Antonâci a dat tăcut din cap și a spus:

— Așa.

Dimineața, a murit.

L-au înmormântat într'o Joi, în dângătul clopotelor dela mânăstire. Nadejda Vasilievna și Andrei, sosit de dimineață, au fost la slujbă. Cerul era albastru și cristalin; în biserică veneau lumina, viața. Privind pe tatăl său care zăcea pe catafalc, Andrei și l-a amintit voinic și viol. Și-a adus aminte de scrisoarea primită cu câteva zile în urmă și a înțeles dece părintele avea accese de mâhnire. A înțeles dece mama a încărunțit înainte de vreme și dece în casă era încordare.

A venit timpul să-și ia rămas bun dela mort. Mama a stat multă vreme lângă coșciug, neputând să se dea la o parte. Andrei a închis ochii. Când s'a uitat din nou la tatăl său, lângă coșciug stătea o doamnă înaltă, în doliu, și care săruta mâna mortului. Era atât de slăbită, încât abia se mai ținea pe picioare. „Uite-o pe Goreainova", a șoptit cineva. Andrei a simțit un fior rece. Iat-o iubirea „lui"! Iubirea tatei, durerea mamei. Andrei a privit-o cu luare-aminte. „Cu ce l-o fi cucerit?" Era o doamnă obișnuită, cum se găsesc cu miile. „Are o fată, pe soră-mea. Sora mea! Și ele n'au putut să fie de față la sfârșitul lui!"

După terminarea slujbei, la ieșirea din biserică, Andrei ținea pe mama de braț. Coșciugul venea înaintea lor. Cortegiul se mișca încet, printre monumente albe. Inmormântarea se făcea în noul cimitir al mânăstirii, de curând înființat. Pentru cimitir se luase o pășune, și el era încă plin de flori; doar într'un colț depărtat se zăreau două morminte. Pavel Antonâci a fost îngropat al treilea în cimitirul acela. Cădelnițele zăngăneau, tămâia împrăștia fum vânăt; era un amurg auriu; la orizont fugea un fum alb: trecea un tren. Colinele albastre din jur își luau rămas bun dela ziuă. In vreme ce coșciugul era scoborît în groapă, Nadejda Vasilievna s'a clătinat și era să cadă. Andrei a susținut-o. I-a spus: „Mamă, mamă!" Și s'a îmbărbătat pe el însuși. Dar, după ce au plecat străinii, a hohotit îndelung, împreună cu mama, la mormântul tatălui său.

A trecut o săptămână. Insera. Andrei se plimba în grădiniță, printre plopi. Dintr'un colț îndepărtat al grădinii, a rupt un buchet de liliac. In balcon se pregătea masa pentru ceaiul de seară. Nadejda Vasilievna, palidă și tăcută, ședea într'un jilț. La mânăstirea unde se odihnea soțul ei, trăgeau clopotele; în văzduh se roteau porumbei trandafirii

— Mamă, — a spus Andrei, fără multă hotărîre în glas, — trebue să-ți vorbesc într'o chestie foarte importantă

— Ce este?

Băiatul a intrat în casă, apoi s'a întors cu scrisoarea tatălui său.

— Iată... mamă, iartă-mă dacă îți voi turbura sufletul, dar... mi se pare... că trebue.

A explicat, încurcându-se, că nu poate să nesocotească cea din urmă dorință a părintelui, de a nu respinge ființele pe care le iubise.

Nadejda Vasilievna a început să citească scrisoarea. Chipul i-a rămas liniștit; nu s'a schimbat nimic în el, când isprăvise cititul.

— Bietul Pavel Antonâci!

A trecut câtăva vreme.

— Ce ai să-mi spui, mamă?

Andrei a întrebat cu sfială, simțind o greutate pe inimă.

— E o poveste veche. Dar acum s'a sfârșit. N'am nimic împotriva acelei femei.

Nadejda Vasilievna a mai tăcut puțin.

— Dela Pavel Antonâci a rămas ceva. Mie-mi trebue foarte puțin. Dacă e în lipsă, pot s'o ajut. Dar tu ai să faci totul: s'o găsești și să-i dai. Asta-i tot.

Nadejda Vasilievna a suspinat. Andrei i-a sărutat mâna.

Trad. din rusește de RADU DONICI

— Iți mulțumesc, mamă, ești foarte bună.

— Spune-i, — a adăogat mama, — că n'am ură pe ea. Dar — privirea i s'a încruntat — nu vreau s'o văd.

Discuția s'a sfârșit. Nadejda Vasilievna bea ceai și privea norii, trandafirii în amurg.

Când servitoarea a luat samovarul, pe chipul îngândurat al mamei a lunecat un zâmbet luminos.

— Când te vei însura, Andriușa, vei înțelege și tu aceste lacrimi.

La ora unsprezece, Nadejda Vasilievna s'a dus să se culce. Andrei se plimba pe aleile grădinii; mărginite de lilieci, printre plopi. Stelele străluceau și adâncurile lor albastre îl chemau pe tânăr. Privindu-le, Andrei gândea la tristețile vieții, la sorții întunecoși de suferință, pe cari îi trag oamenii. „Când te vei însura, Andriușa, vei înțelege și tu!" Oare și el, Andrei, care iubește pe Zina, va trebui să treacă prin chinuri, umilințe și minciuni? Când s'a gândit la iubita lui, i s'a strâns inima. Stând culcat pe o bancă și privind cerul, simțea că dragostea lui era infinită ca și spațiul care scânteia deasupra lui. A rătăcit prin grădină până'n zori, până când au cântat sonor cocoșii.

După plecarea lui Andrei, Nadejda Vasilievna a dus o viață și mai retrasă. Seara, se ducea la mormântul soțului ei. Trecea prin curtea mânăstirii, printre cupole aurite, chilii vechi și monumente; vedea o urnă de marmoră, o capelă albă depe vremea lui Alexandru [2]) doi cavaleri de bronz la mormântul unui general mort în războiul dela 1812. Pe urmă intra în cimitirul cel nou. O lua pe o aleea din stânga și se așeza pe o bancă, lângă grilajul care împrejmuia mormântul bărbatului ei. Sta acolo vreme îndelungată și se închina, închipuindu-și pe mort altfel decât a fost în viață; ceeace a fost vremelnic, dispăruse. In amintire, chipul lui era mai curat și mai înălțător.

Intr'o seară de Iulie Nadejda Vasilievna stătea, ca de obicei, la mormântul soțului. Soarele apunea. Cerul era luminos și auriu. In cimitir mirosea a fân. Deodată, ridicând ochii, ea a văzut o fată de vreo 14 ani, cu flori.

— Iertați-mă, mi se pare că v'am turburat.

Fata a dat să plece.

Nadejda Vasilievna a tresărit. Ochii fetei i-au părut cunoscuți și dragi.

— Rămâi aici, dece pleci?

Fata s'a oprit. Nadejda Vasilievna o cercetează cu privirea, a plecat ochii.

— Nu mă turburi deloc. Vino'ncoace. Văd că ai flori. Le-ai adus la mormânt?

— Da, — a răspuns fata, — la mormântul unchiului Pavel.

Nadejda Vasilievna a suspinat.

— Așa!

Fata s'a fâstâcit.

— Te cheamă Natașa?

— Da.

— Vino'ncoace, Natașa. Să facem cunoștință. Unchiul Pavel a fost soțul meu.

Natașa a făcut „ah" și a scăpat florile.

— Dacă i-ai adus flori, înseamnă că ai ținut la el. Atunci îmi ești prietenă.

Natașa s'a apropiat, sfioasă. Nadejda Vasilievna a îmbrățișat-o și a sărutat-o.

— Ridică florile și pune-le pe mormînt Unchiul se va bucura. El a suferit mult în viață.

Natașa a pus florile pe mormânt și s'a așezat pe bancă. Tăcea. Ochii îi erau neliniștiți. Nadejda Vasilievna o mângâia pe păr. Se întuneca. Cerul părea mai adânc și mai curat; au răsărit cele dintâi stele.

S'a apropiat o călugăriță și a spus:

— Se închide cimitirul.

Era răcoare. Fânul înrourat mirosea dulce. Pe ici, pe colo, se zăreau la morminte condele roșii. Nadejda Vasilievna a pornit la braț cu Natașa. La ieșire, a îmbrățișat-o.

— Sărută pe mama și spune-i că o rog mult să poftească la mine. Dacă îmi va permite, voi veni și eu s'o văd.

Mergând spre casă, Nadejda Vasilievna a simțit că ura a murit. Le iertase din adâncul inimii. „Pavel Antonâci, ți-am îndeplinit dorința". Ultimele legături cu pământul, cu viața se desfăceau. A vrut să scrie fiului, dar fiind obosită, s'a culcat. A visat pe Pavel Antonâci. Era senin și-i spunea ceva, dar ea n'a putut să înțeleagă ce anume.

Nadejda Vasilievna n'a mai văzut nici pe băiatul ei, nici pe Goreainova. După o săptămână, a murit.

1) Să te privesc când îmi va sosi ceasul din urmă
Și, murind, să te țin cu o mână slabă.

2) Probabil de pe vremea împăratului Alexandru I al Rusiei (1801—1825)

Ortodoxismul liricei gândiriste

(Urmare din pag. 1)

sufleteşti pe sensibilitatea occidentală a vremurilor, desigur, nu poate fi exclus. Dar aceasta în măsura în care există şi la Eminescu un romantism german sau la Alecsandri un romantism francez. Există o osmoză şi în lumea ideilor, a sensibilităţei, ca şi în lumea faptelor de pură civilizaţie. Dar dincolo de ea, există o structură sufletască a creatorului şi o viziune poetică originală, în virtutea cărora se crează. Fără aceste, ca şi alte elementare condiţii, o plăsmuire nu poate rezista dintelui vremei, este peritoare. Ţinând seamă de aceste închegări structurale, se va vedea că era fatal ca plăsmuirile politice gândiriste să fie predominate în mod constant de ceiace s'a numit ortodoxism.

O GENERAŢIE DE POEŢI CREDINCIOŞI

Literatura română nu cunoaşte firi roase de satanism sau divinitate, de credinţă ori necredinţă. Nu cunoaşte structuri profunde de religioşi sau ireligioşi, organic închegate, ci structuri poetice alambicate de occidentul mai mult sau mai puţin credincios, după vremuri. Aşa că noi propriu zis nu am avut o poezie religioasă din care să respirăm misterul divin din fiece viers, ci o alta de concepţie, pe temă de ode, rugăciuni sau imnuri. E o deosebire însă esenţială. Căci gândindu-ne la Cârlova sau Grigore Alexandrescu, la Eminescu sau Vlăhuţă, vom observa că religiozitatea pe care o întâlnim în cele câteva poezii e un accident, datorit romantismului francez. Departe de conceptualismul acestora, în gândirişti găsim pe cei dintâi chinuiţi de misterul divin, pe cei dintâi căutători de Dumnezeu. Pentru Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu ori Lucian Blaga, divinitatea nu mai este problemă conceptual pusă, ci o adâncă şi intensă trăire. De natură mistică, ea face una cu fiinţa lor omenească şi poetică, iar o plăsmuire acestora fiind astfel o cristalizare temperamentală.

Trec peste structura intimă a poetului Crainic, urmărit în altă parte, şi să mă opresc puţin asupra aceleia a lui V. Voiculescu şi Lucian Blaga. Schiţate şi acestea, ne vor conduce minunat în înţelegerea poeziei lor de factură religioasă.

In două eseuri publicate în „Gândirea": *„Confesiunea unui scriitor şi medic* cetit şi în faţa studenţilor teologi din Bucureşti şi în *Centrul atenţiei divine* — dintre care, poetul Vasile Voiculescu face mărturisiri revelatoare în ceeace priveşte geografia intimă a sufletului său. Printre altele spune: „Eu socotesc credincioşia o însuşire organică, un temperament, o cristalizare specială a vieţii noastre. ...N'am nici un merit că cred, m'am născut aşa! M'am născut, cred, un tip credincios chiar dacă nu aş fi religios. Intr'adevăr, aşa este. O deosebire de nuanţă esenţială, între religios şi credincios. Noi am avut scriitori şi o poezie religioasă, intelectuală, de concepţie, dar n'am avut poeţi credincioşi şi o poesie plină de credincioşie. Iar ceace a întărit credincioşia structurală a poetului Voiculescu „a fost traiul dela ţară din prima copilărie: datinile care se împleteau pe cununa anului şi pe care le aşteptam şi le practicam ca pe nişte mari şi de preţ spectacole. Teatrul nostru cel mai scump era liturghia şi serviciul religios din fiecare Duminică şi sărbătoare, mai ales după ce descoperisem sensul ascuns al tuturor gesturilor şi aluziilor liturghice. Mai desfătătoare decât orice gală de operă, din câte am văzut de atunci încolo, mi-au rămas pentru totdeauna deniile Paştelor, cu marea şi minunata Vinere, când cântam prohodul. „Şi a venit după acest minunat de plăcut joc" de-a biserica „din copilărie care imprimă poetului adânci urme sufleteşti, dureroasa experienţă de mai târziu pe care a trebuit să o trăească ori ce cărturar român. Acel învăţământ ştiinţific, îmbibat cu atâtea concepţii materialiste şi pozitiviste, cu toate anexele lor, — dela Claude Bernard şi Auguste Comte la Darwin sau Spencer, care au format structura intelectualului nostru. Aceleaşi trăiri organice şi experienţă dureroasă ca şi la Nichifor Crainic.

Şi deşi mai tânăr, feciorul de preot ardelean şi teologul de altădată, Lucian Blaga îşi aduce şi el aminte că vedea „satul aşezat înadins în jurul bisericei şi al cimitirului, adică în jurul lui Dumnezeu şi al morţilor. Această împrejurare, care mai târziu de tot mi s'a părut foarte semnificativă, ţinea oarecum isvorul întregei vieţi, ce se desfăşura în preajma mea. Imprejurarea era ca un ton, mai adânc, ce împrumută totului o nuanţă de necesar mister. Localizam pe Dumnezeu în spaţiul ritual de după iconostas de unde îl presimţeam iradiind în lume" (Elogiul satului).

Aşa dar şi la Crainic şi la Voiculescu şi la Blaga, şi desigur la mulţi alţi gândirişti asupra cărora — forţaţi de economia lucrării — nu ne mai oprim, ortodoxia şi credincioşenia nu a fost ceva livresc, învăţat, însuşit mai târziu în mediuri sau întâmplătoare crize morale. Ci el este înăscut, organic închegat cu făptura lor omenească, şi care a rezistat tuturor asalturilor venite din împrejurări de viaţă socială în care au fost nevoiţi să trăiască. A spune că poesia lor şi creaţia spirituală sunt datorite unor programe adhoc întocmite sau „prestigiului universal al poezie lui Rainer Maria Rilke", iată tot ce mi se pare mai absurd. Structura intimă a gândiriştilor, trăirile şi experienţele ce au prunduit sufletul lor, spulberă orice afirmaţie arbitrară şi falsă, ce a prins consistenţă în conştiinţa intelectualilor noştri. Ţinând seamă de confesiunile lor literare şi întregind cu noui elemente această simplă schiţare a structurei poetului gândirist, este tot ce poate duce la o obiectivă şi reală înţelegere a fenomenului ortodox din lirica contemporană.

GH. VRABIE

*) Fragment din studiul *„Gândirismul — istoric, doctrină, realizări"*, sub tipar la editura „Cugetarea".

ROŞU

(Urmare din pag. 3-a)

fixă în ochii căprioarei. M'am apropiat mai bine de el. Botul era acum rânjit. Maria venise şi ea lângă mine, timidă, supusă cum n'o văzusem niciodată.

— Vezi, cum ne ironizează cu moartea lui?

— Iar începi, copilăriile?

Avea dreptate Maria. Nu era timpul acum să mă înduioşez sau să încerc speculaţii filozofice.

— Ai noroc şi la vânătoare amice, ca şi la cărţi, mă bătu iarăş pe umăr omul cu chipul ca o coajă de copac.

Nu le mai răspunsei. Nu ştiu de ce, dar parcă mi se încleştase gura. Nu mai puteam să vorbesc. M'am aplecat şi am luat între mâini capul ţapului, l-am sărutat lung pe frunte apoi am luat capul căprioarei. Am sărutat-o şi pe ea cu religiozitate. Printre degete din gura căprioarei mi s'au prelins câteva şuviţe de sânge. In clipa aceea în sufletul meu în adânc, a plesnit parcă un resort. Da, da. S'a rupt ceva, pe care mintea nu-l putea defini acum în faţa Mariei... Şi lucru ciudat. Nu mai mi-a fost milă nici de ţap şi nici de căprioară... Dimpotrivă. Pe măsură ce mă mânjeam mai mult de sânge pe mâini, întorcând pe o parte şi pe alta animalele calde încă, în mine încolţea şi mai mult pofta de a omorî cât mai mulţi ţapi, cât mai multe căprioare, cât mai multe păsări...

M'am ridicat în faţa Mariei mândru de fapta mea, de noua mea fire, de schimbarea petrecută în toată fiinţa mea. In clipa aceea şi pe ea am văzut-o tot roşie, plină de sânge din cap până în picioare. Toată lumea mi se părea roşie.

Maria s'a apropiat de mine cu admiraţie. M'a înlănţuit cu braţele ei moi ca nişte şerpi însângeraţi şi m'a sărutat lung cu patimă.

— Cât de mult de iubesc acum.

Eu însă continuam să văd lumea roşie, necontenit roşie...

GEORGE ACSINTEANU

Sublima decadenţă

— Din însemnările unui pustnic —

de LAURENŢIU FULGA

Am fost astăzi la spital. L-am găsit pe Rona mai calm, mai stăpâr pe sine, cu expresia vie a unui pocăit în extaz. Prea pălise mult, prea n'avea cunoaşterea deplină a lucrurilor din preajma lui; iar admiraţia (cu care mă privea acum) nu mai era aceea a demoniacului de eri — ci a unui fel de înger blajin şi firav. Decum l-am privit în ochi însă, decum am pătruns cu nevăzutele mele tentacule în sufletul lui, mi-am dat seama că fratele meu îşi trăeşte ultimele clipe. Lumina răsărită după aceea brusc în obraji, linişte mâinilor care nu mai strângeau crispate (ca în trecut) marginea cearceafului, atmosfera aceea goală (fără chin, fără plânset, fără ondulaţiile triste ale spiritului), justificau toate semnul muzical al sfârşitului.

— Doctorul Petrini mi-a spus că voiu scăpa! vorbi Rona, ridicându-se spre mine înveselit pe neaşteptate şi cu faţa îmbujorată.

Auzisem cuvintele, dar ştiam că nu sunt ale lui. Ele porneau dintr'o stare de sugestie agonică, pentru ca să sune false şi departe de realitatea grotescă a trupului ros de boală.

— „Rona a fost întotdeauna un băiat cuminte, melancolic şi tandru ca o domnişoară de pension" — mi-am spus în clipa aceea. Iată dece trebue să fiu mai bun şi mai omenos cu dânsul.

— Auzi Nichita? Iţi închipui tu ce fericit sunt?

Vocea lui avea ceva de îngenunchere umilă. Vorbise astfel, caşicum aş fi fost dincolo de suferinţele lui. Auzeam din nou exclamându-se plăcerea fericirii. Altul, care va cădea, neconvertit dela religia fanaticilor căutători de mântuire. Atunci am simţit pe dinlăuntru, cum mă scurmă un sobol cu unghiile întunecate şi aspre. Devenisem grav, acuzat mereu de acelaş strigoi al obscurei mele eredităţi.

— Te-a minţit, Rona! (i-am răspuns cu glasul amar şi veşted). Eu nu sunt doctor, dar ţi-o spun clar şi precis: în noaptea asta vei muri.

Dintâi Rona zâmbi. Ah! Surâsul acela atât de alb, ochii aceia arzând ca nişte ideale stigmate de sânge. Apoi gura i se strâmbă a plâns, fruntea se încreţi ca un bici, ochii se măriră de spaimă. (Câţi ani aveai Rona, atunci? — 16 sau 17 ani; erai cel mai frumos copil din oraşul cu tei basarabeni).

— Eşti nebun, Nichita. Nu ţi-am făcut nici un rău doar. Sunt fratele tău. Dece vorbeşti aşa?

— Pentrucă *eu văd* moartea lângă tine.

Rona se uită înfiorat şi besmetic în jur. Numai albul salonului, albul agoniei. Atunci Rona nu mai avea înfăfăţişarea suavă a unei flori scoasă din seră. Părea fricos şi îndurerat, ca un om care se trezeşte dintr'un somn plin de moluşte şi spectre.

Vizita mea se termină aci. Intră o soră, albă şi înaltă (urîtă, grozav de urîtă) care mă pofti foarte nepoliticos afară. Lui Rona nu i-am strâns nici mâna, n'am mai întors nici capul. Ştiam că el mă priveşte ca un câine lăsat singur, strâns de picioare, în mijlocul unui imens cavou.

In oraş se făcea primirea spectaculară a primăverii. Toate femeile îmbrăcaseră rochii uşoare. Coapsele oscilau pe Alexandrowskaia — flotante şi măiastre, bănuitoare a turburătoare şi verzi ceasuri de dragoste. Domnii mijeau cu simţurile (lacomi copoi şi celebri amanţi) — toate aceste profunde simptome ale iubirii nude. Dar pe mine nu mă entuziasmă nici anotimpul colorat al păcatelor. Nu doream nici mângâierea vreuneia din aceste dulci armonii erotice.

M'am retras acasă. Aveam acolo doi pereţi plini de cărţi, un mobilier „stil Impărăteasa Ecaterina II", câteva sticle cu alcool şi un pisic pe care una din iubitele mele îl botezase „Diavolo". M'am aşezat la masă, am scos tuşurile din sertar şi am început să lucrez la planurile dictate de directorul societăţii. Era foarte interesant ce făceam, însă în loc de exactitatea schiţelor, mă pomenii după câteva ceasuri cu toată planşa mâzgălită numai de chipul lui Rona, în zeci de variaţii.

— Aha! Acum desigur a murit.

Vorbeam tare fără să ştiu că, pe nesimţite, intrase mama în odae. O femee subţiatică şi atât de străvezie, că toate sfintele din biserica noastră semănau cu dânsa. Nu m'am nedumerit, nici nu m'am ruşinat.

— Ce cauţi aici? am întrebat-o gâtuit şi stins.

Stătea pe marginea patului, strânsă în ea însăşi — ca o tăcere umilă şi desnădăjduită. (Cum să mă mai rog pentru odihna ta, mamă bună, mamă din rai?).

— Te-am auzit Nichita! (vorbise atât de şters şi de încet, încât cuvintele sunară pe alături de mine ca nişte înăbuşite alămuri funerare. Nu mai mă îndoiam de prezenţa ei acolo. M'am apropiat docil şi lunecând pe covor, i-am îmbrăţişat genunchii ca 'n serile copilăriei mele.

— Iartă-mă, mamă! Mai trebue să-ţi demonstrez că sunt un om rău?

— Nu eşti tu vinovat, Nichita.

Am tresărit, ridicând capul, surprins de nenaturaleţea şi albeaţa vorbelor de acum. Erau cuvintele de totdeauna ale mamei. De câte ori o făcusem să sângereze în trecut, de câte ori înfrângeam orice bunăvoinţă. — prin firea mea rebelă şi dureroasă, dânsa îmi spunea (sleită de spirit, neputincioasă şi gârbovită parcă): — „Nu eşti tu vinovat, Nichita".

— Atunci e *Altcineva*, mamă?

— Desigur.

— *Altcineva* e vinovat şi de moartea lui Rona.

— Taci Nichita. Poate e mai bine să nu înţelegi niciodată.

— Din nenorocire ştiu, mamă. Stai aci şi ascultă-mă. Astăzi trebue să explicăm motivul desordinei care a bântuit atâta timp în sufletele noastre. Fii liniştită, nu mă opri. Trebue, mamă.

Ca o stufoasă baltă de lacrimi şi ţipete stinse, se întinse cenuşiu (peste fiinţele noastre) amurgul. Fantastic, suflările serii aduceau cu ele şi agonia fratelui din spital şi sbuciumul marelui duh de dincolo de noi.

— Cândva mamă, înainte de naşterea noastră şi poate şi a ta, noi am avut un străbun chinuit de dorul fericirii paradisiace. Era un om puternic, un adevărat colos, stăpânul oraşului acesta. O viaţă întreagă nu visase decât să se purifice, să se preschimbe el însuşi în propria sa iluzie. A fost desigur un nebun. Atât de mult îşi iubea umbra, atât de mult îi cerşea lui Dumnezeu mântuirea — încât într'o bună zi se schimbă în el ceeace numim noi bunătate. Existenţa lui fu de-acum înainte o convertire la păgânism. Incepuse a-l urî pe Dumnezeu, nu mai credea în fericire — el însuşi devenise Totul. Zadarnic încercară prietenii şi iubitele să-l readucă la condiţia normală a trăirii. Intr'o noapte faustică, pătruns de fiorul nemuririi, îşi construi după chipul lui idoli de lemn. Il părăsiră toţi. Şi poate că n'ar fi fost nimic, mamă, dacă nu-l aducea în biserică, înlocuind icoanele şi candelabrele. In aceeaşi noapte, se îmbolnăviră toţi copiii din oraş. Nimeni nu-şi închipuia că din cauza străbunului nostru ar porni năpsta cerului. Copii zăceau, amuţiţi. Nu murea, nimeni, însă. Nu se putea muri, pentrucă el se ruga în biserică.

Idolii lui înlocuiră pentru câteva săptămâni — puterile Celui de Sus. Vrăjitorii aflară. Bunul nostru (care iubea fericirea) fu băgat în lanţuri, iar idolii fură sfărîmaţi. Copiii însă tot nu se ridicară din paturi. Dece, mamă? Pentrucă el însuşi era un Idol. Şi după ce se sfătuiră ceilalţi, făcură în piaţa oraşului (acolo unde este acum Soborul) o groapă adâncă. Zăngăneau fiarele când îl duseră dela închisoare spre îngropamânt. Bătrânii îl blestemau şi-l scuipau. Femeile îl loveau cu pietre. Nu-i aşa că l-au îngropat de viu? De viu mamă, fără lumânare, fără rugă, fără lacrima nimănui.

Intunecimea crescuse la ferestre — cu toate stelele stinse.

— De unde ştii toate acestea, Nichita?

— Mi le-a spus Rona. El l-a văzut adeseori în ceasurile lui de inconştienţă.

— Adevărat, e adevărat, Nichita. A fost bunicul tatălui tău.

Pe tărâmul celălalt, ştiam că 'n ceasul acela îşi dădeau întâlnire cele două duhuri. Acorduri de orgă îndoliată căzură peste liniştea noastră. Mama tot ghemuită cu umerii plecaţi, cu fruntea îngândurată — aştepta poate să se întâmple alt miracol.

— Dece te-ai întristat? E zadarnic să-l mai plângi. Auzi mamă?

— Oricum. Rona a fost un băiat bun.

— Ei şi? Asta nu mai are nicio importantă.

In uşă răsunară prevestitoare trei ciocănituri de deget. Tata intră sfios, nevăzut şi galben.

— A murit, mamă!

Glasul lui fusese prelins ca fumul de tămâie. Nimeni nu s'a sbătut, însă. Nu s'a auzit ţipătul niciunuia dintre noi. Tot mai puternic strângeam genunchii mamei. Parcă Rona de mult nu mai făcea parte dintre noi. Fusese poate feciorul vânturilor, ori fiul zărilor. Altfel, nu înţeleg nici acum dece tata a rămas în acelaş loc lângă uşă, încovoiat, cu ochii holbaţi înspre ferestre. Nu mai ştiu nici dece mama nu s'a ridicat să alerge înebunită la spital. Eu stam tot mototolit pe covor, bântuit de ceţurile şi sgomotele adâncurilor. In clipa aceea am văzut ridicându-se dintre noi (ca dintr'un nămol) un stuf alburiu fără forme, care legănător se pulveriză printre perdele. Ce semnificaţie ar mai fi putut avea? Nu ne mai preţuiam de cât propriile noastre vieţi. Egoişti şi putrezi de racila vechiului păcat, nu doream decât linişte.

Dezolarea asta albă, fără suspine şi fără îngenunchieri, a durat trei zile. Trei zile şi trei nopţi petrecute cu mortul pe catafalc. Il îmbrăcaseră pe Rona în haine de sărbătoare. Cel mai bun bijutier al Chişinăului i-a împins pe inelarul uscat o — veriguţă de aur scump. Fetele aduseră beteală şi flori. Mireasa nevăzută, mireasa necunoscută n'a turburat deloc veghea noastră lângă cel mai frumos mort. (Semănai, Rona, cu un fel de mucenic blând. Dar erai aşa de bătrân! Ai să mă erţi că nu ţi-am strâns mâna, când ştiam bine că n'o să te mai revăd viu?)

Aveam impresia că toţi ştiu despre încruntatul nostru adversar, de acum zeci de ani. La biserică se aduseră din nou flori. Corul copiilor cântă frumos ca la o serbare de sfârşit de an. Afară, lângă groapa proaspăt deschisă — prohodiră doar păsările şi arborii. Preoţii turnară vin peste pieptul lui. Câţiva aruncară monede.

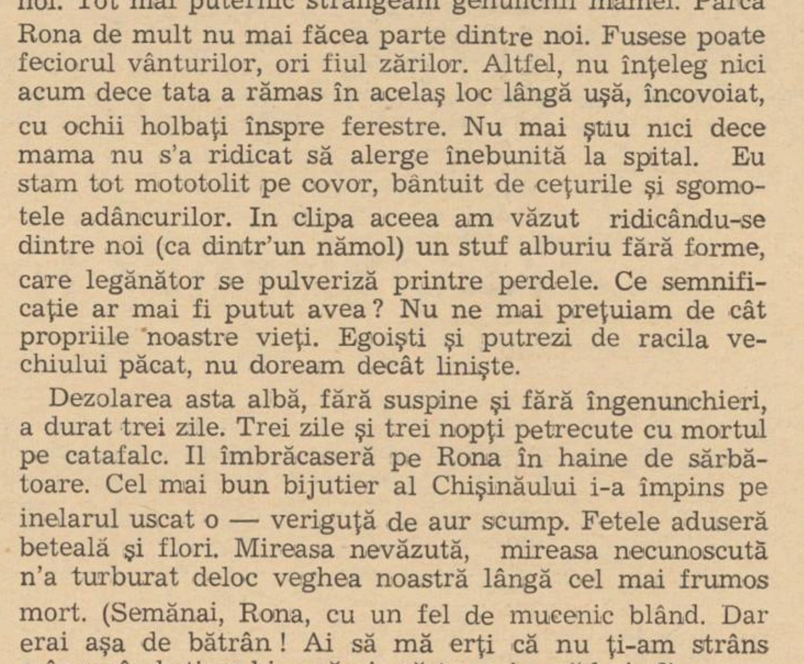

Elanul meu în faţa morţii era crâncen, neîmpiedicat de nicio fantasmă. Nu-l iubisem niciodată pe Rona, nu iubisem de altfel pe niciunul din familia noastră. Dar atunci, am simţit din nou cum se încrucişează în sânge spada nevăzutului străbun cu tinereţea mea. Impins de o forţă ocultă, împins de toate dezastrele biografiei mele—m'am aplecat şi am sărutat gura lui Rona, aşa cum săruţi gura unei amante care ţi se dărue în culmea epuizării ei. Era o gură veştedă şi galbenă, dar buzele păstrau parcă mirosul unei răcori paradisiace. Nu era demon —sufletul lui Rona. Niciun Lucifer nu bâjbâia pe alături. Deaceea mi s'a părut aşa de nepământeană sărutarea aceasta.

Apoi bulgării răsunară, unul după unul, a gol. Ştiu că 'n sicriu nu mai rămăsese nimeni. Şi Rona fugise — poate înspre alt rai al lui Dumnezeu. Mi-era inima bolnavă, broboane reci îmi cădeau de pe obraji. Cu mâinile frământând ţărâna umedă, am suspinat heraldic ca 'ntr'un vis plin de năluci. Am dus ţărâna la gură şi-am muşcat din acest al doilea trup al lui Rona, ca dintr'o împărtăşanie. Zorile aşa m'au surprins, de veghe lângă sufletul lui.

Când m'am întors acasă, dispăruse toată amintirea fratelui plecat. Mă aşteptam să-l regăsesc în prag sau dincolo (în bibliotecă, în birou) dar şi fotografiile lui le aruncase tata în foc. Ritma în mine aceeaşi inimă muşcată de şerpi vineţi ai vieţii mele primare. Trei zile am stat închis între cărţi, cu Diavolo alături. Acea anumită mizerie, pe care mi-o răsturnase în sânge — sângele tatii, mă trecu în altă serie de incertitudini. Simţeam lângă mine URÎTUL. Urîtul cere o conştiinţă nepurificată, ca o mistică plină de maladii. Ştiam că n'am să mai pot trăi în casa asta. Nu, oricâtă logică s'ar mai stabili între ce a fost şi este, mi-e cu neputinţă să mai rămân.

Şi după aceste trei zile de îngemânate îndoeli, intram în odaia tatii să-mi iau rămas bun. Era a nu ştiu câtea evadare pe care o încercam, dar de data asta trebuia să sfârşesc. Moartea lui Rona nu mă înspăimântase, pentrucă el murise comod. Dar aci, în casa asta, se păstra nedemonstrabilă şi intactă — existenţa celuilalt. Ştiu — el ar fi simbolul unei rătăciri prometeice, dar nu mai aveam nevoe decât de libertate.

— Tată, nu ştiu cum ţi-aş vorbi. Ar trebui să înţelegi dela început că între noi s'a iscat o deosebire mare. Simt cum ne desparte o necesitate a mântuirii.

(Urmare în pag. ultimă)

POEŢI ŞI POEZI[E]

(Urmare din pag. 1)

personalitate într'o stare de permanentă poezie. Poeziile acestora se valorifică prin prezenţe, în toate, a unui duh poetic specific, ele poartă, toate, sigiliul caracteristic al creatorului lor şi ele îşi completează sensul şi fizionomia profundă cu atât mai mult cu cât le cunoaştem pe toate, marele creator circulând prin ele ca un fluid, pe care nu-l poţi fragmenta. Se înţelege că o poezie de Baudelaire este o capodoperă în sine. Dar în ea nu se simte numai capodopera, ci şi creatorul ei, prezenţa unui suflet, care se lămureşte şi se întregeşte numai din îmbrăţişarea tuturor celorlalte poezii ale sale. In sonetul lui Félix Arvers nu ne pasionează personalitatea poetului, ci o idee poetică, un moment unic pe care poetul a izbutit să-l surprindă şi să-l imortalizeze într'o expresie fericită. Asemenea lui Arvers sunt mulţi care n'au reuşit să imprime o personalitate unei opere vaste, unei opere unitare, dar au realizat o poezie, două ori zece, bune, şi care trăesc în sine. Opera lor cade întreagă în fundul uitării, dispare odată cu autorul, numai acele câteva poezii bune sunt salvate de antologie, scoase şi reţinute pentru o posteritate care le va admira fără să le mai raporteze nici la autor, nici la opera lui. Sonetul lui Félix Arvers ar putea fi şi anonim: el ar avea totuş aceiaşi valoare.

Dar poeţii, aceia care adică sunt egali cu ei înşişi în tot ce scriu, până şi în cea mai nerealizată poezioară a lor şi în cea mai puţin perfectă şi în cel mai mărunt fleac liric scris, acei poeţi n'au nimerit întâmplător o operă desăvârşită, o operă izolată. Ei au imprimat tuturor poeziilor lor un ton unic, un stil caracteristic, un mod care este al lor şi care dacă este imitat îşi pierde valoarea, pentrucă şi-a pierdut autenticitatea, un mod care poate să fructifice pe alţi poeţi prin asimilarea lui, dar care poate să şi sdrobească pe epigoni, pe cei care nu au destulă originalitate, adică personalitate, spre a asimila moştenirea poetică a marelui precursor, acei poeţi care sunt prezenţi în chip necesar în opera lor, nu pot fi desprinşi de ea. Sonetul lui Félix Arvers, ca şi alte poezii de felul acesteia, ne este indiferent cine l-a scris. Dar La beauté *nu ne este indiferent că a scris-o Baudelaire!*

Aşa dar o poezie se poate scrie şi dintr'o fericită întâmplare care a făcut ca într'o personalitate poetică slabă să se conjuge la un moment dat cine ştie ce posibilităţi prielnice, pe care nu le putem analiza sau şti, dar numai pentru acel moment. Acele posibilităţi se găsesc în schimb în permanenţă prezente la un alt poet, cu o viguroasă personalitate, şi-l fac să scrie nu poezii, ci poezie, *poezie permanentă şi prezentă în toate poeziile izolate ale operii sale. Poet e deci nu acela care a scris o poezie, două sau zece, reuşite, ci acela care are suflu, care are forţă interioară nestinsă, care dovedeşte durabilitate şi continuitate în posibilităţile talentului — sau geniului — său, care e acelaş mereu — chiar când gradul realizării variază — în toată opera sa, nedespărţibil de ea.*

Trecând la poezia română, putem spune că Mihail Eminescu sau Tudor Arghezi, Lucian Blaga sau Ion Barbu, pentru a enumera numai poeţii de primul plan, sunt poeţi în întreagă opera lor, şi în cele mai umile poezii ale lor. Toate poeziile lor poartă timbrul original, marca unică, după care se recunoaşte marele suflet, marea înzestrare ce le-a dat naştere. In schimb sunt unii care, creatori în câte o poezie sau două, n'au tăria şi profunzimea, n'au suflul şi n'au personalitatea puternică şi complexă, pe care să o imprime la tot ce scriu şi care scriu câte o poezie, sau câteva, puţine, realizate, vrednice de-a sta într'o antologie, aşa cum a scris Iuliu Cezar Săvescu acel La polul Nord, la polul Sud *şi* Regina Mab, *singurele lui realizări de valoare, sau Mihail Steriade această* Ceramică, *ce pare că va rezerva autorului ei destinul poetic al lui Félix Arvers:*

Pasăre de smalţ atât de vie
în jocul tău cu moarte întrerupt,
pe blidul vechi, cu margini de vecie
cu crengi deasupra, cerul dedesupt.
Cum prinsă în sbor, cu sborul laolaltă
stai şi frămânţi cu ciocu'n-condeiat
nuferi de fier şi fierea de pe baltă,
simt cum te roade 'n sborul tău sculptat
simt cum te sbaţi în impietrirea scumpă
şi smalţul vrei să-l rupi, blidul să-l spargi
asemeni inimei avântul să-ţi irumpă
şi să te pierzi spre zări mereu, mereu mai largi,
acolo unde zăgazul lumei în lumini s'ascunde...
Pasăre moartă, inima mea — unde?

Aşa dar o poezie de o realizare mare, dar unică în cariera poetului. Această poezie poate fi singură, dar în perspectiva unui mare talent sau a unui geniu ea este perpetuată în nenumărate exemplare.

Când vreau deci să-mi răspund ce este poezia, dupăce m'am lămurit mai întâi că ea este fie realizarea frumoasă a unui moment fericit exprimat esteticeşte, fie realizarea frumoasă a unei puternice personalităţi ce se exprimă pe sine necontenit în toată opera sa.

Poeziile pot fi clasificate pe şcoli, pe curente, pe influenţe. Se pot găsi elemente comune poeţilor dintr'o epocă anumită, fie ei cât de mari. Pot coexista doi, trei, cinci poeţi mari care fiind fiecare original, să aibe totuşi în acelaş timp trăsături comune şi istoria literară îi pune pe toţi într'un compartiment, numindu-i la un loc clasici, romantici sau suprarealişti. Analiza şi identificarea a ceeace e comun tuturor poeţilor este operă interesantă de istoric literar şi e onorabilă cercetarea aceasta, care duce la stabilirea tipurilor de poezie, sau a tipurilor colective. Există familii de poeţi şi familii de poezii. Există continuitate de teme, de idei şi sentimente sau atitudini.

Poezia se poate împărţi în poezie sentimentală sau filosofică, poezie ironică, poezie hermetică, poezie descriptivă sau interioară, plastică sau muzicală şi câte şi mai câte. Ceeace însă în primul rând trebue să ne preocupe e ceeace dă valoarea oricărei opere şi aceasta nu este elementul comun general, uniformizator, ci accentul personal, modul unic al ei, timbrul ei specific. Poezia romantică înglobează la un loc pe V. Hugo, Alfred de Musset, Alfred de Vigny, Lamartine, care prezintă unele puncte tangente. Dar nu aceea e poezia care este element comun tuturor patru, ci elementul neaflat decât la fiecare în parte. Nu există deci poezie în general, ci tip individual de poezie, poezie hugoliană, sau ronsardiană, verlainiană sau rilkeană, ori, pentru literatura română, poezie eminesciană, argheziană, barbiană sau blaghiană. Fiindcă în fiecare poet nu admirăm ceeace e comun poetic, versul, rima, ritmul, aliteraţia, ideile şi sentimentele — din păcate la îndemâna oricui! — ci, ceeace e particular, felul în care acestea toate sunt folosite de poet, modul nou în care el le-a contopit într'un complex, modul hugolian, modul arghezian, modul verlainian, modul mallarmeian, modul eminescian, etc.

Studiul tipului colectiv de poezie îşi are şi el valoarea lui estetic — ştiinţifică — ştiinţific, relativist vorbind — pe care nu trebuie să o subestimăm. Dar criticul, pe lângă ceeace este element comun, trebuie să arate — şi înainte de toate — ceeace e element caracterizant şi personal.

Este însă aceasta posibil? Intr'o anumită măsură, da. In definitiv critica face şi ea ce poate! Şi poate destul de puţin. Cu mijloace de investigaţie reduse, ea nu poate reproduce scânteia genială care dă valoarea unei opere pentru simplul motiv că această scânteie este unică, deci ireproductibilă. In al doilea rând, scânteia aceea este sâmburele unui complex şi dacă e scoasă din acesta îşi pierde strălucirea pe care o capătă tocmai dela el. Iar critica, prin analiză, face tocmai această operaţie de descompunere a complexului în componentele sale şi de extracţie a scânteii. Dar! Este un dar.

Prin analiză, critica — sau chiar numai printr'o explicare sintetică — nu urmăreşte a lămuri, a denunţa, a pune mâna chiar pe misterul valorii specifice a unei opere, ci caută ceva mai modest: a apropia numai, pe cititor, de acest mister, a-i trezi interesul pentru acest mister, a-l ajuta să-l atingă, pe deasupra explicaţiilor sale insuficiente. Şi dacă şi-a ajuns acest scop, critica încă a făcut dest[...] trucă, oricât s'ar strădu[...] plice esenţa ultimă a o[...] artă, criticul nu va[...] niciodată până la cap[...] rămâne mereu ceva [...] cat. ceva care nu poate [...] decât prin intuiţie dir[...] la operă la cititor. Dar [...] a ajunge la acel ceva [...] voe de ocolurile explica[...] târcoalele pe care le d[...] operii! Critica explică, [...] ceeace este în fond es[...] Şi totuşi acest esenţial [...] face presimţit, îl poate [...] prin explicaţiile sale.

S'a comparat, în chi[...] operaţia critică aceleia [...] botanist care prin fa[...] rupe şi arată petalele, s[...] staminele şi pistilul un[...] numărându-le, descriin[...] clasificându-le, nu ne [...] face nici să iubim, nici [...] ţelegem mai bine fru[...] florii, al cărei parfum [...] din analiza seacă a sav[...] De! Mai întâi că act[...] criticului nu e identic [...] botanistului, obiectele [...] lizat nefiind asemeni. [...] re e un obiect material [...] descompunerea ei este d[...] Opera literară e o r[...] ideală şi analiza nu o d[...] căci după analiză ne înt[...] la ea şi o găsim între[...] al doilea rând însă: [...] botanistul care a avut [...] pretenţie de a susţine [...] analiza sa ne face să [...] floarea mai frumoasă [...] cred să existe un as[...] ipohimen ştiinţific! Bot[...] e mult mai modest: el [...] numai să cunoaştem [...] sub o altă înfăţişare, ne[...] crie în forma sa comp[...] şi o clasifică! Atât!

De sigur că un criti[...] compune realitatea şi-i[...] moneşte componentele [...] riale, exterioare, ca şi [...] ideale, interioare şi că [...] analiză nu-l face să ati[...] senţa care dă parfumul [...] Dar această operaţie, d[...] este, natural, bine făcut[...] bazează pe exactitate, ne[...] piem de esenţă şi dacă [...] jungem să o explicăm, [...] simţim mai uşor şi pa[...] operii ni se revelă mai [...] primul contact direct cu [...] analizată în prealabil. [...] ceeace trebuie să se ştie, [...] cul nu are pretenţia c[...] operaţia lui de analiză [...] sinteză explicativă să r[...] senţa unei poezii, căci a[...] echivala cu pretenţia de [...] locui opera cu critica ei, [...] ar fi cel puţin stupid. Cr[...] numai o etapă premerg[...] unui nou contact cu [...] pentruca la reluarea c[...] tului acesta să simţim m[...] acea esenţă. Ceeace e s[...] şi personal într'o ope[...] simte la contactul direct [...] şi niciodată în critică. A[...] e un simplu auxiliar ca[...] facă mai prielnic şi mai [...] tuos acest contact. Acei[...] aşteaptă dela critică să [...] de-a-gata esenţa unei [...] sunt greşiţi: critica nu [...] decât catalizatorul care î[...] mie face posibilă combi[...] a două corpuri, dar el nu [...] în combinaţie. Critica est[...] etapa care pregăteşte c[...] narea emoţiei noastre es[...] cu esenţa intimă a oper[...] artă sau de literatură.

Şi atunci: e posibilă [...] tică a poeziei? In măsu[...] care nu aşteptăm dela [...] cât o simplă introducer[...] materie, da! Critica nu ne [...] te oferi ca porumbiţa [...] săi mâncarea din guşă, [...] cată gata. Ea ne conduc[...] mai primii paşi, ne desp[...] anumite constante, ne pu[...] îndemână unele elemen[...] unele date, pentru a ne în[...] efortul nostru de înţeleger[...] rectă a operii, adică de in[...] a ei.

Dar poezia nu poate fi [...] leasă decât dela caz la ca[...] nu poate fi judecată dup[...] guli şi canoane generaliz[...] Fiecare poet trebuie înţel[...] confruntat cu legile lui pr[...] Realizarea lui trebuie v[...] cată cu intenţiile lui intir[...] frumuseţea operii lui co[...] lată după singură perso[...] tatea sa. Constantele şi [...] ponentele tuturor poeţilor [...] fi aceleaşi. Combinaţia lo[...] însă mereu alte şi alte fo[...]

Ar trebui scris un imn [...] tru unicitatea şi varie[...] poeziei, realitate vie cu [...] definitate de posibilităţi şi [...] lizări. Nu există o poezi[...] zeci, sute şi mii de poezii, [...] câţi poeţi au fost sau su[...] vor mai fi încă. Frumus[...] emoţiei poetice este tocm[...] scăldarea aceasta în apele [...] fluviu în necontenită sc[...] bare. Aceiaşi ca noţiune [...] stractă şi convenţie a spi[...] lui uman, în conţinut, fo[...] şi esenţă, poezia e asemen[...] Proteus, ambiguă, nestato[...] că şi capricioasă fiinţă, lu[...] mereu alte şi noui înfăţi[...]

OCTAV SULUŢ[IU]

SCENA * FOYER * ECRAN

NAȚIONAL: „NU TE ... COMEDIE IN 4 ACTE ... ANA KISSELEFF. DI- ... DE SCENA: V. ENESCU

a izbutit autoarea să omedie de valoare, cre- ste o chestiune asupra sistențele pot fi dăună- ntrucă „Nu te iubesc" un debut. Poate ca și ii să urmeze, nu este să un sfârșit al carierei. aceasta va avea fără succes. Dar nu atât ca bună, cât ca una per- tă. Fără interpretarea de bună, *Nu te iubesc* a ține afișul. Ceeace re- spune că piesa nu este Are multe imperfec- primul rând, și iată una mișcarea personagiilor egisată la o logică oare- mai vrerea autoarei, im- ări și eșiri în scenă. A- preții, își spun rolul și pentru a lăsa loc al- e vin unii, pleacă alții, âlnesc? Mistere, pe care em rezolva atât de ușor. al acest defect se ob- actul al treilea.

constatându-i un suflu actul al treilea este in- nu mai puțin adevărat că autoarea n'a redat o viață, ci numai o înși- întâlniri, spre a duce o concluzie.

ace privește vioiciunea lor, avem datoria să n pe autore. Nu deseori neva păstra antrenantă o prin scânteia vorbirei, și ce a isbutit în mare mă- a Kisseleff.

lia aceasta se petrece în- diu de iluzioniști. Dar nu iluzioniști, într'un gen de usească, ci pur și simplu cari nu-și dau seama de trăind pe lângă viață, ace nimănui rău, nici lor lt, fiindcă se ocupă alții

nța celor câteva tipuri prea bine explicată. Dar ue să ne privească dacă a voit punerea pe scenă ultor indivizi, cu tendin- ite.

nu au prea mult rost, isbânda piesei, dar pen- autoarea să-și plaseze pă- guri diferite, sunt ideali. mir, un tată iluzionist, ruinează familia și ajunge ătorul de instrucție, fără escroc. E numai plin de și bune intențiuni, fără te însă. Ștefana, o fată și visătoare. Mihai, un ânăr și plin de viață. Ban- Migas, un materialist care moment dat în fața idea- i Ștefanei, devine roman- ar excesiv de romantic. al lui Dragomir, lichea. l, îl perie. Insfârșit, sunt personagii care se învâr- se de bagheta magică a i. Sfârșitul piesei e ba-

dia e amuzantă și de- Poți râde sincer, dar nu ult.

ulescu a avut în ea o crea- arcabilă. Antrenant, plin vă, vibrant, a obținut la scenă deschisă, numai t.

Lily Carandino, cu finețe epere, a arătat încăodată le remarcabile ce posedă. Atanasiu, foarte amuzant, tdeauna; Amigdali și Da- n cele câteva clipe de a- spiritual, și însfârșit să heem modestele noastre a- i fără a remarca pe d. arțian în rolul bancheru- gas, rol pe care și l-a în- u abilitate.

iesă foarte frumos inter- , plăcută, dar numai ca ol-divertisment.

VICTOR POPESCU

O rapsodie a adolescenței

Intr'adevăr, piesa lui Julien Luchaire poate fi socotită o rapsodie a adolescenței pure, fiindcă despre nimic altceva nu este vorba în întreaga ei desfășurare, decât despre adolescență. Nu se întâlnește un crâmpeiu de viață matură, o umbră de om format, în cursul ei, ci totul se consumă, ca o poemă diafană, în craterul neliniștit al acestei vârste superbe de unde izbucnesc cele mai puternice elanuri, dar și cele mai gratuite gesturi.

„Aproape de cer", poate să capete, ca titlu, două interpretări diferite. Una proprie: acțiunea se petrece în vârful unui munte, unde câțiva tineri excursioniști s'au întâlnit cam cu tot atâtea tinere excursioniste și au fost nevoiți să petreacă o iarnă întreagă într'o cabană, din cauza imposibilității de a coborî, avalanșele rupând drumurile și exilându-i acolo, în împărăția zăpezilor. Cealaltă interpretare ar putea fi luată la figurat, în sensul că „Aproape de cer" exprimă altitudinea spirituală și sentimentală la care se desfășoară totdeauna adolescența, și mai cu seamă aceea a eroilor lui Luchaire. Toată viața adolescenților are ceva atât de pur și de frumos în ea, atât de exagerat uneori, încât se pare că rupe orice contact cu pământul și cu realitatea, desfășurându-se într'o lume de adevăruri substanțiale unde totul capătă marca irevocabilă a absolutului. Iubirea e iubire — și absolută; revolta e revoltă — tot atât de absolută; disperarea e aproape tot una cu sinuciderea și credința într'o idee, într'o formă sau într'o ființă exclude orice contradicție și orice înlocuire. In adolescență totul se petrece, așa dar, pe traiectoria Absolutului, într'o regiune unde oamenii se pot ușor confunda cu serafimii, fiindcă sunt mai... „aproape de cer". Ce splendidă inspirație a avut autorul acestei piese când s'a hotărît să înfățișeze pe scenă numai adolescenți și să-i situeze atât de departe de lume, în creerul munților, realizând prin aceasta o oglindă cea mai fidelă în care se răsfrâng imaginile vârstei atât de fragile, încât greu poate fi observată în complexul și în mijlocul oamenilor.

Piesa aceasta e scrisă de un parizian — și numai din Paris, orașul tuturor încercărilor și al riscurilor — ne-ar fi putut veni o operă atât de simplă și de minunată. E atâta poezie, atâta naivitate și inocență, atâta surplus de pasiune și timiditate, în capo-d'opera puerilă a lui Luchaire, încât îți vine uneori, în timpul spectacolului, să sari rampa și să-i scoți din încurcătură pe bieții eroi furați de vestigiul sublim al adolescenței. Și îți vine să faci asta cu atât mai mult, cu cât eroii de pe scena Teatrului din Sărindar *sunt înșiși interpreții. Și ei, niște adolescenți care fac teatru cu aceeași dezinvoltură și gravitate, cu acelaș farmec, cu care toți adolescenții din lume fac dragoste și filosofie fără să-și dea seama cât de frumos și tineresc e gestul lor.*

PERICLE MARTINESCU

Choregrafie

Festivalul de deschidere al asociației naționale de dans, fondată de d. Gabriel Negry, a însemnat un frumos triumf al artei choreografice.

Dansul își deschide și la noi un orizont luminat de motivate nădejdi. Capătă încrederea amatorilor de frumos. Se desăvârșește în ascensiune, tinzând să ajungă idealul adevăratei arte.

Cele trei protagoniste ale acestui prim spectacol, Elena Penescu Liciu, cu elevele studioului d-sale, Vera Proca Ciortea și Ira Lucesarskaia, au înfățișat trei laturi ale dansului, reprezentând trei curente deosebite.

Școala nouă, școala ritmică inițiată de marele Dalcroze și desăvârșită prin Mary Wigman, a fost reprezentată de d-na Vera Proca Ciortea prin trei dansuri, dintre care „Preludiul" pe muzică de Bach a fost o

D-ra Elena Penescu-Liciu

creație descifrată cu multă înțelegere pentru ritmul interior. Inlănțuirea tablourilor s'a desfășurat cu o armonie sculpturală, reliefată în atitudini. Mișcare bine studiată, linie corectă. D-na Vera Proca Ciortea se dovedește un real talent, care a reușit să ne stârnească emoția artistică.

Spuneam într'un articol publicat cu prilejul recitalului dat anul trecut de marele dansator german Alexander von Swaine, că artistul e cununat cu nepătrunsul, cu frumosul. Arta e puterea de a smulge din adâncurile sufletului omenesc plăsmuiri asemenea celor modelate de forța creatoare a divinității.

De acest crez sunt pătrunși adevărații meșteri ai sunetului, versului, penelului sau mișcării

Dansul reprezintă ca și pictura și sculptura mijlocul prin care un adevărat făuritor de minuni își poate plasticiza sâmburele de lumină dat de divinitate în sufletul său, fie prin propriile mișcări, fie prin alte elemente cărora le infuzează în simțire această sfântă lumină a creației. De acest adevăr am fost stăpânit în timpul spectacolului și mai cu seamă când d-ra Elena Penescu Liciu ne-a prezentat prin elevele d-sale acea minunată compoziție de ansamblu, „Silfidele" pe muzică de Chopin. D-ra Penescu e înzestrată cu harurile Terpsichorei. Pentru d-sa dansul e religie, e viață. O creație a d-sale farmecă simțirea. O clasică prin tot ceeace a realizat până acum.

In „Silfidele" d-ra Liciu are o viziune certă a proporțiilor, a ansamblului. Toate mișcările le-a coordonat într'o frumoasă armonie. Interpretele erau la rândul lor înfiorate de arta și căldura sufletească a maestrei. In deosebi d-rele Indira Mulgund, un element cu frumoase promisiuni, Doina Ruxandra, Lisana Cristescu, Sorocinsky, Ketty Constantinescu, Ditta Berty, Milla Valeriu, Clara Volini, Lili Ursian, Tilde Ursian, Lizi Lint, Alex. Franceska, Negrea, Rica Nicolau, au dansat cu nerv și cu siguranță în mișcări.

Un scriitor francez, Valentin Parnae în „Histoire de la Danse" spune că dansul pentru adevăratul artist, e în sânge, în inimă, în odihnă, în muncă în plăcere.

D-ra Elena Penescu-Liciu ne-a arătat prin munca și puterea d-sale de plăsmuire că trăiește intens acest adevăr. La festivalul asociației naționale de dans a dat concursul și d-ra Ira Lucesarkaia, solistă a baletului rus care a prezentat câteva compoziții proprii cu o ținută corectă.

Mi-a plăcut mult „Dans rus" pe muzică de Tchaichovsky și „Dans tătărăsc" de Borodin, în care d-ra Ira a pus mult suflet.

Recitalul de Joi seara, 30 Noembrie, depe scena Operei Române, a fost răsplătit de spectatori cu vii aplauze.

G. A.

Erată

Din greșală d-nul Dinu Macedonski a apărut sub titulatura: d-ra Macedonski. Facem cuvenita rectificare.

O NEDUMERIRE

Un fenomen curios dela o vreme denumește toate piesele comedii. In actuala stagiune nu s'au jucat drame. „Calul năzdrăvan", a fost o comedie, actuala piesă dela Național, „Nu te iubesc", comedie, la Studio, d-na Claudia Millian, comedie. Să nu mai cităm nenumărate exemple. E un fapt care denotă gustul publicului nostru. Denumirea de comedie atrage probabil lumea. Ințelegem dorința de distracție, dar chiar pervertită până a dori pe afișele dramelor, titulatura de comedie?

BALAMUC PALACE HOTEL, va apare în cursul acestei săptămâni.

Volumul d-lui GEORGE VOINESCU aduce, o frapantă noutate, în pagini de un humor cu totul original.

D'ANNUNZIO

Atât prin viața cât și prin opera sa Gabriele d'Annunzio rămâne cea mai complexă personalitate literară a Italiei moderne. Trecând dela atmosfera orientală a revistei Cronaca Bizantina, *fondată de Angiolo și Somarunga, unde găsește necesar să afirme: „Giovinezza mia barbara e forte in braccio delle femine si uccide" ajunge în cele din urmă la o poezie tradiționalistă și patriotică după ce în prealabil depășise ca manieră și senzibilitate, pe toți impresioniștii și fragmentiștii dela „Voce".*

Anarhic, estetizant, un veritabil nou-clasic, înzestrat cu'n excepțional dar al cuvântului, d'Annunzio are ca literat fenomenala posibilitate de a-și multiplica aspectele, fără a fi o clipă superficial. Asimilând toată simțirea și gândirea europeană găsim în opera lui și verismul lui Verga și misticismul lui Dostoiewski și individualismul exasperant al lui Nietsche. Pe rând dionysiac, supra-om și patriot el ridică la păstrat inspirațiile străine, dându-le în mod definitiv și organic pecetea extraordinarului său temperament.

In felul acesta d'Annunzio este mai mult un scriitor feminin. Germenul creației îi vine de afară, dar îl crește și-l coace în sufletul lui până la genialitate.

Convins că arta e un elan către o viață multiformă, vibrantă și vie el rămâne în tot lungul carierii sale un scriitor impresionist. Chiar după 1900, când tendințele sale literare devin tradiționilste și patriotice, nu se poate mărgini la un patriotism moderat, ci alunecă ușor către acel exasperant italienism al lui Marinetti, preconizat în manifeste futuriste din 1909.

In teatru d'Annunzio rămâne aceiaș personalitate temperamentală și lirică. Pesimismul său, care dealtfel e foarte relativ, provine dintr'o neputință principială a omului de a-și realiza integral dorințele. Debutând cu piese simbolice și hermetice ca „Cetatea moartă" (1898) și „Gloria", (1899) unde e mai mult poet decât dramaturg d'Anunzio scrie în 1900, utilizând aceiaș atmosferă de poezie caldă și stranie „Fata lui Jorio". Drama, inspirată ca și „Cavaleria Rusticană" a lui Verga, din lumea țăranilor, are prin frăgezimea ei și prin suflul măreției care o străbate o covârșitoare forță poetică depășind cu mult strictul realism sicilian al lui Verga.

Căci ilustrul autor al „Ploii în brădet" face oricând să alunece peste artificiul rar și bogat al expresiei pânza umedă a melancoliei. In felul acesta opera lui capătă, în ciuda tuturor aparențelor de forforescență stilistică, nota vie și duioasă a omenescului.

AUREL CĂLINESCU

D. V. CREȚOIU
în rolul Ponza din „Fiecare cum vede"

CORABIA CU TUFĂNICI

In colecția „Universul Literar" a apărut **„Corabia cu Tufănici"**, un admirabil poem liric dialogat datorit lui **Radu Gyr.**

„Corabia cu tufănici" aduce viziunea elegiacă a unei grădini care se pregătește să moară, toamna, creiându-și o atmosferă de vis și simbol. **„Corabia cu tufănici"** este plecarea vieților mici, anonime, spre stele sau spre moarte. Fantezia, suavitatea și grația din acest poem se împletesc cu sensul adânc uman, și cu simbolul unei grave sbateri sufletești.

E cântecul visului, cântecul desnădejdii, cântecul morții.

Volumul a apărut în minunate condiții tehnice.

Coperta și desenele interioare de George Voinescu.

Prețul lei 40

O ȘEZĂTOARE PENTRU ACTRIȚA LULU KIRIAC

Marți 12 Dec. a. c., la orele 5 după amiază va avea loc la Teatrul Ligii Culturale o șezătoare intitulată **„Vers și verb românesc"** sub auspiciile revistei **Universul Literar.**

DAU CUPRINSUL:
Romald Bulfinsky, Marietta Sadova, Aurel Athanasescu, Lilly Popovici, Ion Manu, George Calboreanu, Sorana Țopa, Ovid Brădescu, Victor Popescu, Virgil Carianopol, N. Brancomir, I. Anastasiad, George Dorul-Dumitrescu, Coca Farago, C. Antoniu, Kitty Gheorghiu-Mușatescu, Marietta Deculescu, Radu Gyr, George Acsinteanu, C. Fântâneru, Eugenia Voinescu, Florin Scărlătescu, Ulpia Hârjeu - Botta, Mihail Drumeș, George Voinescu, C. Mitru, C. Barcaroiu, Al. Marius, Nicolae Peligrad, G. Conabie, Teodor Păunescu, Vlaicu Bârna, Cezar Theodoru, Dinu Macedonsky, N. N. Matei, Jean Tomescu, Ștefan Baciu, Traian Lalescu, Emil Botta, Anișoara Odeanu și Gh. Soare.

Venitul acestei șezători e destinat ajutorării actriței LULU KIRIAC; bolnavă și în neputință de a-și mai exercita profesiunea.

Rețineri de bilete la cassa Teatrului „Ligii Culturale".

Prețul redus pentru elevi.

Carnet

MARIETTA SADOVA.

La „Studio" s'au împlinit săptămâna aceasta patruzeci de spectacole cu „Medalionul" de Ghevardo Gherandi.

E un eveniment care trebue sărbătorit cum se cuvine. Căci în primul rând, izbânda „Medalionului" este izbânda acestei mari actrițe, acestui miracol de sensibilitate și inteligență, care este d-na MARIETTA SADOVA.

Doamna Sadova, a șlefuit în „Medalionul", una din cele mai prețioase bijuterii.

★

Spectacolul de la „Liga Culturală" „Fiecare cum vede" (Cosi e-vi pare) de Pirandello, atrage în mod deosebit atenția iubitorului de teatru autentic.

Este un SPECTACOL definitiv realizat.

Marele merit al regisorului d. NICOLAE MASIM și al actorilor, al tuturor, în frunte cu d. V. Crețoiu și d-na Jenny Voinescu — este de a fi contribuit la redarea unui Pirandello care, deși nedeformat, exercită un farmec uluitor asupra publicului, deobiceiu atât de refractar experiențelor anterioare.

DINU MACEDONSKI

Fiul unuia dintre marii noștri poeți a trăit ani de-arândul o existență aproape anonimă: actor în provincie.

Iată că acest excelent spectacol de la „Liga Culturală", ne descopere în Dinu Macedonski un actor de o suplețe și de o inteligență rară. Jocul Domnului Macedonski este un prilej de mare bucurie...

SUFLEURUL.

După spectacol, în vezi ieșind dintre scândurile scenei. Mărunt, curbat de cușca minusculă, cu paltonul vechi pe umeri, cu aceiași pălărie străveche. Fumează amărât, ignorat, într'un colț — dintr'o biată rămășiță de țigară. E timid, tăcut. Pășește ușor, să nu supere pe nimeni, el, cel mai anonim și cel mai util. A fost actor, se spune. Acum, e trecut de mult de vârsta primei tinereți, și poartă sub borul deformat al pălăriei o lumină tristă, ca un fel de nostalgie — dar și multă, multă amărăciune...

GEORGE VOINESCU

„MATEI MILLO"

In curând, prețiosul istoriograf teatral, Ioan Massof, ne va dărui o carte extrem de interesantă.

E vorba de o lucrare, de justă informație: „Matei Millo", în care viața marelui actor va fi tratată după cele mai precise date istorice.

Să nu uitați că

STUDIO

Premiera comediei „Fata de la mansardă" s'a amânat pentru Luni 11 Decembrie.

Opera

Schimbările parțiale de interpreți în reprezentarea „Flautului fermecat" aduc în locurile d-nei Guțianu-Alessandrescu, d-rei Lisette Dima și a d-lor Niculescu Basu și Tassian pe d-na Metaxa, d-ra Florica Popovici și d-nii Secăreanu și Borneanu (Papageno). Acest rol va fi în curând cântat și de baritonul V. Alexiu. La pupitru d. Ionel Perlea.

★

Miercuri 6 Decembrie la „Opera Română" s'a reluat „Casa cu trei fete" de Schubert-Berte. In rolurile principale d-nele Guțianu, Dima, Dogeanu, Miciora și d-nii Mircea Lazăr, Oprișan, Alger, Nanu și Ștefanovici.

Sâmbătă 9 Decembrie se reia „Faust" cu debuturile d-nei Becescu (Margareta) și d-lui Știrbey (Faust).

CONCERTELE

Simfonicele populare ale orchestrei „Radio" vor continua întreaga stagiune. Următoarele două concerte vor fi dirijate de d. Rogalsky, ultimul având un interesant program de colinde cu sloiști, cor și orchestră.

Biletele la „Doina", calea Victoriei 42.

★

Recitalul lui Dinu Lipatti va fi Sâmbătă 16 Decembrie, la Ateneu. In program: Scarlatti, Enescu, Chopin și prime audiții de Poulenc, Debussy, Lipatti și Dohnanyi.

Cronica ideilor

Omul de după război

I

de **MIRCEA MATEESCU**

scuția am început-o în mediul unor inte- uali români, sincer preocupați de întrea: care este rostul mai adânc al actualu- războiu? Va reeși omul, din el, mai bun, rău? Ce trebue să spunem despre va- ea unei experiențe atât de crunte și în ce ură lupta sângeroasă — care s'a angajat, nd drept rațiuni imediate: economicul și rtatea — exprimă punctul culminant al sului epocei noastre? Dacă adoptăm o ati- ne puțin mai fatalistă, urmează să con- tim că nimic nu se întâmplă fără nici un , deci să analizăm rostul și roadele, nega- și constructive, ale războiului la care tăm. Dimpotrivă, cu mai mult curaj și te apropiindu-se de realitate, cineva ar ea să conteste rostul bătăliei de pe con- nt, și să declare actuala încăerare drept idelă și nenorocită imagine a incertitu- ei de ordin general, metafizic, ce caracte- ează, paradoxal, veacul acesta scientifist. m auzit chiar glasuri, care, amintind de area lui Berdiaeff *„Un nouveau moyen-* ", întrebau dacă nu cumva tensiunea către oaștere din ultimele două secole, contra- ă exasperant de limitele inabordabile ce anunță spiritului, pe măsură ce recoltează torii răsunătoare asupra materiei, — nu ar putea împinge, iarăși, într'o nouă, mi- ară și medievală noapte a ignoranței.

Paradoxul s'ar enunța astfel: vocația cunoașterii probează și legitimează necunoscutul, ca atare cunoașterea generează incertitudinea, haosul: în loc să consolideze nădejdea și credința. Ce facem atunci? Punem punct experiențelor, refuzăm a mai cunoaște, pentru a nu spori incertitudinea prin descoperirea de noui orizonturi?

Este aici un trist și nereal desechilibru între știință și credință, care trebue denunțat, drept început al tuturor neînțelegerilor. Veacul nostru înregistrează „convertiri" ale savanților cei mai redutabili. Se va observa însă că revine la credință *adevăratul* savant, omul de pe culme, nu ateul gălăgios, individualistul emfatic, care se împărtășește din atmosfera atomistă a epocei fără ca el însuși să poată dovedi vreo cunoaștere serioasă în acest sens. Aici identificăm catastrofa. Majoritatea oamenilor, repudiind credința fără să fi avut vreodată conștiința acelei trăiri interioare — aderă tot atât de nemotivat și impropriu la materialismul cel mai ateu, adică la ceiace formează artificiul științei, până la urmă infirmat de veritabilul savant. Descreștinat din pricina climatului general, în care vrea să se integreze „firesc" — modernul veacului nostru nu poate căpăta, în grabnica și superficiala lui adeziune la scientifism, nimic din ceace *în realitate* susține pe savant. El nu este nici credincios nici savant. In epoca cuceririlor științifice, omul acestei epoce nu este nimic, decât un ambițios, mândru de cuceririle timpului său, care ar vrea însă să fie totul.

Am vorbit însă de descreștinare. E mult de spus. Descreștinarea ar fi o operațiune *reală,* deși în sensul invers al creștinării. De o creștinare *reală* a maselor „creștine" nu s'a putut vorbi niciodată. Aceasta nu a existat. Creștinismul, întrucât este adevărata credință, operează în adâncime nu în suprafață. Or, botezul în masă, primit de barbarii care au devenit națiunile continentului nostru, este un fenomen de suprafață nu de adâncime. Creștinismul, dela începutul evului mediu, apoi dealungul acestei epoce, „s'a lățit", a fost propagat și acceptat oficial, odată cu botezul șefului de trib barbar, sau odată cu botezul capului statului.

Dar ce legătură există între creștinarea mai mult sau mai puțin politică a unei căpetenii barbare, urmată, mimetic, de *supușii săi* — și dreapta credință evanghelică, o învățătură a *omului,* una *individuală,* care trebuia să câștige, în realitate, fiecare om — și: om cu om — nu să fie acceptată dogmatic, din rațiuni extrareligioase?

Dacă nu a fost posibilă o reală creștinare, întrucât aceasta trebuia să se întâmple *individuat,* evident că nu se poate vorbi nici despre descreștinare, ca de un fenomen real, dar tot ca de unul de mimetism ridicul: pentru prestigiul individual al modernului scientifist.

Cu această ocaziune, trebue să risipim o altă falsă legendă: individualismul atomist al omului actual. Pentru ca să *aibă* conștiința individualismului ateu absolut, omul actual ar fi trebuit *să nu mai aibă,* realmente, conștiința creștină. Or, între individualism și creștinism nu numai că nu există nici o opoziție, dar aici stă *realitatea,* noi nu am reușit încă să fim creștini, pentrucă nu am individuat ,vertical: în interior — învățătura biblică. Cum se poate lupta, în numele individului și al omului, împotriva dogmei creștine, când creștinismul real este o credință individuală? Individualismul, întrucât vrea să fie *real,* nu se poate înțelege decât în numele creștinismului adevărat și pentru creștinism, nu împotriva lui.

Acum limpezim expunerea.

De ce să vorbim de individualism în numele materiei și să nu vorbim de individualism în numele spiritului? Nu este un fals și inutil orgoliu a ne afirma *sentimentul proprietății și al existenții* în direcția materiei (pe care nu o putem stăpâni în întregime, de aici deznădejdea acestui veac scientifist) — în loc să-l utilizăm în sectoarele spiritului? Unui fals creștinism, i-a urmat o falsă descreștinare, iar acum, majoritățile imense ale omenirii, nu sunt nici creștini, nici necreștini, nici individualiști, nici colectiviști.

Asistăm la exasperarea unor mase, aflate la răspântia cardinală a unei istorii de două mii de ani de falsă experiență spirituală, după care omul, încercând să *fie* ceva, a parcurs superficial și nereal experiența ce i-a fost propusă — reușind *să nu fie nimic:* prin raport cu realitatea valorilor.

S'a întâmplat ca această *reală neființă* spirituală a omului modern — să coincidă cu momentul în care el și-a atribuit realitatea existențială cea mai spornică. De aici, dezechilibrul general, neliniștea, răscrucea.

Ch. Wagner spunea următoarele: „Timpul nostru, care a gândit la toate, care a prevăzut și calculat toate, care este atât de bine înarmat, dealtfel, începe să se întrebe cu neliniște unde este punctul slab al calculelor făcute și defectul ascuns de cuirasa sa"[1]).

O filosofie a realului, necesară epocei noastre, ar fi aceia care s'ar angaja să analizeze lipsa de valoare existențială a semnelor sub care trăim de peste două mii de ani.

Am impresia că dezechilibrul, neliniștea și acel „la întâmplare" pe care îl întâlnim în hotărîrile grăbite ale momentului de față — reprezintă scadența firească a falselor experiențe pe care le-au parcurs popoarele în fața spiritului și a materiei. Atât de false încât în haosul culminant și zăpăcitor al conflictului dezlănțuit, nimeni n'ar putea să spună cu preciziune și fără să manifeste îndoieli radicale, pentru ce luptă. O completă anarhizare a noțiunilor. Ne gândim la cuvintele lui Gogol, citate undeva de Berdiaeff: „Il y a une grande tristesse à ne pas voir le bien dans le bien".

Insă numai după ce vom fi încercat, în mai multe însemnări, să prindem trăsăturile omului modern și cauzele care le-au produs — ancheta cu privire la *omul de după războiu,* pe care dealtfel o adresăm tuturor, își va afla poziția și cadrul.

1) V. „Le materialisme dans les moeurs" — în „Le Materialisme actuel", Flammarion, Paris, 1929.

Literatură, artă, idei..

Şezătoarea „Universului literar" la Ateneul Român

Duminică a fost la Ateneul Român prima şezătoare literară din acest an, a revistei *„Universul literar"*. Succesul deosebit pe care l-a înregistrat frumoasa manifestare artistică, în faţa unei numeroase asistenţe, dovedeşte că iniţiativa luată de revistă, de a prezenta pe scriitorii tineri publicului, este foarte bine venită. Cititorii cari au urmărit scrierile autorilor noui, în paginile „Universului literar", au fost de faţă, în mare număr, în sala „Ateneului", spre a cunoaşte pe scriitori. Simpatia şi preţuirea şi-au manifestat-o prin repetate aplauze.

Şezătoarea a fost deschisă de d. *Şerban Cioculescu*, prin conferinţa despre „Poezia de astăzi". Vorbind despre producţia lirică a autorilor celor mai noui, conferenţiarul a înfăţişat caracterul deosebitor al acestei producţii. Impresia că poezia nouă nu este pe înţelesul publicului, — a explicat d. Cioculescu, — se datoreşte faptului că autorii se străduesc să realizeze opere cât mai aproape de un model poetic superior. Poeţii nu se gândesc la un succes imediat, ci îi preocupă în primul rând calităţile artei lor. De aci decurg bogăţia de conţinut a scrierilor, felurimea preocupărilor şi a subiectelor tratate şi amestecul de emotivitate şi experienţă lucidă care miră de multe ori. Publicul trebue să aibă încredere în seriozitatea creaţiei şi să primească cu preţuirea cuvenită pe autori. Lectura trebue condusă cu atenţie, pentru că, ceea ce nu place prima dată, îşi descoperă valoarea la a doua sau a treia citire.

A urmat după aceea desfăşurarea programului şezătorii, constând din lecturile autorilor din producţiile proprii. Au citit în ordinea stabilită pe program, d-nii: Grigore Bugarin, Matei Alexandrescu, Victor Popescu, Emil Botta, Virgil Carianopol, Constantin Fântâneru, Ştefan Baciu, George Acsinteanu, Traian Lelescu, Mihail Sorbul şi N. Crevedia.

Subliniem prezenţa maestrului Mihail Sorbul în programul şezătorii, ca o matură încuviinţare a iniţiativelor revistei „Universul literar".

Succesul înregistrat de şezătoarea de la Ateneul Român evidenţiază eficacitatea unei iniţiative ce se cere continuată.

NICHIFOR CRAINIC

Puţini ştiu calitatea documentaţiei din articolul d-lui *Nichifor Crainic*, din ultimul număr al Gândirei, „Regele şi biserica". Compus ca să arate cum se situiază persoana regală faţă de ortodoxie, articolul d-lui Crainic îşi află conţinutul într'o splendidă tradiţie a împăraţilor ortodocşi, din epoca bizantină. Câţi au citit sau cel puţin au ţinut în mână o captivantă operă intitulată „Cartea Ceremoniilor", scrisă de împăratul Constantin al VII-lea, Porfirogenetul? Alcătuită la începutul secolului al X-lea, „Cartea Ceremoniilor" cuprinde suma protocoalelor în legătură cu *palatul* sau cu *biserica*, respectate sute de ani la curtea bizantină.

Sensul ceremoniilor este de a-l izola pe basileu de restul supuşilor şi de a-l înconjura cu o aură de transcendenţă, în calitatea lui de păzitor al ortodoxiei. Împăratul bizantin este *numai* un ortodox, el este *unsul* Domnului. Documentat cu material dintr'o măreaţă tradiţie, se înţelege valoarea de doctrină, a articolului d-lui Nichifor Crainic, „Regele şi biserica".

NICOLAE ROŞU

Lucrarea d-lui prof. D. Caracostea „Arta Cuvântului la Eminescu" este într'adevăr o operă de mare valoare.

D. N. Roşu recenzează în *Gândirea* această carte şi fără să-şi măsoare elogiile, începe: „A apărut nu de prea multă vreme o carte. O operă epocală. Scrisă de un om cu mare autoritate critică şi didactică: d. prof. D. Caracostea. Câte o notiţă ici colo, abea prizărită prin rubrica de informaţii a vreunei reviste literare. Nici un cuvânt de seamă. Nici un interes şi nici o osteneală de a pătrunde sensul şi noutatea acestei opere. O rezervă prudentă şi premeditată cu perfidie, etc...".

Energic scrisul d-lui N. Roşu, şi, desigur, just, adică posedând virtuţi discriminatoare. Sfarmă ceeace se crede poziţie neclintită a adevărului şi deschide alte perspective de valorificare.

LITORAL

„Litoralul" se numeşte publicaţia de o tehnică orginală, redactată la Constanţa, de d. *Dumitru Olariu*, cu concursul a doi valoroşi pictori, d-nii *C. Grossu* şi *Basarab*. Originalitatea tehnică a *revistei* „Litoral", constă în aceea că se tipăreşte dintr'o singură coală triunghiulară, îndoită dela dreapta spre stânga, ca o copertă răsfrântă de carte. Coala întocmită astfel are şase feţe. Pe fiecare din feţe redactorul „Litoralului" pune o poezie alături de o gravură de d. Basarab sau de d. C. Grosu. Intocmit astle „Litoral" a capătăt un aspect cărturăresc interesant, şi îndeamnă pe cel căruia îi cade mână să colecteze fiecare număr, cu sentimentul de a nu-şi stîrbi „colecţia".

D. Olariu a isbutit să realizeze cu mijloace mărunte, o tipăritură artistică, sugestivă uneori ca o inscripţie, ca un basorelief, văzute fictiv, pe hârtie albă.

AUREL DUMITRESCU

Oferim cititorului un model de poezie publicată în *Litoral:* „Inscripţie pe o monedă veche", de d. Aurel Dumitrescu.

Monedă veche, obiect de muzeu,
Sacră relicvă, liman pantheonic,
Pegasului stinselor, clasice vremi,
Luceafăr ce-odată-a orbit pe-un [plebeu,
Luciu văzut prin negura minţii,
Prilej unic visului prin biblii [să-l chemi,
O, tainicul sunet, sunetul tău [nerăpus
Ecou din ecou l-au crescut imn [arginţii,
Toţi, care 'n cerul de slăvi mai [cerşesc vre-un Iisus

„ORIZONTURI" An. I, Nr. 6-7-8, Nov. 1939

Datorită Asociaţiei profesorilor secundari din Galaţi apare revista „Orizonturi', sub conducerea d-lui *Gh. Hagiu*. Numele d-lui Hagiu îl preţuim în deosebi pentru interpretările date de d-sa scrisului tânăr, totdeauna sincere şi juste. Din acest număr destul de bogat remarcăm articolul omagial „De ziua M. S. Regelui" în care se deslueşte nedesminţită şi totală dragostea cu care este înconjurat Măria Sa pe tot cuprinsul Ţării. Intreg articolul închinat Suveranului este mai degrabă o poemă viguroasă a resfrângerii dragostei pământului şi întinsului românesc către Cel ce şi-a închinat toată puterea Lui de muncă, toată înţelepciunea, toate visurile şi toate nădejdiile ocrotirii şi destinului neamului nostru.

In restul numărului d. *I. Argintescu* semnează un articol de judicioase relevări a unor aspecte particulare din doctrina şi opera lui Sigmund Freud. Pentru d. *Robert Cahuleanu* ne îngăduim să preţuim mai mult „Peisajul" prin notaţiile lui destul de sugestive şi mai ales reuşind să ne dea atmosferă bine conturată. *Iosif Dumitrescu-Pietrari*, o veche simpatie a noastră, semnează două strofe mignone de un vădit progres şi avânt liric.

Este totuşi şi o deziluzie: „Scrisoarea" d-lui *Vladimir Cararnalli*. Poezia d-sale rămâne în mod constant la o vădită preocupare socială şi cu cât este mai mult poză cu atât displace mai mult. Uneori graba şi nedesăvârşitul îşi dau mâna împotriva poetului:

Fereşte-te mai mult de automo-[bile şi mai puţin de cai,
Mai ales când treci iute câte o [stradă mai largă,
Căci se poate să rămâi pisată, [acolo, sub roţi
Sau o copită de cal nărăvaş [capul să ţi-l spargă...

Ne oprim aici! Reguli de circulaţie publică reuşit versificate! D-l *Gh. Popescu* semnează o nuvelă „Juratul" în care nu lipseşte nici suflul, nici adâncimea analizei şi mai ales nici forma corectă şi chiar elegantă de prozator. „Evacuarea" d-lui *Anton Florin* fără a fi un sonet grav şi plin de rezonanţe este un minunat pastel al vieţei de provincie. Şi nu putem să încheiem fără o menţiune deosebită d-lui *Gh. Ursu* pentru articolul său de informaţie istorico-liter... tenii dela Bârlad ai lui ... leanu.

MUNCĂ ŞI VOE ...

In n-rul ultim al „Muncă şi voe bună" (... 17, 1.XII a. c.), rema... interesant reportaj, d-nei Voichiţa Cercel-... Se intitulează **Masa cu** ... mic reportaj dintr'un ... atrage atenţia prin ... său literar care îl face ... altceva decât gazetărie ... atelier de croitorie, cu ... nite dela ţară să înveţe ... teşug, se munceşte cu ... tă participare a sufle... tot ce se întâmplă, în ... rea dintre patru pereţi ... mineaţă până seară. R... d-nei Cercel-Predescu ... să ne gândim la un ... din acest material ... „muncă şi de voie bu...

DOI ELEVI

Sunt întâmplări mici ... presionează mai mul... „mari gesturi" anunţate ... cât mai sgomotoase.

De aceea pana noas... seamnă aici cu toată ... prezenţa la şezătoarea U... lui Literar, a doui ele... tocmai dela Turnu-Seve...

Gestul lor câştigă mai ... frumuseţe când ne gă... elevii bucureşteni cari ... ferat, poate, un match ... ball unui vers rostit de... poet la Ateneul Român.

E drept că stadionul ... aproape decât Ateneul ...

Sublima decadenţă

(Urmare din pag. 6-a)

— Te înţeleg, Nichita. Ar trebui alt mister.

— Nu, să nu mai vorbim despre asta. M'am uitat azi în oglindă, tată. Mi s'au înăsprit obrajii, ochii mi s'au afundat vineţii, fruntea mi-este scrutată de dungi.

— Ai început să 'mbătrâneşti, fiul meu.

— Iată un fapt de care am oroare, tată. Astăzi am impresia că chipul meu este reversul sau imaginea răsturnată a lui Rona. Ţi-l mai aminteşti în raclă? Rona nu murise, tată — Rona îmbătrânise într'o clipă atât cât îmbătrânesc zece oameni în cincizeci de ani. Şi era o îmbătrânire suspendată, împietrită, intrată în materie.

— Degeaba îmi vorbeşti despre astea, Nichita. Sunt neputincios, ca să mai văd clar.

— Înţeleg, tată. Dar spune-mi: există o altă frumuseţe decât aceea a tinereţii.

— Cred că nu. Peste tot e chinul sleirii.

— Orice cântec ai cânta, ori cum ţi-ai înflori drumul, oricum te-ai rupe de legi?

— Oricum, Nichita.

— Nu, nu se poate. Numai noi (eu, Rona, tu, mama), numai noi vedem aşa.

— Greşeşti, Nichita. Eu ştiu că 'n familia noastră există o serie de desarmonii. Ele nu sunt create de mine (care v'am dat viaţă), nici de mama (care v'a alăptat), ci de o renunţare la viaţa normală a acelui străbun de care tu ai auzit. Iţi vorbesc, Nichita, nu ca fiului meu, ci ca unui om de departe, ca unui străin. In sufletele noastre, Nichita, trăesc mai multe umbre. Sunt umbrele idolilor. Cu fiecare generaţie dispare câte una. Cu Rona — m'am uşurat odată. Te-aş ucide şi pe tine de-aş şti că e ultima povară. Dar sunt multe, Nichita. De ce nu te duci să te culci?

— Nu mai pot dormi.

— O să devii şi tu odată neputincios ca mine. O să renunţi, încetul cu încetul, la toate gloriile tale.

— Nu vreau să îmbătrânesc, tată.

— Nebun ce eşti! Crezi că poţi învinge legăturile? Noi suntem ca naufragiaţii pe banchize călătoare. Dela noi până acolo (până la existenţa reală a efemerului) sunt mii de alte îngenuncheri, mii de alte etape ale morţii.

Il priveam întunecat. Vedeam prin el toate repulsiile fratelui şi toate idealurile mele strâmbe şi mucede.

— Odată o să te duci şi tu! (Vorbise fără milă, fără remuşcare).

— Înţeleg tată de ce vorbeşti aşa. Tu eşti un om blazat. E natural. Dar moartea e un fapt brusc, e ultima limită. N'ar mai avea niciun rost să te lupţi contra ei.

— Nici Rona nu s'a revoltat.

— Dar nu mă interesează ce a simţit şi cum a murit Rona. Vreau să ştiu, tu tată, cum îmbătrâneşti?

Intunericul crescuse tot mai mult. De afară, de dincolo de marginele lumii, soseau până aici toate răcorile şerpuitoare ale nopţii. Niciun sgomot. Doar în liniştea odăii, ca 'ntr'un sicriu deschis pentru alt mort viitor, am simţit cutremurătoarea sbatere a aceluiaş duh osândit.

— Nu trebue să te mai gândeşti la asta, Nichita.

— Tu ţi-ai dat seama că te sleieşti?

— Nu, nu mi-am dat seama.

— Dar e groasnic, tată. Şi noi care credeam că vom fi mereu tineri!

Tata n'a mai răspuns. M'am ridicat şi din picioare l-am privit scrutător de adânc, pentru a înţelege ce se petrece cu dânsul. Am ajuns până la fotoliul lui. Părea zidit acolo odată cu veacurile. Nicio cută nu se trezi pe frunte, niciun surâs.

— Tată, eu astăzi mă despart de voi!

Nici atunci nu tresări. El trăia una din transele de mistică, sub sarcina aceleeaşi inconştiente desnădejdi. M'am retras în spre pat. Mama dormea liniştită. Mi-am aplecat gura pe obraz şi am sărutat-o, plâns şi întristat. Scânci uşor ca un copil în vis. (Mamă, dacă ştiai că fug cu adevărat, te-ai fi trezit şi ai fi pornit în urma mea. Tu rămâneai acolo să suferi şi să lăcrămezi, crezând că vei putea distruge vrăjitoria. Nu ţi-ai dat seama, mamă bună, că păcatul e şi'n tine?). Retras în fund, am spus „adio" casei. Uşa scârţâi prelung.

— Pleci, Nichita?

Surprins între canaturi, l-am văzut înălţându-se mai galben şi mai firav. M'am reîntors mai aproape de făptura lui lumânăratecă. Nu se încruntase, nu mă privea cu răutate. I-am prins mâinile şi i-am spus mângâindu-le:

— Nu trebue să te superi, tată. Poate e mai bine aşa.

— Rămâi, te rog rămâi băiatul meu.

— E prea târziu. Trebue să vă jertfesc pe voi. Altfel aş înebuni.

— Şi tu te duci. Ce sfaturi să-ţi dau?

— Niciunul, tată.

— Ba nu. Te-ai gândit vreodată la resemnarea animalelor, la muta lor reacţiune?

— Nu m'am gândit.

— Incearcă, Nichita. Incearcă să fii aşa. Altfel cazi. Cazi fără să-ţi dai seama.

— Voiu lupta (mă 'nţelegi tată?), voiu lupta să fiu mereu tânăr.

— Crezi, Nichita? Orice cântec vei cânta, oricum îţi vei înflori drumul — oricum, tot o să 'mbătrâneşti.

— Măcar să-mi bat joc de viaţă, de zei, de oameni.

— Frumosule cruciad, ai să te lupţi cu visele? Du-te, drum bun — Nichita!

I-am sărutat mâinile, aşa cum aş fi îmbrăţişat moaştele unui prieten iubit. Ştiam că nu mă voiu mai întoarce. In stradă, drept privind depărtările, nu-mi iubeam decât ti-

nereţea. Şi acolo în fund, se iscase cel mai frumos miraj. Scăpam de *urît*, scăpam de *plictiseală*, scăpam de geniul păgân al casei.

Sbor cenuşiu. In trup, îmi ritma ceasul aceleaşi inimi de halucinat.

O

Se împlinesc în toamna asta — trei ani de când am plecat de acasă, trei ani de când am întors amintirile cu faţa la perete. Acum îmi dau seama că tata a avut dreptate. Nu sunt eu vinovat, nici mama, nici Destinul. Altcineva! (Cât de mult te iubesc, bunul meu străbun! Fără tine n'aş fi cunoscut frumuseţea iluziilor şi nici splendoarea decadenţii. La început mă credeam o reminiscenţă a idolilor tăi şi eram bucuros. Astăzi urăsc oamenii, pentru că ei n'au înţeles de ce sunt atât de chinuit, nici de ce doream cu atâta voluptate fericirea. Mai mă cunoşti, întunecatul meu străbun? Sunt umbra mersului tău prin rai).

O spaimă necunoscută mă sdrumică şi mă şerpueşte. Nu mai mă uimesc de frumuseţea oraşului acesta cascadic şi tentacular, nu sunt egoist faţă de mulţumirile celorlalţi. Mi-e frică însă de vârsta 50—60—70. Anii aceştia readuc poate cu jerbe colorate — o altă seninătate. Dar eu fur vieţii ceeace are mai larvar. Am căzut. Nu beau alcool, nu trăesc nopţile în lumea interlopă, nu duc traiul mizer. E altceva. Poate prea puţină lumină, prea multă desarmonie poate.

In seara aceea când am luat otravă, prietenul Ghina mi-a spus bătându-mă pe umăr:

— De ce ai încercat să te sinucizi? Trăeşte viaţa, tinere! Bea, iubeşte, dă-te peste cap!

— Nu pot, scumpul meu amic. A mă da peste cap înseamnă a rămâne de multe ori cu capul în jos. Şi nu vreau. Nu pentrucă poziţia ar fi prea incomodă, nu pentrucă aş deveni ridicol, nu pentrucă mi s'ar lăsa tot sângele în creeri — dar aş fi prea aproape de pământ, prea aproape de inima străbunului îngropat de viu.

Identitatea mea nu mai are nicio importanţă. Sunt omul creat de propriile mele fantasme. Şi dacă oglinzile mai mă reculeg în apele lor ireale cu înfăţişarea asta de saltimbanc sălbatec, nu înseamnă că mai exist omeneşte. Nu mai am nicio credinţă. Sunt omul pur, omul diafan, *neomul*. dacă se poate spune. Biografia mea biologică se aseamănă cu a stelelor care nu fac parte din niciun sistem planetar. Spiritualiceşte — sunt o idee, cea mai frumoasă *idee* (liberă şi nestatornică).

Şi totuşi, pentru toţi am fost o dezamăgire. Şi prietenii şi profesorii şi iubitele n'au văzut în mine decât umbra unei mari iluzii, reversul unei ciudate beatitudini. Căci niciodată n'am ştiut să-mi verific realizările, nici să păstrez intactă realitatea mea narcisică.

La 2 Noembrie împlinesc 22 de ani. Nu mă mai întreb pentru ce trăesc, nici dacă mai mi se poate releva sensul unei alte fericiri. Iubesc atât de mult revelaţiile suspecte ale gloriei! Ştiu însă, că pe-aici prin inima mea nu mai trece nicio nălucă. Plâng doar pentru respiraţia eternă a omului nebulos şi decadent din mine; mă rog pentru transformarea lui în stea sau în vânt. 22 de ani. Intuneric, din ce în ce mai mult întuneric.

(Rona, fii bun şi deschide porţile să intru. Sunt obosit, sunt însetat, sunt bătrân — Rona!).

26 Octombrie 1939.

LAURENŢIU FULGA

Pentru „Albatroşi"

(Urmare din pag. I)

...Armata din 1939, starea asta cu arma la picior în timp de mare învălmăşeală a lumii (fericită definiţie dintr'un recent discurs regesc) nu-i atât de neesenţială pentru scriitor pe cât era poate, ca să spun aşa, socoteala care venea, obişnuit după recrutare, să-i conturbe Arcadia. In această neplăcere consta, desigur, toată catastrofa la care am bănuit că se referea în condescendenţa sa amicul din vechea avantgardă. Iată de ce am folosit aici această întâlnire, fiindcă, sper, ea m'a ajutat să dibui, cine ştie, dincolo de atari catastrofe perimate.

Să cutez, prin urmare, prin tenebre...

Oare măreţia apropierii de esenţa lucrurilor, de certitudinea sufletului, după despoerea lui violentă de toate sedimentele moarte, încurcate, ce-i alcătuesc haina convenţională, se poate realiza numai în războiul ca fapt îndeplinit? Nu şi în febra în tensiunea ce o simţi sând adulmeci pasul lui Marte?

Această măreţie care poate fi un ideal de prim ordin al artistului, nu este de căutat, de secerat cu toată înfrigurarea astăzi, ca o scumpă cometă ce trece prin poziţia favorabilă observatoarelor, deşi marele răsboi adevărat, cataclismul, nu s'a declarat?...

In lumina de vitriol a posibilităţii de a muri (ertare pentru locul comun) ne aflăm zădărnicia, drama.

Inmuiaţi în această nouă lumină, noi copii prezentului, cari n'am putut fi crezuţi în stare a visa, vom lua chipuri de oameni.

Pentru asta momentul e mai mare infinit decât răsboiul, mai bine zis cu mult mai real. Se vorbeşte, dealtfel, foarte mult despre monotonia frontului de lângă „Ţara nimănui". Cu toate acestea se scrie pentru omuţ soldat în Franţa cel puţin cât se tricotează.

La noi, ceiace e de mirat, revistele fac cam prea multă filologie, deşi ţara tricotează intens. Să se mai spună că imităm literatura franceză!...

...Programul de pe zonă nu prevede o deasă alimentare a styloului. Dar am învăţat în proximitatea gamelei, să rad, să mă bucur în aşa fel încât să cred că un codru pustiit de cântăreţi, loc arămiu de resfirare a batalionului, mă are în vedere. Soldaţii au aflat că sunt „poet" şi au iscodit să-mi afle tristeţile „necesare", anterioare melancolii.

Miruit şi eu în marea problemă ce se degajă din explicaţiile ce însoţesc programul de scrimă a veacului, nu puteam să mă desprind din noapte decât pentru vânarea unor bucurii pure, cu adevărat naive, dincoace de crengi, lângă pădurea diversă însfârşit, complet, româneşte orchestrată ,a sufletelor ostăşeşti. Mi-am recunoscut versurile în cântecele lor de marş, satisfacţie nebănuită, firicel de mărgăritar pentru măria-sa, mai negru decât diavolul „poet hermetic".

M'au surprins aşa primii fulgi de iarnă, înşişi novicii fulgi mai blânzi, poate, cu mâna care, prin lipirea de vipuşcă, se isbăvea de alte lirice anticipaţii ce vor fi mâhnit ninsoarea de-altădată... Şi-am găsit glas de mângâere pentru cei loviţi în exerciţiul ălor patruzeci de versuri zilnice de aceste epocale concentrări.

SIMION STOLNICU

CARŢI NOUI IN EDI... FUNDAŢIEI PENTRU L... TURA ŞI ARTA „REGE... ROL II"

Vitrinele librăriilor v... zenta până în sărbători... ciunului o seamă de no... literare, filosofice, criti... ştiinţifice, date la iveal... ditura Fundaţiei pentru... tură şi artă „Regele Car...

Credincioase program... de tipărituri, tiparniţele... neşti adaogă neîncetat ... moniului nostru cultural... cite piese de rezistenţă ... justificare, asupra valor... rora critica şi publicul ... şi-au spus cu prisosinţă ... tul.

Noutăţile actualmente ... gătire îmbrăţişează toat... rile de activitate spiritu... ferind — ca şi până a... o oglindă fidelă a unei ... de adevărată renaştere c... lă. Astfel sunt în curs d... riţie:

IN BIBLIOTECA ENE... **„Ultima expediţiee la ... Nord"** de căp. Scott; **„V... chirurg"** de d. A. Ma... **„Antony"** de Lytton; **„... de infanterişti"** de J. ... toate acestea redând într... tivantă formă literară ... pilde de muncă şi de ero... tot atâtora exemplare d... ale umanităţii.

IN BIBLIOTECA „SC... RII VECHI ŞI MODE... **„Al. Macedonski"** vol. I... tinuarea excelentei edit... grijite de prof. T. Vianu; ... **re"** de N. Bălcescu, edit... grijită de prof. G. Zane;

IN BIBLIOTECA „ENCIC... DICA": **„Studii greco-ro...** de Dem. Russo, o lucrare ... pitală însemnătate a ... savant cu o prefaţă oe d... C. C. Giurescu.

IN BIBLIOTECA FILO... CA: **„Destinul omenirii"** ... urmarea bogatelor şi cup... toarelor cercetări ale d-lu... P. P. Negulescu; **„L'expe... microphysique et la pens... maine"** de d. St. Lupaşcu.

IN BIBLIOTECA „SCR... RII ROMANI CONTEMP... NI": **„Viaţa lui I. L. Cara...** scrisă după vii şi pitores... cumente de pshologie şi ... literară de d. Şerban Cio... cu; **„Insemnările unui ...** vol. II de d. Ioachim ... **„Concina prădată"** de ... Scorţescu; **„Monarhia So...** de d. Mihail Fărcăşanu; **„... dentul"** noul roman de ... tură cu totul originală a... Mihail Sebastian.

IN BIBLIOTECA „CRIT... **„Sainte Beuve"** temeinicul ... velatorul studiu al d-lui ... piliu Constantinescu.

IN „EDIŢII - DEFINIT... **„Statui"** de maestrul Mih... dreanu.

IN MICA ENCICLOPEDI... **enigmă şi un miracol** is... de d. Gh. Brătianu; **„Radi... tricitate"** de ing. Kontesc... ler; **„Tratat de anatomie ... nă"** de d. Horia Dumitres...

IN BIBLIOTECA DOCU... TARA: **„Din viaţa lui Ion C... gă"** rodul importantelor ... tări ale d-lui Gh. Ungure...

IN BIBLIOTECA INFO... TIVA: **„Anglia"**, ediţia II... d. N. Petrescu.

Iar peste toate cele de ... sus, cu luminoasa ei binec... tare pentru întreaga osârd... tru frumos a editurii Fun... pentru Literatură şi Artă... gele Carol II" **„Biblia"** tr... de Păr. Gala Galaction şi ... Radu ale cărei două noui ... în pregătire, confirmă una... cele mai răsunătoare succ...

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-9...

UNIVERSUL LITERAR

OPRIETAR:
. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
ECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
risă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 50
SAMBATA 16 Decembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" CLUJ

Insulă, toamna...

Insulă, toamnă și iar
Apa cuprinsă de șoapte.
Marea, molatec cleștar,
Mierla și viile coapte.

Seara cu stelele mari,
Cerul plin de primejdii,
Alge cu miros amar,
Vinul uitat al nădejdii.

Insulă, toamnă și iar
Marea își joacă delfinii...
Suflete, veșnic hotar —
Fluerul mierlei cântă luminii.

Valul cu umerii goi,
Pasăre, poamă și frunză,
Totul se trage 'napoi
Pe alt tărâm să se-ascunză.

ION PILLAT

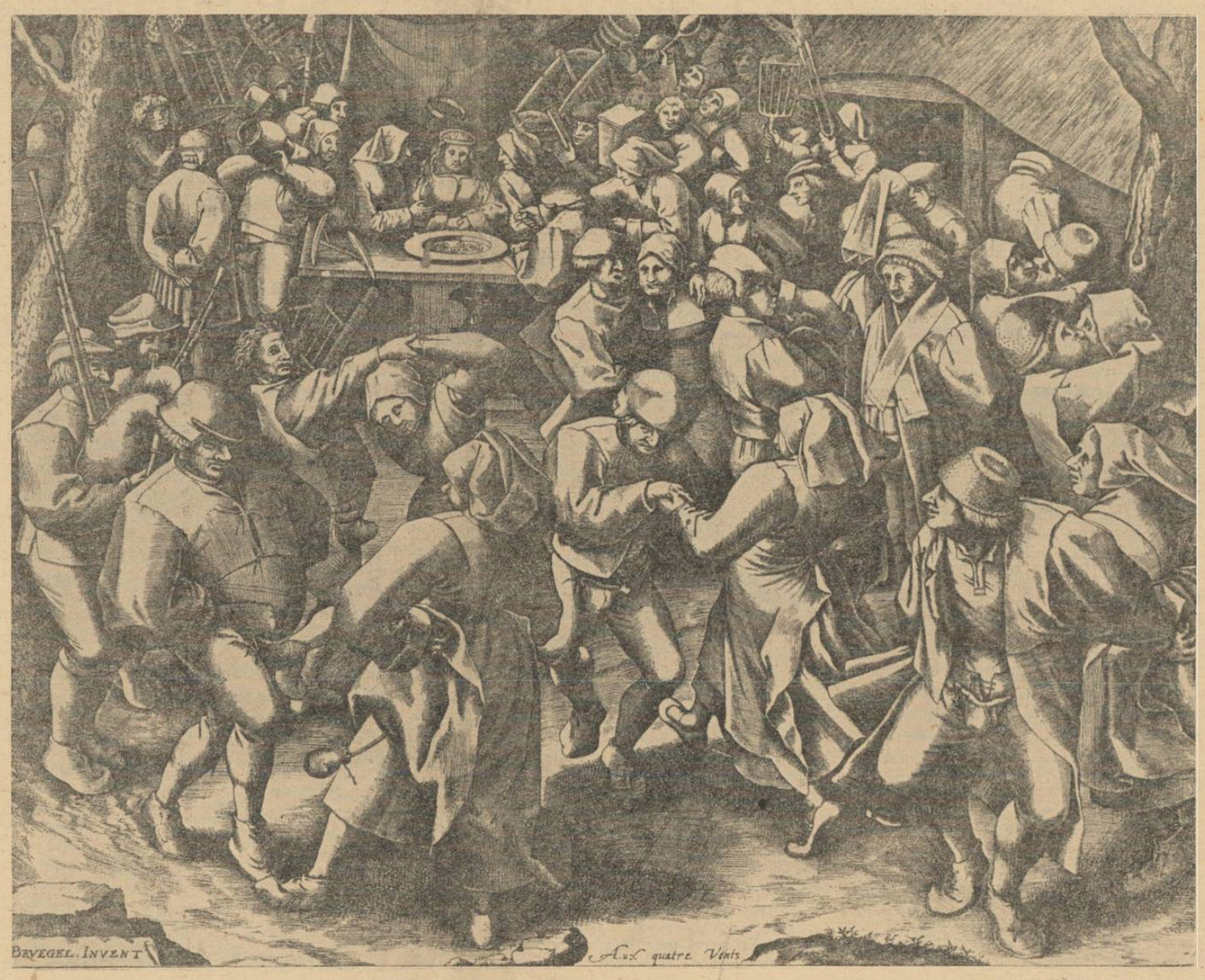

Bruegel — Dans

Contribuții la sporirea romanității noastre

de Prof. T. PĂUNESCU-ULMU

Nu trebue să pierdem din vedere niciodată, structura astră latină. Și tot ceiace a ajutat sau ajută — la îmbo-ățirea și întărirea acestui caracter care, la rândul lui, am-ifică posibilitățile românești de afirmare și o desvoltare ai organică, mai strălucită.

Cultura și realitatea noastră au primit și vor primi desi-r, adaosuri și hrăniri — și din alte părți. Suntem în co-spondențe și în raporturi de circulație a atâtor bunuri irituale — cu aproape toată lumea civilizată și cu o tra-ție culturală de multe ori superioară nouă. Aceste cores-ndențe și plusuri — asimilate complet și trecute prin re-rvoriul nostru specific, devin creșteri și izvoare fecunde ntru propriile temelii naționale.

Dar nu e mai puțin adevărat ,că altă altoire și altă rodire să se înfăptuiască — atunci când aceste adaosuri vor ea accente comune străvechiului fond latin, când vasta munitate romanică va revărsa substanțial și fecund, ulte din splendidele ei realizări, peste mai tânăra și mai ceptiva ei soră latină care sântem noi.

Inutil să subliniem — că în tot acest proces, atmosfera astră aparte, fireasca desfășurare într'un anumit timp spațiu a acelor latențe latine ca și alte împletiri istorice noscute, — își vor păstra viața lor deosebită și nu vor gădui nici cea mai vagă știrbire a unei independențe in-grale și a unei trăiri ritmate și colorate, într'un anumit l, al nostru. După cum iarăși nu este locul să insistăm asu-a rolului capital al spiritului critic, în acelaș act — spirit re însă niciodată nu poate fi uitat și a cărui severă că-uzire și fină selecționare, a împiedecat și va împiedeca tdeauna, o aservire a producției românești, o fadă arti-cializare sau sterile abateri dela liniile mari și vii ale reației.

In cercul acesta de adăogire și alimentare a vechilor baze tine, din domeniul întins al nobilelor înrudiri romanice, - întră activitatea de ani de zile, a d-lui Al. Popescu-elega.

Domnia-sa a tradus pentru publicul român, în rânduri e frumoasă limpezime și într'o expresie de atâtea ori do-inată de poezie și eleganță — pagini nenumărate din criitorii spanioli și portughezi. Căci deși cu temeinice cu-oștințe în întreaga arie a romanității — d-sa s'a speciali-at cu predilecție, în grupul iberic : Spania și Portugalia. lături de aceste bogate traduceri — Al. Popescu-Telega a ferit și celălalt aspect, de erudiție serioasă, de informație iguroasă și totuși sprintenă și caldă. Paralel cu traduce-ile — au urmat studii, monografii, articole, cronici, din bundență — despre : Unamuno, Cervantes, graiul basc, omancierii moderni spanioli, Camoëns, corespondențe în-re folklorul iberic și român, etc.

Unele cercetări de strictă specialitate — au trecut într'o ază mai largă de romanitate, ca documentatul : Cervan-es în Italia — altele mai libere, au atins sfera noastră ro-mânească prin apropierile și analogiile motivelor populare au au mers direct către cititorul obișnuit, prin povestiri minunat redate și vibrant prefațate și explicate.

In totul însă — o muncă stăruitoare și un devotament pasionat care au deschis culturii și literaturii noastre, o fe-reastră luminoasă asupra țărmurilor iberice scânteind de soare, nostalgie și cântec...

Astăzi, Al. Popescu-Telega ne dărue un nou volum dens (în Editura Casei Școalelor, 1939) — cu eseuri și studii în-titulate simplu dar vorbitor, — Lecturi Romanice. Și pe bună dreptate ! Căci volumul mărturisește preocupări în raport cu întreaga romanitate. Și Franța și Italia și Spania și Portugalia și chiar și România.

Noul volum conține probleme și desbateri închinate va-riat, diferitelor națiuni romanice. Astfel Italia are ; Divina Comedia și Islamul, Spiritul dannunzian, Lirismul dannun-zian, Ada Negri și contribuția femenină în literatura ita-liană, etc. Franța este ceva mai săracă, numai prin Amiel. Spania are: Poema Cidului, Ramon del Valle Inclán, Be-nito Perez—Galdos un fel de Victor Hugo al Spaniei, Lirica populară spaniolă, etc. Portugalia cuprinde : Un reprezen-tant al lirismului portughez în care se face o amănunțită prezentare întovărășită de elocvente citate, a lui Anthero de Quental, faimosul poet al „Sonetelor lugubre", sinucis imediat după apariția negrelor poezii, Variante portugheze ale câtorva povestiri românești, etc. Iar țara noastră pri-mește capitolele : Potrivire între o schiță ecuatoriană și una română, Un gânditor român în care este analizată contribuția cu caracter filosofic a lui Gr. Tăușan, Variante poloneze și portugheze ale câtorva povestiri românești și

(Urmare în pag. 4-a)

SÉRAPHITA

de MIRCEA ELIADE

Séraphita este poate cel mai bogat în semnificații dintre așa numitele „romane fantastice" ale lui Balzac. Ca și Peu de chagrin, La recherche de l'absolu, L'enfant maudit și Louis Lambert, și această povestire stranie a fost clasată de autor în seria „Etudes philosophiques". Nu încape îndoială că își merită locul din toate punctele de vedere. Séraphita este un veritabil „étude philosophique", nu pentrucă abundă în conversații și comentarii filozofice, și nici pentru lunga expunere a teoriilor lui Swedenborg sau strania cosmologie pe care o cuprinde — ci, în primul rând, pentrucă Balzac a reactualizat în această operă o străveche și fundamentală temă antropologică : Androginul considerat ca tipul omului desăvârșit, archetip primordial. Cetitorii își amintesc, fără îndoială, subiectul și cadrul romanului. Intr'un castel dela marginea satului Jarvis, în apropiere de fiordul Stromfiord, trăia o făptură ciudată, de o melancolică și diversă frumusețe, care, asemenea tuturor personajelor lui Balzac, ascundea un mare „secret", o nepătrunsă „taină". De data aceasta, însă, nu mai e vorba de o „taină" ca a unui Vautrin sau Lucien de Rubempré. Personajul din Séraphita nu este numai un ins ciudat, în luptă cu societatea balzaciană; este o ființă calitativ deosebită de restul omenirii, și „taina" ei nu se referă la anumite întâmplări din trecutul său, ci la structura sa umană. Căci misteriosul personaj iubește și e iubit, în același timp, de Minna — care-l vede ca un bărbat, Séraphitus — și de Wilfrid, în ochii căruia se înfățișează ca o femeie, Séraphita.

Acest perfect androgin se născuse din părinți care fuseseră discipoli de ai lui Swedenborg. Deși nu trecuse niciodată marginele fiordului și nu deschisese nicio carte, deși nu vorbise cu niciun învățat și nu se îndeletnicise cu nicio artă, Séraphita-Séraphitus stăpânea o întinsă erudiție și facultățile sale mentale întreceau pe ale muritorilor. Balzac zugrăvește cu o patetică naivitate însușirile acestui androgin, viața sa solitară, extazele sale contemplative. Toate acestea, bine înțeles, întemeiate pe doctrinele lui Swedenborg, în care Balzac a crezut întotdeauna, chiar atunci când nu-i înțelegea cărțile. Povestirea e scrisă mai mult pentru a ilustra și comenta teoriile swedenborgiene asupra omului perfect. Androginul lui Balzac, însă, nu aparține decât foarte puțin pământului. Intreaga sa viață spirituală este îndreptată către Cer. Séraphitus-Séraphita trăiește pe pământ numai ca să se purifice și să iubească. Balzac nu o mărturisește cu precizie, dar din toată povestirea se înțelege că Séraphitus-Séraphita nu poate părăsi acest pământ înainte de a cunoaște dragostea. Poate că aceasta este cea din urmă și cea mai de preț desăvârșire: a iubi real, adică în sens creștin, două făpturi de sexe diferite, și a le iubi în același timp. Firește, iubirea aceasta este serafică; dar asta nu înseamnă că e abstractă, generală. Androginul balzacian iubește un ins ; rămâne, deci, în concret, în viață. Nu este, cel puțin pe pământ, un înger; este un om desăvârșit, adică un om „total".

Séraphita lui Balzac este ultima mare creație artistică europeană având ca motiv central androginul. S'au mai încercat, în decursul veacului trecut, opere literare cu acest subiect, dar ele n'au întrecut niciodată mediocrul. Să amintim, cu titlu de curiozitate, romanul L'Androgyne (1891) al lui Péladan, al optulea tom din seria de 20 de romane intitulate de „magul asirian" La décadence latine. Péladan a mai revenit, în 1910, asupra aceluiași subiect, scriind broșura De l'androgyne (în seria „Les idées et les formes"), care nu e cu desăvârșire lipsită de interes, cu toate aberațiile și informația confuză de care face dovadă. Se pare însă că întreaga operă a lui Sar Péladan — pe care nu mai are curajul, astăzi, s'o străbată nimeni — este dominată de motivul androgismului. Cel puțin așa lasă să se înțeleagă Anatole France ; „qu'il est hanté par l'idée de l'hermaphrodite qui inspire tous ses livres". Péladan a revenit de nenumărate ori asupra tipului androgin din plastica europeană, și tot el a discutat cu oarecare seriozitate androginia Giocondei și a Sfântului Ioan, de Leonardo da Vinci, asupra cărora s'a oprit, în zilele noastre, ochiul scrutător al lui Freud.

Dar întreaga literatură a lui Sar Péladan, ca și a modelelor sale contemporane — Swinburne, Huysmans, Baudelaire — este scrisă sub semnul impur al hermafroditismului, nu al mitului androginului, așa cum l-am întâlnit în Balzac. Eroii lui Péladan sunt „desăvârșiți" ca senzualitate. Semnificația metafizică a „omului perfect" se pierde în a doua jumătate a secolului al XIX, și în atmosfera de rafinată descompunere morală, crimă și oroare a cărților lui Huysmans și Péladan dispare până și amintirea angelică a Séraphitei lui Balzac. Poate că Théophile Gauthier fusese ultimul dintre romantici care intuise, încă destul de turbure, mitul androginului. Cine nu-și amintește celebrele versuri din Emaux et Camées ?

„Est-ce un jeune-homme? Est-ce une femme ?
Une déesse ou bien un dieu ?
L'amour, ayant peur d'être infâme,
Hésite et suspend son aveu..."

(Urmare în pag. ultimă)

Via oglindire

Lângă limpezile fântâni
(Nici întunericul nu le-a tulburat)
Imi flutură purpura zorilor,
Peste frunte, cerul ei curat.

Obosit de veghe, abia
Duc hora 'ntre sveltele surori.
In jur, lacrimile ierbii
Răsfrâng clare-aurori.

Din adierea nopții desprins,
Trec, duh al umbrei, străin,
Prin lanurile luminii
Cu spicul senin.

Fântânile pure îmi refuză
Chipul de fum, trupul de fum.
In roua de zori o să-mi spăl
Pătatele vise, duium.

Vânătul cearcăn al veghii,
In care încă mai ard,
Ușor își va pierde, ușor,
Părelnicul fard.

Tărâmul palorilor vaste
Rămâne-va 'n stinse imperii.
Aci străluci-va, înaltă
Și pură, culoarea 'nvierii.

Jocul din nou început,
Voi hori 'ntre sveltele surori,
In oglinzile clare, deplin —
Strălimpede'n roua de zori.

AUREL CHIRESCU

O istorie critică a criticei

de NICOLAE ROȘU

Nu odată am văzut invocându-se lecția de stil a lui Ion Neculce, sau vorbindu-se elogios despre cultura lui Dimitrie Cantemir. Dar nu numai aceștia doi, ci toți cronicarii moldoveni au avut un stil românesc, artistic, un simț deosebit al frumosului în scrierea lor, și fiecare a însemnat o voință de creație dincolo de tiparele obișnuite. N'au scris după modelele altora, nici n'au copiat idei aflate în circulație, ci au fost ei înșiși, cu întreaga lor personalitate în tot ce gândeau și în tot ce scriau.

Dacă o cultură românească „intelectuală", spre deosebire de una poporană, începe cu dânșii, cum am putea oare s'o admitem fără să le recunoaștem și un simț critic. Din afirmarea unei personalități specifice naște însăși ideia de critică. Ne-am convins de acest adevăr cetind tot ce au scris cronicarii. In scrierea lor se vede hotărîrea nestrămutată de a da o rânduială autentică fenomenului cultural românesc, de a afirma adevăruri nestrămutate, valabile pentru o anumită înțelegere etnică. Pe lângă aceasta, cronicarii aveau nu numai o cultură, dar erau în același timp și făuritori de cultură. Pe deasupra aveau „idei" și erau portretiști. O cunoaștere psihologică oamenilor și o discriminare critică a fenomenelor se făcea indispensabilă. Evident, nu acest fapt constitue măsura talentului lor, care înainte de orice era literar. Dar oricum, critica adaptată culturii de aici începe.

Nu este nici timpul și nici locul să ne adâncim prea mult în istorie pentru a căuta origina criticii literare. Ni se pare ridicolă afirmația că ea ar începe cu Titu Maiorescu, când chiar acest critic, prin însăși activitatea lui nu este altceva decât un continuator. Origina criticii literare o vom găsi firește, tot la Dimitrie Cantemir în acea scriere ce se numește „Divanului sau gâlceava înțeleptului cu lumia, sau giudețul sufletului cu trupul", apărută la 1698, cuprinzând diferite aprecieri critice cu un scop didactic și cultural de îndrumare și luminare a minților. Lucrarea aceasta are un caracter filosofic diletant și scrisă cum a fost într'o limbă prea mult influențată de latineasca Voevodului, va putea întâmpina multe obiecțiuni. In vremea aceia însă, dascălul Ieremie Cacavela îi găsise destule merite, căci în prefața lucrării lui Cantemir, pe lângă altele, el va vedea într'însa „a voroavei înfrumusețare, pe cât a moldovenescului neam limbă a cuprinde poate". Pentru timpul literar, în care opera a fost tipărită, dimpreună cu predoslovia ei, însemna foarte mult. Am putea-o socoti o piatră de hotar, dacă după aceasta n'ar fi venit domnia, și firește, decadența culturală fanariotă. Totuși, prin prezența dascălilor de limbă grecească se purcede 'a o înlocuire a octoihului cu studii privitoare la tragedia greacă și la poemele homerice.

Se făcea prin urmare o critică orală, culturală și educativă, iar prin chiliile mânăstirilor s'au găsit multe manuscrise privind cărțile de filosofie și de literatură. O critică orală și anonimă, a existat în toate epocile culturii noastre. Nu mai puțin însă va trebui să ținem seama de lucrările celelalte ale celor doi domnitori și scriitori, Dimitrie și Antioh, și de evidența unui umanism românesc care înflorise atunci. Povestirea faptelor întâmplate, sau descrierea fabulatorie, presupunea o alegere și un meșteșug, un simț estetic, am zice noi cei de azi, fără să pierdem din vedere că aceasta însemna și un simț critic, orientat de învățătura clasicismului antic.

(Urmare în pag. 4-a)

CRONICA LITERARĂ

Ion Minulescu: Versuri,

ediție definitivă, „Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II"

S'a spus despre simbolism că râvnește la bunurile muzicei, că e gelos pe melodie, că încearcă s'o facă proprietate a poeziei.

De fapt, amintind de bunurile muzicei, se dă numai un *nume*, inefabilului liric, se stabilește o analogie, fără să se rezolve prin aceasta problema esențială care este *lupta cu inefabilul*. Dacă poetul ar împrumuta armele muzicianului, ar înceta să mai fie poet; el trebue să invente procedee proprii artei sale. Independența și-o păstrează prin originalitatea instrumentelor de captare, prin eficacitatea și rezistența lor. In lirica simbolistă, sunt deci două nete discriminări: inefabilul și instrumentul lui de captare. Inefabilului i s'au conferit numeroase alte denumiri: necunoscutul, absolutul, idealul, eternul, infinitul, inconștientul muzical, visul, nostalgia, evadarea, aventura, etc., etc.: pentru actul de captare a acestui glorios demon, s'a găsit un termen satisfăcător, din care o epocă de poezie și-a făcut stindardul: simbolul. In concepția mișcării simboliste, simbolul este mai mult decât metafora, și nu se confundă cu alegoria. El este un agent mistic de transmisiune, un reprezentant autorizat al celor de *idncolo*, printre cele de *aici*. Simbolul posedă energia de a afirma *ceva* despre *nimic*, el are investitura profetică; rostul lui este de a instrui, de a stabili relații de viață, de a interveni cu autoritate în comportările spiritului, de a întemeia un *umanism*. Greșit s'a afirmat că poezia simbolistă nu are contact cu modul de a trăi al cloectivității, cu aspirațiile, credințele și *morala* ei. Deasemeni greșit se crede că simbolismul tinde spre universalitate, și că în substanța sa nu pătrund și factorii etnicității.

Eroarea vine de acolo că se pune accentul de valorificare pe *simbol*, și nu pe elementul simbolizat.

Cuvântul, metafora, termenul pot fi socotite internaționale, în măsura traductibilității lor, dar năzuința spre absolut, — deși o înzestrare generală a ontologiei umane, — poartă riguros pecetea individualității, a etnicității.

Este vorba de poziția față de transcendență, fapt prinurmare ce comportă grade de intensitate, de distanță, de sens și adâncire a misterului, de învecinare cu angelicul sau cu satanismul, însfârșit, de mântuire sau de damnare. La poeții francezi, transcendența a fost steaua influentă, mai rece sau mai caldă, mai senină sau mai turbure, vizibilă sau invizibilă. Verlaine a sfârșit în catolicism, Rimbaud în satanism, Mallarmé a inventat teoria negativelor, a absolutului *absență*, spațiul nul, toposul platonician fascinant prin magia eternității în moarte. Laforgue a încercat să crească imens din inconștientul acceptat cu cea mai promițătoare rădăcină metafizică a secolului... Să ajungem însă la d. Ion Minulescu. Opera d-sale lirică nu se poate înțelege și nici justifica fără cadrul autohton, în care poetul avea să se situeze față de planul transcendent.

Puține cărți oglindesc un fel de a fi românesc, o mentalitate, o structură psihologică și morală, mai fidel decât *ediția definitivă* a versurilor d-lui Minulescu. Incepe la 1908 și se oprește astăzi, închizând o perioadă de peste trei decenii. Ce poate fi mai interesant decât răsfrângerea justă a unui fel de a fi, în toată amploarea sa, a unei *umanități*, mai ales când umanitatea aceasta este cea românească? Iată de ce credem că d. Ion Minulescu va fi studiat ca un poet specific, și nu universal, și nu șovăim să afimăm că traduse, poeziile d-sale n'ar prezenta interes, chiar în Franța, de unde criticii au precizat că vine ecoul lor. Aceasta se datorește repetăm, adevărului că nu simbolul ca arătare plastică, valorifică poezia ci substanța mistică, transmisă prin simbolism. Or, această substanță mistică sugerată de d. Minulescu prin simboluri, nu interesează pe francezi, și nici pe alții din afară de hotarele autohtone, unde ea s'a dospit ca într'o cupă de cumănecătură.

Ce s'a întâmplat? La 1908, d. Ion Minulescu își anunța mesajul, cu conștiința clară a misiunii profetice:

Eu vin din lumea creată dincolo de zare —
Din lumea 'n care n'a fost nimeni din noi.

(p. 10)

Firește, avem de a face cu un fel de a ne rosti, pentrucă, în lumea de „dincolo de zare" nimeni nu merge spre a se mai întoarce. Ea rămâne definitiv închisă celor cari ar voi s'o viziteze cu condiția de a reveni în lumea de *aici*. Există totuși un mod de a lua contact direct cu ea fără moarte: harul și dogma. Contactul haric duce la sfințenie, dar nici poezia nu e streină de har, în deosebi când structura sa este profetică, și când poetul se socoate misionar. Marii poeți au avut revelația lor profundă și locul lor, în umanism este alături de profeți. Este evident că d. Minulescu nu face aluzie la un contact haric, în versurile citate, și nici o revelație laică nu ni se pare că anunță. Glasul d-sale își bizue tăria pe o altă cunoaștere, care îi dă îndrăsneala marilor afirmații: această cunoaștere este a *simbolurilor*. D-sa posedă știința *semnelor*, d-sa este un *magician* care poate iniția într'o artă nouă. Unde s'a inițiat d. Ion Minulescu? Istoricește, vom răspunde: la Paris, unde a studiat patru ani, — cu banii familiei, noroc pe care nu l-au avut alți confrați. Propriu zis, domeniul de inițiere este totuși mai general decât Parisul:

Eu viu din lumea 'n care
Nu-i ceru-albastru,
Și copacii nu-s verzi așa cum sunt la voi,
Din lumea Nimfelor ce-așteaptă sosirea Faunilor goi,
Din lumea cupelor deșarte și totuși pline 'n orice clipă.

Am fi tentați să credem că poetul descinde depe platoul umbrelor apolonice, pe care visul îl populează într'adevăr cu Fauni și Nimfe goale, și unde spiritului i se pare cu putință să soarbă din cupe veșnic pline, și totuși goale veșnic. Dar d. Minulescu nu este nici elenizant. Vom ghici ce este după darul pe care mi-l face, ca orice călător care vine dintr'o țară mai bogată într'alta mai săracă:

Veniți să vă aprind în suflet
lumina stinselor făclii
Și'n versuri fantasmagoria și vraja noilor magii.

Ne-a dumirit, dăruindu-ne „lumina stinselor făclii", „fantasmagoria și vraja noilor magii". Un dar însă, care prin natura sa vădit spirituală, nu poate fi primit, fără a fi înțeles. In privința înțelegerii, poetul ne informează:

Dar poarta a rămas închisă la glasul artei viitoare.
Era prin anul una mie și nouă sute opt *îmi pare.*

Regretabil ceea ce s'a întâmplat la 1908, dar lucrul nu se mai întâmplă astăzi. De asta poetul poate să fie în deplină siguranță. Noi cei de la începutul lui 1940 înțelegem darul destinat celor din 1908; dar îl înțelegem în felul nostru, după tiparul golurilor noastre ce își așteaptă plenitudinea. Noi suntem într'adevăr o generație *simbolistă*, noi căutăm realmente simboluri spre a le înălța stindard în lupta cu *nimicul*.

In acest sens suntem chiar o *mare* generație *simbolistă*, fiindcă ne consumă foamea sinceră de *simboluri*, de *semne*, de configurații, în care să ne încorporăm *sensurile*, să le potențăm, și să le ridicăm la rangul de *mistere*.

Ne preocupă magia, simbolismul de orice fel, folklorul, existențele aurorale, cinfigurațiile, dogmele, etc. Ne preocupă însă în calitatea lor de tipare, de structuri, de ritmuri, de rituale, de cadre în care se potrivesc conținuturile noastre, de la care pornim, ca de la o sarcină ce trebue descărcată.

In acest fel, noi cei din 1940 suntem pregătiți spre a *înțelege* darul d-lui Ion Minulescu de la 1908. Deoarece însă darul nu ni s'a făcut nouă, înțelegerea se face prin raportare la cei de *atunci*, ale căror „făclii erau stinse" iar pentru noi nu există problema de a-l primi sau respinge. *Umanismul* operei d-lui Ion Minulescu nu este al generației actuale; dar cum nu există *umanism* adevărat fără să instruească și acela al d-lui Ion Minulescu va instrui, desvăluind un aspect veritabil din modul de a fi a patru decenii precedente. Orice umanism se formulează într'un *ecce homo* și d. Ion Minulescu n'a neglijat să-și facă sinteza într'unul din poemele sale, dedicat, cum era natural, sieși. Un poet *simbolist*, indică într'un *acce homo*, desigur, programul simbolurilor sale, substanțele ce năzuește a le sugera metaforic. Deasemeni un „ecce homo", poate fi adâncit oricât, pe linia unică a sincerității programatice, pentru că el nu poate să fie propus decât cu seriozitate, ca mod de a fi un om, ca *umanism*. Iată planul *uman* al d-lui Ion Minulescu, întocmit după capitolele componente ale unui EU, suflet, gesturi, lacrimi, craniu:

Eu sunt o 'mperechere de straniu
Și comun,
. . . . . ,
In suflet port tristețea planetelor ce-apun
Și 'n cântece, tumultul căderilor de ape...
. . . . . ,
In gesturi port sfidarea a tot-ce-i Dumnezeu
Și 'n visuri, majestatea solarei agonii...
. . . . . ,
In lacrimi port minciuna tăcutelor regrete
Și 'n râs impertinența sonorelor mandole.
. . . . . ,
In craniu port imensul, stăpân pe Univers
Și 'n vers, voința celui, din urmă Ne'nțeles.

(pag. 99—100)

Cum avem de aface cu factori meniți să se *adune* spre a închega o *sumă* de umanitate, ori și cine, în afară de poet, poate relua calculul, în *suma* magică a unui „ecce homo" pe contul său, spre profitul unei sume personale: va avea de adunat „tristețea planetelor ce apun", „tumultul căderilor de ape". „sfidarea a tot ce-i Dumnezeu", „majestatea solarei agonii", „minciuna tăcutelor regrete", „impertinența sonorelor mandole", „imensul stăpân pe Universe", „voința celui din urmă Ne'nțeles"! Numerele. sunt toate mari, dar dificultatea calculului nu provine din cantitatea cifrelor, ci, am spune, din calitatea lor, fiindcă suma la care trebue să ajungem, este sumă a calității, ca orice sumă umană. Calculatorul are în vedere *suma*, iar dacă operația sintetică nu-i realizează suma, el trage concluzia că factorii n'au fost îndestulători. La d. Minulescu suma este exactă, dar pentru visătorii altui „ecce homo", suma nu se împlinește, calculul cere alți termeni, — suprimarea unora, adăogirea altora. Problema își capătă rezolvire deci *numai* într'o anume serie de *calități*, într'o anume ordine de valori, într'un anumit *umanism*. Iar pe d. Ion Minulescu nu-l putem smulge, fără injustiție, din unanismul d-sale; trebue să-l vizităm la d-sa acasă, ca să-l putem înțelege, în ordinea d-sale creatoare, în mediul propriu al simbolurilor din care și-a făcut adăpost pământesc. In cercul d-sale de experiență, vom accepta, să zicem, în gesturi, „sfidarea a tot ce-i Dumnezeu", și în „versuri" „voința celui din urmă Ne'nțeles". Vom înțelege apoi de ce poetul se înfășoară în „atmosfera cimitirelor din haos", și de ce pornește în „explorarea unor semne de întrebare". Simbolurile corăbiilor ce pleacă, al yachturilor ce părăsesc porturile, al matelo ților de la proră, vor deveni clare, și acceptate pentru un *anumit* mod de a fi. Pentru același mod de existență gestul va fi *sfidarea* dumnezeirei, agonia va fi solară, — moarte fără înviere, — pentru că soarele nu învinge 'ntunericul, — tristețea va fi a planetelor ce apun, — fără speranță, — sensibilitatea va fi fraudă, bucuria provocare. Este de mirare câtă neîncredere în *semne*, are un poet *simbolist*; cât de turburat este de aparența fără, conținut, un misionar al „luminei stinselor făclii", al magilor și al „fantasmagoriilor". La ce servesc atunci atâtea arhitectonice simboluri unui necredincios absolut? Pentru ce îl urmărește necontenit totuși formula *trioletului*, dacă „nu-i în lume nimeni să'nțeleagă simbolul *trioletului*"?

(pag. 62)

O generație întreagă fredonează romanțele trioletului, al căror autor totuși nu crede în simbolul *trioletului*. *Dogmei* i-a dat târcoale d. Minulescu, până s'a decis să-și găsească liniștea definitiv posesor al laurilor: altul îi va smulge brutal trofeul...

Dar va veni o zi în care
Ne vom opri de-odată 'n drum
Inspăimântați că'n urma noastră

Zări-vom pe-alți cum sosesc,
Cum ne ajung
Ne trec nainte
Și râd că nu-i putem opri.

(pag. 15)

Aspectul acesta al pesimismului minulescian derivă din cel fundamental al nepătrunderii în simbolul *trioletului*. Anonimatul și înșelăciunea îl obsedează într'un chip paradoxal pe autohtonul căutător de simboluri. Morala înșelăciunii l-a făcut să vadă în femeie numai *amanta* sau *prostituata* (și fetele de la țară au învățat să se vândă), iar în individul izolat un candidat la sinucidere. Evenimentul, acțiunile, relațiile sociale, sunt „fapte diverse", întâmplări mai reale în rubrica ziarelor decât în tragismul consumării lor, mai autentice în fantezia simplificatoare a autorului decât în datul lor real. Ecouri panoramice ale colectivității de bâlci. Cadrul general al viziunei lirice minulesciene, când nu este cel vag sugerat prin mișcarea apelor purtătoare de corăbii, sau al porturilor cosmopolite, este un cadru de totală parodie, în care nimic nu este ce pare a fi. Insuși poetul nu este ce pare a fi. Este ceva mai mult sau mai puțin, — ca o carte căreia rămâne să i se găsească titlul. Ce titlu vom alege cărții, pe care totuși autorul a numit-o provizoriu: „Versuri"? Il va pronunța timpul, cel ce posedă cheia căreia d. Minulescu i-a închinat o romanță ca unei amante.

CONSTANTIN FANTÂNERU

De vorbă cu debutanții

Ne bucură ecoul pe care l-a avut rubrica deschisă de noi debutanților. Putem afirma că *am organizat* scrisul începătorilor, în sensul că i-am scos din *nesiguranța* asupra preocupărilor lor. Mulți compun, în deosebi versuri, și majoritatea începătorilor nu au pe cineva competinte, în preajmă care să-i îndrumeze. Se întâmplă chiar să ascundă scrisul lor, din timiditate, ca pe un act de discreție, ca pe o apariție jenantă a vârstei. Dar fenomenul *scrisului* odată ivit, nu poate fi abandonat ușor; el se acompaniază cu griji, participă la complexul de autovalorificare a autorului, schimbă cu un cuvânt personalitatea tânărului. Il face să aibă nevoie de confesie, desvoltă o nouă ierarhie în viața interioară, produce efectul despărțirii de mediu, al distanțării prin *demon*. Tuturor acestor adolescenți pătimași după lectură, îndârjiți să-și descopere și să-și înalțe originalitatea le stă la dispoziție „Universul literar", camaraderește, deschizându-le poarta magică a tiparului.

Unele din lucrurile publicate le însoțim de comentarii; pe altele le lăsăm singure să-și încerce norocul, ca fiind mai pregătite. Pe toate le așezăm însă sub steaua *primului pas*, favorabilă sau nefavorabilă, timpul va decide. Ospitalitatea noastră prietenoasă este îndemnul necesar la drum.

COLINDĂ PENTRU MOȘ CRĂCIUN

Moș Crăciune, Moș Crăciune,
Cu ochi negri de tăciune
Și cu barbă de zăpadă,
Mult e mult,
De când ascult
Să te-aud venind pe stradă
Și din prag să-ți când ușor,
Cântec lin, colindător,
Ca și Ingerii din Cer, —
Lerui, Moș Crăciune, Ler.

Stai la foc și te 'ncălzește
— Lerui, Moș Crăciune bun —
Că e frig și viscolește
Și-i fi poate obosit,
Și-i fi poate trist — căci ție
Mititelule bunic,
Nimeni nu îți dă nimic
Din atâta veselie...

Lerui Doamne, Moș Crăciune,
Cu ochi negri de tăciune,
Tare-aș vrea
Din calea ta
De lumină și de nea,
Să te-abați și pe la Ea...
Vezi — pe-un drum de ceață deasă,
E o casă
mai retrasă,
Cu ferestre mari de soare
Și 'mprejur — ca o cunună —
Cu mesteceni albi de lună
Și ninsoare.
Du acolo ce-ai mai bun
Moș Crăciun!
Tot ce Ingerii ți-au dat
— Mititei și-așa sglobii —
Să aduci la noi în sat
Pentru dragii de copii.
Du acolo ce-ai mai bun,
Moș Crăciun!

Iar când mâine dimineață
Vei porni tăcut și bun
Spre castelul tău de ghiață
Din al Cerului cătun,
Am să-ți dau o traistă nouă
De arnici stropit cu rouă
Și toiag de busuioc,
Să duci tuturor noroc.
Am să-ți dau opinci frumoase
Cu nojițe de mătase
Și cojoc de borangic —
Și-am să-ți cânt Florile Dalbe,
Mititelule bunic...

Simion Staicu

VASILE COBAN — HUȘI

Voi dormi de-apururi într'o vreme,
Printre trandafiri, ori crisanteme.
Și din mine fiecare os,
Va dormi 'n pământul gloduros.
Undeva departe de aici,
La un loc cu vermi, și cu furnici.
Numai versul meu ce-i smuls cu chin,
Va mai străjui 'n câte-un cuvânt.

Versurile nu merg fără un comentar care să justifice publicarea lor. Scrieți că vă aflați în spital și că trimiteți ce ați compus acolo. Nu trebuie nici să vă lăsați copleșit de circumstanțe, și nici să credeți că poezia se alimentează din sentimentele ocazionale. E bolnav trupul, spiritul nu e bolnav; dacă totuși și acesta este bolnav, maladia lui va fi alta decât a trupului. Ca și trupul, spiritul se îmbolnăvește fiindcă i se turbură armonia funcțională. Numai armonia funcțională a spiritului trebuie s'o aveți în vedere, dacă vreți să scrieți ceva care să merite numele de creație. Caracterul armoniei de care pomenim, este independența față de circumstanțe. Mobilele sale sunt mai ascunse și trebuesc căutate. In acest înțeles se spune că spiritul nu este contingent ci se mișcă și tinde într'altă direcție decât pare. Poezia cunoaște adevărata tensiune a spiritului, cauzele ei profunde și țelurile ei înalte. Poetul adevărat deosibește motivele reale de cele aparente și nu se înșeală.

TEODOR DOBROTESCU

Acuma bolta-i toată o grădină
In care-adie parfumate bori —
Căci plin e cerul de 'nstelate flori
Ce-și picură încet mireasma fină.
Răsar pe rând în umbra vesperală
Și se anină 'n sfere: juvaer —
Iar petse toate luna e oier
Cu floarea ei de plantă tropicală.

Dar dintre-atâtea flori, atâtea stele
Ce stea-i a ta, iubitul meu, ce floare?
Clipind sub vălul lunii de ninsoare
Străluce trist destinul vieții mele:

O stea albastră, cât o viorea,
Ce tremură, pitită 'n alb ungher...
Și nu se află pe întinsul cer
O floare mai sfioasă ca a mea.

Și uite, vai! ce palidă-i, de lapte
E blondă-acum, din nou s'albește...
Odată jarul ei aprins mai crește
Și s'ofilesc petalele-i în noapte...

Ardeți departe — flori de sânge eși foc
Și înbălsămați înnaltul!
In curând, în curând, un altul
V'o privi din pragul aceluiaș loc...

MARIA CONSTANTINESCU-PITEȘTI

Moș Crăciun, tu-mi știi viața toată,
Copilăria mea săracă 'n bucurii.
Eu n'am putut să-ți cer ceva vre-odată,
Cum fac în lume-atâția alți copii.

Moș Crăciun, ades mi-aduc aminte
Cum te rugam în drag fără hotar,
Să-i spui măicuții dorul meu fierbinte:
Să-mi cumpere un galben degetar.

De-atunci trecut-au ani și în durere,
Cu prisosință datu-mi-am ocol;
Trăit-am viața 'n tainică tăcere
Și-acum trăesc în sufletul meu gol.

A fost un timp de vis când calde glasuri
In casa mea de tine povesteau:
Cum te-arătai zâmbind — făcând popasuri —
Cu sacul plin cu tot ce ei doreau.

Cum de-odată camera măicuții
Se lumina de-un pom cu mii de stele
Și cum se bucurau atunci micuții,
De-atâtea jucării și acadele!

Tu, bun și blând, zâmbind îi întrebai
De-au fost cuminți și-ascultători tot anul.
— „Da Moș Crăciun! și te-am rugat să-i dai
Din sacul tău și Turcului, sărmanul".

ION BERBECEANU

Umil, cu pas fluid și trup de fum,
Pornit din nicăeri spre totdeauna
Mi-am risipit luceferii pe drum
Și am sorbit cu pumnii, lacom, luna.
Dumbrăvi adânci cu primăveri și soare
Mi-au potopit privirile plăpânde.
Am poposit la margini de isvoare
Cu cerbii și cu ciutele flămânde.

Pe drumurile toamnei grea de aur
Mi-au susurat castanii la urechi
Și am cioplit în noapte ca un faur
Năluca tristă-a vremilor străvechi.

...Mă sting ușor ca 'n spuză un tăciun
Și seara mă 'mpresoară ca o salbă.
De ce mi-ai pus în trup sbor de lăstun
Și-mi ningi în păr zăpada, Doamne, albă?...

CONST. MILEA

Se răsfrângea ecou de Duminică,
Din graiul tău... Mireasma de cais,
Își îmbrăca veșmintele de vis,
Și picura cu ne 'nțeleasă frică...

Cu sborul frânt, pe cerul larg deschis,
Răznea albastrul câte-o rândunică,
Inseilând drumuri prin grădina mică...
Iți declamau povestea lui Narcis...

Sărut de foc, plecat din zări de soare
Ne dăruia amurgul de lumină
Ca un regret ce 'ntârzia să vină...

El prevestea o umbră viitoare,
Dar noi învinși de vraj' acelei clipe
Nu mai simțeam bătând a lui aripe...

VLADU POIENI

Pe ulița 'ntinsă trecea liniștită
O șatră flămândă de negri țigani.
Ei călători prin zarea mereu mohorîtă
De zile și nopți, de luni și de ani.

Și 'n urmă, o fată, cu negrele plete,
Cu mersul agale, prin seara târzie
Cânta o romanță; și 'n vorbele 'ncete
Gemea o cascadă de nostalgie.

Iar ochii de stele aprinși, gânditori
O clipă în ochi-mi adânc s'oglindiră
Și tainic de-atuncia un nor de fiori
Pe căile lumii mă urmăriră.

Iar firul romanței pieri ca și-un plâns
Tăcerilor negre lăsându-se pradă.
Ca două lumine, în zare s'au stins
Și ochii aprinși de nomadă.

. . . . . ,
De-atuncea o vreme și încă și-acum
Când toamna pe uliți adie pustie
Eu simt cum amurgul se lasă pe drum
Și în zări un chip de țigancă învie.

PETRU HOMOCEANUL

Tăcut risipești pașii pe 'ngustele poteci
Și răscolești în gânduri trecutul irosit.
Găsindu-l te miri, cum n'a putrezit
Prin toamna târzie, cu burnițele reci...

Pășește, printre visuri, cavalerul legendar
Pe drumuri de mâzgă; dar ecoul, greu
Se urcă pe tine... parcă nu-i Dumnezeu
De norii smicură atât de funerar...

Dacă s'ar revolta luceferii grei
Să cadă uitarea pe sicriul de humă
Și harfa poleită de bronzul de brumă,
Ar înflori și 'n suflet pajiști de ghiocei...

Pentru nimic în lume n'ai cerși îndurare.
Arinilor în doliu, aspri și jilavi!
Zilele-s măsurate de copii firavi,
Cu asta te împaci. Supremă-i consolarea

In păduri de aramă, șipotele-și sună
Șuvițele limpezi în clinchet de cleștar..
Se preling boabe din sucul amar
Al chemării poticnite în grilaj de mătrăgună.

Și răzbați către ruina unui alt atunci...
Coperit de tributul copacilor goi.
Așteptarea crește cu aripile moi
S'auzi primăveri, cum te râd din lunci...

URSULA G. BIJI

Mi-au lunecat mâinile de-alungul mătăsurilor, eres
Tremur de lună zugrăvi arabesc neînțeles
Umbre vinete — plâns sau poate-i rugă..
Să rostesc încet imnul veghelor...

Corale și perle scârțâe sub pași.
Sălbăticiunile toate trec pe aici mers ușor
Și se 'nfioară de taina comorii regești
Ingropată 'n parabole sărace și triste.

Pe lespezi albe se aude goană și râs
Poate domnița cu ochii de ametist...
Fâșâie taftaua pe mușchiul nestrivit...

Mi-s mâinile grele și reci de atâta argint
Și brațele mă dor de bogățiile lunare...
— E ora când apele învinețesc...

Pe aici a trecut cândva un nebun
Sau poate un visător de os domnesc.

POST-SCRIPTUM

Sunt revoltat, mă rog, peste măsură
pe cei care susțin, bizar,
că este criză în literatură
când „Universul" tot e... „Literar".

Simion Staicu

ZAPADA

de VLADIMIR DOGARU

a înserat. In curtea lui Alexe Cos-
, felinarul pâlpâie liniştit. Ninsoa-
se cerne parcă şi mai des şi pârtiile
astupat de tot. Doar dela porţi şi
ă la scară şi de aci şi până la bu-
ărie, de se mai păstrează un pic.
ne Zahei va trebui să le desfunde
nou. Spre şopronul de lângă vie,
spre magazie, nu mai e chip să
gi. Liliecii din faţa casei zac în nă-
e, ca 'ntr'o mare de nisip. Pe balus-
lele balconaşului, zăpada s'a aşezat
straturi mari, moi şi afânate, să le
i din gură. Pe la streşini încep a
ări ace de ghiaţă. Totuşi, e moină.
amurile se aburesc şi lumina dinăun-
se strecoară ca prin pânză.

n camera din mijloc, Doamna Fira
pachetează de zor lucrurile băieţilor.
jută Stana, care aleargă dintr'o odaie
r'alta. Axente şi Vlad se interesează
r'una dacă s'a pus cutare ori cutare
ect.

— Să nu uitaţi nucile.

— Dulceaţa de mure pentru tanti
na.

— Şi-o sticlă de pelin pentru unchiul
va .

— Gutui...

— Pun de toate, pun de toate, îi asi-
ră Doamna Fira ; numai, daţi-mi a-
or. Stano, ado flaneluţele : sunt în
derobă. Repede ! Alexe, ar trebui să
i faci şi tu ceva ; te-ai înfundat
olo...

— Incet. E timp destul, ce vă gră-
i ? Să termin scrisoarea şi viu şi eu.
Retras în bibliotecă, Alexe Cosmin îi
ie lui Sava. Il roagă să facă sărbă-
rile Crăciunului la Dobrotinet. De
or putea veni toţi odată, să plece
isabeta mai din vreme. „Iţi voi vorbi
lucruri, pe care până acum le-am
nuit. Soarta Elisabetii mi se pare din
le afară de tristă. Ştii hotărîrea ei de
nu se recăsători. N'am nimic de zis
o aprob întru totul. Ca părinte însă,
nt dator să mă preocup mai în de a-
roape de viitorul ei. Atâta timp cât
i trăi eu, Fira şi voi, poate nu-şi va
a seama de tristeţea vieţii. Cum se
simţi după moartea noastră ? Omul
u moare totdeauna de bătrâneţe. Un
cident, o boală făr 'de veste, ori alt-
va din senin îmi pot curma restul
e zile". Făcu o pauză. Ii ieşise pe
unte un petec de sudoare, lat cât un
od de palmă. Şi-l şterse cu batista.
poi simţi că-i ard umerii obrazilor şi
fârcul urechilor. De dincolo, din ca-
nera vecină, străbăteau până la el
râmpee de fraze, rostite rugător de
Doamna Fira : „asta e pentru Elisa-
eta", „dulceaţa din borcanul verde e
ot pentru ea, ţineţi minte". Răsunau
şile, deschise şi închise de Stana, în-
r'un sgomot de prelungă tristeţe. Alexe
Cosmin rămase cu tocu 'n mână, pri-
ind pe fereastră. Nu vedea nimic.
Numai o dâră de lumină spinteca a-
nurgirea d'afară, făcând să sticlească
oiuri de fulgi. Uneori întunericul îna-
nta până 'n giurgiuvele. Atunci te
uitai în geam ca 'ntr'o oglindă şi sgo-
motele de dincolo se auziau mai bine.
Pe Alexe Cosmin îl cuprinse melan-
colia. Işi luă înduioşat privirea din fe-
reastră, recită ce scrisese şi continuă :
„Poate te vor surprinde rândurile mele.
Dar mintea unui părinte este frămân-
tată în fel şi chipuri. Sunt mai mare ca
tine şi am dreptul să mă gândesc la
moarte. Nu-mi e frică de loc. Imi pare
rău numai că nu vă las fericiţi pe toţi
(ocoli să vorbească direct de Elisa-
beta). Tu ştii durerea din sufletul meu.
Deaceea, vino. Ia şi pe Gina, şi pe copii.
Vă aştept de pe acum". Lăsă loc pentru
un post-scriptum. Va adăoga lista
cumpărăturilor de Sărbători. Trebue
s'o consulte pe Fira. Se ridică şi ieşi.

Impachetarea era pe terminate. Pa-
turile gemeau de lucruri răvăşite şi pe
jos zăceau foi de ziare şi bucăţi de
sfori.

— După câte văd, treba merge şi fără
mine...

— Gata; cui scriseşi tu acolo ?

— Lui Sava.

— I-ai spus ce să ne cumpere de Crăciun ?

— Nu. Să faci o notă.

— De n'aşi uita. Stano, pune şi pa-
chetul ăsta 'n cufăr. O mai fi ceva ?

— Căciuliţa lui Domneliu.

— Am pus-o.

— Borangic pentru tanti Crina.

— Nu.

— Mere.

— Nici. A ! mi-am adus aminte: pe-
lin pentru Sava. Să vă duceţi să umpleţi
sticla. Stano, repezi de ia felinarul. Voi
merge şi eu, să văd cum stăm cu masa.

La amândoi le pare rău că pleacă
băieţii. Alexe Cosmin ţine să nu se
arate emoţionat. Doamna Fira nu poate
însă să-şi ascundă regretul şi e gata să
isbucnească în plâns. Tot aşa o crescuse
şi pe Elisabeta şi tot aşa de tristă era şi
în zilele despărţirilor ei. O bocea până
la gară, se suia în tren după ea, şi de
multe ori o însoţia până la Bucureşti.
Suspină încet, îşi luă broboada şi şo-
sonii; şi ieşiră câteşipatru.

După ce coborîră scările, se îndrep-
tară spre pivniţă. Mergeau tăcuţi, unul
după altul, ca la mânăstire. Nu se în-
tunecase de tot. Se mai năzăreau gar-
durile de peste drum, acoperişurile ca-
selor, şi trunchiurile de copaci. Uşa dela
bucătărie era deschisă şi 'n umbra stră-
şinii se vedea aceeaşi ninsoare deasă şi
oblică. Zahei spărgea lemne lângă stâlp,
să aibă pentru foc. Când se apleca, vâr-
ful căciulii intra 'n lumină, lucind de
parcă ar fi fost poleită cu argint. Era
plin de zăpadă. Prin marginea de sus
a pragului ieşiau nori de aburi. Se is-
beau de tavanul prispii, coborînd în ro-
tocoale spre pământ, se ridicau apoi
umflându-se, până ce, în loc s'o ia iar
în jos, dispăreau afară.

Când fură pe-aproape, îi întâmpină
Stana cu felinarul.

— Alexe, umpleţi sticla şi veniţi re-
pede la masă.

Pivniţa lui Cosmin e o adevărată co-
moară. Nu e om pe care să nu-l fi cin-
stit. Pentru o treabă cât de mică, pe
lângă plata cuvenită, ţăranii capătă şi
câte un pahar sau două de băutură.
Citireagu, ţiganul dela primărie, se bu-
cură încontinuu de această favoare.
Vine zilnic, cu ziare ori scrisori, şi la
plecare îl aşteaptă cinzaca de rachiu.
Insuşi Cosmin, deşi e foarte cumpătat,
intră des în pivniţă. Vara, când sunt
strânşi toţi, înainte de masă, au obi-
ceiul să stea de vorbă aproape câte un
sfert de oră. E răcoare şi convorbirile
devin aci nespus de plăcute. Numai cu
băeţii, Alexe n'avu cum să întârzie. Nu
era nici timpul de taifas. Mâine se vor
scula de mult şi trebue să se culce de
vreme. Umplură sticla, şi luară şi pen-
tru masă una cu vin.

Au mâncat dispuşi, dar nu ca altă-
dată. Doamna Fira s'a trudit să înve-
selească atmosfera, sărind din discuţie
în discuţie. Şi-au adus aminte de în-
tâlnirea cu Neagoe Spirea. Alexe Cos-
min le-a explicat că nu e om rău, ieşi-
rea lui datorindu-se unei enervări de
moment. Cât priveşte conflictul cu Ri-
zea, vina o poartă cel din urmă, care
e mare zurbagiu. Au discutat apoi des-
pre întâmplarea din biserică. Se găsiau
în faţa unui caz ce li se părea că ascun-
de nu ştiu ce rea prevestire. Până acum,
cruciuliţa nu mai căzuse din mâna pre-
otului. De Iordan aveau păreri bune şi
nu înţelegeau ce rău poate să-l aştepte.
Au mai vorbit şi de visul lui Zahei şi,
după ce au băut vin nou, s'au dus să
se culce.

Alexe Cosmin nu-şi mai pornise
băieţii de dimineaţă, după cum era
vorba. Din sat şi până în şosea coborî-
şul e anevoios. Până la gară e cale de
opt chilometri şi pe timp de iarnă îţi
trebuesc aproape două ore de mers.
Trenul vine la şase, ceeace înseamnă
că din Dobrotinet trebue să pleci dela
patru. Când l-a deşteptat Zahei şi i-a
spus că afară ninge mereu, Cosmin nu

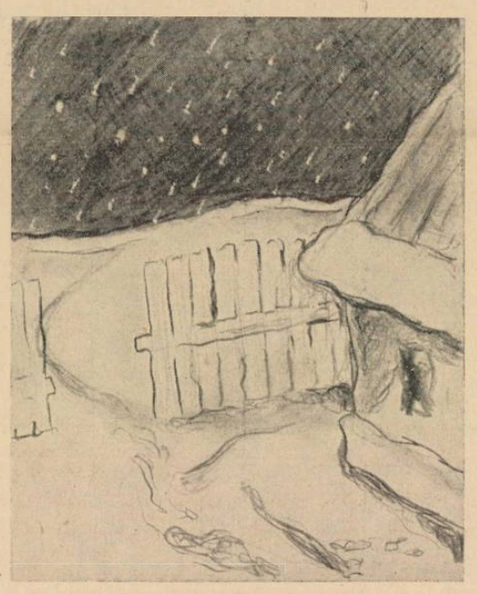

şi-a mai sculat copiii. S'a strecurat doar
Doamna Fira în camera lor, a scormo-
nit cenuşa din sobă, a pus coji de anin
peste cărbunii ce mai aveau foc, a
vârît un braţ de lemne, şi a ieşit în vâr-
ful picioarelor. Băieţii s'au învelit bine
cu plăpumile, au tras cu urechea la
duduit, şi au dormit înainte.

Amânarea plecării nu producea nici
o încurcătură. In loc să sosească la
douăsprezece, ajungeau seara. Nevă-
zând că nu vin cu primul tren, Sava îi
va aştepta şi la al doilea. Să-i telefo-
neze, nu mai avea când.

La bagaj se mai adăoga un pachet
din peştele adus de Frimu. Il trimit
aproape tot celor din Bucureşti. Ei
opresc foarte puţin, şi, nu se ştie de-l
vor mânca şi pe acela.

Noua plecare va fi după masă. E timp
destul. Poate încetează şi ninsoarea. Au
mâncat mai de vreme, şi tot în atmos-
feră de regret. Zahei a tras sania la
scară, plimbându-se nerăbdător pe
lângă ea. Vrea să se înapoeze pe lu-
mină. La douăsprezece fix, băeţii apar
pe scări. Sunt îmbrăcaţi cu paltoane şi
glugă pe cap. Doamna Fira şi Cosmin
păşesc trişti în urma lor. Două săptă-
mâni îi mai despart până la vacanţă, şi
totuşi la amândoi le pare rău. Ca 'ntot-
deauna, Alexe Cosmin ţine să nu fie
emoţionat. Il trădează umezeala ochi-
lor şi tremurul glasului. Fira plânge pe
furiş. Axente şi Vlad nu par schimbaţi.
Abia la gară simt în întregime regre-
tul plecării.

— Inveliţi-vă bine. Stano, mai ado
o pătură.

— Avem de-ajuns.

— Vă trebue şi la picioare.

Cosmin cercetează amănunţit hamu-
rile cailor.

— Le-ai pus p'ăle noi ?

— Da.

— Pe coastă să laşi încet. Chiar şi
pe şosea. In două ore şi jumătate ajun-
geţi voi. Haide.

Işi îmbrăţişează copiii, ceeace nu mai
făcuse de mult. Doamna Fira fu şi
mai mişcată şi nu-i mai lăsă din
sărutări.

— Rămâneţi sănătoşi !

— Umblaţi sănătoşi !

Zehei dete bice cailor. Sania porni
uşor, alunecând ca o luntre. Cei doi ră-
maseră sub stâlpii porţilor, privindu-i
şi după ce nu se mai văzură.

Când au vrut să cotească spre piaţă,
ca să o ia la gară, în dreptul Catedra-
lei, unde Obrocanii se întretaie cu Stra-
da Liceului, caii s'au oprit. Răspântia
era plină de oameni. Pe delături aştep-
tau trăsuri, cu birjari cocoţaţi pe capre,
şi camioane dela moara Olteanca. Câţi-
va copii se suiseră în vârful castanilor
depe trotuare, iar alţii se bărăchiaseră
pe zidurile caselor. Nimeni nu ştia ce
era. Vardienii fluerau din ţignale, în-
cercând să împrăştie lumea, şi şoferii
claxonau de foc. Mulţimea se îndesa
însă şi mai mult. Dinspre târgul de
săptămână curgeau cârduri de vite,
împuind drumul. Zahei rămase fâstâcit
nepricepându-se ce să facă.

— Intorci şi o iei pe Strihareţ, alt-
fel stăm aci până 'n seară.

Sugestia băeţilor fu bună. Acelaş
lucru li-l spuse şi un ţăran d'alături,
dela care putură afla ceva, în legătură
cu îmbulzeala din faţă.

— Eu sunt din Doba, de peste Olt,
venit d'azi noapte, cu stângeni la Mi-
lan brutarul. Vreo douăzeci de care
am adus. La plată, boerul s'a luat la
ceartă cu noi, pe chirie. Ne-a tocmit
c'un preţ şi acum zice altfel. Am pri-
mit şi atâta tot, că suntem săraci. Ce să
facem ? Unii, mai îndrăsneţi şi mai tari
la vorbă, i-au aruncat banii şi l-au în-
jurat. S'au ciorovit până la biserică.
Aci, nu ştiu care din ei, a scos resteul
dela boi, şi i-a dat în cap. Se vede trea-
ba că vor să-l aresteze.

Zahei smuceşte din hăţuri, dar caii
nu pleacă. Toacă pe loc.

— Să-i iau eu de căpăstru...

Cu ajutorul ţăranului, sania fu în-
toarsă spre Strihareţ.

— Dacă mânaţi mai repede, o să le
ieşiţi înainte. Văd că se duc spre Pre-
fectură.

Intr'adevăr, după ce ocoliră şi tre-
cură de Kiţulescu, întâlniră un pâlc de
ţărani, conduşi de vardieni. Mergeau
nepăsători, vorbind între ei. Băieţii îi
priviră cu atenţie, măsurându-i de sus
şi până jos. Purtau ipingele lungi, cisme
mari în picioare şi căciuli cu moţ pe
cap. Cel din mijloc era mai înalt decât
toţi şi mai tânăr. Avea faţa osoasă,
ochii blânzi, dar totuşi adumbriţi de
mânie, fruntea tăiată drept, şi gesturi
de nesupus. „Asta trebue să fie cel cu
pricina", se gândiră Axente şi Vlad.
Umerii îi erau împliniţi şi dădeau su-
manului o înfăţişare de mantie. Ai fi
zis că deschide drum la şiruri de oşti.
Insă în urma lor venea un cupeu vechi,
cu roate ruginite, contrastând ridicol
cu albul zăpezii. Caii trăgeau din greu,
opintindu-se. Prin geamul dela uşi se
vedea un chip de boernaş, cu blănuri
mari la gât. „Dacă nu le-a plătit cât
a zis, ce mai vrea dela ei ?"

Până în piaţă, băieţii nu şi-au luat
ochii dela cei arestaţi. Ar mai fi întâr-
ziat puţin, să vadă ce li se întâmplă, dar
le era teamă că pierd trenul. Aceeaşi
curiozitate o aveau şi oamenii de pe
lături. Se întrebau unul p'altul, fără a
se lămuri. La berăria Cosma, consuma-
torii formaseră cerc în stradă, discu-
tând.

— Mai avem o jumătate de oră,
Zahei. Indeamnă caii.

— Tocmai ajungem la timp. Cre-
deam c'aflăm ce le face. Mă prind că
le dă drumu...

— Nici vorbă că da. N'auzişi ce spuse
omu-acela ?

— Săracii : tot ei nevinovaţi şi tot
lor li se bagă vină.

Compătimirile lui Zahei nu erau de
ordin social. In Dobrotinet şi prin îm-
prejurimi nu se pomeniseră astfel de
scene Oamenii din popor se unesc însă
cu cei asupriţi, chiar şi când nu-i cu-
nosc de loc.

— Vor fi puşi în libertate.

— Şi eu zic. Ar fi păcat să-i închidă.

Renunţară să mai aştepte şi o luară
spre gară.

Sava şi-a aşteptat de două ori ne-
poţii, exact cum prevăzuse Alexe. La
trenul de douăsprezece a venit singur.
Seara şi-a luat şi fetele, pe Lavinia şi
Mira. Se lăsase un ger straşnic de se
făcuseră peroanele ca smaltul. Zăpada
dintre şine era tot una de ghiaţă. Ha-
malii treceau încoace şi 'ncolo, suflân-
du-şi în mâini. Pe la capetele liniilor,
unde manevrau locomotive, se zăreau
felinare, luminând unele roşu, altele
galben, ca nişte globuri colorate. Nu
mai ningea. Veneau de sus valuri de
frig, poleind geamurile cu chidă. Cerul
era ca de sticlă şi, parcă mai îndepăr-
tat ca de obiceiu.

Intâi au început a sosi trenurile din
Moldova. Intrau în gară cu viteză,
oprindu-se brusc. Aveau pe acoperişuri
straturi de zăpadă şi petece de ghiaţă
la feresti. Călătorii coborau şiruri, ţi-
nându-se de dreble. Fetele rămaseră în
faţa restaurantului, la braţul lui Sava.
Treceau pe lângă ele frânari înfăşuraţi
în şube, acari, doamne cu copii de
mână, arendaşi, soldaţi cu cufere la
spinare, ţărani, femei nevoiaşe, mun-
citori din Chitila, impiegaţi şi tot felul
de vânzători ambulanţi, cu ziare, cio-
colată ori castane, strigând spre a-şi
vinde marfa. Cei veniţi se opreau la
ieşire, îşi ridicau gulerele dela paltoane
şi se îndreptau grăbiţi spre tramvaie.
Gerul îi înroşise la faţă şi le 'nlăcră-
mase ochii. Nu puteai rămâne multă
vreme afară. Simţeai că ţi se lipesc
nările nasului, că te astupi. Peroanele
se goleau într'o clipă şi până la trenul
următor nu mai vedeai pe nimeni.
Apoi iar se auzia duduit de locomotivă,
iar ieşeau vânzători de castane, iar se
coborau călători, şi iar treceau grăbiţi
spre tramvaie.

Sava şi fetele se retrăgeau şi apă-
reau din sala de aşteptare de fiecare
dată. Abia la şapte a venit acceleratul
dinspre Slatina. A întârziat mai mult de
o oră. Se 'nzăpezise linia între Găeşti
şi Titu şi a fost nevoie să se desfunde-
ze. Când s'a ivit locomotiva, cu grătar
mare dinainte şi mecanici ce făceau
semnale, din toate părţile a alergat lu-
me. Nu mai vedeai pe cine cauţi. Era
o învălmăşeală, născută ca din pământ.
Se auziau izbiri de tampoane, trânteli
de frâne, strigăte după hamali, formu-
le de bun venit şi alunecări de căru-
cioare. Fetele se uitau nerăbdătoare
după Axente şi Vlad. N'au fost la pri-
mul vagon, nici la al doilea şi nici la al
treilea. Au apărut mai din urmă, de
după un stâlp.

— Uite-i!

Mira le aleargă 'nainte, bătând din
palme.

— Ei sunt.

Băieţii o zăresc şi, la rându-le, îi fac
semn cu şepcile.

— De când vă aşteptăm!

— Dela şase.

— Nu, dela cinci şi jumătate.

— Am avut întârziere...

— La Găeşti?

— Da.

— Mult?

— O oră.

— Numai acolo?

— Ba am mai stat şi la Piteşti, şi la
Mătăsaru...

— La câte aţi plecat?

— De unde?

— Din Slatina.

— De la două.

— Aţi făcut cam mult...

— De loc, intervine Sava. Altă dată
se întâmplă întârzieri şi mai mari. Tre-
bue să vă fie frig.

— Nu. Era cald în tren.

— Vedeţi să nu răciţi. E ger. Cum
i-aţi găsit pe Alexe şi Fira?

— Sănătoşi. Ne-au dat o scrisoare
pentru dumneata.

Până să iasă de pe peron, Lavinia şi
Mira îşi descos verii fără încetare.

— La Dobrotinet a nins?

— Sigur.

— De când?

— De Sâmbătă seara.

— Mult?

— Până la genunchi.

— E frumos în sat?

— Minunat. Să vedeţi nămeţii, ca-
sele...

— Dar cireşii?

— Sunt albi de sus şi până jos.

— La gară cu ce-aţi venit?

— Cu sania.

— Dac'ar ninge şi la Crăciun...

— Şi noi am vrea.

Nici nu băgau de seamă pe lângă cine
treceau. De bagaj avea grijă Sava.

— Oltul îngheţase?

— Nu. Ii trebuie ger mare.

— Nici gârla Tesluiului?

— Ea da. Amorţeşte numaidecât...

— Om de zăpadă aţi făcut?

— N'am avut când.

— La biserică aţi fost?

— Am fost.

— Şi 'n grădina de peste drum?

— Şi.

— Liliecii cum erau?

— Astupaţi de zăpadă.

Intrebările fetelor nu-i plictiseau.
Fiecare alăturau în gând viaţa dela
Dobrotinet cu cea din Bucureşti. Una
era frumoasă prin simplicitatea sa, alta
prin nota ei luxuriantă. Amândouă la
un loc dădeau un farmec nou, cunos-
cut numai Cosminilor.

S'au suit toţi într'o maşină şi au por-
nit spre casă. Mergeau pe urmele tram-
vaelor, ferindu-se de nămeţi. Pe la col-
ţuri ardeau sobe de castane, cu băieţi
îmbrăcaţi sărac, aşezaţi roată pe lângă
ea. Ici şi colo apăreau reclame, lumi-
nate de becuri străvezii. Pe străzi tre-
cea lume puţină, grăbindu-şi paşii. Din
loc în loc, unde zăpada era mai alune-
coasă, întâlniau cai căzuţi. Unii aveau
picioarele fracturate, alţii erau cu ca-
pul lungit pe ghiaţă. Se sbăteau neputin-
cioşi, sub loviturile birjarilor. Până
nu intervenea câte un trecător, ori ne-
gustorii din magazine, nu se puteau ri-
dica. Pe Calea Victoriei accidentele e-
rau şi mai dese. Fetele se astupau la
ochi de milă, băeţii se sileau să nu se
mai uite, iar Sava îşi întorcea capul în
altă parte.

— De ce i-o fi bătând?

— De barbari ce sunt.

— Ei nu văd că alunecă?

— Ce ştiu ei d'asta !

Şoferul a oprit în faţa casei, virând
lângă trotuar. Până să se dea jos, Cri-
na i-a şi văzut pe fereastră. Aleargă
să le deschidă.

— Aţi îngheţat de frig. Să vă fac câ-
te un ceai. Lico, dă-mi ajutor.

Lavinia şi Mira îşi scot beretele, fre-
cându-şi când mâinile, când obrajii.

— Mi-au amorţit picioarele.

— Şi mie.

— Vă văitaţi voi, d'ici până colea.
Dar băeţii?

— Noi n'avem nimic. Poate mai târ-
ziu să simţim ceva.

— Ia spuneţi-mi: ce era la Dobroti-
net? Ce face Fira? Alexe?

— Bine, tanti. V'au trimis dulceaţă
de mure, nuci, gutui, pelin pentru un-
chiul Sava...

— Măi, măi, iar aţi adus peste mă-
sură.

— Mere, borangic...

— Vai. N'am să vă mai las să vă mai
duceţi. I-am spus cumnatei să nu vă
mai dea atâta.

— Şi peşte...

— De unde?, săriră fetele.

— Dela Olt.

— Pe gerul ăsta?

— Da.

— Glumiţi?

— De loc.

— Să vedem!

— Poftiţi.

Când desfăcură pachetul cu bucăţi
de somn proaspăt, rămaseră înmărmu-
rite.

— L-aţi cumpărat. Nu se poate...

— Ba se poate.

— Cin' să-l prindă?

— Noi...

— Ia nu mai minţiţi.

— Pe onoarea noastră...

— Zău spunem drept. Am fost ieri.

— Nu vă credem.

— Cu ce ?

— Cu ostreţele.

— Singuri ?

Aci se încurcară. Strategia fetelor
era evidentă.

— Singuri. Adică, nu...

— Da, da, înţelegem.

— Or fi fost, or fi fost, le luă apă-
rarea Crina, totdeauna încântată de
tachinarea dintre ei.

— Mint, mămică. Nu-i vezi?

— Credeţi ce vreţi...

Abia când veni Sava, rămas dincolo,
să citească scrisoarea lui Alexe, se de-
teră complet de gol.

— Peşte proaspăt?

— Da. Prins de vitejii dumitale ne-
poţi. Era momentul să-i ironizeze şi fe-
tele nu pierdură ocazia.

— Nu de noi, unchiule. De Frimu.

— Şi nouă ce ne spuneau! Vai, ce
mincinoşi!

— Să le ţineţi cont.

— O să vadă ei.

Axente şi Vlad se intimidară puţin.
Până la urmă tot aveau de gând să dea
lucrurile pe faţă, însă nu printr'o atât
de neaşteptată capitulare. Nu le mai
venea să scoată o vorbă. Lavinia şi Mi-
ra jubilau.

— Cum rămâne cu „onoarea" ?

— Ei, ei! lăsaţi băieţii!

Noroc că servitoarea aduse ceaiurile
şi discuţia se mută pe altă temă.

— Ştii câte pachete ne-a trimis cum-
nata ? Uite : mere, gutui, în punga asta
lungă nuci, aici dulceaţă...

— Aşa e ea : totdeauna darnică.

— Dincoace pelin pentru tine...

— Nou ?

— Se 'nţelege. Doar îţi cunoaşte
Alexe gusturile. Ce-ţi scrie ? Pari cam
schimbat.

— Bine... Ne roagă să mergem de
Sărbători la Dobrotinet.

Sava se feri să-i comunice cuprinsul
faţă de copii. Ii întinse plicul, căsnin-
du-se să-şi alunge tristeţea :

— Citeşte-o şi tu.

— Să termin cu pachetele. Lico, du
dulceaţa în cămară. Dar tot mai sunt !
A ! astea trebue să fie pentru Elisabeta.
Nu e aşa băeţi ?

— Da.

— Voi aţi băut ceaiul ? V'aţi încălzit?
Să nu vă mai dau ?

— Mulţumim. Prea mult.

— Nici vouă fetelor ?

— Nici.

La ora opt a venit şi Elisabeta cu
Domneliu. Fuseseră la teatru, în ma-
tineu, şi după aceea, în vizită la o soră
de a lui Tiberie.

In timpul mesei s'a vorbit şi aci des-
pre Dobrotinet, despre visul lui Zahei
şi întâmplarea lui Iordan. S'au emis
diferite păreri şi s'au dat numeroase
tălmăciri.

Fragment dintr'un roman în pregătire.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

EXPOZIȚIILE ASOCIAȚIEI „ARTA" (J. AL. STERIADE, E. STOENESCU, DĂRĂSCU, ȘTEFAN POPESCU, ISER) ; HENRI CATARGI, SĂLILE „DALLES".

Deși expun în grup, membrii asociației „Arta" aduc atâtea tablouri, încât se poate spune că e o expoziție personală a fiecăruia. Pe lângă interesul pur artistic al acestei expoziții, adăogăm și pe acel de meserie pe care generațiile mai tinere vor ști să-l prețuiască. Datorită ideei fericite de a se grupa expozanții de acum ne dau prilejul anual să le admirăm operele cele mai recente. D-nii Stoenescu, Dărăscu, Ștefan Popescu, expuneau altfel destul de rar, și atunci participând cu lucrări puține. Regretăm apoi lipsa prețioaselor peisaje, naturi moarte și interioare ale d-lui Petrașcu.

D. Stoenescu — dacă am înțeles bine gândul d-sale — pare să aducă un omagiu lui Velasquez prin operele expuse. De sigur că d-sa, cu trecutul d-sale, era cel mai chemat să sărbătorească într'un chip atât emoționant pe titanul spaniol. D-l Stoenescu ni-l evocă cu obișnuita-i măestrie, fără a-și altera nicidecum personalitatea sau măcar paleta. Acele gris-uri, rozuri delicate le-am revăzut și altă dată la d-sa. Punându-le pe costumele și chipurile cari amintesc pe Velasquez, d. Stoenescu a subliniat o înrudire de care trebue să fie mândru.

D. Iser e și mai exuberant anul acesta. Niciodată culorile sale nu au strălucit atât de mult, niciodată nu au fost atât de îndrăzneț așternute. Roșurile d-sale mai ales sunt de o intensitate unică. D-l Iser acordă culorile cele mai puternice în armonii atât de neașteptate, atât de subtile, încât de fiecare dată ai sentimentul unei revelații.

D. Ștefan Popescu reia și de data aceasta subiectele pe cari le transpune cu atât farmec. Luminișuri, colțuri de mare și flori. Florile mai ales, d. Șt. Popescu le-a pictat cu o deosebită emoție, o emoție conținută însă pentru că fiecare din ele dovedesc luciditatea maestrului. Peisagiul „Caliacra" apoi, e o lucrare care trebue văzută ; ea dă măsura justă a meșteșugului d-lui Ștefan Popescu. D. Dărăscu, acest poet al soarelui ne pare mai potolit anul acesta. Pânza cea mare — o panoramă a Balcicului — care credem a fi acea care îl reprezintă cel mai bine, e o operă remarcabilă. Cu toată marea diversitate de tonuri, cu toată bogăția de culori ce a risipit în acoperișuri, în dealuri și în personagiile care animează priveliștea, d. Dărăscu a reușit să închege o lucrare de mare semnificație picturală. D. Steriade își întitulează tablourile simplu: Pictură, Desen, Aquarelă. In această modestie d-sa trădează un întreg program, sau mai bine spus o profundă convingere. D-sa nu vrea să facă decât *pictură*, pur și simplu. D-sa știe că poți fi spiritual, adânc, filosof dacă vrei, numai prin linie și culoare. Știe de asemeni că după aceea poți fi și anecdotic, să ilustrezi cu vervă o idee sau o situație. Dovadă acel amuzant „Menu" dedicat probabil unui vânător și în care și d-sa dovedește o deosebită înclinare pentru păcatele vânătorești...

Concepția d-sale despre pictură, d. Steriade o ilustrează în cele 10—15 uleiuri expuse. D-sa demonstrează cu paleta d-sale — care e cea mai frumoasă din cele românești — ce lucruri se pot face fără bitum și fără umbre negre cari nu au nici-o rezonanță.. Despre desenele colorate ale d-lui Steriade, sunt mărgăritarele expoziției.

Expoziția d-lui Catargi e un pas deosebit în cariera d-sale. De la ultima expoziție d. Catargi a evoluat într'o măsură care a depășit așteptările noastre. Imi îngădui să fac o apropiere între evoluția d-sale și aceea a lui Derain. La aceasta mă îndeamnă amintirea unei expoziții Derain, din 1934, la Paris. Dela început excludem bănuiala că d. Catargi ar fi fost influențat de Derain — cunoștem deosebita probitate, deosebita conștiință artistică a d-sale. Ceeace vrem să lămurim, e că și Derain, și Poussin, și Corot aparțin aceleași familii de pictori și că cei cari au reușit dintre cei ce le sunt datori au fost acei cari fără să hrănească ambiții inutile au știut să meargă până la capătul drumului indicat de temperamentul lor. Expoziția Derain din 1934, ca și expoziția d-lui Catargi din anul acesta mi-au părut animate de efortul de a evada din strînsoarea firească a temperamentului lor pentru improbabile câștiguri, cromatice.

E posibil ca în acest fel de a vedea să intre o mare doză de subiectivism. Increderea, admirația noastră pentru arta d-lui Catargi, sunt însă atât de puternice și de trainice, încât acest subiectivism va fi iertat cuiva care aspiră către același ideal de artă.

Aspecte italiene

Despre „Futurism" și încă ceva

Un critic — mi se pare regretatul Paul Zarifopol — remarcase mai demult, într'un studiu despre Alecsandri, uimitoarea carieră pe care-o fac în literatura unui timp, anumite cuvinte, epitete ori locuțiuni compuse.

Observația că „voga" unor expresii, „moda" unor anumite formule cu circulație intensă, e în directă legătură cu pierderea sensului lor intuitiv, al conținutului viu ce se ascunde sub termeni, — e o observație prețioasă pentru cercetătorul preocupat de succesul inexplicabil al unor forme de viață spirituală rafinată, la un public ignorant ori semidoct. Explicația nu poate veni decât dela magia exercitată asupra celor neinițiați, de proferarea unor impresionante formule, cu atât mai impunătoare cu cât — prin faptul că rămân neînțelese — își păstrează intactă aura de mister, și atracția.

Câte cocoane însetate de spirit n'a recrutat Theosofia, papagalicind cuvinte vedice, sanscrite, ori direct inventate ! (athman, kali, durga, etc.).

Și câte conștiințe pătrunse de snobism nu se simt obligate să accepte forme de artă pe care nu le pricep, tocmai pentrucă, nepricepându-le, le par extraordinare ?

O explicație asemănătoare pare a avea succesul „futurismului" la noi. Luat din scurt, niciunul dintre cei care decretează o poezie sau o pictură drept „futuristă", n'ar ști să definească noțiunea. Futurism, cubism, suprarealism, dadaism, expresionism, poate chiar impresionism, sunt termeni rămași pentru marele public doar izvoare de delectări sonore. Ism-ele acestea răsunătoare plac pronunțate. Iar asociațiile variate pe care le trezesc, încântă ca șansonetele obscene.

Nu vedem, din considerentele de mai sus, nela-locul-lor unele precizări asupra futurismului, — istoricește vorbind — nici unele perspective teoretice deschise de cercetarea sa. In cronica trecută am pomenit despre acest curent ca despre un exces de individualism (vom explica numaidecât din ce punct de vedere : cei mai mulți îl consideră dimpotrivă, seduși de aparențe). Ceeace e paradoxal e că tocmai curentul acesta extremist în literatură, aparent fără nici o legătură cu momentul, cu viața societății în care apare, — e totuși de o surprinzătoare asemănare, pe planuri diferite, cu mișcarea socială a fascismului, cu ale cărui începuturi coincide aproape.

Când **F. T. Marinetti**, inițiatorul mișcării, publică la Paris în 20 Februarie 1909, articolul din Figaro, care trebuia să însemne întemeierea și manifestul futurismului, el nu face altceva decât să proclame — avant la lettre, pentrucă fascismul începe să existe ideologic abia după războiu — principiile ce se vor putea constata și la baza mișcării conduse de Mussolini. „Vrem să cântăm dragostea de primejdie, atitudinea energică și curajoasă". (Art. 1). „Curajul, îndrăzneala, **revolta**, vor fi elementele esențiale ale poeziei noastre". (Art. 2). „Voim să glorificăm lupta (la guerra)". Art. 9. (Vezi : F. T. MARINETTI, **Marinetti e il Futurismo**, „I. Prefascisti", vol. VII, ed. Augustea, Milano, 1929).

Milioanele de oameni încadrați în fascii au glorificat dela victoria fascistă până azi, „la guerra di domani", curajul, energia, „l'audacia", „la ribellione", „la ,giovinezza".

Poezia futuristă e înainte de orice, o poezie activistă. Să fim atenți: nu pragmatistă, adică preambul la activitate, **ci activitatea însăși**. Deosebirea care se păstrase din anticnitate, între domeniul contemplației și al acțiunii, e de astă dată abolită. Contemplația pe care o preconiza Marinetti se confundă cu acțiunea. Expresia însăși, a poemului futurist, nu e rezultatul unor îndelungi mediații și cântări stilistice, ci erupția spontană și necontestată a cuvântului, asemeni mișcării necugetate — reflex direct al voinței reduse la instinct.

Futuriștii scriu așa cum s'ar lupta la o competiție, de football bunăoară. Atitudinea aceasta păgână, de nesocotire a tot ce nu e bucurie de **a trăi** și de **a se simți trăind**, ancorarea continuă în clipă, în efemer, e în acord cu ura față de cultură, („noi vogliamo distrugere i musei, le biblioteche, le academie, d'ogni specie", sună al 10-lea articol din manifestul lui Marinetti).

Cultura e tradiție și tradiție înseamnă trecut. Aversiunea futuristă față de trecut e aversiunea activismului în genere, față de pasivitatea, melancolia, regretul, nostalgia abulică pe care le implică orice aplecare de-asupra vremilor apuse. Cucerirea viitorului (mitul „omului nou" fascist), iată ce doresc futuriștii și iată dece cultura e condamnată să piară. Pieirea ei e însă plănuită, numai întrucât cultura e forma de supraviețuire a trecutului. Pentrucă o cultură admite și futurismul : aceea pe care și-o va crea, dela alfa, după ce va fi fost distrus totul.

„L'Italia professorale, retorica, grecoromana e medioevale di Carducci, l'Italia georgica, piagnuculosa, nostalgica di Pascoli, l'Italia bigotta del Fogazzaro, l'Italia erotomana e rigattiera di d'Anunzio", totul trebuie ras depe fața pământului. Nu rămâne ca motiv de inspirație, dacă se exclude pământul, religia, dragostea, istoria, decât **mașina**. Mecanizarea, industrializarea subiectelor de literatură e opera futurismului. „Căldura unei bucăți de lemn ori de fier, e cu mult mai emoționantă pentru noi decât surâsul sau lacrimile unei femei. Voim să redăm în literatură, viața motorului, nou animal instinctiv, a cărei voință o cunoaștem". (Manifestul tehnic al futurismului, din 1912). Și câteva rânduri mai departe : „Facciamo coraggiosamente il „brutto" in letteratura, e uccidiamo dovunque la solennità".

A introduce în literatură urîtul, infamul, neprelucratul „il brutto", însemnează a-i lua caracterul de oficiere, de sacrament solemn ; a-i sfâșia odăjdiile. „La poesia deve essere concepitta come un violento assalto contro le farze ignote, per didarle prostrarsi davanti all' uomo". Subjugarea, îngenuncherea forțelor necunoscute ale materiei, exploatarea lor în favoarea omului, e un scop deloc diferențiat de cel al tehnicei. Domeniul spiritului se reduce la cel al materiei. Futurismul se face vinovat de o penibilă confuzie de planuri, pe care nu e locul s'o criticăm pe larg aici.

Așa stând lucrurile, e dela sine înțeles că într'o asemenea literatură, expresia sentimentală a individului n'are ce căuta. Psihologia insului aparține trecutului. Jos cu psihologia insului, deci. În locul ei, analiza masselor: expresia urletelor lor sau a rumorii surde 'n care se învălue. Anonimatul convine exceselor de forță. Excesele de forță convin progresului tehnic și progresul tehnic înseamnă cucerirea viitorului Nici un motiv prin urmare, ca lirismul futurist să nu exalte mulțimile anonime. Intr'o perspectivă identică sunt văzute în textele brahmanilor, dominațiile ciclice ale diverselor clase sociale: ultima, clasa celor excluși, **parias**, va stăpâni odată, proorocesc textele străvechi, și asupra lucrurilor spirituale. E normal însă ca ele să fie reduse la materie, de oamenii pâinii și ai circului. Ortega y Gasset [1]) nu crede altfel nici el.

S'ar părea că e o contradicție între identificarea ideologiei futuriste cu un desiderat social, și afirmația inițială, că futurismul e exces de individualism. Cum se împacă aceste două poziții, vom desbate în cronica viitoare.

Să reținem din cea de față că:

(1) Exaltarea **vitalității** — ca **acțiune**, (2) exercitată asupra **materiei**, (3) reductibile la **mașină**, deci la necesitate pură, (4) excluderea oricărei **libertăți**, oricărei gratuități ,oricărei desprinderi de practic, (5) adică alungarea **spiritului** din viața modernă, sunt mijloacele prin care Futurismul vede posibilitatea cuceririi viitorului. Consecințele imediate ale acestei atitudini materialiste, sunt **distrugerea culturii** și **anularea personalității**. Nimic în plus, deocamdată.

ITALO FRETTI

1) Cf. „Revolta masselor".

O istorie critică a criticei

(Urmare din pag. I-a)

Erau așa dar anumite modele, de viziune și de stil, personale, de concepție a vieții, de înfățișare a oamenilor și a lucrurilor, criterii critice în toată puterea cuvântului. Alegoria și retorica se aflau la mare cinste. Scriitorul dornic să-și înavuțească ideile și cunoștințele într'o cercetare istorică a acestui capitol, va găsi chiar în „Descrierea Moldovei" unele prețizări de nuanță critică privind limba și literele moldovenilor.

Insfârșit, numeroasele traduceri din epoca de decadență a slavonismului și de înflorire a culturii grecești, unele dintre ele comentate și adnotate, învederează un simț critic fără pretenții, dar folositor pentru îndrumarea culturală. Dar însemnările critice se găsesc oriunde este vorba de literatură.

Fără îndoială că nu putem semnala o critică sistematizată, sau orientată după principii sigure și justificate, de un gen caracterizat, cu o anumită autonomie și un stil aparte. Spiritul critic exista și aceasta este suficient. După cum o fabulă sau o anecdotă, o pagină de pamflet sau un portret literar, prevede înțeesuri critice, după cum ironia sau șarja polemică nu se pot întemeia decât pe anumite criterii critice, sau observațiuni determinate de atitudini și idei, tot asemeni cititorul anonim luând o carte în mână și cetind-o, va fi spus că e bună sau rea, că-i place sau nu. Cu titmpul chiar, în primii ani ai secolului XIX, când ne veneau ziare din străinătate, se pedepseau acei răspânditori de „învățături formaliste și zănatice". Erau procese de presă în miniatura, care aveau în vedere mai mult ordinea lăuntrică a țării. Boerii conspirând, scriau versuri, pline de înțepături răutăcioase, urmărind acum anume scop politic, dar de aici se vede că literatura era pusă în slujba politicei, și arma cea mai potrivită pentru unii era critica în versuri, mai nimerit i-am spune cronica rimată. „Tragodiea" lui Alecu Beldiman preface versul în pamflet, menținându-i de formă o rimă, și spiritul critic adăpostit de paravanul literaturii își afla astfel o posibilitate de afirmare. Cronica rimată avea în vedere mai mult funcțiunea publică a oamenilor zilei, dar privea pe alocuri și chestiuni de cultură. O asemenea îndeletnicire nu era cu totul străină în raza de preocupări a scriitorilor. Cronicarii ardeleni aveau cunoștințe temeinice de filologie, istorie, de limbi străine, și școala lor are o pronunțată orientare critică.

Nu făceau o critică literară, în sensul modern al cuvântului, cel mult literală, dar o critică a fenomenului cultural tot se desprinde din scrierile lor. Ne apropiem astfel de Asachi și de Gh. Lazăr, de „Povățuitoriu al tinerimii către adevărata și dreapta cetire". Un pas ne mai desparte de adevărata critică literară.

Și totuși o istorie a criticei nu începe de aici, ci mai de sus, de unde au purces aceste slove. Va fi nevoe de o istorie a criticei literare din care să se vadă nu numai evoluția genului în sine, ci prezența ideilor și corelativ sensul critic al culturii.

NICOLAE ROȘU

Ana Luca

In colecția „Universul literar", a apărut zilele acestea volumul de versuri, datorit d-nei Ana Luca, *intitulat „Candela". Numele d-nei* Ana Luca *este destul de cunoscut cititorilor. Autoarea a colaborat la diverse reviste literare și versurile sale au fost remarcate elogios de critică. Volumul de poezii „Candela" va fi un succes.*

Cimitir din margine de sat

Cimitir din margine de sat,
Zi cu zi lumnia ne-o aduni
Ca un fur pe veci întârziat
Intre albe sboruri de coluni.

Uite — aici... suspin'o romanță
Floare mică 'n vânt de Mai plecată,
Zâmbet trist și tânăr de domniță
Ce-a murit cândva nesărutată.

Dincolo, un mac tăcut se frânge
Risipindu-și sângele 'n noroi...
...Un soldat care-a căzut la noi
Și pe care nimenea nu-l plânge.

O măicuță'n frunzele de tei
Clatină sub cer mătănii rare...
A murit viața 'n ochii ei
C'a lucrat în zi de sărbătoare.

Și 'ntr'un strat pierdut de tufănică
Tremur blând... în nopțile târzii...
Deapănă 'n tăcere o bunică
Nesfârșitul basm pentru copii...

Cimitir din margine de sat,
Tot mai mult lumina ne-o aduni
Ca un fur pe veci întârziat
Intre albe sboruri de coluni...

NICOLAE PELIGRAD

Contribuții la sporirea romanității noastre

(Urmare din pag. I)

Eminescu în italienește, în care găsim cuvinte judicioase și puternice, pentru marele nostru poet și pentru adevărata înțelegere pe care trebue să i-o arate italienii. Evident și în alte paragrafe, autorul nu pregetă să pomenească de noi, să intre în discuții comparative între elementul românesc și cel spaniol sau portughez, ca în cercetarea „liricii populare spaniole", etc. Peste tot, prezența românească este vie — peste tot metoda fructuoasă a paralelismului se face simțită.

Și astfel — un domeniu aproape necunoscut, cel iberic în special, vine să se integreze cunoașterii și înavuțirii autohtone. Vechile aderențe latine din noi și actualele înrudiri romanice — vor profita din această cunoaștere, iar puterile noastre naționale vor înregistra o creștere organică, o îmbogățire celulară și naturală.

Lecturi Romanice — **alcătuesc un spor al latinității și o etapă în plus, la sforțările de lărgire a orizontului intelectual și literar românesc.**

Al. Popescu-Telega dovedește și în acest volum, pasiune științifică și devoțiune neclintită pentru vasta familie romană și pentru marele destin latin.

Prof. T. PĂUNESCU-ULMU

Cronic muzicală

de ROMEO ALEXANDRES

Doina-Nora Michăilescu la „F monica". Speranțele justificate talentul precoce al Doinei Nora chăilescu, n'au fost de fel înșe Virtuositatea uimitoare cu care ciuda copilăriei, Doina-Nora im siona, anii trecuți, publicul frar sau românesc, era de altfel de tură să dea chezășii cu totul al decât acelea, atât de firave și în elnice, ale micilor automatizați nune, care se pot întâlni uneori p sălile de concert, cu trista impresi de a asista la demonstrații de abu dresaj al unor ființe fără apărare. aceea, crezusem o datorie să sc următoarele, ascultând, la „Atene acum câțiva ani, pe copila arti Doina-Nora Michăilescu :

...— „Din caracteristicele copi riei, ea a știut să păstreze numai g ția, vioiciunea și un farmec limpe și proaspăt, ce se răsfrânge asup celor ce cântă. Toate celelalte daru le-a luat timpuriu din vremea ce maturi. Astfel, tehnica e forma real, e veritabilă și de frumoa esență; sonoritatea e spontană, v riată, expresivă ; nuanțarea de ord interior, subtilă; ritmul trăește i simțul muzical e uimitor.

Fiecărui sunet, Doina-Nora ș să-i dea graiul lui propriu. Accente frazarea, nu denotă numai o foar aleasă școală, dar și un talent de ra valoare.

Fără efort, într'o libertate de j și cu o siguranță cu totul în afa de mijloacele unui copil, Nora M chăilescu a executat la harpă un în treg program de concert și a cucer prelungite ovațiuni.

O carieră strălucită e destinat credem și o dorim, excepționalei mi artiste".

Tânăra concertistă de astăzi, a știu să păstreze tot ceace aducea frumo în arta harpei, încă din copilărie. isbutit acest lucru pentrucă nu fă cuse nici atunci uz de artificii de îm prumut, de factice și de imitări impuse, dar găsise în rezervele na tive ale talentului ei toate elementel muzicale aducătoare de isbândă Acum, Doina Michăilescu le găsește temei și proporții crescute. Sonorita tea s'a amplificat și reflectează în acelaș timp energie și finețe, simț sigur și judecată fermă. Mecanismu e admirabil, jocul de sonorități măes trit cu o autoritate de artist cu ma tură experiență. Bogat feluritele trăsături de velocitate și combinări de efecte speciale harpei risipite co pios dealungul concertului de Renié, interpretat de Doina-Nora Michăi lescu, au putut găsi în jocul deplin organizat al artistei tot ecoul aște tat și care s'a repercutat în public cu mare și viu succes. O piesă de muzică modernă sclipitor interpre tată în impresionantele ei dificultăți, au adăogat alte unanime aplauze acestei confirmări foarte îmbucură toare a unui deosebit talent muzical românesc.

D. Ionel Perlea a dirijat în acelaș concert simfonic simfonia III-a de Beethoven („eroica") cu imperios imbold animator și largă capacitate muzicală, și trei schițe simfonice de Horceag, în primă audiție. Este știut că unii compozitori moderni, împing speculațiile armonice și nebulozitățile tonale sau beția modulării permanente până la extrem, devenind, când inspirația nu le revendică imperios, obositori.

Nu este ceace am putea imputa d-lui Horceag, care isbutește să dovedească în cursul celor trei schițe ale d-sale că primejdia cea mai mare rămâne în partea opusă. Dacă intenția d-lui Horceag a fost cea de a compensa prin staticism tonal și absolută restrângere armonică, duse până la simplism, excesele modernilor, d-sa a reușit să și-o realizeze, până la capăt. Credem însă că, elementele de ritm, de tematică, de caracter românesc, ivite dealungul acestor schițe, n'ar fi avut decât de câștigat dacă erau tratate cu mijloace mai variate, mai active, mai sugestive în aportul lor muzical.

Măsurătoarea lui Dumnezeu

— schiță —

de MICA BONA

uzind văicărelile, aci pițigăete și dente ca sunetele ascuțite, scoase r'o scripcă veche, aci răgușite și înate ca un tremurat de coardă surdă, latul Preda, intră busna în camera urată.

– Ce e? Ce s'a întâmplat?

– ...Moașă... moaașă... mooor...

i într'un suspin de ușurare, biata eie, încredințată că-i va veni mânea, încetă să mai scâncească; doar când în când se cutremura de dule facerii, șoptind înăbușit:

– Iartă-mă, Doamne, scapă-mă Sf. ioară!

e să facă omul? Unde să pornească? cunoștea pe nimeni prin sat! Era ncat de furia războiului, împreună ostașii unei companii, în acel colț de necutropit încă de dușmani. Fiee își găsise câte un adăpost să se nnească în noaptea aceea, căci a a zi în zori, aveau ordin să porneamai departe. Își îndesă căciula pe și strângându-și mantaua în cen-, ieși din casă la voia întâmplării, gând să bată la prima casă din apro-e.

– Ce să-i faci? Nu poți lăsa femeia moară ca un câine, fără să-i dai o nă de ajutor!

lobozi un oftat și îndesând bocancii zăpada ce se îngrămădise pe alocuri, lată de un vânt puternic, își tăie tie și gâfâind se lupta cu zăpada în e înota, servindu-se de mâini ca de e lopeți.

– Bre, bre, ce iarnă! Unde să găti moașă? barim să nu moară, sărăa!

i privirile-i îngrijorate, străbăteau sa de omăt, oprindu-se pe câteva riături răsletite, care, numai după ourile de-un galben spălăcit și sulul fum ce se împrăștia în noapte, se ea ghici că sunt case de locuit.

Un lătrat răgușit și prelung urmat un zăngănit de lanț și chelălăitul ios al câinelui, îi dădu de veste că află în apropierea unei case locuite. inima strânsă, iuți pașii și din câtesărituri, ajunse la o prispă. Dibui n întunerec clanța și bubui cu pue în ușă, deschizând-o.

– Cine-i, cine-i? se auzi un glas riat de femeie întrerupt de țipete uțite:

– Mamă, mamă, ni-i frică!

– Tăceți liotă, că doar n'a fi Tătarii! Și luându-și inima în dinți, apăru în g. Vreo trei capete zulufate se înesuiau ca niște moșmântoace în jumamei, ținând-o de poalele fustei, ându-se cu ochii holbați de teamă, la ul în uniformă.

– Caut o moașă, moare o femeie!... nghițindu-și restul cuvintelor, așta ajutorul dela acea femeie, parcă ța pe care vrea s'o scape, depindea graba răspunsului ce trebuia să priască.

Femeia, înțepenită în pragul ușii ca stană de piatră, lămurită de scopul itei neașteptate, dădu din umeri nesătoare, vorbind tărăgănat:

– Apăi, ieste o moașă, bătrână, da-i mai la marginea satului, și p'așa viniță, nu-i chip să răsbești până la ia! Uluit, Preda nu știa ce să mai spuie, îndreptă spre poartă și gonit parcă la spate, începu să alerge prin ogra-, însoțit de lătratul câinelui.

– Biata femeie, gândi el, o să moară un câine, fără pic de ajutor!

O frântură de gând i se înfiripă în eer, frământându-l, apăsându-i greu getul ,parcă ar fi săvârșit vreo faptă a.

– Bre, bre, ce vreme!

Mergea înainte, înotând de zor prin padă, vântul suflându-i în față ace ger, sfichiuindu-l.

In noaptea sumbră, un glas de cuvae cobea preludiul trist al suflului trebuia să fie stins.

...Cucuveau... cucuveau... cucuveau...

– Cobea dracului! Nu cobești a bine!

ndi înfrigurat soldatul și alte frânri de gânduri triste i se înfigeau în eer.

Deodată, privirile-i se pironiră pe uă rotogoale de cărbuni aprinși ca uă mărgele și un fâlfâit de aripi pur- o pată neagră prin văzduh.

– Cobea dracului!

Insfârșit se afla în fața ochiului de am slab luminat. Uitându-se înăuntu văzu o bătrână făcându-și mătănii fața icoanei Sf. Fecioare. O candelă rinsă licărea slab, pâlpâindu-și flara.

O ciocănitură în geam, o întrerupse n rugăciune.

– Cine-i, măiculiță? își pițigăe gla-l bătrâna nedumerită.

– Oameni buni, măicuță, oameni buni! răspunse omul cu vocea tremurătoare. Ia, o femeie, dă să nască și moare săraca fără pic de ajutor!

– De, măiculiță, d'apăi să-i ghiu în agiutoriu, da poci să răsgheşti p'așa ghifor? Iaca, vra să ni prăpădească Domnul pîntru păcatele noastre, măiculiță! O pus pi capul nostru răsbel și ghiscol, încaltea di s'ar prăpădi pământul, doară s'o spăla di păcati omul, că mare blăstăm ni mai paști! Ninge și ghiorești di trii zile; o pus-o cât îi omul, din nu-i chip să ieși din casă! Și mâini îi anul nou, amărît an, măiculiță, sărăcan di maica mea!

Avalanșa de vorbe i se rostogolea într'un vârtej de sughițuri și accese de tuse, de nu mai înțelegeai ce bolborosește!

– Hai, suie'n cârcă ,mătușă, și te-oi duce, cum oi putea, să nu lăsăm un suflet de femeie să se prăpădească; îi păcat mare!

– Că bine zici, voinicul maichii, cu așa suflete o scăpa țărișoara di păgânii ăi haini!

Și tot vorbind, vrute și nevrute, se urcă în spatele flăcăului. Soldatul porni în grabă fără să simtă greutatea celor optzeci de ierni.

Cu picioarele bălăbănind prin zăpadă, cu mâinile osoase încolăcite după grumajii soldatului, cu corpu-i sfrijit ca aschia desprinsă dintr'un pom uitat de vremi, împovăra ca o raniță pe bietul om. După câtva timp începu să înainteze cam cu greutate. Obosise și bătrâna care gâfâia și sufla din greu, de parcă dubla oboseală a celui ce-o purta, trecu toată asupra ei.

– Mai e mult, măiculiță?

– Acuș, ajungem, mătușă, acuș!

– Oprește, maiculiță, oprește să mai răsuflu oleacă; hodinește și mata olecuțică, doar nă-i hi di hier!

– Nu-mi purta grijă mie, că sunt vârtos și în război am purtat greutăți mari, și am străbătut cale lungă prin ploaie și prin ger! Țin-te bine să nu cazi, c'acuș suntem acasă și ne-om hodini!

– D'apăi, io maică, m'oi hodini di veci, că mi-o uitat Sântu măsurătoarea!

Și cum mergeau ei, deodată. soldatul simți o smucitură și mâinile osoase ale babei se încleștară puternic de gâtul lui, aproape sugrumându-l.

– Stai, măiculiță, că rămăsei fără papuci!

Nedumerit la început, soldatul se uită în jur și zărind la câțiva pași un lemn gros, se gândi că ar putea s'așeze baba pe el, iar el să se întoarcă să-i caute papucii. Zis și făcut!

Glasul cobitor, răsuna mai aproape, pe undeva:

...Cucuveau... cucuveau... cucuveau...

– Cobea dracului! Se cutremură Preda înfricoșat, cu gândurile împotmolite în valul unor presimțiri lugubre.

Și căută în zadar papucii, căci vârtejul de zăpadă îi lua văzul, iar șueratul viforului îl zăpăcise de tot.

Nu-i chip să-i găsesc; s'or fi afundat în zăpadă; naiba să-i ia, gândi el și se întoarse îngrijorat.

Moașa nicăeri! Un moment de șovăială, un tremur îl cuprinse!

– Hai mătușă, suie în cârcă! Lasă-i, că i-om găsi dimineață!

Nici o mișcare, nici un sgomot. Bocancii se loviră de lemnul ce suna a gol. Intinse mâna să apuce pata neagră, rotundă, crezând că bătrâna s'a făcut mototol de frig; dar mâna-i rămase în gol! Intr'o fulgerare a minții pricepu totul. Proptise bătrâna tocmai pe ghisdurile unei fântâni, care își înghiți prada în adâncu-i flămând!

...Cucuveau... cucuveau.... cucuveau...

răsuna în noaptea sumbră ecoul sinistru de țintirim.

– Cobea dracului, șopti înfrigurat Preda, și gândurile-i negre i se înfigeau ca niște năpârci în creeru-i înfierbântat.

Își scoase căciula și își făcu cruce!

– Dumnezeu s'o ierte! Iaca, i-a găsit măsurătoarea!

Bietul om trudit de oboseală și de frig părăsi ghisdurile fântânii și se îndreptă cu pași iuți spre casa în care o lăsase pe biata femeie sbătându-se în ghiarele morții.

Nu se mai gândea la nimic. Broboane mari de sudoare îi acoperea fața înroșită de-atâta ger. Incă câteva case și ajunse. Se repezi în sală!

– Barem d'o scăpa ea, încaltea!

Inimai bătea cu putere. Reținându-și răsuflarea, ascultă o clipă.

– Uah... Uah... Uah... Uuah...

Țipătul copilașului care-și cerea dreptul la viață, îi dădu curaj. Intră în odaie în vârful picioarelor, aprinse candela și privi fața smeadă a lehuzei ce-și alinta odorul!

Un zâmbet îngeresc îi lumina fața blândă.

Soldatul, făcându-și din nou cruce, dădu din cap și prinse a gândi:

– Nemărginită-i puterea Domnului! Cum știe el să cumpănească toate în lume!

Și fără a-și simți cugetul împovărat de vreun păcat, gândi la bătrâna a cărui măsurătoare, Dumnezeu n'o uitase și la copilul care veni singur pe lume, numai cu ajutorul puterii divine, ce ne înfășoară pe toți într'o bunătate supremă!

Taina lui Truli Minoiu

de THEODOR CONSTANTIN

Il văzui desprinzându-se din umbră, la un pas de mine. Nu-i puteam vedea ochii dar îi simțeam ațintiți asupra mea, învăluindu-mă în vraja lor ciudată, ca mai adineaori în restaurant.

– Bună seara! Te rog nu fii supărat că te-am urmărit. Mi-e urît însă să merg singur prin noaptea asta bolnavă de toamnă. Te rog, te rog mult: nu mă lăsa singur. Și mă privi rugător, cu ochi de copil căruia îi e frică de noapte.

Am plecat împreună... Tăceam. Nu îndrăsneam să-l întreb nimic. Privea înnainte cu ochii lui neliniștiți ce străluceau în noapte ca niște cărăbuși lăcuiți. Din când în când întorcea capul să se uite înapoi ca și când ar fi fost urmărit.

– De ce te uiți mereu înapoi? l-am întrebat într'un târziu. El se opri și mă privi cu neliniște.

– Uită-te și ai să înțelegi.

M'am executat. Strada înapoia noastră era goală, pustie.

– Nu văd nimic.

– Nu vezi nimic. De sigur că nu poți vedea. Și încet de tot: îți spun eu. Sunt urmărit. Mă urmăresc ochii ei... Ah, dacă i-ai putea vedea. De aceea mi-e teamă să merg singur pe străzi. Acum s'au oprit fiindcă ne-am oprit și noi. Uite-i, acolo în mijlocul străzii, în dreptul ferestrei luminate. Insă când vom porni, vor începe și ei să se rostogolească pe caldarâm ca niște bile. Și luându-mi brațul, porni repede.

Era nebun? Despre ce ochi vorbea? Și cum se putea ca el să-i vadă rostogolindu-se pe caldarâm ca niște bile? Mi-am desprins brațul din încleștarea mâinii lui și am continuat să merg la oarecare distanță.

– Mereu se întâmplă așa. *Ea* își trimite ochii să mă escorteze.

– Cine este ea?

– Dacă ai cunoaște-o!...

Apoi oprindu-se în drum și privindu-mă ca și când s'ar fi bucurat de ceva.

Te duc la ea. De sigur, te duc la ea. Fără discuție. E inutil să protestezi.

De fapt, nici nu-mi trecea prin minte. Eram doar curios s'o cunosc pe aceea ai cărei ochi îi urmăreau „rostogolindu-se pe caldarâm ca bilele".

– In cinci minute ajungem, mă asigură el. De fapt am mers o jumătate de oră. O casă mare, elegantă. Un șir nesfârșit de camere mobilate somptuos pe care le-am străbătut fără să ne vorbim.

– Ea este acolo, îmi spuse el pe șoptite, arătându-mi o ușă înaltă lăcuită, deschizând-o. ...Și în clipa aceea când am păsit pragul, toate antenele care mă țineau în legătură cu lumea din afară, fură rupte. Acolo, în camera aceea luminată doar de un singur bec cu abatjour, pe un fotoliu cu brațe înalte, odihnea o femeie moartă. Era într'adevăr o femie moartă? Nu, mai curând o zeiță sculptată în fildeș brun și strălucitor, de mâinile unui artist care a aparținut altei lumi, moartă de sute de și mii de ani...! Și în clipa aceea:

– Truli, mi se pare că ai întârziat.

– Numai o jumătate de oră, Tana. M'am găsit cu acest prieten vechiu, minți Truli, pe care l-am adus să ți-l prezint. Apoi către mine: Uite pe Tana, soția mea.

Trăiam, fără îndoială, un coșmar. Nu era acolo un fotoliu, o zeiță sculptată în fildeș brun, ci Tana soția lui Truli.

Dar cum putea fi o femeie adevărată atât de ireal de frumoasă? Cum putea avea astfel de ochi?... Acum tăcea. Tăcea și Truli jucându-se cu o păpușă din cârpe. Dar de ce tăceau? Nu simțeau ei spaima nebună care mă cuprindea? L-am privit rugător pe Truli. Sbaterea neliniștită a pupilelor lui mă desnădăjdui. Și dincolo, în pupilele Tanei, citeam neființa.

Mă simțeam bolnav, trudit, doream să fiu afară în noaptea pe care o știam umedă, friguroasă. Dar nu puteam pleca. Prăbușit în scaunul meu, tăceam ridicol, ridicol, îngrozit superstițios de tăcerea care cosea paiațe din cânpe aidoma cu aceea din mâinile lui Truli.

– La ce te gândești, Truli? întrebă Tana îngrijorată parcă de tăcerea lui. Truli încâlcit în propriile-i gânduri ca într'o pădure de lăstari, nu-i răspunse. Privea acum afară în stradă unde începuse să plouă.

– Nu vrei să-mi spui la ce te gândești, Truli? Se ridică din fotoliu și veni lângă el. O clipă privi și ea în stradă ascultând ploaia, apoi mâna ei frumoasă prinse a-i mângâia părul ușor ondulat. Il mângâia încetișor, iubitoare și bună ca o femeie adevărată.

Nu-mi pot explica, dar mângâierea aceea fu pentru mine eliberare. M'am putut ridica depe scaun și am putut pleca fără nici un cuvânt de rămas bun, fără ca ei să mă observe.

A doua zi m'am deșteptat târziu, chinuit de gândul dacă, în adevăr Tana exista acolo în casa mohorîtă cu singurătăți și tăceri abia bănuite, enigmatică întocmai ca destinul ei, plămădită din întunerecul și fantasticul superstițios al nopților de toamnă. In existența lui Truli credeam mai ușor... Tana însă... Totuși Tana exista. Insă Tana era pentru mine o făptură a nopții. Existența Tanei nu înceta totuși în clipa când soarele începea să suie. Exista dar o Tană și la lumina zilei. Cum arăta oare această altă Tană? Nu izbuteam însă ca estompând ceea ce era straniu în făptura Tanei dela miezul nopții să mi-o reprezint pe această altă Tană mai aproape de sangele și sufletul meu.

Mi-am dat seama că trebue s'o văd. M'am îmbrăcat și am plecat. Am ajuns curând. Am sunat îndelung, nervos și însăși Tana fu aceea care-mi deschise. Era Tana din noaptea coșmarelor. Lumina pătrunzând în hall prin ușa întredeschisă, nu-i răpea nimic din farmecul ei straniu de făptură plămădită din umbre și tainele nopții. M'a condus în aceași cameră din ajun. Numai că în loc să se așeze pe fotoliu, se tolăni pe un divan.

– Sunt puțin obosită, îmi spuse ea vrând parcă să se scuze.

Ziua rămăsese afară. Păsisem parcă pe alt tărâm, într'o împărăție de întunerec a cărei domniță și împărătească era Tana. Tana dela lumina zilei nu exista decât în închipuirea mea. Am vorbit tot timpul mult, povestind întâmplări în legătură cu presupusa mea prietenie cu Truli. Ea mă asculta gânditoare sau poate numai distrată. Dela un timp prinse să mângâie o perinuță de mătase. Mângâierea o simțeam *eu*, pe păr. Mă mângâia așa cum îl mângâiase în ajun pe Truli. Plăcerea venea de departe, nouă, ametitoare, șuvoiu cald în artere și, deavalma cu ea, teama, teama absurdă de ceea ce era straniu în făptura ei de zeiță tânără, cioplită din fildeș brun. Și dus parcă de un duh rău, am îngenunchiat lângă Tana, i-am sărutat mâinile, brațele, umerii, sânii. Tana se abandonă patimei mele. Cred că termenul e exact: Tana se abandonă patimei mele calmă, lucidă, singulară ca un munte în deșert. Apoi, când patima se încuie singură în artere, o tristețe desnădăjduită mă cuprinse: că Tana nu se dăruise ci numai se abandonase patimei mele.

Am plecat hotărît să nu mai revin. Trebuia să uit de Tana, de Truli, de noaptea coșmarelor. Peste câteva zile însă Truli veni să mă caute.

– N'ai mai fost de mult pe la noi. Tana a întrebat de tine. Te duc la ea.

L-am urmat fără voință, atunci și apoi de multe ori poate din răzbunare. El nu bănuia că sunt amantul soției sale. Dar de ce nu bănuia?... Cum putea fi cineva atât de încrezător, atât de orb?

Mă ducea Tanei, ne lăsa singuri și când, târziu, plecam desnădăjduit de tristețea că Tana iarăși se abandonase patimei mele, din nou îmi făgăduiam să nu mai reviu. Două luni fu așa.

...Și într'o zi: De o săptămână nu mai fusesem pe la Tana. M'am hotărît de data asta să se sfârșească. Mă mutasem chiar pentru ca Truli să nu mă mai găsească. Când, iată-l, intrând pe ușă. Atunci nu m'am mai putut stăpâni și i-am aruncat adevărul în față.

– Știu, am știut din prima dată, îmi spuse el. L-am întrerupt furios.

– Ai știut!... Ai știut și totuși tu, bărbatul ei, ai venit de atâtea ori, ca și acum, să mă duci la ea. Știi cum se numesc astfel de soți?

– Știu. Te rog însă ceva. Haide cu mine! Nu la ea, ci în altă parte.

– Unde vrei să mă duci?

– Ai să vezi. Vino cu mine. Nu-ți

fie teamă, n'are să ți se întâmple nimic.

Cred că asta m'a convins. L-am urmat. Mergeam fără ca să vorbim. Străzile pe care mergeam erau din ce în ce mai murdare, casele mai mici, mai urîte. Și deodată m'am pomenit în fața cimitirului.

– Haidem înăuntru!... Și o porni înainte... L-am urmat docil... Am cotit pe câteva alei...

In sfârșit, iată-ne ajunși! Și-mi arătă cu un deget aproape teatral, o cruce în marmoră. Sub brațele crucii, drept la mijloc, o fotografie rotundă emailată. Dela început, fără voie, ochii îmi fură atrași de fotografie... Și cu greu mi-am putut înnăbuși un strigăt de groază. Era chipul Tanei. Murise Tana. Am închis ochii să ascund lacrămile. Tana murise în intervalul acela de timp cât nu mai fusesem pe la ea și nu aveam s'o mai văd niciodată. Plânsul meu înveseli pe Truli. Incepu să râdă nătâng.

– Ești caraghios! De ce plângi? Doar nu e Tana noastră. Și citi tare inscripția:

TANA PADIMANU
1803—1822

Nu era Tana... Tana, *Tana noastră*, trăia... Bucuria era spumoasă, clocotitoare, superbă. Trăia Tana, Tana dragă. Și abia acum am știut că o iubesc. Tana trăia. Atât era de prezentă în conștiință. Restul ca o vale umplută cu ceață. Abia mai târziu m'am întrebat cine era această altă Tană? Ce legătură era între Tana moartă în 1822 și aceea din casa cu fantasme? Numai Truli mă putea lămuri. De aceea mă adusese. Aveam să-i aflu taina.

– Mai înainte, începu el, când încă nu știam de existența celeilalte Tane, îmi plăcea să mă plimb prin acest cimitir. Era fără îndoială vocea lui Truli. Dar parcă n'ar fi vorbit el, ci un duh de sub o lespede de mormânt, atât de înăbușită i se auzea vocea. Truli povestea și eu ascultându-l simțeam cum mi se prind pe retine imaginile pe care el mi le sugera. Il vedeam plimbându-se pe aleele cimitirului, oprindu-se pentru a citi inscripțiile de pe cruci și cavouri, sau contemplând fotografiile emailate. Intr'o astfel de hoinăreală descoperise mormântul acestei Tane. O iubi. I se părea că o cunoscuse cândva, cât timp fusese în viață, că o iubise și acum când era o brazdă de pământ, continua s'o iubească.

O întâlni apoi pe cealaltă Tană, pe numele ei adevărat Mădălina, fata bătrânului său maestru, atunci abea venită dintr'o clinică oculistică din Viena. O iubi. Făcu din ea soția lui. Această altă Tană, în gândul și convingerea lui, nu putea fi decât Tana de sub lespedea de marmoră pe care destinul o chemase la o a doua viață. Și, fiindcă împletea ceea ce era real de fantastic și superstiție, viața alături de Tana deveni coșmar.

Il ascultam îngrozit. Cum putea crede că Tana de sub lespedea de mormânt renăscuse la altă viață? Fără îndoială, Truli era nebun. El păru că ghicește gândul meu:

– Ia, spune-mi, ochii Tanei nu ți se par stranii? Nu-ți spun ei nimic?

– E drept, sunt stranii. Dar ce vrei? Tana a trăit șase ani într'o cameră complet întunecoasă. Ochii ei s'au învățat să clipească rar; și când clipesc fac asta atât de repede, încât ai impresia că ei nu clipesc niciodată. Cred că asta e cauza...

– Nu pentru asta sunt ochii ei stranii, mă întrerupse el râzând. Sunt stranii pentrucă ei au privit altă lume despre care nu știm nimic, dar care probabil există. Vezi tu, eu cred că dacă în clipa asta s'ar deștepta toți morții care putrezesc aici sub pământ, ochii lor ar privi la fel ca ai Tanei.

– Dar e groaznic ceea ce îmi spui.

– Da, groaznic... Și poți înțelege de ce viața alături de Tana a fost dela început un coșmar. De ea nu mă pot despărți căci o iubesc. Am căutat însă ca cel puțin când sunt departe de ea să uit coșmarul, să trăiesc o viață mai reală, mai adevărată. Nu izbuteam niciodată pentrucă totdeauna Tana, geloasă, își trimetea ochii pe urma pașilor mei ca o a doua umbră. Asta până în ziua când tu ai devenit amantul ei. Ori cât ar părea de ireal, de straniu, dar adevărul e ăsta: din ziua când tu ai devenit amantul ei, ochii nu mai m'au urmărit rostogolindu-se în urmă ca niște bile. Ducându-te Tanei, nu știam că se va întâmpla asta. Te-am dus ei, curios să văd ce impresie îți va face. Apoi când s'a întâmplat ceea ce s'a întâmplat, eu m'am eliberat. Ochii nu mă mai urmăreau. De aceea, de câte ori tu căutai s'o rupi cu Tana, te aduceam el. Imi era teamă să nu înceapă din nou robia mea.

...Și acum, când îmi știi taina, putem pleca.

*

Drumul înapoi a fost trist... Truli părea obosit... Il obosise destăinuirea?... Nu știu... La colțul străzii care ducea spre casa lui și-a Tanei, Truli se opri, privindu-mă rugător.

– Mergi la ea?

– Da!

– Mulțumesc! Și îmi strânse mâna aproape cu umilință. De ce îmi mulțumea? Aveam să merg la Tana nu pentrucă țineam să-l ajut, ci pentrucă o voință care mă depășea îmi poruncea să merg s'o văd, s'o strâng în brațe. Truli plecase. Grăbea cum prin mulțime, departe, gata să-l pierd din ochi. In capătul cestălalt al străzii, mohorîtă și sălbatică, casa Tanei.

...Și ca un halucinat, aproape alergând, am pornit-o într'acolo, beat de bucuria superbă că aveam s'o văd pe Tana.

Desprindere

(nuvelă inedită)

de DAN BĂLTEANU

Trecuseră și zilele Crăciunului cu toată horbota lor de datini și zile albe. Se duseseră ca un vis pierdut într'un imens întins de zile și de zăpadă. Radu le trăise aproape copilărește, bucurîndu-se ca 'n vremea când era licean, înfiorîndu-se de aduceri aminte când clopoțeii colindelor se scuturau peste sat, odată cu răbufnitul surd al crivățului și cu duduitul guraliv și prietenos al sobei. Dar în noianul acesta de evocări nu mai sosise nici o bucurie prezentă. Trăise numai în trecut, contemplându-se nostalgic în undele lui, ca 'ntr'o oglindă magică. Nici un prieten din cei vechi; fiecare se aciuase, unii pe la casele lor, alții evadând spre lumea Bucureștilor unde-și luaseră serviciu. Fii de țărani, altă dată prietenii lui acum îl priviau oarecum sfioși...

In zilele Crăciunului coborîse între săteni, fusese salutat cu căciuli mițoase, cu plete albe, cu urări de bine și zâmbete sincere. Câțiva bătrâni care-l cunoșteau de mic i-au vorbit cu mândrie că el, om deștept, umblat pe la școlile înalte, nu-i era rușine să stea lângă opincă.

— Ce mai e prin a lume, dom'le Răducu ? îl întrebă moș Savu Stoica, un bătrân sfătos cu un cap de Moș-Crăciun.

— Păi cam tot ce e și p'aici ! !

— Adică ăl care are bea și mănâncă, ăl care n'are își suge unghiile ! ! Păi așa e : că la Brusa ori la noi, tot lume e ! !...

— Dar dv. ce mai faceți !

— Ce să facem ? Iacă înodăm și noi zilele până când o veni Arhanghelu' să ni le taie ! Pe urmă treba popii și-a neamurilor... Da' cu politica asta cum mai merge, d-le Răducu ? Că 'mneata 'oi fi știind mai bine ca noi...

— Ba zău dacă știu ceva !.. Că eu n'am făcut și nici nu fac politică... Imi văd de treburile mele ! !..

— De ce, dom'le Răducu ? se amestecă în vorbă un croitor, capul unei organizații politice. Păi noi deia dv. așteptăm un cuvânt bun... Dacă d-ta nu te-oi băga, ăla nu s'o băga, cine ne destupă nouă capul ?

— Cum cine ? ! Nu sunt destui panglicari care vă vizitează ? Iată, dac'aș fi sincer și ți-aș spune d-tale părerea mea, n'ai s'o primești !

— Dacă e buna, de ce să n'o primesc?

— Tocmai aici e cheia ! ! D-ta numai ceeace îți convine, aprobi, nu ?

— Sigur ! !

— Ei vezi ? Și părerea mea e contrarie ! Eu cred că pentru omul nostru dela țară, legat de casa și pământul lui, politica e o adevărată pacoste !

— Așa e, dom'le Răducan ! sări moș Savu. Așa e ! Politica asta e chiar pacoste pe capul nostru ! Să fi văzut 'mneata, mai acu' vreo două-trei săptămâni cum înebuniseră gospodarii de frunte ! Oameni în toată firea și se țineau de comedii... Parcă erau paiețe d'alea dela bâlciuri...

— Cum ? De ce ?

— Păi am avut alegeri comunale... Să fi văzut 'mneata atunci ! Curată nebunie. Iacă, eu sunt om bătrân, am peste optzeci de ani și-am fost și prin alte orașe mari, da' eu crez dupa mintea mea că pozne ca alea n'ai văzut 'mneata de când ești. Două zile și două nopți n'a dormit nici un câine în tot satul ! Mai ales în seara când s'au fărimat cutiile, toate tinichelele și toate lighianele bubuiau... Zaveră, dom'le ! Ca la războel !

In vremea aceasta se adunase o mulțime de oameni în jur.

— Iac'așa, dom'le Răducane ! ! In seara aia n'a fost în tot satul un om sdravăn la cap... Curgea băutura de ziceai 'mneata că s'au slobozit ploile cerului ! Numai motorină d'aia și țuică ! Și ce chiloman ! Urlau și câinii, urlau și oamenii ! Ba mă puse necuratu' să ies și eu în sat ; ce să zici 'mneata, beliv nu sînt, da' am făcut-o tată, știi, colea'n lege, de nici nu știu cum m'am dus acasă. Biata babă a rămas cu ochii sgîiți la mine, că eu n'am băut în viața mea și știu că mi-a zis „porc bătrân" !... Ce-o fi mai zis ea, de, ca muierea, n'am mai auzit, c'am căzut pe pat și mort am fost ! Și d'aia zic eu ! Să nu te pui cu politica, că-i dată'n tun jigodia asta ! !

— Păi de unde ați avut atîta băutură ?

— Păi a dat primaru' ăl nou ! Ala care ieșise... Ala care e cu gobernu' ! !

— Dac'a făcut cu șmecherii, cum să nu iasă ? Da ia să fi lăsat oamenii să meargă cum voiau ei ! ! țâșni de alături Vasile Cazan, un om de vreo 30 de ani.

— Ce șmecherii, mă ? răcni altul, Petre Bălan, om voinic cu niște mustăți respectabile. De ce n'ați făcut și voi șmecherii dacă sunteți deștepți ?!...

— Păi noi am mers în dreptate... Vrem dreptate, nu hoție !

— Vreți pe dracu' să vă ia ! Voi și dreptate !!

— Ia lasă, măi Petreo, nu mai fii și tu coltat ! Că așa e ! Ați violat secretul votului pentru care a luptat rumînu' pe front !, se amestecă cu ciudă croitorul Neculae Stan.

Acest Neculae Stan fusese mai mulți ani prin București și se șlefuise oarecum. Incercase toate meseriile, fără să știe cumsecade nici una. Acum vara făcea plugărie ca vai de lume, iar iarna strica postavul la oameni.

— Fi-ți-ar al dracului „sicret" ! Tu mai vorbești, mă ? Tu care fierbeai de necaz ? Că dacă ți-ar fi pus cineva un ceaon cu apă rece în cap, ar fi fiert apa ! !...

— Păi să știi că mi-era necaz, mă ! Eu n'am vrut altceva decît dreptate ! Pentru ea au murit atîția oameni pe front, mușcînd pământul ! !...

— Or fi murit alții acolo ! Tu n'ai văzut nici măcar pușca ! !...

— Dar a murit tata acolo ! !...

— Apăi da ! Tată-tău a murit săracu', că era om ! ! Da' tu ce-ai făcut, mă ? Ai umblat creanga prin ăi București, ai cheltuit parale, te-ai plimbat cu toate desmățatele și-ai venit aici, nici cîine și nici ogar, să mănînci mă'liga mătii ! Ba mai te'nvîrtișești și scăpași și de armată ! !

Gloata începu să rîdă.

— Să nu mă insulți, mă, auzi ? Că te dau în judecată !

— Dai pe moașta, nu pe mine ! se sucise disprețuitor Petrea.

— Incurcă-i drace ! se auzi un glas...

Bietul Stan simția că-i fuge pământul de sub picioare. Se vîrîse cam pe neașteptate într'un bucluc din care n'avea să iasă decît compromis. Mai ales că oamenii nu-l prea sufereau !

— Mă mir că mai ieși în lume ! Cu ce nas mai ieși, mă ? Că tu nici plugar nu ești, nici croitor nu ești ! Un tîrîie-brîu ! O lepădătură !

— Stai, mai Petrică ; nu-i tocmai așa ! interveni Radu... De ce dirfești pe om așa, din senin ?

— Domnule Raducan, eu știu ce vorbesc ! Il cunosc eu pe ticalosul ăsta ! Gulerat'u' să tacă mai bine ! Să nu-l dau acușic de ripă... Asta-i dihania, codoșul satului !!...

— Eu, mă ? Eu codoșul satului ? Pe ce, mă ? ! Tu ești codoș, că ție ți-a dat primarul bani ca să-i taci propaganda! Tu te pupi în bot cu ei ! O știe tot satul ! Ce crezi tu ? Hoțule ! !...

— Ei, și ce vrei tu ? se oțeri Petrea... Că mi-a dat bani ? Mi-a dat banii mei, munciți o vară 'ntreagă, că taica Savu știe ! Că mă pup în bot cu ei ? Ana ! Asta-i buba ta... Te-ai pupa și tu, dar nu-ți dă voie... Și nici nu te-apropie macar !

Risul isbucni ca la comandă. Pe după garduri rasarîră cîteva capete de femei. Altele, de frica vreunui scandal, veniră să-și ia bărbații, dar, împinse de curiozitate, ramasesera și ele pe loc.

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, lăsați cearta, oameni buni ! interveni Radu. Că nu știți cum devin lucrurile și-o să aveți nevoie unul de altul ! !

— Eu sa am nevoie de ăsta ? făcu Petrea... Păi n'are nici după ce să bea apă ! !...

— Totuș nu-i bine ! Să se certe cei mari pentru politică. Dv. nu puteți cîștiga nimic ! Doar să dați de lucru avocaților !

— Păi ăia să moară de foame ?

— Eu l-am îmbracat p'al meu ca pe-un Făt-Frumos, de cînd mă judec cu-alde cumnatu' Gheorghe.

Intervenția lui Radu domoli oarecum lucrurile. Oamenii se grupară ici, colo, comentând cearta în felurite chipuri.

— Ei, iacă dom'le Răducane, reluă moș Savu. Ce văzuși 'mneata acum, era de zece ori p'atît în zilele acelea de pomină. Oameni mari în toată firea se'njurau ca văcarii. Ba, cum îți spusei, mă tăvălii și eu în băltoacă cît îs de bătrîn.

— Ei, taică Savule, asta nu-i bună ! Politica roade și aprinde mintea țăranului !

— Păi cum să n'o roadă, dom'le Răducane ? ! zise Petrea Bălan, dacă s'a pus să facă politică neisprăviți ca alde Neculae Stan ?

— Nu-i așa ! Aici greșiți cu toții ! Politica s'o facă cei mari ! Dv. trebuie să aveți grije de case, de neveste, de copii și de pămînt ! Că dacă ți se'ntîmplă — Doamne ferește ! — să-ți cadă un bou din jug, vine ăla pentru care te certi și te bați, să te ajute cu ceva ? Măcar cu un cuvânt ?

— Asta-i cam așa ! grăi Traian Buzdrughină ! Că ce-am făcut dac'am dat votul lui Aurel Botea ? L-am pus dipotat acolo la București ! Da de cînd l-am pus, a mai venit el măcar să ne dea bună-ziua ? Și-atunci ce spunea : „oameni buni vă fac, vă dreg" ! !...

— Apoi d'aia o zic eu ! vorbi apăsat moș Savu... Dragostea cioflingarilor ăștia ce ne tot omoară gîștele și rațele cu mașina, care vînd gogoși cu toptanul, e cu nasul de ceară, mă !...

Discuția se curmă aici, căci alături isbucni cîteva schimburi de cuvinte.

— Du-te, fă femeie acasă și lasă-mă în pace ! se auzi glasul lui Neculai Stan.

— O să te omoare nebunu' cu haidamacii lui, arde-l-ar focul și para iadului ! Hai acasă ! ! Hai ! !...

— Auzi, dom'le Răducanu ? Știi pe cine ocărăște ? Pe mine ! Și cică să taci ! !...

Porni vijelios spre femeia care îndruga pe marginea șanțului.

— Fii la locul d-tale, Petreo ! Ce ? Vrei să-ți pui mintea c'o femeie ?

— Păi dacă-i femeie să-și vadă de blidele și poalele ei ! !

— Ce vrei, mă pârlitule ! țipă isteric femeia. Trăsni-te-ar Maica Precista de mustăcios ! Ce crezi că dacă te pupi în bot cu primarul, ai încălicat pe sat ?...

— Du-te, fă zăpăcito, acasă și scaldă-ți plozii mai bine !

— Vezi tu de toanta ta, că v'a umplut rapănu' ! zise Neculai.

Petre Bălan se smuci violent dintre oamenii care căutau să-l țină și se repezi la Neculai. Din trei pași fu lângă el.

— Săriiiți, lume bună ! Il bate golanu' ! Il omoară ! !

— Ce vrei, mă ? se'nfipse Bălan în Neculae, care a tot dat înapoi pînă ce o mînă i s'a înfipt în gît...

— Nu pune mîna pe mine !

— Ai mă ? Ce vrei mă, pocitania pământului ? !...

Totul se petrecuse atît de repede, încît nimeni, mai degrabă dornici să vadă o bătaie, nu se amestecară ca să-i despartă. Copiii cu săniile părăsiseră jocul și fiecare, cu tîrlia după sine, privia curios.

— Il omoară, lume bunăăă ! Il omoară golanu' !...

Petrea Bălan îl smuci de cîteva ori, apoi îi făcu un brînci, de se cocoloși grămadă în șanțul plin cu zăpadă. Dar Petrea nu se mulțumi numai cu-atîta, ci îndîrjit, dădu să se năpustească peste el în șanț.

— Da' săriți oameni buni ! Nu-i lăsați să se bată, pentru Dumnezeu !

Glasul lui Radu fu ascultat : cîțiva inși îl prinseră chiar pe marginea șanțului.

— Nene Floreo ! Ioane ! Lăsați-mă ! Lăsați-mă să-i scarmăn eu pielea să mă pomenească. Grijania mătii de lighioană spurcată !

Pe Neculai, plin de zăpadă ca vai de el, îl ridicară din șanț, îl scuturară și-i deteră căciula. Nevastă-sa însă țipa cît o ținea gura !

— Uiliu ! Dumnezeul mătii de pațachină... Nu taci, ai ?...

Dădu să se smulgă din brațe, dar ele erau multe și tari.

— Mă Petrică, fii om cu cap ! îl mustră moș Savu. Iacă ce mare scofală... Să te bați ! ! Și tocma'n zi de Crăciun, la un an odată ! !...

— N'auzi taică Savule cum mă batjocorește ?

— Ei și ce-i mă! îți taie ție din frunte ? Hei ! măi tată ! Pe Dumnezeu cîți nebuni nu-l înjură și el rabdă ! !... Măi băieți mă, nu fiți mă, cu inima la gât ! Mai înghițiți și voi... Nu știi cînd vine ceasu' rău... Iacă acum, îi dădeai la o mînie una'n moalele capului... Și-l omorai ! ! Apăi ce făceau copiii tăi, nevasta ta... D'apoi păcatul... Mă, să știți dela mine, că gura lumii numai pământul o astupă ! !...

In timpul acesta Neculaie, mai prudent, o luă, povățuit de prieteni, spre casă. In urma lui, nevastă-sa, în vervă mare, ocăra mereu... Din cînd în cînd se mai întorcea spre grupul unde se afla Bălan, scuipînd sau trimețînd cîte o sudalmă.

Pe o uliță, alarmată venea nevasta lui Petrea.

— Mă duc să-i trag numai una ! ! Că de mult îmi face mie zile fripte strigoiul ăsta ! !

— Mă Petrică, ia fii tu om de treabă și nu te prosti ! !... Du-te acasă ca omul cumsecade, mănîncă-ți purcelul și sarmaua ta cu nevasta și cu copiii, c'așa a lăsat Dumnezeu la Crăciun... Că boroboața o faci repede și anevoie scapi pe urmă de ea !...

— Da' ce s'a 'ntîmplat, taică Savule ? ! întrebă nevasta lui Bălan.

— A ! uite și pe Ionica ! ! Mai nimica, fata moșului ! ! Ia-ți bărbatul și du-l acasă.

— Ce nimica!! Am auzit eu!!... Fi-ți-ar al dracului Niculae, că nu mai termini cu el... Hai acasă ! ! Om ce te afli tu, cu copii, să te-apuci la bătaie cu scîrba satului ! ! Hai acasă ! !...

— Păi să mă batjocorească muierea lui, fă ?

— Bine-ți face ! Că te-am rugat să mergem la cumnatu' ! !... Ai zis că e frig, că-s caii obosiți...

Și Petrea Bălan, dărîmat sub argumentele logice ale nevestei, pocăit oarecum pășea rar și apăsat pe zăpada care scîrțîia sub picior...

— Strașnică femeiușcă asta ! Uite-o! Cît o vezi de mică, e numai inimă în ea... Ea-l conduce pe Petrea... Și-au făcut avere frumoasă...

La spartul târgului sosi și jandarmul. Dar spiritele se potoliră, răspîndindu-se fiecare încotro vedea. Incepuse a se însera. Gerul începuse să se simtă...

— Mergi spre casă, dom'le Răducane ?

— Merg, taică Savule ! Că nu mai am ce face p'aici ! !

— Hei ! Bată-i norocul de oameni ! Cît p'aci să se'ncaere ! !... Nu, nu mai e de vorbă ! S'a înrăit lumea ! Nu se mai poate îngădui om cu om ! ! Acum fiecare e mare și tare ! !

— Mare pacoste pe capul oamenilor politica... Ce le trebuie lor asta?

— Tii, dom'le Răducu!! Și cîte n'au fost d'astea! D'aia nu se bagau oamenii, că s'au învățat ! Unde se pomeneau la noi în sat bătăi ? Eh ! Se mai ciocneau ei flăcăii pentru câte o fetișcană, da' rar, și-atunci îi știa doar pamîntu', că'n sat era rușine să se bată cineva... Da' ce vorbesc eu ? Era și-altă lume p'atunci, erau oamenii mai cu omenie ca azi. Nu vezi 'mneata că azi nu mai se ține seamă de nimic ! Copil, tînăr, bătrîn, muiere, tot un ciur și-un dîrmon ! Mai ales că fiecare creștin își cam are via lui ! Da' hai să zic că țăranului nostru i-a sărit o doagă, că e prost, fără știință multă de carte. Da' uite, nu mai departe acum cîteva zile, oameni deștepți cum e popa și învățătorul se'ncăerară mai dihai ca prostimea! S'au batjocorit la primărie aproape un conac de timp în fel și chipuri. Tot satul i-a ascultat... Acum cică s'ar fi dat în judecată! Și tot pentru pîrdalnica asta de politică !

— Și n'ați încercat să-i potoliți ?

— Ce să te bagi ? I-a chemat pe urmă boieru' la curte ca să-i împace ! Crezi c'a fost chip ?...

— Și din ce s'au luat ?

— Cine știe ? Eu, las' că n'am ascultat așa — cu gura căscată, — să nu mă puie martor să mai jur acum la adînci bătrînețe, da' tot am tras o țîră cu urechea... Degeaba, că n'am înțeles nimic ! Prea vorbeau pe boierește și eu sînt o țîră și cam tare de urechi!

Ce sfătos era moșul ! ! Ar fi vrut să-l asculte așa multă vreme. Făcea parte dintre vizitii care, înainte de a fi trenul, conducea diligența spre Constanța... Cunoscuse multă lume bună. Chiar printre cei pe care-i evoca cu lacrimi în ochi era și figura Regelui Carol I pe care-l trecuse cu diligența în Dobrogea.

— Hei, dom'le Răducane ! Pe vremea cînd eram eu flăcăiandru, țăranul nu știa ce-i aia politică. Își muncea pămîntul lui, sau dacă n'avea, se'nvoia pe moșia boierească. Și-avea rost la toate și casa-i era îndestulată. Iacă, noi am fost 8 copii în casă : patru fete și patru băieți ! Mă crezi' 'mneata că pe fete taica le-a măritat cu toate țoalele cuvenite și cu cîte doi galbeni de fiecare ? Că nouă băieților ne-a dat câte-o pereche de boi și-un plug ? Apăi unde se mai pomenesc d'astea azi la plugari ?...

— Da, da, ai mare dreptate ! !

— Nu-i vorbă că p'atunci trăia lumea cu frica lui Dumnezeu ! D'a dea roadă cîmpul și omul era 'n lat cu de toate ! Astăzi s'a 'nră mea afară din cale. Nu vezi 'mnea de bătăi, ce de judecăți ? Fiul îș părinții, ginerile socrii !! Fetele s rită cu burta la gură ! Unde se nea înainte d'alde d'astea ? Că fata nu venia de vreme acasă, g lua !... Azi ? ! Se'nghesuie în g mai dihai ca alea dela oraș. Are tate baba mea cînd zice că a veni mea lui Anticrist...

— Ai dreptate ! !...

— Dreptate are numai Dum drăguțu' ! Că noi nu suntem niște păcătoși, dom'le Răducane eu crez, după mintea mea îngust politica asta e o urgie dumnezeia Bună seara ! !

— Bună seara, taică Savule !..

*

Iar începuse să ningă. Cu fulgi plini de copilărie și de amintiri. S fiora singur, ca un copilaș, privin fruntea lipită de geam, la joaca și bogată. Ce departe i se părea pele cînd rîdea, cu gropițe în fulgilor de zăpadă și cerului Unde-i era copilăria ? Aici ! Ai curtea aceasta cu uluci vinete de me, aici, în casa aceasta cu fe mari și balcon, în camera aceast foițe țesute de mîinele mamei sa patul acesta alb, răsturnat leneș în țul despre miazănoapte. Se vede copil ! Uite, pe ușa aceasta vopsită veneau smeii, feți-frumoșii, cosînz și mumele-pădurii. Tot în dosul stei uși care dădea în „casa ailaltă dică în odaia mare unde se intra mai la solemnități familiare, sp mamă-sa, l-au sorocit ursitorile.. Paști și de Crăciun tot aici erau cozonacii, gogoșile, biscuiții, plăcin iar în buiecul așezat langa soba neau absolut și ispititoare porcane dulceața ! !... De cîte ori nu „bur se" cheile și nu daduse iama prin ret ! ! N'o făcea din lăcomie, ci mult ca să verifice daca dulceața strică la burtă" sau „îți strica din cum pretindea maica-sa. Totuși, dată nu se stricase la burtă și nici distrusese dinții.

Aici erau aduse și hainele nou care i le cumpara dela București, gnetele luate dela „Taranca" mag nul de pe calea Griviței...

Atâtea, atâtea amintiri stăteau gropate aci ! ! Cine i le furase ? Ci le rupsese ? Și mai ales — cine i le colise acum ? Acești fulgi albi car leagănă nepăsători, ca și aceasta ta larga cât Baraganul ? ! Sau prop lui gânduri, ravașite de pustiul lor

Peste cateva zile va pleca... Alta numara ceasurile pe care le mai de stat în satul lui ! Și cand pleca crimile îi podidiau ochii... Acum este parca rușine să-și asculte gand Alte preocupari îl mană departe Acolo în lumea aceia de sgomot a curestiului, care îl cheama. I-a in frămantul orașului în sange... Il aproape, lânga el, să-l adune neob și sa și-l toarne pe nervi ca pe o nerbinte... să-l usture, dar sa-i pla

Acum câteva zile a vazut-o pe ca... Fata pe care o iubise în s acesta, pe care nădăjduia s'o ia de ție... Pe atunci era eleva la școala mală, iar el student. Acum ea e în țătoare în sat... Și-a ajuns visul ochii. Un vis însă nu și l-a putut plini... Să se căsătorească cu el... sigur, l-a iubit... Dar nu mai poat vorba de așa ceva ! ! Nu, nu ! l s'a rut atât de lipsită de orice farmec cât a exclamat, uimit: ea să fie lica ? Lilica lui ?

Totuș între ei nu fusese nimic rios... Așa zice el acum când gân acesta l-a părasit... De fapt nu-i ia duise nimic ! Dar parcă e numai de trebuincios să juri solemn ca să-ți seama că anumite lucruri cer as Oare el, Radu, n'a gandit serios l căsătorie cu ea ? ! Ba bine că nu ! toate acestea, indiferent de ce-ar fi până acum, nu mai poate fi vorba așa ceva... E destul de copt ca să poată da seama.

Lilica i se păruse îmbătrânită... oarecum prostuță... De ce n'ar spun sincer ? Pe lângă aceasta mai e ce se îmbracă și prost... Pe urmă a obs vat și la ea o repulsie... Ceva care ținea departe de el... Parcă își cân rea vorbele; de multe ori le căut Sfiala — un lucru pe care Lilica n avea, cel puțin față de el, o cuprins cu totul. Când l-a văzut, a roșit c elevă de liceu ! Oare se schimb ceva în felul lui de a fi ?

Pe urmă a găsit-o și banală... sfârșit, devenise o țărăncuță cu șold implinite și sâni destul de copți ca devină o mamă capabilă de cel puțin duzină de plozi, care să crească pui găină și boboci de rață...

Toate aceste constatări îl făcuseră fie rezervat... Mai auzise apoi că Lili avea un pretendent, un învățător di tr'un sat vecin... Ii spusese chiar man lui că Lilica îl respinsese... Și'n sea aceia ar fi voit să-i spună că el nu în seamnă o piedică în calea ei... Destine nu le sunt legate... Dar — las — n putut să-i spună, deși de câteva ori

(Urmare în pag. ultimă)

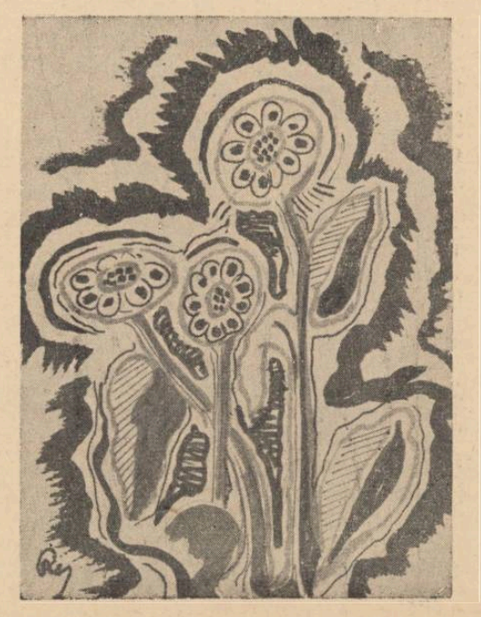

SCENA * FOYER * ECRAN

…UL REGINA MARIA: …NȚII TERIBILI", DE JEAN COCTEAU
… de scenă: LUCIA …URDZA BULANDRA

…iera dela teatrul Regina
…a adus însfârșit pe sce-
…ucureștene o piesă care să
…a naștere la discuții și a-
…ondului. *Părinții teribili*
…nă o realizare de avant-
… Pentru cei cari ar dori
… mai banal și mai puțin
…eț, desigur o decepție,
…n subiect de recriminări.
…u este mai puțin deosebi-
…lină de valoare.
…eresant s'o comparăm cu
…rări în acelaș gen ale au-
…ruși. Interesant pentru
…a sema de aportul fiecă-
…e, în anumite direcții.
…nagiile nu sunt niște fi-
…normale. Un inventator
…u a inventat nimic serios,
… cu ascendenți anormali,
…u a intentat nimic serios,
… ținut doar în puf, com-
…cunoscător al vieții, o mă-
…are-se monstru și totuși
… în judecată.
…ul, puțin haotic, în care
…ârtesc personagiile contri-
… el la închegarea atmos-
…acelei pregnante de de-
… Casa în dezordine, scau-
…ântite, ușile lovite cu sgo-
… intrarea sau eșirea inter-
…r, murdăria, lipsa de lo-
… acțiunei. Totuși efectele
…mult desvoltate de ceace
… aștepta.
…ă sgfârșitul este pe de-o
…o satisfacere a noastră, el
…e mai puțin tragic. Dar tra-
…aceasta conține în ea ger-
…e unei pacificări. Poate. Dar
…că nu. Aceasta nu înseamnă
…sa ne lasă în suspensie, dar
…area pe care o dă Cocteau
…tului său este foarte greu
…anțat. Și numai, pentru că
…portă prea mult ceace s'a
…plat pe lângă ceace se în-
…ă. Cu alte cuvinte, piesa
…nteresantă atât timp cât se
…oară acțiunea.
…na din acest menaj dement
… femee care insistă într'o
…ste ridicolă pentru fiul
… Acesta, ținut într'un regim
…, fără dreptul de a cunoa-
…iața, scapă la un moment
…in cadrul familiei și-și re-
…te un scop de a trăi, la o
…, mai în vârstă decât el,
… deasupra, amanta tatălui
… Bineînțeles germenele tra-
…i se găsește în această în-
…lare, fiindcă tânărul erou,
…te pregătit să suporte dra-
… vieții. Fără nici-o inițiati-
…u imaginație el nu vede o
…re din greul impas. Vrea
… căsătorească cu orice preț.
… face, după sinuciderea ma-
… ajutată de sora ei. Dragos-
…acesteia din urmă pentru
…natul său o împiedică să-i
… antidotul. Toată familia
… distrusă din această în-
…lare, însă, pentru mai târ-
…elementul care aducea neno-
…i dispărând, ea se va putea
…pa.
…lurile au fost acordate d-nei
…a Sturdza Bulandra, Gina
…dri, Tony Bulandra, Al.
…, Maria Mohor.
…na Lucia Sturdza Bulandra
…os în evidență un persona-
… foarte interesant și deosebit
…alte creații anterioare.

Dramatismul desfășurat de d-na Gina Sandri a însemnat un neprețuit aport pentru teatru. Poate exagerat în unele momente, dar frumos închegat mai cu seamă în actul III. D-nul Finți a fost prea dramatic. Dacă ar calma puțin elanul domniei-sale în momentele de intensitate ar fi mai veridic. D-nul Tony Bulandra ,o mască simpatică și însfârșit rolul d-nei Maria Mohor, cu multă abilitate a interpretat o creație cât se poate de bună.

TEATRUL STUDIO NAȚIONAL: FATA DELA MANSARDĂ COMEDIE IN TREI ACTE, DE N. KIRIȚESCU

Piesa d-lui Kirițescu ar putea fi foarte bună. Are în ajutorul ei, pe lângă interpretarea excelentă, foarte multe elemente de îndrăzneață și interesantă concepție. Totuș greșește prin felul în care înțelege să realizeze punctul culminant al dramei.

O tânără fată, săracă, văzându-și casa în care locuește, dărâmată, dealtfel doar o mansardă, este pusă în cruda situație de a se vedea aruncată pe drumuri. Insă generozitatea directorului fabricei ce-i acaparează locuința o angajează ca stenografă și va putea astfel înjgheba un viitor mai plăcut. In această nouă calitate are ocazia să ridice moralul conducerei întregei fabrici, când într'un moment de depresiune s'ar fi văzut nevoiți să reducă personalul și producția. Ideile ei dau un nou aport fabricei, și prosperitatea pierdută va reveni mai glorioasă.

In scurte cuvinte acesta este subiectul comediei.

Dacă n'ar fi exagerată reacțiunea fetei în actul doi, când propune ideia reformatoare, piesa ar fi foarte bună. Dar felul neverosimil în care o simplă funcționară convinge un consiliu de adminstrație reunit, denotă lipsă de spirit teatral. Trebuia cu totul prin alt procedeu adusă această modificare a concepției unor oameni, cari în preajma falimentului hotărăsc eroic un reviriment al conducerei.

In afară însă de aceste mici observații piesa are momente când este foarte spirituală. Sunt poate chiar câteva tipuri deosebite. Cum este d-nul Ion Manu spre exemplu, un funcționar bătrân și puțin ramolit, cu tipicuri, teorii, bunăvoință. Cum, mai cu seamă aduce d-na Natașa Alexandra o creație de înaltă artă. Felul în care autorul a ținut să explice partea urâtă a caracterului unei funcționare, fată bătrână, este chiar demn de admirație.

D-ra Marietta Deculescu cu multă prospețime, deține rolul principal învederând încă odată priceperea în crearea unor anumite genuri; d. N. Atanasiu plin de vervă, Gingulescu și Maria Voluntaru.

Spectacol care poate avea succes, fiindcă aduce momente plăcute, dar care ca realizare dramatică nu este satisfăcător.

VICTOR POPESCU

Sarah Bernhard

Portretul de azi inaugurează o serie de „evocări" destinate să readucă cetitorilor acestei pagini câteva figuri din lumea teatrului.

*

Portretul literar al Sarei Bernhardt ar trebui scris într'un limbaj special, în care superlativul să capete valoarea comună; pentru că această aglomerare a superlativelor e singurul lucru obositor și nefiresc în biografia ei. Oricari ar fi însă condițiile, portretul tot trebue realizat de vreme ce un om de probitatea lui Edmond Haracourt a putut afirma că cele cinci continente vor cunoaște destul Franța, dacă vor învăța două nume din istoria ei : Napoleon și Sarah Bernhahrdt. Apropierea oricât ar fi de riscantă, are darul de a reflecta just lumina în care această incomparabilă actriță era privită de contemporanii săi ; ea nu exprimă însă mai puțin, adevărul că puțini au fost francezii care au adunat în jurul numelui Franței atâtea omagii și atâta entuziasm ca Sarah Bernhardt.

Și totuși, ar însemna să facem o afirmație complet gratuită la începutul acestui portret, dacă am încerca să stabilim antecedente artistice pentru aceea care a întunecat gloria lui Clairon, Adrienne Lecouvreur sau Rachel.

Dimpotrivă, Sarah a început simplu viața în 1844 la Paris. Pe vremea aceea se numea Rosine Bernard ei era fiica unui evreu convertit la catolicism și-a unei olandeze. Copilăria tumultoasă, cu nervozități precoce și revolte veșnic manifestate în fiece gest, îndeamnă pe recentul și înfocatul catolic care era tatăl ei s'o dea la o școală de călugărițe. Atmosfera mânăstirii accentuiază isbucnirile de misticism, care alternau cu cele de revoltă, ale acestei ciudate candidate la călugărie. Tânăra Rosine rămâne totuși aici până ce o manifestare artistică a școlii, care prezenta o piesă religioasă, îi va aduce scăparea. Salvatorul era Ducele de Morny, care sfătuește pe tânăra fată să renunțe la orice alte planuri, în favoarea Conservatorului.

Era prima ciocnire cu viața. Și bine'nțeles, primele neînțelegeri: la sfârșitul primului an de artă dramatică alta este eleva care primește premiul întâi și Rosine își descoperă o altă vocație, sculptura. Undeva însă, în Paris, trăia un om care nu uitase că sfatul lui schimbase cursul vieții acestei tinere fete. Datorită protecției Ducelui de Morny, tânăra sculptoriță debutează astfel la vârsta de 18 ani pe scena... „Comediei Franceze". Nimic n'o impresionează însă: nici protecția de care se bucura, nici norocul. Credea în steaua ei? Ar fi să facem „romantisme" facile în jurul unei fete care deocamdată nu arătase nimic altceva decât că este foarte capricioasă. Și veșnic nemulțumită, ceeace-i aduce o poreclă: Mademoiselle la Revolte. Inainte de a fi Sarah Bernhardt, era Domnișoara Revolta. Care însă, nu juca decât roluri mediocre și schimba teatrele în fiecare an. Gymnase, Porte Saint Martin, Odeon, adăpostesc pe rând năzbâtiile acestei copile, până ce în 1869 reușește — la acest din urmă teatru — să se afirme. „Le Passant" consacra un scriitor: pe Francois Coppée și o mare artistă: Sarah Bernhardt. De-acum înainte merită cu prisosință acest calificativ: „mare", pe care i-l acordă indirect Comedia Franceză prin neuzitata hotărîre de a o reprimi pe scena ei și pe care-l confirmă imediat după războiu dificilul Victor Hugo care o roagă să joace rolul reginei din „Ruy Blas".

Suntem în anul 1872, și „revoltata" revenită a început să monopolizeze rolurile de frunte ale Comediei Franceze.

(Urmează)
COSTIN MURGESCU

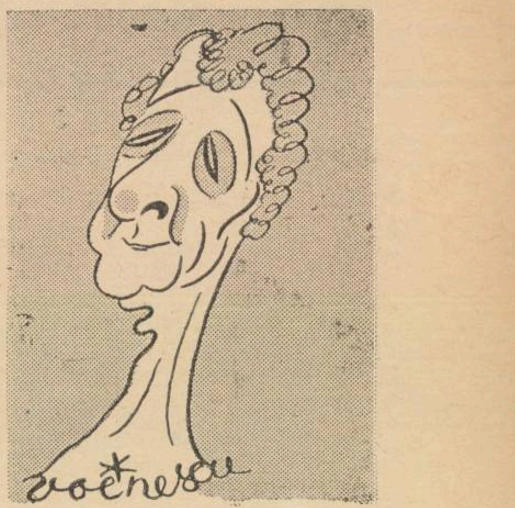

D-na Lucia Sturdza Bulandra, regisoarea interesantului spectacol „Părinții Teribili"

TEATRUL NAȚIONAL

Instalarea d-lui ION MARIN SADOVEANU ca director al „teatrului Național", a provocat vii satisfacții în lumea artistică. Se așteaptă de la d. ION MARIN SADOVEANU un nou șir de solide și valabile înfăptuiri.

★

Se repetă în regia d-lui SOARE Z. SOARE. „Dodsworth" de Sinclair Lewis. In rolurile principale: d-nele Agepsina Macri, Marieta Sadova și d. Ion Manolescu.

A apărut,
în colecția
„UNIVERSUL LITERAR"
Corabia
cu
tufănici
poem dramatic în versuri
de
Radu Gyr
Prețul Lei 40

Vor apare:
CRITICA
și
SINTEZA
studii literare
de NICULAIE ROȘU

BALAMUC-PALACE HOTEL
text, desen și humor
de GEORGE VOINESCU
prefață de Emil Botta

Ecranul

CAPITOL: „Se aprind făcliile"

Un nou film românesc trebue privit cu multă indulgență, dată fiind vârsta fragedă a artei cinematografice la noi. Iată de ce am aplaudat cu tot entuziasmul filmul „O noapte de pomină", iată de ce am trecut cu vederea acele câteva greșeli de ordin tehnic ale ultimului film: „Se aprind făcliile". Bine înțeles, vom pretinde mai mult dela viitoarele filme românești, în ceeace privește sincronizarea, precum și fotografierea unora dintre exterioare.

O greșeală de ordin tehnic a acestui film, o greșeală care, credem, se poate ușor îndrepta, este aceea că actorii au fost siliți să vorbească tot timpul, chiar și atunci când erau fotografiați de departe.

In această privință, scenele dela începutul filmului, petrecute la conacul părinților Sandei, au fost complet ratate.

Un lucru care de asemenea ne surprinde, este că regisorii au prezentat în totdeauna în filmele românești, un local de noapte.

Nu suntem de părere că aceste localuri fac parte din „specificul național" așa cum pretinde reclama.

Cu excepția acestor mici lacune, ușor remediabile, filmul românesc prezintă multe calități, dintre cari vom aminti mai ales entuziasmul d-lor Porsena, Șahighian și al celorlalți cari și-au dat toată silința, să realizeze un film bun.

Dintre interpreți, d. George Vraca a fost cam prea mult „actor de teatru", ceeace a dăunat naturaleții atât de necesară unui actor de cinematograf.

O dovadă a acestor spuse este jocul minunat al d-lui C. Antoniu, singurul, până acum, adevărat actor român de cinematograf.

D-șoara Nutzi Dona a interpretat rolul Sandei cu multă sensibilitate, reușind să impresioneze publicul. Și aceasta înseamnă foarte mult.

Surprinzătoare este apariția d-șoarei Olga Porumbaru, care, interpretând, poate, cel mai greu rol al filmului, a știut adăugând frumuseței sale și un joc cât se poate de natural, să fie la înălțimea misiunei încredințate.

Ceeace ne miră pe noi, care am citit nuvela d-lui Porsena, este reducerea făcută rolului Radu Gofinu, interpretat în film de d. Emil Botta.

Ne pare rău, mai ales fiindcă d. Emil Botta a dovedit în cele câteva scene în cari a apărut mari calități de actor cinematografic.

Trebue să amintim aici frumusețea câtorva dintre exterioare, cu toate că, poate, s'a cam abuzat de ele.

Inainte de a isprăvi, vreau să amintesc dialogurile puțin cam pretențioase ale filmului. Nu e mai simplu de spus: „Te iubesc!", decât: „Ești stăpânul inimii mele!"?

ARO: „Paradisul pierdut"

Abel Gance este unul din regisorii buni francezi.

Pot să spun chiar: *prea bun*. Ultimul lui film „Paradisul pierdut", suferă tocmai de acest cusur.

In fiecare scenă se remarcă efortul regisorului de a realiza ceva nou, astfel că filmul lasă până la urmă impresia de ceva prea „lucrat", pentru ca să mai pară natural și, deci, pe placul publicului.

Scenele finale devin obositoare, nemaiputând fi urmărite cu atenție de spectatori.

Fernand Gravey, cu toate că nu se bucură de prea multe simpatii la noi, este un mare actor, iar Micheline Presle aduce pe ecran multă tinerețe, amintindu-ni-o în unele scene pe Danielle Darrieux. Ii prevedem aceeaș ascensiune glorioasă, judecând după gustul francezilor.

Originală este ideea de a sugera scurgerea vremii, prin transformările pe cari le-a suferit de-a-lungul anilor, moda.

TRAIAN LALESCU

MERCEDES PAVELICI care a dat două recitale coreografice viu aplaudate.

Rânduri și gânduri...

Teatrul „Ligii Culturale"

Recentul succes obținut de scena din bulevardul Schitul Măgureanu, cu piesa „Cum vi se pare" de Luigi Pirandello indică o recapitulare a activității acestui teatru, în jurul căruia gravitează probleme ce se cer discutate.

Pentru a judeca faptele ar trebui să ne amintim că Teatrul Ligii Culturale — așezământul de sub paternitatea d-lui profesor N. Iorga n'a trăit nici din subvenții, nici din încasări.

Această instituție a trăit și trăește dintr'o sumă lunară pe care în marea sa dragoste de artă, d. prof. N. Iorga o rupe din truda d-sale.

Anul trecut după îndemnul marelui nostru cărturar au fost înfățișate publicului următoarele piese: Oedip Rege, de Sofocle; Revizorul, de Gogol; Stafia, de Grillpartzer; Burghezul gentilom, de Molière și Hamlet de Shackespeare.

In cursul lunei Mai, cu prilejul comemorărei lui Mihail Eminescu, Teatrul Ligii Culturale a jucat Laïs.

Anul acesta, stagiunea s'a deschis cu Sacontala e Calidassa, în traducerea lui George Cojbuc.

Pentru o scenă de mare răspundere morală, acesta este un repertoriu în care oricine poate vedea grija față de necesitățile culturale ale publicului, cum și hotărîrea de a-i aduce folosință, împotriva concesiilor făcute de vânătorii și negustorii de artă.

La deschiderea actualei stagiuni, d. profesor N. Iorga luând cuvântul, a lămurit pe ascultători asupra rostului reprezentării operelor marilor cugetători ai omenirei, făcând o largă și cuprinzătoare analiză a spectacolului inaugural — Sacontala.

In numeroase alte înprejurări d. prof. N. Iorga a stat de vorbă cu actorii, i-a sfătuit, i-a încurajat și le-a arătat drumul pe al cărui neteziș aveau să meargă.

In timp ce alte teatre gonesc și se luptă pentru întâietatea unor realizări încă nelegitimate, Teatrul Ligii Culturale se mulțumește cu uitata zestre a literaturii clasice.

S'a vorbit și se mai vorbește și azi de lipsa de înțelegere a unui anumit public, față de ceeace nu se poate simți fără frământare sufletească și fără înfrățire cu frumosul artistic.

In zăpăceala momelilor gălăgioase, un anumit spectator dă buzna la reviste și la spectacole hazoase, nemai interesându-l sănătatea autorilor mari — și după ușoara lor pricepere — grei.

Dacă în necazurile lor, oamenii maturi, caută pe întunerec veselia de o clipă, nu se poate ierta și tineretului vina de a nu fi ajutat să-și aleagă hrana sufletească, atât de râvnită de părinți și educatori.

Inaintea oricărui alt public, Teatrul Ligii Culturale se adresează tineretului studios, punându-i în față valorile.

La răspântia unor drumuri pe cari mulți le-au încurcat, această instituție se străduește spre foloase ce n'ar mai trebui zădărnicite.

Iată pentru ce, temeiul reprezentării operelor autorilor clasici, e însăși grija răspunderii pregătirii publicului de mâine.

Teatrul Ligii Culturale încearcă să trăiască fără sprijinul și mijloacele pe cari se bizue alte insituții asemănătoare.

In optimismul ei, conducerea crede că poate să asigure instituției, o activitate necondiționată de banul primit cu rugi, făgădueli și așteptări.

In marea sa înțelegere și bunătate, d. consilier regal profesor N. Iorga n'a primit banul pe care nevoile de azi ale țării îl cer îndatoririlor mult mai grele.

Funcționând deci în împrejurările de cari abia ne-am îngăduit o apropiere, Teatrul din bulevardul Schitul Măgureanu, a fost de multe ori amenințat cu închiderea. Am fi însă nedrepți dacă n'am recunoaște întregului personal al acestei instituții meritul de a fi răbdat în nădejdea unor zile mai bune.

Cuvântul, dragostea și încurajarea d-lui profesor N. Iorga au fost totdeauna hotărîtoare.

Teatrul Ligii Culturale s'a zbătut mult, dar nu s'a lăsat îngenunchiat de greutăți.

Această instituție merge din ce în ce mai bine; e meritul tuturor colaboratorilor ei și e mai ales mulțumirea sufletească a ctitorului ei, d. prof. N. Iorga.

Nu putem închia aceste rânduri, mai înainte de a menționa numele d-lui N. Massim.

Un element tânăr, care a realizat un spectacol de înaltă ținută.

Alături de Sacontala, Contra Patriei și Vagabondul, Teatrul Ligii Culturale se înscrie cu încă un frumos succes: „Cum vi se pare" de Luigi Pirandello.

O instituție care ține la reputația dobândită prin muncă; un teatru dela care orice bun român așteaptă numai binele și folositorul.

GH. SOARE

Cronica ideilor

…l. Dima: Conceptul de artă populară

de MIRCEA MATEESCU

Ne gândim la solidaritatea care există în-
…e oricare autor și conținutul lucrării sale.
…ident. dacă nu ar exista o adeziune spe-
…ală față de o temă ori față de un anumit
…aterial cultural. cutare scriitor n'ar putea
… se ocupe valabil. în niciun fel. Este deci
…ească și necesară solidaritatea dintre scrii-
…r și tema lucrării sale. tot atât cât este
…riculoasă în cazul când autorul atribue o
…portanță excesivă preocupărilor lui și în-
…arcă a le promova de o manieră absolută.
… Sunt totuși rare figurile de cercetători care
…u se lasă seduși de lucrul lor și reușesc a
… menține la o temperatură normală atunci
…nd redactează un material în care au an-
…jat atâtea eforturi. In această ordine de
…nstatări. indiferent de discuția pe care o
…m face cu privire la „conceptul" de artă
…opulară, se cade a vorbi de obiectivitatea
…iințifică a d-lui Al. Dima ca despre me-
…tul de căpetenie al cărții apărută recent [1]).
… 1) In edit. „Fundațiilor Regale" 1939.
… te ocupa, pe cale de sute de pagini, de va-
…area estetică a artei populare și a subscrie
…tuși, la capătul unor rodnice investigațiuni.
…ă „operile calificate drept artă populară ser-
…esc scopuri extraestetice", iată accentul unei

obiectivități pe care ne grăbim s'o semnalăm. cu toate că s'ar putea să nu fim de acord cu concluziunile. întotdeauna motivate. ale d-lui Dima

Acum să vedem ce este cu *conceptul* de artă populară. D. Dima își însușește enunțarea lui Rickert despre definiție, identificând, împreună cu acest gânditor, două momente în geneza oricărei definițiuni: căutarea adevărului și formularea lui verbală. „Căutarea adevărului spre a realiza o definiție nu înseamnă însă altceva de cât determinarea *elementelor esențiale* ale conținutului conceptului, iar acestea. la rândule, nu sunt alta decât o sumă de note pe care conceptul nostru le are — în mod permanent — comune cu alte concepte înrudite. dar și mai ales notele ce-l deosebesc de acestea" (pag. 16). Sublinierea este a noastră Am vrut să reținem, pentru constatările ulterioare, din definiția pe care d. Dima o dă conceptului, elementul de calitate. Pentrucă vorbind despre *conținutul* conceptului, urmează să admitem că el deși nu se realizează autonom, dar din vecinătatea și prin diferențierea altor concepte, — însă conceptul „conține" elemente esențiale, deci calități sine stătătoare. Este aici o chestiune delicată asupra căreia se cade să insistăm. Definiția lui Rickert, adoptată de d. Al. Dima, vine dealtfel pe linia gândirei kantiene. Kant spunea că spațiul și timpul nu sunt *concepte* dar *pure intuițiuni*, ceiace vrea să însemne că pe când conceptul este o reprezentare care *face parte* din conținutul multitudinal al altor reprezentări posibile, spațiul și timpul, ca pure intuițiuni, conțin în ele însele, reprezentările. Conceptul este definit deci ca un conținut, ca un obiect material și generic al înțelegerii, în vreme ce percepția sau intuiția pură pare a fi o cuprindere formală dacă nu chiar apriorică. Prin urmare, întrucât s'a ocupat de *conceptul* de artă populară iar nu de modalitatea estetică a acestei arte, care ar fi lăsat să cadă accentul pe realizarea formală autonomă — nu pe descrierea continutistă a fenomenului — titlul cărții d-lui Al. Dima este adecvat cuprinsului, indiferent de justețea punctului de vedere. Cu alte cuvinte, în cazul în care d. Dima nu s'ar fi ocupat cu descrierea „conceptului" de artă populară dar ar fi încercat o considerare strict estetică a acestor valori — concluziunile trebuiau să fie în mod simțitor mai favorabile creațiunii populare. Și tot din acest punct de vedere urmează să spunem că d. Dima are dreptate și este consecvent cu sine când scrie că încearcă „o *descriere* a artei populare considerată în fenomenalitatea ei, în comparație continuă cu conceptele-i înrudite" — dar n'are dreptate când promite o „considerare esențială" a problemei, pentru că aceasta ar fi însemnat o descriere fenomenologică a artei populare, termen care. de la Husserl, este tocmai opus ca sens aceluia de „fenomenalitate".

Constatarea noastră nu trebue privită ca o imputațiune radicală adusă autorului, pentrucă, repetăm, d. Dima este un gânditor în majoritatea cazurilor consecvent cu sine. iar „Conceptul de artă populară" este cartea în care d-sa a isbutit să identifice, cu probitate caracterul conținutist al producției poporane. Privind conceptual arta populară, metoda și constatările d-lui Dima nu ar putea fi criticate. Precizăm : poate fi pusă în discuție însăși chestiunea de a se ști dacă arta populară are a fi considerată din punctul de vedere al conceptului sau din alt punct de vedere — însă nu se poate aduce vreo obiecțiune pertinentă economiei generale, temei și concluziunilor, cărții d-lui Dima, *astfel* cum d-sa a înțeles s'o alcătuiască. Incât definind arta populară prin raport la ceiace ea *nu este*, adică prin opoziție cu arta cultă, cu arta primitivă și cu producția schizofrenicului — d. Dima isbutește să noteze totuși trăsăturile esențiale ale *conceptului*, deși un spirit mai purist ar putea să obiecteze că realitatea și valoarea existențială a oricărei opere de artă, deci inclusiv aceia populară, trebue identificată prin raport la ceiace ea *este* nu prin opoziție cu ceiace *nu este*. Insă pentru că în definiția conceptului, mediul conceptelor vecine este firesc și necesar, credem că autorul se menține pe linia pe care și-a propus-o, inițial. Lipsa unei descrieri fenomenologice a operei de artă populară este înlocuită de d. Dima prin susținerea unei originale și concludente pătrunderi a fenomenalității artei populare. Definirea producțiilor poporane ca „valori de fond" sau „valori mijloace", care nu se realizează autotelic, deci nu închid scopuri în sine (de la Kant, definiția operei de artă este: finalitatea fără scop) — o face d. Dima cu virtuoase și competente posibilități. Adoptând clasificarea spiritului obiectiv enunțată de Hans Freyer și aplicând-o artei populare, autorul analizează meritoriu raportul dintre valoarea estetică a acesteia și „plăsmuirea", „unealta", „semnul", „forma socială", „educația" — termeni asupra cărora se oprise Freyer.

Concluzia este deficiența estetică a artei populare.

O rejudecare a încercării d-lui Al. Dima din lucrarea de față duce la convingerea că cercetătorul a realizat o susținută prezentare despre arta populară definită conceptual, fără să ne convingă însă dacă acest unghiu de vedere este cel adevărat. Ne gândim dacă nu cumva arta populară ar trebui privită esențial, ca *structură*, (termenul este atât de întrebuințat de când cu școala fenomenologică). O atare privire ar face necesară o mai vagă accentuare a conținutului și o mai directă sesizare a formelor neutilitare pe care le realizează arta populară. Intr'o atare ipoteză, concluziunile despre ineficiența estetică, trase din „conceptul" de artă populară mai mult decât din arta poporană ea însăși — ar fi desigur atenuate .

Literatură, artă, idei..

GANDIREA, Decembrie 1939

Ultimul număr al „Gândirei" aduce acelaș sumar bogat cu care ne-a obișnuit și în care sunt de întâlnit numele cunoscute ale gândiriștilor. Un singur nume nou: Olga Profir, care prezintă o sugestivă „scrisoare în cirilică" din care citâm:

S'au poprit cartea cea bună;
ba chiar sfintele altare
stau pustiuri în lăcată
ordinând „calvinul" mare.

D. Radu Gyr publică poeme din „Ciclul neamului", în care întâlnim versuri minunate ca acestea din poemul „Șincai":

Mă furișez prin țarcuri și șoproane,
ciulini și pietre glesnele îmi rup,
și luna sus trece, vânătă prin trup
ca printr'un geam, și-mi fâlfâe 'n ciolane...

Mai semnează versuri domnii: N. Crevedia, Donar Munteanu, Virgil Carianopol, Aurel Chirescu și Emil Zegreanu.

D. Al. Busuioceanu prezintă „o operă de Murillo în Colecția Regală", d. Alexandru Marcu scrie despre Poema lui Foscolo, iar d. D. Stăniloae iscălește un interesant studiu despre Filosofia enistențială și credința în Iisus Hristos. D-nii Nicolae Roșu, Ștefan Baciu, Gh. Vrabie, Al. Busuioceanu, Ion Diacu și d-na Mariella Coandă iscălesc cronici obiective, cu cari ne-a obișnuit „Gândirea", iar cronica mărunță, iscălită de d. profesor Nichifor Crrainic, este și de astă dată o parte foarte bună a revistei.

Asupra articolului: „Regele și Biserica" al d-lui Nichifor Crainic, am scris în n-rul trecut al „Universului Literar", relevându-i deosebita importanță.

„ESTETICA", ediția II-a de Tudor Vianu (Editura Fundației pentru Literatură și Artă „REGELE CAROL II")

In eleganta și sobra sa „Bibliotecă de Filosofie Românească", editura Fundației pentru Literatură și Artă „REGELE CAROL II" a scos de curând în a doua ediție — de astă dată într'un singur volum, de proporții — una din cărțile de profundă substanță și considerată pe drept cuvânt ca o contribuție din cele mai însemnate în ultimii ani: *„Estetica"* de d. prof. Tudor Vianu.

Gânditor serios, de adâncă viziune și largă informație, aplicat cu pasiune dar și cu metoda problemelor de estetică și de filosofie a artei, autorul slujește îmbogățirii intelectuale a publicului nostru cu un bogat spirit interpretativ și cu o lucidă inteligență critică.

Studiile sale asupra teoriilor frumosului în artă, prezintă — prin dubla garanție a unei sigure orientări filosofice și a unei alese sensibilități scriitoricești — caracterul unui adevărat îndreptar estetic.

Aceasta și justifică de altminteri apariția celei de a doua ediții din *„Estetica"* d-lui T. Vianu, la un interval mai scurt chiar decât cel necesar pentru epuizarea unui roman. E în acelaș timp un semn lămurit asupra calității cetitorului dela noi, care, în ciuda nemulțumirii sau bârfelii unora, dovedește astfel odată mai mult că știe să prețuiască și esențele.

TRIBUNA TINERETULUI

a reapărut după ce datoria față de patrie chemase într'o proporție considerabilă pe redactorii săi în zona de apărare a țării. Colaborează d-nii Virgil Carianopol, Ion Oțel, Petre Paulescu, Mihail Lungianu, Pompiliu Proca, V. Oprescu Spineni, M. Găisseanu, Eugen Victor Popa, Adrian Scântee, I. Toma, Mihail Daneș și Mircea Munteanu.

ELENISMUL IN ROMANIA

In editura Fundației pentru literatură și Artă „Regele Carol II" urma să apară anul acesta importanta operă — de ample proporții și uriașă documentare — „Elenismul în România" a regretatului profesor D. Russo. După moartea savantului. unul dintre elevii săi, d. prof. Const C. Giurescu a luat asupră-și sarcina tipăririi acestui mare studiu, rămas din nefericire neterminat.

Lucrarea lui Demostene Russo va apărea astfel sub titlul *„Studii greco-române"*, cuprinzând toate manuscrisele rămase ca fruct al unor largi cunoștințe și al unei magnifice munci de cercetare, de îndelungată reflecție și adâncire.

Aprofundarea științifică a materialului ,așafodarea datelor istorice, interpretarea și fixarea treptelor de influență a elenismului în România, fac din această lucrare o veritabilă carte documentară.

Regretatul savant Demostene Russo, era — dintre toți cunoscătorii dela noi — o adevărată autoritate în materie.

Gestul de pietate și de devoție al tipăririi acestor *„Studii greco-române"* scoate la lumină o comoară neprețuită de știri, documente și cercetări, care legitimează și cinstesc o cultură.

SINCLAIR LEWIS

A apărut romanul **Martin Arrowsmith**, de Sinclair Lewis, cunoscutul autor american. Cartea este tradusă de d-ra Ana Costin și este editată de „Națională Ciornei". Este vorba în interesantul roman al lui Sinclair Lewis despre un savant care „luptă cu societatea din juru-i, cu viața, cu dragostea, cu sine însu-și, pentru izbândirea adevărului științific și a unei mai juste condiții omenești".

TINERETĂ (An. III, nr. 10, Noembrie 1939), revista elevilor școalei normale „V. Lupu", Iași. Frumos alcătuită. Facem observația că elevii școalelor **normale**, dovedesc o maturitate în expresie și în organizarea conținuturilor mai pronunțată decât liceenii. Să fie pentrucă absolvenții **Școalei normale** nu-și **amână** înflorirea spiritului pentru vremea studiilor universitare? **Normaliștii** trebue să se împlinească până în cl. VIII, gata să dea rod, căci la această vârstă începe misiunea lor de dascăli.

DE STRAJA, revista străjii țării pentru tineret, (an. II, nr. 11, Noembrie, 1939). Ne-a atras atenția în paginile acestei publicații a cărei deviză este „Credință pentru Țară și Rege", pe lângă numeroase articole de destoinicie străjerească, și contribuția poetului **George Voevidca**, prin „Sonetul Voevodului". Compoziția pornește de la ideia adâncită că **Voevodul** a dat țării un ritm nou de muncă și a deschis o vie epocă de creație. Voevodul este un **Ctitor.**

VIRGIL CARAIVAN: „Când a fost întemeiată „Societatea scriitorilor români, contribuții la istoricul societății", Bârlad, 1939). Autorul susține pe bază de documente că „Soc. Scriitorilor Români" s'a format la 28 Noembrie, 1908.

Interesant de observat că în primul comitet constituit nu se găseau nici Vlahuță, nici Caragiale, nici Titu Maiorescu, nici Delavrancea, nici Duiliu Zamfirescu.

BUCEAGUL, revistă literară culturală, (Bolgrad, jud. Ismail). Ultimul număr (an. V, Sept.—Oct. 1939) este închinat lui Alexandru Macedonski. Scriu despre viața și opera poetului d-nii: Dragomir Petrescu (directorul revistei); Iacob Slavov; Vladimir Cavarnali; Mihail Frunză; Ioan Șt. Botez.

MOLDAVIA, an. I, nr. 2—3 (Bolgrad, Ismail). Se publică sub conducerea d-lor Ioan Șt. Botez și Vladimir Cavarnali. Reținem articolul „Aspecte din fizica Modernă", al d-lui M. Șt. Botez, a cărei prezență într'o publicație literară, subliniază preocupări serioase legate de personalitatea scriitorului actual.

PREOCUPARI LITERARE, revista Soc. Prietenii istoriei literare, an. IV, nr 9, (București, Noembrie 1939). Colaborează d-nii: Ion Pillat, (Pândă-poezie); Lucia A. Popovici (Rudolf Töpffer și școlarii români la Geneva); Petre V. Haneș (Alecu Russo); Eugen Ciuchi (Principiile estetice ale lui T. Maiorescu).

FÂNTÂNA DAR RILO vistă creștină, an. I, nr Octombrie 1939). Co.abor meroase din care indică colul „Naționalism și Te de preot Ștefan Dobra.

VIAȚA BASARABIEI, lunară, editată de As Culturală „Cuvântul M nesc". (An. VIII, nr. Sept.—Oct. 1939). Colal în acest număr d-nii: P lippa; N. Popovski, N. ru; Al. Boldur; dr. E. schi; Gr. Vrabie; N. F tenco; Codin Alecu; S. M T. Nencev; V. Lutcan; Meniuc; C. Stoica; Gh. coni, V. I. Chicu.

ROMANA, revista mens gli istituti di cultura i all'estero. (An. III, nr. glio, 1939. XVII). Colab d-nii: Mauro Picone; Pasquali; Giovani Fe Maria Gianturco, Enric qui.

CONDEIUL, literar, cri tistic, (an. I, nr. 12, C Septembrie 1939). Colab I. Gr. Perieț nu; V. Ce nu; C. Goran; Nicolae pului; C. Barcaroiu; Constant; C. I. Mane Giugiuc; Aurel Tita; P. Dem. Basarabeanu; C. nescu; C. Săteanu; Sergiu tian.

SÉRAPHITA

(Urmare din pag. 1)

Decadentismul care a bântuit o bucată de vreme literatura franceză și engleză, se coboară tot mai adânc în morbida fosforescență a cărnii. Satanismul unui Stanislas de Guaita se întovărășește cu amoralismul lui Huysmans din Là-bas, cu hermafroditismul și impuritatea lui Péladan, cu „le vice anglais" a lui Swinburne și bizantinismul sensual al tablourilor lui Moreau. In Anglia, tot sub influența lui Swinburne, decadentul Aleister Crowley încearcă și el promovarea androginiei, neizbutind să se apropie decât de un h rmafroditism morbind. O întreagă literatură, prezentând toate stigmatele de compunerii morale și ale satanismului, a crescut sub semnul acestor „maeștri". Cetitorul poate găsi destule extrase din operele acestea repede uitate, în lucrarea lui Mario Praz, La carne, la morte e il diavolo nella letteratura romantica **(Milano-Roma, 1930).**

Ca în toate marile „crize" care au bântuit conștiința europeană, avem și aici de afacc cu o degradare a simbolului. **S'ar părea că, dela un anumit punct al istoriei sale, Europa nu mai e în stare să păstreze intactă, mai multe generații în șir, semnificația metafizică a unui simbol. Indată ce este „revelat", adică îndată ce se ia cunoștință, într'un chip nemijlocit, de un simbol, acesta începe să fie înțeles din ce în ce mai grosolan pe planuri din ce în ce mai joase. Intr'adevăr, androginia lui Huysmans, Péladan și Swinburne nu e decât o palidă și morbidă imitație a conceptului „omului desăvârșit" pe care l-au pus din nou în circulație, la sfârșitul secolului XVIII, romanticii germani. Dar câtă deosebire între cele două concepții! La „decadentiști", androginul este închipuit ca un hermafrodit, văzut plastic, în care sexele coexistă și a cărui plenitudine are ceva vinovat, dacă nu chiar patogen și satanic. Romanticii germani dimpotrivă, fac o netă deosebire între hermafrodit și androgin, interesându-se exclusiv de acesta din urmă. Căci în timp ce la hermafrodit separarea sexelor e exagerată — androgimul este un nou tip de umanitate, în care fuziunea sexelor, desăvârșita lor unificare, a creiat o nouă conștiință, apolară.**

Pentru romanticii germani, androginul va fi tipul omului desăvârșit al viitorului. Ritter, medicul ilustru, prieten al lui Novalis, a schițat în opera sa, Fragmente aus dem Nachlas eines jungen Physikers, **o întreagă filozofie a androginului. Pentru Ritter, Christos al viitorului va fi androgin. „Eva s'a născut din bărbat fără ajutorul femeiei; Christos s'a născut din femeie fără ajutorul bărbatului; Androginul se va naște din amândoi. Dar bărbatul și femeia se vor topi împreună într'o strălucire".**

Trupul care se va naște atunci va fi nemuritor. Ritter folosește terminologia alchimică pentru a vorbi cum se cuvine de noul tip de umanitate pe care îl va zămisli viitorul. Amănuntul acesta este destul de important, pentrucă ne indică încă o sursă a mitului androginului, așa cum l-a reactualizat romantismul german. Vom vedea, într'un articol următor, că androginul era un simbol central în alchimie, după cum era în întreg hermetismul antic și medieval.

Baader, și el medic, celebru mai ales prin ceeace a învățat dela Boehme și Swedenborg, s'a ocupat cu pasiune de androgin, pe care-l interpreta prin teologie și ocultism. Pentru Baader, la începutul timpului a fost androginul, și la sfârșitul timpului tot androginul va fi. Omul primordial a fost androgin: Adam-Eva. Ideia aceasta străveche — pe care o regăsim, în timpuri mai apropiate, la gnostici și în Kabbală — Baader o înțelege într'un mod cu totul personal. Omul primordial (Adam-Eva), fără conștiința sexuală, avea ca tovarăș ceresc o Idee, pe androgin, care trebuia să-l învețe să „zămislească lăuntric". Dar omul primordial cade în păcat: somnul, în timpul căruia Eva se desparte de Adam. Aceasta e „prima cădere". Cei doi nu au încă, precis, conștiința separării lor. Deabia după ce mușcă din mărul biblic își dau seama de goliciunea lor, și se rușinează. Aceasta e, după Baader, a doua cădere. Datorită lui Christos, însă, omul va redeveni androgin, asemenea îngerilor. (Texte în Giese, Die Entwickelung des Androgynen problems in der Frühromantik, **și Dr. Halley des Fontaines,** La notion d'androgynie).

Wilhelm de Humbold și-a oprit deasemenea atenția asupra mitului Androginului, într'o lucrare din tinerețe, Ueber die mannliche und weibliche Form. **Intuind un adevăr tradițional, care se găsește în toate religiile, Humbold ocotește divinitatea ca fiind androgină. Intr'adevăr, ființa supremă nu poate fi n niciun chip limitată. Teologia, este drept, lămurește că divinitatea nu trebuie înțeleasă prin categoriile umane: sex, vârstă, etc. Dar credința religioasă din toate timpurile, credință simplă, neiluminată de revelațiile teologale, intuiește divinitatea ca persoană concretă; și pentrucă divinitatea nu poate fi imitată de sex, ea ne este înfățișată ca fiind androgină.**

Chiar atunci când nu e precis indicat, mitul androginului e prezent în toată literatura romantică germană. Intr'un sugestiv articol, d. Nichifor Crainic a arătat același ideal al androginului și în Luceafărul **lui Eminescu. Ar fi o interesantă problemă de istorie literară urmărirea izvoarelor oculte care au revelat romanticilor germani acest străvechiu mit. Fără îndoială că influența misticilor și ocultiștilor din sec. XVIII a jucat un rol de frunte în această „revelație". Dar semnificația nu o are influența ca atare, ci faptul că întreg romantismul german s'a lăsat fascinat și rodit de ea. Aceleași cărți și aceleași idei au rămas la îndemâna artiștilor și după stingerea romantismului, dar ele n'au mai „influențat" pe nimeni. „Sunt anumite preocupări teoretice are, prin simpla lor prezență, aruncă o lumină neobișnuită asupra unui om sau unei societăți umane. Faptul, deci, că mitul androginului a dominat gândirea romantică și-a fost intuit și de un Balzac sau Eminescu, este mai mult decât un amănunt de istorie literară. El capătă dimensiunea unui fenomen care interesează în primul rând filozofia culturii. Ca să ne dăm mai bine seama de importanța pe care o are această ultimă intuire a tipului desăvârșit de umanitate în conștiința occidentală, trebuie însă să amintim, măcar în liniile sale generale, istoria mitului androginului în decursul veacurilor.**

MIRCEA ELIADE

Desprindere

(Urmare din pag. 6-a)

luase inima în dinți... Oare ea mai putea nădăjdui ceva dela el? !.. Va trebui însă să-i scrie... Nu-i cavaleresc s'o mintă! Poate că fericirea ei atârnă de acest semn și poate că învățătorul acela o iubește... De ce să nu lămurească lucrurile? Că odată și-odată tot vor fi lămurite, dacă nu de el, de evenimente!

Și poate că atunci va fi mai greu. Chiar prin forța lucrurilor, prin lumea deosebită în care trăesc fiecare, sunt siliți să se despartă. O știe fată inteligentă și cu mult bun simț. Desigur că și ea a gândit la situația lor. E posibil ca atitudinea ei să se explice prin aceasta... Și n'ar fi deloc exagerat, ca să nu fie așa...

De acolo, de departe, din Bucureștiul nădejdilor și-al desnădejdilor îl cheamă un gând... O fată cu ochii verzi ca șopârla, cu modelări de velur în voce. Ana! Ana care i-a ocupat tot gândul în vacanța aceasta... Acum știe de ce satul lui nu mai e frumos ca altădată, de ce țăranii i se par altfel, de ce copilăria nu mai are putere să-l țină legat de leagănul ei, de ce toată tăcerea aceasta îl plictisește, de ce Lilica nu-l mai încântă... Ana, fata blondă cu surâsul plin de prospețime și gingășie, a umblat, fără să-i dea voie el, la cutiuța inimii unde a stricat o rotiță... Ca să fie sigură că-i numai al ei. Și a reușit...

Nu știe dacă ea poate fi idealul femeii pe care ar dori-o. Nici nu știe dacă drumul pe care îl cheamă, e drumul fericirii. O iubește și-atâta tot. Și în iubire, zice el, nu e bine să raționezi. Atunci când nu lași sentimentul să-și urmeze drumul lui, nu mai e iubire, e calcul, matematică... Nu poți așterne iubirea în formule, pe care s'o rezolvi apoi cu ajutorul tablelor de logaritmi. Iubirea nu-i ceva complicat, e ceva simplu de tot pe care numai în nebunia noastră, o complicăm singuri, inutil. Și el nu vrea să complice nimic...

O căsătorie cu Ana? Iată ceeace nu și-a pus în gând... O întrebare la care încă nu poate răspunde. Dela început s'ar ivi complicații. In primul rând s'ar izbi de zidul familiei. E sigur că ai lui n'ar voi-o pe Ana... Nu știe de ce, dar simte...

Nu! E mai bine să nu se gândească la asta. Mai ales că Ana nu-i pusese întrebarea...

— Ce faci aici, maică?

Mama lui intrase pe nesimțite...

— Am rămas gândindu-mă departe și uitându-mă la jocul fluturașilor de zăpadă! !...

— D'apăi c'a nins anul acesta ca'n iarna lui Marcoci. Da' de ce nu mai ieși și tu în sat?

— La ce bun? Să-i aud pe oameni cum se ceartă?

— Nu prea ți-a priit ție vacanța asta la noi... Eu văd ceva schimbat la tine... Nu-i așa Răducule?

— Mamă, ai puțină dreptate... Dar nu mai sunt băieți pe aici; mă plictisesc singur...

— De, maică... Puiul de pasăre căruia i-au crescut aripile, părăsește cuibul... Sboară! !..

— Cred că am sburat de mult, mamă!

— Așa e! Acum ai crescut mare, ești bărbat în toată legea... Parcă ieri te purtam cu pantalonași scurți și cu păr ca de fetiță. Și ce păr galben aveai! Astăzi mie mi-a albit părul iar tu te-ai făcut flăcău în toată puterea cuvântului! !..

Glasul mamei lui prinsese zob de lacrimă... Ea l-a crescut cu o deosebită grijă; răsfățat și bine îmbrăcat întotdeauna, ca să-l crească așa cum se cuvine, renunțase la postul de învățătoare. De altfel postul de controlor fiscal pe care-l avusese tatăl lui, le asigura din belșug traiul. Acum tatăl lui era pensionar.

Seara începuse să picure pe geam.

— Când vrei să pleci?

— Incă nu m'am hotărît...

— Dar cât de curând, nu? Sigur că ocupația ta de ziarist te cheamă... Și poate și doi ochi! !...

— Doi ochi?

— Da, doi ochi frumoși! Nu, Răducule?

Radu bâlbâise încurcat, ceva...

— Nu tăgădui! !.. Inima mea de mamă simte! Degeaba încerci să te ascunzi... Cum o chiamă?

Radu tăcuse, peste măsură de surprins...

— De ce nu vrei să știu și eu? Nu sunt eu pentru tine un prieten bun?

— Ba da, dar...

— Nici un dar... Nu te ascunde de mama ta! !..

— O cheamă Ana! !

Ochii mamei priveau prea rugători...

— Ana! Ca pe mama mea! !.. E frumoasă?

— Nu știu! Dar mie-mi place! !...

Și mama lui și el s'au ferit să pomenească numele Lilicăi... Dar faptul că el se spovedise atât de neașteptat mamei sale, îi umplu inima de bucurie. Va să zică ar fi acceptat-o! !..

Aproape fără să-și dea seama, se și pomeni luând-o în brațe și sărutând-o.

— Mamă, ai tăiat în mine o mare îndoială! Iți mulțumesc! !..

— Oho! Băiatule! Nu te aprinde așa...

— De ce, mamă? E atât de frumoasă! !..

Și Radu o vedea pe Ana în toată splendoarea ei blondă, îmbrăcată în rochia albastră în care-i stătea atât de bine...

....Umbrele serii de mult întunecaseră odaia cu amintiri și cu o mamă bună...

*

Plecase însfârșit... Pentru o clipă doar s'a întristat când ochii castanii ai mamei lui lăcrimau. A sărutat-o frumos pe obraji, pe gură, și s'a suit în sanie... Apoi sania cu clopoței se urnise tot ca atunci, când fiind elev, pleca la școală... E întâia oară când vede lămurit că între el și sat se rupsese legătura. Numai mama îl mai lega de el...

Până la gară, învelit într'un cojoc năprasnic, a vorbit cu tatăl lui numai despre politică și despre situația internațională. Despre el și planurile lui de viitor, nimic... In treacăt întrebase de felul cum își vede cariera. Firește că și-o alesese după vocație, așa că în privința aceasta nici o grijă.

Și-a luat rămas bun și-apoi trenul a plecat.

Acum putea să se gândească în la Ana... Oare o fi primit telegram Și dacă a primit-o, îl va aștepta la gară, după cum fusese vorba drept că stătuse mai mult de 5 zi îi spusese că stă. Azi a împlinit 9 Nici nu-i scrisese măcar, după cu sese vorba... Neglijență sau o rea năstrușnicelor sale gânduri? Și u alta...

Oh! Și drumul acesta ce lung e plictisitor! ! Tucu, tucu, tucu! !. rile fug una câte una, kilometrii înghițiți de năvala acestui rapid, lui i se pare că merge încet... Da nu va fi în gară? Dacă se supărase dacă nu primise telegrama? Dar se tot chinuie cu atâtea întrebări e de prisos? Adevărul îl va afla a pe peronul gării... Orice presupun prematură și cade dela sine... Își c pretexte să-și alunge preocupă Privește pe câmp... Zăpada scli sub bătaia soarelui. Și se rotește g în fața furiei locomotivei de 126 pe oră... Cât câmp! ! Intins ca și durile lui... Și iarăș o vede pe An care acum o adună din închipu Uite, ăștia sunt ochii ei, asta e nuța ei, acesta e părul, părul care bia atâta, acesta e surâsul ei... A îi aude și glasul...

Lilica? O umbră care a fugit din fletul lui. Nici nu se mai poate înd Lilica e moartă pentru el... Prea Ana, prea trăiește cu toată ființa î ca să se mai gândească la ea... C tâmplare banală cu un băiat și o care s'au iubit...

Tucu, tucu, tucu! !... Mersul leg la trenului îi înmoaie trupul, îl le nă... Plumbul oboselii îi cade în o București!

*

Hamalii dădeau năvală în com timentele vagoanelor. Freamăt obiș de gară mare... Radu aruncase o ochii pe peron, dar nu mult timp, îi fu teamă să nu cunoască un ad prea crud, mai repede decât ar fi buit. Dădu bagajele în seama unui mal și sări pe peron... Lumea, îm trițată, grăbea spre ieșire... Prima ar cătură de ochi nu descoperi nim Probabil că nu venise... Altfel poat ar fi văzut-o! Doar nu e greu de servat o fată ca ea...

Dar dacă-l așteaptă afară? !

A! Uite-o! Venise prin urmar atât de fericit! !.. Ar săruta-o aici, c n'ar fi atâta lume... L-a văzut! zâmbit și-și face loc printre lume..

— Ana! Ai venit? Credeam că să vii! !..

Ana zâmbi și-l certă cu degetul..

Răule! ! Ar fi trebuit să nu vi Așa ne-a fost vorba?

— Te-a supărat? !

— Cum să nu mă supăr? Imi fă duiești că vii până la cinci zile și stai nouă zile... Nici măcar nu-mi sc Se face una ca asta?

— Dragă, iartă-mă! ! Am amâ dela o zi la alta...

— Da! Și pe mine mă lași să aștept din zi în zi! Pentru asta n'am plecat la Sinaia! !...

— Uite că am venit... Mi-a fost de tine! !..

— Sigur! !... De aceea ai stat atâ De ce te uiți așa la mine?

— Te-ai făcut mai frumoasă! Po fiindcă ești supărată!

— Mda! Mai supără-mă tu așa!

Au ajuns în dosul Gării de Nord, rânduit pachetele într'un taxi, s'au și-au plecat...

— Ana, buzele tale! !...

— Dragule! Mi-a fost dor de tine!

DAN BALTEAN

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-9

UNIVERSUL LITERAR

OPRIETAR:
AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
CTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
isă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 7 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 51
SAMBATA 23 Decembrie 1939
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALA ASOCIAȚIUNII SIBIIU

Nașterea Domnului-Mozaic, sec. XIV.

Durerea

Lin soarele cade pe umărul zilei
Sub pomii lăuntrici, zac mari bălți de foi
Durerea pe gânduri ia chipul Sibilei
Și scurmă în tine oracole noi.

In creer, în suflet, în inimă cată
Ascunsa spărtură pe unde pătrund
Zănatecii aburi, veninul ce 'mbată
Și nările 'și umflă cu taine din fund.

O zvârcole șerpii încinși în coroane
Sucitele brațe își zbate a sboruri
Și-adulmecă soarta în vremi subterane
Vânând viitorul cu haite de doruri.

Tu sari s'o înnăbuși, o 'nchizi în chilii
Și până ce iarăși e bună și calmă
Cu mâna-i strângi gura de foc și nu știi
Că-ți bâigue sacre oracole 'n palmă.

V. VOICULESCU

Crăciunul nostru

de VICTOR POPESCU

Acum o mie nouă sute treizeci și nouă de ani, undeva într'un staul, s'a născut propovăduitorul celei mai adânci înțelepciuni. Convingând, modest și simplu, prin bunătatea sufletului, plătind cu viața adevărul, a deschis omului porțile fericirii.

Câte s'au întâmplat de-atunci până acuma! Câtă frământare, cât sânge a curs, ce vremuri tulburi au încrețit fruntea omenirii, ce grozăvii s'au înfăptuit în numele credinței, ce scump, alteori, au ispășit convingerea lor apologeții creștinismului, luptând cu orbirea si răutatea oamenilor.

S'au cufundat vremurile până la cumplite și josnice fapte. Au pierdut oamenii din nou cumpănirea. Au uitat nu numai dragostea, dar și justiția, acel de mare preț al înțelepciunii vechi, din spusele lui Hesiod.

Au uitat păgâna aceasta, dar dreapta înțelepciune, precum nu s'au mai oprit cu inima la cuvintele blândului Iisus: „Aceasta vă poruncesc, să vă iubiți unul pe altul". (Ioan 15, 17). Au redevenit prada instinctelor animale, deslănțuite din mijlocul pădurilor, disprețuind și străvechea învățătură, fie ea chiar păgână, precum au aruncat în lături credința creștină. Au făcut multe și totul, spre a se dovedi mai josnici, mai lipsiți de minte.

Anii s'au scurs de-atunci, puteau odată măcar, oamenii, încerca să treacă dincolo de frământările lor mici. Dar vremile, deși s'au schimbat, ei n'au înaintat. Deși s'au sbătut necontenit, mintea lor nu e mai departe ca atunci.

Doar un lucru e altfel: acum nu mai cred, fiindcă credința li se pare învechită, iar blajinul Iisus se vede disprețuit, deoarece convingerile Sale nu mai corespund vremurilor noastre.

Timpul de le-ar fi fost lăsat să înflorească. Dar nu! Oamenii nu au primit cu ușurință să fie stăpâniți de ceeace se arăta mai înalt decât micimea lor.

„Soarele care luminează [illegible] noastră strălucește din îndelung timp pe cer. Cine oare ar îndrăzni să afirme că lipsește actualitatea. Așijderea credința; este un fapt ce se întregește sub ochii noștri. (Gibier).

Ei bine, noi îndrăznim s'o lovim. Dintre noi, prieteni buni, unii indiferenți, o dărîmă în scurte cuvinte. Dece nu i-am ruga s'o cunoască întâi. Omenire sbuciumată ce suntem, dece oare în numele unei științi pe care n'o cunoaștem decât din auzite, voim cu orice preț să sfărîmăm o credință ce n'o avem și nu am înțeles? Când cercetători, apostoli ai noștri, savanți, martiri pe tărîmul lor, se sbat o viață întreagă și generații adesea se succed pentru dobândirea unui cât de mic adevăr, și nu-și pierd credința, decât în focul tinereții, cel mult, când nu cunosc îndeajuns domeniul ce vor cerceta, noi simpli oameni privim disprețuitori biserici, râdem înțelepciunii creștine,

...și ne credem minunați,
Muști de-o zi pe o lume mică
de se măsură cu cotul, jonglăm cu teorii, ce nu știm bine cum se chiamă.

In drum către materialismul desăvârșit, omenirea uită de biserică și uită cine i-a dat dreptul la viață..

Acum o mie nouă sute treizeci și nouă de ani, părea omenirea pornită pe calea cea bună, dar de-atunci până astăzi, doar pe același loc a rămas. Idealurile mici, tot ele sunt mult prețuite, precum și nimicurile au căutare. Cu toții suntem deștepți și știm multe, chiar să înfrângem o credință învechită.

Atunci oamenii aveau măcar scuza de a nu voi primirea unui lucru nou și necunoscut; azi nu fac decât să ridiculizeze ceva vechi și necunoscut.

Crăciun de iarnă, minunată datină, când se va întâmpla ca reculegerea în amintirea Nașterii Domnului să fie tuturor sensul vieții.

Odată cu zăgazurile minților rupte, Crăciun de iarnă, să-ți înălțăm o rugă: „Iartă-le lor Doamne, că nu știu ce fac!".

Noaptea sfântă

de I. LUGOSIANU

Nașterea pruncului divin a adus lumii cea mai mare
ranță a ei: ertarea de păcatul originar, nădejdea
i și iubirii pentru toți, credința în viața viitoare. De
a în jurul sărbătoririi nativității au înflorit dati-
, s'a desvoltat folklorul națiunilor, s'au înmulțit le-
dele, au răsărit reprezentările plastice din imagina-
inspirată a artiștilor. Intr'o lume nutrită timp de
le de cetirea cărților sfinte, subiectele religioase au
poate picturii un număr de capodopere mai impor-
t decât inspirația profană.
onografia Crăciunului e unul dintre cele mai bo-
e capitole ale picturii universale și nimic nu e mai
resant decât evoluția ei sub îndoita înrâurire a des-
tării ideilor religioase și a progreselor civilizației și
nicei artistice dela o epocă la alta.
n primele timpuri ale creștinătății scena nașterii e
rezentarea plastică a descrierii date de evangheliile
onice. Isvorată din frazele simple ale noului testa-
nt, ea traduce simplicitatea scenei nativității în for-
e stângace ale artei începătoare creștine inspirate
reminiscențele clasice.
u începere din secolul al VI-lea, sub influența artei
ntale și a lecturii evangheliilor apocrife, elemente
se adaogă la reprezentarea plastică a nașterii lui
s. Fecioara Maria, întinsă pe pat și Iosif, cu înfăți-
ea tristă, par străini de ceia ce se întâmplă în jurul
Asinul și boul încălzesc cu răsuflarea lor pe copilul
în, Zelemia și Salomea, cele două femei, care, după
ngheliile apocrife, au dat îngrijirile lor Fecioarei,
r pentru prima oară în iconografia nativității și în
mul plan e reprezentată scena băii, care va ocupa
st loc timp de mai multe secole în istoria mozaicului
frescei primitivilor, ca în mozaicul dela Capela Pa-
nă din Palermo sau în fresca lui Pietro Cavallini din
ta Maria in Transtevere la Roma.
ând la începutul secolului al 13-lea apare Giotto,
mentele de capetenie ale compoziției lui se aseamănă
cele din epoca precedentă, dar el insuflă o viață
ă subiectului. Desenul lui precis e plin de mișcare,
oarea lui vie plină de lumină și reprezentarea scenii
re capătă expresia afecțiunii, pe care o dă materni-
ea și a interesului, pe care-l trezește un eveniment
t de mare ca nașterea Mântuitorului, fără ca solem-
atea momentului să umbrească intimitatea familiară
frescei.
Renașterea liberată de tradiții, fără să fi rupt totuși,
ntinuitatea lor, înalță și umanizează subiectul în ace-
i timp. Scena nașterii nu mai e nici o scenă de su-
ință, nici de afectuoasă familiaritate. Pruncul Iisus
ine centrul atenției artistului și privitorului. Fecioa-
în genunchi îl adoră împreună cu Sfântul Iosif sau
e personagii ale istoriei sacre ori profane. Timp de
i multe veacuri, de la trecento până după secolul al
I-lea, și în deosebi în pictura renașterii, atât în Italia,
și în arta nordică, numeroși artiști au realizat capo-
perele lor pe această temă a nativității.
In secolul al XVII-lea și al XVIII-lea — în bună parte
o influența directă sau îndepărtată a lui Correggio,
pictori ca Domenichino, Maratta, Poussin, Rubens,

(Urmare în pag. 2-a)

Modèlele genezei

de LUCIAN BLAGA,
Membru al Academiei Române

Lărgirea necurmată a frontului preocupărilor trebuia în chip oarecum firesc să ne îndrume la un moment dat și spre problema genezei cosmice. Din nefericire ținutul acesta umbros și plin de ruinele ciclopice ale problematicei cosmologice nu e decât prea puțin cercetat dela un timp încoace. Tema, deși mai păstrează ceva din prestigiul ei arhaic, e ocolită cu oarecare sfială din partea filosofilor. Intrebările primordiale — sunt ele în adevăr căzute definitiv în desuetudine, sau poate că pentru o bucată de vreme au obosit numai focurile îndeletnicirei speculative? — Sub năvala de avertismente ale criticismului, gândirea ultimului veac s'a complăcut într'o stare de timiditate metafizică. Timidității i s'a spus câtva timp prudență. Cum însă absența apetitului speculativ se prelungește din cale afară, noi credem mai de grabă că această timiditate e semnul unei infirmități. Un organ în divorț cu exercițiul se stinge ca ochiul ținut la un regim de noapte. Asemenea spectacole nu cer însă să fie privite cu brațele încrucișate, ci invită mai vârtos la luarea unor măsuri de îndreptare. Filosoful are desigur latitudinea de a se apleca să examineze limitele, pe cari o înaltă rânduială le impune cunoașterii. Urmează însă de aici că filosoful trebue să-și sugrume numai decât toată patima azurie, cu care cerul l-a dăruit? Obârșia lumei, sau geneza celor văzute și nevăzute! Tema poartă pe trupul ei rune și răni. Rune cu semnificații pierdute — cine le va tălmăci din nou? Răni dobândite în luptă cu toate îndoielile — cine le va vindeca?

Recunoaștem din plin că momentul istoric al criticismului e ireversibil. Și mai recunoaștem că de această împrejurare va trebui să ție seama orice nouă filosofie sau orice viitoare teologie. Ar fi o mare greșală să se creadă că un Kant a trăit degeaba. Omul a devenit o ființă de două ori mai trează pe urma eforturilor criticiste, nu știm însă de ce visurile omului n'ar putea să devină, la rândul lor, și ele, de două ori mai adânci sau mai înalte! Dacă odată cu criticismul s'a declarat în om un categoric și binevenit spor de conștiință, nu înțelegem de ce acest spor trebue neapărat să fie însoțit de sterilitate! Să facem loc, cât mai mult loc criticei! Să facem loc, cât mai mult metafiziceil Lozincile, deși opuse, ar putea să se țină reciproc în echilibru, împrumutând preocupărilor spirituale o tensiune de boltă. Fie popasurile făcute pentru dobândirea unei depline luciditâți, tot atâtea prilejuri de nou și iarăși nou avânt constructiv!

Făcând pomelnicul sistemelor defuncte, vom însemna că cel din urmă sistem cosmologic, care a dominat intelectualitatea europeană, a fost „materialismul energetic". In ciuda tuturor reacțiunilor spiritualiste, vitaliste, idealiste, și chiar în ciuda rezervei, pe care un anumit criticism, ajustat la nevoile epocei, a isbutit să o impună față de orice metafisică, inclusiv deci față de materialismul energetic, nu s'ar putea spune că intelectualitatea europeană e vindecată de această concepție. Ea a pătruns cu intensitate de psihoză. Avem chiar certitudinea că majoritatea oamenilor de știință, de obiceiu de o extremă naivitate în problematica metafizică, profesează, în ascuns sau pe față, una din variantele materialismului energetic. Prin ce se caracterizează toate aceste variante ale materialismului energetic, care nu desarmează nici în fața evidenței? Autorii concepției, la care ne referim, erau stăpâniți de o ambiție, pe care astăzi începem să n'o mai înțelegem, de ambiția de a recurge pentru explicarea lumii la datele cele mai grosolane promovate la rang de principii. Procedeul ni se pare grav pervertit de spiritul plebeu al veacului. In „etajele" unui palat plebeul nu [illegible] solului". Materialismul energetic tunde toate existențele de „aura" lor și le privește de jos în sus, spunând: „Dați-mi materia și energia, ca să vă arăt cum din amestecul acestor substanțe, lipsite de orice însemne nobiliare și părăsite de Dumnezeu, se precipită, ca într'o retortă, spațiul cu toate fenomenele, viața cu toate speciile, gândirea și simțirea cu toate modurile, adică lumea, cu tot ce ea cuprinde". Cât privește faptele, cari ar refuza o asemenea reducție, ele sunt scoase cu forța din sala judecății și declarate simple amăgiri.

Cei ce își iau osteneala să răsfoiască puțin și prin istoria gândirii umane se dumiresc degrabă. Logica „explicației" n'a fost în toate timpurile aceeași. Din contră, logica explicației se schimbă, stând sub poruncile ceasului. In orice caz, a „explica" un lucru, nu a însemnat totdeauna tendința

(Urmare în pag. 12)

Maica Domnului cu Iisus în brațe

Uzină

de MATEI ALEXANDRESCU

Cuptoarele mistuiau zilele și nopțile perechi, perechi.
Oamenii treceau prin lume, ca 'ntr 'un exil, fără ei.
Viața nu mai prețuia,
Rar câte unul o da, cu noroc, pe o floare de tei.

Vorbeau prin semne. In șipotul focului topit
Tristețile se arcuiau ca niște păstrăvi jucăuși
Și 'n obrazul dospit
Băteau flăcările cu mâini de păpuși.

In răstimpuri sirena ca un buhai de colindă
Și la poartă oamenii se schimbau : mort pe viu.
Cerul nu le vedea cum nu se văd în oglindă
Inima și câte nici nu le scriu.

CRONICA LITERARĂ

Configuratismul și poezia pe ziduri

Configurația este un concept al gândirii moderne, cu circulație în diverse domenii, și cu un conținut legat special de o anume viziune a lumii. Termenul configurație stă în raportul generator față de acela de sens. O configurație stârnește sau prilejuiește un sens. Prin sens nu trebue să înțelegem o semnificație, deoarece configurația nu este un sens și nici un simbol, ci mai curând o structură, o formă care este sieși suficientă, destăinuind un tâlc de viață, de spiritualitate. Să circumscriem configurația în poezie, domeniul unde voim s'o aplicăm. Ce înseamnează în poezie configurația? Să precizăm mai întâi despre ce poezia este vorba, când raportăm la ea configurația. Nu ne referim la poezia de interioritate și viziune pură. Aceasta este poezia de unitate a demiurgului cu sine însuși, și ea se produce prin eliminarea lumii și prin postularea ideală a sufletului fără fenomenalitate. Eliminarea **lumii** din tiparele gândirii poetice se face prin tehnica analizei și a contemplației. Intelectul nu gândește lumea ci se gândește pe sine. In golul lumii obsente, vin **lacunele,** spațiile pure ale idei în absolut, în **Unul.** Instrumentul contemplației produce un tip omenesc deosebit calitativ de tipurile generate prin alte tehnice. Tipul acesta susținut prin contemplație, este sfântul, ascetul, omul **teoric,** pentru care nu există obiectul în afară de sine și al cărui efort este de a se depăși în direcția interioară a transcendenței. Avem de aface cu problematica unui umanism al cărui generator este individualismul, așa cum a fost admis în psihologia clasică de până acum, numită individualistă. Acestui umanism ilustrat prin sfințenie și finalizat prin mântuire, se opune polar tipul stilistic al existenței raportate la cosmos și angajate într'un dinamism universal care dă impulsii și demonizează. Pentru al doilea mod uman contemplația nu constituie un instrument eficace, deoarece existența nu se raportează la sine însăși, ci la chenarul consmic care o încadrează. Finalitatea ideației numai este viziunea ci integrarea. Problema este nu cum eși din lume spre tine, și din tine spre unitate, ci cum eși din tine spre lume, pentru integrarea vieții individuale în viața universală. In primul umanism se renunță la viață ca obiect prin sine însuși, în al doilea se renunță la viață ca parte din viața cosmică. Despărțirea este polară. Cele două stiluri își păstrează substanțele, își apără metodele. Ce metodă comportă stilul omului — **parte? Fiind parte,** el respinge contemplația care nu-și produce efectul decât prin aplicare la sine, la unitate.

Metoda adoptată va fi a configurației generatoare de sens.

Orice configurație afirmă un sens, o prezență de viață, o conservare a ei în tipare organice. Configurațiile sunt tipare de viață. Ele cuprind sensuri înrudite cu destinul uman, ele se propun ca directivă, într'un umanism. In ce fel se constituie un umanism în concepția organicității? Intrebarea deschide drum către poezia noastră contemporană și la directivele ei. Noi am afirmat că poezia tânără pare a se îndruma sub gândirea teoretică și poetică a d-lui Lucian Blaga, pe care am numit-o gândire mitică. Această gândire mitică ia ca punct de plecare în planul stilurilor de cultură caracterul organicist al existenței. Individul nu ființează izolat, în cosmos, ci se află în chip misterios, angajat în complexe stilistice. Fiecare purtăm o matcă ascunsă în inconștient, nesupraveghiată și nevizitată niciodată, din care însă pe căi nelămurite năzuesc la viață chipuri, forme, figuri, care au o deplină analogie [illegible] pare că suntem izolați. Nu există izolare ci o profundă independență, ce se face în ascuns prin analogii, corespondențe și configurații. Viața universală atrage viața individuală, o fixează, o determină. Raporturile se înlănțue magic. Gândirea noastră populează cosmosul cu plăsmuiri ce revelează misterele de viață și organicitate. Gândirea creiază miturile. Limbajul creiază metaforele care la origină sunt exclamații, mirări, adică acțiuni ale figurilor din cadrul cosmic asupra noastră. Limbajul nu se naște numai din raportul omului cu omul ci și din raportul cu lucrurile, cu mișcările lor, cu forma lor, cu impresia ce o produc asupra noastră. In organismul universal, viața curge într'un nesfârșit dinamism, nu însă la întâmplare ci după ritmuri, după armonii, după sensuri. Contactul nostru cu viața cosmică, trebue făcut deci și după sensuri, după ritmuri și rituale. Ca o horă ce ne trece pe dinainte trebue să pândim configurațiile spre a afla sensul lor, spre a ne omologa magic. Rugăciunile se vor îndrepta spre configurațiile tuturor făpturilor terestre sau cerești, ele se vor efectua însă numai dacă sunt spuse corect, dacă sensul lor corespunde sensului configurativ. Nici astrele, nici plantele, nici animalele nu aud rugăciunea noastră și nu o împlinesc, totuși rugăciunea îndreptată spre ele se va împlini dacă o vom întocmi după sensul configurativ al astrelor, al arborilor, al animalelor. Astfel ia naștere folclorul, descântecul, magia, gândirea aurorală a omului în raport cu elementele; astfel se stilizează tipul stihial, tipul organigității, nu individuale ci cosmice. Este tipul întors spre lume într'o atitudine de vrajă, de liturghie tainică, de invocație a stihiilor și de incantație a lor. Eroul acestui umanism va avea o mentalitate aurorală, de început de lume, gândindu-se pe sine într'o creștere organică cu lumea dacă cunoaște vrăjile și înspăimântându-se dacă strică sau uită formulele, dansurile rituale, metaforele, cântecele, etc. El va schimba semne cu stelele, cu arborii, cu pietrele, va abate din mers apele, va îmblânzi fiarele va topi stăvilarele. Stilul de creație în acest umanism este al lui Orpheus. Mai aproape de noi l'am putea numi **configuratism.**

Nu expunem aici ideile-manifest ale unui nou curent literar, ci doar circumscriem critic un fenomen. Ambiția noastră nu este ca în poezia tânără să se facă de acum încolo configuratism ci, cu modestie, pretindem numai a fi constatat că se face actualmente configuratism. Se compune cu alte cuvinte o poe- [illegible] operei lirice a d-lui Lucian Blaga, fără a putea însă spune dacă derivația ei este conștientă teoretic sau nu. Nu putem preciza dacă poeții configuratiști cunosc doctrina așa cum am expus-o adâncită prin concepția organicistă, sau ei se supun inconștient unui moment de stil cultural. Acest moment stilistic ar fi întrucâtva specific românesc, el s'ar justifica prin caracterul folcloric al culturii noastre din etapa ei aurorală, în care se află angajată cum a văzut-o d. Lucian Blaga prin determinanta spațiului mioritic și prin anexarea ei la modul stihial, de matcă bizantină. Ce fapt ne îndreptățește să generalizăm formula configuratistă? Pornim dela constatarea că există o formulă comună de a produce un poem, o tehnică de construcție. Numim această tehnică configuratistă fiindcă ea se aplică pentru a construi o configurație, un cadru în care se alătură magic elementele închizând în ele și un sens uman printr'un transfer. Poetul configuratist nu se consideră pe sine producător contemplativ al emoției, nici receptacol închis al ei, ci părăsindu-se pe sine ca parte, își concentrează energia asupra întregului, care-l cuprinde ca în chenar. Determinarea sa o speră prin transfer, atribuind întregului o structură umană analogic cu a sa. Va vorbi deci despre un întreg ca despre sine însuși, și va dărui magic componentelor întregului aceleași sensuri cu ale componentelor sale. Datele umane vor fi transpuse simpatetic din configurația spirituală în configurația stihială, care va lua acelaș sens. Să zicem de exemplu că poetul vrea să sxprime un sentiment încercat în miezul unei păduri, — Configurația firească pentru această temă este aceia a arborilor, a apelor, a umbrelor, a fâșiilor de lumină, a păsărilor reale sau mitologice. Căpătând prin transfer sensul figurii umane, pădurea și cadrul ei va poseda, magic, prin analogie și corespondențe toate atributele umane. Ramurile vor fi mâini, frunzele gene, sevele sânge, ierburile șuvițe de păr negru, sau blond, încât știm dinainte că poetul configuratist va compune tema aproximativ, cam din următorul material metaforic: genele frunzelor, ochii izvoarelor, obrajul stâncilor, sâni tulpinelor, brațele ecourilor, șoldurile fagilor, tâmplele văilor, visurile căprioarelor, vioara prăpăstiilor, arcușul ramurilor, palmele cerurilor, degetul norilor, aleile inimii, elegia umbrelor, etc. Lectorul însuși poate să lege sintactic mateforele și să conpună un poem configuratist. Se va întreba însă față de economia procedeului, cu legitimă nedumerire, ce valoare literară prezintă un produs a cărui rețetă se afla la îndemâna oricui. Configuratismul nu este totuși un fenomen literar de disprețuit. Este adevărat că pornind dela aplicarea undei dexterități aceiași la toți autorii, poezia nu îndeplinește una din condițiile ei clasice: originalitatea. Configuratismul este arta anonimatului. Poeții configuratiști produc piese la fel, fără altă specificitate de cât cea grafologică, deosebindu-se adică una de alta în măsura în care se deosibește caligrafia unui individ de a altuia. Tipărită însă, poezia pierde și aceasta iluzie de originalitate. Curentul configuratist nu se poate susține decât pe principiul anominatului. Valoarea sa ar crește enorm dacă poeții ar conveni de comun acord să nu-și iscălească producțiile. Cuprinși de evlavia unui secol folcloric, transfigurați de o pasiune întrucâtva ascetică, pentru destinul cultural românesc, ei ar colabora dezinteresat la creația unei poezii care s'ar dezvolta pe un plan paralel cu al poeziei populare și nu ar fi exclus ca din emulația lor generoasă și sui generis să nască o Miorită, sau un Meșter Manole. Ar fi ca o **poezie pe ... duri,** o literatură epigrafică, s... jind să fixeze pe monumen... vremii zelul de cea mai no... ținută, de a înălța veacul p... poezie. Poezia anonimă a zid... lor, și-ar găsi la noi rădăci... într'o firească tradiție bizanti... care ni s'a transmis în An... nologia Palatină. Timp de ... proape 700 de ani s'a compus ... Bizanțul bazileilor, o poezie ... ligioasă, de autori cari s'au m... țumit să sape versurile pe zi... rile bisericilor, pe icoane și m... numente votive, fără să-și s... neze numele. Poezie de sla... de cult anonim al Fecioarei, a... Christ, al Magilor și al Arha... ghelilor. Metaforizând aseme... versificatorilor configuratiști ... zilele noastre, stiuhitorii a... nimii bizantini pomenesc ... nava sufletului, oceanul păca... lor, portul inimei lui Chris... etc. Unul dintre ei consacară ... tivității, acest elogiu: „Pămân... se sgudue de fulgere și tră... bițe; numai Tu, Impărat Cer... care Te-ai născut din sânul ... cioarei, ai intrat în lume f... zgomot".

Primesc poeții configurat... să pășească în lume fără sgo... devotați măreței lor misiuni, s... hiali și anonimi? Pentru că, d... nu acceptă anonimatul, liris... lor devine erezie și trebue ... apeleze la alte proceduri tehn... care să le salveze originalitat... din pâcla fără glorie a confor... tății. Sau să aprofundeze gân... rea mitică până în rădăcinile ... plăsmuitoare de stil și să în... leagă **configuratismul,** așa c... l-a înțeles Orpheul lui mioritic...

CONSTANTIN FÂNTÂNE...

Noaptea sfântă

(Urmare din pag. I)

Zurbaran, Murillo, scena nașterii lui Iisus se scoboară cu totul între oameni și devine pentru artist mai ales un strălucit subiect pentru efecte minunate de compoziție, de culoare sau de lumină.

In galeria de tablouri de la Dresda, într'o nativitate cunoscută sub numele de „Noaptea sfântă", Pietro Allegri a figurat una din cele mai frumoase scene ale nașterii Mantuitorului. Nu e nici noapte, căci din penelul lui Correggio curge atâta lumină, încât el nu poate reprezenta noaptea; nu e nici sfântă, căci e o scenă adânc umană de iubire maternă și chiar îngerii uimitorului artist de la Parma, care plutesc peste această scenă de fericire, sunt mai aproape de pământ de cât de cer.

Pe un fond de coline toscane, lângă o coloană, fecioara correggiană, privește, cu ochii pierduți de fericire, ca orice mamă, pe noul născut, mic și plăpând, ca ori ce nou născut. Lângă asinul, inconștient de bucuria oamenilor, ca ori ce asin, pe planul al doilea, ca mulți bărbați, un Iosif robust își caută de treabă, cu un surâs satisfăcut și discret. Un păstor atletic și două femei, cu figuri preocupate, care pot fi îngrijitoarele Mariei din scenele primitivilor de odinioară, întregesc compoziția deasupra căruia plutește, cu armonioase forme umane, o învălmășală de îngeri, care au depășit de mult vârsta angelică a copilăriei.

Astfel pe măsură ce se scurg secolele de artă, iconografia nașterii lui Iisus se descătușează din ce în ce mai mult de reprezentarea rigidă întemeiată pe cetirea cărților sfinte și pe amintirea legendelor sau pe adorația cu caracter religios a copilului divin și sub penelul măestrit al lui Correggio, poetul culorilor și artistul clar-obscurului, devine o solemnitate a misterului nașterii și o glorificare a maternității fericite, ca și cum el ar fi simțit mai adânc decât oricare altul, că zilele Crăciunului sunt mai ales sărbătoarea mamelor și copiilor.

I. LUGOSIANU

Uciderea Pruncilor, — Pictură murală, veac. XVII

Corespodența noastră

ION CHEREJI

Aseară, a căzut o stea în nămol
— Ca toate stelele lumii —
Aseară, a căzut o stea în nămol
Și cerul în noapte simțitu_s'a gol,
Ca'n blana lui albă giganticul pol,
Strivit de durerea cea verde a lumii.

Și cerul în noapte simțitu-s'a gol
— Ca albele clipe-ale vieții —
Și cerul în noapte rămas_a prea gol
Și șerpi mari și umezi: haoticul stol,
Cu limbi de jăratec, în negru ocol
Momeau în tăcere drumeții.

Veneau curioși la banalul nămol.
— Ca la tot ce-i banal în viață —
Zoreau curioșii spre negrul nămol,
Să vadă steluța căzută din pol
Și rar, câte unul cu sufletul gol
Pleca cu durerea pe față...

Și alții, cu sufletul: cioburi de ol
— Râdeau de enigma vieții —

...Aseară, a căzut o stea în nămol
Și cerul în noapte rămas-a prea gol
Și limbi de șerpi negri în groaznic ocol,
Momeau în tăcere drumeții...

V. CHERELUȘANU

N'am mai trecut de mult pe la Ineu
Si nici pe drumul lung către Hălmagi,
O, Moții-aceștia tare îmi sunt dragi
Cu mersul aplecat, încet și greu.
Să-i văd aș vrea pe ploaie, cum vin uzi
Cu cioarecii de lână în opinci
S'adune de prin sate cucuruz;
Ei nu au jugăre și nici șiriuci.

Și-apoi la prasnic mare, la Crăciun
Cu bâțul și desagii colindând,
Să-i văd încă odată, Doamne bun,
Cum iau căsuțele la rând... la rând...

Iar ceilalți, acasă la Hălmagi,
La Scărișoara, poate într'alt loc,
Cum își așteaptă Moțul cu desagi
Spunând povești și snoave lângă foc.

Hai gând 'napoi, nu mai goni 'n zadar
Pe câmpurile albe, peste munți,
Tu ai plecat să urci un greu calvar
Și peste râpe să durezi doar punți.

Ineul a rămas în câmp deschis
Ca o oglindă albă spartă 'n soare,
Eu am fugit din mândrul paradis
Și lumea am luat-o în picioare.

Și merg... și merg și nu mă mai opresc,
Pe vânt, pe soare, pe furtuni, pe ploi,
Și în zadar încerc să ocolesc
Căci gându-mi fuge numai înnapoi.

FLORICA CONSTANȚA LUCIA

Tu, inimă 'nsetată de frumos și bine,
Iubești și-acum Crăciunul cu brazi și cu lumini
Cu fulgii albi în noapte, cu sbor de heruvimi
Cu Moș Crăciunul darnic ce astăzi nu mai vine.

Colindele, Ajunul! Credință, te închini
La pruncul ce-ți întinde mânuțele-i divine.
De dincolo de veacuri El poate să-ți aline
Cu orișice durere și orișcare vini.

Iisus zâmbește'n staul, Il văd cu ochii mei
In pozele naive și scumpe de-altădată.
Aștept copii cu steaua și glas de clopoței

Să vină prin zăpada festivă și curată.
Florile d'albe's pomii întroeniți și grei,
Sau poate e lumina pe geamuri înghețată?

CEZAR LIVIU-DOROHOI

Ninge!... Cu pași mărunți, copiii cerului au pornit de sus, din înălțimi. Albi și sinceri, mici ca niște petale, steluțe din împărăția stelelor. Steluțe cari clipesc, închizând ochii mici; clipeau prin albul lor, clipeau des ca florile când văd pentru prima oară soarele. In tremuratul lor se zbăteau fâlfâiri de aripi cari vin, așa cum se sbate uneori geana ochiului, ca o licărire a unei zări care se 'ntrezărește.

Pământul pare un copil bucălat, cu obrajii aprinși ca după joacă, cu mânuțele întinse făcute pumn, prindea visarea albă și rece. Pumnii apăsați se lăsau ascunși. Și copilul întreg devenise alb și zâmbitor, ca un zarzăr înflorit în amurg.

Când afară e cald, seara vine pe furiș și intră în casă prin geamurile deschise, cu storurile trase, fâlfâind ca o adiere. Când frigul e stăpân pe_afară, seara intră în casă atunci când se aprinde lumina și fuge. Casa se umple de bucurie. Lumina lămpii nu-i niciodată tristă.

CONST. MITEA

Lupii gerului au năvălit haini și flămânzi
Pe diminețile albe, ca niște năframe pe sat...
Decembrie, lacom, a schimbat fulgii plăpânzi
Cu iarba șesului ce_a plâns tremurat...

Sănii de tăcere au trecut pe hârtii argintate,
Și chiciura a spânzurat plase'n crengi de platan,
Să prindă crivățul, voevod venit de departe,
Să ia'n stăpânire vechiul Bărăgan... z

IULIAN DRACU-SATU-MARE

De zilele pe care le_am trăit împreună,
Zilele triste în care
flămânzi colindam Bucureștiul cel mare,
îți mai aduci aminte, lună?

Te priveam ca pe-o reclamă oarecare
și râdeam ca'n panorămi de tine.
Mergeam amândoi, Eu și Ea, nu eu cu tine.
Iți mai aduci aminte de mine?

Acolo în mansardă ne băteam, sângeram.
Eu și Ea. Eu disperarea, Ea nepăsarea.
Ne lingea vântul fața iernile toate
și fluiera crivățul prin spartele coate.

Cumpăram mezeluri de 10 lei și pâine,
dar până acasă le mâncam și râdeam.
Acolo ne sărutam, ne băteam, ne împăcam
și fluieram a jale, fluieram.

Azi nu mai e nimic din acel ieri trist;
dar sunt mai vesel ca atunci, oare?
Bunule Crist
ai milă, rău a fost, dar mă doare.

Parcă ași vrea iar să pornesc. Eu și Ea,
pe trotoarele bătute de toamna nebună,
să ne râdă în păr aceiași palidă lună,
să-și sângere destinul sus biata mea stea.

DIM. DIACONESCU

Când, trudnic a bătut la poarta întâmplării,
Oare tu ai știut de unde_i călătorul
Mult așteptat, de-ai desfăcut ușor zăvorul,
Lăsând să intre 'ncet solia depărtării?

Nici azi nu știi. Și_atunci?... In calmul înserării,
A început să-și povestească molcom dorul
De necuprins. L'am ascultat; rătăcitorul
A vrut de_atunci să creadă 'n liniștea fixării.

Și_au plâns în el visările furate de zări.
Târziu în clipe măsurate de-așteptare,
I-a picurat în suflet din otrava care
Il face iarăși supusul tainicei chemări.

Dac'am rămas în urmă eu și așteptarea,
Nu plâng: mi-e prietenă de zile grele;
Ne sfătuim, eu, ea și moartea câte_și trele,
Dar pe furiș pândim să ne_ascultăm chemarea

FLORIN DUMITRESCU

Ți-a adus țiganca nopții
Vraja somnului pe pleoape...

Sub cupole de luceferi
Prințul cântecului cheamă
Ingeri de zăpezi albastre
Cu viori de visuri line.

Dormi iubit-o printre iazuri.
In cearceafuri lungi de lună,
Pune-ți perină de_amurguri
Și o floare cu descântec.

Ne_o surâde peste ape
Dumnezeu cu ochi de stele,
Să aștearnă prin tăcere
Somnul vadului de liniști...

TANASY H. POPA

Și a murit frunzișul din astă primăvară
Unde treceau în grabă adesea pașii tăi.
Răsare numai visul urzit odinioară.
— Adesea prinse 'ntrânsul, găsesc și foi de tei

Incerc să prind din ele minutele trăite,
Țintind privirea 'n zare, trecutul urmăresc:
In el plutesc ecouri abia vag auzite.
— Acele dulci ecouri, ce prea puțin trăesc

E ștearsă și-amintirea din ochii tăi sălbatici
Și urma fericirii ce'n mine au trezit.
...Trecută-i primăvara... Iar zeii cei tomnatici,
— In vechea ei prinsoare, o floare_au vestejit.

PETRU HOMOCEANUL

Soarele aștemea pe culmi de sidef
Cearceafuri aprinse, de purpură, z
A mai aruncat ochii peste relief
Și-a scăpat cu „bună seara" pe gură!

Umbre creșteau în gol și pe oglinzi de ape.
Abrașe ore! Voiau să mă audă
Cum te culegeam din liniștea crudă...
Codrii și crânguri înfloreau sub pleoape.

Și, pe bolta opacă — de azur, —
Abea, o stea mai pâlpâia tristeți;
In corola florilor, — iluminar și pur
Ațipia poemul frumoasei dimineți...

APOCALIPS PROFAN

de N. DAVIDESCU

torţe sburau în noapte de jur urul insulei şi, cercuind ţărmu- dâra de foc a dansului lor fan- hotărniceau linia dintre uscat şi afară, valurile rostogoleau fuga a unei herghelii, mugetul vân- umplea trâmbiţele copacilor cu e noi, înăuntru. Atâta tot şi luna asupra.

Hi, hi, hi, grăbeşte cât e încă în- c.

ă mâini apucară din sbor atunci, e, câte o torţă şi porniră înainte; a torţă liberă urma să gonească le vârtejul celorlalte două. Noap- ăspândea pretutindeni seva de ă şi de friguri a creaţiei, iar luna ea forţele latente din întreaga u vrăjile ei hipnotice. Chiciura r sălbatici îmbălsăma iritată de l sărat al mării. Zarea se umplu- vapori nocturni, asemenea ro- r, asemenea picioarelor goale, nea dansurilor nedesluşit de fre- , asemenea chemărilor aprinse. l de flacări al torţelor oscila şi, oată, se învârtea în el însuşi. Fie- din cele două mâini schimba mii de şeri în fiecare clipă.

Sânge, vin şi jocuri, frate. Nup- şi funebră, luna calcă peste valuri. nostru să fie coroana de vârtej a elui încins de mare.

Inainte, frate.

treia torţă scăpată din cerc se ri- brusc în văzduh.

Sânge, vin şi jocuri, frate. Sora lor noastre, stingheră, ne-a pără- ucă-se.

Nupţială şi funebră, luna calcă valuri. Sora torţelor noastre, stin- ă, ne cheamă după ea.

Să rămânem aici însă. Jocul nos- ă fie coroana de vârtej a muntelui s de mare.

rinţa cea din urmă precumpăni şi tă, astfel, cea dintâi, înfăţişare . Un balaur mare şi roşu ca focul ă dintr'odată trei capete cu câte diademe pe ele; se uită apoi de jur ejur şi cu glas de tunet şi de foc rigă fratele.

Aicea sunt.

n vânt puternic trecu peste insulă în mijlocul lui, strălucitor ca un unchi de lumină, îmbrăcat cu zale cap cu o cască de aur, coborî, u- un luptător. Balaurul se uită la el.

Tu eşti frumos ca un arhanghel, . Cum te chiamă?

rţa cea de-a treia scrise numele ui venit cu semne de foc pe cer.

Imi place numele tău. Să mergem cercetăm insula, dacă vrei.

Vreau, cu dragă inimă.

rnură. Sgomote ciudate luptau în rtare cu murmurul surd al apei. urul şi cu fratele lui intrară sub ele singurătăţi de copaci gigantici adâncură pe sub uriaşe bolţi fău- din trunchiuri groase. Ramurile lor cate peste pământ făceau rădăcini runzături bombate lângă frunză- se multiplicau fără preget în arca- nesfârşite. Torţele lor luptau din să tae un drum prin întuneric.

Fii cu luare aminte la mers, frate.

urea e vicleană.

Sora torţelor noastre, stingheră, chiamă după ea.

alaurul se opri nedumerit. De-asu- lor se deschidea umbra unui cedru ş. Imprejur creşteau esenţe bizare. i cu frunzişul moale şi turtit ca o fea groasă, alţii drepţi şi gravi ca e bătrâni preoţi ale căror odăjdii stesc încă de sângele victimelor, al- învăluiţi în rochii sumbre şi cu nu- e de argint. Braţele lor regulat aşe- e înfăţişau o arhitectură de reptile ite unele peste altele, zbârlindu-şi e imbricate ca solzii şerpilor furi- Răcoarea nopţii dormea sub frun- l lor greu somnul alcovurilor calde ca un miros de dragoste orientală, pândea mirosul buzelor pictate ale lamitei. Ochii balaurului cercetară i întâiu amănunţit împrejurimea şi opriră mai apoi nedumeriţi asupra telui său.

— Sora torţelor noastre, stingheră, -a părăsit de bună voe, ducă-se. Nu bue dar să plângem după ea. Impre- rul nostru, dornic de viaţă, frământă dura unui întreg popor de plante ase, priveşte-le căci ele sunt mai a- ape de tine.

Fratele balaurului însă simţea oare- e silă să privească împrejur. Ochii se întorceau necontenit şi fără voe sus şi căutau să spargă frunzişul. In dure se simţea străin, ce vedea găsea los. Plantele păreau nişte bestii fără me, zărite prin coşmare depărtate, nştri ţinând de păianjen şi de omidă, ărite nebuneşte, cu pielea goală şi rbure, cu pielea sburlită de peri scâr- şi, cu pielea roasă de răni vii, cu pie- a ciuruită de cuiburi de vipere îno- te; unele se târau ca râmele, altele şneau ca săgeţile, unele zăceau ca iturile, altele se răsuceau ca bolnavii. ate laolaltă grohăiau viaţa unui espar apocaliptic. Balaurul simţea ocotind în ele ceva din seva din pre- r şi vise seculare, nădejdi nelămurite, rniri ascunse, se deşteptau în ele ca şte mângâeri subtile.

— Ciudat lucru, înainte de a fi, visezi că vei fi. Eram îngropat undeva, mi-era frig. Deasupra mea se sbuciuma viaţa din afară. Eu îmi astupam însă urechile, desnădăjduit, dar în acelaş timp îndrăgostit de groapa mea de întuneric unde, fără să cuget măcar să mă desfac din grămada de pământ care îmi apăsa pieptul, gustam în ea bucurii teribile. Nu pricep însă cum am ieşit de acolo şi mă mir pentru ce.

— Un asemenea vis am avut şi eu. Se făcea că trei torţe sburau în noapte de jur împrejurul insulei. Pretutindeni vânt şi sgomot de valuri. Un glas apoi porunci grabă mai multă şi pe urmă iată-ne aici, fiecare cu câte o torţă în mână. Torţa cea de-a treia s'a rupt cercului de lumină făcut de acestea două şi s'a ridicat brusc în cer, de unde ne chiamă mereu. Dece s'o fi despărţit oare de noi?

— Nu ştiu.

— Eu cred că mâna menită să o poarte nu e printre noi; e în cer. Acolo va lumina ca şi nouă calea unei fiinţe noi, dar nu ca noi; mult mai frumoasă şi mai mare.. Eu îmi aduc aminte de o femee ca luna de blândă şi ca lumina stelelor de albă. Trupul ei cald dansa străveziu de-alungul torţei rămasă stingheră şi parcă ne-ar chema.

Balaurul găsea fără noimă pornirile fratelui său. Zalele lui de fier începură să-l neliniştească. Rămase astfel în urmă la mers. Vântul bătea cu furie şi pădurea, sub sgâlţâiturile furtunei, rând pe rând, gemea, urla, fluera, scârţâia, ca marea, ca bivolii, ca şerpii, ca hierăstraele, apoi, dintr'odată, toate aceste strigăte veneau simultan din toate părţile şi se adunau într'o singură trâmbă înebunitoare de sgomote. Balaurul se simţea în elementul său, fratele lui însă nu mai voi să înainteze.

— Eu nu mai merg, mă înăbuş aici. Să deschidem o poartă spre văzduhul larg şi luminos. Nupţială şi funebră, luna trece pe de-asupra. Sora torţelor noastre, stingheră, ne chiamă după ea.

In acelaş timp ridică torţa ca să dea foc frunzişului. Ţinea să spargă cu foc bolta care îi apăsa umerii. Balaurul sări ca muşcat.

— Opreşte-ţi mâna dătătoare de foc.

Amândoi erau faţă în faţă, fiecare smuls celuilalt cu durerea unui membru propriu. Fratele Balaurului, cu sulita în mână, înainta. Inaintea lui însă nu mai era nimic. Privi de jur împrejur şi nu văzu pe nimeni.

— Il voi găsi totuşi şi, fără milă, corbilor îi voi svârli capul, inima vulpilor şi broaştelor sufletul.

Nu apucă să-şi rostească bine cugetul şi balaurul, şuerând ca furtuna şi ca trăznetul prin aer, se repezi asupra fratelui său. Acesta îi vârî odată sulita în coaste, dar când să lovească din nou, balaurul dispăru iarăşi.

— Unde să fie blestematul?

Lupta dura mereu. Sulita izbea în solzi de săreau scântei. Balaurul însă izbutea să se facă nevăzut la timp. Oboseala, însfârşit puse capăt o clipă luptei.

Balaurul privea mohorît în pământul de care se simţea legat. Fratele său îşi întorcea ochii spre cerul în care găsea puteri noi. Odihna lor ţinu puţin.

Balaurul se ridică cel dintâiu. Fratele său îşi scoase spada, o ridică şi o lăsă cu aceeaşi zădărnicie de mai înainte. Balaurul se lupta cu îndârjire. Văzând însă că numai lupta nu ajunge, căscă gura şi vărsă o îndoită ţâşnitură de venin şi de flăcări. Fratele lui, înegrit dintr'odată, se repezi şi îi vârî pe gât întreaga spadă. Un horcăit surd se risipi în văzduh, după care una din torţe se stinse, şi atâta tot.

Balaurul murise. Fratele lui, buimăcit încă de mirosul acru al flacărilor, porni să caute apă de băut şi de spălat. Se grăbea. Peşterile de vegetaţie se răreau din ce în ce mai mult şi, pe măsură ce înainta, aspectul lor apărea tot mai puţin înfiorător; lumini rătăcitoare prindeau să se strecoare printre frunzişul arborilor.

Torţa cea nestinsă mergea înainte şi tăia drum prin întuneric. Stăpânul ei o urma de-aproape.

In depărtare se desluşeau cele din urmă sfârcoliri ale oceanului potolit. Drumul fusese lung, dar nu şi nesfârşit. Coama neagră a pădurilor sfârşi prin a rămâne în urmă. Imprejur începu să se deschidă tot mai larg orizontul. Discul galben al lunei sta gata să pătrundă în valuri. Lumina ei subtilă şi magnetică sclipea încă şi cu foi fluide şi albe poleia culmile. Natura se desluşi dintr'odată, cu funduri înierbate, cu boschete de arbori, cu izvoare de cristal, cu peşteri învăluite cu ederă plângătoare şi, printre ele, cu albiile mişcătoare ale muşchiului sălbatec.

— Nupţială şi funebră luna calcă peste fire. Sora torţei mele stingheră, mă chiamă după ea.

Işi aruncă ochii spre cer. Torţa cea de-a treia rămase neclintită. Sub picioarele ei luna strălucia, şi coroană de douăsprezece stele lumina de jur împrejurul flacării.

Trupul alb al smirnei desluşi pe dinăuntru liniile dumnezeesc de frumoase ale unui alt trup. Torţa se lungea câteodată până la pământ, atingea pe cea de jos şi, din nou, se strângea. In depărtare o lumină necunoscută se deştepta, ca un disc roşu şi arzător. Luna dispăruse. Firea răscolea în adâncul măruntaelor ei noi şi necunoscute fioruri. O tainică şi vastă mulţumire lega laolaltă firul de iarbă cu cedrul.

Fratele Balaurului mort îngenunche de fericire şi de neştiinţă. In faţa lui avea torţa de-apururi însoţitoare. Când s'a ridicat însă, a văzut în locul torţei de pe cer o femee. Pe cap avea un disc uriaş de flăcări şi o coroană de douăsprezece stele de jur împrejur. Sub picioarele ei odihnea luna.

— Invinuitorul meu s'a prăbuşit. In locul lui se deslueşesc chemări necunoscute încă, dar a tot stăpânitoare. Ce frumoasă eşti învăluită toată cu lumină. Voi veni după tine, mă laşi?

IPHIGENIA

— Dramă —

de MIRCEA ELIADE

TABLOUL I

(Pe malul mării, în apropiere de Aulida. Scena înfăţişează un dâmb nisipos, la oarecare distanţă de ţărm. In fund se zăresc opaiţele corăbiilor înşiruite dealungul coastei — iar mai departe, agitată, marea. Noaptea târziu. In tot timpul acţiunii, se aude vijelia; un vânt monoton, şuerător, perfid, a cărui permanentă prezenţă exasperează. Vijelia intervine în acţiune ca un personaj de sine stătător, capricios şi neînduplecat. Nu pare deloc un fenomen natural, impersonal; se ghiceşte înapoia ei o voinţă îndârjită.

In planul I, un foc mizer, de găteje, lângă care moţăie doi bărbaţi. Nicio trăsătură caracteristică. Toate personajele care apar în acest Tablou sunt, dealtfel, şterse. In afară de Bătrânul sclav, toţi sunt bărbaţi tineri sau între două vârste, cu figurile aspre, de oameni necăjiţi, cu vestminte sărăcăcioase şi neîngrijite. Seamănă mult între ei, la lumina murdară a opaiţelor şi torţelor. Replica oricărui dintre ei ar fi putut fi încredinţată vecinului său, fără ca acţiunea să sufere. Spectatorul trebuie să aibă impresia că, în acest Tablou, nu sunt active decât două personaje: Vijelia şi Massa oamenilor exasperaţi de îndârjirea ei.

La ridicarea cortinei, se distinge umbra unui bărbat coborînd dinspre dâmb şi îndreptându-se către centrul scenei).

PRIMUL SOLDAT *(întorcând capul şi ascultând o clipă)*: Cine eşti tu, deacolo ?

NECUNOSCUTUL : Xilon mă cheamă, din ceata lui Eurytos. Caut adăpost pe mal.

AL DOILEA SOLDAT : Nu poţi dormi ?

NECUNOSCUTUL : Am încercat, dar m'a doborît vântul. *(Aşezându-se lângă foc).* Parcă în noaptea asta suflă mai cumplit, şi se 'nteţeşte într'una. Nu-i chip de odihnă !..

PRIMUL SOLDAT : Aşa suflă mereu, şi mai aprig noaptea. Nu-i lucru curat.

XILON : Stau împotriva noastră duhurile văzduhului şi ale adâncului.

AL DOILEA SOLDAT *(vorbind agale, morocănos, ca şi cum ar şti mai mult decât spune)* : Nu sunt duhurile de vină. Pe ele de mult le-ar fi înduplecat jertfele. Sunt, doară, trei luni de când ne-am adunat aici, pe ţărmurile Aulidei, şi aşteptăm. Şi am tot jertfit...

PRIMUL SOLDAT *(cu amărăciune)*: ...Cui n'am jertfit ? Şi duhurilor mărilor şi stăpânului peste vânturi...

AL DOILEA SOLDAT : ...Dar vijelia nu ne lasă ! Nu-i chip să ne desprindem de ţărm.

PRIMUL SOLDAT : Parcă ne-a încleştat cineva, parcă ne-ar fi legat cu lanţuri !...

XILON: O să 'mbătrânim aici aşteptând, şi n'o să dăm vreodată ochii cu Troia! *(oftează).*

AL DOILEA SOLDAT *(continuându-şi gândurile, tainic)*: Căci doară chiar Arteimis, sfânta locului acesta, e mâniată. Ea ataţă vânturile împotriva noastră, ea porunceşte mării să se zbată!

XILON *(cu oarecare teamă)*: De unde ştii că însăşi Artimisia ne stă împotrivă?

AL DOILEA SOLDAT *(şoväind ca să spună mai mult)*: Am auzit spunându-se asta.

XILON *(liniştindu-se)*: Multe se spun. Au ajuns oamenii mai spăimântaţi decât li-e firea.

PRIMUL SOLDAT: Dar nu-i lucru curat. Nu s'a mai pomenit o asemenea vijelie.

XILON *(cu desnădejde)*: Zeii sunt de partea lui Priam şi a frumoasei Helena!...

AL DOILEA SOLDAT *(ar vrea să adaoge ceva, dar se răsgândeşte, dă din umeri şi se ghemuieşte lângă foc. In acest timp din partea stângă apare un sclav bătrân şi se apropie de foc).*

BATRANUL *(îmbrăcat cu oarecare atenţie. Fără a fi afectat, vorbeşte rar, cu pauze, ca să-şi sublinieze importanţa pe care şi-o acordă).*

Desen de Voinescu

Pe-aici e drumul către livada lui Chiron, acolo unde mirtul îmbie pe călător să-şi odihnească truditele-i oase, şi murmurul izvorului ataţă chiar celui mai...? *(îşi pierde şirul. Se vede că îşi pregătise fraza, dar i-a uitat sfârşitul).*

XILON *(cu ironică mirare)*: Frumos grăieşti! Parc'ai fi un înţelept!

BĂTRÂNUL *(mândru)*: Sunt Kilix, rob din zestrea Clitemnestrei. Tatăl reginei m'a dăruit lui Agamemnon, şi pe el îl slujesc, chiar pe El, pe marele strateg!

PRIMUL SOLDAT: Fii bine venit! Focul se va stinge curând, dar şi jăratecul apără de răcoarea nopţii. Mai e mult până în zori...

BĂTRÂNUL: Nu stau, flăcăule. Mă grăbesc. Ca să spun adevărul, de mult ar fi trebuit să mă depărtez de ţărm. Sunt trimis de Agamemnon cu o scrisoare. *(O arată).* Mare cinste mi s'a făcut, vedeţi voi. Scrisoarea Regelui către Clitemnestra, asta port eu! N'am timp de pierdut. Porunca lui Agamemnon a fost *(emfatic, recitând)*: „Kilix, aleargă fără preget, în pofida bătrâneţii tale şubrede! Nu te aşeza pe marginea fântânelor umbroase, nu te lăsa ispitit de somn! Pretutindeni unde vei întâlni o răscruce, priveşte aprig şi vezi dacă nu cumva vreun mândru car se arată, purtând pe fiica mea Iphigenia spre corăbiile Danailor. Iar dacă o vei întâlni.."

AL DOILEA SOLDAT *(mirându-se)*: Ce tot spui? Iphigenia vine către noi? Chiar fica regelui, frumoasa Iphigenia?...

BĂTRÂNUL *(încurcat, încercând să-şi ascundă zăpăceala)*: Nu, nu e vorba de Iphigenia! Asta îmi spunea Agamemnon altădată, când mă trimisese, ca şi acum, cu o solie de cea mai mare însemnătate. Vreau să vă destăinuiesc câtă încredere are Agamemnon în bătrânul său rob, Kilix, şi cât de mult îl cinsteşte prin... *(Pierde iar şirul frazei. Se bâlbâie).* Kilix, ăsta e numele meu. Veţi mai auzi de numele ăsta, Kilix, din zestrea Clitemnestrei.

(Ultimele cuvinte au fost pierdute într'o răbufnire puternică de vânt. In clipa următoare, se aude un zgomot cumplit, de navă sfărâmată. Ca şi cum o corabie ar fi fost strivită, destul de aproape, între alte două corăbii sau deadreptul de o stâncă. Ţipete, strigăte. Cei de lângă foc se ridică brusc, şi se 'ndreaptă spre fundul scenei. Doar bătrânul rămâne nedumerit locului. Incep să se agite lumini. Se zăresc de departe, venind din ambele părţi ale ţărmului, torţe şi opaiţe. Cineva se apropie, cu un opaiţ în mână, încercând să cobare dâmbul spre scenă. Vântul îi stinge opaiţul, el alunecă, trăgând după el nisip. Primul soldat îi sare în ajutor, ridicându-l).

NECUNOSCUTUL *(gemând)*: Alergaţi cu toţii! Săriţi! Săriţi cât mai e vreme, căci se îneacă trei sute de năieri.

AL DOILEA SOLDAT: De ce strigi? Ce s'a întâmplat?

(Necunoscutul geme; parcă ar fi şi el rănit, dar în întunerec nu se distinge nimic. In acest timp, încep să se adune, din toate părţile, oameni cu opaiţe. Curând, scena toată va fi aglomerată).

UNUL DIN MULŢIME: Cine ţipă?

ALTUL: Cine se 'nneacă?

NECUNOSCUTUL: O corabie a lui Meges, feciorul lui Phileus, s'a sfărâmat de ţărm! Cea mai mândră dintre corăbiile Taphienilor! Trei sute de-ai lor au alunecat în valuri, căci dormeau înlăuntru, adăpostiţi. Căutaţi-i, strigaţi toţi după ajutor!..

(Oamenii urcă necontenit dâmbul, şi coboară spre mare hăuind. Se aprind lumini şi la celelalte corăbii, depărtate. Scena este acum plină de oameni cu opaiţe; câteva torţe).

UNUL DIN MULŢIME: Cumplit lucru!

ALTUL: ...Şi nemaiauzit!

PRIMUL SOLDAT *(îndemnând pe noii veniţi)*: Alergaţi! Poate mai scapă vreunul!

XILON: S'au trezit toţi cei din oastea Taphienilor.

O VOCE: Nu s'a mai pomenit ca o navă să se sfarăme de ţărm.

PRIMUL SOLDAT: E o pedeapsă trimisă de sus.

ALTUL: Zeii sunt mâniaţi pe noi.

XILON: Nu ne îngăduie să ne războim cu Paris şi cu oastea troiană.

UN ŞEF *(cu amărăciune reţinută)*: Insulta adusă lui Menelaus, soţul frumoasei Helena, va rămâne nerăzbunată!

O VOCE ASPRĂ: Dar ce ne pasă nouă de cearta lor? Din parte-mi, Paris poate prea bine împărţi patul cu frumoasa Helena, deşi a furat-o prin vicleşug regelui Menelau! *(Râsete).*

ŞEFUL *(cu ironie)*: Atunci ce cauţi în oastea strânsă împotriva Troiei?

O VOCE ASPRĂ: Eu n'am plecat la luptă ca s'o aduc înapoi pe Helena în patul primului ei bărbat.

VOCI: Nici noi! Nici noi!

ACEIAŞI VOCE ASPRĂ: Agamemnon ne-a făgăduit stăpânirea asupra bogatelor cetăţi din Asia. Ne-a chemat să luptăm împotriva Troiei, ca să-i cucerim *noi* pământurile!

VOCI: Are dreptate! Asta ne-a spus chiar Agamemnon, marele Strateg!

VOCI DIN STÂNGA: Căci noi suntem săraci!

VOCI DIN DREAPTA: Helada toată e săracă!

UNUL DIN CENTRU: Noi, cei din Argos, suntem cei mai sărmani!

UNUL DIN STÂNGA : Şi noi, Beoţienii! Pământul nostru e sterp, şi femeile noastre prea roditoare!

UNUL DIN DREAPTA: Noi nu stăm în cetăţi cu ziduri mari, ca Atrizii!

UNUL DIN CENTRU: Şi noi, cei din Phokida, muncim ca robii!

UNUL DIN STÂNGA: Ne-am săturat de sărăcie! Poftim pământuri bogate, tânjim după belşugul asiaticilor!

UNUL DIN DREAPTA: Nu-i drept ca ei să stăpânească Asia barbarilor, şi noi să mulgem caprele!

UNUL DIN CENTRU: In tot satul nostru avem doar o livadă de măslini! Una singură — şi suntem mulţi.

VOCEA ASPRĂ: Agamemnon ne-a făgăduit Asia! Să ne ducă mai curând acolo. Am înţepenit aici, pe ţărmul Aulidei.

VOCI: Of, Asia, Asia! pământ bogat!..

UNUL DIN CENTRU: Am sfârşit de mult merindele. Vântul ăsta urgisit stă împotriva noastră! Ne-am tot rugat zeilor, dar niciunul nu se'ndură!

XILON: Zeii sunt mâniaţi pe noi!

AL DOILEA SOLDAT: Nu toţi zeii, ci numai marea, neprihănita Arteimis!

O VOCE: Ne-am rugat şi ei,Artemisiei, dar în zadar. Nu vrea s'audă. Stă surdă la sărăcia şi nevoile noastre. E mâniată şi nu ne spune cum s'o împăcăm.

AL DOILEA SOLDAT *(lăsând a se înţelege multe)*: Vrăjitorul Chalcas ştie cum am putea-o împăca!

(Rumoare generală. Cercul se strânge în jurul soldatului).

VOCI: S'o împace, atunci!

ALTE VOCI: Repede, repede!

AL DOILEA SOLDAT: Chalcas a ghicit în foc şi în flăcări că Arteimis cere o jertfă.

VOCI DIN STÂNGA: Să i-o dăm! Să i-o dăm dacă o cere Artemisia.

AL DOILEA SOLDAT: Dar o jertfă omenească!

VOCI DIN DREAPTA: Să-i dăm şi o jertfă omenească! Altminteri, murim de foame, tot aşteptând vântul prielnic!

AL DOILEA SOLDAT: Dar ea nu cere om de rând, ci vlăstar din viţă regală!

VOCI DIN CENTRU: Aşa se şi cuvine! Jertfă nobilă, de neam mare!

VOCI DIN STÂNGA: Sunt mai bine primite de zei!

VOCI DIN DREAPTA: Sigur! Sigur! Să se jertfească!

XILON: Căci se cuvine să moară unul pentru scăparea noastră, a celorlalţi!

PRIMUL SOLDAT *(cu convingere)*: Dacă cere Artemisia, trebuie să-i dăm! Nu poţi glumi cu voinţa zeilor!

O VOCE ENTUZIASTĂ: Jertfim şi plecăm spre Troia!

(urmare în pag. 8-a)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

VERMEER DE DELFT

Oricât ar părea de necrezut, Vermeer de Delft e încă prea puţin cunoscut la noi. Se întâmplă ca dintre ţările în cari preocupările plastice să aibe importanţa pe care o au la noi, să fim poate singura în care să fi pătruns atât de puţin arta lui Vermeer. Suntem, cred, singura ţară în care mai stărue anonimatul de neînţeles de care a fost atât timp acoperită opera unuia dintre cei mai mari artişti ai vremurilor.

Lucrul s'ar explica în parte prin faptul că românii au în pictură o educaţie exclusiv franceză or, la Luvru nu există decât un singur tablou al maestrului, celebrul „La Dentellière“ o minune care nu depăşeşte dimensiunea de 20+25 cm. Celelalte opere sunt împrăştiate în toată lumea: Olanda, Germania (Berlin, Dresda, Viena, Brunswick), America, Anglia, etc.

Niciunul dintre marii artişti n'a avut o viaţă mai înconjurată de mister pentru noi, nicio operă nu a avut un destin mai bizar de cât aceea a lui Vermeer. Se ştie prea puţin sau aproape nimic despre existenţa lui, despre maeştrii sau elevii lui. Celebru în timpul vieţii, faima sa nu a depăşit însă graniţele ţării. Din tablourile sale — mai toate reprezentând scene pictate în interiorul său — putem deduce o bună stare materială desminţită însă de alte mărturii.

*

Jean Ver Meer, fiul lui Réguier Jeansoon (fiul lui Jean) şi al Dingnumei Balthazars a fost botezat la 31 Oct. 1632 în biserica din Delft. Nu se ştie nimic despre anii copilăriei sau de ucenicie. Dintr'un poem funebru al lui Saint Luc, dedicat lui Karel Fabritius coleg de „Guilde“ (Corporaţia pictorilor, sculptorilor şi ornamentiştilor din Delft) se deduce destul de vag că ar fi fost sau elevul lui Fabritius sau rivalul său.

Ver Meer fu admis în „Guilda“ la 29 Decembrie 1653. Cam în acea epocă Vermeer pictează celebra „Scenă galantă“ care e mândria muzeului din Dresda. După vreo 10 ani e atât de preţuit, încât străinii cari trec prin Delft îl vizitează ca pe una din celebrităţile ţării. E amuzantă părerea unui francez, Monconys, în trecere prin Delft, notată în jurnalul lui de voiaj în 1663: La Delft, am văzut pe pictorul Vermeer care nu avea deloc lucrări, dar am văzut una la un brutar pe care o plătise şase sute de livre, cu toate că nu era de cât o figură pe care eu aş fi găsit-o scumpă cu şase pistoli“. E cu neputinţă să-mi stăpânesc melancolia evocând, o vreme şi o ţară în care brutarii dădeau 600 de livre pe o „singură figură“. Monconys trebue să fi avut ambiţii de ales cunoscător preţuind cu atâta siguranţă la 6 pistoli un tablou pe care în 1921 Deterding l-a plătit cu 1.300.000 *franci francezi-aur.*

Faptul că Monconys nu a văzut tablouri vizitând atelierul lui Vermeer ne face să presupunem că lucra puţin sau ascundea lucrările. Această a doua ipoteză mi se pare mai posibilă căci, când şi prin ce mijloace a reuşit să ajungă la perfecţiunea care ţine de minune a tablourilor sale fără studii, fără schiţe şi în sfârşit fără o muncă nesfârşită?

Nu i se cunosc decât aproximativ 40 de tablouri, toate de o atâta măestrie, de o asemenea egalitate în inspiraţie, încât este imposibil să le împarţi cronologic.

Dintre toate misterele ce înconjoară pe Vermeer, acesta e desigur cel mai supărător. Nicăeri nu se văd urmele vreunei şovăeli, niciun detaliu nu ne lasă să ghicim căile cari l-au dus la acel extraordinar, unic echilibru de sentiment, de poezie şi de tehnică. In lumina tablourilor sale, lumină care străbate în cele mai întunecate unghere, în armoniile de albastru, citron, roşu, sunt strânse în mănunchi, cu o supremă ştiinţă toate misterele picturii, mistere pe cari le-a tradus ca nimeni altul în dumnezeeştile-i picturi.

*

Vermeer a murit în 1675, în vârstă numai de 43 de ani. Văduva lui amanetează unele tablouri iar pentru a plăti datoriile, acelaş brutar îi va mai cumpăra două tablouri. Printre cele amanetate unul, amanetat chiar propriei sale mame, e celebrul „Schilder Konst“ „Atelierul Pictorului“ una din cele mai extraordinare picturi ce s'au făcut vreodată şi care se află în Galeria Czernin la Viena. In 1682 se vinde colecţia unui oarecare Abraham Dissius care avea nu mai puţin de 19 tablouri de Vermeer. In 1696 mai apar într'o licitaţie publică 21 de lucrări. După aceea o mare umbră s'a lăsat peste faima lui, cel puţin în public, căci după mărturiile epocei, în atelierele pictorilor din sfârşitul secolului XVIII, numele lui era adeseori invocat cu veneraţie. De abea în 1866 în „Gazette des Beaux-Arts“ criticul

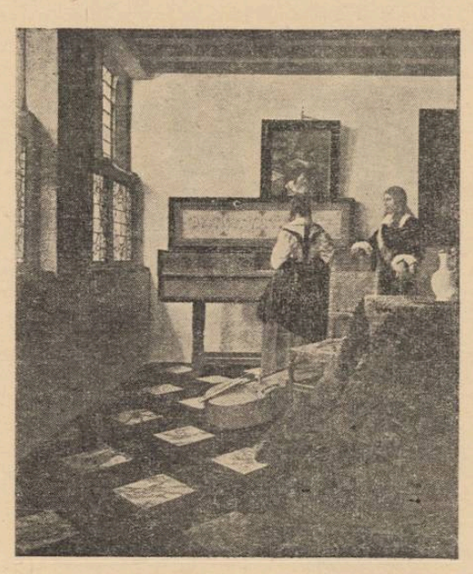

Vermeer de Delft — Ora de muzică

Burger-Thorè în câteva articole — rămase pe drept cuvânt celebre — atrage atenţia lumii asupra lui, iar de atunci perfecţionarea mijloacelor de reproducere au ajutat cunoaşterea lui în cercuri din ce în ce mai întinse.

Astăzi gloria lui e universală. iar locul lui e printre cei mai mari şi mai desăvârşiţi artişti ai tuturor timpurilor.

Aceste câteva rânduri le-am scris îndemnat de dorinţa de a trezi şi la noi interesul pe care-l merită Ver Meer de Delft, dorinţă care a fost accentuată de faptul că am întâlnit — oricât de necrezut ar părea — artişti care îl ignorau cu desăvârşire. Pictura lui atât de limpede, atât de adevărată ar aduce întotdeauna celui ce o studiază o răsplată generoasă pentru că întotdeauna va fi de învăţat ceva dela el, întotdeauna el va şti să răspundă la chinuitoarele întrebări ale artiştilor contemporani.

Despre Briand şi Clémencea

— Vorbind cu d. Georges Suarez —

Puţine clipe am avut plăcerea să stau faţă în faţă cu distinsul scriitor George Suarèz care se afla în Bucureşti până eri Joi 21 Decembrie. Ne-am întâlnit un scurt moment, rupându-l vieţii intense ce desfăşura acest reprezentant al culturii franceze la noi.

Bineînţeles discuţia noastră a pornit foarte repede pe panta preocupărilor dumisale principale, viaţa acelor doi oameni de stat Briand şi Clémenceau, care sunt încă atât de actuali în minţile tuturor.

Se ştie că d-nul George Suarèz este autorul mult apreciatelor studii: „Clemenceau“ şi „Briand“. Două biografii voluminoase, contribuind în largă măsură la fixarea unui punct de vedere în complexul politicii actuale.

Dl. Suarèz a fost acuzat de un fel de trădare, de nesocotire a realităţilor, studiind doi oameni de stat, atât de diferiţi.

„Şi totuşi lumea se înşeală, spunea domnia-sa. Probabil că Briand şi Clémenceau ar fi fost mai puţin violenţi în părerile lor asupra acestor studii.

Ei au fost doi oameni foarte diferiţi, dar cari totuşi erau foarte uniţi. Să nu uităm că un guvern ai Franţei i-a avut pe amândoi ca membri ai lui. Briand şi cu Clémenceau au fost doi oameni într'adevăr mari ai Franţei contemporane. Nu se pot despărţi poate şi din această cauză. Ce i-a despărţit au fost ideile. Lupta lor nu însemna o activitate de clan politic, ci o neînţelegere pe plan ideologic. Este normal ca între doi fini intelectuali să nu putem găsi o duşmănie aprigă provocată doar de ideologii diferite.

Dovada ne-o dau chiar ei, Clémenceau în dese rânduri a dat dovadă de reală admiraţie faţă de Briand. Războinicul admirând pacifistul.

Tot aşa am primit obiecţii asupra faptului că „Briand“ are trei volume şi Clémenceau unul singur. Este destul să ne gândim la viaţa lor politică, spre a ne lămuri. Activitatea primului se înşirue pe mulţi ani. Cel de-al doilea n'a fost decât de două ori preşedinte de consiliu“.

D-nul Suarèz a început apoi să spună câteva scurte cuvinte asupra celor doi oameni de stat. Aprecieri pe care volumele le redau desigur cu mai multă informaţie şi pe care cele câteva cuvinte spuse, nu sunt decât o slabă schiţare faţă de importanţa operei.

„Clemenceau era o fire impulsivă şi totdeauna aceiaş. Spiritul său absolut nu admitea nici-o depărtare dela linia de conduită pe care şi-o punea. In faţa realităţilor vieţii, atât de variate, reacţiile sale concordau totdeauna. Briand dimpotrivă, am putea spune că era un diplomat. Ştia să se acomodeze cerinţelor la viaţă, şi evenimentelor cât de diferite. Ca un jucător de şah, pentru el avea tot atâta importanţă şi nebunul şi pionul şi regele. La timpul lor fiecare din aceste figuri erau folosite pentru isbândă.

— Cărui fapt credeţi că se datoreşte această diferenţă de concepţii.

„In primul rând diferenţa de clasă. Briand venea din clasa socială pe care revoluţia n'o satisfăcuse dar care luptase. Copilăria lui cunoscuse toate vicisitudinile luptei cu viaţa. Sărac, fără familie,

D-nul George Suarèz la recepţia dela Athénée Palace

bolnav, dezarmat adesea. Clémenceau dimpotrivă se trăgea dintr'o familie burgheză avută. El era un învingător. Un stăpân.

Să nu uităm apoi că Briand a fost veşnic bolnav. Pentru el viaţa era o fericire pe care căuta s'o exploateze la maximum, în cel mai scurt timp. Din ea trebuiau rupte nenumărate clipe, cât mai multe.

Briand în faţa unui eveniment avea dorinţa de-al rezolva, pentrucă în forul său sufletesc se simţea nesigur de a doua zi. Putea sau nu mai putea fi.

Clémenceau putea aştepta. El nu avea teama morţii.

— In legătură cu viaţa lor, credeţi întru totul în concepţiile lor politice?

„Sunt de acord a vedea în ei do teri, cari au înţeles politica contem Dupe război, când tratatul dela Ve abea începuse să se pună în a Briand a fost acela care a încercat pace unele modalităţi greu de apl realităţile. In vremea lui a reuşit. fel cercetarea cunoscutelor memo lui Stresseman, conced acest luc partea lor finală“.

Continuând a vorbi despre aceş oameni ai Franţei, d-nul Suarèz o expunere clară a viziunii lor poli tingând şi unele probleme actuale priveau Franţa în actualul punct

Fără a putea încă avea o părer asupra viitorului a relevat totuşi nuitatea politicii franceze şi logica nilor sale, care isvorăşte din convi fermă într'un ideal al libertăţii aş l-a înţeles dela revoluţie încoace, babil cum simţea acest popor, dela nile sale.

„Dacă am venit în România Domnia-Sa, încheind convorbirea, cut-o şi pentru a aduce Franţei un giu dela centrul dumneavoastră de în Orient.

Găsesc stadiul la care aţi ajuns de interesant. Cele câteva şcoli şi tăţi din Transilvania, m'au convins ţara dumneavoastră se lucrează int tărâm social. Este o bucurie pentru nitatea noastră. „Nu am putut vede multe, fiindcă timpul m'a împiedic acum, cum vremea s'a schimbat, pr că nu voiu mai putea vedea câte ma Am însă intenţia să reviu“.

D-nul Suarèz a arătat apoi convin sa că Regele Carol II, este unul promotorii curentului nou din ţară. trebat chiar, cu acea curiozitate pe o posedă un om convins în părere Este adevărat că Majestatea sa se personal de directivele civilizatoare ţării? răspunzând chiar el apoi: A zat într'adevăr lucruri frumoase.

„Ceeaec m'a impresionat în Ro a fost importanţa pe care o are c franceză. Nu numai la oameni din tatea înaltă, dar relev, poeziile recita nişte copii de şcoală, pe limba mea.

D-nul Suarèz pleacă având o frumoasă asupra ţării. Trebue să fie tru noi desigur o bucurie, mai cu s când părerea este a unui istoric cu tact şi multă dorinţă de preciziune în cetările sale.

V.

Câţiva domni ciudaţi

de ŞTEFAN BA

Titlul cronicii de faţă spune tot ceeace trebue să spună şi semnificaţia lui nu este deloc obscură sau ciudată. Dar să mă explic: cei *„câţiva domni ciudaţi“* sunt nişte poeţi germani, într'adevăr ciudaţi, care au scris şi au epatat pe burghezi între anii 1920—1932. Din motive foarte felurite, „voga“ lor a apus astăzi, ba ceva mai mult: genul lor de poesie nu mai e cultivat (dacă nu e chiar pus la index) în Germania de azi. Interesantă experienţă lirico-cerebrală, hazlie jonglerie în care chiar cele mai serioase lucruri luau un aer burlesc, această poesie constitue un capitol pe cât de necunoscut la noi, pe atât de atrăgător. Mi se pare că numai poetul Eugen Jebeleanu şi d. Ion Sân-Giorgiu au scris puţine cuvinte despre ea.

Luând însă lucrurile dela început, spre a le prinde mai bine sensul, va trebui să ne gândim puţin la Germania dinainte de războiul din 1914, în care un *Rilke, George, Morgenstern* sau *Trakl,* erau poeţi, poeţi în înţelesul cel mai pur al cuvântului, scriitori cari au introdus în poesia lumii o notă specifică, un cântec nemaiauzit până atunci. Imi place să cred că în acea epocă s'au scris unele din cele mai reprezentative pagini ale literaturii nemţeşti dela *Goethe* şi *Schiller* încoace. Poesia venea atunci din isvoarele cele mai autentice, nepătate de nici-o boare, nefalsificată de nici-o „ideologie“ sau de vre-un „crez“. Timpuri minunate nu pentru ieftinul lor calm citadin, ci pentru poeţii care atunci au isbutit să realizeze atâtea neîntrecute frumuseţi.

Inchipuiţi-vă acum, după acest timp de înflorire şi de trăire în spirit, formidabilul şoc, neaşteptata răsturnare care a fost marele război, obrazul Germaniei s'a schimbat, ca acoperit de-o enormă pecingine şi dinlăuntrul ei n'a mai putut isbucni nici un sunet limpede: ceva din interiorul unei imense maşinării se defectase. Se rupsese un arc, sărise un şurub, plesnise o ţeavă — şi iată că din bogatul rezervoriu liric, care alimentase zeci de poeţi în sute de ani, nu ieşeau decât rahitice poezele şi desarticulate marşuri. Inter arma sibut musae. Dar pentrucă au venit şi anii care au urmat păcii, faţa lucrurilor a trebuit să se schimbe. Şi tocmai aici am dorit să ajungem.

E vorba de Germania din anii imediat următori războiului, de Germania mişcărilor de stradă, de luptele pe baricade, de iluzoriul triumf al social-democraţiei, de discursurile fără miez ale comuniştilor, de-o ţară care ieşise din haos, trecând într'o stare de incertitudine şi în acelaş timp de desmăţ. Nimeni nu mai credea în oameni, dragostea era ceva bun de aruncat la gunoi, eroismul la fel, în schimb se urla în nostime localuri de noapte şi se puneau în scenă cele mai frumoase reviste cu „girls“-uri goale şi cu şansonetişti care ironizau şi şarjau totul. Banjoul alterna cu saxofonul şi cu negresa care ţâşnea în lumina reflectoarelor ca un drac, sau cu „causeurii“ care criticau totul: guvernul şi căsnicia, împrumuturile externe şi laptele de bivoliţă. Iată aici originea poeţilor despre care voi însemna câteva cuvinte. Ei au cântat, dispreţuind totul, împerechind lucrurile cele mai bizare şi mai imposibile, scoţând limba la cele mai serioase , dând cu tifla la tot ce *mai înainte* putuse să însemne ceva. Noi nu vom spune în nici un caz că acea poesie n'a avut hazul ei, ba chiar nota ei de sfâşietoare umanitate, pentrucă afirmând acest lucru, n'am mai fi obiectivi şi serioşi comentatori — adică tocmai ce ne-am propus noi în acest colţ.

O fugară trecere în revistă şi prea puţine cuvinte despre fiecare în parte, ne va da poate o imagine mai rotunjită a acestui răstimp, pe care nu putem să-l prezentăm aici mai pe larg, cu exemplificări şi citate, din cauza banalei lipse de spaţiu. Ar fi interesantă această plimbare, cu toatecă peisagiile prin care am trece, sunt de multă vreme abandonate sau depăşite.

Erich Kaestner, e unul din cei mai i sanţi poeţi ai acelor ani, cu cărţile „Sgomot în oglindă“, „Inimă pe talie „Un bărbat dă deslușiri“. Cărţile sale de sii, cu titluri în aparenţă trăsnite, conţi să un material poetic pe cât de non-co mist, pe atât de interesant.

Astfel de pildă într'o nouă „Lorelei“, moratul nu mai e un barcagiu romant un atlet care execută o îndrăsneaţă f pe-o stâncă, prăbuşindu-se apoi în ameţit de farmecul femeii. Iată aici summum de amară ironie care cara zează nu numai pe autorul lui „Fabian pe toţi poeţii despre care scriu aici. In retoric, sentimental, cinic — dar (sau: poet, Kaestner e un corespondent (în p al lui Glaeser sau Renn, iar în desemn George Grosz, îi poate fi pus alături. A *Hans Adler,* tristul şi lascivul cântăre femeilor de noapte din „café“-uri, în str căruia pâlpâie deseori lumina unei t adânci, care nu poate fi mascată de ni fard. Ciudată apariţie e *Walter Mehring,* ţin golan, puţin instigator, puţin umanit care în cartea sa „Arca lui Noe, S. O adună poesii care isbutesc să fie, pe obscene, flaşnetare, ba chiar şi *poesii.* ring este prototipul poetului care are poesiile lui se recită la meetinguri „bombe“, iar după aceea se uită şi se modează.

Intrucâtva asemănător lui, e mari *Joachim Ringelnatz,* derbedeul liric cu în colţul gurii, care scrie nu numai de amor şi război, ci despre tot ce e la ord zilei. Pentrucă la noi (din fericire sau păcate?!) n'a existat acest soi de poeţi greu să fac alăturări; ajunge însă dacă spune că Ringelnatz a fost şi el poetul blicului său şi că azi nu mai vorbeşte meni de el. Tot în acest grup l-am putea tegra pe *Klabund* care a scris şi el st suav-perverse, cu mateloţi, dactilografe tuberculoză, dar ca şi Kaestner, Klabun scris şi *alte lucruri,* isbutind în acelea să opere valabile, nu numai curiozităţi şi ac lităţi („Borgia“ şi „Kreidekreis“. Dar tru a pune punct notei noastre, vom ma minti pe *Bert Brecht, Else Lasker-Schü Klaus Mann* şi încă mulţi alţii, care au tribuit din plin la vacarmul pestriţ al ac ani, pe care noi îi regretăm ca pe-o mala

Mai puţin decât un curent literar, po acelor „domni ciudaţi“ a fost o psihoză, modă, un ritm drăcesc de „charleston“ ritual, care nu se poate să nu placă, *în s* tuturor cercetătorilor şi iubitorilor de poe Că mişcarea n'a fost durabilă, ne-o dem strează prima furtună serioasă, care i-a pus punct. Că mişcarea n'a fost autent ne-o arată lipsa oricărei dâre adânci lăs în urmă. Dar că acel reviriment cu pu aer de circ, cu multă pruderlie şi cu at „halo“ n'a fost interesant şi semnifica (deci instructiv şi frumos), asta n'o s'o po contesta nimeni. Şi poate că, până în d din urmă, acest mult-puţin va trebui mulţumească pe oricine!

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

RECITALUL PIANISTULUI DINU LIPATTI

După repetate apariţii soliste strălucitoare la „Filarmonica“, hotărîrea tânărului muzician Dinu Lipatti de a răspunde cu un recital aşteptărilor prelungite ale publicului, nu putea fi primită decât cu cel mai avid interes.

Dar, fluxului de auditori, i-a corespuns desigur şi o neobicinuită afluenţă de exigenţe, provocate de însăşi calitatea excepţională a manifestărilor trecute ale lui Lipatti, şi cărora, la începutul unei cariere, părea greu să li să mai poată adăoga ceva. A spune că Dinu Lipatti a înfruntat cu cinste revendicările acumulate prin succesele precedente, ar fi prea puţin. Tânărul artist a ştiut să le depăşească. A ştiut să se depăşească, dovedind că linia pronunţat ascendentă a evoluţiei marelui său talent e departe de a se întrerupe, în drumul ei croit către o mare carieră internaţională.

Interpretarea culminantă a recitalului Lipatti a fost aceea dată Sonatei în fa diez minor, op. 24 no. 1, de George Enescu. Lucrarea freamătă de năvala muzicei, topită în forme pianistice uimitor de variate şi complexe. Măestria nobilă şi timpuriu oţelită a lui Lipatti, unită cu acţiunea unor veritabile afinităţi cu gândul, cu adâncimile inspiraţiei şi imaginaţia copleşitoare ale lui George Enescu, au putut extrage muzicei revărsate în această sonată cu o concentrare de dinamism expresiv şi o acuitate de sens absolut superioare. A fost o interpretare de mare pianist.

Admirabile în stil şi gust pianistic sonatele de Scarlatti, dintre care ultima cu o virtuozitate din cele mai înaintate. Studiile de Chopin, capriccio în fa minor de Dohnanyi, cât şi ciudatele şi primejdioasele studii de Debussy, au fost realizate la un nivel pianistic şi cu un fond de aport muzical, de mare clasă.

Nocturne proprii, dintre care ultima este în special o compoziţie ingenioasă şi interesantă şi nocturnele de Poulenc, comentate cu inteligentă îndemânare şi fină înţelegere a muzicei moderne, cât şi un mare număr de bisuri au adăogat recitalului Lipatti succes după succes, afirmând fiecare cât este de justă încrederea în valoarea, seriozitatea şi forţele acestui muzician şi pianist deopotrivă de fericit înzestrat şi cultivat.

MUZICA ARMENIEI

Sub acest titlu a fost organizat la „Dalles“ un concert precedat de lămuriri verbale şi de proecţiuni, închinate şcoalei muzicale armene, aproape necunoscute până acum la noi.

Documentările au fost astfel alese şi prezentate încât, în mai puţin de două ore, numeroşii auditori ai şedinţei au putut asculta o serie de compoziţii armene din cele mai reprezentative şi încadra aceste aspecte vii în ansamblul mişcării artistice armene, cuprinzătoare a felurite elemente de valoare.

După expunerea citită a d-lui Dikran Baboian şi care, printre alte interesante laturi ale realizărilor culturale armene, a stârnit admiraţia asistenţei pentru frumosul edificiu al operei lui Erivan nou zidite, a urmat un reuşit concert, în care d. Virgil Gheorghiu, în linii sobre, dar reflectând o pătrunzătoare simţire, a interpretat la pian poema şi toccata de Haciaturian şi o schiţă de Barhudorian, lucrări de aleasă ţinută muzicală şi sinceră inspiraţie. Tenorul Sacâzlian a cântat apoi cu remarcabil accent şi căldură vocală o arie din opera compozitorului Spendiarean, în care am regăsit uneori caracteristicile stilului cu înclinări orientale al lui Korssakoff, infiltrate într'o atmosferă care are în acelaş timp un incontestabil aport particular. Un quartet vocal şi corul Visarion, condus de d. C. Sichitiu, au dat merituosul lor concurs în acest concert. De asemeni, la pianul de acompaniament, d-ra Calaigian. Mai multe discuri au completat această instructivă privire asupra muzicei armene, întreprinsă cu deosebită pricepere şi primită cu real interes, recompensă meritată a excelentei iniţiative a organizatorilor.

Vânătoare

Acelaşi corn atârnă şi astăzi în perete
Şi-mi aminteşte zorii legaţi la cingătoare,
Copoiul care rupe cu colţi tăioşi tăcerea
Şi codrul ce porneşte cu noi la vânătoare.

Mai sar şi astăzi iepuri din ţevile de puşcă
Şi sufletul aleargă la un ogor prin stuh,
O raţă tot mai sboară prin aer peste mine
Şi chiue trecutul cu ochii în văsduh.

Aud, aud şi-acuma hăitaşii prin stufişuri,
Mai văd şi azi pădurea culcată 'n văi pe brânci.
Şi vremea, vultur aprig, trecând ca o furtună
Cu amintirea, pradă, s'o sfâşie 'ntre stânci.

Ştiu, ştiu, le văd pe 'oate, le-aud, parc'au fost ieri
Dar cine să mai plece, ce aprig vânător
Cu codrul tot în geantă, cu ţipetile 'n el,
Când bătrâneţea, şarpe, te muşcă de picior?

VIRGIL CARIANOPOL

CULIȚA

de G. BANEA

a noi erau mai mult oameni voinici ínătoși. Cei neputincioși la trup, ori i de minte erau puțini. Din această ină aceștia erau știuți de toți, cu- cuți și de pruncul cel mai mic. Și ța lor era urmărită de toată lumea cu ceas, faptele lor știute pas cu cum se și cuvenea pentru niște uri deosebite ce erau.

umai doi erau oamenii aceștia, ori ai bine zis neoamenii. La peste de suflete, câte numără târgușorul ru, nu erau prea mulți. Și aveam întâi pe unu mărunțel, anume Bos- Gheorghe Bosnea. Acesta își purta greutate picioarele, de parcă ar fi t din șolduri două bucăți de lemne, cum au toți oamenii, picioare. Nici ugă nu putea, ci, la zor mare, stând că acu-acu să se prăvălească la pă- nt, deabia putea urni troncănind cei butuci ce-i atârnau din șolduri. Pri- era că tălpile lui n'aveau și ele ete ca la toți oamenii, ci erau boan- Așa dar încălțămintea lui erau niște ncuțe ca de copil. Deaceea ne- ocitul se mișca stângaciu și cu mare utate. Părinții nu i se cunoșteau. ățea la unu și la altul pe nimica ă. Și sdrențele ce-i acopereau tru- lui mărunt, ca și fața, îi erau pă- ntii. Oamenii, ori mai ales copiii, zi și răutăcioși, cum sunt ei mai în- eauna cu cei slabi, îl cârâiau pe să- ul nevolnic cu tot felul de batjocuri, ât el era mai bucuros să muncească ră din târg. Așa rămăsese de mai ți ani păzitor la via unuia dela noi. aceasta se găsea la poala de miazăzi ealului Urliga. Dealul înainta până nima luncii și când veneau apele i, Urliga semăna cu o peninsulă dată din trei părți de ape. Viile de coastă își înmuiau atunci și ele bu- i din josul văii, după ce valurile nă- toare fuseseră un timp oprite de turile adânci și cu parapete nalte pământ. De altfel, acesta era felul snuit de îngrădire la vii: șanț adânc pe pământul asvârlit într'o parte, d de nuiele de salcie. Dela o vreme oape toți parii gardului se prinsese- crescuseră și în loc de gard erau a- na pe coama șanțului aproape numai ii una lângă alta.

Când începeau a veni apele, se um- au mai întâi șanțurile și pe urmă tă înconjurimea era numai o apă. tul Gheorghe Bosnea păzea, cum am s, o vie tocmai dela coada Urligii. într'o vară, fiind el singur acolo și blând cine știe dece la gardul de marginea șanțului, a alunecat de sus s'a rostogolit ajungând tocmai jos le era groapă adâncă plină cu apă. neputându-se sluji de picioarele e boante ca să iasă afară pe una din rgini, s'a înnecat. Intâmplarea asta ăcut ceva vuiet atunci și mulți din ce-l necăjiseră pe sărmanul nepu- cios, acuma simțeau parcă un fel mustrare de cuget...

Dacă Gheorghe Bosnea avea o fire hisă, morocănoasă — parcă-i nin- și-i ploua întotdeauna — târgul tru mai avea alt netot, întotdeauna el și zâmbitor, îl avea pe Culiță. ipul acestuia era rotund, cu o frunte ustă și semăna leit cu unul din chi- ile din tablourile dela școală. Lupta tra beției, faimoasele tablouri anti- police, ne-au speriat din copilărie cu nele și chipurile urîte de bețivi. Și liță parcă era „copilul tâmpit, năs- din părinți bețivi". Mintea lui era ină și deabia licărea o luminiță pâl- pâitoare în judecata lui, așa că nu putuse învăța nimic la școală. Și dacă mintea îi era atât de slabă, nici trupul nu-i era prea bun.

Era 'nalt, nu mărunt ca Bosnea, dar avea un mers legănat de rață și picioa- rele le aducea mai mult cu tălpile în afară. Nu, că n'ar fi avut chiar nicio putere, dar și vorba lui arăta că este un neisprăvit. Rămăsese de mult orfan de părinți și crescuse pe lângă casa unuia din preoții dela noi. Pentru un codru de mămăligă și o sdreanță argă- țea și el cum putea.

Dacă-l întrebai ceva, el îți răspundea bucuros, zâmbind cu toată fața.

Ii spuneai bunăoară : — Ce mai faci, Culiță ? Unde-ai fost ? El răspundea numaidecât: Umblate la plug, arate tar- lalele părintelui, semănate păpușoiu. Când crescute păpușoiul mare, luate un știulete și date la tine.

Așa vorbea Culiță întotdeauna.

Oamenii au râs un timp și pe urmă, obișnuindu-se, l-au lăsat în pace. Dar cu vorbirea stâlcită a lui Culiță obiș- nuiau apoi să râdă de un țăran dela noi sărac lipit pământului și care nici minte prea multă nu avea nici el. Era, mi se pare, dintre căutătorii de comori. Oamenii îl porecliseră Teoașcă. Și pen- trucă era atât de sărac, unu mai glumeț spusese odată : — Ce vă uitați voi, bre, la Teoașcă așa de sus, că are opincile sparte și pantalonii numai petece ? El e mai bogat decât voi ; are acasă aur, aur mult, numai drugi de aur !

Și pe urmă alt hâtru prefăcuse vor- bele de mai sus după zisele stâlcite ale lui Culiță și toți spuneau acum des- pre bietul Teoașcă :

— Uitați-vă la Ni-Teoașcă ! El ni are ni aur, numai ni drugi de ni aur...

....Culiță slujea așa dar, cum putea și el, mai mult pe mâncare și ceva bu- lendre mai vechi. De aceea, când se mai mărise și apropia 20 de ani, s'a toc- mit la flăcăii târgului nostru ca „ole- leu".

La noi, de sărbătorile Crăciunului, era obiceiul ca flăcăii toți să se adune în- tr'o ceată mare. Umblau apoi cu colin- dul pe la toate casele în seara de Cră- ciun și apoi și în toată ziua întâia. Ceata lor era însoțită de oleleu. Acesta se alegea dintre neisprăviții locului care pentru o sumă oarecare de bani se îmbrăca peste hainele lui cu o sarică mare. Pe cap își punea o piele neagră de capră la care înțepenise și două coarne ascuțite de bou. Peste față avea o mască dintr'o cătrună boită roșu, iar mijlocul trupului era încins cu o chingă de care atârna la spate un clopot mare de cireadă. Oleleu ! strigau toți copiii de răsunau împrejurimile toate și cel gătit în chipul diavolului alerga cât putea de repede să-i prindă și să-i bată. Era înarmat și cu o măciucă și când te prindea ți-o punea sub ochi, bătând cu o palmă deasupra măciuliei și făcând și gestul de a număra parale. Cerea așa dar plată, ca să te facă scăpat, să te lase nebătut. Dar de unde bani la noi cei mici? Noroc că tocmai atunci când erai mai la strâmtoare și când era să simți pe spinare măciuca oleleului, un diavol de băiat mai îndrăsneț se apro- pia de el pe la spate și-i sdrângănea clopotul, strigând din toate puterile: oleleu. Atunci sperietoarea copiilor se răsucea repede pe picioare și fuga după îndrăsnețul căruia-i sfârâiau pi- cioarele acuma.

Pentrucă însă oleleul lua chipul celui necurat, lumea drept-credincioșilor so- cotea că omul care jucase acest rol, de- venise blestemat și preotul nu-l mai spovedea și împărtășea mult timp. Poate nici la biserică nu i-ar fi primit, dacă haidării ce deobiceiu se tocmeau olelei, ar fi fost din cei „duși la bise- rică".

Așa a pățit-o și bietul Culiță. Deve- nind oleleu, a supărat tare pe preotul pe lângă casa căruia stătea. A fost iertat însă repede. Imi aduc aminte că l-am admirat și eu ca oleleu — acesta era un spectacol dela care nu lipseam niciodată și căruia i-am fost credincios până aproape de războiu. Eram măricel, prin cursul superior de liceu. Și mă a- flam în ceata de copii, care însoțeau în urma oleleului pe flăcăii ce mergeau să colinde la câte vreo casă cu fată mare de măritat, de unde aveau să pri- mească în dar și un colac mare de grâu curat uns cu miere pe deasupra. Dar știind că noul oleleu nu mai este Bo- ghean cel crud și rău, ci blândul Cu- liță, n'am fugit de el împreună cu toți copiii cei gălăgioși. N'am fugit și oleleul mi-a tăiat drumul și acuma își ciocănea stăruitor măciulia ghioagei cu gestul atât de ușor de înțeles al nu- măratului banilor.

— Cum, bre Culiță, tu ceri bani dela mine ? întrebam eu neliniștit mai mult decât aș fi vrut să recunosc. Și-mi părea rău acuma că n'am fugit și eu odată cu ceilalți. Prea era de tot fioros oleleul. Greu să mai deslușesc pe Culiță cel blajin în arătarea fioroasă din ca- lea mea. Masca roșie de tigvă îi as- cundea cu totul ochii cei blânzi și chipul lui rotund. Coarnele de pe cap stăteau să împungă cerul și el tot cu sarica în spinare părea mai degrabă un urs ridicat în două picioare. Norocul meu a fost unul din băieții mai în- drăsneți, care l-a apucat de clopotul dela spate și i l-a sdrângănit cu putere. Oleleul s'a întors și s'a luat după el și eu am scăpat în felul acesta, nemai întârziind apoi pe acolo.

Dar anii treceau și i-a venit și lui Culiță vremea să tragă sorți. O comi- sie grăbită și plictisită ca întotdeauna l-a cercetat și pe el și l-a declarat „bun pentru infanterie". Nu s'a gândit ni- meni din cei ce reprezentau adminis- trația târgului să spună că e slab de minte și așa toamna, Culiță a plecat la regiment la Tulcea, împreună cu toți flăcăii. Cei mai mulți dela noi se cru- ceau că a fost luat la oaste și el și-l căinau, iar alții spuneau că poate ar- mata l-o mai deștepta.

Drumul lung până în capitala jude- țului, cam de vreo 4 poște, se făcea mai mult cu căruța. Unii recruți se întovărășeau și plăteau împreună o că- ruță, iar cei mai săraci porneau pe jos „călare pe marginea drumului". Culiță a fost dintre cei din urmă. A fost însă luat de milă într'una din căruțe, de niște flăcăi, mai mult ca să aibă aceș- tia de cine să râdă pe drum. Aproape de Tulcea, unu mai afurisit, cum era în zori, puse mâna pe brațul căruțașu- lui și, oprindu-l, spuse : — Netodae, Netodae ! Cântă cocosatele... nu-s de- parte satele...

Stihurile erau dintr'o poveste prea cunoscută la noi, cu o pețire cu păcă- leală. Și toanta cu care se pricopsise flăcăul din poveste, căruia ea îi fusese pusă în car în loc de fata frumoasă, se dăduse pe față vestind în vorbirea ei cepeleagă apropierea satului, luându- se după cântatul cocoșului. Și vorba stâlcită a lui Culiță, precum și numele

lui, deoarece Culiță era o desmierdare din Niculae, Niculiță, se potriveau cu povestea toantei. Așa că flăcăii noștri au râs să se prăpădească până au intrat nu numai în oraș, ci și pe poarta ca- zărmii.

— Da veseli băieți ne mai vin !, spu- sese unu mai bătrân dintre gradații re- gimentului.

Recruții au fost repede luați în pri- mire, tunși, îmbăiați și hai la mustru cu toții. Acolo s'a văzut ușor că bietul Culiță nu face de soldat. După multe încercări zadarnice, din care bătăile n'au lipsit, văzându-se că nu se poate scoate nimic din el, i s'au dat cele mai flenduroase sdrențe și apoi a fost suit pe sacaua regimentului ca să care apă dela Dunăre. La saca era înhămat un măgar. A coborît și Culiță mândru ca un împărat de sus de pe deal dela ca- zărmi și a ajuns la marginea gârlei să ia apă. Aici la mal, Culiță s'a dat frumos jos de pe saca și a împins ușor măgarul cu butoiul de-a 'ndăratele, cum văzuse că se face la asemnea treabă. Dar, fie că n'a cunoscut bine vadul sacalelor, fie că a împins prea mult în apă pe măgăruș, roatele sacalei au scăpătat la adânc, unde nu mai era întinsură. Măgarul a fost și el târît de greutate și acuma degeaba se mai sbăteau, se mai munceau copitele lui să prindă malul și să iasă la uscat. Toate silințele lui erau zadarnice. Era mereu tras tot mai la adânc de saca. Butoiul de pe roate, fiind deșert, plutea și cât a mai ținut legătura lui cu hulubele și cu roatele cele grele, s'a mai văzut sa- caua lunecând la vale pe fața Dunării. Dar greutatea de sub butoiu a făcut să se rupă legătura și polobocul a luat-o repede la vale, învârtindu-se vesel, pe când sărmanul urechiat a fost numai decât tras la fund de roate. Și în vre- mea asta Culiță pe mal, privea și se desfăta râzând să se prăpădească.

Se bătea cu mâinile pe genunchi și spunea privind la bietul dobitoc, dela care când și când numai urechile se mai vedeau : „Necate măgaru ! necate măgaru !....

Pe malul Dunării, din întâmplare, a- tunci nu era nimeni, așa că faptul se desfășurase fără nicio turburare, pro- vocând acea nestăvilită înveselire a lui Culiță.

Această veselie l-a ținut până sus la cazarmă, unde a ajuns într'un târziu asudat și prăfuit și, mai ales, flămând.

— Ce-i cu tine, leat ? Unde-ai lăsat sacaua ? îl luase în primire gradatul cel mustăcios, chiar dela poartă.

— Necate măgaru !

— Cum mă ? Ce-ai spus ?

— Necate măgaru.

Sergentul major se înfuria pe mă- sură ce înțelegea întâmplarea, pe când Culiță răspundea râzând cu gura până la urechi, doar cele două vorbe.

Nu-i vorbă că râsul i-a pierit repede de tot în ploaia de palme și pumni cu care l-a răsplătit majorul pentru ispra- va făcută. Norocul lui a fost că tocmai atunci a picat ajutorul regimentului, un maior de treabă și blajin din fire, care a oprit sălbăticia deslănțuită asu- pra sărmanului Culiță.

Și n'au avut ce-i face. Toate pedep- sele și bătaia erau zadarnice. De aceea, în cele din urmă Culiță a fost lăsat în plata lui Dumnezeu. L-au reformat și i-au dat drumul acasă.

Intr'o bună zi ne-am trezit iar cu el.

Oamenii l-au întrebat mirați de așa grabnică întoarcere, ce și cum.

— Ei, mă Culiță, ți-a dat concediu, ori te-ai și liberat din armată ? Ce-ai făcut, bre, ca să sfârșești atât de re- pede ?

— Necate măgaru.

Și nu dela el, ci dela alții din regi- ment, am aflat noi ce se întâmplase a- colo la cazarma din deal dela Tulcea. O bună bucată de vreme au avut toți de ce să râdă. Urmarea a fost că la Tulcea, toamna când veneau recruții cei noi din tot județul, sergentul major ale- gea cu grijă deosebită pe cei dela noi, scutindu-i de corvoada sacalei și mai adăoga totdeauna către gradatul ce era cu rândul la adusul apei :

— Vezi bine, mă, să nu nimerim cumva vreunul din satul ăluia de ne-a înnecat măgarul.

Șase poeme

de VLAICU BÂRNA

SCRISOARE

In risipă de-argint, dimineața
Mi-te aduc câmpiile.
Fața ta albă și brațele
Alungă stihiile.

Munții te-ajută'n zăpezi,
Pădurile'n roșii frunzare;
Și toamna te strigă'n văzduhuri
Tremurătoare.

Nopțile, — nemărginitele,
Fruntea ta o'ncunună,
Cu steme mari de luceferi,
Cu pulberi ușoare de lună.

APROAPE...

Aproape, atât de aproape
Ca o himeră în vis
Prin noaptea târzie ecouri
Te'ntorc din abis.

In brațele vântului trecem
Pe străzile goale, — târziu;
Ne'nvălue neguri de moarte
Adânc, în pustiu.

O, saturnalele zâmbete,
Zâmbetele stranii, dorite,
Pe buzele tale'n extaz
Inmărmurite, —

Ca un zeu păgân ți-le sorb,
Cu aromele tari ale vinului;
Intinde-mi sărutul cerut
De voluptatea eternă a chinului.

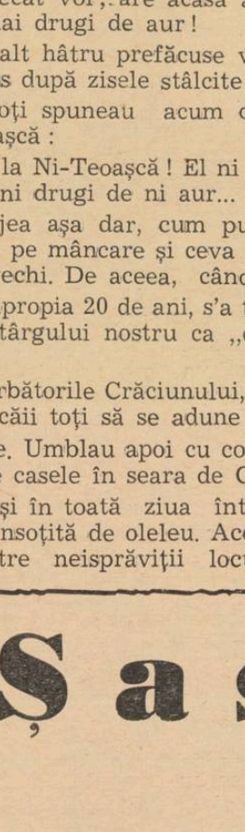

ACASA

Mă scoală dimineața un păr bătrân, cu frunza,
Verzi dealuri în fereastră își leagănă alunii.
Pe lângă lazuri plopii coboară cu azurul
In frunzele brumate de mersul clar al lunii.

Dar somnul meu e parcă vrăjit mereu ; m'afundă
Ucigător de verzi, frunzarele de nuc
In lumea de descântec a nopților cu iele
Ce'n dansul lor serafic prin vis mi-te aduc.

NATURA MOARTA

Liniște grea. Prin aer,
Fulgii tăcerii pogoară lin, mai lin...
In casă e o beție dulce,
Cu arome bătrânești, de vin.

Masa — un bazar ; nimicuri :
O tabacheră de argint, un vas cu pintenei,
Cărți, multe cărți; o pipă, un cuțit turcesc,
Dansând, în înverzitul bronz, — două femei;

Deschisă, „Le Grand Meaulnes"
Cartea tristă a lui Fournier...
In vis, icoana suavă și stranie
A frumoasei Yvonne de Galais.

Apoi, fotografia ta: un zâmbet,
Privirile spre ale nopții steme;
Scrisoarea primită azi dela Karlsbad,
Un caet cu poeme...

Stărue în toate un cer albăstriu,
De melancolii și penumbre,
Un svon de păduri, de ape,
Infiorate de umbre.

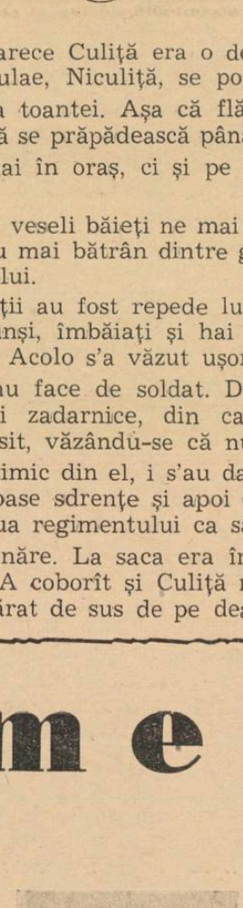

PARUL BĂTRÂN

Pe-un dâmb, de-asupra grădinii
Părul bătrân se clatină lin în azur.
Din pajiștile verzi, de velur,
Furnicile roșii sue pe coaja tulpinii.

In cele patru vânturi, desfrunzite,
Crengile ard în arșița verii.
De ani, un vânt le bate spre marginea serii
Cu nordice umbre, mocnite.

Acum și pe mine mă duce
Vântul spre-acelaș apus!...
Iți trimit privirile — șoimi rotitori —
Să-ți arate drumul, pe sus.

BRUME

Dumbravă hodinită sub luminoșii fagi
Așterne-te cu iarba când pașii celei dragi
In legănare lină vor trece dinspre lume
Spre un liman de seară, spre țara mea de brume.

Să-i tămâezi arome din burueni și rugi
Și mierlele să-i cânte, ascunse'n buturugi.
Un paltin svelt să-i facă, în față, reverențe
Subt stele ce scandează fluidele cadențe.

Umbrit să-i fie drumul de văluri pădurene
Când gheonoaia morții va bate'n lemn alene
Și singură va sta, sub cerul tău, dumbravă,
Iubita adormită sub brume, în otavă.

Egor rătăcitul

(nuvelă inedită)

de ANIŞOARA ODEANU

Cam prin partea unde azi se întinde cartierul locuinţelor muncitoreşti-model, după planurile din tinereţe ale arhitectului Gobosiev — azi binecunoscut prin originalitatea lucrărilor sale — se afla, cu mulţi ani în urmă, casa boerului Stocof, casă vestită atât prin înfăţişarea ei măreaţă, prin petrecerile de pomină care s'au dat acolo, prin parcul ei cu statui aduse din Italia, fântâni săritoare şi păuni de toată frumuseţea, cât şi — mai ales — prin sfârşitul ei tragic, într'o noapte de anul nou, în anul una mie nouă sute opt, când a ars până în temelii.

După acea faimoasă noapte, se spune că boerul Stocof şi-a lichidat toate bunurile aflate în Rusia şi a plecat la Nisa, unde, în ajunul războiului mondial, şi-a lichidat şi viaţa, într'un sfârşit de noapte pe o alee de lângă Monte Carlo, trăgându-şi un glonte de revolver în tâmplă. Motivele acestei sinucideri n'au fost niciodată prea bine cunoscute, dealtfel lumea cuprinsă de febra războiului, nici n'a prea avut timp să se ocupe de ea. Se pare că boerul Stocof, ca atâţi alţii, îşi cheltuise averea la masa verde, — altă versiune ar fi aceea că deşi cu mulită tragere de inimă spre vânători sângeroase şi fapte de crailâc, decedatul boer ar fi avut în schimb mai puţin curaj să se întoarcă în ţară şi să plece pe front.

Sigur, în orice caz, este că din toată măreţia unei case şi a unui boer, nu s'a ales până la urmă decât praful şi pulberea, ca şi când nimic n'ar fi fost niciodată.

In locul casei arse, nimeni nu s'a mai gândit să zidească alta; parcul s'a părăginit — şi se pare că acea parte a oraşului începuse să fie chiar ocolită de oamenii care se întorceau acasă pe întunerec, fiindcă, trecând printre frunzele bătrânilor copaci, vântul scotea nişte sunete curioase ce semănau a gemete omeneşti. In nopţile cu lună, iarăşi, când vântul dormea prin coclauri şi nici un fir de iarbă nu se mai mişca, frunzele brăzdate de negru şi argint, luau curioase forme ce semănau a feţe omeneşti îndepărtate şi triste, ca şi când în grădina aceea morţii s'ar fi întors înapoi, în copaci, chemaţi de vraja lunii.

Astea, fără îndoială, sunt lucruri scornite de cine ştie ce fricos, bune de înspăimântat copiii şi pentru visele treze ale poeţilor. Totuşi, şi inşii mai sănătoşi, chiar dacă spun că nu cred în asemenea închipuiri, tot se cutremură un pic, fiindcă îşi spun — explică ei — că „Doamne, ce mai poate trece prin minţile oamenilor! Peste morţi s'au aşternut multe straturi de pământ şi cu asta s'a isprăvit tot. Auzi, ce mai poate trece prin minţile oamenilor?!"

Acum, numai Dumnezeu ştie cât o fi de împletită moartea cu viaţa pe pământul acesta, şi dece ne face pielea de găscă în târziul nopţilor de toamnă, vântul care urlă pe uliţi — şi dece ne uităm cu frică spre casele părăsite. Aici nu e vorba chiar de asta, ci de altceva.

După ce a ars casa boerului Stocof, s'a aflat că focul ar fi luat naştere dela nişte lumânări aprinse de un valet al boerului, un oarecare Egor Gradinsky — care a ars şi el odată cu casa, în salonul cel mare de muzică. N'a mai rămas în urma lui decât un inel, aproape topit şi crucea de lemn sfânt dela Ierusalim, pe care o purta la gât, păstrată ca prin minune, întreagă.

Nici nu s'ar fi ştiut dece a ars casa, dacă n'ar fi fost câţiva care s'au nimerit să treacă pe lângă ea în noaptea de pomină şi au rămas foarte miraţi că, deşi îl ştiau pe boer plecat, se zărea un slab pâlpâit, în sala cea mare din mijlocul casei, care arunca pete tremurătoare pe zăpada proaspătă din faţa ferestrelor.

Toată lumea s'a întrebat, după aceea, ce rost avuseseră lumânările aprinse în salonul de muzică, în noaptea de anul nou, când boerul Stocof se afla la Petrograd — iar valetul Egor Gradinsky, dacă ar fi fost un servitor la locul lui, ar fi trebuit să se afle în camera lui din aripa locuinţelor servitorilor, sau cum era, mai ales, natural, în vreo cârciumă oarecare unde se serba reveillon-ul.

S'au găsit, însă, mai mulţi să-i lămurească pe cei ce se întrebau. Şi atunci s'au dat la iveală lucruri foarte ciudate... Concluzia ultimă fu una simplă, spusă cu un fin surâs ironic de franţuzita nevastă a subprefectului Voroşin: „Tel maître, tel valet". Numai unul ca boerul Stocof, putea să ţină pe lângă dânsul un valet ca Egor Gradinsky. L-a ţinut şi a ispăşit-o cu vârf şi îndesat. Fiindcă Egor Gradinsky fusese, în viaţa lui, un fel de om despre care numai că era „ca toţi oamenii" nu s'ar fi putut spune. Inodio, circulau tot felul de versiuni. Dacă ar fi stat cineva să le adune şi ar fi vrut să facă din ele un chip întreg, i-ar fi fost dat să se scarpine mult în cap şi să fluere a pagubă, mai uşor ai putea să închei la loc o scrisoare ruptă în o mie de bucăţi. Fiindcă, acolo, bucăţile se potrivesc, pe când ceeace se spunea despre valetul Egor era atât de deosebit dela o gură la alta, încât fiecare lucru părea spus despre alt om. Aşa că, nu vom face greşala să ne încurcăm într'o asemenea socoteală şi, pentruca să ajungem totuşi să ne lămurim, vom proceda altfel.

Scriitorii deobicei ştiu tot, chiar când se ocupă în acelaş timp de mai mulţi oameni. Ştiu nu numai ce zice şi ce face fiecare, ci chiar gândurile cele mai ascunse ale tuturor. Asemenea putere are numai bunul Dumnezeu, desigur, şi cei ce spun că o au şi ei, sunt nişte mincinoşi nerusinaţi şi fără frică de cele sfinte. Asta însă, n'are nici o importanţă, cititorii, cei dintâi, se feresc să şi-o spună, fiindcă altfel, hotărît, nimeni n'ar mai putea să-şi mai vâre nasul nicăiri şi viaţa ar deveni încă odată pe atât de plicticoasă.

După această mică paranteză, să revenim la eroul nostru, despre care nimeni nu se mai îndoeşte că suntem în măsură să ştim tot.

*

Egor Gradinsky era băiat de familie bună — bună şi cumsecade, din marea burghezie a Petrogradului. In casa lor, de mai multe generaţii, trona o cenuşie plictiseală de care niciunul nu se plângea, fiindcă toţi erau oameni bine crescuţi şi li se părea că un om trebue să fie, mai întâi de toate, bine crescut, iar, fiind astfel, viaţa lui nu poate fi decât aşa cum era a lor. Dupăce îl născu pe Egor, la zece luni după căsătorie, mica şi gingaşa Musia Gradinskaia, n'avea altceva de făcut decât să aştepte naşterea copilului viitor, care nu întârzie să se arate pe când Egor avea trei ani. Când Egor împlinea zece ani, mai avea în urmă două surori: pe Tatiana şi Katherina şi un altul, frate sau soră, pe drum.

Viaţa familiei era astfel bine stabilită. Musia se micşora şi slăbea văzând cu ochii, în timp ce Fedor Gradinsky, tatăl, se înălţa şi îngrăşa tot văzând cu ochii şi începu să aibe burtă şi părul rărit pe ceafă, ca orice funcţionar superior respectabil. La douăzeci şi opt de ani, Musia era aşa cum avea să rămână toată viaţa — învechindu-se doar, puţin câte puţin, cu fiecare an ce trecea —: mamă de copii şi soţie credincioasă care nici măcar nu îndrăznea să-şi ridice ochii asupra vreunui bărbat strein. Fedor Gradinsky, la rândul lui, era şi el destul de serios, singura lui mare pasiune era mesele copioase la care asista din când în când şi pe care ştia să le descrie, luni întregi după aceea, oricui ar fi vrut să-l asculte, cu un lux de amănunte cu adevărat uimitor.

Despre Egor, până pe la zece ani, nu putem şti mare lucru. Era un copil care semăna cu toţi copiii — ce s'o fi petrecut în capul lui, nici el nu şi-ar mai aduce bine aminte.

Când, deodată viaţa lui îşi schimbă cursul şi o făcu în condiţii atât de curioase, încât suntem siliţi să ne închipuim că, în capul micului descendent al lungului şir de oameni cumsecade, destinul pusese dela început o colivie cu sticleţi care aveau să-i răzbune pe toţi cu prisosinţă.

Un spectacol le dădu drumul. Un spectacol ca orice altul, o piesă specială pentru copii, morală, pe gustul dascălilor celor mai austeri:

„Micul Ilja, băiat de zece ani, avea un tată vitreg. Acest tată semăna (poate şi în intenţia autorului, dar actorul, mai ales, reuşise să-şi compună o moscă înspăimântătoare) cu un groaznic căpcăun. Avea un ochi de sticlă cu privire fixă, halucinantă — şi un picior de lemn care suna lugubru în liniştea sălii teatrului în care toţi copiii îşi ţineau respiraţia. Mama lui Ilja era o femee mică şi neputincioasă, dealtfel, în faţa tatălui vitreg, oricât ai fi fost de mare tot mic te făceai, atât era de înspăimântător.

Singur, pradă celor mai înfiorătoare vedenii, micul Ilja se închise în sine ca melcul în cochilia lui. Se socoti singur pe lume şi lăsat în voia soartei. Şi, pentrucă avea nevoe de tandreţe, îşi făcu o lume a lui imaginară, cu alt tată şi altă mamă, le adăogă apoi fraţi, surori şi alţi copii — prieteni. Era iubit de toată lumea asta şi se simţea astfel nespus de bine. Intâmplarea vru, însfârşit, ca tatăl său să moară într'o încăierare cu nişte tovarăşi de beţie (era şi beţiv pe deasupra), mama lui Ilja se remărită şi lumea se întruchipă aevea aşa cum o visase.

Toate ar fi fost bune, un spectacol impresionant care să-i rămână ca o amintire plăcută, dacă, printr'o ciudăţenie, actorii care jucau rolurile părinţilor lui Ilja, nu şi-ar fi compus (fără să bănuiască, desigur) nişte măşti care aduceau uimitor cu feţele Musiei şi a lui Fedor Gradinsky, părinţii lui Igor. Ni se întâmplă uneori în viaţă să întâlnim câte un om slut care seamănă cu unul frumos pe care l-am cunoscut mai înainte. Se întâmplă asemenea lucruri. Dacă îl întâlnim după aceea pe cel frumos, ne vine imediat în minte celălalt şi parcă frumuseţea celui dintâi nu ne mai încântă atât. Se stabileşte o tainică legătură între chipurile lor pe care nu mai putem s'o înlăturăm.

Asta ar fi o explicaţie, poate, a celor ce s'au petrecut în mintea crudă a micului Egor, a cărui viaţă, din ziua spectacolului îşi schimbă pentru totdeauna cursul molcom de până atunci. Făcu exact ca Ilja cel din piesă: se cufundă într'un mutism complet şi părinţii lui nu mai reuşiră să şi-l apropie niciodată. Din fericire, mai erau şi cele două fete, apoi veni copilul aşteptat care era un băiat — şi pe care îl botezară Sergiu — aşa că posacul întâi născut fu oareum neglijat, fiind lăsat cu lumea pe care şi-o creiase singur.

Viaţa lui Egor începu astfel să semene şi pe dinafară cu viaţa micului Ilja. Era tăcut şi sperios, veşnic în alte ape, deseori calul de bătae al surorilor lui, până şi micul Sergiu, care abea făcuse ochi înspre lume, când îl vedea apropiindu-se de leagăn începea să urle ca apucat şi nu se lăsa de urlete până ce nu-l vedea plecând. Lui Egor nu i se mai îngădui să intre în camera copilului, lucru pe care el, convins că toată lumea îl persecută şi că nu poate fi altfel — exact cum se petrecuse cu Ilja cu care se identifica din zi în zi mai mult — îl primi cu resemnare. Se resemna cu tot răul ce îi venea din afară, binele în schimb îi încurca socotelile şi îl jena foarte. Se ferea instinctiv, din toate puterile, de tot ce ar fi putut fi bun — şi, prin toate gesturile lui, căuta să atragă certurile şi nemulţumirea celorlalţi. Când nu mai venea nici o rază de nicăiri, atunci Egor era Ilja, se retrăgea cu sine în fundul podului, lângă lăzile cu haine vechi, şi, cu braţele sub cap, visa o lume atât de frumoasă cum nu putea fi, desigur, aici pe pământ şi mai ales în casa îngrozitoare în care trăia.

După sfatul doctorului casei, Egor fu trimis într'un internat cu disciplină severă, unde se spera că nu va mai avea timp pentru visurile lui treze. Socotelile celor mari se dovediră însă greşite. In internat, între copiii vioi şi neînţelegători pentru curiozităţile sufleteşti ale altora, — ca toţi copiii — Egor fu luat în primire, mai rău decât în familie, aşa că i se creie o atmosferă cum nu se poate mai prielnică pentru trăirea vieţii lui Ilja cel care nu se simţea bine decât în „lumea lui". Nu răspunse în nici un fel, nu fugi, şi fu oarecum neliniştit când colegii, plictisiţi de atâta nepăsare, îl lăsară în plata Domnului. Dintr'un elev mediocru, Egor deveni dintr'odată un elev foarte slab, candidat la repetenţă. Echilibrul era restabilit, răul care nu-i mai venea din partea colegilor îi venea din partea profesorilor.

„Lumea lui", în schimb, făcea progrese uimitoare. Pe la cincisprezece ani, Egor era un tânăr prinţ, palid şi trist ca Prinţul Lunii, din poveste. Avea un palat al lui pe marginea mării dela sfârşitul lumii. Acolo veneau să iernieze toţi cocorii care se înşirau pe cer ca o cruce vie în ultimile zile de toamnă, tot acolo reînviau sufletele corăbiilor înecate de cântecul sirenelor, şi treceau ca nişte arătări de abis în seara târzie, departe, având fiecare la cârmă câte un înger cu aripile întinse. Vântul sufla în aripile îngerilor şi aşa mergea. In văgăunile cu perdele vii de zorele, stăteau prinţii tuturor lunilor: prinţul Ianuarie, un copilandru cu obrajii înroşiţi de ger, prinţul Februarie, mare meşter în flori de cristal şi moriştі colorate, blondul Martie care punea curse păsărilor, fapt pentru care Egor se certa adesea cu el, fraţii lui April, Mai — apoi prinţii verii, cam grăsuni şi mâncăcioşi. Egor era prieten adevărat numai cu prinţul Noemvrie, visător şi poet, care iubea torsul pisicilor şi cântecul vreascurilor în vatră, iubea zilele cenuşii şi ţârâitul picăturilor de ploae şi oblojea păsările rănite de cursele prinţului Martie. Când pleca prinţul Noemvrie, în careta lui albastră, se auzea în calea lui, cântecul vântului în depărtări şi lui Egor i se făcea dor de lume, de lumea pe care n'o cunoştea.

Insfârşit, dacă ar fi să povestim toate visele lui Egor, n'am mai isprăvi niciodată. Alteori se visa undeva în Occidentul despre care povestea atât de mândru fiul bancherului Doicev — dar şi Occidentul i se părea presărat cu oraşe pustii, de oameni bătrâni, cu soarele veşnic în crepuscul. Niciodată nu întâlnea pe nimeni în calea lui, pretutindeni se simţea ultimul drumeţ într'o lume gata să se stingă, să se spulbere.

Când împlini şaptesprezece ani, tatăl lui muri şi, cu numeroşii copii, averea scăzu în aşa măsură, că trebui să fie retras din şcoală. Egor era acum, însă, complect fixat în „lumea lui" şi viaţa lui nu mai putea fi modelată oricum.

Scrise la început poezii într'o gazetă din Petrograd dar n'avu succes, se îndrăgosti de o fată bolnavă de tuberculoză care muri — şi pe care n'o cunoştea altfel mai mult decât putea s'o vadă prin grilajul grădinii, întinsă în scaunul ei de bolnavă — jucă apoi teatru într'o trupă de amatori. Se identifica atât de mult cu rolurile, încât lacrimile pe care le plângea erau totdeauna adevărate şi dacă rolul îi cerea să moară pe scenă, cu greu mai puteau să-l convingă după aceea că trăeşte încă. Printr'o ciudăţenie a artei, însă, care cere ca viaţa să fie jucată nu trăită, apariţia lui Egor producea iritate compromiţând tot tragicul atmosferei. Fu acuzat de cabotinism şi de falsitate şi dat afară.

Tot aşa după cum poeziile lui erau socotite, de puţinii care se ocupaseră de ele, ca slabe şi venite din partea unui om incapabil de simţiri adânci, un om de rând.

Egor rămase astfel să se descurce cum poate, cu el şi cu „lumea lui" pe care nimeni nu i-o primea.

Dacă ne-am gândi bine, bine de tot, am găsi poate pe undeva, prin amintirile noastre, un chip care să-i semene. Adică un om despre care să nu ştim ce să credem, un om care poate fi în foarte multe feluri, dar veşnic ni se pare, nu ştiu cum „că nu e el". Ca şi când n'ar fi deajuns ca un om să existe ca să fie el. Sunt totuşi oameni care pot fi în toate felurile şi niciodată nu pot da impresia că sunt ceva ce se numeşte „ei înşişi". Lucrul acesta nu se poate lămuri prea bine, nu se numeşte cabotinism, deşi la înfăţişare îi seamănă, e ceva mult mai trist — şi numai cel ce se va recunoaşte în cele spuse aici ştie ce înseamnă lucrul acesta.

Egor, deci... era dat afară din teatru, articolele lui refuzate „fiindcă erau impersonale" — din milă îl angajară la o revistă nouă politico-umoristică, în calitate de vânzător ambulant — şi sub înfăţişarea asta îl întâlni, într'o dimineaţă de iarnă, într'o cafenea din centru, pe boerul Stocof care îşi termina acolo noaptea într'un grup de prieteni cheflii. Boerul Stocof devenea la beţie, foarte darnic. Când nu era prin grup vreunul mai treaz, să-l împiedece, îşi dăruia toate hainele. Aşa îşi dăduse mantaua căptuşită cu astrahan, un ceas franţuzesc cu briliante şi câte alte lucruri preţioase, pe care nici la trezie nu le mai cerea înapoi, fiindcă aşa-i stătea bine unui boer. De data asta, îi plăcu înfăţişarea curată a tânărului şi îl angajă în serviciul lui fără să-l descoase prea mult. Egor, lihnit de foame, dormind pe unde apuca, în iarna cu viscole dinspre Siberia să nu laşi câinele afară, primi bucuros.

Două ore mai târziu într'o troikă sprintenă, urmată de alte trei, într'o zi atât de cenuşie — cu toată albeaţa câmpurilor troenite încât părea mereu sfârşit de noapte, Egor fu dus la locuinţa boerului Stocof — la aceea care mai târziu avea să rămână în mintea oamenilor sub denumirea de „Casa Arsă". Era în o mie nouă sute unu, Egor împlinise douăzeci şi trei de ani.

Sosirea lor întoarse oraşul pe dos: veneau boerii dela Petrograd. Aduseseră cu ei şi ţiganii, cu chef toţi şi boerii şi ţiganii, dlae peste grămadă în sănii — numai bieţii vizitii trezi, tremurau de frica lupilor care umpleau câmpurile, dar ce să-şi pună un mujic mintea lui, cât ar fi de trează, cu mintea unui boer cât ar fi el de beat.

Au ajuns spre seară, în sunete de clopoţei. Casele erau aproape îngropate sub zăpadă şi fulgii mari căzeau pieziş în lumina ferestrelor mici, ca'n cărţile cu poze pentru copii. In parcul mare, copacii păreau turnaţi în cristal, şi peste lacul îngheţat se aşternuse neaua albastră, nepătată, aşteptând parcă pasul îngerilor, îngerilor dela cârma corăbiilor lui Egor.

Abea limpeziţi de aburii vinului, boerii se puseră iar pe băut — ca să-şi topească promoroaca de pe mustăţi — şi a fost în casa boerului Stocof, toată noaptea, atâta lumină şi atâta clinchet de pahare sparte şi tânguiri de muzică ţigănească, de parcă a doua zi lumea întreagă ar fi trebuit să moară înăbuşită de omăt.

După aceea au început sindrofiile cu invitaţi din elita oraşului. Au început apoi scandalurile, fiindcă iar se legau şi deslegau idilele din verile, primăverile şi iernile trecute — între soţiile respectabile din oraş şi boernaşii veseli dela Petrograd, care nu miroseau numai a umoare de cisme ci şi a fine mirodenii străine.

In ajunul Crăciunului, boerul Stocof se întoarse în capitală cu grupul lui şi casa fu lăsată în grija lui Egor.

*

Incepu pentru el o vreme de mare singurătate, pe care avea s'o cunoască mult şi bine în toţi anii ce au urmat. Zile şi mai ales nopţi întregi rătăcea prin sălile vaste, la lumina candelabrelor aprinse toate ca'n nopţile de bal. Vântul gemea în copaci, din timp în timp pătea câte un ceas într'una din încăperi, sau pocnea câte o mobilă. Câte un şoarece rodea pe undeva, se auzeau uneori chiar paşi înăbuşiţi şi câte o uşă scârţâind în taină. Egor rămăsese, pentru întâia dată în viaţa lui, absolut singur cu stafiile lui.

Dacă era mulţumit sau nu, nu s'ar putea spune prea bine. Fiindcă e greu să faci oamenii să creadă că, de exemplu, cineva care toată viaţa face totul ca să-şi frângă gâtul, e mulţumit când şi-l frânge.

(Urmare în pag. 10-a)

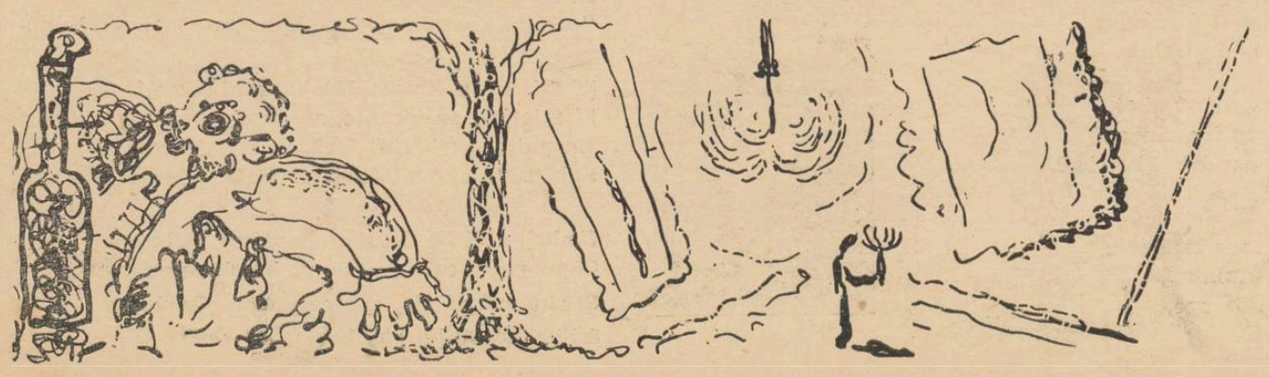

Pământ și cer

de NICOLAE ANDREESCU

— Mă orbule, nu vezi c'o lovești de stâlp ?

— Ba văd, da-i grea.

Și 'n gând : dacă-s orb, cum o să văd ?

Soldatul Bucurel Gheorghe din escadrila S. 3 are gură largă cu colțurile trase în jos, ochii împinși în fundul capului și este prost a un bocanc reformat. O fi el prost, dar acum a mințit. Nu este atât de grea aripa asta de lemn stacojiu, acoperiă cu pânză întinsă și vopsită să juri că-i tinichea. Dar, pentrucă „ostașul trebue să facă pagubă țării că d'aia-i ostaș" și-a repezit povara în stâlp așa, de necaz.

— Parcă la tata acasă tot cu d'asea am umblat!

In gând, înalță cruci și biserici vieții, războiului, lui moș Petrache și nemților. Apoi, oarecum satisfăcut de pomelnic, se oțărește spre aripă, ca s'o prindă cu și mai mare dușmănie.

In hangar vântul șueră haiducește. Bucurel Gheorghe suflă ca un motor și dă să lase aripa jos, dar o răbufnealâ nebănuită și năprasnică i-o smulge din mâini ca s'o isbească năpristan de avionul pus parcă de nemți în cale.

— Sorcova tac'to ! O să te duc la știreang.

Moș Stan Petrache, mecanicul și „tata" escadrilei, ca om care a văzut și a pățit multe, știe prea bine că n'o să-l ducă la știreang pe soldatul Bucurel Gheorghe. Dar îl înfurie îndărătnicia lui de cal nărăvaș.

— De ce strici lucrul statului, mă?

— Nu-l stric.

— Da ce-i faci, *nichilistule?*

— Nu-s *nichilistru*, don' maister...

— Da ce ești, mă papugiule?

Soldatul află, de data asta, mai nimerit să tacă. Și-adună gâtul în gulerul larg, pune capul într'o parte ca un copil îndărătnic, își sgribulește mâinele în manșetele prea largi ale mantalei și strânge aprig măselele. Așteaptă să primească porția obișnuită de pumni. Pumnii însă nu vin. Lui Moș Stan Petrache i s'a acrit să-i mai repeadă în fălcile rotunde, parc'ar fi de cauciuc, ale boului de răcan. Se mulțumește să-i mai trimeată o sudalmă, să se mai încrunte odată, să scuipe aspru printre dinți și să pună el mâna pe aripa năpăstuită fără vină în pieptul pasărei care doarme.

— Piei, piei că scuip otravă...

Trebălueste grăbit. In zile ca asta, munca îl birue. Petrache, e gata avionul? — Gata, don' locotenent. — Moș Petrache, bun la sbor ? — Bun, mânzule... — Al meu dă rateuri, nene Petrache. — Păi să-i pipăim buba, smeule. — Petrache, moș Petrache, nene Petrăchiță, Petraș. Păi când mai vin și Jacardeaua sau Teseu de franțuz, mai bine lumea 'n cap. — Musiu Petraș, bon pur vol ? Questceque cela, monsieur Petrache ?... Mon avion, Petrache...

— *Tu as dormu, Petrache...*

— Doarme mâta, bă, se oțărește spre sburătorul care nu-i pricepe vocabularul.

Acum trebue să închege încă o pasăre. Orden. Și ordenu e literă de evanghelie acu 'n războiu... Știe el că și ăsta e sortit pieirei. Și iar un motor pe care îl așteaptă, din slăvi, pământul. Ca la liturghie... Al câtelea ? Cine mai știe ? Aci trebui răboj, nu fleac. Mor cucii cu nemiluita... Acolo e foc, e luptă, e moarte... Și ei prea se bagă orbește. Tineri... Sânge cald — foc, nu altceva în vine... Măsura? S'a dus pe apa Sâmbetei...

— Mai încet mă, că nu-i de pe moșia tac-to... îi îndeamnă el pe cei mai mărunți în grad. Dar dracii îi râd în nas și-i cer alte păsări. Parcă el e Dumnezeul... Degeaba... lemnu-i lemn ; fieru-i fier... Incheeturi făcute de mână de om, balamale șubrede. Se strică ele, cele făcute de Dumnezeu, dară-mi-te astea? Numai că astea-l costă și pe el. Cum să nu-l supere atâta amar de muncă și material — ei, asta e : materialul — date pe gârlă ?... Cioc !... Buf !... Tronca... Pac!... Și gata... Altu la rând... Ba-l supără grozav!...

Eh !... îi pare rău deopotrivă și de viețile duse fără chip de întoarcere — mânjii, puii, viezurii — dar viața asta de om, păcătoasă și stricată, parcă nu-i este lipită de suflet ca viața închegată de el, de palmele lui, sub ochii lui, cuminte și ascultătoare. Aci e meșteșugu: viață din șuruburi, pistoane, celule metalice, arcuri, rulmenți, o viață mai altfel ca viețile noastre : ascultătoare fără margini.

Dar moartea tuturor vieților este legată.

— ...Și vezi tu, mă Bucurele tată?... Asta ar fi cam așa: ce ai face tu fără cap? Și ce-ar face capul lui Bucurel fără ciolane? Ia spune. Spune, dacă poți... Nu se poate una fără alta în ruptul capului. Așa-i și avionul mă — ciolanele. Și capul? Ia, dracii ăștia cu furnici în sânge, cu gărgăuni în creer și cu cuc în piept... Pricepi, mă ?

— Mhî... pricepe de frică Bucurel Gheorghe.

— Când s'a desprins cucu de cer, asta înseamnă că i s'a rupt așa așa, ca unui nasture care se desprinde de haină... Și atunci avionul pică mă, ca o picătură de apă. Și se sparge de pământ ca și picătura. Pricepi?

— Păi dară...

— Și mă frati-miu, cu fiecare altă pasăre care se culcă frântă ca să nu se mai scoale niciodată, se stinge și un suflet de om. Rar de tot când scapă. Poate și două... Dar se rupe și o frântură din mine, de colea de sub buzunarul ista. Vezi tu ? Înțelegi ?

Ostașul cercetează cu ochii holbați buzunarul de deasupra inimei dela vestonul lui Moș Petrache. Buzunarul e 'ntreg și Bucurel Gheorghe leagănă capul cu îndoială.

— De ce, mă? De ce nu pricepi?

Moș Stan s'a bătut mânios cu palma peste genunchiu și s'a înroșit la chip :

— Ba pricep don' maister, hotărăște cu totul nelămurit Bucurel.

— Aaaaașa... Acu pune mâna...

Bucurel Gheorghe „pune mâna" fericit c'a scăpat ieftin și de data asta. Moș Stan strânge tendoane, înșurubează piulițe, reglează cabluri, potrivește segmenți, trage mansa, împinge palonierul, mișcă aripioarele, întoarce în toate părțile direcția, suflă, înjură, răcnește, când lucrul nu ese după vrere, fluieră „calu lui Gheorghiță", zâmbește, cântă, joacă, este fericit, când a sfârșit cu bine treaba.

Când isprăvește — și tot mai rar se întâmplă lucrul ăsta de când a început ofensiva pe front și ciorile nemțești, vânătoarea — moș Stan Petrache se spală tacticos cu benzină și glicerină. Apoi își adună servanții, mecanicii, bombardierii — toți ostașii, copiii lui — și-i mână ca pe un ciopor de oi, cu gesturi malițioase, de superioritate nestăpânită, pe ușa cantinei.

Soldații își dau coate și râd prostește de aerele dictatorului. Moșul îi cinstește frățește, le vorbește ca un bunic despre Aurel Vlaicu la ciocârlia căruia a robotit, sau de Caranda, despre moartea lui Muntenescu, sau isprăvile „lui don' Căpitan Ioanin". Până și Bucurel s'a lămurit cum de a putut don' locotinent Nasta să doboare două ciori nemțești deodată, ca două mere dintr'o scuturătură.

— Inc'o juma !...

Mecanicul ordonă răsboinic, din mustățile pe oală.

— Sunt doar ai mei, — se bate aprig în coșul pieptului negru și păros. Nu, mă Bucurele ? Nu, mă Șearpe ?

— Nici vorbă, don' maister...

Ostașii se gudură și după fiecare dușcă își șterg larg buzele mari, crăpate de vânt și frig. Apoi trag în piept aer cu putere, ca să simtă tăria rachiului rămas pe cerul gurii și pocnesc din limbă.

Moș Petrache le vorbește de neveste și ibovnice, de frați și mame, de mâncăruri bune și beții strașnice, de orașe mari și femei frumoase. Lor le lucesc pupilele ca la lupi și visează cu ochii deschiși un alt chip de lume decât ceata de aici cu miros de tranșeu și praf de pușcă.

De multe ori mecanicul devine sentimental și filozof — e drept, încălcit, dar filozof — în ochii minunați și urechile blegite de admirație ale leților. De pildă socotește el că vorba beție prea a fost ponegrită și înjosită de nepricepuți.

— ...Că e mare lucru să știi să bei. Bețivul, mă, este ca popa 'n altar, la liturghie... Se respectă bă... Nu-și dă 'n petec și nu e nătăfleț... Să bei, să bei, dar să fi artist în băut... Aci-i gogia... Chiar când te-ai turtit, când genunchii ar sta mai bine la glesne și glesnele la câlcâie, dacă știi să te ții măreț, nimeni nu-ți poate da cu tifla... Altfel... Phi !...

Phiuitul a fost întovărășit de un lămuritor gest, încât și Bucurel a priceput de data asta că don' maistru a aruncat la gunoi ceva, ca un stârv rău mirositor.

După a treia „jumate" băută cu sete, moș Petrache hotărăște, fără drept de cârtire :

— La războel nu trebue să te îmbeți decât numai pe jumătate. Să ai jumătatea ailaltă teafără. Să n'o scrântești cumva la slujbă, c'ai pus-o de mămăligă. Neamțu-i lighioana dracului.

După ce explică celor ce vor să-l asculte cum stă chestia cu neamțul care-i lighioana dracului, se hotărăște spre ușă. Pornește cu ostașii coadă, mai toți încețoșați, spre adăpost. Adăpostul miroase a tristețe, amintire și pământ. Sufletele muiate de băutură sunt năpădite de chipuri lăsate acasă, dincolo, în spatele liniilor dușmane. Nici fierbințeala băuturii, nici glumele lui Pușcălău Ironim planton pe viață pentrucă este cel mai pirpiriu dar și cel mai hazos din tot grupul, — nu izbutesc să le descrețească frunțile.

Șearpe Ion, bombardierul cel mai îndemânatec din S. 3 este mai abătut ca niciodată. L-au obosit desele gânduri de casă. I-au biciuit carnea mai rău ca un săpat de tranșeu, sau ca un marș de-o zi. Acum, s'a hotărît să-și scrie focul acasă, undeva într'un sat din Gorj. A aflat el că ajunge scrisoarea și acum, cu ceva ocoliș și întârziere și s'a bucurat tare:

Dragă nevastă, află despre mine...

Pușcălău, plantonul, îl inspectează peste umăr cum chinuie hârtia și plaivasul.

— Da las-o mă neică, săraca... N'o mai face să sughită deasurda.

Șearpe Ion îl privește umilit. Leagănă neputincios capul : drept are Pușcălău ; sughițe chiar deasurda. Vârâ hârtia în cufăr cu gest nehotărît, înfrânt. Inchipuie apoi un zâmbet ca după o lingură de ricin. Își lasă încet capul în palme, obosit.

In celălalt cap al adăpostului, Mircioagă Vasile, servant și doinaș fără pereche, s'a vârît ghiduș în sufletul lui moș Stan Petrache. Se 'ntrec nazal, ca doi târcovnici somnoroși, într'o melodie veche :

Vine badea să se culce
Dorul să nu-l mai apuce,
Să-și îmbune inima,
Să-și ogoaie dragostea...

— Fă tu mai subțirel, că eu fac partea a groasă.

Moș Stan Petrache se descoperă cu nebănuite aptitudini corale. Sugerează soldatului un ton strident: și-a amintit de mahalaua lui bucureșteană, cu coruri de școlari, cu Crăciunuri mirosind a cartaboși și stele înghețate de ger în albastrul întunecat al nopților. Mircioagă Vasile a dat capela pe ceafă cu un gest de atoateștiuitor, s'a descheiat la guler și scoate sunetele din gât, arțăgos, femeiește :

Săăăă-și îmbune iiiimaaa,
Să-și ogoaie draaagosteaaaa...

— Aaaaașșșa...

Dar par'că nu-i chiar așa.

Cu toate că pare nemulțumit, lui moș Stan Petrache îi place duetul. Nu-l supără nici răgușeala-i dospită în duhueală de vin și mahorcă, nici pițigăiala soldatului. Dimpotrivă, sunetele îi lasă pe limbă un gust acrișor, ca de portocală, ca de lictar.

Pe nesimțite și Șearpe Ion și Bucurel Gheorghe și Trufășel Nicolae, chiar și Pușcălău Ironim, au prins cântecul pe suflet. Il frământă ușor, la unison, cu buzele tremurate, impresionate, deschise cu grije ca pentru a nu da drumul deodată liniștei și bucuriei.

Din încăperea alăturată, a franțujilor, sergentul Jacquard fredonează cu glas de tenor parisian :

Vraiment, mon dêpart te rend triste ?
Et ton front s'en est obscurci
Et tu me dis que rien n'existe
Lorsque je m'en vais loin d'ici ?

Clipele se încarcă de tristeți fără leac.

Doina elegiacă a oltenilor se împletește cu sunetele elegante ale șansonetei parisiene, afon, totuș plăcut, în surdină. Unifică în golul clipelor, gândurile ; în plinul lor, simțirea; peste toate, visul.

— Dacă n'ar fi jegul și păduchii...

Pușcălău Ironim se scutură de tristețe ca de niște haine rele și se scarpină demonstrativ sub brațul stâng. Râde larg, cu gura cât o lună plină.

Dar nu deștelenește inimile din neliniști...

Dooorul să nu-l mai apuceee...

. . . . . .

Lorsque je m'en vais loin d'ici?

Ce povară nelămurită apasă în seninul restrâns al adăpostului? Pe cerul cât o cutie de chibrituri al fiecărei inimi ce nelămurire plutește?

Șearpe Ion a rămas în gând cu începutul răvașului închipuit pe îndelete întreg: „...află despre mine căs sănătos și să ai grije de purcei și de alde tata. Dasă fi fomeie de casă că-ț rup ciolanele când oi veni dăi batem pă nemți. Of, dragă nevastă mie dor de tine da nam putere să viu".

Miricoagă Vasile, cântă cu capul ușor aplecat, parcă doarme. In moș Stan Petrache a început să plângă țuica și să râdă viața. Și'n Bucurel Gheorghe. In ceilalți plânge tristețea clipei.

— Bucurele... Mă, tată Bucurele...

Mecanicul bate ușor umerii ostașului prăbușiți. Degetele făcute ca să isbească aspru sunt foarte stângace pentru o mângâere:

— Așa-i bă la războel... O să ne muierim de tot aici...

Umerii lui Bucurel s'au prăbușit definitiv. Plânsul a încremenit pe buzele arse de tristețe cele din urmă sunete ale melodiei.

A tăcut și moș Stan. Acum, în tăcerea asta mare cât vezi cu ochiul, i se pare cântecul gol ca o prăpastie. Il obosește. Melodia s'a spart parcă de țeasta lui ca o sticlă lovită puternic de un caldarâm nevăzut.

Mircioagă Vasile, părăsit de Bucurel și moș Stan, se trage cu mișcări de pisică, spre Șearpe. Incet, cu îndoială. Abia se mai văd acolo, în fundul adăpostului în semiîntunecimea spațiului, ghemuiți pe cufere, între saci și arme. Își îngână tremurat doina, cu melodia străină de alături:

Mândra-i soarbe vorbă bunăăăă,
Și-i face din doooor cununăăăă...

Dincolo franțujii or fi plângând?

Vraiment, sans moi tu ne peux vivre?
Alors, c'est bien, je peux partir!

Pușcălău, plantonul, măsoară vizuinea agitat. Strânge nemulțumit pumnii ca să striveasă în ei toate tristețile și amintirile, măcar că la făptură nu se arată zidit pentru asemenea dârze fapte. Dar amestecul ăsta de melodii i s'a cusut în fundul urechilor ca marginile a două năframe fiecare de altă culoare. Nu înțelege deloc vorbele de-alături, dar cântecul trăește în toată făptura lui și-l frământă deopotrivă de puternic ca și doina lui Mircioagă, mitralierul. Dar nu vrea să-l năpădească jalea. Deaceea strânge pumnii tare, aproape cu desnădejde. Ese în gura adăpostului.

In lumina subțiată a soarelui, pare mai mare de cum e.

— O, mă! Că nu-i nici dracu pe cer. Dar-mi-te cruce nea gră de neamț. Și nici nu miroase a mort...

Aproape a răcnit spre întunericul adăpostului, spre întunericul inimelor. Acum nu-l mai încurcă prea tare tristețea din mușuroiul acesta de cârtiță: s'a descărcat răcnind. Dar știe că nu este bine să-l lași pe om cu ea în oase. A strigat spre cei doi jalnici cântăreți, cu convingerea că le face un mare bine, că șie-și își face bine. Spre Bucurel încă se încruntă, pentrucă plânge mai rău ca muerile. Spre „don'maister" nu privește. Ii este frică de pumnii lui noduroși, dar are și un mare respect pentru viața-i aspră. Socotește că trebue iertată tristețea de pe chipul mustăcios și tăbăcit de vreme.

Dar ceștilalți? Tinerii? Dece's posomorîți? Dorul de casă? De nevastă? De copii? De liniștea brazdelor reavăne? Nu este destul atât, pentru o justificare temeinică în gândurile fierbinți ale plantonului Ironim.

— Mă fraților, eșiți bădie la soare, că d'aia l-a lăsat Dumnezeu.

Glasul îi este prefăcut aspru, dar îndemnul are rost liniștitor.

Mircioagă Vasile, mitralierul și Șearpe bombardierul, stau o vreme duși, pe gânduri. Târziu, mintea le-a venit din hoinăreală, apoi găsesc bun, sfatu plantonului. Da, da..... la soare... D'aia l-a lăsat Dumnezeu... Moș Stan, și el, gândește cam îndoelnic: poate are un pic de dreptate și Pușcălău. Amărăciunea nu-i bună. Tâmpește pe om.

Ironim îl îndeamnă cu ocolișuri, cu teamă și stângăcie:

— Știi 'mneata ,aerul dă veselie, don...

Bătrânul parcă s'ar urni, dar Bucurel Gheorghe se lasă greu. De lene și țuică. Plantonul îl îmboldește întărâtat și grăbit:

— Mă frate Bucurică... Mă... nu mă otrăvi... Uit' la mine... și-i arată doi pumni de fată. Dar tu ce crezi că ești aici?

Știe că Bucurel îl înrăurește pe mecanic în aceeaș măsură în care mănâncă pumni dela el cu nemiluita.

Bucurel cu un pumn l-ar putea turti pe Ironim, da'n cine să dea? Totuș, scoate pieptul:

— Io's io... Ce-ai tu cu mine?

Se uită dugos pe sub stuful sprâncenelor, dar ca să scape de melița plantonului care i-ar vrăji o săptămână'n șir, se urnește și el.

Plantonul Pușcălău, a răsuflat ușurat. Se reazimă de cadrul ușii cu o mână petrecută odihnitor prin încheetura vestonului, la înălțimea inimii. Ar visa cu ochii deschiși, acum că a isgonit tristețea din adăpost. De ce nu l-o fi lăsat pe fratele Șearpe să scrie nevestii. Pe ceilalți, să-și scalde tristețea în clocotul amintirilor și'n plâns?

In urechi i-a rămas, cusută definitiv de timpane, melodia duioasă a doinii:

Și-i face din dooor cununăăăă...

De alături, glasul sergentului Jacquard curge ca un rhon fără sfârșit:

Lorsque je m'en vais...

*

Azi a venit la escadrilă un soldat cu geamantane multe, plin de praf și sudoare.

Bombardierul Șearpe Ion l-a văzut de departe, cum creștea pe șoseaua plină de colb și soare. Gândește: ăsta e boboc pe front. Se convinge că i-s gândurile bune, când află că noul venit este ordonanță la „don căpitan ăl nou". Trebue neapărat să se pună bine cu el, — e chestie de miros și tactică soldătească: bombardierul știe că ordonanțele trăesc bine întotdeauna; și cu ei, și prietenii lor. Că ofițeri-s ofițeri și nu țin ei socoteală de toată îmbucătura leatului. De aceea, socotind toate acestea dintr'o aruncătură de ochiu, a sărit și i-a ajutat ordonanței la căratul cuferelor, la orânduitul geamantanelor și a adăpostului, foarte grăbit.

(Urmare în pag. 10-a)

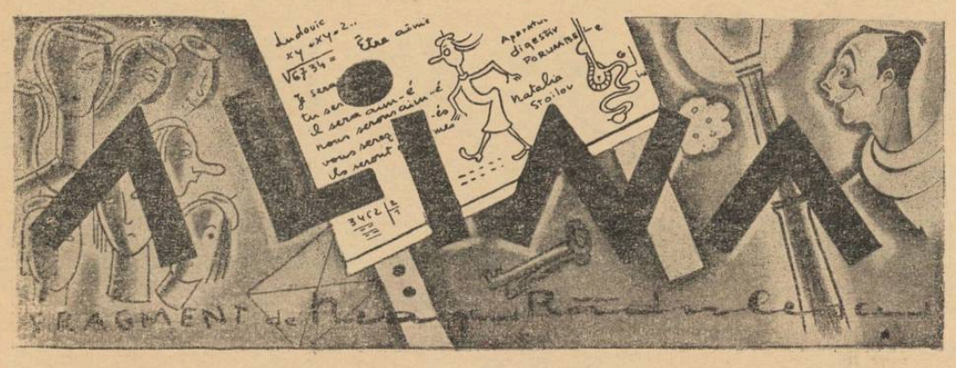

Orele directoarei trec sfâşietor de încet. In cele cincizeci de minute de tortură, unghiile sunt roase până în carne, boabele de mărgăritar ale sudoarei se ivesc în puful tâmplei sub fileuri şi catalogul se umple cu o infanterie de unuri.

Unu pentrucă ai uitat pe ce maidan s'a sbenguit copilăria cutăruj bard, unu pentru că stai puţin cam strâmb în bancă, unu că încerci să sufli numai un cuvânt la tablă.

Dar după ce Omăt Aspazia deschide din nou cele două canaturi ale uşii, şi madam Butoi se leagănă spre cancelarie, ducând subt braţ inquizitoriala ei colecţie de infanterişti, clasa încearcă să-şi revie, deşi deasupra catedrei, lângă doliul tablei, mai stăruie încă două, trei minute, un miros acru şi de om obez. Când desmeticirea e totală, fetele o sbughesc pe culoarele de cazarmă şi de acolo jos pe scări, în curte.

Piţigoii din cursul inferior cu rochii prea scurte şi cu nişte picioroange prea subţiri, ţopăiesc pe dreptunghiul unui şotron, bat o minge boită în trei culori sau astâmpărându-şi pârdalnica foame, îşi întind pe lângă nas şi bărbie impresionante mustăţi şi barbişoane de magiun, ca eroii lui Alexandru Dumas.

Curtea întreagă e a lor.

Fetele dintr'a şasea stau deobiceiu acolo în fund lângă un zid înalt de doi metri care dă în spre maidan.

Aci, la umbră, pe un trunchi de salcâm tolănit în iarbă, ele îndrugă în fiecare după amiază, după meditaţii şi recreaţii, caii verzi ai adolescenţei lor.

Se discută filmele de cinema, ultimele rochii ale lui Joan Crawfort, romanele la modă şi finala matchurilor de volley ale lui „Hai ! Hai !" sau „Iureş Club" şi mai tot ce poate încăpea în sufletul şi 'n ochii unei fete de şaisprezece ani.

Se strâng toate colac în jurul uneia şi sporovăiala începe.

Pe insula asta nu calcă nici un pantof de piţigoi din cursul inferior şi mai ales nicio maimuţă cu ifose dintr'a şaptea sau a opta.

Ah ! p'astea dintr'a şaptea şi a opta, ce le-ar mai jupui ele şi ce le-ar mai schimba notele în catalog !...

Stoilov Natalia îşi lungeşte nasul, închide şiret ochii şi informează atotştiutoare.

— Ieri într'a cincea, Dromaderu, de istorie, a găsit la una în caiet o fotografie şi-o scrisoare ţivită pe margini cu argint. Şi închipuiţi-vă, fetelor, avea şi monogramă. Plicuri cu monogramă ! A citit-o Dromaderu, a dat din cap şi-a plecat cu ea mot în cocoaşe la cancelarie.

Mi se pare că e latră. Auzi vaca, să le ţie în caiet...

Celălalt oficiu de colportaj, Omăt Aspazia, deşartă şi ea sacul ei de Moş Crăciun al noutăţilor.

Domnişoara Margot de franceză e logodită cu un pensionar care îi plăteşte chiria şi-i cumpără pălării (logodită... moft ! Aaaa!... d'ala are ea tot mereu pălării cu pene, cele mai noui modele din Marie Claire !) îi aduce Duminica buchete de flori şi cutii uriaşe cu bonboane şi în schimb se mulţumeşte cu cireaşa unei guriţe agăţată pe frunte drept în mijlocul nevăzutelor coarne. Ce vreţi, dragă ? Viaţa e grea şi remuneraţia e mică, vorba lui Caragiale...

Aşa are să facă şi ea, Omăt Aspazia, când o să scape de pensionul doamnei Butoi şi o să fie profesoară. Parol ! Dar nu de franceză, fiindcă nu-i place şi nu poate să-l pronunţe cumsecade pe u, ci de geografie fiindcă ştie pe dinafară continentele (stai pe divan şi te visezi azi în Haway, mâine pe coastele Floridei, poimâne înfofolită în blănuri dând cerbilor să mănânce din palmă, în Alaska), face excursii cu elevele de două ori pe an pe Valea Prahovei şi nu trebuie să înveţi mai ales prea mult. Te plimbi, dragă, cu degetul pe hartă.

Vaaai ! când o fi ea pe catedră, să vedeţi voi ce cumsecade are să se poarte cu elevele la teză.

— Să desenaţi o hartă. Ce hartă ? Care e mai uşoară. Ia să mă gândesc care e mai uşoară. Italia, fetelor, că seamănă cu ghetele cu şiret ale bunicelor voastre. Hai, e gata harta ? Daţi tezele. Zece, zece, zece numai zece. Uite aşa !

Vaaaai ! Dar a uitat chestia cu studentul. Studentul domnişoarei Margot, ăla care o aşteaptă în fiecare seară în colţ, o conduce probabil numai până acasă, o strânge la braţul lui tare ca pe-o servietă şi când trec pe vreo uliţă mai cutropită de beznă, o răsuceşte dintr'odată, o apucă de talie şi-o pupă. Ferice de ea !

Totul însă se petrece prea repede, ca să nu-i vază vreun trecător. Odată, în repeziaală, i-a căzut lui şi pălăria. Era de paie. A aflat ea. Parol! De unde, nu le priveşte. E suficient că a aflat, că acum le spune lor şi că mâine o să le servească alte noutăţi.

Ochii fetelor scapără ca licuricii urmărind pe un ecran noptatec escapadele domnişoarei Margot.

Una spune că studentul trebuie să fie la medicină, alta susţine că nu poate fi decât la drept şi în ultimul an, dar Stoilov Natalia care i-a văzut nu odată ci de atâtea ori, le convinge provizoriu că însoţitorul sentimental al domnişoarei de franceză e precis şi fără nici o discuţie la belle arte.

— Are ochi prea frumoşi, dragă. Negrrriii ! Şi plete, dragă ! Şi lavalieră... Ahhh! Şi să ştii dragă că el în fiecare seară acasă o pictează...

Când spune Stoilov asta, ţine romantic mâna dreaptă pe piept, clipeşte des şi caută să-şi ascundă nasul lui proeminent de agent electoral cu palma mâinei celelalte, ca şi când studentul ar fi numai la un metru de ea şi ar invita-o la dans.

Numai Alina Dudu nu poate să-şi închipuie nimic. Nici talia domnişoarei de franceză încinsă de braţul unui bărbat, nici sărutul de pe stradă. Ce tâmpenie ! O, dar e revoltător! Are o imaginaţie Stoilov asta ! O să-i ceară socoteală pentru prostiile astea debitate pe spinarea bunei domnişoare Margot.

Se uită înroşind în iarbă ca şi când ar căuta un gândac. Aşa este ea. O proastă. Proasta clasei a şasea.

D'aia într'o oră de franceză nu şi-a mai luat ochii depe catedră şi când domnişoara Margot a ieşit din clasă, s'a apropiat mult şi i-a atins talia — avea un cordon alb — talia pe care fetele susţin că i-o înconjoară braţul studentului.

Domnişoara Margot s'a întors, a privit-o ridicând doar sprâncenele pensate.

— Ce e Dudu Alina ? Ai să-mi spui ceva ?

— Nimic ! — a ridicat ea din umeri lunecându-şi palmele în buzunarele şorţului.

O, nu, desigur nu-i nimic adevărat cu studentul. Nici nu poate să fie. Fiindcă numai ea Alina Dudu, numai ea o iubeşte pe domnişoara Margot.

Chiar mâine dimineaţă o să-i cumpere un buchet de violete şi o să i-l puie în colţul catedrei...

Dincolo de zid e un maidan acoperit prin colţuri de perucile câtorva boschete, presărat pe alocuri cu muşeţel. Alături, o ulicioară tăiată, s'ar părea să facă numai legătura între două cartiere, nu-şi justifică o existenţă urbană decât printr'un felinar care pâlpâie toată noaptea într'o atmosferă fantomatică, de roman poliţist.

Ziua, maidanul patronează football-ul primitiv al câtorva plozi din mahala, o minge de cârpă care nu reuşeşte niciodată să sară ca şi când ar avea oase şi hoardele certăreţe de jigodii.

Noapea, maidanul nu se întreţine de cât cu o pată de untdelemn lepădată sgârcit de felinar, cu luna şi cu vreun întârziat cotoi. Numai rareori de zid se sparge în zigzag umbra tuciurie, deşirată a câte unui trecător. De acolo din ulicioară pensionul se vede înalt, o adevărată cazarmă.

Cu totul altă perspectivă, mai spălată, mai citadină, îţi oferă clădirea în partea cealaltă, la intrare.

Acolo nu întâlneşti nici un zid soldăţesc, îmbrobodit în iederă. Numai pomi bătrâni si noduroşi ca şi profesoarele şi un gard de fier înalt că dacă ai vrea să-l escaladezi, ar trebui să fii campioană naţională la sărituri cu prăjina. Nici Mia — plopul clasei a VI-a — nu se încumetă la aşa ceva.

Lângă intrare e o căsuţă de barbă cot şi albă, asemenea unui canton, în care locuieşte, prin contrast, un fel de uriaş numai omoplaţi şi mâini gorilliene Sfântul Petre al pensionului.

Seara la 7 el agaţă de beregata porţilor într'un zornăit imposibil de lanţuri, trei lacăte negre.

Cheile lungi le spânzură sus într'un cui deasupra patului şi le păzeşte bine toată noaptea cu un sforăit care umflă şi desumflă pereţii odăii, armonică.

Pe fereastra căsuţei, de două ori pe an — în Iunie şi la corigenţe — se afişează rezultatele. Nişte pomelnice lungi cari fac să svâcnească atâtea inimi — cum a leşinat Crăciunescu Lisaveta când s'a văzut corijentă la engleză ! — şi să se bucure atâtea : Uraaa ! Fetelor, am scăpat ! Se vede că mi-a făcut cadou un plus la medie madam Butoi !

In timpul anului, Ion portarul lipeşte pe fereastră toate hârtiile cari îi vin dela cancelarie.

Botez Sanda din clasa IV B a fost eliminată pe o săptămână, fiind văzută la cinematograf.

Sau :

Elevele n'au voie să umble prin oraş decât în uniformă.

Sau :

S'a pierdut un toc „Parcker". Găsitoarea îl va preda Anastasiei Marcela clasa VIII A sau la secretariat.

Sau :

Meditez preţuri convenabile următoarele materii : latină, greacă, matematici, franceză. (Ce savantă ! Adică mai toate. Se cunoaşte că meditatoarea e o fostă elevă a lui Madam Butoi). A se adresa cancelariei.

Un preş de nisip îţi poartă paşii de lângă sulifele porţii până subt scările cancelariei sau ale claselor.

In dreapta, în stânga forfoteşte verdele ierbei.

Câteva bănci, uniformele de jandarmi ale salcâmilor, completează decorul din care ţâşneşte zidul îngălbenit punctat de ferestrele dormitorului.

Zidul acesta care ascunde ca o coajă sgrunţuroasă bucuriile şi tristeţile unor suflete de domnişoare aplecate pe cărţi deschise, peste equaţii şi logaritmi încruntaţi ca nişte dricari... Zidul ăsta înalt care nu lasă nici soarele primelor zile de primăvară să spele cu aurul lui curat, mirosul greoiu de temniţă şi naftalină...

Poate la matahala asta de cărămidă de care totdeauna privirile se frâng, se gândea Dudu Alina cu mâinile încrucişate pe pupitru, cu ochii prea rotunzi, în timp ce Strâchinuţa de Istorie depăna şuerând inestetic printre castagnele danturei false pusă alaltăeri la dentist (fetele sunt în curent cu orice) şi neachitată, firul lecţiei sale în care un Ludovic al Franţei (al câtelea o fi Doamne, că mulţi mai sunt !) zidea biserici, purta pe umerii săi slăbănogi războaie şi la sfârşit se logodea cu moartea.

Sau poate gândurile Alinei fâlfâiau acum acolo pe Sevastopol, unde ea nu poate evada de cât Duminica.

In casa domnului Dudu şi-a coanei Sofiţa.

In cămăruţa ei din fund care îşi păstrează pe fiecare etajeră semnele de curând decedatei copilării.

Două păpuşi ciunte, un japonez chior şi invalid, o minge pe care cu toate că e în clasa şasea a bătut-o în podele chiar Duminica trecută, un pulover gris început în clasa treia şi înjunghiat de atunci de igliţă, în acelaş punct, două cărţi de poveşti cu poze, câteva volume franţuzeşti cu scoarţe roşii de carton, o sobă de gătit în miniatură şi nişte farfurioare liliputane, probabil pentru gâze. Camera ei a rămas aşa, ca atunci când domnul Dudu a plecat de mână la pension cu o fetiţă măruntă de tot, să o înveţe franţuzeşte şi să se lupte mânuţele ei mici obişnuite cu dantelele păpuşii, cu gogoriţele aritmeticei şi linia răutăcioasă şi tare a doamnei Butoi.

Numai că în ultimul timp domnul Dudu a mai adus acolo un divan doldora de perne, pentru vacanţele ei şi pe etajere s'au strâns în fiecare an cărţi din „Biblioteca pentru toţi" recomandate de directoare. „Lăcrimioarele" lui Alecsandri, Eminescu, Bolintineanu, Gr. Alexandrescu. Şi alături de Slavici, Vlahuţă şi câteva romane de Lascarov Moldovanu.

Adică tot ce prevede ministerul de instrucţie că trebuie să agaţe elevul într'un garderob spiritual ca să poată să-i elibereze un sfert de metru de hârtie plină de iscăliturj, frumos desenată şi numită diplomă.

O cameră veche, contemporană mai mult cu cadrilul, corsetele şi rochia de tafta a bunicii, decât cu televiziunea şi omul mecanic.

Ca şi Alina Dudu aproape.

Alina Dudu care n'a văzut la cinematograf decât pe Stan şi Bran, care n'a cetit decât romane pe-a căror banderolă se specifică: „pentru tineret" şi în cari totdeauna zeiţa virtuţei triumfă pe ultima pagină.

O domnişoară de clasa şasea care n'a fost sărutată măcar pe obraz, n'a avut rendez-vous-uri şi n'a scris un bileţel de dragoste...

Prin fereastra camerei din Sevastopol, printre jaluzelele bleu, lumina zilei încearcă în zadar să se cearnă înăuntru pe covor, pe jucării.

Tot aşa sgomotul din afară, plăcerile de dincolo nu reuşesc să ajungă până la ea, cu tot intermediul volubil al colegelor. Urechile ei n'au priceput niciodată cabalistica fetelor.

Alina Dudu are distracţiile ei, naive, înapoiate, arhaice, dar ale ei.

Ii place să se plimbe cu trăsura de exemplu, la şosea. Cum a fost acum un an cu tanti Eleonor.

Ii place să plimbe cu trăsura, de exemore întregi pozele din manuale. Privindu-le aşa, pozele cenuşii prind viaţă, sparg cadrul lor strâmt. Oamenii mici cât un fulg se

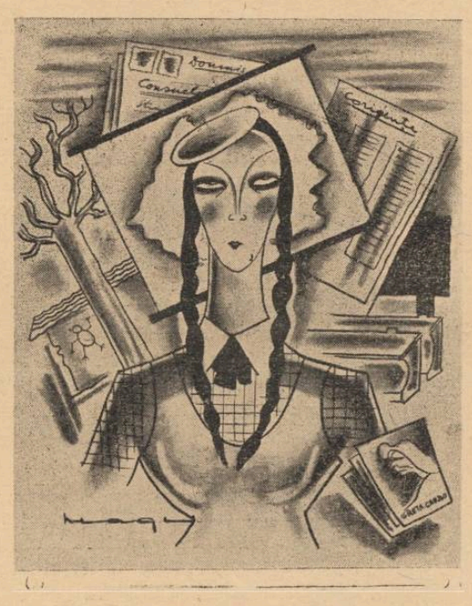

mişcă, prind viaţă. Sunt vii. Pomii prea mărunţi fâşie frunze nevăzute O barcă îşi umflă pânzele pe un lac de hârtie.

Regii din istoria pe care o predă Strâchinuţa se înfoiesc în platoşea lor pe cai masivi cu copite groase ca ăia cari trag cotigele de gunoaie şi pornesc la luptă într'un zăngănit de furculiţe şi porţelan vechi. Câteodată într'o poză fâşie mătasea unui malacov sau zâmbeşte un prinţ cu stema pe oblânc.

Şi pozele din cărţile de geografie.

Un colţ de oraş. O stradă. Câţiva oameni cât literile de tipar prinşi de obiectiv, trecând, cu câte un picior spânzurat în aer (unde s'or fi grăbind ? la birou, după doctor, poate le e copilul bolnav, sau pur şi simplu se plimbă).

Cocotieri. Păsări exotice. Costume de bugari. Un fiord.

Chiar într'o astronomie de clasa VII-a pe care ea a împrumutat-o, s'a uitat un ceas la o planşă cu Saturn.

Ce-a văzut acolo în întunecimile astrul înelat, numai ea ştie.

Fetele spun vulgar că Alina Dudu are boala pozelor, dar ăsta e cinematograful cotidian. Deplasată din lumea asta a litografiilor, ar plânge.

— E o romantică, dragă — a decretat Dumitriu Consuela, posesoarea faimoaselor picioare şi latifundiara celei mai vaste colecţii de fotografii holywoodiene.

— In definitiv, s'ar putea să fie şi blonavă — a şoptit într'un grup restrâns, cu ochi în paişpe Natalia Stoilov. Nu m'ar surprinde. Eu am citit într'o carte de-a lui fratemiu pe care el o ţine ascunsă în bibliotecă şi am să vă spun vouă într'o zi ceva. Dar aşteptaţi ! Răbdare, şi veţi afla tot, — le-a asigurat cu un deget ridicat lângă torpila nasului, dedectivul sentimental al liceului.

Fetele clătinară ironic din cap.

Prea se laudă mult cioara asta. Şi după ce se depărtă de grup, câteva răutăcioase, cu palmele făcute cornet la gură, imitară în cor croncănitul unui stol de ciori.

— Ga ! Ga ! Ga !

— Cât ! Cât ! Cârrrrr !

— Ga ! Gaaa !

Depe cele câteva trepte pe cari picioru le săltase, Stoilov cu bărbia în piept, întoarse spre grup un cap de sfeclă, din care nasul atârna în jos prea mult şi doi ochi injectaţi de furie.

— Am să reclam dirigintei !

— N'ai decât! Reclamăm şi noi ce-ai spus adineaorea. Şi chestia cu domnişoara Margot! Na ! Du-te de reclamă, să vedem îţi dă mâna. Poftească !...

In realitate, numai prezenţa Alinei Dudu lângă ele le intimida.

Prea multa candoare de sub genele ei, punea stavilă anecdotelor mai desgolite pe cari fetele aplecate mult în jurul povestitoarei de sorbeau cu jăratec în obraji şi cu cerul gurii uscat ca după friguri.

— O ştiţi p'aia cu popa? — spune de exemplu Mia.

— Tot aia, dragă ? Ne-ai cântat-o de zece ori până acum — se revoltă unele, acceptând-o până la urmă pentru doza ei de copioasă picanterie.

Mia se cocoşează ca o girafă care vrea să se adape şi bătrâna anecdotă ia aripi.

Cuvintele dau în clocot tainic ca dintr'un ibric cu otravă.

— Mai încet, mai încet, — se frământa într'un tremur de voluptate înălţându-se pe vârfurile pantofilor, Omăt Aspazia.

Deodată însă la mijloc, tocmai acolo unde interesează, unde îţi sclipesc ochii şi simţi că-ţi taie cineva cu foarfeca panglica respiraţiei, plopul clasei se opreşte.

— Nu mai pot ! Uite cum apare ea, mi se pune ceva în beregată !

— Ascultă Mia, ce eşti nebună? — astea sunt fleacuri, — tremură toată Omăt Aspazia.

— Continuă! — ţipă... fetele. Şi? Şi ce a făcut popa ?

—Imposibil.

Uitându-se în ochii Alinei care ascultă rezemată de perete, Mia s'a intimidat caraghios şi s'a înroşit aşa de mult că a trebuit de data asta să se aplece sub pupitru şi să caute o peniţă pe care n'a pierdut-o.

Aşa e Alina Dudu.

Ochii ei nu-i întâlneşti în tot pensionul, nici chiar la piţigoii de-o şchioapă dintr'a'ntâia, cu cheiţele uriaşe dela penar legate de gât şi cu vârfurile degetelor înmuiate în scufiţe de cerneală violetă.

— Ochii Fecioarei Maria — îi numise Ionescu Rodica.

— De ce eşti rea Mia? Fetele vor să ştie ce a mai fost.

Vorbea Alina Dudu şi cuvintele erau de miere.

— Ei şi ce te priveşte pe tine? Ia uite la ea ! — prinse curaj povestitoarea.

Dar nu pentru mine. Pentru voi. Eu pot să plec.

Insă Mia a luat de subt bancă peniţa imaginară şi acum tot atât de roşie îşi face de lucru pe lângă tablă.

Buchetul de fete s'a despărţit şi lângă ochii Alinei a rămas doar Stoilov.

— O, vezi dragă, astea nu sunt pentru tine. Tu, Alina eşti altfel. Noi (de ce lui Stoilov când pronunţă „noi" îi tremură ceva grav în gâşă ?)... între tine şi noi e o prăpastie.

Tu eşti elevă bună la română şi matematici şi o fată drăguţă, drăguţă de tot, dar noi... o, noi, mai ştim şi altele. Noi trăim. A, noi trăim dragă Alina. Uite eu. Eu sunt de părere că o fată de vârsta noastră trebuie crescută altfel. Noi...

Se întoarseră brusc amândouă.

Dinspre zidul maidanului se aude un zumzet parcă de albine.

— Sava, Sava
Umblă cu tava
Pela cimitir
După chilipir.
Pela cimitir
După chilipir.

Pe spatele câtorva, aşezate capra, fetele dintr'a VI-a s'au cocoţat pe zid şi dau cu tifla unui licean dela Sfântul Sava.

— Trece unul dela Sava! — îşi ridică Omăt Aspazia şorţul şi-o rupse la fugă spre zid, parcă să-l sară.

Alina Dudu a rămas singură. Ochii ei nu înţeleg hărmălaia asta. Ochii Fecioarei Maria ! — cum îi numise Ionescu Rodica.

Desenele autorului.

(Fragment din volumul *„4 pe trimestrul II"* care apare în Ianuarie).

IPHIGENIA

(Urmare din pag. 3-a)

ALTĂ VOCE: Spre aurul Asiei!

O VOCE DIN STÂNGA: Căci acolo sunt palate multe, şi cetăţi bogate, şi corăbii pline cu pietre scumpe!

O VOCE DIN DREAPTA *(turbure):* Şi femeile asiaticilor sunt plăcute braţelor noastre! *(Mişcare. Râsete).*

XILON *(cu emoţie):* Zeii Asiei sunt neputincioşi. Artemisia singură e mai puternică decât ei toţi!

VOCI: Venerată să fii Artemisia!...

AL DOILEA SOLDAT: Dar jertfa e grea, e cumplită.

VOCI: Nu-i nimic! Trebue s'o împlinim!

AL DOILEA SOLDAT: E o fecioară, fiică de rege!

VOCI:

Aaa!

Măreaţă jertfă!

Nu se putea mai bine alege!

Pentru Artemisia, e cel mai nemerit dar!

AL DOILEA SOLDAT *(hotărându-se):* Şi totuşi are să fie greu! Căci jertfa cerută de Arteimis e chiar Iphigenia, fiica lui Agamemnon.

(Stupoare. Mişcare. Câteva clipe, şovăiesc toţi. Apoi, unul prinde curaj).

O VOCE: Dacă o cere zeiţa, va trebui să i-o dea! Zeii sunt stăpâni. Nici chiar regii nu pot călca poruncile zeilor!

PRIMUL SOLDAT: Mai ales când sunt mâniaţi. Chalcas ştie bine ce spune. Vrăjitorul ăsta a ghicit bine!

O VOCE DELA STÂNGA: Şi apoi, Agamemnon e marele Strateg. Pentru el ne batem!

O VOCE DIN DREAPTA: Pentru el, şi pentru fratele lui, Menelau.

VOCI DIN CENTRU: Noi toţi mergem la moarte pentru Agamemnon. Se cuvine să jertfească şi el ceva.

O VOCE DÂRZĂ: Fiecare dintre noi am fi făcut la fel, dacă ni s'ar fi cerut.

VOCI: Desigur! Fiecare dintre noi!...

BĂTRÂNUL *(care s'a apropiat pe neşimţite, şi a ajuns în mijlocul scenei):* De cine vorbiţi, flăcăi, că va trebui jertfită?

PRIMUL SOLDAT *(cu gravitate, solemn):* De Iphigenia, fiica marelui Agamemnon.

BĂTRÂNUL *(emoţionat):* Dar nu se poate una ca sta! E o nelegiuire. Iphigenia a fost peţită de un erou, el însuşi os de zeu.

VOCI:

Nu e timp de nuntă, acum!

Pierim de foame!

Ni se prăpădesc corăbiile!

E mâniată Artemisia! Trebuie s'o îmblânzim!

BĂTRÂNUL *(intimidat):* Staţi, nu vă repeziţi aşa! Asta nu se poate! Eu sunt Kilix, robul lui Agamemnon, rob din zestrea Clitemnestrei.

VOCI:

Să fii sănătos!

N'avem timp să te-ascultăm!

VOCI DIN CE IN CE MAI MÂNIOASE:

Ne prăpădeşte vântul!

Ni se înnecă tovarăşii!

Pierim aici pe ţărm, din prostia noastră!

Ne încăpăţânăm împotriva Artemisiei!

Chalcas e vrăjitor priceput. Ştie el ce spune!

BĂTRÂNUL *(pierzându-se):* Dar eu am o scrisoare din partea lui Agamemnon către doamna lui, regina Clitemnestra. Şi eu ştiu ce vă vorbesc! Agamemnon mi-a spus *(dregându-şi glasul):* „Kilix..."

O VOCE *(întrerupându-l):* Ce ne pasă nouă? Noi ne-am adunat să ne batem! Ni s'a spus să pornim asupra Troiei. Să pornim, deci!

STRIGĂTE: Asia! Asia!

BĂTRÂNUL: Dar Iphigenia se pregăteşte de nuntă!

VOCI:

Nelegiuire! Mare Nelegiuire!

Se împotriveşte poruncii divine!

Blestemul va cădea asupra noastră!

Vom pieri toţi din pricina ei!

BĂTRÂNUL *(ridicând braţele):* E cea mai frumoasă fică de rege!

VOCI: Toate fiicele de regi sunt frumoase!

BĂTRÂNUL *(implorând):* E fecioară, e aproape un copil!

VOCI DIN STÂNGA: Aşa a poruncit Artemisia!

VOCI DIN DREAPTA: Aşa a ghicit Chalcas în flăcări şi jăratec!

BĂTRÂNUL *(un ultim efort):* A peţit-o un semizeu! Ea visează acum la nuntă!

VOCI DIN STÂNGA:: Pe rug! Pe rug!

VOCI DIN DREAPTA: ...Ca să scăpăm noi!...

(CORTINA)

MIRCEA ELIADE

Amintiri ce nu renasc

de VICTOR POPESCU

Tânără şi frumoasă pe vremuri. Venirea ei la un concert era urmărită de priviri. Probabil acum mulţi se uitau la ei doi gândindu-se cum fuseseră odinioară. E groaznic să te simţi ţinta privirilor compătimitoare.

— Maestre, vrea să vă strângă mâna fostul dumneavoastră elev. .

S'a întors cu privirea.

— Trebue să te felicit scumpul meu prieten. A mă numi ex-profesorul d-tale, este pentru mine o mândrie.

A surâs vesel şi a privit pe toţi din jur.

— Exageraţi maestre. Numai d-tale îţi revine succesul concertului, dacă există, fiindcă ai ştiut cum să mă îndrumi.

Formele acestea de politeţă, ce banale. Parcă de ele are nevoe acum.

Gândurile-i erau prea departe.

— Imi daţi voe să vă prezint pe soţia mea.

— Soţia d-tale?

Era în faţa lui..

— Sunteţi fericită d-nă de a avea un asemenea soţ.

Apoi către el.

— Iar d-ta să ştii să-ţi păstrezi fericirea.

S'a aşezat jos.

Ana Lascăr le-a făcut semn să se retragă.

— Terminaţi pauza. Să urmeze partea doua.

Când au plecat:

— Maestre, stăpâneşte-te.

— A fost un moment de slăbiciune. Imi revin.

— Maestre, la d-ta slăbiciune?

— E atât de neagră viaţa în halul în care sunt.

— Cu toţii suntem şi o să ajungă şi alţii.

— Dar ei sunt fericiţi.

— Şi noi am avut fericirile noastre.

— Slabe pâlpâiri.

— Ştiu, ştiu! Dacă aşa a fost. Dar nu vezi că acum atâţia oameni în jur te stimează.

— Stima lor! Dar nu mă vezi pe mine. Abea mă port pe picioare şi simt că s'a terminat totul. Nu mai am nimic de cerut dela viaţă, şi ce i-am cerut nu mi-a dat.

Lumea tăcuse. La pian a răsunat primul acord.

— Dragă prietenă — s'a luminat la faţă, — pe când puteam să te iubesc am pus în această muzică totul. Pricepe dacă poţi.... dacă nu, nu e nimic.

Şi-a lăsat capul în mâini.

Pe vremuri, orchestra o conducea el. Dar nici acesta nu interpretează rău. A ştiut să-i prindă nervul. La eşire desigur îi va strânge mâna.

Poate dacă n'ar fi fost omul acela preocupat numai de cântece s'ar fi putut înţelege cu Ana Lascăr. Tinereţea este atât de sglobie. Cum ar fi putut înţelege pasiunea lui? Era chiar prea exagerată.

— Vă simţiţi mai bine maestre?

— Da, mulţumesc.

Ce mult se ocupa lumea de el.

Din nou a început să asculte. Şi ea şi el.

Poate retrăind clipe apuse.

Era o toamnă lungă, iar frunzele căzând erau bucăţi rupte din sufletul lui. Se plimba, lungi ore, singuratec, ca şi inima lui părăsită. De el, nu se mai ocupa dela o vreme. Neglija orchestrpa, neglija compoziţiile. Se întâmplau acestea într'un timp când reîntoarsă dela postul său italian, Ana locuia in Bucureşti. Pentru el ştirea venirei sale înapoi în ţară fusese ca un balsam.

Ii urmase cruda decepţie. In acea toamnă s'a dat fără ea primul său concert. Biletul trimis de el, nici nu i-a spus că nu poate lua parte, nici nu l-a refuzat. N'a venit. Atât.

— Când pentru întâia oară am executat concertul acesta pentru tine, dece n'ai venit?

— Nu ştiu.

— M'a durut mult.

— Să nu ne mai gândim.

— Dar poţi.

— Eşti ca un copil.

— Am reajuns acolo...

— Nu-ţi pierde firea.

Devenea absurd.

La vârsta lui gândea ca un licean căruia nu i-a venit la întâlnire iubita.

Dar lui îi venise oare?

Pianul avea o cadenţă aici. Nu era prea uşoară.

— Cine cântă?

I-a spus un nume necunoscut.

— E şi el bine. Sunt foarte mulţumit că au putut să-mi execute atât de bine compoziţia.

Şi-au surâs senin. Râzând:

— E pentru tine atât de bine.

Apoi s'a gândit numai la muzică.

Când era aproape de sfârşitul concertului şi-a amintit că la finalul simfoniei Eroice greşise odată măsura. A dat o intrare prea devreme. Nu ştia sigur dacă sala observase.

— Ştiţi, spuse el celor din spate, poate n'aţi fost atunci de faţă când am greşit măsura în Eroica.

— Nu. N'am fost.

— Fără să vreau. M'au atacat mulţi duşmani atunci că sunt un diletant.

Ana Lascăr se întorcea spre el.

— Stai liniştit că nu poate lumea asculta.

— Bine, bine.

Era deodată nerăbdător să se termine mai repede. Imbătrânise deabinelea.

— Nici nu mai am puterea să aştept până la sfârşit un concert. Mă plictiseşte.

— Cum mă plictisea pe mine, atunci.

— Cum te plictisea pe tine... atunci...

Orchestra răsuna violent.

Da, atunci el o plictisea pe ea.

Era frumoasă Ana Lascăr pe vremuri. Nu înaltă, cu ochi mari şi luminoşi. Privirea lui o urmărea oriunde. Nu pentru a vedea ce face, vre-o subită curiozitate, ci numai spre a se încânta la vederea ei. Ce privire caldă avea. Mâinile-i erau mici şi rotunde. Cânta prost de tot la pian. O cunoscuse într'o familie unde a fost odată să cânte. Erau rudele ei şi credeau că are mare talent. L-au rugat să-şi dea părerea. I se pare că i-a spus în faţă: Frumuseţea d-tale îmbracă muzica cu o haină strălucitoare. E tot ce am de apreciat.

Un compliment şi o palmă. Nu era prost crescut, dar avea pentru arta lui un respect nesdruncinat. Să conceadă adulaţii nemeritate nimic nu l-ar fi putut hotărî.

Iată ceeace poate dela început i-a depărtat.

Cine ar fi putut însă întrevede iubirea de apoi.

Sala a isbucnit în aplauze. Se terminase.

— Maestre sper că nu v'a displăcut prea mult felul în care am încercat să refacem un concert al diumneavoastră.

— Nu, nu. Foarte mulţumit. Şi d-lui dela pian să-i transmiteţi urări.

S'a întors către sală aplaudând şi el.

— Ana Lascăr eu mă retrag, vii şi d-ta?

— Nu... eu trebue să mă duc cu Mirea. Ştii, dirijorul nostru, să vorbim despre viitorul concert. Dar te conduc până jos.

— Nu te mai deranja.

— Tot jos trebue să-l întâlnesc.

Au pornit amândoi spre eşire.

O viaţă întreagă nu-şi închipuise să iasă cu Ana dela un concert.

— Se termină şi cu viaţa noastră, prietene.

— Mi-e ruşine gândindu-mă că abea mă mişc.

— Dar eu?

— Cum abea ne mişcăm.

— Mă îngrozesc la gândul că inimile noastre mai pot simţi ceva.

— A mea a simţit totdeauna. S'a obişnuit.

— Maestre, noi nu trebuia să ne mai revedem.

— Nu. Mai bine.

— Intre noi e prea multă viaţă. N'o putem răsbi.

— Şi prea multă suferinţă. N'o vezi? — S'a oprit — Chipurile noastre sunt ruina celor de atunci. Trupurile abea ne mai poartă. Adio Ana Lascăr.

— Adio Maestre!

S'au desprţit pe scară chiar.

— Maestre doriţi ceva.

Din nou cineva se ocupa de el.

— Da! Să tragă o maşină chiar lângă uşe. E frig şi pot răci.

cările le-a urcat sprijinindu-se de un ban. Ii venea să plângă la gândul că pe muri urca în fugă scările. In sală l-a pri- o mulţime de lume.

— „Ce bine ne pare maestre că aţi venit dumneavoastră.

— Da. Vă pare bine.

Straniu. Gândea multe să le fi spus, dar putea. Eşeau din gură vorbe fără rost: Ii rea bine! Nici n'avea ce să-i pară bine. Sala era plină. Vremea când îl aşteptau şi el sălile pline nerăbdătoare. Deodată a ceput să aplaude cineva. Apoi alţii, şi alţii, i. A început şi el, întorcându-şi privirea re orchestră. Venea probabil dirijorul. ne o fi? Dacă nu se înşeală fostul lui elev. vea mult talent. Probabil că el este, fiindca venit în persoană să-l invite.

— Pe dumneavoastră vă aplaudă.

O voce i-a spus. Da, într'adevăr spre el au îndreptaţi ochii.

— Mulţumesc, mulţumesc.

A dat din cap de câteva ori surâzând. Nu-l tase va să zică toată lumea. Tot mai îmna ceva, cu toate că bătrâneţile îl răpuseră deabinelea.

Dar oare Ana Lascăr s'o mai fi gândind el? N'a mai auzit de mult nimic, de cel uţin zece ani n'a mai văzut-o.

Plecase prin străinătate. Bărbatul său arcă avusese în ultima vreme legaţia din tena. Dar aflase, când oare, ah! memoria ceasta a bătrâneţii, trecuse câtva timp, că fost pus la pensie. Dacă e la pensie putea în ţară, chiar aici. Poate a murit. La vârsta mea, la vârsta noastră, se moare şor.

— Aţi spus ceva?

S'a uitat. Un tânăr îl întreba. Cel care-l primise la intrare.

— Nu. N'am spus nimic.

Probabil că gândind, vorbea. Să se păzească mai bine.

— Aceasta e loja dumneavoastră.

Iarăşi a mulţumit. Era loja care-i plăcea lui. De aci se auzea cel mai bine. Cine ştie cum era aşezată în calea sunetelor, încât nu veneau denaturate nici chiar vocile soliştilor. In loza asta stătea Ana Lascăr. El îi trimetea biletele. Câtă durere resimţise adesea, când locurile rămâneau neocupate. Nu venea, pur şi simplu. Nu avusese timp, o plictisea, primea o vizită. Şi concertul urma fără viaţă, banal. Conducea orchestra pentru toată lumea dar nu pentru el şi nici pentru ea.

Ce coincidenţă bizară totuşi cum de s'a instalat în loja aceasta.

— Nu luaţi loc? Sunteţi foarte îngândurat maestre.

— Sunt emoţionat. De îndelungată vreme n'am mai eşit din casă. Şi acuma în jur atâta lume.

— Veniţi cu toţii ca să vă vadă.

— Nu! Au venit pentru d. Mirea. Are mult talent. A fost elevul meu.

— Nu se vânduseră nici jumătate de bilete, până n'am anunţat venirea dumneavoastră şi apoi, într'o zi, toate au fost cumpărate.

— Prin urmare lumea vine pentru un om şi nu pentru muzică.

„Omul" fiind dumneata... şi pentru muzica lui. Am schimbat şi programul. Vom cânta concertul pentru pian şi orchestră în Fa major. Acela cu care aţi dobândit marele succes.

— Concertul meu în Fa major?

— Da. Ne-a sugerat ideea doamna Lascăr.

— Doamna Lascăr v'a sugerat ideea?

Iată dar că Ana Lascăr se gândea la el. De ce nu venise pe alături, s'o vază măcar.

Dânsa nu ia parte la concert?

— A întârziat.

— Aşi vrea să-i mulţumesc.

Ce banal motiv.

— Staţi în aceeaşi loje.

A început să citească programul. Eroica. Ana Lascăr fiind de faţă. O dirijase odată în Italia la Neapole. Stăpânise orchestra cum îşi stăpânea şi suferinţa. Era prima dată că o reîntâlnea fiind sigur că a pierdut-o pentru totdeauna. De curând măritată, nu înţelesese nici o clipă iluziile ce îşi făcea el. Marşul funebru eşise divin. Dar mai cu seamă simfonia în Do minor a lui Saint-Säens. Era ultima bucată pe care o executa şi îşi dădea seama că după aceea el pleacă într'o parte şi ea într'alta. Pusese sufletul în ea, pusese toată inima lui. Membrii orchestrei i-au spus pe urmă că abea îl mai puteau pricepe. Fiecare notă o voia într'un fel deosebit interpretată şi le cerea supra-omenescul. Când a terminat era epuizat. Abea a mai putut mulţumi ovaţiilor prelungite.

In urmă timpul a căzut ca o perdea în mijlocul lor. Dar a scris concertul în Fa major pe care i l-a dedicat — doamnei Ana Lascăr în amintirea frumoasei primiri de la Neapole. — Poate lumea a vorbit multe în legătură cu aceste rânduri, dar ceeace simţea el, nu ştia nimeni. I s'a executat concertul cu vreo câteva luni după publicarea lui în formă definitivă. N'au trecut nici zece zile şi a primit o scrisoare din Italia. **Am auzit că ai dobândit neasemuit succes cu un concert ce-mi este dedicat. Sunt foarte mâhnită a nu putea lui parte şi eu la gloria ta şi te rog în amintirea vechii noastre prietenii să mă crezi cu gândurile alături de frumoasele realizări ce înfăptueşti.** Şi mai spunea încă lucruri tot atât de reci şi neînsemnate. Iar el care aşteptase ceva mai mult! In sfârşit, asta e soarta.

— Maestre vine d-na Lascăr.

Inima a început să-i bată, cum de mult nu i se mai întâmpla.

Bătrânica asta Ana?

Ce teribil.

A iubit-o, şi poate o mai iubeşte, fiindcă... Se ridică, îi sărută mâna.

— Ana Lascăr, ce fericit sunt că te revăd.

— De ani nenumăraţi „maestre" nu te-am mai văzut. Eh! Eh! Fiecare cu ale lui. Să luăm loc, că trebue să începă.

— Incepe?

— Acuma, cu Saint-Säens. Iţi mai aminteşti de Neapole.

Dacă îşi mai aminteşte...

Primele măsuri au izbucnit turburător. Concertul în Do minor... Concertul acela din Neapole...

Orchestra se înfierbânta din ce în ce. Pasiunea creştea insinuant şi grandios. Totdeauna Saint-Säens îi dădea impresia unei mări nordice pe care numai arareori răsare soarele. Iar când ataca orga i se părea că întrevede, biet individ rătăcit în pustietate cerurile deschizându-se.

— Iţi place Andrei?

Ia spus pe nume. Rostit de ea numele nu şi-l mai auzise dinainte de Neapole. Pierdut în negurile trecutului.

Viorile fugeau pe valurile portativelor. Păreau valurile mării.

— De când l-am cântat ultima dată, înaintea ta îmi place enorm.

— Iartă-mă.

Ochii lor au rămas închişi. Dar pentru prima oară de când se ştiau inimile li s'au întâlnit.

— Nu te-am înţeles, acum e târziu, prea târziu.

— Sunteţi emoţionat maestre? — Glasul răsunase din spate. De unde venea oare?

— Nu, nu, e frumos.

Orga începuse să emane armonii calde. Un calm desăvârşit plutea peste capetele lor. Intrase parcă într'o catedrală Profund şi maestos instrumentul îndemna ochestra să se înalţe spre sunete pure.

— La Neapole, atunci, am plâns. Era atât de frumos. Dar n'am putut crede că este pentru mine.

De ce n'ar mai putea reîncepe viaţa. Să fie cum era pe vremuri din nou.

Ce încălzită este sala!

Prima dată când dirijase era într'o seară plăcută de primăvară. Mirosea aerul şi fremăta lumea de vara care vine. Avea emoţii şi nu-i venea să creadă în fericirea ce-l înconjura. In sfârşit după ani şi ani de muncă, stăpânea orchestra, stăpânea el, sala îl aştepta. Hm! Sala cam goală. Dar a izbutit. Mai târziu unii au regretat că n'au venit să-l audă.

Nici Ana Lascăr n'a venit. O cunoştea, însă ea râdea de el... Ii spunea că nu e serios şi nu va putea nici odată isbuti. Nici odată! Cum tocmai ea nu-l încuraja. Când s'a terminat concertul a trecut pe la ea. Avea o petrecere. Din entuziasmul cu care venise a trebuit să lase aproape tot la uşa de intrare.

— Eh, cum a fost?

Am reuşit.

— Bravo! Vino să-ţi dăm ceva de mâncare.

A salutat în dreapta şi în stânga. Unii l-au întrebat în treacăt?

— A mers.

— Da!

Şi nici n'avea timp să le spună mai mult căci îşi vedeau de distracţiile lor.

— Ana, să-ţi povestesc...

— Lasă, altădată, destul că ai reuşit. In sănătatea ta. A ciocnit un pahar. Şi să continui să ai succes. Acum iartă-mă trebue să mă duc să mă ocup de mosafiri.

Orga a răsunat violent într'un acord.

Apoi cu vremea a început şi el să creadă c'a uitat-o pe Ana Lscăr. Se vedea din când în când, întâmplător, prieteni, şi nici măcar buni. Din când în când gândurile lui o mai urmăreau însă.

De câteva ori venise la concertele lui şi era fericit. Când lipsea, nu era în stare să conducă orchestra cu aceeaşi amploare. Pe urmă din nou a început s'o iubească. Dacă se gândea bine, ţinuse tot timpul la ea. Doar soarta cu micimile ei se amestecase absurd în viaţa lor. Dece nu se înţeleseră oare de la început.

Deslănţuită orchestra se sbătea parcă încercuită de duşmani. Vertiginos melodiile se urmau dintr'o cascadă de sunete. Suflătorii făceau eforturi să răsbată iar talgele încercau să domine tumultul.

La Neapole cât s'a luptat s'o ducă la bun sfârşit. Către final, aici, era să se prăbuşească aproape în nesimţire. Dorinţa de a fermeca pe Ana îl ţinea în picioare.

Lumea a isbucnit în aplauze.

— V'a plăcut maestre?

— A fost foarte frumos ritmat. Şi orchestra a mai făcut progrese.

— N'aţi mai auzit-o de multă vreme?

— Nu prea.

Da, n'o mai auzise. La vârsta lui era aproape neglijent. Bătrâneţea. Ce stare dezarmantă.

— Ana Lascăr. Sunt cuprins de o melancolie sumbră când te văd şi mă văd.

— Lacrimi pe mormântul trecutului, maestre.

— Dar nu-l mai reînvie.

In sală lumea vorbea tare. Erau ca singuri.

— Când mi-am dat seama cât de mult însemnam pentru tine, şi cum te disprţuiam, am început să sufăr. Dar erai departe. Te depărtasem eu însu-mi. Nu te mai uitai la mine atunci. Am pâns, puţin. Vanitatea poate, te vedeam ajuns aşa departe...

A privit-o. Ii tremura capul. Chipul acesta fusese al lui Ana. Rupt de vreme. Ce crudă e viaţa.

Noapte din cronici

Şi-a stins ochii de lumină, oraşul;
Aceasa este numai noaptea mea:
Un mag colindă 'n versuri dup'o stea
Ca să-şi găsească în poveşti sălaşul.

Am să m'aplec s'ascult cum cântă lutul
Şi glas din cronici am să înţeleg;
Poveste minunată am să 'ncheg....
Hei, cronicar! Şoptește-mi începutul!

Povestea mea e o poveste veche
Şi-aceiaşi Domni surîd în slova ei;
Domniţe-şi fac din stele mari cercei
Să le anine noaptea de ureche.

Un cronicar o să se încovoae,
Cucernic, la icoane-o să se 'nchine,
Şi'n călimara nopţilor senine
O pană albă are să se înmoae.

Şi alungând din ochii mei minciuna,
Am să pornesc cu voevozi la vânătoare;
Cuţitu-o să sclipească 'n cingătoare,
Am să încerc să fur din ceruri luna.

Şi, poate, jupâniţa cea mai albă
O să ofteze după mine 'ntr'un palat;
Eu am să-i dau inelu-mi fermecat
Să-l pună 'ntr'un sipet, lângă o salbă.

Iar mai târziu, când am să plec departe
Cu tolba 'n care vise am pitit.
Am să privesc cum înspre asfinţit
Zâmbesc şăgalnic, cronicari din carte.

TRAIAN LALESCU

Melancolie

Toamnă, m'am îmbrăcat şi eu cu haina ta...
Şi, de frig, mi-am vârît mâna în buzunar
Şi-am dat peste frunze şi flori uscate,
Rupte, din sufletul meu, de Brumar....

Toamnă, dece mi-ai uscat florile mele?

De când ai sosit tu ,cădelniţele tale grele,
Au început să tămâieze coşurile pe case,
Să urle câinii vântului sub obloanele norilor trase
Şi să lăcrimeze văzduhul ochilor mei.

Toamnă, cocorii din pricina ta au furat vara cu ei!

Ascultă şi tu cum se tângue apa'n scocul morii,
Cum suspină pământul sub destinul somnului greu;
Toamnă, plânge pădurea şi crângul, văzduhul şi norii,
Plânge iubirea.... şi toate tainele dorului meu....

Dece, toamnă, când vii tu, parcă plânge şi Dumnezeu?!

SERAFIM V. PASLARU

Copilării

de IANCU BARNEANU

Mă pomenesc într'o Sâmbătă, cam pela prânzşor, cu Dumitru lui Ilie: cioc, cioc la portiţa dela spatele casei.

— Iancule!

Tocmai mestecam la o coleaşe de mămăligă.

— Aud, aud, îi răspund.

— Ai vr'un câine pe-aci?...

— N'am; vino că's duşi toţi la conac, pe vale. Auzii portiţa: — zdranc — şi când sucii capul, văzui pe Dumitru păşind pragul.

— Ce tot faci aci? — întrebă el cam îndesat şi zâmbind...

— Fac de prânz, fac de prânz, mai şezi şi tu; trăeşte soacră-ta, nu-i aşa ? !...

Pe foc sfârâia tigaia plină de ochiuri de ouă şi din vreme în vreme săreau stropi de untură pe cărbuni. Dumitru cum se crăvi lângă perete, şi lungi gâtul spre tigaie:

— Da' câte ouă puseşi!... şi câtă baltă de untu..., — dar o curmă de grabă, căci îl şi pecetlui un strop de untură pe vârful nasului.

— Hâmm,... da' dacă-i vorba mă juli, zise încreţind fruntea şi ţinându-se cu mâinile de nas...

— Dă-i cu baligă, nu te mai văicări, că-ţi alină acuşi.

— Ei şi tu,... cu baligă pela nas,... o nimerişi!...

— Tu ştii a ta prostească; eu am dat pela deget şi cât ai da în amnar n'am mai avut nimic.

— Pela deget mai merge, dar nu pela nas!...

— Atunci rabdă... de, cine te pusă să bagi nasu 'n tigaie.

Isprăvii mămăliga cu mestecatul, o atârnai de zălar de răsuflă şi apoi, cam cu chin, cam cu vai, o răsturnai pe masă. Ieşiau aburii fuior din ea şi un miros proaspăt, plăcut, se răspândea în lături. Eu făceam zâmbre, nu făceam, dar Dumitru îşi lingea buzele şi mereu înghiţea în sec. Şezui la masă, îl poftii şi pe el şi amândoi ne anevoirăm zdravăn cu mămăliguţă caldă, muiat, ochiuri de ouă, salată de foi de ceapă şi lăptuci şi cu rachiu din fucie. Pela o vreme Dumitru începu să-mi facă semne: moţăia mereu din cap şi închidea ochii pe jumătate.

— Ce-i, mă? — îl întrebai zâmbind.

— Atâta!... îşi încercui el mâinile, îngrădindu-şi degetele.

— Ei, ce-i ? !

— Da' atâta... ştii!...

— Ce-i, mă, ce tot te strâmbi ? !...

— Lubeniţe.

— Ei, cum ? !

— La Voica.

— Un'e?

— Su'mal... atât!... cât baniţa... Hai, mergem desară?

— Mergem..., da' vezi că eu nu prea ştiu seama că doar n'am mai călcat pe ogorul lui Voica de când sânt.

— Ne ducem acuşi să plănuim.

— Apoi cum să fac că mama doarme, n'o să mă lase.

— Te lasă, spune-i că te duci pe su'mal să iei vreo doi ardei şi vreo două pătlăgele.

— A, ha, că bine zici — şi repede sării în prag :

— Mamăăă!

— Aud, răspunse mama, trezită din somn.

— Vezi că mă duc pe sub mal să culeg câta ardei.

— Ei... du-te... da.. ai grije să nu iei harmalaie de copii după tine pe-acolo; — du-te singur dacă te duci.

— Bine, bine!...

Adunai masa, dusei fucia la locul ei, sării-răm peste prileaz şi, — trap săltat pe deşelat — cât ai încărca pistolul, ne şi aflarăm la capătul podului, la „Hududoiu', — şi de aci sub mal.

Ogorul lui Voica e aşezat la dreapta alui nostru, cum stai cu faţa spre apa Coşuştea. Pe partea stângă ne hotărnicim cu Nicolae al Stanchii. Numai la noi nu se mai află zăvoiu şi răchităriş împrejur, căci tata, om mai cu stare şi cu dare de mână, a adus pe Titoi şi pe Niţă Bilan de l-au scos, aşa că soarele încălzeşte ogorul nostru de dimineaţă până la chindia mică, când se ascunde după coama răchiţilor ce împrejmuiesc curătura lui Voica. Şi la noi se fac „boboruţele", se fac şi la Nicolae al Stanchii, dar ca la Voica ba, Şi la noi sânt ştiubeie cu apă pentru udat, dar e vorba că nu ne prea ostenim noi aşa cu udatul. Pe câtă vreme Voica nu scâlbeşte o seară ori o dimineaţă: udă, plivеşte, sapă, amiruie pietrele şi le face grămejoare, scobeşte pirul, toată ziulica nu-i mai stau mâinile şi picioarele. Vrednic om, ce-i drept!... Poate că din pricina asta nu se prea împacă el cu megieşul său, Ion Volintiru, care trage la aghioase de dimineaţă până seara în fundul covercii din mijlocul ogorului.

Insfârşit, ne apropiarăm de gardul cu mărăcini, în dreptul unei huzi făcută de câini şi când văzui lubeniţele, mă luai cu mâinile de cap :

— Mamăăă..., n'am văzut lubeniţe aşa mari de când sânt!

Dumitru îmi făcea mereu semn:

— Sât! dă-te îndărăt că uite pe moş Voica al bătrân.

Intr'adevăr, unchiaşul se lungise pe covorul verde ce împrejmuieşte ştiubeiul, la umbra sălciilor şi dormea cu faţa în sus şi cu gura căscată, că şi pământul adormise pe sub el.

— Uite „huda", şopti Dumitru, aici stai tu desară; eu dau pe din vale şi ţi-le car: una câte una; haida.

— Hai.

Pe drum numai de lubeniţe vorbeam.

— Da', mari!... ce zici — moţăia Dumitru din cap şi zâmbia la mine.

— Aşa mă... nici la Domnul învăţător nu-s aşa, cu toate că le pune după carte; barem să nimerim pe-a mai mare!...

— Ce pe-a mai mare, că le luăm pe toate.

— Ei... şi tu... vrei s'o păţim acuma!!

— Ce s'o păţim?! Ei, hei, băete, am mâncat eu cireşile lui Fugăşin din deal şi tot n'a pus gheara pe mine, dar-mite lubeniţele lui Voica.

La „Poiană" ne despărţirăm, înţelegându-ne să ne întâlnim în amurgit, la capătul Hududoiului.

Pe acasă n'am mai făcut nicio treabă. Mi-era gândul tot la lubeniţe. M'a trimis mama pela grădina lui Matei să culeg foi de raţe, — şi foi de raţe s'au făcut, că tocmai atunci trecea Gheorghiţă al lui Prală la scăldare şi a trebuit să mă duc şi eu cu el, să-i ţiu de urît. Până seara am umblat hai-hui, iar când m'am îndreptat spre casă, n'am putut până n'am dat pe sub mal să arăt şi lui Gheorghiţă lubeniţele. S'a crucit şi el când le-a văzut, dar să-i spun planul nostru, ferit-a Dumnezeu.

Am ajuns acasă şi, după ce m'a mai mărturisit mama o leacă, am ieşit în drum. Dumitru ţinea de mult proptă stâlpului de telegraf din dreptul lui nica Ciucă Buză. Inamurgise de-a binele când o luarăm din loc: tiptil, mai pe ogăşel, mai pe potecuţă, mai prin porumbişti, haida-hai, până ne trezirăm în capul locului, la Voica, în zăvoiu. Lună nu era de cu seara. Pe drum parcă tot mai vedeai în lături, dar în zăvoiu îţi dai cu degetul în ochi. Nu se auzea nici pis.

— Treci la hudă, — îmi şopti Dumitru. Trecui eu la hudă, stătui ce stătui şi parcă pela o vreme auzii nişte fâşieturi cam prin dreptul lubeniţelor.

— Să fi ajuns Dumitru? Poate — şi tăcui ca peştele, stârcit lângă hudă, pe un muşuroiu de porumb. Dar n'apucai să mă chichesc bine şi: fârrr, fârr — porumbii prin dreptul meu. O 'ntinsei la vale... Tupo, tupo, tupo 'n urma mea. De ce tupăia, tot mai tare lărgeam pasul. Fugi, fugi, dă-i fugi; sării nevăzând gardul lui Nicolae al Stanchii; boarf, dădui pe brânci; boarf altul peste mine; o luai în mâini şi'n picioare, intrai în coverca lui moş Ion Volintiru, care tocmai dormea acolo ; dădui peste el; se sculă cu mine în spinare mormăind... scosei un ţipăt de groază de se cutremură zăvoiul... împinsei cât putui şi se pleoşti coverca pe mine şi pe moş Ion; ieşii cum ieşii cu o crăcană după gât, în vreme ce moş Ion suise coasta pe jumătate spre casă; şi când s'o întind la sănătoasa: pleoşc, mă trezii în ştiubeiul le udat varză.

— Au Doamneee,... răsună fundul ştiubeiului — îmi spărseşi capuuuu!...

Iarăşi scosei un ţipăt de groază. Se făcu linişte.

— Auzi-acuma-na!, apese-vă tămâile şi sfintele cruci, da' cum nu vă mai găsiraţi locu' decît peste mine?!... fură cuvintele moş Ion Volintiru, care suise, pe semne c ţiţa întreagă.

*

— Titule, dă-te mai la o parte că mă p ţăpişi în nămol, şopti cel de sub mine.

— Ce Titu te lovi, Dumitre, nu mă mai c noşti, — zic.

— Hai, mă Titule, nu mai glumi că-amurţi picioru... Îuuu !

— Taci mă că nu-i Titu, ce tot păsăre pe aci!...

— Da care eşti, mă?!...

— Sânt Iancu, Dumitre; ai căpiat, nu mai cunoşti?

— Doamneee!... se miră cel de sub mi Iancule, îmi pare că tu căpiaşi mai rău mine.

— Dece, frate-meu ?

— Păi eu îs Dumitru?!...

— Da care drac eşti?

— Gheorghiţă al lu' Prală sânt !...

— Fire-ai afurisit, Gheorghiţă, cum aju şeşi aci, frate-meu ? !...

— Păi nu ştii că-mi arătaşi şi mie lubniţele pela amiazi?!...

— Ei, şi?!...

— Păi venii şi eu cu Titu lu' Gică să fură vreo două şi văzurăm pe Voica numai în c maşe, cum venea aşa venea dinspre zăvoi.

— Numai în cămaşe?!...

— Apoi!...

— Ala Dumitru lu' Ilie fu măăă... că eu c el venisem să furăm lubeniţe.. bogdaprosti mân-sa de treabă... că n'o mai nimeriram!!

Moş Ion Volintiru poate că pusese zăvor la uşe, iar Dumitru lui Ilie şi cu Titu or ajuns acasă. Cum am ieşit din ştiormină, pli de sus până jos de nămol, am întins-o spr casă, n'am mai aşteptat pe Gheorghiţă... doua zi era Duminică, şi la horă în „Poiana cine credeţi că era 'n frunte ? Moş Ion Volintiru. Şi cum povestea, aşa povestea: că to dracii şi toate „milostivele" au tăbărît a noapte peste el; că i-au făcut coverca pra l-au călcat pe spinare şi apoi au pierit ştiubei, chirăind. Lumea toată asculta şi s minuna şi nimeni nu se îndoia de crezare căci moş Ion avusese grije, de dimineaţă, s ducă la locul cu pricina pe toţi megieşii s mai ales pe cei ce nu-i luau în seamă spusel

Pământ şi cer

(Urmare din pag. 7-a)

Acum, bombardierul şi leatul cel nou sunt prieteni.

Ordonanţa se şterge de sudoare cu un ştergar vărgat în trei culori. Ştergarul are un nod la un colţ şi Şearpe Ion are ochi buni.

— Cald, camarade...

— Cald... Daaa... avem cantină....

Ordonanţa s'a bucurat la veste, şi, după o vreme, împreună cu inimosul Şearpe, s'a aşezat la o masă, în răcoarea magherniţei de scânduri pitită sub salcâmi, care închipue cantina escadrilei.

— Păi, cum asta, Simion de două ori? Ar veni cam aşa: Simion Simion... Tot aşa ţi-i şi numele de neam şiăl de popă... Mhî...

Şearpe s'a dumirit asupra numelui noului camarad cu nod la ştergar.

— Şiii.... zi, eşti ordonanţă la don' căpitan ăl nou....

Lui Şearpe Ion, bombardier şi mâncău aprig, îi place şi ceva băuturică dacă se află. Ea, dacă ai sta să socoteşti, ea, băutura e ce e... Mâncarea e curată fudulie, — vorbă auzită dela moş Stan.

Bate vorbele cu sunete metalice şi cu intenţii adânci. De bună seamă, nu s'a înhămat aşa, de drag, la bagajele Simionului Simion şi nici oasele nu i-or fi pocnit sub povară chiar aşa, pe gratis. Ochise bombardierul, la ştergarul cu chenar tricolor, colţul cu nod. Şi el ştie ce păstrează un soldat, când are şi când mai este ordonanţă, în colţul zăvorit cu nod al unui ştergar.

Aci, în cantina de sub salcâmi, află Şearpe Ion că Simion este şi el tot de pe Jii. Din Haţeg, zicea. El, gorjan de când e lumea, cu tot neamul lui, ştie că Jii se sfârşesc undeva pe la Lainici. Despre Haţeg ştia că-i un sat de ciobani şi ungureni, — mai nimic. Dar dacă zice Simion, debunăseamă că va fi o bucată de Jii şi pe tărâmul celălalt.

Şi mai află bombardierul Şearpe, că haţeganul acesta de Simion priveşte toate cele ciobăneşte: drept în faţă. Fiindcă este cioban. Are peste o sută de oi şi ştie toate chemările munţilor. N'a rămas coclaur necotrăbăit de el. Şi-apoi jandarmii cu pene de cocoş la pălăriel.. Numai el ştie câtă suferinţă a tras cu ei când au vrut să-l ducă la cătane... Dar, dacă-i vorba de cătănie, s'o facă acolo unde se cade... Şi aşa, s'a pomenit într'o noapte cu încă doi feciori haţegani într'acoace. Fiindcă împăratul cel românesc aici este...

Ţoiurile nu se văd. Şearpe dă semne de nerăbdare:

— Două cinzeci...

Simion a poruncit ca la judeţ: solemn, aproape caraghios.

— D'aia bună, a intervenit Şearpe cu greutatea omului dela el de-acasă. Apoi către Simion, cu glas scăzut: — Are două specialităţi.

Cantinierul are un picior de lemn. Este un pilot ologit într'o luptă. Se grăbeşte să-şi servească muşteriii, stângaciu: se vede că nu-i de meserie. Şi-apoi în orele de după amiază, muşteriii sunt puţin obişnuiţi.

— Noroc.

— Viaţă bună!

Ţuica are gust de iubire şi sunet metalic. Aburеşte sticlele şi gâlgâie ritmic pe cele patru gâtlejuri: două de cinzeacă, două de om. Piciorul de lemn tropăie crud pe duşumea.

— Face cât zece nemţi...

Şearpe îşi şterge mustaţa cu dosul palmei. Cercetează lichidul în zare. Plescăie limba cu sgomot. Ia aere de mare cunoscător.

Cantinierului îi place lauda, dar e modest:

— Nu-i olteneaască. P'aia o bea neamţul... se crede el dator să-şi lămurească muşteriii.

Simion haţeganul se îndârjeşte foarte. Aşa e el când aude vorbindu-se de neamţ...

— Mai una...

Bate cu pumnul în masă turtind în gând un batalion de barbarezi. Porunceşte învrăjbit, ca un general hotărît să bir rue. In sticlele colorate, frumos orânduite în rafturi, se află neapărat ascunse numai berete nemţeşti.

— Doamne-ajută!

— Noroc!

Lichidul alunecă răcoritor din sticle. Şearpe este dorit. N'a băut de mult aşa ceva.

— Apă şi iar apă, — şi aia sălcie... Pe Jii apă.... Nu d'asta văroasă... Da şi ţuica, — mai rar. Moş Stan ne dă el, nu-i vorbă. Da proastă mă vere... phi!... ca o muiere. Şi cu măsură. Zice că nu-i bună prea multă. Auzi, nu-i bună.... A, da tu nu-l cunoşti pe moş Stan...

Inir'adevăr, Simion nu-l cunoaşte pe moş Stan. D'aia şi-l închipue: un om nepriceput şi bătrân, de vreme ce poate găsi aşa şubrede glume. Moţăie compătimitor spre bombardier: parcă el ar fi moşul cu pricina. Are ochii sticloşi şi obosiţi şi l-a cuprins o mare fericire la gândul că şi tovarăşul de băutură a ajuns aci tot de pe Jii.

La o gură de ţuică limbile se desleagă. Spui şi afli multe: unele vrute, altele nevrute. Fiecare om are povestea lui: nu se poate viaţă fără poveste. Şi când ai o licoare aşa de răcoroasă şi un tovarăş de 'nţeles, ţi-ai tot spune povestea. Bombardierul vrea să şi-o deşire pe a lui. Simion, pe a lui. Dar şi cantonierul are ceva de spus.

Cei doi aprinşi vorbăreţi se învoesc să asculte şi să tacă, — lucru foarte greu în zodia asta de veselii.

Povestea cantinierului este povestea piciorului de lemn.

— ...Nu era chip să-l trag de sub turelă fraţilor. Mă seca la inimă. Strivitură, ce vreţi... Şi Fritz mă scuipa cu tunurile... Şi lătrau mitralierele... ceva nemaipomenit... Săreau ulmii din rădăcini ca iepurii... Nu mă mai vedeam din ţărână... Avionu' praf şi foc. Eu, sub turelă. Inţepenit. Dau să mă sucesc un pic. Nici vorbă... Incerc să ridic turela. Prostii... Dac' am văzut că e rost să mor cu piciorul strivit ca un şoarece în cursă ,am scos tesaca şi am înfipt-o în picior. In os nu s'a oprit: era ţăndări. A scârţâit doar în carnea strivită, aşa, ca un tibişir pe tablă. N'am apucat să desprind ciotul de trup, că m'au luat mâni nevăzute, mi-au turnat plumb pe ochi şi...alivanta.

Râde scurt, crud.

Işi sfârşeşte povestea pe undeva, pe la un spital.

Bombardierul moţăe înmuiat ca o rufă. Simion răbufneşte împleticit:

— Sfântu lor de sasii! Mai dă o cinzeacă... Le-om arăta lor noi.

— Şi o bucat' de pâine, — se trezeşte Şearpe. Auzi Simioane poveste?... Auzi?...

Dă să asvârle mâinile în semn de admiraţie. Mâinile îi sunt ca două mae. — M'am cam îmbătat, gândeşte. Ii e ruşine de gând.

Simion aude povestea. O prea adue. Ca să dovedească, se ridică vijelios:

— Auzi don... focul să mă arză dacă nu ţi-oiu aduce eu picioru'napoi. Eu, Simion Simion din Haţeg. Ii vedea...

. . . . . .

— Simioane.

— Or'naţi.

Se scoală în picioare uimit de chemare şi închipue un fel de armonică având încheieturile la glesne, genunchi, şolduri, piept şi gât.

— Ce faci aici?

— Trăiţi... mă bat cu nemţii...

— Vrea s'aducă 'napoi picioru 'mnealui, intervine bombardierul binevoitor. Dar imediat râde prosteşte, sec, dezechilibrat.

Căpianul Petre Anta a nimerit la cantină târziu, după ce toată escadrila fusese răscolită ca să-l găsească pe Simion.

Locotenentul ajutor Leu Mihail, moş Stan Petrache, locotenentul de Flais ,adjutantul Tessier şi mitralierul Mircioagă, privesc consternaţi spre Şearpe, care se leagănă ca un plop între vânturi. Mircioagă se miră mai tare: al dracului om Şearpe ăsta!...

NICOLAE ANDREESCU

Fragment din volumul cu acelaş titlu, sub tipar în colecţia *„Universul Literar"*.

Egor rătăcitul

(Urmare din pag. 6-a)

Cert este — Egor o credea şi n'avem nici un drept să-l contrazicem — că eroul nostru trăia una din acele întâmplări ce nu sunt date oricui să le trăiască: trăia în viaţă ceva ce seamănă mult cu moartea, lucru ce de obicei nu le e dat nici viilor nici morţilor să-l cunoască. Şi e atât de înspăimântător lucrul acesta încât, cu tot riscul de a lăsa incompletă povestea lui Egor, vom feri cititorii de cunoaşterea lui. Pe lângă acest lucru înspăimântător, Egor îşi avea, însă, colecţia lui de vieţi care îi dădeau momente de mare încântare.

Ca să ne lămurim: un ins oarecare căruia îi trec prin cap tot felul de întâmplări trăznite scornite de propriul lui creer, le poate da drumul apucându-se să scrie tot felul de istorioare. Asta se întâmplă deobicei. Egor făcea altceva, mai mult şi mai neobişnuit: el trăia singur toate istorioarele care i se năzăreau, cum îşi juca rolurile pe scena teatrului. Numai că de data asta o făcea pe propria lui piele şi pentru sine. De aici, nenumăratele versiuni se băteau cap în cap, asupra firii lui Egor. Ba că e un mare beţiv şi stricat, de când într'o noapte cu lăutari întruchipase rolul Cadavrului viu, din bine cunoscuta piesă, ba că e maniac religios, fiindcă într'o zi îl văzuseră la marginea oraşului în zdrenţe, bătând mătănii. Sufleteşte, Egor parodia sute de vieţi, trăia cu adevărat în fiecare, când însă se întorcea în sine îl cuprindea o senzaţie de inexistenţă, i se părea că nu mai e în nici o parte.

In afară de spectacolele pe care şi le pregătea singur, Egor constata, din ce în ce mai uimit, că nu vine nici o minune dinafară. Atunci stingea candelabrele şi aprindea lumânări care fâlfâiau slab în întunerecul casei, doar s'o arăta ceva. Totuşi nu vedea niciodată nimic, nu venea nimeni. Lumea era cu adevărat pustie până în toate depărtările ei. Mai pustie decât şi-o închipuise. Puteai să urli până te sufoci, să-ţi rupi propriul trup cu dinţii ca îngropaţii de vii, tot nu se întâmpla nimic.

Doar primăverile erau frumoase, doar frumuseţea lor îl mintea pe Egor mai rău. Se închidea atunci în casă unde stătea cât putea, cu perdelele trase să nu pătrundă lumina. Dece să se bucure de primăvară, când nimic nu va împiedeca venirea acelor ierni grozave cu toată nebunia lor.

O, când se gândea, zău că toate astea ar fi trebuit să se sfârşească. Dar n'avea nici măcar curajul să se sinucidă. Când eşti mort s'a terminat cu tot, nici măcar moartea nu poţi s'o cunoşti, fiindcă moartea, când eşti mort, nu mai e moarte aşa cum şi-o închipue vii şi cum ar vrea s'o cunoască vii dacă ar putea. Unii dintre eroii pe care îi întruchipa erau născuţi sinucigaşi, dar când ajungea la punctul acesta, Egor îi privea dinafară ca în vis când te vezi murind. El, nu era în nici o formă ca apa, ca fumul.

Incendiul din acea noapte de Anul nou se petrecu întâmplător, nici el nu fu pus la cale cu voinţă.

Era ora douăsprezece şi băteau clopotele la toate bisericile. Egor stătea singur în bibliioteca boerului Stocof. Era întâia noapte de anul nou pe care o petrecea singur. Stătea cufundat într'un fotoliu şi surâdea vag, fiindcă îşi spunea „Curios, eu sunt totuşi om". O lumânare ardea pe masa de stejar la care scria deobicei boerul Stocof, şi era gata să se stingă. Când se va stinge, Egor ştia din alte dăţi, întâi va fi întunerec complect, apoi se va desprinde, încetul cu încetul o dungă verticală argintie, între draperiile grele.

Clopotele băteau la toate bisericile, limpezi ca glasul cristalului, atât de blând parcă erau dela nişte biserici din cer. Unde şi când mai auzise clopotele bătând aşa? tresări Egor. Atât de demult, parcă s'a întâmplat în altă viaţă. Era atâta blândeţe şi atâta dragoste în jurul lui atunci, avea părinţi, parcă şi două surori mai mici şi la ora douăsprezece s'au ridicat toţi solemn, în timp ce luminile se stingeau încet...

Pe Egor îl podidi un hohot de plâns. Plângea şi îşi asculta plânsul în liniştea completă a casei şi, de data asta simţea, luminat, că nu mai joacă nici un rol, că e însfârşit el, el însuşi — cel de totdeauna căutat.

Lumânarea se stinse complet. Clopotele amuţiseră.

Când deodată, din sala de muzică, veni o uşoară îngânare de clape. Era cineva acolo. Duhul casei pe care îl chemase de atâtea ori, se arăta şi el. Egor se simţi însă de data asta, ca niciodată, cuprins de spaimă. (Se avea pe sine acum ca un dar preţios şi nu mai putea să riste orice). Se ridică brusc şi fugi, abea nimeri uşa dela bibliotecă, o deschise, trecu din cameră în cameră, neştiind încotro să se salveze pentrucă peste tot era linişte şi întuneric. I se părea că zeci de paşi fug cu el în toate direcţiile. Ajunse în sala de muzică. O făptură mică, un şoarece pesemne, speriat de sgomot, se ascunse în pian. Era acum linişte completă. Din camera vecină veni o lumină roşietică, ciudată; o lumânare răsturnată aprinsese covorul. Egor se simţi ţintuit pe loc, neînstare să fugă. Toată voinţa îl părăsi dintr'odată. Işi făcu o cruce mare, uitându-se spre un punct fix, ca pe scenă, şi spuse răspicat: „Doamne, am greşit. Am greşit faţă de Tine şi faţă de viaţă. Douăzeci şi unu de ani am greşit. Iartămă, Doamne".

Rămase nemişcat până când camera se umplu de fum înecăcios. Incercă să se ironizeze „dar joci teatru" dar nu reuşi să surâdă, fiindcă îşi dădea încăodată seama că s'a regăsit însfârşit pe sine. „Totuşi vei muri în câteva clipe" îşi spuse iar. Curioasă şi moartea asta, un om care nu va mai fi peste câteva clipe, cu care se va întâmpla un lucru de care toată lumea se înspăimântă, nu simte totuşi nimic din apropierea morţii. Poate doar fumul acesta cu adevărat înecăcios. Egor începu să tuşească din ce în ce mai tare. Aşa se isprăvi. Incendiul dură apoi până în ziuă, înroşind oraşul alb şi cerul senin, îngheţat, cu stele mari, tremurătoare.

*

Astfel se sfârşi viaţa lui Egor cel ce multă vreme avu minţile sucite, în cele dintâi clipe când se regăsi pe sine.

ANIŞOARA ODEANU

Ciupercuţe

cu pitici sau „Crăciunul 1939

de SIMION STOLNICU

Mamei me
Ecaterin

Cu toate că suntem la săbătorile de iarnă, am stat cumpănă să alegem într titlul acesta şi acea înrourat numire pe care poporul nostr a găsit-o pentru o floare, „Cărul zânelor". Cel puţin titlu să aibă lumină de basm c un lampion în pragul unu bârlog de hotar.

Exista odată doar melancolia Crăciunului dela restaurant. Acum..., să crii „Crăciun" când îţi expiră concediul militar înaintea zile de Moş-Ajun. Astfel vremurile ne impun să dumicăm oficiu sfânt al scrisului. Altădată eram dispuşi chiar să intrăm să muncim în rând cu zeţari care uneltesc s'apară mare fiţuică a Crăciunului.

De ieri, sau de azi dimineaţă, târcolim în jurul întrebării: cum vor fi îmbelşugatele ninsori pe zona militară? Zona .., cuvânt mare, parc'ar cuprinde toate experienţele Ea începe'ntr'adevăr, dela Chitila şi ţine până...

Ne vom întâlni cu basmul acolo unde, sub coifuri, ne-am găsit cu Brumarul.

Trebuie să plecăm, să chiuim tare străpungând şoapta colindelor. Dar mai nainte, vom scrie de Crăciun, totuşi, cum se cuvine, lângă clondir, aici la restaurant, pentru melancolia necunoscutului civil care-şi va petrece tustrele zilele la masa aceasta. Pentru consolarea celibatarului omis dela preaplinul datinilor...

Oriunde a dormit Bătrânul cu jecuţa plină de jucării la spinare, a renăscut: un Crăciun nou va vorbi. Aşa-i de părere şi Moş Nichifor Coţcarul concentrat şi el, care mai isteţ decât un titrat, a învăţat, la grupul de comandă, întregul Morse. Printre stivele fildeşului sănătos de sub mustaţă, ne va spune ce aude'n casca undelor scurte. Crăciunul gâfâie vajnic prin troenii pe unde trecu târtia făcută din os de ren. La mormăitul drumeţului nostru lupii scâncesc îngroziţi, precum fraţii lor în circ la auzul răgetelor de leu din zăbrelele vecine. Pe luciurile albe, tiling-tiling, descătuşat, în păduri, spre ţara ciupercuţelor. Şi apoi, cu piticii în jecuţa roşie de pe umăr...

Să mai vină o garafă. Hra! Va fi mai bine! .. In „Restaurantul Presei" chelneriţele-şi pun elegantele pălărioare şi pleacă întâiele: nu s'a terminat eseul de Crăciun... Da, va fi mai bine 'n Europa, vânătorilor îngrijoraţi că tot scriu şi a trecut târzia voastră oră de tain! Ce ştiţi voi de munca de a trimite piticii pe perina şi în visul celor cari de-apururea, încaibără lumile !...

SCENA · FOYER · ECRAN

Cronica dramatică

L COMEDIA: MARIO-OMEDIE IN PATRU E PIERRE WOLF. DE-I: W. SIEGFRIED.

raşului, a orăşenilor, mai , este un lung prilej de a altfel de cum sunt. levin toate mişcările lor, u mai sunt nişte oameni ilalţi, ci doar biete ma- cu surâsul imprimat pe ând o comedie cu totul t sufletul lor. Ipocrizie, de grabă a doua natură. edem că ei îşi dau seama. , în anumite clipe, sunt de o melancolie tristă, vestigiu al conştiinţei împotriva ficţiunilor. fiinţă curată, crescută în rizonturi pe care i le ământul de ţară, al cărei încercase încă viaţa de i credea, biata iluzionistă, devăr, chiar al orăşeni - ar putea oa oare să se ze acestui traiu?! să-i cerem prea mult, şi l ei nu-i va cere, mai cu á s'a căsătorit din pur in- r pentru el soţia e un nt pe care-l va întâlni d în când. Intr'altfel, li- Relaţiile lui şi le păs- legăturile deasemeni. biata soţie, necontenit sin- ebue să sufere. Plânsul în orivirile pierdute, o sum- stenţă fără bucurii şi nici perante, până când într'o are adevărul, că atât timp suferi în tăcere, nimic nu chimba; însă dacă ea se ine unei vieţi asemenă- a celorlalţi, şi va isbuti ingă soţul pe alte căi de- upunere oarbă, poate reu- i surâdă. ă o nouă marionetă. Fru- elegantă, spirituală, în curtată, o femee de care unci nu se vorbise, îşi face . tâlneşte cu soţul când nici nu se aştepta, dar faţă de artă cu acelaşi indiferenţă el se purtase în faţa do- ei de dragoste. tă cum un om, din dispre- avea faţă de o soţie sim- unge s'o iubească, s'o do- scop al întregii lui vieţi, nenorocit din cauză că ea uită la el, şi însfârşit să eze o căsnicie pe bazele

marioneta cea nouă, rede- femee, dar neuitând că chimbarea felului ei de a fi us victoria, poate însfârşit fericirea lângă un soţ ce-o şi pe care ea îl iubeşte. urte cuvinte, acestea se pe- trec în *„Marionete"*. O comedie foarte fină şi plăcută, antrenantă, spirituală, chiar duioasă pe alocuri. De altfel publicul probabil că gustă nespus acest spectacol rar al Capitalei, fiindcă sălile sunt pline. Singurul lucru pe care-l deplângem este încheerea spectacolelor cu această piesă, hotărîtă pentru Vineri seară. Am vrea să credem într'o reluare.

D-na Leny Caler şi d. George Vraca au creat rolurile principale. In special d-na Leny Caler, a avut meritoase pasagii, strunind cu măestrie game variate de sentimente, purtând rolul ei dela comedie la sarcasm şi dramă, cu atâta fineţe, încât adesea întreg spectacolul era numai ea.

Pe d. Timică, nu trebue să-l uităm, minunat în personalitatea bătrânului unchiu dela ţară. Apărând puţin pe scenă, fiind luat în seamă şi mai puţin, el a avut aplauze la scena deschisă.

D. Mişu Fotino, plin de vervă, a isbutit încă odată să înveselească sala prin gagurile sale, iar d. Ronea, a înfăţişat simpatic un gen interesant.

Leny Caler

In restul distribuţiei, au avut roluri mai importante, d-nele Silvia Fulda, Nora Piacentini, Mimi Enăceanu şi d-nii Mircea Şeptilici, G. Constantinescu, Antoniu.

Decorurile, deallungul celor patru acte, au fost nespus de frumoase. Talentul d-lui W. Siegfried s'a dovedit încă odată fecund.

„Marionete", spectacol reprezentat şi în trecut pe scenele bucureştene, este desigur o reluare care culegând din experienţa trecută roade folositoare, a devenit un prilej pentru a reprezenta o piesă în condiţiuni excelente.

Eram acuzaţi că sprijinim numai teatrul Comedia. Este un fapt, că nu avem ce ataca în realizările lui, totdeauna curate, dacă nu bune.

Lisette Verea

Ilona Simo

Această artistă a ştiut să înţeleagă extraordinar de bine spiritul muzicei moderne, intonaţia ei şi ritmul.

Aşişderea cu foarte mult gust regia Alhambrei a înscenat tablouri cu talentatul Oleg Danowsky, secundat de Ileana Simc.

Stilul lor este cât se poate de interesant.

N. Groner a avut câteva apariţii plăcute, înconjurat de simpatia sălii.

Din restul ansamblului, destul de numeros bineînţeles, Virginica Romanowski plină de vervă, Lulu Nicolau, Virginica Popescu, Ion Dacian, Iordănescu Bruno, Dan Simionescu, Petculescu, etc.

Decorurile revistei sunt executate cu mult gust.

Faţă de alte spectacole montate în anii din urmă, şi de prima reprezentaţie a Alhambrei anul acesta nu înseamnă nici un progres, niciun regres. Se menţine pe acelaş plan de frumoase realizări, înscenate cu gust, poate având defectul unei lungimi adesea obositoare, dar nu prea supărătoare.

Dacă am găsi un eventual reprcş actualului spectacol este că nu a găsit o idee nouă în genul aceleia atât de simpatice din revista trecută, — un episod de dramă poliţistă. Credem că montând astfel de inovaţii, cel puţin câte una de spectacol, s'ar aduce un real serviciu reprezentaţiei. Eventual, să ne gândim la spectacolele din trecut sau din străinătate. In orice caz, aceasta este un defect minim, faţă de calitatea restului revistei.

Groner

VICTOR POPESCU

MEDALION

Pe tânăra noastră scenă, unde mişună multe „genii", sunt prea puţine talente: le poţi număra pe degete. Domnişoara Mimi Enăceanu face parte dintre acestea din urmă. E drept că ziarele n'au agitat prea des numele ei şi că în piese a avut mai mult roluri de câteva cuvinte, dar toate astea nu spun mare lucru, pentrucă şi alţi oameni de talent au păţit la fel.

Mimi Enăceanu

Mimi Enăceanu are har actoricesc, are cultură şi de aceea va trebui să învingă. Dela micile roluri din „Georges Dandin", „Ion al Vădanei" şi „Marionete", noi o vedem trecând de pildă, la Kaeti din „Heidelbergul de altă dată", pentrucă rar am avut ocazia să vedem la o fată atâta feminitate, graţie şi cultură, ca la domnişoara Mimi Enăceanu. De obicei talentul invinge, pentrucă e cel mai puternic argument. Până în acea clipă de isbândă, ne place însă s'o semnalăm pe fata cu ochii frumoşi şi vorbitori şi să-i aşteptăm paşii în teatru. Aplauzele de azi le vrem unite cu cele de mâine, când spectatorii vor cunoaşte încă un talent, pe care noi vom fi avut bucuria de a-l arăta cu o clipă mai de vreme. Reţineţi: Mimi Enăceanu e o actriţă de viitor!

ŞT. B.

INŞTIINŢARE

niversul Literar din 16 De-brie a. c., a apărut din gre- cu numărul 40 în loc de Facem cuvenita rectificare.

Cabina mea...

E micuţă ca o chilie şi mi-e foarte dragă. O locuiesc între orele 20 şi 1, cum s'ar exprima un ceferist.

Când vin seara şi-i deschid uşa, o găsesc tristă, mohorîtă şi întunecată, întocmai ca o soţie care îşi aşteaptă soţul întârziat. Dar cum aprind lumina electrică, se'nveseleşte.

Culoarea pereţilor ei din „portocalie" cum este, se transformă deodată în „roşie" ca rodia. Acuma nu ştiu, de bucurie că mă vede sau de ruşine, că încep să mă desbrac. Şi doar ştie că nu mă culc. Dimpotrivă. Odată desbrăcat, încep să intru în agitaţia nervoasă premergătoare reprezentaţiei în care urmează să joc. Mă aşez în faţa oglinzii şi încep să mă strâmb la mine. Buna mea cabină se face că nu observă. Vorbesc singur cât îmi place, cabina mea nu scoate un „pâs". Dacă repet rolul „prost", ea nu mă injură. E delicată. Dacă îl repet bine, nu mă complimentează. Cabina mea nu-i linguşitoare. Din pricina asta ducem amândoi o căsnicie ideală. Toate grijile şi emoţiile mele, ea le cunoaşte, cea dintâi şi-i tremură pereţii de fericire, când am un succes.

Dar, vai! Ce rece pare cu mine, când fac „bâca" în vr'un rol. In zadar radiatorul caloriferului încearcă să o încălzească. Se face şi mai „mignonă" din ce este, ca şi cum ea ar fi suferit „insuccesul meu".

De altfel e foarte cochetă. Îi place grozav să se gătească cu: fotografii ale rolurilor mele, cu panglicuţe, afişe, etc. N'am putut să-i refuz această mică plăcere, mai ales când am văzut cu câtă uşurinţă s'a lăsat, mititica de ea, să i se găurească pereţii, construiţi din trestie şi rabit, ca să i se agaţe tot felul de „vestigii". Toate astea nu dovedesc însă că iubita mea cabină, nu-i modestă. Numai de dragul meu se împopoţonează astfel. Vrea cu orice preţ să mă stimuleze — şi deseori a reuşit s'o facă — arătându-mi acele mărturii ale unor momente frumoase din cariera mea. Păstrătoarea lor e ea. De aceia la închiderea stagiunii, cu cheia cabinei mele, închid înăuntru şi amintirile acelor momente. Cabina mea le acoperă cu întunericul în care o las până la toamnă să nu le vadă nimeni. Inapoindu-mă din vacanţă, cum mă vede, cabina mea scoate un oftat de uşurare din fundul crăpăturilor vechilor ei pereţi. E şi un semn că m'a dorit. Apoi mă roagă frumos, dacă nu mă supăr, să-i chem un zugrav să-i sulemenească obrajii, înegriţi de fum de ţigare şi să-i înăbuş eventualele oftaturi, cu mistria unui zidar.

V. MAXIMILIAN

Bucureşti
12 Decemvrie 1939

TEATRUL NAŢIONAL

Viitoarea premieră: „Doamna şi Domnul Dodsworth" în regia d-lui Soare Z. Soare.

★

In curând „Femeia Cezarului" de d. Ion Luca în regia d-lui Ion Şahighian.

Opera

La 17 Ianuarie va fi reluarea operei „Salomeea" de Richard Strauss, sub conducerea d-lui George Georgescu şi cu concursul celebrei soprane dela „Metropolitan" din New-York şi „Reale" din Roma, Franca Somigli, care trece drept cea mai mare interpretă mondială a rolului titular.

Tot în Ianuarie va fi premiera operei „Luiza" de Charpentier.

In aceaş lună va debuta un nou angajat al Operei Române, tenorul Sasu Nicoară.

Viitoarele premiere vor fi: „Vânzătorul de păsări" şi operele româneşti Alexandru Lăpuşneanu de Zirra, Kir Ianulea de Drăgoiu şi „Nu glumiţi cu dragostea" de C. Notarra.

CONCERTE

Pianistul german Conrad Hansen va cânta în cursul lunei Ianuarie la „Filarmonica".

Orchestra Radio va continua la Ateneu cu regularitate concertele simfonice duminicale. D-nii Ionel Perlea şi Theodor Rogalski vor dirija în primele concerte ale lunei Ianuarie.

Al doilea recital de pian Dinu Lipotti va fi în cursul lunei Ianuarie, în sala Ateneului.

Sarah Bernhard

Urmare

In 1877, Sarah îşi afirmase definitiv personalitatea şi era un nume în teatrul francez, de vreme ce patriarhul culturii din acel secol, aproape octogenar, Victor Hugo îi scria la un sfârşit de spectacol, rânduri ca acestea:

„Aţi fost mare şi încântătoare, m'aţi mişcat, pe mine, bătrânul luptător şi la un moment dat, în timp ce publicul (înduioşat) şi încântat de d-voastră vă aplauda, cu am plâns".

Când gloria începe să-ţi zâmbească şi primeşti scrisori ca acestea, desigur că începi să renunţi la modestie; deşi nu este sigur că Sarah Bernhardt a avut la ce renunţa. Iată cum se face că zi de zi,, cronica ziarelor pariziene e agitată de capriciile, scandalurile, excentricităţile şi alte amănunte din viaţa particulară a actriţei, care se îmbină cu elogiile unanime ce salută fiecare apariţie a sa pe scenă. Sunt fapte de care gloria unei artiste nu se poate lipsi şi admiratorii săi aflară curând de camera mare tapetată cu schelete în mijlocul căreia se afla un cosciug capitonat cu mătase albă, unde se culca Sarah Bernhardt pentru a putea repeta rolurile, aşa cum aflară de aligatorii şi fiarele de pădure pe care le creştea şi trata ca animale de casă. Acestea toate, pentru a o putea admira în Duminica următoare, la Bois de Boulogne, în costum bărbătesc sau a-i vizita în alt colţ al Parisului expoziţia de pictură, în timp ce marile ziare se întreceau în a publica articolele „divei".

Atâta glorie şi supunere a tuturor nu poate să nu plictisească la un moment dat; pe Sarah Bernhardt a revoltat-o, bine înţeles. Vinovatul a fost găsit repede: era Comedia Franceză, care-i încredinţase un rol ce nu-i convenea şi cu care presa nu fusese suficient de elogioasă. In Aprilie 1880 contractul cu Comedia Franceză este aşa dar rupt din nou; de astădată definitiv.

Dar Sarah nu se răzbună numai pe teatru, ci pe întregul Paris, vinovat de eşecul „Aventurierei"; refuză deci ofertele pe care le primeşte şi pleacă în Anglia. De aici trece în Danemarca, Norvegia, Suedia. Pretutindeni o însoţesc ovaţiile, florile, elogiile. La 16 Decembrie se îmbarcă pentru America unde este primită cum nici o regină n'a mai fost primită. Mii de oameni o aşteaptă în gări, pe străzi, la debarcadere; trenuri speciale o duc dintr'un oraş în altul, pe traseul turneului. Revistele îi închină numere întregi de-arândul, în timp ce editurile lansează zeci de cărţi în legătură cu viaţa şi creaţiile Sarei Bernhardt. O europeană cucerea America aşa cum n'o cucerise nimeni, într'un imens marş triumfal; dar era la rândul ei cucerită de entuziasmul jără margini al acestui popor la care va mai reveni deseori în cursul vieţii sale.

Deocamdată însă ea poartă numele Franţei cu o cinste şi o demnitate care impresionează adânc pe toţi conaţionalii ei şi faima care însoţeşte aceste „expediţii" ale Sarei Bernhardt în străinătate îşi are partea ei, în triumfurile care marchează reîntoarcerile sale scurte la Paris, unde crează: Fedora, Tosca, Jeanne d'Arc, etc. In acest timp, mai joacă şi în Italia, Germania, Rusia, America de Sud, Australia, primită peste tot ca ambasadoare a culturii franceze.

COSTIN I. MURGESCU

Sfârşitul în numărul viitor.

Organizatori, actori şi scriitori

Spectacole şi şezători pe zonă

O echipă de actori ai primei noastre scene va porni într'un turneu pe zonă.

In încordata lor aşteptare, ostenii vor primi cu sănătoasă bucurie pe tinerii soli ai frumosului, cari pornesc la drum, mânaţi de dorul de a picura în sufletele treze dela hotare, viul graiului pe care îndeosebi actorii îl plămădesc din vis şi viaţă.

Işi poate oricine închipui ce înnălţătoare clipe de emoţie vor trăi flăcăii noştri în faţa neastâmpăraţilor şi vrednicilor slujitori ai cuvântului.

O trupă de teatru pe zonă; un mănunchi de artişti ai „Teatrului Naţional" în mijlocul oştenilor..

Conducătorii au făcut alegerea artiştilor cărora le va fi dată mulţumirea de a potoli setea de frumoase amintiri a celor mai vrednici dintre noi: a flăcăilor cu voinţe de mult pregătite şi lung încercate.

De data aceasta, toate gândurile se vor îndrepta către binele şi folositorul acelora cari de luni de zile, stau gata să apere trupul ţării.

Privind realităţile în plinul adevărului, va trebui să recunoaştem că o bună parte a oştenilor noştri — flăcăii de la ţară — ar fi dornici să audă din gura artistului gluma hazoasă a întâmplărilor şi oamenilor pământului nostru.

Se va ţine seamă deci, de pregătirea acestui robust spectator.

Ii vor fi înfăţişate câteva scene, cari prin varietatea şi sincera lor redare, vor evoca permanenţa sufletului românesc, vor închega voinţele, cu puterea de muncă a neamului.

Iată-ne deci datori să răsfoim paginile literaturii şi să ne cuminţim în faţa sănătăţii verbului românesc.

Câte ceva din ceiace marii noştri gânditori ne-au lăsat moştenire, câte ceva din ceiace ctitorii neamului ne-au învrednicit să păstrăm.

Vremurile ne spun că „Mioriţa" lui Alecsandri va trăi cât dragostea şi sufletul românesc; vremurile ne spun că „Balada strămoşilor" a lui Alexandru Davila ne copleşeşte şi ne înzdrăveneşte...

Dar fabulele lui Grigore Alexandrescu şi Donici? N'au oare şi ele un rost mai puternic decât vrerea clipei?

Cât de cald şi cuceritor e versul lui Eminescu; ce potop de bucurii aduce „Dorul de ţară" al lui Bogdan Petriceicu Hâjdeu în romantismul din „Răzvan şi Vidra"!

Şi cât de îmbietor ar putea fi spus cuvântul lui Anton Pan, al lui bădiţa Coşbuc, a lui Carageale!

Un astfel de program ar ţine o oră şi jumătate, urmând să se închee cu o bucată, cum ar fi minunata „Rugăciune pentru Rege" de d. Nichifor Crainic.

Oricât de frumoase ar fi străduaniile, unei trupe de teatru îi va fi greu să-şi desăvârşească programul, acolo unde nu se găseşte nici scenă, nici sală.

Reprezentarea unei piese este condiţionată de un ansamblu - bărbaţi şi femei...

In oraşe şi în centrele cari îngădue reprezentarea scenică orice spectacol e bine venit; dar pentru localităţile depărtate, la zeci de kilometri de calea ferată, e bine să se studieze şi proectul de organizare a unor şezători care se pot ţine oriunde fără decoruri şi fără scenă.

Actorii cari sunt gata de drum vor juca în condiţii pe cari e bine să le arătăm.

Vor juca poate în cazărmi, în dormitoare, în săli de mese, în manejuri şi oriunde va fi cu putinţă o adunare de ostaşi.

Vor juca poate în săliţe de şcoli primare, în case de sfat, pe la primării, ori în „odaia mare" din casa cine ştie cărui fruntaş de sat de pe frontieră.

Aceste manifestări ar fi cu atât mai folositoare, cu cât locul unde se vor produce e mai depărtat de centre; alături de oşteni ar veni şi sătenii...

Cu ce mijloace s'ar putea transporta trupa, costumele şi decorurile, pe ce distanţă şi pe ce vreme!

Actorii Teatrului Naţional sunt gata de plecare. Unde vor juca, pe ei nu-i mai interesează, nu le este îngăduit să afle.

Eroii de pe scenă vor pleca pe zonă; vor simţi fiorii pe care meşteşugul le îngădue să-i calculeze la lumină organizată; vor tresări însă în faţa realităţii, vor fi stăpâniţi de răceala febrei de la hotare.

Poate de aceea ar fi fost bine ca organizatorii acestei acţiuni să se fi gândit şi la artiştii concentraţi....

Dealtfel, aceste şezători fac parte din programul de activitate al „Universului Literar", pentru care a făcut cuvenitele demersuri. In consecinţă, privim ideea cu simpatie.

Prin ţinuta şezătorilor organizate, Universul Literar şi-a spus cuvântul pe care e gata să-l spună şi pe zonă.

GH. SOARE

Cronica ideilor

P. P. Negulescu: Destinul omenirii, V. II

de MIRCEA MATEESCU

Apariţia primului volum din „Destinul omenirii" a fost întâmpinată cu rezerve şi neumeriri, oarecum explicabile. In opinia renzentului de filosofie, — care, vai! prea desea isbuteşte să formeze cetitorul în spitul celui mai periculos snobism intelectual - gânditorul trebue să apară neapărat ca un abricant de formule abstracte şi în orice caz, a un susţinător de teorii nouă, originale — de ascuns ecou. Am putea spune, fără să rejudiciem cu ceva constatările d-lui prof. egulescu asupra crizei spirituale contempoane — că sensaţionismul a devenit o modă u numai în atitudinea mai particulară a mului actual, dar el se regăseşte, sub forma nui apetit vicios, în mentalitatea multor ceitori români de filosofie. O anumită impulsiune mistică s'a întâlnit, în ultima vreme, u o alta, care s'ar putea numi şcoala paradoxului — contribuind împreună la rătăcirea gândirii româneşti de pe drumul rodnic al cercetărilor de largă respiraţie, către formula decadentă a „esseului". Oricine a putut deveni gânditor, în publicistica ultimilor ani, cu o singură şi esenţială condiţiune: de a exprima banalităţile de o manieră paradoxală. Perioada anilor din urmă, ar trebui s'o numim „epoca esseului", şi s'o atribuim în totul, ca geneză şi eficienţă culturală, dramei ridicule în care se sbate sufletul modernului: desechilibrul dintre muncă şi tendinţă.

In mediul unei psihoze crescută sub semnul originalităţii verbosiace artificioase, primul volum din „Destinul omenirii" deşi a cunoscut un mare succes de librărie a ridicat unele obiecţiuni, ale „profunzilor" filosofanţi. In mod general, cutare amator de vorbe frumoase s'a declarat nemulţumit de „fondul" cărţii, constatând o inconciliere între titlul promiţător şi expunerea simplă, foarte pe înţeles, a ideilor.

Renunţând la orice definiţii prealabile şi impunându-şi disciplina curat ştiinţifică a metodei de observare a fenomenelor, d. prof. Negulescu utilizează, în filosofie, acel spirit realist întâlnit aievea, în doctrina juridică, la un Leon Duguit spre exemplu.

Stricta observare a faptelor şi prezentarea lor în lumina constatărilor celor mai directe — iată metoda pe care o adoptă d. P. P. Negulescu la începutul unor cercetări în care concluziunile de ordin teoretic nu puteau veni nemotivat şi anticipativ. Aici identificăm neînţelegerea câtorva, la apariţia „Destinului omenirii".

Gânditorul român nu încearcă definiţiuni apocaliptice despre destin. In loc să sperie lumea cu enunţări dogmatice, prof. Negulescu se angajează într'o muncă într'adevăr istovitoare, aceia de a reconstitui în fapt şi în realitatea imediată, a curentelor spirituale care s'au întâlnit antagonic, în unghiul veacului nostru, neliniştind sufletul omului actual până la exasperare şi lipsindu-l de orice suport, de orice nădejde, de orice credinţă. Renunţând să utilizeze un câmp de investigaţiuni pur *ideative*, d. prof. Negulescu, — consecvent metodei pozitiviste pe care i-am remarcat-o structural, în opera d-sale — preferă o limpezire a incertitudinei actuale analizând curentele *ideologice*, concretizate în formulele juridice de drept public ale diverselor state europene, americane, asiatice, etc.

De ce să ajungem la întrebarea despre soarta care aşteaptă omenirea pornind dela consideraţiuni de ordin abstract — şi să nu procedăm, mai bine, la o rejudecare obiectivă a ideologiilor care s'au încăerat oficial, creind sinteze de viaţă şi aspiraţiuni uneori radical opuse? Apoi: ce trebue să credem despre valoarea acestor curnte în raport cu necesitatea ameliorării condiţiei umane pe de o parte — cu ideea de progres — de care se leagă aceia de destin — pe de alta?

Se va observa, din modul cum am formulat întrebările, că d. P. P. Negulescu corelaţionează strâns viitorul omenirei de impasul actual în care se găsesc toate popoarele şi care este nu numai de natură economică, dar tot odată de natură etică şi spirituală. Aceste forme de viaţă ale prezentului, d. prof. Negulescu le socoate *realităţi*.

Alţi autori au putut scrie despre destin cărţi întregi fără să simtă nevoia de a cerceta, cât de puţin, realităţile de ordin ideologic, politic, etic. O asemenea încercare abstract metafizică, d. prof. P. P. Negulescu o socoate neconcludentă. După ce în prima parte a lucrării sunt prezentate, în lumina unui material de informaţie uneori pur cotidian, — „Aspectele psihologice şi etice ale crizei contemporane" desbătându-se, aci, pe larg, procesul democraţiei, al capitalismului şi al doctrinelor totalitare — volumul al doilea evoluiază normal către întrebări de ordin teoretic, răspunzând astfel imputaţiunilor grăbite care s'au putut aduce primului volum.

Evident că ne va fi imposibil să încercăm, în spaţiul care ne este rezervat, o privire rezumativă a cuprinsului. „Destinul omenirii" este o lucrare impresionantă prin bogăţia problemelor angajate, sporită firesc de utilizarea unor uriaşe mijloace de cercetare. Autorul ne apare uneori sub forma unui ciclopeean colector şi interpret al datelor elementare ale crizei mondiale.

La capătul celor două tomuri, şi faţă cu discuţia angajată în partea a treia a lucrării („Problema progresului în lumina concepţiilor teoretice") — oarecari consideraţiuni devin totuşi posibile.

La întrebările: ideea progresului este *reală*, progresul are loc, se întâmplă el cu adevărat? — prof. P. P. Negulescu pare să răspundă afirmativ deşi nu printr'o susţinută opiniune personală, dar din critica pe care o face autorilor care au răspuns negativ întrebărilor de mai sus. Este vorba de Jacques Maritain (v. „Théonas", 1921), Oswald Spengler („Der Untergang des Abendlandes", 1920, 1922), N. Berdiaeff („Un nouveau moyenâge", 1927), Keyserling, etc. Impreună cu Henri Massis (v. „Le defense de l'Occident", 1927) şi Julien Benda („La trahison des clercs" 1927, „La fin de l'eternel" 1928), gânditorul român invalidează ideea inexistenţei progresului, lăsând loc unei încrederi în necesitatea evoluţiei către o condiţie mai satisfăcătoare. Este într'adevăr robustă această concluziune, oarecum anticipativă: pentru că formularea ei integrală o anunţă d. prof. Negulescu în viitor.

Este o bărbăţie intelectuală remarcabilă, să mai poţi *crede*, după ce ai constatat, cu proprii mijloace, lipsa de realitate a fenomenelor expuse planturos, pe cale de sute de pagini. Şi aici, o întrebare care se adresează soluţiunilor ultime la care se va opri d. prof. P. P. Negulescu: este riguros exact că putem descifra viitorul omenirii, fie chiar într'o măsură relativă, sesizând datele *faptice* ale prezentului? Dificultatea este a metodei, şi d. prof. Negulescu o recunoaşte, cu aceiaşi obiectivitate ştiinţifică ce caracterizează ţinuta întregei opere a d-sale: „Ca să putem răspunde cu temeinicie la această întrebare trebue să ne asigurăm mai întâi în contra greşelilor de metodă. Trebue, anume, în faţa constatărilor pe care le-am trecut în revistă, să stabilim principiul că nu se pot face, cu privire la omenirea întreagă, de pretutindeni şi totdeauna, afirmări generale, care să se întemeieze numai pe constatări parţiale, pe constatări privitoare adică la unele părţi ale ei, numai, şi la unele perioade, numai, din viaţa acelor părţi"... (pag. 489).

Modèlele genezei

(Urmare din pag. I-a)

de a răstălmăci „etajul" prin „subsol", „întregul" prin „parte", sau alte asemenea operații. In ampla desfășurare a modurilor sale, „logica explicației" se menține nealterată printr'un singur aspect. „A explica un lucru este în ultimă analiză tentativa de a reduce lucrul la **„altceva"** decât este el datorită **înfățișării sale date.** Termenii explicatori, înainte de a fi revelați ca atare, **sunt un ce „ascuns". A explica un lucru** înseamnă a scoate la iveală un luciu din negrul fântânii. Explicația **desființează** într'un fel lucrul explicat, fiindcă ea caută să-i pună altceva în loc, adică **„ființa"** lui **secretă.** Decsebim de fapt trei mari tipuri de explicație. Avem mai întâi explicația unui lucru prin „mai puțin" decât este el; un procedeu întemeiat pe premisa că existența **ascunsă** ar fi, calitativ și sub unghiul complexității, mai săracă decât aceea, care ni se **arată.** Ar fi apoi explicația unui lucru printr'un „echivalent", printr'un echivalent sub unghiu calitativ și sub unghiul complexității de aceeași bogăție ca și lucrul explicat. Și pe urmă ar mai fi explicația unui lucru prin „mai mult" decât este el, ceeace presupune un **ascuns** de superioară calitate și complexitate în asemănare cu **arătatul.** Din punct de vedere pur logic, explicația e explicație în oricare din aceste cazuri. Niciunul din aceste moduri nu-și trădează misiunea; cu o condiție firește: „maiputinul", „echivalentul„ sau „mai-multul **explicator** trebue să fie **altceva** decât lucrul **explicat.** Punând o asemenea condiție procedeelor explicative, ne-am așezat la adăpost față de eventuala bănuială că am face elogiul tautologiei. Cea mai importantă condiție pur logică, de îndeplinirea căreia atârnă, printre altele, valabilitatea unei explicații, este aceea că termenii explicatori să nu fie o simplă repetiție a faptului de explicat. Despre logica explicației am vorbit pe larg în studiul întitulat „Cunoașterea luciferică". Nu vom repeta tot ce am spus în acel studiu, dar cum atinserăm chestiunea procedeelor explicative, se impune poate încă o observație și anume: o explicație nu e supusă numai criteriilor logice, ci și unor operații de „verificare", directă sau indirectă, prin **experiență.** In procesele explicative, experiența se constituie așa dar și ea ca instanță, totuși nu ca instanță absolută. Căci datele experienței sunt, și ele, susceptibile de „interpretare". Experiența, dând loc prin latura ei empirică, la fel și fel de posibilități de tălmăcire, e natural să nu ne poată pune la dispoziție un criteriu de control absolut. Experiența e în stare să aducă mari servicii, fiind pusă în subordine față de anume idei teoretice, dar experiența manifestă în acelaș timp și o extraordinară infidelitate față de ideile teoretice. O experiență zice astăzi „da", la interpretarea, ce i se dă în lumina unei idei, pentru ca mâine aceeași experiență să răspundă „da" la interpretarea prin altă ideie. Cuvântul experienței e mărturie, dar mărturia ei nu e sfântă. Această precară situație se datorește împrejurării că în procesele mari de cunoaștere, experiența nu este niciodată un ce complet prin sine însăși; experiența e totdeauna numai un „ce", care cere un context. Chiar și în explicațiile zise „științifice", experiența se constitue doar ca o instanță relativă, admițând totdeauna posibilitatea unei noui interpretări. Cât privește explicațiile **metafizice,** acestea se afirmă prin procedee, în cadrul cărora experienței îi revine o funcție și mai micșorată, adică un rol mai mult negativ. Când datele experienței contrazic fățiș o interpretare metafizică propusă, experiența are în adevăr un drept de veto. Rolul acesta negativ al experienței, ca instanță în cunoașterea metafizică, e clar și pe deplin asigurat. Explicațiile metafizice nu aspiră însă în aceeași măsură ca explicațiile științifice să obțină o confirmare **pozitivă** din partea experienței. O explicație metafizică este prin însuși locul, unde ea se instalează, osândită mai mult la probe eliminatorii din partea experienței, decât la probe menite s'o întărească. Despre o explicație metafizică se poate spune în cazul cel mai bun doar atât că experiența n'o contrazice. Orice concepție metafizică va trebui să fie deci totdeauna însoțită de conștiința că ea „încapsulează" experiența, depășind-o enorm, prin conținutul viziunei sale ideative. Aceasta e situația, din care nu suntem însă deloc dispuși să scoatem vre-o concluzie descurajantă pentru tentativele metafizice. Istoria ne arată că exigențele metafizice ale omului nu pot fi niciodată înțărcate. Interregnurile metafizice au fost totdeauna de scurtă durată. Ba suntem chiar de părerea că asemenea interregnuri n'au existat de fapt niciodată. Căci fără de o metafizică, declarată sau latentă, omul nu poate exista. In istorie nu s'a declarat niciodată o vacanță metafizică. Omul va opta în veci pentru o vedere sau alta despre lume (fie abstract-constructivă, fie mitologică), iar pentru a-și domoli puțin simțul de răspundere ce-l datorește propriei sale lucidități, omul va imagina pe cât cu putință concepții, cari să nu fie contrazise de experiență. Când date empirice inedite încep să se împotrivească unei concepții metafizice, omul nu va renunța la metafizică în general, ci va căuta doar să închege de pe noui poziții o nouă viziune. Acest destin îl vor lua asupra lor, chiar și aceia cari nu sunt împăcați cu el. Astfel metafizica nu se legitimează prin puterea ei îndoelnică de a-și ajunge obiectul, ci mai curând prin puterea ei de a fi un coeficient alcătuitor al subiectului. Metafizica nu se justifică totuși prin nevoia de auto-amăgire a insului sau a subiectului singular, cât prin necesități umane mai presus de orice veleități sau înclinări personale. Metafizica e un corolar al felului uman în genere, nu al felului „temperamental" sau „personal al cutărui sau cutărui individ. In metafizică răspunde însuși modul antologic al omului îndeobște. Metafizica nu e protuberanța pâlpâitoare a unei fragile subiectivități psihologice, nici cristalul unei năluciri în încăperea căruia s'ar refuza cutare decepționat. Metafizica e expresia și afirmarea veșnic reînoită a unui mod existențial, care ține constitutiv de ființa omenească.

Problema, pe care o luăm în cercetare, este așa dar aceea a genezei lumii. Trebuie să fi existat o geneză? Avem desigur latitudinea să ne închipuim lumea și ca o permanență, din totdeauna și fără de sfârșit, susceptibilă de multe schimbări în mărunțișurile ei, dar inalterabilă în mare. Se va vedea însă că lumea însăși, cu structurile și cu articulațiile ei date, e mai accesibilă unei ofensive lămuritoare, dacă admitem o „geneză". Fapt e apoi că perspectiva genetică facilitează enorm abordarea problemelor cosmologice în general. Istoria cugetării omenești enumără o mulțime de viziuni cosmologice. Decâteori s'a admis o geneză a lumii, procesul a fost închipuit, fără excepție, potrivit unui model, luat din lumea de toate zilele. Geneza lumii a fost văzută totdeauna analogic, pornindu-se dela unul din multele procese genetice empirice. Interesant e că în probleme de amănunt cari se referă la fenomene precise, teoreticienii au isbutit adesea să se scuture de vraja unor modèle prea concrete. Icoana palpabilă stăpânește însă cu putere imaginația teoreticienilor când e vorba de geneza lumii, deși poate că tocmai în acest caz ar fi necesară o distanțare cât mai răspicată față de orice imagine fenomenală. Asemenea modèle fenomenale, plivite cu toată grija din lumea empirică, și promovate apoi în arhetipuri de geneză cosmică, sunt multe. Iată la întâmplare câteva:

1. Procesul genezei biologice constituie temeiul unui astfel de arhetip cosmogonic. O ființă vie, mărginită în spațiu și în timp, dă naștere altor ființe vii, cari se mențin în cadrul aceluiași tip formal. De exemplu, insul uman e autorul altor inși, cel puțin de același tip, dacă nu perfect similari. Concepții cosmogonice, cari s'au inspirat pornind dela icoana genezei prin filiație, găsim multe, mai vârtos în mitologiile originare păstrate încă în memoria popoarelor sau în documentele istoriei. Sub auspiciile acestui arhetip s'au plăsmuit o pusderie de cosmogonii. O pereche de zeități devine adesea punctul de obârșie al tuturor existențelor. Procesul fecundării, oul sau sămânța, la începutul lumii, sunt imagini frecvente. Principiile cosmice sunt văzute dual după chipul și asemănarea tatălui și a mumei. Un adevărat arbore genealogic se înfiripă astfel, lumea cu făpturile ei luând înfățișarea unei familii divine. De o înflorire deosebită s'a bucurat modelul procreării în sistemele alegorice ale gnosticilor, cari căzuseră pradă unei violente obsesii sexuale. In unele mitologii se întâmplă să fie la început numai tatăl sau numai muma. O ilustrație de înaltă sublimațiune a variantei ne oferă chiar metafizica creștină, dar aci nu e vorba de geneza lumii, ci de un secret proces intra-trinitar: Tatăl dă naștere Fiului, mai presus de orice proces vremelnic.

2. Tehnica facerii unui lucru a servit și ea ca punct de mânecare pentru concepții cosmogonice. Un autor întruchipează ceva într'o materie existentă, potrivit unui plan prealabil. In analogie cu facerea meșteșugită și cu procedeele ei, se admite o materie primară din care cineva ar alcătui lumea ca un arhitect, ca un artist sau ca un meșteșugar. Un asemenea făcător este Duhul, care plutește la început peste noianul de apă, în fundul căruia stă ascuns pământul, din care El va plămădi lucrurile, văzutele și nevăzutele. Din patrimoniul inalienabil al filosofiei face parte concepția demiurgică a lui Platon. Ea se clasează singură la acest capitol. Lumea concretă e făcută, după mitul platonic, de un spirit al lumii (Demiurg), care lucrează potrivit icoanelor din lumea Ideilor eterne, perfecte și fără schimbare, într'un material gata de a accepta asemenea tipare. Concepția demiurgică, ce are ca model facerea unui lucru din „ceva" de către „cineva", a condus la variante, cari nici astăzi n'au căzut cu totul în desuetudine.

3. Procesul „emanației" unui fenomen dintr'un isvor, este un alt model mult folosit în istoria teoriilor cosmogonice. Facem abstracție de procesele radio-active și luăm emanația în accepția sa obișnuită, și fără de pretenții științifice, înțelegând prin acest cuvânt procese cum ar fi: împrăștierea căldurii dintr'o vatră, țâșnirea scânteii din cremene, sau a razelor din discul solar, alcătuirea pânzei din trupul paianjenului, și așa mai departe. Diverse viziuni cosmogonice, de natură vădit mitologică, sau câteodată de trudnică elaborare abstractă, au recurs la atsfel de imagini, spre a ilustra metafizic geneza lumii. Imaginea poetic-sugestivă a emanației razelor din rotundul solar este prin frumusețea ei intrinsecă o icoană arhicunoscută servită cu pedagogică stăruință de către neo-platonici și de famulii lor medievali, pentru a lămuri geneza ipostazelor metafizice ale unității supreme, și în cele din urmă pentru a lămuri însăși geneza lumii. Să nu uităm că pentru autorii concepțiilor cosmogonice în chestiune, metafora avea aproape o putere de argument. In unele cosmogonii indiene, lumea se compune din însăși substanța lui Brahman, ca emisiunea diafană a rețelei din trupul paianjenului. Comparația e adorabilă, și cu toată puținătatea ei, ea are în belșugul de comparații al Răsăritului acuitatea unui foc astral printre pietrele unei diademe.

4. Producerea visului sau a unei halucinații ca procese sufletești, a oferit de așișderea termeni analogici întru elucidarea procesului cosmogonic. Individul uman se transpune dela sine în chip firesc și intermitent în stare de vis, sau excepțional într'o zare halucinată. Visul și halucinația sunt proiecțiuni subiective și fără de temeiu în afară. La fel lumea empirică obișnuită ar putea să se producă într'un eu mai adânc al nostru, ca un imens vis sau ca un tot iluzoriu. Nu discutăm valoarea analogiei, ci constatăm numai prezența istorică a unor concepții cosmologice clădite pe o astfel de analogie. Asimilarea lumii cu visul a alcătuit mai ales în cultura indiană un punct de atracție pentru poeți și gânditori. Mărturie arzătoare stau unele mituri, străvechi, și cugetarea filozofică desfășurată în Upanișade sau în comentariile Vedantiștilor.

5. Viziunea produsă prin ipnoză, adică printr'un proces, care sare dela un subiect psihic asupra altuia, e un fenomen interesant ce merită de asemenea să fie invocat în această ordine de idei. Nu știm dacă viziunea produsă prin ipnoză a fost vreodată conștient utilizată ca ilustrare a procesului cosmogonic. Nimic nu ne împiedică totuși să operăm noi înșine o apropiere între procesul ipnozei și gândul, care stă de exemplu la baza sistemului filozofic al lui Berkeley. Filozoful Berkeley afirmă că lumea empirică, cu elementele ei calitative și formale, este o existență pur psihică-subiectivă, un ansamblu de percepții produse în sufletul omenesc, datorită unei influențe directe a divinității, iar nu a unor pretinse obiecte din afară. Potrivit concepției lui Berkeley faptele se petrec, adăogăm noi, ca și cum am sta sub înrâurirea ipnotică a unei divinități, care ar avea nu știm ce pricini secrete de a stârni în suflete această imagine cu totul subiectivă a unui cosmos. Raportarea sistemului lui Berkeley la procesul ipnozei nu e deloc arbitrară, deși Berkeley însuși n'a făcut-o. De altfel ilustrul episcop nici nu putea să facă apel la o asemenea imagine, fiindcă pe vremea lui nu se prea cunoșteau fenomenele para-psihologice, sau dacă se cunoșteau, ele erau socotite mai mult ca un fel de miracole, fie dumnezeești, fie drăcești. Dar apropierea ce o facem e oportună, fiindcă ne pune la dispoziție, printre altele, și un strălucit mijloc spre a deosebi mai limpede sistemul filosofic al lui Berkeley de orice sistem idealist, cum ar fi de pildă cel kantian. In sistemul kantian conținutul sensibil al aperceptiilor este de asemenea socotit ca un „ce" **subiectiv,** dar materialul sensibil e în acelaș timp privit și ca un răsunet în noi al „lucrului" în sine, iar nu ca rezultat direct al unui demers divin, al unei ipnoze dumnezeești, sau ca act de sugestie săvârșit de un spirit absolut asupra sufletului individual.

6. Procesul revelării, datorită căruia un fenomen ascuns din diferite cauze, se face vizibil sau aperceptibil, luând forme mai accesibile simțurilor noastre, ilustrează și el unele concepții cosmogonice. Sufletul cuiva, totdeauna ascuns, ni se relevează în expresia feței, fizionomia cu schimbările ei fiind ca fluturarea unor semne menite să ne comunice stări și gânduri. Vântul invizibil se întrupează în roza indicatoare de direcții sau în pânza unei corăbii. Păunul își desface roata cu ochiurile și cu minunile de culoare pentru a se arăta. Duhul de pe muntele Sinai s'a arătat în flăcările vegetalului solitar. Iată tot atâtea fenomene care pot să ilustreze plastic și un gând cosmogonic. In adevăr, concepțiile diverselor școale mistice islamice, de pildă, au nevoie de astfel de ilustrări. Lumea empirică, sensibilă, materială, este după doctrinele misticismului islamic, un simplu mijloc vestimentar cu ajutorul căruia Dumnezeu se face accesibil simțurilor noastre, El, care pentru simțurile noastre este insesizabil în sine. Lumea e relevarea substanței divine, care îmbracă înadins aspecte, de cari să putem lua act potrivit constituției noastre.

7. Geneza din nimic a unui lucru, pe temeiul unui cuvânt sau al unui act magic, este de asemenea un model de geneză cosmică. Se va opinia că geneze magice din nimic nu ne este dat să constatăm niciodată în câmpul experienței. Criticismul științific și filosofic a compromis desigur definitiv ideia unei pretinse geneze din nimic. Dar noi nu vorbim despre geneza trecută prin filtrul criticei. Pe noi ne interesează experiența primitivă și naivă, care vede aevea geneze din nimic, chiar dacă ele n'ar fi decât aparențe. Primitivul nu vede tehnica, ci numai e tele prestidigitației. Primitivului îi pă ce se petrece după perdea. Dar gia e neapărat și în toate cazurile șelăciune? Cât privește fachirismu toate fenomenele sale, suntem încă parte de a ști cu certitudine în ce sură ele se datoresc unei ipnoze co tive și în ce măsură ele au un substrat ocult. Dealtăparte puterea hologică a cuvântului e prea cunos tă. In cultura folclorică și în sufle popular întâlnim nu numai „descân cul", ci și **efectele** sale, absolut ce Să nu uităm pe urmă că toate pop rele sunt în posesia unui patrimo milenar aproape inatacabil, de cred te magice, indiferent dacă ele cor pund sau nu unei realități. Sufletul p mitiv e îmbibat de această mentalito Nu e prin urmare de mirat că se găse în istoria gândirii concepții, cari înc puie pe Dumnezeu ca pe un supr vrăjitor, făcând lumea din nimic, p rostirea unui cuvânt magic, simplu mai pentru a se juca sau pentru arăta puterea. Ba din mitologia eg teană aflăm că anterior chiar prim lui zeu, a fost „numele" lui. Primul z s'a născut datorită puterii magice in rente numelui său.

Lăsând să se perinde prin fața noa tră principalele sisteme cosmogonic pe cari spiritul uman le-a imagin rămânem cu impresia că în toate c zurile se pornește dela un anume pr ces genetic fenomenal, empiric, po țial, izolat, pentru ca de aci să se fac saltul la întreaga sferă cosmică. De c te ori lumea e concepută ca un ce î făptuit pe o cale oarecare, s'a recu întru limpezirea procesului la analog empirice. Metafora, cu termenii obâ șiți în imediat, stă la baza oricărei con cepții cosmogonice, cu excepția poat a acelora cari închipuie lumea ca u dat din eternitate, ca un fapt ireduct bil, egal șieși în toate fazele. Supoziți ireductibilității lumii ni se pare mo mult rezultatul unei sfieli de a face u ultim efort intelectual pentru a o expli ca. Unui serios apetit explicativ îi este însă aproape inerentă perspectiva ge netică. Dar această perspectivă s'a realizat din nefericire până acum to deauna după chipul și asemănarea unui mod genetic **empiric.** Să împin gem în aria atențiunei această propo ziție: **geneza lumii în general a fos asimiliată felului genetic al unui infim fragment al lumii.** Nu e oare acest pro cedeu și abuziv și cam primar? Articularea unei astfel de întrebări este egală cu denunțarea procedeului. Lumea empirică e plină de moduri genetice total deosebite între ele. Cum ar mai putea atunci **întregul** lumii să fie obiectul unei explicații genetice pornite sub auspiciile unui **fragment** oarecare al ei? O vădită constatare și o mare nedumerire se unesc astfel într'o primă judecată de non — acceptare. Protestul, pe care-l ridicăm în aceste considerațiuni preliminare, pregătind o nouă teorie cosmogonică, se îndreaptă împotriva metaforismului cu substrat imediat și parțial. Să fim bine înțeleși. Nu refuzăm consimțământul nostru metaforismului în general, ci metaforei de obârșie direct — empirică și prea unilaterală, într'o problematică de ultime subtilități și legată prin chiar termenii ei de un mare „întreg". Suntem invitați la un efort explicativ, care se așează în afară de modurile genetice empirice, căci numai o asemenea explicație poate sluji drept suport ascuns tuturor acestor moduri genetice, pe care le știm din experiență, și a căror sugestie trebue s'o ocolim. Cert, o teorie cosmogonică nu se poate dispensa de metafore, dar ea va ajuta imaginile, la care recurge, în așa fel ca procesul cosmogenetic să fie un proces **singular.** Se cere deci un act teoretic — constructiv, care se leapădă de orice model grosolan. Metafora imediată, isvorînd dintr'un fragment al lumii empirice, nu mai poate satisface exigențele teoretice ale timpului, cât privește problematica cosmogenezei. O explicație singulară, de un metaforism mai elaborat și mai distant în raport cu imediatul, este, ceiace suntem pe cale de a propune în lucrarea noastră. „Geneza lumii' trebue să fie un proces, care nu are nici un echivalent simetric în lumea empirică.

LUCIAN BLAGA

Intâiul capitol din volumul *„Diferențialele divine"*, subt tipar.

BALAMUC PALACE, ANEXA

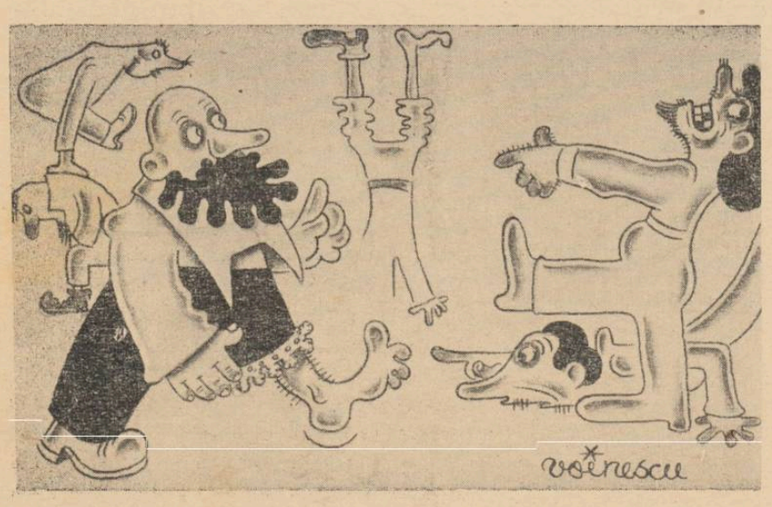

— Ha ! uite la el: n'are un fir de păr pe cap !..
— Prostule ! eu sunt atât de deștept, încât capul mi-a crescut mult mai sus decât părul.

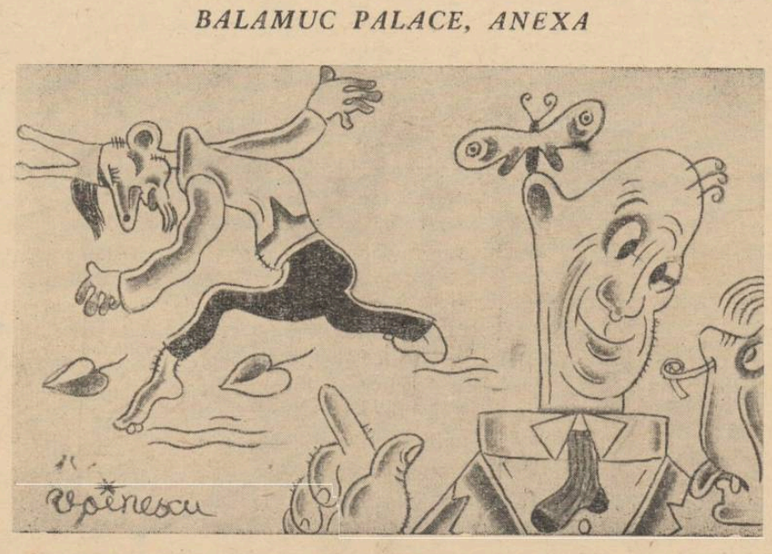

— Bine, zice că e melc ; atunci unde i-e casa ?
— Nu poartă, e un melc nudist.

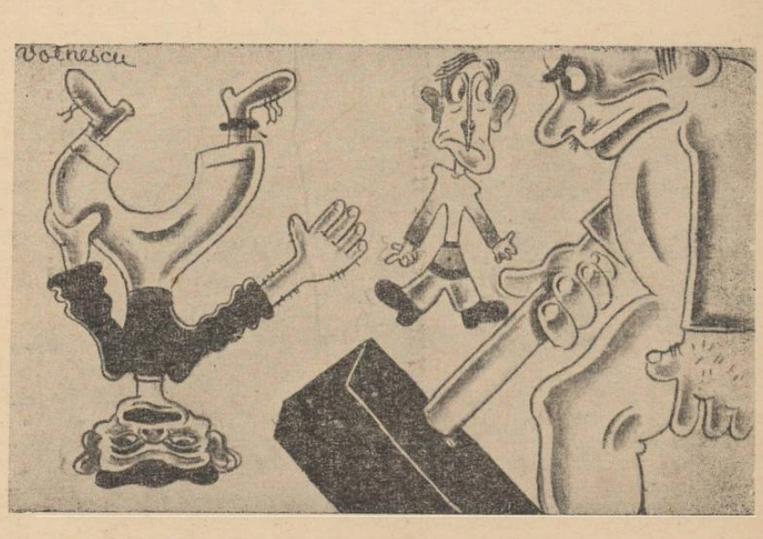

— De ce stă așa ? Și-a turtit capul și o să-i facă rău.
— Nu-i face rău deloc. Când se ridică, i-l fac la loc cu ciocanul.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.

53–1939 complet 1939 Nr 1–52 C IV R 83
BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

RIETAR:
. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
OR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 7 LEI

ANUL XLIX • Nr. 1 52
SAMBATA 30 Decembrie 1939
Redactor responsabil : MIHAI NICULESCU

ustiu

luerat de tren se auzea pe câmpiile înghețate, în
împodobit de o ninsoare legănată.
una orice zgomot în pustiul mare. Zvâcnea până
ă zgomotul trenului.
ă se îndepărtau toatele și rămâneai singur.
rile iernii stăteau ascunse, că era spre seară.
cal flămând, împiedicat de picioare, ca să nu se
rteze, țopăia capul plecat, păscând vârfurile mi-
uscate, descoperite ici-colo de omăt.
narea calului se făcuse albă.
tul, stârnit de-odată de crivăț, alunga ninsoarea.
i cărări vărgate erau acum.
ul a stat în loc, ciulindu-și urechile. Coama i se
se.
uitat.
e a fost gerul.
colul aducea omătul îndărăt pe văi și cărări, calul
hând în troian. A nechezat spre sat, cu capul în-

doua zi, o movilă albă era.
rile zburau, vesele, în jur.
rele sclipea pe fulgii, cari străluceau ca ciucurii
iață sub streșinile caselor.

GEORGETA MIRCEA CANCICOV

ntru anul care a fost
și pentru anul care vine

de VICTOR POPESCU

'a sfârșit încă un an, în activitatea revistei, și un
va începe. Poate timpurile ne vor permite, curând,
alizăm mai mult. Trecutul a fost plin de frământări
cate am fi vrut să întreprindem doar puține s'au
gat. Am isbutit totuși să fixăm în forma lor câteva
de gând și poezie, în mijlocul preocupărilor sumbre
viața de astăzi. Revista a făcut tot efortul isvorît
'o pornire sinceră, curată și neprecupețită să rea-
ceeace e scopul ei: frumosul artistic. S'a zbătut
a-și creea un drum, și un mănunchiu de talente.
rte de o isbândă care să-i permită o etapă liniști-
, dar totuși câteva s'au isbutit din cele propuse.
Șezători în țară și în București au făcut din ce în
ai cunoscută preocuparea ei de a promova tinerele
te. A luptat pentru duhul poeziei tinere. Și s'au
t, lucru de mirare, într'o țară unde lumea nu se
cupă prea mult de literatură, poeți tineri și necu-
uți, recitând în fața unor săli pline. Poezia nu mai
o abstracție ,niște vorbe sunătoare dintr'o carte, ci
zică pe care fiecare o dorea. Iar acest succes l-au
ndit doar poeți fără nume și fără volume.

Acest tânăr Traian Lalescu, care pentru prima oară
ața unei asistențe străine, undeva în Ardeal, culege
te de aplauze, nu este oare un fapt ce trebue re-
t? Talentul său e pentru revistă o cinste, dar o
te cu atât mai mare, cu cât numele lui a isbucnit
c, din valoarea sa, la o vârstă când alții încă tato-
ză. Poet de fină și grațioasă realizare ,o sensibilitate
, stăpân pe o limba dulce și caldă, visător, — poate
a romantic! — el face parte din grupul acestor
i noi, ce dau publicului un dor, ce-l fac să se inte-
ze de manifestații culturale, pentru ceea ce au
tea ca îndemn spre ideal și frumos.

Să spunem încă un cuvânt și despre versurile aristo-
ice ale lui Emil Botta? De puterea sa de convingere
pra sălilor, de frumusețea intonației ce modulează
ofe limpezi, curate, de gândirile faustice ce-l tur-
ă? Sau de acea reintrare în literatură cu minunate
uri, comori de gânduri și cuvinte fermecate?

recum și poetul Ștefan Baciu cu melancolicele sale
ofe, pline de căldură și molatece imagini ca după
iezile zilelor calde de toamnă.

Ei sunt victoria revistei. Sunt poeții care-și dau
ma, luptând în jurul „Universului Literar" păstrân-
i idealurile, creind în paginile sale clipe din viața
, temelia unei solidarități care poate cândva ne va
minti, de-o prietenie, de-o intimitate sufletească și
electuală, de-un scop comun.

Revista aceasta a căutat să cuprindă cât mai uni-
viața culturală. Nu doream să publicăm un magazin,
pagini cari să reprezinte cercetări și scopuri adâncite.
D. Mircea Mateescu a publicat de curând o carte,
svoltare și sistematizare a cronicilor sale. Plină de
servații, gândite și adâncite, ea se situează în cadrul
ei activități căreia îi displace efemerul și tinde spre
nstituiri solide.

Vorbind de această carte să nu uităm și de colecția
niversului Literar", în care unele opere meritoase ale
riitorilor tineri au putut vedea lumina tiparului. Dacă
npurile restrâng puțin desăvârșirea operei editoriale
întreprinde revista, nu mai puțin rămâne dorința ei
a realiza cât mai curând o formă cât mai bună, pen-
u publicarea elaborărilor în volume.

Intregul an 1939 a fost dealungul lui încercat prin
răduințele noastre de a atinge frumosul literar și de
da publicului cunoștință despre cele ce ne preocupau.
oate am isbutit, poate nu.

Am căutat talente noi și originale. „Universul Lite-
ar" se poate făli cu prezența în paginile sale a dese-
elor uimitorului G. Voinescu. Nou, plin de vervă, plin
talent, inepuizabil, este un nume ce-și va face drum.

Putem deci fi destul de satisfăcuți. Dacă revista nu a
juns prea departe, cel puțin grupul intimilor săi cola-
oratori înseamnă foarte mult.

Lor, și tuturor celor ce au fost apropiați de noi,
dată cu acest început de an, le mulțumim pentru pa-
iunea ce au depus încercând să rupă din talentul lor,
iață pentru revistă.

Un an nou se ridică în drum, străjuit de necu-
oscut, plin de asperități. Crezând în munca noastră,
om încerca realizarea idealurilor ce avem.

Botezul cu duhul sfânt — Pergament, sec. XVII (Dragomirna)

Un basm cu Petru Cercel

— Pentru Crăciunul camarazilor de arme —

de SIMION STOLNICU

Da, trebuie să mergem în țara muntelui, în cel mai bun cantonament de iască și rășină, să ne petrecem permisia. Să urcăm în țara ciutei fără splină, în alburi unde nu s'au încumetat până acum nici focuri haiducești. Vom poposi întâi acolo unde soldatul și-a schițat altădată poemele vernale pe alei tot mai sălbătecite, „dans ce fabuleux Comarnic" după expresia lui Marcel Proust care a fost în corespondență cu aceste păduri de veverițe. Acolo descântă'n somn, deasupra colindelor, saturnalii pui de șarpe....

Da, prahovenii mei, sergentule Mihalcea căruia stă atât de bine capelul teșit la ceafă ca unui roșior de plumb cu care m'am scăldat cândva în Pierla! Teteristule Jérôme Spirescu cel ce te lauzi că dosarele proceselor pledate și câștigate de tine la vechea curte cu juri nu ți-ar încăpea în ranița de acum. Iertare, te iscălești fonetic „Jerom" pentru a nu speria o clientelă nefăcută pentru circomflexe și poezie modernă... Insfârșit, da, amarnicule încheetor de pluton, Anghel, vei crede că sunt poet văzându-ți numele trecut astăzi, pe sub rotativa gătită cu brazi. Vom explora văile albe și piscurile unde, cu tot gerul, rădăcina de floarea reginei trăește fiindcă nu se poate legăna decât pe inchipuirea că se află acolo mai aproape de tălpile lui Dumnezeu.

Brazii frumoși stau drepți, n'au lumânări dar nici miniaturi de tancuri cum ar vroi caricaturiștii de departe. Acei soli siniștri ai războiului blestemați de Eva să lucreze'n tuș, a căror fantezie nu se mai sătura până ieri să umple traista lui Moș-Crăciun cu omizi de oțel! Vom lua în buzunare altfel de plutoane deși prea mult joc le-a șters vopseaua uniformei lor de plumb: plutoane de „curcani" senini premiați la concursurile gintei latine.

...Vom găsi cascadele mici, înghețate, luând forme de zâne mai frumoase decât muzele și ispitind de-aproape, în nemișcare, pe făcutul din aceeaș apă schivnic de țurțur în desnădăjduită mătanie ca sub dalta lui Rodin... Ghionoaia mică de iarnă cu ciocul de trusă inginerească, stă gata să scrie în scoarța de fag despre plimbarea noastră minunată. O va face cu ciocul ei incisiv chiar cu riscul să desființeze scrijelările prea lirice ale amanților din alte vremi...

Eu vorbesc, eu spun basme, ascultați-mă, vă uitați la centura mea lată ca de pompier, purtătoarea de noroc pe care din tot echipamentul, mi-am păstrat-o în permisie ornată cu aceleaș cartușiere unde în loc de plumbi încălzesc excepțional pui de vrăbii. Pui întârziați.

Aho, ahei, voi cei pârjoliți de vânturi, voi cele mai recente somități ale mânuirilor de arme, ce doriți să vi se mai arate aici peste țara cabanelor, peste ecoul iubitelor colinde? Se întâlnesc în surdină, colindul muntelui cu vânătoare de „Ciută-Ciutalină", și-al șesului cu „Foaie verde alior"... Infigeți în zăpadă adoratele voastre skiuri de funcționari... Trebuie s'o ținem tot într'un basm acuma când suntem iar de capul nostru și chiar căpitanul Primejdie Georgescu dela care doreați să aveți fire de păr spre a vă afuma cu ele într'un descântec de frică, însuși el ascultă pe undeva colindul.

Să vă spun mai bine că a fost odată și că eram ca'n povești, atât de june și trăsnit, încât îmi închipuiam că pe aici s'a mutat domnița cea depărtată... Un smeu o fugărea printre molifți, dar o luau sub protecția lor mistreții din fabula cea mare. Eu trebuia s'o aflu, să-i rostesc madrigalul, fiindcă mă'ntrupasem în voevodul trubadur Cercel, și înfruntam cu cismele înalte cei șapte munți și omătul de care se 'ngâmfaseră bunicii.. Și-aveam stema grea sub cușma căzăcească, îndesată. In suită erau colăceri și deghizați printre acești Nichifori, mă'nsoțeau pentru a-mi zugrăvi Idealul, pictori venețieni... Dar hoțul de corb care vede prin besnele de astrahan, îmi spiona rubinele stemei și mi le ciugulea prin cușmă unul câte unul. Rubinele furate le ducea în pliscul lui, spre vârfuri. Acolo ajungea 'nainte-mi în timp ce eu cotrobăiam troenii cu firavii coloriști degerați... Apoi dumnealui „cher oiseau noir" cum îi spune poetul, lăsa nestematele în careul de mistreți, domniței depărtate.

...Și corbul da rubinele ca de la el,

ah, ce nărav din timpul corvinului inel!...

(Urmare în pag. 2-a)

O carte, un zețar și-o stea

de RADU GYR

Zețăria se deschide luminoasă (ca să răstoarne tradiția tiparnițelor adăpostite prin maghernițe cu mucegai), lăsând pentru trecere, fâșii libere, în zig-zag, printre rafturile suprapuse, încărcate cu țăndări vinete de plumb. Mă strecor printre „regalele" înalte ca niște scrinuri bătrânești și grave ca orgile din catedrale. Cu umerii ușor încovoiați, zețarii — lucrători ș ucenici — tăcuți și încordați în truda lor, nici nu mă bagă în seamă. Mâinile lor aleargă prin micile compartimente de lemn, vânând așchiile subțiri ale literelor întunecate.

Le văd cum se abat și cad asupra alfabetului fragmentat și distribuit geometric, prin cutiile pătrate, de parcă ar atinge clape bizare cu sunet neauzit, sau ar descrie cine știe ce semne de magie neagră. Iscându-se, treptat, din cioburile mărunte ale zațului, „cărțile" se întind, embrionar, pe „șpalturi" sau trec în faza pubertății, așezându-se, simetric, în „pagini" de plumb, strâns închingate cu sfoară.

Cartea mea a fost de mult culeasă la linotyp, i-am făcut corecturile „în șpalturi" și acum aduc corecturile „în pagini". Cu grija și arta paginării acestei cărți a fost delegat d. Velizare, vechi lucrător și „stâlp" al atelierelor „Universului". In ultimul timp, a devenit specialist în paginația volumelor apărute în colecția „Universului literar". Când mă apropii de el și-l salut, se pleacă respectuos și-mi întinde antebrațul, cu palma închisă, căci nu vrea să mă murdărească de cerneala zațului.

— Bună dimineața, domnu' Velizare. Ți-am adus corecturi.

Pe sub gene mă privește bănuitor. Zile de-a rândul l-am sâcâit cu schimbări de paginație, de titluri, de caractere de literă. A fost o luptă titanică să-i înfrâng rezistența cu care-și apăra tradiția așezării zațului în pagini cu fel de fel de chenare, de liniuțe, de figuri ornamentale în josul paginii. La rugămințile sau obiecțiile mele, replica dârz:

— Așa am învățat eu și așa am lucrat treizeci și cinci de ani... Nu schimb nimic. Nu schimb nimic!

Cu iscusite manevre, am reușit, până aici, să luxez ostilitatea de care se isbeau modestele mele reforme grafice. Acum domnu' Velizare pare să simtă apropierea unei noui catastrofe. Imi bănuește, parcă, primejdioasele intenții și mi-o ia înainte:

— Ceva nou?

„Ceva nou", adică: noui „reforme"? Am, inițial, un moment de lașitate și șovăi.

— Nu... vream numai să... E totul foarte bine, dar, uite... te-aș ruga...

Iși pune ochelarii și mă scrutează atent, sfredelitor. E un om de statură mijlocie ,trecut de cincizeci de ani, cu obrazul cafeniu și obosit, chel, cu fruntea deschisă și întrebătoare, cu mustața încă neagră și îngrijită.

Ochii lui, unde citesc numai bunătate și ușoară îngândurare, devin oarecum aspri și scormonitori în clipele de intransigență, când domnu' Velizare își apără arta și datina tipografică.

— Nu cumva doriți „să schimbăm" din nou paginația sau „caracterul titlurilor?"

Il simt urcat pe redută, gata să-mi respingă atacul, pe care nu mai pot să-l camuflez.

— Dragă domnule Velizare, tușesc eu, revenindu-mi din lașitate și încercând să-mi pregătesc o tactică eficace. E admirabil... Sunt foarte mulțumit... Ce literă frumoasă mi-ai pus aici, la titlurile mediil... Și pagina asta, a treia, cât de luminoasă și aerisită este!...

Zâmbește măgulit și zâmbetul acesta este, pentru mine, întâia tranșee pe care o ocup strategic în rafinata eșalonare a asaltului început.

— Și dincolo, la paginile 11 și 12, cu cât deosebit gust sunt așezate strofele! Așa vreau, mult spațiu între ele, să se odihnească ochiul, să se repauseze!....

Alt zâmbet și, în consecință, altă tranșee ocupată! Inamicul a pierdut teren și și-a slăbit rezistența. Mă strecor, deci, printre zâmbetele cucerite și intru deadreptul în redută.

— Admirabil, dragă domnule Velizare... Admirabil! A, dar era să uit! Te-aș ruga numai... un nimic.... un moft! Fii așa de bun și scoate liniuța asta de sub numele meu, la coperta interioară a cărții.

Rămân cu vorba spânzurată în aer.

Surâsul s'a stins pe figura domnului Velizare. Obrazul se trage, parcă, și se face mai cafeniu.

— Cum, să scot li-ni-u-ța de sub numele autorului?

Tranșant:

— Nu se poate!

— Dragă domnule Velizare...

— Liniuța asta vă subliniază numele și, priviți, se potrivește întocmai cu chenărașul din josul paginii!...

Mă reped:

— Păi tocmai asta vroiam și eu... să dăm afară și „chenărașul"....

Imi dau seama că am cam bruscat atacul. Domnu' Velizare rămâne, o clipă, paralizat. Apoi desenează, cu mâna, în aer, un semn de împotrivire și nu găsește cuvintele potrivite pentru un protest energic.

— Nu... nu... asta nu admit! Nu schimb nimic!

Mă prefac că sunt adânc surprins.

— Dar eu credeam că sunt cu totul în gustul dumitale... Adică, fără zorzoane de prisos, litera simplă, gravă,

(Urmare în pag. 12)

Ga-ro-ra-ra

Pășteau ciulinii turmele la șes,
Fierbea'n podgorii mustu'n zăcători,
Iși întinsese codrul covor des
Și munții albi se arătau prin nori.
De nu știu unde, straniu, o pasăre țipa
Sub frunza moartă-a inimii: Ga-ro-ra-ra!

Era de când e lumea, de mult, de nu știu când...
Se lumina de ziuă... Cu tara cot la cot,
Se depărta chervanul din clopote sunând,
Ne tot ducea pe drumuri ce le-am uitat de tot,
Pierdute pe vecie.... Dar pasărea țipa
Cu glasul ei de toamnă târzie: Ga-ro-ra-ra!

Cădeau fulgi mari și albi din cerul sur.
Priveam tăcut la jarul din cămin
Și însera albastru în parcul dimprejur
Țesând pe geamuri ceață, pe gând zăbranic fin,
Uitare peste toate... Și tot mai trist țipa
Lung pasărea din suflet: Ga-ro-ra-ra!

ION PILLAT

CRONICA LITERARĂ

ANUL LITERAR

Cărţi au apărut anul acesta numeroase [1]), — de la culegerea lirică până la romanul vast, de la broşura monografică până la sinteza pe sute de pagini, — deasupra titlurilor şi a autorilor s'a făcut însă clar un spor de conştiinţă, un fapt al cărui sens, în literatură, — de ce n'am spune-o, — nouă ne încuviinţează entuziasmul. Înţelegem prin *fapt,* prin spor în conştiinţa creaţiei, constituirea unor centre de interes maxim pentru scriitorul român şi activitatea lui. Normal, prin funcţionarea acestor centre de interes, scriitorul se supune unui proces de integrare în momentul actual de cultură al ţării şi devine verigă sigură în desfăşurarea ei istorică. Acesta este, fără îndoială, sensul înfiinţării, prin lege a „Casei Scriitorilor", pe principiul *recunoştinţei* publice pentru structurarea sufletului naţional. Deoarece dau *formă* pură, inalterabilă, circulabilă ca bun universal al culturii, ideii de *neam* şi de ţară, scriitorii au dreptul la recunoştinţă, prin lege! Iată un surplus de conştiinţă în activitatea scriitoricească, pe care îl numim *fapt,* fiindcă el transcende individualitatea, şi se exercită totuşi asupra ei, în producţie, ca o determinantă. Iniţiată de Suveran, şi integrată în sufletul public prin actul deliberativ al recunoştinţei, ideia „Casei Scriitorilor", devine astfel componentă a *duhului naţional,* spre care scriitorul îşi întinde o punte a năzuinţelor. Astfel, *faptul* de care pomenim, intrat în conştiinţă, devine treaptă a transcenderii şi îşi va da firesc roadele.

De aceeaş natură este ideia tipăririi *ediţiilor definitive* ale scriitorilor în viaţă, care deasemeni constitue un *spor* al intervenţiei de *sus,* de la neam, în viaţa scriitorului. Cât de importantă este realizarea editurii „Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II", în acest proect al ediţiilor definitive, — se verifică desigur, prin împrejurarea că nu toţi autorii care astăzi au trecut, să zicem, de 50 de ani, vor fi invitaţi să-şi publice opera definitivă. Pentru ce? Pentru că se aplică principiul selecţiei, acelaş ca şi la „Casa scriitorilor". Se vor tipări în ediţii definitive doar operele care chiamă prin structura lor, săvârşirea acestui *fapt* de integrare în naţiune. Cele inerte, *amorfe,* rămân ca o prezenţă de cenuşă, la un sfârşit de carieră, fără virtuţile vitale ale simbolului. Se poate vorbi de o corespondenţă între tensiunea scriitorului, şi voinţa de *umanism* a publicului. Acesta din urmă vrea să-şi cunoască modul de a fi, să-şi oglindească latenţele, să-şi structureze substanţa; se lărgeşte din zi în zi visul spre un umanism românesc, cu atribute originare, de substanţă şi structură. Oricât de ascunsă ar fi această directivă, arată cu prisosinţă că ea este un *fapt,* adică o putere ce se exercită de sus în jos, depăşitoare, asupra creaţiei scriitorului.

Ne luăm îngăduinţa, justificată de o strictă experienţă, să pomenim de o altă activitate, tot atât de *semnificativă,* prin aceea că şi ea înlesneşte apariţia unui *fapt:* activitatea revistei „Universul literar".

Zarea ei de producere nu este a scrisului ajuns la matură fructificare, ce *chiamă* formal gestul încoronării prin ediţia definitivă şi încadrarea la treaptă cuvenită în „Casa Scriitorului". Spaţiul de eficienţă al „Universului literar" nu se află la sfârşitul, ci la începutul carierei literare. Funcţia revistei este tot încadrarea selectivă, dar ea încadrează pe *scriitorul tânăr,* pe debutant, pe autorul primului pas sub destinul literar. Cât de importantă este această activitate, verificabilă la şezătorile literare, dovedeşte atât de frumos, d. Victor Popescu, directorul revistei, în articolul său din pagina I-a. Integrarea scriitorului tânăr, constitue de asemeni un *fapt,* fiindcă se efectuiază tot prin raportare la public. După cum *opera definitivă* este cerută sau nu, de public, tot aşa scriitorul tânăr este cerut sau nu, de public. Faptul are aspecte liminare, dar şi aspecte profunde. In aspectul profund, el denotă că publicul actual ascunde o corespondenţă minunată cu *tinereţea.* Pâlpâe o aspiraţie lăuntrică, o sete de puritate, şi parcă de tiranie, de exclusivitate în conceperea frumuseţii literare. Indiferent de valoarea în sine (nu trebue să ne spună altcineva că tinerii nu produc opere *definitive),* publicul îşi mărturiseşte interesul faţă de latura *demonică,* să zicem, — a scrisului. Voinţa de a creia, curajul iniţial, neliniştea cumplită a debutantului, deformarea personalităţii care trece din planul comun, în planul existenţei creiatoare, — elementul neîndurător al demoniei ce se întipăreşte pe chipul angelic al adolescentului, — iată momentul iniţial al cărui gust l-a prins publicul. El caută să se hrănească din acest prim fum al jertfei, indiferent dacă se înalţă vertical sau se împrăştie pe chipul turburat al celui ce se sacrifică. Publicul asistă la dramatismul scriitorului tânăr. Il vrea în spectacol, îl doreşte în faţa sa, pe scenă, la şezătoarea literară. Noţiunii de „şezătoare literară", i-a dat „Universul literar" un conţinut inedit, care, în felul său, derivă din constantele de cultură. Şezătoarea literară, în sensul pomenit, nu se organizează pe o solicitudine a scriitorului, ci pe un răspuns la un apel. Publicul *vrea* să vadă şi să audă pe adolescentul care deabia a trecut de optsprezece ani, şi pe scriitorul tânăr care n'a ajuns la treizeci de ani, — şi cari, desigur, nu scriu desăvârşit, — dar spectacolul în sine centrează un interes enorm. Este un *fapt,* verificabil prin „sălile" arhipline de la „Ateneul român", de la „Studio", şi din amfiteatrele oraşelor de provincie. „Şezătoarea literară" are o semnificaţie nouă, prin aceea că ea constiute un semn al publicului către scriitor, şi nu invers. Este semn de simpatie, de interes maxim pentru momentul dramatic al începutului, şi evident, semn de selecţie, pentrucă nu toţi scriitorii tineri sunt acceptaţi de public.

Tot pe experienţă ne sprijinim când afirmăm că selecţia publicului, pornită din criterii imanente, nu greşeşte. Imanenţa critică a publicului pune la temelie, definiţia artei ca valoare circulatorie, prin factorii graiului, ai sinceităţii emoţionale, ai adâncirii de viziune. Nu mai este vorba, să zicem ,de poezie ermetică sau neermetică, de artă pură sau de contrariul ei, etc... Conceptele acestea au fost depăşite... în ceeace au avut impostură şi artificiu. Publicul aprobă producţiile care îndeplinesc condiţiile unui fel de a fi integral, cu efort onest de exhaustie. Respinge cu brutalitate numai pe jucătorul de farsă. Pe lângă instanţa de selecţie, la sfârşit de carieră, — mai există aşa dar şi aceea a selecţiei la începutul de carieră, în care scriitorul se supune unei judecăţi a publicului, judecată înţeleasă ca putere ce-l depăşeşte, prin rădăcinile ei în aspiraţia momentului de cultură, — şi spre care el trebue să tindă ca spre o încadrare. In activitatea scriitorului a intervenit, putem formula, faptul substanţei, înţeles ca o tensiune stilistică. Se presimt latenţele, se caută expresia.

Paralel cu acest proces de abstractizare, de ieşire a scriitorului din destinul său strâmt, observăm seria realizărilor, care lărgesc masiv cadrul de muncă al scriitorului şi îl constelează conform axelor pomenite. Să urmărim *realizările* pe două din direcţiile lor: „ideia" isvoarelor şi „ideia" Eminescu. Directivele acestor realizări, răspund constantelor de depăşire, stabilite mai sus. „Ideia" isvoarelor predomină în sistematizarea critică, în studii, eseu, în tratat. Înţelegem „ideia" izvoarelor ca o năzuinţă vie de *plasticitate.* Criticul caută, cu metode riguros însuşite să *vadă,* chipul scriitorului din trecut, să-i reconstitue structura umană, prin relaţii de timp şi spaţiu, prin întoarcere pasională în orizontul de manifestare a începutului. Nu este tocmai ceea ce socotim metoda istoricistă — aplicată cu calmul şi răceală excathedra. O viaţă a lui Caragiale, — de exemplu, — scrisă de d. Şerban Cioculescu, aplică mai mult de cât metoda istoricistă, ca şi introducerea de aproape 200 de pagini a d-lui Tudor Vianu, din volumul întâiu al operei lui Macedonski. Peste materialul adunat cu strictete istoricistă se toarnă suflul viu al constituirii unui umanism românesc. Autorii jinduesc să vadă chipul structural al lui Caragiale sau Macedonski; iar nu ecuaţia lor tipologică, indiferentă la peisagiul autohton, şi la viaţa de azi.

Ideia isvoarelor trebue înţeleasă ca o ideie a participaţiunii. Scriitorul de azi participă la viaţa scriitorului anterior, care la rândul lui intervine în modelarea prezentului. Se fac eforturi de fundamentare a unui fel de a fi românesc, în cultură, care nu trebue să se întrerupă de la generaţie la generaţie, lăsând în criză procesul de creştere.

In această perspectivă a grijei permanenţelor, credem că nu se poate vorbi de o sărăcie literară, într'un an, în care nu s'au tipărit cărţi decisive prin aporturi inedite: o excelentă „Viaţă a unui clasic" subliniază cu succes absenţa unui roman excelent, în măsura în care stârneşte un interes înalt de identificare.

Istoric vorbind, Eminescu este tot un scriitor clasic, dar „Ideia Eminescu" întrece copleşitor „ideia isvoarelor", şi chiar a permanenţelor. Prin comemorarea celor 50 de ani de la moartea poetului, anul 1939 ar putea revendica titlul de „anul Eminescu", fără o deplină îndreptăţire, deoarece cultul eminescian nici n'a început cu el şi nici nu se va sfârşi. Demn de semnalat este punctul de plecare al oricărei mărturisiri în scris despre Eminescu, — fie articol de câteva pagini sau studiu de un număr impunător de tomuri. Se porneşte de la Eminescu, cum se porneşte în filosofie, de la conceptele fundamentale, cărora li se rezervă rangul de a nu fi cuprinse în nici o definiţie. Concept fundamental al culturii româneşti, Eminescu se situiază, pe cale mistică sau raţională, deasupra istoriei româneşti, astru într'o constelaţie influentă a destinului.

In mod unanim, se postulează „ideia Eminescu" pe o linie de realizare a destinului autohton. In el sunt cuiburile, substanţele inalterabile ale geniului naţional. Cu prilejul comemorării jumătăţii de secol, această credinţă a ipostazierii absolutului românesc, prin Eminescu, a fost exprimată ca un decret naţional, nemai fiind, cu putinţă, nicăieri o nuanţă de îndoială măcar. D. Camil Petrescu sublimiază cu intenţie critică, vârstă de 33 de ani, la care i s'a oprit productivitatea genială a poetului, dar punctul d-sale de plecare este tot „ideia-Eminescu", fundamentală, fără definiţie: „Atât de mare este farmecul sub care stă cultura românească, încât cultul lui Eminescu nu este un cult livresc, acceptat de unii, refuzat de alţii, cum se întâmplă cu alţi scriitori de geniu, ci e un soiu de realitate căreia nu i se poate sustrage nimeni... Faptul este atât de neobişnuit încât ţine de ordinul mitologic". *(Eminescu şi esenţele,* R. F. R., Iulie ,1939). Această credinţă generală a ipostazierii eminesciene, iat-o formulată cu prestigiul cărturarilor iluştrii ai ţării: „Revelaţia profetică a fost imediată şi absolută... Astfel, cu un suflet neatins ne-am apropiat noi de aceea revelaţie eminesciană... Din ucenici ai unei şcoli sterpe, cu ochii asupra cărţii întinse pe pupitru, am ajuns căutători de orizonturi a căror întindere extraordinară nu ne înspăimântă" *(N. Iorga,* Eminescu, creator de generaţii, Convorbiri literare, n-rul 6-7-8-9 Iunie-Septembrie 1939). Sau: „Care este cauza acestei glorificări? Ea este aceeaş pe care o găsim în toate casurile de glorificare a poeţilor, este cauza care va susţine pe veci admiraţia popoarelor pentru poezie... Eminescu este poetul Românismului. Nu este simţire la el, care să nu-şi găsească ecou în sufletul românesc; nu este în toată opera lui, expresiune verbală care să facă disonanţă cu estetica graiului românesc. *(C. Rădulescu-Motru,* Ce ne învaţă Eminescu, loc. cit. pag. 743). Sau: „Semicentenarul morţii lui Eminescu este desigur un moment potrivit pentru a se inventaria încăodată moştenirea rămasă de la acest geniu formidabil, răsărit fără de veste în mijlocul naţiei noastre, şi care, într'o viaţă foarte scurtă, a semănat constelaţii bogate şi strălucitoare pe firmamentul aproape gol al culturii româneşti, unde abia scânteiau ici şi colo, puţine stele răslete, pe lângă alte biete luminiţe, la care trebuia să te uiţi, spre a le deslusi efectiv ,cu telescoape uriaşe, a căror lentilă era mai mult patriotică, de cât ştiinţifică. Opera de poet-miracol şi de prozator-artist a lui Mihail Em a fost multilaterală, posedând numeroase în fiecare dintre ma despărţituri". *(I. Petrovici,* Poez sofică la Eminescu, loc. cit. pag Din acelaş număr al „Convorbir terare" întocmit monumental 1000 de pagini, reţinem fraza d teză a directorului actual al r nobilul profesor descins din Bu d. I. E. Torouţiu: „Şi astfel, din ţa santemelor, Japonia, până în Ar din nordul lui Ibsen până'n Ellad ţările marilor civilizaţii ale Apu Franţa, Germania, Anglia, Italia în Damascul Arabiei, fruntea lui nescu încununată cu laurii geniul mânesc şi însângerată de spinii c lui Christ, poartă şi va purta în numele de Român", *(loc. cit. pag.*

Traducerea în faptă a sentime general care cerea apoteozarea nesciană, a căzut pe seama unuia cei mai distinşi cărturari contemp distinsul critic *Perpessicius.* Sarci dat-o criticului, „Fundaţia pent teratură şi artă", care, din iniţ regească şi prin conducerea de destoinicie a d-lui profesor Al. R şi-a propus să tipărească opera pletă, cuprinsă în 43 de caiete, pe 15.000 de pagini manuscrise a lu hai Eminescu ! Este cel mai amplu de întoarcere spre isvoare, din l tura românească. Din solemna prindere, a apărut până acum p volum, de 522 de pagini, cuprin „poezii tipărite în timpul vieţii". modul cum a fost întocmită ediţi tegrală a operei lui Eminescu, se prind clare sensurile pe care arti nostru a încercat să le descifreze în figuraţia anului. Temelia ediţiei plete a fost fixată de d. N. Iorga: „ rând din Eminescu merită să fie rit". De aici porneşte d. Perpessi socotindu-se totuşi nu întemeietor lampadofor; stabilind moral princ că „facla" cultului" trebue tr misă din generaţie în generaţie într'o cursă neîntreruptă a vieţii. zul problemei ediţiei integrale, îl autorul în *„organizarea aparatului variante",* lucru care însemnează trunderea în „atelierul eminesci Cea mai nobilă voinţă de plastici a criticului actual: de a vedea „ate rul eminescian", matca unde s'au rând pe rând, *formele,* în mersul spornic spre capodoperă ! Unitatea logică o caută d. Perpessicius, mom tul de naştere, clipa de taină a ţâşn divine, — şi apoi modelarea ei t tată „more atque ritu ursino" (metaf efortului care dă stil operei, urcând la o formă structurală la alta, — su rioară cu grad vital, — în felul urş despre care se crede că nasc puii stare amorfă şi le dă trup fasonând afectuos cu limba).

Metoda morfologică adoptată de Perpessicius, este aceea a vieţii, ea bizue pe structură, nu pe tip, şi sco ei, este, ca odată introdusă în „atelie eminescian", să restitue vârstele p ziei, să surprindă gradele de adânc treptată în geniu, obţinând astfel, p măsurătoarea exactă a distanţei, sentiment mai real al profunzimilor, vastităţii zărilor, al prezenţei substa ţei. *Ideia* isvoarelor lui Emines coboară dincolo de domenile pricepu în misterul latent al geniului române şi ca atare ea este cea mai optimis ideie, ceea mai fecundă.

Din adâncimi fără fund, ea se reflec pe cerul spre care privim ca să cunoa tem soarta pământească. Pentru că bogată corespondenţă este între cer pământ, şi am văzut cum, aici, în ace spaţiu, locuit mii de ani de neam nostru, sensul acestei corespondenţe exprimă Mihail Eminescu. Astfel cr dem toţi.

CONSTANTIN FANTÂNERU

1) Vezi „Bibliografie".

Corespondenţa noastră

NAVA CU VISURI

Veniţi! camarazi de viaţă şi moarte —
Nava cu visuri e'n Port — în curând vom [pleca
Spre Ţara Invierii — ancora o vom ridica
Incandescentele pânze spre Inalt să ne poarte.

In noaptea albăstrue, prin faclele stelare,
Corabia cu visuri — gândului condur —
Din val în val păşi-va, spre mările de-azur,
Spre linele întinderi de calm şi evadare.

Plutind fantasmă albă, cu pânzele în vânturi,
Oricând, oriunde fi-va, pe căi universale —
Va trece ca o umbră prin lumile astrale
Şi'n haos îşi va face din stele noui pământuri.

Ingemânare sacră de cuget şi de mit,
Arcă peste timpuri pururi călătoare,
Ea fi-va împreunare de Lună şi de Soare
Şi zi şi noapte una vor fi în infinit.

Ea-şi poartă în catarg însemnul de lumină:
Triunghiularul ochi — şi plină de a Lui slavă,
Spre apele Cunoaşterei, scânteetoare navă,
Urca-va ca o astră peste genuni regină.

Acolo ne aşteaptă, prieteni dragi, Cuvântul
Şi Gândul ce a fost din Univers întâiul —
Bulgări de lumină ne vor fi căpătâiul
Şi colb va fi sub noi şi omul şi pământul.

Ca'ntr'un atlas şi Steaua de Sud şi cea Polară
Le vom vedea lucind sub noi — far pentru [vele
Lumina lor va fi în noi şi a noastră în ele —
Vânt, avânt cu elan pentru Nava Stelară.

Veniţi, veniţi fraţi de gând — Ea e cheia:
Nava cu visuri ce v'aşteaptă în larg —
Botez: cupa cu licoare astralică am s'o [sparg,
Corăbieri pe Mările Geniului să ne scrim [epopeia.

MIHAIL BĂDESCU

CANTEC SIMPLU

Albi henuvimi din cerul dragostei albe,
Au tresărit sub clopotul unei vechi amintiri;
Tăcerile, singure, au furişat salbe
De cleştar fluid, sub pleoape subţiri...

Columbă galbenă'n sbor, luna grea,
Fâlfâind resemnare pe singurul vis,
S'a rugat pentru dragostea ta şi a mea
Şi s'a prăbuşit la răscruci de abis...

Poate c'ai plâns şi tu în noaptea aceasta,
Deacea mi-e cântecul trist;
Sau poate c'a plâns, veghindu-ţi fereastra
Luveafărul, — inel în mâini de-ametist...

CONST. MITEA

CANTEC DE GRIEG

Mi-e frig, deşi în sobă-i jar,
E frig în sufletu-mi şi iar
Deapăn povestea ce-a trecut
De mult, de mult.

Când a plecat, ca şi acum
Frunzişul din salcâmii de pe drum,
Ca 'ntr'un balet din Faust — luat de vânt
Se fugărea în dans demonic pe pământ.

Şi'n urma ta ploua ca şi acum
Pe sufletu-mi ca într'o baltă — şi pe drum,
Şi picăturile ce'n geam isbeau,
Cădeau mai des, mai rar — cădeau.
Şi-mi aminteam de un refrain
Dintr'un preludiu de Chopin.

C'ai fost odată, c'ai plecat
Că totu-a fost adevărat
Doar eu mai cred, doar eu mai ştiu.

S'a 'ntunecat şi e târziu
Jarul s'a stins şi-mi este frig
Fluer un cânt făcut de Grieg.

DUMITRU FILIPESCU

„COMOARA CLIPELOR ALBASTRE"

Nu mai pot mamă...
Smulge-mi a visului maramă
El m'a târât prin bolovănişul de diamant al [căilor lactei
M'a pus să culeg cu mâna ghimpii de stei
Şi-acu mi-s gleznele sufletului zdrelite —
Şi degetele străvezii ale gândului rănite —

Nu mai pot mamă.
O năzuinţă fără margine mă cheamă
Din adâncimi de unde cântă flacăra, se urcă
Templul veacurilor eterne! Pe-a visului [furcă,
In svon de sfere şi'n susure serafice de stei
Ridică şi răstoarnă în potire vestalele şi-al- [bastrele fei
Cumpene ed aur, cu ciuturi străvezii şi pline
De nard, de nestimate iş de băuturi divine.

Nu ami pot mamă!
Va cade sufletu-mi bolind, de bună seamă
De nu va veni greu brăzdarul timpului
Din coclaurii cu stânci de curcubeu ai Olim- [pului.
Să-mi taie vremurilor ogorul inimii în două
Şi'n uragan de surle şi chimbale către astre
Să-mi scoată proaspătă tăiată'n rouă
„Coomara clipelor albastre".

M. I. Cosma

Bibliografie

Intenţia de a urmări **ideile** ce au dominat în mişcarea literară, ne face să părăsim metoda criticei recapitulative, mulţumindu-ne să numim astfel cărţile anului, în ordinea în care le-am recenzat în acest loc al revistei: **Alexandru Raicu,** „Hronic", versuri, colecţia „Universul literar"; **Ştefan Baciu:** „Drumeţ în anotimpuri", poeme, ed. Frize; **Victor Popescu:** „Biserica neagră", nuvele, colecţia „Universul literar"; Biblia Regele Carol II, „Fundaţia pentru literatură şi artă (trad. de păr. **Galaction** şi **Vasile Radu**); **C. Gane:** „Trecute vieţi de doamne şi domniţe", vol. III (ed. „Universul"); **Ion Creangă,** opere, ediţie îngrijită de G. T. Kirileanu; **St. O. Iosif,** versuri, ediţie îngrijită de Şerban Cioculescu, **Al. Macedonski,** opere vol. I, ediţie îngrijită de **T. Vianu** (toate în ed. Fundaţiilor Regale); **Oct. Goga:** Din larg, poeme postume (ed. Fundaţiei); **Traian Lalescu:** „Lumină tristă", versuri, colecţia „Universul literar"; **Dem. Psatta:** „Carga", nuvele; **Anişoara Odeanu:** „Fata lui Codru împărat", versuri (colecţia U. L.); **Ştefana Velisar:** „Calendar Vechi", roman (ed. Cartea Românească); **Mircea Eliade:** „Nuntă în cer", roman, ed. Ciornei; **Al. Philippide:** „Visuri în metrul vremii", versuri (ed. Fundaţiei); **Ion Biberi:** „Cercuri în apă", roman (colecţia U. L.); **Otelia Cazimir:** „Poezii" (Fundaţie). **M. Eminescu,** opere, 4 vol. ediţie îngrijită de **Ion Creţu** (ed. Cultura românească); **Constantin Salcia:** „Logodna apelor", poezii (colecţie; (Drum); **Dan Botta:** „Alkestis", dramă cu imagini de **G. Zlotescu** (colecţia U. L.); **Alexandru Marcu:** „Figuri feminine din renaştere" (ed. Cartea R.); **Teodor Scarlat:** „Floarea Reginei", versuri (colecţia U. L.); **R. Han:** „Cartea dimineţii", poezii (colecţia Gândirea); **Aurel Chirescu:** „Finister", versuri (Premiul scriitorilor tineri al „Fundaţiei pt. lit. şi artă"); **Matei Alexandrescu:** „Jocul cuvintelor", versuri, ed Cartea Românească); **Lucian Blaga:** Artă şi valoare", studiu (Fundaţia pt. lit. şi artă); **Radu D. Rosetti:** „Instantanee turistice", (colecţia Universul literar); **Iancu Brezeanu:** „Amintiri... vinurile mele" (ed. „Universul"); **Constantin Cojan:** „Albăstrele", versuri (Cartea Românească); **Iovan Ducici:** „Legende albastre" şi „Cetăţi şi himere", trad. din sârbeşte de **B. Pisarov; Matei Alexandrescu:** „Leagăn de îngeri", poeme, Biblioteca pentru toţi; **I. E. Torouţiu:** „Junimea", vol. VI; **Ionel Teodoreanu'** Prăvale Baba, roman (Cartea R.); **G. Băgulescu:** „Suflet japonez", partea II, 2 vol. (ed. „Universul"); **Georgeta Mircea Cancicov:** „Dealul Perjilor", roman (ed. Ciornei); **Mircea Mateescu:** „Realitatea şi eroare", (colecţia U. L.); **Mircea Eliade:** „Fragmentarism", ed. Ciornei; **Ana Luca:** „Candelă", versuri (ed. Fundaţiei); **Mircea Streinul:** „Viaţa în pădure", roman; **Radu Gyr:** „Corabia cu tufănici", versuri (colecţia L.); **N. Roşu:** „Critică şi sinteză (colecţia U. L.); **G. Voinescu:** „Balamuc-Pallace Hotel", dese şi tex humoristic, cu o prefaţă de **Em Botta** (col. U. L.), etc. etc.

Un basm cu Petru Cerce

(Urmare din pag. I-a)

...Şi când am ajuns în piscuri, sub cuşmă nu mai eram Cercel. O, nu regretaţi că n'aţi luat puşca mitralieră ca să prindeţi în elipsa ţevi ochire destinată avioanelor, pasărea care a ciugulit nestematele trubadurului cercelian!...

Să cântăm din nou marşul nostru „Doar în cămăşi şi doar în căşti, făcând minuni de vitejie!..." *încercându-i ecourile plini de candoarea flăcăilor care sună din trompete imnuri militare drept colinde.. Aţi isprăvit?...*

Mă rog, iată acum alte bucurii simple în ordinea cascadelor. Priviţi fagul meu favorit cu şapte braţe precum candelabrul din timpurile biblice. Iată sera boerească din pădurea de unde pe când trăia Gheorghe Moise grădinarul obţineam răsaduri de cerceluşi... Podul Floreiului, simfonie neterminată, bătrână provocare la un stil de Notre-Dame valahă. Şi încă ceva pe-aici a păscut oaia noastră, oaia care trecând cu turma iarna spre câmp, ţinea minte să se oprească la casa mea din vale; oaia sfântă, poema transhumanţelor care va fi născut acum cine ştie unde...

Luaţi sorcove la copii, sorcove sfinţite prin transportarea în carul cu boi o zi, sub geruială, domnilor sergenţi, şi la mulţi ani!..

SIMION STOLNICU

ia se pregătise, într'adevăr, să-l
o sumă de lucruri la această în-
Venea cu un grup întreg toc-
să se poată izola, să vorbească
u Anicet. Dar i-a fost peste
să plece deacasă. Pe la ceasu-
, când Barbu îşi bea cafeaua,
ratulat intrase în birou cu ve-
mare.
ebuie să dăm afară guvernanta.
ziţie!...
rturisise cu câteva minute mai
Venise la ea, în iatac, şi-i că-
picioare plângând.
u vrea să spună cine e măgarul,
ă-l aflăm noi...
case să-l afle singură, dar fe-
ntinuase să plângă fără să măr-
scă. D-na Stratulat venise să
jutorul lui Barbu; poate, amân-
vor smulge secretul. Era destul
aţională şi această veste pe care
use guvernanta, dar nu se putea
ni numai cu atât. Fără îndoială
ascundea aici o dramă, un amor
it, sau poate cine ştie ce miste-
aventură — şi d-na Stratulat nu
renunţa la asemenea episoade.
în birou prefăcându-se mân-
a să-l sperie pe Barbu, şi hotă-
concedieze guvernanta dacă nu
uieşte toată întâmplarea.
ania şi Barbu se priveau uluiţi,
cum li s'ar fi comunicat un mi-

Dar nu putem s'o dăm afară, aşa,
Ştefania.
a Stratulat nici nu-i luă în sea-
vintele. Il privea pe Barbu; dela
epta un spor de autoritate, ca să
ată înapoia în iatac şi amenin ţa
nanta.
Ce-i de făcut? se întrebă Barbu.
n'o mai putem ţine, şi totuşi n'o
zvârli în stradă, acum, la înce-
verii...
La mine în casă n'are ce căuta,
aspru d-na Stratulat. Să ne spună
fost măgarul ăla, şi să-l silim s'o
căsătorie...
fania zâmbi. Se apropie de d-na
ulat şi îi luă mâna.
Ce bună eşti d-ta, mamă, îi spuse.
te gândeşti numaidecât la împă-
lucrurilor...
Eu mă gândesc în primul rând la
Mâine trebuie să vă găsesc altă
rnantă. Pe asta o expediem...
rbu era într'adevăr plictisit. Tre-
să plece, şi totuşi era nevoit să
ancheta, să ia un interogatoriu
d unei biete fete naive. Dar oricât
aritabil ar fi fost el, tot nu puteau
ra în casă o guvernantă gravidă.
e un avort, ceva... Atâtea compli-
, atâtea prostii...
Haide să vedem ce s'a întâmplat,
e el.
găsiră pe guvernantă aşa cum o
se d-na Stratulat, îngenunchiată
ă pat şi plângând. Se ridică speria-
ând auzi atâţia paşi.
Vă rog iertaţi-mă! exclamă ea pa-
, acoperindu-şi ochii cu braţul
pt.
-na Stratulat se apropiase cel mai
t de ea, dar se oprise la un metru;
uia să păstreze distanţa. Barbu şi
fania rămăseseră lipiţi de perete.
— Domnişoară, te rog să spui dom-
ui Director numele aventurierului!,
unci d-na Stratulat.
eacum, începea într'adevăr să aibă
oţii. Cine ştie ce va putea afla, în
eva minute numai, cine ştie ce în-
plări senzaţionale vor lua naştere
aici...
— N'am ştiut ce fac!, exclamă încă-
tă guvernanta, apropiindu-se de
fania. Am fost sedusă fără voia
a...
— Dar când, Dumnezeule, când?!, se
ră d-na Stratulat, că doară ai fost
ă cuminte, şi ai stat toată vremea pe
gă noi!...
Guvernanta începu să plângă. Şte-
nia se apropie de ea, şi o mângâie pe
o.
— Acum e prea târziu să plângi. Mai
ne spune-ne cine a fost îndrăzneţul
ducător. Domnul director îl poate
liga să te ia în căsătorie..
— N'are să mă ia în căsătorie!, ex-
amă guvernanta cu o deznădăjduită
rtitudine. Dumnealui e de familie
nă..
Ştefania zâmbi ; era sincer mâhnită
soarta fetei, dar nu voi să-şi ascun-
zâmbetul acela de ironică toleranţă,
care Barbu îl zări, încruntându-se.
— Păi bine fetico, interveni d-na
tratulat, tu nu te-ai gândit cu cine
ci pasul când l-ai făcut? Cine ştie ce
fiţer ţi-a sucit minţile!..
— Nu e ofiţer, răspunse guvernanta.
u n'am ştiut ce intenţii vrea să aibă
u mine, la început... Am crezut că
ntem numai prieteni... Şi-apoi...
—Insfârşit, asta n'are nici o impor-
anţă, o întrerupse Barbu. Te întreb
entru ultima oară decă vrei să ne spui
umele amicului, poate izbutim să-l
onvingem, însfârşit... Înţelegi că n'ai
ă mai poţi sta multă vrem la noi. Ne
are rău, dar cred că e uşor de înţeles...
Fata izbucni în hohote de plâns, şi
oi să iasă din odaie. Ştefania o opri.
— Unde pleci? De ce nu vrei să
sculţi pe d-l Directorè când noi te ru-
găm aşa de frumos şi îţi voim binele?
— Mi-e frică să vă spun cine e, şopti
ata. Il cunoaşteţi şi D-stră...

=ŞTEFANIA=

— fragment de roman —

de MIRCEA ELIADE

D-na Stratulat rămase încremenită. Deznodământul se precipita. Barbu încruntă sprincenele, gândindu-se cine dintre cunoscuţii lui ar fi putut face un asemenea lucru. Dar guvernanta mărturisi, simplu.

— E domnul Sandu. Dumnealui m'a sedus. M'a chemat odată în odaia dumnealui ca să-i prind nişte cearceafuri..

— Bestia!, exclamă d-na Stratulat. D'aia nu mai dă nic un semn de viaţă de două săptămâni... Am să-l dau afară când s'o întoarce!...

Ştefaniei îi venea să râdă. Nu şi-l putea deloc închipui pe Sandu seducător. Guvernanta era frumoasă, tânără, curajoasă; i-ar fi fost atât de uşor să-l domine pe Sandu. Dealtfel, după câte a putut ea observa, Sandu se purta foarte respectuos cu guvernanta, îi spunea chiar „domnişoară"...

Destăinuirea fusese atât de neaşteptată, încât Barbu nu găsi nimic de spus. Faţă de Sandu singura care putea lua o hotărâre era d-na Stratulat. Dar şi d-na Stratulat nu ştia ce să mai spună. Nu mai putea fi prea mânioasă cu guvernanta. Sandu era nepotul el. pe care îl crescuse şi de care răspundea ea.

— Imi daţi voie să mă retrag, spuse guvernanta îndreptându-se spre uşă.

Barbu şi Ştefania îi făcură loc să treacă. Barbu avu chiar un gest prea violent, ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu se molipsească de ceva, dacă ar fi atins cumva hainele guvernantei. D-na Stratulat se trânti extenuată pe divan.

— Unde Dumnezeu o fi ticălosul acela?! exclamă ea.

Toată lumea se învăţase cu repetatele dispariţii ale acestui nepot depărtat, pe care d-na Stratulat îl crescuse ca un copil de suflet. Telegramele din gară nu mai surprindeau. Textul era cam întotdeauna acelaş: „Invitat Lică moşie. Lipsesc câteva zile. Sărutări de mâini". Lipsea uneori câte două luni, în care timp nu ştia nimeni de el. Doar dacă trimitea o ilustrată din Piteşti, pe care scria, caligrafic: „In trecere prin Piteşti, cu maşina lui Lică. Venim dela moşie. Peste câteva zile mă'ntorc. Sărutări de mâini". Se întorcea într'adevăr puţine zile după ce d-na Stratulat primea ilustrata. Era ars de soare, cu hainele mai uzate, cu cămaşa murdară. Işi cera iertare tuturor, că plecase fără să le ceară voie; dar se întâlnise întâmplător cu Lică, cu prietenul său, şi el tocmai pleca la moşie, şi nu-l putuse refuza. D-na Stratulat era supărată de un singur lucru: că nu-l aduce niciodată pe Lică în casă. Sandu găsea întotdeauna o scuză; că Lică e foarte ocupat, că stă puţin în Bucureşti, şi-şi pierde mai tot timpul pe la Ministere. De mai multe ori îşi anunţase prietenul la ceaiu, şi se făcuseră chiar pregătiri, Barbu îşi amânase întâlnirile de afaceri, d-na Stratulat îşi pusese corsetul dela Paris. Sosea însă întotdeauna, pe la ceasul 5, aceiaşi telegramă: „Interese urgente împiedecă. Scuzaţi deranj. Sărutări de mâini. Lică". D-na Stratulat renunţase în ultimul timp să mai invite la ceaiu pe prietenul lui Sandu. Bănuia că Lică evită să-i cunoască familia, şi asta nu i-o putea ierta.

Dar Sandu o înbuna, după fiecare dispariţie, povestind câteva zile în şir partidele de vânătoare la care luase parte, monstruoasele jocuri de cărţi la care asistase („din întâmplare, căci d-ta mă ştii pe mine, tuşă"), aventurile pe moşile învecinate, ale prietenilor lui Lică. D-na Stratulat era, în taină, fascinată de toate petrecerile acestea nebuneşti la care lua parte Sandu — dar se prefăcea întotdeauna indignată. Cu greu îşi ierta nepotul, numai după ce îl punea să jure că nu e îndrăgostit de sora prietenului său; deşi, de fiecare dată, nădăjduia să surprindă pe faţa lui Sandu măcar o şovăială, un zâmbet, o buză muşcată, semne care ar fi făcut-o fericită, căci i-ar fi dat motive să creadă că băiatul îi ascunde ceva, că poate într'adevăr e îndrăgostit de sora moşierului, că o idilă romantică începe să se desfăşoare.

— De acum s'a sfârşit, izbucni din nou d-na Stratulat, nu-l mai primesc în casă!

Ştefania nu crezuse niciodată în prietenul cu moşie lângă Piteşti. Bănuia că Sandu are vreo aventură prin provincie, şi dispare câteodată ca să-şi revadă iubita, sau ca să şi-o schimbe. Nimeni nu ştia, însă, că Sandu e însurat de patru ani cu o ţărancă, văduva unui plutonier din satul Chilug, şi că are cu ea doi copii. Uneori Sandu îi cerea Ştefaniei lucruri de-ale lui Pick, rufe sau jucării stricate.

— Ştii, m'a rugat Lică să botez un copil de ţăran de pe moşia lui, îi spunea. Ţine mult la asta... Şi nu mă pot duce cu mâna goală...

Ştefania îl lăsa să încarce tot ce voia. Sandu le aduna în odaia lui, repara singur albiturile, le călca şi le făcea teanc într'un cufăr. Ştefania a descoperit cea dintâi că Sandu ştie să coasă.

— Am învăţat când am făcut armata, se scuzase el atunci, roşind. Dar nu prea ştiu mare lucru...

Cosea totuşi dantela dela o faţă de pernă. S'o glumit câteva săptămâni în casă pe temeiul acestei ştinţe a lui Sandu. Intr'o zi, când plecase bucătăreasa, Sandu s'a oferit să gătească el.

— Fugi mă, c'ai să ne îmbolnăveşti!, spuse d-na Stratulat.

— Zău tuşe dacă mint!...

Trecuse d-na Stratulat la bucătărie, şi voise s'o ajute şi Ştefania. Sandu stetea în uşă, zâmbind.

— Spuneţi-mi măcar ce vreţi să faceţi, să ştiu ce trebuie să v'aduc din piaţă...

A adus din piaţă tot ce-a fost nevoie, de s'a minunat şi Ştefania şi d-na Stratulat. Dar a rămas tot în bucătărie, privind şi dând din cap. Masa de seară a pregătit-o el.

— Zău, tuşe, de amuzament!...

Ştefania îl auzise odată dând sfaturi bucătăresei, cum să pregătească chiftelele cu tarhon.

— Dar de unde ştie conaşu?!..

— Am avut restaurant, răspunse el.

Ştefania fugise repede, căci îi era ruşine că ascultase la uşă, dar alergă în odaia ei şi râse multă vreme singură. Bietul Sandu, a ajuns mitoman, îşi spunea, Sandu, însă, dovedise că se pricepe tot atât de bine la bucătărie pe cât se pricepea la cusut. Acestea erau singurele lui ciudăţenii pe care i le descoperise familia. Ce se ascundea sub numele lui Lică nu ştia nimeni. Numai d-na Stratulat continua să creadă în existenţa acestui prieten moşier, în tovărăşia căruia nepotu-său petrecea atât de bine. Sandu însă pleca

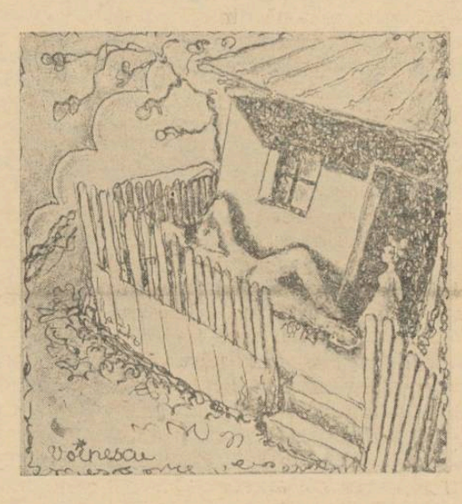

să-şi vadă soţia şi copiii, şi deşi pleca, aparent, pe neaşteptate — el ducea întotdeauna rufe, rochii şi jucării. Depozita pachetele cu multe zile înainte, la un prieten care sta pe lângă gară. Când aduna destui bani, şi simţea că poate lipsi mai mult timp de acasă, trimetea obişnuita telegramă şi pleca la Chilug. Era cunoscut în toate satele din jurul Piteştilor. I se spunea „domnul Inspector". Lumea ştia în sat că e funcţionar la regionale silvică din Braşov, unde, dealtfel, îi trimetea şi soţia rarele sale cărţi poştale scrise de învăţător. Sandu trăia adevărat numai în casa din Chilug. Dormea aici până aproape de amiazi, şi se plimba ziua întreagă prin lunci. Serile, îi plăcea să stea cu nevastă-sa tolănit pe prispă, şi să fumeze povestindu-i tot ce-a făcut de când n'a mai văzut-o; vânători în munţi, pădurile care ardeau şi prin care trecea el singur, ca să-şi dea seama de pericol şi de pagube, cursele lui cu automobilul pe şosea, în tovărăşia ministrului, discuţiile lui la „Centrală", unde bătuse cu pumnul în masă în faţa întregei comisii, strigând: „Piere ţara, domnilor, dacă nu intervenim acum, cât mai e timp!... Se simţea fericit în casa de ţară, largă şi îndestulată. Pe nevastă-sa, dealtfel, nu o considera ţărancă de rând. De câte ori venea el, trebuia să umble prin curte încălţată cu opinci „de lux", şi îmbrăcată cu costumul naţional pe care i-l cumpărase el dela Bazarul Mircea. „Să nu ne fie ruşine de portul strămoşilor noştri!" spunea. „Ţăranii sunt adevăraţii aristocraţi!". Deaceia, în ochii lui, nevastă-sa nu era o ţărancă obişnuită, ca celelalte femei din sat, ci o femeie care poartă costumul naţional din mândrie şi pentru estetică. Adusese copiilor fel de fel de costume, unele cumpărate din magazinele ieftene, altele dăruite de Ştefania. „Copiii pot purta costum european; e mai higienic", spunea el. Avea o fetiţă de trei ani, Sanda, şi un băiat de un an jumătate, Tudor. Mai avea, acum, o singură mare dorinţă: să-i fotografieze...

— Unde Dumnezeu o fi nenorocitul ăla?! întrebă încăodată d-na Stratulat. Să nu-l mai prind pe-aici, că nu ştiu ce-i fac...

Era dela sine înţeles, totuşi, că guvernanta va trebui să plece; fără scandal, firește, fără nici o promisiune. Cât ar fi de netrebnic Sandu — copil de pripas, fără şcoală şi fără meserie— tot nu putea lua pe o simplă guvernantă la copii, explică d-na Stratulat. Barbu se împotrivi; fata a fost sedusă în casa lor, erau şi ei responsabili.

— Dar de ce s'a lăsat?! îl întrerupse d-na Stratulat. Las'că le ştim noi...

Ştefania plecă cea dintâi din iatacul bătrânei. Ştia că orice discuţie ar fi zadarnică; mult mai eficace va fi intervenţia ei pe lângă Barbu, să-i plătească guvernantei leafa înainte cât timp va lipsi dela serviciu. Barbu o urmă câteva minute în urmă. Era plictisit că întârziase, era umilit de surpriza pe care le-o făcuse guvernanta, tocmai acolo, în iatacul mamei. O afacere amoroasă în casa lor! O legătură între un văr depărtat şi o guvernantă! Va vorbi tot cartierul...

Găsi pe Ştefania pregătindu-se să se schimbe.

— Nu cumva pleci şi tu? o întrebă Barbu.

— Vin logodnicii să mă ia, pe la cinci. Merg cu ei la Floreasca...

Barbu o privi uluit, parcă i-ar fi fost greu s'o înţeleagă.

— Dar pe Pick cui îl laşi? o întrebă. Sper că nu în braţele guvernantei?

— Nu înţeleg de ce-l amesteci pe Pick în toată întâmplarea aceasta penibilă, spuse Ştefania. Dacă nu-ţi place să mă ştii plimbându-mă tocmai astăzi, poţi să mă rogi să renunţ; e foarte simplu... Deşi aşi fi vrut să-l întâlnesc Anicet. I-am şi scris să vină...

Barbu încercă să-şi ascundă enervarea zâmbind. Se apropie de Ştefania.

— Nici eu nu înţeleg de ce ţii atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

Ştefania îl privi mândră; nu îndrăznea să creadă că el într'adevăr o umilise, bănuind-o.

— Dacă nu vrei tu, nu mă duc, spuse. Am să mă joc cu Pick..

Barbu o lăsă într'adevăr jucându-se cu Pick. După plecarea lui, guvernanta intră păşind uşor în odaia copilului. Se trudea să nu plângă. Stătu multă vreme lângă fereastră, în plină lumină, privind jocul Ştefaniei şi al lui Pick, întinşi amândoi pe parchet, construind un pod peste spinările urşilor.

★

Când auzi bătând în uşă, Petru se ridică dela birou plictisit şi înspăimântat în acelaş timp. Gazda venea câteodată la el, aproape fără motiv; venea ca să-l întrebe dacă se întoarce târziu din oraş, sau să-i ceară chibriturile. Dar s'ar fi putut să fie un curier dela teatru; îşi lăsase acolo adresa, şi i se spuses că ar putea fi chemat, pentru o repetiţie urgentă. Deşi, încă nu intraseră în frigurile premierei... Nu se gândi, în clipa când se duse să deschidă, că ar putea fi poştaşul, aducându-i o veste dela Ştefania.

Mâna îi rămase suspendată în aer, întâlnind în prag pe Ştefania, fără pălărie, făcându-şi vânt cu un basc alb. Petru îşi dădu deabia atunci seama că nu e bărbierit, şi că ieşise într'o cămaşă fără guler.

— Mă primeşti?! întrebă Ştefania.

Intrară amândoi în cameră. O clipă, se zări în dreptul ferestrei umbra gazdei care se înapoia spre casa din fundul curţii.

— Am venit să-ţi cer iertare că te-am făcut să aştepţi zadarnic Miercuri, adăogă Ştefania. Dar am venit şi pentrucă mi se făcuse dor de d-ta...

— Te-aşi ruga numai să mă ierţi că mă găseşti aşa, spuse Petru. Tocmai mă întorsesem dela o lecţie, şi mi-era atât de cald...

Se îndreptă spre pat, să-şi ia haina. Dar Ştefania îl opri, apucându-i braţul.

— Nu e nevoie să te faci frumos, îi spuse.

Il privi cu ochii mari, deschizi, parcă s'ar fi schimbat chiar atunci ceva esenţial în figura lui. Era într'adevăr un Anicet altfel decum îl cunoscuse pe peronul gării. Barba uşor crescută îi întuneca faţa; şi, poate din cauza oboselii, poate din cauza luminii atenuate din cameră, ochii săi erau înecaţi într'o lucire mai virilă, tristă.

— Ştii, sunt puţin emoţionată, vorbi Ştefania. Intru ca o barbară în camera d-tale de lucru, aici unde, poate chiar în clipa aceasta, înfloresc atâtea miracole....

— Fii fără teamă, o întrerupse zâmbind Anicet. Iată unde se nasc miracolele mele...

Ii arătă biroul, încărcat cu manuscrise muzicale, cele mai multe rupte în două, păstrând încă gestul categoric şi senin care le sfâşiase. Ştefania se apropie în vârful picioarelor. Privi colile muzicale, uşor punctate, cu multe ştersături, cu rotocale mari trase cu creionul roşu.

— Nu înţeleg nimic, mărturisi ea mirându-se. Dar sunt tot atât de emoţionată. Toate semnele acestea care cântă, atâtea larve şi latenţe... Ce-are să iasă de-aici?

Se întoarse spre Petru, întrebându-l. El şovăi.

— Corectam câteva linii din „Ereticii", spuse încet. Dar nu vrei să-ţi scoţi haina? adăogă, cu alt glas. E prea cald aici, la mine...

Ştefania îi dădu pardesiul, continuând să privească în jurul ei. Intr'un colţ al camerii, lângă fereastra din stradă, era aşezat pianul. La celalt capăt, lipit de părete, un pat scund, deasupra căruia atârnau trei fotografii

— Cine sunt? întrebă Ştefania.

— Tata, fratele şi mama, răspunse liniştit Petru. I-am aşezat în ordinea morţii lor. Dar fotografiile sunt luate la mari intervale; tata seamănă aici cu Pavel, parcă ar fi un frate mai mare...

— Intr'adevăr, pare foarte tânăr, şopti Ştefania apropiindu-se de pat. Intr'o zi am să te rog să-mi povesteşti tot ce vrei despre viaţa lui... Are o căutătură stranie, nu e aşa?

— De cine vorbeşti? întrebă Petru.

— De tatal d-tale. Parcă vine dela o luptă, aşa de trist şi de aspru priveşte..

— Eu m'am obişnuit cu el, spuse Petru depărtându-se de pat şi îndreptându-se către birou. Cred că a fost un om extraordinar... Ca toţi Aniceţii, adăogă el aprinzându-şi o ţigare. Şi Pavel a fost aşa. Din nefericire, s'a îndrăgostit în acelaş timp de două femei, şi n'a avut curajul să aleagă. A preferat să se sinucidă... Cel puţin aşa bănuesc eu, din însemnările lui, pe care le-am cetit odată, mai de mult...

Ştefania se întoarse cu tot corpul ca să-l poată privi mai bine. Răsunaseră atât de stranii, cuvintele lui. Nici o emoţie; nici măcar asprime. Un timbru neutru, o sensibilitate aburită...

— Acum, că te-am prezentat aior mei, continuă Petru fără să se turbure, te poţi aşeza unde crezi că te-ai simţi mai bine. Poate pe scaunul acesta, sau pe pat...

Se regăsise complect pe sine. Morţii îl ajutaseră şi de data aceasta. De câte ori vorbea de ei, le amintea viaţa şi întâmplările, — devenea dârz şi liniştit. Se aflau lucruri mult mai grave, acolo, deasupra patului, ca să-l mai poată turbura prezenţa streină, din odaie.

— Am venit numai în treacăt, spuse Ştefania aşezându-se pe pat. Mi-a părut atât de bine când am aflat că eşti acasă... Ştii, mi-era teamă că nu te-ai întors...

— De ce n'ai venit Miercuri? o întrebă Petru.

— Pentrucă soţul meu a avut o criză de gelozie... Sunteţi uneori atât de absurzi, voi, oamenii cu intuiţii precise...

— Nu mi se pare, vorbi Petru aşezându-se pe scăunaşul dela pian. Nici nu ştiu cum te cheamă, şi vii să mă vizitezi în odaia mea... E o odaie destul de pură, te asigur, adăogă el văzând că Ştefania vrea să-l întrerupă. N'a intrat nici o femeie până acum. Nici nu cunosc vre-o femeie, în afară de gazda pe care ai văzut-o, şi care vine dimineaţa să-mi deretece odaia... Dar recunoaşte şi d-ta, pentru cineva care nu ştie cine sunt, vizita asta are toate aparenţele vinovate. Dacă soţul d-tale te-ar fi urmărit până aici?...

Ştefania izbucni în râs. Işi lovi palmele şi se alintă încovoindu-se spre perne.

— Dar soţul meu ştie că am venit aici. I-am spus...

— Nu mai înţeleg nimic, vorbi Petru. Ar fi fost mult mai simplu să mă prezinţi soţului D-tale. Aşi fi ştiut cine sunteţi, v'aşi fi respectat şi v'aşi fi iubit pe amândoi...

— Aşa, singură, nu mă respecţi?! întrebă zâmbind Ştefania.

— Evident. Dar este ceva echivoc în purtarea d-tale, iartă-mă că ţi-o spun...

Ştefania îşi rezemă bărbia în palmă, pregătindu-se să-l asculte. Cum stetea aşa, Petru îi zări capul şi bustul laolaltă, şi se miră că figura aceia atât de mobilă şi de inaccesibilă se lega firesc de umerii drepţi, de pieptul foarte uşor crescut, de un trup atât de *real*, atât de omenesc. Până acum, nu-i vedea decât capul, separat, autonomizat. Rămase câteva clipe, privind-o. Dar nu era nici o turburare în privirile lui, nici

(Urmare în pag. 10-a)

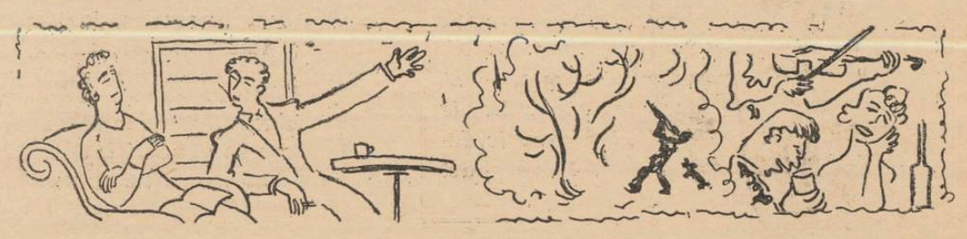

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Arta contemporană

In ce momente trebue să situăm începuturile artei românești? *Deși pare atât de simplă această întrebare, răspunsurile vor fi foarte variate. Astfel, sunt destui acei cari susțin că ea începe dela Grigorescu — alții, cu Aman, Lecca, Tătărascu. Pentru unii, Andreescu și Luchian sunt adevărații părinți ai picturii românești iar alții — mai rafinați — vor spune că o pictură originală nu avem decât de la război încoace. Pe cine să crezi? Fiecare va invoca argumente cari nu vor fi lipsite de aparența cea mai convingătoare.*

E adevărat că Grigorescu a fost acel care a adus altceva de cât amintirea îmbâxită a atelierelor occidentului sau sriritul convențional al pictorilor academici „medaille d'or" ai Saloanelor parisiene. Dar el a fost numai legătura materială, cu pictura occidentală, un măestru interpret al școlii franceze. *Cu tot dragul lui de țară, cu toată poezia — pe care a știut așa de bine s'o evoace — a plaiurilor românești, el rămâne un pictor de concepție și de esență pur franceză. Andreescu, Luchian, de asemeni căci, deosebirea între aceștia e numai de temperament și nu de fond. Luchian apare ca un artist original comparând florile sale cu acele ale lui Grigorescu, luându-l pe acesta ca un termen de comparație, însă, și el, ca și Andreescu sunt în aceiaș măsură în care e Grigorescu, datori Artei occidentale. A spune că arta românească începe cu Grigorescu, Aman sau Luchian, cred că e un fel superficial de a răspunde la întrebarea cu care începem acest articol. Noi am refăcut încă odată, la noi, evoluția picturii franceze, urmând același drum, aceleași crize. Am avut pe academicul Mirea, peisagistul Grigorescu și pe răsvrătiții Luchian, Andreescu. Niciodată nu am ieșit din făgașul artei franceze. Intrebarea noastră, înțeleasă în lumina acestor considerații, capătă aspectul unei nevoi, ne desvălue o teribilă scădere, aceea a unei supărătoare dependențe. Care e taina descurajantă câteodată a acestei servituți? Henri Matisse ne răspunde în câteva cuvinte numai. Dar atât de cuprinzătoare: „Ailleurs les artistes se contendent de soutenir leur drapeau, tandis qu'à Paris on a le gout du risque et l'audace nécéssaire a toute crèation. voila pourquoi tout s'y ramène". Cu încrederea profundă ce o am în geniul românesc, întreb — cu certitudinea că nu ne desparte mult — când va începe o artă* românească?

Care va fi meșterul inspirat care va turna în forme proprii, noui, sensibilitatea și darurile noastre? Cari sunt căile pe care va merge Creatorul de mâine?

Va scoate din tradiția picturii noastre bisericești nestematul originalității cum încearcă, cu atât talent, artiști ca Demian, Olga Greceanu? Sau se va închega în taina unui atelier în înfrigurarea efortului? La răspântia în care e arta noastră și cu atâtea talente viguroase, în plină putere de muncă, avem dreptul să nădăjduim la un viitor pe cât de frumos pe atât de apropiat.

*

In cronica trecută s'au omis rândurile despre expoziția d-lor Alexandrescu pictor și a d-lui sculptor Iordănescu din sala ziarului „Universul". D-lor au concepții destul de asemănătoare despre artă, concepții pe care le ilustrează cu acea onestitate care le-a făcut reputația. D. Alexandrescu reflectă învățăturile maeștrilor săi italieni iar d-l Iordănescu e cu multă tenacitate fidel amintirii lui Rodin.

Domnul profesor

de NICOLAE PASCAL MARCO

Acum vreo doi ani în urmă, am fost chemat, telegrafic, la Buzău, să iau parte la o nuntă. Telegrama o primii în ajunul nunții.

Deși nu prea puteam să lipsesc din București, totuși hotărîrea plecării am luat-o în mod fulgerător.

In zece minute mi-am și făcut geamantanul; am pus înnăuntru pijamaua, un prosop, o cămașă, câteva fructe și o carte de lectură; ies în stradă și sbor glonț spre gară.

— Tiii !... fir'ar să fie — mi-am zis — și nici nu știu cât e ceasul... te pomenești că am scăpat trenul de 7 și jumătate.

Din Calea Griviței, străbătui un gang și ieșii pe peron.

Mă uit la ceas: 7 și un sfert.

— Mai am un sfert de oră până la plecarea Rapidului Danubiu. Și ce lume... ce lume !.. Unii vin, alții pleacă...

Mă repezii până la ghișeu, unde, cu chiu cu vai, reușii să-mi iau biletul cu cinci minute înainte de plecarea rapidului și fuga la vagonul de clasa III-a să-mi ocup locul.

— ...iți în vagoaneeee !... hăui prelung glasul răgușit al conductorului.

In momentul acela cineva se îndreptă grăbit spre dânsul:

— Domnu... Domnu..., te rog care-i vagonul de clasa III-a ?

— Asta — răspunse conductorul — și arătă, din cap, vagonul în care eram eu.

— A ! — se miră celălalt — aista-i ? Ia te rog și vezi mata, care-i mă rog locul meu, că număr are pe bilet și trebue că are și loc, că dacă n'ar fi loc numerotat, n'ar fi număr pe bilet.

Conductorul luă biletul și se uită la el.

— Da, poftiți dumneavoastră după mine.

Conductorul urcă în vagon iar celălalt domn, sub povara destul de grea a celor două geamantane, îl urmă gâfâind ca o locomotivă.

Traversară coridorul.

In dreptul compartimentului meu se opriră.

— Poftiți dumneavoastră la locul No. 3.

Domnul cu geamantane holbă ochii și spuse către conductor:

— Te rog pe mata, nu se poate să săz pe locul No. 2 că No. 3 nu-mi aduce noroc??!

— Locul No. 2 — mă amestecai eu — e ocupat de mine, dar dacă pe d-ta te îngrozește locul No. 3, îți cedez pe al meu.

— Mulțumesc mulțumesc, — se bucură dânsul — iaca de acu văd și eu că o să meargă toate bine.

Puse geamantanele peste altele care se găsau acolo și pe urma conchise:

— Ia te uită, domnule, geamantane peste geamantane și deasupra alte geamantane !...

Pe urmă veni lângă mine:

— Domnule, fiindcă mata ai fost bun cu mine, iaca să-mi dai voie să mă prezint: Profesor de istorie Vasâle Odobișteanu. Aista-i numele meu curent; vezi mata, pe acte... pe acte numele meu i Vasâle Asaftei. Iaca, ți le-am dat pe cele două; alege și spune.

— Imi pare bine.

— Da... mata ești student, că de n'ai fi, n'ai avea insignă.

— Da, student.

— Imi pare bine !

Trenul porni încet. Fșșș !... Fșșș !... Fșșș !... Fșșș. Profesorul își făcu o cruce și se așeză Eu la fel.

Avea Domnul Profesor capul aproape sferic; părul, alb cu negru, amestecat; sprâncene stufoase sub care doi ochi castanii, mereu umezi, nu stăteau locului nici o clipă.

Nasul drept, frumos, cam roșcat, sub care mustața lungă și stufoasă, în genul lui „Dragoș Vodă", dădea figurii — privit din față — majestatea legendarului voevod descălecător de țară.

Și avea, domnul profesor, corpul scund, plin și îndesat; mâinile scurte și picioarele la fel.

După ce se descheè la guler, își șterse sudoarea cu o batistă mare, albă, de șifon, mă măsură dela cap până la picioare și pe urmă se puse pe vorbă cu vocea lui metalică:

— Domnule Student, pentrucă matale ești cu carte — și chipul matale arată că ești și om inteligent, — iaca, dă-mi voie să te întreb ceva.

— Da, mă rog.

(Urmare în pagina 12-a)

Pământ

Aș vrea să-ți las pământ
Și-un dom de piatră care
Nălțat între livezi
De poame și uitare.
Cu stâlpi suciți, horezi,
Ca împletirea tare
A unor amorezi –
Cu turle cât să vezi
Și-odăi ca niște-altare.

Deaceea mă frământ
Să-ți las pe-aici mirișe —
In ora de restriște,
Să 'ngâni privighetorii —
Și 'n calma priveliște,
Cu ochii, călătorii,
Spre-amiaza cu podgorii,
Nălțându-se ca niște
Biserici albe — norii.

Ce aer crud, afară,
Ce apă 'n ghizduri, rece !
Innalte, să te 'nnece
Porumburile, vara.
Iar când se lasă seara,
Și stele-or să s'aplece
Cât niște mari ghivece,
Să ne 'nflorească țara
Iubirii 'n vecii vece.

De-argint răsare-o frunză
De lună, ca un laur.
Spre Occident, e-ascunsă
Comoara mea de faur
Al repezilor sanii
Și-al diblii-acești, neunsă.
Luminii 'ți las toți banii,
De stele — un tezaur
Și pruncii, dolofanii,
Ca niște saci cu aur.

Adânca, surda noapte
E grea, ca un pământ
De-apururea flămând
De ceașca mea cu șoapte,
De zi, ca de-un veșmânt —
Iar după veacuri — șapte
La foc cu vechiul sfânt !
Un braț de vreascuri stând,
Pe margine, inapte.

In toamna de-alămâie,
Rămâne-un ciob de glas —
Și-o cergă verde-ți las
De iarbă, de atlas —
Pe-amurguri de tămâie,
Să aibă und' să mâie
Acel ce-a fost și-a mas.

Ivindu-se pecând
O stea la geam, cât cheea,
Desfrunză-se femeea —
Ca să-ți aduci, deaceea,
Aminte, boare bună,
Când, mulcomi, împreună,
Sub coade lungi de lună,
Visam, cântând, Egeea.

Aș vrea să ai pământ,
Plăpânda mea răsură,
Când norii 'n Nord, o droaie,
Cu tunet de trăsură —
Și plesnetul de ploaie,
Cu sunet de-acioaie,
Să cadă și să 'nmoaie
Țărâna mea din gură.

Și-aș vrea ca din pământ
Să crească numai fire
De dragoste. Și când
Or flutura prin Fire
Cordèle lungi de vânt,
O, nu, să nu se mire
Tulpina ta supțire
Și-ovalul tău cel blând.

N. CREVEDIA

Fir de iarbă

In înnoptare pripit s'a dus unde nu mai știm.
Am căutat-o prin povești, prin lucrurile din casă,
Pe la alte mătuși și prin vecini.
A încercat să se ascundă și s'a pierdut —
Și nu o mai putem lua de unde este.
Nu o vedem și nu o auzim
Chiar de ne-o face semne și chiar de-o vrea să ne cheme.

Cine-o puse în jocul ăsta să se 'ncurce?
O fi neînțeles?
Sau într'un crâmpei de farmec își petrece Harul?
Nu știi cum firul să-l prinzi
Deși îl vezi și nu-l vezi unde începe și sfârșește.
Cine te-a ivit din uitare și visare, spuză să te topești în nicăeri!
Așa e bine și cuminte.

DUMITRU COSMA

Tovarăș bun

Mergând cu gândul tău de mână,
M'am pomenit visând o lume nouă;
Frunzișul din poiană, plin de rouă,
Și drumul cel stâncos spre stână

De nu ar ști grăi, ele-ar surâde...
Și 'mbietor mi-ar presăra în cale
Blânzi ghiocei din lacrimile tale,
Iar soarele răpindu-le, ar râde

De farsa ce mi-am jucat-o 'n glumă...
Nu cred că tu vei ști vreodată adevărul,
Căci străulcirea lui orbește ca și mărul
Ce l-a vrăjit cândva pe-Adam, și-i... humă !

CONSTANTIN COJAN

Dimineață

Zori aprinse-au năvălit cascadă
Printre valuri candele-aprinzând,
Stele s'au adunat să vadă
Un crâmpei de lună picotând.

Din adânc un ochi încet apare
Mii de suliți se'mpletesc în larg.
Tremură sirenele pe mare...
Flutură o mână la catarg...

Din senin au început să cadă
Clinchete de soare și inele,
Jocuri luminoase de zăpadă
Vântură tăcerile prin ele.

Pe poteci albastre se coboară
Luminiș de gânduri cari pier,
Lunecând în matca lor ușoară,
Se sărută apele din cer.

CONSTANTIN SALCIA

La crama morții

Azi vreau și pe Bachus cu mult să-l întrec.
Să vie Silene să-mi spună amic.
Turnați vinu'n vadră; paharul e mic
Ca lutul și cerul din mine să 'nnec!

Am tras greu de suflet să-l trec din pripas.
Mușcat-am din inima mea ca un lup.
Femee pierdută, nu-s eu cel rămas
Să-ți cânt pentru suflet, pe coarde de trup.

Destul îmi port gândul pe munți și pe văi,
Azi cânt și'n lăuta cu false văpăi.

Bea Methy! Ești zee și coardă lăsată
Și viața de care toți proștii se'mbată...
In zori? Plec cu Caron. Na bani, desfrânată!

SILVIU LAZĂR

Cronic muzical

de ROMEO ALEXANDR

ERNA BERGER. Intr'un c simfonic, dirigat de maestrul G Georgescu și în opera „Rigolet putut fi admirate glasul și ar pranei de coloratură Erna B din Berlin. Deși dispunând de nunată virtuozitate, care-i p să atace acutele cu precizie de și să danteleze trăsăturile de i cele mai primejdioase cu ferm pezime, d-na Erna Berger nu c ște inconvenientele multora di cile ușoare, ca paliditatea de ti debitul prea plăpând, căldura e sivă insuficientă.

O mare gamă de intensități, se de colorare a sonorității dup și o neobicinuită dinamică a er nei, care poate obține sunetel modelată frăgezime tot atât de ca și pe acelea de viguroasă tură, măresc orizontul de rea al d-nei Erna Berger, până la tele superioare ale exigențelor zicale în arta vocală. Calitățil cestea excepționale de cânt și triei în adevăr sigure și bogat d-nei Erna Berger, se aliază pe nent o pătrunzătoare înțeleg textelor, a stilului, a situării părți în armonia unui tot și fac tea de a trăi sincer emoțiile unei zici. De aceea d-na Erna Berger o mare artistă a cântului.

Chipul în adevăr rar și memo în care a cântat rolul Gildei di pera Rigoletto, în care a fost în jurată de un frumos ansamblu r nesc compus din d-nii Ștefăn Goangă, Mircea Lazăr, Nicule Basu și Maria Moreanu, cât și in pretarea și execuțiunea uimit pe care le-a dat unor arii de co sau din opere de Mozart și We i-au cucerit cu ușurință un fo mare succes.

UN DEBUT LA OPERA. Pri țelurile și îndatoririle unei inst țiuni lirice, misiunea de a selecț din elementele noi prezentate, cele mai interesante, și de a le gura cu grije și pricepere o car de maximă înflorire a talentului este una dintre cele mai delicat mai importante.

Opera română a pornit o cam nie de cercetare a tuturor candi turilor lirice serioase, din roa căreia se vor alege, au început a alege, mai bine zis, tot ceea ce po justifica speranțe artistice serio

In acelaș timp, se pare că barie care înconjură rolurile mai înse nate din diferite opere, vor fi mai ridicate și pentru tineret, care p noi prilejuri de muncă și afirm își va putea astfel desvolta mai b talentul, evitând dăunătoarele st nări ale inactivității sau a bătăt continue a acelorași roluri.

Recentul debut al d-rei Lucia B cescu, soprană lirico-dramatică fost un succes puțin comun pen o primă încercare și care a perm dela început certitudinea că ne afl în fața unui talent de preț. Voce vie și delicată prospețime, timb cald și limpede, emisiune surpri zător de netedă, de firească, de m die, un dar emotiv pornit direct c conținutul de frumos sonor al ac stui glas, cât și o armonioasă și si ță interpretare, au putut crea tin rei artiste privilegiul de a trece d rect la recompensele destinate câ tăreților încercați și pe care le-a c les din caldele manifestări ce i s'a făcut, cu o elocventă unanimita D-ra Bercescu a cântat rolul Marg retei din opera „Faust".

Tenorul Mihail Știrbey, pent prima dată distribuit în rol, i-a fo un remarcabil partener. Glas d-sale de comunicativă muzicalita și deosebită dulceață de timbru, câștigat în libertatea de avântare, fermitate, în plinătate. Un viitor al îl așteaptă curând, dacă va ști să fa din succesele ce obține un stimule binefăcător, ceeace credem că intel gența artistică ce-i simțim, i-o v dicta hotărît, iar nu un element d răsfățare care să-i poată sugera co cesii gustului îndoelnic, aducătoa de manierism, afectare și efecte du bioase.

S'a putut dovedi că unele elemen te de talent n'au fost în gardă, î ceeace privește acest pericol, împo vărându-se cu adevărate „ticuri" li rice, pe placul necunoscătorilor, care din nefericire, sunt încă o majori tate.

Sfatul acesta privește mai mulți ti neri artiști decât s'ar putea crede Dacă se vor feri de ridicolul derde luș al dulcegăriilor, nu vor avea toț decât de profitat în fața artei, în fața publicului de gust, care, deși înc redus, este în creștere și față de e înșiși, în interiorul acelei conștiinț a artistului, care trebue cultivată desvoltată și respectată fără excepți de fiecare.

Don Quijote, tovarăş de călătorie

de NICOLAE ROŞU

deiul aleargă pe hârtie, foile sboară una alta, capitolele se deschid cu o nouă plare, şi se termină fără să simţi nevoia opriri. Altele le urmează, şi întreaga alcătuită din 126 de capitole, adunate uă volume, se sfârşeşte de citit cu păde rău că a fost prea scurtă. Aceasta nsă numai o iluzie, o iluzie trecătoare, Don Quijote începe să trăiască în noi, ţim aproape de tot, în sufletul nostru, ar fi un *alter ego*, şi fără să vrem, ne oaştem în el, în chipul lui se oglinchipul nostru; faptele lui sunt ale noacoana omului din lăuntru se vede aidoa figura miraculosului hidalg. Căci există on Quijote al lui Cervantes, şi un altul ecare dintre noi, un Don Quijote al eumanităţi. Unul trăeşte în celălalt, nu poate fi desprins de celălalt.

n Quijote poartă în destinul lui pecetea universale cuprinderi. Tot ce a fost isă fără temei renaşte într'un chip viu nstructiv; tot ce a fost experienţă rase profilează productiv; înfrângerile, şole şi lipsa noastră de noroc se prefac în rii, în hotărîri îndrăzneţe, în aprige înri de eroism. Don Quijote este vraciul netizator care fură sufletul şi îl schimbă, torul inspirat de puteri fermecătoare; aciul dorinţelor generoase, sfătuitorul nic al nebuniei. Don Quijote ne fascină cu puterea unui mimetism copleşitor. eni nu se poate împotrivi ispitei. Toţi care l-au citit, bătrâni sau tineri, dar deosebire tineri, din toate ţările lumii, îndepărtata Chină până în America de din toate veacurile dela 1605 încoace, mai pot uita. Don Quijote a retrăit în eiul păcătos al săracului, ca şi în palatul otuos al bogatului. A fost şi va rămâne mai credincios tovarăş de călătorie al nirii. Dar în toate întruchipările lui n'a decât suflete de elită, aristocraţi ai dementelor generoase. Mediocrii, spiritele rate de snobism şi făţărnicie, prizonierii venienţelor sociale, nu-l vor înţelege niciă pe Don Quijote.

omanul lui Cervantes a fost scris pentru umită categorie de oameni, pentru o anită vârstă care totuşi se poate întâlni orice epocă a vieţii, atunci când iluzia ransfigurează în realitate, când năzuinţa oia afirmată a şi prins conturul unei izde, când naivitatea, sinceritatea şi buna ţinţă învălue viaţa într'un decor paradiş şi himeric. Intr'o convorbire dintre Don jote şi savantul umanist Samson Carrasco sta îi spune: „Copiii o răsfoesc, tinerii o sc, oamenii în vârstă o pricep, bătrânii udă". Şi credem că avea dreptate. Acei o răsfoesc şi acei care o citesc, sunt încă arte de a o înţelege, iar ceilalţi, ce se dă că au priceput-o sunt şi ei tot atât de arte de a o fi trăit. Căci Don Quijote nu o carte ca oricare alta, un roman oare, — scris cu îngrijire şi cu reguli de stil, o viaţă prodigioasă şi răscolitoare, cu eri adânci în sufletul oamenilor. S'a spus 's'a repetat că Cervantes a făcut din Don jote un roman satiric, o şarjă a cavalenului spaniol, vrând să dea o replică unei rale ridicole a timpului său. Dar privind mai multă atenţie, vedem că acest cavasm înflăcărat, această furoare eroică, nu e expresia exclusivă a sufletului spaniol, se întâlneşte oriunde vibrează o năzuinţă re absolut şi către puritate, însfârşit, pentoate timpurile donquijotismul a fost conţa de viaţă a unei anumite categorii de neni. Unii îşi închipue că vor stăpâni pământul prin puterea armelor, şi în lupta nebunească după cucerirea gloriei se vrăşmăşesc cu absurdul, şi apoi se prăbuşesc sdrobiţi de neputinţă; alţii caută în femee idealul lor şi văd în ea o închipuire dumnezeiască, o imagină a perfecţiunii, dar repede se vor răcori când se vor convinge că această făptură nu există, că au iubit-o numai în copia falsificată de fantezie; unii, mai norocoşi, îşi făuresc un nume din scrierea unei cărţi şi vor spune dimpreună cu Don Quijote: „Cea mai mare bucurie a unui om care prin faptele sale s'a întrecut pe sine, nu poate fi alta decât să-şi vadă numele trecând din mână în mână, între foile unei cărţi, cât timp e încă în viaţă; căci dacă ar fi altfel, chinurile lui nu s'ar putea domoli decât după moarte". Afirmarea categorică şi plină de adevăr, este astfel complectată de Samson Carrasco: „Dacă nu e vorba decât de faimă şi de înălţare, apoi atunci, Înălţimea Ta, îi întrece cu desăvârşire, în renume pe toţi cavalerii rătăcitori". (II, kap. 3). Convorbirea aceasta a avut loc atunci când Don Quijote, reîntors din ingenioasa lui călătorie, a aflat despre o carte în care i se povestea viaţa, răspândită în douăsprezece mii de exemplare. Un scriitor mare este el însuşi un cavaler rătăcitor, un hidalgo fascinat de o nălucire. O operă mare despică drumuri noui, perspective neobişnuite, înţelegeri bizare, şi în rătăcirea creerului înflăcărat de nebuneasca virtute creatoare se prevede vraja unei miraculoase ursite. Gloria nu se află în tentativa de a o cuceri, de a pune mâna pe dânsa, ci în conştiinţa dramatică de a schimba condiţia meschină a vieţii. De aceia în viaţa oamenilor fericiţi nu se întâmplă nimic neobişnuit, interesant, extraordinar. Totul se petrece singur şi monoton, fără niciun accident, fără emoţii şi drame, fără nelinişti şi dureri, fără nebuneştile căutări ale pericolului. Omul fericit este de condiţie mediocră, vulgară, vegetativă, asemeni unei plante care se apleacă şi se preface în fân devorat de dobitoace. Viaţa îi înghite şi sufletul lor se preface în scrum.

*

In întâlnirile sale cu ceilalţi oameni Don Quijote ne apare desprins de legăturile cu lumea exterioară. El trăeşte o dramă singulară, patetică şi dureroasă, cu multe înfrângeri şi dezamăgiri. In zarea unei perspective un han oarecare se înfăţişează ca un castel; morile de vânt sunt uriaşe, o turmă de oi, o armată. Această prefacere nu-şi află loc decât în fantezie sau în vis, dar la Don Quijote ea este însăşi realitatea. Oamenii ceilalţi ascultă cu pacienţă aceste povestiri, şi în placiditatea lor nu găsesc prilej de revoltă. Il aprobă pe Don Quijote, pentrucă îl socotesc nebun, dar el îi antrenează pe toţi în elanul verbozităţii sale inspirate, îi copleşeşte cu iniţiativa şi cu viziunea lui. „Să înfrângi pericolele pentru a dobândi o glorie nemuritoare" era principiul călăuzitor al lui Don Quijote. Fără îndoială, Don Quijote nu era un abil aventurier, un om care caută în orice chip să se înalţe prin mijloace cunoscute de toată lumea.

El denaturează realitatea, o vede însufleţită de puteri potrivnice, se aşează de-a-curmezişul, îi declară război, iar când înfrânt, cu vânătăi şi cotonogit se ridică din ţărână, nu se învinovăţeşte că a fost prea slab, ci caută o explicaţie în altă parte: adversarii nu erau demni de dânsul, erau oameni simpli şi vulgari, de condiţie inferioară. După o înfrângere Don Quijote se vede sporit şi întărit în misiunea ce o are de îndeplinit. Porneşte mai departe, provoacă discuţii, fulgeră sfidarea, restabileşte dreptatea şi adevărul. In această grandioasă escapadă Don Quijote desfăşură o energie supra-omenească, eroică, şi astfel, drama care se consumă în sufletul său îl purifică şi îl înalţă. Sancho Panza, tovarăşul de călătorie al lui Don Quijote, nu-i stă împotrivă decât cu vorba sau cu raţiunea. Nu-l poate convinge să vadă lucrurile aşa cum sunt. Spiritul lui Don Quijote îl domină, gloria lui îl însufleţeşte, amândoi fac o unitate predestinată. Dacă în acest cuplu al romanului Cervantes a stăpânit cu abilitate tehnică şi psihologică vâna ursitei, meritul este cu atât mai mare deoarece a izbutit să vadă tocmai în adâncul sufletului, acolo unde, prin dualismul esenţial al cunoaşterii, se aprind marile drame ale soartei.

In fiecare dintre noi trăeşte un Don Quijote, o înălţare nebunească spre idealism; în fiecare dintre noi trăeşte şi demonul lui Sancho-Panza, chemarea la realitate. Lupta se dă necontenit între cele două feţe ale chipului nostru. Sancho-Panza este un ţăran murdar şi necioplit, un om simplu care ar vrea să tragă foloase din isprăvile lui Don Quijote. Se vede chiar guvernator în insula Barataria. Este raţiunea practică a vieţii, conştiinţa unui orizont limitat, umanitatea servilă care profită din sângerarea idealismului donquijotesc. Intâlnirea dintre Sancho-Panza şi Dulcineea este pe deaîntregul inventată (I, Kap. XXXI), şi această minciună nu-i procură o plăcere lui Don Quijote. Altă dată, prin diferite şiretlicuri, Sancho-Panza îl împiedecă pe Don Quijote să păşească pe drumul unor aventuri periculoase. Don Quijote nu înţelege nimic, sau mai bine zis înţelege altceva decât ceeace ar fi trebuit să bănuiască. După isprava războinică avută cu turmele de oi, într'o noapte, Sancho-Panza inventează diferite poveşti ca să ţie pe Don Quijote în loc şi astfel să se apropie ivirea zorilor. In înfrigurata lor aşteptare, unul călare pe Rozinanta lui, celălalt, deabia ţinându-şi firea pe măgar, se simţi cuprins de o imperioasă nevoe organică, şi în discuţia care urmează între cei doi tovarăşi, Don Quijote îl fulgeră pe scutierul său cu o ironie spunându-i: „Sancho, mi se pare că îţi este tare frică... deabia acum ţi-ai dat pe faţă frica, mai mult decât adiniauri, şi zău nu prea miroase a chihlibar" (I, Kap. XX). Această pagină de umor şi pornografie pune capăt unor povestiri conduse de Cervantes cu o perfectă îndemânare, din una în alta, ca şi în Decameronul lui Boccacio sau în Şeherezada.

Şi totuşi, există o deosebire între Sancho-Panza şi ceilalţi oameni. Scutierul este umbra pământească a lui Don Quichote, spiritul realist şi hazliu. Don Quijote este declamator şi magnific, Sancho-Panza este modest şi simplu. Se înţeleg însă foarte bine, şi din contopirea lor se naşte o armonie completă: unul întregeşte pe celălalt, unul este antiteza celuilalt, şi împreună fac o sinteză inseparabilă. O unitate a contrariilor.

*

Figura omenească a lui Don Quijote, iluzia înşelătoare a fiecărui moment din viaţă, îndrăzneala nemăsurată de a cuprinde existenţa într'o optică personală; idealul fascinant al dorinţelor absurde care ne deschide lumina spaţiilor edenice. Idealul şi iluzia îl fac necontenit prezent în carnea şi în sângele nostru. Ne este un devotat tovarăş de călătorie. Il trăim în fiinţa noastră, îl simţim pulsând în arterele noastre. Viaţa noastră este de o donquijotizare continuă, o luptă după ideal şi după himere, o dureroasă amăgire a iluziilor.

Te-am văzut, Don Quijote, răsfoind într'una din zile la taraba unui anticar din Toledo, manuscrisul vieţii tale. Avea o copertă galbenă, de pergament sau de hârtie mucegăită, şi se puteau descifra următoarele slove: „Istoria lui Don Quijote de la Mancha, scrisă de Cid Hamet Benengeli, istoric arab". Ştiu iarăşi foarte bine, după cum tu însuţi o mărturiseşti, că ai citit numeroase cărţi despre aventurile fantastice ale cavalerilor rătăcitori. De atâta citanie ai ajuns capiu, şi imaginai cu o neînfricată străşnicie un drum grandios şi sublim care să te ridice pe treptele eternităţii, cu un prestigiu nemăsurat, în faţa tuturor oamenilor. Multe rele trebuiau îndreptate, multe blestemăţii răzbunate, şi tu erai acel chemat de providenţă să îndeplineşti această misiune. La drept vorbind, nu aveai nici-un plan, şi nici nu te gândeai să-ţi făureşti vreunul. Intâmplarea singură te iscodea şi-ţi dădea brânci, iar tu nu te împotriveai, căci vedeai în ea adevăratul fir conducător al vieţii. Fie ea bună sau rea, prielnică sau vicleană isprăvilor tale, nu voiai în nici un chip să o pierzi. Astfel se face că, atunci când ai întâlnit acea mare adunare de oameni care nu erau altceva decât neguţători din Toledo, te-ai proptit în faţa lor, aprig şi necruţător, şi ai început a le vorbi pe un ton vrednic de admiraţie despre Dulcineea gândurilor tale. Căci în viaţa fiecărui cavaler trebuia neapărat să fie şi o Dulcinee, iar tu erai chemat să o ridici pe un piedestal de idealism.

Dacă această Dulcinee a existat sau nu, nimeni nu ar putea-o spune, mai degrabă ne vine să credem că ea era o plăsmuire a fanteziei tale. La început credeai că există, şi vorbeai de ea ca de o fiinţă reală, dar mai târziu, când luciditatea ţi-a turnat plumb în creer, şi te-ai desmeticit, ai văzut-o altfel. Inainte de a porni pentru a treia oară în lume, te-ai dus, Don Quijote, să-ţi vezi iarăşi mireasa iluziilor tale. Dar după cum spui tu însuţi, „era" vrăjită şi schimbată din prinţesă în ţărancă, dintr'o frumuseţe fără pereche în cea mai josnică urîţenie, din înger în demon, din răspânditoare de parfumuri într'o împuţiciune, dintr'o femee bine crescută, într'o ţărancă grosolană, şi, ca să spun totul într'un cuvânt, din Dulcineea de Toboso într'un lucru josnic, vrednic de cel mai mare dispreţ" (II, Kap. 32). Ce se petrecuse oare? Vrăjitorii de bună seamă îţi stăteau în cale, şi prin farmecele lor prefăcuseră idolul în cea mai vulgară arătare.

La fel gândesc toţi poeţii, toţi trubadurii dramelor fantastice necompensate cu o dureroasă himeră; nebunii aşijderea nu văd în femee ceeace există întradevăr, ci conturul unei iluzii, umbra unui destin ratat. Ceilalţi oameni de rând nu trebue să se întrebe dacă aceste femei au existat vreodată, ci numai să creadă ceeace se spune despre ele. Dacă au fost amante, soţii sau mame, nu le voiu judeca decât prin închipuirea visului. Aceasta este condiţia lor de viaţă, alta nu există.

Căci femeile nu trăesc decât excepţional prin ele însile. Ele sunt, ca să zicem altfel, matricea unei posibilităţi de a fi, aflată în voinţa şi în hotărîrea bărbatului. Femeia care vrea să fie numai ea, oriunde şi oricum, ca un demonic egotism, îşi pierde feminitatea şi se masculinizează, îi creşte barbă şi

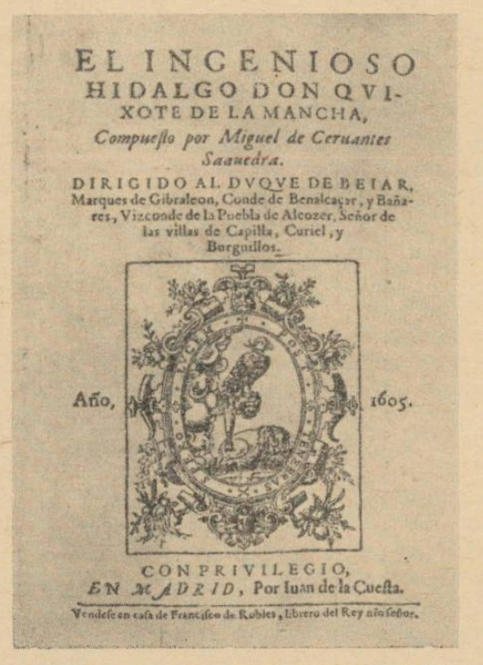

Coperta primei ediţii din „El ingenioso Hidalgo don Quixote de la Mancha", apărută la Madrid în 1605.

mustăţi, şi natura le poceşte atât de urît, încât existenţa lor este o sfidare a echilibrului biologic; femeia care se împotriveşte maternităţii, care nu vrea să fie mamă, ajunge o prostituată. Acestea sunt adevăruri prea bine cunoscute de noi, dar uneori nebăgate în seamă.

După cum spunea Don Quijote adresându-se lui Sancho Panza: „Nu trebue să credem că poeţii care îşi cântă iubitele sub nume de împrumut, le-au cunoscut vreodată. Bănueşti tu că Amaryllis, Philis, Silvia, Diana, Galathea şi atâtea altele, de-ale căror nume sunt pline cărţile, romanţele, bărbieriile şi piesele de teatru, au existat cu adevărat în carne şi oase şi au fost iubitele acelora care le-au slăvit sau le slăvesc? Fără îndoială, nu...". (I, Kap. 25). De ce dar să ne irosim timpul vorbind despre Dulcineea, când mai firesc ar fi să urmăm paşii nefericitului hidalg, lăsând la o parte această discuţie inutilă. Se va putea spune că Dulcineea de Toboso era de fapt o ţărancă din satul Toboso, o anume Aldonza Lorenzo. O ţărancă oarecare, fără nimic interesant în făptura ei; incapabilă să înţeleagă ceva din patosul nebunesc al lui Don Quijote. Dar acest adevăr istoric nu are nicio însemnătate.

Şi morile de vânt au existat şi se arată sub formă de năluciri, şi dacă, într'un chip cu totul neaşteptat Don Quijote vede în ele „nu mai puţin de treizeci de uriaşi" şi se avântă cu o îndrăzneală neînchipuită într'un război necruţător, putem noi oare să credem altceva decât ceiace vedem şi tăim?

Ridicolul vieţii noastre de fiecare zi, hrana necesară a spiritului, disproporţia dintre ceiace vrem să fim şi ceiace suntem în realitate. Unul merge cu nasul pe sus şi se izbeşte de un stâlp de felinar. Duşmănia se naşte în chip firesc.

Ar vrea poate să-l străpungă, să-l mute din loc, să-l nimicească, deoarece prezenţa lui constitue o sfidare. Şi ar putea-o face. Dar nu toţi oamenii sunt zămisliţi din plămada eroică a lui Don Quijote. Rămân ridicoli, şi mai ridicoli chiar, în neputinţa lor. Altul, şoptind cuvinte dulci unei femei frumoase, alunecă pe o coajă de portocală şi cade. Don Quijote, cu hotărîre, cu îndârjire eroică, se precipită nebuneşte, îşi înfige suliţa în aripa morii de vânt, dar vântul o mişcă şi o rupe, iar îndrăzneţul hidalg se prăbuşeşte dimpreună cu Rosinanta lui. Bunul simţ al lui Sancho Panza nu-l poate aduce la realitate, nici înainte nici după luptă.

Iluzia este mai puternică, de neînvins, îl fascinează şi îl provoacă. Când Sancho Panza îi reaminteşte că i-a spus că „uriaşii" sunt mori de vânt, Don Quijote îi răspunde: „războaele sunt mai mult decât celelalte lucruri, prilej de mari neajunsuri; cu atât mai vârtos când mă gândesc şi acesta trebue să fie adevărul, că înţeleptul Friston, care m'a deposedat de cărţi, i-a schimbat pe uriaşi în mori de vânt, înadins ca să mă despoae şi pe mine de faima de a-i fi învins; atât de înverşunată era duşmănia lui împotriva mea" (I, Kap. 8). Logica este perfect întemeiată dacă ţinem seama că Don Quijote cetise sumedenie de cărţi despre isprăvile cavalerilor rătăcitori. In fiecare a găsit ogunda unei vieţi miraculoase, toţi l-au fascinat, pe toţi i-a îmbrăţişat cu dragoste şi admiraţie.

Don Quijote citise intens, tot ce se tipărise asupra isprăvilor cavalereşti. Işi alcătuise o bibliotecă bogată, cu numeroase tomuri, bine cunoscute în timpul lui, şi citise cu egală pasiune de ceilalţi cărturari. Unele erau adevărate vieţi aventuroase, cum numai mintea unui popor de spadasini şi de cavaleri le putea închipui; altele erau întâmplări eroice, bravuri războinice, prea verosimile şi chiar apropiate de adevărul istoric pentru a li se putea pune la îndoială autenticitatea; opera lui Ludovico Ariosto trecuse prin mâinele lui Don Quijote; însfârşit, printre ele se rătăciseră câteva opuri de erotică pură, care, ar fi putut face deliciile unui bărbat amator şi de altfel de aventuri. Toate aceste lecturi pasionate lăsaseră o urmă adâncă în memoria lui. Don Quijote credea în cărţi şi în legende, nu se îndoia de destinul cavalerilor, îi stima şi îi lua de exemplu. Această lectură excepţional de bogată găsise un ecou adânc în viaţa lui. Astăzi, când îl privim cu ochii cerniţi de durerea şi înfrângerea omului modern, viaţa lui Don Quijote, asemenea unui eremit, printre cărţi, la Mancha, ni se pare o aberaţie. Numai copiii mai găsesc o desfătare în legende şi în basme, în minciuni vânătoreşti, în aventurile trubadurilor fermecaţi de taina surprizelor. Când însă vedem că Don Quijote a căutat să trăiască paginele citite, el nu ne mai apare ca un produs livresc, o plăsmuire factice şi neroadă, ci un personagiu real şi concret, amplificat peste hotarele firii, un om crescut dintr'o plămadă miraculoasă. In acest fel de a-l prezenta, cu sublima lui realitate trăită, Cervantes a executat un adevărat tur de forţă, a atins un pisc al artei literare de o magistrală perfecţiune. Toate personagiile de care este înconjurat Don Quijote încă dela început pot fi perfect reale, toate au un contur concret viabil. Preotul, bărbierul, neguţătorii din Toledo, păstoriţa, Maritorna şi celelalte femei, Sancho Panza şi Samson Carrasco, hangiul, sunt oameni ca noi toţi, acţiunea lor este perfect inteligibilă din punctul de vedere al unei anumite morale sociale, tot atât de evidentă atunci ca şi astăzi. Sancho Panza, cu bunul lui simţ, dar şi cu încredere nemărginită în Don Quijote, căci era numai un scutier, Samson Carasco, perfidul umanist, cu spiritul lui practic şi şiret, hangiul atent şi simplu ca toţi oamenii care au de exploatat vreun interes material, însfârşit Micomicona care vede în cavalerul nostru un prilej de umor şi de glumă, toţi sunt plămădiţi din acelaş aliaj sufletesc, toţi sunt croiţi pe dimensiunea sufletească a oamenilor de rând. In această lume de mici realităţi concrete, de mediocre procese sufleteşti rezolvate prin raţiuni banale de existenţă, un singur personagiu apare cu totul altfel decât ceilalţi: Don Quijote, ambasadorul dreptăţii absolute, al adevărului sublim şi etern. Don Quijote, Sancho Panza, Rosinanta, Măgarul sunt patru personagii în această escapadă eroică. Şi Rosinanţa „e un fel de cavaler rătăcitor" spune Sancho-Panza (I, 15), deoarece comicul situaţiilor era nu numai al oamenilor, dar şi al dobitoacelor.

Goya — **Don Quijote**

Inscripţie

Marele cântec, marele cântec
Ascultat în muta zvârcolire a rădăcinilor,
Resfrânt în inima mea,
Ca'n toate iernile şi primăverile grădinilor...

Marele cântec, singurul,
Pe care-l rostesc mugurii şi putregaiul mormintelor
In aceiaşi negrăită flacără
Ce mistuie rostirea tuturor cuvintelor...

Marele cântec, dăruitul
Simplu, ca pâinea din toate zilele noastre
Şi ca depărtările de peste ape şi munţi,
Marele cântec, purtatul
In surzenia cerurilor albastre
Şi'n agonia bazmelor de sub frunţi..

Marele cântec,
Tânga şi urîtul fără descântec,
Marele cântec...

Oamenii i-au găsit un nume: — Dragostea.
Şi-i spun aşa...

COCA FARAGO

Din vremea războiului

de LUCREȚIA PETRESCU

Baciul mai cercetă odată cu grijă țarcul oilor închise, apoi porni să ocolească în lung îngrădirea toată a stânei. Dâmbul de pământ, perdeaua de păpuriș trainic întocmite, spărtura dinspre cotitură proaspăt astupată cu pari cruciș și împletitură de mărăcini îi micșorară temerile. Nici hoț, nici lup n'ar fi putut să se strecoare.

Mai liniștit oarecum, se întoarse pe cărarea bătătorită ce ducea spre focul ce pâlpâia cald în tinda bordeiului.

Doi cățelandri sburliți îi călcau pe urme, adulmecându-i pașii. Ocoliseră și ei cu baciul îngrădirea toată a stânei. Sloboziseră și ei din când în când lătrat subțire, mai mult ca să răspundă unei chemări de veghe, pe care cățeaua Roșca de vreun ceas o mârâia scurt, mocnit, în răstimpuri tot mai dese.

Baciul cunoștea bine felurile toate de mârâit al Roșcăi. Tălmăcise de atîtea ori fără de greș chemările glasului ei. Acum mârâitul ei îi păru un fel de îndemn la veghe: „Ai grijă"! Și cu toate că-i păruseră neștirbite întocmirile îngrădelilor, neliniștea Roșcăi îl mai opri locului; și neclintit, sfredeli iar cu ochii zarea încețoșată a serei de Bărăgan, își isbi cu palma căciula de pe urechea îndreptată vântului, asculta încordat părerile de pași ori glasuri; și la sfârșit trase un chiot, răcnind înfricoșat spre lungul zării:

— Uu mă! Care-i acolo, mă?!

Ascultă apoi ecoul repetat al răcnetului lui, pe urmă croncănitul tot mai îndepărtat de ciori și la sfârșit numai țiuitul subțire al vântului de iarnă. Atât. Totuși Roșca mârâi lung iară.

Nedumerit, baciul își înfundă spre grumaz căciula, căutând să-și lepede grija.

— Că cine — arhanghelu — să vină? Nemții — bătu-i-ar!—și-au luat dejma din oi azi săptămâna, iar lupii au ce mânca, că-s doar spre drum două hoituri de cal rămase.

Și vru iar să se îndrepte spre gura de bordei. Era cald acolo și coceau băeții — de seara de Crăciun — turte cu caș în spuză.

Cățelandrii — mânați de miros, se și duceau spre bordei hârjonindu-se în joacă. Dar Roșca năvăli spre baciu, scheună, îl prinse de cioareci, se întoarse spre îngrădire, mirosi parcă vântul și mârâi prelung iar.

— Na, da ce drac ai și tu? Că nu-ți năzări doar din nimica.

Dar tresări îndată. Din țarcul oilor închise un behăit făcu pe cățelandru s'alerge săgeată într'acolo.

Roșca însă a ciulit doar o clipă urechea spre țarc, apoi a întins gâtul spre zarea drumului. A mârâit iar neliniștită. Baciul o ajunsese din urmă.

— Tu, Roșca, n'ăi fi turbat?

Și o păli ușor cu piciorul.

Roșca s'a ferit mișcând supusă ciotul cozei, apoi a scâncit scurt și s'a întornat spre poarta îngrădelei. Acolo a isbit în pari și a scurmat dedesupt ca să iasă.

Baciul n'avea în mâini de cât o bâtă scurtă. Totuși, hotărît, a desfăcut priponul porței și a pornit pe urma cățelei, care pășea cotit, adulmecând parcă pe zăpada neatinsă, o nevăzută urmă.

Baciul săgeta și el cu ochii zarea tot mai întunecată. Nu vedea nicăiri nimica. Gândea înciudat să se întoarne, când — după colnic, amestecat cu țiuitul vântului, un vaer a răspuns parcă lătratului scurt al Roșcăi. Un vaer și apoi o neînțeleasă chemare.

Roșca a făcut îndată câteva salturi epurești deasupra nămeților, apoi oprită'n loc, a scheunat întrebător parcă spre baciul, care cu bâta ridicată nu se mai urnise.

Un alt vaer îl hotărî să dee glas deodată:

— Care-i acolo, mă?

N'a mai răspuns de acolo glas omenesc nimica. Dar din bordei oerii copilandri au eșit toți cu bâte, topoare și larmă. Veneau lătrând pe lângă ei și cățelandrii, umplând cuprinsul pustiu până atunci de glasuri speriate, ce s'asmuțeau a hoț, a lup, a primejdie.

Baciul îi potoli c'o sudalmă, apoi cu bâta arătă spre păpuriș unde se mistuise Roșca.

— Intr'acolo auzii parcă vaete. Ia-n ascultați și voi! Flăcăii cu pletele în vânt ne înturnară s'asculte. Și atunci slab, abia deslușit din țiuitul de nai al vântului, vaetul, chemarea neînțeleasă se repetă iar.

Băeții toți voiră să se repeadă într'acolo.

Dar baciul le curmă năvala.

— Ho! Unde ați pornit toți orbește? Gheorghe, ai toporică? Du-te atunci tu singur. Chemi, dacă e primejdie. Ispas și tu Ilie înturnați-vă la oi. Să nu vă urniți un pas de acolo. Că dacă o fi cumva vre-o vicleníe...

N'a fost vicleníe.

Gheorghe, plecat pe urma Roșcăi, n'a zăbovit mult și a dat strigăt. Strigăt nu de primejdie, ci de grabnică chemare.

— Mă! Veniți mă! Veniți unu încoace!

Baciul repezi mânios piciorul în cățelandri, cari roteau lătrând cumplit în jur. Și alungă spre stână suduind și pe băeți, ca să se descarce.

— ..... lor de țânci! Au minte cât și cățeii Roșcai. Ce drac a găsit Gheorghe, de-i cheamă pe toți acolo?

Dar chemarea lui Gheorghe se repeta mai înțeleasă.

— Veniți unu, mă! Veniți că moare omu aicea!

Baciul mânios repezi întâi poruncă spre cei plecați spre stână:

— Ilie, Ispas! Aveți grijă acolo! Că viu și eu numaidecât!

Și se repezi în salturi pe urmele adânci în zăpadă. Prin păpuriș lătratul Roscăi îl călăuzi deadreptul. Și după dâmb, Gheorghe îi ieși înainte

— Un om, baciule! Un om căzut și plin de sânge. Gândesc că-i împușcat. Dar de murit, n'a murit. Răsuflă saracu. Uite baciule, că răsuflă încă.

S'a încredințat și baciul, că omul mai trăia. Dar cine e și cum a ajuns însângerat până în locurile acelea, n'au avut cum s'o afle. Omul, istovit parcă de drum, de sângele pierdut, de chemările de adineauri, zăcea nu lungit, ci adunat ghem și prăvălit pe o coastă.

In păpuriș lumina asfințise și baciul scăpără amnarul, care lumină o clipă o manta petecită. Nu mai scăpără a doua oară. Rosti nemulțumit:

— Mai bine ne-am vedea de nevoile noastre. Văzuși? Are manta soldățească. O fi vreun amărît de prizonier fugit. Să nu dăm de vreun bucluc cu Nemții.

Și făcu un pas să plece.

Dar Gheorghe, dârz, îi stătu în cale.

— Doar nu gândești să-l lăsăm să-l mântuie lupii aicea?

Și hotărît:

— Il iau eu în cârcă și-l duc în bordei. Un biet creștin, săracu! Să moară așa câinește! In seara de Crăciun!

Și se aplecă și cuprinse în brațe rănitul.

— Il duc eu singur. Că nici nu-i greu. N'a mâncat de sătul multă vreme, săracul!

Il sprijini pe un braț, apoi cu opinteli și-l potrivi pe umăr, urcă dâmbul și porni hotărît spre stână.

Baciul ursuz nu se urnise cât de cât să-i ajute. Scăpăra doar amnarul, chip să-și aprindă luleaua.

Roșca, flămândă, lingea zăpada înroșită.

Urcușul spre stână îl suia Gheorghe tot mai trudnic. Oricât de slab, rănitul îi atârna la fiecare pas mai greu pe umeri. Se opri o clipă să răsufle, săltă trupul pe celălalt umăr, porni apoi iar lăsând să se târșească pe zăpadă picioarele rănitului. Baciul rămas singur, mai întârzie să potrivească cu opinca nămeți proaspeți pe balta de sânge. N'o acoperi însă cu totul. Roșca se sburlise iară. Adulmecă cu urechile ciulite vântul, apoi lătră spre drumeag furioasă.

Ii răspunse un lătrat străin. Și o împușcătură de pușcă se prelungi în repetate ecouri.

— Patrulă nemțească! — rosti spăimântat baciul.

— Și Gheorghe cu hoitul în spinare! Au să spună că l-am ucis noi!

Vru să alerge spre Gheorghe, dar Roșca sburlită se gătea să întâmpine câinele străin. Un câine sprinten, cu sgardă țintuită, lătră scurt odată ca o înțeleasă chemare.

Și negri, pe zarea cenușie, doi soldați se iviră după dâmb. Aburea încă pușca în mâna celui dintâi. Și acoperind lătratul furios al Roșcăi, un glas detună străin: — Wer da?

Baciul era de fel de prin Ardeal. Slujise poate lânar la vreun Sas pe acolo; fusese poate la Austriaci cătană. Își mai aducea aminte câte o vorbă, două.

Dar spaima îi gâtui întâi răspunsul.

Incepu doar cu dreapta gestul unei cruci, în timp ce o cruntă sudalmă pomenea tot crucea. Chema zăpăcit pe Roșca, din spre Gheorghe și la al doilea:

— Wer da? se înfățișă nemților smerit, cu căciula în mână.

Lepădase acum și bâta inutilă.

Cei doi soldați repezeau întrebări, amenințări cu vorbe aspre, din care baciul abia mai tâlmăcea câte una. Dar gestul lor spre locul însângerat, înmplinea deajuns înțelesul.

Și baciul lămurea cinstit, lepădând de la el ori ce vină:

— Nu suntem vinovați cu nimica. L-am găsit aici rănit. Trăgea să moară. L-au dus la stână băeții, ca să nu-l mănânce lupii. Dar dacă-i al d-voastră, poftiți de-l luați, mă rog, că noi nici nu-l cunoaștem.

Și-i călăuzi spre stână.

Mergeau Nemții cu câinele ținut strâns între dânșii. Tăceau acum toți trei în mers pașnic. Roșca sburlită se repezise întâi spre grumazul câinelui străin. Dar baciul o potolise cu galsul și piciorul. Cuminți tă, acum mergea șoldiu și depărtat pe alături, lătrând în răstimp, crâncen.

Când au trecut de îngrădeala stânei, Gheorghe își freca cu zăpadă mâinile cleioase de sânge. Rănitul, prăvălit jos, horcăia trudnic. Cățelandrii care-i dăduseră târcoale, lătrându-i ascuțit prohodul se năpustiră acum orbește asupra câinelui străin. Lipsiți de cuminția Roșcăi, nu ascultaseră de porunca sud baciului. Se sumețiră amândoi să boare veneticul. Dar nu era co rând nici ăsta. Cățelandrii își sche îndată înfrângerea. Le-a venit în ajutor și Roșca. A fost o încă cruntă sfârșită și mai crunt. Căci șii nemți au trebuit să-și apere că lor. Iar baciul și băeții ce cuteza facă?

S'a isprăvit îndată lupta. Roșca depărtat însângerată cu un cățela schelălăind șchiop. Celălalt a răm loc. Frânt de o lovitură, s'a rotit mând zăpada în jur și scâncind slab până ce a tăcut.

Era cățelul lui Gheorghe. Și vr adineauri să se repeadă cu bâta Nemți să-l scape, dar baciul îl o scuturându-l de braț crâncen.

Acum însă îl lăsă să ridice de jo șul însângerat.

Și Gheorghe, săgetând Nem printre genele înlăcrămate, numai viri de ură, se trase pe un dâmb la o parte netezind ușor, cu milă, nița însângerată.

Ispas și cu Ilie rămăseseră stană ușa bordeiului, până ce baciul tâl cind o repetată poruncă nemțească strigat la dânșii:

— Mă, Ispas! Ia aduceți o țâr de aicea! Ilie, dă fuga și adă găteji și c uscate.

Căci Nemții voiau să cerceteze la mină rănitul.

Și îndată, pe bătătură, alături, o vătaie aurie s'a ridicat dintre mără și vreascuri; și a luminat în jur oșt străini și — chipul rănitului.

Și băeții privindu-l, s'au îngânat aceleași vorbe de mirare:

— Vai trăsni-l-ar! Că urît îi!

Și au scuipat cu scârbă.

Dar baciul a clătinat doar capul. zuse pe vară muncind la sapa fasc prizonieri negri aduși de Nemți de parte. Erau Senegalezi flămânzi și tr țoși, cari totuși râdeau nepăsători soare. Unul din ei, pentru o țigare încercat un fel de joc cu chiote și s turi.

Poate că cel care jucase atunci, av să moară acum pe bătătura stânei.

Nemții sporovăiau între dânșii. Or avut poruncă, pe cel fugit să-l împu și le venea greu și lor să curme a scânteia de viață ce abia mai licărea.

Baciul le înțelese parcă vorbele gândul. Intinse brațul și arătă cu mi

— Nu mai are mult săracul. E ca mort de acum.

Și strigă băeților să pună pe foc g teje.

Flacăra s'a înălțat iar aurie și a mâ gâiat cald trupul rănitului. Și iaca minune. Că horcăitul s'a oprit și och mari deschiși cată împrejur să vad Chipurile smede ale băeților parcă i cunoscute și-i înveselesc deodată. lărgește în râs gura, le bolboroseș vorbe neînțelese și mâinile întinse cau la ei sprijin să se ridice. Dar trup stors nu-l mai ascultă. O frământar scurtă e tot ce isbutește. Mâinile ca strângând și reșchirând apoi degetel negre. Capul se cumpănește pe gruma parcă potrivindu-și căpătâi. Își strâm bează gura într'o neisbutită chemare apoi un ultim spazm îl lasă întins cu o chii albi și gura larg deschisă.

Și atât de urît le pare tuturor, că ni meni n'apleacă mâna să-i închidă mi los ochii.

Nemții par bucuroși că au isprăvi degrabă. Unul din ei scotocește vest mintele zdrențuite, ca să-i afle tăbliț cu numele. Nume străin și complicat, î scrie celălalt, silabisindu-l trudnic. A poi grăbiți, dau poruncă de îngropare

Baciul amărît își scarpină sub căciu lă pletele. Pământul e înghețat, băeții sunt hudeți și-i seara de Crăciun.

Totuși dă supus poruncă:

— Ilie și tu Ispas, luați săpile! Să pați groapa lângă mușuroi, că nu-i în ghețat decât deasupra. Vă trimit acum și pe Gheorghe să vă ajute!

Gheorghe e tot cu leșul cățelului pe brațe. Și un neamț vine neașteptat lângă dânsul. Impăciuitor parcă, îi spune câteva vorbe, mângâind o lăbuță înțepenită. Apoi se întoarnă spre celălalt oștean lepădând scârbit într'un oftat vorbele: Der Krieg....

. . . . . .

A început să ningă. Fulgi mari rotesc ca fluturi la lumină. Prin gătejile umezite focul înalță tot mai slab vâlvătaia. Baciul chircit pe un ciot își pufue amărît luleaua.

Nemții, de partea cealaltă a focului, fumează îngânduranți și ei. Intre dânșii mortul, cu ochii deschiși parcă privește în sus cerul. Tac toți. Se aud doar lovi turile de sapă și în răstimp urletul a pustiu al Roșcăi.

Și dedeparte, adus de vânt, s'a auzit și un glas de clopot. Indată sapele au stat. Baciul s'a ridicat luminat în pi cioare. Cu căciula în mână și-a făcut lung cruce.

Crăciunul!

Milos, pe trupul mortului zăpada așternea lințoliu.

Desene inedite de Paciurea

Marele public cunoaște pe Paciurea sculptorul; iar critica noastră plastică, multă vreme impresionistă în stil dar lipsită de intuiție și nedocumentată, s'a mărginit, până la moartea artistului, să-i înregistreze an de an creațiile singulare ce coborau parcă dintr'o lume aparte pentru a rătăci rebele prin expoziții colective.

Moartea artistului (Iulie 1932) a determinat însă un interes crescând pentru „om și operă". Și astfel memoria marelui sculptor român a fost cinstită printr'o expoziție retrospectivă, organizată de ministerul Educației Naționale (Dec. 1932) iar fostul său elev, d. O. Han i-a închinat un studiu publicat în volum [1]).

Cu prilejul omagialei expoziții publicul a cunoscut poate pentru prima oară, în afară de opera sculptată, și câteva din prețioasele desene ale artistului.

Profesorul Gabriel Popescu amenințând un pictor fără talent.

Intr'adevăr, retras și ciudat, Paciurea cât a trăit nu arăta multora ceeace lucra. Doar câtorva admiratori privilegiați și unor prieteni apropiați le desvăluia „secrete de atelier": caete cu schițe, cartoane acoperite cu studii în cărbune sau aquarele de o transparență neîntâlnită 'n arta noastră.

Evident, este elementar, firesc ca orice artist plastic să deseneze. Dar cum desena acest sculptor și în ce măsură desenul său poate interesa pe cercetătorul curios și metodic al operii în întregime, rămâne să 'nfățișăm în rândurile ce urmează.

Desenând, Paciurea nu-și creea divertismente, ci răspundea unei impulsiuni puternice a temperamentului său artistic. Gândurile sale redate în figuri simbolice („Durerea", „Chimera", „Sfinxul", „Cugetarea") se voiau prinse imediat. Și pentru a le fixa, el nu aștepta confortul pedant al diletantului superficial sau al manieristului convențional. Dimpotrivă. El creiona fugar inspirații de moment, evocări ale mișcărilor trupului uman, imagini simbolice, peisagii, pe ziare, pe coperta sau filele unei cărți [2]) în curs de cetire sau pe marmura meselor de cafenea. De câte ori mâna promptă dar profanatoare a chelnerului n'a șters pentru totdeauna realizări de o clipă ale maestrului! Vioiciunea spiritului ca și ironia incisivă, ce-l caracterizau deopotrivă, dau savoare aleasă multor desene ale sale.

Urmărind în felul acesta desenul lui Paciurea, ajungem la reconstituirea procesului de creație. Prindem genetic și evolutiv opere dela mijirea lor și până la desăvârșirea în piatră și bronz. Se subliniază astfel valoarea documentară a desenului și-l folosim drept mijloc de investigație. Insă mai presus de această prețuire, desenul lui Paciurea reprezintă și o valoare în sine, o valoare de artă.

Creionând așa cum arătam mai sus, modelul nu mai era o necesitate pentru artist. Desenul lui nu va fi analist, nu va pleca dela particular pentru a rămâne imitativ și descriptiv. La el, desenul capătă un caracter sintetic, decorativ, estetic prin puterea de sugestie și emoție. Un desen obiectivat într'o măsură de temperamentul meditativ al sculptorului.

In acest caz o întrebare încolțește: prin ce compensa Paciurea poza directă a modelului de atelier?

Desigur, prin darurile rezervate unora dintre plastici: observarea continuă și justă a naturii, memorie vizuală impregnată variat și o vie, foarte vie imaginație. Nu e aici cazul să studiem în amănunt datele acestea de psihologie artistică la Paciurea. Amintim numai câteva fapte pentru ilustrare.

Spiritul său de observație era cultivat printr'o încordare a atenției. Privea.

Mi s'a 'ntâmplat să-l surprind, absent de restul lumii, urmărind mișcarea brațelor la agentul de circulație dintr'o răspântie agitată a Bucureștilor. Altă dată la masă îmi atrăgea atenția asupra mișcărilor feline ale pisicei ce se lingușea la picioarele noastre. Apoi umbla mult, colinda pădurile, îi plăcea să vadă copaci scorburoși, bătrâni și răsuciți, se uita în zări și cu nesaț contempla cerurile de ceață. Toată această diversitate de material vizual, prinsă de ochiul său deschis, reținută de o memorie sigură, era topită, stilizată și sintetizată în clipe de reverie și gestație de fecunda și miraculoasa lui imaginație.

Realizarea?

Ea nu putea fi decât expresia fidelă a acestui proces de creație și a concepției artistice ce fatal deriva din el.

Desenul lui Paciurea nu e schematic: ar fi sărac. Nu e nici întretăiere de linii multe, la întâmplare: ar fi confuz. Nu e luminat și umbrit prin alăturarea brutală a negrului de alb: ar fi forțat. Ci linia sigură, trăsătura energică, nervoasă chiar, redă bucuria și tristețea trupului uman. O curbură evocă decorativ un racourci, o tentă mângâie trecerea plină de nuanțe dela umbră la lumină. Dintr'un portret face un prototip.

Chip din Balzac

Desenul acesta naște din îngemânarea intimă și geloasă a unei inteligențe și a unei sensibilități. E desenul creație despre care scria Beaudelaire, gândind la o glorie a artei franceze, că e privilegiul marilor artiști.

DANIEL POPESCU

1) O. Han: Sculptorul D. Paciurea. „Fund. p. Lit. și Artă Carol II-lea".

2) A fost un cititor pasionat al lui Balzac.

Siluete de cerneală

Comoara de subt cruce

de MIHAIL LUNGIANU

I

E toamnă, când e 'n toiul lui torsul
ânepii şi al lânii, când ies femeile pe
a porţi, adunându-se cete-cete şi 'n-
rugând la verzi şi la uscate, odată cu
ndrugatul firului pe fuse.

La lelea Maria lui Enache sunt strân-
e femei şi fete multe. In totd'auna are
a câte o noutate de spus, dar cu asta
'ntrecut pe toate de până acum :

— Aţi auzit ? Trage să moară al To-
nii.

— Ce are ? L-am văz't mai ieri, du-
ându-se la oraş. Şi-a vândut caii, am
uzit ! întreabă o vecină.

— Şi i-a vândut, de vândut, nu i-ar
nai fi vândut; da' vezi, la 'ntoarcere
'a întâlnit cu ei faţă 'n faţă la cruce.

— Cum ? Şi i-a luat ? I-a dus acasă ?

— Ce să ia, ce să ducă ? Hm ! S'a
ales doar cu spaima şi acu' nu mai are
de trăit nici până dimineaţă.

— Asta mai e încă una ! Ci glăsueşte,
femee hăi, răznedit, ce s'a 'ntâmplat ?
De când te-ai scumpit aşa la vorbă ?...

— Ce să se 'ntâmple ? Dăduse omu'
caii 'n obor la Piteşti, a pus banii 'n
chimir şi se 'ntorcea acasă. Asta a fost
alaltăeri sara Sâmbătă. Era aproape de
miezu' nopţii, că de, e drum de două
poşti din oraş pân' aci.

Venea 'ntr'o căruţă, care fusese cu
şiţă, în a lu' Mihai Lom. Sdruncă-
sdrunca, haida-hai, mai dormea, se mai
trezea. Când se apropie de cruce se
deşteptă speriat. Auzise un nechezat
cunoscut. Parcă era al vânătului lui.
Se ridică 'n capu' oaselor. Aude un
ropot deslușit şi zăreşte doi cai, aler-
gând încurându-se spre drum. Erau
caii lui. Se freacă la ochi, se uită bine,
ei şi pace. Ce zice el :

— Mă, Mihai, vezi tu ceva ?

— Văz, păi cum !

— Adică ce ? Spune !

— Ce să văz ? Caii dumitale. Ai râs
de mine, că i-ai vândut, ca să te iau
în căruţă. Aşa om mai zic şi eu. Umblă
mai bine 'n hodoroage, de cât în brişca
lui şi lasă şoimanii să sburde pe ăle
dealuri şi văi de capu' lor.

— Eu ştiu, că i-am vândut; dar acu-i
zăresc în carne şi 'n oase. Nu ştiu ce
să mai crez şi să mai zic ?

— Se prea poate să fi scăpat omului
căruia i-ai vândut şi-or fi luat drumu'
'ntr'acoace. Câte d'astea nu s'au întâm-
plat. Au dat năvală 'n curte, la fostu'
stăpân, şi la un an, câte un dobitoc.
Nu uită lesne binele şi cunoaşte drumu'
mai abitir ca noi !

— Aşa e, de, se 'ntâmplă câte odată.
Opreşte să mă dau jos să-i prinz.

Stă căruţa, sare al Tomii din ea şi
se 'ndreaptă spre căluţii lui :

— Ptriu, ptriu !... Ptriu-ptriu ! face
către ei, tot cu căciula 'n mână. Dobi-
toacele se vânjolesc în loc, înnalţă şi
'ncordează gâturile, ca gâştele, când se
pregătesc de sburat şi o rup la fugă.

Al lu' Lom, dac' a văz't, că se de-
părtează şi cai şi om, a dat bice mâr-
ţoagelor lui şi şi-a urmat calea spre
casă.

Cât 'o fi alergat după ei, n'a putut
să povestească. Dac' a văz't nevastă-sa,
că n'a sosit nici sara, nici eri Duminică
toată ziua, îngrijată să nu-l fi prădat
cineva, să-i ia banii, a dat vorbă după
el prin sat. A aflat uşor, c'a vândut
telegarii şi a pornit acasă cum pornise;
iar de la căruţaşul, care l-a adus, a
auzit toată tărăşenia. A strâns ea nea-
muri, vecini, oameni cu plată şi a ple-
cat în căutarea lui. Abia acu' spre sară
l-au găsit în Râpa Galbenă spre Râu'
Doamnei.

Până acolo l-a purtat necuratu' să-şi
bată joc de el. Nu mai avea nici că-
ciula 'n cap, nici motoaşca de bani în
sân. Bâlbâea doar, cerea să spue ceva
şi nu putea. Ş'acu' l-au întins pe laviţă
şi-i ţiu lumânările.

— Sărăcuţu' de el ! Ş'o să se ducă
nespovedit şi negrijit !

— Păi *ăl cu tichia,* când te cheamă
la el, grij' asta crezi că are, să-ţi dea
răspas d'ale sufletului ? Atunci n'ar
mai fi omu' al lui !

Au început să-şi facă toate cruci,
să-şi scuipe 'n sân.

— Să ştiţi dela mine, măiculiţă, că
e ce e la cruce. Uite, îs femee bătrână.
Am auzit şi am petrecut multe 'n viaţa
mea. Da' n'o să uit, nici când mi-'o
pune glia pe gură, de când cu *hudu-
baea* a'ia de vâltan, care mi-a ieşit în-
nainte acolo, săptămâna trecută. Vin
eu în căruţă cu bietele iepe, ha-ha dela
Merişani, dela gară, pân' am trecut de
hodaea lu' Nae din Stroeasca. Era un
întuneric, de-ţi băga deştile 'n ochi,
aşa că în toată clipa m'aşteptam, să
mă văz răsturnată de vre-o altă căruţă.
Nu mi s'a 'ntâmplat tot drumuleţu' ni-
mic, şi, cum dădui spre sat, gata şi
necuratu', ca o dihanie mare 'ntraripa-
tă, tot pe la capu' iepşunelor fâlfâea,
tot pe d'asupra noast' se 'nvârtea.

— Da' ce orătenie să fie asta noap-
tea, maică, Doamne ? m'am mirat eu.
N'am apucat să sfârşesc zisa şi şi-a
'ntins aripile d'asupra mea, izbindu-mă
cu ele. Noroc că-s tare de înger şi nu
mi-a fost frică. Am ţinut bine hăţurile,
c'altfel nu ştiu ce se 'ntâmpla. De le
scăpam din mâini, cum erau spăimân-
tate roaibele, mă dădeau de râpă şi
prafu' s'alegea şi de mine şi de ele.
Când am trecut pe la cruce însă tot
m'am dat jos. Mai ştii, ce-i putea să-i
treacă p'ân cap lu' *ăl cu păr pă limbă ?*
Putea să mă prăvale 'n râpă cu haraba
cu tot !

— Păi nu te 'nchinai, bre, leică Spa-
sio, când ai văz't ce-ai văz't ? întreabă
una din cumetre.

— Ei, ce spui tu de 'nchinat ? Mi-
chiduţă nu fuge nici când îţi faci cruce,
acolo unde e stăpân, pân' la cântatu'
cocoşilor de miezu' nopţii. Ce, tu nu
ştii ? N'ai auzit, că intră şi'n biserică
până la noaptea jumătate ? Ş'apoi —
sfârşi femeea —, eu vă spui una şi
bună : 'Or fi ei, n'or fi bani la cruce,
da' necuratu' e !

— Aşa crez şi eu ! Cică şi Nae a
văz't într'o noapte o mogâldeaţă, aşa
ca o căpiţă de fân, care a mers o toană
bună 'nnaintea lui p'în dreptu' ei ! îi
dete dreptate o mătuşe, mică, sbârcită,
cu ochii ca argintul viu, dracu' gol şi
ea.

Şi 'ntâmplarea se 'ntinde cât ai
scăpăra 'n amnar în tot satul, e destră-
mată şi 'ntinsă apoi sărbătoarea, când
se mai dă omul niţel la odihnă şi la
dondănit, că-i ajunge doar o săptămână
'ntreagă de *horbocăeală* şi de muncă
necurmată.

II

E 'n seara de Sântu' Dumitru.

La poarta Schiopului sunt strânşi,
ca de obicei, pe o blană, Culici, Padină,
Nae al Pascului şi alţi vreo câţiva. Vor-
besc de poveştile ţesute 'n jurul como-
rii de subt cruce.

— La noapte joacă de bună samă.
Cine s'o mai duce să sape? Acu an a
'ncercat al lu' Belciug şi a fost găsit
mort la câteva zile. Se adunau din toate
zările şi năvăleau în groapă stoluri de
ciori şi 'ncepură să-i dea târcoale şi
câinii, urlând a ciudă, că nu puteau
să sară 'n ea şi se mâncau între ei de
jindu' hoitului de pe fundu'-i ! Aşa a
'nceput vorba omul de gazdă.

— S'o duce cine n'o mai avea zile !
răspunse Culici.

— Cui i s'o fi urît cu ele, că eu unu'
n'aş face-o, să ştiu de bine, că nu un
cazan, ci o şură de aur ar zace acolo !
întinde vorba al Pascului.

— 'O să se mai întâmple ceva, că
s'a arătat d'un cârd de vreme mereu
încornoratu' la drumeţi. Cere suflete
de om ! întăreşte spusele, dând lămu-
riri şi Padină, pân' ce Pintilie, zis al
Schiopului, întăreşte :

— Is bani blestemaţi şi pace !

Şi fiecare răspunde după capul ce-l
are : unul că sunt, altul că nu, ba nu
ştiu care jurându-se, că i-a văzut cu-
tare ,or cutare om, jucând. Şi aşa ţin
tărărae lungă până târziu. Burcea, gro-
parul satului, s'a oprit din mersul spre
casă. E numai urechi.

— De fost, de bună samă că e. Joacă
'ntotd'auna. Au săpat unii 'n jos, alţii
'n sus, ba 'ntr'o parte, ba 'ntr'alta, da'
toate de surda ! mai zice unul.

Pe când oamenii chibzuesc cam pe
unde ar sta să fie, faţa noului venit
se 'ncordează, ca să afle lămurit locul
cu pricina.

— He, ştiu eu unde am să sap! îşi
zice el gâjâind tare, de a atras ochii
tuturor spre el.

— Aba, bă, Niţă, tu cu Alecu şi cu
Leuştean vă cam ţineaţi de drăcovenii
d'astea ? La cruce n'ai încercat, bă ? îl
ia în furca a lungă Padină.

— He !... îşi drege glasul Burcea —
Păi eu îs vrednic şi d'astea, bă, ce
sunt curcă plouată ca tine ?

Şi plecă bombănind pe şosea la vale.

Câţiva flăcăi, zărindu-l, încep să
cânte tare, în pofida lui :

— *Mândruliţă, ochii tăi,*
Par'c'au pietre scumpe 'n ei.
De-i faci, mândro, vânzători,
Iţi dau pentru ei comori,
Ceru' cu lună şi stele,
Ş'un şirag plin de mărgele !
— *Bade ţi-i-'oiu vinde ţie,*
De mi-i da ce-mi place mie,
O salbă de gălbiori,
Găsiţi noapea în comori !

Omul tace şi 'nghite 'n sec.

— Mi-au scos cântec, secii! gândeşte
în el. Ii vine 'n minte o dragoste veche,
ce are pentru o văduvioară, pe care o
poartă cu vorba, că odată-ş'odată îi dă
o salbă de aur, că nu se lasă pân'o
găsi o comoară. Ş'atunci, hoţomanca de
ea, nu i-o mai întoarce spatele, ci l-o
cuprinde şi l-o sărută.

Mergea acum hotărît. Ştia ce are să
facă :

— 'O să mă duc negreşit la cruce la
noapte. Ce nu face omu' când vrea.
N'am cercat, ce-i drept, nici odată, a-
colo. Acu e a mea însă. N'o mai las !

Pe la porţi femeile cată lung la el,
şopăcăesc în urmă-i.

— Pălăvrăgesc pe seamă-mi! zise el
încet. Apoi.

— Las, c'o să vă dau eu apă la moa-
ră, s'aveţi de ce să vă minunaţi mult
şi bine !

Vâlsanul hueşte tare 'n noapte. Din
spre pădurea bătrînă de stejar vine o
undă de vânt.

Ajuns acasă, omul a pironit ochii 'n
grindă şi a rămas aşa. N'a dat deloc
geană de geană. Pe la o vreme, când au
prins să cânte cocoşii a doua oară, se
porneşte sfada între nevastă şi el :

— Ce faci, Niţă? Dumnezeu să ne
ferească de rele, da' văz că nu ţi-e d'a
bună ! sare cu gura trezită din somn
de sgomotul lopeţii şi d'al târnăcopului,
pe cari se căsnea el să le lege c'o
sfoară.

Şi, văzând că nu scoate grai din
gură :

— Iar ţi-a vin't *pandoliile,* să pleci
după *ăl făr' de opinci.* Nu te teme tu,
că odată ş'odată 'o să-l găseşti. In loc
să te odihneşti şi tu ca tot omu', că
mâne avem o grămadă de treburi, pă-
catele noastre ăle mari, te scoli la mie-
zu' nopţii şi pleci, ca un strigoi, după
boi bălţaţi.

— Da' mai tacă-ţi fleoanca, fa muere,
că-ţi dau acu vreo câteva după ceafă de
sughiţi. Tu să nu te bagi în daravelile
mele ! se răsteşte la ea Burcea, ridi-
cându-şi legătura de jos şi ieşind pe uşe
afară.

A stat el mult pe gânduri că de,
curaj-curaj, dar prea multe s'au întâm-
plat acolo la cruce; la urmă a biruit
însă tot ispita aurului şi a arginţilor.

— Frica e sperietoare pentru mueri,
nu pentru oameni ! Zice el tare, să dea
dreptate pasului ce făcea. Apoi în gând:

— Şi încă pentru oameni în toată fi-
rea ca mine ! De câte ori m'a apucat
noaptea, făcând, sau astupând vreun
mormânt şi în câte rânduri n'am venit
dela lucru 'n crucea nopţii prin creierul
pădurilor şi n'am văz't, nici c'am auzit
cândva nimic. Şi alţii mor de spaimă,
numa' să-i duci până la poarta bisericii,
or până la a cimitirului pe 'nserate.
Uite, eu unu' nu vreau şi nici n'am să
ştiu ce-i aia frică !

Afară era o besnă ca 'n iad. Nu se
vedea nici la un pas. Din tot locu' ţâş-
neau fiori. Mai mult pe dibuite, a ajuns
la portiţă, care, cu toată grija lui, să nu
facă sgomot, a scârţâit prelung, ca un
câine tras de coadă.

— Ei, a iacă-cui ! slomneşte el. Scâr-
ţâe a pagubă şi asta ! Doar n'oiu fi căl-
cat cu stângu' şi acum?!

Mai căutase el şi alte comori, dar nu
găsise nimic. O ia 'n jos spre Fânaţia.
Vrea să iasă mai de-a dreptul pe la
Gura Văei. Işi face socoteala 'n el, că
e mai ferit ca pe şosea. Când dă să co-
boare 'n părău nu ştiu ce a făcut, că
şi-a agăţat moţul opincii d'un *stofleac*
şi a căzut, cât era de lung, trântind şi
uneltele cât colo.

— Ptiu-u-u... drăcia dracului —
doamne iartă — că-i zisei pe nume !
Asta nu prea miroase a bine ! Să ştii,
că nu fac nici o scofală, dondăne el.

Ba, colac peste pupăză, de sgomotul
fiarelor se 'ntârâtară şi câinii lui Bo-
soldea şi-l încăerară, tot-tot să-l muşte.

Pe la Bănuţă, ca să nu-l mai simţă
ş'ai lui, că ţine bată-l toţi sfinţii o
stână 'ntreagă, o ia prin grădină pe la
ai Popii, ca să iasă la Floarea lu' Gru-
mejdea. Aci altă dandana. Cum mergea
aplecat, să nu-l agaţe crăcile de sus, s'a
lovit cu capul d'un prun de a crezut
că şi l-a despicat în două. Injură şi
plecă mai departe, până ce se mai
desmeteci. In dreptul casei Spăneciu-
lui a tras încă o spaimă, cum nu i s'a
'ntâmplat de mult. Mergea tăcut pe
lângă gardul înnalt de nuele, când aude
d'odată lângă el un nechezat puternic.
S'a speriat grozav. Ingândurat, cum
era, nu şi-a dat seama decât târziu, că
are omul cai şi sburdă prin grădină
armăsarul lui.

S'a ferit să nu dea pe la coliba lui
Nae al Toteanului, aşezată la o bătae
de puşcă doar de cruce în moşia Stro-
easca, de unde-şi are cleata lui. E ve-
cin cu ea şi-i duce groaza mai mult ca
toţi ceilalţi din sat. Poate că-l năpă-
deau, prin dreptul lui, şi pe el, afurisi-
tele de vedenii şi l-a ocolit, deşi uli-
cioara, ce duce 'n drumul mare ieşea
pe la el.

Insfârşit a ajuns la pod. Se opreşte
el şi oftează : — D'aci până la locu' cu
norocu' să tot mai fie vreo trei sute de
paşi !

Goila în stânga se 'nnalţă împădurită
cu tufiş tânăr, ca un uriaş îmbrobodit
în sarică. Par'c'ar vrea să se prăvale
peste el în noapte' asta 'ntunecoasă,
pentrucă-i turbură pacea şi somnul.

III

Sapă de vreun sfert de ceas. Par'c'a
fost un făcut, că dela cea dintâi lovi-
tură a duduit prelung şi a oală dogită
subt picioarele lui şi, din ce sapă, din
ce tot mai puternic răsună şi tremură
pământul.

— Numa' la cimitir, când e aproape
să dau peste vre-un cosciug vechi, pu-
tred pe jumătate, sună aşa a gol ! gân-
deşte el.

Se opreşte, ascultă cu luare aminte,
bate rar cu muchia târnăcopului de
jur împrejurul gropii. Nimic.

— Poate mi s'a părut mie ! îşi face
socotelile el şi-şi vede de lucru înnainte.
Zoreşte de tot. Buza pământului i-a
ajuns aproape de brâu. Tot cu băgare
de seamă la cel mai mic sgomot, i se
năzăreşte d'odată, c'aude nişte paşi de
om. Ridică capul pe furiş, se uită cu
sfiiciune, ca un hoţ, în toate părţile,
ascultă iarăş, ca să fie sigur, pune ure-
chea la pământ, dar, tăcere şi iarăş
tăcere. Nici un fir de iarbă nu se clintea.

— He ! Am ştiut eu să-mi aleg vre-
mea. Acum nici el, sarsailă, n'o să mă
supere, da' mi-te oameni !

Roboteşte mai departe, vorbind în el:

— Afurisit rumân trebue să fi fost
şi ăla de i-a 'ngropat ! Nu putea să-i
lase mai d'asupra ?

Şi avea dreptate, că săpase aproape
un metru, fără să dea de nimic.

— Despre loc nu mă 'ndoesc câtuş
de puţin ! Toţi cari au zărit-o jucând,
aci au pus semne, la picioru' crucii.
Nu-s doară eu prost şi netot să viu să
sap aşa la 'ntâmplare !

Şi abătea cu sârg.

D'odată se opreşte, se saltă 'n sus,
ascute urechea :

— A mieunat o pisică parcă în re-
dişu' de colea. Ei !... Şi ce ? In pădure
parcă nu-s pisici? Poate o fi aruncat
cineva vreuna p'aci ? ! Când se iscă la
vreo casă câte una stricătoare şi nu
vor s'o omoare gospodarii o leagă la
ochi şi o duc în rediuş, să nu mai iasă
la lumină. Or 'o fi vreuna sălbatecă,
că prea a mieunat gros ? ! gândeşte pu-
ţin îngrijat robotaşul.

Ia un bulgăre de pământ în mână,
se 'ndreaptă de mijloc şi vrea să-l
arunce. Dar în cine ?

— Ei, drăcia dracului ? Ptiu, că iar
i-am făcut pe voe, să-l mângâi cum îi
place !

Un fior rece îi trece prin tot corpul.
Ia iarăş unelta şi 'ncepe din nou lucrul.
Scoate de zor bulgării uscaţi afară. De
sigur mai are puţin de tot. Groapa i-a
trecut mult de piept şi-i largă, că poate
să se mişte 'n voe cu scula. Numai când
dârvăleşte cu târnăcopul se cam îm-
piedică.

A lăsat lopata pe mal acum şi scor-
mone cu el. E aplecat şi desprinde glii
lutoase din fundul gropii. Scheunatul
jalnic al unui câine, apoi un urlet îl
fac să se oprească însă. Se ridică din
nou, ascultă şi... iar nimic. Un gând nă-
strușnic îl cutremură:

— E de bună samă el !

Apoi luându-şi inima 'n dinţi :

— E hei, drace, drace, îţi vâri tu
coada, da' cu mine nu ţi-ai găsit !

Işi face o cruce mare, apăsată, prinde
'n mâini din nou unelta şi, cu toate că
inima 'ncepuse să-i svâcnească tare, se
apucă şi scormone mai departe. Ţinea
cu or ce chip să se 'mbărbăteze, dar îl
părăseau puterile şi 'ncrederea. Pe ne-
simţite, încet de tot chiar, neliniştea,
teama puneau stăpânire pe sufletul lui.
Il rodeau fel de fel de presupuneri, de
presimţiri triste. Incepu să-i treacă prin
cap toate 'ntâmplările rele de aci dela
cruce. Şi aşa deodată şi-aduce aminte
şi 'nşiră 'n minte :

Parcă văz pe bietu' omu' ăla din
Brătieni, care 'ntr'o iarnă grea a fost
găsit mort rezemat de stejaru' ăl mare,
din marginea drumului d'aproape de
odaea lui Nae. Inlemnise aşa 'n picioare
de spaimă !

I se năzăreşte apoi în faţa ochilor
chipul femeii aceleia streine găsită
moartă tot aci mai acu câţiva ani şi
parcă vede şi pe Nae din Stroeasca,
înnalt şi spătos, voinic să dărâme un
colţ de munte cu ciomagul de sânger
cu moacă la cap, cum se scoală de pe
bancă de lângă tejgheaua Iarcului, un-
de-şi bea cinzeaca de ţuică obişnuită şi
pleacă spre casă cu paşii rari de coco-
stârc, deşi soarele ajungea abia pe mu-
chie. Cum era cam beţivan, îi plăcea să
stea până după miezul nopţii. De când
cu spaima, ce a tras-o, în noaptea când
i-a eşit momâia aia ca o clae de fân,
nici el nu mai rămâne noaptea târziu
prin sat.

Prinse însă să vază aevea cele auzite
în sat azi de păţăniile Mariei lu' Ber-
dilă şi a lui Nic' al Tomii. Ii stăruea
în faţă, băgându-l în toţi sperieţii. Se
scutură însă odată voinicește :

— Deh !... 'O fi, de bună samă, ceva,
da' mie ce-mi pasă ? gândeşte şi izbeşte
mai tare.

Tot îndoit însă bodogăneşte, suspi-
nând :

— Te pui cu tatăl blengăriilor ? şi-şi
face cruce, ca să-l alunge.

Se apucă să scurme pământul mai
departe, cu mai multă stăruinţă, vrând,
bietul de el, să-şi îngroape şi să uite,
în munca obositoare, toate gândurile
cele, ce-l fac să tremure. Dar claea,
namila acea uriaşe, îi stă 'nfiptă colea
în creer.

— Uite, o zăresc d'aci din fundu'
gropii, cum se 'nfiripează după tufişu'
de mesteceni din dreapta, cum se 'n-
nalţă mare, mare şi pândeşte, să s'a-
runce asupră-mi.

Trânteşte însă odată piciorul drept
în pământ, se ciupeşte de el să-şi vie
în firi şi glăsueşte:

— Sunt un prost, am prins să-mi fac
singur gogoriţe ! Na, nu e nimic ! şi
se ridică, proptit în coada târnăcopu-
lui.

D'odată rămâne însă năuc. I s'au
împăenjenit ochii, or nu e de glumit:

— Doamne... uite-o aci la marginea
gropii, gata să mă 'nghiţă ! geme el,
înmărmurit de spaimă, şi se trage cu
spatele 'nnapoi, lipindu-se de margi-
nea cealaltă a gropii. Vede bine, că un
pas doar îl desparte de mătăhală şi o
clipă de moarte.

Cu o sforţare uriaşă, izvorâtă din
groaza de necunoscut şi de dragostea
de viaţă, Burcea ridică fierul deasupra
capului, îşi încordează braţele, închide
ochii şi-l lasă să cază greu. Increme-
nit apoi aşteaptă, aşteaptă cu răsufla-
rea sugrumată şi ascultă. Nu se mai
aude nimic. Deschide ochii, se uită. Ni-
meni şi nimic.

—Ce prost sunt ! Cum mi-am făcut
singur nălucă ?

Dar inima-i bate tot repede, carnea-i
toată e 'nfurnicată şi părul sburlit. Târ-
năcopul, a cărui coadă o ţinea încă cu
ambele mâini strâns, aşa cum a strâns-o
când a izbit, e 'ngropat până la muche.
Groaza simţită îi dăduse de bună sea-
mă puteri supraomeneşti, de a dat o
aşa lovitură năprasnică, că doar pă-
mântul uscat era tare ca fierul.

— Ce ţi-e, Doamne mare, şi cu frica?
bombăneşte Niţă. Apoi dacă a fost aci
adinioarea, i-a pierit pofta să se mai
apropie de mine, când a văz't cum ştiu
să dau ! se fălește el, apucându-se din
nou de dărvălit.

IV

De aproape trei ceasuri sapă şi groa-
pa i-a ajuns la 'nălţimea umerilor. Mai
de munca obositoare, mai de atâtea spe-
rietori, năduşala-i curge şiroae. Zeghea,
lungă până dincolo de genunchi, îl cam
împiedică, dar n'o mai dezbracă. N'are
timp de asta acum şi apoi bate şi un
vânt cam subţire şi poate să răcească
uşor, cum e tot un lac de apă. O mai
strânge oleacă pe lângă el şi zoreşte
'nnainte grăbit. Gândul că nu mai are
de trudit decât puţin, pân'o da de co-
moară, că cel mult într'o jumătate de
ceas 'o să aibă bani, bani mulţi, o să
fie om bogat, îl face să uite, pentru o
clipă, de toate.

— Mâne chiar o să plec la oraş, să
schimb banii la zaraf, c'am 'ntrebat eu
de mult ici şi colo, să aflu ce să fac cu
ei, când i-'oiu vedea grămadă mare 'n-
nainte-mi.

Urzeşte 'n cap de ce-'o să s'apuce
apoi :

— He, ăl d'întâi lucru, ce'o să fac, e
să-i dau Anichii salba făgăduită.

La gândul ăsta un val de căldură îi
străbate trupul, dându-i puteri necu-
noscute. Izbea des şi tare. Prind să
sară scântei.

— Ha, ha ! face el. S'apropie, s'apro-
pie comoara! şi vorbeşte mereu. Parcă
o vedea aevea :

— He, un cazan plin cu aur, zile să
am şi sănătate d'acu 'ncolo, că bogăţie
câtă vrei ! îngăimă el.

Trage mereu cu târnăcopul, des, des
de tot — şi-şi face iarăş socoteli peste
socoteli :

— Acum pot să cumpăr eu sfoara de
moşie de la al lu' Ştefănache şi pete-
cele din Muşcel şi de După Mal ale
Vetii Păciuleasa şi ale soră-sei Maria,
că 'o să le dau mai mult decât toţi. Şi 'o
să adun mereu la pământ. La vară, nu
mai departe, 'o să-mi trântesc o casă,
mai abitir decât conacu' cucoanei, uite
aşa numa' să fac în necaz la toţi, că
mulţi s'au mai dat cu colţii la mine şi
m'au luat în băşcălii.

Mai dă de vreo câteva ori, până ce
odată se pomeneşte vorbind tare :

— He, nevastă —, şi făcu o mişcare
ca şi cum ar vrea s'o scoale, — s'a dus
sărăcia noastră d'acu 'ncolo ! Uite, uite,
bani, bani mulţi, strigă el să-şi vie 'n
fire din atâtea gânduri.

Ş'apoi vesel de tot :

— Uite sălbioara, mânca-o-ar neica
de femee frumoasă. Vino de mă pupă
odată, 'apoi de mii de ori ! Spune drept,
îţi place, or ba ? Nu-i aşa, că-i tare
mândră ? mai vorbi el să-şi dea mai
mult curaj.

De bucuria ce-l podidise începu să
cânte :

— *Frunză verde măr creţesc !*
Dumnezeule ceresc,
Dă-mi şi mie ce doresc,
Că nu-ţi cer la întâmplare
Şi nu-ţi cer vr'un lucru mare,
Să-ţi cază cu supărare,
Iţi cer doar ce e firesc,
Iţi cer lucru omenesc,
Să-mi dărueşti ce iubesc !

Mai înviorat şi cu puteri îndoite ri-
dică târnăcopul şi-l repede 'n pământ.
Un sunet surd, ca de fier, scântei... Bur-
cea nu mai vede 'nnaintea ochilor. Bo-
dogăneşte numai :

— Ba nu, e altceva !.. Nişte ochi de
foc !... Ochii unui câine, par'c'ai unei
pisici ! Ba ai unui drac !... Ai tartorului
chiar, cu gura căscată,... cu nişte colţi
mari şi cu şapte limbi,... gata să-l în-
şface... E aci,... în fundul gropii... Ui-
te-l... întinde laba să m'apuce !...

(Urmare în pag. 10-a)

ARA

—Fata blondă din cetatea sărei—

de ŞTEFANIA IRINA BOLDUR

Undeva, într'un colţ de ţară, un oraş. Şi în oraşul acela era atâta sare, încât privindu-l din marginea lui, casele albe, aşezate la rând, îţi vine să crezi că sunt şi ele săpate în blocuri imense din sarea albă pe care o scot ocnaşii în bulgări.

Munţii cari împrejmuesc oraşul au tot sare în ei şi, în miezul lor, în întuneric, oamenii sapă de ani un palat mare cu bolţi înalte, cu arcuri frânte de catedrală catolică, sapă mereu scoţând sarea care niciodată nu ia sfârşit, findcă este multă, atât de multă, încât şi apa din fântâni are gustul ei şi lacul — în care se scaldă copiii — este greu de sare.

Este aşa cum numai în basme sunt ţinuturi întregi din zahăr şi turtă dulce.

In colţul acela de ţară trăia, cândva, o fată. O fată care iubea munţii în mijlocul cărora deschisese ochii, iubea lacul cu apa mai sărată decât râul lacrămilor din lume, iubea ocna adâncă din fundul pământului, unde zi de zi bolţile se înfundau mai adânc, unde coloanele se ridicau mai înalte. Mergea de multe ori în ocnă cu lumea, care venea de departe din alte oraşe, unde sarea se vinde în bulgări mici şi cântărită la prăvălii, venea şi le arăta cu măreţie de regină palatul pe care, poate, şi-l închipuia al ei.

Şi cei din ocnă o îndrăgiseră, fiindcă era tânără şi blondă şi le aducea lor, unde tot timpul ardeau lămpile ca noaptea, ceva din lumea soarelui de afară, parfumul aerului şi al florilor din faţa casei pe care le uda în fiecare dimineaţă. Şi fetei îi plăcea să privească mult la oamenii cari dăltuiau mereu măestrind bolţi şi coloane, la oamenii cari cărau neîntrerupt alţi bulgări albi în vagonete, spre oraşele de departe.

Se învăţase de mică să intre acolo şi când cobora înăuntru, cu ascensorul, din ce în ce mai repede, spre întuneric, din ce în ce mai negru şi frig mai mare, inima ei nu mai bătea speriată ca a celorlalţi cari intrau prima dată în ocnă.

Doar haina şi-o strângea mai mult şi respira cu plăcere aerul sărat care-i pătrundea în nări. Cobora printre blocuri de sare şi zâmbea la toţi, asculta muzica ciocanelor şi i se părea neasămuit de frumoasă. Dar ce-i plăcea mai mult fetei blonde pe care o chema Ara, era grota cu lacul albastru. Grota de pe deal, care fusese altădată tot un palat din sare ca şi cel în care mergea acum. Palatul acela se prăbuşise şi din fundul lui se născuse un lac. Un lac albastru sărat şi adânc — mai adânc decât închipuirea. Lacul era înconjurat de stânci înalte şi albe care-şi sclipeau în soare colţurile ascuţite şi strălucitoare de sare pe care nimeni nu avea s'o mai sfarme în bulgări ca s'o trimită oamenilor cari poate n'au văzut niciodată o ocnă.

Vara, cei cari veneau acolo, după ce coborau în catedrala întunecoasă din fundul pământului, după ce se minunau de ciocănitul meşterilor şi se întorceau la lumină cu genele albe şi sărate, mergeau şi la grota cu lacul albastru şi apa fără fund. Şi nu rareori întâlneau acolo, pe gangul îngust care duce la malul lacului, pe Ara. Unii o întrebau pe ea legenda lacului şi bărbaţii de multe ori o credeau zâna lui, atât era de frumoasă, dar mai ales potrivită acolo. Era Ara tânără şi tinereţea este frumoasă şi numai prin ea însăşi. Dar Ara avea şi altă frumuseţe: aceea care lasă urme şi după ce tinereţea a trecut. Era înaltă, mlădie, un

mănunchiu de linii armonioase, ca şi coloanele svelte şi curbele elegante pe care le săpau ocnaşii în inima pământului. Albă şi blondă, atât de albă şi blondă, că părea luminată de undeva cu o lumină pe care Dumnezeu nu o dă tuturor, fiindcă era alta decât a soarelui. Lumina ei o făcea şi în umbră să pară tot albă, tot blondă.

Ara iubea lacul, adânc şi albastru, înconjurat de stânci înalte fiindcă, aplecată acolo pe bara de lemn îngustă cât uşa boltită în gang, îşi făcuse multe basme. O înfiora şi atrăgea lacul acela pe care-l ştia fără fund. Nimeni din cei cari încercaseră să-l măsoare, nu isbutiseră. Unii îşi găsiseră moartea pentru încumetarea lor, aşa cum uneori mureau în poveşti Feţii-Frumoşi prea îndrăzneţi cari se încumetau să se măsoare cu zmeul.

Aplecată deasupra barei de lemn, cu graţia trupului atât de ademenitoare, atât de firească, Ara îşi privea lumina părului în apa albastră.

Aşa a descoperit-o Vladimir, care venise să vadă grota într'o zi de vară, prima din luna pe care avea s'o petreacă acolo în împărăţia sărei. Intrase prin gangul îngust, săpat în pereţii din sare vânătă, cu nu prea mare plăcere. I se părea frig, acolo, în ziua aceea luminoasă şi caldă, când soarele era atât de bun afară şi credea că cel care i-a vorbit de minunea lacului din grotă l-a minţit. Dar minunea i-a apărut îndată albastră şi blondă şi, o clipă, n'a mai ştiut dacă a intrat acolo să vadă lacul albastru în mijlocul stâncilor cu vârfuri de dantelă fină, sau ca să cunoască feeria blondă care, plecată pe marginea barei de lemn, părea una cu apa. Incă nu-i văzuse ochii, dar cum a privit aşa fata cu păr de aur şi linii de statuă, aplecată mult peste bara de lemn deasupra prăpastiei de apă, i s'a părut că ar putea să cadă şi a simţit un gol în suflet, o durere că minunea blondă ar putea să dispară în apele albastre şi fără să se gândească bine de ce, a întins mâna să oprească o prăbuşire. Aşa l-a găsit Ara când s'a întors, dreaptă şi mirată, în faţa lui; aşa s'au şi făcut prieteni.

Vladimir, călăuzit de Ara, a învăţat multe lucruri pe care nu le învăţase în ani grei de muncă în biblioteci şi laboratoare, deoarece Vladimir îşi petrecuse ani întregi, ani grei, într'un oraş mare, căutând taina tămăduirii oamenilor. Avea cândva să fie doctor mare. Aşa dorise şi visase el de când era copil. Dar în vara asta, alături de Ara cea blondă, i se păruse prima dată că munca lui e prea mare, prea grea şi viaţa atât de frumoasă. Şi zilele treceau mereu fără să fie simţite lungi şi, totuşi, scurte, din ce în ce mai scurte, cu cât se apropia plecarea şi cu cât Ara devenea mai frumoasă, mai nouă.

Intr'o dimineaţă apărea cu rochie albastră, atât de albastră, că părea îmbrăcată cu apa lacului din grotă. Alteori o întâlnea în grădina casei în rochie subţire cu flori de măr şi atunci era toată o spumă roz de care ţi-e teamă să te apropii ca să n'o spulberi. Mereu o întâlnea pe Ara svelta cu aurul părului strâns în fundă colorată cu picioarele goale în sandale albe, gata de drum, gata de veselie, gata să colinde pădurile, să urce munţii, să se oglindească în apa lacului.

Din zi în zi Vladimir simţea cât de mult dor despărţirile, cât de mari sunt distanţele. Avea să plece curând, undeva departe spre un alt oraş din acelea mari şi necunoscut tuturor, acolo unde soarele doar, se duce în fiecare seară să apună şi unde nu vezi niciodată măreţia apusului. Mai avea de muncit trei ani, cei mai grei ani, dar pe urmă avea să se întoarcă în ţară om mare, cu ştiinţă multă în care să creadă lumea ca în sfinţi. La anii aceia se gândea din ce în ce mai mult Vladimir seara, după ce o lăsa pe Ara la casa cu flori.

Şi zilele treceau mereu. Singur, lacul din grotă rămânea la fel de albastru, la fel de rece şi fără fund. Acolo în mijlocul stâncilor de sare nimic nu ajungea, nici vântul şi deaceea faţa lui rămânea totdeauna senină. Doar Ara deasupra barei de lemn arunca uneori p.etre în apa lui. Atunci lacul se încreţea în cercuri largi, din ce în ce mai largi, până piereau. Sgomotul pietrelor suna adânc odată şi, apoi, încăodată când răspundea ecoul. Acolo toate sunetele aveau două glasuri, fiindcă pereţii înalţi din jur le strângeau şi le mai spuneau odată cu glas mult mai puternic, dar parcă mai îndepărtat, din altă lume. De aceea Ara arunca pietre în lac şi asculta de două ori prăbuşirea lor. Uneori bătea din palme şi din toate părţile auzia alte bătăi, multe ca într'o sală de teatru după ce s'a coborît cortina. Arei i se părea că în fundul lacului este o altă lume cu alte fete blonde care bat din palme. I se părea că departe, acolo, poate, viaţa-i mai frumoasă şi, pentru cei de jos, din fund, faţa lacului albastru este ceeace pentru ea şi pentru cei de deasupra e apa cerului de vară.

. . . . . .

Şi, într'o zi, toamna s'a arătat a fi aproape. N'o spunea nimic în deosebi. Cerul era tot albastru şi soarele tot pe albastrul lui dar dimineaţa când Ara a eşit în calea lui Vladimir, la poartă, avea o frunză ruginie în părul ca mătasea porumbului crud. In dimineaţa asta pe Vladimir l-a durut frumuseţea Arei, fiindcă prea mult semăna cu o domniţă a toamnei. Şi în ziua aceea doi tineri au stat în grota de pe deal, acolo unde începe lacul fără fund. Ara a aflat că e frumoasă altfel de cum o arată oglinda lacului. Atât de frumoasă, încât despărţirea de ea poate fi durere. Şi în grota în care fiecare vorbă îşi are un ecou, Ara a recunoscut că şi ea va fi tristă după plecarea prietenului ei de-o vară. Fuseseră atât de mult împreună. Umblaseră mereu prin locuri minunate numai de ei ştiute, încât în ziua când prima frunză ruginită a apărut între ei, anunţându-le despărţirea, şi-au dat seama că trebuie s'o înlăture. Cum însă este greu să înlături tot ce îţi stă în cale, nici ei n'au putut înlătura despărţirea, care a venit atunci când trebuia să vină. Atunci, când frunzele cu rugină ar fi putut-o îmbrăca întreagă pe fata blondă din Cetatea sărei. In ultima zi, însă, înainte de a pleca, Vladimir i-a făgăduit Arei că după trei ani îi va aduce inelul de logodnă, podoabă mâinilor ei albe. Şi, atunci, nimic n'avea să-i mai despartă.

*

Cei trei ani au trecut fiindcă aşa trec anii peste bucurii, peste dureri, peste munca lui Vladimir, peste dragostea Arei, la fel de repede, la fel de încet.

Numai că inelul de logodnă pe degetul Arei nu i-a mai fost bucurie.

Pe malul lacului au stat doi străini. Ii unea doar acelaşi îngust inel, care furase culoarea părului de mătasea porumbului crud. Ara însă nu-l recunoştea pe omul acesta care în trei ani se schimbase, purta ochelari cu ramă de aur şi avea o cută atât de adâncă pe frunte. Nu înţelegea cum omul acesta îi poate cere să plece din oraşul ei cu apele sărate, să-şi lase lacul şi grota, unde iubise dragostea, ca să plece în ţara acea mare şi îndepărtată, care-i trimisese un Vladimir atât de altfel decum îl ştia, decum îl visase, când a aruncat pietre în lac şi îşi făcea poveşti.

— „Oare, cum vede Vladimir lacul prin ochelari?"

Vladimir era doctor mare. Dar ce legătură este între fericirea ei şi numele lui?

Şi, totuşi, Ara vedea că omul de lângă ea o iubeşte la fel, poate, chiar mai mult. O iubeşte cu desnădejde. Ii era milă. Ar fi vrut să-i spună o vorbă bună, care să-i sune ca o mângâiere, ca un îndemn s'o uite, să-şi îndrepte viaţa altfel. Să meargă acolo unde oamenii au nevoe de mâna lu unde oamenii sufăr în paturi albe şi nu ştiu minunat este să fii sănătos şi tânăr — să-ţi ogli deşti tinereţea în apa unui lac albastru. Ar fi vru dar nu putea. Işi simţea mâna rece şi suflet greu. Nu putea. Nu putea să-i spună lui Vladim că nu mai semăna cu tovarăşul ei de o vacanţ cu omul sprinten şi vesel de altădată. Mai al nu-i putea spune că nu semăna cu omul pe care gândise în singurătatea ei pe malul lacului. E' n era vinovat că nu putea semăna cu imaginea lu Ara ştia toate astea dar tot aşa ştia că nu pute pleca în ţară străină cu omul pe care şi-l sim ţea străin. O întrista dragostea lui şi tot atât o în trista şi gândul despărţirei de ceeace fusese feri cirea ei de fiecare zi până atunci. Zilele trecea frumoase şi senine ca în fiecare vară, dar sufletel lor încercau zadarnic o apropiere.

Şi seara când Vladimir o lăsa pe Ara în poart casei, gura lui săruta mâna albă din ce în ce ma rece.

. . . . . .

Intr'o dimineaţă, după ce şi-a udat ca întotdea una florile din faţa casei, Ara a urcat singură spr grota din deal. Era dimineaţă de tot şi paşii e călcau în drum pe romaniţa înflorită. Simţea re cele de rouă pe picioarele goale şi cerul de dimineaţă era limpede şi parfumat. Când a intrat în grotă, a tremurat doar puţin. Avea rochia roz cu flori de măr pe care n'o mai îmbrăcase de trei ani, dar anii nu aduseseră schimbări decât în suflet. In rochia roz Ara era toată ca o spumă uşoară. S'a aplecat pe bara de lemn şi a privit în lacul albastru. A scos din deget inelul care-i furase culoarea părului şi gândurile şi i-a dat drumul. Pe luciul apei inelul şi imaginea lui s'au întâlnit.

Se logodea cineva?

Apa abia de s'a încreţit.

S'a aplecat mai tare. Mâna lui Vladimir de acum trei ani întinsă să oprească o prăbuşire, era doar amintire.

Un zgomot greu a răsunat între stânci — o tăcere şi, apoi, un ecou. In lumea de sub apa albastră a lacului, lumea pe care o bănuia şi o visase, Ara intra, acum, cu rochie roz ca o spumă...

Lacrimile lui Vladimir au fost prea grele ca să poată curge în apa lacului grea de sare. De aceea a plecat în oraşul mare în care soarele se duce să apună şi nimeni nu-l vede. Cuta din frunte era mai adâncă.

. . . . . .

Când în Cetatea Sărei, după ce ai ieşit cu genele albe din miezul pământului, unde mereu se ciocăneşte cea mai frumoasă şi vastă catedrală, urci la deal pe cărarea cu romaniţă, ajungi la grota albă şi înăuntru priveşti lacul albastru şi dacă arunci o piatră, îi asculţi de două ori căderea.

Acolo se întâmplă întotdeauna câte cineva care să-ţi spună: aici s'a aruncat o mireasă. De aceea pleci de acolo ca dintr'o biserică. Un loc frumos şi trist. Soarele pare vulgar, atât este de strălucitor pe lângă lumina albastră domoală şi tristă din grota cu lacul fără fund*).

*) In 1936, într'o excursie dela Vălenii de Munte la Slănic-Prahova, am văzut grota cu lacul albastru. Acolo am aflat că s'ar fi înecat o mireasă. Povestea poate fi aceasta; poate fi însă şi alta. Oricare, sfârşitul, însă, este acelaş.

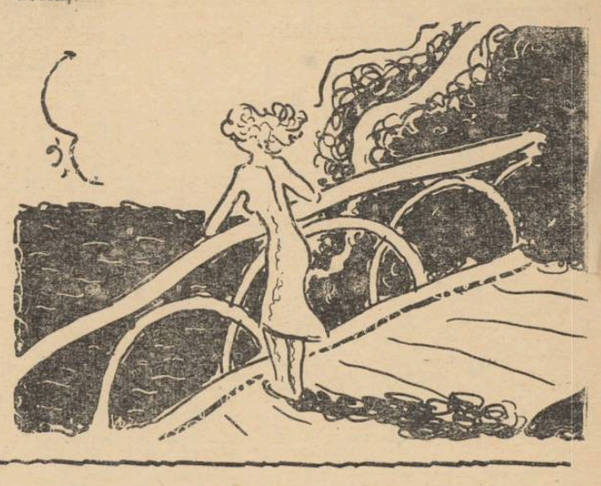

Jules Laforgue

JELANIA SOŢULUI BATJOCORIT

— după o arie populară —

— Ce-ai făcut la Mad'leine
Drace*), jumătatea mea
— Ce-ai făcut la Mad'leine?

— M'am rugat un fiu s'avem
Doamne Sfinte, amicul meu
— M'am rugat un fiu s'avem.

— In picioare 'n colţ stăteai
Drace, jumătatea mea
— In picioare 'n colţ stăteai.

— Bănişori-i mai cruţai
Doamne Sfinte, amicul meu
— Bănişorii-i mai cruţai.

— O talie de-ofiţer văzui
Drace, jumătatea mea
— O talie de-ofiţer văzui

— Fu Christ, chiar în mărimea Lui
Doamne Sfinte, amicul meu
— Fu Christ, chiar în mărimea Lui.

— Christ cu legiunea de onoare
Drace, jumătatea mea
— Christ cu legiunea de onoare?

— Era-a Calvarului oroare
Doamne Sfinte, amicul meu
— Era-a Calvarului oroare.

— Christ are coasta, doar, rănită
Drace, jumătatea mea
— Christ are coasta, doar, rănită.

— O picătură rătăcită
Doamne Sfinte, amicul meu
— O picătură rătăcită.

— La crucifix nu se vorbeşte
Drace, jumătatea mea
— La crucifix nu se vorbeşte.

— Ba da, când prea mult se iubeşte
Doamne Sfinte, amicul meu
— Ba da, când prea mult se iubeşte.

— Eu creerii ţi-i voi zbura.
Drace, jumătatea mea
— Eu creerii ţi-i voi zbura.

*) In original „Corbleu"

— Sufletu-mi veşnic I-l voi da
Doamne Sfinte, amicul meu
— Sufletu-mi veşnic I-l voi da.

JELANIA LUNII, IN PROVINCIE

Ah! frumoasa lună rotunjioară
Grasă ca o comoară!

Retragerea sună sonor,
Apare domnul ajutor;

Un clavecin cântă în faţă,
O mâţă trece prin piaţă

Provincia care-adoarme blând.
Acordul ultim apăsând

Pianul şi-a închis fereastra.
Ce oră-o fi în vremea asta?

Ce exil! lună pustie,
E de spus: „Aşa să fie!?"

Lună, diletantă lună
Oricărui climat comună.

Missuri-ul văzuşi ieri
Şi-a Parisului intrări

Şi fiorduri albăstrite
Polii, mările, şi câte!

Fericită lună, acum
Tu o vezi pe ea pe drum

Şi al nunţii ei convoi.
Sunt spre Scoţia amândoi.

Oh! ce pacoste era
Versurile de-mi credea.

Lună, vagabondă lună
Să facem cauză comună?

Nopţi bogate, vai, mă plâng:
Cu provincia 'n piept mă sting.

Luna cu principii vechi
Are vată în urechi.

JELANIA UITĂRII MORŢILOR

Doamne şi Domni
A căror mamă-i moartă
Iată, bunul gropar
Vă râcâie la poartă.

Morţii
Lume 'ngropată
Ei nu mai ies
Niciodată.

Calmi, voi fumaţi
Sau vreo idilă vă frământă,
Acolo jos cocoşii cântă,
Bieţii morţi din oraş alungaţi!

Tata-moş moţăia
Fruntea'n mâini îi cădea
Sora croşeta
Mama lampa o mărea.

Morţii
Nu's discreţi ei, oare?
Ei dorm
La răcoare.

Cine-a fost măreaţă
Afacerile s'au făcut
Ah! micii morţi când s'au născut
Nu se prea răsfaţă.

Notaţi cu scris egal
In cartea cheltuelilor de hrană
Intre două cheltueli de bal:
„Intreţinere mormânt, pomană".

E veselă
Viaţa, hai?
Ce faci, iubita mea.
O, vai!

Doamne şi Domni
A căror soră-i moartă,
Deschideţi bietului gropar
Care vă clănţăne la poartă.

De nu-l primiţi cu voe bună
El va veni (o, fără supărare)
Ca să vă tragă de picioare
In nopţile cu plină lună.

Nepoftit
Vânt nebunesc
Cei ce-au murit?
Călătoresc...

ANIŞOARA ODEANU

„Elevul Moroianu Adrian dintr'a şaptea"

— Capitol de roman —

de MIHAIL DRUMEŞ

Maculatorul meu *special* e plin de cugetări despre dragoste. Se vede că Lopi a dat peste el, deşi îl ascund din cauza ei cu grijă, deoarece găsesc o mulţime de adnotări pe margine.

De exemplu, sub reflexia nr. 54 care sună: *Les femmes sont toutes les mêmes, le désir d'un homme les flatte toujours* (H. de Régnier), ea a adăogat cu creionul: *S'o spui lui mutu.* Deasemenea la nr. 68: *En amour, il n'y a d'intéressant que la conquête et la rupture... Tout le reste est du remplissage (M. Donnay)* ea a scris: *Ce gogomănie!*

Şi aşa mai departe... Mă supăr! Ce tot îmi face pe deşteapta! Nu cumva se pricepe, grozava, mai bine în dragoste decât autorii aceştia?

Am să-i fac aspre observaţii şi-i interzic să mai umble în lucruri. Nu pot s'o părăsc kirei Marigo, pentrucă ar afla şi dânsa de maculator şi asta nu prea-mi vine la îndemână. Să încui camera? Nici asta nu se poate: trebuie să facă servitoarea curat. O să-mi comand o lădiţă cu cheie. Să poftească atunci să mai cotrobăiască.

Lopi trece prin sală, fredonând. Deschid uşa şi o chem:

— Vino, te rog, o clipă.

Ea vine.

— Ce vrei?

— Dece mi-ai umblat în maculator? o iau la rost.

— Pentru asta m'ai chemat? râde.

— Trebue să ştii că nu-ţi permit.

— Sunt nişte prostii, ceiace ai scris acolo, domnule filozof. Dragostea nu se 'nvaţă din cărţi.

— Dar cum se învaţă?

— Din experienţă! Foarte simplu.

— Merçi de explicaţie, asta o ştie şi baba Rada.

— Eşti obraznic!

O apuc de mână.

— Pe cine faci obraznic?

— Pe tine.

Mă tutuieşte acum? Ştii, merge prea departe cu îndrăzneala. Trebuie s'o sărut cu sila, nu fiindcă aş iubi-o, ci pentrucă o fată, după ce o săruţi, nu te mai înfruntă. Îi prind şi cealaltă mână.

— Ce faci? mă întreabă.

— Vreau să-ţi dovedesc că sunt obraznic.

— Nu trebuie, spune ea şi mă priveşte cutezătoare.

— Ba trebuie! O trag spre mine şi-i caut gura. Dar ea întoarce brusc capul şi-mi scapă.

— Cum, îndrăzneşti? murmură ea, şi păleşte.

— Dacă sunt obraznic! N'ai spus că sunt obraznic?

Îi prind din nou mâinile. Vreau, cu orice preţ, s'o sărut.

— Dă-mi drumul că...

— Nu-ţi dau drumul, să vedem ce ai să faci.

— Iţi trag o trânteală, ia seama, mă ameninţă.

Pufnesc de râs.

— Aş vrea s'o văd şi p'asta.

— Nu crezi? Bine, aşteaptă!

Se desprinde şi mă apucă de mijloc cu amândouă braţele. Îi simt trupul cald, îi simt până şi sânii mici, cum se strivesc de pieptul meu. Vrea să mă trânească, voinicoasa. Stau în defensivă, pentrucă îmi place să prelungesc lupta cât mai mult. Ea se smuceşte, mă împinge, opintindu-se din greu ca să mă doboare. Îi simt răsuflarea pripită, iar părul ei răvăşit îmi gâdilă faţa. Incearcă să-mi pună o piedică pela spate cu piciorul, isteaţa, dar e prea slabă ca să mă răstoarne. Acum, aş putea s'o sărut, prin surprindere, dar mi-e teamă să nu se supere şi să curme lupta. Uneori, trebuie să-mi încordez puterea, ca să nu mă răzbească.

— E voinică, nu-i de glumit! îmi spun.

Lupta urmează încinsă. Ne strivim în braţe, ne lipim unul de altul, ne frângem, ne proptim de mobile. Aş vrea să mă războiesc până mâine, cu un astfel de inamic.

Deodată, mă împiedic de covorul mototolit pe jos şi amândoi cădem.

Lopi, sprintenă, se ridică numaidecât deasupra mea. Apoi sloboade un chiot de biruinţă.

— Te dai bătut?

— Nu!

— Nu? Ei bine, ridică-te dacă poţi, scrâşneşte, şi mă ţine strâns, acoperindu-mă cu trupul ei subţire.

Simt furnicându-mă prin trup o simţire cu totul nouă şi nu cutez să fac vreo mişcare, ca să n'o gonesc.

— Nici acum nu te dai învins? mă întreabă ea a doua oară.

— Ba da, băigui ca 'n vis.

— Asta o vroiam, zice Lopi, şi îşi potriveşte părul şi rochia mototolită. Apoi se 'ntoarce triumfătoare:

—Hai, scoală-te acum! şi-mi ajută să mă ridic.

O privesc absent. Ochii mi se 'nchid. O moleşală mă cuprinde. Ce s'a întâmplat, oare, cu mine? Straniu! Lopi mă cercetează, nedumerită:

— Ce ai? Nu ţi-i bine?

— Ba da.

— Minţi! Te-ai lovit undeva? Eşti palid!

— Nu...

Mă întind îmbrăcat pe marginea patului. Ea s'apropie şi mă şterge de praf, îmi aranjează părul.

— Ţi-am spus să nu te măsori cu mine că o păţeşti. Zâmbesc silit. O îndepărtez uşor cu mâna. Nu ştiu dece, acum n'o pot suferi în juru-mi. Şi adineauri parcă mi-era dragă!

— Lasă-mă. Du-te!

— Nesuferitule, aşa-ţi trebuie, îmi aruncă ea şi fuge, râzând.

★

Seara, după masă, în timp ce stăm de vorbă, Lopi sare 'n sus, veselă:

— A, am uitat să vă spun: adineauri, m'am prins la trântă cu Moroianu şi 'n câteva clipe l-am dat peste cap!

Rămân năuc şi cred că am roşit până 'n vârful urechilor. Nu m'aşteptam deloc ca Lopi să facă o astfel de neghiobie. Ei bine, fetiţa asta e de-o naivitate fără pereche.

Magotu izbucneşte în râs. Şi râzi, râzi! Se opreşte uneori, ca să reînceapă mai tare.

— Ho, nebune, îl ghiontesţe Nicu, îţi crapă fierea!

Magotu n'aude. Se clatină pe scaun, se ţine cu mâinile de pântece şi hohoteşte de se cutremură sufrageria. Cum o putea să râdă atâta?

Ne molipsim şi ceilalţi. Noi râdem însă de râsul lui Magotu.

— Ce adică, nu-ţi vine să crezi? Il întreabă Lopi, nedumerită.

Magotu începe din nou. Kira Marigo intervine:

— Ei, termină odată. N'ai nici un haz.

Lopi se ridică dela masă şi s'apropie de mine.

— Vino, te rog, să încercăm încă odată, să se convingă şi Toma necredinciosu'.

Stau pe ghimpi. E nebună fata asta? Auzi, să *ne luptăm* aici, în faţa tuturor. Râd silit şi nu-i răspund. Spun pentru ceilalţi:

— Glumeşte!

— Ce glumă, sare ea înţepată. Nu te-am pus jos? Dece tăgăduieşti? Dacă ai curaj să ne luptăm, poftim, îţi stau la dispoziţie.

— Haide Lopi, isprăveşte cu prostiile, o apostrofează mamă-sa.

— Nu te încumeţi să-ţi măsori forţele cu mine? îi propune, râzând, Magotu şi-şi încordează braţele.

— Cu urangutanii nu mă bat, îi aruncă ea disprețuitoare.

★

Sunt tare abătut. Mă gândesc mult la lupta aceia vrăjită şi parcă simt încă fiori, alergându-mi în şira spinării. Insă nechibzuinţa lui Lopi mă înveninează. Nu-mi intră deloc în cap cum a putut ea să facă o asemenea gafă.

Ce-o fi zicând, oare, kira Marigo despre asta? O fi bănuind ceva? Imi fac curaj. Ei şi? Ce-mi pasă, la urma urmei? Poate să creadă ce-o vrea. Mai degrabă îmi pasă de Magotu şi Nicu. Cu siguranţă că ei o să mă tachineze mereu pe chestia asta.

★

Trec câteva zile. E într'o Joi, după masă. Tocmai încerc să aprind focul, când Lopi se strecoară nesimţită pe uşă.

— Ce boscorodeşti acolo?

— Fac focul, nu vezi?

— Cum, nu l-a aprins Ioana?

— Ba da, dar s'a stins.

— Lasă-mă pe mine că nu te pricepi.

Mă trag la o parte, şi-i fac loc. Ea se apleacă şi suflă din răsputeri, răscolind lemnele. In felul cum stă îndoită de mijloc, rochia i s'a ridicat şi îi zăresc o bucată îngustă din pulpele plinuţe. Stau nemişcat şi privesc într'una, ca hipnotizat. Aş vrea să facă o mişcare ca să înalţe rochia şi mai sus, dar degeaba. Lemnele s'au aprins şi limbi de flăcări izbucnesc vioaie în sobă.

Lopi se ridică, sprintenă. Parcă i s'a aprins şi ei faţa.

— Ştii de ce am venit? mă întreabă. Ridic din umeri.

— Poate vrei o carte de citit.

— Aş...

— Să jucăm o partidă de şah?

— Nici...

Ce-o fi vrând? Nu-mi vine deloc în minte.

— Nu ghiceşti? Mama nu-i acasă. Magotu şi cu Nicu dorm buştean.

— Ei, spune odată!

— Eşti un prost! Haide, încearcă să mă săruţi.

A, asta vrea! Adică să *ne luptăm* ca acum câteva zile. Nu-i răspund, o privesc doar lung, cu reproş.

— Nu vrei?

— Nu. Pentrucă ai obicei să baţi toba ca să afle toată lumea. Ar trebui să fii mai discretă.

— Discretă? De ce? Doar n'am nimic de ascuns.

— Dacă-ţi place aşa.

— Inţeleg, eşti mândru. Bine, dacă ţii atâta, îţi făgăduesc că nu suflu un cuvinţel.

— Jură-mi.

— **Jur!**

— Să nu te măriţi, dacă vei spune.

Fata are o clipă de ezitare.

— Fie, să nu mă mărit.

— Atunci, haidem.

Imi încolăcesc braţele şi o prind de mijloc. Face şi ea la fel.

— Ce subţire eşti, îmi spune Lopi, te cuprind uşor.

— D-ta eşti şi mai subţire, îi replic.

— Bine, eu ca fată, de! se cade... surâde ea, cochetă.

Incepem să ne frământăm nevolnic. Bineînţeles, nici nu încerc s'o sărut măcar, căci nu ne interesează asta nici pe mine, nici pe ea. Amândoi, laolaltă, suntem un singur trup cu patru picioare, care şovăe, purtat prin toate colţurile odăii. Uneori, îmi lipesc obrazul de al ei şi stau aşa, cu ochii închişi. Mă mir că Lopi nu se împotriveşte. Se vede că-i place şi ei. E doar atât de plăcut!

Nu mă dumiresc cum poate Lopi să ia jocul acesta *în serios*, fiindcă se trudeşte din răsputeri să mă răstoarne. Pentru ea, farmecul e să *mă învingă*? Oare nu simte *altceva* cu mult mai voluptos, decât vanitatea biruitorului?

Mă minunez de îndârjirea ei. Uneori, când i se pare că izbuteşte, scoate un ţipăt. Apoi, mă prinde mai cu sete, lipindu-şi trupul de mine, fără umbră de şovăială. La rându-mi, o strâng în braţe aşa de încleştat, că-şi pierde răsuflarea, dar nu se plânge. Asta îmi stârneşte o voluptate nespusă, nebună. Aş trânti-o numaidecât, dar nu vreau, pentrucă îmi place să prelungesc beţia, care mă inundă. Simt, instinctiv, ca şi rândul trecut, că se apropie acea clipă de ameţeală uluitoare. Deaceia, trebuie s'o sfârşim într'un fel. O trântesc jos, cu precauţiune, să nu se lovească şi cad deasupra ei. Lopi dă să se ridice, dar o încleştez puternic sub mine. Atunci, ea svârle cu picioarele, se frământă dar nu poate să scape. In cele din urmă, se domoleşte şi-mi spune, cu ciudă:

— Ei bine, mă dau bătută.

Eu, însă, am uitat să mă ridic de pe ea şi o îmbrăţişez, în neştire, nebuneşte, cu sufletul aiurea.

Lopi tresare şi pleacă ochii, ruşinată. O roşaţă puternică şi fierbinte îi izbucneşte 'n obraji. Mă respinge brutal şi sărind în picioare, se duce într'un colţ şi-şi ascunde faţa în mâini.

Plânge?

Abia prind de veste. Sunt încă buimac, de cele întâmplate. Adevărat, am făcut o neghiobie. Nu trebuia s'o mai *îmbrăţişez* după ce se sfârşise jocul. Dar îmi mai dădeam oare seama? A fost fără voia mea. Se vede că ea a simţit că la mijloc e ceva necurat.

Mă apropii de ea. Câteva minute nu îndrăznesc să articulez nici o vorbă şi o privesc în tăcere. Lopi nu mă vede căci şi-a astupat faţa cu podul palmelor. Pieptul îi tresaltă neregulat.

Plânge încet, tăcut...

Dumnezeule, sunt un monstru! Aş face orice ca s'o împac.

— Lopi, îi şoptesc, însă aşa de încet că nici n'aude.

— Lopi, îi şoptesc, însă aşa de încet

— Lasă-mă! răspunde ea, fără să ridice capul.

— Eşti supărată pe mine?

Ea tace.

— Eşti supărată? Răspunde-mi.

Lopi scutură capul.

— Nu?

Ea repetă mişcarea.

— Atunci, dece nu-mi vorbeşti? insist eu.

Rămâne mereu mută. Nu-i chip să-i scot un cuvânt.

Trec câteva clipe lungi. Reiau:

— Ce ţi-am făcut de te-ai supărat? Eu nu mă ştiu vinovat cu nimic.

Ea tace din nou, tace, tace şi pare absentă.

— Haide, spune-mi!

Deodată, se înalţă dreaptă şi săgetându-mă cu ochii îmi aruncă:

— Fiindcă eşti un obraznic! şi iese repede.

— Dece? băigui, dar rămân fără răspuns.

Mărturisirea unui inculpat

de PAUL CONSTANT

Sala tribunalului era de nerecunoscut. De obiceiu ticsită de mahalagii şi borfaşi, de olteni pricinaşi şi oameni mărunţi, caracuda unui târg din care nu răsărise nici o glorie naţională, era animată acum de cuconeţ dichisit şi tineret pletos şi înfumurat.

Tănăsache, aprodul, îşi măsura clientela chioriş, neputându-se dumeri cam ce fel de „speţă" putea aduna asemenea lume. Ştia că ziua era sorocită pentru „penale", şi se aştepta să dea ochi cu liota de găinari, de scandalagii, de ţaţe şi beţivani, care aveau să răspundă de blestemăţiile cu care amărau judecata şi mahalaua.

Când domnul Ioncică, grefierul de „jurnă" lipi pe uşă lista proceselor, Tănăsache îşi încălecă „iavaşeaua" pe nas, citind felul în care erau rânduite. Plimbându-şi degetul pe sub şirul violet, silabisi cu glas miorlăit calificarea lor.

— Iordana Blezu, cu Vespasian Magnificentius, calomnie...

Luminat, se întoarse către pâlcul celor ce se înghesuiau în spatele lui, lămurind cu promptitudine şi competenţă:

— Articolul 576 şi următorii... închisoare de la 15 zile până la un an... Tribunalul se poate scoborî cu osânda la amendă de la 500 până la 10000 lei. Aci este chestie cam groasă şi „depandă" de avocat...

Informaţia lui Tănăsache străbătu ca un fior de moarte, amuţind gurile tuturor. Se simţea că lucrul era serios, şi că în preajma acestui proces gândurile şi vorba trebuiau rânduite, cumpănite, pregătite.

Cuconetul începu să-şi tragă un strat proaspăt de pudră şi roşu, iar domnii să-şi potrivească pletele şi cravatele.

Clopoţelul sună, anunţând începerea şedinţei şi strigarea „părţilor".

— Iordana Blezu!

— Prezent.

— Vespasian Magnificenţius...

— Prezent.

— Aoleu, aşa te chema, domnule Iorgu?

— Aşa mă chema, arde-l-ar focul peăl de m'a botezat!..

— Martorii... Barbu Trifoi... Costea Praştie... Minodora Fulga.... Radu Cumpănă... Ana Bozie... Nadia Cocoş... Marilena Zefir... Sandu Crivăţ... Aoleu, ce numele dracului... Sunt prezenţi cu toţii, domnule Preşedinte...

— Acuzatul...

— Să intre acuzatul...

— Cum te numeşti?

— Iorgu Popescu, domnule Preşedinte.

— Iorgu Popescu? Atunci de ce-ţi zice Vespasian Magnificentius?...

Prididit de obidă, acuzatul icni, nestăpânit;

— Păi de!... Judecaţi şi D-voastră!... De ce-mi zice Vespasian Magnificenţius!... Că eu vespasiană n'am fost nici odată, şi nici prin ballamuc, ca Magnificenţius, n'am trecut!

— Totuş, trebuie să ai vreo cunoştinţă în legătură cu acest nume!... Dumneata nu eşti scriitor?

— Nu sunt, domnule Preşedinte, m'a ferit Dumnezău!... Eu sunt om serios, contabil la firma „La Milion"... Chestia cu numele ăsta mi s'a tras de la un chef, pe care l-am făcut pe negândite, cu domnul Praştie, de zice că este critic...

— Cu alte cuvinte, recunoşti că eşti una şi aceiaş persoană cu Vespasian Magnificenţius!...

— Acum ce să fac, domnule Preşedinte, trebuie să recunosc...

— De câţi ani eşti?

— 48, în postul ăl mare...

— Ai mai fost pe la judecăţi?

— M'a ferit Sfântul...

— Eşti acuzat că ai calomniat pe doamna Iordana Blezu... Spune cum s'au petrecut faptele!...

Zisul Vespasian trase de nodul cravatei spre a-i slăbi strânsoarea, se întoarse către reclamantă aruncându-i o privire înciudată, după care se porni să se mărturisească: Domnule Preşedinte şi onorat tribunal; era într'o Sâmbătă dimineaţa, pe la orele 11 şi cinci minute... Imi rânduisem registrele, făcusem soldul casei pe ziua precedentă şi expediasem corespondenţa firmei „La Milion", unde vă spusei că sunt contabil.. Cum aveam să-mi scot un act de paupertate pentru o scutire de taxă a lui fiu-meu ăl mare de este la „comerţ" într'a şeaptea, m'am cerut patronului ca să mă reped la percepţie, să scot un extras după rolul de impunere... Mă îmbrac cu haina a bună, îmi iau umbrela şi galoşii, salut pe domnul Solomonică, patronul şi plec... Pe drum, mă abat la o cârciumioară, de-i zice „La puterea ursului", să văd dacă nu dau ochii cu vreun practicant de la judecătorie, să-mi vândă un timbru fiscal, de opt plus unu, pentru petiţie... Că la băieţii ăştia se mai întâmplă câte un timbru deslipit de pe vreo suplică, şi ţi-l vinde cu rabat... Aci, ceasul rău, dau de domnul Costea Praştie, care fuma o „Mărăşeşti" şi făcea critica ţuicii de o adusese negustorul... Şi cum ne cunoşteam, că are cont la magazinul nostru şi-i fac regulat urmăriri pentru lichidarea restanţelor datorate, îl salut şi mă apropii de masa dumnealui...

— Vă salut, domnule Praştie...

— Salutare, domnule Popescu... Dar cu ce ocazie?

— Păi, să vedeţi... Mă uitam dupe vreun amărît de practicant, ca să-mi dea nişte fiscale, de opt plus unu, pentru un act de paupertate... Se vede că s'au mutat la altă cârciumă... Acum, ce să fac, am să mă reped la „debit"...

Dar dumnealui, de colo:

— Unde te mai duci, domnule Popescu, nu vezi că este vremea prânzului? Stai mai bine să luăm o ţuiculiţă...

Mă uit la ceas; 12 fără 5... Nu se mai putea face nimic... Trebuia să amân scoaterea actului pentru Luni...

— Bine, domnule Praştie, să luăm...

Comand eu două ţuici, le bem, şi dau să plătesc şi să plec...

— Domnule Popescu, îmi pare rău!... Să dau şi eu un rând...

Ca să nu-l supăr, că este clientul magazinului nostru şi are restanţe de plătit, primesc... După ce am băut şi rândul ăsta, ce mi-am zis: un rând el, un rând eu..... Asta este cinste ţigănească... Ia să mai dau eu un rând, cu toate că este prea mult... Şi cu asta, basta...

Dar de unde să fie aşa!... Eu ambiţios, dumnealui ambiţios... Nu vream nici unul să rămânem datori cu „rândul"...

Ce s'o mai înnădesc, domnule Preşedinte!... Am ţinut-o aşa până la orele 6 punct, când dumnealui, domnul Costea Praştie mă roagă să ridicăm „şedinţa", şi să mergem la unul de-i zice maestrul Barbu Trifoi, şi are întrunire de literatură la el acasă, în fiecare Sâmbătă...

Ajungând la acest punct al mărturisirii, zisul Vespasian îşi trase batista din buzunarul jachetei, ştergându-şi năsturaşii de sudoare răsăriţi pe frunte.

— Ei, şi te-ai dus?

— M'am dus, nu m'aşi mai fi dus!... Parcă îmi luase Dumnezău minţile... Pe drum, domnul Praştie mă ia de braţ, şi mă roagă, confidenţial:

— Domnule Popescu, să nu te superi dacă am să te prezint sub un nume mai... distins. Un fel de pseudonim, cum obicinuesc să adopte mai toţi scriitorii. Vreau să te „integrez" în totul mediului.

Eu, ca ăla de nu mai umblasem în chestii din ăştia, nu m'am putut opune.

— De, domnule Praştie, dumneata ca om priceput şi de-al casei, fă cum crezi că este mai bine!...

Era ora 6 şi 35... Cu alte cuvinte, întârziasem!... Şedinţa era începută, iar intrarea noastră fiind puţin cam „cotită", le-a strâmbat a supărare... Dar nu ne-au făcut nici un afront, fiindcă, vedeţi dumneavoastră, era domnul Praştie la mijloc...

— Maestre, îmi dai voie să aduc un coleg de condei, pe domnul Vespasian Magnificenţius...

Maestrul a zâmbit fericit, de parcă ar fi dat de cine ştie ce chilipir, poftindune să luăm loc pe scaune.

— Aveţi să ne citiţi ceva, domnule Magnificenţius?

— Eu? Mă scuzaţi, dar asta n'o pot face!... Că nu-mi stă mie în caracter...

— Văd că aveţi un manuscris...

Imi ochise petiţia pentru actul de paupertate, care avea un colţ răsărit din buzunarul jachetei.

— Nu, aia este o suplică, pentru un act de paupertate, ca să-l scutească de taxă pe fiu-meu ăl mare, de este la „comerţ" într'a şeaptea...

Auzindu-mă, una din cucoanele din sală începu să chicotească:

— Maestre, l-am ghicit; este umorist.. Tocmai că ne lipsea aşa ceva...

— Mă scuzaţi, însă, ştie şi domnul Praştie, eu sunt contabil la „Milion"...

M'am aşezat pe scaun, având în dreapta mea pe domnul Praştie, iar în stânga pe una ciacâră, de se părea că stă cu ochii tot pe mine...

A început să citească madam Ivonica Miculescu, mama lui nea Ghiţă Miculescu, administratorul financiar; ne-a citit o poveste lungă, în care spunea că dumneaei iubeşte şi sufere pentru un prinţ cu părul blond, care a plecat în ţările calde... Şi că-l aşteaptă într'o pădure plină cu zâne, într'o barcă poleită cu aur şi trasă de doi peşti înnotători...

Eu, domnule Preşedinte, mi-am dat cu socoteala că femeia asta trebuie să-şi fi pierdut certificatul de naştere, şi că nu-şi mai poate socoti vârsta... Şi dacă o fi iubit-o vreunul în tinereţe, ăla trebuie să fi murit sau de scârbă, sau de bătrâneţe...

Ciacâra de alături însă, căzuse la patimă şi lăcrima de nefericirea Miculeascăi... Din când în când, îşi răcorea sufletul:

— Vai, câtă gingăşie!... Vai, câtă pasiune!...

Domnul Praştie adormise, prididit de ţuiculiţă sau de osteneală... Când a simţit însă că s'a terminat cu cititul bucăţii, s'a trezit şi dumnealui şi a început să aplaude, de parcă să dărâme odaia... Atunci l-am întrebat şi eu, ca prostul;

— Bine, domnule Praştie, d-ta de ce aplauzi, că ai dormit tot timpul şi n'ai auzit nimic!...

Dumnealui însă mi-a retezat-o, scurt,

— Ce-are aface!... Eu sunt critic, şi trebuie să am o părere!

N'am mai stăruit pe chestia asta, fiindcă eu eram străin în casă şi nu cunoşteam obiceiurile... Şi de ce să mă fac de râs pe gratis!...

După Miculeasca s'a ridicat unul, şi ne-a citit o chestie în care o femeie a născut un băiat, la 8 luni şi 14 zile după nuntă, din care cauză bărbatu-său a intrat la bănuială... Şi a ţinut-o cu bănuiala vreo treizeci de zile, după care s'a sinucis...

Maestrul Trifoi şi-a dat cu părerea;

— Era un tip... „depresiv".

Domnul Praştie, care ca după orice sfârşit de cetanie se trezise din somn, a fost de altă părere.

— Eu cred că era... maniac.

Maniac, depresiv, tot cam pe acolea se învârteau cu discuţia... Până când se ridică madam Blezu, şi o rotunjeşte: că nu era nici maniac, nici depresiv, ci... gelos. Şi că n'avea nici un fel de dreptate să-şi bănuiască nevasta, pentru o diferenţă de 16 zile...

Eu, care am şeapte copii, şi pot spune că sunt expert în chestii din astea, nu-mi caut de treabă şi sar în sus:

— Pardon, madam... Diferenţa asta de 16 zile este suspectă... Omul era în dreptul lui să cadă la bănuială...

— Ba nu...

— Ba da... Pe mine nu mă mistifică nimeni!... Că am avut, să mă scuzaţi, şeapte cazuri cu nevastă-mea...

Maestrul Barbu Trifoi a dat să ne împace:

— De ce nu cedaţi, domnule Magnificenţius?!... Este o chestiune atât de meschină!...

— Ce meschină, domnule!.. Dumneata crezi că în chestii din astea merge ca la literatură?...

— Atunci cedaţi D-vs., doamnă Blezu!

— Nu cedez de loc... Că şi primul meu copil l-am avut cu 20 de zile înainte de termen!...

— Cu 20 de zile?... Şi te-a mai ţinut bărbatul la uşa lui?... Aoleu, moarte de om făceam!...

Auzindu-mă, doamna Blezu s'a ridicat în picioare, năzuind să mă cârpească.

— Atunci mă bănuieşti că l-am avut de fată mare? Mizerabile, am să te dau în judecată!...

Domnul Praştie m'a luat de braţ şi m'a scos pe uşe afară, chipurile să nu se facă scandal. Maestrul Trifoi mi-a adus pălăria şi umbrela, pufăind pe nări, de ciudă că i-aşi fi stricat sindrofia. După trei zile, m'am pomenit cu citaţia ca să mă înfăţişez la judecată...

Domnule Preşedinte şi onorat Tribunal; acum că am intrat la năcaz, vă rog să faceţi ce-o spune legea şi cum v'o slobozi inima... Dar să mă credeţi că pentru mine n'a fost de cât o chestiune contabilă, în care m'a împins dracul să fac pe expertul... Scoborîţi-mi osânda la minimum de amendă, şi mă jur că de acuma înainte n'am să mai ţin socoteala ălor de fac copiii cu termen redus, şi susţin că asta este treabă descurcată şi legală...

Judecata a fost mai indulgentă, şi l-a achitat.

Ştefania

(Urmare din pag. 3-a)

o dorinţă. Ştefania le simţi atât de pure şi de mirate, încât nici nu-şi controlă gestul.

— Echivoc e prea mult spus, continuă Petru. Aşi fi preferat, însă, să fiu cunoscut şi soţului d-tale înainte de a deveni noi buni prieteni. M'aşi fi simţit mai liber...

— Te gândeşti numai la libertatea d-tale, îl întrerupse Ştefania. Nu te gândeşti deloc la libertatea mea. Poate că eu nu m'aşi simţi atât de liberă, dacă ai şti cum mă chiamă şi unde locuiesc, dacă ai cunoaşte pe soţul meu şi aşi şti că vii Duminica la masă, că-ţi place pui cu smântână, şi te-aşi necăji prieteneşte turnându-ţi vin sau servindu-ţi prăjitura... Am destui prieteni de această specie. Prieteni pe care îi iubesc, te rog să mă crezi... Dar faţă de d-ta aşi fi vrut să fiu şi mai liberă. Am destulă încredere în oameni şi în intuiţia mea, ca să fiu sigură că nu mi se poate întâmpla nimic echivoc alături de d-ta. Nu este asta destul?... Sau poate ţi-e teamă, că nu ştii de unde să mă iei când ai nevoie de mine, că nu mă poţi sancţionà decât cu riscul de a mă pierde?...

Petru o privi câteva clipe, luminat deodată.

— Ai dreptate, spuse el ridicându-se brusc de pe scăunaş. Sunt un dobitoc...

— Nu trebuie să exagerezi ca să-mi faci plăcere, râse Ştefania. Adevărul este că trebuie să fac şi cu d-ta comentarii şi exegeză, ca să mă justific... Şi eu care credeam că am găsit un prieten care mă va înţelege direct... Dă-mi o ţigare, că m'ai enervat...

Petru îi întinse pachetul. Ştefania alese o ţigare, şi o aprinse închizând ochii.

— Nu eşti fumătoare, spuse zâmbind şi flatat Petru.

Ştefania îl privi lung, ca şi cum i-ar fi atras atenţia că are de gând să-i comunice lucruri grave.

— Ascultă Petre, (îi spunea întâia oară pe nume, şi Petru roşi. fără voia lui), dacă vrei să fim prieteni, să renunţi la spiritul de observaţie. Toţi bărbaţii inteligenţi au spirit de observaţie; nu le scapă nimic, şi trag cele

Petru se simţi dator să râdă şi de data aceasta. Dar râse oarecum împotriva voinţii lui. Ştefania îl domina, îl silea să spună prostii, îl făcea ridicol — şi alături de ea toată siguranţa şi toată vitalitatea lui se risipea, se atenua. Nici măcar nu-şi putea satisface orgoliul prin tăcere şi gesturi dispreţuitoare, căci Ştefania îl privea necontenit, nu-i îngăduia să se izoleze, să se refugieze în el însuşi. Il silea să rămână prezent, să-şi contemple fără pauze toate prostiile pe care le făcea.

— Spune-mi mai bine cum merge lucrul, vorbi din nou Ştefania.

— La Revistă sau aici, la mine în cameră? întrebă Petru.

— Incepe întâi cu d-ta. Dar să-mi spui tot, cu amănunte...

Petru începu întâi cu el, şi o luă şcolăreşte. Simţia nevoia să rămână câtva timp într'o zonă neutră, povestind fapte de toate zilele, mici mizerii, lupta lui cu decenţa şi sărăcia. Ştefania îl asculta înfiorată, dar nu-l întrerupse cu nici o efuziune, cu nici un cuvânt de mângâiere. Petru povestea simplu, sobru, retezând parantezele îndată ce se iveau în vorbire. Era o linişte cuviincioasă în odaie. Şi lumina se abătea cu oarecare sfială, printre perdelele îngălbenite, risipindu-se palidă până în dreptul biroului. Ştefania se simţea izolată, purificată. Era un spaţiu în care se simţea foarte bine — patratul acesta destul de larg şi de curat, cu mobilă puţină şi săracă, alături de un tânăr care îi vorbea atât de simplu despre suferinţele şi întâmplările lui. Şi timpul se scurgea altfel aici; cu o cadenţă calmă şi promiţătoare, parcă ar fi asigurat-o că o păstrează încă în braţele sale, dar că n'o strânge şi nu o sfarmă cu scurgerea sa înfierbântată, şi nici n'o zvârle în afară de el printr'un singur gest iraţional, printr'un extaz. Ştefania se simţea calmă, împăcată, fertilă — deşi bărbatul din faţa ei îi povestea uneori lucruri atât de triste. Se simţea vie, puternică; am ajuns lângă el, nu mai mi-e teamă...

— Trebuie să faci lucruri mari, vorbi Ştefania deodată. Şi sunt sigură că d-ta ai să le faci. Nu vezi cum te-aşteaptă casele acestea triste şi pitice, cum te-aşteaptă să le faci luminoase, înalte, creiatoare? Un oraş întreg te-aşteaptă, şi eu, şi atâta lume... Dacă nu simţi cum respiră greu o sută de mii de oameni, aşteptând dela d-ta o singură operă dumnezeiască, atunci nu eşti un creiator...

Se ridică de pe pat şi se apropie de Anicet, cu o sticlire verde-întunecată în ochi.

— Ascultă Petre, d-ta nu trebuie să-ţi pierzi timpul judecându-mă pe mine, observând dacă ştiu să fumez sau nu, şi încercând să afli cum mă cheamă... Renunţă la toate prostiile acestea, renunţă la tot. Eşti orgolios şi inteligent, din nefericire, trebuie să scapi şi de astea. Dacă din întâmplare înţelegi ce vreau să-ţi spun, sileşte-te să te dezbari de toate truismele pe care voi v'aţi obişnuit să le numiţi inteligenţă. N'ai nevoie de ele, ascultă-mă pe mine...

Se opri o clipă cu mâna pe umărul lui Petru.

— Dar, în fond, de ce-ţi spun eu toate acestea? Dacă nu le simţi cu adevărat şi d-ta, nu eşti bun de nimic...

— Le simt şi eu, dar altfel, vorbi Petru. Este în mine o imensă sete de creaţie, de contemplaţie chiar. Nu ştiu ceaşi vrea mai mult: să termin opera, sau să mă retrag undeva, la ţară, la moşia noastră, să rămân acolo liniştit, împăcat, până la sfârşitul zilelor... Aşi vrea să mă odihnesc, uneori. Mă uit în jurul meu, e atâta lume pe care am uitat-o de mult, din copilărie; sunt pomi pe care nu mai ştiu cum îi chiamă, sunt albine de care altă dată nu mă feream... Uneori, aşi vrea să mă odihnesc în mijlocul lor... Dar uite cine nu mă lasă.

Arătă cu degetul, zâmbind, fotografiile din perete. Ştefania nu întoarse ochii; parcă se ferea să întâlnească din nou cele trei figuri stinse. Şi vorbele lui Petru parcă sunaseră fals. Ce-ar putea însemna legămintele acestea dincolo de mormânt, datoriile acestea faţă de morţi — când ea îi vorbise de cu totul altceva, de creaţie, de fundamentală concentrare?

— Insfârşit, asta e altă poveste, continuă Anicet mai puţin cald, văzând că Ştefania nu-i răspunde. Voiam să-ţi spun cât de legat mă simt uneori de alte destine decât ale mele; parcă am fi o familie de corsicani, în vendetta, şi aşi fi rămas eu singur pe lume, să mă lupt cu ea, ca să-i răzbun pe ei...

Ştefania se întoarse tăcută spre pat. Se aşeză, şi-şi trecu uşor mâna prin păr. Petru îi zări iar, cu o proaspătă precizie, urechile, perfect izolate sub bucle.

— Ia spune-mi, îl întrebă Ştefania, ai iubit vreodată?

— Parcă mai mi-ai pus, cândva, o întrebare la fel.

— Nu mi-aduc aminte. In orice caz, n'are nici o importanţă dacă te-am mai întrebat. Probabil că am uitat...

— Nu ştiu nici eu bine dacă am iubit cu adevărat, spuse Petru silindu-se să nu-şi exagereze gravitatea. Dar am fost iubit de două femei, la care am ţinut şi eu mult, pe vremuri. Una din ele m'a făcut chiar să sufăr groaznic. E adevărat, sufeream mai mult din cauza mea, din cauza problemelor pe care mi le puneam...

— Ah, iubeai cu probleme, spuse dezamăgită Ştefania.

— Nu erau de vină problemele, o întrerupse Petru. Trăiesc cu ele dela cincisprezece ani, nu-mi sunt exterioare. In fond, orice devine o problemă pentru un om care nu acceptă să trăiască la întâmplare, nu e aşa?

Ştefania făcu semn că înţelege. Am confundat „problemele" cu o viaţă abstractă şi pedantă, îşi spuse ea.

— Voiam să rămân liber, chiar în cea mai definitivă dragoste, continuă Petru. Nu ştiu dacă am realizat într'adevăr o dragoste totală, desăvârşită. Ştiu însă că am rămas întotdeauna liber...

Plecă puţin capul, ca şi cum l-ar fi copleşit amintirile. De fapt, era plictisit că Ştefania îl întrebase lucrurile acestea. Era prea sincer faţă de el, ca să mintă, şi nu voia, în acelaşi timp, să fie evaziv şi neconcludent — dar nu-i făcea deloc plăcere povestea pe care trebuia s'o rezume. Ştefania, dimpotrivă, îl asculta foarte atentă, foarte serioasă. Petru a povestit întâi, cu destule detalii, legătura lui cu Nora.

— Niciodată n'am ştiut de ce-a fost ea, şi nu o alta, o fată oarecare, sau o femeie... S'a întâmplat aşa...

Ştefania oftă. Era într'adevăr sau se prefăcea numai exasperată?

— Oare crezi în destin chiar când e vorba de întâmplări amoroase?

— Nu mi-am pus niciodată o asemenea întrebare, vorbi Petru calm. Am acceptat lucrurile aşa cum sunt, aşa cum se întâmplă. Nu am reacţionat decât mult mai târziu, după ce eu îmi făcusem datoria faţă de destin, dacă într'adevăr a fost un semn al destinului...

— Nu prea înţeleg ce vrei să spui, îl întrerupse Ştefania.

Petru îi explică, pe larg, ce vrea să spună. Ii povesti toate întâmplările cu Nora, încă de pe vremea când trăia Pavel. El se trudise întotdeauna s'o iubească. Pentru ea s'a umilit, şi-a făcut mama să sufere. Şi-apoi, totul s'a schimbat deodată. A simţit că nu o mai poate tolera alături de el. Iubea atunci pe altcineva, pe Anişoara.

— Nici cu ea nu ştiu cum s'a întâmplat. Bănuiam de mult că mă place, că poate, chiar, mă iubeşte. Dar eram doar profesorul ei de pian. Şi ce fată nu-şi iubeşte profesorul de pian?! Şi-apoi, tinerii până la o anumită vârstă, au un fel de iubire funcţională: iubesc pe cine se nemereşte, pe cine le ese întâi în cale... Mi se pare foarte stranie şi neconcludentă o asemenea iubire. Dar nu m'am împotrivit ei, am primit-o din tot sufletul.. In fond, dacă a fost să fie aşa... Şi totuşi, nu sunt un resemnat, unul care crede orbeşte în destin... Dar n'am vrut să aleg, în asemenea întâmplări. Sau, mai exact, am aşteptat multă vreme până să aleg. Mi-am spus că e întotdeauna timp să-mi schimb viaţa. Ce poate însemna o femeie, dacă este *ea* sau alta? Nu cred că femeia, iubita, poate însemna prea mult în viaţa unui om întreg, a unui creiator, iartă-mă că-ţi spun asta... Şi-apoi, de unde aşi putea şti, la început, că o anumită femeie este „cea care trebue să vină" sau este numai un simplu eveniment? Eu las toate evenimentele să se consume. Mai exact, le lăsam până acum, căci acum nu mai mă interesează acest aspect al femeiei. Sunt mai pur, acum, sunt trist...

Ştefania îl ascultase atentă, îngândurată.

— *Pauvre enfant!*, exclamă ea, văzând că Petru tace.

— Ţi se par atât de tragice prostiile pe care le spun? întrebă Petru. Recunosc că nici mie nu-mi face plăcere să-mi amintesc de ele, dar pentrucă m'ai întrebat, m'am silit să-ţi răspund cât mai clar şi cât mai sincer... Dealtfel, sunt lucruri la care eu nu mai mă gândesc de mult...

— Asta se vede lesne, vorbi Ştefania. N'aşi putea să-ţi spun dacă sunt lucruri tragice, sau sunt prostii... Mi se par lucruri negândite; sau nesimţite, ceiace ar fi şi mai grav...

Petru începu să se plimbe prin odaie. Veşnic aceiaşi problemă, veşnic aceiaşi controversă. Nu se pot întâlni doi oameni inteligenţi, un bărbat şi o femeie, fără ca să nu înceapă interminabila şi ridicula filozofie a amorului. Şi asta tocmai acum, când sunt atâtea lucruri de făcut, când viaţa e atât de grea şi de frumoasă...

— Vreau să fiu sincer până la urmă, vorbi el brusc. Iţi mărturisesc că nu am nici o stimă pentru oamenii care-şi povestesc sau îşi comentează amorurile. Socotesc detestabilă orice inteligenţă care îşi propune ca obiect dragostea. Trăim o epocă eroică, şi nădăjduim să se schimbe multe lucruri din temelie, să se schimbe chiar destinul omului. Şi cu toate acestea ne întoarcem mereu înapoi, ne întoarcem ca nişte copii. Incepem iar dela capăt eterna poveste a dragostei, şi suferim, filozofăm, comentăm... Şi rămân atâtea lucruri înaintea noastră, nefăcute...

— Iartă-mă că te-am întrebat o prostie atât de mare, îl întrerupse Ştefania ridicându-se, şi te-am silit să gândeşti la lucruri care nu-ţi fac nici o plăcere...

Vorbise cu o nefirească intensitate, privind în jos, aşa cum nu îi era obiceiul. Petru nu înţelese dacă fusese ironică, sau numai mâhnită de confesiunile sale brutale.

— Şi să nu mai vorbim niciodată de asemenea lucruri, adăogă Ştefania apropiindu-se de el, zâmbitoare. Ar putea părea chiar echivoce, cum spuneai adineaori... O femeie tânără care vine în camera d-tale, singură, şi te întreabă ce idei ai despre dragoste... Asta ar putea să însemne o mulţime de lucruri grave...

— De ce glumeşti? o întrerupse Petru. Nu m'am gândit deloc la un asemenea lucru. Discuţia în sine mi se pare puţin interesantă, chiar dacă aşi sta de vorbă cu un filozof sau un artist, nu numaidecât cu o femeie, a cărei prietenie vreau s'o câştig...

— N'ar fi mai bine să cânţi ceva, decât să te scuzi? vorbi Ştefania.

Petru ezită, câteva clipe. Ii venea greu s'o refuze chiar acum, după ce o mâhnise cu atâtea răspunsuri brutale.

— Lucrurile mele le cânt anevoie când nu sunt singur, spuse.

— Incearcă. Eu mă pricep foarte puţin în muzică, şopti Ştefania. Am să stau cuminte; nici n'ai să-ţi dai seama că sunt aici, lângă d-ta...

Petru se aşeză la pian. Dar o simţi atât de mult alături de el încât cântă lamentabil. Ii era ruşine de el însuşi: nu cuteza nici măcar să se întoarcă şi s'o privească. Ar fi fost şi mai penibil dacă şi-ar fi cerut scuze. Rămase deci cu ochii aţintiţi asupra claviaturei. Pentrucă trebuia să facă ceva, începu cea mai vulgară bucată de balet. O execută cu brio. Şi, ca şi când nu l-ar fi mulţumit, o reluă, mai sentimental, cu numeroase variaţii, cu un acompaniament complicat. Fără să se întrerupă, trecu direct într'o romanţă de o melodioasă melancolie. O cânta cu multă seriozitate, cu o înăsprită pasiune.

— Imi pare rău că nu-i ştiu cuvintele, spuse el fără să se întoarcă.

— Trebuie să fie frumoase, şopti Ştefania.

MIRCEA ELIADE

(Fragment din romanul cu acelaş titlu).

Comoara de subt cruce

(Urmare din pag. 7-a)

Dă să se ridice, să iasă afară din groapă, să fugă, să lase comoara a cui e. Nu mai poate însă. Geme 'ngrozit. Simte că l-a apucat de picior. Il mişcă, încearcă să-l salte, nu poate însă.

— Da, m'a apucat de pulpana zeghii şi mă ţine strâns! scânceşte el.

Vrea acum să ridice scula, să lovească până nu mai poate :

— Doamne!... Şi pe târnăcop mi-a pus gheara!

Groaza îi îngheaţă sângele 'n vine, îl încremeneşte, îi întunecă mintea şi vederile. Toate se mişcă, se 'nvârtesc împrejur. I se face un gol mare 'n creer. Prinde să vorbească tare, tot mai tare, să sbiere :

— Uite, nu mai văz nimic, da' 'nţeleg că *bidihala* mă trage tot mai spre el. Ii simt răsuflarea de foc, ce mă dogoare şi mă arde. Deslușesc râsu'-i drăcesc de adineaori. Auz alte chiote, urlete şi sgomote de fier şi de aramă. Zăresc iadu', cum se deschide subt mine, cu toată grozăvia lui!

I se pare, că fundul gropii a pierit, că 'ncepe să se lase 'n jos, că se prăvăleşte.

— Unde eşti comoară? Ce s'au făcut petecele de moşie? Unde bucuria nevestei şi a copiilor? Unde e zâmbetu' şi dezmierdările Anichii? Toate s'au dus ca părerea!

Dă un ţipăt. Nu-l aude însă nimeni, nimeni nu-i răspunde. Şi cade la o vreme, cade în gol.

O amorţeală greoae şi liniştitoare cuprinde corpul sbuciumat al lui Burcea.

In noapte-i linişte, totul doarme, doarme somnul dulce al dimineţii, ale cărei lumini se ivesc pe muchea dealului.

V

Florea, pădurarul din Stroeşti, a plecat cu noaptea 'n cap la datorie. De câtva timp hoţii de Petroşani fură de sting pământul la lemnărie şi pentru asta a fost amendat de câteva ori; iar acum, de curând, a fost ameninţat cu 'ndepărtarea din serviciu pentru neîndeplinirea datoriei.

—Şi nu mi-e d'alta da'-mi strică socotelile cu ieşitu' la pensie. Mai am doar vre-o câţiva ani şi ce păcatele? Că fac ca bălaea care dă cu picioru' şiştarului plin?

Din pricina asta umblă zi şi noapte dela o margine la alta a pădurii. Şi, iacă-tă-l acum urcând domol cu puşca la umăr, plaiul dela valea Brazilor. Merge, cercetând şi trăgând cu urechea, până la piscul Goliei spre Vâlsăneşti. N'a simţit şi n'a auzit nimic şi doar are şi pe Bălan cu el şi Bălan e tare vioi.

Coboară pe pisc în jos spre drum, dincotro a venit câinele, care se depărtase prin tufiş, lătrând, mai mult urlând, spre cruce. Işi ia arma la mână şi merge cu pasul măsurat. Zăvodul se repede 'nnainte, dar se 'ntoarce spre el, numaidecât, se duce 'nnapoi şi iar se'ntoarce. Latră acum la picioarele lui, ca şi cum ar vrea să-i spună ceva şi fuge din nou scheunând. Omul înnaintează, cercetând mereu. S'a apropiat mult de cruce, ba chiar o şi zăreşte puţin printre mărăcini, acum după ce a ieşit din bungetul des. E p'un podiş în dreapta drumului dintre cele două sate, cum vii din jos. Abia când dă cu ochii de grămada de pământ proaspăt scos din groapă, începe să priceapă nu-

el fericitul, el care a văzut-o de atâtea ori jucând, îi vine să ia calea spre casă, fără să mai caute să vază ce-i acolo.

Câinele latră însă când vede pe stăpân şovăind. Par'că 'nţelege, că vrea s'o ia 'ndărăt. Incepe să urle tare. Mirarea ia locul necazului în sufletul lui Florea :

— Ce Dumnezău să fie? De n'ar fi nimeni acolo nu s'ar sbate atâta Bălan! Şi d'ar săpa cineva, ar sta acolo, hămăind spre el.

Chibzuind aşa se 'ndreaptă spre groapă. Ascultă, nici un sgomot. Nu-i fricos deloc şi totuş se cutremură, dând un pas îndărăt. Apoi, venindu-i sângele rece, aruncă repede puşca pe iarbă, se apleacă, apucă sdravăn cu mâna-i greoae de gulerul zeghei pe cel ghemuit în fundul ei :

— Ce, mă, faci pe mortu 'n păpuşoi? Crezi că nu te zăresc? Hai, ieşi afară!

Dar mogâldeaţa nu mişcă deloc. Trage din răsputeri şi, tot trăgând aude un pârâit. Trupul amorţit nu se lasă însă ridicat. Pădurarul stărue 'n munca lui. Il apucă acum d'un picior şi, stând în genunchi, pe marginea gropii, se opinteşte, se opinteşte din nou.

— Aşa, aşa! Hop odată.

Ii scapă însă iar din mâini, vălătucindu-se. Se uită cu luare aminte şi-şi face semnul crucii :

— E Niţă Burcea, groparu' din Vâlsăneşti! Se cunoaşte bine şi-i mort. Groaza i-a 'mpietrit faţa.

Caută 'n groapă. Zeghea prinsă la un cap de scula de lucru înţepenită între piatra crucii şi 'ntre un bolovan mare. Acum înţelege ce s'a petrecut.

— Săracu! bâigue pădurarul, însemnând altă cruce. A murit, când a văzut că nu poate să se mişte!

Stă ce stă la judecată cu el.

— Ce e de făcut? Să plec să spui la primărie? Da' 'n ce s'o fi oprit târnăcopu'? Curiozitatea şi lăcomia îl hotărăsc să se desbrace şi să coboare 'n groapă. Se pleacă de mijloc şi 'ncepu să sape. Se izbea mereu fierul de ceva tare :

— Trebue să fi dat de cazan!

Trage de zor, svâcneşte.

— E, ce e!

Nu se lasă şi abate din toată inima. Din sat a 'nceput să vie până la urechile lui svoana cocoşilor, vestind ziua. Se sucește, se răsucește, grăbește. Incepe să sape tot pe lângă piedica de care se izbea târnăcopul, scoţând scântei.

— E un zgheab de piatră! zice Florea. In el e comoara! şi svâcneşte din toate puterile-i.

— Aha, ha! face el odată vesel, când începuse să se lumineze d'asupra capului lui.

Apoi vesel de tot :

— Am dat de fundu' lui!

Cel d'întâi gând îi sbură la Năic' al lui :

— Ce mai băeat învăţat 'o să fac din el? La Sâmpetru sfârşeşte şcoala de aci din sat şi 'o să-l dau la oraş. 'O s'ajungă domn şi eu 'o să fiu în rându' bogătaşilor. 'O să fiu tot una cu Costescu. 'O să se oprească şi la poartă-mi să-mi ceară votu'. ce să-mi mai bat să fiu pus conţiliu, şi 'o să 'nvârt toate 'n sat!

Se vedea cu băţul în mână, lovind mândru pietrele pe drum, şi ducând a lene un deget la cap, ca răspuns la ridicatul căciulilor sătenilor şi la aplecatul supus al femeilor, ca 'n faţa unui stăpân.

Infige hotărît capul târnăcopului subt peatră şi opinteşte odată.

Un huruit scurt, întretăiat de urletul lui Bălan şi crucea frântă dela mijloc, dela suprafaţa pământului, unde era roasă de umezeală şi de vreme, s'a prăbuşit peste el.

VI

A trecut puţin şi cel d'întâi trecător, un găzar, văzând svâcnirile câinelui, care râcâea pământul scos afară, sărea 'n groapă şi ieşea afară, urlând îngrozitor, s'a apropiat de mormanul de pământ proaspăt răscolit. S'a aplecat şi s'a uitat în jos. Subt crucea sfărâmată zăceau doi morţi. S'a 'nchinat şi s'a 'ntors la căruţă, să stea, ca să vestească pe cei cari 'or mai veni.

In curând s'a adunat lume multă. Au venit şi oamenii stăpânirii. I-au scos afară pe seară, dându-i femeilor să-i ducă acasă.

VII

Scoţând capătul de jos al crucei adânc îngropat în pământ ca să aşeze pe el cele trei aripi rămase întregi şi ca să se curme cu ispita comorii de aci, s'a săpat adânc de jur împrejur. In tot locul s'au găsit schelete omeneşti, unele răsfirate, altele grămadă; iar în locul unde a fost crucea, oase multe cărăbănite unele peste altele.

N'a putut să-şi dea nimeni părerea hotărîtă cam de când să fie îngropată atâta omenire acolo.

— De pe vremea holerii! ziceau femeile.

— De la arvaţi! vorbeau bătrânii.

— Ai văz't, maică, comoara necuratului? Lua sufletele celor, cari treceau pe lângă cruce şi ălor de săpau acolo, îngropându-le trupurile subt ea! zicea lelea Maria lu' Enache.

— Ba, e altceva la mijloc. A fost îngropat acolo un strigoi, care a tot omorît la oameni, adunându-le trupurile subt cruce, ca să aibă ce să roază, când i'o fi foame! credea, că stă să fie, Spasia lui Achim şi una şi alta strânse la un loc în seara, ce-a urmat zilei de Sfântu Dumitru. Crucea a fost înfiptă din nou acolo, ca să se sape iarăş subt ea, când vremea 'o da uitării ş'or rămâne doar în poveste cele întâmplate aevea de astă dată.

MIHAIL LUNGIANU

SCENĂ * FOYER * ECRAN

Cronica dramatică

TEATRUL COMOEDIA [illegible] INIMIOARA MEA", COMEDIE IN TREI ACTE DE HARTLEY MANERS. REGIA: MURATOV DECORURI: W. SIEGFRIED

Pentru sărbători o fr[illegible]să realizare artisti[illegible]că le-a fost rezervată bucureştenilor, prin spectacolul: „Peg —inimioara mea".

NORA PIACENTINI

Fără prea mari adâncimi, în fond un divertisment şi apoi numai o piesă, irealā, nu prea mult, spre a părea aşa extraordinar, nici prea puţin, spre a deveni prea simplă, comedia aceasta poate lumina mintea dealungul unei seri, îţi poate da ceva mai mult dor de viaţă, de farsa vieţii, de paradoxurile ei, adesea amuzante, cu toate neplăcerile ce pot aduce.

O fată, departe de cine ar putea-o înţelege, şi singură în mijlocul unor rude prea duşmănoase cu ea.

Un suflet foarte chinuit, dar al cărui chin nu poate fi simţit, fiindcă nimeni nu voeşte.

Viaţa ei este o obligaţie de a trăi, fără desnădejde însă, deoarece undeva departe se află un tată ce-o iubeşte, şi care vrea, spre binele ei, s'o ţină în mediul ce-o înconjoară.

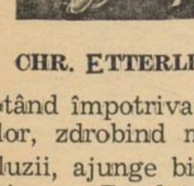

CHR. ETTERLE

Luptând împotriva neînţelegerilor, zdrobind nenumărate iluzii, ajunge biata Peg la un impas. De data aceasta trebue să plece, să fugă, fără a privi înapoi, chiar dacă ar durea-o, fiindcă iubeşte pe cineva.

Hotărîre aspră, neclintită, şi iat-o din nou în nişte straie puţin pretenţioase, cu un căţel iubit şi un infim pacheţel, pornind la drum, spre tatăl ei.

Va fi oprită însă la timp, pentruca iubind şi fiind iubită, să-şi găsească un rost, [est]imată de mai mulţi, isbutind a deveni dintr'o fiinţă veşnic îndepărtată, „Peg, inimioara tuturor".

In scurte cuvinte, am făcut o dare de seamă asupra subiectului. Nu este pretenţios, nu este nici deosebit.

Presărat cu unele cuvinte de spirit, antrenant prin acţiune, reprezintă o închegare simpatică.

Ceeace desigur a însemnat foarte mult a fost interpretarea, cât se poate de bine pusă la punct. *Peg, inimioara mea,* este încă un succes al Norei Piacentini. De câte ori i se oferă un rol adequat, această inteligentă artistă ştie să presare un humor dozat, o mimică perfectă şi o ţinută remarcabilă.

Replicile sale scurte, intonate cu abilitate au fost şi vor fi viu apreciate de un public dispus să aplaude la scenă deschisă.

D-ra Silvia Fulda şi d. V. Ronea, într'un paralelism al rolurilor, au interpretat cu mult haz personagii oarecum asemănătoare, — mama şi cu fiul, cari atât se oglindeau unul într'altul.

D-na Fifi Harand a nuanţat bine un rol care cerea treceri dela comedie la dramă şi invers, cu destulă repeziciune.

D. Romald Bulfinsky, a cărui singură apariţie doar, dispune publicul; d. Mircea Şeptilici, d. Antoniu, prin câteva mişcări au isbutit să stârnească râsul, d. Eterle, un rol puţin adequat talentului său de mare calitate.

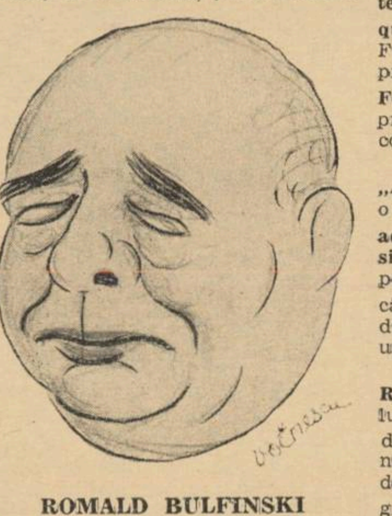

ROMALD BULFINSKI

Poate, vorbind de regie, se greşeşte în actul I când Silvia Fulda, plasată într'un colţ al scenei, începe acţiunea, acoperită pentru jumătate din sală, de o scară.

VICTOR POPESCU

Cronici clujene

Un triptic dramatic italian

D. **Fernando de Crucciati,** care în trecuta stagiune a montat pe scenele Naţionalelor din Bucureşti şi Cluj „Fata lui Iorio" de d'Annunzio, a alcătuit un triptic din **„Arşiţa"** (Canicola) de **Rosso di San Secondo, „Luna vinovată" (La guardia alla luna)** de **Massimo Bontempelli** şi **„Al patrulea părete" (La quarta parete)** de **Luigi Bonelli.** Fără îndoială că cei trei autori asupra cărora s'a oprit alegerea d-lui **Fernando de Crucciati** sintetizează preocupările dramaturgilor Italiei contimporane.

Rosso din San Secondo, autorul **„Arşiţei",** se bucură pretutindeni de o bine stabilită reputaţie. **La bella addormentata, Marionette che passione** şi **Canicola** au fost prezentate pe toate marile scene europene, câştigând autorului şi literaturii dramatice italiene contimporane unanime preţuiri.

Robust, plin de vervă şi pitoresc, **Rosso di San Secondo** îşi plasează lucrările în climatul torid, incendiat de soare, al Siciliei. Personagiile sale duc o viaţă independentă de sensul perimatei psihologii burgheze, fiind animate de pasiuni puternice şi acţionate de o forţă străină de voinţa lor, despre care — de obicei — nu-şi dau seama. Forţa aceasta e soarele care incendiază pământul şi sufletul, e mediul care sileşte lepădarea măştilor şi topeşte toate artificiile. Sicilia, cutropită de aromele ciudate ale florilor cu miresme ascuţite şi violente, ce pătrund în pori şi disolvă orice împotrivire, oferă un cadru pitoresc pieselor lui **Rosso di San Secondo,** învăluite în accentuate scăpărări lirice şi într'o atmosferă de basm.

„Arşiţa", piesă într'un act, e crescută organic din tradiţia literară italiană, începută prin nuvelele cu gust folkloristic ale lui d'Annunzio şi continuată de proza rustică a lui Verga, cu singura deosebire că la **Rosso di San Secondo** stările sufleteşti se accentuiază şi maniera psihologică e pretutindeni evidentă. Mediul îl alcătueşte şi în **„Arşiţa"** un colţ al Siciliei, în care cactuşii alternează cu lanurile de grâu răscopt, stâncile adăpostesc pini svelţi iar greerii încropesc văzduhul cu ţârâitul lor monoton.

In acest peisagiu torid, sub soarele unui Iulie necruţător, un avocat — prototipul bărbatului abandonat concepţiilor şi felului de viaţă burghez — îşi petrece viligiatura alături de soţie — femeia cutremurată de instincte primare — la un prieten, un ţăran în care autorul întruchipează stilul de viaţă rustic, nefalsificat de minciuni şi convenţii. Femeia, înebunită de arşită, exasperată de indiferenţa soţului pe care nu-l interesează nimic de cât afacerile şi tihna proprie, sfârşeşte prin a cădea în braţele amfitrionului, pentru care de altfel simte o ură puternică. Soţul, pus în faţa faptului împlinit, reacţionează nu în felul în care orice autor dramatic până la Pirandello ar fi rezolvit conflictul, ci grotescul situaţiei îi provoacă un râs ce îi cutremură întreaga fiinţă, eliberându-l de obsesia geloziei.

Personagiile **„Arşiţei"** sunt desemnate cu siguranţă şi precizie psihologică, dialogul e de rară cursivitate iar acţiunea se desfăşoară cu o iuţeală învălmăşitoare, care copleşeşte sala. Dar calitatea de căpetenie a piesei lui **Rosso di San Secondo** e — fără îndoială — atmosfera aceea halucinantă de arşiţă, care dă [dem]enţa.

„Luna vinovată" nu este nici mister nici legendă, cum încearcă unii să definească piesa în 7 tablouri a lui **Massimo Bontempelli.** Inspiraţia lui **Bontempelli** pare a fi ancorat recent în realismul magic şi desigur aici trebue integrată gingaşa lucrare a celui mai mare scriitor italian în viaţă.

„Luna vinovată" închide un conţinut profund uman, transfigurat de viziunea lirică a poetului. **Massimo Bontempelli** interpretează în sens simbolic iubirea maternă, surprinzând-o în manifestarea ei oarbă şi sublimă, de natură să transforme realitatea, întrucât e apropiată nebuniei. **Maria,** personagiul central al piesei, e obsedată de ideea că luna e vinovată de moartea copilului ei, luna e vinovată de toate suferinţele iubitelor părăsite, de durerea sfâşietoare a mamelor văduvite de odraslele lor. Misiunea ei este deci să se răzbune şi să pedepsească perfidia lunei, pentru a scuti în viitor lumea de acţiunea ei criminală.

Massimo Bontempelli este dacă nu un mare dramaturg, dar desigur un poet cu ample rezonanţe lirice. Atmosfera de vis, firicelul de autentică poezie al piesei, sunt calităţi care recompensează publicul pentru deficienţele tehnice ale lucrării.

„Al patrulea părete" de **Luigi Bonelli,** e o satiră vioaie, robustă în construcţia-i tehnică, cu un dialog plin de nerv şi exploatarea inteligentă a grotescului. Piesa e clădită pe analiza caracterului burghez care are o dublă morală: una particulară pentru uzul zilnic (meschină, mercantilă, etc.) alta publică, rezervată împrejurărilor excepţionale (la antipodul celei dintâi).

✱

Despre spectacolul Teatrului Naţional din Cluj se pot spune numai lucruri bune. Şi aceasta fără nici o rezervă.

D. **Fernando de Crucciati,** acest regisor italian de bogată intuiţie şi sugestivitate modelatoare, a fost „forţa principală a interpretării" cum ar spune-o d. prof. **I. Petrovici.** In cele trei piese, actorii au ştiut să păstreze în întregime aroma textului original, să slujească inteligent intenţiile regisorului şi — ceeace se vrea subliniat în deosebi — să se contopească în ansamblu.

D. **Fernando de Crucciati** a reuşit să descifreze cele mai adânci probleme de scenă, extrăgând chiar din proza lirică a lui **Bontempelli** latenţele teatrale. Decorurile simple şi adecuate textului, exploatarea inteligentă a efectelor de lumini, conducerea spectacolului, ne-au confirmat buna părere despre calităţile regisoriale ale d-lui de **Crucciati,** formată cu prilejul prezentării la Cluj a dramei lui d'Annunzio „Fata lui Iorio".

✱

Din interpretare desprindem actorii piesei lui Rosso di San Secondo, „Arşiţa": d-na **Virginia Cronvald,** care a găsit accente calde, convingătoare, cu ecouri în mulţime, apoi d. **Ion Tâlvan,** inteligent şi stilizat şi d. **N. Sireteanu,** evidenţiat printr'un joc de scenă egal susţinut şi o simpatică robusteţă sufletească şi fizică.

In **„Luna Vinovată"** d-na **Magda Tâlvan** a nuanţat delicat rolul Mariei, pătrunzând tragicul personajului şi creând atmosfera halucinantă, cuprinsă în intenţia autorului.

Din restul interpreţilor, care s'au integrat cu toţii inteligent în aliajul ansamblului, vom desprinde două actriţe tinere d-ra **Iza Gorăscu,** care a dovedit un rar prestigiu artistic şi o cuceritoare vibraţie în glas şi ţinută şi d-na **Eliza Bradea,** înzestrată cu siguranţă în mişcări, dicţiune desăvârşită şi drăgălăşenie.

Cât despre piesa lui **Bonelli,** vom însemna aici că a găsit interpretarea cea mai nimerită, în frunte cu d-na **Puica Perieţeanu,** d. **P. Dragomir,** d-na **Brătăşanu, Daia Nicoară** şi **Mişu Bălăban.**

★

Un cuvânt de elogiu i se cuvine însă d-lui profesor **Victor Papilian,** care îşi urmăreşte cu tenacitate programul de vastă informare artistică a spectatorilor ardeleni.

GEORGE SBARCEA

Valori permanente

Domnul Ion Marin Sadoveanu

Un om norocos. Fostul subsecretar de stat al artelor şi-a reluat postul de director general al Teatrelor şi Operelor — şi prin delegaţie este iarăşi director al Teatrului Naţional din Bucureşti.

Ascensiunea d-lui Ion Marin Sadoveanu n'a surprins pe nimeni.

Dacă în scurta domniei sale trecere prin ministerul artelor, n'a avut prilejul să desăvârşească măreaţa operă de unificare a teatrelor naţionale, de vină a fost numai timpul.

Domnia sa o va face însă, la prima ocazie.

Cine nu-şi aminteşte de faimoasele „Conferinţe experimentale" îi al căror ciclu, d-sa a înregistrat primele simptome ale valorii permanente?

Un om modest; o modestie tactică.

D. Ion Marin Sadoveanu este expresia artei dirijate; la Teatrul Naţional ca şi la Opera Română.

Personalul primei noastre scene de stat este atât de bine disciplinat, încât nu mai simte nevoia unei conduceri energice — personale.

Distincţia d-lui Ion Marin Sadoveanu e dublată de subtilitate. O subtilitate de nuanţă specific informativă.

Plin de aplomb, d-sa nu uită niciodată să imprime oricărei audienţe acordate, proporţia publicitară respectivă.

Bun cunoscător al realităţilor artistice, d-sa evită concesiile, limitându-le la faza principială.

De o amabilitate desarmantă în faţa oricăror împrejurări, nu nemulţumeşte pe nimeni; curtenitor şi afabil, lasă timpului grija de a desăvârşi ceiace poate rămâne intenţie adoptată.

Fostul subsecretar de stat al artelor e întruparea perfectă a momentului cultural.

D-sa a izbutit să orienteze viaţa artistică şi s'o aclimatizeze exigenţelor definite de actualitate. Generator şi regenerator de energii, d. Ion Marin Sadoveanu are frumoasa calitate de a erta şi a uita.

Spiritual, d-sa ştie să afirme orice valoare, chiar atunci când uită de existenţa ei.

GH. SOARE

Sarah Bernhardt

(Urmare şi sfârşit)

Toate acestea durează însă până în ziua când începe să se plictisească; atunci se revoltă şi în 1893 se întoarce la Paris, devenind proprietara teatrului „Renaissance", unde e actor, director, regisor tehnician, maşinist, peruchier; nimic nu se mişcă în teatru fără prezenţa ei, îndrumările ei, ordinele ei, gusturile ei. Incepe astfel o muncă distrugătoare, care îi lasă însă suficient timp să creeze zeci de roluri în piese din repertoriile cele mai variate. Şase ani mai târziu, plictisită de Renaissance avea să cumpere „Théâtre Sarah Bernhardt".

Este epoca de mare glorie, epoca în care teatrul începe să devină sinonim cu Sarah, epoca în care autorii scriu pentru ea şi aşteaptă dela ea consacrarea. Victorien Sardou, Jean Richepin, Edmond Rostand, Jules Lemaître, Gabriele d'Annunzio sunt numai câţiva din acei care şi-au încredinţat cariera lor dramatică geniului Sarei Bernhardt.

Regină a teatrului, ea devine curând şi „regină a poeziei" în care calitate este instalată oficial la 9 Noembrie 1896 când toată elita literară a Franţei o sărbătoreşte în cadrul unei mari manifestaţii. Cu acest prilej, citeşte Edmond Rostand un sonet care avea să devină celebru, făcând epocă în Franţa, în care Sarah era proclamată:

Reine de l'attitude et Princesse du geste.

Calitatea aceasta literară o obliga însă la o nouă activitate: aceea de a scri. In felul acesta, ia naştere între „l'Aveu" şi „Un coeur d'homme", piesa sa cea mai cunoscută: Adrienne Lecouvreur. Exploatând existenţa predecesoarei sale, Sarah Bernhardt nu face altceva decât să arate istoricilor teatrali modul în care ar vrea ea, să fie prezentată. Cum însă lecţia o dădea Sarah şi o dădea sub o formă destul de inteligentă, piesa a prins. Şi a trăit. A trăit mai mult decât autoarea, ceeace arată că Sarah a fost şi scriitoare...

De altfel suntem în 1907, Sarah are 63 ani şi oricât ar repeta refrenul de o viaţă: Quant même, vârsta îşi spune cuvântul. Deşi sunt atâţia autori care scriu special pentru ea...

Quant même... şi drumul triumfal continuă. Versurile îi sunt închinate tot ei, deşi în jur sunt atâtea actriţe care se ridică acum, tinere. Ce farmec trebue să fi răspândit în jurul ei această femee, despre care se scria la 60 ani:

C'est la „sorcière" et c'est, surtout, l'enchanteresse,
L'ensorceleuse qui nous attache à ses pas,
Dont la vue est un charme et la voix une ivresse:
Aveugle et sourd, celui qui ne l'admire pas!

şi care la aceiaşi vârstă inspira, o comparaţie cu Maria Antoinetta, după ce o întruchipase pe nefericita regina în „Varennes":

„Avec Sarah Bernhardt, la vision (de Marie Antoinette n. a.) est nette:
C'est le charme royal, soudain ressuscité,
Et c'est la femme exquise en sa réalité,
Plus belle encor que dans les rêves du poète!

Vin însă şi dureri pe care nu le poate evita nici o glorie; vine astfel anul 1914 când după ani de amânări, doctorii se văd nevoiţi să-i amputeze piciorul, spre a o salva. Ce tragedie cumplită va fi sbuciumat sufletul femeii care după o viaţă de împărăteasă a scenei, îşi pierde — la 70 ani — piciorul. De acum înainte, viaţa Sarei Bernhardt trebue scrisă ca un omagiu adus voinţei; voinţei care o ajută să înfrângă tragedia şi să continue activitatea, atât cât mai era posibil, la Paris sau în splendidul loc de refugiu de pe malul mării, unde-şi ridicase un castel pe gigantice stânci răzleţite, la picioarele cărora se spărgeau clocotele mării.

In mijlocul acestui peisagiu haotic, îşi petrece Sarah Bernhardt ultimii ani, adevăraţi ani de mucenicie, puşi, şi aceştia în slujba artei şi în special a cinematografului care îşi începea tocmai cariera.

Deşi a slujit şi cinematografului mut, Sarah Bernhardt — regină a scenei — rămâne cea din urmă actriţă a epocei de mare glorie teatrală începută în secolul trecut şi încheiată — coincidenţă sau ceva mai mult — odată cu moartea ei în primăvara anului 1923.

COSTIN I. MURGESCU

George Atanasiu

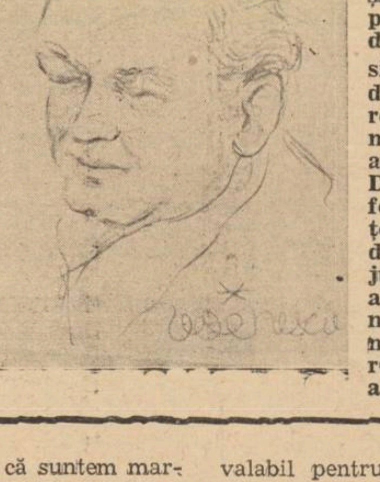

Iată-l pe George Atanasiu. O [illegible] pe George Ata[illegible] delicateţe pleacă din liniile feţei lui; capacitatea de a interioriza, de a reflecta lumea, îi e scrisă în priviri. Dacă ar fi numai darul acesta şi încă ar fi deajuns ca să putem vorbi despre artist şi să rostim cuvântul Artă fără să roşim. Cine a văzut Quo Vadis, nu poate uita un Chilon Chilonides de o rară complexitate şi de mare forţă dramatică. Dar într'o lume în care insolenţa şi impostura trăesc o viaţă prosperă, e aproape normal ca un om de calitatea lui George Atanasiu, să sufere. El nu are nimic din fanfaronada, din îngâmfarea „actorului". Trebue să-l rogi mult ca să-ţi vorbească despre anii de teatru la Paris, despre Dullin al cărui elev şi angajat a fost, despre sbuciumul şi biruinţele lui acolo. Dar oricât ar fi de vitrege, deocamdată, împrejurările, condiţia în care îi e dat artistului să lucreze, un talent nu poate fi răpus. George Atanasiu are datoria să aştepte aurora. Şi sunt semne că aurora se apropie.

Cronica ideilor

La capătul lui 1939

de **MIRCEA MATEESCU**

„N'entrons — nous pas dans un nouveau monde et dans une nouvelle ère?" Intrebarea pe care o pune Miguel de Unamuno într'o ultimă lucrare [1]) necesită nu atât un răspuns cât o analiză proprie. Important este nu să răspundem întrebărilor care ni se adresează, pentrucă a răspunde înseamnează mai puţin a reflecta asupra întrebării, cât a căuta cuvântul potrivit pentru a satisface formal problema anunţată. Haosul general ar fi mai mic dacă prealibil răspunsurilor pe care le dăm întrebărilor ce ni se par actuale, am medita la legitimitatea şi la cauzele acestor întrebări însele.

Aşa cu întrebarea lui Unamuno, care, de fapt, solicită minţile tuturor, mai ales în împrejurări ca cele actuale. Intrăm într'o lume nouă, într'o nouă eră? Cum trebue să interpretăm freamătul şi desechilibrul total al timpului actual? Sunt semnele evoluţiei, ale progresului, ale regresului, sau ale revoluţiei — ori ale anarhiei absolute?

Răspunsurile nu lipsesc, afirmative sau negative, pentru oricare dintre ipotezele anunţate. Dacă pentru gânditorii pozitivişti progresul este o lege necesară, care se adevereşte cu atât mai mult în vârtejul evenimentelor de azi — metafizicieni ca Spengler şi Jacques Maritain, consideră criza actuală prin care trece omenirea drept un simptom elocvent al neconcludenţii ideii de evoluţie.

Concluziunea pesimistă a lui Spengler din „Declinul occidentului" a cunoscut un ecou puternic în atitudinea dezabuzată pe care au profesat-o, mai mult sau mai puţin motivat, publiciştii mai tineri. Deşi negativă prin raport la problema progresului, ea este însă afirmativă prin raport la întrebarea iniţială: dacă intrăm într'o eră nouă, pentrucă o cultură decadentă oferă aspectul noutăţii încă mai evident decât una de simţitoare prosperitate. Dizolvarea şi moartea culturei occidentale credem că ar fi un fenomen într'adevăr nou, deşi lugubru, deşi dureros. Răsăritul ca şi apusul, apariţia ca şi dispariţia soarelui — îşi au ineditul şi noutatea lor particulară, deşi în sens opus.

Această constatare ne apropie de soluţiunea neotomistului Maritain. Afirmaţiunea fundamentală a gânditorului francez pare a fi următoarea: lumea nu se îndreaptă, evolutiv şi progresând, către ceva mai perfect, către o condiţie calitativ superioară, mai bună decât aceia trecută. Nu către ceva mai bun, dar către *altceva* mergem. Legea necesară este noutatea nu progresul. Reţinem observaţiunea de ordin general fără să intrăm în detaliul argumentării metafizice, încercată de Maritain în special în lucrarea sa „Théonas" din 1921 şi asupra căreia revine în capitolul „Science et Philosohie" publicat într'o lucrare de dată recentă [2]).

Important este pentru concluziunile noastre că se răspunde totuşi *afirmativ* la întrebarea dacă intrăm într'o lume nouă, pentrucă indiferent dacă este vorba de progres necesar (autorii pozitivişti), sau de declin (Spengler) ori de necesitatea noutăţii (Maritain), toate aceste opiniuni se găsesc pe acelaşi meridian, toate aceste răspunsuri urmând a fi considerate afirmative prin raport cu întrebarea iniţială.

Iată aşadar că răspunsurile nu lipsesc. Am zice că tocmai pentrucă nu lipsesc, soluţiunea nu se arată iar haosul este mai mare. Constatarea că opiniunile cele mai contradictorii sunt totuşi de o valoare echivalentă, fiind toate *răspunsuri afirmative* la întrebarea dacă intrăm într'o nouă eră — ni se pare că simplifică mult planul cercetărilor. Este de mirare că lumea a ieşit mai năucită de pe urma opiniunilor antagonice care s'au exprimat cu privire la viitorul care o aşteaptă, dar care porneau toate, dela aceiaşi neverificată atitudine: că lumea trebue să se schimbe într'un fel sau într'altul, că o *nouă* lume este de aşteptat, în orice caz? Dar de unde necesitatea acestui postulat? In loc să răspundem felurit, negativ sau afirmativ, optimist sau pesimist, la o asemenea întrebare, nu este preferabil să controlăm, prealabil, întrebarea, printr'o alta? La întrebarea: intrăm într'o nouă eră? s'au precipitat, grăbite răspunsurile afirmative, dar diferite ca profeţie: da, şi această nouă eră însemnează declinul; sau, mai puţin apocaliptic: da, şi această nouă eră însemnează progresul; sau: da, şi această nouă eră confirmă legea noutăţii necesare, etc. Prin urmare, un *da* optimist, altul pesimist, altul eclectic, dacă nu sceptic...

După atâta căutare zadarnică, în urma atâtor *răspunsuri,* poate că ar fi cazul să facem o *restitutio in integrum* a problemei. Să anulăm răspunsurile toate şi să verificăm, adâncind, întrebarea: dar este adevărat că intrăm într'o lume nouă?

Nu cumva ni s'a părut că vedem semnele unei ere nouă, numai pentrucă subiectivitatea şi orgoliul nostru de pământeni trecători, ne-au determinat să credem că suntem martorii unei schimbări de apocalips? Nu cumva nelinişteа şi freamătul nostru, aşteptând lumea cea nouă, sau pregătindu-ne a intra între marginile ei, este factice? Drama omenirii ar fi nu numai tristă, dar ridiculă, comică. In această ipoteză, noi toţi ne-am dat cu părerea despre lumea care va fi, întocmai ca eroii lui Caragiale din „Conul Leonida"...

Avem dreptul să vorbim despre o altă lume, în care noi vom intra, sau este mai real să observăm numai că omul actual se desolidarizează, de timpul în care trăieşte, din pricina unui excesiv orgoliu, pe care nu îl analizăm acum dar îl presupunem? Pentrucă nemulţumirea sau lipsa de satisfacţiune de care putem fi cuprinşi noi cei de astăzi nu este tot una cu vestigiul real, al unei alte lumi. O altă lume, cu alte experienţe spirituale, cu alte mitologii, cu alte credinţe? Dar pentruca să fie vorba de aşa ceva, ar trebui ca să se dovedească, mai înainte, că actualele instituţiuni sunt perimate în mod *real.* Şi aici revenim la o constatare făcută anterior: nu se poate admite că marile idei care au susţinut şi au însufleţit omenirea, din începuturi, sunt perimate. Nimic nu le-a depăşit, pentrucă experienţa omului prin raport cu acele idei a fost, timp de două sau trei mii de ani, destul de superficială. Altădată am încercat să susţinem că nu poate fi vorba de descreştinare pentrucă o *reală* creştinare a omenirii, încă nu putem pretinde că a avut loc.

Acel orgoliu pământean, acea nervositate demoniacă la care ne refeream mai înainte, operează însă astfel, încât determină masele omeneşti să „depăşească" ideile directoare, mai înainte să le cunoască real. Poate că acesta este principiul răului, vocaţia răului, înscrisă în sufletul omenesc pentru a-l împiedeca să cunoască realitatea, binele.

Ce am scris cu privire la ideia creştină este valabil pentru oricare dintre ideile fundamentale care s'au propus omenirii drept îndreptar spiritual şi care au fost parcurse superficial: glasul protivnic dinăuntru anunţându-le caducitatea şi reclamând o „nouă eră" fără ca un contact *real* să se fi stabilit între om şi idee.

Aşa cu ideea libertăţii. Cine ar putea susţine, mai ales astăzi, că această idee este depăşită sau că face parte dintr'o „lume veche"?

Paul Valery aminteşte undeva [3]) de valoarea subiectivă pe care o dau oamenii ideii de libertate. Libertatea s'ar împăca bine cu ideea de echilibru dacă acea voce nefastă din 'năuntru nu ar pretinde omului să strice echilibrul şi să-şi manifeste *astfel* libertatea încât, simţind-o cu tărie, să lovească în libertatea altora... „Et quand on est vraiment le plus libre, — c'est-à — dire quand le besoin et les désirs sont en équilibre avec les pouvoirs, — la sensation de liberté est nulle"...

Sensaţionismul, orgoliul pământean disociator, fenomenismul, remarcate dela Platon, şi Sf. Augustin până în gândirea modernă drept surse ale răului, iată principiile imanente care au împiedecat o reală trăire a omului în lumea care i-a fost hărăzită, în lumea unor idei de o eternă tărie, şi pe care, — pentrucă nu am ajuns însă să le cunoaştem real — nu avem dece să le socotim perimate, semnalizând artificios intrarea într'o eră nouă... Nu de o lume nouă trebue să vorbim dar de cunoaşterea reală a unor idei vechi, care nu sunt vechi...

---

1) v. „Avant et après la Révolution" tr. Jean Cassou. Paris, ed. Rieder 1938 V-a ed. p. 169.

2) v. „Quatre essais sur l'Esprit"..., ed. Desclée de Brouwer et C-ie, Paris, 1939.

3) v. „La France veut la liberté" pag. XIV, ed. Plon, Paris, 1938.

O carte, un zeţar şi-o stea

(Urmare din pag. 1)

impunătoare... Aşa cum ai lucrat şi paginile celelalte.

Il văd că şovăe.

— Bine, dar liniuţa de sub numele autorului se „armoniza" perfect cu...

Protit de şovăirea lui şi nu-l slăbesc.

— Ştiu, ştiu că se „armoniza"... Dar pentrucă cunosc gustul dumitale de-a „aerisi" pagina, de-a face un lucru „sobru", am crezut că... Ştiu că nu-ţi plac „umpluturile" ieftine ale tipografilor de provincie şi, vezi, am socotit...

Am câştigat. Se dă învins.

— Bine... să scoatem liniuţa şi chenăraşul, murmură domol, resemnat.

De-aici înainte, pot cuteza mai mult.

— Am văzut, iubite domnule Velizare, pe coperta interioară a unui volum paginat tot de d-ta, o minune de literă... Înaltă, elegantă, subţire... Unde ai găsit-o?

Măgulit, se înseninează din nou.

— A, da, ştiu care... La volumul d-lui Carianopol... Ehei, am adus-o tocmai din lăzile de jos, de la subsol... Am cotrobăit, după ea, prin toate sălile!

E vremea să atac direct.

— Ce-ar fi să mi-o pui şi mie, tot pe coperta interioară, la titlul cărţii, în locul celeilalte care mi se pare cam prea groasă, prea lăbărţată...

Fericirea d-lui Velizare a fost de scurtă durată. Mă măsoară lung, posomorât. Clatină din cap, cu amărăciune.

— Auzi, prea groasă şi prea lăbărţată! Ştiţi ce *literă* e asta? O literă nobilă..., de gust... Am adus-o tocmai...

— Recunosc, îl întrerup, recunosc că e foarte frumoasă şi asta... O literă „nobilă" şi de „gust"... Dar, ce vrei? Mi-a rămas inima la „litera" aceia din cartea lui Carianopol... Şi, uite, mă simt cancerat de invidie... Aş da un imperiu, ca s'o văd şi în cartea mea...

Şi mă mâhnesc, ipocrit.

Devine, deodată, plin de compasiune, dispus chiar să-mi facă largi favoruri.

— Bine... vi-o schimb. Mă duc s'o aduc. E tocmai jos la subsol...

Porneşte, cu paşii puţin târâţi, osteniţi, cu mâinile legănate, uşor, de-alungul trupului, a resemnare şi a supunere.

Privesc în urma omuleţului cafeniu, îl văd cum se duce tărăgănat şi blajin, şi o undă caldă mi se urcă în piept. Mi-e drag domnu' Velizare, cu literele cursive care rotunjesc dedicaţia cărţii... Într'adevăr, în elanul său, domnu' Velizare mi-a ornamentat pagina dedicaţiei cu o stea neagră de plumb, asemuitoare unei muşte strivite pe hârtie. Steaua aceasta (ah, cât va fi bâjbâit după ea domnu' Velizare şi cât de încântat va fi fost, descoperind-o!) îmi stă în gât, mă sufocă. Privind-o, îmi vin înaintea ochilor vechile cărţulii de poezii, de-acum treizeci şi mai bine de ani, cu floricele, zorzoane şi horbote pe copertă şi la sfârşitul fiecărei poezii. Nu, nu se poate! Trebue s'o scot din pagină. Cu orice preţ! Cu orice risc!

Târându-şi paşii, cu o umbră de mulţumire pe faţă, domnu' Velizare se întoarce.

— S'a făcut. Iată „litera" pe care mi-aţi cerut-o. S'a găsit!

Imi exagerez entusiasmul, laud litera, mă arăt fericit şi-l văd tare satisfăcut de elogiile aduse. Nu mai pot înainta, însă, pe ocolite şi nici alte stratageme nu mai găsesc. Sunt nevoit să merg drept la ţintă. La „steaua" din pagina 7-a...

— Uite ce este, domnu' Velizare... E ultimul lucru pe care ţi-l cer. *Trebue, trebue neapărat* să-mi scoţi „steaua" asta, de sub dedicaţie... din pagina 7-a...

— Steaua? Să scoatem STEAUA?...

E uluit. Copleşit. La atâta ingratitudine şi nepricepere din partea mea, nu se aştepta.

Işi scoate ochelarii şi-i aruncă peste nişte spălturi vechi. Ia litera adusă, recent, din „subsol" şi o asvârle alături de ochelari.

O asvârle a dispreţ, a indignare, a divorţ...

Işi lasă mânecile cămăşii în jos, de parcă s'ar pregăti de plecare din atelier. Mustaţa îi tremură, obrazul i se scofâlceşte, ca şi când ar fi bolnav.

— De treizeci şi cinci de ani... De treizeci şi cinci de ani, nu mi s'a întâmplat una ca asta... Da, da, îmi vine să plec din meseriel...

Intervin, îl rog să nu se supere, îi demonstrez că „pagina" câştigă în limpezime fără blestemata aceia de „stea", îi spun cât îi preţuesc arta şi priceperea...

E neînduplecat.

— Domnule „scriitor".... Puteţi să spuneţi dumneavoastră orice aţi vrea. *Steaua* n'o scot şi pace! Acolo e locul ei şi acolo o las!

Incerc, din nou, să-i arăt că „steaua" nu are nici un rost în pagină... Mai mult: că întunecă dedicaţia. Asta îl umple de revoltă.

— Cum? *Steaua* „mea" nu are nici un rost? Dar credeţi, dumneavoastră, domnule „scriitor", că eu am pus-o numai aşa, de florile mărului?

Şi-mi pune sub nas schiţele lui Voinescu, venite, cu clişeele, de la zincografie. Are dreptate. Desenul desface o floare de vis, aeriană, proectată pe un petec de cer înstelat.

— Aşa e? Dumneavoastră aţi pus stele în poezie, domnu' Voinescu a pus stele în clişee, — ei bine, am dreptul să pun şi eu o *stea*, în cartea asta!... Nu puteţi spune că e trântită la întâmplare... Se „acordă" doar cu celelalte...

M'a făcut praf. N'aş afla, poate, replică, dacă nu m'ar fulgera un gând perfid.

— Firește că se „acordă", domnu' Velizare, firește... Şi eu aş vrea să-mi las*i steaua* asta pe pagină, dar... ce să fac? Nu-i vorba de ce vreau eu, ci de ce vrea domnul Victor Popescu, *editorul* cărţii... Dânsul a dat ordin să fie scoasă *steaua*!...

Parcă ar fi primit un bomerang în creştet. Mi se pare sau se clatină? Rămâne, apoi, cu fruntea plecată, tăcut, cu mâinile căzute. Câteva secunde, numai. Surâde amar. Imi face semn să-mi plec urechea, spre dânsul. Şi-mi şopteşte scăzut, strivind parcă pelin în cuvinte:

— Domnul Victor Popescu a dat ordin? Editorul? Dar dânsul scrie numai „proză"... Ce se pricepe el? Ce ştie dumnealui de stelele „noastre"?

Ii prind mâna caldă, mare, bună.

— Aşa e, dragă nene Velizare... Ce ştiu *alţii* de stelele „noastre" ?

Işi trage uşor mâna din mâna mea şi o aşează, molatec, pe pagina de plumb, cu steaua vinovată. Şi nu ştiu cum, căderea lină a mâinii, peste zaţul cenuşiu, seamănă a mângâere sau a ocrotire albă.

— Da... aveam dreptul să pun şi eu o stea, în cartea asta... Fie. O s'o scoatem de-aici... Dacă aşa e *ordin*...

Şi, întorcându-se, pe jumătate, spre mine, cu palma stângă pusă pe inimă:

— Dar să ştiţi, — o scot din inima mea!

Face semn unui ucenic să se apropie.

— Ia asta şi du-te de dă afară *steaua* de-aici... Repede!

Şi, în timp ce ucenicul se îndepărtează cu tava pătrată de zaţ, să alunge „din carte" steaua sacrificată, scot o mânuşe din buzunar şi o răsucesc, nervos, în mâini.

— Acum, am sfârşit cu cartea, domnu' Velizare. Pot să dau „bun de tipar".... Nu mai am nimic de corectat...

Nu-mi răspunde şi-şi face de lucru [illegible] mine [illegible] dă al- [illegible] sâcâit [illegible] ieşit o [illegible] numai [illegible] ec. [illegible] să mă [illegible] e, să-i [illegible] m spus. [illegible] lui, în- [illegible] cărcate de literă, absorbit, cufundat, ca într'o operă de mare sfinţenie. Obrazul puţin obosit, fruntea deschisă, întrebătoare...

— Aşa e, domnu' Velizare... Ce ştiu alţii despre stelele „noastre"?

RADU GYR

Domnul profesor

— Domnule Student [illegible] ani de zâle mă frămân[illegible] nu pot să găsesc o s[illegible] mi-a venit aşa... netam[illegible] capul meu. Oi fi eu „P[illegible] că-mi stă mintea'n l[illegible] îmi cuceresc gânduri[illegible]

— Da, domnule Pr[illegible] ce este vorba.

— Iaca, ai mata răb[illegible] că de spus easte, că[illegible] spus, nu spune şi cir[illegible] prin urmare spun, [illegible] unde.

— Inţeleg...

— O chestie care [illegible] cât numai pe mine. [illegible] n'ai decât să faci [illegible] dacă-ţi iese la socoteală. Eu nu mă [illegible] deloc! Dar absolut deloc!... Chestie pur filozofică; pentrucă eu trecând prin viaţă, am văzut, am auzit, am cercetat, am citit şi mi-am făcut un fel de „filosofie personală".

— Mă rog...

— Iaca, de ani de zâle mă chinuieşte ideea...

Nu mai puteam să rabd.

— Care, domnule Profesor, că-mi iese sufletul!...

— Apăi dacă mata n'ai răbdare, să ţi-o spun!... Aşteaptă să ţi-o spun, că altul n'are să ţi-o spună că n'are de unde. Eu am de unde şi...

— Dar nu mai pot să aştept, domnule Odobişteanu, domnule Asaftei!

— Ei!... S'aştepţi că şi eu am aşteptat mult şi cu răbdare până s'ajung la 65 de ani şi să fiu şi pensionar. Tineretul din zâua de azi n'are răbdare, nu aşteaptă, n'are filozofie personală, n'are nimic. De aiasta nu merge ţara bine.

— Mă rog...

— Roagă-te cât ei vrea, dar numai pentru mata că pentru mine mă rog eu. Tineretul de azi s'amestecă în toate cele; de aiasta nu li merge bine. Vezi, mata n'ai...

Ii ajutai eu.

— ..filozofie personală — şi mă sculai să ies din compartiment.

— Iaca cum spui mata „filozofie personală". Da, mă rog, dece pleci acu, că nimeni nu te-a gonit. Şăz jos că tot eu mai batrân.

— Nu mă mai chinui, domnule Profesor, nu mă mai chinui!

Dacă ai ceva, spune cât mai repede că altfel plec din compartiment.

— Apăi, vezi mata, în loc să fiu eu grăbit, eşti mata. Pentrucă mata ţii la urjenţe, iaca te servesc tot de urjenţă.

Domnule Student, eşti om cu carte, om deştept, că aşa arăţi că de n'ai fi, n'ai arăta...

— Bată-te Dumnezeu să te bată! Domnule Profesor, te rog, mai am puţin până la înebunire, te rog, te implor, pentru ultima oară, spune ce vrei!?...

Răsuflă adânc, îşi drese glasul şi se întinse spre mine ca un disperat:

— Domnule Student, *când urci pe o scară. urci sau cobori?*

Văzui „un cer de stele dedesubt, deasupra cer de stele"...

— Ptiu!... fir'ai al dracului să fii. Lasă-mă, domnule, să ies.

— Şăz jos, domnule Student, răcni cu disperare, oprindu-mă pe loc.

— Ce să stau, domnule Profesor... ai nişte idei, să le brevetezi, nu alta.

— Domnule Student, te mai întreb odată: *când urci pe o scară, urci sau cobori?*

— Urci, domnule Profesor, urci, urci, urci! fir'ar al dracului;; urci, că te sui!!!

Se dete un pas înapoi şi cu palmele întinse, în apărare, zise:

— Eu cred că nu...

— Poţi să crezi ce vrei!

Când văzu că nu dau, se apropie de mine şi cu un surâs prefăcut continuă:

— Dar dacă ai fi la *polul Sud* şi urci pe o scară, atunci ce faci, urci sau cobori?

urcă pe o scara de [illegible] dar pentru noi nu coboară? Şi viceversa?! Iaca, acuma ţi-am spus tot; stai, gândeşte, cântăreşte şi spune-mi cum tălmăceşti mata aiasta?

Am rămas încremenit; profesorul care observă că mi s'au încurcat gândurile, urmă mai departe ca să mă lămurească:

— Iar n'ai priceput, domnule Student; să te lămuresc!

Işi drese glasul şi începu:

— Dacă noi doi...

— A! nu!... nu!... — îl întrerupsei — numai d-ta; pe mine nu mă amesteca.

— Bine. Iaca, dacă eu aş face un sondajiu aci unde mă aflu în timpul de faţă, şi aş merge, aş merge... până'n inima pământului; nu-i aşa că merg *în jos?*

— Evident.

— Dar dacă aş continua sondajul mai departe, eu rămânând în aceeaş poziţie verticală, cum am plecat de aci, când o să ies în partea opusă, la antipod, oare n'am să ies cu *capul în jos* pentru ăi de se află acolo? Mă rog, ieste?

— Da, domnule profesor — i-am zis — poate ai dreptate dar vezi...

Ce să văd breee!... Iaste clar ca bună ziua: *Cobor* până'n inima pământului; de îndată ce trec de centrul pământului, gata!... Din momentul acela *urc* pentru ăi dela antipodul nostru cu toate că pentru noi cobor. Dar întrebarea e alta. Dacă doi oameni, unul la *polul nord* şi altul la *polul sud*, s'ar găsi exact pe aceeaş axă care trece prin centrul pământului, ar fi atraşi simultan de o putere magnetică din centru, oare acolo nu s'ar întâlni *talpă'n talpă?* Celui dela *polul nord* nu i s'ar părea că cel dela *polul* sud este cu capul *în jos* şi viceversa? Şi totuşi, nu-i aşa că nimănui nu i s'ar urca sângele la cap? Ei, *care-i sus, care-i jos?*

— Nu ştiu, domnule Profesor — i-am spus — nu înţeleg absolut nimic!

Capul începuse să-mi vâjâie. Imi frecai ochii ca să alung ceaţa care-mi înăbuşea judecata. In momentul acela trenul îşi încetini mersul. Conductorul trecu prin faţa compartimentului şi anunţă: „Ploeşti, două minute!..."

— Vai de mine — sări profesorul — am şi ajuns?...

Trenul opri scârţâind.

Domnul Profesor ieşi pe coridor cu tot calabalâcul.

Când să coboare pe scară, se opri pe ultima treaptă, se ţinu sdravăn de bară, se uită spre fereastră la mine şi caşi cum de răspunsul meu depindea toată fericirea lui, răcni desnădăjduit:

— Ce fac acuma, domnule Student, *urc sau cobor?*

— !?..

Il văzui pe urmă cum se amestecă printre ceilalţi de pe peron.

Trenul se puse iar în mişcare... fşşş!... fşşş... fşşş... fşşş..

Bucureşti, 20 Oct. 1939.

NICOLAE PASCAL MARCO

IN TIMP CE LUMEA MERGE TOT MAI RAU, ŞI INSAŞI „PERSONAGIILE" SE RAMOLESC...

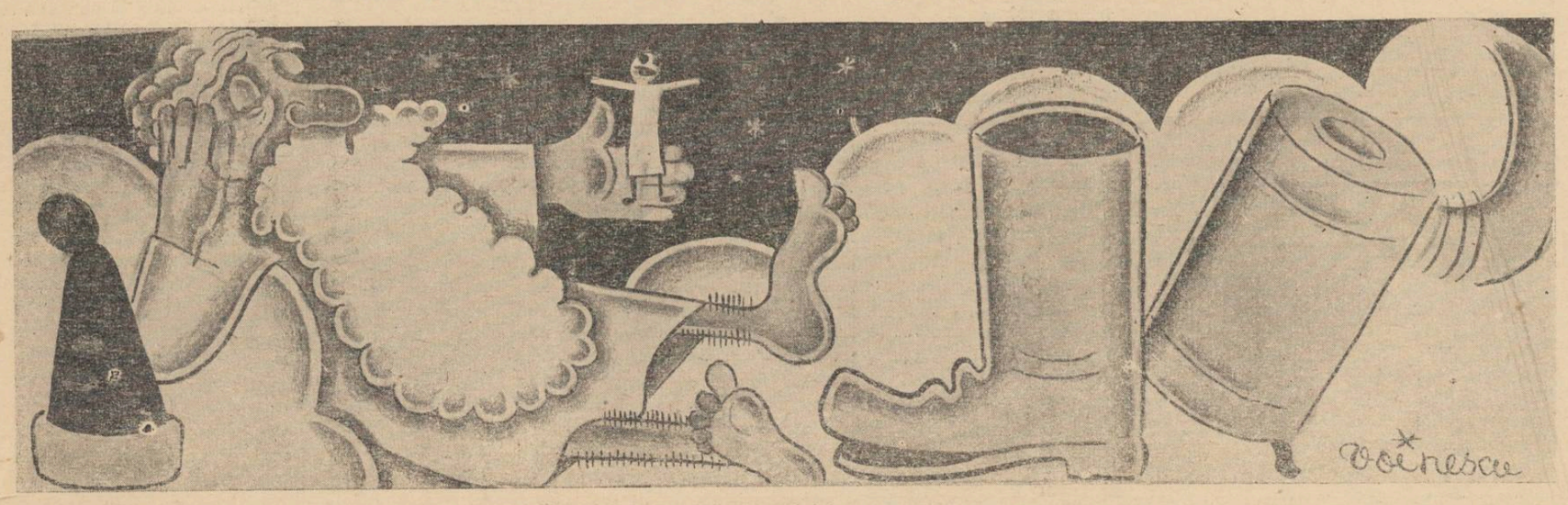

...încât Moş Crăciun, căzut în mintea copiilor, în loc să-şi vadă de treabă, a aşteptat cadouri la gura sobei,

...NEBUNII, FERICIŢII, SE PREGATESC PENTRU CARNAVAL:

— Tu, costumează-te în Cleopatra... — Nu pot, că sunt bărbat... — N'are-aface: ca să nu se observe, poţi să-ţi pui o barbă.

CARNAVAL

— De ce ţi-ai pus ghiata aia sub bărbie?
— Prostule, nu vezi? M'am costumat în minge de football

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.